

Hurlair

Memorias

2

485

485-2-6

2.633

New Mill

Q

y hermosa, con

lo que ha en el, y yo co-

mo esposo suyo la dexo en-

riqueza, con las esenciales

joyas, ricas, y preciosas, que tā

de veras pedía a Dios con en-

tranales clamores y deseos

infaciables de gozarle. Ahora

queda satisfecha de mi amor, y

de lo mucho que me deue yrie

ne en mi, que soy su Esposo

verdadero, y yo lo estoy de q̃

le dexo prendas, que la obliga-

ran a no perder este amor. Y

puede estar muy segura, y con

prendas seguras, y firme con-

fianza que jamas faltara con

perpetua duracion, *que ad se*

nē secuti. Y así subiendose a los

cielos, para de veras mostrar

estas finezas de amor, dexa a

Pedro en su lugar Esposo y Pa-

stor de ella con la manifesta-

cion de este diuino amor, co-

mo prendas con que se efe-

cuaron estos contraētos diui-

nos.

BIEN se manifestan aquí

las sumas misericordias y

amor de Dios grande q̃ tantas

obligaciones pone a su cueta,

co estos fundamētos y eleccō

de su Iglesia, como los contem-

plaua el Real Profeta, hazien-

do gracias a Dios por ellas, y

de la Iglesia como cabeza

perior. *Qui quatenus suprem*

Rex, Para esse fin, y por esta

autoridad suprema, tan im-

portante y necesaria para el

bien de las almas, paz de Dios,

y conformidad Christiana,

Haber vniuersumque gladium, spi-

ritualem, scilicet, & temporalem

in iurisdictionem, vt sentire vide-

bitur Nauarro c. nouit. notabili 3.

num. 123. ad finem.

Et probat quod plurimi rationi

bus & auctoritatibus sacre Scrip-

turae, a pluribus doctoribus addu-

ctis, ex vtroque iure. Primo ex

eo quod Melchisedech, qui fuit

figura nostri Sacerdotij in Psal.

109. ad litteram esse sermonem

de Sacerdotio Christi, testatur

D. Paulus ad Hebr. c. 5. & 6.

quod fuit Rex & Sacerdos si-

mul, habens temporalem & spi-

ritualem iurisdictionem, & Ge-

nes. cap. 14. & in leg. naturali

habentes temporalem iurisdic-

tiōe dicebantur Sacerdotes. Sic e-

tiam dicebantur Moyses & A-

ron, in quorum & ampliore po-

testatem a Christo Domino suc-

cedit Papa. Constat ad Hebr. c.

cap. 32. Samuel etiam Prophe-

ta, exercebat iurisdictionē quo-

ad temporalia, vt constat ex 1.

Reg. c. 17. & postea vixit in Re-

gem Saulem, 1. Reg. c. 18. & ex

3. Reg. c. 19. Elias instituit Re-

oriam.

Por algun graue delito, o cō-

firmacia, *Que vocat Ecclesia,*

Conforme a las leyes y admi-

nistraciones de ella, gouerna-

das con mucha prudencia y

amor, conforme lo demandan

sus causas, y la disposicion de

las personas. *Causae vero ciui-*

les in Ecclesia non indicantur,

nisi quales, aliqua de fide, aut

res alia spiritalis occurrat, aut

nisi consensiant lingatores. Pa-

ra cuyo iuyzio, conforme el

examen a ellas tienen particu-

lar derecho los Inquisidores (a

cuya audiencia incumbe, por-

que tienen para esse fin, gra-

uissima, iussissima y potētissi-

ma autoridad, y son magistra-

dos cō particular ministerio y

autoridad para estos iuyzios)

administrado por los sumos

Pontífices y Reyes Catholicos.

con toda su potestad para la

correccion de sus causas, y ex-

purgacionen ellas de toda la

Republica Christiana: en toda

la qual el summo Pontifice

es cabeza, superior, Pastor y

Rey, para cuyo gouerno y ad-

ministracion de toda la Reli-

gion Christiana, en las buenas

costumbres y administracion

Sacramental, comunica su

autoridad iudiciaria en los Pre-

lados, ministros y magistrados.

del Arzobispo
de Salamanca
Juan de Salazar y Sotomayor

Psal. 88.

Misericordias Domini in ater-

num cantabo, in generatione &

generationem. annuntiabo verita-

tem tuam, in ore meo. Este Psal-

mo va hablando ala letra de la

estabilidad y perpetuidad en

que Dios auia de establecer, y

ensalzar la casa y reyno de Da-

uid con perpetua duracion, lo

qual se cumplio en Christo Re-

demptor nuestro, hijo de Da-

uid segun la carne, y en su Igle-

sia: del qual habla el Profeta

Daniel en el capitulo septimo

diziendo: *Potestas eius potestas*

eterna, que nō auferetur, & reg-

num eius quod nō corrumpetur.

La potestad y autoridad de su

reyno sera perpetua y durable en

que jamas tendra fin, porque Christo

es promessa de Christo Redem-

ptor nuestro, y palabra suya, *suo.*

Qua descendit, ex semine David

secundum carnem. De cuya per-

petuidad dixo el Angel en la Rom. 1.

encarnacion a la Virgen. De & Mat. 1.

dis illis Dominus Deus sedem.

David.

PETRI HVRTADO

DE
MENDOZA.

SCHOLASTICÆ, ET
MORALES DISPUTATIONES.

DE TRIBVS VIRTVTIBVS
THEOLOGICIS.

DE FIDE

VOLVMEN SECVNDVM.

CVM PRIVILEGIIS,

Salmanticæ, apud Iacinthum Taberniel.

Anno Christiano 1631.

19 *Wm*

ES

75

1844

[Handwritten signatures and scribbles]

Salmanes apud Ichnum Taberni

Anno Christiano regni

ERRATA.

Pagina 3. col. 2. lin. 3. penetras, leg. penetrans. p. 10, c. 2. li. 41. cum, le. eū, p. 21.
col. 2. li. 21. cognitio, le. cognito. p. 33. c. 2. li. 4. revelatio actio, le. revelatio est
actio, pa. 37. co. 2. li. 5. inest mente, le. in mente. pag. 63. col. 2. li. 17. deleatur (ter-
tio) pag. 93. col. 2. li. 1. destructio, le. destructo, pa. 117. col. 2. li. 11. la, le. ita, pa. 161
col. 1. li. 1. simulare, le. simulate. pa. 163. col. 2. li. 9. calor, le. color. pa. 168. c. 2. li. 1.
exercitius, le. exercitus. pag. 193. col. 30. delet, le. deteti. pa. 194. co. 2. li. 3. facimus,
le. facinus. pa. 198. c. 2. li. 18. Hæ, le. Hæc. pag. 201. co. 2. li. 5. num, le. nunc. pag. 219.
col. 1. li. 10. Romanus, le. Romanos pag. 229. co. 1. li. 4. affectivas, le. affectibus. pa.
233. col. 1. li. 39. heri, le. heresi. pa. 271. col. 1. li. 9. dici, test. le. dicit est. pa. 309. co. 2.
li. 9. Hæ, le. Hæc. pag. 310. col. 2. li. 10. obiecto, le. obiecta. pa. 313. co. 2. li. fin. quidē
le. quædam. pa. 335. col. 2. li. 16. Ohe quam est tyrom inis, le. Ohe quā est tyro mi-
nister. pa. 358. co. 2. li. vlt. illud, le. illum. pa. 400. co. 2. li. 17. dem. le. fidem. pa. 550
col. 2. li. 3. Hispania, le. Hispani. pag. 597. col. 2. li. 5. domos, le. domo. pag. 614. col.
1. li. 24. annuent. le. annuente. pa. 650. col. 2. li. 21. ethnino, le. ethnicorum, pa. 683
col. 1. li. 4. mortaliter, le. moraliter. pa. 693. col. 1. li. 27. hæ, le. hæc. pa. 697. col. 1. li.
13. cogitato, le. cogitatio. pag. 754. col. 2. li. vlt. lenitares Christianæ consideratione
censeat, le. lenitatis Christianæ consideratione censeas. pa. 771. col. 2. li. 5. patrem,
le. patre. pag. 795. col. 1. li. 2. quæ, le. qui. pa. 843. col. 2. li. 15. negativæ, le. negativæ
pag. 864. col. 1. li. 3. connaturu, le. connaturalius. pa. 867. col. 1. li. 8. sui, le. suæ. pa.
1029. col. 2. li. 7. ram, le. tum. pa. 1031. col. 2. li. 5. sit, le. sic. pa. 1043. col. 1. li. 4. adsti-
latur, le. adstipulantur. pa. 1068. col. 1. li. 24. decimo septimo, le. decima septima,
pa. 1068. c. 2. li. 13. in hanc, le. in hoc. pa. 1073. col. 1. li. 2. fungantur, le. fungatur. p.
1081. col. 2. li. 4. actione, le. actiones. pa. 1115. col. 2. li. 20. transeant, le. transeat. p.
1136. c. 1. li. 10. cōponderet, le. responderet. pa. 1168. col. 1. li. 20. per, le. pro. p. 1193. c.
1. li. 19. minor, le. miror. pa. 1261. col. 1. li. 2. nullus, le. nullus. pag. 1356. col. 2. li. 24
monenti, le. momenti. pag. 1376. col. 1. li. 6. celsationem, le. celsionem. pa. 1378. co.
1. li. 33. quarta, le. quanta. pa. 1379. col. 1. li. 9. apostoli, le. Apostolo. pa. 1382. col. 1.
li. 1. nec potest adhibitos, le. nec post adhibitos testes. pa. 1382. col. 1. li. 14. lave, le.
lauré, pa. 1383. col. 1. li. 21. prælato, le. prælato. pa. 1388. col. 1. li. 2. eum, le. eum
decreto obediturum. pa. 1389. col. 2. li. 3. velare, le. revelare. pag. 1392. col. 2. li. 4.
obiecti, le. obiecto. p. 1409. c. 1. li. 10. dominio, le. dominium. pa. 1437. col. 1. li. 10
fidei, le. filij. pag. 1437. col. 1. li. 15. significante, le. tingente. pa. 1437. col. 1. li. 17. si
sunt, le. i sunt. pa. 1446. col. 2. lin. 17. inviolabili, le. invincibili. pa. 1449. co. 1. li. 12
debitum, le. delictum. pa. 1449. co. 1. li. 32. Has autem res, le. Hos auctores. pa. 1451
col. 1. li. 59. si, le. Hi. pa. 1453. col. 2. li. 47. saltem, le. salem. pa. 1474. col. 1. li. 24. con-
trahi, le. contrahit. pa. 1479. col. 1. li. 3. hoc, le. hæc. pa. 1480. col. 1. li. 4. ille, le. illi.
pa. 1487. col. 1. li. 24. maiores, le. maioris. pa. 1492. col. 1. li. 6. dicti, le. dictis. pag.
1506. col. 2. li. 24. per illa, le. per illam. pa. 1514. col. 1. li. 9. acclaudem, le. acclau-
dens. p. 1522. col. 1. li. 5. illius, le. illud. pa. 1523. c. 1. li. 15. fruedi, le. fovendi. p. 1523
col. 2. li. 11. imperato, le. imparato. p. 1529. c. 2. li. 16. peccavi, le. peccari. p. 1529.
c. 2. li. 4. distinctio, le. distincto. pa. 1536. col. 1. li. 18. licite, le. illicite. pa. 1537. co.
1. li. 11. petit, le. petitio. pa. 1552. col. 2. li. 10. debere, le. debere. pa. 1552. co. 2. li. 11.
explicanda, le. explicandam. pag. 1560. co. 1. li. 10. censet hic, le. censet hi. pag.
1563. co. 1. li. 29. vocas, le. vocat. pa. 1567. co. 2. li. 9. nox, le. nec. pag. 1570. co. 1. li.
11. mortalis, le. mortali. pag. 1570. col. 2. li. 14. dicitur, le. discitur. pag. 1574.
col. 2. li. 23. det, le. deti. pa. 1580. co. 2. li. 14. bonis, le. binis. p. 1595. c. 1. li. 19. lege,
le. legi. pa. 1596. col. 2. li. 20. illi, le. ille.

*His mēdis correctis, convenit hic liber cum originali auctoris, pro quorū
fide meo nomine subscripsi, Salmantica, 2, Decembris, Anno 1630.*

Corrector M. Gonzalus Correa.

*FACULTAS REVERENDI PA-
tris Provincialis Castellani.*

EG O Gaspar de Vegas Provincialis Societatis Iesu in Castellana Provincia, potestate ad id mihi facta á Reverendo admodum Patre Mutio Vitellescho Præposito nostro Generali, facultatem facio, ut liber de tribus virtutibus, scilicet, Fidei, Spei, & Charitatis á patre Petro Hurtado de Mendoza nostræ Societatis, sacræque Theologiæ professore compositus, & eiusdem Societatis gravium, doctorumque hominum iudicio approbatus typis mandetur: In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus, in nostra Valli Soletana professa domo, decimaquinta Aprilis die, anno sexcentesimo vigesimo octavo.

*Gaspar de Vegas.
Provincialis.*

*Censura sapientissimi Magistri Fr. Petri de Andrade,
Abbatis insignis Collegij Cisterciensium Salmanticensis.*

EX cõmissione Regij Senatus vidi disputationes circa tres virtutes Theologales à S. P. M. Petro Puente Hurtado de Mendoza, è Societate Iesu in Salmanticensi Academia, publico Theologiæ professore, elaboratas. In quibus nihil contra fidem, multa ex Concilijs, & Patribus eruditè deducta, plurima, quæ veram virtutum cognitionem ostendunt, inveni. Vnde in publicam utilitatem debent prælo mandari, Datum Matr. in cœnobio D. Bernardo sacro die 25. mensis Augusti anno 1625.

Fr. Petrus de Andrade

*Director de Lengua este libro para la Libreria de S. Juan.
se Amp. a D. Juan de B. y su P. a. g. Los Crcomiensen
a D. y lof me*

*Manuel Davila
a B. años*

*Dr. Juan de la Puente
Guar.*

PHILIPPO

QVARTO CATHOLICO:

REGI, PRIMVM FIDEI

CATHOLICÆ.

DEIN REGNORVM, IMPE-

riorum, Marium, Regum, exercituum,
armorum, scientiarum.

ARGENTI, AVRI, GEMMARVM,

Aromatum, Divitiarum, Deliciarum; Cunctorum,
quæ sub cœlo illustria, atque iucunda:

DEMVM POST HOMINVM MEMO-

riam Regum Maximo.

QVAM gliscens adulator vi-
deor! invido, heretico, aperto ho-
sti veritatis aperte: sincero æsti-
matori veri, verus historicus, at-
que syncerus. At arcta historiæ
iura nihil patiuntur vltra fidē. Be-
ne; multa interdum vltra captum.

Divinam imitata tua Maestas, ô Rex! de quibus cre-
denda multa ingenium oppugnantia, ac debellâtia.
Mortalium oculi Aristoteles & Augustinus, lincei
mundi illustratores, & perscrutatores, mente inter hu-
manas capacissimâ, non ceperunt, quæ tu armis. Im-
perium non quidem humana opinione maius im-

possibile homini opinione hominū omniū. Ergo nec
vilitatem in fide, nec in te hyperbolem, nec adulationem
in me suspicanda volo: sed inscriptionem probandam.
In fide Catholica, cuius te Regem appello, quisquis
servitutem cogitat, errat. * Rex enim eligitur non ut
se se moliter curet; sed ut per ipsum iij, qui elegerūt,
benē beatēque vivant. Presius, civium non servitutem,
sibi traditam, sed tutelam. * In Hispania Gotticum
Imperium, detestabili Arrianorum omine conditum
extinxit Mahumetana pestis, locustarū more cœlū
obtegēs, & operiēs terrā. Secundis ac Regalibus
auspicijs in Castellano Pelagio & Adelphonso Vizcaino
(Catholici Recharedi sobole) in ipso Regni supulchro
cooptavit sibi Christus populū latē Regē belloq;
superbū. Illi Principes inermes ac pene nudi,
in indignissima desperatissimaq; fortuna pietate,
nō chalybe armati grave olētē lūē illam abēgere ferro,
& abolv̄re. Hinc Adelphonso primus, post Pelagiū
focerū secundus Rex Catholici cognomentū
vsurpatū tibi hereditate legavit. Rectē Politicus
dixit: Regnū à plerisq; captū rectē, nō gestū neque
finitū. Nec sine lachrymis cernitur, rectē à Regibus
acceptū cognomen defensoris fidei: Christianis
fimi: defensoris Ecclesiæ. At leones hamatis vngibus
fidē dilaniant eādē; lilia superum beneficio (nunc
maximē) candidissima, quādoq; marcuerūt. Aquilæ
rostrarūt Ecclesiā. Tuus Catholicus Principatus,
tā bene gestus, quā initus: post annos supra nō
gentos in tam longo potentissimorū, & portendenter
bellatorū Regū censu, nullū aspexit, nec per somnū
aversum à fide. Hanc, hyperbole non inepta
originalem vobis appellem, nativam generi, non
ascitam personis. Ignosce Rex, quæ dixi de
parce: originalis fidei nuncupotutelā
originalem, natam in cunis imperij. Ab his
Reges sine stipendio ad bellum, sine aula ad
maie-

maiestatem, sine familia ad obsequium, quos mendicitate fessos, ne essent infaturi pecuniarum iure timeres, tam profusi in tutanda fide, ut maiorem vberioreque manubiarum, ac fortunarum forte donarint templis, ac Sacerdotibus ad nutriendam in Hispanis fidem, in victis captisque Mauris serendam: contestati sibi esse magis cordi religionem, quam libertatem. Cum imperio adolescente adolevit pietas ad extruenda templorum in Europa ultra septuaginta millia. Flores vernos numeres prius, quam tuorum pietatis monumenta. Summa delubra, aræque sylvestres à culminibus urbium ad angulos sacris locis omnia plena, præseferunt Regum pietatem, præfixis stemmatibus Regijs, fidei tutelaribus. In orbe novo ipsi etiam Pontifices, & Sacerdotes aluntur laute Regijs gazis, cum contentione non ingrata Numini. Fides pulcherrima ac ditissima quæque huic præstat imperio. Hoc omnia certatim reddit in eiusdem fidei tutela absumenda: nec huic certamini finiendo locus, nec speretur: In quo solo utilem, pulchram, honestamque video interminam litem. Quas excubias ad castellum fidei agiteo? apertis oculis etiam inter somnum, vngue minax hæreticis. In tam immenso imperio nullus permittitur impunis, quoque sit nomine. Quid? Hispanienses phari se se penetrant in obscura cogitata infidelium, ambustum vivos, quibus non illuxerint. Nec arcent leges à Regio satellitio, cubili, administratione regnorum, compactos Arabico sanguine, aut Iudaico, arcent à tribunali, & militia sacris, quibus commissa propugnatio fidei, vel vnguem tinctos, ne sapiant maiorum picem, affuetam defendendæ Fidei. Argumento mortalibus, & immortalibus illa delicatiorè apud vos quam liberos, quàm coniuges, quam vosmetipsos, quam regna. Bonitatem

*Carolus
Scribanus
in nuncia-
tione
Pollitico
Christi.*

severitatem que Dei refertis ab ævo: cui chari omnes
pij; invisi impij omnes, bono vtrorumque, malo que
fato Beneficentiam Hispaniensem, & amicitiam
expertum quique fideles vbi que terrarum, duram se-
veritatem, manum que ferream infideles omnes. Pre-
tereo quæ legimus, præstricturus quæ meminimus.
Fredenandus & Isabella extincto tandem in Hispa-
nia Mahumetismo; cum iudaismum evellere nō po-
tuisent; regno pepulere sexcenties millia capitum
Mosaicorum: maluerunt gratissima Regibus agrarij
crementa non videre quam videre Christicidarum
ingratissimos nepotes. Carolus Quintus vastatā A-
frica, fugato Solimano, ducente præliatorum quin-
quies centena millia; hæreticis Germaniæ triumphatis
vos reliquit onustos ere alieno, monitos vobis
emendam caro charissimæ tutelam Fidei Philippus
Secundus, fractis Turcorum viribus Melitæ & Le-
panti; restituta Anglis Fide, quam ademerant Hen-
ricus, & Odoardus, lata ope Catholicis Callis, im-
pugnato Principe Bearnensi, nec regno permisso
ante abiuratum Calvinismum, indicto exitiali bello
cunctis infidelibus, tum maximè Hollandis, apud
quos cum tota pugnavit Europa, docuit, sibi impu-
rum imperium ingratum: desertionem que fidei à se
omnibus suis igni, & ferro iri interdictum: hone-
stiusque sibi carere Imperio in homines, quam frui
in hæreticos. Philippus Tertius instructa iam in Al-
gerianos classi, motis armis in Ioannem Federicum
Palatinum, armatum Septentrionis hæreticis exer-
citibus, minantem ferro & flamma toti Ecclesiæ; le-
viro suo Fredenando Secundo Austriaco, ardentissi-
mo Fidei propunatori, verè Hispanico & Austria-
co, Imperij possessione donato, captis Alarachio, &
Mamora, tot Arabes eiecit e regno, quot Hæbreos
Fredenandus Atavus, expertus illos tam esse Mahu-
metanos

metanos occulte, quam hos Mosaicos aperte. Hæc
sine exemplo. Quæ cum alijs Principibus commu-
nia, proceriora in vobis, quam cedrus arbutis. Fu-
rêtem Anglorum Tyrannidem fugientes Catholici
adolescentes, à Christianissimo Rege excepti Rhe-
mis, à Pontifice Romæ: à vobis tota fere Anglia &
Hibernia: in Belgio nobilissime sanctimoniales, &
Principes Fœminæ: Iesuite plura implêtes collegia:
adolescentes Angli in Collegijs Vallisoleti, Hispali,
Audomari: Scoti Duaci: Hiberni Lovanii, Olyssipo-
ne, Salmantica, Compostellæ: Anglis, Scotis. & Hi-
bernis Madridi fundamenta iacta ad Collegia: stu-
dijs confectis ex ærario Regio, centenis aureis do-
nantur singuli, redituri ad patriam ab hæresi vindi-
candam. Quid dicam: actione, non liberalitate qui-
quis oppressus quia Catholicus, a vobis extorquet
alimenta ad honestam vitam. Testantur Hiberno-
rum greges exulantes ob fidem, in Hispania exce-
pti, pasci, ornati: Africani, Græci, Persæ, Armeni, Iap-
poni, Angli, Scoti, Hiberni locupletes vestris stipen-
dijs in curia, in exercitibus, in præsidijs. Abyssinorû
Imperator vestris armis receptum imperium resti-
tuit nunc Ecclesiæ. Iapponi, Sinæ, immensa Orien-
tis & lachrymanda barbaries, vestro beneficio, &
sumptu cœlum iam petunt, à quo adhuc exules. O
gentem soli fidei totius Hemisphærij natam! O solâ
illi natam! Impatiens amplitudo vestra angustiarû
mundi tunc noti, divino furore, & audacia ultra hu-
manam, aggressa iter in novas regiones, ignotas, in-
auditas, desperatas, armatas ignibus chymœras, im-
portuosa maria insanis æstuantia fluctibus, cetis-
que furentibus, certis Argonautarum sepulchris,
mixta cœlo; plus continentis & insularum Deo red-
didit, quàm Asiam, Africam, & Europam. Nec à mû-
di natalitijs tot gētes, tam barbaræ, in quibus solius

corporis habitum, humanum conijceres, tam repug-
 nantes moribus, & ingenijs, in vnam adactæ religio-
 nem, quam vestra industria, atque potentia. Quin,
 post hominum memoriam nullum imperium, tam
 latum, aut opulentum, quàm vestrum. Memorem
 Romanum, quod ferreo more domuit Persicum,
 Græcum, Assyriū, Regesque cœteros: Nanum hoc
 video collatum tuo giganti. Ecquem vnquam gigā-
 tem iocati poëtæ vicies proceriorem nano? Tuum
 imperium toties Romano maius. Sileamus Hispani
 ad fugiendam arrogantiam, & assentationem, con-
 tentis lateribus in clamant exteri sub aliorum Prin-
 cipum legibus, contestati, id verum, magnumque
 signum religionis veræ, cuius estis cunctis mortali-
 bus argumentum. * Nulla vnquam gens (dixit Ita-
 licus Eugubinus) ex quo Adamushabuit liberos,
 tot nationes moribus, ac ritibus dissimiles, ad vnius
 religionis cultum, vel earum legum studium perdu-
 xit, vt Hispania. Vix enim quisquam poterit enume-
 rare gentium varietatem, moresque illarum prorsus
 inter se dissidentes, quas Hispani sub imperium suū
 miserunt, & ad Christi venerationem perduxerunt,
 vniusque Dei cultum. Sunt in promptu historie, le-
 gat, qui volet. Iam verò si Castellam, vel Hispaniam
 vniuersam Lusitania adiuncta contempleris, habes
 admirabilia prorsus, in quibus obstupescas. Ac pri-
 mum sit illud, quod incredibile videtur res ipsas ig-
 norantibus. Nullus vmquam populus, aut Rex ab
 orbis fabricatione tantum terrarum tenuit, vt His-
 panicus, qui nunc terrarum tertiam partem imperio
 suo coercet. Quo circa si tellurē divides in æqua-
 lia, quod nos fecimus, comperies, Hispanorum im-
 perium Romanorum maius esse viginti ac pluribus
 etiam partibus. * O illustres inscriptionis meæ ab
 adulatione vindicias! O portendens imperium! cui

Thomas
 Bozius,
 Eugubin.
 tom. 1. de
 signis Ec-
 clesie lib. 3
 c. 1. Consu-
 le Ioannē
 Boterum
 lib. 4. rela-
 tionum.

fouendo, & illustrando sol incubât, nec momento
aversus oculis, rependens curas vestras alterius so-
lis cultui semper intentas. * Secundum sit Hispano-
rum divinitus concessum priuilegium (persequitur
idem.) Nulli vmquam contigit aliquo temporis de-
cursu, vt orbem terrarum circumdederit imperio,
quod Hispanis evenit. Oras namque omnes Afri-
cæ, quas alluit Oceanus, ipsi tenent cum plurimis,
quæ adiacent, insulis. Ad ostia maris rubri insulam
Zachatoram, in sinu Persico Ormutium insulam,
regnumque cum plurimis in Arabia, & Persia portu-
bus, propé Indum insulam Dium, Indiæ verò cis
Gangem propé omnes maritimas vrbes, & insulas,
inde Malachæ nobilissimum regnum, quod est in
aurea Chersonesso, mox in conspectu positas Ma-
luchas, insulas innumeras, deinde Philippinas, & no-
uæ Guineæ regiones. His amplissima Americæ loca
vastissima succedunt, quæ Oceanus ambit, interfluit-
que ad fretum Magallanis, à quo littora Brasiliæ pe-
tuntur, portusque his finitimi, donec Hispaniolam,
Cubamque insulam inuisas, à quibus pervenitur ad
Canarias, aut etiam si velis, Tertieras insulas, ac tan-
dem quos velis Hispaniæ portus, ita vt orbem totū
circumdederis, Hispani semper imperij terras per-
tingens. * Aliorum Principum ditiones docti vel
pueri, Hispaniensis imperij amplitudinis indocti
etiam doctissimi Faxit Deus, vt eam noverint admi-
stri, & administrent, glutires herclé formicas istas,
quæ nos mordent. Excedente Philippo Patre, sperā-
dum nobis pueriles tuos humeros pares tantæ mo-
li, superiores ne optandū: animula infans, ac recens
animo Augusto, tractoque de cœlo spiritu animata
vicit spem publicam, & vota. Inter laudes Fredenan-
di atavi, Caroli proavi, Aui Philippi, & Philippi Pa-
tris, minimé inferior à capta vno ictu Navarra, ob
inter-

interclusum iter ad Pontificem contra Gallos iuvando, à devictis Germaniæ hæreticis, & Saxone spoliato, & restituto, à Turcis fugatis, & ab impedito regno Principi Bearnensi adiutisque Catholicis: ab exercitu viginti quinque millium, bellatorum misso ad Fredenandum secundum captisque Alarachio, & Mamera. Hos quatuor Heroes vno æquasti momento, vna præhensum sceptrum, instauratum bellum Hollandis dudum intermissum, victa eorum classis ad fretum Gaditanum, capta Brida, Regibus circa vallum frementibus, aliti iidem exercitus, apud Bohemiam fusus haud sine miraculo Draco Palatinus, occupatus Palatinatus alio tuo exercitu: Palatino, cui septrentio angustus, latum Hollandicum xenodochium, medens illius furori: cui inanes rugientes vxoris leones: Auvunculo Fredenando imperium, & pax donata. Anglus de repente visus Madridi cū stupore ambiens connubium cum serenissima sorore, missus humanè negata hæretico Infantissa cū plausu Catholici Theatri. Classis Anglica maior, & elegantior visis, è gaditano litore turpiter eiecta, exercitu prælio fuso: mare plenum instructis ad prælia navibus Brasilia celerrime recepta, pulsi Hollandi ex Oriente, ex insulis occiduis Angli, Galli, Hollandi: missa classis ad opem Gallo: coniunctis armis cum Avunculo, capta Mantua, Cassalium cum admiratione oppugnatū decristatis, & auxiliarijs Gallis, spoliatus dynastia Mantuanus, coercita aliorum regum arma, alij Principes, nec mutire. Est omacte adolescens Auguste, novennio par non Philippo, aut Carolo, aut Fredenando, sed Fredenando, & Carolo, & vtrique Philippo. Te manet orbis, ardoris præm quo fidem tueris. Hæc ab heroico tuo animo, sed ciū ministris, in consilijs, in classibus, in exercitibus vnum à te solo puero, consilio nec puerili, nec huma

no, sed iniectio divinitus: iuvenum Regum æquā
fortem, aut iniquam de familiarium, quorum se
fidei dedunt, æquitate, aut inæquitate pendere,
pleræque ætates expertæ, nec sine lacrymis pe-
nē omnes, quorū ambitiosæ avaritiæ, & luxui mi-
nime satis opes regnorum, quæ nō tōdēda curāt,
sed de glubenda, & decerpenda sibi, locupleti-
bus ab egestate Regum, atque regnorum. Miran-
dum tuum consilium in deligendo ad familia-
ritatem Gasparo Guzmano, Comite Duce Oliva-
rensi, exemplo regnis ad pietatem cum admira-
tione prælucente, flagrante studio propugnan-
dæ, & propagandæ fidei: Hollandos, Anglos, &
innumeros imperij, & fidei simulatos hostes
(quorū muneribus, & blandimentis pelliceretur
Rhadamantus) ferrea arietante fronte, vtente so-
lo cunctorū administratorū consilio, & industria,
ad cunctorū fatigationem: versa in carcerē aula
ad insenescendum negotiosis cogitationibus, &
actionibus, carente publico, & curiæ oblectamē-
tis, sine quibus vix degenda vita, addictio curis,
solicitudini, & angoribus rerum publicarum: vi-
gilante, & excubante noctu, & interdiu ad om-
nium stuporem: & (quod in tanto Principe vix
auditum, lectumve) nec pede ex regio patrimo-
nio auctus, nec nummo ex infinita eius opem im-
plorantium turba, posteris exemplo prudentis,
vigilantis, & integerrimi Regum Ministri. Cui
cum plurimum ego devinctus, tum maximē,
quod me, & familiolam non semel augendam
oraverit, à te nolui laudibus separatum; quæ col-
latione curarum, nec momento abiunctum pate-
ris, vt ego animum ostendam gratum, nec apud
te ausim cui vis adulari, ne dum mentiri. Clausula

nun-

nuncupati libri non sit nostra, sed Cyrilli ad Hispanum Imperatorem. * Supremū humanæ gloriæ culmen Christianissime Rex, longē maximo discrimine cæteris antecellens præstantque, præclara itidem scrs munusque perllustre à divina excellentia, & maiestate in vos defluxit, nempe quod summę illius celsitudinis, & dignitatis aliquod quoque vestigium, & quasi simulacrum in terris extaret. Igitur vt summo illi Numini omne genu in curvatur, Troniq, Dominationes, Principatus, & potestates prona submittentes colla congruis illud laudibus & hymnis venerantur, nec non coelum terramque plena eiusdem gloria & maiestate esse profitetur, ita in vestra quoque serenitate apprime conspicua, & gloriosa venustam quandam summæ illius gloriæ imaginem in tueri licet; vos enim omni terreno fastigio superiores amplissimarū dignitatum fontes estis, vos humanæ fœlicitatis principia, & origines; clementissimis maiestatis vestræ nutibus, nemo non ad iustam honestamque vivendi rationem promovetur. Denique quidquid vsquam est gentium hoc totum regni vestri solijs prostratū est. Quod si qui sunt qui iugum detrectent, illi vestra potentia nullo pene negotio superati succumbunt; imò vero si regium scutum, vel semel concussum micuerit, vana illorum consilia, atque studia in ventros mox abeunt; quippe qui amentiam suam missum facientes, ad genua vestra sese provolvant supplicesq; veniam exposcant, nimirum vestræ belli cosissimę choortes militarisque disciplinæ, përitissimę, ac triumphis agendis numquam non assuefactæ terrarū orbem subiugarunt. Vos proinde totus oriens, vos totus canit occidēs omni-
que

que laudum genere prosequitur, vos qui ad Au-
strum vergunt, miris encomijs extollunt, vos qui
ad Aquilonem pertinent festivis gratulationibus
exornare nunquam desinunt, supremum autem
pijsissimi, clarissimique imperij vestri firmamētū
est Dominus noster Iesus Christus (per hūc enim,
vt scriptum est, Reges regnāt, & legum condito-
res iusta decernunt) cuius voluntas est potentissi-
ma omnisque boni, si solum annuat, copiā dilargi-
tur: is ergo amicis suis munera in primis præ-
clara, & quæ in pretio habeantur quam maximē
idonea, & id quidem ad modum alacriter, & prō-
pte. Quod hic dicimus, vel ea sola quæ maiestati
vestræ ab eo donata sunt, & olim adhuc (quem-
admodum confidimus) donabuntur, verum esse
evidenter ostēdunt.* Hæc per divinationem de
te Hispano Regi ab Anstite prædicta in His-
pano Imperatore. Te longævum Deus donet no-
bis, orbi, Ecclesiæ.

Post Augustam manus osculum.

Puente Hurtado
de Mendoça.

Suma del privilegio.

Tiene el Autor privilegio por diez años, para que nadie dentro del Reyno imprima este libro de *tribus virtutibus Theologicis*, ni le venda impresso fuera del Reyno, como largamente se contiene en su original firmado por su Magestad, y refrendado por D. Sebastiañ de Còrteras. En Balbastro à primero de Febrero de mil y seyscietos y veynte y seys años.

T A S S A.

YO Lazaro de Rios Angulo Secretario del Réy nuestro señor, que por su mandado hago oficio de escrivano de Camara, de los que en su Consejo residen. Certifico, que aviendose visto por los señores del vn libro intitulado, *disputationes de tribus virtutibus Theologicis*, compuesto por Pedro Puente Hurtado de Mendoza Religioso de la Compania de Jesus Catedratico de Theologia de la Vniuersidad de Salamanca, en dos tomos, que con licencia de los dichos señores fue impresso, tassaró cada pliego del dicho libro a quatro maravedis, y parece tener los dichos dos tomos quatrocientos y diez y nueve pliegos, sin los principios, y tablas, que al dicho respeto monta mil seyscientos y setenta y seys maravedis, y á este precio, y no mas mandaron se venda: y que esta tassa se ponga, y assiente al principio de cada libro de los que se imprimieren, como consta del decreto de la dicha tassa, que originalmente en este oficio queda, á que me re fiero, y para que dello conste doy esta certificacion en la villa de Madrid a veynte y quatro dias del mes de Deziembre de mil y seyscientos y treynta años.

Lazaro de Rios.

I N D E X

DISPV TATIONVM,

SECTIONVM, ET SVB-

SECTIONVM, QVÆ IN

HOC PRIMO TOMO CONTINENTVR.

NUMERUS PAGINAM INDICAT.

DISPV TAT. PRIMA; FIDEI significatus, pag. 1.

DISPV TAT. II.

De obiecto in communi, pag. 2.

Seçt. 1. De obiecto formali & materiali, pag. 2.

Sec. 2. Alia de obiecto, pag. 4.

DISPV TAT. III.

Vtrum Fides pendeat à cognitione authoritatis, & revelationis Dei? pag. 5.

Seçt. 1. Opinio negans, pag. 5.

Sec. 2. Cognitionis revelationis est necessaria ad assensum fidei circa revelata, pag. 6.

Seçt. 3. Cognitionis authoritatis Dei est necessaria ad fidem, pag. 8.

DISPV TAT. IIII.

Quid sit credere propter authoritatem? pag. 9.

Seçt. 1. Qua ratione moveamur authoritate Dei, pag. 9.

Sec. 2. Qui moveamur authoritate humana, p. 10.

DISPV TAT. V.

Vtrum authoritas & revelatio Dei sint obiectum formale, & adequatum fidei divine, pag. 12.

Seçt. 1. Opinio Scoti de revelatione, ibidem.

Sec. 2. Aliorum opinio, pag. 13.

Seçt. 3. Quid sit obiectum formale, pag. 14.

Seçt. 4. Conclusio, pag. 15.

Seçt. 5. Vtrum Deus sub alio conceptu distincto à revelatore & veraci spectet ad obiectum formale fidei, pag. 18.

Seçt. 6. Vtrum fides pendeat à seipsa, ut obiecto formali? pag. 19.

Sec. 7. De obiecto fidei quædam expediuntur, pag. 21.

DISPV TAT. VI.

Vtrum authoritas Dei sit obiectum formale primarium fidei? ibidem.

Seçt. 1. Quid sit authoritas divina? ibidem.

Seçt. 2. Authoritas divina est primum obiectum formale fidei, pag. 24.

Seçt. 3. Prima difficultas de Deo immediato obiecto fidei, ibidem.

Seçt. 4. Secunda difficultas ex Aureolo, pagina 27.

Subsec. 1. Caietana doctrina, ibidem.

Subf. 2. Opinio P. Valentis, pag. 28.

Subf. 3. Aliorum responsio, ibid.

Subf. 4. Responsio, pag. 29.

Seçt. 5. Vtrum aliquis actus internus Dei sit obiectum formale fidei? pag. 31.

DISPV TAT. VI.

Vtrum revelatio sit obiectum primum fidei? An autem authoritas humana, & propositio Ecclesiæ sint obiectum primum? pag. 33.

Seçt. 1. Difficultas quæstionis, pag. 34.

Seçt. 2. Opinio constituens propositionem humanam Ecclesiæ obiectum formale fidei, pagina 35.

Subsec. 1. Durandus & alij vindicati, ibidem.

Subf. 2. Explicatio & communis impugnatio huius sententiæ, pag. 36.

Subf. 3. Primum argumentum contra eam sententiam, pag. 37.

Subf. 4. Secundum argumentum, pag. 41.

Subf. 5. Tertium argumentum, pag. 42.

Subf. 6. Argumenta soluta, pag. 44.

Seçt. 3. Propositio humana Ecclesiæ est conditio sine qua non, pag. 45.

Subf. 1. Opinio P. Valentis, ibidem.

Subf. 2. Aliorum responsio, pag. 46.

Subf. 3. Primum discrimen, pag. 47.

Subf. 4. Secundum discrimen, pag. 50.

Subf. 5. Difficultas emergens, pag. 51.

Seçt. 4. Qua ratione propositio humana Ecclesiæ serviat fidei? pag. 52.

Seçt. 5.

Index Disputationum,

Seçt. 5. Epilogus harum disputationum. pag. 53.

DISPUTAT. VIII.

Vtrum fides pendeat à revelatione actu cognita. pagina 54.

Sec. 1. Relinquitur immediatè species myſteriorũ, ibidem.

Sec. 2. Quibus probetur eos aſſenſus non eſſe fidei? pag. 55.

Sec. 3. Ad quem habitum ſpectent ij actus? pag. 57.

Sec. 4. Oppoſita ſententia, ibidem.

DISPUTAT. IX.

Vtrum fides Catholica utatur revelatione creata. pagina 58.

Seçt. 1. Explicata quæſtio, ibidem.

Sec. 2. Varia placita, ibidem.

Sec. 3. Concluſio, pag. 60.

DISPUTAT. X.

Vtrum fides utatur duabus propoſitionibus revelatis; an verò ſola revelatione. pag. 64.

Seçt. 1. Pars affirmativa, ibidem.

Sec. 2. Aliorum ſententiæ, pag. 70.

DISPUTAT. XI.

Vtrum revelatio uniuersalis ſufficiat ad actum fidei circa obiectum ſingulare? pag. 75.

Seçt. 1. Explicata quæſtio, ibidem.

Sec. 2. In ſingularibus per ſe notis ſufficit revelatio uniuersalis, pag. 76.

Sec. 3. Vtrum ad credenda ſingularia moraliter per ſe nota ſufficiat revelatio uniuersalis, pagina 81.

Sec. 4. Vtrum revelatio uniuersalis ſufficiat ad credenda ſingularia probabiliter cognita? pagina 84.

DISPUTAT. XII.

Vtrum ex altera præmiſſa fidei, & altera naturali eodem inferatur aſſenſus fidei? pag. 88.

Seçt. 1. Negantium pars, ibidem.

Sec. 2. Adverſantium opinio, pag. 92.

DISPUTAT. XIII.

De revelatione. pag. 95.

Seçt. 1. Humana loquutio, ibidem.

Subſec. 1. Quid includat ex parte loquentis? ibidem.

Subſ. 2. Qualis voluntas exigatur in loquente? pagina 97.

Subſ. 3. Impugnatur Scotus, pag. 98.

Subſec. 4. Impugnatur formalis voluntas, pagina 100.

Subſ. 5. Reſpondetur argumentis, pag. 101.

Subſ. 6. Duo animadverto, ibidem.

Subſ. 7. Quæ requirantur in audiente? pag. 104.

Subſ. 8. In quo conſiſtat formaliter loquutio? pagina 105.

Sec. 2. De loquutione Angelica. pag. 107.

Sec. 3. De loquutione Dei per voces & ſigna externa, pag. 108.

Sec. 4. Ad quæ habitum ſpectet hæc Dei loquutio? pag. 109.

Subſec. 1. Ad fidem ſpectant illæ voces, pag. 110.

Subſ. 2. Argumenta diluo, pag. 112.

Sec. 5. De loquutione Dei cum homine per imaginationem, pag. 113.

Sec. 6. De alijs Dei loquutionibus, p. 115.

Sec. 7. Examinata ſententia Cani, & Bañez, pag. 117.

Sec. 8. De loquutione Dei cum Angelis, & anima ſeparata, pag. 118.

Sec. 9. Vtrum omnis propoſitio Eccleſiæ ſit loquutio Dei? p. 119.

DISPUTAT. XIII.

De conditionibus ad credendum. pag. 121.

Seçt. 1. Vtrum ad credendum revelatio facienda ſit ipſi credenti? pag. 122.

Sec. 2. Vtrum ad credendum fide divina necesse ſit revelatione proponi evidenter ſimpliciter, p. 124.

Seçt. 3. Argumenta P. Suarez, pag. 126.

Sec. 4. Quæ evidentia requiratur in tota Eccleſia, pag. 127.

Sec. 5. Quæ evidentia requiratur in reliquo Eccleſiæ corpore? p. 128.

Sec. 6. Obiecta nonnulla, pag. 129.

Sec. 7. Quæ evidentia requiratur in ſingulis fidelibus? pag. 130.

Seçt. 8. Reſpondetur argumentis, p. 132.

Sec. 9. Animadverſio, ibidem.

Sec. 10. Nonnulla expedito, p. 133.

DISPUTAT. XV.

De reſolutione fidei. pag. 134.

DISPUTAT. XVI.

De obiecto materiali fidei. pag. 137.

Seçt. 1. De obiecto adæquato proprio, ibidem.

Sec. 2. Deus eſt obiectum materiale parziale proprium, pag. 138.

Sec. 3. Deus eſt obiectum adæquatum attributionis, pag. 138.

Seçt. 4. De complexione obiecti fidei, ibidem.

Sec. 5. Vtrum authoritas Eccleſiæ ſit primus articulus fidei? pag. 140.

Sec. 6. Vtrum inter obiecta materialia ſit aliquis ordo? pag. 141.

DISPUTAT. XVII.

De mendacio & falſitate. pag. 142.

Seçt. 1. Mendacium quid ſit? ibidem.

Seçt. 2. Nonnulla dubia, pag. 143.

DISPUTAT. XVIII.

Vtrum Deus poſſit dicere rē aliter ac eam ſentit? p. 144.

Seçt. 1. Voces explicatæ, pag. 144.

Seçt. 2. Error Præſcillianistarum, & Roberti Holchoti, pag. 145.

Sec. 3.

Sectionum, & Subsectionum

- Sect. 3. Deus numquam decepit, ibidem.
 Sec. 4. Deus non potest falso loqui, pag. 146.
 Subsec. 1. Patrum autoritas, pag. 147.
 Subf. 2. Sacra autoritas, pag. 148.
 Subf. 3. Autoritas Concilij Tridentini, pag. 150.
 Subf. 4. Ratione probata conclusio, pag. 151.
 Sect. 5. Argumenta Roberti, pag. 153.
 Sect. 6. Opinio aliquorum, pag. 154.
 Subf. 1. Primum argumentum, ibidem.
 Subf. 2. Secundum, & tertium argumentū, p. 157.
 Subf. 3. Argumenta cætera, pag. 158.

DISPUTAT. XIX.

- Virum fides aliunde possit esse falsa?* pag. 160.
 Sect. 1. Sententiæ variae, ibidem.
 Sec. 2. Fides supernaturalis Theologica, non potest naturaliter esse falsa, ibidem.
 Sect. 3. Nec de potentia absoluta, pag. 162.
 Subsec. 1. Conclusio & authores, ibidem.
 Subf. 2. Prima probatio, ibidem.
 Subf. 3. Secunda probatio, pag. 163.
 Subf. 4. Tertia probatio, pag. 164.
 Subf. 5. Ultima probatio, pag. 165.
 Subf. 6. Ad argumenta, pag. 167.
 Sect. 4. Vtrum actus fidei possit ex tertio alio capite esse falsus? pag. 168.
 Subf. 1. Quorundam opinio, pag. 169.
 Subf. 2. Bona quædam difficultas, pag. 170.
 Subf. 3. Pars negans, pag. 171.

DISPUTAT. XX.

- De credibilitate mysteriorum fidei.* pag. 172.
 Sect. 1. Significatus primus, ibidem.
 Sect. 2. Secundus significatus, pag. 173.

DISPUTAT. XXI.

- De argumentis Christianæ fidei, ibidem.*
 Sect. 1. De quatuor Evangelijis, ibidem.
 Subsec. 1. Evangeliorum autoritas & antiquitas, pag. 174.
 Subf. 2. Autoritas Evangeliorum, pag. 176.
 Subf. 3. Primum argumentum Evangelicæ veritatis, pag. 177.
 Subf. 4. Secundum argumentū veritatis eiusdem, pag. 178.
 Subf. 5. Prima obiectio, pag. 180.
 Subf. 6. Obiectio secunda de Magis & infanticidio, pag. 181.
 Subf. 7. Obiectio tertia de Eclipsi terræ quæ motu, pag. 182.
 Sect. 2. De Prophetia Christi, pag. 185.
 Sect. 3. Hoc excidium contigit ad vlciscendam necem Christi, pag. 189.
 Subf. 1. Vaticinium Danielis, ibidem.
 Subf. 2. Vaticinium Christi, pag. 191.
 Subf. 3. Idem ratione probatur, pag. 192.
 Sect. 4. Alia Christi vaticinia, pag. 195.
 Sect. 5. De Christi doctrina, pag. 197.
 Subsec. 1. De Deo quid Christus docuerit, ibid.

- Subf. 2. Doctrina moralis Christi, pag. 202.
 Sec. 6. De innocentia Magistrorum doctrinæ Christianæ, pag. 205.
 Subf. 1. Testimonium Evangelistarum, ibidem.
 Subf. 2. Testimonium Pontij Pilati, pag. 206.
 Subf. 3. Testimonium Iosephi, pag. 208.
 Subf. 4. Testimonia Romanorum, pag. 209.
 Sec. 7. Aliud argumentum ex sacris literis, p. 211.
 Sec. 8. Collatio legis Christi cum Ethnica, Iudæica, & Mahometica, pag. 212.
 Sec. 9. In Ecclesia Romana est integra lex Christi, pag. 213.
 Subf. 2. Monitiones, pag. 217.
 Subf. 3. Quid contigerit à Victore ad Stephanum, pag. 218.
 Subf. 4. A Sancto Sylvestro ad Sanctum Gregorium Magnum, pag. 223.
 Subf. 5. A Bonifacio Tertio, ad Honorium, pag. 235.
 Subf. 6. A Severino ad Ioannem 6. pag. 240.
 Subf. 7. A Gregorio Secundo ad Stephanum, pag. 243.
 Subf. 8. De Adriano Primo, & sacris imaginibus, pag. 246.
 Subf. 9. A Leone Tertio, ad Adrianum Secundum, pag. 250.
 Subf. 10. De continentia Clericorum, pag. 253.
 Subf. 11. Autoritas aliquorum PP. pag. 260.
 Sec. 10. Collatio Ecclesiæ Romanæ & hæreticorum, pag. 263.
 Subf. 1. Integritas doctrinæ Romanæ, ibidem.
 Subf. 2. De Martino Lutero, pag. 264.
 Subf. 3. De Ioanne Calvino, pag. 265.
 Subf. 4. De Theodoro Beza, pag. 266.
 Subf. 5. De Henrico Octavo, ibidem.

DISPUTAT. XXII.

- Virum mysteria fidei sint evidenter credibilia?* p. 267.
 Sect. 1. Pars affirmans, ibidem.
 Sect. 2. Argumenta diluo, pag. 268.

DISPUTAT. XXIII.

- Ad quem habitum spectet assensus de evidenti credibilitate mysteriorum?* pag. 271.

DISPUTAT. XXIV.

- De evidentiā in attestante sive de cognitione evidentiæ revelationis.* pag. 272.
 Sect. 1. Præmonitiones, ibidem.
 Sect. 2. Possumus cognoscere evidenter revelationem Dei, pag. 273.
 Sect. 3. Argumenta solvuntur, pag. 274.
 Sect. 4. Ad quem habitum spectet hæc evidentiā, pag. 275.

DISPUTAT. XXV.

- Virum evidentiā in attestante sit evidentiā simpliciter?*
 Sect. 1. Quid sit evidentiā & certitudo? pag. 276.
 Sec. 2. Enucleatur eadem doctrina, pag. 277.
 Sect. 3. Quædam obiectio, pag. 278.
 Sect. 4. Opinio P. Vazquez, pag. 280.

Index Disputationum,

Sec. 5. Vera sententia, pag. 281.

DISPUTAT. XXVI.

Virum per miracula possit esse evidens in attestante?
pag. 283.

Sec. 1. Explicata quaestio, ibidem.

Sec. 2. Prima sententia, ibidem.

Sec. 3. Opposita sententia, pag. 284.

Sec. 4. Obiectiones, pag. 285.

Sec. 5. Ad argumentum, pag. 286.

DISPUTAT. XXVII.

Virum Angeli habuerint evidenciam in attestante?
pag. 287.

Sec. 1. Pars affirmans, pag. 287.

Sec. 2. Quid de quaestione, pag. 289.

DISPUTAT. XXVIII.

De Prophetia, pag. 290.

Sec. 1. Quid sit Prophetia, pag. 291.

Sec. 2. De obiecto formali Prophetiae, ibidem.

Sec. 3. Vtrum Prophetia sit habitus? pag. 295.

DISPUTAT. XXIX.

Virum fides & scientia habituales opponantur ex natura sua? pag. 297.

Sec. 1. Fides & scientia habitualis non opponuntur, ibidem.

Sec. 2. De oppositione fidei cum lumine gloriae, pag. 298.

DISPUTAT. XXX.

De oppositione actuum fidei & scientiae, pag. 301.

Sec. 1. Praemonitio, ibidem.

Sec. 2. Non opponuntur scientia & fides de eodem obiecto materiali, ibidem.

Subsec. 1. Primum argumentum, ibidem.

Subl. 2. Opposita argumenta, pag. 302.

Subl. 3. Secundum argumentum, pag. 305.

Subl. 4. Tertium argumentum, pag. 307.

Subl. 5. Mens S. Thomae, pag. 308.

Sec. 3. Vtrum fides & cognitio evidens possint esse simul circa idem obiectum formale, pag. 309.

DISPUTAT. XXXI.

Virum fides cum habitu evidenti possit concurrere ad actum eundem? pag. 310.

Sec. 1. Explicata quaestio, pag. 311.

Sec. 2. Pars affirmans, ibidem.

Sec. 3. Respondetur argumentis, pag. 312.

DISPUTAT. XXXII.

Virum idem actus possit esse simul evidens & obscurus, certus & incertus? pag. 313.

Sec. 1. Quaestio explicata, ibidem.

Sec. 2. Prima opinio, pag. 316.

Sec. 3. Opposita sententia, pag. 317.

Sec. 4. Conclusio, pag. 318.

DISPUTAT. XXXIII.

Difficultates nonnullae, pag. 319.

Sec. 1. de articulis fidei, ibidem.

Sec. 2. De symbolo, pag. 320.

DISPUTAT. XXXIII.

Virum Imperium Ecclesiasticum sit penes Reges? p. 321

Sec. 1. Praemonitio prima, ibidem.

Sec. 2. Praemonitio secunda, pag. 323.

Sec. 3. Error Brentij, & Regum Angliae, p. 324.

Sec. 4. Primum argumentum haeticorum petitorium a scriptura, pag. 325.

Subsec. 1. Duo ex Apostolo testimonia, ibidem.

Subl. 2. Alia duo testimonia, pag. 328.

Subsec. 3. Alia testimonia ex Evangelio, pagina 330.

Sec. 5. Retorquetur primum argumentum ex scriptura contra Brentium, & Regem Angliae, pag. 332.

Subsec. 1. Duo testimonia Principum Apostolorum, pag. 333.

Subl. 2. Alia scripturae testimonia, pag. 334.

Sec. 6. Secundum argumentum Regis, pagina 336.

Sec. 7. Tertium argumentum Regis ab autoritate Patrum, pag. 335.

Sec. 8. Quartum Regis argumentum ex Conciliis, pag. 341.

Sec. 9. Quintum Regis argumentum ex Imperatorum & Regum exemplis, pag. 342.

DISPUTAT. XXXV.

Virum S. Petrus fuerit caput totius Ecclesiae, pagina 350.

Sec. 1. Pars affirmans ex scriptura, pagina 350.

Sec. 2. Patrum autoritate probatur Petri primatus, pag. 352.

DISPUTAT. XXXVI.

Virum Episcopus Romanus fuerit caput totius Ecclesiae? pag. 354.

Sec. 1. Petro successit aliquis in Episcopatu & primatu, ibidem.

Sec. 2. Episcopum Romanum Petro in primatu successisse monstratur ab antiqua consuetudine dirimendi causas fidei, pag. 355.

Sec. 3. Nonnulla alia argumenta pro Catholica veritate, pag. 361.

DISPUTAT. XXXVII.

Virum sit de fide hunc numero hominem, qui est Episcopus Romanus, esse Papam? pag. 365.

Sec. 1. Duae monitiones, ibidem.

Sec. 2. Pars affirmans, ibidem.

Subsec. 1. Primum argumentum, ibidem.

Subl. 2. Prima responsio impugnatur, pag. 367.

Subl. 3. Secunda responsio, pag. 369.

Subl. 4. Responsio tertia, pag. 371.

Subl. 5. Secundum argumentum, pag. 372.

Sec. 3.

Sectionum, & Subsectionum

Seçt. 3. Opposita sententia, pag. 373.

DISPVTAT. XXXVIII.

Tria dubiola, pag. 377.

DISPVTAT. XXXIX.

Vtrum fides vtatur discursu, pag. 379.

Seçt. 1. Discursus quid & quotuplex, ibidem.

Seçt. 2. Fides vtitur discursu, pag. 381.

Seçt. 3. Opposita sententia refellitur, pag. 384.

DISPVTAT. XXXX.

Vtrum & qua fides fuerit omni tempore necessaria ad salutem, pag. 388.

Seçt. 1. Nonnulla præmoneo, pag. 389.

Seçt. 2. Fides explicita & implicita, pag. 390.

Seçt. 3. Nullus in illo casu iustificari potest, absq; fide supernaturali, pag. 391.

Seçt. 4. Opinio Andreæ Vegæ, pag. 393.

Seçt. 5. Opinio Almaini, pag. 394.

Seçt. 6. Alia difficultas, pag. 395.

DISPVTAT. XXXXI.

Vtrum necessitate medij credendum sit explicitè Deo esse, & remuneratorem esse, pag. 397.

DISPVTAT. XXXXII.

Vtrum existentia Dei cognoscatur, ut naturalis, an ut supernaturalis, pag. 399.

DISPVTAT. XXXXIII.

Vtrum per fidem sine necessario credenda supernaturalitas remunerationis, pag. 401.

Seçt. 1. Prima sententia affirmans, pag. 402.

Seçt. 2. Præmonitio, ibidem.

Seçt. 3. Expenduntur aliqua testimonia Patrum, ibidem.

Seçt. 4. Explicantur scripturæ testimonia, pagina 404.

Seçt. 5. Explicata testimonia Conciliorum, pagina 406.

Seçt. 6. Expenduntur argumenta, pag. 407.

Seçt. 7. Quid de quæstione, pag. 409.

DISPVTAT. XXXXIII.

De obiectis necessario credendis, pag. 410.

Seçt. 1. De necessitate credendi mysterium Incarnationis, ibidem.

Seçt. 2. Quæ sint credenda ex præcepto, p. 412.

DISPVTAT. XXXXV.

Vtrum assensus fidei sit liber, pag. 413.

Seçt. 1. Sensus quæstionis, ibidem.

Seçt. 2. Fides est proximè libera, ibidem.

Seçt. 3. Duæ sententiæ, pag. 416.

Seçt. 4. Quoties, & ad quos actus exigatur assensus liber ad credendum, pag. 418.

DISPVTAT. XXXXVI.

De qualitate affectus credulitatis, pag. 419.

Seçt. 1. Affectus iste est supernaturalis, p. 420.

Seçt. 2. Affectus credulitatis, non potest esse naturalis quoad substantiam, pag. 421.

Seçt. 3. Vtrum affectus supernaturalis possit vitia-ri, pag. 424.

Subs. 1. Actus supernaturalis non potest directè & intrinsecè esse malus, ibidem.

Subs. 2. Alia probatio, pag. 425.

Subs. 3. Ad argumenta, pag. 426.

Subseçt. 4. Actus credulitatis supernaturalis, non potest ab extrinsecò vitia-ri, nec actus fidei infusæ, pag. 428.

Subseçt. 5. Examinatur aliorum argumenta, ibid.

Subseçt. 6. Probata conclusio, pag. 430.

Subseçt. 7. De opposita sententia, ibidem.

Seçt. 4. Affectus credulitatis est necessariò plenè liber, pag. 432.

DISPVTAT. XXXXVII.

De merito fidei, pag. 433.

DISPVTAT. XXXXVIII.

De externa professione fidei, pag. 434.

Seçt. 1. Vtrum externa fidei professio sit actus fidei, ibidem.

Seçt. 2. An & quo tempore sit necessaria fidei confessio, pag. 436.

Seçt. 3. Vtrum liceat uti habitu infidelium, pagina 439.

Seçt. 4. Vtrum liceat uti habitu, & ritu infidelium, pag. 442.

Subs. 1. Sententia S. Hieronymi, ibidem.

Subs. 2. Impugnatur sententia adscripta Sancto Hieronymo, pag. 444.

Subseçt. 3. Respondetur argumentis primæ sententiæ, pag. 447.

Subseçt. 4. De habitu, & ritu materialiter, p. 448.

Seçt. 5. Vtrum liceat adire infidelium templa, pag. 451.

Seçt. 6. De prohibitorum vsu ciborum, pag. 455.

Subseçt. 1. Quid faciendum cum cetera desunt alimentis, ibidem.

Subs. 2. Argumentum ex lege Patrum Carthusianorum, pag. 456.

Subseçt. 3. Quid faciendum, cum cibi suppetunt, pag. 456.

DISPVTAT. XXXXIX.

De fidei definitione, pag. 461.

Seçt. 1. Definitio fidei Diuinæ, ibidem.

Seçt. 2. Apostolica definitio fidei, pag. 462.

DISPVTAT. L.

De subiecto fidei, pag. 465.

DISPVTAT. LI.

Vtrum charitas sit forma fidei, pag. 467.

DISPVTAT. LII.

Vtrum sola fides ad iustificationem sufficiat, pag. 468.

Index disputationum,

- Sect. 1. Sententia negans, ibidem.
 Sect. 2. Testimonia Patrum, pag. 470.
 Sect. 3. Idem ratione probatur, pag. 472.
 Sect. 4. Responsa hæreticorum, pag. 473.
 Sect. 5. Contra inanem hæreticorum fiduciam, pag. 476.
 Sect. 6. Argumenta hæreticorum ex Scripturis, pag. 478.
 Sect. 7. Respondetur hæreticorum argumento ex Patribus, pag. 478.

DISPUTAT. LIII.

- Vtrum fides possit esse informis?* pag. 481.
 Sect. 1. Sententia Catholica autoritate probatur ibidem.
 Sect. 2. Primum à ratione argumentum, pag. 483.
 Sect. 3. Secundum à ratione argumentum, pag. 485.
 Sect. 4. Habitus fidei componi potest cum peccato mortali, pag. 486.
 Sect. 5. Argumenta hæreticorum, pag. 487.

DISPUTAT. LIIII.

- Vtrum eadem fides possit esse formata & informis.* pag. 488.

DISPUTAT. LV.

- Vtrum fides sit virtus?* pag. 489.

DISPUTAT. LVI.

- Vtrum fides sit una?* pag. 491.
 Sect. 1. Ab autoritate divina non probatur unitas fidei habitualis, ibidem.
 Sect. 2. Diluuntur duo argumenta pro habitualis unitate fidei, pag. 492.
 Sect. 3. Solvitur tertium argumentum, & probatur obiectum formale fidei non esse unum, pag. 494.
 Sect. 4. Quid de questione? pag. 498.

DISPUTAT. LVII.

- Vtrum fides sit prima inter virtutes?* pag. 500.

DISPUTAT. LVIII.

- Vtrum fides sit certior scientia naturali.* pag. 502.
 Sect. 1. Plures significatus certitudinis, ibidem.
 Sect. 2. Sententiæ variæ, pag. 503.
 Sect. 3. Quid sit certitudo actû intellectus? pag. 506.
 Sect. 4. Fides est speculative certior quavis cognitione naturali, pag. 507.
 Subl. 1. Maior propositio probata, pag. 508.
 Subl. 2. Actus naturalis non habet nisi unum principium certum, pag. 510.
 Subl. 3. Hæc est maior certitudo, pag. 511.

DISPUTAT. LIX.

- De habentibus fidem.* pag. 513.
 Sect. 1. Vtrum Angelus & homo ante lapsum ha-

buerint fidem? ibidem.

- Sect. 2. Vtrum dæmones atque damnati, pag. 514.
 Sect. 3. Vtrum animæ in purgatorio? pag. 515.
 Sect. 4. An & Beati, ibidem.
 Sect. 5. In hæretico non est fides infusa, pag. 516.

DISPUTAT. LX.

- Quaratione fides infusa opponatur errori.* pag. 518.
 Sect. 1. Vtrum habitus hæresis, aut alius infidelitatis cum fide infusa physice pugnet? ibidem.
 Subl. 1. Primum argumentum, pag. 519.
 Subl. 2. Habitus per se infusus non dat facilitatem ad actus, pag. 522.
 Subl. 3. Secundum argumentum, pag. 525.
 Subl. 4. Opposita sententia, pag. 526.
 Sect. 2. Vtrum assensus hæreticus opponatur physice habitui infuso fidei, pag. 527.
 Subl. 1. Conclusio, ibidem.
 Subl. 2. Argumenta soluta, pag. 528.
 Sect. 3. Vtrum componi possint hæresis de vno articulo, & fides actualis de alio, pag. 530.
 Sect. 4. Vtrum ex parte voluntatis pugnet ex natura sua hæresis de vno obiecto, & assensus Catholicus de alio, pag. 533.

DISPUTAT. LXI.

- Decremento fidei, & decremento.* pag. 536.
 Sect. 1. Vtrum fides sit in omni fidei æqualis, ibidem.
 Sect. 2. Vtrum in peccatore fides augeatur? pag. 537.
 Sect. 3. Vtrum omni actu augente gratiam augeatur & fides? ibidem.
 Sect. 4. Vtrum remittatur fides? pag. 538.

DISPUTAT. LXII.

- De causa efficiendi habituum theologicorum.* pag. 539.
 Sect. 1. Hi habitus sunt per se infusi, ibidem.
 Sect. 2. Vtrum habitus Theologici augeantur physice per actus? pag. 541.

DISPUTAT. LXIII.

- Quibus actibus fides comparatur?* pag. 542.
 Sect. 1. Vtrum pius affectus credendi fidei infusa sit naturalis? pag. 543.
 Sect. 2. qualis cognitio præeat affectui pio, ibidem.
 Sect. 3. Vtrum ea cognitio sit iudicium? pag. 544.
 Sect. 4. Vtrum per actus naturales quoad substantiam possimus ad fidem recte disponi, pag. 547.

DISPUTAT. LXIIII.

- Leves nonnullæ quæstiones diremptæ.* pag. 547.

DISPUTAT. LXV.

- De infidelitate negativa.* ibidem.
 Sect. 1. Aliqua explanantur, ibidem.

Sect.

Sectionum, & Subsectionum.

Seçt. 2. Vtrum possit esse ignorantia invincibilis
mysteriorum fidei? pag. 548.

Seçt. 3. Respondetur argumentis, pag. 549.

DISPVTAT. LXVI.

De infidelitate contraria, pag. 551.

Seçt. 1. Infidelitatem esse peccatum, ex scriptura
probat, ibidem.

Seçt. 2. Idem ratione probatur, pag. 552.

Seçt. 3. Fides est virtus voluntatis, p. 553.

Seçt. 4. Fides est virtus præcepta, pag. 554.

Seçt. 5. Corollaria, pag. 556.

DISPVTAT. LXVII.

De subiecto infidelitatis, pag. 557.

DISPVTAT. LXVIII.

*Vtrum peccatum infidelitatis possit esse in sola volun-
tate, pag. 558.*

Seçt. 1. Explicata quæstio, ibidem.

Seçt. 2. Conclusio, ibidem.

Seçt. 3. Probationes P. Valentis, ibid.

Seçt. 4. Probatio conclusionis, p. 559.

Seçt. 5. Argumentum oppositæ sententiæ, pagina
560.

DISPVTAT. LXIX.

Vtrum infidelitas sit maximum peccatorum? ibidem?

Seçt. 1. Nonnulla præmoneo, ibidem.

Seçt. 2. Opinio Sancti Thomæ, pag. 561.

Seçt. 3. Difficultates circa tertiam conclusionem,
ibidem.

Seçt. 4. Difficultates erga secundam conclusio-
nem, ibidem.

Seçt. 5. Comparatio infidelitatis cum cæteris vi-
tijs, pag. 563.

DISPVTAT. LXX.

Vtrum omnis actio infidelis sit peccatum? pag. 564.

DISPVTAT. LXXI.

De triplici specie infidelitatis, ibidem.

Seçt. 1. quid sit Paganismus? ibidem.

Seçt. 2. De Iudaismo, & Hæresi, p. 566.

Seçt. 3. Divisio infidelitatis in Iudaismum, Paganis-
mum, & Hæresim, ibidem.

DISPVTAT. LXXII.

*Vtrum infidelitas sit genus tam physicè, quàm morali-
ter? pag. 568.*

Seçt. 1. Prima conclusio, ibidem.

Seçt. 2. Secunda conclusio, pag. 569.

Seçt. 3. Tertia conclusio, ibidem.

DISPVTAT. LXXIII.

Quæ infidelitas sit deterior? pag. 570.

DISPVTAT. LXXIII.

De disputatione cum infidelibus, pag. 571.

Seçt. 1. Vtrum liceat examinare decreta Concl-

liorum? ibidem.

Seçt. 2. Disputatio cum infidelibus est licita, pa-
gina 572.

Seçt. 3. Quibus liceat cum infidelibus disputatio,
pag. 573.

Seçt. 4. De persona infidelis & audientium, pa-
gina 577.

DISPVTAT. LXXV.

Vtrum infideles compelli possent ad fidem, pag. 578.

Seçt. 1. Vtrum armis liceat prædicatori fidei mu-
nire viam, ibidem.

Subsec. 1. Prima conclusio, ibidem.

Subs. 2. Tres aliæ conclusiones, pag. 580.

Subs. 3. Aliæ duæ conclusiones, pag. 581.

Seçt. 2. Vtrum infideles compellendi sint ad fi-
dem, pag. 583.

Subs. 1. Non subiecti cogi non possunt, ibidem.

Subs. 2. Nec subiecti cogi possunt ob legem hu-
manum, pag. 584.

Subs. 3. Independentè à iure humano est illicita
coactio ad fidem, ibidem.

Subs. 4. Opinio Scoti, pag. 587.

Seçt. 3. Vtrum infideles ad fidem audiendam pos-
sint impelli, pag. 588.

DISPVTAT. LXXVI.

De communicatione cum infidelibus, pag. 590.

Seçt. 1. Vtrum cum hæretico excommunicato
non speciatim, possimus agere, vt cum Ca-
tholico eadem ratione excommunicato, ibi-
dem.

Subsec. 1. Conclusio, ibidem.

Subsec. 2. Corollaria, pag. 591.

Seçt. 2. De communicatione civili, pag. 594.

Subs. 1. De iure Divino, ibidem.

Subs. 2. De iure humano, pag. 595.

Subs. 3. De servitute, ibidem.

Subs. 4. De iurisdictione, famulatu, & alijs purè
civilibus, pag. 597.

Seçt. 3. De communicatione in instrumento bel-
lico, pag. 599.

Subs. 1. De iure Divino, ibidem.

Subs. 2. Hæc instrumentorum communicatio est
interdicta iure Canonico, pag. 600.

Subsec. 3. Explicantur materia, & actiones in-
terdictæ, p. 601.

Subsec. 4. De personis, locis & tempore, cum
quibus interduntur merces, & instrumen-
tabelli, pag. 604.

Subsec. 5. De personis, quibus interdicitur com-
municatio, & de circumstantijs, pag. 607.

Subs. 6. De captivis remigibus, pag. 610.

Subsec. 7. De privilegijs, & consuetudine contra
hanc legem, pag. 613.

Subsec. 8. De pœnis, & ab eis absolutione, pag.
614.

Seçt. 4. De communicatione cum infidelibus in
bello, pag. 615.

Subsec. 1. Quædam præmitto, ibid.

Index disputationum,

Subf. 2. Quādo fidelis Princeps potest iuvare infidelem in bello? pag. 616.

Subsec. 3. Licet fideli accersere infideles socios, pag. 618.

Subsec. 4. Animadversio animadversione digna, pag. 620.

Seft. 5. De communicatione cum infidelibus in instrumentis ad Religionem spectantibus, pagina 621.

Seft. 6. De communicatione in matrimonio cum hæreticis, pag. 622.

Subsec. 1. Valet matrimonium inter hæreticos, ibidem.

Subsec. 2. Hæresis non dissolvit matrimonium, pag. 623.

Subf. 3. Catholicus potest ab heretico coniuge separari, ibidem.

Subf. 4. Catholicus quando cogetur redire ad hæreticum? p. 624.

Subsec. 5. Separatus iudicio Ecclesiæ non cogitur redire, pag. 625.

Subsec. 6. Duo dubia, pag. 626.

Subsec. 7. Vtrum per copulam condonetur ius separationis? pag. 627.

Subf. 8. Cætera dubia, pag. 628.

Subsec. 9. Quando Catholicus teneatur discedere ab infidelibus? pag. 629.

Subf. 10. Matrimonium fidelis cum hæretico valet, sed non semper licet, ibidem.

Seft. 7. De communicatione in matrimonio cum non baptizato, pag. 631.

Subsec. 1. Matrimonium inter non baptizatos qualè? ibidem.

Subf. 2. Quid agendum utroque coniuge baptizato? pag. 632.

Subsec. 2. Matrimonium infidelium potest dirimi Religionis ergo, pag. 634.

Subf. 4. Quas ob causas dirimatur matrimonium fidelis cum in baptizato? ibidem.

Subsec. 5. Quando dirimatur matrimonium cum infidelibus? pag. 637.

Subsec. 7. Cohabitatio fidelis cum infideli est licita secundum se, p. 638.

Subsec. 8. Vtrum cohabitatio cum infideli sit iam illicita ab extrinseco, aut consuetudine? pag. 640.

Subsec. 6. De matrimonio baptizati cum in baptizato, p. 642.

Sec. 8. De communicatione cum infideli in libris, pag. 643.

Subf. 1. Qui libri sint prohibiti? ibidem.

Seft. 2. Quibus sint interdicti libri? p. 645.

Subf. 3. Quæ interdicantur actiones? pag. 646.

DISPUTAT. LXXVII.

Vtrum infideles possint habere dominium in fideles, pagina 647.

Seft. 1. Nonnulla præmitto, ibidem.

Sec. 2. Vtrum infideles ob solam pertinaciam priuari possint dominio temporalis? p. 648.

DISPUTAT. LXXVIII.

Vtrum infidelium ritus sint tolerandi? pag. 650.

DISPUTAT. LXXIX.

De permissione libertatis conscientie, pag. 651.

Seft. 1. Duplex conscientie libertas, ibidem.

Sec. 2. Vtraque conscientie libertas est illicita si ne urgentissima causa, pag. 652.

Subsec. 1. Prima probatio ab ethnicorum exemplo, ibidem.

Subsec. 2. Secunda probatio à ratione politica, pag. 653.

Subf. 3. Argumenta cætera, pag. 654.

Seft. 3. Neutra conscientie libertas est intrinsecè mala, pag. 655.

Seft. 4. Quædam animadversio, pag. 656.

Seft. 5. Quando exigatur facultas Papæ ad conscientie libertatem? p. 657.

Seft. 6. Corollaria, pag. 658.

Seft. 7. Vtrum servanda sit fides in libertate conscientie, pag. 659.

Subsec. 1. Nonnulla præmitto, ibid.

Subsec. 2. Duæ conclusiones, ibidem.

Subsec. 3. Prima probatio, pag. 660.

Subsec. 4. Secunda probatio, ibidem.

Subsec. 5. Argumentum à ratione, p. 661.

Subsec. 6. Tertia conclusio, pag. 662.

Subsec. 7. Respondetur argumentis, ibid.

DISPUTAT. LXXX.

De hæresi obiectiva, pag. 665.

Seft. 1. Hæresis quid significet? ibidem.

Seft. 2. Quæ sit propositio fidei? ibid.

Seft. 3. Quid sit hæresis obiectiva? pag. 666.

Seft. 4. Dubia tria, pag. 669.

DISPUTAT. LXXXI.

De propositione damnabili, pag. 670.

Seft. 1. De numero damnabilium propositionum, ibidem.

Seft. 2. De errore, ibidem.

Seft. 3. De propositione hæresi proxima, p. 672.

Seft. 4. De propositione hæresim sapienti, atque suspecta, pag. 673.

Seft. 5. Duæ animadversiones, p. 675.

Seft. 6. Propositio malè sonans, & pias offendens aures, ibidem.

Seft. 7. De propositione temeraria, & improbabili, pag. 677.

Seft. 8. Aliæ notæ morales damnabilis propositionis, pag. 678.

Sec. 9. Recensentur danabiles propositiones, p. 679.

DISPUTAT. LXXXII.

De hæresi formali, & hæretico, ibidem.

Seft. 1. Hæresis definitio, ibidem.

Seft. 2. Quæ requirantur ex parte subiecti ad hæresim constituendam? pag. 680.

Sec. 3. Ex parte obiecti ad hæresim, quæ concurrant? pag. 682.

Seft. 4.

Sectionum, & Subsectionum.

- Sect. 4.** De pertinacia in Ecclesiam, pag. 683.
Sect. 5. Vtrum absque pertinacia contra totam Ecclesiam possit quis hæreticus esse? ibidem.
Subs. 1. Nullus est hæreticus absque pertinacia in totam Ecclesiam, ibidem.
Subs. 2. Nonnullæ obiectiones, pag. 685.
Subs. 3. De revelatione privata, ibidem.
Subs. 4. De dissensu revelationis publicæ, sed nõ propositæ ab Ecclesia, pag. 686.
Sect. 6. Vtrum errans cum ignorantia culpata sit hæreticus? pag. 687.
Subs. 1. Nonnulla præmoneo, ibidem.
Subs. 2. Prima sententia, ibidem.
Subs. 3. Conclusio, ibidem.
Subs. 4. Respondetur ad argumenta, pag. 688.
Sect. 7. Vtrum hæresis consummetur in sola voluntate? pag. 690.

DISPUTAT. LXXXIII.

- De excommunicatione in hæreticos, pag. 691.*
Sect. 1. Excommunicati hæretici, & quo iure, ibidem.
Sect. 2. Vtrum ob hæresim mentalem labatur quis in excommunicationem? pag. 692.
Sect. 3. de hæretico externo, ibidem.
Sect. 4. Vtrum hæreticus externus occultus teneatur excommunicatione in hæreticos? pag. 698.
Sect. 5. Vtrum teneatur excommunicatione hæreticus ignarus excommunicationis eiusdem, pag. 699.
Sect. 6. Vtrum Catholicus asserens externè hæsim absque consensu interno teneatur excommunicatione in hæreticos? pag. 700.

DISPUTAT. LXXXIII.

- De absolutione ab hæresi, pag. 701.*
Sect. 1. In quibus occasionibus non sit per se reservata culpa hæresis? ibidem.
Sect. 2. De potestate Episcopi in hæresim occultam, pag. 73.
Subs. 1. Vtrum Episcopus absolvere possit à censura contracta hæresi occulta? ibidem.
Subs. 2. Quænam sit hæresis occulta, qua Episcopus solvere potest? pag. 707.
Subs. 3. Quis sit Episcopus qui possit hac solvere censura? pag. 709.
Subs. 4. Cætera de potestate Episcoporum expediuntur, pag. 712.
Sect. 3. Vtrum quæsitores possint absolvere hæreticum in foro conscientia? pag. 713.
Subs. 1. Pars affirmans, ibidem.
Subs. 2. Sententia negans, pag. 715.
Sect. 4. De absolutione hæretici in foro externo nonnulla, ibidem.
Sect. 5. Vtrum sit licita consuetudo negandi facultatem ad absolvendum hæreticum, nisi compareat in tribunali, pag. 716.
Subs. 1. Nonnulla præmitto, ibidem.
Subs. 2. Licita est ea consuetudo, pag. 617.

- Subs. 3.** Primum argumentum diluo, pag. 618.
Subs. 4. Alia argumenta diluo, pag. 619.
Subs. 5. Vltimum argumentum, p. 620.
Sect. 6. Vtrum Bulla aut Iubileo hæreticus possit absolvi? p. 725.
Sect. 7. Quædam appendix difficultas, pag. 729.
Sect. 8. De absolutione in articulo mortis, ibidem.
Subs. 1. De articulo mortis, ibidem.
Subs. 2. In eo articulo quid agendum? pag. 732.
Subs. 3. Ratio eligendi confessorium in articulo, pag. 734.
Sect. 9. Vtrum præter mortis articulum possit hæreticus solvi directè crimine nisi à Papa, aut eius Legatis? pag. 743.
Sect. 10. Vtrum aliquando sacerdos privatus possit indirectè absolvere hæreticum? pag. 743.
Subs. 1. Quid sit absolutio directæ, & indirectæ, ibidem.
Subs. 2. Quid agendum, quando sacerdos non habet iurisdictionem in aliquod peccatum? pag. 744.
Subs. 3. Quando possit hæreticus indirectè absolvi? pag. 745.

DISPUTAT. LXXXV.

- De confiscatione bonorum hæretici, pag. 747.*
Sect. 1. An sit licita bonorum hæretici confiscatio? ibidem.
Sect. 2. Quæ bona confiscanda sint? pag. 748.
Sect. 3. De servis hæreticorum, ibidem.
Sect. 4. De maioratibus, pag. 749.
Sect. 5. A quo tempore hæreticus sit privatus bonis? pag. 751.
Sect. 6. Vtrum hæreticus possit distrahere bona, quæ confiscationi sunt subiecta? ibidem.

DISPUTAT. LXXXVI.

- De ultimarum hæreticos supplicio, pag. 752.*
Sect. 1. Quid senserit S. Augustinus de supplicio capitali in hæreticos? ibidem.
Sect. 2. Vtrum hæretici sint afficiendi ultimo supplicio? pag. 755.

DISPUTAT. LXXXVII.

- De alijs hæreticorum pænis, pag. 760.*
Sect. 1. De irregularitate, ibidem.
Sect. 2. De amissione Ecclesiastici beneficii, pag. 762.
Sect. 3. De privatione ordinis, pag. 764.
Sect. 4. de infamia hæreticorum, pag. 765.

DISPUTAT. LXXXVIII.

- De pænis personarum aliquo pacto ad hæreticos pertinentium, ibidem.*
Sect. 1. De filiis hæreticorum, ibidem.
Subs. 1. An licitè filij puniantur ob delicta parentum, ibidem.
Subs. 2. Quæ damna patiantur hæreticorum filij, pag. 767.
Subs. 3. Alia de filiis hæreticorum, pag. 769.

Index Disputationum,

Sec. 2. De credentibus, recipientibus, & faventibus hæreticis, pag. 772.

Sec. 3. Pœnæ in hos decretæ, pag. 774.

DISPUTAT. LXXXIX.

De Apostasia, ibidem.

DISPUTAT. XC.

DISPUTAT. XCI.

De Blasphemia, pag. 775.

Sec. 1. Significatio Blasphemiæ, ibidem.

Sec. 2. Definitio Blasphemiæ, pag. 776.

Sec. 3. Quæ loquutio sit blasphemia? ibid.

Sec. 4. Quæ voluntas inveniatur in Blasphemiæ pag. 777.

Sec. 5. Qualis cognitio reperiatur in Blasphemiæ pag. 778.

Sec. 6. Vtrum conuitia in sanctos sint Blasphemia? pag. 780.

Sec. 7. Quid sit, & ad quod tribunal spectet Blasphemia hæreticalis? pag. 781.

Sec. 8. Blasphemiæ recensio, pag. 782.

Sec. 9. Quibus virtutibus opponatur Blasphemia? pag. 783.

Sec. 10. De gravitate Blasphemiæ, pag. 784.

Sec. 11. Vtrum omnes Blasphemiæ sint eiusdem speciei? pag. 785.

Sec. 12. Difficultates nonnullæ, pag. 787.

DISPUTAT. XCII.

De Blasphemia in Spiritum Sanctum, pag. 788.

Sec. 1. Quid sit Blasphemia in Spiritum Sanctum? ibidem.

Sec. 2. Quid sit peccatum non remitti, nec pro illo orandum? pag. 790.

Sec. 3. Quotuplex sit peccatum in Spiritum Sanctum? pag. 791.

DISPUTAT. XCIII.

De præceptis fidei, pag. 792.

DISPUTAT. XCIII.

De præcepto confessionis fidei, pag. 793.

INDEX

I N D E X

DISPVTATIONVM

SECTIONVM, ET SVB-

SECTIONVM

SECVNDI TOMI.

DISPVTAT. XCV.

E Spe, fol. 795.

DISPVTAT. XCVI.

Nonnulla de obiecto proximo Spei, fol. 796.

Sec. 1. Diffidium inter Durandum, &

Caietanum de bonitate Dei comparatione nostri, ibidem.

Subsec. 1. Opinio Durandi, ibidem.

Subs. 2. Caietani doctrina, fol. 798.

Subs. 3. Quid de quaestione, fol. 799.

Sec. 2. Deus est obiectum proximè amatum per Spem, ibidem.

Subsec. 1. Aliquorum argumenta, ibidem.

Subs. 2. Probatum conclusio, fol. 801.

Sec. 3. Vtrum visio beata sit proximum obiectum Spei, ibidem.

Sec. 4. De alijs obiectis proximis Spei, fol. 803.

Sec. 5. Quid sit arduum, & verum ametur Spei, ibidem.

Sec. 6. Qua ratione sit futurum obiectum Spei, fol. 805.

DISPVTAT. XCVII.

De obiecto formali Spei, fol. 808.

Sec. 1. Quid sit obiectum formale, ibidem.

Sec. 2. De auxilio Dei, ibidem.

Sec. 3. Vtrum omne bonum, vt possibile à Deo, sit obiectum formale Spei, fol. 810.

Sec. 4. Vtrum omnipotentia sit obiectum formale Spei, fol. 811.

Sec. 5. Deus est obiectum formale Spei, fol. 812.

Sec. 6. Deus, vt nobis secundum se conueniens in ratione obiecti beantis est, obiectum formale Spei, fol. 813.

Sec. 7. Deus solus non est obiectum formale Spei, fol. 815.

Sec. 8. Sola beatitas creata est obiectum formale quo Spei, fol. 816.

Sec. 9. Vtrum vnio hypostatica sit obiectum Spei, fol. 817.

Sec. 10. Persona sperans est obiectum formale partiale Spei, fol. 818.

DISPVTAT. XCVIII.

Vtrum Spes sit virtus, fol. 820.

Sec. 1. Spes est virtus, ibidem.

Sec. 2. Quædam præmitto ad probationem, fol. 821.

Sec. 3. Probatum à priori Spei bonitas, fol. 822.

Sec. 4. Respondetur ad argumenta, fol. 823.

Sec. 5. Vtrum Deus licitè possit amari propter creaturas prius amatas, fol. 824.

Sec. 6. Vtrum licitè seruentur mandata cum ea observamus exercendo Spem, fol. 825.

DISPVTAT. XCIX.

Vtrum Spes cupiamus aliorum beatitatem, fol. 826.

Sec. 1. Quotupliciter possit amari aliorum beatitas, ibidem.

Sec. 2. Examinatur aliquorum opinio de aliorum beatitate, vt sunt vnum nobiscum, fol. 827.

Subsec. 1. Prima explicatio confutatur, ibidem.

Subs. 2. Confutantur explicationes aliæ, fol. 829.

Subs. 3. Quid de quaestione, ibidem.

Sec. 3. Vtrum aliena beatitudo propter ipsam possit amari, fol. 830.

Sec. 4. Vtrum Deus, vt beatus proximum sit amabilis propter ipsum, fol. 832.

Sec. 5. Vtrum aliena, & propria beatitas propter ipsas eodem specie habitu amentur, fol. 833.

Subsec. 1. Pars affirmans, ibidem.

Subs. 2. Partem præfero negantem, fol. 836.

Subs. 3. Aliquorum probationes, ibidem.

Subs. 4. Probata sententia, fol. 837.

DISPVTAT. C.

Vtrum possimus licitè sperare in creaturis, fol. 838.

DISPVTAT. CI.

Vtrum Spes sit virtus Theologica, fol. 839.

Sec. 1. Diferimen Spei, & Charitatis à Religione, obedientia, & alijs, ibidem.

Sec. 2. Corollaria, fol. 841.

Index disputationum,

Sec. 3. Spes est virtus Theologica, fol. 843.

Sec. 4. Vtrum habitus acquisiti sint Theologici, ibidem.

DISPUTAT. CII.

Vtrum Spes sit distincta ab alijs virtutibus? fol. 844.

DISPUTAT. CIII.

De prioritate Spei, fol. 846.

DISPUTAT. CIII.

Vtrum voluntas sit obiectum Spei, ibidem.

DISPUTAT. CV.

Quos actus exerceat Spes in suum obiectum, fol. 847.

Seçt. 1. Visio quotupliciter possit considerari, ibidem.

Sec. 2. Visio Dei propter ipsum potest terminare tres actus amoris, fol. 848.

Sec. 3. In quo differant desiderium & Spes, fol. 849.

Sec. 4. Omnes recens affectus sunt de eodem obiecto formali, fol. 851.

Sec. 5. Hic habitus est Spes, fol. 853.

Subsec. 1. Amor strictus in visionem spectat ad Spem, fol. 854.

Subf. 2. Gaudium in visionem spectat ad Spem, fol. 856.

DISPUTAT. CVI.

Vtrum Spes sit in irascibili, fol. 858.

DISPUTAT. CVII.

Vtrum in Deo sit Spes, fol. 859.

DISPUTAT. CVIII.

Vtrum Spes sit in beatis, fol. 860.

Seçt. 1. Actus & habitus Spei sunt possibiles in beatis, ibidem.

Sec. 2. Opinio M. Petri Lombardi, ibidem.

Sec. 3. Opinio communis, fol. 862.

Subsec. 1. Fundamentum S. Thomæ, ibidem.

Subf. 2. Fundamentum P. Vazquez, ibidem.

Sec. 4. Spes est in beatis, fol. 864.

Subsec. 1. Argumentum à priori, ibidem.

Subf. 2. Secundum argumentum à continuatione visionis, fol. 866.

Subf. 3. Aliud argumentum ad hominem, fol. 868.

Sec. 5. Corollarium de Spe in Christo, ibidem.

DISPUTAT. CIX.

Vtrum Spes sit in Animis Purgatorij, fol. 869.

DISPUTAT. CX.

Vtrum in damnatis sit Spes, fol. 870.

DISPUTAT. CXI.

Vtrum Spes sit in peccatore, fol. 871.

DISPUTAT. CXII.

De certitudine Spei, ibidem.

Seçt. 1. Quid sit certitudo Spei, ibidem.

Sec. 2. Prima ratio certitudinis Spei, fol. 873.

Sec. 3. Secunda ratio certitudinis eiusdem, fol. 874.

DISPUTAT. CXIII.

De timore, fol. 875.

Seçt. 1. Varij odij affectus, ibidem.

Sec. 2. Communis definitio timoris, ibidem.

Sec. 3. Vtrum timeantur mala culpa, fol. 876.

Sec. 4. Vtrum timeantur distantia mala, fol. 878.

Sec. 5. Vtrum timeamus mala, quæ non speramus fugere, fol. 879.

Sec. 6. Vtrum timor sit de malo non futuro, fol. 882.

Sec. 7. De timore mundano, ibidem.

Sec. 8. De timore servili, fol. 884.

Subsec. 1. Quid sit hic timor & servilitas, ibidem.

Subf. 2. De bonitate & malitia timoris servilis, fol. 886.

Subf. 3. Explicantur propositiones aliquot hypotheticæ, fol. 889.

Subf. 4. Quo pacto timor charitate pellatur, fol. 890.

Subf. 5. Quale poenarum odium exerceatur in celo, fol. 892.

Seçt. 9. De timore filiali, ibidem.

Subsec. 1. Quid sit timor filialis, fol. 893.

Subf. 2. Sententiæ variae de timoris filialis essentia, ibidem.

Subf. 3. Quid de quaestione, fol. 894.

Subf. 4. In patria manet formaliter timor castus, fol. 896.

DISPUTAT. CXIII.

Quid sit desperatio, fol. 899.

Sec. 1. Recensa odia in beatitatem, & in media ad illam, ibidem.

Sec. 2. Desperatio est actus voluntatis, fol. 900.

Sec. 3. Opinio P. Luisij, fol. 901.

Sec. 4. Qui actus sit desperatio, fol. 903.

DISPUTAT. CXV.

De malitia desperationis, fol. 904.

Seçt. 1. multa peccata contra Spem, ibidem.

Sec. 2. Vtrum contra Spem peccetur solo intellectu, fol. 905.

Sec. 3. Qualis sit malitia peccati contra Spem, fol. 906.

DISPUTAT. CXVI.

De oppositione desperationis cum Spe, fol. 908.

DISPUTAT. CXVII.

De presumptione, fol. 909.

DISPUTAT. CXVIII.

De præceptis Spei & timoris, fol. 910.

Seçt. 1. Vtrum sit præceptum de Spe, ibidem.

Sec. 2. Quando obligat hoc præceptum, fol. 913.

Sec. 3. De præcepto timoris, fol. 914.

DISPUTAT. CXIX.

Vtrum teneretur sperare, qui certo sciret se esse damnatum, ibidem.

Seçt. 1. Vtrum Deus possit aliquem in via certum reddere de sua damnatione, fol. 915.

Subsec. 1. Prima sententia, ibidem.

Subf. 2. Prima conclusio, ibidem.

Subf. 3. Secunda conclusio, fol. 917.

Sec. 2. Quid posset facere, qui conscius esset suæ reprobationis, ibidem.

Subsec. 1. Prima conclusio, ibidem.

Subf. 2. Secunda conclusio, fol. 918.

Subf. 3. Vtrum posset homo ille operari ex desiderio assequendi beatitatem, fol. 919.

Subf. 4.

Index disputationum,

- Subf. 4. Prima sententia, ibidem.
 Subf. 5. Secunda sententia, pag. 920.
 Subf. 6. Nonnulla præmonet, fol. 921.
 Subf. 7. Tertia conclusio de revelatione consequente, fol. 922.
 Subf. 8. Ad argumentum secundæ sententiæ, pag. 923.
 Subf. 9. Quarta conclusio de revelatione antecedente actum voluntatis, fol. 924.
 Subf. 10. Ad argumenta primæ sententiæ ibidem.
 Subf. 11. Ultima conclusio, fol. 927.

DE CHARITATE.

DISPUTAT. CXX.

- De amicitia in communi*, fol. 931.
 Sect. 1. Vtrum cognitio reciproci amoris sit de essentia amicitia? ibidem.
 Sect. 2. Qualem benevolentiam exigit amicitia? 933.
 Sect. 3. Distinctæ species amicitia, 934.
 Sect. 4. Vtrum omnis amicitia nitatur alicui communicationi? fol. 935.

DISPUTAT. CXXI.

- Vtrum Deus creature rationali propter seipsam possit esse benevolus?* 936.
 Sect. 1. Difficultas negantis partis, ibidem.
 Sect. 2. Communiora responsa, 937.
 Sect. 3. Occluditur prima via inita à recentioribus, fol. 939.
 Sect. 4. Vtrum Deus possit amare creaturas propter ipsas adæquate? fol. 941.
 Subf. 1. Sententiæ variæ, ibidem.
 Subf. 2. Placet sententia communis, ibidem.
 Subf. 3. Perfectum & imperfectum, 943.
 Subsect. 4. Actus virtutum moralium sunt imperfecti, ibidem.
 Subf. 5. Alia probatio, 945.
 Subf. 6. Ad argumenta nonnulla, 946.
 Subf. 7. Probata conclusio, 948.
 Subf. 8. Quædam solutio, ibidem.
 Subf. 9. Ad fundamenta oppositæ sententiæ, pag. 950.
 Sect. 5. Expenditur imperium Dei in suos actus, pag. 951.
 Subf. 1. Proponitur eorum opinio, 952.
 Subf. 2. Nova impugnatio, 954.
 Subf. 3. Secundum argumentum, 955.
 Sect. 6. Deus init exactam amicitiam nobiscum, pag. 957.
 Subf. 1. Duæ conclusiones, ibidem.
 Subsect. 2. Probatur doctrina, 958.
 Sect. 7. Prima difficultas, 961.
 Sect. 8. Secunda difficultas, 964.
 Sect. 9. Aliorum opinio, 965.
 Subsect. 1. Proponitur, ibidem.
 Subf. 2. Prima impugnatio, 966.
 Subf. 3. Explicatur finis cui, & qui, ibidem.
 Subf. 4. Impugnantur quinque actus, 967.

DISPUTAT. CXXII.

Vtrum ex parte nostri sit benevolentia in Deum? 968.

DISPUTAT. CXXIII.

Vtrum charitas sit distincta à Spiritu Sancto? 969.

Sect. 1. Opinio Petri Lombardi, ibidem.

Sect. 2. Rationes S. Thomæ, 970.

DISPUTAT. CXXIII.

Vtrum voluntas immediate concurrat in actus super naturales? 971.

Sect. 1. Explicata questio, ibidem.

Sect. 2. Voluntas tam immediate concurrat, quæ habitus, 972.

Subf. 1. Authores, 972.

Subf. 2. Primum argumentum ex Concilio, 973.

Subsect. 3. Secundum argumentum de vitalitate, pag. 978.

Sect. 3. Adversantium opinio, 980.

Sect. 4. Alia duo argumenta, 984.

Sect. 5. Opinio recentis cuiusdam authoris, 986.

Subf. 1. Prima pars sententiæ, ibidem.

Subf. 2. Examinatur hæc doctrina, 987.

Subf. 3. Alia authoris eiusdem, 989.

Sect. 6. Quid de ea opinione sentiant Authores? pag. 991.

Sect. 7. Novus sententiæ explicatus, 992.

Sect. 8. Animadversio, ibidem.

DISPUTAT. CXXV.

Vtrum habitus concurrat ad productionem actuum? 993.

Sect. 1. De concursu activo, ibidem.

Sect. 2. De concursu passivo, ibidem.

Subf. 1. Pars negans, ibidem.

Subf. 2. Argumenta diluta, 995.

Sect. 3. De dispositione passiva, 996.

DISPUTAT. CXXVI.

Vtrum sine Habitu possit divinitus actus produci? 999.

Sect. 1. Vtrum per auxilium inherens suppleri possit iste defectus? ibidem.

Sect. 2. Per auxilium extrinsecum suppleri potest defectus habituum, 1000.

Subf. 1. Authores, & prima ratio, ibidem.

Subf. 2. Secunda ratio, 1001.

Subf. 3. Ratio à priori, 1005.

Subf. 4. Alia Thomistarum argumenta, 1006.

Subf. 5. Sententia Aegidii de præsentatione, 1007.

Subf. 6. Authores oppositæ sententiæ, 1008.

DISPUTAT. CXXVII.

Vtrum de facto aliquis actus Charitatis fiat habitus influente? 1009.

Sect. 1. Sententia affirmans, ibidem.

Sect. 2. Mens B. Thomæ, 1010.

Sect. 3. Expenditur argumentum de libertate, pag. 1012.

Sect. 4. Argumentum de prædeterminatione, pag. 1014.

Sect. 5. Influxus gratiæ in ultimam dispositionem ad remissionem peccati mortalis tollit libertatem, 1015.

Sect. 6. Duas solutiones impugno, 1017.

Sect.

Index disputationum,

- Seçt. 7. Tertiam solutionem impugno, 1019.
 Seçt. 8. Quarta solutio de scientia media, 1020.
 Seçt. 9. Discrimen gratiæ & physici prædeterminationis, 1023.
 Seçt. 10. Aliundè probatur gratiam non influere in ultimam dispositionem, 2024.
 Seçt. 11. Vtrum gratia influat in observationem præcepti urgentis eodem instanti, 1027.
 Subsec. 1. Conclusio & probatio, ibidem.
 Subf. 2. Quædam solutio, 1028.
 Subf. 3. Prima impugnatio, 1029.
 Subf. 4. Impugnatio secunda, 1301.
 Subf. 5. Ad argumenta, 1033.
 Subf. 6. Animadversio, ibid.
 Seçt. 12. Prima difficultas ex merito, ibid.
 Subf. 1. Sententia propria, ibid.
 Subf. 2. Aliorum opinio, 1035.
 Subsec. 3. Impugnatur, ibidem.
 Subf. 4. Impugnatio tertia, 1037.
 Subf. 5. Ad argumenta, 1038.
 Seçt. 13. Secunda difficultas de libertate contrarietatis, 1039.
 Subf. 1. Nonnulla præmitto, ibidem.
 Subf. 2. Conclusio, & probatio, 1041.
 Subf. 3. Explicata doctrina, 1042.
 Seçt. 14. Opposita sententia, 1043.
 Seçt. ultima, animadversio, 1044.

DISPUTAT. CXXVIII.

- De obiecto formali Charitatis, ibidem.*
 Seçt. 1. Deus secundum se ratione cuiuscumq; perfectionis divinæ est obiectum Charitatis, 1045.
 Seçt. 2. Obiecta diluo, 1048.
 Seçt. 3. Aliquorum sententiam expendo, 1050.
 Seçt. 4. Vtrum Deus sit obiectum formale Charitatis, sub conceptu aliquo obiectivo supernaturali? 1052.
 Subsec. 1. Nonnulla præmitto, 1053.
 Subf. 2. Quid de quæstione, ibidem.
 Subf. 3. Respondetur ad argumenta, 1055.
 Seçt. 5. De actibus liberis Dei, 1056.
 Seçt. 6. Vtrum aliqua creatura sit obiectum formale Charitatis, 1059.

DISPUTAT. CXXIX.

Vtrum Charitas sit virtus specialis, ibidem.

DISPUTAT. CXXX.

De unitate Charitatis habitualis, 1060.

- Seçt. 1. Habitus in Deum est vnus, ibidem.
 Seçt. 2. Charitas Dei, qua ratione comparetur ad proximum, ibidem.

DISPUTAT. CXXXI.

Vtrum proximus possit esse obiectum formale amicitia supernaturalis? 1061.

- Seçt. 1. Dona infusa possunt propter se amari, 1062.
 Seçt. 2. Hic amor est honestus & supernaturalis, 1063.
 Seçt. 3. Hæc amicitia distinguitur à Charitate in Deum, ibidem.
 Seçt. 4. Amicitia naturalis est honesta, 1066.

DISPUTAT. CXXXII.

Vtrum Charitas sit perfectior, quàm fides & lumen gloriæ? 1067.

- Seçt. 1. Charitas est perfectior cæteris virtutibus in genere moris, ibidem.
 Seçt. 2. Charitas etiam physice est melior fidei, 1068.

DISPUTAT. CXXXIII.

Vtrum sine Charitate possit esse aliqua vera virtus? 1070.

DISPUTAT. CXXXIII.

Vtrum Charitas sit forma virtutum, ibidem.

- Seçt. 1. Explicata quæstio, ibidem.
 Seçt. 2. Informatio Charitatis, non est intrinseca per se, aut per modum physicum, 1071.
 Seçt. 3. Informatio Charitatis est denominatio extrinseca, 1073.

DISPUTAT. CXXXV.

Vtrum Charitas possit imperare virtutibus ipsarum actus? 1074.

- Seçt. 1. De actu imperato & elicto, ibidem.
 Seçt. 2. Sententia P. Vazquez, 1075.
 Seçt. 3. Sententia quædam, 1077.
 Seçt. 4. Sententia acuta, ibidem.
 Seçt. 5. Conclusio, 1079.
 Seçt. 6. Vtrum sit actus imperans, quin reflexe amet imperatum, 1080.
 Subsec. 1. Opinio P. Francisci Suarez, ibidem.
 Subsec. 2. Duæ eius sententiæ impugnationes, 1081.
 Subf. 3. Aliæ duæ impugnationes, ibidem.
 Subf. 4. Ad argumenta, 1083.

DISPUTAT. CXXXVI.

Imperium efficax determinatum adimat libertatem propriam actui imperato, ibidem.

- Seçt. 1. Nonnulla præmonco, ibidem.
 Seçt. 2. Imperium lædit libertatem actus imperati, 1085.
 Subsec. 1. Conclusio & authores, ibidem.
 Subsec. 2. Primum argumentum, ibidem.
 Subf. 3. Aliæ argumenta, 1086.
 Subf. 4. Quædam difficultates, 1088.
 Seçt. 3. Pars affirmans eo imperio non adimit libertatem actui imperato, 1089.
 Subf. 1. Sententia & authores, ibidem.
 Subf. 2. Primum argumentum, 1090.
 Subf. 3. Secundum argumentum, 1091.
 Subf. 4. Respondetur, ibidem.
 Subf. 5. Aliæ argumenta, 1093.

DISPUTAT. CXXXVII.

Vtrum Imperium vagum efficax lædat libertatem actus imperati, 1094.

- Seçt. 1. Quibus probetur non lædi libertatem, ibidem.
 Seçt. 2. Explicatur causalitas actus efficacis vagi, ibidem.
 Seçt. 3. Imperium vagum adimit libertatem, 1096.
 Seçt. 4. Respondetur argumentis, 1097.
 Seçt. 5. Quædam difficultas, 1098.

DISP.

Sectionum, & Subsectionum.

DISPUTAT. CXXXVIII.

Expenditur imperium simplex, ibidem.

Sec. 1. Explicata quaestio, ibidem.

Sec. 2. Conclusio, 1099.

DISPUTAT. CXXXIX.

Utrum Charitas sit in voluntate, ibidem.

DISPUTAT. CXXXX.

De augmento Charitatis aliqua prae mitto, 1100.

DISPUTAT. CXXXI.

Utrum habitus Charitatis augeatur bonis operibus?

1101.

DISPUTAT. CXXXII.

Utrum habitus infusus augeatur physicè per actus?

1103.

Sec. 1. Aliquæ rationes, ibidem.

Sec. 2. Probata conclusio, 1104.

DISPUTAT. CXXXIII.

Utrum actus continuatio inter sit ad augmentum habituum?

1106.

Sec. 1. Argumentum Dominici Bañez, ibidem.

Sec. 2. Aliquorum responsa, 1108.

Sec. 3. Doctrina Franc. Victoris, & Suarii, 1110.

Sec. 4. Cætera argumenta pro ea doctrina, 1112.

Sec. 5. Equale præmium redditur pro libera conservatione actus, ac pro prima productione,

1113.

Sec. 6. Respondetur argumento, 1114.

Sec. 7. Quædam doctrina Gregorij, 1116.

Sec. 8. Opinio P. Vazquez, 1118.

DISPUTAT. CXXXIII.

Utrum quolibet actu Charitatis augeatur Charitas, gratia & gloria?

1120.

Sec. 1. Quaestio explicata, ibidem.

Sec. 2. Opinio S. Thomæ, 1121.

Sec. 3. Quid de Opinio S. Thomæ, 1122.

Sec. 4. Opinio S. Bonaventuræ, 1126.

Sec. 5. Opinio Dominici Bañez, 1127.

Subsec. 1. Tres priores conclusiones Dominici,

ibidem.

Subs. 2. Quarta propositio Dominici, ibid.

Subs. 3. Argumentum ab auctoritate, ibidem.

Subs. 4. Secundum argumentum ab actu naturali,

1129.

Subsec. 5. Argumenta cætera, 1130.

Sec. 6. Sententia Dominici nullum alium habet

authorem, 1131.

Sec. 7. Quid sentiant alij Doctores de eadem sententia, 1132.

Sec. 8. Definiri est Tridenti augmentum gratiæ

& gloriæ pro quolibet actu Charitatis, 1133.

Subsec. 1. Testimonium Concilij, ibidem.

Subs. 2. Solutio Dominici Bañez, 1134.

Sec. 9. Quilibet actus est dignus augmento novæ

gratiæ & gloriæ, 1136.

Sec. 10. Omne augmentum gratiæ & gloriæ assequetur iustus in gratia decedens, tametsi non

operetur intensius, 1137.

Sec. 11. Quilibet actus Charitatis meretur distinctos

gradus gratiæ & gloriæ, 1141.

Sec. 12. Charitas augeatur secundum totam latitudinem

actuum, 1145.

dinem actuum, 1145.

Sec. 13. Tota hæc doctrina ratione probatur,

1146.

DISPUTAT. CXXXV.

Utrum absque actuali relatione Charitatis mereamur

gloriæ substantialis augmentum per actus supernaturales

quoad substantiam aliarum virtutum infusarum?

1148.

Sec. 1. Explicata quaestio, ibidem.

Sec. 2. Pars affirmans, ibidem.

Subsec. 1. Authores, 1149.

Subs. 2. Primum argumentum, ibidem.

Subs. 3. Argumentum explicum, 1152.

Subs. 4. Ratione probatur eadem doctrina, 1153.

Sec. 3. Dominici Bañez, 1154.

Sec. 4. Petri Lorca, 1156.

Subsec. 1. Duæ Lorcanæ propositiones, ibidem.

Subs. 2. Tertia eiusdem propositio, 1157.

Subs. 3. Inconstanti sententiæ Lorcanæ, 1158.

Subs. 4. Impugnatur eadem opinio, 1160.

DISPUTAT. CXXXVI.

Utrum bonis actibus naturalibus Charitas augeatur?

1161.

Sec. 1. Sententia P. Vazquez, ibidem.

Sec. 2. Petri Lorca sententia de hac opinione,

1162.

Sec. 3. Charitas non augeatur actibus naturalibus,

1167.

Sec. 4. Ad argumenta, 1169.

DISPUTAT. CXXXVII.

Utrum Charitas habeat ex se terminum intensiæ?

1170.

Sec. 1. Sententia negans, ibidem.

Sec. 2. Aliæ sententiæ, 1172.

Sec. 3. Charitati nullus præfigitur modus in esse

possibili, 1173.

Subs. 1. Mens B. Thomæ, 1174.

Subs. 2. Tria argumenta S. Thomæ, ibidem.

Subs. 3. Primum argumentum, 1176.

Subs. 4. Primum argumentum, 1177.

Subs. 5. Secundum argumentum, 1178.

Subs. 6. Vltimum argumentum, 1179.

DISPUTAT. CXXXVIII.

Utrum Charitas possit esse actus infinitus?

ibidem.

DISPUTAT. CXXXIX.

Utrum Charitas in hac vita augeatur absque termino?

1181.

DISPUTAT. CL.

Utrum gratia in via sit tam intensa, quam in patria?

1182.

DISPUTAT. CLI.

De perfectione Charitatis, 1183.

DISPUTAT. CLII.

De diminutione & corruptione Charitatis, 1184.

DISPUTAT. CLIII.

De obiecto materiali Charitatis, 1185.

Sec. 1. Quid sit proximus, ibidem.

Sec. 2. Qui proximi sint diligendi? 1186.

Sec. 3. De amore iniuriorum ex lege Mosayca,

1188.

Subs.

- Subsec. 1. De verbis Domini Matthæi 3. 45. au-
distis, quia dictum est, diliges proximum tuum,
& odio habebis inimicum tuum, ibidem.
Subf. 2. De quo odio lex egerit, 1194.
Sect. 4. Quid teneamur inimicis præstare, 1196.
Subsec. 1. Prima conclusio, ibidem.
Subf. 2. Conclusio secunda, 1197.
Subf. 3. De salutationibus, 1199.
Subf. 4. De petenda & condonanda venia, 1201.
Sec. 5. Charitas quo pacto amet obiecta materia-
lia, 1202.

DISPUTAT. CLIII.

De ordine Charitatis, ibidem.

- Sect. 1. Deus est super omnia diligendus, ibidem.
Sec. 2. Ordo cum proximo in bonis spiritualibus,
1204.
Sec. 3. Ordo in temporalibus proprijs ad spiritua-
lia aliena, 1206.
Subsec. 1. Tenemur in extrema necessitate provi-
dere alienæ salutis, ibidem.
Subf. 2. Quid sit extrema necessitas, & quibus in
occasionibus, 1207.
Sec. 4. Ordo inter temporaria proximi & pro-
pria, 1210.
Sec. 5. Ordo inter proximos servandus, 1213.

DISPUTAT. CLV.

De actibus Charitatis, 1214.

- Sect. 1. Quid sit amor in communi, ibidem.
Sec. 2. Vtrum sit amor distinctus à desiderio, &
gaudio, ibidem.
Sec. 3. Quid sit amor strictus, 1216.
Sec. 4. De odio, 1217.
Sect. 5. Desiderium, 1219.
Sec. 6. Gaudium atque tristitia, 1221.
Sec. 7. Vtrum Deus desideretur per Charitatem,
aut per Spem, 1222.
Sec. 8. Quibus actibus diligatur Deus, 1224.
Sec. 9. Nonnulla dubiola, 1228.

DISPUTAT. CLVI.

De misericordia, 1229.

- Sect. 1. De misericordia ut est dolor, ibidem.
Subf. 1. De misericordia Aristotelicè explicata,
ibidem.
Subf. 2. Misericordia ut est dolor porrigitur ad om-
nia mala, 1230.
Subf. 3. Misericordia ut est dolor, aut odium non
est virtus specialis, 1231.
Sec. 2. Misericordia ut sic non est dolor, nec displic-
entia, ibidem.
Sec. 3. Difficultates nonnullæ, 1233.

DISPUTAT. CLVII.

De Beneficentia, 1234.

DISPUTAT. CLVIII.

De Eleemosyna, 1235.

- Sect. 1. Eleemosyna definita, ibidem.
Sec. 2. Eleemosynarum partitio, 1236.
Sec. 3. De effectibus Eleemosynæ, 1237.

DISPUTAT. CLIX.

De præcepto Eleemosynæ, 1238.

- Sect. 1. Præceptum Eleemosynæ, ibidem.

- Sec. 2. Quæ debeant concurrere ad obligationem
huius præcepti, 1239.

Sec. 3. De necessitate extrema, 1241.

- Subf. 1. In extrema necessitate est præceptum de
Eleemosyna, ibidem.

- Subf. 2. Vtrum extremè indigenti opitulatio de-
beatur ex sola misericordia, an etiam ex iusti-
tia, 1242.

- Subf. 3. Opinio gravissimorum Authorum, ibi-
dem.

- Subf. 4. Sententia secunda, 1245.

- Subf. 5. De utraque indicium, 1246.

- Subf. 5. Vtrum huic præcepto satisfiat mutuando,
ibidem.

- Subf. 5. De quibus bonis eroganda sit Eleemosy-
na extremè indigenti, 1249.

- Subf. 6. Quid agere possit, aut debeat extremè in-
digens, 1251.

Sec. 4. De necessitate gravi, 1255.

- Subf. 1. Quid sit necessitas gravis, ibidem.

- Subf. 2. Vtrum teneamur opitulari graviter egen-
ti rebus ad vitam spectantibus, 1256.

- Subf. 3. Vtrum teneamur opitulari graviter egen-
ti bonis spectantibus ad dignitatem, 1259.

Sec. 5. De necessitate communi, 1261.

- Subf. 1. Prima sententia, ibidem.

- Subf. 2. Impugnatur eadem doctrina, 1268.

- Subf. 3. Secunda sententia, 1269.

- Subf. 4. Quid de quaestione, 1270.

Sec. 6. Reliqua de Eleemosyna, 1272.

DISPUTAT. CLX.

De obligatione Clericorum in eroganda Eleemosyna,
1273.

- Sec. 1. Dominium rerum Ecclesiasticarum apud
quem sit, ibidem.

- Sec. 2. Quo tempore fuerint Clerici paupertatem
religiosam professi, 1275.

- Sec. 3. Qua ratione Ecclesiæ bona habitafuerint
antiquitus, & nunc habeantur, 1277.

- Sec. 4. Vtrum Ecclesiastici patrimonium haben-
tes possint ali de bonis Ecclesiæ, 1279.

- Sect. 5. Vtrum Clerici acquirant dominium fru-
ctuum beneficij Ecclesiastici, 1280.

- Subf. 1. Clerici acquirant dominium fructuum be-
neficiorum, 1281.

- Subf. 2. Opinio Navarri, 1283.

- Subf. 3. Vtrum Episcopi religiosi acquirant domi-
nium fructuum Episcopaliū, 1286.

Sec. 6. de congrua Clericorum sustentatione, 1288.

- Sec. 7. Quid teneantur Clerici erogare in opera
pia, 1291.

- Subf. 1. Refellitur opinio prima, ibidem.

- Subf. 2. Sententia communis, ibidem.

- Subf. 3. Examinatur prima probatio ex Canonico
iure, 1292.

- Subf. 4. Examinatur secunda probatio ex authori-
tate Sanctorum Patrum, 1294.

- Subf. 5. Examinatur tertia probatio à ratione,
1296.

- Subf. 6. Quid de tota quaestione, 1297.

Subf. 7.

Sectionum, & Subsectionum.

Subf. 7. Explicatur doctrina superior, 1299.

Subf. 8. Dux alia conclusiones, 1301.

Subf. 9. Animadversio, 1302.

DISPUTAT. CLXI.

Quid sit correctio fraterna, 1303.

DISPUTAT. CLXII.

De praecepto correctionis fraterna, 1304.

Secl. 1. Vtrum sit praeceptum de correctione fraterna, ibidem.

Sec. 3. Quae lex obliget privatos, 1307.

Secl. 4. Quae lege teneantur Praelati, & Magistratus, 1309.

Sec. 5. Quid Magistratus, & Praelati teneantur, aut possint agere in lege correctionis, 1312.

Secl. 6. Quando privati teneantur, aut solvantur hac lege, 1313.

Secl. 7. Quid a praefectis agendum, 1315.

Secl. 8. Quae peccata sint materia fraternae correctionis, 1316.

Secl. 9. De diligentia, ad quam obligat haec lex, 1319.

DISPUTAT. CLXIII.

De ordine in correctione servando, ibidem.

Secl. 1. Duo praemitto, ibidem.

Secl. 2. Vtrum hic ordo sit in praecepto, 1320.

Sec. 3. De corripiendis haereticis, 1322.

Subsec. 1. Nonnulla praemitto, ibidem.

Subf. 2. Quid de quaestione, 1324.

Subf. 3. Dux graves difficultates, 1326.

Subf. 4. Cetera de corripiendis haereticis, 1329.

Sec. 4. De corripiendis molientibus aliorum damna, 1332.

Sec. 5. De corripiendis Religiosis, ibidem.

Subsec. 1. Nonnulla praemoneo, 1333.

Subf. 2. Praelato conspicua debet esse conscientia Religiosi subiecti, non ut iudici, sed ut patri, 1334.

Subf. 3. Peccata Religiosorum maxime sunt perniciofa, 1335.

Subf. 4. Emendatio perfecta rarissime Religioso contingit monitione secreta, quin ad Praelatum, ut Patrem deferatur crimen, 1336.

Subf. 5. Quotupliciter tractanda quaestio, 1337.

Subf. 6. Ex natura status Religiosi licite potest deferri crimen occultum Praelato tanquam Patri, 1338.

Subf. 7. Autoritas B. Thomae cum explicatione veterum Doctorum, ibidem.

Subf. 8. S. Bonaventura, Ricardus & alij, 1341.

Subf. 9. Autoritas Societatis Iesu, 1344.

Subf. 10. Vfus aliarum Religionum, 1347.

Subsec. 1. Quid respondeatur huic argumento, 1349.

Subf. 12. Secunda responsio, 1350.

Subf. 12. Eam esse regulam approbatam a Summis Pontificibus, 1351.

Subf. 13. Censura in eam sententiam, 1352.

Subf. 14. Quam modeste loquendum de Religiosis institutis, 1354.

Subf. 15. Probatio ex Summis Pontificibus, 1355.

Subf. 16. Argumenta cetera, 1356.

Subf. 17. Quaedam praemonitio, 1357.

Subf. 18. Authores oppositae sententiae, ibidem.

Subf. 19. Examen sententiae S. Thomae, 1358.

Subsec. 19. Examinatur Sotus, Adrianus & alij, 1360.

Subf. 20. Examinatur argumentum ab autoritate Doctorum Basilij, & Augustini, 1361.

Subf. 21. Argumentum ex Evangelio, 1363.

Subf. 22. Evangelium afferri abs re probatur ex argumento Christi de publica delatione peccati, 1364.

Subf. 23. Christus locutus est de sola iniuria, 1366.

Subsec. 24. Non egit Christus de alijs peccatis, 1367.

Subf. 25. Idem ratione probatur, 1368.

Subf. 26. Vtrum Christus tradiderit praeceptum obligans sub peccato, 1369.

Subf. 27. Nihil tandem ex Evangelio concludi, 1371.

Subf. 28. Vtrum liceat immediate deferre crimen iam emendatum, 1372.

Subf. 29. Duo animadverto, 1374.

Subf. 30. Vtrum immediata delatio sit in praecepto, ibidem.

Sec. 6. Vtrum supposita cessione iuris sit monitio secreta praemittenda necessario, 1375.

Subf. 1. Dux regulae Societatis Iesu, 1376.

Subf. 2. Vtrum ea cessio sit licita, 1377.

Subf. 3. Argumenta libelli, 1378.

Subf. 4. Dux animadversiones, 1379.

Subf. 5. Respondetur ad argumenta libelli, 1380.

Subf. 6. Authores pro sententia Societatis, 1382.

Subf. 7. Ratione probata conclusio, ibidem.

Subf. 8. Vtrum ea cessio sit utilis, 1383.

Subf. 9. Censura cuiusdam doctrinae, ibidem.

Subf. 10. Alius propositionis censura, 1385.

Subsec. 1. Dux difficultates, 1387.

Subf. 12. Vtrum hi Authores egerint contra Pontificum diplomata, ibidem.

Sec. 7. Cetera de correctione fraterna, 1389.

DISPUTAT. CLXIII.

De odio in Deum, ibidem.

Secl. 1. Odia diversa, ibidem.

Sec. 2. Deus potest haberi odio concupiscentiae, 1391.

Sec. 3. Deus per errorem potest haberi odio inimicitiae, ibidem.

Sec. 4. Deus recte apprehensus non potest terminare odium strictum, 1392.

Secl. 5. Vtrum odium Dei sit maximum peccatum, 1393.

Sec. 6. De odio proximi, 1394.

Subsec. 1. Duo odij in proximum genera, ibidem.

Subf. 2. Aliud duo genera odiorum, 1395.

Subf. 3. Quod odium sit abominatio, quod inimicitia, 1397.

DISPUTAT. CLXV.

De Accidia, 1399.

Secl. 1. Quid sit Accidia, ibidem.

Index disputationum,

- Sec. 2. Varij actus obiectaque tædij, ibidem.
Sec. 3. Accidia malitia, 1400.
Sec. 4. Ad quod vitium spectet Accidia, 1401.

DISPUTAT. CLXVI.

De Invidia, 1402.

DISPUTAT. CLXVII.

De discordia & contentione, 1404.

DISPUTAT. CLXVIII.

De Schismate, 1405.

- Sec. 1. Quid sit Schisma, ibidem.
Sec. 2. Explicantur de Schismate nonnulla, 1407.
Sec. 3. Poenæ in Schismaticos, ibidem.
Sec. 4. Quæ peccatum sit Schisma, 1408.

DISPUTAT. CLXIX.

De Bello, ibidem.

- Sec. 1. Vtrum Bellum secundum se, & Christianis sit licitum, ibidem.
Sec. 2. Penes quos sit ius indicendi Belli, 1410.
Sec. 3. Bellum non est indicendum, nisi cunctis alijs medijs desperatis, 1412.
Sec. 4. Corollarium de Bellis inter Christianos, 1413.
Sec. 5. Quæ causæ satis sint ad Bellum inferendum, 1414.
Sec. 6. Quæ cognitio iustæ causæ exigatur ad Bellum, 1416.
Sec. 7. Vtrum Princeps in occupanda provincia sit subiectus alicuius iudicio, 1418.
Sec. 8. Qui possint militare? 1419.
Sec. 8. Quæ cognitio de iustitia Belli exigatur in Principum ministris & militibus, 1420.
Sec. 9. Monitiuncula apprimè necessaria, 1421.
Sec. 10. De cadibus pugnantium & innocentium, 1423.
Sec. 11. De captivitate, 1425.
Sec. 12. De spolijs, 1427.
Sec. 13. De obligatione ad restituendum, 1429.
Sec. 14. De irregularitate Præliantium, 1430.
Subsec. 1. Nonnulla præmitto, ibidem.
Subl. 2. De Ecclesiasticis, ibidem.
Subl. 3. Expediuntur cætera, 1433.
Sec. 15. Cætera de Bello, ibidem.

DISPUTAT. CLXX.

De duello & torneamentis, 1434.

- Sec. 1. Duellum definitum, ibidem.
Sec. 2. Quo iure duellum sit interdictum? 1435.
Sec. 3. De duello inito honoris causâ ad ostendendas vires, 1436.
Sec. 4. Dux difficultates, 1437.
Sec. 5. De torneamentis symbolis huic duello, 1439.
Sec. 6. De duello purgandi criminis causâ, 1440.
Sec. 7. Vtrum possit acceptare hoc singulare certamen, qui alia ratione vitare non potest mortem iniustam? 1441.
Subsec. 1. Nonnulla præmitto, ibidem.

Subsec. 2. Sententiæ tres, ibidem.

Subsec. 3. Prima conclusio pro prima & secunda sententiâ, 1442.

Subsec. 4. Secunda conclusio, pro secunda & tertia sententiâ, 1443.

Subsec. 5. Tertia conclusio, pro tertia sententiâ, 1444.

Subl. 6. Argumenta Abulensis, & P. Suarez, 1445.

Sec. 8. Vtrum accusatore offerente duellum purgativum possit innocens acceptare certamen ad tuenda bona temporalia? 1447.

Sec. 9. Vtrum innocens possit criminatori offerre singulare certamen, quando alia ratione non potest se suæque tueri, 1450.

Sec. 10. De duello ex odio & inimicitia, 1451.

Subsec. 1. Provocatio est illicita, ibidem.

Subsec. 2. Acceptatio etiam est illicita, 1452.

Sec. 11. Vtrum provocatus teneatur se domi continere, dum non componitur pax? 1454.

Sec. 12. Quæ voluntate provocatus debeat in publicum exire? 1455.

Sec. 13. Gravissima quædam difficultas, 1456.

Sec. 14. Vtrum contumelioso licitum sit dicere: mentiris? 1459.

Sec. 15. Vtrum liceat occidere, aut vulnerare contumeliosum ad depellendam iniuriam contumeliæ? 1461.

Sec. 16. Vtrum liceat cedere, aut vulnerare aggressorem manibus, fustibus, aut armis? 1463.

Sec. 17. Vtrum singulare certamen sit licitum inter hostes, 1467.

Sec. 18. Vtrum Reges per se possint inire licitè singulare certamen ad dirimendum bellum? 1469.

Sec. 19. Vtrum licitè statuatur ne quis opituletur duellatori, 1470.

Sec. 20. De obligatione restituendi orta ex monomachia, 1471.

Sec. 21. De poenis in duellatores & torneatores, 1473.

Subl. 1. De iure antiquo & Tridentino, ibidem.

Subl. 2. Poena decreta à Pio Quarto, 1477.

Subl. 3. Poena decreta à Gregorio Decimotertio, 1478.

Subl. 4. Poena decreta à Clemente Octavo, 1481.

Subl. 5. Cætera de excommunicatione, 1484.

Sec. 22. Diploma Pij Quarti anno 1560, ibidem.

Sec. 23. Diploma Gregorij XIII anno 1582, pag. 1486.

Sec. 24. Diploma Clementis Octavi anno 1592, ibidem.

DISPUTAT. CLXXI.

De rixa, 1489.

DISPUTAT. CLXXII.

De seditione, 1490.

DISPUTAT. CLXXIII.

De scandalo, 1491.

Sec. 1. Scandali significatus, ibidem.

Sec. 2.

Sectionum, & Subsectionum.

- Sec. 2. Scandalum divisio, 1492.
 Sec. 3. Scandalum definitio, 1493.
 Sec. 4. Modi quibus potest esse scandalum activum, 1494.
 Sec. 5. Ad quod vitium pertineat prima voluntas proposita, §. 15. 1495.
 Sec. 6. Vtrum secunda voluntas proposita, §. 16. sit scandalum speciale? 1497.
 Subf. 1. Quid de quaestione? ibidem.
 Subf. 2. Opinio Caietani & aliorum, 1499.
 Subf. 3. Opposita sententia, 1500.
 Subf. 4. Aliæ duæ difficultates, 1502.
 Sec. 7. Vtrum voluntas interpretativa de scandalolo nobis imputando ad peccatum, sit contra charitatem? 1504.
 Sec. 8. Quid agendum est in confessione? 1505.
 Sec. 9. Vtrum scandalum activum sit in eadem specie cum passivo? 1506.
 Subsec. 1. Explicatur difficultas in virtute iustitiæ, ibidem.
 Subf. 2. Explicatur quaestio in aliquibus alijs virtutibus, 1508.
 Subf. 3. Scandalum activum non est semper in eadem specie cum passivo, 1509.
 Subf. 4. Aliorum sententia, 1510.
 Sect. 10. De consilio & cooperatione ad minus malum, 1512.
 Subsec. 1. Prima conclusio, ibidem.
 Subf. 2. Adversantium argumenta, 1513.
 Subf. 3. Secunda conclusio, 1514.
 Subf. 4. Vtrum liceat persuadere minus malum de quo alius non cogitat? 1516.
 Subf. 5. De cooperatione ad minus malum, 1518.
 Subf. 6. Monitiumcula, 1520.
 Sect. 11. Vtrum liceat ab aliquo petere actionem indifferentem, quam tamen cognoscimus ab eo exercendam cum peccato, 1521.
 Subsect. 1. De personis paratis ad eam actionem, ibidem.
 Subf. 2. De personis non paratis ad peccatum, ibidem.
 Subf. 3. Corollaria, 1522.
 Sect. 12. Proponitur pars negans, 1524.
 Subsec. 1. Vtrum aliquando liceat petere ab aliquo actionem, quam non potest sine peccato exercere? ibidem.
 Subf. 2. Secunda conclusio & tertia, 1525.
 Subf. 3. Respondetur argumentis, 1527.
 Sec. 13. Vtrum petere consensum turpem à meretrice habeat circumstantiam scandalum? 1528.
 Sect. 14. De petitione mutui cum periculo usurarum, 1530.
 Subf. 1. De petitione mutui ab homine parato ad exercendas usuras, ibidem.
 Subf. 2. De petitione mutui ab homine imparato ad usuram; habente tamen periculum eas petendi, 1533.
 Sect. 15. De petitione iuramenti ab illud præstuturo cum peccato, 1534.

- Subsect. 1. De iuramento per numen inane, ibidem.
 Subf. 2. De iuramento aliunde malo, 1535.
 Sect. 16. Vtrum sit scandalum petere à malefico solutionem maleficij, 1537.
 Sec. 17. Vtrum redemptio vexationis iniustæ sit scandalum? 1539.
 Subsec. 1. Vtrum licite redimi possit vexatio iniusta in sacramentorum administratione? ibidem.
 Subf. 2. De redimenda vexatione in beneficijs Ecclesiasticis, 1544.
 Subf. 3. De redimenda vexatione iniusta in alijs rebus, 1547.
 Sect. 18. Vtrum sit scandalum petere ab excommunicato communicationem in sacris? 1548.
 Sec. 19. Animadversio, 1550.
 Sect. 20. Vtrum teneamur prætermittere aliquod præceptum propter aliorum scandalum? ibidem.
 Subf. 1. Opinio negans, ibidem.
 Subf. 2. Quid de quaestione? 1552.
 Sec. 21. Vtrum opera consilij dimittenda sint propter scandalum? 1554.
 Sect. 22. Vtrum bona temporalia dimittenda sint propter scandalum? 1556.
 Sec. 23. Quando teneamur abstinere à specie mali propter aliorum scandalum? 1557.
 Sect. 24. Vtrum scandalum passivum imputetur semper ei, qui illi præbuit occasionem cum peccato, 1560.
 Sec. 25. De scandalo ex verbis & tactibus, 1561.
 Sect. 26. De scandalo in alijs rebus spectantibus ad luxuriam, 1563.
 Sec. 27. De cantilenis & choræis, 1564.
 Sec. 28. De comædijs, quando sint scandalum, 1565.
 Subsec. 1. de Histrionibus ipsis, ibidem.
 Subsect. 2. Prima probatio ex Patribus, 1567.
 Subf. 3. Secunda probatio ab ipsorum periculo Histrionum, 1568.
 Subf. 4. Tertia probatio à cantilenis, atque choræis, 1569.
 Subsect. 5. Ultima probatio, 1570.
 Subf. 6. Respondetur obiectis, 1571.
 Subsect. 7. De Authoribus & libris comædiarum, 1572.
 Subf. 8. De auditoribus laicis, ibidem.
 Subf. 9. De Clericis & Religiosis audientibus comædias, 1574.
 Subf. 10. Cætera de auditoribus, 1575.
 Subf. 11. De permissione comædiarum, 1577.
 Sect. 29. Vtrum in agitatione taurorum, sit scandalum, 1579.
 Sect. 30. De scandalo in rebus spectantibus ad meretrices, 1583.
 Sec. 33. De alijs indifferentibus, quæ pertinent ad

- scandalum, 1586.
Subsec. 1. De ornatu foeminarum, 1586.
Subl. 2. De ludo, & armis, 1586.
Sec. 32. Vtrum sit peccatum mortale, persuadere alicui peccatum veniale? 1589.
Sec. 33. Quale scandalum sit persuadere alicui minus bonum? 1589.
Sec. 34. De scandalo vulgari, 1590.

DISPUTAT. CLXXIII.

De praecepto Charitatis, 1591.

- Sec. 1. Explicatur scriptura praecipiens dilectionem Dei. 1591.
Sec. 2. Vtrum hic amor sit possibilis, 1592.
Sec. 3. Vtrum hoc praeceptum sit in Decalogo, 1593.
Sec. 4. Vtrum praecipatur dilectio Dei, spectans proprie ad Charitatem? 1593.
Sec. 5. Quo tempore obliget haec lex, 1595.
Subl. 1. Sententia Sancti Thomae, 1595.
Subsec. 2. Quid de quaestione, 1597.
Sec. 6. De praecepto diligendi proximum, 1598.

DISPUTATIONES
DE TRIBVS
VIRTVTIBVS
THEOLOGICIS.

AUCTORE PETRO HURTADO DE
Mendoza, Valmasedano; è Societate IESV: in Salmanticensi
Academia, pro Regio eiusdem Societatis Collegio, primo sa-
cra Theologia Professore: in Regio item Generalis
Inquisitionis Consilio Censore.

DE FIDE.
DISPUTATIO I.

Fidei significatus.

§. I.

PRIMA, inter omnes virtutes Theologicas & morales, est fides: substantia, basis, & fundamentum, cui vniuersi spiritualis ædificij fabrica innixa, eius significatus multiplex. Tullius 1. officiorum: *Fides est (inquit) distorum conventionumque constantia & veritas.* Igitur virtus standi promissis & pactis, est fides. Inde fidem dare, est, quasi se oppignorare, ad efficiendum aliquid. Item, fidem violare, frangere, aut seruare: se item in alicuius fidem recipere, est confugere ad tutelam, & patrocinium alicuius.

§. II. Pater Valentia disp. quæst. & punct. 1. varias subiicit fidei significationes: plures itē Glossa tituli de Summa Trinitate, & Fide Catholica, initio: è quibus, quæ nostro instituto magis facit, est, quæ hæreticis magis displicet, fide significari assensum firmum & certum, quo credimus alicuius dictis.
Pet. Hurt. de Mend. vol. 2.

Quod quàm absonat delicatis hæreticorū auribus! Philippus Melancthon, Laurentius Valla, & alij eiusdem farinae, censent, fidem vsurpari barbarè, pro assensione credēdi. Arbitror non alia de causâ, nisi ne apud hæreticos nominetur fides, quam tanto opere sunt exosi. Nonnulla testimonia, ex auctoribus benè Latinis, adducit P. Valentia suprà. Cicero de partitione: *Fides est firma opinio.* In Topicis: *Argumentum est ratio rei dubie faciens fidem*, id est, argumentum est ratio persuadens, quod dicitur: secundo de diuinatione: *Adhibenda fides somniantium visio nō est.* Ad Herennium: *Fidem orationi abrogat, meditationis & artificij suspicio.* Pro Sylla: *Tribuere fidem testimonio alienius.* Hæc produxi, ad oppilanda hæreticorum ora, vt in ipsa certaminis frōte pateat, quàm sint ipsi perfricatâ, vt dicant, quæ vel pueri deprehendent esse mendacium, adito Ambrosio Calepino, aut Mario Nizolio. Legant item

Melanctho.
Valla.

Cicero.

A

elegiam

S. Tho. q. elegiam septimam Ovidianam i. tristium.

1. Art. 1. *Omnia iam fient, fieri que posse negabam;*

Ouid. *Et nihil est, de quo non sit habenda fides.*

§. 3. Significat etiam fides fiducia, qua quis dicitur *fidens*. Quam vocem non reprehendunt heretici, cum non sit tam frequens apud Latinos; ut enim sunt inimici fidei assentiendi Deo, ita sunt amicissimi inani fiducia, qua confidunt se beatum iri. Est igitur fides fidentia, siue fiducia, qua quis sibi persuadet, Deum aliquod illi beneficium præstaturum. Hæc est illa fiducia, siue fides,

Matt. 21. qua Christus Dominus dicit, montes eradicandos, & in mare mittendos: qua mulier sanguinis fluxum patiens, certa erat, se morbo liberandam, si Christi vestium tangeret orā.

1. ad Cor. Cuius fidei meminit Paullus 1. ad Corint.

13. 2. *Et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferā.* De quo testimonio agendum disp.

52. Cuius etiam meminit Apostolus eadē epist. 1. cap. 12. vers. 9. ut exponunt P. Cornelius & alij. Hæc autem fides includit fidē catholicam, & assensum de beneficio accipiēdo: insuper & spem oppositam timori. Propterea Christus Dominus, ut mulieris agræ timorē abigeret, ei dixit: *confide filia*. Hæc igitur cōfidentia clauditur in fide, cuius nunc significatum explano.

§. 4. Nunc fidē accipio pro vna e tribus virtutibus Theologicis, quas cōmendat Apostolus 1. ad Corint. 13. *Fides, Spes, Charitas,*

1. ad Cor. *tria hæc.* Quæ virtus est habitus, quo credimus testimonio Dei. Eius autem actus sunt assensiones rerum dictarum a Deo, quia ab ipso dictæ. Qui autem voluerit omnes fidei significationes, adeat Patrem Suarez disp.

13. 1. de fide sect. 1.

DISPUTAT. II.

De obiecto in communi.

§. 1.

S. Augus.

De obiecto dixi non pauca, in proœmio Logicæ & Metaphysicæ: quæ omittenda censerem, ne illis descriptis, prolixiores evaderēt libri; nisi me movissent S. Augustini verba tom. 7. initio lib. 2. de Baptismo, contra Donatistas. *Novi etiam (inquit) quemadmodum solet committere lectorem, cum a libro, quem gerit in manibus, quando in aliquem nodum questionis inciderit, in alium mittitur, ubi eius solutionem requirat, quem forte non habet. Quapropter, quæcunque in alijs libris iam diximus, si necessitas præsentium questionum brevis iterare compulerit, ignoscant scientes, ne offendantur noscites: satis est enim offerre habenti, quæ differre non habentem.*

SECTIO I.

De obiecto formali & materiali.

OBIECTIVM ab obijciendo, est quod cognoscitur, vel amatur. Quæ enim potentia cognoscunt, vel amant, ea illis obijciuntur, id est, quasi proponuntur ob oculos. Subiectum dicitur à Logicis, illa pars propositionis, de qua aliquid dicitur; prædicatum autem vocatur altera pars propositionis, quæ prædicatur, aut dicitur; vniū verò utriusque, est illorū connexio. Igitur obiectum propriè significat totam propositionem; sumitur autem aliquando pro subiecto, ut cum dicitur: Deus est obiectum attributionis Theologiæ, perinde est, ac Deum esse subiectum attributionis.

Obiectū propriè est id, quod cognoscitur, vel amatur proximè. Inter hæc nonnulla cognoscuntur, aut amantur, ratione sui, id est in ipsis est id, quod movet ad amorem, vel cognitionem. Alij autē cognoscuntur, aut amantur, proximè quidem & in se, id est, actus potentiarum illa verè attingunt, ita ut illi actus non possint consistere, illis obiectis amotis; at verò ratio prima, ob quam amantur, aut cognoscuntur, non est in ipsis; sed in alijs: v. g. amat aliquis sanitatem, & phlebotomiā: sanitatē quidem ratione sui, quia in ipsa est ratio, ob quam ametur, & se ipsa, est cōveniens homini; phlebotomia verò amatur quidem, non tamen est in ipsa ratio, ob quam amatur: quia se ipsa, non est cōveniens animali; sed tantummodò in genere caullæ efficiētis instrumentariæ, sicut potiones & alia medicamēta; illa autem ratio, ob quā amatur, est in sanitate. Quia igitur phlebotomia, quāvis se ipsa non sit cōveniens homini, tamē est utilis ad sanitatē adipiscendam: ideo amatur. De quo genere obiectorum agemus ex Tullio & alijs, disputationibus de Charitate.

Illā obiecta, quæ ratione sui amantur, & cognoscuntur, vocantur obiectum formale quo. Obiecta autē, quæ ratione illorū attinguntur, vocantur obiectum formale quod: nā formale vocatur utrumque: quia utrumque attingitur in se. Quo verò dicitur illud, quod ratione sui attingitur: quia est principium obiectivum, quo manuducimur ad attingendum aliud obiectum: ut sanitas est, qua movemur ad secandam venam; & præmissis movemur ad conclusionem. Quod autem vocatur illud, ad quod manuducimur per aliud: ut conclusio est obiectum formale quod.

quod intellectus, & medium ad consequendum finem, est obiectum formale quod voluntatis. Ab alijs verò obiectum primariū vocatur absolute *obiectum formale*; secundarium autem vocatur *obiectum materiale*.

S. Thom.

Quod præstitit S. Thom. secunda secundæ quæst. 1. art. 1. ubi præmissas, sive principia scientiarum vocat *rationem formalem*; conclusiones verò *materiale*: quem, hæc in parte, sequar toto hoc opere. Est igitur obiectum formale, quod ratione sui cognoscitur, vel amatur: & quod est, ex parte obiecti, ratio, ut alia cognoscantur, aut amantur. Obiectum autem materiale est, quod ratione alterius cognoscitur, vel amatur.

§. 5. Hic dissident inter se nonnulli, & ego ab utrisque. Censent alij, ut aliquid sit obiectum formale, debere eodem actu attingi cum materiali: verbi gratia, præmissas & conclusionem debere attingi eodem actu intellectus: similiter finem & mediū; alioquin neq; finis erit obiectum formale mediorum, nec præmissæ conclusionis. Probant, quia obiectum alicuius actus debet per illum cognosci, ut patet ex definitione obiecti, §. 2. & 3.

§. 6. Respondeo, vitandam hic quæstionem de voce. Aliud obiectum est impulsivum; aliud terminativum. Hoc cognoscitur semper actu, quem terminat; illud est terminativum respectu actus ad ipsum, & impulsivum actus, ad quem impellit potentiam: ut medium in præmissis, impellit intellectum ad conclusionis actum. Quia igitur impellit ut cognitum, ideo vocatur obiectum primarium. Sufficit ergo, ut sit obiectum in syllogismo, quamvis non sit obiectum cognitum per conclusionem. Neque negari potest, conclusionem tunc esse mediatam: quia verè pendet à medio disposito in præmissis. Ad argumentum respondeo, obiectum terminativum debere cognosci actu, cuius est obiectum; non tamen actu, comparatione cuius est impulsivum. Conclusio autem attingit tunc obiectum formale quod: vel, in mea sententia, obiectum materiale proximum. Equidem quamplurimi distinguunt intentionem finis, ab electione mediorum; non tamen propterea cogitant, de neganda fini causalitate formali obiectiva.

§. 7. E contra, alij opinantur, non posse esse obiectum formale & materiale, nisi attingantur per actus realiter distinctos. Probant, quia obiectum formale est causa, ob quam cognoscitur, aut amatur materiale; sed non potest esse eiusmodi causa, nisi actus sint realiter distincti, ergo. Respon-

deo, in Deo esse obiectum formale & materiale: ipse enim & beati, cognoscunt per se primò divinitatem, ex qua cognoscunt creaturas posibles. Item Angelus eodem actu comprehendit ignem, in illo penetras calorem. Ratio à priori, quia, ut sit obiectum formale, tantum requiritur, ut in ipso sit ratio, ob quam, tam illud, quam cetera cognoscantur, vel amantur; sive vno, sive pluribus actibus: ut qui amat sanitatem & sectionem venæ, amat quidem sanitatem, quia est ipsi, ratione sui, conveniens; sectionem verò amat, non quia, secundum se est ipsi conveniens; sed quia est utilis ad sanitatem. Igitur, ut sunt in se, amantur; sive vno, sive pluribus actibus. Ad argumentum, nego minorem. Nam illa causalitas est obiectiva tantum, & non physica: id est, quia, ex parte obiecti, reperitur in vno vis & ratio, ob quam aliud attingatur. Quod si volunt, distinguant ratione, in vno actu, duos respectus: alterum ad obiectum formale; alterum ad materiale.

Ad argu.

Obiectum formale, aliud est absolute formale; id est, quod ante omnia cognoscitur, aut amatur, quin pendeat ab alio obiecto prius cognito, vel amato: qualis est essentia in prima demonstratione à priori, & Deus respectu charitatis. Aliud obiectum est formale secundarium: quia in aliquo syllogismo disponitur, ut medium in præmissis, ex quo infertur conclusio. Item, in sententia constituyente fines intermedios, sectio venæ est obiectum formale, comparatione voluntatis accersendi Phlebotomum. Hæc obiecta sunt formalia secundum quid, & non absolute; quia absolute formale est, quod ita est formale, ut non sit materiale: & quia ista secundaria, sunt absolute materialia, & non habent carentiam dependentiæ ab alio: ideo non sunt absolute formalia.

§. 8,

Adverte, quod est obiectum formale intellectus, posse esse obiectum materiale voluntatis; & e contra. Nam potest voluntas per se primò, velle scire existentiam Dei, aut animi immortalitatem; videns autem se id consequuturam, per cognitionem creaturarum, illam etiam vult consequi. En cognitio creaturarum est obiectum materiale voluntatis, quia amatur gratiâ cognitionis Dei; attamen intellectus prius cognoscit creaturas, postea verò Deum. Quia igitur intellectus potest cognoscere prius, id, quod voluntas amat posterius, ideo obiectum formale vniuius potentia, potest esse materiale alterius.

§. 9,

§. Tho. q.
1. Art. 1.
§. 10.

Obiectum materiale aliud est proximum; aliud remotum. Proximum est quod secundum se verè attingitur: ut conclusio obiectiva, attingitur per formalem, & medium per electionem. Materiale remotum est, quod non cognoscitur ratione sui, neque actus terminatur ad ipsum; sed ad aliquod accidens ipsius, ratione cuius denominatur cognitum: ut substantia dicitur oculis videri, non quod visio illam attingat; sed quia attingit colorem harentem substantiæ. Denominationes enim accidentium adscribuntur substantiæ: quemadmodum homo dicitur tangi, quamvis non tangatur, nisi vestis, qua induitur. Ita Sanctus Augustinus sæpe ait, Deum visum à Prophetis, non quod divinitas fuerit visa; sed quod visum fuerit aliquod corpus, specialiter assumptum à Deo. Hoc genus obiectorum est omnino per accidens: nam eadem omnino numero visio perseverat, illo existente, aut amoto: ut sacerdos retinet eandem visionem specierum panis, ante & post consecrationem. Quo argumento clarè concluditur, obiectum & causam remotam esse obiectum & causam per accidens; non per se ac propriè: nam ab obiecto & causa per se ac propriè, ita pendent cognitio & actio, ut repugnet eas numero, esse sine illis; at verò eadem numero visio & actio perseverant, existentibus & corruptis substantiis illorum accidentium: ergo tales substantiæ non sunt per se ac propriè obiectum nec causa illarum actionum.

SECTIO II.

Alia de obiecto.

OBIECTVM adæquatum est, quod attingitur per omnes actus alicuius habitus, vel potentia. Exempli gratia, obiectum adæquatum visus, est obiectum omnium visionum: & obiectum adæquatum fidei, aut charitatis, est quod cognoscitur, vel amatur per omnes actus illorum habituum. Ratio à priori, quia potentia & habitus, non habent aliud obiectum, præter obiectum actuum: quia in obiectum tendunt, ut quod; per ipsos actus, ut quo: ergo obiectum adæquatum potentia & habitus, est obiectum adæquatum omnium actuum. Inter hæc, nonnulla sunt obiectum adæquatum formale; alia, obiectum adæquatum materiale; alia,

obiectum adæquatum attributionis. Collectio autem ex his omnibus, est obiectum adæquatum simpliciter: quia tota illa, & nihil aliud, verè & propriè cognoscitur per omnes actus.

In obiecto voluntatis communiter dicitur: *quod est prius in intentione, est posterius in executione*, id est, quod prius amatur, constituitur à parte rei posterius. Quod ne, quæso, intelligas, de omni obiecto formali & materiali voluntatis: nam Deus per charitatem amatur prius, quam proximus; non tamen existit posterius. Accipe igitur adagium de fine, non existente; sed quem volumus existere: hic amatur prius, quam media; sed existit posterius: quia producitur per media, ut per veras causas & physicas, quæ sunt prius natura, quam effectus: ut sanitas amatur prius, quàm curatio; & existit posterius, quia per illam existit.

Item, est in veteri proverbio: *quod est prius in intentione, est posterius in resolutione*. Resolutio est actio, qua composita dissolvuntur. Nam quia partes ipsarum abiunguntur, quæ per unionem in composito fuerant colligatæ; ideo illarum abiunctione, compositum dicitur resolvi in sua principia, id est, in partes, quibus constabat. Ita conclusiones & media resolvuntur in sua principia, id est, illorum principia, & obiecta formalia redduntur pro ipsorum causis. Igitur intentio & resolutio habent ordinem inversum. Intentio enim incipit ab obiecto formali primario, & sistit in ultimo materiali: verbi gratia, voluntas primo amat sanitatem, secundo, sectionem venæ, tertio accerfitionem phlebotomi: similiter intellectus incipit à præmissis, & sistit in conclusione. At verò resolutio incipit ab ultimo, ubi stetit intentio. Rogatus enim puer, cur accerfat phlebotomum? non respondet: ut sanetur herus; sed, ut secetur vena. Rogatus autem, cur secunda sit vena? respondet: ut valeat herus. Ecce, in reddendis causis rerum, quas facimus, ultimam reddimus, quæ nos movet prima. Idem contingit in assensibus intellectus. Hanc ob causam, Doctores reddentes rationem suæ doctrinæ, dicuntur à male latinis *modo resolutorio, vel resolutoriè*, procedere.

Quæ autem requiratur ad obiectum formale, persequar

DISP.

DISPUT. III.

Utrum fides pendeat à cognitione auctoritatis, & revelationis Dei?

NCIPIMVS disquisitionem eorum, à quibus fides in assentiendo depēdet, vt ab obiecto, vel conditione sine qua non.

SECTION I.

Opinio negans.

SCOTVS. in secundū, distinctione 23. §. Aliter potest, ad medium, refert à nonnullis cenferi, fidem pendere ab existentia revelationis Dei: ita, vt non possit exerceri actus fidei diuinæ circa Trinitatem, verbi gratia, nisi Deus revelet esse Trinitatem. Qua in parte, nihil ab illis dissideo. Aiunt præterea, existente iam revelatione Dei, posse exerceri fidem circa Trinitatem, quin cognoscatur revelatio de Trinitate. Itaque pendet fides à revelatione existente; non tamen à revelatione vt cognita. Gabriel in tertiū, distinct. 23. quæst. 2. art. 1. hanc opinionem adscribit Okamo, quodlibet. 3. quæst. 7. quam ipse Gabriel cenfet probabilem, & in eam videtur inclinari distinct. 24. notabil. 2. Dicunt, habitum fidei per se primò ferri in mysteria revelata; revelationem autem esse necessariam, vt per illam sit obiectum intentionaliter præsens; sed potest esse intentionaliter præsens per revelationem, quin ipsa cognoscatur: ergo est necessaria existentia revelationis; non tamen cognitio. Quam sit falsa illa minor propositio, ostendam §. 1. 2. eam neque probant, neque possunt.

Secundò possumus argumētari ex Scoto. Nam, rem esse revelatam, non est obiectum formale fidei: ergo fides non pendet à revelatione cognita; ergo fides fertur immediatè in mysteria revelata, vt in obiectum formale. Probat antecedens: quia, rem esse revelatam, est ens rationis, quod non potest esse obiectum formale habitus realis. Huic argumento respondeo: primū, primam consequentiam esse malam: quamvis enim revelatio non

esset necessaria, vt obiectum formale cognitum; posset esse necessaria, vt conditio quemadmodum propositio: Ecclesiæ est cognita necessario, vt conditio sine qua non, non tamen, vt obiectum formale. Secundò, secunda consequentia est mala: quia, quamvis fides non penderet à cognitione revelationis, posset pendere à cognitione auctoritatis diuinæ, vt pendet omnis fides ab auctoritate dicentis. Tertiò, antecedens est falsum: ad probationem respondeo, duo esse genera entium rationis: alterum chimericum, effectum intellectus fictione, qualis est, *hirco-ceruus*; alterum est per extrinsecam denominationem, quod genus entis rationis est simpliciter ens reale, vt abundè probavi disput. 1. Logica; latius autem disput. 19. Metaphysica sectione prima: quia in illo ente rationis, verbi gratia, rem esse cognitam, non reperitur, nisi obiectum cognitum, & forma cognoscens, à qua formaliter dicitur *cognitum*; vtrumque autem est ens reale. Hoc genus entis cognoscibile est per se primò per habitum realem, vt patet in Logica, quæ quidem habitus est realis, id est, existens realiter. Ita fides potest per se primò terminari ad revelationem mysterij: non quidem cognoscendo relationes inde resultantes, more logico; sed cognoscendo existere revelationem de Trinitate. Quo autem pacto cognoscantur entia rationis ficta, non est huius loci; semper tamen cognoscuntur habitu reali. Vno igitur verbo: fides, ex cognitione revelationis, movetur ad cognitionem revelati; vt obedientia, ex cognitione præcepti, movetur ad amorem rei præceptæ. In quo, nescio quid offenderit Scotum, aut cur non possit per se primò cognosci actu reali, Addi disputationē §. §. 28.

Tertium fundamentum: quia si prius assentiremur revelationi, & propter illam revelatis, nunquam Trinitas crederetur fide diuina immediatè, ergo, Probat antecedens: quia semper assentiremur media revelatione. Respondeo, ly *immediatè* duos habere sensus: primum, vt significet, ex parte obiecti, semper intercedere revelationem, vt medium cognoscendi Trinitatem: quemadmodum, in syllogismo, præmissæ intercedunt, vt medium ad conclusionem. Secundus sensus est, assensum de Trinitate, non effici immediatè ab habitu fidei; sed inter habitum, & assensum, intercedere revelationem, vt principium activum: quemadmodum inter calorē ma-

§. 1.

§. 2.
Prima opi
nio negans
Scotus.

Gabriel.
Okam.
Prima argu
mentum.

§. 3.
Secundum
argumen
tum.

§. 4.
Tertium ar
gumentum.

6. Disp. 3. Utrum fides pendeat à cognitione auctoritatis, &c.

S. Tho. q. nus. & ignem, intercedit calor ignis, 1. Art. 1. efficiens calorem manus. Ad argumen-
tum in forma: non assentiremur per fidem
immediatè revelatis, distinguo: antecedens
immediatione se tenente, ex parte obie-
cti, concedo antecedens; immediatione
se tenente ex parte habitus, ut principij
efficientis, nego antecedens. Omnes
enim actus supernaturales, tam circa
obiectum formale, quam circa materia-
le, efficiuntur immediatè ab eodem ha-
bitu per se infuso: ut patet in beatis, qui
eodem lumine gloriæ, & eodem habitu
charitatis, attingunt Deum immediatè,
& creaturas medio Deo, ut obiecto for-
mali. Item posset responderi, revelatio-
nem non esse obiectum formale, sed con-
ditionem sine qua non, ut de propositione
Ecclesiæ dixi §. 3. *Quartum fundamentum*: quia cer-
tior esset assensus de revelatione, quam
de Trinitate, ergo. Probat antecedens,
quia omnis assensus de præmissis, est cer-
tior assensu conclusionis. Quid inde? Nam,
si vera est probatio huius antecedentis, nul-
lum est absurdum, actus fidei esse inæqua-
liter certos, quamvis sint certiores om-
ni actu naturali; si verò conclusio est tam
certa, quam præmissæ, nullum est argu-
mentum: quia est negandum antecedens
cum sua probatione. Hac autem de re
me video disput. 78. acturus de certitu-
dine fidei. Adde, nihil vrgere argumen-
tum: quia nunc tantum contendo, ne-
cessariam esse cognitionem revelationis,
ad quod sufficit, eam esse conditionem
sine qua non: quo in casu, est negandum
antecedens, & ad probationem dicen-
dum, id esse verum, inter præmissas &
conclusionem: quia huic comparantur il-
læ, ut obiectum formale materiali; non
tamen habet locum, inter conditionem
& obiectum: ut cognitio de propositione
humana Ecclesiæ, non est certior, quam
actus fidei de mysterio revelato: quia illa
propositio tantum est conditio sine qua
non mysterij revelati.

SECTIO II.

*Cognitio revelationis est neces-
saria ad assensum fidei
circà revelata.*

§. 6. **DICO** primò: non possumus per fi-
dem infusam assentiri mysterijs reve-

latis, quin cognoscamus ea esse revelata
à Deo. Posset probari hæc conclusio,
quia opposita sententia tribuit fidei, pro
obiecto formali, omnia entia creata, &
increata: omnia enim illa possunt à Deo
revelari. Quod arbitror esse absurdum:
nam lumen gloriæ habet, pro obiecto
adæquato formali, solum Deum; scien-
tia autem infusa habet, pro obiecto for-
mali adæquato, solas creaturas; fides ve-
rò, pro obiecto formali, ambit et obiectum
formale luminis gloriæ, & scientiæ in-
fusa. Quamvis hoc ita censeam, absti-
neo tamen ab eo argumento: quia non
habeo, quo illud illustrem. Possunt e-
nim adversarij respondere, non esse ab-
surdum, habitum per se infusum, ita por-
rigi ad obiecta multa; neque tamen prop-
terea, erit perfectior lumine gloriæ, aut
scientiæ infusa: quia minus perfecte attingit
suum obiectum.

Negare autem, revelationem, ut cog-
nitam, esse necessariam; est parum tu-
tum. Primum, quia Sanctus Augustinus
sexcenties testatur, revelationem Dei ef-
se rationem credendi. Tomo quinto libro
vigesimo primo de Civitate Dei capit. sep-
timo ait: *Nam, quæ melior, & validior, atque
de rebus redditur, quam cum Omnipotens, ea
posse facere, perhibetur, & futurus dicitur?*
Tomo 6. toto libro de utilitate credendi,
totus est, in impugnandis Manichæis, som-
niantibus nulli esse credendum.

Ad Romanos 4. 3. *Credidit Abraham Deo;*
credere autem alicui, est fidem habere
illius testimonio. Ita Glossa Interlinea-
ria: *Credidit Abraham Deo dicenti.* Rectè
dixit Tullius pro Sexto Ros. *nemo credit,
nisi ei, quem fidelem putat.* Et de natura
Deorum: *prædicanti credere.* Ratio à priori,
quia, quæ ego dico, potest aliquis
credere, nesciens, ea à me dici: tunc, il-
le mihi non credit: quia non movetur
mea auctoritate; neque illi gratiam ha-
beo: non enim censet me esse hominem
frugi, & dignum fide. Si autem meum
testimonium cognoscit, & illo movetur,
ad credenda obiecta; iam mihi credit, &
illi ego gratiam habeo: quia opinatur
testimonium esse verum, quia est meum.
Sicigitur Abraham credidit Deo, sanè sibi
persuasit, & existere testimonium Dei, &
esse verum, quia erat Dei.

Ioannes epistola prima capit. quinto:
*Si testimonium hominum accipimus, testimo-
nium Dei maius est. Qui credit in Filium Dei,
habet testimonium Dei in se.* Accipere au-
tem testimonium Dei, est illud acceptare
per assensum. Accipit enim testimonium
meum,

§. 5.
Quartum ar-
gumentum.

§. 7.
S. August.

§. 8.
Ad Roma.
3. 3.
Glossa.
Tullius.

§. 9.
Ioan. 1. 5.

§. 6.
Prima con-
clusio.

meum, qui sibi persuadet, illud esse verum: quemadmodum non accipit, & rejicit testimonium, qui censet illud esse falsum, ut ibidem dixit Apostolus idem: *Qui non credit filio Dei, mendacem facit eum, quia non credit in testimonium, &c.* Quod si non esset opus assentiri testimonio, quorsum Christus Ioannis 3. conquestus est de Iudæis, quia non credebant eius testimonio? Aut quare Sæctus Augustinus, Patres omnes, & ipse Deus, exigunt veritatem in testimonio; nisi ut, cognita eius veritate, moveamur ad assensum dictorum? Vide tomo 9. tract. 14. in Ioan. idem esse, accipere & non accipere testimonium, ac esse fidelē, & infidelē.

Ratione probatur primò, ex fide humana, qua credimus homini, propter eius testimonium cognitum; ita, ut cognitio veritatis testimonij humani, nos ducat in cognitionem rei dictæ ab homine: ergo fide divina credimus Deo, eadē ratione. Cōsequētia patet: quia fides humana, & divina non differunt, nisi quòd obiectum alterius sunt auctoritas & testimoniū hominis; alterius autem auctoritas & testimoniū Dei. Antecedens patet ex §. 8. quia ratio formalis, quæ nos movet, ut credamus homini, est, quia ex eius frugalitate, censemus eius testimonium esse verum. Quæ ratio à priori tam est efficax, ut vix possit homo de ea dubitare.

Secundò probatur: quia existentia revelationis est necessaria ad fidem; sed si nō esset necessaria eius cognitio, non esset necessaria revelationis existentia: ergo ad fidem est necessaria cognitio revelationis. Maior admittitur ab adversariis: nam ubi nullum testimonium, quis fidei locus? Minor probatur 1. quia tota auctoritas Ecclesiæ, miracula, & cætera argumenta, quibus mysteria fidei redduntur credibilia, sunt ad persuadendam nobis revelationē Dei: quam qui acceptat, est fidelis; infidelis, qui respuit. Quòd si hæc cognitio non esset necessaria, superfluerent hæc omnia argumenta credibilitatis. Secundò probatur eadem minor propositio; quia existentia revelationis esset per accidens fidei: nullo enim modo esset principium assensus, quia, nisi ut cognita, non est principium.

Dices, revelationem esse necessariam, ut per illam sit obiectum intentionaliter præsens: quod fieri potest, absque cognitione revelationis. Huius argumenti memini §. 2. & huc impugnandum reieci. Obiectum est intentionaliter præsens, quando vel est in intentione & potentia cognoscitiva, per actualem cognitionem; quæ, quia est imago & præsentatio obiecti, illud facit præ-

sentatum & præsens: (nam quæ actu cognoscimus, dicuntur nobis esse actu præsentia, & ante oculos obversari) quod est esse præsens intentionaliter in intellectu, præsentia actuali & expressa: vel potest esse obiectum intentionaliter præsens, præsentia in actu primo proximo cognitioni, & hæc præsentia fit per speciē impressā, quæ est imago virtualis, & representatio obiecti, id est, virtus faciendi imaginē formalem. Non loquuntur hi auctores de prima præsentia intentionaliter, sed de secunda: quia revelatio de morte Christi, v. g. est necessaria, ut producat speciem impressam de morte Christi: quam speciem necessario producit, ut cognita. Si igitur esset species de morte Christi, quin cognosceretur revelatio, exereretur fides. Cognitio igitur, ut cognitio revelationis, est per accidens assensui fidei; est autem per se, ut est principium activum speciei impressæ. Nescio sanè, quo alio in sensu, hi Doctores possent intelligi.

Quos tamen impugno, ex hac hypothesi. Demus, mortuo Christo, nullam esse Dei revelationem de eius morte; sed præcisè, de eius incarnatione: tunc posset exerceri fides circa mortē Christi, quin existeret revelatio: ergo revelatio non est conditio per se requisita ad fidem. Probo antecedens: quia tunc essent obiectum formale, & materiale fidei: nihil enim deesset, præter revelationem, quæ per te, non est obiectum per se fidei. Item obiectum fidei esset intentionaliter præsens: quod probo, quia sine revelatione existente, posset aliquis dicere: *Christus mortuus est*; tunc autem, tam produceretur species vera de morte Christi Domini, quam nunc producitur per revelationem: ergo obiectum fidei esset intentionaliter præsens: ergo existentia revelationis non est per se necessaria. Probo secundam consequentiam: quia per te revelatio præcisè requiritur, ut producat species, quod absque revelatione præstat.

Dices primò, non posse prudenter elici assensum fidei, sine aliquo principio persuadente. Benè: ergo fides, ad suum assensum, pendet ab alio obiecto prius cognito; sed hoc est revelatio: ergo. Probatur minor, tum, quia proprium est fidei inniti testimonio; tum ex Sancto Augustino adducto §. septimo: *nam quæ melior, & validior ratio redditur?*

Dices secundo, in casu proposito §. 13. posse exerceri fidem de morte Christi Domini. Contrà; ergo fides per se non pendet à testimonio, & auctoritate Dei, ergo non est fides. Nihil enim creditur, sine dependentia à testimonio, & auctoritate lo-

Ioan. 3.

S. Aug.

§. 10.

§. 11.

Secunda probatio.

XX.

§. 12.

Obiectio.

§. 13.

Impugnatio.

§. 14.

Obiectio.

S. Aug.

§. 15.

Secunda obiectio.

S. Tho. q. 1. Art. 1. quentis: nam si quis sibi persuadet probabiliter, aut certo aliquod obiectum, ob solā apprehensionem terminorum, exercet aliā facultatem; non tamen fidem. Adde puerū fidelem, apprehensa damnatione Iudæ, posse illam credere: quia habet habitum, & obiectum intentionaliter præsens per apprehensionem.

§. XVI. Tandē proponatur fideli revelatio Dei, de damnatione Iudæ, & ipse dicat: *non credo Deum id revelasse; credo tamē Iudam damnatū*; ille ex hac opinione non esset hæreticus, sed fidelis. Consequentis absurditas patet, quia non componitur fides cum negatione hæretica testimonij Dei, & propositionis

§. Augus. Ecclesiæ, circa idem obiectum: vt ex S. Augustin. probavi §. 9. Maior probatur: quia tunc non ageret contra fidem; cum nullum eius obiectum negaret: solū enim negaret revelationem, & Ecclesiæ propositionē de eadem revelatione. Hæc autem, cum ex hac sententia, neque sint obiectum, neque conditio: necessario cognoscenda, quid interest, si negetur? Qui vero nō credit Ecclesiæ, est infidelis; vel quia negat obiectum fidei, nempe revelationē Dei; vel quia negat revelationem de auctoritate Ecclesiæ, vel quia imprudēter negat aliquā conditionibus per se fidei. Pater Suar. disp. 3. sect. 3. num. 2. alia infert absurda, ex hac sententia: quia fide vteremur indeliberatē, & more belluino.

§. XVII. Okamus non favet illi opinioni: nam quodlib. 3. quæst. 6. & 7. constituit fidem infusam terminatam ad omnes articulos immediate; acquisitā verò ad vñ tātū: quia habitus acquisiti non extenduntur vltra vñ obiectum; secus infusi. Ly autem immediate, non excludit revelationem, sicut neque acquisita fides excludit testimoniū loquentis. Significat ergo Okamus fide attingi mortem Christi Domini immediate, id est, vt obiectum formale quod, ita, vt secundum se illam attingat; non verò vt obiectum remotum, medio aliquo accidenti ipsius; alioqui non esset obiectum per se, sed per accidens, de quo egi disp. 2. §. 10. sic expono Gabrielem, quamvis non tam clare. Equidē Okamus in 3. quæst. 8. littera G. satis est à sententia communi, his verbis: *Obiectum proximum fidei, est hoc complexū: omne revelatum à Deo est verum, eo modo, quo revelatur*. Idem repetit littera L. constituens necessitatem assentiendi revelationi Dei, & auctoritati Ecclesiæ.

(2.)

SECTIO III.

Cognitio auctoritatis Dei est necessaria ad fidem.

DICO secundō; cognitio auctoritatis diuinæ est per se necessaria ad fidem. Conclusio tam certa, vt à nullo catholico negata. Recognosce S. Thomam quæst. 1. art. 1. & interpretes Magistri in 3. dist. 23. & 24. Patet ex Tullio adducto §. 8. nisi enim arbitremur aliquem esse fidelem, illi non præstabimus fidem: esset namque animi levis, credere scurræ, quod clare patebit disp. 5. à §. 1. S. Augustinus tom. 5. lib. 10. de Civitate cap. 31. *Divina auctoritas si humana credat infirmitas*. S. Leo serm. 7. de Nat. *Divina est enim auctoritas, cui credimus*. Ioan. adductus §. 9. *Qui non credit filio Dei, mendacem facit eum, quia non credit in testimonium, &c.* Quibus docet dissentiri testimonio Dei, esse opinionem de mendacitate Dei, assentiri autem testimonio, esse persuasionem de veritate Dei.

Præsto est ratio, quia fides ea necessario cognoscit, quæ necessaria sunt ad assensū dictorum, sed non solū est necessaria cognitio testimonij Dei, sed etiam auctoritatis, ob quam mihi persuadeo, testimoniū esse verū: ergo necessario cognoscenda est auctoritas. Maior patet; quia fides habet vim assentiendi rebus dictis; ergo & omnibus ad id necessarijs. Minor probatur; quia ex præciso testimonio non sequitur assensus dictorum; ergo præter testimonium, est cognoscenda auctoritas. Probo antecedēs: nam, nisi quis sibi persuadeat Deum esse veracem, inferendo testimonio; non sibi persuadebit dicta, ex sola persuasionē testimonij.

Itaque ad assensum dictorum ex parte obiecti, requiruntur hæc duo principia: *omne quod Deus dicit, est verum*. Item: *dicit Christum mortuū esse*. E quibus inferitur hæc conclusio: *ergo verum est mortuum esse Christum*. Neutrum solum sufficere, patet: nam quavis omnia, quæ Deus dicit, sint vera; non tamen propterea præcise verum est Christū esse mortuum: nam potuit Christus non esse mortuus, & Deus esse verax in omnibus; tūc autem non diceret, Christum esse mortuū. Igitur ex sola auctoritate, nō inferitur mors Christi. Neque item inferitur ex sola revelatione, sine persuasionē de auctoritate. Si enim quis sibi persuadeat, Deum mentiri; vel non sibi persuadeat eius auctoritatem; ex eius testimonio non colliget dictū; quia

pote-

§. XVIII. Secundū conclusio.

Magist. S. Thom. Tullius.

S. Augus.

S. Leo.

Ioann.

§. XIX. Probatio.

§. XX.

perit dicere: *nescio, an mentiatur Deus*. Ex utroque vero principio, recte infertur conclusio. Quo autem pacto credenda sit veritas testimonij per fidem, dicam disputatione sequenti.

DISPUT. III.

Quid sit credere propter auctoritatem?

§. I.

CONSTAT ex disput. 3. fidem, in exercendis suis actibus, pendere à cognitione auctoritatis, & revelationis Dei; nunc disquirendum, quid sit, auctoritate & revelatione moveri, ad credendum? Auctoritas est principium, quo Deus loquitur vera; & quo illi repugnat dicere fallum. Quam auctoritatem disp. 6. ostendam esse Dei sapientiam, qua cognoscit res, ut sunt: item virtutem veritatis, per quam inclinatur, ad dicendam rem, ut eam sentit. Hæc auctoritas, quæ in actu primo, in Deo, est ipsemet Deus, explicatur per actum secundum, qui est actuale testimonium Dei infallibilis veritatis, v. g. hæc propositio uniuersali: *Omne quod Deus dicit, est necessario, ut dicitur: siue: omnis revelatio Dei est necessario vera*.

SECTIO I.

Quareatione moveamur auctoritate Dei?

§. II.

MOVERI igitur auctoritate Dei, est cognoscere Deum pollere principio loquendi vera necessario, ita, ut nec fallere possit, nec falli. Quæ cognitione cognoscimus omnem revelationem, & testimonium Dei esse infallibiliter verum. Item cognitio huius veritatis, est principium, ut assentiamur rebus dictis à Deo. Itaque sicut in quovis syllogismo, assentimur maiori propositioni, & ille assensus est principium, ut simul cum minori propositione, eliciatur assensus conclusionis: ita assensus de auctoritate divina, simul cum assensu de revelatione, est principium assentiendi dictis à Deo. Et quemadmodum, propter eam rationem, assensus præmissarum efficiunt, ut propter ipsos eliciamus conclusionem: ita assensus de revelatione, & auctoritate Dei efficiunt, ut propter ipsos assentiamur revelatis. Item, sicut obiecta præmissarum

per cognitionem sui, determinant intellectum ad assentiendum obiecto conclusionis, & propterea dicimus assentiri conclusioni propter præmissas: sic dicimus assentiri mysterijs, propter auctoritatem, & revelationem Dei. Igitur illa causalitas obiectiva, & causalitas actuum præmissarum in actum conclusionis, explicatur hæc propositione: *assentiri uni propter aliud*. Vide, quæ de obiecto formali dixi, comparatione obiecti materialis disp. 2. §. 3. & 4.

Ut ex parte auctoritatis, moveamur ad credenda revelata, propter auctoritatem infallibilem Dei: ita ex parte revelationis Dei, opus est, ut cognoscamus duo: alterum, existentiam revelationis; alterum veritatem eiusdem. Existentiam non cognoscimus per auctoritatem Dei, id est, cognitio de auctoritate Dei, non est principium inferendi cognitionem de existentia revelationis. Ratio à priori, quia potest consistere tota auctoritas divina in actu primo, & cognosci; quia aliquid revelet aut dicat: ergo ex cognitione auctoritatis Dei, non potest inferri cognitio de existentia revelationis. Ut igitur in syllogismo hoc: *omnis homo currit, Petrus est homo*: non infertur minor propositio ex maiori, aut e contra; sed utraque est propositio per se nota: ita in hoc syllogismo fidei: *omne quod Deus revelat, est; sed Deus revelat Christum Dominum fuisse mortuum*: neutra præmissa pendet in cognitione ab altera; sed utraque est immediata.

Veritas revelationis potest ex triplici capite cognosci. Primo immediate, evidenter, & forte probabiliter, ita ut assensus de veritate revelationis, non pendeat aliunde; sed immediate in illam feratur, sicut assensus fidei de existentia revelationis, fertur immediate in ipsam revelationem, independenter ab alio obiecto formali cognito. Ut si Angelus, per scientiam infusam intueretur revelationem Dei immediate, & eo intuitu, penetraret eius veritatem. Hæc cognitio de veritate revelationis, duceret necessario Angelum in cognitionem revelationis, nam ea veritas habet necessariam connexionem cum obiecto, ut sæpe ex Aristotele dixi, valere consequentiam ab actu vero ad obiectum.

Hic tamen assensus non est propter auctoritatem Dei. Probatur veritas & existentia revelationis cognoscuntur per eum actum, independentem ab auctoritate Dei: ergo non est propter auctoritatem Dei. Probo antecedens; quia ille actus est intuitivus revelationis: similiter & veritatis. Et ut §. 3. dixi, existentiam revelationis cognosci, quia propter auctoritatem Dei: ita iste intuitus cognoscit veritatem ipsius revelatio-

A §. nis,

S. Tho. q. 1. nis, quin propter auctoritatem Dei. Itē assensus de mysterio revelato, nō est propter auctoritatem Dei. Probat: quia cognitio de mysterio revelato, ad aequatē pendet à cognitione de existentia, & veritate revelationis; sed hæc cognoscuntur independentē ab auctoritate Dei: ergo & mysterium cognoscitur independentē ab auctoritate Dei: & consequenter non cognoscitur per fidem.

§. 6.
Confirmat.
int.

Confirmatur: fides quælibet, idē exigit cognitionem de auctoritate loquentis, ut propter illam nobis persuadeamus, testimonium loquentis esse verum; sed, in hoc casu, nobis persuademus testimonij veritatē, independentē ab auctoritate Dei: ergo auctoritas Dei nihil refert ad illos actus. Maior patet, quia nihil aliud possumus deprehendere ex auctoritate Dei, vtile ad assensum de revelatis, nisi quod ex illa auctoritate cognoscamus derivari veritatem in testimonium. Si enim cognitio auctoritatis nos nequaquam ducit in cognitionem de existentia revelationis, neque in cognitionem de veritate ipsius; quid refert eius cognitio, magis quam si non esset? loquenti igitur vera credendum est, quia vera loquitur. Propterea dixit Christus Dominus Ioā. 8. 46. *Si veritatem dico, quare non creditis mihi?* Verum enim, ut verum, est obiectum intellectus, illique est assentiendum, quamvis dicatur à mendacissimo, etiā volente mentiri. Tunc namque non assentimus propter eius auctoritatē, quia nulla est; sed propter veritatem immediatē cognitam.

Ioan. 8.

§. 7.

Secundō potest cognosci veritas revelationis, per alia principia distincta ab auctoritate Dei: v. g. cognoscit quis revelationem esse veram, quia est actus supernaturalis, hunc syllogismum efformans: *Omnis actus supernaturalis est verus; sed hæc revelatio est actus supernaturalis: ergo est vera.* Vnde posset inferri hæc secunda consequentia: *ergo obiectum huius revelationis est, sicut revelatur.* Neque illi actus essent fidei: quia non penderent à cognitione de auctoritate loquentis. Quod probatur eadem ratione, qua supra dicta §. 5. & 6. Dæmoni enim loquenti verum, est assentiendum propter veritatem; non tamen propter eius auctoritatē; nam si ego cognoscerē Dæmonē invitū moveri à Deo, per cognitionē supernaturalē, ad aliquod obiectum, deberem illi assentiri propter veritatem actus supernaturalis, & non propter auctoritatem Dæmonis. Item, quando ego, propter revelationem divinam, credo mysteria revelata, illa fides non est propriē in Prophetam: quia nō me movet auctoritas humana Prophetæ; sed divina Dei.

Tertiō potest cognosci veritas revelationis ex auctoritate Dei, id est, quia ego mihi persuadeo, Deū loqui, per auctoritatē in potētiā mendacij, & falsitatis: idē mihi persuadeo, omnem revelationem Dei esse necessariō veram. Nam per hanc propositionem univērsalem: *omnis revelatio Dei est necessariō vera*: dixi §. 1. explicari auctoritatem infallibilem Dei: quo actu explico, ab auctoritate Dei, derivari infallibilem veritatem in omne testimonium Dei. Itaque in hoc syllogismo fidei: *Omne quod Deus dicit, est necessariō verum; sed dicit Christum Dominū mortuum fuisse: ergo Christum Dominum fuisse mortuum, est necessariō verum*; in maiori propositione, cognoscitur veritas revelationis de morte Christi Domini, quæ revelatio, quoad existentiam, ponitur in minori propositione. Veritas autem cognoscitur in maiori: quia in illa ponitur veritas omnis revelationis; in propositione autē univērsali includuntur omnes singulares, ut in hac: *omnis homo currit*, continetur hæc: *Petrus currit, Antonius currit*. Minor verō propositio est necessaria, non ad cognoscendam veritatem revelationis, quæ iam erat cognita in maiori; sed ad cognoscendam existentiam, quæ non erat cognita, eratque necessariō cognoscenda ad credendum. Hic autem syllogismus formaliter, aut virtualiter debet efformari, quoties assentimur revelatis, propter revelationem, & auctoritatem Dei; alioquin non concluderetur certa cognitio de revelatis. Hæc tertia ratio cognoscendi veritatem revelationis, est, quæ maximē convenit fidei: quia ex assensu de bonitate, & sapientia Dei, assentimur veritati revelationis: ex quo assensu, & ex assensu de existentia eiusdem revelationis, certō assentimur mysterijs revelatis. Vnde constat, eum, qui credit alicui, de illo bene mereri, quia bene opinatur de illius sapientia, & bonitate.

SECTIO II.

Qui moveamur auctoritate humana?

NONnulli ex recentioribus hæreticis, apud Patrem Gretserum, in defensione Bellarminiana, tam stultē desipiunt, ut Illustrissimum Cardinalem Bellarminum carpant, quod utatur, ad ipsos hæreticos confutandos, auctoritate Sanctorum. In quem sic ratiocinantur (si rationem capiunt): *Bellarminus vult auctoritate Augustini, sic argumentatur: omne quod Augustinus dicit, est verum; sed hoc dicit:*

§. 9.
Gretser.

*dicat, ergo hoc est verum. Hæc calumnia eò tēdit, vt evertant hæretici fundamenta ab auctoritate; nobis inponentes, nos ita credere Sanctorum dictis, vt illa habeamus pro oraculis; quo nos cogant respondere, nos non credere omnibus Sanctorum dictis, quia aliquando sapuerunt hominem. Quo audito, cachinnis obicijūt: vnde sciamus Augustinum; hac in re, non fuisse deceptum? Quo syncophantantur, non esse credendum auctoritati Sanctorum. Cum autem ipsi, præ insecitia, & dolo, sint incredibiles, volunt, nec Sanctos esse credibiles. Equidē novi illi hæretici, non sunt absimiles antiquis Manichæis, respuentibus auctoritatē, in disputationibus: in quos ait Augustinus tom. 1 lib. de moribus Ecclesiæ, cap. 1. & 2. *Natura quidē ordo, ita se habet, vt cum aliquid dicimus, rationē præcedat auctoritas, sed quoniā, eum bis nobis res est, qui omnia contra ordinem, & sentiunt, & loquuntur, & gerunt, nihilque aliud maxime dicunt, nisi rationem prius esse reddendam, &c.* Volo igitur ostendere, qua ratione argumentum valeat, ab auctoritate humana.*

S. Augus.

§. 10.

S. Augus.

Auctoritate opus est, vt ea manuducamur, ad cognoscenda obiecta, quæ non possumus penetrare perfectē. Ad ea enim, quorum veritatem possumus evidenter attingere, nullius egemus auctoritate. Quod dixit eleganter. S. Augustinus to. 1 lib. de moribus Ecclesiæ, ca. 2. *Sed quia (inquit) caligantes hominum mentes, consuetudine tenebrarū, quibus in nocte peccatorum vitiōrumque velantur, perspicuitati synceritatique rationis aspectū idoneum intenderenequeunt; saluberrimē cōparatum est, vt in lucem veritatis aciem titubantem, veluti ramis humanitatis opacata inducat auctoritas.* Quamobrem idem Augustinus docet, adolefcētes præcipuē indigere auctoritate; iuvenes indigere minus; minimē autem viros. Rationem arbitror esse, quia adolefcētes vix possunt firmē attingere veritatem; iuvenes verò possunt, nō tamen fixo pede; viri autem eam callent. Hinc ortum adagium: *oportet addiscentē credere.* Quia igitur, quæ ad religionem spectant, prætervolant mentis aciem, idē, ad ea percipiēda, indigemus Auctore Deo: deinde Doctoribus, qui ingenio, studio, & vitæ sanctitate, meruerunt mysteriorum veritatem assequi. Non posse vitam degi, sine fide in homines, etiam argutē docet S. Augustinus, toto lib. de vtilitate credendi contra Manichæos, stolidē negantes fidem auctoritati. Nisi enim hæretici credant matribus, testantibus eos susceptos à viris suis; non se censebunt legitimos; nisi etiā fidem habeant obstetricibus affirmantibus, eos fuisse partos ab illis fæminis, quarum filij habentur, non

capessent earum hæreditatem. Quod si Liviana historiæ fidem abrogent, nihil credent de Scipionibus, Caio Mario, aut Caio Casare; imò nihil poterūt agere, per seruos aut liberos, nisi illis credant.

At (inquiunt) sæpe humana auctoritas fallit, teste August. tom. 1. 2. de ordine cap. 9. ergo non est, cur credamus auctoritati humanæ. In eos argumentum quadrat: sæpe enim; imò sapissimē mentiuntur hæretici, ergo vix, aut raro est illis credendum. Fallit igitur plerūq; humana auctoritas: vel quia homo non fuit veritatem assequutus, vel quia voluit decipere. Plerūque etiam non fallit; & quia mente posset ad veritatem penetrandam, & virtute veracitatis, ad eam affirmandam. Considerandum igitur est, quis loquatur, qua scientia, & quibus moribus: de quo sermo redibit disput. 6. Cum igitur loquuntur viri docti & pii, est illis habenda fides, dum ratio non monstrat oppositum. Quod docuit August. tom. 2. epist. 111. ad Fortunatum ante finem, his verbis: *Neque enim quorumlibet disputationes, quamvis Catholicorum, & laudatorum hominum, velat scripturas canonicas habere debemus vt nobis non liceat, salva honorificentia, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare, atque respicere, si forte inveniunt, quodd aliter senserint, quam veritas habet, diuino adiutorio, vel ab alijs intellecta, vel à nobis. Talis ego sum, in scriptis aliorum, tales volo esse intellectores meorum.*

§. 11.

S. Augus.

Igitur non efformamus hoc argumentū (vt hæretici mentiūtur) omne quod August. dixit, est verū, sed hoc dixit: ergo hoc est verū. Sicut nō efformamus hoc: omne quod mater hæretici dicit, est verū, sed dicit hūc hæreticū esse filiū legitimū, ergo hic hæreticus est filius legitimus. Efformamus autē hūc syllogismū: omne quod August. dixit, est probabiliter credendū: quia est probabile esse, sicut dixit, dū nō apparet manifesta ratio in cōtrariū, sed hoc dixit August. neque apparet manifesta ratio in cōtrarium: ergo probabile est, hoc ita esse, & potest probabiliter credi. Ergo, dum nobis non constat veritas evidenter, vel efficaciori ratione nō probatur opposita sententia, suam reddunt probabilem graves Doctores; si autem veritas cōstiterit, illi sunt deferēdi: assentimur enim illis, ex defectu argumenti evidētis. Similis syllogismus efformatur, quoties fide humana creditur. Divina autem vtitur hac propositione: *Omne quod Deus dicit, est necessariō verum.* In præfatione voluminis tertij ostendam, quo fale accipiēda sit auctoritas Sanctorum.

S. Tho. q.
1. Ar. 1.

DISPUTAT. V.

*Utrum auctoritas, & revelatio
Dei sint obiectum formale,
& adequatum fidei
diuinae?*

§. 1.

CONSTITUTA iam necessitate assentiendi divinae auctoritati & revelationi, ad exercendos actus fidei: osteso item, quid sit moveri auctoritate alicuius, ad credenda ab eo dicta, propius accedimus nostro scopo: an videlicet divina auctoritas & revelatio necessarii cognoscantur, ut obiectum formale, & adequatum fidei? An vero ut conditio sine qua non?

Scopus disputationis.

Jugum. 2

SECTIO I.

Opinio Scoti de revelatione,

§. 2.
*Prima opinio.
Scotus.
Primum argumentum.
Secundum argumentum.*

QUI in 3. dist. 3. §. cōtra, se fides, opinatur, revelationem cognoscei, ut conditionem sine qua non, per habitum distinctum à fide in Deum; fidem autem opinatur non tendere in articulum revelatum, quia est revelatus. Movetur primo: quia articulum esse revelatū, est ens rationis. De quo argumento, & eius solutione egi disput. 3. §. 3. acturus etiā infra §. 28. Secundo movetur: quia Deum esse Trinum, esset minus certū, quā Deum id revelasse. De quo argumento egi eadem disput. 3. §. 5.

§. 3.
Tertium argumentum.

Tertium argumentum; quia sequeretur nos non assentiri per fidem, Deū esse Trinum; ergo. Probat antecedens, quia sine fine abiremus, in reddendis causis nostrae fidei, ergo. Probat antecedens, quia si crederemus Trinitatē, quia est revelata, prius crederemus existere revelationem; hoc autem crederemus per aliam revelationem: quia prior revelatio est obscura, & nō cognita ex terminis; sed cognoscenda est per aliam: & cum hæc secunda sit etiam obscura, indigemus alia tertia, ad eam cognoscendam: & cum hæc sit etiā obscura, esset cognoscenda per quartam, estque eadem ratio de quavis revelatione.

§. 4.

At argumentum retorqueo contra Scotum: nō possumus credere Trinitatē immediate, neque per aliquod medium invidens: ergo debet credi per aliquod medium per se notum; hoc autem nullum est, ergo

nūquam creditur Trinitas. Trinitatem nō esse per se notam, patet: quia propositio per se nota est, ad quam determinatur intellectus per solam apprehensionem terminorum. Dicit Scotus, hanc propositionem, *Trinitas est*, esse immediatam, quamvis obscuram, & dependentem à revelatione cognita ut conditione. Contra primò: revelatio cognoscei debet per aliquem habitum reālē; hic autem est impossibilis per te: quia per te, rem esse revelatam, est ens rationis (ut patet ex disput. 3. §. 3.) ergo. Contra secundò: ego dicam, existentiam revelationis, esse obiectum immediatum fidei catholicæ, quamvis sit obscurum; dependere tamen à propositione Ecclesiæ, ut à conditione sine qua non, ut tu dicis de Trinitate. Ad argumentum ex §. 3. nego antecedens. Ad probationem, nego antecedens. Ad probationem concedo, prius cognoscei revelationē, immediatē quidem & in se, ut obiectū formale, sine alia revelatione reflexa; dependentem tamen à propositione humana Ecclesiæ, ut à conditione sine qua non, in quo nulla est infinita progressio: quia hæc propositio Ecclesiæ est evidens, & per se nota, redditque evidenter credibilem existentiam revelationis. De quo disputatio septima nō erit brevis.

Arguit quartò: sequitur assensum de Trinitate, esse minus certum assensu naturali, ergo. Probat antecedens: quia ideo credo Trinitatem, quia revelationē credo; hæc autē ideo credo: quia credo humanæ propositioni Ecclesiæ, qui assensus est naturalis. Nego antecedens. Ad probationem, qui censeret auctoritati humanæ Ecclesiæ credi, ut obiecto formali, dicerent, assensum præstitum ei auctoritati esse supernaturalem: obiectum enim naturale potest attingi actu supernaturali. Respondeo tamen, propositionem Ecclesiæ cognoscei, more conditionis, & non obiecti formalis: assensus autem de conditione non est tam certus, quā assensus fidei, ut ipse Scotus dicit, de revelatione cognita ut conditione. Recognosce disputationem 3. §. 5.

Quintū argumentum: quia Deum esse veracem, est evidens naturaliter, potestque cognoscei, & scientiā, & fide humana: ergo ex solo naturæ lumine, possumus credere Trinitatem revelatam. Contra: hoc argumentum non solum probat, revelationem non esse obiectum formale; verum neque conditionem: quia auctoritas Dei potest naturaliter sciri. Poterunt ergo cognoscei evidenter mysteria revelata, quod non dicit Scotus. Abstineo nunc à questione: utrum obiecta supernaturalia possint cognoscei actu naturalia aut e contra, naturalia

super-

Jugum. 2

§. 5.
Quartum argumentum.

§. 6.

supernaturali? Consequentia autem Scotica est nulla: nam ex sola cognitione auctoritatis Dei, non posse cognosci Trinitatem; aut mortem Christi, abunde ostendi disp. 3. §. 20. Est igitur opus divina revelatio, quam non possumus cognoscere solo luminerationis: est namque liberè producta à Deo, & nos latens, neque enim à priori, aut à posteriori, aut intuitivè eam possumus assequi.

SECTIO II. Aliorum opinio.

§. 7.^m **C**ONSENT alij, solā divinā veracitatem esse obiectum formale fidei; revelationem autem esse conditionem sine qua non, mere applicationis, vt propositio Ecclesiæ est applicatio revelationis. His accense Aragonem 2. 2. q. 1. art. 1. §. *Hæc opinio*, eam adscribentem Theologis sui temporis, quos nuper sequutus Pat. Luisius Turrianus, vir doctus & eruditus è nostra Societate in 2. 2. disp. & dub. 2. §. *Utem explicem*.

Arag.

P. Luis.

§. 8. Possunt arguere primò: quia fides est virtus Theologica, ergo eius obiectū formale non potest esse creatum. Cardinalis Caietan. familiari acumine in art. 1. §. *Ad secundū dubium*, distinguit revelationem activam & passivam: activam nō distinguit ab essentia Dei, & eius libera voluntate producendi in Propheta revelationem passivam, hanc autē distinguit ab essentia Dei: quia est actus propheticus, productus per revelationem activam. Igitur revelationem activam Dei constituit obiectum formale fidei; non passivam. Movetur, quia distinguit actionem Dei à passione: hanc cōstituit in effectu, illam in Deo operante formaliter per voluntatem.

Caietan.

§. 9. In Philosophia ostēdi sæpius, actionem & passionem, neque ex natura rei, neque ratione distingui: recognosce disp. 11. Physicor. & 16. Metaph. Admissa tamen ea Caietanica doctrina, impugnatur quod dicit, nempe, revelationem activā Dei esse obiectum formale fidei: nam illa revelatio activa non est cognoscibilis immediatè; sed à posteriori per effectum, nimirum, per passivam revelationem: ergo passiva revelatio est obiectum formale prius cognitum, quā activa. Item, ex revelatione passiva cognita, simul cum cognitione auctoritatis Dei, cognoscitur necessariò mysterium revelatum: ergo revelatio passiva est obiectum formale fidei. Hanc consequentiam ex ijs præmissis probabo, sect. 3. & 4. Probo autem præmissas, quia à revelatione passiva

ad activam valet consequentia, vt ab effectu ad causam; à revelatione autem activa ad mysterium revelatum, valet consequentia: ergo à revelatione passiva ad mysterium valet consequentia.

Ad argumentum ex §. 8. nego consequentiam: nam virtus Theologica est idē, quod *Dei Logica*, id est, loquens de Deo, à *Logos & Theos*, id est, *sermo Dei*. Vt autem virtus sit Theologica, sufficit eam agere de Deo; vt obiecto formali; quamvis simul agat de creatura: virtus enim attingens Deum & creaturam, verè attingit Deum: ergo agit de Deo, ergo est Theologica; quamvis simul agat de alijs, vt ostendam disputat. 97. sect. 7. & 8. visionem beatam esse obiectum formale spei Theologica. Fidem autem agere de Deo, ostendi disp. 3. prosequutus disput. 6. auctoritas enim Dei, Deus est: igitur, quia pars obiecti formalis fidei est Deus, fides est Theologica. Non enim potest dici *non Theologica*: nam hæc vox est negativa, significans Deum non cognosci fide. Hoc autem est falsum: quia, si cognoscitur partialiter, non potest dici, non cognosci. Ad disp. 96. §. 33.

§. 10.
Ad argu-
mentum.

Dices: homo non dicitur spiritalis, quāvis constet altera parte, spiritu: ergo neque fides dicitur Theologica; quamvis constet altero obiecto, Deo: quia denominationes deteriores sumuntur ab altera parte, vt homo dicitur ignobilis, quamvis ab altero solum parente ignobili. Nego consequentiā. Ad probationem respondeo, *spiritalis* absolute, fundare negationem divisionis: vnde spiritalis est indivisibile, quæ vox est universalis propter negationem: si igitur homo absolute diceretur spiritalis, diceretur absolute indivisibilis, quod falsò diceretur: quia, cum homo sit absolute divisibilis, non potest dici absolute indivisibilis. Potest autem dici indivisibilis in parte, sicut & spiritalis. Ad probationem respondeo, non semper accipi denominationes deteriores: nam à corpore irrationali, non dicitur homo irrationalis; sed rationalis, ab animo rationali. Igitur denominationes ortæ à toto composito deficiunt, deficiente vtravis parte; at verò denominationes partiales oriuntur etiam à partibus: negativa autem non possunt oriri ab vna parte, vt irrationalitas non oritur à corpore, propter universalitatē, quam includit negatio. Quæ universalitas redditur falsa, ratione alterius partis: vt homo falsò diceretur indivisibilis, quia ratione corporis, est divisibilis: falsò item diceretur irrationalis, quia ab animo est rationalis. Exemplum de nobilitate nihil probat: quædam enim nobilitas requiritur ab utroque parente,

§. 11.
Obiectio.

§. Tho. q. v. g. ad religiones militares; quædam autem à solo patre, vt ad immunitatem à tributis.

§. 12.

Secundum
argumen-
tum.

Secundò arguit Arag, quia revelatio se habet, vt apprehensio terminorū, quæ non est principium assentiendi; sed tantū conditio sine qua non: principium autem est lumen intellectus, & habitus principiorum. Contrà: apprehensio terminorum non cōcurrit ad iudicium sui obiecti, vt obiectum cognitum; sed vt formalis representatio obiecti, cum aliqua imitatione speciei impressæ se tenentis ex parte potētia, quam complet in ratione principij actiui. Revelatio verò cōcurrit ad obiectum reuelatum, sicut obiectum cognitum, ducens in cognitionem alterius. Quod est proprium obiecti formalis. Quod autem de lumine obijcitur, examinabo sect. 6.

§. 13.

Tertium ar-
gumentum.

Tertiò arguitur: quia in sola veracitate Dei in acta primo, continetur vis terminativa assensus; revelatio autem est applicatio, ergo. Probo antecedens primò: quia veracitas & revelatio se habet, vt calor & cōiunctio cum ligno, tota autem vis calefactiva est in solo calore. Secundo: quia hæc propositio sufficit: *Omne quod Deus reuelat, est verum*: ergo non est opus alia reuelatione in speciali. Confirmatur primò: quia ad credendum fide diuina, Christum contineri sub his speciebus hic & nunc consecratis, non est opus reuelatione. quod species hic & nunc sint consecrata. Confirmatur secundo: quia ad credendum, Petrum esse conceptum in peccato originali, sufficit propositio vniuersalis: *omnis homo* (excepta Maria Deipara) *est conceptus in peccato originali*. Confirmatur tertiò: quia revelatio diuina comparatur veracitati diuinæ, vt propositio Ecclesiæ reuelationi; sed propositio Ecclesiæ est conditio ad reuelationem: ergo & revelatio ad veracitatem diuinam.

Confirma-
tio prima.

Secunda.

Tertia.

§. 14.

Ad argu-
mentum.

Nego antecedens: nā cū integra veracitate Dei, cōponi potuit absolute veritas huius propositionis: *Christus non est mortuus*, quia potuit nec mori, nec revelari, vt ostēdi disp. 3. §. 20. Ad primā probationē, nego similitudinem: quia applicatio caloris cum ligno actiue sumpta, est motus localis adiungens actiua passivis; formaliter autem est *vbi* productum per illum motum: quo *vbi* agens & passum sunt contigua. Motus verò & *vbi* non concurrunt in genere causæ efficientis cum calore, ad calorem, totaque vis actiua est in calore. At revelatio Dei cōcurrit cum auctoritate in eodem genere, nempe, vt obiectum cognitum. Itaque hæc obiecta habent cōcursum symbolum: quia vtrumque cognoscitur prius mysterio, & vtrumque ducit in necessariam cognitionem mysterij. Calor autē, &

applicatio habent causālitatem a symbolo, ac propterea est inutile argumentum: Secunda probatio nihil probat: nam quavis verum sit omne, quod Deus reuelat; potuit esse falsum, Christum Dominum esse mortuum, neque tunc revelaretur. Exigitur ergo revelatio de morte Christi, quæ non bene colligitur ex illa propositione vniuersali.

Ad primam confirmationem respondeo, eam esse abs re, sicut & totum hoc tertium argumentum: nam neque revelatio de existentia Christi in Eucharistia, esset necessaria vt conditio. Vt ergo tu illam constituis conditionem necessariam, ita & ego obiectum. Quod dicitur de existentia Christi Domini in Eucharistia, respondeo, iam esse aliam reuelationem, qua asseritur, Christum contineri sub omni specie ritè consecrata, quæ revelatio distinguitur ab illo principio: *Omne quod Deus reuelat, est verum*. Est autem alia quæstio: vtrum propositio vniuersalis sufficiat, ad credendas omnes singulares in illa contentas? Vtrum verò possit cognosci consecratio harum specierum in singulari, ita vt possimus de illa tam prudenter opinari, vt credamus fide diuina ibi contineri Christum? disquiram disp. 11. Secunda confirmatio non vrget, nam in illa propositione: *Omnis homo concipitur in peccato originali*, includitur immediate Petrus. De quo longè disput. 11. Ad tertiam confirmationem respondeo, longè disputandum disp. 7. vtrum propositio humana Ecclesiæ sit obiectum formale fidei: est enim grauissima difficultas. Nunc autem est clarum discrimen: quia revelatio non habet pro obiecto auctoritatem Dei; sed mysteriū reuelatū: verbi gratia; revelatio de morte Christi, habet pro obiecto mortem Christi, & non auctoritatem Dei; propositio verò Ecclesiæ habet pro obiecto reuelationem de morte Christi. Vnde propositio Ecclesiæ potest esse applicatio reuelationis: hoc enim genus applicationis est coniunctio obiecti cum potentia. Coniungit autem intellectui propositio reuelationem, quia illam representat: revelatio verò non coniungit auctoritatem Dei, quia illam non representat.

§. 15.
Ad primā
confirmatio-

Ad secundā
confirmatio-
nem.
Ad tertiā
confirmatio-
nem.

SECTIO III

Quid sit obiectum formale?

CV M acriter concertent Doctores, vtrū revelatio sit obiectū formale, vel conditio sine qua nō vix memineret, quid sit obiectum formale, & conditio

sine

§. 16.

Aristotel.

sive qua non? A quo gemino ovo nunc ordiendum. Aristoteles 1. Priorum cap. 1. sic definit syllogismum: *rationatio est, in qua, quibusdam positis, aliud quippiam ab ijs, quæ posita sunt, necessario accidit, eo quod hæc sunt.* Nos sic possumus clarius describere: *Syllogismus est, in quo, quibusdam positis, aliud sequi necesse est, eo quod hæc ponantur.* Hanc definitionem explicui disp. 10. logicæ, sect. 10. Quam hic nostro muneri aptabo. *Ly quibusdam positis* significat præmissas syllogismi, maiorem & minorem propositionem, quæ sunt obiectum formale, quo ducimur ad conclusionem. *Ly aliud sequi* significat conclusionem, quæ necessario sequitur ex præmissis. Itaq; ex Aristotele, obiectum formale, quo ducimur in syllogismo ad conclusionem, asserti intellectui necessitatem assentiendi conclusioni, eo præcisè, quod illi assentiatur, *Ly quibusdam positis* potest accipi obiectivè, & formaliter: obiectivè; quia in obiecto præmissarum, ita disponitur medium, ut ex vi dispositionis, sequatur aliud obiectum, nempe obiectum conclusionis, aliud (inquam) ratione nostra: nam quia extrema conclusionis ostensa sunt in præmissis, idèò necessario infertur, ea extrema esse idem inter se, ex communi adagio: *quæ sunt eadem vnitertio, sunt idem inter se.* Formaliter autem possunt intelligi illa verba, quia in intellectu ponuntur præmissæ formales, quibus cognoscimus obiectivas, ita ut ex formalibus sequatur necessario (saltem quoad speciem) assensus conclusionis, sive hoc fiat pluribus, sive vno actu: semper enim cognoscitur conclusio, quia cognoscuntur præmissæ. Ratio à priori: quia quæ cognoscuntur esse eadem vnitertio, non possunt negari esse idem inter se: unde sequitur assentiendi necessitas quoad speciem. Quod explicant Dialectici communi adagio: *dici de omni: dici de nullo.* De quibus latè egi disput. 10. Logicæ, sect. 16. De hac necessitate assentiendi conclusioni ex præmissis, agam disp. 6. sect. 1.

§. 17.
Obiectio.

Obijcis primò, posse aliquod obiectum formale intellectus cognosci, quin ex illo necessario cognoscantur obiecta materialia: ergo obiectum formale ut sic, non infert necessitatem assentiendi obiecto materiali. Probo antecedens, quia beati vident Deum, nec tamen necessario creaturas. Item possumus cognoscere quidditative aliquam causam, quin cognoscamus omnes effectus. Adverte, obiectum formale posse cognosci immediate, ut obiectum formale formaliter, vel ut obiectum formale materialiter: id est, quoties cognoscitur immediate, cognoscitur more obiecti formalis, cum quo convenit in immediata cognitione. Quan-

do actus, quo cognoscitur, habet vim inferendi cognitionem obiecti secundarij, vel illud attingit simul cum obiecto primario; tunc cognoscitur, ut obiectum formale formaliter: quia, & cognoscitur immediate, & est causa, ut aliud cognoscatur. Sic necessario infert cognitionem obiecti materialis: quia hæc cognitio continetur virtualiter in cognitione obiecti formalis, ut in causa naturali adæquata; vel est idè cum actu de obiecto formali. Vtraq; autè ratione, habet necessariam connexionem actus de obiecto materiali, cum actu de obiecto formali. Quamdo verò obiectum formale non habet vim inferendi obiectum materiale, propter imperfectionem actus, quo cognoscitur; tunc cognoscitur obiectum formale materialiter: quia non cognoscitur adæquate, ut obiectum formale. Ut enim forma dicit ordinem ad materiam; ita obiectum formale adæquate, ad materiale. Ex vi autem illius actus, non potest elici actus circa obiectum materiale.

Ad argumentum ex §. 17. distinguo antecedens: obiectum formale potest cognosci, ut formale formaliter, quin ex illo necessario sequatur cognitio obiecti materialis, nego antecedens; potest cognosci, ut obiectum formale materialiter, quin sequatur cognitio obiecti materialis, concedo: quia tunc non cognoscitur adæquate, ut obiectum formale. At verò medium in syllogismo, cognoscitur ut obiectum formale formaliter, quia identitas extremorum cum vnotertio, est principium evidens cognoscendi identitatem eorumdem inter se. Secundò respondeo, Aristotelè loquentem de obiecto formali disposito in syllogismo legitimo, quod necessario infert conclusionem, illa autem obiecta, de quibus in argumento in §. 17. non ita disponuntur; sed cognoscuntur vno actu, quo aliquando obiectum penetratur, aliquando non. At verò tam evidens est, quæ sunt eadem vnitertio, esse idem inter se, ut quocumque actu cognoscatur, necessario quoad speciem inferatur conclusio. Nobis autem in præsentia hoc sufficit: quia auctoritas & revelatio Dei cognoscuntur, ut medium in syllogismo dispositum. Igitur ut aliquod obiectum ita disponatur, ut medium, illi debet convenire definitio Aristotelica.

Obijcis secundo: finis respectu voluntatis, & mediorum, est obiectum formale; neque ducit necessario in electionem mediorum: ergo etiam in intellectu poterit esse obiectum formale, quin ex illo sequatur necessario conclusio. Respondeo primò, necessitatem assentiendi conclusioni ex præmissis, tam fatalem esse, ad legitimū syllo-

§. 18.
Ad argu-
mentum

§. 19.
Obiectio 21

S. Tho. q. 1. Art. 1. syllogismus, vt hic non possit esse absque illa. Tota enim vis syllogistica illi necessitati nititur, eaque ratione, tam multi scribuntur canones de forma syllogistica, ad disponendum mediū, ita vt conclusio negari nō possit: quod si negari potest, est illegitimus syllogismus. Ad argumētum in forma, nego consequentiam. Discrimen est, quia finis non movet ad media, per identitatem sui cum illis; sic enim necessario moueret, medium autem syllogismi obiectivi, movet ad conclusionem obiectivam, per identitatem sui cum illa: vnde, qui, concessis praemissis, negaret conclusionem, deduceretur ad impossibile. Secundò, nego ex intentione finis, non sequi necessario electionem aliquam mediij. Aliquando finis est obtinendus vnico solo medio, quia non est aliud: tunc intentio finis determinat voluntatem, ad electionem illius mediij. Quando verò sunt multa media, est eligendum necessario aliquod vagè, & non determinatè: quia electio, eo præcisè est necessaria, vt per illā assequamur finem; cum autem sunt plura media, est necessarium aliquod vagè, id est, hoc, vel illud: non verò est necessarium hoc in particulari. At in syllogismo, quia in medio ostenditur identitas horum extremorum cum hoc medio: ideo necessario inferitur identitas horum extremorum inter se, in conclusione.

SECTIO III.

Conclusio.

§. 20.
Conclusio.
S. Thom.

Caietan.
Durand.
S. Bonav.
Gabriel.
Okam.
Bañez.
Valentia.

DICO, auctoritatem & reuelationem Dei esse obiectum formale fidei. Ita præcipui Theologi. S. Tho. quæst. 1. art. 1. constituit obiectum formale fidei, divinam veritatem, dū aliquid reuelat. Caietan. §. *Ad secundum dubium*, Durandus in 3. dist. 23. quæst. 6. num. 6. S. Bonavent. ibidem art. 1. quæst. 1. prope finem. Gabriel quæst. 2. litera F. Okamus in 3. quæst. 8. litera G. Quibus subscribit Bañez d. b. 1. P. Valentia disput. quæst. & puncto 1. §. 4. & 5. adducit egregia testimonia Patrum, quæ tamen probant, reuelationem divinam esse necessario cognoscendam, an autem sit obiectum formale, vel conditio sine qua non? non disputant.

§. 21.
Prima probatio.
Suar.

Aliqui, vt Pater Suar. disput. 3. sect. 2. num. 4. probant hanc doctrinam: quia reuelatio comparatur auctoritati divinæ & obiecto, quemadmodum vnio comparatur extremis; at vnio non est conditio sine qua non compositi, sed ratio formalis illius: ergo reuelatio est ratio formalis obiecti, & non conditio sine qua non. Verum in Me-

taphysicis argutijs, non est locus metaphoricæ considerationi: qua enim facilitate dicitur, negatur: ego namque dicam, reuelationem esse, vt est applicatio ignis ad lignum, & alias mille metaphoras.

Ratio ergo à priori sumitur ex §. 16. quia omne medium in syllogismo dispositum, est obiectum formale conclusionis, sed auctoritas & reuelatio Dei, sunt medium in syllogismo dispositum, & articulus reuelatus est conclusio: ergo auctoritas & reuelatio Dei sunt obiectum formale; articulus autem materiale. Maior constat disput. 2. à §. 3. Minor patet hoc syllogismo, quo assentimur reuelatis: *Omne quod Deus reuelat, est verum; sed Deus reuelat Trinitatem: ergo est vera Trinitas*: in quo syllogismo, maior propositio continet auctoritatem Dei, vt constat disput. 4. §. 1. Minor verò continet reuelationem; vtramque autem esse necessario cognoscendam, ostendi disput. 3. §. 6. igitur auctoritas & reuelatio Dei, disponuntur necessario vt medium, in syllogismo. Item, ex illis necessario sequitur conclusio reuelata, eo præcisè, quod illæ ponantur: ergo habent perfectam rationem mediij & obiecti formalis. Consequentia patet ex sect. 3. Antecedens probō, quia hæc est bona consequentia: *Deus reuelat Trinitatem, ergo est Trinitas*, quia suppletur hæc propositio: *omne quod Deus reuelat, est*. Ex quibus efficitur syllogismus tam perfectus, quam hic: *omnis homo currit; Petrus est homo: ergo*.

§. 22.

§. 23.
P. Luisius.

P. Luisius adductus §. 7. ait, hæc fore vera, si fides vteretur discursu: nam inter rationes articuli reuelati, vna est reuelatio Dei, quia verò fides non vtitur discursu, reuelatio non est obiectum formale fidei. Contrà; admitto, disputandi gratia, fidem carere discursu formali, & probō, inde non bene excludi reuelationem ab obiecto formali: nam, ex te, fides habet, pro obiecto formali, auctoritatem & testimonium internum Dei; pro obiecto autem materiali, habet interdum conceptus Dei, ratione distinctos ab obiecto formali. v. g. cum reuelatur Trinitas, interdū autē habet obiecta realiter distincta à formali, vt cū reuelatur Antichristus. Sic argumentor: ab auctoritate & testimonio interno Dei, ad articulum reuelatum, progreditur fides sine discursu, vt ab obiecto formali ad materiale: ergo etiam poterit sine discursu progredi, à reuelatione ad obiectum reuelatum. Probo consequentiam: quia quemadmodum potest fides concipere hæc tria obiecta, nempe, auctoritatem, & testimonium internum, & Antichristum, & ex duobus primis cognoscere tertium: ita potest concipere auctoritatem, & reuelationem externam si-

mul

mul cum testimonio interno, vel sine illo, & ex illis duobus, aut tribus, poterit concipere Antichristum. Vnde concludo, revelatio nem non excludi ab obiecto formali, ex eo quod fides non sit formaliter discursiva: sicut non excluduntur autoritas & testimonium internum.

§. 24.
Obiectio.
Respond.

Dices, fide non posse concipi tam multa obiecta. Contrà: non concipiatur testimonium internum (vt distinguitur ab autoritate) sed concipiantur divina autoritas & revelatio externa. Sic arguo: externa revelatio est necessariò cognoscenda, quia testimonium latens Dei, nò potest nobis aperiri, nisi per externam revelationem; à revelatione autem externa & autoritate Dei, valet consequentia ad articulum revelatum: item, illa duo sunt necessariò cognoscenda, ergo illis còvenit diffinitio obiecti formalis. Adverte; duobus modis posse còcipi revelationem externam: altero, quin per illam concipiatur testimonium internum; tunc autem clarior est nostra sententia: nam cognitio articuli revelati infertur necessariò ex sola revelatione externa & autoritate; neque tunc concipiuntur ex parte obiecti formalis, nisi duo obiecta, vt per te cognoscuntur autoritas & testimonium internum. Altero modo potest concipi revelatio, ita vt ex illa cognoscatur immediate testimonium internum. Tunc sic: fides sine discursu attingit testimonium internum per externum, ergo sine discursu movetur fides à revelatione externa ad suum obiectum. Patet consequentia: quia à testimonio externo movetur ad internum, & ex interno ad articulum. Antecedens probò; quia non est cur magis moveatur sine discursu à testimonio interno ad articulum, quàm à testimoni externo ad internum.

§. 25.

Ratio à priori: quia vt aliquid sit obiectum formale, præcisè vendicat, vt sit prius cognitum, & vt necessariò inferat cognitionem obiecti materialis, sive id fiat per formalem discursum, sive per virtutalem. Nam beati, & Angeli cognoscunt creaturas in Deo, & calorem ex igne; cum tamen neque beati, neque Angeli discurrant formaliter: sufficit enim vno actu concipere vtramque præmissam, vel totum obiectum formale, & inde inferre cognitionem alterius obiecti distinctam realiter, vel ratione, à prima cognitione.

§. 26.
Obiectio
Responder.

Obijcis primò, revelationem non esse formam rei revelatæ, neque motivum formale specificativum: ergo non est obiectum formale. Respondeo, autoritatem & testimonium internum Dei non esse formam rei revelatæ, magis quàm revelationem ipsam; & Puente Hurt. de Mendoza.

tamen autoritas & testimonium internum constituuntur obiectum formale, ergo. Probo maiore: quia revelatio est forma extrinseca rei revelatæ, omnis enim propositio habet pro obiecto & materia rem, de qua agit. Ratio à priori, ob quam non est opus, vt obiectum formale sit forma, est, quia sufficit vt sit præmissa inferens necessariò conclusionem, vt calor, in demonstratione à posteriori, est obiectum formale ignis; ignis verò, in demonstratione à priori, est obiectum formale caloris; cum tamè ignis nò sit forma caloris; sed subiectum. Idem patet in demonstratione à posteriori de Deo: hisque obiectis convenit esse motivum formale specificativum, aliæque id genus metaphoræ, quibus explicantur obiecta formalia. De quo argumento agendum vberius §. 28.

Obijcis secundo, propositionem Ecclesiæ esse prius cognitam, & ducere nos necessariò in cognitionem revelationis; sed tamen non est obiectum formale illius: ergo. Grauiissima est hæc difficultas, nos diu vexatura disput. 7. Neganda autem erit maior, vel minor.

Obijcis tertio, revelationem esse extrinsecam obiecto, quia esse revelatum est ens rationis. Caietanus artic. primo respondet, revelationem non esse extrinsecam Deo, quia est idem cum eius actu. Pater Suarez disputatione tertia, sectione secunda, num. quinto, rectè respondet, revelationem esse extrinsecam Deo; & ego quidem ostendam disputatione decimatertia, revelationem esse aliquid creatum. Præterea, multa obiecta creata creduntur, propter revelationem, quæ illis est extrinseca. Respondeo igitur, nihil interesse ad obiectum formale, esse intrinsecum, aut extrinsecum obiecto materiali: sanitas enim extrinseca est cibo, quem appetit ager propter ipsam. Ratio à priori est, quia illud est obiectum formale intellectus, quod primò cognitum ducit necessariò in cognitionem alterius: & quia revelatio per se primò cognoscitur, & necessariò ducit in cognitionem revelati; ideò est obiectum formale illius, quamvis sit illi extrinseca. Recognosce disputationem tertiam §. tertio.

Obijcis quarto, habitum fidei esse rationem, quæ constituitur obiectum credibile in ratione credibilis, sicut ab intellectu constituitur obiectum intelligibile. Respondeo, habitum fidei esse, quod res constituitur credibilis, quasi activè: quia est principium activum actuum credendi, à quibus obiectum est creditum, & credibile; at verò ex parte obiecti

§. 27.
Obiectio
Respond.

§. 28.
Obiectio
Caiet.
Opinio.
Impugnatur à Suar.

Respond.

§. 29.
Obiectio.
Respond.

S. Tho. q. res sunt credibiles propter revelationem
 1. Art. 1. Dei, quæ per se primò est credibilis, sicut lux visibilis. Nec tamen fides terminatur ad revelationem sub ratione credibilis, ut est denominatio ab ipsis actibus; sicut nec visus ad lucem sub ratione visibilis, ita ut terminetur actus ad se ipsum; sed fides terminatur ad revelationem, quia revelatio est; sicut visus ad lucem, quia lux est. Alia parui momèti vide apud P. Suarez.

SECTIO V.

Vtrum Deus sub alio conceptu distincto à veraci & revelatore, spectet ad obiectum formale fidei?

§. 30. **I**N Deo sunt multa attributa virtualiter distincta, quibus ipse præstat, quæ nos multis virtutibus distinctis realiter. Est controversia, vtrum præter Deum, prout est principium loquendi res infallibiliter, ut sunt, sit alia ratio obiectum formale fidei? Ac primum pono, omnia attributa divina cognosci immediatè, quando immediatè cognoscitur eius auctoritas: quia omnia habent realem, & ex naturâ rei identitatem cum veracitate; nihilominus propriæ attributorum rationes, ut ratione, & virtute distinguuntur à veracitate, possunt considerari, ut viles, vel inviles, ad extorquendum assensum fidei.

§. 31. *Conclus.* Dico primò: multa attributa, ut ratione distinguuntur ab auctoritate, & principio loquendi, per se non conferunt ad obiectum formale fidei. Probatur, quia attributum, quod non spectat ad sapientiam infallibilem Dei, & ad voluntatem certam non fallendi; nihil confert ad faciendam fidem; sed multa attributa formaliter sumpta, non spectant, neque ad sapientiam Dei, neque ad voluntatem non fallendi, ergo. Minor non eget probatione: immensitas enim non spectat ad intellectum, neque ad voluntatem; nec æternitas, nec omnipotentia, neque id genus alia. Maior patet, quia duo nos movent ad credendum: alterum, ut is qui loquitur, cognoscat obiecta, ut sunt; alterum, ut illa loquatur, ut cognoscit. Pone Deum non esse immensum, ut arbitratus est Aristoteles, & cum illa negatione immensitatis, esse eum impotē & erroris in suo intellectu, & deceptionis activæ in voluntate: certè si tunc loqueretur, tam esset fide dignus, quàm nunc: quod probatur ab exemplo Christi, qui ut homo non est immensus; ut homo

autem est dignus fide summa: quia eius humanitas cognoscit, ut est, id quod loquitur, & illud loquitur, ut cognoscit. E contra verò si Deus esset immensus; posset tamen fallere, aut falli, non esset tam dignus fide: ergo conceptus immensitatis non est per se obiectum formale fidei?

Obijcis primò, immensitatem esse idem cum auctoritate Dei; sed auctoritas Dei est obiectum formale fidei: ergo & immensitas. Respondeo: accepta immensitate materialiter, concedo totum argumentum; accepta autem immensitate formaliter, ut præcisè consideratur ratio Deum in loco constituens, non est obiectum formale fidei: existere enim ubique, non dat auctoritatem loquenti, explicatur autem rectè nostra sententia ex hypothese impossibili, quia deficiente immensitate Dei, non deficeret formaliter eius auctoritas; neque hæc esset formaliter, deficiente veracitate, tametsi esset immensitas.

Obijcis secundò, supremum Dei dominium esse rationem ob quam ei credimus; sed dominium non spectat ad auctoritatem: ergo. P. Suarez, disput. 3. sect. 4. num. 3. refert Guilielmum Parisiensem opinatum, nos credere Deo, non quia verax est; sed quia id nobis præcipit. In quam sententiam inclinari videntur Holchorus, Aliacus, & alij referendi disput. 19. censentes, Deum posse loqui rem, aliter ac est; docent autem, nos teneri Deo credere; non quòd non possit nos fallere, sed quia præcipit ut illi credamus. Respondeo tamen assensum intellectus non terminari ad dominium Dei; sed ad infallibile eiusdē testimonium; affectum autem pium credendi, posse terminari ad honestatem obediendi Deo, vel ad alia obiecta formalia alius affectivæ virtutis.

Dico secundò: nullum attributum distinctum à principio loquendi rem infallibiliter, ut est, pertinet ad obiectum formale fidei. Probatur, quia fides habet pro obiecto adequato formali, quidquid est per se necessarium ad infallibilem assensum rei testatæ, præter quòd nihil aliud attingit, ut formale obiectum; sed sola principia loquendi rem infallibiliter, ut est, spectant ad infallibilem assensum rei testatæ: ergo illa sola sunt obiectum formale fidei. Maior est certa: quia cum fides sit habitus assentiens rei testatæ, quia est ab aliquo testata, non potest non attingere pro obiecto formali, quidquid ad hunc assensum exigitur; quidquid autem invtile est ad huiusmodi assensum, est omninò invtile ad eius formale obiectum. Minor verò est per se nota; quia, qui non potest falli in obiectis cognos-

§. 32.
Resp.

§. 33.
2. Obiectio
P. Suarez,
Holchorus
Aliacus.

Respond.

§. 34.
2. Conclus.

cognoscentis, nec fallere in ipsis dicendis, & aliunde illa potest dicere, nihil desiderat ex parte sui ad infallibilem assensum fidei terminandum. Est enim hæc bona consequentia: *Hic non potest falli, nec fallere: & dicit Christum esse; ergo Christus est.* Pone, Deum carere omni alio attributo, hisque solis gaudere, quis dubitet eum tunc futurum tam dignum fide, quam nunc, & consequentiam propositam tunc futuram æquæ certam?

§. 35.

Vndè deduces, Deum sub nullo alio attributo esse obiectum formale fidei, neque ut auxiliatorem, nec sub ullo alio conceptu: quia nec auxilium, neque aliquis alius conceptus creatus, aut increatus, spectat formaliter ad faciendam fidem. Pone Deum auxiliantem, ut aliquis fidem habeat infallibilem ex parte modi alicui creaturæ; ipsum autem posse rem loqui aliter atque est: tunc non esset ipse dignus tam infallibili fide. Pone item Deum loquentem infallibiliter rem ut est, & impotem auxiliij ferendi: tunc tam esset bona consequentia ab eius testimonio ad rem, quam nunc: ergo ad obiectum formale fidei, minime spectat Deus ut auxiliator.

§. 36.
Obiectio.
Respondet.

Obijcies: nisi Deus auxilietur, non erit assensus infallibilis, ergo Deus ut auxiliator, est principium assensus infallibilis. Distinguo antecedens: non erit assensus infallibilis, ex defectu obiecti formalis, nego antecedens; ex defectu principij activi, concedo antecedens: quia nisi Deus præstet supernaturales vires, fides non erit certa. Distinguo item consequens: fides pendet à Deo auxiliante, ex parte principij activi, concedo consequentiam; ex parte obiecti, nego consequentiam: non enim est opus, ut fides cognoscat principia activa, à quibus per se pendet, ut patet in alijs actibus intellectus & voluntatis.

SECTIO VI.

Utrum fides pendeat à se ipsa, ut obiecto formali?

§. 37.
1. Sentent.
Arag.
Bañez.
Canus.

PETRVS Aragon, Dominicus Bañez, & Melchior Canus, referendi, & refellendi disp. 13. à §. 11. 6. constituerunt obiectum formale fidei auctoritatem, & testimonium Dei; diuinam autem revelationem censuerunt esse infusionem habitus. Hos ea disput. 13. impugno, quia habitus infusio, non est revelatio Dei:

Puente Hart. de Mendoza.

ille enim cui Deus aliquid revelat, percipit loquutionem ipsius Dei, & tamdiu nobis aliquid revelaret Deus, quamdiu in nobis conservaret habitum. Hæc autem esse falsa monstrat experientia: quia pueros Deus donat habitu fidei, & nos eiusdem conservatione; neutritamen sentimus Deum nobiscum loquentem, aut agentem: ergo habitus infusio, nec est loquutio, nec revelatio Dei. P. Molina 1. parte, quæst. 1. art. 3. disput. 2. §. *notandum* 3. censet revelationem Dei non esse rationem, *sub qua* obiecti fidei; eam autem rationem esse scibilitatem per revelationem. P. Suarez disp. 3. sect. 3. num. 4. trahere conatur P. Molinam in sententiam Cani: quia censet à P. Molina censeri revelationem divinam, non esse integram rationem credendi; sed hanc consummari per habitudinē ad ipsum lumen fidei. Existimo tamen P. Molinam fuisse in longè alia sententia: distinguit enim in obiecto, rationem formalem obiectivam se tenentem, ut medium ex parte obiecti; hoc autem dicit esse revelationem Dei, in quo clarissimè est à nostra sententia. Constituit item in obiecto rationem scibilis, quam dicit esse diversam in in obiecto, pro diversitate potentiarum, à quibus idem obiectum cognosci potest: quam doctrinam repetit art. 7. disput. 1. §. *ad primum*. Arbitror tamen scibilitatem obiecti constitui à P. Molina, non ut sit ex parte obiecti sciti; sed ex parte actuum & potentiarum, quibus scitur: est enim extrinseca denominatio ab actibus, ut ostendam disputat. 13. §. 120. & ostendi in proœmio *Metaphysicæ*. Ita autem ago nunc sola ratione formali obiectiva, animaduerte Dominicum Bañez; q. 1. art. 1. dubio 1. notabili. 3. conclusione 6. & ad tertium, ab hac esse sententia: quia illustrationem ex parte habitus, non constituit ex parte obiecti cogniti, sed ex parte potentia cognoscentis.

P. Molina

P. Suarez;

Explicatur
P. Molina.

Explicatur
Bañez.

§. 38.
Conclus.

P. Suarez;
1. Probatio

Dico igitur, obiectum formale fidei esse adæquatè distinctum ab ipso habitu, & actibus fidei. Quæ sententia communis est Authorum, quos P. Suarez adducit disput. & sect. 3. & sequitur num. 5. Probatur 1. quotidiano experimento, quia quoties credimus, cognoscimus revelationem, & auctoritatem Dei: nam cum illis moveamur, non possumus illas non apprehendere; sed non apprehendimus neque aliquid infusum, neque auxilium, neque actus ipsos: ergo hæc non spectant ad obiectum formale fidei. Probo consequentiam, quia si ad illud spectarent, non possemus illa non cognoscere: sicut non possumus non cognoscere præmissas, quando

B 2

cognos-

S. Tho. q. cognoscimus conclusionem, & non amare
1. Art. 1. finem integrum, quando medium ama-
mus.

§. 39. Secundo, quia nullum aliud obiectum
desideratur, nisi quod habeat necessariam
Secunda connexionem cum obiecto revelato, & in-
probatio. fallibiliter ducat in eius assensum verum, sed
solum testimonium, & auctoritas Dei ha-
bent necessariam hanc connexionem in
ratione obiecti, ita, vt ex parte obiecti hæc
duo, absque vilo alio obiecto, habeant hæc
infallibilem connexionem; ergo ex parte
obiecti, nihil aliud desideratur.

§. 40. Tertiò, quia habitus fidei non se habet
pro formali obiecto: nam obiectum habi-
tus fidei est idem ac obiectum actus fidei; sed
2. probat. actus fidelis pro obiecto formali non habet,
neque se, neque suum habitum, ergo. Mi-
nor probatur, tum communi ratione, quia
nullus actus creatus tendit in se, vt in ob-
iectum formale; tum etiã, quia rogatus
quilibet fidelis, quid credat? respondebit,
se credere mortem Christi; quia Deus eam
revelat: vbi non dicit, se credere suã fidem.

§. 41. Argumenta nonnulla proponuntur, at-
que solvantur, disp. 13. §. 119. Alia etiã
P. Suarez. levis armaturæ solvit P. Suarez ea sect. 3.
num. 13. Vnum negotium potest facere
ex P. Molina, quia sola revelatio, &
P. Molina. auctoritas Dei non possunt distinguere
fidem divinam ab humana; ergo aliud ob-
iectum est assignandum. Patet consequen-
tia, quia omnis habitus sumit speciem ab
P. Suarez. obiecto: P. Suarez num. 14. ait, non pos-
se credi ex motivo proprio fidei, absque
auxilio gratiæ. Respondeo tamen nullum
esse obiectum supernaturale, quod (quan-
tum attinet ad rationem obiecti supernatu-
ralis) attingi non possit actu naturali, à
qua disputatione nunc supersedeo: gratia
enim per Christum non est necessaria ad
attingendum vtrumque obiectum; sed ad
illud attingendum, vt oportet ad salutem:
id est, actu supernaturali quoad substan-
tiam, vel modum. Quapropter P. Molina
locis adductis dicit, obiectum proprium
fidei esse revelationem divinam, vt credi-
bilem fide Catholica. Vbi conclusit non
solum obiectum formale; sed etiã modum
illud attingendi: qua ratione, actus natu-
ralis non potest tendere in supernaturale ob-
iectum; quia non habet modum superna-
turalem.

§. 42.

Obiectio.

Ad argumentum ex §. 41. primũ respon-
deo, omnem habitum distinguere per ordinem
ad obiectum, non tamē ad quatenus: vnde duo
habitus specie, distincti possunt esse de
eodē obiecto: quia possunt esse distincti
ex parte modi, nam obiectum est terminus
extrinsecus, qui potest attingi diversis

modis, vt eadē materia prima diversis for-
mis, & eadē lux diversis animantium visi-
bus. Secundo respondeo, testimonium, & au-
thoritatē Dei non esse obiectum formale fidei
naturalis; sed solius infusæ. P. Suarez num. 15.
rationē arbitratur, quod hæreticus amittat
Catholicā fidem circa omnes articu-
los, quia illius obiectum formale erat diuina
revelatio, quā negat; sed non amittit fidem
naturalem, ergo hæc non habet idē obiectum
formale, quod illa. Probat consequentiam,
quia illa conexio fidei infusæ in omnes ar-
ticulos, oritur ex connexionem rationis for-
malis cum materiali: ergo si fides naturalis
habet idē obiectum formale, peribit circa
omnia obiecta, quādo perijt circa vnum.

Huic argumento respondeo, fidem Ca-
tholicam non corrumpi ex natura sua, per
dissensum hæreticum; sed tantum demeritori-
e, vt abunde ostendam disp. 60. Vnde
hinc nullum sumitur argumentum. Secundo
respondeo, admissa oppositione physica
hæresis, & habitus fidei infusæ, nullum
esse argumentum ad naturalem: quia infusa
est vna simplex qualitas, tendens in
omnia obiecta; hæc autem qualitas, si des-
truitur circa vnum, non potest circa alia
haberi: quia non potest idem simul esse, &
non esse. At verò fides naturalis includit
qualitates multas, pro diversitate specifica
revelationum: quapropter destruitur illa
fides partialis, quæ habet pro obiecto reve-
lationem, quam negat hæreticus; ceteri
autem habitus circa alias revelationes, non
corrumpuntur, quia non negantur illo-
rum obiecta.

Ratio ob quam fides naturalis non habet
pro obiecto formali revelationem, petenda
est ex §. 16. 17. & 18. vbi ostendi, ob-
iectum formale illud esse, quod per se pri-
mò cognoscitur, & ducit necessariò in cog-
nitionem obiecti materialis: & quia fides
humana non cognoscit per se primò reve-
lationem Dei, sed propositionem humanam
Ecclesiæ, aut aliam, ex qua necessariò se-
quitur assensus ipse naturalis; ideò moti-
vum aliquod humanum est obiectum for-
male fidei humanæ, in sensu, in quo non-
nulli volunt fidem Catholicam pendere,
vt ab obiecto formali, ab humana propo-
sitione Ecclesiæ: de quo longus redibit ser-
mo disp. 7. sect. 2. Ita fides humana sem-
per nititur vt obiecto primario, alicui ra-
tioni naturali, ex qua sequitur necessa-
riò actus naturalis fidei; at verò di-
vina fides non sequitur ex his mo-
tivis, vt constabit disp. 7.

præsertim §.

78.

P. Suarez

§ 43.

Respōd. 1.

Respōd. 2.

§. 44.

SECTIO VII.

De obiecto fidei quadam expediuntur.

§. 45.

SOLET ab Authoribus hinc disputari, vtrum prima veritas, vt cognoscibilis ratione naturali, aut fide humana, sit obiectum formale fidei? an verò, vt credibilis fide diuina? Hec tamen quaestio minimè spectat ad obiectum formale fidei: agimus enim de obiecto formali; quod attingit per se primò infusa fides, & ex quo deducit infallibilem assensum; hoc autem obiectum, sapius dixi nihil esse, præter autoritatem, & testimonium Dei. Si verò nomine rationis formalis, intelligatur modus ipse tendendi, certum est, fidem Catholicam tendere in obiectum formale, vt credibile actu supernaturali: quia ipsa connotat supernaturales actus, qui involvuntur in illa ratione obiecti, quod voluerunt P. Molina, & Magister Bañez. Et quamvis veritas Dei sit evidens naturaliter, potest terminare actum supernaturalem: quia Deus in sua entitate potest dare speciem actui supernaturali, melius quam gratia. Item veritas Dei in testimonio vt sic, est evidens; non tamè in testimonio supernaturali: quia huius possibilitas non est evidens.

P. Molina
M. Bañez.

§. 46.

1. Conclus.

Alium sensum habet hæc quaestio, nempe: vtrum fides pendeat à cognitione aliqua naturali evidenti, aut obscura? Dico primò: cognitio evidens de infallibili autoritate Dei, non est per se necessaria conditio ad assensum supernaturalem: quam doctrinam docet P. Suarez disp. 3. sect. 6. nu. 4. Probatur primò, quia multis non est nota per scientiam infallibilitatis testimonij Dei, quæ nõ potest ita facile demonstrari, etiã à peritis philosophis; nec tamen propterea non sunt fideles, qui ea ignorantia laborant. Secundò, quia fides tantum exigit, vt conditione, prudentem applicationem sui obiecti; ita vt non possit illud sine crimine refutari, vt constat de applicatione revelationis. Verum est, posse philosophum cum demonstratione infallibilis veritatis Dei, illam credere actu supernaturali fidei Catholicæ, qui tunc primam veritatem repræsentat evidenter: actus enim naturalis est insufficiens præmissa ad inferendum assensum supernaturalem fidei.

§. 47.

2. Conclus.

Dico secundò: fides acquisita de existetia revelationis Dei est conditio per se, & necessaria, ad assensum fidei. Quæ conclusio docetur à Scoto in tertiū distinctione 23. vers. de primo; Gabriel, q. 2. art. 2. conclus. 1. estque omnium Theologorum. Probatur Puente Hurt. de Mendoza.

Scotus.
Gabr.

apertè, quia fides infusa nõ potest exerceri, nisi proposita evidenti credibilitate revelationis: nõ fides exercetur prudenter, quæ prudentia pendet à prædicatione, propositione humana Ecclesiæ, & alijs, quæ nõ creduntur, nisi fide humana: de quibus agitur, disp. 6. sect. 2. & 3. & disp. 14. præsertim à sect. 5.

DISPUT. VI.

Utum autoritas Dei sit obiectum formale primum fidei.

STENDI revelationem & autoritatē Dei esse obiectum formale fidei, quia ab vtraque simul ad mysterium reuelatum valet consequentia: nunc disquiro, vtrum autoritas diuina sit obiectum formale primum absolute? an verò formale secundum quid, & secundarium, pendens in sui cognitione ab alio obiecto prius cognitio? quod de revelatione disquiram disput. sequenti. Dixi disp. 1. §. 8. obiectum formale, aliud esse formale absolute & primum; aliud formale secundum quid, & secundarium. Disquiro ergò, vtra ratio obiecti formalis spectet ad autoritatem Dei?

§. 1.

SECTIO I.

Quid sit autoritas diuina?

AUTHORITAS est excellentia, qua aliquis est illustris. Ita homines graves, & conspicui, dicuntur esse, *virī autoritate*. Aliquando autoritas capitur à nobilitate, ob quam homines magni fiunt, & dicuntur illustres, id est, lucidi atque conspicui. Est autem autoritas vniuersim, ratio physice, aut moraliter existens in aliquo, ob quam illi deferimus honorem, obedientiam, aut fidem. Ita nobilitas existens in homine, nos mouet ad illius honorem: iurisdictio ad parendum Principi, sanctitas verò ad colendum iustum. Est igitur autoritas testimonij, ratio existens in teste, à nobis extorquens assensum ipsius testimonij. Sepè credimus hominibus à media plebe, re ipsa, propter illorum autoritatē, quæ est frugalitas & sciētia rei dicte; vulgò tamen nõ dicimur credere propter illorum autoritatē, quia non excellunt sapiētiam, aut probitatem, quāvis habeant quod requiritur, vt sint fide digni. Quia propter testes ingēti doctrinā, aut sanctitatem; dicuntur omni exceptione maiores;

§. 2.

S. Tho. q. 1. iores : quia nulli prudenti est locus dubi-
1. Art. 1. tandi de veritate illorum testimonij. Dis-
quirimus nunc auctoritatem Dei in dicen-
do : nempe, quid sit in Deo, quo valeat ad
faciendam sibi fidem ? hoc autem est id, ob
quod credimus Deum loqui vera : nam ve-
ritas testimonij nos movet ad assensum rei
testatae.

§. 3. Ut aliquis dicat vera, opus est, ut dicat
obiectum, quia ratione est : quod Philosophi
dicunt, testimonium ferre, aut assertionem
obiecti. Nam ex Aristotele, *ab eo, quod res
est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa.*

Cicero. Cicero 2. de inuentione : *veritas est, per quam
immutata, ea quae sunt, aut antea fuerunt, aut fu-
tura sunt, dicuntur.* Id igitur erit in Deo au-
thoritas, per quod movetur ad dicendum
quae sunt, eo modo, quo sunt.

§. 4. Haec auctoritas primò includit infallibi-
lẽ sapientiã Dei, per quam ita cognoscit om-
nia, ut nihil eũ possit latere. Quod recte ob-
servaverunt Caiet. art. 1. §. *ad evidentiam*, &
P. Valentia disp. 9. & punct. 1. §. 5. *verf. ex
his.* Ratio est manifesta : nã si ego mihi per-
suadeo loquentẽ decipi, qui possũ propter
eius testimonium aliquid mihi suadere ? &
quo magis, aut minus sumus certi de illarũ
rerũ cognitione, quas dicit testis, aut tituba-
mus de illarum veritate, aut sumus certi. Eã
ob causam difficile credimus pueris, aut
alijs malo intellectu : quia quantumvis sint
homines frugi, longẽque absint à volun-
tate decipiendi ; facile tamen decipiuntur :
quamobrem eorum testimonium parũ
valet apud Iudices. Exigit ergo auctoritas
sapientiã ex parte intellectus.

§. 5. Præterea requiritur in voluntate virtus
veracitatis, quae inclinat ad dicendũ quod
sentitur, quo modo sentitur, sine cavillo &
fraude. Nã quod ego opiner Petrũ esse re-
ctẽ consciũ rerum, non sufficit ad habenda-
dam illi fidem, si mihi persuadeo illum esse
subdolum, & nolle dicere, quae scit. Ex eo
enim quod omnia sciat, non sequitur eum
vera dicere ; cum possit dicere, ut scit, &
contra : opus est ergo mihi persuadere, eum
velle dicere rem, ut scit. Recte dicit Tullius
ad Herennium, *in testimonio inspicendam esse
vitam testium*, & 2. de offic. *prudencia sine ins-
ritia, nihil valet ad faciendũ fidẽ*, & de senectute
*non cani, non ruga repente auctoritatem arri-
pere possunt, sed honeste acta superior aetas.* Hinc
reijcit ius perditorum hominũ testimonia.

§. 6. Explicatur : illa principia sunt auctoritas
sufficiens, quae necessario deducunt in assen-
sum testimonij ; sed neq; sola voluntas di-
cendi verũ, neq; sapientia sola sufficit : ergo
neutra sola est adequatẽ auctoritas. Proba-
tur minor : quia est mala consequẽtia : *Petrus
scit, quae gesta sunt, & hoc dicit : ergo hoc ita ges-*

sum est : nã potuit dicere aliter, ac scit. Item
haec est mala consequẽtia : *Petrus vult dicere
verum, & hoc dicit : ergo dicit verum* : nam
volens hoc dicere, potuit decipi.

At verò à sapientia & inclinatione dicẽdi
rẽ, ut est, bona est consequẽtia ad rẽ ipsã :
ergo sapientia & inclinatio conflat aucto-
ritatẽ. Antecedẽs probò, quia, qui sentit rẽ
ut ipsa est, & eã dicit ut sentit, eã dicit, ut est :
nã in intellectu testis est res, ut in se ipsa ; in
ore autẽ est, ut in intellectu, ergo in ore est,
ut in se ipsa. Igitur auctoritas diuina est ra-
tio excellens, existens physicẽ in Deo, cõ-
flata ex sapientia, per quam non potest fal-
li ; & inclinatione dicendi rem, quam sapit,
quã non potest fallere.

Dices, sapiẽtiã diuinã nõ pertinere intrin-
secẽ ad auctoritatẽ Dei ; sed extrinsecẽ con-
notari per veracitatẽ, quae est inclinatio di-
cẽdi rẽ, ut eã Deus scit infallibiliter : ergo so-
la veracitas est auctoritas Dei. Probo ante-
cedens : quia veracitas connotat sapientiã
Dei ; sapientiã autẽ Dei est infallibilis, ergo
connotat sapiẽtiã infallibilẽ. Nego antece-
dens. Ad probationem concedo veracitate
connotari sapiẽtiã infallibilẽ materialiter ;
nõ verò formaliter, ut infallibilẽ : sicut con-
notatur sapientia immensa, omnipotens, &
æterna materialiter ; non verò formaliter.
Materialiter quidẽ, quia omnes illæ perfe-
ctiones sunt sapiẽtiæ Dei, non verò forma-
liter, quia ex præciso cõceptu sapiẽtiæ effor-
mato per veracitatẽ, tantũ cognoscimus ef-
fe in Deo sapiẽtiã. Veracitas enim, ut dis-
tincta ratione à cæteris attributis, tantũ dicit
inclinationem infinitam, per quam Deus
dicit quod sentit, ut sentit : quia autẽ ratione
id sentiat, cognoscitur ex alijs principijs ;
nõ verò præcisẽ ex conceptu veracitatis, si-
cut nõ cognoscitur immẽsitas. Secũdò, ne-
go consequẽtiã : nã siue sapientia cognos-
catur immediatẽ, siue in obliquo connotata
per veracitatem, necessariò debemus cog-
noscere Deum pollẽre sapientia infallibi-
li, ut moveamur certò & sine hæsitatio-
ne, ad assentiendum eius dictis. Vnde cõ-
cludo, auctoritatẽ immediatẽ conflari
ex sapientia & veracitate ; siue mediatẽ, si-
ue immediatẽ cognoscantur.

Quia verò censent nonnulli, solam Dei
veracitatẽ asse auctoritatẽ illius in di-
cendo ; sapientiã autem præsuppositivẽ
tantũ (ut aiunt) libet has duas respõsiones
firmare. Veracitas ut sic connotat esse in
intellectu assensum aliquem de obiecto tes-
tato : quia est inclinatio ad dicendum rem
ut sentitur ; veracitas autem Dei conno-
tat assensum Dei de obiecto testato. Di-
cunt ij authores : veracitas Dei suppo-
nit apud nostrum intellectum assensum
Dei

§. 7.

§. 8.
Obiectio.

Resp.

§. 9.

Dei de re testata, quem assensum concipimus infallibilem, conceptione præsupposita ante conceptum de veracitate, quæ nos mouet ad certò credendum Deo. Duo hic præstanda curabo: alterum, ex conceptu veracitatis diuinæ non formari conceptum de infallibili sapientia Dei; alterum, talem conceptum includi in syllogismo formali, aut virtuali Fidei; & sapientiam Dei esse formale fidei obiectum.

§. 10.

Probatur primò: quia veracitas vt sic præcisè, connotat in loquente assensum de rebus dictis; item, est virtus eas dicendi iuxta eum assensum: ergo veracitas Dei tantum connotat assensum Dei de rebus dictis, eumque inclinat ad eas dicendum iuxta talem assensum: quia veracitas Dei addit veracitati vt sic, solam differentiam Dei; hæc autem differentia constituitur partim ratione, quasi subiecti, quæ est essentia Dei; & connotat assensum Dei. At veracitas vt sic non connotat assensum fallibilem, aut infallibilem, sed præcisè assensum: quia ad conceptum eius virtutis vt sic, per accidens est, assensum esse talem; per se autem exigit, esse inclinationem ad loquendum rem, vt sentitur. Vnde homo verax loquitur rem, vt eam sentit; siue fallatur, siue veritatem attingat, eademque ratione, utroque eventu, meretur apud Deum (si cætera adsint): ergo conceptum veracitatis vt sic, est per accidens, rem sentiri, vt est, aut aliter; sed exigitur, vt eam loquamur, vt sentimus: ergo veracitas Dei præcisè est inclinatio Dei ad loquendum rem, vt eam sentit; & connotat per se assensum Dei, præcisè vt Dei assensus est.

§. 11.

Obiectio.
Respondet.

Dicent, eo ipso quod supponatur assensus Dei, supponi eum infallibilem. Contrà: supponitur assensus infallibilis materialiter; non verò formaliter: quia quoties apprehenditur conceptus Dei de rebus, non est opus, vt apprehendatur, vt infallibilis. Nā infallibilitas est attributum scientiæ diuinæ; non verò de conceptu quidditativo: quia certitudo est extra conceptum formale affirmationis, & negationis vt sic, in quibus consistit assensus rerum. Nec opus est, vt ex veracitate colligamus perfectionem scientiæ Dei: quia ex veracitate nec colligimus obiectum formale scientiæ diuinæ, nec modum quo in illud tendit, ad quod spectat certitudo. Etenim perfectiones scientiæ Dei colliguntur à priori per essentiam Dei, aut ex conceptibus ipsius scientiæ; ex voluntate autem non colliguntur: quia veracitas non indicat, ad qualem assensum ostendendum inclinet; sed eam inclinare ad loquendum ex animi sensu, qualiscunque ille sit.

§. 12.
Cōfirmat.

Confirmatur: demus ab Aristotele negatā Deo certam de futuris cognitionem, Puente Hurt. de Mendoza,

& à nonnullis negari scientiam infallibilem metaphysicè de futuris conditionatis: Deus adhuc loqui posset de illis futuris; nec illi negaretur veracitas diuina. Tunc non esset infallibilis consequentia à veracitate ad sapientiam infallibilem, nec ad rem testatam ergo conceptus veracitatis diuinæ non est formaliter, ad assensum infallibilem Dei explicandum; sed ad rem dicendam, vt sentitur à Deo. Quamvis enim Deus posset falli; esset tamen verax, vt nos etiam sumus. Christus Dominus, nec diuinitus potest mentiri; potest autem diuinitus falli, vt homo est.

§. 13.

Est tamen colligatur ex veracitate Dei eius infallibilis sapientia; probò vtramque, vt cognitam, concurrere ad credenda revelata. Quia si solum cognoscatur infinita inclinatio Dei ad loquendum rem, vt eam sentit, & non concipiatur expressè, cum illam sentire infallibiliter, vt est; non possumus ei assentiri certò, & absque formidine. At persuasi infallibilem assensum Dei de re testata, & persuasi summam Dei veracitatem: item & revelationem actualement, assentimur obiecto revelato, sine formidine: ergo tam sapientia Dei, quam veracitas, vt cognitæ, concurrunt ad credenda mysteria. Prima pars antecedentis liquet, quia certitudo nostræ fidei pēdet ab infallibili testimonio loquentis, quæ infallibilitas non potest persuaderi, nisi ex assensu infallibili loquentis, & cōformitate loquutionis cum assensu. Quia, licet nobis persuadeamus, loquutionem esse cōformem assensui, non erimus certi, dum nobis non persuaserimus, assensum loquentis esse conformem obiecto. Item, licet assensus credatur esse conformis, non erimus certi, nisi voluntas loquendi adsonet assensui. Consequentia verò huius argumenti constat: quia obiectum formale est, quod necessariò cognoscitur, & ducit necessariò in cognitionem conclusionis, aut obiecti materialis.

§. 14.
Obiectio.
Respondet.

Obijcis, cognitionem de sapientia concurrere remotè. Contrà: omne obiectum necessariò præcognitum, ex quo sequitur necessariò conclusio, & quod redditur pro ratione conclusionis, est obiectum formale talis conclusionis; sed hæc omnia quadrant in sapientiam Dei, quæ necessariò est præcognita, & simul cum veracitate ducit necessariò in cognitionem conclusionis, & redditur pro ratione illius: quia hæc est casualis recta: ego credo, quia Deus dicit rem infallibiliter, vt est: ergo sapientia est obiectum formale Fidei. Eā autē præmitti cognitā,

S. Tho. q. 1. antequam veracitas cognoscatur, non ob-
1. Art. 1. est obiecto formali; sed prodest: quia ob-
iecta primo cognita necessario, & inferen-
tia necessario cognitione de alijs obiectis,
sunt absolute obiecta primaria, & forma-
lia.

§. 14. Confirmatur: possemus etiam dicere, so-
lam revelationem esse obiectum formale;
veracitatem autem esse obiectum remotum
cognitum praesuppositivè. Quia eo ipso,
quod est revelatio Dei, est à veracitate, quā
revelatio connotat in obliquo. Hoc argu-
mentum est efficax ad hominem, compara-
ta revelatione cum veracitate, sicut ipsi cō-
parant veracitatem cum sapientia.

§. 15. Rogas, utra ex his sit magis praecipua? Si
quaestio sit de excellentia illorum attribu-
torum in se, non interest huius instituti; si
autem sit de necessitate ad extorquendum
assensum, utraque est æqualis: mendacium
enim equè potest oriri ex prava voluntate,
atque ex intellectu pravo falsitas. Cur Tul-
lius 2. de offic. dixit: *ad faciendam fidem, ius-
titia plus pollet: quippè cum ea, sine prudentia, sa-
tis habeat auctoritatis; prudentia, sine iustitia,
nihil valeat ad faciendam fidem?* Respondeo,
Tullium loquutum de testimonijs homi-
num frugi, de rebus, quarum sunt satis do-
cti, quamvis nō sint admodum prudentes;
tamen æquè est neganda fides iusto decep-
to in testimonio, ac prudenti iniusto.

§. 16. Obiectio. Dices: ex hac doctrina sequi, à rusticis
paucissimos exerceri actus fidei: quia raro
apprehendunt sapientiam, & veracitatem
diuinam. Respondeo, communem hanc esse
hominum ærumnā, qui sæpius deflectunt
ab exercitio verarum virtutum, propter
inconsiderationem, & ignorantiam earum
obectorum. Sæpe tamen rustici credunt,
quia à Curionibus proponitur infallibili-
tas revelationis Dei: ubi, quamvis imper-
fectè, apprehendunt totam auctoritatem
diuinam. Quod si Curiones admodum sint
incuriosi, & illis credūt rustici propter eo-
rum auctoritatem, aut aliam humanam so-
lum, tunc non exercent actum fidei infuse.

Resp.

SECTIO II.

*Auctoritas diuina est primariū
obiectum formale fidei.*

§. 17.
S. Thom.

DICO, auctoritatem diuinam esse
obiectum formale primarium fidei.
Sic cum S. Thoma cōmuniter
Theologi cōtra Aureolum. Probatur: illud
est obiectum formale primariū fidei, quod
per se est necessarium ad credendum, quæ

dicuntur, sed auctoritas diuina est per se
necessaria; ergo. Maior probatur, quia fides
ea sola attingit, quæ per se sunt necessaria
ad credendum; quæ autem per se necessaria
non sunt, non attingit. Nulla enim virtus
versatur, nisi circa obiecta per se spectantia
ad ipsam; quæ non spectant per se, non at-
tinguntur, ut obiecta per se. Illud igitur erit
obiectum primarium fidei, quod per se ita
spectat ad fidem, ut sine illo non possit esse
actus fidei; cum illo autem sunt omnia, quæ
requiruntur ex parte obiecti formalis. Mi-
nor verò probatur, quia quod per se primò
requiritur ad extorquendum assensum fi-
dei, est veritas testimonij, in ratione testi-
monij; sed hæc veritas cognoscitur deriuari
à testis auctoritate, ut dixi disp. 4. §. 8. ergo
auctoritas per se primò requiritur ad fidē.
Confirmatur: pone hominem sentientem
rem, ut est, & eam loquentem, ut sentit; si
ego id mihi persuadeo, quid deest ad con-
eipiendum totum obiectum formale fidei?
Itaque sapientia Dei est per se primò ne-
cessaria: deinde testimonium consentaneū
sapientiæ; cætera sunt inutilia formaliter
ad fidem. Hæc cum ita sint, graues patiun-
tur difficultates, quas iam supero.

SECTIO III.

*Prima difficultas de Deo im-
mediato obiecto fidei.*

OBIICIS primò: impossibile est
se auctoritatem diuinam esse ob-
iectum primarium fidei: nam autho-
ritas Dei est Deus, sed Deus non potest esse
obiectum primariū fidei, ergo neq; autho-
ritas Dei. Probo minorem, quia Deus in via
non potest cognosci à nobis immediate, er-
go neque per fidem. Probo antecedēs, quia
Deus est obiectum cognitum per creatu-
ras, ergo non immediate. Hoc argumentum
probaret nullam esse scientiam, cuius ob-
iectum primarium essent substantia & Deus:
ut enim Deum non cognoscimus, nisi per
effecta; ita nec substantiam, nisi per acciden-
tia; ergo, ut propterea excluditur Deus ab
obiecto formali, sic excludetur substantia.
Imò Metaphysica non habebit obiectum
formale primarium: nam nullum efforma-
mus conceptum de ente, neque de substan-
tia materiali, aut immateriali, nisi per acci-
dentia sensilia. Quod si nunquam habemus
obiectum primarium, nisi cognitum imme-
diatè, nullum habebimus obiectum forma-
le primarium, præter accidentia sensilia. Ut
igitur tueamur propositiones per se notas,

§. 18.
Obiectio

v. g. *hominem esse animal* : item , vt tueamur distinctionem scientiarū , & illis assignemus obiectum formale primum substantiā ; incunda nobis est aliqua via , quā constituamus etiā Deū obiectum formale primum fidei , & Theologia.

§. 19. Duo habemus genera cognitionum : alterum , cum primam omnium cognitionem habemus de substantia creata , & increata. Hāc cognitionē discursu venamur , ex creaturis , & accidentibus : V. g. cum primum cognoscimus esse substantiam corpoream , id præstamus discursu ex cognitione accidentium , cum autem cognoscimus Deum , id fit discursu ex creaturis , & repugnantia infiniti processus causarum per se , vel ex providentia. Obiecta formalia horum discursuum sunt accidentia ipsa , & creaturæ , quæ per se ipsas fuerunt cognitæ ; ex quibus deducimus has conclusiones : *ergo substantia est : ergo prima causa est.*

§. 20. Secundum genus cognitionis est , quando genito iam discursu , exercemus novos actus circa illa obiecta : *Deus est : substantia est.* Hæc secunda cognitio non pendet ab actuali cognitione de creaturis , aut accidentibus : quia conclusio illa prima de substantia & Deo , produxit speciem in intellectu , representantem substantiam & Deum immediatē , sine vlla dependentia ab actuali cognitione de accidentibus , aut creaturis. Cognitiones ortæ ex his speciebus , sunt immediatæ de Deo & substantia : immediatæ , inquam , actualiter , id est , sine actuali dependentia a cognitione de accidentibus , aut creaturis ; quamvis remotē sit ab illis dependens : non vt ab obiecto proximo , aut remoto , vt dicam disp. 8. sect. 1. & 2. sed vt à principio efficienti remoto , vt ibidem ostendam. De hoc secundo genere obiecti immediati , & eius cognitionis , egi disp. 7. de anima , sect. 3. & 7. & disp. 12. sect. 2. Hæc in præsentī nobis sunt perutilia , & consona doctrinæ S. Thom. infra , quæst. 27. art. 3. ad 2.

§. 21. *3. Probatio* Probo hanc sententiā , de hoc secundo genere cognitionis immediatæ. Primum , quia non haberemus scientias naturales , considerantes per se primò substantias. Secundo , experiētiā : nam sæpè contingit , doceri quem doctrinam aliquam , & illam sibi persuadere per aliqua argumenta ; postea accidit , vt oblitus argumentorum , memoriā teneat conclusionem , illique hæreat. Quod si velit illam alicui probare , studet inveniēdo argumento ; & si in illud incidit , recordatur eam esse rationem , quā in animum induxit sententiā illam : ergo possumus postea habere cognitionem de conclusione , & obiecto materiali , quin repetatur cognitio

de præmissis , & obiecto formali. Consequētia patet , quia si hoc non possemus , non possemus cognoscere conclusionem , obliuioni rationis , quā ei assensimus. Hæc experientia est manifesta multis in rebus : nam si ad cognoscendam actu conclusionem , egremus cognitione actuali de obiecto formali , nunquā possemus materiale cognoscere , sine formali. Eadem ratione , quando cognoscimus tertiam , quartam , & alias posteriores conclusiones , necessariò cognoscere-mus actu , omnia obiecta formalia illarum : quia quinta non potest cognosci sine quarta , quæ est obiectuū formale quintæ ; neque quarta sine tertia , neque tertia sine secunda , neque secunda sine prima , neque prima sine essentia cognita ; hoc autem quis vnquā experitur ? Mathematici , centum demonstrationes iisdem licijs texunt ; an ne tunc actu meminere centum obiectorum formalium ? Idem contingit , cum grammaticam docemur , cuius præceptis imbuimur , ipsa Magistri vocē , & lectione canonum ; initio autem vix possumus verbum facere , aut scribere ; nisi linguā & calamo titubante , hærete tertio quoque verbo. Quoties manum , & linguam mouemus , refricando memoriā præcepta , aut canones ? Iam autem exercitis , altē infident animo phrasēs , & stylus , cum oblivione præceptorum , & canonum : ergo diuersa ratione cognoscimus obiecta iam exerciti , ac tyrones. Nam in tyrocinio , vix percipimus obiecta , nisi simul cū principiis , quæ nos ad illa mouere ; exerciti autem non egemus illis seipionibus , sed mens ipsa exercita defigitur in obiecta. Quoties nobis aliquid persuasimus autoritate Petri ? postea eandem rem credimus , penitus obliuī auctoritatis Petri : & cum eam credamus , nō meminimus , à quo eam audiui-mus. Quæ sunt argumenta manifesta , repeti mēte eadem obiecta materialia ; obiecto formali non repetito.

Nec sufficit asserere , repeti medium confusē , & in communi , quasi quis dicat : ego aliqua ratione fui inductus ad hanc conclusionem. Etenim hoc medium confusum , nō ducit in conclusionem singularem : quia non habet necessariam connexionem cum illa ; medium autem ducit in conclusionem , per connexionem extremorum cum ipso : & dum hæc connexio non repetitur in particulari , non repetitur medium , ex quo deducta fuit conclusio. Adde , prius repeti conclusionem , quā medium confusum : ideò enim nobis persuademus , nos habuisse aliquam rationem , quia fixi sumus conclusioni ; hoc autem non contingit absque medio : vnde ex recordatione conclusionis colligimus , nos aliquod medium habuisse.

S. Tho. q. 1. Art. 1. *Secundo probatur à priori, quia obiecta sunt productiua specierum sui. Quando obiecta sunt præsentia, & proportionata potentijs; ea simulacra potentijs inrunt immediatè per se ipsa; si verò aut absunt, aut sunt improporcionata, ea produciunt per alias causas suppletes, hac in parte, obiectorum vices. Nam obiecta sensilia configurant externos sensus speciebus impressis, quasi sigillo; quia verò hæc obiecta nō possunt tangere sensum internū, in eum traiciunt speciē, per nervos opticos, eā efficiēte sensatione externa, loco obiecti. Pulsatus autem intellectus, vi phantasmatis, producit speciem spiritalem (vel Deus, loco obiecti.) Ita cognitio illa de substantia & Deo, habita ex primo syllogismo, produxit in mente speciem impressam sui obiecti, per quam excitatur immediata cognitio eiusdem obiecti, sine depēdētia actuali à cognitione præmissarum. Nam, vt species producta in phantasia per sensationem externam, potest movere phantasia ad cognitionem sui obiecti, quin pendeat à sensatione externa: quid ni, & species spiritalis movebit intellectum ad cognitionem sui obiecti, quin pendeat ab actualibus præmissis?*

§. 24. *Obiectio*
Refellitur
Obiectis primò, etiam posse hanc secundam cognitionem esse principium novæ speciei impressæ, quæ producet novam cognitionem. Hæc autem nova cognitio producet aliam speciem principium alius novæ cognitionis in infinitum. Quid inde? intellectus & voluntas possunt sine fine producere actus diversarum specierum; semper quidem sistetur in numero certo cognitionum: nam producta secunda specie, nō statim illā exercemur ad novum actum. Deinde posset dici, non produci speciem immediatam; nisi quando intellectus illa caret. Nam obiecta possunt cognosci mediātè, & immediātè: ad cognitionem mediātam movemur præmissis, ad immediatam movemur specie relicta ex conclusione. Deinde non egemus nova specie.

§. 25. *Obiectio*
Respond.
P. Vazq.
Obiectis secundo, nova illa specie nō produci actum immediatum; sed repetentem integrum syllogismum: quemadmodum habitus movet ad cognitionē similem illi, per quam genitus est. Respondeo, disparem esse rationem habitus acquisiti, & speciei. Habitus enim non dat posse; sed facile posse: supponitque integram potentiam ad actum: quam inclinat, vel nihil omninò in actum efficiens, vt in *Animastica* dixi; vel efficiens solum modū facilitatis, vt opinatur P. Vazquez; vel attingens substantiam ipsam actus per accidens: id est, vt principium minimè necessarium, nisi ad solam facilitatem: ac propterea inclinat potentiam ad actus simi-

les his, quibus genitus est. Species autem impressa est, ex genere suo, principium necessarium ad substantiam actus: quapropter intellectus cum specie impressa, est principium per se actuum, specie distinctum ab intellectu cum præmissis; intellectus autem cum habitu acquisito, non est potentia per se distincta ab intellectu sine habitu, quia habitus non dat potentiam.

Obiectis tertio, hinc sequi, esse plures propositiones per se notas, quas meritò Philosophi non agnoscunt: v.g. cognita risibilitate per admirationē, relinquitur species immediata de risibilitate; per hanc speciem cognoscetur immediatè risibilitas, ergo risibilitas est propositio per se nota. Respondeo, propositionem per se notam posse dici, vel absolutè, vel respectivè: absolutè per se nota est, quæ neque per illum habitum, neque per alium est demonstrabilis à priori: v.g. *homo est animal*, cognoscitur immediatè in Physica, & est indemonstrabilis à priori per causam intrinsecam. At verò per se nota respectivè, est comparatione illius habitus, quo attingitur sine actuali dependentia ab alio obiecto prius cognito; est tamen demonstrabilis à priori intrinsecè per alium habitum. Talis est risibilitas, & aliæ id genus.

Adverte, in mea sententia, hæc facillimè explicari: nam in *Animastica* ostendi, conclusionem formalem nō cognosci integrum syllogismum; sed solam conclusionem obiectivam. Huius speciem relinquit conclusio formalis, ac propterea conclusio obiectiva repræsentatur per talem speciem. In sententia censente conclusione formali attingi integrum syllogismum, dicendum, produci duas species: alteram repræsentantem syllogismum totum; alteram, quæ repræsentatur sola conclusio, vel sola præmissa. Postea verò iam exerceri hanc, iam illā. Ratio est, quia quælibet obiecta sunt productiva specierum sui: cum autem conclusio contineat eminenter species singulorum obiectorum, illas producit; vel, si non producit, nisi vnam speciem, hæc potest producere vnam cognitionem vnius obiecti, & omnium aliam; vt de Angelis communiter dicitur.

Ad argumentum ex §. 18. facillimè respondetur, negata minori. Ad probationem, negatur antecedens. Ad probationem, distingo antecedens: Deus in via cognoscitur per creaturas prima vice, concedo antecedens; cognoscitur per creaturas sequentibus vicibus, nego antecedens.

(.)

§. 26.
3. Obiectio

Respond.

§. 72.

§. 28.
Ad argumentum.

S E C T I O III.

Secunda difficultas ex Aureolo.

§. 29.
Opinio ad-
scripta Au-
reolo.

Bonum ar-
gumentum

COMMUNITER adscribitur Aureolo, censuisse obiectum primum fidei non esse veracitatem Dei in dicendo; sed naturam divinam: nam ultima resolutio fidei est in naturam Dei, ergo natura Dei est obiectum primum fidei. Consequentia patet ex disput. 2. §. 13. Antecedens probatur: nam ideo credimus a Deo omnia verè revelari, quia Deus verax est; sed ideo credimus Deum esse veracem, quia credimus Deum esse, ergo fidem nostram & veracitatem Dei ultimo resolvimus in naturam Dei. Probo minorem, quia veracitas Dei est attributum naturæ divinæ, & conceptus secundarius illius; natura autem Dei est ratio & quasi causa attributorum, ergo ideo cognoscimus Deum esse veracem, quia cognoscimus Deum esse.

S V B S E C T I O. I.

Caietana doctrina.

§. 30.
Caietan.

P. Valent.

CAIETANVS art. 1. §. ad eundem, & §. ex his præmissis, non potuit expediri à tris huius argumenti. Quod videtur inconstanter tractare, ut etiam observavit P. Valentia puncto 1. §. 5. versu ex ijs. Primum censuit Caietanus, Aureolum neutri Thomæ adversari; neque Aquinatis, neque Caietano. Quod arbitror esse falsum: nam Aureolus censuit esse distinctionem inter naturam & veracitatem Dei; naturam autem esse veluti radicem, inquam resoluenda est ipsa veracitas Dei. Itaque ex Aureolo non sistitur in veracitate; sed in natura distincta à veracitate: Caietanus verò dicit sistendum esse in veracitate & natura, quæ idem sunt ex Caietano; opponuntur ergo contradictorie duo Cardinales. Aureolum autem aduersari Sæcto Thomæ patet, quia S. Thomas distinguit, ut Aureolus, attributum veracitatis à natura: at fidem resolvit ultimo in veracitatem; Aureolus verò ultimo in naturam, ergo opponuntur S. Thomas & Aureolus.

§. 31.

Secundo docet Caietanus non differre in Deo veritatem à natura: quia veritas est idem, quod natura connotans cognoscibilitatem ipsius naturæ, ut est. Ostendi enim disp. 7. Metaphys. sect. 1. veritatem transcendentalem non distinguì ab entitate; nisi

quia veritas conceptu suo connotat extrinsecam cognitionem, qua ipsa entitas cognoscitur, ut est. Verum illa veritas, non est veritas in dicendo; sed in essendo, in quam nulla fides resoluta. Nam potest aliquis esse verus Petrus, quin Petrus verax; cum autem aliquis illi credit, non credit, quia loquitur verus Petrus; sed quia Petrus verax. Cum enim Dæmones, & homines mendaces mētuntur, loquuntur veri Dæmones, & homines veri; non tamen veraces, quia mendaces. Ratio à priori; quia hæc veritas Caietana, tantum est entitas fundans passivam cognitionem sui, ut est; veracitas autem in dicendo fundat cognitionem veram de obiecto dicto. Igitur fidem resolvimus in hanc virtutem Dei, per quam dicens re, ut eam sentit, fundat cognitionem veram de eadem re. Stabilita ergo veritate Dei in ratione Dei, quæritur: an quando loquitur verus Deus, loquatur per veracitatem, quin nos decipiat? Qui enim dicunt, Deum posse fallere; quando dicunt eum loqui, dicunt loqui verum Deum, non tamen verè, ergo distinguuntur veritas in essendo, & in dicendo. Respondeat ergo Caietanus, in utram ultimo resolvatur fides?

§. 32.
Confirmatio.

Confirmatur: potest concipi adæquatè verus Deus, ut distinguitur ab Idolo & Deo falso, quin concipiatur veracitas in dicendo, ergo hæc distinguitur à veritate in essendo. Probo antecedens, quia si concipiamus Deum, entem à se, cui debentur omnes perfectiones simpliciter simplices, concipimus adæquatè Deum sub ratione Dei; tunc autem abstrahitur Deus à conceptu expresso loquendi, sicut abstrahitur ab expressa misericordia: ergo ut misericordia distinguitur à veritate Dei in essendo, ita & veritas in dicendo.

§. 33.

Tertio dicit Caietanus, hanc Aureoli questionem esse impertinentem: siquidem agitur de obiecto fidei, qua ratione habet vim terminandi assensum; huic autem scopo inutilis est questio de causis physicis huius obiecti. Ostendam §. 35. hanc questionem esse apprimè necessariam; nunc verò ostendo, hæc non dici constanter. Nam Caietanus dixit, Aureolum non dissidere à S. Thomæ & veritate; sed ab utroque idem dici: at S. Thomas nihil dixit impertinens ad hoc institutum, ergo neque Aureolus re ipsa id dixit: quia nihil dixit alienum à S. Thomæ ex Caietano. Quod si questio est impertinens, ergo questio impertinens diffidet à S. Thomæ.

ma.

SVB.

S. Tho. q.
1. Art. 1.

SVBSECTIO II.

Opinio P. Valentia.

§. 34.
P. Valent.
P. Luisius

ADDUCTI §. 23. quæ sequuntur P. Turrianus disp. 2. dub. 1. §. dicendum verò est, & alij multi, prementes vestigia Caietani §. ex ijs præmissis. Hi omnes conveniunt, stultam esse questionem: *cur credendum sit veritati divinæ?* nā cum veritas sit obiectum formale intellectus, & prima veritas loquatur necessario veritatem, non est querendum, quare credamus veritati primæ? quia ipsa est ratio formalis, ut credatur. Quemadmodum erit fatua quæstio: *cur amanda sit bonitas divina?* cum nulla sit alia ratio tam digna amore. Neque verò querendum est, unde sciamus esse veritatem divinam? Hæc enim quæstio spectat ad causas physicas veracitatis; non autem ad vim terminativam assensus; nā vnde cumq; sit illa veritas, illi est credendum propter ipsam. Quemadmodum est amanda bonitas Dei propter ipsam, vnde cumq; sit. Igitur veracitas divina in questionibus quasi physicis de ipsa, resolvitur in naturam Dei, à qua, quasi physicè, habet esse; in questionibus autem de vi terminativa assensus, sistitur in illa, quin progrediamur ad naturam Dei. Quamobrem omnes hi Doctores, Aureolum accusant fatuitatis; quam tamen immeritò?

§. 35.

Duas enim quæstiones possumus instituere: alteram, *cur credamus veritati divinæ?* Fateor hanc esse perquam stultam, à qua abstinet Aureolus. Alteram, *unde sciamus Deum habere veritatem?* Hanc iniuste calumniantur hi Doctores esse stultam. Primò, quia necessariò est credendum Deum esse veracem: ergo, vel cognoscitur immediate, vel per medium aliquod. Immediate non posse credi, probant argumenta Aureoli, quibus nec verbum respondent; cum oporteret ostendere rationem, ob quam attributum Dei cognoscitur immediate, & non per essentiam prius cognitam: tamque longè absunt à respondendo, ut Aureolum carpant, atque discerpant, quòd quæstionem inutilem & fatuam instituat. Si autem veracitas Dei creditur mediatè, ergo non est obiectum formale primum.

§. 36.
2. Argumentum ab exemplo.

Secundò probatur; fides assentitur huic propositioni: *Deus est verax*, ut assentitur huic: *Deus revelat mortem Christi*; sed hæc secunda propositio cognoscitur per auctoritatem Ecclesiæ, aut miracula, & in illa resolvitur; non in quæstionibus physicis, sed in quæstionibus de assensu terminando, ergo etiam illa propositio: *Deus est verax*, re-

solvitur in simili quæstione, in aliquod principium, quo moveamur ad illius assensum. Patet consequentia: quia revelationi divinæ credimus per se, & credimus illam esse, ad quem assensum terminandum habet vim, ut eam habet veracitas divina; sed quin obstet hæc vis, redditur aliqua ratio de revelatione, & non censetur stulta hæc quæstio: *unde scis esse revelationem?* Cui quæstioni multis multa respondemus; ergo quamvis veritas Dei habeat vim ad terminandum assensum; adhuc non est stulta quæstio: *unde scis Deum esse veracem?* Quòd si nullam habeamus rationem illius veritatis, respondendum est, eam esse immediate & per se notam. Item respondendum est ad optima argumenta Aureoli: & quidem, si quis roget fidelem, unde sciat Deum esse veracem? respondere tenetur ex Metaphysicis principiis; quemadmodum roganti, unde sciamus esse revelationem Dei? respondemus ex prudentibus principiis auctoritatis Ecclesiæ, & miraculorum: quamvis hæc principia non sint obiecta formalia fidei. Vno verbo; hæc duæ propositiones sunt necessariae: *Deus est verax: revelatio est*: utraque est confirmanda. Igitur obiectum illud, quo confirmantur, est obiectum formale illarum: hoc autem, comparatione veritatis Dei, dixit Aureolus esse naturam divinam. Si verò illæ propositiones non sunt probandæ: quia sunt per se notæ, ostendèdum est, quia ratione sint per se notæ, cum revelatio sit obscura, & veritas Dei sit attributum, & conceptus secundarius, cognoscendus per naturam. Hoc sanè ipsi nequaquam præstant; sed potius conviciantur Aureolo.

SVBSECTIO III.

Aliorum responsio.

ALII opinantur, Deum sub ratione Dei esse obiectum formale primum fidei: quia obiectum formale fidei est auctoritas divina; hæc autem non distinguitur ratione à natura Dei, ergo. Probo minorem, quia auctoritas Dei constituitur cognitione actuali Dei; sed resolvitur fides ultimò in cognitionem actua-lem Dei, ergo resolvitur ultimò in naturam Dei. Hi dant Aureolo, naturam Dei esse ultimam resolutionem fidei; negantes autem distinctionem rationis inter naturam & auctoritatem, docent contra Aureolum auctoritatem esse ultimam resolutionem. Hos tacitè refert P. Luisius disp. 2. dub. 1.

§. 37.

P. Luisius

§. dicen-

§. dicendum verò est, & impugnat; quia natura divina non constituitur actuali cognitione. Verum abstinendum est ab hac questione, de distinctione rationis inter naturam & cognitionem Dei: esset enim e carceribus egredi, & tangere metas primæ partis. Ut autem hanc solutionem impugnem, do adversarijs identitatem rationis inter naturam & cognitionem Dei: & ostendo illos neque effugere Aureolum, nec fugere.

§. 38.

Primò; quia autoritas Dei, præter sapientiam, includit veracitatem voluntatis, in quam ultimò partialiter resolvitur fides, ut ostendi §. 5: sed veracitas est attributum ratione distinctum à natura & cognitione Dei; ergo ultima resolutio non est in solam naturam Dei. Nunc redeunt omnia Aureolana argumenta: nam resolutio non fit ultimò in solam autoritatē Dei; cuius oppositum hi volunt. Veracitas enim est pars autoritatis, & hæc resolvitur in naturam Dei. Itē redit questio: utrum veracitas cognoscatur mediātē, vel immediātē? Dicent; ultimò tandē sistsi in autoritate Dei, quia sistitur in natura. Contrā primò, iam non sistitur in veracitate, quia hæc consistit in sola voluntate. Contrā secundò: fides de Antichristo futuro resolvitur in cognitionem de Antichristo futuro; hæc autē cognitio, simul cum veracitate, constituit adæquatam autoritatem Dei distinctam à natura: ergo non omnis autoritas resolvitur ultimò in naturam Dei.

Obiectio.

Refell. 1.

§. 39.

Secundò arguo, & explico quæ dixi. Nā cognitio Dei de Antichristo futuro, ut futuro, & voluntas dicendi Antichristum futurum ut cognoscitur, est autoritas, ob quam credimus Antichristum futurum; sed hæc autoritas tota distinguitur ratione à natura divina, ergo fides nō resolvitur semper in naturam divinam, ut in autoritatem; sed ut in radicem autoritatis, quod conatur Aureolus. Maior patet ex §. 7: quia per illam scientiam, est Antichristus in mente Dei, sicut est in se ipso: & per revelationem Dei, est Antichristus in ore Dei, sicut in intellectu, ergo per revelationem, est Antichristus in ore Dei, sicut in se ipso, ergo ad credendum futurum Antichristum, non egemus alio obiecto formali. Probo minorem illam: nempe totam hanc autoritatem distingui à natura Dei; nam cognitio de Antichristo futuro, ut futuro, non constituit ratione nostra naturam Dei: hæc enim est adæquatē necessaria; scientia autem de futuro, ut futuro, non est adæquatē necessaria: quia vel includit formalitatem, vel connotationem, vel denominationem liberam; sed ut est scientia libera reduplicativè, est autoritas ad illum articulum, er-

go ut autoritas, distinguitur à natura Dei. Probatur minor, quia scientia de futuro, non potest nos movere ad futurum, ut futurum, credendum; nisi apprehendamus, Deum habere scientiam de illo, ut futurum est: nam scientia de necessarijs præcisè, non potest movere ad credenda libera formaliter. Ergo hi non fugiunt Aureolum, cuius argumenta adhuc stant.

SUBSECTIO. III.

Responsio.

DICO primò: Deus, qua ratione Deus est, saltem partialiter est obiectum formale primarium fidei. Ita P. Suar. disp. 3. sect. 1. num. 6. Probatur, quia quando credimus, cognoscimus Deum loquentem, ergo cognoscimus suppositum loquens. Patet consequentia; quia non possumus apprehendere sola accidentia loquæ est enim loquutio actus ortus, vel immediatē à solis substantijs; vel medijs accidentibus in hærentibus substantiæ. Quod, saltem ex naturā rei, in creatis est necessarium; in divinis autem nullo modo potest oppositū contingere: quia attributa Dei, quæ ratione nostra, & logicè sunt quasi accidentia Dei, non possunt physicè separari à substantia Dei, ergo quoties concipimus Deum loquentem, concipimus substantiam Dei, ut principium illius loquutionis. Primum antecedens probō, quia quando exercemus actum fidei, credimus Deo loquenti: alicui enim credimus, cum credimus, ergo tunc cognoscimus Deum loquentem, cui credimus: sicut cognoscimus autoritatem, qua loquitur, & ob quam credimus. Explico: accidentia creata non possunt operari ex natura rei, nisi hæreant substantiæ; cum autem operantur à substantia separata, id fit, operante Deo miraculosè illorum separationes eaque propter, non est de conceptu accidentis creati in hæsis actualis; sed aptitudinalis. Accidentia verò logica Dei, non sunt separabilia ab ipso Deo, ac propterea semper concipiuntur, ut quasi actu afficientia substantiam Dei, ergo neque vis loquendi, neque autoritas, per quam loquitur Deus, possunt cognosci, quin cognoscatur Deus: & quidem ridiculum esset opinari, quasi accidentibus haberi fidem; non verò substantijs, ac si quis in creaturis diceret, amicitiam iniri cum sola gratia habituali, vel cū pulchritudine accidentaria; & non cū substantia grata, aut pulchra. Neque arbitrator hoc negari: concipi enim Deum ut princi-

§. 40.

1. Conclusio.

P. Suar.

S. Tho. q. 1. principium loquendi, cui poterat esse dubium, cum nullus dubitet illi credi? De ratione autem, ob quam illi credimus, est dubium cum Aureolo.

§. 41.
2. Conclus. Dico secundò: auctoritas divina, siue sit ratione distincta, siue non, à natura Dei, immediatè cognoscitur per fidem; & non à priori, ex natura prius cognita. Est contra Aureolum; sed S. Thomæ, & omnium aduersantium Aureolo. Recognosce quæ sect. 3. dixi ex S. Thomæ, de speciebus impressis, relictis ex conclusione obiectorum materialium. Ibi docui ex hac conclusione: *ergo Deus est*, relinqui speciem immediatam Dei: ita, cognita substantia Dei, & eius infinita perfectione, deducimus hanc conclusionem: *ergo Deus verax est*. Hæc conclusio relinquit speciem immediatam auctoritatis infallibilis Dei, per quam speciem producitur cognitio immediata de auctoritate Dei, independens ab actuali cognitione mediæ, ex quo deducta fuit prima conclusio. Auctoritatem Dei possumus prima vice cognoscere: vel per scientiam naturalem, quasi à priori, per divinitatem prius cognitam; vel à posteriori, per effectus Dei; vel per fidem humanam. Quocumque verò modo cognoscatur, relinquitur species immediata de illa. Cum autem exercenda est fides, infunditur à Deo nova species supernaturalis, respondens speciei naturali, de eadem auctoritate, per quam speciem supernaturalem, & habitum fidei, producitur primus actus fidei, quo dicimus: *Deus habet vim & auctoritatem loquendi infallibiliter*: quare immediatè cognoscimus Deum, & eius auctoritatem. Ita, cum credimus alicui homini, nobis persuademus eius auctoritatem, ex moribus, & ratiocinatione, vel alio principio extrinseco. Quando autem ijs movemur, non movemur propriè fide humana; sed ex alijs principiis haurimus hanc conclusionem: *ergo hic homo habet auctoritatem in dicendo*. Ex hac conclusione relinquitur species de auctoritate humana, per quam speciem producitur immediata persuasio de auctoritate humana, quæ persuasio spectat formaliter ad humanam fidem.

§. 42.
3. Conclus. Dico tertio. Quando cognoscimus auctoritatem Dei, quasi à priori, per essentiã cognitam, v.g. quia natura divina est quasi radix illius: ille actus non spectat ad fidem. Est contra Aureolum resolventem fidem in naturam Dei, ut in quasi causam auctoritatis divinæ. Probatur: omnia illa quæ sunt præter auctoritatem & principium loquendi, sunt per accidens ad fidem; sed fides non tendit in ea, quæ sunt per accidens ad ipsam, ergo. Minor videtur certa: quæ enim virtus tendit in aliquod obiectum per

accidens? Maior probatur, quia ad assentiendum alicui, parum refert, illum esse finitum aut infinitum, cunctipotentem, vel aliquam potentem: nam si esset omnipotens, & posset mentiri, non esset illi credendum, nisi cum formidine; quamvis autem non sit omnipotens, si tamen res benè callet, & eas ex sensu loquitur, illi est credendum. Nam omnipotens mentiens, non haberet res in ore, sicut sunt in se ipsis; creatura autem verum dicens, haberet res in ore, sicut in se ipsis sunt: ergo tota ratio formalis per se spectans ad auctoritatem, est scientia rerum infallibilis, & voluntas illas dicendi, ut sentiuntur, & principium eas loquendi.

Obijcis primò, contra primam conclusionem: demus apprehendi loquutionem Dei, ortam ab auctoritate infallibili, & principio loquendi quasi accidentibus logicis: tunc possemus assentiri per fidem, vel saltem per locum intrinsecum, ille habitus esset fidei: ergo substantia Dei est per accidens ad fidem, ut in tertia conclusione diximus de alijs perfectionibus Dei. Dices, hoc repugnare: quia non possunt concipi accidentia sine substantia. Contrà: neque possunt concipi effectus Dei, sine actu libero ipsius; sed tamè actus liber non spectat ad obiectum formale, ergo. Respondeo, implicari terminos: quia accidentia semper concipiuntur in ordine ad substantiam, extrinseco suo conceptu; cum autem illa substantia Dei sit inseparabilis ab accidentibus logicis, semper hæc in illa concipiuntur. Actus liber disparatur à natura, quod actus liber non concipiatur, ex conceptu proprio, & indigentia effectuum: nam si Deus ageret necessitate naturæ, haberet tam infallibilem auctoritatem, quam nunc; requiritur autem libertas, propter perfectionem modi, quo Deus operatur. Secundò respondeo, admissò toto casu antecedentis, habitum illum non esse fidei: fides enim est habitus credendi alicui, propter eius auctoritatem. Quod si non apprehendatur ille, cui credimus, non exercetur hæc fides; sed alius habitus infallibilis, de obiecto adæquato accidentario logicè. Quemadmodum, si quis sibi complaceat in gratia, & pulchritudine, separatis à substantia, exercet quidem habitum amoris; non tamen habitum amicitiae: quia hæc habet subiectum, quod amet, & accidens ob quod. Ita fides habet obiectum, quod credit; & rationem, propter quam.

Obijcis secundò, contra tertiam conclusionem: auctoritas Dei, & principium loquendi connotant alias perfectiones Dei, ergo. Respondeo, illas connotari: non ut principium necessarium, ut ex illo cognito, cognos-

§. 43.
1. Obiectio
contra primam conclusionem,

Respond.

§. 44.
2. Obiectio
contra 3. conclusionem.
Respond.

cognoscatur autoritas, sed connotari more physico, sicut autoritas humana; immo & omnes effectus habent plura connotata. Similiter autoritas diuina non accipit vim terminandi fidem, ab alijs principijs, sed illam includit, in solo suo conceptu quidditativo. Quando igitur cognoscitur per aliud obiectum prius cognitum, totum hoc est per accidens ad fidem. Quo differt à charitate: quia hæc adæquatè versatur circa bonum diuinum vt sic: nam omne illud est amabile per se; fides autem præcisè versatur circa principia infallibiliter loquendi; cætera verò sunt per accidens. Quod si hæc autoritas à priori cognoscitur, aut à posteriori, iam mutat obiectum formale, omnino per accidens ad credendum, eritque ille habitus alterius rationis.

§. 45.

Ad arg.
Aureoli.

Ad argumentum Aureoli in §. 29. nego antecedens. Ad probationem distinguo minorem: credimus prima vice, Deum esse veracem, quia credimus Deum esse, concedo minorem; credimus alijs vicibus, Deum esse veracem, quia credimus esse Deum, nego minorem. Ad probationem minoris, præmissa maiori, distinguo minorem: natura Dei est ratio attributorum, concedo minorem: item concedo eam rationem esse principium, vt veracitas cognoscatur prima vice per illam; cæteris vicibus, nego minorem. Recognosce §. 28. vbi respondi simili argumento facto in §. 18. Rogas, vtrum fides reddat rationem veracitatis diuinæ? Respondeo, per habitum Fidei non posse eam reddi; fidelis autem potest per alios habitus, vt de revelatione dixi §. 36.

S E C T I O V.

Vtrum aliquis actus internus
Dei sit obiectum forma-
le fidei?

§. 46.

Opinio Caietani.

P. Turrianus.

OPVS est vestigare omnia, quæ existentia intrinsecè in Deo, sunt obiectum formale fidei. Caietanus voluit revelationem activam Dei esse obiectum formale fidei, hanc autem revelationem dixit, esse actum liberum Dei. P. Turrianus, explosa revelatione externa ab obiecto formali, recurrit ad testimonium internum Dei. Hoc testimonium (quod possum de ipso conijcere ex disp. 2. dub. 2. §. Sed dicendum) est scientia Dei, quam cognoscit Antichristum futurum v.g. quia ait, revelatione externa compleri actum inter-

num Dei, vt est cognitio rei futuræ, & pertinet ad præscientiam. Hunc autem satis improprie vocaremus testimonium: est enim testimonium, quo testis manifestat suum sensum alijs; hæc autem cognitio nihil manifestat, nisi ipsi Deo in genere quasi causæ formalis. Testimonium item est instrumentum, & principium activum, vt audiens percipiat rem testatam. Forte hic author pro testimonio usurpat voluntatem liberam Dei testandi externe rem, quam sentit: nam dub. 1. §. *Secundò dicendum*, ait obiectum formale fidei esse veritatem primam in testificando. Quam docet conflare ex scientia, & virtute veracitatis; ergo ex eius mente, testimonium internum includit actum liberum. Quod minus improprie dicitur testimonium; non tamen admodum proprie, cum sit principium testimonij: vt enim voluntas calefaciendi, non est calor; ita nec voluntas testandi, est testimonium. Tertiò, fortè voluit testimonium internum formaliter componi, ex præscientia & actu libero. Contra eum autem, & Caietanum eodem argumento agendum, & de eadem *fi- delia vterque paries dealbandus*.

§. 47.

Argumentum pro
Caietani.

Argumentum pro Caietano sit: voluntas libera Dei, testandi aliquid; prius cognita, ducit necessario in cognitionem rei revelatæ: ergo est obiectum formale illius. Cōsequentia hæc ex me patet disp. 5. sect. 3. Antecedens probo, quia voluntas efficax Dei de revelando aliquo, habet necessariam connexionem, cum revelato: nam tam impossibile est, Deum velle dicere falsum, quam id dicere; ergo ab efficaci actu Dei ad obiectum valet consequentia. Hunc actum esse necessario cognoscendum patet, quia non potest cognosci Deum loqui verè; nisi cognoscatur loquutionem esse effectum veracitatis: nam loquutio externa infallibilis apprehenditur vt actus honestus veracitatis; ratio autem illius honestatis est formaliter actus Dei internus honestus illius virtutis, qui est liber: ergo actus liber est necessario cognoscendus. Idem ferè argumentum efformo pro P. Turriano, quia à præscientia Dei ad obiectum præscitum valet consequentia: Deus enim non potest falli; sed hæc præscientia est cognoscenda per fidem: ergo præscientia est obiectum formale fidei. Eadem ratione argumentor, ad probandum præscientiam simul cum actu libero esse obiectum formale: quia vterque actus est cognoscendus necessario, & ab utroque ad obiectum valet consequentia: ergo vterque est obiectum formale.

Contrà: neuter illorum actuum potest esse obiectum formale primum; neque vterque simul: ergo tam diuini, quam co-

§. 48.

S. Tho. q. 1. Art. 1. pulatim excluduntur ab obiecto formali primario. Probo antecedens, quia neuter actus potest immediatè cognosci per primū actū fidei, seu per fidem prima vice; sed ut essent obiectum primarium, deberent sic immediatè cognosci per fidem, ergo. Probo maiorem: tum, quia Deus non cognoscitur à nobis sic immediatè; tum, quia actus liberi cognoscuntur per effectus, ut specialiter ab illis dependent. Vnde constat, voluntatē liberam revelandi cognosci ex revelatione ipsa: sicut voluntas creandi mundū, ex mūdo ipso existente. Ex quo argumentor: revelatio cognoscitur prius quā actus liber revelandi, & ex illa ad actum liberum revelandi valet consequentia: ergo revelatio est obiectū formale actus liberi, ergo actus liber non est primum obiectum formale; sed potius revelatio externa est primum.

§. 49. *Obiectio* Dices primò, revelationem externam esse obiectum formale respectu actus liberi, ut cognoscitur per alium habitum; non verò ut cognoscitur per fidem. Contrà: revelatio externa est verè testimonium Dei, per se ducens in mysterium revelatū, ad quod, ab illo auctoritate Dei, valet consequentia: ergo revelatio & auctoritas cognoscuntur habitu fidei. Antecedens non est dubium: nam externa loquutio Dei, tam est testimonium Dei, quā nostra nostrum. Illud autem testimonium ducere ad mysterium revelatum, patet: tum ex nobis, quorum voces nos movent ad credendum; tum etiam, quia quando ego audio propositionem externam, concipio per illam obiectum dictum: item concipio illam esse infallibiliter veram, qua ratione propositiones vocales sunt veræ, & concipio voces illas esse conformes, tum obiectis, tum cognitioni Dei. Vnde concludo, illis cognitis, necessariò cognosci obiectum revelatum: ergo revelationem cognosco, ut testimonium me ducens necessariò in rem testatam. Primam consequentiam probo, nempe, hæc cognosci habitu fidei: nam omne testimonium Dei spectat ad fidem. Fides enim per se nititur testimonio & auctoritati Dei: nam ea per se fides attingit, quæ, in ratione testimonij, manifestant rem testatam. Quod si dixeris cum P. Turriano, fidem non esse discursivam, respondeo, ut disp. 5. §. 23.

§. 50. *Obiectio* Obijcis secūdò, revelationem externam esse testimonium instrumentale, & non formale. Contrà: actus liber non est formaliter testificatio; sed est voluntas testificandj. Externa autem revelatio est formalis testificatio: tum, quia est manifestatio sensus interni Dei; tum, quia est repræsentatio & signum obiecti; tum tertio, quia nondum intelligitur testis falsus, antequā testimo-

nium falsum dicat: ergo neque testis verus. Illa igitur erit formalis testificatio, quæ est formalis loquutio; hoc autem non congruit voluntati loquendi, sed externæ prolationi. Tandem caveatur quæstio de nomine: illa prolatio externa est infallibilis, in ratione testimonij, & loquutionis Dei; ergo non est, cur non pertineat ad fidem. Nam tam est effectus virtutis veracitatis, & habet necessariam connexionem cum re testata, quā quodlibet aliud testimonium; imò actus internus & externus, quoad vim movendi ad assensum, nulla ratione differunt.

Obijcis tertio, ex revelatione Dei relinquere speciem de actu interno Dei, quæ species producit immediatam cognitionem de eodem actu, & hæc cognitio est primus actus fidei. Contrà: non est opus, ut revelatio relinquat speciem de actu libero: nam hæc species relinquuntur per sensus externos, de obiectis intuitivè cognitis; in intellectu autem relinquuntur species de obiecto materiali per discursum, quo inferimus conclusionem de tali obiecto, ut dixi sect. 3. At verò non est opus ad credendum, cognoscere per discursum hanc conclusionem: ergo *Deus vult loqui*; sed præcisè loquutio Dei cognoscitur in recto per fidem, connotando actum liberum Dei, ut principium physicū talis loquutionis: sicut connotatur immensitas & omnipotētia. Nō tamē propterea relinquitur species directè & in recto repræsentans ea attributa; sed quoties per speciem de revelatione cognoscitur directè revelatio, connotatur semper in obliquo actus liber, sicut connotatur omnipotentia: & sicut omnipotentia non propterea est obiectum formale fidei; ita neque actus liber. Adverte, actum liberum & omnipotentiam non connotari, ut dent revelationi externæ complementum, & vim ad terminandum assensum fidei; sed præcisè requiri, ut illi dent existentiam in genere causæ extrinsecæ efficientis. Producta enim semel revelatio, habet vim intrinsecam ad terminandam cognitionem sui, sicut habet vim ad terminandum amorem. Quod si cognitio de revelatione connotat actum liberum & omnipotentiam, est propter communem rationem omnium effectuum Dei, qui sunt ordo transcendentalis ad Deum. Igitur veritas revelationis cognoscitur per auctoritatem Dei; existentia autem creditur immediatè, ut dixi disp. 4. §. 8.

Secundò respondeo, concedens relinquere speciem immediatam de actu libero & scientia Dei. Dico, per illam speciem produci actum fidei, terminatū immediatè ad actus internos Dei: quæ cognitio est principium cognoscendi infallibiliter revelatum. Verum

§. 51.
3. *Obiectio*

Refell.

§. 52.
2. *Responso*

rum distinguendi sunt duo actus fidei : primus, quo cognoscitur revelatio externa, & ex illa cognoscuntur actus interni. In hoc syllogismo formali, aut virtuali, obiectum formale est revelatio externa; actus autem interni sunt obiectum materiale. At verò, in alijs syllogismis, quorum præmissæ sunt actus interni, ipsi sunt obiectum formale; cum dependentia tamen radicali à revelatione externa. Hæc clarius patebunt disp. 13. vbi constituam obiectum fidei diversa genera testimoniorum Dei.

Adverte à me propositos §. 46. tres sensus opinionis P. Turriani. Si dicat, solum actum præscientiæ esse testimonium internum Dei, est impugnandus ad hominem asserentem, obiectum formale fidei includere virtutem veracitatis divinæ: at præscientia non pertinet ad ullam virtutem moralem, neque est veracitas; ergo ex eius sententia, sola præscientia non est testimonium internum Dei. Secundò est impugnandus, quia actus præscientiæ non est testimonium Dei: non est enim loquutio Dei, nec manifestatio obiecti ad nos, iuxta mentem Dei. Si verò dicat, testimonium constari ex utroque actu, est impugnandus: quia, ex eius principijs, negari debet, fide attingi actum liberum Dei: nam per externam revelationem venimus in cognitionem præscientiæ Dei, quin revelatio sit obiectum formale; præscientia autem Dei sola, habet necessariam connexionem cum obiecto, ergo actus liber per accidens est ad rationem obiecti, quamvis sit per se, in ratione principij activi, vt est omnipotentia: vnde frustra quæritur veracitas divina, ad rationem obiecti formalis. Igitur non requiritur, ex parte revelationis & testimonij, nisi cognoscere existentiam revelationis externæ, aut actus liberi interni; infallibilitas autem horum testimoniorum, cognoscitur in maiori propositione: *Omne quod Deus revelat, est infallibiliter verum*: vbi ponitur præscientia inclusa in autoritate, vt dixi §. 4.

§. 43. Ad argu. Ad argumentum ex §. 47. respondeo, antecedens esse de subiecto (vt aiunt) non supponente. Ponit enim, à cognitione immediata actus liberi Dei ad obiectum, valere consequentiam; talis autem cognitio non reperitur in primo actu fidei. Vnde nulla est consequentia: sine antecedenti enim, quæ consequentia est? Erat ergo probandum, actum liberum cognosci immediate per primum actum fidei, cuius oppositum ostendi §. 48.

(.)

DISPUT. VII.

Utrum revelatio sit obiectum primum fidei? An autem auctoritas humana, & propositio Ecclesiæ sint obiectum primum?

ANTE hanc disputationem, videbatur agendum de infallibilitate revelationis divinæ: est enim proprium autoritatis Dei, nec posse falli, nec fallere. Id tamen omisi: tum, ne intercederetur filum obiecti formalis adæquati fidei; tum etiã, quia aptior est locus his difficultatibus, post disputationem de loquutione & revelatione Dei: nam veritas est attributum propositionis. Quæstionem instituo arduam, ad quam arma expedienda, & equi: sunt enim complures difficultates debellandæ. Ago item de autoritate Ecclesiæ; non quod sit illi privata difficultas: est enim communis miraculis, & alijs argumentis nostræ fidei; sed quòd frequentior sit autoritas Ecclesiæ. Dixi, *de auctoritate humana*: nam in Ecclesia & miraculis, est aliquid divinum, nempe, assistentia infallibilis Spiritus sancti; & operatio supra vires totius naturæ creatæ. Ab his nunc abstineo. Est item aliquid purè humanum, & etiã aliquid supernaturale excludens è suo conceptu formali divina, aut potens amitti peccato gravi, aut componi cum deceptione passiva, aut mendacio levi, qualis est scientia & sanctitas Ecclesiæ: cum quibus componi possunt deceptio, aut leve mendacium. Eiusmodi item est propositio miraculorum: quamvis enim miraculo nihil falsum confirmetur; potest tamen miraculum falso proponi. Quæro igitur, vtrum hæc propositio: *Deus revelat mortem Christi*, sit tam immediata in fide, quàm hæc: *Deus est verax*? An verò: *Deus revelat*, sit mediata, dependens ab hac, vt ab obiecto formali: *Ecclesiæ auctoritate humana, dicit esse revelationem de morte Christi*?

Vt autem quæstio sit explicatior, revelationem vsurpo pro loquutione Dei, qua ipse cum creatura rationali loquitur, explicans rem, vt eam sentit. Quæ revelatio actio externa, qua producit auditio in mente Prophetæ; vel est ipsa auditio.

S. Tho. q. 1. Hæc revelatio externa est distincta ab habitu fidei, & se tenet ex parte obiecti cogniti. Explico ab humanis: cū aliquis loquitur profert verba, quibus auditis, gignitur in audiente hic assensus: *hic loquitur de morte Christi*: qui assensus vocatur auditio, cuius obiectum est loquutio externa. Ita concipimus fide Deum loqui de morte Christi: cuius conceptionis obiectum est vel ipsa loquutio externa Dei; vel actus prophetiæ. Vtrumque enim esse loquutionem Dei & obiectum fidei, patebit disp. 13. Est igitur quæstio: vtrum hæc revelatio externa Dei sit obiectum primum fidei?

SECTIO I.

Difficultas quæstionis.

§. 3. *Ratio quæstionis* **H**VIVS quæstionis difficultas oritur, quia revelatio Dei nō potest à nobis cognosci immediate, sed ex propositione humana Ecclesiæ prius cognita, ergo propositio humana Ecclesiæ est obiectum formale revelationis; revelatio verò non erit obiectum primum, sed secundariū fidei: quia pendet ab alio prius cognito. Consequētia liquet ex disp. 2. §. 3. Antecedens probō: quia revelatio Dei nō potest cognosci fide per speciem propriā illa clare repræsentantē: id enim repugnat fidei, cuius obiectum formale est illi obscurū, quod illi convenit propter revelationē obscuram: ergo debet cognosci per aliud medium, quod voco propositionem humanam Ecclesiæ.

§. 4. Hoc explico: quia revelatio potest cognosci, vel à priori per causam: v.g. cognita efficaci voluntate Dei de revelanda morte Christi; vel cognoscitur à posteriori per aliquem effectum, si habet: vt si cognosceretur per scientiam infusam in aliquo actu fidei, aut ex propositione humana Ecclesiæ; neutro autem modo est obiectum formale: quia cognoscitur mediate; & non per se. Vel potest cognosci immediate: idque bifariā.

§. 5. Primò, per speciem claram, quod repugnat fidei: est enim proprium scientiæ infusæ, aut prophetiæ perfectæ, cognoscere evidenter testimonia Dei. Item, quia, si species esset evidens, raperet intellectum ad necessarium assensum: nam evidentia est, quā intellectus necessitatem patitur circa obiecta. Item nullus posset dissentiri revelationis existentia, cuius oppositum cernitur passim in hæreticis, cum magno ipsius fidei incommodo. Vnde liquido constat, per speciem claram, non cognosci immediate revelationem. Neque item cognoscitur per speciem

immediatam obscuram: nullum enim est principium, vnde traiciatur. Nam ego credo nunc revelationem Isaia, cuius revelationis, vnde possum ego habere immediatā speciem?

Dices, à Deo infundi speciem immediate repræsentantem revelationes. Contra: illa species est obscura, qua nō possumus vti prudenter, nisi manu ducti probabili aliquo fundamento prius cognito. Nam cū existentia revelationis sit omnino contingens, opus est ad asserendam alteram partem contradictionis, vt sit probabile fundamentum: quia simul cum illa specie, est etiam species de non existentia revelationis. Ratio à priori, quia quilibet assensus obscurus propter obscuritatem est liber, pendens à libero voluntatis imperio. Hæc autem, nē temerè moveatur, eget prudenti principio prius cognito, quo sibi persuadeat, probabilē esse hanc partem. Vt ego habeo speciem de somno Turcæ; item de paritate & imparitate stellarū: quis, obsecro, nō me censebit pro iectum, si absque alio fundamento asseverē: *Turca dormit, stellæ sunt impares?* ergo species immediata obscura, nō sufficit ad immediatū assensum obiecti, sine alio obiecto prius cognito, me ducēte ad illud. Hoc autē est obiectum formale: ergo revelatio pēdet ab alio obiecto formali.

Confirmatur, quia habens aliquis speciem infusā de revelatione, potest illi negare inculpatē assensū: ergo specis de revelatione non sufficit sola. Probo antecedens: tūm ex August. in epist. contra fundamentū, asserēte, *Euangelio non crederē; nisi me ad id Ecclesiæ moveret autoritas*: tūm à priori, quia non peccatur contra fidē, nisi violetur lex prudentiæ in credendo; sed licet negetur revelatio, cuius speciem habemus, nō violatur lex prudentiæ; nisi repugnemus auctoritati Ecclesiæ. Quid enim peccat negans revelationem, de qua nihil accepit à Doctoribus, ab Ecclesia, aut per miracula?

Dices, necessariam esse propositionē Ecclesiæ, ad formandū primum assensū de revelatione; eo autē præstito, relinqui speciem immediatam de revelatione, cuius usus spectat ad habitum fidei: vt in simili dixi disputatione 6. sectione 3. Contra: ergo in illo primo assensu, propositio humana Ecclesiæ fuit obiectum formale revelationis. Patet consequentia: quia revelatio deducta est ex propositione Ecclesiæ, sicut articulus deducitur ex revelatione. Vnde arguo: cognitio articuli deducitur immediate ex revelatione; cognitio autem revelationis deducitur ex propositione Ecclesiæ: ergo cognitio articuli deducitur ex propositione Ecclesiæ, vt ex obiecto formali absolute;

ex

§. 6.

Obiectio.
Refellitur.

§. 7.

Confirmatur.

August.

§. 8.

Obiectio re
felliuntur.

ex revelatione verò, vt ex obiecto formali secundum quid. Hunc habitum esse fidei in Deum patet: quia verè creditur eius testimonium & autoritas; propter hæc autem creditur articulus: ergo est fides in Deum.

§. 9. Obijcis, illam fidem non esse in Deum: quia non nititur per se primò testimonio Dei; sed hominum fallibili. Contrà primò id vertitur in controversiam: nam propter obscuritatem revelationis, non potest eius existentia cognosci; nisi ex alio obiecto cognito. Contrà secundò: ergo species relicta ex iudicio, per propositionem Ecclesiæ, erit incerta physicè. Patet consequentia: quia species non est certior, quàm iudicium; sed iudicium non fuit physicè certum: quia deductum fuit ex autoritate humana Ecclesiæ. Vnde concludo, vel non infundi speciem supernaturalem: sicut, per te, non deducitur actus supernaturalis; vel, si infunditur species supernaturalis, erit incerta: sicut, per te, esset incertū tale iudicium. Hoc dico de iudicio, nō totius, Ecclesiæ: id enim, etsi ab autoritate humana, est moraliter certum, quamvis non physicè.

§. 10. Obiectio. Dices, ex iudicio deducto ex propositione Ecclesiæ, produci duas species specierum: alteram ex actu falso, si forte deducitur aliquando ex propositione humana, quæ species est falsa; & non supernaturalis. Altera species producit ex actu vero Ecclesiæ; hæc autem species est supernaturalis, & certa. Contrà: vt producit illa species, cur non producat actus supernaturalis? Nam eadem ratio videtur repugnare supernaturalitati specierum, quæ repugnat supernaturalitati actuum. Deinde possemus dicere, revelationem cognosci vt conditionem sine qua non, vt per illam excitetur species de mysterio revelato. Nam ad fidem sufficit dependentia à testimonio dicentis: ergo.

§. 11. Igitur voluntas fidelis, ad inclinandum intellectum ad assensum de existentia revelationis, pendet à cognitione de propositione humana Ecclesiæ; sed hæc propositio prius cognita, ducit necessariò in cognitionem revelationis: ergo ea propositio est obiectum formale revelationis. Consequentia patet, ex me, disput. 5. sect. 3. quia omne obiectum prius cognitum ducens necessariò in cognitionem alterius, est obiectum formale illius. Ex hac propositione Ecclesiæ, sequi necessariò revelationem, patet: quia Ecclesia est infallibilis in proponenda revelatione.

§. 12. Quia hoc argumētum nos distrahet per lōgas ambages, vt facilius illi respondeamus, libet illud in forma proponere. Autoritas humana Ecclesiæ est obiectum ne-
Puente Hurt. de Mendoza.

cessariò cognoscendum prius quàm revelatio, & ex eo cognito sequitur necessariò cognitio revelationis: ergo propositio humana Ecclesiæ est obiectum formale revelationis. Quod patet hoc syllogismo: *Omne quod Ecclesia dicit esse, est necessariò verum; sed dicit esse revelationē de Trinitate: ergo revelatio de Trinitate est necessariò vera.* Maior est fidei; minor sensibus patet.

SECTIO II.

Opinio cōstituens propositionem humanam Ecclesiæ obiectum formale fidei.

§. 3. FORT E succumbet aliquis argumento: quòd legitimè concludat, neque reddatur vnquàm discrimen inter revelationem, comparatione articuli revelati; & propositionem Ecclesiæ, comparatione revelationis: cum vtraque concurrat, vt obiectum prius cognitum, ducens necessariò in aliud. Item rogati, cur credamus incarnationem? respondemus: quia est revelata à Deo. Rogati autem, cur credamus eam esse reuelatam? respondemus: quia Ecclesia ita proposuit. Resolvitur ergò existentia revelationis in autoritatem Ecclesiæ: sicut veritas eiusdem revelationis resolvitur in autoritatem Dei, & sicut articulus in revelationem.

SUBSECTIO I.

Durandus & alij vindicati.

§. 16. MELCHIOR Canus 2. de locis c. 8. §. Cui & tertium, hæc ait: *Eorum hic errorem dissimulare non possum, qui asseruerunt fidem nostram eò, tanquàm in ultimam credendi causam, reduendam esse, vt credamus Ecclesiam esse veracem, cui prius (inquiunt) assentimur fide acquisita, quàm per infusam.* Hæc ille: quibus damnat erroris sententiam propositam §. 13. pro qua allegat, in margine, Durandum, Gabrielem, & Scotum. Eandem notam ei sententiæ invissere Magistri Bañez dub. 4. §. *secunda conclusio*, & Aragon, §. *tertiò, id quod Scotus*, quamvis Aragon mitius agat in illam. Hac in parte, duo sunt expedienda: alterum, nullum Catholicum ausum resolvere fidem in autoritatem humanam Ecclesiæ, quidquid obstrepant hæretici: de quo agetur subseccione tertia. In autoritatem autem divinam Ecclesiæ resolveri partialiter fidem, censuit Michael Medina, apud

Durand.
Gabr.
Scotus.
Bañez.

Medina

S. Tho. q. apud Patrem Lufium disput. 2. dub. 4. §. 2.
1. Art. 1. opinio. Alterum expediendum: quid senserint tres Authores accusati à Cano?

P. Luf.
§. 15.

Quos per iniuriam momordit Canus. Hoc ut pateat, adverte duas Ecclesiæ auctoritates: alteram humanam, ut est cætus inultorum hominum insigni sapientia, & sanctitate, qui nec facile decipiuntur, & decipiunt difficile; quamvis utrumque possint. Hanc auctoritatem opinio est §. 13. constituit obiectum formale fidei, de qua loquuntur Canus, Bañez, & Aragon: deducunt enim fidem fore incertam, si inniteretur huic testimonio incerto. In quo sensu, nusquam Durandus, Scotus, aut Gabriel opinati, eam esse obiectum formale fidei; neque hanc in illam resolvi, nisi ut in conditionem.

§. 16.
Durand.
Gabriel.
Scotus.

Durandus enim in 3. dist. 24. quæst. 2. num. 4. ait, fidem non posse esse falsam, propter eius obiectum formale infallibile, quod est divina veritas. Hoc autem esset falsum, si in obiecto formali fidei, admitteret testimonium fallibile. Gabriel dist. 23. quæst. 2. art. 1. ante finem, expressè dicit, fidem divinam resolvi in solam auctoritatem Dei; humanam autem in auctoritatem Prophetæ, aut Ecclesiæ, quibus humana fide assentimur. Item ait, fidem esse tam certam, quam visionem beatam, propter infallibile obiectum formale fidei. Scotus verò, neque in revelationem resolvit fidem, ut in obiectum formale; sed ut in conditionem. Dicunt tamen hi Authores (& merito) fidem infusam, in exercendo assensu, pendere ab humana, ut à conditione. Quod, præter illos, adstruxere S. Bonaventura, multi antiqui, & recētes multi: de quo agendum disp. 14. §. 15. & 16. sect. 5.

§. 17.

Altera Ecclesiæ auctoritas est divina: quia Spiritus sanctus illi ita adest, ut eam non sinat falli, aut fallere. Tunc enim loquitur Ecclesia, ut instrumentum Dei loquentis per illam: quemadmodum Isaias & Ioannes loquuti sunt, afflati Spiritu sancto. Quibus cum credimus, non credimus propter illorum auctoritatem; sed propter divinam, quæ in illis loquitur. Hanc auctoritatem non dixit Durandus esse obiectum formale fidei; sed eam esse unum ex articulis revelatis, quæ sunt obiecta materialia. Equidem Ecclesiam hac auctoritate vigere, soli hæretici negant hæreticè. Quod autē peculiare censuit Durandus, est, hanc Ecclesiæ auctoritatem esse primum articulum credendum ante omnes; ut ex illo credantur cæteri: nam omnes diffinitiones, & approbatio Scripturæ pendent ab auctoritate Ecclesiæ. Quod patet ex eodem Durando dist. 24. q. 1. & 3. utrobiq; nu. 8. quæ Canus

Durand.

videtur per imposturam reprehendisse.

Neque opinio relata §. 13. agit de hac secunda auctoritate Ecclesiæ; sed de prima, humana & fallibili ex se. Nam auctoritas divina Ecclesiæ est tam difficilis creditu, quam Incarnatio & alij articuli: creditur enim per revelationem, quæ revelatio est tam difficilis cognitu, quam cætera; est autem proponenda revelatio, non per ipsam auctoritatem infallibilem; sed per humanam Ecclesiæ: nam ut Trinitas non est conditio antecedens in cognitione revelationem sui, sed potius cognitio revelationis antecedit Trinitatis cognitionem: ita revelatio de auctoritate divina Ecclesiæ, antecedit ipsam auctoritatis cognitionem; propositio autem revelationis antecedit revelationis cognitionem: ergo propositio revelationis antecedit in cognitione auctoritatem divinam Ecclesiæ. Circulus verò est impugnandus disp. 18. ubi agetur de resolutione fidei.

§. 18.

SVBSECTIO. II.

Explicatio, & communis impugnatio huius sententia.

ITAQUE sententia est §. 13. ita resoluta: *Credo Deum factum hominem, quia id ipse revelavit: credo enim omnem eius revelationem esse veram, quia est eius testimonium. Credo verò, Deum id revelasse, quia tot homines graves, quot sunt in Ecclesia, id asserunt; credo autem eorum assertionem esse veram, quia pollent virtute & doctrina.* Igitur hæc auctoritas humana Ecclesiæ, est primum obiectum formale parziale, me movens ad credendam existentiam revelationis, in quod partialiter fides resolvitur ultimò.

§. 19.

Adverte, propter testimonium Ecclesiæ, non credi, nisi existentiam revelationis; huius autem veritas creditur propter auctoritatem Dei. Mysteriorum verò revelatum creditur immediatè, propter existentiam revelationis, & auctoritatem Dei; non autem propter auctoritatem Ecclesiæ, quæ de illo nihil egit: v. g. ego credo propter auctoritatem Ecclesiæ, Apocalypsin revelatam Ioanni, in qua continetur revelatio de Antichristo; Antichristum autem ego credo, propter auctoritatem & revelationem Dei factam Ioanni. Ut si Rex scribat Prætori futurum bellum: ego, propter testimonium Prætoris, credo Regem id scripsisse; futurum autem bellum credo, propter testimonium & auctoritatem Regis. Quod indicavit Durandus distinct. 23. quæst. 1. num. 8. Item ego recito ex Augustino, gratiam Christi esse necessariam: disci-

§. 20.

discipulus, propter meam auctoritatem, credit, me id vidisse in Augustino; necessitatem autem gratiæ credit, nõ propter auctoritatem meam; sed propter Augustinianam.

§. 21. *Canus.* Canus & alij acriter investi in hanc sententiam; multa congerunt testimonia & argumenta levis armaturæ. Nam quod Ioannes dixit, credentem habere testimonium Dei in se, est verum in hac sententia, in qua acceptatur testimonium, de quo creduntur duo: & quod existit, & quod est verum; at verò Ioannes non negat, existentiam huius testimonij cognosci per Ecclesiam. Cum autem dicit, à non credente mendacem fieri Deum, est certum in hac sententia, vt in communi: nam si quis sibi persuadeat, dici falsum à Deo, cum facit mendacem in vtraque sententia; si verò negat existentiam revelationis, Deum etiã facit mendacem eodẽ modo, in vtraque sententia. Sive enim propositio Ecclesiæ sit cõditio sine qua nõ, sive sit obiectum formale, in vtraque sententia negatur veritas propositionis Ecclesiæ, & existentia revelationis Dei. Hoc autem cur Deus fiat mēdax, patebit inferiùs; nunc mihi sat est ostendere, difficultatem esse communem vtrique sententiæ.

Adducunt Paullum 1. ad Thessaloni. 2. agentem gratias Deo, quod verbum Dei acceptum fuerit Thessalonicæ, non vt verbum hominis; sed, vt erat verè, verbum Dei. Respondeo ex §. 20. duo à Paulo doceri: alterum, Dei verbum acceptum fuisse, vt verbum Dei: quod quidem ita fuit: Thessalonicenses enim sibi persuasere, Deũ revelasse mortem Christi, quam crediderunt, propter illud verbum Dei. Alterum, quod docet, est, verbum illud Dei acceptũ fuisse à Paulo, contestante illud esse verè verbum Dei. Hæc autem sententia dicit, Thessalonicenses accepisse existentia verbi Dei, propter testimoniũ Paulli, vt propter obiectum formale; sententia verò communis, non nisi vt propter conditionem; neutra tamen contradicit Paulo, in neutram partem inclinanti. Eadem ratione respondetur ad Hæbr. 6. voluit enim Deus promissione & iureiurando ostendere firmitatem consilij sui: nam de re promissa à Deo sumus certi, ipso promisso & iuramento; at verò de existentia promissionis & iuramenti sumus certi, humano testimonio Moysi: vt exemplo Prætoris constat §. 20.

Item Ioann. 4. *Iam non propter tuam loquelam credimus: ipsi enim audivimus & scimus.* Nam Samaritani non meminerẽ revelationis Dei; sed experientiæ & scientiæ suæ: prius enim crediderant, propter testimonium levis mulierculæ; ostendunt autem se

Puente Hurt. de Mendoza.

iam niti meliori testimonio, nempe sermone Christiano.

Ex Patribus non probant plus: illi enim apertè aiunt, nos credere propter Dei auctoritatem & testimonium. At verò Patres non negant, testimonium illud credi propter humanam auctoritatem Ecclesiæ; sed potius Augustinus ait, se credere Evangelium ob auctoritatem Ecclesiæ.

Rationibus agunt primò, quòd fides est divina, donum Dei, infallibilis, & alia. Respondeo, esse divinam: quia eius obiectum formale parziale est Deus. Eadem ratione est donum Dei. Item, quia gratis infunditur à Deo. Infallibilis verò est, quia necessariò attingit testimoniũ verum Ecclesiæ; ab actu autè vero, vt vero, valet consequentia ad obiectũ. Igitur oportet cõtra hæc sententiam nervos & latera contendere.

SVBSECTIO. III.

Primum argumentum contra eam sententiam.

SENTENTIA relata §. 13. adeò est invisa Catholicis omnibus, vt nullus eam ausus. Sanctus Thomas, art. 1. Caietanus, & omnes ex ea factione, solam admittunt auctoritatem Dei revelantem: ex quibus multi, ei adspargunt labem erroris, aut temeritatis. S. Bonaventura in 3. dist. 23. art. 1. quæst. 3. vbi fidei adscribit vnum obiectum formale: quod in ea sententia esse non potest; clariùs autem art. 2. q. 2. Durandus dist. 24. q. 2. num. 4. Gabriel q. 2. art. 1. ante finem, & art. 2. conclus. 1. recentioresque omnes, Bañez, Aragon, PP. Turrianus, & Valentia. P. Suarez, in manuscriptis, disp. 3. sect. 1. conclus. 1. eam damnat erroris. Tandem P. Gretserus tom. 1. pro Bellarmino, tractatu de agnoscendis scripturis Canonicis, cap. 8. sæpius repetit, auctoritatem humanam Ecclesiæ, esse conditionem sine qua non, vt obstat Paræo, & Pappo, alijsque hæreticis, calumniantibus, quòd Catholici censeant, auctoritate humana Ecclesiæ gigni fidem infusam. Quod ipse explicat de conditione sine qua non, vt illis e manibus ansam abripiat calumniæ.

Primum argumentum: fides divina est infallibilis ex obiecto; sed si eius obiectum formale esset auctoritas humana, non esset infallibilis ex obiecto: ergo humana auctoritas nõ est obiectũ formale fidei. Maior adeò est certa, vt negari tutò nõ possit. Primum

S. Tho. q. 1. Art. 1. B. Aug. tom. 5. lib. 21. de Civitate, ait: *nam quæ melior, & validior ratio de rebus redditur, quam cum Omnipotens ea posse facere perhibetur, & facturus dicitur?* Vbi obstruit Ethnicorum ora, irridentium mysteria nostræ religionis; rationem autem reddit, à testimonio infallibili Dei: quod per se notum est, esse immune falsitate. Quod si in obiecto fidei non esset infallibilitas per se nota Ethnicis, nulla esset argumentatio Augustini: quia Deus decipi posset, aut decipere. Sed ex hac sententia infringitur hæc argumentatio: quia constituitur obiectum fidei expositum falsitati, ergo. S. Leo serm. 7. de nativitate, mysteriorum nullam rationem reddit; nisi auctoritatem divinam, cui credimus. Possent autem infideles respondere, esse nugas, quæ fides prædicat: nam revelatio Dei nulla est; sed proponitur falso auctoritate humana mendaci, cui nos credimus. Opus ergo est vindicare fidem ab his calumnijs.

S. Leo.

§. 27.

Ad Heb. 6

Strabus.

Lyra.

1. Thes. 2.

2. Pet. 1.

Pono promissionem Dei, & iuramentum, esse quasdam species loquutionis, & revelationis Dei. Promissio enim, præter internum propositum, addit affirmationem externam beneficii futuri: ultra hæc addit iuramentum invocationem Dei testis; hæc autem non fiunt, nisi formaliter loquendo & revelando. Hinc argumtor ex Paulo ad Hebræos 6. 18. deducite nostræ spei fortissimum solatium ad impossibilitatem, ut Deus mentiatur. *Ut per duas res immobiles (inquit) quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus.* Voluit ergo Paullus nos certos reddere hereditatis futuræ, duplici ratione, utraq; infallibili: nempe promissione, & iuramento. Strabus, *si autem homini, inquit, qui mendax est, per iuramentum creditur, quanto magis Deo credendum est, qui mentiri non potest?* Lyra securitatem deducit ex impossibili mendacio Dei. Quod si fides inniteretur testimonio compoti mendacij, Paullus non concluderet propositum: quia quamvis Deus mentiri non possit, potest physicè mentiri Ecclesiæ; dum precisè utitur auctoritate humana; sic autem labefactatur tota fortitudo solatij. Item 1. ad Thessal. 2. 13. *ideo, & nos gratias agimus Deo, sine intermissione, quoniam cum accipissetis à nobis verbum auditus Dei, accipistis illud, non ut verbum hominum; sed sicut est verè, verbum Dei.* Id autem Paullus ideo adstruit, ut suos obfirmet in fide: quia quæ acceperunt, non acceperunt ut dicta ab homine potente mentiri; sed, ut à Deo impote mendacij. Cui adsonat Petrus epist. 2. c. 1, & *habemus firmiorem propheticum sermo-*

nem, cui beneficiis attendentes. Sermo autem Petri tam certus erat in se, quam propheticus, cum etiam esset propheticus. Rationem autem reddit B. Augustinus: quia Petri testimonium poterat infidelibus esse suspectum: nonnulli enim dicebant Apostolos, homines rudes, deceptos prestigijs Christi. A qua calumnia erat immunis propheticus sermo, factus nullo ante Christum ut hominem. Vnde concludo, Apostolos nervos contendisse, ad probandum, obiectum fidei esse infallibile.

Ratio Augustini.

§. 28.

Obiectio præcludit.

Respondebis, eos loquutos de ipso mysterio revelato, quod Deus testatur, impositum mentiendi, & cui assentimur, propter testimonium infallibile Dei; at vero hæc revelatio pendet à propositione Ecclesiæ, ut ab obiecto. Contra: Apostoli recurrunt ad verbum verè Dei, & non hominum: ad propheticum sermonem; & non Apostolicum, in sensu ex Aug. reddito: & ad impossibilitatem, ut Deus metiatur, ut ex parte obiecti, reddat fortissimum solatium nostræ spei, & assensum undique certum; atqui id nequaquam esset, si auctoritas humana esset obiectum formale fidei: ergo. Probatur minor: quia licet Deo esset impossibile mendacium, & propheticus sermo infallibilis, adhuc, propter fallibilitatem obiecti formalis, deficeret fortitudo solatij: neque haberemus, unde dignosceremus nostrum assensum esse undique firmum: ergo. Probo minorem: nam propheticus sermo & iuramentum Dei cognoscerentur existere, per auctoritatem humanam Ecclesiæ: ergo ex hoc capite deficeret fortitudo solatij. Ut si mihi proponatur à Prætoris promissio iurata Regis, de me donando munere, non sum certus de munere quamvis certissimus de Regia fidelitate: quia non sum certus de veritate Prætoris proponentis. Quia igitur in auctoritate humana proponente mihi iuramentum Dei, non est certitudo physica, neque impossibilitas mentiendi, ideo non possum esse certus de mysterio. Ratio à priori, quia de articulo revelato, & obiecto materiali, non habeo maiorem certitudinem, quam de revelatione, & obiecto formali: sed revelatio est obiectum materiale; propositio autem humana est formale: ergo de revelatione non habeo maiorem certitudinem, quam de auctoritate humana; neque de mysterio, quam de eadem revelatione, & auctoritate: ergo, in credendis mysterijs, deficit fortitudo solatij, quamvis immediate credantur, propter testimonium Dei: quemadmodum conclusio Theologica est minus certa fide, quia deducitur ex principio naturali minus certo.

Ita

§. 29.

Itaque, in obiecto primo fidei debet esse tanta certitudo, quanta in promissione & iuramento Dei impotis mentiri, & quanta in prophetico sermone, alioquin inanis esset argumentatio Paulli, & Petri recursus ad testimonium propheticum. Cur autem Paullus tam diligenter exclusit testimonium hominum, & Petrus testimonium suum, statueruntque aliud solius Dei & Prophetæ, si in ipso primo limine & actu fidei, offendimus testimonio hominum, auferente fortitudinem solatij? Hæc igitur sententia diruit apertè fortitudinis solatij fundamenta, quæ tam accuratè iecerunt Apostoli.

§. 30.

Ratione satis clara probatur eadem maior propositio è §. 26. nempe, fidem esse infallibilem ex obiecto, & hoc ab Apostolis contentum. Nam non videmus clarè mysteria fidei, neque huius certitudinem contemplamur, nisi ex obiecto. Obiectum enim est Philosophis commune principium, ad dignoscendam perfectionem habituum circa illud. Igitur Apostoli, more bonorum Philosophorum, statuerunt puncta fixa in obiecto fidei, ut inde metirentur certitudinem & infallibilitatem fidei. Nam, quando obiectum est supernaturale, illi respondet habitus supernaturalis, quo attingatur proportionatè: entitas enim supernaturalis est cognoscibilis naturâ suâ supernaturaliter. Ex qua entitate, si qua entia naturalia cognoscantur, aut amentur, fit eodem habitu supernaturali: quia obiectum formale derivat in materiale perfectionem illam amoris, aut cognitionis: ut cum charitate amamus substantiam hominis, & visione Dei cognoscimus lapidem. Obiectum autem naturale non petit naturâ suâ habitum supernaturalem circa se; sed naturalem. Quod si ex obiecto formali naturali derivatur amor, aut cognitio circa supernaturalia, talis actus est naturalis: nam actus de obiecto materiali, non est perfectior, quàm de formali. Cum ergo autoritas humana sit naturalis, non eget habitu supernaturali: & cum ex hac autoritate cognoscatur, per te, existentia revelationis divinæ, cognoscetur quidem habitu naturali. Undè constat, Apostolos nobis ostendisse fortitudinem solatij, & certitudinem fidei, ex huius obiecto certo & infallibili.

§. 31.

Adverte, posse per accidens esse habitum supernaturalem circa obiectum naturale: v.g. circa autoritatem humanam Ecclesiæ, & eius veram propositionem. Tunc autem, ex obiecto non possemus colligere, habitum circa illud esse supernaturalem, certum &

infallibilem. Nam obiectum nequaquam illum exigit: ergo ex obiecto non possumus venire in cognitionem certitudinis & infallibilitatis habituum; sed potius, cum nobis aliunde constaret de horum certitudine & infallibilitate, ex illis veniremus in cognitionem de veritate propositionis Ecclesiæ. Itaque ipse habitus esset principium cognoscendi veritatem Ecclesiæ; hæc autem non esset principium cognoscendi certitudinem habitus. Contra verò, ex obiecto supernaturali & infallibili, venimus in cognitionem supernaturalitatis & infallibilitatis habituum. Cum igitur hæc regula aded sit familiaris & certa, illâ vti sunt Apostoli, ut nos facerent certiores de certitudine nostræ fidei, & confirmarent fortitudinem solatij spei.

Probo autem minorem è §. vigesimo sexto; nempe autoritatem humanam Ecclesiæ non esse infallibilem physicè: nam illa autoritas non includit infallibilem assistentiam Spiritus sancti, & est purè humana, ut est cætus plurimorum hominum; sed horum testimonium potest ex duplici capite esse falsum: ergo est fallibilis physicè hæc autoritas. Probo minorem: primum, ex vitio mentiendi: nam *omnis homo mendax*, id est, sibi permissus, est obnoxius mentiendi facultati. Secundò, ex errore intellectus: nam & Propheta Nathan proposuit Davidi, pro voluntate Dei, ut templum ædificaret: in quo deceptus fuit: & Apostolorum Princeps reprehensus fuit ab Apostolo. B. Augustinus tom. 7. lib. 2. contra Donatistas, cap. 1. inquit: *si ergo potuit Petrus non rectè in aliquo ingredi ad veritatem Evangelij, &c.* Recognosce totum illud testimonium. Neque verò nostra mysteria sunt tam clara, quàm Indiarum existentia, quam censent nonnulli non credi; sed sciri ex duplici principio evidenti: nempe, quia infiniti homines affirmant, se vidisse Indias, in quo non potuerunt decipi. Item, impossibile esse, ut tot homines, tot sæculis, convenerint ad mentium, nullo detegente mendacium. At verò homines in revelationibus facile decipiuntur: tum, quia non fiunt omnibus; sed paucis: tum, quia sæpè videmus eos decipi, quibus fieri solent: non modo illas mulierculas; sed interdum ipsos Prophetas, ut patet ex 2. Reg. 7. & ex 3. Reg. 13. 18. Itè, Deus dicitur immittere aliquando Prophetis spiritum erroris: id est, permittere.

Dices primò, obiectum formale fidei esse propositionem veram Ecclesiæ; non verò falsam. Quod si propositio Ecclesiæ sit falsa, non terminabit fidem Dei; sed humanam

§. 32.

Ps. 115. 20.

Nathan.

2. Reg. 7.

Ad Gal. 2.

11.

August.

2. Reg. 7.

3. Reg. 13.

18.

§. 33.

Obiectio 12.

S. Tho. q. 1. Art. 1. falsam. Quemadmodum, in sententia communi, pendet fides, ut à conditione; à propositione vera Ecclesiae: cuius propositio de revelatione, si falsa sit, non est conditio ad fidem. Contra: si sententia communis & hæc, in eadem salebra hærent, levis animi est, inire aliam viam non magis expeditam. Tunc enim volo ego, esse in eadem alea cum cæteris, quando paradoxæ sententiæ nulla fors ostenditur magis æquā.

§. 34.

Animadu.

Adverte; hic posse esse quæstionem de certitudine & infallibilitate obiectiva, & de formali. Obiectum improprie dicitur certum & infallibile: certitudo enim & infallibilitas proprie sunt in actibus intellectus. Nam, qui ita oritur ex suis principiis, ut necessario sit verus, eo ipso, quod a talibus principiis sit, est certus & infallibilis; id est, sine periculo errandi à veritate. Obiectum autem dicitur certum & infallibile, quando eo ipso, quod attingatur, ut est, non patitur actum esse falsum: quia ita connectitur cum obiecto materiali, ut in illud ducat necessario. Obiectum ergo est fallibile, quando fundat cognitionem, ex qua potest oriri actus falsus circa obiectum materiale: quia cum illo non habet necessariam connexionem. Exempli gratia: revelatio Dei est obiectum infallibile respectu mysterii revelati: quia, quamvis illa contingenter existat; tamen eius existentia habet necessariam connexionem cum articulo revelato: fides autem attingit existentiam revelationis exercitam. At verò propositio humana Ecclesiae habet duas contingentias: alteram ad existendum, sicut revelatio; alteram ad veritatem. Quamvis ergo fides attingat existentiam propositionis Ecclesiae; adhuc nihil infallibile physice attingit: quia existentia illius propositionis non habet necessariam connexionem cum revelatione proposita. Item, potest esse certitudo ex parte habitus, propter modum tendendi.

§. 35.

Non disputo nunc, vtrum possit esse habitus infallibilis ex parte modi, circa obiectum ex se fallibile? De quo subsectione 5. Dico tamen hanc sententiam esse §. 13. sic explicatam, esse contra Apostolos adductos §. 27. qui fortitudinem solatii & certitudinem fidei, de futura vita & divinitate Christi, ostendunt, non ex quacumque certitudine fidei, sed ex certitudine & infallibilitate obiectiva: nam illi principio innixi, ostendunt, non posse fidem esse falsam. In hac verò sententia deficit hoc argumentum: quamvis enim posset esse fides infallibilis ex parte modi, circa obiectum fallibile; tamen illa certitudo fidei non potest ostendi ex obiecto; sed potius ex modo fidei, ostenditur veritas ob-

iecti. At fides, de qua Apostoli loquuntur, cognoscitur esse certa, ex obiecto certo: nempe, ex testimonio Prophetico, & promissione, ac iuramento Dei. Recognosce §. 31.

§. 36.

Animadu.

Adverte, aliud esse, actum esse verum; aliud, esse certum. Sæpe enim credimus testimonio hominis verò; non tamē propterea certo. Pone opinionem, actum esse accidentarie verum: ita, ut eademmet substantia possit esse falsa. In hac opinione, hoc numero testimonium posset fide humana falsa cognosci. Pone item opinionem, veritatem non distingui à substantia actus: quamvis ergo ille numero actus, necessario connectatur cum obiecto; adhuc non est certus: quia homo circa idem obiectum potuit mentiri, quod est in se. Nā principia, per quæ loquitur verè, sunt indifferentia ad loquendum falsum: quemadmodum, in alia sententia, idem numero actus est indifferens ad falsitatem. Et quemadmodum, in illa sententia, veritas est suppositio accidentaria substantiæ actus: ita, in alia, actus per essentiam verus, est suppositio accidentaria authoritati humanæ, quæ loco actus veri, potuit dicere falsum. Item, quando attingimus actum verum, etiā attingimus eius veritatem, sive illi sit accidentaria, sive essentialis; actus tamen est fallibilis: quia veritas est contingens ipsi actui, vel authoritati loquentis; quāvis ipsa veritas sit necessario connexa cum obiecto. Actus igitur est absolute fallibilis; & infallibilis secundum quid, & ex suppositione veritatis. Hinc argumentor: veritas testimonij attingitur per fidem, propter loquentis authoritatem, ut propter obiectum formale; ut dixi disputatione 4. §. 8. sed authoritas fallibilis ducit contingenter in veritatem sui actus: ergo. Probo minorem: quia ducit in illam veritatem, per connexionem, quam authoritas habet cum veritate; sed hæc connexio est contingens, & fallibilis: ergo ducit contingenter. Probo minorem: quia authoritas humana indifferens est, ad testimonium verum & falsum: quo differt ab authoritate divina, quæ necessario est determinata ad testimonium verum, cuius veritas cognoscitur necessario, ex ipsa authoritate Dei. Veritas autem testimonij humani, quamvis sit essentialis ipsi testimonio, non connectitur necessario cum authoritate loquentis. Quod est præ oculis habendum, & recognoscenda illa disputatio 4. à §. 4. ubi proposui tres rationes cognoscendi veritatem testimonij: illam, autem solam dixi pertinere ad fidem, quā, ex authoritate loquentis, cognoscitur veritas testimonij. E quibus evidenter patet, in sententia,

quā am

quam impugno, non posse colligi certitudinem fidei, ex infallibilitate obiecti: quod est contra Apostolos adductos §. 27.

§. 37.

Respondetur obiect.

ex §. 33.

Interrog.

Resp.

Quod obijcitur §. 33. esse eandem difficultatem huic sententiæ & communi, est falsum. Nam, in sententia communi, nullus exercetur actus fidei, nisi infallibilis ex obiecto; in hac autem sententia exercentur multa circa obiectum fallibile: ergo, in communi sententia, utimur regulâ infallibili Apostoli; secus in hac. Rogas, quo pacto habeamus fortissimum solatium, si nostra fides pendet à propositione humana Ecclesiæ, ut à conditione sine qua non? Respondeo, aliud esse, vtrum fides sit secundum se infallibilis, non solum ex parte modis; sed etiam ex parte obiecti? Hoc autem aperte monstratur in communi sententia: quia obiecto supernaturali, & infallibili debetur habitus proportionatus, ut dixi §. 30. At verò, in hac sententia, cum obiectum non sit supernaturale, nec infallibile, non habemus, unde probemus infallibilitatem habitus. Aliud autem est, unde cognoscamus, hanc infallibilitatem hic & nunc esse in nostris actibus? Nam secundum se, & in communi, satis ostenditur, fidem, quæ est in tota Ecclesia, esse omnino infallibilem. Respondeo, non posse id evidenter cognosci: neque enim habemus evidentem cognitionem de nostra fide supernaturali. Sumus quidem certi, ex obiecto formali fidei, omnes fideles habere illam certitudinem. Vtrum autem hic numero homo fidem supernaturalē exerceat? nescimus. Sumus verò sæpè moraliter certi, nos exercere fidem supernaturalē: sumus etiam certi metaphysicè, illam fidem esse infallibilem omnino, id quæ scimus ex obiecto. At, in hac sententia, & carentius evidentiâ, quod in particulari habeamus fidem: item carentius principiis obiectivis, ex quibus cognoscamus, fidem illam, quæ est in Ecclesia, & quam nospiè opinamur habere, esse certam, & omnino infallibilem.

SVB SECTIO III.

Secundum argumentum.

§. 38.

Secundum Argumentum.

Gabr. Arag.

SECVM DVM argumentum cōficiunt Gabriel, Aragon, & alij: quia fides, in Angelo & omnibus hominibus, est eiusdem speciei: ergo in omnibus habet idem obiectum formale: quæ duæ propositiones negari non possunt. Sed in Angelo, & singulis hominibus, non habet pro obiecto formali propositionem humanam Ecclesiæ: ergo neque in nobis. Probo

antecedens: quia Angelus non accipit mysteria fidei, per doctrinam hominum; neque Adamus fuit instructus ab alijs hominibus.

Responderi facile potest, habitum per se infusum esse, secundum speciem indifferentem ad Angelum & hominem: & illum qui est in Angelo, potuisse esse in homine, in quo posset pendere, in suis actibus, à doctrina hominum. Imò Angelus potuisset mysteria fidei doceri ab homine. Beata enim Virgo rectè potuit esse Angelorum doctrix. Id quod explicatur ex exemplo quantitatis, quæ secundum se apta est divisioni; in celo autem est divisioni inepta: non quidè per se, sed per accidens, ratione subiecti inepti divisioni. Ad argumentum distinguo minorem: fides in Angelo, & Adamo non habuit pro obiecto propositionem Ecclesiæ actualiter, & per accidens, concedo antecedens; non potuit habere per se, nego. Equidem, etiâ in sententia communi, ita est respondendum: si enim habitui Angelico secundum se, repugnat dependentia ab autoritate humana, ut à conditione, specie differt à nostro. Nam essentialis repugnantia ad aliquam conditionem, arguit essentialem distinctionem ab habitu habente essentialem aptitudinem ad illam, propter prædicata repugnantia, quæ utrique conveniunt.

Hoc argumentum sic efformo: actus angelici & Adamici, habuerunt diversum obiectum formale primum ab obiecto nostrorum actuum; sed actus diversorum obiectorum formalium, non sunt eiusdem habitus in specie: ergo habitus Angelicus & noster, sunt diversarum specierum. Minor probatur, quia diversitas obiecti formalis primarij discriminat habitus. Adverte, à me non probari, habitum Angelicum habere obiectum aliquod, quo noster careat; sed probari tantâ diversitatē obiectorum, non posse eodē habitu comprehendere. Nā inter hæc obiecta, sunt autoritas humana & divina, & earum testimonia, quæ sibi vendicant habitus specie distinctos: quia humana & divina tantum differunt, ut attingantur habitibus distinctis. Quod confirmo exemplo charitatis in Deum, quæ distinguitur specie, à charitate morali in proximum: inter dulia & latria specie differunt, quia dulia respicit excellentiâ creatam; increatâ latria: ergo eadē ratione, fides attingens semel autoritatem & testimoniū Dei sola, specie differt à fide attingente autoritatē Dei & humanâ. Ostendâ autem, Prophetas non indigere aliquo testimonio, ad credendâ existentiam revelationis Dei.

Dices primo: actus charitatis habent diversa obiecta formalia, quæ amplectitur idē habitus: ergo idē poterit esse in fide.

§. 36.

Resp.

§. 40.

2. argumentum melius proponitur.

Confirmat: exemplis.

§. 41.

1. Obiectum Respond.

5. Tho. q. Mala consequentia : posset etiam deduci
1. Art. 1. contra distinctionem Latriæ, & Dulæ;
 charitatis Dei, & proximi. Distinguo igitur
 antecedens: habent obiecta diversa, distin-
 cta à natura divina, sola ratione nostra,
 concedo antecedens; habent obiecta distin-
 cta à natura divina, & tam dissimilia
 inter se, quantum creata & increata, nego
 antecedens & consequentiam. Quia autho-
 ritas humana & divina tantum distinguun-
 tur, quantum Deus & accidens.

§. 42. Dices secundò, fidem amplecti autori-
2. Obiectio tatem divinam & revelationem, quæ distin-
 guuntur specie: ergo rectè poterit attingi
 per fidem autoritas humana cum divina.
Respond. Distinguo antecedens: possunt attingi vno
 actu primo fidei, quin attingatur aliò etiam
 primo, nego antecedens; possunt attingi
 per omnes actus primos, concedo antecede-
 dens, & nego consequentiam. Nam, in sen-
 tentia, quæ impugno, nos attingimus pri-
 mo actu fidei autoritatem humanam &
 divinam simul; Angelus autem & Adamus
 non attigerunt, nisi solam autoritatem
 Dei. Itaque potest aliquis habitus habere
 pro obiecto partiali Deum: item & creatu-
 ram; vtrumque autem pro obiecto adæ-
 quato: ut patet in fide & spe. At verò re-
 pugnat ex natura habituum, posse adæqua-
 tè moveri à solo Deo, per unum actum pri-
 mum; & per alium, dependere à creatura.

§. 43. Dices tertio, autoritatem Dei cum suo
3. Obiectio testimonio, non posse patere, nisi per au-
Resp. thoritatem humanam. Contrà: Prophetis
 patet revelatio cognita per fidem, absque
 autoritate humana: ergo illa fides Pro-
 phetæ distinguitur specie à nostra, quæ de-
 pendet ab aliò obiecto formali. Item hac de
 re est disputatio: quia enim sequeretur fi-
 dem Prophetæ & nostram esse distincta-
 rum specierum (quod est absurdum) cogi-
 mus adversarios, ut fateantur, propositionem
 humanam Ecclesiæ non esse obiectum
 formale fidei; sed conditionem sine qua
 non, in aliquibus actibus.

§. 44. Confirmatur: inter obiecta partialia fi-
Confirmatur. dei, essent multa sibi vendicantia habitus
 specie distinctos: ergo. Probo antecedens:
 quia autoritas Angelica potest esse obiectum
 formale fidei: nam homo potest ab
 Angelo imbui præceptis fidei; at verò au-
 thoritas Angelica poscit habitum distinctum,
 sicut & dignitas poscit distinctum
 cultum. Item miracula maximè differunt à
 sanctitate, autoritate Ecclesiæ, & testimo-
 nio Martyrum. Cum igitur pietas in pa-
 trem, sit distincta à gratia in ceteros bene-
 ficos, quidni & fides in tam distincta testi-
 monia & veritates? Cur autem eadem fi-
 des attingat revelationes specie distinctas,

præsto est ratio: quia obiectum præcipuum
 fidei est autoritas divina cum suis actibus
 secundis loquendi, quorum veritas cog-
 noscitur per ipsam autoritatem. Omnia
 igitur testimonia, quæ movent ad assensum
 testatiper, autoritatē Dei prius cognitā,
 pertinent ad fidem; testimonia verò, quo-
 rum veritatem credimus ex autoritate
 creata, non pertinent ad fidem divinam.

SUBSECTIO V.

Tertium argumentum.

DIXI §. 35. disquirendum fore in
 præsentī, vtrum possit esse fides
 supernaturalis infallibilis, circa
 obiectum fallibile? Canus, P. Suarez & alij
 censent, non posse esse habitum certum cir-
 ca obiectum incertum. Primum arbitror,
 obiectum contingens posse cognosci habi-
 tu infallibili ex parte modi. Probatur pri-
 mò, quia revelatio divina, in sua existentia,
 est obscura & contingens; & tamen cog-
 noscitur actu infallibili fidei infusæ: ergo
 potest esse obiectum contingens cognitum
 habitu infallibili. Secundò probatur à priori:
 quia non repugnat habitum per se infu-
 sum versari circa suum obiectum, ut exis-
 tens re ipsa, ita, ut nullum actum exerceat,
 nisi existente obiecto; sed ille habitus esset
 infallibilis, & obiectum contingens: ergo
 de obiecto contingenti potest esse habitus
 infallibilis. Minor patet: quia tunc omnino
 repugnaret habitum falli: nam repugnaret
 cognoscere rem, nisi existentem. Itaque si
 ille habitus dicat: *Petrus currit*, iam suppo-
 nit Petrum currentem re ipsa; habitus au-
 tem supponens necessario Petrum curren-
 tem, non potest falli, affirmando Petrum
 currere. Quo distinguitur infusa fides ab
 humana: quod hæc est de testimonio vero,
 & existente realiter, vel apparenter; illa ve-
 rò de obiecto existente, & vero realiter, &
 non solum apparenter. Probo autem maiorem
 primò, quia potentiæ sensitivæ non
 movetur ex natura sua, nisi ab obiecto exis-
 tente realiter: ergo poterit esse habitus per
 se infusus supponens obiectum existens: sin,
 assignent duas propositiones reciproce cō-
 tradicentes, quæ sequantur hunc habitum. Sic
 scientia visionis est infallibilis: item scientia
 creata per se infusa, quia semper supponunt
 existentias rerum, quæ ex suppositione,
 quòd existant, iam non possunt non exis-
 tere, neque actum reddere falsum.

His positis, dico primò: veritas testimo-
 nij humani Ecclesiæ potest immediate cog-
 nosci,

§. 45.
1. Opinio.
Canus.
P. Suarez;

§. 46.
1. Conclus.

nosci, per habitum per se infusum. Probat-
 tur ex dictis §. 45. quia sicut non repugnat
 habitus, qui cognoscat actum realiter exis-
 tentem, & non apparenter tantum; ita non
 repugnabit habitus cognoscens veritatem
 testimonij Ecclesiæ existentem realiter, &
 non apparenter tantum. Ex hoc actu, po-
 test sequi necessariò alius, circa rem dictam
 ab Ecclesiâ, hoc syllogismo: *Omne quod verè
 dicitur, est, sed Ecclesiâ dicit verè, esse revelatio-
 nem de incarnatione: ergo est.* Maior propo-
 sitio est evidens: minor est tam per se nota il-
 li habitui, quam existentia revelationis est
 per se nota nostræ fidei; consequentia au-
 tē negari non potest. Quare, sententia pro-
 posita §. 13. iam dat habitui fidei obiectum
 habens necessariam connexionem cum re-
 velatione; illud autem obiectum est veritas
 testimonij Ecclesiæ. Aduerte tamen, hanc
 illationem sequi per se ex actibus superna-
 turalibus, propter modum tendendi infalli-
 biliter in obiectum: vnde, ex suppositione
 actuum præmissarū, sequitur necessariò actus
 cōclusionis, cui cōclusioni est essētiālis illa
 suppositio. At verò respectu obiecti, nō se-
 quitur per se actus infallibilis; sed per acci-
 dens: nā, cum obiectū formale sit naturale,
 non petit per se modum infallibilem, ex
 parte habitus. Item, quamvis veritas actus
 habeat infallibilem connexionem cū obie-
 cto; at per accidens est testimonio humano
 Ecclesiæ, esse verum: nam vel ille numero
 actus potuit physicè esse falsus: vel pro actu
 vero subrogari potuit falsus. Quia ergo ve-
 ritas cognoscitur in testimonio humano,
 cui physicè contingens est, ideò ex parte
 obiecti, non est consequentia necessaria ab-
 solutē, sed secundum quid. Vnde, si cognos-
 ceretur actu humano, vt petit, cognoscere-
 tur actu indifferenti physicè ad veritatem
 & falsitatem. Quia verò illa suppositio ac-
 cidentaria testimonio humano, est essen-
 tialis habitui per se infuso; ideò actus super-
 naturalis cōclusionis sequitur per se abso-
 lutē ex supernaturalibus actibus præmissa-
 rum. At quia hæc suppositio essentialis ha-
 bitui infuso, est contingens habitui natura-
 li; ideò habitus naturalis est contingens ad
 cōclusionem falsam: quia circa veritatem
 testimonij humani, potuit esse præmissa
 naturalis falsa.

§. 47.
 2. *Conclus.*

Dico secundò: veritas testimonij huma-
 ni non potuit habitu per se infuso cognos-
 ci, ex autoritate humana Ecclesiæ, tanquā
 per obiectum formale. Ita arbitror opina-
 tos Canus, Aragonem, Bañez, P. Suarez &
 alios, tam veteres, quam novos, invrentes
 notam erroris opinioni propositæ §. 13.
 Probat, quia habitus supernaturalis dedu-
 cit obiectum materiale ex formali, conse-

quentiā infallibili; sed ex autoritate hu-
 mana, non potest deduci, infallibili conse-
 quentiā, necessaria veritas testimonij huma-
 ni: ergo ex autoritate humana, vt ex ob-
 iecto formali, non potest deduci, per habi-
 tum infusum, veritas testimonij humani.
 Minor probatur, quia deducere necessariò
 vnum ex alio, est assentiri, cōclusionē de-
 duci, ex eo quòd præmissæ ponantur; &
 ita deduci, vt non possit oppositum esse, ex
 suppositione præmissarum. Nam obiectum
 formale syllogismi, necessariam habet con-
 nexionem cum obiecto materiali, quod est
 conclusio, vt ex Aristotele ostendi disp. 5.
 §. 16. Sed ex autoritate humana disposita
 in syllogismo, nō sequitur necessariò, neces-
 sitate physica, veritas testimonij: nam cum
 ijsdera præmissis potuit testimonium phy-
 sicè esse falsum; ergo ex autoritate huma-
 na, non potest necessariò deduci veritas tes-
 timonij humani. Probo minorem, quia au-
 thoritas humana, quantumcumque dispo-
 natur in præmissis, est indifferens ad testi-
 monium verum, vel falsum: ergo ex illa
 non deducitur necessariò verum, cum pos-
 sit & falsum. Probo antecedens, quia autho-
 ritas humana non continet, nisi principium
 loquendi, cum intellectu cognoscente obie-
 ctum, & voluntatis inclinatione, ad loquen-
 dum quòd sentit; sed hæc sunt indifferentia
 ad loquendum falsum: nam in intellectu po-
 test esse error, & cum illa inclinatione vo-
 luntatis, potest esse voluntas fallendi: ergo,
 quantumcumque disponatur autoritas hu-
 mana, est indifferens ad verum, vel falsum.

Confirmatur: non potest autoritas hu-
 mana Ecclesiæ hoc modo disponi: *Omnis
 propositio humana Ecclesiæ, est necessariò vera;
 ex eo quòd sit ab autoritate humana Ecclesiæ.*
 Hæc enim vniuersalis propositio est falsa:
 quia ex eo præcise, quòd Ecclesiâ loqua-
 tur autoritate humana, non loquitur ne-
 cessariò verum, necessitate physica; vt dixi
 §. 47. Neque item disponitur hoc modo:
*autoritas Ecclesiæ habet repugnantiam cum
 falsitate:* id enim etiā est falsum. Neque
 item ita disponitur: *Ecclesiâ hic & nunc lo-
 quitur verum, quia habet autoritatem huma-
 nam:* quia, quamvis id ita sit, non potest au-
 thoritas humana esse principium obiectiū
 id cognoscendi. Nam in autoritate huma-
 na considerata in actu primo, tantum repe-
 riuntur cognitio, & inclinatio ad verum,
 quæ secundum se & in actu primo, non ha-
 bent necessariam connexionē cura actu ve-
 ro: ergo ex autoritate in actu primo, non
 potuit cognosci veritas testimonij actua-
 lis. At verò, præter autoritatem in actu
 primo, non reperitur, nisi loquutio: hæc &
 eius veritas debent cognosci immediate,
 quæ

§. 48.
Cōfirmat.

Canus.
 Arag.
 Bañez.
 P. Suar.

S. Tho. q. 1. Art. 1. quæ non sunt autoritas; sed effectus autoritatis. Vnde concludo evidenter, autoritatem humanam, non posse esse principium deducendi necessariò veritatem sui testimonij. Hæc accipe de physica necessitate; de morali autem alibi loquar.

§. 49. Probo primam maiorem propositionem **§. 47.** nempe, habitum per se infusum deducere infallibiliter obiectum materiale ex formali: quia habitus per se infusus non est expositus errori; sed habet certitudinem absolutam & infallibilem, vt de actibus fidei ostendam disp. 18. & 19.

§. 50. Dices primò, id fieri posse, attingendo **1. Obiectio** autoritatem humanam Ecclesiæ: sicut attingendo veritatem actus, potest infallibiliter deducere obiectum, infallibilitate se tenente ex parte habitus; quamvis non ex parte obiecti per se. Contrà: infallibilitas ex parte modi, attingit aliquid in obiecto formali, necessariò connexum cum materiali; sed in autoritate humana (quæ est intellectus & inclinatio voluntatis) nihil tale reperitur, quia illa duo sunt indifferentia ad verum, vel falsum: ergo. Probo maiorem: primò, exemplo adducto ab arguente: nam actus seu testimonij verum, ratione veritatis, habet connexionem cum obiecto: quam connexionem habet veritas ex natura sua, eandemque connexionem supponit, & attingit habitus fidei. Secundo probatur, quia si ex parte obiecti formalis, omnia quæ attinguntur, sunt indifferentia ad verum & falsum: qua ergò ratione fundari potest modus infallibilis ex parte habitus? sicut in sola omnipotentia Dei, non potest cognosci aliquis effectus existens: quia omnipotentia est indifferens ad existentiam & non existentiam effectus; quamvis Deus illum faciat, quia est omnipotens. Quamobrem ex autoritate Dei colligit fides veritatem revelationis; quia cum illa habet necessariam connexionem; existentiam autem revelationis non colligit fides ex autoritate Dei: quia non con necitur cum illa necessariò.

Respond. Dices secundò, ex propositione humana Ecclesiæ, deduci existentiam revelationis. Respondeo primò, non deduci, tanquam ex obiecto formali; sed tanquam ex conditione sine qua non. Respondeo secundò, non deduci ex quocumque testimonio Ecclesiæ; sed ex testimonio vero, quod ratione veritatis, habet connexionem cum obiecto: quam connexionem & veritatem essentialiter supponit fides infusa. At verò autoritas humana nihil habet, quod attingatur, habens connexionem aliquam cum testimonio vero, magis quam cum falso.

§. 51. Dices secundò, ex propositione humana Ecclesiæ, deduci existentiam revelationis. **2. Obiectio** Respondeo primò, non deduci, tanquam ex obiecto formali; sed tanquam ex conditione sine qua non. Respondeo secundò, non deduci ex quocumque testimonio Ecclesiæ; sed ex testimonio vero, quod ratione veritatis, habet connexionem cum obiecto: quam connexionem & veritatem essentialiter supponit fides infusa. At verò autoritas humana nihil habet, quod attingatur, habens connexionem aliquam cum testimonio vero, magis quam cum falso.

§. 52. Dico tertio: assensus ille de quo **3. Conclus.** §. 46.

non potest esse fidei. Probatur evidenter, ex disp. 4. à §. 2. vbi ostendi, ex tribus modis cognoscendi veritatem testimonij, solum pertinere ad fidem illum, quo ea veritas cognoscitur ex autoritate loquentis: quod non est opus repetere. Vnde deduco, contra opinionem **§. 13.** hanc fidem, non fore fidem in Ecclesiam, neque habituram, vnde cognosceret veritatem Ecclesiastici testimonij; sed, in ea sententia, esse easdem angustias, quæ in communi. Nam vt, in communi, existentia revelationis est obscura, & indiget propositione humana Ecclesiæ: ita veritas testimonij Ecclesiæ est obscura, & indiget alio obiecto eam indigitante. Hoc autem obiectum nullum est: ergo recidit hæc sententia in angustias easdem, in quas communis. Neque audeo, eam sententiam dicere esse probabilem: cum neque virginti ratione probetur, & improbetur efficacibus, sitque Catholicis omnibus invisa, & solis hæreticis grata, vt calumniatur Catholicis, quod autoritati humanæ tam certò assentiatur, quam divinæ; immò certius, in multorum sententia, opinantium certiorē esse actum de obiecto formali, quam de materiali. Nam autoritas humana est obiectum formale; revelatio autem Dei, materiale: ergo certius assentiremur testimonio humano, quam divino. Hanc eandem sententiam, in alio sensu, latè impugnabo disp. 13. sect. 9.

SVBSECTIO VI.

Argumenta soluta.

PRO sententia **§. 13.** præter argumentum **§. 12.** solvendum **§. 79.** & **84.** arguitur primò: quia Deus per Apostolos & Prophetas, se nobiscum gefsit, vt Rex cum subditis per legatum, cui vult credi. Respondeo, etiam Deum, velle credi legatis suis, duplici fide: divina, propter revelationem Dei loquentis per illos: & humana, propter propriam eorum autoritatem. Quia verò illæ autoritates tam sunt ab similes, vendicant sibi duas fides; autoritas autem Regia & legati, sunt eiusdem rationis, spectantes ad eandem specie fidem.

Secundò, quia Christus Dominus eā fidem exegit, quæ non excluderet rationes humanas. Ioann. 4. *Multi crediderunt in eum, propter verbum mulieris.* Itē c. 10. *Si mihi non vultis credere, operibus credite,* & c. 11. *Lazarus mortuus est: & gaudeo, propter vos, vt credatis.* Respondeo vno verbo, omnia illa, vt habent aliquid humanū, esse cōditionem sine qua non

§. 53.
1. Argum.

Respondet.

2. Argum.

Ioan. 4.
10. 11.

Respond.

non; non verò obiectum formale.

Tertio: quia Apostoli nunquam distinxerunt fidem divinam ab humana, ex hac diversitate revelationis Dei & propositionis humanæ; immò B. Augustinus de fide & operibus inquit, fidē sine operibus esse Dæmonum: & de spiritu & litera, cap. 34. ait, credi non posse, nisi aliqua ratione suadeatur. Respondeo, constare à §. 27. quid fenserint Apostolorum Principes. Ad Augustinum (abstineo à sententia Durand., constituyente in Dæmone fidem per se infusā) respondeo, nihil inde probari. Nam si fides sit de revelatione immediatē, vel mediatē; de propositione autem humana sit, vel tāquā de obiecto, vel tāquā de conditione: rogo, vtrum Dæmones habeant fidem per se infusā; vel non? Si habent, quid infertur contra nos, in hac parte, de obiecto formali? Si non habent, quorsum argumentantur? Dicitur autem fides Dæmonum, quia sine operibus non iustificat: & nihil habet fidelis, quo gloriatur de filiatione Dei, sine qua inanis est omnis gloria. Nam etiam cum demonibus convenimus, in credendo; quamvis discriminemur, in modo credendi; vtrumque verò est inane ad vitam æternam, sine operibus. Est autem opus suasio humana, vt conditio; non verò vt obiectum formale: vide disp. 59. de fide Dæmonum.

§. 56.

Quarto: assensum de revelatione non resolvi in alium, videtur excogitatum à recentibus Theologis, sine gravi fundamentō. Respondeo, constare à §. 25. hanc opinionem semper fuisse communem omnibus Philosophis novis, & antiquis; adeo vt oppositam censeant errorem redolere. Fundamenta verò ieci à §. 27. Hæc autem argumenta, pro contraria sententia, vel halitu dissipantur. Est quidem grave, quod proposui §. 12. eiusque solutionem per tam longos anfractus disquirimus.

SECTIO III.

Propositio humana Ecclesia est conditio sine qua non.

DOCTORES scholastici variè torquentur, vt argumento respondeant. Inter quos accuratius, & doctius respondit P. Valentia quæst. & punct. 1. Cuius doctrinam, opus est, vt accuratè etiam examinemus.

§. 57.
Scholastici
argumento
variè res-
pondent.
P. Valent.
accuratius!

SVBSECTIO I.

Opinio P. Valentia,

QVI distinguit asseverationē Ecclesiæ de articulo fidei, ab ipsius Ecclesiæ propositione, de revelatione divina v.g. dicat Ecclesia: *iustitia est inherens iustis*, hæc est asseveratio de iustitia inherente. Dicat item Ecclesia: *Deus revelavit Isaia incarnationē*. Hæc est propositio de revelatione, per quam Ecclesia proponit fidelibus credendam revelationem Isaia. Asseverationem, dicit P. Valentia, esse revelationem, sicut est, quæ fit Propheti, esseque obiectum formale partiæ le fidei, in quo illi assentior; propositionem autem in Ecclesiæ dicit esse; respectu nostri, conditionem sine qua non. Quod probat: quia propositio Ecclesiæ est actus fidei per se infusus, existētis in proponēte ipso: ergo non est obiectum fidei: probat antecedēs, quia illi actus habet pro obiecto divinam revelationem, quæ est obiectum proprium fidei. Consequenter etiam probat, quia vnus actus fidei non est obiectum aliud actus eiusdem fidei: ergo. Probat antecedens, quia sumpta hinc tota collectio actuum fidei infusæ: illa collectio, neque in toto, neque ex parte est obiectum, quos habet; sed continet omnes actus, per quos habitus tendit in suum obiectum.

§. 58.

Eius opi-
nio.

Contra: hæc ratio non diluit argumentum ven-
tum è §. 12. Nam propositio Ecclesiæ est præcognita ante revelationem, & ducit necessariò in revelationem ipsam, ergo est obiectum formale revelationis. Consequentia patet ex disp. 5. sect. 3. Antecedens patet, quia ab actu fidei ad obiectum valet consequentia: nam actus fidei est necessariò verus; sed ex P. Valentia, ille actus fidei: ergo habet necessariam connexionem cum obiecto, & ad illud valet consequentia. Quod si hoc est absurdum, dicendum alterum è duobus: vel propositionē Ecclesiæ non esse actum fidei infusæ; vel fidem non habere obiectum adæquatè distinctum ab omnibus suis actibus.

§. 59.

P. Valent.

§. 60.

2. impugn.

Contra secundò: actus fidei infusæ est obiectum aliud actus eiusdem fidei infusæ: ergo tota collectio actuum fidei non est de obiecto distincto adæquatè ab eadem collectione. Probo consequentiam, quia in illa collectione reperitur aliquis actus, qui est obiectum alterius actus eiusdem collectionis. Nam si vnus actus attingit alium, iam non vagatur tota collectio extra se ipsā: ergo ex eo quod propositio Ecclesiæ sit actus fidei infusæ, non propterea excluditur.

S. Tho. q. 1. tur ab obiecto eiusdem fidei. Primum antecedens probatur, quia Deus potuit revelare Ioanni fidem Petri, & fidem ipsiusmet Ioannis; sed tunc per fidem cognosceretur fides actualis Petri & Ioannis: ergo vnus actus fidei potest esse obiectum aliud. Maior patet, quia Deus cognoscit fidem Petri, sicuti est, & potest eam dicere, sicut cognoscit: ergo potest eam loqui. Equidem, quis dubitet Deum posse mecum sermocinari de fide & infidelitate aliorum? Probo nunc illam fidem cognosci per fidem: quia obiectum formale fidei sunt autoritas & revelatio Dei; materiale autem est, quidquid per illas cognoscitur; sed tunc fides Petri esset revelata, & cognosceretur per autoritatem & revelationem: ergo tunc fides Petri esset obiectum fidei.

§. 61.
Obiectio.
Respond.

Dices, posse vnum actum fidei esse obiectum materiale aliud; non verò formale. Contrà: ergo, accepta ex vna parte tota collectione actuum fidei, & ex alia, tota collectione obiectorum, non potest secunda collectio adæquatè distingui à collectione prima: ergo præcisè, ex distinctione obiecti adæquati à collectione omnium actuum, non rectè probatur repugnare, cognosci per fidem propositionem Ecclesiæ: cui fundamento innititur P. Valentia. Præterea, nulla redditur ratio, ob quam repugnet, actum fidei esse obiectum formale illius, magis quàm materiale. Nam, cum habitus per se infusus sit vniversalis, more potentialium, poterit vno actu reflectere in aliud, vt id præstat intellectus. Ostendam item, posse actum fidei esse obiectum formale aliud disp. 13. agens de loquutione Dei.

§. 62.

Ad hæc: actus internus fidei Ecclesiæ, non est obiectum magis cognitum per se, quàm revelatio ipsa, quam proponit: ergo, vt hæc pendet à propositione Ecclesiæ, ita actus fidei eiusdem Ecclesiæ pendet ab alio obiecto cognito. Probo antecedens, quia fides Prophetæ, & cuiusvis hominis, tam obscura est mihi, quàm prophetia eiusdem hominis. Consequentia patet, quia propter eam obscuritatem eget prophetia alio obiecto magis claro, quo manuducamur ad ipsam prophetiam: ergo etià fides indiget alia manuductione ad se. Et sicut hæc fides manifestatur à fideli, per verba externa: ita & prophetia manifestari poterit. Vnde interdum Prophetæ dicebant: *hæc dicit Dominus, factum est Verbum Domini*; interdum verò prædicabant mysteria ipsa, quin meminissent revelationis. Vt David: *dixit Dominus Domino meo*, & Christus Dominus id passim dicebat.

Psal. 109.

§. 63.

Adde à P. Valentia non responderi huic quæstioni, quâ rogatur: vtrum autoritas

& humana propositio Ecclesiæ sit obiectum formale fidei; an sola conditio? nam alterum è duobus necesse est esse. Actus autem fidei Ecclesiæ non fit autoritate humana illius; sed virtute supernaturali fidei: qui actus habet infallibilem connexionem cum obiecto materiali. In quo, non habent vim argumenta, quæ fiunt pro sententia communi, deducuntur oppositam ad absurda incertitudinis in obiecto formali.

Ad argumentum ex §. 58. primò nego antecedens: nam supernaturalis propositio Ecclesiæ non est actus fidei distinctus à prophetia; sed est actus prophetiæ, non secus ac asseveratio eiusdem Ecclesiæ est revelatio Dei. Itaque Deus revelat Ecclesiæ revelationem Isaïæ, quam cognoscit ipsa Ecclesia per prophetiam: sicut cognoscit articulum, cum illi revelatur. Recognosce §. 60. vbi ostendi, Deum posse loqui mecum fidem aliud. Quo autem obiecto formali Ecclesia movetur per prophetiam ad aliam revelationem? dico eodem, quo ex P. Valentia, movetur per asseverationem ad articulum: ipse viderit, quodnam sit illud? de quo agendum disp. 13. Fides verò versatur circa revelationem, per actum, qui non fit loquutio Dei; at propositio divina Ecclesiæ est loquutio Dei. Vtrum autem distinguatur omnes actus fidei ab omnibus prophetiis? dicam eadem disp. 13.

Secundò, nego idem antecedens ex §. 58. quia non agimus de autoritate supernaturali; sed de humana. Tertiò, nego consequentiam, vt patet ex §. 60. & 61. nam habitus fidei est directus, & reflexus. Est autem commune cuiusvis habitui reflexo, posse per vnum actum attingere aliud elicitedum ab ipso habitu, vt contingit ipsis potentijs.

§. 64.
Ad arg. è
§. 58.
Resp. 1.

§. 65.
Resp. 2.

SVBSECTIO. II.

Aliorum responsa.

EX P. Turriano reddi potest hoc discrimen: fides non est discursiva à propositione Ecclesiæ ad obiectum revelatum: ergo propositio Ecclesiæ non est obiectum formale fidei. Quod argumentum ipse fecit contra revelationem; & ego impugnavi disp. 5. §. 23. Quibus addo, hoc argumento non discriminari revelationem Dei, à propositione humana Ecclesiæ; cum tamen ex communi sententia, magnum sit discrimen, ob certitudinem & infallibilitatem revelationis, & incertitudinem propositionis humanæ.

§. 66.
Alia respō
sio.
P. Luis.

Aragon §. quarta conclusio, ait, propositionem

§. 67.
Arag.

tionem humanā Ecclesiæ, esse in fide, quod in disciplinis, doctrina magistri, quæ est conditio sine qua non; non verò formale obiectum. Quod mutuatus fuit ex Cano. Affert uterq; Samaritanos obijcientes mulieri: *Iam non propter tuam loquelam credimus: ipsi enim vidimus.* Cumque rem inculcent tertio quoque verbo, nusquam discrimen reddunt.

§. 68. Hoc facile refello: nam auditores solent non penetrare vim argumenti propositi à magistro: tunc assentiuntur, non scientia; sed humana fide innixa auctoritati præceptoris, ut obiecto formali: ut faciunt, qui iurati subscribunt alicui auctori. Si autem auditores callent argumēti nervos, nequaquam moventur auctoritate magistri; sed convenientia ipsa obiecti. v.g. si demonstratio est à priori, moventur per causam ad effectum; vel è contrà, si est à posteriori. magistri verò præcepta præcise serviunt ad excitandam apprehensionem, aut speciem evidentem obiecti, cui assentiuntur, propter convenientiam subiecti & prædicati. Neque aliter serviunt verba magistri, quam si dicerentur à psitaco, aut essent scripta in pariete. Quod si etiam movet auctoritas magistri, exercentur simul fides humana & scientia. At in nostra fide longe aliter se res habet: cum enim existentia revelationis sit omnino obscura, auctoritas humana Ecclesiæ eam indigitat, illam faciens credibilem: non præcise, quia de illa præbet species; sed quia ipsa auctoritas est argumentum probans existentiam revelationis: ut, in physica, existentia effectus, est argumentum probans causam: ergo, ut effectus est obiectum formale causæ, ita auctoritas Ecclesiæ, est obiectum formale ducens in revelationem. E quibus patet adhuc stare argumentum è §. 12.

§. 69. *Responsū.* P. Suarez disp. 3. sect. 2. §. *dices inde*, ait, revelationem esse, quasi unionem Dei in esse obiecti credibilis cum fide, ac propterea pertinere ad obiectum formale illius, & non esse conditionē sine qua non: quemadmodum unio materiæ & formæ, est de ratione formali compositi. E quibus videtur concludi, propositionem humanam Ecclesiæ non esse obiectum formale: quia non est unio Dei cum fide. Nam auctoritas diuina in actu primo, constituitur per potentiam loquendi infallibiliter; in actu autem secundo, constituitur loquutione actuali infallibili: quemadmodum pars informativa constituitur informans actu per informationem: quæ autem non sunt informatio, non pertinent ad rationem formalem informandi. Ita propositio humana Ecclesiæ, quia non est loquutio Dei; sed

hominum, non pertinet ad rationem formalem uniendo Deum cum habitu; sed tantum est conditio sine qua non.

Hæ sunt metaphoræ. Fateor propositionem humanam non pertinere ad rationem formalem constituentem Deum loquentem; at non propterea excludetur ab obiecto formali fidei. Nam per fidem humanam possumus credere, Deum loqui, moti tamquam obiecto formali, propositione & auctoritate humana: ergo similiter id poterit esse in fide divina. Ratio à priori, quia cum Deus loquens, sit obiectum omnino obscurum, quamvis in ratione loquentis non pendeat aliunde, neque in ratione formali, neque in conditione sine qua non; at interminanda cognitione, pendet aliunde, & ut pendet à propositione humana, ut à conditione, quid ni, & ut ab obiecto formali? Ad argumentum ergo, nego Deum adæquatè esse unitum fidei, per solam revelationem, propter eius obscuritatem; ac propterea in ratione obiecti pendet etiam à propositione humana Ecclesiæ, quæ prius cognita ducit in cognitionem revelationis, quod est esse obiectum formale. Unde sumitur discrimen, quia applicatio materiæ formæ & unionis, est unio earumdem, quæ cum accidens sit, est extra essentiam substantiæ, & non habet alium effectum formalem, nisi suum subiectum in loco constituere; unio autem non habet hunc effectum formalem; sed alium. At verò propositio Ecclesiæ movet ad revelationem ut cognita, sicut ipsa revelatio ut cognita movet ad mysterium: ergo sicut revelatio est obiectum formale mysterij, ita propositio humana Ecclesiæ erit obiectum formale revelationis, illique convenient omnes metaphoræ, quibus loquimur de obiecto formali, ut esse formam extrinsecam habitus, specificativum illius, &c.

§. 70.

Ad arg.

SVBSECTIO III.

Primum discrimen.

REFRICO memoriā quæ dixi sect. 2. præsertim §. 15. 16. & 17. item §. 63. Ecclesiam pollere duabus auctoritatibus indicendo. Altera est supernaturalis, quæ non est in Ecclesia, nisi ut in instrumento; est autem in Deo loquente per Ecclesiam, cui infallibiliter assitit, ne possit errare. Item in miraculis est aliquid supernaturale, incapax deceptionis. De hac auctoritate divina non est hæc controversia: nam propositio divina Ecclesiæ, tam

§. 71.

S. Tho. q. 1. Art. 1. tam est loquutio & revelatio Dei, quam revelatio facta Isaia: ut cum P. Valentia dixi §. 58. dicturus latius disp. 13. hæc ergo revelatio Ecclesiæ est obiectum formale fidei, non secus ac revelatio Isaia. Neq; sententia proposita §. 13. agit de hac auctoritate. Altera auctoritas est purè humana, in qua nihil est divinum, nec supernaturale physicè impossibile cum deceptione.

§. 72.

Pono totam hanc auctoritatem humanam, & propositionem, secundum se, & physicè consideratam, esse capacem, tum erroris ex parte intellectus, tum mendacii ex parte voluntatis; quamvis moraliter neutrius sit capax. Hanc doctrinam apertè cōstat esse Melchioris Cani, Dominici Bañez, P. Suarez, Durandi, S. Bonavent. & aliorum, quos adduxi §. 14. & 25. qui propterea sententiæ è §. 13. adscribunt notā erroris, aut temeritatis: quia deducit ultimam resolutionē fidei in obiectum formale fallibile. Eandē manifestè docuit S. August. to. 7. li. 2. de baptismo, contra Donatistas, cap. 5. *homines (inquit) sumus. Unde aliquid aliter sapere, quam se res habet, humana tentatio est.* Quāvis enim agat privatiim de S. Cypriano, qui erravit in baptismo ab hæreticis collato; ratio tamen est communis. Dum enim in nobis nihil est altius, quam humanum, humana tentatio est deceptio. Item cap. 1. eius libri dixit: *si ergo potuit Petrus non rellē in aliquibus ingredi ad veritatem Evangelij, &c.* lege totum illud testimonium, quo manifestè docet, posse homines fallere, aut falli. Quapropter Canus lib. 2. cap. 8. dixit: *oportere humana quedam, & exteriora adminicula inter venire, ad credendum; nec tamen ea esse idonea per se.* Neq; arbitror de hac doctrina posse esse quæstionem, quam à priori probavi §. 32.

Canus.

§. 73.

E quibus evidenter concludo, auctoritatem humanam Ecclesiæ, non posse esse obiectum formale fidei. Quia obiectum formale fidei, debet habere necessariam connexionem physicam, cum obiecto ab ipsa dicto; sed auctoritas humana Ecclesiæ, non habet eam connexionem: ergo non est obiectum formale fidei. Maior patet ex disputatione 5. sect. 3. Minor latè est probata §. 47. ubi ostendi, auctoritatem humanā non posse esse obiectum formale, ducens infallibiliter ad rem dictam. Quod patet exemplo auctoritatis divinæ, à qua & eius testimonio, valet consequentia ad rem testatam: quia eo præcisè quòd existat testimonium Dei, non potest nō esse res dicta. At verò, existente testimonio humano, potest non existere res testata: ergo ab eo testimonio ad rem testatam, non valet consequentia. Tandem vno verbo: obiectum for-

male fidei, ita disponitur in præmissis obiectivis, ut eo præcisè quòd illa præmissa sint, non possit non esse conclusio: quod est commune omnibus præmissis, maxime autem speciale præmissis fidei; sed auctoritas humana Ecclesiæ, & eius testimonium, disposita in præmissis, non inferunt necessariò existentiam revelationis, eo præcisè quòd ponantur: ergo non sunt obiectum formale illius. Minor patet à §. 47. ad §. 1. Miror autem, hanc rationem petitam à definitione obiecti formalis, sic prætermisam à contrariis.

Obijcis primò, à propositione vera Ecclesiæ, ad existentiam revelationis, valere consequentiam: ergo propositio humana Ecclesiæ, potest esse obiectum formale. Contrà: veritas illius propositionis, debet cognosci ex auctoritate humana Ecclesiæ, ut patet disp. 4. sect. 1. Nam, ut sit fides, veritas testimonij cognoscitur ex auctoritate loquentis; sed ab auctoritate humana Ecclesiæ, ad veritatem illius testimonij, non valet consequentia, ut probavi §. superiori, & §. 47. ergo auctoritas humana Ecclesiæ, nō potest esse obiectum formale; immò neque cognosci habitu per se infuso, ut dixi §. 47. Omnem autem consequentiam debere deduci ex auctoritate humana, cū formidine & probabilitate tantum, ostendi disp. 4. §. 12. Quod intellige de formidine metaphysicè, non moraliter.

Obijcis secundò, non credi veritatē propositionis, ex auctoritate humana; sed immediate: à qua veritate ad obiectum, valet consequentia. Contrà primò: ergo reciditur in angustias sententiæ communis: nam ideò hæc sententia ex §. 13. confugit ad propositionem Ecclesiæ, quia revelatio est obscura, & non potest immediate attingi; sed tam obscura est veritas propositionis Ecclesiæ: ergo dependet ab alio obiecto; vel nec revelatio dependet. Contrà secundò: hæc solutio nihil deferat auctoritati Ecclesiæ, quod non deferatur cuivis homini; immò & Dæmoni. Nam, credendum esse cuivis propositioni veræ, etiā si proferatur à Dæmone, dixi disp. 4. §. 4. Quod autē deferatur auctoritati, est, ut propter illam credamus veritatem testimonij, ut dixi ab eodem §. 4. eaque propter exigitur in Ecclesia multitudo Doctorum, sanctitate & doctrinā illustrium. Cōtrà tertio: ille actus non esset fidei, ut constat ex §. 52. & ex disputat. 4. à §. 4. ergo fides non esset complete & adæquatè fides. Contrà quarto: neque à propositione vera Ecclesiæ, valet consequentia absolute; sed secundum quid. Nam, in sententia distinguente veritatem ab actu, iste numero actus potuit esse si-

§. 74.

1. Obiectio

Refell.

§. 75.

2. Obiectio

Refell. 1.

ne veritate : ergo absolutè à testimonio vero non valet consequentia ; sed tantum secundum quid , ex suppositione accidentaria veritatis. Recognosce §. 26. At verò , si veritas est essentialis actui , non propterea est certus absolutè : quia oritur à principio , à quo potuit oriri actus falsus circa idem obiectum : quapropter non habemus , vnde cognoscamus certò eius veritatem. De quo egi disputatione octava de Anima. Et , quamvis esset actus supernaturalis , ex quo inferretur conclusio formalis supernaturalis ; at id non esset de ratione obiecti , sed per accidens , ratione actus : vt patet ex §. 31. E quibus omnibus constat aperte , authoritatem humanam , aut eius propositionem , non esse obiectum formale ducens fidem in revelationem.

§. 76. Obijcis tertio , nos teneri , credere fide divina testimonio humano Ecclesie : ergo est obiectum illius. Nego antecedens ; sed tenemur , illi credere fide humana , quæ , ex parte voluntatis , caret formidine. Quòd si tunc Ecclesia verè proponit revelationem Dei , illam credimus immediatè fide divina. Si autem Ecclesia verè non proposuerit , non exercebimus fidem divinam ; sed humanam , eamque prudenter : quia moraliter errare non potest ; authoritate autem divina , nec potest errare physice. Sæpè monui , Ecclesiam duplici hac authoritate pollere : divina , nempe , & humana : & hanc esse infallibilem solum moraliter ; illam verò etià physice , non minus , quàm testimonium cuiusvis Prophetæ , quo , vt instrumento , utitur Deus. Quoties ergo dico , propositionem Ecclesie esse conditionem sine qua non , id non dico de propositione orta ab authoritate divina : hæc enim propositio est revelatio Dei spectans ad obiectum formale fidei. Est igitur conditio sine qua non propositio humana Ecclesie : id est , quæ oritur ab authoritate humana hominum doctorum , & piorum , qui manu ducti Scripturis , & ratione naturali , alijsque prudentibus argumentis , aliquid proponunt , vt revelatum à Deo. Hæc propositio non est revelatio Dei , nec obiectum formale fidei ; sed est testimonium humanum indicans revelationem Dei. Quod , quia nec est revelatio Dei , neque physice certum , non spectat ad obiectum formale fidei. Quia verò est moraliter certum , nos potest movere , ad credendam existentiam revelationis sine formidine , ob quod est applicatio sufficiens ad movendam voluntatem , vt imperet intellectui assensum fidei de existentia revelationis. Hæc toties repeto , ne in re tam gravi erroris irrepat occasio : satius

Puente Hurt. de Mendoza. vol. 2.

enim est , re apprimè necessariam inculcare , quàm occasionem labendi alicui præbere.

Obijcis quartò : Ecclesia semper proponit verè revelationem : ergo tenemur illi credere , ergo propositio Ecclesie est obiectum revelationis. Distinguo antecedens : proponit verè necessariò , nego antecedens ; proponit verè contingenter , concedo , & concedo primam consequentiam : nego autem secundam : quia à propositione vera contingenter , non valet consequentia absolutè . Dixi *contingenter* , de contingentia physica ; non verò morali.

Adverte discrimen inter fidem humanam & per se iusam. Humana habet pro obiecto formali disposito in præmissis , authoritatē & propositionem humanam , hoc syllogismo : *Omne quod authoritate humana dicit Ecclesia , est , sed dicit , esse revelationem de Antichristo : ergo est.* Hæc consequentia , in ratione consequentia , est evidēs ratione formæ , vt potest esse in quovis syllogismo probabili. At verò consequens & conclusio , tantum sunt probabilia physice ; quamvis moraliter evidentia (quod semper dictum esse volo , cum ago de humana Ecclesie authoritate .) Nam eadem conclusio obiectiva inferretur ex maiori falsa , sicut ex vera. Cōcessis enim præmissis veris , vel falsis , consequentia est necessariò concedenda. Itaque , in illo syllogismo , cōpræcisè quòd ponantur illæ præmissæ , sequitur necessariò actus fidei humanæ. Quæ fides tendit in testimonij veritatem realē , vel apparentē : & quia ex illis præmissis apparet veritas , ideò ex illis infertur hæc fides. At verò ex illis præmissis non sequitur fides divina , vt conclusio : quia hæc fides tendit in veritatē existentem realiter , & non apparenter tantum : estque , infallibilis , non solum certitudine consequentia ; sed consequentis. Quam certitudinem non habet conclusio ex illis præmissis : quia cum illis potuit physice cōponi carentia existentia ; tunc autem non posset exerceri fides divina , sicut humana. Propter quod illæ præmissæ sunt obiectum formale fidei humanæ ; non tamen divinæ : quia humana necessariò quoad speciem , sequitur ex illis ; non verò divina. Et quia hæc non sequitur necessariò ; sed potest contingenter sequi ; ideò illæ præmissæ , non sunt obiectum formale fidei divinæ ; sed conditio sine qua non . Igitur assensus fidei divinæ primo incipit , & terminatur immediatè ad revelationem , quando ex his præmissis infertur actus verus fidei naturalis : quia tunc comparatur species immediatè representans revelationem , & illius credibilitatem . Si autem conclusio naturalis non esset vera , tunc non exerceretur fides supernaturalis , propter carentiam revelationis. Et quia ex illis præmissis potuit sequi &

§. 77.
4. Obiectio
Respondet.

§. 78.

S. Tho. q. non sequi revelatio, & fides supernaturalis: ideo illæ præmissæ sunt conditio sine qua non; & non obiectum formale. Semper autem ago de autoritate humana directâ per providentiam Dei, composibilem ex se & physicè, cum falsitate testimonij Ecclesiæ. Nam huius testimonium directum per assistentiam Spiritus Sancti repugnantem falsitati, esse obiectum formale fidei, dixi cum P. Valentia §. 8.

§. 79.

*Ad argu-
mentum ex*
§. 12.

Argumentum ex §. 12. iam habet facilem explicatum, negata secunda parte antecedentis, qua dicitur, ex propositione humana Ecclesiæ necessario sequi revelationem: non enim sequitur, nisi contingenter. Vnde negatur maior sequentis syllogismi ibidem propositi: Ecclesia enim auctoritate humana dicit verum contingenter; non verò necessario. Vnde autem sciamus, eam dicere verum, patebit disputatione 14. Nam, quando nulla apparet ratio verisimilitudinis in contrarium, increduli & temerarij animi est, suspicari falsitatem; quamvis illa non repugnet physicè, moraliter autem repugnat.

SUBSECTIO. IIII.

Discrimen secundum.

§. 80.

SECUNDO constituo discrimen idem, alio ex capite. Admitto, disputandi gratiâ, totam Ecclesiam, ut polentem auctoritate humana, nec posse fallere, nec falli; adhuc dico, eius auctoritatem humanam, ut requiritur ad fidem, non posse esse obiectum formale. Nam, ut requiritur ad fidem, est fallibilis, immò fallitur interdum: ergo non est obiectum formale fidei. Consequentiam probavi millies: antecedens probô: quia non requiritur, ut Papa, aut totum Concilium generale mihi loquatur, & dicat, esse revelationem de incarnatione; sed sufficit, ut mihi loquatur pars Ecclesiæ, quæ me possit prudenter movere; sed hæc pars, quæ ita me potest movere, est fallibilis, & sæpè fallitur: ergo auctoritas humana Ecclesiæ, ut requiritur ad fidem, est fallibilis. Maior constat: quia ego spero de misericordia Dei, me esse Catholicum, & fide per se infusa credere mysteria fidei; nec tamen mihi unquam loquutus est Papa, neque Ecclesia tota. Ratio à priori: quia fides non exigit propositionem Ecclesiæ, nisi ut per illam fiat prudenter credibilis revela-

tio, ita ut prudentissimus quisque possit dignè illi assentiri, & dissensus sit temerarius. Qua propositione excitatur fides ad credendam revelationem, si existat; si autem non existat, quavis exerceatur prudenter fides humana; non tamen divina. Quia ad hanc requiruntur duo: & ut revelatio existat, & ut prudenter applicetur, si autem, vel non existit revelatio, vel non applicatur prudenter, non exercetur fides infusa. De quo agendum disp. 11. §. 24. & disp. 14. Probô autem minorem, nempe, hanc partem Ecclesiæ posse fallere, & interdum falli. Nam, si quinquaginta Episcopi pij & docti mihi contestentur, se præsentibus, definitam Tridenti gratiam inhaerentem, idque ego viderim typis divulgatum in Hispania, satis prudenter moveor; quis autem neget, illos quinquaginta Episcopos & Typographum fallere potuisse, & falli?

Quod explico ex Beato Augustino, tomo septimo, libro secundo de baptismo contra Donatistas, in quo totus est in ostendendo, sanctum Cyprianum cum multis Episcopis Catholicis, & doctis, & cum toto Concilio Africano, non solum potuisse decipi; sed re ipsa fuisse deceptum, in sententia de rebaptizandis ijs, quos ritè baptizaverant hæretici: assertque, S. Petrum etiam fuisse deceptum, & emendatum à S. Paulo. Item nonnulla Concilia generalia antiquiora emendata esse per alia recentiora: quod intellige de Concilijs generalibus illegitimis, aut non approbatis à Papa. Sic argumentor: si S. Cyprianus cum tota Ecclesia Africana, proponeret homini etiam mediocriter docto, Deum revelasse duo: alterum, sacramenta esse septem; alterum, rebaptizandos esse filios hæreticorum: quis dubitet, illum hominem prudenter assentiri posse, existere duas illas revelationes, dum nihil ipsi improbabile pateret? Quod si tota illa Ecclesia rediens ex Concilio generali, contestaretur, id ita definitum, animi esset increduli & temerarij, tunc ipsi abrogare fidem. In quo casu exerceatur fides divina circa revelationem de septem sacramentis; humana verò solum, circa revelationem de rebaptizandis pueris. Quæ confirmo, quia multæ Provinciæ intrant in Ecclesiâ, motæ auctoritate non maioris ponderis: quam S. Cypriani & Ecclesiæ Africanæ. Quis enim neget, Iapones & Indos, conversos in dultriâ sanctissimi Xavieri, illorum Apostoli, verè esse fideles & Catholicos? at illorum prædicator non fuit maioris auctoritatis, quam S. Cyprianus; nec pars

§. 81.

Confirmatio ex S. Aug. exemplis Cypriani, & S. P.

Ad Gal.
2. 11.

§. 92.

Exemplum Iaponorum & Sinarum

S. Xavie. Indiarum Apostolus

Societatis Iesu, quæ in illorum conversione defudat, est tanti ponderis, quanti fuit Africa tota: ergo fide divina possumus assentiri, moti autoritate gravi; obnoxia tamen falsitati.

§. 82. Vnde argumentor: autoritas humana Ecclesiæ, ut est per se requisita ad fidem infusam, est indifferens, ut componatur cum revelatione, quam proponit, & cum eius carentia: ergo non ducit necessariò in revelationem existentem: ergo non est obiectum formale illius. Antecedens patet, ex §. 81. consequentias probavi sapius.

§. 83. *Obiectio.* Dices: revelatio, ex me, est obiectum formale, quamvis pendeat à propositione fallibili, ut à conditione: ergo similiter autoritas humana Ecclesiæ: quia est infallibilis, erit obiectum formale fidei; quamvis pendeat à propositione fallibili. Adverte, posse comparari auctoritatem humanam totius Ecclesiæ & eius testimonium, cum revelatione & auctoritate Dei: ita ut utraque sit obiectum propositum prudenter; sed fallibiliter, & ut pars Ecclesiæ dicit: *Deus revelat mortem Christi*: dicat etiam: *tota Ecclesia, auctoritate humana, dicit esse revelationem de morte Christi*, sic eadem esset utriusque ratio, & utraque terminaret fidem infallibilem. Verum autoritas divina cum suo testimonio, terminaret fidem Catholicam per se infusam, distinctam specie à fide, quam terminaret autoritas humana cum suo testimonio, ut dixi à §. 38. In hoc sensu non loquitur sententia in §. decimo tertio, nec potest. Quia recideret in angustias sententiæ, quam impugnat: nam ut testimonium Dei, quia est obscurum, indiget alio testimonio manifesto; ita & testimonium humanum Ecclesiæ. Alio modo concurrat testimonium partis Ecclesiæ: non quod habeat pro obiecto aliud testimonium ex auctoritate humana Ecclesiæ; sed habeat pro obiecto revelationem ipsam Dei: dicebat enim Sanct. Cyprianus: *Deus revelavit, esse rebaptizandos filios hæreticorum*; Prophetæ autem dicebant: *hæc dicit Dominus*. Itaque habebant pro obiecto proposito revelationem divinam; non verò testimonium humanum. A qua propositione ad revelationem non valet consequentia. Vnde ad argumentum, nego consequentiam: quia propositio humana totius Ecclesiæ non est obiectum propositum à parte Ecclesiæ, quæ pars solum proponit revelationem Dei.

Refellit.

Ex hac subseptione facilius est solutio argumenti è §. duodecimo, distinguo enim antecedens: revelatio sequitur

§. 84.

Puente Hurt. de Mendoza. vol. 2.

necessariò ex testimonio totius Ecclesiæ, transeat antecedens; sequitur necessariò ex testimonio humano Ecclesiæ, ut per se requiritur ad fidem, nego antecedens. Eadem ratione respondeo ad maiorem propositionem syllogismi, in eodem §. 12. Itaque, si consideres totam Ecclesiam, demus illam physicè errare non posse: quia toti illi Spiritus sanctus adsistit, ne erret in doctrina. Sic eius propositio erit obiectum formale fidei: quia oritur, non ab auctoritate humana; sed divina. Si autem consideres partem Ecclesiæ, hic & nunc applicantem mihi revelationem: hæc pars potest errare physicè, in ea proponenda; moraliter autem errare non potest. Quare eius propositio est per se sufficiens, in ratione applicationis; non tamè est obiectum formale fidei divinæ, sed conditio sine qua non.

SUBSECTIO V.

Difficultas emergens.

HINC deducitur difficultas non levis: nam posset, in aliquo casu, autoritas humana Ecclesiæ cum suo testimonio, esse obiectum formale fidei: ergo. Probo antecedens, ex hypothesi, quod aliquis interfit legitimo Concilio Generali cum Papa, & videat ab omnibus Conciliarijs affirmari, esse revelationem de Incarnatione. Sic argumentor: ab eo testimonio & auctoritate, valeret consequentia ad revelationem: ergo autoritas & propositio humana Ecclesiæ esset obiectum formale, ad credendum per fidem illam revelationem. Probo antecedens: quia revelatio tunc cognosceretur ex duobus principijs evidentibus, necessariò connexis cum revelatione. Primum principium est hoc: *Quidquid tota Ecclesia dicit, est necessariò verum*: quod à me admittitur, disputandi gratiâ. Alterum principium est: *tota Ecclesia dicit, esse revelationem de Incarnatione*: quod esset evidens ei, qui interesset Concilio. Respondeo primum, in hoc casu, non habere vim primū, nec tertium argumentum proposita §. 26. & 45. haberet tamen vim secundū argumentum à §. 38. Tunc enim exerceretur fides humana distincta à Catholica, pro distinctione obiecti formalis primarij, quod tunc esset autoritas humana & propositio totius Ecclesiæ. Cui obiecto, quia est purè naturale, non debetur habitus per se infusus. Quod si illa autoritas Ecclesiæ includat veracitatem supernaturalem, terminabit

§. 85.

Argum.

Resp.

S. Tho. 9. fidem infusam distinctam à Catholica: vel
1. Art. 1. potius non exerceretur tunc fides vlla; sed
alius habitus evidens: repugnat enim fidei
vt sic, cognoscere evidenter totum suum
obiectum formale.

§. 86. Secundo respondeo, tunc non deduci
per se actum fidei supernaturalis, ex
propositione totius Ecclesie. Nam idem
numero actus fidei deduceretur ex pro-
positione prudenti, facta à parte Eccle-
sie, qui deducitur ex tota Ecclesia: ergo
propositio illa, vt est à tota Eccle-
sia, est per accidens ad fidem. Conse-
quentia patet: quia causa per accidens est,
qua posita & ablata, oritur effectus idem
numero, & eodem modo: ergo illa au-
thoritas, vt est à tota Ecclesia, non est ob-
iectum formale fidei. Patet consequentia:
quia obiectum formale, non est causa per
accidens conclusionis; sed per se.

§. 87. Dices, totam propositionem Ecclesie
Obiectio. esse causam per accidens conclusionis ob-
iectivæ; non tamen conclusionis formalis.
Quia, quanvis hæc numero revelatio po-
tuerit cognosci, quin per auctoritatem to-
tius Ecclesie; tamē hic numero actus fidei
per se pendet ab hoc obiecto: quod suf-
ficit, vt illud sit absolute obiectum fidei.

Confirmat. Confirmatur: quia per fidem humanam
potuit cognosci aliquod obiectum, per
auctoritatem partialem Ecclesie: idem-
que obiectum potuit cognosci per autho-
ritatem totius Ecclesie; tunc autem infer-
rentur conclusiones formales diversæ, quā-
vis eadem obiectiva. Respondeo; illam
auctoritatem esse causam per accidens
conclusionis obiectivæ & formalis. Quia
ille numero actus fidei infusus non pen-
det per se à præmissis naturalibus; sed
Deus infundit principia supernaturalia,
quibus producat. Hæc autem princi-
pia, in sui productione, dependent à
propositione humana prudenti, vt à con-
ditione. Dum igitur est prudens propo-
sitione, est conditio requisita ad infusio-
nem speciei supernaturalis, per quam pro-
ducitur actus; illa autem numero species
produceretur, si propositio esset à tota
Ecclesia: Quia quod additur applicati-
oni, ultra id, quod requiritur ad eius pru-
dentiam, est per accidens. Itaque deve-
niendum est ad aliquod principium ac-
tuum supernaturalium, dependens per se,
vt à conditione, ab applicatione pruden-
ti; dependens autem per accidens ab ijs,
quæ non requiruntur ad prudentem appli-
cationem. Ad confirmationem respondeo,
actus naturales per se pendere & essentia-
liter à præmissis naturalibus, pro qua-

rum varietate, sunt & conclusiones forma-
les variæ, secus actus supernaturales, qui
per se pendunt immediate à principiis su-
pernaturalibus; à naturalibus autem præ-
missis remotè, vt à conditionibus necessarijs
ad sua principia supernaturalia, quæ sunt
eadem numero, posita hac, vel illa con-
ditione.

SECTIO IIII.

Qua ratione propositio hu- mana Ecclesie ser- viat fidei?

EXPLICANDUM superest, §. 88.
cui muneri seruiat humana propo-
sitione Ecclesie? Ac primum, quan-
do ex auctoritate & propositione hu-
mana Ecclesie, infertur conclusio vera de exis-
tentia revelationis: verbi gratia, in hoc
syllogismo: *omne quod Ecclesia auctoritate
humana dicit, est; dicit Deum revelasse In-
carnationem: ergo Deus revelavit Incarna-
tionem*: quando, inquam, disponitur hic
syllogismus, cum certitudine morali, &
infertur illa conclusio vera: tunc produci-
tur species immediate repræsentans reve-
lationem de Incarnatione. Cum qua spe-
cie immediata concurrat habitus fidei ad
assensum supernaturalem, immediate re-
præsentantem revelationem, & exercetur
hic assensus immediatus fidei: *Deus reve-
lavit Incarnationem*. Qui assensus est certus:
quia licet revelatio sit contingens; tamen
fides essentialiter supponit illam existen-
tem, ac proinde non potest esse falsa, vt
dixi §. 34. Obiectum est sectione prima;
non posse produci speciem certam, ex iu-
dicio incerto. Respondeo, speciem, quā uti-
tur fides, esse supernaturalem, dependen-
tem à iudicio naturali, præcisè vt à condi-
tione: quapropter, non sequitur incerti-
tudinem ipsius indicij. Si autem quis ne-
get species supernaturales, dicat illam spe-
ciem esse contingentem ex se; vt verò con-
iungitur habitui infuso, producit assensum
certum: quia ille habitus non potest uti
ea specie, nisi ex suppositione obiecti.
Quo differt hæc species ab actu fidei, si
deduceretur ex obiecto formali fallibi-
li: quia non haberet ex obiecto suo for-
mali fides, aliquid necessario connexum
cum revelatione. De hoc genere specie-
rum relictarum ex iudicio, abundè egi
dispu-

Ad obiect.
è sect. 1.

Ad confir.

disputatione 6. à §. 14. Itaque servit primò propositio Ecclesiæ vt conditio , ad complendum intellectum specie impressa , per quam producat assensum fidei.

§. 89.
Obiectio
§. 6.
Respons.

Quia verò hæc species est obscura , & de obiecto contingente & latente , obiectum est §. sexto , pendere eius cognitionem ab alio obiecto formali clariori. Hoc nego . Obscuritas enim obiecti ita vincitur , & propositio Ecclesiæ ita facit revelationem evidenter credibilem , vt quivis prudens dicat : *ego possum prudenter credere , revelationem esse* . Quo iudicio completur voluntas , ad volendum prudenter imperare intellectui actum fidei. Itaque fides , propter obscuritatem obiecti , est actus liber pendens , in genere causæ efficientis , ab habitu , intellectu , & specie impressa : à voluntate autem , vt à principio imperante. Vtramque potentiam complet propositio humana Ecclesiæ , vt conditio : nam voluntati representatur bonitas actuum credendi , quæ bonitas est sufficiens , in ratione obiecti , ad terminandum amorem efficacem : intellectus etiam acquirit speciem , vt minimum , verosimilem ; veritas autem probabiliter apparens sufficit ad terminandum assensum. Quo constituitur intellectus potens obedire voluntati. Hoc passim cernitur in humanis , quoties probabiliter habemus opinionem , & assentimur homini prudenti. Quid mirum , si hæc sufficiant ad assentiendum Deo , cum applicatione moraliter certa?

SECTIO. VI.

Epilogus harum disputationum.

§. 90.

HABET ergò Fides duo prima principia , in ipsa per se nota , & non aliunde probabilia per aliud principium ipsius Fidei. Primum principium est : *Omne quod Deus dicit , est necessarium verum* , sive : *Deus habet infallibilem veritatem* . Quod principium est à priori demonstrabile in Metaphysica , per essentiam Dei. At relinquitur species evidens , representans immediatè veracitatem Dei : & loco speciei impressæ naturalis evidenter , datur à Deo alia evidens supernaturalis , quæ , simul cum habitu infuso Fidei , exercet actum supernaturalem quoad substantiam , & frequenter evidentem ,

quo illud obiectum cognoscimus , prout oportet ad salutem.

Secundum principium per se notum est : *Deus revelat Trinitatem* , e. g. Hoc principium est obscurum. Nec mirum : nam in libris Logicæ ostendi , esse principia per se nota probabilia : quia sistimus in vna prima propositione probabili . His primis principiis probabilibus assentimur immediatè , propter ipsa , quin propter aliud obiectum prius cognitum . At verò intellectus non potest assentiri , propter obscuritatem ; nisi per imperium efficax voluntatis , quæ movetur ad imperium , propter aliquod bonum amatum : verbi gratiâ , quia est opinio alicuius Doctoris amici , quem volo honorare , eius sequens opinionem probabilem.

Ita fides primum actum exercet , circa existentiam revelationis cognitæ immediatè , sine alio obiecto prius cognito. Applicationes Ecclesiæ , & miraculorum , faciunt revelationem plusquam probabilem , vt minimum ; imò & credibilem absque formidine : ita , vt prudenter appareat , assensum illi præstitum non fore temerarium ; sed prudentissimum . Voluntas item , ad eum assensum imperandum , habet sufficientem bonitatem , ob quam amatam , amet assensum , & illum sic imperatum exercet intellectus.

Vndè efficitur hic syllogismus : *Omne quod Deus dicit , est ; dicit Trinitatem : ergo Trinitas est* . Maior est evidens . Minor est valde certa , cui assentior immediatè obscure . Movetur voluntas per argumenta , non solum probabilia , vt in opinione humana ; sed tam efficacia , vt ostendant hominem graviter peccaturum , nisi assentiatur absque formidine.

Itaque devolvitur negotium ad duo principia evidenter . Primum evidens absolute : quia impotentia , vt Deus mentiat , est evidens absolute . Quamvis enim non cognoscimus evidenter , esse posibles loquutiones Dei supernaturales ; scimus tamen Deo repugnare mentiri . Secundum principium est obscurum physice ; evidens tamen moraliter : quia per applicationes cognoscimus , non posse nos illi absque peccato dissentiri. Huic rei servit propositio Ecclesiæ , & alia quævis applicatio.

Authoritas autem humana Ecclesiæ , vt exigitur ad fidem , est conditio sine qua non : quia sine illa cognita , aut sine alio motivo humano , non potest exerceri fides divina. At non est obiectum

§. 91.

§. 92.

§. 93.

Syllogismus
Fidei.

S. Tho. q. ctum formali : quia hoc habet necessa-
 1. Art. 1. riam physicè connexionem cum obiecto
 materiali, vt patet ex definitione syllogis-
 mi; authoritas autem humana Ecclesiæ, vt
 exigitur ad fidem, habet quidem necessa-
 riam moraliter connexionem; physicè ve-
 rò contingentem. Vnde consequentia nō
 est absolute necessaria, ob quod deficitur
 ab obiecto formali.

DISPUTAT. VIII.

Vtrum fides pendeat à re- velatione actu cog- nita?

§. 1. *Aperitur
 questio* **S**ENSUS questionis constabit, si
 revocentur in memoriam, quæ dixi
 disputatione 6. à §. 14. relinqui ex
 iudicio conclusionis, speciem immediatè
 repræsentantem obiectum ipsius conclu-
 sionis : quæ species immediatè concurrat
 cum intellectu ad assensum conclusionis,
 independentè à cognitione de obiecto
 formali, per quod cognita fuit conclusio,
 prima vice. Eodem modo potest dubitari,
 vtrum ex conclusione fidei, relinquatur
 species repræsentans immediatè mysteriū
 revelatum, v. g. Trinitatem; quin tunc
 repræsentetur revelatio & authoritas divi-
 na; sed actus productus per illam spe-
 ciem, feratur in Trinitatem ipsam, quin
 tunc cogitetur de authoritate, aut reve-
 latione Dei? Item, Vtrum vsus illius spe-
 ciei spectet ad habitum fidei; an verò ad
 alium?

SECTIO. I.

Relinquitur immediatè spe- cies mysterio- rum.

§. 2. *2. Conclus.* **D**ICO primò: quandò in syllogis-
 mo fidei concluditur mysterium
 Trinitatis, aut quodvis aliud: ille
 assensus relinquit speciē supernaturalē, quæ
 repræsentet immediatè mysterium; quin
 pendeat ea cognitio à revelatione aliqua
 tunc cognita. Probatur primò: quia om-
 nes aliæ cognitiones relinquunt similem
 speciem, vt ostendi disputatione sexta §.

decimo quarto : ergo & assensus fidei
 relinquit speciem sui obiecti. Probo cō-
 sequentiā: quia quoad hoc nō ostēdetur ali-
 quod discriminē inter cæteros assensus, & hūc.
 Nam hæc vis reperta in actibus, ad pro-
 ducendas species suorum obiectorum, non
 videtur oriri ex aliqua ratione particulari;
 sed ex communi actuum humanorum,
 quorum alteri excitant species, quibus
 possint alij produci. Discrimen enim na-
 turalium, & supernaturalium, non est in
 producenda & non producenda specie:
 nā actus materiales & spirituales retinēt
 suū discriminē; cū tamen utriusque sint produ-
 ctivi specierū. Discrimen verò est, quòd
 actus naturalis producit speciem natura-
 lem; supernaturalis autem supernatura-
 lem: quemadmodum spiritalis, spiritalem;
 & materiale, materiale. Cum igitur
 tota differentia actuum naturalium &
 supernaturalium retineri possit, cum hoc
 discrimine specierum: vnde constabit,
 non posse produci speciem immediatam,
 ex conclusione fidei, eo quòd conclusio
 ea sit supernaturalis: sicut non potest
 probari discriminē illud, inter cognitiones
 spirituales & materiales?

§. 3. Secundo probatur experientiā: quia
 sapissimè contingit, nos cogitare de Deo,
 de Trinitate, de Christo in Eucharistia,
 nobisque persuadere ea mysteria certis-
 simè, & sine vlla hæsitazione; immò exer-
 cere actus amoris, religionis, & obedi-
 tiæ, quin tunc meminerimus authorita-
 tis in dicendo, aut revelationis Dei; sed
 illi actus sunt supernaturales: ergo ha-
 bemus species immediatè repræsentan-
 tes illa mysteria, relictas ex actibus fidei.
 Ex ijs relinqui, videtur certum: quia
 non est, cur eas hauriamus aliunde. Mi-
 nor item videtur certa: tūm, quia ob-
 iecta illa sunt ex se supernaturalia, &
 petunt cognitionem supernaturalem, non
 minùs, quàm revelatio. Vt ergò Deus
 nos donavit principijs, ad cognoscen-
 dam revelationem, cognitione apta illi
 obiecto, quæ cognitio est supernatura-
 lis: cur Trinitas, Incarnatio, & Eucharis-
 tia non cognoscantur aptè actu superna-
 turali? Tum etiā, quia per illos actus
 diriguntur affectus supernaturales, qui
 vel necessariò indicant cognitiones super-
 naturales; vel saltem aptius ex illis oriun-
 tur. Maiorem autem me experientia
 docuit.

Dices, nunquàm cognosci Trinita-
 tem, sine revelatione actu cognita;
 quia verò sumus afflicti eiusmodi cog-
 nitionibus, non reflectimus in omnia
 earum

§. 4.
 Obiecto.

Respond.

earum obiecta. Quod contingit multis in rebus: nam Musici fides pulsant, ex scientia; sæpè tamen non animadvertunt. Respondendo, sæpè contingere eiusmodi distractionem; tunc autem distrahimur ab omni obiecto eius cognitionis, à qua ita distrahimur: nam cum illa per suam essentiam indivisibiliter, repræsentet tria obiecta, non potest nos reddere attentos ad vnum obiectum, quin & ad alia. Musici enim, tam sunt obliiti præceptorum materialium, quam obiectorum formalium, per quæ illa didicere. Cum ergò experientiâ constet, nos assentiri illis mysterijs, & ea adorare, distractos à revelatione Dei, apertè concluditur, eam cognitionem esse de solis mysterijs; & non de revelatione.

§. 5. Confirmatur: nam si ad singulos illorum actuum, est necessaria cogitatio de obiecto formali fidei, impossibile est, illos à nobis exerceri, obliitis obiecti formalis. At verò obiectum formale fidei tam multa includit, ut propterea verè dicatur de fide, quod de virtute dixit alius: *longis ambagibus itur*. Nam revocanda est in memoriam sapientia infallibilis Dei, impotentia mentiendi, revelatio Prophetæ, illius credibilitas, propositio humana Ecclesiæ. Hæc omnia erant oblivioni mandanda, & in solum mysterium advertendum? Item quoties adoro Sacramentum, necessariò sum dicturus: *Omne quòd Deus dicit, est: quia habet auctoritatem infallibilem; sed dicit Christum esse in Eucharistia: quia Ecclesia id ita proponit. Item dicit, adorandum esse corpus Christi: ergo volo illud adorare.* Item, totus iste processus iterum est legendus, ad erogandam stipem, ad colendum festum, ad obediendum, & alia. Longi sunt isti anfractus, ut prætereantur cum distractione. Mitto, quæ possunt obijci: quia sunt communia, & facile dilui possunt ex disputat. 6. à §. 14.

SECTION II.

Quibus probetur, eos assensus non esse fidei?

§. 6.

HAEC in parte, quidquid profertur, vetusto carebit Authore: quia quæstio recens, nascitur à parente etiã recente. Eam quæstionem Puente Hurt. de Mendoza. vol. 2.

in utramque partem dissertabo: rem in medium proferam, quàm vos, sui nominis pondere, penditote. Assensus productos per eas species, non pertinere ad habitum fidei, probatur primò: actus enim non dependens ab obiecto formali fidei, non est fidei. Quod adeò per se notum videtur, ut propterea sit probatu difficile. Nam, neque charitas amat, nisi propter Deum; neque religio, nisi propter cultum: ergo neque fides, nisi propter revelationem. Ratio à priori: quia obiecta formalia sunt normæ, quibus metimur, qui actus ad quam virtutem spectent? Sed actus producti per illas species, non pendent ab obiecto formali fidei: ergo non sunt fidei. Minor probatur: quia obiectum formale fidei, sunt autoritas & revelatio Dei; sed hi actus non attingunt auctoritatem, nec revelationem Dei. Non, inquam, attingunt ut obiectum terminativum: quia illas non repræsentant; neq; ut obiectum impulsivum: quia tunc de illis non cogitatur: ergo illi actus non pendent ab actuali cognitione de revelatione & auctoritate. Obiectum autem formale illorum actuum sunt, iam Trinitas, iam Incarnatio, iam Christus, iam Antichristus: quia omnia illa cognoscuntur per conclusiones fidei, ex quibus relinquuntur species immediatæ, ad hos actus.

Dices, auctoritatem & revelationem Dei, non esse obiectum proximum illorum actuum; esse autem remotum: eaque propter, omnes illi actus sunt fidei. Contrà primò: nam obiectum formale Physicæ & Metaphysicæ remotè dependet ab obiecto sensuum externorum; quod tamen non est absolute obiectum formale Physicæ, aut Metaphysicæ: ergo neque auctoritas & revelatio Dei erunt absolute obiectum formale horum actuum. Patet consequentia: quia eodem modo pendent hi actus à revelatione, quo obiectum Physicæ & Metaphysicæ à sensibili obiecto. Et sicut, post primas cognitiones substantiæ, deductas ex accidentibus, incipit nova series cognitionum Physicarum, & Metaphysicarum, tendentium immediate in substantiam, & propter eam rationem, constituentem novam scientiam: ita, post primas cognitiones fidei, incipit alia nova series actuum, tendentium immediate in mysteria revelata: ergo eadem ob causam, constituent novam facultatem.

Quod explico à priori, ex discrimine inter obiectum remotum, & principium efficiens remotum: ut inde probem,

§. 7.
Obiectio.

Refellit. 1a.

§. 8.

S. Tho. q. 1. Art. 1. bem, authoritatem & revelationem esse principium activum remotum horum actuum; non verò obiectum remotum. Nam obiectum remotum est illud, quod primò cognitum, ducit immediate in aliud obiectum; hoc autem, per cognitionem sui, ducit in aliud tertium. Quod fuit obiectum proximum respectu secundi obiecti, est remotum respectu tertij: ad quod tertium nunquam ducit, nisi per actua-lem cognitionem secundi. Itaque per bonas consequentias, à primo itur ad secundum, & à secundo ad tertium. Quod patet in scientia de homine, in qua prima demonstratio est de admirativo ex rationali; secunda verò est de risibili ex admirativo. Vbi rationale est obiectum proximum admirativi; remotum verò respectu risibilis: admirativum autem est proximum risibilis. Ita tamen, vt risibile nunquam cognoscatur vt conclusio formaliter, sine cognitione admirativi. Hæc non reperiuntur in ijs actibus: nam revelatio non ducit in mysterium revelatum mediatè; sed immediatè. Mysterium enim infertur proximè in conclusione, ex sola authoritate & revelatione: ergo hæc non est obiectum ducens in mysterium, per alias cognitiones de obiectis intermedijs: ergo non potest dici obiectum remotum. Neque item est proximum: quia non cognoscitur per illos actus: ergo nullo modo est obiectum illorum.

§. 9. Esse autem authoritatem & revelationem principium efficiens remotum illorum actuum, probò: quia illa obiecta, per cognitionem sui, concurrunt, quasi efficienter, ad conclusionem formalem de Incarnatione; hæc autem conclusio concurrat efficienter, ad speciem immediatam de Incarnatione; hæc verò species concurrat efficienter, ad cognitionem immediatam de Incarnatione. Ecce de primo (vt aiunt) ad ultimum, authoritas & revelatio Dei sunt principium activum remotum actuum immediatorum de Incarnatione, in quos nullum alium influxum habere, est certum. Hunc autem non sufficere, vt illi actus pendeant à revelatione, vt obiecto formali, patet: nam revelatio præcisè influit, vt principium activum remotum; sed hic concursus non est obiecti formalis: ergo. Probo minorem primò: quia Deus est principium activum proximum specierum representantium creaturas; nec tamen propterea est obiectum formale illarum specierum. Secundò: quia conclusio formalis est principium activum remotum horum actuum; & tamen illa conclusio

non est obiectum formale talium actuum: ergo cum obiectum præmissarum sit principium multò remotius, non erit obiectum illorum actuum.

Dices, præmissas formales & conclusionem, non concurrere ad illos actus, vt obiectum cognitum, sicut concurrunt authoritas & revelatio. Contrà: in illa serie actuum, qui oriuntur per speciem relictam ex conclusione fidei, non concurrat revelatio vt cognita: quia nullo illorum actuum cognoscitur; tantum autem concurrat, vt cognita per primam seriem actuum, qui respectu seriei secundæ, fuerunt præcisè causa efficiens. Quod à priorio probatur: quia, vt aliquid concurrat, vt obiectum formale, opus est, vt extremitatum identitas inter se, concludatur ex earundem identitate cum medio; sed illa series actuum attingit identitatem extremitatum inter se, quin illam deducat ex alio medio: ergo non habet aliud obiectum formale. Confirmatur: quia si isti actus penderent à revelatione, vt ab obiecto remoto, implicaret, vt iste actus: *Incarnatio est*, esset supernaturalis, aut existeret, nisi existente revelatione Incarnationis. Nam deduceretur ex actibus fidei veris, terminatis ad revelationem Incarnationis, qui non possent existere non existente revelatione: quia essent falsi. Cum enim revelatio esset obiectum remotum actuum, de quibus disputo, ad illos esset deveniendum, per obiecta intermedia, & actus veros. Sed isti numero actus potuerunt existere, & esse veri; quin existeret revelatio de Incarnatione: ergo non pendent ab ea revelatione, vt ab obiecto. Probo minorem: quia illa numero species impressa, quæ producta fuit per conclusionem fidei, potuit produci à solo Deo: nam omnis effectus absolutus causæ secundæ, potest produci à solo Deo; nisi obstat aliqua turpitudine effectus. Illa autem species sic producta à solo Deo, posset producere eundem numero actum, quæ nunc: qui actus, tam esset verus, quam nunc. Potuit enim Deus incarnari; quin id revelaret: ergo iste numero actus potuit existere, revelatione non existente: ergo non dependet ab illa, vt ab obiecto: ergo spectat ad alium habitum.

Dices, eundem habitum per se infusum, posse se extendere ad omnes actus pendentes à revelatione Dei, vel tanquam ab obiecto, vel vt à principio. Quo differt habitus infusus ab acquisito: quod hic facile variatur, pro distinctione obiectorum; infusus autem porrigitur ad multa. Contrà: cō-

6. 10.
Obiectio.

Resell.

Confirm.

Obiectio.

Resellitur

mune est Theologis, discriminare habitus per se infusos, ex discrimine absoluto obiectorū; sed, hoc in casu, obiecta utrorūque actuum sunt absolute diversa: quia revelatio non est absolute obiectum secundorum actuum: ergo. Quod patet in naturalibus: licet enim, pro diversitate obiectorum, constituamus diversos habitus acquisitos; tamē non constituimus diversas facultates, nisi obiecta primaria sint absolute diversa. Unde omnes habitus circa substantiam corpoream, constant scientiam Physicam; Metaphisica autem non incipit, nisi circa substantias incorporeas, quæ in prima cognitione dependent ab obiecto Physicæ: ergo hoc genus dependentiæ constituit obiecta primaria omnino diversa.

§. 12.
Animat
versio bon.

Hæc intelligo, quando relinquuntur species, de obiectis distinctis à testimonio Dei: v.g. infertur aliquando hæc conclusio Fidei: *Trinitas est*. Hoc obiectum, quando cognoscitur immediate, est per habitum distinctum à fide, ex hac sententia. Aliquando autem infertur hæc conclusio fidei: *ergo Deus revelavit Isaia Trinitatem*: aliquando hæc: *ergo Deus voluit revelare*: quia, ut Deus revelavit Isaia Trinitatem, mihi revelat revelationē Isaia, quæ tūc est obiectū materiale. Hæc duo obiecta, quando postea cognoscuntur immediate, pertinent ad fidem, ad quam spectat omne testimonium Dei, & voluntas testandi, ut dixi disp. 6. sect. 5. dicturus latius disp. 13. Ratio à priori, quia hæc duo obiecta, cum authoritate Dei, sunt per se principia credendi; non minus quam revelatio, per quā ipsa cognita fuerunt: ergo usus illius speciei spectat ad fidem, sicut usus speciei de prima revelatione. Cætera autem obiecta, quia per se non spectant ad credendum, ideò immediate cognitiones de illis non sunt fidei. Fateor, doctrinam traditam hac tota sectione nervos habere.

SECTIO III.

Ad quem habitum spectent ij actus?

§. 13.

NON sufficit, eos actus expungere è serie actuum fidei; sed oportet assignare, ad quos spectent? Ac primum, dicet aliquis, illos pertinere ad habitum per se infusum, tendentem, ut in obiectum formale, in omnes conclusiones fidei, cum aliqua attributione ad Deum obiectum princeps. Quæ sententia videtur in-

dicata à Gabriele. Eam tamen impugnavi disp. 3. quia unus numero habitus haberet pro obiecto formali omne ens: quod non convenit lumini gloriæ tendenti ad æquatē in Deum, ut in obiectum formale; scientia verò per se infusa tendit in creaturas: ibidē etiā observavi, tenacem huius habitus, non posse impugnari; nisi admirationibus. Obijcienti autem novitatem huius habitus, respondebitur, eum esse, ab origine mundi, genitum ex fide, in Adamo; de illo verò nihil dictū à Theologis, sicut neque de hac difficultate. Immò Scotus illius meminit, eumque ego impugnavi, & ipsum Scotū, quā parte dicit illū esse fidei, ut patet ex disp. 3. In hoc autem sensu, possunt explicari illius auctores. Quod si novitas accusatur, etiam erit accusanda in adversariis: quia nullus Theologus dixit, esse habitū fidei, qui tendit in obiectum formale distinctum ab authoritate & revelatione Dei, qualis est iste, de quo disputamus.

Gabriel.

Impugnā
Scotus.

Quod si displicet universalitas huius habitus, possumus dicere, usum specierū relictarū ex articulis revelatis, spectare ad duos habitus per se infusos, quorū alter sit Theologus, agens de Deo eiusque attributis, & in obiecto formali respondeat lumini gloriæ, habenti Deum obiectum ad æquatum formale. Hic habitus erit inferior fide: quia naturā suā pendet à fide, ut à radice. Quāvis enim à Deo infundatur; semper tamen est, præeunte fide. Secundus habitus sit nō Theologicus, habēs obiectū formale ad æquatum, creaturas; & respondens scientiæ per se infusæ.

§. 14.

SECTIO IIII.

Opposita sententia.

HAC in parte vix possumus, nisi hallucinari. Dico primò non repugnat esse per potentiam absolutam eiusmodi habitus. Quia, cum sint per se infusi, & independentes à suis actibus, possunt amplecti obiecta pluriū habituum. Dico secundò, non repugnat fidem solam amplecti ea omnia obiecta. Quia, cum radicaliter pendeant ab authoritate & testimonio Dei, omnes illi dicuntur actus credendi formaliter, aut radicaliter. Dico tertio, probabilius esse, sola fide exerceri omnes illos actus. Nam communis Theologorū assensus, soli fidei adscribit omnes actus quoquo modo pendentes à revelatione Dei: neque sunt geminandi habitus, absque vrgenti

1. Conclus.

§. 15.

2. Conclus.

3. Conclus.

D §

funda-

S. Tho. q. fundamento. Cum ergo fides possit eos
1. Art. 1. actus exercere, & nulla ratio oppositum
probet, ne invehamus multitudinem ha-
bituum.

DISPUT. IX.

Utrum fides Catholica utatur revelatione privata?

§. 1. **A**BSOLVTO obiecto formali
fidei in communi, & ostensa fidei
depēdētia à revelatione; expedit
disquirere diversos modos revelationum,
& earum coniugationes varias, ut penitus
callear obiectum formale fidei. Incipi-
mus autem à revelatione privata.

SECTIO I.

Explicata quaestio.

§. 2. **C**ATHOLICVM Græcis sonat,
quod Latinis *universale*: significat
enim, *circa totum, vel, circa omnia.*

Quintilia.

Medici *Catholicon* vocant, medicamentum
aptum omni humori pellendo. Quintilia-
nus præcepta communia, generalia & in-
violabilia, vocat *catholica*. Apud Christianos
Catholicus dicitur, qui profitetur fidem
universalem & communem Ecclesie Chris-
ti, quam amplectuntur omnes, qui verè sunt
fideles Christiani. Fides aliquando capitur
pro obiecto credibili per habitum fidei; di-
citur autem *Catholica*, propter universalita-
tem Christianorum eam credentium: quod

Elias Cre-

tenfis.

S. Athan.

rectè dixit Elias Cretensis, in orationem
52. Nazianzeni. Spectat enim ad omnes
Christi fideles. B. Athanasius in symbolo:
*hæc est fides Catholica, quæ nisi quisque fideliter
firmiterque crediderit, salvus esse non poterit*, id
est, hæc omnia proponuntur credenda om-
nibus, qui voluerint esse in nomenclatura
fidelium, in qua adscribuntur omnes veræ
fidei professores, sine qua peribunt æter-
num. Dicitur etiam *Catholica*, propter uni-
versalitatem omnium, quæ revelantur à Deo,
& proponuntur credenda ab universa Ec-
clesia: quorum aliquid qui pertinax negat,
secernitur ab Ecclesia, per infidelitatem.
Item fides capitur pro habitu credendi, qui
dicitur *Catholicus*: tum, quia credit om-
nia, quæ publice ponuntur credenda; tum,
quia est signum constituens hominem in

numero fidelium: à quo habitu sumus for-
maliter Catholici.

Est igitur quaestio, vtrum ille habitus fi-
dei, à quo Christiani dicuntur Catholici, &
quo credunt omnia, quæ necessaria sunt,
non solum attingat revelationes publicas,
& catholicas; sed etiam privatas? Publica
& catholica revelatio dicitur, quæ fit Pa-
pæ, Concilio generali, aut alicui insigni
Prophetæ, in Ecclesia habito in honore,
propter recognitā prophetiā. Vno verbo:
revelatio publica est, quā tota Ecclesia, aut
Papa proponit fidelibus credendā. Itaq; nō
dicitur publica & catholica, quod agat de
rebus ad totius Ecclesie statum pertinenti-
bus: nam historiae Tobiae & Iudith, non
agunt de tota Ecclesia; sed publica dicitur,
quod à tota Republica Christiana evul-
gatur credenda. Privata revelatio est, non
quod agat de aliqua re privata: nam rectè
observavit P. Valentia, multas esse revela-
tiones privatas de rebus publicis. Revelatio
enim facta sancto Petro Alexandrino, de
interdicenda Ecclesia Arrio per Achil-
lam & Alexandrum, & de futura hæresi
Arriana, erat de rebus publicis; fuit tamen
privata: quia proposita fuit ab vno privato
Episcopo, ut crederetur à duobus Sacerdo-
tibus. Est ergo quaestio, vtrum eodem ha-
bitu, qui est Catholicus, credamus has re-
velationes privatas? Exempli gratiā: an
Achillas & Alexander crediderint revela-
tionem sancti Petri, eodem habitu, quo cre-
diderant consubstantialitatem Verbi?

§. 3.

P. Valent.

SECTIO. II.

Varia placita.

CAJETANVS art. 1. §. ad secun-
dum dubium, se ipso tenebrecit, egēs
interprete. Ait, obiectum fidei Ca-
tholicæ esse primam veritatem, ut dicen-
tem, ex parte cuius nulla est limitatio; est
tamen limitatio ex parte obiecti dicti. Ne-
que censet absurdum, obiectum materiale
excedi à formali, & esse infra illud: adducit
exemplum de charitate, cuius obiectum
formale excedit materialia. Duos interpre-
tes habet Caietanus, P. Gregorium Valen-
tiam, & Dominicum Bañez. Gregorius ait,
à Caietano affirmari, Deū ut loquentē se-
cundum se, & secundum hunc conceptum,
esse obiectum formale fidei Catholicæ; non
verò ut loquentem impertinentia ad fidem
catholicam obiectivam. Ita disputat. 6. &
punct. 1. §. quinta difficultas. Dominicus
autem

§. 4.
Caietan.

*P. Valent.
Bañez.*

autem dub. 4. dicit, censeri à Caietano, fidē & charitatem excedi à Deo : quia non attingunt omnia , quæ in Deo sunt.

§. 5.
*Impugna.
Caietan.
in exposit.
Bañez.*

Impugnatur Caietanus iuxta interpretationem Dominicanam: primò, quia beati possunt amare singillatim omnia, quæ sunt formaliter in Deo: ergo fides catholica potest cognoscere omnia, quæ Deus revelat singillatim. Probo antecedens: quia nihil est formaliter in Deo, quod non possit à beato cognosci: ergo nec, quin amari. Consequentia patet: quia omne bonum cognitum potest amari. Antecedens probo: quia omne ens divinum est verum: ergo est cognoscibile à beato. Quamvis enim omnia nō possent collectim cognosci; possunt tamen singillatim. Secundò, sunt abs re, quæ dicuntur à Caietano dici: quia quamvis fides non posset cognoscere omnia, quæ sunt formaliter in Deo, neque charitas amare; quidni poterit privata, quæ privatim revelantur? Vt enim potest credere Trinitatem, quin possit attingere omnia, quæ sunt in Deo; cur, obsecro, impediatur à cognitione de obiecto privato?

§. 6.
*Item in
exposit.
P. Valent.*

Iuxta Gregorianam expositionem impugnatur Caietanus: primò, quia videtur parum constans: nam dicit Deum, secundum conceptum revelantis secundum se, & sine limitatione, esse obiectum formale fidei catholicæ; non verò, vt revelantem privata. Hæc pugnare mutuo probo: quia Deus revelans secundum se, & sine limitatione, extenditur ad omnia, quæ revelat: ergo extenditur ad privata, quæ revelat: ergo hæc non habent limitationem. Probo antecedens: quia homo secundum se, nulum hominem excludit; sed communis est omnibus. Item Deus loquens secundum se, & sine limitatione, comprehendit omnes conceptus Dei loquentis; alioquin iam esset loquens cum limitatione; sed Deus loquens omnia, extenditur ad privata, quæ loquitur: ergo Deus loquens sine limitatione, extenditur ad privata. Confirmatur: quia fides utitur Deo revelatore activè secundum se: ergo ea dem fides cognoscit omnia, quæ passivè revelantur. Patet consequentia: quia cognitio Dei revelatoris activè, ducit in omnia, quæ passivè revelantur.

§. 7.
*Bañez.
P. Valent.
P. Vazq.*

Magister Bañez, & P. Valentia adducti §. 5. censent, fide catholica non credi, nisi revelationes publicas. Et P. Vazquez in 1. 2. disp. 210. à num. 27. quitamen non loquitur de obiecto privato, cum revelatione privata ipsius, sed sine illa; verissimum autem est, sine revelatione, nihil pertinere ad habitum fidei. Primum argumentum: quia fides propterea dicitur catholica: quia

versatur circa universalia: ergo non versatur circa privata. Nego consequentiā: quia nomen imponitur aliquando ab vno solo munere, quin excludantur cetera; revelationes autem publicæ, sunt præcipuum obiectum fidei, & ab earum assensu sortitur vocabulum *catholica*; non tamen propterea illi negatur vis assentiendi privatis. Nam animus dicitur rationalis, à discursu; cum tamen sit etiā sensitivus. Est enim malum argumentum, ab affirmatione vnius effectus, negare alium: vt si, ex affirmatione discursus, negetur sensio. Adverte, fidem posse accipi, vt catholicam formaliter; vel posse accipi materialiter, pro habitu, qui est catholicus. Assentimur ergò revelationibus privatis, per fidem catholicam materialiter: nam assentiri per catholicam formaliter, est assentiri per illam, vt explicatur per obiectum publicum. Sicut intelligimus per animam sensitivam materialiter; non verò formaliter: quia, vt sensitiva, non connotat discursum; sed sensationem.

Respondet.

Secundum argumentum: quia Deus dedit quosdam Apostolos; alios Evangelistas & Doctores, in ædificationem Ecclesiæ: ergo fides catholica solum credit ea, quæ spectant ad publicam ædificationem. Non capio hanc consequentiam. Cur enim fide catholica non credemus revelationes privatas, & eadem fide credemus publicas? Fidem namque esse fundamentum spiritualis ædificij, cur officiet assensibus privatis, quibus possumus etiā ædificari? Nam, si mihi Deus revelet, quid sibi sit magis placitum: possum ego illud exequi, animo placendi Deo: item & illud manifestare alijs: quo ædificabimur placentes Deo.

§. 8.
2. Argum.

Respondet.

Tertium argumentum: quia non quævis revelatio est obiectum fidei; sed illa, quæ modificatur per propositionem Ecclesiæ: ergo revelatio privata non est obiectum fidei. Nego antecedens: Adamus enim fide catholica, credidit revelationem Dei: quod de Eva est certum; nec tamen illa revelatio propòsita fuit ab Ecclesia. Illa modificatio est extrinseca denominatio, per quam revelatio fit credibilis: potest etiā fieri credibilis, ex alio capite.

§. 9.
3. Argum.

Respondet.

Lorca disp. 5. num. 7. ait, aliquas revelationes privatas, posse cognosci per habitum catholicum; multas verò non ita. Nam revelatio privata potest pertinere ad Deum aliquo modo: vt, quæ agit privatim de aliquo beneficio Dei, posito apud hominem priuatum. Hanc censet credi fide catholica: quia non solum pendet ab obiecto formali quo fidei, sed etiā spectat ad obiectum formale quod. Alia autem revelatio privata, potest non pertinere ad Deum, quæ non credi-

§. 10.
Lorca.

1. Argum.

S. Tho. q. creditur fide catholica (ex hoc Authore):
 1. Art. 1. quia non sufficit, obiectum aliquod pende-
 re ab obiecto formali *quo* fidei, sed oportet,
 ut spectet ad obiectum formale *quod*.

§. 11. Mitto, multas revelationes publicas non
 pertinere ad Deum, magis quam privatas:
 v. g. Tobiam habuisse canem. Licet enim
 hæc revelatio spectet ad integram historiã
 Tobie; tamen ipsa, cur magis spectat ad
 Deum, quam somnus Turcæ? Neque ad
 historiã, ut spectantem ad Deum, erant
 necessaria illæ minutie. Probo omnes re-
 velationes privatas spectare ad Deum: nam
 omnis revelatio, aut est de Deo, aut de
 creatura, aut de ente rationis: de alio enim
 obiecto esse non potest. Si est de Deo, res
 est clara; si de ente rationis, eius cognitio
 pertinet ad Deum. Nam eadem facultas
 agit de oppositis: Theologia, de virtutibus
 & vitijs; Physica, de loco & vacuo: Meta-
 physica, de ente reali & rationis. Sed ens
 rationis: quia est non ens per essentiam, op-
 ponitur Deo enti per essentiam: ergo reve-
 lationes de ente rationis & Deo, spectant
 ad eandem fidem. Si autem revelatio est de
 creatura, pertinet etiã ad Deum. Nam
 omnis effectus essentialiter dependens ab
 aliqua causa, refertur, in esse scibili, ad eã-
 dem causam (ut in Philosophia ostendi, in
 procemijs singulorum librorũ); sed omnis
 creatura est effectus, per essentiam pen-
 dens à Deo: ergo potest referri, in esse sci-
 bili, ad Deũ. Minor patet de causa effici-
 ti, saltem per concursum generalem. Item,
 Deus est causa finalis rerum omnium, a-
 ctionesque pravas permittit, propter se vl-
 timum finem. Item, omnis creatura mani-
 festat providentiam Dei, specialem, aut ge-
 neralem: ergo, hanc ob causam, non est
 excludenda revelatio privata à fide catho-
 lica.

§. 12. 2. Impug. Secundò argumentor: quia obiectũ for-
 male *quo* fidei catholicæ & privatæ est idẽ:
 ergo privatim revelatum, est obiectum for-
 male *quod* fidei catholicæ. Antecedens da-
 tur ab hoc Authore, asserente obiectum for-
 male *quo* esse idem, in revelatione privata
 & publica. Et quidem est certum, si sermo
 sit de obiecto formali *quo* principali: hoc
 enim, ostendi sæpius, esse ipsum Deum, ut
 potentem infallibiliter loqui. Consequen-
 tiam probo: quia illud est obiectum forma-
 le *quod* alicuius habitus, quod immediatè
 cognoscitur, ex obiecto formali *quo* ipsius
 habitus; sed obiectum revelatum privatim,
 est, per te, immediatè cognitum, per ob-
 iectum formale *quo* fidei catholicæ: ergo il-
 lud obiectum privatim revelatum, est ob-
 iectum formale *quod* fidei catholicæ. Maior
 patet: quia, ex hac sententia, obiectum for-

male *quod* est idem, quod, in mea, obiectum
 materiale proximum, ut constat ex disp. 2.
 §. 4. Nam conclusio est, in hac sententia, ob-
 iectũ formale *quod*, in mea verò, est obiectũ
 materiale proximum: ergo obiectum for-
 male *quod*, est quod immediatè cognosci-
 tur per formale *quo*. Quia materiale proxi-
 mum, est quod immediatè cognoscitur per
 formale.

Confirmatur primò, in ipso Deo, quicquid
 præcisè est obiectum formale *quod*: quia est
 obiectum revelatum, pendens, in cognitio-
 ne, à revelatione cognita. Omnia enim, quæ
 sunt in Deo, ut cognita per revelationem,
 sunt revelata ut *quod*; autoritas verò & re-
 velatio, sunt *quo* cætera revelantur. Nam,
 qua alia ratione, Deus est obiectum *quod*;
 autoritas autem & revelatio *quo*, nisi quia
 Deus est obiectum cognitum proximè per
 revelationem & autoritatem: ita, ut autho-
 ritas & revelatio, sint medium dispositum
 in præmissis; Deus autem ipse, sit conclu-
 sio ex illis deducta? Ergo eãdem ratione,
 revelata privatim, sunt obiectum formale
quod fidei catholicæ. Patet consequentia:
 quia nõ alia ratione cognoscitur obiectum
 privatum, per autoritatem & revelatio-
 nem, quam cognoscitur Deus.

Confirmatur secundò: quia, in ipsa reve-
 latione privata, reperiuntur obiectum for-
 male *quo* & *quod*. Formale *quo*, sunt ipsa au-
 thoritas Dei & revelatio; formale *quod*,
 est res ipsa revelata, quæ eo præcisè est for-
 male *quod*: quia proximè cognoscitur per
 revelationem: ergo omne obiectum pro-
 ximè cognitum, dependenter ab obiecto
 formali *quo*, est obiectum formale *quod*. Ra-
 tio à priori: quia obiectum formale *quo*, est
 principium obiectivum cognoscendi for-
 male *quod*; hoc autem est quod cognoscitur
 cum tali dependentia. Vnde concludo, non
 posse non esse obiectum formale *quod* fidei,
 illud quod immediatè & adæquatè cognos-
 citur, per obiectũ formale *quo*. Fateor, Deũ
 esse obiectum formale *quod* attributionis;
 hoc autè non obest, quominus cætera sint
 obiectum formale *quod* attribuendum. Re-
 deundum igitur est ad revelationem pri-
 vatam, ut ad obiectum formale *quo* par-
 tiale. An videlicet ea possit cognosci fide
 catholica?

SECTIO III.

Conclusio.

DICO, eodem habitu indivisibili
 fidei catholicæ, cognosci revela-
 tiones publicas & privatas. Ita

§. 13.
 1. Cõfirm.
 efficax.

§. 14.
 2. Cõfirm.

§. 15.
 Conclus.
 P. Suarez.
 P. Sua-

P. Suarez. P. Suarez disp. 3. sect. 10. adducens Vegam, Cordubam, & Catharinum, quos sequitur P. Turrianus disp. 5. dubio 1. §. explicandum, cum Aragon, & alijs recentibus, & P. Vazquez lib. 2. tom. 2. disp. 210. num. 27. Quamvis enim fidem privatam distinguat à catholica; tamen agit de fide, sive fiducia non innitente testimonio Dei, Omnem autem fidem illi testimonio innixam, docet esse eundem habitum.

§. 16. Probatur
primò ex
Innocentio
III.

Probatur nem privatam fieri evidenter credibilem; quin per propositionem totius Ecclesiæ. Quod probò primò ex Innocentio III. cap. Cum ex iniuncto de hæreticis. Vbi Pontifex docet, eum, qui prædicat non missus à Prælati Ecclesiæ, debere ostendere se interne missum à Deo; vel speciali aliquo testimonio Scripturæ agente de ipso; vel aliquo miraculo. Nam Ioannes Baptista produxit testimonium Isaïæ, agens de ipso: *Vox clamantis in deserto*. Vbi advette, censuisse Pontificem, ad faciendam credibilem missionem internam, sufficere alterum è duobus: vel testimonium Scripturæ, vel miraculum; sed revelatio probata ex Scriptura, est evidenter credibilis: ergo & revelatio probata miraculo, est evidenter credibilis.

Joan. 1.
Animad.

Innoc.
3.
suprà.

Adverte item, hic esse sermonem de revelatione credenda, non solum ab habente ipsam; sed etiã ab alijs. Item, de revelatione credenda, non solum à tota Ecclesia per testimonium Scripturæ; sed etiã à privatis, petentibus à Concionatore rationem missionis internæ: quam missionem debet ipse illis persuadere miraculo. Verba Pontificis suprà sunt hæc. *Potest rationabiliter responderi, quòd, cum interior illa missio sit occulta, non sufficit cuiquam nudè tantum asserere, quòd ipse sit missus à Deo; sed oportet quòd adstruat illam missionem invisibilem, per operationem miraculi, vel Scripturæ testimonium speciale.*

§. 17.
Prob. 2. ex
Tridët.

Secundò probatur ex Concilio Tridentino session. 6. canone 16. *Si quis magnum illud usque in finem perseverantiæ donum, se certò habiturum, absoluta & infallibili certitudine dixerit; nisi hoc speciali revelatione didicerit, Anathema sit.* Hæc verba manifestè probant, posse aliquem, ex speciali revelatione, credere suam perseverantiam, certitudine absoluta & infallibili: ergo revelatio privata potest esse evidenter credibilis, certitudine absoluta & infallibili. Consequentia patet, ab actu ad potentiam affirmativè. Antecedens probò: quia illa verba *nisi &c.* manifestè significant, posse esse certitudinē ex speciali revelatione: tū quia *exceptio firmat regulam in contrarium*; tum etiã, quia sæpius in Scriptura, mul-

multa hac ratione affirmantur: Ioannis 5. 19. dicit Christus, se non posse facere, *nisi quòd viderit Patrem facientem*. Item, cap. 3. 2. *nemo potest hæc signa facere; nisi fuerit Deus cum eo*, quasi dicat: si Deus fuerit cum aliquo, potest facere hæc signa; si non, non. Et cap. 6. 22. *turba vidit, quia navicula alia non erat ibi; nisi vna*; id est, vidit turba, ibi esse vnam naviculam; & non aliam. Tum etiã: quia illa propositio est exceptiva, quæ affirmat vnum, & negat aliud: nam, quamvis non sit expressè exceptiva; tamē illi æquivalet. Dicere enim: *ego non feci, nisi legere*, per inde est, ac dicere: *ego tantum legi*.

Dices, à Concilio non dictum, posse aliquem infallibili certitudine credere revelationem suam privatam; sed negasse, non posse certò sciri perseverantiam, nisi ex speciali revelatione. Non tamen propterea affirmatur, id fieri posse ex speciali revelatione: ut si quis dicat, nullum animal beandum, nisi hominem: negat beatitatem cæteris animalibus; at eam non affirmat de homine ex eo præcisè, quòd sit homo. Item, nullus salvabitur, nisi fidem habeat; at non quicumque habet fidem, salvabitur. Respondeo, semper illam adversativam esse affirmativam: affirmatio autem potest esse partialis, aut totalis. Quando est totalis, affirmatur absolutè id, quòd est post adversativam, ut: *omnes peribitis, nisi penitentiam egeritis*, penitentia est tota ratio non pereundi; nam perfectè penitens, dum nō revocat penitentiam per peccatum mortale, non potest perire, de lege communi. Potest autē adversativa esse partialis: quia affirmat partem eorum, quæ necessaria sunt, ut: *non possumus ire Madridum; nisi vitam habeamus*: quo explicamus, vitam esse necessariam, ad faciendum iter; non tamen sufficit sola: sunt enim alia plura necessaria, quibus positis, possumus iter. Quæ autem sit adversativa partialis, aut totalis: colligendum est, ex natura rerum, de quibus agitur: ex scripturis, & alijs. Nam non sufficit humanitas ad beatitudinem; nisi divinitus elevetur: quòd colligitur ex natura hominis, & beatitudinis. Neque item sufficit sola fides; ut constat ex Scriptura: quibus respondetur obiectioni. Sed illa adversativa Concilij est totalis: ergo nihil requiritur ex parte obiecti, ad certitudinem infallibilem. Probò minorem: quia ex parte obiecti formalis, præcisè exigit fides auctoritatem & testimonium Dei; minus, assignent, quid aliud requiratur, quòd cum revelatione privata possit movere fidem certam & infallibilem? Nam revelationem privatam posse saltem partia-

§. 18.

Obiectio.

Respondet.
affirmatio
partialis &
totalis.
Luc. 13. 3.

Adversativa partialis, & totalis.

S. Tho. q. 1. liter illam movere, patet ex verbis Con-
1. Art. 1. cilij.

§. 19. Tertiò probatur ex 1. ad Coriath. 14.
3. Proba- 24. his verbis: *si autem omnes prophetent, in-
tio ex Scrip- tret autem quis infidelis, vel idiota: convincitur
tura. ab omnibus, dijudicatur ab omnibus: occulta
1. Cor. 14. enim cordis eius manifesta fiunt, & ita cadens
24. in faciem adorabit Deum, pronuncians, quòd
verè Deus in vobis sit.* Hæc verba Paulli ex-
ponuntur, partim de explicatione myste-
riorum, per quam docentur Idiotæ & in-
fideles; partim etiã explicantur de vera
prophetia, quã per revelationem manifest-
tantur secreta cordis idiotarum & infide-
lium: vt expresse advertit Lyra & sequuntur,
vt cõmunioem expositionem, nostri Iusti-
nianus & Cornelius, viri planè & plenè
docti, & de Paulo plusquàm mediocriter
benemeriti. Sive autem sit expositio de
doctrina; sive de revelatione secreti, sic ar-
gumentor: Catholici, sive plures, sive pau-
ci, præditi eo genere prophetiæ, de quo
Apostolus, possunt movere idiotam & in-
fidelem, ad cognoscendum, Deum esse
in tali Propheta, & ad credendum quæ à
Propheta dicuntur: ergo revelatio privata
potest esse evidenter credibilis. Patet con-
sequentia: tum, quia illæ revelationes, de
quibus Paullus, erant privatae, & non pu-
blicæ: qui enim Corinthi in Ecclesiam cõ-
venire poterant, erant pauci homines pri-
vati, ad quorum pedes provolvi poterat
infidelis, & cognoscere Deū illis loquutū,
præcisè propter cognitam prophetiam. Tū
etiã: quia, si Prophetia cognita eviden-
ter potest movere infidelem, vt credat
toti Ecclesiæ: eadem prophetia cognita
evidenter poterit movere eundem infide-
lem, vt credat Prophetae privato. Probo:
quia prophetia privata tam cognoscitur
esse à Deo, quàm publica. Item revelatio
privata de secreto cordis, vel de doctrina,
tam cognoscitur esse à Deo in homine pri-
vato, quàm in tota Ecclesia. Quod videtur
ex terminis notum.

§. 20.
Cõfirmat.
efficax.

Confirmatur: S. Petrus Alexandrinus
fecit evidenter credibilem Achillæ & Ale-
xandro privatam suam revelationem, de
futura hæresi Arriana. Nam, in cõfirmatio-
nē revelationis, prædixit Achillam sibi
successurum in Pontificatu; Alexandrum
verò Achillæ. Quod cū videret Alexan-
der, debuit obedire præcepto Sancti Petri,
de interdicens Ecclesiæ Arrio. Quòd si S.
Petrus viveret, posset Alexander cadere
ante eius pedes, adorans Deum in ipso ha-
bitantem per donum prophetiæ. Item, si S.
Petrus, mortuorum suscitatione, & revela-
tione secretorum, probaret Alexandro suā
revelationem: non dubium, quin Alexan-

der posset tam prudenter credere illam re-
velationem, quàm qui ob similia miracula
crediderunt Apostolis. An Iaponorum A-
postolus Sanctissimus Xavierus, tribus
mortuis suscitatis, tam apertis prædictioni-
bus, & revelationibus secretorum, nō pos-
set facere evidenter credibiles privatas re-
velationes, quibus tertio quoque instanti
illustrabatur?

S. Xavier.
mortuorum
susceptor.

Vndè argumentor: revelatio privata est
evidenter credibilis, simul cum autoritate
Dei: ergo illi possumus assentiri, certitudi-
ne absoluta & infallibili. Patet consequen-
tia: tum, ex Tridentino adducto §. 18. tum,
quia eadem sunt principia infallibilitatis in
hac revelatione, ac in publica. Primò: quia
autoritas divina eadem est, & æquè infalli-
bilis in privatis & publicis: æquè enim re-
pugnat, Deum mentiri homini privato, ac
toti Ecclesiæ. Secundò, ex parte revelatio-
nis eadem est ratio: quia revelatio privata
tam est supernaturalis & loquutio Dei, quàm
publica. Tertiò, ex parte applicationis est
eadem ratio: quia applicatio reddit reve-
lationem privatam evidenter credibilem:
ergo ex parte obiecti omnia reperiuntur,
ad terminandum actum absolute & infalli-
biliter certum.

§. 11.
Argumen-
tum in for-
ma.

Dices cum Magistro Bañez, nos illi pos-
se assentiri sufficiēter per fidem humanam.
Contra: fides humana non est absolute &
infallibiliter certa: quia ex se non repugnat
tendere in revelationem existentem appa-
renter tantum; Concilium autem adductū
§. 18. dixit, posse ex revelatione privata
haberi certitudinem absolutam & infallibi-
lem: ergo Concilium non agit de fide hu-
mana; sed infusa. Deinde, omne obiectum
cognoscitur habitu sibi proportionato: nā
disp. 7. abundè ostēdi ex Paulo, idē infer-
ri habitum supernaturalem & infallibilem:
quia obiectum est etiã supernaturale &
infallibile: ergo hæc revelatio privata non
cognoscitur proportionatè & sufficienter,
nisi per habitum infusum. Quidquid autem
sit de facto, certè, esse possibilem eiusmodi
habitum, videtur extra controversiam: nam
Deus loquens privatim tam est credibilis
proportionatè, quàm loquens publicè. Itē,
vt Dulia distinguitur à Latria, propter ex-
cellentiam creatam & increatam: ita prop-
ter testimonium & autoritatem Dei, dis-
tinguitur fides in Deum à fide humana &
naturali, tendente in testimonium & au-
thoritatem humanam. Quod est evidens.

§. 22.
Obiectio.
Bañez.
Resell.

Deinde impugnatur hæc doctrina: quia
Adamus fide catholica credidit revelatio-
nem sibi factam à Deo privatim, quin pen-
deret ab alia propositione Ecclesiæ; Eva au-
tē & Abel potuerunt eadem fide catholica
credere

§. 23.

credere revelationem Adami : ergo habitus catholicus non dependet per se à publicitate revelationum. Quòd si dixeris, posse aliquem credere revelationem privatam sibi factam ; non tamen factam alijs : contrà primò : quia Abel credidit revelationem Adami. Secundò, Innocentius III. adductus §. 17. & Paullus adductus §. 20. loquuntur de credentibus revelationes priuatas factas alijs. Tertiò : ergo iam ex conceptu revelationis privatæ non repugnat, ad eam porrigi habitum catholicum : ergo non repugnat, eam credi ab alijs per eundem habitum. Patet consequentia : quia diversitas subiectorum non mutat in præsentî rationem obiecti : nam potest fieri evidenter credibilis revelatio aliena, tam sufficienter, quàm propria.

Innocēt. 3.

§. 24.
Lorca.
Resp.

Minus abs re respondet Lorca opinans eas revelationes credi actu supernaturali, naturâ suâ spectante ad habitum per se infusum specie distinctum à catholico. Illum tamen habitum negat existere : quia istæ revelationes non sunt frequentes, ac propterea defectus habitus suppletur per auxilium, ut in multis alijs casibus. Duo sunt impugnanda : alterum, hunc habitum non existere ; alterum, distingui specie à catholico. Primum probo : quia, proposita semel revelatione privata cū sufficienti credibilitate, potest quis frequentem exercere fidem : ergo non est negandus habitus. Patet consequentia : quia ea ratione negatur à Lorca, quòd actus sunt exercendi rarò, & per accidens ; ad actus autem frequentes datur habitus, sicut & ad alios. Antecedens probo primò : quia multæ revelationes publicæ non sunt factæ, nisi semel, ut patet in Prophetis : aliæ factæ sunt bis, aut ter ; & tamen frequentem circa illas exercemus fidem : ergo & circa privatas, quamvis non contingant, nisi semel. Secundò à priori : quia, ad assentiendum frequenter obiecto, non requiritur, nisi ut sit, & sufficienter proponatur ; sed revelatio semel tantum existens, est obiectum fidei exercendæ post longum tempus, & potest sufficienter proponi : ergo potest frequentem credi.

§. 25.

Probo nunc, revelationem privatam non distingui sufficienter à publica, ad discriminandos habitus. Nam eadem numero revelatio, quæ modò est privata, potest esse publica : ergo eademmet numero potest credi fide catholica. Probo antecedens : quia, esse publicam revelationem, est extrinseca denominatio à propositione totius Ecclesiæ. Nam propositio Ecclesiæ est quædam affirmatio, quâ dicitur, Deum fecisse illam revelationem, cuius affirmationis obiectum est ipsa revelatio ; esse autem obiectum pro-

positionis, est terminare extrinsecam denominationem propositionis. Sed eadem numero revelatio potest terminare illam propositionem, quam antea non terminabat : ergo eadem numero revelatio potest esse publica & privata. Probo minore : quia Ecclesia potest modò affirmare, revelationem factam S. Petro Alexandrino, aut S. Catharinæ Senensi, esse verè revelationem Dei. Idemq ; patet, quoties Ecclesia primò adscribit aliquem librum canonicis : v. g. cum libros Machabæorum decrevit esse canonicos ; aut si nunc decerneret, tertium, aut quartum Esdræ esse canonicum. Ratio à priori : quia Deus potest manifestare Ecclesiæ revelationem, quam ipse fecit alicui Prophetæ, & illam præcipere credi ab universa Ecclesia. Unde probo, privatas & publicas revelationes non posse discriminare habitus : quia per illam propositionem Ecclesiæ non mutatur substantia obiecti, neque aliquod accidens illi intrinsecum : nam fides præcisè tendit in auctoritatem & revelationem Dei (ut ostendi) ; sed hæc non mutantur intrinsecè, in nostro casu : ergo obiectum manet idem, & consequenter potest terminare eundem habitum. Probo minorem : quia tota mutatio, è revelatione privata in publicam, est per mutationem non propositionis, in propositionem Ecclesiæ, quam dixi esse denominationem extrinsecam.

Video, posse responderi, non negari, cognosci fide catholica revelationem privatam, quia privata est : hoc enim & recte confutatur, & negatur à Lorca ; sed eius fundamentum est, de revelatione privata non spectante ad Deum, ut ad obiectum formale quod fidei catholicæ. Quod fundamentum retuli §. 11. & everti 12. Nunc sic arguo : omnis revelatio privata, sine vlla mutatione sui, potest effici publica ; quamvis in se non agat de Deo : ergo omnis huiusmodi potest credi fide catholica. Consequentia non potest negari catholice, nec negatur ab hoc Authore. Nam revelatio de cane Tobix creditur fide catholica ; quamvis non agat de Deo : eo præcisè, quòd est pars historiæ Tobianæ, propositæ ab universa Ecclesia. Probo antecedens : quia omnis eiusmodi revelatio, potest esse pars alicuius historiæ, conscriptæ auctoritate Dei, & propositæ ab universa Ecclesia. Quod quidem fieret, absque vlla mutatione intrinseca substantiali, aut accidentali ipsius revelationis, ut ostendi §. 25.

§. 26.
Respons.

Rogas primò : cur S. Augustinus in epistola contra fundamentum dixerit, se non creditur Evangelio, nisi motum auctoritate totius Ecclesiæ ? Respondeo primò : quia ipse

§. 27.
August.
Resp. 1.

S E C T I O. I.

Pars affirmans.

S. Tho. q. ipse non habuit revelationem privatam, 1. Art. 1. neq; vidit aliā sufficienter propositā: vnde nulla illi superfuit ratio credendi; nisi per authoritatem totius Ecclesiæ. Respondeo secundò, numerum sacrorum librorum reservatum à Deo toti Ecclesiæ: quia sunt fundamenta religionis. Si cui autem revelatur privatim aliquis liber; tamen illa revelatio non fit evidenter credibilis alijs, nisi per authoritatem Ecclesiæ.

§. 29. Rogas secundò: vtrum amitteret fidem, & esset hæreticus, qui culpate negaret revelationem privatam? Respondeo, hanc quæstionem pendere ex oppositione fidei & infidelitatis. Si opponuntur physice, non dubium, quin destruat fides. Si opponuntur solum moraliter, pedit ab alia quæstione: vtrum Deus pro quocumque peccato auferat fidem; an verò per solam negationem authoritatis divinæ, aut revelationis publicæ? quæ suis in locis aptè disputabuntur; neque hic sunt vellicanda.

DISPUT. X.

Vtrum fides utatur duabus propositionibus revelatis; an verò sola revelatione?

§. 1.

DISPUTANDI occurrunt complures modi, quibus divina authoritas & revelatio coniugari queunt. Primum enim disponi possunt, more præmissarum, divina authoritas & revelatio solæ: v. g. *omne quod Deus dicit, est; dicit Christum esse Deum*: ex quibus deducitur hæc conclusio fidei: *ergo Christus est Deus*. Possunt item componi, non solæ; sed simul cum obiectis revelatis: vt cum, more syllogismi, disponuntur in præmissis duæ propositiones revelatæ: v. g. *Spiritus sanctus habet naturam Patris; sed natura Patris est divina*: è quibus duobus articulis, infertur hæc conclusio: *ergo Spiritus sanctus habet naturā divinā*. Quæstio hæc instituitur de hac conclusione, vt præcisè infertur ex his præmissis; non considerata alia revelatione, de divinitate Spiritus sancti. Quæro igitur, vtrum hæc conclusio, licet non sit immediatè revelata his terminis expressis, sit de fide; an verò, vt præcisè deducitur ex his præmissis, nō spectet immediatè ad

fidem; sed ad Theologiam distinctam à fide?

EAM conclusionem esse de fide, ab illaque produci, non aliter, ac si immediatè deduceretur ex authoritate & revelatione Dei, opinor cum S. Gregorio Nazianzeno, quem adducam §. 42. Aureolo in prol. pag. 11. §. in processu: Andrea Vega lib. 9. cap. 39. Melchior Canolib. 6. cap. ultimo, §. *sed his postremò*: qui etiam loquuntur de propositione illata ex altera præmissa fidei, & altera naturali evidenti. Ipsis subscribit P. Vazquez 1. part. disp. 5. num. 6. & cum alijs, apud Patrem Suarez, disputat. 6. sect. 4. §. 5. ad stipulantur, qui Theologiam non distinguunt à fide infusa: vt Scotus, in dist. 35. & Okamus in prologo quæst. 3. principali, lit. G. in margine autem habet, ad secundum.

Probationi præmitto, illas duas præmissas, de quibus agimus, quasq; proposui §. 1. habere pro obiecto formali adæquato primario, & proximo, authoritatē & revelationem Dei: ita, vt sint immediatè de fide. Quæ duæ præmissæ, in primo syllogismo fidei, sunt conclusio, & obiectum materiale; in secundo verò syllogismo, sunt præmissæ, & obiectum formale, ex quo infertur conclusio. Quemadmodum prima passio est conclusio, in prima demonstratione à priori per essentiam, in qua admirativum, v. g. monstratur ex rationali; in secunda vero demonstratione, est præmissa, ex qua risibile monstratur. Hoc genus præmissarum, disp. 2. §. 8. ostēdi, non esse obiectum formale absolute, sed absolute materiale; formale verò secundū quid. Itē illæ duæ præmissæ creduntur actu fidei infusæ, idque in duplici sententia: nonnulli enim censent, eodem actu conclusionis attingi intrinsecè præmissas; alij censent, solam attingi conclusionem obiectivā. Quæstio igitur est, in sententia vtraque: in prima, vtrum conclusio immediatè deducta ex authoritate, revelatione Dei, & ex conclusione revelata, sit etiam de fide; in secunda verò sententia: vtrum conclusio deducta ex duobus articulis revelatis, creditis fide divina, sit credenda eadem divina fide?

Hinc argumentor: habitus per se infusus attingit immediatè omne obiectum materiale, sive formale quod, quod adæquatè cognoscitur dependenter à suo obiecto formali quo, & primario; sed fides catholica est habitus per se infusus: ergo immediatè attingit omne obiectum materiale, sive formale quod, quod adæquatè cognoscitur dependenter ab authoritate & revela-

§. 2.

Nazianz.
Aureol.
Vega.
Canus.
P. Vazq.
P. Suarez.
Scotus.
Okam.

§. 3.

§. 4.

revelatione Dei, vt à suo obiecto formali *quo*, & primario. Sed in nostro casu, conclusio deducta dependet, vt à primo obiecto formali & adæquato, ab autoritate & revelatione Dei (quæ sunt obiectum formale adæquatum fidei) ergo hæc conclusio immediate attingitur à fide. Probatur minor ex §. 3. vbi ostendi, obiectum formale primum illarum præmissarum esse autoritatem & revelationem Dei: quæ eo ipso sunt obiectum formale, vel proximum, in prima sententia relata §. 3. vel remotum, in secunda.

§. 5. Probo autem primam propositionem maiorem §. 4. in primis exemplo charitatis, quæ vno simplici habitu amat Deum propter ipsum, & hominem propter Deum; homini verò procurat bona propter ipsum. Hic reperiuntur tres actus, circa tria obiecta realiter distincta, cū dependentia tertij obiecti à secundo, & secundi à primo. Primus amor est in Deū propter ipsum, independenter ab omni alio obiecto. Secundus est circa proximum, derivatus & dependens ab amore Dei: qui secundus actus habet pro obiecto terminativo proximum; Deū verò pro obiecto formali movente ad ipsum. Tertius actus est circa bona spiritualia proximi: qui actus derivatur, vt à prima radice, à primo amore Dei; immediate verò derivatur ab amore proximi. Itaque, neq; Deus, in ratione obiecti, est causa totalis illius tertij actus: neque solus actus amoris Dei, est principium quasi activum tertij actus, ad quem concurrunt, & amor proximi, vt principium activum, & proximus ipse, vt obiectum. Præsto est ratio: quia finis proximus, cui hæc bona procuramus, est proximus ipse, & non Deus; finis autem primò movens, & in quem vltimò referuntur hæc omnia, est Deus. Sed isti tres actus, & obiecta, hoc ordine, attinguntur eadem indivisibili charitate in Deū, vt constans est omnium Theologorum sententia: ergo eodem habitu per se infuso attingitur omne obiectum materiale, quod dependet, vt ab obiecto adæquato primario, ab obiecto ipsius habitus.

§. 6. Item, probatur eadem maior exemplo misericordix, quæ, eodem habitu per se infuso, amat per se primò levamē inopis: deinde levaminis gratiā, amat erogationē slipis: tertio, ad erogandā slipem, vult aperire crumenam. Ille tertius actus est honestus: quia est moralis, de bono opere, sine, & alijs circumstantijs; sed non est in alia specie virtutis, nisi misericordix: ergo obiectum materiale remotum spectat ad eandē virtutem, ad quā obiectum primariū adæquatum, à quo remotè dependet. Adverte, hos tres actus misericordix spectare, in naturalibus, ad eandē

virtutē misericordix: siue hæc sit vna simplex qualitas, amplectens omnia obiecta materialia dependentia ab eodē formali; siue sint plures habitus specie distincti, pro diversitate obiectorum materialium. In supernaturalibus autē est certū, vno habitu per se infuso attingi omnia obiecta, quæ pēdēt ab eodē obiecto formali. Hæc cōfirmantur primò, à sanitate, qua amamus salutem per se primò; phlebotomiā, ratione salutis; & acceritionē phlebotomi, ratione phlebotomiæ. Secundò in vitijs: nā ad idē vitium iniustitiæ spectat voluntas occidendi, & voluntas instrumenti comparandi ad necem, & voluntas conquirendi pecuniā ad emendū instrumentum. De quibus omnibus, aperte constat, ad eandē virtutem & vitium spectare omnes actus, & obiecta, quæ pendent ab eodem obiecto formali primario, & adæquato: quæ est maior propositio in §. 4.

Tertio probatur eadem maior propositio ratione efficaci: quia conclusio illa (idē est de quocumque alio obiecto cuiuscumq; habitus) remotè pendens ab obiecto formali fidei, dependet immediate, & adæquatè, ab obiecto formali secundario eiusdem fidei: ergo actus, quo attingitur illa conclusio, est fidei. Antecedens liquet ex §. 1. Nā præmissæ ibidem propositæ sunt creditæ fide divina: (alioquin, nulla est quæstio) item, illæ præmissæ, sunt ratio formalis cognoscendi conclusionem; ac propterea sunt obiectum formale secundarium, & adæquatum in ratione secundarij: quia non inferuntur ex alio. E quibus deducitur, obiectum formale immediatum illius conclusionis, esse obiectum fidei. Consequentiam probo: quia ideo prima conclusio, siue primum obiectum materiale, siue primum obiectum formale *quod*, spectat ad fidem: quia immediate & adæquatè inferitur ex obiecto fidei: ergo eadem ratione, tertium obiectum pertinebit ad fidem: quia immediate & adæquatè deducitur ex obiecto fidei. Nam obiectum deductum ex primario obiecto formali *quo* fidei, ideo pertinet ad fidem: quia tale obiectum formale *quo*, est fidei; sed etiā est fidei obiectum formale *quod*, ex quo deducitur tertium obiectum: ergo hoc tertium pertinet ad fidem, sicut secundum.

Dices primò, primū obiectum formale *quod*, siue primū materiale, pertinere ad fidē nō præcisè, quia inferitur ex quocumq; obiecto fidei; sed quia inferitur ex obiecto formali primario: tertium autē obiectum nō depēdet immediate ab obiecto formali primario; sed à secundario: ac propterea non est fidei. Ratio à priori: quia inter obiectum tertium & primum, interijcitur secundum, quod est

§. 7.

§. 8.
1. Obiectio

S. Tho. q. 1. Art. 1. *Resp.* distinctum ab obiecto formali primario. Contrà : oporteret reddere rationem, ob quam obiectum primarium constituat in specie sui habitus secundum obiectum; hoc verò secundum non possit id præstare respectu tertij. Eam autem doctrinam, in habitibus voluntatis, esse perquam falsam, patet : quia quando ego ex amore Dei & proximi, procuro bona ipsi proximo, amor horum bonorum est à charitate in Deum : inter quem, & tertium obiectum interijciatur proximus, vt proximum obiectum formale : ergo, quòd interijciatur obiectum formale secundarium distinctum à primario (spectans tamen ad eundem habitum) nō tollit, quominus tertium obiectum spectet ad habitum secundum, & primi. Hæc confirmari possunt exemplis adductis §. 6. Quibus adde lumen gloriæ, quo cognoscitur Deus in se, & essentia hominis in Deo, & proprietates hominis in eiusdem essentia.

§. 9. Ad rationem à priori ex §. 8. Respondeo, inter primum & tertium obiectum, posse interijci secundum, non pertinens ad habitum primi, v.g. si inter Deum & bona spiritualia proximi, interijciatur aliquod obiectum non charitatis vel fidei: tunc tertius actus & obiectum tertium non spectant ad charitatem vel ad fidem : non quòd esset aliud obiectum formale, vtcūque distinctum à priori; sed quia esset obiectum non spectans ad charitatem aut fidem, & esset amatum vel cognitum per actus aliarum virtutum : vnde non penderet ad æquatē ab illarum obiectis. Vel potest interijci obiectum secundarium, spectans proximè ad fidem, & cognitum actu producto immediatè à fide; tunc autem tertium obiectum spectat ad fidem, sicut secundum. Nam obiectum formale quod tantam vim habet, ad trahendum ad suum habitum obiectum cognitū ex ipso obiecto formali quod; quantam habet obiectum formale quo ad trahendum obiectum formale quod. Cumque utrobique sit eadem ratio, vtrumque obiectum spectat ad eundem habitum. Ratio à priori : quia vtrumque obiectum cognoscitur ad æquatē, ex obiectis fidei. Ea enim ratione, omne obiectum formale trahit ad speciem suæ virtutis omnia obiecta materialia. Quod quidem manifestè cernitur in voluntate.

§. 10. Dices secundò : habitus intellectus & voluntatis disparari, quòd voluntarij eodē actu attingunt obiectum formale & materiale: v.g. amatur gratia propter proximum, & proximus propter Deum; Deus autem propter se. Cū amatur gratia, amatur eodē actu proximus & Deus: vnde non mirū, si

omnes illi actus spectent ad eandē charitatem: quia semper attingitur Deus propter se; omnes autē huiusmodi actus esse charitatis, quis inficiabitur? Habitus verò intellectualis attingit conclusionē obiectivam, quin eodē actu præmissas attingat: ac propterea nō mirū, pertinere ad diversos habitus: quia non attingūt idē obiectū formale. Contrà primò: multi ex adversarijs ratiocinantur sine discrimine, de habitib' vtriusq; Alij enim censent, nullo actu circa obiectū materiale attingi obiectū formale: quia hoc arbitratur, esse impulsivum respectu actus circa obiectū materiale: vt sunt præmissæ respectu conclusionis, & finis respectu medij. Alij autē censent obiectū formale, non solum esse impulsivum; sed etiā terminativū, respectu actus de obiecto materiali: v.g. electione medij attingi intrinsecè finē, & conclusionē formali attingi intrinsecè totum syllogismum obiectivum. In quorū sententia est nullum hoc discrimen.

Contrà secundò: tota ratio, ob quam aliqui moventur ad distinguendū habitum huius conclusionis à fide, est: quia præter obiectum formale primarium fidei, additur articulus revelatus, vt obiectum formale secundarium; ille autem articulus distinguitur ab obiecto formali primario fidei. Vnde iam inveniunt, respectu huius conclusionis, aliquod obiectum formale distinctum ab obiecto formali fidei: vbi verò sunt distincta obiecta formalia, iam sunt distincti habitus. Sed hæc eadem ratio reperitur in charitate, quāvis singulis actibus ametur Deus: ergo. Probo minorem: quia actu, quo amatur gratia, amatur aliud obiectū formale secundariū, distinctū ab obiecto primario charitatis: ergo est eadem ratio distinguendi habitus charitatis. Probo antecedens: quia gratia non amatur propter solū Deum; sed propter Deum & proximum: finis enim immediatus, cui amatur, est proximus, vt dixi §. 5. E quibus deduces, hæc meā sententiā cōmunē esse opinantibus, totū syllogismū obiectivū attingi cōclusionē formali; & opinantibus, eā attingi solā obiectivā. Immo, si horum obiectio aliquid concluderet, concluderet etiā non credi articulum revelatū habitu fidei: quia in eorū sententia, præmissæ obiective nō attinguntur conclusionē formali. Quòd si fides eodē actu cognoscit obiectū formale & materiale, eodem etiā cognoscet duas præmissas revelatas, & conclusionē ex illis deductā: audito enim toto syllogismo, vno actu illi assentietur, vt illi cōtingit in primo syllogismo. Igitur, si obiectū formale sit præcisè impulsivum, siue terminativum actuum tendentium in obiectū materiale, sem-

Refell. 1.

§. 11.
Refell. 2.

semper est eadem ratio distinguendi, vel non distinguendi habitus, propter additionem alicuius obiecti formalis secundarij. Nam sicut obiectum voluntatis est absolute obiectum formale; ita & obiectum intellectus. Et sicut obiectum formale secundarium intrinsece amatum non discriminat habitum; ita neque obiectum secundarium intellectus extrinsece impellens.

§. 12. Ratio à priori; quia obiectum illud formale secundarium, quod interijcitur inter formale primum & inter materiale tertium, est obiectum eiusdem habitus. Vnde, quando adæquata ratio formalis non est extra obiectum fidei aut charitatis; non est cur obiectum materiale per illam cognitum vel amatum, pertineat ad alium habitum. Hæc enim est ratio, ob quam primum obiectum materiale spectat ad eandem virtutem, ad quam obiectum formale: quia ratio adæquata ob quam cognoscitur, vel amatur, est eiusdem habitus; sed ratio adæquata ob quam cognoscitur obiectum tertium, est etiam fidei: ergo obiectum tertium est fidei. Quam argumentationem arbitror evidentem. Quod si dixeris, eas duas præmissas non credi fide divina, iam evertitur tota quæstio, ut ostendi §. 3. & 7.

§. 13. Dices tertio, ex eo quod obiectum primum fidei concurrat ad obiectum tertium, non bene colligi obiectum illud tertium spectare ad fidem. Nam conclusio Theologica remote pedit ab obiecto formali fidei: item, & ab obiecto formali Metaphysicæ; & tamen non pertinet ad fidem, aut ad Metaphysicam: ergo neque in casu quæstionis. Respondet. id recte probari, & exëplo charitatis, & rationibus adductis. Ad probationem, distinguo antecedens: assensus Theologicus dependet adæquatè ab obiecto formali fidei, aut ab obiecto Metaphysicæ, nego antecedens; dependet inadæquatè, concedo antecedens. Nam solum principium Metaphysicum non potest inferre hanc conclusionem Theologicam: *Christus est visibilis*: neque item sola autoritas & revelatio Dei; sed necessariò sunt coniungenda illa obiecta primaria duarum facultatum: ut abundè ostendam disp. 12. Inde nego consequentiam: quia fides deducit obiectum tertium adæquatè ex suis principijs, sine opè alicuius obiecti peregrini. Est autem malum argumentum, probare distinguere habitus habentes idem obiectum formale primum: quia distinguuntur habentes diversa obiecta formalia primaria.

§. 14. Secundo probo eandem sententiam: conclusio deducta immediatè ex duabus præmissis fidei, est immediatè revelata à Deo; sed omne obiectum immediatè re-

velatum à Deo, est obiectum fidei: ergo illa conclusio est fidei. Probo maiorem: ea conclusio obiectiva est idem quidditative (saltem inadæquatè) cum utràque præmissa; sed utràque præmissa est immediatè revelata à Deo: ergo illa conclusio est obiectum immediatè revelatum à Deo. Maior constat disp. 10. Logicæ §. 61. & 119. & disput. 11. §. 105. quam ego latè probabo disp. 11. à §. 13. Eam enim ob causam, qui in syllogismo legitimo primæ figuræ, concessa utràque præmissa, negat consequentiam, ad igitur in angustias impossibiles admittendi duas propositiones reciproce contradicentes: quia, negata consequentiâ, debet necessariò concedere propositionem contradicentem conclusioni negatæ. Hac autem concessa, cogitur, vel negare alteram è præmissis; vel admittere duas contradictorias. Ratio à priori: quia tota vis syllogistica nititur principio in naturalibus per se noto: *quæ sunt eadem vnitertio, sunt eadem inter se*. Huic principio Metaphysico innituntur duo logica: *dici de omni, dici de nullo*. Quapropter illi soli sunt recti syllogismi, in quibus ostenditur identitas duorum terminorum cum vnitertio, ut ex illa colligatur, in conclusione, identitas duorum terminorum inter se.

Dices primo, ex parte obiecti, esse idè realiter conclusionem cum utràque præmissa, at verò, ex modò concipiendi, distinguui. Et quamvis revelatio attingit realiter conclusionis obiectum; non tamen explicitè: hoc autem officit, ne conclusio obiectiva sit formaliter revelata, & credatur fide.

Contrà: illa diversitas obiecti, est sola ratione nostra; non verò ex parte obiecti. Itaque revelatio attingit realiter conclusionem obiectivam, quando attingit utramque præmissam; quamvis terminis, non tam explicitis, quam in conclusione. Sed hoc non tollit, quominus absolute, & immediatè revelatur, & pertineat ad fidem: ergo. Probatur minor primo, exemplo: quia de fide est, & immediatè revelatur, Christum esse animal rationale, & compositum corpore & animo rationali; sed hoc præcisè cognoscitur fide: quia revelatur, Christum esse hominem: ergo revelatione de humanitate Christi, revelatur animal rationale: item corpus, & anima. Maior patet: quia qui negaret, Christum esse animal, negaret immediatè Christum esse hominem: nam qui negat essentiam alicuius rei, negat, ipsis terminis, rem ipsam: ut qui dicit definitionem rei, dicit rem ipsam formaliter. Item hæretici declarati sunt ab Ecclesia: quia negando Christo verum corpus, aut animam, contradicebant Scripturis,

S. Tho. q. ostendentibus, Christum esse hominem: cui
 1. Art. 1.º revelationi contradicatur formaliter, negatione corporis, aut animi. Minor etiã est certa: fin, proferant Scripturæ testimonia, ubi dictum sit, Christum esse animal rationale, aut compositum ex corpore & animo rationali. Vnde cõcludo, posse aliquid in alio revelari minùs explicitè, quàm si revelaretur in se ipso; & tamen absolutè revelari, & credi fide divina. Sed eãdem ratione revelatur conclusio in præmissis, qua animal rationale in homine: ergo. Probo antecedens: quia sicut, negato animali, negatur immediatè homo revelatus; ita, negata conclusione, negatur immediatè altera præmissa revelata.

§. 17.º. Secundò probatur eadem minor: nempe, illum modum revelationis confuse non officere, quominùs obiectum sit absolutè revelatum, & credendum fide divina: nam quoties revelatur aliquid habens partes quidditativas, revelantur immediatè ipsæ partes; sed conclusio est aliquid quidditativè pertinens ad vtramque præmissam: ergo revelata vtrâque præmissa, revelatur immediatè & absolutè conclusio. Maiorem probo: primò, quia quando aliquid revelatur, revelatur conceptus quidditativus ipsius: nam res ipsa revelatur; at res ipsa, est eius quidditas. Homo enim formaliter est animal rationale: eaque propter non potest homo revelari, quin formaliter reveletur animal rationale. Ratio à priori: quia, quando aliquid revelatur, debemus formare conceptum rei revelatæ; non conceptum accidentarium: ergo quidditativum. Vnde revelatio, sive loquutio Dei, supponit terminos quidditativos: alioquin non formaretur conceptus (vt vocant) *quid rei*; sed tantum *quid vocis*. Secundò probatur eadem maior: quia ea omnia revelantur, quæ non possunt negari, manente integra revelatione; sed partes quidditativæ non possunt negari, manente integra revelatione rei constantis illis partibus: ergo. Minor probata est §. decimo sexto: quia, negata parte quidditativa, negatur essentia, ex ipsis solis terminis, sine vlllo alio distincto. Maior patet: quia si præcisè per negationem vnius termini, non manet integra revelatio: ergo ille terminus est pars obiecti revelati.

§. 18.º. Probo minorem è §. 17. nempe, conclusionem esse de quidditate præmissarum. Hoc syllogismo: *omnis homo currit; Petrus est homo: ergo Petrus currit*. Illæ extremitates, *Petrus*, & *currens*, continentur quidditativè in omni homine curren-

te; sed omnis homo currens continetur in præmissis: ergo illæ extremitates continentur in præmissis quidditativè. Minor patet: quia omnis homo currens est in maiori, in qua quidditativè continetur, *Petrus currens*, ex parte obiecti. Nam, *omnis homo*, ex parte obiecti, includit essentialiter omnes homines, vt latè probabo disp. 11. à §. 13. Minor autem propositio, *Petrus est homo*, tantum deservit, ad complendum confusum conceptum maioris propositionis de omni homine. Si enim omnis homo conciperetur adæquatè, & quidditativè, deberet concipi Petrus, cū cæteris hominibus: quia verò per actum maioris propositionis, non fuit conceptus quidditativè omnis homo, idè adiecta fuit minor propositio, & illata conclusio: quæ continetur in maiori propositione in omni homine corrente. Vnde, si quis negaret conclusionem, negaret etiã maiorem propositionem. Nam, qui negaret: ergo *Petrus currit*, teneretur dicere: ergo *Petrus non currit*. Item teneretur dicere: *Petrus homo non currit*. Nam in minori propositione, cognovit Petrum esse hominem; Petrus autem homo non currens, opponitur omni homini currenti. Vnde ea negatio conclusionis directè contradicit maiori. Quod patet, ex reductione ad impossibile, in qua, neganda esset aliqua è præmissis concessis. Quam doctrinam clariùs ostendam ex 2. & 3. obiectione.

Dices secundò, risibilitatem radicalem esse idem, ex parte obiecti, cum humanitate; & tamen non revelatur risibilitas, quamvis revelatur humanitas: ergo non sufficit revelari confuse, vt credatur fide divina. Distinguo antecedens: risibilitas pro radice, est idem quidditativè cum humanitate, nego antecedens; est idem accidentariè logicè, sive in ratione attributi, concedo antecedens. Adverte, ad cognitionem quidditativam rei revelatæ, non esse opus cognoscere attributa, sive accidentia logica: quia hæc sunt extra conceptum quidditativum rei, vt sæpiùs ostendi. At verò, ad formandum conceptum essentialem rei, opus est concipere eius quidditatem; alioquin non concipitur res. Vt autem cognoscatur obiectum revelatum, non est opus comprehensione illius; alioquin nihil ferè crederemus: est tamen opus cognitione quidditativa, sine qua non formatur conceptus *quid rei* revelatæ. Cum igitur risibilitas, etiã pro radice, non sit de quidditate hominis, neque aliunde sit revelatio de illius connexionem cum homine, non est opus illam concipere, ad concipiendum quidditativè revelatum. De quo exemplo risibilitatis, plurima

§. 19.
 1. Obiectio

Respondet.

plurima dicam disputat. 12. à §. 12.

§. 20.
3. Obiectio.
Refellitur.

Dices tertio, neque revelatione de homine explicari connexionem animalis rationalis cum homine. Contrà: eo ipso quod reveletur homo, revelatur connexio animalis rationalis cum illo: nam eo ipso revelatur eius quidditas; alioquin non revelatur homo. At verò: quia connexio risibilis cum homine, non est quidditativa homini; ideò, revelato homine quidditative, non revelatur illa connexio. Vnde deprehendes manifestum discrimen: quia, negato risibili, adhuc potest retineri à Catholico conceptus quidditativus hominis, & Christi. Quare qui negaret Christum esse risibilem per ignorantiam philosophicam, posset dicere catholicè: *Christus est homo*: quia sic retinet totum conceptum quidditativum rei revelatæ. Qui verò negaret Christum esse animal: vel non esset Catholicus: quia ipsis terminis negaret humanitatem Christo; vel non formaret conceptum hominis, & Christi. Qui autem de his format conceptum quidditativum, non potest catholicè negare animalitatem Christo. Hac ratione, non potest negari conclusio: quia, ipsis terminis, negaretur altera è præmissis concessis & revelatis.

§. 21.
3. Argum.

Vnde argumentor tertio satis efficaciter: quia dissensus conclusionis deductæ ex duabus præmissis fidei, est, ipsis terminis, hæreticus: ergo assensus est, ipsis terminis, fidei. Consequentia patet: quia assensus hæreticus est, qui contradictoriè opponitur revelationi Dei: ergo assensus oppositus est conformis revelationi Dei. V.g. dicit Deus: *Christus est homo*; dicit autem hæreticus: *Christus non est homo*. Hic dissensus est hæreticus: quia contradictoriè opponitur assensui divino. Dicat verò Catholicus: *Christus est homo*: eo præcisè, eius actus est catholicus: quia contradictoriè opponitur hæretico: qua oppositione, est formaliter conformis assensui divino. Vnde patet, esse catholicum assensum oppositum dissensui hæretico. Probo antecedens: quia dissensus eius conclusionis immediate contradicit revelationi Dei: ergo est hæreticus. Consequentia non eget probatione: quia per eam oppositionem, aut Deum facimus mendacem; aut negamus eius revelationem. Antecedens probo: nam negatio conclusionis perfecti syllogismi est formaliter oppositio contradictoria cum altera è præmissis. Cui principio ininititur tota syllogismorum ad impossibile deductio. Nā qui admittit contradictionem conclusionis, cum illa, & cum altera præmissa concessa, cogitur negare alte-

Puente Hurt. de Mendoza vol. 2.

ram; vel duas contradictorias simul admittere: ergo negatio conclusionis est formalis & expressa contradictio alicuius præmissæ. Sed utraque præmissa, in nostro casu, est immediate & formaliter revelata à Deo: ergo negatio conclusionis, de qua agimus, est formalis & expressa contradictio revelationis Dei.

Lorca disput. 6. num. 9. censet, hanc esse hallucinationem claram. Quem, in parte, excuso: quia agit de assensu Theologico, ut infertur ex altera præmissa fidei, & altera naturali; in parte verò non excuso. Nam etiam agit de conclusione deducta ex duabus revelatis: quam conclusionem censet non esse fidei; neque oppositam hæreticam. Primò: quia animam Christi vidisse divinam essentiam ab instanti conceptionis, est conclusio Theologica deducta ex duobus principiis revelatis. Secundò argumentatur num. 14. hanc conclusionem non inniti authoritati divinæ; nisi remote. Contrà: omnis propositio, ipsis terminis, contradicens revelationi divinæ, est hæretica; sed propositio opposita huic conclusioni, contradicit immediate revelationi divinæ: ergo est hæretica. Minor patet è §. 21. Vnde fallitur Lorca, opinans eam propositionem remote solum opponi revelationi: nam immediate, & proximè, opponitur alteri è præmissis: ergo immediate opponitur revelationi. Patet consequentia: quia ea præmissa est immediatum obiectum revelationis: ergo qui illam negat, negat immediate obiectum revelationis. Ad primam probationem respondeo alterum è duobus: vel propositionem illam non deduci ex duobus principiis revelatis; vel esse de fide. Quid autem sit? non est huius loci. Ad secundam probationem respondeo, eam propositionem esse immediate revelatam in ipsis præmissis: quia in illis continetur quidditative, ut animal revelatur in homine, & Petri peccatum originale revelatur in omni homine concepto in peccato originali.

Dices secundo, dissensum illius conclusionis non esse formaliter hæreticum; esse tamen erroneum: quia ex illo, per bonas consequentias, deducitur aliquid contra fidem. Ut impugnem hoc responsum, adverto, dupliciter posse probari aliquid contra fidem. Primum, per principia aliena à fide: quia, quando neque authoritas divina ut loquens, neque propositiones revelatæ sufficiunt ad ostendendum aliquid: tunc Theologus accersit subsidia Philosophiæ naturalis, & uni propositioni revelatæ

E 3

adiun-

§. 22.
Obiectio
Lorca.

Refellitur

§. 23.
2. Obiectio

Animad.

adiungit aliam naturalem: è quibus infert conclusionem purè Theologicam. Vt cum monstratur Christi risibilitas ex eius humanitate, & quia omnis homo est risibilis: quæ conclusio non est fidei. Et quavis ex opposita, per bonas consequentias sequitur, Christum non esse hominem; tamen non sequitur præcisè per negationem alicuius revelationis. Nam, si aliquis idiota sibi persuadeat, non esse risibilem omnem hominem, potest credere, Christum esse hominem, & non risibilem. De quo agendum disputatione duodecima. Secundo potest ostendi aliquod absurdum contra fidem, ex sola revelatione & revelatis; quia indigeatur peregrino medio: tunc conclusio deducta est fidei: quia tota ratio formalis est fidei. Item, quia est revelata in præmissis, vt aliquid quidditative pertinens ad illas: Propositio autem illi opposita est hæretica: quia immediate contradicit præmissæ revelatæ. Quæ contradictio ostenditur ex solis principiis fidei; quin mutemus aliquem terminum, nisi fortè addendo aliquod syncategorema, quo nō mutatur substantia termini; sed præcisè ostenditur clariùs contradictio.

SECTIO II.

Aliorum sententia.

§. 24.

P. Molina
P. Valent.

PATER Molina 1. parte quæst. 1. art. 2. disputatione 2. Pater Valentia quæst. & punct. 1. §. in contrariū, & §. quod si quaras, & tomo 1. disp. & quæst. 1. punct. 5. constituunt, principia Theologiæ esse propositiones fidei: ex quibus deducuntur conclusiones, non fidei; sed Theologiæ. Cōsentire videtur P. Vazquez 1. part. disp. 5. num. 5. vbi, ex suppositione quod Theologia deducat conclusiones ex principiis creditis fide infusa; adhuc distinguit Theologiam ab ea fide. A numero tamen sexto non parum nobis favet, defendens opinionem Cani, & Vegæ. Horū sententiam sequitur Pater Suarez disp. 6. sectione quarta: Magister Lorca disputatione sexta. Tandem P. Turrianus, negans discursū fidei, disp. 3. dub. 3. Est q; hæc sententia plurium, graviūque Doctorum.

Canus.
Vega.
P. Suar.
Lorca.

§. 25.

§. argum.

Primum argumentum ex Patre Molina (quod tacite mutuatus est Lorca) quia ita se habet fides, ad conclusiones deductas evidenter ex articulis revelatis; ac se habet scientia naturalis, ad conclusiones deductas ex suis principiis; sed habitus prin-

cipiorum distinguitur, in naturalibus, ab habitu conclusionum: ergo & habitus circa principia fidei distinguitur ab habitu conclusionū. Minor probatur: quia assensus principiorum specie differt ab assensu conclusionis ergo pertinet ad diversos habitus.

Eodem argumento probaretur, distinguere habitum charitatis in Deum, ab habitu, quo propter Deum amamus bona proximis: primò, quia in naturalibus, habitus circa principia voluntatis (nempe circa finem) distinguitur ab habitu circa media (quæ possumus vocare conclusiones voluntatis). Nam actus circa finem specie distinguitur ab electione mediorum. Et tuum argumentum quàm malam conclusionem deducat! Secundo: quia, vt habitus rationales habent sua principia, & conclusiones; ita habitus appetentes habent suos fines & media: quæ respondent medio & conclusioni habituum rationalium. Ergo, sicut ex comparatione naturalium & supernaturalium, infertur distinctio essentialis inter fidem & Theologiam; ita, ex eadem comparatione, inferetur distinctio habituum circa finem & media. Item, eodem argumento probaretur, distinguere specie habitum circa revelationem, & circa revelata: quia revelatio est principium; mysterium verò est conclusio. Quod autem potest obijci de discursu, in pugnabo §. 29.

§. 26.

Ad arg. 2
§. 25.

§. 27.

Ad argumentum ex §. 25. distinguo maiore: fides & facultas naturalis se habent symbolè circa principia & conclusiones, quoad actus, concedo maiorem: quoad habitus, nego. Nam actus utrobique sunt distincti; habitus verò non sunt distincti: quia habitus naturalis comparatur efficienter per actus, ad quos in specie inclinatur; & non ad alios: vt ostendi disputatione 16. de Anima; habitus autem per se infusus, non comparatur efficienter per actus. Item est principium universale, more potentiæ se porrigentis ad plures actus. Inde nego consequentiam. Ad probationem, nego consequentiam: quia tot sunt habitus acquisiti in specie, quot actus, quibus acquiruntur; secus in per se infusis. Immo hinc retorqueo argumentū: quia, in naturalibus, habitus principiorum & conclusionum constant vnam scientiam: vel simplicem qualitatem, vel constam ex pluribus; est tamen vna logica v.g. & vna temperantia: ergo, in per se infusis, vnus simplex habitus attingit ea omnia obiecta, quæ spectant ad vnam virtutem, aut facultatem. Patet consequentia: quia non est charitas conflata ex pluribus habi-

habitus; sed vno simplici amantur omnia, quæ propter Deum: & vna spe amantur omnia, quæ propter beatitudinem.

§. 28.

2. Argum.

Secundo arguit: si Deus, per possibile, vel impossibile, ostendat alicui articulos revelatos, nihil revelans de conclusionem: si iste propria industria inferret conclusionem, haberet actus & habitus distinctos specie ab ijs, quibus assensus fuit præmissis. Respondeo, de actibus non esse quæstionem. De habitibus autem distinguo antecedens: habitus conclusionis esset distinctus specie, ab habitu principiorum per se infuso, nego antecedens;

Respondet.

Animad.

esset distinctus ab habitu per se acquisito, concedo antecedens. Adverte, posse hominem habere habitum per se infusum principiorum, qui amplectatur etiam conclusionem; deductas adæquatè ex suis obiectis. Potest item habere habitum infusum per accidens, & acquisibilem per se: hic habitus distinguitur specie ab habitu conclusionum. Mitto hic nonnulla argumenta Loræ: quia ex parte diluta manent, dum negat, conclusionem hanc revelatam esse à Deo: quod esse falsum sapius ostendi: partim, quia sunt levia, neque egent responsione.

§. 29.

3. Argum.

P. Valent.

P. Suarez.

Tertium argumentum præstringit P. Valentia, adductus §. 24. & latè prosequitur P. Suarez, quo frequenter vtuntur Authores, quibus cum disputo: quia fides solum innititur authoritati & revelationi Dei; habitus autem circa hanc conclusionem vtitur alio obiecto formali primario: ergo habitus circa illam conclusionem, non est fidei. Probo minorem: quia hæc conclusio innititur illationi discursivæ, quæ distinguitur ab authoritate & revelatione Dei.

§. 30.

Respondet.

Nego minorem. Ad probationem respondeo, illationem discursivam non esse aliquid cognitum ex parte obiecti; sed esse actum ipsum conclusionis formalis. In syllogismo reperiuntur duo, aut tres actus: alteri versantur circa præmissas, qui, in prima demonstratione, sunt immediati absolute, & independentes ab alio obiecto prius cognito; alter actus versatur circa conclusionem obiectivam, & necessario oritur ex præmissis, vt ex definitioni syllogismi patet, disputatione 7. à §. 16. Illa necessitas, qua tertius actus oritur à præmissis, explicatur his vocibus: *ergo, igitur*. Quasi dicamus: si concedis præmissas, necesse est, concedas conclusionem. Igitur illis verbis nihil significamus ex parte obiecti, præter connexionem extremitatum inter se, fundantem necessariam cognitionem sui, ex suppositione

Puente Hurt. de Mendoza vol. 2.

quod cognita sit earumdem identitas cum medio. Vt enim, quæ sunt eadem vniterio, sunt necessario idem inter se (in naturalibus): ita, quæ cognoscuntur esse eadem vniterio, cognoscuntur necessario esse idem inter se. Nam, siue requiratur cognitio reflexa de bonitate illationis; siue non sit necessaria, semper illatio est actus conclusionis; ex parte autem obiecti nihil est distinctum à præmissis. Hoc tertium argumentum, esse contra identitatem habitus circa revelationem, & circa revelata, ostendam §. sequenti. Vide autem de hoc argumento, disputationem 39. à §. 23.

Vidit hoc Pater Suarez, & argumentum aliò deflexit: quia sequeretur, actum fidei non esse certiorum actu naturali; hoc autem est falsum: ergo. Probatur maiors quia illa conclusio inferretur ex connexionem extremitatum cum medio, ex qua infertur evidenter connexio extremitatum inter se; sed huius connexionis cognitio, non est certior actu naturali: ergo. Probatur minor: quia illa cognitio est naturalis. Non capio, in quo sit huius argumenti vis. Equè enim impugnat meam sententiam, hac in parte, & communem omnium Theologorum, qua censetur, mysterium revelatum cognosci, ex illius connexionem cum revelatione Dei. Sæpè enim ostendi, fide ita disponi authoritatem & revelationem Dei, vt ex illis concessis, non possit negari mysterium revelatum. Formatur namque hic syllogismus obiectivus: *omne dictum à Deo est; sed mors Christi est dicta à Deo: ergo mors Christi est*. Ecce in maiori propositione est authoritas Dei, qua sentit rem, sicut est, & eam dicit, vt sentit; in minori autem est revelatio Dei: è quibus præmissis, non potest negari mors Christi. Non disputo nunc, vtrum fides verè discurrat syllogismo formali? siue enim totum illud obiectum cognoscat discursu, vel sine illo; at certè totum illud cognoscit: authoritas enim & revelatio ducunt credentem in mysterium. Vnde concludo, cognosci mysterium, propter eius identitatem cum vniterio, quæ identitas infert evidenter identitatem extremitatum inter se. Est igitur eadem difficultas, in mea, communique sententia. Respondeat ergo ipse Pater Suarez argumento suo.

Ego, pro utroque, nego sequelam. Ad probationem, distinguo maiorem: illa conclusio inferretur ex connexionem extremitatum cum medio, cognita actibus certioribus, quàm est actus naturalis, concedo maiorem;

E 4

iorem:

§. 31.

P. Suarez.

§. 32.

Resp.

S. Tho. q. iorem : quia illa connexio extremitatum
 1. Art. 1. cum medio cognoscitur in præmissis actibus fidei catholicæ. Inferretur conclusio ex ea connexione extremitatum cum medio, cognita actibus non magis certis, quam naturalibus, nego maiorem. Distinguo item minorem : illa cognitio non est certior actu naturali, quando infertur ex præmissis certioribus actu naturali, nego minorem; concedo autem minorem, quando præmissæ non sunt certiores actu naturali. Ad probationem respondeo, illam connexionem in singulari non inferri actu naturali præcisè; sed etiã supernaturali spectante ad fidem infusam.

§. 33.
Animad.

Adverte, idem obiectum posse cognosci actu naturali & supernaturali : ut existentia Dei cognoscitur actu naturali, ex creaturis cognitis; eadem autem existentia cognoscitur actu supernaturali, ex revelatione Dei. Hic secundus assensus est certior primo : quia præter infallibilitatem obiecti, qua, gaudet assensus uterque, habet supernaturalis infallibilitatem, ex principio supernaturali, & modo tendendi. Ita omnis actus de hoc principio : *quæ sunt eadem uniter, sunt eadem inter se*, est certus ab obiecto; quando autem illud principium cognoscitur in singulari, circa obiecta supernaturalia, & actibus supernaturalibus : tunc isti actus sunt certiores primis, propter perfectius principium, & modum tendendi.

§. 34.
Obiectio.

Arguis, hinc sequi, eam conclusionem non esse fidei : quia, præter authoritatem & revelationem, innititur tamquam obiecto, huic principio : *quæ sunt eadem uniter, sunt eadem inter se* : ex quo infertur conclusio ex duabus præmissis revelatis. Respondeo, hinc probari, mysterium revelatum non cognosci per fidem : quia non solum ex authoritate & revelatione cognoscitur; sed etiã ex hoc principio. Nam identitas extremi revelati cognoscitur ex illius identitate cum medio constante ex authoritate & revelatione Dei : ut dixi contra Patrem Suarez §. 32.

Animad.

Adverte, non esse necessarium, cognoscere univèrsim illud principium generale; sed in actu exercito : ut in quovis syllogismo cuiusvis facultatis, cognoscitur identitas extremorum cum medio, quæ sic cognita ducit necessariò in cõclusionem; quin sit opus repetere illud principium generale. Ita cognoscitur articulus revelatus, ex illius connexione cum medio fidei; quin interveniat obiectum peregrinum à fide. Ita etiã, in nostro casu, infertur conclusio ex duobus articulis revelatis, propter illius

connexionem cum medio, quæ per se cognita ducit necessariò in cõclusionem; quin interijciatur aliud obiectum alienum à fide. Idque est manifestum, in sententia affirmantium non requiri ad cõclusionem cognitionem reflexam de bonitate illationis. In sententia verò exigente hanc necessitatem cognitionis reflexæ de bonitate illationis, dicat ipsi, vtrum hoc impediatur, quominus assensus de articulo revelato sit fidei, cum pendeat à cognitione reflexa de bonitate illationis ex authoritate & revelatione Dei? Respondeo ergò, neque in hac sententia mutari obiectum fidei : quia illa cognitio reflexa est logica, reperta in omnibus syllogismis omnium facultatum, quæ habet pro obiecto actum intellectus, ut est deducibilis ex præmissis; actus autem ipse deductus dependet ab hac reflexa cognitione, non ut ab obiecto cognito; sed ut à principio dirigente intellectum, ex præscripto logicæ.

Quartò arguunt Patres Valentia & Suarez, probantes fidem nullo uti discursu : item, quia conclusio esset evidens. Hoc secundum non me vrget. Esset enim evidens in ratione consequentiæ; consequens autem esset obscurum : id est, esset evidens, syllogismus esse rectè dispositum, & consequentiam bonam; at utraque præmissa non esset evidens, ac propterea nec consequens. Estque hoc commune articulo revelato, ut constat ex §. 31. & 34. Primum autem de discursu, facilem habet explicatum : quia, omiſſa quæſtione de discursu fidei, dico, posse fidei credi, sine discursu, conclusionem deductam ex duobus articulis revelatis : sicut mysterium revelatum cognoscitur, sine discursu, ex authoritate & revelatione Dei. Nam, ut hæ tres propositiones : *omne quod Deus dicit, est; sed dicit mortem Christi: ergo mors Christi est*, cognoscuntur uno, aut duobus actibus, sine discursu formali, qua ratione ipsi id dicunt : cur eadem fides, uno aut duobus actibus, non feretur, sine discursu formali, in has tres propositiones : *Pater habet naturam divinam; Spiritus sanctus habet naturam Patris: ergo Spiritus sanctus habet naturam divinam*? Nam, quamvis illæ duæ præmissæ, quasi divulgæ, terminent actus realiter, immò & specie distinctos; tamen, ut iam copulantur ad eliciendam conclusionem, conclusio obiectiva cognoscitur eodem actu, quo minor propositio; tunc autem nullus est discursus formalis. Quod contingit etiã in articulo revelato: nam revelatio sola terminat assensum fidei, distinctum specie ab assensu revelati; quando verò simul coniungitur cum authoritate Dei, infert,

§. 35.
 4. Argum.
 P. Valent.
 P. Suarez.
 Respond.

ex horum Patrum sententia, conclusionem sine discursu formali. Quid nī, & in nostro casu?

§. 36.

5. Argum.
Resp. 1.

Quintū argumentum : quia obiectum remotum non est propriè obiectum formale; sed improprie, & in causa; at revelatio Dei est obiectum remotum conclusionis, de qua agimus : ergo non est propriè obiectum illius. Respondeo, idem argumentum esse in habitibus voluntariis : Deus enim remotè movet ad medium remotum, electum ad ipsius gloriam, de quo egi latè à §. 4. Secundò respondeo, revelationem esse obiectum remotum cōclusionis ut cognita clare & explicite in se; non verò ut cognita in præmissis, & ut est pars quidditativa illarum : unde, in præmissis revelatur immediate. In forma, nego maiorem : non enim revelatur conclusio in præmissis, ut in causa; sed quasi in toto, cuius est pars quidditativa. Item, dico obiectum formale remotum esse propriè obiectum impulsivum, respectu actus & obiecti materialis remoti. Quod sufficere ad identitatem habitus per se infusi, ostendi tota sectione 1.

Resp. 2.

Ad arg. in
forma.§. 37.
6. argum.

Respond.

Sextum argumentum : quia sequeretur, conclusionem Theologicam esse fidei, si ex duabus præmissis revelatis inferretur conclusio fidei : ergo. Respondeo, me facilius concessurum, Theologiam non distingui à fide, quam negaturum, esse fidei conclusionem deductam ex duabus revelatis; neutrum tamen faciam. Nego enim antecedens : quia Theologia est habitus depēdēs partialiter à revelatione Dei, ut ab obiecto primario, cui annectit aliud obiectū primarium parziale peregrinū à fide, nempe, principium aliquod philosophicum. Conclusio autem, de qua agimus, non pendet ab aliquo principio philosophico; sed præcisè à revelatione Dei, ut ab obiecto primario; à revelatis verò, ut à secundario.

§. 38.
Obiectio.
Considera
Argum.

Obijcis, etiā si Theologia authoritati & revelationi Dei adiungat aliud obiectū formale philosophicum; adhuc conclusio Theologica esset fidei, si conclusio deducta ex revelatis esset fidei : ergo. Probo antecedens : quia, quando una virtus attingit suum obiectum formale, cum alia virtute; adhuc producit actum spectantem ad ipsā : v.g. iustus considerat, cultū placere Deo, illum exercet, quia ipsi Deo placet : qui actus pertinet ad charitatem. Videns item, illo cultū recognoscei authoritatem Dei, illum exerceret, ex affectu religionis : hic actus potest esse vnus numero, deductus ex obiecto religionis & charitatis, & habens honestatem charitatis ac religionis. Ratio à priori, quia, qui assentitur propter testimonium Dei, verè attingit eius testimoniū

& authoritatem, & propter illa, conclusionem : ergo credit. Ergo, quamvis aliud obiectum adiungatur, credit. Patet consequentia : quia illa adiunctio non tollit, quominus assensus derivetur ex authoritate & testimonio Dei. Bonum argumentum ad probandum, conclusionem Theologicam esse fidei infusæ; si tamen probasset duos alterum, posse duos habitus coniungi, ad eliciendum vnum actum; alterū, si redderet rationem discriminis, inter conclusionem Theologicam certam, & probabilem : esse enim rationem eandem, monstrandū disp. 12. Vtrumque autem deglutens ostendo, elumbum esse argumentum.

§. 39.

Bona animi
madversioDuplex
modus at-
tingendi ob-
iect. form.

Adverto; obiectum formale bifariam attingi per virtutem, v.g. intellectualem, in qua clarior erit doctrina : primò, si obiectū illud ita amatur aut cognoscitur, ut præcisè ex vi illius inferretur amor, aut cognitio circa obiectum materiale. Itaque debet attingi obiectum, tam accommodatè ipsi virtuti, ut ipsa possit se exercere circa obiectum materiale, suo more, ac si nullum aliud obiectum formale attingeretur : v.g. circa hanc conclusionem : *Deus est*, potest exerceri fides ex suo obiecto formali, ita disposito, ut præcisè ex vi illius inferat illam conclusionē : quia identitas extremorum ostenditur in præmissis convenire vni tertio, ita ut, absque vllō principio Metaphysico, possit fides credere, Deum esse. Item, circa eandem conclusionem potest disponi medium Metaphysicum, tam bene, ut independentèr ab alio obiecto, possit deduci conclusio Metaphysica. Idem patet in amore : si enim charitas attingit suo more Deum, ex vi illius poterit amare cultum, independentèr ab obiecto Latriæ. In hoc casu, do huic argumentò, disputandi gratiā, posse eundem numero actum oriri ab utroque habitu. Ille actus distinguetur specie ab actu solius fidei, aut Metaphysicæ solius charitatis, aut religionis. Neutra enim virtus potest illum actum : quamvis potest tunc tendere in idem obiectum per alium actum, independentèr ab altera; at verò per illum actum, necessariò tendit utraque. Qui actus est formalitèr charitatis & Latriæ; fidei & Metaphysicæ : quia licet non sit in duplici specie, est tamen in una, quasi mixta ex utraque. Ille actus habet totam certitudinem & supernaturalitatem fidei : item totam evidentiam Metaphysicæ. Neque negari potest ea cōclusio; quin negetur obiectum formale fidei. Quas ob causas, do illum habitum fidei & Metaphysicæ : quia eius obiectum ita attingitur, ut utraque virtus illud inferret, independentèr ab alia. Ratio huius doctrinæ

S. Tho. q. 1. Art. 1. quia, in eo casu, tota bonitas obiecti formalis utriusque virtutis concurret ex parte obiecti. Tunc autem actus ille fidei esset perfectior propter concursum Metaphysicæ, quam si à sola fide eliceretur. Idemque dixerim de habitibus voluntatis: nam actus charitatis & religionis perfectior esset, quàm solius charitatis: quia, præter perfectionem ex obiecto formali adæquato charitatis, sumitur nova perfectio ex obiecto formali religionis. Unde, si una virtus creata haberet, pro obiecto adæquato, totum obiectum charitatis & religionis, esset perfectior, quàm hæc charitas, atque hæc religio. Ita, si esset unus actus tendens in obiectum fidei formale, sufficienter dispositum ad conclusionem, & simul tendens in obiectum formale Metaphysicæ, perfectior esset, quàm actus huius fidei.

§. 40. Secundò potest adiungi virtuti obiectum formale aliis: quia suum non sufficere, non modò ad inferendum actum, quasi mixtum; verum neque ad attingendum obiectum illud materiale vllò actu. Nam testimonium & autoritas Dei ita disponuntur, ut ex vi illarum non possit cognosci conclusio: v. g. *Christus est risibilis*, non potest cognosci ex solo testimonio & autoritate Dei: quia, his concessis, potest negari ea conclusio: de quo latè disput. 12. Idem dico de obiecto Metaphysicæ. Tunc illa conclusio, neque attingitur fide, neque Metaphysica; sed tertio habitu, Theologiâ. Quod probo: quia conclusio fidei est, quæ ita deducitur ex testimonio & autoritate Dei, ut, positis his, non possit illa negari: nam fides vim habet disponendi suum obiectum, ut possit inferri conclusio; alioquin, quæ fides erit? Idem dico de Metaphysica. Sed ad illam conclusionem non potest sufficienter disponi obiectum fidei: quia, concesso toto obiecto formali fidei, potest negari conclusio: ergo ille assensus non infertur fide catholica, neque Metaphysicâ perfectâ; sed Theologiâ, imperfectè fide, & Metaphysicâ imperfectè. Adverte, in virtutibus voluntatis, nihil amitti perfectionis, ex aliarum coniunctione: quando totum obiectum formale cuiusque amatur accommodatè; quamvis sit obiectum parziale: ut dixi §. præcedenti. Sic neque amitteretur perfectio fidei, si illi adiungeretur obiectum Metaphysicæ; ita tamen, ut obiectum formale fidei sufficienter disponatur, ut quantum est ex parte præmissarum autoritatis & revelationis Dei, ostendatur conclusio mysterij revelati. Si autem non ostendatur conclusio sufficienter, præcisè ex vi autoritatis & revelationis, amittitur perfectio fidei. Fides enim perfe-

cta ostendit conclusionem sufficienter, ex vi solius autoritatis & revelationis; cætera autem media non sunt necessaria. Hoc deficit in habitibus voluntatis: si enim attingunt totum obiectum formale accommodatè, accipiunt ab illo totam perfectionem.

Ad argumentum ex §. 38. nego antecedens. Ad probationem, distingo antecedens: quando una virtus, ex indigentia obiecti, accersit aliud obiectum formale, actus productus pertinet ad primam virtutem, nego antecedens quando una virtus, non ex indigentia obiecti; sed præcisè ex concomitantia alterius, actus productus pertinet ad illam, concedo antecedens. Ad rationem à priori respondeo, in hoc casu, indigentiam obiecti tollere, quominus credamus propter autoritatem & testimonium Dei, sufficienter dispositum ad conclusionem: quod non fit, quando illa adiunctio non est ex indigentia obiecti; Theologia autem, ex hac indigentia, utitur medio Metaphysicæ.

Dixi §. 2. meam sententiam esse Sancti Gregorij Nazianzeni: quem Colophonè addo, & sententiæ, & argumento proposito à §. 14. Theologus igitur oratione 37. quæ est 5. de Theologia, agit de Spiritu sancto, cuius divinitatem probat contra hæreticos. Obijcit enim, identidem rogari ab hæreticis, quo Scripturæ testimonio probetur Spiritus sancti divinitas? Respondet autem Gregorius, revelatam esse eam divinitatem, non terminis expressis; sed alijs, qui concedi non possunt, nisi admittatur divinitas Spiritus sancti: v. g. *Patrem esse ingentum*. Ita ait: *Rursus, unde nam tu, arces illas tuas, ingentum, & Anarchum* (hoc est, principij expers) *accepisti; aut nos etiam immortalitatis vocem? hoc nominatim & expressè ostende, ac ea vel rejiciemus: quia in Scriptura non extant; vel expungemus. Atque ita, tuismet ipse principijs oppressus, interibis: everfis nimirum sibi vocabulis illis, perfugijque manibus, in quibus confidebas. Nonne perspicuum est, hæc de his sumpta esse, ex quibus colliguntur, tametsi minimè dicantur? Quibus tandem? Ego sum primus: & ego post, & ante me non est alius Deus. His à Scriptura acceptis, illud quidem, quod ante eum nihil sit, neque antiquiorem vllam ipse causam habeat, Anarchum & ingentum appellasti; quod autem nunquam esse desiturus sit, immortale, ac interitus expers. Quibus verbis perbellè ostendit Sanctus Gregorius, sententiam nostram & argumenti vim: nempe, ut aliquid reveletur in Scriptura, non esse opus, id verbis expressis revelari; sed sufficere, ut revelentur alia, in quibus id continetur. Et adiecit: *quod si te, bis quinque, aut bis septem dicente, decem,**

§. 41.
Ad argu.
ex §. 38.

§. 42.
Nazianz.

Animad.

decem, aut quatuordecim ex verbis tuis colligerem; aut ex eo, quod animal ratione praeditum & mortale dicens, hominem esse concluderem, an tibi nugari videretur? nequaquam profecto, cum tua dicerem. Cum igitur conclusio tam contineatur in praemissis, quam homo in animali rationali: tam verè eam dicit, qui praemissas dicit; quam hominem, qui animal rationale. Eam autem in praemissis contineri, ostendi §. 17. latius ostensurus disputi sequenti.

DISPUTAT. XI.

*Utrum revelatio universalis
sufficiat ad actum Fidei
circa obiectum sin-
gulare?*

SECTIO I.

Explicata questio.

§. 1.

DEVS potest revelare aliquid tam clarè, distinctè, & in singulari, ut nihil aliud exigatur ad assensum fidei, præter sufficientem applicationem revelationis, & rectam apprehensionem subiecti, de quo est revelatio: ita, ut nullus possit tergiversari, de illo loquutū esse Deum. V. g. cum revelatur: *Deus est homo*. Vel quando agens Deus cum Propheta, illi dicit: *tu es praedestinatus*; tunc, apprehensis rectè terminis: *Deus, homo: Propheta, praedestinatus*, nullus potest dubitare, de quibus sit sermo: quia illi termini sunt tam per se noti, ut, nisi barbarè ignaro, sint perspicui. Qui autem illis propositionibus dissentiretur, esset hæreticus, videns eas revelari à Deo.

§. 2.

Secundò, potest Deus revelare aliquid, non in singulari, neque distinctè, & clarè; sed universum, confusè, & cum alijs. Verbi gratià, revelat Deus: *omnis homo est conceptus in peccato originali*: (excepta Marià, quod semper intelligo) hac revelatione comprehenditur Petrus; non tamen adæquatè: quia cum illo comprehenditur & Paullus; neque in singulari: quia comprehenditur cum ratione communi cæterorum. Nam, licet Deus actu suæ sapientiæ, quo iudicat, omnem hominem esse conceptum in peccato originali, fertur in Petrum singularem, & in singulari, tam clarè, & distinctè, ac si de illo solo loqueretur; at verba externa

Dei, non est opus, ut significant Petrum in singulari; sed sufficit, generali ratione à Propheta cognosci, omnes homines in peccato conceptos. Nam universalis propositio: *omnis homo est conceptus in peccato*, ex parte obiecti, comprehendit omnes singulares: quia, *omnis homo*, sunt omnes homines singulares, sive est collectio omnium singularium. Vnde hæc propositio: *omnis homo est conceptus in peccato*, continet, ex parte obiecti, & in subiecto, omnes singulares: *Petrus est conceptus, Ioannes est conceptus, &c.*

§. 3.

Hæc autem revelatio universalis potest esse dupliciter. Primum enim potest Deus revelare aliquid in communi, cuius singularia adeò sunt per se nota, ut nihil aliud possit intelligi: v. g. revelat Deus omnem hominem peccare: tam clari sunt singulares homines, ut non possint ignorari. Quis namque dubitet, Petrum esse hominem? Neque enim ago de Petro, ut dicit nominis impositionem. Nam, ut ego meum canem voco, *Selinum*; sic Turca potest suum vocare, *Petrum*. Accipio igitur Petrum, ut à nobis cōcipitur, pro hoc homine singulari: de quo, an sit homo, & contineatur in omni homine? nullus potest ambigere. Quis enim neget, hunc hominem esse hominem? est ergo evidens, Petrum contineri in subiecto eius propositionis.

§. 4.

Potest secundò esse revelatio universalis de omni homine: ita ut, quamvis sit per se notum, Petrum aut hunc hominem esse hominem; non tamen sit per se notum, hoc individuum esse Petrum, aut hunc hominem. Revelat enim Deus, omnem hominem debere baptizari ad salutem; dubitatur de hoc individuo, an sit homo; an verò Diabolus præstigiator? vel dubitatur de hoc animali in singulari, an sit homo? Cōtingit enim Palentia, hac ætate, dubium, an singulare quoddam animal repertum in sylva, esset homo? Anceps semper causa fuit: nam corporis habitus hominem præ se ferebat; cætera bestiam inhumanam, expertem omnis vestigijs mentis; participem verò ferinæ savitiæ: quod animal sub conditione baptizatum fuit. Item revelat Deus, omnem ritè baptizatum & non ponentem obicem, esse in gratia: item, corpus Christi esse in omni hostia ritè consecrata. At non constat, hunc numero baptismum esse canonicum, & sine obice; neque hæc hostiam esse legitime consecratam. Questio igitur est, utrum, præter revelationem universalem, exigatur singularis revelatio, ad credendum fide catholica, Petrum, & hoc individuum, esse conceptum in peccato: hunc infantem esse in gratia, & Christum in hac hostia?

SE-

S. Tho. q.
1. Art. 1.

S E C T I O II.

In singularibus per se notis sufficit revelatio universalis.§. 5.
Incluf.
ureol.
otus.
inus.
ega.
aetan.
P. Vazq.
P. Suarez.

HÆC conclusio traditur ab Aureolo, Scoto, Cano, Vega & alijs adductis disp. 16. §. 2. Quibus accense Caietanum 2. 2. quæst. 171. art. 5. §. ad obiecta contra primam. P. Vazquez 1. p. disp. 3. cap. 3. & tom. 2. disp. 135. num. 6. Vbi docet, non inferri singularem propositionem ex universalis: quia singularis continetur formaliter in universalis: & P. Suarez, disp. 3. sect. 1. num. 6. Estque sententia catholica.

§. 6.
Probatur

Probatur: omne quod Deus dicit, & sufficienter proponitur, esse credendum fide divina iam est probatum; sed cum dicit, omnem hominem esse in peccato conceptum, dicit Petrum esse conceptum in peccato, idque sufficienter proponitur: ergo, quādo nobis proponitur illa revelatio universalis, credendum est fide divina, Petrum esse conceptum in peccato. Probatur minor: quia *omnis homo* ita formaliter continet Petrum, ut sit per se notum, de Petro dici, quidquid de omni homine: ergo, cum Deus revelat peccatum omnis hominis, est per se notum, revelari peccatum Petri. Probo antecedens: quia *omnis homo* habet synkategoremata universale, hominem distribuens per singulos homines; ita, ut omnes attingat per descensum distributivum: quo descensu adscribitur singulis hominibus, quidquid omni homini. *Omnis enim homo currit*, complectitur per distributionem omnes singulares propositiones, ut *Petrus currit*, *Antonius currit*, & ceteri singulares homines *currunt*. Id namque significat distributio, id est, attributio prædicati per singulos homines: non enim continentur singularia in universalis distribuendo, ut anima in toto: nam prædicata totius, non conveniunt parti. Non enim est per distributionem, sicut est universalis propositio. Itaque illud subiectum, *omnis homo*, continet Petrum quidditative.

§. 7.
Obiectio.

Dices, in propositione universalis affirmari peccatum de singulis hominibus confuse, & non explicitè: ergo credenda est de singularibus confuse, & non explicitè. Adverte, propositionem universalem posse cognosci adeo confuse, ut nullum individuum cognoscatur in particulari: tunc non cognoscitur quidditative, ob rationem reddendam §. 13. In eo casu, sufficit Catholice credere confuse, quod universim revelatur: quia, cum nullum singulare cognoscat

Animad.

Respond.

in particulari, non potest in particulari illud credere. Potest item cognosci propositio universalis, cognitis omnibus, vel aliquibus singularibus: tunc, quidquid videt revelari de omni homine, v. g. tenetur credere fide divina explicitè, id convenire illis individuis. Ratio à priori: quia illa confusio propositionis universalis non tollit, quominus propositio universalis habeat pro obiecto immediato omnia singularia, per quæ est necessario distribuendum prædicatum commune, idque manifestè cognoscitur à cognoscente in singulari singularia: ergo fide divina debemus credere explicitè, prædicatum convenire singularibus. Probo antecedens: quia obiectum illius actus petit singularia individua, ut ratione illorum sit verus: ita ut, per exceptionem claram alicuius singularis, reddatur falsus: ergo revelatio universalis attingit omnia singularia, ut obiectum. Consequentia patet: quia, nisi illa attingeret immediatè, eius obiectum non exigeret immediatè singularia, ad sui veritatem. Antecedens probo: tum, quia propositio universalis confusa redditur falsa, præcisè per exceptionem expressam unius singularis: ut dicam §. 11.

§. 8.

Tum etiam: quia illa confusio cum synkategoremate distributivo, petit descensum per omnia singularia, quoquomodo noscantur. Quo differt hæc propositio distribuenda: *omnis homo currit*, ab hac singulari: *Petrus currit*, quod hæc cursum affirmat de solo Petro; illa verò de Petro, Antonio, & cæteris alijs; sive confuse, sive clarè noscantur: quia omnes illi continentur quidditative in illo subiecto, *omnis homo*. Quod autem affirmatur de Petro, & Antonio; tam propriè affirmatur de Petro, quàm si de illo solo. Ut, si ego dicerem: *Petrus & Paulus currunt*, tam propriè prædico cursum de Petro confuse cognito, quàm si de solo illo clarè cognito illum prædicarem. Petro autem non currente, esset illa propositio falsa; sive clara esset, sive confusa. Ut, si ego dicerem: *omnes mei discipuli sunt prædestinati*; sive illos clarè, sive confuse cognoscerem, non est dubium, quin Antonius arbitraretur, de ipso dici prædestinationem: quia clarè videt, se quidditative contineri in illo subiecto, *omnes mei discipuli*. Vnde constat, tam esse de fide, conceptum fuisse Petrum in peccato originali, quàm omnem hominem.

Secundò probatur: quia hæc propositio: *Petrus non est conceptus in peccato originali*, reddit immediatè, & terminis ipsis, falsam hanc revelationem: *omnis homo est conceptus in peccato originali*: ergo cognoscens, eam universalem esse à Deo, si pronuntiaret singu-

§. 9.
2. Probat.
Conclus.

singularem, faceret Deum mendacem. Consequentia patet: quia, qui affirmat aliquid, quo videt falsum reddi testimonium Dei, arbitratur mentiri Deum: quia eius testimonio opponitur. Si enim me dicente: *Petrus currit*, alius id sciens, diceret: *Petrus non currit*, mihi contradiceret formaliter, adspiciens mendacii labem: tunc sic: ergo illa propositio: *Petrus non est conceptus in peccato originali*, est hæretica. Probo consequentiam: quia nulla est impudentior hæresis, quam ea, quæ negamus veritatem Dei: gravius enim est hæresis negare veritatem Dei, quam negans revelationem. Ioannes damnans hæresis negantem testimonium Dei, dicit: *mendacem eum facit*: ergo hæc: *Petrus est conceptus in peccato originali*: est immediate dicta à Deo. Patet consequentia: quia idcirco eius contradictoria est hæretica: quia falsificat propositionem Dei; sed illam præcisè falsificat, dum excipit Petrum à peccato originali: ergo propositio includit Petrum in peccato originali.

§. 10. Adverte, doctrinam à me traditam disp. 4. summularum sect. 7. Vbi ostendi, omnem oppositionem duarum propositionum, oriri ratione contradictionis repertæ in obiecto. Nonnulli Summulistæ arbitrati à me negari oppositionem contrariam, & subcontrariam; & solam admissam contradictoriam: de quo numquam cogitavi. Nani contradictoriam voco, cum cæteris, quæ duæ propositiones repugnant, tam in veritate quam in falsitate: ita ut, si altera est vera; altera sit necessariorum falsa. Quia, si utraque esset falsa, vel utraque vera; obiectum esset simul, & non esset. At verò aliarum propositiones ita opponuntur in veritate, ut non in falsitate, ut contrariæ. Quia ex falsitate utriusque, non infertur contradictio aliqua in obiecto: infertur autem ex utriusque veritate. Subcontrariæ verò ita opponuntur in falsitate, ut non in veritate: nam ex utriusque veritate, nulla sequitur contradictio in obiecto; sequitur autem ex falsitate utriusque. Itaque, omnis oppositio est: quia ex parte obiecti essent duo contradictoria, & sequerentur duæ propositiones singulares contradictoriæ. Quod explico, in nostro casu, quia propositio singularis negativa, idcirco falsificat universalem affirmativam: quia ex veritate utriusque, sequerentur duo obiecta, & duæ propositiones singulares contradictoriæ. Nā hæc: *omnis homo est conceptus in peccato*, est vera in Petro; alioquin non est vera: ergo si hæc singularis est vera: *Petrus non est conceptus in peccato*, sequitur Petrum esse, & non esse conceptum in peccato. Item, si singularis est falsa, est: quia Petrus fuit conceptus in

peccato: quod si universalis est vera, est propter eandem rationem: quia Petrus re ipsa est conceptus in peccato: ergo singularis negat de Petro, quod affirmat universalis. Ergo hæc singularis, contradicit universali. Itaque singularis dicit de Petro, quod universalis negat; vel e contra. Vnde concludo, propositionem illam negativam singularem, esse immediate hæreticam.

§. 11:

Hæc, quæ firma sunt, quatiuntur logicis argutijis. Nam ut aliqua conclusio sit credenda fide divina, necesse est, ut utraque præmissa sit revelata, & credita fide divina; sed propositio singularis: *Petrus est conceptus in peccato*, quamvis continetur in universali de fide; tamen non infertur ex utraque præmissa revelata: ergo non creditur fide divina, quamvis continetur in universali revelata. Minor probabitur disp. 12. contra Canum, & Vegam. Minor patet: quia illa propositio infertur hoc syllogismo: *omnis homo est conceptus in peccato; Petrus est homo: ergo Petrus est conceptus in peccato*. Vbi minor propositio non est revelata: nullibi enim dixit Deus; Petrum esse hominem. Confirmatur primò; ex sola hac propositione: *omnis homo currit*, non infertur hæc: *Petrus currit*; nisi addatur, Petrum esse hominem: ut dixi disp. 10. Logicæ §. 100. ergo similiter, ex hac sola propositione: *omnis homo est conceptus in peccato*, id non sequitur de Petro; nisi addatur, Petrum esse hominem. Confirmatur secundo: quia admissio, omnem hominem esse conceptum in peccato, potest negari, Petrum esse hominem; in quo nihil dicitur contra fidem: ergo, integræ fide, negari potest, Petrum esse conceptum in peccato: quæ propositio non est hæretica; sed erronea. Respondebitur in forma §. 14. & 20.

Obiectio:

i. Confir.

Confir. 2.

§. 12:

Adverte, esse propositionem formalem, & obiectivam. Formalis, est actus intellectus, quo aliquid iudicamus; obiectiva, est obiectum illius actus. Quoties propositio formalis elicitur per habitum fidei, obiectiva etiam est fidei: quia omnis actus fidei versatur circa obiectum fidei; fides enim non potest divagari extra suum obiectum. At propositio obiectiva potest esse fidei, & non cognosci per fidem: quia vel non est fides in intellectu; vel si est, non satis applicatur obiectum. Discrimen est clarum: quia propositio formalis est effectus obiectivæ: ab effectu autem ad causam bona est affirmatio; mala verò à causa ad effectum. Igitur propositio fidei obiectiva potest per accidens non cognosci per fidem; ipsa tamen absolute est fidei: quia eius obiectum est absolute revelatum; item absolute potest bene applicari. Videamus, an hæc propositio

sitio

Explicat.

S. Tho. q. fitio obiectiva : *Petrus est conceptus in peccato*.
 1. Art. 1. 10, fit absolute de fide?

§. 13.

Hic terminus, *omnis homo*, potest cognosci confuse & quidditative: confuse cognoscitur, quando individua hominis non cognoscuntur clare, audita voce, *omnis homo*; quidditative autem cognoscitur, quando, audita ea voce, cognoscuntur clare singulares homines. Compositum, quia ratione compositum est, habet partes quidditativas, quibus coalescit eius quidditas, quæcumque illa sit. Dum istæ partes non cognoscuntur clare, non cognoscitur quidditative compositum. V. g. homo non cognoscitur quidditative Metaphysicè; nisi cognito clare animali rationali; neque physicè, absque cognitione de corpore & animo. Idem patet in ente per accidens: v. g. Româ, quæ non cognoscitur quidditative, nisi cognoscantur clare domus, calles, vici, fora, & alia. His enim cognitis clare, cognoscitur Roma quidditative: quia quidditas eius entis per accidens, sunt illa. Ita, *omnis homo*, ex parte obiecti, est compositus ex omnibus hominibus, quibus ignoratis, non cognoscitur *omnis homo* quidditative. Quemadmodum, *omnis Apostolus*, componitur ex Petro, Andrea, & alijs: quorum uno ignorato, non concipitur quidditative, *omnis Apostolus*. Ita potest cognosci, *omnis homo*, confuse: quo conceptu non cognoscitur clare Petrus; estque opus alio actu claro, quo Petrus cognoscatur esse homo. Ea ratione, ex propositione universalis & singulari, efficitur legitimus syllogismus, inferens conclusionem singularem obiectivam, conceptam diverso modo, ac in præmissis. Quia in præmissis, concepta fuit confuse in maiori propositione. Propter quod, confuse cognoscens obiectum universale, indiget minori propositione clara, per quam supplet defectum propositionis universalis: v. g. cognoscimus, *omnis homo currit*: si illa cognitio esset quidditativa, deberet ibidem cognosci, Petrum currere, clare atque distinctè: quia clare atque distinctè deberet in subiecto, *omnis homo*, concipi Petrus, tamquam pars quidditativa eiusdem subiecti: ex parte autem prædicati, cursus adscriberetur Petro; non secus, ac omni homini. Quia verò ex parte subiecti Petrus non fuit clare conceptus: ideo prædicatum non fuit illi adscriptum clare in maiori. In minori autem propositione: *Petrus est homo*, suppletus fuit defectus cognitionis quidditative de subiecto. Nam in minori cognoscitur clare, Petrum esse hominem, quod debuerat cognosci in subiecto propositionis universalis. In quibus duabus præmissis, cursus adscriptus fuit omni homini clare; non tamen Pe-

tro in particulari: in minori autem Petrus accensus fuit omni homini. Restat ergo, ut illi tam clare adscribatur cursus, quam omni homini. E quibus evidenter constat, quod in logica disp. 10. sect. 15. ostendi contra P. Vazquez, posse inferri conclusionem singularem, ex universalis & singulari. Quia hoc modo, prædicatum numquam adscribitur in præmissis subiecto singulari, clare & distinctè; adscribitur autem clare, in conclusione.

Ad argumentum ex §. 11. distinguo maiorem: utraque præmissa debet esse revelata, quando infertur conclusio ex præmissis, concedo maiorem; quando non infertur ex præmissis, nego maiorem: quia est de subiecto (ut aiunt) non supponente: nam tunc tantum debet inferri, ex autoritate & revelatione Dei. Ad minorem respondeo, propositionem singularem: *Petrus est conceptus in peccato*, fide numquam inferri ex universalis; sed in illa clare cognita cognoscitur fide: infertur autem in conclusione per fidem ex autoritate & revelatione Dei, quæ attingens clare omnem hominem in ordine ad Petrum, cognoscit clare Petrum in omni homine. Quod si *omnis homo* confuse reveletur in ordine ad Petrum, propositio singularis: *Petrus est conceptus in peccato*, infertur non per fidem; sed per Theologiam ex universalis revelata: *omnis homo est conceptus in peccato*, & ex hac singulari: *Petrus est homo*. Distinguo etiam consequens: ergo non creditur fide divina, quando infertur ex universalis confuse cognita, concedo consequentiam; nego autem, quando cognoscitur in universalis clare cognita. Itaque hæc conclusio obiectiva (quæ per se est fidei): *Petrus est conceptus in peccato*, non cognoscitur fide divina; sed Theologiâ, quando in hac propositione: *omnis homo est conceptus in peccato*, non concipitur Petrus clare conceptus in peccato. Quia tunc, ad inferendam conclusionem, assumitur obiectum parziale naturale, de quo nihil est revelatum; & actus circa tale obiectum, est naturalis. Ad primam confirmationem, concedo antecedens, quando *omnis homo* concipitur confuse: concedo item consequentiam, quando conclusio infertur ex universalis confuse cognita. Ad secundam confirmationem, distinguo antecedens: potest negari, Petrum esse hominem, si *omnis homo* concipiatur quidditative, nego antecedens: quia si in illo subiecto videtur clare, Petrum esse hominem, & partem quidditativam omnis hominis, non potest postea negari, Petrum esse hominem: ac propterea non potest negari, eum esse conceptum in peccato: quia oppositum affirmatum fuit clare & explicitè in maiori.

§. 14.
 Ad arg.

Ad 1. cõf.

Ad 2. cõf.

ri. Vnde obiectum fidei est in illa maiori propositione, quā iam suppono clarè cognosci. At verò, si vniversalis cognoscitur confusè, potest negari, Petrum esse hominem: quia, quamvis Petrus contentus fuit in maiori; non tamen clarè. Vnde, per accidens, & ex mala applicatione obiecti, conclusio obiectiva fidei non cognoscitur fide. Quod contingere potest, in omni propositione revelata, dum non cognoscitur quidditativè.

§. 15. Præterea, potest cognosci hoc subiectū, *omnis homo*, quidditativè: idque, vel adæquatè, vel inadæquatè: id est, ex parte illius subiecti, possunt cognosci quidditativè omnia, vel aliqua singularia. Nam *omnis homo* nihil est, præter Petrum, Paullum & Antonium (suppono claritatis gratiā, nō esse alios: nam de cæteris etiā est eadem ratio). Qui cognoscit quidditativè adæquatè omnem hominem, opus est, vt quidditativè cognoscat Petrum, Paullum, & Antonium: quia, vt compositum quidditativè cognoscatur, debent cognosci clarè eius partes: vt dixi §. 13. exemplo hominis & Romæ: nā, cum homo nihil aliud sit, præter partes unitas; neque Roma, præter plateas & vicos: oportet ea clarè cognoscere, vt quidditativè cognoscamus hominem, & Romam. Ita, debent clarè cognosci Petrus, Paullus, & Antonius, vt quidditativè cognoscatur *omnis homo*. Sic cognitus *omnis homo* non potest inferre propositionem aliquam singularem: v.g. ex hac propositionem: *omnis homo currit*, cognita clarè, non potest inferri hæc: *ergo Petrus currit*. Ratio à priori: quia in cōclusionem prædicatum dicitur de subiecto diverso modo, quā in præmissis: vt patet ex definitione modi sciendi disp. 10. Logicæ sect. 1. & ratione manifesta: quia ea ratione infertur conclusio; vt extremitates clarius cognoscantur conclusione inter se convenire, quā cognitum fuit præmissis; alioquin non manifestaretur ignotum. Item essent nugæ, ac si quis diceret: *Petrus currit: ergo Petrus currit*: est enim idem per idem. Sed conclusio non cognosceret sua prædicata diverso modo, quā præmissæ: ergo non potest inferri. Probat minor: quia præmissæ cognoscunt clarè & distinctè Petrum currere, non secus ac conclusio. Nam hac vniversali: *omnis homo currit*, visus fuit clarè Petrus currere cum Paulo, & Antonio: quia visus fuit clarè omnis homo currere, in quo visus fuit clarè contineri Petrus.

§. 16. Obiectio. Dices, Petrum conceptum fuisse in vniversali propositione diversa ratione, ac in singulari: nam in vniversali cognitus fuit cum alijs; in singulari solus. Contra: illa

cognitio fuit diversa quoad alia obiecta; nō verò quoad Petrum. Nam licet vniversali actu visi fuerint alij; at Petrus in se eodem modo fuit visus actu vniversali, ac singulari: vnde conclusio non manifestat ignotū. Confirmatur: si ego viderem clarè: *Petrus & Paullus currunt*, non possem inferre: *ergo Petrus currit*: quia cursum Petri eodem modo vtrobiq; video. Hanc ob causam, Deus nullam infert conclusionem singularem ex vniversali: quia eius vniversalis est clarissima circa omnia singularia. Qui autem ita cognoscit vniversalem, in sua mente non infert singularem; potest tamen eam inferre quoad alios non concipientes quidditativè vniversalem. Vnde adverte, qui vniversalem quidditativè cognoscit, non indigere singulari propositione: vt enim cognoscat Petrum currere, non eget hoc syllogismo: *omnis homo currit; Petrus est homo: ergo Petrus currit*: quia totum illum syllogismū obiectivū cognoscit clarè in maiori quidditativè cognita, in qua clarè cernit Petrum esse hominem, & Petrum cum omni homine currere. In quo sensu arbitror loquuntur Patrem Vazquez, dum negavit inferri singularem ex vniversali; debuerat tamen id declarare, & non excludere illationem singularis ex vniversali confusè cognita.

P. Vazq.

Cum Deus loquitur Prophetis, supponit terminos quidditativos rerum, de quibus agit; alioquin non possemus efformare conceptum dictorum Dei. Ita est de fide, Christum esse animal rationale: quia revelans Deus humanitatem Christi, supponit terminos quidditativos illius. Neque egemus hoc syllogismo: *omnis homo est animal rationale; Christus est homo: ergo Christus est animal rationale*; sed præcise audita voce, *Christus est homo*, apprehenditur animal rationale: egemusque hoc syllogismo: *omne quod Deus dicit, est; dicit Christum esse animal rationale: ergo Christus est animal rationale*. Quod si rogemur, vbi Deus dixerit, Christum esse animal rationale? respondebimus, quando dixit eū esse hominem: quia homo & animal rationale sunt quidditativè idem; & eodem modo, quo dicitur homo, dicitur animal rationale. Ita, cum revelat omnem hominem esse conceptum in peccato, supponit terminos quidditativos illius subiecti *omnis homo*: hi autem termini sunt Petrus, Paullus, & Antonius.

Cum ergo dicit Deus: *omnis homo est conceptus in peccato*, vt concipiamus Petrum esse conceptum in peccato, non egemus hoc syllogismo: *omnis homo est conceptus in peccato; Petrus est homo: ergo Petrus est conceptus in peccato*; sed egemus hoc: *omne quod Deus dicit*

§. 17.

S. Tho. q. cit, est, sed dicit Petrum esse conceptum in peccato. 1. Art. 1. to : ergo Petrus est conceptus in peccato. Si autem rogemur, ubi Deus id dixerit de Petro? respondebimus, id dictum expressè hac propositione universalis: *omnis homo est conceptus in peccato*: cuius propositionis pars quidditativa est Petrus; non secus, ac animal est pars quidditativa hominis.

§. 19.
Confirmat.

Confirmatur: si Deus diceret Petro: *omnes Apostoli sunt predestinati*, statim Petrus id crederet de se ipso sine hoc syllogismo: *omnes Apostoli sunt predestinati; ego sum Apostolus: ergo sum ego predestinatus*. Nam minorem propositionem obiectivam cognosceret in maiori clarè & explicitè. Itè non indigeret hac minori singulari propositione: *sed Andreas est Apostolus, & Ioannes est Apostolus*: nam ut in illo subiecto cognovit se comprehendere; ita cognovit comprehendere Andream & Ioannem. Eadem ratione, cum audit omnem hominem, cognoscit se & Andream & Ioannem ibi comprehensos. Si autem prima vice non cognovit quidditativè in ordine ad Andream omnem hominè, aut omnem Apostolum; sed indiguit singulari propositione: *Andreas est homo*: tunc non credit fide divina conclusionem; relinquatur tamen species utriusque præmissæ obiectivæ, & secunda vice cognoscit quidditativè omnem hominem. Sic autem fide divina credit de Andrea, ex solis præmissis de autoritate & revelatione Dei, quidquid credit de omni homine.

§. 20.
Ad arg.

Ex his patet ad argumentum ex §. 11. distincta maiori: nam, ut conclusio sit fidei, requiritur autoritas & revelatio Dei disposita in præmissis; vel requiruntur duæ præmissæ revelatæ. Ad minorem respondeo, Petrum esse conceptum in peccato deduci immediatè ex autoritate & revelatione Dei dispositis in præmissis; non verò ex hac propositione: *Petrus est homo*. Nā Petrum esse hominem concipitur clarè, conceptu quidditativo omnis hominis: de quo egi à §. 13. Nego igitur consequentiā. Neutra confirmatio facit contra conclusionē sic explicatam de conceptu quidditativo propositionis universalis; sunt tamen e re, quando universalis propositio concipitur confusè: recognosce §. 24. Itaque *Petrus est homo*, non cognoscitur fide; sed fides id supponit per se notum evidentiam physicam: ut si ego dico tibi meo fratri: *frater meus est doctus*, non est opus, ut ex me credas: *ego sum frater ille*; sed hoc aliunde cognito, vides me de te loqui. Idem contingit nobis Deum audientibus.

§. 21.

Hinc deduces eum, qui mortaliter peccat, credere fide divina se tunc esse obnoxium poenis æternis. Nam fide divina credit om-

nem peccantem mortaliter esse obnoxium illis poenis: item evidenter cognoscit se contineri in illa propositione universalis revelata; revelationemque ipsam tam immediatè & formaliter esse de ipso, quàm de omni peccante mortaliter. Nam, quod dicitur de omni peccatore, dicitur de ipso & cæteris peccatoribus; quod autem videt de ipso & cæteris dici, videt de ipso dici. Item, qui ritè baptizat infantem, tenetur credere fide divina illum esse in gratiâ, hoc syllogismo: *omne quod Deus dicit, est; sed dicit hunc esse in gratiâ: ergo hic est in gratiâ*. Minorem propositionem credit fide, in hac universalis revelata: *omnis ritè baptizatus sine obice, est in gratiâ*: quia videt infantem esse unum è baptizatis ritè sine obice: & quod dicitur de omni ita baptizato, videt dici de hoc. Item, si vera est sententia constituens esse de fide hunc numero hominem esse Papam, tenetur ipse credere fide divina Christum contineri in hostia ab ipso consecrata: quia videt illam hostiam esse unam de ritè consecratis. Duo prima corrolaria concedunt Canus, Vega, & Pater Suarez. Item Pater Vazquez, 1. 2. tom. 2. disputatione 200. num. 49.

Obijcis; aliud esse Petrum & hunc infantem fuisse conceptos in peccato, & esse in gratiâ; aliud autem hoc individuum substantiæ esse in gratiâ, aut conceptum in peccato. Primum est de fide: quia Petrus & hic infans accipiuntur pro duobus individuis hominibus, qui quidditativè continentur in omni homine. Secundum non est de fide: quia hoc individuum potest esse Dæmon præstigiator, qui, assumpto aere, apparet homo, ut contingit non raro. Nonnulli pressi hoc argumento censent, hoc individuum esse conceptum in peccato non credit fide divina absolutè; sed conditionatè, id est, credo hoc individuum esse conceptum in peccato, si est homo. Contrà: tunc absolute non exercetur fides. Probo: nam fides credit revelationem existere; & ex eius existentia credit mysterium revelatum; sed illo actu non credimus existere revelationem de peccato illius individui: ergo ibi non exercetur fides. Probo minorem: quia non habemus hunc assensum: *Deus revelavit hoc individuum esse conceptum in peccato*. Dicere autem: *ego credo, si hic est homo*, per inde est ac dicere: *dubito de revelatione huius, & de eius peccato*; dubitans verò de revelatione non credit eam esse. Neque item est actus fidei assensus conditionatus. Tantum enim terminatur ad veracitatem Dei, ac si dicat: *tam verax est Deus, ut ego crederem, quidquid ille diceret*. Qui autem affirmaret: *ego non crederem, etsi Deus diceret*, præcisè negaret autho-

Canus.
Vega.
P. Suar.
P. Vazq.
§. 22.
Obiectio.

authoritatem Dei. Vnde ille actus conditionatus: *ego credo, si Deus dicit*, pertinet ad fidem, qua parte fides nititur authoritati Dei; non verò quâ fides nititur revelationi. Quia revelatio non creditur fide divina; nisi vt existens. Item passim vti deberemus illis actibus conditionatis: v.g. *ego rebaptizo, si es homo: ego consecro hostiam, si sum Sacerdos*, & alijis ridendis.

§. 23.
Ad arg.

Respondeo, vtrumque credi fide divina, & Petrum & hoc individuum esse conceptum in peccato, quando verè individuum illud est homo. Hac enim hypothesi, sunt omnia requisita ad fidem divinam, quæ sibi vendicat duo: alterum, vt revelatio existat verè; alterum, vt proponatur sufficienti prudentia, qua moveri possit prudētissimus quisque. Neque enim fides exigit ab homine, nisi quod homo potest; at non potest esse humanitūs prudentior applicatio revelationis, quàm per evidentiam physicam, cui, nisi præter naturam, non potest subesse falsum. Anima enim pendet à sensibus, & iudicat de obiectis, ex recta sensuum apprehensione; nisi corrigatur fide. Cum ergò, viso illo individuo, ego possim licitè iurare me vidisse hominem, non est locus dubitandi iudicium illud esse prudentissimum. Igitur ex suppositione quòd individuum illud sit homo, idque evidentiâ physica cognoscatur: tunc exercetur absolutè fides. Si autem individuum illud non sit homo, tunc non exercetur fides divina circa illud: non ex defectu applicationis prudentis; sed ex defectu revelationis, sine qua nihil potest credi divina fide. Exercetur autem fides humana prudentissima, quæ innititur testimonio apparenti prudenter. Quam doctrinam diligenter observa, ad solvendo multos quæstionum nodos. Adverte, si contingat hoc individuum non esse hominem, non propterea reddi falsam revelationem Dei, quæ nulla est de illo individuo.

SECTIO III.

Utrum ad credenda singularia moraliter per se nota sufficiat revelatio universalis?

§. 24.
2. Conclus.

DICO secundò: sufficere revelationem universalem, ad credendū fide divina singularia per se nota moraliter, vt sect. 2. dixi de singularibus Puente Hurt. de Mendoza vol. 2.

per se notis physicè. Evidentia moralis dicitur ratio assentiendi, innixa tot doctorum hominum testimonijs, ac circumstantijs, vt nulla sit probabilitas partis oppositæ. Dicitur evidentia moralis: quia, ad extorquendū assensū, tantū valet apud prudentes rerum æstimatores; quantum valeret evidentia physica. Igitur quamvis res, si præcisè consideretur potentia physica, non repugnat esse aliter, quàm vulgò circumferetur; tamen tot argumentis probatur aliqua pars, vt de illa nullus possit prudenter dubitare. Igitur ea fundamenta, quæ nō sinunt titubare prudentem, dicuntur facere evidentiam moralem: v. g. certum est moraliter, Concilium generale à Papa annis superioribus coactum esse Tridentum, ibiq; definitū, gratiam esse inhærentē. Nam tot graves authores id dicunt verbo, & de scripto, nullo reclamante iisdē ipsis temporibus, vt nullus nisi amens possit dissentiri, nec nutare. Ecquis vnquā dubitet de Cæsarū gestis, de Pompeij, de Luculli, & aliorum? quæ tamen accepimus per historias & traditiones humanas, physicè & secundum se capaces erroris. Idem dixerim de Concilio Nizeno, & alijs, quorum memoria à priscis tēporibus ad nos perennat, sine vlla cōtroverfia inter authores novos aut veteres. Eadē ratione est certū moraliter cuiusvis Ethnico, aut hæretico, nisi animo barbaro aut insipienti, Christum vixisse Hierosolymis, & mortuum, eiusq; historiā conscriptam à discipulis: de quo nō possunt magis dubitare, quàm de historia Livij, & Suetonij. Item est moraliter certum, etiā hæreticis Antipapistis, damnatam esse à Clemente VIII. absolutionē sacramentalem in absentia. Quia tam publicè est evulgatum de scripto, per Quæsitores fidei, & alios ministros Pontificios, sine contradictione Romæ, vt nullus possit dubitare. Quamvis enim res absolutè possit aliter esse; tamen sola potentia physica non potest asserere dubiū. Vt ergò evidentia vt sic est necessitas ad assentiendum: evidentia physica, ad assentiendum iuxta physica principia; & Metaphysica, iuxta Metaphysica: ita evidentia moralis, est necessitas assentiendi iuxta regulas moris: quia alioqui peccaretur contra illas: sicut contra physicas ageret, qui non moveretur evidentiâ physica.

Conclusionem hanc docet Pater Suarez disput. 3. sect. 11. num. 6. vbi ait, certum esse fide, Concilium Tridentinum fuisse legitimum, sicut & Nizænum & alia tria generalia: item hunc hominem esse Papam. Et Bellarminus tom. 1. lib. 2. de Cōcil. autoritate, cap. 9. vbi probat credēdos fide divina Concilij canones: quia illorum legitima

§. 25.
P. Suarez.

Bellar.

S. Tho. q. Congregatio constat fide humana certissima; neque negatur à Chatolico vlllo.

§. 26. *Probatio.* Probatur eadem ratione, qua prima conclusio §. 5. quia Deus revelavit immediate & formaliter, omne Concilium legitime congregatum errare non posse in doctrina fidei: (hoc dico, exempli gratia: est enim eadē ratio huius, & aliarū rerū, de quibus nobis nō cōstat, nisi per morālē evidētiā) ergo id revelavit immediate de Concilio Tridentino. Probo consequentiam: quia Tridentinum est vnum & legitime congregatis, & continetur in *omni Concilio generali legitimo*, estque pars quidditativa illius: sicut Petrus continetur in *omni homine*, vt pars quidditativa ipsius: idque cognoscitur evidentiā morali tam per se nota, vt à nullo, nisi infano, negari possit: vt negari non potest, hoc individuum esse hominem: quia cognoscitur evidentiā physica. Itaque Concilium Tridentinum cognoscitur evidentiā morali, esse pars eius subiecti *omne Concilium*.

§. 27. *1. Confir.* Confirmatur primò: quia fides nō exigit, nisi revelationem existentem, & eius applicationē tam prudentem, vt sufficiat ad extorquendum assensum ab homine quantumque prudenti, vt dixi §. 24. Sed hæc concurrunt in morali evidētia: ergo. Probatur minor: quia revelatio de infallibili assistētia Dei in Concilio Tridētino, iam est facta: siquidē illa revelatio universalis, est immediate de omnibus Cōcilijs singularibus. Applicatio autem est tam prudēs, vt à nullo sano negari possit, cū cōstet communi eius sæculi consensione, in quo coactum fuit Conciliū. Hæretici autem non dissentiantur canonibus Tridentinis, quod dubitent Conciliū illud fuisse legitime congregatum, Romano & Papali ritu; sed quod negent hæreticē vniuersalē illam revelationē, de infallibili assistētia Spiritus Sancti in Cōcilijs, vocatis Romano & Papali ritu. Si enim eam revelationē admitterent, admitterent etiam Tridentinos canones: quia nō dubitant Concilium illud coactum, ex consuetudine Romana. Catholici autem, quia credunt revelationē illam vniuersalem, nō possunt dissentiri, aut dubitare de auctoritate Concilij Tridentini: sicut non possunt dubitare hoc individuum esse hominē, & cōceptū in peccato. Vt ergo asserunt Petrū esse partem *omnis hominis*; sic & Tridentinum esse partem *omnis legitimi Cōcilij*.

§. 28. *2. Confir.* Confirmatur secundo: quia nisi hæc ita essent, vix esset aliquid credendum fide divina: nam Scriptura approbata est auctoritate Ecclesiæ, & Evangelia conscripta fuerunt ab Apostolis & discipulis. De his, antecedenter ad fidem infusam, non habeo

nisi historias & traditiones humanas. Traditio enim vniuersalis Ecclesiæ, per Dei inspirationē, & revelationē ipsius Dei, facta eidē Ecclesiæ, vel Evangelistis, vel Prophetis, nō est facta mihi evidenter; neque de illa ego corā consului ipsos Prophetas; nec, si consuluisē, haberem applicationē evidentē physicē revelationis ipsorum: vt nunc eā non habeo revelationis factæ vniuersæ Ecclesiæ. Applicatio autem illarum revelationū & traditionis per Spiritum Sanctum, facta est mihi per evulgatos libros, per historias & Legatos: qui, & falli, & mentiri potuerunt. Vndē concludo, nos teneri, credere eiusmodi historijs moraliter certis, quando ex earum assensu pendet fides mysteriorum, quæ proponit Ecclesia: vt teneor credere dictis bonorū testimonij, contestantium esse obligationē audiendi hodie sacrum.

Obijcis, non posse constare evidentiā morali, de legitimitate huius Concilij. Cōstat quidem, Concilium coactum Tridentū, ex Episcopis Ecclesiarum, quæ Romæ censentur, & Legatis Papæ. At, vt Concilium legitime cogatur, opus est, eos Episcopos esse, maiori ex parte, ritē baptizatos, & Catholicos: de quo nulli potest constare evidentiā morali. Hæc obiectio non est absolute contra conclusionem: in qua agitur de singulari obiecto, de quo nullus potest, nisi insanē, dubitare. Quia verò res est, & gravissima, & nostri muneris, libet respondere.

Bellarminus adductus §. 25. respondet, sufficere ad legitimitatem Concilij, convenire eos, qui externē regunt Ecclesiā; quāvis sint, aut non baptizati, aut hæretici. Quo solveretur omnis modus; nisi alius texeretur implicatio: vidit enim ipse Cardinalis, hoc quā sit ægrū. Nam durum admodum videtur, velle Deum, in administranda Ecclesia, vti tā flagitiosis instrumentis. Deindē, dubitare quis posset, vtrū illi homines regant verā Ecclesiam Dei? Nā illorū subditi non sunt magis immunes suspitione, quā ipsi Episcopi. Possumus enim dubitare, an sint baptizati, aut hæretici? vt dubitatur de Episcopis. Tunc autem oritur eadē difficultas, nō posse constare evidentiā morali, de legitimitate Concilij, cū non constet, illud vocari veram Ecclesiā Dei: de quo sermo redibit disp. 37. §. 32.

Quare ipse Bellarminus secundo respondet, constare ex Scriptura de providentia Dei, in administranda Ecclesia per Catholicos Pastores: in cuius clavo non patitur hæreticos. Verum ea de re non admodum constat in Scriptura, in qua spæc Deus queritur de Pastoribus flagitiosis, &

§. 29.
Obiectio.

§. 30.
Obiectio.
est communis.

§. 31.
1. Respon.
Bellarmin.

& hæreticis, quos, ob mille causas honestas, patitur: maxime, cum hæresum virus non effundunt in plebem. Itaque possunt illi congregari, & definire dogmata fidei: quod §. superiori dixi esse durum. Secundò, constat id ex Scriptura; inde nihil concluditur: quia Scriptura est exponenda de Pastoribus veræ Ecclesiæ; at vnde constat evidentiam morali, Episcopos Hispanos, Gallos, Italos, & Germanos, qui convenerunt in Concilium, præesse veris Catholicis, cum potuerint esse subditi, vel non baptizati, vel animo hæretici?

§. 32.

Bellarmin.

Respondent alij, in ipso Concilio definiti ipsius legitimitatem: qua definitione frontem consignat, ut habeatur pro Catholico. Respondet Bellarminus primò, id non factum in omni Concilio generali, de cuius legitimitate occurrit hæc dubitatio; neque solvitur definitione vlla Concilij. Neque verò id statuitur auctoritate divina, ut revelatum à Deo: nam sine vlla revelatione singulari, de legitimitate illius Concilij, Patres Conciliarij, visa congregatione omnium Catholicorum, decernunt auctoritate humana, Concilium iam esse legitime congregatum: ut contingit in comitijs religionum, & in Senatibus Civitatum, ubi statuitur, Senatum & comitia esse legitima. Idem præstat Concilium generale, contestans nihil deesse legitimitati Concilij, ex his, quæ externe requiruntur, ut ea de re constet apud omnes. Quod fieri solet per Scribas & Tabellarios, afferentes adesse Legatos Pontificis, Episcopos Ecclesiarum, Legatos Principum, vocatos hæreticos ad disputationem cum salvo conductu, & alijs, quæ minime pendent à revelatione divina.

§. 33.

Bellarmin.

Tertiò respondet idem Bellarminus, definitionem illam nihil interesse. Aut enim constat de legitimitate Concilij, aut non? Si constat, non est necessaria illa revelatio singularis; oportet autem ostendere, vnde constet? Si verò non constat, adhuc illa revelatio singularis est sub lite, sit ne à Deo? Nam ut ego mihi persuadeam illam esse revelationem, ex infallibili assistentia Dei in Concilio generali, opus est, ut mihi persuadeam illud esse legitimum Concilium: dum autem dubito de legitimitate Concilij, dubito de eius auctoritate; dubius verò de illa, non possum certò illi assentiri. Confirmatur primò: demus, me opinari Conciliū aliquod esse Conciliabulum, ut re ipsa aliqua fuerunt: quia illegitimè congregata. Hoc Concilium præfigat suæ fronti definitionem de sui legitimitate: ego arbitrarer somnium illud esse, ab autore Dæmone.

1. Cōfirm.

Puente Hurt. de Mendoza. vol. 2.

Confirmatur secundò: quia, dum adhuc dubitamus de legitimitate alicuius veteris Concilij, illius definitionibus nullam fidem divinam facinus: nam idem dubium habemus de legitimitate ipsa, ac de definitionibus. Ratio à priori: quia, quamvis credimus omnes definitiones legitimi Concilij esse à Deo; adhuc incerti sumus, utrum hæc sit definitio legitimi Concilij? Ut possum esse dubius, utrum hoc individuum sit conceptum in peccato originali? quia sum dubius, utrum sit homo? quamvis sum certus omnem hominem esse conceptum in peccato.

§. 34.

Vnde refellitur, quod aliqui dicunt, credendum esse fide divina, hunc hominem esse Papam, quando aliquid definit, aut aliquem scribit in Sanctorum nomenclatura: quos impugno: quia antequam mihi persuadeam certò, hunc esse Papam, parvi facio eius definitiones. Nam illarum veritatem cognosco, ex legitimo eius Pontificatu, cui adhsit Spiritus sanctus; si autem dubius sum de hac assistentia, non possum esse certus, ex illa derivari veritatem infallibilem in definitione. Si verò certus sum de eius Papatu, non est opus, illum credere ex revelatione sequenti, cum iam supponatur creditus. Demus, ab Antipapa aliquid definiri, aut canonizari aliquem: quis non irrideret eam actionem? quia cognoscitur non esse in eo homine auctoritatem infallibilem. Ergo eadem ratione, dum sum dubius de eius Pontificatu, non possum certò assentiri eius definitioni. Igitur, ad credendam fide divina definitionem Papæ, opus est, aliunde cognoscere certò, illum esse Papam.

§. 35.
Ad arg.

Ad argumentum ex §. 29. nego antecedens: est enim moraliter certum, maiorem partem Episcoporum Ecclesiæ externe servantis fidem catholicam, esse catholicam. Idem dixerim de maiori parte Episcoporum coacta in Concilium: sicut est idem moraliter certum, de maiori subditorum parte. Nam ubi fides externe viget, est moraliter impossibile, maiorem partem esse hæreticam. Hæresis enim infrigidat externas actiones fidei, quas cum detestentur hæretici, non possunt illas ferio & crebro exercere. Ebulliunt passim depravati animi sensus. Episcopi autem non possent se cohibere: neque hæreticorum mores tam sunt pacifici, ut possint delitescere. Nihil enim meditantur, nisi perduelliones, rebelliones, tumultus, seditiones. Unus aut alter poterit simulare fidem; tot capita non possunt. Etenim crebro tentarent vada & pectora vicinorum: se mutuo cognoscerent, (ut vulgò fertur de latronibus) & agmine facto, irruerent in sacras ceremonias, quas odierunt. Neque verò quis prudenter potest revo-

F 2

care

S. Tho. q. care in dubium fidem tot hominum pro
1. Art. 1. ea dimicantium. Ostendam autem disput.
37. hunc hominem esse Papam; debere
credi fide divina: ubi ostendam, quare
ratione superari debeant difficultates, quibus
id impugnatur.

SECTIO IIII.

Utrum revelatio universalis sufficiat ad credenda sin- gularia probabiliter cognita?

§. 36.

HÆC difficultas non est levis, in
qua occurrunt hi casus: primus,
utrum aliquis possit credere fide
divina, se esse in gratiâ? Secundus, utrum
id possit credere de alio? Tertius, an quod
Christus sit in hac hostia consecrata? Quar-
tus, an quod infans ab alio baptizatus sit in
gratiâ? Difficultas est: quia fides tantum vi-
detur requirere applicationem prudentem
revelationis divinæ; sed prudenter potest
applicari revelatio divina in his casibus: er-
go possunt credi fide divina. Maior patet:
quia dum est obiectum prudentiæ, est ob-
iectum ad terminandum actum supernatu-
ralem: cur ergo ille actus prudentiæ non
poterit movere voluntatem, ut imperet
actum fidei. Supponimus enim tunc esse
revelationem; applicatio autem prudens
videtur sufficere: ergo. Minor primi syllo-
gismi probatur: nam homo potest à con-
scientia sua habere prudens testimonium:
est enim certus, vitam prius profundero,
quàm Deum graviter offendere. Est item
certus, se acerbè deplorasse antea acta vi-
tæ flagitia. Fide etiam credit, Deum præ-
sto esse suis auxilijs, & ab illo neminem
privari sufficientibus. Vnde valde pruden-
ter concludit, se exercere actus supernatu-
rales pœnitentiæ & amoris Dei: è quibus
eâdem prudentia concludit, se esse in gra-
tiâ Dei. Idem patet in sanctitate aliorum,
quos videt quàm diligentissimos, in ob-
servanda lege Dei: ut si quis vitam ageret
cum Sancto Dominico, Francisco, Ignatio
& Xaviero; an non concluderet prudentis-
simè, illos esse amicos Dei. Idem patet, si
quis videat sacrum fieri ab vno ex his San-
ctis, aut infantem baptizari.

Dico primò: sine speciali revelatione,
nullus potest credere fide divina, se esse in
gratiâ Dei. Præmitto, Calvinum & alios
sectarios delirasse, nullum posse iustifica-

ri, neque absolvi à peccatis; nisi certò, &
absque vlla dubitatione credat, se esse abso-
lutum, & iustificatum. Quem errorem dâ-
nat Ecclesia sect. 6. Tridentina, cap. 9. Inter
Catholicos autem fuit controversia, utrum
posset aliquis, citra revelationem particu-
larem, credere fide divina infallibili, se esse
in gratiâ? Nonnulli opinati id non posse; è
contrà alij reclamârunt, etiâ in ipso Con-
cilio, inter quos fuit Ambrosius Cathari-
nus. Hi dissimili innixi scipioni: non enim
arbitrabantur, hominem iustificari illa sola
fide; (nam de hoc nulla unquàm fuit con-
troversia Catholicis cum Catholicis; sed
cum hæreticis.) Censebant autem posse ali-
quem tandiù piè vivere, ut certò arbitra-
retur se esse in gratiâ Dei. Utrosque arbi-
tror damnatos Tridenti, cum discrimine:
quod Catholicis est damnata doctrina; non
persona; hæretici autem anathema patiun-
tur cum doctrina.

Probo igitur conclusionem: primò, ex
sess. 6. Tridentina, cap. 9. his verbis: *nam si-
ent nemo pius de Dei misericordia, de Christi me-
rito, deque Sacramentorū virtute, & efficacia
dubitare debet: sic quilibet, dum se ipsum, suam-
que propriam infirmitatem & indispositionem
respicit, de sua gratiâ formidare & timere potest,
cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non
potest subesse falsum, se gratiam Dei esse conse-
quantum.* Vnde argumentor: omnis fides
divina habet certitudinem, cui non potest
subesse falsum; siue sit fides privata, siue
catholica (ut dicam disput. 14.) sed absque
speciali revelatione, nulla potest esse fides
tâni certa, cui non possit subesse falsum:
ergo non potest esse fides divina de pro-
pria iustificatione. Adverte hac definitione
Concilij perstrictam sententiam Catharini:
nam hæc propositio non solum agit de hæ-
retico inani fide præsumente, se esse ius-
tum; (hic enim anathemate est vltus, ini-
tio capitis; cuius argumentum est præci-
pue contra inanem hæreticorum fiduciam,
ut patet ex titulo capitis) verum, agit de
quovis etiam pio: ut enim nemo pius po-
test dubitare de misericordia Dei; ita nemo
pius potest omnino ita esse securus, ut non
possit dubitare, propter propriam infir-
mitatem & indispositionem. Hæc verò ra-
tio communis est viris, etiâ sanctissimis,
ob quàm asserit Concilium, quemlibet,
quantumvis iustum, posse dubitare de sua
iustitia: ergo non solum egit Conciliū con-
tra inanem hæreticorum fiduciam, sed
etiâ contra Catholicorū sententiam. Pro-
bo consequentiam: quia Concilium non
solum excludit illam inanitatem fidei, quæ
est propria hæreticorum, & nequaquam
Catholicis communis; sed rationem petit à
propria

Trident.

Catharin.

§. 38.

§. 37.
2. Conclus.

propria indispositione & infirmitate; quā etiā pii in se recognoscunt. Cum ergo Concilium doctrinam extendat etiā ad viros pios, (de quibus senserant Catholici posse esse certam fidem) proculdubio omnium sententias damnavit. Iamō, cum prius Concilium damnasset errorem hæreticorum, rationem sumit ab his, quæ etiā iustis contingunt. Vnde conficitur hoc argumentum à maiori ad minus: iusti, qui diū piè viuunt, non possunt, propter suam infirmitatem & indispositionem, certitudine infallibili credere, se esse in gratiā Dei: ergo hæretici impiè viventes minus id possunt credere. Neque verò invistatum est Concilij, obiter damnare doctrinam aliquorum Catholicorum, quando opus est, inde argumentum sumere, ad damnationem hæreticorum. Ut patet in eadem sessione sexta, cap. septimo, & can. 11. vbi definitur contra Petrum Lombardum Magistrum sententiarum, gratiam iustificantem esse inhærentem: quia ita expediebat, ad damnandas præsentēs hæreses de imputatione iustitiæ Dei, & Christi.

§. 39.
2. Probat.
Conclus.

Secundò probatur ratione insinuata à Concilio: quia unusquisque habet sufficiens fundamentum formidinis, in propria infirmitate & indispositione; sed vbi potest esse formido prudens, non potest esse fides divina: ergo. Maior patet: tum ex verbis Concilij; tum etiā: quia actus bonus, præsertim supernaturalis, pendet à tam multis circumstantijs, ut nullus possit prudenter esse omnino securus, se exercuisse actum bonum. Nam sæpissimè fallimur vitiātes actus, tum ex prava intentione, tum ex circumstantijs indebitis: idque tam frequenter contingit, ut nihil frequentius sancti viri timeant, suosque hortentur, quā, ut lynceis oculis se conspiciant, ac millies circumspiciant, quā ratione se gerant in exercitio virtutum. Minor autem patet: quia fides divina non est composibilis cum formidine: est enim omnino certa, & tendit in obiectum ut credibile super omnia. Ostendam enim disputatione 14. à sectione quarta, fidem pendere ab evidentia credibilitatis, quæ dependet ab applicatione moraliter infallibili. Itaque actus fidei pendet à credulitate expellente, cum fundamento moraliter evidenti, omnem formidinem ab intellectu & voluntate. Quo differt à scientia naturali composibili cum opinione, sine formidine actuali: cum qua tamen opinione potest esse formido actualis. Fides namque actualis non solum expellit actua-lem formidinem; sed etiā pendet à vo-

Puente Hurt. de Mendoza. vol. 2.

luntate, non solum prudenti; sed etiā orta ex evidentia morali. De quo agendum latè disput. 14.

Obijcit Catharinus primò, Deum fore admodum rigidum, si à nobis exigeret, quod non possumus præstare, nisi valde agere: secundò, nullum posse, absque peccato, accedere ad Eucharistiam: quia nescit, vtrum sit in gratiā. Ad primum, nego rigorem: quæ enim difficilia sunt, possunt à nobis cum divina gratiā præstari, etiā si non possimus ea certò & infallibiliter scire. Nam illorum exercitium non pendet ab eorumdem visione, quæ est naturā illis posterior. Ad secundum, nego antecedens: sufficit enim cognoscere probabiliter, se fecisse, quod in se est; neque se, data operā, aut malitiosè, aliquid omisisse ex necessarijs ad cœnam Eucharisticam. Hoc tamen non obest, quin possit quisque formidare; vitatur autem peccatum, cum scientia illa probabili atque prudenti. Et quidem hæc argumenta probarent, singulos iustos cognoscere certò & infallibiliter, se esse in gratiā: nam à singulis exiguntur bona opera sine illorigore: item singuli peccarent. Hoc autem nusquam Catharino venit in mentem. Vide Vegam lib. 9. à cap. 6. & Patrē Vazquez tom. 2. in 1. 2. disputat. 201. à cap. 5. Hæc de re sermo recidet, disp. 14. §. 53.

§. 40.
Obiectio.
Cathar.

Resp.

Vega.
P. Vazq.

Addo contra Sotum, Ruardum, & Vegam, lib. 9. cap. 46. nullum iustum, absque speciali revelatione, posse habere fidem moraliter certam de sua iustificatione. Quamvis enim hoc non sit definitum in Concilio; tamen satis efficaciter probatur. Quia, quoties habemus fidem humanam moraliter certam & infallibilem, habemus etiā fidem divinam de revelatione existente circa illud obiectum, ut ostendi sectione tertia. Nā tunc existit revelatio de iustitia huius hominis: quia pono illū esse iustum, & retinuisse baptismalem innocentiam, ac esse vnum ex ijs, de quibus existit revelatio universalis, illos esse amicos Dei: iam ergo est obiectum formale fidei. Item est illius sufficiens applicatio: ergo creditur fide divina. Probatur minor: quia in multis alijs rebus, non requiritur maior applicatio, quā per fidem moraliter certam. Confirmatur: qui habet eam fidem, non potest prudenter dubitare de sua iustitia; sed Concilium dicit posse quemlibet iustum dubitare: ergo. Probo minorem ex §. 24. vbi ostendi evidentiam moralem esse, quæ tam benè extorquet prudentem assensum, ac si esset physica. Quis enim unquam dubi-

§. 41.
Sotus.
Ruard.

Confirmat.

S. Tho. q. dubitat, Concilium coactum Tridentum, 1. Art. 1. historiam Caesarum esse Suetonij? Adde ab his authoribus censer, tam esse certum alicui iusto, se esse in gratia, quam esse Romam; sed de hoc nullus, nisi insanus, dubitare potest: ergo neque ille de sua iustitia. Quid ergo illi deest, ut credat fide divina? Unde rejicio, quod aliqui dicunt, fidem moraliter certam sufficere, ad credendum Concilij: quia eo fine revelatur illorum autoritas, ut credatur huic & illi generali; secus in revelatione de propria iustificatione. Contra enim arguo: quia, vel fides moraliter certa est absolutè sufficiens dispositio, vel non? Si non est, neutrobique sufficiet; si autem est, sufficiet utrobique. Nam intentio revelantis est per accidens, nisi adhibeat conditiones ex se sufficientes. Item, omnis revelatio fit ex intentione, ut credatur, si sufficienter applicetur; secus, si non applicetur: considerata ergo est applicatio per se sufficiens.

§. 41.
Alia
Obiectio.
Refell.

Animad.

Dicent, illi fidei moraliter certæ posse subesse falsum; non tamen divinæ. Contra: etiam fidei humanæ (à qua, ut à conditione, pendet assensus fidei divinæ) potest subesse falsum; & tamen est sufficiens dispositio ad assensum fidei divinæ: ergo etiam in præsentī. Adverte, iustum posse habere fidem humanam de hoc obiecto: *ego feci quantum in me est, cum gratia Dei*, de quo obiecto nihil est revelatum. Posita autem hac fide moraliter certa, occurrit revelatio universalis, ob quam credimus fide divina; *facienti quod in se est cum divina gratia, Deus non denegat gratiam*, & videt se tunc illa definitione comprehendī. Ut cum cognoscit evidenter moraliter hoc individuum esse hominem, & apprehendit revelationem universalem de omni homine concepto in peccato, & videt hoc individuum illā contineri. Hoc casu, iam ostendi fide divina credi, hoc individuum esse conceptum in peccato: quia de illo, & est revelatio, & sufficiens revelationis applicatio; sed in casu, de quo disputamus, est revelatio de iustitia huius hominis facientis quod in se est cum divina gratia, & est sufficiens applicatio: ergo tam creditur fide divina iustitia huius hominis, quam conceptio in peccato originali. Vide Patrē Vazquez ea disputatione, 201. capite octavo. At sine revelatione, non est sufficiens fides humana moraliter certa de propria iustitia, ut dixi §. 40.

P. Vazq.

§. 42.
3. Conclus.

Dico secundò: non possumus scire fide divina, sine speciali revelatione, alium

adultum, aut infantem baptizatum ab alio esse in gratia. Hæc conclusio non est tam certa, quam præcedens. Concilium enim non egit de iustificatione alterius, sed de propria; ratio tamē reddita à Concilio est eadem. Nam omnes homines, quantumvis iusti, habent propriam indispositionem & infirmitatem; sed hæc, ex mente Concilij, impedit mihi certitudinem infallibilem de propria iustificatione: (ut patet ex eodem Concilio) ergo & de aliena. Patet consequentia: quia, ubi est idem fundamentum tinendi; est etiā idem impedimentum certitudinis fidei; immò multo certior possum ego esse de mea iustificatione, quam de aliena. Alienam enim tantum ego conijcio ex operibus externis; propriam autem cognosco ex actibus meis internis, quos video evidenter non esse malos, data operā, & quasi ex instituto. Neque verò ego operor tūc ex malitia, timeo autē, ne illis aliquid desit, ex infirmitate, indispositione, & ignorantia culpata, aut inculcata: ceteros verò non ita conspicio; sed ex operibus odoror; opera autem externa magis sunt exposita dolo, quam interna. Ecquis non possit prudenter timere de sanctitate huius hominis, cum audierit multos alios in exterioribus huic similes, fuisse pseudoiustos? Neque hoc illis irrogatur iniuria, aut aliquis contra humilitatem agit. Poterit enim quis prudenter sentire, illos non esse tam inertes, quam ipse est; at verò omnino esse certus nemo potest, sine revelatione aut miraculo id confirmante. Concludo ergo, esse locum formidini; quamvis actu non formidemus.

Dico tertio: non possumus credere fide divina, absque speciali revelatione, Christū esse in hac hostia. Hæc conclusio docetur à Patre Vazquez tomò secundo in 1. 2. disputatione 201. numero 49. & 50. Patre Suárez tomò tertio in tertiā partē disputatione 65. sectione secunda: & colligitur ex Caietano 1. 2. questione 171. articulo quinto §. ad obiecta contra primam: ubi docet non esse propositionem de fide, quæ non potest in singulari cognosci ex solis principiis fidei. Neque arbitror oppositam esse alicuius auctoris; nisi Catherini, quem non leviter reprehendit P. Vazquez. Probatur evidenter: quia, *hanc hostiam esse rite consecratam*, non est evidenter credibile: ergo de illa non potest esse fides divina. Consequentiam probabo disp. 14. ubi ostendā non posse esse actū fidei divinæ, sine evidēti credibilitate. Antecedēs probo: quia signa cōsecrationis non

§. 43.
3. Conclus.

P. Vazq.

P. Suar.

Caietan.

P. Vazq.

P. Valent. non sunt tam clara, quin aliquis possit de illa formidare: nam quivis prudens poterit apud se dicere: *forte hic non est legitimus Sacerdos; aut non habuit intentionem consecrandi.* Confirmatur: sæpè contigit pseudosacerdotes simulasse sacra facere, quos Quæsitores fidei punierunt. Item sæpè contingit, ob aliquem defectum, non consecrari panem, aut vinum: ergo, cum eadem circumstantiæ semper occurrant, poterit esse eadem formido.

§. 44.
1. Obiectio Dices primò, sæpè contigisse Parochum, aut Episcopum decipi, in proponendis articulis fidei; & tamen, quando illos verè proponunt, illos credimus fide divina. Respondeo, non credi à nobis fide divina, nisi quando prudenter cognoscimus propositionem Parochi, aut Episcopi, esse communem in toto regno Catholico, in quo hæretici non sunt impunes. Vndè non ex sola autoritate vnius Parochi, aut Episcopi; sed totius regni Catholici, sumitur evidens credibilitas. At verò, in nostro casu, ex sola voluntate vnius hominis pendet credibilitas: quæ propterea non est evidens, id est, non est tam efficax, ut non det portam suspicioni.

§. 45.
2. Obiectio Obijcis secundò: ergo non possumus adorare hostiam absolute; sed sub conditione, si est ritè consecrata. Patet consequentia: quia exponimur periculo idolatriæ. Nego consequentiam: ad probationem respondeo, nos non exponi periculo idolatriæ; quæ defert cultum divinitati fictæ, & non veræ: item movetur imprudenter ad opinandum esse divinitatem, ubi non est: ut Ethnici censebant imagines Deorum repræsentasse veram divinitatem. At, in nostro casu, cultus fertur in veram divinitatem, cui unitum est corpus Christi: item prudenter movemur ad opinandum illud corpus hac hostiâ contineri: vndè non movemur imprudenter; sed prudenter. Dixi autem, in disputationibus de peccatis, sufficere iudicium prudens ad honestandum actum. Mitto aliorum solutiones: quia hæc doctrina hic præstingi debet; non extendi.

§. 46.
3. Obiectio Obijcis tertio, hinc sequi non exerceri actum supernaturalem adorationis Christi: nam voluntas supernaturalis per se pendet à cognitione supernaturali; hæc autem nulla est circa existentiam Christi in hac hostia: ergo neque voluntas supernaturalis. Probo minorem: quia hic actus: *Christus est in hac hostia*, quamvis est prudens; tamen aliquando est falsus, neque potest esse supernaturalis: aliquando verò est verus; est tamen hu-

manus. Respondeo, censeri à nonnullis voluntatem supernaturalem oriri posse à iudicio naturali prudenti, quamvis falso. Deinde, admittà necessitate cognitionis supernaturalis, posse exerceri multos affectus supernaturales: nam circa adorationem corporis Christi, non potest præcedere actus falsus. Fide enim divina creditur, illud corpus esse adorandum, in quod fertur cultus Eucharistiæ, saltem partialiter. Deinde potest adorari cum hac hostia, actu interno conditionato, & non absolute: verbi gratiâ, *ego vobis exercere hunc cultum, quem dirigo in hoc Sacramentum, si verè est Sacramentum; si autem non est Sacramentum, dirigo in solum Christum.* Hic actus non pendet ab aliquo iudicio falso; sed à duobus supernaturalibus: altero fidei, quo credimus Christum adorandum in Eucharistiâ, quando ibi est; altero prudentiæ supernaturalis, qua censemus prudenter debere credi, Christum esse in illa hostia. Tertiò possunt exerceri actus absoluti, directi per cognitiones supernaturales: prima est fidei, & universalis, qua credimus adorandum esse Sacramentum Eucharistiæ; secunda, qua nobis prudenter persuademus, oportere credere fide humana prudenti, hoc esse verum Sacramentum: ita ut efformetur hic syllogismus: *adorandum est Sacramentum, quoties prudenter creditur adesse; sed prudenter credimus hoc esse Sacramentum: ergo est adorandum.* Totus hic syllogismus est verus, & potest esse à principiis supernaturalibus. Vndè concludo, posse exerceri latram supernaturalem in illius cultu. Vide disp. 14. §. 54.

Dico quartò: non possumus credere fide divina, absque speciali revelatione, infantem baptizatū ab alio esse in gratiâ. Probatur iisdem rationibus: quia non habeo evidentem credibilitatem de intentione baptizantis; sed possum de illa dubitare, aut formidare. Confirmatur: potest aliquis credere quidquid Deus revelavit de baptismo, absque vlla formidine, & dubitare de baptismo huius infantis: ergo non credit fide divina hunc baptismum. Probo consequentiam: quia fides divina non potest componi cum dubio aut formidine. Antecedens probo: quia dubium aut formido de hoc baptismo, non oritur ex dubio aut formidine de revelationis existentia aut veritate; sed oritur ex parte subiecti: an videlicet sint hinc omnia requisita ad legitimum baptismum? Quamvis enim Deus revelaverit hunc infantem esse in gratiâ: quia re ipsa est baptizatus, & extinguitur in propositione universalis; tamen mihi non constat sufficienter de illa revelatione:

Respondeo

§. 47.
4. Conclusio
Probat.

Confirmatur

S. Tho. q. 1. Art. 1. quia mihi non constat, illum esse partem subiecti, de quo Deus revelavit legitimum baptismum.

§. 84. Ad arg. Ad argumentum ex §. 36. nego maiorem: quia fides dependet ab applicatione prudenti evidenti moraliter; non vero à quacumque prudentia. Nego item minorem: quia nulla est ibi evidentia moralis. Ad probationem maioris, distinguo antecedens: ubi est prudentia, est principium actus voluntatis supernaturalis, concedo antecedens; est principium ad assensum fidei supernaturalis, nego antecedens: quia assensus prudens est composibilis cum formidine; secus assensus fidei infusæ. Ad probationem minoris respondeo, posse aliquem formare prudentem assensum naturalem, se esse in gratia; non tamen fidei: quia non scit infallibiliter, suos actus esse vndequeque bonos. Idem dixerim de sanctitate aliorum: formatur enim prudentissimum iudicium, illos esse in gratia; non tamen certum & infallibile, dum illorum sanctitas non ostenditur aliquo principio supernaturali.

DISPUTAT. XII.

*Vtrum ex altera premissa fidei,
& altera naturali evidenti
inferatur
assensus Fi-
dei?*

§. 85. 2. **H**ÆC quæstio est de assensu Theologico, vtrum spectat ad fidem; an verò ad aliam facultatem, quæ vocatur Theologica? Exempli gratiâ, hæc conclusio: *Christus est risibilis*, deducitur ex hoc principio naturali: *omnis homo est risibilis*, & hoc fidei: *Christus est homo*; ex quibus evidenter inferitur: ergo *Christus est risibilis*. Quæro igitur, vtrum conclusio huius syllogismi sit fidei; an verò Theologiæ distinctæ à fide?

Adverte primò, illam propositionem universalem dici evidentem: quia adæquatè terminatur ad omnem hominem carentem divinitate, aut alio principio supernaturali: nam actus Methaphysici evidentes non habent pro obiecto aliquid supernaturale; sed naturale. Homo includit duos conceptus: alterum suppositi; alterum naturæ. Suppositum non est principium influens in potentias &

actiones naturæ; sed tantum est illius complementum. Quando ergo dicitur: *omnis homo est risibilis*, reddit hunc sensum: omnis humanitas est principium per se videndi: ita, vt principium per se & quo sit natura; persona autem vt quod, ratione naturæ. Vnde defectus huius propositionis universalis: *omnis humanitas in supposito est risibilis*, suppletur per hanc minorem: *Christus habet humanitatem*: vnde inferitur evidenter conclusio.

Adverte secundò, quæ dixi disput. 10. §. 39. obiectum Metaphysicæ posse per fidem attingi; non ex indigentia obiecti fidei: quia hoc ita disponitur, vt, absque ope alijs obiecti, possit inferre suam conclusionem; attingitur autem aliud, per coniunctionem alterius habitus. Ibi dem dixi, assensum ita deductum esse fidei, & Metaphysicæ: id est, habere supernaturalitatem certitudinemque fidei, & evidentiam Metaphysicæ. De hoc non est quæstio; sed de assensu ita deducto ex principijs fidei, vt ex illis solis non possit inferri, absque ope Metaphysicæ: quia obiectum conclusionis nullo actu potest inferri, nisi dependente ab obiecto Metaphysicæ: vt patet in risu Christi, qui non potest inferri per Physicam, ex hoc principio evidenti: *omnis homo est risibilis*: quia Physica non attingit Deum hominem; neque potest inferri ex hoc principio fidei: *Deus est homo*: quia de risu hominis nihil revelavit Deus. Pendet ergò illa conclusio obiectiva ab obiecto fidei partialiter: item ab obiecto Metaphysicæ partialiter; ab utroque autem adæquatè.

SECTIO I.

Negantium pars.

§. 42. **O**PINANTVR multi (cū quibus & ego) illum assensum neque esse fidei, neque Philosophiæ; sed Theologiæ, quæ distinguitur essentialiter ab utraque. S. Thomas in Prologo sentent. art. 3. quæstiuncula 3. distinguit habitum fidei à Theologia: hanc vocat acquisitam; illum autem infusum. Quem sequitur Caietanus 1. part. quæst. 1. art. 2. §. ad quartum: Capreolus, & omnes Thomistæ: Gregorius in Prologo, quæst. 2. art. 2. contra Aureolum; præcipue autem articulo 4. conclus. 4. Canus 12. de locis, cap. 7. præceptione 8. ad hanc doctrinam regreditur, oppositam, quam docuerat, explicans,

§. 42. Conclus.

S. Thomas

Caietan.

Capreol.

Gregar.

Canus.

P. Valent. eans, & decantās. Patres Valentia, Molina, **P. Molin.** & alij adducti disp. 10. §. 14. & **P. Suarez** disp. 13. sect. 11. num. 7. pro hac sententia refert, & sequitur Ochamū, Grabrielē Maiorem, & complures alios.

§. 5. **1. Probat.** Probatur primò: conclusio Theologica pendet naturā sua partialiter ab obiecto fidei: item partialiter ab obiecto Philosophiæ: ita vt illa conclusio obiectiva necessariò pendeat ab obiecto formali fidei, & Philosophiæ; adequatè autem pendet ab utroque: vt de hac propositione: *Christus est visibilis*, dixi §. 3. ergo illa conclusio neque est fidei, neque Philosophiæ. Patet consequentia: quia conclusio obiectiva fidei, non indiget obiecto formali distincto ab obiecto formali fidei: idem dixerim de Philosophia. Nam, quoties aliqua conclusio obiectiva pendet, ad rectam illationem sui, à obiecto formali distincto ab obiecto fidei; iam extrahitur à fide: quia neque fides, neque alius habitus attingit obiectū aliquod formale distinctum ab obiecto formali adæquato suo. Conclusio autem deducta ex illo novo obiecto formali, spectat ad habitum, ad quem totum obiectum formale; sed totum obiectum formale non est fidei: ergo neque illa conclusio est fidei.

§. 8. **1. Obiectio.** Dices primò conclusionem illam obiectivam pertinere ad fidē, & ad Metaphysicam simul: quia pendet ab vtriusque formali obiecto: vnde neque est fidei solius, neque Metaphysicæ solius; sed vtriusque. **Resell. 1.** Contrà primò: si ille actus esset Metaphysicæ, esset evidens, aut probabilis, aut falsus: omnes enim actus Metaphysicæ tales sunt; sed neque est evidens, neque falsus, neque probabilis: ergo non est Metaphysicæ. Item, si esset fidei, esset tam certus, vt nullo modo negari posset absque peccato: quod esse falsum, infra patebit: ergo non est fidei. Contrà secundò: fides non attingit conclusionem obiectivam; nisi ostendendo extremitatum connexionem cum medio fidei, tam efficaciter, vt, illa ostensa, non possit negari conclusio; sed cōclusio Theologica non ostenditur connecti cum medio fidei, tam efficaciter, vt non possit negari, cōcesso etiā omni obiecto formali fidei: ergo illa conclusio nō est fidei. Minor cōstat ex §. 3. nam, admissa tota revelatione Dei, & toto obiecto revelato, adhuc, ad connexionem extremitatum ostendendam in conclusione, egetur alio obiecto formali peregrino à fide. Maior probatur: tū quia omnis habitus certus ita disponit suum obiectum formale, vt ex sola vi illius ostendatur conclusio; immò & habitus probabiles sufficienter disponūt sua media, ad illationem conclusionis probabilis. Itaque om-

nis habitus certus, clarus, aut probabilis, habet consequentiam evidentem, quāvis consequens sit obscurū; illorum autem discrimen non est in illatione: hæc enim in omnibus est evidens; est autem discrimen in præmissis & consequenti. Nam, in syllogismo probabili, aliqua præmissa est probabilis, & propter illam cōsequens etiā probabilis; in fide autem obscurum, propter obscuritatem alterius præmissæ: consequentia verò in omnibus est evidens. Vnde concludo, nullum habitum venire ad conclusionem, nisi per extremitatum connexionem cum medio. In fide clarè patet: quia vtitur hoc syllogismo: *omne quod Deus dicit, est; sed dicit mortem Christi: ergo mors Christi est*. Itaque ex his præmissis infert immediatam conclusionem; mediatas verò ex solis mysterijs revelatis. Vt ergò fides moveatur, ab his obiectis moveri debet; non verò à peregrinis.

Syllogism. Fidei.

§. 7. **Confirmat.** Confirmatur: fides non potest moveri ad conclusionem, nisi ex obiecto formali per se credendi: cætera autem non movent fidem; sed conclusio Theologica deducitur ex aliquo principio non spectante ad credendum: ergo illa conclusio non attingitur à fide. Minor patet: quia ad credendū per se requiruntur auctoritas & testimonium; cætera verò sunt inutilia, vt dixi disp. 6. At verò, præter auctoritatem & testimonium Dei, dependet conclusio Theologica à principio Philosophico: ergo depēdet ab aliquo principio non spectante ad credendum. Nihil est frequentius, in disputationibus de virtutibus & vitijs, quā virtutē & vitium mutari pro quacumque mutatione obiecti formalis.

Dices secundò, posse fidem concurrere per suum obiectum formale adæquatum ad conclusionem, simul cum Metaphysicā cū eius obiecto formali adæquato: ita vt alterutrius obiectum formale esset sufficiens ad illam conclusionem obiectivam: vt patet ex disp. 10. §. 39. ergo etiā fides concurrens inadæquatè per suum obiectum formale, poterit attingere conclusionem Theologicam. Nego consequentiam: quia, in casu antecedentis, ita concurret fides vt per solam dispositionem sui medij inferat conclusionem obiectivam: adeò, vt hæc non possit negari, admissis fidei præmissis: vbi servat totum suum modum disponendi obiectum formale. Hoc autem deficit, in casu cōsequētis: vnde malè arguitur ob obiecto formali sufficienter & adæquatè disposito, ad idē dispositum insufficienter & inadæquatè. Rogas, cur ad conclusionem formale possit cōcurrere fides partialiter cum Metaphysicā, vt principium efficiens partialē

§. 8. **2. Obiectio**

Respond.

Interrog.

S. Tho. q.
1. Art. 1.
Resp.

§. 84.
Ad arg.

tiale, & non possit concurrere ad conclusionem Theologicam per obiectum suum partialiter? Respondeo, illum influxum activum à me adhuc non admissum; sed permissum adversarijs disp. 10. §. 39. Discrimen autem est: quia, quoties coniunguntur duo principia activa diversarum rationum, coniungunt suas vires, ad producendum effectum dissimilem ei, quem producerent singula: vt patet in congressu duorum animalium diversarum specierum. Ita contingeret in illo casu: quia fides, per dispositionem sui medij, impellitur necessariò ad hanc conclusionem obiectivam: *Deus est*, ad quā etiā impellitur necessariò Metaphysica, per solum suū obiectum formale. Cum igitur vnaquæq; necessitatem habeat producendi cōclusionem formalem circa illam obiectivam, quādo coniunguntur, producant conclusionem formalem distinctam specie ab ea, quā singulæ producerent: vt Leopardus est distinctus specie à Leæna & Pardo. At verò, quando obiectum formale adæquatum fidei nō disponitur satis benè, hæc non potest ire ad conclusionem obiectivam: quia illi deest dispositio sui medij, à qua necessariò pendet.

§. 9.
3. Obiectio

Dices tertio, conclusionem Theologicā dupliciter posse considerari: primò, vt deductam ex præmissis: altera fidei; & altera naturali: secundò, non vt deductam; sed vt explicatam. Quia, vt illi assentiamur, indigemus sufficienti terminorum explicatione: quam explicationem captamus ex principijs naturalibus; eam autem explicationē adepti, utimur fide ad assentiendum conclusioni Theologicæ. Qui hoc dicunt, voluerunt explicare doctrinam à me traditam disp. 11. à §. 11. vbi ostendi, posse credi fide divina has propositiones: *Christus est animal rationale; Petrus est conceptus in peccato*: quia, si quidditivè apprehendantur hæ propositiones revelatæ: *Christus est homo, omnis homo est conceptus in peccato*, aperte cognoscitur, ibi revelari Christum esse animal rationale, & Petrum in peccato conceptum. Voluerunt (inquam) id ij explicare; sed non explicarunt. At verò illæmet propositiones possunt cognosci per Theologiam distinctam à fide, vt ibidem dixi, & ij explicat hæc voce, *vt deducta*. Constanter tamen ibidem negavi, eas propositiones esse absolutè Theologicas: quia sunt absolutè de fide. At verò conclusio Theologica, de qua nunc disputo, neque vt explicata, neque vt deducta est fidei. Nam, quantumcumque explicentur revelatio & obiectum revelatum, nihil dicitur de risibilitate Christi. Dicitur autem de eius rationalitate: quia hæc est pars quidditativa humanitatis revelatæ de

Respond.

Christo, & eo ipso quòd revelatur humanitas, revelatur eius quidditas: vnde ad credendum rationalitatem esse in Christo, non est opus, nisi credere humanitatem quidditivè explicatam. Risibilitas autem est extra conceptum quidditativum hominis: & præter huius explicationem, est opus alio obiecto formali peregrino à fide: ergo quantumvis explicentur quidditivè revelatio & revelatus homo, non cognoscetur ex vi solius revelationis risibilitas, sicut cognoscitur rationalitas.

Dices quartò, ad fidem spectare omnia, quæ sequitur per se revelationem; sed risibilitas, & omnis conclusio Theologica sequitur per se revelationem: ergo spectat ad fidem. Probo minorem: quia humanitatem Christi sequitur per se risibilitas: ergo sequitur per se revelationem de humanitate. Distinguo maiorem: quod sequitur per se solam revelationem, spectat ad fidem, concedo maiorem; quod sequitur per se revelationem cum alio obiecto formali peregrino, spectat ad fidem, nego maiorem. Distinguo item minorem: risus Christi sequitur per se solam revelationem, nego minorem; sequitur per se illam cum alio obiecto peregrino, concedo minorem. Nego item consequentiam. Ad probationem minoris, distinguo antecedens: risus Christi sequitur physice solam humanitatem Christi, concedo antecedens; sequitur intentionaliter, in mente credentis, ex sola humanitate Christi, nego antecedens. Sequitur enim cognitio risibilitatis Christi ex his duobus principijs: *omnis homo est visibilis; Christus est homo*. Nego item consequentiam: nam, sequi aliquid ex revelatione, est revelationē esse sufficiens principium, vt aliquid cognoscatur; sequi autem adæquatè, est in ipsa sola esse sufficiens principium, ad cognoscendum id, quod sequitur in conclusione. Quia igitur, præter revelationem, est necessarium aliud obiectum formale, ad inferendam conclusionem Theologicam, ideò hæc non sequitur per se solam revelationem. At verò risibilitas Christi sequitur per se adæquatè obiectum revelatum, quod est humanitas: sicut sequuntur multa alia accidentia, quæ non cognoscuntur per fidem. Ratio à priori: quia revelatio Dei non declarat consequentiam illam physicam risibilitatis ex humanitate. Vnde, licet ipsa humanitas sit principium physicum adæquatum; tamen quia id non declaratur revelatione de humanitate; ideò revelatio de humanitate non est sufficiens principium ad cognoscendam risibilitatem.

Secundò argumentor: illud obiectum non spectat ad fidem, quo negato, nihil

§. 10.
4. Obiectio

Resp.

§. 11.
2. Probat

negatur

negatur spectans ad fidem, ut obiectum formale aut materiale; sed, negata conclusione Theologica, non negatur obiectum aliquid formale aut materiale fidei: ergo conclusio Theologica non est obiectum fidei. Maior probatur: quia, si cum negatione alicuius obiecti retinetur omne obiectum fidei, tam formale, quam materiale: ergo obiectum illud negatum est extra totam collectionem obiecti fidei; alioquin non posset componi negatio illius obiecti cum omni obiecto fidei: quia non potest componi obiectum negatum cum sui negatione. Minor probatur: quia, Deo revelante: *Christus est homo*, si quis dicat: *ego credo Christum esse hominem, & animal rationale*, affirmat omne, quod Deus de Christo revelat, cognitum clarè & quidditative. Nam, ut affirmetur omne quod Deus revelat, non est opus, nisi illud revelatum clarè & quidditative cognoscere, illudq; affirmare. Quando enim aliquid dicimus, id præcisè dicimus, quod quidditative significant voces; sed, affirmato homine cognito quidditative, potest negari risibile de ipso homine: ergo, negata conclusione Theologica, nihil negatur obiecti formalis aut materialis fidei. Probo minorem: quia contingere potest, ab homine ignaro non penetrari risibilitatem omnis hominis: hic potest eam negare: quia dependet à nova demonstratione, quam potest aliquis ignorare.

§. 12. *Confirmat:* Confirmatur: demus, ab homine cognosci hominem esse animal rationale, ibique sibi: quia Deus negat concursum, ad novam demonstrationem de risibilitate hominis: iste potest credere fide divina hanc propositionem: *Christus est homo*: quia conceptus hominis potest formari quidditative absque conceptu de risibili; tunc autem, quid illi deesset credendum, ex ijs, quæ Deus revelat: ergo obiectum adæquatum revelationis fuit conceptus quidditativus hominis, extra quem est risibile. Et quidè, ad concipiendum quod aliquis dicit, sufficere conceptum quidditativum rei dictæ, quin concipiatur comprehensive, patet: tum, quia quidditas rei est res ipsa clariùs explicata: ergo, ad cognoscendam rem, sufficit concipere eius quidditatem: tum etià quia, si egeremus comprehensione, vix crederemus aliquid obiectum: nullum enim comprehendimus in via. Ergo, quamvis negemus conceptus non quidditativos; non tamen propterea negatur id, quod revelatur. Cum ergo risibilitas non sit de conceptu quidditativo; sed comprehensivo hominis, ad credendum hominem, non est opus, credere risibile.

§. 13. Dices primo, negato risibili, negari ali-

quod obiectum fidei; non proximum; sed remotum. Contra: obiectum remotum fidei est, quod per solos articulos revelatos potest cognosci: quia fides nullum habet obiectum, præter auctoritatem Dei, revelationem, revelata, & quæ ex illis deducuntur; sed risibilitas non deducitur ex illis: ergo non est obiectum remotum fidei. Unde patet discrimen inter hoc obiectum & alia fidei: quia, negato animali, aut rationali, negatur homo, absque ullo alio termino negato: ita ut non retineatur conceptus hominis, neque rei revelatæ à Deo; si quis autem crederet Christum esse hominem, & non animal, iste non cognosceret *quid rei*; sed *quid vocis*. Cognoscens ergo quidditative hominem, non potest negare animal: item cognoscens quidditative omnem hominem conceptum in peccato, non potest negare Petrum in illo conceptum. At verò concipiens quidditative hominem, potest negare risibile, si ei negetur concursus ad novam demonstrationem: ergo non spectat risibile ad obiectum fidei; spectat autem rationale.

Dices secundo, negato risibili, negari etià hominem: ergo risibile spectat ad obiectum fidei. Probo antecedens: quia homo, sine risibili, est chymæra: ergo qui negat risibile, negat hominem. Probo antecedens: quia isti duo termini sunt repugnantés. Hoc argumentum est commune rebus sexcentis, de quibus non potest esse dubium: nam à parte rei, Angelus non potest discurrere; aut potest? Supponamus eum posse. Ex hac suppositione, Doctores affirmantes Angelum non posse discurrere, non agunt de Angelo; sed de chymæra: quia Angelus impotens discurrere, non est Angelus; sed chymæra: sicut homo impotens ridere. Idem dixerim in sententia opposita: nam, si Angelus non potest discurrere, qui dicunt illum posse, agunt de chymæra. Sic, qui dicunt hominem intelligere absque termino distincto ab actione, agunt de chymæra: quia talis homo non est possibilis. Item, qui constituent in Deo iustitiam propriam, agunt de chymæra: quia Deus iustus propriè, est tam chymæra, quam Deus dolens, vel saltem in opposita sententia erit chymæra. Ad argumentum in forma, distinguo antecedens: negato risibili, negatur homo formaliter, & ex suis terminis, nego antecedens; negatur radicaliter, & ex alijs terminis, concedo antecedens: quia illud negans potest per Philosophica principia convinci ad negandum hominem, si negat risibile; non tamen per sola principia fidei, etià quidditative cognita: & nego consequentiam. Ad probationem antecedentis, distinguo

1. Obiectio.
Refellit.

§. 14.
2. Obiectio.

Respo.

Ad arg.

S. Tho. q. distinguo antecedens: homo sine risibili, est
1. Art. 1. chymæra à parte rei, concedo antecedens;
chymæra in intellectu, nego antecedens,
& consequentiam. Ad probationem ante-
cedētis distinguo antecedens: *homo nō risibi-*
lis, sunt termini repugnantes à parte rei,
concedo antecedens; sunt termini repug-
nantes in intellectu, nego antecedens.

§. 15.
3. Obiectio

Resp.

Dices tertio: termini, qui à parte rei sunt
chymæra, sunt etiā chymæra in intelle-
ctu; sed, *homo nō risibilis*, sunt à parte rei chy-
mæra: ergo etiā in intellectu sunt chy-
mæra. Nego maiorem. Discrimen est ma-
nifestum: primò, quia, quæ à parte rei re-
pugnant, non repugnant in mente. Nam
à parte rei repugnat homo præcisus à risi-
bilitate: quia à parte rei non datur præci-
sio inter duos conceptus realiter eosdem;
at verò in intellectu datur ea præcisio. Se-
cundò à priori: quia intellectus attingit
obiecta, non penetrando illorum quiddi-
tates & attributa: ex qua impenetratione
oritur præcisio rationis; præcisio autem
realis, est realis separatio vnius conceptus
ab alio, quæ repugnat. Ita non repugnat in
mente affirmatio de homine cum negatione
de risibili: quia hæ oriuntur ex imper-
fecta cognitione quidditativa hominis. Vn-
dè in mente non repugnant immediatè, nisi
conceptus, ex quibus comprehendimus cō-
tradictionem in obiecto: ut ostendi disput.
10. de Anima. Conceptus autem non affir-
mantes duas contradictorias, quales affir-
mant: *est homo, non est homo*; aut conceptus,
ex quibus non videntur sequi contradicto-
riæ, non repugnant in mente. Vndè, *homo &*
non risibile, non repugnant in mente: quia
non sunt formaliter contradictoria; neque
necesse est videre contradictionem ex illis
sequi. At verò à parte rei negatio vnius ef-
fet realis separatio, quæ non potest esse in-
ter duas formalitates realiter easdem.

§. 16.

Hinc colliges, non benè deduci, obie-
ctum esse tam chymæram in intellectu, quā
esset à parte rei. Nam à parte rei, si non ef-
fet radix risibilitatis (hanc voco *risibile*) non
esset à parte rei homo: itaque nullus con-
ceptus hominis existeret, nisi existeret risi-
bile. At verò in intellectu existit aliquis
conceptus hominis, non existente in ipso
intellectu conceptu de risibili: nam, quan-
do ego dico: *homo existit, & non est risibilis*,
in mea mente existit humanitas, & non
existit risibilitas. Quod confirmo à concep-
tu præcisivo: quia à parte rei non potest
esse humanitas præcisa à risibilitate; & ta-
men in mea mente præscinditur. Nam à
parte rei nihil existeret hominis, si esset
præcisa risibilitas: quia cum illa destrue-
retur humanitas: ergo non est obiectum in

intellectu chymæra, sicut est à parte rei.
Ita, qui credit Christum esse hominem, illi
tribuit aliquem conceptum verum homi-
nis: nam principium discurrendi, quod illi
tribuit, verè est conceptus hominis: qui cō-
ceptus habet à parte rei risibilitatem. Vndè
illi non tribuitur aliqua chymæra: nam illi
tribuitur homo, qui habet veram risibilita-
tem cognitam materialiter & confusè, quā-
vis negatam expressè: quæ negatio, ex par-
te obiecti, est chymæra, essetque homo chy-
mæricus, si in se haberet realiter illam ne-
gationem: quia verò illam non habet, non
est homo chymæricus: nam subiectum, cui
tribuitur illa chymæra, verus homo est;
quamvis prædicatum est chymæra: quod
oritur ex imperfecta cognitione obiecti.
Idque passim contingit. Adi disputatio-
num 69. vbi agetur de hoc argumento
§. 16.

Ex his patet, conclusionem Theolo-
gicam, ut conclusio est, non pertine-
re ad fidem; sed Theologiam esse habi-
tum distinctum. Adverte varietatem opi-
nionum. Nonnulli aiunt, conclusione for-
mali repeti totum syllogismum obiectivū.
In hac sententia, conclusio formalis Theo-
logica pertinet ad tres habitus. Primū, ad
fidem: quia repetitur altera è præmissis
obiectivis, quæ est fidei: secundò concurrunt
etiā Metaphysica, dum eius obiectum
(quod erat altera præmissa obiectiva) repe-
titur: tertio concurrunt habitus Theologi-
cus: quia cognoscitur conclusio obiectiva,
quæ est distincta ab obiecto fidei & Meta-
physicæ. Alij non admittunt habitum con-
clusionis distinctum à præmissis: hi dicunt,
Theologiam esse aggregatum ex fide &
Metaphysica, ut imperfectè concurrunt ad
conclusionem. Alij distinguunt habitum
conclusionis ab habitu præmissarum: qui
melius explanant rem hanc. Ego existimō,
habitum Theologiæ non distingui à specie-
bus impressis repræsentantibus conclusio-
nem obiectivam, ut distinguitur à præmis-
sis. Vtrum autem hic habitus sit naturalis,
aut supernaturalis? non est huius loci: cum
enim reiectus sit à fide, non est de illo dis-
putandum.

§. 17.

SECTIO II.

Adversantium opinio.

V E G A 9. de gratiâ, cap. 39. §. cūm
igitur, docet, propositionem dedu-
ctam ex altera præmissa fidei, &
altera evidenti, esse fidei: consentit Canus,
lib. 6.

§. 18.
Vega.
Canus.

P. Vazq.
§. 19.
1. argum.

lib. 6. cap. ultim. §. sed id postremo; quamvis inconstanter, ut constat ex §. 4. Subscribunt alij adducti disp. 10. §. 2. quibus adde P. Vazquez 1. part. disp. 5. n. 6. & alios. Probant primo: quia multa sunt de fide, quæ non colliguntur, nisi ex vna præmissa de fide, & altera naturali evidenti; sed conclusio Theologica ita deducitur: ergo est fidei. Maiorem probant primo: quia Christum esse animal rationale, & constare corpore & animâ, est de fide; nec tamē cognoscitur, nisi ex præmissa naturali evidenti: ergo. Secundo: quia Petrum esse conceptum in peccato est de fide, & deducitur ex hac præmissa naturali: *Petrus est homo*. Tercio: hūc infantem à me baptizatū esse in gratia, est mihi de fide; de cuius baptismo mihi constat, evidentiâ naturali. Quarto: quia peccator fide credit se esse inimicum Dei: quod colligit ex evidentiâ peccati. Quinto: fide creduntur canones Tridentini, de cuius legitima coactione constat, certitudine morali. Sexto: Christum habere duas voluntates, & intellectus duos, & operationes Theandricas, est de fide sanctum; quod tamē nō colligitur, nisi ex hoc principio: *omnis homo est animal rationale habens intellectum & voluntatem*. Hoc argumentum potuit quidem eos movere.

§. 20.
Resp.

Nego maiorem. Ad primā probationē patet ex disp. 10. §. 16. esse de fide, Christum esse animal rationale compositum ex corpore & animâ: quia sunt partes quidditative hominis; quidditas autem revelatur cum re ipsa. Iā verò ostendi disp. 11. a. §. 17. non esse necessarium syllogismum ad eum assensum fidei; sed tantum apprehensionem quidditativam terminorum. Quod si terminos non apprehendimus quidditative, egemus syllogismo constante præmissa naturali evidenti. Tunc autem conclusio obiectiva est de fide, quamvis conclusio formalis per accidens nō est fidei: ut dixi disp. 11. §. 12. Ad secundam probationem, eodem modo respondetur, quo ad primam: nam si *omnis homo* concipitur confuse, & non quidditative; tunc conclusio formalis non est fidei per accidens, quāvis obiective est fidei: ut patet ex disp. 11. §. 12. 13. & 14. Si autē, *omnis homo*, cognoscitur quidditative, non est opus præmissa naturali, ad credendum Petrum esse conceptum in peccato: ut patet ex disp. 11. a. §. 15. ad 20.

§. 21.

Ad tertiam & quartam probationē respondetur eodem modo, quo ad primam & secundam: de quibus egi disp. 11. §. 12. Ad quintam patet ex disp. 11. sect. 3. maxime à §. 26. Ad sextam respondetur, dupliciter posse cognosci potentias accidentarias, & operationes humanas Christi. Primo, ex

hoc syllogismo: *omnis homo habet intellectum, voluntatem, & operationem creatam; Christus est homo: ergo habet ea accidentaria*. Hæc conclusio, si præcisè consideretur, ut deducitur ex hoc syllogismo, non est de fide: est enim eadem ratio de his potentijs, ac de risibili; nisi quod clariùs revelatur potentia intellectiva: quia rationale revelatur, quod explicatur in ordine ad intellectionem humanam; non verò in ordine ad risum. Secundo possunt hæc accidentia cognosci, non per illum discursum; sed quia sunt formaliter revelata: dixit enim Christus Ioan. 14. 31. *Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio*. Ioan. 14. Facere autem mandatum Superioris, includit quidditative operationem voluntatis creatæ, dependentem ab intellectu creato: obedire enim est actus voluntatis, per quē creatura rationalis est volens; *volens autem* est complexum ex voluntate & volitione. Item, connotat quidditative intellectum creatum: quia omne volutarium est à principio intrinseco cognoscente singula. Item. Isaias 11. 2. & 3. prædixit Christum repletum iri spiritu sapientiæ & intellectus, & timoris Domini: & cap. 7. 15: comesturum butyrum & mel, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum; timor autem in Christo, non est actus voluntatis divinæ; sed humanæ. Paullus item dixit de Christo Heb. 5. 8. *didicit ex ijs, quæ passus est, obedientiam*: ubi omnia dixit Apostolus, intellectum & intellectionem humanam: divina enim nihil discit. Obedientia autem est actus voluntatis creatæ; operationē verò explicuit per obedientiam: ceteras facultates, per passionem. De risu nihil est dictum; neque est de conceptu quidditativo hominis: cur ergo est credendus fide divina?

Ioan. 14.

Isa. 11. 7.

Hebræ. 5.

Obiectio.

§. 22.
Respondet.

Dices: quia, destructio risibili, destruitur homo revelatus à Deo. Hac de re abudē egi à §. 14. Vnde, qui concedit Christū esse hominem, si per ignorantiam negat eum esse risibilem, non est hæreticus. Qui autem recte penetraverit hominem, nō poterit negare Christum esse risibilem: quia ipse videt omnem humanitatē esse risibilem. Contrā negatē risibilitatē Christi fit hoc argumentum: *omnis homo est risibilis, Christus non est risibilis: ergo Christus non est homo*. Quæ ob causam, minor propositio huius syllogismi est erronea: quia ex ea sequitur evidenter in Baroco propositio hæretica. Et quia cognoscens evidenter maiorem propositionem, non potest fugere alterum ē duobus: nempe, aut negare minorem, concedendo Christum esse risibilem; aut concedere conclusionem hæreticam: idēō necessario debet negare minorem; non præcisè propter revelationem, sed propter evidē-

S. Tho. q. 1. Art. 1. dentiam principij physici de omni homine risibili. Vnde Angelus comprehendens humanitatem Christi secundum naturalia, non potest, nisi per hæresim, illi negare risibilitatem: quia, ad illam negandam, vel est neganda hæc propositio universalis: *omnis homo est risibilis*; vel hæc singularis: *Christus est homo*. At universalis non potest Angelus negare: quia eius veritatem evidenter cognoscit: ergo necesse est, ut neget singularem, quod fit per hæresim. Non tamen propterea conclusionem credit fide divina: quia ipse videt, de ea nihil revelari. Quod si negatur hæreticè, non est propter formalem negationem conclusionis; sed propter negationem minoris singularis: ut contingit in multis alijs accidentibus, quæ hominem comitantur, de quibus Deus nihil revelavit.

§. 23.
2. Obiectio.

Dices secundò: homo est à parte rei risibilis, reali identitate humanitatis cum risu radicali: ergo, quando revelatur humanitas, revelatur etià risibilitas. Probo consequentiam: quia nullum prædicatum intrinsecum aut extrinsecum potest convenire humanitati; quin etià conveniat omni rei identificatæ cum illa; sed humanitati convenit revelari: ergo etià radici risus convenit revelari. Hoc argumento probaretur, Christum existere in loco, per ubicationem distinctam: item esse principium intelligèdi, per qualitatem distinctam ab actione: quia radix ita existèdi & intelligèdi, est idem cum humanitate; sed omne prædicatum intrinsecum, vel extrinsecum convenit illis eadem ratione: ergo utriusque convenit revelari. Ut argumento respondeam, abstinere à propria sententia, ut doctrina huius difficultatis latius pateat. Multi censent, distinctione rationis ratiocinatæ, constitui in obiecto diversas formalitates: ita, ut formalitas rationalis terminet clarè aliquè actum; quin illud terminet clarè animalitas. Hi respondèbunt ad argumentum distinctione antecedentis: radix ridendi & humanitas sūt idè realiter, sive materialiter, concedo antecedens; sunt idem formaliter, nego. Distinguo item consequens: ergo risibilitas revelatur materialiter, concedo consequentiam; revelatur formaliter, nego. Ad probationem respondent, prædicata secundæ intentionis convenire formaliter vni formalitati; quin alteri. Quod, qua ratione defendant, non est hic examinandum: eos late impugnavi disp. 6. Metaphysicæ sect. 4.

§. 24.

Ego cenſeo, nulla distinctione rationis constitui in obiecto duas formalitates, sed totam illam distinctionem esse formaliter & adæquatè in solo intellectu; in obiecto autem per solam extrinsecam denomina-

tionem. At verò homo formaliter est tota entitas humanitatis & risibilitatis, concepta actu intellectus cognoscente cum illa operationes sensibiles & rationales; risibilitas autè est eademmet entitas humanitatis concepta cū operatione ridendi. Ad argumentum distingo consequens: revelatur risibilitas in ordine ad sensationem & discursum, concedo consequentiam; revelatur in ordine ad risum, nego. Ad probationem, concessa maiori, distingo minorem: humanitati convenit revelari in ordine ad sensationem & discursum, concedo minorem; humanitati convenit revelari in ordine ad risum, nego. Distinguo item consequens: ergo radici risus convenit revelari in ordine ad sensationem & discursum, concedo consequentiam; convenit revelari in ordine ad risum, nego. Vnde risibilitati non convenit absolute revelari: nam ita revelari, est manifestari cum ordine ad risum, & quia cum eo ordine non manifestatur, idè non revelatur absolute.

Ad arg.

Dices tertio, posse esse duos assensus de risibili: alterum deductum per discursum, qui assensus non est fidei; alterum non ita deductum, sed terminatum ad obiectum ipsum, dependenter à discursu naturali, ut à conditione: hic secundus assensus erit fidei. Hanc difficultatem attigi §. 9. Neuter ergo assensus erit fidei: quia neuter deducitur ex autoritate & testimonio Dei sufficienter dispositis ad ipsum; sed egentibus principio Metaphysico, ad eam conclusionem obiectivam. Sive igitur hæc obiectiva conclusio cognoscatur per discursum; sive immediate, non est de fide, propter defectum obiecti formalis.

§. 25.
3. Obiectio

Resp.

Secundum argumentum: assensus deductus ex revelatione & præmissa evidenti, est certus, obscurus, & supernaturalis: ergo est fidei. Confirmatur: qui negaret eam conclusionem, puniretur, ut hæreticus: ergo conclusio est fidei. Respondeo, supernaturalitatem eius assensus, & esse dubiam, & minus communem. Est enim eadem ratio de assensu probabili falso, ad quem concurrunt præmissa fidei, non secus, ac ad conclusionem certam: quia ad utramque concurrunt ut cognita: cui cognitioni adiungi potest alia præmissa evidens aut inevidens, cum qua disponitur medium in aliquo modo legitime concludente. At non admittemus, assensum supernaturalem fidei infusæ esse falsum. Omisso tamen toto illo antecedenti, distingo consequens: ergo est fidei Catholica (de qua agimus) ita disponentis auctoritatem & testimonium Dei, ut ex vi illorum præcisè sequatur conclusio, nego consequentiam: ergo est fidei imperfectæ pen-

§. 26.
2. Argum.

Confirmat.

Respondet.

dentis

dentis ab alio obiecto formali, ad inferendam illam conclusionem obiectivam, concedo consequentiam. Vtrum autem hæc fides imperfecta sit naturalis, vel supernaturalis? disquiram disputationibus de Deo, ipso favente.

§. 27.
Ad confir.

Ad confirmationem distinguo antecedens: puniretur, vt hæreticus, quando constaret, hominem illum esse mediocriter in Philosophia doctum, concedo antecedens: puniretur, vt hæreticus, quando prudenter constaret, illum per ignorantiam negare omnem hominem esse risibilem, nego antecedens. Tunc enim traderetur erudiendus Philosophicis præceptis; non tamen Christianis: quia ipse catholicè assentiretur omni doctrinæ catholicæ explicatæ quidditative. Præsto est discrimen: quia homini docto, quantumcumque clamitet se credere Christum esse hominem; censere tamen non esse risibilem omnem hominem, non est credendum; sed censendum est, ab illo non negari sententiam in Philosophia (cuius ipse est peritus) evidentem, & prudenter credendum, ab ipso negari obscuram fidei propositionem. Homo autem rudis & ignarus, facile potest negare conclusionem naturalem evidentem, vel propter stuporem intellectus; vel defectum doctrinæ: cum qua ignorantia componi potest assensus circa omne obiectum fidei. Vt enim sibi persuadet, esse aliquem verum hominem non risibilem; quid ni sibi persuadebit Deum esse verum hominem, non risibilem?

DISPUTAT. XIII.

De revelatione.

ERTIO quoque verbo sonamus revelationem Dei, quā expedit enucleare: quia, cū sit obiectū formale fidei, hūc sibi locum vendicat; nec sine illa potest fides adamussim explanari: vt habitus nullus, absque obiecto. Revelatio, à *revelo*, id est, *velum aufero*. Velo enim res tegitur, & dicitur *velari*, *revelare* autē est detegere & ostendere. Ita dixit Ovidius: *ore revelato*. Velare enim os; est illud velo tegere & abscondere; revelare, detegere & ostētare. Sic dixit Apostolus, Deum visum iri revelata facie, id est, sine cortinis & involueris creaturarum cognitarum prius: ē quibus Deus cognoscitur in ænigmate; *tunc autem* (vt ait) *facie ad faciem*, id est, in speculo divinitatis immediate conspectæ & ostensæ. Revelatio significat actionem ostenden-

di aliquid, aut detegendi; sive loquutione, sive quavis alia ratione ostendatur: vt Deus revelatur beatis. Frequentius tamen *revelatio* usurpatur à Theologis, pro actione aliquid à nobis conceptū detegēdi, per verba aut signa ostendentia rem ipsam, vt à nobis cognitam. Sumitur igitur revelatio pro loquutione & sermone Dei: eam vt à radice expediam, opus est, illam ordiri à gemino ovo loquutionis Angelicæ & humanæ.

SECTIO I.

Humana loquutio.

SUBSECTIO I.

Quid includat ex parte loquentis?

HOMINES frequenter loquuntur prolatis vocibus, significantibus obiecta à loquente concepta. Quæ voces formantur linguâ, & subrogantur pro conceptu mentis, quò loquens scit obiecta quæ loquitur. Cum enim non possumus aliorum mentes intueri, neque nostras manifestare, nisi per signa; utimur vocibus significantibus, quæ significant obiectum idem, quod cognitio. Has voces, in Summulis dixi, supponi pro conceptibus; non verò pro rebus ipsis: quia suppleant defectum conceptus mentis; non verò rerum ipsarum. Est autem hæc loquutionis species, *prolatio vocis rem significantis, vt concipitur à proferente*. Ly, *vt concipitur*, potest designare iudicium de re dicta, aut apprehensionem solam. Nam, ad proferendam vocē significativam, sufficit cognoscere, qua ratione sit proferenda, & quid significet; non est autem opus iudicare de obiecto significato per vocem, eo modo, quo significatur. Quod patet in mentiente, qui iudicat de obiecto dicto, diverso modo, quo illud dicit: apprehendit tamen illud; alioquin non posset velle illud persuadere mendacio. Tenemur autem iure veracitatis, non uti his signis, ex sola apprehensione rei significatæ; sed ex iudicio. Vnde potest ly, *vt concipitur*, significare iudicium existens in loquente; non actu, sed debito: id est, debet rem dicere, vt de easentit. Qui autem voce absonat iudicio, mentitur: quia (vt aliqui volunt) it contra mentem. Melius diceretur, *emendari*: quia extra mentem it, & loquitur. In loquutione potest esse aliqua vox non significati-

§. 2.

§. 1.

Ovid.

1. Corinth.

13. 12.

S. Tho. q. 1. Art. 1. nificativa ad placitum, vt in hac propo-
sitione: *Blitiri non est vox significativa ad pla-*

citum. In qua propositione, omnes vo-
ces sunt loquutio: quamvis enim *Blitiri* ni-
hil significat per se; at vt subiectum propo-
sitionis, supponitur materialiter, ad signifi-
candum se, loco conceptus mentalis repræ-
sentantis vocem illam non esse significativā
ad placitum. Si verò ea vox formetur sola,
non erit loquutio propriè: quia neque ali-
quid significat, neque ex alijs vocibus ad-
iunctis dignoscitur, eam subrogari pro
conceptu mentis, & supponi materialiter.

§. 3. In loquente reperiuntur primò cog-
nitio & voluntas faciendi verba, vocis flexu,
& tono, quibus aer interfectus variè sonet.
Quod vocatur à Summulistis, *sonus articu-*
latus: id est fractus in articulos, aeris appul-
su, atque depulso. Si autem vox non seca-
retur, & flecteretur, non esset humana; sed
ferina. Hæc voluntas & cognitio sunt com-
munes psittacis, turdis, & alijs bestiis re-
ferentibus hominem vocum articulis: illi
enim motus sunt arbitrarij, quos potentia
hominis non exercet, absque voluntatis aut
appetitus imperio.

§. 4. Secundò reperitur in loquente cognitio
obiecti, quod loquitur. Primò: quia homo
loquens differt à turdo loquente, quòd hic
profert voces, quin cognoscat earum signi-
ficatum; loquutio autem humana oritur à
cognitione obiecti significati per vocem.
Secundò: quia loquutio est manifestatio rei,
vt concipitur à loquente: ergo in loquente
est cognitio eiusdem rei; alioquin non pos-
set esse significatio rei, vt concepta à lo-
quente. Huc spectant veritas & mendaciū:
illa est voluntas proferendi verba significā-
tia rem, ex animi sensu; mēdacium verò est
voluntas eam loquendi, contra animi sen-
sum. Immò cognitio rei significata, est prin-
cipium eam loquendi: dixit enim benè
Tullius: *rerum copia verborum copiam gignit.*
Tertiò: quia loquutio est significativa ad
placitum: ergo opus est placito significan-
di, id est, voluntate, quam antecedit cog-
nitio. Tandem: qui verba facit, aut vult signi-
ficare, aut non? si non vult, non loquitur: vt
qui, illudendi socios gratiā, musitat absque
significatione vocum, vt eos faciat atten-
dere. Si autem vult aliquid significare: ergo
illud apprehendit.

Cicero:

§. 5. Tertiò reperitur in loquente alia volun-
tas, quā vult ab audiente percipi, quæ di-
cuntur. Hæc voluntas habet, pro obiecto,
cognitionem audientis de ipsa voce: item
cognitionem de re dicta per vocem ipsam
prius cognitam. Probatur primò: quia lo-
quutio humana pendet à cognitione rei
significata per vocem; sed hæc cognitio

non est necessaria; nisi ad voluntatem lo-
quentis, vt percipiatur ab audiente: ergo
loquutio humana pendet ab hac voluntate.
Minor patet: quia illa cognitio significati,
nulli alijs muneri potest servire. Nam præ-
cisè ad proferendam vocem est inutilis:
psittaci enim eam proferunt, absque ea cog-
nitione. Secundò: quia loqui est significare
ad placitum: ergo, qui loquitur, vult signi-
ficare ad placitum, quæ loquitur. Patet cō-
sequentia: quia, qui loquitur, vult loqui; sed
significare ad placitum dicit relationem li-
berè significantis ad percipientem: ergo
voluntas ita significandi, est ad perceptio-
nem audientis: ergo. Confirmatur: quia fi-
nis intrinsecus loquutionis, est manifesta-
tio rei, vt concipitur.

Obijcis primò, psittacos & asinam Ba-
laam loqui; sed illæ bestię non habent vo-
luntatem, vt percipiantur: ergo. Respondeo;
illas bestias nequaquam loqui, loquutione
propria; vulgari verò dicuntur loqui: quia
efformant voces, quibus nos pandimus ani-
mi sensu, & quas, ex communi instituto, de-
prehendimus esse significativas. Quod pat-
et: quia sæpè psittacus eiulat, gemit, osten-
tat mærorem ex sua captivitate, cū tamen
nihil illi doleat: illæ autem voces sunt in
hominibus signa doloris. Item, quando
compellant prætereuntes, non volunt illos
conuenire. Audientes verò illorum sermo-
nibus plaudunt: non quòd illis aliquid sig-
nificetur, vt oriuntur ab animante; sed quia
admirantur illius facilitatem, in discenda
formatione vocum.

Obijcis secundò, amentes & dormientes
interdum loqui, absque voluntate vt perci-
piantur. Respondeo, illos sæpè non differre
à psittacis ac bestiis, & formare voces, ex
sola illarum apprehensione; nec tunc loqui.
Interdū verò percipi volunt, vt cū amē-
tes panem aut vinum flagitant. Quorum
verba tunc ea ratione sunt loquutio perfe-
ctior aut imperfectior, quo est perfectior
cognitio rei significata, & voluntas eam
significandi.

Obijcis tertiò, nos interdum loqui abs-
que ea voluntate: neque enim credibile est,
in longa confabulatione, nos semper velle
ab auditore percipi. Respondeo, quamdiū
durat voluntas rationalis loquendi, durare
voluntatem vt percipiamur. Nam, si credi-
mus nos ab auditore non percipi, repetimus
verba, & illum revocamus ad attentionem:
quòd si dubitamus, illum rogamus; immò
nonnulli adeò sunt molesti, vt tertio quo-
que verbo dicant audienti: *an me audis? me
percipis?* Prætereà: quia, cū iam despera-
mus nos perceptum iri ab audiente, cessa-
mus: quæ sunt manifesta signa, loquentem
velle

Confirm.

§. 6.
1. Obiectio.
Responder.

§. 7.
2. Obiectio
Resp.

§. 8.
3. Obiectio
Resp. 1.

Resp. 2.

velle percipi ab audiente. At illā voluntatē vix percipit loquens, propter consuetudinem, & facilitatem: sicut non percipit voluntatem movendi labia; neque nos percipimus voluntatem gradiendi, quando inambulamus. Secundò respondeo; sufficere ad loquendum, initio moveri ad facienda verba, animo ut percipiantur: à qua voluntate tota loquutio est humana; ut quando quis consecrat distractus.

§. 9.
4. Obiectio
Respond.

Obijcis quartò: qui æquivocè loquitur, non vult percipi ab audiente; sed potius vult non percipi; & tamen loquitur. Respondeo; in sermone amphibologico esse voluntatem virtuales, aut formalem, ut audiens percipiat verba amphibologica, in sensu non intento à loquente. Videns enim futuram eam cognitionem in audiente, & illi dans causam, vult eam saltem virtualiter. Et fortè, ad utendum æquivocatione absque mendacio, opus est voluntate formali, ut percipiat in sensu ab ipso intento.

§. 10.
5. Obiectio

Obijcis quintò, nos sæpe cum bestiis, & faxis loqui: ut cum quis queritur ad ripas, & vociferatur. Ita Mezentius Virgilianus alloquutus est Phœbum suum, ne dorso Troianos exciperet: & S. Antonius sermonem fecit piscibus. Tunc autem deest voluntas manifestandi proprium sensum, & relatio signi ad percipientem: ergo hæc non sunt de conceptu loquutionis. Nego antecedens. Illa enim non est loquutio; sed inanis prolatio vocum, quibus ignis, quo æstuant corda, vomitur. Mezentius autem illis vocibus significavit, suo equo esse Troianos indignos: nō quod vellet id percipi ab equo suo; sed à circumfusus amicis. Beatus verò Antonius non habuit propriè sermonē bestiis; sed eo miraculo probavit hominibus sanctitatem, & doctrinam. Eadem ratione, qui verba facit ante surdum, non loquitur propriè: ita neque, qui Cantabricè loquitur Castellanis, aut Græcè Latinis: quia non vult ab illis percipi. De quò redibit sermo. §. 62.

Resp.

§. 11.

Tandem reperitur in loquente labiorum latio, seu motus localis, quo frangitur aer: unde resultat qualitas vocata *sonus*, producta post labiorum motum, & aeris icū. Hæc latio & sonus sunt effectus cognitionis & voluntatis, quarum memini §. 3. Item qualitas soni est obiectum auditus, ut lux visus.

§. 12.

Mille alijs modis possumus loqui, scripto, nutu, signis, accensis ignibus, & alijs; non aliter ac vocibus. Quod nostrates dicunt: *hablar por señas, loqui per signa*. Sic speculatores ignibus ostendunt adventare hostem: item quot afferat naves, aut quantum distet. Tubæ autem & tympana sunt lin-

gua ducum, qua significant militibus, iam pugnam, iam receptum: item in religionum familijs cymbala sunt pro lingua, qua significatur, quid quaque hora faciendum. Quæ genera loquutionum differunt à voce, sola diversitate signorum materialium. Cætera verò omnibus sunt communia, nisi quod scriptura & vox sunt aptiores ad pandendum animum; vox autem omnium facillima & iucundissima.

S E C T I O II.

*Qualis voluntas exigatur
in loquente?*

DI X I §. 5. in loquente reperiri voluntatem, ut percipiat ab audiente. Nunc occurrit disputandum, utrum hæc voluntas, non solum sit, ut manifestetur audienti id, quod loquens dicit; sed etiā, ut manifestetur loquentis iudicium, de re, quam loquitur. Exempli gratiā: loquor ego amico, hostem venire: vobis, ut audiens percipiat per mea verba adventum hostis. Dubitatur, utrum etiā, ad loquendum formaliter, opus sit, ut ego velim, ut Petrus intelligat, à me iudicari hostem venire; an verò sufficiat voluntas, ut percipiat adventum hostis præcisè?

§. 13.

Voluntas aliquid faciendi, alia est virtualis; alia formalis. Formalis, est voluntas expressa terminata ad aliquod obiectum in se ipso: verbi gratiā, voluntas scribendi, est formalis voluntas movendi manum cum calamo, & atramento. Virtualis autem dicitur, quæ non amat effectum aliquem; amat tamen causam, ex qua sequitur necessariò. Hæc potest esse cum cognitione effectus, & absque illa: absque illa, quando amatur causa, ex qua sequitur necessariò effectus; qui tamen non prævidetur sequendus. Ut qui iaculum mittit, nihil cogitans de nece inde sequuta: quæ voluntas potest vocari virtualis purè physica. Cum cognitione autem est, quando prævidetur effectus causam sequuturus: quæ voluntas est moraliter de ipso effectū. Verbi gratiā, ex longa scriptione, sequitur fatigatio manus: qui vult diu scribere, non vult propterea fatigari; videns autē fatigationē necessariò sequendā, ex diuturna scriptione, fatigationē vult virtualiter: id est, formaliter vult virtutem, ex qua videt necessariò sequendam fatigationem. Unde diuturna scriptio dicitur voluntaria directè: quia voluntas in ipsam fertur, quasi recta

§. 14.

S. Tho. q. via ; fatigatio verò dicitur voluntaria remota. 1. Art. 1. motè, indirectè, & in causa : quia non amatur in se ; sed tantum amatur causa, ex qua sequi prævidetur. De quo egi in disputationibus de voluntario ; quantum autem valeat hoc voluntarium indirectum, ad imputationem moralem, ostendi in disputationibus de peccatis.

§. 15.
P. Vazq.
Scotus.

In hac controversia, Scotus & P. Vazquez digladiantur extremè. Scotus in secundum distinctione 9. quæstione 2. §. ad quæstionem istam, & sequentibus, non exigit ad loquutionem, nisi, vt loquens imprimat audienti cognitionem rei, quam ipse cognoscit, & loquitur : v. g. Michael cognoscit voluntatem Dei, de exitu Hebræorum ; & ipse imprimit Gabrieli cognitionem repræsentantem Dei voluntatem de eodem exitu : Michael, in sententia Scoti, hac præcisa ratione loquitur Gabrieli ; quamvis Michael nullam habeat aliam voluntatem, vt Gabriel cognoscat iudicium ipsius Michaelis de obiecto illo. Scotum cum Scoticis sequuntur & alij.

§. 16.
P. Vazq.

Pater Vazquez 1. parte disp. 211. num. 12. affirmat, loquutionem non esse quamcumque productionem cognitionis, de re, quam sentit loquens ; sed necessarium esse, vt audiens cognoscat quid loquens sentiat de tali re : v. g. ego cognosco ignem existere, & efficio fumo, aut alio signo naturali, vt Petrus cognoscat etiam ignem esse ; ita tamè, vt non possit cognoscere, me sentire ignem esse : tunc non sum loquutus Petro ; quamvis effeci, vt cognosceret idem quod ego. Si autem signum do, quo Petrus cognoscat, & ignem esse, & id à me cognosci : iam sum loquutus. E quibus constat, voluntatem repertam in loquente : esse formalem voluntatem, vt per signa audiens intelligat meum conceptum, & rem dictam.

§. 17.
S. Thom.

Quam sententiam expressisse videtur S. Thomas 1. parte, quæst. 107. art. 1. his verbis : *nihil est enim aliud loqui ad alterum, quam conceptum mentis alteri manifestare*. Equidem toto eo articulo tam clarè est ab hac sententia, vt nulla ratione possit à legente negari.

§. 18.
1. Probat.

Probatur prin.ò : quia loqui est efficere, vt is, cui loquimur, intelligat, non solum rem, quam nos intelligimus, & loquimur ; sed etiam nostrum conceptum de tali re : ergo voluntas loquendi est voluntas manifestandi, & rem, & nostrum de illa conceptum. Consequentia est certa : quia voluntas loquendi est voluntas faciendi per loquutionem, quod ipsa loquutio facit necessariò, ratione loquutionis. Antecedens probatur : quia, si loqui esset præcise mani-

festare rem conceptam is, cui loquimur, non posset discernere, an eam rem sciret per loquutionem ? neque à quo ? sed quicumque loquutione scit aliquid, scit se id scire per loquutionem, & scit à quo id audiat : ergo loquutio facit vt cognoscamus, & rem, & conceptum. Maior patet : quia potest Angelus habere cognitionem alicuius obiecti, per speciem acceptam aliunde. Minor autem constat communi experientia.

§. 19.
2. Probat.

Secundò probatur : quia Deus manifestat per creaturas obiecta, quæ ipse scit, & efficit in nobis illorum cognitionem ; nec tamen propterea præcise Deus nobis propriè loquitur : ergo loquutio plus includit, quam effectiorem cognitionis de re cognita à loquente. Adverte, Metaphoricè, omnes creaturas dici loquutionem & verbum Dei ; Deumque ipsum nobis loqui per illas. *Dies enim diei eructat verbum : & nox* Psal. 183
nocti indicat scientiam. Ipse fecit nos, & non ipsi Psal. 993
nos. Hæc tamen loquutio non est illa exacta, quam disquirimus.

SUBSECTIO. III.

Impugnatur Scotus.

DICO primò : voluntas loquendi §. 20.
est voluntas virtualis, vt audiens 1. Conclus.
percipiat dicentis cognitionem de re dicta, in sensu explicato §. 14. Quæ conclusio est expressa S. Thomæ adducti §. 17. Eam efficaciter probant duo argumenta P. Vazquez in §. 18. & 19. quæ ita confirmo : voluntas virtualis de aliquo obiecto, est voluntas formalis & efficax causæ alicuius, ex qua sequitur ne necessariò tale obiectum : vt probavi §. 14. Sed ex prolotione verborum significantiū, sequitur necessariò in audiente cognitio, de conceptu loquentis circa rem dictam : ergo voluntas efficax & formalis loquendi, vel proferendi verba significantia, est voluntas virtualis, de manifestando conceptu loquentis ipsi audienti. Minor constat ex disputatione 8. logicæ §. 17. item ex hac disp. §. 2. & 3. vbi dixi, prolotionem verbi significantis esse effectum cognitionis, quam de tali re habet loquens. Maximè autè disputatione sexta ostendi, authoritatem in dicendo esse, & scientiam testis, & bonitatem : nam quia testis benè sentit de obiecto, & virtute veracitatis inclinatur, ad dicendum obiectum, vt illud sentit ; ideò testimonium eiusmodi testis, valet ad faciendam fidem : quia testimonium est effectus iudicij, quod testis facit, de re, quam testatur, & vo-

& voluntatis, qua inclinatur ad illam testandam; sed omnis effectus ducit necessario in cognitionem suæ causæ: ergo loquutio ducit necessario audiētem in cognitionem, quam loquens habet de re dicta.

§. 21.

Hanc cognitionem in audiente, de cognitione loquentis de re dicta, sequi necessario ex prolatione verborum significantium, patet: quia loquens præbet principia sufficientia ad talem cognitionem, quantum est ex parte sui. Nam, supposita communi significatione, prolatio vocis ducit in cognitionem obiecti significati per illam. Item, ducit in cognitionem ipsius loquētis: quia, ut quisque experitur se neque loqui, neque scribere, nisi ea quæ apprehendit, ut ea apprehendit; ita intelligit verba & scripta, quæ audit, aut legit, esse à sciente obiectum dictum aut scriptum.

§. 22.

Animad.

Adverte, significationem vocum esse liberam, nullaque voce significari necessario eius obiectum, neque cognitionem loquentis de eo obiecto. Instituta autem libere communi significatione, non possumus vocibus uti rationabiliter ad significandū, nisi præeunte iudicio, vel simplici apprehensione de obiecto dicto: quæ cognitio est principium necessarium ad loquendum. Item infertur evidenter ex voce, cognita in ratione signi: nam, si non percipitur ut signum, non percipitur ut loquutio; ut patet, cum eam percipimus à Psittaco. Tunc autem non arguitur cognitio loquentis de obiecto vocis: quia, ut tunc profertur, non habet obiectum. Item adverte: si quis non percipiat cognitionem loquentis, audita voce, id non est, ex defectu loquentis; sed ex audientis tarditate, aut distractione: loquens enim, quantum est ex se, non potest aliam causam præbere, ex qua cognoscatur sua cognitio.

§. 23.

Deinde arguo contra Scotum: quia loquutio, in ratione loquutionis, est formaliter significatio rei, ut concepta à loquente: ergo voluntas formalis de loquutione, est voluntas virtualis, qua loquens vult manifestare audiēti cognitionem suam de re dicta. Antecedens probatur: primū, testimonio Christi: *quod scimus, loquimur: & quod vidimus, testamur*. Arguit etiam Christus loquentes, quæ nesciunt: id est, non quod non cognoscant ullo modo, aut apprehendant, quæ loquuntur; sed quia per errorē illa cognoscunt. Secundū probatur ex virtute veracitatis, & vitio mendacij: verax enim dicitur, qui verba profert adsonantia suæ menti; mendax autē est, qui ea facit absonantia iudicio, & adsonantia soli apprehensioni. Itaque, qui dicit rem aliter ac de illa iudicat, est mendax; qui autem rem dicit, ut eam

Puente Hurt. de Mendoza. vol. 2.

sentit, est verax. Quod disp. 17. §. 3. ostendā ex B. Augustino. Quare, eo ipso quod aliquis loquitur, aut loquitur verē, aut loquitur falso: ergo loquitur, ut sentit, vel aliter. Unde concludo, loquutionem rei esse illius manifestationem, ut iudicatur, vel saltem, ut apprehenditur à loquente. Primam autē consequentiā probo, nempe, ibi contineri eam virtualē volūtātē: nam, qui loquitur, videt se præbere fundamentum, ut alter percipiat obiectum, ut ab ipso cognoscitur: ita, ut possit alius iudicare, illum mentiri, aut esse veracem: non quod hæc cognitio reflexa reperiatur in omni loquutione; sed quod voluntas loquendi in homine compote rationis, sit principium, ut audiens possit id efficere. Item, loquens videt cognitionem illam in audiente, de obiecto, ut ab ipso cognito, esse sequendam.

B. Augus.

Dices, re ipsa ita esse: nempe, fundamentum præberi à loquente, ut audiens percipiat eam cognitionem; at non quoties loquimur, est necessaria cognitio, quod sequetur in audiente tale iudiciū. Possumus enim loqui, absque cognitione expressa & reflexa, de nostra cognitione & re dicta, ut constabit §. 27. ergo non est voluntas virtualis. Probo consequentiā: quia voluntas virtualis est formalis voluntas causæ, cum cognitione de eventu futuro. Fateor, in hoc sensu, non esse necessariā volūtātē virtualē, neque Scotum impugno, hac in parte; sed quia ipse præcisè requirit, in loquente, cognitionem obiecti, & effectiōnem loquutionis: debet enim esse loquutio effectus eius cognitionis. Unde, si quis præcisè faciat loquutionem, non ex apprehensione rei significatæ per illam, non loquetur: v. g. Deus, concursu generali, concurrat ad nostram loquutionem, ita, ut ipse cognoscat loquutionis obiectum: & per illam facit, in audiente, cognitionem de tali obiecto; nec propterea præcisè loquitur: quia illa loquutio non oritur ex iudicio, quod Deus habet de obiecto significato per loquutionē; sed oritur ex alio iudicio, nempe, pratico de facienda re: idemque est, etiam si Deus solus faceret illam loquutionem. Requiritur ergo, ut loquutio fiat ex cognitione obiecti significati per illam; neque sufficit, ut sint concomitanter: quia, si essent concomitanter, neque esset loquutio vera, neque falsa, neque posset argui iudicium loquentis de re dicta, neque convinci falsitas aut veritas.

§. 24.
Obiectio,

Respond.

Dices: loqui est verba facere; sed Deus, & quicumque loquitur ex iudicio concomitanti, verba facit: ergo loquitur. Adverte, non esse quæstionem de loquutione men-

§. 25.

G 2

tali,

S. Tho. q. tali, quā quisque dicitur sibi loqui, produ-
 1. Art. 1. cendo in se verbum, quod est terminus ac-
 ctionis intelligendi. Sic enim, in Trinitate, solus Pater loquitur: quia solus producit Verbum ad intra, per actionem intellectivam. Est autem quæstio de loquutione, quā quis manifestat alij obiectum. Sic distinguo maiorem: loqui est verba facere, quæ cognita ducant in cognitionem obiecti, ut cogniti à loquente, concedo maiorem. Nam debent verba fundare, in audiente, cognitionem de veracitate loquentis: quod fieri non potest, nisi loquutio oriatur à cognitione loquentis de re dicta. Deus enim loqueretur falsum, & mentiretur, quoties nos mentimur, si sufficeret cognitio concomitans. Nam quando nobiscum producit actum falsum, concursu generali, licet percipiat obiectum, quod nos falso loquimur; tamen non producit nostram loquutionem, ex perceptione illius obiecti: sicut non producit loquutionem veram, ex cognitione de obiecto ipsius loquutionis; sed ex cognitione de sola ipsa loquutione. Item, nos possumus scire obiectum, & proferre verba illud significantia; & tamen non idè præcisè loquimur obiectum illud: quia non movemur illa cognitione; sed alià. Verbi gratià, si quis cognoscat equum esse nigrum, & ignarus linguæ Latinæ, dicat: *equus est niger*, non volens id significare, hic non loquitur equum, neque mentitur, neque est verus. Ergo ad loquendum, plus requiritur, quam illa concomitantia. Distinguo item minorem: Deus facit verbum, ex cognitione de eius obiecto, ita, ut propterea sit verus, vel falsus, nego minorem; facit verbum, non potens ducere in cognitionem Dei de obiecto ipsius verbi: item facit verbum ortum aliunde, quàm ex cognitione obiecti, concedo minorem, & nego consequentiam.

SUBSECTIO III.

Impugnatur formalis voluntas.

§. 26.
2. Concluf.

DICO secundò: ad loquendum non est necessaria voluntas formalis, qua loquens velit audienti manifestare suam cognitionem, de obiecto quod loquitur. Probatur primò: quia non sunt exigendæ plures voluntates in loquente, quàm probant argumenta adversariorum proposita §. 18. & 19. sed ea argumenta

non probant voluntatem formalem; sed virtualem: ergo. Maior est clara: quia non est admittenda aliqua voluntas, de qua non possumus reddere rationem: neque enim videmus intuitivè voluntatem, qua loquimur; sed eam colligimus, ex natura loquutionis. Unde non sunt admittendæ plures voluntates, præter quas cogimur constituere, ex natura loquutionis. De minori autem propositione constabit à §. 33. ubi illa argumenta solventur.

Secundò probatur à priori eadem sententia: quia voluntas formalis loquendi, est voluntas significandi obiecta vocum, ut à nobis cognoscuntur; sed hæc voluntas potest esse, quin formaliter velit significare conceptum loquentis: ergo voluntas loquendi non est voluntas formalis manifestandi conceptum loquentis de re ipsa. Maior patet: quia loquutio non significat directè conceptum mentis; sed rem ipsam, quam concipimus: conceptio autè loquentis connotatur, non ut obiectum significatū per verba; sed ut principium, quo fiunt verba. De quo egi in Logica, disp. 8. sect. 3. Minor probatur: quia voluntas loquendi, est voluntas significandi rem, ut à nobis concipitur; quin habeat pro obiecto conceptionē nostram internam: ergo potest esse voluntas loquendi; quin formaliter velit manifestationem conceptus loquentis. Consequentia est certa: quia non possumus velle manifestare conceptum; quin cognoscamus reflexè conceptum ipsum: sicut non possumus velle manifestare dolorem, aut Deum; quin cognoscamus Deum & dolorem. Quod est ex terminis notum: quia voluntas manifestandi rem, vult ut audiens cognoscat talem rem: quod præstari non potest; quin loquens apprehendat talem rem. Antecedens patet: quia, ad loquendum, & manifestandum rem, ut à me concipitur, non est opus; nisi concipere talem rem; & cognoscere, qua ratione sit loquenda; & velle, ut audiens eam cognoscat. Nam sine cognitione reflexa, quā ego cognosco meam cognitionem de tali re, possum cognoscere talem rem. Similiter, sine ea cognitione reflexa, possum cognoscere vocem significantem eam rem, & modū formandi talem vocem. Item, sine ea cognitione reflexa, possum proferre eam vocem, ex animo, ut audiens rem talē cognoscat. Cum enim hæc obiecta sint directæ, & distinctæ realiter à cognitione, qua ego ea cognosco; possum illa omnia cognoscere, quin reflexè cognoscam, me illa cognoscere. Item, in manifestanda tali re, sine vlla cognitione reflexa meæ cognitionis, possum reperire rationē boni: v.g. ego video amico immi-

§. 27.

imminere periculum, & volens eum eripere, clamo: *periculum imminet*. Finis huius vociferationis, est ereptio amici: medium est, ut ipse amicus periculum animadvertat. Principium huius animadversionis, est mea vox; principium autem huius vocis, sunt cognitio periculi & voluntas illud manifestandi. Ad hæc, quid opus est hac reflexa cognitione: *ego cognosco me cognoscere periculum: & volo, ut amicus cognoscat illud periculum, & meam de illo cognitionem?*

§. 28.
Obiectio.

Respond.

Dices, loquentem habere voluntatem formalem manifestandi suam cognitionem, de re quam loquitur, eo præcisè, quod velit manifestare rem, ut ab ipso cognoscitur: ergo implicat velle loqui, sine hac formali voluntate. Contrà: potest aliquis loqui rem, ut ab ipso sentitur, quin velit explicite suum illum manifestare sensum: ergo. Probo antecedens: quia rem explicamus, ut sentimus, eo præcisè, quod cognitio sit principium loquendi, & loquutio sit significativa rei, ut à nobis concipitur: id est, ut prolatio vocis sit similis sensui interno: seu, ut talis sit res in ore, qualis in mente. Nam, si ego sentio, Petrum esse nigrum, & formo hanc propositionem vocalem: *Petrus est niger*, dico rem, ut eam sentio: id est, eam ore affirmo, sicut mente. E contra verò, qui mentitur, eam dicit aliter, ac sentit: nam sentit, Petrum esse nigrum; & ore dicit, eum non esse nigrum.

§. 29.
Confirmat.

Confirmatur primò: qui sentit rem, ut est; ideo præcisè eam sentit, ut est: quia res talis est intentionaliter in mente, qualis, re ipsa, est in se. Nam, *ab eo, quod res est; vel non est: propositio dicitur vera; vel falsa*. Item propositio vocalis significat rem, ut est, eo præcisè, quod sit illi conformis: ergo eadem ratione, loquimur rem, ut eam sentimus, quando loquutio externa adsonat sententiæ internæ. Quemadmodum pictor pingit hominem, ut eum habet in exemplari, quando penicillo ducit lineastales, quales sunt in exemplari. Ad quod non est opus, ut ipse reflexè velit rem pingere, ut eam cognoscit in exemplari. Nam absque cognitione reflexa sui exemplaris, potest directè cognoscere effigiem, per exemplar ipsum: item per actum practicum, potest cognoscere motum manus. Quod passim contingit: quoties enim movemur, absque vlla cognitione reflexa de nostra cognitione & voluntate, quibus movemur? Ratio à priori: quia ipsa cognitio obiecti, & modi illud exequendi per potentiam externam, sufficit, ut illud ex-

quamur. Collatio autem reflexa non est necessaria, ad agendum ex arte; sed est necessaria ad cognoscendum reflexè, vtrum opus sit exemplari simile. Item, eo ipso, quod volumus loqui, loquimur, ut volumus; quin reflexè cognoscamus illam voluntatem loquendi: ergo eadem ratione, eo præcisè, quod cognitio obiecti est principium loquutionis similis ipsi cognitioni, loquimur rem, ut eam cognoscimus. Itaque illa vox, ut, non significat cognitionem esse obiectum voluntatis loquendi; sed esse principium loquutionis ipsi similis.

Confirmatur secundò: prolatio vocis, non est aliter manifestatio rei ut cognitæ, quam scriptio; sed per scripturam possumus loqui, sine voluntate formali, ut percipiatur noster conceptus: ergo & per vocem. Probo minorem: quia, si quis formet significantes characteres, sine alia voluntate, nisi eos scribendi: qui eos legerit, concipiet rem, ut à scribente conceptam: pono enim scribentem rem scripsisse, ut ab ipso sentiebatur, sine vlla voluntate, ut aliquis legeret characteres. His characteribus res fuit scripta, ut erat cognita à scribente, quod negari non potest: ergo, ut res sit scripta, aut picta, ut cognoscitur à scribente, vel pingente, non est opus voluntate formali, manifestandi scribentis iudicium de tali re. Tunc sic: demus scribentem voluisse, manifestare legenti rem illam scriptam, sine vlla cognitione reflexa suæ cognitionis de tali re: hic iam vult manifestare rem, ut ab ipso cognoscitur, sine illa voluntate reflexa & formali. Nam ille scribit rem, ut eam sentit, & vult eam manifestare, ut scribit: ergo eam vult manifestare, ut eam sentit; idque absque voluntate formali, manifestandi suum conceptum.

§. 30.
Confirmat.

Tandem, sic argumentor: quia si, per possibile, vel impossibile, aliquis verba faciat significantia obiectum, quale est in sua mente, cum sola voluntate manifestandi obiectum illud; quin cognoscat cognitionem suam, neque illam velit manifestare: manifestabit audienti, per vocem, obiectum illud, ut ab ipso cognitum fuit: ergo loquetur. Probo antecedens: quia audiens concipit obiectum, eodem modo, quo loquens: item, si attendat, potest cognoscere, se id didicisse à loquente: item, potest cognoscere, per ipsas voces, iudicium loquentis de obiecto ipso.

§. 31.

S. Tho. q.
1. Art. 1.

SVBSECTIO. V.

Respondetur argumentis.

§. 32.
P. Vazq.
S. Thom.

SUPEREST respondere argumētis propositis à P. Vazquez. Ad S. Thomam adductum à §. 17. dico, cum loquutum de voluntate virtuali, quam explicui, §. 14. Neque enim aliud probant, neque verba, neque rationes Thomistica.

§. 33.
Ad 1. arg.

Ad primum ex §. 18. concedo antecedens, & nego consequentiam. Quia re ipsa efficitur, ut audiens, si advertat, cognoscat nostrum conceptum: nam ad id sufficit, audire voces significantes, ab homine rationis compote. At verò id fit per voluntatem virtualement loquentis; non autem per formalem. Ad probationem consequentiae dico, voluntatem loquendi esse voluntatem formalem faciendi, quod ipsae voces faciunt necessariò & primariò: nempe, repraesentare obiectum; qualiter concipitur à loquente. Est autem voluntas virtualis aliorum effectuum, qui secundariò sequuntur; non verò necessariò per se primò: neque enim opus est, ut audiens semper apprehendat conceptum loquentis. Quòd si id necessarium est, id praestatur sola voluntate virtuali: nam, cum prolatio vocis sit effectus iudicii loquentis, qui vult loqui, dat causam, ut cognoscatur iudiciū.

§. 34.

Probatio antecedentis aperte concludit, esse necessariam voluntatem virtualement; non verò formalem. Nam videns loquutionem, eam percipit; omnis autem loquutio, in ratione loquutionis, dicit respectum ad loquentem, ut ad causam particularem significantem aliquid per illam. Unde, inter nos, debet audiri vox, aut legi character, aut videri aliud signum, ex quo, cum cognitione de significatione communi, percipimus nobis aliquem loqui. Si autem iam cognovimus, aut manum amici, aut vocem; facile dignoscimus, quis loquatur; secus, si id non cognoscimus. Angeli verò vident voluntatem loquentis, qua cognita, facile percipiunt, quis quid loquatur. Itaque, cognito signo, quo loquimur, facile cognoscuntur eius causae, sine voluntate formali, ut cognoscantur: ut cognoscitur ipsa voluntas loquendi, quin reflexe sit alia voluntas, ut ipsa cognoscatur.

§. 35.

Ad secundum è §. 19. distinguo antecedens: Deus facit in nobis cognitionem rerum, quas ipse cognoscit, per voluntatem virtualement, ut cognoscamus ipsius iudicium de obiecto significato per res ipsas; nego antecedens; facit cognitionem,

sine ea voluntate virtuali, concedo: & distinguo consequens: ergo loquutio plus exigit, quàm effectiōnem cognitionis concomitantem, concedo consequentiam: exigitur enim effectio cognitionis, orta ex iudicio loquentis, & voluntate virtuali illud manifestandi; nego tamen exigi voluntatem formalem. Quod autem dicitur, fumo neminem loqui, nisi faciat, ut audiens percipiat iudicium loquentis, non vrget. Quia, cum fumus non sit signum inter homines institutum, ad significandum ignem esse aut non esse, effectio fumi non oritur à voluntate virtuali manifestandi conceptum loquentis. Si verò fumus sit institutus, ad significandum adventum hostis, aut existentiam ignis, tunc excitatio fumi, cum voluntate manifestandi adventum hostis, est à voluntate virtuali manifestandi iudicium loquentis. Hae autem voluntas habet duo: primum est, voluntas excitandi fumum, propter cognitionem audientis de hostis adventu; secundum, ut sit orta ex iudicio, vel apprehensione eiusdem adventus. Quando igitur audiens videt excitari fumum, quia ratione conventum est inter homines, ut excitetur, ad significandum adventum hostis: tunc intelligit aliquem sibi loqui; secus, si nesciat institutionem fumi, aut circumstantias.

SVBSECTIO. VI.

Duo animadverto.

ALTERVM, nos posse loqui multis auditoribus; quin cum aliquo loquamur: item loqui multis, quin loquamur, nisi cum vno. Nam alicui loqui, est proferre voces, quas video ab illo percipiendas, & manifestaturas obiectum, quod per illas loquor; at loqui cum aliquo, est in illum dirigere sermonem. Quae directio est actus voluntatis, quo volo, ut speciatim ipse animadvertat: & hunc actum explicamus vocibus, in secunda persona, v.g. si multis audientibus, ego dico: *tues iudex*: omnibus quidē id loquor; nō tamē cū omnibus loquor, neque omnibus id dico; sed id dico illi, de quo id affirmo. Illi autē speciali ratione loquor: quia ita illi manifesto meum conceptum, ut ex vi eius voluntatis, eadem ratione manifestaretur, ac si nullo alio audiente; id diceretur. Itaque voluntas illa ineundi sermonem cū aliquo; qui sermo petit ab alio responderi illa, inquam, voluntas est directio ad eum, cū

§. 36.
1. Animad-
versio.

quo loquimur. Quando autem fermo ita instituitur, vt nullum responsum petat ab aliquo audiente: tunc non dirigitur ad illum. Vt, si ego de rebus priuatis loquor cum amico, responsum expecto ab amico; non verò à prætereunte audiente. At quando aliquis secum loquitur, à nullo responsum expectat.

§. 37. *Animad.* Secundò adverte, ad loquendum non exigi voluntatem in loquente, vt audiens percipiat rem ignoratam ab ipso audiente. Id est, non requiritur in audiente ignoratio rei, vt cognita à loquente; sed possumus loqui cum aliquo de rebus, quas scimus ab audiente scitas, non aliter ac à nobis: sæpè enim amici colloquuntur obiecta reciproce cognita. Est autem necessaria voluntas faciendi signum, ex quo possit audiens cognoscere obiectum, vt est cognitum à loquente; hæc tamen voluntas est difficilis explicatu.

§. 38. Etenim difficultas occurrit, vtrum propriè loquamur Deo verbis externis? Censeo, nostrà cum illo loquutionem esse vulgarem; & non exactam: innixà rudi modo, quo concipimus Deum & nostra; non verò innixam ipsi naturæ loquutionis. Probat: quia loquutio externa naturâ sua est instituta, ob imperfectionem audientis, qui naturâ sua potest ignorare obiectum, vt exprimitur à loquente; sed Deus non habet hanc imperfectionem: ergo Deo non loquimur externè, nisi vulgariter. Probo maiorem: quia loquutio est species signi instrumentalis: quod, præter speciem, quam ingerit sensibus, facit nos in alterius rei cognitionem venire. In quo est relatio significantis ad percipientem per signum. Hoc autem signum, naturâ sua institui, propter ignorantia audientis, patet: quia signa hæc instrumentalia originem traxerunt inter personas, quæ non poterant se cõmunicare, nisi per signa. Nam, ad manifestanda sensa cordis, vtimur signis externis: cum absente verò loquimur, non vocibus, qui illuc non possunt trajici, sed scripto: cum cæco, & surdo, nec scripto, nec voce loquimur; sed ictu: Angeli autem non egent nostris vocibus, neque signis; sed ipsa voluntate loquuntur, quam mutuò intuentur. Recognosce in hunc sensum B. Thom. 1. p. q. 107. art. 3.

B. Thom.
§. 39.

Immò ea ratione Michael indiget voluntate, qua velit à Gabriele percipi secreta cordis: quia Gabriel non potest intueri ea secreta, neque aliunde ea cognoscere evidenter. De obiectis autem per se notis Angelis, ipsi non loquuntur; sed præcisè de illis, quæ neque per se, neque aliunde noscuntur evidenter. Quapropter Deus nō indiget eiusmodi voluntate: nam illa se-
Puente Hurt. de Mendoza. vol. 2.

creta cordis Angelici, & occulti hominum sensus ipsi prius sunt noti: vnde non indiget alio principio, ex quo illos cognoscat evidenter. Itaque prius naturâ, quàm Angelus habeat voluntatem manifestandi Deo, aut alij Angelo secreta: & prius naturâ, quàm homo velit loqui, iam Deus necessariò videt obiecta, quæ homines & Angeli loquuntur. Quare, ea visio est omninò independens à loquutione hominis, & Angeli: ergo respectu Dei inutilia sunt illa signa: immò & impossibilia: quia illorum necessitatem & vtilitatem invexit ignoratio audientis.

Dices primò, Deū posse cognoscere effecta per causas, & causas per effecta: ergo potest Deus per loquutionē cognoscere re significatam. Respondeo, antecedens negari à maiori parte Theologorum, asserentium Deum omnia cognoscere in se ipso, neque alia ratione: de quo neutram in partem disputo. Distinguo autem consequens: ergo Deus potest per loquutionem cognoscere omnes causas, à quibus pendet naturaliter, concedo consequentiam: nam etiā loquutiones cognoscit per easdem causas; potest cognoscere per loquutionem obiectum & principia, à quibus pēdet, cum necessitate illius, nego consequentiam: quia prius naturâ, quàm existat loquutio, iam Deus cognoscit obiectum. Vnde illud cognoscit: non præcisè, quia loquutio est; sed quia hæc habet relationē transcendentalē cū obiecto. Angeli autem non discunt à nobis aliquid, per loquutionem externam; sed per internam voluntatem loquendi. At verò divinitus possumus cum illis loqui per voces: quia & possunt ignorare actus internos.

Dices secundo: sæpè loquimur amicis, quos, certi sumus, scire ea, quæ loquimur: ergo etiam possumus loqui Deo. Nego consequentiam: quia amicus tunc efformat conceptum rei dictæ per voces prius cognititas: qui conceptus potest esse, quin audiens prius cognoverit re dictā. Quapropter cognitio prior per accidens est huic conceptui, qui pendet à voce externa. Deus autem prius ratione, quàm formetur vox, cognoscit voluntatem internam, ex qua cognoscitur sensus internus: vnde vox est Deo omninò inutilis. Eadem ratione non eget cognitione nostræ voluntatis, neque Angelicæ: quia antequam illam videat, videt obiectum per illam significatum.

Dices tertio: ergo Deo non loquimur, magis quàm saxo, aut bruto. Nego consequentiam: quia cum bruto neque loquimur propriè; neque per metaphoram superiorem; Deo autem quamvis non lo-

§. 40.
1. Obiectio.

Resp.

§. 41.
2. Obiectio.
Resp.

§. 42.
3. Obiectio
Respondet.

S. Tho. q. 1. Art. 1. quimur propriè; loquimur tamen per metaphoram superiorem. Nam bruto idè non loquimur: quia non potest percipere obiectum per vocem; neque sensum, ex quo oritur vox, propter imperfectionem ipsius. Deo autem non loquimur, propter eius perfectionem: quia prius cognoscit obiectum, quàm illius signum. Deus item reflexè cognoscit significatum nostrarum vocum: quid significant, & cui? Item, vtrum benè aut malè loquamur? & alia id genus. Quapropter possumus dici, loqui cum Deo eminenter: quia præstamus signa, quæ Deus cognoscit multo melius, quàm nos.

§. 43. Rogas, quare loquamur Deo? Respondeo: quia habemus affectum, vt ipse nos donet munere; quod petimus. Est autem nobis commune, verbo petere, quod mente: apprehendimusque Deum, more nostro, & reflexè cognoscimus, eum non indigere nostris vocibus, vt nos percipiat. Item, oratio vocalis est quoddam genus adorationis: & ea signamus, ad recognoscendam excellentiam Dei. Quod si brutis loquimur: quia ea voce significamus affectum, quidni loquimur Deo? loquimur autem propriè, petendo aliquid à Deo: quæ loquutio, est ipsa petitio in Deum directà; eius verò manifestatio, non est propriè loquutio.

SUBSECTIO. VII.

Quæ requirantur in audiente?

§. 44.

P R I M U M est in audiente, auditio vocum externarum; aut visio characterum; sive perceptio sensitiva de signo, quo loquimur. Quod commune est etià brutis, quibus alloquimur impropriè: percipiunt enim vocem & tonum. Secundo requiritur iudicium, quo audiens iudicat, aliquem ipsi audienti loqui. Exempli gratià: Beatus Petrus, audita hac voce Christi: *Petre, amas me?* iudicavit, Christum ad ipsum Petrum direxisse sermonem. Hoc iudicium, tantum requiritur in audiente, ad quem speciatim dirigitur sermo; non verò in alijs, in quibus excitatur assensus, de voluntate iudicij internè loquentis, si attendant. Item hoc iudicium de existentia vocum, & sermonis directione, est intuitivum: de quo non potest dubitare, nisi cæcus, aut surdus.

§. 45.

Tertiò requiritur iudicium de re significata per vocem, fundatum in imperfectione & necessitate audientis: quale iudicium

Deo negavi, subsect. 6. Quo etià carent bruta, aliam ob causam, nempe: quia non possunt percipere significatum ad placitum.

Obijcis multa, de canibus, equis, & elephantis: quæ non possunt esse vera; nisi per voces percipiant significata. Refert enim **Lipsius**, equos Sybaritarum solitos, referre pedes ad numerum, motos fidium pulsibus; & equum signis, respondere quæstionibus nonnullis. De Elephantis refertur à Lusitanis, noluisse navim ingredi: quia Elephantarius ei dixit: *ne ingrediaris*. Canes autem videmus quotidie saltare pro Rege Hispaniæ; non verò pro Galliæ, neque pro Turca.

§. 46. *Obiectio. Lipsius.*
Respondeo, bestias non percipere, quæ vocibus dicuntur; neque illarum significatione moveri, quam omninò ignorant; sed moveri apprehensione alicuius boni; aut mali, cuius speciem accipiunt, simul cum specie vocis, aut alicuius signi. Cuius evidens argumentum est, ipsdem vocibus non moveri, si cum diverso tono proferantur. Nam Magister canis, quando vult canem saltare pro Rege Hispaniæ, vocem fleat in fine, accentu leni: quia eum docuit, cum eo accentu saltare, in pacto fuisse. Si autem tono aspero, & accentu inflexo, ei præcipiat, vt saltet pro Rege Hispaniæ, non saltabit: quia expertus est canis fuisse, quando saltat cum eo accentu. Quod si accentu leni, illi præcipiatur saltus pro Turca, saltabit. Magis tamen mirandus est canis Regis Lusitanæ, qui, audito nomine alicuius domestici Regis, eum accersebat, debitis apprehensa veste. Ego etià canem novi, qui comitans heram, auditoque cymbalo significante sacrum, eam urgebat, vt citaret gressum. Respondeo tamen, falsa esse, quæ de cane Lusitano dicuntur. Multa itè fieri, adiuvante Dæmone, vt aliquem decipiat; vel saltem, cum specie nominum, impressam fuisse cani speciem hominis: quod si aliud nomen audiret canis, non accerferet eum, cuius erat nomen. Canis autem ille Valmasedanus, non apprehendebat sacrum; sed tantum, ingressum in templum, cuius speciem acceperat, cum pulsucampanæ. Quemadmodum ego vidi Pomponæ molossum eiulantem, quando audiebat famineos eiulatus, in obitu viro- rum: canem enim illum docuerat puer eiulare, eiulans apud ipsum canem; ridendi gratià; quoties autem canis audiebat voces tristi accentu, ipse quoque eiulabat. De Elephantis multa quoque per fabulam dicuntur. Demus autem equorum choreas, vt ego vidi Madridi in equili Regio exiguum equum, qui, audito sono, interpretas,

§. 47. *Resp.*

virgâ tenui excitato, saltabat, etiâ ad motum, quem Hispani vocant, *Zarabanda*, quem finiebat, impactis quinquies calcibus in ostium equilis. Hæc autem omnia faciunt bruta, acceptis simul speciebus illorum duorum obiectorum. Quemadmodum effecit quidam, ut cati fugerent, audita eius voce; cum tamen non videntes: quia eos in saccum conclusos sæpius diverberavit, præmissa voce ante verbera: hæc postea audita, fugiebant cum crebro ululatu. Unde concludo, bruta non moveri vocis significatione; sed comitanti specie, ita respondent, audita una voce, & fugiunt, audita alia. Homines verò non tam moventur tono, & accentu; quam vocibus ipsis.

SVBSECTIO VIII.

In quo consistat formaliter loquutio?

§. 48.

HÆC quæstio non tam est de rebus ipsis, quam de ipsarum significatu. Constat enim, qui actus & signa sint in audiente, & loquente. Quæ autem actio dicenda sit loquutio? quæstio est de nomine. Sunt tamen varia hominum placita, quæ refert P. Vazquez 1. part. tom. 2. disp. 2. 11. Aliqui censent (& suo iudicio, cum Aristotele) verba & loquutionem, esse sonum productum labiorum motu: de quo egi, §. 11. Scotus opinatur, non distingui loquutionem ab auditione; sed utramque esse eundem numero actum existentem in audiente: qui actus, ut dicit relationem ad loquentem, ut ad causam efficientem, est loquutio; ut autem respicit audientem, ut recipientem, est auditio. Quod explicari potest exemplo motus; qui, ut egreditur ab agente, est actio; ut autem recipitur in passio, est passio.

§. 49.

In Logica disp. 8. sect. 2. subscripsi huic Scoticæ sententiæ, dum loquutionem formalem constituit in actu intellectus, quo audies percipit, quod per vocem dicitur. Quæ sententia non leviter insinuat ab Apostolo, 1. ad Corinthios 14. cum expositione Augustiniana.

1. Corint.

14.

§. 50.

Præmoneo tamen, revelationem, prophetiâ, atque doctrinâ, esse species loquutionis: loquutio enim genus est: quia significat manifestationem rei, ut cognoscitur ab aliquo: manifestationem, inquam, ab ipso loquente, per signa significantia rem ipsâ. Hæc autem signa dantur interdum discipulis à Magistro, quibus eos docet præcepta, ut ab

ipso sentiuntur. Interdum etiâ dantur homini à Deo, manifestante conceptum suum: quæ manifestatio dicitur revelatio. Itaque doctrina & revelatio sunt species loquutionis.

§. 51.

Distinguo item loquutionem formalem ab instrumentali: loquutio enim est signi species. Nam loquutione facimus aliquem venire in cognitionem alicuius rei. Signum autem partitur in instrumentale & formale. Formale, est cognitio rei significatæ, effecta per instrumentale, est quæ, se ipsâ, imago rei: quapropter dicitur signum formale. Quia omnes effectus, quos præstant res per se ipsas, independenter ab aliquo alio, dicuntur effectus formales. Cognitio verò, se ipsâ, repræsentat obiectum; ac propterea est illius repræsentatio formalis: ut dixi, in explicatione vocum, quam præmissi Logicæ §. 1. Instrumentale autem signum est, quod est instrumentum, quo cognoscimus aliud: v.g. vox est instrumentum efficiens cognitionem rei significatæ. Quare, hoc signum non est formale; sed effectivum: quia non seipso repræsentat obiectum; sed faciendo cognitionem ab ipso distinctam. Sic species impressa potest vocari signum instrumentale: quia est virtualis repræsentatio obiecti; at verò, quia repræsentat, quin prius cognoscatur, potest in parte vocari signum formale: ut dixi disp. 8. Logicæ sect. 1. Ita divido loquutionem formalem, & instrumentalem. Formalis, est cognitio audientis de re dicta, effecta per voces, aut signa loquentis; instrumentalis verò sunt ipsæ voces & signa, quibus efficitur talis cognitio. Rationem à priori sumo: quia loquutio ut sic, est species signi, actum dividitur, quantum signum ipsum.

§. 52.

1. Conclus.

Dico ergo primò, voces externas, & quodvis aliud signum, quod prius cognitum, ducit in cognitionem rei dictæ, esse loquutionem instrumentalem. Probatur: quia sunt signum instrumentale, significans audienti rem, ut cognitam à loquente. De qua conclusione dubitat nemo; immò apud vulgus, hæc est frequens usurpatio loquutionis. Si enim quis persuaderet vulgo, neminem loqui absolute per voces; sed præcise per conceptus internos audientis, existimaretur imponere plebi. Præterea Paulus 1. ad Corinth. 14. 2. docet, *spiritu* (id est, linguâ) nos loqui. Quod clarius constabit ex §. sequenti.

1. Corint.

14.

§. 53.

2. Conclus.

Dico secundò, loquutionem formalem esse cognitionem audientis, effectam per instrumentalem. Immo, usurpata loquutione propriè, Metaphysicè, & non vulgariter, sola hæc auditio est formaliter loquutio; instrumentalis verò, est loquutio secundum

S.Tho.q. dum quid. Quam conclusionem docent
 1. Art. 1. Scotus & alij multi, quos sequutus P. An-
 P. Anton. tonius Fernandus in Visiones veteris testa-
 Fernand. menti, Præludio 3. num. 5. Eam non levi-
 1. Cor. 14. ter insinuat Paullus 1. ad Corinth. 14. 2.
*qui enim loquitur linguâ, non hominibus loqui-
 tur; sed Deo: nemo enim audit. Spiritu autem lo-
 quitur mysteria: nam, qui prophetat, hominibus
 loquitur, ad edificationem.* Quibus docet Apof-
 tolus conclusionem primam: nam proferre
 verba, etiâ coram non percipiente, dicitur
 ab Apostolo, *spiritu loqui*. Docet præterea
 hanc eandem conclusionem: monet enim
 Corinthios, ut compescant aviditatem lo-
 quendi linguis, & ament docere plebem.
 Ait autem eum, qui loquitur linguâ coram
 non percipiente, loqui soli Deo; non verò
 ei, coram quo loquitur. Hoc tamen non di-
 xit, quòd absolutè non proferantur verba,
 & audiantur ab eo, coram quo proferuntur:
 nam versu 23. eis idem persuadet: quia si,
 conveniente integra plebe, & tota illa lo-
 quente linguis, intret in templum idiota, ar-
 bitrabitur illos insanire. Ergo quando versu
 2. dixit Apostolus, loquentem linguis, ne-
 que loqui audientibus, neque audiri; non
 egit de hac loquutione externa, & auditu
 per aures; sed de loquutione & auditu in-
 ternis. Ait namque: *qui enim loquitur linguâ,
 non hominibus loquitur; sed Deo*, rationem
 autem reddit: *nemo enim audit*, id est, nemo
 percipit, quæ dicuntur; nisi solus Deus. Er-
 go antequàm percipiantur, quæ dicuntur,
 deest aliqua species loquutionis & auditus;
 sed non deest loquutio, neque auditus ex-
 ternus: ergo deest auditus & loquutio in-
 terna. Addit Apostolus: *nam, qui prophetat,
 hominibus loquitur*, id est, percipitur ab ho-
 minibus, quibus, vel occultos pandit sensus,
 vel præcepta catholica tradit. Itaque Paul-
 lus non existimat mecum aliquem loqui,
 neque illum à me audiri, dum nò percipio,
 quæ dicuntur: quantumvis aerem & aures
 diverberet, prolatis vocibus. Quod etiâ
 colligitur ex illo Genes. 11. 7. *Venite igitur,
 descendamus, & confundamus ibi linguam eo-
 rum, ut non audiat unusquisque vocem proximi
 sui.*

Gen. 11. 7.

§. 54.
Augustini
sententia.

In sensum hunc Augustinus traxit Paullu
 non invitum, hoc in loco, tom. 3. lib. 12. de
 Genesi ad litteram, cap. 8. & 9. Cuius verba
 præteriri nò possunt: quia luculenter hanc
 conclusionem illustrant. Sunt autem hæc:
*sed ex illo vno modo, quem invenimus in episto-
 la ad Corinth. quò spiritus à mente distinguitur,
 evidentissimo testimonio. Si enim oravero, in-
 quit, linguâ, spiritus meus orat; mens autem mea
 infructuosa est. Cum ergò lingua intelligatur, hoc
 loco, dicere obscuras, & mysticas significaciones,
 à quibus si intellectum mentis removeas, nemo*

*edificatur, audiendo quod non intelligit. Undè
 etiâ dicit: qui enim loquitur, non hominibus
 loquitur; sed Deo: nemo enim audit. Spiritus
 autem loquitur mysteria satis: indicat, eam selin-
 guâ, hoc loco, appellare, ubi sunt significaciones,
 velut imagines rerum, ac similitudines, quæ ut
 intelligantur, indigent mentis intuitu. Cum au-
 tem non intelliguntur, in spiritu eas dicit esse;
 non in mēte. Quia ergò etiâ linguâ, id est, mem-
 bro corporis, quod movemus in ore, cum loqui-
 mur, signa utique rerum dantur, non res ipse
 proferuntur: propterea, translato verbo, linguam
 appellavit quamlibet signorum prolationem, prius-
 quàm intelligantur: quòd cum intellectus acceffe-
 rit, qui mentis est proprius, fit revelatio, vel ag-
 nitio, vel prophetia, vel doctrina. Hæc Au-
 gustinus.*

Quibus clarè docet hanc nostram doctri-
 nam. Etenim inanem prolationem vocum,
 antequàm percipiantur, vocat, non prola-
 tionem rerum; sed signum sufficiens, ad cog-
 noscenda obiecta; illum autem sonum non
 esse prophetiam, neque revelationem: hanc
 enim constituit in intellectu audientis. Itaq;
 antequàm ille, cui Deus loquitur, percipiat
 quæ dicuntur, nò est prophetia, neq; revela-
 tio; quamvis dentur signa ad cognoscendum.
 Item, antequàm discipulus percipiat doctri-
 nam magistri, non est doctrina: quamvis
 magister verba faciat, quibus doceri possit
 discipulus. Concludit autem Augustinus:
*proinde, quibus signa, per aliquas rerum corpora-
 lium similitudines, demonstrabantur in spiritu;
 nisi accessisset mentis officium, ut etiâ intelli-
 gentur, nondum erat Prophetia. Alij melius le-
 gunt, nondum erat Prophetia.*

Undè argumentor primò: perceptio au-
 dientis est revelatio, prophetia, atque do-
 ctrina, ut constat ex Apostolo, & Augusti-
 no; sed revelatio, doctrina, & prophetia,
 sunt species loquutionis: ergo perceptio
 audientis est species loquutionis. At non est
 species loquutionis instrumentalis: quia
 omnis huiusmodi loquutio movet audien-
 tem, ut prius cognita: ergo est species lo-
 quutionis formalis. Adde: antequàm au-
 diens percipiat, non est absolutè revelatio,
 neque prophetia, neque doctrina: ergo ab-
 solutè prophetia & revelatio sunt species
 perceptionis audientis. Antecedens constat
 ex Paulo, & Augustino asserente, exter-
 nam loquutionem esse rerum signa; non
 verò earum prolationem, id est, esse signa
 instrumentalia; non verò absolutam ex-
 pressionem.

Secundò argumentor: quia, quando ali-
 quis docet, aliquis docetur: nisi enim quis
 doceatur, quis manet doctus illa doctrina?
 Item, posse significare, est posse manifesta-
 re obiectum: ergo significare in actu, est
 actua-

§. 55.

§. 56.

§. 57.
2. Argum.

August.

actualis manifestatio; at nihil manifestatur, nisi percipiatur ab audiente: ergo. Recog-
nosce hæc argumenta dispu. 8. Logica sect.
2. Animadvertit à S. August. tom. 8. in Psal.
118. Concione 17. hæc, verbum pro verbo,
asserit: *At verò* (inquit) *scientia, quam tertio*
loco posuit in his, quæ ait, doce me, docendo datur.
Nam, quid est aliud docere, quam scientiam da-
re? & hæc duo ita sibi connexa sunt, ut alterum
sine altero esse non possit. Nemo enim docetur,
nisi discat; & nemo discit, nisi doceatur, &c. Per-
lege integrum locum, ubi per *dicere* intelli-
git, facere verba instrumentalia: quod in
doctrina non admittit.

§. 58.

Tertio probatur à priori: quia quando
aliquod prædicatum convenit duabus re-
bus: alteri instrumentaliter; alteri formaliter:
illud prædicatum absolute cõvenit rei,
cui formaliter convenit; cui autem instru-
mentaliter convenit, metaphoricè & im-
propriè. Sed esse loquutionem, convenit
vocibus instrumentaliter; cognitioni autem
audiētis convenit formaliter: ergo esse lo-
quutionem, absolute & propriè convenit
cognitioni audientis; vocibus autem, meta-
phoricè & impropiè. Minor iam est pro-
bata: quia loquutio est species signi: vnde,
quæ ratione loquimur, significamus aliquid
per voces: ergo loquimur per voces. Lo-
quimur autem & significamus instrumen-
taliter: quia vocibus efficiamus signum, vel
significationem formalem in audiente. Ma-
ior verò constat primò, in luce & calore:
hic enim est propriè & absolute calor: quia
est formaliter & se ipso calor; lux autem nõ
est formaliter & absolute calor; sed secun-
dum quid & impropiè: quia solum habet
virtutem ad calorem. Item, cognitio est ab-
solute representatio obiecti: quia est for-
malis representatio; species autem impres-
sa non est absolute representatio obiecti:
quia præcisè est representatio virtualis, quæ
potest efficere formalem representatio-
nem. Tertio probatur, in pharmaco san-
guis: quæ sanitas illi convenit secundum quid,
& impropiè: quia est instrumentum ad san-
tatem; animal autem est absolute sanum:
quia habet sanitatem formaliter. Quarto à
priori: quia omne, quod est absolute tale,
debet in se habere conceptum formalem, à
quo oritur illa denominatio; sed, quæ sunt
instrumentalia, non habent concep-
tum formalem, quod dat illa denomina-
tio: ergo instrumentalia esse.

§. 59.

Obiectio. absolute signa: ergo hoc prædicatum, non
Respondet. solum convenit signis formaliter. Probo
antecedens: tum, quia illa signa nos faciunt
venire in cognitionem rei significatæ; tum,
quia rogamus, quid significet hoc signum?

Nego antecedens. Ad primam probatio-
nem, distinguo antecedens: nos faciunt ve-
nire in cognitionem rei significatæ instru-
mentaliter, concedo antecedens; formaliter,
nego antecedens, sicut pharmacum nos
reddit sanos efficienter, & non formaliter.
Signum ergo instrumentale formaliter ha-
bet virtutem activam, ad representationem
formalem; ut lux, ad calorem; & sicut hoc,
est esse calorem secundum quid; ita & illud,
est esse signum secundum quid. Ad secundam
probationem respondeo, illam interroga-
tionem perinde esse, ac interrogare, quid
possimus cognoscere per illud signum?

§. 60.

2. Obiectio

Resp.

Dices secundo, nos loqui cum poeniten-
tibus & infantibus, quando illos absolvi-
mus, aut baptizamus; tunc autem, neque
infans nos percipit, & potest poenitens non
percipere: ut si post confessionem, & an-
te absolutionem, corripiatur deliquit. Dis-
tinguo antecedens: loquimur instrumenta-
liter & impropiè, concedo antecedens; lo-
quimur formaliter & absolute, nego ante-
cedens. Forma autem sacramenti, est lo-
quutio instrumentalis, ut subest intentioni
Ministri. Ita reservantur etiam nonnulla
peccata, quæ verbis proferimus, tametsi nõ
audiantur actu: quia, quod attinet ad for-
um exterius, iam sunt in statu, quo per se
possint disquiri, ut hæresis externa.

§. 61.

Adverte, cognitionem audientis, ad lo-
quutionem, indigere denominatione qua-
dam extrinseca, non immediate in ipsa; sed
in loquutione instrumentali: v. g. Petrus
loquitur apud se solum, cum voluntate, ut
à nullo audiatur. Illa vocis prolatio, non est
absolute loquutio, etiam instrumentaliter:
quia Petro deest voluntas, ut ab aliquo per-
cipiatur. Ita cognitio illius vocis; & rei sig-
nificatæ per illam, nõ est in audiente absolute
auditio, neque loquutio loquētis: quia nõ est
producta per voluntatem loquentis. Nisi
forte dicamus, non esse necessariam volun-
tatem formalem, ut alius nos percipiat; sed
sufficere virtualem, nempe, voluntatem fa-
ciendi signa de se apta, ad cognitionem rei
significatæ per illa. Nollem tamen hære-
re in salebris questionum de voce.

SECTION II.

De loquutione Angelica.

NON possumus omittere disputa-
tionem de loquutione Angelica;
quia obiectum fidei est etiam re-
velatio Dei Angelis facta: quam revelatio-
nem non possumus perfecte cognoscere,
nisi;

§. 62.

S. Tho. 9. nisi cognoscamus reciprocam Angelorum
1. Art. 1. cognitionem, ad cuius imitationem, illis
Deus loquitur. Neque item possumus hanc
disputationem ad vivum refecare. Sufficit
indicare rationes diversas, quibus Authores
censent Angelos, mutuos inire sermones.

S. Thom. De quo videri possunt S. Thomas, 1. part.

P. Molin. quæst. 107. P. Molina, quæst. 106. art. 1. &

P. Vazq. P. Vazquez disp. 211.

§. 63. Scotus in secundum, dist. 9. quæst. 2. §.

Scotus. ad quæstionem istam, & §. ad ulteriorem, censet,

Angelum cum alio loqui, efficiendo in illo cognitionem rei, quam loquitur. Quam cognitionem, in audiente, vocat auditionem, ut in illum recipitur; ut autem illemet actus oritur à loquente, vocatur à Scoto, *loquutio*. Cuius sententiæ eruditam explicationem videbis, apud P. Vazquez, ea disp. 211. cap. 2. Poterit autem Angelus audiens cognoscere, loquutionem illam esse loquutionem Michaelis, aut Gabrielis: quia potest habere actum reflexum, quo, comprehensa ea loquutione, iudicet illam effectam à Michaeli, aut Gabriele: item poterit iudicare, loquentem verè, aut falsò loquentem. In hac sententia, Angeli sermonem faciunt, absque loquutione instrumentaria: quia non efficiunt aliquod signum, quod prius cognitum, ducat in cognitionem rei, quam loquuntur; sed solum reperitur loquutio formalis. Angelis autem loquetur Deus, efficiendo in illis cognitionem obiecti, quod illis manifestat.

§. 64. Richardus & alij Doctores antiqui, quos

Richard. refert & sequitur P. Molina 1. part. quæst.

P. Molin. 106. art. 1. §. *secunda conclusio*, & P. Francisc.

P. Albert. Albertinus, q. 11. Theologica, in 10. Cor-

ollarium, docent, Angelos secum loqui, aliquibus signis externis, quibus ad placitum significant res, ut ab ipsis concipiuntur: quæ loquutio præcisè differt à nostra, in qualitate signorum: quia nostra sunt corporea; illorum verò spiritualia. Attamen in significatione ad placitum, & directione sermonis, & voluntate cum hoc potius, quam cum illo loquendi, similia sunt omnino nostra illorumque signa. In qua sententia, Deus loquetur Angelis, similibus signis, ut loquitur hominibus.

§. 65. Tertiò: Sanctus Thomas 1. p. quæst. 107.

S. Thom. art. 1. docet, Angelum cum alio loqui, diri-

gendo, per voluntatem, conceptus sui intellectus, ad alium Angelum. Hæc sententia multis visa est impossibilis intellectu, & explicatu: cui fundamentum præbuit Caietan. & alij Thomistæ, obscuris interpretationibus, quibus excitatur invidia in eam sententiam; quam tamen sic facile expiano. Directio illa voluntatis, est voluntas Angeli loquentis, quæ vult, secreta sua per-

cipi ab audiente. Hac voluntate existente, Deus infundit speciem Angelo audienti, ut percipiat voluntatem Angeli loquentis: quæ cognita, percipit secretum cordis; vel saltem, excitat speciem præexistentem, ut percipiat ea obiecta. Hæc loquutio est similis nostræ; quæ ratione voluntas Angelica prius cognita, ducit audientem in cognitionem rei, quam loquitur Angelus: item, quæ ratione audiens cognoscit, quis sibi loquatur. Est tamen discrimen, quod vox nostra auditur ab omnibus circumfusiis hominibus: quia, illà prolata, non possumus cohibere, ne producat speciem sui per aerem diffusam. Angelus autem solum auditur ab eo, à quo vult: quia species impressa præcisè datur illi ex natura rei; & non alijs. Hæc voluntas Angeli loquentis, est illa lingua Angelica commendata ab Apostolo, 1. ad Corinth. 13. 1. Cognitio verò audientis, producta per illam voluntatem, est formalis loquutio, & auditio. Deus autem Angelis loquetur, per similem voluntatem.

1. Cor. 13.

SECTIO III.

De loquutione Dei, per voces & signa externa.

DEVM non posse propriè loqui
creaturis irrationalibus, inde constat, quod illæ non possunt percipere Deum; neque cognoscere rem per signa; neque dijudicare, cuiusnam sit illa loquutio. Potest autem Deus loqui Angelis, animæ separatæ, homini utenti ratione, & puero non utenti: de quibus instituenda quæstio. Ac primum constat, contra Scotum, à §. 20. necessariam esse voluntatem virtuales, quæ Deus velit, ut audiens percipere possit, quid sentiat Deus ipse de obiecto, quod loquitur. Quæ voluntas virtualis, est actus efficax, quo facit aliquod signum, quod prius cognitum ducat in cognitionem rei significatæ: quia signum illud fit ex cognitione ipsius Dei, de re significata per signum; alioquin non erit propria loquutio.

§. 66.

Scotus.

Dico, Deum interdum hominibus loqui, per voces & signa sensibilia: ita, ut formentur voces in aere, per quas pullentur aures, quibus loquitur Deus: & ex quibus cognitis, cognoscantur dicta Dei, ut ab ipso cognoscuntur: item cognosci possit, Deum ipsum loqui. Doctrina est S. Thomæ 2. 2. q. 173. S. Thom. art. 3. ubi etiã confirmat, quæ de voluntate virtuali dixi, §. 26. & 32. Adde, Autho-

rem

Caietan.

§. 67.
Conclus.

rē libri de essentia divinitatis, post mediū, qui liber circumfertur tomo, 4. operum B. Augustini; opinatur autem Martinus Lipsius, Authorem eius libri fuisse S. Eucherium. Ibi docetur Deum loquutū Moy- si in rubō; Abrahamo, & alijs, per Ange- los. S. Augustinus, eodem tom. 4. lib. 2. quæstionum in Exodum, quæst. 149. *Deus (inquit) illos occultius diligebat, qui manifesta voce terreat. Et quæst. 151. quoniam illæ om- nes visiones Dei, quæcumque mortalium præbe- bantur aspectibus, ex quibus fiebat sonus, quo mortalis tangeretur auditus.* Et tom. 3. lib. 2. de Trinitate cap. 6. hæc ait: *ad hoc enim cor- poris rerum illarum extitit species: item cap. 7. propter has ergo corporales formas, quæ, ad eam significandæ, sicut humanis sensibus oportet, de- monstrandum, temporaliter extiterunt.* Cap. autem 10. docet apertè, Deum specie hu- mana apparuisse, & loquutum Adamo. Cō- sentit S. Gregorius Magnus, lib. 28. Mo- ral. cap. 2.

Lipſius.

August.

S. Greg.

§. 68.

Obiectio.

Resp.

Exponitur

P. Suarez.

§. 69.

1. probat.

Genes. 3.

P. Bened.

Fernand.

August.

§. 70.

2. Probat.

1. Reg.

3. 4.

Toſtat.

Genes. 18.

Genes. 19.

autem dicat, Lot & vniuersam Sodomam, inter somnia, vidisse Angelos, quorū pul- chritudine allecti Sodomitæ vniuersi, eos petiverunt ab vtendos.

Tertiò, ratione: quia Deus, & se solo, & per Angelos potest formare voces, quibus nobis loquatur: ergo id factum fuit. Probo cōsequentiam: quia Scriptura sæpè narrat, id accidisse; sed, quæ narratur historicè, sunt historicè accipienda; nisi quid nos co- gat, alios vestigare sensus: ergo. Vtrum autem Deus immediatè loquatur; vel per Angelum? parum refert præsentis instituti: quacumque enim ratione loquatur, verba sunt accipienda, vt ab ipso Deo: quia, vel ab ipso solo efformantur; vel eius imperio, ab Angelo bono. P. Antonius Fernandez vñsione 6. comment. 2. sect. 1. cum mul- tis Patribus censet, Deum aliquando lo- quutum per se ipsum; quin per Angelum. Multi autem Patres censent oppositū: quia Deus numquàm adsumpsit corpus ad lo- quendum; sed id adsumptū est ab Angelo, quoties dicitur Deus alicui apparuisse. Quod manifestè docent Magnus Grego- rius, 28. Moral. cap. 2. & Augustinus, tom. 3. lib. 8. de Trinitate cap. 27. & alibi.

§. 71.
3. Probat.P. Ani.
Fernand.Gregor.
August.

S E C T I O IIII.

Ad quem habitum spectet hæc
Dei loquutio?

H A R V M disputationum scopus est, vestigare naturam & attribu- ta fidei; præcipuo autem ex cap. vestigatur ex obiecto formali, quod dixi esse revelationem Dei; Dei verò revelatio est eiusdem loquutio. Revelatio autem & loquutio Dei, alia est instrumentalis; for- malis alia: vt de loquutione in communi di- xi, §. 60. & 68. Est igitur quæstio, vtrum obiectum formale fidei sit sola revelatio formalis, quæ est cognitio audientis, effe- cta per hæc signa Dei? an verò etiàm reve- latio instrumentalis sit obiectum formale fidei: quæ revelatio instrumentalis, sunt hæc voces signaque Dei?

§. 72.

Deo loquente per voces, sunt in audien- te, quæ in nostra loquutione. Auditur enim sonus ipse, vt à Samuele & Adamo; aut videntur signa, vt characteres in parie- te à Daniele & Balthasaro. Secundò, iudi- catur illæ voces, aut characteres esse signa rei dictæ. Tertiò, assentimur obiecto, prop- ter ipsa verba Dei. Quarto, possumus cōijce- re sententiā Dei de obiecto, quod loquitur.

§. 73.

Daniel §.

Item,

§. 74.

Item, loquutio formalis & instrumentaria Dei possunt cognosci bifariam: nempe, clarè, & obscurè. Clarè quidem, dum cognoscimus loquutionem illam esse à Deo, volente nobiscum agere, absque Angelico famulatu; vel agere per Angelum, gerentem vices Dei: vt B. Augustinus exponit familiarem sermonem Dei cum Moyse collatum fuisse per Angelum; & non immediatè à solo Deo. Itaque hæc cognitio evidenter repræsentat Deum, vt loquentem eo genere sermonis: de qua satis longus instituitur disp. 28. Secundò, potest cognosci revelatio Dei obscurè: quamvis enim intueamur ea verba; ignoramus tamen, an facta sint à Deo, nec ne? vt contigit Samueli audienti verba Domini, quæ adhuc ignorabat, quoad hoc munus faciendi verba: quæ Dei credidit esse testimonio Heliano. Vt nos credimus testimonio Ecclesiæ, revelationem Isaïæ fuisse à Deo; movemur tamen evidentiâ credibilitatis: qua item possumus moveri, ad credendum à Deo factas has voces, è quibus cognoscimus obiecta à Deo dicta. In quo casu versatur nostra difficultas, an illæ voces cognoscantur per fidem? an per alium habitum?

SVBSECTIO. I.

Ad fidem spectant illæ voces.§. 75.
Conclus.

DICENDVM cenfeo, illas voces sic obscurè cognitās, pertinere ad fidem, ad quam spectat revelatio formalis. Pro hac sententia nullum authorem adducere possum: quia nullum adhuc vidi, qui hanc quæstionem attigerit. Cenfeo tamen ab illa esse omnes, qui revelationem Dei constituunt distinctam realiter ab ipso Deo. Nullus enim dixit revelationem formalem obscurè cognitā, pertinere ad habitum distinctum, ac instrumentarium; sed indiscriminatim asserunt, omnem revelationem Dei esse obiectum formale fidei. Immò, quoties agitur de testimonio alicuius, prius nobis occurrit instrumentalis loquutio, quàm formalis: & vix pauci Metaphysici arguantur, in distinguenda loquutione instrumentali à formali. Quamvis enim eas distinguant, frequenter tamen meminimus testimonij instrumentarij, & non formalis. His iam scriptis, prodijt liber de fide Patris Suarez docentis conclusionem hanc, disputat. §. sect. 5. num. 3. & sect. 6. num. 4.

P. Suarez.

Probatur primò à simili: quia fide humana credimus homini, propter eius loquutionem instrumentalem: ergo divina possumus credere Deo, propter idem testimonium. Consequentia patet: quia quæ, ex parte hominis loquentis, possunt terminare fidem in hominem; eadem, ex parte Dei loquentis, possunt terminare fidem in Deum: solumque est discrimen, quòd authoritas humana est infinitè inferior divinâ, testimoniumque Dei habet nobiliorem actionem: testimonium item & authoritas divina terminant fidem infusam, longè antecellentem nostræ. Secundò probatur eadem consequentia: quia, vt loquutio instrumentalis hominis est ipsius instrumentarium testimonium; ita loquutio externa Dei est eius instrumentarium testimonium.

§. 76.

1. Probat.

Antecedens autem probatur communi experientiâ: rarò enim reflectimus in auditionem nostram, quæ est testimonium formale, productum per instrumentarium. Nam, cum aliquem audimus, non exercemus hunc actum: *ego audio testimonium instrumentale hominis*; sed præcisè directè illud audimus: quo audito, percipimus obiecta, quæ dicuntur; cognita autem loquentis authoritate, illi assentimur, aut dissentimur. Exercemus enim frequenter hunc syllogismum: *credendum est homini frugi, quando aliquid loquitur, & non habemus fundamentum partis oppositæ; sed hic est homo frugi, & loquitur, neque habemus fundamentum partis oppositæ: ergo huic est credendum*. Hunc syllogismum virtualiter, aut formaliter efformamus, quoties alicui credimus: in quo nulla est cognitio reflexa, terminata ad nostram cognitionem, percipientem testimonium instrumentarium; sed omnes cognitiones sunt directæ de authoritate loquentis, de eius vocibus, & de obiecto, quod loquitur. Equidem vix vnquàm rationem nostræ fidei reddimus, ex auditione formali; sed ex ipsis vocibus, aut characteribus. Cum enim aliquis, ob alicuius litteras credit, pro ratione credendi, reddit easdem litteras; non verò cognitionem per illas excitatam.

§. 78.

1. Obiectiv.

Dices primò, non posse testimonium instrumentarium cognosci; quin cognoscatur loquutio formalis: ergo non possumus credere, propter solum instrumentarium. Probo antecedens: quia testimonium instrumentarium est per ordinem ad formale; ita vt dicat, in ratione instrumenti, essentialem ordinem ad cognitionem: quem admodum sanitas poni non potest concipi, nisi per ordinem ad sanitatem animalis. Nego antecedens. Ad probationem respondeo, testimonium instrumentarium posse cognos-

cognosci, vel reflexè, in ratione testimonij; vel directè audiri, absque conceptu reflexo. Primo modo, debet cognosci cum connotatione ad testimonium formale; secundo autem modo, non est opus ita cognosci. Nam, ut potest audiri mente, & per illud cognosci obiectum, quin reflexè cognoscamus auditionem; ita potest cognosci testimonium materialiter. Præsto est ratio: quia consuetudine loquendi & audiendi, generantur species repræsentantes vocem & rem significatam; quin tunc excitetur cognitio, de impositione significationis, & alijs: ita excitatur species directæ signi & rei significatæ. Secundo respondetur, omisso antecedenti, & negata consequentiâ: quia, quamvis cū voce percipiatur reflexè cognitio; tamen ratio formalis eam tunc cognoscendi; est testimonium instrumentale: vnde in illud, ut in ultimam rationem formalem, resolvitur assensus fidei.

Resp. 2.

§. 79.
2. Obiectio

Resp. 1.

§. 80.
Resp. 2.

Dices secundo, non posse testimonium instrumentarium, esse obiectum formale fidei per se infusæ. Primo: quia clarè videtur ab audiente, quod est contra rationem fidei. Secundo: quia illud testimonium non est propriè signum, neque revelatio; sed improprie, & in actu primo. Respondeo primo, primam difficultatem esse communem loquutioni formali existenti in audiente, per quam revelatio instrumentalis percipitur. Nam illa loquutio formalis, cognoscitur evidenter ab eam vidente: v. g. Isaias evidenter cognovit, se habuisse cognitionem percipientem loquutionem instrumentalem Dei; non secus, ac evidenter audivit voces ipsas Dei.

Secundo respondeo, negato antecedenti. Ad primam probationem respondeo, ad fidem præcisè requiri cognitionem obscuram alicuius principij, propter quam, mysterium credatur obscurè. Hoc autem principium, in fide humana, est autoritas loquentis, quæ debet obscurè cognosci: nam testimonium, naturæ suæ, est evidenter cognoscibile. Itaque fides humana evidenter cognoscit existentiam testimonij; veritatem autem obscurè. E contra verò fides divina evidenter cognoscit veritatem testimonij Dei, quādo illud cognoscit esse Dei; obscurè tamen cognoscit eius existentiam. In præsentī ergo cognoscitur evidenter autoritas Dei, sive veritas testimonij divini in communi; at verò, quamvis evidenter cognoscitur, illas voces existere; non tamen cognoscitur evidenter, illas esse Dei: vnde existentia testimonij Dei, ut Dei, tam obscurè cognoscitur, quā, cū proponitur ab Ecclesia. Quare, veritas illarum vocum cognoscitur obscurè: quia hæc veritas

cognoscitur, ex existentia testimonij Dei, ut Dei; hæc autem existentia cognoscitur obscurè: ergo & veritas.

Ad secundam probationem respondeo, revelationem instrumentalem, quamvis non sit formale signum; esse tamen sufficiens principium obiectivum, ad repræsentandum ad placitum obiecta significata: item, naturaliter posse repræsentare iudicium Dei loquentis, de re, quam loquitur: quia illud iudicium est causa vocum; audita autem voce significativa, excitatur auditio mentalis illius vocis, & obiecti significati per illam. Item, ex illa auditione spiritali, & alia præmissa, possumus discere iudicium Dei. Ex hac etiā auditione mentali formatur hic syllogismus: *omne quod Deus loquitur, est verum, loquitur Trinitatem: ergo Trinitas est vera.* Cuius præmissæ sunt directæ. Minor autem terminatur ad vocem, & eius significatum. Nam, quemadmodum frequenter loquimur, sine frequenti reflexione in impositionem significationis; ita frequenter audimus, sine reflexione frequenti in auditionem ipsam.

Secundo conclusionem probo: quia, in casu, quem disputamus, movemur ad assensum mysterij revelati, ex autoritate Dei in dicendo, & ex eius testimonio obscurè cognito; sed hæc sunt obiectum formale adæquatum fidei, ut constat ex disp. 6. ergo actus ex testimonio instrumentali, est fidei. Maior probatur quoad autoritatem: quia loquutio, tam instrumentalis, quā formalis, eo præcisè, quod sit à Deo loquente, est vera: æquè enim repugnant Deo, loquutio instrumentalis ac formalis falsa: quia omnino repugnat Deo voluntas faciendi verba externa, absonantia iudicio Dei loquentis: sicut repugnat, faciendi verba interna in audiente, per illa externa. Itaque virtus veracitatis divinæ inclinatur, ad facienda signa instrumentalia, quæ sint principium cognitionis veræ; immò actus honestus aut vitiosus loquendi verè aut falsò, completur in loquutione instrumentali: ergo loquutio instrumentalis habet conformitatem cum obiecto, eo præcisè, quod sit à virtute veracitatis: ergo eius veritas cognoscitur ex autoritate loquentis. Antecedens patet: quia mendacium completur actione externa humana; hæc autem actio est prolatio vocis, aut scriptio characteris. Nam assensus falsus non sequitur necessario, ex prolatione vocis falsæ: potest enim audiens non assentiri. Vnde possumus efficere hunc syllogismum: *quoties Deus externè loquitur, verè loquitur; sed externè loquitur Incarnationem: ergo verè loquitur Incarnationem.* Quæ consequentia est evidens: maior autem propositio conti-

§. 81.

§. 82.
2. Probat.

conti-

S. Thō. q. continet authoritatem infallibilem Dei:
1. Art. 1. minor verò continet existentiam testimonij Dei.

§. 83.

Tandem à priori: quia testimonium externum, aut internum tantum requiritur, ut ex illo cognoscamus, quid Deus de obiectis sentiat: item, ut cognoscamus, illud oriri à veracitate divina. Quia, cum res ipsas non cognoscamus, neque in se, neque ex causis, neque ex effectis, manuducimur ad illarum cognitionem, iudicio ipso Dei de his rebus. Nam Deus non potest falli: unde, omne quod cognoscit, est, ut ab ipso cognoscitur: item, omne quod vult loqui, est, ut ab ipso cognoscitur. Ex quibus duobus principiis, cognoscimus obiectum testatum: nam, quia Deus cognoscit rem, ut est; & eam vult loqui, ut cognoscit; eam vult loqui, ut est. At hæc cognoscuntur, cognito testimonio instrumentario, quamvis non cognoscatur nostra auditio: ergo, cognito testimonio instrumentario, movemur sufficienter authoritate & testimonio Dei. Probo minorem: quia repugnat, ut testimonium instrumentarium oriatur, nisi à veracitate Dei, quæ est principium eius testimonij: ergo ex solo testimonio instrumentario, cognoscitur sufficienter obiectum, ut testatum à Deo. Tandem, moraliter perinde est, assentiri obiecto, propter testimonium instrumentarium; ac propter formale: quia utrumque est argumentum veritatis obiecti, propter authoritatem Dei loquentis.

SUBSECTIO II.

Argumenta diluo.

§. 84.

1. Argum.

P R I M U M sumitur: quia hæc verba non sunt formaliter testimonij. Cui feci satis, à §. 90. Nam, etiam in humanis, credimus, propter testimonij instrumentarium. Item, tam proprie oritur ab infallibili authoritate Dei, & tam certo nos ducit in obiectum, quam formale: quid ergo illi deest, ad terminandam fidem in Deum?

Respondet.

§. 85.

2. Argum.

Secundum: quia, quamvis testimonium instrumentarium est sufficiens principium, ad assentiendum obiecto dicto, propter authoritatem Dei; non tamen per habitum fidei. Hic enim innititur testimonio formali Dei; formale autem & instrumentale differunt specie: ergo & habitus circa illa. Occasione huius argumenti illustrabitur conclusio, & doctrina in fine §. 92. Fateor, loquutionem internam specie differre ab externa: nam externa est sonus; interna autem

Resp.

est actus vitalis, illo sono productus. At verò non differunt moraliter, id est, apud prudentes, tantum valet alterum, quantum alterum, ad extorquendum assensum. Quod patet primum ab exemplo: quia revelatio de Antichristo, specie differt à revelatione de Trinitate; moraliter autem non differunt: quia utraque est æquæ potens, ad assensum terminandum. Neutra enim est altera difficilior: nam omnis revelatio Dei est infallibilis, de quocumque obiecto sit: quia nec falli potest, nec fallere.

Secundò probatur à priori, non differre ea testimonia: quia utrumque æquæ est signum mentis divinæ, & effectus veracitatis divinæ. Nam testimonium externum, tam est principium, ut cognoscamus Deum loqui, & loqui, ut rem sentit; quam est testimonium internum. Neque enim vis authoritatis divinæ, & infallibilitas eius testimonij, pendet à cognitione reflexa de testimonio formali, quod est auditio testimonij instrumentalis. Nam conclusio directè deducta ex authoritate Dei & testimonio externo, tam infallibilis est, quam, quæ deducitur ex testimonio interno reflexè cognito: quia illa reflexio accipit infallibilitatem ex authoritate, quæ Deus loquitur.

Hæc cum ita sint, non arguunt distinctionem in habitu fidei: quia habitus per se infusi, porriguntur ad complurima obiecta & actus. Neque specifica distinctio actuum & obiectorum partialium, arguit distinctionem in habitibus infusis. Actus quidem specie distinguuntur: quia sunt adstricti obiectis distinctis; non tamen distinguuntur moraliter: quia non aestimatur plaris, assentiri hoc, quam illo actu. In humanis, habitus credendi propter illa duo obiecta, distinguuntur specie physica: quia nullus habitus acquisitus potest, nisi vnum actum specie; moraliter tamen non distinguuntur illi habitus. Quemadmodum erogatio triginta quatuor maravedinorum, specie physica differt ab erogatione argentei; non tamen moraliter: quia, in morali aestimatione, tantum valet argenteus, quantum triginta quatuor maravedini.

Itaque Propheta, cui Deus loquitur, cognoscens obscure, revelationem esse Dei; potest exercere actus duorum generum. Primum directorum circa authoritatem Dei & loquutionem instrumentalem, sine ullo actu reflexo: ex quibus infert assensum fidei, de re à Deo dicta. Secundum reflexorum, quibus cognoscit auditionem suam, quæ est loquutio formalis, & revelatio Dei: ex qua cognitione reflexa, habente, pro præmissa obiectiva, auditionem Dei, sive revelationem & authoritatem Dei; infert assen-

§. 86.

§. 87.

§. 88.

allensum etiā fidei, circa rem dictam. Neque est absurdum, vnum actum fidei habere pro obiecto alium eiusdem fidei. Etenim, vnum posse esse obiectum materiale aliud, probatum est, disp. 7. §. 60. & 61. ergo idem erit de obiecto formali. Probo consequentiam: quia non est maior difficultas, in obiecto formali, quā materiali. Ratio à priori: quia habitus infusus habet vniuersalitatem, similem vniuersalitati potentiarum; intellectus autem potest habere multos actus, quorum obiectum formale, sint alij actus eiusdem intellectus. Cum igitur obiectum formale fidei, sit omnis revelatio Dei; hæc autem aliquando sit facta ipsi credenti: potest illam reflexè cognoscere in se, sicut directè eandem cognoscit in alio. Difficile quidem percipimus, aliquem habitum, cuius omnes actus sint reflexi, supra alios actus eiusdem habitus: nam primus actus, aliud obiectum videtur habiturus; at verò, cum inulti actus sint directi, non est absurdum, constituerè alios actus reflexos.

§. 89. Tercium argumentum: quia revelatio formalis, est formaliter actus prophetiæ: ergo non fidei. Consequentia patet: quia fides & prophetia distinguuntur. Antecedens probo: quia prophetia est auditio verborum Dei: vt patebit disputatione 28. Obiectum autem prophetiæ, sunt voces ipsæ & signa; sicut obiectum fidei est revelatio. Adverte, prophetiam vsurpari posse, pro prædicatione futurorum: sic non est prophetia, quæcumque revelatio Dei; neque in hoc sensu est necesse, libros Canonicos conscriptos esse à Prophetis: etenim Deus potest per aliquem loqui; quin illi revelet futura. Latius sumitur prophetia, pro quacumque auditione verborum Dei: sic omnis liber Canonicus conscribitur necessariò à Prophetis: quia omnis huiusmodi scriptura est per loquutionem Dei.

§. 90. Distinguo igitur antecedens: revelatio formalis obscura est actus prophetiæ perfectæ; nego antecedens: est actus prophetiæ imperfectæ, concedo: quam prophetiam Sanctus Thomas vocat *instinctum*, de quo agendum disputatione 28. & nego consequentiam: fides enim non distinguitur, quoad substantiam habitus, ab instinctu: vt docere videntur Canus & Bañez referendi §. 116. & Pater Turrianus, disputatione 42. dubio secundo, versu *deinde potest*. Estque plurium constituentium in Propheta fidem similem nostræ. Ratio est manifesta: quia obiectum prophetiæ sunt autoritas Dei & testimonium externum (ex his auctoribus Hurt. de Mendoza vol. 2.

bus): quod moraliter non differt, in ratione testimonij, à testimonio formali. Vtrum autem perfecta differat à fide, ratione obiecti; aut ex modo illud attingendi: ostendam disput. 28.

Obijcis, prophetiam non esse habitum, ex B. Thoma, quæstione 171. art. secundo. Respondeo; Sanctum Thomam loquentem de prophetia perfecta, quæ dicitur non esse habitus: non quòd in substantia non sit habitus; sed quòd parum daret: quemadmodum visionem Dei ait Sanctus Thomas aliquando fieri, non per habitum; sed per dispositionem. Igitur prophetia in substantia est habitus: quia eius actus debet effici connaturaliter aliquo principio supernaturali, qui est habitus. Tandem, prophetia, in ratione audiendi, non est habitus: id est, non est in nostra potestate semper audire. Nam habitibus vtimur, quando volumus; audire autem non possumus, nisi quando Deus loquitur. De quo latius agendum, disp. 28.

§. 91.
Obiectio.
S. Thom.
Respondet.

SECTIO. V.

De loquutione Dei cum homine per imaginationem.

PRÆTEREA, Deus interdum loquitur hominibus, absque prolatione externa vocum, & absque omni signo, quod actu percipiatur sensu externo; sed per imaginationem materiale, representantem signa sensibilia tam perfectè, quā si illa signa, voces, & characteres viderentur, aut audirentur. Itaque quemadmodum, auditis vocibus, excitatur imaginatio illas representans: ita aliquando excitatur imaginatio, representans voces non existentes, & non auditas; ac si existeret, & audirentur. Ita S. Thomas 2. 2. quæst. 173. art. 3. & Sanctus Augustinus tom. 3. lib. 2. de Trinit. c. 6. Quamvis enim non loquatur expresse de imaginatione sensitiva; clarè tamen ait, Deum hominibus loqui per signa non visa; sed spiritualiter representata. Verba Augustini: *Ioanne vidente, in Apocalypsi, Agnum occisum: illa quippè visio prophetica non est exhibitā oculis corporeis, per formas corporeas*. Consentit S. Eucherus adductus, §. 77. & P. Suarez ibidem.

§. 92.
Conclus.

S. Thom.

S. August.

S. Eucher.
P. Suarez.
§. 93.

Probatur: sensio externa servit Prophetæ, vt, per auditum aut visum, traiciat speciem sui obiecti in sensum internum: per quam speciem excitatur imaginatio obiecti iā percepti per sensum externum; sed

S. Tho. q. sed Deus potest, se solo, efficere speciem illā excitatricem imaginationis, quin fiat concursu sensationis externæ: per quam speciem tam perfectē repræsētetur in imaginatione obiectum illud, ac si re ipsa audiretur: ergo Deus potest movere imaginationem, ad percipiendas suas voces vel signa, per aliquam speciem impressam independentem actu à sensatione externa. De maiori non potest esse dubium: quia, cum visus & imaginatio fiat in diversis sitibus, non potest actus visus servire imaginationi, in genere causæ formalis, id est, per intrinsecam unionem cum illa: opus ergo est, ut illi serviat in genere causæ efficientis, iniiciendo speciem obiecti sensibilis. Minor verò multo magis est expers dubitationis: quis enim dubitet Deum, se solo, multo melius posse efficere omnes effectus absolutos; qui non dicunt repugnantiam ex parte modi vitalis, ut fiant à principio extrinseco? Consequentia autem patet: quia illa excitatio imaginationis esset loquutio: oriretur enim à Deo, ut ab autore speciali, efficiente auditionem terminatam ad signa ipsius Dei: ergo esset loquutio. Patet consequentia: nam voces perceptæ per sensus, propterea sunt loquutio: quia movent imaginationem ad cognitionem sui, & intellectum ad cognitionem obiectorum, ut à Deo percipiuntur; sed Deus id præstat speciali ratione, supplendo defectum vocis externæ; & efficiendo, ut vox externa percipiatur; & obiectum, ut à Deo cognoscitur. Quid ergo deesset perfectæ loquutioni?

§. 94. Hæc autem loquutio contingit more somniorum, seclusis illorum imperfectionibus. Somnia contingunt per motionem specierum imaginationis, relictarum ex obiectis sensibilibus, & ex illorum sensationibus externis: harum specierum usus non pendet necessario à sensatione externa. Hoc confirmatur ex vigilia: sæpe enim cogitamus sensilia absentia, quod commune est brutis: mugit namque vacca amore vituli, quem meditatur absentem. Hinc in somno excitantur species impressæ, tam vehementer repræsentantes obiectum, ac si esset præsens. Quoties enim contingit, somniantem iactare brachia, ad propulsandum telum, quod videre sibi videbatur imminere? Quoties dormiens expergiscitur horrens toto corpore, arbitratus enssem per costas adactum? In quem Poeticum quadrat:

*gelidusque per ima cucurrit
Ossa tremor.*

Ita potest Deus tam vehementer excitare species in phantasia Prophetæ, ut sibi videatur præsentem intueri agnum occisum; aut voces audire. Quod arbitror contigisse Beato Petro dormienti, & videnti demissum linteam à cælo: cum enim dormiret; non poterat illud oculis videre; visus est autem sibi, & illud videre, & voces audire. Est autem hoc discrimen: quod species excitantur in dormiente, ex aliquo defectu: v.g. ex vehemēti humore, ut cholericus frequenter somniant gladios, rixas; phlegmatici stagna, nemora; melancholici tristitia, infæusta; sanguinei floralia, lasciva: vel oritur ex aliqua vehemēti passione, tunc vigente: excitatio autem divina oritur ex perfectione virtutis activæ Dei.

Est item aliud discrimen: quod dormientes nullum, aut vix vllum iudicium efformant; sed apprehensionem: si quod autem efformant, est plerumque falsum & monstruosum. At verò Prophetæ imaginatione pulsatus, & intellectu apprehendens signa sensilia, plerumque illis assentitur lumine supernaturali, & iudicat, Deum secum loqui de obiectis significatis: quibus assentitur, vel per instinctum ex autoritate divina & loquutione Dei; vel per prophetiam claram cognoscentem veritatem loquutionis divinæ.

In hoc casu, nulla est propriè loquutio instrumentalis Dei; sed obiectiva tantum. Loquutio instrumentalis duo præstat: primum producit speciem sui, per quam efficienter concurrat ad sensationem externam, & cæteras sui apprehensiones: quo constituitur in genere causæ instrumentariæ. Hoc genus causalitatis cum illi deficiat in nostro casu, non est loquutio instrumentalis: quia cum non existat, non producit speciem sui. Secundum, quod præstat loquutio instrumentalis, est, terminare cognitionem materiale sui: item apprehensionē spiritalem: denique terminare iudiciū, quo Prophetæ dicit: *Deum loquitur*: itē quo cognoscitur res, quam Deus loquitur. Hæc omnia retinet loquutio, in nostro casu ac propterea est loquutio obiectiva Dei, quā cognita, cognoscuntur etiam significata. Deus autem est utraque ratione loquens efficienter, ut patet; obiectivè verò, quando ita loquitur, ut possit à Prophetæ cognosci, eum esse, qui loquitur.

§. 98. Igitur, per imaginationem apprehendit propheticus intellectus signa vocesque Dei, ut præsentia: ex qua apprehensione, ita prophetice ratiocinatur, & per instinctū: interdū etiā per prophetiā clarā: *omnia, quæ Deus loquitur, sunt, ut ab ipso dicuntur; sed mihi loquitur futurum Antichristum:* ergo

§. 95.

Act. 10.
11.

§. 96.

§. 97.

ergo *Antichristus est futurus*. Totum hoc obiectum cognoscit; per syllogismum formalem aut virtualem: maiorem propositionem evidenter; minorem autem, quoad existentiam, cognoscit clarè: eam verò esse Dei, & veram, per instinctum cognoscit obscurè, manuductus aliquibus conditionibus, quibus redditur evidenter credibilis veritas illius revelationis, & quòd sit Dei: ut nobis argumenta fidei reddunt evidenter credibilem existentiam revelationis divinæ.

§. 29. Consideranda est duplex ratio assentiendi revelationi. Cum Deus verè loquitur externè, formatis signis aut vocibus, possumus illa apprehendere, & iudicare, Deum illis loqui; quin reflexè cognoscamus nostras auditiones aut apprehensiones; ut dixi §. 87. item eo iudicio directo, & alio etià directo de autoritate Dei, possumus syllogismo fidei ratiocinari, & assentiri mysterio revelato. Cum verò non existit loquutio instrumentalis & externa, apprehenditur actu simplici, ac si existeret; non tamen iudicatur. Quæ simplex apprehensio est improprie auditio: quia non fit per loquutionem instrumentalem: ut dixi §. 106. Convenit autem cum auditione, quia repræsentat instrumentariam loquutionem. Ut ergò loquutio instrumentalis est efficienter à Deo; ita eius auditio propria, est efficienter ab ipsa auditione instrumentali. Item, eadem simplex apprehensio est prophetia imperfecta: quia est loquutio formalis Dei, ab ipso specialiter facta, & repræsentans loquutionem externam ipsius Dei. Convenit item illa apprehensio cum loquutione instrumentaria, quòd prius cognita ducit Prophetam in cognitionem sui obiecti, ut cogniti à Deo; non aliter, ac loquutio instrumentaria. Differt autem, quòd loquutio instrumentaria non repræsentat formaliter rem dictam; hæc verò apprehensio est formalis repræsentatio vocis externæ, & rei significatæ per illam.

§. 100. Ratio autem, ob quam iudicium non terminatur ad loquutionem externam, est: quia esset falsum. Cum enim Deus non loquatur externè, neque voces existant, hæc iudicia: *Deus loquitur externè: voces Dei existunt*, essent falsa; nec essent supernaturalia; neque loquutio Dei. Apprehensio autem simplex non affirmat voces existere; sed tam vehementer illas apprehendit, ac si existerent. Ratio vero, ob quam, in hoc casu, necesse est cognoscere reflexè hanc simplicem apprehensionem, est: quia Prophetæ debet

Puente Hurt. de Mendoza vol. 2.

iudicare; Deum cum ipso loqui; alioquin non poterit, ex autoritate Dei, & eius revelatione, assentiri revelatis: nam hoc genus prophetiæ obscuræ nititur autoritati Dei & eius testimonio, cognitis ut existentibus; immò prophetia clara habet, pro obiecto formali, existentiam testimonij Dei; sed tunc nihil est, quòd possit terminare hoc iudicium: *Deus mihi loquitur*; nisi simplex apprehensio producta specialiter à Deo, & repræsentans voces & signa Dei: ergo iudicium propheticum debet terminari reflexè ad apprehensionem intellectus; vel directè ad apprehensionem imaginationis. Probo minorem: quia voces externæ non existunt; primum autem omnium, quòd existit à Deo, ut loquente, est illa apprehensio imaginativa; secundum verò apprehensio intellectiva. Itaque Deus tunc loquitur per apprehensionem imaginationis; quam tunc potest cognoscere Prophetæ: quæ sola cognita; potest indicare; Deum per illam loqui. Quemadmodum, Deo externè loquente, possumus iudicare, eum loqui, solâ auditione vocum externarum, sine alia cognitione terminata ad apprehensionem vocum. Itaque necessitas assentiendi, Deum esse, qui loquitur, non cogit, ad adstruendum iudicium propheticum terminatum ad apprehensionem; quando non existit externa loquutio; secus quando existit. Quæ confirmari videntur ex cap. septimo Actorum versu. 56. ubi B. Stephanus dixit, se vidisse cœlos apertos: non dixit cœlos fuisse apertos; sed se eos apertos vidisse: quia verè habuit visionem, qua cœli repræsentabantur aperti, vel quia re ipsa aperti erant; vel quia repræsentabatur ruptura cœlorum.

Act. 7.

SECTIO. VI.

De alijs Dei loquutionibus.

NE QVE huic generi loquutionis adstrictus est Deus: potest enim hominibus loqui per solam apprehensionem spirituales, sive intellectus, repræsentantem voces aut signa corporalia, aliquid significantia ex voluntate Dei: verbi gratiâ, potest Deus per speciem agni occisi, aut vocis à Deo prolata, excitare in intellectu Prophetæ simplicem apprehensionem illorum signorum, tam vehementem, ac si excitaretur

§. 101.
1. Conclus.

H 2

per

S. Tho. q. 1. Art. 1. per illorum assistentiam, perceptam sensu externo & interno : ad quam apprehensionem spirituales non requiritur de potentia Dei absoluta, ut excitetur apprehensio eius obiecti in imaginatione.

S. Thom. Ita Sanctus Thomas secunda, secunda, quaest. 173. articulo tertio : ubi constituit quatuor loquutiones Dei distinctas : duas quidem, quas ego proposui sectione tertia, & quinta : tertiam autem per immisionem specierum intelligibilium : id est, immittendo species impressas intellectuales, sive intelligibiles, per quas producit apprehensio intellectualis. Et Sanctus Augustinus adductus §. 76. tom. tertio, lib. secundo, de Trinitate, cap. sexto docens, Deum interdum hominibus loqui per spirituales imagines corporum, & lib. 8. cap. 27. Deum loqui similitudine rerum corporalium. Dixit autem acute : quia imaginatio non est spiritalis, sed materialis ; sola verò intellectio & intellectualis species impressa, sunt spirituales imagines corporum. Est igitur opus, ut representetur aliquod corpus, quod cognitum ducat in cognitionem rei significatæ per illud. Hoc patet exemplo ipso Augustiniano : quia Ioannes apprehendit agnum occisum ; Pharaon vidit septem vacas ; Pincerna poculum Pharaonis ; Pistor verò canistra : è quibus cognitio, Ioannes cognovit mysteria Christi significata per agnum ; Ioseph autem divinavit annos fecundos & steriles, revocationem Pincernæ in antiquum munus, & patibulum Pistoris. Deus enim interdum loquitur verbis ; interdum signis : unde dixit Augustinus adductus §. 63. omne eiusmodi signum vocari linguam.

S. Aug. §. 102. Probatio. Hæc conclusio probari potest eadem ratione, qua præcedens in §. 102. quia, ut Deus potest supplere concursus obiecti externi, & cognitionis etiã externæ, & absque illis producere imaginationem ; ita potest supplere concursus imaginationis, & absque illa producere simplicem apprehensionem in intellectu. Nam, ut imaginatio, naturâ suâ, pendet à specie per sensum accepta ; ita apprehensio intellectus pendet à specie è phantasmate accepta : neque maiorem habet dependentiã intellectio simplex à phantasia ; quã hæc à sensatione externa : ergo utraque potest à solo Deo produci. Quod autem Aristoteles dixit, intelligentem oportere phantasmata speculari, accipiendum est ex lege naturæ, qua non tenetur Princeps naturæ Deus.

Aristot. Cum pueris ante tempus, quo rationis

§. 103.

lumine illustrantur, sermonem etiã inquit Deus, aliquo ex his modis : ut cum Ioanne Baptista in ytero materno. Quibus tunc tradit, vel eorum linguam, inter quos degunt ; vel aliquod aliud idioma : verbi gratiã, Baptistam docuit Hebraismum : qui erat communis eius parentibus, quo etiã erat vsurus vir : vel eos docet, quid significant signa illis ostensa. Itaque illis immittit speciem & cognitionem significationis vocum aut signorum, quæ eos facit tunc apprehendere, ac si essent præsentia. Quando Deus verè format voces externas, eas percipiunt ; quin sit necesse, apprehendere illarum apprehensionem ; quando verò non formantur voces, sed tantum illarum apprehensio aut imaginatio ; tunc illorum iudicium terminatur ad apprehensionem, aut imaginationem, ut dixi §. 109.

Tandem : Deus non loquitur propriè, alia ratione, homini, ut in corpore degenti. Probatur : quia omnis loquutio Dei est per aliquod signum, quod prius cognitum ducat in cognitionem rei dictæ : ut probavi. Etenim loquutio instrumentalis absolutè significat vocum prolationem : ex cuius analogia, cætera signa dicuntur loquutio & lingua : ut ex B. Augustino dixi §. 63. Sed nullum est aliud signum, ex quo, ut in corpore degentes, veniamus in cognitionem rei dictæ, ut cognitæ à loquente : ergo homini, ut in corpore degenti, non loquitur Deus alia ratione. Quamvis enim Deus potest loqui per significationem suæ voluntatis, sine nostra apprehensione de aliquo signo externo ; ita ut nostra auditio terminetur immediatè ad voluntatem Dei, ut ad loquutionem instrumentalem : ut de Angelis dixi §. 74. ea tamen loquutio est propriè inter Deum, & Angelum, & animum separatum, per species diversas & perfectiores nostratibus. In præsentem autem agimus de loquutione cognoscibili corporis legibus : qua loquutione cognoscimus obiecta, & loquentem per aliquod signum externum atque corporeum. Quapropter S. Augustinus toties adductus, semper explicuit loquutionem Dei & prophetiam, per signa sensilia cognita spiritaliter.

Obijcis primò, à B. Thoma 2. 2. quaestione 173. art. 3. constitui quartum genus revelationis, distinctum à tribus à B. Thoma 3. Reg. 3. 12. Respondet. §. 105. Obiectio. Respondet.

§. 104. 2. Conclus.

B. Aug.

revelationem; revelatio autem universalior est loquutione. Est enim cuiusque rei manifestatio: quapropter Deus videtur in patria revelata facie, id est, ostensa facie, detracto velo, aut cortina specierum alienarum; loquutio vero est manifestatio & revelatio Dei per signa cognita; ducentia in obiectum, ut cognitum à Deo. Itaque S. Thomas eo in loco, non solum ostendit rationem, qua Deus loquitur creaturis; sed etiam, qua illarum mentes illustrat.

S. Thom.

§. 106.

2. Obiectio

S. Thom.

Respond.

Dices secundò, ab eodem S. Thoma 1. par. quæst. 107. art. 1. dici, hominem secum loqui, quando ex habitu elicit actum, & producit verbum internum. Respondeo, illam actionem non esse propriè; sed metaphoricè loquutionem; est autem propriè dictio: quia est expressio obiecti tum productione verbi. Est enim de conceptu loquutionis relatio ad aliam personam & verbum; dictio verò sistit in ipso verbo, quod, in creaturis, non est persona distincta à dicente. Quia tamen omnis loquutio est dictio, & utraque est affinis; ideo interna dictio dicitur loquutio per catachresin, ut navis dicitur edificari: quia eius structura imitatur constructionem domorum, quæ propriè sunt ædes, & ædificantur.

SECTIO VII.

Examinata sententia Cani & Bañez.

§. 107.

H V C reieci examini opinionis, constituentis obiectum formale fidei revelationem Dei; & asserentis hanc revelationem esse ipsius habitualis fidei infusionem. Itaque habitum dicunt esse revelationem Dei, & rationem formalem, qua cognoscitur divina fidelitas, siue veracitas in dicendo. Quam sententiam insinuasle videtur Aragon 2. 2. q. 1. art. 1. conclus. 6. Clarius verò Dominicus Bañez ibidem dub. 1. conclus. 6. & ad 3. ubi distinguit fidelitatem Dei se tenentem ex parte rei, quam cognoscit fides, à revelatione se tenente ex parte credentis: quam vocat primum principium in fide, sicut lumen intellectus in scientijs. Hoc autem lumen fidei dicit esse ipsam fidem, quæ illuminat obiectum, in ratione credibilis. Solet etiam adferri Canus 2. de locis, cap. 8. versu *his verò tribus*; non tamen admodum clare; minus autem obscure, lib. 12. cap. 3. versu *secunda* Puente Hurt. de Mendoza. vol. 2.

Arag.
Bañez.

Canus.

conclusio: ubi accipit pro eodem, esse aliquid revelatum, & habitum fidei esse infusum.

p. 517

§. 108.

Cuiuscumque tamen sit ea sententia, est perquam falsa. Primò: quia revelatio, quæ cognoscit fides, ut obiectum formale, est quædam species loquutionis divina; sed habitus infusio non est species loquutionis divina: ergo non est revelatio, de qua agimus. Maior constat ex disput. 5. ubi ostendi, omnem fidem inniti, ut obiecto formali primò cognito, authoritati & testimonio loquentis: quod testimonium est testis loquutio. Minor facile probatur ex dictis; omnis enim loquutio, aut est formalis, aut instrumentalis; instrumentalis cognoscitur prius, & ducit in cognitionem rei dictæ; formalis verò est ipsa auditio loquutionis instrumentalis: habitus autem infusio, neutra ex his loquutionibus est: quia neque est obiectum prius cognitum, neque est ad significandam rem dictam; neque item est actus intellectus, neque auditio: ergo non est species loquutionis. Quod confirmatur in pueris, quibus Deus non loquitur in Baptismo, eis donans fidem.

§. 109.

Deinde omittamus quæstionem de voce: actus fidei non habet pro obiecto solam veritatem & fidelitatem Dei, sed etiam testimonium, ut probavi disputat. 5. Actus autem fidei non se habet pro obiecto, magis quam fides in Petrum cognoscit se ipsam: quidquid autem sit, utrum omnis cognitio se cognoscat, ut *quo?* dubitari non potest, fidem humanam actualem pendere, & à testis authoritate, & à testimonio ipsius testis: v. g. à vocibus, aut scriptis. Ita ut possit asserere, Petrum loqui: quod idem affirmandum est de fide in Deum, pendente, ex parte Dei, ab eius authoritate & testimonio. Neque item fides habet pro obiecto formali suum habitum: cum enim passim credamus propter testimonium Dei, vix meminimus habitus. Item, habitus ipse habet aliquod obiectum formale, in quod tendit per actus; hoc autem obiectum non est ipse habitus; ergo præter hanc revelationem, quam isti vocant infusionem habitus, assignandum est aliud testimonium & revelatio Dei, ex qua cognita cognoscatur res testata. Tandem, non potest esse loquutio & auditio, quin percipiantur; quis autem percepit unquam habitum infusionem? Igitur revelatio Dei distinguitur realiter ab infusione habitus. Quæ revelatio, si est formalis revelatio, & obscura, est actus fidei; si autem est revelatio clara, est prophetia: revelationis verò formalis obiectum, est revelatio instrumentalis & obiectiva: hanc non explicuerunt Canus & Bañez.

H 3

Ille;

S. Tho. q. 1. Art. 1. Illorum autem argumenta sunt levia: fides enim non est lumen ex parte obiecti; sed ex parte subiecti. Etenim fides est in intellectu principium actuum credendi; quod principium vocari potest lumen: quia sicut lumen gloriæ est principium videndi Deum; ita & fides credendi. Respondet autem fides potentia intellectrici: quia se tenet ex parte illius, ut principium simpliciter necessarium; intellectus verò non est lumen obiectivum, sed subiectivum. Lumen tamen obiectivum rei revelatæ; sunt autoritas & testimonium Dei; sicut lumen obiectivum coloris est lux: quia autoritas & testimonium propter se ipsa cognoscuntur, & sunt ratio, ut revelatum cognoscatur; sicut lux, seipsa videtur, & est in causa, ut videatur color. Quia verò revelatio obscure proponitur, eius lumen applicativum, sunt autoritas Ecclesiæ, miracula, & alia argumenta, quibus revelationis existentia est evidenter credibilis. Oportebat autem ab his authoribus ostendi, conceptum illius testimonij, quod creditur per fidem, & per miracula redditur evidenter credibile. Quod testimonium, aperte constat, non esse infusionem habitus, neque ipsius actus. Argumenta enim fidei non sunt, ad probandum hæretico, nec Catholico, illos gaudere, aut carere fide; sed ad ostendendum, Deum revelasse Isaia v.g. mysterium Incarnationis.

§. 111. Deinde dicunt, mysteria esse credibilia per fidem. Respondeo, *credibile* bifariam usurpari: primum, pro denominatione extrinseca ab actibus credendi; sicut visibile & intelligibile sunt obiectis extrinseca denominatione, ab actibus videndi & intelligendi: à quibus existentibus res dicuntur visæ aut intellectæ; ab eisdem autem abstractis ab existentia, res dicuntur visibiles & intelligibiles. In hoc sensu mysteria sunt credibilia formaliter per actus credendi, per habitum autem non formaliter, sed efficienter; per intellectum verò, & efficienter partialiter cum habitu, & etiã formaliter, ut quod quia ipse est credens per actum. Item *credibile* accipitur pro fundamento proximo ex parte obiecti, quo mysterium revelatum potest credi: quæ credibilitas nihil est, præter autoritatem & testimonium Dei; hoc autem testimonium se ipso est credibile, ut obiectum formale; applicatione verò Ecclesiæ aut miraculorum est cognoscibile, non ut obiecto formali; sed tantum ut conditione sine qua non.

§. 112. Tertiò, adducunt habitum principiorum, quem dicunt esse lumen obiectorum. Respondeo tamen, cum habitum non se tenere ex parte obiecti; sed ex parte poten-

tia: quæ supponit totum integrum obiectum, a quo accipit speciem impressam; species verò impressa simul cum intellectu, producit actum evidentem, de obiecto ipso per se noto: qui actus gignit habitum circa obiectum idem; in multorum opinione: hic autem habitus inclinatur potentiam ad actus similes; circa obiectum idem. Itaque habitus principiorum non est ratio obiectiva cognoscendi obiectum; sed activa tantum actuum tendentium in obiectum idem. Ergo eadem ratione fides tēdet in obiectum, efficiendo; & non terminando actum credendi. Recognosce disp. 5. sect. 6.

SECTIO. VIII.

De loquutione Dei cum Angelis & animâ separata,

Q V A ratione Deus Angelis loquatur, tam difficile visum est Sancto Augustino, ut ab hac questione se excusaverit, libro 5. lib. 16. de Civitate cap. 6. quam incomprehensibilem censuit tomo 3. lib. 8. de Trinitate, & alibi: fortè, quia difficilem censuit rationem, qua ipsi mutuò loquuntur. Eã namque explicata, ex eius filo duci potest cognitio loquutionis divinæ cum Angelis: servat enim cum illis morem, quem ipsi mutuò. Unde recognoscenda sunt, quæ dixi sect. 2. de loquutione Angelorum.

Ex sententia Richardi, ac Patrũ Molinæ & Albertini, adducta §. 7. de loquutione per nutus, & signa ad placitum, poterat huic instituto via facilis iniri. Deus enim loqueretur Angelis per illos nutus, & signa specialiter ab ipsis facta: ut nobis loquitur per nostras voces & signa. Angeli autem ea cognoscerent esse Dei, vel clarè, vel obscure; pro qualitate speciei, quam de illis immitteret Deus. In sententia verò Scoti, loquitur Deus Angelis, immisione cognitionis de obiecto, quod ipse sentit.

Ex sententia autem S. Thomæ, in quam inclinatus sum §. 74. colligitur, Angelis Deum loqui per actum suæ voluntatis, quæ admodum ipsi mutuò loquuntur. Itaque Deus habet, pro loquutione instrumentali, voluntatem suam, qua vult Angelos cognoscere secretum illud, quod loquitur: item, & ut ab ipso cognoscitur, ita ut possint cognoscere sententiam Dei, de obiecto illo; at non est propriè instrumentalis loquutio. Formalis autem loquutio est ipsa Angelica auditio, qua immediatè cognoscunt voluntatem Dei. Nam, ut loquutione vocali

§. 113.

S. August.

§. 114.

Richard.

P. Molin.

P. Albert.

Scotus.

§. 115.

S. Thom.

vocali & Angelica, primum percipitur vox Petri, & voluntas Michaelis: & ex illis perceptis, percipimus illarum significatum, cui assentimur, aut dissentimur; & possumus conijcere sententiam loquentis, de re, quam loquitur: ita hæc eadem contingunt, in loquutione Dei cum Angelo, & animo separato. Contingunt autem extra patriam per species abstractivas, quas Angelus & animus separatus habent de voluntate Dei: five infusæ sint à Deo; five comparatæ propria exercitatione: vt dixi disput. 6. §. 20. In statu autem beatifico, loquitur Deus Angelis per intuitionem suæ voluntatis, vt ipsi sibi mutuò. Loquutio verò Dei potest esse naturalis quoad substantiam: vt cum Iob. 1. & 2. Deus dicitur loquutus cum Dæmone; ea loquutio cur erit supernaturalis in substantia?

SECTIO IX.

Vtrum omnis propositio Ecclesie sit loquutio Dei?

§. 116.

DISP. 7. à §. 13. latè proposui sententiam constituentem propositionem Ecclesie esse obiectum formale fidei. Quæ sententia accepta fuit de propositione Ecclesie, autoritate ipsius humana. Potest autem in alio sensu usurpari: nempe, si quis affirmet, propositum Ecclesie esse revelationem Dei, cui nos assentimur, quia est revelatio Dei: quemadmodum assentimur revelationi Isaie, arbitantes illam esse revelationem Dei. Neque verò est sermo, de propositione Ecclesie totius, vt re ipsa illi Spiritus sanctus afsistit infallibiliter, ne erret: iam enim ostendi, ea disp. 7. §. 58. hanc revelationem tam esse formale obiectum quo fidei, quam revelationem Isaie. Agimus autem de propositione Parochi, aut Episcoporum, qui interfuerunt Concilio, & nobis proponunt definitionem ipsius Concilij: vtrum hæc propositio sit revelatio Dei, & ratio formalis fidei?

§. 117.

Censebit nonnullus, eam propositionem esse verè revelationem & loquutionem Dei, cui assentimur fide divina, non secus ac revelationi, quam habuit Petrus de Christi divinitate. Primum, quia Deus (teste Paullo) loquitur multis modis. Secundò, ex Davide: *lingua mea calamus scribe*. Tertiò, ex Ioan. 6. *omnis, qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me*. Item: *erunt omnes docibiles Dei*. Quarto, ex 2. ad Hebræos, *contestante Deo signis & portentis*. Quintò, quia, si ego video ami-

Puente Hurt. de Mendoza. vol. 2.

ci scripta, credo cum mecum agere scripto. Ego arbitror, præcipuum fundamentum huius sententiae esse, callidè constituere, propositionem humanam Ecclesie esse obiectum formale fidei. Nam, cum revelatio alijs facta non sit per se nota, oportuit eam cognoscere ex alio obiecto formali per se noto; hoc autem vident esse humanam Ecclesie propositionem. Quia verò erroris damnatur ea sententia, de resolutione fidei in auctoritatem humanam Ecclesie, vt in obiectum formale; oportuit callidè declinare hanc censuram, & his involucris tegere eam opinionem.

Adverte ex §. 20. & ex tota sectione prima, loquutionem vt sic oriri à loquente, in genere causæ efficientis particularis; loquutionem autem Dei ipse efficit, vel adequatè solus; vel per aliquem Angelum ministrum, vel hominem: qui tunc gerunt vires Dei infallibiliter loquentis per illos. Quo casu ita oritur loquutio à Deo, vt etià divinitus illi repugnet falsitas. Quòd si prolatio vocis non oriatur ab homine, per hanc infallibilem adfistentiam Dei; non est loquutio divina, sed humana.

His constitutis, impugnatur hæc opinio: primum, quia est vicina errori Calvini: quod ostendam, disp. sequenti, à §. 3. Secundò, quia est contra communem omnium Catholicorum sensum, distinguentiū in Ecclesia auctoritatē humanam à divina. Divina censetur, quando Ecclesia non loquitur ex sensu proprio, & propria auctoritate; sed Dei, qui loquitur per Ecclesiam, vt per instrumentum. Cui loquutioni non credimus, quòd sit ab homine bono & litterato; sed præcisè quòd sit à Deo. Quamvis enim Deus loquatur per scelestissimū ministrum Caiapham, Balaam, aut eius iumentum, illis est adhibenda fides: quia non tam illis creditur, quam Deo loquenti per illos. Auctoritas humana censetur sanctitas & doctrina Ecclesie: quæ frequenter vocatur applicatio revelationis divine. Cuius propositioni non credimus propter auctoritatem Dei; sed præcisè propter humanam. Eadem distinctio constituitur in miraculis, & eorum applicatione. Hæc autem sententia omnia evertit: etenim omnem applicationem veram miraculorum, & omnem veram propositionem Parochi vocat revelationem Dei: cui credimus, quia arbitramur illam esse Dei: & apprehensis rationibus ad credendum, nobis apparet ex terminis, illud esse testimonium & revelationem Dei.

Tertiò: quia per tot anfractus relabitur in difficultates sententiae communis, quas fugere conatur. Probat: quia sententia

H 4

com.

§. 118.
Animad.

§. 119.

§. 120.

Ad Hebr.

1. 1.

Psal. 44. 2

Ioan. 6. 45

Ad Hebr.

2. 2.

S. Tho. q. communis ideo fugitur, quia revelatio facta. **Art. 1.** Ita Isaia, neque est nobis per se nota, neque ex alijs principijs evidentibus potest evidenter deduci; sed neque in hac sententia sunt principia evidentia, quibus cognoscamus revelationem illam esse Dei: ergo. Minor satis est clara: qua enim evidenter cognoscitur, Deum nunc loqui per Parochum pradicantem mysteria fidei: ergo, sicut in sententia communi indigemus aliquo principio, manuducente ad existentiam revelationis Isaia; ita in hac indigemus alio principio manuducente ad persuadendum, quod haec propositio Parochi est revelatio Dei. Unde erit assignanda alia ratio formalis obiectiva naturalis, in quam resolvatur fides; vel sicut creditur hanc revelationem esse Dei, per motiva humana, ut per conditiones; ita credenda erit existentia revelationis Isaia, per propositionem humanam Ecclesiae, ut per conditionem. Dicunt, visa propositione Parochi, & rationibus, quibus apparet Deum per illum loqui, nos ipsis terminis moveri, ad credendum Deum loqui per hunc hominem. Ita dico ego, visa propositione humana Ecclesiae, nos moveri terminis ipsis, ad credendum Deum loqui Isaia. Denique sistendum est semper comparationi: & quemadmodum existentia revelationis alienae est nobis ignota; ita est nobis ignotum, quod haec revelatio est Dei: cogendique sunt adversarij, ut admittant conditiones aliquas humanas applicantes; vel, ut fateantur aliquid humanum esse obiectum formale fidei. Quod quidem animo libenter credunt; verbis autem non audent fateri.

§. 121.

Quarto: quia impossibile est credere propter testimonium Parochi, ut propter testimonium Dei, si nobis persuadeamus, illud non esse testimonium Dei; sed nullus Catholicus sibi persuadet, propositionem Parochi esse testimonium Dei: ergo non possumus fide catholica credere propter illud testimonium. Maior constat ex disput. 4. quia credere propter alicuius auctoritatem, est credere testimonium esse verum: quia est testimonium loquentis. Item disput. 3. sect. 2. monstravi, ad assentiendum per fidem alicui, necessarium esse cognoscere existentiam eius testimonij. Nisi enim ego mihi persuadeam, has litteras esse Petri, non mihi persuadebo, vera esse quae ibi scribuntur, propter auctoritatem Petri: esto veritatem mihi ego persuadeam alio ex capite. Minor autem patet: quia omnes Catholici ingenuè fassentur, testimonium Parochi non esse loquutionem Dei; neque Deum Parochum

revelare mysterium quod proponit. Pone Parochum loquentem cum homine prudente de mysterijs fidei, & iste asserat: ego non credo, hanc propositionem Parochi esse ullo modo revelationem Dei; neque Deum mihi loqui per hunc Parochum; credo tamen hunc Parochum vera loqui, & mihi persuadeo existentiam revelationis Isaia de Incarnatione Christi. Hic catholicè crederet: sic enim omnes credimus. At non credimus propter testimonium Parochi, ut propter testimonium Dei; sed expresse negamus, illud esse testimonium Dei: ergo non possumus fide divina in Deum credere, propter illud testimonium acceptatum pro testimonio Dei. Quae est evidens argumentatio.

Quinto probatur à priori: quia illa propositio Parochi non oritur à Deo, ut infallibiliter assistenti aut loquenti: ergo non est loquutio Dei. Consequentia patet: tum ex sectione prima; tum ex disput. 18. à §. 14. ubi ostendamus omnem loquutionem Dei, sive mediatam; sive immediatam, oriri à principijs, cum quibus repugnet loquutionem esse falsam. Antecedens probò primò: quia Parochus consideratus in actu primo loquendi, fuit indifferens ad loquendum verum vel falsum: ergo illa loquutio non oritur à veritate infallibili: quia haec in actu primo est determinata ad veritatem, cum repugnantia ad falsitatem. Antecedens probò: primum, ex parte intellectus Parochi: qui potest animo esse haereticus, carens omnino divina fide, & omni habitu supernaturali: item & speciebus supernaturalibus, potuitque esse in sola natura, eaque lapsa per actualem haesim. In homine autem haeretico nullum est principium ex parte intellectus, quod non sit indifferens ad falsitatem. Item, ex parte voluntatis, potest esse actus vitiosus, quo imperatur externa loquutio: qui actus non est à Deo speciali authore; sed permissore. En Parochus verè proponit revelationem Isaia; quam audiens credit fide divina; ipse tamen Parochus illam non credit: neque arbitratur eam tunc à Deo dici, sed oppositam; voluntas autem est prava: qua ergo ratione Deus adstitit huic homini, assistentià supernaturali, quae physicè repugnat cum principijs, quibus tam depravatè loquutus est? Nonne potuit iste Parochus oppositum dicere, quemadmodum oppositum sensit?

Dices, Caipham loquutum pravo fine, 6.223. ut constat ex cap. 11. Ioannis 51. Cuius tam Obiectio. men loquutio fuit revelatio Dei. Respon- Ioann. 11. deo, 51.

Respond. deo, Caiphā habuisse duos actus: alterum intellectus, quo censuit necem Christi expedire ad gētis salutē. Hic actus fuit ex speciali Dei providentiā: quia verē fuit ex instinctu Spiritus, S. vt cōstat, tū ex Apostoli verbis; tū ex multis Patribus, quos refert & sequitur P. Maldonatus ibi, & apud Matth. 7. nonnulli Patres dicunt, Caiphā ignorasse se prophetasse, difficile est, si assensus ille productus fuit per loquutionem, quam constat cognosci ab audiente. Dicendum igitur alterum ē duobus: vel Caiphā cognovisse confusē revelationem illam Dei; ignorasse tamen eius sensum: sensus enim illius erat, necessariam esse mortem Christi, vt eius sanguine tingeremur; Caiphā autē arbitratus eam mortem expedijsse, vt sublato ē medio Christo, Romani nō sāvirent in urbem. Quo in sensu Patres dixerunt, ignorasse Caiphā se prophetasse mortem Christi, vt expedientem: quia ignoravit sēsū, in quo expediebat. Vel dicendum est, Caiphā non habuisse iudiciū illud, per loquutionem propriam; sed per revelationem latius acceptā, & per specierum immisionem, non repræsentantium loquutionem instrumentalem Dei; sed præcise obiectum ipsum. Secundus actus Caiphæ fuit voluntas loquendi, quæ fuit prava. At verò, in casu quo disputamus, nihil fit Deo auctore; sed permissore.

§. 124.
Ad 1. arg. Ad argumentum primum ex §. 126. respondeo, omnes illos modos, quibus Deus loquitur, esse infallibiles ex speciali assistentiā Dei: quibus ipse Propheta cognoscit, Deum esse qui loquitur. Non tamen propterea quævis propositio vera de eisdem obiectis, à quocumque homine proferatur, est loquutio Dei. Idem dico ad secundum: David enim rectē cognovit, linguam suam speciali ratione à Deo moveri. Ea namque ratione dixit, illam esse calamum velociter scribentis: eaque propter eius verba non potuerunt esse falsa; quia dicebantur speciali assistentiā Dei. Ad tertiū ex 6. Ioannis 45. illa vox *audit* non significat auditionem propriam, factam revelatione instrumentaria: sed significat quamcumque doctrinam, qua quis imbuitur de rebus ad salutem. Propterea dixerat: *et erant omnes docibiles Dei*: id est, quotquot venient ad Christum, docebuntur præcepta Christi à Patre. Quapropter P. Maldonatus docet, nos multis modis audire Deum loquentem: primum, cum audimus quod ratio ipsa nos docet: secundò, cum per revelationem audimus. Ad quartum respondeo, contestationem illam per signa & portenta esse infallibilem ab auctore Deo: qualis non est

Parochi propositio. Ad quintum, opus est videre scripta, vt cognoscamus amicum agere nobiscum per illa; hic verò non cognoscimus loquutionem instrumentalem Dei: propterea nec nobis persuademus, Deum nobiscum agere. Hac de re vide disputationē sequentē à §. 3.

Ad 5. arg.

DISPUTAT. XIII.

De conditionibus ad credendum.

EREGIMVS totum obiectū formale fidei; percurrēda autē sunt rationes, quibus nobis persuademus existentiam revelationis divinæ, quæ est obiectum formale fidei. Conditiones voco obiectivas: quia nisi cognoscantur, non potest exerceri fides: ac propterea sunt cōsiderandæ ex parte obiecti, vt priores & antecedentes in ratione obiecti. Huiusmodi sunt autoritas humana Ecclesiæ, miracula, prophetiæ, & alia id genus: quæ non sunt obiectum formale fidei; vt late probavi disp. 7. quia, quamvis necessariò cognoscantur; antequam cognoscatur revelatio; non sunt tamen principium necessariò ducens in revelationem, vt sunt necessariò applicanda: quia non est opus applicatione infallibili physicè; esto aliqua sint in se infallibilia physicè. Principium quidem sunt, ac propterea sunt necessaria; non tamen ducūt necessariò in revelationem: eaque propter deficiunt ab obiecto formali. Sunt quidem necessaria ad existentiam revelationis persuadendam; non tamen ad veritatem. Ethnici non irrident Christianos, quòd credamus loquenti Deo: quis enim adeò erit insanus, vt non credat testimonio Dei, si sibi persuadeat illud esse Dei? Irrident autem nostram stultitiam, quòd credamus Deum dixisse tam celebra deliria, quales ipsi censent articulos fidei. Hac disputatione (numine favente) ostendam, quam prudenter Christiani moveamur, ad credendam existentiam revelationis divinæ: adeò, vt si per possibile, vel impossibile, non existeret revelatio, quam credimus existere; adhuc tam prudenter nobis eam persuademus, vt, absque iniuria in Deum, non possimus de illius existentia vel dubitare. Etenim hac disputatione recensabo breviter argumenta nostræ fidei, quæ non permittunt hominem prudentem dubitare: quia tantam vim inferunt intellectui &

§. 1.

S. Tho. q. voluntati, ut reddant revelationem evidentem credibilem. Hic iacienda sunt fundamenta huius evidenter credibilitatis; hæc autem evidentia disquiretur disputatione 2.1. satis effusè.

SECTIO. I.

Utrum, ad credendam revelationem, ea sit facienda ipsi credenti?

§. 2.
I. Conclus.

DICO, posse nos credere existere revelationem Dei factam alijs; quin fiat nobis. Itaque ego possum exercere fidem, credens Deum Isaia revelasse Incarnationem; quin mihi fiat revelatio illa, neque de Incarnatione, neque de revelatione Isaia. Hæc est propositio catholica, impugnata ab antiquis & novis hæreticis, somniantibus nullum debere credere, nisi revelationem sibi privatim factam. Itaque hi iudicium fidei deferunt ipsis etiam lippis atque tonforibus, ut ipsi, per revelationem divinam sibi singillatim factam, sint arbitri articulorum fidei. Quos referunt P. Valentia disp. 1. quæst. 1. puncto 6: quæst. 1. §. *ceterum tamen*. Bellarminus tom. 1. lib. 3. de Verbo Dei, cap. 3. à §. *Lutherus*. P. Græterus tom. 1. pro Bellarmino, cap. 1. lib. 3. §. *Deus non semper*: & in defensione tertij capitis eiusdem libri tertij, à §. *Quæritur*, *quis sit*: & Beccanustom. 1. opusculo de circulo Calviniano. P. Bellarminus, cap. 4. & 5. tam clara testimonia proferit pro sententia catholica, ex veteri & novo testamento, ut supervacaneum sit in re tam aperta tempus terere; illis autem nova addere, esset ferrum in Cantabriam ferre. A capite autem sexto id confirmat, autoritate & exemplo totius antiquitatis, ab Apostolis ad Concilium Tridentinum. Tandem P. Suar. disp. 4. de fide, sect. 1.

P. Suarez.

§. 3.

Disputatione superiori sect. 9. §. 126. retuli sententiam constituentem propositionem humanam Ecclesiæ esse revelationem Dei: idemque iudicium erit de quocumque alio motivo per se noto, manuducente nos ad credendum: quod communiter vocamus conditionem sine qua non. In ea autem sententia, omnia ista motiva humana & conditiones sunt revelatio Dei, & obiectum formale fidei. Quam sententiam impugnandam huc reieci, non quod sit imbuta Calviniano cerebro; sed quod illud redolet.

§. 4.

Sic argumentor: nullus potest credere fide divina sine propositione vera Ecclesiæ,

aut alio motivo applicante revelationem; sed omne eiusmodi motivum (ex illa sententia) est revelatio Dei privatim facta credenti: ergo nullus potest credere sine revelatione sibi privatim facta: quod contra Calvinum damnat Ecclesia.

Dices, revelationem Calvinianam esse immediate à solo Deo; hanc autem esse per creaturam. Contrà: Calvinus ea de re nihil egit, de qua dissident Ecclesiæ Patres. Augustinus enim omnem revelationem per loquutionem externam, vult factam Angelorum ministerio: satis ergo erit Calvino revelatio privata, singillatim facta singulis credentibus, ministerio Angeli, aut hominis, qui dirigatur infallibili adfistentia Dei: ut nos movemur testimonio Ecclesiæ, directæ autoritate infallibili Spiritus sancti. Itaque ea de re non dissident Catholici à Calvinianis & Lutheranis: Catholici enim negant singulis credentibus necessitatem revelationis illis factæ per Deum, aut creaturam gerentem vices Dei; Calviniani autem postulât eam revelationem, sive à Deo solo; sive per Angelum, vel hominē. Si enim demus Calvinianis revelationem singulorum, sicut Augustinus dat Moyse revelationem Dei per Angelum; nulla superest controversia.

Dices, hæreticam revelationem esse, ut singuli credentium sint iudices articulorum fidei. Contrà: nam & ego per revelationem possum esse Iudex fidei. Rectè enim possum ego iudicare de ijs, quæ mihi Deus loquitur, & ab ipso audio: nam iudicium illud nihil est, præter assensum de articulo revelato: quia revelatus est. Est autem discrimen, quod hæc revelatio solis sit Prophetis, qui propterea possunt esse iudices rerum sibi revelatarum; at non sit tutoribus & sartoribus: hæc verò sententia revelationem constituit factam singulis credentibus. Differt tamen à Calviniana, quod hæc constituitur ab hæreticis aut evidens, aut ferè evidens; secus illa, quam impugno. Hæc autem sufficiunt ad ostendendum, illam sapere picem Calvini.

Impugnatur sententia Calvini, & probatur nostra conclusio: primò, quia ex Calviniana sequeretur, nullum posse esse hæreticum; hoc tam apertè est falsum, quàm est verum, cum esse hæreticum. Immo ipsi damnant hæresis Anabaptistas, & alios multos; quin & Pontificios arbitrantur hæreticos, contra quos magno stomacho scribunt. Probo maiorem: aut habet unusquisque revelationem de mysterio; aut non habet? Si habet, necessariò assentitur: quia revelatio illi est evidens, ex hoc errore. Sic autem assentiens non potest esse hæreticus: quia

tunc

§. 5.
Obiectio.
Refellit.
August.

§. 6.
2. Obiectio.
Refellit.

§. 7.

tunc prudenter assentitur revelationi, & toti obiecto formali fidei. Si non habet revelationem, non est in eius potestate credere: quia sine obiecto formali non potest exerceri fides. Qui verò non potest credere, non est hæreticus: hic enim ideò est hæreticus, quia non credit quod potest & tenetur credere.

§. 8. Dices primò, eum, qui habet revelationem, eam posse negare. Contrà: revelatio exigitur ab his hæreticis, qualis negari non possit: nam eo rejiciunt revelationes aliorum, quia propter obscuritatem nō possunt terminare fidem alienam: ergo non potest negari revelatio, magis quàm vox externa, quando auditur. Cum ergò sit evidens, omnia, quæ Deus dicit, esse vera: item sit evidens, Deum hoc dicere; evidens est, hoc ita esse: quòd si evidens est, negari non potest. Si autem, cognita evidenter revelatione, aliquis dissentiat obiecto; ideò erit, quia sibi persuadet, Deum posse mentiri: quo genere erroris vix pauci desipiunt; nec ipsi possent esse iudices fidei.

§. 9. Dices secundò, posse negari culpam existentiam revelationis Dei: quia, vel nō percipimus aliquem nobis loqui, vel non dijudicamus, an sit Deus? eo quòd non moveamur revelatione ipsa in se; sed sola evidentiâ credibilitatis de illa: quæ evidentiâ non tollit potentiam, ut negetur revelatio; est tamen in causa, ut negetur culpam per hæresim. Si hoc respondeant hæretici, pedem referunt à parte sui erroris: quem iuvexere, ut singuli essent certi, per evidentiâ in attestante, de sua fide. Contra quos adhuc argumentor: ergo potest culpam, & per hæresim, negari revelatio aliena. Patet consequentia: quia tanta potest esse evidentiâ credibilitatis de aliena, quanta de propria: ergo, ut hæc negatur per hæresim, ita & illa. Probo antecedens: quia tam obscure cognosceret hereticus, cum quo disputo, Deum esse, qui cum ipso loquitur; quam ego cognosco, Deum loquutum cum Isaia: ergo, ut Deus potuit facere hæretico evidenter credibile, revelationem esse ab ipso Deo; ita & mihi facere evidenter credibile, eam factam Isaia: nam miraculis, prophetiis, revelatione secretorum, & alijs sexcentis modis, potest mihi Deus persuadere, se loquutum Isaia, ut persuadet Prophetæ, se cum illo loqui.

§. 10. Secundò probatur conclusio: quia Christus revelationes suas ita fecit credibiles, ut peccaverint Iudæi, in illarum dissensu: similiter Paullus & Barnabas Alexandriæ Pisdia, ita convicerunt Iudæos, ut non potuerint excusari: ergo revelatio facta alijs est credibilis fide divina. Consequentia patet:

quia, si peccaverunt Iudæi non assentiendo, potuerunt assentiri: nullus enim peccat omissione rei, quam non potest. Antecedens probo ex Ioann. 15. 24. *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit; peccatum non haberent, & paulo superius, num. 22. nunc autem excusationem nō habent de peccato suo;* agebat verò de infidelitate. Secundo probatur: quia suscitatio Lazari quatrduani, quæ postea diu inter ipsos degere viderunt: filij viduæ tam clara revocatio ab inferis: visus collatus cæco ab ortu: prædictio & revelatio secretorum, ac vitæ integritas saxeæ corda moverent. Credentes item, quin viderent, beatos commendavit Christus: & Apostolus 1. ad Corint. 14. ex sola revelatione secretorum, ostendit, posse infidelem credere, Deum esse in Propheta.

Dices, posse miracula fieri à Dæmone, ut Antichristus multa operabitur admiranda. Contrà: hæc obiectio videtur exigere evidentiâ de revelatione, & relabi in angustias argumenti, è §. 7. nam, si propterea non possumus credere revelationem alienam, quia possumus decipi à Dæmone præstigiante: ergo ille, cui obscure loquitur Deus, non poterit credere Deum loqui, propter easdem Dæmonis præstigias; qua autem ratione sit miraculis habenda fides? ostendam disp. 18.

Tertiò probatur conclusio, tum ad hominem: Lutherus enim, Calvinus, & eorum discipuli multis argumentis sudant, sua semina auditoribus suadere. Sic argumentor: aut vestri discipuli habent revelationem privatam, aut eam carent? Si habent, non egent vestra doctrinâ: sicut Isaia non indiget præceptis vestris; immò ipse, doctrinâ Dei & revelatione, est iudex mysterij revelati: eademq; ratione vestri discipuli erunt discipuli Dei, & magistri fidei; quin à vobis discant: quia Deus illis ostendit evidenter revelationem; vel eam reddet illis evidenter credibilem: ut fecit cum Isaia. Quorsum tantis lacertis & lateribus mundum obtunditis? Si carent revelatione vestri auditores, quid frustra labore consumimini? Nisi enim Deus vestram doctrinam singulis auditoribus revelet, non poterunt eam credere; at ea revelatio non pendet à doctrina vestra. Certè, si quis ex vobis Isaia, aut Petrum doceret doctrinam vestram, ut per illius assensum à Deo illis revelaretur; non dubium, quin sues Minervam docerent; at omnes vestri auditores accipiunt à Deo, per revelationem, doctrinam fide divina credendam: quemadmodum eam acceperunt Petrus & Isaia. Quid ergò docetis Minervam, o sues?

Tum probatur absolutè, ex èplo Christi

Ioann. 15.
24. 22.

Ioann. 20.
29.
1. Cor. 14.
21.

§. 11.
Obiectio.
Refell.

§. 12.
3. Probatur

§. 13.

per

S. Tho. q. per se turbas docentis, & mundum per discipulos. Tum tertio, exemplo Apostolorum; qui numquam prædicaverunt, ut singuli crederent revelationes sibi singulis factas; sed factas ipsis Apostolis, atque Prophetis. Quamobrem Paullus dixit, se non prædicare quod acceperat ab hominibus; sed Evangelium sibi revelatum ab ipso Deo: non Evangelium revelatum tunc sibi, atque tunc sibi, babilis & lanis; sed Evangelium revelatum Apostolis. Petrus autem: *habemus firmiorem prophetitum sermonem, cui bene facitis attendentes*: non quod ipse non esset certus de revelatione sua; sed quia revelatio prophetica erat liberior à suspitione: eo quod facta fuerit multo antè, quam Incarnatio, ut ex B. Augustino ostendi, disp. 7. à §. 26. Christus vero: *O stulti & tardi corde, ad credendum quæ scripta sunt*! In Concilio item Hierosolymitano statuta sunt, quæ deberent in Ecclesia credi: non quod illa singulis revelentur; sed quia revelata Apostolis ipsis: *Visum est Spiritui sancto, & nobis*. Non dixerunt: *visum est vobis*; sed *nobis visum est*.

Dices, id ita factum, ut auditores disponantur ad percipiendam revelationem Dei ipsis factam; vel ut illis fiat. Contra: ergo possumus aliorum persuasionem credere, revelationem nostram esse à Deo: ergo unusquisque non est iudex articulorum fidei. Quia revelationem suam esse Dei, non iudicat de suo; sed aliorum doctrinam: ergo etiã potest per alios disponi, ut credat revelationem Dei factam alijs. Patet hæc consequentia ex §. 9. quia tam difficile est persuaderi mihi, revelationem obscuram esse mihi factam à Deo, quam factam esse Isaia.

Deinde rogo, qua ratione disponamur, ut Deus nobis aliquid revelet? Respondēbis, credendo actu vero fidei humanæ, Deū aliquid revelasse: quo assensu præstito, Deus revelat singulis credenda fide divina, ea quæ prius credita sunt humana fide; ut contingit in Concilijs, & definitionibus Pontificijs: requiritur enim prudens diligentia, ut Papa aliquid definiat. Sæpe dixi, duo requiri ad assensum fidei infusæ: alterum, ut res sit verè revelata; alterum, ut revelatio sufficienter proponatur. Cum autem sunt hæc duo, credimus actu vero fidei humanæ, existere revelationem; tunc verò Deus donat supernaturales vires, ad credendum, ut oportet, fide divina, existere eandem revelationem. Quæ nos dicimus de fide, dicere poterunt hi hæretici, de sua revelatione facta à Deo privatim: quando ergo nos, in nostra sententia, prudenter credimus, Deus nobis donat vires super-

naturales fidei; ita, quando ipsi prudenter moventur, illos donabit Deus revelatione privata.

Arbitror tamen impudentes & inruditos hæreticos, & à scholasticis argutis tam aversos, quam vini amicos, neque per somnium cogitare de aliqua prudenti applicatione. Quos nihilominus impugno: nam, ut hæc fides humana prudens potuit exerceri ab auditore, circa mysteria fidei, & revelationem alienam; & potuit esse dispositio ad revelationem propriam: quidni potuit esse dispositio ad fidem divinam de revelatione aliena? Quam enim maiorem dispositionem exigit fides divina, nisi prudentissimam fidem humanam? quæ, ut sufficiens fuit privatae revelationi faciundæ, quidni & fidei de aliena? Itē, sicut tu dicis, auditorem esse sufficienter dispositum, ut illi Deus revelet ea, quæ crediderat fide humana; ita dicimus Catholici, auditorem illa fide humana prudenti, esse sufficienter dispositum, ut à Deo pulsetur vocatione congrua, ad credendum fide divina eadem obiecta, quæ crediderat fide humana prudenti. E quibus concludo, supervacaneam esse hanc revelationem privatam singulis factam: quia tot rationibus Deus me potest movere, ad cognoscendum evidenter aut obscure, certò aut probabiliter, revelationem factam Isaia; quot me movere potest, ad assentiendum, Deum mecum loqui. Argumenta hæreticorum mitto: quia nulla sunt, præter Scripturæ testimonia stolidè & malitiosè depravata, irritanda vel ab ipsis pueris. Quæ recognosci possunt apud authores adductos §. 2.

SECTIO II.

Utrum, ad credendum fide divina, necesse sit, revelationem proponi evidenter simpliciter?

EVIDENTIA est obiecti tam perfecta representatio, ut intellectus non possit illi dissentiri; neque voluntas possit actum oppositum imperare. Quando obiectum formale, five præmissa habent necessariam connexionem cum effectu, idque perfectè representatur; non possumus dissentiri obiecto conclusionis. Nam & præmissis necessario assentimur, & conclusioni propter illas. Ostendit non esse necessarium ad credendum, ut revelatio fiat ipsi credenti: nunc disquirō, utrum ea propositio

poſitio revelationis tam perfecta ſit, vt neceſſariam habeat connexionem cum revelatione, idque clarè repræſentetur?

Partem affirmantem non dico doceri à P. Suarez, ſed valdè probari in manuſcriptis diſp. 4. ſect. 2. conclud. 2. minus autè efficaciter id præſtat in libro evulgato. Exigit enim evidentiam credibilitatis: quâ ita explicat atque confirmat, vt videatur aſſerere, eam non ſolum eſſe evidentiam moralem de exiſtètia revelationis; ſed etiâ phyſicam, quamvis extrinſecam. Adſonat S. Thomas ſecunda ſecundæ quaſt. 1. art. 4. *Ad ſecundum dicendum: ea, quæ ſunt fidei, dupliciter conſiderari poſſunt: vno modo in ſpeciali, & ſic non poſſunt eſſe ſimul viſa & credita; alio modo in generali, ſcilicet, ſub ratione communi credibilis: & ſic ſunt viſa ab eo qui credit. Non enim crederet, niſi videret, ea eſſe credenda.* Quæ verba explicat Caietanus de clara & propria viſione. Holchoſus in primâ, quaſtione 1. refertur pro ea ſententiâ, cènſens, nō eſſe in poteſtate hominis credere, viſis miraculis; fuſcè tamen atque confuſè rem agit Holchoſus. Ex quo videtur colligi, credere ſtriçtè & propriè eſſe, aſſentiri revelatis, cū voluntate faciendi quæ fides præcipit: & hoc dicit eſſe liberū, propter volūtate obſervandi legē. Solū autè aſſenſū articulorum nō vult eſſe liberū: quia ante cognitionem miraculorū, nō poſſumus aſſenſiri fide divina; poſt cognita verò miracula, non poſſumus diſſenſiri.

Dico primò: ad aſſentiendum fide divina, non eſt neceſſaria evidens cognitio revelationis, neque in ſe, neque in alio; ſed illi poſſumus aſſenſiri, abſque vllō actu ſimpliciter evidenti de eius exiſtètia. Hæc ſententiâ expreſſè traditur à S. Thoma art. 4. vbi conſtituēs evidentiam credibilitatis, relinquit obſcuritatem in obiecto. Oſtendam autem diſp. 22. evidentiam phyſicam de credibilitate revelationis, ſolum eſſe evidentiam moralem de eiufdē revelationis exiſtètia: quæ moralis evidentia eſt ſimpliciter obſcuritas. Neque arbitror, Patrem Suarez aliud voluiſſe; quamvis argumenta validè torſit, ad probandam evidentiam phyſicam. Ab hæ ſententiâ ſunt apertè interpretes S. Thomæ: Caietanus, Bañes Aragon, Capreolus & alij. P. Valentia atque Durandus: quos referunt & ſequuntur Lorca diſp. 16. num. 19. & P. Lufius diſputatione 7. dub. 6. §. *nihilominus*; qui eam adſcribit Patribus & Theologis. S. Auguſt. tom. 6. lib. de utilitate credendi, totus eſt ab hac ſententiâ, oſtendens fatuitatem Manichæorum poſcentium evidentem rationē & abigentium fidem: docetque Auguſt. nō eſſe neceſſariâ evidētē rationē ad credēdū.

Probatuſ primò: quia, ſi ad aſſenſum fidei eſſet neceſſaria evidentiâ phyſica revelationis, nullus poſſet eſſe hæreticus; ſunt autem plures, quàm vellemus: ergo. Probo maiorem: quia revelatio aut proponitur evidenter, aut obſcurè? Si evidenter, non poſſumus illi diſſentiri; neque eſſe hæretici: nam evidentia in atteſtante, ſive in quocumque alio, determinat intellectum ad aſſenſum revelationis, ita vt non poſſimus illi diſſentiri, & conſequenter neque eſſe hæretici. Hæreticus enim eſt, qui contra communem ſenſum Eccleſiæ cognitum expreſſè, diſſentitur revelationi Dei. Si autè revelatio proponitur obſcurè, nō poſſumus fide divina aſſentiri: quia, per te, eſt neceſſaria evidens propoſitio; neque tunc erit hæreticus, qui diſſentiat. Hæreticus eſt enim: quia diſſentitur potens aſſentiri.

Explico argumentum ex hypotheſi, quod revelatio non proponatur evidenter: tunc non ſunt omnes conditiones neceſſariæ ad aſſenſum fidei infuſæ: ergo hic non poteſt tunc exerceri: quia, deſiciente aliqua conditione neceſſaria, ceſſat actus neceſſarius: ergo non eſt in culpa audientis, non credere fide divina: quia, vbi eſt impotentia ad credendum, omittitur fides abſque crimine. Tunc autem poterit dicere: *nolo credere, hanc revelationem exiſtere.* Quia, quoties obiectum fidei divinæ non proponitur ſufficienter, vt per illam credatur; poſſumus abſque hæreſis crimine diſſentiri: nam hæreſis diſſenſus eſt contra legem fidei Catholice, quæ lex nūquàm obligat, niſi obiecto ſufficienter applicato: ergo ex ſuppoſitione applicationis obſcuræ, nō poſſumus per hæreſim aberrare ab obiecto fidei.

Idem probo ex hypotheſi revelationis evidenter propoſitæ: tunc illa revelatio determinat intellectum ad aſſenſum quoad ſpeciem: vt oſtendam diſp. 25. §. 4. ergo nullus poteſt eſſe hæreticus. Idem dixerim de authoritate Dei, quæ negari non poteſt, ſi proponatur evidenter; ſi autem in evidenter, non poteſt admitti fide divina, eadē ratione, quâ, per te, nec revelatio. Si verò revelatio proponatur probabiliter, non tenemur quærere propoſitionem evidentem: quia illā in vſu frequenti deſperamus. Fateor, me diſſidere, eam à me poſſe inveniri; ſpero autem de bonitate Dei, me eſſe Catholicum. Sententiam Holchoſi adductam §. 18. arbitror eſſe manifeſtè hæreticam, qua parte aſſerit, aſſenſum fidei non eſſe liberum, niſi qua ratione includit propoſitum obſervandæ legis. Moveor primò: quia quilibet peccator eſſet hæreticus, ſive infidelis; hoc autem apertè damnatur Tridenti, ſeſſione 6. cap. 15. & canone 28. ergo

§. 10.
1. Prob.

§. 21.
Explicat.

§. 22.

Sententiâ
Holchoſi
hæretica.

Trident.

§. 18.
P. Suarez.

S. Thomas.

Caietan.
Holchoſ.

§. 19.
r. Concluſ.

S. Thomas.

P. Suarez.
Caietanus.
Bañes.
Arag.
Capreol.
P. Valent.
Durand.
Lorca.
Lufius.
S. Aug.

S. Tho. q. 1. ergo. Probo maiorem : quia fides , ex ea
1. Art. 1. sententia , includit assensum mysteriorum ,
 & propositum servandæ legis : ergo quolibet peccato mortali amittitur fides. Probo consequentiam : quia , ablata vna parte , perit totum , vt nullus negat ; sed pars fidei , per te , est propositum illud : ergo , illo ablato , perit fides.

§. 23.
Confirmat.

Confirmatur : hæreticus est , qui liberè deponit fidem , quam habet liberè ; sed , ex ea sententia , fides neque habetur , neque omittitur liberè , nisi ratione propositi servandi legem : ergo fides præcisè amittitur liberè , amissione propositi : & ratione illius , è fidei efficitur infidelis. Deinde , Cõcilia non anathematizant hæreticos : quia sunt fornicarij , aut quia non frequentant Sacramenta ; sed quia iudicant fornicationem non esse peccatum , neque Sacramenta habere vim ad conferendam gratiam. **Arrius.** Arrius item præcisè damnatus fuit : quia dixit , Christum non esse æqualem Patri : quæ assertio est assensus intellectus , neque includit propositum aliud , præter liberam voluntatem affectionis prævæ , per quam imperatur assensus. Quod si omnes assensus sunt evidentes , vbi est illa captivitas intellectus , quam effert Apostolus , in obsequium fidei ?

§. 24.
2. Probat.

Hinc arguo secundo : multi Catholici credunt , revelationem existere , quin proponatur evidenter : ergo non est necessaria evidens propositio. Antecedens apud se quisque experitur. An inculta plebs Catholicorum , aut non credit catholicè , aut evidentiam habet revelationis ? Ego experior , à me posse negari omnes revelationes ; quas tamen , gratiâ Dei , credo fixis pedibus : at non possum negare , nunc esse diem , neque alia obiecta evidenter proposita. Ratio à priori : quia revelatio neque in se videtur ; neque in aliquo divino , cui falsum subesse non possit. Etenim , quamvis viderentur miracula ; nō tamē cernitur , quo animo à Deo fiant. Humana autē Ecclesiæ propositio , de se potest physicè falli ; divina verò eiusdem Ecclesiæ autoritas creditur obscurè , non cernitur.

cam ; sed talem , quæ necessariam & infallibilem connexionem habeat cum revelatione ; sed hæc est evidentia simpliciter : ergo necessaria est evidentia simpliciter. Minor est certa : quia omnis alia evidentia minor quàm physica , non habet absolutè necessariam connexionem cum revelatione ; certitudo autem & infallibilis connexio vnus rei cum alia , non est in naturalibus absque evidentia. Major probatur : quia debemus esse omnino certi de nostra fide ; ita vt intelligamus nos nequaquam decipi : alioqui non possumus carere formidine.

Antequàm respondeam huic argumentato , placet ostendere quàm sit falsum. Quia inde apertè concluderetur , nos omnes habere evidentem cognitionem de Trinitate , Incarnatione , & alijs. Nam , si habemus evidentiam , nos non decipi : ergo habemus evidentiam , nostram fidem esse veram ; sed cognita evidenter veritate alicuius propositionis , cognoscitur evidenter eius obiectum : ergo haberemus evidentiam de Trinitate. Minor probabitur disp. 25. Quavis autem à nonnullis negetur , hanc esse evidentiam simpliciter ; tamen nullus negat , eam esse evidentiam in attestante , & talem , vt non patiat dissensum de obiecto eius actus , cuius veritatem evidenter cognoscimus. Comperimus autem experimento quotidiano , nos credere absque evidentia tali.

Secundo argumentatur ex cap. 1. ad Galat. 8. *sed licet nos , aut Angelus de cælo evangelizet vobis , præterquàm quod evangelizavimus vobis , anathema sit :* ergo talis debet esse connexio motivorum cum revelatione , vt nequaquam credendum sit Angelo oppositum docenti. Hoc autem qua ratione fieri potest , nisi per evidentiam physicam de revelatione Dei ? Etenim , si absque ea evidentia crederemus , & Angelus de cælo oppositum nos doceret , deberemus illi credere.

Tertiò : quia quod semel creditur fide Christiana , non potest vnquàm in dubium revocari ; posset autem , nisi per evidentiam crederemus : ergo. Probo minorem : quia possent esse in partem contrariam plures rationes , quæ illam facerent verisimiliorem : verbi gratiâ , si plures Doctores aut Angeli eam confirmarent autoritate & prodigijs. Nervosum quidem argumentum , à quo pendet vniversa ratio credendi : & nos cogit ad explicanda motiva , quæ nos ad credendum impellunt : quibus respondebitur

§. 33. 38. & 55.
 (2.)

SECTIO III.

Argumenta Patris Suarez.

§. 25.
1. Argum.
P. Suarez.

P RIMO argumentatur P. Suarez , non sufficere ad fidem Christianam quamcumque evidentiam practi-

§. 26.

§. 27.
2. Argum.
1. ad Galat. 8.

§. 28.
3. Argum.

S E C T I O IIII.

Quæ evidentiâ requiratur in tota Ecclesia?

§. 29.

E S S E latum discrimen inter Ecclesiæ Principes, & inferiorem Catholicorum plebem, liquidò constat. Primum exemplo: quia inter ipsos fideles sunt arguti nonnulli, ut Augustinus, cuius argutis opus erat satisfieri. Quod præstitit Ambrosius: ex quo cœpit cognoscere Augustinus, à Catholicis posse responderi, quos, Manichæorum falsa persuasione, arbitrabatur adeò esse stolidos, ut nō possent rationem reddere suæ doctrinæ, neque satisfacere argumentis: ut ipse testatur tomo 1. lib. 5. confess. cap. 11. & 14. & alibi. Ceteri autem Catholici nō ita arguantur: quod quotidie cernimus in plebe, credente facilius, quàm docti. Apud Iaponos & Sinas, vix ullus convertitur ad fidem, nisi post disceptationem longam; apud Æthiopes autem res peragitur facilius: multo ergo melius discriminē erit inter universam Ecclesiam, in qua sunt Principes atque Doctores; & inter singulos fideles.

§. 30.

1. Conclus.

Joan. 3. 11

1. 18.

Ecclesiā usurpo pro Christo & eius discipulis. Dico ergo, in tota Ecclesia esse cognitionē evidentē de mysterijs fidei in se ipsis. Quod in Christo negari non potest. Ioannis 3. 11. quod scimus, loquimur: & quod vidimus, testamur. Idē Ioan. 1. 18. Deum nemo vidit unquam; unigenitus filius, qui est in sinu Patris, &c. Iam ostendi, disputationibus de Incarnatione, animam Christi, in ipsa generatione Christi, scientiā creatā vidisse Deum; ea autem quæ vidit, nos docuit. Vide volum. 3. disp. 54.

§. 31.

2. Conclus.

Joan. 1. 33

34. 35.

2. ad Cor.

12. 4.

P. Cornel.

P. Justin.

Ad Galat.

1. 12.

Dico præterea, in Ecclesia esse evidentiā physicā de existentia revelationis Dei, cognitæ clarē atque distinctē. Etenim Ioannes, Baptista, ut omnibus persuaderet, se non moveri humano sensu; sed divino, ad prædicandam divinitatem Christi affirmavit Ioannis 1. 33. ego nesciebam eam; sed qui misit me baptizare in aqua, illi mihi dixit: super quem videris spiritum descendentem: Ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei. Itaque Ioannes videns testimonium Dei, eo fuit motus, ad prædicandum Christum. Idem de se dixit Ioannes alter 19. 35. & qui vidit, testimonium perhibuit: & ille scit, quia vera dicit, ut & vos credatis. Paullus 2. ad Corinth. 12. 4. testatur, se vidisse & audisse arcana verba. Quem vide apud Patres Cornelium & Iustinianum, illustrantes rem hanc. Ad Galat. 1. 12. neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici;

sed per revelationem Iesu Christi.

Hæc, ex lege & providentia communi Dei, fuerē valde consentanea; ne tam supernaturalia mysteria, pro quorum fide esset sanguis effundendus, committerentur his, qui non essent certi & clari eorum speculatores, saltem evidentiā in attestante, quæ continuò in Ecclesia perseverat, in Prophetis & operatoribus miraculorum: qui evidenter cognoscunt suas prophetias, & virtute Dei fieri miracula, in confirmationem fidei, quam ipsi prædicant. Quales, inter multos, habuit hac ætate nostra Societas tres: S. Xavierum, verē Apostolū apud Indos, Iaponos & Sinas; suscitatore vigin-ti quinque defunctorum, & Prophetam insignem: Patrem Andreā Oviedum Patriarcham Abissinorum, inter cœlites Patriarchas referendum, qui Catholicorum plebem, propter Schismaticorum rabiem, exultantem, inediā penē confectam, abundē piscibus pavit, flumine siccato divinitus: Patrem Iosephum Anchietam, apud Brasilienses secundum Thaumaturgum.

§. 32.

S. Xavier.

P. Andr.

Oviedo.

P. Ioseph.

Anchietam.

§. 33.

Ad 1. arg.

E quibus facile respondetur argumentis propositis sect. 3. Ad primum ex §. 25. admittitur totus syllogismus, comparatione totius Ecclesiæ. Nam, lege communi Dei, hominum ingenio maximē accommodata, non sufficit toti Ecclesiæ evidentiā minor quàm physica. Unde tota Ecclesia debuit esse, in suis Principibus, clara contemplatrix mysteriorum, quæ proficitur. Quid autem sentiendum sit de Ecclesia, ratione reliquorum fidelium? dicam sectione sequenti.

§. 34.

Ad 2. arg.

Ad secundum ex §. 27. respondeo, Paulum prudentissimē hortatum Galatas, ne fidem haberent Angelo oppositum prædicanti: quia, cum ipse habuerit evidentiā physicā in attestante, de mysterijs ab ipso prædicatis; recte sciebat, nullum bonū Angelum posse oppositum prædicare. Quapropter, quicumque Pauli doctrinæ adversaretur, esset Pseudo Angelus. Doctrinam hanc, de evidentiā physica mysteriorum in tota Ecclesia, insinuat Caietanus 2. 2. quæst. 171. art. 3. versu ad obiecta autem.

Caietan.

§. 35.

Ad 3. arg.

Ad tertium ex §. 28. respondeo, quod semel creditur in tota Ecclesia, non posse divinitus aliter esse, ex suppositione quod creditur: quia tota Ecclesia habet physicā evidentiā in Christo, Apostolis, & Prophetis, de mysterijs creditis. Contra quam evidentiā, nullum potest esse efficax argumentum. Huic doctrinæ refragatur P. Suarez, disput. 3. de fide, sect.

P. Suarez.

8. num. 11. cuius argumenta non videntur.

SE-

S. Tho. q.
1. Art. 1.

SECTIO V.

Quæ evidentia requiratur in reliquo Ecclesiæ corpore?

§. 36.

PERENNAT item Ecclesiæ à Christo & Apostolis, in reliquo fidelium corpore, qui frequenter neque sunt Prophetæ, neque operatores miraculorum. In hoc corpore non requiritur evidentia in attestante; requiritur autem evidentia credibilitatis, quam nunc pono, probaturus disput. 21. Hæc evidentia credibilitatis est physica: toti enim Ecclesiæ luce clariùs, & ad sensum constat, esse credibilia mysteria fidei super omnia: ita ut, nisi vel per summam insaniam, vel improbitatem, non sit illis abroganda fides. Rectè Durandus observat in 3. dist. 24. quæst. 1. num. 9. hæreticum esse, qui ab Ecclesiâ desciscit: Ecclesiâ enim à Christo, Apostolis, & Prophetis, est divinis præceptis imbuta, quæ perpetuò conservat integrè. Nullus autem, nisi stultissimè, dubitare potest, illos semper loquutos ex animi sensu. Non enim cadit in hominem prudentem arbitrari, illos voluisse mentiri: nam integritas morum, quibus supra mortales collucebant, non capit infamie mentiendi vitium: idque confirmant ipsorum miracula, quibus, cum stupore videntium, doctrinam confirmabant. Eos autem non fuisse deceptos, confirmat celestis eorum doctrina, quâ Philosophorum errata emendârunt. Cum ergo Christus, Apostoli, & Prophetæ testarentur, se vidisse, quæ loquebantur, vel accepisse, revelatione Dei; nullus poterat dubitare, vera esse quæ dicebant. Ecclesiâ autem Catholica clarissimè videt, se perseverare in illorum doctrina: ut constabit disp. 21. sect. 9.

§. 37.

Hanc evidentiam credibilitatis sufficere ad credendum, & Doctores probant, & ratio: quia fides divina nihil aliud exigit, ut exerceatur, nisi ut eius obiectum ita proponatur, ut vel minima dubitatio sit maximè peccatum. Tunc enim teneor pellere dubitationem, formidinem, & titubationem; esseque certus, me tunc non decipi: debet item affectus pellere, quidquid potest dubitationem gignere. Tunc verò quid mihi deest, ut credam fide divina? quæ toties exerceri potest, quoties non potest negari assensus, nisi imprudenter, & cum peccato gravi.

§. 38.

Ad argumentum ex §. 25. distinguo maiorem: est necessaria connexio absoluta applicationis cum revelatione, in ratione credibilis, concedo maiorem: est enim tam evidens credibilitas revelationis, ut oculis cer-

natur. Vnde applicatio necessaria ad fidem cum evidenti credibilitate revelationis habet necessariam & absolutam connexionem. Debet esse connexio necessaria & absoluta applicationis cum revelatione in se, nego maiorem: iam enim ostendi, omne motivum & applicationem humanam esse de se physice fallibilem: & non esse in fide aliquid physice infallibile, respectu existentie revelationis & mysterij revelati; nisi quod divinum est. Divinum autem hoc ad rationem formalem fidei spectat; non verò ad applicationem. Ad probationem maioris dico, ipsos actus fidei in se esse certissimos; nosque per illos abigere ex intellectu omnem formidinem de parte opposita. Antecedenter autem ad illos, voluntas habet firmam adhesionem, per quam est certa mortem oppetere, prius quam negare fidem. Itaque tam ex parte intellectus, quam voluntatis, sumus omnino certi de obiecto fidei: quia videmus nos peccaturos, non solum per dissensum illius; sed etiam per dubitationem. At non videmus reflexè hanc certitudinem: quia nullus scit, utrum credat fide divina. Eam autem fidem esse in Ecclesiâ, tam certò cognoscimus, quam alia obiecta fidei per fidem ipsam.

Ad secundum ex §. 27. respondeo; Ecclesiâ debere abrogare fidem Angelo oppositum prædicanti: quia, consideratis argumentis suæ credibilitatis, cætera sunt incredibilia; & quivis alius prædicator debet esse suspectus, & existimari esse præstigator, potius quam Angelus. Etenim evidentia physica de carentia revelationis est impossibilis, ut fiat etiam ab Angelo. Cum autem sit obscuritas, tam circa existentiam revelationis, quam circa eius carentiam; & argumenta pro revelationis existentia, quæ tota Ecclesiâ videt, sint maioris ponderis, quam quæ nobis possunt apparere ex Angelico sermone; rectè monuit Apostolus, oppositum non esse credendum, nec ab ipsis Angelis: non quod Angeli oppositum sint prædicaturi; sed quia, qui id prædicaret, diabolus esset, quamvis videretur Angelus.

Ad tertium ex §. 28. respondeo, id quod semel creditur fide divina, ut receptum in Ecclesiâ tota, perpetuò esse retinendum; neque revocandum unquam: quia argumenta evidenter credibilitatis ita perseverant, ut mutari non possint. Perseverante autem evidenti credibilitate, pars opposita non potest apparere probabilis. Quibus satisfactum est tribus argumentis propositis à §. 25. & ostensum, non esse necessariam propositionem physice monstrantem revelationis existentiam; sed sufficere eviden-

§. 39.

§. 40.

evidentiam moralem de existentia revelationis, & physicam de credibilitate ipsius.

SECTIO. VI.

Obiecta nonnulla.

§. 41.
1. Obiectio.

OBIICIS primò, totam evidentiam moralem de existentia revelationis, esse expositam errori speculativo; quamvis non practico. Exempli gratia, non erramus in hoc practico dictamine: *nunc est credendum*; possumus autem errare in hoc speculativo: *Deus revelat Trinitatem*. Probatur: quia possumus prudenter existimare, nos teneri ad credendum; quavis obiectum sit aliter ac proponitur: si enim mihi iurent decem testes ab omni suspitione alieni, se vidisse Petrum currentem: prudentia dictat assentiri illorum testimonio. Vnde in assentiendo non erramus practice; quia sequimur rectum dictamen rationis; possumus tamen speculative errare: quia illi testes potuerunt decipi, aut nos decipere.

§. 42.
Resp.

Primum, hæc obiectio non est contra totam Ecclesiam: quia in illa reperitur evidentia physica mysteriorum & revelationis: ut ostendi, eam esse in Christo, Apostolis, & Prophetis: cum qua evidentia physica non potest componi error speculativus. Deinde, quando credimus fide divina, sumus etiã errore immunes: quia omnis assensus eius fidei, est determinatus ad veritatem, cum repugnantia ad falsitatem. Itaque credens fide divina non potest decipi practice aut speculative. Est igitur sermo de reliquo Ecclesie corpore, carente evidentia physica revelationis, & directo sola evidentia credibilitatis: vtrum, si moveatur ea sola evidentia, possit, pro fide divina vera, exercere humanam falsam?

§. 43.
Ad argn.

Ad argumentum igitur ex §. 41. si practice consideretur evidentia credibilitatis, non repugnare physice oppositum eius quod creditur; repugnare autem moraliter. Quemadmodum non repugnat physice falsitas historiae Caesarum; repugnat tamen moraliter, propter authoritatem & consensum Historicorum: multo verò magis repugnat falsitas applicationi, quã movetur tota Ecclesia. Distinguo item consequens: ergo possumus censere, non repugnare nostram religionem esse falsam: possumus physice, concedo consequentiam; possumus moraliter & licite,

Puente Hurt. de Mendoza. vol. 2.

nego. Ratio à priori: quia evidentia credibilitatis tantum est evidentia de obligatione credendi, & abigendi omnem formidinem & titubationem; non tamen est evidentia de revelatione, aut de revelatis. Quis autem dubitet, nisi insanus, de veritate historiae Caesarum; quamvis videat oppositum non repugnare physice? Quod igitur possit oppositum esse, non tollit, quominus certo credamus, hanc partem determinatè esse, neque licere de ea dubitare. Pater Valentia quæst. 1. punct. 4. §. *sed neque erit*, rectè monet, sermonem esse de conditionibus requisitis ad revelationem, & creditis fide humana; quæritur autem, vtrum ex hac fide humana inferatur, revelationem debere credi absque formidine? dicimus verò debere. Recognosce disputationem sextam, vbi Theologi frequenter damnant erroris sententiam, constituentem pro obiecto formali fidei authoritatem humanam Ecclesie: quam authoritatem dicunt omnes, esse conditionem; non verò obiectum formale fidei: quia de se non est infallibilis physice.

P. Valent.

§. 44.
2. Obiectio.

Obijcis secundo: demus, Ecclesiam moveri sola evidentia credibilitatis, absque evidentia in attestante: demus item (quod physice potest esse) nos decipi: ergo non repugnat revelatione evidenter credibilem esse falsam. Certè, si cælum rueret, nos opprimeret. Tria supponit hæc obiectio, quibus destruitur hæc revelatio, & iam non agitur de illa, sed de alia. Primum: Christum, Prophetas, & Apostolos, neque habuisse, neque potuisse, evidentiam physicam de revelatione, nec de mysterijs: quia si hæc revelatio esset falsa, non potuisset esse evidentia physica de illa: ergo iam non agitur de his mysterijs; sed de alijs chymæricis. Secundum: nulla unquam fuisse vera miracula in Ecclesia, neque prophetias: quia mysteria falsa non possunt confirmari prophetia, atque miraculis. Tertium: nullam fuisse veram fidem supernaturalem de mysterijs. Nos autem hæc non possumus, nisi per insaniam, cogitare: quia sumus superædificati supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide, Christo Iesu. Ecclesia enim accepit immediate hæc mysteria à Christo & Apostolis, mota tot miraculis, prophetijs, sanctitate vitæ, & evidenti doctrinâ de rebus naturalibus; ut prudenter & evidenter censeat, fore maximum peccatum, dubitare de veritate tantorum virorum, asserentium se ea, vel illorum revelationem vidisse: vnde impossibile est, ut aliqua autoritas creata tanti

I

ponde-

S. Tho. q. 1. Art. 1. ponderis sit, quanti Christiana & Apostolica. Quare, rectè monuit Paullus, neque Angelo oppositum credendum: quia non possumus habere physicam evidentiam de falsitate revelationis; autoritas autè magis suspecta est in Angelo, quàm in tota Ecclesia: debemus enim arbitrari illū tūc esse malū Angelum.

§. 45.

Richardus
Victor.

Quod si miracula nulla unquam fuissent vera, neque prophetiæ, neque argumenta cætera; sed omnia essent apparètia: respōdeo, nos dicturos cū Richardo Victorino Deū nos decēpisse: nō quod Deus verè nos deciperet; sed quia tot portētis & argumētis movemur, ut credamus propter amorē Dei, ne illū vel dubitatione, aut hæsitacione, offendamus. Homines enim sumus, & nostri animi sensibus carcerati, nihil præsentit, nisi quæ ex sensibus percipiuntur, vel intuitu immediato, vel discursu. Dum autem tam prudenter discurremus, ut prudentissimè cernamus, nos graviter peccaturos, si dubitemus; non possumus licitè dubitare; immò tunc benè essemus meriti de Deo quia prudentia supernaturali moti, exerceamus affectus supernaturales piæ affectionis, imperantes actus, quos tunc arbitramur esse veros. Ab illo autem errore non possumus vindicari ex natura rei: ut nunc non possumus habere aliquod principium, quo licitè ab Ecclesia deficiamus.

§. 46.

Durat autè Ecclesia Christi ab Apostolis, continēti serie doctrinæ: quod Ecclesia nūc existēs cernit evidēter, ex libris, historiis, & alijs argumentis, quibus, nisi ab infano, nō potest abrogari fides. Videt itē evidenter, reliquas sectas esse incredibiles: quia videt evidenter, eas deficere à doctrina, quā, negari non potest, fuisse Apostolorum & Christi: videt, inquā, evidentiā longissimo intervallo maiore, quā videt historias Cæsarū; immò & cōmunes, & gērales, prophetasq; traditiones generis humani. Quod si hæc nō sufficiunt, è medio tollitur hominum fides, & ratio, qua superiora tempora posterioribus illucet. Nulla enim alia sūt argumenta tam efficacia, ad hominem movendum, quàm sunt in religione Christi. De quibus singillatim agend disp. 21.

S E C T I O VII.

Quæ evidentia requiratur in singulis fidelibus?

§. 47.
Conclus.

DICO, singulos fideles, ad exercendam fidem infusam, indigere tam prudenti propositione, ut vi-

deant clarè, sibi non licere dubitare. Dixi, *ut videant*: quia si id ignorent inculpate, non est in eorum potestate; neq; illorum vitio vertendum; agere autem tunc contra fidem, esset absque culpa: v. g. si quis mihi asserat, Deum revelasse, iustitiam esse inhaerentem, dum id non probat argumento, quantum satis est ad prudentissimam fidem, & ad me convincendum incredulitatis, non pecco contra fidem Catholicam. Si autem culpate id non videtur, adhuc committitur peccatum contra legem fidei, per dissensum ex ignorantia vincibili. Vtrum autem eo dissensu corrumpatur fides? agendum disp. 82. sect. 5.

Conclusionem hanc expressè docet P. Suarez adductus §. 18. & 25. Eandem docuit S. Thomas quæst. 1. art. 4. ad 2. his verbis: *alio modo in generali scilicet, sub ratione credibilis: & sic sunt visa ab eo, qui credit. Nō enim crederet, nisi videret, ea esse credenda, vel propter evidentiam signorum, vel propter aliquid huiusmodi.* Consentiant Caietan. Arag. Lorca. & alij.

§. 48.

P. Suarez;
S. Thomas.Caietan.
Arag.
Lorca.

§. 49.

Itaque non quævis prudens applicatio sufficit, ad extorquendum assensum fidei; sed illa, quæ reddit revelationem tam credibilem, ut peccemus contra fidem, nisi credamus. Probatur primò ex Concilio Tridentino sess. 6. c. 9. definiente, nullū, quantumvis iustum, posse scire fide, cui nō possit subesse falsum, se gratiam consequutum. Vnde argumentor: multi sanctissimi viri prudentissimè arbitrantur, se esse in gratia Dei; nec tamen id credūt fide divina: ergo nō sufficit quævis prudens applicatio. Maior graviter & eruditè probatur ab Andrea Vega lib. 9. de iustificatione, probante cum Soto & alijs, multos iustos habere fidem humanam, non leviter certam de sua iustificatione. Nam ex dilectione Dei, & observatione legis, prudentissimè coniectant, illos actus esse, quales exiguntur ad iustificationem. Cum igitur de omni diligente Deum, & observante legem per actus supernaturales, sit revelatum, eum esse in gratia, & hæc revelatio prudenter applicetur; tamen non creditur fide divina, ut definitur in Concilio, his verbis: *sic quilibet, dum se ipsum, suamque propriam infirmitatem & indispositionem respicit, de sua gratia formidare & timere potest: cum nullus scire valeat, certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consequutum.*

Tridem.

Vega.
Soto.

Secundò probatur ratione reddita ab ipso Concilio: quia, dum est locus formidini & timori de opposito, non possumus exercere fidem absolutè infallibilē; sed, dum

§. 50.

2. Probat.

non

non proponitur revelatio cum obligatione non dubitandi, est locus timori atque formidini: ergo. Minor patet: quia potentia dubitandi physice, reperitur in quovis credente absq; evidentia in attestante. Omnes enim eiusmodi Catholici, non solū physice possunt dubitare; sed etiā dissentiri. Potentia autem moralis est potentia dubitandi absque peccato, quae potentia non tollitur, nisi per obligationem credendi cognitam, vel ignoratam culpate (vtrumque in praesenti pro eodem vsurpo.) Maior autem probatur: tū, ex verbis Concilij, quod impotentiam credendi fide divina iustificationem propriam, deduxit ex formidine & timore, quo singuli possunt affici, respicientes propriam infirmitatem & indispositionem: tū etiā, quia omnis assensus certus oritur à principiis certis, & nullo modo nutantibus. Actus naturales certi oriuntur ab apprehensione evidenti, vel specie impressa: cum quibus non potest componi dubium aut formido. In supernaturalibus autem obscuris, non potest assensus fidei oriri à principio non titubante, nisi per evidentiam credibilitatis, ex qua generatur apprehensio certa & supernaturalis de revelatione, & voluntas affectionis praecaptivantis intellectum in obsequium fidei.

Tertiò probatur: quia fides divina constituit obiectum credibile super omnia: id est, prius debemus amittere omnia, quam nobis persuadere, non esse revelata quae creduntur, aut Deum esse mendacem; sed dum non obligamur ad credendum, non tenemur credere super omnia: quia dum ego non pecco in omittendo assensu, neque Deo placeo per consilium de remeliori, stultum erit vitam pro illo profundere: ergo non possumus credere fide divina, dum non apparet obligatio. Maior constat ex S. Thoma & communi consensione Theologorum: & quidem, cum haec fides sit de praestantissima auctoritate & testimonio, ita pendet, vt à conditione, à perfectissima applicatione.

Obijcis, posse simul esse de aliquo obiecto scientiam & opinionem, absque formidine actuali: vt constat ex disputatione 10. de Anima, §. 60. ergo etiā poterunt esse simul fides & applicatio prudens, cum qua possit esse formido, quamvis de facto non sit. Respondeo, in hoc pares esse fidem divinam & scientiam: nam, vt possunt componi scientia & opinio de eodem obiecto, per diversa media; sic possunt componi fides divina & opinio sine formidine actuali. Quia formido possibilis in opinione, non arguit contradi-

ctionem in obiecto: sicut eam argueret formido actualis: scientia enim cognoscit, rem non posse aliter se habere, cum quo non componitur dubitare, an se possit aliter habere? At verò non potest esse fides cum applicatione minus prudenti, quam quae obliget ad non dubitandum: quia talis debet esse fides, vt nullus possit licite formidare: vt dixi §. 50. ex Concilio. Quod autem tunc non dubitetur, est per accidens; potest tamen licite dubitari, nisi detur obligatio non dubitandi.

Hinc deduces primò, nullum, citra revelationem privatam, posse credere fide divina, se esse in gratia: quia, quamvis prudenter id arbitretur; potest tamen, quantumvis iustus, dubitare. Multae enim sunt causae incertitudinis: quia, dum quis considerat, quam sit obnoxius, tū falsitati, tū pravitati, non potest certò & infallibiliter cognoscere, se exercere actus vndique bonos: quia pendent à tam multis circumstantiis, vt non possint, nisi per coniecturam, cognosci. Vnde quantumvis quis sit certus, non violare iura, & à se Deum diligere; tamen non potest certò & evidenter cognoscere, amore illum esse vndique honestum: quia non scit certò & evidenter, adesse circumstantias omnes: ac propterea nequit certò cognoscere, à se exerceri supernaturales actus. Quapropter rectè dixit Apostolus, neminem scire, vtrum sit dignus odio, vel amore? De quo recognosce disp. 11. §. 37.

Secundò deduces, non esse de fide, Christum contineri sub his speciebus panis & vini: quia, quamvis certa fide credimus, Christi corpus realiter contineri quavis hostia ritè consecrata; tamen nulla certitudine persuademur, hanc hostiam ritè esse consecratam: sola ergò fide probabiliter humana. Obijcis, Christum adorari actu supernaturali, vt existentem in Sacramento: ergo oritur ille actus à fide supernaturali: quia actus voluntatis supernaturalis non potest oriri, nisi ab actu intellectus supernaturali & vero. Respondeo, cultum esse supernaturalem; non tamen ortum ab actu, quo credimus Christum adesse; sed ortum ab hoc syllogismo fidei, & prudentiae supernaturalis: *Christus est adorandus, quoties prudenter creditur adesse; sed hic & nunc Christus prudenter creditur adesse huic hostiae: ergo Christus adorandus est hic & nunc.* Hic syllogismus constat prima praemissa fidei; secunda verò prudentiae supernaturalis; vtrāque quidem vera: conclusio autem est supernaturalis prudentiae. De quo relege disputationem 11.

§. 53.

§. 54.

Obiecto.

Resp.

§. 51.
§. Probat.

§. 52.
Obiecto.

Respondet.

S. Tho. q.
1. Art. 1.

SECTIO. VIII.

Respondetur argumentis.

§. 55.

PROPOSUI à §. 25. tria argumenta, quibus respondi à §. 33. agens de evidentia Christi, & Apostolorum: item à §. 38. agens de evidentia reliqui corporis Ecclesiæ. Nunc superest respondere, etiã in hoc tertio casu de singulis fidelibus. Ad primum ex §. 25. respondeo, maiorem esse veram de infallibili connexionem propositionis Ecclesiæ cum revelatione: infallibili (inquam) moraliter, & infallibilitate evidenti de credibilitate illius. Maior autem est falsa, si intelligatur de physica infallibilitate. Iã enim sepius ostendi, nullã applicationem purẽ humanã habere physicẽ infallibilem connexionem cum revelatione. Quamobrem disputat. 7. à §. 25. ostendi, ex communi sententia Theologorum, nullam applicationem humanam esse obiectum formale fidei: quia sequeretur, fidem esse fallibilem ex obiecto: quapropter, oppositam sententiam erroris dampnari à plerisque Theologis ostendi, ea disputat. 7. §. 25. Ad probationem maioris respondeo, singulos fideles, per ipsos actus fidei, esse omnino certos de suo obiecto, vt dixi §. 38. sunt autem certi moraliter actus illi, quibus disponuntur ad credendum. Sumus etiã certi de nostra fide in communi: quia certi sumus, ex fide ipsa, in Ecclesiã esse fidem; & esse obiecta, de quibus non possumus licitẽ dubitare. Vnum autem ex his obiectis, credimus esse illud, quod tunc credimus: quia tunc, pro captu cuiusque fidelis, prudenter persuadetur obligatio non dubitandi.

§. 56.

Ad secundum ex §. 27. respondeo, singulos fideles teneri, ad credendum dogmata recepta in tota Ecclesiã, tam firmẽ, vt vel Angelo oppositum prædicanti dissentiendum sit, vt constat ex §. 39. si autem postea sit prudens dubium, quod illud dogma non est receptum in tota Ecclesiã, tunc poterimus credere Angelo prædicanti oppositum, vt constabit ex §. sequenti.

§. 57.

Ad tertium respondeo, duo esse genera credendi dogmata fidei. Primum, quando singuli fideles vident, in tota Ecclesiã esse receptum id, quod credunt: verbi gratia, Christum esse Deum: Christi corpus contineri in Sacramento Eucharistiæ, & alia id genus, quæ evidenter cernuntur, in tota Ecclesiã esse recepta: quia, & Conciliorum excusiones, & historiæ, & Patrum scripta, apertẽ testantur, eum esse

communem sensum Ecclesiæ. Ab hoc dogmate sic cognito, vt recepto in tota Ecclesiã, non possumus vnquã licitẽ discedere; neque oppositum Angelis credere. Secundum genus est, quando consensus Ecclesiæ tam prudenter creditur ab aliquo, vt non possit de illo licitẽ dubitare; postea verò rationes occurrunt, quibus iam dubitatur prudenter, vt rãm illud dogma sit toti Ecclesiæ commune? tunc iam possumus in dubium revocare, quod prius credebatur fide divina: quia licitẽ revocatur in dubium propositio Ecclesiæ, quæ antea non erat dubia. Exempli gratiã: aliquis non admodũ doctus erudiatur in Hispania à S. Augustino, & illi credat esse dogma totius Ecclesiæ, filios hæreticorum non esse rebaptizandos. Hic id credit fide divina: nam verẽ Deus id revelavit, quæ revelatio tam prudenter fuit applicata illi homini, per auctoritatem & prudentiam Sancti Augustini, vt ille non potuerit licitẽ dubitare. Deinde hic Africam petat, & videat, à Sancto Cypriano, & tota Africana Ecclesiã, filios hæreticorum rebaptizari: tunc inculpatẽ posset titubare, & revocate in dubium doctrinam acceptam ab Augustino.

Confirmatur: quia, quando ego video Petrum, credo fide divina, illum fuisse conceptum in peccato originali, vt constat ex disputatione 11. §. 23. quia nulla est ratio dubitandi, eum non esse hominem: est item revelatum à Deo, omnem hominem esse conceptum in peccato originali; & tamen contingere potest, vt ego licitẽ dubitẽ, vt rãm illud individuũ sit conceptum in peccato originali? quia potest esse dubium, vt rãm illud individuũ sit homo: ergo, quod semel creditur fide Catholica, potest licitẽ in dubium revocari: quia illa applicatio primã fuit per solam evidentiam physicam; & non per consensionem totius Ecclesiæ. De illa autem physica evidentia possum ego dubitare per aliam: vt si Dæmon præstigiator mihi persuadeat, illum, quem ego arbitratus sum Antonium, non esse hominem; sed Diabolum.

§. 58.

SECTIO. IX.

Animadversio.

ADVERTENDVM est animo, nõ esse omnibus eandem rationem, quã persuadeatur evidens credibilitas revelationis: quia homini docto & arguto non est sufficiens, quæ est rustico. Exempli gratiã: definitur Tridenti iustitia inhærens, eaq; proponitur rustico,

§. 59.

per

per Parochum, vel alium hominem doctum. Tunc rustico sufficit ea propositio Parochi, ut arbitretur, se teneri ad credendum: non quod sola vnius hominis propositio sufficiat, ad persuadendam obligationem credendæ, sed quod videat rusticus, Parochum degentem in Regno Catholico, non fore impunitum, si dogma aliquod proponeret aversum à fide. Quapropter, non tam movetur autoritate solius Parochi, quam totius Regni, in quo nullus hæreticus est impunis. Homo autem doctus diligentiores adhibet curam, ut videat, aut libros excusos, aut communem consensionem Regni: examinat verba, & alia præstat, quibus aperte convincitur, non posse hominem prudentem dubitare. Discrimen sumitur ex inæquali ingenio: rusticus enim vix quid potuit suo sensu iudicare, nisi de bobus, quibus arat, & à quibus est parum absimilis; qui autem ingenio pollent, sunt plurimum causarum iudices, quas possunt suo arbitrio dirimere.

Quapropter Sanctus Thomas, q. 2. art. 6. Caietanus, Aragon, & P. Valentia disp. 1. q. 2. punct. 6. versu iam verò quod, recte docent, nonnullos ex simplicioribus, inculpate decipi à suis Parochis, in mysterijs receditioribus fidei. In Provinciis autem, in quibus impunes grassantur hæretici, permixta libertate conscientiarum, non sufficit rustico quævis propositio Parochi, veram & catholicam doctrinam docentis: quia, de illa met doctrina, videt in Regno dissideri, ab illis, quos ipse arbitratur esse doctos. Quapropter tunc tenetur diligentius inquirere, utrorum doctrina sit consonantior luminisationis? & quibus argumentis probeatur credibilitas cuiusque doctrinæ? Ego arbitror, plebem incultam ferè belluino more duci. Quid facient rustici in Anglia, aut Scotia, ubi Papistæ supplicijs afficiuntur, ut homines pestilentes, tum à Rege, tum à Concilio & Parlamento? miseri autem tam sunt insensu Romanis, decepti hæreticorum fabulis; quam nostri rustici sunt insensu Calvinianis. At verò cum vident, à Papistis disputari, & mortem oppeti à viris spectatæ doctrinæ & virtutis: item vident, ministros convinci multorum flagitiorum, Regemque ipsum, & Parlamentum iniuriâ in Catholicos deservire; tenentur respicere & diligenter expedere, qua ratione possunt, argumenta credibilitatis partis utriusque; & consentire Catholicis, quos doctrinâ & moribus vident esse excellentiores. Qui autem inter hæreticos educantur, & ingenio pollent, tenentur perpendere argumenta & rationes, quibus Catholici ostendunt veritatem. Qui verò, quam possunt, adhibent diligentiam, & sunt animo pa-

Puente Hurt. de Mendoza vol. 2.

rati, ad consentiendum veritati, ubi in eam venerint; quamvis hæreticas propositiones admittant, non sunt hæretici: ut docuit S. August. tom. 2. epist. 161. ad quosdā Episcopos Donatistas, & refertur in capite dixit S. August. Apostolus 24. q. 3. Quod testimonium late pono, & expono disp. 82. §. 63.

SECTIO. X.

Nonnulla expedio.

DICO primò: revelatio, neque ex natura sua, neque ex institutione Dei, pendet ab aliquo, proponente homine & autoritate Ecclesiæ. Ita Caietanus, quæst. 1. art. 1. §. 1. *Ad tertium dubium:* Canus 2. de locis, cap. 8. §. *Confirmatur:* Vega 9. de iustificat. cap. 39. §. *Sed hoc:* Pater Turrianus disput. 5. dub. 1. §. *Tertio existimo,* & Lorca, disput. 3. num. 12. quamvis inconstanter & obscure rem agit.

Probatur primò, ex disput. 9. à §. 16. ubi probavi, revelationes privatas posse credi fide Catholica. Vel saltem credi possunt fide supernaturali, absque propositione universalis Ecclesiæ: ergo revelationes publicæ possunt credi fide publica, absque propositione universalis. Probo consequentiam: quia non est magis obscura revelatio publica, quam privata; neque vnius evidens credibilitas magis pendet à testimonio humano totius Ecclesiæ, quam alterius: quia, sicut miraculum, aut prophetia revelationem privatam reddit evidenter credibilem; ita reddet & publicam.

Secundò: quia Angelus credidit fide divina: similiter & Adamus; (incommuniori sententia) neuter autem fuit doctus per Ecclesiam. Posse verò hominem, & animam separatam ab Angelis doceri mysteria fidei; non dubium. Tandem: quia miracula & prophetiæ sufficiunt per se, ad evidentem credibilitatem revelationis: ut ostendi ea disp. 9. §. 17. & 18.

Dico secundò: post promulgatum Evangelium, frequentius, & ferè semper, homines redeunt ad fidem, proposita autoritate humana Ecclesiæ. Dixi, *post promulgatum Evangelium:* quia ante promulgationem, Apostoli raro utebantur autoritate humana totius Ecclesiæ, sed portentibus miraculis ostendebant, se per doctrinam immediatam Dei didicisse, quæ prædicabant; Christus autem sola sua autoritate fuit usus. Crebrescente autem Ecclesiâ, fuit coactum Concilium, in quo visi fuerunt Apostoli autoritate sua divina: *visum est Spiritui Sancto & nobis.* Illorum

§. 60.
S. Thom.
Caietan.
Arag.
P. Valent.

§. 61.
1. Conclus.
Caiet.
Canus.
Vega.
P. Turrianus.
Lorca.

§. 62.
1. Prob.

§. 63.
2. Probat.

§. 64.
2. Conclus.

S. Tho. q. autem autoritate humana, vt applicatio-
ne, movebatur fideles; & nunc nos move-
 mur. At verò, dilatata iam Ecclesia, qui E-
 vangelium promulgat, cum prudenter id
 præstet, proponit fidem divinam: non
 vt sibi privatam; sed vt communem toti
 Ecclesie florenti pietate & doctrinâ. Qua-
 propter Iesuitæ nostri, cum Iaponos Re-
 ges Ecclesie Catholice agglomerassent,
 illorum legatos, ad summum Pontificem
 adorandum, mittendos curarunt, vt essent
 oculati testes amplitudinis & maiestatis
 Ecclesie Catholice: quorum testimonio,
 apud Iaponos, magna fuit facta accessio fi-
 delium; antiquiores autem altiores radi-
 ces in fidem egerunt. Sic videtur componi
 hæc controversia, in qua non potest multum
 esse dissidij.

§. 65.
3. Conclus. Dico tertio: necessaria est cognitio ali-
Durand. qua naturalis, aut fidei humane, vt dispo-
Okamus. sitio ad divinam fidem. Sic Durandus in
Gabriel. tertium distinctione 25. quæst. 3. num. 4.
P. Valent. OKamus, Gabriel, & alij antiqui. P. Va-
P. Vazq. lentia disp. & quæst. 1. puncto 1. §. 9. P. Vaz-
P. Turria. quez 1. part. disp. 5. num. 3. & 5. & 1. 2.
 disp. 201. cap. 2. fidus Achates disp. 4. dub.
 1. estque communis omnibus sententia. Cõ-
 stat enim ex disp. 7. à §. 3. esse necessariam
 applicationem aliquam obiecti; frequenter
 autem est necessaria propositio humana to-
 tius Ecclesie, cui credimus humana fide.
 Qui verò miraculis moventur, opus est, vt
 ea cognoscant. Denique, cum revelatio sit
 obscura, sunt necessaria aliqua argumenta,
 quibus prudenter mauducamur ad assen-
 sum revelationis.

DISPUTAT. XV.

De resolutione fidei.

§. 1.
AD **DISP.** **2.** §. 13. resolutione
 esse abiunctionem partium,
 quibus constabat compositum;
 inde autem à logicis resolu-
 tionem dici principia, qui-
 bus movemur ad aliquid cognoscendum,
 & amandum. Resolvere ergo fidem, est ra-
 tiones reddere, ob quas credimus. Fit reso-
 lutio in omne genus causæ: quia, cum re-
 solutio sit causarum redditio, tot fiunt re-
 solutiones, quot causæ redduntur. Resol-
 vitur ergo actus fidei, in genere causæ ma-
 terialis, in solum intellectum, cui inest; in
 genere autem causæ efficientis, resolvitur
 in eundem intellectum, à quo vitaliter ef-
 ficatur: in habitum per se infusum, vel in
 auxilium extrinsecum loco illius: resolu-

tur item in actum voluntatis, quo impera-
 tur; & in gratiam Christi, quâ voluntas cõ-
 grue excitatur; vt velit credere. In genere
 verò causæ finalis, resolvitur in Deum,
 principium & finem rerum omnium; & in
 Christum, in cuius gloriam nostræ cedunt
 actiones. De hoc genere resolutionis nulla
 est difficultas.

§. 2.
 Frequentior assensum resolutio est obie-
 ctiva, sive in causas obiectivas: id est in ob-
 iecta, quæ per cognitionem sui excitant assen-
 sum. Ex dictis disp. 6. & 7. item & ex 14.
 constat, fidem resolveri in duo genera obie-
 ctorum: alterum, obiectorum, quæ ipsa fi-
 de cognoscuntur, & sunt obiecta formalia
 aut materialia; alterum, obiectorum, quæ
 nullo actu fidei infusæ cognoscuntur; sed
 ponuntur cognita, vt conditio sine qua nõ;
 spectant autem, vel ad fidem humanam,
 vel ad prudentiam, vel ad aliquam facultatē na-
 turalem, vel cognitionem obiecti præter natu-
 rā, qualis est cognitio miraculorum.

§. 3.
 Resolutio autē ita cõtingit. *Credo Deū es-
 se Trinitatem: quia credo eū id revelasse; credo autem
 propter eius revelationem: quia credo eū neque fal-
 lere posse, neque falli. Revelationem verò ipsā cre-
 do: quia, vel proponitur à tota Ecclesia; vel mi-
 raculis, aut alio argumento cõfirmatur, quo reddi-
 tur credibilis evidenter.* In hac resolutione,
 homo doctus facile distinguet, se revelatio-
 nem credere, propter ipsā, vt propter obie-
 ctum formale; propter propositionem verò Ec-
 clesie, vt propter conditionem sine qua non:
 quæ omnia liquet ex superioribus disputa-
 tionibus. Quavis autem, in ratione obiecti
 formalis, ultima resolutio fiat in revelatio-
 nem, & autoritatē Dei; tamen absolute
 fit resolutio in autoritatē humanā Ecce-
 siæ, vel miracula, vel alia argumenta evidē-
 tis credibilitatis: quia absolute non possumus
 fide divina revelationem credere, nisi cū
 dependētia ab hac evidēti credibilitate; ab-
 soluta autē dependētia, etiā in ratione cõ-
 ditionis, spectat ad rationem causæ, eadem-
 que ratione, ad resolutionem obiectivam.

§. 4.
 Calvinistæ censent, nos Catholicos agi
 circulo, in reddenda ratione nostræ fidei:
 quia Scripturas probamus, ex definitione
 infallibili Ecclesie; hæc autē ex Scripturis.
 Itaque Scripturam ex Ecclesia; Ecclesiam verò
 ex Scriptura probamus. Rogati autē, vnde
 cognoscamus Scripturam, & Ecclesiam? care-
 mus ratione, quam reddamus. P. Beccanus
 t. 1. opusculorum, opus. 6. (quod est de circu-
 lo Calvinistico) lepidè & argutè eos cõfu-
 tat: primum ad hominem, ostendens, il-
 los circumagi eodem circulo, quem nobis
 obiectant. Nam ipsi ex revelatione pri-
 vata, & Spiritus Sancti dictamine, pro-
 bant Scripturas: ad quarum confirmationem,
 vtnos

Beccanus.

vt nos pendemus ex autoritate & propositione Ecclesiæ; ita & ipsi pendent à Spiritu proprio; & sensu, quem iactitant sibi priuatim donari à Spiritu sancto. Vt autem cæteris probent, & sibi persuadeant hunc suum Spiritum sanctum, confugiunt ad scripturas. Itaque spiritum suum probant ex scripturis; scripturas autem ex suo spiritu: quo non aliter obcæcantur in impugnanda Catholica resolutione, quàm in impugnandis Catholicis veritatibus. Libet verò ostendere, nullo circulo nos peragi.

§. 5.

Primùm: si quis negat aliquem librum Canonicum, & admittit autoritatem divinam & humanam Ecclesiæ; ex hac autoritate ab ipso admissa, probatur autoritas libri Canonici: verbi gratia, antequàm libri Machabæorum, aut Evangelium, scribantur in Cathalogo sacrarum scripturarum, admittit Catholicus autoritatem Ecclesiæ; disputans autem cum alio Catholico de autoritate Machabæorum, audit eam autoritatem admissam ab Ecclesia: hic non potest negare autoritatem Machabæorum, ex suppositione quod admittat autoritatem Ecclesiæ. Efficitur verò hic syllogismus: *Omne quod Ecclesia definit, est credendum absque formidine; sed definit autoritatem Machabæorum: ergo autoritas Machabæorum est credenda absque formidine.* Maiorem propositionem ipse admittit; minorem oculis videt: ex quibus consequentiā negare non potest. Itaque, ex vno principio admissio, probatur conclusio, de qua ambigitur.

§. 6.

Siautem aliquis admittat autoritatem alicuius libri Canonici, & neget autoritatem Ecclesiæ in eo contentam: ex illo libro Canonico sumitur argumentum, ad probandam autoritatem Ecclesiæ. Nam si argumentum efficaciter ducatur, adigitur hæc ad alterum è duobus: vel ad admittendam autoritatem Ecclesiæ; vel ad negandam autoritatem libri, quam admitterat. Quapropter hæretici negant autoritatem Epistolæ S. Iacobi, definientis fidem absque operibus nihil interesse ad salutem: & autoritatem libri Machabæorum, vbi laudatur sancta & salubris cogitatio orandi pro defunctis, vt à peccatis solvantur. Hæc autem ratio arguendi contra hæreticos est propria contra ipsos, nisi labantur in Iudaismum, aut Paganismum. Hæretici enim admittunt aliquos libros novi testamenti, & multos veteris; sumitur autem argumentum efficax, à libro, quem admittunt, ad dogma, aut librum, quem negant. Contra Iudæos verò arguitur, ab autoritate veteris testam.

Puente Hurt. de Mendoza vol. 2.

menti, quod admittunt, ad Christiana dogmata, quæ negant. In quibus duabus arguendi rationibus, nullus circulus committitur; sed sistitur in vno principio per se noto vtrique, nempe, arguenti & respondentis: principium enim, in quo ambo conveniunt, est per se notum, in ea disputatione.

Si autem aliquis neget autoritatem Scripturæ, & Ecclesiæ, arguendum est, non ex ipsis scripturis aut Ecclesia; sed ex miraculis, prophetiis, prædictione futurorum, & alijs argumentis, quibus nostra fides redditur evidenter credibilis. Sistitur tandem in aliquo vno argumento per se noto, tam efficaci, vt, nisi temerè, negari non possit revelatio Dei: verbi gratia, sumitur argumentum ab humana autoritate Ecclesiæ, quæ autoritas est per se nota: autoritas enim conflatur ex sanctitate & doctrina testis, quibus neque ipse decipitur, neque vult alios decipere: vt constat ex disput. 6. Sanctitas autem Ecclesiæ manifestè probatur ex integritate morum; doctrina verò tanta est, vt Ecclesia Catholica, non solum incredibiliter auxerit disciplinas omnes; sed etiam omnium sectarum errores emendaverit. Quæ autem tam multi viri, tamque præclari, vnanimi consensione testantur, non nisi temerè negari possunt. Item, quando per miracula revelatio probatur, sistitur in vna applicatione per se nota, ex qua tam efficaciter probamus revelationem Dei, vt non possimus de illa dubitare. Qua ratione vitatur omnis circulus.

§. 7.

Autoritas infallibilis Ecclesiæ, duplici ex capite probari potest. Primùm: proponendo immediatam revelationem de ipsius autoritate: quæ revelatio confirmatur vt conditione, & applicatione, tum autoritate humana ipsius Ecclesiæ, contestantis revelationem illam existere; tum miraculis & alijs argumentis, quibus ea revelatio est evidenter credibilis; cognitis autem his motivis, assentimur fide divina, revelationem existere de infallibili autoritate Ecclesiæ: ex qua revelatione cognita, cognoscimus fide divina, Ecclesiam pollere divina & infallibili autoritate, hoc syllogismo: *omne quod Deus revelat, est; sed revelat autoritatem divinam Ecclesiæ: ergo est autoritas divina Ecclesiæ.* Deinde, quando Ecclesia aliquid definit, formamus hunc syllogismum: *omne quod Deus loquitur per Ecclesiam, est; sed loquitur per Ecclesiam, Evangelium Matthæi esse canonicum: ergo Evangelium Matthæi est canonicum.* Deinde, lecto Evangelio Matthæi, efformatus hunc syllogismum:

§. 8.

S. Tho. q. 1. *omne quod Deus revelavit Matthæo, est; sed revelavit Matthæo Incarnationem Christi: ergo est Incarnatio Christi.* Ecce prima ratio formalis, quæ, in ratione obiecti formalis, nos movit ad omnes hos syllogismos, est autoritas Dei, & eius revelatio facta Ecclesiæ. Secundarium autem obiectum, est revelatio facta Matthæo; conditio verò applicans fuerunt autoritas humana Ecclesiæ, miracula, & alia.

§. 9. *Obiecto.* Obijcies, in hac serie syllogismum, non posse inferri autoritatem divinam Ecclesiæ in conclusione; quamvis illa autoritas contineatur in Evangelio Matthæi: quia, cum hæc autoritas divina Ecclesiæ sit præmissa, in primo omnium syllogismo; non potest ipsa esse conclusio, in aliquo syllogismo deducto ex tali præmissa. Ratio à priori: quia nulla conclusio potest pèdere à se ipsa, vt ab obiecto formali; conclusio autem omnium syllogismorum illius seriei, dependet à præmissa primi syllogismi: ergo hæc præmissa primi syllogismi non potest esse conclusio in illa serie syllogismorum. Quando autem venit, in Evangelio Matthæi, in propositionem illam, quæ est revelatio de autoritate Ecclesiæ, non creditur in aliquo syllogismo; sed tunc reflexè dicitur: *iam hæc autoritas prius cognita est.*

§. 10. *Refell.* Contrà: ibi sunt duæ revelationes: altera, quæ facta est, non Matthæo; sed alijs: verbi gratiâ, Pontifici, & Concilio; hæc autem revelatio facta Pontifici & Concilio, nunquam deducitur vt conclusio in illa serie; sed semper est præmissa primi syllogismi, ex qua, per consequentias legitimas, deducitur revelatio facta Matthæo, tamquam obiectum materiale. Quod nulum est absurdum: quia vna revelatio potest esse obiectum revelatum per aliam: nã Deus mihi potest dicere: *ego revelavi Matthæo autoritatem Ecclesiæ*; cognita autem Matthæi revelatione de autoritate Ecclesiæ, possum ego per illam proximè duci, ad autoritatem ipsius Ecclesiæ: sicut, ex revelatione Matthæi de Incarnatione, ducor ad Incarnationem ipsam: neque est absurdum, idem obiectum materiale cognosci ex duplici obiecto formali. Vnde autoritas divina Ecclesiæ diverso modo est præmissa & conclusio: nam præmissa est, vt cognita per revelationem factam Pontifici aut Concilio; conclusio autem est, vt cognita per revelationem factam Matthæo. Revelatio verò Matthæi est cognita per revelationem factam Ecclesiæ.

§. 11. *Ad argu.* Ad argumentum ex §. 9. respondeo, non posse præmissam esse conclusionem, cognitam eodem modo; posse tamen cog-

nitam diverso. In præsentia autem diverso modo cognoscitur in præmissa, & in conclusione: nam in præmissa cognoscitur, per revelationem distinctam realiter, ac in conclusione: quia revelatio Pontificis est quasi reflexa, terminata ad revelationem Matthæi; Matthæi verò revelatio est terminata directè ad autoritatem Ecclesiæ. Quid autem repugnat, esse circa autoritatem Ecclesiæ duas revelationes: alteram factam Pontifici; alteram factam Matthæo? ex revelatione verò Pontificis de revelatione Matthæi: item ex revelatione vniuersali ipsius Pontificis de autoritate Ecclesiæ, potest inferri in conclusione revelatio Matthæi, hoc syllogismo: *omne quod Ecclesia loquitur, vt instrumentum Dei, est credendum fide divina; sed loquitur revelationem Matthæi de autoritate Ecclesiæ: ergo credenda est revelatio Matthæi de autoritate Ecclesiæ.* Qui syllogismus est legitime fidei. Maior propositio facta est evidenter credibilis, miraculis, sanctitate, & doctrinâ Ecclesiæ, & alijs: minor autem facta est evidenter credibilis, testimonio humano ipsius Pontificis, aut Ecclesiæ, vt conditione sine qua non; consequentia verò cognoscitur necessariò ex præmissis. Ex qua conclusione infertur alia: *ergo Ecclesia habet autoritatem infallibilem.* Probo consequentiam: quia ex revelatione Dei, rectè infertur obiectum revelatum. Itaque autoritas Ecclesiæ & propositio facta in præmissis, non habuit se ipsam pro obiecto immediato; sed pro obiecto immediato habuit revelationem Matthæi: quia verò revelatio Matthæi habet pro obiecto autoritatem Ecclesiæ, ideò præmissæ constantes ex autoritate Ecclesiæ, habuerunt pro obiecto remoto & obliquo, ipsam autoritatem Ecclesiæ, idque sine circulo.

Hæc prima ratio cognoscendi autoritatem Ecclesiæ, & per illam Scripturas, est, quæ communiter, & de lege consueta Dei, in Ecclesia tenetur. Voluit enim Deus, per visibiles Magistros Ecclesiam administrari: quia, à primis temporibus, dissensiones ortas de fide composuit Deus, in Concilio Apostolorum, illorum suffragio confirmato autoritate Petri. Stabilita igitur hæc autoritas immediatè à Christo, & per Apostolos exercita, perennat in finem sæculi. Quapropter rectè dixit Sanctus Augustinus, se non crediturum Evangelio, nisi totius Ecclesiæ autoritate commotum: neque nos alios libros Canonicos agnoscimus; nisi quos Ecclesia in cathalogo sacrarum Scripturarum describit.

Cogni-

§. 12.

S. Aug.

§. 13.

Cognita autem autoritate Scripturarum per revelationem Ecclesiæ, possumus cognoscere Scripturas dependenter à revelatione Ecclesiæ; ita ut omnes syllogismi dependeant ab illa prima cognitione. Tunc revelatio Scripturarum est obiectum materiale proximum, & propter illam cognoscimus, quæ à Deo in scripturis illis revelatur; obiectum autem absolute primum illorum syllogismorum, est revelatio facta Ecclesiæ. At verò, post primos illos syllogismos, relinquuntur species repræsentantes immediate revelationes Dei factas in Scripturis: quæ, in illa serie syllogismorum, sunt obiectum formale primum. De quo genere specierum impressarum abundè differui, disp. 6. à §. 20. ad 28. Itè disp. 8. §. 2. ubi ostendi, quæ ratione exerceatur fides per has species ita relictas. In quo genere cognitionis nullum circulum reperiet Calvinista; neque alius argumentator acutior.

§. 14.

Secundo modo possumus cognoscere autoritatē Ecclesiæ per Scripturas; Scripturas autem nobis possumus persuadere: tum fide humana prudenti; tum fide divina: v.g. si aliquo miraculo, aut eventu, prophetiæ confirmantur: ut, si S. Matthæus aut aliquis eius discipulus miraculo confirmasset, Evangelium illud scriptum esse ab Apostolo, dictante Deo: posset credi Evangelium illud fide divina. Item si quis crederet fide humana, Evangelium Lucæ scriptum ante excidium Hierosolymitanum, & consideraret doctrinam Christi; prudenter moveretur ad credendum, Evangelium illud continere doctrinam & prædictiones maiores humanis & Angelicis: quia, quæ ibi prædicuntur, exitus comprobavit. Cognita autē, fide divina, hac Scripturarum autoritate; eadem fide credimus omnes articulos ibidem revelatos, quorum unus est infallibilis autoritas Ecclesiæ; hic verò modus credendi est præter leges communes. Quapropter non omnino immerito Durandus in tertium dist. 24. quæst. 1. & 3. num. 8. docet, primum articulum fidei esse autoritatem Ecclesiæ. Quæ sententia, hac in parte, de Scripturis canonicis, est vera: quia iudicium de illarum autoritate pendet à propositione Ecclesiæ.

Durand.

§. 15.

P. Valent.

P. Valentia disp. quæst. & pñt. 1. §. 10. videbitur alicui, Calviniano inclusus circulo, inter autoritatem Scripturarum & Ecclesiæ. Verum tandem P. Valentia recurrit aperte ad motiva humana autoritatis humanæ Ecclesiæ, à quibus, ut à conditione sine qua non, pendet assensus fidei Catholicæ, quo credimus aliquid à Deo revelatum.

DISPUT. XVI.

De obiecto materiali fidei.

BSOLVTIS obiecto formali fidei & conditionibus obiectivis, à quibus pñdet assensus præstitus revelationi, disputandum est obiectum materiale: non quidem materiale remotum, qualis est paries comparatus visui; sed obiectum materiale proximum, qualis est conclusio comparata syllogismo; & medium comparatum fini. Quod obiectum vocatur à multis obiectum formale quod, de quo egi disp. 2. §. 3. & 4. & disp. 1. Logicæ, & Metaphysicæ.

§. 17.

SECTIO. I.

De obiecto adequato proprio.

§. 2.

OBIECTVM adequatum proprium est, quod cognoscitur per omnes actus fidei: quemadmodum obiectum adequatum proprium alicuius potentiae est, quod proprie cognoscitur per omnes illius actus, ut constat ex disp. 1. Logicæ §. 8. & disp. 1. Metaphysicæ §. 3. & 4. Sic obiectum adequatum fidei sunt prima veritas in dicendo, & omnes revelationes, & omnia, quæ per eas revelationes cognoscuntur, & quæ ex revelatis adequatè deducuntur. Nam obiectum adequatum est, quod cognoscitur per omnes actus: quia actus, habitus, & potentiae habent idem obiectum; sed obiectum adequatum actuum fidei sunt hæc omnia: ergo & obiectum adequatum habitus fidei. Minor est certa: quia omnes actus fidei tendunt, vel in revelationē, vel in autoritatem, vel in mysteria revelata: quemadmodum omnis visus tendit in aliquem colorem. Hæc intellige de obiecto, tam formali, quam materiali.

§. 3.

1. Conclus.

Obiectum autem materiale adequatum proprium, sunt omnia revelata à Deo. Probatur: quia omnis actus fidei pendet à revelatione Dei, ut obiecto formali, per quod creditur materiale; sed per revelationem nihil creditur, præter revelata, & per illam omnia revelata creduntur: ergo omnia revelata sunt obiectum materiale adequatum. Probatur minor: quia revelatio, in ratione testimonij Dei, fertur in rem ipsam testatā. Nam testimonium alicuius fertur in rem, quam testatur, & in eam ducit, in ratione testimonij; non verò in aliam: v.g. mihi

S. Tho. q. 1. Art. 1. dicat Petrus se aliquid velle: ego illi fidem habeo præcise, qua parte affirmat se velle; reliqua verò, quæ non affirmat, non credo propter eius testimonium: quia nullum est quod me ducat in alia obiecta: igitur omnia, de quibus Deus aliquid revelat, sunt adæquatum subiectum: vt, *Petrus appellatus fuit Cephas: Petrus est subiectum Cephas, autem prædicatum: quia id revelatur à Deo; vtrumque verò amplector obiecti nomine.*

§. 4.
Obiectio.
Respond.

Dices, obiectum adæquatum esse Deum; at multa revelantur præter Deum: ergo obiectum adæquatum non sunt omnia revelata. Distinguo maiorem: Deus est obiectum adæquatum attributionis, concedo maiorem, adæquatum proprium, nego. Quia in hac propositione: *Antichristus erit*, nihil revelatur de Deo, de quo cā nihil cognoscitur, præter auctoritatem & revelationem: quæ non spectant ad obiectum materiale, sed ad formale; obiectum autem, de quo aliquid revelatur, est obiectum materiale fidei. Igitur de Deo nihil ibi revelatur, ac propterea eo actu fidei non cognoscitur Deus vt revelatus; neque vt obiectum materiale: ergo Deus non est obiectum adæquatum materiale proprium habitus fidei. Consequentia patet: quia, quod non est obiectum adæquatum omnium actuum fidei, non est obiectum adæquatum habitus. P. Suarez. disp. 2. sect. 2. num. 5. Deum vocat obiectum adæquatum directum, vel indirectum: quod vno verbo melius dicitur, *obiectum attributionis.*

P. Suarez.

SECTIO. II.

Deus est obiectum materiale partiale proprium.

§. 5.
2. Concis.

DICO secundo, Deum esse vnum ex obiectis proprijs materialibus fidei. Probat apertè: quia Deus revelat se ipsum: ergo est obiectum materiale fidei. Consequentia patet ex §. 2. Antecedens probatur: quia Deus dixit Moy si: *ego sum, qui sum: qui est, misit me ad vos.* Exod. 3. 14. Item, *ego sum Deus patris tui.* Exod. 3. 6. Item, *ego sum Dominus Deus vestester.* Levit. 11. 44. & alibi sæpe. Tum etiā, quia Deus se ipsum cognoscit: ergo potest se ipsum revelare: quia, vt Deus aliquid revelet, non indiget, nisi cognitione obiecti, & aptitudine inaudiente, vt percipiatur. Mitto argumentum, quod sumitur, ex eo, quod Deus debeat credi fide divina: id enim præcise probat, Deum esse ob-

Exod. 3.

Levit. 11.

iectum fidei, & de fide: sive credendum fide divina: quod fieri potest, tametsi Deus non sit obiectum materiale, dummodo sit formale. Etenim, in primo syllogismo obiectivo fidei, omnes tres propositiones sunt fidei, & debent credi fide divina; non tamen sunt omnes obiectum materiale, sed sola conclusio. Nam auctoritas Dei & revelatio, quæ disponuntur in præmissis, non sunt obiectum materiale, sed formale; at nisi credantur fide divina, admitteretur crimen hæresis: ergo, vt Deus sit obiectum fidei, non est opus, vt se revelet; sed sufficit, si proponatur vt revelans.

Contra conclusionem hanc potest argui: Deus in omni syllogismo fidei est obiectum formale: ergo non potest esse obiectum materiale. Consequentia patet: quia obiectum formale, quod est præmissa; debet esse distinctum à materiali, quod est conclusio; nam, de ratione modi sciendi est, vt manifestet ignotum: id est, vt id, quod manifestat, cognoscatur diverso modo. Sic differunt definitum & definitio; divisum & divisio: item, in demonstratione, præmissa atque conclusio. Vide disput. 10. Logicæ sect. 1. Deum autem esse obiectum formale cognitum, in præmissis, constat ex disp. 6. §. 40. Recognosce disp. 15. §. 9. & 11. vbi ostendi, non posse inferri pro conclusione præmissam. Vnde concludo, non posse Deum à nobis cognosci per fidem, vt obiectum materiale; sed vt formale.

Dices, Deum non cognosci in præmissis, nisi vt est principium loquendi, & prima veritas, vt constat ex eo §. 33. disput. 6. at verò, in conclusione, infertur ipse Deus, vel adæquate, vel sub alio conceptu. Contra; Deus concipitur in præmissis vt ens à se: quia concipitur vt prima substantia, loquens à se per primam veracitatem; hanc autem est proprius conceptus Dei.

Fateor, præmissam à conclusione esse necessariò diversam: esset enim ridiculum, inferre in conclusionem præmissam aliquam. Item, esset ridiculum, inferre in conclusionem, Deum esse, quando credimus in præmissa, Deum esse qui loquitur: nam, si credimus illum esse qui loquitur: ergo credimus illum esse: quia ipsa existentia cognita, fuit ratio manuducens in conclusionem. Dico tamen, posse in præmissis & in conclusione constitui eandem existentiam Dei; modo autem diverso ratione nostra. Nam sufficit distinctio rationis ad modum sciendi: vt patet in definitione, & divisione, sola ratione differentibus à definito, atque diviso. Potest igitur Deus constitui in præmissis, cum definitione existentie à se; vel cum definitione primæ veritatis: & inde inferri

§. 6.
Obiectio.

§. 7.

§. 8.
Respondet.

SECTIO IIII.

De complexione obiecti fidei.

inferri in conclusione ipsum definitum. Sēper ergo debet disponi medium, vt ratione distinctum à conclusione; v.g. hoc syllogismo: *quidquid dicit prima veritas, est; sed dicit esse aliquod ens improductum ab alijs, quod sit principium ceterorum. ergo est tale ens*: quæ conclusio includit quasi definitionem Dei. Potuit itē cū eādē præmissa maiori sic disponi syllogismus: *sed prima veritas dicit, se neq. fallere posse, neq. falli: ergo prima veritas nec falli potest, neq. fallere*. Esset autem inepetus hic syllogismus: *omne quod prima veritas dicit, est: sed dicit, esse omne quod dicit prima veritas: ergo est omne quod dicit prima veritas*. Vitium verò est, quod conclusio est formaliter idem ac præmissa: vnde patet ad argumentum, posse Deum constitui in præmissis, & in conclusione, diuersa ratione formali; non verò eādē.

SECTIO. III.

Deus est obiectum adequatum attributionis.

§. 9. *Conclus.* **C**ONSTAT ex disp. 1. Logicæ, §. 12. & disp. 1. Metaph. §. 2. obiectum attributionis esse finem, cuius gratiā cætera cognoscuntur. Fidei adequatum obiectum attributionis est Deus secundum se. Conclusio est Sancti Thomæ, & omnium ferè Theologorū. Probatur: quia Deus secundum se est finis omnium creaturarum: ergo in eadem facultate, quæ per se agit de Deo & creaturis, creaturæ referuntur ad Deum. Probo consequentiam: quia, quando res aliqua per suam essentiam referuntur ad aliam, etiā in esse scibili referuntur ad eamdem: nam, in esse scibili servant eamdem proportionem, quam à parte rei. Mitto opiniones Durandi, Bonavent. Okami, & aliorum, constituentium Deum obiectum fidei, vel sub ratione glorificatoris, vel redemptoris, vel efficientis in nobis actum meritorium; vel sub ratione infiniti. Hæc enim omnia fusiùs disputabo Proœmio in Theologiam. Breviter autem confutantur: quia tam merita, quam visio & redemptio referuntur naturā suā in Deū secundum se, vt in finem vltimum; attributa autem Dei referuntur ad ipsum secundum se, cum proportionem, qua natura & essentia cuiusque rei est obiectum attributionis suorum attributorum. Recognosce P. Suar. disputat. 2. sectione 1.

SANCTVS Thomas, quæst. 1. artic. 2. docet obiectum fidei esse incomplexum in se; complexum verò ex modo nostro. Terminum complexum, disputat. 1. Summul. sect. 11. definivi, qui includit duos terminos significantes. Est igitur complexio copulatio plurium rerum: hæc reperitur tum in intellectu, tum in vocibus, tum in obiectis. Complexio in conceptibus est iudicium ortum ex duabus simplicibus apprehensionibus: quale nobis cōtingit, qui propter imperfectionem specierum, prius formamus apprehensionem simplicem subiecti & prædicati; quā iudicium, quod propterea dicimus esse complexum: quia formaliter aut eminenter duas illas apprehensiones includit. Quapropter recte dixit Sanctus Thom. obiectū fidei esse complexum, ex modo, quo à nobis apprehenditur: quia, quamvis in se simplex est Deus; tamen de illo iudicamus dependenter à simplici apprehensione; & contra verò Deus incomplexè iudicat obiecta, quamvis in se sint complexa: quia Deus non indiget apprehensione simplici.

In vocibus reperitur etiā complexio, quando coniunguntur duo termini per se significativi: vt *homo iustus*, de qua complexione hic non est disputandum. Complexio autem in rebus est, quando in illis reperiuntur multæ distinctæ: quæ distingui possunt, vel realiter, vel ratione nostra. Ratione nostra, non fit complexio simpliciter; sed secundum quid: quia sola ratione non est multitudo rerum simpliciter; sed secundum quid.

Dico primò, obiectum formale fidei adequatum esse complexum. Est sententia Ochami in tertium quæst. 8. littera G. & L. & Gabrielis ibidem, dist. 23. quæst. 2. littera G. & aliorum. Probatur aperte: quia obiectum complexum est, quod includit duo prædicata distincta realiter; sed obiectum formale adequatū fidei includit duo prædicata distincta realiter: ergo. Minor patet: quia obiectum formale adequatum fidei sunt Deus & revelatio; siue Deus revelans, vt ostendi disputatione 5. Hæc conclusio videtur aversa à Sancto Thoma, quæst. 1. art. 2. non tamen est: quia Sanctus Thom. agit de obiecto attributionis fidei, quod est Deus secundum se, vt patet ex corpore articuli: item, agit de obiecto formali partiali, nempe, de prima veritate, vt patet ad tertium.

Dico

S. Tho. q. 1. Art. 2. Dico secundò obiectum attributionis fidei est incomplexum. Quia hoc obiectum est Deus secundum se, qui ex parte sui est realiter incomplexus: id est, non componitur ex prædicatis distinctis realiter, neque illa includit. Quæ doctrina non solum est Sancti Thomæ, Caietani, & asseclorum, artic. 3. sed & Durandi censentis obiectum fidei esse incomplexum; differt tamē à Durando, quòd censuerit, obiectum fidei ex parte prædicati esse complexum: quod verum est de alijs prædicatis distinctis à Deo; non tamen de prædicato intrinseco ipsius Dei: nullū enim distinguitur realiter à Deo secundum se. Si autem Durandus agit de subiectis partialibus, multa etiā sunt complexa, vt mox dico.

S. Thom. Caietan. Durand.
§. 14. 3. Conclus. Okam. Gabr.
 Dico tertio: multa obiecta materialia fidei sunt complexa, tam ex parte subiecti, quàm ex parte prædicati. Est opinio Okami, & Gabrielis, quos adduxi, §. 12. Probat-
Homo iustus est dignus vitā aeterna: in qua propositione subiectum est complexum: quia homo iustus non solum est terminus complexus in voce; sed etiā re: quia iustitia non est idem cum homine. Prædicatum autem est etiā complexum: quia dignitas ad vitam distincta est ab homine. Quæ doctrina non est aliena à Thomistica: quia Sanctus Thomas, & Caietanus agunt de obiecto adæquato attributionis; non verò de toto obiecto materiali.

SECTIO V.

Vtrum autoritas Ecclesiæ sit primus articulus fidei?

§. 15. Durand.
SUPEREST disquirere, vtrum inter obiecta materialia fidei sit aliquod cognoscendum ante cætera omnia? Fuit singularis sententia Durandi in tertiū, dist. 24. quæst. 1. & 3. num. 8. inter articulos fidei credendam esse infallibilem auctoritatem Ecclesiæ, vt fundamentum ad credendos articulos cæteros. Fundamentum est: quia Trinitatem, Incarnationem, & alios articulos credimus: eo quòd in Scriptura contineantur; sed eos in Scriptura contineri non credimus, nisi auctoritate Ecclesiæ: ergò prius quàm credamus Trinitatem, & Incarnationem; credimus Ecclesiam regi Spiritu sancto. Secundò: quia Christus Dominus dixit Petro, se pro illo orasse, vt ipse confirmaret fratres suos: ergo auctoritate Ecclesiæ confirmandum est in fide totum ipsius corpus. Hæc opinio Durandi malè

audit apud Melchiorem Canum, & alios, **Canus.** qui eam non calluere: vt patet ex disput. 7. à §. 14. ad 18.

§. 16.
 Impugnatur primò, infringendo vires argumenti Durandi: quia ego credo auctoritatem infallibilem Ecclesiæ, propter Scripturas eam conclamantes: vt asserit ipse Durandus, credi à nobis Incarnationem propter Scripturas; sed Scripturas credere possumus, non propter auctoritatem infallibilem Ecclesiæ; sed per aliud: ergo ante auctoritatem infallibilem Ecclesiæ, cognoscere possumus infallibilem auctoritatem Scripturarum. Respōdeat ergò Durandus, qua ratione ego mihi persuadeam auctoritatem Scripturarum, ad credendum hunc articulum de auctoritate Ecclesiæ? eademque ratione ego ipsi respondebo, ad credendos cæteros.

§. 17.
 Secundò argumentor: quia auctoritas Ecclesiæ infallibilis potest cognosci ex revelatione de illa, sufficienter proposita per auctoritatem humanam, miracula, & alia argumenta: quibus tam evidenter est credibilis, vt illi non possimus absque crimine dissentiri; sed revelatio Scripturarum, & aliorum articulorum potest proponi per auctoritatem humanam Ecclesiæ, miracula, & alia argumenta: quibus fiat tam evidenter credibilis, quàm alia revelatio de infallibili auctoritate Ecclesiæ: ergo cæteri articuli possunt credi fide divina, independenter ab infallibili auctoritate Ecclesiæ, vt à ratione formali credendi. Ratio à priori: quia singulæ revelationes possunt reddi evidenter credibiles per motiva miraculorum, & aliarum rationum, quas Theologi *applicationes* appellant.

§. 18.
 Tertiò argumentor: quia, vt mihi persuadeam, Ecclesiam regi à Spiritu sancto, opus est, vt mihi persuadeam, esse Spiritum sanctum; sed hoc non mihi persuadeo ex ipsa auctoritate infallibili Ecclesiæ: ergo non pendent necessariò omnes articuli ab hac auctoritate prius cognita. Minor negari nō potest: quia præmissam nullus sibi persuadet ex conclusione; sed conclusionem ex præmissa: nam conclusio non est medium ad præmissas; sed hæc ad illam. Maior probatur: quia gubernatio Ecclesiæ per Spiritum sanctum est effectus ipsius Spiritus sancti: quem effectum non cognoscimus per fidem; nisi persuasi, esse Spiritum sanctum. Si verò accipias Spiritum sanctum pro tertia in Trinitate Persona, sive pro Deo ipso secundum se: non cognoscimus Spiritum sanctum, in eo syllogismo, ex auctoritate infallibili Ecclesiæ; sed, vel per demonstrationem naturalem Dei, vel alio ex capite.

Quartò

§. 19.

Quartò argumētor: quia fides de authoritate infallibili Ecclesiæ non est necessaria ad salutem, necessitate medijs: vt ostendam disp. 43. ergo possumus salutem adipisci absque fide explicita eius authoritatis; sed fides aliquorum articulorum est necessaria, necessitate medijs: ergo fides aliquorum articulorum non pendet necessario à fide explicita eius authoritatis. Minor patet: quia

Ad Heb.

11. 6.

§. 20.

Ad argu.

Ad primum ex §. 15. Respondeo, distincta maiori: credimus frequenter, concedo maiorem; credimus necessario, nego maiorem: ea enim mysteria credi possunt per revelationem confirmatam miraculis, & redditam credibilem evidēter; quin credantur propter Scripturas: quemadmodū credita fuerunt, antequam scriberentur ab Evangelistis, & credi potuit ipsa revelatio de Scripturis, & de authoritate infallibili Dei. Item ipsas Scripturas credere possumus, manu ducti authoritate humana Ecclesiæ, certa moraliter, & infallibili: quod de facto ita contingit: nullus enim liber cēsetur canonicus; nisi ex probatione Ecclesiæ: potuit autem miraculo, vel alia ratione. Ad secundum respondeo, fratres confirmandos à Petro; non tamen credendam necessario infallibilem authoritatem Petri, ante alios articulos. Nā, si ego credo Deū esse: rectē poterō confirmari in reliquis articulis authoritate Petri, illā credens, postquam credidi Deum esse. Item confirmari possum authoritate humana Petri, prudenter mihi applicante revelationem Dei.

Ad 2. argu.

aliquod primò credendum. Verum initio eius numeri loquitur de obiectis materialibus, etiā complexis: in quo sensu loquitur Durandus & alij, ex his quos adducit. Paulò tamen inferius respondet, sibi sermonem esse de obiecto formali, vt est aliquid creditum; non verò de obiecto purè materiali. Eiusque fundamenta id probant de Deo, cuius existentia creditur necessario, antequam credatur aliquod aliud obiectum; at verò existentia Dei non est complexa ex parte obiecti; sed incomplexa: vt constat ex §. 13.

Durand.

Primum fundamentum Patris Suarez est ex analogia ad fidem humanam, quæ necessario credit hæc duo principia: & Petrum, v.g. esse dignum fide, & eum aliquid testari; sed eadem ratione id credimus de Deo fide divina: ergo, Deum esse credendum est ante omnia obiecta. Respondeo, fide divina credi necessario existentia Dei: non quidem cognitam vt Dei; sed vt primæ veritatis. Obiectum enim primum fidei est prima veritas in dicendo: vt constat ex §. 8. hæc autem prima veritas non est obiectum materiale, sed formale, vt sapius dixi: quemadmodum existentia authoritatis & testimonij Petri, est humanæ fidei obiectum formale. Dicit Pater Suarez, existentiam Dei esse etiā cognitam, & sic esse priorem alijs articulis. Respondeo, esse quidem cognitam, & creditam vt quo, sive vt obiectum formale: quemadmodum revelatio est etiā credita vt quo. Illa tamen prioritas est inter obiectum formale, & materiale; non verò inter duo materialia: nō enim negamus, existentiam primæ veritatis & revelationis verè & propriè cognosci per fidem; sed dicimus cognosci vt principia prima, obiectumque formale, quod sexcenties dixi esse prius cognitum, & cætera ab illo in cognitione pendere.

§. 23.

1. Argu.

Respond.

P. Suarez.

Obiectio.

Resp.

SECTIO VI.

Vtrum inter obiecta materialia sit aliquis ordo?

§. 21.

ESSE aliquem ordinem inter obiecta fidei, est luce clarius. Deus enim ordine dignitatis, & causalitatis, est prior cæteris. Item, in ratione credibilis est eiusmodi ordo: existentia enim primæ veritatis & testimonij ipsius, est obiectū omniū primū cognoscēda, à cuius cognitione cæterorū quoque cognitio pendet: quemadmodum dixi disp. 2. obiectum materiale à formali, in sui cognitione, pendere. Disquirimus nunc: vtrum, inter obiecta materialia fidei, sit aliquod necessario cognoscendum ante cætera?

§. 22.
P. Suarez.

Pater Suarez, disp. 2. sect. 4. num. 5. cēset, probabilius esse, inter hæc obiecta esse

Secundum argumentum: quia, credere oportet accedentem ad Deum: quia est, & inquirentibus se remunerator sit. Quid inde? an remuneratio est ita secundo loco credenda, vt ante illam sola possit cognosci existentia Dei? Respondeo, existentiam Dei cognosci necessario, vt obiectum formale, sub conceptu primæ veritatis; at verò sub conceptu expresso Dei; non est necesse vt cognoscatur ante cætera: vt patet ex sectione 2. Probat quidem testimoniū, ante iustificationē credēda esse illa duo obiecta; at, sicut antequā iustificetur aliquis, potest multa cognoscere; ita & ante hæc duo obiecta.

§. 24.

2. Argum.

Ad Heb.

11. 6.

Resp.

Dicendum ergo, nullum obiectum materiale esse necessario cognoscendū prius cæteris. Quæ doctrina est complurium, quos

§. 25.

Conclus.

S. Tho. q. 1. Art. 2. P. Suar. quos Pater Suarez adducit, num. 4. & sequitur num. 5. Probatur clarè: quia, cognito toto obiecto formali fidei, non possumus per illud cognoscere, nisi materiale: exempli gratiâ, hoc syllogismo: *omne quod prima veritas dicit, est; sed dicit Antichristum esse futurum: ergo Antichristus est futurus.* Ex his præmissis non potest inferri alia conclusio? Ergo ex obiecto formali fidei non potest inferri, nisi obiectum illius materiale; sed illud obiectum formale non est adstrictum alicui obiecto materiali, quod sit primò & necessariò testandum à Deo: ergo. Probo minorem: quia prima veritas potest testari obiectum quod libuerit, & quo voluerit ordine: ut enim potest nihil loqui; potest, obiecto, quod voluerit, dicto; cætera omnia reticere. Quævis autem Dei revelatio potest reddi evidenter credibilis: ergo nullum obiectum materiale est necessariò præcognoscendum. Itaque revelatio Dei liberè potest ferri in quodcumque obiectum, & reddi credibilis evidenter: quo argumento usus sum contra Durandum §. 17.

§. 26. Inter obiecta autem formalia, potest & nullus esse ordo, & potest aliquis esse: si enim quis dicat: *omne quod Deus dicit, est; ac, dicit Antichristum*, nullus est ordo: quia sunt propositiones in sensu formali independentes: nam potest Deus aliquid dicere, idque credi; quin tunc credamus eum esse veracem, & e contra: ut iam ostendi disput. 4. si autem quis dicat: *Prima veritas dicit Antichristum*, ibi virtualiter dicit veritatem eius revelationis: quia prima veritas dicit in suo conceptu infallibilem autoritatem; in sensu autem formali explicito, illæ propositiones sunt, in esse credibili, independentes mutuò: quia ad hanc: *Prima veritas loquitur*; non est necessaria hæc formalis: *Prima veritas est*: id enim virtualiter dicitur, sive in actu exercito: quia quod cognoscitur loqui, cognoscitur & esse; alioquin quid loquitur?

DISPUTAT. XVII.

De mendacio, & falsitate.

§. 1.
S. Thom.

SANCTVS Thomas, q. 1. art. 3. disputat, utrum fidei possit subesse falsum? Negat: quia fides innititur auctoritati Dei, quæ nec falli potest, nec fallere. Vnde deduco, articulum illum tertium esse de proprietate, & attributo obiecti formali fidei, quod est autoritas

Dei. Perinde ergo est illa quæstio apud Sanctum Thomam, ac disquirere infallibilitatem autoritatis, & revelationis Dei. Quod quidem disputandum erat disp. 4. & 5. ubi explicui, quid sit credere propter auctoritatem Dei? Item, differi poterat infallibilitas autoritatis Dei, post disputationem decimam tertiam, quæ explicui loquutionem Dei: cui semper adest veritas infallibilis. Reieci autem huc disputationem hanc, ut morem geram legentibus, qui certas sedes, & loca desiderant, ad invenendas quæstiones. Omnium autem clarissima sedes, & inventus facillima est, quam Sanctus Thomas elegit.

Fides in commune duplici ex capite potest esse falsa. Primò: quia testimonium, propter quod credit, fuit falsum: v. g. ego credo mortem Turcæ, propter hominis mentientis aut errantis testimonium: in hoc casu, falsa est mea fides, propter testimonij falsitatem. Item potest esse falsa: non quia testimonium falsum est; sed quia nullum est testimonium: ut si ego mihi persuadeo, Deum esse quaternum: quia Deus id revelavit; fides illa est falsa: non quod testimonium Dei falsum sit; sed quia non est testatus quaternitatem Personarum. Adde ex nonnullis tertium caput: quando fides in primo instanti est vera, in secundo falsa: quia mutatur obiectum. Disputandum igitur in præsentia: utrum autoritas Dei tam sit certa, ut ex eo capite omnino repugnet fidei falsitas? Deinceps verò disputabitur: utrum fide supernaturali possimus credere, esse testimonium Dei, quando non est?

SECTIO I.

Mendacium quid sit?

SANCTVS Augustinus tom. 3. in Enchiridio, cap. 18. docet mendacium esse affirmationem rei, aliter ac sentitur ab affirmante, his verbis: *quia non, quod sentit, hoc dicit: non verum dicit; quamvis verum inveniatur esse, quod dicit.* E quibus concludo, mendacium præcisè versari circa prolationem rei, aliter ac sentitur. Quod clariùs dicit inferius: *melior est, qui nesciens falsum dicit, quoniam id verum putat; quam qui mentiendo animus sciens gerit, nesciens verum esse, quod dicit.* Ille namque aliud non habet in animo, aliud in verbo; huic verò, qualecunque per se ipsum sit, quod ab eo dicitur; aliud tamen clausum in pectore, aliud in lingua promptum est: quod malum proprium est mentientis.

§. 3.
August.

Non

§. 4.

August.

Non possunt omitti aurea eiusdem Augustini verba eodem ex capite : quibus eleganter ostendit , quantum intersit , inter mendacem , & eum , qui loquitur falsum. Nemo sanè mentiendi iudicandus est , qui dicit falsum , quod putat verum : quoniam , quantum in ipso est , non fallit ipse ; sed fallitur. Non itaque mendacij ; sed aliquando temeritatis arguendus est , qui falsa incantiis credita pro veris habet : potiusque è contrario , quantum in ipso est , mentitur ille , qui dicit verum , quod putat falsum. Quàrum enim ad animum eius attinet : quia non , quod sentit , hoc dicit , &c.

§. 5.
S. Thom.

Totam hanc doctrinam mutuatus Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 110. art. 1. docet ; veritatis virtutem esse voluntatem manifestandi rem , ut est cognita ; vitium autem illi oppositum esse voluntatem manifestandi rem , aliter ac sentitur. Concludit verò , rationem mendacij sumi à formali falsitate , quando aliquis habet voluntatem enunciandi falsum. Ratio à priori est : quia veracitas habet pro obiecto prolationem verbi , quod representet obiectum eadem ratione , quā sentitur : non enim loquimur res : nisi prius eas cognoscamus. Possimus autem bifariā res loqui : vel , ut eas cognoscimus iudicio ; vel aliter , ac de illis iudicamus. Voluntas eas loquendi , ut iudicamus , est laudabilis , & vocatur veritas , seu veracitas ; voluntas autem eas loquendi aliter , ac iudicamus , est vituperatione digna , & vocatur mendaciū , seu mendacitas. Animus verò , ut alium decipiamus , spectat quidem ad complementum mendacij ; non verò ad essentiam : quia tota mendacij essentia est voluntas faciendi verba absonantia iudicio. Verum est , loquutione formali comprehendere perceptionem alterius , & voluntatem loquentis , ut percipiatur. Hic autem non disputo , nisi de voluntate loquentis , ut præcisè terminatur ad prolationem externam : quia hoc sufficit præsentī instituto , in quo pono , mendacium esse intrinsecè peccatum. De quo agendum , disput. sequenti sect. 2. Hinc considero veritatem & falsitatem physicas : itē & morales. Physicæ sunt , quæ conveniunt propositioni ex obiecto : *ab eo enim quod res est , vel non est , propositio dicitur vera , vel falsa*. Morales autem sunt , quæ oriuntur à voluntate dicendi rē , ut sentitur , vel è contrā. Unde actus physicè verus potest esse moraliter falsus ; & è contrā.

SECTIO II.

Nonnulla dubia.

§. 6.

POTEST dubitari , an absolutè mentiatur , qui loquitur propositionē veram , arbitratus illam esse fal-

sam : Exempli gratiā : censet Petrus , diem esse , cum sit nox ; & dicit : *nox est* : quæritur , an iste mentiatur ? Mentitur quidem : ut patet ex August. his verbis : *quia non , quod sentit , hoc dicit ; non verum dicit : quamvis verum invenitur esse , quod dicit*. Quod sequutus est S. Thom. ea quæst. 110. art. 1. ubi observa phrasim Augustinianam distinguentem , verum dicere , & verum inveniri , quod dicitur. Dicere enim verum , est formare propositionem consonantem iudicio : quod non invenitur in loquente aliter , ac sentit. Verum autem inveniri , quod dicitur , est propositionem externam esse consonantem obiecto.

Objicies , mendacium esse falsam prolationem rei ; sed illa prolatio non est falsa : ergo non est mendacium. Confirmatur : quia si quis dicat propositionem falsam , arbitratus eam esse veram : hic non dicit verum ; quamvis dicat rem , ut eam sentit : ergo è contrā , non mentitur absolutè , qui dicit propositionem veram , censens eam esse falsam. Ratio à priori videtur esse : quia veritas & mendacium sunt virtus & vitium exterius consummata : quæ non habent integram bonitatem aut malitiam ; nisi cum actione externa. Exempli gratiā : vult aliquis hominem occidere , movetque manum ad necem ; non tamen occidit. Hic habet totam essentiam malitiæ homicidij ; sed non est absolutè homicida physicè ; sed moraliter : nec est reus omnium poenarum , quas ius utrumque decernit in homicidas : ergo eadem ratione mentiatur moraliter , non verò physicè , qui dicit propositionem veram , ratus illam esse falsam.

Respondeo , illum mentiri moraliter , & physicè : quia mendacium externum nihil est , præter prolationem rei , aliter , ac sentitur ; sed tunc est prolatio rei aliter , ac sentitur : ergo est physicè mendacium. Ad argumentum respondeo , falsitatem physicam , de qua dixi §. 5. esse accidentalem mendacio moraliter considerato : eadem etiā propositio externa potest esse mendacium , & vera. Ratio est : quia ea attributa accipit diversis ex capitibus : veritatem quidem , aut falsitatem accipit , ex connotatione obiecti , sicuti est ; aut aliter , ac est ; mendacium autem est , per connotationem dissonantiæ à iudicio. Potestque idem actus simul absonare iudicio , & adsonare obiecto. Adsonantia cum iudicio , vel dissonantia , est moralitas actionis externæ ; absonare autē , vel consonare obiecto est affectio , physica propositionis.

Ad confirmationem , distinguenda est duplex veritas : altera est virtus moralis inclinans ad facienda verba adsonantia iudicio

§. 7.
Obiectio.
Confirm.§. 8.
Respond.§. 9.
Ad argu.

S. Tho. q. 1. Art. 3. dicio loquentis; altera est perfectio physica propositionis, per conformitatem ad obiectum. Ita est duplex falsitas: altera, vitiū morale faciendi verba absonantia iudicio loquentis; altera est imperfectio propositionis, qua absonat obiectis. **Respond.** ergo, propositionem illam esse simul veram & falsam: veram veritate morali, per consonantiam cum iudicio loquentis; falsam vero falsitate physica, per dissonantiam ab obiecto. Itaq; semper est distinguenda veritas, & falsitas moralis, à veritate, & falsitate physica. Ad rationem à priori respondeo, veritatem aut falsitatem consummari exterius, sola prolatione vocis absonantis, aut adsonantis iudicio loquentis: quod quidem tunc completè præstatur. Propositionem autem esse physicè veram, aut falsam, est accidentarium vitio, aut virtuti. Quo differunt ab homicidio, quod consummatur ipsa nece. Quapropter, si mendacibus infligeretur aliqua poena, ea essent digni, quicumq; verba facerent contra sensum. Vnde rectè monuit Sanctus Thomas, mentiri esse, contra mentem ire. Melius diceretur ementiri: quia, qui mentitur, it è mente sua: id est, egreditur è mente. Esset quidem mendacium moraliter tantum, si voluntas interna careret externa prolatione; quando verò illam habet, est iam vitium consummatum.

S. Thom.

§. 10. S. Augus. Hinc deduces expositionem S. August. tomo 3. in Enchiridio, cap. 18. vbi dicit, eum, qui vera loquitur, arbitratur ea esse falsa, non dicere verum, quamvis inveniatur verum esse, quod dicit. Nam *dicere verum* accepit pro veritate morali: tunc enim non fecit propositionem moraliter veram, ac propterea non dixit verum moraliter; sed falsum, idque re ipsa, & non per solam moralem imputationem: quia actio illa externa, re ipsa caret denominatione extrinseca veritatis. Inueniri autem verum esse, quod dicitur, est propositionem habere veritatem physicam conformitatis cum obiecto. Quia verò id est per accidens intentioni loquentis, dixit S. August. cum non dixisse verum. Quam doctrinam colligere potes etiam ex S. Thom. 22. quæst. 110. art. 1.

S. Thomas.

§. 11. Animad. Adverte, mendacium esse obiectum intrinsecè malum, absonans naturæ rationali: quæ malitia est independens à libera lege Dei. Ostendi in disputationibus de actibus humanis, & peccatis, esse obiecta nonnulla independentia, in malitia morali, à lege libera Dei. Neque negari potest, nonnulla adeò esse turpia, vt talia esse cognoscantur; quin sit necessarium cognoscere legem Dei. Quod de mēdacio constat apertè ex Arist. lib. 4. Ethicorum, cap. 7. his verbis: *per se an-*

tem mendacium quidem improbum est, & vituperabile; verum autem probum, ac laudabile. Quod definitum est in Ecclesia, & multis abhinc sæculis, confirmatum est à S. Augustino contra mendacium, & alijs Patribus. Aurea autem Anselmi verba referam disput. sequenti §. 16.

**S. August.
S. Ansel.**

DISPUTAT. XVIII.

Vtrum Deus possit dicere rem aliter, ac eam sentit?

SECTIO I.

Voces explicatae.

MENDACIUM semper significat prolationem vocis absonantis iudicio loquentis, contra legem, & naturam rationalem: ac propterea, mēdacium semper est peccatum. Video à Cassiano, & vno, aut altero ex Patribus, mendacium vsurpatum interdum pro actione non mala: quapropter censuerunt, mendacium esse aliquando licitum. Quod in doctorum hominum mentem non incidisset, si mendacium perpetuò vsurparent pro actione illicita. Peccatum enim non potest censeri licitum: nam quod licitum est, non est contra legem ratione vlla. Acceperunt autem ipsi mendacium, non pro affirmatione rei absonante iudicio loquentis; sed pro amphibologia, qua respondemus quidem ex mente nostra, sed cum sensu æquivoco; æquivocatione autem deluditur audiens. Hanc amphibologiam censuerunt Cassianus & alij, esse aliquando licitam; qui tamen rectè damnantur, quòd absolutè dixerint, mendacium esse aliquando licitum: quia, si quo in casu amphibologia est licita, tunc non est mendacium. Quemadmodum interdum licet occidere hominē; numquā tamen licet homicidium: quia hæc vox significat internecionem hominis pravè, & contra legem exercitam, quæ numquā est licita. Quis verò dicat, Iudicem esse homicidam: quia iubet in patibulum agi latronem?

**§. 1.
Cassian.**

Potest autem esse actio proferendi verba absonantia iudicio, de qua actione est controversia: vtrum ita sit intrinsecè turpis, vt non possit exerceri à Deo?

§. 2.

S E C T I O. II.

Error Priscillianistarum &
Roberti Holchoti.

§. 3.
P. Suarez.
Holchot.

P Riscillianistæ, & alij hæretici censuerunt satis impudenter, Deum fuisse aliquando mentitum. Quorū fundamenta infrā convellam, & ostendam sect. 3. eam esse hæresim manifestam: vt docet etiā P. Suar. disp. 3. sect. 5.

§. 4.
Holchot.

Eundem errorem adstruxit Holchotus, in 2. quæst. 2. art. 8. membro 3. vbi docet, Deum non posse mentiri: quia mendacium includit voluntatem deflestantem à regula rationis. Quam voluntatem Deus non potest habere: quia eo ipso, quod aliquid vult, illud vult ex regula rationis. Nam deflexio à ratione est averfio à voluntate Dei, à qua ipse Deus non potest averti: quia quidquid facit, sua voluntate facit. Docet item, Deum posse ordinatissimè falsum testificari, sive loquere aliter, ac sentit, cum voluntate ordinata fallendi tam bonos, quam malos: idque fecisse non rarò. Vt Deus potest hominem occidere, quin sit homicida: quia homicidium est peccatū in homine occidendo: *Nulli autē dubium* (arbitratur Holchotus) *quin Deus possit asserere falsum scienter, & cum intentione fallendi creaturam: & credo, quod Dæmones meruerint decipi, & insidē, à Deo: ita, quod Deus multa facit, intentione fallendi eos. Neque video causam, quare Deus non possit velle creaturam decipere per se ipsum. Similiter Rebecca & Iacob, de singulari consilio Spiritus sancti, deceperunt Isaac. Similiter nulum inconueniens videtur sequi, si dicatur, Deum dicere falsum, & promittere se facturum, & non facit, sicut homo potest.* Hæc Robertus.

§. 5.

Duas hæreses continent hæc verba Roberti: alteram, Deum posse esse infidelem: quod à §. 20. ostendam à Sancto Paulo damnatum; alteram, Rebecca speciali consilio motam à Deo, ad decipiendum virum: & sæpè Dæmones deceptos à Deo. Itaque non solum docet hic author, Deum posse dicere falsum (quod pauci etiā Catholici censuerunt); sed (quod hæresis apertissima est) eum id aliquando dixisse. Nam, vt probet Deum posse dicere falsum, producit testimonia Scripturæ, quibus id aliquando factum probatur. Video meum scrupulum, quem ipse Robertus evellit, in tertium quæst. 1. art. 8. vbi disertè fatetur, tam bonos, quam malos sæpè deceptos à Deo, per se ipsum, & per alios.

S E C T I O. III.

Deus numquàm decepit.

§. 6.
P. Valent.
P. Suarez.
§. 7.
1. Probat.
Num. 23.

D I X I, sententiam Priscilliani esse hæreticā: quod fatentur Catholici omnes (excepto Roberto). Omnes enim fatentur ingenuè, nullam falsitatem re ipsa ortam à Deo; de potentia autem absoluta non consentiunt omnes. Item arbitror, Robertum esse cū Prisciliano in damnatione eadem. Consulatur Pater Valentia tom. 3. disp. & quæst. 1. punct. 3. §. *nilominus*: & P. Suar. disp. 3. sect. 5. num. 8.

Probatur aperte conclusio: 1. ex cap. 23. Numerorum versu 19. *Non est Deus quasi homo, vt mentiatur; nec vt filius hominis, vt mutetur. Dixit ergo, & non faciet? loquutus est, & non implebit?* Vbi per interrogationē asseverat Deus, se impleturū quæ loquitur; facturū quæ dicit; asseverare autē per interrogationē, est ostendere, re non posse aliter esse. Quæ locū eleganter expendit Ambrosius in annotatione in illud cap. 23. his verbis: *num quidnā mentitur Deus? Sed non mentitur: quia impossibile est mentiri Deum. Impossibile autem istud numquid infirmitatis est? non virg: nā quomodo omnia potest, si aliquid efficere non potest? Quid ergo ei impossibile? illud vtique, quod nature eius contrariū est; non quod virtuti arduum. Impossibile (inquit) est ei mentiri: & impossibile istud non infirmitatis est; sed virtutis & æternitatis. Quia veritas non recipit mendacium; neque Dei virtus leuitatis errorē. Ex quo colligitur, impossibile Dei potentissimū esse: quid enim potentius, quàm nescire quidquid infirmitatis est?*

Idem expressit Dauid Psalmo 144. 13. §. 8.
Psal. 144.
Ioan. 2. 21.

fidelis Dominus in omnibus verbis suis: & sanctus in omnibus operibus suis. Vbi æquè commendatur iustitia operum, & fidelitas verborum Dei. 1. Ioan. 2. 21. *quoniā omne mendaciū ex veritate non est*; id est, à prima veritate Deo nullū oritur mendaciū. Ioan. 7. 28. *sed est verus, qui misit me*, & cap. 8. 44. *quia non est veritas in eo, cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur: quia mendax est.* Vbi mendacium asseritur oriri ex proprijs Dæmonis; cum autem ita loquitur, non est in illo Dei veritas.

§. 9.
Solut. Holchoti.

Respondet Holchotus, ijs & alijs testimonijs significari, Deū non mentiri; at nō fallere Deū nō significatur. Mentiri enim includit voluntatem averfam à recta ratione, quam Deus non potest habere; fallere autem potest Deus sine peccato: quæ falsitas tunc non est mendacium. Hæ sunt technæ vno verbo evertendæ. Nā testimonium ex c. 23. Numer. aperte usurpat mendaciū pro

S. Tho. q. 1. Art. 3. falsitate, quam Deo expresse negat his verbis: *dixit ergo, & non faciet? loquutus est, & non implebit?* ac si dicat: Deus ideo non potest mentiri, neque est inconstans: quia, quæ dixit, faciet; & implebit, quæ loquutus est. Quapropter illam propositionem: *Nō est Deus quasi homo, ut mentiatur, aut mutetur*, confirmat Propheta: non quod Deus non possit peccare, tamen si falsum dicat; sed quia faciet quæ dixit: id est, Deus neque mutatur, neque mentitur: quia implet quæ dicit, aut loquitur.

§. 10. Item David fidelitatem Dei commendat in omnibus eius dictis, sed, si in aliquo dicto nos falleret, non esset fidelis in omnibus suis dictis; ergo in nullo nos fallit. Probo minorem: quia in ea falsitate quamvis neque mentiretur, neque peccaret; tamen non esset fidelis: quia fidelitas est nullū decipere; tunc autem Deus, licet sine peccato, deciperet. Quemadmodū non est iniustus, quando exercet misericordiam; at propterea non est iustus in ea exercenda: quia tūc misericordiam exercet, & non iustitiam: ergo Deus, quamvis non sit infidelis in aliquo opere; tamen in aliquo non est fidelis: quæ propositio contradicit huic Davidicæ: *Deus est fidelis in omnibus verbis suis*.

§. 11. 2. Probat. & impug. Holchor. Secundò impugnatur tam sententia, quā solutio Holchori ex 1. Ioan. 5. 10. *qui non credit Filio Dei, mendacem facit eum: quia non credit in testimonium, quod testificatus est Deus de filio suo*. Pronomen *eum* demonstrat Deū tunc, quia immediate subiicitur, testimonium illud, cui negatur assensus, esse Dei: ut constat ex ultimis verbis adductis: tū etiā, quia ipse Evangelista dixerat: *si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est. Qui credit in filium Dei, habet testimonium Dei in se. Qui non credit Filio, mendacem eum facit: quia non credit in testimonium, quod testificatus est Deus de Filio suo*. Vnde concludo, Deum esse, qui testimonium dedit de Filio suo: ergo qui non credit illi testimonio, facit mendacem eum, qui illud dedit; sed testimonium dedit Deus ipse: ergo qui non credit illi testimonio, facit Deum ipsum mendacem. Ergo Ioānes reprehendit non credentes testimonio Dei: quia eo ipso, quod non credāt, faciunt Deum mendacem. Quæ obiurgatio locum nō habet in sententia Holchori: quia possumus non credere testimonio Dei, quin illum faciamus mendacem: nam possumus illi dissentiri propter sui testimonij falsitatem; consentientes autem Deum non peccare in ea falsitate proferenda, non imponeremus Deo mendacium. Quæ doctrina est observanda in sect. sequentem.

Deum numquā nos decepisse, ratione probatur: quia quælibet Dei falsitas everteret omnia Christianæ vitæ principia; hoc autem esse absurdum, nulli Catholico est dubium: incerta enim esset spes nostra, inanis fides, resurrectio mortuorum incredibilis, dubia Trinitas, Incarnatio, & alia mysteria suspecta: ergo. Maior probatur: quia nullum est fundamentum, unde conijciamus, Deum verum dixisse, in revelanda Trinitate, magis quā in in revelandis alijs mysterijs, quorum revelatio, per te, fuit falsa: ergo omnia mysteria redduntur incerta. Antecedens probō: quia testimonium Dei non sufficit, ad nos reddendos certiores: nam, ut ipso testimonio Dei alij sunt decepti, iustas ob causas; ita nos possumus decipi, easdem ob causas, Dei testimonio de Incarnatione, aut Trinitate. Neque miracula, neque Scripturæ, neque Concilia, neque Angeli nos reddunt securos: quia falsitatem potest Deus confirmare miraculis, testimonio Ecclesiæ, & Angelico.

Dices, esse aliqua obiecta, circa quæ Deus non potest nos fallere, verbi gratiā, mysteria fidei: quia maximum esset incommodum, nos decipere in religione vera. Contrā: si Deus potest nos semel decipere, potest in quocumque obiecto: nam falsitas nullam ex se haberet turpitudinem; falsitatem autem non minūs Deus posset honestare in mysterijs fidei, quā in alijs. Nam improbos posset iussu punire falsitate, in credendis mysterijs; ex deceptione autem piorum, vberes fructus posset ipse percipere. Nullum igitur relinquitur fundamentum certitudinis mysteriorum fidei.

SECTIO IIII.

Deus non potest falso loqui.

DEVM non posse mentiri, sive falso loqui, etiā de potentia absoluta, tam certum mihi est, ut non possim ab errore excusare Aliacum, Holchorum, Godamum, & Almainum; immo opinor, sententiam hanc esse Catholicam, & oppositam hæreticam: ut mox probō. Quā perspicuè docuit Sanctus Thomas articulo, 3. constituens certitudinem fidei, quia attingit primam veritatem Dei. Consentiant ceteri Scholastici, quos

§. 12.

§. 13.
Obiectio.

Refell.

§. 14.

Aliac is.
Holchor.
Godamus.
Almain.
S. Thomas.

P. Laisius quos potes consulere apud Patres Luifium, disput. 3. dubio 1. Valentiam adductum §. 6. Pererium, tom. 3. in Genesim, in cap. 27. disp. 2. Suar. disput. 3. sect. 5. Lorcam item, disput. 9.

SVBSECTIO. I.

Patrum autoritas.

§. 15. **I**N sententiam hanc conspirant omnes Patres, è quibus tres aut quatuor adducam. Sanctus Leo in sermone septimo de Nativitate, vt reddat rationem, ob quam credimus mysteria tam supra captū naturæ, respondet: *Divina est autoritas cui credimus*, ac si apertè dicat: non est necessarium aliud argumentum ad credendum, præter auctoritatem divinam: quia, cum illa nec possit fallere nec falli, rectè possumus credere quidquid affirmat. Clara sunt Ambrosiana verba adducta §. 7. vbi manifestè negat Ambrosius, Deum posse mentiri: quia mendacium est contra naturam Dei. Adverte, Authores, cum quibus depugno, duo affirmare: alterum, Deum non posse mentiri, sicut non potest esse homicida, aut fur: quia mendacium homicidium, & furtum significant prolationem falsam, necem hominis, & direptionem bonorum exercitam cum peccato, sive cum voluntate averfa à voluntate Dei. Secundū quod dicunt, est, Deum posse falsum testari, sicut potest inferre necem homini, & nos trahere bona auferre. Ita exponunt Patrū testimonia, nempe, eos loquutos, non de quacumque falsitate; sed de falsitate cum peccato. Audiant Ambrosium, idem apertè damnantem: *quia Dei virtus non recipit levitatis errorem*. Itaque Ambrosius prolationem falsam vocat levitatis errorem: testes enim falsi leves sunt, & nullius momenti. Item veritatem divinam opposuit falsitati, & prolationem falsam censuit oriri ex infirmitate. Quod si prolationem falsam vocavit mendacium, idè est: quia apud Sanctos idem est falsitas cognita, ac mendacium.

§. 16. Sanctus Athanasius ferm. de Passione Domini ait: *Scribens enim Hebræis B. Apostolus, quòd impossibile est, Deum mentiri; cumque in dicendo quam maximè veracem esse, & falsum non dicere*. Beatus Anselmus horum doctrinam obtruncavit apertè. Cum enim opposuisset, honestum esse quidquid à Deo fit; explicat, esse aliqua, quæ non possunt à Deo fieri: quòd si per impossibile fierent, adhuc essent mala, & non

Puente Hurt. de Mendoza. vol. 2.

esset Deus, qui ea faceret. Cuius hæc sunt verba, lib. 1. *Cur Deus homo?* cap. 1. 2. *verum est quod dicit de libertate, & voluntate, & benignitate illius. Sed sic eas debemus rationabiliter intelligere, vt dignitati illius non videamur repugnare. Libertas enim non est, nisi ad hoc quod expedit, aut decet: nec benignitas dicenda est, quæ aliquid Deo indecens operatur*. Quibus verbis Anselmus directè opponitur doctrinæ horum Authorum opinantium, nullum esse obiectum, quod non possit à Deo amari: quia, eo ipso quod ametur à Deo, amatur honestè. Quæ doctrina vera est: quia, quidquid Deus amat, amat honestè. Eâ tamen hi abutuntur, ad asserendum posse à Deo amari quodlibet obiectum, quamvis turpe videatur. Audi elegantem explicatum Anselmi. *Quod autem dicitur: quia, quod vult, rectum est; & quod non vult, iniustum non est: non ita intelligendum est, vt, si Deus velit quodlibet inconueniens, iniustum sit: quia ipse vult. Non enim sequitur: iniustum est mentiri, si Deus vult mentiri; sed potius, Deum illum non esse. Nam nequaquam potest velle mentiri voluntas, nisi in qua corrupta est veritas; immò quæ deferendo veritatem corrupta est*. Hæc Anselmus.

Quibus liquidò docet, voluntatem corrumpi, id est, vitiari: præcisè, quia deferit veritatem; immò ipsam corruptionem veritatis esse vitium voluntatis. Vnde concludit, à Deo non posse deferi veritatem: quia Dei voluntas vitiari non potest; vitia- retur autem, si veritatem defereret. Quapropter apud Anselmum synonyma sunt falsitas & mendacium. Subiicit autem: *cum ergo dicitur: si Deus vult mentiri, non est aliud, quàm si Deus est talis nature, quæ vult mentiri; & idcirco non sequitur, iniustum esse mendacium; nisi ita intelligatur, sicut de duobus impossibilibus dicimus: si hoc est, illud est: quia neque hoc aut illud est*. Itaque Anselmus constituit aliqua obiecta, quæ Deus potest velle, vt pluviam, & necem hominum; quædam, quæ non potest, vt mendacium: quia, eo præcisè quod hoc vellet, corrumpetur eius voluntas, & non esset Deus. Non potuit hic Sanctus magis è regione opponi his Authoribus, in sententia & fundamento. Cum autem dixit, Deum non posse velle mendacium, apertè mendacium vsurpat pro falsitate: quia voluntas divina haberet pro obiecto falsitatem ipsam. Denominatio autem mendacii, in sententia horum Authorum, est denominatio extrinseca ab ipsa voluntate depravata: quam denominationem non vult actus ipse.

Sanctus Augustinus sexcenties tradit doctrinam hanc: tomo 9. lib. 1. de symbolo, initio, hæc ait: *Deus omnipotens est, & cum sit omnipotens, mori non potest, falli*

§. 18. S. Aug.

S. Tho. q. 1. no potest, mentiri no potest. Vbi mentiri accipit
1. Art. 3. pro falsum dicere: æquè ergò ait spectare ad
omnipotentiam impotentiam fallendi &
mentiendi. Vt autem evellantur fibræ so-
lutionum, & agnoscatur, Augustinum a-
gere de falsitate, id est, de prolatione ver-
borum falsa, sive absonanti iudicio lo-
quentis, hæc ait. *Quam multanon potest, &
omnipotens est? & idèd omnipotens, quia ista
non potest: nam si mori posset, non esset omni-
potens: si mēiri, si fallere, si falli, si iniquè agere,
non esset omnipotens: quia, si hoc in eo esset,
non fuisset dignus, qui esset omnipotens.* Hæc
August. item tom. 10. serm. 28. de verbis
Apostoli, cap. 3. ait de Deo: *qui omninò fal-
lere ignorat.*

§. 19. A quibus arguo: Deus non esset omni-
potens, si falli posset: ergo neque esset om-
nipotens; si fallere posset. Probo conse-
quentiam: quia ex Augustino æquè re-
pugnat Deo, posse mori, fallere, & falli;
quodcumque igitur ex illis efficeret Deum
indignum, qui esset omnipotens. Augusti-
num egisse etià de potentia absoluta, patet
primò: quia, si Deus posset falli, aut mori,
etià per potentiam absolutam, esset om-
nipotentia indignus; sed eadem ratione in-
dignitatem eandem constituit Augustinus
in mendacio & falsitate: ergo, etià per po-
tentiam absolutam, repugnat falsitas Deo.
Secundò: quia, si Deus posset fallere per
potentiam absolutam, non esset indignus
omnipotentia; sicut non est, quia potest fa-
cere alium mundū: ex eo enim quod Deus
faciat quod potest, nullum sequitur absur-
dum. Commendat ergò Augustinus vitam
Dei ab immortalitate, intellectum ab in-
capacitate erroris, voluntatem verò ab im-
potentia fallendi. Quod si Deus posset fal-
lere, & falleret; non propterea esset indig-
nus, qui esset omnipotens: quemadmodum
non esset indignus omnipotentia, si vtens
potentia sua absoluta, erueret aliquem ex
inferno; quamvis id non potest lege com-
muni. Sufficiunt hæc Augustiniana testi-
monia: recognoscatur Gregorius de Ari-
mino, clarus Augustinianus, & scholarum
delicia, qui in primum, dis. 42. quæst. 2. hæc
tractat, cum invidia posterorum: cui ad-
ijcio ex tomo 4. lib. octoginta trium quæ-
tionum q. 53. vbi Aug. non modò damnat
horum Authorum sententiam de menda-
cio, vt ab illis accipitur connotando actum
malum; sed etià de deceptione: quam
cogitare de Deo, ait impium esse atque ne-
farium. Moverent quidem hæc Augustini
verba quemlibet procacem hæreticum, ne
sic insaniret in Deum. Videatur tom. 5. lib.
22. de Ciuitate, cap. 25. & tom. 4. toto libro
de mendacio, & contra mendacium.

Gregorius
Arimin.

SVBSECTIO II.

Sacra autoritas.

SENTENTIAM Holchoti & Al-
maini erroris damnavi, & hæresis:
quod nunc cōfirmo ex diversis Scrip-
turæ testimonijs, quibus Deus apertè tes-
tatur, se nec posse mentiri, neque decipere.
Ad Hebræ. 6. 18. *vt per duas res immobiles,
quibus impossibile est mentiri Deum, fortissi-
mum solatium habeamus.* Vbi mentiri, sumitur
pro falso testimonio: vt enim Apostolus
nos redderet animi equiores ad conquiren-
dam gloriam, per labores & ærumnas; no-
bis proposuit ante oculos fortissimum solati-
um ad firmandam anchoram spei, innixæ
immobilitati consilij Dei: cui, maioris secu-
ritatis ergò, iuramentum adiecit: ne mens
humana vacillaret, firmata duobus argu-
mentis immobilibus. Quod si Deus posset
nos decipere; quamvis id absque peccato
posset, inermis esset argumentatio Paul-
li. Si enim Deus mihi laboranti posset iu-
ratum præmium negare, quod mihi esset
fortissimum solatium, etsi illud negaret abs-
que peccato: hoc enim solatium non pen-
det ab impeccabilitate Dei; sed à firma ex-
pectatione.

Dicunt aduersarij, Paullum loquutum
de impossibilitate & lege ordinaria; non ta-
men de absoluta. Contrà: Apostolus vti-
tur hominum exemplo, quorum contro-
uersiæ iuramento dirimuntur. Licet enim
Deus posset sola promissione securum red-
dere Abrahamum; adiecit tamen iura-
mentum, vt eum humanitūs cognoscentem
assecuraret: quia, vt homines nullo
potentia possunt licitè iurare falsum,
aut non stare iuratis; ita Deus voluit of-
tendere, iam sibi non licere, deesse promissis:
alioquin argumentum Paulli esset inane,
& inuutilis diligentia Dei. Nam, si A-
brahamus & Hebræi sibi persuaderent sen-
tentiam hanc, quam impugno, possent res-
pondere Deo, & Paulo, se non esse
certos de ipsius promissione: quia posset
non stare iuramento. Quamvis enim lex
communis non patitur falsitatem iura-
menti divini; at Deus non adstringitur
illa lege: quemadmodum lex commu-
nis petijt concursus generalem Dei ad
comburendos pueros; ostendit autem
Deus, se esse ab ea lege immunem. He-
bræi ergò responderent Paulo, eius ar-
gumento nullam esse vim: quia, quam-
vis Deus nulla potentia posset mentiri;
posset tamen eos decipere, effractis natu-
ræ legibus: quas vt sæpè Deus effringit,
sic posset eos, contra easdem leges,
honestà causâ decipere; neq; se certos esse,
vtrum

§. 20.

Ad Hebr.
6. 18.§. 21.
Obiectio.
Refellit.

Genes. 22.

utrum id esset facturus, nec ne? ergo non haberent fortissimum solatium, & argumentum Paulli esset innane.

§. 22.
Confirm.

Confirmatur: Deus, ex te, non est natura sua adstrictus ad non fallendum, sicut ignis est adstrictus ad calorem, & nix ad frigus; sed solo suo arbitratu nos fallit, aut non fallit: unde ergo habemus aliquod fundamentum firmum, nos ab illo re ipsa non falli? ergo non possumus habere fortissimum solatium, nisi illi omnino repugnet falsitas. Probo consequentiam: quia nos non cognoscimus evidenter, Deum vera loquutum; sed per solas Scripturas, definitiones, & traditiones Ecclesiæ; vno verbo: solo eius testimonio, miraculis, & alijs argumentis comprobato; credimus; sed Deus per Scripturas, per definitiones, & traditiones Ecclesiæ, per miracula & alia testimonia posset nos fallere: ergo non haberemus, unde liquidò constaret, nos non decipi. Ponamus enim à Deo nos iuramento falli; tunc non esset credendum Deo: unde scimus, utrum nunc iuramento utatur ad nos decipiendum? Iure ergo possemus respondere Deo: nolumus tibi credere; quamvis iures; quamvis miracula facias; quamvis per Ecclesiam loquaris: quia, licet non possis mentiri; potes tamen nos decipere. Quare ergo fidelem, qui tibi credat: ego enim, aut non credam, nisi quæ videro; aut, si credidero, erit cum formidine, utrum me decipias ipso iuramento? immò minus esset credendum Deo, quam homini: quia Deus posset nos decipere absque peccato; homo verò non nisi cum peccato. Ruit ergo religio, & Christianismus totus est anilis fabula. Recognosce §. superiore, & 24.

§. 23.
Obiectio.
Resp.

Dices, Deum posse uti metaphoris, allegorijs, & amphibologiâ: unde ergo scimus, Deum eis non usum? Respondeo, testimonium Dei semper esse verum, in sensu, in quo Deus loquitur: etenim metaphora, allegoria, & amphibologia sunt veræ, in aliquo sensu; amphibologia autem non est licita, nisi honesta de causa. Hi verò Doctores volunt, verba Dei posse esse falsa, etiam in sensu, in quo ab ipso proferuntur. Quis autem sit sensus ille verborum Dei, vestigandum est ex ipsa Scripturarum structura, ex argumento, de quo agitur, & ex circumstantijs. Quod si hinc non constet dilucidè, ad eundi sunt interpretes sacri; maxime autem Ecclesia. Cum igitur non constat probabili fundamento de ratione indicatè amphibologiam; aut de necessitate transferendi verba, à sensu, quem primo pulsu sonant: accipienda sunt in sensu litterali frequenti. Qua ratione sacri Patres & Concilia damnant hæresis sententiam negantem in Eucharistia

Puente Hurt. de Mendoza. vol. 2.

realem præsentiam corporis Christi: quia sine fundamento, negatur sensus proprius verborum Christi, & illa detorquentur ad sensus allegoricos. Idem patet in præcipuis mysterijs fidei, Trinitatis, Incarnationis, futuræ vitæ, & alijs: quia durum esset, tot miraculis confirmari ea mysteria, in sensu allegorico, reiecta veritate sensus litteralis, & homines cogere ad pereundum potius, quam ad negandum sensum litteralem falsum.

§. 24.

Deinde probo, expositionem Paulli propositam §. 21. esse contra Paullum ipsum agentem ea de re cum Timoth. epist. 2. cap. 2. versu 11. *Fidelis sermo: nam si commortui sumus, & convivemus; si sustinebimus, & conregnabimus; si negaverimus, & ille negabit nos; si non credimus, ille fidelis permanet: negare se ipsum non potest: vbi Apostolus commendat fidelitatem Dei: quia se ipsum non potest negare; conficit autem Paullus hanc argumentationem: Deus est fidelis: ergo stabit promissis; nisi nos infideles simus. Probo antecedens: Deus se ipsum negare non potest: ergo est fidelis. Probo hanc consequentiam: quia, si posset non esse fidelis, posset se ipsum negare. Antecedens autem, nempe, Deum se negare non posse, est per se notum. Deus enim nulla ratione potest se ipsum negare: quia non potest se avertere à se ipso, aut à dictamine suæ sapientiæ. Nam aliquem negare est agere contra illum: & negare legem est agere contra id, quod præcipit. Primam autem consequentiam, nempe, Deum staturum promissis, probo ex primo antecedenti: quia fidelitas est virtus, qua statumur promissis. Hæc est argumentatio Paulli, quæ sic efformata acris est, & efficax; si autem Deus posset non stare promissis, esset flaccida: quia Deus non propterea se negaret: quia non staret promissis, si id posset absque peccato. Vult ergo Apostolus idem esse, Deum non stare promissis, ac se ipsum negare. S. Dionysius de divin. nominib. cap. 8. hunc locum sic explanat: *negatio enim sui est à veritate prolapsio: est ab eo, quod est prolapsio; Deus ab eo, quod est, prolabi non potest.**

2. Ad Timoth. 2. 11.

S. Dionys.

Confirmatur: quia Paullus adductus §. 20. ait, à Deo additum iuramentum, ut amplius ostenderet immobilitatem consilij sui. Hæc immobilitas non est physica, per negationem distinctionis realis inter actus divinos: Hebræorum enim parum intererat, Deum esse incapacem physicæ mutationis, si posset mutare consilium per eundem actum. Nam, si per illum actum illos privaret sui laboris præmio, tam inanis esset illorum labor, quam si per duos actus privarentur. Ostendit ergo Apostolus, Deum immobiliter staturum consilio &

§. 25.
Confirm.

S. Tho. q. 1. Art. 3. Num. 23. iuramento suo; neque oppositum vlla ratione posse contingere. Quod confirmo ex capite 23. Numer. 19. *non est Deus quasi homo, ut mentiatur; nec ut filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo, & non faciet? loquutus est, & non implebit?* Vbi Propheta exprobrat homini potentiam mendacij, & inconstantia; Deum autem laudat ab eorum impotentia. Illa verò interrogatio vim habet acriorem: si enim Deus posset mentiri, & non implere promissa; quid haberet non commune homini?

§. 26.
Obiectio.
Refell.

Dices, Deum non posse mentiri; posse verò hominē. Contrā: Propheta nō recurrit ad voluntatē deordinatā; neque probavit impotentiam mentiendi; quod non posset falsa dicere cum peccato; (ut isti volunt) sed quia Deus non potest non facere quæ dixit; nec non implere, quæ promisit. Nam hæc propositionem: *Deus non mentitur, ut homo*, non probavit, quia Deus, licet possit oppositum facere; tamen non potest cum voluntate deordinata; (ut isti probant) sed eam probavit, quia non potest facere oppositum eius quod dixit; nec non implere quæ promisit. Quæ ita confirmo: demus scilicet aliquem Iudæum, hærentem huic opinioni Holchoti respondere Prophetæ, ab ipso non benè probari, Deum non posse mentiri, quia Propheta id probat ex impotentia, quam Deus habet ad non faciendum oppositum eius, quod dixit. Quāvis enim neque faceret quod dixit, neque staret promissis; adhuc non mentiretur: quia sine peccato deficeret promissioni, ac propterea nec mentiretur, nec esset inconstans. Nam hæc vitia non admittuntur absque peccato: ergo alterum ē duobus concludo; vel probationem Prophetica esse stultam; vel Deum non posse deesse promissis, & verbo suo.

Confirmo:

SVBSECTIO III.

Authoritas Concilij Tridentini.

§. 27.
Trident.

DEINDE arbitror, sententiam nostram non leviter insinuatam Tridēti, sessione sexta canone 16. ubi definitur; donum perseverantiæ non posse credi fide absolutē certā & infallibili, cui falsum subesse nō potest, sine revelatione Dei: ergo supponit Concilium, fidem absolutē certam & infallibi-

lem esse, quæ habet pro obiecto revelationem Dei. Neque Concilium ostendit aliunde certitudinem fidei; nisi ex eius obiecto formali; quod est testimonium Dei.

Dices, id intelligi ex natura rei; non verò in ordine ad potentiam absolutam. Contrā primò: isti dicunt, hanc fidem posse esse falsam; ergo non habet certitudinem & infallibilitatem absolutē. Hæc enim certitudo est determinatio habitus ad veritatem: quam determinationem non posset habere, si ex natura sua haberet indifferentiam ad veritatem & falsitatem. Contrā secundo: quia Concilium non præbuit fundamentum huic distinctioni; sed absolutē adstruxit fidei certitudinem absolutam, ex revelatione Dei, quam attingit. Item, revelationes privatæ, de quibus Concilium ibi loquitur, non fiunt de lege ordinaria, neque ex natura rei: nulla enim est lex cōmunis de revelanda alicui homini privato perseverantia; neque miracula ex natura rei contingunt; ergo omnem fidem innixam divinæ revelationi decernit Concilium certam absolutē, & infallibilem; cui non potest subesse falsum.

§. 28.
1. Obiectio.
Refell. 1.

Refell. 2.

Dices secundo, Concilium non definisse Deum non posse mentiri; sed fidem non posse esse falsam: quod potest esse, quia fides numquā attingit, nisi verum Dei testimonium. Contrā: Concilium nusquā insinuavit, posse esse duas fides circa divinum testimonium: alteram falsam circa testimonium falsum; alteram veram circa testimonium verum: sed absolutē statuit, fidem, quæ attingitur divina revelatio, esse certam. Idque probat ex conceptu revelationis Dei: nam, si revelatio Dei non est ratio sufficiens certitudinis & infallibilitatis fidei, nulla esset argumentatio Concilij. Item, per fidem non assentimur testimonio Dei immediate, quia est verum; sed eius existentiam nobis persuademus immediate. Veritatem autem eiusdem testimonij nobis persuademus, non immediate; sed propter authoritatem Dei, ut dixi, disputatione quarta §. octavo, & disputatione septima à §. quadragesimo quinto latè probavi, non posse esse fidem su-

§. 29.
2. Obiectio.

Refell.

supernaturalem certam & infallibilem; nisi attingat certam & infallibilem authoritatem, & eius testimonium,
(. . .)

SVBSECTIO. IIII.

Ratione probata conclusio.

§. 30.

Ambros.
Ansel.
August.
Num. 23.

NON posse Deum falsò loqui, rationi probatur: quia, si Deus posset fallere, & non stare promissis, posset absolutè mentiri, & esse infidelis, essetque capax illorum vitiorum: ergo nec potest fallere, nec promissa deserere. Consequentia non eget probatione: antecedens indicatur fatis ab Ambros. §. 7. Confirmatur ab Ansel. §. 16. & 17. & ab Augustino §. 18. Quod probo primò: ex cap. 23. Numer. adducto §. 7. & 25. vbi, ex eo quòd Deus neque mētiri potest, neq; mutari, infert Propheta, Deū necessariò facturū quæ dixit, & impleturum quæ promissit: *non est Deus quasi homo, ut mentiatur; nec ut filius hominis, ut mutetur.* Quid inde? apertè sequitur, Deum non posse non stare promissis. Cōficit itaque Propheta hanc argumentationem: Deus nō potest mētiri, neque mutari: ergo faciet quæ dixit, & implebit quæ promissit. Quæ consequentia si non esset bona (ut non est, in sententia, quam impugno) nihil conclusisset Propheta, qui ex impotentia mētiendi intulit impotentiam non faciendi quod dixit. Quod si absque mendacio posset non facere quæ dixit, nullum esset argumentum Prophetæ. Vndè concludo, idem esse apud Prophetam, Deum posse mentiri, & posse non facere quæ dicit.

§. 31.

Ad Hebr.
6. 10

Secundò probo idem antecedens, nempe, idem esse mentiri & non facere quæ dicuntur: quia Paullus ad Hebræos 6. 10. *non enim iniustus Deus* (inquit), *ut obliviscatur operis vestri*: quibus Apostolus confirmat Hebræos, in patientia acerbissimæ persecutionis: quia Deus absque dubio illis reddet præmia laboris. Deum autem absque dubio præmia donaturū, probat Apostolus: quia Deus nō est iniustus, id est, infidelis in stando promissis: ergo Deus præcisè quia non staret promissis, esset iniustus, seu infidelis. Patet consequentia: quia alioquin mutila esset argumentatio Paulli, qui ut primū principium ponit, Deum non esse iniustum: vndè cōcludit, Deum ipsum nō posse oblivisci operis nostri, & efficit argumentum hoc: *Deus non potest esse iniustus: ergo non potest oblivisci laboris nostri. Probo consequentiam: quia, si Deus posset capere eam oblivionem, posset & iniustitiam.*

Puente Hurt. de Mendoza. vol. 2.

Finge Christianum, inter cruciatus, disputationem inire cum Paulo, illum hortante ad tolerantiam tormenti, his verbis: bono animo esto, fortiter dimica: quia impossibile est, Deum oblivisci laboris tui. Respondeat autem Christianus: vndè scis, ò Paulle, Deum non posse meum laborem oblivisci? Respondeat Apostolus, se id scire: quia Deus non potest esse iniustus. Contrà vrgeat ille: ego scio, Deum non posse esse iniustum: quia iniustitia est desertio promissi, siue deordinata voluntas non standi promissis: quæ voluntas non cadit in Deum; at potest Deus oblivisci meum opus, absque ista deordinata voluntate: ergo non benè probas, ò Paulle, me certò consequuturum laboris præmium. Probo consequentiam: quia possum ego privari præmio per oblivionem Dei; quin ipse sit iniustus. Equibus concludo, Deum, eo præcisè, & fore iniustum & infidelem, quòd obliviscatur operis nostri, id est, quòd non rependat promissum præmium pro labore iustorum.

§. 32.

Adsonat idem Apostolus ad Romanos 3. 5. *numquid iniquus est Deus, qui infert iram? Absit; alioquin quomodo iudicabit Deus hunc mundum?* id est, Deus non punit absque culpa: quia, si id faceret, esset iniquus: nam punire innocentem, est iniquitas; sic autem non posset Deus iudicare hunc mundum. Agit enim Apostolus de iustitia Dei, inferente iram & iudicium, ob hominum peccata: propter quod commendatur iustitia Dei, qui iniustus esset & iniquus, si absque culpa vteretur iustitiâ vindicativa.

§. 33.
Ad Roma.
3. 5.

Tandem ratione probatur, ex disputatione 17. §. 11. vbi Aristotelis testimonio probavi, mendacium esse per se malum. Cui doctrinæ præmitto, quam doctui disputationibus de actibus humanis & peccatis, nempe, esse nonnulla objecta ex se adeò dissonantia naturæ rationali, ut sint mala, etiā ante prohibitionem liberam Dei. Nam, parricidium, ingratitude, & proditorem patriæ esse mala, cognovit Aristoteles lumine naturæ; quamvis expressè negavit liberam providentiam Dei. Nec fuit gens adeò barbara, quæ non arbitraretur esse acerbissimo supplicio dignos Parricidas atque perduelles. Et quamvis Doctores non pauci censent, malitiam non compleri ante prohibitionem liberam Dei; at verò fatentur, nonnulla objecta suoapte ingenio adeò esse turpia, ut non possint à Deo non prohiberi;

§. 34.

K 4

malof-

S. Tho. q.
1. Art. 3.

malosque esse, qui ea exercent; neque posse à Deo exerceri: quia non possunt illi non displicere. Nominales autem nonnulli censuerunt; nullum esse obiectum malum; nisi quia liberè prohibetur à Deo: potuisseque Deum, nullum prohibere obiectum; immò nullum esse obiectum adeò turpe, quod non possit præcipi à Deo: aperteque dicunt, posse præcipi odium Dei, falsitatem, & alia. Ex quo principio rectè colligunt, Deum posse falsò loqui. At verò principium illud erroris damnavi, in disputationibus de peccatis & actibus humanis, ostendens obiectorum turpitudinem, ob quam impossibile est, ut honestè fiant, & ut non sit cōtra legem aliquam, vel naturalem, vel liberam.

§. 35.

Inter hæc obiecta locum habet mendacium: dicere enim aliquid falsò est obiectum ex se turpe, ac propterea semper est mendacium & peccatum. Qui verò liberè falsò loquitur, est mendax. Mendacij turpitudine sumitur præcipue ex dissonantia falsitatis cum loquente, & cum tota Republica humana: cum loquente, quia falsitate redditur incredibilis, & extorris hominum commercio: vnde indignus est, cui credatur: quod maximè dedecet hominem. Quapropter mendaces censentur leves & infames; immò apud urbanos vix reperietur aliqua iniuria gravior, quàm hominem vocare mendacem: cuius labe non eluitur ex lege duelli; nisi hoste fuste, vel alapâ percussio. Reipublicæ autè est hoc vitium perniciosum: quia si nō credimus, vix possumus, nec Reipublicā, nec vitā administrare. Si verò credimus, & fallimur; cadimus in incommoda non leviora.

§. 36.

Hinc argumentor: si Deus posset mentiri, esset incredibilis; hoc autem Deum maximè dedecet, ut est per se notum: ergo nec potest falsò loqui, neque mentiri. Probo maiorem: quia, de eo qui potest mentiri, rectè possumus suspicari aut timere, vtrum mentiatur?

§. 37.

2. Obiectio
Resp. 1.

Dices primò: homines posse mentiri; & tamen illis tenemur credere: ergo & Deo. Respondeo primò, nos hominibus, quando loquuntur ex proprijs, numquàm credere certò & infallibiliter, certitudine physica. Secundò respondeo, negata consequentiā: homines enim non possunt falsò loqui, absque peccato mendacij: saltem quia mendacium est prohibitum à Deo; at sine fundamento probabili nō possumus nobis persuadere, hominem gravem & piū peccare; neq; de illo malum suspicari aut timere. At Deus falsa loqueretur absque vitio: quia, in sententia, quam impugno, Deus tam honestè diceret falsum, quàm verum. Vnde

Resp. 2.

nulla iniuria irrogaretur Deo ab opinante eum mentiri; irrogatur autem homini, quando id opinamur absque fundamento. Ponamus enim, nos decipi à Deo: hæc deceptio esset illi tam honesta, quàm nunc est veritas. Quam ergò iniuriam irrogaremus Deo non credentes?

Dices secundò, Deum manere credibilem: quia potest nobis præcipere, ut credamus. Quapropter affirmatur debere credi mysteria fidei: quia Deus illa credenda præcepit. Sic respondet Petrus Aliacus. Contrà primò: etiā possumus dubitare, vtrum Deus nos decipiat in eo præcepto? Dicat enim Deus: *ego præcipio, ut credantur quæ dico*: tunc possemus dubitare, vtrum Deus ea verè præciperet; an verò nos deciperet in præcepto simulando? nam, cum Deus posset mentiri honestè, nullam iniuriam illi, irrogaremus, si suspicaremur illum mentiri. Secundò respondeo, Deum nobis posse præcipere assensum eorum quæ dicit; non tamen assensum supernaturalem fidei. Assensum quidem: quia dum non constat de falsitate, possumus assentiri obiecto; assensum autem, quem possumus, potest præcipere Deus. Assensus verò fidei infusæ est propter auctoritatem infallibilem Dei, pendetque ab hoc assensu: *omne quod Deus dicit, est, ut ab ipso dicitur*. Item creditur veritas testimonij eo præcise quia testimonium Dei est, ut latè probavi disputat. 4. sect. 1. & disput. 7. à §. 45. sed Deus non potest præcipere hunc actum: quia est de obiecto evidenter falso. Nam, in ea sententia, quod Deus dicit, non est verum eo præcise, quòd ab ipso dicatur; neque infallibiliter ei possemus credere propter eius auctoritatem: ergo Deo nec deberemus, nec possemus credere fide divina & infusa. Tandem Sanctus August. tom. 2. epist. 9. cap. 3. (affertur à Gratiano, cap. *Si ad Scripturas*, 9. distinctio.) ait S. Hieronymo: *In expositione quæque Epistolæ Pauli ad Galat. invenimus aliquid, quod nos multum moveat. Si enim ad Scripturas sanctas admissa fuerint officiosa mendacia, quid in eis remanebit auctoritatis? Quæ tandem de Scripturis illis sententia profereatur, cuius pondere contentiosa falsitatis subruatur improbitas? Statim enim ut protuleris, si aliter sapit, qui contrà nititur, dicet, illud quod prolatum erit, honesto aliquo officio scriptorem fuisse mentitum. Vbi enim hoc non poterit; si poterit in ea narratione? &c.* Hæc Augustinus. Eadem ratione, si Deus potest dicere falsum, nihil est certum in Scriptura: non enim potest constare, aliquam eius partem esse veram; sed unusquisque dicet, quod subijcit Augustinus. Cum verò

§. 38.

2. Obiectio

Aliac.

Resp. 1.

Idem
Idem
Idem
Idem

S. August.

verò

verò contra sensum lectoris aliquid occurrerit, officioso mendacio deputabitur: non enim deesse poterunt causæ, cur existimetur, non solum potuisse, verum etiã debuisse mentiri, si huic regulæ conceditur locus.

SECTIO. V.

Argumenta Roberti.

§. 39.
Holchot.
1. Argu.

HOLCHOTVS in secundo q. 2. art. 8. late probat, non solum Deum posse falso loqui; sed & aliquando loquutum. Primum id probat ex Augustino tom. 4. libro octoginta trium quæstionum, quæst. 53. ubi docet, nonnullos fuisse deceptos autoritate Dei. Augustini hæc verba: *multo est purgator, summæq; illi virtuti propinquior, qui tamquam velit hostem decipere; non tamen eum decipit, nisi auctoritate divina.* Vnde probat, Dei iussu falsum à Demone Regem Achab: & Egyptios ab Israelitis, petentibus aurum & argentum ad sacrificium.

§. 40.

Verum non potuit appingi Deo mendacium absque mendacio: Augustinus tam clarè est à nobis, ut vel cæci id viderint in ipsa fronte allegati libri: ubi de Deo hæc ait. *Nam veritas falsitatem numquam patitur.* Immo eadem quæstione 53. allegata à Roberto constituit apertè, Deum nec per se, nec per bonos posse fallere, etiã eos, qui digni sunt, ut fallantur. Nam fallendi munus tam censet indignum. Deo & bonis, quàm est indignum Iudici & eius filio, agere furè in patibulum: idque permitti infami carnifici.

§. 41.
Resp.

Respondeo, Augustinum loquutum de stratagemate bellico; non verò de verbis falsis: qui autem utitur stratagemate, nequaquam mentitur, neque utitur signo aliquo, in significatione aliena à cõmuni; sed Dux exercet aliquam actionem, sine diverso ab eo, quem hostis divinat. Illa autem actio non est instituta, ad significandũ id quod cõijcit hostis: qui prudentiã militari tenetur providere sibi & suis, ne ab hoste decipiantur insidijs, per stratagemata frequentissima in bello; stratagma verò tunc est magis licitum, quando eo utimur iussu Dei.

§. 42.

August.

Item Augustinus, quando loquitur de mendacio, dicit, illud esse à Deo permittente; non præcipiente: ait enim de Israelitis: *factum est, ut inberet Deus, vel potius, pro illorum cupiditate, permitteret.* Subjicit autẽ Augustinus. *Non itaq; Deus deceptor est: quod credere, nefarium & impium esse, quis non intelligat? & infra: quãdam eorum iubens, quãdam*

permittens. Qua ergo fronte Robertus appingit Augustino sententiam ab eodem, eodem in loco, nuncupatam impiam atque nefariam.

§. 43.

3. Reg. 22.
20.

Duotestimonia Scripturæ explicat Augustinus ibi; ob quæ credit Holchotus Achab & Egyptios deceptos à Deo: primũ ex 3. Reg. 22. 20. Vbi Deus dixit Diabolo: *decipies & prævalebis: egredere, & fac ita:* id est, dabis operam decipiendo Achab, quod assequeris. Hoc testimonium, ex interpretibus, de sola permissione explicui, in disputationibus de peccatis, expugnans physicam prædeterminationem ad materiale peccati: eaque propter ab ea supersedeo. De eodem plura dixi volum. 3. disp. 80.

§. 44.
Exod. 11.

Alterum testimonium est ex cap. Exodi 11. 2. *Dices ergo omni plebi, ut postulet vir ab amico suo, & mulier à vicina sua, vasa argentea, & aurea.* Respondeo, nullam ibi falsitatem præceptã à Deo: solumque præcepisse petitionem vasorum; si autem illi, in ipsa petitione, mētiti sunt, simulantes causas, id fuit, Deo permittente. Quapropter Augustinus adductus §. 42. rectè dixit, Deũ Israelitis quãdam præcepisse, quãda permisisse. Neque ex lib. Exodi colligitur, eos fuisse mentitos: nam cap. 12. 35. hæc dicuntur: *feceruntque filij Israel, sicut præceperat Dominus Moysi: & petierunt ab Egyptijs vasa argentea & aurea, vestemq; plurimam.*

Exod. 12.
35.

§. 45.
2. Argum.
Genes. 27.

Secundò argumentatur Holchotus ab exemplo Rebecce, ex cap. 27. Genesis 9. ubi Rebecca præcepit filio suo Jacob, ut deciperet Isaacum Patrem suum, & se fingeret primogenitum Esau: quod Robertus arbitratur consultum, speciali consilio Spiritus Sancti. Duas autem falsitates persuasit Rebecca Jacobo: ut constat ex versu 19. primam continent illa verba: *ego sum primogenitus tuus Esau;* secundam continent illa: *feci tibi, sicut præcipisti mihi.* Vtrumque fuisse falsum, patet: quia, & Jacob fuit natus minor, quàm Esau; neque Isaacus præcepit Jacobo, ut venatum iret.

§. 46.
Respondet.
August.
Gregor.
Chrysost.
Theodor.
Gennad.
Pererius.
P. Rius.

Contrà: S. Augustinus tom. 4. lib. contra mendacium, diligentissimam curam adhibet huic loco exponendo, ut Jacobum & Rebeccã vindicet à falsitate: in quod etiã incumbunt Magnus Gregorius, Chrysostomus, Theodoretus, Gennadius, & alij Patres apud Patrem Pererium tom. 3. in Genesim, disp. 5. & Patrem Rium in eum locum. Alij verò Patres & Doctores, quos sequitur Rius ipse, & ferè Pater Pererius, asserunt, Jacobum atque Rebeccam mentitos, & venialiter peccasse; maxime autem id Tostatus affirmat Lorca verò eam sententiam censet improbabilem: quo iure, ipse viderit. Itaque, qui dicunt factum illud

Tostat.
Lorca.

5. Tho. q. 1. Art. 3. esse speciatim à Deo, illud vindicant à falsitate; qui verò illud falsitatis damnant, dicunt fuisse peccatum. Robertus autem vult, & illud falsum fuisse, & immune à peccato; Deumque illos solvisse lege non mentiendi: quod non caret ingenti temeritate.

§. 47.

Opinor, neque Rebeccam, neque Iacobum mentitos. Adverte, verba illaduos habuisse sensus satis familiares atque communes: alterum proprium, & quasi naturalem seu personalem; alterum metaphoricum, & quasi civilem; vterque autem est maximè communis; & licitus, quando loquenti inest honesta causa. Personalis significatus est satis clarus: *ego sum Esau*, id est, ego sum realiter persona Esau. In hoc sensu non fecit Iacobus ea verba; neque in eo sensu dixit sibi præceptam venationem. Significatus civilis significat ius, quod habebat Iacobus ad primogenituram, & maiorum: quod ius acquisiverat, vedita lētiū scutellā; vel speciali prærogatiuā à Deo. Est autē hic significatus satis communis etiā apud Iudices: si enim Petrus censum vendat Antonio, hic illi succedit in iure census, & dicit, se esse Petrum: id est, se habere ius Petri.

Gregor.

Immo Christus dixit, Ioannem fuisse Eliā; Ioannes autem id de se negavit. Gregorius Magnus hæc ait eleganter, homilia 7. in Ioannem. *Quid est hoc fratres? quia quod veritas affirmat, hoc Propheta veritatis negat. Ioannes igitur in spiritu Elias erat; in persona Elias non erat. Quod ergo Dominus fatetur de spiritu; hoc Ioannes denegat de persona.* Ita Iacob vtens iure suo, dixit, se esse Esau: non quidem in persona; sed in actione. Cumque sensus ille esset verus, & Iacob haberet ius ad illius vsum, potuit, absque culpa mendacij, illo vti. Quod si Isaac fuit deceptus, non fuit in culpa Iacob: non enim latebat Isaacum questus Esau contra Iacob, quia illi extorserat primogenituram: & poterat dubitare, an illa verba essent in sensu personali; an verò in civili? Quam expositionem vidi apud Gratianum post capit. *Quæritur 22. quæst. 2. Iacob (inquit) dicendo: esse Esau primogenitum, non est mentitus. Non enim dixit, se esse primogenitum nascendo; sed ius primogenitura, illo vendente, ritè aduendo, &c.* Eadem ratione præceptum venationis datum fuit Iacob, non personaliter; sed civiliter: quia venatio erat vltima dispositio ad impetrandam benedictionem primogenitura: quæ dispositio ad illum iure spectabat, ad quem primogenitura. Mitto alia Scripturæ testimonia, quæ faciliorem habent explicatum, & videri possunt apud Interpretes. Dominicus Bañez nonnulla adducit, & exponit; item & Petrus Lorca.

Bañez.
Lorca.

S E C T I O. VI.

Opinio aliquorum.

ALIQVI admodum pauci Doctores opinati sunt, Deum re ipsa numquam dixisse falsum, neque posse ex natura rei, siue de lege communi; posse tamen de potentia absoluta. Quæ falsitas non esset mendacium: quia hæc vox significat falsitatem dictam cum peccato, in sensu, quem explicui §. 4. Videtur hæc sententia declinare notam hæresis, quam in vssī sententiæ Roberti; arbitror tamē vtrāque esse in damnatione eādem. Præcipuus Author huius sententiæ est Cardinalis Petrus de Aliaco, homo quidem doctus & acutus, & sua tempestate celebratus à Ioanne Gersono eius discipulo, & alijs: eā scripsit in primum, quæst. 2. dub. 3. circa solutionem 4. rationis. Consentit Adamus Godamus in tertium, dist. 14. quæst. 4. art. 2. quia Deus, facta revelatione, potest efficere oppositum eius quod revelavit. Nonnulli adducunt Almainum in 3. dist. 38. fine, qui ea de re nihil agit; sed quærit, vtrum mendacium includat deordinatam voluntatem? cui quæstioni respondet, multa diei à Gabriele pro vtrāque parte; ipse autem in neutram propendit. In moralibus tamen, cap. 7. sequitur apertè sententiam Aliaci.

§. 48.

Petrus de
Aliaco.Adamus
Godam.

Almain.

Allegatur Gabriel in 3. dist. 12. littera D. ibi tamen non audet eam partem definire, his verbis: *hæc dico, nihil asserendo; sed tantum recitando, desiderans in hoc informari, & subijci sententiæ Maiorum meorum.* Clarius autem lapsus videtur in eundem lib. 3. dist. 38. lit. G. sed hoc intelligo, vt in distinctionem duodecimam, ab eo recitanter dictum; non assertivè: quia distinct. 23. quæst. 2. lit. D. constituit idem tam esse infallibilem, quam visionem beatam: quia fides innititur revelationi Dei.

§. 49.
Gabr.

S V B S E C T I O I.

Primum argumentum.

AR G V M E N T A T V R primò: quia Deus, se solo, potest producere actum falsum, in nostro intellectu: ergo potest loqui falso. Antecedens probatur: quia Deus potest, se solo, producere qualitatem vitalem, & eam infundere intellectui: vt ostendi disput. 6. de Anima. Consequentiam probo: quia illa productio cognitionis esset loquutio Dei: esset enim

§. 50.
1. Argu.

facere

facere verbum. Secundò probatur consequentia: quia, quamvis illa productio verbi non sit loquutio; habet tamen idem absurdum, quod mendacium.

Pater Luisius, & alij nonnulli negant antecedens de omni actu vitali, quem censent, non posse produci à solo Deo. Quod item ego docui ea disp. 6. de Anima; quia actus vitalis includit actionem immanentem, quæ non potest esse à solo Deo. At verò illi constituunt actum vitalem in sola qualitate, quam ibidem ostendi posse infundi à solo Deo. Superfendum ergo est ab hac quæstione, & considerandum: vtrum, si Deus solus posset producere actum vitalem, posset etiam producere actum falsum? an verò ex conceptu actus falsi oriatur specialis repugnantia, ut oriatur à solo Deo? Maxime autem, quod hi Doctores, non fugiunt difficultatem argumenti: nam, quamvis Deus, non possit, se solo, producere actus nostræ voluntatis; tamen sunt nonnulli, quorum ipse est specialis Author. Peccata verò non fiunt à Deo speciali Authore; imò neque Authore: ergo eadem ratione potest esse quæstio: vtrum falsa intellectio possit esse à Deo speciali Authore? Tunc enim sunt eadem difficultates, quæ in quæstione: vtrum Deus possit infundere actum falsum? Nam difficultas oritur ex speciali influxu Dei, nempe: vtrum Deus possit esse specialis Author actus falsi? Hæc autem specialis ratio non minus reperitur in Deo specialiter movente intellectum; quam infundente actum falsum.

Secundò respondent aliqui, Deum dupliciter posse considerari infundentem actum falsum primum, si Deus illum infundat eo affectu, ut audiens intelligat, illam esse mentem Dei: verbi gratia. Infundat Deus hunc actum falsum: *materia prima non habet propriam existentiam*: potest tunc considerari, ut illum infundens, ex animo ut audiens sibi persuadeat, Deum ita censere de materia prima. Potest item infundere illum non ex animo, ut audiens intelligat, Deum ita sentire de materia prima. Dicunt ergo, Deum non posse infundere illum actum cum tali affectu: quia hoc esset falsò loqui; posse tamē secundo modo: quia tunc non esset loquutio. Contrariā ostendi disp. 13. à §. 26. ad loquutionem non exigi voluntatem formalem in loquente, ut audiens intelligat, à loquente sentiri obiectum, ut illud loquitur; sed sufficere voluntatem virtuales. Expedit autem disquirere: vtrum infusio actus sit, ex natura sua, principium cognoscendi, Deum sentire obiectum, ut representatur per illum actum? nam, si infusio actus facit, ex natura sua, ut audiens sibi persuadeat, Deum ita sentire de obiecto; iam est eadem difficultas, ac si Deus haberet voluntatem formalem. Si autem infusio, ex natura sua, non ducit in eam cognitionem; iam nihil interest voluntas formalis: quia hæc spectat ad loquutionem, quando facit signa ducentia in cognitionem de iudicio loquentis: ducentia (inquam) vel ex se, vel ad placitum. Sed illa voluntas formalis Dei non facit signum, ex se, vel ad placitum ducens in mentem Dei: ergo non pertinet ad loquutionem. Quod si signum ducit in mentem loquentis, erit loquutio voluntas illud signum faciendi.

Ut respondeam argumento, præmitto quæ dixi contra Scotum ea disput. 13. à §. 20. verbum posse fieri esse dupliciter: primo, quando verbum, vel naturæ suæ, vel ad nostrum libitum, ducit audientem in cognitionem loquentis: v.g. quando fit aliquod verbum, quo cognito, nobis persuademus, loquentem sentire de obiecto, qualiter representatur illo verbo. Nam, quando verba sunt eiusmodi, sunt formaliter loquutio: ut constat ex ea disput. 13. Secundò potest fieri verbum, representans quidem obiectum; at neque ex instituto, neque ex natura sua, significans, sensum facientis tale signum esse, qualiter representatur signo ipso: ut latè dixi contra Scotum ea disput. 13. §. 25.

Ad argumentum ergo ex §. 50. distinguo antecedens: Deus, se solo, potest producere actum falsum, quo significetur, Deum sentire de obiecto, ut representatur actu illo, nego antecedens: id enim esset mendacium. Deus potest infundere actum falsum, quo non representetur, Deum sentire de obiecto, sicut per illum representatur, concedo antecedens: & nego consequentiam. Ad primam probationem, nego, illam esse loquutionem Dei: quia non quævis verbi effectio est loquutio; sed effectio verbi mentalis, representantis aliquam loquutionem instrumentalem loquentis: ex qua loquutione instrumentali cognita, possit colligi, mentem loquentis esse, qualis representatur per loquutionem instrumentalem. At multi sunt actus falsi non representantes loquutionem instrumentalem Dei. Hi non sunt loquutiones Dei: ac propterea possunt à solo Deo fieri, absque absurdo mendacii; immò absque omni absurdo: quod clarè docuit Pater Vazquez in 1.2. disput. 90. num. 11. & 12. Deumque posse infligere alicui errorem, in pœnam: & esse Authorem specialem illius, docuit in 3. part. disput. 61. à num. 59.

Antequàm respondeam ad secundam probationem consequentiæ argumenti propositi

§. 51.
P. Luisius
1. Solut.

Refell.

§. 53.
Animad.

§. 54.
Ad argu.

§. 52.
2. Solut.

Refell.

P. Vazq.

§. 55.

S. Tho. q. 1. Art. 3. fiti §. 50. adverte, dupliciter posse repræsentari loquutionem instrumentalem Dei per nostros actus. Primò, quando actus, ex natura sua, repræsentat falsò loquutionē Dei: id est, quando significat esse loquutionem Dei, quæ verè non est Dei: vt cum quis loquutionem Dæmonis arbitratur esse Dei. Ille actus non petit oriri naturâ suâ speciali ratione à Deo. Nam actus, qui non fit per loquutionem instrumentalem Dei, non est effectus Dei vt loquentis: quia Deus vt loquens includit loquutionem instrumentalem. Hic actus falsus etiâ posset fieri à Deo solo, supplente defectum causæ secundæ; nec tunc Deus mentiretur: quia nec loqueretur. Ratio à priori: quia loquutio Dei debet includere actum naturâ suâ producibilem per instrumentalem loquutionē ipsius Dei: ita vt ille actus dicat ordinem transcendentalem ad realem loquutionem Dei. Vndè ille actus falsò repræsentans loquutionem Dei, connaturaliter productus non potest ducere in cognitionem ipsius Dei: ita vt nobis persuadeat, Deum sentire de obiecto, qualiter per illum actum repræsentatur: quia non repræsentat verba Dei; sed Diaboli. Item, si ille actus producat à solo Deo, non potest nobis persuadere, Deū sentire de obiecto, vt per illum actum repræsentatur. Ratio à priori: quia ille actus nō ducit, nisi in cognitionem suarum causarum; causæ autem illius actus non sunt verba instrumentalia Dei: ergo in illa non ducit: ergo neque ducit in mentem ipsius Dei circa obiectum repræsentatum per actum. Probo consequentiam: quia in mentem loquentis, vt loquentis, non venit audiens, nisi cognoscendo loquutionē instrumentalem ipsius loquentis.

§. 56.
Obiecto.
Resp.

Dices, ex productione illius actus à solo Deo, posse cognosci quid Deus sentiat de obiecto: ergo est loquutio. Nego antecedens: quia productio illa tantum ducit in cognitionem Dei, quæ est necessaria, vt fiat à Deo; cognitio autem ita necessaria nō est nisi de substantia, & modo illius actionis. Vndè, quidquid Deus sentiat de obiecto illius actus, potest producere, & illum, & eius productionem, dummodò perfectè cognoscit actum ipsum, & modum, quo debet fieri. Itaque illa actio solum ostendit, Deum cognoscere, quomodo sit faciendâ; quid autem Deus sentiat de obiecto illius actus, non potest cognosci ex vi illius actionis. Sive enim Deus assentiatur, sive dissentiat obiecto repræsentato per actum illum; rectè cognoscit, quomodo sit faciendus, vel per concursum generalem, vel à solo ipso Deo, gerente vices causæ particularis.

§. 57.

Potest item actus repræsentare verè ver-

ba Dei: primò, vt mea cognitio repræsentat revelationem Isaia; hæc autem cognitio non est loquutio Dei: quia nō repræsentat eius loquutionem, vt ad me directam; neque à me auditam. Alia ratione potest actus repræsentare verba Dei mihi facta: qui actus, ex natura sua, petit fieri à Deo, vt loquente; & à me, vt audiente. Sic ille actus est necessariò verus, & quoties à Deo infunditur, Deus nobis loquitur. Vndè concludo, Deum non posse nobis infundere loquutionem suam falsam: quia nulla est possibilis. Actus autem falsos, qui non sunt loquutiones Dei, potest nobis Deus infundere (si potest producere actum vitalem.)

Secunda ergò probatio consequentia argumenti ex §. 50. insinuat difficultatem: vtrum sit absurdum à Deo infundi actum falsum; quamvis, in illius infusione, Deus non mentiatur? Nam decipere aliquem, turpe est: sive loquutione; sive alia ratione decipiatur: vt sepius dixi ex sancto Augustino. Respondeo, malitiam mendacij formaliter consistere in deformitate loquentis, qua incredibilis redditur; & in iniuria audientium. Deceptio autem audientis est peccatum independenter à mendacio, propter legem vniversalem negativam non faciendi aliquid de se aptum ad deceptionē; nisi urgente honesta, gravi, & proportionata causâ, quæ inter lū natis excusat à culpa: ob quod ea lex non obligat semper, & pro semper. Nam, in multis casibus, in quibus tenemur non mentiri, non tenemur ita dicere verum, vt non decipiatur audiens. Possumus enim loqui, in aliquo sensu vero; quamvis decipiatur audiens: vt cum Confessarius interrogatur à marito: vtrum vxor confessa fuerit adulterium? potest Confessarius respondere negativè; quavis re ipsa fuerit foemina confessa adulterium: quia, qui sic interrogat, non habet ius, vt Confessarius ita loquatur, vt ipse non decipiatur. Vide P. Thomam Sanctium, lib. 3. in explicatione secundi præcepti, cap. 6. à num. 14.

Dices, non posse Confessarium directè velle deceptionem audientis; sed directè velle occultationem secreti; indirectè vero deceptionem: vt cum communi sententia Doctorum docet P. Thomas Sanctius adductus §. superiori: ergo Deus non potest infundere actum falsum: quia esset directè velle deceptionem. Respondeo, consequentiam esse nullam: quia multa Deus potest directè velle, quæ non potest homo: nam Deus potest, pro solo suo arbitratu, hominem occidere, & infatuare: quod non potest alius homo. Quia igitur error est malū physicum hominis, non potest alius homo illū dire-

§. 58.

August.
Resp.

P. Thom.
Sanctius.

§. 59.
Obiecto.

Respondet.

directè velle, sicut neque homicidiū; Deus autem potest directè velle malum physicum hominis, propter supremum in illum dominium. Vnde, cum error sit purè malū physicū, non est cur non possit esse Deo auctore; non quidē deceptore: quia deceptor est, qui, loquēdo falsa, facit audientē errare: quod repugnare Deo, iam ostendi.

§. 60. Præterea distinguendæ sunt illæ voces *directè velle*. Nam frequenter vsurpantur pro intentione finis, sive pro voluntate, qua volumus obiectum propter ipsum: in quo sensu Doctores loquuntur. Nulli enim hominum licet, velle errorē alterius propter ipsum: nā hoc spectat ad odiū proximi: sicut non licet hominī se defendenti, dare operam neci aggressoris propter ipsam, id est, non potest occidere, vt occidat. Item *directè velle* potest accipi pro electione mediij: quæ electio fertur proximè in mediū ipsū. Hæc voluntas est directā respectu mediij; quia verò pendet ab intentione finis honestè amati; vocatur indirecta, & materialis. In hoc sensu potest Confessarius directè velle errorem audientis, quando interrogat contra ius. Probatur primò, ab exemplo: quia, qui se inculpate defendit, potest velle proximè necem aggressoris, electione ad illam proximè terminata. Nā potest velle illi infligere lethale vulnus: quia nex aggressoris est medium, sine quo, qui se defendit, non potest vitare necem, quam aggressor ipsi parat iniuste. Secundò, quia, in casu quo disputamus, potest contingere, vt error audientis sit medium simpliciter necessarium, ad occultandū secretum Confessionis: ergo potest Confessarius velle proximè talem errorem. Consequentia patet: quia, ad vitandum malum, quod iniuste aliquis molitur, possumus illi velle aliud malum physicum, necessarium ad eum finem: quia ille non habet ius, vt abstineamus ab illo malo: vt patet in homicidio, quod vitare possumus, inferendo malum homicidæ. Tandem, quia facimus verba, quibus audiens est erraturus, idque cognoscimus: & illa facimus, vt per illa ita audiens disponatur, vt ignoret secretum; at videmus non posse ignorari secretum absque errore audientis: ergo volumus eum errorem. Neque aliud volunt Doctores, nisi non esse per se volendum errorem; sed præcisè indirectè, vt medium. Ita Deus potest infundere errorem, vt medium iustitiæ vindicativæ, propter peccatum errantis: vt Iudex potest furem agere in patibulum. Veracitas autem divina tantum inclinat Deum, vt faciat verba per loquutionem suam, consonantia suo iudicio.

SUBSECTIO II.

Secundum, & tertium argumentum.

SECUNDVM argumentum horum Authorum: quia error est aliquando creaturæ salutaris: ergo potest esse à Deo. Antecedens patet ex Beato Augustino, Deo gratias agente, pro errore, quo viator deflexit à tramite recto, & effugit prædonum manus. Consequentia patet: quia, quod est maius beneficium, potest nobis donare Deus. Primū, neganda est consequentia, de errore effecto per loquutionem falsam Dei: *non enim sunt facienda mala, vt eveniant bona*. Nec verò Deus adstringitur ad mendacium, vt nobis provideat bona, quæ ex mendacio obvenirent: cum mille alijs rationibus possit nobis ea providere.

Difficultas autem esse potest, vtrū Deus possit esse causa erroris per alium? Negat P. Valentia quæst. 1. punct. 3. §. *sed dicit aliquis*; loquitur autem aperte de mendacio cognito à loquēte, & sciente, illud esse peccatum. In quo sensu certissima est hæc sententia: quia Deus non potest esse Author peccati. P. Luisius disp. 3. dub. 2. §. *circa secundam*: docet, Deum non posse per se movere aliquem, vt per illum decipiatur alius: quia ad veritatem Dei non solum spectat loqui verum; sed etiā nullo modo esse causam, vt alius decipiatur. Non acquiesco: quia, quando homo loquitur ex proprijs, & non vt instrumentum Dei: item, quando in loquutione falsa nō peccat, potest à Deo moveri ad loquutionem, per quam erraturus est audiens. Primò: quia virtus veracitatis præcisè inclinat eam habentem, vt ipse loquatur verum: quemadmodum castitas inclinat eam habentem, ad compescendos proprios motus; velle autem vt alij sint casti, non spectat proprie ad virtutem castitatis: & quemadmodū beatitudo aliorum non est obiectum spei; ita neque est obiectum veracitatis vera aliorum loquutio. Vnde patet ad argumentum P. Luisij.

Secundò probatur: quia Deus potest aliquem movere voluntate supernaturali, vt persuadeat alij opinionem probabilem falsam: ergo illa falsitas potest oriri specialiter à Deo. Consequentia patet: quia illa falsitas oritur specialiter à loquutione amici; amicus autem, Deo auctore, fuit motus ad loquendum: ergo, Deo auctore, fuit motus ad illam falsitatem; non quidem formaliter, vt falsitas est; sed materialiter. Antecedens probo hoc casu: Petrus persuadeat

§. 61.
2. Argum.

B. Augus.

Resp.

§. 62.
Difficuli.
P. Valent.

P. Luisius

Resp.

§. 63.

S. Tho. q. 1. Art. 3. sibi esse hunc diem sacrum: ex qua persuasione vult, vt socius sacrum audiat: idque vult ex affectu supernaturali charitatis, aut voluntatis vt observetur lex supernaturalis Dei; vt autem illi persuadeat hunc finem, illi etiã persuadet esse hunc diem sacrum. Hęc secunda persuasio oritur à voluntate supernaturali charitatis: quia intentio finis & electio medijs sunt eiusdem virtutis: ergo Deus potest specialiter movere aliquem, ad persuadendam opinionem probabilem falsam. Item, si ego mihi persuadeo, hunc hominem esse egenum, cum verè non sit; possum persuadere amico, affectu supernaturali, vt illi eroget stipem; vt autem id ego persuadeam, persuadeo illi prius hominis inopiam. Quoties de cathedra docentur opiniones probabiles falsæ; an propterea Doctores carebunt merito?

§. 64. 3. Argum. Resp. Tertiũ argumentum: quia Deus potest vti amphibologiã: ergo & decipere. Mala consequentia: nos enim possumus vti amphibologiã, & non deceptione. Præsto est ratio: quia amphibologia est vera loquutio, qua verba adsonant menti, in vno è pluribus sensibus, quos verba significant; deceptio autem est per falsam loquutionem absonantem iudicio loquentis. Adverte, Deum posse vti ænigmate, quod commune est hominibus argutis: qui nõ propterea decipiunt, aut sunt incredibiles; cogunt autem auditorem, quærere solutionem nodi ænigmatici. Item, amphibologia debet esse ex causa honesta, ita vt prudenter censeatur loquens, fecisse ex dictamine rectæ rationis: tunc enim non redditur incredibilis, neque extorris cæterorum commercio.

Animad.

SVBSECTIO. III.

Argumenta cætera.

§. 65. 4. Argum. **Q**UARTVM argumentum: quia, si Deus non posset mentiri, non esset omnipotens: ergo potest. Probant antecedens: quia non posset facere vocem falsam. Hi noluerunt legere in Sancto Ambrosio adducto §. 7. impossibilitatem mentiendi esse in Deo potentissimã: quia nescit quod infirmitatis est; nec in Sancto Anselmo adducto §. 16. in Deo non esse potentiam, nisi ad id quod expedit, atque decet; nec in Sancto Augustino adducto §. 18. Deum esse omnipotentem: quia nec mori, nec fallere potest. Audiant saltem S. Dionysium, cap. 8. de Divinis nominib. referentem ab Elyma Mago obiectum

Apostolo, Deum non esse omnipotentem, quia se non potest negare. Verba Dionysij: *Quòd si, inquit Elyma Magus, præpotens rerum omnium est Deus, quomodo aliquid non posse à Theologo vestro dicitur? Maledictis autem vexat divinum Paullum, qui ait, Deum se ipsum negare non posse. Hoc autem proposito, pertimesco, ne, etiã amentia nomine, me videndum pueris ludentibus præbeam, &c.* Quid ergo isti garriunt, ad omnipotentiam pertinere posse fallere? Ad argumentum, nego antecedens. Ad probationem respondeo primò, vocem falsam posse fieri à Deo, concursu generali, vt fit actus malus. Item, vt fiunt omnes actiones causæ secundæ, in quas Deus influit physicè, concursu generali; quamvis bonæ oriuntur ex speciali dono Dei: hoc autem sufficit ad omnipotentiam, Ratio à priori: quia omnipotentia terminatur ad id, quod ex se habet non repugnantiam vt fiat. Nonnulla autem habent repugnantiam vt fiant à solo Deo, propter specialem modum; possunt tamen fieri per concursum generalem.

Secundò respondeo, substantiam vocis posse fieri à solo Deo: primò, si non esset significativa, vt potuit non esse: tunc enim Deus eam efficiens, non loqueretur falsò: quia nec loqueretur. Secundò voces falsæ potuerunt significare aliud, quod verè significarent: tunc Deus posset illas formare, & per illas verè loqueretur. Tandem, etiã imposita significatione, posset Deus illas formare, monens audientem, se per illas non loqui; nec eas ab ipso effici, animo aliquid per eas significandi. En quot rationibus Deus est omnipotens, quamvis mentiri non potest! Nam impotentia faciendi eã verba, non est impotentia simpliciter; sed secundum quid, ex suppositione, qua Deus admisit significatum illarum vocum: quemadmodum non potest producere aliũ mundum, ex suppositione, quòd semel decreverit illum non producere. Quæ suppositio non tollit potentiam simpliciter, vt mox dico.

Vltimum argumentum est Almaini, Holchoti, & Goddami: quia Deus, facta revelatione, potest efficere oppositum eius quod revelavit: ergo potest decipere Prophetam. Patet consequentia: quia propositio vera redderetur falsa, sola mutatione obiecti. Antecedens probatur ex Ioannis 7. 8. vbi Christus dixit: *non ascendo ad diem festum*; postea tamen ascendit: ergo iudicium Discipulorum mutatum fuit de vero in falsum: quia Christus fecit aliter ac dixit. Secundò probatur idem antecedens: quia, facta revelatione, retinet Deus potentiam faciendi oppositum.

Ad argu. Resp. 1.

§. 66. Resp. 2.

§. 67. 5. Argum. Almain. Holch. Goddan.

Ioan. 7. 8.

Habeo

§. 68. Habeo adversus hoc argumentum non pauca: ac primum ex testimonio Ioannis nihil concluditur: quia multi graves Authores legendum putant: *nondum ascendo*; alij: *non ascendo nunc*: quo solvitur omnis quaestio: quia Christus non ascendit tunc quando id dixit: tunc enim nondum ascendit, id est, nondum advenerat tempus, quo ascenderet. P. Maldonatus expungendas vult eas duas voces: *nondum*, *nunc*: & legendum: *non ascendo*. Arbitror autem eundem esse sensum, his vocibus reiectis, & admissis: quia Christus D. vsurpavit tempus praesens, in rigore, ita ut vsurparetur pro illo tempore praesenti, quo illis praecipit ut ascenderent; eo autem tempore non ascendit. Quod significant Authores adductis illis vocibus: *nondum*, *nunc*: quae non sunt necessariae ad reddendum hunc sensum; quamvis, si quae illarum esset adiecta, hunc efficeret apertius. Et quidem frequenter loquimur, in hac significatione: ut si quis dicat: *ego non prandeo*, non significat se numquam prandere; sed tunc non prandere. Illa autem propositio non redditur falsa, ascensu Christi tempore sequenti, quo ascendit aliquantulum post discipulos. P. Maldonatus alios sensus adducit suos, & aliorum; facillimus autem est, Christum non ascensurum manifeste, ut rogabatur à discipulis; ascendit autem magis occulte.

§. 69. 1. Impug. Secundo inepte dicunt, mutatione obiecti, mutatam fuisse cognitionem fidei discipulorum de vera in falsam: quia, quamvis Christus voluntatem mutasset; tamen non fuit mutatum obiectum: quia ego possum dicere: *ego non disputabo*: deinde, mutata voluntate, disputo. Hoc obiectum numquam fuit mutatum: quia, si consideretur instans, quo ego disputaui, numquam in eo fuit carentia disputationis; sed toto tempore antecedenti illud instans, disputatio fuit futura; existente autem illo instanti, disputatio fuit praesens. Ergo discipuli non exercuissent actum verum ex revelatione Christi; sed potius exercuissent falsum: quia, cum ascensus Christi esset futurus, sibi persuaserunt, eum non esse futurum; assensus autem fidei pendet ab hac revelatione. Postea vero videntes ascensum Christi, exercuissent actum verum: non ob testimonium Christi; sed ex se evidente: ergo actus ille fidei non esset mutatus de falso in verum, aut è contrà; sed duae cognitiones diversorum habitu sibi successissent. Igitur actus ille fidei, ob solam mutationem obiecti, non haberet vicissitudinem veri & falsi.

§. 70. Præterea, probo argumentum esse puerile: quia Deus, facta revelatione, potest quidem absolute efficere oppositum; non

tamen ex suppositione: id est, etiam facta revelatione de non creando alio mundo, v. g. Deus retinet potentiam, quae secundum se considerata potest efficere alium mundum secundum se consideratum: quia respectus mundi ad Deum, & Dei ad mundum, non adimitur voluntate, aut revelatione de eodem non faciendo. Unde manet in Deo potentia in actu primo ad alium mundum; ex suppositione autem manet impotentia illi faciendi: id est, non potest componi mundus cum voluntate Dei de illo non faciendo. Ratio est manifesta: quia non possunt componi duae voluntates efficaces contrariae de eodem obiecto; neque possunt componi mundus & carentia sui. Quemadmodum ego habeo potentiam ad sedendum, & standum; item, ad assensum, & dissensum; non tamen possum simul stare & sedere; assentiri & dissentiri: quia, quamvis potentia ad assensum, & dissensum, non habeat oppositionem in se, cum sit eadem; opponuntur tamen assensus & dissensus, qui sunt effectus eiusdem potentiae. Neque verò per dissensum tollitur potentia ad assensum; sed determinatur ad alteram partem; determinatio autem potentiae ad unam partem, rectè potest componi cum potentia ad oppositam. Ad argumentum ergo, concessio antecedenti; nego consequentia: quia argumentum sumitur à sensu diviso ad compositum: id est, à potentia simpliciter ad potentiam componendi effectus contrarios. Nam posse fallere dicit, posse componi effectum cum visione & voluntate de effectu contrario: ut, si quis ita argumentaretur: *qui stat, sedere potest: ergo potest componere sessionem & stationem*. In scientia autem Dei haberet vim argumentum: quia Deus, cum visione Petri, retinet potentiam non faciendi eundem Petrum: ergo Deus potest decipi.

Tandem, quamvis Deus posset mutare consilium; adhuc numquam nos falleret. Sane, si Deus esset incostans, etiam esset fallax: quia, admissa una imperfectione, alias etiam caperet. Formaliter tamen, ex conceptu inconstantiae, non sequitur eius revelationem esse falsam: quia revelatio non pendet ex contingentia voluntatis, & omnipotentia Dei; sed oritur ex scientia ipsius Dei de obiecto revelato. Quae scientia falli non potest: quia, quamvis Deus possit efficere oppositum; tamen alteram partem contradictionis efficit. Illam ergo, quam efficit, videt; & illam, quam videt, revelat; & eam, quam revelat, cognoscit fides. Quæ admodum, si scientia infusa ego videam, quid facturus sit Petrus, non possum falli; quamvis Petrus per inconstantias mille, millies consilia mutet. Unde, si Deus non est

Ad argu.

§. 71. 3. Impug.

S. Tho. q. est facturus mundum, non potest revelare, se illum facturum; revelavit autem se illum velle facere, aut non velle: quia verum est, ita velle, aut non velle. Ratio à priori: quia revelatio Dei est ipsius loquutio; loquitur autem Deus res, non aliter, ac de illis sentit: ergo præcisè, ex solo conceptu inconstantiæ, non sequitur Deum mentiri.

DISPUTAT. XIX.

Utrum fides aliunde possit esse falsa?

§. 1.

IXI disp. 17. §. 2. Fidem vti sic ex triplici capite posse esse falsam. Primò, ex testimonio falso, cui nititur, ut frequenter accidit, quando credimus ob testimonium humanum, quod est falsum plerumque: de quo egi disputat. 18. Nunc ergò disquiro, utrum fides Catholica possit esse falsa ex testimonio, cui nititur? an videlicet actus fidei habere possit, pro obiecto formali, testimonium Dei prudenter existimatum; non verò existens re ipsa? Quamvis enim testimonium Dei existens habeat inseparabilem veritatem, potest tamen aliqua fides non attingere testimonium re ipsa Dei, sed apparenter Dei; re autem ipsa, aut Dæmonis præstigiantis, aut alius creaturæ. Item, potest obiectum mutari, & actus prius verus, esse deinceps falsus, in multorum opinione. Est igitur quæstio, de his duobus eventibus, in fide supernaturali.

SECTIO I.

Sententia varia.

§. 2.
1. Sentent.
Holch.
Maior.

PRIMA sententia sit, fidei actus posse esse falsos ex natura rei, & re ipsa nonnullos ita fuisse. Hæc conclusio est Holchoti, quem adduxi disp. 18. §. 4. Nec alium Catholicum vidi, aut audivi ab ea sententia. Maior enim asseverans posse actum hunc in substantia esse falsum, dixit eum tunc non fore fidei: quamvis ergò ineptè ea in parte ratiocinatur; non tamen admittit actum fidei falsum. Non dissentientur, qui existimant posse prudentiæ actum esse falsum; hi tamen possunt exponi de prudentia antecedenter, non verò formaliter. Nam prudentia verè & formaliter di-

ctat, expedire levamen huius inopis; licet tale dictamen practicū supernaturale supponat hoc iudicium falsum naturale, v.g. hic homo est inops. Nec tamen benè adducuntur: negabunt enim esse in fide rationem eandem.

Secunda sententia est, actum fidei non posse ex natura rei esse falsum; posse tamen de potentia absoluta. Ab hac sunt Adamus, Godamus, Aliacus, Almainus, & Gabriel adducti disp. 18. §. 48. & 49. Vide tamen quos ego ibi exensaverim.

Tertia sententia est, nullo modo posse actum fidei esse falsum; sed terminos implicari in assensu fidei Catholicæ, sive Theologicæ falso.

SECTIO II.

Fides supernaturalis Theologica non potest naturaliter esse falsa.

HÆC conclusio est certa de fide: est enim definita Tridenti. sess. 6. cap. 9. Vbi asseritur, fidei non posse subesse falsum: quod verum est saltem ex natura rei. Item can. 16. *Siquis magnum illud usque in finem perseverantiæ donum se certò habiturum, absoluta, & infallibili certitudine dixerit; nisi hoc speciali revelatione didicerit: anathematis.*

Obijcies, ibi nihil definitum à Concilio; sed obiter tantum id assertum. Contrà: Concilium ex instituto confutat inanem hæreticorum fiduciam, quā citra dubitationem sibi persuadent, se esse in gratiā, & perseveraturos usque in finem. Ait Concilium, id non posse contingere, nisi per fidem, quæ, sine revelatione speciali, esse non potest ea de re.

Secundò probatur conclusio ab incommodo: quia nihil esset certum, si ex natura rei possemus decipi. Actus enim certus est, qui oritur à principiis, quæ non possunt producere actum falsum: inaniter ergò Ecclesia à nobis exigeret assensum certum sine formidine, si assensus esset expositus falsitati.

Obijcies primū, prudentiam supernaturalem esse posse falsam: ergo & fidem. Consequentiam probo: quia, si qua ratio obesset, maxime supernaturalitas; hæc autem non obest: nam etiā prudentia est supernaturalis: ergo. Antecedens probatur: quia prudentia dictat, levandam esse inopiā huius egeri; cum tamen non sit levanda: quia

§. 3.
2. Sentent.
Godam.
Aliacus.
Almain.
Gabriel.

§. 4.
3. Sentent.

§. 5.
Conclus.
1. Probat.
Trident.

§. 6.
Obiectio.
Refellit.

§. 7.
2. Probat.

§. 8.
1. Obiectio.

quia non est verè egenus ; sed similitudine. Respondeo primò , negando antecedens. Ad probationem respondeo , prudentiam nihil asserere , aut negare speculativè de inopia illius hominis ; sed tantum exercere duo iudicia certa : primum , credendam esse inopiam , quæ proponitur prudenter ; secundum , eam sic creditam esse depellendam. Interdum autem exercet hoc : *hic & nunc est levandus hic homo ; licet non satis evincat suam egestatem*. Ratio autem est aperta : quia minus incommodum est erogare stipem non egenti ; quàm negare egenti.

§. 9.
Resp. 2. Secundò respondeo , consequentiam non esse bonam in aliquo sensu. Qui enim admittunt , actum fidei esse certum , non ex conceptu supernaturalis actus ; sed ex definitione Concilij , & absurdo : non admittent consequentiam , admittendam ab ijs , qui moventur ex conceptu supernaturalitatis. Absolutè consequentia non est bona in omnibus probationibus : quia absurdum de incertitudine , & definitio Concilij reperitur in actu fidei ; non tamen in actu prudentiæ.

§. 10.
2. Obiectio
Resp. Obijcis secundò : habitus voluntatis infusi versantur circa objecta falsa : ergo & fides. Probo antecedens : quia Iacob actu honesto congressus est cum Lia , quæ non erat eius vxor. Sæpè item honestè privatur aliquis fortunis suis : quia prudenter censetur esse alienæ. Respondeo , actum voluntatis non esse repræsentationem objecti , nec in sua perfectione pendere ab eo , ut est , vel non est ; tendit autem in suum objectum sub ratione formali honesta. Misericordia amore stricto amat levamen inopis propter ipsum : quod quidem honestum est , & ad hoc levamen movemur propter eandem rationem formalem. Hunc verò hominem non esse inopem non reddit misericordiam imperfectam : quia sequitur dictamen prudentiæ supernaturalis , quo iudicamus levandū inopem , qui talis censetur prudenter ; & congregiendum cum scæmina , quæ tã prudenter censetur propria , ut nulla possit esse ratio dubij. Semper ergò amator bonum cognitum prudenter ut tale ; cognitio autem tendit in objectum , illud repræsentans , ut est : in quo sita est eius perfectio. Quod si objectum non est , ut cognoscitur , non cognoscitur benè.

§. 11.
3. Obiectio.
Resp. Obijcis tertio : actus supernaturales possunt ex natura rei vitari : ergo & fides esse falsa. Distinguo antecedens : possunt vitari ab extrinseco , & ex concursu aliorum habituum ; transeat antecedens ; possunt vitari ab intrinseco , & ut oriuntur ab habitu supernaturali , nego antecedens , & consequentiam : quia actus si-

dei oritur ab habitu fidei circa objectum infallibile ; etsi esset falsus , ab intrinseco id haberet. Fides potest , se sola , concurrere ad actum , sub divina revelatione , adæquatè : item & cum habitu naturali. Certè ille circa suum objectum est necessariò verus : esto circa alia , ut oritur ab habitu naturali , possit esse falsus : (quod etiam est falsum) : at sanè iam actus ille , ut est fidei , non posset esse falsus.

Hinc obijcies quartò : actus supernaturalis potest esse ab intrinseco malus ex natura rei : ergo & fides falsa. Probo antecedens : quia voluntas confitendi peccata , cum qua efficitur Sacramentum Pœnitentiæ est supernaturalis ; & hæc scæpius est ab intrinseco mala : ergo. Probo minorem : quia sæpè eligimus hunc Confessarium ex inani gloria , aut alio affectu leviter malo. Nego antecedens. Ad probationem , distinguo minorem : illa voluntas , cum qua efficitur sacramentum , est mala , nego minorem ; alia illa coniuncta , concedo minorem. Ad probationem respondeo , voluntate supernaturali pertinente ad sacramentum non amari gloriam inanem. Tunc enim exercentur duo actus : alter supernaturalis honestus ; alter naturalis malus. Quod si hic tantum exerceatur , non conficitur sacramentum : ut nec conficitur dolore turpi. Et si poenitens id animadvertat , aut ignoret culpam , peccat graviter contra leges eius sacramenti ; si autem id inculpate prætereat , nec peccat , nec sacramentum perficit : ut multas ob causas non rarò contingit. Vide disput. 46. §. 32.

Quintò obijcies : fides mutari potest de vera in falsam ex natura rei : ergo potest esse falsa. Probo antecedens : revelat Deus Petrum currere , & dicat fidei : *Deus revelat Petrum currere : ergo Petrus currit* : perseveret in hoc actu aliquandiu , quando nec Deus revelat cursum , nec Petrus currit : tunc perseverat idem numero actus , qui initio fuit verus , deinde falsus. Nego antecedens. Ad probationem respondeo , syllogismum fidei esse hunc , expressis verbis , aut saltem mente : *omne , quod Deus revelat , est , ut ab ipso revelatur ; revelat Petrum currere : ergo Petrus currit , ut à Deo revelatur*. Cursus hoc syllogismo accipitur , ut subest revelationi , & sic mutari non potest : quia revelatio est ex ipsius cursus suppositione , qua facta , mutari non potest. Cessante autem revelatione , aut perseverat idem actus , eam referens ad instantem , quo extitit , ut univèrsim dixi disputatione nona de Anima à §. 63. aut mutatur actus fidei infusæ pro alio naturali : quia

§. 12.
4. Obiectio

Resp.

§. 13.
5. Obiectio

Resp.

S. Tho. q. quia infusa numquam exerceretur, nisi circa revelationem Dei ut existentem. Rationem reddam sectione sequenti.

§. 14. Ultimo dices: esto non mutetur actus fidei actum pendens à revelatione; certe actus supernaturalis non pendens actu à revelatione poterit esse falsus. Respondeo; de illo actu nihil dixisse Concilium; sed nec poterit esse falsus: quia, licet non pendeat actu à revelatione proximè; pendet tamè remotè, per speciem impressam relictam à syllogismo fidei, quæ obiectum refert ad circumstantias revelationis; non verò ad alias.

Resp.

omnes Theologi antiqui, atque recentes: è quibus P. Suar. disp. 3. de fide, sectione 13. num. 1. censet, certum esse, fidem non esse de revelatione apparente tantum; sed existente; num. autem 6. censet absurdum contra Maiorem, posse actum fidei esse falsum. Lorca disp. 10. num. 4. oppositam censet temerariam. Recognosce Bañez & Aragon in hunc articulum. 3. P. Valentiam to. 3. disp. 1. quæst. 1. par. 3. P. Luisiū disp. 3. dub. 3. & P. Ægidium disp. 6. dub. 9. num. 22. & disp. 10. à num. 78.

P. Suar.

Lorca.

Bañez

Aragon

P. Val.

P. Luis.

P. Ægid.

SECTIO III.

Nec de potentia absoluta.

SVBSECTIO I.

Conclusio, & Authores.

§. 15.
Conclusio:

ASSERO præterea, actum Fidei infusæ non posse divinitus esse falsum; sed implicari terminos in actu fidei Catholicæ, seu infusæ, falso. Hæc conclusio non est definita ut prior; est tamè tam vera, ut eam certam existiment omnes Theologi, duobus illis, aut tribus vetustis exceptis. Nec auderem ego asserere, temeritate vacare secundam sententiam propositam §. 3. A nostra sunt Magister in 3. dist. 23. versu, *ait enim*: ubi ex fide infert infallibilem eventum liberum creditum: quia impossibile est credi, & non evenire. S. Bonaventura dist. 24. a. 1. quæst. 1. fidem censet tam infallibilem, ac Dei præscientiam, quam sequitur: cui consentiunt asserentes, fidem esse tam certam, quam Dei visionem. S. Thomas in dist. 23. q. 2. a. 4. quæstiunc. 1. ad 2. asserit, fidem esse infallibilem ex prima veritate, qua movetur, & cui repugnat falsitas; in dist. autem 24. quæst. 1. art. 1. quæstiunc. 1. idem repetit de obiecto formali: 2. 2. quæst. 1. artic. 3. idem probat apertè: quia fides nihil attingit; nisi sub prima veritate, sub quam non potest cadere falsum.

Magist.

S. Bonav.

S. Thom.

§. 16.
Caiet.
Alex.
Duran

Quod confirmat Caietanus ibidè. Alexand. 3. part. quæst. 68. num. 7. art. 1. ait, fidei non posse subesse falsum magis, quam primæ veritati. Durandus in 3. disput. 24. quæst. 2. existimat, fidei esse æqualem repugnantiam ad falsitatem, ac visioni, & veritati divinæ. Ab eadem opinione sunt

SVBSECTIO II.

Prima probatio.

ARGVMENTVM primum. Authores oppositæ sententiæ movetur: quia fides potest divinitus terminari ad revelationem Dei non existentem realiter, sed apparentem; hoc esse non potest: ergo fides non potest, etiam divinitus, esse falsa. Probo minorem: quia, si id posset esse de potentia absoluta, posset etià esse de potentia ordinaria; hoc autem est contra Concilij Trident. definitionem: ergo. Probo maiorem: obiectum fidei, & cuiuscumque actus, est illis connaturale, sed, per te, revelatio apparens est obiectum fidei: ergo est illi connaturale obiectum. Probo maiorem: quia actus & habitus sunt circa obiecta, quæ ipsi respiciunt per suas essentias, ab ipsis specificatas obiectis; immo tam connaturalis est tendentia actuum in obiecta, ut concipi distinctè non possint; nisi illa connotando.

§. 17.
1. Probatio
Conclusio-

Confirmatur: visiones externæ non possunt de potentia absoluta tendere in aliquod obiectum formale, quod non sit lux, & color ite cognitio de solo Petro, non potest divinitus esse de alio obiecto: ergo cognitio fidei de revelatione Dei, ut existente, non potest esse de alia revelatione: quia revelatio apparens tantum, & quæ non est Dei, non est revelatio Dei, sed alius. Ratio à priori: quia actus sua essentia attingit obiectum, & qui aliquod attingit, non potest aliud attingere, nisi mutata essentia.

§. 18.
Confirm.

Obijcies, actum fidei qui semel est de revelatione Dei, ut existente, non posse esse de alia revelatione, ob rationem redditam; habitus autem fidei potest exercere plures actus: alios circa revelationem Dei; alios circa existimatam esse Dei: unde aliquis actus fidei potest divinitus esse falsus. Contra: ergo aliquis actus fidei, ut

§. 19.
1. Obiectio.

termi-

terminatus abstractivè ad revelationem Dei, vt existentem, nec divinitus potest esse falsus. Quod quidem negant ij Authores: primum; quia non est contra conceptum actus abstractivi, terminari ad obiectum contingens, vt existens; cum tamen non existat: secundò, quia potest mutari obiectum, & cum illo veritas actus: tertio, quia non est de conceptu primario, aut secundario actus supernaturalis, tendentia omninò infallibilis in obiectum. Hæc omnia, ex illorum sententia, probant, posse actum fidei esse falsum: quæ iam deferuntur, vt absurda, in hoc actu.

§. 20.

Deinde, si habitus potest exercere illos duos actus, potest quidem ex natura rei: ergo non est certa ex natura rei, contra definitionem Concilij. Probo antecedens: habitus, proposito obiecto, & conditionibus alijs, potest naturaliter exerceri circa illud; sed obiectum fidei proponitur ex natura rei, cum conditionibus ad credendam revelationem non existentem: ergo ex natura rei potest fides circa illam exerceri. Malè ergò dixit Concilium, esse absolutè infallibilem.

§. 21.

2. Obiectio
Refell. 1.

Obijcies secundò, non terminari ad revelationem alienam, sed ad Dei; hæc autem potest non existere; sed tantum apparere prudenter. Contrà: ergo ex natura rei potest fides esse falsa. Probo consequentiam: ex natura rei potest proponi prudenter revelatio possibilis Dei, vt existens; cum tamen non existat: ergo circa illam potest exerceri actus falsus fidei infusæ ex natura rei. Probo antecedens: quia possunt alicui proponi tot argumenta, ad persuadendam existentiam revelationis Dei, vt prudenter moveatur: quod dixi sæpè. Consequentia autem probatur ex §. 17. quia circa obiectum proprium sufficienter propositum, exerceri potest habitus ex natura rei.

§. 22.

Refell. 2.

Contrà secundò: quia potest prudenter proponi, vt revelatio Dei, aliqua, quæ non sit Dei: vt enim, per te, revelatio Dei non existens, potest prudenter proponi, vt existens; ita revelatio non Dei, potest prudenter proponi, vt Dei: ergo potest exerceri fides erga revelationē Dæmonis, prudenter existimatam Dei; vt circa non existentem, prudenter censam existere. Ea ratione Concilium nationale Africanum, cui præfuit S. Cyprianus, existimavit, Deum revelasse, rebaptizandos hæreticorum filios: quæ revelatio multis persuaderi potuit prudenter; cum tamen illa fuerit error: ergo fide infusa poterit aliquis errare ex natura rei.

Concil. African.
fric.

§. 23.

Hinc deduces, fidei obiectum formale Puente Hurt. de Mendoza. vol. 2.

non esse revelationē Dei re ipsa, nec primam veritatem re ipsa revelantem; sed esse revelationem Dei, & primam veritatem abstractam à realitate, & falsitate. Primam autem veritatem realiter, esse speciem quandam obiecti formalis, contentam sub prima veritate. Veritatem item primam, falsam, apparenter propositam, esse aliam differentiam: vt visus formale obiectum est calor, albedo verò, & nigredo differentia. Ratio autem formalissima abstracta est à prima veritate reali, & apparenti. Vnde fides non est virtus Theologica, cuius formale obiectum & primum sit Deus: cum circa aliud obiectum formale, & materiale, versari possit.

SVBSECTIO. III.

Secunda probatio.

SECVNDO probatur: quia alia horum Authorum ratio est, quòd actus abstractivus de obiecto contingenti potest reddi falsus; sed fidei plures actus sunt abstractivi de obiecto contingenti: ergo possunt esse falsi. Probant maiorem: quia, perseverante eodem numero actu, potest mutari obiectum; hoc autem mutato, actus redditur è vero falsus: ergo. Sed hoc potest divinitus contingere fidei: ergo. Probant minorem: quia ex nullo capite repugnat: non ex obiecto, quod contingens est; nò ex supernaturalitate actus: quia huic satis est connexio naturalis cum obiecto; supernaturaliter autem connecti, non est de illius conceptu. Nam actus est supernaturalis: quia est connexus ex natura sua cum gratia sanctificante, & cum obiecto. Hæc est præcipua illorum ratio. Cui argumento respondebo, §. 42.

§. 24.
2. Probat.

Sed hoc probat, posse ea contingere ex natura rei, vt vidimus ex Almaino, & Adamo: ergo fides potest esse falsa ex natura rei. Probo antecedens: quia obiectum huius actus, per te, est obiectum contingens abstractum ab existentia reali, & falsa; dum tamen prudenter existimetur existere; at verò actus perseverare potest ex natura rei, perseverante suo obiecto: ergo actus fidei potest perseverare, mutata existentia obiecti, & de vero reddi falsus. Minor est certa: quia, perseverante causâ adæquata actus, potest hic naturaliter perseverare; causæ autē efficientes perseverant, nempe, intellectus, species impressa, & id genus alia. Obiectum item perseverat: est

§. 25.
Almain.
Adam.

L 2

enim

S. Tho. q. 1. Art. 3. enim obiectum contingens prudenter censum existere. Maior autem probatur: quia, nisi obiectum esset ita abstractum, non posset actus divinitus perseverare, obiecto amoto: ergo ideò potest perseverare, quia obiectum idem manet in ratione obiecti. Probo antecedens: quia actus nec divinitus esse potest circa aliud obiectum distinctum à suo: ergo vel obiectum eius actus est res contingens abstracta ab existentia reali, & falsa, dum appareat prudenter; vel alioqui, amoto obiecto, nec divinitus potest perseverare.

§. 26. Confirm. Confirmatur: obiectum illius actus, aut est res, ut existens realiter determinatè: sic, mutato obiecto, & non existente realiter, non potest divinitus manere actus: quia non potest esse actus sine obiecto. Tunc etià esset actus ordo transcendentalis ad existentiam obiecti, ut exercitam; ablato autem termino, aufertur & ordo. Aut est obiectum indifferens ad existendum, & non existendum; & apparenter tantum existens? sic, licet obiectum non existat; adhuc manet in ratione obiecti illius actus: ergo non est, cur actus mutetur ex natura rei. Quamvis enim sit supernaturalis; tamen perseverare potest naturaliter, dum perseverat obiectum. Neque hac in parte non differt à naturali: nam uterque enim perseverat, aut avolat, obiecto perseverante, aut avolante; ergo vel ex natura rei actus fidei potest esse falsus, contra definitionem Concilij; aut nec divinitus.

§. 27. Obiectio. Dices, actus intuitivos posse divinitus perseverare, mutato obiecto; non tamen naturaliter: ergo non recte infertur in actibus fidei, eos posse esse falsos naturaliter, ex eo quòd possint supernaturaliter. Antecedens constat ex disput. 10. de Anima, §. 5. & 6. Concedo antecedens, & nego consequentiam: quia obiectum sensationis non est existentia obiecti, ut exercita: sensus enim nihil affirmat de ea existentia; sed tantum terminatur ad albedinem, per speciem productam ab albedine existēte; dum autem nihil dicitur de existentia, ut exercita, non attingitur sub ratione existentiae exercitae. At affirmatio evidens mentalis de tali existentia mutatur, in mea opinione; vel si non mutatur, ideò est: quia eius obiectum non est existentia, ut exercita; sed ut apparens. Et si ex natura rei non mutatur, est propter speciem impressam, datam ab obiecto existente: quo item non existente, perit species impressa, & actus ab ea pendens. At actus fidei affirmat revelationem, ut exercitam, & obiectum ut existens: si ergo existentia ut realiter exercita

est eius obiectum, eà mutata, non potest idē actus divinitus manere. Quòd si existentia, ut realiter exercita, non est obiectum, eà mutata, tempore sequenti potest naturaliter manere idem numero actus, redditus ex vero falsus ex natura rei. Nam actus fidei non pendet ab existentia reali revelationis, nisi terminativè; effectivè autem non pendet immediatè: quia non concurrat immediatè activè ad fidem, nec ad speciem impressam, qua producit actus fidei: quæ species conservari potest naturaliter, obiecto non existente. Vnde, obiecto non existente, posset actus fidei naturaliter conservari: quia nec deesset obiectum, nec species impressa. At existentia obiecti sensibilis, quamvis nō cognoscitur, ut existens; tamen, ut existens, est principium immediatū cognitionis, vel speciei impressæ, quæ conservari non potest naturaliter, nisi existente obiecto. Si autem divinitus conservetur, poterit perseverare cognitio: est ergo ratio valde diversa. Vnde connaturale obiectum actus fidei erit revelatio, non ut existens; sed ut apparens: nam, ut est apparens, obiectum terminativum, productivum, sive motivum esse potest naturaliter, quin existat: quia species non datur immediatè ab ipso: ergo.

SUBSECTIO III.

Tertia probatio.

TERTIA probatio est ab absurdo: non enim essemus certi, omnes veritates fidei esse veritates; sed possemus meritò dubitare, utrum essent falsitates: hoc autem est hæreticum: quia et si Angelus oppositū docuisset; tamē esset audiendus. Item fides Catholica exercet actū sine formidine: ergo. Probo maiorem: quia, dum non sumus certi, attingi obiectū formale de se infallibile, possumus meritò formidare; sed, ex hac sententia, non attingimus obiectum formale de se infallibile: ergo meritò possumus dubitare. Probo maiorem ex Concilio Tridentino sess. 6. can. 16. dū asseruit, non posse sine speciali revelatione credi certò, & sine formidine, privilegiū perseverantiae finalis: ubi absolutā, & infallibilem certitudinem in credēdo adscripsit revelationi. Secundo probatur eadem maior propositio: quia infallibilitas actuum sumitur ex obiecto formali, & modo illud attingendi; sed, in hac scētētia, nec obiectū ex se est infallibile; nec modus attingēdi: ergo absolute possumus carere certitudine absoluta in credēdo. Minor probatur: quia obiectū formale

§. 28.
3. Probat.

Trid.

§. 29.

nec est revelatio Dei determinatè, vt existens re ipsa. Item modus supernaturalis potest ex se esse falsus: ergo ex nullo capite possumus habere absolutam, & infallibilem certitudinem in credendo.

§. 30. *Obiectio. Refell. 1.* At dices; omnia, quæ credimus, proposita esse ab Ecclesia, quæ falli non potest ex natura rei. Contrà: habitus infusus potest falli divinitus: ergo multo melius Ecclesia, carens principio certiori fide. Secundò: si obiectum fidei non est prima veritas, vt realiter revelans; sed tantum prudenter credita revelans: ergo Ecclesia non habet fundamentum, vnde conijcere possit, revelationem ab ipsa propositam nobis ad credendum, esse infallibiliter, absoluta, & infallibili certitudine credendam; sed tantum cum formidine. Nam Ecclesia non potest proponere revelationem, nisi accommodatè ad fidem Catholicam, quæ fides accommodatè terminatur ad revelationem, existimatam prudenter esse à Deo loquente. Quòd si Ecclesia vult, fidem exerceri sine formidine; ideò est, quia fides Catholica non potest aliter exerceri, eo quòd sit de revelatione, vt existente realiter. Quapropter sess. 6. Concilij Trident. cap. 9. sine, asseritur, non posse fide infusa, cui falsum subesse non potest, credi aliquid, dum est aliqua ratio formidandi.

Trident.

§. 31. Tandem esto, nec fides, nec Ecclesia falli possint ex natura rei; at de facto multa Deus exercet per potentiam absolutam: quia non est adstrictus ad vtendum semper ordinaria potentia. Qui ergo scimus, vtrum in nostro casu, Deus vsus fuerit potentia absoluta, necne? Ecclesia enim tantum potest nobis persuadere, rem infallibiliter esse credendam, vt est infallibilis; sed est infallibilis tantum ex natura rei, & non de potentia absoluta: ergo debemus credere infallibiliter, rem esse ex natura rei, vt proponitur; non verò absolutè in ordine ad omnem potentiam.

§. 32. Pone, Deum nihil revelasse de aternitate poenarum; posse tamen satis prudenter existimari revelationem: si Ecclesia hanc proponat, exercebitur fides infusa circa illud obiectum, & erit falsa; hoc autem posse contingere, patet ex tua sententia. Quòd si fides ita exercenda est, non poterit etiam Ecclesia falli? Item exercenda est fides per applicationem revelationis ab Ecclesia, aut alio motivo sufficienti. Hæc autem vnde scimus non contigisse? Ob quod dixi disputatione superiori, si Deus posset fallere de potentia absoluta, nihil fore certum in Ecclesia: quia nescimus, vtrum vsus ea absoluta potentia, nos per Ecclesiam fefellerit? Posset enim nos fallere. Idem dico de

passiva deceptione: si possumus vtentes fide decipi ipsius vsu, vnde scimus nos non decipi de facto, vtente Deo sua potentia absoluta?

Huc faciunt alia coniectura. Concilium tribuit fidei absolutam, & infallibilem certitudinem ex revelatione verè Dei, vt existente; sed hæc certitudo est immutabilis in revelatione, non minus, quam in præscientia, & loquutione Dei: ergo fides est in ordine ad omnem potentiam infallibilis. Item scientiam naturalem esse postponendam fidei: ergo hæc est magis infallibilis, quam illa. Concilium etiam dixit, fidem esse absolutè infallibilem. Nec obstat quòd Angelus sit absolutè immortalis, quamvis de potentia absoluta possit perire: quia, in hac materia, *infallibile* sumitur etiam divinitus: sensus enim infallibiles sunt naturaliter, ad inferendam in intellectu substantiam ex accidentibus; & tamen absolutè dicuntur falli, & fallibiles. Item, cum quærimus, medium divinæ præscientiæ; quærimus illud omnino infallibile. Denique constituat ij Authores divinam fidem tam agram, quam humanam; & actus supernaturales tam viles, quam naturales: non alia ratione, quam, quia ita volunt, exponentes altè (vt aiunt) sententias, oppositas communissimis, & receptissimis ab omnibus Theologis.

§. 33.

SVBSECTIO. V.

Ultima probatio.

NONNULLI censent, ratione esse: quia credimus auxilio speciali Dei; sed eiusmodi auxilium non est ad actum falsum: ergo. Respondéo, auxilium immediatè versari circa piam affectionem, quæ est supernaturalis, idque ex speciali gratia per Christum. Hæc pia affectio semper exercetur per actus prudentiæ veros; at aliquando potest inclinare ad actus imperatos falsos. Nam rusticus potest simul exercere fidem veram, & falsam, quando proponuntur duæ revelationes: altera vera, altera apparens; tunc autem ex affectione pia exercetur actus vterque, & rusticus peccaret, si alicui dissentiretur: de quo egi disput. 14. Item iam ostendi disput. superiori, §. 63. posse aliquem, ex affectu charitatis, velle persuadere amico opinionem falsam, quam putat veram. Ratio à priori: quia pia affectio potest imperare omnem actum, quem censemus esse verum: vt per alias virtutes amamus obiectum prudenter censum bonum.

§. 34.

S. Tho. q.
1. Art. 3.
§. 35.
P. Vanez
Lorca.
Impugn.

Magistri Bañez & Lorca, cum alijs frequenter censent, fidem esse virtutem intellectualem; de ratione autem virtutis intellectualis est attingere veritatem: sicut de ratione virtutis moralis est, attingere bonitatem. Hæc ratio deberet ostendere, quod pacto habitus obscurus sit virtus. Adversarij enim dicunt, eum esse virtutem imperfectam: quia tendit in revelationem prudenter propositam; non tamen esse virtutem perfectam. Deinde probandum superest, repugnare omni veritati intellectuali falsitatem: nam alicui habitui naturali evidenti potest de potentia absoluta subesse falsitas, ut ostendi disp. 8. de Anima: qui habitus est virtus intellectualis. Præterea virtuti intellectuali evidenti non potest subesse falsitas propter evidentiam; fides autem est obscura: ergo non est eadem ratio de hac, & alijs. Tandem virtutes voluntatis aliquando tendunt in bonum, solum apparens: ut cum quis, ex affectu misericordiae, vult levare inopiam apparentem hominis divitis, quem prudenter censet egenum. Ratio à priori: quia ad rationem virtutis sufficit directio prudentiae, quæ dicitur, subveniendum illi, quem prudenter censemus egenum: ergo etiam sufficiet revelatio prudenter proposita; quamvis non existat, ut circa illam exerceatur fides infusa: ut exercetur infusa elemosyna circa apparentem inopiam, & non existentem.

§. 36.

Tertio argumentantur alij: quia nullus habitus per se infusus potest esse de obiecto malo: ergo neque de falso. Antecedens probant: quia omnis habitus infusus est à Deo auctore speciali. Cōsequētia negari potest: quia malitia moralis non potest esse à Deo, nisi permittente; falsitas autem est malum pure physicum, quod potest à Deo specialiter oriri, ut ostendi disp. superiori. Tandem virtus infusa potest versari circa obiectum re ipsa malum; quod tamen prudenter censetur esse bonum. Ut malum est realiter erogare stipem diviti dissimulato, & eā privare verum egenum; hoc autem contingere potest per misericordiam infusam. Nam dives potest simulare maiorem inopiam, quam verè egenus; sic autem simulata maiori inopia possumus honestè illi erogare stipem, omisso magis egente: ergo eadem ratione poterit ferri habitus per se infusus in obiectum, quod prudenter apparet verum: quia, quod fit ex prudentia, fit satis honestè. Neque repugnant, ut hæc fiant auctore Deo.

§. 37.
Vera rat.

Rationem arbitror esse quia fides est habitus supernaturalis in substantia; de ratione autem talis habitus est elevare poten-

tiam, sive illam dirigere infallibiliter in suum finem, & ad vitam æternam assequendam. Nam supernaturalitas est perfectio supra naturam; perfectio autem supra naturam, eam dirigit modo perfectiori, quam perfectio naturalis. Cum ergo omnis cognitio naturalis tendat in verum apparens, omnis cognitio supernaturalis tēdet in verum modo multo perfectiori, id est, in verum realiter. Fides etiam humana tendit in verum prudenter propositum; sed expositum errori: ergo fides supernaturalis tendit in illud, modo nō exposito errori; alioquin nō elevaret intellectum supernaturaliter in suum obiectum, nec quid haberet speciale fides divina, ob quod esset supernaturalis.

Dices primo, multos actus naturales esse temerarios, multos imprudentes; fides autem infusa nullum habet nisi prudentem. Contrā primum: eadem ratione, qua fides infusa necessariò est prudens, est etiam necessariò vera: nam à supernaturalitate est prudens, ne voluntas erret in imperando fidē; sed eadem supernaturalitas efficit, ne intellectus erret in exercenda fide: ergo eadem est ratio, ut sit vera, ac ut sit prudens. Contrā secundò: fides est prudens, per extrinsecam denominationem ab affectione, per quā imperatur; intrinsecè autē nec est prudēs, neque imprudēs. Quid ergo habet, ex conceptu supernaturalitatis, ob quod sit intrinsecè perfectior actibus naturalibus?

Dices secundò, ipsam supernaturalitatem esse in se perfectionem, quæ reperitur in actu supernaturali, quam vocant perfectionem in modo tendendi, quamvis, ex parte obiecti nihil sit speciale: quemadmodum misericordia infusa est, ex modo tendēdi perfectior, quā naturalis; quamvis, ex parte obiecti, nulla sit diversitas. Contrā virtutes voluntatis discriminantur perfecte, ex solo modo tendendi: quia cū illo nullam admittunt malitiā moralem, per quam voluntas avertatur à fine, quem illæ virtutes intendunt; vnde illum assequitur, sine admista malitia, in exercitio earum virtutū. Fides autē infusa non dirigeret intellectum in suum finem, si esset falsa; quāvis ex modo tendēdi, esset perfectior fide naturali: ergo non potest esse falsa, etiā retēta maiori perfectione in modo tendēdi: ergo hæc ratio nō est satis intellectui, sicut voluntati.

Adverte discrimen intellectus, & voluntatis. Intellectus non perficitur realiter circa suum finem, nisi per actum realiter verum. Quāvis enim actus falsus habeat aliquam perfectionē; hæc tamē est admista imperfectioni maximæ, qualis est falsitas. Quæ imperfectio non adimitur per prudentem estimationem de veritate. Actus enim

§. 38.
Obiectio.
Refellit.

Refellit.

§. 39.
Obiectio. 2.

Refell.

§. 40.

semper manet re ipsa falsus; quantumvis prudenter existimetur verus. Finis verò voluntatis est bonum, id est, actus realiter bonus: sicut finis intellectus est actus realiter verus. Hæc autem bonitas non dependet à bonitate obiecti realiter existente; sed existente in prudenti existimatione. Exempli gratiâ: bonitas iustitiæ maritalis nō pēdet à congressu cū fœmina, quæ realiter est propria vxor; sed satis est, ut fœmina illa tam prudenter existimetur vxor propria, ut nulla sit suspicio, vel dubium, vel timor; quamquàm re ipsa non sit propria vxor: ut contigit Iacob. Item possum ego exercere actum honestum eleemosynæ, levando inopiam fictam, & non veram: & in adoratione, potest contingere, ut cultus non feratur in corpus Christi realiter præsens; sed tantum prudenter existimatum præsens: unde realis existentia obiectorum per accidens est ad moralem bonitatem actuum. At veritas intellectus pendet à reali existentia obiecti, cui per accidens est prudens existimatio. Hinc oritur, habitum infusum intellectus tendere in obiectum, sicuti realiter est; alioquin non elevarēt intellectum ad suum finem: habitus autem infusus voluntatis non pendet à reali existentia obiecti; sed à practico dictamine prudentiæ, quod potest esse, etiā si obiectum non sit realiter, qualiter prudenter existimatur. Hæc ratio reddenda fuisset à Magistris Lorcâ & Bañez, in difficultate, quam illis obieci §. 35. neque mirum, eam ab illis omisam, qui nec difficultatem attigere.

§. 41.
3. *Opinio.*
Resp.
Tandem obijcies: fides non elevat intellectum ad actum clarum; actus autem obscurus etiā potest fieri viribus naturæ: ergo etiā potest intelligi non elevare intellectum ad actum verum. Nego consequentiam: quia finis intellectus est veritas; evidentia autem spectat ad modum eam assequendi: cum igitur Deus sit cognoscibilis obscure, & clarè, visio est elevatio ad veritates clarè cognitatas; fides ad obscure. Hoc ergo sine careret Fides: quod est cōtra rationem actus supernaturalis, qui est connexus cum gratia, in ordine ad assequendam infallibiliter veritatem.

SVBSECTIO. VI.

Ad argumenta.

§. 42.
Ad 1. arg.

P RIMUM argumentum oppositæ sententiæ proposui §. 24. non esse contra conceptum actus super-
Puente Hurt. de Mendoza. vol. 2.

naturalis falsitatem. Respondeo, hoc esse falsum: quia est de ratione eius actus, elevare potentiam ad assequendum suum finem: quod includit infallibilitatem. Ut ergo ipsi constituunt connexionem naturalem inter actum supernaturalem abstractivum, & obiectum: eam ego constituo essentialiter, in ordine transcendentali cognitionis, ad obiectum ut existens. Deinde, quamvis alicui actui supernaturali esset possibilis falsitas; non tamen fidei, propter alia argumenta proposita ex Concilio, & absurdis in fide sequendis.

Secundò arguunt: visioni Dei potest divinitus subesse falsitas ergo & fidei. Pro-
bant antecedens: visio potest cognoscere suam durationem æternam; sed visio cognoscens suam durationem æternam potest divinitus esse falsa: ergo. Probo minorem: quia illa visio potest divinitus destrui: ergo potest divinitus esse falsa: repræsentat enim durationem æternam, quam potest non habere. Antecedens probo: quia omne ens creatū, ex suppositione quod creatum est, potest destrui instanti B. etiā si productum fuerit instanti A. nihil enim, præter Deum, potest esse naturæ suæ immortale.

Hoc argumentum terminos implicat: quia censet, visione repræsentari durationem realiter futuram æternam: item, & eam posse destrui. Quod si duratio videtur æterna: ergo ex suppositione quod futura sit, est hæc cognitio: quia obiectū, ut obiectū, est aliqua suppositio ad cognitionem certam. At, ex suppositione quod futura sit æterna duratio, terminos implicat, qui censet, eā non futuram æternā: quia sunt termini implicati: *duratio æterna, & non æterna*. Ut ergo *omne, quod est, dum est, necesse est esse*; ita *omne, quod est æternum, dum est æternum, necesse est esse æternum*; sed substantia eius cognitionis est æterna, ex suppositione æternæ durationis: ergo ea substantia est æterna essentialiter.

Quæ sic clariùs explano: ex suppositione decreti efficacis Dei, de aliqua re æternum conservanda, implicat, talem rem destrui: quia, si posset destrui, esset per aliud decretum Dei, eam non conservandi æternū; at, ex suppositione decreti prioris, implicat secundum: quia non possunt componi illa duo, propter contradictionem: ergo, ex suppositione primi decreti, implicat, rem corrumpi. Sed visio cognoscens æternam suam durationem, est æterna, ex suppositione decreti Dei, eam conservandi æternum: quia decretum de duratione visionis, est de ipsa visione æternum conservanda: ergo visio, ex suppositione eius decreti, non potest destrui; sed per suā essentiam existit,

Resp.

§. 43.
2. *Argumentum.*

§. 44.
Respondet.

§. 45.

S. Tho. q. 1. Art. 3. ex suppositione decreti Dei: quia illa suppositio est essentialiter antecedens visionem: ergo per suam essentiam implicat destrui; alioquin non implicaret componi ea duo decreta: ergo qui dicunt, ea visione repræsentari durationem eius æternam, & eam esse corruptibilem: dicunt, posse componi duo decreta efficacia contradictoria: quia decretum de ea corrumpenda supponit eius existentiam; hæc verò supponit alterum decretum contradictorium: ergo.

§. 46. Quid autem dicendum sit, in ea questione: Vtrum visio possit suam æternitatem cognoscere? disserui volum. 3. dist. 54. à §. 91. Aliqui negant, visione cognosci durationem suam æternam: quia esset visio æterna, quin posset destrui à Deo; alij id nullum censent incommodum. Hic non est opus alterutra parte, sed ostendere, ex hoc capite non posse visionem esse falsam: quia, quod ipsi ponunt, terminos implicat. Quamvis enim actus aliqui supernaturales essent falsi; non tamen hic actus visionis: quia, in mutandis aliorum obiectis, nulla sequitur contradictio decretorum efficacium Dei; sequitur autem ex mutatione obiecti huius visionis.

§. 47. 3. Argum. Resp. Arguunt tertio: Deus potest esse specialis Author actus falsi: ergo actus supernaturalis potest esse falsus. Distinguo antecedens: potest per accidens esse specialis Author actus falsi, permitto antecedens; potest per se, nego antecedens, & consequentiam. Actus naturales possunt esse falsi: qui per se petunt Deum, ut causam universalem, & possunt produci, concurrente Deo per accidens speciali influxu. Ut accidētia creantur per accidens in Eucharistia; per se tamen petunt non creari. Actus verò supernaturales petunt Deum specialem Authorem, elevantem nostras potentias, ad suum finem infallibiliter consequendum.

§. 48. 4. Argum. Resp. Quartum argumentum: gratia elevat hominem ad amicitiam cum Deo; & tamen divinitus potest componi cum inimicitia Dei: ergo. Respondeo, minorem à multis negari, quam ego distinguo; potest componi cum inimicitia orta ex ipsa, gratiâ, nego minorem; orta aliunde, permitto minorem: etenim à voluntate sola oritur peccatum, quod ex natura rei gratia depellit: quod si Deus velit illud non condonare, non est vitium gratiæ; ut esset vitium fidei, elicere actum falsum.

§. 49. 5. Argum. Tandem arguunt: actus voluntatis supernaturalis potest esse malus divinitus: ergo & fidei falsus. Probo antecedens: primum, quia vitari potest ab extrinseco voluntas supernaturalis: secundò, quia Deus potest præcipere, ne exerceatur a-

ctus supernaturalis, qui exercitius contra præceptum Dei, erit malus. Respondeo primum, negato antecedente. Ad primam probationem respondeo ad hominem, posse fidem ex natura rei esse falsam: quia, per te, potest voluntas supernaturalis ab extrinseco vitari ex natura rei. Prætereat ergò illa probatio, & nego inde sequi fidem posse esse falsam: quia illud vitium non tollit intrinsecam perfectionem actus supernaturalis; at falsitas eam tolleretur ab actu fidei. Ad secundam probationem respondeo, implicare exerceri actum supernaturalem contra præceptum: quia, eo ipso quod prohibitus esset, Deus non pararet illi auxilia specialia gratiæ, nec esset eius Author specialis, ut est omnium actuum supernaturalium. Ad peccatum concurret Deus permissivè tantum; ad actus supernaturales concurret illustrationibus, & excitationibus congruis, quæ pertinent ad concursum specialem. Permissio ergò peccati est remotio gratiæ efficaci; operatio bona est ex gratia efficaci. Hinc hæc duo repugnant. Vide disp. 46. à §. 34.

§. 50. Resp. 2. Secundò respondeo, distincto antecedente: voluntas supernaturalis potest esse mala ab obiecto ab ipsa amato, nego antecedens; ab extrinseca circumstantia ab ipsa non amata, permitto antecedens, & nego consequentiam: quia fides ab ipso obiecto cognito esset falsa. Omnis ergò voluntas supernaturalis est de obiecto secundum se bono; si autem ab extrinseco vitatur, non est, quod ipsa malum attingat. At verò fides, eo ipso quod esset falsa, esset ab obiecto: *ab eo enim quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa.* Denique in cæteris actibus desunt absurda à me deducta contra fidei falsitatem; licet ratio de supernaturalitate id non probaret.

SECTIO IIII.

Vtrum actus fidei possit ex ter- tio alio capite esse falsus?

§. 51. I AM constat, fidem non posse esse falsam ex autoritate, aut revelatione. Ita apertè deducitur, omnem actum elicatum à solo habitu fidei esse necessario verum: quia solum pendet ab autoritate Dei, & eius testimonio existente realiter. Disquirendum, vtrum fides adiungi possit alij habitui falso, ita ut habitus uterque concurrat ad unum indivisibilem actum, qui verè repræsentet totum obiectum fidei; obiectum autè alterius habitus repræsentet fal-

so: Exemplo sit actus Theologiæ falsus, in quē influant vna præmissa vera fidei, & alia naturalis falsa: repræsentans igitur actus ille totum syllogismum obiectivum, repræsentat verē quidquid pertinet ad fidem; falsō autem, quod attinet ad præmissam falsam. In qua quæstione ponendum est, posse cum habitu fidei concurrere alium habitum, & ex utroque principio oriri posse vnum numero actum.

SUBSECTIO I.

Quorundam opinio.

MAGISTER Bañez in quæstione 1. art. 3. dubit. 2. §. *ultima conclusio*: affirmat, posse fidē esse causam conclusionis falsæ, quantū ad substantiam actus. Quod probat, quia ipsemet Deus dicitur causa illius assensus, quantū ad substantiam actus: ergo non est indecēs fidei attribuire, quod ipsi Deo, qui est author fidei, convenit. Et quantum ad hoc, fides est concausa cum altera præmissa falsa ad assensum conclusionis, quantum ad substantiam actus; sed, quantum ad substantiam assensus, sola præmissa falsa habet rationem causæ. Hæc ille agens de conclusione Theologica, deducta ex altera præmissa fidei, & altera naturali falsa.

Multa dicuntur ab hoc authore impugnata digna. Primum, distinguit in conclusione Theologica duas substantias: alteram substantiam actus; alteram substantiam assensus: quod non potest esse; nisi actus sumatur pro ratione communi, in qua assensus convenit cum apprehensione simplici, in ratione actus; assensus verò sumatur pro differentia ipsius actus, qua constituitur in sua specie. In hac autem significatione est hæc sententia manifestè falsa: quia fides cōcurrit ad illum actum, vt causa particularis determinans ad conclusionem, vt assensus est: ergo non solum præmissa falsa influit in eum actum, sub ratione assensus formaliter, sed etiā fides. Consequentia patet: quia conclusio oritur in ratione assensus; ab omnibus principiis influentibus in ratione assensus. Antecedens probo: quia fides influit in eam conclusionem per suum actum, qui in syllogismo Theologico est altera è præmissis; sed influxus habitus in conclusionem per præmissam, est causæ particularis determinantis ad assensum, vt est assensus: ergo. Probo minorem: quia præmissa, in ratione præmissæ, determinat ad conclusionem, vt conclusio est; sed con-

clusio, vt conclusio, est formaliter assensus: ergo præmissa, vt præmissa, influit in conclusionem in ratione assensus. De minori huius syllogismi nemini dubium: quia conclusio, vt conclusio, est discursus, quo aliquid affirmatur, vel negatur; affirmatio autem & negatio sunt species assensus atque dissensus. Maior verò probatur: quia præmissa, in ratione præmissæ, determinat intellectum, vt necessariò assentiatur conclusioni, propter assensum præstitum præmissis obiectivis: nam ea ratione, ex præmissis sequitur necessariò consequentia, quæ est illationis nota, qua significatur, actum illum necessariò inferri; conclusio autem, in ratione conclusionis, constituitur formaliter per necessariam dependentiam, & infallibilem illationem ex præmissis.

Dices primò, conclusionem illam Theologicam, vt est conclusio, oriri à sola præmissa falsa. Contra: conclusio, vt conclusio, pendet formaliter ab utraque præmissa: ergo illa oritur formaliter, etiam à præmissa fidei. Probo antecedens: quia necessitas consequentiæ innititur identitati duorum extremorum cū medio; hæc autem identitas non reperitur in vna sola præmissa, sed in utraque: ergo conclusio, vt conclusio, pendet formaliter ab utraque præmissa. Hæc Logico sunt perspicua.

Dices secundo, præmissam fidei non influere in conclusionem falsam formaliter, vt falsa est. Contra: hæc iam est alia solutio; quæ tamen parum iuvat authorem: nam etiam si habitus fidei influeret in actum fidei falsum; adhuc non influeret in illum, vt falsus esset; & tamen, ex te, non potest fides in eum actum influere, quia Deus nos deciperet: ergo neque potest fides sic influere per præmissam. Consequentia patet: quia Deus aut utrobique nos deciperet; vel neutrobique. Maior patet hoc evētu: ponamus, fidem posse tendere in revelationem non existentem: tunc eliceret actum falsum, nō quidem formaliter, vt falsus est; sed præcisè vt est assensus. Nam ipsa, ex se, tantum est determinata ad assentiendum auctoritati & testimonio Dei; quod autem assentimur testimonio non existenti, oritur à specie impressa, determinante fidem ad actum falsum. Quod explico hac duplici propositione causali: *ideò hic actus fidei est falsus, quia oritur ab hac specie impressa*; e contra verò, *non ideò est falsus, quia oritur à fide*. Quibus propositionibus explicamus, à quo principio habeat formaliter actus falsitatem: ergo species impressa, & non fides, daret formaliter actui falsitatem.

Deinde non videtur Bañez satis sibi contentisse: nam conclusio e prima statuit, fide

L §

non

§. 52.
Magister
Bañez§. 54.
Obiectio.
Refellitur§. 53.
Impugn.§. 55.
2. Obiectio
Resp.

§. 56.

S. Tho. q. non posse esse principium assentiendi falso; at in hoc casu esset principium assentiendi falso. Quia verò posset responderi, Dominicum loquutum de causa adæquata, ex parte principij; arguo ex conclusione secunda, qua docet, fidem non posse esse concausam falsi assensus: in præsentem enim esset concausam assensus falsi. Conclusionem item tertia dixit, neque per accidens posse fidem elicere assensum falsum. Video, responderi posse, hunc authorem loquutum de causalitate absoluta in actum, ita ut absolute dici possit, fidem esse causam actus falsi absolute. Hoc autem noluit concedere Bañez, ut à Catholicis non conceditur, Deum esse causam peccati; licet conclusione quinta admiserit influxum fidei in actum falsum, secundum substantiam actus in communi. Quæ non componuntur bene: quia actus falsus oritur directe ab omnibus principijs, à quibus per se pendet; sed per se pendet à præmissa fidei: ergo directe oritur ab illa. Deus autem non dicitur causa peccati: quia peccatum sumitur formaliter, & reduplicative, & connotat in principio moralem influxum cum defectu. At, in sententia tribuente Deo immediatum influxum in actus pravy, Deus est causa quasi pure physica universalis, per concursum indifferentem: causa, inquam, actus mali: quia actus malus sumitur materialiter, id est, pro eo actu, qui est malus. Ita assensus falsus accipitur materialiter ab hoc authore, & non formaliter. Sed non recte comparat utrumque: Deus enim est causa universalis; fides autem est particularis.

§. 57. *Ad argm.* Ad argumentum ex §. 52. respondeo primo, habitum præmissarum, neque per se, neque per præmissas, influere physice in conclusionem: ac propterea fides non attingit conclusionem Theologicam; est autem controversia: utrum ea conclusio sit supernaturalis? Nonnullæ conclusiones Theologicæ sunt certæ, ut hæc: *Christus est risibilis*. De his neutram in partem disputo, quætionem reiiciens in Proœmium Theologicæ. Aliæ conclusiones Theologicæ sunt probabiles tantum, quarum multæ sunt falsæ. Hæ nullo modo sunt supernaturales: quia nullum principium supernaturale potest coniungi, nisi cum habitu, aut specie impressa certa, ad efficiendum actum. Nam omnis actus supernaturalis oritur à principio impote falsitatis; complexum autem ex habitu supernaturali, & specie impressa incerta, non est impositus errandi.

(2.)

SUBSECTIO II.

Bona quadam difficultas.

DICES: conclusio Theologica falsa oritur per se à præmissa fidei: quia omnis conclusio pendet ab utraque præmissa, ut constat ex §. 54. ergo principium supernaturale potest coniungi cum alio incerto ad aliquem actum. Bona difficultas. Præmissa, alia est formalis; alia obiectiva: formalis est actus intellectus; obiectiva est obiectum illius actus. Item, quando exercetur formalis præmissa fidei, exercetur alia præmissa formalis naturalis, habens obiectum idem, quod supernaturale. Iam enim ostendi, quando exercetur actus supernaturalis in via, exerceri simul actum naturalem circa idem obiectum. Ad argumentum distinguo antecedens: conclusio falsa pendet per se à præmissa obiectiva fidei, concedo antecedens; pendet à præmissa formali, nego. Ad probationem respondeo, omnem conclusionem pendere à duabus præmissis obiectivis, & à duabus formalibus; at non omnis conclusio formalis pendet ab omni præmissa formali. Cum ergo circa præmissam obiectivam fidei, sint duæ præmissæ formales: altera naturalis; supernaturalis altera, conclusio probabilis pendet, non à præmissa supernaturali; sed à naturali certa: item, & ab alia naturali incerta.

Dices secundo: à præmissa supernaturali obiectiva potest oriri conclusio formalis falsa: ergo etiam poterit oriri à formali præmissa supernaturali. Nego consequentiam: quia obiectum supernaturale, in ratione obiecti, potest terminare, non solum actus falsos; sed etiam pravos. Nam circa Deum, & entia supernaturalia, passim erratur, & peccatur: quia illorum obiectorum habemus species, & cognitiones imperfectas. Præmissa autem formalis, in sententia adversariorum, influit efficienter. Absolute autem influit quasi efficienter, & habet rationem causæ magis propriæ, quam obiectum.

Dices tertio: ergo si, quando exercetur præmissa formalis fidei, Deus negaret concursum, ad præmissam naturalem circa idem obiectum; non posset inferri conclusio. Quid inde? Quasi verò sit absurda consequentia, à negatione causæ ad negationem effectus: quemadmodum, exercitis præmissis, non inferretur conclusio, si Deus negaret suum concursum. Præmissa formalis fidei efficeret quidem, ne possemus negare conclusionem: quia cum assensu extremitatum cum medio non potest componi dissensus

§. 58.
1. Obiectio.

Resp.

§. 59.
2. Obiectio.
Resp.§. 60.
3. Obiectio.

Resp.

sensus extremitatum inter se, in obiectis creatis. Ad inferendam autem conclusionem formalem probabilem, non magis conferret præmissa formalis fidei; quam si non esset: quia nulla relatio transcendentalis est inter illos actus. Dissensus impediretur per solam informationem præmissarum, propter principium commune Logicum: *dici de omni*; & Metaphysicum: *quæ sunt eadem uniterisio, sunt idem inter se*. Pauciora autem requiruntur ad impediendum aliquem effectum; quam ad efficiendum: ut visio beata, se sola, impedit peccatum; non tamen facit amorem, se sola. Ratio à priori: quia ea impossibilitas est in genere causæ formalis, præter quam causalitatem, requiritur specialis ordo causæ ad effectum, ut effectus fiat.

SUBSECTIO III.

Pars negans.

DICENDVM arbitror, nullum actum fidei posse esse falsum, etiã ratione alius habitus adiuncti. Quæ doctrina admittitur à maiori parte Theologorum, asserentium nullum actum supernaturalem posse esse falsum, aut malum. Quamvis enim nonnulli censeant, actus supernaturales posse ab extrinseco vitari, per malam relationem actus reflexi, negant tamen posse habitum supernaturalem esse principium activum actus per se mali, aut falsi. Recognosce Patrem Salas tom. 1. disp. 3. sect. 11. à num. 137. maxime 141.

Probatur primum ad hominem: quia ipsi fident, Deum fore authorem erroris, si fides efficeret actum falsum, non adiuncta alijs habitus; sed etiã si fides concurrat cū alio habitu, Deus esset author falsitatis: ergo. Probo minorem: quia Deus est author omnium actuum, quos fides efficit: nã fides nullum actum efficit, nisi supernaturalem; Deus autem est specialis author supernaturalium actuum. Item, quidquid efficitur fide, efficitur ex gratia per Christum: quia omne exercitium habituum supernaturalium est ordinis gratiæ. Solutiones huius argumenti communes sunt argumento secundo, quo proposito, eas expendam.

Secundò argumentor, etiã ad hominē: quia tantum repugnat fidei, esse principium actus falsi, quantum habitui infuso voluntatis, actus mali; sed impossibile est, habitum infusum voluntatis coniungi cum alio habitu, ad efficiendum actum malum: ergo. Probo minorem: quia Deus esset specialis au-

thor illius actus, & consequenter esset author peccati.

Dices primò, Deum fore authorem illius actus, ut est ens; non verò ut peccatum. Contrà: Deus est author entis creati, ut est ens, quando concurrat actione generali, & præcisè ut causà prima; at verò quando concurrat, ut causà particularis ad aliquem effectum, non solum concurrat ad illum, sub ratione entis; sed sub ratione talis: ut quando producit Angelum, non solum hic oritur à Deo, ut est ens; sed etiã ut Angelus est: sed Deus ad actum supernaturalem, nō solum concurrat ut causà generalis; sed etiã ut particularis: ergo Deus non est solum author illius in ratione entis; sed etiã in ratione talis entis: quod est esse authorem peccati.

Dices secundò, Deum esse authorem illius actus, non solum ut est ens; sed etiã ut est ens supernaturale; non verò ut est peccatum. Contrà primò, Deus non potest esse author specialis alicuius entitatis mali, nisi sub ratione communi entis: ergo non potest esse author illius actus, ut est supernaturalis. Antecedens patet ex disputationibus de peccatis: ubi ostendi solo concursu generali excusari Deum ab authoritate peccati: quia ille concursus est per se necessarius, ad complendas causas particulares. Hic autem concursus in actus supernaturales, non solum includit concursum generalem Dei; sed etiã specialem, quo elevatur natura.

Contrà secundò: Deus non solum est causa physica actus moralis supernaturalis; sed etiã est causa moralis: quia ad illum nos movet ex gratia per Christum, præveniente, comitante, & subsequente; sed Deus non potest esse causa moralis actus mali: ergo. Probo minorem: quia Deus nō potest consulere actum malum, etiã sub ratione entis. Nullus enim potest consulere ali actum malum moraliter, etiã sub aliqua ratione boni: ut nunc pono ex disputationibus de peccatis.

Dices tertio, gratiam per Christum dari, ut exerceatur aliquis actus circa obiectum bonum: quod si ille actus terminatur etiã ad obiectum malum, est per accidens gratiæ Christi. Contrà: totus ille actus, qui est circa obiectum bonum, oritur per se à gratia per Christum; sed totus ille est à parte rei peccatum: ergo tota entitas peccati oritur per se à gratia per Christum: & quamvis gratiæ excitanti ut sic est per accidens, coniungi cum habitu vitioso; tamen facta coniunctione, actus ille oritur per se ab utroque principio. Nam omnis effectus oritur per se à causa adæquata; causà autē adæquata

§. 64.
1. Solut.
Refell.

§. 65.
2. Solut.
Refell. 1.

§. 66.
Refell. 2.

§. 67.
3. Solut.
Refell.

§. 61.
Conclus.

P. Salas.

§. 62.
1. Probat.

§. 63.
2. Probat.

S. Tho. q. quata illius actus mali, non solum est habitus vitiosus; sed etiam habitus infusus, & gratia per Christum.

§. 68. Tandem etiam dici posset, habitum fidei esse principium actus falsi circa suum obiectum adaequatum: quia Deus esset illius author, ut est eius supernaturale praecise; non vero ut est falsus, eo quod falsitatem haberet a specie impressa, vel aliunde: ut dixi §. 55. eadem ratione posset actus moralis supernaturalis esse malus, circa suum obiectum adaequatum: quia, quamvis non ab obiecto, vitaretur tamen a circumstantia. Gratia autem per Christum conferretur per se ad amorem obiecti boni: cui gratiae & obiecto, per accidens est adiuncta circumstantia mala. Unde liquido constat, solutiones omnes horum authorum evertere eorundem sententiam, qua censent, non posse actum supernaturalem vitari circa proprium obiectum.

§. 69. Absolutè autem probò conclusionem: quia omnis actus supernaturalis est a principio elevante potentiam, ut infallibiliter attingat suum finem; sed hunc finem non assequitur habitus fidei, si eius actus aliunde vitatur: ergo. Probo minorem: quia totus ille actus, quamvis non aberrat ab obiecto fidei; aberrat tamen a suo obiecto. Neque verò fides est certa circa suum obiectum solum; sed etiam circa omnia obiecta suorum actuum; alioquin non elevaret potentiam, ne per omnes actus erraret. Quod patet ex habitibus infusis voluntatis, qui nullum actum possunt elicere, quo voluntas aberraret ab honestate morali, circa obiectum aliquod, aut circumstantiam.

DISPUTAT. XX.

De credibilitate mysteriorum fidei.

§. 1. **S**ANCTVS Thomas articulo quarto, quaestionis primae, agit de evidentia & obscuritate fidei, in credendis mysteriorum. Docet primum, mysteria fidei esse evidentia, sub ratione credibilis: id est, ea esse evidenter credibilia. Secundò docet, ea mysteria cognosci obscure per fidem. Hac disputatione explicandum suscepi, quid sit obiectum esse credibile? item, quid evidenter credibile?

SECTIO I.

Significatus primus.

§. 2. **C**REDIBILE significat propriè, quod potest credi; five significat formaliter denominatione extrinsecam ab actu fidei, quo creditur obiectum. Actus fidei potest considerari, ut actu existens: item potest considerari, ut existens in potentia Logica; five ut habens non repugnantiam Logicam ad existendum. In prima consideratione, actus tribuit duas denominationes: alteram *credentis*, quae est intrinseca intellectui: quia hic per unionem intrinsecam cum actu est credens: sicut visus videns; & voluntas amans. Altera denominatio est *crediti*, quae est extrinseca obiecto: quia hoc, extrinsecè terminando actum fidei, est, & dicitur creditum.

§. 3. In secunda consideratione, tribuit actus fidei alias duas denominationes: alteram *creditive* intrinsecam intellectui; alteram *credibilis* extrinsecam obiecto. Potentia bifariam dicitur creditiva. Primum, in genere causae efficientis immanenter; ut significat actum primum, quem habet potentia ad efficiendum & recipiendum actum: quae denominatio est physica, orta ab ipsa entitate potentiae; item elevationis, & omnium principiorum ad agendum, & recipiendum. Quemadmodum omnis causa physica constituitur activa, & passiva, per suam entitatem & cetera principia. De quo recognosce disput. 8. Physicorum, sect. 2. Terminus huius potentiae creditivae est ipse actus fidei: quia terminus potentiae, ut est activa & passiva, est effectus, quem potest agere & pati.

§. 4. Item potentia est creditiva Logicè; five per non repugnantiam Logicam, ut credat. Nam actus credendi habet non repugnantiam Logicam, ut sit in intellectu, & ut illum denominet credentem. Item intellectus ipse habet non repugnantiam Logicam accipiendi denominationem credentis: quae denominatio formaliter consistit in ipso actu credendi, ut potente existere in intellectu.

§. 5. Obiectum autem est etiam credibile fundamentaliter, & formaliter. Fundamentaliter quidem per suam entitatem: sicut color & lux, se ipsis, praebent fundamentum, ut videantur. Item omne ens est, se ipso, cognoscibile fundamentaliter: id est, praebet fundamentum cognitionis sui. Formaliter autem est obiectum credibile, per extrinsecam denominationem ab actu, considerato cum potentia Logica ad existendum. Vno verbo:

verbo: actus existens denominat formaliter potentiam credentem, & obiectum creditum: idem etiam actus in potentia Logica, denominat obiectum credibile, & potentiam creditivam.

§. 6.

Cum quaeritur: vtrum mysteria fidei sint evidenter credibilia? non quaeritur in hoc sensu: quia perinde esset, ac quaerere: vtrum actus fidei sit evidens, & representet clare mysteria fidei? Vt si quis interroget: vtrum Sol sit clare visibilis? perinde est, ac: vtrum Sol possit terminare visiones claras? Ratio à priori: quia, cum illa credibilitas formaliter consistat in ipso actu fidei, evidentia credibilitatis est evidentia ipsius actus circa suum obiectum. Ergo hæc quaestio non est directa de ipsa evidentia aut obscuritate, quibus actus fidei tendit in suum obiectum; est autem de alia credibilitate reflexa, quam explano.

SECTIO. II.

Secundus significatus.

§. 7.

IN alio sensu accipitur credibilitas à Theologis: id est: vtrum possimus, aut debeamus credere? Qui sensus est satis familiaris, etiam vulgo. Cum enim aliquis narrat similia vero, dicimus, illa esse valde credibilia: id est, talia, vt debeant, aut possint prudenter credi. Cum autem narrat absimilia vero, ea dicuntur incredibilia: id est, talia, vt non possint, aut non debeant ab homine prudente credi.

§. 8.

Hæc quaestio est reflexa, habens pro obiecto obligationem adhibendi, aut abrogandi fidem. Dico, eam esse reflexam: quia obligatio non terminatur immediate ad obiectum creditum; sed ad actum ipsum credendi. Est igitur quaestio: vtrum sit evidens obligatio credendi obiecta fidei? id est: vtrum sit evidens, nos debere illa credere?

§. 9.

Neque mirum: quamvis enim actus fidei sit obscurus; tamen obligatio de illo potest esse evidens. Nam, cum possimus exercere actus obscuros fidei, possunt nobis precipi. De præcepto autem tam clare & evidenter nobis potest constare, vt nullus sit tergiversationi locus. Ecce evidens obligatio credendi per fidem obscuram! Ratio à priori: quia obiectum fidei est distinctum ab obligatione credendi; potestque terminare actum diversæ rationis, ac terminat obligatio. Nam obiectum fidei cognoscitur per diversa principia, ac obligatio: illud enim cognoscitur per principia extrinseca obscure cognita; obligatio autem cognoscitur,

vel immediate; vel per evidentia principia.

Potest item esse triplex quaestio. Prima: vtrum sit evidens, posse credi mysteria fidei? Etenim multa possunt esse, quæ nec debent, nec prudenter possunt: qualis est fides temerè præstita. In quo sensu evidens est, posse credi mysteria fidei: cum enim possint multa fabulæ imprudenter credi, quidni possent & hæc mysteria, tametsi fabula essent? Neque difficilis est cognitio evidens de possibilitate actus obscuri: quia cognoscitur per diversa principia, ac ipse actus cognoscit obiectum suum: vt dixi §. 9.

Secunda quaestio est: vtrum mysteria fidei possint prudenter credi? Tertia verò: vtrum ita debeant credi, vt qui non crediderit, graviter peccet? quæ est germanè nostra quaestio. Non disquiro: vtrum sit evidens obligatio credendi actu, supernaturali? esset enim quaerere: vtrum sit evidens possibilitas talis actus? quaestio quidem aberrans ab hoc instituto. De qua insinuabo pauca disp. 22. §. 2. Quæro autem: vtrum sit evidens obligatio credendi absq; vlla hæsitazione? Ad quod necessario sunt percurrenda argumenta, quibus Christiana fides innixa.

DISPUT. XXI.

De argumentis Christiana fidei.

AC disp. movenda sunt arma, in superstitiosas & inanēs falsarum religionum sectas, quas, authore Dæmone, aut cōservatore, amentium hominum cæcitas invexit in Orbem. Christiana enim religio, tam multis argumentis innititur, vt ostendant aperte, eam non esse hominum inventum; sed, authore Deo, ad hominum salutem, e cœlo lapsam in terras.

SUBSECTIO I.

De quatuor Evangelijis.

CHRISTIANISMVS vniversus cōtinetur quatuor libris, quos quatuor *Evangelia* nūcupamus. *Evangelia* dicuntur: quia bonum nuntium sive salutarem legationem Dei ad homines indicant. Primum oportet stabilire horum librorum authores & tempus, vt ex prædicatione

S. Tho. q. 1. Art. 4. tionibus, quibus futuros hominum eventus, afflante Deo, spiritu prophetico cognoverunt, ostendatur aperte, libros illos, non nisi auctore Deo, scribi potuisse.

SVBSECTIO I.

Evangeliorum auctores, & antiquitas.

§. 3.

PERENNAT à nascente Ecclesia ad nos continens & non interrupta memoria, hos libros cōscriptos à Matthæo, Marcō, Luca, & Ioāne. Duo extremi fuerūt Apostoli Christi; medij autē discipuli eiusdem Christi. Præter communem Catholicæ Ecclesiæ memoriam, suffragatur auctoritas antiquissimi Tertulliani, lib. 2. de concord. veteris & novæ legis, cōtra Marcionem, cap. 3. his verbis.

Cuius facta simul dictis coniuncta fideles Illi, Matthæus, Marcus, Lucasq; Ioannes Conscripsere, mera; nō extera verba loquuti.

Euseb.

Consentit Eusebius, tum in historia Ecclesiastica 3. cap. 23. tum in Chronico. Hos sequuti Patres vniversi, eos libros conati explicare; maximè autem S. Augus. infinitis in locis, præcipuè tomō 4. lib. 1. de consensu Evangelistarum, cap. 1. *Inter omnes (inquit) diuinas auctoritates, quæ sanctis litteris continentur, Evangelium meritò excellit. Quod enim lex & Propheta futurum prænuntiaverunt; hoc redditum, atq; completum, in Evangelio demonstratur: eius primū prædicatores Apostoli fuerunt, qui Dominum ipsum & Salvatorem nostrum Iesum Christum, etiā in carne viderunt. Capite autem secundo: isti igitur (inquit) quatuor Evangelistæ, vniuerso terrarum orbe notissimi; & ob hoc fortasse quatuor, quoniam quatuor sunt partes orbis terræ, per cuius vniuersitatem Christi Ecclesiam dilatari, ipso sui numeri sacramento, hoc ordine scripsisse perhibentur. Primū Matthæus, deinde Marcus, tertio Lucas, vltimò Ioannes. In capite autem primo rationem reddit, cur aliorum Evangelia non admittantur. Ceteri autem homines (inquit) qui de Domini, vel de Apostolorum actibus aliqua scribere conati, vel ausi sunt; non tales, vel suis temporibus, extiterunt, vt eis fidem haberet Ecclesia; atq; in auctoritatem canonicam sanctorum librorum, eorum scripta reciperet. Nequè solū, quia illi non tales erant, quibus narrantibus credi oporteret; sed etiā, quia scriptis suis quædam fallaciter indiderunt, quæ Catholica atque Apostolica regula fidei, & sana doctrina condemnat.*

§. 4.

Animum adverte, duas causas redditas

à S. Augus. ob quas Ecclesia reiecerit aliorum Evangelia: alteram, quia auctorum integritas, & doctrina non erat tanta, vt sibi vendicaret fidem admirandarum rerum; alteram, quia illorum scripta erant nonnullis falsitatibus sordida. Quo argumento deprehendebatur aperte, illorum auctores, ex suo cranio; non è divino sensu loquutos. Ecclesia autem inter canonicos scriptores nullum recensuit, quem certissimè non comperisset loquutum, afflante Spiritu Sancto.

§. 5.

Et quamvis hi quatuor auctores hos libros conscripserint; tamen non illi solum eorum auctores fuerunt; sed integrum Collegium Apostolorum auctor fuit mysteriorum, quæ his libris docemur. Quod clarè docuit Tertullianus aduersus Marcionem, lib. 4. cap. 2. *Constituimus in primis (inquit) Evangelicum instrumentum Apostolos auctores habere, quibus hoc munus Evangelij promulgandi ab ipso Domino sit impositum: si & Apostolicos; non tamen solos, sed cum Apostolis, & post Apostolos: quoniam prædicatio discipulorum suspecta fieri posset de glorie studio, si non adsistat illi auctoritas Magistrorum; immò Christi, qui Magistros Apostolos fecit. Denique nobis fidem ex Apostolis Ioannes & Matthæus insinuant; ex Apostolicis Lucas & Marcus insinuant, iisdem regulis exorfi, quantum ad vnicum Deum attinet Creatorem, & Christum eius, &c.*

Tertull.

Apostolos esse præcipuos auctores, colligitur aperte ex Marci 16. 15. *euntes in mundum vniuersum, predicate Evangelium omni creatura.* Hoc autem Evangelium nullum est, præter doctrinam horū quatuor librorum. Quapropter S. Augus. tom. 4. lib. 1. de consens. Evang. cap. 1. hos libros non vocat Evangelia; sed Evangelium: quia eadem sunt omnium mysteria; quamvis librorum methodus non eadem. Adsonat Lucas cap. & num. 1. *sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis.* Quia verò Paullus, nec discipulus fuerat Christi, nec discipulorum comes, sed carnifex, operæpretium censuit, alios Apostolos adire, vt cum illis conferret Evangelium: vt constet ex c. 2. ad Galat. 2. non quòd Apostolus esset incertus Evangelij sui; sed ne fructus esset minor iusto, si Gentes sibi persuaderent, esse diversum Evangelium Paulli, & aliorum Apostolorum. Tertullianus eo libro 4. aduersus Marcionem, insinuare videtur aditos Apostolos à Paulo, ne ipse crederet aliter, ac illi. Quod intelligo, nō quòd fides Paulli periclitaretur; sed quòd in discrimen adduceretur fructus auditorum: vt colligitur ex hoc testimonio Tertulliani: *non sufficeret (inquit) ad fidem singularitas instrumen-*

§. 6.

Marc. 16.

August.

Luc. 1.

2. Ad Gal.

2.

Tertull.

trumenti, destituta patrocinio antecessorum. Exigeretur enim id quoque Evangelium, quod Paulus invenit, &c. & infra: Denique, ut cum authoribus contulit, & convenit regula fidei, dexteris miscuere, & exinde officia prædicandi distinxerunt: ut illi in Iudæos, Paulus in Iudæos, & in Nationes. Hæc Tertullianus: quibus dilucidè constat, omnes Apostolos insonuisse in Orbis aures, quadruplici Evangelistarum ore.

§. 7. Matthæum scripsisse Evangelium ante fortitionem Provinciarum, integro adhuc Apostolorum cœtu, testes sunt, Eusebius in Chronico, anno Domini 41. his verbis: *Matthæus in Iudæa Evangelium primus scribit*, & S. Hieronymus: quos refert, & sequitur diligentissimus Chronologus P. Iacobus Gordonus, in rerum gestarum serie, anno Christi 41. qui fuit tertius Imperatoris Caij Caligulæ. Marcus ex doctrina, & præcepto S. Petri, cuius socius fuerat, scripsit Romæ suum, quod postea in Ægypto prædicavit. Annum censet P. Gordonus fuisse quadragesimum quintum Christi, qui incidit in tertium Imperatoris Claudij. Eusebius lib. 2. hist. cap. 5. ait, in scio Petro, Evangelium scriptum, quod tamen cum voluptate probavit, & vulgandum præcepit.

§. 8. Sanctus Lucas suum dedit, in multorum sententia, cui P. Gordonus subscribit, anno Christiano 58. secundo Neroniano. B. Hieronymus, in præfatione in Matthæum, docet, hoc Evangelium conscriptum à Luca, suadente Paulo, in Achaia. Consonat Euseb. lib. 3. hist. c. 23. ex cōmuni consensu. Ex hac coniectura, non leviter firmatur hæc opinio: quia eo anno 58. redijt Paullus ex Græcia Hierosolymam; Paullus autem doctrinam suam, litteris consignandam curavit, operâ fidelissimi socij Lucæ. Genebrardus, anno mundi quater millesimo centesimo vigesimo, folio trecentesimo sexagesimo quinto, censet, Evangelium Lucæ illuxisse multo antè, nempe, ferè decennio, anno, ab ascensu Christi, decimo quinto, qui est eiusdem Christi quadragesimus octavus, vel quadragesimus nonus, qui fuit Imperij Claudij sextus, vel septimus.

§. 9. Lectorem monitum volo, Evangelium S. Lucæ, multis annis, fuisse prius excidio Hierosolymitano, quod contigit anno Christi septuagesimo secundo, & Imperatoris Vespasiani primo: qui annus fuit decimus quartus post natalitia Lucani Evangelij, idque in sententia plùs differente ea natalitia: in alia enim sententia, Evangelium Lucæ ortum habuit viginti & quatuor annis, ante Hierosolymæ interitum. Hæc animadversio multum interest huius disputationis, ad confirmandas Christianas præ-

ditiones, & Evangelicam veritatem.

De Evangelio Sancti Ioannis, quo tempore fuerit scriptum, & loco, non constat apud authores. P. Pererius, vir ingentis & abditæ eruditionis, disput. 5. & 6. Prologomenorum in Ioann. refert Dorotheum, Athanasium, Metaphrastem, Nizephorum & Theophilaetum, opinantes, scriptum Evangelium hoc in Pathmo, à Ioanne exulante ob tyrannidem Domitiani. Subscribit autem ipse Epiphanio, Eusebio, Hieronymo, Victorino, Bedæ, Ruperto, & quampluribus alijs opinantibus, scriptum librum hunc Ephesi, post reversionem Ioannis ab exilio. Annum verò, censet P. Pereira, esse sexagesimum sextum, vel sexagesimum septimum post passionem Christi, sub initium Imperij Traiani, qui fuit centesimus Christi. Observat autem Eusebius in Chronico, anno Christi centesimo secundo, ab Irenæo affirmari, Ioannem vixisse ad Traiani tempora. Est verò hoc Evangelium posterius eversione Hierosolymitana.

Marcion antiquissimus hæreticus finxit Evangelium, corrodens nostra quatuor. Alij heretici, in hoc, & alia tria, debacchati sunt, ut refert P. Maldonatus, cap. 2. Præfationis in eadem. Nullus tamen negavit, ea extitisse in ipsis Ecclesiæ cunis. Marcion mentitus est, hoc Evangelium non esse Lucæ; alij autem hæretici effutiverunt ineptias his non absimiles; verum non negarunt horum librorum antiquitatem: quod nobis sufficit, ad institutum præfens. Eâ enim ostensa, ipsi libri, doctrinâ, & prædictionibus, quibus è cœlo collucet, se tuebuntur, & suam dignitatem. Quantum autem Evangelium Lucæ sit antiquius Marcionistico, rectè docuit Tertullianus lib. 4. contra eundem Marcion. cap. 4. his verbis: *Ego meum dico verum; Marcion suum. Ego Marcionis affirmo adulteratum; Marcion meum. Quis inter nos determinabit; nisi temporis ratio, ei præscribens auctoritatem, quod antiquius reperietur; & ei præiudicans vitiationem, quod posterius revincentur?* Capite autem 5. hæc ait: *In summa, si constat id verius, quod prius; id prius, quod & ab initio; ab initio, quod ab Apostolis: patiter utique constabit, id esse ab Apostolis traditum, quod apud Ecclesias Apostolorum fuerit sacrosanctum.*

Quia verò hoc testimonium divinitus confirmat communem Ecclesiæ Catholice consensionem, de auctoritate Evangeliorum, quibus ab ipsis Apostolis fuit imbuta, libuit subijcere hæc aurea Tertulliani verba: *Videamus, quod lac à Paulo Corinthij hauserint? ad quam regulam Galatæ sint recorrecti? quid legant Philippenses, Thessalonicenses, Ephesij? quid etiam Romani de proximo sonent? quibus*

§. 10.

P. Pereira

Euseb.

§. 11. Marcion. P. Mald.

Tertull.

Idem.

§. 12.

Idem.

S. Tho. q. 1. Art. 4. *bus Evangelium Petrus & Paullus sanguine quoque suo signatum reliquerunt. Habemus & Ioannis alumnas Ecclesias: tametsi Apocalypsim eius Marcion respuit; ordo tamen Episcoporum ad originem recensens, in Ioannem stabit authorem: sic & cæterarum generositas recognoscitur. Dico itaque apud illas, nec solas iam Apostolicas; sed apud universas, quæ illis de societate sacramenti confederantur, id Evangelium Lucæ, ab initio editionis suæ, stare: quod cum maxime tuemur. Hæc Tertullianus: quibus magno nobis est solatio, eruditus Evangelio eodem, quo ab Apostolis fundatæ sunt Ecclesiæ.*

§. 13. Quia verò Marcion impetum fecerat in Evangelium Lucæ, omisis alijs tribus, eum arguit Tertullianus inconsiderantiæ, quòd, cum eadem sit doctrina omnium, non satis impugnabat doctrinam, & autoritatem Evangelij Lucæ; nisi in cæterorum etiàm Evangelia grassaretur. At Tertullianus: eadem autoritas Ecclesiarum Apostolicarum, cæteris quoque patrocinabitur Evangelijs, quæ promde, per illas, & secundum illas, habemus: Ioannis dico, & Matthæi; licet & Marcus quod edidit, Petri affirmetur, cuius interpretes Marcus. Nam & Lucæ digestum Paulo adscribere solent: cæpit Magistrorum videri, quæ discipuli promulgant. Itaque, & de his Marcion flagitandus, quòd, omi sive is, Lucæ potius insisteret; quasi non & hæc apud Ecclesias à primordio fuerint; quemadmodum & Lucæ, ut cum ipsis Ecclesijs dedicata. Igitur Evangelia, neque apice mutato, ab Apostolis edita; & per manus Ecclesiarum Apostolicarum, ad ætatem Tertulliani; inde autem ad nos integra perseverant.

§. 14. *Obiectio.* Dices, à Tertulliano eo lib. 4. cap. 4. affirmari, Evangelium extitisse à temporibus Tiberij, ad Antoniana, quin ab aliquo sit emendatum; nisi tunc, temporibus Antonini, à Marcione, vel ab aliqua vespa, de illius examine. At verò primum Evangelium scriptum fuit à Matthæo, imperante Caio, post obitum Tiberij; cætera multò post: ergo deceptus est Tertullianus. Respondeo, Evangelium accipi pro prædicatione mysteriorum fidei: quæ extat à temporibus Tiberij: quia tunc cæptus est prædicari Christianismus. In quo sensu loquutus est Tertullianus ibi. Hi autem quatuor libri cœperunt, annis iam dictis, & ordine: quod ostendi, ex versibus eiusdem Tertulliani, quibus monstratur ordo temporis; ultimo verò loco statuit Ioannem, qui, in scriptione, fuit ultimus; in prædicatione autem cœpit cum ipso Petro.

SUBSECTIO II.

Authoritas Evangeliorum.

§. 15. **C**ONSTAT ex Tertulliano, hæc quatuor Evangelia fuisse sacrosancta omnibus Ecclesijs Apostolicis. Item & omnibus Ecclesijs, quas discipuli Christi & Apostolorum erexerunt. S. Aug. tom. 5. lib. 12. de Civitate, cap. 10. ait hæc: de scriptura hæc, quæ totum Orbem sibi crediturum esse prædixit; & cui totus Orbis, sicut ab ea prædicatum est, credidit. Quæ, vera se narrasse præterita, ex ijs, quæ futura prænuntiavit, cum tanta veritate implentur, ostendit. Et lib. 11. cap. 1. Ea (inquit) Scriptura testis est, quæ non fortuitis motibus animorum; sed planè summe dispositione providentiæ, super omnes omnium Gentium litteras, omnia sibi genera ingeniorum humanorum, divina excellens autoritate, subiecit. Tomo autem 4. lib. 1. de Consensu Evangelist. cap. 1. docet, inter omnia scripta Canonica, Evangelium esse excellentissimum: quia ostendit completa, quæ vaticinati sunt Prophetæ.

Dices, hæc testimonia esse domestica. Respondeo primum, adducenda à §. 130. externa testimonia, neque pauca, neque levia, quibus, ab inimicis fidei, fidei author, & professores laudantur. Secundo respondeo, ipsam infinitudinem fidelium esse testimonium omni exceptione maius. Cur enim utroque brachio amplexatus est Orbis legem carnis inimicam, hostem voluptatum, libidinum & avaritiæ cultum, interdicientem igne & aqua, vel ipsas occasiones peccandi? Quam ob causam de hostibus Christi facti sunt discipuli? Hanc esse infinitam multitudinem, brevique tempore percrebuisse, testis est S. Ischius, tomo 2. operum S. Aug. epist. 79 factis (inquit) Regibus Christianis, ubique in parvo tempore. Christi Evangelium penetravit: testis est Tertullianus in Apologetico, cap. 1. obf. Nam vociferantur civitatem: (inquit) in agris in castellis, in Insulis Christianos; omnem sexum, ætatem, conditionem, etiàm dignitatem transgredi ad hoc nomen, quasi detrimento, morant. Testis est denique sanguis, quo terræ, & maria redundarunt.

§. 17. Hæc cum tam admiranda sint, cur contigerunt? dicant ipsi, qui, hostili animo, in discipulorum, mutato, amaverunt quæ oderant. S. August. adductus §. 15. clarè docet, Scripturas ea ratione tantam autoritatem adeptas: quia ostenderunt, eventibus ipsis, quam vere narraverint historias antiquiores; siquidem verè etiàm vaticinatæ sunt eventus multò post futuros. Itaque veritas ipsa ante oculos confirmata, compulit rebelles

Aug.

belles hominum mentes, vt sibi certo certius persuaderent, Deum esse eorum librorum authorem. Quapropter Aug. ipse tom. 2. epist. 180. inquit: *novissima enim esse ista tempora, multis rerum signis apparentibus, quæ Dominum prædixisse legimus, omnes, qui ea credimus, cernimus.* Itaque oculis cernimus signa, quæ ipsis oculis etiam videmus in his libris scripta, adscriptaque Christo. Quid enim moveret Augustinum imbutum Manichæismo, inimicum & irrisorem Evangelij, ingenio magno & excelso, quo nulli hominum cecidit, moribus deliciosum, & averfantem Christianam disciplinam: quid, inquam, eum movere potuit; nisi tã aperta veritas, quæ, nisi ab infano, negari non posset?

§. 18.
Tertull.

Tertullianus tantum fidit Evangelicæ veritati, vt censeat, ipsos persecutores, tyrannicè fauientes in Ecclesiam, eam amplexum iri, si præcise vellent illam oculis lustrare: in Apologetico, c. 1. inquit: *malunt nescire, quia iam oderunt. Adeo, quod nesciunt, præiudicant id esse: quod si sciant, odisse non poterant. Quando, si nullum odij debitum deprehendatur, optimum virique sit, de finire in inesse odisse.* Dixerat autem paulo superius, de compertis hostibus Christi factos fuisse Christianos: quia cognoverunt bonum, quod prius detestabantur, vt malum. Testimonium, inquit, ignorantia est, quæ iniquitatem, dum excusat, condennat. Cum omnes, qui retrò oderant: quia ignorabant, quale esset, quod oderant; simul vt desinunt ignorare, cessent & odisse. Ex his fiunt Christiani, virique de comperto, & incipiunt odisse, quod fuerant, & profiteri, quod oderant: & sunt tanti, quanti & denotamur. Obsessam vociferantur Civitatem, in agris, in castellis, in Insulis Christianos; omnem sexum, ætatem, conditionem, etiam dignitatem transgredi ad hoc nomen, quasi detrimento, mærent. E quibus Tertulliani verbis liquidò constat, Antistites Romani Imperij, ad quos scriptus Apologeticus, vociferatos Christianis omnia plena; quos tamen sola cognitio veritatis, etiam hostes traxit ad fidem.

S. V B S E C T I O III.

Primum argumentum Evangelicæ veritatis.

§. 19.

QUAM sincere, & sine fūco scripta fuerint Evāgelia, ostēdit apertè accuratissima descriptio locorum, temporum, & aliarum circumstantiarum. Item gesta narrantur, non apud Indos, aut Iaponos, apud quos, propter infinitam propè distantiam, non possent authores falsitatis evincere; sed, si vellent, ad satietatem mentiri. Neque magnis relictis urbibus, in pagis historiam latitare volunt; sed Hierosolymam eligunt, urbemque vicinas, & narrationem texunt, quam auditores, & lectores possent præcidere, &

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

vt testes oculati, falsitatis damnare.

Exēplo sit nobis Matth. c. 2. vbi minutissime describit expeditionem Magorum in Iudæam ab Oriente, ad Christum adorandum. Hi Curiam Regiam intrasse dicuntur, conclamantes Iudæorum Regem recens natum. Tunc expavit Herodes, & Hierosolymitani conterriti. Coactum Conciliū à Rege Scribarum & Phariseorum, vt exponeretur de Scripturis ortus locum. Magi ab ipso Rege missi Bethlehē: & infantes trucidati. Insanus esset, qui hæc, in ipsa urbe Hierosolymitana scriberet, iisdem ferè temporibus, nisi ea esset omnibus nota.

§. 20.
Matth. 2.

Iam dixi §. 7. Evangelium Matthæi scriptum Hierosolymæ, anno Domini 41. quo dominabatur Herodes Agrippa. Scopus Evangelistæ fuit, homines adducere ad fidem Christi, quem adhuc inter matris mammæ, & Magi amaverunt, & timuit Herodes; timorem verò ostendit, tã truci facinore infanticidij. Qua autem ratione homines crederent, veram esse reconditam Evangelij doctrinam, si in historia, cuius ipsi testes essent, tã fabulosa, & impudentia mendacia deprehenderent? Item cap. 13. refert, Herodem magno tentum desiderio videndi Christi. Quod si id fabula fuisset, tã longè abesset hic liber, à trahendis hominibus ad fidem, vt potius ludibrio esset in Curia Regis. Totã verò historiam Christianæ mortis tã minutè describunt hi quatuor authores, vt nisi per summam impudentiam, non possent illam fingere; cum tamen in ea multa sint memoriæ digna, contentio Pilati cum plebe, optio, vt eligeretur inter Iesum & Barabbam, legatio uxoris Pilati ad ipsum, lotio manuum, testimoniū de innocentia Christi, inscriptio Crucis, & pertinax de illa Iudæorum contentio, terræmotus, & Solis ecclipsis: ob quæ, si mendacia essent, aut lapidandi essent historici, vt temerarij populi impostores, & scelestissimi detractores Reipublicæ, cui tã immane facinus imponebatur; aut detrudendi in amentium carcerem, & caveas.

§. 21.

Quid dicam de operibus, quæ, in tota illa Provincia, Christus præstitisse narratur? Cæci revocati ad lumen, mortui ad vitam. In primis autem Lazarus Eques inauratus, toti Hierosolymæ satis notus, cuius evocationem à sepulchro distinctè refert Ioan. c. 11. recensens mortui sorores, amicorum conventum, ad illum lugendum, & solandas sorores. Christus autem medius inter ipsos, illum, pedibus manibusque ligatis, vivum surgere effecit, obstupescere circumfusa plebe. Dein Lazarus ipse cæmans cum Christo, visus est à multitudine Iudæorum illuc confluentem, vt cerneret portentum. Hæc, si fabula essent, neque in Ovidij, aut Æsopi mentem incidissent: quid dicam, in hominum prudentium, præ se ferentium omne virtutum genus? Neque Pharisei illorum hostes

§. 22.

M crude-

S. Thom. crudelissimi, alio testimonio indigerent
q. 1. art. 4. ad illos exterminandos è vita.

SUBSECTIO III.

Secundum argumentum veritatis eiusdem.

§. 23.

ACCEDIT in multis consensus prophanorū, qui, quamvis nobis non necessarius; potest tamen exterius argumento esse Evangelistarum veritatis, qui non antiquas fabulas; sed eandem historias digessere, quas prophani; quibus exteri fidem præstant. Primum, Historici Evangelici Christum dicunt addictum cruci, à Pilato Procuratore Iudææ, Tiberio Imperatore: cui consentiunt, Cornelius Tacitus, in Annalibus Romanorum lib. 15. ad medium, his verbis: *Author nominis eius Christus, qui, Tiberio imperante, per Procuratorem Pontium Pilatum, supplicio affectus erat:* & Iosephus Iudæus lib. 18. antiquitat. c. 4. n. 6. ubi ait: *Christus hic erat, quæ accusatus à nostræ gentis Principibus, Pilatus eum addidisset Crucis; nihilominus non desisterunt illum diligere, qui caperant.*

Cornel.
Tacit.
Ioseph.

§. 24.

Secundò consentiunt Evangelici, & Iosephus, in Ioanne Baptista, eius baptismo, & morte. Matthæus & Lucas cap. 3. Marcus & Ioannes cap. 1. Iosephus verò lib. 18. c. 7. videtur illorum verba descripsisse: sic enim habet*. *Apud Iudæos autem fuit opinio, iusta vltione numinis deletum Herodis exercitum, propter Ioannem, qui Baptista cognominatus est. Hunc enim Tetrarcha ne cauit, virum optimum Iudæos excitantem ad virtutum studia; & in primis, pietatis, ac iustitiæ, simulque ad Baptismi lavacrum: quod ita demum Deo gratum aiebat fore; si non ab vno tantum, alterovè peccato abstineant; sed animis per iustitiam prius munitis, addant & puritatem corporis: cumque magni concursus ad eum fierent, plebe talis doctrinæ avida, Herodes veritus ne tanta hominis autoritas defectionem aliquam pararet, quòd viderentur nihil non facturi ex eius consilio, iudicavit satius esse, prius quam novi aliquid exoriretur, illum tollere; quam rebus turbatis, feram pœnitentiam agere. Itaque vinctum missum in Macheronem supradictam, illic occidi imperat. Quod factum secuta est Iudæorum æstimatio, ab irato Deo perditum esse Herodis exercitum*. Hæc Iosephus conveniens cum Evangelicis, in autoritate Ioannis, baptismo, turbarum concursu, vinculis, & necē:*

de his vltimis egerunt Matthæus 14. 3. Marcus 6. 17. Lucas 9. 9.

Dices, dissidere Iosephum à nostris, in evassâ necis: Evangelici enim eam reddunt, ex Herodiade incestuosa, ob quâ Baptista præstringebat Herodem; Iosephus autem reddit, ex Herodiano timore, ne plebs rebellaret. Respondeo, utrâque causâ motum Regem; vel saltem populo causam reddidisse ex timore necis, ne apud illum infamiae labes ei adspargeretur, quòd occidisset præclarissimū Prophetam, ob reprehensum incestū. Item nostri meminerunt Iacobi fratris Domini: quem Iosephus lib. 20. c. 8. vocat fratrem Iesu Christi, & crudeliter lapidatum ab Annano Summo Pontifice. Item Lucas c. 3. refert, Philippum fratrem Herodis fuisse Tetrarcham Ituræ: cuius Tetrarchiæ meminit Iosephus lib. 17. c. 10. & lib. 18. c. 8.

§. 25.
Obiectio.

Resp.

Ioseph.

§. 26.

Tertia cōsensio est in utroque Herode & Herodiade. Meminerunt nostri, Herodē Regē Iudææ, qui auditis Magis Hierosolymæ, interfecit infantes: cuius sceleris meminit Plutarchus in Antonio, & Augusto: Macrobius itē in Saturnalibus; Iosephus verò à libro. 14. longam de illo texuit historiam; libro autē 17. c. 8. refert morbum eius fatidum, & pestilentē. De Herode etiā Tetrarchâ Galilææ, Herodis Regis filio, & Herodiadis raptore Evangelici & Iosephus egerunt abundē. Nostri quidē, ubi referunt Ioannis vincula & necē; Iosephus autē lib. 18. c. 7. ubi refert, ab Herode raptam Herodiadem, cum qua iniit matrimoniū Romæ rediēs, & pactus repudiare filiā Regis Aretæ; Ioannes verò reprehendebat Herodē; quia uxorem habebat, quæ fuerat vxor fratris. Quod connubium, altera è duabus causis, erat vetitū: vel quia adhuc superstes erat frater; vel quia, si mortuus fuerat, reliquerat filiam. Vtra autem ex his causis fuerit, non satis constat.

Plut.

Macrob.

§. 27.

Dices, hic esse dissidium non leve inter Evangelicos & Iosephum: Iosephus enim ait, Herodiadē fuisse vxorē Herodis alius, qui erat frater eius Herodis, qui rapuit Herodiadem. Matthæus autem dicit fuisse Vxorem Philippi, fratris Herodis raptoris. Primum moneo cum Patre Maldonato, Iosephum emendandum ex Evangelio; non verò Evangelium ex Iosepho: quia quamvis fingamus, utrumquē loquutum solâ auctoritate humana; Matthæus tamen testis fuit oculatus: erat enim Hierosolymæ, viventibus ibidem Herode, & Herodiade: qui multo post missi sunt in exiliū Lugdunum, iussu Caii Galigulæ, ut refert idem Iosephus lib. 18. capite. 9. Iosephus autem, post longum intervallum temporum scripsit.

Obiect.

Resp.

P. Mald.

§. 28.
P. Mald.

§. 25.

Confirm:

P. Gord.

§. 30.
Obietto.
Resp.

P. Gord.

S. Thom. fædior esset Regis incestus: quod Hegesip-
q. 1. art. 4. pus affirmat, lib. 2. cap. 5.

Hegesip. Præter hæc, conveniunt Prophani cum
§. 31. nostris, in Archelao: quem, ridens S. Iosephus ex Ægypto, invēnit in Iudæa regnan-
Ioseph. tem. Hoc comprobatur ex Iosepho, referen-
te Herodem Magnum Archelao filio suo legasse Tetrarchiam Iudææ, quam Cæsar confirmavit Archelao, ex eodem Iosepho, lib. 17. capit. 13. Vbi Cæsar adscripsisse dicitur Archelao Iudæā, & pollicitus Regis honores. Itē de Herode Agrippa (qui frater fuit Herodiadis, & sententiā Cæsaris Regno pepulit Herodem Antipam, & Herodiadē sororē suam, vxoremquē pulsi) consentiunt S. Lucas, in Actis, c. 12. à nu. 20. & Iosephus, lib. 19. c. 7. Vbi pari sententiā refert vterque, Agrippā de cælo tactū quæsitissimis doloribus: quia Cæsareæ divinos honores nō repudiavit oblatos adulatione Cæsariensium, & Tyriorū. Item Iosephus, lib. 20. c. 2. fine, meminit præstigiatoris Theodæ, qui plurimos Iudeorū decepit: cuius etiā meminit Lucas Act. 5. 36. Itē Ioseph. lib. 18. c. 1. refert seditionē, atq; tumult⁹ excitatos à Iuda Galilæo Gaulonita, negante vectigal Cæsari, quando descripta fuit Iudæa, iussu Quirini Proconsulis Syriæ. Huius etiā Iudæ, & eius tumultuū propter eandē causam mentionē fecit Lucas Actor. 5. 37. Quod enim dicit, hunc seditiosum concitasse plebem in diebus professionis, perinde est, ac in diebus descriptionis. Nā idē Lucas in Evangelio, c. 2. ait, vniuersum orbē descriptū ab Augusto; & Iudeos ivisse, vt profiterentur, &c. Quod autē Iosephus prius miminerit Iudæ; posterius verò Theodæ; è cōtra autē Lucas Actor. 5. 36. 37. prius meminerit Theodæ; posterius verò Iudæ, nihil interest. Nec ideo necesse est, cōstituere duos Theodas, quorū alter rebellaverit antequā Iudas, vt refert Lucas; alius verò post Iudam, vt vult Iosephus. Hos duos Theodas sine fundamento invexit Caietanus: nā Iudas quidē rebellavit prius; & post eum Theodas. Lucas verò prudenter constituit primū Theodā, deinde Iudam: refert enim sermonem Gamalielis hortantis Phariseos, ne Apostolos affligant: quia, si illorum opera sunt Dei, non poterunt hominum dissolvi consilio; si autē sunt hominum inventum, ipsi cum eis peribunt, vt periit primū Theodas, & post hūc Iudas. Dixit autē eleganter: quia Theodas contraxerat parvam manū quadrigentorū hominum; Iudas verò iustum exercitū coegerat. Primo igitur loco constituit debiliore; secundo verò robustiorem, ne oratio decresceret, à potentiore ad minus potentem; sed potius cresceret ab imbecillo ad robustum; vt vltima periodus vim adderet supe-

riori. Quapropter præpositio Gamalielis post hunc explicatur à Chrysostomo & alijs, *Chrysost.*
præter hunc. Recognosce Patrem Lorinum *P. Lorinus*
versu 37.

Hæc ita recensui, vt advertant impugnatores Christianæ fidei, libros nostros nō esse de historijs (vt aiūt) vltamarinis, in quā adagiū quadrat: *post lōgas vias, longa menta-*
cia; sed à nostris Historicis referri, quæ à Iosepho authore antiquissimo scripta sunt Romæ, Romani Imperatoris imperio: à quo Imperatore Iosephus donatus est statuā publica, propter elegantiam & fidē historiar; imò rectē observat Pater Grethserus, Titum Livium non vacillasse in historia, quam attigere libri sacri; in reliqua verò cum sibi ipsi fuisse adversum. *P. Grefse.*
Tit. Liv.

SUBSECTIO. V.

Prima obiecto.

Nonnulla argumēta possunt nobis §. 33.
obiici, quibus improbetur historia *1. Argum.*
sacra. Nā, si consensus Historicorū est argumentū fidei, quæ scripta sunt Evangelia: ergo fidem abrogabit Historia, narratio rerū mirabilium, quarū nec meminerunt Historici accuratissimi illorum temporū. Ac primū Lucas Evangelio, cap. 2. refert, edicto Augusti Cæsaris descriptū vni-
Luc. 2. versum Orbem: cuius descriptionis neque Suëtonius, neq; Tacitus meminerunt; cum *Sueton.*
Tacit. tamen res esset memoriā dignissima, & argumentum portendentis imperij: nam singulos Orbis homines recensere posset Augustus; non secus, ac pastor agnos.

Nonnulli, quos meminit Pater Salmerō §. 34.
tomo 3. tractatu 32. opinati, hanc descrip- *P. Salmer.*
tionem descriptam à Iosepho, lib. 18. cap. 1. *Ioseph.*
Vbi refert, Quirinum missum à Cæsare in Syriam, vt eam describeret: eumque ivisse in Iudæam, vt percereret facultate civium eius regionis. Hos authores sequutus videtur P. Lorinus in Act. cap. 5. 37. versu profes-
P. Lorin. sio ista: vbi dicit, professionē illam, seu descriptionē, cuius meminit Gamaliel, & ob quam rebellaverat Iudas Galilæus, descriptam esse à Luca in Evangelio, & peractam per Quirinum, iussu Cæsaris Augusti.

Verū hinc oritur difficultas: quia descriptio, quam refert Lucas in Evangelio, capit. 2. facta narratur ab Augusto Cæsare, regnante Herode Magno, qui fuit infanticida, & cuius tempore natus est Christus. Descriptio autē per Quirinū facta fuit Imperio Tiberij Cæsaris, post mortem Herodis

Acto. 12.

20.

Act. 5. 36.

Act. 5. 37

Caietan.

Ioseph. Herodis Magni, & post regnum Archelai. Hic enim, iussu Tiberij, privatus Regno, relegatus fuit Viennam, teste eodem Iosepho, lib. 17. cap. 15. Ab ipso autem Iosepho lib. 18. cap. 1. missus dicitur Quirinus, & ad pereensendos Cives, & redigendas pecunias Archelai. Itaque quavis nomen Quirini Proconsulis Syriæ, commune sit Lucæ atque Iosepho; tempora tamen, & Imperatores sunt distincti.

§. 36. Non mihi videtur incongruum, Quirinum fuisse eundem, qui tempore Augusti censuit Syriam atque Iudæam: qui census fuit primus, ut dicit Evangelium, peractusque absque rebellionem: quia Herodes Magnus potenter dominabatur Iudæis, quibus crebra tyrannide metum incusserat: eratque Romanorum, non amicus nobilis; sed mancipium: à quibus precario Regnum alienum acceperat. Deinde ab eodem Quirino, misso iterum à Tiberio in Syriam, census est instauratus post exilium Archelai. Quod insinuas videtur S. Lucas in Evāgelio, c. 2. vocans descriptionem factam tempore Augusti primam, ut eam distingueret à Tiberiana. In hac autem secunda nulla fuit seditio; quamvis ægrè lata fuerit à Iudæis? Postea verò Populus rebellavit cum Iuda Galilæo: ut refert Iosephus, lib. 18. cap. 1.

§. 37. *Ad argm.* Neque obest, descriptionem omisam à Romanis: nam & illam Syriæ, quam retulit Iosephus, omiserunt, quam etiam ipse Iosephus omisisset, si ex illa Iudas Galilæus non arripuisset ansam rebellandi. Bella enim, victoriæ, sumptus, & alia id genus magna scribuntur in Annalibus, & historiis; tributa verò, & alia similia rejiciuntur ad Archiva, & acta diurna: quod clarè dixit Tacitus, lib. 13. his verbis: *Ex dignitate Populi Romani compertum est, res illustres Annalibus; cætera diurnis actibus mandari, in quæ referebantur Imperatorum negotia, ratiocinia reddituum, Gentium legationes, annonæ importatio, & id genus alia: inter quæ non ineptè refertur & census.* Hæc Tacitus. Quapropter Tertullianus lib. 4. in Marcionem potuit dicere, hunc censum Iudææ, fidelissimum testem Nativitatis Christi, sua etiam ætate asservari in Archivis Romanorum: id est, asservari librum, in quo descriptus erat ille census.

SUBSECTIO. VI.

Obiectio secunda, de Magis, & Infanticidio.

§. 38. *2. Argum.* **S**ECUNDA obiectio contra veritatem Evangelij, oritur ex historia de adventu Magorum Hierosolymam, & Puente Hurt, de Mendoza vol. 2.

Ioseph. necesse Infantium Bethlehemiticorum. Cum enim Iosephus diligenter scriberet sævas Herodis actiones, non omisisset illam, quæ cæteras crudelitate, & immanitate superaret. Itè de adventu Magorum, & de re ad statum Reip. maximè pertinente tanta esset fama, ut non potuisset, vel à dormiente Historico pratermitti.

§. 39. *Hegesip.* Iure de Iosepho questus fuit Hegesippus Christianus Historicus, & vicinus temporibus Apostolorum, quod malitiosè, & invidè tacuerit res Christi, quarum fuit maximè gnarus. Verum, si de infanticidio constat inter Ethnicos, adventus Magorum negari non poterit. Agedum, & ostende alicuius Ethnicum testimoniū. Ecce Macrobij viri Senatoris, & eloquentissimi, quæ Genebrardus Paganum vocat; Baronius autem infensissimum Christianis. Hic lib. 2. Saturnaliorum, c. 4. agens de iocis, & salibus Augusti Cæsaris, hæc ait de eodem Augusto. *Cum audisset, inter pueros, quos in Syria Rex Iudæorum intra bimum in suis interfici, filium quoque eius occisum, ai: Melius est Herodis porcum esse; quam filium.* Hæc Macrobius: è quibus constat pueros bimos occisos fuisse ab Herode, & inter eos, filium Herodis ipsius: quem non casu parens peremit; sed cōsultò. Duxerat enim uxorem Mariamnē Iudæā, ex Tribu Iuda: & ut interfecit Aristobulū & Alexandrū, quos genuerat ex eadē Mariamne: quia timebat, adolescentes Regnum capessituros, propter Davidicum sanguinem, quæ hauserant ex Mariamne; sic interfecit filium bimum: quia timebat ei delatū iri Regnū à Iudæis, qui eū aspernabantur Regem: quia advena, & nullo sanguine Davidico tinctus. Quapropter, ut constat ex eodē Iosepho, Herodes debacchat⁹ est in Principes Iudæos; maximè autē in Phariseos, quod ab illis detrectari Regnū ipsius videret, aut suspicaretur.

§. 40. Cum igitur Magi ab ipso Herode missi essent Bethlehē: quia de Scripturis Scribæ & Pharisei explicuerant ibi nasciturū Iudæorum Regem, ipsique Magi non indicassent, cui inter pueros Regios detulissent honores, Tyrannus avidus Regni, & natus in omnem sævitiam, sæviit in infantes omnes Bethlehemiticos, ne vnus sibi Regnum eriperet. Ergo occidit Herodes etiam filium suum, ob timorē amittendi Regnum. Hunc autem timorem vnde concepit, nisi ex Magis conclamantibus, Regem Iudæorum recens natum? Qua acclamatione expavit Herodes, timore novi Regis, ne pro illo ipse occideretur à Iudæis: & tremuit cuncta Hierosolyma, timens sævitiam Herodianam in tuendo Regno, quā miserorum iugula fuerant experta. En quā aptè quadrat infanticidij causa cum adventu Magorum!

§. 41. Nec mirum, Magos Orientales motos
S. Thom. ad novum Regem adorandum: siquidem
q. 1. art. 4. toto Oriente fama cōstans præcrebruerat,
tunc egressurum ex Iudæa, qui toto poti-
retur Orbe. Testes producā hostes ipsos:
Cornel. primum, Cornelium Tacitū lib. 5. in Vespasiano, cuius hæc sunt verba. *Pluribus persuasio inerat, antiquis Sacerdotum litteris contineri, eo ipso tempore fore, ut valesceret Oriens; profectique Iudæa rerum potirentur. Quæ ambages Vespasianum prælixerant; sed vulgus, more humanæ cupidinis, sibi tantam fatorum magnitudinē interpretati, ne ad versis quidem ad vera mutabantur.* Secundū producā, Suetonium Trāquillum in Vespasiano cap. 4. his verbis. *Percrebruerat Oriente toto vetus, & cōstans opinio, esse in fatiis, ut eo tēpore Iudæa profecti rebus potirentur: id de Imperatore Romano, quantum eventu postea patuit, prædictum, Iudæi ad se trahentes, rebellārit, &c.* Hæc Trāquillus. Ex utroque autem liquidō cōstat, Iudæos non esse fractos neque ipsis claudibus Romanis, certiores effectos, iā esse tēpus, ut Rex Mesiās advētare, ad excutiendū eorū cervicibus servitutis iugū: quæ fama invaluerat Oriēte toto. Hūc ergo Regē expectatū in Oriente toto, Magi dignoverunt ē cælesti signo, & curaverunt adorandum in Iudæa.

§. 42. Tertium testem proferam, Iosephum ipsum lib. 7. de bello Iudaico cap. 1. 2. *Sed quod maximè eos (inquit) ad bellum exitaverat, responsum erat ambiguum, iidem in sacris libris inventum: quod, eo tempore, quidam esset eorum finibus, Orbis terræ habiturus imperium, Idem illi quidem, quasi proprium acceperunt: multique sapientes interpretatione decipi sunt. Hoc autem planè responso, Vespasiani designabatur Imperiū: qui apud Iudæam creatus est Imperator.*

§. 43. Non possum non invehi in scelestum istum, sacrilegumque Iudæū, qui ut Vespasiano adlaretur, Sacrorū librorum sensum, quem ipse nōrat, sinistrè, & malitiosè detorsit, à Mesiā in Vespasianum. Iosephus enim in sua vita, quam ipse scripsit, ante libros de bello Iudaico, fatetur, se fuisse Phariseum; nec indoctum. Phariseis autem satis erat notum, Regem Iudæorum, à quo erant ē servitute liberandi, futurum ex tribu Iuda, & familia David; & hunc dominaturum Gentibus. At iste in testimonio adducto refert, multos sapientes fuisse deceptos, quia id existimabant: sic infidelis adulator ut assentaretur Vespasiano, à quo ei fuerat rebellionis crimen condonatum, vitæque donata, ad eum deflexit oracula divina de Regno Mesiæ.

§. 44. Hinc sumitur argumentū non leve, quā magno fundamento Magi fuerint moti, ad

quærendum Regem Iudæorum, adorandūque, ut verum Dominum totius Orbis: quia ea fama invaluerat Oriente toto. Tyrānus autem Herodes eum timuit, & curavit interficiendum: qua sollicitudine, & angore cū sæpè percelleretur, non solum interfecit adolescentes filios, Aristobulum, & Alexandrum, Davidicos; sed alium quoque infantem: adeo, ut ex Augusti sententia, in domo Herodis tutior esset porcus, quā filius: quia porcuni non tangeret, propter Iudaicum sanguinem, ob quem timebat Regno pelli. Iosephus verò malitioso silentio utrāque sepelivit historiam, ne Imperium deferēs Iudæo Regi, suspectus esse Romano Imperatori, contra quem ipse iam rebellaverat, erectus spē auxiliiorū Mesiæ, quem expectaverat: non considerās, auxilia Mesiæ non esse ad rebellionem & bellum; sed ad salutem animorum, in quibus Christus Rex dominatur Orbi.

SVBSECTIO VII.

Obiectio tertia de Eclipsi,

terraque motu.

TERTIUM argumentum contra Evangelicam historiam, est ab eclipsi solis, quam, obeūte Christo, contigisse dicūt Euāgelici. Quod videtur fabulosū, quia nullus aut Hebræus, aut Græcus, aut Latinus author meminit eius defectiois solis; quæ tamen in stuporē raperet vniuersum. Origenes in Matth. tractatu 35. cenfet, eas tenebras non incidisse; deficiente sole per Eclipsim: quia id cēset commentum inimicorum fidei Christianæ; qui, ut illi detraherent hominum fidem, nobis imposerunt, es tenebras (nobis authoribus) offusas Orbi naturali solis Eclipsi, & quidem S. Hieronym. expostulat cum infidelibus, quod eā stultitiā nobis imposuerint P. Maldonatus in Matth. c. 72. 45. docet, hæc fuisse criminationem de Eclipsi naturali: quia cōstabat Orbi vniuerso, nō esse tēpus, ut tūc Sol, & Luna coirēt: eaque ratione in suspitionē falsographiæ adducebantur Euāgelistæ. Neque solum reprehēdit Origenes illā naturālē Eclipsim, verū etiā apertè docet, Solē tunc non defecisse; sed tenebris obvolūtā Iudæā solā: quemadmodū, in sola Iudæa, petra scissæ sunt, & tremuit terra. Principiū argumentū Origenis est, quia Eclipsis illa esset communis toti huic hemisphærio; nec eam præterissent Historiographi: & veritas Evangelicā non tam proponeretur sapientibus credenda; quā ridēda.

Ceterū Origenes sententiā mutavit lib. 2. contra Celsū, longè post initium: qui

§. 45.

3. Argum.

Origen.

S. Hieron.

P. Mald.

§. 46.

Phlegon.

qui enim illo tractatu 35. reprehenderat opinantes, tenebras accidisse, deficiente Sole; postea admisit solis defectum: *tenebrae* (inquit) *interdum sole deficiente, facta sunt*. Inferius autem allegat Phlegontem Historicum, qui descripsit, hunc Solis defectum accidisse, regnante Tiberio. Quo solvitur argumentum, quod ipse adduxerat, eo tractatu 35. Cum enim eum tractatū edidit, nondum viderat opera Phlegontis; eis autem visis, mutavit sententiam: quia Eclipsim illā non solum vidit, Iudæis fuisse notam; sed etiam Romanis: eaque propter tenebrae factae sunt, non interiectis nubibus crassioribus, ut ipse censuerat Origenes; sed oppositione Lunae: quam sententiam sequitur P. Maldonatus: quia; & per se, sine ullo authoris est valde probabilis; & obtinuit apud omnes fere Catholicos.

P. Mald.

§. 47.

Quia verò Eclipsis illa praternaturalis argumento est Orbi, de innocentia Christi morientis, & quod in illo aliquid maius humano fuerit; libet ostendere, Eclipsim illā, neq; à Græcis, neque à Latinis prætermisā.

§. 48.
Dionys.
Arcop.

Dionysius Arcopagita in Græcia fuit satis celebris, ab integritate, atque doctrina. Hic adhuc Ethnicus, cum Heliopoli Aegypti vna esset cum Apollophane Philosopho, intuitus Eclipsim hanc praternaturalem, in admiratione raptus est. Deinde, cum Apollophanes negaret auctoritatem veteris testamenti, fabulamq; censeret, Solem stitisse gradum, imperio Iosue; illum arguit à praternaturali defectione Solis, quam, moriente Christo, ipse Apollophanes viderat: ut ex miraculo, quod viderat, crederet quod non viderat. Testimonium Dionysij est in eiusdem epistola ad S. Polycarpum Episcopum Smyræum; cum quo agens de conversione Apollophanis, hæc habet verba, extralatione Perionij: * Ab eo autem quare, quid sentiat de defectione Solis, quæ, cum Servator in Crucem actus est, extitit? Erasmus enim vna ambo, & stabamus ad Heliopolim, ac cernebamur; neque opinatō, cum Luna se soli obieiebat: neque enim coniurationis tēpus erat. Rursusque, cum eadem, ab hora nona ad vespērū, se mediæ Solis lineæ, præter naturæ ordinē, opponebat. Redige autem etiam aliquid aliud ei in memoriā: scit enim etiam obiectum ipsum à nobis visū esse, oriri ab ortu Solis, & ad Solis extremum pervenire; deinde evanescere. Rursusque, non ab eadē parte Solis, & obiectum & recessum evenire; sed ab ea, quæ (ut ita dicam) ex diametro erat contraria. Hæc sunt mirabilia illius tēporis, quæ Christus author rerum omnium efficere solus potest, qui facit magna & mirabilia, quorum non est numerus. * Hæc Dionysij verba tam sunt

Puente Hurt. de Mendoza vol. 2.

aperta, ut nullo egeant explicatu.

Ut autē constet, Dionysium, quamvis impudentissimus fuisset, non potuisse mētiri: adverte, illi animū esse in ea epistola, ut S. Polycarpus persuadeat Apollophani, ut fidem adhibeat veritati Evangelicæ: ad quod petit, ut Polycarpus reficet memoriā Apollophanis præternaturale deliqui Solis, quod Apollophanes & Dionysius viderūt vna Si autē id esset mendaciū, cachinnaretur Apollophanes in religionē iunixā mendacio tā impudenti; Polycarpus verò, quæ erat integritate vitæ, & rubore suffunderetur, & Dionysium vili æstimaret. Audi ergo Dionysium per Apostrophem loquentem Apollophani. *Ea, si fas tibi est, & si potes, Apollophanes, refelle etiam contra me, qui tūc scilicet tecum & adfui, & adspexi, & exquisivi omnia, cum summa admiratione. Tūc quidem etiam divinare, haud scio, vnde Apollophanes cepit, & mecum quasi ea, quæ si bans, confereus, hæc dixit sunt istæ, Dionysij, divinarum rerum vicissitudines. Hæc à nobis, quantum Epistole ratio postulabat, dicta sunt. Tu verò, & quæ desunt, supplere potes; & perfecte offerre, consecrareque Deo virum, qui magna sapientiā est præditus, & qui forsitan non gravatē sustinebit, placidè sapientissimam nostræ religionis veritatem dicere. Hucusque Dionysias.*

§. 48.

Idem

§. 50.

Obiectio.
Luther.
Vitacker.
Iosep Scaliger.

Dices, si ea epistola est Dionysij, nihil desiderari. Dubium autem est, an epistola sit eius authoris? Negant enim Lutherus, Vitackerus, & illis doctrinā & imprudentiā parum absimilis Iosephus Scaliger. Porci sunt isti Hæretici, qui e cœnoso volutabro omnia liniunt cœno. Animales homines, qui non percipientes ea, quæ sunt spiritus, deblaterant contra libros S. Dionysij, quos non magis percipiunt, quā furdus musicā; non blateraturi, si S. Dionysius cœnas, crapulas, & scortationes docuisset. Non erat opus alio testimonio, ad confirmandos hos libros, quā eos ab hæreticis negari, ut negatur epistola Sancti Iacobi, quia docet, fidē sine operibus esse mortuā; ipsi verò solā fidē vellent cœlos intrare, cū sentina vitiorum: negant etiam librum Machabæorum: quia meminit Purgatorij; ipsi verò neque per somnū volunt cogitare de pœna scelerum, magis quā de fune fures. Docet S. Dionysius, realem præsentiam corporis Christi, docet monasticam & religiosam vitam, percenset Ecclesiasticos ritus, & traditiones. His secantur, & vruntur Hydræ hæresum, quibus hæc tēpestate ardet Occidens: quid faciant infanientes hæretici, nisi spuere in cœlum, ut obæcentur, & fædentur, recidente saliva? Hos autem libros adscribunt Sæcto Dionysio, Cardinalis Baronius longa disputatione eos vindicans

Cardinalis
Baron.

M 4

à ca-

S. Tho. q. à calumnia. Cardinalis Bellarminus de
 1. Art. 4. Scriptoribus Ecclesiasticis, qui, qua prudē-
 Cardin. tiā pollet, in hæreticos dicit, sufficere ad au-
 Bellar. thoritatem horum librorum, eos ceteri esse
 Dionysij à Sancto Gregorio Magno, à
 Sancto Martino Papa & Martyre, à Sancto
 Agathone Pontifice: item à Concilio sexto
 generali, & septimo. Pater Gordonus in
 P. Gordo. Chronologia. Pater Gualterus in prima
 P. Gualte. centuria, §. 23. P. Maldonatus in Matth. c.
 P. Mald. 27. 45. propugnant fixo pede hanc veritatem.
 P. Marti. Pater Martinus Rius in vindicijs A-
 Rius. reopagiticis, sale & aceto perfricat horum
 hæreticorum vulnera graveolentia. Rogas,
 Caietan. quid sentiam de Caietano eunte in eam sen-
 tentiam? Laudo eum; in hoc non laudo:
 melius esset; si non ivisset. De quo ait Mel-
 chior Canus, lib. 7. de locis, hæc verba: *Nam
 & vetusta traditionis parvam tenax, & in San-
 ctorum lectione parum quoque versatus.* Mitto
 alia eiusdem Cani verba in Caietanum, ne
 videar tractare ignem aliena manu. Con-
 sule Rium, cap. 6. vindiciarum. Hæc de au-
 thore Græco, confirmante Eclipsim, ut tes-
 te oculo. Quæramus Latinum aliquem.

§. 51. Hic sit Phlegon, libertus Adriani Im-
 Phlegon. peratoris, minimè Christianus. Cuius ope-
 ra tempus absumpsit, sicut infinita aliorum.
 Allegantur autem ab origine tom. 2. lib. 2.
 contra Celsum, bis aut ter. Neque verosi-
 mile est, Origenem, falsò allegaturum
 scripta Phlegontis, dum refelleret calum-
 nias Iudæorum & Epicureorum, qui accusa-
 bant Evangelia falsitatis, quòd defectum
 Solis à nemine visum narrarent: respondet
 enim Origenes autoritate Phlegontis, qui
 paulò antè scripserat: & nisi eius scripta
 tunc esset celebrata, futile esset responsum
 Origenis, cuius verba sunt hæc. *De defectu
 autem Solis, sub Tiberio Cæsare, quo imperan-
 te, Iesum constat crucifixum, deque magnis
 eius temporis terramotibus, etiā Phlegon
 scripsit in decimotertio, aut, ni fallor, decimo-
 quarto Chronicorum volumine: & infra; putat
 autem prodigij loco ducendum, quòd, moriente
 Iesu, contremuerit terra; & cuncta sint tenebris
 obvoluta; de quibus tamen, ut licuit supra res-
 pondimus, cum & Phlegonta ipsum produxi-
 mus, Salvatoris temporibus patientis historiam
 fuisse complexum.* Hæc Origines: quibus fi-
 dem facit veritati, quam explano.

§. 52. Nec minoris ponderis est autoritas Eu-
 Euseb. sebij, diligentissimi & accuratissimi Histo-
 ric, Livio, Tranquillo, & Tacito præfere-
 di, qui, anno Christi 33. non solum allegat
 Phlegonta; sed & alios Ethnicos auctores:
 agens enim de Iesu Christo hæc ait: *Secun-
 dum prophetias, quæ de Deo fuerant præloquuta,
 ad passionem venit, anno Tiberij 18. quo tem-
 pore, & in alijs Ethnicorum Commentarijs, hæc*

*ad verbum scripta reperimus. Solis facta defectio;
 & tenebra super universam terram. Bithynia
 terramotu concussa; & in vrbe Nicæna, ades
 plurimæ corruerunt. Quæ omnia his congruunt,
 quæ in passione Salvatoris acciderunt.* Hæc Eu-
 sebius in Chronico, anno Christi 33. Pos-
 teà verò hæc ait: *Scripsit verò super his &
 Phlegon, qui Olympiadarum egregius supputa-
 tor est, in decimoquarto libro, ita dicens: Quarto
 autem anno, ducentissimæ secundæ Olympiadis,
 magna, & excellens inter omnes, quæ ante eam
 acciderant, defectio solis est facta: dies, horæ
 sexta, ita in tenebrosam noctem versus, ut stellæ
 cælo visæ sint, terræque motus, in Bithynia, Ni-
 cænae vrbs multas ades subverterit.* Hæc supra-
 dictus vir. Hucusque Eusebius, describens
 verba Phlegontis: deinde probat, in illum
 annum incidisse mortem Christi. Phlegon-
 tem hunc fuisse libertum Imperatoris A-
 driani, testantur, Baronius, anno Christi
 34. num. 120. & P. Gordonus, anno Christi
 138. ad quem vixit Phlegon: cuius etiā
 meminere, S. Hieronymus, Suidas, & Scaliger.

Hæc ita fusè disputavi, ad arguendos in-
 fideles, qui Evangelio fidem non præstant:
 in quo neque vestigiū mendacij invenient.
 Ea enim quæ ad historiam pertinent, qui
 censent, esse fabulosa; moventur inscitia, &
 ignorantia veterum historiarum. Quæ au-
 tem pertinent ad componendos mores, illis
 desipiunt: quia sunt suis voluptatibus & li-
 bidini dediti, quas ad vivum refecat Evan-
 gelium. Quæ autem attinent ad doctrinam,
 prætervolant, non humanas modò, verum
 & cælicas ipsas mentes. Ipsi verò, barbaro-
 rum more, blasphemant quæcumque ig-
 norant. His autem, quibus è cælo lumen
 affulget, tanta inest Evangelicæ veritatis
 æstimatio, ut, pro eius professione, parati
 sint millies vitam profundere. Finem faciam
 huic argumento, exemplo cuiusdam Philo-
 sophi, qui è Platonico factus est Christia-
 nus: tanti enim fecit Evangelia (teste Au-
 gustino, tomo 5. lib. 10. de Civit. cap. 19.) ut
 initium Evangelij Sancti Ioannis, aureis lit-
 teris conscribendum curaverit, & in omni-
 bus Ecclesijs legendum.

Supereest vna sola difficultas, nempe, om-
 nes libros esse corruptos, aut fictos à Chris-
 tianis: quia interierunt Ethnici & Iudæi,
 scriptis suis ostēderent falsitatem nostram.
 Quæro abs te, antequàm respondeam, unde
 sciveris istam librorum corruptelam? an ex
 aliquo libro; an verò ex te solo? Si ex te,
 temerè loqueris, qui, absque villo fundamen-
 to, negas librorum antiquitatem in nos
 perennantem, ab Ecclesiæ natalitijs. Si au-
 tem loqueris ex aliquo libro, cur illum non
 combussimus, aut emendavimus, qui nobis
 esset

Baron.
 Gordon.
 S. Hieron.
 Suidas.
 Scaliger.

§. 53.

Aug.

§. 54.
 Obiectio.

Resp.

esset omnium perniciosissimus? Deinde, ostende, quis sit ille liber? Respondeo ergo, argumentum obiectum, esse ab Evangelica veritate. Si enim Evangelium absumpsit Ethnicos, atque Iudæos, præter quos nulla erat alia secta religionis, qua ratione illos vicit; nisi inconcussa veritatis vi? Ut autem pateat, quàm sit stulta hæc obiectio, considera, Christianos cepisse inter Ethnicos atque Iudæos: à quibus cruenta tormenta, atque ludibria passi, vicerunt tandem. In ipsis verò primordiis, vigeant Iudæorum & Hebræorum libri. Quò autem tempore Origenes calamum strinxit contra Celsum Epicureum, Ethnici floreant: è quibus erat Phlegon Gentilis, cuius testimonio utitur Origenes, contra Gentilem alium. Quid? ipsi Christiani conservarunt Ethnicorum libros, quos, nisi per Christianos, devorasset tempus. In quibus libris adhuc conservantur probra atque ludibria, quæ ipsi effutiverunt in Christum, atque Christianos. Quæ Celsus dixit, multa fuerunt atque blasphemica; referuntur tamen & refelluntur ab Origene libris octo. Crimina etiã obiecta Christianis, recensentur à Tertulliano in Apologetico. Infames Imperatorum sententias describit Eusebius, in historia Ecclesiastica. Coniugia Taciti, atque Tranquilli perseverant in ipsorum libris. Cur hæc non detraimus, pro illis subrogata laude Christianorum? Præterea, multa volumina, quæ circumferebantur nomine Patriarcharum, aut Apostolorum, quavis præclara multa prædicabant de Christo, atque Christianis; Christiana respuit Ecclesia: vel quia incerta erat de illorum auctore; vel quia falsò nonnulla efferebant, (teste S. Augustino, tomo 5. lib. 18. de Civitate, c. 38.) Siquis autem ausus est Evangelia depravare, non abiit impunis; sin, animadvertit, quàm acriter animadverterit Tertullianus in Marcionem corruptorem Evangeliorum.

Tertull.
Euseb.
Tacitus.
Tranquill.

S. August.

Tertull.

S. 55.
Origen.

Cladat agmè Origenes contra Celsum, libro secundo, his verbis. *Non intelligit atque Celsus, non cadere in eosdem, ut decepti Iesum habeant pro Deo, præmonstrato Prophetarum oraculis; & ut de eodem fingant, quæ ipsi sciant, vera non esse. Aut igitur non finxerunt; sed ex animo scribentes, vera dixerunt; aut, si falsa prodiderant, contra suam conscientiam; non fuerunt decepti, ut enim haberent pro Deo. Post hæc dicit, quosdam fidelium, quasi per temulentiam, permittere sibi quidvis, in mutanda scriptura Evangelica, tribus modis, quatuorvè aut pluribus: ut sic retractata possint negare, quoties arguantur. Equidem à nemine alio mutatum Evangelium scio, præterquam à Marcionis, & Valentini, & fortasse Lucani discipulis: quod crimen non est*

Evangelij, sed eorum, qui id ausi sunt depravare temere. Et quemadmodum nihil ad Philosophiæ crimen Sophistarum, Epicureorum, Peripateticorum, aut quorumcumque falsa dogmata profluentium; ita in verum Christianismum non cadit crimen depravantium Evangelia, novasque sectas in Iesu doctrinam introducentium. Hæc Origenes: quibus nihil directius ad hunc scopum. Abhorret enim quàm longissimè à Christiano instituto depravatio librorum; est autem institutum istud Iudæorum, Ethnicorum, & Hæreticorum, qui nihil efficiunt; nisi per insectiam, & dolum. Christiani verò solis oculis libros legunt; non manibus, confisi bonæ causæ patrocinio: veritas enim veritate, non mendacio se tuctur; mendacium tegere se curat mendacio.

S E C T I O. II.

De Prophetia Christi.

STABILITA Evangeliorum antiquitate, ostendendum superest, in illis, & in illorum Authore Christo, lucere aliquid maius humano & Angelico. Quod liquidò constabit, si ostenderimus, ab ijs, vera vaticinatione, prædicta esse futura. Nam S. August. rectè dixit, prophetiam nõ esse; nisi inspirante Deo. S. Petrus testatur, Sanctos Dei loquutos esse Spiritu Sancto inspiratos; Sanctus verò Paullus, Deum loquutum esse per Prophetas. Ratione Theologi reddunt: quia nulla creatura potest, solis suis viribus, cognoscere, quam in partem se sit inflexurum liberum arbitrium. Isaias autem dixit: *annuntiate, quæ ventura sunt in futurum; & sciemus, quia Diji estis vos.* Quod sic obtinet hominum mentes, ut Vespasianus & Titus censuerint, Iosephum divino spiritu afflatum, illis imperium prædixisse. Prædictionem refert Iosephus ipse, lib. 3. de bello Iudaico; sentiri autem ab Imperatoribus, Iosephum extitisse nuntium, atque ministrum vocis Dei, refert idem Iosephus lib. 5. cap. 12. Neque oportet morari in re tam aperta: age, prædicationes expendamus.

S. 56.

S. August.
2. Petr. 1.
21.
1. ad Heb.
1.

Isa. 41. 23

Ioseph.

S. 57.

S. Lucas.

Ac primum expendamus excidium Hierosolymitanum, quod Christus, non prædixisse; sed per historiam retulisse videtur. S. Lucas, cap. 19. describens Christi triumphum, refert hæc Christi verba, ad Hierosolymam, versu 41. *Ut appropinquavit, videns civitatem fle vit super illam, dicens: quia, si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi; nunc autem abscondita sunt ab oculis*

S. Tho. q. 1. Art. 4. oculis tuis. Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coangustabunt undique, & ad terram prosterrent te, & filios tuos, qui in te sunt; & non relinquent in te lapidem super lapidem: eo quod non cognoveris tempus visitationis tue. Tria expendenda sunt in his Christi verbis: primum, ingens & lamentabilis clades Hierosolymitanorum, quam significant geminata verba: circumdabunt te, & coangustabunt undique. Deinde considerandum est vallum, quo tota Vrbs erat circumcingenda. Tertiò perpendenda est complanatio Civitatis adeò, ut non sit relinquendus in ea lapis super lapidem. Hæc verbum pro verbo scribit Iosephus, septem libris de bello Iudaico.

Ioseph.

§. 58.

Quanta enim clade Hierosolyma fuerit affecta, constat ex lib. 7. cap. 8. vbi refert immane facinus Mariæ, quæ, per famem, filium coctum comedit. Legatur totus ille liber septimus, quo referuntur totæ tantæ calamitates infauissimæ Hierosolymæ, ut nulla ex tristissimis tragædijs, quas spectavit Orbis, illi sit longo intervallo comparanda: nam peremptorum numerus sic explicatur à Iosepho eo lib. 7. cap. 17. *Tunc tamen, velut in carcerem, tota gens fato conclusa est, & farta hominibus Civitas bello obsidebatur. Itaque superat omnem humanam, & divinitus emissam pestem numerus peremptorum: quos partim palam occidere, partim cepere Romani. Rimantes enim cloacas, & sepulchra eruentes, quos offendissent, iugulabant. Inventi autem sunt ibi quoque plusquam duo millia, quorum alij manu sua, plures mutuis se vulneribus interfecerant, cum alios fames corripisset. Fœdus autem corporum odor introeuntibus occurrebat, adeò, ut statim multi recederent; alij, plura habendi cupidine, congesta cadavera calcantes, se immergerent. *Hæc Iosephus. Refert autem interfectorum tota obsidione fuisse undecies centena millia. Neque verò Iudæi graviora passi sunt à Romanis; sed à se ipsis. Quamobrem nulli sit mirum, Christum in ipso honore triumphi, perculsum memoriâ huius stragis, lachrymatum calamitatem gentis, quam amabat: &, quod magis Christi commendat amorem etiâ in hostes; est, illum, cum duceretur ad crucifigendum, prohibuisse mulieribus lachrymas, quibus indignam eius mortem lugebant, easque præcepisse servandas, ad suarum cladum lamenta. Conversus autem ad eos Iesus dixit: Filia Hierusalem, nolite flere super me; sed super vos ipsas flete, & super filios vestros. Quoniam ecce veniet dies, in quibus dicet: Beata steriles, & ventres, qui non genuerunt, & vbera, quæ non

Lk. 23.

22.

lactaverunt. Tunc incipient dicere montibus: cadite super nos, & collibus: operite nos. Quia, si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? En quàm apte Christus lachrymis prævit lachrymabilem suorum cladem! Quam etiâ prædixit futuram, eadem generatione, id est, eodem tempore, adeò, ut multi, qui tunc aderant, eumque postulaverant ad crucem, eam essent perpeffuri. Quod enim dixit: Matthæi 24. 34. non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc fiant, multi referunt ad hanc everfionem Vrbs, & templi, quamvis P. Maldonatus cum Origene eos simplices appellat. Hæc de prima parte huius Prophetiæ.

Matth. 24.
34.
P. Mald.
Orig.

Secunda pars, quæ est, de vallo, quo Vrbs fuit obfessa, non est minus aperta, quàm prima: Iosephus enim suis oculis vidit erectum à Romanis murum, quo tota Hierosolyma fuit inclusa, quasi in caveam. Nam Titus considerans desperationem Iudæorum, voluit eos à se ipsis interimiri, sine Romanorum vulnere: quare illos parietibus sepsit, taurorum more, atque leonum. Hæc sunt verba Iosephi, lib. 6. cap. 13. *Debere totam muro eingere Civitatem: hoc enim modo omnes exitus posse præcludi. His dictis duces exhortatus, iubet eos exercitus in opera distribuere. Divinus autem quidam impetus militibus incidit: ambitumque partiti. Rectores inter se certabant. Cœptum enim à castris Assyriorum, vbi ipse tendebat, ad inferiorem Cœnopolim, murum duxit. Hinc, per Cedronem, ad Eleon montem revertens, à meridie, montem complectitur, usque ad saxum, quod Peristereonos vocatur, eique proximum collem, qui super vallem imminet Siloam: ac inde ad Occidentem, flexo ædificio, ad vallem fontis descendit. Hinc subiens ad Annani Pontificis monumentum, circumdato monte, vbi Pompeius castra posuerat, ad Septentrionalem redit regionem: & cum præcessisset ad vicum, cui nomen est Erebinthonicus: post illum, Herodis monumentum ab Oriente clausum, castris suis coniunxit, unde cœperat. Murus quidem, vno minus, quadraginta stadiorum erat. Ad hoc autem foris Castella tredecim ædificata sunt: eorum gyrus denis stadijs numerabatur. Muro autem circumclusa Civitate, &c. *Hæc Iosephus inimicus Christi, qui vel invitatus testis est, quæ ratione Deus compleverit, quæ Christus, Deo ipso authore, multò antè prædixerat.

§. 59.

Iosephus.

Vt autem aperte monstretur, hanc prophetiam non esse de communi aliquo eventu, cui expositæ sunt vrbes, propter Mavortium furorem; sed de eventu, qualem neque Troiani experti sunt à Græcis; neque gens vlla à Romanis: expende ingentem diffi-

§. 60.

Idem.

difficultatem huius muri struendi, quam posse superari, Romani vix sunt ausi sperare. Eam idem Iosephus eodem capite describit his verbis, agens de solitudine Titi, in expugnanda Civitate: *Aggeres autem fieri, impendiorum penuria, operosum indicabat; egressus vero Civitatis observari, operosius: neque enim circumdari eam, propter magnitudinem, locorumque difficultatem, ab exercitu posse.* E quibus aperte lucet, Christum præcium fuisse Romanorum operis, Romanis ipsis inopinati.

§. 61.

Luc. 19.

44

Matth. 23

37. 38.

Luc. 21.

20. 23.

Tertia pars huius vaticinij non est difficilior probatu, nempe excidium Hierosolymæ: quod Christus sæpius prædixisse fertur ab Evangelistis. Luc. 19. 44. & ad terram prosternet te, & filios tuos, qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem. Matth. 23. 37. 38. Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Prophetas. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Item clarissima signa dedit huius excidij apud Lucam 21. 20. 23. Cùm autem videritis circumdari ab exercitu Hierusalem: tunc scitote, quia appropinquavit desolatio eius. Væ autem prægnantibus, & nutrentibus in illis diebus: erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic, & cadent in ore gladij, & captivi ducentur in omnes gentes; & Hierusalem calcabitur à Gentibus. Hæc Christus. Audiamus Iosephum testem oculatum miserandarum cladum: quem arbitror, providente Numine, servatum à Vespasiano, ut non minus esset Historiographus Christi, quam Romanorum.

§. 62.

Ioseph.

Urbem à Gentibus inculcatam vidimus: quia Vespasianus, & Titus, atque Romani erant Gentiles. Exercitus item, qui Civitatem primus cinxit, fuit, quem duxit Vespasianus, Titusque retinuit, Vespasiano redeunte Romam, ad capeßendum Imperiũ. Inter hunc autem exercitum, & prædictionem Christi, nullus alius exercitus Hierosolymam adventavit. Obsidio ergo huius exercitus data fuit à Christo, signum eversionis Urbanæ. Non relinquendum lapidẽ super lapidem, probavit eventus, apud Iosephum, lib. 7. cap. 18. his verbis: * Sed enim neque antiquitas, neque ingentes divitiæ, neque per totum Orbem terræ diffusa fama, nec magna religionis gloria quidquam iuvit, quo minus periret: talis quidem finis Hierosolymorum obsidionis fuit. Postquã verò, quos occideret; quidvẽ raperet, non habebat exercitus, quod iratis animis omnia deerant (nec enim parcẽdo, si esset quod agerent, abstinuissent) iubet eos Cæsar, totam funditus iam eruere civitatem ac templum; relictis quidem turribus, quæ præter alias eminebant, Phaselo, & Hippico, & Mariamne; muri que tanto, quantum Civitatem ab Occidente cingebat. Id quidem, ut

esset castrum illic, custodia causa, relinquendis; turres autem, ut posteris indicarent, qualem Civitatem, quàmquẽ munitissimam Romanorum virtus obtinisset. Aliũ verò totum ambitum Civitatis ita complanaverunt diruentes, ut qui ad eam accessissent, habitata aliquando esse, vix crederent. Hic quidem finis Hierosolymis fuit, clarissimæ Civitati, & apud omnes homines prædicatissima. * His Iosephus (verbum pro verbo) ostendit veritatem, qua Christus Hierosolymorum cladẽ prædixerat. Cuius prædictionis cùm ipse non fuisset ignarus, debuisset fidem præstare Christo, per quem Deum viderat tam aperte loquutum.

§. 63.

Idem.

Idem.

Reliquas partes prophetiæ Iosephus ipse confirmat. Venditos enim Iudæos, & dispersos in Gentes sic scribit: *Iuvenes autem lectos, qui procero, atque formoso essent corpore, triumpho servabat: ex residua multitudine, septem & decem maiores annis viñtos mittit ad Aegyptum, operibus deputandos. Plurimos autem per Provincias Titus distribuit, in spectaculis, ferro & bestiis consumendos; qui verò intra decimum & septimum annum ætatis agerent, venditi sunt.* Neque minus clarescit pressura, quã Christus illis est vaticinatus: ut constat ex eodem Iosepho, lib. 7. cap. 16. his verbis: * In angustias autem viarum, strictis gladijs, fusi, & quos cepissent, interficiebant, nullo discrimine: domosque totas, cum omnibus, qui eò confugerant, igni tradebant. Multas verò vastantes, quas, prædæ causã, penetrassent, integras mortuorum familias, & plena mortuis tecta, quos fames confecerat, offendeabant: ipsum deinde horrentes aspectum, vacuis manibus egrediebantur. Nec tamen eo modo peremptos miserantes, idem etiã circa vivos patiebantur; sed unumquemque obvium transfigendo, & angusta viarum cadaveribus obstruẽdo, totam Civitatem sanguine diluere, ut pleraque incensorum cades extinguerent: & occidentes quidem vesperẽ cessabant; nocte verò crescebat incendium. Ardentibus autem Hierosolymis, illuxit dies Septembris, menses octavus Civitati, tot clades, cùm obfideretur, experta. * Hæc Iosephus: quibus eleganter ostendit misere Civitatis pressuram prædictam à Christo. Vaticinium autem, de Iudæis divendendis, satis confirmat cap. 15. describens, quàm vili pretio subhastarentur, adeo, ut deficerent emptores: concludit enim: & infinita quidem multitudo vanij, &c.

§. 64.

Hunc autem populum hæc mala perpessum ab irato Deo (quod etiã Christus prædixit) constat: quia Titus ipse (teste Iosepho) conspiciens mortuorum aggeres in murorum vallo, & infinitam corporum tabem,

S. Tho. q. 1. Art. 4. tabem, contestatus est, tam immane opus non esse suum. Item lib. 7. cap. 16. expugnationem Urbis adscripsit Dei virtuti; non suorum fortitudini, his verbis: *Deo planè adiuvante, pugnavimus; & Deus erat, qui detraxit ab istis munimentis Iudæos. Nam quæ hominum manus, aut quæ machinæ ad istas valerent?* Hæc Titus Romanus Imperator, qui censuit hanc Urbem captam, non Romanorum armis, quibus domitus fuit totus Orbis; sed præcipua Numinis providentiâ. Et ipse Iosephus eam ibidem considerat, expendens Iudæorum amentiam, in relinquendis firmissimis munitionibus, quibus superiores erant Romanis. Concludit autem, scelestissimos Iudæos absumptū iri, vel terræ hiatu, vel è cœlo fulmine; ametsi Romani, hostesquæ deessent. Quod confirmat cap. 12. recensens voces auditas in templo, humanâ maiore: *migremus hinc*; subdit verò hæc esse Dei monita; quæ tamen ipsi sunt aspernati.

§. 64. Hæc sunt clarissima testimonia divinitatis Christi, qui hæc prædixit, ut se esse filiū Dei confirmaret: quæ tam minutè ipse recensuit, ut nullus esset dubitationi locus. Fuerunt autem illa, neque trita, neque vulgaria: nam quàm rarò complanatae sunt civitates! immò quàm numquam! Arsit Troia; at verò iam capta, non fuit ita diruta, ut non crederetur habitata fuisse. Romani extinxere Corinthum; sed in qua postea videbantur parietinæ. Arantur interdum rebellium Urbes, in quibus sal spargitur; arantur verò calles, nequè diruuntur parietes omnes. Hæc autem Urbs celebratissima, cui ipsa Roma invidere posset, tam funditus fuit everfa, ac diruta, ut qui accessisset, non posset credere, solum illud aliquando fuisse habitatum: ut, ex eventu raro, portendente, & numquàm audito, essemus certi de divina præscientia Christi.

§. 65. Affine est huic prædictioni vaticinium de evertendo templo à Romanis: quæ eversionem à Christo multò antè prædictam referunt Matth. 24. 1. 2. *& egressus Iesus de templo, ibat: & accesserunt discipuli eius, ut ostenderent ei adificationes templi. Ipse autem respondens dixit illis: videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruat.* Marcus 13. 2. repetit eadem ferè verba. Dat autem illis signum, de abominatione stante in loco, in quo non debet: quod multi intelligunt, de statua, quam Præses Iudææ, iussu Romani Imperatoris, collocavit in templo. Lucas 21. 5. 6. hæc ait: *& quibusdam dicentibus de templo, quòd bonis lapidibus, & donis ornatum esset, dixit: hæc quæ videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destrua-*

tur. Rogatus autem à discipulis, quo tempore hæc essent eventura? dixit versu 20. *Cum autem videritis, circumdari ab exercitu Hierusalem; tunc scitote, quia appropinquavit desolatio eius.* Duo hîc vaticinatus est Christus; alterum, in templo illo nullum lapidem super lapidem iri relictum; alterum, id eventurū, quo tempore Hierusalem esset obsessa ab exercitu; intelligitur autem vaticinium de obsidione prima. Quæ omnia contigisse, post non multos annos, probavit eventus.

Iosephus lib. 7. cap. 9. hæc ait. *Titus autem discessit in Antoniam, decreto postridie manum omni exercitu aggredi, templumque oppugnare. Sed id planè Dei sententia iam dudum igne damnaverat: evolutisque temporibus, aderat fatalis dies, qui erat decimus mensis Augusti.* Idem verò Iosephus, cap. 10. latè describit, templum incensum contra voluntatem Titi Imperatoris, his verbis: ** Maturè autem hoc Tito quidam nuntiat: & ille exilit, templumquæ curriculò petit, prohibiturus incendium: omnesque post eum Duces, & hos agmina perterrita sequebantur. Cæsar autem, voce simul ac dexterâ pugnantibus, signo dato, ignem iubet extinguere; sed nequæ vox eius audiebatur, nutumquæ dexteræ non attendebant; cum alios bellum, alios ira distraheret. Cum verò ad templum accessissent, edicta quidem Cæsar's non audire simulantes, præcedentem quisque, ut ignem immitteret, hortabatur. Cæsar autem, ubi nequæ impetum insanientium militum continere poterat, & flamma dominabatur; intrò cum Rectoribus ingressus, & sanctum templi, & quæcumque illic erant, adspexit. Cum autem flamma nondum ex vlla parte ad interiora penetrasset; nequæ membra, quæ circum templum erant, depasceretur: (quod erat verum) existimans adhuc illud posse servari, & ipse profiluit; militesquæ rogare, ut ignem restingerent, conabatur: & Liberalem Centurionem de stipulatoribus suis, fuste mulctatos, qui non obedirent, iussit arcere. Illorum autem furor, bellicquæ impetus quidam vehemèntior, Iudæorumquæ odia, & Cæsar's reverentiâ, & prohibentis metum superabant; plerisque autem prædarum spes incitabat, suspicantes intus omnia pecuniâ referta esse: quoniam fores auro factas conspicerent. Præterea quidam miles ex his, qui intraverant, cum Cæsar ad inhibendum incendium cucurrisset, ignem iam cardinibus portæ subiecerat: tumquæ subito, postquàm flamma intus apparuit, & Duces cum Cæsare discedebant, & stantes extrâ, succendere nemo prohibebat. * Hæc Iosephus. Quia verò hæc non erant satis ad veritatem Christianæ*

§. 66.
Iosephus.

Idem.

stianæ prædictionis; ait idem Iosephus c. 18. *Inbet eos Cæsar totam funditus iam eruerre Civitatem, ac templum.*

§. 67. En completam singularissimam prædictionem Christi, de raro, & inopinato eventu. Primum; quia tunc pace erant compositæ Romanæ res atque Iudaicæ. Secundò, quia nulla erat aptior munitio, ad præsidium Romanorum, quàm templum: de quo Iosephus lib. 1. c. 5. ait, De Põpeio Magno: *fanumquè illic cernebat proximum, adeò fortissima munitione circumdatum, vt, etiã si civitas caperetur, secundum esset hostibus in eoresugium.* Cum autem Titus munitionē novam esset extructurus, militibus relinquendis, custodiæ gratiã, cur templum, capta iam Ciuitate, iubet complanandum? Tertio, quia templum, tùm magnitudine, tùm pulchritudine, tùm etiã rerum magnificentiã, & gloriã, fuit maximè admirandum, inter omnia opera, quæ aut vidimus, aut audimus, teste eodem Iosepho lib. 4. c. 10. & quod caput est Romani suis Ducibus obsequentissimi eorum dicto audientes; & qui obedientiam detrectabant, crudeles luebant pœnas: hi inquam, cõtra morem patrium, contra disciplinam militarē, cuius fuere observantissimi, contra vrbanitatem & reverentiam in Imperatorem, non potuerunt, neque Imperio Cæsaris cohiberi, neque à duce Satellitij Imperatorij fustibus arceri, neque flecti Imperatoris precibus, quominus templum incenderent, ipso spectante Imperatore, qui templi lugebat incendium; imò & per se ipsum impedire conabatur, non sine vitæ discrimine. Vt manifestè è cœlo illuceat spiritus divinus, quo Christus fuit vaticinatus portenta tam inaudita.

SECTIO III.

Hoc excidium contigit ad vlciscendam necem Christi.

§. 68. **N**ON libet digredi ab hoc excidio: quod, vt est argumento prophetiæ Christi; sic eiusdem innocentiam confirmat Contigit enim ab irato Numine, vlciscente impium & atrox Christicidium. Hanc calamitatem Iudæos passos irâ Dei, & Christus prædixit, testaturquè Iosephus censens, scelestissimos Iudæos perituros, tametsi Romani tardassent (vt ex eodẽ retuli §. 64.) libro nãquè 7. c. 7. ait. *Puto, si Romani cõtra noxios venire tardassent, aut biatus terra de voradũ fuisset Civitatē,*

aut diluvio periturã, aut fulminũ ac Sodoma in cediã passuram. Deum autẽ iratum eos deseruisse, affirmat Tacitus in Vespasiano lib. 5. *Expasæ (inquit) repenti delubri fores, & audita maior humanã vox excedere Deos: simul ingens motus excedentium.* Imò Iosephus ipse lib. 7. c. 12. inter ostenta, quibus præfigebatur Hierosolymitana ruina, refert, Orientalem portam templi, quæ erat ænea, atquè gravissima, apertam vltro: item Sacerdotes dei Pentecostes ingressos in templũ, sacra peracturos audivisse quemdam motum, atquè strepitum, hancquè subitam vocem: *Migremus hinc.* Eæ autem voces signa sunt irati Dei, & custodum Angelorum: quales apud Prophetam Ieremiam 51. 9. referuntur emissæ ab Angelis: *Cura vimus Babylonem, & non est sanata: derelinquamus eam:: quoniam pervenit vsquè ad cœlos iudicium eius.* Hoc autem excidium vindictam fuisse necis Christianæ, ostendam ex triplici capite

Tacitus.

Ierem. 51.

2.

SUBSECTIO I.

Vaticinium Danielis.

§. 69.

P RIMUM caput, vnde petenda instituti confirmatio, est ex Daniele c. 9. à versu 21. Vbi Gabriel Daniele docuit, post expletas hebdomades venturum esse Christum. Verba Danielis, * *Septuaginta* hebdomades abbreviatæ sunt, superpopulũ tuũ, & super urbem sanctam tuam: vt consumatur prævaricatio, & finem accipiat peccatum: & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna: & impleatur visio, & prophetia: & vngatur Sanctus Sanctorum. Scito ergò, & animadvertite: ab exitu sermonis; vt iterum ædificetur Hierusalem: vsquè ad Christum du cẽ, hebdomades septẽ, & hebdomades sexaginta duæ erũt: & rursum ædificabitur platea, & muri in angustia tẽporũ: & post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus; & nõ erit eius populus, qui eũ negaturus est: & ciuitatem, & sanctuarium dissipabit populus, cum duce venturo: & finis eius vastitas, post finẽ belli statuta desolatio:: & erit in tẽplo abominatio desolationis. * Hæc verba Danielis fuerunt, de vastitate Hierosolymitana, quam Christus prædixit, allegas hoc testimonium Danielis, Nam abominatio Danielis stans in templo sancto, est signum interitus iamĩã imminētis tẽplo, & Civitati. Hæc autẽ abominatio fuit statua Cæsaris, statuta in templo Hierosolymitano

Matth. 24

& Marc.

13. 14.

S. Tho. q. lymitano, per Præsidem Iudææ.

1. Art. 4. Negari non potest, everisionem Civitatis, & templi; cessationem hostiæ, & sacrificiorum; item populum, à quo negandus erat Christus, iam deinceps non futurum populum ipsius Christi negati: negari, inquam, non potest, hæc tria gravissima damna; pœnas esse sceleris, quo ipse Christus fuit occisus, atque negatus. Etenim cum Propheta dixisset, Christum occidendum, adiecit, non futurum deinceps populum Christi cum, à quo ipse Christus erat occidendus. Vbi ponuntur duo crimina populi: alterum nex Christi; alterum negatio populi. His autem criminibus recensitis, immedie adiecit dissipationem, vastitatem, & desolationem civitatis, ac templi. Cum ergo populus negaturus Christum dicatur dissipandus, quando dicitur eius negatio, quis dubitat, dissipationem esse pœnam negationis? Quorsum autem cum ipso scelere ponitur ærumna populi; nisi ad significandum, eam esse pœnam sceleris? Vt si quis dicat: *Latro deprædatus est ærarium, & extrangulatus à Iudice*: quis dubitet, hoc esse supplicium latrocinij? Sic cum Daniel dixit: *Occidetur Christus, & non erit eius populus, qui eum negaturus est, & Civitatem, & sanctuarium dissipavit populus, cum duce venturo*: quis dubitet, cladem populi esse supplicium Christi negati. Videamus ergo, quis Christus occisus sit, & negatus à populo Iudaico, propter cuius necem, & negationem vastata sit Civitas cum sanctuario.

§. 71. Iudæi, ut tenebras, quibus obæcantur, offundant mysterijs Christi; respondent, Christum quem Daniel prædixit occidendum, esse Agrippam iuniorem, filium eius Agrippæ, quem Cæsareæ supplicio cœlum petijt. Hunc Agrippam iuniorem dicunt Iudæi, occisum à Romanis: hunc Hierosolymis dissuadentem Iudæis rebellionem, ipsi Iudæi Urbeturpiter pepulere propter quod Deus flagellavit Iudæos. Verum, ut in multis errant Iudæi; ita & in hoc. Primū, quia inter instaurationem Hierosolymæ prædictam à Daniele, & bellum Iudaicum Romanis, intercessere anni multo plures, quàm capiunt septuaginta hebdomades Danielis: ut ostendam volum. 3. distin. 7. §. 35. Nam constat apud omnes, maximè S. Augustinum, templum ex eisum quadraginta duobus annis post Christi baptismum. Vnde in errore quadraginta annorum sunt Iudæi.

S. Aug.

§. 72.

Errant secundo, quia Romani non interfecerunt Agrippam; sed potius exceperant amice: semper enim ab illis fuit, consilio, pecuniâ, & milite: ut constat ex Iosepho lib. 2. cap. 17. & alibi: eundemque Romam

ivisse, testatur Iosephus lib. 5. de bello. cap. 6. auctum autem Agrippam fortunis, & honore, probat P. Pererius in eum locum Danielis, & P. Gordonus in Chronologia, anno 46.

Errant tertio, quia Iudæi non negaverunt Agrippam. Negatio enim illa, cuius meminit Daniel, coniuncta est morti ipsius Christi: nam, cum dixisset Daniel, Christum occidendum, immediate subiecit: & non erit eius populus, qui eum negaturus est: ac si diceret: *qui negabunt Christum, eum necando; non erunt deinceps eius populus*. Cum ergo Iudæi Agrippam non occiderint; non eum negaverunt, eo genere negationis, de qua loquutus est Daniel. Negatus autem Iesus Christus non solum facto, actus in crucem; sed & verbis: *nolumus, hunc regnare super nos. Non habemus Regem; nisi Cæsarem*. Item Christus occidendus fuit, antequam Civitas & templum everterentur: quia hæc everio erat pœna Christicidij, ut probavi. Agrippa autem iunior periit post urbem & templum everfa. Mitto alias rationes, quæ communes sunt, contra hanc primam, & secundam sententiam.

§. 74. Dicunt ergo secundo Iudæi, Christum, quem occidendum prædixit Daniel, esse Hyrcanum Summum Sacerdotem, & ultimum Regem ex progenie Davidica. Hunc Hyrcanum Hierosolymis occidit Herodes Magnus, qui fuit infanticida. Errant etiam in Chronologia: quia Hyrcanus occisus fuit, quadraginta annis ante baptismum Christi. Item Hyrcanus non erat Rex: quia Regno cessit Aristobulo fratri, ut constat ex Iosepho, lib. 1. de bello, cap. 4. Præterea, non fuit negatus à populo; sed ab Herode tyranno. Nam Iudæi, qui erant trans Euphratem, eum amaverunt, & rogaverunt, ne discederet Hierosolymam. Hierosolymitani autem cupiebant, & Reges & Pontifices ex suis, ne fervirent alienis. Immo verò ea ratione Herodes Hyrcanum occidit: quia Iudæis erat Princeps gravis, ac verebatur, ne Hyrcano superstite, Iudæi tumultuaret: nam ea spe Hyrcanus ipse ex Parthia reversus erat in Iudæam. Lege Iosephum, lib. 15. antiquitatum, capite 2. Cuius hæc sunt verba de Herode: *Sed quia ipse gravis esset Princeps, cavens mutationis occasiones, quærebat Hyrcanum in potestatem suam redigere; aut etiã omnino tollere: id quod postea fecit*, ut constat ex cap. 9. Item eandem ob causam occidit Aristobulum adolescentem de stirpe Davidica, fratrem Mariamnes, coniugis ipsius Herodis, ut constat ex eodem lib. 15. cap. 2. Vnde colliges inanitatem sententiæ Iudaicæ: populus enim Hyrcani, neque eum occidit; neque negavit. Daniel autē vtrum-

Ioseph.

Perer.

Gordon.

§. 73.

Luc. 19.

14.

§. 74.

Ioseph.

que prædixit passurum Christum à suo populo. Ne verò Iudæi ab Hyrcano provocent ad Aristobulum fratrem, & ad Antigonum filium Aristobuli, intelligant, Antigonum necatum à Marco Antonio amicissimo Herodis: non quòd eum negassent Iudæi; sed quia Antonius & Herodes timebant Iudæos defecturos ad Antigonum. Aristobulus autem à Romanis fuit occisus, iussu Pompeij: quia Aristobulus, iure Regni, sæpè sollicitarat Iudæos, qui propter illum sæpè rebellaverant, non solum contra Romanos; sed etià contra Hyrcanum. De nece Aristobuli Regis, vide Iosephum, lib. 14. antiq. cap. 15. & lib. 1. de bello, capit. 7. Ergo vaticinium Danielis non quadrat in Hyrcanum, Aristobulum, aut Antigonum: quia nullus ex his fuit negatus, aut occisus à suo populo; quamvis ipsi inter se dissederint bello domestico.

Tandem apertè ostenditur dementia sententiæ Iudaicæ, provocantis ad Agrippam, & Hyrcanum: nam Christus ille occidendus, est ille qui vocatur à Daniele, Sanctus sanctorum. Cum enim dicit Daniel, vngendum Sanctum sanctorum, & occidendum Christum; non loquitur de duobus Christis: altero vngendo, altero occidendo; sed de eodem. Nam septuaginta hebdomadas abbreviatis voluit Daniel præterituras, usque ad vñctionem Sancti sanctorum: deinde dicit, Christum esse occidendum; quod autem dixit, *Christum*, idem est ac, *vñctum*. Quia ergò Sanctus sanctorum erat vñctus, dixit, vñctum esse occidendum; quia verò facinus illud erat immane, & occasio ruinæ Civitatis, & templi, præcepit Angelus Danieli, ut diligenter animadverteret, Christum Sanctum sanctorum occidendum. Eundem esse Christum occidendum, & Sanctum sanctorum, patet: quia Daniel versu 26. dicit, populum, à quo negandus erat Christus, non futurum deinceps populum ipsius Christi; sed postquam aliquis Rex est occisus, nullus populus est ipsius; nequè alienus ab ipso: quia cum vita perimuntur amicitiae, & inimicitiae civiles. Est igitur ille Sanctus sanctorum servator noster Iesus Christus, qui se suscitavit à mortuis: cuius populus non est Iudaicus, quoad specialem providentiam, qua suam regit Ecclesiam: qui est Sanctus sanctorum, id est, naturæ suæ sanctus; & per quem ceteri Sancti sunt sancti: qui est finis peccati, & principium iustitiæ sempiternæ. Quòd si tam manifestò testimonio Danielis non sunt contenti Iudæi, assignent aliquem Regem negatum à Iudæis, post instauratam urbem, & occisum ante everfionem templi, ob cuius necem everfa sit Civitas cum templo. Nos

enim iam ostendimus, Iesum negatum à Iudæis, succlamantibus Pilato: *nolumus, hunc regnare super nos*: quem occisum vidimus, ipso tempore, quòd prædixit Daniel: & post cuius necem, contigit excidium urbis, & templi: videmus item, populum Iudaicum non esse populum Christi.

SVBSECTIO. II.

Vaticinium Christi.

SECVNDVM caput, vnde probanda est Numinis ultio in Iudæos, ob necem Christi, est vaticinium ipsius Christi, qui iā nudè; iā parabolicè illis cōminatus est excidium. Luc. 19. 14. & ut appropinquavit (inquit) videns Civitatē, flevit super illam dicens: quia, si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi; nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia veniēs dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo: & circumdabunt te: & coangustabunt te undique, & ad terram prosternent te, & filios tuos, qui in te sunt: & non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quòd non cognoveris tempus visitationis tuæ. Quibus ostendit Christus, se illa die pacatum visere Hierosolymam: quia verò ipsa ingratè non cognoverit visitationem illam, ostendit Christus, eam eversum iri. Matth. 21. 33. parabolā vineæ, illis prædixit idem excidium, propter necem filij domini vineæ: & apprehensum (inquit) eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt: Ideò dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei. Nequè verò Phariseos latuit, parabolam hanc esse, de ipsis è regno expellendis. Ipse autem Christus apud eundem Matth. 22. 6. parabolā Regis parantis nuptias filio, idem confirmavit clariùs: reliqui verò (inquit) tenuerunt servos eius, & contumelijs affectos occiderunt. Rex autem cum audisset, iratus est: & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & Civitatem illorum succēdit. Item apud eundem Matth. 23. 37. Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & sapientes, & scribas. Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas suas; & noluvisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Consentit Lucas 20. 15, quid ergò faciet illis dominus vineæ? veniet, & perdet colonos istos, & dabit vineam alijs. Quo audito, dixerunt illi: absit. In eodem sensu est Marcus, cap. 12. 9. è quibus concludo propositum: Christus dixit, Hierusalem succensum iri: quia eius Cives manus iniecerunt in Prophetas, & filium Dei.

Item

Luc. 19.

14.

§. 76.

Luc. 19.

14.

Matth. 21

33.

Mat. 22. 6

Matth. 23

37.

Luc. 20.

15.

Mar. 12. 9

Antigon.

Aristobul.

§. 75.

S. Thom. Item Hierosolymæ non relinquendum lapidem super lapidem: quia ipsa non cognovit diem, quo Christus eam pacatus invisit: ergo eas ob causas contingere calamitates illæ.

§. 97. *Orig.* Dicit aliquis infidelis, hoc testimonium Christi esse leve, neque credendum. Acute Origenes tract. 2. contra Celsum, carpit Celsum eundem: quia aliquibus Evangelij testimonijs fidem præstat, quam abrogat alijs. *Quod si Celsus* (inquit Origenes) *credet Evangelij, quoties ei videntur contra Christianos facere; eisdem asserentibus Iesu divinitatem, nolet credere, dicemus ei: heus tu, aut in univ- sum eis non crede, & criminari desine; aut, si credis omnibus, quæ continent, admirare sermonem Dei factum hominem, eo consilio, ut prodesset universo humano generi.* Ita objicio ego, aut credendum esse, Christum spiritum Prophetico prædixisse Hierosolymitanam ruinam, & causam; aut neutrum. At ruinam vrbis, & templi, videmus multo antè, non prædictam; sed relatum historicè: infans ergo erit, qui negaverit, causam quoque ruinæ prophetice esse prædictam.

§. 98. Ex vno opere, quod videmus peractum, eadem ratione, qua à Christo videmus etiā prædictum; debere credi, cætera peragenda non absimili ratione, qua prædicta sunt à Christo, aperta ratio convincit: quia idem spiritus, qui revelavit Christo eventum, quem videmus; revelavit alia, quæ non videmus. Quod præclare dixit S. Aug. tomo 4. lib. de catechizandis rudibus, cap. 26. & 27. *Omnia enim* (inquit) *quæ nunc vides in Ecclesia Dei; & sub Christi nomine, per totum orbem terrarum geri, ante sæcula iam prædicta sunt: & sicut ea legimus; ita videmus: & inde edificamur in fidem. Prophetatus est in illo populo Christus, Rex omnium Sanctorum, & Deus, venturus ex semine ipsius Abraham, secundum carnem, quam assumpsit: & sic est factum, &c. Numquid ergo* (addit) *illa, quæ restant, non sunt ventura? Manifestum est, quia sicut ista prædicta venerant; sic etiā illa ventura sunt.* Hæc Augustinus: quibus probat, credenda esse ea, quæ non videntur, quando prædicta sunt: quia multa videmus gesta eadem ratione, qua legimus prædicta. Vnde tomo 10. sermone 31. de verbis Domini, recensitis multis eventibus, quos Christus multo antè vaticinatus fuerat, quosque videmus contingisse eadem ratione, qua sunt prædicti, addit: *an fieri potest, ut, qui in tantis verax apparuit, de die iudicij mendax sit?* Sic argumentor ego: Christus prædicans vrbis, & templi ruinam, in tantis, tam raris, tamque portentibus, verax apparuit: ergo verax etiā fuit, in prædicenda causa eiusdem ruinæ.

Ad hæc: constans fuit Iudæorum opinio, urbem excisam, & templum deflagrasse, ab irato Deo, propter necem illatam Apostolo Iacobo, fratri Iesu Christi. Quam eadem graviter criminatur Iosephus, lib. 20. antiquitat. cap. 8. Eusebius, in historia, lib. 2. cap. 23. hæc ait: *& Iosephus ita sibi videri, evidenter indicat, per hæc verba: quæ omnia* (inquit) *acciderunt Iudæis pro vindicta Iacobi insi, qui erat frater Iesu, qui dicitur Christus.* Hæc Eusebius. Consentit Origenes, lib. 1. & 2. contra Celsum; & Baronius, anno Christi 63. num. 7. & anno 72. num. 21. Quod si Iacobi nex fuit in causâ excidij Hierosolymitani, potiori iure fuit etiā nex Christi: Iacobus enim fuit necatus, quia prædicabat, Iesum esse filium Dei: quod non obscurè colligitur ex Iosepho, lib. 20. capit. 8. censente, Iacobum accusatum impietatis, apud Annanum Pontificem; hæc autem impietas nulla erat, præter prædicationem, & cultum Iesu Christi. Quod si Iosephus ibidem lib. 18. cap. 7. adscripsit internecionem exercitus Herodis neci illatæ Ioanni Baptista; cur non adscripsit interitum Hierosolymorum neci Christi, quem ipse lib. 18. cap. 4. num. 6. dixerat, fuisse tam sapientem, & tam mirabilem rerum patratores, ut sit nefas, illum nominare virum.

§. 79.

S. Iacobus.
Apostolus
Ioseph.
Euseb.Orig.
Baron.

Ioseph.

SVBSECTIO. III.

Idem ratione probatur.

DVO scelera communia fuere populo Iudaico, ob quæ nō rarò hostibus permittebatur à Deo: alterum, idōlolatia; alterum, Prophetarum nex: quia hanc inferebant Prophetis Iudæi, eo quod ipsi non observabant legem, ac proinde severè reprehendebantur à Prophetis. Eos fuisse tunc observantissimos suæ legis, manifestè constat ex Iosepho, lib. 14. cap. 8. recensente, Hierosolymitanos, propter observationem Sabbathi, non impedivisse Pompeio aggerum structuras. Ait verò Iosephus: *Facile est autem, vel hinc discere, quanta pietate Deum colamus; & quam observantes legum simus: quandoquidem oppugnationis terror nihil fuit, quominus solemniter peragerentur sacrificia, & infra: hostis quidem irrumpens ingulabat omnes obvios; illi verò nihilominus sacris operabantur: neque metu mortis; neque iam casorum multitudine absteriti, passuri quicquid liberet victori, potius quam deserturi altaria; aut aliquid omisuri præscriptam patrijs legibus.*

§. 80.

Ioseph.

Quam autem tunc fuerint averfati idōlola-

§.

Iolatriam, constat ex eodem Iosepho 2. de bello cap. 8. Cum enim Pilatus, intempesta nocte, Iudæis inscijs, constituisset duas imagines Tiberianas: Iudæi infiniti Pilatum adierunt, obsecraturi, ut simulacra efferret de templo; abnuente autem Pilato, illi perseveraverunt quinque diebus, noctibusque continuis, immoti: nec Pilatus eos cinctos milite, & gladijs nudatis potuit detertere. Ait verò Iosephus: *Iudæi autem, quasi vno consilio, omnes subito corruerunt, & cervices nudatas excipiendis ictibus pararunt, vociferantes, universos se interfici magis velle, quam legem prophani. Tunc Pilatus, circa religionem studium populi demiratus, confestim de Hierosolymis statuas iussit auferri.* Hæc Iosephus; capit. autem 9. describit, quanta contentione Petronius curaverit, collocandas in templo statuas Caligulæ; Iudæi verò restiterint, his verbis: *Tota multitudo unanimiter succlamavit, ante legis temerationem, omnem se libenter subire perniciem. Si autem in templo imagines æstimet collocandas, debere eum totam Iudæorum gentem prius immolare: præbere se quippè iugula, cum mulieribus, & parvulis, ei, qui interficere voluisset. Ad hæc admiratio Petronium, miseratione pervasit, intuentem, & insuperabilem religionem virorum, & tantum vulgus constanter ad mortem paratū.* Hæc Iosephus. Quod si Iudæi tunc, cum delet sunt, tam constanter legem observabant, ut totum vulgus iugulū porrigeret militi minitanti, stricto gladio, decollationē; quid potuit esse in causa, ob quā à Deo exagitarentur miserrima clade omnium, quæ sunt in hominum memoria?

§. 82.

Nam insignis planè dementia est arbitrari, hæc omnia contigisse Iudæis, experientia causa: non ut punirentur; sed ut probarentur. Etenim cum Deus populum experitur, eundem armat miraculis, Prophetis, sacrificijs: quibus testatur Deus, afflictis adesse. At verò Iudæis, non solum hæc; sed ipsa etiā terra, & aer defuisse videtur. Quibus nullibi est templum, sacrificium, Rex, Propheta, aut medicamentum ullum è cælo, tanto vulnere: & volunt, hanc non esse hostilem pœnam irati Dei; sed amici experimentum. Eleganter cecinit Prudentius.

Exilijs vagus hunc, illuc fluctuantibus errat

Iudæus: postquam patriæ sede revulsus,

Supplicium pro cæde luit; Christi; negati

Sanguine respersus, commissa piacula solvit.

Recognosce §. 68. vbi ostēdi, Iudæos propter peccata; maxime autem propter negatum, & occisum Christum, captos, divenditos, & occisos. Tum præterea, plenæ sunt paginae veteres pollicitationibus divinis factis populo observati legem; violanti au-

tem exilium, & servitutem minitatur. Hæc cum perennent per sesquimillennarium annorum, argumento sunt violatæ legis, quæ Christum audiendum præcepit.

Ac primum temporis circūstantia tam quadrat, ut vel ex ea possent Iudæi oculos aperire. Nam cum ipsi Christum occidissent Hierosolymis solēnitare Paschali Phasce; & à Romano Præside extorsissent invito necem Christi: sic Deus ipse, eadem solēnitare Paschali, eos reti concludit, dilaniandos à duobus Romanis vrsis: quorum vnguibus ipsi Christum laceratum esse voluerunt. Quæ nō prætermisit S. Aug. *Aug.* tomo 10. sermone ducentesimo quarto de tempore, qui est tertius post festum Trinitatis, his verbis: *Nam* quo modo pueri illi indisciplinati clamaverunt B. Elysæo: *ascende calve, ascende calve;* ita & infani populi Iudæorū Elysæo Christo, tempore passionis, voce sacrilega clamaverunt: *crucifige, crucifige.* Quid est, *ascende calve, ascende calve;* nisi, *ascende crucē in loco Calvaria?* & hoc attēdite, fratres, quia sicut sub Elysæo 42. pueri lacerati sūt, ita & post quadraginta duos annos passionis Dominicæ, venerunt duo vrsi, Vespasianus & Titus. Et hoc cōsiderate, fratres, quia in solēnitare Paschali, facta est obsidio Iudæorum, ut iusto Dei iudicio, ex omnibus Provinciis cōgregati Iudæi, in ipsis diebus, penā sibi debitā sustinerēt, in quibus verū Elysæū, Dominū Salvatorē nostrū in cruce suspenderant. Illo enim, id est, quadagesimo secundo anno, à die passionis Domini nostri, quasi divina manu acti Iudæi, Hierosolymis, sicut solebant ad celebrandū Pascha convenerant. In historijs legimus, quod tūc tricies cētena milia hominum ex Iudæis, Hierosolymis fuerint congregata: ex quibus, ferro, & fame, vndecies centena milia leguntur esse consūpta; & centū milia iuvenū Romam perducta sunt in triumphum. Duobus enim annis obsessa est civitas illa, & tanta multitudo mortuorū de civitate proiecta est, ut muris ipsa cadavera coæquarētur. Istam ergo vastationem figurabant illi duo vrsi, qui 42. pueros, propter irrisiōē B. Elysæi, lacerasse dicuntur: & impletū est, quod dixerat Psalmus: *exterminavit eam aper desylva, & singularis feras depastus est eā.* Quia sicut dictū est, post quadraginta duos annos, à duobus vrsis, Vespasiano & Titō, gens illa sacrilega, quod merebatur, excepit. Et quia infelices Iudæi, propter superbiam, repudiari; ac per totū mundū dispergi meruerunt, nos, &c. * Hæc Aug. Historiæ autem, quas allegat, videntur esse Hegesippi Historici Christiani, & Iosephi Iudæi lib. 7. de bello cap. 17.

§. 83.

Aug.

S. Tho. q.
1. Art. 4.
§. 84.

Iudæi Paschalibus festis adiecerunt mortem Christi, quasi iucundissimum acroama, quo faceret & lepidè cœna clauderetur; neque satis pascerebāt oculos diro & immani spectaculo Christi suffixi Cruci. Ah Calēdas illas, atque Neomenias Iudaicas, quanto mœnore resperfit Deus! Audi gravem & elegantem Tertulliani orationem, qua acutè perpendit meridianas tenebras offusas Paschati, libro adversus Iudeos, num. 11. *Properavit dies (inquit) vespere facere: id est tenebras efficere, quæ media die factæ sunt. Dies festos vestros convertit Deus in luctum; & cantica vestra in lamentationem. Post passionē enim Christi, etiam captivitas vobis, & dispersio obvenit, prædicata per Spiritum Sanctum. Nam, & pro istis meritis vestris, cladem vestram futuram Ezechiel nuntiat. Nec immerito hæc Tertullianus dixit: Principes enim sacerdotum, qui Christum deriserant, passi sunt crucem à Simone Tyranno, in obsidione vrbis. Hegesippus namque lib. quinto capite vigesimo secundo refert hæc verba Mathathia Principis sacerdotū, iā in Crucem post tres filios, agendi: Si audierit (nempè Mathathias Pater Machabæorum) quo modo Simon, non solum sabbatho cades civium innumeras agita verit; sed ipsos sacerdotes Domini, Neomenijs, & omnibus sanctis festæ celebritatis diebus, iugulare coegerit; quantum ingemiscet, &c.*

§. 85.

Neque supplicij genus disjdet à cruciatibus, quibus, truci & horrendo sacrilegio, innocentissimum Christum peremerunt. Univerfus enim populus Christum poposcit ad crucem, & eius sanguinem in sua capita cadere voluerunt: item opprobrijs eum incessere; manum quoque impeerunt eius ori. Videamus pœnam eandem, quam petiverunt, in eosdem relapsam, ex Iosepho, lib. sexto de bello capite duodecimo. *Multis autem (inquit) captivorum manus abscindi præcepit, eosquē ad Ioannem & Simonem intramissit. O supplicium scelere dignum! quale etiam Iudices infligunt colaphizatori. Præterea, verbera, coronam spineam, ceteros cruciatus, & crucem extra muros rependerunt, proprijs tergoribus. Post pugnam itaque (inquit Iosephus) verberati, & ante mortem modis omnibus excruciat, contra murum cruci suffigebatur. Tito quidē miserabilis videbatur ista calamitas, cū Iudæi, in dies singulos, quingenti; nonnumquam etiam plures caperentur. Milites autē diversis modis suffigebant, irâ, & odio, & ludibrij causâ: & propter multitudinē, quā cepissent, iam spatium crucibus deerat, & corporibus cruce. Hæc Iosephus. En quā caro emerint Iudæi à militibus, verbera, & sanguinem Christi: cum militibus ipsis*

Ioseph.

dederint ipsi proprium sanguinem, fusum clavis, atque verberibus!

Quia verò ipsi Iudæi, spectatore Pilato, §. 86. succlamarunt: *Nolumus hūc regnare super nos: nō habemus Regē, nisi Cæsarē. Sanguis eius super nos sit:* audi B. Hieronym. epist. centesima vigesima nona, quæ est ad Dardanū: in qua acutè perpendit, accepisse Iudæos à Deo, quæ poposcerant, expertos durū Cæsarium iugum; inexpertos imperij Christi dulcorē: & sanguinē Christi in eos cecidisse. Verba Hieronymi. * *Ad extremū, sub Vespasiano & Tito vrbis capta, templumque subversum est. Deinde, Civitatis, usque ad Adrianum Principē, per quinquaginta annos, mansere reliquæ: post illam everisionem usque ad hanc diem, paulo minus, quā per quadringentos annos, & vrbis & templi ruinæ permanent. Ob quod tantum facinus? Certè non colis idola; sed etiam serviens Persis & Romanis, & captivitatis pressus iugo, Deos ignoras alienos! Quomodò clementissimus quondā Deus, qui numquā tui antea oblitus fuerat, nūc per tanta spatia temporum non adducitur, ut solvat captivitatem; & (ut verius dicam) expectatum tibi mittat Antichristum? ob quod, inquam, facinus, & tam execrabile scelus, avertit à te oculos suos? ignoras? Memento vocis parētū tuorū: sanguis eius super nos, & super filios nostros; & hic est hæres: venite, occidamus eū, & nostra erit hæreditas; & nō habemus Regē; nisi Cæsarē. Habes quod elegisti, usque ad finē mundi, serviturus es Cæsari, donec gētiū intret plenitudo, & omnis Israel salvus fiat; & qui quondā erat in capite vertatur in caudam.**

Hæc cū ita sint, & tam aptè respondeant supplicium atque delictum: quod, obsecro, facinus tam acerbis pœnas mereeri potuit; nisi Christicidium? Nam valde est affine idololatriæ Christicidiū. Etenim, ut illā detractus honor Deo, simulacro deferatur in animi; sic, nece Christi mors affertur ipsi Deo. Quæadmodū autē, ante necē Christi, eos malus Dæmō incēdebat frequenter ad idololatriā, ob quā frequenter, amisso Regno, servierūt hosti, & devolvebātur ad Orcū; sic, necato Christo, detinetur ab eodē Dæmone, in observatione legis, & negatione Christi: quibus tā certò eos ad tartara trahunt, quā antea per idololatriam. Neque verò totam legē observant: fraudes enim, & alias genus vitia meditantur abundè. Item rebellio in Christum est etiam in Mosaicam legem rebellio. Moses enim capite decimo octavo Deuter. vers. decimo quinto. *Prophetam de gēte tua (inquit) & de fratribus tuis, sicut me, suscitavit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies.* & ver-

Deut. 18.

15.

& versu 18. *Prophetam suscitabo eis, de medio fratrum suorum, similem tui: & ponam verba mea in ore eius, loqueturque ad eos omnia, quæ præcepero illi. Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam.* Hunc verò non esse communem aliquem Prophetam, est certum: quia Prophetis eiusmodi floruit ille populus. Loquitur ergò de Propheta legislatore, & populi Duce. Ipsi autem ostendant aliquem alium, quem non audierint, in quem inobedientiæ, Deum experiantur Ultorem. Nos verò Christum proferimus, Prophetam maximum, legisferum, sanctum, sanctorum, vñctum, sive Christum, negatum & necatum à populo: in quem quadrare ostendimus nova & vetera vaticinia.

§. 88. Tandem, vt constet, supplicium illud inflictum solis Iudæis desertoribus Christi & intersectoribus: itemque Ethnicis persecutoribus Christi, qui tunc convenerant Hierosolymam; non verò cultoribus Christi, qui tunc erant Hierosolymis misti infidelibus, refert Eusebius, lib. 3. cap. 5. Christianos, monente Deo per Apostolos, Hierosolymâ Pellam emigrasse, quæ erat trans Iordanem: vt vrbs sanctis & amicis Dei spoliata, hostium machinis pateret, & cederet, sine iustitiæ munimentis: sicut Sodomâ cœlesti flagravat incendio, exeunte iusto Lot. Hoc vaticinium Petro & Paulo contigisse, referunt Metaphrastes atque Lactantius, apud P. Gordonum anno Christi 68. post quem Vespasianus mittitur ad debellandos Iudæos. Neque mirum: Tacitus enim lib. 5. historiar. atque Iosephus, lib. 7. de bello, cap. 12. multa referunt ostenta, quibus portendebatur Hierosolymorum ruina; maximè autem quidam Iesus rusticus repentè exclamare cœpit, in media vrbe, satis tunc pacata & opulenta: *Vox ab Oriente, vox ab Occidente, vox à quatuor ventis, vox in Hierosolymam & templum, vox in maritos novos nuptasque nuptas, vox in omnem hunc populum.* Cum autem hic rusticus ad ossa verberibus dilaniaretur, nullius sensus vestigium præ se tulit, neque mutiebat; nisi interdum vociferans: *Va, Va Hierosolymis!* sic, inquam, mirum non est, Ecclesiæ Principes monitos à Deo eduxisse fideles, ne perirent cum populo barbaro, atque rebelli. Hæc tam fusè disserui: quia, vel ipsis cæcis, clarissimo argumento sunt integritatis, & innocentie Christi, nostræ fidei Authoris, & consummatoris. S. Augustinus indicat in vrbe inclusos quoque Christianos; verum id non asserit; sed dicit, id fortè contigisse: redditque rationem, cur id factum: & fortè vnus aut alter man-

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

fit, occulto Dei iudicio; monito autem ipsius fidelium multitudo tēpestivè migravit.

SECTIO III.

Alia Christi vaticinia.

VT, vndè divertit oratio, revertatur, percurramus breviter nonnullas Christi prophetias: clariores quidem superiori, si fortè vlla potest esse clarius, aut illustrior. Cum Maria Magdalene vngeret pedes Iesu, eique indignaretur Iudas proditor & mercator Christi: prædixit Christus, pium illius foemina factum, per totum Orbem, prædicandum fore, ac celebrandum summis in illam foeminam laudibus. Matth. 26. 13. *Amen dico vobis: vbi cumque prædicatum fuerit hoc Evangelium, in toto mundo; dicetur & quod hæc fecit, in memoriam eius.* Factum illud pium quidem fuit, & obsequium nobile nobilis amatricis; non tamen momenti magni, neque quod magnitudine sua scriptorum memoriam necessario occuparet, & calamos. Deceverat autem ipse Iesus, officium prope sepulchrum sibi præstitum remunerari & æterna vitâ, & honore æterno; certusque futuræ laudis Magdalene, eam prædixit: quam mille sexcentis annis ante prædictam, ipsis oculis completâ cernimus, in libris Doctorum sine numero celebrantibus Marianam pietatem, quam quotidie, ab oratoribus Christianis, audimus de concione prædicari.

§. 89.

Matth. 26. 13.

Instruens discipulos Christus, multos labores illis prædixit, quos erant passuri, Matth. 10. 17. *tradent enim vos in Concilijs, & in Synagogis suis flagellabunt vos: & ad Præsides & Reges ducemini propter me: Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient, & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum.* Idem dixit apud Marcum 13. 12. & Lucam, cap. 12. 11. & cap. 21. 12. & alibi. Hæc autem ita contigisse, plenæ sunt omnes historiae, Ecclesiasticae, sacrae, atque profanae. Suëtonius enim in Nerone, cap. 16. refert, ab eo Tyranno Christianos Romæ succensos, pro facibus: & quemadmodum ex pino ligna, testæ autem refertæ pice & pino, noctu accendantur: sic voluit Nero, ad depellendas tenebras nocturnas, succensos esse Christianos. Cornelius Tacitus, lib. 15. abolendo (inquit) rumori, Nero subdidit reos, & quæstissimis pœnis affecit, quos, per flagitia invidiosos, vulgus Christianos appellat. Quibus verbis

§. 90.

Matth. 10. 17.

Marc. 13. 12.

Luc. 12. 11 & 21. 12.

Suëton.

Cornel. Tacit.

N 2 proba-

Metaph.
Lactant.
P. Gord.
Tacit.

August.

S. Thom. q. 1. art. 4. probatur odium hominum in Christi discipulos; cruciatus, & necesse à Christo prædictæ. Nomen autem invisum fore, & discipulorum necesse testantur. & Tertullianus in Apologetico, cap. 3. *Nunc igitur (inquit) si nominis odium est, quis nominum reatus? Quæ accusatio vocabulorum; nisi, si aut barbarum sonat aliqua vox nominis, aut infansum, aut maledicum, aut impudicum? Christianus verò, quantum interpretatio est, de vntione deducitur. Sed & cum perperam Christianus pronuntiatur à vobis, (nam nec nominis certa est notitia penes vos) de sua vitate vel benignitate compositum est. Oditur ergò, in hominibus innocuis, etià nomen innocuum.* Hæc Tertullianus mutuatus à Iustino apol. 2. sub initium. Quibus confirmat apertè, Christum verè prædixisse, ipsas syllabas sui nominis odio habendas fore.

§. 91. Prædicationem Evangelij pervasuram totum terrarum orbem, ipse prædixit Matthæi 24. 14. & prædicabitur (inquit) hoc Evangelium Regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus. Necessariam esse suam mortem, prædixit apud Ioannem 3. 14. ut omnes in ipsum crederent, adepturi salutem. Tunc autem cognoscendum esse, ipsum Christum esse filium Dei, dixit Ioannis 8. 28. *Cum exaltaveritis filium hominis, tunc cognoscetis: quia ego sum.* Mortem autem illam futuram esse in causa, ut omnes homines Christum ipsum essent adoraturi, dixit Ioann. 12. 32. *Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Vbi significari mortem Christi per crucem, & ipse Ioannes exponit, & turbæ intellexerunt. Hæc autem quàm ad vnguem acciderint, non aliter, quàm sunt prædicta, constat, tum ex Tertulliano in Apologetico, recensente questus Ethnicorum, quòd omnia re-
fecta essent Christianis, tum etià ex Hege-
sippo, lib. 2. de excidio Hierosolym. c. 9. referens enim orationem Agrippæ, qua suadebat Iudæis, ne rebellarent contra Romanos, eis proponit, quàm desperata sint auxilia aliarum gentium: quia omnes religione dissidebant à Iudæis, propter discipulos Iesu. Sed (inquit) de religionis auxilio præsumitis, cum orbem iam Romanum Iesu discipuli repleverint? aut sine nutu Dei putamus illam crescere religionem? Sanctus Illichius tomo 2. oper. S. August. epist. 79. factis (inquit) Regibus Christianis, ubique, in parvo tempore, Christi Evangelium penetravit. Optimo iure dixit S. August. tom. 5. lib. 12. de Civit. cap. 10. de Evangelio: * quod totum Orbem sibi crediturum esse prædixit: & cui totus Orbis, sicut ab eo prædictum est, credidit. *

§. 92. Denique nullum alicuius momenti negotium incidit, quod non fuerit in Evangelio multò antè revelatum. Recognosce S. August. tom. 4. lib. de catechizandis rudibus c. 26. & 27. recensitis enim multis oraculis veteris testamenti, eorumque veritate comprobata, * prædictum est (inquit) non solum à Prophetis; sed etià ab ipso Domino Iesu Christo, quòd Ecclesia eius, per univèrsam orbem terrarum, esset futura, per Sanctorum martyria passionisque disseminata: & tunc prædictum, quando adhuc nomen eius, & latebat gentes, & ubi notum erat, irridebatur; & tamen, in virtutibus miraculorum eius, sive que per se ipse, sive que per servos suos fecit, dum annuntiantur hæc, & creduntur, iam videmus, quòd prædictum est esse completum: Regesque ipsos terræ, qui antea persequabantur Christianos, ià Christi nomini subiugatos. Prædictum est etià, quòd schismata, & hæreses ex eius Ecclesia essent exituræ; & sub eius nomine, per loca, ubi possent, suam, non Christi gloriam quæsituræ: & ista còpleta sunt. * Nò est ab-
similis tom. 10. serm. 31. de Verb. Domini. * Ista (inquit) omnia, quæ vides, non erant: Christianus populus toto Orbe terrarum aliquando nò erat. In prophetia legebatur, in terra nò videbatur; modò autem, & legitur, & videtur. Ipsa Ecclesia sic est còpleta. Non ei dictum est: vide filia, & audi; sed audi, & vide: audi prædicta; vide completa. Quomodo ergò, fratres charissimi? non erat Christus natus de Virgine: promissus est, & natus est. Non fecerat miracula: promissa sunt, & fecit. Nondum erat passus: promissum est, & factum est. Non resurrexerat; prædictum est, & impletum est. Nomen eius per totum mundum non erat; prædictum est, & impletum est. Idola deleta, & fracta non erant; prædictum est, & impletum est. Hæretici impugnantes Ecclesiam non erant; prædictum est, & impletum est. * Hæc protuli ex Sancto Augustino: quia ipse acutè perpendit vaticinia Christi, & eorundem veritatem, eventibus confirmatam, tam multis sæculis præcuntibus nostro.

Hæc se oculis tam apertè ostentant, ut nullum relinquant tergiversandi locum: Christus enim, si eius corticem dumtaxat intueare, homo erat humilis: è genere quidem Regio; sed ià deiecto ad pauperculam puellam, uxorem fabri lignarii: ipse ite habitus est fabri filius, qui litteras nullas didicerat in ludis, aut gymnasijs: ob quod despectus fuit à suis civibus: tam egenus, ut, ne iugerum quidem agri possederit; quin passus est ipse, se non habere, ubi caput reclinaret, cum nec vulpibus desint foveæ, quibus tegantur. In nullius Regis Curia fuit nobilis; sed ab Herode derisus, necatus à Pila-

§. 93. Hæc se oculis tam apertè ostentant, ut nullum relinquant tergiversandi locum: Christus enim, si eius corticem dumtaxat intueare, homo erat humilis: è genere quidem Regio; sed ià deiecto ad pauperculam puellam, uxorem fabri lignarii: ipse ite habitus est fabri filius, qui litteras nullas didicerat in ludis, aut gymnasijs: ob quod despectus fuit à suis civibus: tam egenus, ut, ne iugerum quidem agri possederit; quin passus est ipse, se non habere, ubi caput reclinaret, cum nec vulpibus desint foveæ, quibus tegantur. In nullius Regis Curia fuit nobilis; sed ab Herode derisus, necatus à Pila-

§. 93. Hæc se oculis tam apertè ostentant, ut nullum relinquant tergiversandi locum: Christus enim, si eius corticem dumtaxat intueare, homo erat humilis: è genere quidem Regio; sed ià deiecto ad pauperculam puellam, uxorem fabri lignarii: ipse ite habitus est fabri filius, qui litteras nullas didicerat in ludis, aut gymnasijs: ob quod despectus fuit à suis civibus: tam egenus, ut, ne iugerum quidem agri possederit; quin passus est ipse, se non habere, ubi caput reclinaret, cum nec vulpibus desint foveæ, quibus tegantur. In nullius Regis Curia fuit nobilis; sed ab Herode derisus, necatus à Pila-

§. 93. Hæc se oculis tam apertè ostentant, ut nullum relinquant tergiversandi locum: Christus enim, si eius corticem dumtaxat intueare, homo erat humilis: è genere quidem Regio; sed ià deiecto ad pauperculam puellam, uxorem fabri lignarii: ipse ite habitus est fabri filius, qui litteras nullas didicerat in ludis, aut gymnasijs: ob quod despectus fuit à suis civibus: tam egenus, ut, ne iugerum quidem agri possederit; quin passus est ipse, se non habere, ubi caput reclinaret, cum nec vulpibus desint foveæ, quibus tegantur. In nullius Regis Curia fuit nobilis; sed ab Herode derisus, necatus à Pila-

lio multò antè revelatum. Recognosce S. August. tom. 4. lib. de catechizandis rudibus c. 26. & 27. recensitis enim multis oraculis veteris testamenti, eorumque veritate comprobata, * prædictum est (inquit) non solum à Prophetis; sed etià ab ipso Domino Iesu Christo, quòd Ecclesia eius, per univèrsam orbem terrarum, esset futura, per Sanctorum martyria passionisque disseminata: & tunc prædictum, quando adhuc nomen eius, & latebat gentes, & ubi notum erat, irridebatur; & tamen, in virtutibus miraculorum eius, sive que per se ipse, sive que per servos suos fecit, dum annuntiantur hæc, & creduntur, iam videmus, quòd prædictum est esse completum: Regesque ipsos terræ, qui antea persequabantur Christianos, ià Christi nomini subiugatos. Prædictum est etià, quòd schismata, & hæreses ex eius Ecclesia essent exituræ; & sub eius nomine, per loca, ubi possent, suam, non Christi gloriam quæsituræ: & ista còpleta sunt. * Nò est ab-
similis tom. 10. serm. 31. de Verb. Domini. * Ista (inquit) omnia, quæ vides, non erant: Christianus populus toto Orbe terrarum aliquando nò erat. In prophetia legebatur, in terra nò videbatur; modò autem, & legitur, & videtur. Ipsa Ecclesia sic est còpleta. Non ei dictum est: vide filia, & audi; sed audi, & vide: audi prædicta; vide completa. Quomodo ergò, fratres charissimi? non erat Christus natus de Virgine: promissus est, & natus est. Non fecerat miracula: promissa sunt, & fecit. Nondum erat passus: promissum est, & factum est. Non resurrexerat; prædictum est, & impletum est. Nomen eius per totum mundum non erat; prædictum est, & impletum est. Idola deleta, & fracta non erant; prædictum est, & impletum est. Hæretici impugnantes Ecclesiam non erant; prædictum est, & impletum est. * Hæc protuli ex Sancto Augustino: quia ipse acutè perpendit vaticinia Christi, & eorundem veritatem, eventibus confirmatam, tam multis sæculis præcuntibus nostro.

Hæc se oculis tam apertè ostentant, ut nullum relinquant tergiversandi locum: Christus enim, si eius corticem dumtaxat intueare, homo erat humilis: è genere quidem Regio; sed ià deiecto ad pauperculam puellam, uxorem fabri lignarii: ipse ite habitus est fabri filius, qui litteras nullas didicerat in ludis, aut gymnasijs: ob quod despectus fuit à suis civibus: tam egenus, ut, ne iugerum quidem agri possederit; quin passus est ipse, se non habere, ubi caput reclinaret, cum nec vulpibus desint foveæ, quibus tegantur. In nullius Regis Curia fuit nobilis; sed ab Herode derisus, necatus à Pila-

à Pilato, & quod caput est, à suis Pontificibus damnatus. Necis genus omnium despicatissimum & acerbissimum: actus in patibulum, medius inter viles latrones: causa necis maximè inter omnes blasphemia: quia divinos sibi arrogarat honores. Discipulos habebat perpauca, egentes, idiotas, abiectos, è medio ac despicato vulgo, qui vix poterant sardinis exsaturari. Unde ergo homo iste, nisi afflante Deo, potuit divinare sui nominis magnitudinem in orbe toto, per infamem illam crucem, & per indoctos ignobilesqùe discipulos. Rectè Tertullianus in Apologetico, cap. 20. idoneum, (inquit) spinor, testimonium divinitatis, veritas divinationis. Hinc igitur apud nos futurorum quoque fides tanta est, iam scilicet probatorum: quia cum illis quæ quotidie probantur, prædicebantur; eadem voces sonant; eadem litteræ notant; idem spiritus pulsant. Quid delinquimus (oro vos) futura quoque credentes, qui iam didicimus illis per duos gradus credere?

§. 94. Quoniam verò huc defluxit oratio ad mundi in Christum conversionem, non possum eam non præstringere: quia fortasse ad eam non revertar, quamvis nullo alio argumento niteremur, nisi conversione mundi; id vnum sufficeret evidenti credibilitati fidei. Etenim homines, reiecta religione avita, amplexi novam hominis in crucem acti; quæ igni, & aqua interdicat voluptates omnes, ad quas antiqua religio sollicitat; eamque docti sunt per homines ignobiles, & imbelles, atque mendicos; idque Christus tam longo intervallo prædixit. Hæc quis non miretur, & recognoscat Deum victrici dextera orbem, & orcum expugnasse? Tomo 4. Operum S. August. circumfertur liber de fide rerum invisibilium: cuius author creditur Hugo Victorinus, qui cap. 6. & 7. subiicit hæc aurea verba. * Quamquam (inquit) etiam si de Christo, & Ecclesia testimonia nulla præcederent, quem non movere deberet, ut crederet, repente illuxisse divinam humano generi claritatem, quando videmus, relictis dijs falsis, & eorum contrafactis usquequaque simulachris, templis subversis, sive in usus alios commutatis, atque ab humana & veteranosissima consuetudine, tot vanis ritibus extirpatis, vnum verum Deum ab omnibus invocari: & hoc esse factum per vnum hominem ab hominibus illusum, comprehensum, vinctum, flagellatum, expoliatum, crucifixum, occisum, discipulos eius idiotas & imperitos, & piscatores, & publicanos? Quos qui audierunt partim crediderunt, partim non credentes prædicantibus feroci-

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

ter restiterunt. Ita fidelibus usque ad mortem pro veritate non mala rependendo; sed perpetiundo; certantibus, neque occidendo; sed moriendo vincentibus. Sic in istam religionem mutatus est mundus; sic hoc Evangelium corda conversa mortaliū, marium & scēminarum, parvulorum atque magnorum, doctorum atque indoctorum, sapientium atque insipientium, potentum & infirmorum, nobilium & ignobilium, excelsorum & humilium, & per omnes gētes Ecclesia diffusa succrevit. Quis itaque nisi mirabili dementia cæcatus, aut mirabili pertinacia durus ac ferreus, nolit habere sacris litteris fidem, quæ totius orbis prædixerunt fidem? * Hæc Hugo: quibus addendum nihil superest.

SECTIO V.

De Christi doctrina.

NON absonat doctrina Christi magnitudini prophetici spiritus, quo Deus illi loquebatur absentia atque futura: ut tenebras dispelleret, quibus vel ipsa naturalis honestas in hominum mentibus sepulta iacebat. Ægyptus enim tam densis ignorantiae tenebris erat obvoluta, ut in ipso meridie offenderet manibus ad parietes hallucinata: quas tenebras ita fugavit solaris doctrina Christi, ut nostrorum pueri sint antiquis Philosophis multo doctiores.

VBSECTIO I.

De Deo quid Christus docuerit.

NOBIS ante oculos obversentur Dij, quos coluere non modò barbari, Scythæ, Gothi, & feræ nationes, quibus cum humanitate ratio quoque videtur extincta; sed etiam Græci sciolli, qui tantum sibi sapientiæ arrogarunt, ut cæteros nūcuparēt barbaros; Romani itē, qui cū Imperio non exiguam Philosophiæ partē fuerunt adepti. Deos quidem adorabant tā flagitiosos, ut homines, qui eos imitarentur, digni essent acerbissimis supplicijs. Iupiter Princeps fuit in eo tetro & infami vulgo Deorū, hic parentem suum Saturnū Regno pepulit libidine regnandi percussus: Saturnus autem filijs vescabatur, præfagiēs

N 3 ab

Hugo Victorin.

S. Thom. ab vno se Regno privandum. Iovis soror q. 1. art. 4. fuit Iuno; vxor eiusdē, qui non paucas fœminas oppressit accepta larvâ iam Cygni, iam Tauri, iam auri. En Deorum Principem impium, incestuosum & adulterum, in brutum non rarò per metamorphosim conversum, vt testaretur, non posse orbi dominari, qui sui esset impos, quicquē tam longe à se abiret, vt dolo abuteretur fœminis ipso castioribus.

§. 67. Venus filia fuit Iovis à parente non de gener libidine, impudicitia, spurcitijs. Nupta Vulcano, quia fortè hic Deus marcescebat incumbens ferro domando atque poliēdo, appetijt Martem elegantiorē & minus sordidum, sanguine, non carbonibus tinctum: deprehensi vterquē in adulterio, non ab alio, quàm à Vulcano viro. Quid faceret cornutus Deus? Martem occideret proculdubio: nam & nostræ civiles leges id patiuntur impunē: *iustum enim dolorem temperare quis potest?* Bona tamen indole Deus, ferreus capite ad sustinēda hircea oneratio est meditatus Deicidium, sed vxorē & adulterum reti involutos traxit per medium cælum, Deorum caterva spectante atquē ridēte: nec propterea Venerem dimisit: quæ Antherote parto ex eo congressu mansit apud Vulcanum bonum Deum atque mansuetum. In quem quadrat sal nostri hystriionis, qui deprehensæ vxori cum adultero blandē dixit, *certè ò vxor si te alius offendisset, vt ego, non satis providisset tibi, & honori.* Fortè noluit Vulcanus malleo cõtundere Martem bellorum Deum, quia cessarent cum bellis armamenta, munusquē Vulcanum, cum quo & Vulcanus ipse: nulli enim negotio erat hic Deus necessarius, nisi vt præesset Cyclopibus opificibus armorum. Cur autem non vindicavit secundum Veneris adulterium cum Anchise, ex quo natus Æneas; qui à Vulcano ipso fuit contra Turnum armatus ferro? An in Republica mediocriter erudita, & non omnino bruta ferretur homo tam infamis, qui vxorem adulteram sic reliquerit impunem, vt adulterinis filijs opem tulerit? Aut sustineretur aliqua maritata fœmina, quæ tot virorum esset scortum?

§. 68. Audiamus Tertullianum in Apologetico c. 21. exprobrantem Antistitibus Romani Imperij obscenos & spurcos Deos, pro quibus tuendis immanitate ferali in Christianorū stragibus debacchati humano sanguine Romanum orbē implebant abæthorētes à Christo Deo sanctissimo atque purissimo. **Huius igitur* (inquit) gratiæ, disciplinæquē arbiter & Magister illuminator atquē deductor generis humani filius Dei annuntiabatur, non quidem ita genitus, vt

erubescat in filij nomine, aut de patris semine, non de sororis incestu, nec de stupro filiæ, aut coniugis alienæ. Deum patrē passus est, squamatum, aut cornutum, aut plumatum amatorem, aut in aurū conversum Danaes. Iovis ista sunt & numina vestra. Cæterū Dei fili⁹ nullā de impudicitia habet matrē. **Quibus* Tertullianus facetè mordet Romanos Senatores, quod Deos colerēt tales, quales ipsi nec vellēt esse, nec paterētur vxores suas esse tales, quales admittebat Deas. Marcus Tullius eloquētiæ facillē Princeps, & prudētiā in administranda Republica nullo inferior, nō invenit acerbius & magis infame convicium, quo scelestissimum Clodium vreret, quàm illum vocare similē Iovi: quo illū notavit incest, quo sorotē virginē constuprauit. Itane desipis, sapiens Orator, vt in invidiam civium inimicum adducas ob facinus, quo suū est imitatus Deū? si probum, quid illud exprobras in cive? si pravum, quid colis Deum improbum, qui se mortalibus præbuit imitatore incesti?

Sanctus Cyprianus epist. 2. quæ est ad Donatum num. 6. eisdem Deos describit fædos vitijs iisdem. **Exprimunt* (inquit) impudicam Venerem, adulterum Martem, Iovē illum suum non magis Regno, quàm vitijs principem, interrenos amores cum ipsis suis fulminibus ardentem, nūc in plumas oloris albescere, nunc aureo imbrē defluere, nūc in puerorum pubescentium raptus ministris aubus proflire. Quære iam nunc, an possit esse qui spectat integer vel pudicus? Deos suos, quos venerantur, imitantur, fiant miseris & religiosa delicta. **His* deflet Cyprianus fatālē mūdi clādē, qui ab ipsis Dijs impulsus in flagitia, illa pro sanctitate amplexus præceps ruebat in interitū.

S. Iustinus ē Philosopho Christianus & Martyr in apologia 2. pro Christianis non longē ab intio. **Quando quidem* (inquit) & antiquitus perversi Dæmones per spectra apparentes mulieres constuprarunt, & pueros imminuerunt, & terribilia hominibus exhibuerunt: aut attoniti illi redditi (qui res ipsas, quæ fiebant, non ratione iudicabant, ac metu correpti Dæmones malos esse enesciebant) Deos illos vocarēt, & nomine quemquē, quod sibi Dæmon quisquē imposuerat, *appellaret.* **Hinc* colligitur exordiū idololatriæ apud nationes aliquas. Neque poterat aliūde, quā ex inferno hoc oriri portētū fons scaturiens flagitiorū lue ac peste; quibus tartara farciūtur miserū ris hominib⁹ teterriorū Dæmonū imitatoribus. Hæ autē superstitio tā altē insederat animis etiā doctorū, vt Græci Socratem veneno peremerint, quod negarit Deorum catervam vnum tantum astruens.

Hunc

Tall.

§. 96.
S. Cyp.

§. 100.
Iust.

Tertull.

Hunc Philosophum Græci vocarunt *Atheon*, id est, *sine Deo impium*: quam ob causam Christianos quoque Romani Atheos & impios compellabant: eaque propter è vivis eos ejciendos cum tanta immanitate curabant, vt refert Iustinus ipse; eodem in loco Apologiæ secundæ ad Antoninum.

§. 101. *August.* Sanctus Augustinus tomò 2. epistol. 5. quæ est ad Marcellinum aliquantò ante finem: *quis autem (inquit) vel risu dignum non putet, quòd Appollonium, & Appuleium, ceterosquè magicarum artium peritissimos conferre Christo, vel etiam præferre conantur? Quamquam tolerabilius ferendum sit, quando istos ei potius comparant, quam Deos suos. Multo enim melior (quòd fatendum est) Appollonius fuit, quàm tot stuprorum author & perpetrator, quem Iovem nominant.* In eadem sententia est tomò quarto, lib. 1. de consensu Evangelist. cap. 23. & tomò 5. lib. 4. de Civitate, capit. 30. Vbi irridet inanem gentium superstitionem, quòd colerent Deos impotes, ægros, iracundos, Doctores turpissimæ disciplinæ, & impudentissimæ vitæ exemplorum editores. Recognosce S. Iustinum ea Apologia 2. referentem Deorum obscena.

§. 102. *Aug.* Ipse autem Augustinus ea epistola quinta, obijcit nomine Philosophorum gentilium, ista esse fabulosa; quod latius profequitur eo cap. 23. lib. 1. de Consensu Evangelistarum: illa enim ridenda sunt vel exponenda. Respondet autem eleganter Augustinus ea epistol. 5. * *adhuc ergo laudant Reipublicæ luxuriosam, licentiosam, planeque sacrilegam fœlicitatem, quæ ista Deorum probra confinxit, quæ non solum in fabulis audienda posuit, verum etiam in theatris spectanda proposuit: vbi crimina plura essent, quàm numina. Qui ergo sunt isti, qui talium turpitudinum celebratione placantur? Horum Dæmonum perversitatem atque fallaciam, &c.**

§. 103. *Idem.* Neque effugiunt: colebant enim eodẽ Deos, quos flagitiosos prædicabant. Tempia enim plane erant illorum simulachris. Locatur enim rectè Sanctus Augustinus lib. 1. de consensu Evangelistarum, cap. 23. ridens Gentiles, qui de sensu suorum Deorum volebant fidem haberi Philosophis; adorationem vero deferri secundum fabulas Poëtarum. *Quid igitur (inquit) in Capitolio colunt? si spiritum, & nique ipsum cælum corporeum, quid illic facit scutum illud Iovis, quod apellant Egida: nempe origo nominis huius ita redditur, quia Iovem à matre occultatum capranutrivit: an & hoc Poëta mentinuntur? Nūquid & Capitolio Romanorum opera sunt Poëtarum? Quid sibi autem vult ista non poëtica; sed Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.*

*plane inimica varietas Deos secundum Philosophos in libris querere, secundum Poëtas in templis adorare? Dixit quidem eleganter. Nequè illa erat solum poëtica: nam Corinthi Venus habebat nobilium fœminarum domum, lupanar potius diceret: ibi enim se exponēbant gæonei in honorem Veneris: exercebant Bacchanalia & Saturnales ludos: ipseque Cicero cum Romæ esset Edilis, ludos dedit populo ad placandā, vt ipse ait, sanctissimam Floram: quæ è publica & infami meretrice Romanorum: quia Populum Romanum instituit heredē pecuniarū, quas pellicatu cōflauerat, accensa fuit Deorū nomenclaturæ: in cuius honorē Floreales ludi satis obsceni celebrari cōsueti. Quapropter rectè S. Iustinus apologia secunda, ad Antonium Piū exprobrat Senatui Romano (apud quem agebatur Christianorū causa) Deos flagitiosissimos, quos colebat, Iovem parricidam, & patre tali genitum, ac præ amoris impotentis à malis fœdisquè voluptatibus victum, ad Ganymedem & per multas adulterijs & stupris imminutas fœminas venisse, & liberos suos similium facinorum patratores suscepisse. Quæ confirmantur exemplo apud Hegesippum lib. 2. capit. 4. Refert enim Paulinam nobilissimam Romanam, quæ non poterat pecunijs vinci à Mundo Præfecto Satellitij Tiberiani, deceptam esse ab eodem Mundo: quia sacerdotes Iſidis finxere, eam in templum vocari fruendam à Deo Anubi. Illa, facta facultate à marito viro Principe, & lato, quòd coniugem haberet dignam Deo, templum adit lætabunda, amplexuquè excipiens Mundum, à quo referebatur Anubis, eum rogat, an possit Deus fœminæ misceri? id ille confirmat exemplo Iovis, qui ex Alcmena, & Leda filios suscepit. Consentit Paulina, de qua hæc ait Hegesippus. *Redit ad meritum lætior dicens, quòd mista Deo sit mulier, & eius promisso Deum effecit generatura. Fit ingens in stupro mulieris, & mariti gaudium.* Dolo autem aperto, Tiberius Mundum exulare præcepit, Iſidis effigiem mitti in Tyberim, Sacerdotes autem obtruncari. Merito quidem in Sacerdotes acerbior, qui nulla face voluptatis accensi, Principes homines deturparunt.*

Ex hac Deorum fœce quid nisi lutulentum potuit oriri? Vt enim rectè Iustinus dixit ea apologia secunda: Honestum est atque præclarum Deos imitari. Quid enim potest illustrius excogitari, quàm opus terreum esse simile cœlesti factori suo? Erāt illi Dij dediti præposteræ veneri: qui ab Hispanis propterea cōburerentur: adulteri, iracundi. Ebiberunt homines Deorū mores: vt refert Iustinus his verbis. * *Primum quidem*

S. Thom. quidem, quod omnes ferè videamus ad
 q. 1. art. 4. quæstum meretricium educari; atque pro-
 duci; non puellas modo; sed & mascu-
 los expositos. Etenim quemadmodum ve-
 teres dicuntur armenta & greges boum,
 vel caprarum, vel equorum pascuntur a-
 luisse: ita nunc & pueri ad turpem dumtaxat
 vsum, atque itidem fœminarum, &
 ambigui sexus androgynorum & obscæ-
 norum familiæ, nefandi huius piaculi gra-
 tia, per nationem omnem prostant, atque
 horum vos mercedes, & collationes, &
 portuaria capitis: quæ omnia in orbe vestro
 excisa oportuit. Et aliquis cum hisce con-
 suescens, præterquam quod impio, atque
 impotenti, à Deo prorsus aversus, se polluit
 concubitu, cum liberis etiam, si fors ita fe-
 rat, aut cognato, aut germano misceatur.
 Sunt qui liberos quoque suos & coniuges
 per lenocinium deducunt & prostituunt. Et
 manifestum quidem ob impudicitiam abscin-
 duntur; & in Matrem Deorum initia & sa-
 cra huiusmodi referuntur.*

§. 105. Quæ corruptela totum tabefecit orbem, etiã
 Iudæam angulum mundi, in qua sola co-
 lebatur Deus. Quæ ut erat natura prona ad
 libidinem, sic desinebat ad Deos fictos, ad
 libidinem eandem. Universam tamē hanc
 Deorum catervam ita fugavit Christus do-
 ctrina sua, ut eam compulerit in Provin-
 cias ignotas nobis, quibus nondum afful-
 sit Evangelium. Vbi autem intonuit E-
 vangeliæ tuba, classicum cecinit idolola-
 triæ: cum qua Christiani milites aperto
 Marte pugnarunt. Cecinit illa congressui
 cum Christianis, armatur orcus, & or-
 bis; educuntur copiæ; instruuntur acies;
 Romani Imperatores, Reges Persici, vtri-
 que Indi, totus denique mundus minantur
 equuleos, ungues ferreos, æneos tauros, len-
 tos ignes, denique omnia Dæmoniorum
 ingenia quæsitissimis cruciatibus invenien-
 dis incumbunt, ut illorum horrore Chris-
 tianos absterreant: hærent illi, & fixo pede,
 corpore immoto; animo alacri excipiunt
 ictus. Tyrannum laceffunt, feras provocant,
 contemnunt ignes armati non galea aut
 clypeo, neque ense aut lancea; sed sola con-
 stantia & virtute Christi, sanguinem fun-
 dunt, Dæmones vincunt, Tyrannos profligant,
 Reges & Imperatores superant. Quod
 prudenter dixit Imperator Antoninus Pius
 in epistola ad populos Asiæ, quam addu-
 cit S. Iustinus in fine Apologiæ secundæ,
 & (inquit) *vincunt illi vos, suas ipsorum ani-
 mas potius projicientes, quam vos obsequentes
 quod postulatis faciant.*

§. 106. Pleni sunt Historici Ecclesiastici atque
 profani stragium, quas Iudæi, atque Gen-
 tiles in Christianis fecere; obtruncatus Ia-

cobus maior ab Herode, lapidibus obrutus
 Stephanus à Iudæis, præcipitatus à Pon-
 tificibus Iacobus alter: persecutio magna
 excitata in tota Iudæa: Romæ autem Pe-
 trus suffixus Cruci, decollatus Paulus;
 & Christianum vulgus obiectum feris, &
 teste Tacito lib. 15. quæsitissimis poenis
 affectum: & quod omnem superat admi-
 rationem pro luminibus accensum nocte.
 Nullibi fuit bellum indictum, quin terra
 imbueretur sanguine Christiano: quo elue-
 batur infestus humanus sanguis in Deo-
 rum sacrificijs absumptus. Quid plura? sa-
 tiatum gentilium odium, lassata quoque
 dextra cædendis inermibus; Plinius etiam
 Junior Proconsul Ægypti detestans crude-
 lem immanitatem, qua Christiani neca-
 bantur, & considerans ex cæsorum sangui-
 ne infinitam Christianorum multitudinem
 per singulos dies oriri, rescripsit ad Impe-
 ratorem Traianum oportere supersedere
 tanta hominum cæde. Tertullianus in Apo-
 logetico, cap. 12. *Crucibus (inquit) & stipi-
 tibus imponitis Christianos, quod simulachrum
 non prius Argilla deformat cruci, & stipiti
 superstructa. Ungulis deraditis latera Christia-
 norum. Cervices ponimus ante plumbum, &
 glutinum, & gomphos. Ad bestias impellimur;
 ignibus urimur, in metalla damnamur, in Insulis
 relegamur. Item cap. 30. sic itaque nos ad Deum
 expansos ungula fodiant, cruce suspendant, ig-
 nes lambant, gladij guttura detruncent, bestie
 insiliant; paratus est ad omne supplicium ipse ha-
 bens orantis Christiani.*

Quem in admirationem non rapiat, hæc
 de idololatria victoria? quæ cum prius toti
 dominaretur orbi, nunc nec mutire audet,
 ubi Christus sonat: neque etiam inter ip-
 sos Iudæos, qui quamvis quotidie sentie-
 bant se idololatrias à Deo flagellis conci-
 di, exilio, servitute, nece; tertio tamen
 quoque die idolis sacrificabant. Quam ve-
 rò celebris fuerit hæc victoria, exprimit
 rectè S. Hieronym. epistola tertia, quæ
 est ad Heliodorum, epitaphium, vel de
 morte Nepotiani his verbis.* *Ante resur-
 rectionem Christi notus tantum in Iu-
 dæa erat Deus; ubi tunc totius orbis ho-
 mines ab India usque ad Britanniam, à
 rigida Septentrionis plaga usque ad fer-
 vorem Atlantici Oceani tam innumera-
 biles populi, & tantarum gentium mul-
 titudines, quam variae linguis, habitu,
 tam vestis, & armis: piscium ritu, ac
 locustarum, & velut muscæ, & culices
 conterebantur, absque noticia enim sui
 creatoris omnis homo pecus est: nunc verò
 post passionem Christi, & resurrectionem
 eius cunctarum gentium & voces, & litteræ
 sonant. Taceo de Hebræis, Græcis, &
 Lati-*

Tertull.

§. 107.

Hieron.

Latinis: quas nationes fidei suæ in Crucis titulo Dominus dedicavit. Immortalem animā, & post dissolutionem corporis subsistentem, quod Pythagoras somniavit, Democritus non credidit, in consolatione damnationis suæ Socrates disputavit in carcere, Indus, Persa, Gothus, Ægyptus philosophantur. Bessorum feritas, & Pellitorum turba populorum, qui mortuorum quodam inferijs homines immolabant, stridorem suum in dulce Crucis fregerunt melos, & totius mundi yna vox *Christus est.**

§. 108

Hunc autem triumphum partum doctrina & virtute Christi id maxime probat quod ante ipsum solus Socrates investus fuit in Deorum catervam; eaque propter fuit veneno peremptus ab Atheniensibus, reliqui verò Philosophi partim Deum ignorarunt: partim non, sicut cognoverunt, glorificaverunt, aut gratias egerunt. De Deo autem omnes abiectione senserunt; nisi fortè Plato, aut Trismegistus, quorum doctrina redolet sacras litteras, quas legisse videntur. Aristoteles autem non cognovit omnipotentiam Dei: Cicero Aristotelem imitatus providentiam quodque Deo detraxit: nullus autem neque mutire audebat in vulgus: itaque Deus in angustiis Philosophorum mentibus indigne latens carebat publico. At verò ex illis angustiis carceribus productus est in publicum, datus Romanis & toti illorum orbi, Indis, Persis, Gothis, Scythiis, & barbarissimis quisque gentibus. Christus autem eiusque discipuli primum impetum fecerunt in eorum agmina. Ne autem hæc incredibilia videantur, conijciamus oculos in Syonas, Iapones, Orientes Indos, & occidentes, quorum colla terit ferreum idolorum iugum, non permittens oculos leuari in cælum: quorum sacrificia, turba Deorum, & fabulæ adsonant antiquæ idololatriæ, cui totus serviebat orbis. Romani autem prædicatores illis barbaris fidem Catholicam personantes primam pugnam ineunt ad oppugnandam Deorum multitudinem, ut sit nobis aperto signo fuisse institutum Christi de idolatria triumphum.

§. 109.

Iustinus.

Tertullia.

Tam autem est averfa doctrina Christi à Deorum cultu, ut neque per somnium; neque simulatè de illo libeat cogitare. Quod paucis indicat S. Iustinus Apologia 2. illud sane (inquit) *Vos considerare velim pro vobis nos hæc dicere: eo quod in nostra est potestate, ut cum inquirimur, negemus: sed vivere nolumus mendaciter quicquam loquentes & ad confessionem Christianam festinamus, &c.* Iustinum imitatus Tertullianus in Apologetico c. 27. *Sed quidam (inquit) dementiam existimant, quod cum possimus & sacrificare in presenti, & illa si abi-*

re manente apud animum proposito, oblationem salutis præferamus. Datis scilicet consilium, quo vobis abutemur; sed agnoscimus unde talia suggerantur, quis totum hoc agitet, & quomodo nunquam astutia suadendi, nunc duritia servandi, ad constantiam nostram deiciendâ operetur. Ille scilicet spiritus Dæmoniaca paraturæ, &c. Deinde ratione reddit, ob quam potius detruncari velint, quam simulare sacrificium.

§. 110.

Tam avidè autem universi ferè mortales bello huic dedere nomen, ut non solum singulares; sed etiam familiæ & vrbes agmine denso, citato cursu tenderent ad effundendum sanguinem. Mitto quæ ecclesiastici Historici referunt, solumquæ propono Tertullianum libro ad Scapulam Præfidem Africæ* *Crudelitas* (inquit) vestra, gloria est nostra. Vide tantum, ne hoc ipso, quod talia sustinemus, ad hoc solum videamur erumpere, ut hoc ipsum probebimus, nos hæc non timere, sed vtrò vocare. Arrius Antoninus in Asia cum per se queretur instanter, omnes illius civitatis Christiani antetribunalia eius se manu facta obtulerunt: cum ille paucis duci iussis reliquis ait. Omiseri, cupitis perire, præcipitia aut restes habetis; hoc si placuerit & hic fieri, quid facies de tantis millibus hominum, tot viris ac fœminis, omnis sexus, omnis ætatis, omnis dignitatis, offerentibus se tibi? Quantis ignibus? quantis gladiis opus erit, nec tamen deficiet hæc secta, quam tunc magis ædificari scias, cum cædi videtur. Quisque enim tantam tolerantiam spectans, ut aliquo scrupulo percussus, & inquirere accenditur quid sit in causa, & ubi cognoverit veritatē, & ipse statim *sequitur.**

Idem.

§. 111.

Christo gratia debentur.

Agust.

Emendavit igitur Christus non solum errores vulgi, sed & Philosophorum, nobis proponens Deum immensum, cunctipotentem, omniscium, proba & prava providentem. *Agamus itaque Christiani Dominio Deo nostro gratias* (inquit August. 4. de Civit. c. 30.) **Non cælo, & terra, sicut iste disputat; sed ei, qui fecit cælum & terram: qui has superstitiones, quas iste balbus velut balbutiens vix reprehendit, per altissimam Christi humilitatem, per Apostolorum prædicationem, per fidem Martyrum pro veritate morientium, & cum veritate viventium, non solum in cordibus religiosis, verum etiam in aedibus superstitiosis libera suorum servitute subvertit.*

Tho. q.
1. Art. 4.

SVBSECTIO II.

Doctrina moralis Christi.

§. 112.

DE componendis moribus multi Philosophi longa volumina composuere, quibus neque se, neque hominem ullum bonum fecere; tam implexas autem texuere disputationes, ut vix longo studio homines ingeniosi illas caperent: Christus autem doctrinam coelestem quidem ac planè divinam tam breviter ac dilucidè tradidit, ut eam vel etiam rustici penitus capiant, & exerceant ad admirationem. Merito S. Prosper in lib. sententiarum collectarum ex S. Aug. sentent. 8. tom. 3. operum Aug. doctrina Apostolica (dixerit) tam salubris atque vitalis est, ut pro capacitate venturum, neminem sui relinquat exortem: quia si ve parvuli, si ve magni, si ve infirmi, si ve fortes habent in ea vnde alantur, vnde fiant. S. Iustinus martyr apologia secunda, ad Senatū, Breves eius (inquit) & compendiosi fuere sermones: non enim sophista & cavillator extitit; sed virtus Dei ratio & verum fuit. S. Chrysostom. tom. 2. homil. 1. in Matth. eleganter & acutè comparat doctrinam Christi philosophicæ: attamen (inquit) tam sublimia illa nostrorum dogmata & suscepta & credita sunt, & florēt quotidie, atque succrescunt; eorum verò exagitata sunt, passimque dispersa, & aranearum telis facilius dissoluta. Ibi præter lasciviam morum, multa dictorum obscurnitas & caligo est, & ad intelligendum grandis afflictio. Ostensa autem difficultate doctrinæ Philosophorum, * at (inquit) non etiam nostra sunt talia; sed iustum, honestum, utile, omnemque omnino virtutem in paucis syllabis, in brevibus verbis, atque manifestis nos Christus edocuit: tum dicendo, quoniam in duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ: id est, in Dei & proximi charitate: tum iubendo, quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, hæc & vos facite illis. Hæc est enim lex & prophetæ. Quæ certè & seruo & rustico, & viduæ & puero, & ei qui valde imprudens videatur esse, facilia ad intelligendum sunt, & prorsus exposita. Tales quippè sunt sententiæ veritatis: idque exitus rerum ipse testatur. Siquidem omnes fere quæ sunt agenda didicerunt, nec didicerunt modò, verum etiam quæ didicerant, efficere curarunt. *

§. 113.

Hæc doctrina ad pauca eaque breviter capita revocatur. Primum statuitur Deus dispiciens hominum corda, cui virtus placet, displicet peccatum: proptereaque nos præmio aut supplicio donabit. Constituitur item animus immortalis, præmia aut sup-

plicia æterna laturus. Proponitur Deus amandus vnicè, & in omni actione quærendus, ut avidè appetantur quæcumque illi placeant; quæ verò displiceant, fugiantur, etiam per acerbissimos cruciatus & necem. Docentur autem illi placere quæcumque adsonant rationi rectæ; displicere autem, quæ absonant. Ostenduntur insuper multa quæ neque per somnum in Philosophorum mentes incidere: virginittis cultus; paupertatis amor, caducarum rerum oblivio, despectus honoris, iniuriæ condonatio; assiduitas orationis, operum directio in laudem Dei. Deus denique docetur amandus; cetera verò eâ dumtaxat ratione, ut nos ducant ad Deum; si verò abducant, despicienda. Alios autem homines docemur amare, non aliter ac nos ipsos. Tandem rectè dixit Chrysostom. tom. 4. homil. 1. ad Romanos. Nam qui ita vivit, omnem complectitur virtutem, ipsum Iesum habens, & tomo 2. homil. 9. in Matth. Itaq; (inquit) ab ipsis omnino principijs universam mundi pompam, omnem superbiam atque arrogantiam calcans, solius nos sectatores præcepit esse virtutis.

Idem.

§. 114.

Hanc doctrinam ipse iuvit auxilio suæ gratiæ, ut homines barbaros & efferatos, alienos non à virtute solùm; sed & ab humanitate, curaverit, & revocatos ad virtutis studium imitatores fecerit ipsius Dei. Testis est Iustinus apologia secunda, qui recēdit aliquorum flagitijs: * & qui olim (inquit) stupris lætabamur, nunc castitatem solam complectimur: qui magicis artibus utebamur, bono & æterno nos cōsecramus, dicamusque Deo: qui pecuniarum & possessionum fructus ac proventus præ rebus omnibus adamabamus, nunc etiam ea, quæ habemus, in commune conferimus, & cum indigentibus quibusque cōmunicamus: qui odijs & cædibus mutuis inter nos grassabamur, & pro consuetudine recepta, cum eis, qui tribules nostri non essent, communem focum non habebamus; nunc à Christi apparitione familiariter simul vivimus, & pro inimicis oramus: & qui nos iniquo persequuntur odio, suasionem flectere conamur, ut secundum honesta Christi præcepta vitam agentes, bonam spem habeant eadem se nobiscum à Deo omnium dominatore præmia esse consequuturos. *

Iustinus.

§. 115.

Producam alium testem, qui eam in se ipso mutationem expertus, eadem de se fatetur, quæ Iustinus, ut duorum testimoniū confirmet digitum Dei esse doctrinam Christi, quo & eius divinitas indigitatur, & Catholicæ fidei credibilitas. Hic est sanctissimus Cyprianus, Philosophus, Episcopus, & martyr, epist. 2. quæ est ad Donatum num. 2. * Ergò (inquit) cum in tenebris atque in nocte

Cyprian.

noçte cæca iacerem, cumque in solo iactantis sæculi nutabundus ac dubijs vestigijs oberrantibus fluctuarem, vitæ meæ nescius, veritatis ac lucis alienus; difficile prorsus ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi divina indulgentia pollicebatur, vt quis renasci denuo possit: vtquæ in novam vitam lavacro aquæ salutaris animatus, quod prius fuerat, exponeret; corporis licet manente compage, hominem animo ac mente mutaret. Qui possibilis, aiebam, est tanta conversio, vt repente ac perneciter exuatur, quod vel genuinum situm materiæ naturalis obduruit, vel vsurpatum diu senio vetustatis inolevit? alta hæc, & profunda penitus radice sederunt. Quando parsimoniam discit, qui epularibus cænis & largis dapibus assuevit? & qui pretiosâ veste conspicuus in auro atque in purpura fulsit, ad plebeium se ac simplicem cultum quando deponit? Fascibus ille oblectatus & honoribus, privatus & inglorius esse non potest: hic stipatus clientium cuneis, frequentiore comitatu officiosi agminis honestatus, pœnam putat esse cum solus est; tenacibus semper illecebris affuetum, necesse est, vt solebat, vinolentia invitet, inflat superbia, iracundia inflammet, rapacitas inquietet, crudelitas stimulet, ambitio delectet, libido præcipitet. Hæc egomet sæpè mecum: nam vt ipse quam plurimis vitæ prioris erroribus implicitus tenebar, quibus exui me posse non crederem; sic vitijs adherentibus obsecundâs eram, & desperatione meliorum malis meis veluti iam proprijs ac vernaculis adfavebam. Sed postquâ vndæ genitalis auxilio superioris æui labe deterfa, in expiatum pectus ac purum desuper se lumen infudit; postquam cœlitus spiritu hausto in novum me hominem natiuitas secunda reparavit; mirum in modum protinus confirmare se dubia, patere clausa, lucere tenebrosa, facultatē dare, quod prius difficile videbatur; geri posse, quod impossibile putabatur, vt esset, agnoscere terrenum fuisse, quod prius carnaliter natum delictis obnoxium viveret; Dei esse cœpisse, quod iam Spiritus Sanctus animaret, &c.*

§. 116. Considera greges illos non armentorum aut pecudum; sed puerorum atque puellarum, quos alebat Roma ad vnam libidinem etiam præposteram; qui Romano Principi vestigalia, collationes, & portoria pendebant; quique Deorum erant matri sacriati, quos ex S. Iustino descripsi, §. 104. Hos (inquam) greges considera, & conferto, si audes, cum Christianorum iuvenum ac puellarum gregibus Deo dicatis, referentibus cœlicolarum vitam, non mortalium, compes-

centibus iuveniles accensos motus, cum genio & venere belligerantibus sanguineo Marte, ferro & igni secantibus & vrentibus vel ipsas libidinis fibras, quod aureè dixit os aureum Ecclesiæ, tom. 2. hom. 1. in Matthæum. * Nec verò dicere poteris, parua hæc esse, nimisque humilia, & ideo facile à cunctis suscepta: cum vtique multo hæc sint illorum dogmatibus excelsiora, virginitatis enim illi nec in somno imaginati sunt dignitatem, neque contemptum habēdi, atque ieiunia, nec quicquam aliud de sublimiori doctrina. Nostri autem magistri non solum opus turpe condemnant, neque tantummodo concupiscentiâ prohibere contenti sunt; sed & ad spectum impudicum, & inhonestæ verba, risumque lascivum; sed & habitum inordinatum, incessumque inconditum, atque clamorem, & omnino vsque ad humilia præcepta deducunt diligentiam disciplinæ. Itaque vniversum prorsus orbem virginitatis plantatione compleverunt, corde Deo, rebusque cœlestibus ea philosophari docent, quæ illorum nullus potuit vel mente concipere. Hæc Chrysostomus, qui paulo post omnes fere (inquit) quæ sunt agēda didicerunt, nec didicerunt modo, verum etiâ quæ didicerant, efficere curarunt: & non in vrbibus solum atque medio foro; sed in ipsis quoque verticibus montium. Etenim ibi maximè evangelicam videas florere philosophiam, & Angelorum choros in humano corpore refulgere, conversationemque omnino cœlestem in terris *micare*.*

Eia, obsecro te, erige animum, & oculos in cœlum attolle, vnde derivata disciplina Christi. Romæ hominēs ab hominibus delapsi erant ad bestias; in Ecclesia Christi à bestiis ad Angelos evecti: illi nec ab infando crimine in ipsius Romæ meditullio abstinebant; sed gregatim in libidinem irruebant bestiis ignotam; hi ne cogitare quidem volunt nō modo de obscena Venere, immò nec de honesto Hymenæo, vt ex vtriusque disciplinæ discrimine cernas, illius auctorem esse malum Dæmonem; huius bonum Deum.

Risum mihi movet, quod Ethnici obieciabant Marcellino, legem Christi esse Reipubl. perniciosam: quia percutienti maxillam alteram præcipit alteram obijciendam, quo audaces omnia turbarent soluti vindictæ metu. De quo argumento agit S. Aug. tomo 2. epist. 5. ad eundem Marcellinum. Christus enim non armat audaciam, sed bilim exarmat; vt potius sinamus vtramque percuti maxillam, quam pro alterius tutela peccemus in â: quæ movet non ad defensionem; sed ad ultionem. At non prohibuit Christus moderatam defensionē: nec enim

Chrysost.

§. 117.

§. 118.

Aug.

S. Thb. q. ius naturale abrogat; sed perficit: nec vero
 1. Art. 4. plus damni est inferendum percussori, quā
 Aug. opus est, ne feriamur, idque non ex livore;
 in defensione ipsā abstinendum ab odio,
 quod bilis accendit. Ait autem rectē Aug.
 ea epist. 5. *Proinde qui doctrinam Christi ad ver-
 sam dicunt esse Reip. dent exercitum talem, qua-
 les doctrina Christi esse milites insit; det tales ma-
 ritos; tales cōinges; tales parētes; tales filios; tales
 dominos; tales seruos; tales Reges; tales indices;
 tales denique debitorum redditores & exactores
 ipsius fisci, quales esse præcepit doctrina Christia-
 na, & audeant eam dicere aduersam esse Reip.
 Immo verò non dubitent eam confiteri magnam,
 si ei obtemperetur, salutem esse Reip.*

§. 119. Vtinam hanc legem servarent cuncti
 mortales: neque enim in terris degere;
 sed in cœlos viderentur esse transvecti.
 Quantis ærumnis soluti cœlo frueremur
 in terris? nullum bellum sonaret, nec
 streperent arma, nec ferrum minaretur:
 neque opus esset, nisi venabulum
 ad feras, securis ad lignum, culter ad escas.
 Non egeremus ferreis clavibus, nec clavis:
 quia solum iustitiæ studium nostras fortun-
 as servaret incolumes. Fœminis non esset
 necessarium armatorum præambulorū sa-
 tellitium, nec densum pedisequarum exa-
 men; quibus vix est secuta vnus muliercu-
 læ pudicitia: castitatis enim amor neque in
 cogitatione libidinem pateretur. Quid cō-
 memorem in hac lege sitam vniversorum
 salutem? adeamus, & audiamus Augustinia-
 num acumen tomo 1. lib. 1. de moribus Ec-
 cles. Cathol. cap. 30. his verbis, quibus eidem
 affatur Ecclesiæ.

§. 120. ** Tu pueriliter pueros, fortiter iuvenes,
 August. quietē senes, prout cuiusque non corporis
 tantum; sed & animi ætas est, exerces, ac
 doces. Tu fœminas viris suis non ad explē-
 dam libidinem; sed ad propagandam pro-
 lem, & ad rei familiaris societatem casta &
 fidei obedientia subiicis. Tu viros coniugibus
 non ad illudendum imbecilliozem
 sexum; sed synceri amoris legibus præficias.
 Tu parentibus filios liberā quādam seruitu-
 te coniungis, parentes filijs piā dominatio-
 ne proponis. Tu fratribus fratres religionis
 vinculo firmiore, atque arctiore, quā sanguinis,
 nectis. Tu omnem generis propin-
 quitatem & affinitatis necessitudinem, ser-
 uatis naturæ voluntatisque nexibus, mu-
 tuā charitate constringis. Tu Dominis ser-
 vos non tam conditionis necessitate; quā
 officij delectatione doces adhærere. Tu Do-
 minos seruis, summi Dei scilicet communis
 Domini consideratione, placabiles, & ad
 consulendum; quā coercendum propen-
 siores facis. Tu cives civibus, gentes genti-
 bus, & prorsus hominibus homines primo-*

rum parentum recordatione, non societate
 tantum; sed quādam etiam fraternitate coniungis.
 Doces Reges prospicere populis,
 mones populos se subdere Regibus. Quibus
 honor debeatur, quibus affectus, quibus re-
 verentia, quibus timor, quibus consolatio,
 quibus admonitio, quibus cohortatio, qui-
 bus disciplina, quibus obiurgatio, quibus
 supplicium, sedulo doces: ostendens quem-
 admodum & non omnibus omnia, & om-
 nibus charitas, & nulli debeatur iniuria. Iā
 verò cū hęc humana dilectio inherentem
 vberibus tuis nutritur & roboraverit ani-
 mum, sequendo Deo factum idoneum: vbi
 eius maiestas ex tanta parte, quanta homi-
 ni, dum terræ huius inhabitator est, sufficit,
 aperire se cœperit, tantus charitatis ardor
 innascitur, & tantum divini amoris con-
 surgit incendium, vt exustis omnibus vi-
 tijs, & homine purgato atque sanctificato,
 satis appareat quā divinē dictum sit. Ego
 sum ignis consumens. Et, ignem veni mitte-
 re in mundum.*

§. 121. Hæc tã aperto sunt argumento veritatis
 Christianæ, vt ex ipsis Hierosolymitanis cru-
 cifixoribus Christi multi eiusdē discipulis
 se addixerint, cōvicti moralium præcepto-
 rū excellētiā, vt refert Hegesippus. Aberra-
 runt Philosophiæ Principes in providentia
 numinis, in vltimo fine, in animorum im-
 mortalitate, in doctrina virtutum, atque vi-
 tiorum; hos omnes errores Christus dispu-
 lit paucis syllabis, vt dixit Chrysostomus;
 qui autem in argumentis, quæ capere pos-
 sumus, tã veram doctrinā absque erroris
 vestigio tradit, cætera quoque præcepta,
 quæ non capimus, cogit, vt credamus: quia
 non contra rationis lumen; sed supra pro-
 bantur esse, vt multa quoque moralis dis-
 ciplinæ.

§. 122. Claudat agmen B. August. qui illud fre-
 Aug. quenter ac semper ducit tom. 6. lib. de vtili-
 tate credendi à cap. 14. ex quo hæc decerpe.
*Ergo ille afferens medicinam, quæ corruptis-
 simos mores sanatura esset, miraculis conciliauit
 auctoritatem; fidem fide contraxit; multitudinem
 multitudine obrinnuit; vetustatem vetustate ro-
 boravit; religionem statuens, quam non solum
 Hæreticorū ineptissima novitas fraudibus agēs;
 sed nec gentium quidem veterinosus error violen-
 ter aduersans aliqua ex parte convelleret. Cap.
 autem 17. recēsit doctrinā antiquis Philo-
 sophis ignotā, quam disputat nostrum impe-
 ritum vulgus, sicque esse cōparatum Chris-
 ti, & Apostolorum, & martyrum doctrina
 & sanguine, cōcludit, cū igitur tantum auxi-
 lium Dei; tantum profectum fructumque videamus,
 dubitabimus nos eius Ecclesiæ condere gre-
 mio: quæ vsque ad confessionem generis humani,
 ab Apostolica Sede per successiones Episcoporum
 frustra*

frustra hereticis circumstantibus, & partim plebis ipsius iudicio, partim Conciliorum gravitate, partim etiam miraculorum maiestate damnatis, culmen authoritatis obtinuit.

§. 123.

Superfunt agenda Deo gratia pro tam immortalis munere, quo nos per filium suum voluit esse immortales. Augustinus tom. 6. lib. de quinque Hæresibus. c. 7. Deo gratias, (inquit) innotuit præceptum Dei, & remotum est consilium Petri. Gratias tibi Deus æterna, virtus: gratias tibi Deus Pater omnipotens, qui & filium tuum ostendisti, & mihi Doctorem dedisti.

Idem.

SECTIO VI.

De Innocetia magistrorum doctrina Christiana

§. 124.

Cicero.

Chryso.

ARDEAT orator, qui iudicem velit incendere, dixit Oratorum Princeps: cui præcepto fecerunt satis Christus, & eius Apostoli se ipsos præstantes exemplar bonorum operum propositum ad imitandum: friget enim oratio ab similibus vitæ. Docete ipsum primum (inquit Chrysostomus tomo 4. in epist. 2. ad Thessalonicenses hom. 5.) si docueris omnia quaecunque Christus præcepit servare, & per hoc multos habebis amulatores. Quemadmodum enim lucerna, quando ipsa illustris est, innumeras alias incendere potest; extincta verò nequæ se ipsam illuminat, nequæ alias lucernas incendere valet: ita habet & vita munda. Et paulò post. Etenim (inquit) facile est de patientia dicere; facere verò, si quando in necessitate constituti sumus, cui vis difficile est. Qua propter magis ab ipsis operibus corrigi solet humana natura. Quia verò Christus venit emendaturus flagitiosissima hominum vitia, ab illis omnibus abstinuit, omnem virtutem exercens heroicè: Talis enim decebat, ut nobis esset Pontifex, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus. Hoc nobis probandum vel adversariorum testimonio.

Ad Hebr. 7. 29.

Cum autem ipse multis iniurijs & insidijs peteretur à Phariseis, nullum lapidem non moventibus, ut Christus signum aliquod daret vitij vel levissimi, illos rogavit, utrum possent illum peccati arguere? Non ignorabat Iesus se appellari à Phariseis helluonem, potatorem vini, legis violatorem, Samaritanum, & Energumenum. Medius autem stetit, eos cogens ad probanda crimina vel argumento tenui. Cum autem vsti invidia & rabie eum à Pilato poposcissent ad crucem, nullam causam Pilatus invenit, quin potius lotis manibus ipsum appellavit iustum. Matthæi 27. 24. Illum autem vocavit Pilatus Regem Iudæorum. Pharisei verò enixè contenderunt, ne illum vocaret Regem, sed Regni potius usurpatorem, nec tamen propterea à sententia dimovere Pilatum.

Joan. 8. 46.

Matt. 27. 24.

§. 125. Act. 2. 22.

Petrus item Actorum 2. 22. pro concione in ipso Meditullio Hierosolymitano populo frequentissimo prædicavit, approbatus à Deo virtutibus, & prodigijs, & signis, quæ Deus per illum fecerat inter ipsos Hierosolymitanos illis exprobravit necem Christi patratam per manus iniquorum, qui fuerant Pontifices & Sacerdotes. Cap. autem 3. 14. Deus Patrum nostrorum glorificavit filium suum, quem vos quidem tradidistis, & negastis ante faciem Pilati; indicante illo dimitti. Vos autem sanctum & iustum negastis & petistis virum homicidam donari vobis; authorem verò vitæ interfecistis. Quæ omnianisi manifesta essent toti populo, non esset Petrus tam impudenter audax, ut eidem populo exprobraret crimen tam infandum: lapidibus enim obrueretur à circumfusa concione. Nequæ Evangelista auderet evulgare hunc librum plenum mendacijs tam insignibus, quorum falsitas ostenderetur apertè à Iudæis; qui corticem huius historiae non sunt ausi calumniari. Recognosce à §. 19.

§. 127.

August.

Dices, Evangelicos egregiè mentitos. Non ab similem obiectionem proponit August. tomo. 1. lib. 1. de moribus Ecclesie Catholice. c. 29. his verbis * At in Evangelio verba eius ista conscripta sunt: falsum esse scriptum. Quid hoc sacrilegio magis impium reperiri potest? Quid ista voce impudētius? Quid audacius? Quid sceleratius? Simulachrorum cultores, qui Christi etiam nomen oderunt, numquam hoc aduersus scripturas illas ausi sunt dicere. Consequenter namque omnium litterarum summa perversio, & omnium, qui memoriae mandati sunt, librorum abolitio, si quod tanta populorum religione roboratum est, tanta hominum & temporum consensione firmatum, in hanc dubitationem adducitur,

SVBSECTIO I.

Testimonium Evangelistarum

§. 125.

PRIMUM testimonium est Evangelistarum; qui referunt actiones Christi admirandas ipsis Angelis.

ducitur, ut ne historiae quidem vulgaris fidem possit, gravitatemque obtinere. Postremo quid de scripturis ullis proferre poteris, ubi mihi uti hac voce non liceat, si contra meam ratiocinationem intentioneque proferatur?

§. 128. Hæc testimonia lubens adduco: quia sunt Sapientissimorum Doctorum, qui non pueri doctrinam Christianam sunt amplexi; sed iam viri ingeniosi, docti religionem oppositam ab ipsis cunis imbuti: quam voluptates omnes permittentem deseruerunt, victi veritate, doctrinâ Christiana: cuius facti sunt discipuli, ex impugnatoribus acerrimis. Talis fuerat Quadratus, qui testatur, se vidisse multos Iudeos sanatos à Christo, & mortuos redi viuos: ut refert Baronius tom. 2. anno Christi 109. Tales fuerunt Aristides, atque Iustinus, qui apud Senatū, & Imperatorem scripto propugnauit religionem Christi, qui ob exprobratam gulam Crescenti Cynico periit: non fuit ab-
Euseb.
Clemens.
Tertull.
Orig.
Anatol.
Cyprian.
Lactant.
Arnob.

Baron.

Euseb.

Clemens.

Tertull.

Orig.

Anatol.

Cyprian.

Lactant.

Arnob.

similis Apollonius Senator Romanus, qui periit propter aliud volumen in defensione fidei; apud Euseb. in Chronico anno Christi 190. Clemens, Pâthenus, Cădidus, Musanus, Tertullianus, Origenes, Anatolius, Cyprianus, Lactantius, Arnobius, Eumenia virgo filia Nazarij eloquentiâ non inferior parente, Clabrio consularis, Flavius Clemens patruelis Domitiani, & Flavia Domitilla vxor Clemētis, & alia Domitilla neptis (cuius relegatæ procurator Stephanus Domitianū occidit.) Iustinus Samariensis tentatis Philosophorum sectis fit Christianus, ipso teste in dialogo cum Tryphone: Constantianus Imperator, reclamantibus Iudæis, publica disputatione à S. Syluestro confutatus: S. August. de Manichæo irridente Evangelia factus est Evangeliorum propugnator: ad quæ ipse ægerrimè transijt propter Veneris illecebras, ad quas pelliciebatur Manicheismo; avertebatur autē Christianismo. Hi, & totus orbis, qui ab Ecclesiæ cunabulis pertā immanes cruciatus adhæsit Christo, quæ ratione crederēt potuerūt per historias, quas non viderent esse ipsa luce clariores, nec possit impugnari ab Ethnicis & Iudæis inimicis Christi ubique terrarum? Dicat Chrysostomus tomo 2. homilia 1. in Matthæum.

Chrysost.

§. 129.

* *Credebatur* (inquit) inaudita loquentibus, toto orbe laudabantur docentes, cumque multi testes eorum prædicationis existerent, tum etiam inimici, hostesque plurimi: non enim in vno aliquo scribes angulo, ea, quæ scripserant, occultauerunt; sed terras mariæque lustrantes, in conspectu & auribus omnium volumina sacra replicabant: quæ sicut etiam nunc fieri videmus;

ipsis quodque præsentibus legebantur inimicis: nec quicquam tamen ex his, quæ dicta sunt, quemquam offendit; nec immerito. Erat enim diuina virtus, quæ aderat ubique, & apud omnes cuncta peragebat. Cæterum si non istud fuisset, unde publicanus, unde piscator, unde illitteratus quivisset unquam tam sublimiter philosophari? Quæ enim sapientes sæculi ne per somnum quidē aliquando imaginari potuerunt: hæc isti cum asseveratione manifesta annuntiant, atque persuadent: idque faciunt non tantum in vivis agentes; sed etiam ubi fato functi sunt: & non duobus, non viginti hominibus; non centum aut mille, aut decem milibus; sed urbibus, & Gentibus, & populis, & terræ prorsus ac mari, Græciæ simul, ac Barbariæ, & habitabilibus partibus orbis, ipsique deserto; & certè ea persuadebant, quæ naturam nostram longè probantur excedere.

SUBSECTIO. II.

Testimonium Pontij Pilati.

NON sumitur testimonium leve ab ipso Iudice, qui cruci Christum addixit: qui non solum populo Christo succlamanti asseruit, Iesum esse Iudæorum Regem; sed etiam Tiberio Imperatori ita prædicavit eiusdem Christi divinitatem, ut ipse Tiberius Christum proposuerit Senatui adorandum. Hic sunt expendenda duo; alterum, vtrum Pilatus illud testimonium tulerit; alterum, vtrum epistola Pilati, quæ circumfertur in operibus Hege-
§. 130.

ssippi, sit eadem, quam scripsit ipse Pilatus? Huius testimonij Pilati meminerunt P. Gordonus anno Christi, 35. initio Cardinalis Baronius tom. 1. ann. Christi 34. à num. 227. ad 230. Greg. Turonensis, lib. 1. histor. num. 24. Eusebius in Chronico anno Christi 23. Tertulianus in apologetico, cap. 5. & 21. & cum eo Pamellius in annotationibus 57. & 319. referens Orosium, lib. 7. cap. 4. & Cedrenum Græcè ac Latine; posteriores denique historicos omnes, quibus (inquit) fidem non adhibere tam probatis scriptoribus vanum esset. Denique Baronius supra eo numero 230. refert à Sancto Iustino Martyre provocari Imperatorem Antoninum ad acta Pilati, quibus Tiberius monitus fuit miracula & resurrectionem Christi: quod quidē nisi cōstans esset Imperatori & Senatui veritas, neque Iustinus, neque Tertullianus eius meminissent. Illi enim Doctores causam afflictorum Christianorum agebant

§. 130.

§. 131.

Gordon.

Baron.

Gregor.

Turon.

Euseb.

Tertull.

Pamell.

bant apud Senatum & Imperatorem ad depellendas iniurias, quibus Ethnici Christianos concidebant: egregia autem esset depulsiō provocare hostes simul ac Iudices ad ipsorum archivia, ut ex suorum ministrorum actis discerent veritatem, nisi veritas obvia esset legentium oculis: esset enim ipsos hostes confirmare in falsa opinione, quam conceperant de flagitijs, & præstigijs Christianorum, cum defensione mendacij conarentur criminum maculas eluere. Ait autem Gregorius Turonensis eo lib. 1. num. 24. ea gesta Pilati tempore ipsius Gregorij scripta superesse. Itaque non magis licet dubitare de hoc testimonio Pilati, quam de Cæsaribus ipsis; quos scripserunt Tacitus, atque Tranquillus.

§. 132. Tertullianus eo cap. 5. *Tiberius ergo* (inquit) *cuius tempore nomen Christianum in seculum introiit, annuntiatum sibi ex Syria Palaestina, quod illi veritatem illius divinitatis revelaverat, detulit ad Senatum cum prerogativa suffragij sui. Senatus, quia non in se probaverat, respuit; Cæsar in sententia mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum.* Hæc Tertullianus, quibus ostendit, Tiberium voluisse adorari Christum, comotum multitudine miraculorum, atq; virtutum, quas cognoverat per scripta suorum procuratorum. Consentit omnino Eusebius in Chronico & historia. Franciscus autem Zephyrus in paraphrasi huius textus Tertullianici. *Tot (inquit) tantæque erant miracula, quæ ad illum ex Iudæa deferrebantur de Christo: quæ etsi vel malignitate, vel adulatione à scriptoribus suppresserantur, qui nihil, nisi Cæsarium gesta admirari videri volebant; multa tamē, si Fastorum libri, si acta Senatus & commentaria Cæsarium extarent, apud hostes eius nominis legerentur.*

§. 133. Capite autem 21. Tertullianus *ea omnia* (inquit) *super Christo Pilatus & ipse iam pro sua conscientia Christianus Cæsari tūc Tiberio nuntiavit.* Censet autem Gregorius Turonensis eo num. 24. prima semina odij Romanorum in Christum iacta fuisse ex hoc dissidio Tiberij, atque Senatus: tūc, quia Senatui Tiberius erat invisus; tūc, quia Senatus sibi arrogaverat delectum Deorum: tulit autem graviter Tiberium suffragio prævisse Senatui.

§. 134. Obijcis primò, cum Pamellio ea annotatione 57. Pilatum conspirasse in persequendos Apostolos: adducit cap. 4. Actorum, n. 27. & c. 13. n. 28. Verum nihil inde: tūc, quia ibi Pilatus nihil contra Apostolos; sed contra personam Christi refertur egisse. Cap. enim 4. S. Petrus, decimo autem tertio S. Paullus referunt, quæ acta sunt in Christum à Iudæis, Herode, atque Pilato:

tūc etiam, quia ut Pilatus cēfens Christum innocentem, eum suffixit cruci, metuens Iudæos, illum insinuantem esse inimicum Cæsaris, nisi occidat Christum, qui sibi regnū adscripserat; sic potuit Tiberio deferre, quæ gesta celebrabantur à Christo, quamvis eius discipulos insectaretur, propter eundem Iudæorum metum.

Obijcis secundo, Pilatum in ea epistola imponere Christo magiam. Baronius, num. 229. respondet, id à Pilato adiectum, ut sciretetur apud Tiberium, si forte vellet viciſci Christi necem. Responsum planum est, Pilatum non de suo; sed de Iudæorum cerebro id dixisse. Retulit enim & gesta Christi, & Iudæorum obiecta.

Obijcis tertio Acta Pilati, quæ iussu Maximi Imperatoris iussa sunt recitari in puerorum ludis totius Romani Imperij: quibus actis continebantur multa crimina Christi, ob quæ necatus fuit à Pilato.

Fateor, eū libellū irrepsisse contra Christum in orbem: sapiunt tamē authoris inscitia stulta, quæ in eo continentur. Maximinus genere obscurus, moribus teterrimus, dolo, & tyrannide obtruncavit Imperatorem Alexandrum: in cuius familia melior Principum pars erat Christiana: horum odio & insita feritate sæviit in Christianos, fictis illis criminibus in Christum. Esse libellum hūc recentiorum Tertulliano, nequē huius temporibus fuisse libri memoriam clarè confirmat silentium Tertullianicum, qui in apologetico pro Christianis nullū omittit testimonium grave, quod possit esse pro Christianis, quod non adducat: nec contrā, quod non refellat. Tacitum enim obiurgātem Christum & Christianos, mendacij & garrulitatis accusat apertè. Cum autem Pilato vtatur pro Christianis, eumquē censeat conscientia fuisse Christianum, si tunc verfaretur aliquod testimonium eiusdem Pilati adversus Christum, illud aut confutaret, aut exponeret, ne fidei propugnatio maneret manca atque suspecta. Regnavit Maximinus anno Christi ducentesimo, trigesimo septimo, quo necavit Alexandrum: Tertullianus autem aliquot annos ante ducētesimum decimum sextū Christi dederat apologeticū, ut constat ex Patre Gordono ad illos annos.

Eusebius meminit imposturæ huius libri primò histor. cap. 11. & lib. 9. cap. 5. quam cōfutat apertè, quia libellus ille Maximi erat subscriptus quarto consulatu Tiberij, qui consulatus incidit in annū septimum Tiberij, in quo collegā habuit Drusum, ut refert Pater Gordonus ad annum vigesimum tertium Christi, qui fuit septimus Tiberij. Quo anno Gratus præerat Iudææ;

§. 135.
2. Obiectio
Baron.

Resp.

§. 136.
3. Obiectio

§. 137.
Respons.

Tacit.

§. 138.

S. Thom. q. 1. art. 4. Iudææ, in quam nondum erat missus Pontius Pilatus, neque Christus crucifixus, qui vndecim post annis crucem tulit. Constant hæc apertè ex Iosepho, lib. 1. 8. antiquitatum: ubi dicit, duos tantum Gubernatores missos in Iudæam à Tiberio, Gratum, & successorem eius Pilatum; capite autè tertio, hæc ait: *His ita gestis, Gratus Romam repetijt, in Iudæa exactis annis vndecim: cui deinde Pontius Pilatus successor missus est.* Vndè concludes, maximum Maximini mendacium. Pilatus non adiit Iudæam ante ineuntem duodecimum annum Tiberij; libellus autem ille est datus anno septimo eiusdem Tiberij: ergo non potuit esse Pilati. Item Christus tunc non erat mortuus: quia obiit post annos vndecim, nempe suo trigesimo quarto; Imperij autem Tiberiani decimo octavo: illa ergo scripta sunt mendacia, & quidem, ut mendacium curtas habet tibias, sic brevi capitur cursu: *civis enim apprehenditur mendax, quàm claudus.*

§. 139. Obiectio. Refell. Dices, hæc esse Christianorum figmenta. Contrà, ostende, obsecro, aliud volumen authenticum, cui fidem habeamus, nosque fugillet. Eusebius historiâ floret, nec longè distat ab imperio Maximini: obiit enim Maximinus anno Christi 240. Eusebius autè lumina clausit anno Christi 340. Senex quidem, atque longævus; qui natus est paulo post trigesimum annum Maximini. Cum ergo libellus ille lectus fuerit toto orbe in puerorum ludis, essent tunc infiniti testes oculati contra Eusebium, si ausus fuisset tam famosum mendacium.

§. 140. Quod attinet ad epistolam, quam Hegesippus adducit, negotium est levioris armaturæ. Eam adducit integram Baronius anno Christi 34. num. 228. Item Hegesippus in anacephaleosi, folio 683. est autem anacephaleosis recapitulatio, sive brevis repetitio capitulorum præcipuorum: quâ quidem prætitit Hegesippus post librum 5. de excidio Hierosolymitano: adducitur etiam in nonnullis libris Sancti Dionysij Areopagitæ post epistolâ Sancti Antonij Abbatis. Hanc Pilati non censet improbabilem Baronius, num. 227. Titulus est *Caio Tiberio Cesari*. Prænomen *Caius* incuria fortè amanuensium irrepit: quia Tiberius post imperium insolitus appellari *Caius*; ante Imperium autem Caius Tiberius nuncupatus.

§. 141. Hæc epistola continet promissum Iudæis à Deo Sanctum & Regem; hunc autem esse Iesum Christum apertè probari ipsius miraculis: refert crucifixum à Iudæis, & revixisse die tertia, videntibus militibus constitutis à Iudæis custodiendi sepulchri gratiâ. Quos milites pecuniâ corrupērunt, ut testarentur raptum à discipulis corpus;

milites autem accepta pecuniâ non potuerunt veritatem oculere. Adde locum ex Gregorio Turonensi, lib. 1. histor. n. 21. Ioseph ille ab Arimathia, qui Christianum funus fuit exequutus, Phariseorum rabie ab ipsis custodiebatur in ergastulo, ex quo, resurgente Christo, ereptus fuit divinitus. Cum autem Pharisei clamoribus, & furore dicerent militibus: date nobis Iesum mortuum, quæ custodiebatis: responderunt milites subridentes; vos date nobis Ioseph vivum tam diligenter custoditum à vobis, & tunc dabimus vobis Iesum mortuum.

SVBSECTIO III.

Testimonium Iosephi.

N VLLVM humanum testimoniū magis à suspitione alienum potest afferri, quàm ab homine Iudæo adhuc in Iudaismo pertinaci. Hoc extorsit Deus etiam ab invito Iosepho; qui ne omnino videretur insanus, & alienus à recta lege historiographi, non potuit præterire laudes Christi: cuius discipuli totum compleverant orbem: hæc igitur ait Iosephus, lib. 1. 8. antiquitatum, cap. 4. num. 6. *Eodem tempore fuit Iesus, vir sapiens; si tamen virum eum fas est dicere: erat enim mirabilium operum pater, & doctor eorum, qui libenter vera suscipiunt: plurimosque tam de Iudæis, quàm de gentibus sectatores habuit. Christus hic erat, quem accusatum à nostra Gentis principibus, Pilatus cum addixisset cruci; nihilominus non desiterunt eum diligere, qui ab initio caperant. Apparuit enim eis tertia die vivus, ita ut divinitus de eo vates hoc, & alia multa miranda prædixissent: & usque in hodiernum Christianorum genus ab hoc denominatum non deficit.* Hæc Iosephus. Deo autem gratias, qui hunc rebellem contra Deum, atque Romanos, penè per miraculum servavit incolumem, ut testis esset suæ & suorum perfidæ contumaciæ.

Iudæi, qui pecuniâ corruperant militem testem Christi resurgentis, corrupērunt etiam testimonium Iosephi de eadem resurrectione. Iosephus Græcè scripsit hos libros, quos describēdos Hebraicè petierunt Iudæi post multos annos. Abraferunt autem membranam græcam, in qua erat hoc testimonium: quod ex ipsa membrana patere, testes sunt Baronius anno Christi 34. num. 226. & P. Gaulterius in primo sæculo. Hoc testimonium dictum à Iosepho probatur apertè: quia illo utuntur ante annos mille trecentos Hegesippus lib. 2. de bello Iudaico,

§. 142.

Ioseph.

§. 143.

Iudaico cap. 12. & in Anacephaleosi longè post initium: Eusebius lib. 1. historia cap. 14. & S. Hieronymus in catalogo scriptorū Ecclesiasticorum cap. 23. quod inquit Iosephus Mattathia filius. Neque verisimile est, tres graves Doctores conspirasse in id mendacium. Externa enim testimonia accipimus, quando dantur; nō tamen adiscimus invita: libros enim syncerè accipimus tam quibus vituperamur; quàm quibus laudamur. Ea ratione non utimur in laudē Christi epistolā Publij Lentuli Syriæ Proconsulis; utimur autem Pilati, quia hæc auctoritati nititur: illa verò aut nulli, aut exigua. Bellarminus de scriptoribus Ecclesiasticis in Iosepho diluit hunc errorem Iudæorum.

Animadvertite, à S. Hieronymo legi, & credebatur esse Christus: quod Baronius anno Christi 96. censet probabilius, quia Iosephus noluit sibi persuadere Iesum fuisse Christum lege promissum. Non est satis magna coniectura: & si enim diceret, *Christus hic erat*, adhuc posset sibi non persuadere eum esse Messiam: quia frequenter vocabatur Iesus Christus, ut etiā vocatur à Trāquillo, & Tacito. Magis mihi arridet legendum esse, *Christus hic erat*. Tūc, quia Hegesippus & Eusebius ita legunt: tūc etiam, quia his consentiunt Latinæ versiones, quæ vulgò circumferuntur: tūc tertio, quia Pater Gualterius refert Græcam periodum, quam Latine describens ait, *Christus hic erat*. Observat item Baronius hæc à Iosepho dicta, quia vaticinia de Messia, quæ ipse detorserat in Vespasianum viderat in eum vita functum non quadrare.

SVBSECTIO III.

Testimonia Romanorum.

ROMANI religionem Christi exagitarunt ubique terrarum, & incredibilibus cruciatuum machinamentis eam ex suo orbe ablegandam curarunt: in quam acerbius, quàm in alium hostem acutâ bili arma movère, quibus terras & maria Christianus sanguis complevit. Suetonius in Nerone c. 16. afflati (inquit) supplicij Christiani: genus hominum superstitionis nova, ac malefica: dicit etiam Iudæos duce Christo tumultuosos esse. Tacitus lib. 15. annaliū ad medium, inquit. Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos, & quæstissimis pœnis afficit, quos per flagitia in visos vulgus Christianos appellat. Author nominis eius Christus, qui Tiberio imperante per Procuratorem Pontium

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

Pilatum supplicio affectus erat: repressaque in præsens exitiabilis superstitio rursus erumpebat, non modo per Iudæam originem eius mali; sed per urbem etiam, quo cuncta, undique atrociora, aut pudenda conflunt, celebranturque. Hæc Tacitus. Rogo eos, qui obijciunt à Christianis depravatos antiquorum libros, cur non sit iste pravissimus depravatus. Non erubescimus Evangelium Christi; neque subijcimus humano ingenio. Eius enim veritas non minùs confirmatur improborum mordaci maledicentia, quàm suffragio proborum.

Suetonius mentitur apertè: tumultus enim Iudæorum cæptus Imperio Neroniano, non potuit esse authore Christo, tunc in terris vitam nequaquam agente: neque in illo bello Christianus ullus fuit dux: illud enim gessere pertinaces Christicidæ, eorumque filij, exempli gratiâ, Iosephus historicus, duo Simones, Iudas Zelotes, Mattathias, Ioannes, Eleazarus, & alij tunc Mosaicæ legis cultores: neque unquam fundamentum fuit ad vocandum Christum ducem tumultuatium: cum doctrina & exemplo ostenderit non solum parendum Regibus; sed inimicos quoque diligendos.

Cornelius Tacitus mihi videtur, Theos Atheistarum, id est, Deus negantium Deum. Politi enim solum hunc Deum unice colunt: quod, nulla habita ratione Dei, totus mergitur in statum Reipublicæ. In hunc quadrat Tertullianicum in Cæsares in Apologetico, cap. 21. Cæsares (inquit) credidissent super Christo, si aut Cæsares non essent sæculo necessarij, aut si Christiani potuissent esse Cæsares, id est, Cæsares flagitiosi erant necessarij sæculo, etiam flagitioso; ac propterea nō poterant religionem mutare, quia mores quoque erant mutaturi. Cornelius multa mentitus est: quia propter à Tertulliano in Apologetico, cap. 15. dicitur mendaciorum loquacissimus. Refert à Iudæis adoratum caput asini statutum in fano: quod planè mendacium est, & ab ipso oppugnatum: nam in eodem, lib. 5. historiarum refert à Pompeio inventum templum inane simulachro. Itē affirmat Iudæis fuisse permilla omnia coniugia cum muliere Iudæa: multa autem constat fuisse prohibita. Multas item fabulas commentus est in Iudæos, quorum ridendis deliramentis accenset, quod opinentur animam esse immortalem, & quod caput est omnium, censet Deum initij expertem, & finis. Hæc dixi, ut pateat, nullum posse prudens expectari iudicium de religione ab homine & mendace, & atheista, deque Deo & animo tam abiectè sentiente.

O

Horum

§. 146.

§. 147.
Cornel.
Tacit.

Tertull.

§. 145.

Sueton.

S. Thom. q. 1. art. 4. §. 148. Horum autem testimonia rependemus aliorum testimonijs, etiam hostium: quæ plus ponderis habent in hoste probando, quam in improbando: hostis enim non probat hostem; nisi quia non potest non probare: improbat autem etiam cum non potest. Plinius Junior Ægypti Proconsul cum Christianorum multitudinem solius religionis causâ obtruncari videret, scripsit ad Traianum: eius epistola est in lib. decimo epistolarum Plinij secundi, quæ est de Christianis: verba Plinij: *quo magis necessarium credidi ex duabus ancillis, quæ ministræ dicebantur, quid esset veri, & per tormenta quærere, sed nihil aliud inveni, quam superstitionem pravam & immodicam.* Itaque Iudex ipse, apud quem infiniti Christiani erant multorum criminum accusati, in libello sine auctore, cum etiam quæstionibus Christianorum mores esset scrutatus, nihil invenire potuit, nisi religionem observantissimam, quam ipse immodicam superstitionem appellat. Traianus autem rescripsit Plinio: *cōquirendi non sunt, si deferatur, & arguantur puniendi sunt.* Huius responsi Traianici meminit Tertullianus in Apologetico capite secundo, & acutè expendit, quàm fuerit imprudens: etenim si Christiani scelera infanda committerent, quæ obijciebantur, conquirendi quidem erant ad supplicium: si autem nullo se polluebant scelere, cur puniendi erant, si deferrentur? Eos plecti solitos ob solam religionis causam, cōstat apertè ex eadem epistola Traiani. *Ita tamen* (inquit) *ut qui negaverit se Christianum esse, idque re ipsa manifestum fecerit, id est supplicando Dijs nostris, quamvis suspectus in præteritum fuerit, veniam ex penitentia impetret.* E quibus liquidò constat, præteritum crimē religionis expiari apud Traianum solâ eiusdem religionis negatione.

§. 149. Iustinus Martyr in fine apologiæ secundæ refert prudentius rescriptum Hadriani Imperatoris præcipientis, ut puniatur actor contra Christianos; nisi legitime probaverit illorum crimina, ut vitetur materia fraudulenter agendi. *Hac vna* (inquit) *insistant via, & non petitionibus, atque vociferationibus solis. In primis enim convenit, si quis accusare velit, de eo te cognoscere. Itaque si quis eos detulerit, atque probaverit contra leges quicquam commisisse, tu pro delicti qualitate sententiam adversus eos feres.* Noluit igitur Hadrianus, ut satis essent clamores populi ad Christianos puniendos, nisi alia crimina probarentur: cohibuit ferocitatem Magistratuum sævientium in Christianos ex solo populari furore. Vide hanc epistolam in Eusebij historia libro quarto capite nono.

Clarius à nobis est Antoninus Pius Imperator in epistola ad populos Asiæ, quam adducit Iustinus idem in fine eiusdem Apologiæ. **Equidem* (inquit) *putarim Dijs quoque ipsis curæ esse, ne huiusmodi homines lateant. Multo enim magis illi, si quidem possint, vindicaverint in eos, qui adorare ipsos nolunt; contra quos tumultu ipsi cōcitatis, & sententiam eorū veluti impiorū, & nullorum Deorum sugillatis, & alia quædā obijcitis crimina, quæ probare nō potestis. Commodius sanè illis fuerit, si ob id videantur, de quo accusatur, morte oppetere. Et vincūt illi vos, suas ipsorū animas potius projicientes, quàm, ut obsequētes, quod postulatis faciāt.** Legantur, quæ supersūt, ex eadē epistola, qua apertè cōcluditur solā religionē in causā fuisse tādīræ crudelitatis tyrānorū in Christianos.

Nisi timerem huius disputationis longitudinem, recitarem integram epistolam Marci Aurelij Imperatoris, qua Christianos defendit ab accusatoribus, quod cū in Germania penè esset oppressus cū exercitu, Christiani, imbres, & victoriam divinitus impetrarūt: referam autem hæc pauca. *Et vires* (inquit) *meas in angustum redigi cernens, evocaui, qui apud nos dicuntur, Christianos, ac per inquisitionem magnum eorum inveni numerum: acrisque in eos infremui. Quod quidem minimè factum oportuit, propter eam, quam in illis postea comperi esse virtutem: unde illi pugnam, non autem à telorum armorumque expeditione, neque à tubarum classico exordiuntur; quod ingratum atque inimicum hoc eis sit, propter Deum, quem in conscientia agerunt. Quapropter æquum est, quos atheos, & à Dijs alienos esse, suspicatosumus, ut eos nōrimus Deum in conscientia suapte sponte illapsum, atque ibi inclusum, sen potius incolemem habere.* Huius epistolæ præter Iustinum meminit Tertullianus in apologetico capite 5. Vbi Marcum Aurelium vocat Christianorum protectorem. Neque verò hi duo Doctores Christianos propugnarent ante Senatū & Imperatorem, recitatis litteris Imperatorum; nisi illæ constantes essent ipsi Senatui: Tertullianus autem monet Antistites Romanos, ut requirant litteras Marci Aurelij, quibus exponitur extincta fitis Germanica, & imbres è cœlo impetrati. Quibus testimonijs satis obstruitur os eorum, qui nobis obijciunt Ethnicorum convitia. Est hæc epistola in historia Eusebij lib. 4. cap. 13.

Obijcies, in hæc sectam Imperatores fecerijisse Romanos. Respōdeo, persecutionē capisse Neronē, cuius persecutio commendat afflictos. Erat enim (teste Turonēsi lib. 1. num. 25.) luxuriosus, virorum succuba, & rur-

§. 150. Antonin.

§. 151.

§. 152. Obiectio. Resp.

Tertull.

& rursus virorum appetitor: matris, sororum, ac proximarum quarumcumque mulierum spurcissimus violator; familiariter vtens Simone Mago: quid nos deturpat hic persecutor? Respondet Tertullianus huic toti calumniæ in Apologetico, cap. 5. * *Consulte* (inquit) commentarios vestros. Illic reperietis primum Neronem in hanc sectâ, tum maximè Romæ orientem, Cæsariano gladio ferocissime; sed tali dedicatore damnationis nostræ etiam gloriamur; qui enim scit illum, intelligere potest non nisi grâde aliquod bonum à Nerone damnatum. Tentaverat & Domitianus Portio Neronis de crudelitate. Tales semper nobis insequutores, iniusti, impij, turpes; quos & ipsi damnare cōsuevistis, & à quibus damnatos restituere soliti estis. Quales ergo leges istæ, quas adversus nos soli exercēt impij, iniusti, turpes, truces, vani, demētes? quas Traianus ex parte frustratus est, vetando inquiri Christianos: quas nullus Hadrianus, quamquam curiositatum omnium explorator; nullus Vespasianus, quamquam Iudæorum debellator; nullus Pius; nullus Severus imprefsit. Facilius itaq; pessimi ab optimis quibusq; vt ab æmulis, quàm à suis focijs eradicandi iudicaretur. * Hæc Tertullianus. Adde optimos quosq; Romanos Imperatores non solum inhibuisse persecutiones, verum & factos fuisse Christianos: mitto duos Philippos: non possum tacere duos Constantinos, Theodosios duos, & cæteros successores, vno excepto Iuliano.

§. 153.

Idem.

Denique quod spectat ad crimina, Iustinus ea apertè diluit. Tertullianus autem in Apologetico, cap. 7. manifestè cōfirmat, ea esse impossibilia factu. *Tot* (inquit) *hostes eius, quot extranei: & quidē proprij ex æmulatione Iudæi, ex concussione milites, ex natura ipsi etiam domestici nostri. Quotidie obsidemur, quotidie prodimur, in ipsis plurimum catibus, & congregationibus nostris opprimimur. Quis vnquam taliter vagienti infanti supervenit? Quis cruenta vt invenerat Cyclopū & Syrenum ora iudici reseravit?* & infra. *Hanc* (nempè famam) *adversus nos profertis, quæ, quod aliquando iactavit, tantoque spatio in opinionem corroboravit, vsque adhuc probare non valuit.*

S E C T I O VII.

Aliud argumentum ex Sacris litteris.

§. 154.

TANDEM personam Christi nobis maximè commendant antiquæ duæ prophetiæ Christum digito Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

commōstrantes: altera Danielis, cap. 9. à versu 21. de qua egi satis abundè à §. 69. vbi probavi excidium vrbis & templi fuisse numinis vltionem de nece Christi: nunc probandum superest, ex eadem prophetia finitos esse dies, & annos signatos à Daniele, quibus expletis, venturus erat Christus. Etenim versu vigesimo quinto, hæc ait Daniel. * *Scito* ergo & animadvertite ab exitu sermonis, vt iterū ædificetur Hierusalē, & rursus ædificabitur platea, & muri in angustia temporum: & post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus: & non erit eius populus, qui eum negaturus est, & civitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce vëturo: & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio: & in dimidio hebdomadis deficiet hostia, & sacrificium: & vsq; ad consummationem & finem perseverabit *desolatio*. * Hæc Daniel, & nonnulla, quæ prætermitto brevitatæ gratiâ.

Supputationem temporum reiicio in disputationē septimā de Incarnatione Verbi: nunc libet ostendere ex alijs huius prophetiæ partibus prophetiam esse completam, vñctumque esse sanctum sanctorum, & Christum occisum. Etenim dissipatio civitatis, cessatio sacrificiorum, & æterna perseverantia desolationis ipsis iam oculis videntur. Neque enim est Iudæorum Rex neque regnum, neque Respublica, neque Sacerdotes, neque templum, neque sacrificium: desolatio autem perseverat supra mille quingētos & quinquaginta annos: cū ergo hæc futura fuissent post vñctionem sancti Sanctorum, & necem Christi, quis dubitet, iam ea esse completa?

§. 155.

Dicunt Iudæi Thalmudistici florere quidem Iudæorum regnum trans montes Caspios. Ridicula hæc est fabula, vt aliæ multæ illorum cæcorum. Primum, quia nullibi floret Respublica Iudæorum: Caspij enim populi sunt Scythæ, è quibus Turcæ dicuntur oriundi: vbi nullum est Iudaicum regnum. Præterea ibi nullum est templum, in quo ex lege liceant sacrificia: hæc enim iam cessaverunt omnino. Denique, templi & civitatis everio erat de ipsis Hierosolymis & templo accipienda, quæ erant in ipsa Iudæa; duratio item ruinæ est eiusdem civitatis & templi, quid ergo miseros iuvat effugium ad incognita regna? Hunc autem Christum esse Iesum, quem nos credimus filium Dei, iam ostendi, §. 75.

§. 156.

Secundum testimonium est ex prophetia Patriarchæ Iacobi Genes. 49. 10. non

§. 175.
Genes. 49
109

S. Thom. *auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est, & ipse expectatio gentium.* Vbi Iacobus prae-dixit imperium Iudææ permanfurum, vel in tribu Iuda, vel in populo Iudaico, dum non veniret Messias. Alienatio autem Regni, vel à Tribu Iuda, vel à populo Iudaico est signum evidens adventus Messiae. Post captivitatem Babylonicam Zorobabel ex Tribu Iudæ & stirpe Davidis natus & Iesus filius Iosedeci Pontificis tenuerunt administrationem populi, Zorobabel Principatum; Iesus autem Pontificatum, vt refert Iosephus, libro 11. antiquitat. capite quarto. Perrennavit sic Respublica teste eodem Iosepho ibidem, donec ab Asamonæis fuit mutata: coniugio enim feminae ex Tribu Iuda, cum Asamonæo ex Tribu Levi, coniunctus fuit Principatus cum Sacerdotio, ita vt Asamonæi simul essent & Principes, & Sacerdotes: Sacerdotes genere paterno, materno Principes (vt volunt non pauci.) Constat ex Iosepho, libro 1. de bello, cap. 1. vbi Matathiam patrem Machabæorum vocat Sacerdotem & filium Asamonæi: eumque fuisse Principem constat ex eodem, cap. 1. vbi affirmat, Matathiam reliquisse Principatum Iudæ filio natu maximo. Eaque propter ipse primum bellum indixit ducibus Antiochi. Qua de re vberius agit. 12. antiquitat. cap. 8. & 9.

§. 158. Per hos derivatum est regnum ad tempus Herodis. Etenim Matathias successorem habuit post Iudam, & Ionatham, Simonem: qui primo Machabæorum c. 15. 1. vocatur sacerdos, & Princeps gentis Iudæorū. Cōsentit Iosephus 1. de bello, c. 1. 2. & 3. vbi Hyrcanū filiū Simonis vocat Principem, Pontificem atque Prophetam. Nam Simon reliquit Regni, & Pontificatus successorem Ioannem, quem Iosephus vocat Ioannem Hyrcanum. Hyrcanus hic habuit tres filios Aristobulum, Antigonum (qui perierunt absque liberis) & Alexandrum. Huic fuerunt duo liberi, Hyrcanus maior natu, minor autem Aristobulus. Hyrcanus cessit regnum Aristobulo, retento Pontificatu, vt refert idem Iosephus 1. de bello capite 4. & 14. antiquitat. capite 1.

§. 159. Inter Hyrcanum, & Aristobulum orta fuerunt intestina bella, faciem submouente Antipatro Idumæo genere, & Herodis patre. Pompeius Hierosolymā in suppetias venit Hyrcano, capta vrbe & templo regnum reliquit Hyrcano: & redacta Iudæa in prouinciam, illi procuratorem præfecit Antipatrum: Aristobulum au-

tem Regem Romam duxit ad triumphum. Hunc Aristobulum, Præfectum postea à Caio Casare duabus legionibus, Pompeius veneno perimendum curavit. Hic reliquit duos filios Alexandrum & Antigonum. Alexander belligeratus cum Hyrcano patrueli tandem securi percutitur à Scipione ex Iosepho primo de bello, cap. 7. & lib. 14. antiquitat. cap. 14. Antigonus verò capite plectitur ab Antonio ex Iosepho, cap. 13. lib. 1. de bello, & lib. 15. antiquit. cap. 1.

§. 160. Igitur superfuerunt Aristobulus, & eius soror Mariamnes filij Aristobuli triumphati, & necati à Pompeio, & nepotes Alexandri Regis. Aristobulus occisus fuit ab Herode: Mariamnes autem matrimonio data fuit Herodi: à quo & occisa, vt refert Iosephus, lib. 15. antiquit. cap. 11. Ex ea suscepit Alexandrum & Aristobulum: quos tandem necavit pater, ex Iosepho, lib. 16. antiquitat. cap. 17. & 1. de bello, c. 17. ex Alexandro nepotes habuit Agrippam Regē deinceps Iudææ, & Herodiam concubinam Herodis Antipæ, qui Ioannem occidit, & Christum derisit. Post Agrippam regnū tenuit eius filius Agrippa Iunior, qui interfuit bello Iudaico à Romanis. Post hunc nullus Iudæus regnum tenuit.

Interfectis his Regibus Iudææ, Regnum adeptus est à Romanis Herodes magnus, filius Antipatri: Antipater autem nequaquam fuit Iudæus; sed Idumæus: ex Iosepho primo de bello, capite quinto. Quidam Nicolaus assentans Herodi voluit Antipatrum esse Iudæum ex primatibus Iudæorum, qui ducti fuerunt Babylonem. Hunc confutat Iosephus, Herodes enim Antipatri filius, quia non erat Iudæus, factus est Proselytus. Hunc Herodem propter amicitiam, & gratiam Antonij, Senatus decreto donavit Iudæorum regno.

§. 162. Ex quibus clarè deprehendes defecisse regnum, & Sceptrum à Iudæ: Prophetia autem Iacob accepta fuit de scepro & regno etiam à Iudæis. Quod autem dixit Iacob de Iudæ, non ab omnibus accipitur eodem modo. Patres Peterius, & Rius id accipiunt non speciatim de Tribu Iudæ; sed de toto genere Hebræorum, qui à Mose ad Hyrcanum & Antigonum semper administrati sunt à suæ gentis Principibus, nempe à Propheta Mose, à Iosue duce, à Iudicibus, à Regibus, deinde à Principibus, summisque Sacerdotibus. Herodes autem neque fuit ex illa gente, neque ipsius gentis autoritate; sed illa in vita Romanorū decreto fuit regnum adeptus. Quamobrè perijt

perijt sceptrum Iudaicum, translatum ad Idumæos.

§.163.
Baron. Cardinalis Baronius in apparatu, numero tertio, & quarto, secutus alios antiquiores pro Iuda intelligit tribum ipsam, cui post multos annos obtigit imperiū: at verò ex quo illud accepit, illo non caruit à Davide ad Antigonum, aut Hyrcanum: in ipsis autem finitum est imperium; dicuntur verò Machabæi esse Davidici ex materno genere: quia aliqua scæmina oriunda ex Zorobabele fuit matrimonio iuncta Asamonæo.

§.164.
Peyer. Pater Pererius, quem sequutus P. Cornelius, voluit pro Iuda intelligi tribum ipsam, quæ semel susceptū imperiū nunquam amisit à Davide ad Antigonum & Hyrcanum: quia quamvis in Zorobabele extinctum est imperium familiæ Davidicæ: Asamonæi autem & Machabæi erant ex tribu Levitica; tamen ius creandi Principes mansit semper penes tribum Iuda, ipsaque tribus, & terra, cui illud obtigerat, erat regnum sive limites illorum Principum. Dum autem aliqua tribus retinet ius, & potestatem creandi sibi Regem, non perit illius sceptrum, quemadmodum manet Regnum Polonicum, quamvis interdum Poloni exteros Reges accersant. Quavis autem ratione regnum Iudaicum sibi rapuit Herodes. Quamvis enim cum eo aliquandiū regnavit Mariamnes, tamen regnum neque delatum fuit à Iudæis, neque Romani illud detulerunt Herodi propter Mariamnem, quam & eius filios obtruncavit Herodes: qui id postea legavit Archelao filio Samaritidis. Ecce translatum omnino regnum à tribu, & populo Iudaico ad alienos! Eo ergo tempore mittendus erat desideratus cunctis gentibus.

§.165. Quod tam altè infedit Iudæorum mentibus, ut multi censuerint Herodem magnum, fuisse Regem illum, quem prædixit Iacob. Quam tamen sint decepti aperte constat: quia Herodes à nulla gente potuit esse desideratus; homo vaser & inhumanus: in suos etiam liberos ferino more sapiens. Totus autem oriens expectabat tunc Iudæorum Regem, qui toto potiretur orbe.

§.166.
Sueton. Testes sunt hostes ipsi, quos non latuit totius Orientis persuasio. Suetonius enim in Vespasian. capit. 4. * *Percrebruerat* (inquit) Oriente toto vetus & constans opinio, esse infatis, ut eo tempore Iudæa profecti rebus potirentur; id de Imperatore Romano, quantum eventu postea patuit, prædictum, Iudæi ad se trahentes rebellaverunt, &c. * Confirmatur ex Tacito Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

in Vespasian. lib. 5. historiæ: * *Pluribus* (inquit) persuasio inerat, antiquis sacerdotum litteris contineri, eo ipso tempore fore, ut valesceret Oriens: profectique Iudæa rerum potirentur. Quæ ambages Vespasianum prædixerant; sed vulgus, more humanæ cupidinis, sibi tantam factorum magnitudinem interpretati, ne adversis quidem ad vera *mutabantur*.*

Clarius est Iosephi testimonium lib. 7. §.167.
de bello, cap. 12. * *Sed* (inquit) quod maxime eos ad bellum excitaverat, responsum erat ambiguum, & itidem in sacris libris inventum, quod eo tempore quidam esset ex eorum finibus orbis terræ habiturus Imperium: id enim illi quidem quasi proprium acceperunt, multique sapientes interpretatione decepti sunt. Hoc autem planè responso Vespasiani designabatur Imperium, qui apud Iudæam creatus est *Imperator*.*

Vespasianum non designari illis oraculis rectè novit ipse Iosephus: quia Messias erat futurus ex semine David: item futurus erat gloriæ Iudæis; Vespasianus autem fuit illorum exitium. Item pueriliter explicuit Oraculum: quia quod Vespasianus degens in Iudæa fuerit Cæsar renuntiatus, non est idem, ac aliquem ex Iudææ finibus habiturum Orbis imperium: Vespasianus enim non erat ex finibus Iudææ. Clarius autem id dixit Cornelius, *infatis esse valiturum Orientem*: at non valuit, quia Vespasianus valuit. Iudæi autem proprius scopum attingere, quia arbitrabantur, tunc adventaturum Messiam, qui eos in libertatem asfereret: qua expectatione ne adversis quidē domabantur. Immo Iosephus ipse testatur, eam fuisse maximam causam, cur Iudæi bellum susceperint contra Romanos: cuius nullus potest esse aptior testis ipso Iosepho vno è Principibus rebellionis, & duce rebellium.

§.168. Cum ergo hæc fuerit constans totius Orientis opinio, ostendant nunc Iudæi hominem aliquem Iudæum, Davidicum, desideratum cunctis gentibus, qui salutem attulerit Orbi universo. Nos enim ostendimus Christum, in quem omnia prophetica quadrant. Vespasianum, & Domitianum, eius filium melius sibi persuasisse hanc opinionem Orientis, quæ totam Iudæam etiam pervaserat, quam Iosephum, constat ex Eusebio, libro tertio historiæ, capite duodecimo, referente Vespasianum, post Hierosolymam everfam, insequutum omnes posteros Davidis, ne aliquis rebellaret. Clarius autem, cap. 19. describit timorem Domitiani, qui

S. Thom. q. 1. art. 4. qui rusticis nonnullis Davidicis accersitis, proposuit, quid sentirent de regno Christi? responderunt illi, regnum Christi esse coeleste: eos autem sciscitatus de tempore, & loco adventus Christi, dimisit, persecutionemquē remisit in Christianos, quasi securos, depositoque timore, quem, vt Herodes, de amittendo regno conceperat. Hæc ex Hegesippo refert Eusebius, capite vigesimo.

§. 170. Non præteribo aliud ab hostibus testimonium: in fine secundæ partis historiæ S. Antonini fertur epistola Rabbi Samuelis ad Rabbi Isaacum: qua satis doctè & eruditè probatur nullo peccato, nisi Christicidio potuisse Iudæos premi captivitate tam diuturnâ, & infœlici: vbi minutatim recenset prophetias omnes de Christo, earumque veritatem in Christo eodem, ob quas idē Rabbi Samuel factus est Christianus. Dataque fuit hæc epistola prope annū à nativitate Christi millesimum centesimum. Et quamvis hæc epistola esset suppositiva, egregiè tamen probat institutum, collatis prophetiis cum rebus gestis à Christo.

SECTIO VIII.

Collatio legis Christi cū Ethnica, Iudaica & Mahometica.

§. 171.
Christus.

Act. 15.

STATUTA dignitate personæ Christi, superest, vt teneamur illi credere quicquid docuerit, quia non potest licitè abrogari fides homini tam pleno Deo, vt correxerit cœterorum hominum errata, & erexerit disciplinam speculatricem, & moralem, vltra hominum & Angelorum opinionem, & captum. Hic in lege Moysi prædictus est Doctor & legislator, vt ostendi §. 87. docuit autem nos & per se ipsum, & per Apostolos. Hi revelatione Spiritus Sancti docuerunt baptizatos immunes esse à circumcissione, vt constat ex cap. 15. Act. vbi dirempta est cōtroversia Iudæorum contendentium oportere circumcidi, qui ex Gentilibus baptizabantur. Paullus autem id sæpius ostendit exēplo atque doctrinâ. Vnde præcepta Decalogi perseverant, quia sunt iuris naturalis: in tertiō autem præcepto per sabbathū non intelligimus sabbathū Iudaicum; sed dies festos, quos Dei cultui sacrat Ecclesia: leges autem Ethnicorum currunt omnes, tum earum obscenitate; tum im-

manitate sceleris idololatriæ.

Mahumetes novam legem instituit, qua colitur vnus Deus. Hic fuit homo genere obscurus, teter autem moribus, omnis autem doctrinæ ignarus, vt docet author epistolæ, quā adduxi §. 170. erat enim gnarus Arabicæ linguæ, & in Alchorano benè versatus. Mahumetes affectatione regni, quod propter obscuritatē generis invadere non poterat, per prophetiam simulatam adeptus est, ad se tamquam ad Prophetam pelliciens barbarorum manum, qua Regno optato potitus legē tulit, non tam hominibus, quā porcis: eius magister fuit Sergius quidam monachus Apostata & luxuriosus: ex cuius verris cauda nulla potuit esse directā sagitta: huius meminit P. Gualterius in sæculo sexto cap. 6. cap. autem 3. meminit alius hæretici cognomento Bayra Mahumetis etiam magistri.

Hæc secta præ se fert incredibilitatem: tum ab authore, de quo hæc ait Rabbi Samuel in fine epistolæ allegatæ §. 170. *De Alchorano testimonio, scio quod quasi nihilum reputabis; tu maximè qui Arabicum scis perfectè, & noscis, quod ille Mahumetus, qui dixit se prophetam, neque ventura prædixit, & qui dixit se nuntium Dei, contra Deum, & eius scripturam docuit, vt corruptus homo penitus, & ignorans.* Hæc ille: de vitijs Mahumetis scribunt Pater Gualterius capite 7. P. Gordonus ad annū 622. vbi refert iniqua bella: Cardinalis Baronius tomo octavo, ad annū 630. à numero 1. & noster Gonzalus Illefcas in hostiria Pontificali prima parte lib. 4. cap. 6.

Secundò, est incredibilis hæc secta à falsitate speculatrici: commendat enim Christum, quem appellat Verbum Dei, Prophetam verū, & amicum Dei. Cum autem Christus docuerit se esse filium Dei, & Deum, efficitur alterum ē duobus: aut Christum non esse Dei amicum, cum tam superbè mentiretur contra Deum; aut esse Deum, quia amicus Dei perseverare non posset tam superbo mendacio: vtrumque autem est contra Mahumetem. Author epistolæ allegatæ §. 170. capite 26. commemoratis multis laudibus Iesu, atque Mariæ, & recensitis miraculis Christi refert ex Alchorano capite tertio, de familia Domar hæc verba Mahumetis. *Scivit Eice (id est Iesus) omnes libros & omnem sapientiam, & totam legem Moysi, vsquequo sunt, &c.* Fuit ergo Mahumetes sibi ipsi contrarius. Laudat præterea Iudaismum, & Christianismum; eos tamen interdicat suis: aut ergo illæ leges bonæ sunt & veræ aut malæ & falsæ. Si malæ & falsæ, cur laudantur? si veræ

§. 172.
Mahum.
secta impugnata.

P. Gualt.

§. 173.

§. 174.
A falsitate speculatrici.

701.

701.

& bo-

& bonæ, cur prohibentur : & præcipitur lex illis opposita.

§.175.

Tertiò est ea secta improbabilis à doctrina morali: censet enim impossibilem abstinentiam à mulieribus: permittit singulis quotquot possunt alere, item illis permittit repudium: ait permissam à Deo luxuriam, eamque à Deo condonandam: neque fervendam castitatem cum ancillis: liberum arbitrium negat, Deum facit authorem malorum, & fœlicitatem constituit venereas voluptates, & indulgentiam ventris. Vah quam multis latinis egeret graveolentibus paradus ille Mahumeticus? Hæc sunt per se absurda, & à recta ratione quàm maximè abhorrentia. Ponamus hominem divitem apud se habere maritatas ancillas, illis poterit abuti ex lege Mahumetica: quis autem non videat, adulterium esse à rationis dictamine alienum? Item permittit ea lex homini congressum cum fœmina subdita, quamvis nec sit vxor, nec ancilla. Poterit ergo Rex Mahumetanus absque peccato constuprare omnes sui regni virgines; violare matronas, & subiectos sibi Principes deturpare adulterijs. Item si à venere temperari non potest, licebit interdum pueris abuti, quia alia ratione non poterunt libidinis ignes extinguï: quia illis flammescens non est præsto fœmina, qua comprimantur; quin & mollieties erit licita, quia neque fœmina, neque puer adsunt, in quos impetus faciant ignes illi. Multò licentior erit congressus cum maritata, tametsi neque sit ancilla, neque subdita. Ecquis non videat, hoc ius esse verrinum, porcinasque leges? Quidquod nullam ferè legem condemnat. Recognosce alios errores huius porci apud P. Gualterium in sæculo 7. capit. 7. Ego enim versatus sum in lege Christi, & foro Cantabrico; non verò in Alchorano Mahumetico.

§.176.
Obiectio.
Resp.

Obijci possunt consensus populorum in hanc legem, diurnitas & concordia eam sectantium. Respondeo, latam esse viam, quæ ducit ad perditionem, & multos intrare per illam: angustam verò, quæ ducit ad vitam, quam paucissimi inveniunt; fugiunt tamen quàm plurimi. Ferro item & igne eam vulgandam voluit Mahumetes; cuius discipuli nullum dant disputationi locum: eam igitur legem ut avidè appetunt voluptuosi, sic tenaciter conservant. Lex Christi homines evocat à voluptatibus: quapropter magno argumento est illius veritatis consensus populorum: quia nisi authore Deo non posset tam infinita multitudo debellare ge-

Puent.Hurt.de Mendoza, vol.2.

nium, atque triumphare: at verò illi parere, & indulgere, naturæ insitum est cum sanguine. Mahumetani autem solent tam acriter dissidere de Alchorani interpretatione, ut sæpè sit ventum ad armachæc enim sunt argumenta, quibus Mahumeticæ quæstiones dirimuntur.

SECTIO IX.

In Ecclesia Romana est integra lex Christi.

ECCLESIAM Romanam appello cætum hominum baptizatorum, qui cum Pontifice Romano sentiunt de fide & religione. Non disputo nunc primatum Romani Pontificis; sed tantum ostendo in hoc hominum cœtu integrè servari doctrinam, & legem Christi: cumque eam ostenderim tam esse prudenter credibilem, ut ei non possit licitè dissentiri, planè conficitur Romanæ fidei fidem abrogari non posse. Ostendam autem credibilitati huius fidei suppetere argumenta omnia, quæ fidei Christi. De primatu autè non pauca dicentur, ita petente rerum serie.

§.177.

Ac primùm negari non potest, Christi fidem radices in terram egisse: eamque sincere, & ab Apostolis doctam, & à discipulis susceptam. Neque dubitabit aliquis, nisi per insaniam summam, fidem Christi sincere doctos Romanos ab Apostolorum Principibus Magistris Romanorum, qui proprio sanguine subscripserunt ei, quæ tradiderant doctrinam. Cum Romanis in doctrina consensisse cæteras Apostolicas Ecclesias, non est dubium. Tum quia Apostoli non instituerunt sectas reciproce repugnantes, quia eos edocuit vnus atque idem Spiritus Sanctus: tum etiam, quia totus orbis vnâ repente religionem sonuit: neque enim in Hispania alia fuit Vincentio martirij causa, quàm in Italia Laurentio, in Gallia Dionysio, Stephano in Iudæa, Andree in Græcia, Marco in Ægypto, & alijs in Barbaria: tum tertiò, quia Paulus, qui tam innumeros Christianos fecit, Hierosolymam petijt collaturus Evangelium cum cæteris Apostolis: refertur autem, capite decimoquinto A-

§.178.

Afforum?
cap. 15.

S. Tho. q. 1. Art. 4. 11. & 12. Evangelia atque doctrinam hanc antiquiorem esse cæteris alijs, quæ ab hæreticis Christianæ dicuntur: item in hanc convenisse Romanos, Asiaticos, Græcos, & quotquot per Apostolos, atque discipulos Christi fuerunt edocti. Hæc omnia ibi ex Tertulliano probavi.

§. 179. Huius veritatis evidens argumentum est conservatio sacrorum librorum, quos nunquam temeravit Roma; sed eos servavit æternum, ut eos à suis scriptoribus accepit, ut constat ex Tertulliano adducto, §. 11. & 12. Tertullianus, enim Evangelium Lucæ depravatum à Marcione probat auctoritate omnium Ecclesiarum Apostolicarum, quæ utebantur Evangelio Lucæ antiquiore dissimili Marcionistico: his autem Ecclesijs Apostolicis accenset Romanam. Origines contra Celsum adductus, §. 55. affirmat, Evangelium à nullo vitiatum; nisi à discipulis Marcionis, Valentini, & fortè etiam Luciani: à Romanis autem vitiatum librum aliquem sacrum, nullus dixit neque hereticus, neq; Catholicus. Quod si secus fuisset, non tacuisset Tertullianus vindicans contra Marcionem Evangelium Lucæ, multoque minùs in libro de pudicitia, & de ieiunijs, quos contra Zephyrinum & Romanos scripsit. Origines autem recetior Tertulliano non dissimularet mutationem Romanam Evangelij, quæ non potuerat non esse notissima. Eusebius est utroque posterior: qui libro 2. histor. cap. 14. scripta prædicatione Petri apud Romanos, refert, cap. 15. Evangelium scriptum à Marco ex prædicatione Petri: libro autem tertio, cap. 24. numerat quatuor Evangelia, quæ, cap. 25. dicit esse inter indubitatas scripturas canonicas. S. Hieronymus adhuc Eusebio magis Neotericus Evangelia evulgavit, & explicuit, ut Romæ erant accepta & in tota Ecclesia: iste severissimus scriptorum censor, & diligentissimus investigator non reticuisse Romanam Evangelij mutationem, ut probaret, aut improbaret. S. Augustinus, qui tam ægrè Evangelico iugo subiecit collum, qui inter eruditissimos homines nullo est inferior, quâ ratione hanc mutationem ignoravit, sed ea Evangelia, ut Romæ celebrantur, & amplexus est, & explicuit, atque defendit? Ut autem sunt in libris Augustinianis, sunt etiam in nostra vulgata editione. Nisi fortè ex codicibus castigantibus editio quoque sit castigatior: at in margine Bibliorum adnotantur aliorum codicum diversitates. Item sunt nonnullæ versiones non adversæ; sed diversæ: hæc quoque perennant ab Ecclesiæ cunis.

§. 180. Quin Romana Ecclesia fixum habet corde, quod Iosephus apud Eusebium, lib. 3. histor. cap. 10. ait de sacris veteris testamenti libris. Verba Iosephi sunt hæc: *crebus igitur his constat, quam nos venerabiliter utamur scripturis nostris. Nam cum tot sæcula intercesserint, neque addere quis unquam, neque auferre, aut permutare quid ausus est, sed omnibus gentis nostræ hominibus insita hæc quodammodo, atque ingenta fides est, credere, hæc Dei esse consulta, & his ingiter inherere, ac pro ipsis (si ita res poposcerit) libenter & animam ponere.* Hæc Iosephus: quin & Romana Ecclesia cum cæteris Catholicis semper reprehendit hæreticos novantes aliquid in Evangelio: qui autem fuerint isti hæretici novatores ostendunt nostri historici, & Chronologi: brevius autè eos refert noster Maldonatus in præfatione, maxime, cap. 2. Obiter etiam observant locos ab Hæreticis vitiatos, quando incidunt in eos interpretandos.

Alind argumentum perseverantis Apostolorum doctrinæ apud Romanos est, nullam hæresim ortam in Ecclesia post Apostolorum obitum, neque antè, quæ non sit damnata à Romanis. Hæresis se ipsam prodit: quia est falsa doctrina corrumpens Christi, & Apostolorum dogmata: cum igitur hæc dogmata fuerint prædicata & credita, quando incipit hæresis, obstrepit statim & absonat Catholicorum auribus, qui è vestigio succlamant: nulla ergo recensetur hæresis, ad quam extinguendam non moverint manum cum Ecclesiâ totâ Romani. Nam Cherintum, Cerdonem, Sabellium, & alios antiquiores semper Romani hostes habuerunt. Cum S. Polycarpus Romam venisset acturus cum Romano Pontifice de tempore Paschatis celebrandi, & alijs religionis causis, Marcionem vocavit primogenitum Diaboli, teste Sancto Irenæo, lib. 3. cap. 3. Cum igitur Polycarpus discipulus Apostolorum, & acerrimus propugnator Apostolicæ doctrinæ, consuluerit Anicetum Papam, signum est ab Apostolis ad Anicetum integrè doctrinam Apostolicam perseverasse.

Adicio argumentum aliud plusquam evidens perseverantis doctrinæ ad Papam Zepherinum, ex eodem Irenæo eo lib. 3. cap. 3. *Sed quoniam (inquit) valde longum est in hoc tali volumine omnium Ecclesiarum enumerari successiones, maximæ, & antiquissimæ, & omnibus cognitæ à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ Ecclesiæ, eam, quam habet ab Apostolis traditionem, & annūciatam hominibus fidem, per successionem Episcoporum proponentem usque ad nos, indicantes, confundimus omnes*

§. 180. Ioseph.

Maldon.

§. 181.

§. 182.

Irenæus.

eos, qui quoquo modo, vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cecitatem & malam sententiam, præterquam oportet, colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorē principalitatem, necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndique fideles, in quā semper ab his, qui sunt vndique, cōservata est ea, quæ est ab Apostolis. *traditio.* Quibus Irenæi verbis hæretici cōpescuntur effrænes; est enim Romana petra lydius lapidis, quo verum aurum Catholicæ fidei discriminiatur à fucato hæreticorum aurichalco: omnesque illi confusi ad hunc lapidem alliduntur ab Apostolicis temporibus, quibus vicinus fuit Polycarpus, Ioannis discipulus, & pater fidei totius Asiæ: discipulus autem Polycarpi fuit Irenæus Episcopus Lugdunensis, qui martyrio nobilitavit doctrinam anno Christi ducentesimo quinto; qui fuit tertius Zepherini Papæ. Eusebius, lib. 5. cap. 6. hæc ait de Sancto Sotere, qui nunc duodecimo loco ab Apostolis Episcopatus obtinet sortem, & easdem, quas Apostoli tradiderunt, prædicationes divinæ fidei integras illibatasque custodit.

Euseb.

SVBSECTIO. II.

Monitiones.

§. 183.

P R I M V M moneo, ex historijs, & Chronologijs Ecclesiasticis non solum probandum non defecisse à fide Romanos; sed etiam eos auctores fuisse omnium hæresum damnationis: adeo ut illis hæreditario iure obtigerit potestas iudicaria in omnem doctrinam, ad fidem aut mores spectantem. Hic etiam observandum nullam hæresim extitisse, cui non reclamaverit Ecclesia Catholica disputationibus, legationibus, atque Concilijs: cum autem contra omnem hæresim armata sit Roma cum cæterâ Ecclesia, liquidò constat Romam semper fuisse Catholicam.

§. 184.

Secundò moneo Romanos tam fuisse semper in fide nascutos, ut pravam doctrinam olfecerint sæpe, antequam Ecclesia reliqua. Quin verò & si aliquando hæretici imposuerint aliquibus Ecclesijs, non tamen Romanæ: ut Pelagius simulatis verbis fefellit Concilium Palæstinum: at verò Romanum Pontificem numquam potuit decipere, ut §. 209. dicam latius ex Augustino, tomo 7. lib. 2. de gratia Christi contra Pelagium, qui est de peccato originali capite 8. Hæc eadem veritas clarius patet: quia Roma non solum in ignaris hæreticis olfecit

errores; sed etiam in acutissimis viris, & interdum sanctissimis. Quibuscum consentit in doctrinâ, rectâ disceptans in minis rectâ, quæ more prudentis apicis doctrinam legit ex floribus odoriferis; grave autem oletes reliquit vespis. Hoc patet in Origene & Tertulliano, viris eruditissimis & acutis: quorum dispulit, & damnavit errores: quia & Sancti Cypriani nævum lavigavit, qui, quod verissimè dixerat epistola 55. ad Cornelium omnes errores ortos: quia hæretici non cogitant de vno Iudice Vicario Christi, quem explicat, esse Romanum Pontificem, verissimè etiam in se fuit expertus: nisi enim ipse deseruisset sententiam Sanctorum Cornelij, & Stephani Romanorum Pontificum, non iacuisset tamdiu in errore Donatistarum: cui tametsi non hæsit hæreticè; dixit tamen Augustinus, illum fuisse Cypriani nævum, quem passione purgavit.

§. 185.

Tertiò moneo, quàm insanè Novatores dixerint errores irrepsisse Romam sensim, quin tunc perciperentur. Constat enim in Vigilio Papa & alijs paucissimis, quorum temporibus turbata fuit tota Ecclesia Christi, quia suspicata illos, vel levissimè hæreticis favisse. Quod dicunt corpus sensim crescere, quin clementum ipsâ die noscatur, postea vero illud apparere corpulentius, non est e re. Tum, quia paucissimis diebus clementa noscuntur, & conferentes posterius tēpus priori deprehendimus differentiam eiusdem corporis: at vero eodem momento, quo audimus propositionem absonantem doctrinæ, cui sunt aures assuetæ, statim deprehenditur differentia utriusque doctrinæ. Cum igitur ab Apostolis ad nos perpetuo perennet Ecclesia Catholica, rogo, quo gossipio habuerit aures obturatas, ut nō audierit hæreticam doctrinam: quod si aliquando eam audiit, cur non clamavit totis lateribus? quæ, obsecro te, Ecclesia clamavit unquam contra Romanam? Audimus equidem Cataphrygarum convitiâ contra Romanum Pontificem, Tertulliani scomnata, & Lutheranorum spurcas blasphemias: at vero Ecclesia tota Cataphrygas, Tertullianum, atque Donatum damnavit cum Romanis: nunc quoque Lutheranos, Romæ eandem faciem doctrinæ nunc & præcis sæculis retinentes: hæreticis autem plures mutantibus doctrinæ vultus, & interdum novis hæreticis repetentibus priorum larvas: ut apertè constat in Montano atque Lutero. Videbimus enim easdem omnino hæreses nunc reviviscentes damnatas Tridenti, Romani Pontificis auctoritate, quas in Ecclesiæ cunis eadem Roma damnavit. Nec est hæc calumnia nova in

S. Tho. q. Romanos vt ex Theodotianis hæreticis ostendat §. 187.

§. 186.

Tandem moneo à me non esse recensendos Pontifices omnes; sed eos, quorum opera enituit in hæresibus extinguendis, qui quidem sunt complurimi: nec prætermittam eos, qui vocati sunt in suspensionem mutata doctrinæ: vt ex vtrisque aperte noscatur constantia Romanæ doctrinæ. Authores autem quos sequor sunt Sanctus Hieronymus, Sanctus Augustinus, Sanctus Epiphanius, Eusebius Cæsariensis, Cardinalis Baronius, Pater Gualterius, Pater Gordonus, & alij diligentes historici: quos passim non allegabo vitandæ prolixitatis gratiâ. Cum autem tempore Zepheryni constet ex Irenæo floruisse Romæ doctrinam Catholicam, non esset immorandum multum in illis temporibus, nisi rei dignitas aliter postulare: nam ex moribus & erroribus hæreticorum quasi penicillo depinges Lutherum, Calvinum, & novatores cæteros.

SVBSECTIO. III.

Quid contigerit à Victore ad Stephanum.

§. 187.

THEODOTVS Byzantinus, arte coriarius, eruditus tamen, cum ad quæstionem vocaretur ab Ethnicis, negavit in tormentis. Hic præ pudore relicto Byzantio Romam petijt: cum autem illi exprobraretur à Christianis negatio fidei, respondit se non negasse Deum; sed hominem: quia ipse negavit Christum, qui non erat homo. Animadvertente hunc hæreticum obtendisse hæresim ad vitandam infamiam negati Christi, & malæ causæ dedisse peius patrociniū. Eadem ratione Lutherus, & sectarij incontinentissimi, ne à suis habeantur infames, dicunt monachos, & sacerdotes debere inire connubia: cælibatum autē esse inventum Dæmonis. Theodotum damnavit, & anathematizavit Sanctus Victor anno Christi 196. Cuius damnationem probat Tertullianus, libro de præscriptionibus: & Epiphanius hæresi 54. qui refert etiam causam huius erroris. Vide Baronium anno 196. numero quarto, vbi probat evidenter mentitos fuisse hæreticos asserentes Sanctum Victorem consensisse cum Theodoto, quem ipse damnavit. Item eodem anno numero 8. detexit mendacia Theodotianorum delyrantium antiquos Pontifices ante Zepherynum tenuisse

doctrinam Theodoti. Considera autē quādo Roma negavit, Christum esse hominem, vt videas novos hæreticos easdē calumnias machinari, mentientes doctrinam suam esse contra recentes Romanos, non contra veteres: vt enim hæretici semper sunt iidem, ita & Romani semper.

Hic adverte Tertullianum his temporibus laudasse constantem fidem Ecclesiæ Romanæ, cui postea bellum indixit factus hæreticus. Tertullianum in hæresim incidisse pertinaciter non dubium, nec ipsis hæreticis novatoribus. Animadvertant autem ipsi idem esse penitus Catholicum esse & laudatorem fidei Romanæ: item, hæreticum esse, & eiusdē Romanæ fidei convitiatorem. Audiamus igitur Tertullianum, libro de præscriptionibus cap. 38. * Age iam (inquit) qui voles curiositatem melius exercere in negotio salutis tuæ; percurrere Ecclesias Apostolicas, apud quas ipsæ adhuc cathedræ Apostolorum suis locis præsentantur, apud quas ipsæ authenticæ litteræ eorum recitantur, sonantes vocem, & representantes faciem vniuscuiusque. Proximè est tibi Achaia, habes Corinthum. Si non longè es à Macedonia, habes Philippos, habes Thessalonicenses. Si potes in Asiam tendere, habes Ephesum. Si autem Italiæ adiaces, habes Romam; vnde nobis quoque autoritas præsto est. Statu scilicet Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt, vbi Petrus passioni Dominicæ adæquatur, vbi Paullus Ioannis exitu coronatur, vbi Apostolus Ioannes posteaquam in oleum igneum demersus, nihil passus est, in Insulam relegatur. Videamus quid dixerit, quid docuerit, quid cum Africanis quoque Ecclesijs *consequeretur*. * Recognosce §. duodecimum, vbi adieci laudationem Tertullianicam Romanæ Ecclesiæ consentientis cū cæteris Apostolicis. Vt autem videas inconstantiam Tertulliani, qui cum esset Catholicus damnat Montanistas, sive Cataphrygas, quos censet: blasphemos, quibus Proclum accenset, libro enim de præscriptionibus, cap. 52. *acceperunt* (inquit) *alii hæretici, qui dicuntur secundum Phrygas; sed horum non vna doctrina est: sunt enim qui Kata Proclum dicuntur: sunt qui secundum Eschinem pronuntiantur. Hi habent aliam communem blasphemiam, aliam blasphemiam non communem; sed peculiarem & suam: & communem quidem illam, quā in Apostolis quidem dicant Spiritum Sanctum fuisse; sed Paracletum non fuisse: & quā dicant Paracletum plura in Montano dixisse, quā Christum in Evangelio protulisse; nec tantum plura; sed etiam meliora atque maiora. Privatam autem blasphemiam illi, qui sunt*

§. 188.

Tertull.

Idem.

Kata

Kata Eschinem, hanc habent, quā adijciunt etiam hoc, ut dicant, Christum ipsum esse filium, & Patrem.

§. 189.

Cum autem Tertullianus censuerit Proclum fuisse blasphemum hæresiarcham, deinde eum comparat summis Ecclesiasticis scriptoribus, ut constat ex Baronio, tomo 2. anno 173. numero 37. Ipse Tertullianus lib. de pudicitia, capite primo inuestus in edictum Sancti Zepherini Papæ docet aperte se discere non solum ab Ecclesia Romana; sed etiam à cæteris Apostolicis; hæc ait adversus Romanos, quos vocat Psychicos, id est, animales. *Exiit igitur (inquit) & hic adversus Psychicos titulus adversus meam quod sententiam retrò penes illos societatem, quo magis hoc mihi in notā levitatis obiectent.* Hæc ille miserandus, qui deseruit argumētū, quo sæpius fuerat usus contra Marcionē & alios, sumptū ex consensione Ecclesiarum Apostolicarum. Item adversus Praxeam, cap. 1. ait defensione Paracleti se aversum à Psychicis; id est, Romanis.

Item.

§. 190.

Redeamus ad Montanum, cuius error cum diu vexasset Ecclesiam, damnatus tandem & extinctus fuit à Romanis Pontificibus Victore, & Zepherino: qui in suam sententiam traxerunt cæteras Catholicorum Ecclesias. Hic hæreticus specie pietatis coepit clarere anno Christi centesimo septuagesimo tertio, qui fuit septimus Aniceti Papæ. Deinde suos errores fecit apertos. Primum fuit usus industriæ Priscillæ & Maximillæ: quæ erant duæ fœminæ nobiles, quæ se virgines iactitabant: cum re ipsa coniugatæ, maritos deseruerint: quas Apollinaris, qui disputavit cum Montano, vocat meretrices apud Baronium, numero 12. numero autem 13. refert ex Apollonio synchro Montani, ipsius Montani, & harum fœminarū vitia: quæ Baronius refert eo anno, numero autem vigesimo refert eos omnes hæreticos, & hæreticas laqueo sibi intulisse mortem.

§. 191.

Rectè autem ait Baronius, maximum huius Sectæ periculum esse primum illorum dogma: quo iactitabant se moveri novo spiritu Prophetiæ, cui ipsi obediebant. Quo spiritu docuerunt divortium: item illicitas esse secundas nuptias: Montanum excellentiorem fuisse spiritu prophetiæ Apostolis, & Christo: lapsos in aliquod peccatum non debere per pœnitentiam reconciliari Ecclesiæ: aliosque docuerunt errores, quos recognoscere poteris in Baronio, eo anno 173. & in Patre Gualterio ad sæculum secundum capite 25.

§. 192.

Animad.

Adverte contra novatores huius temporis, antiquam esse larvam hæreticorum, qui obscenas suas voluptates tegere conantur

spiritu & revelatione Dei. Gnostici enim iactitabant revelationes divinas, quibus obediebant tum in assensu doctrinæ, tum in illius executione: inter alias autem hæreses una erat, fœminas debere esse communes, ut constat ex Patre Gualterio ad sæculum secundum capite secundo. Hæresis autem de fœminis communibus damnata est & ab Apostolis, & à Christo in Apocalypsi, contra Nicolaum unum ex septem diaconis, & collegam Sancti Stephani in ministerio viduarum, ut volunt aliqui: alij autem Nicolaum excusant.

§. 193.

Deinde Montanus, per duas meretrices Priscillam, & Maximillam maritorum defetrices invexit iterum hunc Paracletum. Eundem Paracletum iterum non è coelo; sed ex inferno traxit Lutherus monachus. Deinde Calvinus, & Beza clerici Sacerdotes, ut publicè ducerent uxores, sive ut in facie Ecclesiæ essent sacrilegi ganeones. Itaque eorum hæreticorum vnus est Paracletus, id est, consolator: carnis; non spiritus: vocatus ex Orco ab his omnibus per, & propter meretrices. Nec absuit spiritus blasphemiae novis his, & extraordinarijs Prophetis. Ut enim Montanus prælatus fuit Apostolis, & Christo: sic Lutherus se prætulit ipsis Angelis, quibus noluit esse prophetiæ inferior, ut constat ex Ioanne Cochleio in actis Lutheri: Calvinum autem sapientiorē Apostolo Paulo prædicaverunt eius discipuli, ut constat ex Hieronymo Bolsecio in vita Calvini. Immo Theodorus Beza discipulus Calvini effutivit nullum hominem parem fuisse Calvino, ut refert Pater Nicolaus Serarius, tomo tertio Opusculorum, in Opusculo de magistro Calvini: quin refert Bolsecus, tam impudentes esse Calvinianos, ut illorum mulierculæ Genevenses iactarent se sanctiores Sanctissimæ Deiparæ. Nec mirum: ipsæ enim quo frequentius & ardentius Veneri indulgebant, se arbitrabantur venerabiliores: de quo genere sanctitatis sanctissima Virgo virginum nunquam, vel per sonum cogitavit.

§. 194.

Quoniam autem huius disputationis scopus est, ostendere Ecclesiam Romanam ab Apostolis in eadem perseverare doctrina: & novas hæreses ab eadem in primis sæculis esse damnatas, ut nunc quoque damnantur ab eadem, libet describere ex Baronio, tomo secundo, anno centesimo septuagesimo tertio, numero decimo tertio, hæc Apollonii verba de Montano, qui pecuniarum (inquit) exactores constituit: qui oblationum nomine munera accipienda prætexit: qui denique sui verbi prædicatoribus, ut eiusdem verbi doctrina sordido ventris abdomine, & ingluvie roboretur, salaria suppeditabat. Item numero decimo

Baronius.

S. Tho. q. 1. Art. 4. cimo quarto, ait Apollonius de Alexandro Montanista: *igitur quisnam istorum altericon-*
donavit peccata? Prophetissa ne martyri latroci-
nia, an martyr prophetissa avaritiam? Cum enim
Dominus dixerit: nolite possidere aurum, nec ar-
gentum, nec duas tunicas: isti omnia contra, in
rerum vetitarum possessione magnopere delique-
runt. Nam illos, qui ab istis Prophetæ, & Mar-
tyres dicuntur, non à divitibus solum, sed à pau-
peribus etiam, ab orphanis, & viduis pecunias
exegisse perspicue ostendimus, hæc ille; quæ si-
millima sunt Lutheranis, quæ refert Co-
chlæus in actis Lutheri: cum enim initio
multum garrissent contra avaritiam Papis-
tarum; ipsi tamen postea ingentem osten-
derunt avaritiam, compilantes templa va-
sque sacra. Imò armaverunt plebem, ut
prædarentur divites, quia dicebant omnes
esse fratres in Christo & in cista. Calvinus
autem clanculum furabatur pecunias, quæ
illi mittebantur ad inopum levamen, ut re-
fert Hieronymus Bolsecus in vita Calvini
capite decimo quinto, idque confirmat ex-
emplo cuiusdam famuli Regine Navarræ.

§. 195.

Baronius.

At quàm sit obscærus spiritus ille Para-
 cletus Mōtanicus, rectè ostendit ipse Apol-
 lonius apud Boronium eo anno centesimo
 septuagesimo tertio, numero 16. his verbis:
omnes Prophetæ fructus examinare necessum est.
Dic mihi: Prophetane comam coloribus tingit?
Propheta ne oculos stibio oblinis? Propheta ne
sumptuosè, & vestitus splendido ornatus incedit?
Prophetane, tabulis, & tesseris ludis? Propheta-
ne sænus exercet? Ista verò mihi fateantur, &
dicant: utrum liceat usurpare, an contra? Ego
certe hæc apud illos fastidita perfacile ostendam.
 Hæc Apollonius: quorū similia nunc possūt
 obijci Luthero, Calvino, & Bezæ: paulò
 autē maiora canamus. Prophetane, & mo-
 nachus uxorem publicè ducet, violato cas-
 titatis voto, quod nuncupavit, cum religio-
 ni, & ordini sacro nomen dedit? Prophetane
 Sanctimonialia constuprat? Prophetane
 publicè laudat, atque defendit raptum
 novem sacrarum virginum, quas pellica-
 tum exercentes circumduxerunt lascivi iu-
 venes? Prophetane cum trecentis armatis
 stipatoribus iter agit? Vituperat Apollo-
 nius comam à Propheta nutriri, & tingi:
 quid vituperaret in Luthero se excucullan-
 te ad matrimonium cū sanctimoniali? Ve-
 niamus ad Calvinum & Bezam, quibus sa-
 cerdotibus non satis fuit matrimonium; sed
 etiam pueris fuerunt sodomiticè abvsi. Nā
 propterea Calvino in tergore fuit lilium
 impressum: ut quemadmodum est novarū
 nuptiarū Choriphæus, sit etiā novi lilia-
 torum exercitus sodomiticorū. Bezam au-
 tem suum quoq; Ganymedem habuisse ex
 ipsius carmine inferius ostendam.

omni

Iam verò Diaboli spiritum in Montanū
 irruisse probat Baronius, suprà numero vn-
 decimo, ne novatorum Paracletus absimi-
 lis sit Montanico: Lutherus enim apertè
 fuit Dæmoniachus, & à Dæmone didicit
 blasphemias contra Missam. Exitus autem
 parum fuit dissimilis; etenim, ut Montanus
 & alij, sibi manus intulerunt, sic Lutherus
 benè cénatus, & potus repentè concidit:
 Calvinus autem rabiens, & execrans diem,
 quā se ad scribendum applicuit, & Dæmo-
 nes invocans occubuit, ut docet Bolsecus
 in vita Calvini, capite vigesimo secundo.
 Ecce quàm sint similes hæretici novi, & an-
 tiqui: eorumque spiritum eundem esse im-
 pudentem & impudicum; videamus nunc
 quid tunc Romani egerint, & conspiciemus
 eos hæreticos tunc damnatos, quos nunc
 quoque damnant.

§. 196.

Zepherynus Papa anno Christi ducen-
 tesimo decimo quinto, Romæ publicam dis-
 putationem voluit esse inter Proclum Ca-
 taphrigarum Antesignanum, & Caium vi-
 rum probatissimum. Baronius eo anno pro-
 bat ex Sancto Hieronymo, & alijs, victum
 fuisse Proclum: numero autem quarto re-
 fert Proclum & Tertullianum anathemate
 percussos, & excommunicatos: numero
 autem quinto refert omnes Episcopos Ec-
 clesiæ Catholiæ conspirasse in eandem
 sententiam cum Romano Pontificè: eos-
 demque, reddita Ecclesiæ pace, diversis in
 locis congregasse Cōcilia, quibus damnatus
 fuit Montanus cum sequacibus.

§. 197.

Baron.

Ne autem hæc Catholicis credantur, tes-
 tem adducam hostem eundem Tertullia-
 num, libro de pudicitia, capite primo, ubi
 propugnat illicitas esse secundas nuptias,
 nec posse reconciliari lapsos. Ait ergo Ter-
 tullianus: *audie etiam editum esse propositum,*
& quidem peremptorium, Pontifex scilicet Ma-
ximus, Episcopus Episcoporum dicit, &c. Quib-
us verbis formam edicti præscribit nempe
Zepherynum fungentem munere Pontifi-
cis Maximi, & Episcopi Episcoporum dā-
nasse Montanistarum errores, libro autem
de ieiunijs adversus Psychicos, capite deci-
mo tertio, aguntur (inquit) præcepta, per Græ-
cias illas, certis in locis Concilia, ex universis Ec-
clesijs, per quæ & aliora quæque in commune
tractantur, & ipsa representatio totius nominis
Christiani magna veneratione celebratur: quib-
us verbis ostendit consensum Ecclesiarum
in damnando alio errore Montanistarum
de Paschate celebrando.

§. 198.

Tertull.

Quàm consenserint omnes in hanc dam-
 nationem Montanistarum, colligitur ex Pa-
 tribus. Sanctus Cyprianus librum scripsit
 de lapsis, quo propugnat definitionem Ec-
 clesiæ Romanæ. Sanctus Hieronymus, tomo
 primo

§. 199.

primo in catalogo scriptorum Ecclesiasticorum capite Caius hæc ait. *Caius sub Zepherino Romane urbis Episcopo (id est) sub Antonino Severi filio, disputationem adversum Proclum, Montani sectatorem valde insignem habuit, arguens eum temeritatis, super novam prophetiam defendendam.* Sanctus Augustinus tomo sexto hæresi vigesima sexta ait, Montanum & suos delirasæ in Spiritu illo Paracleto. Eusebius lib. 5. historiæ à capite decimo quarto, refert abundè, Catholicorum scriptorū cēsurā contra eū spiritū Mōtani.

§. 200.

Novatus in parte damnatam hæresim Montani revocavit, negans reconciliationem lapsis penitentibus: qui damnatus est in Concilio Africano primū: deinde in Romano à Cornel. Papa, ann. ducentesimo quinquagesimo quarto: Eusebius lib. sexto cap. trigesimo tertio, ad annum ducentesium quinquagesimum sextum, vocat Concilium illud Romanum celeberrimum: Baronius autem censet hoc Concilium non fuisse illud, quod coactum est contra Novatum: ipse tamen Eusebius, ab eo capite ad finē libri sexti, latè refert consensum Catholicorum contra Novatum. Tertullianus dānato Montano sævit in Victorem, & Zepherinum. Novatiani autem calumnijs vexarunt Sanctum Cornelium Papam, quem vindicaverunt Sanctus Cyprianus, & Ecclesia tota: vide Baronium anno ducentesimo quinquagesimo quarto numero sexagesimo tertio & sexagesimo quarto, & octuagesimo quarto. Hinc patet apertè antiquū esse hæreticorū morē, cōvitiari Romanis Pōtificibus, nō secus ac reus criminatur Iudicū sævitiā, quādo dānatur. Lutherus hæreticus Mōtanista in spiritu illo, quo afflabatur, imitatus etiā Mōtanistas & Novatianos, convitia, & crimina evomit in Papā, Imperatorem, Regem Angliæ, Academiam Parisiensem, & alios Catholicos, à quibus damnatus fuit, quos ante damnationem mirificè laudarat: vt ostenderet se eodem spiritu Diaboli agitatum, quo Mōtanus, atque Novatus.

§. 201.

Antequam hinc progrediamur, operæpretium duxi statuere exemplo eius sæculi, quo floruerunt Victor & Zepherinus Papæ, primatum Ecclesiæ Romanæ in hæreticis damnādis, & in tota Ecclesiasticā causa. Primum enim Victor anno centesimo nonagesimo octavo excommunicavit omnes Episcopos Asiæ quattidecimanos: quia volebant Pascha celebrandum die decima quarta Lunæ. Qua de re ingens fuit controversia in Ecclesiā tota: cuius meminit Eusebius libro quinto historiæ capite vigesimo quarto, & vigesimo quinto. Baronius autem anno centesimo nonagesimo octavo

à numero quarto satis abundè refert aliquorum etiam sanctorum Patrum testimonia, quibus furere videbatur Victor; à numero autem decimo quinto rectè probat Victorē prudenter egisse, quia celebratio illa Asiatica iam videbatur vergere in errorem Montanistarum de ieiunijs indictis à suo Paracleto. Quamvis autem Polycrates Episcopus Ephesus conqueratur de sævitiā Victoris; non tamen negat potestatem. Ceterique Doctores dissuadebant Victori excommunicationem, quia rigida videbatur: non quod de potestate dubitarent, paruit enim illi Ecclesia tota. At nisi constans esset tunc potestas Romani Pontificis in Episcopos ceteros, ipsi eum riderent, quia excommunicare conaretur, quos non poterat. Hinc etiam constat apertè, quam ignorare & impudentè hæretici garriant, nūc diversum esse statum Ecclesiæ à primitivo.

§. 202.

Eusebius libro quinto capite ultimo ad medium refert Natalium lapsum in hæresim, noctu flagris cæsum divinitus, & monitum, vt ad pedes Zepheryni Papæ provolutus peteret reconciliationem cum Ecclesia. De quo exemplo agit Baronius anno ducentesimo septimo numero primo: numero autem tertio docet hanc fuisse etiam tunc veterem consuetudinem, vt hæresiarchæ Romam venirent ad cantandam palinodiā, vt absolverentur à Romano Pōtifice. Quod non leviter confirmatur testimonio Tertulliani, cum iam esset hæreticus: libro contra Praxeam capite primo. Nam Victor Papa deceptus falsis rumoribus scripserat ne Montanus vitaretur à Catholicis: quod scriptum vocat Tertullianus litteras pacis. Deinde Praxeas rediens à Montanismo ad Ecclesiam, Victori explicuit errores Montani: Victor autem litteras revocavit, & excommunicavit Montanū. Hæc autem sunt Tertulliani verba: *nam idē tunc Episcopum Romanum agnoscentem iam Prophetias Montani, Priscæ & Maximillæ, & ex ea agnitione pacem Ecclesijs Asiæ, & Phrygiæ inferentem, falsa de ipsis Prophetis, Ecclesijs eorum adseverando, & præcessorum eius auctoritates defendendo, coegit & litteras pacis revocare iam emissas, & à proposito recipiendorum charismatum*: hæc Tertullianus. Quibus quamvis hæreticè, laudat Prophetias Mōtani, & Maximillæ; tamen nec hæreticus negare potuit, quod tunc in tota Ecclesia cernebatur, Pontificis Romani auctoritate & imperio communicari, aut negari societatem sacrorum Montano & sequacibus. Consuetudinem autem se sistendi ante Pōtificem indicat Tertullianus ipse eo capite primo his verbis: *denique caverat pristinum Doctor Praxeas, de emendatione sua, & man-*

Tertull.

Tertull.

net

S. Tho. q. *net chyrographum apud Psychicos, apud quos*
 1. Art. 4. *nunc gesta res est, exinde silentium.* His Tertullianus ostendit Praxeam, ut sibi confu-
 leret, dedisse Pontifici Romano retracta-
 tionem erroris Montanici, quo facto silen-
 tium indicitur de puniendo Praxeâ, iam
 Ecclesiæ reconciliato.

§. 203. Aliud argumentum infallibilis Romano-
 rum autoritatis, & perseverantis fidei est,
 damnatio erroris Donatistarum. Hi censue-
 runt baptismum collatum ab hæreticis esse
 nullum, ac propterea esse rebaptizandos.
 Huius erroris primi assertores videntur
 fuisse Novatiani: Tertullianus enim hære-
 ticus Cataphryga, eum baptismum censebat
 immundum, nec habere unitatem cum bap-
 tismo Catholicorum; sed Donatistæ nolue-
 runt suæ sententiæ patronos adsciscere hæ-
 reticos, ac propterea eius authorem pri-
 mum assignarunt Agrippinum Episcopum
 Charthaginensem: hunc secutus est Dona-
 tus Episcopus etiam Charthaginensis: &
 quod caput est, Sanctus Cyprianus ipsius
 Ecclesiæ Episcopus, cum ingenti caterva
 Episcoporum Africanorum in eundem ivit
 errorem: qui error sæpè turbavit Ecclesiam
 Christi. At Sanctus Stephanus Episcopus
 Romanus errorem illum damnavit: atque
 in se convertit stylum & calamum Sancti
 Cypriani, Firmiliani, & aliorum Episcopo-
 rum. Baronius, tomo secundo anno ducen-
 tesimo quinquagesimo octavo, numero de-
 cimo nono, graviter expendit quantum
 enituerit firmitas Ecclesiæ Romanæ, quæ
 sola vi Apostolicæ traditionis hebetavit
 mucrones plurium Episcoporum Step-
 hanum petentes hinc inde. Rem abunde tra-
 ctat à numero undecimo: numero autem
 vigesimo sexto, statuit sententiam Step-
 hani, ad quem Synodus Africana epistolam
 misit: ille verò perstitit in priori definitio-
 ne, in quam consenserunt omnes Episcopi
 Orientales, ut docet Baronius idem anno
 ducentesimo quinquagesimo nono, à nume-
 ro primo. Victoriâ hanc Ecclesiæ Roma-
 næ, de magna parte aliarum Ecclesiarum,
 latè confirmat Eusebius, libro septimo his-
 toriæ, à capite secundo: ubi refert Cornelium
 Papam ante Stephanum successorem dam-
 nasse hunc errorem Agrippini, atque Cy-
 priani: & cum Cornelio consensisse om-
 nes Italiæ Sacerdotes: idque refert in annu
 ducentesimo quinquagesimo primum:
 capite autem tertio, refert secundam à San-
 cto Stephano damnationem erroris eiusdè:
 & hæc verba Dionysij Alexandrini marty-
 ris ad Stephanum: *Scito autem, frater, omnes*
Ecclesias in Oriente, quæ prius conturbabantur,
nunc rediisse in concordiam, & omnes sibi vna-
nimiter coherere, gaudentes, & exultantes de

Dionys.
 Alexand.

pace, quæ ultra spem Ecclesiæ reddita est, &c.
 Capite autem quarto adducit Eusebius ter-
 tiam damnationem, à Sancto Xysto Papa, an-
 no ducentesimo quinquagesimo septimo.
 S. August. tomo 7. lib. 5. contra Donatistas,
 cap. 23. aperte probat definitionem Step-
 hani: & lib. 2. cap. 1. ait eam fuisse totius Ec-
 clesiæ.

Sanctum Cyprianum à præterito tan-
 dem errore resipuisse satis indicat Sanctus
 Augustinus, tomo secundo, epistola qua-
 dragesima octava, ad Vincentium his ver-
 bis: *correxisse autem istam sententiam non inve-*
nitur; non incongruenter tamen de tali viro exis-
timandum est, quod correxerit, & fortasse suppres-
sus sit ab eis, qui hoc errore nimium delectati
sunt, & tanto vel ut patrocinio carere noluerunt,
&c. Idque probat Baronius, anno ducen-
 tesimo quinquagesimo octavo, numero quin-
 quagesimo primo, argumento evidenti:
 quia Cyprianus esset hæreticus Donatista,
 si perseveraret in sententia legitime dam-
 nata à Pontifice Romano; sed Cyprianus
 non fuit hæreticus, laudatur enim à Sancto
 Hieronymo & Augustino: item ab uni-
 versa Ecclesia martyr celebratur. Nec obest
 cum in epistola 74. ad Pompeium scripsis-
 se contra Stephanum, & eius definitionem,
 nec abstinuisse à convitijs in Stephanum:
 tunc enim nondum ei constiterat de dam-
 natione facta à Stephano ritè & canoni-
 cè: cum autem vidit consensum Ecclesiæ,
 tunc retractavit errorem. Firmilianus enim
 in epistola ad Cyprianum septuagesima
 quinta, gravius stomachatus est in Step-
 hanum; & tamē se recepit in definitionem Roma-
 nam, cum cæteris Episcopis Orientalibus:
 ut ex S. Dionysio Alexandrino docet Eu-
 sebius adductus, §. 203. solusne Cyprianus
 pertinacissimus omnium credendus est erro-
 rem tenuisse? Immo, §. 335. ostendam sen-
 tentiam Cypriani fuisse, idē aliquem esse
 hæreticum, quia deficit à Romana fide; re-
 tractatio autem, aut occulta fuit à Donatis-
 tis, aut non fuit scripta propter imminen-
 tem persecutionem, qua obiit.

Hinc evidenter constat Ecclesiam Ca-
 tholicam tunc fuisse Romanam: & non
 fuisse Catholicas Montanisticam, Nova-
 tianam, & Donatisticam: quia hæ tres fue-
 runt extinctæ: mansit ergo aliqua Ecclesia
 Catholica. Teste enim Augustino epistolâ
 quadragesimâ octavâ sacrilegum est sentire
 Ecclesiam Catholicam defecisse, quam per-
 manere certum est. Ergo illæ tres, quæ de-
 fecerunt, non fuerunt Catholicæ: sola verò
 perstitit Ecclesia Romana, cui cæteræ om-
 nes consenserunt: ergo dum probaverimus,
 hanc fidem numquam Romæ defecisse,
 probatum erit, illam fuisse Catholicam. Itē
 tunc

§. 204.

August.

§. 205.

tunc ab Ecclesia Catholica damnatus fuit Spiritus Sanctus Gnosticorum, atque Montani: ergo ibidem damnatus etiam fuit Spiritus Sanctus Lutheri, qui nihil divinum revelavit; sed eo agitata caro Lutheri rebelavit contra spiritum: quia minus fuit immunis spurcitijs, quam Montanicus; & obsecrante contendere potuit cū Gnostico.

SUBSECTIO III.

A Sancto Sylvestro, ad Sanctum Gregorium Magnum.

§. 206.

SANCTVS Sylvester creatus est Papa, anno Christi trecentesimo decimo quarto: quē nō fuisse Catholicum nullus, vel hæreticus affirmavit: divinitus enim fidem Christi disseminavit per Orbē authoritate Constantini Magni. Hic Pontifex damnavit hæresim Afrianam: quæ post Montanistarum, & Donatistarum errores, maximè vexavit Ecclesiam: ob quam hæresim Romani etiam Pontifices occubuerunt gladijs Arianorum. Sylvester igitur primum misit Osum Episcopum Cordubensem in Orientem, ut ageret contra Arium: deinde damnatus Arius in Oriente, anno trecentesimo decimo octavo, non sine ope Osi, qui præfuit toti Concilio Alexandrino, ut patet ex Sancto Athanasio apologia secunda. Anno vero trecentesimo vigesimo quarto habetur Concilium Romanum: anno sequenti celebratur generale Concilium Nicænum, cui præfuit Osius: quia erat legatus Sylvestri: in quo Concilio damnatus fuit Arius. Cuius hæresis adimit Christo divinitatem, & eum facit creaturam puram, quod contra Cherinthum, & Ebionem damnatum erat ab Apostolis. Osum fuisse Sylvestri legatum, patet ex 1. tomo Conciliorum in Concilio Nicæno, ubi referuntur à Constantino Episcopi ijs verbis. *Presbyteri eius Alexander, & Paullus lector, illius locum impleverunt, ut & Romani Episcopi Osius Episcopus Cordubensis, cum Presbyteris Victore & Vincentio*: in subscriptionibus autem ij tres fuerunt primi: quod nequaquā accidisset, nisi essent Papæ legati: quia Osius non erat Patriarcha; & in Concilio Chalcedonenfi punitus est Dioscorus, qui Constantinopolitanum debito loco movit: ita verò subscripserunt. *Osius Episcopus Cordubensis, &c. Victor & Vincentius Presbyteri urbis Romæ, pro venerabili viro Papæ, & Episcopo nostro Sylvestro*: deinde subscripsit Alexandrinus.

Deinde Sanctus Athanasius vexatus ab Arianis Romam venit, anno trecentesimo quadragesimo, accersitus à Iulio Papa, ut causam diceret: ut autem Iulius cognovit sinceritatem fidei Athanasij illum absolvit, laudatumque misit, & accepit tota Ecclesia symbolum Athanasij. Adversarij, autem eius Ariani non sunt ausi Romam venire, diffusi malæ causæ. Vide Baronium, tomo tertio anno trecentesimo quadragesimo, numero quarto, & anno trecentesimo quadragesimo primo, numero secundo, & tertio. De quibus rebus agunt Athanasius ipse, & Epiphanius, lib. 2. secta 68, qui observat potestatem Papæ, qui ad causam dicendam vocavit Orientales Episcopos. Item Athanasius ipse in epistola, quam suo nomine & Episcoporum Aegypti, scripsit ad Marcum Papam de Canonibus Nicænis ait: *Domino Sancto & Apostolici culminis venerando Marto, Sanctæ Romanæ & Apostolicæ Sedis, atque universalis Ecclesiæ Papæ Athanasius, & universi Aegyptiorum Episcopi, &c.* & infra: *optamus ut à vestra Sedis autoritate, quæ est mater, & caput omnium Ecclesiarum, &c.* Liberius Papa anno trecentesimo quinquagesimo quinto, in exilium mittitur, quia non consentit Ariano Conciliabulo Mediolanensi: anno verò trecentesimo quinquagesimo nono, pro eadem causâ Vrbe pellitur secundò. Quem Catholicè mortuum, & nunquam hæresim tenuisse; nec docuisse, rectè probat Bellarm. tomo 1. lib. 4. de Romano Pont. cap. 9.

Athanas.

Sanctus Damasus non mutavit religionem: creatus enim anno 367. consulitur à Sancto Hieronymo, ut tenens veritatis sedem. Hieronymus enim ab hæreticis undique in eremo petitus, ait epist. 58. *si quis Cathedra Petri iungitur, meus est*: præter hæc multa referam, §. 339. Anno item trecentesimo septuagesimo octavo, Concilium Antiochenum per epistolam petit à Damaso confirmationem sui. Volens autem, ut ageretur de rebus fidei, confirmat anno trecentesimo octogesimo primo, Constantinopolitanum generale secundum, quod ipse direxit, ut constat ex eius epistola secunda, ad Paullinum Thessalonicensem: quæ epistola dicitur, *professio Catholica Fidei*: tomo primo Conciliorum ante Concilium secundum generale, quod S. Gregorius dixit haberi, ut Evangelium: ipse autem probavit Africanis primatum Romanæ Sedis, idque ipsi falsi sunt, ut constat ex eodem loco. Adde hæc verba trium Imperatorum in Codice Theodosiano, lege 2. de Fide Catholica. *Cunctos populos, quos clementia nostra regit temperamentum, in tali volumus religione versari, quam divinum Petrum Apostolum tradi-*

§. 208.

S. Tho. q.
1. Art. 4.

tradidisse Romanis, religio vsque nunc infinuata declarat; quamque Pontificem Damasum sequi claret, &c. Vide reliqua verba Imperatoribus digna. En Ecclesia tota pendens ab ore Damasi in causis fidei, quas confirmavit Cyrilius Papa anno trecentesimo octogesimo sexto, in Concilio Romano. Anastasius Papa anno quadagesimo primo, damnavit Ruffinum Origenistam: quo anno Concilium Provinciale Carthaginense misit legatos ad Anastasium: damnatio Ruffini refertur à Patre Gordonio, anno trecentesimo nonagesimo octavo.

§. 209.

Innocentius primus recidivam pestem Donatistarum avexit anno quadagesimo duodecimo: eodem damnavit Celestium antesignanum Pelagij negantem peccatum originale traduci ab Adamo in posteros: quod prius damnatum fuisse in Ioviniano à Romana Ecclesiâ ostendit ex Sancto Hieronymo, & Sancto Prospero, Baronius tomo quinto anno quadringentesimo duodecimo. Eundem errorem damnavit Zosimus successor Innocentij. Celestinus primus anno quadringentesimo vigesimo nono Palladium in Britanniam maiorem mittit contra Pelagium. Quoniam verò oblatrant hæretici religionem mutatam Romæ, audiant nunc quàm impudenter mentiantur. Sanctus Augustinus, tom. septimo, libro secundo de peccato originali contra Pelagiû, capite octavo, hæc ait contra eum hæreticum: *sefellit enim iudicium Palastinum, propterea ibi videtur esse purgatus; Romanam verò Ecclesiam, ubi eum esse notissimum scitis, fallere vsquequaque non potuit; quamvis & hoc fuerit virum que conatus; sed, ut dixi, minimè valuit. Recoluit enim beatissimus Papa Zosimus, quid imitandus præcessor eius de ipsis senserit gestis: attendit etiam quid de illo sentiret prædicanda in Domino Romanorum fides, quorum adversus eius errorem pro veritate catholica, studia consonantia concorditer flagrare cernebat.*

§. 210.

Toto autem illo secundo libro passim docet Celestium, & Pelagium Romæ scripto dedisse Pontificibus sententiam suam, ut constet ex capite primo, secundo, sexto, & septimo: quo refert Celestium non ausum obfistere sententiæ Innocentij; sed potius pollicitus fuit, se damnaturum quidquid illa sedes damnet: non tamen fuit absolutus ab excommunicatione. Ex quibus luce clariùs apparet Romanos Pontifices iudices fuisse hæreticorum: quod apertius constat ex capite decimo septimo, & vigesimo tertio. Item epistola centesima sexagesima secunda, hæc ait de Cæciliano: *cum se videres & Romana Ecclesia, in qua semper Apostolica cathedra viguit Principatus, & cæteris terris, unde Evangelium ad ipsam Africam venit, per*

Adem.

communicatorias litteras esse coniunctum. Quibus satis explicat Cæcilianum habitum in tota Ecclesia pro Catholico, & toti illi esse coniunctum per epistolas Romani Pontificis.

Quoniam verò Augustinus meminit, eo libro secundo contra Pelagium, epistolarum Concilij Carthaginensis, & Milevitani, ad Innocentium Papam, recognosce in tomo secundo Augustini epistolam nonagesimam Patrum Concilij Carthaginensis, ubi hæc asseruntur: ** hoc itaque gestum, Domine frater sancte, charitati tuæ intimandum duximus, ut statutis nostræ medio charitatis, etiam Apostolicæ Sedis adhibeatur auctoritas, pro tuenda salute multorum, & quorundam perversitate etiam corrigenda.** Innocentius autem epistola nonagesima prima, ita respondit: ** in requirendis de his rebus, quas omni cum sollicitudine decet à Sacerdotibus, maximè à vero, iustoque & Catholico tractari Concilio, antiquæ traditionis exempla servantes, & Ecclesiasticæ memores disciplinæ, vestræ religionis vigorem non minùs, nunc in consulendo, quàm antea cum pronūciaretis, vera ratione firmatis, qui ad nostrum referendum approbastis esse iudicium, scientes quid Apostolicæ Sedi, cum omnes hoc loco positi ipsum sequi desideremus Apostolum, debeat, à quo ipse Episcopatus, & tota auctoritas nominis huius emerfit. Quem sequentes tam mala iam damnare novimus, quam probare laudanda: vel id verò quod Patrum instituta sacerdotali custodientes officio, non censetis esse calcanda: quod illi nō humana; sed divina decrevere sententia, ut quidquid de disjunctis, remotisque Provinciis ageretur, non prius ducerent finiedum, nisi ad huius sedis notitiam perveniret: ubi tota huius auctoritate, iusta quæ fuerit pronuntiatio, firmaretur: indeque sumerēt cæteræ Ecclesiæ, & velut de natali suo fonte aquæ cunctæ procederent, & per diversas totius mūdi regiones ut puri capitis, incorruptæ manerent: quid præcipere, quos abluere, quos velut in cæno inmundabili sordidatos, mundis digna corporibus vnda vitaret.*

Dices, hæc vsurpata ab Innocentio. Contra: ita factum videmus à Concilio Carthaginensi petente à solo Pontifice Romano confirmationem sui. Item consuetudinem totius Ecclesiæ allegat Innocentius: quod, nisi esset notissima, faceret impudenter, nec illi subijcerentur Episcopi. At non multo post Concilium Milevitanum, cui interfuerunt Augustinus & Alipius, eandem rationem servavit. Epistola enim nonagesima secunda Augustinus & cæteri Episcopi Milevitani

Conci-

§. 211.
August.

302.

§. 112.
Obiectio.
Refell.

Concilij petunt ab Innocentio, vt pastorali diligentia e Sede Apostolica incumbat in extinguendam hæresim Pelagianam. *Hæc* (inquiunt) *ad sanctitatem tuā de Concilio Numidia scripta direximus, imitantes Carthaginensis Ecclesiæ, Carthaginensis Provinciæ Coepiscopos nostros, quos ad Sedem Apostolicā, quam beatus illustras, de hac causā scripsisse comperimus.* Itē epistola nonagesima quinta Augustinus & alij Episcopi agunt eādē de re cum Innocentio; finiunt autem epistolam, *verū & noster licet exiguus ex eodem quo & tunc abundans emanet capite fluentorum, hoc a te probare volumus, tuisque rescriptis de communi participatione vniū gratiæ consolari.* Epistola autem centesima sexta Augustinus & Alipius paulo post initium honorificē meminerunt legationis Conciliorum ad Innocentium his verbis: *missæ sunt itaque de hac ex duobus Concilijs Carthaginensi & Milevitano ad Apostolicam Sedem. Scripsimus etiam ad beatā memoriæ Papam Innocentium præter Conciliorum relationes, litteras familiares: ad omnia nobis rescripsit eodem modo, quo fas erat, atq; oportebat Apostolicæ Sedis Antistitem.* Sanctus Prosper, libro de ingratis meminit hæresim Cælestij de peccato originali damnatam primum Romæ. his verbis.

Pestem subeuntem prima recidit

*Sedes Roma Petri: quæ pastoralis honoris,
Facta caput mūdo, quidquid nō possidet armis
Religione tenet.*

Quibus doceri possent Novatores dignē sentire, & modestē loqui de Romano Pontifice: verū vt doctrinam Augustini sunt exosi, sic & mores. Videbunt etiam damnatos esse antiquos hæreticos negantes traducem originalis peccati; sicut recentes hæretici in eodē traduce sunt damnati Tridenti sessione quinta decreto de peccato originali: Calvinus enim illud apertē negat, dum Baptismi negat necessitatem ad salutem. Recognosce P. Gualterium sæculo 5. c. 3. versu decimo addebat. En quā fuerit Roma eadem semper, & hæretici semper ijdē, mendaces, obsceni, impudici, impudentes!

§. 213.

Anno quadringentesimo vigesimo octavo Nestorius Patriarcha Constantinopolitanus prolixē turbavit Ecclesiā adstruens in Christo duas personas: alterā divinam; humanā alteram: sanctissimam autem Mariam non fuisse matrē Dei, sive Theotocon. De quo errore lege Baronium, tomo quinto ab eo anno 428. Nestorius simulavit se omnia profiteri, ex Concilio Nicæno fefellit non paucos. Hic error dānatus fuit in tribus Concilijs: primū in Romano præfidente Cælestino Papa: secūdō in Concilio Alexandrino, cui præfuit S. Cyrillus Patriarcha Alexandrinus autoritate Cælestini: tertio in Con-
Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

cilio generali Ephesino: quod coegit Theodosius Imperator petita primū facultate a Cælestino Papa. Cui Concilio præfuerunt duo Papæ legati, quorum primus erat Cyrillus; fuit autē extincta illa hæresis, vt eleganter cecinit S. Prosper in Epitaphio hæresis Pelagianæ, & Nestorianæ in libro de ingratis.

Hic nō potest silentio præteriri Romana potestas iudicandi causas fidei. Primum enim cū Nestorius expostularet apud Cyrillū, quod inquireret inscripta ipsius Nestorij, se excusat Cyrillus imperio Cælestini Papæ, epist. 2. his verbis, *et quid nunc (obsecro) consilij capiam? tuā hic namque pietatem appellare compellor, quandoquidem Cælestino, religiosissimo Romanæ Ecclesiæ Episcopo iubente, cæterisque pijsimīs Episcopis, qui ipsi adfuerunt ita postulantibus, investigare cogor, &c.* Ipse autē Cyrillus in epistola ad Cælestinum nō est ausus publicē damnare Nestorium; quē tamen sciebat esse execrandū hæresiarchā, antequam id communicaret cum Romano Pontifice, epist. 18. his verbis: *At quamvis res ita habeat, non prius tamen illius cōmunionē confidenter deferere ausi fuimus, quā hæc ipsa pietati tuæ indicarem.* Digneris proinde, quid hic sentias declarare, quo liquidō nobis constet, an cōmunicare nos cū illo oporteat; an verō liberē eidem denunciare, neminē cū eo communicare, qui huiusmodi erroneam doctrinam fovet, & prædicat? Porro tuæ integritatis mens, ac super hac re sententia nō modo pijsimīs Deoque devotissimīs Macedoniæ Episcopis; sed totius quoq; Orientis Antistitibus perspicuē per litteras exponi debet: nam cupientibus illis ansam dabimus, vt omnes vno animo invnā sententiā persistant, rectæque fidei, quæ iam impugnatur, opemferant.*

§. 214.

Cyrillus.

Idem.

Deinde ipse Papa Cælestinus in epistola ad eundem Nestorium illum reprehendit vt subditum, ait enim ** necesse est enim, vt malum ex vobis ipsis, sicut præcipitur, auferamus.* Et infra: apertē igitur (inquit) hanc nostram scias esse sententiam, vt nisi de Domino Christo nostro ea prædices, quæ Romana & Alexandrina & vniuersalis Ecclesia Catholica tenet, sicut & sacrosancta Constantinopolitanæ Urbis Ecclesia ad te vsque optimē tenuit, & hanc perfidam novitatem, quæ hoc, quod venerabilis Scriptura coniungit, nititur separare, intra decimum diem a primo innotescantis tibi huius conventionis die numerandū, aperta & scripta cōfessione dānaveris, ab vniuersalis te Ecclesiæ Catholicæ cōmunionē deiectum. Quam formam nostri iudicij filium meū Possidonium Diaconum cum omnibus chartis ad sanctum confacerdotem meū Alexandrinæ
P
urbis

§. 215.

Cælest.

S. Thom. vrbis Antistitem, qui ad nos super hoc ipso q. 1. art. 4. plenius retulit, destinavimus, vt agat vice nostra, quatenus statutum nostrum vel tibi, vel vniuersis fratribus *innotescat*. * Ecce iudicis sententiam, & autoritatis delegationem, quam accepit Sanctus Cyrillus Patriarcha Alexandrinus, prima post Romam fedes. Ioannes autem Antiochenus Patriarcha scribens ad eundem Nestorium ait, non posse resisti adversarijs munitis autoritate Cælestini: & subiicit: *enimvero licet Dominus meus Cælestinus Deo devotissimus Episcopus decem tantum dierum intervallum ad terminum vsque responsioni præfinit litteris suis expresse*, &c. Confidera ergo tres Patriarchas Orientales recognovisse Principatum Romanum in se ipsos. Etenim Cælestinus ipse rem hanc totam, sententiam in Nestorium, terminum dierum decem, & cõmissionem potestatis Romanæ sedis scribit ad Cyrillum epistola 12. inter epistolas Cyrilli. Cyrillus autem epistola 10. quæ est ex Concilio Alexandrino ad Nestoriũ, expresse in illum agit ex præscripto termino Cælestini, vt eius exequatur.

§. 216. Duo super sunt expendenda. Alterum ostensione Beatæ Virginis Mariæ damnatos Nestorij libros: dixit enim ad Cyriacũ Abbatem, atque presbyterũ: ipsum habere in sua cella ipsius Virginis inimicum. Hic erat Nestorij liber, quo afferebatur, Mariã non fuisse Matrem Dei: quæ referuntur à Baron. tomo quinto anno quadringentesimo vigesimo nono, versu *accesimus ad Abba 25*. Alterum observatu dignũ est, interitus Nestorij dign⁹ blasphemijs, quas in Christum & eius Matrem effutivit. Relegatus enim in monasterium Sancti Euprepij, & Pontificatu motus, interiit, linguã veribus exesa, & toto corpore tabo saniente: quod refert Baronius anno quadregesimo trigesimo sexto, versu *ipse equidẽ*. Nec prætereundũ, quã arrogãter Nestorius se iactaverit super omnes Episcopos & Ecclesiæ Doctores, quod ex Sancto Cyrillo refert Baronius anno quadringentesimo vigesimo nono, versu *qui autem*. Superbia Calviniana & Lutherana maior fuit, quã Nestorij; interitus autem nihil levior.

§. 217. Obiecerunt hæretici Sixtum successorẽ Cælestini graviter doluisse damnatione & depositione Nestorij: qui non minùs sunt mēiti, quã Cataphrygæ idem imponētes Victori Papæ, quem ex Tertulliano Cataphryga ostēdi §. 188. & 202. retinuisse epistolas pacis pro Montano, & recusasse admittere illius charismata. Hic Sixtus cū esset presbyter trivit Pelagianos, vt docet S. August. epistola centesima quinta; cū autem Nestorius esset Pelagianorũ patro-

nus, considera, vtrum in illam fulminaret Papa qui presbyter grandinaverat. Creatus est Papa anno quadringentesimo trigesimo secundo, qui ẽ vestigio vt bonus pastor, curavit in ovile trahere ovẽ scabiosã & perditã Nestoriũ, vt effecerat Cælestinus. Deinde per Epistolas ad Ioannem Antiochenũ, & alios Episcopos, extinguendum curavit Nestorianismum. Hic adverte nonnulla: primũ à Ioanne Antiocheno legatos Romanos vocari *fidei vindices*. Baronius anno 432. versu *præcipuum earum*. Itẽ apud Theodosium Imperatorem idem esse hominem esse catholicum, & esse religionis Romanæ, vt patet ex eiusdem Theodosij Epistola apud Baronium eo anno 432. versu *nihil omnino*; hæc autẽ sunt ad Episcopos Theodosij verba: *decei proinde vestram sanctitatem omni diligentia, studio, ac contentione hac à Deo deprecere, virosq; probatos Romanæ religionis sacerdotes esse, manifesto argumento declarare*. Expendit autem eleganter Baronius Imperatorem oppilasse hæreticorum ora: omnes enim dicebant, se esse catholicos: vt autem illis ostendat, quos ipse catholicos habeat, ait, vt petant à Deo, vt manifestẽ probet, illos esse sacerdotes Romanæ religionis.

Theodosi.

§. 218. Sixtus autem in Synodo Romana manifestẽ ostendit, qualis esset. Baronius enim anno 433. §. *non est certandi*, ait ex Epistola Sixti ad Ioannẽ Antiochenum Episcopũ: *Beatus Petrus Apostolus in successoribus suis, quod accepit, hoc tradidit. Quis ab eius se velit separare doctrina, quem ipse inter Apostolos primus Magister edocuit, &c.* Tandem meritò Vincētius Lyrinẽsis ex Epistolis eiusdem Sixti prudẽter observat, quã fuerint veteris doctrinæ Romani tenaces. Hæc omnia refert Baronius ex actis Concilij Ephesini, & ex epistolis sancti Cyrilli Alexandrini, & ex Doctoribus alijs, in quibus ego tãdiu fisto gradum: vt apertẽ monstretur Pontifices Romanos classicum cecinisse cõtra omnes hæreses, eorumquẽ autoritate Catholicam Ecclesiam armatam de hæreticistriumphos egisse. Quæ obiter nobis servient ad ostendendum Romanum Primatum: de quo agendum disputatione 34. 35. & 36.

§. 219. Leo primus multa gessit tũ ad tuendam veterem doctrinam, tũ quibus suum principatum explicuit. Anno enim quadringentesimo quadregesimo primo probavit Concilium Arausicanum Provinciale primum, & anno quadringentesimo quadregesimo quarto, coacto Concilio Romanam, & Manichæos damnat, & Discoro Patriarchæ Alexandrino præcipit, nonnulla corrigat, deponitquẽ Balsianũ Primatẽ Ephesi-

Ephesinum, & indicit in Hispaniam Concilium contra Priscilianistas. Anno quadragesimo quadragesimo nono, legatos misit, qui præsenserent Concilio Ephesino generali: quod turbatum Dioscori dolo vocatum est latrocinium Ephesinum, vel Synodus prædatoria, quia à militibus Theodosij auctore Dioscoro, & Sanctus Flavianus fuit occisus, & omnia vi peracta, & absolutus Euthyches Hæresiarcha: cum autem omnes fere Episcopi metu subscripsissent, legati Leonis resisterunt imperterriti. Anno item quadragesimo quinquagesimo primo legati Leonis damnaverunt, & Pontificatu amoverunt Dioscorum Patriarcham in Concilio Chalcedonensi generali, & anathema dixerunt in Euthychetem monachum Archimandritam monasterij Constantinopolitani: qui, ut contra Nestorium negaret duas in Christo personas, negavit etiam in Christo post unionem duas manifestasse naturas. Hic vaser hæreticus malis artibus turbavit Ecclesiam.

§. 220.

Quoniam verò Magnus Leo illustrissimè ostendit sui Sacerdotij Principatum in universæ Catholicæ Ecclesiæ Archiepiscopos, Reges, & Imperatores, libet telam ordiri, ut videant hæretici Novatores, non solum Papas Stephanum, Cornelium, Victorem, & alios antiquiores pressos persecutionum mole in cæteros Episcopos, dominatos; sed etiam Sylvestrum, Cælestinum, & Leonem Ecclesia paccata in potentissimos Imperatores, & in Patriarchas armatos Imperatoria potestate, exercuisse Ecclesiasticum Imperium, cui obeditum ab Imperatoribus ipsis: & in tanta Patriarcharum multitudine atque potentia, solus Dioscorus ausus est mutire in Episcopum Romanum: cuius temeritatis pœnas luit à legatis ipsius Leonis, non Romæ, aut in Occidente, ubi ipse Leo degebant; sed in Oriente in Concilio Chalcedonensi à legatis Romanis, à quibus motus fuit Pontificatu spectantibus Patriarchis, Constantinopolitano, & Antiocheno, & pluribus quam sexcentis Episcopis, & ipsis Imperatoribus Martino & Pulcheria. Itaque Alexandrinus Patriarcha secundus à Romano punitus est ab ipso Romano, & quia erat hæreticus, & inobediens Romano ipsi: idque in Oriente solum per legatos.

§. 221.

Hanc damnationē cōtinet tomus primus Conciliorū in Cōcilio Chalcedonensi: quā eruditè refert Baronius, anno 451. versu unde sanctissimus: dānatio autē hæc est, unde sanctissimus, ac beatissimus Archiepiscopus magna & senioris Romæ Leo per nos, & per presentem hanc Synodum, una cum ter beatissimo, Pucent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

Baronius.

& omni laude digno beato Petro Apostolo, qui est petra & crepido Catholica Ecclesia, & ille, qui est recta fidei fundamentum, nudavit eum tam Episcopatus dignitate, quam etiam ab omni Sacerdotali abalienavit ministerio. Propter hanc sententiam Dioscorus armato milite custode relegatus interijt. Totā autem Orientalis Ecclesia annua celebritate coluit diem illum, ut secundam incarnationem, quia eam negaverant Dioscorus & Euthyches: quam festivitatem laudibus prædicat Sanctus Leo epistola 73.

Authoritas autem cogendi Concilium deprehenditur apertè: tum quia in confesso primum locum tenuerunt legati, qui præverunt omnibus Patriarchis Orientalibus, cum ipsi non essent Patriarchæ, ut constat ex Cōcilio Chalcedonensi actione prima: tum etiam, quia Imperatores Martianus, atque Pulcheria non sunt ausi, illud cogere absque consensu & autoritate Leonis, ut constat ex varijs eius epistolis præsertim 42. Theodosius autem non coegit Concilium Ephesinum, quod corripuit Dioscorus in consulto Leone, ut constat ex actis Concilij Chalcedonensis, & ex Baronio, item ex epistolis Leonis; maxime verò ex vigesima quarta, & vigesima quinta, præsertimque decima quinta, quæ ostendit indiguisse Theodosium autoritate Papæ ad congregandum Concilium. Quantum autem autoritatis Leoni sit delatum, patet ex epistola duodecima, quæ Theodosio commendat, legatos missos à se ad Concilium, ut Euthychetem absolvant, aut condemnent. Epistola autem decima quinta ad Concilium ipsum repetit, à se legatos missos, Vicarios suæ sententiæ, & quod caput est, legatis dedit epistolā, (quæ est decima) quæ docet Concilium, & totam Ecclesiam, quid sentiendum sit de mysterio Incarnationis: ex qua epistola voluit discerni in Concilio cōtra errores Nestorij & Euthychetis: quia verò Dioscorus noluit Ephesi epistolā recitari. fuit deinde damnatus in Concilio Chalcedonensi. Quam epistolam Patres Chalcedonenses imitati, nec latum vnguem ab eius discescere doctrinæ: quin & Episcopi Galliarum eam descriptā miserunt ad Leonem per legatos, ne vel uno apice à sententia Papæ differrent.

§. 222.

Romani Pontificis potestatem iudiciariam in totam Ecclesiam apertè probant, primum appellatio Sancti Flaviani Patriarchæ Constantinopolitani: qui cum iniuste esset Ephesi damnatus à Dioscoro, appellavit Romanum Pontificem, ut docet Baronius, anno 449. §. sed nondum, ex Liberato Diacono in Breviario, cap. 12. Idem fecit

§. 223.

S. Tho. q. 1. Art. 4. Theodoretus. Immò Eutiches ipse scripsit ad Sanctum Leonem se à Concilio Constantinopolitano appellare Papam: constat enim ex epistola septima Leonis Euthichetem questus misisse ad Leonem: epistola verò octava, hæc ait Leo de Euthichete: *adeò, ut in ipso iudicio libellam appellationis suæ se asserat, obrulisse, nec tamen fuisse susceptum.* Illa appellatio fuit ad Romanum Pontificem: quia Eutiches erat subditus Flaviani Patriarchæ; cum autem Anatolius aliquantulum esset suspectus apud Leonem de fide Catholica, noluit Leo illum in Patriarchatum admitti, nisi prius Romam mitteret scriptam fidei Catholicæ professionem, ut constat ex epistola quadragesima ad Anatolium: *gaudemus (inquit) in Domino, & in dono gratiæ ipsius gloriamur, quia, sicut dilectionis tuæ litteris cognovimus, sequacem te Evangelicæ eruditionis ostendis.* Item idem constat ex epistola quadragesima quarta ad Martianum. Item epistola quadragesima sexta, dicit eidem Anatolio se mittere legatos, ut ipse cum illis exequatur dispositionem ipsius Leonis in his, quæ ad universalis Ecclesiæ statum pertinent. En qua ratione Leo iudicem se præstet in Patriarchas, nullo tergiversante?

Leo. Mag.

Item epistola 47. ait toti Concilio, ut decernat, quæ scit ipsum cupere ex antiqua traditione. Delegatis autem ait: *tamē in his fratribus Paschasino & Lucentio Episcopis, Bonifacio & Basilio Presbyteris, qui ab Apostolica Sede directi sunt, me Synodo vestra fraternitas existimet præsidere; nec seiunctam à vobis præsentiam meam confidat, qui nunc in Vicariis meis adsum.* Adde à Sancto Leone reprehensum Sanctum Flavianum, quod sero ad ipsum Leonem detulisset Euthichetis errores. Coronidem adjicio Leonem ipsum epistola quinquagesima quarta, hæc dixisse: *Leo Episcopus Romanæ & universalis Ecclesiæ Martino Augusto.* Quod nulli unquam absonuit: quin verò Martianus, atque Pulcheria in epistolis ad Leonem ei apertè fatentur Ecclesiæ primatum, ut constat ex Baronio, & Concilio Chalcedonensi: in quo est etiam epistola Sancti Petri Chrysologi Episcopi Ravennatis consulentis Euthyceti, ut pareat sententiæ Episcopi Romani.

§. 224.

Non potuit expressior, & illustrior typus nobis ante oculos proponi, quo proprijs coloribus venustetur pulchritudo fidei Romanæ: quæ Apostolice Petræ nixa, firmè tenet doctrinam Christi: pro qua ei aculatur tela, saxa, ignes, fulmina in eiusdem fidei vitiatores: super quem hic lapis ceciderit comminuet eum; qui verò in eum ceciderit, confringetur. Con-

fiderent Hæretici præsentem statum Romanæ, & conferant legatos Leonis cum Iulij legatis; Concilium Chalcedonense cum Tridentino; Euthichetem, atque Dioscorum cum Luthero, atque Calvino, Imperatorem Martianum, cum Carolo V. cum Regibus Catholico & Christianissimò; & videbunt apertè se nunc non aliter esse damnatos, quam olim damnatus fuit Montanus à Victore, Proclus & Tertullianus à Zepherino, Donatus à Stephano, Cælestius, atque Pelagius ab Innocentio & Zosimo, à Damaso Apollinaris, & Macedonius, Arius à Silvestro & Iulio, Nestorius à Cælestino, Eutiches, atque Dioscorus à Leone; denique singuli hæretici à Vicarijs Christi, sicut & ipsi à Iulio & Paulo: ut animadvertant se tam esse hæreticos, quam illos, nec unquam defecisse Ecclesiam Catholicam, à qua, cum cæteris, ipsi quoque damnantur; percurramus autem utrum Ecclesia Romana ab hac integritate & principatu defecerit, quem ad tempora Leonis, pace belloque servavit.

Anno quadragesimo septuagesimo quarto, Zeno Imperium invadit homo flagitiosus & hæreticus, fautor Petri Fullo-nis Cnaphei, hæretici Theopaschistæ, id est, censentis divinitatem fuisse mortuam in Christo. Item Zeno Alexandriam revexit Timotheum hæreticum Euthychianum: hic ingressus Constantinopolim magno hæreticorum comitatu; non potuit tamē aliquam Ecclesiam occupare, ob egregiam virtutem Clericorum, qui, ut Catholicam fidem tuerentur, Epiphanium miserunt legatum Romam ad Simplicium Papam: hæc fusè narrantur à Baronio, tomo sexto, anno 475. à versu, *quod verò*, & versu *enituit.* Ne autem mentiantur hæretici Pontifices Romanos autoritate Principum usurpasse Primatum Ecclesiæ, considerent anno quadragesimo septuagesimo sexto, Romanam Ecclesiam penè fuisse captivam: quia in Occidente erat circumobsessa Regibus Arianis; in Oriente autem imperabat Zeno suspectus in fide, & patronus hæreticorum; imperabat item Basiliscus tyrannus hæreticus; annis autem sequentibus Zeno est ad Imperium revocatus improbè affectus in fidem: his tam afflictis temporibus Simplicius, eiusque successor Felix non magis fracti, quam si armato milite totum tenerent Orbem, epistolas mittunt ad Imperatores hæreticos, quibus monentur officij, & reprehenduntur propter suspicionem hæresis: item Ioannes Patriarcha Alexandrinus Romanum Pontificem appellat: Acacius Patriarcha Constantinopolitanus Romam vocatur ad

§. 225.

Baronius.

ad dicendam causam coram Papa: Petrus Cnaphes Patriarcha Constantinopolitanus Sede movetur: hæc omnia latè tractantur, atque probantur à Baronio ab anno 475. ad 484. E quibus indicabo pauca.

§. 226.
Simplicius

Simplicius epistola ad Zenonem (quæ est tertia Simplicij, tomo primo epistolarum Romanorum Pontificum) legat Acacio vices suas, quarum autoritate in Oriente fungatur. Epistola autem quinta docet Acacium ipsum nefas esse disputare contra doctrinam suorum prædecessorum, & prohibet cogi Concilium: in epistola autem ad Archimandritas reprehendit Acacium, quod non scripserit ipsi Simplicio gesta Timothei hæresiarchæ: anno autem 477. Zeno divino supplicio arrectis auribus obediens fuit Simplicio, ad quem, cum primum reversus in Imperium, misit epistolam, ex cuius voluntate ipse, & Acacius omnia composuere: ut colligitur ex epistola septima Simplicij: anno verò 478. Acacius in epistola (quæ est post decimam Simplicij) ait ipsi Simplicio, *solicitudinem omnium Ecclesiarum secundum Apostolum circumferentes nos indefinenter hortamini*. At tam Zeno, quam Acacius more canino ad vomitum reversi rebellant in Christum & Petrum, Acacio arrogante sibi primatum, freto Zenonis autoritate & perfidia. Simplicius autem epistola nona ad Zenonem ait, *Ecclesiarum omnium curam sustinent*. Epistola autem decima octava reprehendit Acacium: anno 482. Zeno evulgat edictum contra Concilium Chalcedonense: eodem anno Simplicius Zenoni Episcopo Hispalensi legat vices suas in Hispaniam: eodem anno auditur Ioannes Alexandrinus in Concilio Romano, vocatur Acacius. Vitalis autem & Misenus legati mittuntur Constantinopolim: in epistola autem ad Acacium, hæc ait: *in diversas generalis Ecclesiæ curas, quas ubique terrarum cunctis populis Christianis Summi Pastoris voce delegantur, beatissimus Petrus Apostolus pervigili moderatione dispensat, & infra: Certè si (quod non credimus) dedignaris beati Apostoli Victorij; reverentiam tuam deferre fastuosis affectibus*. Ecce Papam penè captivum ab Arianis accuare Acacium armatum Zenonis exercitu, quod superbe recuset collo ferre iuga Petri.

Acacius

§. 227.
Felix.

Vita functo Simplicio succedit Felix, qui non fuit passus mori solitudinem, & primatum Petri. Baronius enim anno 483. versu *vidisti*, refert ex vetustis codicibus epistolam Felicis ad Zenonem: in qua constanter asseritur non solum pri-

matus Petri; sed constans omnium Ecclesiarum in illum consensus: per prolepasiam autem inducit Petrum alloquentem Zenonem his verbis. * *Rursus ergo Apostoli Petri veneranda confessio maternè instat vocibus, & suorum præcipuè filiorum, compellare non desinens confidentiâ tuæ pietatis, exclamat: Christiane Princeps, cur me à curriculo charitatis, quo Ecclesia universalis adstringitur, permittis incidere? Cur in me rumpis totius Orbis assensum?* Inferius autem, * *hæc rogo (inquit) quæ dicta Deus esse voluit per dictæ Sedis Antistitem, vel per mei ordinis parvitatē, quæ tuæ securitatis intuitu, huiusmodi ideo promenda iudicavit, ut non tam per eius qualemcumque Vicarium, sed præsentis Apostoli velut autoritate commonitus, altius vias & divinæ reverentiæ & humanæ conditionis adspiciens (quod absit) non ingratus existere videaris collatæ felicitatis auctori.* * His & alijs petitis ab exēplo maiorū conatur Felix Imperatorem ad suā obedientiā revocare, quæ nisi præsto essent ad manū & ore totius vulgi circumferrentur, insanè quidem proponerentur Imperatori iam publicè inimico: quia videret Imperator Pontificem famoso, & infami mendacio, conari ad obedientiam Romanæ Ecclesiæ trahere Imperatorem. Nec dubitari potest de huius epistolæ veritate, tum quia multis ab hinc sæculis fuit scripta, & reperta in bibliothecis antiquis, quando hac de re nulla erat controversia: quæ confirmantur ex Evagrio, lib. 3. capite 18. 19. & 20. referente epistolam Felicis ad eundem Zenonem, quæ præcipit, Acacium comparere Romæ ad causam in Concilio dicendā, his verbis: *ut idem frater & Coepiscopus meus Acacius (sicut Ecclesiasticis necesse est, & vestris legibus fieri debet) ad hæc, quæ desuper videt intimari, apud beatissimum Petrum Apostolum, diluere obedienter procuret.*

Baronius

Felix

§. 228.

Ex quibus evidenter apparet duas causas Felicem reddidisse Zenoni, ut ad se mitteret Acacium. Altera est, quia id necessarium erat homini Ecclesiastico, qui, quia Ecclesiasticus est, tenetur parere Papæ. Altera, quia id cautum erat legibus Imperatorijs: ne igitur Zeno & contra leges Imperatorias, & contra ius Ecclesiæ teneret Acacium, nè Romanam peteret, ei proponit ius Imperatorium, & Ecclesiasticum. Nec vero nobis obijci potest has litteras esse confictas: tum quia magna est autoritas Evagrii, tum quia scriptis antiquioribus oppositū testantibus nobiscum esset agendum; alioquin si pro libito negantur historiæ veteres, collabitur

S. Tom. tota autoritas antiquitatis : vt ex sancto
 q. 1. ar. 4. Augustino observavi §. 54. & 127. tūm
 tertio, quia stat Concilium Romanum, cui
 præsuit Fœlix, vbi agitata est caussa Ioan-
 nis Patriarchæ Alexandrini, & citatur A-
 cacijs, & damnatur Petrus Cnapheus, qui
 tres erant Patriarchæ: tandem quia non
 fingimus libros antiquos, qui pro nobis
 sint, sicut nec deradimus, qui contra nos.
 Etenim anno 484. Zeno carcerat legatos
 Felicis: & quemadmodum Dioscorus e no-
 menclaturâ Pontificum oblitteravit nomē
 Leonis Magni, sic & Acacius nomē Felicis:
 vt hæretici Novatores blaterantes contra
 Romanam sedem gloriētur his duobus suæ
 blasphemix initatoribus: in quos quadrat
 Tertullianicum in Neronem, non potuisse
 nisi magnum aliquod bonum à Dioscero
 Acacio damnari. Cur non dicimus nos mē-
 dosos esse libellos, quibus hæc contra nos
 iactantur? Dices, quia eisdem etiam iactan-
 tur multa pro nobis: benē; vt ergo nos in-
 tegram & non partitam fidem præstamus
 his, quæ pro nobis, & contra nos sunt:
 cur tu fidem partiris, & eam præstas, ijs,
 quæ contra nos sunt; derogas autem ijs, quæ
 à nobis sunt? Possemus item & nos dice-
 re libellos istos ab hostibus Romæ sedis
 esse vitiatos; at ab his abstinemus: quia
 syncerē disquirimus veritatem §. 229. Hic
 tamen duo. considerāda; alterum, in Afri-
 ca eundem fuisse consensum inter Catho-
 licos de primatu Petri: cū enim Sanctus
 Eugenius provocaretur ab Hunnerico A-
 riano hæretico Rege, respondit sibi non
 licere ire in Concilium, nisi cum tota Ec-
 clesia, cuius apud Baronium anno 483.
 §. sed cū hæc, hæc sunt verba: scribam &
 ego fratribus meis, vt veniant Coepiscopi mei,
 qui nobis nobiscum communem fidem nostram
 valeant demonstrare; & præcipuē Ecclesia Ro-
 mana, quæ caput est omnium Ecclesiarum.
 Idem asseritur in Concilio Romano. Ec-
 ce Concilium in Italia, Zeno Episcopus
 Hispalensis in Hispania, Eugenius in A-
 frica, Ioannes Alexandrinus in Oriente
 eodem ore dictis fatentur, & factis, sedem
 Petri vnicam esse sacram anchoram, cui
 tota innititur fides. Alterum est, Flavitam
 (five Flavianum) cū primū dolo ir-
 repisset in Episcopatum Constantinopo-
 litanum, scripsisse ad Fœlicem Papam, vt
 illi præstaret communicationem Roma-
 nam, quod refert Baronius ex Liberato
 Diacono in breuiario capite 18. Euphe-
 mius autem, qui Flavitæ successit, eam-
 dem ob causam Fœlicis scripsit, vt ex Ni-
 cephoro refert Baronius ipse.

Gelasius primus creatur Pontifex an-

no 492. ad quem Euphemius Constanti-
 nopolitanus epistolam & legatos misit,
 vt illi daret communionem cum Ecclesia
 Catholica: quam non potuit impetrare,
 quia non expunxerat ex catalogo Pon-
 tificum nomen Acacis hæretici damnati:
 quæ satis latē inuenies epistola nona Ge-
 lasij tomo primo epistolarum Romano-
 rum Pontificum. Multa quoque præsti-
 tit Gelasius, quibus & Catholicam fidem
 propugnauit, & ostendit se esse caput Ec-
 clesiæ. Hormisdæ Papa & integritatem fi-
 dei & primatum Petri satis ostendit: Im-
 perator enim Iustinus anno 520. ad eum
 misit epistolam, qua eum consuluit de
 rebus fidei & Ecclesiæ: vt constet ex litte-
 ris Hormisdæ Papæ, tom. epistolarū; Roma-
 norum Pontificum. Item Iustinianus vir
 clarissimus in aula Imperatoria illum per
 litteras consuluit: cui Hormisdæ Episto-
 la 74. respondit se ea de re vberius actu-
 rum per legatos Imperatoris: audi autem
 hæc Hormisdæ verba: & apud me quidem

Hormisdæ.

magnus est gratia vestram omēti; eo tamen pressio-
 for, quia, quidquid mihi gratie dignanter
 impenditis, in Ecclesiarum defensione mon-
 stratis. Item epistola 68. reprehendit E-
 piphanium Episcopum Constantinopoli-
 tanum his verbis: decuerat siquidem (frater
 charissime) te legatos ad Apostolicam sedem
 inter ipsa tui Pontificatus initia destinasse: vt
 & quem tibi debeamus affectum, bene cog-
 nosceres, & vetustæ consuetudinis formam
 compleres. Epiphanius autem satisfecit of-
 ficio missis legatis & muneribus.

Item Possessor Africanus Episcopus,
 qui tunc erat Constantinopoli, consulit
 eundem Hormisdæ de Fausti Regien-
 sis libris: vocat Hormisdæ Papam præ-
 ferendum: ita autem orditur* decet, & ex-
 pedit ad capitis recurrere medicamentum,
 quoties agitur de sanitate membrorum:
 quis enim maiorem circa subiectos solici-
 tudinem gerit, aut à quo magis nutan-
 tis fidei stabilitas expectanda, quàm ab
 eius sedis præside, cuius primus à Chris-
 to rector audivit: tu es Petrus, & super
 hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*
 Epiphanius autem misit professionem suæ
 fidei ad Hormisdæ contestans se in om-
 nibus illi consentire, & parere: quæ ha-
 betur inter epistolas Hormisdæ. Item
 Synodus Constantinopolitana legatos mi-
 sit Romam consultum Papam: cuius E-
 pistolæ hæc est inscriptio: Domino nostro
 Sancto, ac beatissimo Patri Patrī, Archiepiscopo
 & Patriarchæ Hormisdæ. Me tēpus, papyrus-
 que deficit, si voluero indicare, quæ probāt
 continentē consuetudinem totius Ecclesiæ
 in con-

§. 231.
Possessor.

in consulendo Romanum Pontificem, ut ex eius sententia fides, & Ecclesia componeretur: quæ consuetudo sancta fuit omnibus, nisi Nestorio, Dioscoro, Macedonio, Euthycheti, Acacio, hæreticis profligatissimis: ut & nunc sanctè eadem consuetudo perennat, nisi Lutherò Apostata, Calvino & Beza sodomiticis, Henrico octavo adultero, & ijs omnibus publicis concubinarijs, ut constet apertè quales bestię contra fidem & Ecclesiam Romanam rebellaverint.

§. 232. Ioannes primus non mutavit antiquam religionem, siquidem missus à Theodorico Rege Ariano Constantinopolim ad Imperatorem Iustinum, eidem persuasit, ne templum ullum daret Arianis, illud importunissimè flagitantibus: quam ob causam in Italiam reversus obtruncatur in carcere à Theodorico. Symachus item, & Boethius Sucorinus ab eodem Rege eandem ob causam trucidati: obiit Ioannes anno 526. Ioannes secundus consulitur à Iustiniano Imperatore, anno 533. Agapitus misit ad Iustinianum confirmationem fidei, quam descripto professus fuerat apud ipsum anno 535. Anno verò 536. deponit Antimum Patriarcham Constantinopolitanum.

§. 233. Baronius tomo septimo, anno 536. versu ad hæc, prudenter monet in quanta egestate fuerit Romana Ecclesia, quæ, ut Agapitus posset legatione fungi Constantinopolim, oppignoravit vasa sacra: nectamen propterea Iustinianus Imperator aliud cognovit Ecclesiæ caput: quin potius Agapetus in summa egestate, & extra propriam suam Ecclesiam Constantinopoli damnavit Antimum opulentissimum Patriarcham, potentem Iustiniani gratiā, cum autem Imperator minaretur exilium Agapeto, ni communicaret cum Antimo, constans Agapetus in sententia excommunicationis pendit flocci Imperatoris minas, cum autem coram ipso Imperatore Agapetus hæresis convicisset Antimum, Imperator se provolvit ad Agapeti pedes.

§. 234. Pater Gordonus, anno 536. refert, hæc negari à Vignerio hæretico. Credo: quia si hæc admittat, nullam habet latebram, in qua delitescat Novatorum hæresis contra primatum Petri. Recurrunt enim ipsi ad potentiam Romanorum Pontificum; qua, non vero Pontificiā auctoritate obganiunt, adolevisse Paparum potestatem. Vident autem Agapetum, & ab hostibus fidei circumventum, extremè egentem, & Constantinopoli non tam legatū, quàm exulem agere: nihilominus tamē eum audiunt contra potentissimos hæreticos fulminantes: quid igitur facient impudentes Novatores;

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

nisi negare fidem historijs, quam etiam negant Christo.

Historiam Agapeti probat Baronius ex Sancto Gregorio Magno, ex Liberato Diacono, ex Anastasio in Agapeto, ex epistolis eiusdem Agapeti, ex Zonora, ex tomo secundo Conciliorum, ex Nicephoro, qui cum alijs refert Agapetum, Antimo præscripsisse terminum ad resipiscendum: quin potius scripsit de depositione Antimi, & subrogatione successoris: tunc autē Pontifici Romano exulanti ex Italia, & penè oppresso à Theodora Augusta hæreticā, huic inquam Papæ, sic scribunt Orientales Episcopi, *Domino nostro per omnia sanctissimo, ac beatissimo Patri Patrum, Archiepiscopo Romanorum & Patriarchæ Agapeto. Ex quo Christus Deus noster pro debitis vobis premijs, propter ipsam in omni tempore cum vera fiducia sua invisibili, ac terribili virtute divulgatam confessionem super venerabile caput vestrum requiescere fecit, cum Sedem Apostolorum vobis (Pater beatissime) commisit, & firmavit supra firmam petram pedes vestros, &c.* Monachi autem Orientales eodem honore Pontificem habent: quorum epistola, & titulus hic est, *Domino nostro sanctissimo & beatissimo Archiepiscopo Antiquæ Romæ & Ecumenico Patriarchæ Agapeto, &c.*

Putidi autem isti hæretici, vel per ignorantiam, vel per mendacium, vel per vtrumque garriunt contra constantes Ecclesiæ historias: quia illis damnantur. Sin dicant mihi, quam ob causam Sanctus Sylverius, anno 538. dolo Theodoræ Augustæ & potentiā Belisarij missus sit in Lyciam ad exulandum, vbi obiit anno 539. non ne hæc omnia passus est, quia noluit Antimum absolvere, & revocare in Ecclesiam? Quid obsecro opus erat absolutione Sylverij exulantis, & ærumnis penè confecti, nisi quia in Oriente nulla Ecclesia Catholica communicaret cum homine damnato à Romano Pontifice, nisi ab eodem absolveretur? Recognosce à §. 225. vbi constat Simplicium, Felicem, atque Gelasium, qui penè captivi exercuerunt iudiciariam potestatem tam apertè, quàm Leo Magnus in potestate perampla.

Sancto Sylverio, anno Christi 540. successit Vigilus, homo vaser; qui pessimis artibus & tyrannicè vsurpaverat Antipapatum vivente Sylverio: Theodora Augusta voluit scelestum hunc hominum Papam creari, freta ab eo absolutum iri Antimum. Vigilus autem, cum se prius abdicasset Antipapatu, post sex dies eligitur Canonicè, nihil tamen minus cogitavit, quam de revocando

P 4

Anti-

S. Thom. Antimo: & Imperatricem fefellit spes restitutionis, quam Vigilias antequam esset legitimè Pontifex fuerat sexcenties pollicitus. Baronius eo anno 540. versu *hac quidem*, graviter expendit providentiam Dei, quā Vigilias factus iam Pontifex mutatus sit in virum alterum.

§. 238. Ad eum antiquo more legatos misit Iustinianus: ad quem ipse rescripsit, *gloriosissimo & elementissimo filio Iustiniano*: hæc epistola est secunda Vigilij, in tomo primo epistolarum Romanorum Pontificum: quæ probat omnia suorum prædecessorum anathemata in hæreticos, inter quæ etiam probat Agapiti gesta contra Antimum Patriarcham Constantinopolitanum, quæ inferius nominatim numerat inter hæreticos. Ecce quam sit alius Vigilias Papa à se ipso Antipapa: etenim Antipapa blandiens Theodoræ hæreticæ spondet restitutionem Antimi; Papa verò damnat Antimum. Hic Pontifex constantissimus fuit in defendendo Concilium generale Chalcedonense.

§. 239. *Animad.* Adverte in eo Concilio recitatam fuisse epistolam Ibae Episcopi: adversus quem Ibam, & adversus Theodorum, & Theodoretum erant multæ criminationes propter illorum crimina, & hæreses: alij vero asseriebant eos Episcopos in meliorem frugem receptos obijisse in pace Ecclesiæ. In Concilio Chalcedonensi damnatæ fuerunt omnes hæreses, quas aliquando tenuerunt illi Episcopi; de personis autem nihil est actum; sed illas reliquit Concilium sine damnatione, iuxta relationem in Concilio propositam in illorum favorem. Imperator Iustinianus sanctissimè coluit tum primatum Romanæ Ecclesiæ, ut patet ex anno 541. §. *Ideoque*, ubi hæc ait *sanctissimum senioris Romæ Papæ primum esse omnium Sacerdotum*: tum etiam loco scripturarum habuit quatuor Concilia generalia Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum primum, & Chalcedonense: quæ etiam, ut quatuor Evangelia, observanda voluit Sanctus Gregorius Magnus. Idem Iustinianus duobus post annis, nempe anno 546. libellum edidit, quo confirmavit totam doctrinam Concilij Chalcedonensis: voluit tamen ab Ecclesia damnari, non solum doctrinam Ibae, Theodori, & Theodreti, ut Chalcedone fuerat damnata; sed etiam voluit damnare personas, quod Chalcedone non erat factum. Hinc orta est perniciosissima in Ecclesia dissensio de tribus Capitulis, id est, de damnatione, vel absolutione trium Episcoporum.

§. 240. Vigilias restitit viriliter Iustiniano, & Synodo Constantinopolitanæ (quæ postea dicta est, *quinta generalis de tribus Capitulis*): adeo, ut ad fugiendam intentam ab Impe-

ratore vim, se receperit in templum, unde excommunicavit Episcopum Constantinopolitanum, & Cæsariensem: itaque quasi in arce obsessus liberè iudicem agit in causas suæ obsidionis. Restitit Vigilias, non quod autoritas doctrinæ Concilij Chalcedonensis re ipsa minueretur, quia de doctrina nihil mutabatur; sed quod timeret schisma multorum, qui arbitrarentur damnatione trium Capitulorum multum derogari authoritati Chalcedonensi. Nec eum fefellit timor: quia totum Orientem gravissimæ rixæ occupavérunt. Videns autem graviora damna imminere Orienti, nisi tria Capitula damnarentur, ea tandem damnavit edicto. Nec vero solus Vigilias; sed & Gelasius & Sanctus Gregorius Magnus, ut constat ex libro tertio indictionum epistola quarta, decima, trigesima septima, & alijs. Vigilias nihil mutavit, ut constat epistola Gregorij 37. *de illa autem Synodo* (inquit) *quæ in Constantinopoli postmodum facta est, quæ à multis quinta nominatur: scire vos volo: quia nihil contra quatuor sanctissimas Synodos constituerit, vel senserit: quippe, quia in ea de personis tantummodo; non autem de fide, aliquid gestum est, & his personis, de quibus in Chalcedonensi Concilio nihil continetur; sed post expressas Synodos, seu Canones facta conventio, & extrema actio de personis ventilata est.* Hæc Gregorius: quibus ostendit Chalcedone non fuisse exagitatam extremam actionem in personas trium hæreticorum; Vigilias autem in primo constituto volebat prohibere illam extremam actionem: Imperator verò facta extrema disquisitione voluit personas hæreticorum damnari.

Hic observa duo; alterum illuxisse hic Romanam authoritatem: quia donec Vigilias Papa probavit quintam Synodum, & damnavit tria Capitula, nihil profecerunt Imperator, Episcopus Constantinopolitanus, & Cæsariensis: nullus enim in Ecclesia Catholica damnari voluit ea Capitula ante damnationem Romani Pontificis: damnatis autem à Vigilio, authoritatē cōparat quinta Synodus: quæ tandem Gelasij, Gregorij Magni, & aliorum Pontificum authoritate admissa est ab Ecclesia univèrsa. Secundum observatione dignum est, quantum turbaverit Ecclesiā damnatio trium Capitulorum à Vigilio, quod nonnulli Catholici arbitrarètur Vigilium descivisse à fide Chalcedonensi cōfirmata à Leone Magno. Episcopus Mediolanensis, Aquileiensis, & alij in schismate permanserunt: donec Pelagius & Sanctus Gregorius illis persuaserunt quintam Synodum nihil derogasse authoritati Chalcedonensi. Hinc conijcies: quam impudenter, & mendaciter fingant Novatores Ecclesiā Romanā scism mutaf-

§. 241:

mutasse fidē, quin tunc animadverteretur: cum videamus Vigilium multis Catholicis inuicem fuisse propter suspicionem mutatae fidei Calcedonenſis; ſtat autem epiſtola Vigilij ad Gildebertum Regem, qua probat fidem ſuam Catholicam centra falſos rumores in eam ſparſos. Obſervat autem Baronius, atque Gordonus anno 553. à Vigilio obtentum tandem Iuſtinianum.

§. 242. Pelagius anno 555. ſcripſit ad Narſetem præfectum Imperatoriae militiae in Stalio, ut nonnullos Epiſcopos rebelles præceptis Pontificis Romani, mitteret in exilium: quod conſtat ex epiſtola ſecunda, & quarta Pelagij primi: ut nunc enim iudices Eccleſiaſtici implorant auxilium braquij ſæcularis (ut aiunt), ſic Pelagius non potens vi compeſcere Epiſcopos rebelles, eos exturbandoſtradidit Narſeti. Item in Hispania Concilium Bracharenſe celebratur arbitrio Pelagij. Pelagius ſecūduſ anno 578. per Sanctum Gregorium legatum ſuū convincit Eutyrium Patriarcham Conſtantinopolitanum negantem reſurrectionē carnis, anno 581. Laurentius Iunior Epiſcopus Mediolanenſis petit à Pelagio communionem Catholicam relictis ſchiſmaticis in tribus capitulis Synodi quintae. Anno 583. Hermenegildus Rex Hispaniae eſt in eadē religione, qua Leander; hic autē in eadē, qua Gregorius Magnus: vterque vero tam ſingularem amicitiam inierunt Conſtantinopoli, ut Gregorius iam Pontifex dicaverit Leandro libros morales in Iob. Item Recharedus frater Hermenigildi ob religionem Catholicam opera Leandri iunctus eſt connubio cū Catholicis Gallis. Equis tam erit impudens, ut dicat tunc fuiſſe hæreticos omnes Gallos, Hispanos, & Italos. Leander & Iſidorus acerbiffimos tulere labores pro fide Catholica cōtra Arianos: Hermenegildus autem ab hæretico patre ſecuri necatur. En Italiam, Galliam, Hispaniam, & Imperium Orientale conſentire in fidem Catholicam. Pelagius autem, cuius legatus erat Gregorius, miſit Auguſtinum in Angliam, à quo Auguſtino Angli nulla hæriſ fuerūt inbuti ſi traxit item ad fidem Hibernos: & irritat Concilium Africanum.

§. 243. Ut autem conſtet non ſolum de ſinceritate fidei Romanorum tempore Pelagij; ſed etiam de conſtanti totius Eccleſiae cōſenſu in Primatum Eccleſiae Romanae, & quam eſſet ſcandalofum flagitium illi primatui detrahere; lege (amabo te) in Baronio tomo ſeptimo anno 587. ubi comperies Ioannem Patriarcham Conſtantinopolitanum fretum favore Mauritij conatū arrogare ſibi nomen Epiſcopi vniverſalis,

ſive Aecumenici: quos conatus ſuperbos, atque ſacrilegos vocat Gregorius Magnus. Qui libro quarto indiſtione decima tertia epiſtola 36. ad Eulogium Alexandrinum, refert Ioannem vocata Conſtantinopolim Synodo ſe vocaſſe vniverſalem Epiſcopum: quamobrem Pelagius præcepit legato ſuo, ne cū illo communicaret in ſolemnij miſſarum: quod (inquit Gregorius) mox idem deceſſor meus, ut agnovit, directis litteris ex authoritate Sancti Petri Apoſtoli eiudem Synodi, acta caſſavit. Et epiſtola 38. eodem lib. quarto, qui enim (inquit ipſi Ioanni) *indignum te eſſe fatebaris, ut Epiſcopus dici debuiffes, ad hoc quandoque perductus eſt, ut deſpectis fratribus, Epiſcopus appetas ſolus vocari: & quidem hac de re ſanctae memoriae deceſſoris mei Pelagij, gravia ad ſanctitatē veſtram ſcripta trāſmiſſa ſunt: in quib⁹ Synodi, quę apud vos de fratris quōdam & conſacerdotis noſtri Gregorij cauſa congregata eſt, propter nefandum elationis vocabulum acta diſolvit; & Archidiaconum, quem iuxta morem ad veſtigia dominorum tranſmiſſerat, miſſarum vobiscū ſolemnia celebrare prohibuit. * Hæc Gregorius: eadem refert libro ſeptimo epiſtola 69. ubi vocat Ioannem ſuperbum, quia peſtiferum nomē *aecumenicus*, ſibi uſurpaverat.

Gregorius.

Pelagius epiſtola prima ſuarum, tomo primo epiſtolarum Romanorum Pontificum graviter reprehendit Ioannem, quod inconſulto Pontifice Romano coegerit Synodum: quam propterea conuenticulum appellat: eique minatur anathema his verbis: ſciat ſe tamen & ipſe Ioannes, niſi errorem ſuum citò correxerit, à nobis excommunicandum fore, & Apoſtolicę Sedis, atque omnium ſanctorum Epiſcoporum communionem carere. In fine autem docet maiores & difficiles quaſtiones (ut ſancta Synodus ſtatuit, & beata conſuetudo exigit, ad Sedem Apoſtolicam ſemper referantur.

§. 244.

Pelagius.

Hic ridendus occurrit Carolus Molinaus, qui de poſita perſona iuris conſulti, Theologi Larvam ſuſcepit: in qua nova facultate peccavit inſuetus. Dixit Pelagius, nullus enim Patriarcharum hoc tam profano vocabulo vniquam utatur: quid ſi ſummus Patriarcha vniverſalis dicitur, Patriarcharū nomen ceteris derogatur, &c. Præcipit ergo Pelagius, ne quis ſe, vel alium vocet Aecumenicum: ergo nec Pontifex Romanus eſt Aecumenicus, quia Patriarchis derogaretur. O argumentum acutum! præcipit Pelagius, ne quis vocet Concilium generale; ergo nec Pontifex Romanus illud poteſt vocare. Reſpondetur, illam prohibitionem eſſe Epiſcopis mutuo ſive inter ipſos; non verò com-

§. 245.

Idem.

S. Tho. q. 1. Art. 4. paratione ipsius Romani Pontificis. Tum, quia ipse Pelagius id dicit expressè: etenim loquitur Orientalibus Patriarchis, quos monet, ne patiantur aliquem ipsorum vocari Æcumenicum, his verbis, & *nihil sibi in vobis hæc tentatio Diabolice vsurpationis adscribat. Omnes Episcopos curæ vestræ subiectos ab huius adulationis inquinacione prohibete.* Loquitur ergò illis comparatione ipsorum: ne patiantur Patriarchæ se vocari Æcumenicos ab Episcopis sibi subiectis? tum, etiam quia ipse apertè tunc exercet munus Episcopi Æcumenici, dum Patriarchis ipsis Orientalibus ponit leges. Tandem quia illud nomen, ait Pelagius, numquam fuisse permisum in Ecclesia: vidimus autem illo ornatos sapissimè Romanos Pontifices. Possessor enim Africanus vocavit Episcopum Romanum *Patrem Patrum*, vt dixi §. 231. Episcopi Orientales eodem nomine eundem Pontificem compellarant: monachi autem Orientales eum vocaverunt *Patriarchæ Æcumenicum*, vt ostendi §. 235. & quod caput est, constat ex §. 223. Sanctum Leonem se vocasse *Episcopum vniuersalem*. Ergo Pelagius non detraxit, hunc titulum Episcopo Romano; sed alijs Patriarchis: quia sic cæteri Patriarchæ minuerentur honore, quia alius illis æqualis iam illis præferretur.

§. 246.

Satis liquet principatus Petri in causis fidei, & nulli præterquam Romano Pontifici delatam præfecturam totius Ecclesiæ: idque docet Pelagius esse ex veteri Ecclesiarum consuetudine: pro qua servanda hortatur Patriarchas, vt si opus fuerit, mortem oppetant: ne Primatus Romanus evacuetur, *orate (inquit) fratres, vt honor Ecclesiasticus nostris diebus non evacuetur, nec vnquam Romana Sedes, quæ constituitur Domino, caput est omnium Ecclesiarum, privilegijs suis vsquam careat, aut spoliatur.* Videat Molinæus utrū Pelagius negaverit Ecclesiæ Romanæ Principatum in Ecclesijs cæteras, quam dicit, instituentem Domino, esse caput omnium Ecclesiarum. Nunc occurrit difficultas de mutatione morū in Ecclesia Romana. Gravior enim criminantur hæretici Lutherus, atque Calvinus immutatam fuisse veterem consuetudinem, qua clerici vxores habebant: quæ prohibita sunt à Pelagio. Iurarem ego, nullam posse esse iustiorē querellam ab his porcis grunnientibus pro mulierculis. Pelagius, anno 587. præcepit Subdiaconis Siculis, vt dimitterent vxores, quas ante ordinem duxerant. Vnde colligunt clericos etiam in clericali vxoribus vsos. Respondeo Subdiaconos permisos aliquādo cum vxoribus, non tamen ubique, quia Siculos voluit redigere ad normam Romanorum. Diaconi autem & Sacerdotes, nec

Pelagius.

vxoribus utebantur, & Sanctus Gregorius, libro primo, epist. 42. præcepit, Subdiaconum deinceps castitatem vovēre: si autem Subdiaconi, qui vxores duxerant, nollent eas dimittere, eos prohibuit ad Diaconatum promoveri. De cælibatu autem Clericorum fusius agendum à §. 310.

§. 247.

Gregorium Magnum nullus erit tam perfriatā fronte, vt censeat hæreticum. Cōstituamus statum Ecclesiæ Romanæ in hoc Pōtifice verè Sūmo. Creatus Pontifex, ann. 590. qui statim totius Ecclesiæ Catholice curā susceptā in illius moribus componendis, Evangelio Ethnicis prædicando, hæresibus extinguendis, & Ecclesiastico iuri cōtra impietatem Imperatoris Mauritij tuendo totus incubuit. Quæ omnia nullibi tamquam in speculo crystallino tam conspicuè cernuntur, quam in eius scriptis. Libro primo epistola 75. præcipit Episcopis Africanis, ne patiantur, vt Episcopus hæreticus ordinis antiquitate adscendat in Primatum in Africa. Epistola 72. ad Gennadium Exarchum, illi præcipit, vt puniat hæreticos Donatistas, & vt sinat Romam adire, si quis ex Concilio Numidie id voluerit. Anno 59. & 192. manifestè præest toti Orbi Catholico. Etenim ex Africa Dominicus Episcopus Chartaginensis, quatuor legatis missis ad Gregorium, ab eo petit, vt confirmet privilegia Ecclesiæ Chartaginensis: Gregorius autem libro secundo, epistola 39. respondit se cuilibet sua iura servare, nulli detrahens. Quæ quidem apertè confirmant solo nutu Episcopi Romani cæteras Ecclesias, aut privilegijs ornari, aut spoliari. Totum Orientem legibus administrat, interdum reprehendens Patriarcham Constantinopolitanum: in Occidente docet Augustinum, qua ratione Christiano ritu cōponenda sit Anglia, recens lavacro tincta: in Hispania consultitur à Leandro: Gallos omnes docet sacros ritus: Italos autem tam minutè gubernat, vt reprehendat Episcopū, quod stipē non erogaverit peregrino: quod magis videtur munus Provincialis in suos priores, quam Papæ in Episcopos. Hæc ex duplici capite derivabantur, ex potestate Papæ in Episcopos cæteros, & ex vigilantissima sanctitate Gregorij. Item Episcopi non confirmabantur, nisi prius fidem Catholicam profiterentur coram Romano Pōtifice. Anno 593. publico edicto emendat aliud edictum Imperatoris Mauritij, quo minuebatur Ecclesiastica libertas. Ecce Romanum Pontificem arbitrum fidei: iurandem Episcopis vniuersis, & compescens edicto publico impietatem Imperatoriam. Hic occurrit difficultas, quam attigit Iacobus Rex Angliæ: quia Gregorius reprehendit

hendit in Ioanne Cōstantinopolitano nomen *Episcopi vniuersalis*. Rex non fuit author eius libri; sed alius hāreticus non minus stultus, & ignarus Molinæo: Gregorius enim exercens munus Episcopi vniuersalis elegit vocari *seruus seruorum*, potius quā *Episcopus Episcoporum*, de quo agendum, disputat. 36. §. 30. interim videatur P. Suarez in defensione fidei, lib. 3. cap. 19.

SVBSECTIO. V.

A Bonifacio Tertio ad Honorium.

§. 248.

BONIFACIVS Tertius creatur, anno 607. qui ab Imperatore Phoca renunciatus est Episcopus OEcumenicus & Princeps totius Ecclesiæ Catholicæ. Hic exclamat Molinæus nomē tā arrogā a nullo potuisse deferri, nisi a Tyranno teterrimo, qualis fuit Phocas. Tā ignorans est hic hāreticus, quā impudens. Nō enim legit edictū Constantini Imperatoris, quo declaravit Episcopū Romanū esse totius Ecclesiæ Primatē, & vniuersalē Episcopū. Circūfertur hoc edictū in tomo primo Cōciliorum ante Conciliū Nicænum, cuius hæc sunt verba: *interveniente Patre nostro Syluestro, Summo Pontifice & vniuersali Papa*, & infra: *Primum quidem nostram fidem, quā a prælibato beatissimo Patre, & oratore nostro Syluestro, vniuersali Pontifice docti sumus*: sapius autem repetit idem nomen Episcopi vniuersalis. Cū autem Constantinus dixit, se velle, vt Episcopus Romanus primum locū teneat, non dixit quod authoritate sua Imperiali Primatum detulerit Romanis; sed quod voluit exequi Imperatoria potestate id, quod sciebat a Christo esse institutum. Non fuit ergo Phocas, qui primus detulit hunc honorem. Annē Constantinus fuit teterrimus Tyrannus?

§. 249.

Vt autem detegatur huius nebulonis ignorantia, adverte Phocam inimicum Cyriaci Archiepiscopi Constantinopolitani: quod armat⁹ impietate Mauritij Imperatoris sibi arrogasset nomen *OEcumenici*, vt effecerat Ioannes eius prædecessor. Phocam autem odio in Cyriacum ei abstulisse illud nomen, ac detulisse Bonifacio: non quod censeret dignitatem illam ex suo arbitrio pendere; sed quia perpetua possessione viderat, eam spectare ad Romanum Pontificem. Quod quidem recognoverat ipse Cyriacus: qui anno 596. per legatos Romam missos petijt a Sancto Gregorio, & confir-

mationem & cōmunicationem Catholicā, vt constat ex eodem Gregorio, libro sexto, epistola quarta, quinta, & septima, qua paulisper reprehendit Episcopos Orientales. Anno 597. scribit ad Imperatorem, & Cyriacum, vt deponat nomen *OEcumenicon*, quia est & superbum, & scandalosum Ecclesiæ, vt constat ex lib. septimo, epist. 28. 30. & 31. Sanctus Eulogius Episcopus Alexandrinus (qui antecellebat Constantinopolitanum) scribens ad Sanctum Gregorium fatetur eius Primatum, vt constat ex responso Sancti Gregorij, libro sexto, epistola 37. epistola autem 34. asserit Mauritio non oportere Constantinopolitanos dici *OEcumenicos*, quia ex illis multi fuerunt non solum hāretici; sed hārefiarchæ.

§. 250.

Sapius ostendi Romanos esse totius Ecclesiæ caput, & vocari Episcopos OEcumenicos, siue vniuersales. Etenim §. 206. ostēdi Osum, & alios duos legatos in Concilio Nicæno cōsedisse, & subscripsisse prius quā Patriarchas Constantinopolitanum & Alexandrinum. A §. 209. constat Concilium Chartaginense & Milevitanum, Augustinum & Alipium scripsisse ad Innocentium Papam, vt confirmaret ipsorum decreta contra Celestium, atque Pelagium: Innocentius autem respondit æqui ab illis, bonique consultum, quia ex veteri consuetudine causæ fidei Romam deferuntur fontem cæterarum Ecclesiarum: Augustinus autem dixit responsum Innocentij fuisse quale decet Sanctum Pontificem tenentem Cathedrā Petri. Constat item a §. 214. Nestorium depositum in Concilio generali per legatos Celestini. Dioscorus Alexandrinus Patriarcha, & Acacius Constantinopolitanus depositi sunt a Leone Magno per legatos in Concilio Constantinopolitano: cui præscripsit Leo quid faciendum esset. Appellavit Athanasius a Patriarchis Orientalibus ad Iulium Papam: & Romæ annum integrum expectavit adversarios: Flavianus Patriarcha Constantinopolitanus appellavit a secundo Concilio generali Ephesino ad Celestinum Papam: Eutyches in Synodo Constantinopolitana appellavit a Flaviano Constantinopolitano ad Leonem Romanum: hic se vocavit vniuersalem Episcopum, cui consenserunt Imperatores Martianus, atque Pulcheria: idem fecisse Episcopos, & monachos Orientales ostēdi §. 235. Denique omnia, quæ dixi tota hæc sectione, aperto sunt argumento summæ incitiæ Molinæi delirantis nomē OEcumenici primum natum Episcopo Romano a Phoca Tyranno. Cū alijs hāreticis pugnamus propter illorum malitiam, qua omnia usque deque perturbant: cum Molinæo autē hac

S. Thom. hac in parte pugnamus contra veterum historiarum ignorantiam, quæ controversia est diremptu facilior.

§. 251. *Animad.* Quoniam verò hic sistendus est gradus in Primatu Romano, adverte à solis hæreticis negatum, primum à Dioscoro & Acacio Eutychianis. Deinde à Ioanne & Cyriaco: Ioannes id ausus malis artibus demulcens Mauritium impiè debacchantē in Ecclesiam, cuius sceleris pœnas luit à Phoca Tyranno: cuius etiam pœnitentiam egit antequam obtruncaretur: Cyriacus autem fuit hæreticus Appollinarista, sive Monothelita, qui cum Sergio decepit Heraclium & totum Orientem. Hæretici Novatores non negant à Gregorio Magno ad nos perrennasse Romæ vsurpationem Primatus: obganniunt autem vsurpationem fuisse tyrannicam; non Apostolicam. Quos refelli exemplo Syluerij, Ioannis, Vigiliij, Agapiti, & aliorum, qui in summa egestate liberè exercuerunt Principatum Ecclesiasticum in Patriarchas potentissimos: qui nec potentiâ Imperatorum Orientalium potuerunt illud nomen arripere absque scandalo totius Ecclesiæ, ut ostendi ex Sancto Gregorio contra superbiam Ioannis & Cyriaci.

§. 252. *Honor.* 1. Honorius primus creatur, anno 626. quo Eaduinus Rex Angliæ sacris lavatur vndis, ad quas invitatus fuerat per legatos Bonifacij Papæ. Eodem anno sanctum Bertolfum, & eius monachos liberat iurisdictione Episcoporum. Anno 630. deponit Fortunatum hæreticum Episcopum Grædensē: præcipit autem per epistolas, & legatos, ut Episcopi Venetiæ, & Istriæ admittant loco Fortunati Primogenium. Anno 633. dolo Sergij, & Cyri nascitur hæresis Monothelitarum negantium in Christo duas operationes, & admittentium vnam solam, quam dolose vocabant Deivirilem, ut viderentur significare eam esse à Christo, ut homine simul & Deo.

§. 253. Hinc emergit ingens controversia: nam Honorius à nonnullis dicitur iapsus in eam hæresim: quia in sexta Synodo generali invenitur epistola, in qua Honorius Papa reperitur condemnatus ab eadem Synodo. Verū Baronius, anno 633. refert duas epistolas Honorij, ob quas invidiam hæresis contraxit, quibus manifestè probatur Honorium fuisse Catholicum. Idē probat Bellarminus, tomo primo, libro quarto de Romano Pontifice, capite vndecimo. Hæretici Calvinus & alij totis nervis contendunt, Honorium fuisse hæreticum Monothelitā, quibus consentit Canus, libro sexto, capite octavo, & huic loco: contra quem Baronius, tomo octavo versu, at ista, hæc ait, & inter

hos recentior author, quem voluissem sensibus potius canum, quam nomine, totus præceptis in ferenda de re tanta sententia, dum leviter admodum fuisse Honorium hæreticum affirmat. In margine autem allegat Melchiorem Canū libro quarto capite vndecimo; sed per mēdum: est enim libro sexto capite octavo: nō mirum à Cano aliquos Catholicos morfos, qui Papæ dentes infixit.

Honorium non fuisse hæreticum Monothelitam luce clariùs ostendunt ex eiusdem epistolis Bellarminus, atque Baronius. Etenim in epistola prima quamvis dicat se in omnibus Sergio consentire, id dixit sine crimine, quia tunc Sergius non audiverat malè de fide, sed ab omnibus erat laudatus: ad Honorium autem scripserat callidè, vocans Christum vnū operatorem in duabus naturis: at non negavit apertè distinctionē operationum: Honorius autem illi consentit in operatore vno, & præcepit abstinere à nomine vnus, aut multarum operationum: non quòd censeret esse in Christo vnam solū; sed quòd cum res esset scriptura clara, non erat opus novis vocibus.

Honorium autem admisisse in Christo duas operationes duarum naturarum constat ex his verbis: * *confitentes* Dominum Iesum Christum mediatorem Dei, & hominum, operatum divina, media humanitate Verbo Dei naturaliter vnita; eundemque operatum humana ineffabiliter, atque singulariter: passiones & opprobria patitur vnus mediator Dei & hominum in vtrisque naturis: vnus atque idem crucifixus Dominus Maiestatis, dum constat Divinitatem nullas posse perpeti humanas passiones: & infra, profectò divinitas nec crucifigi potuit; nec passiones humanas experiri, vel perpeti; sed propter ineffabilem conjunctionem humanæ, divinæque naturæ, idcirco & vbique Deus dicitur *pati*: * quid clariùs dici potuit ad explicandum in Christo fuisse operationem vitalem humanæ naturæ, qua Deus per communicationem idiomatum dicitur pati, & experiri mortē?

Dices, ab eodem Honorio immediatè dici: *vnde & vnam voluntatem fateamur Domini nostri Iesu Christi*. Quæ verba apertè sonant errorem Monotheliticum, quo in Christo ponitur vna sola voluntas. Certè non sine crimine stultitiæ hæc imponuntur Honorio: cum enim dixisset Divinitatem non posse mortem experiri, nec pati; nisi per humanitatem assumptam: ergo habet experientiam dolorum, atque passionem per voluntatem humanam: ergo voluntas humana fuit in Christo, quod negabant Monothelitæ. Deinde quandò Honorius loquitur in Christo vnam esse voluntatem

§. 254.

§. 255.

§. 256. Obiectio.

nō dicit esse vnam simpliciter & nō plures; sed in humana natura constituit vnam solam voluntatem, quæ non repugnet voluntati Divinæ: negat autem in humanitate Christi voluntatem repugnantem legi mentis, quam Apostolus vocavit legem membrorum, & carnem concupiscentem adversus spiritum. Quod clare colligitur ex verbis Honorij. *Vnde & vnam voluntatem facemur Domini nostri Iesu Christi, quia profecta à Divinitate assumpta est nostri natura, non culpa: illa profecto, quæ ante peccatum creata est, non quæ post prævaricationem vitia, & infra: nullum experiens contagium vitiatæ naturæ: & infra: non est itaque assumpta à Salvatore vitiatæ natura, quæ repugnet legi mentis eius: nā lex alia in membris, aut voluntas diversa non fuit, aut contraria, &c.* Quod quidem tam manifestum est, vt Sanctus Maximus disputans cum Pyrrho Monothelita probaverit, hanc esse mentem Honorij ex Secretario ipsius Honorij, qui tūc vivebat, & id scripserat ad Imperatorem, quod referunt Bellarminus & Baronius.

Pergit Honorius: *nam quia Dominus post se Iesus Christus Filius, ac Verbum Dei, per quem facta sunt omnia, ipse sit vnus operator divinitatis, atque humanitatis, plena sunt sacra littera.* Quibus verbis statuit Honorius, Christum operari tam in humanitate, quam in divinitate: id enim sonat *operator divinitatis & humanitatis*. Epistola autem secunda hæc ait. *Sed utrasque naturas in vno Christo vnitæ naturaliter copulatas, cum alterius communione operantes atque operatrices confiteri debemus: & Divinam quidem, quæ Dei sunt, operantem: & humanam, quæ carnis sunt, exequentem.* Potuitne clarius adstrui Catholica doctrina? Monothelitæ negaverunt naturam humanam operari in Christo: Honorius eam esse operatricem & operari: & exequi, quæ humana sunt, concedit. Quod autem indixit silentium Sancto Sophronio Episcopo Hierosolymitano, ne diceret in Christo esse duas operationes, non arguit eum esse Monothelitam, quia etiam præcepit Cyro, ne diceret in Christo esse vnam operationem: vt ergo arguunt, Honorium fuisse Monothelitam, quia prohibuit nomen duarum operationū; cur non arguunt illum fuisse Catholicum, quia prohibuit Cyro nomen vnius operationis. Tunc prudenter prohibuit illa nomina; postea vero prudenter inductum fuit nomen duarum operationum, vt etiam contigit in voce *Hypostasis*. Audi tandem Honorij verba. * *Auferentes ergo scandalum novellæ adinventionis, non nos oportet vnam vel duas operationes definiētes prædicare: sed pro vna (quam quidam dicunt) operatione, oportet nos Deū*

operatorem Christum Dominum in vtrisque naturis veridice confiteri; & pro duabus operationibus, ablato geminæ operationis vocabulo, ipsas potius duas naturas, id est, divinitatis & carnis assumptas, in vna personā Vnigeniti Dei Patris inconfuse, & indivise, atque inconvertibiliter nobiscū prædicare propria operantes. * Hæc Honorius, qui constituens duas naturas propria operantes, constituit duas operationes; alteram propriam naturæ humanæ; alteram divinæ: etenim vna operatione non possunt vtrique natura operari propria. Dolor enim, passio, obedientia, & humilitas non possunt exerceri ab humanitate operatione divina: quia, vt dixi ex eodem Honorio, Divinitas est impassibilis, nec potest experiri nostra. Non potest vel mediocriter doctus hæc audire, quin sibi clare persuadeat Honorium re ipsa tam recte sensitse de duplici in Christo voluntate, quam nunc sentit Ecclesia. Merito dixit Genebrardus, Honorium fuisse primum, qui inter Pontifices damnavit hæresim Monothelitarum: nec minus merito Baronius desideravit in Canō canitiem sensus, quam præ se fert in nomine, cumque iure levitatis arguit, quia homo Theologus nō potuit damnare Pontificem, nisi visis eius epistolis, ex quibus arrepta est ansa calumniæ; visis autem epistolis, vel Tyro in Theologia videbit, quam recte senserit Honorius; vtrum autem Canus eas epistolas non legerit, vel lectas nō intellexerit, aliorum iudicio permitto: non enim est credibile eis intellectis voluisse Canum esse impostorem: esset enim caninè mordere.

Cōfirmatur ex Sancto Martino Papa, & martyre, qui in Concilio Romano coacto contra hunc errorem & eius authores, recensens, qui illi fuerint, reticet nomen Honorij; idem gestum est in eodem Concilio: quod refert Baronius anno 649. cuius hæc sunt verba, versu si quis igitur: & denominatos hereticos, Theodorum dicimus, Cyrum, & Sergium, Pyrrhum, & Paullum non respuit, &c. Verba autem Martini hæc sunt: *subintroverunt quidam homines, qui olim præscripti sunt, in hoc iudicium impetratis sponte procedere, hoc est, Theodorus quondam Episcopus Pharamitanus, Cyrus Alexandria, Sergius Constantinopolitanus, vel eius successores Pyrrhus & Paullus.* Quia verò hoc testimonium est negativū, addamus affirmativū eiusdem S. Martini asserentis suos prædecessores restitisse illi hæresi: quod quidem non diceret, nisi excipiens Honorium, si eius erroris fuisset assertor, cum id contigisset non magis retrò, quam annis quatuordecim: verba autem Martini sunt hæc, *Catholica recordationis*

§. 258.
Confirm.

Baronius.

Martinus.

Martinus.
ante-

Idem.

6.257.
Idem.

Idem.

S. Tom. *antecessores nostri Pontifices, non destiterunt ad*
 q. 1. ar. 4. *monere eos, & cōtestātes recedere à sua eiusmodi*
hæresi. Hoc autem consultissimè ipsi effecisse nos-
cuntur; sed & alij plures, &c.

§. 259. *Agatho.* Accedit epistola Agathonis Papæ data
 suis legatis, qua eos instruit, qua ratione
 agendum sit in Concilio generali: hæc ait,
 * *Christi* adnitente præsidio hæc Apostoli-
 ca eius Ecclesia numquam à via veritatis in
 qualibet erroris parte deflexa est. Hæc est
 enim veræ fidei regula, quam & in prospe-
 ris, & in adversis vivaciter tenuit hæc spiri-
 talis mater vestri tranquillissimi Imperij
 Apostolica Christi Ecclesia, quæ per Dei
 omnipotentis gratiam à tramite Apostoli-
 cæ traditionis nūquam errasse probabitur;
 nec hæreticis novitatibus depravata succu-
 buit; sed vt ab exordio fidei Christianæ
 percepit ab authoribus suis Apostolorum
 Christi Principibus, illibata sine tenus per-
 mansit. Consideret itaque vestra tranquilla
 clementia, quoniam Dominus & Saluator
 omnium, cuius fides est, qui fidem Petri nō
 defecturam promisit: confirmare eum fra-
 tres suos admonuit: quod Apostolicos Pon-
 tifices meæ exiguitatis prædecesores con-
 fidenter fecisse semper, cunctis est cognitū.*
 Hæc Agatho in ea epistola recitata in sexta
 Synodo actione quarta: quæ mire confir-
 mat nostrum scopum perennantis fidei Ca-
 tholicæ in Ecclesia Romana, vt docta fuit
 ab Apostolis: confirmat item nullum Ro-
 manum Pontificem defecisse vīquam à fi-
 de, idque omnibus esse notum: quod, quo
 ore posset effutire, si eiusdem hæresis, de
 qua agebatur, tam paucis antè annis author
 fuisset Honorius?

§. 260. Præter authoritatem Ioannis, Martini
 & Agathonis, qui constanter gloriantur
 nullum Romanum Pontificem fuisse hære-
 ticum; favent Honorio ex antiquis Sanctus
 Maximus, qui authoritate secretarij con-
 testantis Imperatori mentem Honorij fuisse
 affirmari in Christo duas naturas, & vo-
 luntates duas; vnam autem voluntatem in
 sola natura humana, vicit Pyrrhum hære-
 ticum, & convicit Honorium non fuisse
 Monothelitis: favent etiam multi, quos re-
 fert Bellarminus eo capite vndecimo, inter
 quos adducit Bedam, qui libro secundo hi-
 storix Anglorum, cap. 17. 18. & 19. de Ho-
 norio etiam mortuo multas prædicat lau-
 des: & in vita Sancti Bertolfi eum vocat
 Sanctum præbuit, inquit, optatum munus San-
 ctus Papa. Item venerabilis præsul Honorius sa-
 gas animo, vigens consilio, doctrina clarus, dul-
 cedine & humilitate polens: qua propter quod
 in libro de sexatibus refertur Honorius
 à Beda inter Monothelitas damnatos in
 sexta Synodo, ait Bellarminus, id factum ab

aliquo sciolo. Addo Bedam non invisse
 Honorio hæresim; sed retulisse eum dam-
 natum in sexta Synodo; non tamen dixit id
 rectè factum: adducit etiam Anastasium bi-
 bliothecarium, Blandum, Nauclerum, Sa-
 bellicum, Platinam & alios. Baronius, tomo
 octavo, sæpius eum vindicat ab hæresi cum
 multis alijs, & argumentis evidentibus qui-
 dem. Pater Gordonus in serie rerum gesta-
 rum, idem confirmat anno 629. his verbis,
Honorius, quem idem Anastasius plurimum lau-
dat, quidquid dicant Centuriatores. Anno 633.
sine quare, inquit, Honorium fuisse Monothel-
itam impostura est hæreticorum: idem docet
 alibi. Nescio sanè cur Canus tantis viribus
 egerit contra Honorium, cum id tam enixè
 fuerit factum à Centuriatoribus, & alijs he-
 reticis. Pater Gualterius in septimo seculo,
 ad annum 700. hæc ait. *Ad extremum Hono-*
rius constructis multis Ecclesijs, alijsque rebus plu-
rimis è re divini cultus magnificè gestis, animam
agit: quod probat ex Beda, Adone, Sigiber-
to, Honufrio, & alijs, quem folio 526. scri-
bit inter scriptores sacros columna quinta.
 Genebrardus, libro tertio, anno 4711. eum
 vocat Sanctum Honorium, eumque describit
 inter persequutores Monothelitarum: nam
Honorius, inquit, ab Heraclio obtinuit, vt Pyr-
rhus ista veneno, Monothelitarum, imbutus in
Africam relegaretur: & primus Pontificum
Monothelitarum errorem damnavit, ab eoque
Heraclium Imperatorem abduxit. Hæc Gene-
 brardus, quibus rectè cōfirmat, quæ Marti-
 nus primus dixerat: omnes suos prædecef-
 sores vigilasse contra eum errorem. Ex cō-
 futatione autem argumentorum Cani li-
 quidius constabit hæc veritas. Ac primum
 mitto authoritatem Pselli, qui tam incautè
 loquitur, quàm ipse Canus; accedit quod
 versibus id cecinit, quo minuitur autori-
 tasteius testimonium est in secundo tomo
 Conciliorum post vitam Adriani.

Primum argumentum adversariorum
 sumitur, ex sexta Synodo generali celebra-
 ta Constantinopoli per legatos Agathonis:
 in qua Synodo damnatus fuit Honorius a-
 ctione decima tertia, his verbis: *Cum his ve-*
ro simul projici à sancta Dei Catholica Ecclesia,
simulque anathematizari prævidimus & Hono-
rium, qui fuerat Papa antiquæ Romæ, eo quod
invenimus per scripta, quæ ab eo facta sunt ad
Sergium: quia in omnibus eius mentem sequutus
est, & impia dogmata confirmavit. Confirma-
 tur ex epistola Leonis secundi ad Cōstanti-
 num, quæ fertur in ipsa sexta Synodo a-
 ctione 18. his verbis, nec non & Honorium,
 qui hanc Apostolicam Ecclesiam non Apostolicæ
 traditionis doctrinā instravit; sed prophanā pra-
 ditione immaculatam subvertere conatus est.

Luce clarius ostendam Concilium hoc
 esse

P. Gordo.

P. Gualt.

Genebrar.

§. 261.

1. Argum.

Confirm.
Leo.

§. 262.

esse falsatum, & dolo Græcorum ob emulationem cum Romanis Pontificibus additum nomen Honorij, nec in Concilio, aut per somnum illum fuisse damnatum. Hanc fraudem suspicatus fuit Bellarminus, coniecit Genebrardus, affirmat Gordonus, anno 638. Tandem detexit Baronius, anno 681. à versu *sed quod*: ubi probat Theodorum Patriarcham damnatum in eo Concilio, qui postea nactus exemplar ipsius Concilij, se inde expunxit, & adiecit nomen Honorij: quod intellige tam in ipsa Synodo, quam in epistola Leonis, ibidem inserta, de qua vide §. 270. etenim Baronius, anno 683. in Leone secundo versu *quæ verò*, & sequenti ostendit aperte eam epistolam ab hæreticis impostam. Primum argumentum est: quia Photius Patriarcha Constantinopolitanus epistola ad Michaelē Bulgariæ Principē, de septem Concilijs OEcumenicis, referens authores Monothelismi, non meminit Honorij: quod non prætermisisset homo Græcus, vt obseruat compilator Conciliorum: tantumque recenset Sergium, Pyrrhum, Paullum, Cyrum, Theodorum, Macarium, & Stephanum.

§. 263.

Secundum argumentū est, quia sexta Synodus peracta est per legatos Agathonis ex præscripto epistolæ ipsius Agathonis: at in epistola Agathonis nulla fit mentio Honorij; quin potius Agatho in ea epistola constanter affirmat nullum Pontificem Romanum in hæresim vmquam incidisse: quæ epistola est in actione quarta eiusdem Concilij: quam epistolam tam Concilium, quam Imperator acclamaverunt, vt scriptam à Sancto Petro. Cum ergo Pontifex non meminerit Honorij, & asseruerit nullum Pontificem Romanum fuisse hæreticum, & totum Concilium id acclamaverit, est incredibile in eo Concilio Honorium damnari potuisse: quia iam mendacij convinceretur Agatho. Quæ manifestè confirmo ex Concilio Romano, cui præfuit ipse Agatho, qui confirmans sextā Synodum, & referens authores illius erroris, tantum refert Theodorum, Cyrum, Sergium, Pyrrhum, & Paullum. En Conciliū Romanum sub Agathone, & aliud sub Martino non meminisse Honorij: ergo Honorius liber fuit ab eo errore. Quia alioquin, nec taceretur ab Agathone & Martino, nec illius nomen permetteretur in nomenclaturā Pontificum, nec permetteretur in sepultura Basilicæ Sancti Petri. Constat autem ex §. 247. quātum pugnaverit Gregorius Magnus cum Patriarcha Constantinopolitano, vt è catalogo Pontificum deleteret Acacium: nam in eo §. 24. memini reprehensum Patriarcham à Gregorio: causa autem repre-

hensionis hæc fuit, vt constat ex locis ibi indicatis: cum ergo in Oriente nullus fuerit author, qui de Honorio ita senserit; sed potius ab omnibus laudetur: signum est hanc esse Græcorum fabellam. Fortissimū omnium argumentum est: in Concilio dicitur Honorium damnari ex eius epistolis: at licet essent stolidiores asinis, non possent id dicere: quia constat ab Honorio prohibitam Sergio vocem *vna operatio*. Item constituisse Honorium duas naturas operatrices. Deceptus fuit Canus asserens ab Agathone relatum Honorium inter Monothelitas: Bellarminus asserit ortum errorem ex summa Conciliorum, cuius author mentitur interdum; verba autem Agathonis, atque Martini adduxi §. 259. & §. 260.

§. 264.

Efficacius argumentum sumitur ex septimā Synodo generali, quæ est secunda Nicæna, actione septima, ubi hæc ait: *quemadmodum sexta Constantinopolitana Synodus definivit, detestamur, quæ cum ea Sergium, Honorium &c. & in epistola ad Clericos inter multos hæresarchas scribitur Honorius: & vniversi illius Synodi Patres anathema dicunt Honorio inter ceteros hæreticos. Nec potest dici hæc Synodus esse corrupta, quia Adrianus Papa in actione septima Synodi octavæ Generalis de Romano, inquit, Pontifice quemquam iudicasse non legimus: licet enim Honorio ab Orientalibus post mortem anathema sit dictum, &c.* Illā epistolam non potui invenire in Concilio octavo generali; facile tamen habet responsum ex Bellarmino: Adrianus enim secundus non probavit anathema Orientalium; sed illud præcisè retulit, vt ostenderet Concilium non aliam ob causam egisse contra Romanum Pontificem mortuum, nisi quia de hæresi fuerat accusatus: hoc enim sufficebat instituto Adriani, nempe monstrare summam authoritatem Episcopi Romani, in quem non possunt agere Concilia generalia, nisi ob solam hæresim, vt cum Honorio egerunt Patres Concilij septimi generalis. Hoc anathema dixisse Honorio, non probat Honorium fuisse hæreticum; sed malè audire de hæresi apud Græcos, quod fatemur: quia Monothelitæ, per imposturam se tuebantur autoritate Honorij, vt faciebat Pyrrhus contra Sanctum Maximinū, donec ab eodem Sancto monstrata est innocentia Honorij. Quod si Honorius censendus est Monothelita propter anathema Concilij secundi Nicæni: ergo eadem ratione Sanctus Adelpheus est censendus Nestorianus, quia in Concilio Francofordiensi relatus fuit inter hæreticos damnatos. Etenim reprehenditur Elipandus Archiepiscopus Toletanus, cum Adelpheo & alijs Archiepiscopis, quos

Elipand-

S. Tho. q. Elipandus vocabat patres suos : quos dicit
 1. Art. 4. Concilium traditos Sarracenis, quia Christum docuerant esse filium adoptivum : at vt rectè probat Baronius, tomo nono, anno 794. à §. & melius est, Sanctus Adelphonius nequaquam dixit, Christum fuisse filium adoptivum. Concilium autem & Adrianus primus, accepta historiâ Elipandi, reprehenderunt etiam Adelphonsum, quia tunc non poterant extremâ disquisitione agere in scripta Adelphonii. Quemadmodum Concilium Chalcedonense omisit pro Catholicis Ibam, Theodorum, & Theodoretum : in qua sententia diu perstitit Vigilius Papa : hic autem ipse cum quinta Synodo generali damnavit eosdem tres Episcopos, quia per extremam disquisitionem comperit eos pertinaces obijisse : quia Concilia generalia, & Papa possunt decipi in quæstionibus, quæ non sunt de doctrina ; sed de facto, aut personis, maximè quando non agunt vltima disquisitione : ita Concilium secundum Nicænum, sine extrema disquisitione anathema dixit in Honorium propter falsos rumores Græcorum : hoc autem anathema à nullo Pontifice Romano fuit probatum, cum nemo exhumaverit Honorium, & eiecerit extra Basilicam Sancti Petri, nec deleverit ex Catalogo Pontificum illius nomen : quod quidem necessariò faciendum erat, vt sæpè vidimus factum in alijs Ecclesijs ex præcepto Romanorum Pontificum. Vide §. 268. & 270.

§. 265. Et quamvis Honorius, vt privatus homo, fuisset hæreticus, nihil obest huic nostro scopo, quia eius hæresis semper fuit Romæ totis viribus reclamata : nam in duobus Concilijs Romanis damnata fuit ab Agathone & Martino, & in duobus Concilijs generalibus, nempe ab Agathone per legatos in sexto generali Constantinopolitano, & per legatos Adriani primi in septimo generali Nicæno : & vt constat ex epistola Martini, omnes Romani Pontifices magna sollicitudine in illam vigilarunt. Nō omitam quid senserit Sanctus Sophronius de Primatu & immobilitate Romana. Baronius enim anno 633. §. ceterum etsi : refert legatum missum à Sophronio ad Honorium Papam, vt ipse ageret contra Monothelitas : cuius potestatem admissam longa consuetudine fatetur : de immobilitate autem

Sophron. fidei, hæc ait : *quantocyus ergo de finibus terræ ad terminos eius deambula, donec ad Apostolicam Sedem, ubi Orthodoxorum dogmatum fundamenta existunt, pervenias.*

SVBSECTIO VI.

A Severino ad Ioannem Sextum.

SEVERINVS anno 639. damnavit hæresim Imperatoris Heraclij Monothelitæ : idem præstitit Ioannes quartus, anno 640. & in Synodo Romana contra eam hæresim graviter egit. Theodorus anno 645. Pyrrhum Monothelitā, iam pœnitentem admittit ad communionem. Anno 646. varijs Concilijs in Africa damnat Monothelitas : anno 648. damnat edictum Constantis Imperatoris : ubi videbis apertè numquam intermissam iudiciariam potestatem Romanorum Pontificum in hæreticos etiam Patriarchas & Imperatores.

Ab anno 649. ad 654. Baronius in Martino primo describit sollicitudinem, auctoritatem, & fidei certitudinem Episcopi Romani. Martinus enim ad martyrium restitit Monothelitis, inter quos & Imperatori Constanti eorumdem patrono. Cum primum enim creatus Pontifex, rogatus fuit ab hæretico Imperatore, vt confirmaret suum hæreticum edictum, quod *Typum* vocavit : quod, vt melius fieret ex sententia Imperatoris, misit in Italiam Olympium, vt arte, aut Marte rem impetraret à Martino. Hic autem imperterritus, coacto Concilio Romani, damnat tam hæresim, quam edictum Imperatorium. In epistola autem convocatoria, vt aiunt, refert Episcopos hæreticos eorumque discipulos sæpè monitos à Romana Sede per litteras, & Apocrypharios, vt errorem deponerent : quam ob rem ipse cogitur eos pertinaces damnare. Litteras mittit ad Imperatorem, quæ *filium* appellat. Dat item litteras ad omnes Ecclesias, à quibus eas fuisse pro Apostolicis acceptas Baronius docet ex Beda. A Sancto Mauro Episcopo Ravennate hanc accipit epistolam : *Domino, & Sancto, & meritis Beatissimo, totoque Orbe Apostolico & universali Pontifici Martino Papæ.* Docet Africanos Episcopos : in Oriente autem creat Vicarium Ioannem Episcopum Philadelphium : mittit prædicatores ad Ethnicos, quod ex antiqua consuetudine spectat ad sedem illam. Mittitur Constantinopolim & in carcerem, anno 650. & 651. admiranda autem est huius Pontificis constantia, qui compedibus & catenis onustus, respondet ministris Imperatoris, Pyrrhū sponte Romā adiisse ad abiurandā hæresim : tandē se obijcit mēbratim concidendum pro fide Catholica : pro qua relega-

§. 266.

relegatus Chersonam ærumnis confectus martyrio donatur, anno 654. Vt intelligent Novatores quanti Romana Sedes continuo fecerit fidem Catholicam. Lege in Baronio, ab anno 655. Vitalianum, Adeodatum, & Donum: in quibus reperies eandem fidem, atque Primatum: ipse enim hæreticus Imperator in suis epistolis Romanos Pontifices vocat Episcopos universales: quod fecit etiam Constantinus Pogonarius Imperator, in epistola ad Donum, quæ refert Baronius, tomo octavo, anno 678. §. in nomine Domini.

§. 268. In Agathone fruitur Ecclesia Romana non minori gloria, quam in Martino: vt in bello & pace Ecclesia, vel de hæreticis triumphet, vel fruatur triumphorum gloria: etenim ab anno 678. ad 683. recognoscitur Agatho Primas totius Ecclesiæ. Etenim flagitante Imperatore Constantino à Papa Dono per longam epistolam, eius successor Agatho indicit Concilium Constantinopolim, quod fuit sextum Generale: quod habuerunt legati Agathonis, cui ipsi præfuerunt, & omnia fuerunt peracta ex præscripto Agathonis Papæ: legatos suos commendat Agatho Imperatori: in qua epistola hæc ait apud Baroniū anno 680. versu & ideò, * cuius adnitente præsidio, hæc Apostolica Ecclesia numquam à via veritatis, in qualibet erroris parte, deflexa est: cuius auctoritatem utpote Apostolorum omnium Principis, semper omnis Catholica Ecclesia Christi & universales Synodi fideliter amplectentes, in cunctis sequutæ sunt, omnesque venerabiles Patres Apostolicam eius doctrinam amplexi, per quam & probatissima Ecclesiæ Christi luminaria clauerunt, & Sancti quidem Doctores orthodoxi venerati, atque sequuti sunt; hæretici autem falsis criminationibus, ac derogationum odijs insequuti: * hæc ab Agathone ad Imperatorem Orientis: vt oculis cernamus, quam altè infederit catholicorum cordibus esse Romæ & Primatū Ecclesiæ, & regulam fidei.

§. 269. Docet præterea ibidem nullum Romanum Pontificem defecisse à vera fide: quod etiam fatentur certum viginti quinque Episcopi Concilij Romani sub Agathone in epistola Synodali: quod etiā dixerunt Martinus Papa & martyr, Ioannes, Nicolaus & alij. Itaque nullus Catholicus potest, nisi imprudenter, & impudenter Honorio adspargere labem erroris. Liberius autem non consensit errori hæreticorum; sed vel per ignorantiam, vel per metum communicavit cum Arianis: & subscripsit damnationi Athanasij: non quidem in doctrinā, pro qua

etiam postea fuit in exilium relegatus; sed subscripsit damnationi personæ Athanasij propter crimina illi ab hæreticis obiecta falso: vt ex Sancto Athanasio probat Bellarminus, tomo primo, libro quarto de Romano Pontifice, capite nono: & Baronius, tomo tertio, anno 357. à num. 37. vt enim Sanctus Marcellinus numquam fuit hæreticus; quamvis adoleverit Idolis: multo minus Liberius. Non enim subscripsit negationi consubstantialitatis Filij cum Patre.

Cum autem legati Constantinopolim pervenissent, excepti sunt ab Imperatore summo honore: in Concilio autem primum locum tenuere legati, totumque Concilium ex sua sententia contra Monothelitas administrarunt, & subscripserunt omnium primi: vt patet ex eodem Concilio actione 18. vbi tres legati Agathonis referuntur priusquam Patriarchæ Orientales, & quam ipse Constantinopolitanus, in cuius Ecclesia celebrabatur Concilium: & infra. *Theodorus humilis Presbyter Sanctæ Ecclesiæ Romanæ locū gerens Agathonis beatissimi & universalis Papæ Urbis Romæ subscripsi*: idem dicunt Gregorius Presbyter, & Ioannes Diaconus: post quos quartus ponitur. *Georgius miserante Deo Episcopus Constantinopoleos novæ Romæ desiniens subscripsi*, cum autem Imperator & alij vocarent Episcopum Constantinopolitanum OEcumenicū, sive universalem, scripserunt ad Papam, se id non multum reclamasse, quia ipsi Græci id explicabant non de universalitate totius Ecclesiæ, sed de universalitate in aliquibus Provinciis Orientalibus. Anno vero 681. versu *cur autem*, docet Baronius nonnullos Episcopos à Concilio generali appellasse Agathonem. Item versu *maximi morbi*, hæc aiunt omnes Patres Concilij: * *virtus* verè rerum omnium conditrix & gubernatrix, sapientem dedit medicum, vestram à Deo honoratam sanctitatem, contagia hæreticæ luis fortiter propulsantem remedijs orthodoxiæ, ac valetudinis robur membris Ecclesiæ largientem. Itaque tibi, vt primæ Sedis Antistiti universalis Ecclesiæ, quid gerendum sit permittimus stanti supra firmam fidei petram, acquiescentes veræ confessionis litteris à vestra paternā beatitudine ad piissimum Imperatorem missis, quas, vt à summo Apostolorum vertice, divinitus scriptas agnoscimus, per quas exortam nuper multiplicis erroris hæreticam sectam depulimus.*

Nonnulla observa. Primum Honorium non potuisse in eo Concilio damnari, quia Patres in ea epistola aiunt

§. 270.

§. 271.

Q

Agatho.

S. Tho. q. 1. Art. 4. Agathon à se damnatos Episcopos Monothelitas ex sententia, quam ipse Agatho de illis tulerat in epistola; sed Agatho nullam sententiam tulerat in Honorium, nec eius meminit in Concilio Romano: ergo Concilium sextum Generale nullam tulit sententiam in Honorium. Immo Baronius tomo octavo anno 683. probat epistolam Leonis Secundi esse supposititiam: quòd si esset verè Leonis, dicit Baronius versu *quæ si Germanæ* illum esse reprehensione dignum, quòd succubuerit pertinaci Græcorum calumniæ: vel ipsum errasse in facto contra personam Honorij, vel ob maius bonum damnandæ hæresis consensisse Græcis.

§. 272. Secundò animadverto, quàm sit constans Ecclesiæ facies: Nicææ Silvester per Osum, & alios duos legatos damnavit Arium: ut ostendi à §. 206. Ephesi Cælestinus per Cyrillum Legatum suum in Concilio Generali damnavit Nestorium, ut ostendi à §. 214. Sanctus Leo in Concilio Chalcedonensi damnavit per Legatos suos Eutychetem, Acacium & Dioscorum. Agatho verò per suos legatos, & per epistolam damnat Sergium, Pyrrhum & Paullum eadem omnino ratione, qua Sanctus Leo epistolâ suâ docuit Chalcedonenses, quid facto esset opus in damnandis hæreticis. Quibus hæretici nisi omnino essent obsecrati, apertis oculis viderent omnes præcipuas hæreses extinctas ab Ecclesia Catholica in Concilijs Generalibus actis Romanorum Pontificum autoritate. Nec verò tam ingens bonum illuxisset mundo per Papam & Concilia, si hoc esset inventum inferni, ut vociferantur Lutherus, atque Calvinus. Quid autem faciendum miseris damnatis in Concilio Generali autoritate Romani Pontificis, non aliter ac Arius Nicææ in Concilio primo, Nestorius Ephesi, Eutyches & Dioscorus Chalcedonæ, Sergius & Pyrrhus Constantinopoli, & Iconoclastæ Nicææ in Concilio secundo.

§. 273. Hæretici Novatores fatentur ingenuè in Ecclesia Catholica iure fuisse habitos hæreticos, atque proscriptos Arium, Nestorium, Eutychetem, Sergium, & alios, at proscripti fuerunt in Concilijs Generalibus celebratis autoritate Romani Pontificis: ergo huiusmodi proscriptio sufficit, ut aliquis habeatur hæreticus; sed eadem proscriptio est contra Lutherum, Calvinum, Bezam, & alios: quorum dogmata damnata sunt Tridenti in Concilio Generali celebrato autoritate Romanorum Pontificum: ergo Lutherus, Calvinus, Beza, & eorum discipuli tam sunt hæretici proscripti, quàm Ariani, Nestoria-

ni, Eutychiani, & Monothelitæ.

Eundem statum Roma conservat ab anno 633. ad 726. Leo enim Secundus mittit in Hispaniam decreta Concilij sexti cum epistola: cui obeditum fuit à Sancto Iuliano Archiepiscopo Toletano, & Hispaniarum Primate; quamvis aliquantulum reprehenditur ob erectam cervicem in Pontificem Romanum: lege Synodum Toletanam decimam quartam canone secundo, tertio, & quarto. Perfliterunt in damnanda hæresi eadem Ioannes Quintus, Cono & Sergius, qui anno 690. mittit duodecim prædicatores in Germaniam: quæ tandem doctrinâ, sanctitate, & miraculis Sancti Bonifacij Christi lucem adspexit: qui Bonifacius cum Sergio, & Gregorio ita communicavit, ut ab ipsis acciperet præcepta & leges. Gregorius enim Secundus anno 719. per litteras communicat Bonifacio Apostolatam Germaniæ. Aperuerunt oculos Germani prædicatione Romanorum, & autoritate Paparum: ergo quando contra hæc oculos claudunt, cæcutiunt contra primam fidem, quam acceperunt.

Anno 692. habetur Constantinopoli Synodus, quam Beda vocat erraticam: quæ à suis authoribus vocata est *Quinisexta*, id est, appendix quintæ & sextæ Synodorum. Huius authores, ut sibi fidem facerent in Ecclesia, mentiti sunt in eam convenisse vnum legatum Episcopi Romani, & duos Episcopos Orientales eiusdem Romani Vicarios: ipsi enim hæretici aperte videbant impossibile esse à Catholicis haberi fidem Concilio, cui non præfuissent Romani legati. In hac Pseudosynodo probatus fuit quidam Apocryphus Canon Apostolicus, quo fingitur præcipi sacerdotibus, ne dimittant uxores. Hic iaciuntur aperte prima semina contra calibatam Clericorum. Libenter autem audio horum hæreticorum confessionem: qui fatentur ingenuè omnes Ecclesiæ Patres sopitos fuisse per septingentos annos præcipientes clericis calibatam, quem fingunt præceptum illo Apostolico Canone. Impudentior multo Lutherus, qui non modo cum Synodo quinisexta vult præceptum matrimonium clericis; sed mentitur illud fuisse familiare clericis in prima Ecclesiæ ætate: cum homines Greci appetitores puellarum fateantur anno 692. per septingentos annos fuisse præceptum, ut clerici abstineant ab vxoribus. Nec fuerunt tam impudentes, ut auderent affirmare nuptias permissas fuisse clericis in Ecclesia: ut ausi sunt Centuriatores, homines non tam ex foeminis nati, quàm evomiti ex Inferno ad omne flagitium & imposturam: hæc observa in §. 310.

§. 276.

Hæc erratica Synodus Quinisexta patronos habuit Imperatores Iustinianum Iuniorum & alios: Sergius Papa viriliter restitit Tyrannicæ impietati Iustiniani, qui cum vellet Constantinopolim trahere Sergium, ut per vim subscriberet Synodo Quinisextæ, arma contra eum sumpserunt milites Ravennates cum tota Italica militia, arma movente pro Catholico Pontifice, contra suum Imperatorem hæreticum. Idem fecerunt Sergij successores Ioannes Quintus, & Constantinus. In fine eius anni refert Baronius epistolam Nicolai Papæ ad Michaelum Imperatorem hæreticum asserentis Romanos Pontifices restitisse constanter hæresibus Græcorum; maxime autem Patriarcharum Constantinopolis: Imperatores autem postulantes à Pontificibus Romanis confirmationem hæresum, ab eisdem Pontificibus turpiter fuisse reiectos, atque despectos. Equidem non nisi providentissimo Numine ex Petrea Romanorum acie restitutum est fixo pede, & bellicum cantum contra levitatem, & potentiam Græcorum, in hæresibus comminiscendis, & propugnandis. Dicant autem Novatores vnde sint editæ copiæ in Arianos, Macedonianos, Sabellianos, Nestorianos, Monothelitas, & alios, quos ipsi hæreticos damnant? Vnde (inquam) hæ copiæ recensitæ sunt, & armatæ: nisi ex Romanis castris? ex iisdem armantur hodie contra ipsos Novatores: fateantur ergo se esse in castris iisdem, in quibus Arius & Nestorius; nos autem in iisdem, in quibus Silvester, Cælestinus, Zepherinus, Gregorius Magnus, Leo Magnus, Sanctus Flavianus, Sanctus Cyrillus, Sanctus Sophronius, Sanctus Hieronymus, Sanctus Augustinus & alij: & conferant (si audent) suorum antesignanorum obscuritatem cum splendore nostrorum. Eodem tempore Romam rediit Sanctus Vvillebrordus ad adorandum Pontificem, & cum eo consulendum.

§. 277.

Ioannes Sextus eandem Religionem retinuit: & restitit anno 712. Imperatori Philippico excitanti incineratum Monothelismum, autore Pseudo Propheta Ioanne monacho; deinde Archiepiscopo Constantinopolitano. Anastasius Imperator Græcorum, anno 718. mittit Romam ex antiqua consuetudine professionem suæ fidei. Anno 714. creatur Gregorius Secundus, promotus ad Summum Pontificatum providentiâ Dei, ut ferrea fronte arjctaret non solum novam hæresim contra sacras imagines; sed etiam

Imperium ipsum Græcorum, seminarium hæresum & armamentarium: quamvis enim hic Pontifex directè operam nequaquam navavit ad Græcum dominium demolendum; dum tamen ille belligeraretur pro fide; totus Occidens se disiunxit ab Oriente, ex quo non tam Sol splendidus, quam atræ hæresum nubes se effundebant in Orbem. Anno 716. Leo Isaacus per epistolam petiit à Gregorio communicationem cum Ecclesia Catholica: vel ipsi hæretici Imperatores hunc morem servare consueverunt. Anno 721. Gregorius in Concilio Romano anathemate petiit eos, qui fœminas Deo sacras ducebant vxores, contra vetustissimam consuetudinem ab Apostolis observatam. Arbitror has fœminas esse, quæ simplex emiserant votum castitatis: quarum matrimonia sunt & valida, & illicita; cum sanctimonialibus autem professis voto solemni, non leguntur frequentata connubia ante Martinum Lutherum. Quam apta sunt hæc Lutheri, & Centuriatorum fabulis, quibus effutiunt votum castitatis esse Diabolicam superstitionem inauditam in antiquiori Ecclesia? Certum est hoc votum illis fuisse tam grave, ut arbitrarentur se humeris ferre totam inferni molem, quam propterea excusserunt, rumpentes vincula, confringentes iugum, & dicentes: non serviemus.

SUBSECTIO VII.

A Gregorio Secundo, ad Stephanum.

ANNO 723. octavo Leonis Isaacici; decimo autem Gregorij Secundi; erumpit ex Orco inaudita ante illa tempora blasphemia Iconomachorum, sive Iconoclastarum, qui contra Icones, sive Imagines Sanctorum bella moverunt. Horum authores fuerunt & Iudæi & Sarraceni: Iudæi quidem, qui degentes inter Christianos non audebant blasphemare Christum, quia Christianismum simulabant; ut autem more suorum maiorum Christum, qua ratione possent, crucifigerent, eius crucem & Imagines deridendas susceperunt. Ita testatur Photius Patriarcha Constantinopolitanus in epistola ad Michaelum de septem Concilijs OEcumenicis, Concilio septimo: quæ epistola

§. 278.

S. Tho. q. 1. Art. 4. tota circumfertur in recentioribus Concilijs ante Concilium secundum Nicænum, quod est septimum OEcumenicum: ubi eam hæresim vocat barbaram. * *Infælices* enim homines (inquit) isti verbis non confitentes se Christo vero nostro Deo maledicere, factis omnia in eum maledicta, & linguæ petulantiam congesserunt. Cumque illum sine medio, & sine aliquo velo contumeliâ afficere non auderent, per venerandam Imaginem, omnem Christo inimicæ mentis cupiditatem expleverunt: & infra: verum isti (inquit) nova Iudæorum Christi hostium progenies, dum Christi, atque Sanctorum eius Imagines afficiunt contumeliâ, ea perficiunt, in quibus patres ipsorum defecerunt. Irruunt enim in facinora Iudæorum, singularique alacritate patres suos superare conantur. Et dum non audent in medio Christianorum labris etiam Christum abnegare, in eundem ipsum Iudaicum, paternumque zelum deprehenduntur incidere, & adulterinam hanc etiam ostendunt imitationem, nec vllò consistunt loco; sed tamquam veneno hæresis ebrii, huc illuc iactantur, & ruunt. Christianos enim se esse profitetur, & adversus Christum debæchantur. Iudæos appellari se nolunt, & imagines oppugnantes, zelum ipsorum Christi inimicum imitantur, & superant. Idololatriæ nomen vitant, & se in ipsos Christianos, divinaque Christianorum, sanctaque mysteria nihilo idololatriæ leniores præbent.

§. 381.

Compiler Conciliorum in margine, *Iconomachi* (inquit) *novi Iudæi: tales multos nostra vidit ætas.* In Concilio secundo Nicæno cum Iudæis referuntur etiam Sarraceni huius impietatis authores. Divinarè ego, in Christum, & eius Sanctos tam horrendæ blasphemix nullos alios authores fuisse, quàm Christi hostes publicos. Quapropter vehemens me suspicio pervadit Lutherum, Calvinum, & Bezam esse genere Iudæos, & Sarracenos: qui, si non se circumcidere, fuit solum vitandi doloris gratiâ: homines enim mollissimi omnem doloris sensum exhorruerunt. Quæ confirmo, testimonio Caroli Quinti Iulio Cæsari præferendi: qui cum agrè ferret statutum Toletanum de ea Ecclesia interdicenda Iudæis genere, & Sarracenis: postea in Germania excepit amicè Canonicum Toletanum missum ab ea Ecclesia Romam confirmandi statuti gratiâ: cui litteras obtulit sponte ad Cæsarem suæ Majestatis Legatum, ut statutum confirmandum curaret. Roganti autè Canonico causam mutatæ voluntatis, respondit Cæsar: *quia ex-*

ploravi profectò omnes hos hæresarchas esse genere Iudæos. His de rebus legetur Conciliū secundum Nicænum, tum Baronium, tomo nono, anno 723. tum tertio Patrem Gualterium octavo sæculo, capite tertio.

§. 382.

Hæc hæresis vehementer labefactavit Orientem: anno enim 726. edicto publico bellum indixit sacris imaginibus. Quæ impietas tam indigna visa fuit hominibus, qui gloriantur nomine Christiano, ut hæresis Monothelitarum omnino fuerit extincta, nec deinceps mutiverit: quia omnes eius assertores se Catholicis adiunxerunt, ut cum illis agmine densò starent adversus Iconoclastas. Etenim totus Christianus Orbis ab initio Apostolorum plenus erat sacris imaginibus, non solum in templis; sed etiam in publicis prophano- rum ædificijs. Civitas autem Constantinopolitana referta erat his sacris ornamentis: inter omnia autem præcellebat aræa Servatoris Imago in Porta Civitatis, quam cum demolitus esset Leo, cunctus ingemuit, & infremuit populus. Sanctus autem Germanus totis viribus conatus est avertere Leonem à tam sacrilega impietate, & numquam audita: contra quam pugnabat, & autoritas Sanctorum omnium, & vetustissima consuetudo in omnibus Provinciis, Regnis, Urbibus, pagis, domibus, & personis. Cum autem Leo, deturbatis statuis, vivos combussisset bibliothecarios, cum celeberrima totius Orbis bibliotheca, Catholici turmatim petebant solitudinem, satius ducentes cum bestiis degere, quàm cum efferatis hominibus. Totus autem Occidens rebellavit contra suum Imperatorem, dedignati servire homini tam barbaro, Christo bellum publicum indicenti. Tàm multi autem & constantes Martyres, contra hanc hæresim sanguinem effuderunt, ut Oriens eo sanguine eluerit sordes antiquarum levitatum. Hæc dixi, ut constet, novos hæreticos esse proculdubio Iudæos, Mauros, illisque deteriores: item, ut constet, quantum consenserint omnes Catholici in imaginum cultum, à quo soli Iudæi, & Sarraceni potuerunt avelli. Nec defuerunt miracula: Sanctus enim Germanus Patriarcha Constantinopolitanus propheticè præcognovit futuram hæresim Imperio Cononis: quo cognomento appellatus fuit Leo in Baptismo, ac propterea Sanctus Germanus dixit persecutorem imaginum præcursores Antichristi. Miles, qui lapide percusserat imaginem Virginis, in somnis cognovit id à se factum in caput suum, idque probavit eventus: etenim propug-

propugnans murum lapide percusso capite interiit.

§. 283.

Hanc hæresim armis propagare conati sunt Leo Isauricus, Constantinus Copronymus, Leo Armenus, Michael & alij Græci Imperatores. Quibus fixo pede obstitērunt Gregorius Secundus, Gregorius Tertius, Zachariās, Stephanus Tertius, Paullus, Stephanus Quartus, & Hadrianus Primus: qui in eodem Oriente per legatos suos in Concilio Septimo generali, quod fuit secundum Nicænum, eam hæresim extinxit. Contra quam scripserant Sanctus Germanus, & Sanctus Ioannes Damascenus. Qui anno 728. claruit restituta manu dextra, quæ ei fuerat resecta in odium imaginum sacrarum; & contempta Regis Sarracenorum gratiā, qua plurimum pollebat, religiosorum instituta suscepit. Lutherus vnā fuit Apostata religionis & Iconoclasta: Damascenus autem vnā fuit propugnator Iconum & in gratiarum actionem miraculosæ manus restitutionis, nomen dedit religiosæ disciplinæ: vt advertas eodem spiritu Diaboli Lutherum solvisse votorum vincula, & cælo instaurasse bellum; Damascenum autem eodem spiritu Dei & pro cælo pugnasse, & se ligasse votis. Immò Copronymus & Leo Quartus simul interdixerunt cultum imaginum, & professionem monasticam: Irenes autem & eius filius Constantinus, simul permiserunt vtrumque: Damascenus ergo cum Sancto Germano probabat aperte cultum sacrarum imaginum in usu esse ab exordijs Ecclesiæ. Quod non negabat Leo: asserebat enim omnes Ecclesiæ Patres, atque fideles fuisse Idololatrias.

§. 284.
Greg. 2.

Gregorius Secundus suscepit primum impetum huius certaminis, laudans & in virtute confirmans Sanctum Germanum; Imperatorem autem ab hæresi revocare sæpè conatus. Contra cuius impium editum multa ipse promulgavit, quibus lacessitus Leo rugivit ore cruento petens Sanctum Pontificem per sex coniurationes: à quibus & à Luithprando Longobardorum Rege eum Deus eripuit. Itali occiderunt duos Exarchos Imperatorios & alios Duces. Tandem anno 730. cum Sanctus Germanus depositus fuisset a Leone, & eius loco subrogatus Anastasius hæreticus, Gregorius considerans Leonem non tam Imperatorem Christianum, quam cruentum Antichristum, quem non potuerat flectere epistolis iam lenibus, iam aculeatis, cumque videret eundem in Italiam rugire, eandem Italiam avertit ab

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

eiusdem Imperio, quam sæpè in eodem Imperio continuerat, sperans hæretici conversionem; ea autem desperatā, & cum immineret Reipublicæ status deploratissimus, foedus iniit cum Carolo Martello, qui Gallorum armis cepit Romanam Ecclesiam propugnare, quam Galli à conversione in Christo matrem coluerant, Cardinalis Bellarminus, tomo primo, libro quinto, de Romano Pontifice, capite octavo, versu *quintū est*, docet à Gregorio prohibita tributa Leoni, eumque mulctatū Imperij parte, idque laudatum à Zeneno, Zonara, & alijs historicis, quamvis vituperatum à Centuriatoribus Magdeburgensibus. Vide P. Gretserum, tomo primo defensionis, cap. 19. lib. 2. versu *excommunicavit*. Leo carò emit hæresim, quæ illi stetit Occidentali Imperio; Exarchatus autem ab hoc tempore stetit penes Papas. Quando autem Imperator insectatur Ecclesiam, Rex Angliæ & Dux Baviaræ Romam peregrinantur, illius Ecclesiæ honoris exhibendi gratiā. S. Bonifacius Germanorum Apostolus Romam venit anno 738. consulturus Gregorium Tertium, de rebus, fidei ad extinguendas hæreses in Germania recens ortas ab Anglorum invidia.

§. 285.
Greg. 3.

Breviter præstringam Pontifices à Gregorio Secundo, ad Hadrianum Primum. Gregorius Tertius, anno 332. iterum damnat Leonem, & Iconomachos: Deus etiam eundem damnat vortice vorante Imperatoriā classem missam in Papam; ipse autem Papa, anno 733. dat operam diligentem Imperatori ab hæresi revocando. Anno 734. in Hispania Adelphonsus Primus recuperat nomen *Catholicus*: quod habuit Recaredus eius progenitor. Adverte miraculum ab Hermenegildo & Recaredo tam longa Regum serie eorum nullus fuit hæreticus, nec defecit ab obediētia Papæ; à Pelagio autē instauratore Regni, speciali Dei gratiā omnes Reges Hispani in fide Christi Romana vixerunt, atque conquiescunt. Hoc eodem tempore Carolus Martellus est Romanæ Ecclesiæ propugnator, quod cepit anno 739. Angli Reges, atque Germani fidem Christianam recipiunt per legatos Paparum: Anglia anno 740. voto Regum fit vœtigalis Ecclesiæ Romanæ: quæ admodum anno 782. Carolus Magnus totam Galliam vœtigalem fecit eidem Ecclesiæ: immò ei donavit totam Saxoniam, quam fatebatur se cepisse auxiliante Sancto Petro. Anno 775. Offa Rex Orientaliū Saxonum regnum fecit vœtigal pendere

Q 3

Eccle.

S. Tom. Ecclesiæ Romanæ: vt videant Angli, quàm
q. 1. ar. 4. sint nunc dissimiles suis maioribus, qui
cum primo lacte fidei hauserunt pietatem in Ecclesiam Romanam: cui servire, regnare putabant.

§. 286. Zacharias. Zacharias anno 745. probat Concilium dominans Adelbertum Gallum, & Clementem Scotum turbantes Germaniā. Anno 750. consentiente Pontifice totum Regnum Gallicum sponte transit ab ignavo Childerico ad Pipinum filium Caroli Martelli, vnde cepit Regnum Carolinorum: bonum exemplum ne Reges per ignaviam se dedant familiaribus: nutriunt enim corvos, qui eorum oculos effodiant: Reges enim Gallie inclinabāt administrationem Regni in humeros Maiordomorū, qui Regnum ignavè administrātes illud ademerunt Regibus ignavis. Idem contigit Carolinis. Etenim à Carolo simplici deficit Regnum ad Hugonem Capetū. Stephano tertio Pipinus restituit Exarchatū, quē Desiderius Rex hæreticus tyrānicè usurpaverat. Anno 754. Synodus Constantinopolitana collecta à Constantino Copronymo damnatur ab eodem Stephano. Anno 756. celebris est amicitia Stephani & Pipini, & odium utriusque in Imperatorem hæreticū, qui ob contemptam etiam à Paulo primo suam Pseudo synodum, persecutionē movit anno 761. Anno verò 769. Stephanus Quartus damnat eundē Copronymū. Anno 770. Carolus Magnus præcipit ne Concilia congregentur sine licentia Papæ: iure enim Regio stabilit ius divinum, vt sanctius servetur. Itē anno 772. effecit per legatos, vt Desiderius supplex adoraret Hadrianum primū; cum autem idem Carolus pietatis gratiā Romā adiret anno 774. osculatur singulos gradus, & Hadrianū adorat. Hæc dixi, vt pateat, quā pacatus fuerit Romanus Principatus in toto Occidente, nempe Hispania, Italia, vbi & improbus Desiderius pertinuit anathemata Romana: Veneti item Hadrianum adierunt, vt compeferet Ioannem Aquileiæ Patriarcham: in Gallia, cuius Rex gladius erat contra hostes Ecclesiæ; in Germania ad Christum tracta per Bonifacium legatum Romanum; in Anglia, cuius Reges se sponte fecerunt vestigales Sancti Petri.

§. 287. Anim. Duo adverte. Alterum, Copronymum anno 775. infelici morti proximum conclamasse se vri igne inextinguibili propter Deiparam offensam: & vt quondam Antiochus exitui vicinus absque vera penitentia cum dolore recoluit, quanta mala fecisset Hierusalem, & Sanctis eius, scelestus autem iste Deum orabat, à quo non erat

miseri cordiam consequuturus: ita Copronymus salutabat præcipuas imagines, & templa, quibus iniuriam intulerat. Non absimiliter Henricus Octavus morte instantē ingemuit mala, quæ ob suam libidinem explendam attulerat Regno; nectamen illi profuit ad salutem. Copronymus ita fuit dictus, quia cum puer baptizaretur fontem baptismi cacavit: quasi non futurus Christianus, qui Christi imagines esset persequuturus. Dictus est etiā Caballinus, quia obieciabatur equorum stercore. Lutherus adumbrabatur in Copronymo: dictus est enim *stercoreus & cacator*, quia linguāolvebat eas sordes, id est, proferebat voces sordidas, indignas quidem non modò prædicatore Apostolico; verum & homine frugis; dignas autem stercoreo baiulo, & impudente ganeone. Alterum, est Leonem Quartum filium Copronymi persequutum gemmas sacras; cum autem illi placerent duo carbunculi coronæ sacræ, illosque capiti imposuisset, ex illis orti sunt duo candentes carbones, qui eius caput combusserunt, vlciscentibus sacris imaginibus persequutorem suum morte hæretico digna.

2. Anim.

SVBSECTIO VIII.

De Hadriano Primo & sacris imaginibus.

IN Hadriano Primo redeunt aurea sæcula, qualia fuerunt in Silvestro, Leone, & Gregorio Magno. Exeruit enim & Imperatoris munus in Desiderium Longobardorum Regem, & Pontificiam iurisdictionem in totam Ecclesiam. Etenim in Occidente sine vlla controversia leges dabat Hispanis, Italis, Germanis, & Anglis; easdem autem dedit & Orienti: vbi per legatos præfuit Concilio septimo Generali. Creatus est Hadrianus anno 772. cum autem anno 784. Paullus Patriarcha Constantinopolitanus, qui, vt placeret Imperatoribus, fuerat imagines persequutus; corde autem fixa erat sententia Catholica de colendis sacris imaginibus, eaque propter divina gratia pulsatus, abdicato Episcopatu, se sponte in monasterium reclusit; cum inquam actione prima iam moreretur, vocibus, eiulatibus, & lacrymis execratus est Episcopatum suum, cuius ambitione tanta ignominia affecerat Christi, eius genitricē, & Sanctos.

§. 288.

hæ au-

Hæ autem Paulinæ voces penetrarunt aures, & corda Imperatoris Constantini & Irenes eius matris, mulieris sanè piæ, & quæ diù certaverat pro imaginibus adversus Copronymum maritum, & Leonem focerum. Hæc constant ex epistola Constantini & Irenes, ad secundum Concilium Nicænum, actione prima. Accessit autoritas Tharasis viri celeberrimi, quem Imperatores Patriarcham renuntiaverunt. Ille autem diù restitit; flexus tandem Imperatorum autoritate se consensurum asseruit eâ conditione, vt non solum Imperatores; (quod iam effecerant) sed etiam vniversus populus polliceretur agendum de cogendo Concilio generali, ad dirimendam controversiam de sacris imaginibus, & stabiliendam Fidem Catholicam, quam sine dissensione tota profiteretur Ecclesia. Videbat enim Catholicos Orientales (Hierosolymitas & alios) contra Constantinopolitanos sentire; Occidentales verò coniunctos cum magis Orientalibus anathematata passim dicere contra eosdem Constantinopolitanos. Item cognovit Imperator à multis etiam Constantinopoli illi sectæ restiti. Hæc eadem ratione referuntur in eadem epistola Constantini.

§. 289. Vt autem constet de principatu Petri in hæresibus extinguendis, etiam apud Græcos æmulos Romanorum, Concilium illud peractum est Nicææ per legatos Hadriani præsidentes in Concilio: in quo omniâ definita sunt ex præscripto epistolæ Hadriani; quemadmodum Concilium sextum generale peractum est contra Monothelitas per legatos, & ex litteris Agathonis: item vt Concilium Chalcedonense contra Eutychetem habitum est per legatos, & ex epistola Leonis Magni. Quæ omnia liquidò constant ex actis septimæ Synodi generalis, ex Baronio & alijs eius temporis scriptoribus.

§. 290. *Hadrianus* Ac primum Hadrianus ipse in epistola ad Constantinum & Irenem, actione secunda eius Concilij, * atque adeò (inquit) sanctam matrem vestram Catholicam, & spiritualem, Romanam Ecclesiam exaltarunt. (Et infra inquit) vos autem maximè in traditione Orthodoxæ fidei Ecclesiæ beati Petri & Pauli Principum Apostolorum aquiescitis, eamque amplectimini, quemadmodum à superioribus Imperatoribus factum est, qui Vicarium eius ex toto corde dilexerunt; (& infra) hi siquidem Principes Apostolorum sunt, qui Catholicam Orthodoxam fidem auspicati, per scripta quidem veluti legibus latis fidem suam servandam præceperunt: omnibus scilicet, qui in sedes

eorum successuri erant, & in fide eorum vsque ad consummationem sæculi permansuri, atque ita nostra servat Ecclesia, & sanctas eorum figuras veneratur. (Et infra) obtestor, adiuro, quos sacras imagines in ipsa Deum colente & Regia vrbe, & in vtrisque Græciæ partibus in pristinum statum restitui, & firmari iubeatis, custodientes traditionem huius sanctissimæ vestræ Ecclesiæ, abijciendo etiam & execrando impiorum hæreticorum improbam vehementiam, quàm sacram hanc vestram Catholicam & Apostolicam Romanam Ecclesiam, &c.*

Quia verò hæc epistola reprehendebat electionem Tharasis, & titulum *universalis*, quo Episcopus Constantinopolitanus appellabatur ab Orientalibus, mutilata fuit, ne in Concilio derogaretur auctoritati Tharasis faventis causæ catholicæ: quæ verò sequuntur, reperiuntur in Vaticano descripta ab Anastasio Bibliothecario. Vbi hæc ait Hadrianus contra Conciliabulum Leonis Isaurici, quod hæretici vocabant septimam Synodum: * in primis (inquit) Pseudosyllogus ille, qui sine Apostolica Sede enormiter, nequiter, irrationabiliter, contra Sanctorum Patrum traditionem de sacris imaginibus actus est, anathematizetur, presentibus missis nostris: & tunc sicut antiquitus mos extitit iureiurando vestra pijsima ac tranquillissima potestas vna cum domina Augusta, &c.*

§. 292. Inferius autem agens de Romana Ecclesia, hæc ait: * cuius sedes in toto Orbeterarum primatu fungens, caput omnium Ecclesiarum constituta est: & quamvis beatus Petrus Apostolus per Domini præceptum rexit Ecclesiam, nihilominus subsequens & tenuit semper, & retinet principatum, quod vniversalis Ecclesiæ nomen nullam magis oportet exequi sedem, quàm primam, quæ & vnamquamque Synodum, & sua auctoritate cõfirmat, & continuata moderatione custodit. Et valde mirati sumus, quòd in vestris Imperialibus iussis pro Patriarcha regiæ vrbis, scilicet Tharasio, directis, vniversalem ibidem eum reperimus exaratum: sed vtrum per Imperium, vel schisma, vel heresim iniquorum scriptum est, ignoramus. Sed deinceps suademus vestræ clementissimæ, & Imperiali potentie, vt minimè in suarum exarationum serie *vniversalis* describatur: quia contra sanctorum canonum instituta, seu Sanctorum Patrum traditionum decreta esse videtur. In secundo enim ordine sine sancte nostre Catholicæ Ecclesiæ auctoritate, sicut in omnibus patuit, numquàm valuit nomen habere:

S. Thom. quod nimirum si super praelatam sibi San-
 q. 1. art. 4. ctam Romanam Ecclesiam, quae est caput omnium Ecclesiarum, describatur, tamquam sanctarum Synodorum rebellem, atque haeticum se manifestare certum est: quia, si universalis est, etiam nostrae sedis primatum habere dignoscitur. Quod ridiculum omnibus fidelibus Christianis apparet, quia in toto orbe terrarum ab ipso redemptore mundi beato Petro Apostolo principatus, ac potestas data est, & per eundem Apostolum, cuius vel immeriti vicem gerimus, sancta Catholica & Apostolica Ecclesia Romana, usque hactenus tenet principatum, & potestatis auctoritatem: quatenus, quod non credimus, si quispiam eum universalem nuncupaverit, vel assensum tribuerit, sciat se orthodoxae fidei alienum esse, & nostrae sanctae Catholicae Ecclesiae rebellem. Ipse enim Tharasis, regiae urbis Patriarcha misit nobis Synodicam, priscam adimplens consuetudinem, quam suscipientes & liquidius indagantes, & de confessione tam rectae fidei eius, quam dogmatum sanctarum sex Synodorum & venerandarum imaginum orantes, nimis iterum conturbati sumus, quia ex laicorum ordine, & imperialibus obsequiis deputatus, repente ad Patriarchatus culmen electus est, id est, a caliga militari contra sanctorum canonum censuram factus est Patriarcha, &c.*

§. 293.

Haec ex Hadriano descripti, quia manifeste confirmant, quam constans esset auctoritas Romani Pontificis, qui Imperatori, & Patriarchae Constantinopolitani praecipit, quid sit faciendum in Concilio generali, eosque reprehendit, quod utantur titulo *universalis*, & quod contra canones electus fuerit Patriarcha ex laico. Quae impudentissime iactaret Hadrianus, nisi ea essent constantissima etiam emulis Romanorum. Nec haec fuerunt solius Hadriani verba: omnia enim confirmata sunt ab ipso Tharasio, & Concilio generali Graecorum. Etenim Tharasis ipse misit Romam professionem suae fidei ex prisca consuetudine, quod non faceret, nisi recognosceret auctoritatem Romani Pontificis: item pertinuit anathemata Romanorum contra Iconoclastas. In Concilio autem Nicæno secundo actione secunda haec referunt dixisse Tharasium. * *Tharasis* sanctissimus Patriarcha respondit: cui Christi lumen circumfulsit, qui per Evangelium generavit Paulus, verè divinus Apostolus Romanis scribens, & studium sincerae fidei eorum erga verum Deum nostrum exosculatus, sic inquit: fides vestra praedicatur in universo Orbe hoc. Quam obrem Hadrianus veteris Romae primas, & testatorum Principum successor, clarè &

Tharasis.

verè, cum ad Imperatores nostros, tum ad nostram mediocritatem, mihi scripsisse videtur, constabilivitque, & rectam esse declaravit Catholicae Ecclesiae antiquam traditionem. * Haec Tharasis, quibus in Concilio aperte testatur se venerari fidem Romanorum ex testimonio Apostoli: ergo sensit Tharasis fidem Romanorum tempore Hadriani esse eandem, quam Paulus commendavit; si autem esset diversa, cur esset temerarium eam non sequi? Censuit ergo in successoribus Principum Apostolorum mansisse cum primatu eandem fidem. Baronius refert ex Anastasio Graecos dixisse nomen *Oecumenicum*, usurpatum à Constantinopolitanis, non pro Oecumenico totius Ecclesiae, sed pro Oecumenico aliquarum Provinciarum Orientis: quod confirmatur hoc exemplo Tharasis, qui in Hadriano recognovit primatum Petri in Ecclesia totam.

Quod autem dixit Hadrianus, nullam Synodum esse legitimam sine auctoritate Episcopi Romani, confirmavit idem Concilium Nicænum secundum actione sexta in refutatione eiusdem PseudoSynodi, tomo primo non longè ab initio, his verbis: * *quo pacto autem sancta dicenda erit, quae quid sit sanctum non intelligit? Quomodo autem magna, & universalis, in quam nec omnes consenserunt, & reliquarum Ecclesiarum praefecti non admiserunt; sed anathemate eam devoverunt? Non habuit cooperarium, ut haec, quae nunc celebratur, Romanum Papam, nec illius Sacerdotes, nec per Vicarios, nec per Provinciales litteras, quem admodum fieri in Synodis debet.* * Haec ibi, nec potuerunt Concilij Patres clarius ostendere primatum Petri in eius successoribus: idque non Romae, aut in Occidente, sed in Oriente apud ipsos (ut ita dicam) Ecclesiae Romanae hostes, quo tempore per Imperatores, & Patriarchas Constantinopolitanos Oriens & Occidens ardebant editis contra Orthodoxam fidem, & coniurationibus in Romanum Pontificem.

Nec minus conspicitur Petri primatus in eo Concilio: cui cum interessent Patriarchae Orientales; & ipse Constantinopolitanus, non praesuit ullus; sed praesuerant duo legati Romani Pontificis, hi quoque nec Patriarchae, nec Episcopi, sed Presbyteri. Actione enim prima cum recensentur Patres in Concilium coacti, ita referantur. * *Conveniente Sanctae, & Oecumenicae (hoc est) universalis Synodi, nimirum Petri viri religiosissimo Archiepiscopo, quae Romana est, sanctissimae beati Petri Apostoli Ecclesiae, praeterea Pe-*

§. 294.

q. 153

q. 154

§. 295.

Lucius, & de Mendoc...

tro pijsimo monacho, & gubernatori monasterij Sancti Sabbæ apud Romanos, vicarijs existentibus Apostolicæ sedis, cui præerat Sanctissimus Beatissimusque Archiepiscopus veteris Romæ Hadrianus: præsentibus Tharasio Sanctissimo, & Beatissimo Archiepiscopo inelytæ Constantinopoleos novæ Romæ, &c. * Eodem ordine subscribuntur actione septima: itē initio singularum actionum eodem ordine referuntur Concilij Patres. Quod clarius constat in actione tertia, vbi cum disputata esset caussa criminalis quorundam Episcoporum, & nihil esset contra illos probatum, sententiam tulerunt legati Romani his verbis: *Petrus religiosus, presbyter Romanus, itē Ioannes & Thomas Deum colentissimi presbyteri vicem agentes Orientis, dixerunt: recipiant sedes suas.* Itaque primi dixerunt legati Romani: non enim soli duo illi Petri, sed & Thomas & Ioannes erant vicarij Romani Pontificis in Oriente simul cū Tharasio, ex Baronio.

§. 296. Definitio Concilij pro sacris imaginibus scripta fuit ex præscripto epistolæ Hadriani ad Imperatores, & ad Tharasiū. Petrus enim vterque actione secūda *dicat nobis* (inquit) *beatissimus Patriarcha Regiæ vrbis Tharasius, consentitne litteris sanctissimæ Papæ veteris Romæ, an minus?* Tharasius autem respondit, quæ dixi §. 293. Deinde iidem Petri rogaverunt totum Concilium idem, quod Tharasius: idemque responderunt. *Sancta Synodus respondit: sequimur, recipimus, & probamus.* Deinde subscribunt vniversi Episcopi litteris Hadriani. Qui anno 794. in Concilio Francofordiensi damnavit hæresim Felicis Episcopi Virgelitani, & Elipandi Archiepiscopi Toletani. In hoc Concilio aliqui damnaverunt Concilium septimum generale, quos non probavit; sed damnavit Hadrianus hac in parte, vt recte probat Baronius, & constat ex Hadriani scripto ad Carolum Magnum pro secundo Concilio Nicæno; ipse autem Carolus in Epistola ad Elipandum se fatetur filium, & defensorem Ecclesiæ Romanæ.

§. 297. *Animat.* Primum adverte imaginum antiquitatē: quas probat Hadrianus Edessæ; immo & totum Concilium ortum habuisse à Christo domino, qui imaginem sui misit ad Agabarum Regem. Item Hierosolymis missa fuit Rotunda pictura Salvatoris, & alia beatæ Virginis, quas effecerat Sanctus Lucas; Sanctus item Silvester ostendit Constantino magno imagines Principum Apostolorum; Crucem autem Christi non solum adorabant Catholici; verum etiam Imperatores capitibus gestabant; vt dixit Sanctus Augustinus. Nec Concilium Nicænum hanc rem improbatam reliquit; etenim præter

eruditæ Hadriani probationes, Concilium actione quarta earum vsum probat per quā eruditē. Sacras autem imagines in hac honoris possessione prius fuisse constat ex epistola Hadriani ad Constantinū, & Irenæ, qua asserit se nihil probaturum, nisi imagines restituerent in locum, in quo erant. Equidem iam probavi Leonem Isauricū asseruisse omnes Ecclesiæ Patres fuisse Idololatrias: & ipse decennio regnavit imagines colens: itaque plus quam septingentos annos regnarunt imagines in Ecclesia in qua ante annum 723. nullus mutavit contra imagines; tunc autem oblatraverūt Iudæi & eorum nunc gentici Lutherani, & Calviniani. Contra quos hæc disserui: deblaterant enim Ecclesiam Romanam, nunc non retinere pristinam religionem: quorum mendacium, hac in parte, est meridie clarius: quia Gregorius secundus totū Occidentem avertit à Leone Imperatore, quod contra consuetudinem Ecclesiæ Romanæ perennantem ab Apostolis everterit Imagines sacras, easque exturbavit e locis, in quibus publicè colebatur. Ergo cultus imaginum nunquam fuit mutatus in Ecclesia Romana, siquidem nunc retinet eundem cultum, quem ante Leonem Isauricum tenuit, & quem restituit Hadrianus in Concilio generali.

Dices, multo ante Hadrianum, & Leonem secundum; item ante Leonem Isauricum fuisse in Ecclesia imaginum cultum, inventum autē Idololatricæ. Contra: ex Hadriano, & alijs historicis constat Sanctum Silvestrum vsum imaginibus Apostolorum. Item martyrum reliquias in summo honore Ecclesiæ fuisse; nec tamen constat Catholicum illum reclamasse. Nec credendū est hos libros esse apochryphos: deberet enim ostendi aliquo argumento probabili. Cum autem à Silvestro ad annum decimū Leonis Isaurici tam multa defluerint annorum centenaria, non est credibile, totam Ecclesiam in idololatriam prolapsam, idque sensim; quin perciperetur: cuius evidenti argumento est eandem Ecclesiā positis argumentis Iconoclastarum, ea censurâ se inefficaciā (vt verè sunt, futilia.) Constat ergo imaginum cultum in tota Ecclesia receptum per septingentos annos: & nunc Ecclesiam Romanam eundem retinere, quem antea. Ostendam item inferius nunc Ecclesiam Romanam in celibatu Clericorum retinere eandem consuetudinem, quam ab Apostolis accepit, & coluit: vt liquido constet hæreticos per imposturam conari, non esse nunc Romæ religionem eandem, quæ ab Apostolis fuit relicta.

Secundo adverte, Lutherum, & recentes

Q 5

Icono-

§. 298.
Obiectio.
Resell.

§. 299.

S. Tho. q. 1. Art. 4. Iconomachos ante annos octingētos prius quam ipsi miscerentur esse damnatos. Lutherus se asseruit instauratorem Evangelij iacentis sub scamno quingentos annos. Ego admitto disputandi gratiā hanc Lutheranā blasphemiam, & sumo Evangelium octingētis annis ante Lutherum: sed tunc admitterebatur Evangelium cum imaginū cultu, quin censeretur creaturas adorari pro Deo: ergo nunc nos habemus Evangelium, ut habebatur ann. 723. immò ut habebatur tempore Silvestri: ergo Lutherus non solum proponit Evangelium diversum ab Evangelio quingentorum annorum; sed etiā ab Evangelio plusquam mille annorum: at Evangelium quingentorum annorum est omnino idem cum Evangelio tempore Silvestri, quo infiniti Martyres coronabantur: ergo Lutherus per summam ignorantiam effutivit Evāgelium iacuisse per quingentos annos: quia si iacuit, iacuit per plures quam mille: immò iacuit ab Apostolis. Itaque trecentis annis ante illos quingentos, quos dixit Lutherus Evangelium iacuisse, iam Evangelium erat erectum, ut damnaret Iconomachismum Lutheri.

§. 230.
Confirm.

Confirmatur: quia negari non potest, in Ecclesia hæreticos aliquos legitime fuisse proscriptos: Montanus enim Manichæi, Donatiste, Pelagius, Nestorius, Eutyches, Monothelitæ, Macedonius, & alij, sunt legitime proscripti; sed horum proscriptio orta fuit à Romanis Pontificibus, & Concilijs: ergo horum autoritate legitime proscribuntur hæretici. Sed eadem ratione proscribuntur Iconomachi in Concilio Nicæno, quā Montanus à Victore, & Zepherino: quā Pelagius ab Innocentio: quā Nestorius à Cælestino: quā Arius à Silvestro in Concilio primo Nicæno: quā Macedonius à Damaso in Concilio generali Constantinopolitano: quā Eutyches à Leone: quā Monothelitæ ab Agathone: ergo eodem modo sunt hæretici legitime Iconomachi; vel si hi non sunt legitime hæretici: ergo nec Arius, nec Nestorius, nec Monothelitæ sunt legitime hæretici: probo consequentiam, quia illi, & hi eandem habent proscriptionem, nempe à Patribus, & Concilijs cum autoritate Romanorum Pontificum.

§. 231.
Obiectio.

Refell.

Dicit Lutherus, illos fuisse hæreticos legitime proscriptos, non propter auctoritatem Conciliorum, atque Paparum; sed quia Spiritus Sanctus id dixit singulis fidelibus. Contrā: cum Sanctus Cyrillus damnasset Nestorium, eumque fecisset extorem Ecclesiasticā communicatione, id non effecit (quamvis erat Patriarcha) spiritu proprio, & revelatione privata; sed consu-

lens Cælestinum Papam, & ex eius præcepto, cui obedivit totus Oriens. Item Augustinus, & Africani non prius, abiunxerunt à communione fidelium Pelagium, atque Cælestium; quam consuluerint Innocentium Papam. Arius fuit anathemate percussus in Concilio Nicæno per Silvestri legatos: Nestorius autem fuit eiectus in exilium autoritate Concilij Chalcedonensis: Eutyches autem autoritate Leonis: quod si tempora Apostolis viciniore memoriā reficemus, constat ex Tertulliano iam hæretico Montanum excōmunicatum fuisse per litteras Victoris: & quia Victor retinuit epistolas, per quas Montano permittebat societatem fidelium, dixit Tertullianus eum retinuisse litteras pacis. Est ergo vetus hæc consuetudo in Ecclesia Catholica hæreticos proscribendi; non per spiritum proprium cuiusque fidelis; sed autoritate Romanorum Pontificum, & Conciliorum. Immò ipsi Apostoli, qui Spiritu Sancto pleni nos Christianis imbuere præceptis, controversias fidei diremerunt in Concilio Hierosolymitano, cui præfuit Sanctus Petrus, & primus suffragium tulit.

Dices, in Ecclesia non satis fuisse provi-
sum de proscribendis hæreticis: Lutherò autem omnium primo donavit Spiritus Sanctus hoc privilegium. Deo gratias, quia Ecclesiam suam illuminavit per monachum excucullatum, incontinentem, immodestissimum, denique post homines natos impudentissimum. Nec primus fuit Lutherus: illi enim præripuit palmam Montanus, qui spiritu suo paraceto plenior fuit, quam Paullus, quam Christus. Cum autem hæretici reciproce pugnantes asserant, se Spiritu Sæcto moveri ad dogmata adversantia mutuo, quibus credemus? Ut enim Lutherus constanter asserit se certum esse de suo Spiritu Sæcto, quidquid in cōtrarium dixerint omnes Theologi, omnes Patres, Concilia omnia, omnesque Papæ & Angeli, ita Libertini, Calviniani & tota huius tempestatis hæreticorum lues constanter iactitant se esse certissimos sui Spiritus Sancti, pro quo certant interdum ad necem: ita Tertullianus pro Montanica prophetia se disunxit à Romana, & alijs Ecclesijs, quarum autoritate contra hæreticos, & ipsos Cataphrygas sæpè pugnaverant. Itaque inter tot Spiritus Sanctos, quos mutuo repugnantes hæretici venditant, nullum relinquitur certum argumentum hæreticos dignoscendi. At autoritate Conciliorum, & Romanorum Pontificum sublatā schismatum occasione, aperitur plana, & securā via in veritatem catholicam gradien-
di

§. 232.
Obiectio.

Refell.

di hæresibus hinc inde relictis.

§.303.

Hæc passis velis pertractanda censui: quia ipsa Ecclesiastica consuetudine labefactantur hæreticorum technæ: & deteguntur horum scelestissimorum hominū mendacia: & ut constet de constantissima Romanorum fide, quæ nunc eadem omnino est, quæ ab Apostolis tradita est, à Sancto Petro ad Hadrianum primum. Accedit hæresim hanc solis ferè centum annis regnasse Constantinopoli; ubi perijt anno 842. tempore Michaelis Tertij, & Gregorij Quarti. Quod si absque illa non posset consistere Ecclesia Catholica, nec esset tam ferò nata, nec mortua tam citò: quia Ecclesia non perijt. Quæ supersunt breviter perstringā, nisi cum impegerim in clericorum calibatum, in quem tam acriter invehuntur hæretici.

SUBSECTIO IX.

A Leone Tertio, ad Adrianum Secundum.

§.304.
Leo. 3.

LEO Tertius anno 796. succedit Hadriano. Leonij paruerunt Carolus Magnus, & Kemulphus Anglorum Rex, qui per epistolam petijt à Leone, ut componeret Anglicanam Ecclesiam. Respondit autem Leo, nullum Christianum contrarie sanctionibus Apostolicis. Hic autem Pontifex miraculis claruit. Cum enim anno 799. à nepotibus Hadriani ei fuissent crudeliter oculieruti, & lingua à radicibus præcisa, ea divinitus recepit. Cuius summa potestas inde constat, quod anno 801. Imperium Romanum ademit Græcis perpetuò rebellantibus contra fidem; illudque constituit in Occidente, de quo latè Baronius, tomo nono, anno 800. primus autem Imperator fuit Carolus Magnus Francorum Rex. Meritò quidem hæretici Ecclesiam, quam propugnaturi erant, impugnantes, quorumque relipiscencia deplorata est, Regno privantur: eodemque donantur, quibus cordi est Ecclesiæ defensio: talis fuit Carolus Magnus, & eius successores. Quod clarè constat ex scripto ipsius Caroli, quod refert Baronius, anno 806. versu *super omnia*, his verbis: *ut ipsi tres fratres* (quos Reges vinctos à Romano Pontifice reliquerat) *curam, & defensionem Sancti Papæ simul suscipiant, sicut quondam ab avo nostro Carolo, & beata memoria genitore Pipino Rege, & à nobis postea suscepta est.*

Baronius.

§.305.

Sancto Leoni, anno 817. successit Pascha-

lis: in cuius gratiam Ludovicus Imperator confirmavit omnia privilegia Sancti Petri. Ad Paschalem miserunt epistolas Episcopi Orientales ad implorandam opem contra hæreticos, quas refert Baronius ad annum 817. versu * *Paschali*, his verbis: *Paschali Papæ Romæ, in omnibus summa virtute prædito, lumini magno, Principi Sacerdotum primo, Domino nostro Apostolico, &c. & infra aiunt audi: Apostolicum caput, à Deo præposite Pastor ovium Christi, ianitor Regni cælorum, petra fidei, super quam ædificata est Catholica Ecclesia. Petrus enim tu, Petri sedem exornans, & gubernans. Et infra: huc igitur ab Occidente (ò Christi imitator) resurge, & ne repellas in finem. Tibi dixit Christus Deus noster: & tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Ecce tempus, ecce locus: opitulare nobis, qui es à Deo ad hoc ordinatus. Porrigere manum, quantum fieri potest. Habes potestatem à Deo, eo quod omnium Princeps es, in quo positus es. Terreto (supplicamus) hæreticas feras calamo divini verbi tui.* * E quibus videbis quanto sanguine sudaverint Orientales contra Iconomachos: è quibus inter multos exules tyrannide Leonis Armeni Romæ fuit Paschalis: cui in omnibus paruit Ludovicus Imperator. Anno 821. versu, *quod si quid*, Episcopi Orientales docent Michaelē Balbum non spectare ad Regem causas fidei; sed ad Papam, his verbis: *quod si quid est huiusmodi, de quo ambigat, aut dissidet divina magnificencia vestra piè à Patriarcha à solvi posse: inbeat magna ipsius, & à Deo confirmata manus ad communem utilitatem à veteri Roma suscipi declarationem, prout olim & ab initio paternæ traditione transmissus mos fuit: hæc enim, Christi æmule Imperator, suprema est Ecclesiarum Dei, &c.* Quo testimonio utitur Gennadius ad confirmandum Romæ primatum.

Paschalis.

Idem.

Eugenius secundus, anno 824. successit Paschali: ab Eugenio facultatem petijt Ludovicus Imperator disputandi publicè de sacris imaginibus: quod actum est Parisijs, anno 825. ubi turpiter erraverunt nonnulli Parisienses, qui penè Ludovicum traxerunt in errorem: qui tamen non est lapsus; sed Eugenij consilio stetit in adorandis sacris imaginibus: quamvis collatores Parisienses per epistolam impositam Eugenio conati sint errorem firmare. Tunc Michael Balbus, anno 826. vxorem duxit Euphrosinam Monialem: hic erat Iudæus genere, moribus autem barbarus, & penitus ignarus. Quo confirmo suspicionem de Iudaismo Lutheri, & Carolstadij, qui sanctimoniales duxerunt vxores, imitati Iudæum in hoc flagitio, ut etiam in sacrilegio contra sacras

§.306.

Eugen. 2.

S. Thom. q. 1. art. 4. sacras imagines. Anno 827. creatur Gregorius Quartus, qui anno 833. Ecclesiā Ambrugenſem fecit Archiepiſcopalem. Hic Pontifex anno 839. aperte ostendit primatum Petri per epistolam ad totam Ecclesiā, qua præcepit, ut Episcopus appellans Romanum Pontificem permittatur Romā adire, ex veteri consuetudine confirmata in Concilio Nicæno; epistolā autē sic orditur: *Dilectissimis fratribus, vniuersis Coepiscopis per Galliam, Germaniam, Europam, & per vniuersas Provincias constitutis, Gregorius servus servorum Dei. Divinis præceptis & Apostolicis saluberrimis incitatur monitis, ut per omnium statum impigro vigilemus affectu: & quia cunctarum divina dispensatione Ecclesiarum curam gerimus, omnibus nostra poscentibus suffragia, Apostolica auctoritate subvenire optamus, &c.* Lege eam epistolam in Baronio, anno 839. Anno verò 841. Sanctus Ioannicius revelatione cognovit successurum Sāctum Methodium in Pontificatu Constantinopolitano. Refert autem Gennadius Theophilū Imperatorem ex persequutore imaginum reconciliatum Deo, & salutem æternam consequutum precibus Theodoræ vxoris. Hæc fuit mater Michaelis tertij: huius tutor fuit Emanuel, qui desperatam valetudinem recuperavit spondens restitutionem cultus imaginum: quæ fuerunt restitutæ ab ipso Michaelē tertio & Theodora, hortante Sancto Methodio, & instituyente annuam celebritatem pro triumphata hæresi, quæ diu vexaverat Orientem. Cum autem Ioannes Iconomachus imposuisset adulterium Sancto Methodio, ipse ostendit aperte imposturam miraculo, quo Sanctus Petrus cum castitate donavit Romæ, cum ad eius Vicarium accessisset. Tām veteres sunt hæreticorum Calumniæ in Catholicos. De quo Baronius, tomo decimo, anno 843.

§. 307. Nec verò Gregorij epistola sola commēdat primatum Petri; sed etiam cæteri Episcopi. Leo enim quartus, anno 847. statuit contra Lotharium, & Ludovicum, immunitatem electionis Pontificum. Cum autem coacta esset Synodus Turonensis adversus Nomenoium ducem Britannorum, & totum Concilium per epistolam Synodalem recensuisset tyranni crimina, hæc aiunt: *satis hæc ad tuam perditionem sufficiebant; sed ad cumulum malorum auxisti temeritatem, & omnem laesisti Christianitatem, dum Vicarium beati Petri Apostolicum, cui dedit Deus primatum in omni orbe terrarum, sprevisisti, &c.* Benedictus anno 855. damnat in Gallia in Concilio Valentino errores Goteschalchi Scoti de prædestinatione. Anno 858. Nicolao Primo reverentiam exhibet Ludovicus Cæsar Secundus: item anno 861. cum eius le-

gati se pravè gessissent in Concilio Constantinopolitano, totum Concilium reprobatur: anno 862. damnatur reviviscentem hæresim Theoparchitarum. Anno verò 864. punit nonnullos Episcopos. Maxime autem patet Romana dignitas ex Lothario Rege Galliarum, qui hæc scripsit. ** Domino verè beatissimo, & sanctissimo totius Sanctæ Dei Ecclesiæ, Summo Pontifici & vniuersali Papæ Nicolao, Lotharius divina præveniente clemētia Rex, summā fēlicitatē. Postquam nobis divina dignatio sua gratuita clemētiā Regni gubernacula commisit, more prædecessorum nostrorū Christianissimorum Regum, semper, & in omnibus sublimandam beati Petri Apostolorum Principis Sedem, ut dignum est, reverenter dileximus, &c. & infra: solummodò ut vestri Pontificatus anchora in solidissimo Sanctæ Matris Ecclesiæ fundamento fixa, nobis humiliter petentibus concedere dignetur, &c.* * Deinceps verò refert Pontifici aliquorum Episcoporum mores, qui a Nicolao fuerant damnati. Item cum idem Lotharius iniuste repudiasset legitimam vxorem, & aliam duxisset, idque matrimonium Episcopi Galli comprobassent in Concilio Metensi, Nicolaus appellatus à repudiata Theutperga damnavit Synodum Metensem, & coegit Lotharium dimissa concubinā reconciliari Theutperge. Paruit quidem Christianus Rex, quamvis incontinens, dimisitque Vvaldradam: meliori equidem consilio, quàm Henricus Octavus Angliæ Rex, qui ne dimitteret totius Galliæ meretricem Annam Bolenam, dimisit Catharinam: & ex tam infami concubinato initium fecit Papatui Anglico, ipsis etiam authoribus ridiculo. Hæc de Lothario refert Baronius, tomo decimo anno 862. ex epistolis Nicolai; Gordonus autem eorum meminit, anno 863.

§. 308. Hadrianus Secundus creatur, anno 868. cuius tēpore maxime floruit Romana vis, & primatus in hæresibus extinguendis, & retinenda antiqua religione. Cum enim Photius per tyrannidem occupasset sedem Constantinopolitanam, & in Pseudo Concilio ex ea deieciſſet Ignatium, multa quæ egisset contra Nicolaum Papam, ut olim Dioscorus contra Leonem, Basilius Macedo Imperator Orientis legatos misit ad Nicolaum, ut ipse suos mitteret Constantinopolim ad sedandos illius Ecclesiæ tumultus. Post obitum autem Nicolai Hadrianus, anno 869. eos legatos misit cum epistola ad Basilium: qua fungitur supremi iudicis auctoritate, docens, atque præcipiens, quæ ratione Concilium sit celebrandum, & quæ ratione ipse non sit futurus inflexibilis, ac præci-

Basilius.

præcipit, vt comburantur scripta Photij. Ipse autem Basilius legatos & epistolâ Hadriani excepit honore summo: ad quos hæc habuit verba: * *Sanctæ Constantinopolitane Ecclesiæ per ambitionem pervicacissimi Photij diversis schismaticorû fluctibus laceratæ, sancta omnium Ecclesiarum Dei mater Ecclesia Romana, Sanctissimi domini & vniuersalis Papæ Nicolai, fida provisione consuluit. Quapropter nos cum omnibus Orientalibus Patriarchis, Metropolitâ, atque Episcopis, celsurâ Sanctæ matris nostræ Romanæ Ecclesiæ per biennium præstolantes, propter Dominum petimus, vt ei negotium viriliter peragatur, & tandem aliquando autoritate vestri sacri Collegij, tam pestiferæ Photianæ tergiversationis scandala pellantur, quatenus vnitas & tranquillitas optata diutius, iuxta decretum Sanctissimi Papæ Nicolai restitatur.*

Hæc Imperator. Legati autem in Concilio octavo Generali hæc asseruerunt: * *quia in sede Apostolica immaculata est semper catholica servata religio, & sancta celebrata doctrina, anathematizamus omnes hæreses cû Iconomachis, anathematizamus etiam Photiû, donec sedis Apostolicæ sanctioni obediens, perseverans, &c.* * *Recognosce Baroniû anno 829. tomo decimo, ite Conciliû octavû generale tomo quarto Conciliorû: & Suriû, vbi hæc fusè referuntur, & ostenditur ipsos etiâ Orientales celsuisse non posse hæreticos ritè puniri sine autoritate Romana.*

§. 309.

Hic sisto gradum: quia per ferè nongentos annos ostendi Ecclesiam ab Apostolis fundatâ, & à Pontificibus Romanis conservatâ cû primatu Romanæ Ecclesiæ, & autoritate animadvertendi in omnes hæreticos: nec ex inferis prodijt vllus, quin ad eosdem inferos sit retrusus autoritate Romanorum Pontificum. Quæ autem ab hac ætate gesta sunt in Ecclesiâ, apertè fatentur hæretici gesta ex autoritate eorundem Pontificum. Constat enim ex historijs totius Europæ anno 1130. Sanctum Bernardum Claravallensem effecisse, vt Reges Angliæ, & Galliæ parerent Innocentio tertio, qui successit Honorio, & vt reijcerent Alnaletum Antipapam, cui obediabāt Siculi & alij: deinceps totus Christianus Orbis obediuit Innocentio. Quis autem ignorat ab anno 1393. ad 1414. perennasse schisma Petri Lunæ, qui dictus fuit Benedictus Decimus tertius, & aliorum duorum, qui conabantur persuadere se esse Pontifices: quorum schisma abolitum fuit in Concilio Constantiensi anno 1415. anno vero 1417. creatus fuit Martinus Quintus, perseverante in Antipapatu Petro Luna, ad quæ Peninsulam venit Sigismundus Germanorum

Imperator, suafurus vt deponeret pertinaciam: desertus tandem fuit etiam à suis Aragonijs, Hispaniaque tota cum cætera Ecclesia, relicto Luna, se Martino subiecit. Deinde anno 1545. inchoatum est Concilium Tridentinum à Paulo Tertio, continuatum autem à Iulio Tertio; finitum tandem anno 1563. à Pio Quarto: cui Concilio præfuerunt Legati Romani: sicut olim vtrique Nicæno, Constantinopolitano quarto, septimo, & octavo, Chalcedonenfi & alijs generalibus: vt videant Novatores hæretici se pugnare nunc contra Romanas acies, eadem ratione instructas contra ipsos, qua olim contra Arium, Macedoniû, Nestorium, Eutychetem, Sergium & Pyrrhû, Pelagiû & Celestium: denique contra antiquos Iconomachos & hereticos vniuersos.

SUBSECTIO X.

De continentia Clericorum.

CONCLAMANT omnes Novatores hæretici Ecclesiam Romanam nunc esse diversam à se ipsa antiquis sæculis; maxime autem vociferantur connubia interdicta Sacerdotibus contra præceptum Apostoli, contra antiquos mores, legemque naturæ. Nunc non in eo disputationem cum hæreticis de honestate, aut turpitudine eius connubij; sed tantum ostendo Romanam nunc esse eandem, quæ fuit ab Apostolis. Ac primum Magdeburgenses Centuriatores apertè fatentur in canonibus Apostolicis interdicti sacerdotibus, & diaconis usum vxorum ductarum ante sacros ordines, interdicti etiam nova matrimonia: & vxores permitti, illarumque usum solis cantoribus, & lectoribus, vt constat ex Patre Turriano libri primo pro canonibus Apostolicis capite secundo, & libro quinto pro epistolis Pontificum per multa capita contra Herbrandum, Mardovatum, & alios hæreticos. Cum autem isti canones sint à tempore Apostolorum, iam non est novum inventum prohibere clericis matrimonium.

§. 310.

Fabulantur Magdeburgenses Gregoriû Magnum primum inter omnes Pontifices, præcepisse clericis celibatum: ex quo præcepto tam multa incommoda sequuta, vt ipse Gregorius gravem egerit penitentiam. Huius fabulæ authorem referunt Sanctum Vdalricum Episcopum Augustanum in epistola ad Nicolaum Papam his verbis: * *Beatus Gregorius Magnus Papa Primus aliquando suo quodam decreto vxores sa-*

§. 311.

cerdo-

S. Thom. cerdotibus ademit. Deinde paulò post cum q. 1. art. 4. idem Gregorius iussisset ex piscina pisces aliquot capi, pisces pro piscibus sex millia capitum infantium suffocatorum repperunt. Quam cædem infantium cum intelligeret Sanctus Gregorius ex occultis fornicationibus, vel adulterijs Sacerdotum natam esse; continuò revocavit decretum: & peccatum suum dignis poenitentia fructibus *purgavit*. * Hæc Vdalricus. Nullus hæreticus omnino excusatur ab hæresi; nōnulli autē (quāvis temerè, atq; culpate) sibi persuadent errores suos: Magdeburgenses autem adeò frontem perfricaverunt, ut mendacijs data operâ efficitis bellum inferant Ecclesiæ & cælo: & impugnent scripto castitatem, quam crebrâ turpitudine impugnant.

1. Baronius, tomo octavo, anno 591. numero 21. cum retulisset hanc Vdalrici epistolam, eam gravibus impugnat argumentis. Fortissimum est à Chronographia: author libri rerum gestarum Sancti Vdalrici probat Nicolaum Primum excessisse è vivis viginti annis, antequam Vdalricus ad eos accessisset; Nicolaum autem secundum Pontificatum adeptum octoginta vno annis post obitum Vdalrici: videant nunc Magdeburgenses, quis fuerit ille Vdalricus Augustanus, & quis ille Nicolaus Papa? Dicunt recentiores hæretici fuisse alium Vdalricum; cæterum Augustani nullum alium recognoscunt; dum autem hæretici ad ignotum Vdalricum confugiunt, imitantur depravatos scribas, qui falsographū confirmant mortuis testibus.

§. 313. Ipsa autem epistola fuit ineptè conficta: ait enim paulò post decretum inventa sex millia capitū infantium: taceo tam exiguo tempore esse ultra humanam fidem tot infantes à clericis genitos suffocatos: nam suffocati nō essent octava pars susceptorum à clericis, si illi sex mille essent suscepti: quis enim credat octavum quemque filium clericorum in stagnum Papæ demersum? multi enim clerici opulenti alerent liberos suos (quamvis occultè); matres non adeò sunt esleratæ, ut filios strangulent: id enim rarò contingit; multæ autem eos exponerent in Xenodochijs alendos publicis stipendijs; quæ autem filios tam ferinè necarent, commodius eos necarent in Tiberi, flumine quidem omnibus patenti; non verò in stagno Pontificis circumvallato muro, & cum gravi periculo incidendi in ministros Pontificis, cum aperto discrimine vitæ. Hæc taceo, & rogo Magdeburgenses, qui potuerit piscina Pontificis non fetere completa sex millibus cadaverū tempore tam exiguo? Cum autem Romæ, & in tota Ec-

clesia tam Græca, quàm Latina, post Gregorium Magnum, cultus sit cælibatus à Clero, qua ratione, nec Romæ, nec Constantinopoli, nec Neapoli, nec Mediolani, nec Parisijs, nec Madridij, aut in alia Curia Christianorum Regum nihil tale contigerit?

Præterea ex Sancto Gregorio detegitur aperte mendacium Centuriatorum: etenim Sanctus Gregorius Pontificatum capeffens reperit Romæ cælibatum nō solum in Presbyteris, & Diaconis; sed etiam in Subdiaconis: quia verò Romæ etiam Subdiaconi erant cælibes, coegit Pelagius Secundus ab vxoribus discedere Subdiaconos Siculos. Hoc decretum Pelagij abrogavit Gregorius permittens Siculis Subdiaconis vxorum vsum; atque præcipiens, ne quis deinceps Subdiaconus fieret, nisi vota castitate & cælibatu; qui autem ex Diaconis Siculis nollent vxores dimittere, interdicti sunt Diaconatu: hæc constant ex Sancto Gregorio, libro primo epistolarum, epistola 42. ad Petrum Subdiaconum post medium, his verbis: *ante triennium Subdiaconi omnium Ecclesiarum Sicilia prohibiti fuerant, ut, more Romanæ Ecclesiæ, nullatenus suis vxoribus miscerentur. Quod mihi durum atque incompetens videtur, ut, qui vsum eiusdem continentia non invēnit, nec castitatem antè promissit, compellatur à sua vxore separari, atque per hoc, quod absit, deterius cadat. Vnde videtur mihi, ut à præsentis die omnibus Episcopis dicatur, ut nullum Subdiaconum facere præsumant, nisi qui visurum castè promiserit, &c.* Hæc Gregorius, quibus aperte docet à se lenitum decretum Pelagij: item Pelagium motum fuisse exemplo Romanorum Subdiaconorum, qui colebant cælibatum, ad quorum exemplum conabatur Pelagius componere Ecclesiam reliquam. Gregorius autem decretum Pelagij rescidit, quia durum videbatur ad castitatem compellere eos, qui eam non promiserant, ne deterius laberentur: quod si totus Clerus Romanus, & totius Ecclesiæ haberet ius ad vxores, nec novisset castitatem, qua ratione idem Pontifex eum avelleret ab vxoribus, cum maiora incontinentiæ pericula imminerent tantæ multitudini, quàm paucis Diaconis Siculis? Constat itaque ex eodem Pontifice non solum Presbyteros, & Diaconos Romanos, sed etiam Subdiaconos fuisse cælibes tempore Pelagij Secundi: ergò Gregorius non fuit primus, qui castitatem præcepit Clero, nec erat, cur ageret poenitentiam, ut author præcepti, cuius ipse non fuerat author. Vide Baronium probantem ex eodem Gregorio eum tam longè abfuisse à poenitentia eius decreti, ut illud sæpius confirmaverit.

Sub-

§. 314.

S. Gregor.

§. 315.

Subdiaconis permiffum vxorum vsum non folùm in Sicilia; fed etiam in Hispania docet Baronijs, eo tomo octavo, anno 591. Idque colligitur ex Concilio Arauficano, fub Leone Primo, capite 25. his verbis. *De idoneis autem, probatisque viris, quos Clericali alligari ipfa vitæ gratia fuggere, fi fortè inciderint in duplicata matrimonia, vt non vltra Subdiaconatum Ecclefias capiant dignitates: ex quibus patet Subdiaconis alicubi permiffas fecundas nuptias: quæ non permittebantur Presbyteris, & Diaconis. Præcipue autem id cernitur in Concilio Africano fub Bonifacio Primo, cap. 37. præterea (inquit) cum de quorundam Clericorum, quamvis erga vxores proprias, incontinentia referretur: placuit, Epifcopos, & Presbyteros, & Diaconos, fecundum priora ftatuta, etiam ab vxoribus continere. Quod nifi fecerint, ab Ecclefiaftico remoueantur officio. Cæteros autem Clericos ad hoc non cogi; fed fecundum vniufcuiusque Ecclefie confuetudinem, obferuari debere.* Ex quo canone patet aperte fuiffe in aliquibus Ecclefijs permiffas vxores Subdiaconis.

§. 316.
Obiectio.
Refp.

Dices, hunc vsum fuiffe contra canonem 27. Apoftolorum, quo folis cantoribus, & lectoribus permiffæ fuerunt vxores. Refpōdeo in Ecclefia Romana, id tam exaete obferuatum, vt Pelagijs, & Gregorius Magnus ad illius mores cæteras compofuerint: adeo enim Roma brachio vtroque amplexa eft Apoftolica conftituta (quantumvis difficilia, & afpera videantur:) in cæteris autem Ecclefijs per indulgentiam non fuerunt aliquando coacti Subdiaconi ad promittendam caftitatem, idque non in omnibus; fed in aliquibus percrebuit, donec à Romanis Pontificibus Apoftolici mores obtinuerunt totam Ecclefiam. Conijcies etiam, cur aliquando permittantur Subdiaconis nuptiæ cum viduis; aliquando verò prohibeantur: nempe Subdiaconi, qui volunt promoueri ad maiores ordines interdiciuntur his nuptijs; cæteris autem, qui recufant promotionem, non interdiciuntur illæ nuptiæ.

§. 317.
2. Obiectio

Innocēt. 1.

Refp.

Obiectis fecundo ab Innocentio Primo permiffas Sacerdotibus nuptias epiftola fecunda ad Viétriciũ Rothomagenfem Epifcopum, quæ circumfertur; tomo primo Conciliorum inter decreta Innocentij Papæ: qui capite quarto, hæc ait; *vt mulierem viduam Clericus non ducat vxorem: quia fcriptum eft, Sacerdos vxorem virginem accipiat; non viduam, non eieftam.* Refpondeo, Innocentiũ non egiffe de Clerico Sacerdote; fed vel in Subdiaconatu, vel in minoribus ordinibus: fubijcit enim immediatè Innocentius poft recitata verba, illorum rationem reddens: *vtique, qui ad Sacerdotium labore fuo, & vitæ*

probitate contendit, cauere debet, ne hoc præiudicio impeditus peruenire non poffit: ergo loquitur Innocentius de Clerico contendente ad Sacerdotium. Eadem ratione accipe Concilium Turonicum 1. cap. 4. & ut Clericus, (inquit) cui datur nubendi licentia, internupta, non accipiat vxorem; quod fi fecerit, vltimum in officio Clericali teneat locum: agit ergo de Clericis minoribus, quibus adimitur facultas ad promotionem; capite autem fecundo graviter puniendos vult Sacerdotes, & Levitas non abftinentes ab vxoribus.

§. 318.

Quam impudenter mentiantur Centuriatores, & quam ignare conficta fit epiftola Sancti Vdalrici, qua Sancto Gregorio adfcribitur primum decretum de continentia Clericorum, cõftat ex canone 27. Apoftolorum, qui circumfertur, tomo primo Conciliorum, cuius hæc funt verba, *innuptis autem, qui ad Clerum provecfi funt, præcipimus: vt (fi voluerint) vxores accipiant; fed lectores, cantoresque tantummodò.* Alia autem verfiõ ait: *ex his, qui calibes in Clerum pervenerunt, iubemus, vt lectores tantum, & cantores (fi velint) nuptias contrahant: non ignoraverunt hunc canonem Magdeburgenfes, quorum hæc funt verba: & canon 27. tantum Clericis lectoribus, & cantoribus nuptias permittit; alijs verò non obfcure verat: quod eft contra doctrinam Pauli: prima ad Timotheum tertio, & prima ad Corinthios nona, & prima ad Timotheum quarto.* Quibus verbis Magdeburgenfes infringunt huius canonis vim. Iam dixi, me non difputaturum de honeftate, aut turpitudine eius connubij; fed oftendurum, quàm fit antiquus mos Clericis ab vxoribus abftinendi: nam ifti canones tam funt antiqui, vt in Nicæna quoque Synodo funt citati canone primo, vbi ait Concilium: *fic eos, quos aut barbari, aut domini castraverunt, fi inveniuntur alijs digniffimi, tales ad Clerum fufcipi regula: alij legunt, hos fufcipit Ecclefiaftica regula in Clerum: regula autem Ecclefiaftica idem eft, quod Ecclefiafticus canon.* Quæ autem eft illa regula Ecclefiaftica, nifi ex Ecclefiafticis canonibus Apoftolorum? vbi canone vigefimo, hæc afferuntur: *fi quis humana violentiâ eunuchus faftus eft, aut in persequutione amputata ei funt virilia, aut ita natus fuit, & dignus eft, efficior Epifcopus.* Cum igitur Cõcilium alleget canonem Ecclefiafticum, & inter Apoftolicos vigefimus, verbum pro verbo, contineat doctrinam canonis Nicæni; quis dubitet Nicæno allegari Apoftolicum? Ab alijs autem Concilijs, Papis, & Patribus citari Apoftolicos canones, & quæ ratione, eruditè (vt folet) oftendit Pater Francifeus Turrianus, libro primo, pro canonibus, capit. 13. Quæ fufficiunt ad oftendendum, Ecclefiam ab antiquis fæculis cõpofitam

S. Thom. positam ex horum canonum doctrina. Hūc q. 1. art. 4. autem canonem 27. de continentia Clericorum latè defendit Turrianus eo libro primo, capite secundo. Vt autem videas, quàm rudi Minerua fuerint Magdeburgenses, rectè observat Turrianus, capite primo, à Magdeburgensibus dici eos canones verfos Græcè à Clemente: constat autem Clementem fuisse primum illorum canonum scriptorem Græco idiomate, non alio.

§. 319. Ab Apostolis ad Concilium primum Nicænum perseveravit ille mos, in eo autem Concilio capite tertio, non solum interdicatur contubernium cum vxoribus; sed etiam cum quavis alia fœmina, quæ non effugiat suspicionem: hæc autem sunt verba, *interdixit per omnia magna Synodus, non Episcopo, non Presbytero, non Diacono, nec alicui omnino qui in Clero est, licere subintroductam habere mulierem, nisi fortè, aut matrem, aut sororem, aut amitam, vel eas tantùm personas, quæ suspensiones effugiunt.* Cum igitur Concilium præcipiat vitandas esse omnes fœminas præter matrem, sororem, & amitam, vel eas, in quas non cadat suspicio coeundi, quales sunt anus & ægræ, manifestè interdicatur contubernium cum vxore, nisi suspensione careat coeundi. Alioquin, vt excepta fuit mater, soror & amita, cur non erat excipienda primum vxor, quæ potiori iure, quam mater habitatura erat cum marito. Item si Clericis permitterentur vxores, quis dubitet illarum plurimas futuras fuisse adolescentulas, plurimas nobiles, & opulentas indigentes magnæ fœminarum famulatu: inter quas multæ etiam essent iuvenes, atq; formosæ: ergo Clerici coniugati non poterant fugere omnes mulieres, in quas posset cadere suspicio. Quod patet ex Concilio Turonico 2. cap. 14. vbi præcipitur Episcopo non habente Episcopam, ne habeat mulieres domi: quod si Episcopam habeat, illi permittuntur fœminæ, est autem Episcopa, quæ ante Episcopatum fuit ducta; & caret suspensione iuxta canonem tertium Nicænum. Vide etiam, cap. 16. de illicitis monachorū connubijs. Quapropter Sanctus Augustinus noluit habitare cum sorore: quia quamvis illa non esset suspecta, essent tamen famulæ, & amicæ, quæ illam inviserent. Concilium autem egisse de omnibus Clericis, nihil refert: quia ibi loquitur de Subdiaconis, qui in magna Ecclesiæ parte voverant castitatem: de cantoribus autem & lectoribus satis erat vulgatus vigesimus septimus canon Apostolicus illis permittens vxores.

§. 320. Concilium vxores, & illarum vsum Sacerdotibus interdixisse constat ex Sancto Basilio vicino patribus Nicænis, qui arma-

tus autoritate Concilij præcepit Episcopo cuidam Gregorio, vt vxorem abigeret, in epistola ad ipsum Gregorium: ecce Basilij verba, *nos vero, Gregori, nec primi, nec extremi legem tulimus, ne mulieres cum viris Deo dicatis habitarent. Lege canonem editum in Concilio Nicæno, qui planè vetuit habere has domi mulieres.* Recognosce totam illam epistolam: ex qua comperies Græcis etiam Sacerdotibus interdicta connubia per multa sæcula. Basilius autem egit adversus Episcopum Concilij canone agente contra omnes Clericos maiores: tum quia Basilius dixit cautum esse in Concilio ne mulieres habitarent cum viris Deo dicatis: qui non solum sunt Episcopi; sed etiam Clerici maiores: tum quia canon citatus à Basilio non est alius, nisi tertius, qui agit de quocumque homine in Clero existente. Qua ergo ratione efficacius ostendi poterit mens Concilij Nicæni, quàm ex praxi servata adhuc in Græcia à Patribus tam vicinis ipsi Concilio, qualis fuit Basilius. Recognosce Patrem Turrianum, libro quinto, cap. 15. rem hanc, qua solet eruditione, illustrantem.

Providit Deus alium interpretem Concilij Nicæni in Occidente, nempe Concilium secundum Arelatense, quod fuit primum post Concilium Nicænum, & sub eodem Silvestro Papa: capite igitur secundo, hæc ait: *assumi aliquem ad Sacerdotium non posse in vinculo coniugij constitutum, nisi fuerit promissa conversio, oportet.* Ecce præcipitur, vt castitatem voveant initiandi Sacerdotio. Capite autem tertio videtur agere interpretem tertij Nicæni capituli, his verbis: *siquis de Clericis à gradu Diaconatus, in solatio suo mulierem, præter aviam, matrem, sororem, filiam, neptem, vel conversam secum vxorem, habere præsumpserit, à communione alienus habeatur. Par quoque & mulierem (si se separare noluerit) pœna percellat.*

Antequam bellum conficiam cum hæreticis, libet velitare cum aliquibus catholicis, asserentibus à Clericis maioribus non voveri castitatem; sed illis eam esse præceptam ab Ecclesia: contra quos argumentor primum ex Concilio secundo hoc Arelatensi, capite secundo, vbi coniugato interdicatur Sacerdotium; nisi conversionem promittat: conversio autem est continentia ab vxore: quam continentiam ipsa etiam vxor vovebat: nam capite tertio, vocat Concilium vxorem Sacerdotis *conversam*, id est, quæ vovit conversionem. Promissio autem castitatis cum vero animo se obligandi, quid est, nisi votum? votum enim est voluntas se obligandi ad servandam castitatem, qua voluntate castitas offertur Deo. Secundò argumentor ex Sancto Gregorio Magno adducto,

Basilij.

§. 321.

§. 322.

to §. 324. ubi præcepit Episcopis, ne vllum subdiaconum faciant, nisi promittat se castè victurum: igitur Gregorius non monuit Episcopos, esse in Ecclesia præceptum; sed vt nulli donent subdiaconatū, nisi promittenti castitatem. Tertiò ex Sancto Basilio adducto §. 320. ait enim Gregorio: *cælibum verò hæc est gloria, & splendor, mulierum con-
victu carere, vt iam, qui castimoniam nomine profiteantur, &c.* Professio autem castitatis voce, quid est, nisi castitatis vocale votum?

§. 323. *Iustinian.* Instauremus captum bellum cum hæreticis: Iustinianus anno 535. publico constituto præcepit Episcopis Græcis cælibatū, asserens id non fieri sua autoritate, sed auctoritate Ecclesiastica, his verbis: ** hoc autē facturum credimus, si sacrarum regularum observatio custodiatur, quam iusti, & laudandi, & adorandi inspectores, & ministri Dei verbi tradiderunt Apostoli, & Sancti Patres custodierunt, & explanaverunt. Sancimus igitur, sacras per omnia sequentes regulas, de cætero nulli permittentes a positione legis vxorem habenti talem imponi ordinationem. * Vide Baronium tomo septimo, anno 535. versu maxima quidem, & sequenti. Item §. 273. ostendi, hæreticos authores PseudoSynodi Quinisextæ aperte confessos, cælibatū præceptum Sacerdotibus Græcis per septingentos annos; id autem, quia dormierunt Patres, & non legerunt quemdam Apostolicum canonē nec mirum eum non lectum à Patribus, quia ille canon non est Apostolicus; sed supposititiū ab illis hæreticis, vt epistola Sancti Vdalrici à Magdeburgensibus; cuius memini §. 311.*

§. 324. *Lucius.* Lucius Papa idem præcepit, his verbis: *si verò post ordinationem suam, ministros contigerit propriæ vxoris invadere cubile, sacrarij non intrent limina, &c.* Quod decretum est in tomo primo Conciliorum inter decreta Lucij: refertur etiam à Graciano distinctione 81. capite, *ministri altaris.* Idem præceptum confirmavit Stephanus Quartus in eodem tomo primo Conciliorum, ante decreta Sixti Papæ secundi, & refertur à Graciano, distinct. 31. capite, *aliter se:* verba Stephani sunt hæc: *aliter se Orientalium traditio habet Ecclesiarum, aliter huius Sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Nam illarum Sacerdotes, Diaconi, aut Subdiaconi, matrimonio copulantur; istius autem Ecclesiæ nullus Sacerdotum, à Subdiacono vsque ad Episcopum licentiam habet coniugium sortiendi.* Hæc autem traditio non fuit ab exordio Ecclesiæ; sed ab anno 692. quo coacta fuit PseudoSynodus Quinisexta Constantinopolitana, postquam Romani Pontifices, ob gravio-

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

ra incommoda vitanda, permiserunt concubia Græcis Sacerdotibus; Stephanus autem creatus fuit Pontifex anno 769. circiter octoginta annos post Synodum Quinisextam: ob quos consuetudinem illam vocat traditionem.

Idem præceptum latum est in Concilio Arausicano primo sub Leone Primo: capite enim 23. hæc ait: *si quis autem post acceptam benedictionem leviticam, cum vxore sua incontinens invenitur, ab officio abijciatur.* In Concilio autem Turonico primo capite secundo, Sacerdotibus incontinentibus etiam cum proprijs vxoribus prohibetur vsus sacrorum Ordinum; permittitur autem communio, quæ illis fuerat interdicta. Hoc intellige post pœnitentiam actam: post quam ob gravissima scelera interdicebatur communio interdum etiam vsque ad mortem, vt constat ex Concilio Turonico secundo, cap. 1. & 21. Capite autem sexto, hæc ait Concilium: *qui verò se saceris virginibus per coniunctionem nefandam miscerit, vel propositum professæ religionis dereliquerit, verique à communione habeantur alieni.* Quando autem Concilia vetant à Sacerdotibus dimitti vxores religionis causâ: non est quòd illarum vsus permittatur; sed quia præcepit Apostolus, ne à fidei dimittatur vxor infidelis; si illa consenserit, nec reluctetur religioni viri: ob hanc ergo causam non volunt Concilia vxores dimitti ac Sacerdotibus; sed vt eas castè retineant, easque alant: nec propterea præcipitur, vt eas domi retineant; sed præcipitur, ne illas omnino deserant; in Concilio autem Taurinatenſi anno 395. cap. 7. hæc asseruntur. *Hi autem, qui contra interdictum sunt ordinati, vel in ministerio, genuerint filios, nec ad maiores gradus ordinum permittantur.*

Antiquiorem legem profero ex Sancto Clemente Romano epistola secunda ad Iacobum, his verbis: *quòd si post ordinationem ministro altaris contigerit proprium invadere cubile vxoris, sacrarij non intret limina, &c.* Viderunt Magdeburgenses hæc epistola monstrari, tum ipsorum incontinentiam, tum se non esse vxoratos; sed publicos concubenarios: recurrunt ergo ad asyla sibi familiaria: negant enim auctoritatem veterum illorum librorum, in quibus ipsorum vitia reprehenduntur. Idem præstant in hanc epistolam Clementis. Præcipuum fundamentum est, quia hæc scripta fertur iussu Sancti Petri, octo annis post obitum Sancti Iacobi. Cui argumento facit satis Pater Franciscus Turrianus, libro secundo pro epistolis Pontificijs, capite 13. ubi eleganter ostendit ex Platone, & alijs gravibus authoribus anti-

R

quam

S. Thom. q. 1. Ar. 4. quam esse consuetudinē libros doctrinales dirigere ad homines quidem mortuos, cum quibus confabulantur auctores ac si essent inter vivos. Nam doctrina ad illos directā, ab illis & auctoritatem accipit, & omnes sibi persuadent ad se ipsos spectare, quæ ad suos maiores diriguntur. Nec vero ignoravit author eius epistolæ Iacobum iam esse vita functum. Si enim id non ignorant recentes, & ignari Magdeburgenses, qui id ignoravit author eius epistolæ antiquissimus quidem, atque doctissimus? Ostendit autem recte Turrianus Photium eruditissimum virum, hanc obiectionem esse puerilem censuisse & facilem, ut eum piguerit ei satisfacere. Item incredibile esse eam epistolam ab alio, quam à Clemente scriptam: quam etiam tuetur libro 5. capite 20. Idem autem fuit scribere ad Iacobum, ac ad Ecclesiam Hierosolymitanam; in qua vivebat Iacobus: ut Sanctus Petrus Chrysologus in epistola ad Euthychetem (quæ est in præambulis ad Concilium Chalcedonense) ait, Petrum adhuc vivere in sede Romana, & ab eo doceri, qui quærunt fidei veritatem.

§. 327.
2. Arg.
S. Hieron.
Respond.

Secundum argumentum sumitur ex Sancto Hieronymo in catalogo hæc asserente de Sancto Clemente: fertur & secunda eius nomine epistola, quæ à veteribus reprobat. Respondeo cum Turriano eo capite vigesimo, non loquutum Hieronymum de epistola secunda ad Iacobum, sed de epistola secunda ad Corinthios. Etenim dixerat Sanctus Hieronymus à Clemente scriptam epistolam ad Corinthios valde utilem, & à veteribus laudatam: cum autem non meminisset Hieronymus aliorum scriptorum Clementis, expunxisset barbarè e catalogo scriptorum Clementis epistolam secundam ad Iacobum. Cum autem solum dixerit reprobata à veteribus epistolam secundam, suppletur ibi ad Corinthios: quia aliam epistolam ad ipsos laudaverat. Minus reprehendo Lambertum Gruterum Venradium, quod sententias huius epistolæ censuerit esse Clementis: quamvis non epistolam ipsam: seque subiecit Ecclesiæ.

§. 328.

Hanc epistolam esse perantiquam eruditè ostendit Turrianus eo libro secundo capite decimo tertio: quia eius auctoritate utuntur Sanctus Anacletus epistola prima & tertia, Sanctus Evaristus, Alexander atque Marcellus epistola secunda. Adde Lucium Papam in decreto adducto §. 324. verbum pro verbo descripsisse canonem Sancti Clementis ex hac epistola secundam: ait enim Lucius: *si vero post ordinationem suam ministros contigerit propriæ uxoris invadere cubile, sacrari, non intrent limina;

S. Lucius.
Papa.

nec sacrarii portitores fiant, nec altare contingant, nec ab offerentibus holocausti oblationem suscipiant, nec ad Domini corporis portionem accedant. * Dubitabis itaque an Clemens loquatur in decreto Lucij, an autem Lucius in epistola Clementis? Hinc oritur odium Magdeburgensium in hanc epistolam, quia est familiaris Romanis Pontificibus, & extinguit flammeas illorum libidines.

§. 329.

Tam constans est hæc in Ecclesia consuetudo, ut Concilium Turonicum secundum sub Pelagio primo asserat capite 21. Romana lege capite pleati, qui duxerit eam, quæ Deo vovit castitatem: præcipit autem, ut eiusmodi sacrilegi coniuges separentur potestate secularium iudicum: quos præcipit excommunicari, nisi opem ferant Episcopis ad eam separationem. Divinavit Concilium stragem Lutheranam, quæ tot sanctimoniales traiecit in ganeonibus Luthero, Carolstadio, alijs belluinis Germanis. Capite autem ait diaconum olim damnatum ab omnibus, quod censuerit licitum coniugio uxoris usum. Hunc diaconum inter Turrianus libro quinto capite 15. censet fuisse Nicolaum unum ex septem sanctis. Hic coniunctus erat uxori formosæ, qua cum diu abstinisset, pectus tandem eius amore & blanditijs ad eam fruendam rediit, contestans illius usum sibi esse omnino necessarium: quamobrem ab Apostolis fuit eiectus e Concilio. Rem hanc ita testantur Irenæus, Tertullianus, Hilarius, Epiphanius, atque Hieronymus apud Baronium tomo primo anno 68. num. 9. Eusebius autem, Clemens Alexandrinus, & alij numero decimo, quos sequitur ipse Baronius, ex mente Sancti Ignatii, censent Nicolaum culpam vacasse: cum enim argueretur ab Apostolis ob Zelotypiam, fertur in medium uxore producta dixisse: nubat cui voluerit: non quod censuerit id esse licitum, sed ut ostenderet se non esse tactum Zelotypiæ. Hæretici autem arrepta ad libidinem anfa, hinc effutiverunt licitas esse nuptias cum uxoribus diaconorum, omnesque mulieres esse communes. Quapropter Sanctus Ignatius ait Trallianis, Nicolaus falsum sibi nomen usurpasse: atque Baronius ex sententia Hippolyti, & Dorothei, Nicolaum diaconum fide Catholica probatissimum, creatum ab Apostolis Episcopum Samaritanorum. Cuiuscumque autem fuerit illa sententia, damnata quidem fuit ab antiquis, ut constat ex secunda synodo Turonica c. 20. Videat Cæturatores utrum celibatus clericorum initium sumplerit a Gregorio Magno ante viginti postea fore illa Synodo.

Irenæus.
Tertull.
Hilarius.
Epiphanius.
Hieron.
Eusebius.
Clemens.
Alexand.

Quæ

§. 330.

Quæ graviter quidem, capite 28. ait: * *quia* hæresis Presbyterorum à quodam Presbytero primum surrexit: etiam quod nullus potuit æstimare, quod auderet ille, qui corpus Domini consecrat, talia perpetrare, nisi tempore novissimo pro peccatis nostris ista surrexerunt. Si illi Diaconi omnium sententiâ Episcoporum damnati sunt, & hæretici reputati, & si tales Diaconi illi subiaceant maledictioni, quos Patrum statuta pro hac causa damnaverunt: quid illi infelices Presbyteri, qui tali sunt peccato subiecti, ut alios trahant in præceps secum, qui eos tali ordine vivere cernunt; & qui deberent esse forma præcepti, ipsi inveniantur norma peccati? Rectius est, ut caput morbidum, sicurari non potest, amputent, quam grex per eundem inficiatur. Talis ergo Sacerdos, & pastor non debet à populo venerari; sed renui, qui non formam disciplinæ; sed vitij docet, dum se ipsum non *corripit*. * Hæc tam fusè retuli; primum, ut agnoscant Centuriatores suam ignorantiam, & impudentiam: cælibatus enim tam fuit à Sacerdotibus cultus, ut ante annum 569. (quo coacta fuit illa Synodus) non fuerit in Ecclesia auditum matrimonium Sacerdotum post ordines susceptos: secundo, ut considerent iudicasse Synodum incredibile fuisse tantam impietatem manasse ab homine contrectante Christi corpus. Misera Germania! quæ genuisti tot incredibilia monstra: nempe tot Sacerdotes monachos, & tot laicos, qui duxerunt vxores sanctimoniales: & lætis oculis adspexisti facinus tam horrendum, ut apud Ethnicos Romanos puniretur acerbissimo vitæ supplicio, defosâ Vestali vivâ: cuius turpitudine tam mæstè lugebatur, ut totius vrbs portæ, & fenestræ clauderentur: tu verò lætabunda, atque tripudians, acclamas, infaustissimis nuptijs, obscenior facta, quam gentilitas.

§. 331.

Extincta fuit hæc hæresis in Occidente, revixit in Oriente Constantinopoli in Pseudo Synodo Quinisexta, anno 692. Quæ tamen integra damnata fuit in Concilio generali Secundo Nicæno per legatos Adriani Primi, anno 698. vel vno, aut duobus annis post. Anno verò 1051. Leo Nonus mæcipavit omnes mulierculas profectutas Presbyteris intra Romana mania, ut fierent mancipia, quæ erant Diaboli ministra. Anno verò 1061. Alexander Secundus hortatur Clericos Mediolanenses, ut abijciant concubinas: quia occasione bellorum illa pestis occupaverat Mediolanum, quò missus fuit Sanctus Petrus Damianus, anno 1059. à Nicolao Secundo: vbi extinxit duas hæreses; alteram Simoniacorum;

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

alteram Nicolaitarum, quæ est hæc, de qua agimus. Ita autem convicit universum Clerum, ut Archiepiscopus, & Presbyteri eas hæreses abiuraverint. Vide Baronium, tomo 1. anno 1059. à versu *his itaque rationibus*. Vñ autem è præcipuis argumentis fuit, quia ex testimonijs hæreticorum intulit non solum Presbyteros; sed etiam Episcopos, & monachos, & sanctimoniales debere inire matrimonium. Quod tam absurdum visum fuit Clericis Nicolaitis, ut manibus datis se subiecerint Nicolao Papæ. O impudentia Lutherana! quæ devoravit obsecritatem absurdam, quæ ipsos etiam Nicolaitas superiores strangulaverat: habuit enim Lutherus patentissimas fauces balenæ, apud Hispanos *buen tragadero*.

§. 332.

Anno 1061. in schismate inter Alexandrum Secundum, & Cadaloum, Cadalous Antipapa, sive Antichristus, ad se traxit multos Clericos incontinentes, quos Petrus Damianus dixit nuncupandos Cadaloitas; non vero Nicolaitas. Tandem anno 1065. damnati sunt Nicolaitæ ab Alexandro Secundo, contra quos stilum acuit S. Petrus Damianus: cuius diligentia commoti sunt Episcopi ad cohibendos eiusmodi Clericos. Anno autem 1074. Gregorius septimus legatos misit in Germaniam ad compescendos Nicolaitas: quod refert Baronius ex Lamberto eius temporis historico. Henricus enim exhortatione Gregorij in suo Regno extinxit illas duas hæreses Simoniacorum, & Nicolaitarum, quas Mediolani confecerat Petrus Damianus, ut constat ex libro secundo epistolarum epistola 39. Gregorij, qui in Concilio Romano frequentissimo novis anathematis animadvertit in Clericos Nicolaitas: monuitque Episcopos; ne esset segnes in ea peste extinguenda; sin minus se in illos graviter animadversurum. Idem peractum est anno 1075. item 1078. Tandem anno 1134. S. Bernardus composuit Clericos Mediolanenses relapsos in id vitium, confirmans doctrinam multis, & præclaris miraculis. Denique recognosce Patrem Gualterium sæculo primo, octava veritate, vbi eruditè probat antiquitatem cælibatus & leges Romanorum Pontificum, & Conciliorum: & Patrem Gordonum in serie rerum gestarum, anno 57. vbi insinuat cælibatum ab Apostolo prælatum matrimonio; & anno 329. quo abrogatæ sunt à Constantino Magno leges Iulia, & Papia, quæ erant contra cælibatum; & anno 326. prope finem, vbi cælibatum probat ex Sæcto Hieronymo & Concilio Nicæno. Denique resedit illa pestis per annos plures quàm 400. usque ad annum 1522. quo ab inferis est à Luthero revocata verbis quidem

R 2

tam

S. Thom. q. 1. Ar. 4. tam obscænis, quam decebat eius oris latinam; docente singulos homines debere uxorem ducere: quam duxit Andreas Carolstadius, anno 1524. Lutherus autem anno 1525.

§. 333.

Nunc orationem convertam ad Lutheranos & Calvinianos: dicite (obsecro) discipulos Christi agentes cum ipso Christo fuisse ingratos, & reprehensos à Christo, ut dixit Calvinus vester: asserite Calvinum præcipientem matrimonia sapientiore fuisse Apostolo Paulo præferenti virginitatem matrimonio; nam inter vestros Beza dixit, infra Deum nullum fuisse sapientiore Calvino, quem Paulo doctiorem iactitaverunt alij (arbitror quia exemplo docuit sodomiam, quam in seignoravit Paullus): affirmate Spiritum Sanctum plenior fuisse in Luthero, & Calvino: quam in Christo (opinor, quia Christianus spiritus non consolatur carnem luxuriosam, & sodomiticam, ut Lutheranus, & Calvinianus): nam & Montanus, quem vos in parte sequimini, se anteposuit Christo: garrite omnes homines esse deceptos, vno excepto Luthero: hæc iactate, fidem enim præstabunt vobis belluini vestri discipuli, vestraque meretriculæ, quæ per pellicatum arbitrantur se in hac, & futura vita fore beatas: at verò negare antiquitatem cælibatus, quæ fronte potestis? Aut ergo falsate omnia antiquitatis monumenta; aut abstinete ab hac ignorantia. Qui ignoratis Concilia Arelatense, & Tronicum celebrata in Gallia? qui Concilia Romana, & decreta Pontificum in Italia? qui leges Henrici obedientis Gregorio septimo in Germania? Eia confugite ad occultum vestrum Spiritum Sanctum; ne historias negetis, ne vel pueris sitis ridiculi: & ex hoc tam impudenti mendacio, non ex vngue leonem; sed lenonem esse conijciant.

SUBSECTIO XI.

Authoritas aliquorum Patrum.

§. 334.

CONSTAT ex hac epitome chronologicâ Romam constantem semper fuisse in doctrina speculativa, & morali, quam accepit ab Apostolorum Principe; hæreticos autem Novatores vna cum fide denervasse totam honestatem doctrinæ moralis. Nunc libet ostendere quàm fuerit insitum Sanctorum ani-

mis Ecclesiam Romanam, non solum fuisse semper Catholicam; sed etiam petram, & fundamentum conservandæ fidei in Orbe toto. Ac primum clarissimum est testimonium Sancti Irenæi adductum §. Irenæus. 182. quo asserit autoritate Ecclesiæ Romanæ confundi hæreticos omnes: quod recale in eodem §. & confirmat Leo Nonus, asserens omnia hæreticorum commenta convicta esse, & reprobata à Petro, & eius successoribus; cuius verba refert. P. Suarez in defensione fidei, lib. 1. cap. 5. num. 10.

Sanctus Cyprianus non solum asseruit Romanam Ecclesiam fuisse semper constantem in fide, verumetiam omnes hæreses exortas in Ecclesia, quia hæretici se abiunxerunt à Romano Pontifice. Epistola enim 55. ad Cornelium longè post initium, hæc ait: * *Neque enim aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quàm inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus iudex vice Christi cogitatur. Cui, si secundum magisteria divina, obtemperaret fraternitas vniversa; nemo adversum Sacerdotum collegium quidquam moveret; nemo post divinum iudicium, post populi suffragium, post Coepiscoporum consensum iudicem se, iam non Episcopi; sed Dei faceret; nemo dissidio vnitatis, Christi Ecclesiam scinderet; nemo sibi placens, ac tumens seorsum, foris hæresim novam conderet; nisi ita est aliquis sacrilegæ temeritatis, ac perditæ mentis, ut putet sine Dei iudicio fieri Sacerdotem.* *

Dices à Sancto Cypriano sermonem fieri non de Pontifice Romano; sed de singulis Episcopis. Contrà: Iacobus Pamelius versu vigesimo septimo scholiorum in eam epistolam, rectè observat Cyprianum hic locutum de solo Pontifice Romano: quod confirmat Pater Gaulterus sæculo primo, veritate 11. §. primo. Idque perspicuum est ex ipsa epistola: tum quia infra, hæc ait: * *Post ista adhuc insuper PseudoEpiscopo sibi ab hæreticis constituto, navigare audent, & ad Petri Cathedram, atque ad Ecclesiam principalem, vnde vnitatis sacerdotalis exorta est, à schismaticis, & prophanis literas ferre: nec cogitare eos esse Romanos (quorum fides, Apostolo prædicante, laudata est) ad quos perfidia habere non possit accessum.* * Quibus aperte testatur, Ecclesiam Romanam esse principalem; eamque esse hæresum tam immunem, ut non satis miretur Cyprianus, auda-

audacium impudentiam haereticorum, qui ausi Romam adire. Hæc autem huius disputationis instituto satis errant; sed cætera ostendamus: etenim si Cyprianus de quocumque Episcopo fuisset, locutus, ineptè dixisset, illi obtemperaturam universam fraternitatem; neminemque adversum Sacerdotum collegium quidquam moturum; neminemque post Coepiscoporum consensum se facturum iudicem, non iam Episcoporum; sed Dei. Etenim cur multi Episcopi non possent agere contra Carthaginensem Episcopum? ut sapius egit Sanctus Augustinus contra Cyprianum, contra Agrippinum, contra Donatum Archiepiscopos Carthaginenses.

9337. Cum autem dicit *Coepiscoporum consensum*, iam non loquitur de vno singulari; sed de universali, qui ad definitiones consulit fratres suos Coepiscopos. Item non sunt ortæ omnes hæreses ex dissidio Sacerdotum à suo Episcopo: sæpe enim Sacerdotes consentientes Episcopo sunt hæretici, quia & Episcopus hæreticus est: ut quando Sacerdotes Alexandrini secuti Patriarcham Dioscorum se hæresi infecerunt: sapius etiam Sacerdotes dissentientes ab Episcopo sunt Catholici; quia Episcopus hæreticus est: ut cum Sacerdotes Constantinopolitani reclamaverunt Nestorio. Loquitur ergo Cyprianus de Episcopo Romano; ad quem (ut Papa est) non potest accedere perfidia ex Cypriano in eadem epistola: qui consultis cæteris Coepiscopis ita est iudex, ut qui reclamaverit se faciat iudicem Dei: qui vices Christi gerat unus; at cæteri non sunt unus: est ergo ille ex Cypriano unus in Ecclesia Magister: Carthaginensis autem, Toletanus, & Parisiensis plures sunt, non unus: cum ergo ibi dixerit Cyprianus Ecclesiam Petri esse principalem, & fontem unitatis Ecclesiasticæ, quando dixit unum iudicem, quis dubitet illum esse Episcopum Romanum? qui est caput unitatis Ecclesiæ.

9338. Rogas: quorsum Cyprianus ageret de Episcopo Romano? cum sermo esset contra nonnullos hæreticos rebelles ipsi Cypriano, à quo Cornelium Papam appellaverant. Respondeo; Cyprianum id optimo egisse consilio. Etenim ostendit se esse legitimum Episcopum, impavidè resistentem & hæreticis, & gentilibus, & se nihil esse diversum in doctrinà à cæteris Coepiscopis; in quos derivata est unitas à Romano; quibus ostendit illos pro-

Puent. Hart. de Mendoza, vol. 2.

fugos hæreticos non solum agere contra Cyprianum ipsum; sed etiam contra cæteros Coepiscopos; cum quibus ipse erat unum per unitatem cum Romano capite. Hinc igitur hæreses ortæ, & Ecclesia discissa, quia hæretici se disiungunt ab Episcopis, ut habent unitatem doctrinæ à Romano. Ponit ergo Cyprianus argumentum, quod moveat Cornelium Papam, non quod provocet, provocaretur quidem Romanus Pontifex contra Episcopum tam arrogantem, qui iactaret illos quinque homines esse hæreticos solum, quod ab ipsius doctrinà discivissent: cum enim illi exposcularent cum Cypriano apud Cornelium, iam censebant Cornelium habere potestatem in Cyprianum: quam potestatem negaret aperte Cyprianus, si assereret se esse iudicem unum in causis fidei. Moveret autem Cornelium argumentum Cypriani, si loqueretur de se ipso, ut habet unitatem à principali Ecclesia Petri. Hinc orta admiratio hæreticæ audaciæ; qui Romam confugerint aversi ab illius doctrina, accusaturi Cyprianum coniunctum cum Romanis.

Sanctus Hieronymus, tomo primo, epistola quinquagesima septima, ad Damasum, hæc verbis confirmat, & facto: cum enim Orientem hæresibus conspiceret ardere, testatur à se consuli Cathedram Petri; quia cætera Ecclesiæ non retinebant constanter fidem; Romanam autem incorruptam manere, extra quam omnes pereunt. Hæc sunt Hieronymi verba: * Ideo mihi Cathedram Petri, & fidem Apostolico ore laudatam, censui consulendam; inde nunc meæ animæ postulans cibum, unde olim Christi vestimenta suscepi. Neque verò tanta vastitas elementi liquentis, & interiacens longitudo terrarum, me à preciosa margaritæ potuit inquisitione prohibere. Vbi cumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Profligato à sobole mala patrimonio, apud vos solos incorrupta patrum servatur hæreditas. Ibi cespitem terra fecundo; Dominici seminis puritatem centeno fructu refert: hic obruta sulcis frumenta in lolium avenasque degenerant. Nunc in Occidente Sol iustitiæ oritur: in Oriente autem Lucifer ille, qui ceciderat, supra sidera posuit thronum suum. Vos estis lux mundi, vos sal terræ, vos aurea vasa, & argentea: hic testacea vasa, vel lignea, virgam ferream, & æternum operiuntur incendium. Quamquam igitur tui me terreat magnitudo,

9339

S. Hieron.

S. Thom. invitat tamen humanitas . A Sacerdote victimam salutis , à pastore praesidium ovis flagito . Facessat invidia : Romani culmini recedat ambitio : cum successore piscatoris , & discipulo crucis loquor . Ergò nullum primum nisi Christum sequens beatitudinē tuā , idest , Cathedræ Petri , communionē confocior : super illam petram ædificatam Ecclesiam scio . Quicumque extra hanc domum agnum comederit , profanus est . Siquis in arca Noe non fuerit , peribit regnante diluvio : & quia pro meis facinoribus ad eam solitudinem commigravit , quæ Syriam iuncto Barbariæ sine determinat ; nec possum Sanctum Dominum , tot interiacentibus spatijs , à Sanctimonia tua semper expetere : idē hic collegas tuos Ægyptios confessores sequor , & sub onerarijs navibus parva navicula delitescō : non novi vitalem . Meletium respuo , ignoro Paulinam . Quicumque tecum non colligit , spargit : hoc est , qui Christi non est Antichristi est * .

§ 340. Rem hanc non minus catholicè explicuit eruditus Scholastes Hieronymi Mariannus Victorius Scholio 4. §. 6. & 7. * *Christi dictum pulcherrimè ad Romanam Ecclesiam trahit , ad quam veluti matrem , undique fideles omnes convenire debent , ut animæ suæ pabulum , & quæstionum fidei veritatem recipere possint : quando sic semper fuisse consuetudinem , omnis prodit antiquitas . Id dicit , quia Romana Ecclesia hæc Christi oratione defensa : ego autem rogavi pro te , ut non deficiat fides tua : nunquam hæresi maculata est ; et si , non minus alijs etiam laborasse , Erasmus , nunquam de vera Catholica Ecclesia bene sentiens , hic mentitur . Tanta est Romani Pontificis autoritas atque maiestas , ut ab ea terreri sanctissimus etiam vir potuerit . Miro præconio Romani Pontificis auctoritatem comendat , & ubique pari sententia super Petrum fundatam confitetur Ecclesiam : quod ipsum illustrius etiam Cyprianus , & Hilarius asseverant , tergiversatur , ut libet , vaser Erasmus , &c .*

§ 341. Eandem sententiam repetit Hieronymus epistola 58. his verbis . * *Hinc enim praesidijs fulta mundi Ariana rabies fremit . Hinc in tres partes scissa Ecclesia ad se rapere me festinat . Monachorum circa manentium antiqua in me surgit auctoritas . Ego interim clamito , si quis Cathedræ Petri iungitur , meus est . Meletius , Vitalis , atque Paulinus tibi hæere se dicunt , possem credere , si hoc unus assereret : nunc aut duo mentiuntur , aut om-*

nes . Idcirco obtestor beatitudinem tuam per Crucem Domini , per necessarium fidei nostræ decus , per passionem Christi , ut qui Apostolos honore sequeris , sequaris & merito : ita in solio cum duodecim iudicaturus sedes , ita te alius senem cum Petro cingat ; ita municipatum cœlicum Paulo consequaris ; ut mihi literis tuis , apud quem in Syria debeam communicare , significes : noli despiciere animam pro qua Christus mortuus est . *

Sanctum Augustinum ab hac esse sententia clarissimè ostendit §. 209. ubi laudavit Romanorum fidem in Domino prædicandam : & §. 210. docet in Romana Ecclesia viguisse semper principatum : exemplo autem dicta confirmavit consulens Romanum Pontificem , & ab eo petens , ut confirmaret damnationem Pelagij , atque Cælestij à Concilio Africano , Adde testimonium è tomo sexto contra epistolam fundamenti capite quarto his verbis : * *multa sunt alia , quæ in Ecclesiæ gremio me iustissimè tenent : tenet consensus populorum atque gentium , tenet auctoritas miraculis inchoata , spe nutrita , charitate aucta , vetustate firmata : tenet ab ipsa sede Petri Apostoli , cui pascendas oves suas post Resurrectionem Dominus commendavit , usque ad præsentem Episcopatum successio sacerdotum . ** Hæc Ecclesia , in qua tenebatur Augustinus , erat Romana ; siquidem successio sacerdotum , quæ illum tenebat , erat etiam Romanorum . Successio illa externa sacerdotum argumento erat Augustino internæ fidei . Item epistola 164. recenset omnes Pontifices Romanos à Sancto Petro ad Anastasium ; quorum catalogo confundit Donatistas : in quibus ait conservatum esse ædificium Ecclesiæ . Quod si successio Pontificum tam paucis annis , tantum movit Augustinum , vehementius movere potest tam longa successio eorundem Pontificum tam multis sæculis .

Sanctus Petrus Chrysologus monuit Euthichetem Hæresiarcham , ut in causis fidei pareret Episcopo Romano : hæc epistola est tertia in præambularibus ante Concilium Chalcedonense tomo primo Conciliorum . Quamvis enim inscriptio epistolæ sit epistola Petri Ravennatis Episcopi ; constat tamen ex Chronologia , illum Petrum esse Chrysologum : qui fuit Synchronus Leonis Magni , qui damnavit Euthichetem : hæc sunt autem verba Chrysologi : * *In omnibus autem hortamur :*

§. 342.

August.

§. 343.
S. Petrus,
Chrysolog.

te, frater venerabilis, vt his, quæ à beatissimo Papa Romanæ Civitatis scripta sunt, obedienter attendas: quoniam beatus Petrus, qui in propria sede & vivit, & præsidet, præstat quærentibus fidei veritatem. Nos enim pro studio pacis & fidei, extra confessum Romanæ Civitatis Episcopi causas audire non possimus.*

§.344. Sanctus Bernardus epistola 174. clarissime est ab hac sententia reprehendens Canonicos Lugdunenses, quod inconsulto Romano Pontifice festum agerent Conceptionis beatæ Virginis: * Nam si sic videbatur, (inquit Bernardus) consulenda erat prius Apostolicæ Sedis autoritas. Et infra: quæ autem dixi absque præiudicio sanè dicta sint, sanius sapientis: Romanæ præsertim Ecclesiæ autoritati, atque examini totum hoc, sicut & cætera, quæ huiusmodi sunt, vniversa reservo: ipsius, si quid aliter sapio, paratus iudicio emendare.* Sancti Ambrosij, & aliorum Patrum testimonia vide, apud P. Suarez in defensione fidei, lib. 1. c. 16. ipse autem Bernardus pluribus in locis id verbo, factoque confirmat: præcipue ex epistola 190. ad Innocentium hæc accipe: * Oportet ad vestrum referri Apostolatium pericula quæque, & scandala emergentia in regno Dei: ea præsertim, quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror, ibi potissimum refarciri damna fidei, vbi non possit fides sentire defectum. Hæc quippè huius prærogativa Sedis, &c.* Oculis lustra illustria ibi dem testimonia.

§.345. Considera, obsecro te, tum tramitem doctrinæ à Sancto Ireno ad Sanctum Bernardum; tum quam sint diversi isti patres à blasphemio Luthero, Calvino, eorumque discipulis, qui, vt sunt à fide, & sanctitate Patrum alieni, sic & à modestia. De conviciatoribus autem hæreticis audi Cyprianum epistola 55. Vnde (inquit) & parentalibus pœnam Scriptura divina loco alio comminatur, & dicit: dies enim Domini Sabaoth super omnem iniuriosum, & superbum, & super omnem elatum, & excelsum. De ore itaque, ac de verbis suis vnusquisque statim proditur, & verum Christum in corde suo; an verò Antichristum habeat, loquendo detegitur.

SECTIONO. X.

Collatio Ecclesie Romanæ, & hæreticarum.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

SUBSECTIO I.

Integritas doctrinæ Romanæ.

E ADEM ratione hæreses sunt cōfutandæ, quæ doctrinæ philosophorum. Primò enim Sectatores Romanæ disciplinæ, & doctrinæ, & moribus tam longo intervallo præeunt hæreticis, vt pudeat eos conferre. Considera Polycarpum, Irenæum, Iustorium, Nistum, Laurentium, Cyprianum, Augustinum, Hieronymum, Ambrosium, Gregorium Magnum, Magnum Leonem, Chrysologum, Chrysostomum: & aliam Sanctorum multitudinem, è qua vnus solus argumento esset non levi integritatis fidei, quam profitentur. Nec possunt Hæretici iactare se in illorum esse religione: omnes enim illi Petri primatum recognoverunt, ac Romanum Pontificem in Orbe Christiano Vicarium esse Christi; hæretici autem eum dicunt Antichristum. Item omnes illi castitatem consuluerunt, atque coluerunt; virginitatem autem permulti: hæretici verò virginitatem censent impossibilem; eamque dissuadent, vt adversariam naturali divinoque iuri. Sanctus Chrysostomus ex virginum multitudine commendavit religionem Christi: ab eodem loco commendari potest religio Romana, quam condecorant virginum exercitus: hæretici autem ab opposito loco damnantur. Arius enim primo icu profligavit septingentas virgines Alexandrinas: quibus pellexit in suam hæresim bonam Græciæ partem.

Ac ne iactitent hæretici, se non defecisse ab illis Magnæ Ecclesiæ Patribus, considerent Petrum Damianum, hostem Clericorum concubinariorum; Bernardum, Laurentium Iustinianum, Dominicum, Franciscum, Ignatium, Xavierum, & alios viros miraculis, doctrinâ, vitâ, & prophetiâ præstantissimos: non ab similes Apostolis, & primis Ecclesiæ Patribus: hæretici autem etiam recentes non sunt meliores superioribus: in quos Sanctus Augustinus, tomo sexto, capite 14. de utilitate credendi, hæc ait: * Vos autem & tam pauci, & tam turbulenti, & tam novi, nemini dubium est, quàm nihil dignum autoritate præferatis. Quæ igitur ista tanta dementia est? * Libro autem contra epistolam fundamenti, capite quarto, hæc ait: * apud vos autem, vbi nihil horum est, quod me iuvet, ac teneat: sola personat veritatis pollicitatio: quæ quidem

S. Thom. dem, si tam manifesta monstratur, ut in
q. 1. Ar. 4. dubium venire non possit, præponenda est
omnibus illis rebus, quibus in Catholica te-
neor. Si autem tantummodò promittitur,
& non exhibetur, nemo me movebit ab ea
fide, quæ animum meum, tot & tantis ne-
xibus Christianâ religionē *adstringit*. * Per-
leget testimonium vtrumque, quod censebis
latum contra Lutherum, & Calvinum; qui
pollicitatione revelationis divinæ seduxe-
runt populos belluinos, quam revelatio-
nem numquam exhibuerunt, magis quam
Montanus Paracletum suum.

§. 348. Martyres habet Ecclesia Romana nunc
conferendos cum antiquis. Mitto qui ab
hæreticis quæsitissimis cruciatibus necan-
tur, & alios quos ex sacris Ordinibus Bar-
bari peremerunt. Plenus est Oriens Chris-
tiano sanguine, quem idololatria nunci-
bit tam avidè, quàm Neroniano tempo-
re. Hæretici autem cum nullam habeant
virginem, martyrem habent Michaelē
Servetum, quem vivum lento igne Cal-
vinus absumpsit: & iactant clementiam,
qua nullum perire volunt. In quos quadrat
Tertullianicum ad Scapulam: *pro tanta in-
nocentia*, (inquit) *pro tanta probitate, pro
iustitia, pro pudicitia, pro fide, pro veritate,
pro Deo vivo cremamur: quod neque sacrile-
gi, neque hostes publici veri, nec tot maiestatis
reipati solent*.

§. 349. Non dubium, quin multi hæretici mul-
ta supplicia patiantur; at nihil pro pieta-
te: omnem enim e medio tollunt: nihil pro
pudicitia, quam dicunt impossibilem. Au-
diant Augustinum, tomo secundo, epistola
165. ubi monet, quam ob causam hæretici
patiantur: * *vnde* (inquit) hanc in vos iram
Dei, de qua murmuratis, multo importu-
nius, & vehementius provocavit. Videtis,
quia vos contra pacem Christi violenter
insurgitis, & patimini non pro ipso; sed
pro iniquitatibus vestris. Quæ est ista de-
mentia, ut cum malè vivitis, latronum
facta faciatis; & cum iure punimini, glo-
riam martyrum *requiratis*? * Alia complu-
rima mitto, quæ ipsis oculis sese offerunt:
venio ad singulares aliquorum hæretico-
rum actiones: quæ ostendunt malas suo-
rum authorum artes.

SUBSECTIO II.

De Martino Luthero.

§. 350. MARTINVM Lutherum des-
cribere possumus eisdem verbis
quibus Apollinaris descripsit

Montanum, cui Montano similis fuit Lu-
therus in asserenda revelatione Spiritus
Sancti: quæ refert Baronius ex Eusebio, *Eusebius*,
tomo secundo, anno 173. à num. 11. * *Iste
est* (inquit) qui oblationum nomine mu-
nera accipienda prætexit: quin sui ver-
bi prædicatoribus, ut eiusdem verbi do-
ctrinâ sordido ventris abdomine, & in-
gluvie roborentur, salaria *suppeditabat*. *
De mulierculis autem, quas secum ave-
xit Montanus, hæc ait: * *Intelligendum
est*, istas primas Montani prophetif-
as, ut primum spiritu illo repletæ erant,
maritos deseruisse. Quàm falsò igitur men-
titi sunt hi, qui Priscam virginem appel-
labant? Deinde subiungit: an non vniver-
sa Scriptura videtur Prophetam vetare,
ne munera, & pecuniam accipiat? Quan-
do ego igitur fortè video prophetissam au-
rum, argentum, & vestes pretiosas cu-
pidè accipientem, quid est cur illam non
prophetissarum numero *excludam*? * re-
lege quæ supersunt, & Lutheri facinora
leges.

Recôgnosce in §. 345. verba Sancti Cy-
priani contra hæreticos contumeliosos,
& comperies Lutheri spurcitas testimo-
nium esse in illo non habitasse Spiritum
Sanctum; sed spiritum turpitudinis: tam
enim obscenè, & scurriliter egit, ut tur-
pe sit dicere, quæ ipse linguâ volvebat.
Multi libri in eum prodierunt, præser-
tim cuiusdam Rosæ (quem dicunt fuisse
S. Thomæ Mori:) quo recensitis Lu-
theri spurcitijs, illis obstruxit eius os,
nec ausus fuit respondere. Monachus v-
xorem duxit Sanctimoniam Cathari-
nam Boream: Clericos & Monachos cum
monialibus vxoravit. Mirum est homi-
nes coniugatos in eum lapides non con-
iecisse: docuit enim mulierem, quæ non
prægnat à marito, debere alium adire
tentandæ fortunæ gratiâ, quæ si ab hoc
secundo viro conceperit, educare tene-
tur sobolem expensis mariti: docuit er-
go Lutherus mulieres, ut imponant cor-
nua maritis; insuper &, ut ipsæ adulteri-
nos filios alant: quod facere Hispani vo-
cant *sobre cuernos palos, fustes supra cornua*.
En quem spiritum Paracletum libidino-
sis mulierculis Lutherus traxit e cœlo. Do-
cuit prætereà tam necessariam esse huma-
næ vitæ Venerem, quàm Cererem, nec
minus posse vitam degi sine usu mulie-
rum, quàm sine excretionē excremen-
torum. Certè indigent Stabularij Germa-
ni mulierculis supponendis hospiti, sicut
indigent mateleonibus: quod si quis vir
nobilis hos novos Christianos excipiat,
opus est, ut illis fœminam provideat,

ne periclitetur vxoris pudicitia. Anne Mahometes tam vefanus fuit, quam hic stultissimus hæreticus, qui omnem poenitentiam ademit, omnemque sensum pietatis?

§. 352. Andreas Carolstadius Archidiaconus Vvitembergenfis, discipulus Lutheri didicit eius mores: quin Moniali publicè ducta, Missam ad suum epithalamiū composuit, quam refert Ioannes Cochlaus: cuius hæc erat Oratio, * *Deus*, qui post tā lōgam, & impiam Sacerdotum tuorum cæcitatem, beatum Andream Carolstadium ea gratia donare dignatus es, vt primus, nulla habita Papistici iuris ratione, vxorem ducere ausus fuerit: da quæsumus, vt omnes sacerdotes, recepta sana mēte, eius vestigia sequentes, eiectis concubinis, aut eisdem ductis, ad legitimi consortium thori convertantur. Per dominum nostrum Iesum &c. * Deinde in prosa hæc dicuntur: *Deus in tua virtute Andreas Carolstadius gaudet & letatur thalamo copulatus. Piscatio Episcopi ipse primū factus piscator est vxorū &c.*

§. 353. Denique infelix hic apostata, quem potuit habere magistrum nisi diabolum? quod asseruit Cochlaus, & latè probat P. Nicolaus Serarius duobus libris de magistro Lutheri: vbi eruditè & facete cogit fateri ipsos Lutheranos Lutherum à diabolo doctū. Item in apologia de eodem argumento: vbi etiam probat sæpe etiam Lutherum tentatum à diabolo ad desperationem. Neque mirum, videtur enim peior ipso diabolo, neque diaboli discipulus; sed magister.

SVBSECTIO. III.

De Ioanne Calvino.

§. 354. IOANNES Calvinus fuit his temporibus aptissimum instrumentum, quo demones Gallias exagitarūt: fuit & ipse Gallus, neque solum seminarum; sed etiam puerorum: habuit enim hic Iupiter duos Ganimedes. Cum enim esset presbyter Noviodunensis, sic puerum arsit, vt publico iudicio convictus lilio ferro sit in tergore vltus. Hæc cum Pater Leonardus Lessius evulgasset scriptis, Calviniani graves in illum sparsere querelas, quod tantam calumniam inieciisset in Apostolicum illum Doctorem: ipse autē Lessius ostendit testimonio aliquorum Calvinistarum se vera dixisse, & Calvinum non cælestem; sed sodomiticum fuisse Doctorem: ipsi enim Calvinistæ eum vocant *Doctorem Liliatum*, stigmaticū: lilia autē, hæc & stig-

mata nec sunt Christi, nec cœlici alicuius viri; sed demonum, & Inferni. Rem eandem testatur Hieronymus Bolsecus in vita Calvini capite 5. vbi testatur se suis oculis *Hieron. Bolsecus* vidisse huius rei publicum testimoniū: * in quo quidem testimonio (inquit Bolsecus) etiam hoc erat adiectum: Calvinum, cum curatum illic beneficium, & aliud Sacelli cuiusdam sacerdotium obtineret, sodomitici sceleris convictum, in vitæ discrimē venisse, vt igni (huiusmodi sceleris ordinaria, & legitima est pœna) concremaretur; cœterum Episcopi vrbis commiseratione pœnam moderatam, vt cauterio ardens eius humero liliū *inverretur*. *

§. 355. Stapletonius in promptuario Catholico sabbatho Hebdomadis 3. quadragesimæ folio 144. hæc ait de eodem Calvino * *Inspiciantur* etiam adhuc hodie civitatis Noviodunensis in Picardia scrinia, & rerum gestarum monumenta; in illis adhuc hodie legitur Ioannem hunc Calvinum sodomiam convictum; ex Episcopi, & magistratus indulgentia, solo stigmate in tergore notatum, vrbe excessisse. Nec eius familiæ honestissimi viri adhuc superstites impetrare hæcenus potuerunt, vt huius facti memoria, quæ toti familiæ notā aliquā inurit, e civis illis monumentis, ac scrinijs eraderetur.

§. 356. Impatiens contumeliæ Calvinus se recepit in flagitiosum castrum Genevense: vnde bellicum cecinit contra omnem pietatē, fecutus omnia dogmata Lutheri, quibus corrumpitur honestas: vxorem duxit Idellatani Buream: suspicor & matrimonium eum iniisse cū suo Adonide: quo eum abufum fuisse Genevæ, satis ostendit Bolsecus. Gratias agimus Calvino, quod non indixerit virorum connubia cum pueris: vix enim vllo se flagitio polluebat, quod non iactaret sibi à Spiritu Sancto dictari. Eius autem impotentissimam libidinem satis ostendit Bolsecus cap. 15. rapinas, sævitia, & infanda huius diabolorum ministri personat liber ille. Quid desideramus testes? ipsa eius scripta suum describunt turpissimum authorem. De ijs duobus demonum ministris potest non sine lachrymis affirmari, eos in lupanaria convertisse sacras virginum ædes, cum Christus, & eius Apostoli veneris Canobia vertissent in virginum hortos. Nec hi nati videntur nisi ad bellum inferendum pietati, & cœlo. Nec id impunes; Lutherus enim benè cænatus, & potus repente interiit: Calvinus autem lento furore rabiens, demones vocans, & execrans diem, quo se applicuit ad scribendum; vt testatur Bolsecus.

S. Thom.
q. 1. art. 4.

SVBSECTIO III.

De Theodoro Beza.

SVBSECTIO V.

De Henrico Octavo.

§. 357.

SVSPEXERVNT Genevenſes
Theodorum Bezam lapſum ē Cœlo:
ē quo ſoli dēmones lapſi: cum quibus
& hic Corneus dēmon ē ſacerdote factus
ganeo. Imitatus enim magiſtrum ſuū Cal-
vinum, vxorem duxit Candidam: cum
autem in Longimenſi vrbe (in qua erat
prior) non poſſet impunē frui ſuis nuptijs,
ſe recepit in commune aſylum ſuæ farinæ
hominum: vbi non ſolum ſacrilegas nup-
tias profeſſus; ſed & ſodomiam cum Ande-
berto. Stapletonius adductus §. 355. refert
hæc carmina Theodori ipſius. *Abeſt Candi-
da, Beza quid moraris?*

Stapleton.

Andebertus abeſt, quid hic moraris?

Tenent Pariſij tuos amores,

Habent Aurelij tuos lepores.

Et vale pater, & valete fratres,

Namque Vezelij carere poſſum,

Et carere parente, & his, & illis:

At non Candidula, Andebertuloque.

Sed virum, rogo, præferam duorum?

Vtrum in viſere me decet priorem?

An quemquam tibi, Candida, anteponam?

An quemquam anteferam tibi Andeberto?

Legat qui voluerit cætera carmina: ego
enim ea non audeo deſcribere, ita enim
ſunt homine indigna, vt erubeant & ipſi
ganeones.

§. 358.

Hi ſunt, ò Novatores, magiſtri veſtri:
qui vënditant Spiritum Sanctum ſibi ad-
eſſe: quaſi verò Spiritus Sanctus habitet in
corpore ſubdito peccatis, & non ſit ſemi-
nator caſti conſilij. Cum autem Sanctum
illorum Spiritum vos non videatis, dicite
quibus notis illi eum vobis probent? An
maledicentiâ? luxurijs? rapinis? Sodomiâ?
Cur non animadvertitis magiſtros veſtros
præ multitudi- ne, & magnitudine flagitio-
rum nō auſos ſubſiſtere in patrio ſolo, con-
fugiſſe Genevam, vt tuti eſſent, rebellium
& perditorum hominum præſidio? Com-
parate ſacros Eccleſiæ Patres magiſtris veſ-
tris, & huius ætatis doctiſſimos, ac pientif-
ſimos viros; vt ex vtrorumq; moribus diſ-
criminetis, vtri ſint aptius Spiritui Sancto
templum? an magiſtri veſtri pleni cri-
minibus infandis? an verò illi, quo-
rum mores ſunt puriores
ſolaribus ra-
dijs?

§. 359.

NON parum vexat Eccleſiam An-
glicanus error: quo Reges Anglię
ſibi vſurpant in ſuo regno prima-
tum Eccleſiæ. Quem ridiculum errorem
impugnabo, diſputatione trigeſima quar-
ta. Nunc repetenda ſunt eius cunabula: vt
ex radice cognoſcantur fructus. Henricus
Rex Angliæ contra Lutherum exercuit ca-
lamum; non quidem ſuum; ſed Sancti mar-
tyris Ioannis Roſſenſis (vt nunc Iacobus
eiſdem Angliæ Rex evulgavit librum
ſcriptum ab aliquo miniſtro, & hæretico, &
ignaro: Reges enim oportet meditari arma,
& publicam regni adminiſtrationem; non
libros, & controverſias fidei; quæ non in
aulis; ſed in gymnajijs docentur.) Deinceps
vinum & mulieres, quæ apoſtatare faciunt
ſapientes, everterunt Regis Henrici cor.
Cum enim deperiret Annâ Bolenam, tam
famofam meretricem, vt nuncuparetur
equa Galliæ: petijt à Pontifice Romano, vt
declararet nullum eſſe ſuum matrimonium
cum Catharina de Caſtella. Quod cum im-
petrare non potuiſſet, ipſe ſe conſtituit ca-
put Eccleſiæ, & repudiata Catharina duxit
Annam, quam poſtea convictam adulterij
capite iuſſit pleſti in foro Londinenſi: &
primi huius laici Papæ *rauco ſtreperunt cor-
nuæ cantu*.

§. 360.

Omnes Novatorum hærefeſtām obſcæ-
nam originem habent, vt mirum ſit homi-
nes vrbanos & cultos tantum potuiſſe de-
ſipere: vt meminerimus nos homines eſ-
ſe natos, Dæmonum iſtibus expoſitos.
Quod ſi non cadimus in tam miſerandas te-
nebras, beneficium eſt gratiæ Dei mentem
illuſtrantis: præ quo illi ſunt agenda gra-
tiæ. Henricus autem conſiderans quanta
mala feciſſet Hieruſalem & Sanctis eius,
morti vicinus voluit Eccleſiæ reconciliari;
ſed ſceleſtus ille, quia non ſatis pēnituit, nō
eſt miſericordiam conſequutus: hauſturuſ-
que vinum dixit: *omnia perdidimus*. Secunda
Papiffa fuit Iſabella Henrici & Annæ filia;
neutri abſimilis, neque in crudelitate pa-
tri, neque matri in impudicitia: quæ in
proſtitutione ſua corruptit terram: & no-
vus hic Petrus viris nō paucis dedit oſculan-
dos non ſolum pedes, ſed & manus, & ca-
put: virgo contra opinionem ſuæ gentis, &
ſuam: cenſent enim impoſſibilem eſſe vir-
ginitatem cum Luthero, atque Calvino:
aut ergo falſum eſt Iſabellam fuiſſe virgi-
nem; aut falſum eſt illud dogma Luthera-
num, & Calvinianum: ego litem compo-
nam:

nam: potuit cum gratia Dei: ac propterea utrumque est falsum.

§. 361.

Ne prætereamus tam facile initia infanda tam infandi schismatis; quæ iam evulgarunt Doctor Sanderus, & P. Ribadeneira: ex quibus ea proferam, ut efficacissimum argumentum nostræ fidei; quæ deferri non potuit in Regno tam Catholico, nisi cum criminibus tam alienis à communi peccandi consuetudine. Thomas Bolenus legatione functus, uxorem repudiandam curavit, quod dum ipse abesset, conceperat Annam: vxor impetrauit veniam, testata se oppressam à Rege; cuius filia erat Anna: nec solum vxor, sed & Rex egerat de impetranda venia. Thomas ergo Annam apud se nutrit, ut filiam Henrici: erat Thomæ ex eadem vxore altera filia, nuncupata Maria: cum qua dum corpus miscuit Henricus. Hic post concubinatum cum matre, & sorore Annæ, ipsam duxit filiam. Quot crimina in vno facinore? à sæculo non sunt audita nuptiæ inter patrem, & filiam: sed hic novus Pontificatus potestatem habet dispensandi in iure ipso naturali, dummodo sit ad libidines inauditas, à quibus abhorrent bestię non paucæ. Ex hoc monstro quid potuit nasci, nisi Isabella?

§. 362.

Tandem è tota disputatione colligo, Religionem Christianam, ut colitur à Romana Ecclesia, non solum esse credibilem; sed præ illa nullam aliam esse credibilem, quæ parte Romanæ adversatur. Oppositæ enim non sunt hominum religio; sed ebriorum sectæ, atque bestiarum. Neque opus est ad credendum illam privatim cum singulis conferre; sed cognoscere nos non posse absque peccato illi dissentiri, neque assentiri oppositis. De ijs collationibus Ecclesiæ Catholicæ cum cæteris, breviter egit P. Suárez disp. 4. sect. 4. Recognosce autem egregium Tertuliani testimonium, num. 9. contra inanes hæreticorum novitates.

DISPUT. XXII.

Utrum mysteria fidei sint evidenter credibilia?

§. 1.

ENSVS questionis constat ex disputatione 20. sectione 2. maxime §. undecimo: perinde enim est, ac quærere, an evidens sit obligatio credendi mysteria fidei?

SECTIO I.

Pars affirmans.

DICO nos habere evidentiam physicam de credibilitate mysteriorum fidei. Id est, mysteria hæc, tot argumentis proponuntur, ut, qui ea rectè penetraverit, cognoscat tam evidenter se teneri illa credere sine hesitatione, ut nullus sit tergiversandi locus. Quæ evidentia non est moralis; sed physica. Etenim evidentia moralis potest physicè subesse falsum ex natura rei; secus autem evidentia physica: itaque tanta est hæc evidentia, quanta hunc parietem esse album. Ita frequenter. Doctores, uterque Thomas hoc articulo quarto, cum suis (excepto Capreolo in tertium distinctione 31. & 32. quæst. unica, articulo tertio, ad tertium, contra primam conclusionem quamvis expressè id non negat; sed insinuat) PP. Valentia disputat. & quæst. 1. punct. 4. §. 3. Suárez disput. 4. sect. 3. Luisius, disputat. 7. dub. 1. Magister Lorca, disputat. 16. Banez in hunc artic. dub. 3. & 4. Aragon, & alij.

§. 2.

S. Thom.
Caiet.
Capreol.
P. Valent.
P. Suárez.
P. Luisius.
Lorca.
Banez.
Aragon.

Multa testimonia sacrae pagina id confirmant præcipuum autem est e Ioanne 15. 22. *Si non venissem, & loquutus fuisset eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Unde argumentor, Iudæi visis operibus Christi, non habent excusationem peccati: ergo cognoverunt evidenter se teneri ad credendum: probò consequentiam, quia nemo peccat, nisi cognoscat evidenter, se teneri ad fugiendum id, in quo peccat. Etenim omne peccatum est voluntarium, ortum à cognitione representante eius malitiam: quæ cognitio repræsentat obiectum illud, vel esse contra naturam rationalem, vel contra aliquam legem, cui operans tenetur obedire: quapropter omne peccatum est contra dictamen rectæ rationis. Sed omnis, qui videt se operari contra dictamen rectæ rationis, cognoscit evidenter se teneri, ita non operari: ergo Iudæi, qui peccaverunt contra fidem, cognoverunt evidenter obligationem non agendi contra eam fidem.

§. 3.
Ioanni 15.

Non est animus probare, omnes, qui peccant, habere necessario cognitionem reflexam de obligatione abstinendi ab eo peccato: hæc enim quæstio non spectat ad præsens institutum; sed animus est ostendere, infidelem dissentientem mysterijs fidei sufficienter propositis, tam evidenter cognoscere, se agere contra naturam rationalem, aut legem, quam qui furatur: & quemadmodum fur potest reflexè cognoscere evidenter, se teneri ad non furandum: ita & infidelis ad non hæsitandum. Quæ confirmo, quia Iudæi non habuerunt dictamen proba-

§. 4.

S. Thom. q. 1. Art. 4. probabile de prohibendo assensu : ergo habuerunt cognitionem evidentem de parte contradictoria. Antecedens patet ex Christo negante Iudæis excusationem peccati, quæ quidem illis non negaretur, si ex dictamine probabili operarentur. Consequentiam probō : quia, quando altera pars contradictionis est improbabilis, altera est certa; in præsentī autem casu non solum est certa; sed etiam evidens: quia, qui videt evidenter se nulla ratione excusari in cohibendo assensum fidei, non potest negare, se esse inexcusabilem : esse autem hominem inexcusabilem, perinde est, ac esse accusatione dignum. Itaque mysteria fidei tam efficaciter proponuntur, ut, qui ea calluerit, aperte videat se teneri ad credendum.

§. 5.

Secundò probatur, quia tam multa sunt argumenta ad credendum, ut convincant intellectum ad suadendam obligationem credendi : ergo. Probo antecedens, quia proponuntur obiecta, quorum fides est necessaria ad salutem æternam : sine qua fide peribimus æternum : item proponuntur à testibus omni exceptione maioribus sanctitate, doctrina, prophetia, & miraculis. Item cæteræ sectæ, qua parte huic repugnant, convincuntur falsitatis in his, quæ lumine naturæ, possunt vestigari. Sed quando sic proponitur aliquid, ut necessarium ad salutem, tenemur illud amplecti : ergo. Probo minorem, tum quia si duo, aut tres homines digni omni fide conspirent, ut mihi persuadeant fugam ex hoc loco, quia ipsi viderunt hostem huc adventantem ad me interficiendum, teneor fugere (nisi sit aliqua causa, per quam mortem honestem;) tum à priori, quia vix possumus vitam prudenter agere; nisi fidem præstemus huiusmodi testimonijs : ergo non possumus, nisi contra dictamen rationis negare fidem his mysterijs : quia nulla ratione honestari potest illorum dissensus.

SECTION II.

Argumenta diluo.

§. 6.
I. Arg.

PRIMUM argumentum contra eam doctrinam est, quia si mysteria essent evidenter credibilia, ea cognosceremus evidenter esse possibilia, evidentiam non solum morali; sed etiam physica. hoc autem est absurdum : ergo. Probo maiorem, quia omne, quod est evidenter credibile, est evidenter possibile eodem genere evidentie : ergo. Probo antecedens, quia omne, quod est evidenter impossibile, est

eodem genere evidenter incredibile : ergo è contra omne, quod est evidenter credibile, est evidenter possibile. Antecedens patet, quia nulla res potest esse credibilis à vidente oppositum. Consequentiam probō : quia ab opposito consequentis bona est consequentia ad oppositum antecedentis : ut patet ex summulis. Exempli gratia, in hac illatione : *currit : ergo movetur : vox currit*, est antecedens ad motum : negato autem motu rectè negatur cursus. Similiter evidenter credibile est antecedens ad evidenter possibile : & ex opposito valet consequentia.

Magister Bañez, quæst. 1. art. 4. ad 5. respondet, hoc argumentum esse Sophisma; quia utraque propositio est affirmativa : at illo canone summulistico, altera propositio est affirmativa; altera negativa; ut hæc : *currit : ergo movetur : non movetur : ergo non currit*. Contrà : hæc propositiones, quæ in argumento obijciuntur, sunt modales, affirmativæ quidem de modo, de dicto autem altera affirmativa, altera negativa : inter quas valet consequentia summulistica : exempli gratia : *evidens est Petrum currere : ergo evidens est moveri*. Hæc consequentia est evidens; quia representatio evidens cursus, representat evidenter motum. Ratio à priori; quia inter terminos antecedentes, & consequentes servatur affirmatio, & negatio : exempli gratia : *credibile & possibile* affirmantur; *impossibile autem & incredibile* sunt termini negativi : affirmatio autem modi in utraque propositione non obest oppositioni; sed favet : quia reduplicat modum cognoscendi evidenter vim consequentiae inter illos terminos : consequentiam autem evidenter cognosci, non tollit; sed supponit consequentiam ipsam : ergo inter evidenter credibile, & evidenter possibile, est consequentia, quia est inter evidenter impossibile, & evidenter incredibile.

Secundò responderi potest mysteria fidei, tam esse evidenter possibilia, quam credibilia; quia sunt credibilia evidenter moraliter; eadem autem ratione sunt possibilia. Hæc solutio est vera sumendo credibilitatem in primo sensu explicato disputatione 20. nempe sumendo credibilitatem pro denominatione ab ipso actu credendi, qui non est evidens physice; sed moraliter tantum. In quo sensu loquutus fui disputatione decima Logicæ, sect. 25. §. 188, quia si revelatio, aut actus fidei infusæ cognoscerentur evidenter, non possemus dissentire mysterijs fidei. Nunc autem non ago de ea credibilitate, nec de obligatione credendi, ut infert evidentiam revelationis, aut actus fidei; quia eorum actuum non infert,

§. 7.
Bañez.

§. 8.

infert, nisi moralem evidentiam; ago autem de evidentia ipsius obligationis secundum se, utrum inferat evidentiam physicam mysteriorum, quemadmodum evidentia physica impossibilitatis, infert evidentiam physicam incredibilitatis?

6. 9. *Animad.* Adverto, terminum antecedentem esse, ex quo sequitur necessario consequentia ad alium, qui propterea est consequens. Consequentia enim est nota necessaria illationis termini consequentis ex antecedenti. Quod explico his propositionibus: *Petrus currit: ergo movetur*: quibus motus necessario sequitur ex cursu. Itaque ad valorem consequentiae ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis, opus est, ut illi termini, a quorum oppositis sumitur argumentum, sint antecedens, & consequens; alioquin non erit argumentum ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis; sed erit argumentum (ut aiunt) de subiecto non supponente. Quod quia aliqui non animadvertunt, implicantur his modalibus tritis.

6. 10. *2. Anim.* Moneo secundò, *evidenter credibile & evidenter possibile* non esse terminos antecedentem & consequentem inter se: idem dixerim de *credibile*, & *possibile*. Probatur, quia multa impossibilia sunt credibilia, non solum fide imprudenti; sed etiam prudentissima, & sine hæsitatione. Ratio à priori: quia credibilitas non habet necessariam connexionem physicam cum possibilitate, nam possibilitas cognoscitur, vel ex rebus ipsis, vel ex causis, vel ex effectis, vel ex aliquo illorum signo; quo representatur, ut sunt; verbi gratia, ex scientia de rebus ipsis; credibilitas autem non oritur ex rebus ipsis; nec ex aliquo inde orto; sed ex alijs principijs, quæ sunt per accidens ipsis rebus: nempe ex autoritate loquentis, quæ valde per accidens est obiecto, quod loquimur. Nam tot viri graves possunt conspirare ad affirmandum aliquid, ut nisi temerè, negari non possit assensus; quid autem vetat eos homines, aut mentiri; aut decipi? Tunc autem prudenter præstatur assensus, & falsus, quia prudentia dicat esse habendam fidem tot viris: quod dictamen verum est, à quo fides imperata est prudens; falsa tamè, quia eius falsitas dependet ab eo, quod res est, vel non est.

6. 11. Ad argumentum ex §. 6. nego maiorem: ad probationem nego antecedens: ad probationem concedo antecedens, & nego consequentiam: ad probationem: regula summulistica valet inter terminos *antecedentem & consequentem*, ut ex ipsa constat; *evidenter autem credibile & possibile* non sunt termini antecedens & consequens, ut dixi §. 10.

Itaque non sumitur argumentum ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis: quia sumitur *ab impossibili ad incredibile*; impossibile autem est oppositum possibili, incredibile autem est oppositum credibili: quæ non sunt antecedens & consequens.

Obijcis, hanc esse bonam consequentiam, *est evidenter impossibile: ergo evidenter incredibile*: ergo hæc est bona consequentia: *est evidenter credibile: ergo est evidenter possibile*: probò consequentiam, quia est ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis: nam evidenter impossibile est antecedens ad evidenter incredibile. Adverte terminos, qui inferuntur per oppositionem antecedentis, & consequentis, debere esse inter se antecedentem & consequentem: exempli gratia: hoc enthimemate: *Petrus currit: ergo movetur*: non solum in se sunt antecedens & consequens; sed etiam termini illis oppositi, sunt etiam in se antecedens & consequens: nempe *Petrus non movetur: ergo non currit*: carentia enim motus necessario infert carentiam cursus: quia à superiori ad inferius valet consequentia negativè. Itaque si valet consequentia affirmativè ab antecedenti ad consequens, debet valere consequentia negativè ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis; contra verò, quando valet consequentia negativa ab antecedenti ad consequens, valet affirmativa ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis: exempli gratia: *currit: ergo movetur: non movetur: ergo non currit*. Præsto est ratio: quia hæc regula summulistica innititur alijs, nempe: *à superiori ad inferius valet consequentia negativè; è contrà verò ab inferiori ad superius valet consequentia affirmativè*. Item: *à causa ad effectum valet consequentia negativè; è contrà ab effectu ad causam affirmativè*: exempli gratia: *est calefactio: ergo est applicatio: non est applicatio: ergo non est calefactio*. Cui autem *evidenter possibile & evidenter credibile* nec sint superius & inferius; nec causa & effectus, non habent necessariam consequentiam.

Ad argumentum ex §. 12. nego consequentiam: ad probationem distinguo antecedens: sumitur argumentum ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis, ita ut ipsa opposita sint inter se antecedens & consequens, nego antecedens: concedo autem sumi argumentum illud ab oppositis, quæ inter se non sunt antecedens & consequens. Ratio à priori, cur non valeat hæc consequentia, est: quia impossibile & incredibile non sunt termini antecedens & consequens: nam multa sunt impossibilia, & credibilia; evidentia autem impossibilitatis est antecedens ad evidentiam incredibilitatis

§. 12.

§. 13.

S. Thom. q. 1. art. 4. tatis: quia, qui videt rem esse impossibile, videt decipi, aut mentiri, qui oppositum affirmant, quibus nec debet, nec potest credere, quia ad credendum indigemus duobus; altero, ut nobis loquatur aliquis fide dignus; altero, ne videamus oppositum; ex defectu autem utriusvis non possumus credere. Hinc fit evidentiam impossibilitatis impediri credibilitatem. Tandem evidentia credibilitatis, tantum est evidentia obligationis credendi: obligatio autem credendi, nec infert obiectum, nec evidentia obligationis evidentiam obiecti: quia sunt omnino disparata obligatio & obiectum, & utriusque evidentia.

§. 14. 2. Arg. Hinc sumet aliquis secundum argumentum: quia evidentia obligationis infert evidentiam actus fidei; sed evidentia actus fidei infert evidentiam mysterij crediti: ergo evidentia obligationis infert evidentiam mysterij. Distinguo maiorem: evidentia obligationis infert evidentiam fidei divinæ, nego maiorem; infert evidentiam fidei sine hæitatione abstractæ ab humana, & divina, concedo maiorem. Distinguo item minorem: evidentia actus fidei divinæ infert evidentiam mysterij crediti, transeat minor (quam examinabo disputat. 25.) evidentia fidei abstractæ ab humana & divina, infert evidentiam obiecti crediti, nego minorem. Itaque nos non cognoscimus evidenter obligationem credendi fide divina: immò nec fide humana vera: cognoscimus autem evidenter obligationem credendi sine hæitatione. Sæpe enim contingit rustico cognitio evidens de obligatione ad credendum sine hæitatione, quæ fides potest esse falsa: quia rustico sufficit propositio totius Provinciæ, per quam proponi potest vera, & apparens revelatio: utraque autem tenetur credere absque hæitatione.

§. 15. Obiectio. Resp. Dices: ergo non habemus obligationem credendi fide divina; nec contra illam peccat hæreticus. Nego consequentiam: quia ex negatione evidenter cognitionis de obligatione, infert negationem ipsius obligationis: fidem enim habemus, quamvis eam non cognoscimus evidenter; ita habemus obligationem ad fidem divinam, sine evidenti cognitione illius: quia obiectum non est dependens à cognitione evidenti sui. Quia igitur nobis certò constat, Deum habere paratum concursus ad fidem divinam, quoties revelationem existentem tenemur credere absque hæitatione, ideò est obligatio credendi fide divina. Ut autem peccemus contra obligationem, non est opus fidem cognoscere evidenter; sed sufficit illam cognoscere absque hæitatione, vel illam culpate ignorare, quia illa cognitio fa-

cit voluntariam transgressionem: ut qui probabiliter, & sine hæitatione credit, hominem, quem occidit, esse suum patrem, verè peccat parricidio. Immo evidenter cognoscimus dissensum hunc esse contra legem fidei divinæ: quia hæc lex evidenter obligat, quoties probabiliter, & sine hæitatione censemus, nos illam teneri: quia quamvis lex credendi, tunc non fit lata, tamen prudenter credimus illam esse tunc; & peccamus contra illam non secus, ac si re ipsa existeret. Ut, si quis sibi persuadeat hunc esse diem sacrum, quamvis non sit, si non adsit Missæ, peccat contra legem audiendi sacrum non minus, quam si talis lex esset: itaque est evidens obligatio servandi legem, licet non sciamus evidenter legem illam. Ratio à priori; quia per illam prudentem persuasionem fit actus voluntatis voluntaria à lege digressio: lex enim non obligat, nisi ut cognita: in cognitione autem iam est lex.

Tertium argumentum est, quia nullus posset esse hæreticus: ergo credibilitas mysteriorum non est evidens physicè: probo consequentiam; quia evidentia determinat ad assensum. Nego antecedens: quia posita evidentiam de obligatione credendi, possum ego nolle credere: quemadmodum cum cognitione evidenti de obligatione ieiunandi, possum ego nolle ieiunare. Ratio à priori; quia actus credendi est bonitatis finitæ, cui miscetur aliquod malum physicum: quam ob causam possum ego odire fidem, & amare dissensum mysteriorum: quemadmodum ieiunium potest mihi displicere propter incommodum physicum. Christus apud Ioannem 5. 44. *quomodo vos (inquit) potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis: & gloriam, quæ à solo Deo est, non queritis?* quibus docuit Christus appetitionem inanis gloriæ esse impedimento acceptandæ fidei. Paullus prima ad Timotheum primo 19. *habens fidem & bonam conscientiam, quam quidam repellentes circa fidem naufragaverunt*, id est, naufragium fecerunt fidei, Hispanicè *dieron al traves con la Fè*. Itaque mores depravati naufragium faciunt fidei: hæretici autem non possunt habere dissensum de obligatione fidei, quia eis sufficienter proposita est: ostendi autem disputatione 21. §. 182. ex Irenæo omnes hæreticos à fide defecisse, motos aliquo vitio, vel inanis gloriæ, voluptatis, aut alius. Si autem sibi persuadeat hæreticus, se non teneri ad fidem Catholicam sufficienter propositam, est per ignorantiam culpatus.

* *

DISPUT. XXIII.

Ad quem habitum spectet assensus de evidenti credibilitate mysteriorum?

§. 1.
S. Thom.

Caiet.

Bañez.
Aragon.

SANCTVS Thomas, quæst. 1. artic. 4. satis insinuat assensum de evidenti credibilitate oriri ab habitu fidei infusæ: quod expressè docuit Caietanum ibi §. *ad secundum dicitur*: quibus consentiunt nonnulli Thomistæ: quos sequitur Magister Bañez, quæst. 1. art. 4. dub. 3. à §. *Propter hæc*: & Aragon §. *His tamen*: pro qua sententia nullum video, vel apparens argumentum. Caietanum ait, fidem esse lumen secundum suum genus perfectissimum: cui non repugnat hæc visio credibilitatis, nec secundum se, nec in hoc statu: ergo hic actus oritur à fide. Antecedens est falsum: quia fidei repugnat omnis actus, cuius obiectum formale adæquatum, non sit divina veracitas, & revelatio; sed ostendam assensum de evidenti credibilitate non pendere à veracitate & revelatione Dei, ut ab obiecto formali: ergo non elicitur à fide.

§. 2.
P. Valent.
P. Suarez.
P. Luisius
Lorca.
S. Thom.

Patres Valentia, Suarez, disput. 4. sect. 6. num. 4. Luisius, Lorca, alijque exponunt Sanctum Thomam, quod non egerit de inclinatione fidei, ut eliciat actum circa credibilitatem; sed, quia est inclinatio ad ea, quæ ad ipsam quoquomodo spectant: quorum expositionem laudo, quia nolunt à Sancto Thoma apertè discedere; non tamen mihi persuadeo expositionem in authorem quadrare. Lorca disputat. 26. num. 23. ait, Sanctum Thomam in responsione ad quartum, nec leviter eam sententiam insinuasse: quia ibi non agit de credibilitate, sed de obiectis ipsis, eorumque assensu: de credibilitate autem egit ad tertium, eamque collegit, vel propter evidentiam signorum, vel propter aliquid huiusmodi. Miror hæc ita dici ab homine legente articulum: etenim ad secundum constituit evidentiam credibilitatis non ex parte efficientis assensum; sed ex parte obiecti facientis assensum in ratione obiecti, qualia sunt miracula, & alia signa. Ad tertium autem agit quidem, de obiectis ipsis; quæ tamen dicit videri per lumen fidei; at ex Beato Thoma non videntur, nisi sub ratione credibilis per miracula, & alia huiusmodi: ergo assensum evidentem de credibilitate, quem ex miraculis, ut ex obiecto adstruxerat in responsione ad secundum, adscribit ad tertium habitui fidei, ut principio activo: in quem sensum

B. Thom.

sequuntur Sanctum Thomam Caietanum, Ferrara & alij.

Censeo, cum assensum non oriri ab habitu fidei: quæ conclusio est Capreoli: & aliorum Thomistarum, ut refert Bañez: quæ sequuntur Patres Valentia; disputatione & quæst. 1. puncto 4. prope finem: Suarez in manuscriptis disputat. 4. Luisius, disput. 7. dub. 4. cum alijs: Magister Lorca disput. 16. à num. 23. & alij.

§. 4.
1. Probatio

Probatur: omnis actus elicitus à fide habet pro obiecto formali adæquato auctoritatem, & revelationem Dei, ut ostendi primis disputationibus; sed actus de evidenti credibilitate, non habent pro obiecto formali auctoritatem, & revelationem Dei: ergo non eliciuntur à fide. Probo minorem: tum quia revelatio Dei est obiectum materiale illorum actuum: tum etiam, quia ratio formalis de evidenti credibilitate sunt auctoritas humana totius Ecclesiæ, miracula, martyria, & alia, quæ vocamus conditiones ad credendum: quæ conditiones non attinguntur per fidem; sed supponuntur. Confirmatur: aut ille assensus de credibilitate est fidei, aut non? si non est fidei, non est elicitus à fide; quia omnis actus elicitus à fide, est fidei; si autem est fidei: ergo fides habet pro obiecto formali non solum auctoritatem, & revelationem Dei; sed etiam auctoritatem humanam, & cætera argumenta, quæ vocantur applicatio ad fidem. Probo consequentiam, quia ideò habemus evidentiam de credibilitate, quia cognoscimus argumenta, quæ nos movent ad cognoscendum, Deum aliquid revelasse: etenim hoc utimur syllogismo: *credere debemus, quæ tot Doctores, & miracula confirmant; sed confirmant Deum revelasse Trinitatem: ergo credere debemus eam revelationem.*

Confirm.

§. 5.

Immo quantvis auctoritas humanæ Ecclesiæ esset obiectum formale fidei, adhuc illa auctoritas non esset obiectum formale huius credibilitatis. Quod ita confirmo, quia fides haberet pro obiecto auctoritatem Ecclesiæ in actu exercito; credibilitas autem in actu signato. Verbi gratiâ, fides vteretur hoc syllogismo: *omne quod Ecclesia dicit, test. sed dicit revelationem Trinitatis: ergo est revelatio Trinitatis.* At verò habitus de credibilitate vtitur hoc syllogismo: *est obligatio credendi omnia, quæ dicit Ecclesia; sed dicit esse revelationem Trinitatis: ergo est obligatio credendi revelationem Trinitatis.* Hi duo syllogismi diversas habent maiores propositiones, & conclusiones, ac propterea pertinent ad habitus diversos: quia auctoritas Ecclesiæ ponitur in altero cum obligatione credendi; in altero verò sine illa.

§. 6.
2. Probatio

Secundò probatur, quia in hæretico sepe con-

S. Thom. contingit hæc evidentia credibilitatis: at
q. 1. art. 4. nullus in illo contingit actus fidei infusæ,
elicitus per habitum, neque per auxilium:
ergo. Maior patet ex disputat. 22. §. 16. Mul-
ti enim deficiunt à fide contra expressum
dictamen rationis de obligatione non defi-
ciendi; qui verò in hæresim labuntur, sine
hac expressa cognitione, id faciunt per ig-
norantiam culpam.

§. 7. Rogas: ad quem habitum spectet ille cre-
dibilitatis assensus? Respondeo, non ad pru-
dentiam: quia hæc dicitur quid hic & nunc
sit agendum; spectat autem ad habitus na-
turales, quibus cognoscimus evidenter,
quibus sit habenda fides: qui actus est spe-
culativus: non enim dirigit cognoscentem
in obiectum faciendum: nam obligatio cre-
dendi non fit; sed supponitur à credente:
quemadmodum obligatio ieiunandi non
fit à ieiunante; sed supponitur aliunde im-
posita. Confirmatur exemplo Dei: hæc
enim propositio: *tenemur amare Deum vrgen-
te præcepto*: est speculativa: quia repræsen-
tat obligationem ortam ex præcepto: hæc
autem propositio: *Deus est amandus*: est pra-
ctica: quia potest dirigere cognoscentem ad
exercendum amorem. Idem dixerim de
obligatione credendi. Hic actus credibili-
tatis supponitur ante prudentiam: cognita
enim obligatione credendi, prudentia di-
ctat esse credendum: qui actus est practi-
cus, nempe: *credendum est hic & nunc*.

DISPUT. XXIIII.

*De evidentia in attestante, sive
de cognitione evidenti re-
velationis.*

§. 1.

XPLANATA evidentia cre-
dibilitatis, agendum nunc de
evidentia in attestante: quia fi-
cut evidentia credibilitatis non
est evidentia obiecti credendi per fidem;
ita evidentia in attestante non versatur im-
mediate circa obiectum credendum; sed cir-
ca revelationem ipsius obiecti, vel circa ip-
sos actus fidei; de evidentia autem
ipsorum actuum fidei agen-
dum inferius.

Præmonitiones.

I N actu fidei possumus considerare
duas evidencias: alteram intrinsecam
ipsis actibus fidei, qua directe tend-
ant in obiectum creditum: quemadmo-
dum omnis demonstratio evidenter tangit
obiectum, illud clarè repræsentans. De hac
evidentia differendum est infra. Secunda
evidentia actuum fidei potest esse extrinse-
ca ipsis actibus fidei: quia est evidentia re-
flexa existens intrinsecè in actu reflexo,
quo evidenter cognoscitur actus fidei. Exē-
pli gratiâ: Petrus exercet actum obscurum
fidei circa revelationem de Trinitate idem
Petrus per actum scientiæ infusæ cognos-
cit evidenter illum suum actum fidei: hic
secundus actus scientiæ infusæ repræsentat
evidenter primum actum fidei; actus autem
fidei repræsentat obscure revelationem de
Trinitate: quemadmodum mea cognitio pro-
babilis de distinctione quantitatis à substā-
tia, repræsentat obscure eam distinctionē;
cognitio autem Angelica repræsentat evi-
denter meam cognitionem probabilem. Ra-
tio à priori: quia illi actus habent diversa
obiecta, & diversas species impressas; pos-
sumus autem habere speciem confusam de
vno obiecto, & claram de alio. De hac secū-
da evidentia est sermo in hac disputatione.

Evidentia in attestante non est sola evi-
dencia veritatis testimonij: quia eviden-
ter scimus, Dei testimonia esse vera; nec
propterea habemus evidentiam in attestan-
te de obiecto testato. Nec item est sola evi-
dencia testimonij; sed evidentia testimonij
veri. Itaque debemus evidenter cognosce-
re duo: & testimonij existentiam, & eius
veritatem. Etenim evidenter cognoscimus
existentiam testimonij humani; nec prop-
tereà evidentiam habemus obiecti in attes-
tante: possumus enim adhuc, viso testimo-
nio humano, negare eius obiectum; at verò
cum evidentia in attestante non potest ne-
gari obiectum testatum. Est igitur eviden-
tia in attestante cognitio obiecti testati, per
cognitionem evidentem existentiae, & ve-
ritatis testimonij; sive ex cognitione evi-
denti testimonij veri, ut veri. Testimonium
accipio latè, tum pro revelatione ipsa Dei;
sive hæc consistat in loquutione Dei, sive
in auditione Prophetæ; (utramque enim am-
plector) tum pro actu fidei, & quocumque
alio verè repræsentante mysteria fidei; vel
etiam pro actu visionis beatæ: est e-
nim omnibus eadem dif-
ficultas.

S E C T I O. II.

*Possumus cognoscere evidenter
revelationem Dei.*

CAJETANVS constituens revelationem activam Dei in actum ipsius Dei, dicit, non posse extra patriam eam intuitivè cognosci; de revelatione passiva, quia à Caietano realiter distinguitur ab activa, id nō dicitur tam necesse fariò. Dominicus Banez quæst. 1. artic. 5. §. ad tertium argumentum, & quæst. 5. artic. 2. dubio 2. negat univèrsim, posse evidenter cognosci extra patriam revelationem Dei. Argumenta expendam inferius.

Theologi ferè univèrsi censent, revelationem Dei posse extra patriam evidenter cognosci. In re tam aperta molestum esset scribere Doctorum verba, quos refert, & sequitur Pater Luisius disputatione 9. & Pater Suarez disputat. 3. sect. 8. num. 2. Dico igitur primò, posse revelationem passivam existentem in mente Prophetæ cognosci intuitivè, & quidditivè in patria, & extra, per scientiam infusam distinctam à lumine gloriæ: quam in Christo probavi cum omnibus ferè Theologis in disputationibus de incarnatione: hæc enim scientia indè ponitur; hic non probanda: de qua dixi multa, volum. 3. disputa. 55. Sed obiectum formale illius scientiæ, est ens supernaturale creatum, ut ibidem ostendi: quia omne ens creatum est à nobis cognoscibile immediatè, actibus illi proportionatis; obiectum autem supernaturale petit cognitionem supernaturalem: quia ad illam concurrat per speciem impressam supernaturalem: ergo revelatio passiva existens in mente Prophetæ, potest quidditivè cognosci per scientiam infusam in patria, & extra. Egi de revelatione passiva, quæ est auditio Prophetæ, non quòd existimem illam esse distinctam à revelatione activa; sed quia evidentia revelationis passivæ constituit evidentiam in attestante.

Dices: quamvis possint cognosci aliqua entia supernaturalia extra patriam quidditivè; non tamen potest revelatio Dei etiam passiva: quia sequeretur Deum extra patriam quidditivè cognosci. Hæc obiectio à nonnullis elata, est parum efficax: etenim revelatio Dei cum non repræsentat quidditivè: quia propheta per illam revelationem non videt Deum, quem cognoscit per species alienas: ergo cognita quidditivè, aut comprehensive, non ducit in cognitionem quidditativam. Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

Dei. Consequentia non eget probatione: quia, in ratione obiecti, non potest ducere cognitionem reflexam ad suum obiectum melius, quàm ipsa tendit: quia tota penetratio actus reflexi pendet à modo, quo repræsentatur obiectum illius revelationis passivæ.

Dices revelatio passiva interdum tendit obscurè in suum obiectum, ut tēdit actus fidei; actus autem scientiæ infusæ tendens evidenter in revelationem passivam, aut actum fidei, tendit etiam evidenter in illorum obiectum: ergo licet revelatio passiva & actus fidei non tendant quidditivè in Deum; scientia tamen infusa in illum tendit quidditivè. Nego consequentiam: præsto est ratio: quia ad evidentiam scientiæ infusæ in obiectum fidei, sufficit cognoscere evidenter, actum fidei esse supernaturalem, vel loquutionem passivam esse loquutionem Dei: quia est evidens, loquutionem Dei, & actum fidei habere necessariam connexionem cum obiecto; evidentia autem actus nihil est præter necessitatem illum habendi; hæc autem necessitas oritur ex cognitione evidenti de existentia revelationis Dei; cognoscere autem quidditivè obiectum loquutionis passivæ non possumus ex ipsa loquutione non repræsentante obiectum ipsum quidditivè: quia ipsa non repræsentat omnia prædicata, & omnes modos obiecti sui; & quamvis illos repræsentaret, esset per species alienas, per quas vix potest formari conceptus proprii obiecti; cum autem actus reflexus ad obiectum ipsum manuducatur per has species alienas, repræsentat necessariò obiectum ipsum imperfectè. Evidenter autem manuducitur scientia infusa in obiectum loquutionis passivæ: quia clarè videtur connexio eius loquutionis cum suo obiecto, ut per illam repræsentatur; at, quid in se sit, non cognoscit perfectè: quia obiectum formale, in quo illa cognoscit, in illud tendit imperfectè.

Contrà secundò. Multæ sunt revelationes, non de Deo; sed de creaturis; quæ revelationes possunt quidditivè cognosci: quia non est absurdum creaturam quidditivè cognosci, vel in se, vel in alio: ergo potest haberi evidentia in attestante de aliquibus mysterijs fidei; quamvis non posset haberi de alijs. Discrimen redditur ex obiectione ipsa: quia, quamvis est absurdum, Deum quidditivè cognosci extra patriam; creaturæ possunt ita absque absurdo cognosci.

Quia verò opinor, posse mysteria increata extra patriam cognosci per evidentiam visionis beatæ; quia quidditivè

§. 7.
Obiectio.

Refell. 1.

§. 8.
Refell. 2.

§. 9.

S. Thom. noscantur, placet respondere argumento
q. 1. Ar. 4. §. 6. Adverto cognitionem quidditativam
 haberi, vel per speciem propriam & immedia-
 tam, vel à priori per suam causam. Ita-
 que omnis cognitio quidditativa vel est
 immediata, vel est per causam. Nam cæ-
 teræ cognitiones, quàmvis sunt quiddi-
 tatis; non tamen quidditativæ. Nam quæ
 habetur per alienas species, est valde im-
 perfecta. Cognitio creata accipit ab ob-
 iecto perfectionem efficienter per speciem
 impressam: quæ si immediate emittatur
 ab obiecto, tribuit maiorem actui perfe-
 ctionem, quàm si emittatur ab effectu
 ipsius obiecti: quod non dat speciem per-
 fectam per aliud, nisi per causam: quia
 hæc continet eminenter perfectionem sui
 effectus. Quæ hîc non disputo; sed po-
 no ex libris de anima. Ad argumentum
 ergo ex §. sexto nego sequelam: ad pro-
 bationem respondeo, cognita quidditati-
 vè, aut comprehensivè visione beata; cog-
 nosci omnia prædicata, & modos, quæ
 repræsentantur per ipsam visionem Dei;
 non tamen quidditivè, quia est cog-
 nitio Dei per effectum. Adeo hæc sunt ve-
 ra, ut nonnulli dicant, creaturas non cog-
 nosci quidditivè in scientia Dei; sed
 in omnipotentia. Itaque ex comprehen-
 sione coloris comprehensivè cognita re-
 flexè, non possumus cognoscere quiddi-
 tativè colorem.

§. 10. a. Conclus. Dico secundo, posse cognosci evidenter
 revelationem activam Dei, quamvis non
 distinguatur ab actu ipsius Dei. Proba-
 tur, quia revelatio passiva est effectus ne-
 cessario connexus cum revelatione acti-
 va: ergo ex evidenti cognitione revela-
 tionis passivæ, potest evidenter activa cog-
 nosci: quia ex effectu deducitur eviden-
 ter causa. Sed probatum est posse eviden-
 ter cognosci revelationem passivam: er-
 go revelatio activa potest evidenter cog-
 nosci; quamvis non distinguatur ab actu
 Dei. Revelationem passivam necessario
 connecti cum activa, non dubium, quia
 omnis passio connectitur cum actione. I-
 tem externa loquutio, & manifestatio ob-
 iecti sequitur ex voluntate, & iudicio lo-
 quentis; actus autem Dei possunt eviden-
 ter cognosci ab effectu: quemadmodum
 ex creaturarum existentia colligimus evi-
 denter liberam voluntatem Dei, de illis
 creandis. At hæc evidentia revelationis
 activæ ex passiva, non est evidentia in
 attestante; sed est demonstratio quia, sive
 ab effectu, aut à posteriori: quia revelatio
 passiva est verè effectus actuum divino-
 rum, qui ab his Doctoribus vocantur re-
 velatio activa.

S E C T I O III.

Argumenta solvuntur.

CONTRA conclusiones positas
 est primum argumentum, quia nō
 potest cognosci evidenter locutio
 Dei, quin prius cognoscatur Deus ipse in-
 tuitivè: ergo extra patriam non potest cog-
 nosci evidenter loquutio Dei. Probatur an-
 tecedens, quia non potest cognosci homi-
 nis locutio, quin prius homo ipse. Inefficax
 est hoc argumentum: etenim nos non pe-
 netramus ordinem transcendentalem actio-
 nis, per quam producit vox: si enim il-
 lū penetraremus, penetraremus eā esse ho-
 minis actionem; at verò eam cognoscimus
 imperfectè per sensū percipientē eius tonū,
 & flexū; cum autē hæc in multorū vocibus
 sint similia, non possumus discernere cuius-
 nā sit individui, nisi illud prius loquens vi-
 deamus; Angelus autē nostris actibus cō-
 prehensis, ex illis nos cognoscit. Simile est
 in imagine picta, aut ficta: ex qua non pos-
 sumus cognoscere exemplar: quia imaginis
 lineamenta possunt referre multorū homi-
 num figuram: nisi enim prius cognoveri-
 mus Alexandrū, non poterimus iudicare
 hanc esse eius imaginē, quia hæc nō est or-
 do transcendentalis ad illū. Ad argumentū
 ergo nego antecedens. Ad probationē con-
 cedo, per cognitionem imperfectā vocis nō
 posse discerni Petrū; secus per perfectā: qua
 cognoscetur evidenter author in specie illius
 vocis, & fortè in individuo. Cū autē Deus
 nullū aliud habeat individuū suæ speciei,
 qui cognoverit perfectè loquutionem Dei,
 cognoscet eā esse Dei. Ratio à priori, quia
 hæc loquutio est actio solius Dei, ad quē di-
 cit ordinē transcendentā, ut ad authorē par-
 ticularē; actio autē perfectè cognita ducit in
 cognitionē agētis: sic imago intencionalis, si-
 vè cognitio Dei prius cognita ducit in cog-
 nitionē ipsius Dei: quia illū repræsentat per
 transcendentalem ordinem: quod picturæ
 non contingit.

Secundū argumentū: Deus interdū lo-
 quitur per Angelū: ergo illā loquutionē nō
 possumus dignoscere esse Dei. Respondeo
 primū, omisso cōsequenti, quia quæstio est,
 utrū possumus habere evidentiā in attestante
 mysteriorū fidei: ego affirmo; mihi autē suf-
 ficit eā haberi posse quando Deus per se lo-
 quitur. Secundū respōdeo, ex præciso cōcep-
 tu physico loquutionis Dei per Angelū, nō
 posse cognosci illā esse Dei: quia illa Ange-
 lica loquutio in se, & physicè considerata
 non dicit ad Deum ordinem magis specia-
 lē, quā si ipse Angelus propria autoritate loque-

§. 11.
1. Argum.

Respond.

§. 12.
2. Argum.
1. Solutio.

2. Solutio.

loqueretur; at verò ex affectibus Angeli, quibus imperat eam actionem, potest cognosci loquutionem esse Dei. Nam possumus extra patriam cognoscere evidenter iudicium verum, quo Angelus censet à Deo sibi imperari motum illum; item possumus cognoscere affectum honestum, quo Angelus obedit imperio Dei. Itaque non ex Angelica loquutione externa; sed ex voluntate & intellectu interna cognoscimus, Deum esse, qui loquitur per Angelum cum infallibili assistentia ne erret, quia eo utitur legato ad loquendum; quidquid autè Angelus loquitur, adscribitur Deo, ut loquenti physicè per Angelum; moraliter autem per se: id est, perinde se habet, ac si per se loqueretur physicè.

§. 13.
3. Argum. Tertium argumentum: quia potest à solo Deo produci actus falsus: ergo à relatione actus ad solum Deum non satis colligitur loquutionem esse Dei. Distinguo antecedens, potest produci à solo Deo actus falsus, qui non repræsentet verba Dei, transeat antecedens; potest produci actus falsus repræsentans verba Dei, nego antecedens: de quo egi disputat. 18. à 6. 50. Hinc nego consequentiam: quia si perfectè cognoscatur actus repræsentans verè verba Dei, cognoscantur ipsa verba Dei; si autem ille actus falsus, qui ponitur à solo Deo productus, cognoscatur perfectè, cognoscetur illum ex natura sua petere oriri à creatura; à Deo autem per solum concursum generalem: quòd si tunc producit à solo Deo, est per accidens: ac propterea cognoscetur eum non esse loquutionem Dei, quia hæc per se, non per accidens, petit oriri à Deo speciali concursu, & non per solum generalem.

§. 14.
Obiectio. Dices, posse contingere, ut aliquis actus sit auditio verborum, quæ appareant esse verba Dei; re tamen ipsa sint verba mali Dæmonis: ut contingere solet pijs mulierculis, quæ facillè deluduntur: ponamus hanc auditionem produci à solo Deo: hæc repræsentat verba Dei, & producit à solo Deo; & tamen non potest cognosci esse loquutio Dei: ergo non potest dignosci loquutio Dei. Responsum est facile: quia si illa auditio perfectè noscatur, comparietur eam per accidens oriri à Deo specialiter; per se autem eam petere solum concursum generalem Dei. Item cognoscetur eam esse falsam, & repræsentare Pseudo-verba Dei; loquutio autem ipsius Dei verè petit Deum specialem authorem sui.

S E C T I O. III.

Ad quem habitum spectet hæc evidentia?

PONO per fidem non haberi evidentiam in attestante. Primò: quia fides est libera in credenda revelatione, ac propterea non tendit evidenter in totum obiectum formale suum: quod clarè disputatione 45. constabit; evidentia autem in attestante non tendit liberè in testimonium, & revelationem Dei; iste autem modus sufficiens est ad discriminandos habitus. Secundò: quia fides utitur autoritate divina in loquendo tãquàm obiecto formali partiali, & veritatem revelationis deducit ex hoc principio: *Omne quod Deus dicit est necessariò verum.* Evidentia autem in attestante nò pendet necessariò ab eo principio: quamvis enim Deus posset per impossibile mentiri; adhuc possemus ex eius testimonio habere evidentiam in attestante: quia quamvis veritatem testimonij non possemus probare ex illo principio universalis; adhuc ex supernaturalitate auditionis nostræ, & loquutionis Dei possemus evidenter cognoscere eius veritatem: quia omne iudicium supernaturale est necessariò verum. Item veritatem eiusdem testimonij (etiam si esset naturale) possemus aliunde cognoscere, nempe ex alio iudicio supernaturali, quo affirmaretur loquutionem illam esse veram; ex veritate autem testimonij evidenter cognita, habemus evidentiam in attestante retestatam; ut autem sit per fidem, opus est, ut illa veritas cognoscatur ex autoritate loquentis: de quo recognosce disputationem quartam.

§. 16. Spectat ergò hæc evidentia ad habitum scientiæ, quam vocant *per se infusam*: cuius obiectum formale (saltem parziale) est ens supernaturale creatum. Hæc scientia, qua parte attingit revelationem passivam supernaturalem Dei, est aliquo pacto prophetia perfecta. Non disputo utrum præter hunc habitum possit esse alius, cuius obiectum formale sit sola revelatio Dei immediatè cognita: quid enim vetat hunc habitum? qui strictissime erit prophetia perfecta: de qua agendum disputatione 28. Si autem loquutio Dei sit naturalis ordinis, poterit etiam cognosci actu supernaturali. Quo autem pacto prophetia strictè sumpta distinguatur à scientia infusa, constabit disputatione 28. §. 12. Hic posset disputari, utrum visio beata possit extra viam

S. Thom. videri per hanc scientiam : quod spectat ad
q. 1. Ar. 4. volum. 3. d. 55. sect. 11. vbi id disputo.
Hic non est necessarium : quia satis est cog-
nitio evidens de revelatione.

DISPUT. XXV.

*Utrum evidentiā in attestante sit
evidentiā simpliciter?*

§. 1.

ON est dubium evidentiā testi-
monij, esse evidentiā simpli-
citer ; est tamen controversia,
vtrum cognitio rei testatæ, deducta ex
evidenti cognitione testimonij, sit evi-
dens simpliciter, aut tantum secundum
quid? Quia verò quæstio potest esse de no-
mine, oportet disquirere quid sit eviden-
tia, ne nos vocibus obtundamus.

SECTIO I.

*Quid sit evidentiā & cer-
titudō?*

§. 2.

IN iudicio perfecto, reperiuntur veri-
tas, certitudo, & evidentiā. Veritas su-
mitur ex ipso actu : quia est illius
conformatio cum obiecto, ad quam non
egemus recursum ad principia activa illius
actus : à quocumque enim principio fiat,
est verus, si est conformis obiecto. Ita-
que ex sola conformitate actus cum obie-
cto sumitur & veritas, & eius explica-
tio. Certitudo est determinatio actus ad
veritatem : sive est impossibilitas, vt actus
sit falsus. In mea sententiā constituyente
veritatem essentialē actibus, impossibi-
le est, vt actus, qui semel est verus, po-
tuerit, etiam divinitus esse falsus : quia illa
veritas pertinet ad essentialē illius actus.
Consideranda est ergo impossibilitas non
ex ipso actu præcisè ; sed ex eius adæquato
principio activo. Quando enim actus ita
oritur à suis causis, vt ab illis, circa illud
obiectum non potuerit oriri aliquis actus
falsus, tunc ille actus est certus : quia ex
conceptu suorum principiorum est neces-
sario verus ; illa autem principia, quia per-
fecta sunt, dant ipsi actui essentialē perfe-
ctam : nempe perfectum ordinem transcen-
dentalem ad suas causas : qui ordo est certi-
tudo in actu secundo ; ordo autem causarū
ad ipsum actū est certitudo in actu primo.

In sententiā constituyente veritatem ac-
cidentalē actibus, explicanda est certitu-
do eadem ratione : nempe actum esse cer-
tum, quando oritur à principiis, quæ non
potuerunt, neque ipsum, neque alium effi-
cere falsum circa idem obiectum. V. g. per
principia probabilia ego infero Deum esse,
aut quantitatem distingui à re quanta : hi
actus ita sunt veri, vt nec per potentiam ab-
solutam possint esse falsi ; nec tamen prop-
terea sunt certi : quia possunt esse cum ac-
tuali formidine, quæ excludit certitudi-
nem : item quamvis obiectum in se sit om-
nino necessarium ; tamen actus deductus
ex medio contingenti est probabilis, & in-
certus. Ratio à priori, quia medium proba-
bile cognoscitur per speciem etiam proba-
bilem, repræsentantem eius contingentiam ;
apprehensa autem obiecti cōtingentiā, pos-
sumus illi assentiri, & dissentiri : quia su-
mus liberi, non solum quoad exercitium,
sed etiam quoad speciem actus. Itaque ip-
sa species impressa de obiecto probabilis
potest efficere illius assensum, & dissen-
sum, & qui solo utitur medio probabili,
potest negare, & asserere existentiam Dei,
& distinctionem quantitatis à quanto ; qui
autem exercet actum certum, utitur spe-
cie impressa, & principio activo impoten-
te per illam exercere actum falsum : ergo
ad explicandam certitudinem confugien-
dum est ad perfectionem principij activi il-
lorum actuum ; & non ad repugnantiam in
actu secundo, quā actus ipse non possit esse
falsus. Habitus naturalis intellectus est
idem cum specie impressa, ac propterea
omnis habitus probabilis est indifferens
ad actus veros, & falsos. Quod si consti-
tuatur alius habitus acquisitus determina-
tus ad actus veros : respondeo, eum non esse
certum : quia eius determinatio est conse-
quens : etenim gignitur per actum verum
ortum à principio probabili : item habi-
tus non est per se ; sed per accidens princi-
pium actuum : quia ad illos non est necessa-
rius ; hic autem agimus de determinatione
antecedente in principio per se. Hac de re
agitur fufius, disput. 58. sect. 3.

Reperitur etiam in actu perfecto evi-
dentiā, quæ est notitia clara, & perspi-
cua obiecti. Sumitur metaphora ab acti-
bus sensus videndi, qui frequenter sunt
clari : estque evidentiā intellectus qua-
dam ipsius videntia, sive visio repræsen-
tans obiectum. Hæ sunt metaphoræ, rem
non explicantes ; oportet autem non con-
cionari, & vagari verbis ; sed rem acu
tangere. Pater Valentia disputatione pri-
ma, quæstione quinta, puncto pri-
mo, attingit scopum, asserens evidentiā
esse

§. 3.

§. 4.

P. Valent.

esse necessitatem assentiendi obiecto: opinor ergo evidentiam esse necessitatem exercendi actum circa illud obiectum: necessitatem dico quoad speciem; id est, quando ita assentimur, ut non possimus dissentiri: quamvis enim censeo omni evidentiam determinari intellectum ad exercitium actus; his tamen adhuc non est composita apud omnes: censent enim multi evidentiam determinari intellectum ad speciem actus; non tamen ad exercitium.

§. 5. Necessitas est duplex: alia consequens; alia antecedens: necessitas consequens est, quæ oritur ex ipso actu secundo, sive, quæ illum consequitur: est enim ex suppositione illius. Ego enim probabilliter assentio quantitatem distingui à quanto: supposito hoc assensu, non possum habere dissensum: quia non possum componere assensum, atque dissensum de eodem obiecto. Vocatur autem *necessitas consequens*: quia est necessitas ex suppositione actus, qui est consequens, & sequitur ex principiis activis. Necessitas autem orta ex ipsis principiis, est necessitas antecedens: quia cum ipsis principiis, (quæ actum antecedunt) antecedit actum ipsum. Hæc necessitas antecedens est simpliciter necessitas, & evidentia simpliciter; necessitas autem consequens est necessitas secundum quid, & non evidentia ullo modo: quia de conceptu evidentie ut sic, est absoluta necessitas, quemadmodum de conceptu operandi cum determinatione ad unum, & sine libertate, non est quæcumque necessitas; sed necessitas absoluta, & antecedens. Idem dixerim de certitudine: consequens enim necessitas, & determinatio ad veritatem, nullo modo est certitudo; est autem certitudo antecedens necessitas, & determinatio ad veritatem.

§. 6. Hinc deduces discrimen inter certitudinem & evidentiam ut sic: evidentia enim est species certitudinis. Certitudo enim est determinatio antecedens ad veritatem; ita ut principia actus certi non possint elicere actum falsum circa illud obiectum; hoc autem convenit evidentie: quia species evidens ita repræsentat obiectum, ut circa illud non possit elicere actum falsum; quia determinans ad speciem actus, non dat locum actui contrario, qui esset falsus: actus autem, ad quem ipsa determinat, est verus necessario: quia veritas obiectiva ita repræsentatur, ut non possit non movere intellectum ad se; differt autem hæc species certitudinis à certitudine obscurâ, quod hæc, quamvis non possit esse principium actus falsi; tamen non tollit intellectui potentiam proximam faciendi per alia principia alium actum, qui sit

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

falsus circa illud obiectum. Exempli gratia: habitus fidei infusæ & species impressa supernaturalis efficiunt certum assensum fidei: quia ex illis principiis non potest esse actus falsus circa illud obiectum; at verò fides non tollit potentiam proximam, ut per species naturales excitetur apprehensio obiecti contrarij, & possimus liberè dissentiri obiecto fidei; tunc autem fides corrumpetur, vel demeritorie, & ex solo pacto Dei; vel, si ex natura rei; prius tamen natura committitur hæresis, quam destruat fides: ut quamvis in nullo instanti reali sunt simul peccatum mortale & gratia; tamen prius ratione, & naturâ admittitur peccatum, quam gratia destruat: itaque certitudo obscura non facit per se actum falsum; non tamen impedit, quin fieri possit per alia principia. Certitudo autem clara, neque per se potest efficere actum falsum circa suum obiectum; neque relinquit intellectui potentiam proximam illum faciendi, etiam per alia principia. Etenim excitatâ apprehensione evidenti de aliquo obiecto, non possumus dissentiri, quantumcumque excitetur apprehensio obiecti contrarij; alioquin non determinaret intellectum ad speciem actus.

SECTION II.

Enucleatur eadem doctrina.

§. 7. CVM dico evidentiam esse absolutam necessitatem assentiendi cum repugnantia dissentiendi, rem explico per conceptum secundarium evidentie; non per primum. Primus enim evidentie conceptus logicus non sumitur per connotationem ad negationem actus oppositi: sicut primus logicus conceptus lucis non est per connotationem tenebrarum, neque conceptus caloris per connotationem frigoris; sed sumitur conceptus primarius harum qualitatum per intrinsecam illarum perfectionem: sic evidentia primario constituitur per claram, & expressam representationem obiecti; quia verò hæc claritas, & expressio habet pro effectu determinare intellectum ad assensum; sicut calor expellere frigus, ideo evidentiam explicamus per hanc determinationem ad assensum, & impotentiam ad dissensum, quæ sunt per se nota: ac propterea sic explicatur apprimè evidentie conceptus: qui est actus perfectio orta à principiis determinantibus ad illum.

S. Thom. Evidentiam sic explicandam, quamvis
 q. 1. Ar. 4. non exprimunt Authores, supponunt. Cū
 §. 8. enim quæritur utrum evidentia conclusionis necessitet intellectum ad exercitium actus: supponunt omnes determinationem ad speciem: ut autem comperiant, quanta sit evidentia determinatio ad actum, disquirunt, utrum non modo sit ad actum quoad speciem; sed etiam quoad exercitiū: nam determinatio quoad speciem manifestè constituitur Aristotelica diffinitione syllogismi: *In quo quibusdam positis aliud sequi necesse est.* Multi dicunt sufficere necessitatem quoad speciem, neque requiri quoad exercitium; plures autem dicunt utramque requiri, tantamque esse evidentia vim, ut non possimus non assentiri quoad exercitium: at quis dubitet diffiniri ab Aristotele syllogismum, in quo est evidens consequentia? ergo cum Aristotele omnes supponunt evidentiam determinari intellectum ad speciem actus. Idem constat ex discrimine opinionis, & fidei à scientia: hæc enim non dependet à voluntate, quoad speciem actus; dependet autem fides, & opinio. Item quando aliquis negat propositionem evidentem, dicimus eam non posse negari, quia est evidens: eaque propter quando in legitimo syllogismo, concessis præmissis, negatur conclusio, dicimus eam negari non posse, quia legitime sequitur præmissas: & ideo conclusionem illam vocamus necessariam necessitate consequentia, quia deductio consequentia est evidens. Quando autem præmissæ sunt evidentes, dicimus conclusionem esse necessariam necessitate consequentia, & consequentis: quia cum non possint negari præmissæ, & forma syllogistica sit perfecta, cogimur admittere consequens: neque vero quis negare potest, quod videt: cum igitur in principijs evidentibus reperiatur hæc determinatio, & non in alijs; rectè evidentiam explicamus per hunc effectum: quia adeo est evidentia proprius, ut qui decipitur per evidentiam apparentem; non possit dissentiri obiecto, dum non detegitur deceptio.

SECTIO III.

Quædam obiectio.

§. 9.

QVI dicunt evidentiam in attestante non esse simpliciter evidentiam rei testatæ, coguntur dicere non esse evidentiam simpliciter quamcun-

que determinationem antecedentem ad assensum: sed illam præcisè, quæ vel est immediata, vel à priori, vel per effectum: quia si sit per extrinseca principia, quale est testimonium loquentis, non erit evidentia simpliciter; sed secundum quid. Idque probant ex Aristotele dividente adæquate demonstrationem, in demonstrationem *quia* & *propter quid*: hæc est *à priori*; illa *à posteriori*. Contrà argumtor: primò ex eodem Aristotele definiente syllogismum, in quo quibusdam positis aliud sequi necesse est: hūc autem syllogismum divisit adæquate in fallacem, Topicum, & demonstrativum; sed syllogismus hic, nec est Topicus, quia præmissæ non sunt probabiles; neque fallax: ergo est demonstrativus. Patet consequentia, quia sola superest species syllogismi Theologici, aut fidei: ad quas non spectat hic syllogismus. Cum igitur præmissæ huius syllogismi negari non possint; consequentia autem sit legitima, pertinet ad syllogismum demonstrativum. Et quidem ad demonstrationem *quia*, ad quam non exigitur, ut sit demonstratio causæ per effectum propriè; sed per quasi effectum, ita ut reddatur vera propositio causalis. Etenim quando per attributum solâ ratione distinctum ab essentia, clarè cognoscitur eadem essentia, ille syllogismus est demonstratio *quia*; & tamen non inferitur causa vera ex effectu vero: è contra verò quando per essentiam ostenditur attributum, est demonstratio *propter quid*, quamvis non agitur de causa, & effectu proprijs. Sed obiectum testatum est aliquo modo causa testimonij veri: ergo ostensio rei testatæ per testimonium pertinet ad demonstrationem *quia*. Probo minorem, quia veritas actus pendet ab obiecto, & est vera hæc propositio: *quia est Trinitas, verum est testimonium Dei de Trinitate*: Item actus creatus est effectus physicus obiecti saltem remotè: teste enim Augustino, *ab obiecto, & potentia paritur notitia*: obiectum enim vel immediate perse, vel per speciem sui activè concurret ad actum: color enim tam propriè demonstratur per visionem, quam ignis per calorem manus.

Contrà secundo: evidentia in attestante infert absolutam necessitatem ad assensum rei testatæ: ergo est evidentia absolute rei testatæ. Probo consequentiam: quia determinatio antecedens ad assensum & evidentia absolute, sunt idē. Quod ita probo. Determinatio antecedens principiorum ad veritatem est idem cum certitudine absoluta: quamvis illa determinatio sit dependens à testimonio Dei, & quovis alio principio extrinseco: ergo

§. 10.

ergo etiam antecedens determinatio ad assensum, est evidentia absolute: quamvis pendeat ab eodem testimonio, & principijs extrinsecis. Antecedens negari non potest: fides enim penitus est certa; item evidenti in attestante est non minori iuro certa; utraque autem est per principium extrinsecum, & testimonium loquentis; consequentiam autem probo: quia certitudo eodem modo pendet ab obiecto, quo evidentia: neque ratio reddetur, ob quam repugnet intellectum auctori evidentiæ per testimonium, & principia extrinseca: & non repugnet aucupari certitudinem.

§. 11. Ratio est, quia vndecumque derivetur principium determinatum ad actus veros, derivatur certitudo: cur etiam non derivabitur evidentia eo ex capite, ex quo derivantur principia determinata ad assensum? Et, ut certitudo adæquatè consistit in determinatione principiorum ad actum verum, cum repugnantia ad actum falsum; cur evidentia non consistet adæquatè, in determinatione principiorum ad assensum, cum repugnantia ad dissensum? Alioquin si præcisè stamus Aristotelicæ diffinitioni, neque syllogismus evidens in attestante erit certus, neque certa fides: quia nec habetur immediatè, neque *quia* propriè, nec *propter quid*: etenim tam facile negabitur certitudo, quam evidentia. Ut ergo illi syllogismi conveniunt cum omni determinatione in absolute determinatione ad veritatem, & ad dissensum; ita conveniunt in absolute certitudine, & evidentia absolute. Itaque propositio immediata ideò est evidens, solum quia negari non potest: sicut ideò est certa, solum quia est determinata ad veritatem: idem dixerim de cognitionibus per causam, vel per effectum; esse autem immediatam, à priori, aut à posteriori, sunt differentie principiorum, ex quibus oritur evidentia, sicut oritur certitudo.

§. 12. Contra tertio: effectus Dei est ordo transcendentalis extrinsecus ipsi Deo, non minus, quam revelatio; sed ex hoc ordine extrinseco cognoscitur evidenter Deus: ergo etiam potest cognosci ex revelatione: quæ autem dicunt, per effectum cognosci Deum in se, per revelationem autem non cognosci in se; sed in testimonio, verba sunt. Etenim per effectum non cognoscitur Deus in se magis, quam per testimonium. Rem in se cognosci potest accipi bifariam: primum, ita ut res ipsa cognoscatur immediatè, independentè ab alio obiecto prius cognito: sic

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

autem Deus per evidentem cognitionem effectus non cognoscitur in se, quia ea cognitio pendet ab effectu prius cognito. Secundo dicitur res in se cognosci, quia quamvis pendeat ab alio obiecto prius cognito; tamen cognitio verè, & propriè terminatur ad rem ipsam: tamquam ad obiectum materiale proximum (ut ego dico): vel tamquam ad obiectum formale *quod* (ut alij volunt): hac enim in parte sola est quæstio de nomine. Quod explicio in cognitione conclusionis obiectivæ, & in electione medijs: medium enim amatur in se, & non remotè: conclusio item obiectiva cognoscitur in se, & non remotè, sicut substantia parietis remotè, & denominativè, & non in se videtur per visionem coloris: hoc autem pacto non minus cognoscitur Deus in se ex revelatione prius cognita, quam per effectum: ex utroque enim obiecto formali derivatur cognitio Deum attingens in se.

Dicunt, Deum ex revelatione cognosci sub ratione communi testimonij: ex effectu autem cognosci non sub ratione communi; sed particulari. Contrà: sicut Deus ostenditur ex effectu habente determinatam, & necessariam connexionem cum ipso; sic ex revelatione ostenditur Deus non per testimonium in commune; sed per particulare habens necessariam, & determinatam connexionem cum ipso: ut enim non manuducimur aliquo effectu Dei, ita orientè à Deo, ut posset non oriri; sed manuducimur effectu, qui, quando existit, impossibile est, ut non existat à Deo: ita per revelationem Dei manuducimur ad Deum, non ex testimonio indifferenti ad verum, & falsum; sed ex determinatè verò: ergo non cognoscimus Deum ex communi ratione testimonij; sed ex determinata.

Obijcies, per effectum cognosci connexionem inter subiectum, & prædicatum causæ: quod non fit ex testimonio cognito. Contrà: connexio revelationis cum Deo tam cognoscitur, quam connexio effectus cum causa: quia revelatio tam essentialiter est ordo transcendentalis ad Deum, quam effectus; connexio autem Dei cum revelatione non est opus, ut cognoscatur: quia est independens ab existentia revelationis, sicut ab existentia effectus: in esse autem possibili non est opus, ut cognoscatur ea connexio: quia ex conceptu præciso Angeli non cognoscitur, essentiam Dei pendere, aut non pendere ab Angeli possibilitate: Deum enim fore, aut non fore, etiam si Angelus repugnaret, non cognoscitur ex existentia Angeli: connexio autem

§. 13.
Obiectio.
Refell.

§. 14.
Obiectio.
Refell.

S. Thom. inter prædicata divina multo melius cognoscitur per revelationem & visionem beatam prius cognitā, quam per effectum. Per hunc enim immediate cognoscitur esse in Deo virtutem activam, in qua eminenter continetur effectus; illam autem virtutem esse substantiam spirituales, & unam, non deducitur immediate ex illo effectu; sed ex alijs principijs: at verò visa revelatione, aut visione, beata cognoscuntur in Deo esse omnia prædicata, quæ cognoscimus repræsentari illis actibus: ergo connexio prædicatorum Dei cognoscitur ex revelatione.

§. 15. Tandem argumentor, quia illa cognitio Dei ducta ex revelatione, aut est simpliciter evidens, aut simpliciter non evidens: si evidens simpliciter, habemus intentum, si inevidens simpliciter: ergo est propositio simpliciter obscura; hoc autem videtur absurdum: quia nulla propositio simpliciter obscura determinat intellectum ad speciem actus, nisi per imperium voluntatis: propositionem autem simpliciter inevidentem, esse simpliciter obscurā probatur, quia obscuritas est carentia lucis, & evidentia; sed propositio inevidens habet carentiam lucis, & evidentia: ergo habet obscuritatem.

SECTIO III.

Opinio Patris Vazquez.

§. 16. **E**XPLICATO evidentia conceptu, vix potest esse controversia; nisi de voce: est tamen hac in parte commune Doctorum dissidium. P. Vazquez 1. p. disp. 135. cap. 3. & 3. p. d. 53. à n. 2. & d. 74. n. 11. docet evidentiam in attestante esse principium evidentia secundum quid rei testata; non vero evidentia simpliciter. Consentit Magist. Lorca in 2. 2. disp. 16. nu. 18. & in 3. partem disp. 50. à num. 6. & P. Luisius disputat. 9. dubio 3. §. sed communior, & alij apud ipsos, quibus favet Sanctus Thomas, quæst. 5. art. 2. admittens in demone fidem aliquam mysteriorum, simul cum evidenti cognitione revelationis: cum autem S. Thomas nunquam componat fidem cum scientia, quia evidentia & obscuritas circa idem obiectum non possunt componi simul, & admittat fidem cum evidentia in attestante, non male colligitur à Sancto Thom. censeri evidentiam in attestante, non esse evidentiam simpliciter. Magister Bañez non vult Sanctum Thom. esse ab hac sententia, quia ipse non est: exponit Sanctum Thomam loquutum de evidentia morali,

quæ simpliciter est obscuritas: vel ait negari à Sancto Thoma componi posse fidem cum evidentia immediata; evidentia autem in attestante non est immediata. Vtraque expositio dura videtur. Prima est aliena à Sancto Thoma agente de evidentia determinante intellectum ad assensum independentem à voluntatis imperio; at evidentia moralis præcisè non adimit hanc libertatem: ergo Sanctus Thomas non egit de evidentia morali. Secunda expositio non potest à me damnari, non quod illam laudem quadrare in Sanctum Thomam; sed quia eius discipuli non poterunt dicere, me apertè ab illo dissentiri, neque in hac questione, neque in alia de compossibilitate fidei, & scientia: quia M. Bañez scientiam mediatam ex Sancto Thoma, cum fide componit.

§. 17. Præmittit Pater Vazquez omnem evidentiam demonstrationis, esse demonstrationis quia vel propter quid, id est, vel per causam, vel per effectum: neque licere novas comminisci diffinitiones, cum Aristoteles, & antiqui Philosophi sic dividerint demonstrationem: aitque Pater Luisius religione philosophorum compesci recentium audaciam in novis diffinitionibus. Secundò præmittit evidentiam ostendi connexionem extremorum rei in se, idque ratione peculiari. Effectus enim evidenter cognitus ostendit virtutem suæ causæ, & qualis in se sit; hoc autem non præstat per evidentiam in attestante, quia hæc est principium extrinsecum, & solum connectitur cum obiecto in ratione communi testimonij.

Hinc argumentatur: omnis evidentia, aut est immediata, aut per causam, aut per effectum: ut constat ex præmissione prima; sed evidentia in attestante respectu rei testata, non est immediata, neque à priori, neque à posteriori: ergo non est evidentia simpliciter; sed secundum quid. Lorca ea disput. 50. num. 7. censet hoc argumentum esse evidens.

§. 18. 1. Argum. Respondeo, secundam præmissionem à me esse refutatam §. 13. & 14. Prima autem nullius est ponderis: primum, quia illa divisio intelligitur de syllogismo demonstrativo; at evidentia in attestante potest esse absque syllogismo: ergo quamvis admittamus hanc tertiam evidentiam simpliciter, non admittimus novam speciem evidentia, præter constitutas à Philosophis. Probatur minor, quia cognita quidditative revelatione, aut visione beata, absque alio discursu, fertur intellectus in illarum obiectum.

§. 19. Resp. Secundò, quia omnes Theologi cum Augustino admittunt ab obiecto, & potentia pari notitiam: est ergo cognitio creata effectus

§. 17.

§. 18. 1. Argum.

§. 19. Resp.

§. 20.

effectus aliquo modo sui obiecti: unde evidentia in attestante pertinet ad demonstrationem *quia*, ut ostendi §. 9. Quod ita confirmo, quia per scientiam beatam terminatam immediatè ad scientiam Dei, cognoscit beatus creaturas posibles, & futuras: idque evidenter; sed scientia Dei simplicis intelligentiæ non est causa creaturarum in esse possibili, quia solum est illarum causa in ordine ad existentiam: scientia autem visionis non est causa existentiae rerum: neque obest scientiam Dei esse idem cum omnipotentia, à qua res sunt posibles. Etenim non solum in Deo, ut est omnipotens, sed etiam ut omniscius, possunt videri creaturæ; ergo non solum possunt cognosci evidenter ex causa formaliter; sed etiam ex alio conceptu, qui non sit formaliter causa. Tandem ex paternitate creata cognoscitur evidenter filiatio, & è contra: cum tamen filiatio non sit effectus paternitatis, neque causa. Dicit etiam posset fidem non esse certam, quia nec est immediata, neque à priori, neque à posteriori.

§. 21.

Argumentum non urget: distinguo enim maiorem: omnis evidentia est aut à priori, aut à posteriori propriè, nego maiorem: est à priori, aut à posteriori, propriè vel reductivè, trãseat maior: distinguo item minorem: cognitio intuitiva increata non est propriè effectus sui obiecti, concedo minorem: non est impropriè quasi effectus: nego minor em. Visio autem Dei creata non est effectus propriè, obiecti, nego minorem: etenim Deus secundum se, non solum, ut complet potentiam in ratione potentiæ; sed etiam in ratione obiecti, concurrat ad visionem sui immediata actione: ergo ex visione Dei potest monstrari Deus evidentiam propriam per effectum: quod negant hi doctores, asserentes ex visione beata reflexè cognita; non posse Deum cognosci evidenter etiam quod *an est?* At verò cognitio mediata obiecti est effectus remotus illius: ac propterea ex evidentia in attestante cognoscitur obiectum à posteriori: neque verò hoc requiritur: etenim ad demonstrationem *quia*, non exigitur, ut sit per effectum propriè; sed ut aliquo modo dependeat à re demonstrata.

S E C T I O. V.

Vera sententia.

§. 22.
Caetan.

CAIETANVS tertia parte quæst. 1. art. 1. §. in quo 1. docet evidentiam in attestante esse eviden-

tiam simpliciter, quia censet Christum clara cognitione scientiæ infusæ cognovisse Trinitatem: consentit Pater Suarez ibi disputatione 27. sect. 5. & disp. 3. de fide sect. 8. num. 2. P. Valentia disp. 1. quæst. 5. punct. 1. & alij apud ipsos, & P. Luisium disp. 9. Probant aliqui, quia evidens est, verum esse omne, quod Deus dixit; sed evidens est Deum dicere, se esse trinum: ergo evidens est Deum esse trinum. Maior propositio est certa lumine naturæ. Minor autem est æquè certa habenti scientiam infusam de revelatione: consequentia autem negari non potest: quia ex duobus principiis evidentibus in recto syllogismo, evidentia sunt consequens & consequentia. Atqui concessa utraque præmissa, malè conclusionem vexantur qui eas admittunt.

Suarez.
Valentia.
Luisius.
1. Arg.

§. 23.
Solutio.

Duos explicatus habet syllogismus in maiori propositione, & conclusione: primus est, ut tantum significetur unius veritatis evidentia, v.g. ut sit evidens veritas omnis propositionis divinæ: evidens enim est, verum esse quod Deus dixit, id est, evidens est, omne testimonium Dei, & propositionem ab ipso dictam esse veram: in quo sensu evidens etiam est testimonium de Trinitate, esse verum: quia cum evidens sit veritas omnis propositionis Dei, evidens etiam est veritas huius propositionis. Unde consequens in syllogismo non est illatum exactè. Non enim erat inferendum: ergo evidens est Deum esse trinum: sed, ergo evidens est testimonium Dei de Trinitate verum esse. Sunt enim hæc diversa; nam adversarij etiam admittunt esse evidentem veritatem revelationis divinæ, & visionis beatæ: immò in mea sententia, qui habet scientiam infusam de revelatione Trinitatis, habet immediatè evidentiam de veritate revelationis: de Trinitate autem habet evidentiam mediatam. Secundus explicatus continet duas veritates: alteram formalem existentem in revelatione, aut visione beata; alteram obiectivam existentem in ipsa Trinitate, aut alijs obiectis: evidens est, omne quod Deus dixit, esse verum, sic explico, evidens est veritas formalis revelationis divinæ, & evidens est veritas obiectiva rei revelatæ: sic autem neganda est ab adversarijs maior propositio, & consequentia propositi syllogismi.

Hæc conclusio probanda est à priori ex sectione 1. 2. & 3. quia omnis determinatio antecedens ad assensum, est evidentia simpliciter, ut ibidem ostendi; sed evidentia in attestante, est determinatio antecedens ad assensum: ergo est evidentia simpliciter. Secundo: quia ipsi concedunt cognitionem necessariò deductam ex evidenti cognitione effectus esse simpliciter evidentem cognitionem

§. 24.
Probatio à
priori.

S. Thom.
q. 1. art. 4.

nitionem causā; sed evidētia in attestante est necessaria cognitio ex evidēti cognitione effectus; ergo evidētia in attestante est evidētia simpliciter rei testatæ. Minor probatur primò in visione beata, ad quam Deus concurret actione duplici: alterā complens potentiam; alterā movens intellectum in ratione obiecti: neque visio coloris est minùs propriè effectus coloris ipsius, quàm calor in ligno est effectus ignis; ceteræ autem cognitiones creatæ saltem remotè sunt effectus obiectorum; ergo sicut causā remota demonstratur evidēter per effectum remotum, & intermedios; ita obiectum demonstrabitur evidēter per cognitionem ipsius, per speciem impressam, & per alia obiecta magis immediata.

§. 25.

Explicatur in veritate propositionis: etenim hæc est vera causālis: *quia Deus est Trinus, revelatio de Trinitate est vera*: ergo veritas revelationis reducitur ad effectus Trinitatis; consequentia patet, quia quoties vera est propositio causālis, versatur inter causā, & effectum propriè, vel reductivè. Antecedens patet, tum quia *ab eo quod res est, vel nō est, propositio dicitur vera, vel falsa*: tum etiam, quia existentia obiecti & veritas actus non sunt disparatæ; sed altera pendet ab altera, quod negat nullus; sed existentia obiecti nō pendet ab actus veritate: ergo veritas actus pendet ab existentia obiecti. Confirmatur: si quis affirmet: *Petrus est albus*, & rogetur utrum verum dixerit? respondebit affirmativè; rogatus autem vnde sciat affirmationem esse veram? respondebit, quia scit Petrum esse album; neque obest obiectū non esse causā physicè influentem in veritatem actus: tum quia neque applicatio ignis ad lignum influit in calorem ignis; cum tamen ex evidēti cognitione caloris evidēter inferatur applicatio: ergo eādē ratione cognoscetur evidēter obiectum testatum ex evidēti cognitione testimonij: quia ideò cognoscitur evidēter applicatio, quia calor in prima productione, illi est necessariò adstrictus; sed revelatio de Trinitate in veritate, & in essentia, est necessariò adstricta Trinitati: ergo ex evidēti cognitione revelationis infertur evidens cognitio Trinitatis.

Confirm.

§. 26.
Confirm.

Confirmantur quæ hactenus dixi: quia incarnatio est quasi causā, & ratio obiectiva scientiæ liberæ, qua Deus videt existere incarnationē ipsam: ergo incarnatio est causā remota omnium effectuum illius scientiæ liberæ. Nam *quod est causā causæ, est etiam causā causati*, & constituitur in serie causarum per se talis effectus, id est, constituitur inter principia tam necessaria ad

existentiam effectus remoti, ut sine illis nō possit effectus existere; sed scientia visionis de incarnatione, est causā revelationis de incarnatione ipsa: ergo incarnatio est causā per se revelationis; ergo cognitio incarnationis ex revelatione, est cognitio causā per effectum. Probatur minor ex disputat. 13. vbi ostendi revelationem, & quamcumque loquutionem externam oriri ex cognitione loquentis de obiecto, quod loquitur: ut enim constat ex Ioannis 3. 11. *quod scimus, loquimur, & quod vidimus, testamur*. Vnde concludo revelationem de incarnatione esse effectum ipsius incarnationis.

102.3. 11.

Dices primò, obiectum esse causā remotam revelationis, & non proximam. Contrā: causā remota demonstratur evidēter per effectum remotum: quia hic pendet immediatè ab effectu proximo; proximus autem pendet immediatè à causā effectus remoti. Itaque ab effectu remoto ad proximum, est evidens consequentia; eadem etiam est ab effectu proximo ad causā: ergo causā remota evidēter monstratur per effectum remotum: & ita in demonstrationibus à priori, in prima ostenditur prima passio; deinde per primam ostenditur secunda, & sistitur in ultimo effectu: in demonstrationibus autem à posteriori incipimus ab ultimo effectu, & sistimus in primo: omnes verò demonstrationes in utraque serie sunt evidentes simpliciter: ergo per consequentias à revelatione ad suam causā proximam possumus evidēter cognoscere incarnationem.

§. 27.
1. Obiect.
Refell.

Dices secundò, revelationem non existere, quia est incarnatio; sed quia Deus vult. Contrā primò: quia licet incarnatio non est tota causā, ob quam revelatio existit; est tamen causā partialis: sed ab effectu ad causā partialem, est evidens consequentia: ergo & à revelatione ad incarnationē. Minor est absque dubio, quia species impressa solū est causā partialis cognitionis: tum etiam à priori, quia sine causā partiali impossibile est effectum esse. Maior patet, quia voluntas revelandi incarnationē pendet à scientia visionis de eādē incarnatione: quia hæc scientia potuit esse sine vlla voluntate: multa enim cognoscit Deus, quæ non revelat; voluntas autem revelandi, non potest esse absque eā scientiā: quia Deus non potest velle revelare, quæ non scit: est itaque evidens hæc consequentia: *Deus vult revelare incarnationem: ergo scit eam esse: scit esse incarnationem: ergo est incarnatio*. Dixit enim Aristoteles esse consequentiam à veritate propositionis ad obiectum: Socrates enim currit, si vera est oratio enuncians

§. 28.
2. Obiectio.
Refell. 1.

cum currere: Mirum mihi est hos Autores non animadvertisse, Aristotelem intulisse consequentiam ex veritate propositionis ad obiectum; cum autem Deus vult aliquem effectum, non excluduntur; sed iam supponuntur ceteræ causæ, vel quasi causæ, sine quibus Deus non potest velle talem effectum.

§. 29. *Contrà secundo:* quamvis incarnatio non sit immediata causa, vt revelatio existat; est tamen causa immediata, vt sit vera: immò & est vnica: quamvis enim veritas sit vna cum actus huius principiis; tamen immediata regula dignoscendi veritatem, est obiectum: ideo enim propositio est vera, quia obiectum est quale illà dicitur: vnde veritas existens tam immediatè ducit in cognitionem sui obiecti, quàm in cognitionem principij activi.

§. 30. *Obiectio. 3. Resp.* Dices tertio, has demonstrationes non esse simpliciter demonstrationes, quia non versantur inter causam, & effectum propriè. Sæpius ostendi id nihil obesse: tū quia essentia & attributum, non sunt causa & effectus: neque applicatio est causa ignis: neque meritum est causa physica augmenti gratiæ: estque evidentiā simpliciter. Neque afferent discrimen vllum, cur ab igne ad applicationem, & in cæteris enumeratis sit consequentia evidens simpliciter, & non sit in hoc genere effectus, nempe, a veritate actus ad obiectum. Posse esse evidentiā in attestante, & cognosci Trinitatem in via, ostendo, volum. 3. disput. 55. sect. 10.

DISPUT. XXVI.

Vtrum per miracula possit esse evidentiā in attestante?

S E C T I O I.

Explicata questio.

§. 1. **M**IRACVLUM potest esse intentionale, & physicum: intentionale est aliquis actus supernaturalis dicens ordinem transcendentalem, quo representet testimonium Dei, aut Deū ipsum: exempli gratiā, actus fidei repræsentat revelationem Dei; visio autem beata Deum ipsum. Hos actus voco miraculum, non quod rarò eveniant: sunt enim frequentes; sed quod sunt supra vires naturæ. Item actus voluntatis supernaturalis dependens ab his cognitionibus supernaturalibus, po-

test in hoc sensu dici miraculum. Constat ex disputat. 25. ex his miraculis evidenter cognitis gigni evidentiā in attestante: quod iam probavi de actibus intellectus: de actibus voluntatis eadem est probatio, quia ab actu voluntatis supernaturali ad actum supernaturalem intellectus est evidens consequentia (quamvis ab illo physicè nō pendeat); sed ab actu supernaturali intellectus ad obiectum est etiam evidens consequentia: ergo ab actu supernaturali voluntatis ad obiectum est evidens consequentia.

§. 2. **Miraculum physicum** est opus aliquod purè physicum excedens naturæ vires: qualis est mortui suscitatio. Hoc miraculum potest cognosci; vel per solam evidentiā moralem: vt qui non viderunt Lazarum vocatum à Christo exiisse e monumento ligatum linteaminibus; viderunt autem illum viventem, & bibentem: item viderunt oculos testes revocationis Lazari à mortuis: hi non habuerunt evidentiā physicam miraculi; sed præcisè moralem: de quibus non est hæc questio. Potest secundo cognosci miraculum evidentiā physica: vt qui viderunt Lazarum sepultum, & à Christo in lucem revocari: hi tam evidenter cognoverunt illud miraculum, quàm cognoscimus hominem ab alio homine vulnerari, & curari: ita vt absque scrupulo iurare possimus hominem ab alio vulneratum. De his est in parte hæc questio. Vtrum tantam habeat evidentiā revelationes divinæ illo miraculo confirmatæ, vt ex nullo modo negari possint: vt non potest negari revelatio cognita ex evidenti cognitione actus fidei: sive vt non potest negari te, qui mecum loqueris, esse hominem. Tertio potest cognosci miraculum per evidentiā metaphysicam, vt cum actu supernaturali evidenti cognoscitur opus miraculosum. Rogo: vtrum qui miraculum ita cognoscit, habeat evidentiā in attestante revelationis ita confirmatæ?

S E C T I O II.

Prima sententia.

§. 3. **S**ANCTVS Thomas, quæst. 5. art. 2. apertè fatetur, per evidentiā miraculi physici comparari evidentiā in attestante: quia si propheta suscitatione mortui confirmet aliquam revelationem Dei, convincit intellectū videntis miraculū, vt cognoscat manifestè, illud dici à Deo. Qua ratione docet Dæmones credere mysteria fidei ex evidentiā miraculorum, &

§. 3. S. Thomas

S. Thom. signorum, quibus confirmantur in Ecclesia: quæ evidētia illos determinat ad assensum, vel inuitos: ait enim ad tertium: *dicendum quod hoc ipsum dæmonibus displicet, quod signa fidei sunt tam evidētia, ut per ea credere compellantur*. Ergo Sanctus Thomas ex præcisa visione signorum vult dæmones compulso ad credendum: quod est proprium evidētiæ. Video Magistrum Bāñez oppositam sententiam sequentem conari explicare Sanctum Thomam, ne videatur cum illo aperto Marte pugnare. Sententiam Sancti Thomæ sequitur P. Luisius, disputat. 9. cap. 1. & alij.

§. 4. *1. Probat.* Probatur primò: quia tunc habetur evidētia in attestante testimonij Dei, quando illud cognoscitur per principia extrinseca evidenter cognita; sed qui videt miraculū, habet evidētia principia extrinseca testimonij Dei: ergo testimonij Dei habet evidētia in attestante. Minor probatur, quia habet evidētia huius principij: *omne testimonium Dei est verum*: quo principio evidenter cognoscit infallibilem authoritatem Dei: item cognoscit evidenter hoc obiectum: *Deus testatur Trinitatem esse*: qua propositione cognoscit existentiam revelationis divinæ; hanc autem existentiam cognoscit per miraculum evidenter cognitum. Etenim tam certum est, & evidens, Deum non posse miraculis confirmare falsitatem, quam est evidens eum non posse mentiri: vnde efficitur hic syllogismus: *evidens est Deum non posse miraculo confirmare falsitatem; sed evidens est Deum miraculo confirmare revelationem de Trinitate: ergo evidens est non esse falsum talem revelationem existere*. Hæc autem est evidētia in attestante.

SECTIO III.

Opposita sententia.

§. 5. *Bañez. P. Valent. Lorca.* PER hæc physica miracula non posse haberi de revelatione Dei evidētia in attestante testantur 1. Magister Bañez, quæst. 1. art. 5. & quæst. 5. art. 2. & P. Valentia disputat. 1. quæst. 5. punct. 1. versu, *quamquam ego*: quod fateri tenentur Lorca & alij, qui negant evidētia in attestante de revelatione Dei extra patriam. Quæ sententia mihi videtur probabilior. Nam ut cognoscamus evidenter revelationem per miraculum, opus est cognoscere evidenter Deum voluisse miraculum facere in confirmationem revelationis, aut mysterij, quod proponitur credendum. Nam evidens cognitio miraculi parum refert ad

confirmationem veritatis fidei, nisi Deus velit eo miraculo fidem confirmare. Si enim Lazarus suscitetur ad solam ostensionem omnipotentiae, & non ad confirmandam veritatem Christi, quid refert miraculum illud ad confirmandam veritatem Christi? Opus ergo est, ut Deus velit eo miraculo confirmare, aut revelationē, aut veritatem Christi: ergo etiam opus est, ut nos evidenter cognoscamus eam voluntatem; alioquin non habebimus evidētia in attestante, quia non cognoscimus evidenter omnia principia necessaria ad eam evidētia.

Sed ex solo miraculo physico non possumus cognoscere evidenter eam voluntatem Dei de sua revelatione confirmandam per miraculum: ergo ex solo miraculo physico evidenter cognito non potest haberi evidētia in attestante de revelatione Dei. Probo minorem, quia illa voluntas extra patriam non cognoscitur immediatē; neque per aliquem actum intellectus, aut voluntatis, qui necessariam habeat connexionem cum ea voluntate Dei (ut pono ex §. 1.); neque cognoscitur per aliquem effectum habentem necessariam connexionem cum ea voluntate: ergo non potest haberi evidētia physica de tali voluntate. Probo minorem, quia quando aliquis effectus est indifferens, ut oriatur ab hac, vel illa intentione, & non est determinatus, ut oriatur ab hac in particulari, non potest ex tali effectū evidenter cognito, inferri evidenter hæc intentio in particulari, magis quam illa. Si enim ego possum verba facere, vel ex affectu charitatis, vel misericordiae, quamvis alius videat ea verba à me fieri, non potest per ipsa cognoscere, illa fieri ex charitate in particulari, aut ex misericordia in particulari.

At miraculum est indifferens, ut fiat ex intentione confirmandi mysterium fidei, & veritatis Christi; vel ut fiat ex motivo alius veritatis: ergo ex solo miraculo physico, non potest evidenter inferri in particulari intentio Dei de confirmandam veritate fidei. Probo minorem, quia Lazarum potuit Deus suscitare à mortuis, vel ex misericordia in sorores Lazari, vel ad confirmandos Iudæos in fide resurrectionis mortuorum, vel in confirmationem veritatis Christi: ex his enim tribus rationibus quælibet potuit movere Deum, quamvis non adesset alia: in quo non est opus tempus absumere: ergo resurrectio Lazari non ita oritur ab intentione Dei, quin possit oriri à quolibet ex tribus illis actibus; quis autem dicat substantiam & modū physicum illius resurrectionis habere ex natura sua necessa-

§. 6.

§. 7.

necessariam connexionem cum intentione Dei de confirmanda veritate Christi. Idque cognosci posse naturaliter.

§. 8. Secundo probatur exemplo Iudæorum, qui non potuerunt negare miracula Christi: quia tam evidenter cognoverunt Lazarum fuisse hominem, & mortuum, & revixisse, idque ad presentiam Christi contestatis id circumiecto populo: dixerat enim: *gaudeo propter vos, ut credatis.* Iudæos id sibi certo persuasisse, verba Ioannis persuadent cap. 12. 10. *Cogitaverunt ut & Lazarum interficerent:* ergo sibi persuaserunt Lazarum fuisse hominem, & revixisse; alioquin infama esset illorum cogitatio. Si enim sibi persuaderent Lazarum fuisse phantasma, non cogitarent de illo interficiendo: *esset enim cum larvis luctari:* aut quis unquam cogitavit de phantasmate interficiendo? Sanctus Augustinus tom. 9. tract. 50. in Ioann. prope finem ait. *Viso Lazaro resuscitato: quia tantum miratulum Domini, tanta erat evidentia diffamatum, tantā manifestatione declaratum, ut nō posset vel occultare quod factum est, vel negare.* Sed adhuc illo, alijsque miraculis visis non crediderunt Iudæi: ergo sola evidentia miraculi non determinat intellectum ad assensum articuli fidei, neque infert evidentiam physicam testimonij Dei. Minor non sine admiratione expenditur à Ioanne 12. 37. *Cum autē tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum.* Hoc autem significat verā ignorantiam (quamvis culpata): Petrus enim Actorum 3. 7. dixit: *Scio quod per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri:* & cap. 13. 27. *& principes eius hunc ignorantes:* principes ergo & plebs univēsa succlamaverunt Pilato, ut Christum crucifigeret, quia Filium Dei se fecit; ideo autem conclamarunt, quia arbitrati sunt eam fuisse horrendam blasphemiam; ita ut Pilatus timuerit magis audiens sermones hos: unde concludo, Iudæos, visis evidenter miraculis, potuisse dissentiri testimonio Christi, nō alio ex capite; nisi quia potuerunt negare illa fieri à Deo ex intentione confirmandi veritatem Christi; quamvis ipse Christus externe profitebatur ea fieri à Deo eo fine. Unde & demonia asserabant ab eo dispulsa in Bedzebab.

culum: ergo ex evidenti cognitione miraculi comparatur evidentia in attestante. Probo antecedens: quia Deus esset deceptor per illud miraculum: ergo non potest illud efficere. Probo antecedens: quia præberet occasionē, ut deciperemur. Nego antecedens. Ad probationem nego antecedens: ad probationem nego antecedens. Occasio enim sonat vitium, quo exhibemus signū de se ducens in errorem: quod Deus eo casu non exhiberet. Deceptio enim nō tā oritur ex ipso miraculo, quam ex nostra incōsideratione: cum enim opus illud possit fieri in illis circumstantijs ob multiplicem rationem, quid coegit hominem ad persuasionem, miraculum fieri ob hanc rationem potius, quam ob illam? Iudicium tamē erit prudens; quamvis falsum.

§. 16. Posse miraculum fieri in circumstantijs alicuius petitionis ad Deum, quæ non sit ad cōfirmandā re ipsa veritatem, probatur primò, exemplo doni sanitatis: quod exorceri potest à pravo homine, sine pravo: si enim aliquis præditus eo dono, illo uti velit ex avaritia, libidine, aut mendacio, Deus cum illo concurreret miraculosē ad sanitatem efficiendam: tunc miraculum illud poterit dirigi ab illo homine ad persuadendum alicui tale mendacium. Quod in consecratione panis est manifestum: Deus enim legitimum sacerdotē, velle alicui persuadere aliquam falsitatem: ad quod dicat homini ignorāse velle convertere panem in Christi corpus: si dicat verba consecrationis fiet transubstantiatio, quia verba facit cum intētiōne cōsecrandi: miraculum verò factum est ad vitiosā petitionē externā; at illam transubstantiationem factam potest Deus ostendere manifestē illi homini, qui propterea non poterit evidenter inferre factam transubstantiationem ad confirmandum illud mendaciū. Quod si (ut potuit) Deus instituisset sacramentum in alteratione miraculosa sensibili, illud perageretur etiam per sacrilegam voluntatem sacerdotis, volentis ostendere miraculum fieri in confirmationem suæ falsæ doctrinæ: quod non esset difficile persuadere homini rudi: ergo ad presentiam petitionis vitiosæ potest Deus efficere miraculum, non ad eam confirmandam; sed alias ob causas.

Ratio à priori: quia petitio vitiosa potuit concurrere per accidens cum alijs causis honestis, quibus re ipsa Deus movetur; quin moveatur petitione vitiosa; concursus autem ille per accidens non tollit honestatem aliarum causarum: ergo potest fieri miraculū in his circumstantijs. Maior patet, quia quando Christus Lazarum suscitavit,

SECTIO. III.

Obiectiones.

§. 9. **O**BIICIENS primò: non potest Deus ad præfetiā petitionis vitiosæ Pseudoprophætæ efficere mira-

§. 11.

eius

S. Thom. eius sorores, & alij iusti poterant à Deo
q. 1. art. 4. petere Lazari suscitationem, illo ipso tem-
pore, quò resurrexit; tunc autem ut Chris-
tus honesto affectu eam resurrectionem pe-
tijt, potuit alius, vel pravo affectu, vel ho-
nesto ob ignorantiam inculpatam petere
resurrectionem illam; ergo potuerunt con-
currere causæ honestæ cum petitione, vel
turpi, vel ignorantī. Tunc autem non tolli
honestatem aliarum causarum, probatur:
quia misericordia in Lazari sorores locum
habet apud Deum, etiam si alius vitiosè, aut
incolpatè Deum oraret: quemadmodum
nunc locum habet transubstantiatio, ut
Deus constans, & fidelis reperiatur, quam-
tumcumque pravus, aut ignorans Sacerdos
eā utatur, ad falsitatem aliquam probandā,
aut ad finem alium. Quoties contingit ius-
tum & impium simul fundere preces ad
Deum, ut miraculosè salutem ægro resti-
tuat? moveturque Deus orationibus iusti;
alij autem arbitrantur falsò, impij sanctita-
tem eo miraculo confirmari: Deus autem
noluit ostendere sanctitatem impij; sed ius-
ti. Ex quibus concludo, solam evidentem
cognitionem miraculi, non sufficere ad
evidentiā in attestante de revelatione,
aut re testata.

§. 12.
2. Obiectio

Obicijs secundò, quamvis in his casibus
hæc admittantur, non posse ea admitti, in
eo, qui petit miraculum: exempli gratiā;
concionator catholicus in confirmationem
sue prædicationis, quam arbitratur esse
veram, petit à Deo resurrectionem mor-
tui, ex affectu honesto veritatem auditori-
bus persuadendi: tunc evidens est concio-
natori sua intentio, item & miraculum: er-
go habet evidentiā in attestante testimo-
nij Dei, aut rei testatæ.

§. 13.
Resp.

Nego consequentiā: quia quamvis pe-
tenti nota fuit sincérité sue petitionis; ta-
men non scit evidenter, Deum illi petitioni
respondere: potuit enim Deus moveri alio
honesto fine, & non illius petitione. Demus
enim (id ignorante concionatore) Lazari
sorores petere resurrectionem fratris, vel
eam peti à Christo, non in confirmationem
fidei; sed solum ob Dei gloriam, & ex mise-
ricordia in Lazarum, & sorores: hæc enim
fieri possunt eodem tempore, quò concio-
nator ex affectu pio, ignorante tamen, pe-
teret eandem resurrectionem à Deo: tunc
autem ob Christi merita esset Lazarus sus-
citus; non verò in confirmationem do-
ctrinæ falsæ, quam concionator incolpatè
censebat esse veram, & petebat à Deo
confirmari: ergo huiusmodi concionator,
non potest evidentiā habere de intentio-
ne Dei in faciendo miraculo: ergo eius
sincera intentio, non potuit esse princi-

pium sufficiens ad cognoscendam eviden-
ter intentionem Dei, respondentem sue
petitioni.

Secundò probatur: potuit esse contentio
inter Catholicum, & hæreticum de incar-
natione Christi, quam Catholicus vellet
confirmare suscitatione mortui existentis
in alio cubili. Demus item fieri sacrum ab
homine opinante falsò, se esse Sacerdotem;
qui tamen ad confirmandam præsentiam
Christi in hostia, quam arbitrabatur conse-
cratam, petat à Deo suscitationem eiusdem
mortui: & uterque simul dicat, ut mortuus
suscitetur in nomine Christi, ad confirman-
dum mysterium, quod uterque tractat: tunc
quis dubitet posse suscitari mortuum in
confirmatione incarnationis? & tunc constaret illi, qui se censebat Sacerdotem de sua
bona intentione; nec tamen posset habere
evidentiā in attestante: quia Deus non
fecit miraculum ad confirmandam præsen-
tiam Christi in ea hostia individuā. Quæ fa-
cilè confirmari possunt multis exemplis,
petitis ex effectione sacramentorum, quæ
facilè quisque potest proponere.

§. 14.
2. Argum.

SECTIO V.

Ad argumentum.

ARGUMENTUM propositū
§. 4. non vrget: quia non habemus
per solum miraculum physicum
sufficiencia principia ad evidentiā in at-
testante. Vnde, concessa maiori, nego mi-
norem. Ad probationem, nego minorem:
per miraculum enim nō cognoscimus Deū
testari revelationem, aut mysterium ali-
quod fidei: ut hoc enim cognosceremus
evidenter, cognoscenda erat evidenter in-
tentio Dei de confirmando obiecto fidei,
per illud miraculum: videmus quidem mi-
raculum; at quo animo fiat à Deo non vi-
demus. Quapropter ad evidentiā in at-
testante per miraculum requiritur hic syllo-
gismus: *evidens est Deum non posse efficere mi-
raculum ad confirmandum aliquid falsum; sed
evidens est Deum fecisse hoc miraculum ad con-
firmandam incarnationem: ergo incarnatio ve-
rè est.* In quo syllogismo minor propositio
est falsa.

Dices: ergo non tenemur credere per
miraculum. Distinguo consequens: non te-
nemur credere per miraculum, ut per prin-
cipium nos evidenter, & infallibiliter du-
cens in revelationem, concedo consequen-
tiam; non tenemur credere miraculum mo-
raliter certum, & prudenter existimatum
factum

§. 15.

§. 16.
Obiectio.
Resp.

factum in confirmationem fidei, nego consequentiam. Debemus enim perpendere qualitatem doctrinæ propositæ; personæ proponentis; miraculi facti; & alia adiuncta: quod si hæc omnia nec adversantur lumini naturæ, nec doctrinæ Ecclesiæ, neque bonis moribus, tunc prudentissimè moveat ad credendum absque hesitatione: unde si tunc vera revelatio existit, potest credi actu supernaturali: quia existit eius obiectum cum sufficienti applicatione, ut sæpius dixi.

DISPUT. XXVII.

Utrum Angeli habuerint evidentiam in attestante?

§. 1.

CONTRA Scotum, & Durandum pono, Angelos permissos solis naturæ viribus non posse intuitivè cognoscere obiectum supernaturale quoad substantiam: quod docuit S. Thomas 1. par. quæst. 57. art. 5. & Patres Molina disputat. 1. & Vazquez disput. 14. cap. 3. quia obiectum supernaturale concurrat ad producendam speciem supernaturalem impressam: nam causa supernaturalis producit effectum supernaturalem (ut aliundè pono); species autem supernaturalis producit eandem ob causam actum supernaturalem: ergo actu naturali non possumus intuitivè cognoscere obiectum supernaturale. Item neque actu naturali possumus evidenter cognoscere obiectum supernaturale per aliquod medium supernaturale: quia hoc medium supernaturale producat actum supernaturalem; at verò potest Deus loquutione naturali quoad substantiam manifestare Angelo obiecta supernaturalia: deinde potest Angelus evidenter cognoscere, loquutionem illam esse Dei; tunc autem cognoscet evidenter obiectum loquutionis: qua ratione disputatione 59. ostendam, demones non posse dissentiri mysterijs fidei per evidentiam in attestante: non est ergo quæstio, utrum Angeli potuerint per scientiam infusam habere evidentiam in attestante? Pars enim affirmativa liquet: quia si hæc scientia est composibilis cum fide, potuerunt componi; si autem non est composibilis, potuerunt Angeli scientiâ infusâ donari, & carere

fide.

SECTIO I.

Pars affirmans.

PATER Luisius disputat: 9. dubio 2. opinatur, Angelos per scientiam infusam habuisse evidentiam in attestante mysteriorum fidei: quia per eam scientiam cognoverunt evidenter revelationem Dei. Quam sententiam indicare videtur Sanctus Thomas; quem tamen Magister Bañez explicat suo more. Adducit P. Luisius P. Valentiam, Durandum, & alios: qui non sunt admodum clari in eius propugnatione: quia Pater Valentia in oppositam sententiam inclinatur; Durandus autem negat Angelis fidem: quia solis naturæ viribus cognoscunt evidenter mysteria fidei in se, & in revelatione ipsa.

In hac sententia est mihi dubium: quia eius Doctores componunt evidentiam in attestante cum fide mysteriorum fidei; hæc autem non possunt ex illorum sententia componi: ergo. Probatur minor: quia ipsi nolunt componere fidem cum evidentia scientiæ circa mysteria fidei: ergo non possunt componere evidentiam in attestante cum fide: probò consequentiam, quia est eadem ratio in quacumque evidentia.

Sanctus Thomas quæst. 5. art. 2. Pater Vazquez, & Luisius, respondent componi posse fidem, & evidentiam in attestante; quamvis non componatur fides cum evidentia scientiæ: quia evidentia in attestante est evidentia secundum quid; alia autem evidentia simpliciter. Contra hanc doctrinam faciunt, quæ dixi disputat. 25. probans evidentiam in attestante esse evidentiam simpliciter. Secundo argumento præmitto primò, non posse esse actum fidei circa revelationem cognitam evidenter simpliciter (ex doctrina Sancti Thomæ & P. Luisij: quod etiam docet P. Vazquez de evidentia cognitionis immediatæ). Secundo præmitto, per hanc scientiam infusam cognoscere evidenter & immediatè passivam revelationem Dei: quæ evidentia respectu revelationis est simpliciter evidentia; quamvis comparata obiecto revelato sit evidentia secundum quid.

Unde argumentor: evidentia simpliciter & fides circa idem obiectum non possunt per vos esse simul; sed si Angelus habuisset cum fide evidentiam in attestante, fuissent simul evidentia simpliciter & fides circa obiectum idem: ergo. Probò minorem, quia quicumque fide credit mysterium revelatum, exercet eandem fidem circa revelationem: quia non potest fides exerceri

circa

§. 2.
P. Luisius

Bañez.

P. Valentia
Durand.

§. 3.

§. 4.
S. Thom.
P. Vazq.
P. Luisius

§. 5.

S. Thomas
P. Molina
P. Vazq.

S. Thom. circa obiectum materiale, quin circa formale etiam exerceatur: ergo Angelus fide cognovisset revelationem; sed revelationem etiam cognovisset evidentiam simpliciter per scientiam infusam: ergo circa eandem revelationem habuisset Angelus simul fidem, & evidentiam simpliciter. Probo minorem: quia vel revelatio Dei consistit à parte rei in auditione prophetæ, vel in aliquo signo ad extra: sic autem scientia infusa cognoscit immediate revelationem Dei; aut revelatio Dei consistit à parte rei in aliquo actu interno ipsius Dei: sic autem revelatio Dei cognoscitur evidenter per demonstrationem *quia*: etenim auditio prophetæ est effectus ortus à revelatione activa Dei in genere causæ efficientis, cognita autem evidenter auditione prophetæ, infertur evidenter loquutio activa Dei: quia ea auditio est proprius effectus illius: ergo revelatio cognoscitur evidenter per demonstrationem *quia*. Tandem Angelus cognoscit revelationem evidenter: ergo vel immediate, vel per aliquem effectum proprium ipsius: quia si per aliam revelationem, redit eadem difficultas in infinitum: sistendum ergo est in aliqua revelatione cognita immediate, vel per effectum aliquem illius immediate cognitum. Unde concludo non posse componi in Angelo fidem, & hanc evidentiam in attestante; nisi possint componi fides & scientia.

6. 6. P. Luisius disputatione 9. dubio 4. respondet, componi posse evidentiam in attestante, & fidem circa revelationem: quia hæc attingitur per illas diverso modo: nam per fidem revelatio cognoscitur immediate, & *ut quo*; per scientiam autem infusam revelatio cognoscitur mediate, & *ut quod*. Quod explico: quia revelatio in sententia huius Doctoris consistit in actu interno Dei, ad quem non terminatur immediate scientia infusa; terminatur autem immediate fides ad eum actum Dei. Terminari autem *ut quo*, est terminari ad revelationem, ut ad obiectum formale, & primum, quo manuducimur ad credenda mysteria revelata; terminari autem *ut quod*, est terminari ad obiectum secundarium. Dicit ergo P. Luisius, fidem & scientiam non posse terminari ad idem obiectum simul *ut quod*; at verò recte posse terminari alteram, ut ad obiectum primum; alteram, ut ad secundarium. Hæc doctrina ut ex proprijs principijs impugnetur, non est impugnanda ex eo, quod revelatio Dei distinguatur ab ipsius actu: hoc enim iam disputavi, eoque admissio, conabor ostendere ad hominem, non posse componi fidem, & scientiam, *ut quo*, & *ut quod*.

Primò: quia ipsi negant fidem & scientiam circa idem obiectum materiale cognitum per diversa media; sed eadem est ratio, etiam si obiectum cognoscatur per unum habitum, *ut quo*; & per alium, *ut quod*: ergo æquè repugnat utroque modo. Probo minorem: quia eâ ratione negatur fides circa obiectum materiale scitum: quia fides & medium obscurum non habent vim ad movendum intellectum, præsentem evidentiam; sed præsens est evidentia scientiæ infusæ revelationis Dei: ergo neque immediate poterit revelatio movere, ad immediatam cognitionem sui obscuram. Quæ sic expono: mysterium revelatum debet cognosci fide dependenter à revelatione, quæ est medium formale in illud ducens: item revelatio cognosci potest simul, quando cognoscitur medium demonstrativum; Philosophus enim Christianus, qui evidenter cognoscit unitatem Dei, simul credit Deum revelasse eam unitatem: & quamvis hæc revelatio habeat necessariam connexionem cum unitate Dei; tamen hæc unitas non creditur per fidem ab eo Philosopho: quia, præsentem medio demonstrativo, non habet vim medium obscurum ad inferendam conclusionem; at, præsentem scientiæ circa revelationem, hæc obscura manet respectu fidei; immò non est cognita per aliud medium habens cum illa necessariam connexionem: quia tantum est applicata per condiciones moraliter tantum certas; physicè autem incertas: ergo multo magis repugnat scientia cum fide immediata circa revelationem, quam cum mediata circa obiectum revelatum.

Confirmatur: quia, ut responsum esset efficax, deberet ostendere discrimen obscuritatis, & evidentiae; inter obiectum *quo*, & *quod*: quod discrimen non esset inter duo obiecta *quo*, vel inter duo *quod*; sed nullum est hoc discrimen: ergo. Probo minorem: quia tam obscure cognoscitur revelatio per fidem, quam mysterium revelatum: utrumque enim cognoscitur cum carentiâ evidentiae: cum igitur obscuritas sit eadem, æqualem habebit impotentiam ad movendum, præsentem evidentiam: sive motio sit ad obiectum primum, sive secundarium. Sin, constituamus cognitionem immediatam, & evidentem circa incarnationem Christi, vel aliud obiectum creatum, v. g. circa lucem nunc existentem: hæc evidentia terminatur, *ut quo*, ad lucem; tunc autem ea non potest simul componi cum fide terminata ad lucem, *ut quod*: ergo parum interest, alteram terminari *ut quo*, alteram *ut quod*. Ex authoribus oppositis aliqui censent, nullam fidem posse componi cum scientia mediata,

vel

6. 7.
1. Prob.6. 8.
Confirm.

vel immediata: ergo è contra parum intererit, fidem esse immediatam, & scientiam immediatam, & quidem Sanctus Thomas, questione quinta, artic. 1. & 2. admittit in Angelis fidem, & scientiam circa præcipuum obiectum fidei, qui est Deus: hæc autem cognoscuntur, *ut quod*, per Dei revelationem ad creaturas. Quæ fuerit Sancti Thomæ sententia, & utrum hæc scientia componi possit cum fide: ostendam disputatione 30. §. 31. & 32.

S E C T I O II.

Quid de questione?

§. 9.
1. *Conclus.* **D**ICO primò, Angelum potuisse habere fidem, & evidentiam in attestante: quia componi possunt fides, & scientia de eodem obiecto, in sensu explicando, disputatio. 30. §. 34. & 36.
2. *Conclus.* Dico secundò, Angelum potuisse habere solam fidem, cognoscendo revelationem obscure: ita Magister Bañez, & P. Valètia disp. 1. quæst. 5. punct. 1. & qui negant evidentiam in attestante ex *tr*patriam. Probatur, quia potest Deus per actum supernaturalem loqui alicui angelo: hic autem Angelus potest actibus naturalibus proponere alijs angelis revelationem illam credendam cum argumentis evidentis credibilitatis: tunc autem angelus crediturus, relictus naturæ viribus, non potest evidenter cognoscere revelationem, ut ostendi, §. 1. neque habet evidentiam alicuius actus angeli loquentis, qui actus necessariam habeat connexionem cum revelatione; quia angelus loquens relictus naturæ suæ, & seclusa confirmatione in gratia, potuit mentiri, & decipere alium angelum. Pono enim secreta cordis esse ex natura rei Angelis occulta: potuit igitur Angelus loquens velle manifestare audienti revelationem divinam, per aliqua signa sufficientia ad evidentiam credibilitatis, neque sufficientia ad evidentiam revelationis: non ergo repugnat Angelum uti fide.

§. 10.
2. *Probatur.* Secundò probatur, quia potest Deus Angelo loqui loquutione supernaturali, quin eam cognoscat evidenter: ergo potest eam cognoscere per fidem: consequentia est certa, quia habet iam obiectum formale fidei, & cum sufficienti applicatione. Antecedens probò: quia Angelus solis naturæ viribus non potest cognoscere revelationem supernaturalem per propriam speciem, & immediate: neque per aliquam

effectum proprium ipsius revelationis: quia talis effectus est supernaturalis, qui eandem ob causam non potest immediate cognosci: idemque est de cæteris effectibus: restat ergo, ut divina revelatio cognoscatur per species alienas acceptas ab Angelicis loquutionibus naturalibus: quemadmodum à nobis cognoscuntur res superiores per species inferiorum. At illæ species sunt tam imperfectæ, ut non repræsentent clarè, & evidenter loquutionem illam esse Dei: ergo Angelus potuit cognoscere revelationem per fidem: quid enim vetat Angelum evidenter non scire loquutionem illam esse ab alio Angelo, vel à Deo? Etenim, ut Angeli possunt decipi in his, quæ cognoscunt per species alienas, ita possunt non cognoscere evidenter principia eorum obiectorum, quæ ita cognoscunt.

Dices, Angelum simul cum auditione supernaturali exercere aliam naturalem: hanc autem naturalem potest angelus evidenter cognoscere per propriam speciem: eaque sic cognita ducit in Deum loquentem: ergo per illam habet viribus naturæ evidentiam in attestante de mysterijs fidei. Adverte angelum exercere posse tria genera cognitionum supernaturalium: primū, visionem beatam: secundum, scientiam infusam immediate terminatam ad entia supernaturalia creata: tertium, fidem, & si qui sunt alij actus obscuri. Circa obiectum visionis beatæ non exercet angelus actum naturalem, respondentem visioni, & eam comitantem: quia Deus non potest intuitivè cognosci per actus naturales, neque hi exercentur respondentes scientiæ infusæ; quia nullus actus naturalis repræsentat intuitivè obiectum supernaturale: at verò multi opinantur cum tertio genere actuum supernaturalium simul exerceri naturales circa illorum obiecta: redduntque rationem, quia illi actus supernaturales confusi, vel exercentur per species impressas naturales, vel per supernaturales, & infusas respondentes naturalibus: quia ergo intellectus est completus per eas species, est proximè potens ad actum naturalem, & supernaturalem: cognitio autem beata, & scientia infusa non pendet à speciebus naturalibus in illo genere causæ, aut conditionis, eaque propter intellectus solum completur ad actus supernaturales. Hinc arbitror beatam Virginem in primo instanti suæ conceptionis absque peccato originali, per hanc scientiam cognovisse mysteria gratiæ independenter à sensibus: eumque actum numquam intermissum, neque intermissum iri: sic accipio: *Ego dormio & cor meum vigilat*: id est, sensibus sopitis

S. Thom. sopitis vigilat animus per scientiam infusam : amor autem ortus ex hac scientia numquam fuit intermissus ; sed auctus per momenta. Eam habuisse eo instanti visionem beatam satis probabile fecit Pater Ferdinandus Salazar in eleganti , acuta , erudita , & pia defensione Marianæ Conceptionis , cap. 32. num. 48.

§. 12.

Ad argumentum respondeo Angelum intuitivè cognoscere suam auditionem naturalem ; non tamen propterea potuit cognoscere evidenter auditionem supernaturalem : quia ut nos non discernimus eos actus , ita neque Angeli cognoscunt se habere duos. Item cognoscit Angelus evidenter , se esse principium vitale illius actus : at verò non cognoscit vtrum Deus in particulari sit , qui in ratione loquentis efficit signa , quæ sunt instrumentalis loquutio. Comprehendens igitur Angelus illum actum rectè cognoscet Deum esse illius authorem in ratione loquentis : quia cognoscet eius veritatem : at vero illi non debetur comprehensio : quia cum ille actus sit de obiectis supernaturalibus , quæ manifestantur per species alias , fugit naturaliter comprehensionem sui ab Angelo. Quemadmodum cogitationes cordis sunt interdum naturales , nec tamen propterea necessariò cognoscuntur ab Angelis.

§. 13.
Obiectio.

Resp.

Dices : Angelus cognoscit evidenter non esse alium superiorem se , qui ei loquitur : ergo cognoscit Deum esse , qui loquitur. Antecedens est falsum , & consequentia mala. Etenim non potest Angelus evidenter cognoscere viribus naturæ non esse alium superiorem se : quia Deus potuit eum producere , & occultare ; neque enim tantum miraculum est Angelum superiorem esse occultum inferiori , quantum est oculis apertis non videri præsentem lucem ; qui autem scit Angelus , an Deus speciali providentia sibi occultat superiorem ? Consequentia autem est mala , quia Angelus supremus potest non habere evidentiam , vtrum ea locutio sit alicuius inferioris Angeli , an à solo Deo.

§. 14.
Ult. Concl.

Prob.

Dico ultimò : Angelus naturæ viribus potuit habere evidentiam in attestante de mysterijs gratiæ (supposita revelatione Dei , quæ legibus naturæ non debetur) . Probatur , quia Deus loquutione naturali quoad substantiam potuit Angelo dicere mysteria gratiæ ; sed eam loquutionem potuit Angelus cognoscere esse à Deo in ratione loquentis : ergo potuit cognoscere evidenter loquutionem Dei , & eius veritatem. Maior probatur pri-

mò : quia Deus hoc genere loquutionis dixisse videtur Dæmoni iustitiam Iobi , & eius amicitiam cum ipso Deo. Etenim Dæmon loquutione Dei potuit esse certus amicitiae inter Deum , & Iobum. Sermone initum à Deo cum Dæmone ex Sancto Athanasio , & alijs , docet Pater Pineda , capite primo in Iob , versu sexto , numero decimo primo. Quidquid autem sit de illo sermone cum Dæmone , non est dubium , quin fuerit possibilis ; neque dicet aliquis , auditionem Dæmonis fuisse supernaturalem quoad substantiam.

Pined.

Probatur autem ex eâ auditione naturali , Angelum potuisse habere evidentiam in attestante : quia potuit evidenter cognoscere , Deum esse specialem authorem illius actus in ratione loquentis : quia quamvis obiectum , quod loquitur Deus , cognoscatur imperfectè per species alias , potuit tamen evidenter cognosci ordo transcendentalis ad Deum specialiter authorem : quemadmodum quamvis ego imperfectè concipiam , quid mihi loquatur amicus , possum tamen evidenter cognoscere loquutionem instrumentalem esse illius.

§. 15.

Dices non posse cognosci evidenter naturaliter actum illum naturalem , qui simul fit cum supernaturali circa supernaturale obiectum : ergo neque potest evidenter cognosci ab Angelo viribus naturæ hæc auditio naturalis. Nego consequentiam : quia actus ille , de quo in antecedenti , fit comitanter eum actu , & circa obiecta , quæ petunt ex natura sua occultari : hic autem actus petit ex natura sua manifestationem. Quæ doctrina facilis est , si eos actus specie distinguamus : quòd si sunt eiusdem speciei , non est ratio difficilis : quia Angelis non debetur cognitio aliquorū obiectorum , nisi accedat liber consensus aliorum : cum eo autem consensu debetur ea cognitio.

§. 16.
Obiectio.

Resp.

DISPUT. XXVIII.

De Prophetia.

ANTE QVAM progrediamur , oportet breviter expedire prophetiam : quia versatur circa revelationem Dei ; oportet autem explicare discrimen inter fidem , & prophetiam , an oriatur ex obiecto ; an verò ex modo tendendi ? De prophetia pauca pertrinxi disputatione decima tertia , à §. 98. Non ago de prophetia imperfecta , quam Sanctus Thomas vocat instinctum ; sed

§. 1.

sed

sed de Prophetia clara, atque perfecta: de quo argumento agit. P. Suarez, disputat. 8. sect. 3. 4. & 5.

Basilii in c. 3. Isaia. *Propheta igitur (ait) est S. Basil. qui per Spiritus Sancti revelationem, quod futurum est, prænuntiat.*

SECTION I.

Quid sit Prophetia?

§. 2. **P**ROPHETIA, spectata etymologia vocis, perinde est ac *visio procul*: ea enim, quæ longè absunt à nostra cognitione, egent revelatione Dei. Hinc ex communi Patrum, & Theologorum usu Prophetia sumitur pro auditione verborum Dei. Cum Deus loquitur, facit aliquod signum, quo manifestet, quid censeat ipse Deus de obiecto, quod loquitur. In Prophetia reperiuntur duo: alterum est prædictio obiecti; alterum auditio verborum Dei. Prædictio propriè est enuntiatio futurorum: vnde dicere præsentia, aut præterita, non est propriè prophetare: ut ex Sancto Gregorio Magno docet P. Antonius Fernandus in visiones veteris testamenti præludio 1. n. 3. At verò minùs propriè Prophetia amplectitur assertionem præsentium, & præteritorum. Matthæi 26. 68. *Propheta nabis, Christus, quis est, qui te percussit?* Ratio est manifesta, quia constabit §. sequenti Prophetiam propriè esse auditionem verborum Dei: illis autem verbis significari præsentia, præterita, aut futura, parùm interest, substantiæ Prophetiæ, quamvis interest vocabuli proprietatis.

§. 3. Reperitur in Propheta cognitio ipsa Prophetica habita, inspirante, & loquente Deo. Est itaque Propheta ille, cui loquitur Deus: quod patet ad Hebræos 1. *Multifariam multisque modis loquens olim Deus Patribus in Prophetis, & in symbolo: Qui loquutus est per Prophetas:* ergo loquutio Dei ad Patres erat in Prophetis. Quod clarissimè docuit Sanctus Augustinus tomo quarto, libro secundo questionum super Numeros q. (vel capite) 16. ubi Pharaonem, & Balthassarem vocat Prophetas, solum quod audierunt, & viderunt signa, & characteres Dei: *hic (inquit) insinuat nobis, ea loqui Prophetas Dei, quæ audierunt à Deo: nihilque aliud esse Prophetam Dei, nisi enunciatorem verborum Dei hominibus, qui Deum, vel non possunt, vel non merentur audire.* Itaque quia Deus non dignatur cum omnibus hominibus loqui, loquitur nonnullis, per quos manifestet alijs mentem suam; ij igitur, cum quibus loquitur, vocantur ab Augustino Prophetæ. Idem docet Sanctus Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

Consentit Sanctus Thomas 2. 2. quæst. §. 4. 171. articulo sexto, his verbis: *Prophetia est quædam cognitio intellectui Propheta impressa ex revelatione divina, per modum cuiusdam doctrinæ.* Hæc vltima verba indicant apertè Prophetiam fieri per loquutionem Dei, quemadmodum inter nos fit doctrina. Quod autem dixit, *ex revelatione Dei*, loquitur de revelatione instrumentaria, non de formali, quam divisionem loquutionis, & revelationis satis explicui disputatione 13. à §. 57. Idem Sanctus Thomas eadem quæstione 171. articulo secundo, hanc doctrinam tradit expressè ex Isaia: quia Propheta semper expectat, ut Deus in ipso loquatur: quod patet ex Prophetis ipsis proponentibus sua verba, ut facta ab ipso Deo: *Hæc dicit Dominus, & factum est Verbum Domini.* Denique articulo tertio, ad quartum, ait Sanctus Thomas per Prophetiam nihil esse cognoscibile, nisi per revelationem Dei. Et quamvis cum Deus loquitur cum Dæmone, & damnatis, eis sententiam dicens; possumus eos aliquo pacto vocare Prophetas, cum Augustino adducto §. 3. vocante Prophetas Pharaonem, & Balthassarem: item quia & Prophetia datur interdum improbis, ut Balaam: at vulgata phrasi, eos non dicimus Prophetas: quia nihil habent in substantia, aut modo, supernaturale, ex gratia per Christum; Prophetia enim adscribitur Spiritui Sancto: quia contingit ex gratia per Christum, etiam improbis hominibus: at cum damnatis non exercetur hoc genus gratiæ: quod indicat Augustinus, & exprimit Basilii adducti §. 3. Quamvis loquutio de futuris, & occultis, est supernaturalis quoad modum; sed non ex gratia Christi.

SECTION II.

De obiecto formali Prophetiæ.

§. 2. **P**ROPHETIAM esse actum intellectus, clarè colligitur ex dictis: quia omnis actus decendi est actus intellectus, effectus à magistro extrinsecus movente per doctrinam. Quod clarè dicit Augustinus tomo tertio, libro 12. de Genesi ad litteram, capite nono. *Vnde (inquit) apparet magis ad mentem*
T 2 *pertine-*

S. Thom. *pertinere prophetiam.* Recognosce disputationem 13. à §. 62. ubi ex Augustino probavi loquutionem formalem esse actum audientis, quo percipitur loquutio instrumentalis: ibi enim dixi tunc fieri revelationem, agnitionem, & prophetiam: item prophetiam esse perceptionem signorum Dei: tomo autem 4. lib. 2. ad Simplicianum post initium vocavit prophetam Pharaonem, Iosephum, & Daniele: sed Pharaonem minus prophetam Iosepho, quia Pharaosola vidit signa, significatum non assequutus; Iosephus autem sine visione signorum assecutus est significatum: Daniel autem fuit magis propheta, quia præstitit utrumque. **Calet.** Caietanus quaest. 171. art. 5. §. in eodẽ articulo, docet, prophetiam esse evidentem cognitionem signorum Dei, & rei significatæ per illa: quam doctrinam adscribit Sæto Thomæ pluribus in locis, partim adductis §. 4. partim ex artic. 5. distinguenti instinctum à prophetia per claritatem, & obscuritatem: estque communis omnibus Theologis carpentibus Abulensem censentem in Christo non fuisse prophetiam: quia opinatur omnem prophetiam esse obscuram; Christus autem nullam habuit cognitionem obscuram.

§. 6.
§. Aug. Componenda supersunt nonnulla Sancti Augustini testimonia mutuò iurgantia primâ fronte: nam (ut vidimus) obscuram signorum cognitionem vocat prophetiam, quam Sanctus Thomas vocat instinctum: at vero tomo quinto libro de Civitate capite 9. ait: *omnem prophetiam luce clariorem conatur auferre.* Respondetur; perceptionem signorum obscuram, esse prophetiam imperfectâ, quam Sanctus Thomas dixit instinctum, & quid inchoatum in genere prophetiæ: quando vero dicit Sanctus Augustinus omnem prophetiam esse luce clariorem, non docet omnem actum propheticum esse luce clariorem: quamvis enim id verum est de omni prophetia perfectâ, mens tamen Augustini est longe alia: disputat enim contra Tullium negantem futurorum præscientiam: cuius errorem improbat: quia ex eo tollenda esset prophetia, quæ est luce clarior; id est, luce clariùs ostenditur fuisse prophetias: quia constat ex libris prædictos multos eventus, multò antequam contingerent: estque luce clariùs eventus prædictionibus respondisse.

§. 7.
Obiectio. Obijcies secundò ex tomo quarto libro secundo ad Simplicianum post initium, ubi docet Sanctus Augustinus cognitionem deductam per signorum coniecturam, non pertinere ad prophetiam. **Solutio.** Respondeo à sancto Augustino non negari

illationem rei cognitæ ex signis; sed negari eam illationem pertinere ad eam prophetiam, de qua ibi agit: disputat enim ibi de prophetia per spiritum, id est, existente in spiritu: spiritum autem vocat imaginationem, quæ non potest vnum ex alio deducere discursu formali, aut virtuali. Recognosce disputationem decimam tertiam §. sexagesimo tertio, ubi ex Augustino docui spiritum interdum à mente distingui.

§. 8. Vestigandum est obiectum formale huius cognitionis prophetiæ: quod non est difficile ex disp. 13. Etenim prophetiam dicimus esse auditionem verborum, & revelationis Dei: ibi autem distinximus loquutionem, & revelationem instrumentariâ à loquutione, & revelatione formali: hanc ostendi eâ disputatione 13. à §. 57. non distinguui ab auditione; revelationem autem instrumentariam dixi esse ea signa, aut apprehensiones, quæ à Deo dantur: quæ interdum sūt voces externæ, ut ostendi ea disp. 13. §. 76. interdum autem illa signa sunt in imaginatione, ut ibidem docui §. 61. interdum autem est sola apprehensio spiritualis, ut ibidem ostendi §. 110. interdum autem fiunt more animæ separatæ, ut constat ibidem §. 122. Itaque obiectum parziale prophetiæ est loquutio instrumentalis Dei. Differt autem ex parte obiecti ab actu fidei, qui nō est prophetia perfectè, aut inchoatè: quod fides habet pro obiecto partiali actum prophetiæ: prophetia autem habet signa Dei: v.g. Revelat Deus Isaïæ incarnationem per signa illam significantia: quæ signa, & significatum cognoscit evidenter Isaïas: deindè cum evidenti credibilitate proponitur mihi hoc iudiciū propheticum Isaïæ; en prophetia Isaïæ est obiectum meæ fidei! & quamvis hæc possit etiam terminari ad revelationem instrumentalem Dei, semper tamen, ut coniunctam cum formali revelatione: item formalis revelatio, ut coniuncta cum instrumentali, attingitur per fidem: quia cognoscimus prophetam per revelationem Dei cognovisse mysterium, & Deū illud mysterium ostendisse prophetæ; Prophetia autem non se habet pro obiecto, sed solum revelationē instrumentalem. Quod discrimen sufficit ad distinguendos illos actus specie quasi physica; nō tamen morali: nec propterea spectabunt ad diversos habitus; nisi ex modo tendēdi clarè, & obscurè: quia disp. 13. §. 84. ostendi actum obscurè terminatum ad loquutionem instrumentalem Dei pertinere ad fidem non minus, quàm si terminaretur ad revelationem formalem. Hæc de obiecto partiali prophetiæ: non secus ac de obiecto fidei.

Non

§. 9.

Nonnulli censuerunt prophetiam non terminari ad veracitatem Dei; sed ad solam scientiam; ita ut ex parte obiecti respondeant hæc duæ propositiones: *Omne quod Deus sentit, est; sed incarnationem sentit: ergo incarnatio est.* Hic syllogismus censetur propriè pertinere ad prophetiam: ad fidem autem pertinere hic. *Omne quod Deus dicit, est; sed dicit incarnationem: ergo est incarnatio.* Differunt autem hi syllogismi: quia primus habet in præmissis solam scientiam Dei; secundus autem habet veracitatem internam Dei, & externam loquutionem. Quod consequenter dicent, qui loquutionem Dei constituunt adæquate in actibus internis ipsius Dei: auditio nem autem, prophetiam, & omnia signa extra Deum dicunt non esse obiectum formale; sed conditionem sine qua non: quos confutavi disputatione sexta. Eademque ratione eosdem impugno probans obiectum adæquatum prophetiæ ut sic, non esse actus internos Dei; sed etiam externa signa: nam omne obiectum, quod prius cognitum ducit necessariò in cognitionem alterius, est obiectum formale, ut sæpius ostendi; sed externa signa Dei prius cognita ducunt necessariò in actum internum scientiæ Dei: ergo hæc signa externa sunt obiectum formale comparatione actus interni. Probo minorem: quia illa signa cognoscuntur quidditative per prophetiam perfectam; sed effectus specialiter ortus à Deo, si quidditative cognoscatur, ducit in Deum necessariò, propter necessariam, & specialem connexionem, quam habet cum illo: ergo ex signis prius cognitis cognoscimus necessariò Deum, & eius scientiam, per quam est principium illorum signorum. In qua quæstione eadem ratione agendum est, qua disputatione septima egi de revelatione Dei, ostendens eam esse obiectum formale partiale fidei: est enim hæc sententia eadem ratione probanda, & opposita refellenda.

§. 10.

S. Thomas

Quam Sanctus Thomas expressit quæstione 171. articulo tertio, & quarto: ubi docet lumen divinum esse obiectum formale Prophetiæ, quod lumen intelligo esse scientiam Dei; clarissimè autem id docuit articulo sexto, ex Sancto Hieronymo docente prophetiam esse signum divinæ præscientiæ, & quemadmodum scientia Dei falli non potest, ita nec prophetia; articulo autem quarto, docet veritatem primam esse obiectum, quo prophetice cognoscuntur omnia. Ostendi autem disputatione sexta, à §. quarto, auctoritatem Dei in loquendo constitui per repugnantiam, ut Deus fallatur, aut fallatur: primum est per scientiam infallibilem Dei; secundum est virtus veritatis. Differt autem Prophetia à fide, non ex parte obiecti formalis; sed ex modo illud attingendi: quia fides revelationem formalem, aut instrumentalem Dei attingit obscure; prophetia autem perfecta clare; & quamvis non repugnet per potentiam absolutam Dei eodem habitu per se infuso cognosci idem obiectum adæquatum per actus iam claros, iam obscuros; tamen non repugnat id etiam præstari per habitus diversos: idque factum testantur Theologi, & Patres ex Paulo diffiniente fidem *argumentum non apparentium.*

Hæc intelligo de illo habitu prophetiæ, qui veritatem omnis revelationis divinæ cognoscit hoc principio generali: *Omne quod Deus manifestat, est:* sic enim veritas cuiuscumque revelationis cognoscitur ex auctoritate Dei: quod principium commune est fidei, & huic speciei prophetiæ; & quemadmodum per fidem sola cognoscitur obscure existentia revelationis Dei; ita per hanc prophetiam sola cognoscitur existentia revelationis instrumentariæ Dei, quam quidditative cognoscit in ordine ad causas phyficas, à quibus efficitur: neque opus est, ut illo actu cognoscatur veritas illius revelationis, ut non cognoscitur per illum actum fidei, qui terminatur ad existentiam revelationis: neque opus est, ut quæcumque quidditativa cognitio repræsentet veritatem actus, quem cognoscit: nam dum non comprehenditur actus, non est opus perfectè cognoscere omnia eius prædicta; neque hæc prophetia indiget, nisi cognoscere evidenter revelationem illam esse Dei: quia eius veritatem cognoscit principio illo generali, *Omne quod Deus dicit, est.* Unde formatur hic syllogismus obiectivus: *Omne quod Deus dicit, est; sed incarnationem dicit: ergo est incarnatio.* E quibus patet ad argumentum ex §. 9. Nec enim aliud est primum syllogismus prophetiæ, quam hic, quem constituo.

Alio modo potest cognosci revelatio divina evidenter per scientiam infusam, cuius obiectum formale adæquatum sunt creaturæ supernaturales (vel fortè etiam naturales.) Hic habitus non est Theologicus, ut sunt fides, & prophetia: quia neque partialiter attingit Deum, ut obiectum formale, ut eum attingunt fides, & prophetia; hi enim duo habitus cognoscunt veritatem revelationis divinæ non in ipsa; sed cognoscendo, ut obiectum primum, infallibilem auctoritatem Dei, qua

B. Hieron.

§. 12

S. Thom. q. 1. Ar. 4. qua nec falli potest, nec fallere: neque cognoscendo existentiam revelationis cognoscunt aliunde eiusdem veritatem. At vero scientia infusa non innitur huic principio: *omne quod Deus dicit, est verum*: quod explicamus primario auctoritatem divinam in loquendo; sed utitur hoc principio: *omnis actus supernaturalis est verus*: sive hoc: *omne signum supernaturale est verum*: quod principium cognoscit evidenter per comprehensionem entis supernaturalis creati, vel per cognitionem perfecte quidditativam. Cernitur aperte discrimen, quia si per impossibile Deus posset mentiri, tamen non posset dare aliquod signum supernaturale falsum: unde hæc scientia per locum intrinsecum non pendet ab infallibili auctoritate Dei: quidquid enim de illa sit, præcise considerat perfectionem signi supernaturalis. Demus duas loquutiones Dei, alteram supernaturalem quoad substantiam; alteram naturalem: Demus autem per impossibile naturalem esse falsam; supernaturalis erit necessario vera: hæc veritas cognoscitur per scientiam infusam, non ex eo quod sit loquutio Dei; sed quia est signum supernaturale. Quod ergo tunc contingeret, contingit nunc ex conceptu formali huius scientiæ: cuius ad penetrandam veritatem revelationis Dei parum refert eius infallibilitas in loquendo: interest autem supernaturalitas: quia ab alijs actibus supernaturalibus, qui non sunt loquutio Dei, penetratur veritas præcise, quia supernaturales sunt: ergo huius scientiæ parum interest auctoritas divina.

Rogas primum: vtrum ad prophetiam requiratur directio loquutionis Dei ad aliquem: exempli gratia, Deus loquitur Isaiæ, qui percipit loquutionem sibi factam; quam item percipit alius tam clarè, & distinctè, quam Isaias: quæritur, vtrum uterque eadem auditione sint propheta? Respondeo, illos duos actus non esse specie distinctos, quia tendunt in idem obiectum sub eadem ratione formali, & eodem modo: vtrum autem uterque sit Propheta? quæstio est de nomine: inclinor tamen in partem negativam, & arbitror, eum solum dici prophetam, qui audit Deum sibi loquentem: quod colligo ex Sancto Augustino adducto §. 3. volente illum solum esse prophetam, qui audit verba Dei ad ipsum: tum etiam quia quamvis ego cognoscam obscure revelationem factam alicui, non dicor habere instinctum; dicitur autem illum habere, qui audit verbum sibi factum. Igitur habitus prophetiæ habet aliquos actus, qui propriè denominantur prophetia; alios autem, qui non denominantur sic, sicut spes habet ali-

quos actus, qui non sunt spes, id est, desiderium: & quemadmodum omnis actus elicitus per illum habitum est spei habitualis, quamvis non est spes actualis; ita omnes illi actus sunt prophetiæ habitualis, quamvis non sunt prophetiæ actuales: quia habitus per se infusi amplectuntur plures actus, quam qui sortiuntur eandem denominationem prophetiæ.

Dices: habitus, quo amamus propriam beatitudinem propter ipsam, distinguitur specie ab habitu amante alienam beatitudinem propter ipsam: ergo habitus cognoscens revelationem propriam, distinguitur specie à cognoscente revelationem alienam. Nego consequentiam, primum per instantiam, quia fides, qua Isaias obscurè reflexione cognovit revelationem sibi factam à Deo, non distinguitur specie à fide, qua idem Isaias cognovit revelationem factam Moyse: secundo: quia habitus voluntatis habent specialem difficultatem in obiectis honestis consequendis per proprios actus, v.g. voluntas, ut ego virginitatem colam, distinguitur specie à voluntate, ut alius perseveret etiam virgo: quia maior est difficultas in me, & exigitur in actu vis compescendi pravorum motus, & non raro flagris eos abigendi; quæ non requiruntur in voluntate de virginitate alterius; sic spes vim habet ad me exercendum laboribus multis; secus vero voluntas de aliena beatitudine: ex hac actuum disparitate disparantur etiam habitus: in intellectu autem hæc non ita contingunt.

Rogas secundo: vtrum prophetia distincta à scientia infusa, sit virtus propriè Theologica? Equidem tam propriè, quam fides; dicuntur autem tres esse virtutes Theologicæ; non quod in intellectu sola fides sit Theologica, quis enim neget lumen gloriæ esse Theologicum, cum Deum immediatè contempletur? sunt autem tres virtutes Theologicæ: quia fides in ratione virtutis in intellectu, est Theologica, nam propter obscuritatem liberè, & meritorie exercetur: lumen autem gloriæ, & prophetiæ non pendet à libero voluntatis affectu: vel tandem tres dicuntur virtutes Theologicæ, quia solū hi tres habitus Theologici offeruntur singulis, & more habitus: prophetia autem neque singulis offertur, neque more habitus.

Rogas tertio: vtrum in patria sit prophetia? Negat Sanctus Thomas quæstione 174. articulo quinto: nam beati non sunt procul ab eventibus, quia sunt in termino beatitudinis. Quæstio hæc est de nomine: beati enim clarè vident loquutionem Dei ad ipsos: eventus autem etiam

§. 14.
Obiectis.

Solutio.

§. 15.

§. 16.
S. Thom.

etiam sunt procūl; neque interest, si non sint: quia dum aliquis percipiat loquutionem Dei, obiectum materiale parum interest, si sit præsens, aut futurum: & quidem Antichristus futurus est respectu beati Petri, tam futurus, quam respectu mei. Christus autem secundum corpustam abest in cœlo ab Antichristo, quam in terra: in terra autem erat Propheta: ergo & in cœlo; aut quid interest status ille corporis gloriosi, aut carentis gloria ad rationem prophetiæ, quæ non est in corpore? sunt igitur beati Prophetæ, vt fuit Christus: quia Deus illis loquitur futura; quæ ipsi cognoscunt ex loquutione Dei.

§. 17. De obiecto materiali prophetiæ nihil dicendum occurrit, præter quæ disputatione 16. dixi de obiecto materiali fidei à §. secundo, ad octavum. Omnia enim, quæ Deus potest loqui, sunt obiectum materiale fidei, & prophetiæ: Deus autem est obiectum adæquatum attributionis.

S E C T I O III.

Utrum Prophetia sit habitus?

§. 18. **Q**VÆSTIO est non de instinctu: quem sæpè dixi non distinguui ab habitu fidei: quando autem Theologi dicunt prophetiam non esse habitum, loquuntur de prophetia perfecta, quæ est clara, & evidens auditio Dei; non verò de prophetia inchoata; vt constat ex Sancto Thoma quæst. 171. artic. 2. vbi agit de hoc genere prophetiæ. Neque item est quæstio de scientia, quæ vocatur *per se infusa*: quia hæc non vocatur prophetia proprie: quia, quamvis percipiat revelationem factam à Deo, tamen ad credendam eius veritatem non movetur autoritate divina prius cognitâ; vocari autem potest prophetia propter perceptionem loquutionis Dei. Est igitur quæstio de illa qualitate, per quam efficienter producimus cognitionem claram revelationis divinæ existentis, & ex autoritate divina deprehendimus veritatem eiusdem revelationis,

§. 19. Sanctus Thomas quæstione 171. artic. 2. perspicue negat prophetiam esse habitum; movetur duobus argumentis. Primò: quia lumen propheticum, si esset per modum habitus, & formæ permanentis, efficeret, vt Propheta posset semper prophetare: hoc autem apertè est falsum: ergo. Probat maiorem: quia lumen intellectuale in ali-

quo existens per modum formæ permanentis, & perfectæ, perficit intellectum principaliter ad cognoscendum principium illorum, quæ per illud lumen manifestantur: sicut per lumen intellectus agentis, præcipue intellectus cognoscit prima principia omnium illorum, quæ naturaliter cognoscuntur; sed si Propheta haberet prophetiam per modum habitus, posset perpetuò cognoscere obiectum, quod est principium cognoscendi cætera: ergo posset perpetuò prophetare. At verò principium illorum, quæ propheticè cognoscuntur est Deus ipse: qui per essentiam à prophetis non videtur: videtur autem à beatis in patria: ergo lumen propheticum inest per modum cuiusdam passionis. Secundum argumentum est ex modo loquendi, qui prophetiam designat per loquutionem Dei: hæc autem transitum significat, & non permanentiam: ergo.

Caietanus longam orationem texit in propugnanda hac Sancti Thomæ ratione; qui totus est in probanda distinctione inter habitum, & qualitatem citò transeuntem: quam distinctionem admitto, disputaadi gratiâ, impugnandâ disputationibus de charitate: ac primùm S. Thomas discriminare conatur Prophetas à beatis, quòd beati cognoscunt obiectum principale prophetiæ, qui est Deus, per habitum, quo eum vident: Prophetæ autem illud cognoscunt per qualitatem transeuntem: videtur autem in-

finuare Prophetas Deū visuros, si haberent prophetiam per habitum permanentem, quæ doctrinâ non caret difficultate: Prophetæ enim, & beati nō distinguuntur per solam qualitatem transeuntem, aut permanentem; sed per obiectū formale illarum qualitatum; etenim Deus est adæquatum obiectum formale luminis gloriæ: ponamus ergò visionem beatam fieri lumine habituali in beato Petro, in Moyse autem fieri lumine transeunte: hæc duo lumina distinguuntur specie: quia alterum est naturâ fixum, alterum naturâ fugax: quæ probat Caietanus, & non aliud; obiectum autem formale utriusque est idem: nempe Deus secundū se; prophetia verò non tendit in Deum immediate videndum: tendit autem abstractivè in autoritatem Dei; intuitivè autem in eius revelationem passivam: ergo etiam si propheta haberet prophetiam habitualement, non propterea Deum videret: quia prophetia permanens, & transiens idem habent obiectum formale, & eodē modo: solumq; differunt per fugacitatem, & permanentiā: omnis enim actus supernaturalis potest fieri & per auxilium trāliens, & per habitū permanentē; vtrumque autem habet idem ob-

S. Thom. iectum formale, & materiale. Arbitror S. Thomam noluisse discriminare prophetas, & beatos per solam permanentiam luminis gloriæ, & transitum qualitatis; sed voluisse ex lumine gloriæ colligere permanentiâ prophetiæ, & ex carentia luminis, carentiâ prophetiæ habitualis: quia habitus prophetiæ est connaturalis in patria, in qua sunt omnes thesauri scientiæ Dei; in via autem non cognoscimus, nisi valdè ænigmaticè; quando autem Deus vult illustrare prophetam, id præstat raptim, & quasi furtivè: quod sæpè contingit in exercitio aliarum virtutum.

§. 21.

Maiores difficultates sunt in prima propositione argumenti S. Thomæ censentis, prophetam posse liberè prophetizare, si haberet prophetiam habitualement. Primum ego habeo fidem habitualement, qua possum credere revelationem, si fiat Petro; tamen non possum, quoties volo, illam credere fide divina: quia non satis est habere potentiam completam ad assensum, nisi existat eius obiectum; at potest obiectum non existere, etiam si ex parte potentiæ nihil desit ad illud percipiendum, quoties existat. Quod ita confirmo: qui non est surdus, habet potentiam completam ad percipiendâ loquutionem Petri: sive enim Petrus loquatur; sive non, aures ex parte sui proximè sunt potentes ad audiendam vocem Petri, si sonet: quod si eam non audiunt, non est in illarum culpâ; sed quia obiectum non existit, eaq; propter non excitatur in aures species impressa vocis: ergo etiâ si intellectus propheticus sit habitualiter instructus per prophetiâ, adhuc non prophetizabit, quoties voluerit: quia prophetizare, est audire vocem Dei: quæ non potest audiri dum à Deo non fit, quantumcumque habitus illius perceptivus sit in intellectu prophetæ. Ratio à priori, quia ad audiendam vocem Dei, requiruntur duo principia: alterum ex parte potentiæ, alterum ex parte obiecti. Ex parte potentiæ requiritur habitus, vel loco illius; auxilium, sive intrinsecum, sive extrinsecum: ex parte obiecti, requiritur eius existentia, & species impressa; alterutro autem deficiente, deficit prophetia actualis. At potest deficere existentia vocis Dei, & species impressa, quantumcumque intellectus sit instructus prophetiâ habituali, vel loco illius auxilio intrinseco, aut extrinseco: ergo ex permanentia prophetiæ habitualis non infertur eius usus pro libito Prophetæ. Cum autem Sanctus Thomas hanc doctrinam ibidem insinuet, non est credendus loquutus in sensu explicato: voluit itaque Prophetam usurum pro libito prophetiâ habituali: non quod id sequatur ex ipso habitus

conceptu; sed ex voluntate Dei, qui nullum habitum nobis infundit, quo non possimus uti pro libito: *habitibus enim utimur, cum volumus*: cum igitur eo genere habitus non possimus uti, cum volumus, signum est, eum nobis non in esse.

Dico primò: qui censent non posse per potentiam absolutam fieri à nobis actum supernaturalem sine habitu, tenentur dicere, actum prophetiæ fieri à prophetia habituali. Quia actus prophetiæ est supernaturalis: ergo debet oriri à principio intrinseco intrinsecè completo (ut ipsi aiunt): quia non admittunt auxilium extrinsecum supernaturale; neque qualitatem naturâ suâ fluentem. Qui negant etiâ, prophetiam esse habitum, respondebunt, eam quidem esse qualitatem naturâ suâ permanentem; non tamen permanere ex voluntate Dei: Contra: nam illa qualitas verè est habitus, quem admodum charitas & gratia sunt habitus, quamvis per peccatum destruantur paulò post infusionem.

Dico secundò: omnis actus supernaturalis prophetiæ petit connaturalius oriri à prophetia habituali: quia habitus infusus est actuum maximè connaturale principium; auxilium autem est loco habitus.

Dico tertio: in via actus prophetici eliciuntur per auxilium extrinsecum, & intellectum prophetæ. Huius conclusionis nulla est ratio, præter solam voluntatem Dei; hanc autem vestigamus ex autoritate Patrum, & Theologorum: hi eam satis probabiliter conieciunt ex scripturis: cum enim Deus possit in eos actus influere, vel per habitum, vel per auxilium, non est cur dicamus per habitum: quia hic esset protinus destruendus: non est enim consentaneus enigmati, quo Deus decrevit, ut incedamus; cur autem Deus produceret habitum, corrumperetur è vestigio? Dixi, hunc habitum non reperiri in via: quod non intelligo de Christo, nec de eius Matre: Principes enim non tenentur legibus subiectorum; quâ autem ratione intelligendus sit Apostolus, docens in patria cessaturam prophetiam, ostendâ disputationibus de charitate. De prophetia, hæc sufficiunt instituto nostro. Multa de revelatione dixi disputat. 13. cætera qui voluerit, adeat Sanctum Thomam

à quæst. 171. ad 175. & P. Suar.

disputatione 8. à sectione 3.

§. 22.
1. Conclus.

§. 23.
2. Conclus.

§. 24.
3. Conclus.

DISPUT. XXIX.

Utrum fides & scientia habituales opponantur ex natura sua?

§. 1.

ANCTVS Thomas articulo quinto disquirat oppositionē fidei & scientiæ: quam nos persequemur, nonnulla reiicientes in disputationem decimam de anima sect. 5.

SECTIO I.

Fides & scientia habitualis non opponuntur.

CONCLUSIO hæc communis est omnibus Theologis, quos referunt, & sequuntur P. Valentia disputatione 1. quæst. 1. puncto 4. §. 2. & alibi: qui enim admittunt simul fidem & scientiam actualem, facilius componēt habituales: Item qui negant, posse componi actuales, id nō negāt de habitualibus: P. Luisius disputat. 11. dubio 2. & Magister Lorca disp. 15. probant: quia habitus, qui dat simpliciter posse, non opponitur habitui acquisito per actus: quia habitus per se infusus non comparatur physicē actibus; secus habitus acquisitus. Hoc principio sæpè sumi vsus ex Aureolo, quo consequenter aio, non opponi ex natura rei habitum fidei & hæresim; neque habitus infusos voluntatis, & habitus vitiosos; qui autem dicunt, vitia & virtutes infusas, fidem & hæresim opponi ex natura rei, non possunt hoc argumento vti, quia hæresis, & quodvis vitium habituale actibus physicē comparatur; & tamen ex horum sententia opponuntur ex natura rei habitibus per se infusis: ergo hæc ratio non potest his authoribus esse communis.

§. 2.
P. Valent.

Luisius.
Lorca.

§. 3.

Aiunt alij, habitum fidei operari posse etiam compositum cum scientia habituali, si hæc simul non operetur; sed habitus possunt esse simul, quando possunt operari, licet non possint operari simul: ergo. Nec hæc ratio est efficax: etenim etiam fides potest operari composita cum hæresi habituali, dum hæc non exeat in actum: ergo etiam poterunt esse simul: itē quævis infusa virtus poterit operari, si vitia non operentur: ergo poterunt simul esse: quod an ipsi admittant, disquiram disp. sexagesima. Ter-

tiō: quia inde sequeretur, non opponi habitus naturales acquisitos; hoc autē est falsum: ergo. Minor est certa: quia temperantia intemperantiaque mutuo se expellunt: maior probatur, quia si habitus temperantiæ non operatur, poterit operari habitus intemperantiæ: intemperantiæ enim nihil opponitur in operando, præter operationē temperantiæ: ergo dum temperantia non operatur, intemperantia poterit operari: ergo poterunt esse simul, nec erit vlla oppositio inter habitus.

Certē, qui dicunt, opponi ex natura rei scientiam & fidem de eodem obiecto: item qui dicunt, habitus infusos opponi vitijs; difficile tuebuntur cōclusionem hanc: quia, quando actus opponuntur, opponuntur etiam habitus; sed ex horum sententia actus fidei & scientiæ opponuntur: ergo & habitus. Maior constat: quia ea ratione habitus temperantiæ & intemperantiæ opponuntur, quia actus temperantiæ & intemperantiæ sunt oppositi; eaque ratione dicunt, temperantiam infusam opponi intemperantiæ, & hæresim fidei; neque refert id intelligendum de actibus, qui tendunt in obiecta opposita, quorum habitus sunt etiam oppositi; fides autem & scientia nō opponuntur ex obiectis; sed ex modo: hoc (inquam) non refert: quia sicut actus oppositi ex obiecto oriuntur ab habitibus oppositis ex obiecto, cur actus oppositi ex modo, non orientur ab habitibus oppositis etiam ex modo? Ratio à priori, quia habitus non tēdunt in obiectum, nisi per actus; à tendentia autem actuali accipiunt habitus oppositionem: ergo, vt eam accipiunt ex oppositione actuum ab obiecto, eamdem accipient ex eorumdem oppositione à modo. Quod explico in habitib⁹ opinionis & scientiæ, qui ex horum sententia opponuntur: licet enim sint de eodem obiecto; alter tamen est obscurus, & cum formidine; alter sine formidine & clarus.

§. 4.

§. 5.

Hæc conclusio in mea sententia facillimā habet probationem. Primum, quia actus fidei & scientia non opponuntur. Rogas: vtrum fides & lumen gloriæ opponerentur, si illorum actus essent oppositi? Respondeo; in affirmatione nullum esse absurdum: vtrū autē visio & fides actualis opponatur ex natura sua? id est, vtrum habeāt effectus formales reciproce pugnantes? an verò oppositio sit in solo impedimento luminis, ne fides operetur? disputabo disputatione sequenti. Secunda probatio est, quia quamvis actus fidei & scientiæ sint oppositi; tamen habitus non opponuntur: nam habitus acquisitus non opponitur habitui infuso: quod vniuersim assero in voluntate, in quo

S. Thom. q. 1. art. 4. admitto habitus acquisitos; & in intellectu, in quo illōs admittunt hi authores. Tertiō quamvis admittatur oppositio in voluntate inter habitus infusos, & vitiosos; adhuc non est admittenda in intellectu: in quo nō sunt propriē habitus naturales, ut ostendi disp. 16. de anima sect. 2. Igitur in intellectu non sunt, nisi habitus infusi, & species impressę: species autem impressa evidens non opponitur ex natura sua fidei obscurę: quia utrumque principium pertinet ad actum primum suorum actuum, ad quos est simpliciter necessarium: non repugnat autem potentiam eandem simul esse completam ad exercendos actus oppositos diversis temporibus. Immo non repugnant simul esse duę apprehensiones eiusdem obiecti; altera clara, & altera obscura: qui enim apprehendit evidenter Deū existere, apprehendit etiam obscure Deum, ut propositum credendum.

§. 6. Alia ratio sumitur ab absurdo: quia si fides, & scientia habituales opponuntur ex natura sua: ergo nullus Philosophus potest esse fidelis: hoc autem nullus non censerebatur absurdū: quia nō posset philosophus exercere charitatem supernaturalem; neque liceret Christiano navare operam demonstrationi Dei: quia melior est fides, quam scientia: quia sine fide impossibile est placere Deo, non est autem impossibile sine scientia. Maior probatur: quia habitus oppositi componi possunt in gradibus remissis, non verō in intensis: ergo tam intensa potest esse scientia naturalis, ut penitus fidem extinguat, quemadmodum extinguit naturales habitus oppositos.

§. 7. *Lorca.* Respondet Magister Lorca fidem habere plura obiecta, quam scientiā, posseque permanere circa ea, ac propterea non destrueretur. Contra primō: ponamus haberi scientiam de prima veritate, quę est obiectum formale fidei: hęc prima veritas non potest cognosci per fidem à philosopho: ergo non potest manere fides circa alia obiecta. Probo consequentiam: quia fides nullum attingit obiectum, nisi per primam veritatem prius cognitam; sed circa primam veritatem est oppositio scientię & fidei; ergo consequenter est circa omnia obiecta fidei. Secundō, quamvis fides ambiat obiecta plura; tamen sufficit oppositio circa vnum, ut destruaturn circa omnia: quia habitus est indivisibilis, neque respicit per plures sui partes obiecta plura; sed totus respicit totum obiectum, & totus quamlibet partem obiecti: quemadmodum vna indivisibili cognitione attingimus quatuor: quę cognitio tota destruitur per actum contrarium circa vnum obiectum solum: v. g. vno actu

affirmo hic adesse Petrum & Paullum: si postea affirmem non adesse Petrum; corrumpitur totus primus actus, quamvis maneat aliud obiectum: ergo tota fides corrumpetur per oppositionem circa vnum obiectum. Ratio à priori: quia omnia obiecta contemplatur fides per indivisibilem entitatem: quę ab vno solo obiecto potest oppositionem accipere cum scientia: qua oppositione accepta destruitur tota fides; neque vero opus est oppositione circa omnia obiecta; nā ad concordiam duarum rerum opus est, ut in nullo absonent: quęvis enim absontia sufficit ad oppositionem, ut ostendi actus exemplo: *bonum enim ex integra causa; malū autē ex quocumque defectu.* Quo argumēto satis efficaciter probō scientiam naturalem (si habitus sit acquisitus) non esse vnam simplicem qualitatem: quia philosophus, qui habet habitum demonstrativum de existentia Dei, illum amitteret per errorem de compositione ccelorum: quia error de ccelo, & scientia de eodem ccelo opponuntur; sed scientia de Deo esset scientia de ccelo: ergo error de ccelo opponeretur scientię de Deo: idem dixerim de virtutibus naturalibus, & vitijs: quia per intemperatiam circa potum aquę, amitteretur castitas, quę est species temperantię.

SECTIO. II.

De oppositione fidei cum lumine gloria.

SOLVS Durandus ausus constitueret habitum fidei in patria; neque tamen id determinatē; sed asseruit posse id asseri absque incommodo: quia neutra pars satis colligitur ex scriptura, in tertium distinct. 31. quęst. 3. num. 11. numero autem 13. censet potuisse fidem in patria manere. Theologi non pauci censent habitum fidei naturā suā pugnare cum lumine glorię: Lorca disputat. 15. numero 13. & alij *Lorca.* apud ipsum: quamvis enim ipse numero 15. negat oppositionem naturalem inter hos habitus, dicit tamen fidem dedecere in illo statu beatorum; quo relabi videtur in sententiam negatam: quia decentia naturalis est illi statui: si ergo propter indecentiam fides non potest esse in patria: ergo natura sua excluditur à patria; quidquid autem sit de hac naturali oppositione, probat Lorca suam sententiam: quia fides est imperfecta in genere entis cōparatione ad

§. 8. *Durand.*

habet omnem perfectionem suae speciei, est
in suo genere perfectus; tum etiam, quia mo-
tus est productio, & modus sui termini;
modus autem reducitur ad rem, cuius est
modus; fides verò est in alia specie entis ab-
soluti, quàm lumen gloriae. Neque apparet
cur cum habitu perfectò circa Deum non
possit componi imperfectus.

§. II.
Conclus.

Lercia

Confirm:

6. 10.
Obiectio.
Refell.

Dico secundò : de potentia absoluta potuit manere fides habitualis in patria. Hæc conclusio nota est per se , neque opposita videtur vlla ratione probabilis , quidquid dicat Ægidius lib. 11. quæst. 8. art. 10. §. 2. Authores enim, quos cōgerit pro opposita, loquuntur de potentia ordinariâ, non absolutâ : hæc autem doctrina à tam multis traditur, vt non egeat illorum censu. Probat-ur : quia lumen, & fides esto opponantur ex natura rei, opponuntur quasi contrariè, & nō contradictoriè : ergo potuerunt esse de potentia absoluta: consequentia patet, quia formæ supernaturales, quasi contrariæ, poterunt conservari speciali concursu terminato directè ad ipsas : actus autem oppositi arguunt contradictionem in obiecto, ac propterea componi non possunt. Antecedens patet : quia nullam contradictionem arguunt illi habitus : quòd enim alter sit evidens, & alter obscurus, non refert: quia evidentiæ & obscuritatis non sunt formales, five

§. 12.
2. *Conclus.*

Ægidius.

S. Thom. five in actu secundo; sed tantum virtuales, & in actu primo, quæ non opponuntur contradictorie: nullus enim dicit opponi contradictorie duos oppositos habitus voluntatis; nec duas species impressas, quamvis actus, qui ab illis possunt oriri, opponantur quasi contradictorie. Item Deus habet virtutem ad illuminandum aërem, & obtenebrandum.

A. 13. **Secundo:** quia lumen gloriæ, & fides habitualis non opponuntur ex natura rei: ergo possunt componi. Probo antecedens: quia illi habitus præcisè sunt complementum potentie ad actus oppositos; sed complementa ad actus oppositos nullam habent oppositionem: ergo neque fides, & lumen. Minor est certa: tam quia species impressa ad unum actum, nullam habet oppositionem cum specie impressa ad actum oppositum: quia quando inevidenter assentimur alicui obiecto, habemus speciem impressam ad assensum, & dissensum, vel ergo habemus duas species, vel unam? si duas, habemus intentum; si verò unam, magis est à nobis: quia esse principium actuum oppositorum, potest reperiri in vna entitate: ergo multò melius reperietur in duabus entitatibus existentibus in vno subiecto: item eadem voluntas, est principium amoris & odij; idem intellectus ad assensum & dissensum; eadem potentia ad motum & quietem, ad ascensum & descensum: tum à priori, quia oppositio actuum non continetur formaliter, sed virtualiter in potentia: contineri autem aliquid virtualiter in aliquo, præcisè est in illo esse virtutem ad opposita; virtus autem ad opposita nullam dicit oppositionem in se: quia Deus est virtus ad calorem, & frigus: ergo vna, vel duæ virtutes ad actus oppositos nullam dicunt oppositionem.

§. 14. **Obiectio.** Dices, lumen, & fidem non esse solum complementum potentie; sed etià inclinationem, & promptitudinem ad operandum: duæ autem promptitudines ad actus oppositos sunt oppositæ. **1. Respon.** Contrà: ostendam infra habitus per se infusos non esse ad promptè, & delectabiliter operandum; sed ad simpliciter posse. Secundo admitto id convenire fidei, non tamen convenit lumen, quod nullo modo pendet à voluntate, nec in applicatione, nec in operatione; sed rapit intellectum more naturæ non secus, quam lux visum, & aures sonus: ergo sicut in his, quæ operantur more naturæ, non reperitur habitus ad promptè, & delectabiliter operandum; sed præcisè reperitur promptitudo, & delectabilitas in actu primo determinatò more naturæ: ita neque lumen gloriæ habebit delectationem more habi-

tus; sed præcisè more potentie naturalis ad unum determinatè: ergo nullam habet oppositionem cum fide: probo consequentiam, quia, qua parte utraque qualitas est complementum potentie, non opponuntur, vt ostendi; at verò qua parte fides est inclinatio ad actum more promptitudinis habitualis, non convenit cum lumine carente eo genere promptitudinis.

Tandem esto visio beata, & fides actualis non possint simul esse; fides item habitualis, & lumen sint promptitudo, & inclinatio more habituum in actus, adhuc non opponuntur ex natura rei. Etenim incompossibilitas illorum actuum non est ratione effectuum formalium; sed quia visio retardat vires fidei, ne exerantur: duplici enim ratione possunt duo actus esse incompossibiles: primum per effectus formales, qui adeò sunt oppositi, vt etiam divinitus repugnet eos componi simul. Quod explicò hac hypothese; demus actum vitalem consistere in sola qualitate; item cum produci à solo Deo, & constitui in intellectu, aut voluntate: tamen assensus, & dissensus de eodem obiecto: amor, & odium non poterunt componi simul. Ita enim ratiocinandum est in sententijs, quas hic disputationis ergo pono; (quamvis contra eorum auctores oppositum ostendere contendi disputatione sexta de anima.) At verò actus fidei, & scientie possent simul componi à Deo, eos simul infundente intellectui: quia nullam arguunt oppositionem in obiecto: quia ergo impedimentum fidei ad operandum in visionis præsentia, Deus non patitur, quia Deus nullo modo visione retardatur: ideo poterit eos actus simul constituere.

His positis cenleo; habitus fidei, & luminis non oponi: quia illi habitus opponuntur, qui inclinant ad actus oppositos ratione suorum effectuum formalium; alij autem habitus non opponuntur; sed visio, & fides non opponuntur ratione suorum effectuum formalium: ergo nec illarum habitus opponuntur. Confirmatur, quia potentia loco motiva existens in altera manu, non tollitur, quamvis eius motus impediatur aliquo tempore, aut impetu aliunde accepto: ergo neque tollitur habitus fidei, quavis eius actio impediatur lumine. Ratio à priori: quia potentie non pendent ab operatione actuali, possunt enim absque illa existere: ergo impedimentum ad operationem non tollit habitum fidei; quemadmodum non tollitur in amentibus, quamvis ibi eius actio impediatur.

Dixi, hos habitus non opponi; nempe immediate ratione effectuum formalium: mediate

§. 15.

§. 16.
Conclus.
Prob.

Confir.

§. 17.

diatè autem opponuntur physicè: quia derivantur à gratia in statibus oppositis; in altero non est lumen: quia in via non exercetur visio; in altero non est fides: quia in patria non creditur. Hi status sunt gratiæ naturales, & oppositi: vnde illi habitus opponuntur ratione statuum: vt etiam dixi, volum. 1. de anima à §. 73.

DISPUT. XXX.

De oppositione actuum fidei,
& scientia.

SECTIO I.

Premonitio.

§. 1.

AC de re egi disputat. 10. de anima, sectione 5. Pono opinionem cum actuali formidine non posse componi cum scientia: quia non possumus simul formidare, & esse certi de eodem obiecto: quia per certitudinem cognoscimus rem non posse aliter esse: per formidinem autem nobis persuademus, eam posse aliter esse: si autem hæc nobis simul persuaderemus, nobis persuaderemus duo obiecta mutuo contradicentia: si verò non sit formido actualis, possumus componere scientiam cum opinione.

§. 2.

Secundò pono, scientiam non posse componi cum fide humana, quia hæc fides semper est cum actuali formidine, nisi in homine infano, qualis non est, qui scientiam habet. Quando verò ea disputat. 10. à §. 60. dixi componi posse scientiam cum fide, egi de fide divina, quæ potest esse, & est absque formidine actuali, vt constat ex §. 74. Item de opinione, quæ potest esse absque ea formidine; non verò de fide humana, quæ numquam potest esse absque formidine. Tertiò, omittam rationes philosophicas, quas ibi proposui, & vtar Theologicis proprijs huius instituti.

§. 3.

Quartò, possumus cognoscere revelationem immediatè, vt obiectum formale, vt cum ego credo revelationem Isaia, & per illam mysterium revelatum; revelatio est obiectum formale, mysterium autem est obiectum materiale. Possumus item cognoscere revelationem vnā, vt obiectum materiale: quia eam cognoscimus per aliam revelationem prius cognitā: exempli gratia, Deus mihi revelat se revelasse Isaia in-

carnationem: hæc mea revelatio potest credi immediatè per fidem, si proponatur sufficienter. Mea revelatio erit obiectum formale: quia prius cognita ducit in revelationem Isaia, quæ propterea est obiectum materiale. Hæc observa in totam hanc disputationem.

SECTIO II.

Non opponuntur scientia, &
fides de eodem obiecto ma-
teriali.

DICO primò: actus fidei, & scientiæ possunt esse simul circa idem obiectum materiale, per diversa media: alterum clarè, alterum obscurè cognitum: quæ conclusio docetur à multis Doctoribus, quos adduxi disputat. 10. de anima §. 61. quibus adde Sanctum Augustinum, tomo 3. in Enchiridio, cap. 8. his verbis: *Vnde putari potest non esse consequens, vt non videatur res quæcumque creditur*, id est, non est bona consequentia: *res videtur: ergo non creditur*. Adeundus est P. Suarez, disput. 3. de fide, sect. 8. num. 26. & sect. 9. num. 7. & disput. 6. sect. 9. num. 7.

§. 4.
1. Conclus.

Aug.

Suar.

SVBSECTIO I.

Primum argumentum.

PROBATVR: quia Philosophus etiam dùm habet actualem demonstrationem de existentia Dei, tenetur eandem existentiam credere fide divina: ergo possunt simul componi fides & scientia actuales. Probo antecedens: quia Philosophus dum habet demonstrationem actualem, tenetur credere duo principia, ex quibus necessariò inferitur fides de existentia Dei: ergo tenetur credere existentiam Dei, etiam dùm habet demonstrationem actualem de eadem existentia. Consequentia patet, quia nullā aliā ratione tenemur ad effectum ortum necessariò ex causis, nisi quā tenemur ad causas ipsas. Antecedens probo, quia tenetur credere Philosophus hoc principium: *Omne quod prima veritas revelat, est*. In quo principio nulla est oppositio, neque cum existentia Dei, nec cum effectibus, per quos ea existentia demonstratur: item tenetur credere hanc propositionem: *Prima veritas revelat existentiam Dei*: quæ

§. 5.

S. Thom. q. 1. art. 4. quæ propositio non opponitur existentia Dei, neque principiis, per quæ ostenditur; sed hæc duo principia inferunt necessariò hanc conclusionem: *Ergo Deus est*: quia est conclusio rectè disposita in tertio modo primæ figuræ: æquipollet enim huic syllogismo: *Omne dictū à prima veritate, est; sed existentia Dei est dicta à prima veritate: ergo existentia Dei est*: vnde concludo, Philosophum etiā dum habet demonstrationem actua-lem de existentia Dei, teneri ad credendum duo principia, ex quibus necessariò sequitur assensus fidei de eadem existentia Dei.

§. 6.
Obiect.
Resell.

Dices, assensum conclusionis non esse necessarium quoad exercitium; sed tantum quoad speciem. Contrā: iam ostendi disputatione 7. de anima, sectione 4. intellectum præmissis legitimi syllogismi determinari ad exercitium conclusionis. Deinde esto nō determinetur, sicut nec determinaretur ad consequentiam de obiecto evidenter cognito per evidentes præmissas: ponamus enim hominem simul percipere illas duas præmissas fidei, & præmissas evidentes ad inferendam existentiam Dei; velitque hic Philosophus suspendere assensum in conclusionem, deinde instructus vtriusque præmissis, velit assentiri: in hoc casu assentietur per vtrumque medium: ergo tunc assentietur fide, & scientiā. Consequentia patet, quia assensus deductus ex autoritate, & revelatione Dei est fidei: item deductus ex effectis evidenter cognitis pertinet ad demonstrationem quia. Antecedens autem probor: quia applicatis duabus causis; non est in potestate Philosophi exercere vnam, & non aliam. Exempli gratia, habeat simul præmissas philosophicas evidentes de terræ rotunditate: item alias astronomicas de eadem rotunditate: non est in huius potestate elicere conclusionem astronomicam, & cohibere. physicam; sed vel vtramque inferet, vel ab vtraque cessabit. Si enimingas, eum dicere volo assentiri propter præmissas astronomicas, & non propter physicas; fingis chymeram: si enim semel fuerit assensus physicis præmissis, non potest pro suo arbitratu cohibere illarum vim. Ita potest non assentiri fidei præmissis; at verò illis assensus nō potest dicere: *nolo assentiri propter revelationem Dei*; repugnat enim, vt illi assentiatur, vt habenti necessariam connexionem cum obiecto revelato, & nolit assentiri propter illam.

§. 7.
Confir.

Confirmatur, quia non potest velle assentiri propter revelationem Dei, & nolle assentiri propter præmissas evidentes: quia hæc habent tantam vim, vt non possint impediri pro solo arbitratu voluntatis, si semel hæc velit assentiri obiecto materiali.

Ratio à priori est: quia vis causativa præmissarum in conclusionem est, in ostendendo identitatem extremitatum cum medio: quæ identitas iam est persuasa per præmissas evidentes, & fidei; cum ergo intellectus progreditur ab identitate extremorum cum medio, ad identitatem extremorum inter se, non potest adimere alteri medio vim influendi in conclusionem: quia non influit, nisi per cognitionem identitatis extremorum cum medio: quæ cognitio perseverat circa præmissas vtrasque. Quod si præmissæ efficienter influunt in conclusionem, ille influxus orietur necessariò ex actuali cognitione præmissarum: & quemadmodum non est in potestate voluntatis exercere temperantiam naturalem, & non supernaturalem, quando habet potentiam completam ad vtramque; sed vel vtramque exercet, vel cessat ab vtraque; ita tunc exercet fidem, & scientiam simul, vel neutram exercet.

SUBSECTIO II.

Opposita argumenta.

DICES secundò, medium fidei non habere vim ad inferendam conclusionem præsentem medio demonstrativo: ergo non habentur simul fides, & scientia. Probo antecedens primò: quia actus fidei est obscurus, actus autem scientiæ est clarus; sed claritas, & obscuritas non possunt esse simul: quia obscuritas est carentia evidentia, & claritatis: quæ non possunt esse simul in eodem subiecto, sicut idem aer non potest simul esse clarus, & obscurus. Secundò probatur, quia assensus fidei est liber quoad speciem; assensus autem demonstrationis est determinatus etiā quoad exercitium: at non possumus simul circa idem obiectum habere assensum liberum, & necessariū: ergo. Tertiò probatur, quia fidem humanam certum est non habere vim ad inferendam conclusionem præsentem medio demonstrativo circa idem obiectum. Quartò probatur, quia lumen minus non potest movere sensum præsentem lumine maiori, quod patet in sole non patiente astra discriminari visu: ergo multo minus evidentia medij, patietur intellectum moveri præmissis obscuris.

Contrā: evidentia medij non tollit assensum de identitate extremorum cum medio: ergo non tollit vim obscuri medij ad inferendam conclusionem. Probo consequentiam, quia tota vis causativa consistit in persuasionem illius identitatis extremorum cum medio:

§. 8.
Obiectio.

§. 9.
Resell.

dio : ergo sicut omnia quæ sunt eadem vnitertio creato, necessario sunt inter se idem, ita quocumque habitu cognoscuntur esse eadem vnitertio, manet vis ad cognoscendum esse idem inter se. Quod explico exemplo præmissarum : quia in præmissis fidei cognoscitur obscure existentia Dei, in præmissis autem demonstrativis eadem existentia cognoscitur clarè : quia obiectum præmissarum est à parte rei idem cum obiecto conclusionis : solumque distinguitur, non ex parte obiecti ; sed ex parte modi in illud tendendi, magis, aut minus expressè : ergo ut possunt duæ cognitiones, clara & obscura terminari immediatè ad existentiam Dei, eam minus expressè repræsentando, poterunt etiam terminari ad eandem existentiam magis expressè. Probo consequentiam, quia omnes rationes sumptæ ex repugnantia claritatis, & obscuritatis, & aliæ similes habent eandem vim in actibus minus expressis circa existentiam Dei.

§. 10. Ad arg. Ad argumentum ex §. 7. nego antecedens : ad primam probationem nego minorem : ad probationem respondeo eam oriri ex æquivocatione : ponit enim evidentiam esse formam aliquam distinctam ab actu evidenti, obscuritatem autem actus esse carentiam illius formæ ; comparant enim hi authores evidentiam, & obscuritatem luci, & tenebris : & quemadmodum lux, & tenebræ non possunt simul afficere subiectum idè, arbitrantur idem de evidentia, & obscuritate : positio est falsa : evidentia enim & obscuritas non distinguuntur à substantia actus evidētis, & obscuri : ergo obscuritas actus non est carentia evidentiae : antecedens probavi disputatione 8. de anima, sectione 1. quod ita confirmo ; quia evidentia est actus perfectio dicens essentialem ordinem ad principia determinantia intellectum ad assensum, ut dixi disp. 25. sect. 1. per suam autem entitatem est actus ita perfectus, ut connotet ea principia : consequentia autem patet, quia vnus actus non est alterius carentia : non ergo comparantur aptè obscuritas, & evidentia tenebris & luci.

§. 11. Quod explano exemplo apprehensionis simplicis, & iudicii, quæ possunt simul componi ; cum tamen apprehensio simplex habeat carentiam affirmationis, quam carentiam non habet iudicium : quia quamvis carentia affirmationis explicetur in apprehensione more veræ carentiæ ; tamen non est, nisi ipsa essentia apprehensionis : igitur obscuritas actus est essentia ipsius actus dicens ordinem ad principia imperfecta, quæ non determinent ad assensum : hæc obscuritas habet distinctionem à claritate ; non vero privationem, aut negationem illius, quem-

admodum apprehensio simplex non habet carentiam iudicii ; sed distinctionem : item ut duo actus obscuri sunt inter se distincti, quin alter habeat carentiam alterius : sunt enim valdè distincta, vnam rē non esse aliā, ac vnam habere carentiam alterius : ego enim nō habeo carentiam Dei, quamvis distinguor à Deo : quia carentia est in aliquo, ut in subiecto comparato alicui tamquam formæ, cuius est capax, aut incapax : hinc patet imbecillitas eius scipionis, cui oppositi authores infirmè nixi : etenim rectè possum ego habere duos actus, quorum alter sit ab alio distinctus : aliundè ergo querenda est illorum pugna, quam ex oppositione contradictoria propter obscuritatem, & claritatem : ut ergo in aere possunt simul esse duæ qualitates, altera lux, altera non lux ; ita & in intellectu.

§. 12. Secundò, admitto obscuritatem esse carentiam lucis : probat quidem eundem actum non posse simul esse clarū, & obscurum, sicut neque eundem aerem lucidum, & tenebrosum : quia forma & eius carentia non possunt simul esse in eodem subiecto : at non probat non posse simul esse actum clarum, & obscurum. Ratio à priori, quia obscuritas non est in intellectu, ut in subiecto immediato ; sed præcisè, ut in subiecto remoto : est autem obscuritas in actu obscurò, ut in subiecto proximo, ut claritas est in actu clarò : at non pugnant in eodem subiecto remoto claritas, & obscuritas : sicut nō pugnant affirmatio, & negatio. Quod explico manifesto exemplo : ponamus lucem immediatè recipi in quantitate : quantitas recipit in se lucem, cuius carentiam habet albedo ; quæ autè repugnat lucē esse in quantitate cum albedine carente lucē : quia vniò lucis nō est ad albedinē ; sed ad quantitatem : carentia autem non est ad quantitatem ; sed ad albedinem : quid autem ex hoc capite repugnat vniri materiæ immediatè quantitatem vnitam luci, & albedinem non vnitam ; sicut eidem intellectui vniuntur actus vnitus cū supernaturalitate, & alius nō vnitus : intellectus autem tunc non habet carentiam absolute evidentiae, sed habet carentiam secundum quid ; id est, habet evidentiam simpliciter per vnum actum, obscuritatem autem habet per alium, id est, ut affectus actu obscurò habet obscuritatem, & negationem evidentiae : quæ non est negatio absolute illius intellectui, ita ut intellectus sit non evidens, sed reduplicativè, ut subest illi actui.

Ad secundam probationem primum distinguo maiorem : actus fidei est liber in se, & immediatè, ut terminatur ad mysterium revelatum, nego maiorem : est liber mediatè

S. Thom. dicit, ut pendet ab assensu libero circa revelationem, concedo maiorem: distinguo autem minorem, non possunt simul esse duo actus immediatè liberi circa idem obiectum, transeat minor: non possunt esse duo actus immediatè necessarij, quamvis alter sit mediatè liber, nego minorem: quia libertas remota vnius actus pendet à libertate proxima præmissarum circa aliud obiectum, nempe circa revelationem Dei: liber autem assensus circa revelationem non pugnat cum aliqua parte demonstrationis naturalis. Constat ex logicis principijs assensum conclusionis in legitimo syllogismo esse omnino necessarium supposito assensu præmissarum: quæ necessitas vocatur *necessitas consequentiæ*; in quo non differunt syllogismus evidens, & obscurus: differunt autem in assensu præmissarum, qui necessarius est in syllogismo evidenti, in obscuro autè liber: vnde conclusio in obscuro syllogismo, est necessaria necessitate consequentiæ, non consequentiis; id est, est necessaria supposito assensu præmissarum; illa tamen suppositio non est necessaria: è contra conclusio syllogismi evidenter est necessaria, necessitate consequentiæ, & consequentis: quia & necessariò sequitur ex præmissis, & ijs necessariò assentimur. Itaque supposito assensu præmissarum, tam necessariò assentimur conclusioni obscuræ, quàm evidenti: si ergo consequentia rectè apprehensa necessitat quoad exercitium, uterque actus est necessarius quoad exercitium: ac propterea libertas non opponitur alterius necessitati. Meritum autem non erit per se immediatè in assensu circa obiectum revelatum; sed in assensu circa revelationem; in qua acceptanda est meritum (cæteris suppositis): quia potuimus illam negare: si verò consequentia rectè apprehensa non necessitat quoad exercitium; sed tantum quoad speciem, uterque actus suppositis præmissis est necessarius quoad speciem, & liber quoad individuum: libertas autem erit nova, & novum meritum, non in negando mysterio: quia suppositis præmissis id fieri non potest; sed in eo asserendo hic & nunc: duo autem actus ita liberi qui pugnant?

§. 14.

Respondeo secundò, ad eandem secundam probationem ex §. 7. omitta maiori, & negata minori: quia circa idem obiectum formale possumus habere simul actum liberum, & necessarium: nam beati per scientiam infusam amant liberè Deum, quem sub eadem ratione formali amant necessariò per scientiam beatam: quod non est magis miraculosum in illo statu, quàm casus, de quo disputatur: quia assensus fidei infu-

sæ non fit ex sola potentia naturali; sed ex supernaturali Dei, & obedientiali creata. Ratio videtur esse, quia principia determinantia potentiam ad actum non adimunt alijs principijs vim in suos effectus: si ergo intellectus, & voluntas determinantur per aliqua principia ad vnum actum, & habent principia sufficientia non determinantia ad alium, quid ni poterunt uti pro suo arbitratu principijs liberis, non secus ac si non haberent alia principia determinantia ad alium actum?

Ad tertiam probationem respondeo, differt esse rationem fidei humanæ, & divinæ: quia humana non habet obiectum formale habens necessariam connexionem cum re testata; & vix formatur syllogismus robustus; sed tam mancus, ut vix moveat ratione formæ, ut ostendi disputatione 4. sectione 2. Itaque medium de se non habet connexionem cum conclusione, non movet propter actualem formidinem, qua cognoscimus medium illud expositum errori: opinio autem sæpè non cernitur habere in obiecto contingentiam ad errandum: quia sæpè censemus medium esse evidens, cum non sit nisi probabile, & incertum: at verò divina fides attingit obiectum habens infallibilem connexionem cum re testata, & syllogismus tam rectè, & absolute disponitur, quàm in demonstratione: omne enim, quod Deus dicit, est infallibiliter verum: at non ita est omne, quod homo dicit: vnde autoritas humana imbellis est ad assensum: Deum autem dicere incarnationem tã certi sumus, ut pro propugnatione mortem oppetamus: hæc autem inferunt necessariò conclusionem: quæ vis deficit auctoritati humanæ, quæ propterea movere non potest, nisi absente demonstratione: de quo sermo redibit sect. 2.

Dices, etiam nos cum fide divinâ posse habere formidinem physicam de opposito: v. g. solum habemus evidentiam moralem de existentia revelationis; motiva autem five applicationes, quæ nos movent, quamvis moraliter non sint expositæ errori; sunt tamen physicæ: ergo non possunt esse simul fides, & scientia. Contrà primò: ergo quando per evidentiam signorum cogitamus de obligatione credendi, & non de physica contingentia, poterunt componi fides & scientia, sicut opinio, & scientia. Contrà secundò, id rectè probat, non posse haberi evidentiam & fidem de eadem revelatione cognitâ immediatè, ut obiecto formali, ut ostendam sectione 2. at non probat præstito assensu revelationi, non posse præstari assensum fidei simul cum scientiâ obiecto revelato: quia revelationem firmiter credimus sine

vlla

§. 15.

§. 16.
Obiectio.

ulla hæsitacione : at circa revelationem nullam habemus evidentiam ; quæ nos cohibeat ab illius assensu : ex revelatione autem , & authoritate divina rectè sequitur mysterium revelatum : at verò authoritas humana nos non movet eâ vi : omnem autem formidinem etiam physicam deponimus circa obiectum revelatum : quia quamvis motiva humana sint physicè exposita errori ; tamen non sunt obiectum formale , quo assentimur revelationi : illa enim motiva fides non attingit ; attingit autem solam authoritatem , & revelationem vt existentem , & mysterium revelatum : in his nullum est periculum falsitatis : vt verò exerceamus assensum circa revelationem , sufficit depulsio hæsitacionis per firmam voluntatem credendi . At authoritas humana est obiectum formale assentiendi rei testatæ : quod obiectum de se apparet contingens ad verum , & falsum .

§. 17. Ad quartam probationem ex eodem §. 7. respondeo, illam esse omnino abs re: quia experientia solis ostendit non posse simul visu distingui corpora duo inæqualia luce. Nā nō discriminamus astra lūcentia minūs: ergo inde probaretur nos non posse habere duas demonstrationes inæquales evidentiā de duobus obiectis realiter distinctis: patet consequentia, quia exemplum solis non probat repugnare ipsum solem clarè , & obscurè videri simul ; sed probat non posse cum ipso Sole dispici astrum aliud : neque item id probat : interdum enim prope Solem cernitur stellula : Luna item conspicitur interdum : quod oritur ex diversis immutationibus per species intentionales : quæ oculis , & auribus contingunt circa obiecta propria ; menti autem non contingunt valenti simul multa distincta cogitare : vt ergo eo exemplo non probatur non posse simul esse duas demonstrationes inæquales de duobus obiectis ; ita non probatur non posse simul esse fidem & scientiam de eodem obiecto.

SVBSECTIO III.

Secundum argumentum.

§. 18. 2. Arg. Athanas. **S**ECVNDVM argumentum sumitur ex Symbolo Athanasij, vbi proponit mysteria, quæ unusquisque hominum credere tenetur, inter quæ proponitur Deus credendus: concludit autem, hæc nisi quisque fideliter, firmiterque crediderit sal-
Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

vus esse non poterit. Clarius id dixit Apostolus ad Hebr. 11. 6. *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remun. & restor. sit.* Apostolus autem agit de fide divina : agit enim Apostolus de Henoch, qui fide placuit Deo : ex eo autem quod Deo placuerit, infert Apostolus, eum habuisse fidem, quia sine fide impossibile est placere Deo : idque probat, quia oportet accedentem ad Deum credere, quia est.

Dices primò, Apostolum locutum de quocumque assensu firmo, sive sit scientiæ, sive fidei: dum enim nobis persuadeamus Deum esse, non est opus fide diuina. Contrà: Apostolus loquitur de fide, qua placemus Deo: at placere Deo ad iustitiam non possumus ex solis naturæ viribus; sed ex inspiratione, & coadiutorio Spiritus Sancti, vt patet ex Concilio Tridentino, cap. 6. & canone 3. *si quis dixerit sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione, atque eius adiutorio hominem credere, sperare, diligere, aut pernitere posse, sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit:* cum ergo assensus scientificus non sit ex inspiratione Dei; sed ex solis naturæ viribus, non possumus illo disponi ad iustificationem. De quo vide disput. 40. sect. 3.

Dices secundo, non oportere credere existentiam Dei Fide divina; sed sufficere illâ credere remunerationem, quæ non potest evidenter cognosci. Contrà primò: providentiam Dei in pœnis, & præmijs possumus etiam cognoscere evidenter, adeò vt ex ea providentia sumamus efficax argumentum ad probandam immortalitatem animi: ergo non erit opus Fide divina. Contrà secundo: Apostolus dixit hæc duo esse credenda, nempe & quod Deus est, & quod remunerator: Concilium autem dixit, non posse credi congruè ad iustificationem sine adiutorio Spiritus Sancti. Sic argumentor: nemo potest iustificari, nisi credat existentiam Dei, & remunerationem ex Apostolo; sed id, quod oportet credere, non possumus credere congruè ad iustificationem, sine adiutorio Spiritus Sancti: ergo non possumus credere Deum esse, vt oportet ad salutem, sine adiutorio Spiritus Sancti: at huiusmodi adiutorium, & inspiratio non est ad demonstrationem naturalem, quæ est omninò naturalis: exercitium autem conclusionis, quamvis esset liberum, posset esse sine inspiratione Dei: ergo cum Philosophus Christianus teneatur cum gratia Dei disponi ad iustificationem, tenetur credere Fide divina existentiam Dei.

Melelior Canus celsit Apostolum egisse
V. de Canus.

Ad Hebr.
11. 6.

§. 79.
1. Obiectio

Refell.

Trident.

§. 20.
2. Obiectio

Refell. 1.

Refell. 2.

§. 21.
de Canus.

S. Thom. de existētia Dei, ut est author supernaturalis, nō verō, ut est naturalis. **Contrā** duo obiecta proposuit Apostolus, & existētiā Dei, & remunerationem: probo sufficere cognoscere Deum secundum se abstractē ab authore naturali, & supernaturali. Ponamus enim fidei divinā credi à non Philosopho existētiā Dei, ut est ens à se, infinitum, & omnipotens, in eo cōceptu abstractum ab effectibus supernaturalibus: deinde alio conceptu cognoscat remunerationem Dei supernaturalem: hæc credi possunt fidei divinā ab eo homine: demus hunc ex gratia per Christum diligere Deū sic cognitum propter ipsum: hic exercetur charitas supernaturalis, quia Deus secundum se amatus propter ipsum terminat actum charitatis infusæ, cui præit cognitio infusæ fidei: ergo ad iustitiam non est opus ex parte Dei credere illum, ut authorem supernaturalem: & quidem cum Apostolus ex parte remunerationis intelligi possit de remuneratione supernaturali, (quod adhuc sub iudice est) de Deo id non potest intelligi: quia præcisè dixit *credere quia est*: qui autem credit eum secundum se, verè credit, quia est. Quod asserunt Caietanus, & Canus, Paullum locutum de obiectis per se fidei indemonstrabilibus lumen rationis, nihil refert: Paullus enim agit de fide infusa, ut est ex parte subiecti necessaria ad salutem: hanc autem ita necessariam, dixit, oportere terminari ad Deum, & remunerationem. Adde Deum in se nō habere illas differentias authoris naturalis, & supernaturalis: hæc enim sunt effectuum differentiæ, non Dei: qui per eandem indivisibilem omnipotentiam est causa entis naturalis, & supernaturalis; in suo autem conceptu supernaturalis est, quia & est supra omnem naturam, & se ipsum proprijs viribus intuetur.

Deinde permitto Caietano, & Cano illorum expositionem, & probo eā non enervari argumentum: quia, qui habet actualem demonstrationem de existētia Dei per effectus naturales, cognoscit evidenter existētiā Dei secundum se, id est, existētiā à se ipsa sine dependentiā ab alio: qui autem ex fide cognoscit Deum ut authorem supernaturalem, cognoscit obscure eandem existētiā Dei secundum se, nempe eam esse à se cum independentiā ab alio: ergo circa idem obiectum possunt simul componi fides, & scientia actualis. Consequentia patet, quia quamvis per naturalem demonstrationem cognoscatur existētia Dei comparatam effectibus naturalibus; tamen simul cog-

noscutur illam existētiā esse à se, sine dependentia ab alio: connotatio enim ad illos effectus facit, ut præter existētiā secundum se cognitā in recto, cognoscatur aliquod connotatum ab illa diversum; hoc autem non tollit illam secundum se cognosci: quod enim Petrus simul cum Paulo cognoscatur, & natura divina simul cum Paternitate, & Omnipotentia simul cum Angelo, non tollit quod Petrus cognoscatur secundum se, neque ut non cognoscatur natura divina, aut omnipotentia: ergo quod cognoscatur Deus cum ordine ad effectus naturales; nō tollit quominus ipse secundum se cognoscatur: quia ille conceptus secundum se includitur in conceptu Dei authoris supernaturalis. Item quando per fidem cognoscitur Deus, ut author supernaturalis, cognoscitur secundum se: insuper additur cognitio effectuum supernaturalium: Deus ergo secundum se cognoscitur per utrumque actum: ergo actus clarus, & obscurus possunt simul terminari ad existētiā Dei, ut est à se independentis ab alio: ergo absolute fides, & scientia possunt esse circa idem obiectum: patet consequentia, quia illi actus quamvis partialiter terminentur ad diversos effectus connotatos; tamen Deus ipse secundum se terminat partialiter eosdem: rogo igitur, utrum obscuritas circa hoc obiectum partiale, & claritas circa idem opponantur contradictoriè, vel utrum claritas vim adimat obscuro medio: & quidem qui dicunt componi posse opinionem, & scientiam de eodem obiecto, aperte supponunt obiectum illud diversimodè connotari opinione, & scientiā: quia per diversas causas, aut effectus comparantur demonstratio, & opinio: & in eo sensu negatur ab adversarijs compossibilitas eorum actuum: ita in demonstratione naturali, non est opus Deum cognosci hoc actu: ergo *Deus est author naturalis*; sed dicitur cognosci ut author naturalis, quia principia cum cognoscendi sunt effecta naturalia: ergo ut Deus sic potest cognosci scientiā, & fidei divinā, sic componi poterunt opinio, & scientia.

Ratio, ob quam necessarius est actus supernaturalis fidei, est propter dependentiam effectuum supernaturalium à supernaturalibus cognitionibus: quæ non possunt oriri à cognitione naturali, per quam obiectum non proponitur congruè amori supernaturali: & quemadmodum requirit Deus ad iustificationem effectus supernaturales, neque sufficit naturalis

amor

§. 23.

amor: ita vindicat in intellectu actus supernaturales donatos ex gratia Christi, neque sufficiunt naturales.

§. 24.
Obiectio.

Resp.

P. Arrub.

Obijcis hæc esse vera, neque concludere simul componi posse fidem, & scientiam: quia Philosophus Christianus tenetur distrahi ab actuali demonstratione, ut possit per fidem credere. Certè in magnum discrimen adducitur Philosophorum salus: qui enim sunt vehementer assueti demonstrando Deo, cum ingenti difficultate se avellent ab assensu demonstrativo: quod si excitetur species evidens, non poterit non assentiri; sicut apertis oculis non videre lucem benè propositam. In hoc ultimo sensu Sanctum Thomam interpretatur Pater Arrubal prima parte, disputatione nona, capite secundo.

SVBSECTIO III.

Tertium argumentum.

§. 25.
3. Arg.

TERTIO argumentor: quia rusticus fidelis melioris esset cōditionis, quàm Philosophus Catholicus: hoc autem est falsum: ergo. Minor nota videtur per se: quia maior doctrina, & honestum studium, quo Catholici curant demonstrandum Deum, ad arguendos infideles, non vergit in illorum detrimentum: ut habita demonstratione Dei, carerent actu fidei, qui est perfectior, & actu charitatis, qui non potest oriri ex actu demonstrativo: maior patet, tum quia minus bonum est exercere actus minus bonos, quàm meliores; item minus bonum est habere principia proxima ad solum amorem naturalem, quàm ad supernaturalem: tum etiam quia Philosophus esset minus certus de existentia Dei, quàm fidelis rusticus: quod probò, quia ostendam disputatione §. 8. sectione quarta, actum fidei certiore esse quàmvis demonstratione naturali; sed rusticus haberet actum fidei, Philosophus verò demonstrationem naturalem: ergo rusticus esset certior de existentia Dei, quàm Philosophus.

§. 26.
1. Obiectio

Refell.

Dices primò, Philosophum tam certum esse de existentia Dei, quàm rusticum, quia ex habitu fidei accrescit certitudo demonstrationi naturali: quia Philosophus habet, & certitudinem habitualis fidei, & scientiæ actualis. Contrà primò: quia non occurritur primò incommodo de impedimento ad amorem supernaturalem, ad quem non est apta naturalis demonstratio: quia etiam si exerceatur à fideli, non potest movere ad amorē. Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

rem supernaturalem, quia fides non dat demonstrationi supernaturalitatem, nisi idem numero actus producat a fide & metaphysica, sub utriusque ratione formali: quod an contingat, disputabo disputatione sequenti.

§. 27.
Refell. 2.

Contrà secundò: quia habitus fidei non facit demonstrationem tam certam, quàm suum actum fidei: ergo rusticus actu exercens fidem, certior est de existentia Dei, quàm Philosophus: antecedens liquet, quia semper actus fidei manet supernaturalis; demonstratio autem naturalis: nam ex parte habitus fidei tam certus manet rusticus, quàm Philosophus: at ex parte actuum minus certus est Philosophus rustico, quia minus certa est demonstratio, quàm fides: ergo qui coniungit actum, & habitum fidei: magis certus est, quàm qui coniungit demonstrationem, & habitum fidei: patet consequentia, quia ex parte vnius formæ certitudo est æqualis: ex parte vero alterius maior est certitudo rustici: ergo utraque reddet rusticum certiores.

§. 28.

Præterea fides, aut appingit aliquid demonstrationi, aut non? Si non, ergo demonstratio manet cum solâ certitudine naturali, quam haberet etiam absente fide: quia certitudo est intrinseca actui certo, qui dum intrinsecè non mutatur, non est magis, aut minus certus; si autem aliquid appingit, erit sub ratione formali fidei: actus enim nihil accipit à fide, nisi operante sub ratione sua formali: nullus enim habitus exit in actum, nisi sub ratione formali ipsius habitus; sed obiectum formale fidei tunc non movet habitum, quia medium obscurum non habet vim cum claro: ergo tunc demonstratio nihil accipit à fide. Quod si aliquid acciperet, ille actus esset demonstrativus, & fidei: actus enim fidei nihil dat efficienter, nisi suis actibus: coexistentia verò habitus cum actu nihil refert, quia etiam actus probabiles coexistunt interdum cum habitu fidei, à quo nullum accipiunt gradum certitudinis. Item eam coexistentiam habet actus fidei in rustico: ergo rusticus erit certior Philosopho.

Dices secundò: Philosophum esse certiores rustico, quia præter demonstrationem, & habitum fidei habet etiam cognitionem fidei circa revelationem: item habet hunc actum: ergo credere propter revelationem, si non haberem demonstrationem: Contrà: aut ille actus circa revelationem est absolutè circa Deum ut existentem, aut non est? si est, ergo actus

§. 29.
2. Obiectio

Refell.

S. Thom. clarus, & obscurus sunt simul circa ob-
q. 1. Ar. 4. iectum idem: quia ut terminatus ad reve-
lationem, & eius obiectum est obscurus:
fraudem non est absolute de Deo: ergo cir-
ca Deum certior est rusticus Philosopho:
quia actus rustici circa Deum est certior
actu Philosophi: de certitudine autem cir-
ca revelationem non est controversia, quia
iam est de alio obiecto non demonstrato,
circa quam tam certus est rusticus, quam
Philosophus.

§. 29. De illo autem actu Philosophi: ego cre-
derem, &c. Respondeo, eum esse actum vo-
luntatis: quia est voluntas conditionata
credendi, id est, est affectus simplex ten-
dens in assensum, qui eum imperaret, si
proposita esset conditio: at iste actus non
facit certitudinem in intellectu: rusticus
autem posset eum exercere sub multis con-
ditionibus: quia posset dicere: ego crede-
rem cras mundum periturum, si id mihi Deus
revelaret. Item hic actus: ego crederem, po-
test esse intellectus, quo ego probabili-
ter credo me crediturum: sicut ego cre-
do hominem se vindicaturum, si petere-
tur iniurijs: hi autem actus nihil fa-
ciunt ad rem: quia possunt esse falsi: &
si sint veri, iam supponunt sua obiecta
futura, & non sunt, nisi eorum specula-
tiones.

potuisse habere fidem, quia ceteræ cog-
nitiones non sunt tam manifestæ, ut ex-
cludant rationem fidei; sed Angelus ha-
buit evidentem cognitionem à postero-
ri de existentia Dei, ut constat ex re ipsa,
& Sancto Thoma: ergo Sanctus Tho-
mas solam negavit compositionem fidei,
& intuitionis, non vero scientiæ abstra-
ctivæ: in eodem sensu loquitur 1. 2. quæst.
67. articulo tertio: *fides autem* (inquit) *in*
sui ratione habet imperfectiorem, quæ est ex
parte subiecti, ut scilicet credens non videat
id quod credit. In hanc expositionem ait Ba-
ñez adductus disputatione vigesima quin-
ta, §. decimo sexto, cui agenda sunt gra-
tiæ, quod articulo quinto censuerit, hanc
nostram opinionem non esse hæreticam,
quam tradit maior Theologorum pars, &
ratio confirmat non leviter.

Supereft explicandus Beatus Thomas §. 32.
articulo nono; nec enim censendus est re-
tractasse sententiam. Respondeo non ne-
gari à Sancto Thoma omnem compo-
sitionem fidei, & scientiæ; sed fidei, &
scientiæ derivatæ ex obiecto viso, & cre-
dito. Possumus considerare Deum, & du-
bitare, utrum, qui eum vident, possint
habere fidem de ipso? quod negat Sanctus
Thomas. Possumus item quærere, utrum,
qui vident Deum, & ex eo viso vident An-
gelum esse possibilem, dubitari inquam
poteft, utrum, hi possint habere fidem de
Angelo? in hac quæstione videtur loquu-
tus Sanctus Thomas, & negasse eam com-
positionem: ait enim huiusmodi scientiam
pendere ab obiecto prius viso: videtur igitur
sentire non posse haberi fidem de Deo, &
eius effectibus ab eo, qui videt Deum ipsum.
Quod verò ratio S. Thomæ reddita articu-
lo quarto, se extendat ad omnem scien-
tiam, probat quidē, hæc testimonia S. Tho-
mæ esse difficilia conciliata: respondeo tamē
ibi sermonem esse de determinatione vo-
luntatis magis efficaci, & cognita, qua-
lis est in scientia intuitiva: immediata e-
nim species obiecti robustior est ad tra-
hendum intellectum: hæc si non placent,
adducantur meliora, quæ lubentius ad-
mittam, quàm retractationem Sancti Tho-
mæ, qui fortè est loquutus de fide,

S. Thom. & scientia de eodem obiecto
formali: ut dicam
§. 34. & 36.

§. 30. S ANCTVS Thomas non est faci-
lis explicatu: quia in diversis locis
diversa videtur loquutus: etenim ar-
ticulo quarto, perspicue negat, componi
posse fidem cum actu non dependente ab
assensu voluntatis: quamvis enim agit de
fide, & visione, ratio tamen videtur ef-
fe communis: articulo autem 9. perspi-
cue negat fidem, & scientiam simul esse
posse: quæstione verò 5. articulo primo, vi-
detur admittere fidem cum scientia non
intuitiva, his verbis, *cum ergo Angelus an-*
te confirmationem, & homo ante peccatum non
habuerit illam beatitudinem, qua Deus per es-
sentiam videtur, manifestum est, quod non ha-
buit sic manifestam cognitionem, quod excluderetur ratio fidei.

§. 31. Ex quibus verbis evidenter concludo
Sanctum Thomam sensisse solā intuitio-
ne Dei expelli rationem fidei: alioquin
inanis esset eius argumentatio: quia ex
sola carentia visionis Dei intulit Angelum

& scientia de eodem obiecto
formali: ut dicam
§. 34. & 36.

SE-

S E C T I O II.

Utrum fides & cognitio evidens possint esse simul circa idem obiectum formale?

§. 33.

QUÆSTIO est, utrum qui intuitivè videt revelationem Dei, possit simul credere eius existentiam? recognosce §. tertium, ubi ostendi posse unam revelationem cognosci, ut obiectum materiale, propter reflexam aliam revelationem prius cognitam: potest item revelatio aliqua immediate cognosci per fidem.

§. 34.

1. Conclus.

Dico primò, non repugnat revelationem aliquam cognosci intuitivè per scientiam infusam, aut beatam, & cognosci per fidem, ut obiectum materiale. Hæc doctrina parum differt à conclusione in §. quarto. Pater Vazquez ab ea discedit, quia censet intuitionem esse impedimentum ad exercendam fidem circa idem obiectum: quod sentit apertè Sanctus Thomas adductus paulo ante: quos tamen intelligo circa idem obiectum immediate cognitum per utrumque habitum, ut ostendam conclusionem secundam. Hæc autem probatur, quia, qui videt revelationem, potest credere duo obiecta, quæ non videt, ex quorum assensu necessariò sequitur assensus fidei circa revelationem, quam videt: ergo potest illam simul credere, & videre. Antecedens patet: quia, qui videt revelationem Isaïæ, non propterea videt revelationem alius Prophetæ terminatam ad ipsam revelationem Isaïæ: & ita potest ab Ecclesia proponi eam revelatio alius Prophetæ, ut qui, eam non videt, teneatur eam credere simul cum autoritate divinâ: at ex autoritate divina, & eius revelatione sequitur necessariò assensus circa revelationem Isaïæ: ergo, qui videt revelationem Isaïæ, potest credere duo principia, ex quibus necessariò credatur revelatio, quam videt. Quod argumentum recognosce à §. 5. potes enim illo uti, ut ibidem proponitur.

§. 35.

Secundò probatur eadem conclusio, quia, qui videt Petrum existere, potest per principia evidentia à posteriori, vel à priori cognoscere eius existentiam per demonstrationem: ergo etiâ potest eam existentiam fide cognoscere per autoritatem, & revelationem Dei: probo consequentiam, quia sicut potest habere alia

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

principia evidentia, ita potest habere obscura fidei principia: & quemadmodum ex præmissis evidentibus sequitur necessariò conclusio, ita sequitur ex præmissis fidei: quia assensus conclusionis in omni syllogismo legitimo est æquè necessarius ex suppositione præmissarum: quia admissa identitate duorum extremorum cum medio creato, determinamur ad identitatem extremorum inter se, quæ est conclusio, propter commune principium metaphysicum, quæ sunt eadem vnitè, sunt idem inter se: item, dici de omni, & dici de nullo. Sapius autem ostendi discrimen syllogismi evidenter, & obicuri, non esse in conclusione formaliter, & immediate, sed in præmissis, quia possumus dissentiri præmissis syllogismi obicuri, non tamen evidenter: at verò posito assensu in evidentium præmissarum, eandem habent viam ad conclusionem præmissæ obscure, quam evidenter: colligitur ergo qui videt Petrum, posse habere præmissas fidei, & ex illis conclusionem deducere.

Dico secundò: qui evidenter cognoscit revelationem, non potest ex natura rei moveri ad eam credendam fide, tamquam obiectum immediatum: quod intelligo de quacumque cognitione evidenti simpliciter, sive immediatâ, sive mediâtâ: nullum enim discrimen agnosco hæc in parte inter intuitionem & scientiam. Hæ conclusio satis est communis. Probatur, quia experimur nos non moveri ad credendum, quod videmus, nisi per aliquod medium non visum, habens infallibilem connexionem cum re credenda, sed revelationem visam non cognoscimus per aliquod medium non visum connexum necessariò cum illa: ergo non possumus credere revelationem, quam videmus. Minor patet, quia ad credendam revelationem immediatam manuducimur autoritate humana Ecclesiæ, & alijs argumentis, quæ non habent necessariam connexionem physicam cum revelatione.

Quod explico in opinione, & fide humana: cum enim cognoscitur medium probabile, ut probabile, non habet vim ad movendum: non quod supposito assensu præmissarum non possit movere; sed quia præmissas ipsas despiciamus, & impetu naturali movemur ad hunc actum: *Iam ego id scio*: cum enim præmissas audimus contingentes, retardatur voluntas ab assensu: quapropter rectè dixit Sanctus Augustinus, fidem esse, dum non cognoscitur evidenter obiectum: quod intelligo de fide, ut terminatur immediate ad revelationem: syllogismus autem

V 3

proba-

§. 36.

2. Conclus.

Prob.

§. 37.

S. Thom. probabilis dicitur à logicis esse initium, & gradum ad demonstrationem: quâ comparatâ functus est suo munere, & evanescit probabilis syllogismus, cognitus vt probabilis. Res est clarior in fide humana, quæ innititur auctoritate humana nullam habente necessariam connexionem cum obiecto; quæ propterea despicitur, quando de obiecto constat clarè. En autem discrimen inter assensum immediatû de revelatione, & mediatum de obiecto revelato: quod assensus mediatum pendet à duobus principiis non oppositis scientiæ, & necessariò, infallibiliterque connexis cum obiecto revelato: hæc principia sunt auctoritas, & revelatio Dei, quæ tenemur credere, etiam si habeamus immediatam cognitionem de obiecto revelato: illis autem creditis, sequitur necessariò assensus fidei circa revelatum obiectum: at verò revelatio ipsa non potest cognosci nisi dependenter ab applicatione moraliter certa, physice autem contingenti ad verum, & falsum.

§. 38. *Obiectio.* Obijcies, posse relinqui species immediatas de revelatione, & excitari actum immediatè illam repræsentantem: ergo hic poterit componi cum evidenti cognitione. Respond. vix concipi actum immediatè terminatû obscurè ad obiectum, quin manuducatur aliqua applicatione: vnde negatur antecedens: consequentia autem est mala, quia illi actus non habent maiorem vim, quàm alij priores, ex quibus relictî fuerunt: illi autem sunt ex natura sua incòpossibiles cum cognitione evidenti; ergo & hi posteriores.

§. 39. *3. Conclus.* Dico tertio: in patria non potest exerceri aliquis actus fidei ex natura rei: quia omnis revelatio Dei cognoscitur evidenter: revelatrix autem voluntas cognoscitur intuitivè: ergo non potest fides exerceri. Antecedens patet, quia beati vel per scientiam infusam, vel per beatam cognoscunt omne ens supernaturale, & loquutionem Dei, ægnimata enim solvuntur in illo felicissimo actu: consequentia patet, quia revelatio, vt cognosceretur fide, esset cognoscenda immediatè vt obiectum formale, applicanda per motiva physice contingentia, quæ non valent ad extorquendum assensum, præsentè cognitione evidenti: scientia autem de Deo à posteriori potest esse in patria ex natura rei, quia videntur principia necessariò cònexa cum ipso Deo: quibus cognitis, Deus non potest non cognosci.

§. 40. *4. Conclus.* Dico quarto: rectè posset Deus efficere, vt beati vterentur fide circa obiecta, quæ non vident: ita Lorca, & alij ex negan-

tibus componi posse fidem & scientiam: probatur, quia potest Deus celare beatæ revelationem suam, illamque proponere per motiva facientia evidentem credibilitatem: sed tunc rectè vterentur fide; quia eius obiectum est sufficienter applicatum; & aliundè latet beatos: ergo possunt vt fide: visio enim beata, & scientia infusa non impediunt fidem circa obiecto per ipsas non cognita: quia circa hæc per accidens sunt illæ scientiæ: videri autem clarè veracitatem Dei, non est contra fidem: philosophi enim catholici evidenter cognoscunt eandem veritatem; & possunt in patria excitari species illæ evidentes, quæ cum specie de revelatione possunt efficere actum fidei.

Dico quinto: de potentia absoluta possunt componi intuitio, & fides immediata circa revelationem. Probationi præmitto, hos actus non esse oppositos propter effectus formales mutuò pugnantes; sed parcissè, quia principia vnus retardant voluntatem, ne liberè, aut necessariò possit moveri ad imperandum assensum circa media cognita, vt contingentia. Sed Deus independentè à voluntate nostra, potest movere intellectum, vt assentitur: ergo: probo minorem, quia circa obiectum alicuius habitus potest Deus determinare intellectum non secus, ac voluntas propria.

Rogas: si quis sibi persuadeat propositionem humanam Ecclesiæ esse physice infallibilem, an possit coniungere fidem immediatam circa revelationem cum immediata visione illius? Respond. eventum esse impossibilem ex natura rei, quia qui videt revelationem, habet scientiam infusam supernaturalem: intellectus autè sic illustratus non potest tam miserè deludi. Admisso verò casu, respondeo eos actus posse componi; quemadmodum componi possunt scientia, & opinio per medium probabile, cum apparet evidens.

DISPUT. XXXI.

Utrum fides cum habitu evidenti possit concurrere ad actum eundem?

S E C T I O I.

Explicata questio.

MEDIUM fidei potest disponi cum alio mediophysico, aut metaphysico; ita ut ex utroque simul disponatur syllogismus, ad inferendum aliquem actum circa obiectum, quod non posset cognosci per solum obiectum fidei, nec per solum obiectum metaphysicæ. Non arguimus de eo genere concurrendi: ostendi enim disputatione 12. à §. 4. hunc actum non esse fidei, sed Theologiæ.

§. 2. Item medium fidei, & metaphysicæ disponi possunt tam sufficienter circa idem obiectum materiale, ut obiectum illud cognosci possit solis principiis metaphysicis independentem à fide: item cognosci possit per sola principia fidei independentem à metaphysicæ: exempli gratia: Astrologus per principia astronomica sufficienter disposita cognoscit terram esse rotundam: item Deus revelat terræ rotunditatem: hic per sola principia fidei potest terræ rotunditatem cognoscere, quam posset etiam cognoscere per astronomiam, quamvis Deus de eâ nihil revelasset.

§. 3. Hinc oritur questio. An hæc conclusio obiectiva, *terra est rotunda*, possit cognosci vno actu elicito simul ab habitu fidei, & principiis astronomicis? qui actus dicat essentialem dependentiam ab utroque principiis: ita ut hic actus in specie non possit oriri à sola fide, neque ab astronomia sola; sed ab utroque simul: quod si sola fides absque astronomia concurreret ad cognoscendam eam conclusionem, esset quidem per actum specie distinctum ab eo, quem producit cum astronomia: è contra vero astronomia, si non esset tunc fides, determinaret intellectum ad alium assensum specie distinctum.

S E C T I O. II.

Pars affirmans.

§. 4. **P**OSSE ex utroque habitu conflare vnum principium adequatum, efficiens vnum numero actum, cuius obiectum adequatum sit medium physicum & metaphysicum, testantur Pater Molina prima parte, questione prima, articulo primo, disputatione prima, à versu Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

dicendum itaque est, Pater Valentia, tomo 3. disputat. 1. quest. 1. puncto 4. §. 2. versu, ac potest: & alij, quos refert, & impugnat Pater Luisius disputatione 12. dubio primo; quales sunt Durandus, Capreolus, & Sotus: Aragonius autem in articulo quinto, ait rem esse certam: Zumel prima parte, questione secunda, articulo secundo, questione prima, conclusio. tertia, idem affirmat, eius autem sensus hac in parte ita fluctuat, ut vix emergat: itaque ex his qui negant componi posse simul actum fidei, & scientiæ, ad stipulantur non pauci huic sententiæ.

Quæ probatur primò à simili, quia medium fidei, & metaphysicæ concurrunt ad actum Theologiæ: ergo poterunt concurrere ad actum evidentem. Probo consequentiā, quia ex duobus medijs inadæquatis ad inferendam conclusionem Theologicam, potuit conflare vna causa adæquata actus Theologici: ergo ex duobus medijs adæquatis poterit conflare alia causa totalis illius actus. Probo consequentiā, quia sicut actus conclusionis Theologicæ habet pro principio inadæquato medium fidei, item & medium metaphysicum; utrumque autem medium habet pro principio adæquato; ita actus, de quo disputamus, pendet ab utroque medio adæquate, inadæquate autem ab alterutro.

Dices, actum Theologicum pendere à medio fidei, tamquam ab obiecto formali partiali conclusionis obiectivæ; item pendere à medio metaphysico partialiter: at vero actus, de quo disputatur, pendet ab utroque medio, ut ab obiecto formali adæquato conclusionis obiectivæ: at duæ causæ adæquatæ non possunt influere in effectum. Rem explicò: hæc conclusio: *Christus est risibilis*, pendet inadæquate ab hoc principio fidei: *Deus revelat Christum esse hominem*; & ab hoc principio metaphysico: *Omnis homo est risibilis*, ex quibus, ut ex obiecto formali adæquato, inferatur: *Ergo Christus est risibilis*. At verò in casu nostræ questionis aliter contingit: quia hæc conclusio obiectiva cognoscitur adæquate ex hoc principio fidei: *Deus revelat, terram esse rotundam*: ergo est rotunda: quæ conclusio, ut inferatur, non eget astronomico principio: idem dixerim de principio astronomico, quod non indiget principiis fidei: ergo non arguitur bene à conclusione Theologica ad casum questionis: probo consequentiā: quia arguitur à congressu duarum causarum partialium ad duas totales.

Contra: quamvis hæc conclusio obiectiva: *Terra est rotunda*, possit cognosci per aliquem actum

P. Valent.

P. Luisius

Durand.

Capreol.

Sot.

Arag.

Zumel.

§. 5.

§. 6. Obiectio.

§. 7.

Refell.

S. Thom. actum fidei independentem ab astronomia; tamen per hunc actum, de quo disputo, non potest cognosci per medium fidei, nisi ut per principium inadaequatum: quia hic actus in specie non potest oriri a sola fide, nisi partialiter: ergo non sumitur argumentum a causis partialibus ad totales; sed a partialibus ad partiales. Quod ergo aiunt, non posse concurrere simul duas causas adaequatas, distinguo: non possunt concurrere duae causae adaequatae tam circa obiectum, quam circa actum, concedo: quia iam darentur duae causae efficientes totales; non possunt concurrere duae causae totales circa obiectum idem, partiales tamen circa actum, nego: quia illa totalitas causarum non est in ordine ad hunc actum; sed ad alios, de quibus non disputamus.

§. 8.

Nostrium autem casum saepe contingere patet: quia obiectum, quod est sufficiens ad terminandum unum actum, potest coniungi cum alio obiecto sufficiens ad alium actum; ex hac autem obiectorum coniunctione oritur tertius actus distinctus specie ab illis duobus, qui possent oriri ab illis duobus obiectis non coniunctis. Verbi gratia, si quis affirmet: *Petrus currit*, & alius affirmet: *Petrus loquitur*, hi duo actus specie distinguuntur: & tamen potest esse tertius actus, quo quis affirmet: *Petrus currit, & loquitur*: en duo obiecta adaequata respectu duorum actuum, fiunt inadaequata respectu tertij: idem contingit in voluntate; saepe enim ex duabus intentionibus specie distinctis oritur una electio specie distincta a duabus, quae possent oriri a singulis intentionibus divisim. Ratio a priori: quia causalitas obiectiva non est absolute, & physice causalitas; sed metaphorice, & secundum quid; causalitas autem specierum impressarum & habituum infusorum in actus est absolute & physice causalitas: unde non datur unus actus pendens ab habitibus, & speciebus, ut a duabus causis totalibus; sed ut ab una totali, & duabus partialibus: obiectum autem formale dicitur totale, non comparatione huius actus; sed aliorum, qui possunt fieri ab obiecto fidei solo, vel ab obiecto astronomico.

§. 9.

2. Argum.

Secundo argumentor, quia causae physicae ita possunt coniugari, ut quae est sufficiens ad unum effectum, possit cum alia ad alium effectum sufficiens coniungi; & ex utraque resultat tertius effectus: ergo idem contingeret in habitibus. Probo antecedens: quia ex congressu terrae, & aquae cum Sole resultat diversus effectus, nec ex congressu solius terrae &

Solis, vel solius aquae & Solis: terra enim, & Sol causa adaequata sunt multorum effectuum; ita Sol & aqua: si autem terra, & aqua coagmententur, producant cum Sole effectus longe diversos. Ratio est, quia una virtus activa non hebescit; sed acuitur aliarum congressu: effectus autem, qui non potest oriri ex una causarum serie, oritur ex alia.

S E C T I O. III.

Respondetur argumentis.

PATER Lufius disputatione 12. dubio primo oppositam sententiam tuetur; pro qua adducit Sanctum Thomam 1. 2. quaestione 67. artic. 3. qui tamen illi non favet: quia Sanctus Thomas tantum loquitur de repugnantia fidei cum intuitione Dei: de qua nunc non disputo, quia iam ostendi, non posse in eo statu cognosci obscure revelatione Dei; adducit praeterea Gregorium in Prologo, quaestione secunda, articulo secundo: qui tamen articulo primo, ubi eam quaestionem tractat, non agit nisi de congressu habitus scientifici & opinativi. Adducit etiam Henricum quodlib. 2. quaest. 15. art. 3. sine dubio per Athanulensis errorem; ibi enim hac de re non agit Henricus: qui quodlib. 8. quaest. 14. componit fidem cum scientia abstractiva, non tamen cum intuitiva: at vero de hac quaestione, nec verbum ibi.

§. 10.

P. Lufius

S. Thom.

Argumentatur primo contra componentes fidem & scientiam: quia cum quilibet habitus sit principium sufficiens ad suos actus, non habetur aptum argumentum ad asserendum unum actum oriri ab utroque habitu: quia sola simultas non est sufficiens argumentum. Respondeo, argumenta iam esse reddita sectione secunda: simultas autem sufficit, ut causa prima partiatur influxum pro suo arbitratu, vel ad duos actus, vel ad unum. Quando fides praecessit cum suo actu, si postea accedat demonstratio, generat alium actum, & componuntur fides, & scientia; si autem simul applicentur duo obiecta, vel utriusque species applicentur simul, tunc fit unus actus ab utroque habitu. Ratio est, quia adveniente demonstratione, non est cur pereat prior actus fidei: quando vero nullus praecessit actus, non est cur multiplicentur effectus; sed oriatur unus actus evidens, & supernaturalis: qui fiat partim viribus naturae, partim, atque praecipue ex supernaturali gratia per Christum; sitque

§. 11.

1. Arg.

Resp.

fitque principium dirigendi voluntatem ad actus supernaturales.

§. 12.
2. Argu.

Secundum argumentum: quia principia fidei sufficiunt ad efficiendos assensus specie distinctos ab his, quos potest efficere evidens habitus; sed huiusmodi principia non possunt concurrere ad unum actum: ergo. Probo minorem; quia si concurrerent ad unum actum, posset dari vnus habitus, qui haberet pro obiecto adaequato obiectum illius actus: sed hoc est absurdum: ergo. Maior patet, quia ad unum actum sufficit vnus habitus: id enim non repugnat ex obiecto, quia habitus latius porrigitur, quam actus. Minor autem constat: quia essent plures virtutes Theologicae, quam tres: hic enim tertius habitus haberet idem obiectum, quod fides; nec tamen esset fides; quia haec nullum habet actum evidentem ex obiecto: ut cum haberet tertius ille habitus. Secundo probatur absurdum, quia in voluntate possent esse habitus infiniti; quia obiecta formalia virtutum possunt infinitis modis disponi: obiectum enim charitatis potest disponi iam cum obiecto spei, iam cum obiecto misericordiae; & spei in infinitum.

§. 13.
Solutio.

Nego minorem. Ad probationem respondeo, in intellectu non posse unum habitum concurrere ad illum actum: qui essentialiter pendet à fide infusa & speciebus impressis evidentibus: in intellectu autem non dantur habitus praeter infusos, & species impressas. Ad probationem respondeo, ad unum actum sufficere unum habitum, quando habitus operatur solis suis viribus; secus quando cum alienis: sunt enim duo genera effectuum; alterum quodlo effectus oritur ab uno principio adaequate; alterum quando inadaequate, ut ostendi exemplo terrae, aquae, & solis: sic ad hoc genus actuum non sufficit vnus habitus: quod probo exemplo Theologiae, quae infert suum actum ex duobus obiectis formalibus duorum habituum: quae obiecta cum adaequata sint ad aliud genus actuum, sunt inadaequata ad hoc: idem dixerim de habitibus: habitus autem ampliores habent obiecti terminos, quam actus, si cum proportionem accipiantur: nempe habitus, qui est principium actuum, amplectitur latius obiectum, quam actus: habitus autem in hoc casu non est vnus; sed plures, qui amplius habent obiectum, quam actus; at verò singuli partiales habitus non habent tam latum obiectum, quam actus: qui hic amplectitur obiectum habitus utriusque; alter autem habitus non attingit obiectum alterius.

§. 14.

Quia verò in voluntate admitto habitus acquisitos, respondendum aliter, atque dicendum absolute, posse ita multiplicari habitus

acquisitos: nam quilibet actus libere generat habitum inclinantem ad actum similem. Ad probationem primam respondeo, virtutes Theologicas non esse nisi tres, quia non sunt nisi tres habitus per se infusi tendentes in Deum, ut obiectum formale; de quibus habitibus Theologi loquuntur, quia meminerint habituum acquisitorum: doctrina enim de his habitibus est valde incerta: negantur enim à multis: ac propterea nihil de illis potest certo affirmari. Quod confirmo, quia non admittuntur duae fides Theologica, nec duae charitates, nec spes duae: cum tamen praecipui Theologi admittant fidem acquisitam naturalem, & habitus naturales respondententes per se infusis circa obiectum idem. Est igitur virtus Theologica habitus per se infusus circa Deum, ut obiectum formale, ut ostendam disp. 101. §. 17. Posset item responderi negando eiusmodi habitus generari, qui habeant totum obiectum: etenim actus generat duos habitus: alterum temperantiae, v.g. alterum misericordiae: quia cum exerceretur voluntas circa quodlibet obiectum, experiretur facilitatem circa obiectum formale illius virtutis, quamvis non proponeretur obiectum aliud: idque postulat natura voluntatis, ut facilitatem experiretur circa omnia obiecta, quibus fuit assueta: hac autem doctrinam abstineo, quia de habitibus multa supponit, à me non probanda. Vnum adverto, habitus infusos non multiplicari ob hanc diversitatem actuum: quia illi habitus physice nec generantur, nec augentur actibus; verum autem divinitus vna qualitas infusa plura obiecta possit amplecti: non est huius loci. Si verò agitur de dispositione morali actuum ad habitus, responderetur, actum fidei, & scientiae disponi ad augmentum fidei, & habituum infusorum, quia est supernaturalis, & oritur ex libero assensu in revelatione.

§. 15.
2. Argu.

Secundum argumentum eiusdem Patris Luisij: quia nullus actus potest esse in duplici specie: sed huiusmodi actus esset in duplici specie: ergo. Minor patet, quia esset in specie fidei, & scientiae. Maior patet, species generis ita illud dividunt, ut quaelibet habeat negationem aliarum, ut patet in albedine, & nigredine. Hoc argumentum saepius refellitur: est enim consideranda species infima cuiusque rei, & ratio communis, in qua eas species infima convenit cum alijs: nulla enim potest esse in duplici specie infima substantiali ipsi rei, neque physice, neque moraliter, propter argumentum factum: ita non potest conflare vna species coloris, quae sit albedo, & nigredo: quia hi sunt conceptus infimi.

§. 16.

At verò potest reperiri tertia quidem speciem

S. Thom. species, quæ conveniat in aliquo conceptu
q. 1. art. 4. communi illarum specierum. V. g. iudiciū
 de solo cursu Petri, differt specie à iudicio
 de sola doctrina Petri; neque potest repe-
 riri actus, qui sit simul in vtraque specie, ut
 ex terminis constat: at verò iudicium de
 solo cursu Petri, convenit cum alijs in ra-
 tione repræsentandi cursum Petri: si au-
 tem detur tertius actus, qui simul repræ-
 sentet cursum, & doctrinam Petri, conve-
 niet cum prioribus in repræsentando cur-
 su, & doctrinā; differtque ab utroque, quod
 alij habent carentiam repræsentandi aliud
 obiectum præter cursum, aut doctrinam;
 tertius autem actus non habet eam caren-
 tiam: quia cum cursu doctrinam etiam re-
 præsentat. Ita actus fidei potest considera-
 ri, ut inferatur ex solo vno medio, & ut infer-
 tur ex duobus: hi actus non sunt formaliter
 in vna specie infima; sed in duabus: scientia
 igitur, quæ inferatur ex vno solo medio, &
 fides, quæ inferatur ex alio medio, ita diffe-
 runt specie, ut repugnet tertium actum esse
 in vtraque simul: at verò illi duo actus fi-
 dei, & scientiæ in hoc, quod est inferri ex
 medio fidei, aut ex medio scientiæ conve-
 niunt cum alio actu illato ex utroque me-
 dio: itaque sunt tres species: prima solius
 scientiæ; secunda solius fidei; tertia scien-
 tiæ simul, & fidei: quia inferatur ex utrius-
 que medio: in voluntate eadem ratio re-
 peritur, quia potest vnus actus esse forma-
 liter furti, & formaliter incontinentiæ: quæ
 tertia species differt physice, & moraliter
 à solo furto, & à sola incontinentia; morali-
 ter autem æquivalet utrique. Ille actus est
 supernaturalis, cū certitudine supernaturali
 in modo; ex parte autem obiecti est certi-
 tudo partim naturalis, partim supernatu-
 ralis. Quibus responsum est argumentis et-
 iam P. Suarez, disputat. 3. sect. 9. à num. 4.
 qui prodijt post hæc iam scripta: ex dua-
 bus speciebus concurrentibus ad genera-
 tionem oritur filius nobilior alterā; non
 vtraque: ita hic actus est nobilior specie na-
 turali; ignobilior fide.

Tertium argumentum, quia fides non
 potest concurrere ad aliquem actum, nisi
 sub ratione formali sua; sed medium scien-
 tiæ non est ratio formalis fidei: ergo fides
 non concurrat sub ratione formali scientiæ.
 Respondeo, aliud esse fidem non posse con-
 currere ad actum, nisi sub ratione sua forma-
 li; aliud non posse concurrere, nisi sub sola
 sua ratione formali. Primum est verum;
 quia fides non concurrat per modum habi-
 tus, nisi ad actus credendi: hi actus habent
 pro obiecto formali authoritatem, & reve-
 lationem Dei, adeo ut divinitus repugnet
 actus credendi Deo, nisi per hoc obiectum

formale; ac propterea habitus fidei non po-
 test concurrere, nisi sub authoritate, & re-
 velatione Dei. Secundum autem est falsum,
 quia authoritati, & revelationi Dei adijun-
 gitur aliud medium cognitum alio habitu:
 hi duo habitus inferunt vnam conclusionem
 sub utriusque ratione formali; quæ conclu-
 sio materialiter quidem oritur ab utroque
 habitu; formaliter autem ut pendet à me-
 dio scientifico, oritur à scientia; ut autem
 formaliter oritur ex authoritate, & reve-
 latione, oritur à fide.

Ad argumentum distingo maiorem fi-
 des non potest concurrere, nisi sub ratione
 formali sua, vel sola, vel coniuncta cum alijs;
 concedo maiorem; non potest concurrere,
 nisi sub solâ suâ ratione formali, nego maio-
 rem: concedo item minorem, & distingo
 consequens: non potest fides concurrere
 per solum medium scientifico, concedo
 consequentiam; non potest cum medio
 scientifico coniuncto authoritati, & reve-
 lationi Dei, nego consequentiam.

Quartum argumentum: quia si ex duo-
 bus medijs circa idem obiectum potest ori-
 ri vnus actus, poterit etiam oriri ex medio
 fidei, & opinionis; consequens est falsum:
 ergo. Maior patet, quia, ut potest coniun-
 gi medium fidei cum medio scientifico, ita
 potest cum medio opinativo; non enim re-
 pugnat assentiri simul per diversos actus
 medio fidei, & opinionis; quia ea obiecta
 nullam in se habent oppositionem: ex hac
 autem existentia mediorum colligimus ut-
 riusque influxum in eundem actum. Mi-
 nor patet, quia actus opinativus est expo-
 situs falsitati: quia medium probabile indis-
 ferens est ad actum verum, & falsum.

Aliqui, concessa maiori, negant mino-
 rem: ad probationem respondent, medium
 posse dupliciter considerari. Primum ex par-
 te obiecti secundum se considerati: sic au-
 tem est indifferens ad actus conclusionis ve-
 ros, & falsos; quia est indifferens ad assen-
 sum, & dissensum sui ipsius: dixi enim de ra-
 tione medij probabilis esse; ut illi possim us
 assentiri, & dissentiri: si assentimur inferi-
 mus diversam conclusionem, ac cū dissen-
 timur: quia per assensum inferimus conclu-
 sionem affirmativam: per dissensum verò
 negativam. Secundò potest considerari me-
 dium probabile ex parte assensus; quia ni-
 mirum iam illi præstitimus assensum: si
 enim iam sumus determinati ad assensum
 veros, qui non sunt indifferentes, neque ad
 falsitatem in se, neque in conclusione ex il-
 lis inferenda. Quando igitur coniungitur
 medium fidei medio opinativo cum assen-
 sibus adsonantibus medio, & assensibus fi-
 dei, tunc non est periculum inferendi con-
 clusio

§. 18.

§. 19.

4. Argu.

§. 20.

§. 17.

3. Argu.

Resp.

clusionem falsam: quia fides non infert assensum ex medio probabili secundum se; sed ex medio probabili, ut cognito iam per præmissas veras: sic autem ille actus non est indifferens ad falsitatem.

§. 21. *Contrà*: ille actus esset incertus: ergo non potest oriri à fide. Probo antecedens: quia ille actus esset probabilis; sed omnis actus probabilis est incertus: ergo ille actus esset incertus. Minor constat ex disputatione 25. ubi ostendi hoc differre actum certum à probabili: quod certus oritur à principiis determinatis ad actum verum; probabilis autem oritur à principiis indifferensibus ad verum, & falsum. Maior patet, quia ille actus oritur à medio probabili, & contingenti ad actum verum & falsum.

§. 22. *Confirm.* Confirmatur: ille actus convenit cum actu fidei solius in certitudine, & supernaturalitate; item convenit cum actu solius opinionis in quantum est sola opinio; sed cum illo actu non convenit in quantum est opinio, nisi in sola incertitudine: ergo ille actus esset incertus. Maior est clara, tum exemplo scientiæ, & fidei, quæ, quando concurrunt ad unam conclusionem, inferunt actum convenientem cum sola fide, in quantum fides est, & eum scientia, ut scientia est, & ea conclusio est formaliter fides, & scientia; tum etiam à priori, quia ille actus oritur à medio opinionis, ut opinio est, convenit ergo in aliquo cum actu opinionis, in quantum opinio est. Minor probatur, quia opinio, ut opinio differt à cæteris actibus in sola incertitudine cum probabilitate; per probabilitatem differt ab actibus improbabilibus; per obscuritatem differt à scientia, & convenit cum fide divina: certitudinem autem non habet opinio: ergo opinio, ut opinio habet incertitudinem, quæ est probabilitas: ergo actus ille esset incertus.

§. 23. *Resp.* Responderi potest negando, actum illum fore incertum. Ad probationem antecedentis in §. 21. nego maiorem: ille enim actus non esset probabilis: ad probationem maioris, distinguo antecedens, ille actus oritur à solo medio probabili; nego antecedens: oritur à medio probabili simul cum medio certo, concedo antecedens; nego autem actum propterea esse probabilem: quia contingentia mediæ probabilis impeditur, medio certo: quia coniunctio cum medio certo efficit, ne actus oriatur à medio probabili secundum se; sed ut iam terminat assensum verum præmissarum. Ad confirmationem distinguo maiorem: ille actus convenit cum actu solius opinionis, in ordine transcendentali ad medium probabile, concedo maiorem; convenit in modo illius or-

dis, nego maiorem: quia non convenit in modo respiciendi illum terminum cum periculo falsitatis; quod est differre in modo, sive differre in differentiâ specifica relationis transcendentalis: hinc nego minorem, quia proprium est actus opinionis dicere ordinem ad medium probabile; in quo ordine reperitur communis ratio ordinis, & ratio particularis tendendi incertè in illud medium: actus ergo supernaturalis, de quo agimus, convenit cum sola opinione in conceptu communi dependendi à medio probabili; differt tamen in differentiâ tendendi incertè. Equidem hæc non possunt liquidò explicari, antè disputationem sequentem; vide à §. 15. maxime 17. ubi ostendam propter hæc argumenta, eos actus esse certos, & non probabiles, ac propterea posse esse à fide.

DISPUT. XXXII.

Verum idem actus possit simul esse evidens & obscurus; certus, & incertus?

SECTIO I.

Questionis explicatus.

§. 1. **OBIECTVM** adæquatum alicuius actus potest esse constatum ex pluribus, verbi gratia, vno actu ego affirmo Petrum currere, & esse doctum: non est quaestio, utrum hic actus simul possit esse clarus, & obscurus? pars enim affirmans videtur clara: quia cum obiecta sint distincta, possunt vno actu diversimodè cognosci: quemadmodum potest repræsentare unum obiectum, ut est; aliud autem aliter ac est. Ratio à priori, quia species unius obiecti potest determinare intellectum ad assensum; species verò alius obiecti potest non determinare ad assensum: actus autem ortus ab utraque clarè percipit obiectum, ad quod determinatur; obscurè autem id, ad quod est indifferens.

§. 2. Secundo potest considerari obiectum secundum diversa prædicata convenientia eidem entitati, vel quia eadem refertur ad connotata diversa, vel quia concipitur diversis actibus: exempli gratia, hominis entitati conveniunt prædicata, animal, rationale,

S. Thom. *rationale, risibile* : possumus concipere evidenter hoc individuum esse animal, & confusè esse rationale, aut risibile: quia cognoscimus aliquos effectus, qui non possunt oriri, nisi ab animali: cognito autem effectu evidenter, evidenter cognoscitur causa: at vero alios effectus videmus, qui probabiliter suadent illud individuum esse hominem; non tamen evidenter: tunc autem necessario assentimur illud individuum esse animal; non tamen rationale: ergo ille conceptus repræsentat evidenter animalitatem; non tamen rationalitatem: ille autem conceptus est evidens repræsentatio sui obiecti: immò quando conceptu evidenti cognoscimus animalitatem præcisam à rationalitate, tunc non cognoscitur rationalitas obscure, quia in ordine ad sensationem cognoscitur clarè rationalitas, sicut animalitas: in ordine autem ad discursum non concipitur, ac propterea non concipitur obscure; quia conceptus obscurus est, quo res concipitur cum indifferentia ad assensum, & dissensum ex parte principiorum: dicitur autem ille conceptus confusus respectu rationalitatis, quia eam non distinguit, neque concipit in particulari magis, quam si non esset; hic autem conceptus evidens animalis est absolute conceptus evidens hominis, quamvis inadæquatus.

S. 3. Tertiò considerari potest actus adæquatè circa idem obiectum tam in recto, quam in obliquo significatur: verbi gratia: hæc propositio: *Deus est*, cognoscitur fide, & metaphysicè, quæ facultates in illa conclusione habent omnino obiectum idem. Est igitur quæstio, utrum actus, qui simul oritur à fide, & metaphysicè circa eam propositionem, possit simul esse evidens, & obscurus?

SECTION. II.

Prima opinio.

S. 4. **N**ONnulli opinantes non posse componi duos actus fidei & scientiæ, opinantur posse ab utroque habitu produci vnum actum: quia in hoc non componuntur obscuritas, & evidentia. Quia actus ortus à fide sola, habet obscuritatem à medio adæquato: hæc verò obscuritas tollitur in actu, de quo disputamus, per medium evidens metaphysicum: itaque imperfectio, quæ oriretur à sola fide, impeditur per concursum metaphysicæ: quemadmodum actus ortus à solâ metaphysicâ esset naturalis; concurrente autem fide

cum metaphysicâ oritur actus supernaturalis. Præsto est ratio, quia causa adæquata huius actus, est in actu primo evidens, certa, & supernaturalis: media autem sunt etiam evidentia, certa, & supernaturalia: ergo inferent conclusionem supernaturalem, certam, & evidentem.

Dices, conclusionem sequi partem debiliorem; nec enim sufficit ad evidentiam conclusionis evidentia in vna parte medij; sed opus est, ut totum medium sit evidens; sed in casu quæstionis sola pars medij est evidens, & non totum: ergo conclusio non est evidens: probo minorem, quia medium fidei est obscurum, ex quo partialiter inferitur hic actus. Respondeo, adagium illud, *conclusio sequitur debiliorem partem*, intelligi de præmissis, & medio vno adæquato; non verò de duobus adæquatis. Explico, inferitur hæc conclusio, *Deus est*, ex sola autoritate, & revelatione Dei: autoritas est evidens, revelatio obscura; conclusio sequitur obscuritatem revelationis, & non evidentiam autoritatis: quia tota ratio cognoscendi identitatem extremorum inter se pèdet ab identitate extremorum cum medio; quæ identitas absolute est obscura propter obscuritatem alterius præmissæ. Quando verò ad vnam conclusionem concurrunt duo media adæquata, & alterum est evidens, iam est sufficiens principium ad evidentiam conclusionis: quia identitas extremorum inter se cognoscitur ex identitate extremorum cum medio evidenti: est enim evidens duo esse idem inter se, quando est evidens ea esse idem vnitertio.

Primò argumentantur, quia idem actus nō potest simul esse verus, & falsus circa vnum, aut circa duo obiecta: ergo nec evidens, & obscurus. Hoc argumentum est leve: quia actus de duobus obiectis potest adsonare vni, & alteri absonare: quidquid sit, utrum actus sit vocandus absolute verus, an verò absolute falsus; an autem in parte verus, & in parte falsus. Circa idem obiectum non potest simul esse verus, & falsus, quia impossibile est idem simul esse & non esse; hinc patet nullitas consequentiæ; quia veritas, & falsitas sumuntur ab eo quod res est, vel non est; & quia non potest simul esse, & non esse, non potest vno actu simul repræsentari verè, & falsò: obscuritas autem & evidentia sumuntur ex principiorum determinatione, & indifferentia ad assensum, & dissensum; potest autem vnum principium esse indifferens, & aliud determinatum ad assensum, & dissensum, ac propterea poterit idem actus esse simul evidens, & obscurus, quia simul oritur ab utroque illo medio.

S. 5.
Obiectio.

Resp.

S. 6.
1. Arg.

Secundum argumentum : quia non potest idē actus simul esse naturalis, & supernaturalis: ergo nec simul evidens, & obscurus. Consequentia difficillima probatur: quia naturalitas, & supernaturalitas in eodem actu opponuntur contradictoriē: quia naturalitas dicit rem non esse supra vires subiecti; sed posse ex solis naturæ viribus in illo esse: supernaturalitas autem dicit actum esse supra vires subiecti, & non posse in illo esse ex solis naturæ viribus: esse autem, & non esse rem eandem supra vires eiusdem subiecti, opponuntur contradictoriē, quemadmodum posse, & nō posse oriri, à solis naturæ viribus. At verò evidentia, & obscuritas non opponuntur contradictoriē: quia non repugnant duo media adæquata; alterum determinatum ad assensum, & alterum indifferens.

Tertium argumentum; quia claritas, & obscuritas opponuntur contradictoriē in eodem actu: ergo non possunt simul esse. Debet antecedens probari: ostendi enim disp. 25. obscuritatem esse actum positivū, sicut & evidentiam. Dices: etiam affirmationem esse idem cum actu affirmativo, similiter & apprehensio simplex est per suā essentiam simplex: & tamen non potest idem actus esse simul apprehensio simplex, & iudicium: ergo neque clarus, & obscurus poterit esse idem actus. Nego consequentiam: quia non potest idem actus affirmare, & non affirmare idem obiectum, simplex autem apprehensio est fundamentum negationis & affirmationis: certitudo verò, & obscuritas per idē medium fundant contradictionem mutuam: quia connotarent eadem principia esse, & non esse determinata ad assensum: at per duo media nullius contradictionis sunt fundamentum: quemadmodū enim vnus actus esse potest affirmatio vnus obiecti, & simplex apprehensio alius, non tamen respectu eiusdem; ita idem actus per duo media potest esse clarus, & obscurus, non tamen per vnum: quia: vt affirmatio & apprehensio connotant obiecta; ita certitudo & evidentia connotāt media. Sectione 3. ostendam vtrum obscuritas & certitudo inferant contradictionē in eodem actu etiam per diversa media.

quentia liquet ex disp. 25. antecedens patet, quia in principio adæquato illius actus est medium evidens, quod determinat ad assensum præmissarum, quin possit illis dissentire intellectus; qui autem assentitur præmissis, iam non potest conclusioni dissentire: coniunctio autem cum medio obscuro non tollit evidentem cognitionem præmissarum, & illationem evidentem.

Dices, totum illud medium esse indifferens ad illum actum: ergo actus non est evidens: patet consequentia, quia evidentia est determinatio antecedens ad actū. Distinguo antecedens: medium est indifferens ad actum in specie, concedo antecedens est indifferens ad actum in genere assensus, nego antecedens, & consequentiam: ad cuius probationem respondeo, evidentiam esse determinationem antecedentem ad assensum; non verò ad hanc speciem assensus. Principium enim, cum quo non potest componi dissensus obiecti, est evidens; at verò oriri hunc assensum in specie, non est necesse, quia illud principium est indifferens, vt cum alijs coniungatur, pro quorum diversitate diversi oriatur assensus: quemadmodum demonstratio naturalis est evidens, quāvis præmissæ sint indifferentes ad hanc, & illam conclusionem formalem individuum: quia igitur coniunctio cum alijs causis non tollit principio evidenti repugnantiam, vt componatur cū dissensu, ideo non tollit evidentiam actus.

De obscuritate longè alia est difficultas. Vt autem vitetur quæstio de nomine, præmittamus convenientiam, & discrimen huius actus ab actu penitus obscuro, & evidēti adæquatē. Negari non potest, hunc actū oriri à principio adæquato determinato ad assensum: item à principio partiali indifferenti ad assensum, & dissensum: potest considerari principium parziale comparatione conclusionis formalis, quæ est actus intellectus representans hoc obiectum: *Deus est*: comparatione huius actus medium fidei est parziale: item & medium metaphysicæ: quia iste actus dicit essentialem ordinem ad præmissas circa illa obiecta: quemadmodum calefactio orta à duobus ignibus, dicit essentialem ordinem ad vtrumque. Item potest considerari medium fidei, aut metaphysicæ, non comparatione conclusionis formalis; sed obiectivæ: *Deus est*: respectu cuius vnumquodque ex illis obiectis est adæquatum: quia quamvis per hunc actum in specie non possumus assentire, nisi per vtrumque medium; tamen vtrumvis medium habet sufficientem virtutem ad inferendum se solo circa idem obiectum aliū assensum in specie, ac propterea quodlibet medium

SECTIO. III.

Opposita sententia.

NEGARI non potest, eum actum esse evidentem: quia principium adæquatum illius est determinatum ad assensum: ergo actus est evidens. Conse-

S. Thom. medium est adæquatum, quia ad inferendum assensum, neutrum indiget altero: quemadmodum calor ortus à duobus ignibus, oritur à duabus causis adæquatis in actu primo: quia quamvis per hanc actionem non posset oriri, nisi ab utroque igne; hic tamen calor per aliam actionem potuit oriri ab alterutro.

6. 12. Obiectio. Hinc patet actum hunc oriri circa hoc obiectum à medio adæquato ipsius obiecti, indifferenti ad assensum, & dissensum: in quo convenit cum actu obscuro. Dices medium obscurum respectu evidentiae huius actus se habere præcisivè, & non negativè: quia quamvis non influit claritatem formaliter; tamen non infert obscuritatem. Quæadmodum species impressa naturalis obscura (si influit in actum fidei infusæ), non dat certitudinem actui supernaturali, non tamen dat incertitudinem: quod commune est cuivis causæ partiali, quæ se habet præcisivè respectu formalitatis, quam effectui non communicat formaliter. **Resp.** Respondeo pro hac sententia, discrimen esse clarum inter causas parciales, & totales: parciales enim ita attingunt effectum, ut idem non possint, nisi cum alijs, quarum consortio indigent, ut ex omnibus conflatur adæquatum principum omnium formalitatum effectus: totales autem causæ per accidens iunguntur alijs, quia sine illis suos tangunt effectus. Cum igitur medium fidei se solo per alium actum possit attingere conclusionem illam, non influit præcisivè obscuritatem; sed positivè: quia influere positivè obscuritatem nihil est, nisi influere, ut medium adæquatum conclusionis obiectivæ, indifferens ad assensum, & dissensum. In quo differt hoc medium à causis partialibus tam obiectivis, quam efficientibus.

§. 13. Neque item negari potest, actum illum non habere in sua entitate imperfectionem illam, quæ est in actu penitus obscuro: etenim ex adæquato medio obscuro derivatur in actum quædam imperfectio, qua representatur obiectum tam imperfectè, ut vix formetur proprius de illo conceptus: quod explicari potest ex visu claro, & obscuro: claro enim formamus proprium & perfectum cōceptum albedinis v.g. ita ut illam negare non possimus: hæc perfectio non reperitur in obscuro visu: qui tam communiter representat albedinem, & imperfectè, ut illam confundamus cum alijs coloribus. Principia igitur dicuntur evidētia, quia in actu primo continent virtutem ad communicandam actui illam perfectionem. Cum igitur in obiecto adæquato actus fidei & scientiæ, sit virtus in actu primo ad communicandum illi actui, illam perfectionem

qua caret actus penitus obscurus, hic actus fidei & scientiæ non est obscurus; sed clarus. Probo, quia actus obscurus est, qui accipit à principio adæquato imperfectum modum representandi obiectum, propter quā imperfectionem principium adæquatum actus est indifferens ad assensum, & dissensum; sed actus fidei & scientiæ non habet illum modum representandi imperfectè obiectū, neque oritur à principio adæquato sui indifferenti ad assensum, & dissensum: ergo ille actus non est obscurus; sed penitus clarus: maior patet ex disputatione 25. ubi ostendi obscuritatem, & evidentiam esse perfectionem, & imperfectionem intrinsecam actibus, quam explicamus per determinationem principiorum, & indifferentiam ad assensum, & dissensum. Minor patet, quia actus fidei & scientiæ tam clarè & perfectè representat Deum, quam si esset solius scientiæ. Ratio à priori, quia coniunctio medij obscuri non tollit evidentiam medij clari, neque minuit: ergo neque minuit evidentiam cōclusionis formalis: quia tota ratio cognoscendi evidenter conclusionem obiectivam, est cognitio evidens præmissarum.

Dices: coniunctio unius causæ imperfectæ efficit, ut alia magis perfecta operetur minus perfectè: ergo coniunctio medij obscuri efficit, ut medium clarum operetur minus perfectè. Respondeo posse argumentum retorqueri, quia coniunctio causæ perfectæ efficit, ut minus perfecta operetur perfectius: ergo medium evidens efficit, ut medium obscurum operetur perfectius. Quidquid autem sit de causis physicis, præmissæ non impediuntur in medijs adæquatis: quia manet integra cognitio evidens præmissarum, ex quibus cognoscitur evidenter conclusio.

SECTIO III.

Conclusio.

DICO primò, quæstionem hanc iam esse de nomine: quia prima **§. 15. Conclusio.** sententia vult sufficere ad obscuritatem actus, illum oriri à principio obiectivo adæquato ad conclusionem obiectivam, indifferenti ad assensum, & dissensum: sententia verò secunda vult id non sufficere ad obscuritatem; sed requiri, ut actus in se sit imperfectus, ne attingat obiectum tam clarè, & distinctè, quam actus scientiæ: hoc autem iam relabitur in quæstionem de significatione obscuritatis.

Dico

§. 16.
2. *Conclus.* Dico secundò, secundam sententiam me-
litus probari, ut constat ex §. 13. quia admi-
tur actui fidei, & scientiæ intrinseca imper-
fectio obscuritatis: medium autem fidei esse
secundum se indifferens ad dissensum; pa-
rum refert, quia illa imperfectio indifferen-
tiæ in actu primo communicaret actui fi-
dei intrinsecam imperfectionem obscurita-
tis, nisi adesset aliud medium: impeditur
autem medio metaphysico, ne illam com-
municet: unde facile solvuntur, argumenta
sectionis tertiæ.

§. 17.
3. *Conclus.* Dico tertio, posse etiam ex medio evi-
denti, aut fidei divinæ, & opinionis veræ
inferri actum unum circa idem obiectum:
ut constat ex disputat. 3. §. 21. & 22. quia
actus ille non esset opinativus; sed omnino
certus, aut evidens.

DISPUT. XXXIII.

Difficultates nonnullæ.

§. 1.
S. Thom. ANCTVS Thomas ab arti-
culo 6. ad 9. nonnullas quæstio-
nes movet levioris armaturæ:
quas eruditè, & breviter disputat
P. Luisius disput. 13. eas non persequar;
sed leviter indicabo: vide autem P. Suarez,
disput. 2. sect. 5. & 6.

SECTIO I.

De articulis fidei.

§. 2.
S. Bonav.
Richard. ANCTVS Bonaventura in tertiū
distinctione 24. art. 3. disput. an articu-
lus fidei rectè diffiniatur à Richardo
Victorino, & Sancto Isidoro. Richardus ita
diffinit, *articulus est indivisibilis veritas de
Deo, arctans nos ad credendum*: quam diffini-
tionem Bonaventura tuetur quæstione pri-
ma: *arctare* dicitur articulus activè, & passi-
vè: passivè sumptus est quid coarctatum,
estque terminus, in quem fit ultima resolu-
tio: qualia sunt prima principia metaphysi-
cæ: activè autem articulus perinde est, ac
principium distinctionis: quia in gramma-
tica dicuntur articuli quædam voces, qui-
bus distinguuntur genera nominum, & ca-
sus. Sic articulus fidei est veritas cognitio-
nis de Deo, quæ est quasi primum princi-
pium credendi cætera, & in quod cætera
ultimò resolvuntur.

§. 3. Sanctus Isidorus ita diffinit, articulus est

perceptio divinæ veritatis tendens in ipsam. San-
ctus Bonaventura quæstione secunda ait,
diffinitione Richardi explicari significatio-
nem vocis; Isidori autem diffinitione rem
significatam explicari. Durandus in tertiū
distinct. 25. quæst. 2. num. 5. docet articulū
posse accipi bifariam: primum pro veritate
ad quam nos adstringit fides: secundò, pro
veritate ad quam nos adstringit sola fides:
hæc enim diversa sunt: quia fides adstringit
non Philosophos ad credendam existen-
tiam Dei: at verò sola fides ad id non ad-
stringit, quia etiam metaphysica Philoso-
phum adstringit ad assentiendum existen-
tiæ Dei.

Henricus quodlibeto 8. quæst. 14. fine,
docet existentiam Dei non esse absolute
articulum fidei; sed præcisè respectu igno-
rantium Philosophiæ. Quæ doctrina satis
congruit Thomisticæ quæst. 1. artic. 6. ait
enim Sanctus Thomas articulum esse coap-
tationem aliquarum partium rerum fidei.
Quia verò fides est de obiecto non viso, ar-
ticulus fidei est obiectum speciali ratione
non visum: erant ergo articuli fidei myste-
ria fidei habentia specialem difficultatem,
ut credantur: quia verò existentia Dei non
habet specialem difficultatem, ut credatur,
ideò non est specialis articulus respectu om-
nium: quia verò existentia Dei est funda-
mentum mysteriorum fidei; rectè statuitur
primus articulus inter septem de divinitate:
quia non est necessaria difficultas ad
credendum ad rationem articuli; sufficit
enim specialis necessitas assentiendi myste-
rio: quæ doctrina traditur à Durando illo
numero 6. distinguente duos articulos, alte-
rum, qui potest cognosci fide, & scientiâ;
alterū, qui potest cognosci solâ fide: vtrum-
que autem vocat absolute articulum: con-
sentit Bonaventura, quia articulum vult ef-
se primū principiū, in quod resolvantur cæ-
tera credibilia: Richardus autem & Isidorus
apertè favent, quia lege fidei arctamur ad
credendam existentiam Dei; item fide
tendimus in primam veritatem, credentes
existentiam Dei.

Articuli communiter dicuntur quatuor-
decim: alij voluerunt esse duodecim (ut
refert Sanctus Thomas), quia tres articuli
de tribus personis divinis continentur in
vno articulo de Trinitate. Asserendum est
expedisse distributionem mysteriorum fi-
dei in certos articulos, seu capita præcipua,
ad quæ docti, & indocti essent facile com-
parati: quæ capita includunt, quæ sunt ne-
cessariò credenda necessitate medijs: qualia
sunt existentia Dei, & remuneratio, & si
quod est aliud mysterium hac necessitate
credendum: continentur item præcipua ca-
pita,

S. Bonav.

Durand.

§. 4.
Henric.

§. 5.

S. Thom. q. 1. art. 6. *pita, quæ sunt credenda necessitate præcepti hæc autem capita distributa sunt in symbolo, partim, quia sunt fundamentum Christianismi, ut existentia Dei, Trinitas, & incarnatio: partim ad confirmationem Ecclesiæ, in aliquibus dogmatibus impugnatis tunc ab hæreticis: ut constat ex symbolo Nicæno edito contra Arium; ita huic symbolo addita est declaratio processions Spiritus Sancti à Patre, & Filio, illis verbis, *qui ex Patre, Filioque procedit*: Græci enim calumniati sunt Latinis, quod eam particulam addiderint, ut constet in Concilio Florentino in disputatione Macharij Episcopi Ephesini, cui respondit pro Latinis Andreas Episcopus Colossensis. Et quidem illi articuli quatuordecim prudentissimè sunt constituti: oportebat enim mysterium Trinitatis explicatissimè proponi: mysterium autem Eucharistiæ, & alia id genus reduci possunt ad articulum incarnationis, vel iustificationis: quia sunt media, quibus peccata remittuntur, comparatur iustificatio, conservatur, & augetur.*

SECTIO. II.

De symbolo.

§. 6. **S**YMBOLVM, seu symbolus varios habet significatus, ut constat ex benè Latinis, & Ambrosio Calepino: significat signum, & collationem plurium, verbi gratia, multi conferunt partem, ut cum aliorum partibus efficiatur aliquid commune: sic quando ad cenandum multi conferunt partem aliquam cœnæ, illa collatio vocatur symbolum: hinc collationem plurium sententiarum ad scopum vnum symbolum vocamus. Hincque symbolum Apostolorum ita vocatur, quod singuli sententiam suam contulerint: quam autem sententiam quisque tulerit refert Pater Lufius disputat. 13. dubio primo. Quia verò professio horum mysteriorum est signum, quo Christiani disparantur ab infidelibus, ideò & collatio sententiarum dicitur symbolum, quod est signum bellicum, quod à latinis tessera appellatur: quia enim Iudei se fingeant Apostolos, ait Calepinus, ab Apostolis hoc symbolo fideles sunt testificati.

§. 7. Primum symbolum est Apostolorum, quod est omnium brevissimum, quod recitamus secreto ante matutinum, & primam, & post completorium. Secundum symbolum est Athanasij, qui fugiens Arianorum

rabiem, eosque Romæ accusans, illud obtulit Iulio Secundo Pontifici Romano: hoc symbolum recitatur in prima in officio Dominicarum: ubi vocatur symbolum Athanasij. Sanctus Thomas art. 10. ad 3. docet non fuisse ab Athanasio compositum symbolum, sed scriptam suæ fidei professionem, quam Pontifex Romanus omnibus credendam proposuit. Unde arbitror eam professionem dictam esse symbolum.

Tertium symbolum est Nicænum, quod à Patribus eius Concilij compositum est contra Arium, & in eò explicata divinitas Verbi, & consubstantialitas cum Patre, quā negabat Arius. In Concilio autem Constantinopolitano explicata est divinitas Spiritus Sancti contra Macedonium eam negantem: postea verò à Latinis Patribus contra Græcos fuit explicata Sancti Spiritus processio ex Patre, & Filio: quam iure additam rectè explicaverunt contra Græcos Andreas, & Ioannes, exemplo Concilij Constantinopolitani, aliquid addentis symbolo Nicæno, quo non opposebatur doctrina Constantinopolitana Nicænæ; sed eam potius explicabat.

Quæri solet cum S. Thomæ art. 7. utrum articuli fidei creverint successu temporis? Quæstionem rectè dirimit S. Thomas distinguendo fidem implicitam ab explicita, non solum ex parte actuum; sed etiam ex parte obiectorum. Prima igitur conclusio S. Thomæ est, omnes articulos fidei, quos nunc explicitè credimus, contentos esse implicitè in mysterijs, quæ antiqui Patres crediderunt, & articulos nunc explicitos, creditos fuisse à Patribus implicitè. Probat: quia illi explicitè crediderunt adventum Messiae reparatoris, ut constat ex Iob, Abraham, David, & alijs: tunc autem implicitè crediderunt sacramenta, & alia mysteria, quibus reparatio erat peragenda. Credere enim implicitè, est credere aliquod obiectum, in quo implicatur, sive involvuntur alia. Secunda conclusio est, fidem obiectivam explicitam temporis successu crevisse: multa enim nunc sunt in Ecclesia explicitè proposita ad credendum, quæ Deus Apostolis manifestavit, quæ non erant explicitè cognita ab antiquis. Cognitio enim Apostolorum longè fuit amplior, & illustrior, quàm aliorum: Christus enim ea ratione dixit eos iam non esse servos Christi; sed amicos, quia illis nota fecit, quæcumque audivit à Patre: multa item ipse cum degeret inter eos, explicanda reliquit Spiritui Sancto, tunc enim ea non poterant ferre.

Hæc autem articulorum novitas non est dicenda *additio*, neque *incrementum simpliciter*,

S. Thom.

§. 8.

§. 9.

§. 10.

citer; sed est vocanda *explicatio antiquæ doctrinæ*. Cum enim Græci in Concilio Florentino quererentur Symbolo Nicæno aliquid additum à latinis, quod erat contra præceptum Concilij Nicæni præcipientis, ne quis illi doctrinæ adderet, aut detraheret, responderunt latini, nihil additum: quia additio fit, quando foris trahitur id quod ponitur de novo: at verò quando id, quod ponitur, non trahitur foris, sed virtute continetur in eo, quod ponitur, non est additio; sed explicatio. Etenim rem implicite contineri in alia diximus esse, in illa esse involutam: quando autem res illa explicatur, idem est ac evolvi, quia igitur explicatio ne mysteriorum ea evolvuntur, non adduntur nova mysteria, sed explicantur antiqua. Quia verò hic poterat esse quæstio de nomine; responderunt Græcis latini tunc additionem esse vitiosam, quando est contra antiquam doctrinam: quæ additio prohibita fuit in Concilio Nicæno, & scripturis: quando verò additio non oppugnat antiquam doctrinam; sed potius explanat, atque confirmat, nec est vitiosa, neque damnanda; sed laudanda potius. Potest enim Deus multa de novo loqui, quæ nos tenemur credere. His de rebus satis disputat P. Suarez disp. 2. de fide sect. 5. & 6.

DISPUT. XXXIII.

Utrum Imperium Ecclesiasticum sit penes Reges?

Christianorum militum Præfectus Paullus nos à vertice ad talos curat armandos, inituros prælium adversus mundi Rectores tenebrarum harum: ibi autem bellicum cecinit, non in carnem, & sanguinem; sed adversus Principes, & potestates, ac dæmonium exercitus rebellantes ex Orco; nos verò luctamur, & adversus Rectores tenebrarum, hæreticos Principes, & potestates, & pedem conferimus contra illorum carnem, & sanguinem: in synceram enim fidem Petri, quæ illis caro, & sanguis non revelavit, pro qua imperium accepit ille in Orbe Christiano, rebellavit caro, & sanguis Henrici Octavi Anglorum Regis. Homo enim ad ingenium natus, imitatus Neronis quinquenniū, sic à Circeæ Anna Bolena fuit beneficijs è mentis sede deiectus, ut in porcum abierit, totusque sit factus caro, & sanguis; suorum sanguinem passim effundens: carneos, & sanguineos suorum parentum mores imitata Isabel Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

la Henrici ex Anna filia, exitiale bellum indixit Ecclesiæ; quam impietatem exhibuit ex Buecanano grammatico apostata, Iacobus Stuardus Scotiæ, & Angliæ Rex: eamque evomit in alieno libro: adversus cuius rudis, & ineruditos errores nostræ insonant tubæ, & arma parantur: quæ sævius, & cum desperatione pacis eruantur, quod non de pecunijs, non de gloria, sed propter mancipationem certatur. Propterea & irreconciliabiles hic sunt inimicitie: vehementior est contentio, & pugna, quando pro magnis pugnatur.

S. Thomas art. 10. recte quærit an spectet ad Pontificem Romanum designare, & Ecclesiæ proponere dogmata fide divina credenda? In qua controversia ea præcisè tractabo, quæ sunt necessaria ad disputationes de fide: nempe, ad quem spectet controversiarum compositio, quæ possunt emergere circa articulos, & dogmata fidei? reliqua verò, quæ de potestate Papæ tractantur, nec sunt huius loci, neque taguntur à S. Thoma. De quibus nuper scripsit P. Franciscus Suarez adversus errores Regis Angliæ librum, dignum quidem Hieronymo, & Augustino: ob quem à Paulo Quinto nuncupatus est *Doctor eximius*: de cuius libri magnitudine quid sentiendum conijce ex Regis furore, quo eum ad publicam flammam proseripit.

SECTIO I.

Præmonitio prima.

PRIMUM cenfeo librum Apologiæ pro iuramento fidelitatis, & eius præfationem monitoriam, non esse sibi genitum à Serenissimo Iacobo Stuardo Angliæ, & Scotiæ primo Rege; sed adoptatum; natum verò ex aliquo ministro rudi, inerudito, & mædaci, suppositumque Regi adulationis ergo. Moveor primum: quia apud Reges Angliæ percrebuit hic mos evulgandi libros, quos ipsi nec composuerunt, neque potuerunt: exemplo nobis est Henricus Octavus, qui dum suæ libidini non permisit imperium, verè ipse imperavit, sibi serviens Deo, cuius fidem defendendam suscepit, evulgato contra Martinum Lutherum gravi, & erudito libro: ob quem à Pontifice Romano Leone Decimo donatus est cognomento *defensoris fidei*: unde conijcio hunc etiam librum esse supposititium.

Dices, librum illum Henrici præfatusse à Rege nihil accepisse præter authoritatem: est enim refertus doctrinam, & eruditione reconditiore, quam, quæ in aula in-

Chrysost.

§. 2.

§. 3.

§. 4.

S. Tho. q. 1. Art. 10. Roffensi. ter armorum strepitum speranda foret: quapropter visus est dignus Ioanne Roffensis. Hæc autem Apologia tam est vitij referta, & inerudita, vt à quolibet effici potuerit. Respondeo hinc esse mihi secundam coniecturam: quamvis enim Rex parum possit esse versatus in historijs, & Patribus adductis ea Apologia, tamen hæc non sunt tam rara, quin alicuius paedagogi opera potuerit per centones videre: tamen rationum momenta sunt tam exigua, tam stultæ argumentationes, mendacia, & imposturæ tam frequentes, vt impossibile sit in Regem urbanum, quamvis hæreticum, ea incidisse, vt obseruat Pater Suarez lib. 5. cap. 19. numero secundo de maledicentia, & contumelijs Regis in Pontificem: *quæ protestantes (inquit) & scripturam adulterantes in ore Regis posuerunt.* Itaque vt Roffensis liber propter eruditionem, & excellentiam doctrinæ non potuit Henricianus videri; ita neque hæc Apologia cēseri potest Iacobæa propter infamia vitia, quibus scatet: quorum præniteret Regem, si ea recognouisset: neque dubium ab eo affectum iri supplicio ministrum, à quo esset tam foedè Regia maiestas deturpata. Quia verò Rex eius libri non est author: quæ in libri authorem cōijciat; Regem minimè præstringent, quem, qua parte pro Rex est, honoresequimur, & studio: qua verò hæreticus, laudare nō possumus; sed orare pro eius conversione: & errores impetere. Regiam dignitatem suspicio; hæresim non possum non impugnare: hæretici Doctoris errata non possunt à catholico Doctore dissimulari: ne fides, quam proprio sanguine alere tenemur, iacturam patiatur.

9. 6. Basil.

Quin Regium nomen præfixum Apologiae fronti, stimulos mihi admovet: * *Valde enim* (Basilus ait hom. 12. in principio Proverb.) ad præcepta morum tradenda refert eum, qui scribit, Regem esse, quis enim dubitat in vtrâq; partē plurimū valere auctoritatem Regiam? si enim Regnū est legitima potestas, manifestum, quod ex Rege alioqui hoc nomine digno, exeuntes vitæ præceptiones multū quidē apud omnes momenti habeant, ad cōsiderandā, consequendāq; in communi bono vtilitatē, & nō ad privata commoda respiciētes. Hoc enim tyrannus à Rege differt, quod ille sua ipsius quomodocumq; & vnde cūq; respicit ac tuetur: hic subditis consulere tantum *quærit.* * An autē hic Apostatæ Reges Angliæ describātur, reijcio in considerationem eorum, qui noverunt, hunc illorum Papatum colorem esse ad ditandam aulam, & aulicos, & compilanda templa, & spoliandos cives, avitam religionem tuentes.

Concilium Trident. Sessio. 23. cap. 4. vocat fures, atq; latrones, quotquot blaterant ordinationem ministrorū Ecclesiæ ad Principes seculares pertinere: ne verò id calūnientur hæretici dictū ab Episcopis, & Pontifice Maximo, quorū ipsi auctoritati derogant, audiant Damascenū, rugientē in Leonem Isauricum, usurpantem sibi Pontificias partes: *Regum est (inquit) civilis administratio; Ecclesiastica verò constitutio Pastorum, atq; Doctorum. Impetus iste latronum est fratres.* Hæc dixit non Pontifex, aut Episcopus; sed Consiliarius Regis Arabiæ: quo in honore Pontificiam auctoritatem tuens, Imperatorem latronem appellat, quod falsè miserit in Episcoporum messem. Vnde conijciat Rex Angliæ non esse alienū à modestia Sanctorum, eorū vitia exprobrare de scripto, & suadere populis, ne iniquorum Regū auctoritate turbentur. * *Hoc igitur gravi metu percussus ad dicendū accessi (inquit idem oratio. 2.) nec veritati Regiam amplitudinem prætuli.* Loquebar enim, inquit divinus ille Pater David, incōspectu Regum, & non confundebar. Quinetiam ob id magis sum incitatus. Nam ad subiectos populos decipiēdos multū valet Regis auctoritas. Pauci enim, nimirū illi, qui terrarū Reges celestis Regis imperio gubernari, & leges debere Regibus imperare sciunt, iniqua eorum iussa negligunt, & aspernantur. Hoc igitur tamquam fundamento disputationis posito, & constituto, vt Ecclesiasticæ constitutionis observatio, per quā salus paritur, teneatur; orationi campum, in quo tamquā equus rectē frānis obtemperans, & carceribus dimissus, excurreret, *patefecimus.* * **9. 8. S. Hieron.**

In felices populi. ait Hieron. lib. 5. in cap. 7. *Osee in id. dies Regis qui à Rege Diabolo, & ab eius Principibus seducuntur: sive qui ab hæreseos Principe, & ab eius ducibus solemnitates alias susceperunt: relinquentes Ecclesiam, & veritatem conculcantes fidei. solent clamare, & dicere, hæc est dies Regis nostri:* quibus S. Doctor proponit ob oculos infandam Anglorum calamitatem: qui Regum tyrannide ab Ecclesiæ, & Apostolicis moribus transvecti sunt ad stultissimam sectam, ante hæc sæcula inauditam: qua Regi acclamantes, illū corporibus, animisq; præficiunt: in quos apprimē quadrant, quæ de Ieroboamo ex eodem Doctore sequuntur: * *Vidit eos furere, & nullum esse, qui suæ resistat volūtati, tota nocte dormivit, id est, securus fuit: versatus in tenebris est, dum illi loquerentur, & impietatis panē efficerent.* Vnde postea sur rexit manē, & scelerum suorum flammā aperta ostendit insania: vt nequaquā per insidias, sed impudēter, & à Dei cultu ad Idolorum cæremonias transilierint. *

Aula-

§. 9.

Audacior fuit Angliæ Rex, qui non solum se ipsum idololatricè adorandum curat à suis; sed Catholicos Principes sollicitat ad defectionem à cultu Christi, & Ecclesiæ. Nec ipse miretur ab homuncione sic Regem tractari: tenetur enim Catholicus quisque pro fide cum ipsis etiam Regibus certamen inire: & qui tam inurbanè Vicarium Christi, successorem Petri, *Antichristum* appellat, eumque non vrbanitate Regia in Regem etiam; sed hæreticà maledicentia, probri, ac contumelijs exagitat: quā expectat responsionem mitiorem, quā ipsum cæcum esse ducemque cæcorum? Quod si ob auctoritatem Regiam se arbitratur impunem à calamis Pontificiorum; cur ipsa auctoritas Regia eum non compescuit, ne per iniuriam ageret cum Pontifice? cui si minus paret, quia hæreticus est Rex ipse; cur eidem non præbet honorem, non minus Regi in Romana ditione, quā est ipse in Angliā? respondendum enim stulto iuxta stultitiam suam, non ob rependendam iniuriam, neque ad laceffendum Regis animum, cuius salutem tam calidè amamus, ut eam proprio emeremus sanguine; sed ne sibi cum salutis discrimine sapiens videatur esse; ne item intendant sui, & alieni Regio splendore delusi.

§. 10.

Hieron.

Faxit Deus, qui non permisit Reges alios, ut hunc miserum, cecutire, cuius insani conatus exitum Hieronymus divinasse videtur. *Dens* (inquit) *hæreticorum Reges, & Principes non exaudit: quia non est inter eos, qui clament ad Dominum.* Cum autem ipse Rex Regiā fide interposita fuisset pollicitus se animo lubenti Pontificiorum responsiones auditurum, & acquieturum illorū doctrinæ, si placuisset, eos non excepit Regiē; sed fefellit hæreticè: cum enim Pater Franciscus Suarez modestè & summissè respondisset, eius librū donavit flammis. Si præcisè non acquievisset eius doctrinæ, respondere posset eam sibi displicuisse, ne violasse videretur sanctam, & inconcussam Regum fidem: quod tamen integrè respondere non potest post librum publico edicto combustum. Si enim ipse Pontificios provocat ad disputationem: utque ad suam apologiam respondeant, dat quidem illorum scriptis saluum conductum, non secus, ac Doctoribus ipsis, si eos Londinum vocaret ad disputandum. Cur autem combussit librum, nisi quia obdurato Pharaoni, & in populi Dei fortunas inhianti, displicuit nuda & aperta veritas; qua apud conscientiam suam torquebatur? Hieron. tom. 8. in c. 16. proverb. ver. su. *voluntas Regum*, ait. *Reges terreni multum sæpe labia iusta detestantur, ut Herodes Ioannis: propter quod eum & capite punivit.*

Hieron.

Puert. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

SECTIO II.

Pramonitio secunda.

§. 11.

QUIA vetò Rex passim clamitat à Pontificijs Regiam auctoritatem minui, & populum sollicitari ad rebellandum, idque præsertim imponit illustrissimo Cardinali Roberto Bellarmino, non quod id ita censeat auctor libri, videt enim id esse mendacium; sed ut illustrem de hæreticis triumphatorem Cardinalem, in Catholicorum vocaret invidiam, præmittendum secundò, apud Pontificios Regiam auctoritatem sanctam, & à Deo esse, sancteque colendam: Regesque ipsos summo afficiendos honore, illisq; parendū. Scripturæ testimonia congerit in hunc scopum P. Suarez, lib. 3. c. 1. nempe ex Proverbiorū 29. Sapientiæ 6. prima Petri 2. ad Romanos 13. ad Titum 3. Christus enim præcepit aperte reddenda Cæsari, quæ Cæsaris sunt: adducit præterea ingentia Patrū agmina. Adde Hieron. tom. 5. in Ecclesiastē, c. 8. in ea verba, *ego os Regi custodio, videtur mihi quidam* (inquit) *præcipere iuxta Apostolum Regibus, & potestatibus obsequendum.*

P. Suarez.

Hieron.

§. 12.

Hæc autem obedientia non est præstanda præceptis adversantibus legi Dei. S. Basilii in regulis brevioribus interrogatio 114. qua quaeritur, cui, & qua ratione obediendū? Respondet: *Ex his autē hoc intelligitur, quod si quid nobis imperatū sit, quod idē sit eū mādato Domini, adiuvet ve illud tamquā voluntas Dei, studiosius, diligentiusq; à nobis suscipi debet, idque servari convenit. Quoties verò aliquid, quod mādato Domini, aut repugnet, aut aliqua ex parte vitiet, contaminetve, facere ab aliquo iussi fuerimus, tunc cōmodè illud usurpabimus, oportet obedire Deo magis, quā hominibus: memoria tenentes dictum esse à Domino: alienum autem non sequentur; sed fugient ab eo. Ex quibus illud docemur, quod licet necessitudine maximā aliquis nos attingat, & gloriā præter modum excellens sit, qui vetet, quod à Domino imperatum est, aut contrā, quod ille vetuerit, faciendum suadeat, is ab omnibus, qui Dominum diligunt, fugiendus est, atque execrationi *habendus*. Cum autem Rex Angliæ multa præcipiat contra legem Christi, fugiendus est, & execrationi *habendus*.

S. Basil.

Dices, hinc oriri discordiarum semina; quia si Rex aliquid præcipiat, Pontifex autem imperet oppositum, cui parendum erit? Respondeo, iura esse divisa: neque enim Rex potest de religione decernere; neq; Pōtifex potest civilia negotia impedi-

§. 13.
Obiectio.
Resp.

S. Tho. q. 1. Art. 10. *Damas.* re, & inter Catholicos constat quid ad quæ spectet. Quæ egregie discriminavit Damascenus oratione secunda de imaginibus. * *Regum* (inquit) est civilis administratio: Ecclesiastica verò constitutio Pastorum atque Doctorum. Paremus tibi, Rex, in his, quæ ad vitæ civilis negotia pertinent, ut in tributis, vestigalibus, congiariisque solvendis, quorum tibi, quantum ad nos spectat, munus est creditum, ac demandatum. At in Ecclesiasticis rebus statuendis, ac decernendis habemus Pastores, qui nobis loquuti sunt verbum; & leges atque instituta Ecclesiastica tradiderunt. Non transferimus terminos sempiternos, quos nobis Patres nostri constituerunt; sed quæ nobis rescripta sunt, ut ea accipimus, tuemur, atque defendimus. Si enim experimur ædificium Ecclesiæ, vel parvis in rebus diruere, totum paulatim *dissolvetur*. * Hæc Damascenus, non contra Regem tenebricosi Orbis alicuius anguli; sed contra imperantem in Orientis luce, nec quod Sacerdotium usurpasset; sed quod sacras imagines censuisset abolendas; quid dixisset in Iacobum, arrogantem sibi Pontificatum Summum?

§. 14. Vnum ex capitibus, quo Rex criminatur ansam præberi populo à Bellarmino ad rebellandum contra Reges est, quod Bellarminus dixerit Regiam auctoritatem à Deo immediate non esse concessam Regibus, perinde ac Pontificibus: etenim Pontificia dignitas fuit immediate concessa à Deo, quin homines eam concederent: è contra verò Regia dignitas concessa est hominum auctoritate; à Deo autem conceditur ut à causa universali, movente interdum hominum voluntates, ut eas movet ad erogandam stipem. Hanc doctrinam graviter à Rege accusari testatur Pater Suarez lib. 3. capite 2. numero 1. cap. autem 3. num. 1. refert hoc Regis argumentum, quod ratione syllogistica possumus formare.

§. 15. Si auctoritas Regia immediate conferitur à populo, ergo ansa præbetur populo ad seditiones, factiones, & rebelliones: probo consequentiam, quia si auctoritas Regia pendet à populo: ergo penes populum integra manet postea recuperandi eam dignitatem: eamque in alium conferendi: item poterit populus legem latam à Rege abrogare. Maxime cum Bellarminus dicat populum numquam ita suam potestatem in Regem transferre, quin illam sibi in habitu retineat.

§. 16. Hoc argumentum adeò est stolidum, ut propter illud mihi persuaserim, apologiam hanc non esse ab authore Rege; sed solum evulgatore: est autem ab aliquo au-

thore, qui nihil novit dare. Nam omnia, quæ ipse donat, censet à se posse repeti. Nā ideò censet Regiam dignitatem posse à populo repeti, quia populus eam dedit; sed etiam ipse dedit amico pecuniam, aut vestem: ergo sicut populus potest, quoties voluerit, repetere Regiam dignitatem, ita & ipse vestem, aut pecuniam. Est igitur inepta hæc consequentia: *populus dedit potestatem Regi: ergo populus potest eam repetere, & impedire eius usum in ferendis legibus, & exigendis tributis*: sicut hæc est mala consequentia: *Petrus mihi dedit centum aureos: ergo potest eis repetere, & impedire illorum usum*. Præsto est ratio; quia libera donatio, & acceptatio Regiæ potestatis eam transfert à populo in Regem; eiusque dominium, & usus non manet penes populum; sed penes Regem: unde populus non potest deinceps eam usurpare magis, quam si eius numquam fuisset Dominus: sicut Petrus non magis potest usurpare centum aureos, quibus me donavit, quam si nullum unquam in eos dominium habuisset; quia dominium antiquum extinguitur libera donatione, & acceptance. Unde patet primam consequentiam Regis esse ridiculam: ad probationem respondeo: populum non posse repetere, quod semel donavit: quia donatio dominium extinxit. Quæ autem Bellarminus dicit de retenta in habitu dignitate Regia, intelliguntur in paucissimis, rarisque casibus, in quibus iure ipso naturæ potest Respublica in Regem insurgere; ut certis in casibus potest privatus homo aliud etiam privatum exarmare, & occidere. Vide §. 32. ubi ex Basilio constabit Regiam potestatem esse ab hominibus; spiritalem autem à Deo.

SECTIO. III.

Error Brentij, & Regum Angliæ

§. 17. **B**ELLARMINVS tom. 1. lib. 1. de Romano Pontifice, c. 7. refert duos errores Ioannis Brentij: primum, Reges esse in Ecclesia optimates, Episcopos autem illorum mancipia: secundus error est, ad Reges spectare primatū Ecclesiæ, & regimen. Non dubium, quin fuerit Brentianus hic error, quia in legendis ad confutandum hæreticorum scriptis est Bellarminus versatus apprime; miror tamè omissum hunc errorem à P. Gualterio, sæculo 16. cap. 19. ubi ceteri Brentianos errores: fuit autem Brentius semilutheranus, & author aliorum

aliorum errorum, qui non sunt hoc minus absurdi. Hic hæreticus etiam in hoc errore rectè vocatur semilutheranus: quia Lutherus valde depreſſit Episcopalem dignitatem: Principes autem adeò subditis reddidit inſiſos, vt illos appellaverit tyrannos, carnifices, atque tortores: neq; verò agit de Ethnicis; sed de Catholicis: quos ait stultos esse plerumque; Principem autem probum esse ratam avem in terris, eosque esse hostes publicos Evangelij: hoc autem quare? Quia refragabantur Evangelio spurco secundum Lutherum. Hæc referuntur à Ioanne Cochleò in actis Martini Lutheri, anno Domini 1523. initio: egoque recensui, vt videant Lutherani, & Calvinistæ, an Spiritus Sanctus dictaverit utrique hæretico propositiones oppositas mutuo.

18. Hunc errorem secutus est Henricus Octavus Angliæ Rex: qui cum legatos misisset cum libro, & epistolis ad Principes Germanos, vt resisterent impudentiæ Lutherani, & Lutherus in illum evomisset bilem, vt refert Cochleus, postea sunt reconciliati Herodes & Pilatus, illuso & flagellato Christo. Cum enim Lutherus monſtroſa connubia tentasset monachus cum ſanctimoniali, & Henricus legitima vxore Cathalina eſſet contentus, non potuit Henricus ferre incontinentiam Lutheri: cum autem libido Henrici imperium accepit, & adulterinas nuptias, legitima vxore ſuperſtite, ei imperaſſet, illi etiam reconciliavit Lutherum: ne duo novarum nuptiarum exemplaria diſiderent. Henricum ſecuta eſt Iſabella filia, virgo quidem profeſſione in ſecta opinantium & virginitatem eſſe impoſſibilem, & caſtitem com mentum Diaboli. Quos ſequutus Iacobus: quo animo, ipſe viderit: conſtat Catholicos Anglos præcipuam eſſe partem veſtigalium Regum. Vtrum autem hæc avaritia malorum horum radix, & ſervitus Idolorum ſit in cauſa, vt perennet error in Anglia, iudicent, qui vident egenos miniſtros Regum, rapinis bonorum Eccleſiæ, & Catholicorum: neque enim abſimile contigit primitivæ Eccleſiæ.

19. Hunc errorem proponam argumentis ſuorum authorum; opponamque ſingulis argumenta à ſimilibus locis petita: utriſque autem efficiam, vt liquido conſtet, impoſſibile eſſe, niſi in homines inſanos incidiſſe tam inſanum deliramentum?

***

SECTION III.

Primum argumentum hæreticorum, peti tum à Scriptura?

SUBSECTIO I.

Duo ex Apostolo testimonia.

ARGUMENTATUR Brentius ex ſecunda ad Corinthios 4. 5. *non enim vosmetipſos prædicamus; ſed Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum: nos autem ſervos veſtros per Ieſum.* Hinc argumentatur Brentius: Apoſtolus ſe prædicat ſervum omnium: ergo Episcopi ſe debent ſervos omnium prædicare: ergo tenent inſimum locum in Eccleſia. Oſtulte! quàm oſtendis à te id non ſentiri; ſed eſſutiri ad adulandum Regibus. Si ergo Episcopi, quia ſunt omnium ſervi, inſimum locum in Eccleſia tenent: ergo etiam Apoſtoli tenent locum inſimum: probo conſequentiã, quia Paulus & ceteri Apoſtoli ſe prædicant ſervos omnium; hoc autem qui quadrat in Apoſtolū ipſum prima ad Corinthios 12. 28. cum enim deſcripſiſſet myſtici Eccleſiæ corporis membra, eaque nobilitate diſtinxiſſet per actus, aſſeruit primum locum Apoſtolos tenuiſſe: item ad Ephesios 2. 20. docet Eccleſiam niti Chriſto lapidi angulari, & fundamento Apoſtolorum: item Apoſtolus 1. ad Corinthios 4. ſe vocat patrem Corinthiorum: verſu enim 25. *in Chriſto Ieſu (inquit) per Evangelium ego vos genui:* an arbitrabitur Brentius patrem in familia eſſe mancipium, & in loco inſimo? aut fundamentum Eccleſiæ eſſe illius cæmentum, & non coronidem? Recognosce, obſecro te, Auguſtinum tom. 8. in Pfalm. 121. conſtituentem diſcrimen inter fundamentum materiale, & ſpiritale: quod illud in imo ponitur; hoc in ſublumi: *quia verò (inquit) ſpiritualiter ædificamur, fundamentum noſtrum in ſummo poſitam eſt.* Chriſtus ergo tenebit locum poſtremum; quia ipſe eſt fundamentum primum Eccleſiæ: venit item non miniſtrari; ſed miniſtrare, ſervi accepta formã: ergo illa ſervitus non opponitur principatui, quem plurimum extollit, atque commendat.

Locum hunc exponit egregiè Pater Iuſtinianus, Apoſtolum prædicatione, non

§. 20.
2. ad Corin
th. 4. 5.
1. Arg.
Brentij.

Ad Ephes.
2. 20.

1. ad Corin
th. 4.

Auguſt.

§. 21.

J. Tho. q. quærere nisi gloriam Christi, & fidelium salutem: suum autem commodum nequaquam quærere: in quo verè, & non fictè imitatur Apostolus servos, quorum opera sunt in dominorum utilitatem. Chrysostomus tom. 4. homil. 3. exponit ab Apostolo, eos præstringi, qui tã inter alios se efferebãt, vt vellent discipulos à se nomen accipere: hi enim, non Christum, sed se ipsos prædicabant: Apostolus è contra nihil præter Christum prædicabat: * *vidisti* (inquit) animam à gloriatione puram; non enim aliquid ex his, quæ Domini sunt, inquit, nobis proprium facimus; sed & vobis nos ipsos propter illum *subijcimus*. * Itaq; Pseudo-Apostoli propriam quærebant gloriam, & se quærebant dominari. Paullus autem non vult, nisi dominari Christum: se autem vult tam alienum à gloria, vt velit pro servo haberi, non pro Domino.

Chrysost. §. 22. **Hierony.** Consentit apud Hierony. quidã author, tom. 8. his verbis: * *quis enim commoda propria quærît, non Christum, sed semetipsum prædicat, sicut qui suo ventri serviunt. Nos autem servos vestros: quia vestræ utilitati omnia procuramus, exemplo Christi, qui formam servi accepit, non gloriæ, neque avaritiæ causâ docemus*: * eandem sententiã ipsdem ferè verbis S. Ambrosius expressit. Quando aliquis se totum dedit alicuius commodis, dicimus id ius fieri mancipium: hispanè, *servir como esela vo*. Adsonat Basilus Magnus in regulis brevioribus interrogatione 118. his verbis, * *quomodo alij alijs obedientiam inter nos præstabimus, tamquam servi adversum Dominos: convenienter illi præcepto Domini: qui vult in vobis esse magnus, sit omnium ultimus, servus omnium*. Quibus verbis adiungit, quod nos efficacius etiã possit permovere: sicut filius hominis non venit, vt ministraretur ei; sed vt ministraret. Et consentaneum in modum etiã dicto illi Apostoli, per charitatem spiritus servite *in vicem*. *

Basil. §. 23. Disce, o stulte, quid in scripturis, & apud Patres sit, *servire*, & comperies, nihil esse magis Regiũ cãservitute, filiã charitatis. Quod si quid aliud desideras, lege S. Damascenũ 2. Parallel. cap. 25. vbi confirmat ex S. Basilio, *multorum curam gerere, nihil esse, quã multis inservire*. Ad argumentum ex §. 20. respõdeo, Episcopos esse servos, non servitute villi, adimente libertatẽ, & hominem mancipantẽ; sed servitute ingenuã, & Regiã, quæ per charitatem nemo quærît, quæ sua sunt; sed quæ Iesu Christi. Nego utem hac servitute Episcopos deprimi sub Reges; sed collocari existimo in vertice ædificij; sive in fundamento Ecclesiæ.

Argum. §. 24. Secundum argumentum est Regis An-

gliz, vt refert Pater Suarez libro tertio, capite nono, numero septimo ex capite decimo tertio ad Romanos: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas, nisi à Deo: quæ autem sunt à Deo, ordinatæ sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit*. Vbi Apostolus aperte loquitur de Regibus: subiicit enim, *qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem adquirunt. Nam Principes non sunt timori boni operis, sed mali*. Deinceps ait non sine causâ gladium ab ipsis portari. Vnde argumentor: omnis anima, id est, omnis homo subditus sit Regibus: ergo omnes fideles sunt sub Regis imperium: ergo Reges habent ius in Episcopos. Confirmatur ex Sancto Bernardo epistola quadragesima secunda, monente hoc testimonio Henricum Archiepiscopum Senonensem, vt obediat superioribus, his verbis: * *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*. Si omnis & vestra Quis vos excipit ab vniversitate? Si quis tentat excipere, conatur decipere. Nolite illorum acquiescere consilijs, qui cum sint Christiani, Christi tamen, vel sequi facta, vel obsequi dictis opprobrio ducunt. Ipsi sunt, qui vobis dicere solent: servate vestræ sedis honorem. Decebat quidem ex vobis, vobis commissam Ecclesiam crescere: nunc verò saltem in illa, quam suscepistis, maneat dignitate. Hæc isti: Christus aliter iussit, & gessit: reddite (ait) quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Quod ore locutus est, mox opere implere curavit. Conditor Cæsaris, Cæsari non cunctatus est reddere censum. Exemplum enim dedit vobis, vt & vos ita faciatis. * Arbitror quod à ministro authore Apologie Regis nomine excusse, hic locus Bernardi plurimi factus fuisset: quia consulens Archiepiscopo obedientiam, eam consulit potestatibus sublimioribus, de quibus loquitur Apostolus, ex quorum obedientia neque Archiepiscopum excipit Bernardus; sicut nec Chrysostomus §. vigesimo sexto adducendus.

Hoc testimonium Apostoli non magis facit scopo regio, quàm superius Brentia. §. 25. **Solutio.** no: argumentatio enim utrobique est eiusdem farinae. Primum enim solum probat omnes homines subditos alicui Regi, subditos esse ipsi Regi in administratione civili, & non spectante ad spirituale Ecclesiæ regimen: at verò vnde concludit Rex Reges Christianos iure Regio habere in Ecclesiam spirituale ius? Dixit enim rectè Damascenus adductus §. decimo tertio à nobis parendum Regibus in administratione civili, non verò in spirituali: Basilus item adductus §. 12. voluit parendum Regi-

P. SAAV.
Ad Rom.
13.

Confirm.

Bernard.

Regibus, dum non oppugnant legem Dei: si autem illorum præcepta adversantur legi Dei, non sunt exequenda.

§. 26.

Vt autem constet, quam longè à scopo Rex aberret, animadvertite ab Apostolo præcipi obedientiam, non solum Regibus Christianis; sed etiam ethnicis, qui tunc dominabantur: voluit autem ijs subiectos esse ipsos etiam Apostolos: vt re-

Chrysost.

stè monuit Chrysostomus, tomò quarto, homilia 23. his verbis: **ostendens*, quòd ista imperentur omnibus, & Sacerdotibus, & Monachis, non solum secularibus: id quod statim ipso exordio declarat, cum dicit: omnis anima potestatibus supereminentibus subdita sit. Etiam si Apostolus sis, si Evangelista, si Propheta, si vè quisquistan dem fueris; neque enim pietatè subvertit ista *subiectio*. * Quòd si Chrysostomus vult, vt Apostoli obediant Principi Ethnicò, non loquitur Paullus, nisi de obedientia in administratione, & politia civili; non verò in administratione Ecclesiastica, & spiritali: nempe vt administratione civili observata, nulla iaciantur semina bellorum: quod expressit Chrysostomus idem his verbis: *facit autem hoc idèd, vt ostendat Christum leges suas non ad hoc induxisse, vt politias evertat; sed, vt ad melius instituat, vt pariter doceat superflua, & in vtilia bella non esse suscipienda*. Quis autem dicat, Principes Ethnicos esse caput Ecclesiæ in spiritali administratione? at verò Principibus sunt subditi omnes fideles etiam Ecclesiastici in administratione civili: ergo hæc subiectio non est in rebus spiritalibus; sed in administratione civili, quâ parte non adversatur legi Dei, neque immunitati Ecclesiasticæ.

§. 27.
Confirm.

Quæ ita confirmo: quia Apostolus voluit ostendere, falsos esse rumores, quibus nonnulli persuadebant principibus, Christianos esse regibus inobedientes, quia lex Christi illos reddebat immunes: quod ex Patribus maximè docuerunt Chrysostomus, & Hieronymus, ostenduntq; Patres Iustinianus & Cornelius: vt autem Apostolus eos rumores sedaret, ostendit etiâ Christianos omnes subditos esse principibus, qui tunc in orbe dominabantur. Romæ autem imperabat Nero: ergo Neroni dicit Paullus omnem animam esse subditam: ergo Nero habebat ius spiritale, & Ecclesiasticum: patet consequentia ex argumento Regis Angliæ probantis hoc testimonio se in suo Regno esse caput Ecclesiæ. Vtinam esset pes: vide Tertullianum in Apologetico pluribus in locis asserentem, cum esset presbyter, Christianos omnes ex Aposto-

Tertull.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

toli præcepto obedire Cæsari, nisi quando præcipit aliquid contra legem Christi: lege præcipuè caput 30. & 40. Sanctus Cyprianus Archiepiscopus Procon-

S. Cyprian.

suli illi obijcienti rebellionem contra Cæsarem, respondit, Christianos longè esse ab illo crimine, quia semper obtemperant, & benecupiunt Cæsari, quia princeps illorum est. Dices; Neronem non potuisse esse caput Ecclesiæ, quia ethnicus erat: at verò pos-

§. 28.

Obiectio.

Refell. 1.

Refell. 2.

sunt Reges Christiani. Contrà primò: ergo neque Iacobus potest esse caput Ecclesiæ: quia est extra illam per hæresim, sicut Nero per Paganismum. Contrà secundò: ergo ex illo testimonio Paulli non colligitur ad reges pertinere primatum Ecclesiæ: probò consequentiam, quia totum illud testimonium locum habet in Nerone, & quovis alio Principe Pagano: vt ergò Rex eo testimonio aliquid efficeret, deberet ostendere Paullum diversâ ratione loquutum de Christianis Regibus, ac de ethnicis: at Apostolus ubi posuit discrimen illud eo in capite? Ratio est manifesta: quia ius Regium, & eius legitima potestas, non pendet à Christianitate; sed aliundè legitimè trahitur. Quare ius Regium æquale est in Pagano, ac in Christiano: Christianitas autem tam per accidens est iuri Regio, quam Regium ius Christianitati: habet ergò Rex Christianus in ratione Regis omnino eadem quæ Paganus; in ratione autem Christiani non habet, nisi quæ quilibet privatus: quia verò ipse simul est Christianus, & Rex, primum locum tenet in populo Christiano: in hierarchia autem Ecclesiastica nullum tenet locum: quia est Rex, nisi fortè cum Regno clericatum accipiat, sicut alij privati.

§. 29.

Magnus scripturarum interpres Calvinus inter pocula, & scorta exprobrat recentibus Catholicis, quòd abutantur hoc testimonio ad probandam præstandam obedientiam Præfectis Ecclesiasticis: est tamen mira, vel ignorantia, vel impudentia Calvini, vel vtrâque: Hieronymus enim (vel quisquis est eorum commentariorum author, qui, si hæreticus est, vt quidam suspicatur, pluris ab illis fiet, quam Hieronymus) tomò 8. id dixit expressè: cū enim dixisset Apostolum verba fecisse de potestate seculari, secūdum sensum adiiciens hæc ait: *aliter, quòd*

Hieron.

sublimiores potestates, Ecclesiasticæ dignitates intelligantur: postea ait: *si de sæculi potestatibus dicere videatur*: inferius autem explicans illud verbum: *non enim sine*

S. Tho. q. causâ gladium portat : ait , & in te habet of-
ficiū , si peccaveris : nec tibi proficit ad mer-
cedem. Sive Sacerdotes gladium spiritualem
portant : sicut Petrus percussit Ananiam &
Saphiram , & Paullus Magum : inferius ve-
rò ait : possunt & tributa Sacerdotum intel-
ligi , quæ illis à Deo sunt constituta. Ita-
que author ille totum locum exponit de
potestate seculari , & Ecclesiastica.

Adde à recentibus argumentum su-
mi à minori (vt aiunt) ad maius ; tum
quia si potestati minus præcipua , & quæ
sola est de iure humano , Paullus præci-
pit obediendum , strictius intelligitur præ-
cipere obedientiâ sublimiori potestati , col-
lata iure divino : tum etiam , quia ra-
tio Paulli communis est utrique potes-
tati. Imitantur quidem recentiores anti-
quos Patres. Bernardus enim cā episto-
la quadragesima secunda , post verba cita-
ta §. vigesimo quarto , hæc ait : * quan-
do verò Dei Sacerdotibus debitam ne-
garet reverentiam , qui hanc seculari-
bus quoque potestatibus exhibere cu-
ravit ? Porro vos Cæsaris successor , id
est , Regi , sedulius in suis Curijs , Con-
silijs , negotijs , exercitijsque adestis :
indignum erit vobis cuiuscumque Chris-
ti Vicario taliter exhibere , qualiter ab
antiquo inter Ecclesias ordinatum est.

Duo colligo ex hoc testimonio Ber-
nardi : alterum contra Calvinum , quia
argumentum sumit Bernardus ab obedi-
entia præcepta ab Apostolo in potestates
seculares , ad obedientiam in Prælatos
Ecclesiæ : quibus ille Archiepiscopus vi-
debatur esse rebellis : neque solum ipsum
obiurgat ; sed etiam nonnullos monachos
detrahentes obedientiam Sacerdotibus : al-
terum , quod colligo , est contra Regem
Angliæ : ait enim Bernardus Archiepis-
copum debere obedire Vicario Christi in
his , quæ illi potest præcipere , maiori cum
solicitudine , quam Cæsaris successor in
his , quæ Cæsaris sunt. Recognoscit er-
go Bernardus duos Principes , quibus
Archiepiscopus debet obedientiam : al-
ter est Rex , qui adest in exercitijs , Re-
gisque negotijs ; alter est Papa , Vica-
rius Christi , cui iuxta traditionem Ec-
clesiæ probat maiori cum solicitudine ef-
se obediendum , quam Regi. Ad testi-
monium ergo Bernardi ex §. vigesimo
quarto , respondetur primò , Archiepis-
copos , quando non sunt supremi domi-
ni temporales , non esse exemptos ab o-
bedientia in Principes in civili Politia ,
dum non opponitur legi Dei , nec Ec-
clesiasticæ immunitati. Secundò respon-
deo , Bernardum ibi non egisse de obe-

dientia in Principes seculares ; sed ab illa
argumentum promissile ad obedientiam
in Prælatos Ecclesiæ.

Nec solum Bernardus ; sed & Basilius ,
Scripturæ interpret mellior Calvinò ita
argumentatur ex hoc loco Paulli in consti-
tutionibus Monasticis , capite vigesimo
tertio : cum enim præmisisset agendum si-
bi de obedientia , quam religiosi tenen-
tur præstare antistitibus , utens hoc tes-
timonio Apostoli , inde probat quantum
sit obediendum Prælati. * Si igitur (in-
quit) qui mundo huic præstunt , & ex le-
ge humana illam imperandi potestatem
habuerunt , ijs divina lex pietatis cultor-
es tantopere voluit esse subiectos , &
quod maius est , quorum vita tota tunc
erat impietas : quam magna tandem ei à
pietatis cultore præstanda obedientia est ,
qui à Deo constitutus præses sit , & im-
perandi potestatem à legibus illius acce-
perit ? & qui defendi potest eum non Dei
ordinationi resistere , qui antistiti resistat
suo ? præsertim cum apertissime Aposto-
lus iubeat omni in re parendum esse spi-
ritualibus præpositis. * Quibus oppilatur os
Calvini , quia ex testimonio Paulli , &
ratione ostendit Basilius obediendum ef-
se spiritualibus præpositis : quorum au-
thoritatem confirmat ex capite 13. ad
Hebræos 17. Colliges etiam contra Re-
gem Angliæ , Regnum temporale esse
de iure humano ; spiritualem autem au-
thoritatem Ecclesiæ de iure divino ; &
ex testimonio Paulli non solum effici , non
esse negandam obedientiam spiritualibus
præpositis , sed potius eam maximè con-
firmari ab antiquis Ecclesiæ Patribus , quā-
do nec per somnum cogitabatur de hoc Re-
gis errore.

§. 32.

Basilius.

SUBSECTIO II.

Alia duo testimonia.

TERTIUM testimonium acci-
pit Rex ex prima Petri 2. 13.
Subiecti igitur estote omni humanæ
creaturæ prout Deum : sive Regi , quasi
præcellentis : sive ducibus tamquam ab eo mis-
sis : & versu decimo septimo : Regem hono-
rificate. Quid inde ? Rex tunc erat Nero ,
qui tunc ex Basilio totus erat impietas ,
an quia Petrus illi præcipit obedientiam ,
illum voluit esse caput Ecclesiæ ? illi voluit
obediendum in his , ad quæ habebat ius le-
gitimum : nos etiam consulimus Anglis , vt
Iacobo

§. 33.

3. Arg.

1. Pet. 2.

Iacobo hæretico etiam obediant, dum fuerit legitimus Rex, in his, quæ legitimè præcipit: nec tamen propterea illum censemus caput Ecclesiæ. Non considerat Rex ibidem præcipi ab Apostolorum Principe, ut obediat ducibus à Rege missis: an propterea illi ius habent spirituale in animas? Item ait versu 18. *Servi subditi esote in omni timore dominis, non tantum bonis, & modestis; sed etiam dyabolis.* cap. item 3. *Mulieres subditæ sint viris suis.* Anne vir sacrificulus erit vxori suæ? & dominus Pontificium habet in servum? Quia igitur lege naturali Dei, subditi debent obedientiam Regibus, & Ducibus; servi dominis; & vxores maritis; ideo eos hortatur Apostolus ad obediendum, tum quia ea est voluntas Dei; tum etiam, ut occludat fideles ignorantium ora, obijcientium Christianis inobedientiam in suos Reges, ut constat ex eodem loco. Iam alienum est hoc testimonium à proposito Regis, ut mirer hominem non barbarum illo usum tam abs re! Verum minister author libri, ea testimonia obiecit, quæ Regum quoquo modo meminerunt, ad faciendam Apologiam quilibet, & lanugine.

Quartum testimonium (si Deo placet) non erit tam stultè abs re: ex prima ad Timotheum 2. 1. **Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, & orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt.* * Pater Suarez lib. 3. cap. 9. num. 7. ait à Rege ita legi: *orantur pro omnibus, sed præcipue pro Regibus:* illa verò dictio *præcipue* non est dicta à Paulo; sed adiecta à Iacobo: hi enim novi Papæ addunt & adimunt Scripturæ, quæ illis videntur suo instituto prodesse, & obesse, non metuentes sensa sua ex scripturis; sed scripturas comminiscentes ad sua errata: hoc autem commentum parum profuit authori Apologiæ: quia Sanctus Augustinus in Enchiridio cap. 103. dicit orandum præcipue pro Regibus; non quod ita legatur hoc testimonio; sed quia est in Regibus præcipua necessitas: nec tamen eos censet Augustinus caput Ecclesiæ. Hæc enim consequentia: *orate præcipue pro Regibus: ergo Reges sunt caput Ecclesiæ:* à quo stulto Theologo potuit deduci aut à quo lulentio sumulista? Ut si quis dicat. **Orate pro omnibus hominibus, præcipue autem pro his, qui in peccato mortali sunt, aut pro his præcipue, qui sunt morti viciniore: ergo omnes homines, præcipue autem qui sunt in peccato mortali, aut morti viciniore sunt caput Ecclesiæ.* * Quasi verò Reges non habeant aliam causam præter summam auctoritatem in Ecclesiam, ut pro illis oretur. Quia

igitur temporalis Reipublicæ salus, quæ, & tranquillitas maxime pendet ex Regibus, ideo præcipue est pro illis orandum: rationem reddit Paullus: *ut quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate.* Inter armorum strepitum, & hominum tumultum, vix potest castitas, & pietas observari: ite, quia Deus vult omnes homines salvos fieri, ait Paullus Deo placere orationem pro omnibus hominibus: quæ oratio præcipue debetur Regibus, quia ipsi pro singulis suis subditis laborant. Percurramus autem vestustorum Patrum expositionem, an significant orationem pro Regibus præcipi à Paulo, quia ipsi sunt caput Ecclesiæ.

Hieronymus (sic voco eius libri auctorem: quia inter opera Hieronymi circumfertur) tomo 8. sic ait: *Pro Regibus, ut cognoscant Deum: si vè ut subiectas habeant gentes illarum enim pace tranquillitas nostra consistit.* Colligitur ex hoc testimonio Hieronymi Paulum voluisse orari pro Regum conversione; erant enim Pagani. Quod clarius dixit S. Chrysostomus tom. 4. hom. 4. in eum locum, his verbis: ** Denique ait pro Regibus: nec enim tunc Reges Deum colabant, verum multis postea temporibus in infidelitate, quam per seriem successionis acceperant, perseverant:* ita & nos oramus pro Angliæ Regibus: non quod sit caput Ecclesiæ; sed quia successit Henrico, & Isabellæ in hæresi non minus, quam in Regno, ut Deus illum misericordiam suam trahat ad Ecclesiam. Sanctus Augustinus, tom. 3. in Enchiridio cap. 103. explanans hunc locum ait: ** præceperat enim Apostolus, ut oraretur pro singulis hominibus, & specialiter addiderat Regibus, & his, qui in sublimitate sunt, qui putari poterant fastu, & superbiâ seculari à fidei Christianæ humilitate abhorre. Et infra: quippe Deus bonum iudicavit, ut orationibus humilium dignaretur salutem præstare sublimium.* * Vides orationem non fieri pro Regibus, tunc, quod caput essent Ecclesiæ: sed quia erant Pagani, atque superbi: in eadem necessitate sunt Reges Angliæ, qui præsuperbiâ nolunt subijci pedibus Piscatoris. Recognosce Patres Cornelium & Iustinianum in eos, qui & Hieronymo abutuntur contra libertatem Ecclesiæ.

Quam verò longe absunt antiqui Patres ab hac hæreticorum scripturizantium expositione, OEcumenius hæc ait, ** cum Episcopus communis sit Pater, debet pro omnibus hominibus precari, fidelibus, & infidelibus, amicis, & inimicis, calumniatoribus, & affligentibus.* * Ergo ex OEcumenio piscopus erat pro Regibus, non quod potestate sit illorum filius; sed quia est & ipsorum, & totius Orbis Pater. Id elegantius

1. ad Th.

S. 35.
Hieron.

Chrysost.

S. August.

S. 36.

OEcumen.

S. 34.
2. Arg.
ad Th.

Suarez.

S. Tho. 7. Chrysostomus dixit initio homiliae sextae:
 1. Art. 10. *quasi communis quidam totius Orbis pater Sa-*
 Chrysost. *cerdos est: dignum igitur est, ut omnium curam*
agat, omnibusque provideat: sicut & Deus, cuius
ministerio servit, & fungitur vice.

SVBSECTIO III.

Aliatestimonia ex Evan-
gelio.

§. 37.
 3. Arg.
 Matth. 22
 20.

Ambros.
 Confirm.

QVINTVM testimonium erit
 magis è re ex Matthæi 22. 20. cum
 enim Iesus interrogaretur, vtrum
 liceret censum dari Cæsari? respondit: *red-*
dite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei,
Deo: semperne de Cæsare servulus Dei invidia
commoventur? (inquit Ambrosius adducen-
 dus §. 38.) *& hoc ad calumniam sibi arcessit im-*
pietas, ut imperiale nomen obtendat? Confir-
 marique potest, quia Christus tributum
 pro se, & Petro solvendum iussit. Bene: red-
 damus ergo & nos tributum Regibus: ad-
 mittamus nunc (quod non disputo, quia
 nihil interest instituti nostri) nullam esse
 Ecclesiasticis immunitatem à tributis: po-
 namus item, eadem disputandi gratiâ, Chris-
 tum, qua ratione homo est, debuisse tribu-
 tum: rogo, vtrum Tiberius Cæsar, cui tri-
 butum reddidit Iesus, fuerit caput Christi
 in rebus spiritualibus? si ergo Christus est
 caput Ecclesiæ, & potuit nihilominus tri-
 butum pendere Cæsari: ergo rectè potue-
 runt Pontifices Ecclesiæ solvere tributum
 Regibus, & retinere principatum spirita-
 lium: quemadmodum Christus potuit non
 esse Rex temporalis simul, & esse Rex spi-
 ritualis (id enim potuisse nemini dubium):
 ergo eadem ratione potuit Regnum spiri-
 tale penes Pontifices esse; temporale autem
 penes Reges. Et quemadmodum Ecclesiasti-
 ci tenentur obedire Regibus in politia civi-
 li; ita & Reges Ecclesiasticis in imperio spi-
 rituali. Ratio à priori; quia hæc Regna sunt
 omnino disparia: & alterum spectat ad cor-
 pus, & fortunas externas; alterum verò ad
 animam: poterunt ergo hæc dividi: quem-
 admodum ibi satis indicatur fuisse divisa:
 Cæsari enim solum censum præcepit reddi,
 & alia quæ Cæsaris erant: at non erat tunc
 Tiberij administratio spiritualis Ecclesiæ:
 Deo autem reddi præcepit, quæ sunt Dei,
 id est, quæ sunt religionis, & animæ.

§. 38.
 Hieron.

Sanctus Hieronymus tomo 6. ita expo-
 nit hunc locum: **Reddite, quæ sunt Cæsari,*
Cæsari: id est, nummum, tributum, &
pecuniam: & quæ sunt Dei, Deo, decimas,

primitias, & oblationes, ac victimas; sen-
 tiamus, quomodo & ipse reddidit tributa
 pro se, & Petro: & Deo reddidit, quæ Dei
 sunt, Patris faciens voluntatem. * En à Beato
 Hieronymo exponi locum illum in oppo-
 sita significatione: constituit enim duos
 Principes; alterum sæcularem, cui debetur
 tributum; alterum Ecclesiasticum, cui vi-
 timæ, & decimæ debentur: & quidem tes-
 timonium illud nihil aliud concludit: Pha-
 risæi enim, ut Christum facerent reum læsæ
 maiestatis, eum provocaverunt, ut Cæsari
 tributa negaret, ut fecerant Iudas Gauloni-
 tes & Theudas: Christus autem illa tributa
 reddenda præcepit: at non præcepit obe-
 dientiam in rebus spiritualibus. Demus ergo
 Angliæ Regi, quod Christus Tyberio red-
 di præcepit; at non propterea illi reddemus
 Principatum Ecclesiæ, magis quam Chris-
 tus fecit Tiberium Regem spiritualem sui
 ipsius. Chrysostomus tomo 2. homilia 71. *Chrysost.*
potestis enim, inquit, & hominibus sua reddere,
& quæ Dei, Deo debetis præstare. Tu verò cum
audias reddenda esse Cæsari, quæ sua sunt: illa so-
lùm dici non dubita, quæ pietati, ac religioni nihil
officiunt: nam quod fidei, aut virtuti obest, non
Cæsaris; sed Diaboli tributum & vectigal est:
 cum igitur Rex petat ludibria in imagines,
 usurpationem muneris Pontificij, & alia id
 genus, petit proculdubio tributa, quæ non
 Regis; sed quæ Diaboli censuit esse Chryso-
 stomus cum tota antiqua Ecclesia. Claudat ag-
 men S. Ambrosius in hæreticum Imperato-
 rem, tomo 5. concione 1. de Basilicis non
 tradendis hæreticis. *Solvimus* (inquit) *quæ*
sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo: tri-
butum Cæsaris est; non negatur: Ecclesia Dei est;
Cæsari utique non debet addici: quia ius Cæsaris
esse non potest Dei templum: ut autem videas
 quàm mali sint protestantes, audie eundem
 Ambrosiū paulò superius: *& tamen* (inquit)
videtur quanto peiores sunt, quàm Iudæi: illi
quærebant vtrum solvendum putaret Cæsari ius
tributi? isti Imperatori volunt dari ius Ecclesiæ.
 Quod non solum de templo materiali, quod
 minus esset absurdum; sed etiam de iurisdic-
 tione spirituali sentit: tum quia dixerat
 se non ut reum; sed ut iudicem futurum in
 tribunali Cæsaris: tum quia Imperatorem
 dicit ibidem non esse supra; sed intra Ec-
 clesiam.

Chrysost.

Ambros.

Sextum testimonium usurpat Rex ex
 Ioanne 18. 36. *Regnum meum non est de hoc*
mundo: si ex hoc mundo esset Regnum meum mi-
nistri mei utique decertarent, ut non traderer Iu-
dæis: nunc autem Regnum meum non est hinc.
 Ex quo testimonio vult colligere Rex, Pon-
 tificem nullum habere spiritale Regnum in
 mundo: alioquin quorsum hoc testimoniū?
 Scopus enim Regius est adimere Summo
 Ponti-

§. 39.
 6. Arg.
 Ioan. 18. 36

Pontifici Regnum, non quidem temporale: Hispani enim, qui à Rege ad rusticum proprio sanguine tuemur primatum Romani Pontificis in totam Ecclesiam, non dicimus Papam esse temporalem Regem Hispaniæ; neque id Pontifex affectat: Rex ergo eo testimonio demoliri conatur spiritale Regnum Pontificis. Vnde sic argumentor: ergo Christus non fuit spiritale caput Ecclesiæ: probo consequentiam ex Rege, quia Regnum Christi non fuit de hoc mundo; sed quia Regnum Christi non fuit de hoc mundo, Papa non est Rex spiritualis: ergo Christus propter eandem rationem non fuit Rex spiritualis. Virgo argumentum: aut Christus fuit Rex spiritualis, aut non fuit? Si fuit, ergo rectè potuit esse Rex spiritualis, quin Regnum eius esset de hoc mundo: non enim pugnant esse Regem spiritualem simul, & non esse temporalem: ergo potuit Papa succedere Christo in Regno spirituali, quin in temporali: quia spirituale habuit Christus, temporale autem non habuit, ut tu conaris: ut ergo in Christo hæc componi potuerunt, quidni & in Pontifice? si autem Christus non fuit Rex spiritualis, non mirum, neque Pontificem Regem esse. Tamen auidè Rex invidet Regnum Pontifici, ut parum absit, quin id neget Christo: si enim velit hanc suam argumentationem tueri, necesse est, ut Regnum adimat Christo.

Ne autem in hunc prolabatur errorem, pono quæstionem esse inter Scholasticos, utrum Christus, quâ homo, fuerit Rex temporalis, & quâ ratione? aliqui negant ob hoc testimonium ipsius Christi, quos sequitur Pater Maldonatus ibidem: quid autem ego censeam ostendam volumin. 3. abstinens autem ab eâ quæstione, do, Christum non fuisse Regem temporalem disputandi gratiâ: arma enim utraque manu in hæreticos movens, nolo cum Scholasticis Catholicis implicari certamine. Quamvis ergo Christus non fuerit Rex temporalis, non dubium eum fuisse Regem spiritualem: tum quia eius ingressus palmis triumphantis prædictus fuerat titulo Regis mansueti: tum etiâ, quia ex ipsâ responsione Christi ad Pilatum luce clarius ostenditur Regnum Christi asserentis Regnum suum non esse de hoc mundo, neque esse hinc. Vnde conclusit Pilatus: *ergo Rex es tu*: concessit autem Christus: *quia Rex sum ego*. Deinde titulus crucis Regnum Christi prædicavit. Ne igitur Rex Angliæ Christo in cælo regnanti adimat Regnum, quod illi morienti adiudicavit Pilatus.

Dices, Christum ratione Deitatis fuisse Regem. Contrâ: quia ipse dixit Regnum suum non esse de hoc mundo, quod vos ex-

ponitis, Christum non habuisse dominium Regni temporalis: quod dici non potest de Christo, ut Deo: Deus enim supremus Dominus est rerum omnium temporalium: ergo ut homo habet aliquod Regnum non de hoc mundo, quod est Regnum spiritale: hoc autem Regnum est Davidis Patris eius, ut Virgini dixit Angelus: item hoc imperium fuit super humeros eius, id est, acquisitum proprio sanguine: estque semen illud longævum, & principatus futuri sæculi, & pacis, quod illi obtulit Deus, si poneret pro peccato animam suam. Neque arbitror à Rege negari Christo spiritale Regnum Ecclesiæ: alioquin nec ipse Rex Angliæ posset sibi usurpare spiritalem principatum in suos, ac relaberetur in Puritanismum, quem non rarò detestatur. Ergo Christus, quamvis ut homo non fuerit Rex temporalis: fuit tamen spiritualis: ergo Pontifex potest esse Rex spiritualis Ecclesiæ, quin sit temporalis. Quid ergo probat Rex illo testimonio Ioannis?

Recognoscat Rex Sanctum Augustinum in Ioannem tom. 9. tract. 115. * *Audite ergo Iudæi (inquit) & gentes, audi circumcisio, audi præputium, audite omnia Regna terrena, non impedio dominationem vestram in hoc mundo, Regnum meum non est de hoc mundo. Nolite metuere metu vanissimo, quo Herodes ille maior, cum Christus natus nunciaretur expavit, & tot infantes, ut ad eum mors perveniret, occidit, timèdo magis, quàm irascendo crudelior: Regnum inquit, meum non est de hoc mundo. Quid vultis amplius? venite ad Regnum, quod non est de hoc mundo: venite credendo, & nolite scire metuendo.* * Quæ in Reges Angliæ quadrant apprimè: metuunt enim Romani Pontificis auctoritatem, neque credunt in Christum; credant, & erunt in Regno Christi, & in suo pacati. Subiicit Augustinus: *Vnde & hic non ait, Regnum meum non est in hoc mundo; sed, non est de hoc mundo. Non ait, nunc autem Regnum meum non est hic; sed, non est hinc: hic est enim Regnum eius usque in finem sæculi.* E quibus liquido constat posse in hoc mundo esse Regnum Christi, non de hoc mundo; & posse esse Regnum temporale Principum de hoc mundo, hoc est, penes principes sæculares; illud autem administratur à Summo Pontifice Vicario Christi. In eundem sensum explicat eum locum Sanctus Chrysostomus tomo 2. homil. 83. in Ioannē asserens Regnum Christi excellentius esse temporali: & Sanctus Ambrosius in cap. 3. Lucæ in illa verba, *quæ fuit Salatiel, &c.*

Ne autem nobis in fine huius convivii iucundum desit acroama, quo invito Rege sua-

S. 42.
S. Ang.

S. 43.

S. Tho. q. 1. Art. 10. Regni Christi successionem in Pontifices, ex Sancto Epiphanio heresi 29. contra Nazareos: *Thronus igitur David* (inquit) *& Regia sedes, & Sacerdotium in sancta Ecclesia, quâ dignitatem Regiam, simulque Pontificiam simul coniunctim largitus est Dominus sancta Ecclesia suæ, translatò in ipsam throno David non deficiente in æternum.* Subiicit deinde nonnullis interiectis: *manet enim thronus ipsius in æternum, & Regni eius non erit finis, & sedet super thronum David, ita ut Regnum David una cum Pontificatu transtulerit, ac largitus sit servis suis, hoc est, Pontificibus Catholicæ Ecclesiæ.* Vidisti, o Rex, antiquos Ecclesiæ Patres exponentes testimonium à te obiectum, tuum errorem confutasse? quia quamvis Regnum Christi non fuerit ex hoc mundo; habuit tamen de cœlo in hoc mundo Sacerdotale Regnum, quod administrat per Ecclesiæ Pontifices. Adde antiquiorem Gregorium Theologum in Apologetico primo, hæc de Episcopis asserentem: *qui cum Angelorum classe, atque ordine futurus est, qui cum Archangelis Deum celebrabit, qui ad supernum altare sacrificia transmittet, simulque cum Christo Sacerdotio fungetur.*

Gregor.

§. 44.
7. Arg.
Luc. 12.
34.

Ambros.

Lm. 22, 25

Septimo testimonio Rex utitur ex cap. 12. Lucæ 14. *homo, quia me constituit Iudicem, aut divisorem super vos?* Nescio sanè quò tendat argumentum tam inscitum: probat enim ex scopo Regis Christum non fuisse caput Ecclesiæ, quia non erat Iudex agri dividendi. Quasi verò ad spiritalem primatum Ecclesiæ necesse sit Iudicem esse civilem, & leges ferre de dividenda bonorum possessione. Refugit Christus munus illud, ut se indignum. * *Benè terrena declinat* (inquit Ambrosius in eum locum) qui propter divina descenderat: neque iudex esse dignatur litium, & arbiter facultatum, vivorum habens mortuorumque iudicium, arbitriūque meritorum. Non ergo quid petas; sed à quo postules, intuendum est; nec coram maioribus intento animo putes minoribus obstrependum. Vnde non inmerito refutatur hic, frater, qui dispensatorem cœlestē gestiebat corruptilibus occupare. * *Satis patet quàm sit ridiculus author Apologiæ Regiæ: qui ex eo testimonio, quò maximè commendatur Christi & Pontificum in spiritalibus auctoritas, conatur eam submovere.* Non est absimilis argumentatio ex cap. 22. Lucæ 25. *Reges gentium dominantur eorum: vos autem non sic.* Etenim indidem constat inter discipulos esse inæqualitatem spiritalem; sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator: Sanctus Ambrosius docet illis verbis Petrum instructum humilitate, idque propo-

sito Christi exemplo: noluit enim Christus Vicarios suos esse superbos more Ethnicorum, & hæreticorum Regum; sed humiles more Christiano.

S E C T I O. V.

Retorquetur primum argumentum ex Scriptura contra Brentium & Regem Angliæ?

EXPENDAMVS an arma militiæ nostræ feriant acutiùs, & duriùs cruentè: arma enim Regis acumine ferreo nostros dilaniant, ingenio autem neque tangunt. Premitto, contra Regem sumi efficax argumentum ad excludendos Reges ab Ecclesiastica hierarchia, ex sola Scriptura eos non admittente; sed potiùs excludente: quamvis enim Catholici non solum scripturâ movemur; sed etiam traditione, tamen hæretici Novatores reiiciunt traditiones: si igitur probemus in scripturis nullam esse memoriam Regum in Ecclesiastica hierarchia, nullum fundamentum habet Rex ad errorem suum. Ostendi scet, superiori quàm sint inania eius fundamenta; nunc libet ex eadem scriptura ostendere Episcopos Regibus esse in spiritalibus superiores.

§. 45.

SVBSECTIO I.

Duo testimonia Principum Apostolorum.

PRIMUM testimoniū est Pauli Actuum 20. 28. *attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Vbi Apostolus partitur Ecclesiam in gregem, & pastores. Pastores quidem provident universo gregi: ergo qui non fuerit Episcopus nec in ordine Episcopali, nempe Sacerdotali, pertinet ad gregem. Probo consequentiam, quia Episcopi constituti sunt à Spiritu Sancto ad regendum Ecclesiam Dei, & universo gregi providendam; sed in munere Episcopali nullus erat Rex constitutus; ergo in ordine pastorum non includuntur Reges: patet minor, quia Mileti, & Ephesi, ubi Apostolus hæc dixit, nullus

§. 46.
Act. 20.
28.

erat

erat Rex: parebant enim Romanorum imperio, quod Nero gerebat: ergo spiritualis cura pascendi gregem univrsam non pertinebat ad Reges, sed ad Episcopos. Quapropter Clemens Romanus lib. 7. constitutionū Apostolicarum cap. 32. *constituite* (inquit) *Episcopos dignos domino, presbyteros quoque, & Diaconos, &c.* Sanctus Ignatius epistolā ad Smyrnenſes hæc ait: * *Facite omnes, ut Episcopum sequamini, quemadmodū Christus Patrem: Presbyterorum chorū, ut Apostolos: Diaconos autem vereamini non secūs, ac Dei mandatum. Nemo quicquam eorum, quæ ad Ecclesiam attinent, citra Episcopi autoritatē faciat, ea firma Eucharistia esse censeatur, quæ ab Episcopis fit. Vbi Episcopus apparuerit, illic vulgus sit; quemadmodū, vbi est Christus, illic etiam catholica Ecclesia est. Citra Episcopum, nec baptizare, nec sinaxim facere licet; sed quod ille probaverit, hoc Deo quoque gratum est. Qui Episcopum honore afficit, is à Deo honoratur, qui clā Episcopo aliquid facit, hic diaboli cultor est. **

§. 47. Quā bonus commentarius huius testimonij est hic locus Ignatij! nihil enim vult in administratione spirituali; nisi ex Episcopi præscripto: quæ autem præter illud fiunt, diaboli vult esse facturam. Quid diceret, si videret, non solum præter Episcopi consensum, sed contra Pontificem Pontificum omnia geri. Adde Nazianzenum tum adducendum §. 54. vbi Imperatorem Theodosium vocat sui gregis ovem: tum in Apologetico. 1. *Oves* (inquit) *pastores vestros ne pascite, nec ultra terminos vestros assurgite: satis enim vobis est, si rectē pascamini: in indices censuram vobis ne arrogate, nec legislatoribus leges imponite.* Quibus Nazianzenus Principes seculares alloquitur, quos oves constituit in grege, Episcopos autem vocat Pastores, & Legislatores. Quæ duo testimonia, & explicant textum Paulli, & sunt omni veneratione excipienda: tum, quia sunt tantorum Patrum; tum, quia à Sancto Damasceno adducuntur simul cum testimonio Apostoli, ad probandum Ecclesiæ regimen ad solos Episcopos pertinere lib. 2. Paralellorum cap. 25. Quod si Ignatius, & Nazianzenus, quia fuerunt Episcopi, suspecti sunt Regi in causā propria (in quā damnatione ipse est) ne sit illi suspectus Damascenus, qui nō fuit Episcopus, sed aulicus. Quæ clarius constabunt ex interpretatione loci sequentis.

§. 48. Secundum igitur testimonium sumitur ex prima Petri 5. 1. *Seniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro cōsenior, pascite, qui in vobis est, gregem Dei.* Vbi Petrus eādē ratione, qua Paulus præcipit Episcopis, & Presbyteris, ut pascant gregem Dei: quod enim Paullus di-

xerat: *Regere Ecclesiam Dei*, dicit Petrus, *pascere gregem.* Petram autem sermonem dixisse ad Episcopos constat ex OEcumenio explicante vocem illam *cōsenior*, id est, *sum presbyter Cōepiscopus.* Glossa: *dicantur autem seniores Episcopi: gregem autem ait, esse populum commissum Episcoporum regimini.* Quæ mutatus videtur Lyra ex Ambrosio in caput secundum Lucæ, asserente: *grex igitur populus, non sæculum, pastores sunt sacerdotes: non solum Episcopos ad tuendum gregem Dominus ordinavit, &c.* In caput autem primum Isaia eos ait Ecclesiæ præesse, Strabus hæc ait ex Beda, Doctore Anglo, quō tempore Reges Catholici dominabantur in Anglia: *Sicut Dominus Petro totius gregis curā habere iussit, ita Petrus sequentibus Ecclesiæ pastoribus iure mandat, ut quisque, qui secum est, gregem Dei sollicita gubernatione tuteur.*

Dicit Rex, ibi non excludi Reges: Doctores autem, qui eos excludunt, esse Sacerdotes & Episcopos, qui propriam causam tuentur. Certē responderi potest Regi: *Nec tu Deum times qui in eadem damnatione es: predicas item non furandum, & furaris.* Tu, o Rex, cuius causam agis? tuam ne? an alienam? Episcopi causam agunt ea vitæ sanctitate, ac modestia, ut & honores recusaverint sapē, nec pro commodo vllō se scelere polluant; sed potius vitam profundant. Ostendam autem ex Gelasio, & alijs Pontificibus, eos sapē docuisse regnum temporale ad eos non pertinere: eaque sibi vendicant, quæ scriptura, & Apostoli ipsorum esse docuerunt. Quapropter Sanctus Ambrosius causam hanc dicens contra Valentinianum tomo 5. lib. 2. Epistolarum epist. 14. ad Marcellinam sororem rectē dixit, à Sacerdotibus antiquo iure donata Regna Imperatoribus, non usurpata. Quod communi adagio, & opinione vulgi confirmat. *Vulgò dicitur* (inquit) *quod Imperatores Sacerdotium magis optaverunt, quā imperium Sacerdotes: quod in novissimis Angliæ Regibus non sine lachrymis cernimus.*

Ne autem Rex obcæcetur concepto in Pontifices odio, recolat, obsecro, Damascenum, qui cum penes ipsum, esset totius Saracenici Regni summa, restitit laicus Imperatori, usurpanti partem aliquam muneris Pontificij: Cassiodorus autem 12. variarum epist. 17. ad Ioannem suum Pontificem: *Pascis quidem* (inquit) *spiritualiter commissum vobis gregem.* Erat autem Cassiodorus vir Prætorius. Basilij Macedo Imperator Orientis suos ita alloquitur, ut patet ex Concilio octavo Generali, & alijs antiquis authoribus, quires Ecclesiasticas, & Basilij scripserunt, quos refert, & sequitur Baroniustomo 10. anno 869. §. autem ad laicos,

OEcumen.

Glossa.

Lyra. Ambros.

Strabus.

§. 49. Obiectio. Solutio.

Luc. 23. 4

Ambros.

§. 50.

Cassiodor.

S. Tho. q. 1. Art. 10. *laicos, hæc refert verba Basilij: * de vobis autem laicis, tam qui in dignitatibus, quam qui absolute conversamini, quid amplius dicam, quam quia nullo modo nobis licet de Ecclesiasticis causis sermonem movere, neque resistere penitus integritati Ecclesiæ, & vniuersali Synodo adversari? hoc enim investigare, & querere Patriarcharum, Pontificum, & Sacerdotum est: qui regiminis officium sortiti sunt; qui sanctificandi, qui solvendi, & ligandi potestatem habent; qui Ecclesiasticas, & cœlestes adepti sunt claves; non nostrum, qui pasci debemus, qui sanctificari, hoc est, benedici; qui ligari, vel à ligamento solvi egemus. Quantæcumque enim religionis & sapientiæ laicus existat, ovis vocari non desinet. Rursumque quantumcumque Episcopus sit irreverentiâ plenus, & nudus omni virtute, donec antistes est, & veritatis verbum recte prædicaverit, Pastoris nominationis, & dignitatis damna non patitur. Quæ ergo nobis ratio est in ordine ovium constitutis Pastores verborum subtilitate discutiendi, & ea, quæ super nos sunt, querendi & ambiendi? Oportet nos cum timore, & fide sincera hos audire, & à facie eorum vereri; cum sint ministri Domini omnipotentis, & eius formam possideant, & nihil amplius, quam, quæ nostri ordinis sunt, requirere.**

§. 51. Obijciunt Regi, & suis, scripturæ testimonia, quibus detegitur esse ovis & non Pastor, quæque id clarissimè sonant: sic accepta sunt ab vniuersa Ecclesia, quæ in hac administratione perennat: sic exponuntur à sanctis Pontificibus, quos Deus Doctores dedit Ecclesiæ: nec modò in angulis ea defendunt; sed etiam à nonnullis Imperatoribus etiam invitis extorserunt, ut Ambrosius à Valentiniano: sic exponuntur à laicis ministris Regum, sic ab Imperatoribus, qui se in ordinem ovium redegerunt: ipsi autem ridiculis argumentis, sine vlla specie in scriptura, sola autoritate Brentij in multis alijs delirantis, contra communem Ecclesiæ sensum in Pontifices rebellant: & dum ex ovibus volunt fieri Pastores, nec Pastores sunt neque oves; sed rapaces lupi, neque tecti ovina pelle; sed ostendentes lupinam.

SVBSECTIO II.

Alia scripturæ testimonia.

§. 52. *1. ad Corin. 12. 28.* **P**AULLVS non semel recensuit dignitates Principes in Ecclesiastica hierarchia, 1. ad Corinthios 12.

28. & quosdam quidem posuit Deus in Ecclesiæ: primum Apostolos, secundò Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes, &c. & ad Ephesi. 4. 11. & ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores, ad consummationem Sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Hæc Apostolus dixit de Ecclesiastica hierarchia necessariâ ad perfectionem Ecclesiæ, penitus oblitus Regum: ergo Reges, si solum ius Regum consideretur, non spectant ad ordinem hierarchicum: patet consequentia, quia non esset recens totus ordo hierarchicus, si deesset princeps illius pars. Audi Damascenum oratione secunda de imaginibus in Leonem Isauricum, suorum sanguinem labentem pro usurpatione muneris Pontificij, ut Reges Angliæ: Regum. (inquit) partes non sunt ut Ecclesiæ leges præscribant: considera enim quid divinus Apostolus dicat: & quosdam quidem in Ecclesia posuit, primum Apostolos, deinde Prophetas, tum Pastores & Doctores: ad Ecclesiæ constitutionem non adhibuit Reges, & infra. Verbum non loquuti sunt vobis Reges; sed Apostoli & Prophetæ, Pastoresque, atque Doctores. Hæc testimonia oportet explanare ex communi interpretatione Patrum, & usu Ecclesiæ, atque ratione: quibus ostenditur Reges solo iure Regio non spectare ad statum hierarchicum Ecclesiæ. Quod constat primum ex adductis Patribus, & Basilio Imperatore, à quibus Reges accensentur gregi pascendo, Sacerdotes autem & Episcopi Pastoribus: sic ostendendum est Reges non constitui à Patribus, nec in ordine Pastorum, neque inter optimates in Ecclesiastica hierarchia: quæ enim ex Patribus huic faciunt instituto, faciunt etiam huic loco interpretando.

Ac primum certamen ineat Ambrosius, qui Imperatoribus tam hæreticis, quam Catholicis sæpè restitit, ostendens se illis in spiritali administratione esse superiorem, lib. 2. epistolarum, epistola 15. ad Imperatorem Eugenium, eundem Imperatorem reprehendit, quod contra religionem sumptus dederit ad idolorum sacrificia. *Non sumus* (inquit) *vestra liberalitatis, nec aliorum commodorum invidi, sed sumus interpretes fidei.* Quibus satis clarè ostendit Ambrosius, Imperatorem ab Episcopo interprete pendere in causis fidei. Est autem clarissima constantia Ambrosij adversus Valentinianum eodem lib. 2. epistola 14. ad Marcellinam sororem, cui suum describit certamen cum Arianis & Valentiniano, petentibus Basilicam vnam: cum autem descripsisset aulicorum questus, quibus obijciebant Ambrosium velle esse potentiorè Imperatore,

hæc

Ad Ephes.

4. 11.

Damasc.

§. 53.
Ambros.

Idem.

hæc ait Ambrosius : * *Quæ ratio igitur est adversus hunc vermiculum moliri graves tentationes, nisi quia non me; sed Ecclesiam persequuntur? Mandatur denique: trade Basilicam: respondeo, nec mihi fas est tradere, nec tibi accipere, Imperator, expedit. Allegatur, Imperatori licere omnia, ipse esse vniversa. Respondeo: noli te gravare, Imperator, vt putes te in ea, quæ divina sunt, imperiale aliquod ius habere: noli te extollere; sed, si vis diutius imperare, esto Deo subditus: scriptum est, quæ Dei, Deo; quæ Cæsaris, Cæsari. Ad Imperatorem palatii pertinent; ad Sacerdotem Ecclesiæ. Publicorum tibi mænium ius commissum est, non sacrorum.* * Potuitne clariùs clarissimus Ambrosius obscurare nebulones istos, & nuperos Angliæ Regum. Epistolâ autem 13. hæc ait Valentiniano ipsi: *quando audisti clementissime Imperator, in causa fidei laicos de Episcopo indicasse? Inauditum ergo erat Ambrosiana tēpestas Anglicum hoc schisma.* * *At certe* (prosequitur Ambrosius) *sive scripturarum feriem divinarum, vel vetera tempora retractemus, quis est, qui abnuat in causâ fidei, in causâ, inquam, fidei Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, nō Imperatores de Episcopis iudicare? eris, Deo favente, etiam senectutis maturitate provectior, & tunc de hoc censebis, qualis ille Episcopus sit, qui laicis ius Sacerdotale substernit. Pater tuus, Deo favente, vir maturioris ævi dicebat: non est meum iudicare inter Episcopos. Ambrosius ergo doctrinam nostram confirmat & scripturarum autoritate, & temporum consuetudine, & Imperatorum exēplo, conatum autem Valentiniani ortum censet ab ætate præcipiti: quem sperat iri emendatum iudicij, & ætatis maturitate: heu! non possum non lugere Reges, inter canos pueralescentes.*

§. 54.
Nazian.

Nazianzenus in Apologetico primo sapissimè repetit, Episcopos præfectos esse pascendo Dominico gregi: non enim longè ab initio hæc ait: *nam profectò ars quædā artiū & sciētia scientiarū mihi esse videtur, hominem regere.* Prius autem dixerat, hoc regimen esse Episcoporum præfecturam: deinde multo longius ait: *Sacerdotis munus esse animarum curam, & gubernationem, esseque mediatorem inter Deum & vulgus. Item homini cum difficile sit parere, tūc verò longè difficilius esse videtur scire hominibus imperare, ac præsertim in hoc nostro imperio, quod & in lege divina est, & ad Deum ducit. Item tātò sublimius est Regno Sacerdotium, quanto spiritus carne præstantior. Quæ & alia multorum Patrum refert Damascenus secundo Parallelorum, cap. 25. Adde Nazianzenum ipsum in oratione ad cives Nazianzenos, & Prin-*

cipem irascentem (qui erat Theodosius), ad quem hæc ait: * *Nam vos quoque potestati meæ, meisque subsellijs lex Christi subijcit. Imperiū enim ipsi quoque gerimus. Addo etiam præstantius, ac perfectius; nisi verò æquum est spiritum carni fasces submittere, & cœlestia terrenis cedere; sed non dubito quin hanc dicendi libertatem in optimam partem accepturus sis, vtpotè sacri mei gregis ovīs sacra, magnique Pastoris alumna.* * De eadē fidelia duos parietes dealbo: etenim autoritate Gregorij, & Magni Theodosij armatus exemplis, impetum facio in Regem inermem: ait enim sententiam subijcientem Reges Episcopis nuperam esse, atque novitiam: ohe quā est tyrom inister author Apologiæ! quāque fatuo & pravo ingenio! Nuperi erunt (si Deo placet) Nazianzenus atque Theodosius, quorum alter Imperatorem præsentem sui gregis ovem compellat; alter libenter audit. Novitij erūt Ambrosius, Valētinianus, Eugenius, Theodosius, & omnia sæcula retriora: quorum consuetudine, & exemplo confirmat Ambrosius, in causis fidei solitos Episcopos de Christianis Imperatoribus iudicare: solus Angliæ Rex eiusque ministri sunt veterani.

Apostolis Episcopos in hac spiritali prefectura, atque primatu successisse ex autoribus adductis satis ostenditur: ipsi enim ad probandum suum principatum, vtuntur testimonijs, quæ ego proposui: id tamen disertè constat ex Augustino, tom. 8. in Psal. 44. prope finem, explicante versum: *pro patribus tuis nati sunt tibi filij*: docet enim ab Apostolis Ecclesiam genitam in Christo: illosque non potuisse nobiscum permanere: * *ergo* (inquit Augustinus) *illorum abscessu deserta est Ecclesia. Absit. Pro Patribus tuis nati sunt tibi filij. Patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis filij nati sunt tibi, constituti sūt Episcopi. Hodie enim Episcopi, qui sunt per totū mundum, vnde nati sunt? ipsa Ecclesia Patres illos appellat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus Patrum: nō ergo te putes desertā, quia nō vides Petrū, quia non vides Paullū, quia nō vides illos, per quos nata es, de prole tua tibi crevit paternitas.* * Augustinus ergo censuit Episcopos locum tenere Apostolorum: illi autem primum tenuerunt locum in hierarchia Ecclesiastica: ergo ex Augustino Episcopi primatum spiritalem tenent.

Sanctus Ambrosius lib. de dignitate Sacerdotali, cap. 2. cum Episcopos prætulisset Regibus, hæc ait: *Quis ovēs, & quem gregem non solum tunc beatus suscepit Petrus; sed & cum illo eas nos suscepimus omnes. Vnde regendæ Sacerdotibus cum traduntur, meritò rectoribus suis*

Idem.

§. 55.

Psal. 44.

August.

§. 56.
Ambros.

S. Tho. q. 1. Art. 10. *suis subdi dicuntur.* Sanctus Hieronymus explicans versum eundem Psalm. 44. hæc ait: ** fuerunt*, ò Ecclesia, Apostoli Patres tui: quia ipsi te genuerunt. Nunc autem, quia illi recesserunt à mundo, habes pro his Episcopos filios, qui à te creati sunt. Sunt enim & hi Patres tui: quia ab ipsis regeris. Constituit Christus Sanctos suos super omnes populos: in nomine enim Dei dilatatum est Evangelium in omnibus finibus mundi: in quibus Principes Ecclesiæ, id est, Episcopi constituti *sunt*: ** vbi obsecro te, ò Rex, hi antiqui Doctores meminerunt Regū? abscedentibus Apostolis successerunt Episcopi in eorum locum: Reges non successerunt.*

§. 57. Ambros. Atque, ut id penitus antiquū in Ecclesia esse sciāt, & non nuperū, ut mēitur author Apologiæ, audiant Ambrosium tomo 5. in concione de Basilicis non tradendis hæreticis: *ad palatium Imperatoris irem libenter, si hoc congrueret Sacerdotis officio, ut in palatio magis certarem, quàm in Ecclesia; sed in consistorio non reus solet Christus esse; sed index. Causam fidei in Ecclesia agendam quis abnuat?* Quibus satis apertè ostendit Ambrosius in causis fidei se Imperatorem esse superiorem: quia in eo consistorio Episcopi non sunt rei; sed iudices: ad quas causas peragendas Imperatores venturi sunt in Ecclesiam, & non Episcopi in palatia. Reges autem non esse caput Ecclesiæ; sed privata membra, dixit Ambrosius ad Imperatorem, & eius aulicos prope finem eius concionis, his verbis: ** Quid enim honorificentius, quàm ut Imperator Ecclesiæ filius esse dicatur? Quod cum dicitur, sine peccato dicitur, cum gratia dicitur. Imperator enim bonus intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est. Bonus enim Imperator quærit auxilium Ecclesiæ, non refutat: hæc, ut humiliter dicimus, ita constanter exponimus.* ** Causam autem ita obtinuit Ambrosius, ut Imperator propter illum non solum timuerit populum; sed & suos familiares, ut refert Ambrosius eidem Marcellinæ epistola 14. Tandem quàm sint Reges infra Episcopos, explicuit Ambrosius idem, tomo 4. lib. de dignitate Sacerdotali, cap. 2. his verbis: * Honor igitur, fratres, & sublimitas Episcopalis nullius poterit comparationibus adæquari. Si Regum fulgore compares, & Principum diademati, longè erit inferius, quàm si plumbi metallum ad auri fulgorem cōpares, quippe quum videas Regum colla, & Principum submitti genibus Sacerdotum, & exosculatis eorum dextris, orationibus eorum credant se communiri.**

Idem. Quibus efficitur, Reges Christianos non esse iure Regio Sacerdotes, & Episcopos. Lutherus censuit, omnes Christianos cum

Baptismo fieri Sacerdotes, etiam fœminas; quas ipse sibi devinxit, quia, quas Apostolus præcepit in Ecclesia tacere, Lutherus fecit Sacerdotissas, & Episcopas, quæ in templis etiam prædicarent: homo enim mulierosus non est passus nec in templo carere fœmineâ musicâ: tamen non est ausus hic Apostata asserere omnibus licere Sacerdotio fungi; sed illis dumtaxat, qui ad hoc publicè designantur. Igitur Reges non esse Episcopos solo iure Regio satis liquet ex his Patribus, negantibus Imperatori ius aliquid in Ecclesiam: quod si Imperator, quia Imperator Christianus est, esset Episcopus neque à Nazianzeno diceretur ovis sui gregis, neque Valentinianus Maior dixisset, non esse suum inter Episcopos iudicare, neque Ambrosius contenderet cum Imperatoribus de Ecclesiastico iure. Neque item Sacerdotium contingit alicui, nisi per impositionem manus, & vñctionem. Hæc omnia aliundè pono; nec enim ab Angliæ Rege negantur, quis enim dicat fœminam, ad quam spectat ius Regium, ipso iure Episcopam esse?

Tandem concludo, totam Ecclesiasticam hierarchiam integrè constitutam à Christo, & Apostolis absque Regibus, quia tempore Apostolorum Ecclesia fuit perfectè constituta: nec enim sine capite, & Pastore eam reliquit Deus tam multis annis; sed tunc nullum habuerunt Regem Christianum, nisi fortè regulum aliquem: ergo sine regibus constituta fuit Ecclesia: Apostoli autem non solum constituerunt Episcopos per civitates; sed ipsis reliquerunt potestatem alios constituendi: ut constat ex Paulo ad Titum 1. 5. *huius rei gratiâ reliqui te Creta, ut ea, quæ desunt, corrigas, & constituas Presbyteros per civitates, sicut & ego disposui tibi.* Sanctus Chrysostomus tomo 4. hom. 2. ad Titum asserit, Apostolos Orbem administrasse, velut familiam vnam, in eaque munera distribuisse. Quod si independenter à Regibus constituti sunt Episcopi cum potestate alios etiam creandi, idque Sanctorum expositio, & totius antiquitatis consuetudo confirmat, neque Scriptura Reges donat imperio sacro; vnde, obsecro, soli tres Angliæ Reges irreperunt in Pontificium?

SECTIO. VI.

Secundum argumentum Regis.

§. 60. 2. Arg. SECUNDVM argumentum Regis est, quia ipso iure naturali Rex est princeps, etiam in spiritualibus. Quod probat,

probat ; quia Reges simul fuerunt Summi Sacerdotes in lege naturali : quod patet ex Melchisedech, qui simul fuit Rex, & Sacerdos : in ea autem lege omnia fiebant iure naturæ : illud verò ius non est mutatum à Christo : ergo in lege gratiæ penes Regem manet spiritalis principatus. Vnde sic efficitur argumentum : iure naturæ Summum Sacerdotium est coniunctum Regiæ dignitati ; sed ius naturæ non est mutatum in lege gratiæ : ergo in lege gratiæ Summum Sacerdotium annectitur Regiæ dignitati.

§. 61.

Non potuit hæreticus robustiori inniti scipioni : est enim hoc argumentum claudum utroq; pede, nempe utrâque præmissa falsa. Primum enim non est de iure naturali connexio illarum dignitatum : nam sicut non erat de iure naturali, ut in unaquâque familia primogenitus esset sacerdos, ita neque, ut Rex esset sacerdos maximus. Et enim Sacerdotes privati creabantur à populo, vel Regibus. Quod patet tum ex Græcis : Alexander enim summum Sacerdotium nunquam exercuit ; sed cum occupasset Ægyptum, eius regni sacerdotes consultuit, quorum maximus responsa Iovis illi reddidit. Apud Romanos res est absque controversia : erat enim collegium Pontificum, in quo cooptabantur Sacerdotes populi suffragio : apud quos dixit Tullius causam pro domo sua. Pontifex autem maximus erat tunc Caius Cæsar, ut dixit Manutius eam orationem explanans. Hunc Pontificatum summum adeptus est Cæsar multo antè quàm consulatum, ut refert Plutarchus in Caio Cæsare. Quem Pontificatum institutum ad infringendas vires potentium testatur Plutarchus idem in Numma Pompilio, his verbis. * *Vocatōs autem Pontifices alij dicunt, quoniam Deos colunt, potentiæ, ac omnium dominos : alij verò inquirunt, nomen effectum esse ad potentum profligationem, tamquàm iubente legum latore Sacerdotes obire potentiæ sacra : si verò quid maioris impedimenti fuerit, haud calumniante.* *

§. 62.

Satis patet civilium Magistratum potentiam suspectam fuisse Romanis : ad quam frenandam Pontifices creaverunt : qui quidem frequenter distinguebantur à Consulibus, Prætoribus, & Dictatore. Valerius Maximus lib. 1. cap. 3. refert, Posthumum Consulem petentem Africam adgerendum in cabellum, retentum à Metello Pontifice Maximo, qui Consuli multam indixit, si discederet Romam non sacrificans Marti. Cap. autem 11. hæc ait :

Val. Max.

Quapropter non dubitaverunt sacris Imperia servare : ita se humanarum rerum futura regnum existimantia, si Divina potentia bene, & consue-
Puent Hart. de Mendoza, vol. 2.

tanter fuissent famulata. Constat igitur Imperium administrantes subiectos fuisse Pontificibus, qui sacrorum curam gerebant : ne novum videatur Angliæ Regi hoc Sacerdotale Imperium in Reges. Quod tantum erat ; ut Imperatores postea simul cum Imperio usurparent Pontificium : quod Summi Pontifices tam essent Consulibus, & Imperatoribus superiores, ut illis essent impedimento ad res pro arbitratu gerendas : itaque Romæ cum libertate extincta fuit separatio Pontificiæ dignitatis à potentia civili : cum tyrannide autem coniunctæ fuerunt illæ duæ potentie. Adumbravit enim Deus in Ethnica Roma Christianam : Reges enim Catholici se subijciunt Pontificibus, ut olim summi Magistratus : Reges autem tyranni refugiunt hanc subiectionem, arrogantes sibi Pontificatum summum. Qua de re eruditè Baronius agit tomo tertio, anno 372. à numero 94. Videat Rex Angliæ utros imitetur ? Neutros equidem : non probos, quia non se subijcit Pontificibus, ut illi ; neque pravos : quia non usurpaverunt Pontificatum ; sed illud accipiebant delatum à Pontificibus : Rex autem illum sibi usurpat iure (ut iactitat) naturali. Hæc de maiori propositione Regiæ argumentationis.

Baron.

Minor autem non est magis vera, quàm maior. Pater Suarez libro tertio, cap. nono, à numero secundo, rectè docet Christum instituisse Sacerdotium summum in non Regibus. Constat ex Scriptura Sacra, divisum fuisse Regnum Israëliticum à Sacerdotio summo : hoc enim erat in Tribu Levitica in familia Aaron : Regnum autem fuit in Tribu Iudæ : ergo non est de iure naturali coniunctio Summi Sacerdotij, & Regni ; vel si est, iam Deus in illo Regno illud ius mutavit. Cum verò Machabæi coniunxerint Sacerdotium cum Regno, postea illud diviserunt : Hyrcanus enim retento summo Pontificatu Regnum celsit Aristobulo fratri minori natu, teste Iosepho lib. 14. antiquit. cap. primo, & primo de bello cap. quarto : ab Herode autem abiunctum fuit Regnum à Pontificatu.

§. 63.
P. Suarez.

Ioseph.

Idem contigit in lege gratiæ. Petrus enim non erat Rex ; sed piscator egenus, cui Deus commisit pascendos greges ex primis Ecclesiæ sæculis. Ad argumentum Regis in §. 60. nego maiorem : utebantur enim homines libertatē suā in Pontificibus eligendis. Vnde iam Reges creabantur etiā Summi Sacerdotes, ut in Melchisedec : & nos idē possumus : iam verò dividebatur hæc imperia, ut in Græcis, & Romanis.

§. 64.

Y

Distin-

S. Tho. q. 1. Art. 10. Distinguo item minorem ius naturale non fuit mutatum à Christo in rebus naturalibus, concedo minorem; quando res naturales non præbent fundamentum ad supernaturales; nego autem minorem, quando illud præbent. Nam Pontificium Christianum est ad remittenda peccata; quod est supra naturam: cum verò Deus non permiserit aliud sacrificiū quàm Eucharisticum; sic noluit Pontifices naturales, id est, agentes solo iure naturæ; sed elevatos characterē supernaturali, qui possent Christi corpus offerre, quod non tam est mutare ius naturale, quàm perficere.

SECTIO. VII.

Tertium argumentum Regis ab auctoritate Patrum.

§. 65. 3. Arg. **T**ERTIO Rex argumētatur, quia Reges vocantur, & sunt Dei vicarij: ergo sūt etiā in spiritalibus Vicarij. Antecedēs probat primò, ex Sācto Eduardo Angliæ Rege, qui cap. 19. suarum Legum, Rex vocatur Vicarius Dei: secundò idem probat ex Sācto Augustino in quæstionibus veteris & novi testamenti parte secunda quæst. 91. Vbi de Rege dicit: *Adoratur in terris, quasi Vicarius Dei.* Eleutherius Papa hæc ait in quādam epistola ad Lucium Britaniæ Regem: * *Suscepistis nuper miseratione Divina in Regno Britannia legem, & fidem Christi: habetis vos in Regno vestro vtramque paginam: ex illis Dei gratia per Concilium Regni vestri sumite legē, vos enim in regno vestro Vicarius Dei estis.* * Ergo præter hunc Vicarium non est necessarius alius in spiritalibus.

§. 66. Solutio. Consequentiam hanc ex illo antecedenti non assequetur accipiter; adeo enim non sunt connexæ illæ propositiones. Etenim Prætor civilis Vicarius est Regis, & tamen Rex Angliæ fatetur necessarios etiam esse Episcopos, & Sacerdotes privatos, qui privati etiam sint Vicarij Christi: ergo etiam si Rex sit Vicarius Dei, adhuc locus est secundo Vicario, qui in spiritalibus primatum teneat. Probo consequentiam, quia quemadmodum Rex exercet duas potestates, alteram civilem, alteram spiritalem; & mittit prætorē, qui in civili sit Vicarius Regis; mittit etiam Episcopum, qui in spiritalibus Vicarius sit Regis: ita Deus vtrāque potestatem partitur: mittitque Re-

gē Vicariū in civili administratione; summumque Pontificem in spiritali. Quæ ad hominem dico: Rex enim Angliæ fatetur præter civiles magistratus, necessariā esse Ecclesiasticam hierarchiam, cui se caput effingit: alioquin esset Puritanus, quam sectā execratur maximè Rex. Demus autē partem hæc munera; nonne Rex Vicarius erit Dei in administratione civili? gerit enim vices Dei in eā gerenda: quemadmodum Reges Hispaniæ Vicariū vocant eum, quem præficiunt tribus Regnis, quibus in Italia fruuntur Mediolanensi, Neapolitano, & Siculo.

Videamus ergo quid Rex probet. Vtinam primū exemplo S. Eduardi: quem vtinam imitaretur: etenim eo tempore Reges Angliæ tam erant Ecclesiæ Catholice filij, ut voluerint esse vestigales Romanorum Pontificum, non domiti ferro; sed pietate inclinati. Recognosce Patrem Gordonum anno 704. id probantem ex Polydoro Virgilio Anglo. Item anno 975. probat ex Osverto Eduardum egisse contra Clericos concubinos: cum igitur Rex Iacobus maiorem suum imitetur Eduardum in compellatione Vicarij Dei, obsecro imitetur eundem vestigal, & obedientiam penitentem Romano Pontifici. Proh tamen dolor! imitatur Eduardum in compellatione Vicarij; in compilatione autem templorum imitatur Henricum. Cur autem tam curte bonos imitatur?

Probatio ex Sācto Augustino est quidem hæretico digna. Pater Suarez libro tertio capite 9. num. 12. docet librum illum quæstionum novi & veteris testamēti non esse ab authore Augustino: Bellarminus de scriptoribus Ecclesiasticis in observatione tomī quarti censet auctorem esse hæreticum, confirmatque ex Sācto Hieronimo librum illum esse imperitum sermonem, & scientiā: scatet enim erroribus præsertim Manichæorum: item ex chronologia probat apertè librum illum esse auctoris antiquioris Augustino. Epistola Eleutherij stylo redolet hæreticos novatores: nec enim reperitur in tomis Conciliorum, aut Epistolis Pontificum. Neque si esset Eleutherij, aliquid probat: fatemur enim Regem in bono sensu esse Vicarium Dei: quod autem monuit, ut ipse legem sumeret non alienam ab utroque testamento, nihil refert, tum quia id intelligi posset de lege civili, quæ ut sit iusta necessariò debet non repugnare Scripturæ sacræ: tum etiam, quia cum dicit, id fiat consilio Regni, non excluduntur Episcopi, qui Sacras ceremonias sancirent ex antiquo ritu

§. 67.

P. Gord.

§. 68.

S. Aug.
P. Suarez.

B. larm.

S. Hieron.

ritu Ecclesiæ Romanæ, per quam præcipue Angliæ Regnum Deo fuit comparatum.

¶ 69.

Quod si iure naturali Regnum, & summum Sacerdotium sunt coniuncta, & hæc naturalis lex non fuit à Christo mutata: ergo Christus non fuit Sacerdos Summus. Probo consequentiam, quia Christus non fuit Rex temporalis ex multorum Theologorum sententia, quam Rex sequitur, non quod Theologorum & probabilis sit; sed quia ex illa conatur evertere Principatum Romanum, ut constat ex §. 39. Etenim nullus Summus Sacerdos potest esse iure naturali, nisi Rex sit; sed Christus non fuit Rex temporalis: ergo Christus iure naturali non potuit esse Summus Sacerdos. Sed in hoc iure naturali nihil est mutatum à Deo in lege gratiæ: ergo Christus non fuit Summus Sacerdos: videat Rex quod consequens suam argumentationem sequatur: ne autem ita sit deridendus, alterum è duobus admittat, vel non esse de iure naturali coniunctionem Regni, & Summi Sacerdotij, vel eam legem dispensatam à Deo in Ecclesia. Christus ergo reliquit Apostolos, & Episcopos in Summo Pontificatu Vicarios, Petrum quidem, & eius successores; reliquos autem privato Sacerdotio donavit: Regnum autem temporale, quod quantum ad usum & administrationem non habebat, ut homo, non reliquit Apostolis & Episcopis: ut enim hæc in Christo divisa fuere, eadem divisa perennant in Ecclesia: etenim, ut Christus potuit peccata dimittere, & sacrificium offerre absque administratione temporali Regnorum, quid ni poterit Episcopus Romanus supremam hanc potestatem retinere in totum Orbem, quin in illum temporaliter dominetur? Quid autem absolute sentiam de Regno Christi, ostendam volumine tertio. Hæc autem potius sunt ad hominem, & ex aliorum opinione.

Confirm.
S. Isidor.

Confirmari potest argumentatio Regis ex Sancto Isidoro libro tertio sententiarum, seu de summo bono, cap. 49. asserente: *Dedit Deus Principibus præsulatum pro regimine populorum*: præsulatus autem significat præsidenciam spiritualem. Sanctus Basilius in cap. 11. Esaiæ Christianis regibus adscribit munus Pastorale, his verbis: *Reges verò, qui ad Pastorale regimen Ecclesiæ eliguntur, quos etiamnum Dominus nominatim dixit filios esse Regni*. Hæc sunt quisquilæ: arripiuntur enim voces communes quidem præsulatui, & pastoratui spirituali, & temporali: quamvis enim præsul vocabatur primus inter Sacerdotes

PuentHurt. de Mendoza, vol. 2.

Salios, quod saliendo cæteris anteiret; tamen porrecta fuit illa vox ad significandum quemcumque Antistitem, ut docet Ambros. Calepinus: Antistites autem non solum erant Summi Sacerdotes; sed etiam civiles Magistratus, ut constat ex Tertuliano in Apologetico, quem direxit ad Senatum, Senatores autem vocat *Antistites summi Imperij*. Immò Cicero primo de oratore, Principes alicuius artis vocat *artis Antistites*: quia doctrinam stant ante alios: ita Sanctus Isidorus omnes Reges tam Ethnicos, quam Christianos vocat præfules: agit enim eo titulo de prælatis, inter quos recenset Reges, ut observat Pater Suarez lib. tertio, capite nono, numero decimo tertio. Sanctus Basilius nihil iuvat Regem. Primum enim potest intelligi de Regibus, qui eliguntur ad Ecclesiasticam hierarchiam: in quo sensu est contra Regem Angliæ: quia si postquam adepti sunt Regnum, adhuc indigent novâ electione: ergo solo iure Regio non spectant ad Ecclesiasticam hierarchiam: vel possunt intelligi Reges eligi ad Christianissimum, ut in eo exerceant regimen Pastorale: sic autem nihil concluditur: Reges enim Christiani sicut in sano sensu possunt dici *Vicarij*, ita possunt dici *Pastores Ecclesiæ*: non quidem formaliter, ut Ecclesia est, præscribendo leges Ecclesiasticas; sed materialiter: quia iure, & politia civili pascunt fideles, qui sunt Ecclesia Dei. Tiberius Cæsar imperium iniens, ut ostenderet se provisorum imperio, dixit, *oportere pecus condere, non deglubere*: quibus se per metaphoram Pastorem appellat. Nunc autem non sumus vsuri his vocibus, nisi ad significandos spirituales præfules, & Pastores: quia propter contentionem cum hæreticis, his simplicibus vocibus utimur ad discriminandos Magistratus civiles à Sacerdotibus: quid autem Basilius, & Isidorus senserint, testantur illorum prælia cum Imperatoribus, & Regibus hæreticis.

Tertull.

Cicero.

P. Suarez.

Tiber.

Cæsar.

Secundò confirmari potest argumentum Regis, quia sæpe ab Ecclesia delatus est Principatus spiritualis Regibus: sæpe enim petitur à Regibus, ut depellant errores, & omnia recte disponant. Epiphanius hæresi 40. docet Reges datos, ad bonam ordinationem terræ, ubi cædes & pugna, ignorantiaque, ac doctrinæ bonæ, &c. Quibus significat Regia esse hæc omnia munia. Alcuinus in præfatione librorum de Trinitate ad Carolum Magnum ait, sapientiam illi datam, ut regat & doceat populum sollicitudine subiectos. Et infra ait ad illum pertinere, * iusta decernere recta præcipere

§. 71.
2. Confir.

Epiphani.

Alcuin.

S.Tho.q. sancta admonere, ut quisque latus cum
 1. Art. 10. perpetuæ salutis præcepto domum redeat. Item: Principem populi Christiani cuncta scire, & prædicare, quæ Deo placent, necesse esse, notissimum est. Nec enim quemquam magis decet, vel meliora nosse, vel plura, quam Imperatorem, cuius doctrinâ omnibus prodesse debet *subiectis*. * Quin potius Concilium Arelatense capite ultimo, hæc ait: * *Hæc Domino Imperatori præsentanda decrevimus, poscentes eius clementiam, ut si quid hic minus est, eius prudentiâ suppleatur: si quid secus quam se ratio habet, eius iudicio emendetur; si quid rationabiliter taxatum est, eius adiutorio divina opitulante clementiâ perficiatur.**

Concil.
Arelat.

§. 72.

Epiphan.

Respondeo, numquam in Ecclesia directè datam Regibus potestatem spiritalem; sed Episcopos illorum potentiâ adductos eam exercuisse directè. Epiphanius adducitur penitus abs re: agit enim ibi contra stolidissimos quosdam hæreticos delirantes in opinionibus de Angelis, & animis, contra quos ait spiritus Principes diversorum chororum, non esse ad dissensionem; sed ad pacem: idque probat exemplo humanæ Reipublicæ: * *Quod si in terra ubi non solum sunt virtutes & bonæ doctrinæ; sed etiam mala & vitia, diversi Magistratus parent vni Regi, cuius regimen pro fine habet, ut omnia benè disponantur, commodius hæc erunt in Republica cœlesti, ubi nulla seditio*: * Regem autem habere pro fine, ut omnia rectè disponantur quis negat? Deus enim etiam politiam civilem direxit in supernaturalem finem: dixit enim Apostolus, ornandum pro Regibus, ut tranquillam, & quietam vitam agamus in omni pietate, & castitate: non verò quod spectent ad Reges Ecclesiasticæ leges, & spiritualis Principatus.

§. 73.

Testimonium Alcuini præcisè probat, oportere ut Reges sint exculi doctrinâ sanâ, tum ut leges civiles piæ sint, & à Deo non alienæ; tum quia *procerum motus hæc cuncta sequuntur: Regisque ad exemplum totus componitur Orbis*; quod non sine dolore cernitur in Anglico Regno: quod cum catholicissimum fuerit, Henrici tamen, Isabellæ, & Iacobi errores iam vi, iam adulatione amplectitur. Sanctus Bernardus libro de natura, & dignitate divini amoris capite decimo quarto, hæc ait: * *Felices res humanas, dicit quidam Philosophus, si aut soli sapientes regnarent, aut Reges philosopharentur; sed cum sapienter fugiunt sapientes super insipientes regnare, etiam insipientes fugiunt insipienter sub sa-*

Bernard.

pientibus esse; omnia desipiunt, & confunduntur, & *conturbantur*: * quibus nihil potuit dici magis appositè ad lamentabilem statum Angliæ: cuius Reges cum insipienter fugiant esse sub sapientibus Ecclesiæ Patribus, omnia confundunt, factique cæci, duces sunt cæcorum: ut igitur Regna hanc calamitatem declinent, indigent sapiente Rege, & humili; non ignaro, & arrogante. Quod assertur ex Concilio Arelatenfi comodiùs disquiretur sectione sequenti.

Tandem possunt obijcere Sanctum Gregorium epist. 62. ad Mauritium, & 65. ad eius Medicum: ubi docet Imperatori subiectos esse non solum laicos; sed etiam Sacerdotes: Baronius tom. 8. anno 593. refert hæreticos hoc testimonio arbitrari, se de Catholicistriumphasse: prædicant enim nefas esse à tam Sancti Doctoris sententiâ discedere. Mirum est hæretici quàm sint observatores Sanctorum. Sanctus Gregorius passim clamat mortuam esse fidem sine operibus: item Romanam Ecclesiam caput esse Orbis terrarum, aliaque eiusmodi dogmata: cur ergo hæretici tam impudentè deferunt sententiam tam Sancti Doctoris? Brennius non videtur tam ignarus sententiæ Gregorij, quem appellat iniustum persecutorem piorum Magistratum, quod Mauritio vires fregerit, quas exercebat in Ecclesiam.

Baronius eruditè probat à Gregorio sentiri traditos Sacerdotes Imperatori permisso, quia in eos Mauritius tyrannum egit: quemadmodum traditi fuere Diocletiano. Quæ expositio est subdificilis: cum enim Gregorius mulcere voluisset Mauritium, ut legem abrogaret de interdicens monachismo militibus, & inducat Deum cum Mauritio loquentem, eique obijcientem beneficia, quibus eundem donaverat, non est verisimile voluisse Gregoriū Mauritio obijcere tyrannidem: neque formaliter permisso peccati obijcitur à Deo peccatori pro beneficio. Missa igitur interpretatione Baronij, neque probata, neque improbata, facillima est responsio ex S. Damasceno, quæ adduxi §. 13. ubi discriminat Damascenus Ecclesiasticam, & civilem potestatem: in civili subiecti sunt Sacerdotes Imperatori in multis actionibus, in quibus non derogatur immunitati Ecclesiasticæ: absolute enim omnes Hispani etiam Sacerdotes subiecti sumus Regi, eius Imperio paremus; quamvis neque per somnum cogitamus de illi deferendo primatu Ecclesiæ: & Concilia sectione sequenti adducenda, pleno ore Carolum Magnum Dominum compellant: cuius voluntati paratissimi sunt Episcopi obedire: in quo sensu magnū beneficium collatum à Deo Imperatori, quod

§. 74.
Gregor.

Baron.

§. 75.

quod illi subiecerit Sacerdotes. Recognosce sectionem secundam, & quartam.

§. 76.

Greg.

Vt autem cernatur, quàm verum sit adagium Hispanicum *fures ad pedem furca furantur*, recognosce quid Gregorius senserit tum de Mauritio, tum de Primatu Romano, explanans enim Psalm. 4. Pœnitentialem versu *tota die*, ita invehitur in Mauritium * *Ecclesiam* quippè, quam sui sanguinis pretio redemptam, salvator voluit esse liberam, hanc iste potestatis Regiæ iura transcendens facere conatur ancillam. Quantò melius foret sibi Dominam suam esse agnoscere, eiq; religiosorum Principum exemplo devotionis obsequium exhibere, nec contra Deum faustum extendere dominationis: in tantum autem suæ temeritatem extendit vesaniæ, vt caput omnium Ecclesiarum Romanam Ecclesiam sibi vendicet, & in Dominam gentium terrenæ ius potestatis *vsurpet*. * Hæc Gregorius dixit, quia Mauritius pecuniæ cupidus, eam exigebat pro confirmatione Romanorum Pontificū, quam barbarè Gotti posuerant.

S E C T I O VIII.

Quartum Regis argumentum
ex Concilijs.§. 77.
4218.Concil.
Mogunt.Concil.
Cabilonēf.

Mogunt.

ADDVXI §. 71. testimonium ex Concilio Arelatenfi, quo Rex contendit Imperatori Carolo Magno delatum fuisse iudicium rerum in Concilio decretarum. Quod confirmari potest ex Concilio Cabilonensi: quod decreta Episcoporum præsentari voluit Imperatoris iudicio. Neque dissentit Concilium Remense: quod asseritur coactum à Domino Carolo pijsimo Casare. Moguntinum autem expressit se subieci Carolo: Turonensis autem hæc sunt verba prope finem: * *hæc nos inconventu nostro ita ventilavimus; sed quod deinceps pijsimo Principi nostro de his agendum placebit, nos fideles eius famuli, libenti animo ad nutum, & voluntatem eius parati sumus.* * Nec sunt omitenda Cabilonensia in præfatione: * *eidem Domino Imperatori præsentanda, & ad eius sacratissimum iudicium referenda adnotavimus, quatenus eius prudenti examine ea, quæ rationabiliter decrevimus, confirmentur: sic ubi minus egimus, eius sapientia suppleatur.* * In præfatione autem Moguntiaca hæc leguntur: * *Carolo Augusto religionis auctori, ac defensori Sanctæ Dei Ecclesiæ: gratias agimus*

PuentHurt. de Mendoza, vol. 2.

Deo omnipotēti, quodd sanctæ Ecclesiæ suæ pium, ac devotum servitio suo concessit habere rectorem, qui suis temporibus sacræ sapientiæ fontem aperiens, oves Christi sacris alimentis reficit, ac divinis instruit disciplinis. De his tamen omnibus valdè indigeamus vestro adiutorio, atque sanâ doctrinâ, quæ & nos iugiter admoneat, atque clementer erudiat, vt vestrâ autoritate firmemur: & quidquid in eis emendatione dignum reperitur, vestra magnifica Imperialis dignitas iubeat *emendare*. * Dicant nunc Papistæ, quid amplius ipsi faciant cum Papa, quam tota Ecclesia Gallica egit Carolo Magno? Immo tota olim Ecclesia in Concilio secundo generali Constantinopolitano misit ad Imperatorē Theodosium, vt confirmet decreta fidei contra Macedonium: quod patet ex eodem Concilio, & ex Baronio tom. 4. anno 381. versu *initio quidem*.

§. 78.

Papæ quam sunt isti ignorantes! utinam Rex imitaretur Carolum, nec dubium quin Angli Catholici imitarentur Gallos. Carolus quidem obsequentissimus fuit Romanorum Pontificum filius, vt constabit §. 103. cuius pietatis hæredes instituit filios, non minus quam Regni. Baronius tomo 9. anno 775. versu. *quod autem* docet ex Gallis historicis à Carolo coacta quatuor Concilia vno eodemque anno ad componendum statum civilem Regni, & mores Ecclesiasticorum: hæc Concilia fuerunt Arelatense quartum, Moguntiacum, Cabilonense, & Turonense: neque Imperator pius quid voluit in Regno agendum, nisi ex Ecclesiasticorum consilio. Itaque illa Concilia fuerunt Provincialia, non vt aliquod dogma fidei decernerent; sed vt de moribus agerent: quia verò in illis Concilijs multa fuerunt decreta spectantia ad civilem politiam, quæ nisi ex Principis autoritate rata esse non poterant, meritò ad ipsum Principem referuntur, vt ipse sapientiâ suâ singulari (qua Carolus pollebat) ea confirmaret, aut emendaret, si opus esset.

§. 79.

Mogunt.
Concil.

Hæc autem luce clariora sunt ex Concilijs ipsis. Moguntiacum enim coactum esse ad politiam civilem, & mores Ecclesiasticos constat ex eius præfatione, his verbis: *Incipientes igitur in nomine Domini, communis sensu, & voluntate tractare pariter de statu veræ religionis, ac de utilitate & profectu Christianæ plebis, vt autem constet, quàm hæc sint viscera Concilij, protinus describitur conventus tripartitus: primum enim confedere Episcopi: deinde Abbates, & monachi: postremo Comes, & Indices, in mundanis legibus decertantes,*

Y 3

vnlgi

S. Tho. q. 1. Art. 10. *vulgi iustitias perquirentes, omniumque advenientium causas diligentem examinautes, modis quibus poterant, iustitias terminantes.* Capite autem quinto agitur de pace totius populi: cap. 6. ad conservationem eius pacis componuntur quaestiones de pauperibus, & orphanis exhereditatis, quia vero hoc spectat ad civiles leges ait Concilium: **Omnino volumus, atque decrevimus emendari, quantum ad nos, vel ad nostram pertinet potestatem iuxta voluntatem Dei, & vestram Sanctam admonitionem, & considerationem: quod si forte extra officium nostrum alicubi inventum fuerit, admonere vestram clementiam audeamus, ut emendetur.* *Ecce, o Rex imploratam auctoritatem Caroli ad confirmationem solius legis civilis: cap. autem 7. interdicatur tam Ecclesiasticis, quam laicis emptio bonorum pauperum, nisi in publico: immo vero cap. 17. agitur de dimittendis armis: relege totum Concilium.

Concilio.

6. 803

Quam autem maliciose author Apologiae Regiae vellicet testimonia eius Concilij! Vide in praefactione Petrum vocatum primum Pastorem Ecclesiae, secundum (inquit) *dictum Beati Petri primi Pastoris Ecclesiae.* Cap. autem 4. ait pascha observandum ex praescripto Romani Pontificis his verbis. **Sacramenta* ita quae Baptismatis volumus, ut sicut Sancta vestra fuit admonitio, ita concorditer, atque uniformiter secundum Romanum ordinem inter nos celebrentur, sicut in decretis Leonis Papae sub duobus continetur capitulis: haec duo tempora, id est, Paschae & Pentecostes ad baptizandum a Romano Pontifice legitima praefixa sunt, & S. Syritius: si in qualibet necessitate opus fuerit sacri vnda baptismatis, omni volumus celeritate succuri. *Vides o ignare, a Concilio allegari Romanorum Pontificum leges ad observandos sacros ritus; Imperatorem autem ad solam legem civilem. Accipe igitur in proemio implorationem Imperatoris per accomodam distributionem, quia sanctis legibus politicis pascebat commissum gregem, non vero quod leges ferret Ecclesiasticas: immo cap. 8. praecipitur omnibus laicis, ut obedientes sint Episcopis, atque is quidem germanus est sensus trium Conciliorum, quae explicanda supersunt.

6. 81.
Concilium
Cabilon.

Concilium enim Cabilonense agit aperte de civili politica: cap. enim 18. prohibetur Episcopis, & Comitibus vades accipere: cap. 20. agitur de pace inter Episcopos, & Comites: cap. 21. interdicuntur munera Comitibus, & Iudicibus, & de testium qualitate, & alia, quae sine Imperatoris auctoritate nulla sunt: cap. autem 67. ut ostenderet Concilium ad Imperatorem pertinere solum politicum statum suae Reipublicae,

cum illa privata decreta ipsi Imperatori subiecisset, ait: *Ceterum, quid generaliter in omnibus, & ab omnibus sequendum sit, quid vitandum, qualiterve contra Sanctam Ecclesiam sit vivendum, qui plenius noscere desiderat, sanctarum Scripturarum praecepta percurrere non desistat.* Quasi dicat politica Gallia administraretur ex Imperio Regis: Religio autem Catholica ex Scripturis: quarum Iudicem non fecerunt Imperatorem.

Concilium Remense tetendit in scopum eundem cap. enim 4. & 5. praecipitur laicis, ne se interferant in Episcoporum acta: cap. 12. agitur de pace inter clericum, & laicos totius regni: cap. 13. praecipitur Comitibus, ut Episcopis obediant, & ratio examinandi testes assignatur: c. 14. de providentia singulorum in suos tempore famis: c. 15. de ponderibus & mensuris: c. 23. ne laici emant bona pauperum, nisi in publico: haec quid mirum si Imperatoris arbitrio subijciautur: nec Imperator dicitur in praefactione id praecipisse sacerdotibus; sed obsecrare, & obtestari.

6. 82.
Concilium
Remense.

In Concilio Turonensi res est tam aperte a nobis, ut nisi ab ignorante & pravo non potuerit ignorari: cap. enim 1. agitur de clero componendo: cap. 2. de monachismo cap. 3. de tota plebe: cap. 22. Comites dicuntur regere populum Dei, quos tamen vult obedire Episcopis: ergo cum regimine temporali Imperatoris poterit, & componi eius obedientia in Pontificem: eandem obedientiam praecipit Comitibus cap. 33. cap. autem 34. est de examine testium a Comitibus: cap. 35. de integritate iudicum: copluraque alia capita civilia sunt, ac propterea emendanda a Principe: cap. autem 51. agitur de exhereditatis: quae inquisitio facta est imperio Principis. Accipe autem huius Concilij praefactionem. *His igitur intentus pius, ac religiosos Dei sacerdotes Ecclesiae gubernacula in regno tibi divina largitate collato tenentes, saluberrimis exhortationibus admonuit.* Considera in regno collato Imperatori sacerdotes tenere Ecclesiae gubernacula: recognosce Patrem Suarez lib. 3. cap. 27. & Baronium tom. 9. anno 806. ubi docet aliud Concilium coactum a Carolo ad testamentum efficiendum in villa Theodonis. Quae afferuntur ex alijs Concilijs commodius differuntur disp. 36. sect. 2.

6. 83.
Concilium
Turonense.Concilium
Turonense.

S E C T I O. IX.

Quintum Regis argumentum
ex Imperatorum, & Regis
exemplis.

NVL-

§. 84.
3. Arg.

NVLLLO argumento efficaciori probari potest Ecclesiasticum imperium non esse penes Reges, quā ipsorum Regum authoritate, & exēplo, qui in propria causā, & in non vsurpanda excellentissima potestate sunt testes minime suspecti. Primum probandum est authorem Apologiæ Regiæ, aut per ignorantiam, aut per calliditatem persuasisse Regi inveteratā esse Ecclesiæ consuetudinem, ut Reges ipso iure Regio dominantur in Ecclesiam spiritali Imperio. Secundò probandū est ante Henricum Octavum, Isabellam, & Iacobū, nullum Regem etiam hæreticum tam stolidè desipuissē, ut sibi arrogaret ius in decernendis causis fidei: quod iam probo.

§. 85.
Baron.

Primi Imperatores Christiani fuere duo Philippi: quamvis enim Baronius, tom. 2. anno 246. à numero secūdo probet, Philippum non fuisse Christianum anno 246. in quem annum refertur ab Eusebio Philippi cōversio, probat tamē eū fuisse Christianū anno 249. cūm autem Philippus iā Christianus, vitijs esset infamis, interdictus fuit ab Episcopo Romano aditu in templū, iussusque est stare inter pœnitentes: ut constat ex Eusebio, lib. 6. cap. 27. cap. autem 25. hæc refert: *ferunt igitur, libenter eum, quod à Sacerdote imperatum fuerat, suscepisse; de vinum sibi inesse metum, & fidem religionis plenissimā, rebus, atque operibus comprobando.*

Euseb.

§. 86.

De Constantino Magno tam clarè constat, ut, nisi cæcus, id non videat: plura refert Pater Suarez lib. 3. à cap. 21. Donatistæ à Concilio Episcoporum, habito Romæ, appellaverunt Constantinum: qui, teste Augustino, non mutavit Episcoporum sententiā; sed ita in eos exclamavit: *ô rabida furoris audacia! quid hi detractores legis, qui venientes cæleste iudicium meū putaverunt postulandum? sic sensere de Christo Salvatore? quæ verba refert Baronius ex Optato, & epistola Cōstātini tom. 3. ann. 313. nu. 30. & 33. Conatus igitur Regis Angliæ damnatus est audaciæ rabidæ à Maximo & ferè primo Christianorum Imperatore: ut ipse consideret, quā inauspicatò argumentum petat ab Imperatorum exemplis; & ut nostri aiunt, *la primera en tierra.* Ruffinus lib. 10. historiæ Ecclesiasticæ, cap. 2. ad annum 327. hæc refert Constantini verba ad Episcopos. * *Deus vos constituit Sacerdotes, & potestatem vobis dedit de nobis quoq; iudicandi, & ideo nos à vobis rectè iudicamur: vos autem non potestis ab hominibus iudicari. Propter quod Dei solius inter vos expectate iudiciū, ut vestra iurgia, quæcumq; illa sunt, ad illud divinū reserventur examen: vos enim nobis à Deo dati estis Dij, & conveniens non est, ut homo iudicet Deos.* * Quæ autē*

Ruffin.

PuentHurt. de Mendoza, vol. 2.

verbis adstruxit, confirmavit exemplo; nec enim in Concilio suffragium tulit, neque Episcoporum questus audivit.

§. 87.

Constantius Constantini filius, quamvis hæreticus, non fuit ausus damnare Athanasium: quem anno 341. in Concilio damnandum curavit: cui Concilio præfuit Archelaus, non ut Iudex causarum fidei; sed ne tumultuarent Conciliarij: è quorum manibus Athanasium eripuit, teste Ruffino lib. 10. cap. 16. & 17. Anno autem 346. Ecclesiam petijt Constantius ab Athanasio ad Arianos Conventus; quā tamen non accepit: cūm autem Athanasius eum appellasset Dominum omnium, noluit ei Ecclesiam dare; nisi Constantius eidem Athanasio aliam redderet ad Catholicos ritus; mansitque res infecta: Constans autem Imperator Occidentis exhortatus est Cōstantiū ad imitationem pietatis paternæ in observandis Sacerdotibus: quod refert Baronius tom. 3. anno 346. num. 6.

§. 88.

Ruffin.

Apostata Iulianus neque per somnum sibi arrogavit Pontificatum, quamvis Christi desertor ad idololatrias fugit, Imperiam capescens anno 346. Quo tempore causæ fidei in Concilijs agebantur, teste Ruffino lib. 10. cap. 28. & 29. ubi hæc ait: *Cūm igitur huiusmodi sententiam ex Evangelica authoritate prolatam Ordo Sacerdotum, & Apostolicus approbasset:* è quibus liquet in Ecclesia primitiva omnia gesta Pontificum arbitrata, non solum ante Imperatores convertos; sed etiam illis Catholicis, hæreticis, & paganis. Nec enim idololatra Iulianus, nec hæreticus Constantius, neque Catholici Constans & Constantinus, neque vitiosus Philippus, per somnum ausi sunt, cū toti dominarentur orbi, quod tres Angliæ Reges, primus adulter, secunda lasciva, tertius autem discipulus Bucanani.

§. 90.

Anno 260. Iovianus sive Iovinianus, qui deposita militiā propter religionem Christianam, imperio Iuliani exulabat ab exercitu, Iuliano ultione numinis perempto, creatus est Imperator: requisivit Athanasium, à quo suscepit & formam fidei, & rationem Ecclesiarum disponendarum, teste Ruffino lib. 2. cap. 1. Anno autem 367. Valentinianus primus, Catholicus quidem fuit, qui tamen teste Sancto Ambrosio adducto §. 53. dixit non esse suum inter Episcopos iudicare: cū ipso regnavit Valens hæreticus, qui nihil sibi de iurisdictione Ecclesiastica arrogavit, quorum tempore Mauvia Sarracenorum Regina Christiana sacra suscepit, accersito ad Episcopatum Mose monacho, ut ait Ruffinus, lib. 2. cap. 6. Ecclesia enim genita fuit, & aucta Episcoporum doctrinā; non Imperatorum.

Y 4

Gra-

S. Tho. 7. Gratianus, & Valentinianus Secundus,
 1. Art. 10. filij Valentiniani Primi exemplo sunt Ca-
 §. 90. tholici Principis: Gratianus quidem toto
 vita cursu, cuius argumentum est illi ami-
 cissimum fuisse Sanctum Ambrosium, &
 cuius arbitrio pendebat. Baronius tomo 4.
 anno 376. versu *quod ad rerum*, refert ex
 Theodoro epistolam Gratiani, qua osten-
 dit Synodorum, & Episcoporum esse audire
 communia crimina Ecclesiarum: si autem
 rei fuissent capitis, pertinere ad sublimiores
 potestates. Nunc viget idem mos, qui enim
 capite plectendi sunt, iudici laico tradun-
 tur ab Ecclesiastico, nolente Sacerdotes
 manus humano sanguine tingere: Valenti-
 nianus, cum esset puer, agebatur ignarus Iu-
 lina Imperatricis matris artibus hæreticis:
 quæ tamen non potuit Sirmio dare Episco-
 pum hereticum, resistente Sancto Ambrosio,
 & præficiente tandem, quem voluit, ut ex
 Paulino in vita Sancti Ambrosij Baronius
 confirmat tom. 4. anno 380. ante finem. Im-
 mo nec Valentinianus ipse stimulis mater-
 nis percitus, potuit armato exercitu vnam
 Ecclesiam extorquere ab Ambrosio donan-
 dam Arianis, cui Ambrosius obiecit vetus-
 tam Imperatorum consuetudinem, non se
 ingerendi in Ecclesiastica negotia, ut osten-
 di §. 53. Cū autē Valentinianus ætate, & cō-
 filio Theodosij maioris, oculos aperuisset,
 totum se addixit voluntati Sancti Ambro-
 sij, eum tenerrimè diligentis; ut constat in
 oratione de obitu Valentiniani. Paulinus
 refert in vita Sancti Ambrosij ab eo excom-
 municatum Maximum, qui Gratianum
 interfecit, eius Imperium usurpans. Euge-
 nius verò cum anno 394. electus esset Im-
 perator, quia suspectus fuit de nece Valen-
 tiniani, excommunicatus fuit ab Ambro-
 sio. Quæ id fieri potuisset, si hi tyranni ar-
 bitrarentur cum Imperio esse Summum
 Sacerdotium?

§. 91. Theodosius maior, cum armis totum
 subiugasset Orbem, se subiecit pauperrimis
 Episcopis. Ruffinus enim lib. 2. cap. 18. re-
 fert, eum a disse Sacerdotes Italia, à quibus
 accusabatur, & poenitentiam egisse. Hoc au-
 tem crimen fuit crudelissima cædes Thessa-
 lonicensium: ob quæ ab Ambrosio per lit-
 teras, & coram reprehensus, non est per-
 missus intrare in Ecclesiam, ut refert Theo-
 doretus lib. 5. cap. 17. & Baronius, tomo 4.
 anno 390. versu *hæc miseranda*: cum autem
 rogaretur ab Ambrosio, quam poeniten-
 tiam esset acturus? respondit Imperator:
*inueniuntur medicamenta ostendere: eaque tempe-
 rare. & vulnera, quæ ægris curantur, obligare:
 meum autem quæ sunt adhibita, accipere.* Cum
 autem Ruffinus ageret cum Ambrosio pro
 Theodosio in Ecclesiam admittendo, respō-

dit Ambrosius: *ego Ruffine, prædico me illum ab ingressu sacri vestibuli prohibendum. Quod si Imperium muta verit in tyrannidem, cædem quidem lubens excipiam.* Item cum Theodosius Orientali more confidere vellet inter Sacerdotes, eum præcepit Ambrosius exire, & inter ceteros laicos consistere: quod ex Ruffino & Sozomeno ostendit Baronius eo anno 390. nam *patriarcha* (inquit) *Imperatores, non Sacerdotes efficiunt*: cui respondit Imperator, *habeo pro hæc medicinam gratiam.* Tandem Theodosius doctus ab Ambrosio dixit, *egre tandem didici, quid inter Imperatorem intersit, & Episcopum.* Utinam Iacobus post exercitiam carnicinam in Dei Sacerdotes, discere vellet, quid intersit inter Episcopum Episcoporum, & Regem: at nō audit legitimos Episcopos, qui animam ponunt pro suis ovibus, sed mercenarios, atque latrones, qui ut se pascant voluptuose, gregem deglubunt, & mactant: cui illi impudenter mētuntur, nuperū esse, atque novitium, Regiæ maiestatem parere Pontificiæ dignitati; cum videat à privato Episcopo aditum in Ecclesiam interclusum non solum Maximo, & Eugenio tyrannis; sed etiam Christianissimo, & verè maximo Theodosio.

Videamus quid ab anno 404. contigerit duobus Theodosij filijs Archadio, & Hono-
 rio. S. Chrysostomus alicorum, & Eudo-
 xia Augustæ, vxoris Archadij mores per-
 tringens, animos quoque in se commovit,
 & coacto Cœcilio cum bis relegaverunt: Sæ-
 ctus Chrysostomus appellavit Innocentiū
 Primū, ut constat ex tom. 5. Sancti Chry-
 sostomi epistol. 1. & 2. ad Innocentium ip-
 sum, & ex epistola vigesima nona eiusdem
 Innocentij ad Chrysostomum: Theophilus
 Patriarcha Alexandrinus, totius Orientis
 Primas facti rationē reddidit: eius autē iudi-
 ciū irritavit Innocentiū, & Innocentius iudi-
 cium Theophili: cuius rei extat historia
 Palladij: ex quâ, & alijs id fuscè narrat Baro-
 nius tom. 5. anno 404. Vniuersū Clerum, &
 populū Constantinopolitanū appellasse ad
 Innocentiū per litteras, & legatos; cōstat ex
 epistola trigesima Innocentij ad eundem po-
 pulū tom. 1. Cœciliorum inter decreta In-
 nocentij: quæ etiā refert Niceph. lib. 13. cap.
 32. Honorius reprehēdit Arcadiū fratrem,
 ut referunt auctiores adducti, Glica & alij:
si quid (inquit Honorius) *de causâ religionis
 inter Antistites ageretur, Episcopale oportuit esse
 iudicium: ad illos enim de vinarum rerum inter-
 pretatio; ad nos religionis spectat obsequiū.* Tādē
 Innocentius Romæ degens sacra interdixit
 Archadio Oriētis Imperatori, & Cōstātinopoli
 degenti: epistola enim 31. hæc ait. *Itaque ego minimus, & peccator, cui thronus magni
 Apostoli Petri creditus est, segre go, & rejicio te,*

§. 92.

Chrysost.

Honorius
apud Baro-
ni.

Innocent.

& il-

& illam à perceptione immaculatum mysterio-
rum Christi. Ne autem Archadius Imperato-
ria potentiâ fretus speraret se ab Episcopis
Orientis ad sacra admittendum, illos om-
nes excommunicat, & deponendos com-
minatur Innocentius, si id fuerint ausi: ex-
authorat autem ex Episcoporum nomēcla-
tura successorem Chrysostomi; quod eo
vivente fuerit intrusus. Huius epistolæ e-
xemplar est in tom. 1. Conciliorum, &
Nicephoro lib. 13. cap. 34. cuius meminit
Baronius tom. 5. anno 467. versu *tametsi*: ad-
ditque ex Glica, & alijs hæc respondisse
Archadium: *igitur quod superest, enixè te obse-
ro, ut nos à segregatione liberes, nec multiplici-
ter punias.* Quæ si Henricus octavus respon-
disset summo Pontifici Iulio, se & regnum
tâm infandis calamitatibus solvisset.

§. 93.

Theodosius Junior anno 425. adeo ti-
muit Ecclesiasticam potestatem, ut indebitè
excommunicatus à quodam ignorante mo-
nacho, accersiverit Episcopum, ut eius au-
thoritate præsentem monacho, anathemate
solveretur. Docuit exemplo pius Impera-
tor excommunicationem iure esse timen-
dam, siue iusta sit, siue iniusta. Hæc narrat
Theodoretus lib. 5. cap. 36. Nicephorus
lib. 14. cap. 4. Baronius tom. 5. anno 425.
versu *vir quidam*. Theodosio Iuniorē im-
perante coactum est Concilium Ephesinū;
quod gestum fuisse, & confirmatum autho-
ritate Celestini Papæ, nec Orientales ali-
quid ausos ante decretum Papæ; Sanctum
que Cyrillum fuisse Celestini legatum.
abundè ostendi disp. 21. à §. 213. & quam-
vis Theodosius malis artibus hæretico-
rum subindignatus fuit Cyrillo, nihil tam-
en eum egisse contra libertatem Eccle-
siasticam constat ex anno 431. Item in
Concilio secundo Ephesino, quod vocatum
est *Synodus prædatoria*, occisus fuit Sanctus
Flavianus Theodosio non invito, ut con-
stat ex eius epistola ad Valentinianum, quæ
est ante Concilium Chalcedonense: consi-
derans autem Theodosius, quantum fuisset
deceptus pravis eunuchi sui consilijs, in eū
animadvertit; & poenitentiam egit de ne-
ce Sancti Flaviani, teste Nicephoro lib. 14.
cap. 49. Theodosius quā fuerit alienus
ab hac Anglorum insania, ostendit in lege
de intrando templum sine armis: *ad extimē*
(inquit) *communeque atrium mox nos recipi-
mus, nec quidquam ex propinqua divinitate no-
bis arrogamus.* Quæ verba referuntur in a-
ctis Concilij Ephesini, & Baronio tom. 5.
anno 431. versu *inter alia* §. 94. Valenti-
nianus tertius anno 433. se à communione
Sixti Papæ segregavit propter crimen Pō-
tifici falsò impositum à Basso: voluit autem
Valentinianus, ut Sixtus sui ipsius esset

Theodos.
Nicepho.
Baronius.

Theodos.

iudex eique locum celsit Imperator donec
lis terminaretur, ut constat ex Concilio
Romano, & Baronio eo tom. 5. anno 433.
versu *ad finem*: dixit verò Sixtus *quis filium
separavit à matre*: quod dixit propter abiun-
ctionem Imperatoris ab ipso. Quā fuerit
Valentinianus filius Romanorum Pontifi-
cum constat ex epistola ipsius, item Placi-
diæ, & Eudoxiæ ad Theodosium iuniorem
quæ circumfertur in præambularibus ante
Cōcilium Chalcedonense his verbis: **Quam
(fidem) nos à nostris maioribus traditam
debemus cum omni competenti devotione
defendere, & dignitatem propriæ venera-
tionis Beato Apostolo Petro intemeratam
& in nostris temporibus conservare: qua-
tenus Beatissimus Romæ civitatis Episco-
pus, cui Principatum Sacerdotij super om-
nes antiquitas contulit, locum habeat, ac
facultatem de fide, & Sacerdotibus iudica-
re, Domine Sanctissime Pater, & venera-
bilis Imperator: hæc enim gratia secundum
solemnitatem Conciliorum, & Constanti-
nopolitanus Episcopus eum per libellos ap-
pellavit, propter contentionem, quæ orta
est de fide. *Hæc Valentinianus: è quibus
velim recognoscere Rex Angliæ, utrum sit
magis nupera hæc sententia de potestate
Pontificis Romani iudicandi causas fidei,
quā sua, & suorum ministrorum ignoran-
tia, quæ tanta est, quanta neque in novitijs
capitur: cum totius Occidentis Imperator
Valentinianus id confirmatum ab omni
antiquitate confirmet: item appellationem
Sancti Flaviani Archiepiscopi Constantino-
politani in causâ fidei, instam esse, & ex
antiqua solemnitate Conciliorum.*

Concilium
Valentin.

§. 94.

Fortè subsidium erit Regi in Martiano,
atque Pulcheria imperantibus anno 450.
qui tamen Concilium Chalcedonense coe-
gerunt, non nisi ex præscripto Leonis Ma-
gini: in quo Imperatores noluerunt confide-
re inter Episcopos; sed extrâ assistere ad
exequenda decreta Concilij: in quo dam-
natus est Dioscorus, & Alexandrinâ sede
deiectus sententiâ legatorum Leonis: item
& Euthiches: totumque negotium gestum
fuit ex epistola celeberrima Sancti Leonis,
cui paruit totus Orbis: qua de re egi satis a-
bundè disp. 21. à §. 219. ad 224. legat qui
voluerit epistolas Sancti Leonis, item &
præambulares Concilij Chalcedonensis ubi
ait Martianus ad Leonem magnum: *in a san-
ctitate Principatum in Episcopatu divina
fidei possidentem.* Et infra: *per celebrandam syno-
dum te auctore, maxima parte circa omnes Epis-
copos fidei catholice fiat.* Imperator Leo pri-
mus fuit obsequentissimus filius Sancti
Leonis in componendis rebus fidei in Ori-
te, in quo regnavit ab anno 458. ad 474.

Y §

petiſſe

S. Tho. 7. petijt legatos à Sancto Leone, eosque suscepit, & suscepit Magistros suæ fidei: vide Leonis Magni epistolam 78. ad Leonem Imperatorem. Maiorianus Imperator Occidentalis multa egit pie quidem, nulla memoria invadendi potestatem Ecclesiasticam: obiit anno 461. Severus autem interijt anno 465. nihil actum hac in parte. Anthemius anno 467. Romam veniens ex Oriente, secum attulit Macedonianos: at Hilarius Papa iure Pontificio eum coegit publice iurare, se non permissurum hæreticorum conventicula.

§. 96. Veniat nunc Imperator aliquis amicus Regum Angliæ: omnes enim superiores illis fuerunt inimicissimi, non solum Catholicis, sed etiam hæretici, adhuc & Iulianus. Quis erit hic Imperator amicus? arbitror Zenonem: Henricus enim vinolentus, mulierosus, & crudelis, à quo potuit discere, nisi à tyranno filicida, ebrio, luxurioso, hæretico, & ignavo? Hic Imperium inijt anno 474. ut autem videant Angli cuius exempla imitentur, advertant eum fuisse hæreticum Theopachistam, id est, opinantem divinitatem in Christo passam fuisse cruciatum; negavit item cum Euthychete duas naturas in Christo: quos duos errores detestantur Angliæ Reges. Perfidus tamen hic hæreticus numquam invasit auctoritatem Pontificiam: quem Simplicius Papa in epistola ad ipsum (quæ est tertia Simplicij, tom. 1. epistolarum Romanorum Pontificum) vocat filium, & monet, ut rectam fidem sequatur iuxta epistolam Sancti Leonis, exemplo Martiani, atque Leonis Imperatorum. Zeno alterna vicissitudine imperio potitus fuit, & privatus tyrannide Basilisci: qui etiam negans in Christo duas naturas, non est ausus propria auctoritate damnare Concilium Chalcedonense; sed secutus Episcopos hæreticos illud damnavit, prætexens illud esse contra Concilium Nicænum. Itaque neque hi immanissimi tyranni negotia fidei suo arbitratu; sed Episcoporum gerebant. Immo Basiliscus Pontificum auctoritate coactus fuit edictum hæreticum revocare: Zeno autem, cum in calamitate resipuisset, restituto sibi Imperio, scripsit Catholicè ad Simplicium, ut constat ex huius epistola septima, tom. 1. epistolarum decretalium, & Baronio tomo 6. anno 477. Hi duo testes variè consentientes, à nobis etiam sunt: moniti enim è cælo se subiecere Pontificibus: elati autem superbe, in stolidissimas hæreses incidere: non tamen invaserunt Pontificium: qui suorum criminum etià in hac vita penas luerunt: Basiliscus truci nece; Zeno sepultus vivus: cuius voces cum audiretur à satellitibus è sepulchro, contemptæ fuere

iussu vxoris Ariadnæ, quæ appetijt nuptias cum Anastasio, familiari marito suo: cum quo suspecta fuit concubinitas: Zeno autem iussu Hormisdæ Papæ expunctus fuit à Iustiniano ex Catalogo Imperatorum Catholicorum.

Anastasius anno 491. non potuit imperare coronam ab Euphemio Episcopo Constantinopolitano ante emissam publicè professionem fidei, de qua malè audiebat: fuit quidem latrocinij, & alijs vitij obscurus: & quamvis visus falcem mittere in Ecclesiasticam iurisdictionem, non tamen apertè: fuit Euthychianus, & Acephalus: quem Anastasius Papa monuit, ut hæresibus depositis obediret Romano Pontifici: eum Symmachus excommunicavit: volens autem hic hæreticus anno 515. de fide agi in Concilio, ad illud cogendum implorat opem Hormisdæ, cui ut Petri successoris defert causam fidei: constat hæc ex Synodo quinta actione prima, & ex epistola 21. Hormisdæ, & ex Baronio. Cui Anastasio hæc scripsit Hormisdas: *nullus vos incongruentibus præceptis, aut novis moveat institutis. Sic enim qui mundani sunt, Ecclesias tenere non possunt: quia eis magis convenit discere, quam docere.* Tandem anno 518. fulmine correptus interijt: eadem die obierunt Sanctus Elias Patriarcha, & Sanctus Flavianus Episcopus, ad eum accusandum in tribunali Christi, quia propter Catholicam fidem ab eo exulabant. Quæ Baronius eo anno 518. à versu hinc magnus ille, ex Sophronio, Cyrillo, & alijs refert: nomen autem Anastasij ablatum est ex Imperatorum albo iussu Iustiniani ex decreto Hormisdæ Papæ. Videat Iacobus Rex Angliæ, malitne imitari Constantinos, Valentinianos, Theodosios, Martianos, & alios illustrissimos Principes, quæ Zenonem, & Anastasium, quos posteriores Imperatores designati sunt maiorum suorum nomenclaturæ?

Iustinus maior anno 518. electus, scribit Hormisdæ, à quo vocatur filius: ut autem constat quàm fuerit constans consuetudo, ut Imperatores Orientales recognoscerent Romanum Pontificem sibi esse superiorem, Hormisdas per litteras Iustino gratias egit pro significatione eius subiectionis: ut constat ex epistola vigesima secunda Hormisdæ tom. 1. epistolarum Romanorum Pontificum, his verbis: *venerabilis regni vestri primitijs, fili gloriosissime, loco munera, gratulationem suam Catholica transmittit Ecclesia.* Cum autem Constantinopoli nonnulla essent communi Episcoporum consensu decreta in Synodo Constantinopolitanâ: tota Synodus supplex ab Imperatore petijt epistolas ad Hormisdam pro confirmatione decretorum eius

§. 97.

Hormisd.

§. 98.

Hormisd.

eius Synodi: ut constat ex epistola Iustini, tom. 1. epistolarum Romanorum Pontificum inter epistolas Hormisdæ, cuius initium est *Ioannes vir beatissimus*: totumque Conciliū idem præstitit, non enim ab Imperatore petijt Ecclesiasticorum rituum cōfirmationem; sed à Pontifice Romano longo maris, terræque tractu disito: cum autem Sanctus Ioannes Papa missus fuisset, à Theodorico Ariano legatus ad Iustinum; nihil Iustinus egit nisi ex consilio Ioannis; à quo coronari voluit Constantinopoli, anno 525. totaque civitas lætabunda illi processit gloriata successoris Petri conspectu. Recognosce Baronium tom. 7. anno 518. & anno 525. Hic observa in antiquioribus Concilijs referri inter acta Bonifacij Secundi epistolam Iustini ad ipsum Bonifacium: quæ non potuit esse Iustini, vita functi quatuor annis ante electionem Bonifacij; qui creatus est Pontifex anno 530. obiit verò Iustinus anno 527. Quapropter Pater Suárez, lib. 3. cap. 21. num. 9. eam citat pro epistola Iustiniani; Baronius tamen tom. 7. anno 530. probat eam esse centonem male confutum ex epistola Ioannis Constantinopolitani; quæ est quadragesima quinta inter epistolas Hormisdæ: quapropter quamvis eius testimonium maximè facit instituto nostro, illud tamen prætereo, quia in tam aperto sole non egemus luce maligna: estque prætermissa à novo collectore.

§: 99.

Iustinianus fortè stabit magis ab Anglis; qui nimis fuit in scribendis legibus de rebus Ecclesiæ. Nulla est habenda ratio Iustiniani iam morti vicini: cum enim regnasset ab anno 527. ad 565. ultimis annis lapsus fuit in hæresim Gazanitarum negantium in Christo carnem passibilem: excusatur ab aliquo antiquo historico: quam excusationem ego subens accipio, quamvis ægre Baronius. Ac primū Iustinianus sæpè misit Romam ad Pontificem suæ fidei professionem: cum verò anno 533. edictum fidei esset promulgaturus adversus hæreticos, se præmunijt confessione fidei missa ad Ioannem, qui Ioannes eidem Iustiniano gratias egit, quod Romanæ Ecclesiæ omnia subiecisset: ut constat ex Baronio referente caput de summa Trinitate, & fide Catholica: item liberatus Diaconus in Breviario, cap. 20. refert legatos missos à Iustiniano ad Ioannem, ut ipse Ioannes causas fidei componeret. Constat Antimum Patriarcham Constantinopolitanum damnatum esse à tota Orientali Ecclesia; ex Synodo quinta Constantinopolitanâ actione prima: quem Antimum Sanctus Agapetus Papa, cum pene exul esset Constantinopoli, deposuit Archiepiscopatu: cum tunc Antimus flo-

reret Theodoræ Augustæ gratiâ, foeminae quidem hæreticæ, impotentis Antimum in Pontificatu retinere. Mortuo Agapeto Sanctus Silverius anno 538. dolo Theodoræ Augustæ, & potentia Belisarij Italiae Exarchi missus fuit in Lyciam ad exulandum; quia noluit revocare Antimum. Vigilius homo pravus, favore Theodoræ Pontificatum invasit: factus autem legitimè Pontifex; mutati sunt illi & mores: gravesque persecutiones sustinuit à Theodora, & eius aulicis, quod noluerit revocare Antimum: adeo ut ipse questus fuerit, se ab illis magis dira sustinuisse, quàm à Diocletiano: hoc ita contigit, quia rectè noverant hæretici, Antimum, nisi iussu Romani Pontificis, non receptum iri etiam iubente Imperatore: alioquin cur vexarent Pontifices Romanos? Cum autem Iustinianus vellet confirmari edictum de tribus capitulis, id egit per Conciliū quintum generale: at nec edictum, neque Conciliū vim habuit in Ecclesia ante cōfirmationem Vigiliij, & eius successorum. Quibus de rebus egi disputat. 21. à §. 232. ad 241.

Iustinianus ergo non suus; sed Pontificum authoritate fidem censuit proponendam, atque sequendam. Videamus nunc utrum deliquerit in ferendis legibus: est enim valde diversa quæstio, an fides proponenda sit authoritate Regiæ: ac an iure Regio possint Ecclesiasticis leges ferri? Baronius anno 528. sub initium eum excusat: tum quia Ioannes Papa cum subiratus esset Iustiniano, testatur se cognovisse ex Iustiniani legatis, leges illas latas fuisse à Iustiniano ex Orientalium Pontificum consensu: tum etiam quia ipse Iustinianus in authenticis novella sexta satis apertè dicit se nullas ferre leges, nisi quibus custodiantur sacri Canones, his verbis: *Hoc autem futurum esse credimus, si sacrarum regularum observatio custodiatur: quàm iusti, & laudandi, & adorandi Imperatores, & ministri Dei verbis tradiderunt Apostoli; & Sancti Patres custodierunt, & explanaverunt.* Iustinianum executorem earum legum fuisse, non authorem, item & totum hoc negotium, constat ex quinta Synodo Constantinopolitanâ actione prima; in constitutione Iustiniani contra Antimum tom. 2. Conciliorum, his verbis: ** Rē non insolitam imperio & nos facientes, ad præsentem venimus legem. Quoties enim Sacerdotum sententia quosdam indignos Sacerdotio, de sacris sedibus deposuit; quē admodum Nestorium, & quosdam alios; toties imperium eiusdem sententiæ, & ordinationis cum Sacerdotum authoritate fuit: sicque divina pariter, & humana concurrentia vnam consonantiam rectis sententijs fecēre;*

§. 100.

Baron.

Iustin.

Synod. Constantinopolitana. quinta.

S. Tho. q. fecere : quemadmodum & nuper factum
 1. Art. 10. est circa Antimum, qui quidem deiectus est
 de sede huius Regiæ vrbis, à Sanctæ & glo-
 riosæ memoriæ Agapeto, sanctissimæ anti-
 quæ Romæ Pontifice, &c. * E quibus recog-
 nosces Imperatorem executioni mandasse
 Agapeti sententiam antiquo more suo, &
 aliorum Imperatorum: secundo depositio-
 nem adscribi soli Agapeto, vt Iudici, cum
 tamen à toto Oriente fuisset damnatus An-
 tinus: habuit ergo Agapetus iurisdictionē
 in Patriarchas Orientales: tertio Iustinianū
 Sacerdotum auctoritatem dixisse esse divi-
 nam, Imperatoriam autem humanā; hanc-
 que esse asseclam illius.

§. 101.

Iustinus Iunior, quamvis moribus non
 fuit laudandus; nihil tamen egit, nec con-
 tra fidem, nec ius Romanum ad annū 582.
 quo interijt. Cui successit Mauritius: qui
 graves inimicitias exercuit cum Gregorio
 Magno propter legem, quā interdixit mili-
 tibus inire vitam monasticam: cui edicto
 publico restitit Gregorius Magnus, legem
 Mauritiij explicans, & emendans. Item a-
 varus fuit Mauritius, & in Clerum acerbus:
 tamen nihil eum contra fidem egisse; sed
 potius ab eo compressos hæreticos testatur
 Sanctus Gregorius, lib. 7. epistola 47. Nū-
 quam Mauritius affectavit Primatum Eccle-
 siæ, neque potestatem dirimendi contro-
 versias fidei: quod apertè constat ex Ioan-
 ne Constantinopolitano, & Cyriaco eius
 successore: qui ausi sunt arrogare sibi no-
 men Patriarchæ vniuersalis, freti gratia
 Mauritiij, & eiusdem inimicitia cum Grego-
 rio: quos Gregorius graviter reprehendit
 contendens primatum fuisse semper in Ec-
 clesia Romana. Mauritius autem simulavit
 odio in Gregorium quæstionem esse levis
 momenti. Phocas anno 607. causam ad-
 iudicavit Bonifacio Tertio: vt fatentur ipsi
 hæretici, obijcientes tam infandum crimē
 non potuisse committi, nisi à teterrimo ty-
 ranno Phoca: ostendi autem disput. 21. §.
 248. Phocam auctoritate Regiæ observari
 voluisse antiquam Ecclesiæ cōsuetudinem,
 & compressisse Cyriaci licentiam: Roma-
 nos vero Pontifices idem accepisse à Con-
 stantino Magno executioni mādante, quod
 cognoverat institutum fuisse à Christo, of-
 tendi contra Molineum eo §. 248. Potesta-
 tem Ecclesiasticam censam fuisse à Mauri-
 tio esse penes Episcopum Romanum cōstat
 ex Sancto Gregorio lib. 7. epistolarum, epif-
 tola 64. his verbis: *In quodam enim crimine*
Biazenus primas fuerat accusatus: & piissimus
Imperator (Mauritius) eum iuxta statuta Cano-
nica per nos voluit iudicari. Baronius censet
 locum esse vitiatum nō enim legendum est
Biazenus; sed *Byzanzenus*, & infra nam quod

Gregorius
 Magnus.

se dicit Sedi Apostolicæ subijci: si qua culpa in
 Episcopis invenitur, nescio quis ei Episcopus sub-
 iectis non sit.

Phocas obtruncato Mauritio Imperium
 invasit anno 602. qui tyrannus tantum ab-
 fuit ab impietate Anglorum, vt coegerit
 Cyriacum Constantinopolitanum depone-
 re nomen Episcopi OEcumenici, vt illo
 vteretur Bonifacius Tertius. Deo gratias,
 quod hoc Anglicum dogma non est audi-
 tum in Ecclesia sex primis annorum centu-
 rijs, vt constat ex eius historia texta annuo
 filo; dixit autem Iacobus Angliæ Rex, se
 non admissurum dogma, quod non fue-
 rit commune primis sexcentis annis Ec-
 clesiæ; sed hoc ipsius dogma non est audi-
 tum illis primis sexcentis annis: ergo aut
 Rex Angliæ violat fidem Regiam, vel se-
 quitur dogma inauditum primis sexcentis
 annis Ecclesiæ. Quid quod nec sequentia
 sacula tantum insanierunt: nam, vt constat
 ex historijs Ecclesiasticis, Basilus Impera-
 tor laicos voluit Sacerdotibus esse obedien-
 tes, inter laicos autem se ipsum recensuit:
 cuius verba verè Regia descripsi §. 58. Mi-
 chael Balbus Imperator Orientis anno
 821. cum vellet componere controversias
 fidei coacto Constantinopolim Concilio
 doctus fuit ab Episcopis rectam fidem: qui
 hæc illi coram dixere. * *Quod si quid est hu-*
iusmodi, de quo ambigat, aut diffidat divi-
na Magnificentia vestra piè à Patriarcha
dissolvi posse iubeat magna ipsius, & à Deo
confirmata manus ad communem vtilitatē
à vetere Roma suscipi declarationem, prout
olim & ab initio paternā traditione trans-
missus mos fuit: hæc enim, Christi æmule
Imperator, suprema est Ecclesiarum Dei, in
qua Petrus sedem primus tenuit, ad quem
Dominus dixit, tu es Petrus, & super hanc
petram ædificabo Ecclesiam meam: * quā
historiam ex Theodoro, lib. 2. epist. 86. re-
fert Baronius tomo 9. anno 821. à versu post
hæc autem: item refert Gennadium vsum hoc
 testimonio Orientalium ad confirmandam
 auctoritatem Romani Pontificis. Quin po-
 tius Leo ille Isauricus cum in sacras imagi-
 nes fureret, petijt à Gregorio Secundo Pō-
 tifice Romano, vt haberetur Concilium ge-
 nerale ad definiendum imaginum cultum:
 vt constat ex dialogo ipsius Gregorij, qui
 Latinè, & Græcè adducitur à Baronio tom.
 9. anno 726. fol. 69. Non eget probatione
 adventus Michaelis Paleologi Imperatoris
 Græci, composituri inter Græcos & Lati-
 nos quæstionem de processione Spiritus
 Sancti à Patre & Filio: hic Imperator non
 disputavit in Concilio, non adit Impera-
 torem Germaniæ, non Reges, aut Principes
 Catholicos; sed totam rem agi voluit
 inter

§. 102.

Baron.

inter Episcopos Græcos, & Latinos, quibus Ferrariæ & Florentiæ præfuit Eugenius quartus: vnde igitur emerfit hæc tam infama Anglorum sententia?

§. 103.

Concilium
Mogunt.

Apud Imperatores Germanos quantum valuerit Romani Pontificis autoritas constat, tum quia Gregorius tertius fuit institutor Imperij Germanici, & Occidentem aversum à Leone Isaurico persecutore imaginum, subiecit legibus Occidentalis Imperij. Carolus Magnus in villa Theodonis testamento legavit tribus filiis propugnationem autoritatis Pontificum Romanorum his verbis: *Super omnia autem iubemus ut ipsi tres fratres, curam, & defensionem Sancti Papæ simul suscipiant, sicut quondam ab avo nostro Carolo, & beata memoria genitore Pipino Rege, & à nobis postea suscepta est.* Quod testamentum est in annalibus Francorum anno 806. & refertur à Baronio tom. 9. anno eodem à versu *quod igitur*: considera quam fuerint diversi magni illi Imperatores primitivi ab his tribus Regibus Angliæ: illi enim cum maximi essent, se libenter subiecere Pontifici: hi verò non arbitrantur se esse Reges, si non Pontificem eundem, quem magni Imperatores suspexere, ita carpant iniurijs, ut eum impudentissimè Antichristum compellent: equidem non potest esse magnus, qui se non arbitratur magnum, nisi deprimat alios. Idem Carolus in capitularibus Caroli lib. 1. cap. 34. hæc ait in quadam causâ clericorum: *Sed qualiter consultu Domini, & Petri nostri Leonis Apostolici.*

§. 104.

Carolus.
Quint.

Claudat agmè Carolus Quintus, qui bellum inferens Lutheranis, moliri conantibus ruinam Pontificiæ autoritatis, hæc dixit in edicto Wormaciensi, quod refert Ioannes Cochleus in actis Martini Lutheri ad annum 1521. & alij historici: de quo edicto non potest magis dubitari, quam de rebellionem Lutheranorum, quos tribus mensibus solis debellavit Carolus, non sine miraculo, priusque damnaverat Wormaciæ edicto publico his verbis: ** Constat genus me ducere à Christianissimis Imperatoribus, à nobilibus è natione Germanica, à Catholicis Hispaniæ Regibus, ab Archiducibus Austriæ, à Burgundiæ Ducibus, qui omnes Ecclesiæ Romanæ filij ad mortem usque fideles perstitere; qui quidem fato functi nobis ex instituto naturæ, iureque ipso hæreditario, Sanctas, quas diximus, Catholicas observationes, quasi per manus traditas reliquere, ut eorum secuti exempla viveremus, & ijs etiam moreremur. Quoniã verò constat fratrem unum, tantum suã quãdam opinione deceptum hallucinari, quæ contra totius Christianismi sententiam est, tam eorum qui antea temporis nos su-*

pra mille annos præcessere, quam eorum, qui nunc vivunt: ex cuius quidem opinionis ostentatione univèrsam Christianam nomen in errore semper versatum esse videretur. Eapropter deliberavi omninò regna omnia mea, Imperium, potentatus, amicos meos, corpus, & sanguinem, vitæque, animam meam exponere, ne pravum hoc inceptum serpat ulterius; propterea quòd magno mihi dedecori cederet. * Imitati sunt eum duo Philippi, qui prius patiuntur aliquam provinciam à suis Regnis abungi, quam in eam dominari, quæ Papæ esse rebellis: estque mirandum à Sancto Hermenegildo ad Philippum Quartum Dominum nostrum Hispaniã nullum habuisse Regem hæreticum; sed omnes Ecclesiæ Romanæ obedientissimos: idque statuerunt in legibus sui regni, ut constabit disputatione 35. §. 5.

§. 105.
Damasc.

Supereft Damascenus oratione prima de imaginibus contra Leonem Isauricum: *postremo*, inquit, *quod à paucis, raroque fit, non est in Ecclesia tamquam lex observandum: nam una hirundo non facit ver, nec unus oratio tantiponderis est, ut totius Ecclesiæ ab ortu ad occasum Solis.* Ipsum autem Iacobum ipsius Damasceni verbis oratione prima alloquamur: *his*, inquit, *de rebus statuere, atque decernere, non ad Reges pertinet. sed ad Concilia:* quòd si ipse arbitratur eius sententiam parum honestè à nobis tractari, ipse consideret qualis ea sit: etenim advertat hæc Damasceni verba oratione secunda ante finem: ** Manichæi*, inquit, *Evangelium secundum Thomam conscripserunt; & vos secundum Leonem Evangelium scribite, non suscipio Regem sibi per tyrannidem sacerdotium vendicantem: novi Valentem Regem, qui cum Christianus nominaretur, Orthodoxam fidem persequabatur: Zenonem item, & Anastasium: non regijs regulis, sed patrijs institutis tam scriptis, quam non scriptis Ecclesiam censeo constitui, & regulari oportet. **

§. 106.
Obiectio

Obijciunt hæretici primò: Pontificem accepisse primatum à Phoca, teterrimo tyranno: secundò, primatum delatum Pontificibus à Constantino quarto: tertio possunt obijcere electionem Pontificum confirmari solitam ab Imperatoribus. Respondeo, Phocam non detulisse Pontifici primatum, de quo fuisset contentio cum Imperatore Mauritio, aut alio antecessore: sed Ioannes Constantinopolitanus cum contendisset cum Gregorio Magnode primatu; item Cyriacus etiam Constantinopolitanus cum Bonifacio; Phocas Imperatoriã potentiã coegit Cyriacum cedere Bonifacio. Ius enim Romanorum erat tam apertum

Solutio.

S. Tho. 7. tum, vt nec teterrimus tyrannus illud potuerit negare, imitatus hâc in parte Constantinum Magnum: vt boni, & mali Principis sententiâ essent Angli ab omni ævo damnati. Ad secundû: mirabilis est inscitia Anglorum: Constantinus enim sacrilegos censuit esse Donatistas, quod à iudicio Episcoporum appellassent ad Imperiale Tribunal, vt constat ex §. 86. Voluit autem Constantinus edicto publico ostendere primatum spectare iure Christi ad Romanum Pontificem: ad quod nolo Patrum, aut Theologorum consensum; sed iuris Hispani testimonium, vt Regis sapientis autoritate obstruatur os Regis insipientis. Alphonsus enim Castellæ Rex, cognomento sapiens, partita prima, tit. 5. leg. 3. cum statuisset Petrum prælatum à Christo cæteris Apostolis, constitutumque illorum caput, ait de Petri successore: *E por ende el Apostolico tiene el logar de San Pedro, è es cabeça de todos los Obispos, assi como San Pedro lo fue de todos los Apostoles*: latine valent hæc verba: *Ac proinde Apostolicus tenet locum Sancti Petri, & est caput omnium Episcoporum, sicut Sanctus Petrus fuit omnium Apostolorum*: glossa legis secundæ hæc ait: *Non intelligas, quod in hac necessitate provisum fuit in Concilijs, sive ab Ecclesia vniuersali; sed à Christo in Petro fuit data potestas eius successoribus*.

Alfons.
Rex Cast.

§. 107.

Cum autem ante Constantinum Magnum Victor, Stephanus, Zepherinus, & alij exercuerint primatum Ecclesiasticum, vt constat disput. 21. à §. 187. liquidò constat, independenter à Constantino Magno Romanum Pontificem vniuersæ Ecclesiæ præfuisse. Adde Constantinum fuisse Britannia Regem: cum ergo à Constantino donata sit potestas Ecclesiastica Romano Pontifici, ab eoque sit acceptata, & nunquam repudiata: ergo Rex Angliæ non potest illam vsurpare: probo consequentiam, quia sicut Regnum Angliæ non potest legitimos suos Reges privare iure Regio, quo illos semel donavit: ita nec Rex potest privare legitimum Pontificem iure Ecclesiastico, quo non semel à Constantino; sed milies à privatis Angliæ Regibus donati sunt Pontifices. Ad tertium ex §. 106. eadem ratione respondetur: illæ enim non sunt novæ donationes; sed consensiones novæ, atque declarationes iuris Pontificij. Ad quartum respondeo, confirmationem illam iniuste investitam in Ecclesiam à Iustiniano: Imperatores enim ratione status id voluerunt: quæ consuetudo abolita fuit à Gregorio in Mauritio. Item non repugnat electionem fieri à subditis, ita vt non censeatur legitimus Pontifex ante consensum eligentium; at verò postquam omnes consen-

fere, iam electus manet Pontifex, & caput eligentium: vt patet in electione Imperatorum. Do igitur disputandi gratiâ consensum Imperatoris esse pro suffragio omnino necessario ad canonicam electionem Pontificis: hinc non potest probari Imperatorem esse superiorem Pontifice, magis quam olim fuit Clerus, & nunc Cardinales.

DISPUT. XXXV.

Utrum Sanctus Petrus fuerit caput totius Ecclesiæ?

ISVS est Apostolo Ioanni Lucifer cecidisse de cælo ad inferendum bellum hominibus: præliabantur autem cum eo dracone Angeli eius. Quibus descripsisse videtur Lutherum è cælo religionis in chaos obscœnissimarum hæresum lapsum, moturum arma in Deum, manus conferturum cum Michael, & Angelis eius, id est, cum Romano Pontifice, Ecclesiæ Principe, & eius ministris. Antiquis Ecclesiæ propugnatoribus novâ cohortem accensuit Deus Societatem Iesu: quæ calamos proprio sanguine cruentatos, effuso Lutheranorum, & aliorum hæreticorum gladio, ita in eos stringit, vt ipsos coegerit affirmare in Iesuitis esse ipsam medullam Papismi, melius quàm in Papa ipso. Nostri Doctores omnia antiqua monumenta sic novâ luce donarunt, vt nobis nihil super sit agendum, nisi illorum labore cum voluptate frui. Quapropter breviter perstringam hanc, & sequentem difficultatem, lectorem reiiciens ad Bellarminum, Valentiam, Gretserum, Gualterium, Suarium, & alios huius militiæ antesignanos: quorum imagines nulla obliviscetur antiquitas.

§. 1.

SECTIO I.

Pars affirmans ex Scriptura.

SANCTVM Petrum fuisse Apostolorum Principem, & caput vniuersæ Ecclesiæ Catholiæ ante Novatores hæreticos, dubitavit nullus etiam hæreticus. Quæ sententia ortum traxit ex verbis Christi apud Matthæum 16. 18. *Tu es Petrus*

§. 2.

Matth. 16
18.

Petrus

Petrus, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam: ostendem his verbis constitutum Petrum caput totius Ecclesiae: etenim ex eo testimonio certa fuit omnis antiquitas in Petro, ut in fundamento constructam Ecclesiam. Pater Maldonatus interpretans eum locum probat supra Petrum aedificatam Ecclesiam ex Clemente Romano in epistola ad Iacobum, Hippolito lib. de consummatione mundi, Dionysio in epistola ad Timotheum, Tertulliano in lib. de praescriptionibus, & in lib. de pudicitia, Cypriano in epistola ad Iubaijanum, & in epistola ad Cornelium: Origine homilia quinta in Exodum, Epiphanius in Anchorato, Gregorius Nazianzenus in oratione de moderatione in disputationibus servanda: Basilio homilia de poenitentia, & lib. 2. adversus Eunomium: Ambrosio serm. 47. de fide Petri, & serm. 68. de Natali Petri & Paulli, & in Hymno, qui in Ecclesia cantatur: *Hoc ipsa Petra Ecclesiae canente culpam diluit*: quem Hymnum ab Ambrosio compositum testatur Augustinus, tomo 1. lib. 1. retractationum, cap. 21. Item eandem interpretationem probat ex Hieronymo in epistola ad Marcellam adversus Montanum, & lib. 1. contra Iovinianum, & ex alijs infinitis. Quorum & aliorum verba refert Bellarminus tomo primo, lib. primo de Romano Pontifice cap. 10.

Vbi miratur iure optimo ignorantiam Erasmi salientis ultra crepidas, & censentis Ecclesiam non esse fundatam supra Petrum, nec haec verba posse deflecti ad Ecclesiam Romanam: nititur autem excusare Cyprianum, atque Hieronymum nobis faventes, arbitratus hunc sensum esse paradoxum. Magis ego miror impudentiam ministri authoris Apologiae Regis Angli; qui cum viderit in Bellarmino exercitum antiquorum Patrum Latinorum, atque Graecorum, ausus fuit dicere interpretationem hanc nuperam esse, atque novitiam. Hic haereticus ne impudentiae ab omnibus argueretur, si contra omnes fere antiquos Patres pugnaret, eos reticuit, ut olim Calvinus: maluit autem simulare, quam vinci. Tertullianus praeterquam in loco citato à Bellarmino, haec ait libro de monogamia, cap. 8. *Petrus solum inventio maritum, per socrum monogamum praenimo, per Ecclesiam qua super illum aedificata, &c.* Revoca in memoriam, quae retulerim verba Episcoporum Orientalium disputat. 34. §. 102. vbi monent Michaelē Balbum, ut consulat in quaestionibus fidei Romanum Pontificem: qui succedit Petro, super quem Dominus fundavit Ecclesiam. Cyprianus item in epistola 74. ad Iubaijanum: *nam Petro, inquit, primum Dominus,*

super quem aedificavit Ecclesiam, & vnde eius unitatem instituit, & ostendit, potestatem istam dedit. Item epistola 27. non solum id repetit de Petro; sed etiam ostendit Episcoporum successionem: & epistola 55. ad Cornelium ait: *Petrus tamen, super quem aedificata fuerat a Domino Deo Ecclesia.* Accedat autoritas Regis Alphonsi partita prima, titulo quinto, lege tertia: vbi ex hoc testimonio Matthaei colligit Principatum Petri inter ceteros Apostolos, & Romani Pontificis inter Episcopos: neque hac in parte expedit longior mora: nihil enim potest occurrere; quod mirè non explanent Maldonatus, & Bellarminus locis adductis, & Suarez lib. 3. cap. 10. & disput. 10. de fide sect. 1.

Obijciunt haeretici auctoritatem Augustini tomo decimo serm. 23. de verbis Domini, & tomo nono tractatu 124. in Ioannem: & tomo primo lib. primo retractationum retractantis oppositam, quā docuerat contra epistolam Donati. Censet ergo Augustinus non aedificatam Ecclesiam supra Petrum; sed supra Petram Christum: vnde intulit Calvinus blasphemum esse censere Ecclesiam fundatam supra Petrum. Bene quidem Sanctus Augustinus eo capite 21. libri primi retractationum, censet nostram expositionem esse probabilem, his verbis: *Harum autem duarum sententiarum, quae sit probabilior eligat lector*: ergo blasphemum est opinari eam expositionem esse blasphemam, quia illius probabilitati tantum favet Augustinus, quantum oppositae; cum autem Augustinus censuerit Petrum fuisse caput totius Ecclesiae: cur id non sequitur Calvinus, ut sequitur expositionem istam, & ut nos censet blasphemios, quod sequamur expositionem oppositam Augustinianam; cur ipse de se id non censet adversante Augustino ipsi? Respondet Bellarminus Augustinum ignorasse linguam Syriacam, in qua Petrus, & Petra idem sunt: quia vero censuit diversum esse Petrum, & Petram, non intellexit Petrum esse illum, super quem dicit Christus Ecclesiam fundandam. Quod si Petrus esset idem cum Petra, non sequeretur Augustinus oppositam expositionem: ut clare colligitur ex Augustino eodem cap. 21. his verbis, *non enim dictum est illi tu es Petra, sed in es Petrus*: quibus verbis indicat Augustinus intelligendum fore per hanc Petram, ipsam Petrum, si quando dixit Christus *tu es Petrus*, dixisset *tu es Petra*: tunc enim esset planissimus sensus *tu es Petra, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam*, id est, supra te, qui es haec Petra. Maldonatus rectè docuit hunc sensum tam esse germanum horum verborum, ut, nisi ab infano, negari non possit: quod cum Bellarmino collegisse videtur

Idem.

6. 4. Obiectio.

Aug.

Idem.

ex

S. Tho. q. 1. Art. 10. ex his Augustini verbis: vnde in hac expositione sequimur Augustinum ipsum, quia eius argumenti robur vestigandum est potius, quam verbum: argumenta enim robusta nascebantur in Augustini mente, linguam autem alienam, quam non didicerat, non poterat callere: ex ignoratione ergo alienae linguae, cui numquam studuerat, coactus est arguari ad singularem sensum: studiosis autem linguae Syriacae iter ostendit, quo sint ituri, illis verbis, *non enim dixit: tu es Petrus; sed, tu es Petrus*: Petra igitur apud Syriacos masculini generis est, sicut *lapillus* apud Latinos: quia igitur Petrus mas erat, & Petra apud Syriacos masculina sit, recte dictum est esse Petrum, quod idem est, quod Petra: sicut si Latine diceretur lapis, aut lapillus, Hispanè diceretur *pie dra*. Illa igitur expositio Augustini, quam probat Calvinus, nullo modo est probanda, quia non est absoluta; sed conditionata ex hypothese, quod Petrus non sit idem, quod Petra: ex hypothese autem quod sint idem Petrus & Petra, voluit Augustinus Petrum esse illum, supra quem aedificatur Ecclesia: at illa hypothesis primae expositionis non datur; sed potius datur hypothesis nostrae: ergo nostra sententia potius est ex mente Augustini, quam opposita.

§. 5. 2. Obiectio. Obijcies secundo cum Luthero, & Lutheranis omnibus, Petram illam, super qua aedificatur Ecclesia, esse fidem, seu fidei confessionem, non verò Petrum ipsum: quae expositio ab illis confirmari posse videtur ex Sanctis Hilario, Ambrosio, Chrysostomo, & Cyrillo: quos refert Bellarminus libro primo, cap. 10. versu quarta restat. Cui obiectioni faciunt satis ipse Bellarminus ibidem, & Pater Suarez libro tertio, cap. 2. num. 10. quia fides non sumitur absolute secundum se, ut est in quocumque fidei; sed ut est in Petro speciali ratione confitente Christum: itaque Petrus est fundamentum quod, fides autem eius est ratio fundandi, qua Petrus meruit esse fundamentum Ecclesiae, estque fundamentum quo, quemadmodum bona opera sunt meritum quo benemerentes accipiunt vitam aeternam. In quo sensu loquuntur Patres adducti, ut constat ex illorum verbis adductis à Bellarmino. Quam doctrinam recte tradidit Alphonsus Sapiens partita prima, titulo quinto, lege tertia, his verbis loquens de Petro: *Con todo esso à San Pedro mandò señaladamente, que los guiasse à lo alto; en que se muestra, que le dio adelantamiento sobre los otros. E fue gran derecho en adelantarlo: ca el mismo se adelantò en la lealtad, quando dixo à Iesù Christo: tu eres Christo fixo de Dios vivo. E por esso respondio: tu eres Pedro, que quier tanto dezir como firme en creen-*

cia; porque creyò sin ninguna duda, è otorgò, que era fixo de Dios: quae verba latine valent: *Tamen Sancto Petro nominatim praecepit, ut eos duceret in altum: in quo patet, quod Petrum alijs prae tulit, & fuit iuri consonum cum praeferre, quia ipse se prae tulit in fide, quando dixit Iesù Christo, tu es Christus Filius Dei vivi, ac propterea respondit: tu es Petrus, quod perinde significat, ac firmus in credendo: quia credidit absque ullo dubio, & consensit quòderat Filius Dei.* Hæc Alphonsi doctrina explicat apprimè primatum delatum Petro propter fidei confessionem, qua ipse Petrus ceteris discipulis præcelluit.

Obijcient tertio cum Erasmo, omnem hominem fidelem esse hanc Petram. Certè iste Grammaticus nescio quibus præceptis didicerit Petrum esse omnem fidelem: Christus enim singulariter loquebatur cum Petro, qui singulari revelatione Patris æterni fuerat confessus dignitatem Christi: quæ revelatio non fit omni fidei: quæ verò postea dicuntur, non conveniunt singulis fidelibus: nec enim singuli habent claves Regni cælorum, neque omnes sunt invincibiles à diabolo: neque omnes sunt fundamentum Ecclesiae: oblitus est autem Erasmus sui ipsius, non tamen impudentis suae maledicentiae: tractans enim hunc locum Matthæi, dixit de Christo, & Petro: *mutuò se scabunt.* At Petrus loquebatur de sola persona Christi: ergo & Christus de sola persona Petri, alioquin ipsum non scaberet. Iste tamen hæreticorum parens, neque pepercit convitijs in Christum, & supposuit ovum excutiendum Luthero. Quod affert ex Origene nullius est momenti: quia tractatu primo in Matthæum eum locum exponit allegoricè: homilia autem quinta in Exodum locum hunc explanat litteraliter, his verbis: *Vide magno illi Ecclesiae fundamento, & Petra solidissimæ, super quam Christus fundavit Ecclesiam quid dicatur à Domino: modicæ fidei, quare dubitasti? Reliqua legantur in authoribus adductis.*

§. 3. Obiectio

SECTIO II.

Patrum autoritate probatur Petri primatus.

EX Patribus exponentibus locum Matthæi de Petro primo Ecclesiae fundamento, nullus potest dubitare illum fuisse primatē inter Apostolos. Bellarminus eo libro primo, c. 25. refert à Calvino, & Magdeburgensibus censerī in Ecclesia

§. 5.

Ecclesia dum duravit pura, & vera facie, non fuisse audita superba nomina, quibus postea inolescere cepit Romana Sedes: esseque manifestam notam Antichristi illorum usurpationes: asserunt etiam tempore Hieronymi durasse adhuc veram, & puram faciem Ecclesiae. Quam autem isti sint mendaces, & impudentes, probat apertè Bellarminus eo cap. 25. verbis viginti quatuor Patrum antiquorum ex Græcis, atque Latinis. Origenes enim in capite sexto ad Romanos ait, summam rerum de pascendis ovibus traditam Petro, & super ipsum, velut super petram, fundatam Ecclesiam. Eusebius in Chronico anno 44. ait, *Petrus Apostolus natione Galileus, & Christianorum Pontifex primus*: non dixit Pontifex alicuius Ecclesiae, sicut dixerat de Iacobo, & Evodio; sed absolute dixit, *Pontifex Christianorum*. Sanctus Basilius serm. de iudicio Dei, dicit Petrum praelatum cæteris discipulis, cui claves Regni cœlestis commissæ, &c. Sanctus Gregorius Nazianzenus ait, reliquos discipulos tranquillo animo tulisse se posthabitos Petro. Sanctus Epiplianius Petrum electum, ut esset dux discipulorum. Cyrillus Alexandrinus eum vocat Principem, & caput cæterorum. Sanctus Chrysostomus eum item caput vocat. Euthymius Petrum constitutum Magistrum toti Orbi: Theophilactus eum fatetur primatem. Oecumenius Petro commissam præsentiam discipulorum. Ex Latinis Cyprianus eum vocat Ecclesiae caput, & radicem: relege cæteros Patres. Non omitam Hieronymum lib. 1. in Iovinianum, his verbis: * *Inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto schismatis tolleretur occasio. Sed cur non Ioannes electus est virgo? ætati delatū est, quia Petrus senior erat, ne adhuc adolescens ac penè puer progressæ ætatis hominibus præferretur.* * Item in psalmum decimum tertium in ea verba, *non est qui faciat bonum*, ait, *quia nullus est discipulis, neque Petrus, qui caput Ecclesiae est.* Et in Mathæum cap. 18. initio, *ex æqualitate pretij arbitrati sunt Petrum omnibus Apostolis esse praelatum.* Et in Amos cap. 4. in verba, *perculsi vos, & princeps Apostolorum: Charissimi nolite &c.* Allegans igitur Petrum, eum vocat Apostolorum principem, idque sexcenties repetit: ut cognoscat Calvinus an hæc superba nomina sibi arrogaverint recentes Pontifices, an verò quo tempore ipsi fatentur durasse veram Ecclesiae faciem ea detulerunt Sancti Patres Romanis?

ipse enim Petrus in Apostolorum ordine primus: & infra, *Apostolatus Principatum tenens*, tomo nono, tractatu 114. in Ioannem Petrus (inquit) *Apostolus propter Apostolatus sui primatū.* In Concilijs id passim repetitur: ut enim ostendant Romanum Pontificem esse Ecclesiae primatem, rationem reddunt, quia est successor Petri, qui fuit caput Ecclesiae, ut ostendam disputatione sequenti. In Concilio autem Moguntinò in præfatione hæc dicuntur, *secundum dictum Beati Petri primi Pastoris Ecclesiae.* In re tam necessaria ad salutem providit etiam Deus authoritatem Regum Hispaniæ, qui suis legibus sanctum esse voluerunt hoc fidei dogma partita prima, titulo quinto, lege 3. his verbis: *Ca ansi como la cabeça es sobre todos los otros miembros, ansi S. Pedro fue sobre todos los Apostoles, è por esso es llamado cabdillo dellos, ac si dicat, & sicut caput est super omnia membra; ita Sanctus Petrus fuit supra omnes Apostolos, & propterea vocatus est illorum caput.*

His testimonijs, & totius Ecclesiae consensui respondebit Lutherus, omnes Patres fuisse deceptos, immò & Angelos ipsos deceptum iri potius, quam ipse fallatur: quia Spiritus Sanctus illi hoc tam apertè dicat, ut possit ipsis etiam Angelis contradicere: Calvinus autem non habet quid respondeat, nisi fortè omnes libros esse falsatos. At verò author Apologiæ Regiæ, apud Patrem Suarez lib. tertio, cap. vndecimo, num. primo, dicit sententiam hanc esse nuperam, & novitiam, ut ipse ostendat inveteratam suorum ignorantiam, qui vel libros non legerunt, vel tam gravatis oculis, ut videntes non videant, neque audientes intelligant. Ait tamen Rex, Petrum ratione ætatis fuisse unum ex primarijs Apostolis, & Principem ordine illorum duodecim, quos primos Christus elegit, & è tribus illis unum, quos ordinis servandi gratiâ cæteris præposuit: verum hæc est responsio Delphica, quam æquè ignorat, qui eam reddit, ac qui audit. Primum enim Patres adducti illum ordinem dicunt esse præsentiam, præfecturam, prælationis, capitis, & ducis. Secundò: quid est Princeps ordine? in quo enim est Princeps? An qui fortè sine vllâ prælatione, aut præfecturâ recensetur primus inter alios, solum ut ab illo incipiatur numerus, dici poterit aliorum Princeps? Aut Andreas poterit dici Princeps respectu Ioannis, atque Iacobi, quod prius quam illi recensatur? Sinamus ergo hos ignorantes, nulla enim efficaciori ratione convinci poterunt, quam si ab illis petatur suorum verborum sensus.

***

Z

DIS-

p. Bellar.

Euseb. 44

§. 9.

Hieron.

§. 8.

§. Aug.

Sanctus Augustinus tomo nono, tractatu 56. in Ioannem, quis, inquit, non sciat primum Apostolorum esse Beatissimum Petrum? tomo decimo, serm. 23. de verbis Domini, Puert Hurt. de Mendoza, vol. 2.

*Utrum Episcopus Romanus sit
caput totius Ecclesiae?*

*Petro successit aliquis in Epis-
copatu & primatu.*

§. 1.

PRIMO ponendum est Sa-
ctum Petrum fuisse Episco-
pum Romanum, ibique suffi-
xum cruci: quod vniuersae
Ecclesiae traditione confir-
matum, & veterum historicorum consen-
su accepimus: idque ex epistola ipsius Pe-
tri, ex Tertulliano, Ireneo, Hieronymo, &
alijs probat Bellarminus contra Velenum,
atque Illyricum lib. 2. de Summo Pontifice
à capite primo: Calvinus autem non fuit
ausus negare Petrum fuisse Romae propter
consensum Scriptorum: tamen persuaderi
nequit, eum ibidem longo tempore Episco-
pum fuisse: consentiuntq; illi Magdebur-
genes. Miror sane ab his non fuisse negatum
Adamum aliquando vixisse, aut Petrum fuisse
vnumquam: nobis tamen sufficiat autoritas
Eusebii libro tertio, cap. 2. vbi refert Petrum
Romae crucifixum: capite autem decimo
quarto, & decimo quinto refert duos succes-
sores Petri: capite autem 24. recenset Eva-
ristum; libro autem quinto, cap. sexto re-
censet Episcopos Romanos; finit autem, his
verbis: *huic successit Soter, qui nunc duodecimo
loco ab Apostolis Episcopatus obtinet sortem,*
cum autem dicit duodecimo loco, supponit
Petrum fuisse primum Episcopum: quia
praeter Petrum vndecim tantum fuerant
Episcopi cum Sotere; nempe Linus, Ana-
cletus, Clemens, Evaristus, Alexander, Xi-
stus, Thelesphorus, Hyginus, Pius, Anicetus
& Soter, cum autem hic in serie Episcoporum
sit duodecimo loco, Petrus fuit in primo,
alioquin Soter non duodecimo, sed vndeci-
mo loco esset. Sanctus Irenaeus lib. 3. cap. 3.
recenset successores Petri & Paulli in Epis-
copatu Romano esse, per quos iudicandi
sunt haeretici, vbi haec ait de Petro & Paul-
lo: *Fundantes igitur, & instrucentes beati Apo-
stoli Ecclesiam, Lino Episcopatum administran-
da Ecclesiae tradiderunt.* Sanctus Augustinus
recenset Episcopos Romanos à Sancto Pe-
tro ad Anastasium, tomo 2. epistola 164.
his verbis: *Quanto certius, & verè salubriter ab
ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesiae figu-
ram gerenti Dominus ait, super hanc Petram
aedificabo Ecclesiam meam. Petro enim successit
Linus, Lino Clemens, &c. vnde dubitari non
potest Beatum Petrum fuisse Episcopum
Romanum, nisi dubitetur ab hominibus
tam impudentibus, vt de illis dubitari pos-
sit, an sint homines.*

Bellarm.

Eusebium.

Irenaeus.

SUCCESSISSE Petro aliquem
in Episcopatu, & primatu clarè pro-
bant & incredibili eruditione Cardin-
alis Bellarminus lib. 2. de Romano Ponti-
fice à capite duodecimo, & Pater Suarez li-
bro tertio à capite etiam duodecimo, &
disputat. 10. de fide sect. 2. Ac primum de
successione in Episcopatu negotium est abs-
que negotio: tum ex Psalmo 44. 17. *pro Pa-
tribus tuis nati sunt tibi filij*: quod testimoniū
explicat Sanctus Augustinus de Episcopis,
qui successerunt Apostolis, cuius verba des-
cripsi disput. 34. §. 55. autem §. 6. descrip-
si verba Sancti Hieronymi id expressè tes-
tantis: in quem sensum consentiunt inter-
pretes omnes: tum etiam ex cap. 20. Acto-
rum 28. *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in
quo Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ec-
clesiam Dei*: igitur praeter Apostolos alij fue-
runt Episcopi constituti à Spiritu Sancto:
item Paullus ad Titum prim. quint. *hu-
ius rei gratia relinquitte Creta, vt ea, quae desunt,
corrigas, & constituas Presbyteros per civitates,
sicut & ego disposui tibi*: ergo ab Apostolis
perennat successio Presbyterorum, & Epis-
coporum: idque testatur Ecclesiae consue-
tudo: etenim Irenaeus libro tertio, capite
tertio, haec ait, *sed quoniam valde longum est in
hac tali volumine omnium Ecclesiarum enume-
rare successiones.* Eusebius non semel addu-
ctus §. 1. eas passim enumerat; praesertim
autem Romanorum Pontificum: quod pre-
stitit Augustinus, qui tomo sexto, libro con-
tra Manicheos de utilitate credendi, cap. 17.
haec ait: ** Dubitabimus nos eius Ecclesiae
condere gremio, quae vsque ad confessio-
nem generis humani ab Apostolica Sede
per successiones Episcoporum, frustra ha-
reticis circumlatrantibus culmen autori-
tatis obtinuit? * Ratio autem est manifesta,
quia, nisi Sacerdotes successissent Aposto-
lis, non essent, qui sacramenta efficerent,
quorum, praeter Baptismum & Matrimo-
nium, ministri sunt Sacerdotes, & Episcopi:
quis igitur conficeret Eucharistiam? quis
absolveret à peccatis? Item si non essent E-
piscopi, non possent consecrari Sacerdotes,
& deficeret Ecclesiastica hierarchia: succes-
serunt ergo Episcopi Apostolis in Episco-
patu, & dignitate: videamus vtrum Petro
successerint in primatu?*

Negant omnes recentes haeretici Luthe-
rus, Calvinus, & alij secuti Nilum Thessa-
lonicem-

§. 2.

P. Bellar.
P. Suarez.

Ps. 44. 17

Act. 20.
28.Ad Titum
1. 5.

Irenaeus.

Aug.

Ionicensis Episcopum: certa tamen sententia est ab omni ævo recepta, Petro aliquem in primatu successisse. Quæ probatur primo: quia in Episcopatu, & Sacerdotio, & in illorum munere exercendo habuit Petrus successorem, ut probatum est §. 2. ergo etiam in primatu. Probo consequentiâ, quia non aliâ ratione probatur Apostolos successores habuisse in Episcopatu, quam in primatu. Ideo enim Apostoli alios Episcopos creaverunt, quia dignitas Pontificia illis fuit collata ad communem salutem, & utilitatem Ecclesiæ; sed etiam primatus est necessarius ad communem salutem, & utilitatem Ecclesiæ: ergo etiam succeditur Petro in primatu. Minor probatur ratione Hieronymi adducti disput. 35. §. 7. quia primatus Petri fuit necessarius, ut capite constituto, schismatis tolleretur occasio; sed in Ecclesiâ decursu maior esset occasio schismatis, quâ in exordio: ergo nunc primatus Ecclesiæ est etiâ necessarius ad communem salutem, & utilitatem: probo minorem: tum quia maior fuit multitudo fidelium, inter quos facilius est dissensio, quàm inter paucos: tum etiam, quia temporis decursu refrigerante charitate multorum, exortæ sunt variæ hæreses, suntque hæretici emendatu difficiliores: fideles autem, per quos corrigendi essent hæretici, non erant adeo illustrati à Spiritu Sancto, quàm Apostoli: ergo tam ex parte errantium, quàm ex parte docentium erat futura maior occasio schismatis: & concluditur aperte magis necessarium fuisse primatum posterioribus Ecclesiæ sæculis, quàm primis. Quam doctrinam graviter docuit Alphonsus Sapiens partita prima, tit. 5. legē 2.

Secundo probatur, quia Ecclesia perennat post Apostolos eadem hierarchia, quæ in Apostolis fuit constituta à Christo; sed à Christo constituta fuit cum vno supremo omnium capite, & Principe Petro: ergo nunc perennat cum eodem capite successore Petri. Minor probata est disputatione superiori: maior constat tum exemplo Presbyterorum, quos constituerunt Apostoli eodem ordine, quo Christus ipsos: tum etiam, quia hæretici negantes hanc consonantiam, debent ostendere, quo fundamento Scripturæ, Patrum consuetudinis, aut alius rationis moveantur; sed nec ex Scriptura, nec ex Patribus, nec ex Conciliis possunt, nisi oppositum probare: ergo: etenim cum hæc tempestas fuerit in septemtrione inter omnes hæresum feracissima, propter homines apostatas excucullatos, & Sacerdotes vxoratos, qui non potuerunt voluptatibus laxare fræna, nisi contra suprema capita rebellantes, ideo hæc tarta-

rea monstra à sæculo confregere iugum, rupere vincula, & dixerunt: *non servimus*: Catholica autem veritas liquidius ex dicendis constabit.

SECTIO II.

Episcopum Romanum Petro in primatu successisse monstratur ab antiqua consuetudine dirimendi causas fidei.

NULLA est magis compendiarie via ad ostendendum Episcopum Romanum dominari in totum Orbem Christianum, quàm eiusdem Episcopi Imperium exercitum in ipso Orbe à primo successore Petri ad Gregorium Decimum quintum. Non est controversia, vtrum separati possit ab Episcopo Romano Principatus in totum Orbem Christianum? est autem quaestio, vtrum materialiter Episcopus Romanus, non quia Episcopus Romanus est; sed quia cum Episcopatu Romano successit Petro, non in aliquo Episcopatu privato; sed in universali præfectura Ecclesiæ; vtrum, inquam, hic Episcopus Romanus sit caput totius Ecclesiæ?

Linus, & Cletus exercuerunt hanc præfecturam; Linus quidem nonnullis præceptis Ecclesiasticis; Cletus autem ordinatione Episcoporum. Clemens maxime claruit exercitio authoritatis Pontificiæ, ut constat ex libro Pontificali Damasi, his verbis: *Hic ex præcepto beati Petri suscepit Ecclesiæ Pontificatum gubernandum, sicut ei fuerat à Domino Iesu Christo Cathedra tradita, vel commissa: tamen in epistola, quæ ad Iacobum scripta est, qualiter ei commissa est à Beato Petro Ecclesia, reperies.* Ipse autem in epistola non longè ab initio, hæc ait de Sancto Petro: ** Clementem hunc Episcopum vobis ordino, cui soli meæ prædicationis, & doctrinæ Cathedram tradidit. Propter quod ipsi tradidit à Domino mihi traditam potestatem ligandi, & solvendi, ut de omnibus quibuscumque decreverit in terris, hoc decretum sit & in cælis, &c.** ipse vero Clemens eâ epistola instruit Ecclesiâ. Video Magdeburgenses, & alios hereticos reiecisse hanc epistolâ, ut supposititiâ: quia scripta fertur ad Iacobum fratrem Domini post obitum Sancti Petri: Iacobusque vitam finierat Hierosolymis multo antequàm Petrus Romæ: ergo non potuit ad Iacobum scribi post obitum Sancti Petri. Pater Turrianus libro secundo pro epistolis

§. 5.

§. 6.

Damas.

P. Turri-

S. Tho. q. Pontificijs cap. decimo tertio respondet, 1. Art. 10. Clementem vsum fuisse transfiguratione personarum, scribentem ad Ecclesiam Iacobi nomine ipsius Iacobi, & quidem Sanctus Petrus Chrysologus scribēs ad Euthychetem ait, Sanctum Petrum tunc Romæ dogmata fidei tradidisse: non quidē, quod tunc Petrus propria personā ea traderet; sed quod eius successor Sanctus Leo; qui tunc sedebat in Cathedra Petri; quia tamen Bellarminus libro secundo de Romano Pontifice capite decimo quarto eam epistolam non habet pro omnino indubitata, & Baronius tomo secundo anno 102. à numero sexto ab eis abstinendum docet, non quod autoritate careant; sed quod firmioris autoritatis supersunt alia argumenta, ideò & ego abstinco ab epistola Anacleti, & ab hac Clementis: vide apud Turrianum ea epistola vfos Alexandrum atque Marcellum, & alios Pontifices.

§. 7. Producamus alia testimonia vel hæreticis minimè suspecta. Eusebius libro quinto

Eusebius.

capite sexto hæc ait de Clemente: * *Clemente Pontificatum gerente, seditio non exigua, illa quidem inter fratres Corinthi, excitata fuit: vnde Ecclesia Romana epistolam scriptam accuratissimè eò misit: qua illos cum ad pacem cohortata est, tum pristinae eorum fidei memoriam renovavit, tum denique traditionem nuper ab Apostolis acceptam ante oculos proposuit.* * Hæc Eusebius interprete Ioanne Christophorono; interprete autem Rufino aliquod est discrimen, non quidem in substantia; sed in verbis. Priusquam Eusebius, id dixerat Irenæus lib. 3. cap. 3. asserens à Clemente missas Corinthum potentissimas litteras ad pacem, & fidem reparandam: ne autem hæretici dicant, id factum fuisse à Clemēte, non iure Pontificio in Corinthios; sed studio pacis; audiant id dictum ab Irenæo in confirmationem sententiæ; qua dixerat sedem Romanam per successionem Episcoporum esse magistratam veritatis, cuius autoritate omnes hæretici fuerant compressi: hæc autem sunt verba Irenæi: * *Sed quoniam valde longum est in hoc tali volumine omnium Ecclesiarum enumerare successiones, maximæ, & antiquissimæ, & omnibus cognitæ, à gloriosissimis duobus Apostolis Petro, & Paulo Romæ fundatæ, & constitutæ Ecclesiæ, eam, quā habet ab Apostolis traditionem, & annuntiatam hominibus fidem, per successiones Episcoporum pervenientem usque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam,*

Irenæus.

vel per cæcitatem, & malam sententiam, præter quā oportet, colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam, propter potentiorē principalem, necesse est omnem convenire Ecclesiam; hoc est, eos, qui sunt vndique fideles, in quā semper ab his, qui sunt vndique, conservata est ea, quæ est ab Apostolis traditio: fundantes igitur, &c. * Vides ab Irenæo adductū exemplum Clementis, ut probaret, quod prius dixerat, omnes hæreses comprimi debere Episcopi Romani autoritate? Dixerat Calvinus, sedem Romanam recentioribus sæculis inolescere cœpisse superbis nominibus, à quibus abstinuit, cum Ecclesia erat verā & sincera facie: ut ostendat se ubique impudentem, & mendacem: Sanctus enim Irenæus vixit primis Ecclesiæ temporibus; quibus Calvinus fatetur floruisse Ecclesiam verā suā facie, fuitque laudatissimus etiam ab hæreticis; Tertulliano, & alijs; qui tamen testis est oculatus huius consuetudinis, autoritatis, & successionis Apostolorum in extinguendis hæresibus.

Quoniam verò longum est integram historiam texere, vnum aut aliud exemplum proponam. Ac primum Sanctus Victor Romanus Pontifex propè annum centesimum nonagesimum sextum præcepit omnibus Asiæ Episcopis, ne Pascha celebrarent decima quarta die Lunæ Martiæ, ne cum Iudæis in tempore conveniremus: Asiatici autē Romam miserunt Policarpum tempore Aniceti, & Irenæum tempore Victoris, ad componendā eam controversiam; rationē reddentes pro Asiaticis, quia ita acceperant à Sancto Ioanne, multique Sanctissimi Episcopi erant ab Asiaticis: Victor autem, quia res vergebat in hæresim, & illa celebratio quartodecimana favebat ieiunijs Montanistarum, anno centesimo nonagesimo octavo excommunicavit omnes Episcopos quartodecimanos, celebrantes deinceps eo tempore Pascha. Baronius anno centesimo nonagesimo octavo à numero quarto satis abundè refert aliquorū etiā Sæctorum Patrū testimonia, quibus furere visus est Victor, cæterique Doctores dissuadebant Victori excommunicationem: Polycrates autē Episcopus Ephesus fuit largè conquestus de sævitia Victoris: cui tamen paruit cuncta Ecclesia, quia, tametsi initio rigida videbatur sententia, nullus tamen de potestate dubitavit. Quod si non constaret Asiaticis Episcopis de potestate Episcopi Romani ad eos excommunicandos, eum planè deriderent: ut Hispani deriderent Episcopum Moguntinum volentem per excommunicationem eos

§. 8.

S. Victor.

Baron.

eos cogere ad celebrandum hoc, aut illud festum, historia hæc est, vel ipsis pueris familiaris, quam refert abunde Baronius tomo secundo, anno 198. qui si suspectus est hæreticis, recognoscant Eusebium libro quinto, cap. 24. ubi refert epistolam Polycratis primatis Asiæ ad Victorem: eaque relata, hæc ait: * Sed ad hæc Victor Romanæ Ecclesiæ Episcopus, pertinaciùs agens, passim totius Asiæ, ac vicinarum Provinciarum Ecclesias à communionis societate abscindere nititur, tamquam in hæresim declinantes; & litteras mittit, quibus omnes simul absque discretione ab Ecclesiastico fœdere segregaret; sed hoc non omnibus placebat Episcopis: quin potius è contrario scribentes ei, iubebant, ut magis, quæ pacis sunt, ageret, &c. * quibus satis apertè constat à totius Ecclesiæ Episcopis recognitam Episcopi Romani in eos summam auctoritatem: maximè autem ex verbis Irenæi ab Eusebio adductis, quibus exemplo præcedentiū Romanorum Pontificum ei suadere conatur, ne excommunicet quartodecimanos.

Idem Victor Summum Pontificatum ostendit in damnando errore Montani: cum enim per falsos rumores accepisset Victor Montani spiritum admitti absque incommodo posse, scripserat epistolas ad Ecclesias Asiæ, & Phrygiæ, ne vitarent Montanum, sed illum ad sacra admitterent: cum autem Praxeas discipulus Montani aperuisset Victori absurda hæresis Montanica, revocavit Victor epistolas priores, misitque alias, ut vitaretur Montanus: Praxeas sponddit Victori emendationem erroris, cuius retractationem tradidit Pontifici cum propria syngrapha, eaque propter securus mansit Praxeas, & eius causa fuit silentium indictum: è quibus constant duo: primum, Victorem existentem Romæ iudicem fuisse hæresis Montani degentis in Phrygia, & Asia; eiusque litteras (quas Tertullianus vocat litteras pacis) suffecisse ad admittendum, aut dimittendum Montanum à sacris; idque non in Europa solum, in qua Roma; sed in Phrygia, & in Asia: secundo constat, hæreticos consuevisse dare Romano Pontifici suorum errorum retractationem: quo vno facto silentium indicebatur illorum causis tamquam absolutorum ab hæresi: cuius consuetudinis meminit Baronius tomo secundo, anno 207. numero tertio: ne autem Catholicorum auctoritate agamus cum hæreticis in probanda illorum subiectione Romano Pontifici, probemus utramque historiam ex Tertulliano, hæretico damnato cum Montano; libro contra Praxeam, capite primo: cuius hæc sunt verba de Praxea: * Nam idè tunc Episcopum Romanum agnoscentem

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

iam prophetias Montani, Priscæ, Maximilæ, & ex ea agnitione pacè Ecclesijs Asiæ, & Phrygiæ inferentem, falsà de ipsis Prophetis, & Ecclesijs eorum adseverando, & præcessorum eius auctoritates defendendo, coegit & litteras pacis revocare iam emissas, & à proposito recipiendorum charismatum concessare.

Quibus verbis clarè probatur historiæ prima pars de potestate Papæ in Asiam, & Phrygiam: Tertullianus enim inimicus Romani Pontificis, quamvis hæreticè secutus est Montanum, non potuit negare, quæ tunc gerebantur in toto Orbe Christiano. Iacobus Pamellius, explicans cum Rhenano hunc locum Tertulliani, confirmat summam auctoritatem Romani Pontificis priscis illis Ecclesiæ sæculis. Secundam autem partem historiæ nostræ docet Tertullianus ibidem eo capite primo contra Paxeam: denique (inquit) caverat pristinum Doctor de emendatione sua, & monet chyrographum apud Psychicos, apud quos tunc gesta res est; exinde silentium. Recognosce Pamellium in eum locum, probantem hanc consuetudinem antiquorum: Psychicos autem vocat Romanos, quos animales, sive carnales censebat, quod asseruerant licitas esse secundas nuptias: ex Tertulliano historicè accipio veterem Ecclesiæ consuetudinem; quod autem Tertullianus defeciverit à Romanis, nihil refert, quia dum Catholice sensit, semper fuit cum Romanis: à quibus se disunxit (ut ipse testatur capite primo de pudicitia) propter spiritum Montani; quem blasphemum esse censuerat libro de præscriptionibus, cap. 36. damnatque Tertullianus libro de pudicitia secundas nuptias: quas non damnant novi hæretici: quia si prima moriatur vxor, ipsis (ut ipsi dicunt) impossibilis est continentia: ergo vel ducenda est secunda vxor, vel aliena querenda: ut ergo ipsis non nocet sententia Tertulliani contra secundas nuptias, ita neque nobis eiusdem sententia contra Romanos.

Neque minus illuxit Romana potestas in Zepherino damnante Montanum edicto, quo se vocat Pontificem Maximum, & Episcopum Episcoporum: quod edictum refert Tertullianus capite primo de pudicitia, his verbis: * Audio etiam edictum esse propositum, & quidè peremptoriū: Pōtifex scilicet maximus Episcopus Episcoporum dicit: ego & mœchia, & fornicationis delicta penitentiâ fūctis dimitto. O edictū, cui adferri non poterit bonū factū! ait autē Pamellius: benè habet, & adnotatu dignū, quod etiam iam in hæresi constitutus, & adversus Ecclesiā scribens Pontificè Romanum Episcopū Episcoporum nuncupet; & infra cap. decimo

Baron.

Euseb.

§. 10.

Pam.

Tertull.

§. 11.

Tertull.

Pamellius

Baron.

Tertull.

Tho. q. tertio bonum Pastorem, & benedictum Pa-
 1. Art. 10. panem, & capite 211. *Apostolicum*. * Constat
 item Stephani Primatus, qui in Concilio
 Romano ex sola traditione Romana dam-
 navit errorem Donatistarum: qui robur
 acceperat à Donato, Agrippino, & Sancto
 Cypriano Archiepiscopis Carthaginensibus,
 cum ingenti multitudine Episcoporum
 Africanorum tandem vicit Stephanus
 totam Africam, & Ecclesiam universam ar-
 mavit adversus eum errorem. Constat hæc
 ex Eusebio libro septimo cap. secundo, ubi
 refert Cornelium Papam contradixisse Cy-
 priano: cap. autem tertio refert eum erro-
 rem damnatum à Sancto Stephano, item
 verba Dionysij martyris Alexandrini nun-
 ciantis Stephano ab omnibus Ecclesijs ac-
 ceptam damnationem erroris: cap. autem
 4. refert à Xysto iterum damnatum eundem er-
 rorē: de quibus egi disp. 21. §. 203. & 204.

§. 12. Hic primatus fuit clarissimus temporibus
 Constantini: qui edicto publico declaravit
 Episcopum Romanum, esse caput omnium
 Episcoporum: quod edictum est in tom.
 1. Conciliorum ante decreta Silvestri Pape,
 quæ sunt ante Concilium Nicænum primū,
 cuius hæc sunt verba: *Sanctissimo & beatissi-
 mo Patri Patrum Silvestro Urbis Romæ
 Episcopo, & Papæ, atque omnibus eius succe-
 ssoribus, qui in sede Beati Patri usque in finem sæculi
 sessuri sunt, Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ per
 hanc nostram Imperialem constitutionem subie-
 ctis, in universo orbe terrarum nunc, & in posterū,
 evulsis retrò temporibus constitutis: & infra in-
 serveniēte Patre nostro Silvestro, summo Pontifi-
 ce, & universali Papæ: & infra Beatissimo Pa-
 tre, & Oratore nostro Silvestro universali Pon-
 tifice.*

§. 13. Dicunt hæretici, delatum primatum non
 iure Christi, sed Imperatorio: quod proba-
 re possunt illis verbis: *Per hanc nostram im-
 perialem constitutionem subiectis.* Insaniunt
 quidem isti, tum quia Constantinus sem-
 per censuit, se nullum habere ius Ecclesi-
 asticum, neque in Episcopos, neque in cau-
 sas Ecclesiasticas, ut constat ex disputatio-
 ne 34. §. 86. Item quia iam ostendi Cle-
 mentem, Victorem, Zepherinum, & Ste-
 phanum iura dixisse toti Ecclesiæ multò
 ante Constantinum natum: tum etiam quia
 Constantinus eodem modo loquitur de E-
 piscopis, qui antea fuerant omni retro
 tempore ac de futuris; sed Episcopi tempo-
 ribus retroactis non potuerunt esse subiecti
 Romano Pontifici per constitutionem Cō-
 stantinianam: ergo Constantinus non egit
 de donatione Primatus; sed de declaratio-
 ne: exponit enim Constantinus per Impe-
 rialem suam constitutionem, omnes Epis-
 copos præteritos, præsentēs, & futuros

subiectos esse Romano Pontifici: longe-
 que abest, ut Silvestro, & omnibus Epis-
 copis superiorem se censeat, qui ipsius Sil-
 vestri se filium profitetur.

§. 14. In Concilio Nicæno præfuerunt Lega-
 ti Pontificis ad damnandum Arium: ut
 ostendi disputatione vigesima prima §.
 206. §. autem 207. ostendi ab Athanasio,
 & Episcopis Aegyptijs vocatos esse Papas
 universales Ecclesiæ; item & ut confir-
 marent decreta Nicæna. Lutherus, & alij
 hæretici obijciunt ex Concilio Nicæno
 apertè probari, Romanum Pontificem non
 præesse toti Ecclesiæ; sed tantum sedibus
 suffraganeis: dicuntur enim hæc canonē
 sexto: * *Antiqua consuetudo servetur
 per Aegyptum, Lybiam, & Pentapolim,
 ita ut Alexandrinus Episcopus horum
 omnium habeat potestatem, quia & Ur-
 bis Romæ Episcopo parilis mos est.* *
 Vnde concludunt æqualem esse potesta-
 tem Alexandrini, & Romani Episcopi.
 Cardinalis Bellarminus libro secundo de
 Romano Pontifice capite decimo tertio,
 varias adducit huius Canonis interpreta-
 tiones: ac primum clarè constat Ecclesiæ
 Romanæ nullos præfixos in Concilio Ni-
 cæno; sed præceptum, ut Patriarcha Ale-
 xandrinus suffraganeos habeat Episcopos,
 quemadmodum eos habet Roma: hoc au-
 tem quid derogat universali præfecturæ?
 Nunc enim habet Roma immediatos suffra-
 ganeos nonnullos, & universalem præfe-
 cturam: ut si Concilium diceret, habeat A-
 lexandria suum Episcopum, sicut Roma ha-
 bet suum. Hæc expositio elumbat omnino
 argumentum hæreticorum: qui ceteras vo-
 luerit adeat Bellarminum exponentē mo-
 rem illum antiquum de consuetudine Ro-
 manorum Pontificum, qua donaverunt E-
 piscopo Alexandrino administrationē A-
 gypti, Lybiæ, & Pentapolis: ac si dicat Con-
 cilium: *Volumus, ut Alexandrinus præsit Agypto:
 quia huic voluntati nostræ parilis consuetudo res-
 pondet, qua Romani Pontifices eas Provincias at-
 tribuerunt Alexandrino.* Itaque parilitas mo-
 ris nō est inter suffraganeos Romæ, & Ale-
 xandriæ; sed inter privilegia donata à Ro-
 manis, & à Concilio: ille autem canon sex-
 tus quantum sit à nobis, ostendā §. 19. dum
 illud allegabo ex Concilio Chalcedonensi.
 Temporibus Sancti Augustini res est lu-
 ce clarior: duo enim Concilia miserunt de-
 creta sua contra Cælestium, & Pelagium,
 ut confirmarentur ab Innocentio primo;
 quæ ipse laudavit, quod recurrissent ad do-
 ctrinæ fontes Romanam Ecclesiam, ut ex
 antiquo more fecerāt universæ Provinciæ:
 Sanctus autē Augustinus dixit respōsiōne
 hæc dignā esse Apostolicæ sedis Antistite.

§. 14.

Obiectio.
Luther.Concil.
Nicæn.Respond.
Bellarm.

§. 15.

S. Aug.

Videant ergo Novatores an se arbitrarentur Augustini pares, & ab ipso discant, se subijcere Petro. De toto hoc argumento egi disp. 21. §. 209. 210. 211. 212.

6. 16.

Sanctus Damasus ostendit apertè principatum Ecclesiæ suæ. Primum enim in epistola quinta, quæ habetur tomo primo Conciliorum inter decreta Damasi, & refertur à Theodoro libro secundo, cap. 22. docet expressè nullum Concilium congregari posse absque decreto Romani Pontificis, his verbis: *Non enim præiudicium aliquod fieri potuit per numerum Arimino congregatum, quando constat, neque Romanum Episcopum: cuius ante omnia decebat eos expectare decretum, &c.* Epistola autem sexta ait Episcopos Italiæ de quadam consuetudine, quod deinceps in omni Orbe terrarum fieri Apostolicæ autoritate prohibemus: & quod caput est Concilium secundum generale, quod fuit Constantinopolitanum primum, scripsit ad Damasum rationes, ob quas non potuerunt Italiam petere, cum convocati essent per epistolas Sancti Damasi, his verbis: * *Quia* tamen fraternam circa nos

Damas.

Concil. Cōs
tantinop. 1

charitatem ministrantes, Synodum in Romana vrbe Dei voluntate fecistis, & nos illuc tamquam membra, litteris Deo admirabilis Principis *evocasti*: * *infra* verò ostendunt, se Constantinopolim coactos ab Imperatore Theodosio maiore propter litteras ipsius Damasi, his verbis: *Quia concurreramus in urbem Constantinopolitanam, causâ litterarum, ad nos directarum à vestra charitate, post Aquileiense Concilium ad Deo amabilem Imperatorem Theodosium: propter hanc solummodò causam, &c.* In fine autem epistolæ hæc dicunt: * *Porro* Damasus omni laude dignissimus hanc agnoscens hæresim exortam fuisse, non solum Apollinarem; sed etiam Timotheum discipulum illius ab dicavit: & hoc Orientem gubernantibus Episcopis, litteris proprijs indicavit, quas curavimus *annectere*. * Huius epistolæ meminit Bellarminus lib. 2. de Roman. Pontifi. cap. 13. quam refert Theodoretus lib. 5. cap. 9. estque descripta in Concilio primo Constantinopolitano tomo primo Conciliorum: in cuius exordio, sive præambulis ostenditur ex tripartita, & Theodoro Sanctum Damasum existentem Romæ, esse in Oriente regulam fidei. Concilium autem ipsum generale primatum defert Romano Pontifici capite quinto, his verbis: *Constantinopolitana Civitatis Episcopum habere oportet primatus honorem post Romanum Episcopum.*

9. 17.

In Concilio Ephesino primo, quod est tertium generale, Nestorius Primas Constantinopolitanus non solum fuit damnatus;

PuentHurt. de Mendoza, vol. 2.

sed etiam motus Episcopatu, cui Concilio præfuerunt legati Romani, inter quos legatos primus fuit Cyrillus Alexandrinus: qui cū Patriarcha esset totius Orientis, nihil est ausus in Nestoriū, nisi ex imperio Cælestini: de quibus egi disput. 21. §. 213. 214. 215. quæ omnia constant ex Concilio Ephesino; & eius præambulis, & ex authoribus, qui ibi allegantur. Deinde S. Leo Magnus cogendum voluit secundum Concilium Ephesinū, quod, quia depravatum fuit à Dioscoro, vocatur Synodus prædatoria: in quo Concilio occisus fuit Sanctus Flavianus Archiepiscopus Constantinopolitanus, appellās Romanum Pontificem de iniusta vi illata sibi à Dioscoro hæretico. Postea verò in Concilio Chalcedonensi damnatus est Dioscorus, & à dignitate depositus autoritate Summi Pontificis: Euthiches heresiarcha fuit damnatus ibidem eadem authoritate, totumque Concilium gestum fuit ex voluntate, & epistola Sancti Leonis, qui se tunc nūcupavit Episcopum vniuersalem: de quibus egi disput. 21. à §. 219. ad 223.

In hoc autem Concilio ita subscribunt, & loquuntur actione prima: * *Paschasius* verò Reverendissimus Episcopus, & Vicarius Sedis Apostolicæ, cū in medio vnâ cum his viris Reverendissimis collegis suis, dixit, Beatissimi atque Apostolici viri Papæ vrbis Romæ, quæ est caput omnium Ecclesiarum, præcepta habemus præmanibus, quibus præcipere dignatus est eius Apostolatus, vt Dioscorus Alexandrinorum Archiepiscopus non sedeat in Concilio; sed audiendus intromittatur. Hoc nobis observare necesse est: si ergo præcipit vestra magnificentia, aut ille egrediatur, aut nos *exibimus*. * Quibus liquidò constat Episcopum Romanum potestatem iudicalem exercuisse in Oriente, in Orientis Primatem: gesta que fuerunt omnia ex sententia legatorum. De his rebus præter Concilium, & Baronium, agit Evagrius lib. 2. historiæ Ecclesiasticæ. Actione verò tertia hæc dicuntur: *Paschasius Episcopus, vice Domini mei Beatissimi, atque Apostolici vniuersalis Ecclesiæ Papæ vrbis Romæ, Leonis Synodo præsidens statui.*

Obijcis: in eodem Concilio Chalcedonensi actione decima sexta asseri primatum Ecclesiæ delatum Romanis propter Imperium Civitatis illius à Patribus Nicænis: quapropter voluerunt Patres Chalcedonenses Archiepiscopum Constantinopolitanū esse secundam sedem post Romanā, propter maiestatem eius vrbis. Contrā primò: ergo recentes Romani non coeperunt inolescere post mutatam synceram, & veram faciem Ecclesiæ: cū vniuersi Patres

§. 184
Concil.
Ephes.

§. 194
Obiectio.

Refell. ij

S. Tho. q. 1. Art. 10. Concilij Nicæni, pulchrefcente adhuc Ecclesiæ facie, Romanos prætulere vniversis Episcopis. Contrà secundò: Lucentius Apostolicæ Sedis Vicarius reclamavit huic Græcorum propositioni, quia adversabatur Concilio ipsi Nicæno: protulitque apertè Sanctum Leonem sibi præcepisse, vt obssisteret cuius Archiepiscopo conanti ob splendorem suæ civitatis obnubilare Romanorum claritatem. Tùm autem Concilium audita reclamatione Lucentij, præcepit publicè recitari decretum Nicænum, cui obssistere dicebatur conatus Constantinopolitanorum: quod decretum recitatum est à Paschasino, his verbis: *Trecentorum decem & octo Sanctorum Patrum Canon sextus: quod Ecclesia Romana semper habuit primatum, &c.*

§. 20. E quibus verbis constat primùm curtum circumferri illum sextum Canonem Concilij Nicæni, cui deest exordium hoc de primatu Romano in totam Ecclesiam: quo efficacius respondetur ad argumentum hæreticorum propositum §. 14. Secundò constat, falsam omninò esse calumniam tùm hæreticorum recentium, tùm aliquorum Græcorum, qui intererant Concilio Chalcedonensi, adstruentium primatum delatū fuisse primùm Romanis iam à Constantino, iam à Concilio Nicæno: omisā verò probatione proposita §. 13. id sic probò ex his verbis: Lucentius enim contradixit assertioni Græcorum: non quòd vellet negari Constantinopolitano secundum locum post Romanum: datus enim est Constantinopolitano locus ille in eodem Concilio Chalcedonensi eadem actione 16. consentientibus legatis Leonis, & eodem Leone cōfirmante postea, quando totum Concilium confirmavit: neque verò ad hoc faciebat Canon sextus Nicænus: quæ enim eodem Canone adscribuntur Episcopo Alexandrino, & Antiocheno desuffraganeis illis attributis, integra manserunt in hoc Concilio Chalcedonensi: nullus enim suffraganeus illis fuit ademptus, neque aliquid gestum est in Concilio Chalcedonensi contra Nicenum: ergo Lucentius non contradixit huic petitioni Constantinopolitanorum: neque item contradixit eidem asserto, qua parte vult, vt Episcopus Romanus præcedat honore Constantinopolitanum: ei enim parti non poterat contradicere legatus Romani: contradixit ergo Lucentius illis verbis, quibus Græci per communes sibi cavillos conati sunt, apud Romanos non fuisse primatum Ecclesiæ ante Concilium Nicænum; sed ab illo Concilio prima vice delatum esse primatum, vt adularentur Constantino tunc Romæ regnanti: huic autem falsæ propo-

sitioni prudenter contradixit Lucentius eam refutans, his verbis Nicænis: *quòd Ecclesia Romana semper habuit primatum*: quæ, quàm vera sint, constat ex his, quæ dixi de Clemente, Victore, Cornelio, Zepherino, & alijs.

In sexto Concilio generali Constantinopolitano præfuerunt legati Agathonis Papæ: quos illuc misit rogante, & honorificè excipiente Constantino Imperatore Orientis: totumque Concilium gestū fuit ex epistola ipsius Agathonis: quod Conciliū habetur secundo tomo Conciliorum: quod cū in Græcia gereretur, primùm locum obtinuerunt Theodorus, & Georgius Presbyteri, & Ioannes Diaconus: prius, inquā, consedere, quàm Georgius Archiepiscopus eiusdē Constantinopolis, vt constat ex actione prima, secunda, quarta, &c. subscriptio autē actionis quartæ in Concilio Romano Episcoporum Occidentaliū, ac primùm Agathonis, his verbis habetur: *Agatho Episcopus sanctæ Dei Catholice, atq; Apostolicæ Ecclesiæ vrbis Romæ.* Obserua vocē illam *Catholicæ*, ipsa enim est Ecclesia Catholica tamquā caput; cætera verò vt membra: de quo Concilio egi disput. 21. §. 267. 268. 269. missis autem alijs Concilijs, constat Adrianum autoritate sua peregrisse Conciliū Nicænum contra Iconoclastas de vtroque; Adriano egi disput. 21. à §. 288. ad 308. ibi recognosces multa, ac præclara exempla vniversalis huius præfecturæ. In quibus sisto gradum; quia ex tām multis annorum centurijs, quibus cōtinenti filo Ecclesia Dei in toto Orbe terrarum administrata fuit, in controversijs de fide, nutu, & arbitratu Pontificis Romani, manifestè constat simul cum ipsa Ecclesia satam fuisse hanc persuasionem à Christo, & Apostolis, & cum illa adolevisse, circumclamantibus semper hæreticis: qui nobis sunt argumento gravi huius veritatis: quia quemadmodum proprius hæreticorum character est Ecclesiæ Catholice esse rebelles; ita propria est ipsorum nota, & contra Romanam tumultuari: quia hæc Catholica est. Quapropter noster Alphonsus Sapiens sapienter dixit apertè hæreticum esse, qui huic doctrinæ refragatur partita prima, titulo quinto, lege quarta, his verbis: *Onde qualquier, que digesse, afirmando como quien lo cree, que el Papa non ha estos poderes, que havemos dicho aqui: ó que non es cabeça de Santa Eglefia, sin que es descomulgado, deve aver tal pena por ella, como herege conociendo, id est, quicumque diceret, afirmando tamquam qui credit, quòd Papa non habeat istas potestates, quas hic diximus: aut quòd non est caput Sanctæ Ecclesiæ, præterquam quòd est excommunicatus, debet pro eo tali pena*

§. 21.

Concil. sextum Constantinop.

na puniri, quali hæreticus notorius. Et quidem vt dixit sapienter Alphonsus, ita Catholicæ eius posterii exequuntur: quod expertifuiſſent hi hæretici, ſi ſe Hiſpano ſolo oſtentaffent: quod ſingulari Dei beneficio, & gratiâ per Chriſtum non fert ea olera, quia contrâ illa & igneſcit, ſolumque reſpergit.

SECTIO. III.

Nonnulla alia argumenta pro Catholica ve- ritate.

SUPPETVNT argumenta complura, quæ latè proſequitur Cardinalis Bellarminus: proponit complurima efficaciffima, à quibus abſtineo; quia illis nihil addendum occurrit; item quia diſp. 21. oſtendens perfeverantiam Eccleſiæ Romanæ in Catholica fide, multa ex illis argumentis attingi; nempe conſuetudinem totius Eccleſiæ, vt tam Epifcopi, quàm Imperatores mitterent ad Romanum Epifcopum litteras ſynodicas profeſſionis ſuæ fidei: quam conſuetudinem eruditè probat Pater Franciſcus Turrianus lib. 2. pro epiftolis Pontific. cap. 4. præſertim exemplo Sancti Sophronij Epifcopi Hieroſolymitani: item egregia nonnulla Sanctorum Patrum teſtimonia protuli ea diſp. 21. à §. 334. Quibus adde Anſelmi verba in libro de Incarnatione Verbi, cap. primo, *ad nulum (inquit) alium rectius refertur ſiquid cõtra Catholicam fidẽ oritur in Eccleſia, vt eius authoritate corrigatur: neque vlli alij tutius, ſiquid contra errorem reſpondetur, oſtenditur, vt eius prudentiâ examinetur. * Exordium autem capitis hoc eſt: *Domino, & Patri univerſæ Eccleſiæ in terrâ peregrinantis, Summo Pontifici Urbano.*

Quibus adde Sanctum Bernardum Epifto-
la 175. ad Innocentium Papam: * Porro (inquit) noſtram citramontanam Eccleſiam tam in noſtro, quàm in Francorum Regno, noveritis fortem in fide, pacificam in vnitæte, devotam in veſtra obedientia, promptam ad ſervitium. * vt intelligant novatores hæretici Sanctos Patres recentiores antiquioribus non abſonare; ſed Eccleſiam eadem ſemper floreſcere verâ facie. Tandem ſucceſſionem Petri argumentum eſſe ad perſuadendam hominibus veram fidem, ex ſe ipſo probat Sanctus Auguſtinus tomo ſexto contra epiftolam fundamenti, cap. 4. *Tene me, inquit, ab ipſa ſede Petri A-*

poſtoli, cui paſcendas oves ſuas poſt reſurrexione Dominus commendavit, vſque ad præſentem Epifcopum ſucceſſio Sacerdotum.

Ex communi Epifcoporum conſuetudine appellâdi ad Romanum Pontificem, capitur argumentum tam efficax, vt negari non poſſit ab hæreticis, negantibus propterea eam Eccleſiæ conſuetudinem, idque non per ignorantiam; ſed per improbitatẽ inſignem: etenim Magdeburgenſes deſcribunt Synodum Sardicenſem generalem, & legitimam cẽſent centuria quarta c. nono, cuius canon 4. & ſeptimus à pertẽ declarant omnibus Epifcopis licere appellare à Metropolitanis ad Romanum Pontificem. Idque effecerunt Sanctus Athanaſius, vt oſtendi diſp. 21. §. 207. & Sanctus Flavianus Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus, vt oſtendi eadem diſp. 21. §. 223. ex Liberato diacono in Breviario, cap. 12. idem fecit Euthiches hæreſiarcha provocans à conventu Conſtantinopolitanõ, vt conſtat ex epiftola 8. S. Leonis: immo & Marcion etiam hæreticus ab Epifcopo Ponti excommunicatus Romam venit, vt abſolveretur ab eius Epifcopo, vt conſtat ex Epiphanio hæreſi 42. Sanctus Ioannes Chryſoſtomus, & totus Clerus Conſtantinopolitanus appellaverunt ad Innocentium Papam de iniuſta deſiſitione Chryſoſtomi per Theophilum Patriarcham Alexandrinum: vt conſtat ex epiftolis eorundem; quarum memini diſp. 34. §. 92. item Theodoretus ad Leonem appellavit, vt patet ex epiftola Theodoreti ad Leonem: tandem S. Thom. Cantuarienſis confugit ad Alexandrum Romanum Pontificem. Quæ hæretici obijciunt, mirè diluit Bellarminus lib. 2. de Romano Pontifice à cap. 22.

Pater Turrianus lib. 3. pro epiftolis Pontificijs cap. 1. refert epiftolam ſecundam S. Pij, cuius hæc ſunt verba: * Siquis veſtrû pulſatus fuerit aliquâ adverſitate, licentẽ hanc Sanctam, & Apoſtolicam appellet Sedem, vt ad illam, quaſi ad caput, ſuffugium habeat, ne innocens damnetur, aut Eccleſia ſua detrimentum patiatur. Si autem ei neceſſe fuerit, eamque appellare minime auſus fuerit, & vocatus tamen à Sancta Sede fuerit, non reſuat venire: ſed conſeſtim vt ei nũtiatũ fuerit venire, feſtinet; & cauſas, pro quib. vocatus eſt, prudẽter diſponat, atque, ſi neceſſe aliquid corrigere fuerit, cum ijs, quos hic primos invenerit, corrigat. * Magdeburgenſes impugnat hanc epiftolam Pij, quia ea tempeſtate tantum iactabatur Eccleſia propter ſævitiam tyrannorum, vt non eſſet locus illis quaſtionibus, & ſtrepitui iudiciali: oſtendunt autem illi, quàm ſint audaces: quis dubitat

§. 22.
Bellarm.

P. Turri.

Anſelmus.

§. 23.
S. Bernar.

Auguſt.

§. 24.

§. 25.

S. Pius.

S. Tho. q. 1. Art. 10. Sanctum Policarpum ex Asia Romam venisse ad persuadendum Aniceto, ne cogeret Asiaticos discedere à decima quarta die Iunæ: Irenæus Romam venit idem acturus cum Victore: Episcopi Galliarum frequenter scripserunt ad eundem Victorem: Praxeas coegit eundem ad retinendas litteras pacis: Tertullianus libro de ieiunijs, cap. 13. refert Concilia peragi in Græcia, & alijs Provincijs; numerosa quidem Concilia celebrata fuerunt Romæ, & in Africa, quo tempore Pontifices, & Episcopi obtruncabantur: Sanctus Marcellinus in Concilio Suesano causam dixit apud complurimos Episcopos ingravescente persecutione Diocletiani; quidni tunc locus esset eiusmodi appellationibus, quæ non fiebant tanto strepitu iudiciali, quanto nunc? ut autem scrupulus evellatur, recognoscant hæretici epistolam quinquagesimam quintam Sancti Cypriani Episcopi, & martyris ad Sanctum Cornelium martyrem etiam, & Papam: quæ conqueritur Sanctus Episcopus Fortunatum, & Felicitissimum condemnatos Episcoporum sententiâ, confugisse ex Africa Romam ad Cornelium.

§. 26.
Cyprian.

Hæc autem sunt verba Cypriani: **Significa tibi Felicitissimum hostem Christi, non novum; sed iam pridem ob crimina sua plurima, & gravissima abstentum, & non tantum meâ, sed plurimorum Coepiscoporum sententiâ condemnatum, reiectum à te illic esse, & cum venisset stipatus catervâ, & factione desperatorum, &c.* En quo tempore Ecclesia Christi vndis, & ventis iactabatur, Episcopi damnati in Africa confugerunt Romam stipati flagitiosorum catervâ: recenset autem idem Sanctus Cyprianus eos hæreticos Romam, cum suorum mendaciorum merce navigasse, ut deciperent Sanctum Cornelium, & ab eo absolverentur. Quantum autem tunc furerent Ethnici contra ipsum Cyprianum, & cæteros Catholicos docet his verbis: **Toties ad leonem petitus (ipse Cyprianus) in circo in amphitheatro Dominicæ dignationis testimonio honoratus: his ipsis etiam diebus, quibus has ad te litteras feci, ob sacrificia, quæ edicto proposito celebrare populus iuebatur, clamore popularium ad leonem denuò postulatus in circo.**

§. 27.

Dicunt hæretici: hinc probari non licuit se à primatæ Carthaginensi provocationem ad Romanum, quia Sanctus Cyprianus Cornelium obiurgat, quod eos audiant. Contra primò, saltant isti more picarum ex uno ar busto in aliud: impugnant enim epistolam Sancti Pij, quia æstuante persecutione non erat provocandi locus: ostendo autem hoc argumentum esse levissimum, quia quâdo

Episcopi quotidie petebantur ad leonem, rei utebantur appellationis iure: ergo ex hoc capite ineptè impugnant Magdeburgenses epistolam Pij: ne verò authoritatem Pij authoritate Cypriani rependant, libet ostendere non reprehensum Cornelium à Cypriano, nisi quia videbatur ob metum eos audisse, indignos, ut audirètur, propter suorum criminum notissimam infamiam: sæpè enim Prætores Urbani contendunt non esse acceptandam reorum appellationem à Conventu, aut Senatu Regio, non quòd careant iurisdictione in Prætores; sed quia rei interdum indigni sunt, qui audiantur: verba autem Cypriani sunt hæc, *quòd si ita res est, frater charissime, ut nequissimorum timeatur audacia, & quod mali iure atque æquitate non possunt temeritate, ac desperatione perficiant: assum est de Episcopatus vigore:* crimina autem Felicitissimi refert Cyprianus: immò verò tacite reprehendit Cornelium, quia audivit Fortunatum, quæ verè noverat & iam damnaverat, ut constat ex eadem epistola, in qua cum hæc commemorasset, ait: *qui non tantum ab his istic abstentus, sed abs te illic nuper Ecclesiâ pulsus est.*

Cyprian.

Sententiam autem nostram non indicat Cyprianus ibi, sed confirmat, **cum hæc (inquit) in notitia tua esse confiderem, & pro certo hærere memoriæ, & disciplinæ tuæ scirem: necessarium non putavi, celeriter, & vrgenter hæreticorum tibi ineptias nunciandas: nec enim ad Catholicæ Ecclesiæ maiestatem pariter, ac dignitatem pertinere debet, quid apud se hæreticorum, & schismaticorum molitur audacia.** Quæ est autem illa Ecclesia Catholica, cuius maiestatem non deceat illa vrgens criminum delatio, nisi Ecclesia Romana, cuius Episcopus erat Cornelius? & infra: **Post ista adhuc insuper Pseudo Episcopo sibi ab hæreticis constituto navigare audent, & ad Petri Cathedralam, atque ad Ecclesiam principalem, vnde vnitas sacerdotalis exorta est, à schismaticis, & prophanis litteras ferre, nec cogitare, eos esse Romanos (quorum fides Apostolo prædicante laudata est) ad quos perfidia non possit habere accessum.**

§. 28.

Idem.

Aliud argumentum sumitur ex nominibus Patriarchæ vniuersalis, Episcopi OEcumenici, & alijs, quibus Episcopus Romanus vocatur: omisis autem multis, quæ adducit Bellarminus libro secundo de Romano Pontifice cap. 14. Ecclesia Romana dicitur caput omnium Ecclesiarum: vide etiâ multa eodem libro cap. 31. ego attigi nonnulla disp. 21. ostendens tam à Græcis, quam à latinis Episcopum Romanum OEcumenicū vocari, idque probavi ex Tertulliano §. 198 edictum enim Zepherini erat, Pontifex Ma-

§. 29.

Obiectio.
R. fell.

aimus Episcopus Episcoporum. Dices id à Tertulliano dici per contemptum. Contrà: contempsit quidem tunc Tertullianus, & edictū, & Pontificē: edictum autem retulit, ut erat: dicit enim se illud audisse: illudque impugnat: quod si illud fingeret, ipse sibi auctoritatem adimeret. Item §. 207. ostendi ex sancto Athanasio, & cunctis Ægypti Episcopis Romanum vocari universalem Papam Ecclesiæ: §. 210. ostendi ex Sancto Augustino Romæ viguisse semper Principatum Apostolicæ Sedis: §. 213. ostendi ex Sancto Prospero Romam factam esse caput mundi: §. 223. ostendi ex epistola Leonis quinquagesima quarta hunc titulum. *Leo Episcopus Romana, & universalis Ecclesiæ.* Martiano Augusto: §. 226. Simplicius dictus est ab Acacio sollicitudinem gerere omnium Ecclesiarum, quod ipse Simplicius confirmat: idem fecit Felix cum Zenone §. 227. §. 229 idē ostendi ex S. Eugenio: §. 231. idē ostendi ex Possessore Africano, & ex Synodo Constantinopolitana: idem ex Patribus Orientalibus, §. 235. & alijs in locis: disputatio item trigesima quarta contra Regem Angliæ plena est eiusmodi testimonijs prefertim sectione octava, & nona.

§. 30.
P. Suarez:

Pater Suarez libro tertio, à capite 16. quæ diximus probat eruditē: cap. autem decimo nono refert nonnulla testimonia Sancti Gregorij, quibus docere videtur, nullum Romanum Pontificem ita vocatū, nam libro quarto epistolarum epist. 36. ait: **Sicut enim veneranda vestra Sanctitas novit, mihi per sanctam Chalcedonensem Synodum Pōtifici Sedis Apostolicæ, cui, Deo disponente, deservio, hoc universitatis nomen oblatum est; sed nullus unquam prædecessorum meorum hoc tam profano vocabulo uti consensit:** his similia tradit ad Mauritium epist. 32. & ad Constantiū epist. 33. & 34. & ad Ioannem epistola 38. item ad Anianum: & libro septimo, epistola 69. ad Eusebium: libro autem sexto epistola 30. ad Mauritium, ego, inquit, *fidenter dico, quia quisquis se universalem Sacerdotem vocat, vel vocari desiderat, in elatione sua Antichristū præcurrit, quia superbiendo se ceteris præponit.* Item reddit Gregorius hanc rationem. *Quia si vnus Patriarcha universalis dicitur, Patriarcharum nomen ceteris derogatur, & ideo nullus Romanorum Pontificum hoc singulari nō vocabulum assumpsit, neque uti consensit necdum privatim aliquid daretur vni, honore debito Sacerdotes privarentur universi.*

§. 31.

Quapropter libro septimo epistol. 30. ad Eulogium, à quo vocabatur P. pa universalis, hæc ait: **Quod, peto, dulcissima mihi Sanctitas vestra non faciat, quia vobis subtrahitur, quod alteri, plus quam ratio exigit, præ-*

betur: si enim universalem me Papam vestra Sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur, *universum.* * Libro autem quarto epistola 36. ad Episcopos, Alexandrinū & Antiochenum, hæc ait, *propterea Sanctitas vestra in suis epistolis neminem unquam universalem nominet, ne sibi debitum detrahat, cum alteri honorem offert indebitum.*

Ut calleamus Gregorianam mentem, oportet eam ad certa capita revocare brevitatē, & claritatē ergo. Primum: quid sentiat Gregorius de potestate Romani Pontificis, & universali eius in ceteros iurisdictione? Secundo: cur nomen Episcopi universalis censeat prophanum, & signum superbix illius vsum? Tertio: cur dixerit nullum Romanum Pontificem eo vsum? Ac primum dubitari non potest quin Sanctus Gregorius censuerit se iurisdictionem habere in ceteros Episcopos. Libro enim primo, epist. 75. præcipit Episcopis Africanis, ne patiantur hæreticos honoribus augeri: & alia plurima ostendi disput. 21. §. 247. item disput. 34. §. 101. ostendi ex libro septimo epistola 64. omnes Episcopos subiectos esse Romano. Immo libro undecimo epistola 42. Ioannem Panormitanum Episcopum donat pallio, aitque: **illud autem admonemus, ut Apostolicæ Sedis reverentia nullius præsumptione turbetur: tunc enim status membrorum integer manet, si caput fidei nulla pulset iniuria, & canonum manet incolumis, atque intemerata semper auctoritas.** Quibus verbis satis clare Gregorius ostendit Romanam Ecclesiam esse caput Ecclesiarum fidelium: hæcque esse illius membra. Rex Angliæ nescivit, quid responderet, nisi excessisse Gregorium: excessit quidem ipse Rex clarissima verba calumnians; & vafre detorquens obscura. Idem Gregorius libro undecimo, epistola 44. ad Leontiam Augustā, ex testimonio Christi Matthæi 16. 18. vbi Petro committitur totius Ecclesiæ Principatus, concludit auctoritate Ecclesiæ Romanæ Imperatores solvendos esse à peccatis, vnam, eandemque personā constituens Petri, & eius successorum: concludit autem de amore Leontix in Ecclesiā Romanam: *Unde nobis dubium non est, quam* Idem.
forti amore ad eum vos stringitis, per quem soli ab omnibus peccatorū nexibus desideratis. Quin potius in ipis epistolis à Rege allegatis id efficit, & dicit expresse, nam epistola 38. ad Ioannem libro quarto, ait, *certe Petrus Apostolus primum membrum Sanctæ, & universalis Ecclesiæ est:* ipsumque Ioannem nimis terret: epistola autem 39. præcipit Aniano Diacono suo, ut iure agat cum Ioanne Constantinopolitano, qui in vis eā ob causam occumbat, & epist. 36. dicit à prædecessore suo

§. 32.

S. Gregorj

Gregorj

Idem.

callas

S. Tho. q. 1. Art. 10. cassatam Synodum à Ioanne coactam Constantinopolim, in qua Synodo se vocavit Episcopum universalem. Stet ergo Sanctum Gregorium semper se censuisse supremum Iudicem Ecclesiæ Catholicæ.

§. 33. Cur autem nomen illud censuerit prophanum, non est difficile: nam Cardinalis Bellarminus, & Pater Suarez rectè docent Episcopum universalem bifariam dici posse: primum: si intelligatur Episcopus ille, ita toti Orbi præesse, vt totus Orbis sit illius privata Diocesis: in quo sensu vox illa prophana est, & hæretica: quia solus Episcopatus Romanus est privata Diocesis Summi Pontificis, qui illi præest, vt Episcopus Toletanus Toletum. In quâ significatione rectè dicit Sanctus Gregorius nullum alium esse Patriarcham, nec Episcopum, si vnus universalis est. Et quia illud nomen poterat superbe arrogari à Ioanne, illum reprehendit exemplo Sancti Petri, quem cum vocasset primum Pastorem, & primum membrum Ecclesiæ, dixit numquam vocari consuevisse Episcopum universalem, ne cæteris derogaretur: quia sic nullus alius esset neque Patriarcha, neque Episcopus: in quo sensu indebitus est hic honor Episcopo Romano, ac propterea nomen hoc fugiendum voluit.

§. 34. Aliam habet significationem *Episcopus universalis*: nempe Episcopum superiorem cunctis privatis Episcopis, qui neque est Episcopus privatus singularum Diocesum, & potestatem habet in omnes Episcopos illarum. In hac significatione hoc nomen non est prophanum, nec tale iudicatur à Gregorio; quin illius significatum Gregorius admittit, cum Romam vocat caput fidei, quod turbari nullius præsumptione debet, & Petrum vocat Apostolorum Principem: quin potius epistola 38. libri quarti dicit Ioanni, *vestra fraternitas sibi etiam arrogat aliena*: censet ergo hoc nomen alienum esse, nempe Episcopi Romani. Quod quidem hac ratione evidens fit, quia epistola 32. 36. & 38. eius libri quarti Gregorius dicit Mauritio, Eulochio, & Anastasio, & Ioanni, à Chalcedonenſi Concilio oblatum hoc nomen Episcopo Romano; sed si Gregorius censeret Romanum non posse eo nomine vti, censeret Concilium Chalcedonenſe in fide errasse: ergo non censuit Gregorius Romanos non posse eo nomine vti. Probo consequentiam, quia Gregorius non potuit censere Concilium Chalcedonenſe in fide errasse: quia fuit Concilium generale, & legitimum, & in causis fidei integrum fuit approbatum à Leone: estque vnus ex quatuor, quæ Gregorius veneratur, vt Evangelia quatuor, & in his epistolis illud vocat ve-

nerandum. Probo autem à Gregorio censeri errasse Concilium Chalcedonenſe in fide, si censuit Romanos non posse eo nomine vti: nam eo libro quarto, epist. 39. ad Anianum, ait, *nimis ignominiosum est, vt per eos etiam fidem perdamus: in isto enim scelesto vocabulo consentire, nihil est aliud, quam fidem perdere*: non ergo censuit Gregorius Romanos non posse vti eo vocabulo, neque censuit Concilium Chalcedonenſe erravisse in fide. *Idem.*

Ex his concludes, cur Petrum aliquibus in locis non voluerit vocare caput Ecclesiæ, sed tantum primum membrum sub vno capite Christo; Paullum autem, & Andræam aliquarum singularium plebiû capita: quia si Petrum vocavisset caput Romæ, forte præberet ansam in vsurpatione illius vocis ad errorem significatum §. 33. vt autem ille error vitaretur, fugit illud nomen: non tamen significationem explicatam §. 34.

Cur verò ipse Gregorius dixerit Romanos Pontifices numquam vsos eo vocabulo? Respondeo primum, Gregorium ea in parte vt hominem oblitum fuisse Leonis, qui in epistola ad Martianum Augustum vsus est compellatione Episcopi universalis Ecclesiæ: nec enim mirus est in homine etiam Sanctissimo, & doctissimo memoriæ defectus. Secundò respondeo, Pontifices Romanos rarissimè eo vocabulo vsos humilitatis ergò, & ne ipsi suâ voce cum suspitione iactantiæ se cæteris præponerent, quorum se servos appellant: si quando verò vsi sunt, est cum vrgenti necessitate, cum oporteret verbis, & factis, rebelles in officio continere, admonereque cæteros, vt fecit Leo, quando in Oriente hæretici tumultuabant, quibus firmum erat frænum, videre Episcopum Romanum vti cum ipso Orientis Imperatore nomine Episcopi universalis. Quo ex eplo non tollitur quin Gregorius potuerit dicere prædecessores suos non vsos eo vocabulo, quia sicut parû pro nihilo reputatur, ita rara vsurpatio, & cum necessitate, non potest dici vsus. In præſenti autem res est clarior: Ioannes enim sine necessitate, scribens ad Episcopum Romanum, cui in Chalcedonenſi Concilio postpositus fuit Constantinopolitanus, hic, inquam, Ioannes tertio quoque verbo se compellat Patriarcham universalem: quod patet ex Gregorio ea epistola 39. his verbis: *Ad hoc enim vsque pervenit, vt sub occasione Ioannis Presbyteri gesta hæc transmitteret, in quibus se penè per omnem versus O Ecumenicum Patriarcham nominaret.* Quo satis ostendit Ioannes, se per arrogantiâ vsum hac voce: comparatione cuius tam imprudentis, & impudētis abusus, rarissimus, & cum ingenti necessitate Romanorum vsus, rectè dici potuit non vsus.

DISPUT. XXXVII.

*Vtrum sit de fide hunc numero
hominem, qui est Episcopus
Romanus, esse Pa-
pam?*

ET RO succedunt, qui legiti-
timè creantur Episcopi Ro-
mani, quæro nunc, vtrum,
qui nunc existit, Episcopus
Romanus, tam certò sit Epif-
copus Romanus, & legitimus Petri succes-
sor in vniversali præfectura, vt nullo modo
liceat dubitare, eum esse Papam, magis quàm
non possumus dubitare de aliquo mysterio
fidei? quæ quæstio locum habet in singulis
Romanis Pontificibus à Lino ad Vrba-
num VIII. vtrum fide sit sanctum, Vrba-
num VIII. esse Papam, sicut fuit Petrus?

S E C T I O I.

Duae monitiones.

PRIMO monendum est, legitimum
Petri successorem non posse errare
in quæstionibus fidei, quando eas
dirimit non autoritate privata, sed Ponti-
ficiâ. Quæ doctrina est secundum fidem te-
nenda, quam probat apprimè Pater Valen-
tia tomo 3. disput. 1. quæst. 1. punct. septi-
mo, quæst. 6. à §. 4. & Cardinalis Bellarmi-
nus libro 2. de Roman. Pontifi. à cap. 12.
præcipuè autem libro 4. cap. 2. & 3. & qui-
dem hæc doctrina facillè deducitur ex supe-
riori, quia Petro collata fuit à Christo po-
testas definiendi quæstiones fidei, confir-
mandi fratres in doctrinâ sanâ, & pascendi
oves; sed Pontifex Romanus successit Pe-
tro in hac potestate: ergo. Quòd si hæretici
admitterent minorem propositionem hu-
ius syllogismi, non esset cum illis novum
certamen de consequentiâ, aut consequen-
ti eiusdem syllogismi: ipsi enim admittunt
Catholicam Ecclesiâ non posse in his quæ-
stionibus errare: recurrunt autem Novato-
res ad spiritum proprium, quo singuli illus-
trantur; Catholici confugiunt ad successo-
res Petri: quapropter cum de potestate Pe-
tri, & eius successoribus satis disputatum sit,
abstineo à longa probatione conclusionis,
quia inde petenda est.

Pono secundo, Summum Pontificem
posse considerari, quando, eligitur, & adora-
tur illegitimè, vel cum suspitione illegiti-

mitatis: in hoc sensu non est quæstio, quia
dum est probabile fundamentum de illegi-
timitate Pontificis, non potest Fide divina
credi eum esse successorem Petri: quia fi-
des divina non potest exerceri, quando est
locus hæitationi prudenti, vt sapius ostendi:
probabile autem fundamentum occasio-
nè præbet hæitationi prudenti. Quapropter
non quiescit Ecclesia antequam, eruto
omni dubitandi fundamèto, tollantur schif-
matum occasiones.

Alio modo consideratur Pontifex quan-
do tam legitimè eligitur, & adoratur, vt to-
ta Ecclesia illum suscipiat: vt nunc Domi-
nus noster Urbanus VIII. sine vllò contro-
versie vestigio tenet Christianæ Reipubli-
cæ clavum, clavesque Petri: est igitur
quæstio, vtrum credendum sit fide divina,
Urbanum Octavum, Clementem Octa-
vum, & alios Pontifices pacificè susceptos
esse legitimos successores Petri?

S E C T I O II.

Pars affirmans.

DICO, credendum esse fide divina
omnes & singulos eiusmodi Pon-
tifices, de quibus egi §. 4. esse legiti-
mos successores Petri. Hæc conclusio non
invenietur expressa in authoribus antiquis,
quia fortè de illa numquam dubitaverunt,
eam supponentes: à multis autem è nostræ
Societatis Doctoribus acriter propugna-
tur, præsertim à Patre Suarez disputat. 5.
sect. 8. num. 12. vbi nostros refert & sequi-
tur: & disput. 10. sect. 5. Cui sententiæ mul-
tum roboris dedit Clemens Octavus carce-
rans nonnullos Doctores, quòd oppositum
censuerint, eosque iubens Romam adire ra-
tionem reddituros illius sententiæ, quæ illi
Sedi fuit digna visa supplicio.

S V B S E C T I O I.

Primum argumentum.

PROBATVR primò, quia nisi
fide divina credamus, eiusmodi Pon-
tifices esse legitimos successores Pe-
tri, nihil est, quod possimus fide divina cre-
dere, ruitque tota Christiana religio; conse-
quentis autem absurditas ex se patet: ergo.
Probatur maior: quia non possumus fide
divina credere revelationem aliquam factâ
esse Pontifici formaliter, vt Pontifex est,
quin

S. Tho. q. 1. Art. 10. quin eodem assensu credamus illum esse Pontificem; sed nisi fide divina Catholicā credamus revelationes factas Pontificibus, quia formaliter Pontifices sunt, non possumus fide Catholica credere mysteria fidei: ergo nisi eadem fide credamus eiusmodi Pontifices esse legitimos successores Petri, non possumus fide divinā credere mysteria fidei. Maior patet, quia revelatio est locutio Dei ad aliquem: non possumus autem concipere locutionem esse inter duos, quin duos illos concipiamus: vnde fit non posse concipi revelationem fieri à Deo Pontifici, quin eodem actu concipiamus Deum, & Pontificem. Minor probatur primò, quia omnia mysteria credimus, vel ex Scriptura, vel traditione, vel definitione Ecclesiæ; sed omnes hi modi pendent ab assensu Catholico, quo credimus revelationem Dei factam Pontifici: ergo nisi Catholicā fide credamus revelationem Pontificis, non possumus credere fide Catholica mysteria fidei. Minor probatur, quia omnis Scriptura divina, quæ confirmata est autoritate Pontificum admittitur in Ecclesia, ut Canonica; quæ autem adhuc à Summis Pontificibus non est proposita, ut Canonica, non habetur in Ecclesia pro tali, ut Esdræ libri tertius, & quartus: omnis verò traditio derivata est ab Apostolis, admissaque à tota Ecclesia cum Summo Pontifice: definitionesque Ecclesiæ indigent confirmatione Summi Pontificis: ergo non possumus credere aliquod mysterium fidei fide Catholica, quin eadem credamus revelationem factam Pontifici. Non est animus probare, non esse alia motiva præter autoritatem Ecclesiæ ad credendum fide divina: nunc enim non disputo de conditionibus ad credendum; sed de obiecto ipso formali fidei: immò vero de facto, & ut nunc res sunt dispositæ per providentiam Dei, sacræ Scripturæ non admittuntur, neque possunt, nisi propter autoritatem Ecclesiæ, ut dixit Sanctus Augustinus se Evangelium non crediturum, nisi ad id moveretur autoritate Ecclesiæ Catholicæ.

§. 7. Confirmatur hoc argumentum, quia, verbi gratiā, in Eucharistia sola accidentia remanere, & iustitiam esse inhaerentem cognoscimus fide divina propter definitionem Concilij Tridentini confirmati à Pio Quarto: item absolutionem in absentia esse invalidam credimus ob definitionem Clementis Octavi: sacras item imagines esse adorandas credimus propter definitionem Concilij Nicæni Secundi confirmati ab Adriano; sed nisi credamus fide divinā Piū Quartum, Clementem Octavum, & Adrianum fuisse legitimos Pontifices, non possumus

credere hæc mysteria fidei: ergo. Probatur minor, quia credimus ea esse proposita per autoritatem infallibilem Summi Pontificis, cui Deus ea revelavit, propter promissionem infallibilem illi assistendi, ne erret: ergo nobis persuademus, eam infallibilem propositionem Pontificis ortam esse à Spiritu Sancto assistente Pontifici, quia Pontifex est.

Quod confirmatur secundò, quia tamdiu possumus dubitare de infallibili veritate propositionis Pontificiæ, quamdiu possumus dubitare de legitimitate Pontificis: ergo si absque peccato contra fidem Catholicam possum ego dubitare de legitimitate Summi Pontificis, possum absque tali peccato dubitare etiam de infallibilitate eiusdem propositionis, & consequenter possum dubitare de veritate mysterij revelati, quia careo sufficienti principio ad credendum indubitanter: consequentia patet, quia eodem fundamento nituntur firmitas, aut dubitatio personæ, & iuris ipsius personæ: si enim ego dubito hunc hominem esse Regem, dubito etiam de obligatione legis ab ipso latæ: antecedens probo, quia infallibilitas propositionis Pontificiæ cognoscitur oriri ex eius dignitate, & legitima successione Petri: hæc est enim conditio antecedenter necessaria, non secus quam dominium alicuius rei est principium necessarium ad valorem alienationis: & quemadmodum Regia dignitas est necessaria ad valorem legum: & ut dubitamus de omnibus effectibus, dum dubitamus de illorum causis adæquatis, ita dubitare possumus de infallibilitate propositionis, dum possumus dubitare de autoritate Pontificis, sine qua non potest dari causa adæquata eius infallibilitatis.

Observa eandem esse difficultatem de hoc numero Pontifice, ac de Concilijs, & de tota Ecclesia: quia Concilia in probabiliore sententia non habent vim definiendi absque instructione, aut consensu Romani Pontificis: ergo, ut decreta Conciliaria vim habeant, ut credantur fide Catholica, opus est, ut credamus ea confirmari à vero Pontifice: ergo nisi credamus hunc esse verum Pontificem, non credimus hoc Concilium habere autoritatem infallibilem: consequentiam probo ex proximè dictis. Et quamvis demus Concilia errare non posse, nisi faciant aliquid contra consensum, aut instructionem Pontificis, adhuc opus est credere fide divina, hoc Concilium esse legitimum; alioquin, qua ratione dubitatur de eius legitimitate, possumus etiam dubitare de eius infallibilitate: estque ferè eadem difficultas credendi fide Catholica, hoc Concilium esse legi-

§. 8.
Confirm.

§. 9.
Confirm.

legitimum, quæ de hoc Pontifice. Item est eadē difficultas de tota Ecclesia: quæ quavis independentē à Romani Pontificis infallibilitate errare non possit, adhuc possumus dubitare, in quibus hominibus sit hæc Ecclesia Catholica: ponamus enim illam esse in Episcopatu Romano, adhuc ignoramus, ex quibus fidelibus in particulari componatur: nescimus enim, an sint baptizati, an hæretici animo: ut ergo in Ecclesia, & in Concilijs oportet credere fide Catholica illorum legitimitatem, animumque Catholicum, sic in Romano Pontifice, ne vacilemus in fide, credenda est fide Catholica eius legitima successio Petri. Immo credimus fide Catholica eundem Petrum, qui fuit Episcopus Romæ, fuisse illum, cui Christus dedit claves Ecclesiæ: alioquin nihil erit certum: ergo non alia ratione credendum est Paullum Quintum, Clementem Octavum, Pium Quartum, Adrianum Secundum, Urbanum octavum, & alios esse legitime successores Petri. Non considerant oppositæ sctæ authorēs ab illis in dubiū revocari auctoritatē singulorum Conciliorum, & totius Ecclesiæ: de quorum fide interna & baptismo est eadem obscuritas, quæ de Urbano Octavo. Mihi autem satis est esse meæ sententiæ eandem rationem, quæ est cæteris fidei mysterijs pendentibus ab obiectis, & conditionibus obscuris.

SVBSECTIO II.

Prima responsio impugnatur.

DOMINICVS Bañez quæst. 1. art. 10. dubitatione secunda principali, versu ad secundum argumentū, etert à nonnullis cæteri credendum esse fide Catholica, tūc esse legitimum successorem Petri, si definiat aliquam propositionem credendam fide divinā: probat, quia conclusio fidei nō potest sequi, nisi ex duobus præmissis fidei, vel altera fidei, & altera cognita lumine naturæ; sed conclusio, quam definit Pontifex est certa secundum fidem; quæ tamen pendet ex his præmissis: *Summus Pontifex errare non potest: hic est summus Pontifex: ergo hic non potest errare*: cuius syllogismi minor propositio non cognoscitur lumine naturæ: ergo cognoscitur fide. Secundò probat à posteriori, quia qui habet potestatem confirmandi fratres in fide, est summus Pontifex: quod credimus fide Catholica: sed Paullus Quintus confirmat Ecclesiam in fide, ut patet ad sensum; quia fideles, qui antè de aliqua pro-

positione dubitabant, iam non dubitabant post definitionē: ergo Paullus Quintus est summus Pontifex. Tertiò quia quando sumus Pōtifex, aut Conciliū definiunt aliquid, definiūt simul implicite se habere potestatem definiendi: ergo tunc iam id est fide credendum: antecedens probat, quia alioquin vltima resolutio fidei esset in propriū cuiusque spiritum, & testimonium. Tandem quia non solum est de fide esse Ecclesiam Catholicam; sed etiam eam esse sub vnocapite.

Hæc doctrina à me est impugnata disp. 2. §. 32. primum quia aliqua Concilia, & Papæ multa definiunt, quin aliquid dicant de sua legitimitate. Secundò impugnatur, quia vel mihi constat legitime de pontificatu, aut legitimitate Concilij; ita ut ante ipsam definitionem sim certus illum esse legitimum Pontificem, aut Concilium: sic autem non est opus novâ definitione, ut ego id credam fide Catholica: si autem antecederet ad actualem definitionem non sum omninò certus de legitimitate definientis, nihil omninò interest definitio: quia eius vim ego mihi persuadeo, quia intelligo eam esse factam legitimo Pontifici: sed per illam mihi nō cōstat hūc esse legitimum Pōtificē; ergo mihi nō cōstat de eius vi. Cōfirmatur, demus mihi esse controversiam cum aliquo Pontifice de eius legitimitate: & ille antequam mihi attulerit novam aliquam rationem, definiat se esse legitimum Pontificem; eius definitio à me irridebitur, quia cum novam rationem mihi non attulerit, nec eius definitio eā indicaverit: maneo æquè dubius, ac antè tam de legitimitate, quam de vi definitionis. Vide eam disputationē vndecimam §. 33. & 34. hanc autem doctrinam tradit Cardinalis Bellarminus, & insinuat Magister Bañez: è quibus concludo, certum esse secundum fidem hūc hominē antequā definiat, esse legitimum Pōtificē; alioquin eius definitio nō habebit vim.

Quia verò Dominicus Bañez vult non esse fide certum ante, aut post definitionē, hunc hominē esse Papam: respondet cæteris obiectionibus: ad primam propositā §. 10. respondet ipse, propositionem esse certam secundum fidem, si à tota Ecclesia acceptetur, quæ errare non potest: non vero quod sit certum secundum fidem hunc hominē esse Papam: in fine autem eius versus ita concludit: *Vnde non est opus, quod, ut aliqua propositio habeatur certa secundum fidem, colligatur per consequentiā ex illo antecedenti: iste est summus Pontifex, & iste definit, & proponit hanc propositionem: ergo est de fide: sufficit enim nobis, quod à tota Ecclesia accep-* te tur

§. 10.
Bañez.
1. Solutio
impugnatur.

P. Bell.

S. Tho. 7. tetur tamquam certa secundum fidem, ut
1. Art. 10. inde possumus colligere, & tenere, illam esse
certam secundum fidem. *

§. 13. Hæc doctrina nequaquam mihi placet;
sed est mihi suspecta: quia enervat Romani
Pontificis auctoritatem in quæstionibus
fidei, quam auctoritatem negatam capi-
ti defert membris: Romanumque Pon-
tificem non facit infallibilem regulam cæ-
terorum membrorum Ecclesiæ; sed potius
cætera membra facit regulam capitis. Pro-
bo evidenter, quia hic author distinguit to-
tum corpus Ecclesiæ à capite: sic autem di-
cit rationem, ob quam ego mihi persuadeo
aliquam propositionem esse de fide, sumi
ex omnium consensione membrorum, &
non ex definitione capitis: ergo membra
facit regulam fidei, & non caput: probo
consequentiam, quia illa est mihi regula fi-
dei, per quam dirigor infallibiliter ad cre-
dendum fide divinâ; sed in hac sententia
non dirigor definitione capitis; sed con-
sensione membrorum: ergo hæc sententia
membra, & non caput constituit regulam
fidei: hoc autem, quàm sit absurdum, inde
constat, quia Petrum, & eius successores
constituit Christus ad pascendum totum
gregem, & omnes fratres confirmandos:
membra verò non constituit, ut pascere
caput, nec confirmarent: manifesteque tol-
litur ex hac sententia auctoritas infallibilis
Summi Pontificis.

§. 14. Secundò impugnatur: quia, quando
Pontifex definit iure Pontificio, adhibi-
ta diligentia consulendi viros doctos, &
alia præstandi: cum primum mihi ita con-
stat de hac definitione, ut non possim de ea
licite dubitare, teneor legibus fidei Catho-
licæ illi absque formidine, & Catholicè
assentiri, antequam videam cæteros assen-
tiri, aut dissentiri: ergo in sola legitima de-
finitione Pontificis est vis in me obligans ad
assensum Catholicum: ex quo consequen-
ti impugnatur tota hæc responsio: quia non
ex consensu fidelium; sed ex definitione
Pontificis sumitur fundamentum ad cre-
dendum Catholicè: quod esse non potest,
nisi certum sit secundum fidem, hunc, qui
definit, esse legitime Pontificem, sicut Ba-
ñez vult credendum esse fidei Catholicæ,
quia eadem credo hanc Ecclesiam, quæ
probat definitionem, esse Catholicam: an-
tecedens probo primò, quia in solo Ponti-
fice antecedenter ad consensum totius Eccle-
siæ, vel est potestas ad definiendum infalli-
biliter, vel non est: non esse non affirmat
Bañez, neque Catholicus ullus: si autem
est: ergo cum primum mihi legitime con-
stat de exercitio illius potestatis, tenor in-
tellectum captivare in obsequium fidei.

Secundò probatur idem antecedens: quia
postquam mihi sufficienter constat de le-
gitima definitione Pontificis, aut debeo
expectare consensum omnium fidelium,
vel Concilium generale; aut non debeo
ea expectare? si non debeo: ergo antece-
denter ad consensum Ecclesiæ credo Fi-
de Catholicâ aliquam propositionem de-
finitam ab hoc Pontifice, quod negare vi-
detur Bañez. Si autem debeo expectare:
ergo nullus erit hæreticus, quamvis non
credat antequam videat consensum om-
nium fidelium, vel Concilij generalis. Ita-
que, qui Romæ degens, vidit definitio-
nem Clementis Octavi de invalida abso-
lutione in absentia, potuit absque pec-
cato non credere, donec videret totam
Ecclesiam consentientem: sic autem &
singuli fideles possent non credere, quia
singuli possent suspendere consensum,
donec illis constaret de cæterorum con-
sensione. Quæ omnia per se sunt absur-
da.

Tertiò à priori: quia singuli, & omnes
fideles idè credunt, quia sibi persuadent
id definitum legitime à legitimo Ponti-
fice: ergo quamvis consensus totius Ec-
clesiæ possit esse proxima regula fidei; ta-
men prima regula est definitio Pontifi-
cis: consequentia patet, quia consensus
Ecclesiæ resolvitur in definitionem Ponti-
ficis, ut in obiectum prius cognitum: an-
tecedens probo primò ab exemplis, quia
antequam Clemens Octavus definiret nul-
litatem absolutionis in absentia, non con-
sentiebat Ecclesia tota in eam sententiam:
multi enim Catholici sentiebant eam ab-
solutionem esse validam: qui verò cen-
sebant eam esse nullam, adversarios non
perfringebant hæresis notâ: at post defi-
nitionem Clementis omnes Catholici con-
sensere in eius absolutionis nullitatem, &
censent hæreticos esse, qui refragentur:
quod autem fuit principium in Ecclesia
ad hunc consensum præter definitionem
Clementis? Idem dixerim de Sixto Quin-
to definiente nullum esse eunuchorum ma-
trimonium: censet igitur Ecclesia Catho-
lica se teneri legibus orthodoxæ fidei, ad as-
sentendum Fidei Catholica Summo Pon-
tifici legitime definienti: quia sibi Ca-
tholicè persuadet: illum sic definientem
non moveri auctoritate sua, sed Dei: Dei
verò auctoritatem, & revelationem suf-
ficienter applicatam nullus potest Catho-
licè respuere: ergo prima regula creden-
di in his, quæ Pontifex definit, non est
consensus fidelium; sed definitio Papæ.
Consensus igitur fidelium est argumen-
tum à posteriori infallibilis veritatis pro-
positio-

§. 15.

SVBSECTIO III.

Secunda responsio.

positionis definitæ: quia cum tota Ecclesia errare non possit, assensus vniversalis est signum veritatis rei creditæ: definitioque Pontificis est argumentum à priori nostri assensus Catholici, qui eam definitionem suquiritur, vt obiectum formale..

Probantur hæc secundo, quia diversimode contingit infallibilitas Pontifici & Ecclesiæ: neuter enim errare potest, Pontifex non potest errare in definiendo; Ecclesia verò in credendo. Pontifex quidem, quia Christus rogavit ne deficiat eius fides in confirmandis fratribus; cui ad id tradidit claves: Ecclesia verò est infallibilis in credendo, quia aduersus eam portæ inferi non prævalēbunt: manet igitur vsque in finem sæculi Ecclesia Catholica: quæ cum constet membris, & capite, debet integra perseverare capite, & membris: capite quidem influente alimentā doctrinæ, membris autem recipientibus: vt ergo Deus infallibiliter assit Pontifici, vt definiat verè: ita assit Ecclesiæ, vt eam definitionem credat: consentientibusque capite & membris tota viget Ecclesia. Adde quæ dixi §. nono, eandem fere esse difficultatem in credendo fide Catholica, in quibus individuus existat Ecclesia, ac quod sit eius caput: cumque fides singulorum sit occulta, est nova difficultas in credendo fide Catholica, à cæteris eadem fide credi definitionē Pontificis: quia singulorū baptismus æquē est mihi obscurus, ac est baptismus Papæ.

§. 17.

Ad id quod §. 10. obiicitur de resolutione fide in proprium cuiusque spiritum: respondet Bañez veracitatem Ecclesiæ tandem resolvi in lumen internum fidei, quo singuli fideles inclinantur ad credendum. Quæ doctrina à me est impugnata disput. 5. §. 37. & disputat. 13. §. 116. quia ex parte credentis, lumen, & habitus, & actus fidei sunt idem: habitus autem inclinatur ad credendum in genere causæ efficientis: quia est principium activum assensuum: præter hæc dantur congrua auxilia gratiæ ad credendum: at verò ex parte obiecti proponitur aliquid credendum, circa quod versantur assensus fidei: hoc obiectum includit etiam definitionem Pontificis, aut Ecclesiæ: ergo præter internum lumen, fit fidei resolutio obiectiva in authoritatem Ecclesiæ, & Pontificis: hoc verò fieri non potest, nisi fide divina credatur hunc esse Pontificem: ergo. Concludo ergo contra hanc primam responsionem æquē esse certum hunc esse legitimum Pontificem ante, ac post definitionem: at verò contra Dominicum Bañez concludo: nihil posse fide Catholicā credi, nisi hoc ita credatur.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

SECVNDO responderi potest argumento factō: Pontificis definitionem non pertinere ad rationem formalem fidei; sed tantum esse conditionem, sine qua non, sive applicationem: applicatio verò non est credenda fide divinā, vt latè ostendi disputat. 7. sufficit autem ad applicationem necessariam fidei, si tam prudenter proponatur, vt nullus ei prudenter possit dissentiri: vt sæpius ostendi. Quam doctrinam indicat Bañez versu, *quapropter*: quamvis non videatur eam omnino probare, aut improbare. Potestque confirmari, quia multi censent Pontifici definienti nullam fieri novam revelationem.

§. 18.
2. Resp.

Nec hæc doctrina potest admitti: est enim in Pontifice & Ecclesia duplex authoritas: altera purè humana; altera divina: humana nihil habet divinum; sed est doctrina, & authoritas morum: quibus persuadetur homo prudens illos nec fallere velle, & difficile posse falli: hæc autem persuasio est moraliter certa, non physicè; sed physicè exposita falsitati: nec enim illorum hominum voluntas est physicè impos mendacij: nec illorum intellectus est incapax erroris: quapropter hæc authoritas non pertinet ad obiectum formale fidei; sed ad prudentem eius applicationem. Alia authoritas est divina: quia Spiritus Sanctus movet Pontificem in definitionibus tam certò, & infallibiliter, quam Isaiam, & ceteros Prophetas.

§. 19.
Impugn.

Vnde argumentor: propositio Pontificis orta ab hac secunda authoritate est principium obiectivum fidei: non vt applicatio, ergo vt obiectum formale: probo consequentiam, quia omne obiectum cognitum, aut cognoscitur vt obiectum formale, aut materiale; aut vt applicatio: hæc definitio non cognoscitur, vt obiectum materiale: quia ipsa non cognoscitur ex alio obiecto formali prius cognito: neque item est applicatio: quia omnis applicatio ad fidem est purè humana, & quantum ex se est, & physicè, est fallibilis, & exposita falsitati, vt abundè dixi ab initio disputationis septimæ: eaque propter applicatio non est obiectum formale fidei; sed conditio sine qua non, quia fides nititur obiecto adæquato formali physicè infallibili: super est ergo, vt illa definitio Pontificis sit obiectum formale fidei.

§. 20.

Quod verò dicitur, Pontifici non fieri novam revelationē, si generatim accipiatur, est

A a

omnino

S. Tho. q. 1. omninò falsum: distinguere enim possumus duas revelationes: altera est directa de obiecto revelato: quam aliqui dicunt non fieri de novo, quia saltem implicite est facta in Scriptura. Quæ sententia mihi non placet; licet enim Deus de novo non revelet aliquod mysterium, cuius cognitio sit necessaria ad salutem necessitate medijs; multa tamen revelat, quæ expediant ad communem utilitatem, nam aliqui libri canonici non fuerunt admisi in ipsis Ecclesiæ natalitijs pro canonicis: postea vero Pontifices definierunt illos esse canonicos: hæc tamen revelatio non erat facta prius: sicut nec quod matrimonia Eunuchorum erant invalida, & alia huiusmodi. Saltem negari non potest aliqua non fuisse olim tam expressè revelata, ut non potuerint absque infidelitate negari: postea vero tam expressè revelantur, ut iam licite negari non possint: illa ergo revelatio expressior est, quæ fit Pontifici. Quando autem definit, cum fundamento definit; non tamen est necesse, ut id fiat ex Scriptura: epistolam enim Iacobi esse canonicam, ex qua Scriptura colligitur. Quod si Pontifex nunc definiat ultimos Esdræ libros esse, aut non esse canonicos, ex nulla Scriptura id definiet: quid autem prohibet Deum, quæ velit revelare de novo.

S. 22. Secunda revelatio est quasi reflexa, quæ habet pro obiecto revelationes alias: verbi gratia. Prophetia Isaïæ est revelatio Dei de omnibus rebus, quæ sunt in libro Isaïæ: at vero, quando Pontifex declaravit libros illos esse canonicos, habuit revelationem Dei de autoritate illorum librorum: hæc revelatio de novo fit quotidie: nunc enim circa libros Isaïæ duo credimus fide Catholica: alterum omne quod est in illo libro: quod immediate creditur propter revelationem Isaïæ: alterum est revelatum esse Ecclesiæ illum librum esse canonicum, quia, qui id negaret, esset hæreticus: ageret enim contra fidem: hæc autem revelatio fuit facta Pontifici. Itaque revelatio Isaïæ cognoscitur à nobis fide Catholica tamquam obiectum materiale, per definitionem Pontificis, tamquam per obiectum formale: non nego posse etiam cognosci hanc revelationem Isaïæ per species immediatas relictas ex primo syllogismo, de quo genere cognitionis egi disp. 7. & 8. de circulo autem vitando egi disp. 15.

S. 23. Tota hæc doctrina confirmatur: quia quando Pontifex definit autoritate Pontificiâ, oritur definitio à Spiritu Sancto, ut autore speciali tam infallibiliter, ut

Spiritus Sanctus sit specialis author illius, non minus quàm cum aliquid revelat, aut miraculo confirmat; alioquin non esset infallibilis definito, nisi Deum haberet authorem specialem: sed hæc specialis assistentia consistit in revelatione facta Pontifici: ergo. Probo minorem, quia iudicium illud Pontificis definitis non potuit infallibiliter oriri ex motivis, & coniecturis pure humanis: quia Pontifex non potuit illis magis infallibiliter moveri, quàm ceteri Catholici: qui non ita movebantur, quin possent absque infidelitate non moveri. Ponamus enim controversiam esse inter Catholicos de valore absolutionis in absentia: qui asserebant eum valorem, movebantur quidem coniecturis prudentibus, quarum efficaciam absque infidelitatis peccato negabant adversarij: Pontifex ergo illis omnibus consideratis, poterat assentiri absque peccato, cui parti vellet: qui assensus nullo modo esset fidei Catholicæ magis, quàm in alijs fidelibus, quia quando absque peccato dubitari potest de aliquo obiecto, non creditur fide divina, ut ostendi disputatione vndecima sectione quarta. Ergo Pontifex iudicans assensu supernaturali partem, quæ definit, movetur alio principio supernaturali obiectivo, quod nihil videtur esse præter loquutionem instrumentalem Dei, de qua fuse disputavi disp. 13. ab initio.

Dices: assensum Pontificium non esse revelationem Dei; sed esse actum fidei ortum à Deo speciali ratione: quæadmodum, quod Ecclesia non deficiat in credendo, est assensus fidei ortus à Deo speciali ratione, quàm in aliquibus fidelibus. Contra: ceteri fideles in his, quæ credunt fide divina moventur coniecturis tam prudentibus, ut fidem amitterent, si dissentirentur, aut dubitarent: at vero Pontifex, quando dirimit controversiam, cuius neutra pars credebatur fide divinâ, non habet coniecturas tam efficaces, ut peccaret non credendo, sicut non peccabant Catholici, qui non credebant: ergo quando assensu supernaturali definit, habuit à solo Deo diversa principia, quæ non potuit habere ex ijs, quæ in tota Ecclesia gerebatur. Item nulli fidei in singulari infundit Deus actum fidei, nisi per gratiam congruam, cui physicè poterat resistere, & per actum falsum dissentire obiecto revelato: quia quamvis circa totam Ecclesiam Deus decreverit, ne fidem amittant, tamen singuli fideles eam possunt amittere. Pontifex autem quando definit, est in singulari determinatus antecedenter per Spiritum Sanctum ad veritatem assensus: utrum verò ad legitimam definitionem sit necessaria ista consultatio, nihil

S. 24.
Solutio.

Impugn.

nihil interest: quamvis enim humanae coniecturae sint necessariae; tamen non ut infallibiliter connexae cum definitione Pontificis; sed quia Deus decreverit tunc loqui cum Pontifice, quando ipse prudenter fuerit dispositus, & cognita rerum ambiguitate, à Deo petit illustrari: idque spectat ad prudentem administrationem Ecclesiae, ut singuli sibi persuadeant, à Deo implorandam, & obtinendam esse opem, quando adhibitâ diligenti prudentiâ, non est spes in humanis.

§. 25.
Confir.

Præterea confirmo definitionem legitimam Pontificis esse revelationem Dei: quia illa habet aliquid supernaturale, ut constat ex Catholicis omnibus, (cum quibus disputo): ergo creditur per habitum supernaturalem: quia omne obiectum supernaturale petit ad proportionatam cognitionem sui, ut cognoscatur per habitum supernaturalem; sed ille habitus, quo creditur est fides Catholica: ergo illa definitio petit credi fide Catholica: ergo est revelatio Dei: probò consequentiam, quia omne obiectum fidei Catholicae, vel est mysterium revelatum, vel est autoritas Dei, vel est revelatio Dei: hæc autem definitio non est obiectum revelatum, quia non cognoscitur ex aliâ, nec est autoritas Dei: ergo est revelatio Dei: & quidem cum Caiphas prophetaverit, quia erat Pontifex anni illius, mirum esset nostris Pontificibus negare prophetiam, quæ formaliter est revelatio.

§. 26.
Obiectio.

Resp.

Obijcies; assensus supernaturalis cuiusque fidelis petit ex se cognosci habitu supernaturali fidei: cum tamen non sit revelatio omnis actus fidei. Respondeo, actus fidelium in singulari non posse cognosci fide Catholica, neque in via habitu infuso lege communi: quia cum singuli fideles possint errare, non habemus coniecturas moraliter infallibiles, quibus manducamur ad assensum supernaturalem de illorum fide: esse autem fidem Catholicam in tota Ecclesia, cognoscitur per fidem, ut obiectum materiale cognitum per aliquam revelationem factam in singulari alicui Pontifici. At verò quando relinquuntur species fidei in Ecclesia existentis, non exercetur per illas fides Catholica: quia omnis fides in Deum est de obiecto formali, quod includat revelationem instrumentalem, aut formalem Dei; sed multi sunt actus fidei infusæ, qui non sunt revelatio formalis, aut instrumentalis Dei: ergo fides illos non considerat, ut obiectum formale. At verò cum in singulari definitio supernaturalis Pontificis petat, & debeat credi à fidelibus,

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

non relinquatur alius habitus supernaturalis, per quem id fiat, præter fidem: unde redit argumentum capitis: *Fide Catholica credimus illam esse revelationem Dei ad Pontificem: ergo fide Catholica credimus hunc esse Pontificem*: è quibus respondeo ad §. decimū octavū, applicationem revelationis non esse credendam fide divina: est tamen eâ credendum, Deum revelare huic homini hoc mysterium, quia Pontifex est: ut credo Incarnationem revelatam Isaia, vel saltem, Deum specialiter, & infallibiliter assistere huic homini Pontifici; eius autem Pontificatum certò non scio, nisi ex Scriptura: ut dicam §. 42.

SVBSECTIO III.

Responsio tertia.

TERTIO responderi potest, posse aliquem dubitare de veritate propositionis definitæ à Pontifice; non quod dubitet de veritate omnis propositionis definitæ à legitimo Pontifice; sed quia dubitat de legitimitate huius Pontificis. Quemadmodum qui credit fide Catholica, omnem hominem esse conceptum in peccato originali, dubitat utrum hoc individuum sit in peccato conceptum, quia dubitat an sit homo? hic non est hæreticus: ergo eadem ratione non erit hæreticus, qui dubitans de legitimitate huius Pontificis, dubitat de eius definitione.

§. 27.

Contrà: quando non est fundamentum probabile ad dubitandum de legitimitate Pontificis, tenemur legibus fidei credere absque formidine, illum esse Pontificem: ergo tenemur etiam credere absque formidine eius definitioni. Probo antecedens, quia tunc tenemur legibus fidei credere absque formidine, quando ex non credendo destruitur totum obiectum fidei; sed totum obiectum fidei destruitur, quando sine fundamento dubitamus de legitimitate Pontificis: ergo tenemur credere absque formidine illum esse Pontificem, quando non est probabile fundamentum oppositi: maior non indiget probatione, quia cum fides sit fundamentum virtutum, quibus adipiscimur regnum cælorum, non possumus licite occasionem dare fidem eradicandi: minor probatur, quia si dubitamus de legitimitate

§. 28.
Impugn.

S. Tho. q. Pontificis, nihil possumus credere fide divina, neque in speciali, neque in communi: quia omnia, quæ Catholicè credimus, dependent ab aliqua definitione Pōtificis Romani, qui vel sacros libros probavit, vel traditionem admisit, vel Concilia confirmavit, vel aliquid definivit. Itaque, qui dubitaret de legitimitate Pij Quarti, qui confirmavit Concilium Tridentinum, dubitare etiā poterit de veritate huius propositionis: *In Eucharistia, solū remanent accidentia panis, & vini*: quia hæc veritas confirmata fuit à Pio Quarto.

§. 29.
Confirm.

Confirmatur, quia eadem ratione, qua aliquis dubitat sine fundamento probabili de legitimitate Pauli Quinti, poterit etiam dubitare de legitimitate Pij Quarti; immò & singulorum omnium Pontificum: vnde nihil credet fide divina. Quapropter non solum tenetur exercere hunc actum fidei: *hæc definitio est vera, si hic est verus Pontifex*; sed etiam hunc, *hic est verus Pontifex, & eius definitio vera*: quia tenemur ad actus absolutos fidei, & ad omnia per se ad illos necessaria.

§. 30.
Ad arg.

Ad argumentum ex §. 27. respondetur, ad dubitandum absque peccato infidelitatis requiri, ut sit aliquod fundamentum probabile oppositi: verbi gratia, ut aliquis non credat absque peccato infidelitatis, hoc individuum esse conceptum in peccato originali, opus est, ut habeat aliquod fundamentum, quo sibi probabiliter persuadeat, hoc individuum non esse hominem: quod fundamentum non reperiatur in cæteris individuis, qui homines videntur. Quod si absque fundamento id sibi persuadeat, peccat contra fidem (si intellectu polleat): quia eodem modo poterit negare conceptum esse in peccato originali quodcumque individuum, quod appareat homo; vel saltem cum vrget præceptum affirmativum credendi, *omnem hominem esse in peccato conceptum*, tenetur credere de Petro, quem evidenter videt contineri in eo subiecto, *omnis homo*. Et quamvis posset de vno individuo id absque infidelitate dubitari, non potest de aliquo Romano Pontifice: discrimen est, quia quamvis negetur de vno individuo, non tollitur fundamentum fidei: quia integra manet definitio universalis Pontificis; at verò quando absque fundamento dubitatur de legitimitate Pontificis, destruitur fundamentum credendi propositionem definitam.

***

SUBSECTIO V.

Secundum argumentum.

ARGUMENTVM secundum §. 31. est confirmatio primæ aut ego mihi possum licite persuadere hunc hominem in hac definitione errare potuisse; aut non possum id mihi persuadere: si possum absque peccato id mihi persuadere: ergo etiam mihi persuadere possum licite definitionem huius Pontificis esse contingentem ad veritatem, & falsitatem; ac propterea illam non possum credere fide divinâ Catholicâ, ut sæpè dixi; si verò non possum licite id mihi persuadere: ergo fide divinâ credo hunc hominem esse Pontificem: probo consequentiam, quia ideò credo hunc hominem falli non posse, quia credo illi assistere Spiritum Sanctum, ut Pontifici. Hoc argumentum est commune contra opinantes §. 18. non posse fieri Pontifici revelationem novam: habet enim Pontifex infallibilem assistentiam Dei, ita ut ratione illius non possit errare, idq; credimus fide divinâ, ut articulum revelatum: itaq; non possumus dubitare de infallibili assistentia Dei.

Dices primò, nos non posse dubitare de veritate huius definitionis, quia licet non sit verus Pontifex; tamen, quia verus apparet, illi assistit Spiritus Sanctus. Quæ doctrina similis est alij, quam ex Bellarmino retuli disputatione undecima, §. 30. nempe ad legitimitatem Concilij sufficere Conciliariorum externè esse Catholicos, quamvis internè non sit. Eam tamen ibi reieci, quia nullum est fundamentum in Scriptura, quo colligamus Spiritum Sanctum infallibiliter assistere PseudoPontifici: Petro enim & eius successoribus promisit Christus eam assistentiam; non verò non successoribus. Deinde: ergo iam de fide est hunc esse legitimum successorem Petri in potestate definiendi. Tandem sicut consecratio facta à Sacerdote apparente tantum, & absolutio, & alia id genus nullam habent vim; ita nec definitio à PseudoPontifice vim habet. Quapropter Pater Suarez disputat. 10. sect. 5. num. 4. rectè ait, qui hoc dicunt, & terminos ignorare, (quia infallibilis assistentia Dei promissa est vero Pontifici successori Petri, & non diabolo, aut non baptizato si eligatur) & eos eadem difficultate implicari. Non enim sciunt hunc esse ritè electum: quia voluntas illegitima electorum tam est occulta, ac huius homi-

§. 32.
1. Obiectio

P. Suarez

hominis baptismus : vt ergo de illa sumus certi ; ita & de baptismo , & alijs conditionibus occultis ; & sic credimus Ecclesiam Regi à vero Pontifice.

Dices secundo : nos non posse dubitare de veritate propositionis definitæ , quamvis possimus dubitare de legitimitate Pontificis : quia quamvis credamus illum errare posse ob illegitimitatē , tamen numquam eius error in definiendo redundabit in Ecclesiam , quia vel non definit , vel definit verum , vel si falsum definiat , non recipietur ab Ecclesia ; sed revelabitur error definitionis , vel definientis , & hoc citra miraculum ; sed ex promissione Christi , & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Sic respondet Dominicus Bañez ex propriâ sententiâ art. 10. dubio 2. versu : ad secundum.

Matt. 16.
18.

§. 34.

Quem tamen inconsequentia arguo , quia ipse censet post definitionem Pontificis adhuc non esse de fide eum esse Pontificem ; sed oppositum colligitur ex hac doctrinâ : ergo. Probo minorem , quia dum post definitionem Deus non revelat definitionis falsitatem , neque definientis illegitimitatem , signum est & definitionem esse veram , & Pontificem legitimum ; sed hoc fundamentum non erat ante definitionem : ergo non est tam certum hunc esse Pontificem ante definitionem , quam post : quia ante definitionem non est necesse , vt Deus revelet , vel falsitatem definitionis , vel definientis : at vero post definitionem est ea necessitas : ergo.

§. 35.

Item est alia inconsequentia : quia ipse fateatur falsitatem definitionis revelatum in Ecclesiâ , ne portæ inferi adversus eam prævaleant ; sed eadem ratio est de revelanda falsitate Pontificis : ergo. Probo minorem , quia promissio Ecclesiæ de portis inferi non prævalituris adversus eam , facta est ipsi Ecclesiæ , vt est administrata per successorem Petri : Tu es enim Petrus , & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam : & portæ inferi non prævalebunt : causa igitur , ob quam semper vincet Ecclesia est , quia illi præest Petrus : ne igitur per PseudoPontificem careat præsidio Petri , revelabit illi Deus illegitimitatem Pontificis : nullum quidem discrimen reddet hic author : cuius cæteram doctrinam percurramus.

Matt. 16.
18.

§. 36.

Dicit falsum Pontificem nihil definiturum. Bene : ergo si definiat iam ipsa definitione efficitur , vt fide credamus eum esse Pontificem legitimum : probo consequentiam , quia per te definitio est proprius character Pontificis veri ; qui character nullo modo est in PseudoPontifice : ergo Puent. Hurt. de Mendoza , vol. 2.

post definitionem maius fundamentum est ad credendum hunc esse Pontificem , quam ante. Deinde cur non definit ? an quia non habet ius ad definiendum ? at non habet ius ad definiendum cum assistentia Spiritus Sancti : sine illa verò cur non definit. Quod si dicas providentiâ Dei impediendam definitionem , cur non dices eadem providentiâ efficiendum , ne à totâ Ecclesiâ acceptetur PseudoPontifex pro legitimo : hanc enim promissionem sonant verba Christi de promissione ædificij Ecclesiæ supra Petram. Idem duo ad aliam partē doctrinæ , quam impugno : si enim est Pontifex illegitimus , cur necessario definit verum ? si est ex providentiâ Dei , multò melius intelligitur illa providentiâ in prohibenda acceptatione Pontificis illegitimi.

§. 37.

Prius est , quod postea dicit , ab Ecclesia non accipiendam definitionem Pontificis ; sed illi à Deo oppositum revelandum : etenim deducit auctoritatem controversiarum fidei non ad caput ; sed ad membra , vt ostendi §. 13. ibiq ; impugnavi. Deinde nō tolleretur schismatum occasio , vt voluit S. Hieronymus : quia eiusmodi Pontifex arbitretur se definivisse iure Pontificio : cuius definitionem inculpatè sequerentur infiniti Catholici : adversarii autem iure pro hæreticis punirentur ab eodem Pontifice , & eius sectatoribus : arbitrantibus nullam adversarios posse habere revelationem oppositam : quia meritò arbitrantur Pontificem legitime definivisse : melius ergo Dominicus Bañez constituisset specialem providentiâ Dei , in non acceptando PseudoPontifice , quam in eius definitionibus reijciendis , postquam est acceptatus. Mitto multa alia , quæ miscet , quæ ex dictis facilia sunt impugnata . Argumentum à priori proponam , à §. 41. illum consule.

SECTIO. III.

Opposita sententia.

NON esse fide Catholica credendum hunc Pontificem esse legitimum perspicue docuit Caietanus 2. 2. quæst. 1. art. 3. versu : in responsione ad quartum , vbi de Romano Pontifice , hæc ait : Quis scit , si iste fuit baptizatus ? & si ille , qui baptizavit eum , habuit intentionem conferendi Sacramentum Baptismi ? Caietanus secutus est Dominicus Bañez art. 10. dubita. 2. versu ad secundum argumentum : & alij apud P. Suarez disput. 10. sect. 5. num. 2.

§. 38.

Primum argumentum huius sententiæ est ,

§. 39.

S. Tho. q. est, quia neque ex scriptura, neque ex traditione, neque ex definitione constare potest hunc esse legitimum Pontificem: ergo non est de fide eum esse talem. Confirmatur, quia non est de fide hunc hominem esse baptizatum: non enim constat de voluntate baptizantis: neque est de fide eum esse legitime Sacerdotem, quia non constat ex fide de voluntate conferentis, aut recipientis ordines: ergo non potest constare ex fide eum esse Pontificem.

§. 40. Primum ex hoc argumento ostendam huius sententiæ absurditatem: demus enim oriri in Ecclesia controversam aliquam fidei de aliquo articulo; & simul dicat altera pars contendentium non esse in Ecclesia legitimum Pontificem, qui componere possit eam controversiam, quia Paullus Quintus non est legitimus Pontifex. Spectat quidem ad Paullum Quintum definire, & articulum illum, & se esse legitimum Pontificem: utrumque enim definiri posse quis dubitat, cum id sit apud necessarium ad tranquillitatem Ecclesiæ: hæc definitio contemnetur quidem in utraque parte, nisi aliunde constet de Pontificis legitimitate: quæ enim ratione illam æstimabit, qui censet eum non esse Pontificem: ergo ante definitionem opus est, ut sit obligatio indubitanter credendi eum esse Pontificem, & habere potestatem definiendi.

§. 41. Præmitto doctrinam, quam latè tradidi disp. 12. ab initio: nempe in propositione universalis immediate contineri omnes singulares: nempe hac propositione *omnis homo est conceptus in peccato*, continetur hæc: *Petrus est conceptus in peccato, &c.* ratio à priori: quia *omnis homo* est idem ac Petrus, & Paullus & cæteri: itaque Petrus, & Paullus sunt partes essentielles huius exempli *omnis homo*. Item quando Deus loquitur cum Propheta supponit à Propheta cognosci terminos quidditativos rerum: ut ostendi ea disp. 11. §. 17. nam supponit cognitionem quidditativam huius vocis *omnis homo*: quæ cognitio quidditativa potest esse aut adæquata, aut inadæquata: adæquata terminatur ad omnes homines singulares, quia debet terminari ad omnes partes quidditativas: inadæquata verò debet terminari ad aliquem hominem in singulari: unde ad cognoscendum Petrum esse conceptum in peccato originali, non est opus hoc syllogismo: *omnis homo est conceptus in peccato: Petrus est homo: ergo Petrus est conceptus in peccato*. Ratio est, quia Petrus potest cognosci contineri in illa propositione universalis ex solis apprehensionibus *Petri, & omnis hominis*. Positis enim illis apprehensionibus, & audita hac voce,

omnis homo est conceptus in peccato, statim concipio de Petro dici conceptionem in peccato: & efformo hunc syllogismum: *omne quod Deus dicit, est: sed dicit Petrum esse conceptum in peccato, ergo Petrus est conceptus in peccato*: si autem aliquis interroget, ubi Deus id dicat de Petro? respondebo in illa propositione universalis, *omnis homo est conceptus*: quæ omnia latè prosecutus sum ea disp. 2. sect. 2. ubi etiam ostendi propositionem hanc obiectivam, *Petrus est conceptus in peccato*, esse secundum se de fide, quia à Deo est immediate revelata: hæc autem propositio formalis: *Petrus est conceptus in peccato*: potest esse vel ab habitu fidei immediate, vel à Theologico: ab habitu fidei, quando deducitur per syllogismum, quem ultimò formavi in hoc §. ab habitu autem Theologico elicitur, quando in propositione universalis, *omnis homo*, non cognoscitur explicitè Petrus; sed indigeo nova illius cognitione per hanc novam minorem propositionem, *Petrus est homo*: de quo egi ea disputatione duodecima §. secundo.

Præmitto secundò, quædo Christus Matthæi 16. dixit Petro *tibi dabo claves regni Cælorum*: & quando Ioannis 21. dixit *pasce oves meas*, illam promissionem non fuisse factam soli personæ Petri; sed illi & omnibus eius successoribus: quemadmodum potestas consecrandi & absolvendi non fuit data solis Apostolis; sed eorum etiam successoribus. Ponamus igitur Paullum Quintum esse legitimum successorem Petri, de illo dixit Christus: *pasce oves meas, tibi dabo claves Cælorum*: quemadmodum si ego sum legitimus Sacerdos, mihi dixit Christus, *fac hoc in meam commemorationem*. Itaque hæc promissiones sunt privilegia universalis, quibus Deus donavit Petrum, & Apostolos, & eorum successores: & tam proximè, & immediate successores, quàm Apostolos ipsos. Alloquens enim Apostolos, efformavit propositionem universalem immediate significantem successores: ut Rex alloquens militem, eum & eius successores nobilitate, & pecunijs annuis donat, quæ donatio fit immediate successoribus; licet sermo dirigatur ad solum militem præsentem.

§. 43. Pono tertio, pertinere ad speciale providentiam Dei cū sua Ecclesia, non permittere, ut tota illa conspiret in aliquem errorem, ex quo contra illam possint prævalere portæ inferi: quia, qui promisit eas portas non prævalituras adversus Ecclesiam, promisit etiā avertere, quidquid posset esse occasio, ut tartareæ portæ prævaleant: una autè ex præcipuis occasionibus harum

§. 42.
Matth. 16.
Ioan. 21.

narum portarum de Ecclesiâ victoriæ esset carere vero, & legitimo Pontifice, & pro illo pacificè subrogari PseudoPontificem: quia pascendas Christus voluit oves per Petrum, & eius successores: quemadmodum membra gubernat per caput: unde si tota Ecclesiâ pacificè admitteret aliquem PseudoPontificem, exponeretur gravissimis incommodis in fide, & moribus, quia exponeretur periculo accipiendi pro oraculis doctrinam falsam, & turpem administrationem, quia ille Pontifex ageretur proprio Marte, & non Dei. Ut ergo authoritas humana totius Ecclesiæ non potuit falli moraliter in acceptanda obscura revelatione Dei: ita nec in acceptando Pontifice: ex qua acceptatione cognoscimus & illum esse Pontificem, & habere omnes intrinsecas conditiones ad id munus, ut colligimus esse revelationem, & omnes eius conditiones, quando à tota Ecclesiâ proponitur.

§. 44.
Obiectio.
Resp.

Dices, Ecclesiam non posse errare in credendo: fateor, quia non potest errare in admittendo pacificè vniuersali Pastore illegitimo: habens enim legitimum, accipit passum salutare, & influxum Spiritus Sancti per Petrum; super quem fundatur: at vero si posset errare in pacificâ recognitione Pastoris, posset etiam errare in credendo: quare ex vno impossibili sequitur aliud: & è contrario, ex infallibilitate Pastoris sequitur infallibilitas doctrinæ, & fidei: est igitur certum signum legitimi Pastoris, eius legitima electio, & pacificus in eam Ecclesiæ consensus: ita ut, vel nulla sit inter Catholicos dissensio; quæ si est, sit in contradicentibus absque vlllo probabili fundamento; vel si est, merito possint pro schismaticis lege puniri: quando verò est probabile fundamentum dubitandi de legitimitate Pontificis, quamvis re ipsa legitimus sit; tamen non creditur fide Catholicâ, nec eius legitimitas, & consequenter, nec eius definitio: quia quoties est probabile fundamentum, possumus prudenter dubitare; quamdiu autem ita possumus dubitare, non possumus credere fide Catholica. Quapropter tunc pertinet ad Ecclesiam non quiescere, donec aperte constet de legitima electione, & acceptatione Pontificis. Quod si aliter id obtineri non potest, nisi Pontificem, aut Pontifices deponendo, id potest efficere: ut contigit in Concilio Constantiensi inchoato, anno millesimo quadringentesimo decimo quarto: ubi Ioannes vigesimus tertius, & Benedictus decimus tertius, & Gregorius duodecimus fuerunt depositi à Summo Pontificatu, & creatus fuit Martinus PuentHurt. de Mendoza, vol. 2.

V. dum enim non constat sine probabili controversia de legitimitate Pontificis, potest Ecclesia eum deponere, ut docet Pater Suarez libro tertio, cap. 18. numero octavo: quamvis eo iure careat in Pontifices legitimos, & sine probabili controversia acceptos.

Hinc respondetur ad argumentum propositum §. 39. negato antecedenti: constat enim hunc esse legitimum Pontificem ex illis Scripturæ testimonijs, quibus solet Petri confirmari primatus: quia illa est promissio vniuersalis, qua immediate continentur omnes legitimi successores Petri: quos Deus singillatim vidit, & de illis locutus est; & qui nobis noscendi erant per evidentiam moralem ex legitima illorum electione, & acceptatione pacifica. Quemadmodum, quando Deus revelavit omnem hominem conceptum iri in peccato originali, locutus est Deus immediate de Petro & Paulo, quos Deus clarè cognovit, & à nobis erant cognoscendi per evidentiam physicam ortam ex sensibus: & quemadmodum cognito Petro, & cognita vniuersali revelatione de conceptione omnis hominis in peccato, video ex sola apprehensione terminorum Deum loqui de Petro, & Paulo: ita visa promissione vniuersali Dei de omnibus successoribus Petri, & visa evidenter legitima electione, & approbatione Pontificis: video hunc esse legitimum successorem Petri, & de ipso locutum esse Christum. Recognosce §. 41. & 42.

§. 45.

Dices, à nobis videri & evidenter cognosci evidentiam physicam, & ad sensum, legitimam electionem, & acceptationem pacificam quoad hæc externa; non tamen quoad interna. Nescimus enim an sit baptizatus, & an Sacerdos? ergo non constat certò de tota electione legitima. Confirmatur exemplo Sacerdotis consecrantis hostiam: quia omnia, quæ externe requiruntur ad legitimam consecrationem, videmus: nempe eum ordines suscepisse, & consecrationis verba proferre; tamen non sumus certi fide Catholica de consecratione huius hostiæ, quia non sumus certi de eius Sacerdotio, & intentione consecrandi. Respondeo ex §. quadagesimo tertio, spectare ad specialem providentiam Dei in Ecclesiam non permittere eligi, & admitti pacificè eum, qui non possit esse legitime Pontifex. Quare ex evidenti cognitione legitimæ electionis & acceptationis pacificæ colligimus certò eum hominem nullo carere ex requisitis ad Pontificatum; ei que Deum contulisse Pontificium Sancti Petri. Itaque ex applicatione per se nota, deducimus

§. 46.
Obiectio.

Respond.

S. Tho. q. actum fidei, quo credimus illi successori
 Art. 1. 10. Petri collatam ipsius Petri potestatem :
 quemadmodum ex evidenti cognitione Pe-
 tri colligimus eius conceptionem in pecca-
 to. Quæ afferuntur de privato Sacerdote
 non vrgent : quia non promissit Deus eam
 specialem providentiam in hos casus priva-
 tos : quia res est levioris momenti, & quæ
 absque præiudicio fidei potest contingere;
 secus autem electio Pseudopontificis.

§. 47.
 Obiectio.

Resp.

Dices : ergo Urbanum VIII. esse Ponti-
 ficem colligitur ex duabus propositionibus
 fidei, ex hac: *Omnis ritè electus est Pontifex*, &
 ex hac. *Hic est ritè electus* : quia huius Cano-
 nicam electionem cognoscimus ex consen-
 su totius Ecclesiæ. Contra me quid inde
 cognoscamus id fide divina; ad quod pone,
 quas libuerit propositiones. Tamen Eccle-
 siæ consensus non est revelatio; sed appli-
 catio, vt per illam cognoscamus Dominum
 nostrum Urbanum contineri in eo subiecto,
omnis ritè electus : & de illo loquutum Chris-
 tum Dominum, cum loquutus fuit S. Petro.
 Nam Ecclesia autoritate humana morali-
 ter infallibili applicat nobis revelationes
 Dei : quibus sic applicatis non possumus
 absque peccato dissentiri, (vt abundè osten-
 di) vt ergo hæc applicatio revelationis, nec
 est revelatio, nec creditur divina fide; sed
 est conditio sine qua non : & creditur fide
 humana moraliter certa; & nos manuducit
 ad assentiendum fide divinâ revelationi,
 quam applicat : ita eadem autoritas huma-
 na applicat nobis Canonicam electionem
 Urbani : qua applicatione credimus fide
 humana moraliter certa, Urbanum esse ritè
 electum, & esse partem huius subiecti : *Om-
 nis ritè electus*, vt scientia naturali credimus
 Petrum esse hominem & partem huius sub-
 iecti, *omnis homo*. Qua cognitione existente
 in intellectu, si audimus, *omnis ritè electus est
 Pontifex* : credimus Pontificatum immédia-
 tē & formaliter dici de Urbano : quia sumus
 moraliter certi, eum esse partem eius subie-
 cti, *omnis ritè electus*, vt existente cognitio-
 ne evidenti de Petro homine, accepta ex
 physicis principiis : si audimus, *omnis homo
 est conceptus in peccato* : videmus clarè pecca-
 tum immédia- tē, & formaliter dici de Pe-
 tro, quem videmus clarè esse partem eius
 subiecti, *omnis homo*.

§. 48.

Ecclesiæ autoritatem humanam satis es-
 se, vt simus certi moraliter Urbanum esse
 ritè electum & esse partem huius subiecti,
omnis ritè electus, constat : quia ea autoritas
 nos reddit moraliter certos de existentia
 revelationis obscuræ (vt sæpè probavi); sed
 eadem est ratio in proponenda Canonica
 electione, de qua agimus, & omnibus eius
 conditionibus obscuris : ergo, vt est satis ad

evidentiam moralem circa revelationem;
 est satis circa electionem. Probo minorem:
 quia infallibilitas circa revelationes pendet
 ab infallibilitate circa electionem : ergo est
 eadem ratio. Probo minorem : quia revelatio-
 nes, aut proponuntur, aut confirmantur au-
 thoritate veri Pontificis, & quas ipse pro-
 ponit iure Pontificio, tenetur credere reli-
 quum Ecclesiæ corpus. Itaque perinde est
 Ecclesiam esse moraliter infallibilem circa
 revelationes; ac circa Pontificem, qui est il-
 larum iudex.

Vndè evidenter inferitur, non esse spe-
 cialem difficultatem in hac meâ sententia
 de legitimitate huius Papæ : quæ non sit cō-
 munis Concilijs generalibus, toti Ecclesiæ,
 & singulis revelationibus Catholicè credi-
 tis. Quod vtinam animadvertissent oppo-
 sitæ sententiæ assertores. Igitur, partim ex
 electione visibili; partim ex pacifica Eccle-
 siæ acceptatione habemus assensum mora-
 liter evidentem, quem sine peccato negare
 non possumus, Urbanum esse ritè electum,
 esse Sacerdotem, & esse partem huius sub-
 iecti, *omnis ritè electus* : vt ex Physica scimus
 Petrum esse hominem, & partem huius sub-
 iecti, *omnis homo*, & vt sine alia propositione
 de fide distincta ab hac, *omnis homo est con-
 ceptus in peccato*, credimus fide Catholica Pe-
 trum ita esse conceptum : ita credimus eā-
 dem fide Catholica, Urbanum esse Ponti-
 ficem.

Dices, nos cognoscere evidenter & Pe-
 trum esse hominem, & partem eius subiecti,
omnis homo. At nō cognoscimus evidenter
 Urbanum esse electum, nec partem huius
 subiecti, *omnis ritè electus* : ergo non spectat
 ad fidem Catholicam, quia possumus in eo
 iudicio falli. Nego consequentiam : ad pro-
 bationem respondeo, nos etiam posse falli
 in iudicio, quod hoc individuum sit homo;
 sufficit tamen evidentia physica; licet sit
 exposita errori : vt ostendi disputat. 1. 1. ita
 ego evidentia morali scio Urbanum esse ri-
 tē electum, & partem huius subiecti, *omnis
 ritè electus* : ergo sufficit evidentia moralis,
 vt sufficit ad credendum Concilium Tridē-
 tinum coactum legitime; & hos homines,
 qui faciunt Ecclesiam, esse Catholicos : & ad
 credendum Cæsares fuisse, & fuisse in pec-
 cato conceptos : & quod caput est, sufficit
 eadem Ecclesiæ humana autoritas ad fa-
 ciendas revelationes credibiles evidenter;
 eadem omnino ratione sufficit ad facien-
 dam evidenter credibilem legitimam ele-
 ctionem Urbani.

Ergo, vno verbo, Urbanum esse Papam,
 credo fide divinâ, non hoc syllogismo : *Om-
 nis ritè electus est Papa : Urbanus est ritè electus :
 ergo Urbanus est Papa*, vt non credo, Petrum
 esse

§. 49.

§. 50.
 Obiectio.

Respond.

§. 51.

esse conceptum in peccato, hoc syllogismo. *Omnis homo est conceptus in peccato, Petrus est homo: ergo Petrus est conceptus in peccato*; sed credo hoc syllogismo: *Omne quod Deus dicit est; sed dicit Urbanum esse Papam; & Petrum in peccato conceptum: ergo & Urbanum est Papa, & Petrus in peccato conceptus*. Si autem quæras; ubi Deus dixerit Petrum ita conceptum, & Urbanum Papam esse? respondeo, in illa propositione, *omnis homo est conceptus in peccato, omnis ritè electus est Papa*: quia ex terminis per se notis physicè, aut moraliter cognosco, Petrum esse hominem, & de illo dici quidquid de omni homine; & Urbanum esse ritè electum, & de illo dici quidquid de omni ritè electo. Hæc fusiùs disserui, ut metum abigam ex aliquorum animis, dubitantibus qua ratione hæc doctrina possit defendi, cum non sit de fide Urbanum esse ritè electum? dico, necesse de fide Petrum esse hominem; aut hominem animal rationale; aut hac voce *homo* significari verum hominem. Illi enim termini aliunde noti ponuntur à fide: & de illis sic præcognitis loquitur Deus, ut nos loquimur: non enim dico tibi: *hic est tuus frater*; sed pono id à te cognitum; & dico: *tuus frater fecit hoc*. Vide disp. 11. sect. 1. 2. & 3. quæ enim ibi dixi de propositione vniuersali per se nota physice, aut moraliter, huc applicantur iisdem terminis.

Secundum argumentum: quia contigit aliquando legitima electio Pontificis, & acceptio pacifica in persona incapaci Pontificatus: ergo hæc non sunt certus character electionis internæ: probo antecedens ex Martino Polono, & Mariano Scoto asserentibus anno 853. electam fœminam in Pontificem Romanum, quæ vocata est Ioannes Octavus, quæ successit Leoni Quarto ante Benedictum Tertium. Nego antecedens: ad probationem respondeo illam esse fabulam plus quam anilem: quod, qua solet eruditione, comprobatur Cardinalis Bellarminus libro tertio de Romano Pontifice capite 24. ostendens authores eius temporis nec meminisse huius historię; quod est argumentum plusquam evidens de eius falsitate. Platina, Sigebertus, & Marianus Scotus id acceperunt ex Martino Polono; scriptore quidem nonnullis annorum centurijs posteriore; deinde homine simplici, & penè stulto, qui nonnullas alias fabulas leviter creditas venditavit: quem errorem ex Chronologia, ex antiquis Doctoribus, & alijs argumentis evidentibus confutat Bellarminus, fabulam istam referens in Constantinopolitanam Ecclesiam: in qua electi fuerant eunuchi nonnulli, & fama percrebruit etiam fuisse fœminam electam: quod

constat ex Leone Nono reprehedente propterea illam consuetudinem eligendi eunuchos. Baronius tomo decimo anno 853. probare conatur, neque Constantinopoli fœminam electam: qui etiam rem hanc tractat eruditè; nescio autem cur censeat primum huius fabulæ authorem Marianum Scotum, cum fuerit Martinus Polonus.

Tertium argumentum est; quia de legitima electione Formosi varij fuere summi Pontifices: etenim Stephanus Sextus censuit Formosum non fuisse legitime electum. Ioannes autem Nonus, eundem Formosum dixit fuisse legitime electum. Postea Sergius Tertius, consensit cum Stephano Sexto. Deinceps ceteri Pontifices consenserunt cum Ioanne Nono. Respondeo hinc nihil contra nos. Primum, quia dum fuit illa probabilis controversia, non fuit de fide Formosum fuisse Papam: quia cum ipse iurasset se non rediturum ad Pontificalem dignitatem; & de eius absolutione dubij essent Stephanus & Sergius: habuerunt probabilem occasionem dubitandi. Secundò, quia Stephanus & Sergius non erraverunt intellectu; sed irâ perciti ob inimicitias cum Formoso omnia eius acta irritaverunt, declarantes ordines sacros invalide susceptos, quos ipse contulerat. Non quod existimarent eos esse nullos; sed quod eum voluerunt infamare: & ut in hoc peccaverunt, peccare potuerunt in primo.

Obijcis, asseri à Cardinali Bellarmino eos errare potuisse in quæstionibus facti tom. 1. lib. 4. de Romano Pontifice c. 12. *9. successit* Cæset ergo Bellarminus eam quæstionem non spectare ad fidem. Primum transeat consequens. Secundò distinguo consequens: non pertinet ad fidem ante pacificam ab Ecclesia acceptationem, transeat consequens: post eam, nego consequentiam: & sic intellige nostrum Cardinalem.

DISPUT. XXXVIII.

Tria dubiola.

EXPEDIENDA tria dubia levioris armaturæ, de quibus agit S. Thomas quæst. 2. art. 1. & 2. Primum est: vtrum credere sit cum assensione cogitare? Quæstioni occasione dedit Sanctus Augustinus tomo 7. lib. 1. de prædestinatione Sanctorum cap. 2. vb. hæc ait: *ipsi credere nihil aliud est, quàm cum assensione cogitare: non enim omnis, qui cogitat, credit, cum idèo cogitent plerique, ne credant; sed cogitat omnis, qui credit, & credendo cogitat*.

9. 53.
3. Arg.

Resp.

9. 54.
Obiectio.

9. 55.

S. Thom.

Aug.

9. 52.
2. Arg.

Respond.

S. Tho. q. 2. Art. 1. *cogitando credit.* S. Thomas eo art. 1. acutè probat ex eodem Sancto Augustino tres esse cogitationis species: quas ibi recognoscere poterit, qui voluerit. Augustinus enim in eo cap. cogitationem sumit pro inspiratione Dei consistente in actu intellectus repræsentante honestatem in credendo: distinguit ergo cogitationem, & fidem

Idem.

his verbis: *quis enim non videat prius esse cogitare, quam credere? nullus quippè credit aliquid, nisi prius cogitaverit esse credendum.* Assensio autem apud Augustinum ibidem idem est, ac assensus intellectus præstitus mysterijs fidei propter auctoritatem Dei, ortus ex illa cogitatione congrua. Probat enim ibi Sanctus Augustinus contra Pelagium initium fidei non esse ex nobis; sed ex Christo: quia illa fides oritur ex cogitatione; sed non possumus aliquid cogitare in nobis, quasi ex nobis, quia sufficientia nostra ex Deo est: ergo non possumus habere fidem in nobis, quasi ex nobis: quæ clare ponuntur à Sancto Augustino in eo capite: cui non fuit animus explicare totâ essentiâ actus fidei; sed tantum ostendere illum esse assensum intellectus, datum nobis à Deo ex gratia per Christum: hoc enim præcisè exigebat illa disputatio cum Pelagio, asserente fidem esse absque gratia per Christum. *Fidei actus est assensus supernaturalis obscurus in aliquod obiectum propter auctoritatem, & testimonium Dei.* Quæ definitio quadrat in actum fidei, ut terminatur ad obiectum materiale; ad obiectum autem formale non quadrat: est enim actus fidei circa obiectum formale actus supernaturalis de auctoritate Dei, & obscurus de existentia revelationis.

§. 2.

Secundum dubium est: quid sit credere Deo, credere Deum, & credere in Deum? Ad quam etiam quæstionem pulsat Sanctus Augustinus tom. nono, tractatu 29. in Ioannem, & tom. decimo, serm. 181. de tempore. Sanctus Thomas dicit in obiecto fidei posse considerari duo: alterum est materiale obiectum fidei, & sic ponitur actus credere Deo; alterum est formalis ratio obiecti, & sic ponitur credere Deum: quæ arbitror irreplisse per mendum codicis, quod fuit hac in parte facillimum: est enim & contra doctrinam Augustini, & veritatem: etenim credere Deo non est credere ipsum esse, neque illum attingere, ut obiectum materiale; sed ut formale: dixit enim Augustinus, *credimus Paulo*, ac si dicat, credimus vera esse, quia Paullus dixit: alicui enim credere est persuaderi testimonium illius esse verum; credere autem aliquem, est credere, aliquem esse: ut ego credo infernum, id est, infernum esse.

S. Thom.

Credere in aliquem aliquando etiam sumitur pro fide præstita alicui: ut Hieronymus in epistola ad Philemonem: *vna, inquit, atque eadem credulitas in Deum fertur, & in hominem: ut populus, qui credebat in Deum, æquè crederet in servum eius.* Sanctus autem Augustinus voluit credere in aliquem, esse credere alicuius testimonio, & simul se referre ad illius obsequium. Quæ significatio iam apud Scholasticos obtinuit: voluit etiâ à nullo credi in Deum, nisi existente in charitate. Itaque peccatores non credunt in Deum. Alij id arbitratur rigidum, quia teste Scripturâ multi Phariseorum crediderunt in Christum; non tamen habuerunt charitatem, quia propter timorem occultaverunt fidem. Componi potest controversia, à peccatoribus non credi in Deum perfectè, credi autem imperfectè.

Hieron.

Tertium dubium est ex eodem Sancto Thomâ art. 2. ad secundum: ubi dicit non credi Deum ab infidelibus, qui, quamvis admittant infinitatem Dei, negant providentiam, aut aliud attributum: rationem reddit ex Aristotele asserente in simplicibus, aut totum attingi, aut totum ignorari. Et quidem Sanctus Thomas inclinari videtur in partem negantem: quæ sic probatur, quia Deus à parte rei non est cū carētia providentiæ, quia Deus providens est: ergo, qui negat providentiam Dei, non fatetur Deum. Incredibilis tamen videtur hæc opinio: primum, quia non solum infideles, verum nec infiniti Catholici eximij Deū crederent: quod nullus dicet. Probatur, quia etiam Catholici salvâ fide negare possunt aliquod attributum Dei, verbi gratia, disputatur utrum in Deo sit attributum iustitiæ propriæ? utraque pars est probabilis; & utraque defenditur ab optimis Theologis, alterâ impugnata. Ponamus in Deo esse attributum iustitiæ (idem dici potest, si ponatur contraria sententia): ex hac positione non est à parte rei Deus non iustus; sed Deus iustus: ergo, qui negat Deum esse iustum, neque credit, neque cognoscit esse Deum: probo consequentiam ex te, quia Deus non iustus est chymera.

§. 3.
S. Thom.

Secundò probatur ex Paulo ad Romanos primo, asserente invisibilia Dei per creaturas esse cognita à Philosophis, qui Deum non glorificaverunt sicut cognoverunt; sed Philosophi multa prædicata Dei negaverunt: ergo à negantē vnum prædicatum Dei, potest Deus ita cognosci, ut debeat adorari. Ponamus Platoni, aut Aristoteli proponi ab aliquo Trinitatem Dei; sed tam imbecillè, ut illi non teneantur illam credere: his tam nota sunt invisibilia Dei per creaturas, Trinitatem negantibus, ac si

§. 5.
ad Rom. 1

de

de Trinitate non cogitarent: & tenerentur adorare Deum sicut cognoverant.

¶ Tandem à priori: quia, quando ego dico, *Deus est; sed non est iustus proprie*: verè iste actus terminatur ad prædicatum, & obiectus existens à parte rei: ergo representat Deum. Probo antecedens, quia verè à parte rei Deus est: quia ego concipio esse aliquod ens, à quo omnia trahunt originē, & ipsum à nullo: quamvis enim illud ens à me negetur esse iustum; tamen verè affirmatur de illo esse ens à se. Aliud enim est non cognosci Deum; aliud autem non cognosci sicuti est: cognoscitur quidem Deus, quia habet prædicatum illud, quod illi tribuo: non cognoscitur autem sicuti est, quia illi nego aliquid, quod habet. Et quamvis Deus non iustus est chymæra; tamen Deum esse non est chymæra: sicut est chymæra Iovem esse Deum. Quapropter adequatum obiectum huius actus non est chymæra; sed præcisè; quæ parte asseritur aliquid, quod non est: cum autem id tantum asseratur præcisè, quia negatur Deo iustitia; non verò quia affirmatur existentia; ita Deus existens nō est chymæra, neque ille actus hac ex parte est chymæra; sed præcisè ex hac, *Deus non iustus*: itaque ex parte obiecti non respondet Deus non iustus, quia à parte rei non est talis: respondet tamen Deus, quia à parte rei Deus est. Ex quibus patet ad argumentum à ratione petitum.

¶ Testimonium Aristotelis non me vrget: non enim dixit obiectum non attingi, ex eo quod aliquid negetur; sed defectum cognitionis esse solū in non attingendo totaliter: sunt enim valdè diversa, & alterum verum, & alterum falsum, quia qui per aliquē actum non attingit totaliter obiectum simplex, verè habet carentiam attingendi totum obiectum: nam cum obiectum in se simplex sit, non habet vnā partem secundum quam attingatur, & aliam secundum quam non attingatur. Vnde qui Deum attingit, attingit quidem omnia prædicata quæ in ipso sunt: at verò quia illa attingit ex parte subiecti confusè ea non discernens inter se, potest quidē aliquid negare in prædicato; vt qui dicit *Deus non est iustus*: ex parte subiecti cognoscit immediatè iustitiam Dei in ordine ad existendum à se, non tamen in ordine ad effectus iustitiæ propriæ: & quia iustitia sub conceptu clario iustitiæ præter existentiam à se debet explicari per effectus iustitiæ; idē negatur formaliter iustitia: quamvis materialiter attingitur ex parte subiecti: in quo sensu loquitur Aristoteles: valetque eius testimonium contra asserentes præcisiones obiectivas.

¶ Hæc explicatio confirmatur, quia quam-

vis non cognoscatur homo totaliter secundum vtrāque partem; potest tamen attingi secundum alteram: qui enim hominis vivi videt solum corpus, hominem quidem videt: qui autem non videt totum punctum, non videt punctum. Hic est ergo sensus Aristotelis, & non alter. Sanctum Thomam aliqui interpretantur, non quod censuerit non attingi Deum totaliter à negante vnum attributum; sed non attingi verè veritate adequata. Doctrinam quidem probo: dubito tamen an quadret in Sanctum, negantem infidelibus absolutè fidem, quia non cognoscunt Deum cum his conditionibus, cum quibus à Deo determinatur. Dicamus pro Sancto Thoma, non credi ab infidelibus, non quidem absolutè: absolutè enim sibi persuadent Deum esse; sed non credi, vt credibile sumitur connotando assensum respondentem assensui fidei: quia non creditur, vt est credibilis per fidem.

DISPUT. XXXIX.

Utrum fides vtatur discursu?

SANCTVS Thomas art. 2. ad primum insinuat occasionem huius disputationis, asserens credere Deo, & Deum, nō esse duos actus; sed vnum: est autem contra rationem discursus hæc vnitas actuum.

SECTIO I.

Discursus quid, & quotuplex?

DISCURSVS est quidam cursus ab vno obiecto in aliud; & ab aliquibus actibus ad alium, est autē discursus idem quod syllogismus: In quibusdam positis, aliud sequi necesse est, ex eo quod hæc ponantur. Debent ergo aliqua poni, quæ præmissæ vocantur, & ex his necesse est, vt sequatur aliud, quod est conclusio: quæ habet dependentiam à præmissis, quia sine illis esse non potest; positis verò illis non potest conclusio non sequi: id est, non potest negari conclusio; sed necessariò concedi, necessitate quoad speciem, vel quoad exercitium: de quo egi disput. 7. de An ima, a sectione tertia, & disput. 10. Logica à sect. 10.

Discursus

6. 3. Discursus, & syllogismus dividitur in
 S. Tho. q. obiectivum & formalem: obiectivus sunt
 2. Art. 2. tres propositiones obiectivæ, sive tria obiecta, quæ ita disponuntur, ut ex affirmatione, aut negatione duorum, sit necessariò affirmanda, aut neganda tertia. Præmissæ autem sunt inter se disparatæ: id est, non habent connexionem mutuam: vnâ enim admissa, potest alia vel admitti, vel negari: exēpli gratia, *omnis homo currit*, *Petrus est homo*, non habent necessariam connexionem: qui enim admittit Petrum esse hominem, non propterea cogitur admittere omnem hominem currere; admissa autem vtrâque propositione, non potest negari hæc conclusio: *ergo Petrus currit*. Vnde, qui ex sola cognitione causæ cognoscit effectum, aut causam ex effectu (quemadmodum Beati cognitio Deo feruntur ad creaturas) non movetur syllogismo obiectivo, quia non eget aliâ propositione vniuersali, aut singulari; sed ex sola causæ connexionem cum effectu effectum cognoscit.

§. 4.

Discursus formalis est triplex actus intellectus, quo representatur syllogismus obiectivus: isti tres actus sunt realiter distincti, & præmissæ sunt disparatæ, & mutuo independentes, non secus ac præmissæ obiectivæ: tertia verò cognitio est conclusio necessariò illata ex præmissis, tamquam effectus ex causâ: estque hoc discrimen, quod conclusio formalis habet realem dependentiam à præmissis, propter realem ab illis distinctionem: conclusio autem obiectiva non dependet realiter à præmissis, propter eius cum illis realem idemnitatem: iam enim ostendi non distingui realiter conclusionem obiectivam ab obiectivis præmissis: quæ præmissæ sunt ratio obiectivè movens ad conclusionem: ad quod non requiritur verâ causalitas. Præmissæ, non est opus, ut tempore præeant conclusioni; sed sufficit, ut præire possint: quia cum illæ præmissæ sint disparatæ: non est necesse, ut simul sint; sunt tamē cū cōclusionē: quia cōclusio nō potest esse absq; vtrâq; præmissa; sed vtrâque præmissa, non est necesse, ut componatur: ergo. In quo sensu loquuntur Pater Suarez primo tomo, in tertiam partem, disput. 28. sect. 2. versu: *sed obijci*, & alij: quos immeritò mordet Pater Luisius disp. 6. dub. 1. Cū enim ait P. Suarez actus scientiæ Christi non esse discursum, quia sunt simul, intelligitur, quia sunt necessariò simul: idque patet ex ipso asserente vnum resultare ex alio tamquam effectum ex causâ simplici, id est, per necessariam connexionem, & inseparabilitatem naturalem: hæc autem inseparabilitas, non est inter præmissam & conclusionem in sensu explicato. Ratio

P. Suarez

P. Luis.

hæc Patris Suarez evidens est, si rectè calleatur: quia cum quælibet præmissa sit separabilis à conclusione non potest esse discursus inter duos actus inseparabiles.

Discursus formalis est etiam bipartitus: alter enim est formalis, alter virtualis. Formales sunt tres illi actus realiter distincti: itaque formaliter, & absolute non est discursus, nisi in his tribus actibus: virtualis est duo, aut vnus actus, representantes totum syllogismum obiectivum: vocatur autem discursus, quia representat syllogismum obiectivum: neque potest attingere conclusionem, nisi dependenter ab vtrâque præmissa obiectiva: itaque ille vnus actus, aut duo nituntur formæ syllogisticæ obiectivæ, non secus ac syllogismus formalis: vocatur autem virtualis discursus, quia cum sit vnus actus, aut duo, faciunt quod tres. Quapropter actus, quo cognoscitur effectus ex sola causâ absque dependentia ab aliâ præmissâ, non est syllogismus virtualis, quia ex parte obiecti nulla est forma syllogistica: qui enim ignem comprehendit, cognoscit calorem, quin formet hunc syllogismum, *omnis ignis est calidus: hic est ignis: ergo est calidus*, ex sola enim penetratione huius ignis cognoscitur calor: immò ex eadem sola cognitione potest cognosci omnem ignem esse calidum: quapropter Deus non habet syllogismum virtuale in intellectu, ad cognoscendam propositionem singularem; quam non colligit ex vniuersali: quia omnia cognoscit in singulari, vel in se ipso, vel in ipsis; in Omnipotentia autem habet syllogismum virtuale, quia illa est virtus ad nostros syllogismos efficiendos, sicut eandem ob causam est in ea calor virtualiter: quia habet virtutem faciendi calorem.

Quæri potest, vtrum eodem actu cognoscenda sit causâ, & eius connexio cum effectu? an verò exigit ratio discursus, ut causâ cognoscatur actu distincto ab eo, quo cognoscitur effectus? & vtrum sit necessarius tertius actus representans cognitionem causæ & effectus? Pater Suarez ea disput. 28. sect. 2. insinuare videtur requiri diversum actum representantem eam connexionem. Pater Luisius ea disput. 6. dub. 1. hoc impugnat: si enim demus effectum cognosci per causâ, & distinctis actibus, nihil deesse videtur ad rationem discursus. Respondeo quæstioni in cognitione causæ, & effectus, non dari tertium actum, quo representetur illorum connexio; sed præcisè cognoscitur ordo causæ ad effectum iisdem actibus, quibus per causam cognoscitur effectus: quia connexio nihil est præter entitates causæ, & effectus: quæ entitates interdum vocantur connexio, maxime in syllogismo obiectivo

§. 5.

§. 6.

P. Suarez

P. Luis.

divo propter dispositionem syllogisticam. Nec enim aliud voluit Pater Suarez; quod autem ait Pater Luisius illum actum esse discursum, admitto, si causa syllogisticè disponatur ex parte obiecti; secus verò si ex vna propositione obiectiva cognoscatur effectus.

SECTIO II.

Fides utitur discursu.

§. 7.
Durand.
Gabriel.
Almain.
Ocam.
Marfil.
P. Vazq.

OPINOR, fidem vti discursu formali: opinio Durandi in 3. dist. 24. quæst. 1. num. 16. Gabrielis dist. 23. quæst. 2. Almaini quæst. 3. & in Moralibus cap. 2. Ocam in 3. quæst. 8. art. 3. Marfilij quæst. 14. art. 1. Patris Vazquez prima parte disp. 5. num. 5. Sanctum Thomam pro neutra parte adducam; neutri enim apertè favet, & utriusque obscurè.

§. 8. Probatur primò, quia in habitibus per se infusis voluntatis reperitur aliquid simile discursui: ergo & discursus reperitur in habitu fidei. Consequentia patet, quia habitus fidei est obscurè cognoscitivus per species alienas, & obscuras; cum autem non sit contra rationem habitus per se infusi versari circa sua obiecta per actus distinctos, quorum alij sint aliorum causa, cur id erit contra habitum fidei? Antecedens probò in habitu charitatis, in quo intentio finis est causa electionis mediorum, eamque infert non aliter, quam præmissæ conclusionem: quamvis enim non sequatur necessariò hæc electio medij, quando per media multa comparari potest finis; tamè aliqua electio necessariò est secutura intentione efficacem; & ea electio, quæ sequitur, sequitur per influxum intentionis, non secus ac conclusio sequitur ex influxu præmissarum: ergo in habitibus per se infusis voluntatis reperitur aliquid simile discursui. Antecedens negari non potest: quia ex complacentia, & amore Dei, potest derivari amor in eius gloriam; ex hac autem intentione infertur electio aliqua medij, quo adipiscamur gloriam illam Dei. Omnes hi actus fiunt immediatè per habitum charitatis: quia omnes actus pendentes ab vno obiecto formali spectant ad eandem virtutem, vnumque habitum per se infusum. Quod explicari potest in spe, cuius obiectum formale parziale, nempe, beatitudo formalis nos movet efficaciter ad diversa exercitia virtutum, per quas itur ad astra. Quamvis enim, quando amatur medium, eodem actu ametur finis; tamen negari non potest electionem medij

oriri à prima aliqua voluntate versante in particulari circa solum finem. Nam amari potest solus Deus, quin ametur creatura: quia Deus est independens ab illa. Vnde in amore Dei non est propriè intentio finis, & electio medij: quia creatura non est medium ad adipiscendam existentiam Dei; in obiectis autem, quæ possunt fieri, intentio finis est etiam electio medij: ut dixi sæpè, præsertim disp. 4. de Prædestinatione. Illa autem intentio finis, est desiderium ipsius finis, & medij: quæ intentio, & desiderium derivatur ab amore stricto in solum finem. Hæcque esse similia discursui patet: quia intentio finis est circa obiectum formale, sicut præmissæ syllogisticæ: item electio medij est circa obiectum materiale, sicut conclusio formalis: item electio medij est verus effectus intentionis finis, sicut conclusio formalis est effectus præmissarum: solumque differunt in ratione actus voluntatis, & intellectus; conveniunt autem in distinctione actuum, & attingendo obiectum materiale per formale. Quapropter ille voluntatis progressus in suis actibus potuisset nuncupari *discursus*; hæc tamen vox à discursu externo, sive huc, & illuc cursu, translata est ad actus solius intellectus.

Secundò probatur à priori: quia hunc syllogismum obiectivum fidei: *omne, quod Deus dicit, est; dicit Incarnationem*: ergo *Incarnatio est*, possumus cognoscere tribus distinctis actibus, ita ut ex primis duobus inferatur necessariò tertius: ergo per fidem possumus vti discursu. Probo antecedens: quia maior propositio obiectiva eius syllogismi potest perfectè cognosci, quin cognoscatur actualis revelatio de Incarnatione: quia infallibilis autoritas Dei in suo conceptu est independens ab existente revelatione de Incarnatione: quamvis enim Deus eam revelationem numquam fecisset, adhuc polleret auctoritate infinita: eiusque cognitio est independens ab eo quod aliqua revelatio existat, solumque requiritur, ut auctoritas divina connotet infallibilitatem revelationum possibilium. Quis enim dubitat, mihi posse proponi, vtrum Deus possit aliquando mentiri, quin mihi proponatur eum revelasse Incarnationem? cui obiecto proposito per apprehensionem simplicem, possum ego assentiri per compositionem: & iudicare Deum esse incapacem mendacij: vnde concludo hanc propositionem, *omne, quod Deus dicit, est necessariò verum*, esse tam independentem ab hac, dicit *Incarnationem*; quam hæc, *omnis homo currit, est independens ab hac, Petrus currit*.

Minor autem propositio, dicit *Incarnationem*, potest perfectè cognosci independentem

§. 9.

§. 10.

S. Tho. q. 2. Art. 2. denter à maiori propositione, *omne, quod Deus dicit, est*, non minus, quàm hæc, *Petrus currit*, cognosci potest independenter ab hac, *omnis homo currit*: ergo ea minor propositio potest terminare actum distinctum ab eo, quem terminat maior: consequentia est probatu facillima ex terminis ipsis: antedens autem probo primum ab exemplo huius syllogismi naturalis: *omnis homo currit; Petrus est homo*: in quo præmissæ sunt disparatæ: ergo tam disparatæ sunt hæc, *omnis propositio Dei est necessario vera: hæc est propositio Dei*: arbitror nullum esse discrimen. Secundo probatur à priori: quia illa duo obiecta sunt realiter distincta, & disparata: testimonij enim alicuius personæ possumus hic & nunc cognoscere existere, quin concipiamus veritatem necessariam, aut contingentem illius, & cæterorum testimoniorum eiusdem personæ: possumus enim vno actu cognoscere existentiam alicuius testimonij, abstrahendo à veritate, aut falsitate ipsius: ostendi enim disput. 4. in syllogismo obiectivo fidei in minori propositione cognosci veritatem testimonij Dei, non verò existentiam: in maiori autem cognosci existentiam revelationis cum præcisione à veritate. Immo potest aliquis sibi persuadere existere revelationem Dei, & negare maiorem propositionem, *omnis revelatio Dei est necessario vera*: ergo minor propositio est cognoscibilis independenter à prima. Antecedens probo, quia Holkotus, & alij censuerunt à Deo revelatam esse Incarnationem, & potuisse aliquid falsò ab ipso affirmari. Constat ergo præmissas illas obiectivas syllogismi fidei esse reciprocè tam independentes in cognitione, quàm præmissas naturales.

§. 11. Obiectio. Dices primò, auctoritatem Dei, quæ explicatur hac maiori propositione, *omne quod Deus dicit, est necessario verum*, si sola cognoscatur, terminare actum evidentem: qui actus non potest spectare ad fidem, quæ nullum habet actum evidentem simpliciter: quare, ut actus, quo cognoscitur, sit obscurus, opus est, ut terminetur ad existentiam alicuius revelationis, quæ posita in minori propositione cognoscitur obscurè: quapropter quamvis illa obiecta secundum se sint disparatè cognoscibilia, non tamen per fidem: quia hæc numquam terminatur ad obiectum, nisi ut obscurè cognoscibile: quare donec cum auctoritate Dei obijciatur simul existentia alicuius revelationis, non potest actum exercere fides.

§. 12. Refell. 1. Contra primò, quia à multis cognoscitur auctoritas Dei obscurè: quamvis enim evidens sit Deum non posse peccare mendacio, tamen non est tam evidens cum nō pos-

se falsum testari absque vitio mendacij: multè autem non assecuti rationem evidentem huius repugnantia, eam credunt obscurè: ergo ex hoc capite non repugnat fidei discursus. Consequentia patet, quia impedimentum erat evidentia, hæc autem non est necessaria in omnibus actibus, quibus persuadetur auctoritas Dei: ergo.

Contra secundo: obscuritas fidei non est necessaria circa totum eius obiectum; sed tantum circa revelationem, & mysterium revelatum; sed hæc obscuritas non tollitur, quamvis vno actu sola cognoscatur clarè auctoritas Dei: ergo non est necesse, ut illo actu cognoscatur etiam revelatio. Minor patet, quia existentia revelationis semper cognoscitur obscurè, sive simul cum toto syllogismo, sive sola cognoscatur: quia illius non datur species propria intuitiva, & immediata; neque item cognoscitur à priori, aut à posteriori per aliquod principium, quo determinetur intellectus ad assensum: quapropter semper est liber assensus, ut terminatur ad revelationem: eademque ratione mysterium revelatum cognoscitur obscurè, quia dependet à præmissa obscura, nempe revelatione; conclusio autem sequitur debiliorem partem: maior probatur, quia quando totum obiectum fidei, non est cognoscibile obscurè, non est cur terminet actum obscurum circa illud obiectum: quia obiectum alicuius habitus non petit circa se actum obscurum, si ipsum est cognoscibile evidenter.

Rem expliciores dicuntur clarè, aut obscurè cognoscibiles, quando vel emittunt per se speciem intuitivam sui; vel quando cognoscuntur per alia obiecta per species perfectas determinantes intellectum ad assensum. Hæc obiecta cognoscuntur evidenter, quamvis simul cum illis cognoscatur aliud obiectum obscurè: verbi gratia, auctoritas Dei cognoscitur per species demonstrativas; cum quibus speciebus concurrunt species obscuræ de existentia alicuius revelationis; & ab utrisque speciebus efficitur vnus numero actus representans & auctoritatem, & existentiam revelationis divine: iste actus respectu auctoritatis est tam evidens, quàm si non representaret existentiam revelationis: ergo iam fides habet aliquem actum absolutè evidentem circa aliquod obiectum. Probo antecedens, quia species illæ determinant intellectum ad assensum de auctoritate divina tam perfectè, quàm si ille actus non terminaretur ad revelationem: in hoc autem consistit ratio evidentiæ: obscuritas verò illius actus non est circa auctoritatem Dei; sed circa aliud disparatum obiectum; & quamvis ille actus numero,

§. 13.
Refell. 2.

§. 14.
Confr.

numero, & specie potuerit non esse, quia potuimus dissentiri revelationi, & tunc non esset hic actus in specie: at verò, esset alius distinctæ speciei, ad quem determinaretur intellectus per has species impressas repræsentantes auctoritatem Dei: in quo constitui rationem evidentiae simpliciter disput.

15. §. 4. & 7.

§. 15.

Vnde argumentor: fides habet actum simpliciter evidentem circa aliquod obiectum: ergo non repugnat aliqua evidentia simpliciter actibus fidei: quid ergo refert esse in vno actu solo, vel in duobus. Ratio à priori, quia evidentiam actibus repugnare, aut convenire, oritur ex natura ipsius obiecti: cum autem obiectum fidei petat cognosci evidenter simpliciter, quid interest fieri vno, aut duobus actibus, cum obiectum ipsum vno possit cognosci. Adde non esse contra rationem fidei, ut sic alteram præmissarum esse evidentem: fide enim humana videmus intuitivè testimonium humanum; ex quo circa obiectum dictum deducitur assensus obscurus, quia veritas eius testimonij obscurè cognoscitur: è contra verò fide Catholicâ creditur obscurè existentia testimonij Dei, eius autem veritas cognoscitur clarè.

§. 16.

Solutio.

Impugn.

Dices secundò: fide non attingi auctoritatem Dei; sed solam revelationem, & obiectum revelatum. Contrà: iam ostendi disp. 4. obiectum parziale formale fidei esse auctoritatem Dei: quia ut credamus absque hæsitatione mysteria revelata opus est, ut credamus existentiam revelationis divinæ, & veritatem: quid enim prodest ad firmum assensum credere existentiam revelationis, nisi mihi persuadeam eam esse veram: eius autem veritas persuadetur fideli ex infallibili auctoritate Dei? Quid itè prodest persuasio veracitatis divinæ, nisi simul credamus, Deum aliquid revelasse? Constat verò inter Theologos eodem habitu infuso attingi obiectum formale, & materiale. Præterea habitus conclusionum naturalium est discursivus, sive eodem habitu indivisibili attingantur præmissæ, & conclusio, sive diversis. Cumque auctoritas divina sit principium necessariò cognitum ante mysterium revelatum: ex qua & ex revelatione divina sequitur necessariò mysterium revelatum: conclusio, quam fides infert ex illis præmissis erit discursus, quia per verum syllogismum illam deducit; esto non attingat totum obiectum formale: ut enim aliquis actus sit discursus, non est opus, ut eodem habitu efficiantur præmissæ, & conclusio; sed sufficit eum actum esse distinctum à præmissis, & ab illis necessariò pendentem, illatumque necessariò.

Dices tertio: mysterium revelatum cognosci eodem actu, quo ipsa revelatio: quia repræsentata utraque præmissa, non est opus in conclusionem tertio actu, realiter distincto. Contra primò: ergo si propter a fides non discurret, neque scientiæ naturales discurrent: repræsentatis enim evidenter præmissis, non egetur tertio actu distincto circa conclusionem: estque iam difficultas communis utrum sit possibilis aliquis discursus. Contra secundò, quia actus circa revelationem potest esse realiter, quin realiter per illum credatur mysterium: ergo indigemus novo actu: probo antecedens, quia possumus credere à Deo aliquid revelari, quin tunc meminerimus infallibilis auctoritatis Dei; sed in eo casu non assentimur per fidem mysterio revelato: ergo Maior patet ex §. 10. minor liquet, quia fides non credit mysterium revelatum, nisi ex revelatione, & auctoritate simul cognititis.

Dices quartò: nos fide naturali credere & auctoritatem Dei, & revelationem: ex quibus deducitur tertius actus naturalis circa mysterium revelatum: in quo syllogismo reperitur verè discursus: tunc autem non exercetur fides supernaturalis: cum actus præstitus sit assensus naturalis toti syllogismo obiectivo, fides infusa vno actu indivisibili amplectitur totum syllogismum: qui actus non est discursus formalis; sed virtualis. Contrà: hæc dicuntur sine fundamento, quia auctoritas, & revelatio Dei sunt obiectum supernaturale: ergo, quando primò cognoscuntur, terminant actum supernaturalem. Probo consequentiam, quia quando potentia est sufficienter applicata, & constituta in actu primo, exercet actum proportionatum circa suum obiectum; sed tunc intellectus est sufficienter applicatus & in actu primo constitutus ad cognoscendam auctoritatem, & revelationem Dei: ergo eliciet actum proportionatum; sed obiecto supernaturali solus supernaturalis actus est proportionatus: ergo tunc elicietur actus supernaturalis.

Confirmatur: revelatio divina creditur primà illà vice liberè sine hæsitatione, & ex gratia per Christum: ergo creditur fide divina. Consequentia nescio quâ ratione negari possit: antecedens probo, quia gratia per Christum nunquam deest ad operandum honestè, quando actu cogitatur de Deo ipso, eiusque mysterijs, & ex tali cogitatione rectè operamur. Quod in præsentia ex Augustino liquet adducto disp. 38. §. 1. asserente, credere nihil esse nisi cum assensione cogitare: illam autem cogitationem, cum qua cogitando credimus adscribit

gratiæ

§. 17.
3. Solutio.

Impugn.

§. 18.
4. Solutio.

Impugn.

§. 19.
Confirm.

S. Tho. q. 2. Art. 2. gratia Christi. Denique saepius ostendi ad exercendam fidem supernaturalem duo tantummodo requiri ex parte obiecti, & ut revelatio existat realiter, & ut ita proponatur, ut non possit prudenter negari: quae reperiuntur in casu quaestionis. Ratio a priori est, quia obiectum formale est in sui cognitione independens a materiali per habitus abstractivos, & obscuros: cum ergo auctoritas & revelatio Dei sint obiectum formale fidei, habitus abstractivi, & obscuri, ut hic circa illa exerceatur, non est opus expectare assensum de obiecto materiali: quod liquet in sententia adversariorum, opinantium non posse componi fidem, & scientiam circa mysterium revelatum: at verò omnes fatentur nos debere credere existentiam revelationis: Catholicus enim Philosophus, quamvis non teneatur credere fide Catholica existentiam Dei, quam scit; tenetur tamen credere Fide Catholica à Deo revelatam suam existentiam: ergo fides Catholica potest attingere auctoritatem, & revelationem Dei, etiam in eo statu, in quo in sententia adversariorum non potest attingere mysterium revelatum. Quibus argumentis arbitror hanc sententiam satis esse confirmatam.

SECTIO. III.

Opposita sententia refellitur.

§. 20. **C**OMMUNIVS tamen censeant auctores nos per fidem infusam nullo uti discursu: sic dixit Capreolus in tertium distin. 24. quaest. 1. art. 3. ad tertium: Caietanus hic quaest. 1. art. 1. quem secuti Magister Bañez, & plerique eiusdem generis auctores: Canus duodecimo de locis, cap. 3. Patres Valentia disput. & quaest. 1. puncto 2. Suarez in manuscriptis negans assensum Theologicum esse fidei, quia deducitur per discursum, & in libro de fide disp. 6. sect. 4. num. 4. & 5. Luisius disputat. 6. dubio 2. & Arrubal prima parte, disputat. 5. num. 25. & 26.

§. 21. **1. Arg.** Probant primo, quia eodem actu cognoscitur revelatio Dei, & mysterium revelatum: ergo per fidem non discurremus: antecedens probatur à P. Arrubale ea disput. 5. num. 25. quia eodem actu credimus rem dictam esse à Deo, & quia sic est dicta à Deo, esse verè: secundo probatur, quia lux & color eodem actu videntur: ergo & revelatio & obiectum. Nego antecedens, ut ostendis. 17. Ad primam probationem respondeo, tribus actibus cognosci rem esse verè, quia dicta est à Deo: in maiori enim propositione, qua disponitur auctoritas divina, credimus verum esse quid-

quid à Deo dicitur: in minori autem credimus hoc dici, in conclusione credimus hoc esse dictum verè: non quod conclusio formalis dicat, *Incarnatio est verè, quia à Deo dicitur*; sed quia dicit, Incarnationem esse cum dependentia physica ipsius conclusionis formalis à praemissis formalibus. Secundam probationem non capio: an ne intellectus non discurret, quia oculi non discurrunt? oritur idem oculis, quia color se solo non potest facere speciem sui; potest autem revelatio, & mysterium.

Argumentatur secundo: quia si fides vteretur discursu, ille generaret habitum per se acquisitum, hoc autem est falsum: ergo. Respondeo primo: non satis probari ab his auctoribus absurditatem illorum habituum. Secundo respondeo negata maiori: ipsi enim auctores dicunt ex actibus supernaturalibus intellectus, aut voluntatis nullum generari habitum per se acquisitum: cum autem assensus ille discursivus sit supernaturalis, convenit cum ceteris in impotentia ad illos habitus. Eum verò esse discursum, nihil refert: primum quia voluntatis actus non sunt minus efficaces, quam discursus, ad eos habitus gignendos: ut constat in naturalibus; & quia facilitas, & delectatio ad operandum clarius conspicitur in voluntate, quam in intellectu; sed ex te actus supernaturales voluntatis non generant habitus supernaturales: ergo nec eos generat discursus supernaturalis. Secundo, quia actus praemissarum tam efficaces sunt ad generandos habitus, quam actus conclusionum: quia minus certum est conclusionibus generari habitum, quam praemissis: nam maior difficultas est in assensu praemissarum, quam in conclusionibus: supposito enim assensu praemissarum est intellectus determinatus ad conclusionem: hoc autem non contingit in praemissis syllogismi obscuri, qualis est fidei: ergo circa praemissas est maior occasio habitum gignendi, quam circa conclusionem, ut circa illas difficultas tollatur: sive ergo totus syllogismus obiectivus fidei uno actu, sive pluribus cognoscatur, eadem ratio est utrobique, ut habitus gignatur, vel non gignatur.

§. 23. **3. Arg.** Arguunt tertio: quia discursus non potest inniti solis auctoritati & revelationi Dei: ergo non potest esse actus fidei: probant antecedens, quia discursus innititur principio naturali, quae sunt eadem in uno tertio, sunt idem inter se. Confirmatur, quia discursus sequitur naturaliter ex connexionem extremorum: connexio autem extremorum distinguitur ab auctoritate, & revelatione Dei: ergo. Hoc argumentum proposui disp. 10. à §. 29.

§. 22.
2. Argum.
Resp. 1.

Confir.

Nunc

§. 24.

Resp. 1.

Nunc autem respondeo primò, eamdem esse difficultatem, etiam in sententia adversariorum ponente vnum, aut duos actus fidei, qui non sint discursus formalis; sed virtualis: etenim ille actus innititur communi principio: *quæ sunt eadem in vno tertio, sunt eadem inter se*: idè enim assentimur obiecto revelato, quia assentimur huic syllogismo, *omne, quod Deus dicit, est; sed dicit Incarnationem: ergo Incarnatio est*: nec enim conclusioni præbemus assensum, nisi quia assensus illarum præmissarum nos cogit, non secus ac in quolibet legitimo syllogismo: videant igitur adversarii vtrum in hoc syllogismo includatur aliquid distinctum ab authoritate, & revelatione Dei: & quidem non includitur, quia non est opus reflexe cognoscere principium illud Metaphysicum, aut aliud Logicum, actu reflexo; sed actu directo ipsa connexio extremorum nos movet: quia qualibet identitas creata duorum extremorum cum vnotertio est ratio evidenter ducens in assensum identitatis extremorum inter se: hæc identitas non distinguitur à tribus terminis dispositis in præmissis: quia sæpius ostendi conclusionem obiectivam non distingui realiter à præmissis: item cum illa identitas extremorum cum medio nihil sit præter præmissas ipsas; & præmissæ ipsæ nihil sint præter authoritatem, & revelationem Dei, apertè concluditur obiectum formale nihil esse præter authoritatem, & revelationem Dei.

§. 25.

Ad conf.

Ad confirmationem respondetur, discursum semper sequi necessariò ex connexionione extremorum cum medio: naturaliter autem potest intelligi dupliciter: primum, vt sit idem, quod necessariò: sicque naturaliter sequitur: secundò, vt sit idem, quod & necessariò, & ex solis naturæ viribus: sic autem non sequitur naturaliter; sed supernaturaliter: quia ille actus non sequitur ex connexionione extremorum naturalium cum aliquo tertio naturali; sed ex connexionione rerum supernaturalium, cognitarum proportionatè: proportionata autem cognitio est supernaturalis: cum ergo nihil sit in obiecto non supernaturale, totus syllogismus formalis est supernaturalis.

§. 26.

Considera hic posse esse sermonem de cognitione reflexa de bonitate illationis; quam cognitionem aliqui volunt esse necessariam ad assentiendum conclusioni obiectivæ, vt conclusio est: sic verò nihil affertur contra me: quoties enim assentimur syllogismo obiectivo pluribus,

Puert. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

aut vno actu, requiritur ea reflexa cognitio, quæ quidem spectat formaliter ad Logicam, & non ad scientias reales: Logica enim sibi vendicat reflexam cognitionem de bonitate consequentiæ; scientiæ reales prestant assensus ipsos. Si autem non requiritur hæc reflexa cognitio, minùs affertur contra nos: etenim ex parte obiecti illatio consequentiæ nihil est: est namque ipse actus conclusionis significatus hac voce *ergo*, qua ostendimus actum illum necessariò deduci ex præmissis. Quòd si aliquid est illatio ex parte obiecti, nihil est distinctum à syllogismo obiectivo fidei: qui nihil includit præter authoritatem Dei, revelationem, & mysterium revelatum: sequiturque naturaliter præmissas conclusio, sicut amor supernaturalis Dei sequitur naturaliter visionem: absolute autem conclusio est libera, non quidem in se; sed in præmissis: sicut si vno actu cognosceretur totus syllogismus, ille actus esset quidem immediate liber, non quidem ratione conclusionis obiectivæ; sed præmissarum: recognosce eam disputationem decimam à §. vigesimo nono, ad trigessimum quintum.

Quartum argumentum: quia sequeretur actus fidei esse inæqualiter certos: hoc autem est absurdum: ergò. Maior probatur, quia præmissæ sunt certiores conclusionem; sed essent aliqui actus fidei circa præmissas, & alij circa conclusionem: ergò essent actus fidei inæqualiter certi. Absurditas probatur, quia nihil est certius actu fidei. Respondeo primò, idem esse incommodum in oppositâ sententia constituyente duos actus fidei: alterum terminatum ad vtramque præmissam simul; alterum verò ad conclusionem: hic ultimus erit necessariò minùs certus priore, quia propter quod *unumquodque tale, & illud magis*: idem absurdum est in sententiâ constituyente vñ actum terminatum ad totum syllogismum obiectivum: qui vt terminatur ad præmissas certior est, quàm vt terminatur ad conclusionem: quia ad hanc propter illas terminatur: & propter quod *unumquodque tale, & illud magis*. Quòd confirmatur primò à priori, quia licet sit vnus actus, semper terminatur ad præmissas propter ipsas; ad conclusionem verò propter easdem: ergo semper manet eadem ratio, propter quod *unumquodque tale, & illud magis*. Si igitur fides habet duo obiecta: vnum dependens ab alio; & propter eam dependentiam petunt cognosci inæqualiter certò, quid refert id fieri vno, aut pluribus

§. 27.

4. Arg.

Confir. 1.

Bb

actibus

3. Tho. q. actibus: vide quæ de evidentia dixi §. secundo. Secundo explicatur exemplo actuum voluntatis: qui in omnium sententia inæqualiter terminantur ad finem, & ad media, in quibus valet hoc adagium commune: in multorum autem sententia vno solo actu amantur finis & medium: ergo in vno solo actu valet illud adagium: explicarique potest adorationis exemplo: eodem enim actu adorantur imago & exemplar; exemplar verò cum maiori æstimatione, quàm imago: nihil ergo nos urget hoc argumentum; quin æquè premit suos autores.

§. 28.
2. Resp.

Secundo respondeo, negando maiorem: ad probationem nego etiam maiorem: ostendi enim disput. 2. Logicæ sectione tertia, ibidemque explicui hoc adagium: *propter quod unumquodque tale, & illud magis*: in solis actibus voluntatis valere, quia voluntas magis afficitur in finem, & maiori æstimatione, quàm in medium: eaque propter desinente complacentiâ, & amore in finem, desinit amor in medium: intellectus autem non fertur in obiectum propter æstimationem, sed rapitur ab illius evidentia, aut à principiis influentibus. Principia influentia in conclusionem fidei sunt tam determinata ad veritatem actus, quàm principia circa actum de revelatione, quia ad revelationem concurrunt species supernaturales ipsius revelationis, & habitus supernaturalis fidei; ad conclusionem verò concurrunt ipse supernaturalis habitus fidei, & præmissæ formales supernaturales: in his tanta est determinatio ad verum, quanta in principiis actus circa revelationem. Quapropter cognitio mediata tam certa est, quàm immediata, quando oritur à principiis tam determinatis, quàm immediata: amor autem mediatu non est tantæ æstimationis, quàm immediatus ob rationem redditam.

§. 29.
3. Resp.

Respondetur tertio ad argumentum ex §. 27. negando minorem, nempe absurdum esse actus fidei esse inæqualiter certos: licet enim sint duo tantum aut vnus actus in syllogismo fidei, tamen vel actus antecedens est certior consequente, vel vnus actus est inæqualiter certus comparatione præmissarum, & conclusionis obiectivæ, vt ostendi eo §. 27. Ad probationem minoris respondeo, quemlibet actum fidei esse certiore, quovis actu naturali, vt quilibet actus charitatis est melior quolibet actu aliarum virtutum: at verò actus fidei sunt inter se inæqualiter certi; sicut actus charitatis sunt inæqualiter boni.

Quintum argumentum: quia fides in Angelo & homine sunt eiusdem speciei: sed fides Angelica non valet discurre: ergo nec humana. Huic argumento do maiorem: in minori autem continetur falsitas: Angelus enim, quando cognoscit per species alienas, & obscuras, discurret vt nos, quamvis cum maiori perfectione: vt ostendi disp. 12. Metaphysicæ sect. 4. Prætereà permitto huic argumento fidem in Angelo non posse vt discursu: negotamen inde sequi nos non posse per illam discurre: quia fides secundum se est indifferens ad intellectum humanum, & Angelicum: in quovis autem exercet actus, ad quos ipse intellectus elevari potest: ratio ergo, ob quam homo per fidem discurret, est imperfectio intellectus humani. Quemadmodum charitas viæ & patriæ est eadem, quamvis in patria necessario feratur in Deum, liberè autem in via: illud enim discrimen non oritur ex charitate secundum se; sed ex imperfectione aut perfectione cognitionis: vt quantitas est indivisibilis in cælo, divisibilis autem in ligno ob accidentium vtriusque substantiæ diversitatem.

Obijcis: hinc sequi actus supernaturales fidei esse inæqualiter substantiales pro sola diversitate potentiæ naturalis: hoc autem à me non admittitur: ergo. Probatu maior: quia discursus in nobis oritur ex sola ratione nostri intellectus: quæ ratio in Angelis non reperitur. Responderi potest negata maiori, quia anima separata potest vt fide absque discursu, non aliter ac Angelus: ac propterea fides est eiusdem speciei. Hoc responsum verum quidem est de ipso habitu fidei vt est principium actuum absque discursu: quia ille actus esset vtrobiue eiusdem speciei: at verò non probat non distinguere speciem discursum à non discursu: in Angelo enim non potest esse discursus: in homine autem potest esse: sed discursus, & non discursus differunt specie: ergo ex sola diversitate intellectuum oritur diversitas actuum supernaturalium.

Respondetur igitur ad argumentum: negando maiorem: illa enim diversitas oritur ab habitu fidei secundum se: ad quod adverte, habitum fidei, quo nunc fungimur, esse virtualiter duos habitus: sunt enim possibiles duo, quorum alter per vnum, aut solos duos actus attingat totum syllogismum obiectivum fidei: alius autem habitus attingat totum illum syllogismum tribus actibus: hi duo habitus specie differunt: quia, qui posset vt discursu, non posset sine illo cognoscere

§. 30.
5. Ratio.
Solutio

§. 31.
Obiectio.

Respond.

§. 32.
Alia solutio

mysterium revelatum; qui autem sine discursu id posset, non posset per discursum: hæc enim ita ponuntur ad explicationem doctrinæ: hæc diversitas non sumitur ex obiecto formali; sed ex modo illud attingendi. Quo posito, si eiusmodi duo habitus nobis simul infunderentur, non possemus dicere ex sola diversitate intellectus oriri in nobis diversitatem specificam discursus, & non discursus: oriretur enim ex ipso conceptu habituum: quorum uterque elevarer intellectum ad actus, quorum ipse intellectus esset capax per obedientialem potentiam.

§. 33. Idem contingit in fide, qua nunc utimur: quæ cum eminenter contineat illos duos habitus, ita illi soli debet tribui diversitas illorum actuum, non secus ac si orirentur à duobus habitibus; quando autem dicimus soli habitui tribui hanc diversitatem actuum, non excludimus intellectus immediatum influxum: neque item dico intellectum in genere potentia obedientialis non esse remotam causam eius diversitatis: quamvis enim intellectus secundum se nullum dicat ordinem ad habitus supernaturales: ipsi tamen habitus dicunt essentialem ordinem ad potentias naturales, quæ illis respondent, ut elevabiles: quod si potentia non sit elevabilis, non est habitus, qui eam elevar. Quemadmodum nullum principium supernaturale potest elevare visum, ut audiat: ita, supposita repugnantia Angelici discursus, nulla fides potest elevare Angelum ad discurrendum: potest autem elevare hominem capacem discurrendi. Quando verò negatur inæqualitas actuum supernaturalium ex inæqualitate intellectuum, tantum significamus eundem habitum indivisibilem non posse elicere intensiorem cognitionem in vna potentia, quam in alia: verbi gratia, Angelus & homo beati, perfusi æquali lumine, æqualiter vident Deum: ita anima separata, & Angelus æqualiter cognoscent per fidem: quia elevantur ad actus, quorum potentia sunt capaces: carentia verò discursus in Angelo, & discursus in homine non orirentur ex isto modo influendi in actus; sed ex Angeli incapacitate ad discurrendum: quod si per possibile, aut impossibile posset Angelus discurrere, elevarer per hunc habitum ad discursum non perfectiorem eo, ad quem elevatur homo: quæ non contingunt in sententia constituyente inæqualem visionem ex intellectu inæquali cum æquali lumine.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

Sextum argumentum: quia sequeretur actum conclusionis esse immediate necessarium: hoc autem est falsum: ergo. Probant minorem, quia nova gratia exigitur ad credenda mysteria fidei. Hoc argumentum attigi §. vigesimo secundo, & explicui §. vigesimo sexto. Respondeo, nunc primò eandem esse rationem in sententia opposita constituyente duos actus, alterum terminatum ad præmissas, alterum ad conclusionem: hic enim tam necessario sequitur ex vno illo actu, quam in mea sententia ex duobus. Item eadem est difficultas in sententia constituyente vnum actum ad totum syllogismum fidei: ille enim actus exigit gratiam, quæ ratione liber est: est autem liber non proximè, & formaliter propter mysterium creditum; sed propter revelationem: quia hæc est, quæ liberè creditur, & propter eam liberè creditur mysterium: quod in se non habet novam rationem, ut indifferenter credatur; sed ex suppositione, quod assentiamur revelationi, non possumus dissentiri mysterio.

Ad argumentum ergo respondeo ex duplici sententia in Logica: altera asserit conclusionem esse necessariam quoad speciem, & exercitium ex supposito assensu præmissarum: in qua sententia respondeo, non esse necessariam novam gratiam moralem, per quam de novo sit meritum in exercendo assensu conclusionis: quia gratia moralis præcisè requiritur ad opus liberum: hæc autem præcisè requiritur ad actus fidei, ut terminantur ad præmissas obscuras: ratione quarum conclusio est libera, bona, & gratuita: non verò immediate in se: requiritur verò nova gratia physica, id est, novus influxus supernaturalis, ortus ab habitu per se infuso. Secunda sententia Logica est: conclusionem non esse liberam quoad speciem; esse tamen quoad exercitium. In qua sententia respondeo, non requiri novam gratiam moralem ad speciem actus; requiri tamen ad exercitium, ad quod est nova libertas.

Septimò argumentatur: quia idem §. 36. habitus non tendit in conclusionem & 7. Arg. præmissas. Octavò quia Sanctus Damascenus, & alij Patres dicunt fidem non esse inquisitivam. Ad septimum respondeo primò, maiorem esse difficultatem in sententia opposita: difficilius enim est vno actu totum syllogismum obiectivum attingi, quam vno habitu: quia habitus universaliore sunt actibus. Secundo respondeo, illud admitti posse in habitibus acquisitis; non tamen in per se infusis.

S. Tho. q.
2. Art. 3.

qui more potentiarum porriguntur ad omnes actus circa suum obiectum formale, & materiale. Ad octavum eodem modo respondetur: inquisitionem obiectivam excludi à fide, id est, rationes demonstrativas solis naturæ viribus petitas à lumine rationis: at verò non excludunt Patres ex parte obiecti auctoritatem, & revelationem Dei: hæcque vno aut pluribus actibus fieri, quid ad ipsos. Neque item excludunt auctoritatem Ecclesiæ, miracula & alia, quæ communia sunt fidei discurrenti, & non discurrenti.

§. 37.
P. Suarez
Obiectio.

Pater Suarez disputat. 6. sect. 4. num. 4. argumentatur nono: auctoritas Dei creditur propter revelationem: ideò enim ego eam credo: quia Deus eam dicit; hoc autem fit vno actu: ergo testimonium, & res testata cognoscuntur absque discursu: idemque erit in cæteris obiectis. Item ait, testimonium credi propter Dei auctoritatem; cum enim aliquid loquitur, dicit in actu exercito se loqui. Respondeo hic circulum committi: credo enim, Deum esse veracem, quia id ipse dicit: credo autem ab eo id dici, quia credo eum esse veracem: ac si dicam, credo te esse bonum, quia es pius: & credo te esse pium, quia es bonus. Oportet ergò ad hæc vitanda statuere principia per se nota: ut ego non credo te esse veracem, quia loqueris; nec credo te loqui quia es verax; sed veracitatem tuam cognosco ex tuo intellectu, & frugalitate: loquutionem autem video.

§. 38.
Ad arg.

Ad argumentum respondeo: veritatem Dei in primo actu fidei esse per se notam, & non per revelationem: ut enim revelatio me moveat, opus est, ut ego existimem illam esse veram, quia est testimonium Dei. Item existentiam primæ revelationis non cognosco, ex auctoritate Dei: quæ tota potuit consistere sine vlla revelatione: veritas enim Dei est attributum necessarium, quòd non potest esse ratio cognoscendi contingentem revelationis existentiam: auctoritas ergo Dei, & existentia revelationis sunt duo obiecta disparata cognoscibilia distinctis actibus Fidei. At revelationem iam existentem potest Deus per aliam reflexam revelare: tunc hæc reflexa est obiectum formale: directa verò materiale: item veritas Dei disposita in præmissis cum distinctione rationis potest ostendi in conclusione, ut definitum ex definitione: verbi gratia Deus, nec falli potest, nec fallere; sed dicit se esse primam veritatem: ergo est prima veritas. Recognosce quæ dixi dispu-

tat. 16. de obiecto materiali Fidei: cum verò Deus revelat Trinitatem, non revelat se esse veracem, nec in actu exercito, in quo tantum revelat se revelare Trinitatem; id est, exercet, revelationem Trinitatis: & ita eam credimus, ut revelationem sui in actu exercito: id est, ut revelationem de Trinitate? id autem vno actu distincto ab eo, quo credimus auctoritatem.

Infert Pater Suarez, si habitu credimus revelationem, & auctoritatem vno actu: ergo semper id præstatur: quia credere sine discursu, fundat distinctum habitum à discurrente. Respondeo, non esse rationem eandem: quia revelatio & auctoritas mutuò pendent in cognitione fidei terminanda ex eius opinione: at non pendent à mysterio; sed creatio mundi, v. g. pendet ab auctoritate, & revelatione: ergo credentur actibus distinctis. Probo consequentiam: quia quod est independens à cognitione, fundat prioritatem cognitionis comparatione pendentis: ut præmissæ prius cognoscuntur, quàm conclusio. Fundatur diversus habitus, si idem omnino obiectum cognoscitur, iam cum discursu, iam sine illo: non tamen si è duobus obiectis vnum cum discursu propter dependentiam, & aliud sine illo. Immo idem habitus per se infusus potest omnes eos modos; licet non idem acquisitus.

§. 39.
Obiectio.

Resp.

DISPUT. XXXX.

Utrum & qua fides fuerit omni tempore necessaria ad salutem.

NECESSITATEM fidei ad salutem explicat Sanctus Thomas quæst. 2. art. 3. ad 8. quam nos cum eo percurramus. Præsentī autem disputatione præcisè disputo de fide, quæ fuit necessaria omni individuo, & omni tempore. Possumus enim considerare diversos hominum gradus: rudes & ignaros: ingeniosos & doctos, & medios inter utroque. Rogo nunc, quæ fides ita fuerit necessaria doctis, & indoctis, ut absque illa nulli unquam, nec contingerit, nec potuerit contingere salus? Quæ de re doctè, & eruditè agit Pater Valentia tomo tertio, disputatione prima, quæst. secunda, puncto 2. quem descripserunt Lorca & alij recen-

§. 1.

Valent.

recen-

recentes. Ea item de re differit Pater Suarez tota disp. 12. de Fide.

S E C T I O. I.

Nonnulla pramoneo.

§. 2.

PRIMUM: necessitatem esse duplicem, alteram præcepti, alteram mediij. Necessitas præcepti oritur ex aliqua lege, quam Deus tulit, ut faciamus aliquid; alioquin graviter contra eam legem peccantes, amittimus gratiam iustificantem, & amicitiam supernaturalem cum Deo: quam non recuperamus, nisi actâ pœnitentiâ. Necessitas autem mediij oritur, vel quia ex natura rei non possumus assequi salutem absque ipso, vel quia ex institutione, & voluntate Dei non possumus illam assequi. Exempli gratia, non possumus habere dolorem de peccatis absque illorum cognitione: unde cognitio est ex natura rei medium necessarium ad dolorem: item non possumus ab originali lavari, nisi per Baptismum: idque non ex natura rei; sed quia Deus ita decrevit: id non exigente peccato remittendo, nec gratiâ conferenda: Missis autem difficultatibus, quibus Doctores implicantur in distinguendis his necessitatibus; quæque propriè spectant ad disputationes de Baptismo, rem sic breviter explico. Necessitas præcepti oritur ex peccato, in quod labemur, nisi rem illam faciamus, quando possumus, & tenemur: illam enim tunc omittentes, amittimus gratiam per peccatum mortale: quod si aut non possumus, aut non tenemur, non amittimus gratiam. Immo si rectè consideretur, præcepta res non dat positivè gratiam; sed tantum removet prohibens, quia observatio præcepti removet peccatum transgressionis, quo amitteretur gratia. Quod patet, quia possunt iusti per actum indifferentem, immò & cum peccato veniali servare leges particulares, ut audire sacrum, & restituere aliena. Res autem necessaria necessitate mediij positivè conducit ad gratiam, vel tamquam causa instrumentalis, ut baptismus, vel tamquam principium & conditio, ut intellectus & cognitio respectu dispositionum voluntatis ad gratiam: sunt quæ eiusmodi res tales, ut absque illis gratia non possit obtineri: esto non sit peccatum illorum omissio; quia fuit involuntaria.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

Quæ habent necessitatem mediij, nonnulla sunt necessaria in re ipsa, ita ut absque reali illorum existentia non possit obtineri salus: verbi gratia, parvuli absque fide habituali non possunt intrare in Regnum cœlorum: neque adulti absque actu intellectus possunt à peccato emergere. Aliæ vero res sunt necessariae in re, vel in voto: id est, vel in re ipsa suscipiendæ sunt, vel habendum est illarum votum: id est, actus charitatis, vel contritionis perfectæ: qui dicitur votum rerum omnium, quæ Deus constituit pro medio ad salutem. Et quamvis idem actus est etiam votum servandi omnia præcepta: differt tamen à voto rerum habentium necessitatem mediij: quod præcepta respicit contritio, non ut re ipsa servanda quovis tempore, etiam si possumus; sed ea servanda cum possumus, & tenemur: licet enim rusticus possit hodie ieiunare, non tamen tenetur: tenetur autem baptizari, si potest: item contritio non respicit præcepta, nisi ut removens prohibens: nec est contra contritionem aliqua præcepta servare per actum indifferentem: media autem respicit contritio, ut per se aliquo modo requisita in aliquo genere causæ. Ratio à priori, quia contritio respicit objecta necessaria, ut à Deo instituta sunt: sunt autem sic instituta, ut ostendit §. 2. ergo.

§. 3.

Salus etiâ accipitur dupliciter: primum pro prima salute: id est, pro iustificatione, quæ vel primò infunditur animæ absque expulsionem peccati: ut Beata Virgo fuit sanctificata in ipso primo conceptionis instanti, vel cum infunditur gratia expellens peccatum mortale: ut parvuli in Baptismo mundantur ab originali; & adulti in pœnitentia ab actualibus mortalibus. Ultima salus dicitur gratia finalis, & gloria: de his omnibus est quæstio, utrum fides sit necessaria ad illas?

§. 4.

Tertiò pramoneo fidem in præsentia accipi pro habitu, & actu tendente in auctoritatem & revelationem Dei, & propter hæc in mysterium revelatum: nec est quæstio de cognitione de Deo, habita per solâ cognitionem creaturarum. Fides autem hæc potest esse supernaturalis, idque duplici ratione. Primum ex ipso habitu, qui absque dubio est infusus per se à Deo, & supernaturalis saltem quoad modum infusionis. Secundò actus: fides vero sicut & spes, & amor possunt ad eò esse imperfectæ, ut sint insufficientes ad iustificationem: hæc sunt, quæ nos possumus habere absque gratia per Christum: per quam gratiam possumus

Bb 3

habere

S.Tho. q.
2. Art. 3.

habere alium modum perfectiorem credendi, sperandi, & diligendi, vt oportet ad salutē: virtutes igitur sic datae ex gratia per Christum, sunt supernaturales: quia si dantur ex gratia: ergo non ex debito naturae. Hae supernaturalitas constituitur à nonnullis non in actum substantiā; sed in modo: quia dantur nobis prae-ter debitum, & ex gratia per Christum, & ad finem vltimum. Alij verò aiunt supernaturalem esse earum rerum substantiam & modum. Querimus igitur in hac secunda sententia, an omni tempore fuerit necessaria fides supernaturalis, quoad substantiam? in prima verò sententia an fuerit necessaria fides supernaturalis quoad modum?

SECTIO II.

Fides explicita & implicita.

§. 6.

FIDES est ab authoribus bipartita in explicitam, & implicitam: explicita vocatur à nonnullis ipse actus credendi: implicita verò ipse habitus. Quia igitur habitus vt causa principalis continet eminenter actus credendi, dicitur fides implicita: explicita verò sunt ipsi actus: & quidem quando causa exercet suos effectus, dicitur virtutem suam explicare: quia causa ante operationem, effectus suos habuit implicitos, & occultos; quos explicat, & explanat cum operatur. Hae divisio ita traditur à Durando in tertium distinct. 25. quaest. 1. num. 5. quem verbum pro verbo descripsit Paludanus eadem distinct. vigesima quinta quaest. 1. initio: consentit Gabriel eadem disputatione vigesima quinta quaestione vnica articulo primo notab. secundo. Ex qua divisione quicumque credit aliquem articulum fidei, habet fidem implicitam omnium credibilium: quia hic habet habitum fidei, qui vt est causa principalis omnium assensuum, sic est fides implicita omnium credibilium. Quae significatio satis est philosophica, non tamen satis communis: quam tamen §. nono, ostendam non multum differe à communiori significatione.

Durand.

Paludan.

Gabriel.

§. 7.

Almain.

Lorca.

Almainus in tertium distinct. 25. quaest. prima, & alij censent fidem implicitam esse, quae terminatur in generali ad aliquid, ex quo valet consequentia ad particularia. Lorca hanc definitionem fidei implicitae impugnat: quia ex vno mysterio ad aliud non valet consequentia: nam ex Tri-

nitatem ad Incarnationem non valet consequentia: verum non attingit mentem huius definitionis: nec enim voluit Almainus ab vno mysterio ad aliud secundum se esse consequentiam; sed voluit fidem implicitam esse explicitam alicuius principij generalis, ex quo & alio principio particulari vero sequatur fides explicita alicuius mysterij: exempli gratia, quando credimus vera esse omnia, quae continentur in scripturis, vel Ecclesiam verum affirmare in omni definitione legitima: ex his duabus propositionibus: *Scriptura dicit Christum esse mortuum*, & *Ecclesia definiuit gratiam esse inherens*, recte sequitur: *ergo Christus est mortuus*, & *gratia est inherens*: quam definitionem sic explicuit Gabriel adductus §. sexto: quam corollario quarto confirmat ex Ocamo, addente eum habere fidem implicitam, qui ita credit omnia, quae sunt in scriptura, & Ecclesia, vt nulli opposito pertinaciter adhaereat. Qua ratione constat hanc definitionem implicitae fidei similem esse definitioni Sancti Thomae subiiciendae §. nono.

§. 8.

Bañez.

Bañez quaestione secunda articulo octavo dubio secundo initio, ait fidem implicitam esse, quae terminatur ad aliquem effectum non in se; sed in sua causa: non placet haec definitio: quia non credimus fide Catholicam implicitam Christum esse risibilem, quia haec conclusio est Theologica, & non fidei: cum tamen risibilitas Christi contineatur vt in causa adaequata in eius humanitate, quam fide explicita credimus.

§. 9.

Existimo fidem explicitam esse, quae per aliquem actum fidei assentimur alicui obiecto, propriis terminis apprehenso: siue obiectum illud sit singulare, vel universale. Exempli gratia, cum credo omnem hominem esse conceptum in peccato originali, & Christum esse mortuum: in qua conclusione nulla est controversia: fides autem implicita est habitus ipse credendi exercens aliquem actum explicitum de aliquo mysterio, cum animi preparatione ad credendum omnia, quae tam prudenter fuerint proposita, ac mysterium illud, cui assentitur. Hae definitio colligitur clare ex Sancto Thoma quaestione secunda articulo quinto: explicans enim quid sit credere implicitum, ait: *Quantum autem ad alia credibilia, non tenetur homo explicitum credere; sed solum implicitum, vel in preparatione animi, in quantum paratus est credere, quicquid divina Scriptura continet*. Cui consentit Pater Valentia disp. prima quaest. 2. puncto 2. versu nam primo: *implicita verò fides Christi* (inquit) *à Patribus semper*

S.Thom.

P.Valencia

Semper intellecta est contineri in aliquo alio actu supernaturali fidei, ratione cuius censeatur quis paratus ad credendum explicitè mysteriū Christi, cum fuerit propositum.

§. 10.

Hanc fidem consistere in habitu, & actu probo, quia hæc fides est in ordine ad aliquem actum fidei, quem exerceremus circa aliud mysterium, si nobis proponeretur; sed ordo ad alium actum exercendum includit habitum, qui est connaturalius principium actuum: ergo. Præter habitum includi etiam actum probo, tum ex communi consensu, quo censetur omnem fidem implicitam fundari in aliquâ explicitâ: tum etiam, quia hæc fides implicita est aliquis actus explicitus fidei, qui non est in nobis propter insufficientem applicationem obiecti; interpretativè tamen est in nobis, quia taliter sumus affecti per fidem explicitam, ut actum illum exerceremus, si sufficienter nobis proponeretur obiectum. Ratio est manifesta, quia, qui fide Catholicâ credit aliquod mysteriū fidei, habet actum piæ affectionis, quo illa explicita fides imperatur propter sufficientem applicationem revelationis: ergo si alia revelatio sufficienter proponeretur, prudenter censemus illam creditum iri: quia cum eadem sit ratio in vna revelatione sufficienter applicata, quæ in alia, rectè colligimus illum esse paratum ad aliam credendam: ut si quis vult non occidere Petrum, ne committat homicidium, iste interpretativè censetur nolle occidere Paulum, & si possit. Vnde colliges actum illum, in quo continetur fides implicita, esse piæ affectionem, qua imperatur fides explicita: quia animi præparatio in voluntate est.

§. 11.

E quibus colligo omnem hominem semel exercentem vnum actum fidei Catholicæ circa quodlibet mysterium, habere fidem implicitam omnium, quæ à Deo revelata sunt, si rectè proponantur. Probatur, quia iste habet habitum fidei, item & actum imperatum à pia affectione imperante: actum illum propter honestatem assentiendi absque formidine ijs, quæ sufficienter proponuntur; sed eadem est ratio in cæteris omnibus, quæ rectè possunt applicari: ergo intelligitur habere animum paratum ad cætera credibilia sufficienter proposita. Hæc applicatio non fuit in omni tempore eadem: quia post promulgatum Evangelium applicatio est autoritas humana Ecclesiæ: quapropter communiter dicitur à Doctoribus illum habere fidem implicitam, qui paratus est credere omnia, quæ proposita fuerint ab Ecclesia: quia cum ipse si-

Puent, Hurt. de Mendoza, vol. 2.

dem explicitam, quam habet, exerceat propter autoritatem Ecclesiæ, dum perseverat in ista voluntate, paratus est credere, quidquid Ecclesia proposuerit: cum autem omnis applicatio sufficiens conveniat cum autoritate humana Ecclesiæ in ratione applicationis sufficientis, qui semel movetur vna applicatione, paratus est ad credendum per alias, quas viderit sufficientes? Hoc accipe quando movetur ob rationem communem applicationis sufficientis. Hic agimus præcipue de fide exercita ob autoritatem Ecclesiæ: existente autem hoc actu est animus præparatus ad credenda omnia, quæ proposuerit Ecclesia. At non disputo, si possit quis credere per miracula, & non per Ecclesiæ autoritatem.

§. 12.

Deduces item, per calumniam & mendacium Calvinum obieciſſe Catholicis, eos censere fidem implicitam nihil credi, quia tantum creditur, quod credit Ecclesia, ipse autem per se nihil credit: est, inquam, hæc calumnia mendax: quia qui fidem habet implicitam, habet explicitam fidem circa aliquam revelationem singularem existentem, quam credit existere propter applicationem humanam autoritatis Ecclesiæ: ut autem Calvinus propter suam libidinem naufragium fecit explicitæ fidei, sit cum illa perdidit implicitam.

SECTION. III.

Nullus in ullo casu iustificari potest absque fide supernaturali.

DICO primò, nullus post Adæ peccatum potest iustificationem consequi absque fide supernaturali data ex meritis, & gratia per Christum. Quam conclusionem esse de fide rectè probat. Pater Valentia disputatione prima, questione secunda: quam satis eruditè probat ex Sanctis Leone, Augustino, Ambrosio, Chrysostomo, Basilio, & alijs: item ex Concilio Milevitano Canone quarto, & Arausicano Canone quinto, & Tridentino sess. 6. cap. 7. & Canone 8. lege S. Augustinum tomò 7. de natura & gratia, cap. 1. & 2. ubi probat, si nõ egemus fide accepta ex gratia per Christum, Christum pro nobis gratis mortuum esse, quia natura sibi sufficit; concludit autem: Si autem non

§. 13.

P. Valent.

3. Tho. q. gratis Christus mortuus est: ergo omnis humana natura iustificari, & redimi ab ira Dei iustissima, hoc est, vindicta, nullo modo potest, nisi per fidem & sacramentum sanguinis Christi: natura quippe hominis primus inculpata, & sine ullo vitio creata est: natura vero ista hominis, qua unusquisque ex Adama nascitur, iam medico indiget, quia sana non est. E quibus patet S. Augustinum aperte statuisse contra Pelagianos, nullum hominem post peccatum saluum potuisse fieri, nisi per fidem datam ex meritis Christi, & non debitam naturæ. Item eodem tomo 7. libro 1. de prædestinatione Sanctorum cap. 2. docet credere esse donum Dei, quia nobis datur per cogitationem congruam, quæ non datur nisi ex meritis Christi: quod testimonium explicui disp. 38. §. 1.

§. 14. Hæc veritas aperte constat ex Paulo ad Ad Hebr. 11. 5. Fide Enoch translatus est: ante translationem enim testimonium habuit, placuisse Deo: sine fide autem impossibile est placere Deo. Si probemus Paullum locutum de fide supernaturali ex gratia per Christum, actum est de opposita sententia: cum vero de ea fide locutum constat ex initio capitis, & ex fine capitis decimi: ubi dixerat, iustus autem meus ex fide vivit: item definiens fidem, de qua & egerat, & erat acturus, eam sic definit, est autem fides sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium: ubi non definit Apostolus scientiam aliquam naturalem, quæ propter evidentiam non est rerum non apparentium; sed ita conspicuarum, ut negari non possint. Hanc igitur fidem ait Paullus tam esse necessariam, ut absque illa impossibile sit placere Deo. Quæ expositio est omnium Catholicorum.

§. 15. In quo sensu accipitur in Concilio Tridentino sessio sexta, capite quinto: ubi exordium iustificationis sumendum esse definit in adultis à præveniente gratiâ per Christum, hæcque præveniens gratia datur ad credendum: quia capite octavo, definitur ex communi Ecclesiæ consensu, & traditione, iustificationem oriri à fide, ut ab initio, fundamento, & radice omnis iustificationis: de qua fide ait, sine ipsa impossibile esse placere Deo, & ad filiorum eius consortium pervenire; quia vero illa fides nobis donatur omnino gratis absque ullis nostris operibus, docet Concilium hominem gratis iustificari. Capite autem septimo dicitur iustificatio fieri per sacramentum Baptismi, quod est sacramentum Fidei, sine qua nulli unquam contigit iustificatio: Baptismus vero non est sacramentum Fidei naturalis, sed Christianæ. Denique capite 6. definitur

modum præparationis esse, credendo divinâ gratiâ vera esse, quæ divinitus revelata, & promissa sunt. Recensaque tota dispositione, cuius initium est fides ex gratia Christi, ait Concilium. De hac dispositione scriptum est: accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit. Tandem Canon tertio: si quis dixerit (inquit) sine prævenientis Spiritus Sancti inspiratione, atque eius adiutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit. E quibus patet, & conclusioem hanc definitam esse Tridenti, & testimonium Pauli accipiendum esse ita, ut sine fide Christi nullus unquam placuerit Deo, nec potuerit.

Dices, hoc testimonio Pauli nihil probari: quia Paullus non loquitur de prima iustificatione; sed de perseverantia in semel accepta iustitia: ergo Concilium abs re Paullum explicuit. Probo antecedens, quia Henoch iustificatus fuit absque propria dispositione per sacramentum legis naturæ: consequentiam probo, quia plura requiruntur ad perseverantiam in gratia, quam ad primam eius infusionem. Dices ea voce, accedentem ad Deum, significari omnem hominem, qui per iustificationem Deo placet, sive illam iustificationem de novo accipiat, sive perseveret in accepta. Contrâ: quia Paullus tantum explicat Henoch fide translatus, quia placuit Deo: at placuit illi perseverantiâ in lege observanda: quamvis enim illi placuit prima iustificatione; translatio autem fuit propter diuturnitatem eximie Sanctitatis: sicque impossibile est sine fide placere Deo.

Respondeo, Paullum locutum fuisse de fide necessariâ ad primam iustificationem, item & ad perseverantiam in observanda lege Dei cum merito vitæ æternæ. Ad probationem, Procopius Gazæus censet Henoch fuisse peccatorem: cum autem tam dignam pœnitentiam egisse, ut fuerit exemplo sanctitatis. Huius sententiæ nullum video fundamentum: sicut neque grave video pro opposita: quæ enim sacri Doctores dicunt de singulari Sanctitate Henoch, possunt intelligi ante peccatum, & post pœnitentiam: videmusque in sanctissimis viris novi, & veteris testamenti multa flagitia, quæ per pœnitentiam elucunt: David enim factus est secundum cor Dei, fuit tamen adulter & homicida, illique fuit promissus Christus: neque mirum est peccatum ali-

Trident.

6. 16. Obiectio.

9. 17. Resp.

quod grave in homine non confirmato in gratia, quantumvis iusto.

¶ 18. Censet Erasmus, Henoch fuisse filiū hominum infidelium: qui, si ita fuerunt, non contulerunt filio Sacramentum legis naturæ: neque mirum hominem sanctissimum ab his esse natalibus: etenim Abraham credentium Pater filius fuit Thare idololatræ. Mihi probabilissimum est Henoch propriâ dispositione fuisse iustificatum, vel propter infidelitatem suorum Parentum, vel propter iniuriam in conferendo Sacramento. Tandem respondeo Paullum locutum de fide, quæ per se est necessaria ad primam iustificationem: quia quantum est ex parte fidei, eadem est omnino necessaria ad primam iustificationem & ad totam observationem legis: quia hæc lex includit necessariū actus sperandi, & forte est etiam præceptum de Deo diligendo: diligere autem & sperare non possumus, prout oportet ad salutem, nisi credamus etiam, ut oportet ad salutem: hoc verò non fit absque gratia per Christum: quia igitur fides est immediate necessaria, ut principium actuum diligendi & sperandi: & cum hi actus reperiantur tamen in prima iustificatione adulti, quàm in diuturna eius conservatione, ideo recte dixit Paullus sine fide impossibile esse placere Deo: quod si actus meritorios non potest exercere iustus absque fide, multò minus poterit exercere ultimam dispositionem ad gratiam.

¶ 19. Ratione probatur eadem conclusio: quia actus voluntatis, quibus disponimur ad iustificationem, sunt supernaturales: ergo actus fidei est etiam supernaturalis. Probo consequentiam, quia actus voluntatis semper sequitur gradum cognitionis: ut enim singuli sensus sunt principium distinctorum appetituum, & singulæ sensationes inferunt appetitiones diversas, ita diversæ potentie intellectivæ naturales, & supernaturales inferunt diversos affectus naturales, & supernaturales: & quidem Catholicis sufficit definitio Tridentina, constituens in aliquibus actibus intellectus insufficientiam ad credendum, ut oportet: hæc autem insufficientia est, quia illæ cognitiones non possunt excitare in nobis affectus supernaturales, quibus disponamur. Qui dicunt posse voluntatem supernaturalem oriri à cognitione naturali, dicent consequenter indigere quidem hominem ex parte voluntatis, gratia per Christum: quia ad iustificationem non disponimur ultimò affectibus naturalibus: at verò ex parte intellectus non indigebimus fide per Christum; quia ex cognitione naturali potest oriri dispositio supernaturalis in voluntate adiuta gratiâ

per Christum, de quo agendum contra Almainum §. 26. & sequentibus.

S E C T I O. III.

Opinio Andrea Vega.

¶ 20. ANDREAS Vega lib. 6. in Concilium Tridentinū cap. 16. & 20. censuit duo: primum frequenter & communiter nullum posse salutem consequi absque fide & gratia per Christum: secundò: in aliquo raro casu posse aliquem solis naturæ viribus disponi ad salutem, verbi gratia, si quis inculpate ignorans mysteria fidei, observat legem naturalem: hic salutem consequetur. Quam doctrinam tradiderat Sotus, eamque prudenter retractavit: est enim expresse contra Concilium Tridentinum & testimonium Sancti Pauli: damnaturque ab omnibus Theologis: unde miror homines tam doctos & pios, quales fuerunt Sotus & Vega, sententiam eam sibi persuasisse, quam damnat erroris Pater Suarez disputatione 12. sect. 2. num. 5.

¶ 21. Ac primum nulli unquam hominum post Adæ peccatum iustificationem contigisse sine fide, testatur Trident. sessi. 6. cap. 7. his verbis: *Sacramentum baptismi, quod est Sacramentum fidei, sine qua nulli unquam contigit iustificatio.* Baptismus autem est Sacramentum fidei Christianæ, non verò demonstrationis naturalis. Item impossibile esse aliquem iustificari absque fide, testis est Paullus, asserens absque fide impossibile esse aliquem placere Deo: ostendens enim Henoch fide translatus, sic argumentatur: *Henoch translatus est, quia placuit Deo; sed fide placuit: ergo fide translatus est.* Minorem probat, *quia sine fide impossibile est placere Deo.* Itaque ex hoc principio universali probat singularem fidem Henochi: quæ argumentatio esset mutila, si aliquando potest esse salus absque fide: quia cum Henoch fuerit unus ex raris illis hominibus, quos possumus excogitare, certè posset aliquis dicere eum fuisse exceptum ab hac lege communi.

¶ 22. Præterea: Concilium Tridentinum sessione 6. cap. 1. aperte definit omnes homines adeo servos fuisse peccati, & sub potestate Diaboli ac mortis, ut neque Gentiles, neque Iudæi solo suo libero arbitrio inde potuerint liberari, aut surgere. Titulus autem capituli est: *De natura, & legis ad iustificandos homines imbecillitate.* & cap. quinto describitur iustificationis exordium ex gratia per Christum: capite octavo ait humanæ

S. Tho. 9. salutis initium esse fidem: *sine qua impossibile est placere Deo*, & ad filiorum eius consortium pervenire. Tandem quæ Concilia, Augustinus, & alij Patres constanter asserunt gratiam nunquam dari pro operibus naturalibus; neque gratiam pedissequam esse naturæ, item gratiam iam non esse gratiam, si datur ex operibus solius naturæ; & Christum gratis mortuum esse; omnia, inquam, hæc nullius sunt momenti, si unus homo solus possit salvus esse absque gratia per Christum ex solis naturæ viribus: quia simpliciter iam manent vires in natura humana ad assequendam beatitudinem absque gratia Christi: ille enim homo non habet maiores vires, quam nos; sed fortè minores ob doctrinæ defectum: & quidquid ille potest facere, & nos possumus. Quapropter arbitror sententiam horum Doctorum esse hæreticam; ipsos autem fuisse admodum Catholicos & pios: quàm ita præstringunt P. Valentia disputat. 1. quæst. 2. punct. 2. versus revincitur, & P. Luisius disput. 25. dub. 1. versus secundo dicendum, & alij.

Valent.
Torres.

§. 23.
Obiectio.

Sed argumentatur Vega: quia potest contingere, ut aliquis cum ignorantia inculpata mysteriorum fidei, & cum cognitione evidenti existentiae, & perfectionum Dei amet ipsum Deum, & propter ipsum servet legem naturalem pro brevi aliquo tempore illi occurrentem, non quidem cum tam gravi difficultate, ut secum afferat impotentiam moralem; sed in præceptis levioribus & pro aliquo brevi tempore, in quo sit moriturus. Hæc non sunt impossibilia ex natura rei: hic homo adipisceretur gratiam iustificantem: quia *facienti quod est in se viribus naturæ, Deus non denegat gratiam*. Huic argumento respondent P. Valentia supra §. respondeo ad hos, & alij tunc hominem illū instructum iri vel à solo Deo, vel per Angelum, ita ut sit capax fidei supernaturalis: neque hoc esse novum miraculum; sed conaturaliter esse ad providentiam Dei de nō deneganda gratia propter merita Christi, facienti quod est in se: non ob meritum etiam congruum, nullum enim est in sola natura ad gratiam meritum; sed si Deus non denegat gratiam facienti, quod est in se viribus naturæ, est quia illa ratione homo non obijcit impedimentum gratiæ Dei.

§. 24.
Ad Rom. 2, 21.
Secundo argumētatur ex nonnullis Apostoli testimonijs ad Rom. 1. 21. quia cū cognovissent Deū, non sicut Deū glorificaverunt, aut gratias egerunt, vnde argumentor: ergo illi Philosophi manuducti solo lumine rationis potuerunt Deum glorificare. Quid inde? an ne propterea solis actibus naturalibus, (etiā si elicerentur ex gratia per Christum) erant ultimo disponendi ad iustificationem? Ne-

quaquam; sed opus erat novā gratia per Christum ad illustrationē intellectus prout oportet ad salutem, ad quam non est potentia in sola natura: nec item ad contritionem.

Tertiò argumentatur ex cap. 2. ad Romanos 14. *Cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt*. Respondeo primo Apostolum non loqui de gentibus, nisi ut ex gratia per Christum illuminatæ supernaturaliter, servant legem Dei naturaliter, id est, sine scripto legis: qualis Iob, Abraham & alij: quæ expositio est Sancti Augustini lib. 1. de spiritu & littera cap. 27. & Sancti Thomæ prima secundæ, quæst. 109. art. 4. ad primum: monet enim rectè P. Valentia, ut peccatum est contra naturam, ita virtutem esse consentaneam ipsi naturæ, & recto eius dictamini, maxime ut dictamen oritur à natura elevata: quæ expositio maxime est cōsentanea contextui: subiicit enim Paullus, *eiusmodi legem non habentes, ipsi sunt sibi lex: qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis*. Qua ratione gentiles iustos præponit Apostolus Iudæis iniustis: Iudæi enim habentes paratam gratiam per Christum, sicut & gentiles iusti, non servant præcepta scripta, magis quàm si scripta non essent: gentiles autem illo scripto carentes, exercendo bona opera ostendunt ea esse scripta in cordibus suis: id est, dictamen illud tam altè insidere illorum cordi, ut ipsi sibi sint lex: id est, illo suo dictamine se censent obligatos, non secus ac Iudæi lege scripta: vnde ex hoc dictamine oriuntur cogitationes accusantes & defendentes, non secus ac Iudæis oriebantur ex lege scripta. Præterea à multis intelligitur Paullus de gentibus observantibus levia aliqua legis præcepta ex solo dictamine rationis: quorum exemplo Apostolus arguit Iudæos. Hanc expositionem magis probat P. Valentia.

§. 25.
Ad Rom. 2, 14.

SECTIO V.

Opinio Almaini.

QVI in tertium dist. 25. quæst. 1. versus *utrum autem*, docet potuisse aliquē exercere charitatem, quin exercuerit actum fidei: quia potuit mori post usum rationis, quin potuerit cogitare de mysterijs fidei. Hæc sententia non est magis secuta, quàm præcedens, quia Concilium constituit fidem per Christum esse initium, fundamentum, & radicem nostræ iustificationis, & sine ea fide nulli vīquam conti-

§. 26.

contigisse salutem, & impossibile esse, ut aliquis absque illa possit pervenire ad consortium Filiorum Dei: item sine Spiritu Sancti inspiratione neminem posse credere, ut oportet ad salutem: ergo sine fide per Christum nullus potest iustificari.

¶ 27. *Obiectio*
Refell.
 Dices primo: fidem esse necessariam necessitate medij in re, vel in voto: eiusmodi autem homo sic diligens Deum habet fidem in voto, quamvis non in re: sicut perfecte contritus assequitur gratiam, & beatitudinem, quamvis non suscipiat Baptismum in re, quia illum habet in voto. Contra: aut actus ille voluntatis est supernaturalis: aut naturalis? si naturalis, non potest esse votum fidei supernaturalis: quia votum medij necessarii ad salutem continetur in aliquo actu supernaturali, qui est eiusdem ordinis cum gratia, cuius est votum: si autem votum illud est supernaturale, ergo oritur à fide actuali supernaturali eodem modo: patet consequentia ex 15. Concilium enim constituit ex parte intellectus aliquos actus possibiles viribus naturæ, qui propter suam imperfectionem nos non reddunt credentes prout oportet: ergo prius natura, quam voluntas intelligatur sperans, aut amans prout oportet ad salutem, intelligitur intellectus dispositus ex gratia per Christum prout oportet ad salutem.

¶ 28. *Ad Hebr.*
 11.6.
 Rem explico ex eodem Concilio, cap. 6. constituyente primum omnium motuum fidem conceptam ex auditu, quam exercemus excitati gratiâ Dei: de quo primo motu adducitur testimonium Pauli, oportet accedentem ad Deum credere, quia est. Credere autem per fidem conceptam ex auditu significat actum intellectus, ad quem nos physice movit auditus: ipsis vero assensibus convenit per auditum intrare cum gratia Dei: hocque non convenit fidei in voto: quid enim est præter votum fidei, quod per te non intrat per auditum cum gratia Christi; sed per scientiam naturalem? capite item octavo illa fides dicitur esse fundamentum omnis iustificationis: votum autem fidei non est radix omnis iustificationis: quia multæ iustificationes incipiunt ab ipsa fide in re, & non in voto. Tandem Canone 3. ponuntur tres actus, aut quatuor ex gratia Christi, ut sint quales: oportet ad salutem: primus omnium est fides: quæ ponitur ex parte intellectus: hæc sententia ex parte intellectus omnia ponit prout oportet ad salutem absque meritis Christi: quod quidem est contra Concilium ipsum: quia initium iustificationis sumitur ex intellectione, cum qua connectuntur ceteræ dispositiones: at verò tale initium voluit Concilium esse ex fide per Christum.

Ratio à priori cur fides requiratur in re, & non in voto est: quia requiritur fides ut principium immediatum supernaturalium dispositionum voluntatis: quæ dispositiones non possunt oriri ab aliquo actu omnino naturali: quapropter necesse fuit, ut ex gratia per Christum daretur nobis cognitio supernaturalis, consentanea affectui supernaturali: & quemadmodum non potest esse appetitio sine cognitione, ita nec appetitio supernaturalis sine cognitione supernaturali: unde fides ad hos actus non est medium necessarium ex institutione divina; sed ex natura rei: Baptismus autem non est necessarius ad gratiam ex natura rei; sed ex sola institutione divina: quæ loco baptismi acceptavit contritionem; quia congruè est sufficiens dispositio ad gratiam habitualement. Quare potuit contritio esse votum baptismi, non tamen eius assensus fidei; à quo dependet. Recognosce quæ ex Sancto Augustino dixi §. 13. ostendente credere esse cum assensione cogitare: illam autem cogitationem docet non esse ex natura; sed ex gratia. Ad Patrem Suarez disputat. 12. sect. 2.

S E C T I O. VI.

Alia difficultas.

¶ 30.
 ARGUMENTUM propositum
 §. 19. probat quidem necessariam esse cognitionem supernaturalem ad dispositiones voluntatis congruas iustificationi; item probatur ex Concilio assensum illum debere esse ex meritis Christi: at non probat assensum illum esse necessario futurum fidei, id est, huius habitus fidei, quo communiter fideles credunt, aut loco illius ab auxilio extrinseco: fateor qui constituat assensum supernaturalem datum ex meritis Christi, nihil dicere contra fidem Catholicam. Apostolus enim & Concilium tantum voluerunt probare imbecillitatem naturæ ad iustificationem, & remissionem peccati; item voluerunt ostendere quantum egeamus gratia Christi: omnes enim peccavimus, & egemus gratiâ Dei: voluerunt item ostendere efficaciam meritorum & gratiæ Christi; quæ non solum potuit sanare naturam humanam; sed etiam elevare ad opera tam admiranda. Assensum autem necessarium ad eiusmodi salutem, non esse alium nisi actum fidei strictè sumptæ, non voluerunt Paulus & Concilium tam aperte, ut negari non possit citra errandi periculum: fidem enim accipiunt pro quocumque assen-

S. Tho. q. su supernaturali ex meritis Christi.

2. Art. 3. *Quæ* probo, quia ad placendum Deo per
 §. 31. opera supernaturalia non requiritur fides
 determinatè: ergo sine fide strictè sumpta
 possumus iustificari & salvari. Probo conse-
 quentiam, quia per amorem supernatura-
 lem Dei disponimur ultimò ad salutē. An-
 tecedens probo primùm exemplo ipsius
 Christi, in quo non fuit fides pressè; sed
 scientia infusa, per quam ita Deo placuit, ut
 nos ipsi reconciliaverit. Secundò probatur
 in Beata Virgine, quam aliqui ostendunt
 non habuisse fidem strictè; sed scientiam in-
 fusam, per quam tam mirè placuit Deo. Ra-
 tio à priori, quia fides præcisè requiritur ex
 parte intellectus, ut sit principium consen-
 taneum supernaturalium affectuum, quibus
 & disponamur ad gratiam, & vitam merea-
 mur æternam; sed isti affectus supernatu-
 rales possunt etiam oriri ab actibus super-
 naturalibus intellectus, qui non sint fidei,
 ergo. Minor probatur, quia omnis cognitio
 supernaturalis est principium affectuū su-
 pernaturalium circa suum obiectum. Qua-
 propter P. Molina censuit ab habitu fidei &
 scientia naturali oriri posse vnum actum su-
 pernaturalem, & evidentem, quo possimus
 ad iustificationem disponi.

Dices: definitur in Concilio Tridentino
 sess. & cap. 6. necesse esse ad iustificationem
 credere omnia, quæ divinitus revelata &
 promissa sunt: ergo necessaria est hæc stri-
 cta fides. Nego consequentiam, quia per fi-
 dem infusam credimus omnia, quæ divini-
 tus revelata sunt: id est, ea nobis persuade-
 mus quàm certissimè assensu supernaturali,
 dato nobis ex gratia per Christum: ea, in-
 quam, nobis persuademus propter revela-
 tionem ipsius Dei cognitam intuitivè, non
 tamen abstractivè, & obscurè. His constitu-
 tis oportet disquirere vtrum fideles com-
 munitè utantur aliâ cognitione à fide dis-
 tinctâ?

Dicet aliquis non esse necessariam fidem
 hanc: quia hæc fides exercetur per actus
 §. 33. *Obiectio.* supernaturales piæ affectionis; hi autem a-
 ctus piæ affectionis non oriuntur ab acti-
 bus ipsius fidei: ergo oriuntur ab alijs acti-
 bus supernaturalibus. Maior ponitur ex
 disputat. 45. & 46. minor probatur, quia
 actus fidei est posterior natura piæ affectio-
 ne: ergo non oritur affectio pia ab illo actu
 fidei, quem pono esse primùm quo liberè
 credimus.

Obijcies, esse mutuam causallitatem in-
 ter actus fidei, & piæ affectionis. Contrà:
 hanc mutuam causallitatem millies impug-
 navi, eam latius impugnaturus disput. 45.
 In præsentia autem clarissimè impugnatur:
 primùm, quia pia affectio habet pro obie-

cto actū ipsum credendi, quem imperat; sed
 non potest illū habere pro obiecto, nisi per
 alium actum distinctum ab ipso actu fidei:
 ergo pendet ab alio actu supernaturali dis-
 tincto à fide. Probo minorem, quia actus fi-
 dei non repræsentat se ipsum, ut aliundè
 pono; sed præcisè repræsentat authorita-
 tem, & revelationem Dei, & mysterium re-
 velatum. Secundò probatur, quia pia affe-
 ctio in nullo priori naturæ potest confide-
 rari, quin tunc intelligatur in illo ipso prio-
 ri existens cognitio, à qua ipsa oritur: ergo
 non potest oriri pia affectio ab illo actu fi-
 dei, quem ipsa imperat. Probo consequen-
 tiam, quia in illo priori, in quo intelligitur
 existens affectio pia, non potest intelligi
 actus fidei, ut existens: quia, ut sapius ostē-
 di, inter ea, quæ sunt mutuò causæ, servatur
 hic ordo, ut in vno genere causæ non inclu-
 datur aliud: verbi gratia, si materia & forma
 sibi sunt mutuò causæ, quando concipi-
 mus materiam ut existentem in suo genere,
 non concipimus in illo genere existentem
 formam. Antecedens autem probo: quia in
 quovis primo signo naturæ concipimus piā
 affectionem, ut voluntariam: ergo in illo
 priori concipimus cognitionem, à qua ori-
 tur: quia omne voluntarium est à principio
 intrinseco cognoscente. Prius igitur quàm
 intelligatur existens actus fidei, concipitur
 existens pia affectio, orta ab alia cognitione
 iam existente, à qua dicitur voluntaria: hæc
 autem cognitio est supernaturalis: ergo iam
 per actus supernaturales distinctos à fide
 exercemus supernaturales voluntatis affe-
 ctus.

Respondeo, amorem Dei, spem, pœniten-
 tiam, & alios exerceri per fidem: hæc autem
 §. 35. *Resp.* exercetur per prudentiam supernaturalem;
 ex qua oritur supernaturalis affectio impe-
 rans fidem. Quod patet, quia actus amoris
 Dei non exercentur, nisi per cognitionem
 repræsentantem Deum ipsum: hic verò re-
 præsentatur per fidem, & non per prudent-
 tiam: ergo eiusmodi actus exercentur per
 fidem. Affectio autem pia oritur à prudent-
 tia, quia oritur ab illa cognitione, quæ su-
 pernaturaliter repræsentat actum fidei; sed
 actus fidei repræsentatur supernaturaliter
 per prudentiam: ergo. Maior patet, quia nō
 potest esse affectus, circa aliquod obiectum,
 nisi præcognitum: affectus autem super-
 naturalis est à supernaturali præcognitio-
 ne: minor patet, quia ad prudentiam spe-
 ctat repræsentare actus virtutum, quarum
 exercitium hic & nunc expedire præscri-
 bit. Quod si aliquando exerceatur fides abs-
 que expresso dictamine prudentiæ, quia vo-
 luntas, cognita obligatione credendi, liberè
 movetur, quin quasi reflexè aliquid pru-
 dentia

dentia dicet, tunc repræsentabitur actus fidei aliqua supernaturali cognitione repræsentante actum fidei. Quo pacto hæc contingant in hæretico se revocante ad fidem dicam disp. 60.

§. 36. *Quæst. 1. solvitur.* Rogas: cur ipso actu prudentiæ non moveatur immediatè voluntas ad amandum Deum, quem quidem repræsentat? Respōdeo obiectum prudentiæ esse convenientiam exercendi cæteras virtutes, quarum actus repræsentat: obiecta autem illarum virtutum repræsentat valde imperfectè, nihil de illis affirmando, aut negando. Amor Dei oritur à iudicio de existentia ipsius Dei: de qua existentia nihil iudicat prudentia, quia tantum illam concipit ut terminum amoris, quem imperat: tantumque præcipit prudentia, ut ametur Deus, qui iam ponitur cognitus per alios actus. Ita prudentia nihil iudicat de revelatione divina; sed tantum iudicat expedire hic & nunc exercere assensum absque formidine circa revelationem tam prudenter propositam: ex isto assensu oritur alius assensus circa existentiam Dei; & ex hoc assensu secundò oritur amor in ipsum Deum: nec enim prudentia habet pro obiecto obiecta aliorum habituum intellectus.

§. 37. *2. solvit.* Rogas: cur igitur initium iustificationis sumitur à fide, & non à prudentia? Respōdeo: sicut à fide non excluditur affectio pia, quia ex utroque actu conflatur moraliter actus fidei, ita nec excludi cognitionem illam, quæ necessaria est ad illum actum: adscribitur autem fidei, tum quia in ipsa completur totus ille actus; tum etiam quia actus fidei est, qui primò repræsentat Deum, ut possit amari: ad quod est immediatè & proximè necessaria fides: cæteri actus sunt necessarij remotè ad amorem Dei.

§. 38. *3. solvit.* Restat disquisitio, utrum sine fide place-re possimus Deo in aliquo bono opere? Respōdeo: revocandas esse in memoriã duas sententias: alteram quã asseritur hominem iustum mereri augmentum gratiæ, & gloriæ per actus moraliter bonos ordinis purè naturalis: in qua sententia impossibile est placere Deo sine fide habituali; possibile autem est sine actuali: secunda sententia melius docet, nos nihil supernaturale mereri nisi per actus in substantia supernaturales: eius auctores censebunt sine fide actuali esse absolutè impossibile placere Deo: quia hoc sumitur pro illo genere operum, quæ in ratione dispositionis congruæ sufficiunt, ut accedamus ad Deum. Primam sententiam ego impugnavi in disp. de merito: vnde nisi opere supernaturali nihil augmenti gratiæ aut gloriæ meremur. Hæc autem opera oriuntur à fide tamquã à pri-

ma radice, qua per revelationem Dei cognoscimus omnium virtutum bonitatem: Postea verò relinquuntur species supernaturales de honestate ipsorum operum, quæ ex gratia per Christum excitantur, & excitant affectus illarum virtutum, quin tunc cogitetur de actuali revelatione Dei: de quibus speciebus egi disp. 8. Quod si aliquis velit non esse opus revelatione Dei ad cognoscendam eam honestatem: respondeo eam requiri, ut cognoscatur aptè ad affectum supernaturalem: vel saltem aliquo actu supernaturali cognoscetur ea honestas; quoties exercetur actus supernaturalis.

DISPUT. XXXXI.

Utrum necessitate medij credendum sit explicitè Deum esse, & remuneratorem esse.

ICO primò: ad exercendos actus supernaturales, quibus augeatur gratia & gloria non esse necessarium semper cognoscere Deum esse remuneratorem. Hæc conclusio probatur, quia Deus cognitus secundum se per actum supernaturalem fidei habet sufficientem bonitatem ad terminandum amorem supernaturalem; & ex parte principij est sufficiens virtus ad illum efficiendum: ergo absque cognitione remunerationis potest Deus amari supernaturaliter. Concilium Tridentinum fidem exigit de remuneratione ad primam iustificationem auctorum: ut patet ex tota sess. 6. qua agitur de liberis dispositionibus gratiam præeuntibus: cum autem cap. 10. ageret de incremento acceptæ iustificationis, non exigit eam fidem actualem ad exercendas virtutes: quorum exercitio definitur cap. 16. augeri gratiã & gloriã. Quod autem Paullus dixit, *in fide vivit*, intelligitur de fide in ipsum Deum; quando post acceptam iustificationem eum diligit: tunc enim eum cognoscit fide supernaturali: item vivit ex fide obiectorum, quæ amat: at non est opus ad singulos actus cuiusque virtutis meminisse remunerationis. In quam sententiam omnes Theologos convenisse video.

Dices: hæc non coherere cum ijs, quæ dixi disp. 40. §. 18. ubi dixi, *accedere ad Deum*: esse operari per charitatem ultimo disponentem, quantum est ex se ad iustifica-

§. 1.
i: Conc.

Concilio:
Trident.

Ad Rom:
1, 17.

§. 2.
1. Obiectio

S. Tho. q. 2. Art. 3. Resp. ficationem. Quid ni? ibi enim actum est de fide supernaturali requisita in intellectu: quam ostendi esse supernaturalem, quia nullus actus charitatis supernaturalis potest oriri à cognitione naturali: nec enim ibi actum est de necessitate obiectorum credendorum: habitus autem fidei & charitatis non differunt in se, prout sunt in prima iustificatione, & in eius incremento: at cur requiratur fides remunerationis ad primam iustificationem, ostendam §. 5.

§. 3. 2. Conclu. Dico secundò: ad perseverantiam diurnam in bonis operibus, & vitam æternam sic obtinendam necessaria est fides remunerationis æternæ. Hæc conclusio satis insinuat à Paulo ad Hebræ. 11. 6. *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit: ubi accedere non solum significat primam iustificationem; sed etiam longam perseverantiam.*

Ad Heb. 11. 6. Chrysost. Rationem reddunt S. Chrysostomus tomo 4. homilia 22. ad Hebræos & alij: *ut autem placeret Deo (inquit Chrysostomus) causa erat fides: nisi enim agnovisset, quia recepturus esset retributionem, quomodo placuisset Deo? Spe igitur redditur iustus animi æquior ad tolerandas ærumnas, ne vitam amittat æternam. Recognosce Patres Riberam, Iustinianum, atque Cornelium, cum locum exponentes: & quidem Paullus expectationi futuræ civitatis, & spei remunerationis æternæ sæpius adscribit egregia facinora Moïsis, Abrahamæ, & aliorum. Concilium item Tridentinum sess. 6. cap. 16. ut probet fructum bonorum operum, præcipit proponendam esse vitam æternam bene operantibus usque in finem, & in Deo sperantibus: quasi censeat impossibilem esse eam perseverantiam oblitis retributionis.*

Trident. §. 4. Obiectio. Resp. Dices, charitatem sufficere ad perseverandum in lege, ipsa enim omnia sperat. Adverte non dici à Paulo, aut Concilio necessarium esse actum spei propriè dictæ, ut distinguitur à charitate, & alijs virtutibus; sed necessariam esse cognitionem retributionis, quam per charitatem amare possumus ex formali charitatis obiecto: est enim ferventior actus charitatis, qui oritur ex cognitione bonitatis divinæ, ut clarè concipitur, ut fons & scaturigo retributionis æternæ: tunc enim & Deus amatur propter eam bonitatem, & propter hanc amatur eius retributio: propter quam, ut propter proximum obiectum formale, possumus ferre patienter ærumnas.

§. 5. 3. Conclu. Dico tertio: ad primam iustificationem adultorum requiritur explicita fides de existentia, & remuneratione Dei. Probatur apertè ex testimonio Pauli ad Hebræ. 11. 6. *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia*

est, & quod inquirentibus se remunerator sit: Quod testimonium de primâ iustificatione interpretatur Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 6. describens enim modum præparationis ad iustificationem impij, docet necessariam esse fidem, de qua hæc ait, de hac dispositione scriptum est: accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit. Cum autem hæc pendeat plurimum ex voluntate Dei, nullo efficaciori argumento probantur, quàm autoritate ipsius Dei proposita ab Apostolo: propter cuius testimonium ita sentit Ecclesia universa: rationem reddam respondens ad argumenta.

§. 6. Obiectio. Contra quam conclusionem sic argumentor: fide divina potest cognosci Deus secundum alia attributa distincta à remuneratione: ergo poterit tunc amari propter illa attributa. Antecedens patet, quia retributio divina non est magis intrinseca nature Dei, quàm alia attributa; sed sine quovis attributo in singulari potest Deus cognosci: ergo poterit etiam cognosci absque retributione in singulari. Primam consequentiam probo, tum ex §. 1. tum etiam quia omnis cognitio supernaturalis de bono maxime tam excellenti, & vndique infinito potest excitare illius amorem.

Dices ad hoc argumentum, necessariam esse fidem implicitam attributi remunerationis; non verò explicitam. Contrarium est dare manus: fides enim implicita non est simpliciter, & formaliter fides eius, cuius est implicita; sed fides secundum quid & interpretative: neque per fidem implicitam credimus; sed parati sumus credere: neque verò hoc attributum creditur magis, quàm cætera: immò omnia mysteria fidei creditur implicitè, qui credit vnum: ut ostendi disp. 40. §. 2. cum igitur Apostolus, Concilium, & Doctores exigant fidem huius attributi magis, quàm aliorum mysteriorum, non exigunt fidem implicitam, cæteris communem; sed explicitam eius mysterij, sicut & existentia Dei.

§. 7. Respond. Respondeo argumento proposito §. 6. ex S. Chrysostomo tomo 4. homilia 23. ad Hebræos, Deum in prima iustificatione non revelari, quin etiam reveletur eius æterna retributio, his verbis: *Sine fide impossibile est placere Deo: quomodo hoc? credebat enim quia si quis crediderit esse Deum, etiam retributionem habebit.* Inferius autem id probat, quia, qui negant providentiam Dei, censent omnia evenisse casu: concludit autem, *vides, quia nisi crederemus de omnibus, non tantum de retributione; sed etiam de eo ipso, quod sit Deus, labuntur nobis omnia, & non stant.* Hæc necessitas cognoscendi hoc attributum oritur præ-

præcipue ex voluntate ipsius Dei: qui quando voluit se in ea occasione alicui revelare, voluit revelare utrumque: quæ ex scriptura & Cõcilijs colligimus. Ad quod suppetunt duæ rationes, altera physica; altera moralis: physica est, quia Deum non cognoscimus immediatè; sed per creaturas, quæ illius potentiâ conditæ sunt, & sapientiâ gubernantur: cum autem omnipotentia cognoscatur mediatè per creaturas, item & providentia, commodè Deus utramque revelat, nempe existentiam & providentiam ad quam spectat remuneratio. Estque hoc discrimen inter hæc attributa, & alia, quod hæc ex creaturis prius nobis fiunt obvia; cætera verò per longiores discursu anfractus: si autem Deus revelaretur absque providentia, videretur revelari Deus aliquis improvidus; qualis ab Aristotele censebatur: dicendum ergo providum revelari.

§. 8.

Ratio moralis est, quia homines ægrè movemur ad amorem Dei super omnia: quia ille amor nos avocat à voluptatibus, quæ nos trahunt: quibus difficile valedicimus, nisi allekti meliorum voluptatum expectatione: ut igitur homines per virtutis difficultates rectâ irent in cælum, noluit Deus ad amorem suum ita nudè vocare, ut eisdem non proponeret æternum vitæ pondus: quæ clarè constat ex cap. 11. ad Hebræos 16. *Idèd. non confunditur Deus vocari Deus eorum, paravit enim illis civitatem:* cõsiderationem, ob quam Deus revelata facie gloriatur se esse Deum Sanctorum Patrum, quia paraverat illis multo illustriorem civitatem, quàm ipsi pro eo reliquerat; ne ipse in conferendo præmio videretur esse deparcior, quàm ipsi in spernendis caducis his rebus: neque frustra id Deus effecit: ea enim spe armati Patriarchæ cum mundo pro Deo aperto Marte pugnarunt, ut constet ex versu 24. eiusdem cap. 11. *Fide Moyses grandis factus negavit se esse filium filie Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, maiores divitias æstimans thesauro Egyptiorum improprium Christi: aspiciebat enim in remunerationem.* Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 6. describit communem ordinem iustificationis primum esse à fide, secundò à timore, tertio à spe, quartò à charitate: ijs enim gradibus frequenter homines accedunt ad Deum.

Ad Hebr.
11.16.Ad Hebr.
11.24.

Trident.

§. 9.

Ad arg.

Ad argumentum è §. 5. in forma negotii maiorem de prima cognitione per fidem: quia tunc Deus non revelat unum sine altero propter rationes adductas. 6. & 7. ac propterea fide divina aut. utrumque creditur, aut neutrum. Immo non solum in prima iustificatione; sed etiam cum primum

puer baptizatus in lege gratiæ, aut in scripta circumcisis, conservata iustificatione sacramentali, exercuit charitatem in Deum, id facit per fidem de existentia, & remuneratione: quia cum Deus velit se illis ostendere præponendum rebus omnibus, non confunditur vocari illorum Deus, illis simul etiam ostendens, quam illis civitatem paraverit: exercitis autem primis charitatis actibus in Deum, non est necesse semper cum existentia Dei repetere remunerationem: iam enim Deus cognitus est qualis sit; & per auxilia gratiæ vberioris eos excitat ad simplicem, & nudum amorem sui, quo nullum commodum proprium amant, neque per charitatem.

DISPUT. XLII.

Utrum existentia Dei cognoscatur ut naturalis, an ut supernaturalis?

INCIPIMVS disquirere qualitatem obiectorum, quæ fide divina sunt necessariò credenda: nunc de existentia Dei est cõroversia, utrum sit credenda ut ens spectans ad ordinem naturæ; an verò ut ad ordinem supernaturalem? Censeo non esse necesse cognoscere existentiam Dei, nisi ut est ens naturale. Quæ sententia communis est omnibus fere Theologis, & interpretibus, exigentibus in obiecto fidei supernaturalitatem, non ex parte existentia Dei; sed ex parte solius remunerationis. P. Suarez disp. 12. sect. 2. num. 4. ubi reprehendit Canum, & eius expositionem. Probat. primò, ex disputat. 30. §. 20. ubi ostendi ad veritatem testimonij Apostoli non requiri, nisi ut cognoscatur existentia Dei secundum se: ille enim, qui ita credit, absolutè credit Deum esse.

§. 1.

Conclus.

P. Suarez

1. Probat.

Secundò probatur, quia existentia Dei non est formaliter supernaturalis, secundum quod est existentia; sed secundum quod est omnipotentia, & providentia: ergò qui concipit existentiam secundum se præcisam à providentia, & omnipotentia, non cõcipit formaliter supernaturalitatem Dei. Probo antecedens: quia Deus dicitur ens supernaturale, ut est principium & author creaturarum supernaturalium; sed hanc rationem principij non habet per existentiam conceptam in ordine ad existendum præcisè; sed per omnipotentiam, & providentiam:

§. 2.

S. Tho. q. 2. Art. 3. dentiam : ergo qui concipit existentiam Dei, ut præcisam ab omnipotentia, & providentia, non concipit formaliter supernaturalitatem Dei.

§. 3. 1. Obiectio Refell. Dices, existentiam Dei esse in se supernaturalem. Contrà : etiam est immensa, & æterna, & ornata infinitis attributis ; quæ tamen non concipiuntur formaliter ex præciso existentia conceptu : ergo eadem ratione non concipietur formaliter supernaturalitas ; Dei existentia autem ut concipitur ex naturalibus creaturis dicitur existentia naturalis : quia concipitur ut existens necessario cognitione necessaria & naturali ; concipitur verò in ratione existendi cum negatione omnis causæ, à qua dependeat, tam perfectè, ac si conciperetur per creaturas supernaturales : quia Dei independentia à rebus omnibus, & eius necessitas, & infinitudo in ratione essendi tam perfectè cognoscitur ex his creaturis, quàm ex alijs : supernaturalia enim non ostendunt magis, quàm naturalia repugnantiam processus infiniti in causis per se.

§. 4. 2. Obiectio Refell. Obijcies, cognosci esse in Deo virtutem quasi perfectiorem, quando cognoscitur ut ens supernaturale. Contrà : non reperitur id in existentia secundum se ; sed in omnipotentia & providentia : ergo quantum est ex parte existentia eodem modo respondet Deus cognitus per creaturas naturales, & supernaturales : quia per utraque respondet ut independens ab alio, & infinitus in ratione entis, sive existentis : quia cognoscitur nullam habere causam, à qua finè accipiat in essendo. Sunt igitur credenda hæc duo, *Deus est, & remunerator est* : prima propositio est de obiecto ratione distincto ab obiecto secundæ : cum autem hoc obiectum, ut sic distinctum, tantum dicat fundamentum negationis causæ, & limitis in essendo, per quemcumque cognoscatur effectum, cognoscitur æquè independens & absque limite.

§. 5. Confirm. Confirmatur : cum cognitione existentia Dei præcisæ à supernaturalitate, & cum cognitione providentia supernaturalis, possumus exercere actum supernaturalem amoris Dei, spei, & aliarum virtutum : ergo non requiritur ad iustificationem cognitio existentia supernaturalis Dei. Consequentia patet, quia actus charitatis supernaturalis in Deum est ultima dispositio congrua ad iustificationem : Deus enim diligentes se, diligit : & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo. Antecedens probatur : quia fide supernaturali possumus credere existentiam Dei præcisam à supernaturalitate : ergo & amare. Consequentia liquet, quia cognitio supernaturalis vim habet excitandi

di supernaturalem affectum circa sum obiectum. Antecedens probatur primum, quia indoctus carens demonstratione de existentia Dei, tenetur fide Catholica credere existentiam Dei, etiam si non proponatur ut supernaturalis : potest enim illi credenda proponi hæc existentia, ut est naturalis, quam tunc tenetur credere fide Catholica.

Dices primò, non posse Deum, ut est ens naturale, terminare supernaturalem amorem. Contrà primò : ostendam disputat. 43. §. 32. posse ens naturale esse obiectum actus supernaturalis. Contrà secundò : quamvis obiectio vim habeat in entibus creatis ; eam tamen non habet in Deo : quia eius existentia est intrinsecè & in se supernaturalis ; id est, supra omnes naturas ; item ipsa est principium, aut ratio se ipsam immediatè videnti : ergo potest terminare supernaturalem affectum. Probo consequentiam : quia ut aliquod obiectum terminet aliquem actum supernaturalem, non est opus ut cognoscatur clarè, & distinctè, ut est supernaturale. Rustici enim & infiniti Catholici exercent dem Catholicam circa revelationem supernaturalem ; ignari vel obliti conceptus supernaturalis reduplicativè : item obiectum illud supernaturale est : cur ergo non poterit cognosci, & amari actu supernaturali ? Deinde existentia Dei, ut naturalis est, perfectior omni creatura supernaturali, sed ratione perfectionis possunt hæc obiecta terminare actus supernaturales : ergo ex parte existentia Dei, ut est naturalis, est fundamentum ad terminandum actum supernaturalem. Quod confirmo : quia non potest intuitivè videri ut est naturalis, nisi visione supernaturali.

Dices secundò, Deum ita posse cognosci & amari quantum est ex se, & sæpè ita contingit ; at verò prout oportet ad primam iustificationem obtinendam, & perseverandum in gratia, numquam revelabitur Deus, nisi cum existentia, & remuneratione supernaturali, ut in simili dixi disp. 41. §. 9. Contrà : testimonium Pauli, definitio Tridentina, & consensus Ecclesie nos cogunt, ut credamus id esse, & vestigare rationes, ob quas id expediverit ; at verò nihil horum vrget, ut id asseramus de existentia supernaturali : ergo. Probo minorem, quia si semel ponamus revelatam existentiam naturalem Dei, & supernaturalem remunerationem, rectè potest Deus non confundi, vocari Deus iustorum, quia illis parat civitatem meliorem : iusti item rectè possunt dici respicere remunerationem magnam : & pluris æstimare futuram gloriam, quàm præsentis peccati iucunditatem : ergo cessant omnes

§. 6.
1. Obiectio
Respond.

Confirm.

§. 7.
2. Obiectio

Resp.

omnes rationes ad quærendam hanc supernaturalem existentiam Dei, quæ supersunt ad quærendam absolute existentiam Dei, & remunerationem æternam.

§. 8.

Caiet.

Caietanus explanans testimonium Pauli ad Hebræos 6. ait testimonium Pauli intelligi de existentia supernaturali Dei: quem secutus est Melchior Canus duodecimo de locis cap. 4. Quorum præcipua argumenta sunt: primum, quia Philosophus Christianus non posset habere fidem de existentia Dei: quia per demonstrationem eam cognoscit evidenter: cum quâ demonstratione componi non potest fides de eodem obiecto; verum iam ostendi disp. 30. rectè posse componi fidem & scientiam. Quod inde probatur, quia necesse est credere fide Catholicâ existentiam Dei: hæc autem est demonstrabilis: ergò rectè possunt componi demonstratio & scientia. Quod si dicasteneri Philosophum distrahijam respondi eâ disp. 30. §. 23. Cætera argumenta Melchioris Cani non probant supernaturalitatem existentie Dei; sed remunerationis. De quo longum iam certamen in eo.

§. 9.

Confirm.

Confirmatur: difficultas Cani & Caietani, eosdem vrget. Qui enim cognoscit existentiam supernaturalem Dei cum remuneratione supernaturali, cognoscit aliquod prædicatum demonstrabile: de quo Philosophus habet scientiam, & fidem. Quia cognoscit hoc prædicatum *Deus est*: inbibitur enim in prædicato entis supernaturalis: cum enim existit ens supernaturale, verè ens existit: hoc ergo prædicatum, vt abstrahitur à naturali & supernaturali, est demonstrabile.

§. 10.

P. Suarez

Pater Suarez disp. 12. de fide sect. 1. nu. 6. asserit fidem supernaturalem ex obiecto formali esse necessariam: numero autem 8. id explicat de authoritate infallibili Dei: quam censet esse supernaturalem. Iam dixi §. 6. existentiam Dei esse supernaturalem intrinsecè: quia si comparetur omnibus existentijs, est supra omnes: item potest secundum se terminare actus supernaturales: si enim immediatè videtur Deus sine vlllo respectu ad creaturas, comparatione quarum est supernaturalis; quis dubitet eum actum fore supernaturalem. Nullum enim prædicatum intrinsecum Dei potest videri solis naturæ viribus.

§. 11.

Confirm.

Quod ita confirmo: gratia non potest proportionatè cognosci, nisi actu supernaturali: quia eius perfectio est in excellentiori gradu; sed existentia Dei vt naturalis est in excellentiori gradu, quâ gratia: vt nemo negavit: ergo nō potest cognosci proportionatè nisi actu supernaturali. Quod argu-

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

mentum est evidens: & facile confutantur omnia, quæ possunt responderi.

Ne tamen deferamus asserentes, Deum cognosci actu naturali, vt est ens naturale: distinguo eam voces *naturale* & *supernaturale*. Potest enim accipi vel ex parte obiecti purè terminantis, vel ex parte obiecti etiam efficientis: Deus vt purè terminans, potest cognosci actu naturali, vt est obiectivè supernaturalis: & vt est naturalis, potest terminare actum supernaturalem. Quia ego possum de supernaturalitate Dei formare conceptum improporcionatum: vt cum hæreticus dissentitur revelationi supernaturali; immò & cum assentitur, dum est hæreticus circa alia obiecta: item eius naturalitas obiectiva potest cognosci intuitivè; & cum simili proportionè, qua cognoscitur gratia.

At verò, Deus vt obiectum concurrens activè, vt naturale, non potest cognosci actu supernaturali. Quia hæc reduplicatio afficit actionem, & concursum in actu secundo: id est, præbet eum præcisè concursum, qui debetur naturæ, qui est naturalis, ex quo oriri non potest actus supernaturalis: item concurrens vt obiectum efficiens supernaturale, non cognoscitur actu naturali. Quia reduplicatio afficit actionem supra naturam: quæ non efficit actum, nisi supra naturam. Dico ergo, Deum posse concurrere vt obiectum terminativum naturale, & simul vt efficiens supernaturale. Nec opus esse vt ex parte obiecti expressè concipiamus supernaturalitatem: pauci enim id sciunt; sed cognoscuntur prædicata demonstrabilia, concurrente ipso Deo per efficientiam supernaturalem.

DISP. VT. XLIII.

Utrum per fidem sit necessario credenda supernaturalitas remunerationis?

DIFFICULTAS hæc gravissima est: Scholastici enim Doctores conantur ostendere, credendam esse remunerationem supernaturalem Dei: idque tam constanter, vt existiment id esse fide sanctum: quod favente Deo examinandum suscipio, expensurus momenta rationum, quibus trutinant sententiam suam.

Cc

SE.

S. Tho. q.
2. Art. 3.

SECTIO I.

Prima sententia affirmans.

§. 2.
S. Thom.

SANCTVS Thomas quæst. 1. art. 3. docet expressè necessariam esse cognitionem alicuius obiecti supernaturalis: verum toto illo articulo nihil agit de necessitate mediij cognoscendi supernaturalitatem remunerationis æternæ: quavis enim dicit debere cognosci terminum, ad quem movemur, qui est visio beata, quæ in vera sententia S. Thomæ est supernaturalis quoad substantiam; tamen non dicit necessariò cognoscendam esse eam expresso conceptu supernaturalitatis: nec item voluit eam esse cognoscendam necessitate mediij: loquitur enim abstractè de necessitate mediij, aut præcepti: præcepto autem nos teneri ad cognoscendum aliquod obiectum supernaturale ostendam disputatione quadragesima quarta. Explanans verò S. Thom. testimonium Paulli ad Hebræos 11. non meminit de necessitate cognoscendi supernaturalem remunerationem expresso conceptu supernaturalitatis.

§. 3.
Caier.

Caietanus in eum articulum versu patet secundò, docet necesse esse cognoscere retributionem æternam, vt supernaturalem expressè; non tamen docuit id esse necessarium necessitate mediij: quamvis explicans Paullum ad Hebræos 11. satis indicat hanc esse necessitatem mediij, cum & existentiam ipsam Dei voluerit concipi expressè, vt supernaturalem: vnde non dubito, quin Caietanus fuerit ab hac sctetia, quã nò solù tuetur Dominicus Bañez articulo 8. dub. 1. versu *sit prima conclusio*, sed etiam ait eam esse proximam fidei Catholicæ. Aragon art. 3. conclusione 2. dicit oppositam sententiam esse gravissimum errorem: censet enim eã non esse minùs periculosã, quã sententiam Vegæ damnatam ab eodem Aragone conclusione prima.

Bañez.

Aragon.

§. 4.
Valent.

Pater Valentia disp. 1. q. 2. punct. 2. initio, eam sententiam statuit certam ex communi consensu Theologorum: versu autem *revincitur etiam*: docet errorem esse opinari non esse lege communi necessariam cognitionem de obiecto supernaturali, necessitate, inquam, mediij. Petrus Lorca disp. 19. num. 3. mitior fuit in oppositã sententiam, quam tantum censuit non esse probabilem. Pater Luisius secutus communem sententiam, abstinuit à censura disp. 25. dub. 1. P. Suar. disp. 12. sect. 3. num. 8. communem sequutus opinionem, censuit eam minùs esse certam sua conclusione 2. & oppositã adscribit aliquibus.

Lorca.

P. Luis.

SECTIO II.

Præmonitio.

PRÆMONEO magnum esse discrimen inter has duas propositiones: *necessaria est fides supernaturalis; & ex gratia per Christum: necessaria est fides supernaturalis habens explicite pro obiecto materiali obiectum aliquod supernaturale expressè cognitum vt tale*. Prima propositio præcisè significat esse necessariũ, actum & habitũ fidei esse in se supernaturales, & conferri ex gratia per Christũ: si vè intellectum ex gratia per Christũ esse elevatũ principio supernaturali, quo ex parte potetiz & modi tendendi attingat obiectũ supernaturaliter: si vè obiectũ illud sit naturale, vel supernaturale: quemadmodũ, cũ propter revelationem Dei credit mundũ esse factum: obiectũ materiale est: naturale; modus autẽ tendendi est supernaturalis: quia habitus & actus sũt supernaturales quoad substantiã: & hic oriũtur ex habitu proportionato attingente authoritatẽ, & revelationem supernaturalem Dei. Ecce circa obiectum naturale modum supernaturalem tendendi!

At verò secunda propositio præter hunc modum tendendi constituit aliam supernaturalitatem ex parte obiecti credendã necessitate mediij. Nonnulli authores confundunt has duas propositiones, iisdẽque argumentis probant vtramque: vnde concludunt secundã non esse minùs certã primã. Quo graviter falluntur, & notã inurũt sentetiz hæreticæ ei, quæ nequaquã est hæretica. Primam enim propositionem de fide esse ostendi disp. 4. à §. 13. ex manifestis testimonijs Apostoli, & Cõcilij: secunda autẽ nec videtur insinuata vt iam probo.

§. 3.
Animad.

§. 6.

SECTIO III.

Expenduntur aliqua testimonia Patrum.

PATER Valentia argumentatur primò ex Sancto Irenæo lib. 5. cap. 20. asserente Ecclesiæ Catholicæ traditum esse lumen Dei: quod explicat P. Valentia de lumine supernaturali. Verũ S. Irenæus non agit de fide, vt est necessaria ad primam salutem; sed de fide Catholica existente in Ecclesiã: per quam fidem salvat Deus omnes homines: per quã Ecclesiã prædicat veritatẽ in portis civitatis: quã fidem qui abijciũt, hæretici sunt: sine qua fide nullus potest salutẽ consequi: etenim sine fide ob-

§. 7.
Explicat.
Irenæus.

obiectiva nullus regnum adipiscetur : nempe, si neget omnia, quæ fides docet : sine fide autem supernaturali se tenente ex parte intellectus nullus potest Deo placere : hæc traduntur ab Irenæo : at de proposita quæstione nec meminit ibi. Probat ergo Irenæus primam immo propositionem propositam §. 5. non vero secundam. Pater Suarez ea disput. 12. sect. 3. num. 8. adducit Irenæum pro opposita.

§. 8.
Basil.
Obiectio.

Resp.

Sanctum Basilium adducit homilia in Psalmum 115. cuius hæc sunt verba : *Sacrorum, quæ de Deo sunt, eloquiorum prædux est fides plane, non item demonstratio: fides, inquam, animam invitans, immo & persuadens ad consensionem præcunctis rationalibus methodis.* Respondeo, Basilium ibi nec de hac sententia cogitasse, neque meminisse de obiecto necessitate mediæ credendo ad salutem : eius animus est confutare sciolos aliquos Philosophos, per argutias scrutantes potius mysteria fidei, quam credentes : *Credere enim (inquit) oportet, quia Deus est; non item in questionem vocare, aut controversiam opponere illud: quid est Deus?* Conaturque ostendere Basilium fidem niti argumentis multo efficacioribus, quam Philosophiam: recensio enim miraculo sanitatis claudio restitutæ per Petrum, ait: *dictu quæso, ultra res ad asfentiendum fidei efficacior, & quæ magis urgeat? propositionumne implexi nexus ordine consequentia secum attrahentes conclusionem; an verius tantum illud miraculum omnium oculis conspicuum?* Ob hæc causam dixit fidem habere vim animo persuadendi præcunctis rationalibus methodis: non comparavit ibi obiecta naturalia, & supernaturalia; sed vim motivorum fidei, quæ sunt miracula, quæ exuperant quantitatis hominis virtutem. Præterea fides superat rationales methodos ob auctoritatem, & revelationem Dei, à quibus certior est omni scientia naturali. Quod autem dixit fidem esse præducem eloquiorum Dei, non verò demonstrationem; rectissime dixit: quia obiectum formale fidei est eloquium Dei, quod non attingit demonstratio; loquitur item Basilium generatim de fide, cuius infinita obiecta non possunt ratione vestigari; est nonnulla demonstrantur, verbi gratia, existentia Dei, & mundi creatio in tempore.

§. 8.
Chrysost.
Obiectio.

Sanctus Chrysostomus non magis faveat adductus tomo quarto, homilia 32. in Ioannem: *ubique (inquit) fide nobis opus est, dilectissimi: fide, inquam, bonorum matre, salutis medicinâ, sine qua nullam magnarum rerum doctrinam percipere quispiam potest:*

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

paulo autem inferius comparat navi absque anchoris fluctuanti eum, qui suis nititur rationibus ante cognitam veritatem. Quamobrem censet P. Valentia hic agi de fidei obiecto supernaturali; nequaquam tamen: agit enim de naufragis fidei propter repulsam conscientie bonæ: vult autem Chrysostomus ne moveamur rationibus nostris, quando nobis persuadent oppositum fidei Catholicæ: at verò non negat Chrysostomus posse cognosci remunerationem lumine naturæ, quemadmodum neque id negat de existentia Dei: ad credendum autem plurimum iuvamur consonantiâ aliquorum mysteriorum fidei cum lumine rationis: non ergo egit ibi Chrysostomus de obiectis necessitate mediæ credendis ad iustificationem; sed de rationibus, quibus manuducimur ad credendum omni tempore. Pater Suarez eo nu. 8. arbitratur, S. Chrysostomum stare ab opposita sententia.

P. Valent.

Resp.

P. Suarez

Sanctus Ambrosius lib. 2. de Cain & Abel cap. 2. ante omnia (inquit) fides nos commendare Deo debet. Respondeo à S. Ambrosio nihil ibi dici de re huius quæstionis; sed præcisè asserit à nobis quærendam in primis fidem, ut cum eam habuerimus, elaboremus, ut opera nostra perfecta sint. Quæ quidem verissima sunt, quamvis iustificari possimus absque expressa cognitione remunerationis supernaturalis. In Psalmum autem 37. commendat quidem fidem, quia est nostræ salutis hostia, aut pretium: non tamen propterea necessario credenda est supernaturalitas remunerationis ad primam salutem. Ex Sancto Ambrosio infinitis in locis aperte docetur, fidem esse Dei donum lib. 1. de vocatione gentium cap. 8. lib. autem 2. cap. 9. hæc ait: *Vi illam fidem, sine qua nemo ad Christum venit, ex Patris haberi munere noverimus.* Quibus aperte probatur, habitum, & actus fidei supernaturales, conferri nobis ex gratia Dei, & non ex debito naturæ: at necessario esse credendam supernaturalem remunerationem non insinuat Ambrosius.

§. 10.
Ambros.
Obiectio.
Respond.

Affertur Sanctus Augustinus tomo tertio, libro 13. de Trinitate cap. 20. necessaria (inquit) est ergo fides, ut beatitudinem consequamur, omnibus humane nature bonis, id est, animi & corporis: ait autem Pater Valentia distingui ibi à S. Augustino fidem à naturæ bonis, tamquam aliquid indequæque supernaturale. Respondeo Augustinum locutum de actibus supernaturalis fidei: & quamvis hæc ex Sancto Augustino est distincta ab omnibus naturæ bonis, tamen ibi eam non distinguit; sed ait beatitudinem esse omnibus humanæ natura

§. 11.
Aug.

P. Valentia

Resp.

S. Tho. q. 2. Art. 3. turæ bonis, & animi & corporis: hæc verò bona maiori, & magis præcipua parte sunt supernaturalia: & quamvis distingueret fidem ab omnibus naturæ bonis, sufficeret eius supernaturalitas, per quam non est bonum debitum naturæ humanæ: quemadmodum fides supernaturalis de multis obiectis naturalibus distinguitur ab omni bono naturali. Acrius nos urget P. Valentia his immediatis Augustini verbis, *hanc autem fidem in Christo esse definitam, qui in carne resurrexit à mortuis, non moriturus ulterius; nec, nisi per illum, quemquam liberari à diaboli dominatu per remissionem peccatorum.* Hæc autem verba probant necessariò esse cognitionem de incarnatione, de peccato, & libertate per Christum: quæ explicitè credita non fuerunt omni tempore necessitate medijs singulis personis necessariò.

6. 12. Obiectio. Tomo etiam decimo serm. 38. de tempore: *Hæc (inquit) denique ad veram beatitudinem pervenire volentibus, primò omnium fides necessaria est: sicut Apostolica docet auctoritas dicens, sine fide impossibile est placere Deo. Constat ergò neminem ad veram pervenire posse beatitudinem, nisi Deo placeat, & Deo neminem posse placere, nisi per fidem: fides namque est honorum omnium fundamentum, fides est humana salutis initium, sine hac nemo ad consortium Filiorum Dei potest pervenire, qui sine ipsa nec in hoc sæculo quisquam iustificationis exequitur gratiam, neque in futuro vitam possidebit æternam: & si quis hic non ambulaverit per fidem, non perveniet ad speciem beate visionis Domini nostri Iesu Christi.* Respondeo, ea omnia esse verissima, tamen ad primam iustificationem non sit necesse credere remunerationem supernaturalem: quæ enim necessariò credenda sunt, credenda sunt fide Catholica, sine qua nullus perveniet ad beatam visionem Christi: neque verò agit Augustinus de his solum, quæ spectant ad necessitatem medijs omni tempore; sed etiam de necessitate præcepti in lege Christi; idque pro diversitate personarum. Proinde (inquit) *omnis anima rationalis a tate congruè discat fidem Catholicam; maxime populi predicatorum Christiani, & Ecclesiarum Dei Doctores, ut possint veritati contradicentibus resistere, & Catholicam amantibus pacem prodesse.*

Resp.

6. 13. Leo. Obiectio.

Sanctus Leo serm. 4. de Nativitate Domini, huic unitati (inquit) dilectissimi in concussis mentibus inhaerete, & in hac omnem sectamini Sanctitatem, & in hac præceptis Domini deservite: quia sine fide impossibile est placere Deo, & nihil sine illa sanctum, nihil castum est, nihil vivum, iustus enim ex fi-

de vivit. Respondeo, Sanctum Leonem non meminisse huius quæstionis; sed præcisè agit de servanda integritate fidei præcipue circa mysterium Incarnationis, sine errorum miscellanea: quòd si quid probaretur ex eo testimonio, maxime necessariam esse cognitionem Christi: *Quia sicut per fidem (inquit) instituta, ita etiam per fidem veram vita obtinetur æterna, dicente Domino Salvatore: hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti, Iesum Christum.*

Concludit P. Valentia non dubium, §. 14. P. Valent. Obiectio. quod hi, cæteri que Patres, quando affirmant fidem esse necessariam ad salutem, loquantur de fide vnde quaque; supernaturali, qualem Apostolus definivit esse substantiam sperandarum rerum, argumentum non apparentium. Respond. Respond. Patres sermonem esse de ente supernaturali: quamvis enim ex eorum doctrina possit colligi aliquarum rerum supernaturalitas substantialis; tamen neque hac in parte eius meminerunt in obiecto necessariò credendo explicitè ad primam iustificationem: obiectum quidem illud supernaturale est quoad substantiam: est enim visio beata; at verò hoc obiectum sub conceptu supernaturalitatis esse necessariò credendum omni tempore, & à singulis personis necessitate medijs, non statuunt Patres.

S E C T I O III.

Explicantur Scripturæ testimonia.

6. 14. Canus. Obiectio. Ad Rom. 5. 2. Resp. MELCHIOR Canus lib. 12. de locis cap. 4. post medium, probat necessariò esse cognoscendum Deum, ut authorem supernaturalem ex cap. 5. ad Romanos 2. per quem, & habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus. Respondeo, id verissimum esse, quamvis in prima iustificatione non sit necesse expressè cognoscere supernaturalitatem. Qui enim fide Catholica crederet Deum, & eius remunerationem, quin explicitè crederet obiectum aliquod, ut supernaturale, posset diligere Deum super omnia, ad quem iustificatus accederet per fidem: nec enim Apostolus ibi distinxit fidem de hoc, aut illo obiecto. Quòd si dicat Canus non posse diligi obiectum naturale actu supernaturali: respondeo primò id esse falsum: secundò, quamvis esset verum, id nec esset per se notum, nec evidens; sed

sed probabile tantum: cum ergo utraque opinio de obiecto naturali diligendo per actum supernaturalem sit probabilis: quod certum est ex hoc testimonio Paulli, est, non posse esse accessum ad Deum, nisi per fidem supernaturalem: hunc autem accessum esse cognoscendo obiecta naturalia aut supernaturalia, probabile relinquitur utriusque opinionis authoribus.

§. 16.

Canus.

Ad Hebr.

11.6.

Obiectio.

Perfistit Canus locutum Paullum de remuneratione supernaturali: quia cap. 11. ad Hebræos 6. dixit: *sine fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est. & inquirentibus se remunerator sit.* Cum autem ostendisset Abraham ea fide Patriam reliquisse, subiicit versu 10. *expectabat enim fundamenta habentem civitatem, cuius artifex & conditor Deus.* Versu autem 14. inquit, *qui enim hac dicunt, significant se Patriam inquirere: & versu 16. nunc autem meliorem appetunt, id est, cælestem.*

§. 17.

Resp.

Respondeo, sine actibus supernaturalibus fidei, impossibile esse placere Deo: qui actus in primâ iustificatione necessario terminandi sunt ad existentiam, & remunerationem æternam Dei: at verò hæc esse concipienda, ut naturalia determinatè, vel ut supernaturalia determinatè, non dixit Apostolus. Quod affertur Abrahamum expectasse meliorem Civitatem non est e re, ad probandam supernaturalitatem obiecti fidei in prima iustificatione, quia, quæ credidit Abrahamus, non adducuntur ut necessaria ad iustificationem omnium; sed præcisè adducuntur, ut ostendatur Abrahamum expectatione melioris civitatis patriam reliquisse: quod quidem non est argumentum necessitatis obiecti supernaturalis necessario credendi in prima iustificatione: quamvis enim Henoch iustificatus fuisset absque cognitione obiecti supernaturalis, potuisset Abrahamus expectatione civitatis supernaturalis relinquere naturalem.

§. 18.

Confir.

Quæ apertè confirmo exemplo Moses, qui versu vigesimo quarto, dicitur ab Apostolo prætulisse improprium Christi Regno Ægyptiorum: ergo Moses per fidem explicitam Christi, & eius passionis, & impropiorum reliquit Ægyptum; sed hæc fides expressa passionis Christi non est exacta omni tempore necessitate medijs ad singulorum primam iustificationem: ergo, quæ Paullus recenset de fide singulorum Patriarcharum, non fuerunt singulis fidelibus necessaria omni tempore. Paullus nullum indicavit peculiarem actum, quo claruerit Henoch, sicut Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

refert de singulis Patriarchis: tantumque dixerat translatum Henoch, quia Deo placuerat: unde intulit illum fide esse translatum: quia cum nullus possit placere Deo sine fide de existentia & remuneratione Dei; ex eo quod Henoch placuerit Deo, intulit obiecta, quæ necessario credenda sunt singulis, qui accedunt ad Deum: cum autem de cæteris Patriarchis multa dixisset præclara facinora, explicuit eorumdem fidem.

Clarius id constat ex versu 35. *non suscipientes redemptionem, ut meliorem invenirent resurrectionem*; sed non omnes indigent cognitione resurrectionis, nec omnes antiqui Patriarchæ eam habuerunt ex sententia Sancti Chrysostomi tomo quarto, homilia 32. ad Hebræos, his verbis: *Nihil tale apud se ipsum dixit, neque cogitavit; sed hæc & huiusmodi cuncta pertransiens intellexit; quoniam si est Deus, omnibus modis etiam retributio erit, cum nihil adhuc de resurrectione scirent: si autem illi, qui de resurrectione nihil sciebant, & in hac vita contraria videbant, sic placuerunt Deo: quanto magis nos? illi enim neque de resurrectione aliquid sciebant, nec exempla, quæ intenderent, habebant.* Ut ergo acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos, per fidem eiusdem resurrectionis, quin ea fide expressa eguerint singuli fideles ad iustificationem; ita multa crediderunt Abrahamus, & Moses, quibus non egemus simpliciter necessitate medijs ad iustificationem omni tempore.

Dominicus Bañez questione secunda, articulo octavo, dubio primo, §. sit prima conclusio, hac coniectura probat locutum Paullum de remuneratione supernaturali: quia Paullus eo capite 11. ad Hebræos, definiit fidem substantiam sperandarum rerum: id est, fundamentum rerum, quas speramus: argumentum non apparentium, id est, convincens intellectum sine apparentia obiecti, & certificans eum de obiecto non viso: ergo loquitur Paullus de necessitate fidei de obiecto non viso; sed retributio naturalis est obiectum visum: ergo loquitur de alia retributione supernaturali; sed hanc fidem dicit Paullus esse necessariam ad salutem: cui argumento vires addit P. Suarez disp. 12. tota sect. 3. num. 8. nec oculis vidit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ Deus præparavit. Respondeo, fidem illam, quæ singulis iustis necessaria est ad salutem, esse substantiam sperandarum rerum: quia est primus actus ad iustificationem necessarius, voluntatè movens ad amandum Deum cum gratia

§. 19.

Ad Hebr.

11.35.

Chrysost.

§. 20.

3. Obiectio

Bañez.

P. Suar.

Resp.

S. Tho. q. 2. Art. 3. per Christum; quia verò homini sic diligenti, & iusto debetur vita æterna supernaturalis speranda, ideò fides est fundamentum illius: item est fundamentum illius remunerationis, quæ necessariò est cognoscenda in omni iustificatione adultorum: item eadem fides est argumentum nō apparentium etiam in omnibus actibus, quibus cognoscimus aliquid demonstrabile: etenim fides est argumentum revelationis divinæ, quæ non apparet credenti, etiam si obiectum revelatum sit existentia Dei, aut mundi temporaria creatio: est igitur fides in omni suo syllogismo argumentum non apparentium.

§. 21. Hinc patet eandem fidem circa omnes cōclusiones obiectivas, etiā aliundè demonstrabiles esse argumentum non apparentium: quia credenti non apparēt per fidem neque per eius obiectum formale: actus enim, qui à sola fide eliciuntur, tam obscuri sunt, quàm si obiecta essent indemonstrabilia. Quòd si vnus numero actus oriatur à fide, & scientia, respondetur illum esse evidentem; non tamen ex concursu fidei, nec ex eius obiecto formali, quod sēper est obscurum; sed ex accedente scientia naturali, quæ per accidens coniungitur fidei: Paullus autem definiit fidem secundum se, & quæ ex suo conceptu habet non verò, quæ ab extrinseco & per accidens. Hinc nego loqui Apostolum de retributione supernaturali, cognita expresse vt tali: sed tantum de retributione æterna vt sic: quæ, quamvis sit visa per naturalem demonstrationē iustæ providentiæ Dei, est tamen nō visa per fidem: cuius obiectū formale semper est obscurum. Ea bona oculus non vidit; quia re ipsa sunt supernaturalia, at non dixit Apostolus ea expresse esse cognoscenda ad salutem primam.

§. 22. Idem Bañez argumentatur ex cap. quarto ad Romanos quarto: *ei autem, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitū, ei verò, qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei.* Respondeo primum: non dici ab Apostolo esse necessariam fidem expressam de iustificatione impij: sed tantum dici: *credenti in eum, qui iustificat impium*: id est, credenti in Deum clarè & expresse, eum autem esse iustificatorem creditur materialiter; non verò formaliter & expresse. Secundò respondeo omni credenti in eum, qui iustificat impium, clarè & expresse cognitum in ratione iustificatoris, imputari fidem ad iustitiam; quemadmodum omni credenti cætera mysteria fidei, quo-

rum expressa cognitione non egetur omni tempore ad iustitiam: at verò non propterea omnis imputatio ad iustitiam, debet esse per fidem iustificationis: neque item illa iustificatio, necesse est, vt cognoscatur vt supernaturalis in substantia; sed sufficit si cognoscatur hominem acceptum fore Deo, nihil cogitando de modo, quo id fit. Nonnulli enim scholastici dicunt hominem iustificari, non quidem ex natura alicuius qualitatis inherrentis; sed ex voluntate Dei illā vtentis ad iustificandum.

SECTIO V.

Explicata testimonia Conciliorū.

EX Concilij argumentantur primò hi Doctores, ex canone 4. Conc. Milevitani: cæterum totus ille canon est contra Pelagianos: quo statuitur non solum necessariam esse gratiam per Christum ad cognitionem, vt oportet ad salutem; sed etiam in voluntate nos egere eadem gratia. Pelagius enim admisit gratiam Dei ex parte intellectus: loquutus quidem subdolè, per gratiam intelligens extrinsecam prædicationem doctrinæ; negavit autem necessitatem gratiæ per Christum interioris moventis. Item eam negavit in voluntate: hunc errorem damnat ille canon his verbis: *cum enim dicat Apostolus, scientia inflat; charitas verò edificat: valde impium est; vt credamus, ad eam, quæ inflat, nos habere gratiam Christi; ad eam, quæ edificat, non habere: cum sit vtrumque donum Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere vt faciamus: vt edificante charitate, scientia non possit inflare.* Quibus cum exigatur necessitas gratiæ ad credendum, vt oportet ad salutem, nulla fit mentio obiecti supernaturalis: quo ergò fundamento potuerunt authores deducere hic definitam necessitatem obiecti supernaturalis, cum de obiecto nulla sit ibi memoria.

Adducunt præterea Concilium Arausicanum secundum can. 5. cuius hæc sunt verba: *siquis sicut augmentū, ita etiam initium fidei ipsum credulitatis affectum, quo in eum credimus; qui iustificat impium, & ad regenerationem baptismatis pervenimus, non per gratia donum, id est, per inspirationē Spiritus Sancti corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad finem, &c.* Respondeo nullum ibi fieri verbum de obiecto fidei; sed tantum de ipsis actibus credendi, ad quos egetur in-

§. 23.
Explicat.
Concilia.
Milevit.

Error Pelagij.

§. 24.
Araus. 2.
Obiectio.

Resp.

inspiratione Dei: neque item ibi agitur determinate de actu fidei ad salutem necessario necessitate medij singulis hominibus omni tempore; sed agitur de omni actu fidei Christianæ, cuius initium & augmentum semper est donum Dei: & quemadmodum Concilium Milevitanum fuit contra Pelagium excludentem gratiæ necessitatem ad omne opus bonum: ita Arausicanum fuit contra Semipelagianos, admittentes necessitatem gratiæ ad augmentum fidei Christianæ, non verò ad initium fidei eiusdem: cum autem hæc sententia afferat ad fidem Christianam prout oportet ad salutem esse simpliciter necessariam gratiam Christi, non solum ad prosequendum; sed etiam ad incipiendum credere, quid obiectant horum Canones Conciliorum.

§. 25.
Trident.

Tandem obijciunt Concilium Tridentinum sessione sexta. Quod tamen nec leviter præstringit oppositam sententiam. Capite enim primo, secundo, tertio, quarto, quinto, sexto, septimo & octavo, item Canone primo, secundo & tertio definitur necessitas gratiæ per Christum ad credendum prout oportet ad salutem, & imbecillitas naturæ ad iustificationem. Quamvis enim cap. sexto, dicat Concilium eum, qui iustificatur, credere ea, quæ divinitus revelata & promissa sunt: atque illud in primis, à Deo iustificari impium per gratiam eius & per redemptionem, quæ est in Christo Iesu: tamen non agitur ibi de necessarijs ad iustificationem singulis hominibus & omni tempore; sed de necessarijs ad iustificationem per Baptismum: ad primam enim iustificationem non requiruntur hæc omnia omni tempore, & necessitate medij; sed illa præcisè requiruntur, ut credamus Deum, & eius remunerationem; quæ constant ex eo cap. 6. & sic creduntur explicite ea duo, quæ revelata & promissa sunt, in omni iustificatione: præter quæ alia creduntur in Baptismo.

SECTIO VI.

Expenduntur argumenta.

§. 26.
1. Arg.

ADVERSARIORVM argumenta non probant plus quam necessitatem actuum supernaturalium, & gratiæ per Christum: credere autem aliquod supernaturale necessitate medij, omni tempore fuisse necessarium singulis personis, non probant. Ac primum mitto Pont. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

gam propositionem argumenti S. Thomæ, quam longè tueretur Caietanus, eamq; longè improbant alij: ut enim, ait Lorca, quamvis non est aperta demonstratio: est quidem elegans, & bella similitudo: cuius vis hæc est, finis ultimus hominis est visio supernaturalis Dei: ergo debet hæc cognosci ab eo, qui iustificatur: probatur consequentia, quia oportet cognoscere terminum motus intenti à creatura rationali. Item non potest homo subito pervenire ad illam visionem, nisi sit discipulus Dei, quod est per fidem. Concesso antecedenti nego consequentiam intellectam de fide explicite. Ad probationem respondeo: terminum principalem creaturæ rationalis esse Deum ipsum, eius autem visionem esse minus principalem: Deus ipse cognoscitur clarè, & expressè; eius visio non est opus, ut cognoscatur clarè, & expressè sub conceptu visionis; & entis supernaturalis; sed sufficit si cognoscatur expressè sub ratione perfectè cognitionis de Deo; & remunerationis æternæ, ad quam pervenitur per modum doctrinæ, & discipuli: nempe per necessitatem credendi ea, quæ præcisè sunt necessariò revelata: inter hæc autem non est remuneratio supernaturalis sub conceptu expresso supernaturalitatis.

Resp.

Secundò argumentatur Bañez, quia si non esset credendum necessariò aliquod obiectum supernaturale, non esset necessaria gratia per Christum ex parte intellectus, & voluntatis: ergo requiritur obiectum supernaturale. Probat antecedens, quia ad credenda obiecta naturalia potest intellectus aliunde moveri. Hæc tamen ratio est mihi valde suspecta: non enim potest tuto affirmari posse aliquem credere obiectum naturale prout oportet ad salutem, nisi ex gratia per Christum. Constat enim ex Concilio Tridentino nullum posse credere, ut oportet, sine gratia per Christum; sed necessariò sunt credenda multa obiecta naturalia: ergo ad hæc credenda est necessaria gratia per Christum. Probo minorem, quia necessariò est credenda existentia naturalis Dei: item necessitate præcepti est credendum peccatum originale, & nos esse filios Adam: hæc, inquam, fide Catholicâ sunt credenda: & omnia hæc sunt naturalia: ergo naturalia possunt credi fide Catholicâ; sed ad Catholicos assensus indigemus gratia per Christum: ergo ex parte intellectus, & voluntatis indigemus gratiâ per Christum ad credenda obiecta naturalia: ergo si hæc obiecta sunt necessariò credenda, indigemus ad id gratia Christi.

§. 27.
2. Arg.

Resp.

Dices, non posse esse in homine Philosopho

§. 28.

§. Tho. q. 1. pho fidem & scientiam de eodem obiecto:
 2. Art. 3. vnde non est necessaria gratia. Respondeo
 Resp. 1. primò, hæc esse falsa constare ex disputat.
 2. 30. Secundo: ponamus hominem illiteratum
 carentem, aut oblitum demonstrationis de existentia Dei: hic tenetur credere hæc obiecta naturalia; ad quem assensum Catholicum indiget gratia Christi: ergo naturalitas obiecti credendi non tollit necessitatem gratiæ ex parte intellectus, & voluntatis. Quod clarè patet in peccato originali, & hominum origine ab Adamo: quæ cum naturalia sint, non possunt demonstrari: ergo sunt necessario credenda fide Catholica: ergo rectè componuntur naturalitas obiecti, & necessitas gratiæ ex parte intellectus, & voluntatis, ad illius assensum, ut oportet. Tandem quamvis obiecta sint naturalia, & simul habeamus de illis demonstrationem, adhuc est necessaria gratia per Christum ad credendum, ut oportet.

§. 29.

Considera enim Philosopho demonstranti Deum, proponi authoritatem, & revelationem Dei de ipsius existentia: hic tenetur assentiri huic propositioni, *prima veritas revelat existentiam prima causa*: cum enim hæc propositio non sit de existentia Dei; sed de ipsius revelatione, rectè potest componi eius assensus cum assensu de existentia Dei: quemadmodum possum ego videre solem, & simul videre testimonium hominis de ipso sole: cum igitur revelatio illa debeat à Philosopho credi absque formidine, debet etiam credi fide Catholica: quæ non potest contingere absque gratia per Christum. Concludo igitur naturalitate obiecti non impediri necessitatem gratiæ ex parte intellectus, & voluntatis.

§. 30.

3. Argum.

Tertiò argumentatur Lorca disputatione 19. numero quinto, & sexto: quia fides est necessaria in iustificatione extra Sacramentum, ut excitet amorem Dei super omnia; sed hic amor per charitatem respicit Deum, ut authorem supernaturalem: ergo. Probat minorem, quia Deus ut est author naturalis non potest diligi sufficienter ad iustificationem. Non est melior hæc doctrina: ostendam enim disputans de charitate Deum secundum quodcumque attributum, aut perfectionem suam esse obiectum formale charitatis. Qui enim diligit Deum, quia est ens à se, immensus, & omnipotens, verè diligit ipsum propter ipsum: ergo est amor amicitiae in Deum: ergo est amor charitatis: ergo per eum poterit homo ultimo disponi ad iustificationem: quia Deus diligentes se diligit. Præterea poena sensus na-

turalis est, id est, non est in genere entium supernaturalium, sicut est gratia: item foeditas peccati naturalis est; & tamen hæc obiecta terminant odium supernaturales: ergo ens naturale potest esse obiectum actuum supernaturalium. Quæ autem hæc in parte dixerim de Deo, recognosce disput. 42. §. 6. 8. 9. & sequentibus.

Obijcies, odium cruciatuum oriri ex amore beatitudinis supernaturalis: item deestestationem peccati propter eius turpitudinem oriri ex amore rectitudinis supernaturalis, cui opponitur peccatum. Contra: Concilium Tridentinum sessione sexta, cap. sexto, constituit duos actus distinctos, unumque priorem alio: alter est timoris cruciatuum, quos peccatori infligere potest iustitia Dei: secundus est spei actus conceptus ex consideratione misericordiae divinæ: ergo non est opus odisse cruciatuum ex amore beatitudinis supernaturalis: probo consequentiam, quia semper odium mali, ut opponitur alicui bono, oritur ex amore in bonum ipsum: timor verò ille conceptus ex consideratione gehennæ non oritur ab obiecto formali spei; sed oritur ex amore, quo unusquisque diligit bonum suum, cui opponitur malum illud. Hunc autem metum gehennæ, & poenarum, donum Dei esse, & sufficere ad iustificationem cum Sacramento, definit Concilium sessione 14. capite quarto. Immo ait motum illum oriri communiter ex metu poenarum, aut turpitudine peccati: & non est opus ad odium alicuius mali, amor in aliud bonum positivum: quia carentia illius mali se ipsa est bona, ad modum quo malum ipsum se ipso est malum: quemadmodum etiam si ego non amem actum delectationis in voluntate, possum odisse tristitiam in eadem voluntate existentem: & orare Deum, ut me propter aliquem finem honestum privet delectatione, & ut simul me liberet illa molestia, solum ne crucier. Idem dixerim de turpitudine peccati: quavis enim ego non considerem iustitiam supernaturalem; possum considerare naturalem, & ex illius amore concipere odium turpitudinis iniustitiæ. Item quamvis ego non velim exercuisse actum positivum iustitiæ, possum dolere de turpitudine admittæ iniustitiæ.

Quia verò satis probavi obiectum naturale posse terminare supernaturales actus, libet id in præsentia ostendere, ex proprio conceptu fidei: cuius obiectum formale est authoritas, & revelatio Dei: ponamus hanc revelationem esse supernaturalem, & ut talem apprehendi: totum hoc obiectum formale

§. 31.
Obiecto.Ref. l.
Trident.

§. 32.

formale creditur actu supernaturali: ergo quodvis obiectum materiale revelatum creditur actu etiam supernaturali. Antecedens à nullo Catholico negatur, nec Catholice potest. Habitus enim per se infusus non potest versari circa suum obiectum formale, nisi per actus ex gratia per Christum: quos in presenti suppono esse supernaturales quoad substantiam: item quia precipue habitus versantur circa obiecta formalia, circa quæ exercent nobiliores suos actus: obiectum item supernaturale non potest proportionate cognosci, nisi per actum supernaturalem. Consequentiam autem probō: quia fides attingit obiectum materiale, & formale per eundem actum; vel per distincto: si per unum, ergo omne obiectum materiale fidei, quando per illam cognoscitur, terminat actum supernaturalem: quia omne obiectum formale cognoscitur actu supernaturali. sed omne obiectum materiale terminat eundem numero actum, quem obiectum formale. Ergo omne obiectum materiale fidei terminat actum supernaturalem: si autem fides per distinctos actus cognoscit obiectum formale, & materiale, ergo fides actu supernaturali cognoscit omne suum obiectum materiale: probō consequentiam: quia omnis actus elicited à fide est supernaturalis: sed omnis actus circa obiectum materiale fidei elicited à fide: ergo omnis eiusmodi actus est supernaturalis. Minor patet, quia per actus eiusdem habitus infusi cognoscitur obiectum materiale, & formale: ex quibus actibus deduci posse supernaturalem amorē Dei sapius ostendi.

S E C T I O. VII.

Quid de quaestione?

§. 33.
1. Conclus.

DICO primò: valde probabile est eundem illam supernaturalem datā ex gratia Christi, qua secundum fidem negare non possumus, non esse necessarium de obiecto supernaturali revelato; sed sufficere quantum est ex necessitate medijs, ut esset de existentia & remuneratione Dei, præscindendo à supernaturalitate. Pro qua sententia facit autoritas Andreæ Vega: cuius sententia, qua parte negat necessitatem fidei supernaturalis, est à me improbat; tamen quā parte excludit necessitatem obiecti supernaturalis, non satis improbat. Eandem sententiam tuetur P. Molina 1. par. quæst. 1. art. 1. disp. 1. respondet enim Carétano, & Cano, non esse necessarium intelligi Paullum de obiecto

Vega.

Molina.

supernaturali, quia quamvis obiecta credenda sint naturalia, & demonstrabilia; cum habitu tamen demonstrativo potest concurrere fides ad efficiendum unum numero actum supernaturalem, & evidentem. Eadem sententia tradita fertur à Francisco Victoria: quam traditam esse à quodam Doctore Complutensi refert Lorca disp. 19. num. 1. quam probabilem iudicatam ab aliquibus doctissimis viris huius ætatis refert P. Luisius disp. 26. dub. 4. Lorca eam adscribit P. Salmerini tom. 12. in acta, tractat. 31. Coniungit Lorca P. Salmeronē cum Andreā Vega: à quo tamen late dissidet: quia expresse ait, sine fide gratuita, & supernaturali nullum posse iustificari: obiectum autem huius fidei esse debere naturale, aut supernaturale non tractat P. Salmeron: nisi colligas eum esse ab hac sententia per aliquas coniecturas non multū graves: quæ enim ibi tractat de necessitate fidei explicitæ, non sunt de remuneratione; sed de ipso Christo. Lorca verò, quia hanc sententiam voluit improbabilitate præstringere, quā solet immerito, quæsitit aliquē ex Societate, quem præstringeret.

Probatur hæc conclusio: primum, quia & ab aliquibus viris doctis tradita est: & ab alijs censa probabilis, & ostensum est, eam neque repugnare Patribus, neque Concilijs, neque Scripturis: item omnia incommoda, quæ ab adversarijs obijciuntur, diluuntur facile: præsertim autem ostēditur, eam toto cœlo distare à Pelagio, & ab eius reliquijs: ergo est probabilis.

Secundò probatur: quia quaestio hæc de actu supernaturalitate propria est scholasticorum: extra quorum scholas, quod frequenter auditur, est, nos redemptos esse ex gratia per Christum, & sperare remunerationem æternam, hæc autem, quæ nobis dantur per Christum, esse intrinsece supernaturalia, rarissimi audiunt, nisi cum scholasticos audiunt: & quidem multi adhuc ex scholasticis negāt actū ullū esse in substantia supernaturalē. Quapropter P. Valētia disp. 1. quæst. 2. pūct. 2. versu secundo possumus, ait: fides verò, quam nos nunc quidem asserimus necessariam esse ad salutem, universalior quadā fides est, per quam saltem cognoscatur Deus, ut author supernaturalium & remunerator supernaturaliter, etiam si hæc notitia non sit admodū distincta, qualem habent peritiores, sed ut cumque confusam. Cuius autem est hæc cognitio ut cumque confusa; nisi remunerationis æternæ: quæ quia supernaturalis est à parte rei, cognoscitur materialiter, & confusè.

Dico secundo: necessaria est fides explicita confusa de remuneratione supernaturali. Præmitto doctrinam Magistri Bañez

Francisco.
Victoria.

P. Luis.
Lorca.
P. Salmeron.

§. 34.
2. Probatio.

§. 35.
2. Probatio.

P. Valētia.

§. 36.
2. Conclus.
Bañez.

S. Tho. q. 2. duplicem esse fidem explicitam: alteram expressam, & claram; alteram involutam, & magis obscuram: clara est, quando proprijs terminis aliquid cognoscitur, verbi gratia, *Christus est mortuus*: minus clara est, quando attingitur obiectum aliquod specificum terminis non specificis; sed universalioribus: verbi gratia, conceptu de animali concipitur species humana, quæ verè & propriè est animal: conceptus tamen ille non est per terminos específicos: quia non est per attributa hominis propria; sed communia; conceptus tamen uterque est explicitus, alius quidem confusus; alius expressus: sic remuneratio naturalis, & supernaturalis conveniunt in conceptu remunerationis æternæ: unde fides de remuneratione æterna immediate, & explicitè terminatur ad utramque speciem remunerationis: quia verò illa remuneratio non concipitur in singulari, ideo non est fides expressa de illa. Sic dicit Bañez concipi fidem explicitam Christum à concipiente redemptorem in communi. In hoc sensu locutus est expresse P. Valentia adductus §. 35. In alio vero de fide explicita, & expressa de remuneratione supernaturali, ut supernaturalis est, locutos fuisse Scholasticos incredibile mihi videtur, sicque componitur illorum controversia. Nec multum ab hac sententia discedit P. Suarez disputat. 12. sect. 3. num. 10. & 11.

Valent.

P. Suarez

§. 37.

Si autem aliquis non cognosceret remunerationem supernaturalem præcisivè, eam neque negans, neque affirmans; sed cognosceret remunerationem naturalem, & negaret supernaturalem, rogo utrum hic posset iustificari. Non est quaestio de eo, qui negaret supernaturalitatem remunerationis culpate; sed inculpate, quia non proponitur sufficienter. Respondeo: hunc casum esse impossibilem: quia, qui præcisè cognoscit existentiam Dei, & remunerationem æternam, esset manuductus solo rationis lumine sine Doctore proponente mysteria gratiæ: tunc autem nullum haberet principium ad affirmandum, aut negandum obiectum supernaturale. Si verò ei proponerentur mysteria gratiæ, quamvis non teneretur illis assentiri antequam sufficienter proponerentur; teneretur tamen illis non dissentiri: quia peccatum satis illi esset cognitum: convenientiaque reparationis ab eo peccato esset satis per se nota: unde ea mysteria teneretur disquirere; quærens autem invenit.

§. 38.

Secundò respondeo: in sententia quam §. 33. probabilem esse dixi illum hominem crediturum fide sufficienti ad salutem: quia implicitè crederet remunerationem supernaturalem. Dicunt Magister Bañez, & P.

Valentia non posse contineri implicitam fidem rerum supernaturalium in fide explicita naturalium: quia nihil potest contineri implicitè in rebus ordinis inferioris. Respondeo: fidem implicitam remunerationis supernaturalis non contineri in aliquo actu naturali; sed in supernaturali: quia continetur in habitu infuso fidei, & in actu supernaturali piæ affectionis, quo imperatur actus fidei circa obiectum sufficienter propositum: in quo disput. 40. §. 9. constitui fidem implicitam: obiecta autem contineri in ordinibus inæqualibus nihil refert: tunc enim obiectum formale est eiusdem ordinis; tum etiam quia unum obiectum non continetur in alio; sed actus unius obiecti continetur in actu circa aliud; ac propterea non requiritur, nisi ut actus unius ordinis non contineatur in actu ordinis inferioris.

§. 39.

Absolutè autem in sententia, quam sequor §. 36. respondeo, non posse fide divina credi remunerationem æternam, si negetur eam esse supernaturalem: quia non fiet revelatio, aut non proponetur sufficienter de remuneratione æterna ei, qui inculpate negare possit supernaturalitatem; sed spectabit ad providentiam Dei, aut illi negare cōcursum ad dissentiendum illi propositioni, aut illi provideri Doctorem, quo doceatur veritas supernaturalis. Ratio à priori est, quia ex communiori sententia Doctorum est necessaria aliqua fides explicita de remuneratione supernaturali, quæ cum illius negatione componi non potest.

DISPUT. XLIV.

De obiectis necessario credendis.

SECTIO. I.

De necessitate credendi mysterium Incarnationis.

ICO primò: mysterium Incarnationis non fuit necessario credendum explicitè singulis fidelibus, ad salutem antea adventum Christi, neque necessitate medijs, neque præcepti. Hæc conclusio est S. Thomæ quæst. 2. art. 7. constituentis in simplicioribus legis veteris fidem velatam huius mysterij, in lege autem

§. 1. Conclus.

S. Thom.

autem nova constituit necessitatem fidei explicitæ in singulis fidelibus. Consentiant Magister Banez art. 8. dub. 2. §. unde sit quinta conclusio, Aragon art. 7. conclus. 4. agens de lege naturæ: conclusione autem quinta dicit in lege scripta fuisse necessariam cognitionem explicitam mediatoris: eandem conclusionem docet P. Valentia disputat. 1. quæst. 2. punct. 4. quam ait esse extra controversiam apud Theologos: Lorca disputat. 2. 1. num. 1. quamvis num. 4. probat necessariam fuisse fidem explicitam mediatoris in communi: eadem conclusio est P. Luisij disput. 27. dub. 3. P. Thomæ Sanchez in præcepta decalogi lib. 2. cap. 2. num. 7. & P. Suarez cum multis, præsertim Hugone, & S. Bernardo, disput. 12. sect. 3. nu. 14. Probatur primò: quia non constat ex Scriptura necessitas huius mediij: nec ex Concilijs, nec ex Patribus: quæ enim Lorca ex S. Augustino adducit, rectè diluit P. Luisius disputat. 27. dub. 6. Secundò probatur, quia Paulus ad Hebræos 11. 6. recensens, quæ necessariò erant credenda, constituit tantum existentiam Dei, & remunerationem æternam: & quamvis ea constituit ut necessaria, videtur etiam & ut sufficientia: voluit enim probare Henoch habuisse fidem, per quã Deo placuit, & quæ fuit sufficiens argumentum illius, ut necessaria erat ad placendum Deo: illa vero fides, debebat esse perfecta. Tertiò quia Cornelius Centurio erat fidelis, & iustus: postquam iustitiam vocatus est ad explicitam fidem Christi.

Obijcies primò, ex Augustino & Eusebio, antiquos fideles fuisse etiam re ipsa Christianos. Secundò obijcies, S. Nazianzenum oratione 20. quæ est de Machabeis initio, ubi asserit, ipsi & omnibus Dei amatoribus valde probabile esse, neminem eorum, qui ante adventum Christi martyrio coronati sunt, id consequi potuisse sine fide in Christum: item S. Augustinum multis in locis. Ad primum respondeo: omnes re ipsa fuisse Christianos, id est, populum Christi, quia nisi per eius sanguinem non fuissent fideles, ut oportet ad salutem: item fuerunt Christiani per fidem implicitam. Ad secundum, Nazianzenus loquitur de martyribus, non verò de singulis hominibus: & quamvis de his loquatur, de singulis hominibus intelligitur de fide implicita. Ad tertium ex S. Augustino respondetur, eum partim locutum de necessitate præcepti: partim de fide implicita: partim de fide Christiani prædicati. Quæ omnia, quia gravi difficultate carent, à me præstringuntur, recognoscique possunt in P. Valentia disp. 1. quæst. 2. puncto 4. à versu secunda verò, & P. Luisio disp. 27. dub. 6.

Dico secundò: post promulgatum Evangelium vix potest de lege communi aliquis salutem adipisci sine fide explicita in Christum. Conclusionem hanc docent quotquot aiunt hanc fidem esse necessariam necessitate mediij post Evangelij promulgationem. Probatur communi experimento: vix enim unquam audimus aliquem ita iustum, quin in multis peccet,

Dico tertio: hæc tamen fides explicita non est necessaria necessitate mediij singulis fidelibus ad iustificationem: hæc sententia docetur à pluribus ex antiquis: quos sequitur Magister Banez quæst. 2. art. 8. versu queritur denique, conclusione 1. quam prius docuerant Magister Soto in 4. dist. 5. quæst. unica, art. 2. & lib. 2. cap. 12. & Vega lib. 6. cap. 20. Aragon quæst. 2. art. 5. versu secunda conclusio: ad consequendam, & P. Luisius disput. 27. dub. 4. versu in hac controversia, & P. Suarez disp. 12. sect. 4. num. 11. Probatur, quia nullibi constat hæc necessitas. Unde si aliquis per actus supernaturales crederet existentiam Dei, & remunerationem æternam, iustitiam posset adipisci: ut autem hæc lex admittatur, probanda est ex scripturis aut definitionibus.

Dico quarto: valde probabilis est sententia affirmans necessariam esse necessitate mediij fidem explicitam Christi. Quam sententiam docuerunt complures ex antiquis, quos refert & sequitur P. Valentia eo puncto quarto à versu tertia verò: quamque eruditè probat ex Patribus, & scripturis: quem sequitur Magister Lorca disput. 22. à num. 4. numero tamen 11. relabatur in nostram sententiam, contentus necessitate fidei explicitæ in re, vel in voto; quemadmodum Baptismus est etiam necessarius. Quis negavit extra Sacramentum necessarium esse votum fidei in Christum ad iustificationem? votum enim illud nihil aliud est, quam contritio charitate perfecta, quæ est præparatio voluntatis faciendi omnia ad salutem necessaria, si adsit facultas: at verò non explicat Lorca utrum hoc votum respiciat fidem explicitam, ut medium vel ut præceptum. Item communi sensu, quo Scholastici tractant quæstionem hanc, querunt, utrum ex parte intellectus post promulgationem Evangelij, possit esse sufficiens cognitio sine fide explicita in Christum, ad dispositiones voluntatis supernaturales, & ultimas ad iustitiam? Partem affirmantem nobiscum sequitur Lorca, de cæteris non disputamus: Patrè Valentiam sequitur P. Thomas Sanchez in præcepta Decalogi lib. 2. cap. 2. numero octavo. In qua sententia dicendum est, observanti legem naturalem, providendum fore à Deo Angelum, aut Doctorem alium,

2. Conclus.

§. 3.
3. Conclus.Banez.
Soto.
Vega.
Aragon.
Luis.Suar.
Probatio.§. 4.
4. Conclus.

P. Valent.

Lorca.

P. Thom.
Sanchez.Banez.
Aragon.

Valent.

Lorca.

P. Luis.
Thom. Sanchez.
P. Suar.
Probatio
1. & 2.§. 2.
Obiectio.

Resp.

S. Tho. q. alium, à quo instruat de Incarnatione
2. ab Art. Christi.
4. ad 8. Dico quintò: idem dicendum est de ne-
§. 6. cessitate fidei explicitæ in Christum ad
5. Concl. beatitudinem, ac ad primam iustificationem.
Canus. Hæc conclusio est contra Canum, Bañez, &
Bañez. Aragonem, constituentes discrimen inter
Aragon. primam, & ultimam salutem: quos impug-
Lorca. nant P. Valentia, Magister Lorca num. 9. &
Valent. P. Luisius dub. 7. Ratio est, quia non repug-
Luis. nat aliquem post adeptam iustificationem
 subito interire, aut in amentiam incidere;
 tunc autem salutem consequetur: ergo
 quod non est necessarium ad primam iusti-
 ficationem, non est necessarium ad beati-
 tudinem.

SECTIO II.

Qua sint credenda ex præ- cepto?

§. 7. **D**ICO primò: mysterium Trini-
1. Concl. tatis est cognoscendum necessita-
 te præcepti eo modo quo Incarna-
 tio. Sic cõmuniter authores, quia mysteriũ
 Incarnationis est in secunda persona, quæ
 est filius: filius autem à Patre est: item
 peractum est mysterium illud virtute Spi-
 ritus Sancti.

§. 8. Dico secundò, Doctores Ecclesiæ, Præ-
 latos, & Confessarios teneri ex præcepto di-
 vino scire non solum quatuordecim articu-
 los fidei; sed etiam complura alia mysteria
 tam speculativa, quàm practica, ut ea pos-
 sint docere imperitos & rudes. Quæ con-
 clusio certissima est ex Sanctis Augustino
 & Thoma, alijsque Doctoribus. Ratio à
 priori, quia illorum munus est instruere
 plebem, quæ debet credere, amare, & odis-
 se; sed unusquisque tenetur præcepto divi-
 no nosse officij sui partes principes: ergo:
 minor patet tum quia medicus publico sti-
 pendio, aut privatâ pecuniâ conductus, te-
 netur morborum, & medicinarum esse pe-
 ritus: advocatus item non potest causas
 suscipere ignarus legum: tum etiam quia
 nisi exercentes ea munera sint eorum peri-
 ti, tota Respublica brevi peribit: cuius salus
 pendet ex recta administratione munerum
 singulorum: cum verò hoc munus prædi-
 catoris Evangelici sit inter cætera momenti
 maximi, eius lex gravius obligat illud exer-
 centes.

§. 9. Neque verò omnibus est obligatio par-
 nam Parochus vnius pagi, in quo pauci &
 rudes sunt subditi, non est opus ut sit tam

peritus, quàm Parochus opulentæ alicuius,
 & magnæ vrbs. Præsto est ratio: quia ad
 instruendos paucos rusticos minori erudi-
 tione indiget, quàm ad instruendos homi-
 nes urbanos, & aulicos: inter quos, ut fre-
 quenter est ingenium acre, sic & vitia com-
 munia: ad quos instruendos indiget Doctor
 ingenio, & doctrina. Quidquod & mercat-
 uræ, & iudicia sunt in vrbe frequentia: quæ,
 ut ex lege Dei exercèantur, postulant do-
 ctrinam non vulgarem.

Dico tertio: singuli fideles tenentur cre-
 dere explicitè præcipua mysteria fidei cõ-
 tenta in symbolo Apostolorum, & quatuor-
 decim articulis fidei, qui communiter cir-
 cumferuntur in catechesi puerorum. Hæc
 est communis sententia Doctorum, quos
 videre potes apud P. Valentiam puncto 3.
 & 4. Luisium disp. 28. dub. 1. & Tho. Sanch.
 lib. 2. in Decalogum cap. 3. num. 6. Proba-
 tur, quia omnes tenentur credere præcipua
 mysteria, quorum cognitio plurimum spe-
 ctat ad Christianæ vitæ institutionem, cog-
 nitionemque Dei; hæc autem continentur
 in symbolo: ergo: minor patet, quia quæ
 spectant ad Dei unitatem & Trinitatem,
 explicantur quatuor primis articulis. Nec
 tamen propterea necesse est credere expli-
 citè Spiritum Sanctum à Patre Filioque
 procedere, neque Spiritum Sanctum locu-
 tum esse per Prophetas. Item nec totum
 vulgus tenetur explicitè credere unitatem
 naturæ communis cum Trinitate persona-
 rum; sed sufficit cognoscere Patrem, Filium,
 & Spiritum Sanctum esse tres personas &
 unum Deum: cognoscere autem id contin-
 gere propter comunitatem naturæ, &
 oppositionem personarum, acuti hominis
 est; non rudis. Quæ spectant ad creationem
 mundi, & providentiam, continentur si-
 militer articulo quinto. Quæ verò perti-
 nent ad remittenda peccata, continentur
 articulo sexto: ubi discenda etiam sunt, quæ
 pertinent ad Sacramentum Baptismi &
 Pœnitentiæ, per quæ peccata remittuntur.
 Quæ autem spectant ad vitam æternam, cõ-
 tinentur articulo septimo: ubi discenda
 etiam est resurrectio mortuorum: quæ &
 ad glorificationem spectat, & est apprime
 utilis ad instruendos mores.

Quæ spectant ad Christum, continentur
 septem articulis de eius humanitate. De
 quo sufficit credere eum esse verum Deum,
 & hominem; non tamen est necesse cognos-
 cere exactè naturarum distinctionem, &
 unitatē personæ; sed sufficit credere eundē,
 qui est homo, esse Deum, & non esse unum
 Deum, & alium hominem. Item non est
 necesse cognoscere eum fuisse circumcisum,
 nec præsentatum in templo, nec transfigu-
 ratum

§. 10.
3. Concl.

P. Valent.
Luis.
Thom. San-
chez.
Probatio

S. Aug.
S. Thom.

§. 11.

S E C T I O I.

Sensus quaestionis.

§. 1.

ACTVS fidei versantur circa auctoritatem, & revelationem Dei, & circa mysterium revelatum: libertas & necessitas possunt etiam considerari circa obiectum formale, & materiale. v.g. vtrum revelationem Dei credamus liberè; an verò propositis argumentis credibilitatis, ita assentiamur existere revelationem Dei, vt non possimus dissentiri? Qui sensus est huius quaestionis germanus: in obiectum materiale possumus etiam quaerere, vtrum actus fidei sit absolute necessarius? id est, vtrum obiectum illud tam efficaciter proponatur, vt necesse sit assentiri praemissis, & conclusioni: vt contigit in syllogismo demonstrativo? qui sensus parum differt à primo. Item potest disputari libertas assensus in obiectum materiale ex suppositione, quòd iam assenserimus existere revelationem Dei: in hoc sensu non disputo difficultatem hanc: constat enim ex logica assensum conclusionis esse necessarium quoad speciem, ex suppositione assensus praemissarum: immò & quoad exercitium est necessarius assensus conclusionis.

§. 2.

Fides item potest esse libera aut necessaria, proximè aut remotè: proximè quidem, quando rectè consideratis applicationibus ad fidem, possumus assentiri & dissentiri revelationi: vel determinamur ad assensum: v.g. nò vult aliquis applicare intellectum ad studium Mathematicarum: hic liberè habet carentiam assensus demonstrativi; item quando vult se ad illud studium comparare, liberè habet demonstrationes Mathematicas, dum liberè voluit illarum causam: at verò ex suppositione studij diligentis, iam nò est in eius potestate assentiri, aut dissentiri: quia attingit rationes demonstrativas, quae nò patiuntur neque dissensum, neque carentiam assensus. In hoc sensu quaeri etiam potest, an fides sit libera, ita vt nullam aliam proximam habeat libertatem?

S E C T I O II.

Fides est proximè libera.

§. 3.

ARBITROR assensum fidei esse proximè liberum quoad speciem, ita vt positis omnibus conditionibus, proximè necessarijs ad assensum, sit in nostra potestate assentiri & dissentiri: non quòd

guratum in monte: sed sufficit eum pro salute nostra mortuum fuisse, & à mortuis surrexisse: vt cognoscamus nostram per eius sanguinem redemptionem; item vt per eius resurrectionem concipiamus spem resurgendi: ascensus etiam eiusdem in coelos est credendus, vt cognoscamus tum eius gloriam, tum & interpellationem pro nobis: descensus ad inferos credendus est necessitate praeccepti, crasso modo, nò verò singulis exactè: vt docet P. Thomas Sanchez, cap. 3. num. 22. Recognosce cap. illud & secundum.

P. Thom. Sanchez.

§. 12.

Praeter hæc cognoscenda sint singulis sex sacramenta, tum quia per illa, & peccata remittuntur, & perseveratur in gratia: & quamvis ordo non est omnibus communis quoad receptionem, est tamen communis omnibus quoad usum passivum: debent enim credere peccata à Sacerdotibus remitti, & non ab alijs per Sacramentum poenitentiae. Septimum autem Sacramentum matrimonij tenentur credere, qui illud incut.

§. 13.

Praeter hæc tenentur credere poenam aeternam, quæ infligitur impoenitentibus. Itè discrimen peccati mortalis, & venialis, non quidem per Metaphysicas argutias, sed vt cognoscant alterum esse leve: alterum grave. Item credere tenentur, quæ necessaria sunt ad Sacramentorum receptionem dignam: & quamvis non recipiant Sacramentum Eucharistiae, quia illius susceptio differtur propter honestam aliquam rationem; tenentur tamen illud cognoscere, vt à prima luce rationis Christum adorent. Item credere tenentur unitatem Ecclesiae Catholicae, eiusque caput esse Romanum Pontificem: quod Catholicus quisque credit, quia eius auctoritate movetur ad credenda mysteria. Praeter hæc & orationem Dominicam, tenentur singuli credere decem praeccepta Decalogi, & quinque Ecclesiae: item & legem misericordiae subveniendi egentibus. Tenetur etiam unusquisque scire leges officij sui, ne in illo exercendo Deum offendant. Praeter hæc nihil mihi nunc aliud occurrit. Videantur Doctores adducti. Posse autem esse ignorantiam invincibilem probat P. Thomas eo cap. 3. num. 20.

DISPUT. XXXV.

Utrum assensus fidei sit liber?

S. Tho. q. quòd possimus componere assensum, & 2. Art. 9. dissensum; sed quia alterutrum ex his possumus componere cum applicationum cognitione.

§. 4.
S. Thom.

Conclusio hæc est S. Thomæ quæst. 2. art. 9. maximè verò ad secundum: ubi dicit applicationem ad studium rerum demonstrabilium posse esse meritoriam, quia est libera: assensum autem ipsum demonstrativum non posse esse meritorium, quia non est à libero arbitrio: in fide verò utrumque subiacere libero arbitrio, ac propterea utrumque posse esse meritorium. S. Thomam comitantur Scholastici omnes, vix vno aut altero excepto. Est apertè sententia S. Augustini adducti disput. 38. §. 1. ait enim credere nihil esse, nisi assentire cogitando, & cogitare assentiendo: cogitationem autem vult esse ex gratia per Christum, quæ cogitatio immediatè ponitur ab Augustino ad assentiendum: ait enim multos cogitare, ne assentiant; id est, postquam consideraverunt rationes, quibus probatur existentia revelationis, noluerunt credere: qui autem credunt, ideò credunt, quia consideratis motivis ad credendum, immittit illis Deus cogitationem congruam, ut credant.

§. 5.
1. Probat.
1. Ioan. 2.
22.

Probatur primò ex prima Ioannis 2. à versu 22. *quis est mendax, nisi is, qui negat, quoniam Iesus non est Christus?* mendacium autem vitium est. Undè argumentor, qui negat veritatem revelationis Dei de divinitate Christi, est mendax: ergo potuit illam non negare, & affirmare: consequentia patet, quia alioquin non esset mendax; antecedens autem constat ex testimonio adducto: neque sufficit id esse verum, quia fuit in nostra potestate inquisitio rationum; his autem inventis non est in nostra potestate dissensus: etenim ex hoc testimonio Ioannis ostenditur apertè, consideratis etià motivis posse esse dissensum: Vos (inquit) quod audistis ab initio, in vobis permaneat: si in vobis manserit quod audistis ab initio, & vos in Filio, & Patre manebitis: & sicut docui vos, manete in eo. Loquitur igitur Apostolus cum fidelibus, qui iam consideraverant motiva ad credendum: quos hortatur, ne deficiant à fide iam suscepta: ergo auditis iam omnibus necessarijs ad credendum, erat in potestate fidelium permanere in assensu fidei. Nec enim per oblivionem erant illi deserturi fidem: non enim est in nostra potestate oblivisci ea, quæ alto insident cordi. Quæ maximè confirmantur ex epistola secunda eiusdem Ioannis à versu septimo: ubi Apostolus suis consulit, ne perdant susceptam fidem apostatarum prædicatione. Quis autem dubitet illos id factu-

ros postposità Apostolica doctrinà: idem quæ patet ex epistola prima §. 10. & primo ad Timotheum 19.

Dices primo cū Holchoto, fidē ut est in intellectu, amitti non posse; sed posse amitti dem, ut includit observationem legis. Contra hanc opinionem latius disseram sectione 3. Deinde Ioannes dicit epistola prima cap. 5. versu 10. *Qui non credit filio, mendacem facit eius, quia non credit in testimonium, quod testificatus est Deus de filio suo*: ubi constituitur speciale peccatum infidelitatis in intellectu: quod peccatum consistit in eorum dissensu, quæ dicuntur à Filio Dei.

Dices secundò cum alijs, posse esse peccatum infidelitatis in intellectu, quia possumus nolle cogitare rationes, quibus manuducimur ad credendum. Contra hos disseram eadem sectione tertia. Deinde facere mendacem filium Dei, non est non cogitare rationes, quibus possemus ad fidem duci; sed est dissentiri eius testimonio sufficienter proposito. Quod patet, quia Ioannes non agit cum hominibus non credentibus ob defectum applicationis; sed cum fidelibus, quos monet, ne PseudoProphetarum prædicatione moveantur ad non credendum: quibus non erant credituri absque aliqua ratione, & fundamento; illi enim cum prædicaturi essent contra Apostolicam doctrinam, quam fideles profitebantur, erant collaturi fundamenta doctrinæ suæ cum fundamentis doctrinæ fidelium; Alioquin non peccarent amittendo fidē: quia essent obliti fundamenta nostræ credibilitatis, nullo modo peccarent: peccarent igitur, quia posthabita evidenti credibilitate fidei, aliorum fundamentis fasciarentur.

Secundò probatur doctrina eadem ex Concilijs. Ac primum sit Arausicanū secundum, adductum disput. 43. Canone 5. ubi definitur initium fidei esse ipsum credulitatis affectum: ergo fides immediatè pendet ab affectu credulitatis, Probo consequentiam, tū quia initium fidei non sumitur à voluntate disquirendi rationes credibilitatis; tū quia inquisita iam ratione manuducente, possumus non assentiri: ponamus esse dissensum, tunc nullus fuisset actus fidei, qui posset esse nostræ salutis initium: at initium iustificationis sumitur ab ipsa fide, quod patet ex Tridentino sess. 6. cap. 6. his verbis: *disponuntur autem ad ipsam iustitiam, dum excitati divina gratia, & adducti, fidem ex auditu concipientes, liberi moventur in Deum, credentes verà esse, quæ divinitus revelata, & promissa sunt: atque illud in primis, à Deo iustificari impium.*

Ex quibus deduces gratiam per Christum donari,

§. 6.
1. Obiectio
Refell.

1. Ioan. 5.
10.

§. 7.
2. Obiectio
Refell.

§. 8.

Tridentina

§. 9.

donari, ut credamus ea, quæ iam audivimus: præcipue vero credere debemus iustificari impium per gratiam Christi: hæc autem immediate versantur circa assensus ipsos. Deinde cap. 8. fides dicitur initium & fundamentum nostræ salutis: ergo hæc salus debet esse ab aliquo primo actu, qui & sit fidei, & non possit componi cum peccato infidelitatis; sed illa voluntas, investigandi argumenta credibilitatis, non est actus credendi, ergo ab illa non incipit iustificatio: item cum illa potest componi infidelitas: teste enim Augustino multi cogitant, ne credant: item ad illam inquisitionem non indigemus gratiâ Christi, *audimus enim te de hoc iterum*, Paulo dixerunt Athenienses, non quidem ex gratiâ per Christum; sed ex familiari sibi curiositate. At vero credulitatis affectus, quem ait Concilium Arausicanum, esse per inspirationem Dei, censetur moraliter esse fides: quia ex consensu & assensu fit moraliter unus actus, sicut ex quovis actu imperante, & imperato, dixitque Tridentinum fidem concipi ex gratia per Christum: unde conficio hoc catholicum argumentum: initium iustificationis sumitur ab actu credendi, & fidei: hoc autem initium est ex gratia Dei inspirante affectum credendi: ergo actus credendi, & fidei est à gratiâ Dei inspirante affectum credendi; sed iste affectus & assensus est liber motus credendo vera esse, quæ Deus loquitur: ergo actus ipse credendi est liber.

§. 10. Supervacaneum esset doctrinam hanc confirmare ex Tridentino, cum iam id sit præstitum abunde. Adijce tamen ex cap. 8. ubi duo definiuntur: alterum fidem esse initium nostræ iustificationis; alterum iustificationem esse gratis, quia fides gratis nobis datur, nihilque præcedens promeruit iustificationem ipsam. Video hæc non multum urgere: urget tamen Canon tertius statuens neminem posse credere, ut oportet ad salutem, absque adiutorio Spiritus Sancti: posset autem, si fides esset necessaria post motiva: quia ex affectu naturali curiositatis possemus inquirere fundamenta nostræ fidei; quibus bene consideratis non possemus dissentiri: ergo sine nova gratiâ per Christum possemus credere fide supernaturali. Probo consequentiam: quia credibilitatem nostræ fidei assequimur evidenter: ideò enim contra fidem peccatur, quia non creditur, quando cernitur obligatio credendi. Hæc credibilitas non pendet ab aliquo actu honesto ipsius audientis: potest enim vel inuitus, vel ex pravo fine audire miracula, & auctoritatem Ecclesiæ: hisque auditis, ex tua sententia sequitur necessariò fides supernatu-

ralis: ergo possumus credere, ut oportet ad salutem, absque gratia inspirata per Christum. Ideò autem indigemus eâ gratiâ, quia posita totâ applicatione fidei, liberè præstamus assensum: ad quem actum liberum pulsamur gratiâ Christi. Recognosce Concilium Toletanum quartum, Can. 55.

Tertiò ratione probatur, quia evidētia est necessitas intellectus, ut assētiatur, ut cōstat ex disp. 25. à §. 2. sed ex his, quib⁹ movemur in via, nihil nos cogit ad credendū: ergo nō credimus evidenter, eademque ratione nec necessariò. Probo minorem: quia movemur auctoritate Dei, eius revelatione, & conditionibus miraculorum, Ecclesiæ auctoritatis humanæ, & similibus: auctoritas divina sola, nisi existat revelatio, non potest nos determinare: neque item potest revelatio nos determinare ad assensum suæ existentie: quia revelationem illam neque cognoscimus immediatè, neque ex aliquo effectu aut causâ, quæ cognoscenda sint necessariò, ut ex eorum cognitione determinemur ad assensum de existentia revelationis. Conditiones autem & motiva, partim sunt purè humana, ut auctoritas humana Ecclesiæ; quæ verò divina sunt, habentia aliquid supernaturale, vel non cognoscimus evidenter fieri à Deo ex animo confirmandi existentiam revelationis, ut de miraculis dixi disputat. 26. §. 5. vel non cognoscuntur immediatè, ut prophetiæ: nec item cognoscimus evidenter, quò animo fiant à Deo: omnes igitur conditiones ad credendum necessariae, ut à nobis cognoscuntur, non prætergrediuntur vires creatas, neque generant evidentiam physicam; sed tantum moralem de obligatione credendi.

Tandem fides distinguitur à scientijs naturalibus per obscuritatem, qua illæ carent; sed non distingueretur: ergo. Maior patet ex cap. 11. ad Hebræos, fidem esse argumentum non apparentium: nullusque Theologus ausus est negare obscuritatem fidei: minor patet ex his auctoribus. Holcothus enim constituit in assensu intellectus necessitatem omnimodam; solumque constituit indifferentiam in observatione legis. In alia verò sententia sola constituitur indifferentia in applicatione intellectus ad inquisitionem motivorum ad fidem; non verò in ipso immediato assensu, sed mathematicæ, & quævis alia disciplina naturalis, est etiam libera in applicatione intellectus ad studium: ergo non differunt in obscuritate fides & mathematicæ. Deinde adhibita diligenti applicatione determinatur intellectus ad credendam existentiam revelationis, & ex hac determinatur ad assensum mysterij revelati, non minus quam studio

§. 11.
3. Probat.

§. 12.

studio mathematicarum determinamur ad præmissarum, & conclusionum assensus: ergo fides est tam evidens, quam mathematica: patet consequentia: quia ex disput. 25. constat omnem determinationem intellectus ad assensum, esse evidentiam.

SECTIO III.

Dua sententia.

§. 13. **N**ONN VLLI censent Holcothum censuisse assensum fidei non esse immediatè liberum. P. Luisius disput. 29. dubio primo, versu in hac controversia, vindicat Holcothum ab hac calumnia. Certè peiora dixit Holcothus: quæstionem autem hanc in primum, quæstione 1. fusè tractat atque confusè: ex quo colligi videtur credere strictè, & propriè esse assentiri rebus revelatis cum voluntate faciendi, quæ fides præcipit: hoc dicit esse liberum, solum autem assensum articulorum non facit liberum: quia antè miraculorum cognitionem non possumus assentiri fide divina; post cognitionem verò miraculorū nō possumus non assentiri: ergo: hæc ex Holcotho collegi, quæ si non sunt ex eius mente, nolo ea esse.

§. 14. Impugnatur autem primò ex disp. 14. à §. 17. quia vel miracula cognoscuntur evidenter, vel non cognoscuntur: si cognoscuntur, iam assentiemur necessariò ex sententia Holcothi; si autem non cognoscuntur, iam non possumus assentiri fide Catholica: ergo nullus potest esse hæreticus.

§. 15. Secundò impugnatur: quia est peccatum particulare hæresis, quo solo amittitur fides, non verò quovis alio peccato mortali: ut constat ex Tridentino sess. 6. cap. 15. sed ex hac sententia nullum esset speciale peccatum infidelitatis, quo amitteretur virtus fidei: ergo. Probo minorem, quia ex sententia proposita non est in nostra potestate dissentiri obiecto fidei sufficienter proposito: quod quidem est peccatum contra fidem. Etenim si memoriā retinemus miracula, & alia motiva, tam determinati sumus ad assensum, quam ad conclusionem mathematicam per evidentia principia: si autem illa motiva exciderunt è memoria, non est in nostra potestate assentiri: ergo. Tandem fides amitteretur quovis peccato mortali: quia per te credere strictè, & propriè est assentiri cum voluntate observandi totam legem; sed hæc voluntas aboletur quovis peccato mortali: ergo quovis peccato

mortali aboletur & fides. Quid autem officit aliquem peccare contra fidem cum proposito naturali (quamvis inefficaci) servandi totam legem?

Censuerunt alij posse aliquem negare mysteria fidei, quia potest per negligētiam non satis inquirere rationes, quibus movemur ad credendum: si autem eas diligenter perpendat, non potest dissentiri, quia tam clarè movent intellectum, ut illum determinant ad assensum. Authores huius sententiæ refert P. Luisius disp. 29. dub. 1. Quæ tamen est improbabilis; & quia nullo nititur fundamento, & quia est contra cōmunē sensum Doctorum. Præter adductos à P. Valentia recognosce S. Bernardum quinto de consideratione capite sexto: *Fides*, inquit, *est voluntaria quedam, & certa prælibatio nondum propalata veritatis*: S. Augustinum tomò 9. tract. 26. in Ioannem: *multa potest homo facere non volens; credere autem non potest, nisi volens*, & tomò septimo, lib. de prædestinatione Sanctorum, cap. 5 post mediū, quisquis (inquit) *audet dicere: ex me ipso habeo fidem, non ergo accepi: profectò contradicit huic apertissima veritati: non quia credere, aut non credere non est in arbitrio humane voluntatis; sed in electis preparatur voluntas à Domino: idè ad ipsam quoque fidem, quæ in voluntate est, pertinet: quis enim te discernit? quid habes quod non accepisti?* Irenæum lib. 4. cap. 62. *non tantum (inquit) in operibus; sed etiam in fide etiam sua potestatis arbitrium homini servavit Dominus, dicens: secundum fidem tuam fiat tibi*: Origenem homilia 2. in diversa loca Scripturæ: à nullo auferitur, inquit, *possibilitas credendi: hoc enim in arbitrio hominis, & cooperatione gratia constitutum est*: Ambrosium in cap. 4. ad Romanos in ea verba, *ei autem qui operatur: aut credere, aut non credere voluntatis est: nec enim cogi potest ad id, quod manifestum non est*.

Quæ testimonia non possunt intelligi de illa voluntate inquirendi argumenta fidei: illa enim non facit fidem magis voluntariam, quam mathematicas: & quemadmodum hæc sunt assensus non voluntarius propalata veritatis; ita esset fides, si tantum esset libera in prima voluntate inquirendi: quod est contra testimonium S. Bernardi. Item qui se mathematicis liberè addixit, iam post studium non assentitur volens; sed independenter à voluntate: ita post applicationem ad argumenta fidei, iam non assentiretur quis volens: quod est contra testimonium S. Augustini. Item fides non esset magis in voluntate, quam mathematica: quæ nullo modo sunt facultates voluntatis; fides autem dicitur ab Augustino esse in voluntate, nempe, quoad affectum credulita-

§. 16.

S. Bernar.

Aug.

Irenæi

Origeni

Ambrosi.

dulitatis, qui necessariò præparatur à Deo: at verò voluntas inquirendi argumenta fidei, non est necesse, vt sit à Deo, vt constat ex §. 9. Similiter in immediato assensu mathematicarum non servatur potestas arbitrij; ita nec servaretur in immediato assensu fidei, quod est contra Sæctum Irenæum & Origenem. Tandem in sententia, quam impugno, potestas credendi & non credendi non referretur in obscuritatem fidei; sed in negligentiam eius studendi, vt patet in ignavo mathematicarum studioso; qui si non assentitur, non est propter obscuritatem mathematicarum, sed propter incuriam: quæ sunt contra adductum testimonium Ambrosij.

Deinde Concilium Toletanum quartum est expressè contra hanc sententiam: canone enim 55. probat, infideles non esse cogendos ad fidem: *Quia* (inquit) *sicut homo propria arbitrij voluntate serpenti obediens perijt, sic vocante se gratia Dei, propria mentis conversione quisque credendo salvatur: ergo non vi; sed liberi arbitrij voluntate, vt convertantur, suadendi sunt; non potius impellendi.* Quibus verbis obtruncatur hæc sententia: quia assensus credendi permittitur libero arbitrio Iudæorum cum gratia Dei: ad quem assensum non sunt impellendi; hoc autem non tollit eos fuisse impellendos ad audiendam Christianam catechesim: qua audita, suadendus erat assensus fidei; non ad ipsum cogendi infideles. At verò non poterat suaderi assensus, nisi propositæ fuissent rationes, quibus Iudæi converti possent ad fidem: his igitur auditis erant Iudæi suadendi ad fidem, non impellendi: videtur Concilium ex instituto damnasse hanc sententiam.

§. 19. Tertiò, existimo, eam sententiam esse contra testimonium Ioannis 12. 37. expendens enim S. Ioannes obstinatissimam duritiam Phariseorū, qui noluerunt Christo credere trahenti ad se vniuersum Orbem miraculis, atque portentis, ait: *cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum*; hoc verò non erat ex applicationis defectu: ipsi enim testes fuerant Lazari ab inferis revocati: ait autem Evangelista versu 10. *Cogitauerunt autem Principes Sacerdotum, vt & Lazarum interficerent: quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Iesum.* Constat autem ex capite 11. 47. eos non peccasse ex ignorantia signorum: *collegerunt ergo Pontifices & Pharisei Concilium, & dicebant: quid facimus, quia hic homo multa signa facit? si dimittimus eum sic, omnes credent in eum.* Cogno-verunt ergo Pharisei multitudinem signorum, eorumque magnitudine omnes credi-

turos in Christum: nonne poterant ipsi credere cognoscentes ceteros credituros? eadem miracula viderant turbæ, quæ & Pharisei: his visis turbæ crediderunt, Pharisei non crediderunt: ergo illa infidelitas non fuit ex negligenti applicatione; sed ex prava Iudæorum voluntate: ad quam obcecata à Deo, & non ad negligentem applicationem ad signa recurrit Ioannes 12. 39. *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: excecavit oculos eorum, & induravit cor eorum, vt non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & sanem eos.*

Ipsi autem pro sua sententia obijciunt primo Aristotelem 3. de anima, capite 3. asserentem non esse situm in nobis opinari. Respondeo, ab Aristotele ibi non usurpari opinionem pro assensu probabili, aut fidei; sed pro quocumque assensu aut dissensu: distinguit enim ibi imaginationem ab estimatione: imaginationem quidem in nostra constituit voluntate, quia possumus fingere, quæ volumus: estimationem autem non constituit in nostra voluntate, quia pro libito, & absque fundamento non possumus assentiri, aut dissentiri alicui obiecto: proposita autem ratione probabilis, possumus illi assentiri aut dissentiri pro libito: verba Aristotelis, hæc sunt: *non idem autem esse imaginationem, estimationemve, patet: hic enim affectus in potestate nostra sine controversia collocatur: licet namque, cum libet, fingere quidquid volumus, atque ante oculos ponere: perinde atque is facit, qui in artificiosa memoria comparatis, atque diffinitis locis, imagines fingunt, atque simulacra collocant: at opinari in nobis non est situm, necesse est enim opinantem, veram, aut falsam estimationem habere.* Quod si hoc argumentum aliquid efficeret, concluderet quidem nullam esse opinionem probabilem; sed omnes actus intellectus esse evidentes.

Argumentantur secundo: quia assensus de autoritate divina est nobis omninò necessarius, quia est evidens: ex hoc autem assensu sequitur necessariò assensus de rebus à Deo dictis. Respondent aliqui, assentiri authoritati divinæ vt sic, esse independens à nostra voluntate; assentiri autem illi super omnia ab eâ dependere. Contra: assensus ipse super omnia nihil addit ex parte intellectus; at ex parte voluntatis addit affectū discedēdi à quovis alio obiecto potius, quàm à fide. Hic affectus versatur circa actus intellectus sitos in nostra libertate, at non versatur circa actus necessarios, quia ab illis discedere nequaquā possumus: ille igitur affectus credēdi Deo super omnia credibilia versatur immediatè circa revelatione:

§. 18.
Concil.
Tolet. 4.

§. 19.

Ioann. 12.
37.

Ioann. 12.
10.

Ioann. 11.
47.

Ioann. 12.
39.

§. 56.
1. Obiectio

Respond.

Aristot.

Aristot.

§. 21.
2. Obiectio

S. Tho. q. 2. Art. 9. quia cum illi possimus assentiri, & dissentiri, cum assensum per affectum credulitatis præferimus cæteris omnibus assensibus, qui in nostra sunt potestate: comparatione autem eorum, qui in nostra potestate non sunt, non possumus ita versari per actus efficaces: amore tamen (vt aiunt) appetiatiuo possumus obiectum, quod non est in nostra potestate, cæteris antepone- re: quia, quamvis non possimus obiectum illud facere, possumus tamen illud pluris, aut minoris æstimare: sic æstimamus assensum de autoritate Dei pluris, quàm alios. Ad argumentum ergo respondetur, ad assensum mysterij revelati requiri assensum de existentia revelationis, qui nobis est liber.

§. 22. 3. Obiectio Tertium argumentum: quia Dæmones credunt absque affectu pio: ergo & nos possumus credere. Respondent aliqui, Dæmones habere evidentiam moralem mysteriorum fidei, qua evidentia determinatur ad assensum necessariò propter vivacitatem intellectus. Contrà: evidentia moralis solum, quia non est evidentia simpliciter, non determinat intellectum ad assensum. Quapropter aut dæmones habent naturalem evidentiam in attestante, aut determinatur per liberum affectum naturalem ad assensum naturalem fidei.

Respond.

SECTIO. III.

Quoties, & ad quos actus exigatur affectus liber ad credendum?

§. 23. 1. Conclus. DICO primò: quoties homo iustificatur de novo, exigitur affectus ex gratia per Christum ad credendum. Hæc conclusio satis constat ex disput. 40. à §. 13. quia in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 8. fides constituitur initium omnis iustificationis: sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius consortium pervenire. Hoc autem initium ex eodem Concilio, & Arausicano 2. sumitur à gratiâ excitante per Christum: quæ datur ad credulitatis affectum; non verò datur ad affectus habituales immediatè.

Concil. Araus. 2.

§. 24. 2. Conclus. Dico secundò: ad quemlibet assensum obscurum fidei exigitur actualis affectus, neque sufficit habitualis. Hæc conclusio ex communi consensu Theologorum, traditur à P. Luisio disputat. 29. dub. 2. versu 1. nihilominus. Probatur primum: quia, ad cre-

dendū per fidē existentia Dei, & remunerationē aternā in prima iustificatione, exigitur actualis gratia per Christum: ergo & ad eadem credenda post primā iustificationem. Probo consequentiam: quia ex parte actus fidei eadem est necessitas utrobique. Secundò probatur à priori, quia necessitas voluntatis oritur ex obscuritate obiecti. Intellectus non habet immediatam libertatem in suos actus; sed illos efficit necessariò, determinatus, aut à voluntate, aut ab obiecto: in nullo casu determinatur ab obiecto ad æquato fidei: quia ex parte obiecti non determinatur intellectus, nisi per evidentiam, quæ in obiecto ad æquato fidei nulla est, neque apparens: cui enim apparet, vix est sui compos: debet ergo determinari à voluntate: quamvis enim voluntas ijs in casibus non se teneat ex parte obiecti; tamen repræsentatā semel probabiliter, & prudenter veritate obiecti, potest voluntas præcipere intellectui, vt ei veritati assentiatur.

2. Probat.

Dices, sufficere voluntatem habitualement. Adverte hanc voluntatem habitualement nihil esse præter habitum voluntatis acquisitum, aut infusum; ab hoc nihil potest oriri nisi medijs suis actibus: nam habitus de voluntate credendi non tendit in actum fidei, qui est eius obiectum, nisi per actus volendi credere: etenim tendentiæ habituum sunt ipsi illorum actus: quemadmodum visus non tendit in colorem, nisi per visionem: cum igitur habitus piæ affectionis non habeat influxum immediatum, nisi in ipsos credulitatis affectus, non potest nisi per illos movere intellectum ad credendum: cum ergo assueti huic opinioni, aut fidei, difficile admittimus assensus oppositos, id non fit præcisè per solos habitus; sed quia habituum facilitate exercentur actus frequenter, quorum frequentia impediuntur actus oppositi.

§. 26.

Hinc etiam deduces, non sufficere ad assensum fidei, vt voluntas se gerat permixtivè, actum neque imperans, neque cohibens: nam in prima iustificatione necessarius fuit positivus voluntatis influxus. Item intellectus exercet omnem actum fidei determinatus ab aliquo principio: liberè enim non operatur; sed non determinatur à voluntate, quia hæc nulum actum exercet, per te; ergo determinatur ab obiecto: hoc autem est impossibile, quia ex parte obiecti nihil determinat intellectū, nisi evidentia: quod si intellectus naturā suā raperetur circa obiectum obscurum, nunquā illi posset dissentiri: quæ admodū nō potest dissentiri obiecto evidenti. Posset quidē volūtas suspendere exercitiū assen-

assensus in aliquorū opinione: at verò oppositum imperare non posset. Denique credere esset absque merito: ut ergo nullus potest esse motus progressivus absque actuali appetitus imperio: ita intellectus non potest exercere aliquem actum, nisi positivè determinatus, aut à voluntate, aut ab obiecto.

§. 27. 2. Solut. Dices secundò: primum argumentum propositum §. 24. esse inefficax: quia ad primam iustificationem exigatur affectus credulitatis plenè liber, neque sufficit affectus indeliberatus: ad cæteros autem actus non exigatur deliberatio plena: ergo ex eo quod ad primam iustificationem exigatur actualis voluntas ad credendum, non sequitur eandem exigi ad credendum alijs vicibus. De antecedenti agendum disput. 46. §. 40. nunc autem nego consequentiam: quia voluntas actualis ad credendum in primâ iustificatione exigatur, ut intellectus habeat, vnde determinetur: at non potest determinari ab obiecto: ergo à voluntate: necessitas autem plenæ deliberationis oritur ex reconciliatione cum Deo, quæ necessariò est vndique libera, non solum ex parte voluntatis; sed etiam intellectus, cuius actus liberè imperentur.

§. 28. 3. Conclus. Dico tertio, non solum exigatur affectus liber ad credendum humanâ fide; sed alius distinctus exigatur ad credendum fide Catholica. Hæc sententia est contra Scotum in 3. dist. 25. quæst. 2. idco dico: quem sequuntur discipuli: cuius sententiam probabilem censent non pauci viri docti: opinantes sufficere ad credendum fide Catholicâ, intellectum esse determinatum à voluntate: hanc autem determinationem habet à voluntate datâ ad fidem humanam: ergo non exigatur alia: minor patet, quia præstito assensu fidei humanæ, non est in nostra potestate cohibere assensum Catholicum.

§. 29. Animad. Probationi præmitto: fidem humanam exerceri posse, primum cum aliquo periculo formidandi prudenter, ut cum quis sibi persuadet hanc hostiam esse consecratam: quamvis enim id prudenter credit, tamen prudenter etiam potest formidare. Quando sic credimus fide humana, non est paratus concursus ad credendum fide divina obiectum illud: quia deest sufficiens applicatio ad assensum Catholicum: vnde præter hanc voluntatem exigatur alia nova per Christum, quâ credamus super omnia revelationem Dei existere: hic autem modus credendi præfert assensum illum, & obiectum cæteris obiectis credibilibus, & assensibus in illa. Secundò, fide humana credimus absque vlla formidine, & hæsitazione, ita ut nullus sit locus dubitationi prudenti: tunc dico exigi duos affectus credulitatis,

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

alterum naturalem quoad substantiam, quo imperetur fides naturalis quoad substantiâ: alter vero affectus est supernaturalis, quo imperetur Catholicus assensus: sapius enim dixi exerceri actum naturalem circa supernaturale obiectum, quoties exercetur actus supernaturalis. Neque illi duo assensus fidei habent inter se prioritatem aliquam; sed sunt simul tempore, & natura.

Vnde per affectum circa assensum naturalem non est determinatus intellectus ad Catholicum assensum. Ad argumentum ergo ex §. 28. distinguo maiorem sufficit intellectum esse determinatum ad credendum, ut cumque; nego maiorem: sufficit esse determinatum convenienter, concedo maiorem: distinguo item minorem: per affectum ad fidem naturalem est intellectus determinatus ad credendum, ut cumque, concedo minorem: ad credendum, ut expedit ad salutem, nego minorem, & consequentiam hæc de re vide P. Vazquez 1. 2. disput. 186. & P. Suarez tom. 1. de gratia, lib. 2. cap. 1. 2. & 3.

Quia verò aliqui censent, posse actum supernaturalem imperari actu naturali; nec esse necessarios duos actus exerceri circa obiectum supernaturale, est consequenter dicendum in sententia Scoti, sufficere unum affectum ad illos duos assensus fidei humanæ, & divinæ: addendum tamen est affectum illum credendi esse supernaturalem quoad modum: quia numquam est admitendus fidei Catholicæ assensus, quin sit ex inspiratione, & excitâte gratia per Christum ut ostendi ex Concilio 2. Arausicano canon. 5. & ex Tridentino sess. 6. c. 6. & can. 3.

DISPUT. XLVI.

De qualitate affectus credulitatis.

STENSA necessitate actus voluntatis ad exercendam fidem; oportet disquirere qualis sit affectus ille. Vbi quatuor difficultates expeditur primam, vtrum affectus ille sit supernaturalis? secundam, vtrum possit esse intrinsecè moralis? tertiam, vtrum possit libertate carere? quartam, vtrum possit esse absque perfectione à deliberatione?

§. 1.

S. Tho. q.
2. Art. 9.

SECTIO I.

Affectus ille est supernaturalis.

§. 2.
1. Conclus.

DICO primò: affectus credulitatis, quo volumus fide Catholica credere, est supernaturalis quoad substantiam, vel modum. Ens supernaturale quoad substantiam est, quod nullo modo continetur in virtute activa, aut passiva causarum, vt agentium iure naturæ, in quocumque statu naturali considerentur, vt est creatio accidentis: sive est quod spectat ad gradum videndi Deum formaliter, aut causaliter: huius generis sunt vnio hypostatica, & beata visio, & fides. Ens supernaturale quoad modum est, quod in substantia continetur in sola virtute activa, aut passiva alicuius causæ naturalis, considerata secundum se; tamen hic & nunc conceditur ipsi naturæ ad finem aliquem supernaturalem; & propter supernaturalia merita Christi. Hæc assertio docetur à P. Suar. disp. 6. sect. 7. num. 5.

P. Suar.

§. 3.
Probatio

Probatur conclusio: quia omnis actus donatus ex gratia per Christum ad iustificationem, vel finem aliquem supernaturalem, est aliquo modo supernaturalis; sed omnis actus voluntatis ad credendum fide Catholicâ datur ex gratia per Christum: vt ostendi disputatione 40. à §. 13. ergo omnis eiusmodi actus est supernaturalis. Confirmatur, quia disputatione 47. §. secundo ostendam ex S. Augustino omnem actum fidei esse congruè meritorium iustificationis: fides autem exercita in gratia est meritum condignum augmenti gratiæ, & gloriæ. Omne eiusmodi meritum esse ex meritis Christi, & aliquo modo supernaturale, ostendi disputans de merito.

Confirm.

§. 4.
2. Conclus.

Dico secundò: hic affectus credulitatis est supernaturalis quoad substantiam. Hæc conclusio supponit actum fidei, & alios eiusmodi esse supernaturales quoad substantiam: quod probandum inferiùs: vbi ostendam eiusmodi actus esse, qui positivè conferunt ad iustificationem, & gloriam, vt media per se ad illas conducunt; sed hic affectus credulitatis per se confert ad iustificationem; vt medium: ergo est supernaturalis quoad substantiam. Minor patet ex Tridentino sessione 6. can. 3. vbi constituitur fides, vt oportet ad salutem; cap. autem octavo fides constituitur radix iustificationis; capite sexto definitur fides esse dispositio ad iustificationem

Trident.

impij: & capite septimo dicitur iustificatio sequi dispositionem illam. Dispositio autem positivè confert ad formam, ad quam disponit; & fundamentum ad ædificium, quod sustinet. Quàm verò sit utilis fides, ex Paulo cognosces ad Hebræos 11.

Ratione probatur, quia omne obiectum supernaturale quoad substantiam, petit cognosci, & amari actu supernaturali quoad substantiam, vt ostendi, ostensurus iterum; sed actus fidei est supernaturalis quoad substantiam: ergo petit cognosci & amari actu supernaturali quoad substantiam; sed amatur affectu credulitatis: ergo actus credulitatis petit esse supernaturalis quoad substantiam.

§. 5.
Ratio.

Rogas primò: ad quem habitum spectet hic affectus? Respondeo primùm, posse assensum Catholicæ fidei imperari à charitate, alijsque virtutibus infusus ex proprio illarum obiecto: exēpli gratiâ: considerat iustus placere Deo, quod ipse credat revelationem de Incarnatione: potest ex affectu placendi Deo imperare actum credendi: quod non leviter insinuat S. Paullus 1. ad Cor. 13. 7. *charitas omnia credit*. Dices, id intelligi, quia charitas imperat immediatè affectum credulitatis. Contrà, vt per te potest imperare affectum credulitatis, cur non poterit immediatè imperare ipsum assensum fidei? Ratio à priori, quia assensus fidei potest esse utilis ad obiectum aliarum virtutū, vt ex se constat; sed medium vtile fini potest eligi à virtute amante finem illum: item intellectus obedit imperio voluntatis in actibus obscuris: ergo ceteræ virtutes infusæ possunt imperare assensum fidei.

§. 6.

1. Ad Cor.
rim. 13. 7.
Obiectio.
Refell.

Item est specialis virtus per se infusa, quæ ex ipsa honestate credendi imperet assensum fidei. Probatur, quia omne bonum supernaturale potest amari propter ipsum: habet enim bonitatem alicuius pulchritudinis se ipsâ allicientis voluntatem: vt patet in bonis naturalibus: quod quidem maximè cernitur in perfectione intellectus: supernaturalis enim cognitio Dei est ratione sui appetibilis; sed assensus Catholicus est bonum supernaturale, & cognitio Dei perfectior omni cognitione naturali: ergo est propter se ipsam amabilis. Confirmatur, quia circa obiecta naturalia constituuntur ferè ab omnibus habitus per se infusi, qui vocantur virtutes morales infusæ: ergo multo melius constituentur circa obiecta supernaturalia: hæc autem virtus vocatur à Theologis *piæ affectio*; in Concilio Arausicano secundo vocatur *affectus credulitatis*.

§. 7.

Confirm.

Dices, hinc sequi esse infinitos habitus per se infusos: quia actus singularum virtutum,

§. 8.
Obiectio.

S E C T I O II.

Affectus credulitatis non potest
esse naturalis quoad
substantiam.

ROGAS secundò, vtrum hic credulitatis affectus sit necessariò supernaturalis quoad substantiam? Videtur enim satis probatum sectione prima, posse actum supernaturalem quoad substantiam, immediatè versari circa Catholicum assensum: at verò id esse necessarium, nondum est probatum: etenim circa naturale obiectum potest esse supernaturalis actus, potest item & naturalis: sic in obiectum supernaturale possumus tēdere actum iam naturali, iam supernaturali.

Dico tertio: assensus Catholicus non potest imperari credulitatis affectu naturali quoad substantiam. Probatur primò: quia nullus actus naturalis quoad substantiam positivè conducit ad iustificationem, vt medium per se; sed tantum removendo prohibens: ergo ille affectus non potest esse naturalis quoad substantiam: probo consequentiam, quia affectus ille positivè conducit ad iustificationem: est enim principium per se assensus Catholici; hic verò est etiam principium per se supernaturalium affectuum charitatis, quæ est vltima dispositio ad iustificationem.

Confirmatur, quia inter dispositiones ad iustificationem fides tenet locum, si non primum, quem cedit charitati; tenet tamen dignitate secundum, ordine autem primum: est enim substantia sperandarum rerum, id est, ossa & nervi corporis Christiani: vnde, cum iustificatio sit supernaturalis in substantia, non potest inniti fundamento naturali. Quia igitur fides in ratione dispositionis ad iustificationem non præscinditur ab affectu credulitatis, ideò, vt ipsum assensum credendi constituimus supernaturalem in substantia, ita & affectum illum.

Secundò probatur: quia Concilium Arausicanum secundum Canone quinto exigit ad credendum fide Catholica talem affectum credulitatis, qualis exigitur ad corrigendum hominem ab infidelitate; sed solus affectus naturalis in substantia non sufficit ad corrigendum hominem ab infidelitate: ergo: minor probatur, quia solus assensus Catholicus, & habitus infusus fidei cōstituunt hominē Catholicū; ceteri autem assensus; aut habitus naturales id non præstant; sed ad alios actus, &

§. 11.
3. Conclus.
1. Probat.

§. 12.

§. 13.
Confirm.

§. 14.
2. Probat.
Concil.
Araus. 2.

tum, cum sint supernaturales, sunt per se amabiles actu supernaturali; hi autem actus supernaturales sunt amabiles per alios absque fine: ergo. Respondeo, non repugnare de potentiā absoluta hunc processum infinitum habituum, sicut neque actuum: etenim in intellectu, & voluntate non est finis actuum reflexorum. Potest item esse vnus actus, qui habeat pro obiecto adæquato omnes virtutes infusas voluntati. Quando igitur amamus eas virtutes, non possumus certò scire, an hoc vel alio habitu; an verò per auxilium extrinsecū, quia hic amor neque necessarius est, & rarus: oportuit autem constituere habitum piæ affectionis, vt connaturalius amemus fidem, quæ exerceri non potest absque actu libero supernaturali, eiusque actus sunt non modo frequentes; sed etiam omnino necessarij ad salutem.

Obijcis secundò actuum supernaturalium progressionem infinitā: quia affectus ille supernaturalis oritur à cognitione supernaturali; & hæc ab alio affectu: ergo. Hæc nego, sunt enim hi actus. Primus est auditio mysteriorum, & revelationis: estq; apprehensio simplex, nihil de revelatione affirmans, aut negans. Secundus est cognitio evidens naturalis de obligatione credendi. Tertius, actus prudentiæ supernaturalis: de quibus agetur disp. 57. §. 4. & 5. P. Suar. disputat. 6. sect. 8. fuse agit hac de re, & admittere videtur aliud iudicium supernaturale distinctum à prudentia: quod nō videtur necessarium.

Adverte, hunc affectum supernaturalem immediatè versari circa assensum de existentia revelationis, quæ libertate immediata creditur: quia ex humana propositione Ecclesiæ non efficitur syllogismus, cuius conclusioni assentiamur necessariò ex suppositione assensus præmissarum: non enim dicimus: omne, quod Ecclesia auctoritate humana dicit, est necessariò; dicit revelationem: ergo est revelatio. Si enim ita ratiocinaremur, assensus de revelatione non esset immediatè liber; sed vtimur hoc discursu: Quoties Ecclesia auctoritate humana dicit, tenemur credere, dum non opponitur manifestè veritati; sed dicit revelationem: ergo tenemur eam credere: hæc conclusio est evidens de obligatione credendi: qua posita, adhuc est in nostra potestate non credere: ad credendum ergo, egemus pio affectu. Et quia moraliter non potest Ecclesia auctoritate humana dicere aliquid apertè contra rationem: ideò semper tenemur illi credere. Recognosce dis-

put. 4. §. 12.

S. Tho. 9.
1. Art. 2. habitus naturalis, potest dari etiam in hæretico affectus credulitatis ex gratia per Christum, & supernaturalis in modo; in hæretico verò non reperitur eiusmodi affectus supernaturalis corrigens eum ab infidelitate: ergo solus affectus supernaturalis quoad substantiam sufficit ad assensum Catholicum.

§. 15. Rē explico: considera hæreticum, à quo negatur aliquis articulus fidei: huic proponitur alius articulus, quem si negat, committit peccatum mortale, idque ipse videt: non vult illi dissentiri; sed potius illum firmiter credit propter miracula, & alia testimonia, quæ ipse iudicat habere vim obligandi ad credendum: hic potest excitari ex gratia per Christum ad affectum credulitatis naturalem in substantia: sitque hic articulus, quem credit, de existentia Dei, & remuneratione æterna: hic affectus est supernaturalis in modo: & tamen non est sufficiens ad corrigendum hominem ab infidelitate: homo enim ille manet hæreticus: ergo alius affectus nobilior requiritur ad corrigendum hominem ab infidelitate. Itē constituta semel hanc credulitate supernaturali, homo corrigitur ab infidelitate, quia ex illa sequitur necessario assensus Catholicus: ergo ista credulitas supernaturalis in substantia est, quæ sola corrigit hominem ab infidelitate, estque necessaria ad credendum, ut oportet ad salutem. Et quidē quod Paullus adscribit fidei, & Concilium Tridentinum, malè quadrat in fidem imperatam actu naturali.

§. 16. Pone enim actu naturali ab aliquo credi existentiam Dei, & remunerationē æternam: ille poterit ultimò disponi ad salutem sine actu supernaturali credulitatis: quia illa fides est per te supernaturalis, ex qua immediate potest sequi supernaturalis amor in Deum: quem amorem sequitur infallibiliter iustificatio: hic non indiget gratia Christi ad credendum; ut oportet ad salutem; hoc autem est contra Concilium: ergo maior patet, quia sine gratia per Christum possumus sine hæsitatione credere aliquod mysterium credulitatis affectu naturali: ex hoc autem affectu potest per te sequi assensus supernaturalis: ex hoc amor, & iustificatio: ergo gratia per Christum non est absolute necessaria ad credendum, ut oportet ad salutem.

6. 17. Dices, necessariū esse affectū credulitatis ex gratia per Christū. Contrā primò: quāvis possit hæreticus ex gratia per Christū vitare aliquod peccatū infidelitatis; ut ostendā in disputationibus de gratia: tamē nō est necessaria ea gratia per Christū ad credendas omnes revelationes: quia difficultas credēdi absque formidine, nō est tanta,

quæ vinci nō possit absque gratia per Christū. Quod patet, quia hæretici sine vlla formidine adhærēt suo errori, vincentes difficultatē credēdi absque gratia per Christū: ergo absque ea gratia poterit etiā vinci difficultas credēdi existentia Dei, & remunerationē æternā: maximè cū interdū possit cessari ab assensu absque peccato. Ponamus enim hominē semel assensisse illi mysterio, & per occupationē brevem internivisse assensum, mox autem proponatur eadem revelatio, non tenetur tūc protinus exercere assensum: demus ergo tunc assensum illū exerceri per credulitatē naturalem absque gratia per Christū, hinc nullū sequitur absurdū. Dicunt aliqui non posse vinci tentationem aliquam absque gratia per Christū. Benè: hic nō vincitur, quia quamvis nō exerceretur assensus, non committeretur peccatum.

Contra secundò: si assensus Catholicus potest imperari affectu naturali, poterit etiam imperari per affectum indifferentem: nullum enim est in utroque discrimen: quia considerari poterit fides, ut cæteri actus intellectus, non satis penetratā honestate credendi; vel si penetratur, potest referri ad finē indifferentē, vel etiā pravū, ut opinatur aliqui; sed ad actū indifferentem non exigitur gratia Christi: ergo credi poterit fide Catholicā absque gratia per Christum. Quāvis enim assensus ipse eliciatur per cōcursum supernaturalem; id tamen non contingit ex gratia excitante, quia hæc non datur immediatē nisi ad consensus liberos: fides verò iustificans non potest Catholicè admitti sine gratia excitante, ut constat ex Tridentino sess. 6. cap. 6. & ex Arausico 2. can. 5. ergò. Exigunt ergo Concilia in intellectu fidem, ut oportet: non ob meritū congruum; sed ut intellectus sit physicè aptus ad actus spei infusæ, & charitatis: ergo si solis naturæ viribus quoad substantiā, possumus hanc fidē habere; iam intellectus credit ut oportet: à quacūque enim voluntate ponatur, est sufficiens principium ad actus spei, & charitatis infusæ.

Ratione probatur eadem cōclusio: quia actus supernaturalis voluntatis non potest oriri immediatē à cognitione naturali: ut pono ex disputationibus de gratia: ergo neque actus intellectus supernaturalis potest oriri à voluntate naturali. Dices, longū esse discrimen: quia actus intellectus est essentialis, & immediatum principium amoris; inter amorem autem & cognitionem tenetur proportio generis eiusdē: non enim potest essio esse principium volitionis: at verò inter actus imperatē, & imperatū rō exigitur ea cōvenientia: potest enim act⁹ supernaturalis imperare actūcūc externā materialē,

§. 18.
Refell. 2.

Trident.
Arausico.

§. 19.
Ratio.

Evasio.

Resp.

& naturalem : cognitio autem supernaturalis non potest esse principium amoris naturalis. Respondeo : affectum credendi tam immediate concurrere, & ex natura rei tam necessario, ad assensum fidei, quam cognitio ad amorem : quia fides tam dependet à voluntate ex natura rei, quam amor à cognitione : exemplum actus imperati est abs re : tum quia sumitur ab imperio nobiliore actibus imperantis : voluntas enim supernaturalis perfectior est motibus externis : effectum verò minus nobilem oriri à causa nobiliori, quid miraculi? Assensus autem Catholicus est ordinis nobilioris imperio naturali ; quid mirum si ei non pareat? actus externi obediunt non solum rationi ; sed etiam appetitui : quia per intellectum & sensum providetur bono totius animalis : & quamvis ex intellectione non sequitur immediate appetitio, tamen ex voluntate sequitur immediate motus : ergo quavis ex cognitione supernaturali non inferatur amor naturalis ; tamen ex amore supernaturali poterit inferri motus externus. Discrimen est, quia amor fertur in bonum, ut representatur, sicque exigit congruam representationem : motus autem externi sunt, quasi efficienter ab imperio ; efficiens verò potest esse in superiori ordine effectum.

§. 20.

A priori probatur conclusio : quia imperium est in genere superiori, quam actus imperatus ; sed actus naturalis non est in genere superiori, quam Catholicus assensus : ergo actus naturalis non potest imperare assensum Catholicum. Minor non eget probatione, quia genus naturale est longe inferius supernaturali : maior patet tum quia imperare pertinet ad superiorem ; obedire autem ad inferiorem : tum etiam quia imperium est aliquod genus causæ, & imperatum pertinet ad effectum. Item fides dirigit nos in finem supernaturalem, in ordine ad quem obedit voluntati ; sed actus naturalis non est directio ad finem supernaturalem : ergo. Iam ostendi disputat. 18. fidem non posse esse falsam : quia sic non dirigit in Deum : ita nec imperata actum naturali.

§. 21.

1. Obiectio

Obijcies primò : voluntas imperat intellectui actus obscuros : cum tamen imperfectior sit voluntas intellectu : ergo ad imperandum non exigitur ordo superior in imperante. Respondeo, voluntatem & intellectum se habere ut excedens & excessum ; præstat enim intellectus voluntati absolute : voluntas autem in multis etiam præstat intellectui, suntque generis eiusdem : unde in vna specie reperitur suffi-

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

ciens perfectio ad suppleendum defectum alterius speciei : sicque providetur bono totius viventis. At verò genus naturale quam longissime distat à supernaturali : quapropter naturale non est iussu tutum ad suppleendum defectum supernaturalis. Quemadmodum appetitus non imperat intellectui : intellectus autem imperat appetitui, propter maiorem perfectionem intellectus : ita actus naturales non sunt supernaturalium directio : quia naturales propter ignobilitatem sunt expositi defectibus non paucis, ob quos eos dedecet imperium in supernaturales : hos autem id decet in illos ob nobilitatem.

§. 22.

2. Obiectio

Obijcis secundo, actum voluntatis non esse causam assensus Catholici per efficientiam ; sed tantum per extrinsecam applicationem : & quamvis imperium efficeret actus imperatos, adhuc eos non efficeret solum ; sed simul cum habitu per se infuso, aut extrinseco auxilio : quemadmodum intellectus elevatur ad agendum. Respondeo : quamvis in appetitu poneretur imperium in actus rationales, non tamen esset efficienter, vel esset cum concursu potentie superioris : ergo ex alio capite repugnat. Dico igitur imperium voluntatis concurrere ad intellectionem imperatam in eo genere, in quo cognitio ad amorem : & quemadmodum naturalis cognitio non deducit supernaturalem amorem ; ita neque voluntas naturalis supernaturalem assensum. Ad secundam rationem respondeo, ex habitu, & potentia consilari principium adequatum actum supernaturalem in genere causæ efficientis : voluntas autem respectu intellectionis imperatæ constituitur in alio genere causæ perfectæ ; habet enim ius tam in intellectum, quam in habitum infusum, ut eos moveat ad operandum : ad quod indiget elevatione per actum supernaturalem, non minus quam intellectus in suo genere. Ad recipiendum formaliter non exigitur elevatio, quæ simul recipiat : quia hæc casualitas est valde imperfecta ; nec tam spectat ad perfectionem dandam ; quam ad recipiendam, quæ aliunde datur : ea-que propter receptionem Deo repugnat ; secus efficientia, & imperium.

Resp.

Respond.

S. Tho. q.
2. Art. 9.

SECTION III.

Utrum affectus supernaturalis possit vitari?

§. 23.

AFFECTVS vitari potest triplici ex capite. Primum intrinsicè, amando obiectum pravam, aut circumstantiam malam; ut furtum, aut ciborum cōditionē in templo. Secundò ex aliqua circumstantia indirectè amata, ut usus cibi horā prohibita. Tertiò ex actu aliquo reflexo vitioso imperante directum honestum: ut si ego crediturus sum affectu supernaturali: volo item captare auram ex fidei credulitate supernaturali, eam reflexè volo affectu inani, qui in se malus est: credulitas tunc est intrinsicè bona; mala autem per extrinsecam denominationem ab actu reflexo imperante.

SUBSECTIO I.

Actus supernaturalis non potest directè, & intrinsicè esse malus.

§. 24.
Vazq.
Suar.
Luis.
Bañez.

CONCLUSIONEM hanc docent omnes fere Theologi. Ac primum qui censent non posse ab extrinseco vitari actum fidei; melius dicent nec ab intrinseco posse vitari actum supernaturalem. Ij sunt Pater Vazquez tomo primo, in 1. 2. disputat. 55. cap. quarto, num. 26. & dist. 186. cap. 3. Pater Suarez dist. sexta de fide sect. septima, num. 12. Pater Luisius disputat. 33. dub. 1. versu *alia opinio*. Pater Ægidius dist. 14. à num. 23. ad 31. Magister Bañez quæst. quarta, articulo quinto: item ex ijs, qui admittunt posse ab extrinseco vitari actum supernaturalem, vix vnus affirmat cum posse esse ab intrinseco malum.

§. 25.
1. Probat.

Probat primum argumento Patris Vazquez: quia Christus non fuit mortuus, ut nobis impetraret actum, quo damnamur, aut quo dispoheremur ad damnationem: non enim fuit mortuus, nisi ut nos liberaret à peccato; sed si actus supernaturalis posset esse malus, mortuus fuisset Christus, ut nobis impetraret aliquod peccatum: ergo. Probo mi-

norem: quia Christus mortuus est, ut nobis impetraret omnes actus supernaturales; nullusque nobis datur, qui non sit ex gratia per Christum; sed ex illis potest aliquis esse peccatum, & de facto est aliquando: ergo Christus mortuus esset, ut nobis impetraret peccatum.

Dices, Christum mortuum fuisse, ut nobis impetraret actum supernaturalem formaliter, non verò qua ratione peccatum est. Contrà: Deus concursu generali est absolutè causa physica actus, qui est peccatum: quia totus ille actus peccatum est, quamvis non est causa peccati absolutè: quia hoc significat causalitatem moralem: ergo multò melius Christus fuit nobis causa meritoria moralis actus, quo damnamur. Probo consequentiam: quia sicut Deus concurrit physice ad entitatem actus mali; ita Christus nobis petijt supernaturalitatem actus peccati; ergo Christus oravit, ut nobis daretur ille actus, quo vidit Deum offendi; sicut Deus producit concursu generali entitatem illam, qua vidit se offendi: & quod in Deo agente vniversali non est absurdum propter vniversalitatem, & indifferentiam actionis, est in Christo absurdum: quia ut causa privata, voluntate directà, & efficaci nobis postulasset actum, quo damnamur. Egregius quidem fuisset Redemptor, qui sanguinem suum obtulisset pro peccato supernaturali; non quia peccatum est; sed quia supernaturale, videns illà numero supernaturalitate Deum offensum iri, quem more Redemptoris erat placaturus.

Secundò probatur: quia Deus esset specialis author peccati, non quidem reductivè, ut peccatum est; sed specificativè: hoc autem esse absurdum patet: quia Deus ad actum peccati etiam materialiter non concurrit, ut author specialis; sed ut causa communis, & generalis. Immo physice prædeterminantes, dicunt prædeterminationem esse causalitatem causæ primæ, ut prima est; quia est complementum causarum secundarum: at verò non dicunt Deum esse specialem authorem; sed communem entitatis, quæ est peccatum. Neque dicunt Deum posse nobis consulere peccatum etiam materialiter, & sub ratione entis: quia hoc consilium non spectat formaliter ad causam vniversalem, & physicam; sed ad privatam, & moralem. Maior patet: quia Deus est author specialis omnis actus supernaturalis; sed ille actus est peccatum: ergo Deus esset specialis author actus, qui est peccatum.

§. 26.
Obiectio.
Refell.

§. 27.
2. Probat.

Confir-

§. 28.
Confirm.

Confirmatur: Deus non solum est causa physica, sed etiam moralis actuum supernaturalium; ad quos nos invitat per gratiam suam, & cogitationem congruam: ergo Deus esset causa moralis, & consulens eum actum, quo possemus damnari, aut disponi ad damnationem. Nescio sane qua ratione hæc sententia possit inter Catholicos tolerari. Si enim hæc actio absolute est peccatum, quod beneficium est illa, ut mihi detur ex gratia per Christum, & ut mihi Deus illam consulat? nonne omnis permissio peccati est beneficii subtractio? Quod potest esse supplicium gravius permissione peccati? aut quod est apertius signum irati numinis? At Deus, quando peccatum permittit, non influit in illud, qua ratione peccatum est; sed qua ens. Neque illud suadet sub ratione peccati, aut sub ratione entis, sed potius, quod in ipso est, dissuadet ne fiat etiam sub ratione entis, ne sit author peccati, si illud suaderet. Quod igitur est acerbissimum supplicium, quod est apertissimum iræ signum, vis mihi persuadere, id mihi à Deo pro beneficio donari pro gratia Christi; pro eius meritis mihi repēdi, & mihi à Deo efficiēter suaderi, & persuaderi? & quod Patres Sancti cōclamāt de singulari beneficio Dei in donandis hominibus gratia congrua, vis quadrare in excitationem ad actum, quo intereamus? id quæ sine auctoritate, sine ratione.

SVBSECTIO II.

Alia probatio.

§. 29.
3. Prob.

NEC levius est hoc argumentum: actus directè malus sive ex obiecto, sive ex circumstantia est immediatè, & in se, & directè prohibitus à Deo; actus autem supernaturalis est specialim amatus à Deo, cuius auxilio congruo, & efficaci existit: sed hæc duo terminos implicant: ergo actus supernaturalis malus directè, in se, & immediatè, terminos implicat. Maior probatur: quia omne peccatum est à Deo prohibitum, non solum lege naturali; sed etiam expressâ, & liberâ. De actu supernaturali res est clara: quia Deus in genere plus allicitur in actus supernaturales, quàm in naturales: item omnis actus supernaturalis oritur ex auxilio gratiæ nō communi, quale est sufficiens; sed speciali, quale est efficax: quod tantopere commendatur ab Augustino, & alijs Patribus: hæc autem arguunt specialem Dei beneficentiā, & cōplacentiā: ergo actus supernaturalis oritur ex Dei speciali auxilio gratiæ.

§. 30.

Probo autem minorem, nempe, hæc duo terminos implicare; quia speciale odium Dei, & speciale desiderium de existentia eiusdem obiecti opponuntur, quia odium adhibet media ne res existat: desiderium adhibet etiam media ut res existat; at non possunt ea media simul adhiberi: ergo. Minor probatur: quia media ut existat, opponuntur medijs, ne existat: etenim dissuasio est vnum medium, ne existat: persuasio est item medium, ut existat: sed non possumus simul suaderi & persuaderi: ergo: & quidem tanto odio Deus prosequitur peccatū, ut ex illo id interdicit; & faciat tam multa, ne illud operemur: actū aut supernaturalem tanti facit, ut mortuus fuerit pro impetranda ad illum gratia.

§. 31.
Obiectio.

Obijcies, actum supernaturalem posse oriri vel ex speciali Dei complacētia, vel ex communi cum voluntate de gratia sufficiens: exempli gratia: videns Deus per scientiam mediam hunc actum futurum per hoc auxilium, si detur, potuit habere simplicē affectum ortum ex ea scientiā, ex quo affectu datum est absolute auxilium efficax. Hoc auxilium est speciale donū Dei, ortū ex complacētia speciali. Hic actus nō potest esse malus: quia Deus cum illa complacētia non potest componere displicentiā in peccatum, nec speciale desiderium, ne existat: itaque in hoc eventū non potest haberi actus ille, nec reddi malus. Potest item Deus visa existentia actus in statu cōditionato, non habere affectum voluntatis circa illam ortum à scientiā mediā: tunc datur auxilium efficax absque speciali benevolentia, & desiderio; sed tantum ex communi gratia: non repugnat hunc actum prohiberi: quia non oritur ex speciali gratia, sed ex communi.

§. 32.
Solutio.

Contra primum: actus præfinitus potest etiam prohiberi à Deo ex sententia opposita: ergo speciale desiderium, ut existat componi potest cum speciali odio, ne existat. Antecedens ipsi dant, & probatur: quia Deus postquam voluntatem instruxit ad bene operandum, potuit illi imponere præceptum, ne operetur: ergo potuit etiam instructa voluntate præfinitionibus, idē præceptum imponere. Probo consequentiam: quia ex parte nostri in utroque eventu est eadem potentia abutendi gratiā Dei: item ex parte Dei est eadem potentia ad volendum obiecta, ut à nobis possibilia.

§. 33.

Secundo, licet Deus non habeat affectum illum ortum ex speciali amore orto ex scientia media: at negari nō potest auxiliū efficax, ut efficax, esse maiorem gratiam, quàm sufficiens: item auxilium efficax includere excitationes, & illustrationes, quæ

S. Tho. q. 2. Art. 9. bus allicimur, & trahimur à Deo ad amorem suum. Huc spectant aurea Augustini verba tom. 9. tract. 26. in Ioann. ramum videntem ostendit, quia, & trahit illam; nunc puerum demonstrantem, & trahitur: & quod currit, trahitur, amando trahitur: si ergo trahit suam quemque voluptas; non trahet, reuelatus Christus à Patre? Trahimur ergo à Deo persuasi, quoties amamus Deum charitate: at Deus nos retrahit à peccato, illudque dissuadet: illustrat mentem, ne peccet; illustrat, ut amet; an simul potest velle, & ad id media adhibet, ut idem actus simul sit amor, & directus peccatum? Hoc oritur à sola permissione dissuadente; ille à gratia illustrante, & persuadente: an utrumque est factibile?

§. 34.
Obiectio.

Refell.

Obijces item: amor, si prohiberetur, esset malus extrinsecus, partim quidem per suam entitatem, partim ab extrinseca denominatione præcepti: entitas actus esset à Deo illustratione trahente: circumstantia autem esset dissuadente Deo. Contra: in eorum sententia omne peccatum est malum ab extrinseca denominatione in parte, in parte etiam propria entitate: & tamen Deus dissuadet peccatum, & eam entitatem in eo eventum: ergo idem erit in actu supernaturali. Deinde: iste actus ut hic & nunc exercitus, est peccatum mortale dignum æterno supplicio: ergo istum actum dissuadet Deus: ergo non trahit ad illum. Probo consequentiam: quia Deus non trahit ad eum actum, quando illum ita odit, ut pro illo decernat æterna supplicia. Quia non puniretur homo, nisi pro hoc actu in recto considerato, vestito etiam circumstantiâ extrinseca, in obliquo connotata: ergo cum illa circumstantia non potuit trahi homo à Deo ad illum actum. Certè non video quomodo possit sic componi doctrina de permissione peccati, & auxilio efficaci gratiæ.

SYBSECTIO III.

Ad argumenta.

§. 35.
Sor.

Caier.

DOMINICVS Sotus primo de natura, & gratia cap. 22. in secundo corollario, & pauci aliqui apud P. Vazquez ea disput. 53. num. 24. docent vitari posse etiam actum charitatis: quod facilius dicent de hoc credulitatis affectu: de actu autem spei & fidei id censuit Caietanus 2. 2. quæst. 5. art. 2. versu ad primum dubium. Cui consentiunt aliqui recentes, opinantes non posse vitari actum fidei, credulitatis autem posse: quorum in conse-

quentiam notabo. Argumentatur autem Sotus: potest aliquis interdum occupari affectu charitatis, & omittere opus aliquod præceptum: tunc autem ille peccaret: ergo. Respondeo cum P. Vazquez data hypothese, quod charitate diverteretur ab observatione legis, tunc cessaturum eum hominem à dilectione supernaturali: quia charitas non agit perperam: & quidem ille actus non esset vitiosus ex imperio reflexo; sed in se immediate.

Arguunt secundo: Deus præparato iam concursu ad actum supernaturalem futurum sub conditione, potest illum prohibere; sed tunc est in potestate voluntatis illum efficere, & omittere: ergo potest charitas exerceri, quando cognoscitur præceptum de illa non exercenda. Nego maiorem: quia ille concursus paratus est etiam ad illustrandum hominem, & trahendum: præceptum autem esset ad retrahendum. Non disputo nunc, utrum Deus possit prohibere actum charitatis; dico tamen eo prohibito, negari à Deo concursum ad illum actum supernaturalem propter argumenta proposita à §. 29. Quemadmodum Christo, & beatis negatur concursus ad actum, quem illis interdicat Deus; ita & concursus gratiæ negaretur, si Deus prohiberet charitatem: tunc autem posset exerceri actus naturalis amoris imperfecti, & mali, per solum concursum generalem; & præceptum potest servari liberè per alios actus bonos naturales, & supernaturales, vel per indifferentes, quibus diceretur: nolo amare Deum actu supernaturali.

Tertium argumentum: Deus potest parare concursum ad misericordiam: quo parato potest præcipere, ut ea referatur in Deum amore charitatis: in hoc eventum potest misericordia exerceri, quin referatur in Deum: ergo potest misericordia esse mala. Probo consequentiam: quia actus carens fine debito est malus; sed misericordia careret fine debito: ergo misericordia esset mala. Maior est certa; minor non minus: quia tunc misericordiæ debetur Deus ut finis. Confirmatur: actio externa mala est, quando non refertur in finem debitum: ergo & interna. Respondeo, in eo eventum misericordiam non fore malam, nec oriri ab actu malo; sed tunc miserentem fore malum non ab actu miserendi; sed à carentia relationis misericordiæ in Deum, essetque peccatum omissionis. Ad formam argumenti concedo antecedens, & nego consequentiam. Ad probationem distinguo maiorem: actus carens fine debito intrinseco, & quem ille attingit, est malus, præterea maiorem; carens fine debito extrinseco attingendo alio

1. Arg.

Resp.

§. 36.

2. Arg.

Resp.

§. 37.

3. Argum.

Confirm.

Resp.

alio actu, est malus, nego maiorem. Distinguo item minorem: misericordia caret sine debito intrinseco, nego minorem; extrinseco, concedo minorem, & nego consequentiam.

§. 38.

Ad confir.

Ad confirmationem: actio externa non attingit finem, nisi per actum internum, à quo est bona, aut mala: est autem mala defectu finis, quando imperatur actu interno non attingente bonum finem. At misericordia habet proprium finem intrinsecum, quem attingit; Deum non potest attingere: si imperaretur charitate, referretur extrinsece in Deum, carentia autem relationis eam non vitiat, quia ab illa minimè oritur: omnis ergo actus internus vitatur, vel quia non attingit bonum finem intrinsecum; vel quia imperatur in finem extrinsecum malum. At misericordia non attingit malum finem, nec oritur ab actu reflexo in finem malum: ergo ex nullo capite est mala.

§. 39.

Obiectio.

Obijcies: electio medij est vitiosa, quando oritur ab intentione mali finis: ergo & misericordia, quando caret bono fine extrinseco. Respondeo primum, intentionem, & electionem versari immediatè circa finem: secundò, electio nascitur ab intentione, unde vitatur: quia refertur in finem malum: at misericordia non oritur à carentia relationis, nec est effectus imperatus actu reflexo. Qui omittit, potest se habere tripliciter, primum purè omisive: tunc autem non imperatur misericordia; sed efficitur concursu gratiæ, & eius virtutis, ut contingit, quando sine præcepto eam relationem omittimus. Secundò se habet omitendo positivè, *nolo referre misericordiam in Deum*. Nec tunc vitatur misericordia: quia hic actus in eam non influit, nec movet voluntatem ad miserendum. Hi duo eventus sunt, de quibus agitur in argumèto. Tertiò se habet referendo misericordiam in alium finem distinctum à Deo: si hic finis est malus, & hæc relatio est principium misericordiæ, illa vitatur, non per omissionem boni finis; sed per directionem reflexam in alium malum.

§. 40.

4. Arg.

Confirm.

Resp. 1.

Quartum argumentum: actus intellectus potest esse principium desperationis, aut alius peccati: ergo & actus supernaturalis potest esse malus. Confirmatur, demus à Deo præcipi, ne exerceatur charitas: hæc indirectè potest influere in liberam omissionem amoris: ergo. Respondeo primum ad hominem, ipsi examinant has duas causalitates esse ex natura rei; negant tamen posse actum supernaturalem ex natura rei esse posse directè vitiosum: ergo non est eadem ratio: discrimen est clarum; quia desperatio orta ex fide non arguit in Deo volun-

tatem specialem, ut fiat; sed ne fiat: circa fidem fuit specialis voluntas Dei, non verò circa desperationem; si autem illa omisio charitatis est bona, non mirum, esse à charitate. Secundò respondeo, nec ex fide sequi desperationem, nec ex charitate omissionem amoris prohibiti: primum quidem, quia nullus actus naturalis oritur à cognitione supernaturali: & quia fides elevat animam ad vitam æternam: cui repugnat esse principium amoris retrahentis ab eadem vita æterna: simul cum fide exercentur cognitiones naturales, à quibus potest oriri desperatio. Quòd si sola fides exercetur, implicat desperatio: secundum verò, quia nec omisio indifferens logicè oritur, nisi à sola voluntate; & in eo eventu non potest prohiberi actus charitatis, & manere in nobis libertas ad eum exercendum, ut dixi à §. 29.

Resp. 2.

Quintum argumentum: actus bonus naturalis potest vitari: ergo & supernaturalis. Nego antecedens: si enim actus est undique bonus: ergo non potest esse directè malus: si autem est directè malus: ergo non est undique bonus: est ergo implicatio terminorum. Non disputo nunc, utrum actus naturalis possit de bono reddi malus: quavis enim possit, adhuc quando redditur malus, non est bonus; nec tunc amatur à Deo speciali ratione. At actus supernaturalis retinet supernaturalitatem in hac hypothese *actus supernaturalis malus*. At in hac destruuntur logicè termini, *actus bonus malus*: quia malitià destruitur bonitas. Quòd si adhuc perstes actum bonum posse vitari directè, ita ut absolute sit bonus, & directè malus, dico non posse eum vitari: quia si est bonus, Deus ad eum allicit speciali ratione: si verò est malus, retrahit ab eo nostrum animum speciali etiam ratione.

§. 41.

5. Arg.

Resp.

Ultimum argumentum est ex confessione, quæ potest fieri actu venialiter malo. Respondeo, eum actum supernaturalem non posse esse directè malum: utrum autem possit reflexè vitari imperio malo? dicam §. 60.

§. 42.

E quibus omnibus concludo, credulitatis affectum non posse esse directè malum, nec ab obiecto, nec à circumstantijs, nec ex conjunctione habitus infusi cum alio vitioso concurrente ad unum actum numero supernaturalem, & malum. Quia credulitas illa oritur Spiritu Sancto tangente cor nostrum, & illuminante: quod repugnat cum peccato directè in eo actu consistente.

§. 43.

6. Arg.

Respond.

S.Tho. q.
2. Art. 9.

SVBSECTIO IV.

Actus credulitatis supernaturalis non potest ab extrinseco vitari, nec actus fidei infusa.

§. 44. **P**OTEST vitari actus honestus ab extrinseco, verbi gratia: ego considero actum misericordiae esse in se bonum; & Deus habet paratum concursum, ut eum ego eliciam: volo eum exercere ob suam honestatem; item alio actu reflexo volo eum actum exercere ad captandam auram gloriae. Tunc ex fine gloriae impero misericordiam. Hic actus imperatus habet intrinsecam suam honestatem, quin turpitudinem habeat intrinsecam, aut directè: at extrinsecè est malus: quia est effectus intentionis malæ, ut actio exterior est eâ ratione mala.

§. 45. Ut autem actus supernaturalis vitietur, non est satis eum extrinsecè amari actu malo: Deus enim amatur à flagitiosis actu malo, quando gaudent de eius existentia, ut ipsi possint voluptuari: item terminat malum odium sui; multa etiam obiecta amantur malè, quin ipsa denominentur mala. Ratio est: quia illorum amor non est causa, ut sint: ita si quis amet reflexè actus suos bonos, iam existentes, ut per illos comparet gloriam apud homines; hic actus malus est: actus autem boni non vitiantur extrinsecè. Quia, ut vitientur, exigunt duo: alterum, ut amentur malè; alterum, ut existant dependenter ab actu malo, ut à principio in aliquo genere.

§. 46. *Conclusio.* Dico igitur, parato concursu supernaturali ad actum credulitatis, non posse quæ exerceat actum reflexum malum, quotalis credulitas ametur, & existat, ut à principio in aliquo genere, & consequenter non potest vitari. Quæ doctrina est minus communis & minus certa, quam proposita §. 24. eâ docent Doctores ibidem adducti. Præmitto, eam non esse probandam argumento proposito à §. 29. Adversæ enim opinionis auctores aiunt, actum imperatum manere liberum, & cum honestate directâ, quasi non imperaretur; malitiam autem illi esse omnino per accidens ab extrinseco; nec imperium esse necessarium, ut actus existat: posset enim existere absque imperio; & fortè videtur existere, etiam si imperium non esset.

§. 47. Vnde Deus habet specialem voluntatem, ut sit, & ad illum illustrat, & trahit animum; nec illum dissuadet, nec odio ha-

bet, nec prohibet. Prohibet quidem ne fiat eo actu reflexo; id est, solum prohibet reflexum. Sunt enim separabiles, & dissuadet Deus, reflexum suadens directum supernaturalem, qui non fit permittente Deo; sed specialiter providente per gratiam congruam: Christus autem mortuus est, ut nobis donetur ille actus; non tamen, ut ea reflexione donetur: est item singulare Dei beneficium: est quæ multò melius, ut sit, quàm ut non sit: nec pro illo meremur poenam essentialem; sed accidentariam, ut est obiectum actus mali, de quo agendum §. 50.

Quod autem obijcitur, melius fore, nè actus ille supernaturalis existeret, quàm ut existeret per imperium, non est accipiendum de illo actu secundum se; sed ut subest illi circumstantiæ, nec enim efficienda sunt mala, ut eveniant bona: at absolute comparando actum suæ carentiæ; melior est actus, quàm carentia: quod non cernitur in actu directè malo. Hæc consequenter dicenda sunt in ea sententia: alijs ergo rationibus probanda conclusio.

§. 48.

SVBSECTIO V.

Examinantur aliorum argumenta.

§. 49. **A**GENDVM hic non solum de ipso credulitatis affectu; sed etiam de ipso assensu fidei, utrum ab extrinseco vitari possit actu malo assensum imperante simul cum credulitate: Nonnulli enim censent, posse vitari credulitatem, & alios affectus supernaturales; fidem autem non posse. Qui deserunt consequentiam, cum nullum sit discrimen: ob quod ne argumenta repetantur de utroque actu disputandum. Vide §. 52. eandem esse rationem in fide, & credulitate.

Pater Luisius disputat. 33. dub. 1. versu §. 50. *alia opinio*, refert aliorum quatuor argumenta, aut quinque; quæ poterit apud ipsum videre, cui libuerit: nec enim sunt difficilia; ipse autem arguit: non possumus fide divina credere ex affectu inanis gloriae: ergo non potest vitari fides; nec credulitas supernaturalis. Probat antecedens: quia internus assensus non potest esse utilis ad eum finem. Contrà: assensus internus potest esse utilis ad gloriam inanem apud homines: ergo ex illo capite poterit vitari. Probo antecedens: quia assensus ille potest esse utilis ad captandam gloriam. Probo consequentiam: quia iuramentum potest esse utile

Argum.

Refell.

Evasio.
Refel.

utile ad gloriam inanem. Respondet P. Luisius versu *dices posse* assensum illum non ferri tunc ad inanem gloriam; sed ad veracitatem, ex cuius affectu oritur. Contrà: quavis ille actus referatur immediatè ad vitandum periurium, tamen iuramentum ipsum & eius veritas referuntur ad inanem gloriā: ergo & ipse assensus credendi refertur ad eandem. Antecedens probò, quia potest aliquis velle iurare verè, vt comparet gloriam, & opinionem veram de sua fide: quæ vera opinio supponit necessariò existentiam ipsius fidei. Vnde hæc fides utilis est ad veritatem iuramenti; iuramentum quæ ipsum ad gloriam, & propter hanc utilitatem possunt amari: quia vtile, qua ratione vtile est, amari potest. Probo autem primā consequentiam: quia quando aliquod medium immediatum amatur propter aliquem finem mediū remotū amatur propter eundem finem: quemadmodum qui propter sanitatem amat Phlebotomiam, & propter hanc amat compressionem brachij: & propter hanc ligulas quærit: hic non solum amat sanguinis emissionem propter sanitatem; sed alia quoque media necessaria ad emittendum sanguinem. Ratio à priori: quia prima ratio formalis amandi ea media est sanitas; siue finis primus, qui nos primò movet. Immo censent aliqui nullum esse finem intermedium; sed vnicum tantum esse finem, propter quem cætera amantur media. Qui autem hominem vult occidere, non solum peccat homicidio, quando traiecit ens; sed etiā quādo ens acuit, & arripit.

§. 51.
2. Arg.

Solutio.

Secundò argumentatur P. Luisius: quia actus credendi est ex gratia per Christum, est quæ supernaturalis: ergo non potest esse vitiosus. Probat consequentiam: quia Christus nō est mortuus, vt nobis donaretur actus, qui futurus erat malus. Quod argumentum mutuatus est ex P. Vazq. eo num. 26. Respondeo tamen illud habere vim in eodem actu voluntatis supernaturali: qui cum malus sit formaliter; id est, malitiā in ipso immediatè existente, non potest esse supernaturalis: at verò non probat repugnare alium actum naturalem, & malum, qui simul cum supernaturali imperet supernaturalitatem assensus; fides autem tunc esset denominativè bona, & mala, vt eandem actionem externam posse simul esse bonā, & malam, ostendi disputans de actibus humanis: Christus autem mortuus est, vt nobis daretur actus bonus internus, item & externus, vt ab interno est denominativè bonus: at non est mortuus, vt nobis daretur actus internus malus, neque externus, vt ab interno dicitur malus: ad externum autem potest concurrere speciali ratione,

quia ille in se non est malus; sed potius ordinis superioris: quemadmodum speciali ratione concurret ad transubstantiandum panem in corpus: quamvis illa actio, vt oritur à sacerdote, sit mala moraliter. Ratio à priori: quia malitia est formaliter in sola volitione, cuius Deus non est specialis author; sed eam attingit præcisè concursu generali: in actione autem imperata, malitia non est; ac propterea eam Deus attingit speciali ratione; est quæ absolutè à Deo autore, quia est supernaturalis, & ab actu etiam supernaturali: vt autem esset ab actu malo, non esset simpliciter ex Deo; quia vt sic reduplicat actum malum. Mitto alia argumenta Patrum Vazquez, & Luisij: probant enim actum supernaturalem voluntatis non posse esse in se malum, atque directo: recognosce §. 47.

Alij Theologi recentes, ingenio quidem clari, probant sententiam eandem hoc argumento: actus fidei est quidam cultus in Deum, in cuius obsequium captivatur intellectus: sed cultus Dei non potest amari actu pravo: ergo. Minorem probant; quia cum cultus ille sit in obsequium Dei; actus autem pravus sit contra eiusdem Dei maiestatem, non potest ad illum cultum terminari. Contrà primū ad hominem: ipsi aiunt supernaturalem affectum credulitatis posse vitari per imperium reflexum vitiosum: ergo & actus fidei. Probo consequentiam: quia affectus pius est formaliter honor Dei; quia est voluntas illum colendi per actum fidei: & in eius obsequium captivandi intellectum: equidem cultus internus, siue voluntas colendi Deum, magis est in obsequium ipsius Dei, quā cultus in se non liber, quem habet pro obiecto: voluntas enim flectendi genua in obsequiū Dei, magis placet ipsi Deo, quā ipsa genuflexio; sed hæc maior honestas nō officit ipsius relationi in pravam finem: ergo neque honestas assensus fidei officiet simili pravi relationi.

Contrà secundò: actiones externæ sunt obsequium Dei, & possunt imperari affectu pravo: ergo cultus Dei vitari potest: ergo & fides. Negant ij secundam consequentiā: quia duplex est cultus: alter, qui ex natura sua est cultus Dei: alter, qui non nisi ex institutione humana: hic secundus potest terminare affectum pravam: quia genuflexio indifferens est, vt significet cultum, aut aliud obiectum: cultus autem, qui ex natura sua est talis, non potest referri in finem pravam: quia non habet eam indifferentiam. Contrà primò: quia actiones aliquæ externæ sunt ex natura sua signa subiectionis: cui argumento est insita etiam barbaris con-

§. 52.
Aliud argument.

Refel. 1.

§. 53.
Refel.
Evasio.

Refel. 2.

S. Tho. q. consuetudo se in terram dei ieiendi, vt re-
2. Art. 9. cognoscant superiorem: hæc enim signa nō
docemur; sed hausimus cum lacte: esto sig-
nis illis possit aliquis abvti. Contra, secun-
dō, possumus actu pravo imperare actiones
illas, etiam vt sunt cultus Dei: ergo & fi-
dem. Probo antecedens: quia colere ipsum
Deum potest considerari, vt vtile ad inanē
gloriam, quam vult aliquis captare iura-
mento vero, quo apud alios sibi comparet
veram opinionem cultoris Dei: vt in simile
dixi §. 50. Primam autem consequentiam
probo: quia considerata semel ratione for-
mali cultus, si hæc potest amari in hac a-
ctione illam significante ex hominum libi-
to, eadem poterit amari in actione eam sig-
nificante ex natura sua: quia tota ratio re-
pugnantiae oritur ex ipsa honestate cultus.
Adde actum credendi non esse formaliter
cultum Dei.]

SVBSECTIO VI.

Probata conclusio.

§. 54.
1. Arg.

P R I M V M probo conclusionem
ex §. 46. quia omne imperium adi-
mit immediatam libertatem, & bo-
nitatem actui imperato: ergo si actu reflexo
imperetur affectio pia, non erit in ho-
mine credente, nisi moralitas malitiæ: hoc
autem est absurdissimum: ergo. Probo mi-
norem ex tota sectione secunda, maximè
§. 17. & 18. quia possemus iustificari sine fi-
de, orta ex speciali gratia per Christum: eo
autē imperio existēte sequitur necessariò fi-
des immediatè in sententia horū authorū,
quæ non habet novam moralitatem: ergo
non esset tunc gratia auxilians congruè ad
credendum. Secundò idem probo in affectu
credulitatis, qui necessariò sequeretur im-
perium malum, & produceretur sine gra-
tia auxiliante. Quamvis enim tunc produ-
ceretur concursu supernaturali, non tamen
per gratiam efficacem: hæc enim est ad
actum immediatè liberum. Illustrationes, &
excitationes non liberè non dicuntur fieri
ex auxilio efficaci; sicut nec visio Dei, nec
amor beatus; sed potiùs pertinent ad gra-
tiam efficacem, aut sufficientem compara-
tione actuum supernaturalium, & libe-
rorum: ergo sine vlla bona moralitate ho-
mo crederet, vt oportet ad iustificatio-
nem.

§. 55.
2. Arg.

Secundò, probatur conclusio admissa
immediata moralitate actus imperati ex
§. 19. & 20. quia in actus supernaturales non
potest esse naturale imperium; multo au-

tem minùs vitiosum. A priori etiam confir-
mari potest: quia supernaturalis actus est
ex conceptu suo elevatio naturæ, eam per-
ficiens ad finem naturalem, & attollens ad
supernaturalem: quæ directio oritur à Deo
specialissimo autore: relatio autem prava
& omnis actus, qui oritur ab illa, est deflexio
à perfectione, & fine, non solum super-
naturali; sed etiam naturali. Recognosce
disputat. 19. vbi ostendi fidei repugnare
falsitatem: maximè autem recognosce §.
69. Hincque deduces nullo actu vitioso
posse imperari fidem infusam, neque vt
à fine impulsivo, neque terminativo. Quæ
sententia tam certa mihi est, vt oppositam
damnares, nisi me cohiberet aliquorum
authoritas. Quapropter Pater Vazquez
ea disputat. 86. num. 20. merito ait dicen-
dum pleno ore cum Patribus affectum cre-
dulitatis semper esse bonum. Recognosce
Pater Suarez tomo 1. de gratia lib. 2. cap. 3. num. 13.

Confirm.

Vazq.

P. Suarez

SVBSECTIO VII.

De opposita sententia.

P O S S E vitari actum supernatu-
ralem dixit Sotus lib. 1. de natura,
& gratia, cap. 22. corollario 2. Quia
verò Sotus non egit de hac reflexa malitiâ;
sed de directâ, deseritur ab alijs, qui meritò
insiciantur posse actum supernaturalem
directè vitari. Quod de potentia communi
consent ferè omnes: licet aliqui fateantur
oppositum de potentia absoluta. Caietanus
2. 2. quæst. 5. art. 2. vers. ad primum dubium:
asserit, fidem posse esse ab extrinseco ma-
lam: si enim aliquis fidem suscipiat, vt sit
tyrannus, ait vitari fidem. Tamen Caietanus
ibidem asserit cum eo actu vitioso
componi actum bonum credendi: actum
igitur intellectus, ait, ab extrinseco vitari;
non verò actum voluntatis. Nec Caietanus
fuit ibi clarus omninò: poterit enim exponi
de fide naturali, quam cum supernaturali
exercemus: hanc dixit posse vitari in via:
ad quod constituit duos actus: alterum bo-
num ad credendum fide infusa: alterum ma-
lum ad fidem naturalem: quam etiam in
Dæmonibus admittit. Alij etiam asserun-
tur, qui non asserunt posse vitari actum su-
pernaturalem; sed disputandi gratia illud
admittentes, pergunt ad alias consequen-
tias, de quibus disputant. Præsertim S. Tho-
mas quæst. 2. de malo art. 4. ad 2. vbi ait, vo-
luntatem dandi eleemosynam, aut dilectio-
nem

§. 56.

Caiet.

nem Dei posse esse malam. Non egit de actu supernaturali; sed naturali: ait enim actum esse absolute malum, & non bonum, quod negant huius sententiæ assertores.

§. 57. 1. Arg. Primū argumentum horum authorum contra conclusionem, & rationem, est. Potest aliquis affectu in gloriam inanem velle credere; sed ex illo affectu potest oriri actus credendi: ergo. P. Vazquez negat maiorem: quia non posset dignosci, nos ex gratia per Christum amare fidem, & incredulitatem odisse. Respondetur, nos non posse evidenter cognoscere fidem; aut verò nos moveri ab obiecto honesto, aut turpi, possumus dignoscere prudenter. Quando autem volumus credere ob solum finem honestū, tunc prudenter persuademur, nos moveri ex gratia per Christum: maiorem ergo nescio cur negemus: obiectum enim quantumvis supernaturale potest humana malitia velle actu malo: ut enim possumus illud odisse; sic & possumus male amare. Concessa igitur maiori, nego minorem: pravus enim affectus nō magis conferret ad existentiam assensus Catholici, quā si non existeret: inferret quidem actus ille assensum aliquē naturalem: quo autem pacto imperium malum sit per accidens ad existentiam naturalem, dicam §. 61.

§. 58. 2. Arg. Secundò potest argui contra eandem conclusionem: Sacerdos potest actu vitioso velle transsubstantiare panem in corpus Christi: item conferre gratiam poenitenti; eę autē sūt supernaturales actiones: ergo supernaturalis actio potest imperari actu vitioso. Respondeo primò, in his casibus nullam actionem supernaturalem oriri physice à Sacerdotibus. Quamvis enim demus, illos posse esse instrumēta physica illarū actionum; id tamen non est necesse: Baptismus enim receptus cum fictione non confert physice gratiam, neque moraliter: fictione autem amota, Baptismus confert gratiam, non quidem physice: tunc enim non existit; sed moraliter: esto alijs in casibus confertur physice. Sic expectat Deus voluntatem liberam Sacerdotis, ut ipse conferat gratiā influxu physico, orto physice à solo ipso Deo; à Sacerdote autem solum ut instrumento morali. Hoc responso tollitur omnis difficultas. Secundò respondeo: admissa actione physica instrumentaria Sacerdotis, dico illam non oriri ab ipso Sacerdote ex vi voluntatis bonæ, aut malæ; sed expectat Deus voluntatem liberam Sacerdotis, ut conditionem moraliter requisitam ad illam actionem, ex sola institutione libera Dei; non verò ex natura, aut ipsius actionis, aut voluntatis. Itaque physice loquendo per

accidens se habent actio supernaturalis, & voluntas: moraliter autem ex sola extrinseca ordinatione Dei, se habent per se: at verò imperium voluntatis est causa per se physice, & ex natura sua actus imperati.

Tertium argumentum: potest aliquis ex fine inanis gloriæ eligere hunc Sacerdotē, cui exponat peccata sua: tunc confessionis voluntas est supernaturalis; quia est ex supernaturali detestatione peccati: item est vitiosa propter humanam auram, quam captat. Respondeo, in poenitente legitimo reperiri actus supernaturales detestandi, & exponendi peccata: qui actus nullo ex capite vitiantur. His iungi potest vitiosus affectus exponendi peccata huic Sacerdoti; quæ confessio est naturalis quoad substantiam: quia tantum est vocalis expressio peccatorum: hæc expressio simul imperatur actu bono, & malo: quod contingere posse ostendi disputationibus de actibus humanis: nullus ergo supernaturalis effectus oritur ab illa voluntate prava. Quod si quis non posset confiteri, nisi per actum pravum: ita ut prohibita fuisset confessio huic homini sub peccato veniali hic & nunc: vel quia iustas ob causas Prelatus præciperet alicui, ne tertio quoque quadrante molestus esset Sacerdoti crebris confessionibus non necessarijs: vel quia aliquo ex capite cogitare possemus confessionem illam externam esse peccatum veniale, vel à circumstantia temporis, loci, aut aliorum. Hic actus confessionis externæ cum malus tunc sit, non potest amari, nisi actu malo à cognoscente eam malitiā: propter quod, qui tunc confiteretur, non reciperet Sacramentum Poenitentiae: quia non habet actus supernaturales, qui necessarij sunt ad sacramentum recipiendum: tunc enim peccatur contra leges sacramenti, & nō recipitur gratia. Vide P. Vazquez 1. 2. disput. 53. num. 27. ubi negat similes actus esse supernaturales. Excusari autem posset aliquis à culpa propter ignorantiam invincibilem. Si ad actum fidei concurrat affectus supernaturalis, & alius naturalis pravus: tunc actus fidei infusæ non est effectus actus mali; alioquin posset à solo illo imperari, esset tamen obiectum, & materia actus mali, ut rectè docet P. Suarez disp. 6. sect. 7. num. 13. vel efficeretur alius assensus naturalis; qui denominaretur malus. Posse eandem actionem extra voluntatem esse simul bonam, & malam, à duobus actibus voluntatis, ostendi in disputationibus de actibus humanis. Hæc autem actio non est effectus affectus mali. Quia de re vide disputat. 19. §. 12. & quæ dixi hac disp. §. 45. necesse esse ad vitiandam actionem, ut oriatur ab actu vitioso; fides autem numquam potest oriri,

§. 59. 3. Arg.

Resp.

P. Vazq.

P. Suarez.

S. Tho. q. 2. Art. 2. §. 60. 4. Arg. oriri, & propterea nec vitari. Arguunt quartò: omnis actus indifferens potest referri ab extrinseco in finem malum; sed possunt aliqui actus supernaturales esse indifferentes: ergo possunt referri in malum finem. Minor probatur: quia non est contra conceptum entis supernaturalis esse de obiecto, & circumstantijs indifferentibus. Nego minorem. Ad probationem respondeo, de conceptu actus supernaturalis esse tendere in obiectum, & circumstantias, sub ratione boni: quia omnes habitus gratiæ sunt virtutes. Ratio à priori est: quia sunt elevatio naturæ intellectualis ad finem suum infallibiliter consequendum. Ad indifferentiam verò non egemus elevatione.

§. 61. Tandem arguunt: parato concursu Dei ad piam affectionem supernaturalem; potest homo velle eius usum ex affectu reflexo inanis gloriæ; sed tunc oritur affectio pia ab inanis gloriæ fine: ergo potest homo credere ex inani fine: ergo vitare fidem. Maior propositio videtur certa: quia vtile amari potest ad finem. Minor probatur, quia non est, cur affectio illa non oriatur ab imperio reflexo. Distinguo maiorem: potest velle illum usum actu reflexo efficaci in actum supernaturalem, nego maiorem; efficaci in naturalem; inefficaci autem in supernaturalem, concedo maiorem; & nego minorem. Ad probationem iam dixi, imperium non posse esse in ordine inferiori actu imperato.

§. 62. Considera à Deo prævideri scientiâ media, Petrum pulsatum hac vocatione supernaturali, esse crediturum prout oportet ad salutem; tametsi nullo actu reflexo moveatur ad imperandam credulitatem. Deinde Deus absolutè vocat Petrum ea vocatione, quæ erat conditio in statu conditionato: Petrus credit infallibiliter. Hæc credulitas adæquatè oritur à principijs supernaturalibus. Pone tunc Petrum exercere actum reflexum malum, quò vult credere ob gloriam inanem. Hic actus per accidens est credulitati supernaturali: quia & sine illo visa est credulitas sub conditione extitura; nec ille eam inferret, nisi independentè ab illo esset exercenda. Pone item à Deo videri Petrum non crediturum, vt oportet ad salutem, ob auxilia directà. Si Deus huic statui conditionato adijciat reflexum, & vitiosum imperium; non propterea videbit Petri fidem, vt oportet: itaque quando independentè ab imperio vitioso non est credendum, vt oportet, nec cum illo creditur: & quando sine illo est credendū, nihil iuvat imperium. Quod explicandum est per scientiam mediam; quia nos non

possumus scire, quando credetur, vt oportet, & quando non. Ex eo imperio sequuntur alij actus naturales mali, aut indifferentes tam credulitatis involuntate, quàm assensus in intellectu: supernaturales autem, nec erunt, nec non erunt ob imperium; sed erunt cum illo, aut non erunt, non secus ac si non esset.

SECTIO III.

Affectus credulitatis est necessario plenè liber.

DICO tandem hunc credulitatis affectum esse necessario plenè liberum. In hanc conclusionem necessario convenient omnes Theologi, qui censent affectum hunc oriri ex gratia per Christum, cui consentimus: quod dixit expressè Conciliū Tridentinū sess. 6. c. 6. statuens initium iustificationis necessario sumendum esse à fide, in quam liberè movemur ex gratia per Christum, idque expressè docebunt, qui in omnibus actibus fidei meritum congruum ad iustificationem admittunt.

Probatur, quia fides dependet ab applicatione repræsentatè evidenter obligatione credendi adeò, vt omnes iudicent sibi non licere dubitare: vt ostendi disput. 11. sect. 4. & disput. 14. sect. 7. vt enim dixit S. Thome, nemo crederet, nisi videret credibilitatem obiecti; sed cognitio evidens de obligatione non dubitandi, & de evidenti credibilitate obiecti, est tam perfectà, vt non relinquat locum ad adimendam libertatem, neque plenam deliberationem: ergo affectus supernaturalis credendi est necessario plenè liber: minor patet, quia necessitas oritur ex bonitate obiecti infiniti clarè visi, qualis non est actus fidei, vel oritur ex imperfectione cognitionis; sed cognitio repræsentans actum fidei est tam perfectà, vt evidenter repræsentet honestatem obiecti. Qua enim perfectiori cognitione moveri possumus: aut quam cognitionem non dicemus esse indeliberatam, si hæc talis est?

Dices, non repugnare actus supernaturales esse indeliberatos. Respondeo, simplices complacentias, quas Deus in nobis sine nobis operatur, & quibus nos excitat ad operandum benè, esse quidem omninò necessarias, quia oriuntur ab apprehensione simpliciter imperfecta, quamvis supernaturali. Affectus autè efficaces ortos ex iudicio supernaturali non facile probabis esse necesarios,

§. 63.
Vlt. concl.

Trident.

§. 64.
Probatio

S. Thom.

§. 65.
Obiectio.
Resp.

farios, aut semiplenè liberos, maximè qui immediatè oriuntur ab actu fidei Catholice: qualis est amor Dei: alioquin posset peccator reconciliari Deo per actum semiliberum. Quidquid autem sit de ceteris actibus, actus fidei non potest esse, nisi ex cognitione perfectè perpendente momenta rationum: nam qui citò credit, levis est animo: idque oritur ex peculiari conceptu fidei.

DISPUT. XLVII.

De merito fidei.

§. 1.
1. Conclus.
Probatio

DICO primò: actus fidei exercitus ab homine iusto meretur còdignè augmentum gratiæ & gloriæ. Probatur: quia est actus supernaturalis liberè exercitus voluntate supernaturali ex gratia per Christum, & in gratia, ut còstat ex dictis: ergo meretur condignè augmentum gratiæ, & gloriæ. Consequentia probatur infrà.

§. 2.
2. Conclus.

Luis.
Aug.

Sotus.

Dico secundò: actus fidei est in peccatore meritum congruum ad iustificationem. Hæc conclusio est plurimorū Theologorū, quos refert, & sequitur P. Luis. disp. 30. quā probat ex August. tom. 2. epist. 105. *remissio peccatorū* (inquit) *non est sine aliquo merito: nā fides illā impetrat.* Nescio sanè cur Sotus nòdum quærat in scirpo, explicans S. Augustinum de fide hominis iā iusti: hic enim iā nō impetrat remissionem peccati; sed fruitur impetratā: fides ergo, quæ necessariò præcedit iustificationem, illā impetrat, & tom. 7. lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 2. *quis* (inquit) *dicat eū, qui incepit credere, nihil mereri ab eo, in quem cepit credere?* agit ergo Augustinus de omni incipiente credere; sed multi incipiunt credere in peccato mortali: ergo in peccatoribus est meritorius actus fidei: estque ratio manifesta, quia est actus liber & supernaturalis. Conciliū Tridentinum sess. 6. cap. 8. cum negat fidei meritum ad iustificationem, intelligitur de merito condigno, excludente gratiam in retributione, & præmium petente ex iustitia: hoc enim solū meritum est absolutè meritum: congruum autem non est, nisi meritū secundum quid.

Trident.

§. 3.
S. Thom.

P. Valent.
P. Luis.

S. Thomas articulo decimo secunda quæstionis, quærit an rationes humanæ, quibus movemur ad fidem, minuant eiusdem fidei meritū? De qua difficultate recognoscantur interpretes, & Patres Valentia disp. 1. q. 2. punct. 7. & Luisius disp. 32. doctrina S. Thomæ est: ratio antecedens assensum, minuit eius meritum: quia passio antecedens actum honestum, eius meritū minuit; rationes verò consequentes fidem, illam augment. Quæ doctrina primā frontè est manifestè fallā: omnis enim assensus fidei pendet ab evidenti

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

credibilitate: quæ evidentia rationibus comparatur humanis, ostendentibus evidenter obligationem credendi: at hæ rationes non minuunt meritū fidei; sed sunt ad illud simpliciter necessariæ: ergo. S. Tho. expono §. 6. Multa hinc à Doctoribus dicuntur momenti quidem non magni. Quibus prætermisiss.

§. 4.
3. Conclus.
Probatio.

Dico tertio: nulla ratio humana antecedens assensum fidei, minuit meritū credulitatis. Probatur, quia meritum credendi versatur formaliter, & immediatè in voluntate credendi existentiam revelationis; sed hæc voluntas non amittit meritū ob quascumque rationes humanas antecedentes: ergo. Probo minorem, quia positis quibuscumque argumentis evidentibus de veritate mysterij revelati, illa non demonstrant existentiam revelationis: quamvis enim mihi evidens est existentia Dei, non est tamen evidens existere revelationem de existentia Dei: ergo assensus circa revelationem manet liber, & quoad exercitium, & quoad speciem. Quæ doctrina circa ea, quæ non demonstrantur, est Durandi in 3. dist. 25. quæst. 3. num. 9. quia manet actus liber, & cum tota sua difficultate; revelatio autem non potest monstrari humana ratione: ergo humana ratio non minuit meritum fidei. Miror Doctores nonnullos opinatos ratione evidenti, & antecedenti minui meritum fidei, quia, inquirunt, determinat intellectum ad assensum quoad speciem: etenim ad assensum meritorium, nō determinamur immediatè, nisi à voluntate: quia assensus immediatè liber est, qui versatur circa revelationem; posita autem revelationis assensione per ipsam determinatur intellectus ad assensum supernaturalem mysterij: vnde immediatè ad hanc determinationem ad assensum Catholicum de mysterio revelato, per accidens est demonstratio eiusdem mysterij: quia ea demonstratio non determinat ad assensum circa revelationem, à quo per se pendet assensus Catholicus: positoque assensu circa revelationem, iam est determinatus intellectus ad assensum circa mysterium: quid ergo interest demonstratio eiusdem mysterij?

§. 5.
Obiectio.

Dices, proposito argumento probari non tolli meritum, nec quoad speciem, nec quoad exercitium; minui tamen evidentiam circa mysteriū, quia hæc minuit difficultatē credendi existentiam revelationis: facilius nā nobis illā persuademus, quādo mysterium revelatū est evidens: operari autem vincendo difficultatem magis meritorium est, quā cum nulla vincitur. Contrā: neque hac ex parte minuitur meritum: quia non minuitur meritū alicuius virtutis per operationem ipsi virtuti magis consentaneā; sed credere

Refell.

Ee

cum

S. Tho. q. 3. Art. 1. cum illa minori difficultate ex parte obiecti, est magis consentaneum ipsi naturæ fidei: ergo operari cum illa facilitate non minuit meritum fidei. Probat minor: quia fides petit oriri à credibilitate evidenti, ostendente nullum posse dissentiri prudenter: ergo quò plures fuerint rationes & evidentia maior, & assensus prudentior, erit magis consentaneus fidei: operari ergo vincendo difficultatem est maius meritum, quando ea difficultas non minuit prudentiam, aut aliquam conditionem necessariam ad ipsam virtutem: quando verò difficultatis a motio exigitur ab ipsa virtute, ut prudentius exerceatur, non minuit meritum; sed auget: quia cum operamur magis consentaneè ad virtutem, oritur actus magis voluntarius, & perfectus. Pone duos Philosophos cum evidentia æquali de existentia Dei; & cum æquali cognitione de motivis ad credendum: si alter ex parte sui sit difficilior ad credendum, hic cæteris paribus magis merebitur: quia illa difficultas non oritur ex defectu perfectæ applicationis; sed alio ex capite: ut cum quis castitate superat maiores difficultates ortas ex naturali temperatura. Si verò non sit maior difficultas ex parte credentis, & ex parte obiecti alter habeat rationes evidenciores de credibilitate; hic cæteris paribus magis merebitur, quia magis componitur cum lege credendi: quia ex cognitione perfectiori oritur perfectius voluntarium. Quam doctrinam tradit P. Valentia eo puncto 7. versu posteriori autem, & in parte sequitur P. Luisius disput. 32. dub. 2. versu hanc verò.

P. Valent.
P. Luis.

§. 6.

Sanctum Thomam sic intelligo: qui, ut credat, expectat evidentiam rei revelatæ: ut principium sine quo non crederet, huius meritum minuitur: quia cum suppetant multæ aliæ rationes, non est cur expectetur hæc: sic Thomas Ioannis 20. reprehenditur à Christo, quia non credidit donec tetigit, sufficiebat enim discipulorum contestatio: beati autem qui crediderant non videntes, quia noluerunt se adstringi illi applicationi: qui autem parati sunt ad credendum sine applicatione hac, magis merentur, quia moventur prudentius. Quod verò aiunt alij à S. Thoma sumi rationes antecedentes pro ratione formali assentiendi, non verò pro conditione sine qua non, non quadrat in authorē: qui non agit de ratione formali credendi; sed de ratione inductiva ad credendum: mea verò expositio est ex ipsius verbis, cum aliquis (inquit) aut non haberet voluntatē, aut non haberet promptam voluntatem ad credendum, nisi ratione humana induceretur: & sic ratio humana inducta diminuit meritum fidei: itaque diminutio consistit, quia in particulari exi-

gitur demonstratio de obiecto materiali ad credendum obiectum formale. S. Gregorius excludens meritum à fide habente experimentum, loquitur non de fide Catholica; sed de assensu philosophico, & evidenti; non verò de fide terminata ad revelationem: ut exponit P. Valent. eo punct. 7. In quo sensu alij Patres adimunt meritum fidei innixæ demonstrationi: agunt enim de scientia, & non propriè de fide.

P. Valent.

DISPUT. XLVIII.

De externa professione fidei.

OST disputationem de actibus internis fidei, quā S. Thomas expedit tota quæstione secunda; meritò agendum de fide, externa professione, quæ actus est eiusdem fidei, quā disputationē S. Thomas instituit quæst. 3.

§. 1.

SECTIO I.

Utrum externa fidei professio sit actus fidei?

PROFESSIONEM externam fidei appello, voces aut signa, quibus fidelis alijs ostendit se credere omnia, quæ divinitus revelata sunt, & sufficienter proposita. Quā professionem S. Thomas arti. 1. nuncupat confessionem, vocem mutuatus ex Apostolo ad Rom. 10. 9. *Quod si confitearis in ore tuo Dominum Iesum: & versu 10. ore autē confessio sit ad salutē*: sunt autem hæc verba, aut signa ea, quibus significamus res divinas, ut à nobis concipiuntur per assensum illis præstitū propter authoritatē & revelationem Dei: non aliter, ac verbis & signis pandimus animi sensu: v. g. cum dicit quis: ego credo Deū esse Trinum propter revelationem ipsius Dei: vel cum aliquis interrogatur de hoc articulo, & ipse nutibus annuit.

§. 2.

Est ergo difficultas: utrum hæc externa professio sit actus fidei? non quidem fidei propriè: quæ cum sit assensus in obiectum propter authoritatem loquentis, non habet actū externum: nullus enim actus externus est assensus; sed index assensus; est autem quæstio: utrum hæc externa confessio pertineat ad fidē? Adverte ex actu interno & externo virtutum consilari moraliter unum: v. g. vult aliquis efficaciter erogare stipem propter levamen inopiæ, erogatque stipem:

Ad Rom.
10. 9.

§. 3.

pem: quæ erogatio est actus externus, quo porrigo pecuniam pauperi. Hic reperiuntur duæ actiones physicè distinctæ; altera vitalis, & libera per se; altera non vitalis, nec libera per se; sed per extrinsecam denominationem ab actu vitali: in genere autem moris non est præter vnam actionem: quia in actione externa nulla reperitur propria moralitas; sed tantum per extrinsecam denominationem à moralitate volitionis.

§. 4. Itē sunt nonnullæ actiones externæ, quæ per se sunt determinatæ in aliqua specie virtutis, aut vitij, ita vt si fiant propter ipsas, sint in hac specie, & non in alia: v.g. cultus externus in Deū est per se in specie religionis: item abstinentia à cibo, & tactu illicito, sunt per se in specie temperantiæ; redditio autem rei alienæ est per se in specie iustitiæ. Ratio à priori, quia illæ actiones habent per se honestatem aliquam & convenientiam cum natura rationali: quæ convenientia amata propter ipsam facit hominē iustum, religiosum, aut se temperantem. Honestas enim cultus amata propter ipsam est obiectum formale religionis. Atque hoc genus actuum à S. Thoma, & alijs Theologis vocatur elicitum ab illis virtutibus: non quod habitus latræ per immediatam efficientiam attingat cultum externum; sed quia hic est proprium obiectum per se amabile à latræ; quin ad illud amandum sit necessarius actus alius virtutis. Alij autem Theologi actum elicitum vocant actum internum effectum ab habitu: actum verò externum vocant imperatum, quia voluntas imperat potentiæ exequenti, vt illum efficiat.

§. 5. Præterea actus externi possunt pertinere ad alias virtutes, ad quas non pertinent ex solo suo conceptu: verbi gratia, temperantia & cultus externus eliguntur ad satisfaciendum pro peccato: tunc spectant ad virtutem pœnitentiæ, à qua eliguntur: id autem est per accidens: quia nimirum honestas illarum actionum non amatur propter ipsam; sed propter aliam, sine qua actiones illæ amari potuerunt. Hæc honestas est compensatio iniuriæ illatæ Deo, & iuris divini satisfactio. Potuisse eiusmodi actiones amari, quin propter hanc compensationem iniuriæ Dei, patet in Christo, & B. Virgine, qui cultum & abstinentiam externam exercuerunt absque honestate pœnitentiæ. Amaverunt enim honestatē cultus propter ipsam. Itaque eiusmodi actiones transferuntur ad virtutes alias, quia illis appingitur aliud obiectum formale distinctum ab ipsarū honestate. Quod genus actionū S. Thomas vocat imperatum: quia per actus aliarum virtutum eliguntur ex obiecto formali distincto. Ex hac & ex doctrina §. præcedentis

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

facile intelliges S. Thomam hac quæstione 3. art. 1. ad 3. nempe cur fides imperet actiones alias per actus aliarum virtutum? quia nimirum illas exercet ex alio motivo distincto: at verò externam professionem articuloꝝ fidei attingit propter honestatem ipsius confessionis: quod in sententia Sancti Thomæ est elicere actū externum.

Dico igitur, externam confessionem articuloꝝ fidei per se pertinere ad virtutem fidei, vt fides includit affectionem piā, qua amatur honestas credendi propter ipsam. Quam sententiam Theologi amplectuntur cum S. Thoma q. 3. art. 1. quam egregiè disputant Pater Valentia disp. 1. q. 3. pun. 1. P. Luisius disp. 35. dub. 1. quāq; tuctur P. Becanus, c. 9. de fide q. 1. num. 4. Probatur, quia confessio articuli crediti habet honestatem propter se ipsam amabilem: ergo amabilis est per piā affectionē. Probo consequentiam: quia hæc virtus habet pro obiecto formali honestatē habendi fidē internē, & externē: neq; alia virtus necessaria est, quæ externē fidē imperet. Quamvis enim externa propositio nō sit propriè assensus, nec affirmatio, aut negatio; tamē est secundum quid propositio, & assensus secundum quid; & moraliter censetur eadem actio, hominem esse fidelem corde & ore: sicut censetur eadem propositio mathematica, quæ mente & ore profertur.

Dices, obiectū piæ affectionis esse vnum, & non duo: at verò assensus internus est distinctū obiectum ab externo: ergo vtrumq; non est obiectū formale piæ affectionis. Distinguo maiore: affectio pia non habet duo obiecta formalia physicè, & moraliter distincta adæquatè, concedo maiore: nō habet duo obiecta distincta physicè, & moraliter idē; nego maiore: tales autem sunt actus internus & externus fidei. Ratio est, quia externa cōfessio semper amatur vt signū crediti: itaq; ratio amandi actionē externā nō est sola convenientia ipsius; sed etiam amatur, quia creditus est articulus. Fidelis igitur amando actionē externam, simul amat actū internū credendi: vt visus potest cognoscere solā lucem, colorē autem non nisi cum luce: ita pia affectio captivat linguā in obsequiū fidei, quia simul captivat intellectū. Articulus autem esse creditum non est sola conditio sine qua non amaretur externa cōfessio per affectionē piā; sed est ratio formalis amandi: pertinet enim ad illū habitū omnis honestas manifestandi fidē, quā per se amat.

Dico præterea, confessionem externam fidei non pertinere moraliter ad fidem, vt includit actum intellectus. Hæc conclusio colligitur ex S. Thoma ad 3. vbi docet dirigī à fide actus aliarū virtutum imperando,

Ee 2

suos

§. 6.
Conclus.

S. Thom.
Valent.
Torres.
Becan.

Probatio

§. 7.
Obiectio.
Resp.

§. 8.
Conclusio.

S. Tho. q. 3. Art. 2. suos autem eliciendo : id est, amando propter ipsam, vel propter alium finem. Probatur, quia actus internus & externus moraliter faciunt vnum, quando internus est principium efficiens externi, illique communicat suam moralitatem; sed assensus fidei nullam in se habet moralitatem, neque facit confessionem externam: ergo non pertinet moraliter ad illud. Neque vero sufficit actum externum esse significationem interni: etenim actus externus, quo ego significo voluntatem meam internam de servando iure alterius, non propterea est actus iustitiae, quia significat iustitiam internam: ergo nec erit fidei eo praecise, quod significet fidem. Dixi in probatione primae conclusionis fidem internam & externam moraliter esse vnum, quod intelligo in ratione obiecti: quia utrumque amatur propter honestatem manifestandi articulum, quia creditus est: hoc autem est comparatione volitionis, quae utrumque habet pro obiecto: assensus namque internus non habet pro obiecto confessionem externam, sed tantum est idem cum illo in ratione signi & significati.

§. 9. Obiectio. Obijcies contra primam conclusionem: confessio fidei per se pertinet ad veritatem: ergo non ad affectionem piam. Probo antecedens: quia confessio fidei est voluntas conformandi verba cum mente. Responderi potest primo negatione consequentiae: quia eadem actio externa potest per se esse in duplici specie virtutis: quia habet per se honestatem convenientem fini utriusque virtutis, secundum diversos conceptus superiores & inferiores: veracitas autem generali quadam ratione versatur circa verba externa, ne videlicet fallamus: fides vero sub ratione magis contracta. Secundò nego antecedens, quia veracitas habet pro obiecto formalem prolationem externam, quia consonat menti: pia autem affectio non quia consonat menti, sed quia honestum est credere, & confiteri. Itaque non comparat honestatem conformandi linguam menti, neque attendit, ne alij decipiantur; sed praecise vult assentiri internè, & externè ostendere assensum suum, ut cum alijs communicemus in unitate fidei: & quamvis hoc fieri non potest, quin verba externa adsonent internis, tamen id non facit, propter adsonantiam ipsam; sed propter conservationem unitatis fidei, & propter extollendam auctoritatem & revelationem divinam. Itaque veracitas profert verba adsonantia menti ad vitandam deceptionem audientis circa mentem loquentis: id autem non considerat fides; sed praecise vult manifestare assensum internum.

§. 10. Dico tamen confessionem externam fidei non attingi efficienter immediate ab aliquo habitu intellectus aut voluntatis; sed solum à potentia externa executrice. Probatur pri-

mò, quia nullus habitus producit actum extra potentiam, in qua existit. Secundò, quia sola potentia externa sufficit ad illos motus: nam ab heretico possunt proferri per mendacium, pravoque fine: nec in Catholico habent aliquam supernaturalitatem: possunt enim ab illo proferri absque ullo actu supernaturali ob finem turpem, nempe, ut foeminam decipiat, vel alliciat. Quando autem fit meritorie, nihil accipit intrinsecè, sed totum illud est denominatio extrinseca ab actu interno supernaturali, quo benemeremur: ut patet quando gladium movemus in defensionem fidei, tunc gladio nihil appingitur supernaturale: fateor facillimè posse defendi confessionem externam fidei pertinere ad aliam virtutem, cuius obiectum formale sit ipsa externa professionis honestas: quae distincta est ab assensu interno.

SECTIO II.

An, & quo tempore sit necessaria fidei confessio?

CONFESSIO fidei potest esse per expressa verba, qualia sunt, quibus symbolum recitamus: potest item esse consuetudine, & vita Christiana, quae satis indicant hominem esse Catholicum: ut cum adest sacrificio, & orationibus publicis, abstinet à carnibus, frequentat sacramenta, obedit Catholicis Praelatis, & id genus alia praestat, quibus satis ostendit se esse fidelè. Hoc secundum genus satis est ad praeceptum fidei exterius profitendae, quia externa professio fidei praecipue exigitur & propter gloriam Dei, quae illi comparatur manifestatione assensus interni, & propter unitatem Ecclesiae, quae maxime continetur fidei Catholicae confessione: haec assequimur operibus ipsis; quibus ostendimus nos esse in Ecclesia Catholica, cuius praecepta, & leges servamus; & ostendimus fidem nostram, quae maxime operibus panditur: ut constet ex capite secundo Iacobi 18. *Ego ostendam tibi ex operibus fidem meam.* Qui autem ita vivit, ut omnibus persuaserit, se esse Catholicum, non indiget expressa confessione fidei verbis expressis: nisi vel publicè interrogetur à iudice, vel ob praeceptum particulare teneatur symbolum recitare.

Dico primò: tenemur praecepto affirmativo aliquando confiteri fidem exterius verbis expressis, vel si homo sit mutus, nutibus & alijs signis. Quam conclusionem docet

§. 11.

Iacob. 18.

§. 12.

1. Conclus.

S. Thom.
Valent.
P. Suarez.

Docet S. Thomas quaest. 3. art. 2. & eruditè probant P. Valentia disput. 1. quaest. 3. puncto 2. & P. Suarez lib. 6. contra Regem Angliæ, cap. 9. referentes apertissima S. Augustini testimonia, aliorumque Patrum, quæ in retâ clara, brevitatis gratia, prætereo, lectoremque reijcio ad eos authores. Quæ conclusio est fide Catholica certa: opposita autem est hæresis Elcesaitarum, Priscillianistarum, Anabaptistarum, & Libertinorum, teste P. Valentia.

§. 13. Probatur primò Matthæi 10. 32. Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est: qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est: ubi Christus, eum ore neganti coram hominibus, minatur exilium à cælo. Constat enim ex toto capite à Christo discipulos armatos ad perpetiendas ærumnas pro Christiani nominis confessione, eosque docet ne timeant homines in ipsos ea de causa facientes: si enim ob eorum timorem Christum abnegent, & Christus eos negabit. Adsonat Lucas, cap. 9. 24. & 26. ubi docuit eum, qui amore in vitam negaverit Christum & eius verba, ab ipso Christo fore negandum. Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam: nam qui me erubuerit, & meos sermones: hunc filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua, & Patris, & Sanctorum Angelorum: erubescencia autem illa est externa negatio Christi: tenemur ergo tunc ita nos gerere, ut omnes intelligant nos esse discipulos Christi: quod quidem fit externa confessione, qua interrogati de fide respondemus nos esse Christianos: nisi enim id præstemus, iam vel ipsa taciturnitate ostendimus nos erubescere Christum.

§. 14. Idem constat ex Paulo ad Rom. 10. 9. quia si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, salvus eris: corde enim creditur ad iustitiam; ore autem confessio fit ad salutem. Contextus est satis apertus: petit enim Paulus duos actus realiter distinctos: alterum, quo internè assentiamur corde, id est, voluntate, & non fictè: alterum, quo confessionem cordis ore volumus. Primum actum dicit necessarium esse ad iustitiâ, id est, ad iustificacionem, quia sine fide impossibile est placere Deo: confessionem autem externam, ait, esse necessariam ad salutem, id est, ad vitam æternam: quia cum nullus possit in vitam ingredi, nisi mandata servet, nullus poterit nec retinere iustitiam acceptam, quæ est prima salus; neque adipisci vitam æternam, quæ est absolutè salus, nisi servet hoc præceptum ore confitendi Christum. Qui sensus consuetudine Ecclesiæ satis est firmus: quæ gravi-
Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

ter animadvertit in eos, qui fidem negant exterius, qualibet ex causa id effecerint.

Ratione probatur, quia omittere confessionem fidei certis in causis & circumstantiis; perinde est ac negare fidem: qui enim tacet, consentire videtur; sed negare fidem est contra leges ipsius fidei, & contra eiusdem fidem, honoremque Dei: ergo in his casibus tacere, est peccatum contra legem fidei, & honorem Dei. Probatur minor: quia negare fidem est, vel negare eius veritatem, vel erubescere in discipulatu Christi, ut ipse Christus dixit; vel est negare gloriam, quæ in articulis fidei prædicatur de Deo: hæc autem omnia manifesta sunt peccata: ergo minor patet, quia negare veritatem fidei est contra autoritatem, & testimonium ipsius Dei: quia, qui non credit, mendacem facit eum: & facit contra dictamen prudentiæ dictantis hic & nunc esse credendum: ergo, qui negat fidem exterius, negando eiusdem veritatem, etiam exterius, iniuriâ irrogat Deo: qui autem erubescit se profiteri discipulum Christi, ostendit, quod est in se, Christum esse indignum, quem sequamur Magistrum. Qui negat articulos divinitatis, ei⁹ unitatis, & similes, detrahit Deo gloriam, quam habet: ergo quacumque ratione negetur fides, est iniuria in Deum. Maior patet: quia qui negat fidem, indicat aliquod ex his capitibus: præcipuè autem negat Christum esse dignum, cui credamus: propterea ipse dixit: qui autem me negaverit, item; qui erubuerit. Mitto aliorum argumenta; quæ non virgent. Animadvertite fidem esse confitendam, non solum propter unitatem Ecclesiæ cum alijs fidelibus servandam, quæ confessio immediatè refertur ad homines; sed etiam propter Deum, ad quem immediatè refertur ista confessio: cedit enim immediatè in eius honorem, non secus ac religio, & obediencia: quia sicut Deo præstamus obedientiam & cultum; ita Deum confitemur externa fide, Christumque dignamur. Hæc observo propter P. Suarez oppositum indicantem lib. 6. contra Regem Angliæ, cap. 9. num. 6. Qui tamen rectè probat, numquàm licere negare fidem disp. 4. sect. 1.

Tempus, quo necesse sit hanc confessionem exercere, non constat apud omnes. Magister Bañez in hunc articulum secundum dubitatione prima, docet hoc tempus esse, quando aliquis publica autoritate interrogatur de fide: id est, quando interrogatur à Principe, vel aliquo eius ministro fungente autoritate publicâ: sive interrogatio fiat in publico, sive secreto. Si aliquis interrogetur ab aliquo homine privato, carente publica autoritate, non tenetur fidelis directè respondere; sed per tergiversationem poterit celare fidem,

Ec 3

1. 2.

§. 15.

Ratio.

1. Ioann.

§. 10.

§. 16.

Bañez.

vt

S. Tho. q. vt si dicat, quid ad te pertinet hæc interrogatio? Hæc asserit Bāñez, versu *tertia conclusio*: quem sequitur P. Thomas in Decalogū Tho. Sāch. lib. 2. cap. 4. num. 6. cum alijs ab eodem adductis, & P. Becanus, cap. 9. de fide, quæst. 4. num. 2. & 3. Probant, quia respondere coram publicā auctoritate, est magna gloria Dei, & utilitas proximorum: quæ non est, si quis causam agat apud privatā personam.

§. 17.

Hoc discrimen mihi non placet: censeo enim eandem esse rationem in homine privato, & publico: iisdemque in casibus, in quibus tenemur profiteri fidem coram iudice, tenemur & coram privato: & quoties coram privato possumus eam occultare, possumus & coram iudice. Discrimen hoc privata, & publicæ personæ refellit aperte P. Luisius disp. 35. dub. 2. versu *sciendum verò est*. Lorca disp. 24. nu. 21. & P. Suar. disp. 14. sect. 3. nu. 6. Colligiturque ex glossa interlinearia in cap. 10. ad Rom. in ea verba, *quia si confitearis*: addit autem glossa, *cum aliquis impugnatur*: idemque insinuat Caietanus, & alij Doctores, dum aiunt, respondendum esse manifestatione fidei cuicumque tyranno interroganti, non distinguentes an publica, an privata auctoritate fungatur: quod expressè dixit S. Thom. art. 2. his verbis, *si aliquis interrogatus de fide, taceret, & ex hoc crederetur, vel quod non haberet fidem, vel quod fides non esset vera, vel alij per eius taciturnitatem auerterentur à fide: huiusmodi enim casibus confessio fidei est de necessitate salutis*.

Terres.
Lorca.
Suar.
Caiet.

S. Thom.

§. 18.
Probatio

Ratione probatur primò: quia iudex ad interrogandum de fide in eiusdem fidei odiū, nullum habet ius magis, quam privatus homo; sed coram homine privato possumus tacere propter defectum iuris huius: ergo & coram iudice, vel neutroque; possumus. Maior patet, quia ad agendum aliquid contra rectam rationem, non potest dari publica auctoritas. Minor probatur, quia tergiversatione uti possumus cum privatis hominibus, quia non habent ius ad nos interrogandum: vnde privatis possumus dicere, *nolo respondere, quid ad te hæc causa?* quod non possumus respondere legitimo iudici, quia ius habet ad nos interrogandum: vnde concludo solum ius ad interrogandum esse apud hos auctores discrimen inter publicam, privatamque personam: hoc autem ius in præsentia causa æquè deest utrique: ergo nullū est discrimen. Confirmatur, quia possumus tergiversari corā iudice illegitimè interrogante: quia nō utitur auctoritate publica ex ipsius auctoritatis iure; sed potius contra illud; sed etiā in præsentia casu abutitur iudex auctoritate publica contra ipsius auctoritatis ius: ergo possumus corā illo tergiversari. Asserit P. Becanus nu. 6. iudicem apud

Confirm.

P. Becan.

suos subditos censeri habere ius. Cōtrā: apud Ecclesiam non censetur illud habere hæc in parte; nec apud benè sentientes; nec potest dici possessor bonæ fidei, quia mala fide & peccaminosa possidet: non aliter, ac si hæretici sentiant, singulos homines esse fidei legitimos iudices: hæc persuasio non facit bonæ fidei possessorem.

Secundò probatur, quia si in aliquo casu tergiversatio corā privato est licita, est quia non tā ostenditur interna fidei abnegatio, quā contemptus personæ interrogantis; ita possumus corā iudice tergiversari, quia possumus ostendere parvi à nobis fieri ei⁹ interrogationem; & ostendimus illū adhuc in ratione iudicis infidelis imprudenter agere: v. g. si quis in vrbe hæreticorū nullum dederit signum exterius suæ fidei magis, quā ceteri, & interrogetur à iudice sine alio indicio; poterit fidelis respondere se inconsulto, & imprudenter interrogari: quia cū religio Christiana sit crimen in illa vrbe, nullus potest de illa absque indicio interrogari magis, quā de furto aut homicidio: & quemadmodum potest tergiversari de latrocinio, quod non commisit, ut ostendat iudicem agere contra ius, sic poterit tergiversari de fide: quia tunc fidem non negat, neque id censeri potest prudenter; sed præcisè ostendit iudicem in ea questione agere contra ius debitū, quæstionibus etiam criminum. Vnde tunc fidelis non erubescit Christum, sed potius iudicem accusat iniustæ formæ iudicii, etiam in criminibus querendis: nec tunc subtrahitur honor Deo, aut utilitas proximo.

Sanctus Thomas eo art. 2. rectè docet pro quo tempore vrgeat huius confessionis præceptum: nempe, quando Deo subtrahitur honor debitus, & utilitas proximo: id est, quando Deo irrogatur iniuria, aut proximo paratur scandalum. Iniuria autem irrogatur Deo, quando homo dat signa, ex quibus prudenter iudicatur illum non habere fidem. Si enim hæc signa dat, peccat contra legem fidei: idque fit taciturnitate, quando agitur per se & directè de causā fidei ab homine prudenter suspicante reum fidei esse fidelem: sive qui interrogat iudex sit, vel privatus: quando enim de aliquo crimine posset prudenter aliquis interrogari, & non esset licitè locus tergiversationi, tunc teneretur reus fateri crimē: sicut tenemur fateri fidem: quia cū non suppetat prudens ratio ad cōtemnendam auctoritatē personæ interrogantis, sive publica sit, sive privata, tunc taciturnitas non posset referri prudenter, nisi in solam carentiam internæ fidei: in his enim casibus, qui tacet, consentire videtur. Quod Pater Suarez adductus §. 17. prudenter observat: itaque quando ratio in-

Evasio.
Refell.§. 19.
2. Probatio§. 20.
S. Thom.

P. Suarez

terro-

terrogandi est similis, ac in alijs criminibus, est locus huic doctrinae: & cum reus apud iudicem posset licite tergiversari de furto, accusans iudicem malae formae iudicii; potest & de fide: quia ut non posset ab aliquo prudenter censeretur latro propter tergiversationem, ita nec infidelis; sed potius iudex habetur malus iudex in crimine quaerendo. Quia verò iudices frequentius utuntur legibus in quaerendo crimine; & censentur à suis eas non violare, privati autem faciunt contra ius in crimine quaerendo; ideo doctrina Dominici Bañez, & nostrorum est frequenter vera: dum constet non semper licere coram privato tergiversari: quia sapè tergiversatio erit argumentum negatae fidei. Atque hoc peccatum est directe contra legem fidei, tum quia est contra Deum, eius auctoritatem, & revelationem: tum quia est contra unitatem, quam exigit fides per se. Quando autem alij avertuntur à fide, est quidem peccatum scandalum contra charitatem proximi; non tamen contra fidem: quia haec tantum obligat ad assensum internum, & externum; non tamen ad propagationem sui: ut iustitiae lex obligat ad actus internos & externos unicuique ius suum servantes; non tamen obligat ad faciendos alios iustos: illis autem dare occasionem ad iniustitiam pertinet ad vitium scandalum. Recognosce Patrè Suarez disputat. 14. sect. 2. Hæc dixi de confessione fidei secundum se; de illa verò, ut præcipitur à Concilio; agam disput. 94.

SECTIO III.

Utrum liceat uti habitu infidelium?

INFIDELIS possunt uti habitu distincto à fidelium vestibus duplici ex causa: primum, quia utuntur vestibus communibus illi Provinciae independentes etiam ab infidelitate: verbi gratia; Turcae utuntur turbante, non quidem quod Mahometani sint; sed quod Arabes, aut Thraces, aut Lybij; quo genere galeri utebantur illi Provinciales, antequam Mahometi legem admitterent; & quo uterentur etiam ad fidem Christi conversi. Itaque si Mahometani amplecterentur legem Christi, non propterea deponerent turbantem. Quod aperto est argumento, vestem illam non esse signum religionis; sed patriæ, aut nationis. Quo ge-

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

nere vestium posse fideles licite uti, concors est Theologorum omnium sententia apud PP. Valentiam disputatione prima, quaestione tertia, puncto secundo, versu quoad posteriorem. Thomam Sanchium libro secundo, cap. quarto, numero 16. P. Luisium disput. 35. dub. 4. Suarez disput. 14. sect. 5. num. 1. & Bañez dubitatione secunda. Ratio à priori, quia tunc nullum datur signum infidelitatis: alioquin, qui inter illos ad fidem convertitur, teneretur totum habitum mutare. Quod si aliqui censeant illum esse de numero infidelium, id est absque culpa ipsius, propter imprudentiam iudicantis. Nam cum habitus ille non sit religionis; sed patriæ, ex solo habitu iudicatur imprudenter illum esse Mahometanum: unde qui illi habitui assuetus in Hispania baptizaretur, posset eum ibi retinere, nisi aliunde adesset scandalum, & illi suppeteret honesta ratio, aut valetudinis, aut quia rediturus in patriam non posset sine gravi incommodo habitum mutare. Et quidē equites Hispaniæ acceperunt à Mauris stapedes curtos, ludum arundineum, & alia, quæ non spectant ad religionem; sed ad vitam civilem; cavenda tamen est occasio scandalum, & oportet esse causam iustam, ut monet Pater Suarez.

Secundum genus vestium est, quo infideles utuntur, non quia sunt Arabes, Thraces, Germani, aut Angli; sed quia sunt Iudæi, Mahometani, aut hæretici. Quem habitum gestant ob solum religionis insignem, quod deponerent, si ad Catholicam fidem converterentur: verbi gratia, Romæ Iudæi utuntur pileo pallido, ut discriminentur à Catholicis; Mahometani autem Persæ utuntur velo albo, ut discriminentur ab alijs Mahometanis: iste habitus potest esse institutus directe ad cultum falsæ religionis, ut vestes sacrificulorum; vel potest esse non institutus in cultum, sed in signum, quo dignoscatur hunc hominem esse Iudæum. Huc revoco habitum, qui ex consuetudine est argumentum religionis, quamvis non ex instituto.

Prima sententia potest esse, non licere uti hoc ultimo genere vestium: verbi gratia, nulli Catholico licere uti pileo pallido in ea urbe, in qua eo utuntur soli Iudæi. Probatur, quia vestis illa indicat eam utentem esse Iudæum; sed nullus potest licite dare infidelitatis indicium: ergo neque eo habitu uti: minor probatur primo, quia nullus potest verbis dicere se esse Iudæum: ergo neque gestare pileum; probatur consequentiam, quia ex eius verbis institutione pileus tam est signum Iudaismi, quàm verba ex institutione communi: secundo, quia

Ec 4

vnul-

P. Valent.
P. Thom.
Sanchez.
P. Luis.
P. Suarez
Bañez.

§. 22.

§. 23.
1. Sentent.

Probatio

S. Tho. q. 3. Art. 1. vnusquisque prudenter censet, hominem illum esse Iudæum, quo & dissuitur vnitas Ecclesiæ, & iniuria irrogatur Deo. Quæ sententia communis est Theologis, distinguentibus vestes pertinentes ad religionem à pertinentibus ad solam politiam: hos auctores refert P. Thomas eo cap. 4. num. 18.

Tho. Säch.

§. 24.

Bañez.

Ipse tamen num. 19. oppositam sententiam tuetur cum multis alijs ab eodem adductis: inter quos refert Magistrum Bañez art. 2. dubitatione secunda, concl. 3. Ipse tamen ea de re non agit; sed de alia valde diuersa: nempe an liceat Christiano inter infideles deponere signum Christianitatis? si, verbi gratia, apud Mahometanos cogere Christiani vti pileo pallido, & Mahometani pro pileo vterentur turbante rubro in signum suæ sectæ, docet Bañez posse Christianum interdum deponere signum suum: an autem possit vsurpare Mahometicum, non docet in partem vllam. Fateor ex eius conclusione & ratione colligi sententiam P. Thomæ: quam etiam perspicue docet Aragon art. 2. dub. 1. concl. 2. P. Azor, tom. 1. lib. 8. cap. 27. versu *mibi hoc*, & P. Suarez disput. 1. 4. sect. 5. num. 8. cum P. Valentia, & alijs, P. Becanus de fide, cap. 9. quæst. 5. num. 28. & 29. hanc opinionem censet probabilem. Ratione probant, quia vsus illius pilei etiam cum circumstantijs, quo Romæ eo vtuntur Iudæi, non est intrinsecè malus, sicut est intrinsecè mala vocalis professio Iudaismi: ergo possunt fideles aliquando gravem ob causam eo vti: consequentia neque ab adversarijs negatur, quia actio indifferens mihi licita est gravem ob causam. Antecedens probant, quia si ille vsus esset intrinsecè malus, peccarent Iudæi quoties illum exercent, vt constat ex terminis; sed non peccant: ergo non est intrinsecè malus: probant minorem, quia si peccarent, quoties vtuntur pileo, non posset Pontifex licite cogere ad eum vsus: quia ad peccatum nullus potest licite cogere alios. Fateor eos non peccare ex solo vsu pilei, vt constabit §. 25.

§. 25.

Obiectio.

Resp.

Dices, Iudæos peccare eo signo; Pontificem autem non peccare illud præcipiendo: quia cum illi sint determinati ad aliquod signum suæ sectæ, parum refert eis præscribere hoc, aut illud. Respondeo, Iudæos esse quidem obstinatos in Iudaismo profitendo in synagogis, & alijs locis; non verò in vestibulis: quin potius ipsi vellent eis non vti, ne probro afficerentur à pueris: immò verò peccarent Iudæi contra obedientiam debitam Principi, si pileum deponerent. Ratio à priori: quia signum illud non pertinet ad cultum religionis, nec ad eam profitendam ex complacentia in illam; sed

præcise, vt ab alijs cognoscantur, & ab illis caveatur, immò & ad multos vsus vtiles religioni Catholicæ. Quod si Iudæi eo pileo vtantur ob suæ religionis gloriam; vsus ob illum finem non præcipitur à Pontifice; sed ob alium, ob quem potest vsus ille servari à Iudæis absque peccato; nempe vt obediant.

Hæc cum ita sint, adhuc non probant conclusionem P. Thomæ: quia Iudæi non peccant; sed potius operantur secundum dictamen rectæ rationis vsu illius pilei, quia obediunt Principi iuste præcipienti; sed fideles peccarent illius pilei vsu frequenti, ergo à licito vsu Iudæorum, non bene arguitur ad nostrum. Ratio à priori, quia nos significaremus nos esse Iudæos professione: quod in Catholico crimen est contra fidem, quæ prohibet signis externis negari internam fidem: at verò infidelis, quamvis interna infidelitate peccat, at non facit distinctum peccatum infidelitatis ostensione suæ internæ religionis: quando nihil vult, nisi ostendere se illam habere. Quod aperte declaro: si ego prudenter credo hunc hominem esse Iudæum, possum licite eum interrogare vtrum sit Iudæus? & quid recentes Iudæi sentiant de Christo, & Trinitate? nec enim aliquis dicet me in hac interrogatione peccare: quia illi non suadeo dissensum de Incarnatione, aut Trinitate; sed volo, vt mihi indicet illos dissensus ex suppositione, quod eos habeat: at si ipse respondeat ex solo fine dicendi verum, & conformandi verba cum mente, exercebit veracitatem naturalem: nec enim lex fidei eum obligat ad mentiendum, aut tacendum: sicut nec lex charitatis me obligat ad non interrogandum: quia illa actio ille non dissentit veritati revelatæ; sed tantum indicat dissensum suum: fidelis autem nullam ob causam potest serio dicere se esse professione Iudæum: ergo à licita professione Iudæi malè arguitur ad Catholicum. Confirmatur: quia qui hæreticus est, aut paganus, pungitur autem stimulis cōscientiæ, potest adire Catholicum doctum, & illi exponere, in quo versetur errore, & simul se velle instrui, qua ratione illum possit abijcere: hic in hac confessione externa, non peccat; sed potius agit honestè pandens animi vulnera, vt curentur. Similiter Iudæus potest gestare pileum eo animo, non vt honoret sectam Mosaicam; sed potius, vt obediat, & velit, vt Princeps Catholicus assequatur, quod contendit: nempe, vt cæteri sibi caveant à Iudæis. Si verò ipse eo vtatur pileo, non vt obediat; sed honoris ergò in Iudaismo, tunc peccat, facit tamen contra Principis institutum. At non licet Catho-

§. 26.

Confirm.

lico

lico his signis uti: ergo non est argumentum ab usu licito Iudæorum ad usum Catholicorum.

§. 27.

Adrian.
Caiet.
Medina.
Lorca.

P. Valent.

P. Becan.
1. Probat.

Bañez.

§. 28.

2. Prob.

Censeo tamen probabilem sententiam horum authorum: nempe interdum licitam esse usurpationem signi, quo soli infideles utuntur pro signo suæ sectæ. Quam doctrinam apertè tradunt Adrianus, Caietanus, Medina, Lorca & alij imitati S. Hieronymum, & alios antiquos Patres admit- tentes licitam esse aliquando simulationem falsæ religionis; hæc autem usurpatio mi- nus est in cultum falsæ religionis, quàm si- mulatio cultus religionis eiusdem. P. Va- lentia disp. 1. quæst. 3. par. 2. versu hæc sen- tentia, cum Adriani censeat non improba- bilem, hanc censebit meliori iure probabi- lem: quam probabilem dicit P. Becanus ad- ductus §. 24. Probat. primo ab exemplo: quia deponere signum Christianitatis inter infideles neque est dare signum religionis Catholicæ desertæ, neque semper est illicitum: ergo neque usurpare signum Iudaï- smi est signum Iudaïsmini suscepti, neque sem- per est illicitum. Antecedens admittitur à pluribus Theologis, quos sequitur Bañez art. 2. dubio 2. conclus. 3. Ratio est, quia illa depositio signi Christianitatis non est per se ita instituta ad profitendum discessum à fide, quin etiam habeat alios usus naturales, ob quos potest interdum intelligi deposi- tum signum illud: neque est moraliter evi- dens argumentum hoc: *hic deponit signum Christianitatis: ergo non est Christianus*: quia ob alios fines potuit illud deponere, nempe ad vitandam mortem, vel aliud gravissimū damnum: consequentiam probo: quia sicut usurpatio signi est instituta ad professionis Iudaicæ significationem, ita depositio cru- cis ex veste, verbi gratia, significat deser- tionem Christianitatis: quia illa crux in veste distinguit ex lege, aut consuetudine, Christianos à non Christianis.

Secundò probatur, quia usus pilei potest esse ex aliqua causa distincta à religionis causis: ergo possumus eam ob causam illo uti ob aliquam necessitatem vitandæ mor- tis. Antecedens patet, quia pileus habet ef- fectus naturales independentes à significa- tione Iudaica, non secus ac aliæ vestes: quo distinguitur à verbis, quibus cum loqui- mur, non utimur, nisi ad significandum ob- iectum, ut à nobis concipitur. Consequen- tiam probo, quia quando usus est indiffe-rens ad significanda plura, non est cur ex gravi necessitate vitandæ mortis, non possem ego uti ad finem distinctum à profes- sione religionis. Quod explico, quia com- mune est hostes indui suorum hostium ves- tibibus, vel ut eos capiant, vel fugiant: unde

Turca videns in mari navim cum gentilitio Lunæ, imprudenter censeat navim illam esse Turcarum; sed si prudens sit, debet timere, ne sit Christianorum se alieno signo dissi- mulantium: ergo eadem ratione si Iudæus gladio, & ferro minitans Christiano, vi- deat hominem Iudaico ritu pileatum, im- prudenter censebit talem hominem esse Iudæum: debet enim suspicari illum esse fortè Christianum. Ratio à priori, quia in his eventibus hæc stratagemata sunt fami- liariora hostibus ipsis sic suos fugientibus.

§. 29.

Considera longum esse discrimen inter duos homines usurpantes pileum Iudaicū: alter enim potest cognosci esse de numero Christianorum, & sic cognitus mutare ves- tem Christianam pro Iudaica: verbi gratia, obsideatur vrbs à Iudæis, qui apertè sciunt omnes obsessos esse Christianos: illisque proponunt veniam, si Christo renuncient cuius signum erit usurpatio pilei Iudaici: in eo casu peccat contra fidem, qui pileum usurpat, quia tunc ea usurpatio est pruden- tissimum argumentum mutatæ fidei: quia signum illud est hic & nunc institutum ad solam fidei abrenunciationem; & qui illum usurparet, perinde est ac si diceret, *iam e Christiano sum Iudæus*. Sic peccaret contra fidem, qui usurparet signum in circumstan- tijs, in quibus cognosceretur esse è populo Christiano, & usurpasse signum à sua gente alienum. Ratio à priori, quia sic signū usur- pans vteretur formaliter signo renunciatæ fidei. Nam nullo alio titulo mortem fu- geret, nisi significando se esse Iudæum. In quo detraheretur honor Deo, & scandalum proximis obtenderetur.

§. 30.

Alius posset usurpare pileum hostibus in seijs eum esse è populo Christiano; sed potius sibi persuaderent hominem illum esse è populo Iudaico. In quo casu potest lici- ta esse usurpatio pilei Iudaici: quia non esset scandalum, aliquem Iudæum esse in hoc lo- co, & inter alios Iudæos. Tunc enim non censetur aliquis homo à Christianismo de- fecisse ad Iudaismum: neque tunc religio Christiana plus detrimenti pateretur, quàm si tunc occurrat Iudæus alius, neque Iudaï- smus cresceret in opinione id videntium: quia omnes illi homines censentur esse Iu- dæi, qui heri & nudiustertius Iudaismum profitebantur. Celsat igitur scandalum, & detrimentum fidelium: neque item Deo aliqua tunc irrogatur iniuria: quāvis enim Deo tunc non offertur positivè laus, & ho- nor professionis suæ legis; tamen non tene- mur singulis instantibus deferre positivè honorem Deo, nisi ex omissione sequatur positivè iniuria: ommissio item illa honoris Dei potest multis titulis honestari, nempe

S. Tho. q. 3. Art. 2. spe vitæ diuturnioris in ipsius honorem, ut interdum martyres fugiebant. Distinctionem hanc explicatam hoc & superiori §. paucis indicavit Magister Bañez eo dub. 2. conclus. 3.

Bañez.

§. 31.

Obiectio.

Resp.

Obijcies : tunc homo ille censeretur esse infidelis : ergo peccaret contra fidem. Distinguo antecedens, censeretur ab homine perpendente prudenter omnes circumstantias, nego antecedens : ab imprudente transeat. Nec enim ego teneor vitare semper hominū imprudentia iudicia ; sed teneor non dare occasionem, ut censear infidelis ab homine rectè considerante tempus, & cæteras mei facti circumstantias. Cōcludo ergo mihi licere uti galero Iudaico, cum video mihi imminere periculum, in quo solemne est omnibus gentibus stratagemata mutandi vestes & habitus : illæ enim circumstantiæ efficiunt, ut prudens quisque dubitare possit, an ille pileum gestet, quia verè Iudæus, an verò quia hostis occultus inter ipsos Iudæos.

§. 32.

Ad arg.

§. 23.

Ad argumentum ex §. 23. distingo maiorem : illa vestis in nostro casu indicat prudenti æstimatori circumstantiarum, cā vtētem esse Iudæum determinatè, nego maiorem : indicat vagè & confusè eum esse Iudæum, vel hostem dissimulatum habitu Iudaico, concedo maiorem. Distinguo item minorem : nullus potest dare indicium infidelitatis, quo determinatè prudens circumstantiarum æstimator iudicet eum esse infidelem, concedo minorem : non potest dare indicium vagè indicans, vel infidelitatem, vel hostilitatem occultam, nego minorem. Quia animus est occultare hostilitatem, non colere religionem alienam. Indè nego consequentiam. Ad cuius probationem nego eandem esse rationem in signo, & verbo : signum enim nihil tunc affirmat, vel negat determinatè ; sed habet multiplicem significationem communem, eo tempore & circumstantiis : & à me usurpatur in vna, quamvis à spectatore detorqueatur in aliam : verba autem in illis circumstantiis tantum habent vnam significationem communem, ut pono ex §. 55. Ad secundum ex eodem §. 23. patet ex dictis, non posse prudenter eum hominem censi esse determinatè Iudæum ; sed vel esse Iudæum, vel hostem occultum. Quid autem sit, quando alius ob meum factum sit scandalizandus ? dicam disp. 173.

sectione 23.

SECTIO. III.

Utrum liceat uti habitu & ritu infidelium?

DIXI §. 22. vestē esse posse significativam cultus alieni : item posse esse institutam non solum ad significandam religionem ; sed etiam ad eam exercendam : quemadmodum enim Sacerdotes Catholici utimur vestibus sacris, ad sacrificium Missæ peragendum ; ita Iudæi & cæteri infideles possunt certis vestibus indui, non ad significandam suam sectam ; sed solum ad cæramonias obeundas. Item sunt multæ actiones institutæ ad exercendam falsam religionem : ut edere carnes oblatas in sacrificium Deorum, panes azimos, lactucas agrestes, abstinere à carne porcina, induere tunicam Sabbatho, eoque feriari. Quæ actiones & vestes possunt sumi materialiter, item formaliter : materialiter quidem quādo exercetur vel usurpatur eadem materia à fidei & infidei : verbi gratia, quando uterque abstinere à porco, vel uterque Sabbatho amicitur indusio, vel uterque gestat Sacerdotales vestes Iudæorum ; formaliter autem sumuntur, quando & exercentur, & ex intentione & modo, consideratis omnibus circumstantiis, censeatur prudenter fieri in cultum falsæ religionis : verbi gratia, si quis vestiatur indusio ex affectu in legem Mosaicam : vel vescatur idolothyto in his circumstantiis, quibus rectè consideratis censeatur prudenter non ex alio fine fecisse, quàm ex idolorum cultu, quamvis re ipsa non fecerit eo animo.

§. 33.

SVBSECTIO I.

Sententia S. Hieronymi.

PRIMA sententia sit, licere uti eis, signis formaliter, nō quidem ex animo vero cultus in aliam religionem ; sed simulato : adeo ut ipse ob aliquem finem honestum velit videri Iudæus, aut Gentilis, quamvis re ipsa id non sit. Huius sententiæ præcipuus author videtur esse S. Hieronymus tomo 6, in cap. 2. ad Galatas in ea verba : cum autem venisset Petrus Antiochiam : ubi ex instituto probat licitam esse simulationem horum signorum formalium, animo apparendi profiteri legem alienam. Docet enim, S. Petrum voluisse videri cultorem legis Mosaicæ, ne ab eo dilaberentur Iudæi,

§. 34.
Hieron.

vt

1. Arg.

ut à belligerante cum Moyse. Quod probat primū exēplo ipsius Petri, qui utebatur ceræmoniis Mosaycis iā prohibitis, & mortificis: idq; absque villo peccato: quod si reprehensus fuit à Paulo, non ideo fuit; quod Petrus verè esset reprehensibilis; sed quia erat reprehensibilis in existimatione Gentilium iam converforum ad fidem: ut igitur Petrus lucraretur Iudæos, illis se accommodabat in Mosaycis ceræmoniis; ut autem Paullus demulceret Gentiles, finxit se arguere Petrum. Hic est germanus sensus Hieronymi, ab ipso expressus expressis verbis:

§. 35.

2. Arg.
Hieron.

Secundò argumentatur Hieronymus exemplo Hieu Regis Israel, his verbis: *Vtilem verò simulationem, & assumendam in tempore, Hieu Regis Israel nos doceat exemplum: qui, cum non potuisset interficere Sacerdotes Baal, nisi se finxisset velle idolum colere, dicens: congregate mihi omnes Sacerdotes Baal: si enim Achab servivit Baal in paucis, ego serviam multis.* Quibus verbis Hieronymus probat apertè, sibi sermonem esse de simulatione non indifferenti ex se ad plures usus & significationes; sed determinatam ad significandum cultum Idolorum: dicere enim: ego plusquam Achab volo servire Baal, & offerre maius sacrificium; directè significat servitutem, & cultum in Idolum. Petrus Lorca tomò 2. in 1. 2. disput. 35. de legibus, versu ut autem Hieronymi, prope finem dicit, sententiam Hieronymi esse accipiendam non de usurpatione signi significantis determinatè observationem legis alienæ: hanc enim ipse Lorca dicit iniquam esse; sed de usurpatione signi materialiter, non tamquam legis: doctrinam eandem repetit in præsentis disp. 24. num. 7. in primâ autem secundæ dixerat à P. Vazquez S. Chrysostomum oscitanter legi consuetum; nescio sanè an ipse legerit testimonium Hieronymi, quem defendit: quid enim magis est usurpare signum legis tamquam legis, quam verbis dicere, *volo sacrificium offerre Marti, volo servare legem Mosaycam, nolo esse Christianus*: hæc autem verba Hieronymus adducit in exemplum simulationis utilis & debitæ, ut constet ex verbis adductis: simulationemque Hieu affert in mediū, ad confirmandam sententiam suam: quod argumentum esset ineptissimum, si à simulatione, quam censeret iniquam, probaret æquam.

§. 36.

3. Arg.

Tertiò argumentatur Hieronymus exemplo S. Paulli in multis observantis legem Mosaycā: nam & Timotheum circumcidit, ne Iudæos offenderet; & alias similes actiones exercuit, quæ manifestè erant Iudaicæ. Lorca ea disp. 35. de legibus, vult ab hac sententia Hieronymi esse Chrysostomum, Eu-

sebiū & Theodoretum Heracleotam: tum quia S. Hieronymus epistola 89. ad Augustinum asserit, eos auctores esse ab eadē sententia: tum etiam quia S. Chrysostomus tomò 4. explanans caput secundum ad Galatas id dicit expressè, insimulans ignorantia opinantes Petrum re ipsa fuisse reprehensum, & non per dissimulationem: ut tomò 3. homilia 46. in acta Apostolorum laudat consilium Paulli exercentis in templo Mosaycos nonnullos actus. Censet item Lorca à sententia Hieronymi esse Adrianum in 4. quæst. 1. de Baptismo ad argumenta, & Caietanum 3. par. quæst. 37. art. 1. & Medinam 1. 2. quæst. 103. art. 4.

S. Chrysos.

Adverte sententiam Hieronymi esse bipartitam; altera parte docet, licitam esse usurpationem ceræmonia falsæ religionis acceptam formaliter, quando omnibus consideratis censetur prudenter fieri ex animo non ficto; sed verò: altera parte docet Petrum & Paullum fecisse per simulationem, quæ Paullus facta refert Antiochiæ, cap. 2. ad Galatas. In prima parte sententiæ neque Adrianus, neque Caietanus, neque Medina, neque Lorca ipse assentiuntur sententiæ Hieronymi: hi enim Scholastici auctores loquuntur de ceræmonia materialiter, non formaliter sumpta: Hieronymus autè agit de illa etiam formaliter: Chrysostomus neque per somnum cogitavit de ea parte sententiæ, neque ad id adducitur à S. Hieronymo: sentit autem Chrysostomus contentionem illam Petri & Paulli seriam non fuisse; sed simulatam atq; compositam: nam ex sententiâ Chrysostomi voluit Petrus à Paulo reprehendi externe, ut ipse tacens compesceret Iudæos contententes cū Gentilibus de observatione legis Mosaycæ: itaque non quod Petrus usurpasset ceræmonias iam de se illicitas, reprehensus fuit; sed quia, quamvis illæ tunc licitè cognoscerentur ab utroque Apostolo pro eo tempore, adhuc illa reprehensione voluit uterque ostendere Iudæis adventantibus ad Petrum, non esse iam necessariam observationem legis Mosaycæ: ceræmoniasque illas esse tunc secundū se illicitas; ex urgētī verò necessitate eas ab Apostolis usurpari: neq; aliud insinuat Chrysostomus in illis duobus locis adductis à Lorca: *memento* (inquit Chrysostomus in caput secundum ad Galatas) *factum hoc appellat hypocrisim, hoc est, simulationem: non enim vult, ut prius dixi, patefacere consilium, ut illi corrigerentur. Quoniam enim vehementer habebant legi, ideo Petri factum appellat simulationem, & severius increpat, ut persuasionem illis radicibus infixam evelleret: & hac audiens Petrus iungit, cum Paullo simulationem, quasi deliquisset, ut per ipsius obin-*

§. 37.
Animad.

Chrysos.

Lorca.

S.Tho. q. 3. Art. 2. *gationem corrigerentur: nunc autem cum conspiciant Doctores suum obiurgatum obtinere, neque cōtemnere, neque contradicere verbis Pauli poterant. Itaque Petrus benè fecerat ex sententia Chrysostomi in observatione ceræmoniarum; voluit tamen videri malè fecisse. Chrysostomus ergo in hac parte de simulatione docuit sententiam Hieronymi: ex qua colligi potest non esse licitam simulationem ceræmoniarum: quia Petrus cum licitè tunc ceræmoniam illam exerceret ex Chrysostomo, voluit tamen reprehendi, quasi tunc ceræmonia illa esset prohibita vel in substantia, vel in modo, quo fiebat. Quod si licita esset vsurpatio ceræmoniæ alienæ à fide Christiana, non haberet Paulus quid in Petro reprehenderet, nec seriò, nec simulatè. Etenim si ceræmonia erat secundum se licita, non erat reprehendendus illius vsus: quamvis autem illa esset illicita, si tamen eius vsus erat licitus ex aliqua causa, neque poterat reprehendi: reprehensus ergo fuit Petrus, quia ià instabat tēpus, quo illæ ceræmoniæ futuræ erāt illicitæ, & quia illicitum est illicitas vsurpare ceræmonias, etiam ob causas graves, ideò voluit Petrus à Paulo reprehendi, vt in illo discerent Iudæi extinctam esse obligationem legis Moysæ, eiusque vsum de cætero esse vitiosum. Recognosce §. 45.*

SUBSECTIO II.

Impugnatur sententia adscripta Sancto Hieronymo.

§. 28. **N**ON posse fidelem vti ceræmonia formali alicuius legis à Christiana alienæ, & in eo casu, in quo omnibus circumstantiis prudenter consideratis, existimari posset ab eo ceræmoniam vsurpāri ex affectu in legem alienam, tam certum mihi est, vt oppositam sententiam existimem alienā omninò à fide, neque ab Hieronymo aut alio Doctore Catholico fuisse vnquam traditam. Cum autem Lorca disp. 35. de legibus iactitet se causā observantiæ in Hieronymum velle eius sententiæ probabilitatem ostendere, dicit illum intelligendum de simulatione indeterminatè, & æquivocè aliquid significante: non verò de ceræmonia & simulatione legis tamquam legis, quia id esset iniquum: laudo quidem studium Lorcæ in vindicando S. Hieronymo, & in sensu probabili exponendo; at non laudo eum non assecutum mentem Hieronymi: qui non egit de sola

ceræmonia materialiter; sed etiam formaliter vt constat ex §. 35. P. Valentia disp. 1. quæst. 3. punct. 2. versu hæc sententia, dicit eā non videri improbabilem: quæ interpretor de ceræmonia materialiter, non verò formaliter: sic expono P. Becanum, idem, quod nos, sentientem, cap. 9. quæst. 7. num. 8. vt constat ex num. 11.

Dico autem, Hieronymum ab eā non fuisse sententia: cum enim S. Augustinus de tota illa tam malè sensisset, vt eam ex Instituto momorderit epistola 19. ad Hieronymum, & illi persuaferit palinodiam, illum graviter hortans, vt gravitate & pietate Christiana sententiam corrigeret; Hieronymus respondens ad priores epistolas Augustini dixerat epistola 89. se sententiam eam non definivisse de suo; sed proposuisse lectori, vt videret quæ esset magis e ratione: præsertim (inquit Hieronymus) cum liberè in præfatione confessus sim, Origenis Commentarios me esse secutum, & vel mea, vel aliena dictasse, & in fine eiusdem capituli, quod reprehendis, scripserim: si cui iste non placet sensus, quod nec Petrus peccasset, nec Paulus procaciter ostenditur arguisse maiorem: debet exponere, quæ consequentiā Paulus in altero reprehendat, quod ipse commisit. Ex quo ostendi, me non ex definito id defendere, quod in Græcis legeram; sed ea expressisse, quæ legeram: vt lectoris arbitrio dereliquerem, utrum probanda essent, an improbanda. Quæ autem in ea epistola pro ea sententiā congerit, non sunt accipienda, vt ab ipso dicta ex definito; sed vt ostendat, quæ possint esse fundamenta authoribus sententiæ: ait enim Augustino: Tu, vt Episcopus in toto orbe notissimus, debes hanc promulgare sententiam, & in assensum tuum omnes Coepiscopos trahere. Ego in parvo raguriolo cum monachis, id est, cum compeccatoribus meis, de magnis statuere non audeo, nisi hoc ingenuè confiteri, me maiorum scripta legere, & in commentariis, secundum omnium consuetudinem, varias ponere explanationes, vt è multis sequatur unusquisque, quod velit.

Obijcies hæc verba Hieronymi: si igitur me reprehendis errantem, patere me, quæso, errare cum talibus; & cum me erroris mei multos socios habere perspexeris, tu veritatis tuæ saltem unum ad stipulatorem proferre debebis. Sanctus autem Augustinus ea epistola 19. respondet id ab Hieronymo dictum, nō quod ipse velit errare, sed quod censuit eorum sententiam fuisse veram, cum his ergo (inquit) errare, puto, quia nec te ipse patieris: quavis hoc perinde dicatur, ac si in hac sententia non erraverint: nam quis est, qui se velit cum quolibet errare? ergo Hieronymus assensit authoribus Græcis in ea sententia. Nego consequentiam: Hieronymus enim id non dixit Augustino

P. Valent.

P. Becan.

§. 29.

Hieron.

Lorca.

§. 30.
Obiectio.

Respr.

gustino, quasi consentiens Græcis; sed vt Augustinum compesceret, qui ipsi Hieronymo visus est iuveniliter florescere, & exultare: qui Augustinus, si sibi persuadebat sententiam Hieronymi esse falsam, debebat suam contra ipsum probare veterum autoritate; vt ipse Hieronymus probaverat sententiam, quam Augustinus censuerat esse Hieronymi. Non nego ab Augustino censam hanc sententiam Hieronymianam, cui occasionem aliquam dederat Hieronymus ipse: assero tamen Hieronymum questum de Augustino, quod ita censuerit; cum ex præfatione Commentariorum, & capitis ab Augustino reprehensi satis indicasset, se non ex definito; sed ex aliorum sententia locutum, vt constat ex verbis adductis §. 39.

§. 41.

Eam sententiam dixi esse alienam à fide: quod prius censuit Augustinus ea epistola decima nona, obsecrans Hieronymum, vt eam per palinodiam corrigeret; & obtestans se doluisse eam ab Hieronymo traditam: item ostendens eam peiorem esse errore Ebionis & Nazæorum: ait autem: *quicumque eas observaverit, sive ex Iudæis, sive ex gentibus, non solum veritatem, veritatem simulatam, sed in veritatem diaboli devolutam. Quid queris amplius?* Respondens autem Hieronymo poscenti ab Augustino aliquem authorem interpretationis Augustinianæ, constanter ait, sibi satis esse S. Paullum, id expressè testantem: significans illis verbis sententiam oppositam apertè cum Scripturis pugnare: asserens autem, eam sententiam esse peiorè errore Ebionis, & Nazæorum, docet illam excitari Iudaismum, vt illum suscitavere Ebion & Nazaræi; item propter speciem boni, quam præ se fert, esse deteriore illo errorum errore, Hieronymumque ipsum excusat à cecitate & errore.

§. 42.

Ratione impugnatur ea sententia; quia parum aut nihil differt ab errore Elcesaitarum negantiū necessariā esse in tormentis confessionem fidei: dum enim quis fidem fervet in corde, licet eam exterius detestetur, non peccat iuxta hanc hæresim; sed in sententia, quam impugno, possumus exterius negare fidem ob metum tormentorum, aliā de causa honesta: ergo relabitur hæc sententia in errorem Elcesaitarum relatum §. 12. & damnatum à Sancto Fabiano. Minor probatur: tum quia in hac sententia, Iehu Rex licitè dixit: *ego serviam, & sacrificabo Baal imitans, & superans Achab*: ergo potuit etiam licitè dicere: *ego servio, & sacrifico alicui Deo distincto à Deo Israel*. Patet consequentia, quia Baal erat distinctus Deus ab Israël; sed Iehu licitè dixit se servire Baal: ergo & martyres id potuerunt dicere

Quod si hæc dixissent in questionibus, ea solum confessione actum, esset de supplicijs. Tum etiam quia non est magis illicita protestatio idololatriæ per signum exterius reale, quam per vocem: immò apertior est mala confessio vocalis, quam signum reale; sed Regi Iehu, iacita fuit simulata illa confessio vocalis: ergo eandem ob causam licitum illi fuisset sacrificium oblatum idolo. Quod si internecio Sacerdotum Baalicorum potuit actionem illam honestare, quidni eam honestabit apertum cruciatuum discrimen? & servare integram multitudinem fidelium, ne cogerentur diris interire supplicijs? quorum vita pluris est æstimanda, quam nex paucorum Sacerdotum Baal.

Secundò probatur: quia nunc non licet ipso iure religionis Catholicis Anglis simulatè interesse sacris hæreticorum, quamvis ipsa simulatione tantum proficerent Ecclesiæ, quantum Apostolus Petrus potuit proficere simulata illa Mosayca ceremoniā: ergo non potuit Petrus simulare se esse Iudæum, si id illi illicitum erat: consequentia negari non potest, quia si ille finis honestus adhuc relinquit vitiatam hanc Anglorum actionem, eam eadem ratione relinquent vitiatam ubique. Antecedens probò authoritate Paulli Quinti Domini nostri in Brevis ea de re ad Anglos, quod refert P. Suarez lib. 6. contra Regem Angliæ, cap. 9. num. 16. in cuius fine ita concludit: *non enim licet vobis hæc facere sine detrimento divini cultus, ac vestra salutis*: utilitatem autem hanc æqualem esse ei, quam Petrus quæsit, inde patet: quod Petrus id effecit, ne pauci Iudæi ad ipsum à S. Iacobo missi scandalum paterentur; sed plures illud patiuntur in Angliā: ergo.

Tertiò probatur à priori, quia confessio religionis perniciofa est intrinsecè mala, vt constat ex sect. 2. tunc enim irrogatur iniuria Deo, & proximo datur scandalum; sed usus ceremoniæ & signi formaliter Iudaismi, aut hæresis, aut paganismi, est confessio religionis perniciofa: ergo ille usus est intrinsecè malus. Maior rectè probatur ex 2. Machab. 6. qui enim suadebant Eleazaro, vt vescens carnibus licitis, simularet se illicitis vesci, reprehenduntur in Scriptura tamquam iniquā miseratione commoti, & Eleazarus ipse respondit, *præmitti se velle in infernum: non enim avari nostra dignum est fingere, ut multi adolescentes arbitantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum, & ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vite tempus decipiantur, & per hoc, maculam, atque execrationem mea senectutis conquiram: nam eisi in presenti tempore supplicijs hominum eripier; sed magnum Omnipotentis*

§. 43.
2. Prob.Paullus
Quintus.
P. Suarez.§. 44.
3. Prob.2. Machab.
6.

S. Tho. q. 3. Art. 2. *potentis, nec vivus, nec defunctus effugiam*: tum etiam quia virtus credulitatis habet præceptum affirmativum confitendi aliquando fidem, simul & negativum eam numquam negandi exterius.

§. 45.
Confirma.

Confirmatur exemplo Pauli ad Galatas 2. ubi asserit à se Petrum reprehensum, quòd ageret Iudaicè: argumentumque sumo in sententia Hieronymi & Augustini. In Augustini: quia re ipsa Petrus peccavit, ingrediens in Evangelium pede non recto, observans ceremonias legis Mosaycæ, & cogens Gentiles Iudaizare: quòd, quia intrinsecè malum erat, fuit reprehensione dignum: quamvis enim honesto fine moveretur Petrus, tamen non potuit honestari actio, cum esset de obiecto intrinsecè malo: ergò non licet alienam religionem colere, quamvis sit ob finem honestum. In sententia autem Hieronymi sic argumentor: quamvis Petrus & Paulus simulatè se gesserint, tamen doctrina Pauli data in reprehensione vera fuit: reprehendit ergo Petrum quòd coleret legem Mosaicam, non quidem verè: Petrus enim in hac sententia non ex animo; sed simulatè eam colebat. Quid ergò reprehendit? non enim potuit reprehendere simulatum cultum: quia hic per te non erat reprehensione dignus: neque reprehendit verum cultum, quia hunc per te non habuit Petrus. Reprehendit ergo cultum illum secundum se, sive verum, sive simulatum: quia utrèque ratione erat illicitus, adeò ut adstantes non possent Paulum coarguere argumentationis ineptæ. Etenim si cultus ille verus & absque simulatione erat tunc licitus; Iudæi, qui (teste Chrysostomo) abiectione sentiebant de Paulo, & (teste Luca Actorum 21.) illi erant infensi, quia opinabantur eum defectionem docere à Moyse, Iudæi, inquam, obijcerent Paulo illum esse idiotam, atque superbum, quòd Principem suum rectè operantem reprehenderet tamquam malè facientem. Si autem ille simulatus usus esset ex fine honesto licitus, possent etiam obijcere Iudæi Paulo, illum petulanter garrere: quia ille usus per simulationem honestus erat suppetente honesta causa: tunc autem hæc suppetebat: ergo tunc erat honestus. Neque poterat Apostolus ex sola ipsa actione externa colligere cultum illum tunc esse verum, aut simulatum: quia actio illa externa indifferens erat ut animo fieret utroque. Propterea igitur Paulus reprehendit Petrum, quia eius actio erat mala, ut tunc videbatur exerceri: ergo tunc qualicumque animo fieret, erat vitiosa & reprehensione dignatam clarè & aperte, ut à Paulo posset tamen securè reprehendi, ut non posset timere ipse sciolum responsionem; immò veram &

acutam à nasuto aliquo & malevolio Iudæo.

Quartò argumentor, quia non licet uti aliqua ceremoniâ significante idololatriam, neque nunc significante Iudaismum: ergo nunquam licet simulare religionem falsam. Antecedens admittitur ab omnibus Catholicis, rationibus factis sect. 2. quia quasi veniunt in iudicium religio vera & cultus falsus: in quo iudicio damnatur ea religio, cui contrarium cultum præstamus: consequentiam probo, quia omnes religiones falsæ conveniunt in defectione à verò cultu Dei. Dicit Lorca disput. illa 35. de legibus, posse reddi discrimen inter paganismum omni tempore, & Iudaismum nunc, à Iudaismo tempore Apostolorum: Iudaismus enim non fuit illicitus ante prohibitionem Dei: quæ prohibitio non erat satis nota tempore Apostolorum; nunc autem tam est nota, ut per ignorantiam peccari non possit. Quo excusat S. Petrum iudaizantem Antiochiæ. Contrà: aut illa ignorantia sive non manifestatio de prohibita lege reddebat veram iudaizationem immunem à peccato, vel non? si reddebat: ergo Petrus non indigebat simulatione; sed verè poterat iudaizare: si autem illa conditio & status legis in eo tempore non honestabat veram iudaizationem: ergo illam simulare non erat magis honestum, quam nunc esset: quia nunc ideò est illicita simulata iudaizatio, quia verè est illicita: quòd si discrimen ignorantia, aut scientia non constituit discrimen in honestate, aut turpitudine veræ iudaizationis, nec illud constituet in simulatæ turpitudine, aut honestate. Neque Petrus ignorabat prohibitionem legis Mosaycæ, neque Iudæi, coram quibus iudaizavit: quia hi erant discipuli Iacobi, & interfuerant Concilio Hierosolymitano, ubi Apostoli ostenderant legis inanitatem: ergo ignorantia aliorum non excusat horum factum.

Pone item à Catholico doceri Iudæos inculpatè ignorantes vacuitatem legis: annè Catholicus iste poterit cum illis iudaizare? tenetur igitur abstinere ab illorum ceremonijs, & illos instruere lege Christi: alioquin possemus etiam simulare idololatriam. Quo argumento usus est S. Augustinus, contra sententiam, quam arbitrabatur esse Hieronymi: cui numquam est satisfactum, nec potest. Quo evidenter constat, nullum Apostolum potuisse iudaizare simulatè, nec verè, si Iudæorum ceremoniæ erant iam tunc non solum mortuæ; sed etiam mortiferæ. Quapropter miror Lorcam eà disp. 35. de legibus versu præter probabilitatem, & sequenti, ausum dicere: videtur sententia Augustini omni fundamento destituta. Nescio sane

§. 46.
4. Arg.

Lorca.

§. 47.

Lorca

cur paulo superius non orderit ipse P. Vazquez discedentem à S. Chrysostomo: cum multi sententiam illam de honestate mendacii iusta ex causa; Chrysostomo adscribant: inter quos solus P. Vazquez morfus est à Lorca: de Augustino autem sententiam suam evidenter probante nullus tam abiectè sensit, quam Lorca; sed eum agmine denso secuti sunt Scholastici Doctores. An sine vilo omnino fundamento? An sine vilo testimonio Patrum? An sine vilo Scripturæ testimonio; & Ecclesiæ autoritate, sed tantum levi quadam coniectura de honore sepulturæ legis, quam ipse Augustinus sine cōgruentia magni momenti post quadringentos annos invenit? Recognosce P. Suarez disputat. 1. 4. sect. 4. num. 4. & Patrē Bezanum; cap. 9. de fide, quæst. 5. num. 11 & 12.

SVBSECTIO III.

Respondetur argumentis primæ sententia.

§. 48. *Ad 1. arg.* ARGUMENTA proposita à §. 34. sic diluo. Ad primum ab exemplo Petri respōdeo, illū in actione externa fuisse reprehensione dignum: cum enim Paulus 2. ad Galat. dicat Petrum esse reprehensum, quia erat reprehensione dignus, non possumus dubitare, id ita contigisse: ne authorem Scripturæ Sacræ in ea scribenda mentitum esse dicamus: quo argumento acutè utitur S. Augustinus adversus sententiam, quam censuit esse Hieronymi. Paullus autem versu 14. loquens de Petro & Barnabæ, ait: *sed cum vidissem, quod non recte ambularent ad veritatē Evangelii, dixi, &c.* vidit ergo Paullus: omnes non rectas ad Evangelium: easque propterea reprehendit, quia viderat eas admissas à cæteris Iudæis, & Barnabæ. Peccatum autem Petri fuit, quia intempestivè abstinuit coram Iudæis à convivio gentium: quo facto videbatur compellere gētes ad cæræmonias Iudæicas: & curans vitare scandalum Iudæorum, illud parabat gentibus, quæ poterant suspicari opera legis necessaria esse ad salutem. Petrus ut plurimum peccavit venialiter, propter inadvertentiam omnium circumstantiarum: arbitrator autem cum P. Vazquez 1. 2. disp. 182. cap. 8. Petrum omnino interiùs excusatum à peccato propter inconsiderationem. Quæ expositio de causa reprehensionis reddita est ab eodem Paulo, *si tu cum Iudæis, gentiliter vivis, & non Iudæis*

quomodo gentes cogis iudaizare? id est, exemplo intempestivo.

S. Chrysostomum satis ego vindico ab ea sententia de simulatione: quamvis enim dicat de Petro: *hic duo per dispensationē agens: alterum ne offenderet eos, qui erant ex Iudæis; alterum ut Paulo iustam præberet occasionem increpandi.* Censeo tamen non censuisse Chrysostomum licitam esse simulationem alienæ sectæ; sed Petrum eam licitè exercuisse, quia usus cæræmoniarum nondum tunc erat mortifer: Petrus autem duo pepigit cum Paulo: alterum ut Petrus verè iudaizaret, non in obsequium legis; sed solum per consuetudinem: quæ actio tunc erat licita; Paulus autem commoda illa occasione accepta reprehenderet eam actionem: quia quamvis tunc licita esset, poterant Iudæi eius diuturnitatē, sibi persuadere, eam esse necessariam; idemque possent gentes arbitrari: quæ fuit iusta occasio reprehensionis; id est, rationalis causa: qua compositione utilitas accresceret gentibus, & Iudæis. Itaque noluit Chrysostomus Petrum usum cæræmoniarum de se iam prohibita; sed simulavisse cum Paulo contentionem illam, & eius occasionem, ut gentibus & Iudæis prodesset. Moveor primum: quia nihil aliud colligitur ex Chrysostomo: secundò moveor auctoritate eiusdem Chrysostomi homilia 25. in Matthæum in Imperfecto, ubi disertissimis verbis totam hanc doctrinam confirmat, e quibus hæc accipe: *item si dixerit tibi, non manduca carnem dentibus tuis, tantum finge te de immolato manducare: si simulaveris, sic gustu tuo Christum negasti, &c.* Constat ergo ex doctrina Chrysostomi numquam esse licitam simulationem legis alienæ: solamque esse compositam contentionem inter Petrum & Paullum: Petrumque usum actione tunc licita ex sententia Chrysostomi; sed quam iustas ob causas expediebat reprehendere, ne de cætero cresceret eius usus. S. Hieronymus allegans Chrysostomum, id fecit ad excusandum Petrum à peccato; at non potuit illū adducere ad honestandā postea simulationem Iudaismi: quia de hoc nihil egit ibi; alibi autem oppositum dixit. Adverte asserti à Lorca factum Petri fuisse reprehensione dignum, eamque à Paulo factam feriò, & non simulatè: ut in nullo conveniat cum S. Hieronymo, quem susceperat defendendū. Nam simulationē accipit in diverso sensu: & eius exēpla confutat: & ab eo discit in præcipuo fundamento: ut enim explicet Hieronymus cōtra Porphyrium, neque Petrum fuisse reprehensione dignum, nec Paullum arrogantem, confugit ad simulationem religionis alienæ.

§. 49.

Chrysost.

Chrysost.

§. 50. Ad cetera exempla Pauli, & aliorum
S. Tho. q. Apostolorum adducta §. 36. respondeo, ce-
3. Art. 2. ramonias illas potuisse eotempore vsurpa-
ri, vel ex interno assensu, illas esse necessa-
rias ad salutem; vel tantum ex consuetu-
dine, & animo non dissidendi à Iudæis in
extrinseco corporis habitu, circumcissione,
& alijs ceræmonijs. Primo modo nullus po-
tuit (nisi fortè ex ignorantia inculcata) illos
actus exercere: quia illa esset hæresis mani-
festa damnata iam ab Apostolis in Conci-
lio Hierosolymitano. Quod do sententiæ
Hieronymi. Secundo modo fuerunt illæ ce-
ramoniæ permixtæ ante sufficientem Evan-
gelij promulgationem. Quamvis enim il-
larum necessitas cessavit post mortē Chris-
ti in ipso Sancti Spiritus adventu, quo lex
nova intonuit de cœlo: tamen illarum usus
non subito fuit prohibitus. Dicit Lorca id
ab Augustino dictum sine gravi aliquo fun-
damento. Respondeo: fundamentum esse
consuetudinem Ecclesiæ, quæ ante sufficien-
ter promulgatum Evangelium vsa fuit illis
ceræmonijs in Iudæis conversis ad fidem,
de cætero autem abstinuit. Cumque Augus-
tinus multa divinitus docuerit, quibus il-
lustravit Ecclesiam, hoc ex illis fuit vnum,
vt clarè & dilucidè de doctrina Catholica
constaret. Sumpsitque argumentum evi-
dens, quia numquam est licitum simulare
ceræmonias prohibitas, ac propterea nunc
non sunt licitæ Iudaicæ: Apostoli autem il-
lis utebantur ante sufficientem promulga-
tionem Evangelij: ergo illis non erant tunc
prohibitæ illæ ceræmoniæ. An dicet Lorca,
nunc esse licitum offerre sacrificiū vetus, &
exercere purificationem in templo, ex ani-
mo, ne videatur aliquis discessionem do-
cuisse à Moyse; & circumcidere socium, ne
Iudæis videatur inimicus Moyse? hæc verò
licuisse Apostolo constat ex cap. 21. Acto-
rum, & 2. ad Galatas. Revelatio igitur Dei
evidenter colligitur ex licito tunc Aposto-
lorum facto, quod nunc est illicitum. Paul-
lus autem ceræmonias illas servavit cū Iu-
dæis, cum quibus licebat, non significans
eas esse necessarias: Petrus verò intempesti-
vè illis fuit usus, & facto significavit eas
esse necessarias: vnde Paulus non repre-
hendit in alio, quod ipse fecerat.

§. 51. Ad secundum argumentum respondeo,
2. Arg. Iehu peccasse contra religionem: quia ver-
bis expressis indicavit se esse cultorē Baal.
Eum peccasse contra virtutem veracitatis
expressè docet Abulensis in cap. 10. libri 4.
Regum, quæst. 26. & Hugo Cardinalis re-
prehendit eos, qui Iehu excusant, quia facile
potuit ea in re peccare, vt & in alijs: S. Au-
gustinus contra mendacium, cap. 2. dicit
apertè Iehu fuisse mentitum. Quam senten-

tia secuti sunt Scholastici: S. Tho. infrà quæst. 3. art. 1. ad 2. P. Valentia disp. 1. quæst. 3. puncto 2. versu ad secundum. Immo & ipse Lorca ea disp. 35. de legibus versu confir-
mat Hieronymus, damnat factum Iehu. De
hac quæstione præter P. Valentiam addu-
ctum, recognosce etiam P. Suarez lib. 6. ad-
versus Regem Angliæ, cap. 9. qui, qua solent
admirabili eruditione, rem hanc dilucidè
confirmant.

SVBSECTIO IV.

De habitu & ritu materia- liter.

PRÆMISI §. 33. vestem aliquam
posse esse institutam ad cultum re-
ligionis falsæ: esse item ritus illius
religionis, quos possumus materialiter in-
telligere & non formaliter: de his nunc dis-
putamus. Ac primum ponendum est omnē
simulationem falsæ religionis esse peccatū,
tū mendacij, tū irreligionis. Quæ doctri-
na traditur à S. Thoma infrà, quæst. 3. art. 1. quam docet ex S. Augustino lib. contra
mēdaciū: sequuntur omnes ferè Scholastici
Theologi, quibus consentiunt Patres Valē-
tia disp. 1. q. 3. puncto 2. Vazquez tom. 2.
in 1. 2. disp. 82. cap. 4. & Suarez lib. 6. con-
tra Regem Angliæ, cap. 9. Quia simulare
religionem signis, est illis determinatè sig-
nificare se sequi religionem falsam: quod
esse irreligionem constat ex tota hac sect. 4.
item & contra veritatem inde patet, quod
aliud sentit, & aliud per se indicat. Simula-
tio igitur non potest dividi in simulatio-
nem formalem, & materialem: quia ex ipso
conceptu simulationis sumitur in sensu for-
mali pro vsurpatione signi formaliter. Qua-
propter fugienda ex parafis Adriani consti-
tuentis licitam esse simulationem ob vr-
gentem necessitatem; & Petri Lorcæ disp.
35. de legibus membro 2. versu vt autem
Hieronymi, vbi factum Petri reprehensum à
Paullo vocat simulationem: item non om-
nem simulationem dicit esse mendacium.
Phrasim, inquam, reprehendo: quia & im-
propria, & contra communem usum au-
thorum: vt si quis diceret non esse pecca-
tum omne mendacium, amplectens voce
mendacium amphibologiam ex iusta causa:
sententiam autem Adriani, & Lorcæ hæc
reprehensione non præstringo.

Dico primò: communior sententia &
valde probabilis est, non esse licitam vsur-
pationem vestis institutæ ad cultum, &
ceræmo-

ceræmoniam legis abhorrentis à Christiana. Quæ doctrina traditur ab Aragone dub. 1. conclus. 1. P. Valentia eo punct. 2. P. Suarez eo lib. 6. c. 9. n. 30. & 31. & disp. 14. de fide, sect. 5. num. 8. & 12. P. Luisio disput. 35. dub. 4. *versu certum verò* : & alijs, qui negant licere vti signis distinguendis falsam religionem à vera, quos refert P. Tho. lib. 2. c. 4. n. 18. Ratio est, quia usurpatione illius habitus est simulatio religionis falsæ: ergo est peccatū irreligionis. Probo antecedens, quia illo determinatè significamus observationem religionis falsæ: etenim vestes illæ nulli alij vsui deserviunt: verbi gratia, si à Mauris dextro brachio gestaretur manipulus ad colendum Mahometum: hic vsus nullam aliā posset habere significationem.

Dico secundò: probabile est licitum esse instante necessitate mortis effugiendæ vti illis signis: hæc doctrina necessariò sequitur ex Adriano, Caietano, Abulensi, Lyra, Medina, & Lorca opinantibus, licitam esse usurpationem materiale ceræmoniarum legis alienæ, quam sententiam diei non esse improbabilem P. Valentia disput. 1. quæst. 3. part. 2. *versu hac opinio*: de quo constabit §. 59. hæc autem usurpatione longius abest ab observatione legis alienæ, quam usurpatione ceræmoniarum: ergo si usurpatione ceræmoniarum est licita, erit & usurpatione vestis institutæ ad ceræmoniam illam, non quidem formaliter vt institutæ, sed materialiter eius vestis, quæ instituta est. Præterea ea doctrina expressè tradi videtur à P. Azore tomo 1. lib. 8. cap. 27. à *versu mihi hoc probabilius*: loquitur enim vniversim de signo & veste usurpatis ab infidelibus pro signo suæ religionis & cultus: expressius tamen eam docet P. Thomas lib. 2. cap. 4. nu. 20. In quo autem sensu hæc usurpatione sit illicita, dicam §. 76.

Quamprobo primò, quia usurpatione illius vestis habet vsus naturales, & politicos independentes à significatione cultus illiciti: ergo urgente gravi necessitate, possumus licite illam vestem usurpare. Consequentia patet ex §. 28. Antecedens probatum, quia omnis vestis potest calori, frigori, & elegantiae corporis servire; nam & manipulus potest esse ad elegantiam vel aliū finem. Quo differunt signa rerum à signis vocū: quod voces naturā suā sunt institutæ ad significandā rē, vt concipitur à loquente: vnde dare signū vocale religionis alienæ, esset simulatio & vitiosa: res autem naturā suā non sunt institutæ ad significandum: vnde possumus illis vti independentem ab ea significatione. Ab infidelibus res usurpari ad illicitum suum cultum, est rebus omninò per accidens, neq; illis adimit significationem

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

naturalem, aut politicam. Nec ego teneor ad illorum consuetudinē, urgente gravi necessitate: neque do signum, quo prudenter in illis circumstantijs cēsear determinatè esse infidelis. Deniq; vt §. 32. respondi de signo speculativo, nunc respondeo de hoc signo ceræmoniali: est quæ eadem ratio eorum, quæ dixi à §. 27. Recognosce item §. 29. doctrina enim ibi tradita est huic instituto necessaria.

Secundò probatur: quia si aliqua ratione usurpatione huius vestis esset illicita, maximè, quia videtur esse quidam cultus; sed non est omni casu: ergo. Probo minorem, quia vestis Sacerdotalis non est cultus in Deum; sed habitus, quo exerceantur ceræmoniae, & cultus in Deum. Sacerdos enim Iudaicus nō colebat Deum sola impositione mitræ; sed quando sic vestitus mactabat victimas, aut adolebat incensum: si autē extra templum extraheret mitram, nullum propterea cultum exerceret; sed posset illam extrahere, vel necaput infrigidaretur, aut vt elegantior mulierculæ videretur. Tandē à priori: quia ex communi gentium consuetudine sunt stratagemata satis familiaria: adeò vt ingruente bello, alteri hostes se dissimulent signis alterorum hostium: tunc enim prudens quisque, qui de facie non novit eum, quem propè se videt amictum habitu simili suo, debet cohibere assensum, neque opinari certò illum esse amicum: debet enim timere an sit explorator, an hostis occultus. Itaque in illo casu usurpatione vestis iuxta communē consuetudinem etiam illius gentis, non significat determinatè professionem falsæ religionis: nā & gens illa eodem stratagemate vtitur in simili periculo: quādo autē desunt huiusmodi circumstantiae: & prudens quisque omnibus consideratis censeat nullā esse occasionem induendæ vestis, præter internū assensum falsæ religionis; tunc usurpatione illius vestis est simulatio, & consequenter est contra veracitatem, & religionem: in alijs casibus non est: quia de se non est significativa, vt est loquutio. Quid autem sit agendum imminente scandali occasione, & ruinæ alienæ: dicam disp. 173. sect. 23.

Rogas, an possit Catholicus vestibus vti, in quibus depictæ sunt imagines hominum sceleratorum, aut idolorum? Pater Azor tomo 1. lib. 8. cap. 27. *versu sexto queritur*, docet non licere Christianis affigere suis vexillis effigiem Mahometis, aut Martis: quam doctrinam sequuntur P. Thomas lib. 2. cap. 4. num. 23. & P. Luisius disput. 35. dub. 7. Quia gestare imagines sic depictas est cultus expressus illarum, at est contra religionem earum imaginum cultus: ergo. Probatur maior, quia actio illa nullam

§. 56.
2. Probat.

§. 57.

Azor.

Sanchez.
Torres.

S. Tho. q.
3. Art. 1.

aliam significationem potest habere. Nescio sane cur P. Thomas distinguat inter vestes, & signa instituta ad protestationem religionis, & inter has vexillorum imagines: illa enim signa non concernunt minus, religionem quam imagines.

6. 58.
Solvitur.

Oppositam sententiam consequenter docent, qui censet licere uti ceræmoniis materialibus, quando non significant determinatè observationem legis alienæ; sed possunt habere multas significationes, & accipi ab utente in una, quamvis à vidente possit in aliam detorqueri, & hos auctores adducam §. 59. Pro quorum sententia est hoc argumentum non leve: usus imaginum in vexillis non significat determinatè illarum cultum; sed omnium gentium consuetudine habent significationes alias: ergo possumus illis uti ex honesta causâ vrgenti. Antecedens probō, quia multæ familiæ gestant in gentilitio Solem, Lunam, Stellas, Vrsos, Leones, & alias imagines: quæ apud gentiles erant imagines suorum Deorum: nec tamen quis damnabit irreligionis eas omnes familias: quia illis signis non vtuntur in honorem Solis, & Lunæ, & animalium: sed vt significant nobilitatem suâ per allegoriam ad res, quarum imagines gestant. Item multæ familiæ ornant sua stemmata imagine alicuius Regis Maurici, non vt illum colant; sed vt ostendant se de illo triumphasse. Est enim commune nobilibus ex ipsis hostibus accipere signa suæ fortitudinis, vt Mendocæ & Stunicæ acceperunt catenas Regis Gienensis: an catenas illas habent in honorem? an potius in memoriam Maurorum devictorum, quorum Rex muniebatur Camelis vinctis illa catenâ? unde concludo gestare in parma imaginem aliquam, non esse necessarium cultum ipsius imaginis, nec prototypi, quem significat: vt ergo catenas, Regesque Mauros gestant nobilissimæ Hispaniarum familiæ, quid nō poterunt gestare effigiem Mahometis ad ad significandos reportatos triumphos de vaiverfo Mahometismo? Quod autem Mauri eo vtantur signo in Mahometis honorem, nihil refert: nam antiqui Solem Lunamque gestabant in ipsorum honorem: usus enim vnius gentis, non tolit, quo minus aliæ possint illis signis aliter uti. Si Galli nunc ad Regem suum adorandum vterentur eius imagine; an propterea Vrbiatarum nobilis in Cantabria familia, cogeretur abradere è gentilitio imaginem Regis Galliæ, quem bello cepere? evidens ergo est usum imaginum in vexillis non esse determinatè signum eas colendi. Si autem imaginem Mahometi affingantur compedes, aut collo catenula,

qua significaretur triumphus de Mahometanis, non dubito quin nostris liceat uti eis vexillis, quamvis eminens visa imagine Mahometis, non dispiciantur hæc signa victoriæ. Cur item Magallanes non potuisset gestare Neptunum, ad ostendendum se mare circumfuisse? Authores autem oppositos intelligo, quando usus signorum est determinatus ad falsam fidem. Hæc autem sunt etiam stratagemata communia. Recognosce §. 56.

De ritibus & ceræmoniis materialiter acceptis, communiter dicunt Doctores, eas esse illicitas per se. At verò oppositum censet Adrianus in 4. quæst. 1. de baptismo §. ad argumenta: Caietanus 3. part. q. 37. art. 1. Medina 1. 2. q. 103. art. 4. versu *sed dubitabit*, respondens ad quartum argumentum, & Lorca 1. 2. disp. 35. de legibus, membro 2. & in præsentī disp. 24. nu. 7. quibus expersse favet S. Hieronymus explicans illa verba cap. 2. ad Galatas, *cum autem venisset Petrus Antiochiam*, & epist. 83. ad Augustinum: quod enim dicit de simulatione Iehu, est apertè pro hac sententiā: sive enim agat de ceræmonia formaliter, sive materialiter, sive approbans quæ dicit, sive referens ex alijs; quæ ibi ab ipso dicuntur, faciunt pro hac sententiā: consentiunt Nicolaus de Lyra in 4. Regum cap. 5. explanans enim, qua ratione Elysæus permiserit Naaman, vt simul cum Rege adoraret in templo idolorum, dicit ab Elysæo declaratum, licitum illi esse genuflectere coram idolo, Rege genuflectente: quia id faciebat, vt regi suo civiliter famularetur, non verò vt Remnon adoraret; quamvis id aliqui suspicarentur. Consentit Abulensis in illud cap. quintū, quæstione 25. neque dissentire videtur Hugo Cardinalis, asserens Elysæum dispensasse cum Naaman in illa adoratione externa: quod fieri non potuisset, si esset intrinsecè mala. P. Azor tom. 1. lib. 8. c. 27. versu *septimò queritur*, consentit apertè. Item hanc sententiam censet nō esse improbabilem, P. Valentia d. 1. q. 3. p. 2. versu *hac sententiā*, dum sententiā adscriptā S. Hieronymo de simulatione religionis dicit nō esse improbabilem: quid dicet hanc, quæ longe est illa priori moderatior?

Primum argumentum: quia vesci carnibus oblati idolo erat tacita quædā idololatria: ostendit autē S. Paullus 1. ad Corin. 8. 7. & cap. 10. à versu 14. licitum esse illis carnibus vesci, quando non fiebat in templo, sive in idolo, cum talibus circumstantijs, quibus prudenter cēseretur id fieri nullo modo in honorem idoli. Recognosce P. Iust. id probatē ex S. Chrys. & alijs. Pater autem Cornelius in cap. 10. nu. 64. asserit etiam

§. 59.

Adrian.
Caiet.
Medina.
Lorca.

Lyra.

Abulens.
Hugo.

Azor.

Valent.

1. Arg.

etiam ob libidinem vescendi, non peccari contra religionem in comedendo idolothyto. S. Augustinus epist. 154. & libro de bono coniugali, cap. 16. & lib. 32. contra Faustum cap. 13. dicit melius esse mori, quam idolothyto vesci: quod explicat Cornelius de consilio, non de necessitate: vel intelligitur S. Augustinus non de idolothyto utcumque; sed de cibo, quod invenitur in idolo: tunc enim est illicitus illius esus, quia est ceræmonia formalis, & expressa idololatriæ: quod genus reprehenditur à Paulo iam adducto & à S. Ioanne, cap. 22. Apocalypsis, num. 20. Secundò confirmant exemplo Naaman: qui absque peccato genuflectebat coram idolo: quia illa genuflexio non spectabat ad idolū; sed ad Regis civilē famulatum. Quod intellige, quando Naamā non ferebat opem Regi, vt ipse adoraret idolū: si enim Rex egeret ministerio Naaman ad genuflectendum, non posset Naaman absque crimine illud ferre: quia nullus potest ferre opem alicui ad actionem intrinsecè malam. Abulensis, quæst. 25. in illud cap. 5. dicit Reges Syriæ vsos illo Principū ministerio, non quod illo egerent; sed ad ostentandam delicatam maiestatem.

Tertiò probari potest ea sententia: quia actiones illæ possunt ita exerceri, vt consideratis omnibus circumstantiis possimus illas interpretari in alios fines, quos habent: ergo possumus illis vrgente occasione vti. Antecedens patet: quia carnes sacrificatæ idolo, sunt adhuc aptæ, & ad alimentum, & ad voluptatem: genuflexio autem Naaman non erat determinata ad idolū: obsequium enim idē præstabat suo Principi sive in templo, sive extra illud, cum nihil de religione cogitaretur: cur ergo necesse esset interpretari actionē illā in cultum idoli? Quis autem dicat eū, qui singulis diebus munditiæ causā mutat indusiū, peccare cōtra religionem singulis Sabbathis, quibus sine vlla cogitatione legis Mosaycæ indusium mutat? Aut si quis immemor aut memor Moyse, abstinet à carne porcina, nulla alia de causa, nisi quia stomachus illā non capit præ nausea. Quæ autē P. Valent. disp. 1. q. 3. punct. 2. & alij afferunt, concludunt apertè nō esse licitā simulationē religionis, neq; vsum earum actionū, quando ita exercētur, vt omnibus circumstantiis prudenter consideratis, censeamur eas exercere in cultū & observationē legis alienæ. Itē hæc intelliguntur per se ratione legis fidei: nā de scādalo est diversa ratio: si enim scandalū imminet, non possumus illius occasionē præbere pluribus. Existimo autē controversiam hanc inter Adrianum & alios, non esse tā de re, quā de voce: nā vsurpatio materialis harum ceræmoniarum non est vocanda *simulatione religionis*: hæc enim semper est intrinsecè mala: quia verò Adrianus eam vsurpationē vocat *simulationem*, impugnatur à Scholasticorum frequentia, non negantiū licitū esse vsum harū rerum, in his circumstantiis, quibus potest à simulatione præscindi: posse autem ita præscindi probatum est non leviter: quare videtur inter Scholasticos non esse dissidium rerum; sed vocum.

SECTION V.

Vtrum liceat adire infidelium templum?

MULTAS ob causas licitus est Catholicis aditus in hæreticorū, aut paganorū tēpla: nempe quoties ingressus non est argumentum professionis falsæ sectæ. Quæ doctrina nulli Catholico est dubia, vt cōstabit decurrente sectione. Si enim hostes urbem invadunt, in qua sit infidelium templum fortissimum, licet cuilibet Catholico illud adire, ad propugnandā vitam, & urbem: licet item militi debellanti Turcas Mahometis tēplum petere ad spoliandum. Licet itē Episcopo Catholico intrare in tēplum hæreticorum ad illud purificandū. Iter autem facienti, licet ad ea tēpla divertere: vt fecit S. Gregorius Tauraturgus, qui dæmoni silentiū indixit nocte in eius templo diversans. Ratio à priori, quia eiusmodi actio nō est intrinsecè mala; sed indifferens, neque prohibita Catholicis cum illis circumstantiis: quia illæ adimunt rationem professionis externæ religionis falsæ: ob quam solā prohibita sunt actiones illæ, quæ cū illis circumstantiis, nec formaliter, nec materialiter sunt professio, aut simulatione religionis alienæ.

Dico secundò, licere Catholicis promiscuè degentibus cū hæreticis, intrare in illorum templa, quando cōmuni vfu est receptū, vt Catholici in ea templa ingrediantur, vel ad cōfutandos errores, quos ministri docēt, vel ad eos notandos, vel alia ex causa civili nō tangente religionem. Quæ conclusio est P. Valentis disp. 1. q. 3. punct. 2. versu 6. per hoc videtur: vbi rectè etiā cōstituit posse eiusmodi Catholicos concionibus hæreticorum adesse. Cōsentiūt P. Azortom. 1. lib. 8. c. 27. versu quintò queritur: & P. Thomas Sanchez lib. 2. in decalogū, cap. 4. num. 26. Probatur apertè, quia tunc nullum est scandalum, neque externa professio sectæ falsæ; neque simulatio vlla religionis: ergo ingressus ille nō est Catholicis illicitus. Cōsequētia patet, quia ob solas hæc causas vetatur ingressus in tēpla. Antecedens patet: quia scandalum

Aug.

2. Arg.

§. 61.

3. Arg.

P. Valent.

§. 62.

1. Conclus.

§. 63.

2. Conclus.

P. Valent.

Azor.

Sanchez.

S. Tho. q.
3. Art. 1.

vitatur consuetudine communi : ingressus enim ille, cum sit communis Catholicis, & hæreticis, non arguit ingredientem esse magis hæreticum, quàm Catholicum: quo vitatur scandalum. Ingressus autem ipse & concionum auditio ex se non sunt ceræmoniæ, aut cultus: nec in ea vrbe sunt actiones illæ institutæ in cultum: eaque propter etiam vitatur simulatio, quæ semper vsurpat materiam institutam in cultum, aut signum religionis.

§. 64.

Difficultas est an tyranno vrgente Catholicos, vt in templum ingrediantur, proposita mortis pœnâ: an illis liceat intrare? Ac primum non est difficultas, quando id Rex aut tyrannus præcipit independentè à religione; sed alias ob causas: nempe quia ipse vult aut populum censerì, aut defendi templum ab hoste, ne vrbs periclitetur. Tunc enim quamvis rex sit infidelis, & communiter fideles illuc non intrèt, tamen ingressus ille cum illis circumstantijs non pertinet ad religionem. Ita Pater Thomas Sanchez eo cap. 4. num. 27. & P. Azor adductus §. 63. Si tamen Princeps velit ab omnibus ingredientibus in templum ceræmonias sacras exerceri, quamvis sit ob finem civilem, illarum exercitium est contra fidem, etiam imminente vitæ discrimine vt rectè hi duo authores observant, constabitque ex dicendis.

Sanchez.
Azor.

§. 65.

Neque item est difficultas quando cum Principe infideli intrant in templum eius domestici. Finge (quod contingit in Anglia) à Rege infideli præcipi, vt omnes intersint sacris ceræmonijs in hæreticorum templis: qui autem secus fecerit, plectatur capite, aut fortunas amittat. Adhuc in eo casu possunt Regij satellites cum illo intrare: quia perspicuum est cuncto populo eos non adesse Regi, religionis; sed custodiæ gratia: item possunt Regem comitari omnes eius domestici. Neque id solum; sed etiam possunt nonnullas actiones exercere, quæ ab hæreticis vsurpantur in cultum: nempe quando actiones præstantur ab aulicis non solum in templo; sed extra illud, neque religionis gratia; sed regalis honoris: vt esse detecto capite, quia ille honor regi debetur; genua flectere, rege ea flectente, & stare stante rege. Ita PP. Sánchez eo num. 27. Azor cap. 27. versu septimo queritur: rectèque ait id licere famulis privatorum: consentit P. Becanus, cap. 9. quæst. 5. num. 13. & 14. Quod constat ex §. 59. & 60. ab exemplo Naaman. Præsto est ratio, quia nullum est scandalum: cum enim actiones illæ exerceantur frequenter à domesticis regum independentè à religione, non sunt argumentum eas tunc fieri re-

Sanchez.
Azor.
Becanus.

ligionis causa. Quapropter ait P. Thomas, eas actiones semper in Anglia licitas fuisse censas. Non tamen licet alias actiones præstare, quibus determinatè indicetur cultus religionis. Quod si Iovinianus Imperator recusavit ingressum in templum cum Iuliano, id rectè fecit, quia sacrificium ipsum volebat Iulianus honorari Ioviniani auctoritate.

Est ergo difficultas; an sit licitus aditus in templum, cum præcipiente Rege solius religionis gratia: quia vult eo signotesserari falsæ suæ religionis professores? Qua in re gravis fuit annis superioribus inter Catholicos Anglos controversia. Cum enim Rex illis minitaretur carcerem perpetuum, bonorum subhastationem, & infamiam, ni adirent templa, visum est multis id esse licitum, si publicè contestarentur se non religionis ergò, quia publicè se profitebantur Pontificios; sed solum ob vitandas tam ingentes ærumnas, obedire præcepto Regis. Quibus favere videtur P. Azor lib. 8. cap. 27. pro ea sententiâ tacitè referens nonnullos, quorum sententia videtur illi probabilis: fundamentum sit, quia actio illa de se est indifferens, & non intrinsecè mala: neque habet circumstantiam scandali, quia scandalum oritur, quod alij existiment ingredientem in templum à fide defecisse: hoc autem apertè tollitur contestatione publica suæ fidei, & affirmatione se ob vitandam necem, & non ob cultum religionis alienæ in templum ingredi. Quam ob causam actio illa vindicatur à malitia externæ professionis alicuius hæresis: ergo nullo ex capite est illicitus ille ingressus. Tota hæc doctrina huic nititur fundamento: rationes enim, quas latius proponit P. Suarez lib. 6. contra Regem Angliæ, cap. 9. à num. 13. ad hunc syllogismum revocantur; potestque hæc confirmari doctrina auctoritate Adriani & aliorum, quos adduxi à §. 34. admittentium simulationem legis alienæ.

Dico, eam sententiam non esse probabilem. Primum, quia nulli nititur auctoritati, neque rationi: estque contra communem Catholicorum consensum: quos referunt, & sequuntur PP. Thomas Sanchius lib. 2. decalogi, cap. 1. num. 28. Suarez eo lib. 6. cap. 9. & Valentia disput. 1. quæst. 3. punct. 2. Ac primum P. Azor illi non favet: ait enim esse peccatum similem ingressum, quoties timetur scandalum: quod necessariò timendum esse in publica obedientia legis universalis lata contra fidem nullus prudens dubitat: quia multi exanimantur, omnesque advenæ vident, desertis Catholicorum tēplis, synagogas hæreticorum hominū esse

§. 66.

Azor.

§. 67.
Conclus.

Sanchez.
Suar.
Valent.

esse plenissimas, ac magnis itineribus extinguitur vera religio: non ergo locutus est P. Azor in hoc Anglorum casu; sed accipiendus est in aliquo eventu singulari, quo vnus, aut alter homo cogereetur coram paucis nonnullis, quorum scandalum facile vitari posset. Quod si definitio Paulli Quinti tunc prodijisset, non dubium, quin hic author tam doctus, atque Catholicus abstinuisset à censura de probabilitate eius sententiæ: Adrianus autē, & eius sectatores nequaquam loquuntur in hoc casu; sed in alijs, in quibus simulatio non est de se sufficiens argumentum, vt homines censeant à simulante coli religionem alienam. In præfenti verò præcipitur actio in signum hinc & nunc falsæ religionis, quod tunc autoritate publica institutum est in honorem religionis alienæ: & cui tunc non subest alius vsus in opinione prudentum.

§. 68.

2. Arg.
1. Probat.

Secundo argumentor, quia rationes adductæ pro ea sententia etiam probant, licitam esse oblationem thuris idolis: consequens autem esse hæreticum non dubitabit nisi hæreticus: ergo. Probo maiorem: quia conijcere thus in prunas est actio indifferens, quæ potest odoris aut medicinæ gratia præstari: scandalum autem vitatur publicâ contestatione, id non fieri ob cultum idoli; sed ad effugiendam necem: quo etiam adimitur illi actioni circumstantia malitiæ externæ professionis idololatriæ. Quæ omnia possunt comparari cum argumento sententiæ, quam impugno. Vnde deduces, potuisse Martyres incensum offerre Marti, aut Iovi, non ex animo illos colendi; sed contestatione publicâ devitandò periculo mortis: & quidem hæc damnantur ipso martyrum exemplo: quorum plurimi manuum incendium sustinere, ne illis versis thus caderet in subiectum ignem: alij autem passi sunt se vivos comburi, cum possent periculo solvi iactato in ignem thure. Immo deduco contra eos authores licitam esse vocalem abnegationem fidei: quia actio illa materialiter accepta est indifferens: potuit enim oppositum illis vocibus significari: imposita etiam significatione, habet vsus indifferentes: potest enim Comædus suscepta personâ infidelis ea verba proferre: aliasque ob causas alienas à religione fieri possunt: ergo præmissa contestatione fidei, & metus mortis iniecti, possunt hæc verba præfente tyranno proferri.

§. 69.

Obiectio.

Refell.

Dices, verba esse iam instituta ad significandum determinatè discessum à fide, neque habere alium vsus: ingressus autem in templum non est ita institutus, potestque esse multos ob fines. Contrà: significatio

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 1.

verborum non tollit, quominus illis possimus vti, non ad significandas res, vt à nobis conceptas; sed alias ob causas: vt constat exemplo Comædi, vtentis verbis significantibus propositionem infidelem: item & musicus potest eadem verba ad lyram canere; item balbus, qui in illarum pronuntiatione difficultatem sentit, potest eas repetere, & ingeminare ad acuendam linguam: ergo non est discrimen inter ingressum in templum à tyranno præceptum, & prolationem verborum significantium discessum à fide. Rationem autem à priori reddam §. 74.

Secundo probatur autoritate Paulli Quinti, dirimentis quæstionem illam Anglorum, ac definientis sententiā hanc: (quā definitionem adducit P. Suárez in defensione fidei, lib. 6. c. 9. nu. 16.) cuius hæc sunt verba. *Profecto credimus proculdubio, eos, qui tanta constantia, atque fortitudine acerbissimas persecutiones, infinitas propemodum miseras hæcenus perpessi sunt, vt immaculatè ambulant in legē Domini, numquam commissuros esse, vt coinquantur communione desertorum diuina legis. Nihilominus zelo pastoralis officij nostri impulsī, & pro paterna sollicitudine, quā pro salute animarū vestrarum assidue laboramus, cogimur monere vos, atque obtestari, vt nullo pacto ad hereticorum templa accedatis, aut eorum conciones audiat, vel cum ipsis in ritibus communicetis, ne Dei iram incurratis. Non enim licet vobis hæc facere sine detrimento diuini cultus, ac vestra salutis. His nihil dici potuit apertius. P. Suárez eo cap. à num. 17. rectè ostendit ex Scriptura, & Patribus, quo fundamento Summus Pontifex moveri potuerit ad definiendum actiones illas esse contra diuinam legem, & cultum: à quibus supersedeo, ne illas describam.*

Ratione probatur: primū à scandalo: Regij enim ministri, vt totum regnum pervertant, publicè gloriuntur esse multos desertores legis Pontificiæ: quo facto vera religio per momenta decrescit, crescitq; indies hostium numerus: contestatio autē publica quod metu, & non ex animo in templū ingrediantur, nihil interest: quia ea non admittitur à Regis ministris, vel si eam audiunt, derident contestatorem, quasi voti compotes: quia illum non solum cogunt ad ingressum in templum; sed etiam ad ceremonias, & externos cultus: vt intersint concionibus, accipiant illorum synaxim, & cætera: quæ in illis circumstantijs tam sunt illicita, quàm cremare thus coram idolo. Quid si intersint Cōuentibus, in quibus sacre illuduntur imagines, blasphemij deblatantur in Sanctos? Præterea in toto regno præconio publico effertur, hæreticis Regū legibus obediri; contestatio verò est nimis

§. 70.

2. Probat.
Paullus
Quintus.

§. 71.

Ratio.

S. Tho. q. 3. Art. 1. occulta, nec tam citò volat, nec tantum, nec tantam sibi fidem facit, quantam publica fama desertionis.

§. 72. Quam rationem scandali mirè perpendit constantissimus Eleazarus secundo Machabeorum 6. 24. *Non enim astate nostra dignum est fingere: ut multi adolescentes arbitantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum: & ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vite tempus decipiantur, & per hoc maculam, atque execrationem mea senectuti conquirant, & c.* Itaque veritus martyr simulationem suam futuram occasione iuvenibus, ut arbitrentur se Dei legem deseruisse; & exemplo ad id quoque faciendum maluit mortem oppetere, quam illud scandalum tendere. Neque verò rogabatur ab amicis, ut actionem aliquam exerceret contra legem; sed ut licitis carnibus vesceretur. Quod quidem reculavit, ne rumor spargere se comedisse carnes illicitas. In presenti autem non agitur de actione licita, sed de illicita per se.

§. 73. Nec verò scandalum præbetur solum alijs; sed ipsis etiam desertoribus. Quia in magno ipsi discrimine versantur exercendi actiones non indifferentes; sed etiam per se malas, immò & abnegandi fidem: quia, quemadmodum timore correpti ingressi sunt in templum, ita eodem timore, maledicente ministro sacris imaginibus, & reliquijs Sanctorum, cogentur respondere, amē: item cogentur colere idola, si ponantur in templo: audientes autem hæreticorum conciones, & argumenta, neque habentes magistros, à quibus instrui possint, non erit difficile deferere internam fidem partim hæreticorum dolis & astutiā, partim amore fortunarum & desiderio pacatè vivendi. E quibus constat falsum esse quod §. 66. asseritur in argumento contrariæ sententiæ.

§. 74. *Alia prob. S. Paul. 5.* Secundò probatur, peccatum illud non solum habere malitiam scandali; sed etiam irreligionis, quod clarissimè dixit Paullus Quintus his verbis. *Non enim licet vobis hæc facere sine detrimento divini cultus:* detrimentum autem divini cultus est peccatū irreligionis. Etenim ingressus in templum, quādo sumitur determinatè pro signo sectæ falsæ est actio externa contra veram religionē; sed tunc sumitur à Rege, & tota república pro sectæ falsæ professione: ergo est contra veram religionem. Minor liquet, quia Rex id conatur tam acerbis legibus, ut omnes contestentur se habere Regem pro Ecclesiæ capite, & deficere à religionē Pontificia. Maior patet: quia religio cōsiderat duo: alterum est actus internus exercendi cultum

propter ipsum: qui rarò aut nunquam est in præcepto, alterum est cultus externus electus liberè à voluntate: simulque prohibet omnem actum externum oppositum actui externo, quem præcipit: sed ingressus in templum cum his circūstantijs est actio externa prohibita præcepto negativo religionis, prohibentis omne signum oppositum cultui divino: ad quem spectant & cultus Catholicè institutus, & carentia cultus in iniuriam Dei instituti: ergo.

Explico argumentum: lex affirmativa de colēdo Deo est etiā negativa de nō colēda religione falsa. Hæc secūda lex obligat quotiescūque actio aliqua est cultus falsæ religionis: tūc tenemur ab illis actionib⁹ abstinere lege ipsius religionis. Et quāvis exercemus actiones eiusmodi non ex animo profitēdi sectā alienā; sed alios ob fines, nō excusamur à transgressione religionis: quia (ut ostēdi in disputationibus de actibus humanis) peccatur cōtra virtutē aliquā nō solū, quādo operamur ex motivo formali opposito rationi formali virtutis; sed etiā quādo ex alio obiecto formali movemur cōtra obiectū materiale virtutis: ut qui iustè carceratus occidit custodē, ut patibulū fugiat: hic obstringitur iniustitia: ergo eadē ratione peccat cōtra religionē, qui ob solū metū à tyranno incūssum exerceret actiones cōtra verā religionē, quia aliquid exerceret cōtra obiectū materiale religionis: quādo autem irreligio est actus contra fidei professionem, est etiam peccatum contra fidem: quia externa professio fidei est actus pertinens ad fidem in sensu proposito à §. sexto ad 10.

Dices, esse peccatum contra aliquam virtutē, quando agitur in materia prohibita, aut præcepta lege ipsius virtutis. Quod non contingit in hoc casu: nam cum his circūstantijs & publica contestatione, non præcipit lex religionis, aut fidei abstinere ab externa actione de se indifferenti: ut constat ex nostra sententia proposita à §. 74. ubi ostendi, licitum esse instante necessitate usurpare vestes & signa infidelium; sed hic est eadem ratio: ergo ingressus in templum non est magis prohibitus, quā vserpatio aliorum signorum.

Animo adverte, bifariam posse usurpari signum & intrari in templum: primum quando Rex, aut eius ministri præsentēs conātur extorquere à Catholicis signum aliquod ab ipsis institutum ad colendam religionem falsam, tunc autem illis præsentibus tenetur quis resistere etiam cū vitæ discrimine: quia tūc impia lex Regū pug-

§. 75.

§. 76. Obiectio. Solutio.

§. 77.

pugnat cum pia religionis, & fidei lege: in quo singulari certamine piæ legis & impiæ, necessario debet pia vincere, ut ostendatur pluris fieri auctoritatem Dei, quam hominis; alioquin iam contemnitur lex Dei: ut verè cōtemnitur fides ab hæretico. Quæ ratio est per se efficax ad conclusionem comprobandam. Quod si §. 13. 14. & 15. probatum est silentium coram iudice interrogante esse contra religionem, & fidem, quia est virtualis quædam Christi negatio, quanto potiori iure actiones ipsæ contrariæ religioni, erunt vitiosæ? Ratio à priori est, quia dubitari non potest tyrannum evadere compotem voti, & minuto Catholico ritu, indies infideles augeri: quod est gravissimum religionis damnum: atque contemptus, quæ non vitantur publica contestatione, quia non satis creditur, vtrum contestatio sit ficta propter erubescentiam ex infamia apud præsentis: item quamvis sit ex animo, negari non potest, quin ea nihil impediens verè augeatur externus cultus falsæ religionis ipso liberè cooperante. Quod si quis vteretur veste, aut signo infidelium id exigente tyranno in signum religionis falsæ, idem esset peccatum illorum usurpationis signorum, ac ingressus in templum.

§. 78.

Secundò potest ex consuetudine, aut lege ingressus in templum, aut usurpationis signi esse tessera professionis sectæ falsæ; sed tamen potest contingere, ut actu nullus exigat tale signum, neque cogat ad illius usurpationem: tunc non est actuale certamen inter legem humanam & divinam: potestque disponi negotium, ut usurpationis signi prudenter possit adscribi alijs causis alienis à religione: quæ quidē causæ cōmunes sunt omnibus gentibus in simili circumstantiarum occursum, quia stratagemata, & incautorum delusio per signa, frequentissima est omnibus gentibus, ut constat ex §. 54. & sequentibus. Equidē hæc fieri præsentis, & cogente tyranno, vel nullo cogente, multum interest religionis & fidei. Discrimen est clarum, quia cogente & præsentis tyranno determinatur ingressus in templum ad cultum in particulari alienæ religionis, neque moraliter cōfetur tunc, qui ita ingreditur, id facere, nisi ut obediat tyranno, qui ea obedientiā de religionē triumphat: eo autē absente possunt suppetere multæ causæ, quibus moraliter censeatur aliquis aliquid facere independenter à religione. Exempli gratiā: expugnetur Londinum ab hæreticis: quos omnes scient ignoscituros adeuntibus templum, non quod petant illud signum pro hæresis professione; sed ob illorum cultum in ea templum, ut Catholici ignoscerent Mahometanis reper-

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 1.

tis in templum: quia nollent illud sanguine pollueri, & in honorem Christi corporis, nulli homini coram altari necesse inferre: tunc etiā Catholici illuc possent adire: quia illorum aditus potest censerī prudenter independens à religione: si autē hæretici mortem minarentur Catholicis, nisi in templum cōfluissent Calvinismi profitendi gratiā, tenerentur illam oppetere, prius quam pedem in templum inferre. Quia in primo casu nullus est fidei contemptus: secus in secundo.

S E C T I O VI.

De prohibitorum usu ciborum.

INTER actus externos ad cultum religionis & fidei est perpetua abstinentia aliquorum ciborum, ut Iudæi abstinebant perpetuò ex lege à porco: vel abstinentia aliquorum ciborum certis diebus, ut Christiani sexta quaque feria abstinent à carnibus ex lege Pontificia. Quæritur, quando sit licitus aut illicitus illorum ciborum usus? Præmitto posse aliquem instanti vitæ discrimine compelli ad cibos aliunde prohibitos, naturali necessitate famis, quæ vitari nequaquam potest, nisi prohibito cibo.

§. 79.

S V B S E C T I O I.

Quid faciendum cum cetera desunt alimenta?

DICO primò: in huiusmodi casu nullum esse peccatum vesci carnibus etiā in eorū Provincia, apud quos escus carniū est signum hæresis. Exempli gratia, apud Anglos signum est Calvinismi vesci carnibus sexta feria; Catholici autem ab illis abstinent non solum obedientiæ; sed etiam religionis gratia. Siquis iter faciat confectus inedia, neque adsint alij cibi, potest sine villo peccato carnibus vesci. Hæc conclusio est authorum, quos referam §. 98. qui loquuntur de vescitibus carne inter hæreticos. Est etiam P. Vazquez

§. 80.

1. Conclus.

Vazq. tomo 2. in 1. 2. disput. 162. cap. 5. & Patris Salas tract. 14. de legibus disput. 11. num. 26. estque P. Suarez lib. 3. de legibus, cap. 30. numero 9. Probatur primum exemplo David accipientis panes sacros comedendo.

Ff 4

à laia

S. Tho. q. à laicis : quibus eiusmodi cibi erant vetiti, vt constat ex 1. Regum, cap. 2. Item ex libro 1. Machabæorum, cap. 2. 41. cum ergo lege divina prohibitum esset bellum Sabbatho, & laicis facer panis; nec tamen illæ leges violabantur in vitæ discrimine, non est cur cum eodem obliget lex Ecclesiastica. Et quemadmodum nullum fuit scandalum activum in Davide, & Machabæis, nec potest esse in nostro casu: quod si passivum est scandalum aliquod, non tenemur illud vitare cum tanto discrimine, quia oritur ex malitia, aut imprudentia adstantium. Quapropter Christus Matth. 12. confirmavit discipulos suos recte egisse in spicis vellendis, & comedendis Sabbatho ab exemplo Davidis, cui licuit extreme indigenti comedere panes, quorum usus erat lege solis Sacerdotibus licitus: Christus autem Marci 2. 27. id probavit ratione, quia Sabbathum factum est propter hominem, non homo propter Sabbathum, id est, lex instituta est propter bonum hominis, & non in eius necem: quapropter imminente hoc genere mortis solvendum potius erat Sabbathum, quam homini pereundum.

§. 81. Secundò probatur: quia in hoc casu usus carniū secundum se consideratus non est intrinsecè malus; lex autem Ecclesiastica secundum se non obligat in tanto discrimine: cum minori enim non obligat ægros nec valetudinarios, quibus graviter nocent pisces, & ova; neque tunc est circumstantia scandalī: tūm quia adstantibus est perspicuum, nullam esse aliū cibi copiam: vnde prudenter debent conijcere eum hominem facturum tunc, quod etiam fieret inter Catholicos, quin factum illud adscribi possit religioni: nisi autem id existiment, cœci sunt, cœcorumque duces, vt de Phariseis Christus dixit Matth. 15. 14. quia absque vllō prudenti fundamento ex verbis Christi aucupabantur scandalum. Neque item externa illa actio erat cultus religionis: quia suppetente tam aperta causā, & à religione tam aliena, non est cur factum illud religioni adscribatur: cum vniversi mortales immemores religionis, & quantumvis Pontificij, & Romanæ religionis observantissimi efficerent, nisi vellent barbari haberi, atq; ferini. Quæ doctrina aperte docetur à Nicolao III. cap. exyt de verbor. signific. in 6. ijs verbis: *Si hac cuncta deficerent, sicut nec ceteris sic nec ipsis fratribus iure poli in extrema necessitatis articulo ad providendum sustentationi natura, via omnibus extrema necessitate detentis praecluditur: cum ab omni lege extrema necessitas sit exempta.*

§. 82. Obijcies primò: S. Augustinū epist. 154. 1. Obiectio ad Publicolā asserentē idolothytum etiā in

extremo vitæ filo esse respuendum, & moriendum virtute Christiana. P. Vazquez ea disp. 162. num. 32. censet, tunc non licere ab idolothyto abstinere: quia nulla suppetit honesta causā se tam immaniter interimendi: in quo à S. Augustino discedit aperte: quod etiam effecisse S. Thomam ostendam disp. 173. §. 283. Augustini doctrinam probo: etenim non dixit illicitum esse vesci tunc idolothyto; sed melius esse ab illo abstinere: non ergo damnavit esum; sed illi prætulit abstinentiam. Neque arbitror locutum S. Augustinum in sensu à P. Vazquez accepto; sed de esu in idolio cum formaliceræmonia idololatrica, vt dixi §. 60.

Secunda difficultas est, quia S. Leo Primus in epist. 77. quæ est ad Nicetam, cap. 5. rogatus de captivis, qui apud gentiles edebant carnes immolatas, respondet, his verbis: *ut pœnitentiæ satisfactione purgētur. Redditque rationem nos in hoc casu urgentem: & siue hoc terror (inquit) extorsetit, siue fames suaserit, non dubitet abolendum, id est, remittendum per cordis pœnitentiam: cum huiusmodi cibis pro metu, aut indigentia, non pro religionis veneratione sit sumptus.* Rectè respondet P. Vazquez num. 33. non egisse S. Leonem de hac extrema necessitate; sed de communi fame, & indigentia, qua solent laborare medici: item loquitur de communi quodam metu: quam expositionem probat P. Salas num. 26.

SVBSECTIO II.

Argumentum ex lege Patrum Carthusianorum.

TERTIA difficultas est, quia lex Carthusianorum præcipit eos monachos abstinere à carnibus, etiam constitutos in mortis periculo. Respondeo, multis iniustam visam eam legem, vt constat ex PP. Vazquez, & Salas ibidem. Hos tamen authores non laudo: sanctissimum enim Ordinem nullus potest prudenter iniustarum insimulare legum: hæc etiam laudanda est, & admiranda: quæ intelligitur de ægris communiter periclitantibus; quibus carnes non sunt necessariae simpliciter ad vitam: quod autem mors per abstinentiam carnis tantisper maturetur, parum refert: eam enim Christianæ vitæ exercitationibus non rarò maturamus cum laude. At verò in casu, quo disputamus, non agunt leges illæ: est enim præaratus, & qui in monasterijs sit numquam auditus. Eiusmodi autē casus

§. 84.
3. Obiectio

Resp.

P. Vazq.

Resp.

§. 83.
2. Obiectio
Leo Primus

Resp.
P. Vazq.

casus non est opus, ut excipiat a lege: quemadmodum casus Davidicus, & Machabæorum non fuit exceptus lege divina: quia ius naturale illos excipit prudenter, dum non constat voluisse Deum (ut potuit) etiam tunc obligare. Recognosce Nicolaum 3. §. 81.

§. 85. Igitur P. Vazquez ea disp. 162. num. 14. & P. Salas eo tract. 14. de legibus disput. 11. num. 23. docent tunc non solum licere Carthusianis vesci carnibus; sed etiam id esse præceptum, quod sine peccato violari non potest. Quæ sententia mihi valde probatur. Quam P. Vazquez num. 27. sic probat: quia tunc nulla videretur causa iusta, & honesta talis abstinentiæ, neque ex ea ullum iustum bonum oriretur, quod cogeret ad talem abstinentiæ, illamque honestaret: ergo tenentur tunc vitam carnibus tueri. Antecedens probat primò, quia statutum in eo eventu non intelligitur; sed cum alij suppetunt cibi ad alendam vitam: secundò, quia fame perire abhorret à natura, & lege humana.

§. 86. Cæterum hæc ratio, nec simpliciter probat, & urget ad hominem. Etenim finis suppetit abundè bonus: exemplum enim Sanctissimi instituti observandi etiam cum aperto vitæ discrimine efficax est ad persuadendum cæteris, quanti momenti sit severarum legum observatio: ut enim ipse Pater Vazquez n. 25. adducit exemplum S. Martini, num. autem 22. asserit esse laudabile in Carthusiano velle mortem obire potius quàm effugere carniū usu cōtra laudabile suum institutum: idque esse cæteris religiosis gravi exemplo ad cultum suæ disciplinæ: ita dico, hunc eundem finem posse intendi à religioso pereunte fame, ne contra statutum vescatur carnibus: finis ergo præstantissimus est: considerandum nunc an medium sit per se vitiosum. Ad hominem autem contorquetur argumentum, quia ipse, num. 14. ait teneri Carthusianos ad abstinendum (etiam secreto cum non timetur scandalum) à carnibus, tametsi ea ratione sperent se evasuros è mortis periculo; sed tam crudele est perire cibo interimente, quam fame: immò multò gravius est vesci cibis positivè adimentibus vitam, quam abstinere ab omni cibo: quia abstinencia non est positiva occisio, sicut est esus cibi directè perimentis: vel si non perimat positivè, perinde est illo vesci, qui cognoscitur non aliturus hominem, quam abstinere ab omni cibo: ergo eadem est utrobique ratio.

§. 87. Dicit P. Vazquez disparem esse rationem, quia omnis cibus alit, & dum illo utitur religiosus, iam præbet alimenta corpori; ab illis autem abstinere esse ferinum. Cō-

trādemus (quod ipse dicit) à religioso cognosci se moriturum, nisi vescatur carnibus: ergo cæteri cibi perinde sunt, ac si non esset ad vitam absolutè conservandam in illo casu: hoc quid habet feritatis minus, quam ab omni cibo abstinere? finge item professum ita languescere abominatione cibi, ut nullū alium gustare possit præter carnes: hic est in angustiis iisdem, ac si valens nullum aliū cibum haberet: nam tam impossibile est cum eo horrore ciborum illis uti, quam si non adessent: tam ferinum esset in hoc casu à carnibus abstinere, quàm in casu, de quo disputamus. Immò si quis exempli gratia laborans anginā, nihil haberet, quo vesceretur, nisi pisces & carnes: peius esset piscibus vesci, quibus certus esset interitus, quàm abstinere ab omni cibo. Quia pisces occiderent positivè religiosum anginā pressum: at verò positivè nullus potest operam dare suo interitui: ergo eadem est ratio in his casibus ac in primo.

Ratio igitur, ob quam Carthusianus tenetur ad vescendum tunc carnibus, est quia medium illud secundum se consideratum, est ita vitiosum, ut non possit honestari ex quocumque fine honesto, sed, si honestandum est, est ex fine gravissimo, quem alia ratione vix possimus obtinere; sed finis Carthusianorum non est ita excellens, quia est observantia consuetudinis humanæ, non obligantis ex se: & quæ, licet secundum se obligaret, cessaret tamen obligatio in extrema necessitate, quæ hac in parte exempta est ab omni lege: ut dixi ex Nicolao III. §. 81. item finis ille obtineri potest diligentia Prælatorum. Nec enim bona est consequentia ab extrema necessitate ad alias communes. Esset enim tyrannicum, & barbarum hominem permittere neci subtractis carnibus, quando non suppetit alius cibus, propter timorem, ne alij carnibus vescantur, cum affluunt alijs cibis. Quamvis enim demus Principibus potestatem ad legem obligantem homines ad apertum vitæ discrimen: est tamen in circumstantiis, in quibus aut Respublica non potest defendi, aut vitari calamitas publica, nisi aliqui cives se periculis offerant. Denique opus est, ut publica utilitas comparetur illo medio, ut simpliciter necessario: quod si finis ille potest obtineri per alia media sine alio gravissimo incommodo, nulla lex humana ad id potest obligare.

Cum vero ex hac lege in his circumstantiis nulla sequatur utilitas publica, quam Carthusianus ordo non possit facile assequi sine illo vitæ discrimine suorum religiosorum, si illa ferretur lex, esset iniusta. Porro observantia religiosa abstinendi à carnibus

§. 88.

Nicolaus
3.

§. 89.

S. Tho. q. in alijs casibus ab hoc distinctis, facile potest teneri: quia hic casus est dissimillimus. Severis autem legibus negari potest consequentia ex hoc eventu ad alios. Confirmatur hoc argumentum: quia esset immane spectaculum perire integrum monasterium, ne carnes comederet, quæ præsto essent, quia ex aliquo accidenti defuere cætera cibaria. Quod si lex divina cibos interdicens, non obligat cum vitæ discrimine, cur obliget humana? non enim homo factus est propter Sabbathum; sed Sabbathum propter hominem: neque religiosus ordo est hominum carnificina; sed illorum in cælum directio. Tadem extrema necessitas immunis est lege: ut dixi §. 81.

§. 90.

Martin.
de Magis.
Ioann. de
Medina.
Almain.
Salas.

Equibus concludo, non licere Carthusianis abstinere à carnibus, quoties sibi persuadent, eas esse medium simpliciter necessariū ad vitam. Quæ doctrina docetur à Martino de Magistris, quæst. 3. de abstinentia, Ioanne de Medina, C. de ieiunio, quæst. ultima ad 4. argum. Almayno in 4. dist. 15. quæst. 2. & P. Salas tract. 14. de legibus, disput. 11. num. 24. Ratio est eadem: quia abstinere tunc à carnibus de se est illicitum; neque honestatur à fine, neque à lege: nullo enim casu evidenter mortis homo factus est propter Sabbathum; sed Sabbathum propter hominem. Neque lex Carthusiana agit de his casibus. P. Vazquez ea disp. 162. cap. 4. docet rectè contra Gersonem obligationem Carthusianorum non esse considerandam ex alieno scandalo: esset enim purè passivum, & sine ullo fundamento ex parte ægroti.

Vazq.

§. 91.

Obiectio.

Resp.

Obijcit P. Vazquez num. 21. posse nos vitam exponere manifesto periculo iustas ob causas, quæ possunt esse sufficientes; sed hæc est sufficiens causa, nempe ostendere observantiam, & reverentiam observandi legem sanctissimam etiam cum vitæ periculo: ergo est licita ea abstinentia. Distinguo maiorem: est licitum periculum vitæ, quando honestus finis non potest obtineri, aut non nisi cum gravissimo incommodo per media minus aspera: secus autem si possit, ut dixi §. 88. unde nego minorem, tum quia est de subiecto (ut aiunt) non supponente: nulla enim est; nec potest esse talis lex, aut constitutio: tum etiam, quia non sufficit illa causa ad honestandam abstinentiam à carnibus, quando nulli adsunt cibi: ergo nec quando adsunt: quia ratio primi casus non sumitur ex carentia ciborum; sed ex immanitate & feritate actionis, ut homo se perire permittat præcisè propter legem humanam: eadem autem crudelitas est permittere se perire cum alijs cibis, qui evidenter sciuntur non alituri vitam. Quod si time-

tur, ne subrepat facilitas agris permittendi carniū usus, vigilandum est: quemadmodum non est neganda extrema unctio mortis vicino, ob timorem, ne irrepat facilitas vngendi non periclitantes. Consideretur quid uniuscuiusque status postulet, & illi ex prudētia provideatur: immanitas enim est egenti non ministrare necessaria, ne non egentes eadem petant: sunt enim præstanda egeno, non autem egeno neganda. Timere enim eiusmodi consequentias sæpè oritur non ex Prælati in religionem studio; sed timiditate: qui vult aliorum certamina fugere, non suo; sed egentis labore.

Si verò periculum non sit evidens, dubitari potest an liceat Carthusianis à carnibus abstinentia? Gerson, Adrianus, Maior, & P. Azor, quos refert & sequitur P. Salas, cēsent, teneri tūc Carthusianum propter scandalum à carnibus abstinere. Verum isti auctores præcisè loquuntur propter scandalum: non autem disputant de obligatione secundum se, an etiam in occulto liceat, quando nullum timetur scandalum? tunc enim non videntur sentire fore peccatum, quia tunc non est possibile scandalum: neque item explicant, an si evidenter de periculo constaret ægroti, adstantibus autem non evidenter, an illi esset licitus carniū usus? Pars affirmativa docetur à P. Salas, num. 23. quia non tenetur cum tanto periculo aliorum scandalum vitare: quod mihi probatur: quia ut rectè dixit P. Vazquez contra Gersonem, hic non potest esse, nisi scandalum passivum. Cum enim ipsi constaret evidenter de sua cæterorum abominatione ciborum, & illam à se non posse superari, tenetur vesci carnibus, licet adstantes non cognoscant evidenter eam abominationem: nam ægro eam iuranti tenentur credere: si autem non crediderint, est in causa illorum malitia: tenentur enim illi præstare fidem.

Quando verò periculum non est evidens ipsi ægroti, sed tantum probabile, censet P. Salas num. 25. teneri Carthusianum à carnibus abstinere: quia iam ibi est scandalum activum, quia usus ille carniū habet speciem mali; quia possunt alij existimare nullum esse periculum in tali eventu; sed fingi, vel esse minus, quam asseratur; vel etiam si sit probabile, non excusat ægrotum. Quod si hoc scandalum sit paucorum, censet esse licitum usum carniū. Hac in re censeo primum non posse ægrum vesci aliquo cibo, quo probabiliter opinaretur vitam directè extinguendam. Quia non potest esse dictamen probabile practice, posse nos aliquid efficere, quod sit probabiliter in specie hominidij; ut ostendi latè in disput. de actibus huma-

§. 92.

Gerson.
Adrian.
Maior.
Azor.

§. 93.

Salas.

i. Conclus.

humanis. Secundò cenſeo, non teneri eiufmodi ægrum ad abſtinentiam carniſum cum probabili periculo mortis: quia ſi carnes ſunt ſimpliciter neceſſariæ; ideò eſt, quia cæteri cibi adimunt directè vitam: in quo caſu, nec licet, nec poteſt abſtinere: ſi autem cæteri cibi non interimant directè vitam; ſed negativè, nò quòd qualitatibus noceant poſitivè; ſed quia non habent vim reparandi vires, tunc licet poteſt abſtinere in publico, non tamen tenetur; neque ſecreto poteſt. Prima pars traditur à Gerſone, P. Vazquez, P. ſalas, & alijs. Probatur, quia tunc nò dat cauſſam poſitivam morti; neque conſtat certò de periculo: vnde poteſt omittere actionem illam in obſervantiam ſanctiſſimi inſtituti: maxime cum id non ſit, niſi maturare mortem. Eum verò non teneri, probatur: quia ipſe poteſt cæteros facere moraliter certiores de periculo: cui ipſi tenentur credere, itè & medico docto & Chriſtiano: ſi autè nò credunt, illorù incredulitas eſt: cui ipſe non tenetur providere cù tanto discrimine. Paullus Rom. 14. egit de ſcandalo activo habente ſpeciem mali, & ſine villo discrimine vitæ, & quando alij non poſſunt veritatem diſcere, & tolli ſpecies mali. In ſecreto de eſt ratio honeſtandi abſtinentiam à carnibus: quia non eſt alijs exemplo ad perſuadendam regulæ obſervantiam: de Paulli teſtimonio, & de ſcandalo hoc agendum eſt diſp. 173. §. 283.

P. Vazquez ea diſp. 162. num. 15. cenſet Carthuſianum teneri ad abſtinentiam carniſum, quando licet poteſt; ſed per me poteſt in caſu de probabili discrimine: ergo tunc tenetur. Probatur primùm, quia, quando opus aliquod eſt honeſtum, poteſt aliquis illud vovere; ſed Carthuſiani generali obedientiæ voto ſe obſtringunt ad ea obſervanda, quæ proponuntur, vt præcepta: ergo tenentur. Secundò probatur exemplo ipſius religionis, in qua nulli ægro miniſtratur vniquam carnes, quantumvis moribundò. P. Suarez lib. 3. de legibus, cap. 30. num. 10. docet multa eſſe alicui licita, quæ non poſſunt illi præcipi: vt naufragus pietatis ergò poteſt Sacerdoti dare tabulam, & ſe vndis committere cù manifefto discrimine.

Reſpondeo, poſſe aliquem voto obligari terminato ad abſtinentiam ipſam: quia, cum obiectum ſit honeſtum, eſt materia legitimi voti, ad quod tenetur, quia illud voluntariè nuncupavit: lege autem nequaquam tenetur ad actionem obeundam, cum discrimine vitæ, niſi in circumſtantijs explicatis §. 88. Immo P. Suarez tom. 2. de relig. cap. 20. num. 4. ait, nullum eſſe votum, neque legem, neque ſtatutum Carthuſianiſ de abſtinendo à carnibus in extrema neceſſitate; ſed

ſolam conſuetudinem interpretantem ſtatutum. Cum igitur Carthuſiani non voveant directè abſtinentiam à carnibus; ſed tantùm, dum vovent obſervantiam legum legitime obligantium, non tenentur, niſi ad earum obſervantiam cum legitime obligant: cum autem in his circumſtantijs nullus poſſit obligari lege humana, nulla eſt ad eam obſervandam obligatio voti. Nam ſi voto obligatur Carthuſianus ad obſervationem legis, obiectum illius voti eſt lex, & non abſtinentia ſecundum ſe; ſed præciſe vt præcepta; at tunc non eſt lex: ergo non eſt materia voti: vnde conſtat ad primùm argumentum P. Vazquez in §. ſuperiori. Ad ſecundum reſpondetur illam conſuetudinem eſſe quidem laudabilem, quia ex Arnaldo à Villanova, & alijs medicis ſunt certi, carnes non eſſe ſimpliciter neceſſarias per ſe; ſi verò eſſent, vel propter aliorum ciborum privationem, vel abominationem inſuperabilem, vel ex alia cauſſa conſtaret non ſolum de maturatione mortis; ſed etiam de discrimine, quod poſſet vitari carniſum uſu, ille mos non eſſet laudabilis, nec illo vterentur tam religioſi viri. Niſi dicas eos vti opinione probabili, etiam cum evidenter imminet mors, cum ſuppetunt alij cibi; nam veteres aliqui Theologi eam probabilem reddidere: P. autem Vazquez, multum ei attulit ſecuritatis: non tamen ſi cibi non adſint; vt ex ipſo conſtat: nec ſi abominatio cibi ſit inſuperabilis. Hi enim duo caſus ſunt ſimillimi; exiſtimo autem illos nullo voto obligari, cum P. Suarez, ad abſtinentiam à carnibus: nec eſſe conſuetudinem in ijs duobus eventibus.

E quibus omnibus deduco Catholicum debere carnibus veſci, quoties aperte vita periclitatur ob inopiam alimentorum: tunc enim nullum poteſt eſſe activum ſcandalum: quia tunc omnibus hæreticis conſtat, eum uſum non eſſe Catholicis interdictum, & hominem, qui illis premitur anguſtijs, efficere quod ſolent ipſi Pontificij. Quapropter ille uſus non poteſt pro ſigno hæreſis uſurpari, cum tam aperte conſtet de cauſſa omni mortali communi. Hæc autem partitim explano.

SVBSECTIO III.

Quid faciendum cum cibi ſuppetunt?

DIXI §. 79. hominem ad veſcendas carnes poſſe compelli ab intrinſeca famis rabie, cum nulli alij ſuppe-

Gerſon.
Vazquez.
ſalas.

§. 94.
Obiectio.
P. Vazq.

P. Suarez

§. 95.
Reſp.

§. 96.

§. 97.

S. Tho. q. suppetunt cibi. Potest item ad illas vescendas diebus à Pontifice interdictis compelli sacrilegis infidelium legibus : quibus suos cogunt ad illum usum in suorum signum, & professionem errorum. Potest casus contingere absente, præsenteque tyranno, & eius ministris, exigentibus tunc, aut non exigentibus esum carniū pro infidelitatis tessera. Ac primum nullo præsente tyranno, aut ministro : si aliquis gravi morbo laboret, ita ut ab adstantibus apertè cernatur illum non posse à carnibus abstinere, potest illis vesci cum inter infideles vitam agit, neque eget contestatione publica, quæ ceteros certos faciat, se nec hæreticum esse, nec obedire tyranni legibus religioni oppositis. Ratio est manifesta, quia confessio fidei est actus positivus, cuius præceptum non obligat pro semper, ac propterea non tenetur eiusmodi æger exterius profiteri fidem in singulis circumstantiis : in ijs autem usus ille carniū secundum se non est externa erroris professio : neque item potest tunc prudenter adscribi legi : quia omnibus est per se nota sufficiens causa ad vescendas carnes independens à religione : qua de causa non solum hæreticis ; sed ipsis etiam Catholicis communis est carniū usus. Et quemadmodum, si aliquis hæreticus ita laboraret, ut esset illi tunc à carnibus abstinendum, non haberetur Catholicus, aut non obediens legi tyranni ; tametsi à carnibus abstineret sine vlla contestatione : quia causa abstinentiæ esset omnibus per se nota, adeo ut à tyranno non puniretur : ita ex opposito non eget Catholicus contestatione fidei.

§. 98.
3. Conclus.
Azor.
Sanchez.
Dico tertio, quando causa non est omnibus manifesta, sed ipsi soli, potest carnibus vesci, tametsi non profiteatur, se esse Catholicum, imminenti vitæ discrimine si fidem profiteatur. Ita docent P. Azor lib. 8. cap. 27. §. tertio queritur, & P. Thomas, lib. 2. cap. 4. num. 25. cum enim admittant licitum esse carniū usum etiam homini bene valenti, id potiori iure dicent de valetudinario. Probat, quia ille veram habet causam, ob quam movetur ad faciendum id, quod ei inter Catholicos licet : nec exercet actionem aliquam de se malam ; sed potius ægro bonam physicè, & moraliter : ostendere autem suam fidem tunc non tenetur : adstantesque non possunt prudenter, & cum fundamento factum illud adscribere religioni : tum quia commune est etiam Catholicis vesci carnibus interdictis absque suspitione desertæ fidei, quia ob ægram valetudinem excusantur à lege ; quamvis facies non præferat ægritudinem : ipsi tamen tunc nesciunt, utrum ille sit valetudinarius. Immo & inter ipsos hæreticos multi abstinere à car-

nibus sine suspitione violatæ legis tyrannicæ, quia ob invaletudinem non audent tunc cenare carnes, etiam ipsis diebus, quibus illarum esus accipitur pro tessera Calvinismi : ergo commune est omnibus mortalibus carnibus vesci, aut abstinere ob invaletudinem, quæ non se ostendit in vultu pallore, aut macie : at verò si ipsi iudicant ita vescentem esse Calvinianum, est iudicium temerarium, ex ignorantia ipsorum & imprudentia potius, quam ex facto, quod deberent censere sæpè contingere, quin religionem attingat.

Dico quarto : quando nulla fit interrogatio actualis, & aliquis adducitur in extremam vitæ periculum nisi carnibus vescatur, potest illis vesci absque peccato. Hæc conclusio docetur à P. Azore, & P. Thoma adductis §. 98. quam doceri arbitrari debemus ab Adriano, Lyra, Abulensi, Lorca & alijs adductis §. 59. item à Medina & alijs adductis §. 54. quia eadem est ratio de signo proprio infidelium, de quo illi loquuntur, ac de carniū usu, quia tantum est quoddam signum infidelitatis ex sola lege communi, idē docet P. Becanus, cap. 9. quæst. 5. num. 23. Ac propterea probatur conclusio iisdem argumentis, quibus à §. 54. probavi, licitam esse interdum eorum signorum usurpationem : item à §. 59. ostendi materiale caeremoniarum usurpationem non esse illicitam : & quemadmodum possumus uti vestibus, & alijs signis non ad simulandam ; sed dissimulandam religionem ; ita possumus & carnibus vesci : quia lex Pontificia non obligat cum tanto discrimine, nisi quando est in eius, aut religionis contemptum ; tunc autem id non contingit : quia non datur fundamentum, ut quis prudenter arguat sic vescentem carnibus non esse Pontificium. Denique consideranda sunt, quæ dixi §. 61. & alibi, deberi eiusmodi actiones exerceri ita, ut omnibus circumstantiis prudenter expensis, nullus possit iudicare has externas actiones oriri ex animo vero, aut falso colendi falsam religionem : quod hic contingit : quia adstantes sibi possunt persuadere eum hominem, ob occultam invaletudinem, ut frequenter accidit, vesci carnibus : vel illum esse exterum, illoque cibo uti se occultandi gratia, ne pereat : quod licet (quia lex humana ad oppositum non obligat), illumque uti isto genere stratagematis. Quod si abstineat à carnibus poterit dicere se esse avidiorem piscium, aut aliam causam reddere à religione alienam : dum tamen non mentiat, ne peccet contra veracitatem.

Dico quinto : urgente tyranno, aut eius ministro, & extorquentibus carniū usum interdictis diebus, in contemptum legis Pontificiæ

§. 99.
4. Conclus.

Azor.
Sanchez.
Adrian.
Lyra.
Abulens.
Lorca.
Becan.

§. 100.
5. Conclus.

Pontificia, aut in signum Calvinismi, non potest Catholicus illis vesci, tametsi publice contestetur id à se fieri ob servandam vitam, nō verò in cultum, aut signū Calvinismi. Hæc conclusio est certissima, & probanda iisdem argumentis, quibus à §. 64. ostendi non licere in eiusmodi circumstantiis templum adire: quia contemnitur lex Pontificia: in cuius odium extorquetur carniū usus. Sive enim lex humana obliget ad sui observationem cum vitæ discrimine, quando imminet eius contemptus; sive ea obligatio non oriatur ex ea lege, sed ex alia naturali, & divina, prohibentibus contemptum iustarum legum, moriendum est potius, quàm illæ contemnendæ. Item crescit externus cultus hæreticus; decrescit autem Catholicus, quod est lugendum religionis detrimentum. Denique factum illud prudenter adscribitur irreligioni, & infidelitati, quantumcumque ipse contestetur se esse Catholicum. Recognosce quæ ab illo §. 64. dixi contra ingressum in templum. In hoc sensu P. Valentiam accipio tom. 2. disp. 7. quæst. 5. punct. 6. §. 4. versu *quartus casus est*: ubi censet extra casum necessitatis non licere carniū vesci: loquitur enim expressè quando illa actio videri potest professio externa infidelitatis: at non semper id censetur prudenter: censetur tamen in hoc casu.

§. 101. *Difficult.* Difficultas autem occurrit, si tyrannus dicat ægroto morti vicino, aut gravi ægritudine presso, ut carniū vescatur in signum infidelitatis, an æger ille contra religionem peccet, si cum publica contestatione vescatur carniū? Quæ difficultas ut est de obiecto rarò aut numquam contingenti, prætermittitur ab authorib⁹. In qua primum censeo eiusmodi ægrum egregiè facturum, si etiam cum vitæ discrimine evidenti abstineat à carniū. Quia vitam exponit periculo ob Catholicæ religionis cultum, & obedientiam legū Ecclesiasticarū: de quo nullus dubitare posse videtur: maxime cum S. Augustinus adductus §. 82. asserat melius esse Christiana fortitudine perire, quàm vesci idolothyto. Secundò censeo eiusmodi ægrum non teneri ad eam abstinentiam, sed præmissa contestatione se id facere ob solam ægritudinem, & non ob imperium tyranni, posset æger carniū uti. Ita colligo ex P. Valentia adducto §. superiori, qui in casu necessitatis non censeret hanc actionem esse professionem infidelitatis. Ratio à priori est: quia per contestationem declaratur aperte tyranni, & eius legis contemptus: & actio illa externa habet aliam evidentissimam causam, cui adscribitur. Tyrannus autem derideretur ab

omnibus, quia in signum infidelitatis peteret actionem ægro necessariam omnino, & mortalibus vniuersis communem: signumque religionis non commune, sed proprium debet esse. Item si tyrannus adimeret homini omnes cibos præter carnes, non videtur dubium illas tunc esse licitas, contestatione præmissa, non verò aliter. Nec posset quis tunc prudenter scandalum pati.

Obijcis primò, eum hominem teneri ad usū carniū, quia opposita actio est intrinseca; neque habet unde honestetur. Respondetur, esse eā de se turpem, ut nex hominis: at potest ab excellenti fine honestari, ut nex: quia non est essentialiter mala, & inhonestabilis; ut est odium Dei: dico ergo eam honestari ab excellentissimo fine, qui vix tunc, aut ne vix quidem potest obtineri sine illa actione. Mors enim appetita pro defensione fidei, & Ecclesiæ est multis argumento veritatis, quam profitemur. Hæc autem gloria Dei tam excellens est, ut præceptū naturale tuendi vitā nō obliget cum eius circumstantia.

Obijcis secundo, Carthusianum non posse morte evidenter instanti à carniū abstinere: ergò neque æger, de quo agimus. Nego consequentiam, quia nec finis Carthusianorum est tam excellens: & potest illius religionis observantia multis rationibus obtineri, ut dixi §. 91.

DISPUT. XLIX.

De fidei definitione.

SECTIO I.

Definitio fidei divina.

NON est difficilis Catholicæ fidei definitio: est enim habitus per se infusus, quæ a se habetur, quæ dicuntur à Deo propter eius auctoritatē, & testimoniū, certò, & absque formidine. Eam esse habitum per se infusum constabit infra, ubi ex instituto differetur de habitibus per se infusis: hunc autem habitū esse principium actuum credendi divina dicta propter auctoritatē, & revelationem Dei, constat à disp. 3. ad 13. quibus ostendi auctoritatē, & elogutionem Dei esse obiectum formale fidei: ex disp. autem 16. constat obiectum fidei materiale esse omnia, quæ à Deo revelantur. Abscūm verò esse certū, constat ex disp. 18.

§. 102.
Obiectio.
Solutio.

Obiectio.
Solutio.

§. 1.

S. Tho. q. 3. Art. 2. vbi probavi auctoritatem, & testimonium
Dei esse omnino infallibile, neque illis pos-
se subesse falsum: disputationeque 19. ostē-
di fuisse actibus fidei ex nullo alio capite pos-
se accidere falsitatem. Eum actum à nobis
fieri absque formidine, per voluntatem de-
terminatam argumentis facientibus eviden-
tiam credibilitatis, abunde constat ex disp.
14. de conditionibus ad credendum: ex
disputat. 20. de credibilitate mysteriorum
fidei: ex disput. 21. de argumentis Chris-
tianæ fidei, & ex disput. 22. de illorum evi-
denti credibilitate.

§. 2.
Obiectio.
Resp.

Dices, hac definitione non explicari obs-
curitatem fidei. Id nego: credere enim pro-
pter testimonium, & auctoritatem alicuius,
est credere obscure: vt enim constat ex disp.
4. qui evidenter cognosceret testimonium
Dei, cognosceret evidenter rem testatam:
saltem non posset illi dissentiri: quia evi-
denter cognosceret testimonium illud esse
verum independentem ab auctoritate Dei:
qui assensus esset evidens in attestante, vt
dixi disp. 25. auctoritas verò divina est ne-
cessaria obscure cognoscenti revelationem,
quia generalis propositio de infallibili au-
thoritate Dei, nos determinat ad assensum
de veritate huius, & illius revelationis: at si
veritas revelationis cognosceretur eviden-
ter in revelatione ipsa, non esset ille actus
fidei. Non est ergo necesse explicare clari-
us obscuritatem fidei: potest tamen etiam cū
illa definiri: nempe esse habitum per se in-
fufum, quo certò, sine formidine, & obscure
assentimur divinis dictis, quia dicuntur à
Deo. Hac definitione quibuscum conve-
niat fides & differat, facile potest ostendi.

§. 3.

Dixi, hanc esse definitionem fidei Catho-
licæ: quia disput. 9. probavi eodem habitu
fidei Catholicæ credi revelationem publi-
cam, & privatam: quia verò Catholica fides
addit pro conditione vniuersalem propo-
sitionem Ecclesiæ, debet sic definiri: fides
Catholica est, qua certò & obscure assentimur
revelationibus Dei, vt ab vniuersali Ecclesia
proponuntur. Hæc definitio nihil differt à
priori, nisi quòd hæc est contractior ad
publicas revelationes; illa verò amplecti-
tur & privatas. Assensus autem fidei potest
etiam facile definiri: assensus supernaturalis
certus & obscurus dictorum Dei, quia ab ipso
dicuntur. Hæc de definitione fidei infusæ,
quam disquirimus. Ratione habitus infusi
differt à fide humana, quæ est acquisita;
item & certitudine ab ea disparatur. Est er-
go fides vt sic habitus ad assentiendum

dictis alicuius propter ipsius
testimonium & au-
thoritatem.

***

SECTIO II.

Apostolica definitio fidei.

SANCTVS Paullus ad Hebræos 11. §. 4.
definit fidem, est autem fides speranda-
rum substantia rerum, argumentum non
apparentium: hoc testimonium negotium
facefcit multis: in quo explicando mirè la-
boraverunt sex interpretes ex tribus Ordini-
bus: ex Dominicano S. Thom. lect. 1. in
illud caput, & 2. 2. quæst. 4. art. 1. ex Fran-
ciscano Nicolaus de Lyra ibidē: ex Societate
Iesu P. Alphonsus Salmeron tom. 3. in Paul-
lum disp. 20. P. Franciscus Ribera in episto-
lā ad Hebræos: P. Iustinianus & P. Corne-
lius, quos poterit adire lector non solum
eruditionis; sed etiam voluptatis ergò. E
quibus decerpam nostro instituto neces-
saria, item & ex Bellarmino Cardinali, tomò
3. lib. 1. de iustific. cap. 5. & P. Suarez disp.
6. sect. 2.

Magister Aragon in art. 1. quæst. 4. re-
fert Erasmus in annotationibus in epistolā
ad Hebræos sensisse Apostolum non esse
locutum de fide, vt pertinet ad intellectū;
sed de sola fiducia sive certa expectatione
pertinente ad voluntatem. Magister Bañez
in eundem articulum, idem adscribit Eras-
mo. P. Luisius disp. 36. dub. 2. cum minimè
excusat. Non potui nunc recognoscere Eras-
mum: quia ille locus iussu Illustrissimi Car-
dinalis Bernardi de Sandoval Quæstitoris
generalis est oblitteratus. Ac nisi me fallit
opinio non negavit Erasmus illa Paulli ver-
ba quadrare in fidem intellectualem: tom.
enim 7. in Paraphrasi in cap. 11. ad He-
bræos ea Apostoli verba aptat intellectu-
ali fidei, versu enim primum quod, hæc ait: pri-
mum quod intelligimus, mundum hunc univer-
sum, cum his, quæ amplectitur, fuisse condi-
tum verbo Dei, soloque iussu conditoris, nonne
fidei debemus? deinceps hæc ait: nos autem,
quod nec videri potuit, nec humana mentis ra-
tiocinatione colligi potest, perinde credimus, ac
si videremus: nimirum freti libris divinis, qui
narrant mundum esse iussu Dei conditum, quem
scimus nihil non posse, nec posse mentiri.

E quibus dilucidè patet non negatum ab
Erasmo Apostolum egisse de fide assentien-
te: etenim mundum esse factum non est
obiectum fiducia, neque confidentiæ, quæ
est desiderium, vel spes firma de bono futu-
ro: item assentiri mundi creationi propter
testimonium Dei contentū in sacris libris,
& quia Deus mentiri non potest, est obie-
ctum formale fidei Catholicæ. Quòd autem
Erasmus de fiducia loquatur interdum, non
excludit intellectus assensum: nam aliqui
Doctores

§. 4.
Ad Hebr.
11.

S. Thom.
Lyra.
Salmeron.
Ribera.
Iustinian.
Cornel.
Bellarm.
Suar.

§. 5.
Aragon.

Bañez.

Torres.

Eraf.

§. 6.

Doctores Catholici de utroque actu arbitrantur locutum Apostolum: deinde dicit Erasmus nos certo sentire creationem mundi fretos sacris libris: ista confidentia est certa, fixaque voluntas credendi propter testimonium Dei: est enim actus affectionis piæ: oblitteratus est autem locus Erasmi, quia familiari sibi impudentia debachatur in Scholasticos Doctores: neque arbitror, quod opinentur illam esse definitionem fidei; sed quod censuerint aliqui illam esse Dialecticam definitionem. Hæc dixi propter recentes hæreticos, ne contra communem Ecclesiæ consensum suo armentur Erasmo: qui præcisè censuisse videtur illam non esse Dialecticam definitionem fidei Catholicæ; sed Rethoricam eius commendationem: si autem eius commendatio est, ergo de fide Catholica locutus est Apostolus ex Erasmi sententia.

§. 7.

Ad Hebr.
11.3.

Quod si isti cæci non essent mente; non egerent, nisi oculis: tam apertè enim loquitur Paullus de intellectus assensu, ut clariùs id non posset præstari, ait enim versu 3. *fide intelligimus aptata esse secula Verba Dei: ut ex invisibilibus visibilia fierent.* Quid est intelligere factum fuisse aliquid, & mundum fuisse productum ex non entibus (quæ invisibilia appellantur ab Apostolo); nisi credere, sive asseriri posse ex nihilo aliquid à Deo fieri, cum Aristoteles & cæteri Philosophi pro primo principio habuerint *ex nihilo nihil fieri*? quod etiam explicuit Erasmus in Paraphrasi.

§. 8.

Damasc.

An verò simul cum intellectus assensu definiatur fiducia voluntatis, ita ut mixtim de fide, & fiducia loquatur Apostolus, non est vna omnibus sententia Catholicis: S. enim Damascenus lib. 4. de fide, cap. 11. censet fiduciam quoque ab Apostolo definiri: alij verò censuerunt prima definitionis parte comprehendere fiduciam, cæteris verò fidem: & quidem quamvis hæc definitio in solum quadret assensum, tamen decursu capituli non nihil Apostolus tangit de fiducia: à versu enim 8. non solum commendatur fides; sed spes: ait enim versu 10. *expectabat enim fundamenta habentem civitatem:* & versu 14. & 16. Quod autem obijci dicitur ab Erasmo ex versu 19. de Abrahamo, eum fuisse deceptum arbitratum filium moriturum, & à sepulchro revocandum; ac propterea ibi non actum de fide assentiente; sed de confidente, est planè falsum: hæc enim præcisè ait Apostolus, *arbitrans quia & à mortuis suscitare potens est Deus:* quæ propositio vera est: existimavit enim Abrahamus filium revocandum ab inferis, si moreretur, ut Deus staret promissis: quia arbitratus est Deum esse potentem etiam in mortem: recog-

nosce P. Cornelium in versum 19. & P. Iustinianum, locum illum, qua pollet eruditione, illustrantem.

Igitur assensum intellectus definit Apostolus, ut ex ipso patet, & ex communi Patrum Scholasticorumque consensu: cui accessit definitio Tridentina sess. 6. Can. 12. *Tridensi:* ubi damnat scripturarum depravatores, quod illarum testimonia de fide iustificante detorqueant ab intellectu fide ad confidentem in voluntate: vnum autem è præcipuis testimonijs est hoc: sine enim capitis 10. ait Apostolus iustum ex fide vivere: eamque fidem, ex qua iustus vivit, definit ineunte cap. 11. Ostendi verò eam fidem esse intellectuicem illis verbis: *substantia sperandarum rerum:* nonnulli interpretantur fundamentum & basim, cui imponitur ædificium beatitudinis, quæ sperare debemus: quia cum eam oporteat obtineri actibus supernaturalibus ex gratia per Christum, & nihil sit volitum, quin præcognitum, ideò, ut intellectus præit voluntati, sic fides toti iustificationis seriei: quapropter Concilium dixit exordium iustificationis esse à fide. Initium autem cuiusque rei dicitur esse eius fundamentum atque substantia, quia cæteris rebus subest, & ponitur antequam ille. Tullius 1. de legibus rerum cognitionem, ait, esse earumdem inchoationem, his verbis: *intelligentia communis nobis res novas effecit, easque in animis nostris inchoavit, ut honesta in virtute ponantur.* *Tullius.*

§. 10.

Sensum eundem argutiùs explanant alij, opinati substantiam perinde esse ac hypostasim & substantiam, id est, existentiam vel consistentiam: ut sensus sit: fides est, quæ dat existentiam beatitudini, quam speramus, quam existentiam ipsa nondum habet. Præmitto communem Theologorum sententiam distinguendum duplex esse: primum physicum, sive à parte rei: secundum intentionale, sive in intellectu: dicuntur enim esse res in intellectu: quia quamvis non habeant à parte rei esse physicum, tam vehementer repræsentantur, ut illud videantur habere: quam doctrinam multis in locis tradit S. Thom. 1. par. quæst. 3. art. 4. ad 1. in 1. dist. 2. quæst. 1. art. 4. Aristoteles propterea dixit 3. de anima, cap. 4. intellectum, antequam intelligat esse quodammodo intelligibilia: actu autem intellectum esse eadem cum intelligit actu, cap. verò 7. ait scientiam esse idem, quod res scita, & cap. 8. animam esse quodammodo omnia, quia omnia cognoscit. Quod confirmari potest in somniantibus, & alijs acris phantasiæ, qui nonnumquam brachia iactant ad tenendum amicum, quem tam vivè apprehendunt, ut illum adesse arbitrentur: quoties expergiscimur mœsti, quia visus est nobis lateri-

S. Thom.
Aristot.

S. Tho. q. 1. lateribus culter infixus? Ita fides tam vehementer repræsentat, quam speramus beatitudinem, ut illi vicini esse videamur: quod est illi dare subsistentiam: id est, illam repræsentare ut subsistentem: quod veteres, & novi interpretes mutuati videtur ex interpretatione Syriaca: *est autem (inquit) fides certitudo de his rebus, quæ sunt in spe, ac si iam existerent actu*. Hinc fides per charitatem, & spem operatur, quia efficax repræsentatio futurorum movet ad illa comparanda. Ea verò voce *substantia*, significari fidei assensum satis indicat Syriaca interpretatio, quæ pro *substantia* asserit, *certitudo*.

§. 11. *Sperandarum rerum*: id est, felicitatis æternæ, quam speramus: S. Augustinus & alij pro *sperandarum rerum*, legunt *sperantiū*: sensus quidem est idem: sed prior interpretatio communior atque germanior: actus enim & habitus intellectus melius per obiecta, quam per subiecta definiuntur: diximus *substantia*, definiri ab Apostolo assensum intellectus, explicat autem verbo immediato quid credamus, & cui rei assensu intellectus præstetur intentionalis existentia: ea est futura beatitudo. S. Thom. in explicatione eius loci, & hac quæst. 4. art. 1. ait, definiri fidem cum respectu ad spei obiectum, potius quam ad charitatis: quia charitas est de præsentibus, & absentibus; spes verò de solis absentibus: cui consentit Lyra totam ferè interpretationem Thomisticam mutuatus: è quibus videtur concludi fidem definiri per ordinem ad actus spei, à quibus sumitur discrimen illud obiecti præsentis.

Arbitror B. Paullum non accepisse spei obiectum reduplicativè, ut per illam amatur; sed specificativè: ut indicare videtur interpretatio Syriaca asserens, *certitudo de his rebus, quæ sunt in spe*: nec S. Thom. oppositum censuit. S. Paullus eleganter constituit obiectum spei potius, quam charitatis: ipse enim dixerat ad Rom. 8. 24. *quod videt quis, quid sperat*: id est, quæ possidemus, non speramus: igitur actus, qui dicitur spes, sive desiderium est de re nondum obtenta: cuius possessio desiderium vertit in gaudium: voluit igitur Apostolus fidei assensum esse tam certam repræsentationem felicitatis futuræ, ut iam videatur existere & obtineri: quod eleganter dixit interpretatio Syriaca, *est autem fides certitudo de his rebus, quæ sunt in spe, ac si iam existerent actu*; ac si dicat, æterna beatitas absens quidem est, & in spe; fides autem tam certò eam subiicit aspectui, ac si adesset. Scipius ostendi in Philosophia cognitionem obiecti esse eius imaginem: imago verò, præsens facit obiectum etiam absens, propterea repræsentatio dicitur: & quemadmodum amicus imagine movetur amici ad illi offi-

cia præstanda, ac si adesset: ita vehemens, & fixa beatitudinis imago per fidem, nos movet ad ipsius beatitudinis merita, ac si eam oculis cerneremus.

Argumentum non apparentium. Argumentum, ut constat ex Tullio, vox est æquivoca. Sumitur interdum pro ratione aliquid probabiliter ostendente: sic definitur à Tullio in partitionibus: *argumentum (inquit) est probabile inventum ad faciendam fidem*: & in Topicis: *argumentum est ratio, quæ rei dubiæ facit fidem*. Sumitur magis propriè pro ratione certò concludente propositum, ut constat ex eodè Tullio in Academicis quæstionibus lib. 2. *argumentum (inquit) concludi non potest, nisi his, quæ ad concludendum sumptæ erunt*, ita probatis, ut falsa eiusmodi nulla possint esse. Aristoteles in Rethorica ad Alexandrum cap. de argumento, hæc ait: *argumentum autem est (sic enim elenchon interpretamur) quod aliter habere non potest, atque ipsi dicimus*: in eodem sensu sumitur hic ab Apostolo, est enim eius scopus persuadere Hebræis perseverantiam in persecutionibus, ærumnisque perferendis, quia fides proponens felicitatem æternam est certus illius assensus. Quod ex S. Chrysostomo & alijs ostendunt PP. Salmeron, Iustinianus, atque Cornelius: S. Augustinus & interpretes S. Chrysostomi & alij pro *argumentum*, dicunt *evangelio*: quod clarè constat ex interpretatione Syriaca toties adducta: quæ pro *substantia* legit *certitudo*, & pro *argumentum*, dicit *revelatio*, id est, manifestatio: adsonat vox Græca *elenchus*, quam Aristoteles interpretatur ostensionem, sive demonstrationem.

Dubitabis primò, an voce *argumentum*, comprehendat Apostolus fidem obiectivā, ut subest argumentis evidenter ostendentibus eius credibilitatem, an verò fidem formalem? Invitat ad dubium, quòd prima parte definitionis amplectitur Apostolus formalem fidem, quæ dat esse intentionale æternæ felicitati, quæ est pars obiectivæ fidei. Secunda autem parte definitionis agitur de eadem fide, ne sit definitio æquivoca. E contra verò argumentum est ratio obiectiva nos movens ad assensum, ut constat ex Aristotele adducto §. superiori: qui recensitis ijs, unde argumenta petuntur, concludit *argumenta igitur ex his, atque similibus faciemus*, respondeo: argumentum usurpari pro fide formali, non pro obiectiva: obiectiva enim non est argumentum sui; formalis autem est argumentum obiectivæ: sic dicit Apostolus *argumentum non apparentium*, id est, certus assensus in obiecta obscurè proposita. Ad argumentum respondeo: posse argumentum usurpari, & pro obiectivo, & pro formali, sicut usurpantur *propositio*, *conceptus*.

§. 12. Cicer.

Arist.

§. 13. Dub.

Arist. Solut.

Ad Rom. 8. 24. *quod videt quis, quid sperat*: id est, quæ possidemus, non speramus: igitur actus, qui dicitur spes, sive desiderium est de re nondum obtenta: cuius possessio desiderium vertit in gaudium: voluit igitur Apostolus fidei assensum esse tam certam repræsentationem felicitatis futuræ, ut iam videatur existere & obtineri: quod eleganter dixit interpretatio Syriaca, *est autem fides certitudo de his rebus, quæ sunt in spe, ac si iam existerent actu*; ac si dicat, æterna beatitas absens quidem est, & in spe; fides autem tam certò eam subiicit aspectui, ac si adesset. Scipius ostendi in Philosophia cognitionem obiecti esse eius imaginem: imago verò, præsens facit obiectum etiam absens, propterea repræsentatio dicitur: & quemadmodum amicus imagine movetur amici ad illi offi-

ceptus, & alia: vnde eleganter dixit Apostolus *argumentum*, vt fidei formalis assensuum certitudinem ostendat ex certitudine obiecti, siue argumenti obiectivi.

§. 14.

Iustin.
Bellarm.

Dubitabis secundo an hæc secunda pars *argumentum non apparentium*, significet aliquid distinctum à prima? an verò *argumentum* sit idem, quod *substantia*; non *apparentia* autem, idem quod *speranda res*? & ita hæc secunda pars non significet aliquid distinctum à prima? vix interpretes hac difficultate tanguntur. P. Iustinianus cum in eam incidisset, ait ab ea curiositate abstinendum: inclinatur tamen plus significari voce *non apparentium*, quam *sperandarum rerum*. Quæ doctrina mihi probatur, cū Card. Bellarmino adducto §. 5. *Argumentum* enim non significat omnino idem, ac eodem modo, ac *substantia*: quia potest *argumentum* esse rerum præsentium, habentium existentiam extra intellectum: item *substantia* est initium, & fulcrum iustificationis: oportet enim credere quòd Deus est, quòd inquirentibus se, sit remunerator: at verò assensus Catholicus de productione mundi septem diebus, non est fulcrum ad sustentanda bona opera, neque ad id necessarius. Prima ergo parte definit Apostolus fidem Catholicam vt sustentatricem sperantium, ne deficiant à fide: quapropter eam definiit cum respectu ad felicitatem eternam, cuius infallibili assensu erigitur spes: quia verò hæc sustentatrix fides est idem cum Catholica, quæ vniversalior est, quia eam credimus non solum speranda, sed etiam timenda, & cætera, quæ Deus revelavit obscure, ideò secunda definitionis parte explicat Apostolus totam essentiam fidei, quæ se porrigit ad omnia dicta divina obscure proposita.

§. 15.

Ad Hebr.
10. 38.
Ad Hebr.
11. 2.

Vnde concludes ineptè arbitratos hæreticos fidem historiam diversam esse à iustificante: quia cum Apostolus de hac fide fuisset locutus, ait sine c. 10. versu 38. *iustus autem meus ex fide vivit*: explicansque hanc fidem iusti, eam definit *substantiam sperandarum rerum, argumentum non apparentium*. Versu autem 2. dicit: *in hac enim testimonium cōsecuti sunt senes*: persequens verò quibus in rebus hoc senum testimoniū illuxerit, incipit versu 3. à fide historica: *fide intelligimus aptata esse sacula verbo Dei*. Ostendensque Enoch fuisse iustum concludit versu 6. *sine fide autem impossibile est placere Deo*: ergo apud Apostolum eadem est historica fides, & iustificans.

§. 16.

Non apparentium: ostendit Apostolus evidentiam fidei non esse demonstrativam, sed certam: obiectum enim fidei, vt per illam cognoscitur, nō apparet: quia existentia revelationis divinæ, non apparet, sed cognoscitur. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

citur obscure. Nihilominus tamē possumus *argumentum* interpretari, de ratione nos movente ad assensum, & non permittente dissensum. Quamvis enim absolute, & physice dissentiri possimus, nō tamen honeste, neque ex dictamine rectæ rationis: quia evidentiā physica cognoscimus obligationem credendi: quod est habere evidentiam de credibilitate mysteriorum fidei: & quemadmodum evidentiā physica determinat intellectum ad assentiendum, ita hæc moralis necessitatem affert voluntati, vt credat, nisi velit contra Deum peccare.

§. 17.

Hæc Apostoli verba non sunt logica definitio fidei, quia dialecticæ definitiones non sunt metaphoricæ; sed propriæ: continent tamen absolutam definitionem fidei: vtrum autem ea sit descriptio, vel quidditativa definitio, res est parvi momenti: videtur esse descriptio, quia eam esse initium iustificationis, & sustentatricem sperantium, attributum est fidei potius quàm essentia. Potest verò sic componi definitio ex verbis Apostoli: *fides est certa persuasio bonorum, quæ sperantur, & assensus obscurus eorum, quæ non videntur, ortus ex argumentis concludentibus evidenter obligationem credendi*. Obiectiones ex mala grammatica Melanthonis, atque Kemnitij rectè refellit Cardinalis Bellarminus tomo tertio, libro primo de iustificatione, cap. 11.

DISPUT. L.

De subiecto fidei.

ON agimus de personis, in quibus est fides: ea enim de re agetur in questione 5. sed agimus in qua parte fidelis insit fides, an in intellectu, aut in voluntate, aut in vtroque? Et quidem, qui distinguunt potentias & animam, opus est, vt fidem in intellectu constituent. Quia cum anima in eorum sententia, non concurrat immediatè ad actus vitales, non est opus, vt principia operativa illi immediatè insint. Quod præterea cōfirmatur ex communi consensu Theologorum, qui ex Concilijs collegerunt gratiam immediatè inesse animi substantiæ, fidem intellectui, voluntati autem spem, & charitatem. Complentur enim illæ potentie ad simpliciter operandum habitibus per se infusis: accidentia verò hærent illi principio, quod complent immediatè ad agendum.

§. 1.

Opinantur alij potentias distinguere realiter ab anima, hæcque cum illis efficere

§. 2.

S. Tho. q. 4. Art. 3. & q. 23. Art. 8. immediate actus vitales : qui habent pro principio immediato non solum accidentarias potentias ; sed ipsam etiam animi substantiam . In quorum sententia difficile est subiectum infusorum habituum , an sint solæ potentia accidentaria ; an verò sola animi substantia : an autem utrumque . Et quidem , qui constituunt actus vitales recipi in solâ animam , vel in animam simul , & potetiam accidentariam , idem dicent de habitibus . Si verò constituent actus in solam substantiam esse receptos ; factos autem à substantia simul & accidenti , cum utrumque se tenet ex parte potentia , quæ elevatur per habitum : videntur consequenter dicturi habitus adæquatum subiectum esse animam & potetiam : quia utraque elevatur : & quemadmodum habitus est elevatio duarum potentiarum partialium , ita pro subiecto petit utramque .

§ 3. Quia verò semper abhorruī subiectorum multipliciter , dicendum videtur in eā sententiā habitum recipi in solam animi substantiam : quæ præcipue movetur : cuius motum (ut ita dicam) sequitur potentia accidentaria . Item habitus naturalis in animā solum recipitur , quia in ea sententia illi soli est libertas , & non potentia accidentaria : quia anima recipiens intellectionem percipit rationem boni , ad illudq ; movetur , trahitq ; secū concursum voluntatis accidentaria , sicut & habitum . Quod autem assertur ex Theologis , facile explicatur : gratia enim est in animi substantia non ad operandum immediate , sed ut constituat hominē amicū Dei : fides in intellectu : id est , in anima ipsa , ut cum illa intellectionem efficiat : anima enim , ut est principium intelligendi , est intellectus : quidquid autem illi datur ut intelligat , illi datur ut est intellectus : eādē ratione spes & charitas sunt in voluntate , id est , in anima , ut est principium volitionis : sub quo conceptu est anima formaliter voluntas . Accidens autem satis est si insit potentia principali , quam complet , non verò accidentibus : nec enim habitus inest speciei impressæ , aut hæc illi .

§ 4. In sententia negante distinctionem realem potentialium ab anima & inter se , quam defendi disputat . 4. de Anima , dico fidem esse in essentia animi non solum materialiter ; sed etiam formaliter in primo , & quidditativo animi conceptu : nam fides est formaliter in intellectu : quia est habitus assentiendi : sed intellectus est primus animæ conceptus , quia rationalitas , quæ est de eius essentia , est intellectus : est enim rationalitas principium ratiocinandi : hoc autem munus est ipsius intellectus . Differit verò à gratia , quod hæc non datur ad o peran-

dū immediate : ac propterea explicatur subiectum gratia nomine substantia , quæ in eo conceptu non dicit formaliter principium operandi : fides autē dicitur esse in intellectu , quia intellectus formaliter est operativus , eaque propter dicitur illi in esse fides , quæ est etiā formaliter principium intellectionis .

Supere est difficultas cum S. Bonaventura in 3. dist. 23. art. 1. quæst. 2. ubi constituit fidem esse in intellectu simul & voluntate : nec videtur locutus de duobus habitibus , quorum alter sit in voluntate , alter in intellectu ; sed agit expressè de vno simplici , qui simul sit in intellectu , & voluntate : cum enim eam sententiam posuisset , obijcit sibi fidem esse vnum simplicem habitum , qui non potest duas potentias afficere , respondet : non esse absurdum ponere eandem virtutem in ratione , & libero arbitrio : respondetq ; ex S. Augustino eas duas potentias in re non esse distinctas ; sed esse idem inter se , & cum anima , ac propterea sine incommodo potest vna virtus esse in utraque potentia . Fateor me libenter amplexurum hanc B. Bonaventura sententiam , & admissurum vnum simplicem habitum per se infusum esse principium volitionis & cognitionis , si plurium autoritate , aut efficacia rationum probaretur . Cum autem charitas , spes , & lumen sint fidē multò perfectiores , nec sint principium intelligendi & amandi simul , non est cur id fidei adscribatur .

Quapropter fidem metaphysicè acceptam pro habitu per se infuso assentiendi constituo in intellectu solo : si autem fidem moraliter accipias , debes illam constituere simul in intellectu & voluntate : quia fides pendet in exercitio à consensu libero supernaturali voluntatis : qui consensus est actus pia affectionis habentis pro obiecto formalis assensus ipsos credendi . Quæ pia affectio constituit fidē in ratione virtutis pertinentis ad mores . Assensus enim intellectus , se solo nec est liber , neq ; moralis ; sed ut subest libero voluntatis imperio : ex actu autem liberè imperante & imperato constituitur moraliter vnus actus bonus , aut malus : ut ex voluntate efficaci erogandi stipem , & ex erogatione externā conflatur moraliter vnus actus misericordiæ . Hinc patet fidē moraliter acceptam esse simul in intellectu & voluntate : sic enim fides includit habitum assentiendi , qui est in intellectu ; & habitum volendi assētiri , qui est in voluntate . Quæ doctrina clarè traditur à S. Thoma q. 4. art. 2 .

Possunt etiam hinc diversæ sententiæ componi , quas censet S. Bonaventura adductus §. 5. à magnis clericis ortum traxisse : quidā enim constituerunt in fide materiale & formale : materiale posuerunt in intel-

§. 5.
S. Bonav.

§. 6.

§. 7.
S. Thom.

intellectu, nempe assensum ipsum: formale verò in voluntate. Hi acceperunt fidem moraliter: genus autem moris est formaliter in actu imperante, qui est per se liber & moralis: actusque imperatus est materia, circa quam se exercet virtus imperans: ita fidei assensus est materia piæ affectionis. Alij verò constituerunt formale fidei in intellectu; materiale vero in voluntate, qui fidem acceperunt metaphysicè, pro habitu immediatè assentiente: inter hos est S. Thom. art. 2. si enim metaphysicè consideres conceptum formalem fidei, formaliter nihil includit præter assensum: quia verò pia affectio est principium remotum applicans habitum fidei ad credendū, ideò dicitur materiale fidei: id est, principium remotum fidei: principia autem remota solent vocari materialia: vt obiectum remotum dicitur materiale, quia non ratione sui; sed alterius cognoscitur. Sic calor est principium formale calefaciendi, quia se ipso calefacit: ignis vero est principium materiale, quia non per se; sed per aliud calefacit.

S. Thom.

DISPUT. LI.

*Utrum charitas sit forma fidei?*S. I.
Richard.

RICHARDVS in 3. dist. 23. art. 6. quæst. 1. opinatur charitatem esse formam intrinsecam fidei, quemadmodum fides est intrinseca intellectui. In sententiam tam singularem motus est argumentis parū robustis. Primum, quia quando coalescit integrum principium ex altero imperfecto & altero perfecto, imperfectum informatur perfectiore. Secundum, quia duo principia concurrentia ad vnam actionem, se perficiunt. Tertium, quia voluntas est in anima medio intellectu. Primum tamen argumentum vititur antecedente falso: quia causa prima, & secunda conflat totalem causam agentem: nec tamen secunda, quæ est imperfecta, informat primam, neque species impressa informat fidem: neque habitus naturalis speciem impressam. Secundum argumentum eadem ratione peccat: nec enim Deus perficitur actione: neque homo perficitur sole ad generandum hominem, quia tantum requiritur concursus causarum partialium: quarum intrinseca unio non est necessaria. Tertium autem non est verius: quia voluntas aut est anima, aut in illa immediatè.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

Verissima ergo est communis sententia Theologorum, charitatem non esse intrinsecam formam fidei. Probatur primò, quia habitus appetitivi non sunt in habitibus apprehensivis; nam habitus solum est in eo subiecto, quod per illū operatur: sed habitus apprehensivus non operatur per appetitū verè & propriè: ergo habitus appetitivus non est in apprehensivo. Maior patet tum quia effectus formalis habituum naturalium est inclinare potentiam vt amet, eamque reddere promptam, vt efficiat amorem: habitus autem supernaturalis complent partialitatem potentiæ vitalis, vt cum ipsis possit efficere: tum etiam quia sicut amor actualis est perfectio voluntatis, ita promptitudo, aut potentia in actu primo ad amandum est ipsius voluntatis perfectio. Minor probatur: quia, quod propriè amat, non est aliquis habitus, aut species, neque intellectus accidentarius; sed aut voluntas accidentaria, aut anima. Immo habitus intellectus dicerentur potiori iure forma habituum voluntatis, quam è contra: quia id, quod amat, debet percipere obiectum, nam amor à cognitione pendet, & non ab amore cognitio. Dicitur autem fides per dilectionem operari, quia repræsentatione Dei excitat voluntatem ad amorem, vt etiam charitas dicitur omnia credere: quia imperio suo efficit, vt intellectus credat.

§. 2.
Probatio.
Conclus.

Confirmatur: cognitio non est appetitionis subiectum: ergo neque fides erit subiectum charitatis. Antecedens liquet: quia cognitio non amat per appetitionem. Consequentia patet: quia quam proportionem servant actus illarum facultatum, servant & habitus. Et quemadmodum actualis fides operatur per dilectionem actualem, & informatur sine vnione intrinseca: ita fides habitualis operabitur per charitatem habitualement, & informabitur absque vnione intrinseca. Neque ex charitate habituali derivatur aliquis modus intrinsecus habitui fidei, quia ille modus non derivatur ex habitibus vnus potentiæ in habitus aliarum. Etenim supernaturalitatem fides habet ex se: relatio in finem vltimum addit denominationem extrinsecam à charitate, qua totum subiectum est ita relatum: immò fides ipsa se ipsa respicit finem vltimum supernaturalem, quamvis imperfectè, quia sola non constituit amicum Dei. Tandem non explicabitur necessitas eiusmodi, neque formalis effectus: neque ostendetur in fide aliqua indifferentia, quæ modo illo tollatur: quod per se requiri ad cōceptum modi ostendi disp. 2. metaph. sect. 5.

§. 3.
Confirm.

Est igitur charitas forma extrinseca fidei: non quod illi tribuat aliquam denomi-

§. 4.

G g 2

natio-

S. Tho. q. 4. Art. 3. nationem extrinsecam, qualem tribuunt subiectis extrinsecis extrinsecæ formæ: sed & q. 23. quia multos effectus charitatis in fide, explicamus metaphorice per informationem charitatis. Forma enim Græcè *endelechia*, est energia, seu ratio vivide agendi. Quando fides est absque charitate, otiiatur: quia non impellit voluntatem ad opera supernaturalia, quibus anima Deo vivit: item sine charitate fides est inutilis ad condignum meritum vitæ æternæ: cum charitate autem fides est utilis ad vitam æternam. Quos & alios effectus explicant Theologi per metaphoram ad formam, quæ est principium operandi, pulchritudoque; & ornamentum materiæ, quæ sine forma dicitur ab Aristotele foeda, & turpis: fides autem absque charitate *informis* dicitur à Theologis; hæretici verò voces Scripturarum & Sanctorum Patrum non audientes, phrasim hanc scholasticam derident.

§. 5.

Clem. Ale.

Misis in disputationem sequentem Scripturæ testimonijs, libet hanc dicendi rationem Scholasticorum confirmare Sanctorum PP. similibus dicendi formis. S. Clemens Alexandrinus lib. 1. Pædagog. cap. 6. sanguis (inquit) fidei est spes, in qua continetur, sicut fides ab anima: cum autem spes expiraverit, perinde ac si sanguis effluerit, vitalis fidei facultas dissolvitur. Quam pulchra hæc fidei metaphoræ! fides enim absque spere, quia movere voluntatem non potest, ideo in desperante dicitur à Sancto Clemente ex sanguis, ut corpus absque forma animale. Sanctus Gregorius homilia 27. in Evangelia, ut enim (inquit) multi arboris rami ex una radice prodeunt: sic multe virtutes ex una charitate generantur. Neque habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis: ut ergo rami à radice virescunt, sic opera bona à charitate.

S. Gregor.

§. 6.

S. Aug.

Sanctus Augustinus disputatione sequenti referendus, S. Bernardus, S. Hieronymus & alij perspicue docent vitam fidei esse charitatem, sine qua fides est mortua; vita autem est quædam species formæ: ergo Scholastici merito vocaverunt fidem informatam, & informem. Sanctus Augustinus tomo 10. ferm. 42. de tempore inquit, & ideo quantum potest laboret, ut habeat charitatem, ut habeat lucem, ut habeat oleum. Charitas oleo comparatur. Lucerna, vel lampas sine oleo accensa sumare potest de iracundia: sine charitate penitus non potest lucem habere. Vide Sanctum Bernardum sermone 24. in Cantica, adducendum disputatione §. 2. §. 11.

§. 7.

Chrysos.

Sanctus Chrysostomus tomo quarto, homilia 32. in 1. ad Corinthios, vides (inquit) ut charitatis expers, inanimis, sensuque carentibus rebus conferatur? Et tomo quinto, in

Psalmum 132. eam ait à Davide comparari rori, & unguento: & tomo tertio, homilia 41. in Acta, charitatem comparat cytharæ, in qua omnium virtutum voces conspirant. Sanctus Paschasius lib. 11. in Matthæi caput 25. inquit, quæ nimirum charitas merito per oleum significatur: quia sicut oleum omnibus supereminet liquoribus, ita & charitas universis virtutibus, sine qua, sicut Apostolus ait, quidquid habuerit homo, nihil ei prodest. Hæc ad tuendam phrasim Scholasticorum sufficiant, contra procacem hæreticorum ignorantiam. Expendamus nunc quo iure Patres & Scholastici id de charitate dixerint.

S. Pasch.

DISPUTAT. LII.

Utrum sola fides ad iustificationem sufficiat?

SECTIO I.

Sententia negans.

VTHERANI & Calviniani censuerunt solam fidem sufficere ad salutem consequendam, moti nonnullis Scripturæ testimonijs: & imitati antiquos hæreticos, qui abusi testimonijs Sancti Pauli expungentes opera à nostra iustificatione, asseruerunt solam fidem sufficere ad iustitiam. Antiquiores hæretici egerunt de fide Catholica: contra quos scripserunt quatuor Apostoli, Petrus, Ioannes, Iacobus, & Iudas: ut graviter monet S. Augustinus tomo 4. lib. de fide & operibus, cap. 14. & 15. novantes autem hæretici non loquuntur de fide Catholica, quam ipsi vocant historicam; sed de fiducia certa, & expectatione firma, quæ est affectus voluntatis.

Errorem præcedentium hæreticorum damnat Concilium Tridentinum sessione 6. caput 8. & Can. 9. errorem autem de fiducia & expectatione damnat, cap. 9. & Can. 12. & 13. & 14. ostendens perpetuum fuisse Ecclesiæ sensum nullum iustificari solâ fide absque charitate & gratia: Concilium autem non tam videtur aliquid de novo definivisse, quàm explicasse.

§. 1.

§. 2.

Trident.

§. 3.

Iacob. 2.

17.

Primum testimonium sit ex epistola Sancti Iacobi Apostoli, cap. 2. cum enim aperte monstrasset fidem absque operibus, & charitate, inanem esse ad vitam æternam assequendam, concludit versu 17. sic & fides, si non

si non habent opera, mortua est in semetipsa. Non habuerunt hæretici commodius responsum, quam negare eam epistolam esse Catholicam. Fateor apud veteres aliquam fuisse dissensionem de authoritate huius epistolæ: vt constat ex Eusebio lib. 3. historiæ, cap. 25. & S. Hieronymo libro de viris illustribus; in Iacobo, Iuda, Petro & Ioanne: Erasmus in annotationibus in eas epistolas mordet hanc epistolam Iacobi: hoc autem ovum Erasmi, sicut & alia multa Lutherus excusit: item Brentius, Kemnitius, & Centuriatores. Nec omnino excusandus est Caietanus, qui nonnihil addubitavit: Eius authoritatem qua solet admiranda eruditione tuetur Cardinalis Bellarminus tom. 1. lib. 1. de verbo Dei, cap. 18. ex Eusebio, S. Hieronymo, & Concilijs antiquis atque recentibus. Cuius doctrinam P. Gretserus acutè, & eruditè propugnat tom. 1. Apologiæ Bellarminianæ.

Sufficiat nobis hoc testimonium Augustini tom. 4. libro de fide, & operibus, cap. 15. *Quoniam verò (inquit) hæc opinio (de sufficientia fidei sine operibus) tunc fuerat exorta, alia Apostolica Petri, Ioannis, Iacobi, Iuda contra eam maximè diriguntur intentionem, ut vehementer adstruant fidem sine operibus nihil prodesse, sicut etiam ipse Paulus, &c. Pater Salméron in eam epistolam idem probat eruditè. In Canonibus Apostolicis Can. 84. accensetur hæc epistola Canonicis libris. Vide Glossam ordinariam rem hanc eruditè probantem ex Concilijs Laodicenis & Milevitanis: ex Patribus, Dionysio Areopagita, Anastasio martyre, Alexandro, & Urbano Pontificibus: itè ex Cornelio, Innocentio, Leone & Gregorio Magno: ex Athanasio quoque, Cyrillo Alexandrino, Damaso, Nicéphoro, Ambrosio & Augustino: vt pudeat hæreticos perfricata fronte ijs testibus adversari. Vide Concilium Tridentinum sess. 4.*

Ne autem cum illis pugnemus authoritate ab ipsis negata, adeamus epistolam ad Corinthios 1. 13. 2. *Et si habuero prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam; charitatem autem non habuero, nihil sum.* Vnde constat nullum donum intellectus in via satis esse ad assequendam vitam æternam absque charitate. Considera fidem historicam, & inanem istam fiduciam hæreticorum in tam excellenti gradu, vt vel utrâque, vel alterutrâ montes transferantur: considera denique quodcumque excellens donum charitate carens, nihil refert ad vitam æternam. Adverte à Theodoro Beza non transferi om-

nem fidem; sed per fraudem dicit totam fidem: verum omnem fidem vertunt interpretes: S. autem Chrysostomus tom. 4. hom. 32. in eum locum ait, *universam fidem: vt complectatur omnem credendi rationem, sive sit assensus, sive affectus.*

Qui autem legerit Apostolicum hoc testimonium, clare comperiet, mentem Apostoli esse ostendere necessitatem charitatis ad assequendam vitam: nec enim linguarum donum, neque prophetia, neque mysteriorum cognitio, nec scientia vlla, neque fides, neque misericordia, neque ardor ipse in flammis, quidquam profunt absque charitate. Sic locum hunc intellexit S. Chrysostomus tom. 5. hom. 1. de incomprehensibili Dei natura: vbi adhuc locum alludens ait, Apostolum ostendisse charitatem esse summum bonum, caputque bonorum omnium: *sine qua charitate (inquit) non fides, non scientia, non sacramenti ratio, non ipsum martyrium, non quidquid dixeris aliud, servare hominem valeat.* Sanctus Hieronymus tom. 4. in cap. 58. Isaia: *Vnde etiam Apostolus, si etiam corpus suum tradat martyrio, absque Dei charitate, qua est in cordis conscientia, frustra se dicit sanguinem fundere.* S. Paschasius lib. 1. in Matthæum, caput 25. ait de charitate, *sine qua, sicut Apostolus ait, quidquid habueris homo, nihil ei prodest.* Estque sententia & expositio Patribus communior, quam vellent hæretici.

Aliud testimonium Apostoli est ex epistola ad Galatas, capite quinto, numero sexto. *In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet neque praputium: sed fides qua per charitatem operatur.* Ac si dicat neque Gentiles, neque Iudæi habent aliquid dignum vitæ æternæ: ad quam sola fides operans per charitatem est utilis. Itaque vt neque praputium, nec circumcisio sunt viles gloriæ, ita nec fides vlla, nisi operans per dilectionem. Alioquin si sola fiducia, aut quævis fides non operans per dilectionem, esset utilis ad vitam, ineptè Apostolus, expunctis, quæ nihil conferunt, constituisset valere fidem operantem per dilectionem. Præterquam quod hoc testimonium satis est clarum, constat hæc expositio ex S. Augustino tom. 3. in Enchiridio ad Laurentium, cap. 67. his verbis: *demonstravi eam fidem salvos facere, quam satis evidenter expressit Paulus Apostolus dicens. In Christo Iesu, &c. Et capite 68. sed hæc Apostolica manifestissima, & apertissima testimonia esse falsa non possunt.* Retulerat autem testimonium hoc ad Galatas, & ex secunda epist. ad Corinth. 6.9. & ex epistola S. Iacobi, cap. 2. Recognosce P. Iustinianum, Cornelium, & Salméron in explanatione eorundem testimoniorum:

Bellarm.

§. 4.
Aug.1. Ad Cor.
rint. 13.2.

Chrysost.

§. 6.

Chrysost.

Hieron.

Paschas.

§. 7.

Ad Galat.

§. 6.

Aug.

S. Thom. Glossam Ordinariam & alios: ac Cardina-
q. 4. ar. 3. lem Bellarminum tomo 3. lib. 1. de iustifi-
& q. 23. catione à cap. 10. cap. autem 13. vbi ex Sā-
art. 8. ctis Patribus id probat abunde.

§. 8. Non possum præterire Christi servato-
Matt. 19. ris testimonium ex cap. 19. Matth. 17. Si
17. vis ad vitam ingredi, serva mandata. Vbi Chri-
stus minutatim recenset mandata servan-
da: nempe, non faciendum homicidium, nō
adulterandū, nō dicēdū falsum testimoniū,
honorandos Patres, & proximū diligendū:
at hæc mandata distincta sunt à præcepto
credendi, & sperandi firmā etiam fiducia. P.

P. Maldo. Maldonatus in eum locum refert celebrem
impudentiam Calvinī, qui dixit Christum
non ostendisse vtilitatem ad vitam æternā
esse vllam in observatione mandatorum le-
galium, quæ potius divertunt à vita: verū
interrogatus Christus ab adolescente, quæ
essent illa mandata? non respondit Christus
esse aliquod legale; sed omnia naturalia: exē-
pli gratia, diligendum proximū, non dicen-
dum testimonium falsum, non furādū, nec
adulterandum: quæ autē ratione probaret
Calvinus eorum vtilitatem præceptorum;
homo prædator eleemosynarū pauperum,
adulter, & crudelis, & quod caput est, Sodo-
miticus? vt in eius vita refert Bolsecus: nō
nulla eius flagitia indicavi ego disp. 2. 1. à §.
354. Neque verò opus est nisi oculis ad le-
gendum hoc testimonium; adolescēs enim
ille cupidus vitæ æternæ, & perfectionis adi-
piscendæ, discere voluit à Christo, qua ratio-
ne assequeretur vtramque? Perfectionē do-
cuit Christus obtinendā bonorū omnium
abdicatione; vitam autē servatis mandatis:
cūmq; adolescens discederet tristis audita
abdicatione bonorū, Christus ferio ad disci-
pulos conversus ostendit, quanta difficulta-
te divites cœlum petant: vnde orta est ad-
miratio, & interrogatio discipulorum. Hæc
quī cohærent impudentiæ Calvinī? Passim
reperies in Evangelio necessitatē servandę
legis ad vitam æternā: vt apud Matth. cap.
Matt. 25. 25. 34. & 35. Venite benedicti Patris mei, &c.
35. & 41. Item versu 41. Discedite à me maledicti in ig-
nem æternum: esurivi enim, & non dedistis mihi
manducare, &c. Quos ibi non damnat, quod
non crediderint; sed quod omiserint alia
præcepta.

operibus hæc ait: Quousque igitur falluntur,
qui fide mortua sibi vitam perpetuam pollicen-
tur? Item excutiendum est à cordibus religiosis,
ne mala securitate salutem suam perdant, si ad
eam obtinendam sufficere solam fidem præve-
runt: benè autem vivere, & bonis operibus viam
Dei tenere neglexerint. Tomo 3. de fide, &
symbolo cap. 1. Salvificari non possumus, nisi
nos etiam ore profiteamur fidem, quam corde ge-
stamus. Item in Enchiridio ad Laurentium
cap. 67. Si autem malè, & non benè operatur,
proculdubio secundum Apostolum Iacobū mor-
tua est in semetipsa.

Sanctus Gregorius adductus disput. 5. 1. §. 10.
§. quinto, idem expressit: item lib. vigesimo S. Gregor.
secundo in Iob capite decimo: Omnipotentis
Dei nos esse discipulos sola custodia charitatis
probat, & lib. 28. cap. 19. Perfectionis enim
vinculum charitatis dicitur: quia omne bonum,
quod agitur, nimirum per illam, ne pereat, li-
gatur. Et Epistola 62. Dominico Episcopo,
lib. 6. Epistolarum, hæc ait de charitate:
quam, etsi vtrūque laudamus ore, simul neces-
se est, vt fateamur manu: ne si laudator eius tan-
tū est quisquam, & non factor, sententiam sibi
magis exacuat: quia in conspectu iudicis hoc fa-
voribus exaggerat, quod omisit. Homilia 29.
in Evāgelia: fortasse unusquisque apud semet-
ipsum dicat: ego iam credidi, salvus ero: verum
dicit, si fidem operibus tenet: vera enim fides est,
quæ in hoc, quod verbis dicit, moribus non con-
tradicit. Tunc enim veraciter fideles sumus, si
quod verbis promittimus, operibus comple-
mus.

Beatus Cyrillus Alexandrinus lib. 10. in §. 11.
Evāgelium Ioannis cap. 16. Manifestius iam Cyri. Ale.
ex hoc loco discimus sincera fide palmites inser-
tos viri fideles fieri: sed non est minoris cura, in-
giter per charitatem, id est, mandati servatio-
nem, Christo inhaerere. Non igitur sufficit ad
perfectionem, id est, sanctificationem, quæ per
Christum in spiritu est, in numero palmitum re-
cipi, sed oportet ardenti charitate Christum se-
qui. Item in expositione symboli Nycæni
initio, explicans locum Ioannis decimo sep-
timo: Hæc est vita æternā, hæc ait, Recta sanè,
& irreprehensibilis fides, quam fulgor ex bonis
operibus comitatur, omni bono vos implet, & de-
coram nactos gloriam ostendit: nam sicut fides
sine operibus mortua est, ita si veritas, & dicas,
opera absque fide mortua, verum esse fateamur.
Item in Ioannem lib. nono capite nono. Nā
si quis vnum esse Deum natura cognoverit, &
tām corde, quām lingua id confitetur: quam-
vis id rectè faciet, morietur tamen, nisi operum
fulgor cognitioni adveniat. Quomodo igitur
non insani penitus est, si quod bonum sit no-
veris, & vivere benè contempseris? Hæc de
caussa fore beatos discipulos dicit: id est, creden-
tes in eum, si non modò intellexerint, quæ docuit,
verum

SECTIO II.

Testimonia Patrum.

§. 9. T A M constās est ab Apostolis hæc
S. Augus. sententia, vt nisi hæreticis numquā
placuerit opposita. Sanctus Augu-
stinus adductus §. 4. & tom. 4. lib. de fide &

verum etiam sincere integrèque peregerint.

§. 12.
Bernard.

Sanctus Bernardus serm. 2. de Resurrectione : at postquam fides nostra mortua est, quodammodo Christus mortuus est. Porro fidei vitam opera attestantur. Nec discrepare videtur ab hac sententia, qui fidem sine operibus mortuam asserit in semetipsa. Et inferius : christi igitur Christus in sepulchro ; fides mortua est in animo, serm. 24. in Cantica : nali esse relictus oblato, & pravus divisor. Quid dividis actum à fide ? iniquè dividis, fidem perimens tuam : nam fides sine operibus mortua est, munus mortuum offers Deo ? si enim quodam anima fidei ipsa devotio est, quid fides, quæ non operatur ex dilectione, nisi cadaver exanime ? bene honoras Deum munere scetido ? Bene placas tuam fidei intersector ? Quomodo hostia pacifica, ubi tam sava discordia est. Et infra mors fidei est separatio charitatis : credis in Christum ? fac Christi opera, ut vivat fides tua : fidem tuam dilectio animet, probet actio, non incurvet terrenum opus, quem fides cælestium erigit. Et infra, confiteris te nosse Deum, factis autem negas ? non rectè planè ; sed impiè linguam Christo, animam dedisti diabolo. Recognosce sermonem primum in die Sancto Paschæ, ubi vividam, & victoriosam fidem nuncupat, quæ per dilectionem operatur.

§. 13.
Hieron.

Sanctus Hieronymus adductus §. 6. item tomo 8. in epist. 2. ad Timotheum, cap. 2. sine : salvabitur autem si permanserit in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate. Item ibidem : notandum quod sola fides ad salutem ei, qui post Baptismum supervixerit non sufficit, nisi sanctitate mœtis, & corporis habeat, quæ sine sobrietate difficile custoditur. Quod si obijciant hæretici hæc duo testimonia non esse Hieronymi ; sed Pelagij, aut alicuius hæretici, ut cum multis sentit Bellarminus. Respondeo errorem, quem impugno esse tam putidum, ut eius puduerit antiquos etiam hæreticos. Legant Pelagium eundem, quem fortè pluris facient Hieronymo, eodem tomo 8. in epist. ad Galatas, cap. 3. in id maledictus omnis, &c. Queritur sane hoc loco, si fides sola sufficiat Christiano, & utrum non sit maledictus, qui Evangelica præcepta contemnit ? sine operibus fidei, non legis, mortua est fides. Qui enim non credit mandatis, & eos, qui Evangelij præcepta contemnunt, maledictos esse & salvator docuit. Et in id lex autem non est ex fide, inquit : non iustificat sola fides.

§. 14.

Ne autem eis displiceat hæc sententia, præter testimonium Hieronymi adductum §. 6. legant eundem Hieronymum tomo 6. in epist. ad Galatas in id, qui ergo tribuit, ubi expressè docet non sufficere ad salutem fidem simplicem sine operibus. Et initio eius capituli explicans id iustus ex fide vivit, hæc ait :
Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

considerandum itaque, quia non dixerit homo, aut vir ex fide vivet, ne occasionem tribueret ad virtutum opera contemnenda : ut quicumque fidelis esset, & per fidem victurus, &c. & Paullo inferius potest (inquit) præsens testimonium & sic legi, quia iustus ex fide, ut deinceps inferatur vivit, tomo 4. in Isaiam, cap. 26. sub initium : & ponetur in ea murus, & antemurale : murus honorum operum, & antemurale rectæ fidei, ut duplici sapta sit munimento : non enim sufficit murum habere fidei, nisi ipsa fides operibus confirmetur.

§. 15.
Chrysost.

Sanctus Chrysostomus adductus disput. 51. §. 7. & hac disputat. §. 6. item tomo 1. homilia de Anna & Samuelis educatione. Tomo autem 4. homil. 11. ad Romanos in morali : nullum Christiano ei lucrum accedet, qui fidem habuerit : suumque ad credendum Deo animum induxerit, tum donum acciperit, quod Baptismum ipsum consequitur, affectibus autem obiectus, obnoxiusque interitus fuerit. Sic enim maior illi contumelia, maius deducens inuretur. Item homilia 71. in epist. ad Hebræos : magna quidem res est fides, & salutaris, & sine hac non licet umquam salvari quemquam, opus est & conversatione recta. Et homilia 2. in epistola ad Philemonem : fides efficax est si habeat opera : nam sine operibus fides mortua est. Denique S. Paschasius lib. 11. in Matthæum c. 25. in id, quæ accipientes lampades : ita & charitas (inquit) universis supereminet virtutibus, sine quasit Apostolus ait, quid quid habuerit homo, nihil ei proderit. Recognosce Oecumenium, & alios apud P. Iustinianum Galatas 5. 6. S. Ambrosium apud P. Salmeron in epist. S. Iacobi, cap. 2. veteres, novosque interpretes : quibus nihil est communius, quàm necessitas charitatis ad assequendam vitam. Hæretici autem sola fide, quæ etiam carent, contenti, existimant se manibus complicatis beatum iri : nec volunt cum Cyrenæo angariari, ut crucem tollant post Iesum : ipso Iesu publicè contestante nullum esse ipso dignum, quin perferat crucem suam, eiusdem vestigia premens.

Paschas.

Iustin.
Salmer.

§. 16.

Hæc animadvertendum adductis Scripturæ testimonijs, & Patrum, non solum probari inefficacem esse fidem omnem spectantem ad intellectum ; sed etiam omnem fiduciam, absque charitate : cum enim dicunt præter fidem necessariam esse charitatem, non recurrunt ad fiduciam, sed sine charitate & operibus cætera, quæ compellant inania, inania, & mortua.

§. Tho. q.
4. Art. 3.
& q. 23.
Art. 8.

S E C T I O III.

Idem ratione probatur.

§. 17.

CARDINALIS Bellarminus, tomo 3. libro 1. de iustificatione, c. 14. mirè ratione probat solam fidem non sufficere ad iustitiam. Contra hereticorum errorem hunc sic argumentor: sola fides sine charitate per se est ratio formalis sanctificandi, sive tota sanctitas, quæ ex parte nostra requiritur; sed homini habenti totam sanctitatis essentiam, profunt omnia bona opera ex gratia per Christum ad vitam æternam: ergo homini habenti fidem solam absque charitate omnia eiusmodi opera profunt ad vitam æternam. Maior propositio datur ab adversarijs. Quod si non datur: ergo sola fides absque charitate non est tota ratio sanctificandi; neque est utilis ad vitam æternam, quâ non donantur, nisi sancti: hoc autem contendimus cum Concilio Tridentino, & Ecclesia tota. Minor patet: quia opus bonum ex gratia per Christum, & ortum ab homine iusto utile est ad vitam æternam. Dubitari non potest hominem sic iustum esse aliquid, & non posse dici nihil; & homini iusto rectè operanti ex gratia per Christum aliquid prodesse operationem ipsam; eumque linguis utentem non esse æs sonans, aut cymbalum tinniens. Consequentia propositi syllogismi est certissima; nempe fidem sine charitate utilem esse ad vitam æternam: & hominem habentem fidem sine charitate, esse aliquid: eique distributionem bonorum cælo prodesse. Hæc autem sunt absurda contra Sanctum Paullum 1. ad Corinth. cap. 13. *si linguis hominum loquar, & Angelorum; charitatem autem non habeam factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et infra: charitatem autem non habuero, nihil sum: nihil mihi prodest.*

1. ad Corinth. 13.

§. 18.
2. Arg.

Similem argumentationem efficiam, qua concludam absurda sexcenta contra totidem Scripturæ testimonia. Etenim ponamus hominem fidelem; adulterum tamen, fervientem idolis; masculorum concubito-rem, furem, &c. hic rectè credat omnia, quæ spectant ad fidem: item sibi persuadeat remissa sibi esse peccata, in quibus adhuc perseverat: hic totam habet iustitiam sanctificantem; si autem moriatur hic, vitam assequetur æternam. *Iustus enim, si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* Sapientia 4. 7 item negat nullus, homini decedenti in gratia donari vitam æternam. Hoc autem est absurdum contra Apo-

lum 1. ad Corinthios 6. 9. *Nolite errare: neque fornicarij, neque idolis servientes, &c. Regnum Dei possidebunt.* Quo argumento utitur Sanctus Augustinus tomo tertio in Enchiridio ad Laurentium, cap. 67. relato enim hoc Apostoli testimonio, concludit: *si enim essent in istis perseverantes criminibus; tamen propter fidem Christi salvi erunt; quomodo in Regno Dei non erunt?* capite vero 68. concludens hoc esse absurdum, ait; *sed hæc Apostolica manifestissima, & apertissima testimonia esse falsa non possunt: ac si dicat, aut Apostolica testimonia falsa sunt; quod impium est cogitare, aut decipiuntur, qui arbitrantur solam fidem ad vitam valere.* Idem argumentum conficitur contra formam extremi iudicii descriptam à Christo apud Matthæum 25. 41. *Discedite maledicti in ignem æternum, &c. ubi immisericordes damnantur: quod falsum esset, si immisericordes sibi persuaderent, & remissa sibi esse peccata, & crederent omnia mysteria.* Immò, ut rectè argumentatur Bellarminus, homo habens eam fidem, esset iustus simul, & onustus vitijs omnibus.

Aug.

Matth. 25
41.

Tertiò argumentor: non potest esse fides neque fiducia sine assensu de necessitate charitatis & operum ad vitam: ergo neque fides, neque fiducia possunt iustificare hominem dissentientem illi necessitati. Nam ubi non sunt fides neque fiducia, non possunt sanctificare. Probo antecedens: quia fides Catholica assentiens mysterijs, & historijs sacris sufficienter propositis, non potest esse de potentia ordinaria cum dissensu alicuius veritatis à Deo revelatæ, & propositæ sufficienter: quia ei veritati dissentiens, hæreticus est: hæreticus verò, dum hæreticus est, non habet fidem Catholicam. Sed qui dissentitur necessitati charitatis, & servationis legis, dissentitur propositioni revelatæ à Deo, & sufficienter propositæ: ergo non potest habere fidem Catholicam.

§. 19.
3. Arg.

Probo minorem, quia non solum in epistola Sancti Iacobi, cui ipsi negant auctoritatem; sed etiam in alijs sacris libris, quibus deferunt ipsi auctoritatem Canonicam, expresse dicitur, hominem absque charitate nihil esse, esse cymbalum tinniens: & nihil ei eleemosynas prodesse, teste Paulo 1. ad Corinth. 13. item ibidem, cap. 6. 9. excludit à Regno criminosos, Christus item Matth. 25. 41. ait in gehennam missum iri immisericordes: ergo necessitas charitatis, & misericordiæ, & cæterarum observatio legum, sufficienter est proposita, ut revelata à Deo: & qui illi dissentitur, est hæreticus, caret fide Catholica; quæ ita ca-

§. 20.

Cap. 4. 7.

rens iustificari non potest: fiduciā autē ibi non esse patet: quia qui catholicē credit omnia mysteria fidei: non potest sibi persuadere se salvatum iri, nec esse iustū absque charitate, & observatione totius legis. Quod si hæreticus est, dissentiens charitatis necessitati, non potest habere fiduciam vtilem: quia sine fide impossibile est placere Deo, & supernaturalem fiduciam habere.

Argumentor quartò: ponamus hominem blasphemum, credentem catholicē omnia mysteria, & sibi ista hæreticorum fiduciā persuadentem, omnia peccata sibi esse dimissa: & se ita blasphemum sine vlla pœnitentia, sed potius perseverantem in sua blasphemia, beandum fore. Hic irrationabiliter, & contra leges, quas Deus tulit, vitam prosequeretur æternā. Quia Deus non potest sibi complacere in eo homine: aut enim circa illum nulum exercebit actū (quod nunc non disputo), aut exercebit odium: *Deo enim odio sunt impius & impietas eius*, Sapient. 14. 9. At voluntas eum hominem beandi est maxima benevolentia, & non odium: ergo Deus eum impium non beabit. Neque Christus se obtulit, ut illi homini impœnitenti donaretur vita: quis enim poscat à Rege ut summo afficiat honore eum, à quo probris, & cõtumelijs afficitur? Hæc quis nisi insanus cogitare potest?

Contra leges autē Dei est manifestè, ut constat ex Apocalypsi 21. 27. *Non intrabit in eam aliquid coinquatum, aut abominationem faciens*. Item Deus præcipit legem observari, quam peccatores libere violant; alioquin non essent peccatores: quid igitur interest eam legem à nobis cognosci, nisi observetur? Nonne extremæ dementiæ est legem cognoscere, & eam violare? Ut dixit Cyrillus adductus §. 2. Eiusmodi autem violatori fides in dedecus erit, non in honorem: scienti enim voluntatem Domini, & non facienti peccatum est illi. Quod eleganter dixit Sanctus Chrysostomus tomò 4. in epistolam ad Hebræos homil. 2. in mora. Sic (inquit) maior illi contumelia, maius dedecus invretur. Et infra, ita & infideles corrupti, ac perditæ viuent, non solum non veneratione dignus; sed vel magis ludibrio habendus.

S E C T I O III.

Responsa hæreticorum.

HIS argumentis respondebunt hæretici aperte concludi esse eorum sententiam contra rationem, & scripturas absurdam: se tamen illi inhærentes, quia legem Dei observare nolunt, neque appetitum illius observatione frangere: ne tamen omnino exhiberentur à populo, se errorem suum Scripturæ, & Patrum testimonijs prætexere. Respondebunt igitur primum argumēto proposito. 1. peccatum posse considerari, dum existit physicè; item postquam iam physicè præterit: in hac secundâ consideratione potest remitti fide illa privata, qua sibi certissime persuadet homo remissa sibi esse peccata: in prima autem consideratione non posse esse talem fiduciam, neque fidem certam.

Contra: non possunt hæc cum ipsorum principijs componi: quia ipsi fatentur ingenuè peccata non tolli, sed tegi; radi non eradicari: idque & per non imputationem peccatorum ad pœnam æternam, & per imputationem iustitiæ Christi: hanc enim forensam à peccatis absolutionem exigunt ad iustificationem; non verò renovationem interiorem per gratiam inhærentem. Sed huic non imputationi peccati, & imputationi iustitiæ Christi non est maiori impedimento peccatum physicè perseverans, quàm nō perseverans physicè: est ergo eadem utriusque ratio. Probo minorem: quia per peccatum physicè non perseverans tam manet homo verè, & absolute peccator, & inimicus Dei, quàm si peccatum nō præterijset: quia peccatum præteritum physicè, manet moraliter: ergo sicut illa macula moralis adhuc perseverans in anima, potest nō imputari ad pœnam æternam, & potest homini sic peccatori imputari iustitia Christi: per quam non imputationem macula illa tegitur, & dissimulatur, non tamen aboletur: eadem ratione potest non imputari peccatum perseverans physicè.

Nō esset tam inane hoc hæreticorū responsum, si peccatum non maneret in ratione peccati, postquam physicè præterit: si enim iam præteritum physicè, remitteretur; & sic iam præteritum, non haberet vim ad hominem coinquinandum de cætero, neque constituendum peccatorem: iam cōstituerent discrimen aliquod: tunc autem nec esset necessaria fiducia illa: qua peccatum in sui remissione ab illa non penderet: quia eo ipso, quod cesset à peccato actuali, est iam

S. Tho. q. 4. Art. 3. & q. 23. Art. 8. remissum. Neque item esset sola abrasio peccati; sed eradicatio: quia tunc nullus esset vere peccator. Concludendum igitur eandem esse rationem de peccato physice perseverante, ac de præterito physice. Neque gratia Christi inefficacior est ad remittenda peccata præterita, quam præsentia.

§. 26. *Confirm.* Confirmatur hæc explicatio peccati habitualis. Ponamus hominē homicidam, qui homicidio peracto somnū capiat nulla exercita fiducia de remissione peccati, neque acta poenitentia. Hic etiam dum dormit est homicida, neque si, antequam evigilet, moriatur, possidebit Regnum Dei: quod arbitrator & ab hæreticis affirmari. De hoc enim homicida loquutus est Paulus adductus §. 21. cum enim dixit homicidas non esse possessuros Regnum Dei, non egit de homicidis, qui iam vita functi adhuc perseverant in actu homicidij; sed de illis, qui quamvis physice deponant actum homicidij, neque fiduciam exercuerunt: ergo tam sunt obnoxij peccatorum supplicio, quam dum homicidium perpetrarunt.

§. 27. Hinc deduco eiusmodi homines non posse solā fide, aut fiduciā Regnum Dei possidere: quia illi possunt componere fidem, atque fiduciam cum toto crimine homicidij. Item deduco posse etiam remitti peccatum dum physice perseverat: tum quia cum illo potest peccator componere fidem, atque fiduciam non minus, quam cum habituali: quia neque assensus fidei, neque fiducia, aut confidentia habent effectum formalem oppositum homicidio actuali: tum etiam quia tanta omninò malitia est in peccato habituali, quanta fuit in actuali: ergo sicut sine ullo dolore, aut actu alterius virtutis distinctæ à fiducia, & fide, potuit imputari iustitia Christi ad remissionem peccati habitualis, poterit & ad actualem. Si autem aliquis dolor esset necessarius, non posset componi remissio peccati actualis cum physica existentia eiusdem peccati: at ipsi omnem dolorem excludunt, & poenitentiam: contritionem enim dicunt esse impossibilem: attritionem vero dicunt esse hypocrisim, ut constat ex Tridentino sess. 14. cap. 4. In quo adversantur etiam alteri testimonio Christi asserentis omnes perituros, nisi poenitentiam egerint Lucæ 13. versu 3. & 5. Concludamus ergo ab hæreticis nihil exigi ad remissionem peccati habitualis, quod non quadret in remissionem peccati actualis: & efficietur, ut adulteri & homicidæ Regnum Dei possideant, ut probavi §. 21.

§. 28. Secundò respondebunt fidem esse totam rationem formalem iustificandi, requiri vero opera, ut signa certa ipsius fi-

dei: itaque non potest aliquis salvus esse, nisi cum fide componat cæteras virtutes. Cardinalis Bellarminus tom. 3. lib. 1. de iustificatione, cap. 14. refert hanc doctrinam verbis Lutheri, atque Calvini: quam etiam proponit P. Vazquez in 1. 2. disp. 210. cap. 1. Contra quos iam habemus solam fidem, vel non esse totam rationem formalem sanctificandi, vel totam sanctitatem non esse sufficientem ad salutem. Quod iam probō.

Ponamus aliquem habere integram fidem, atque fiduciam, & apprehensionem iustitiæ Christi, quam sibi applicatam esse sit certus: ponamus hunc carere operibus, & exercitatione aliarum virtutum. Tunc iste aut esset iustus; aut non esset iustus. Si hoc secundum: ergo tota ratio formalis sanctificandi non consistit in sola fide, fiducia, & apprehensione iustitiæ Christi. Probo consequentiam, quia impossibile est, ut tota iustitia sit in homine, quin ille sit iustus: quem admodum non potest albedo esse unita parieti, quin hic sit albus: ratio à priori, quia effectus formalis nihil est, nisi subiectum forma & unio. Si autem dicatur primū: ergo opera & virtutes cætera non sunt necessaria ad totam rationem iustitiæ. Probo consequentiam, quia ex hac hypotesi non essent opera, & esset tota ratio iustitiæ.

Obijcient: hanc hypothesim esse impossibilem: quia non potest esse fides sanctificans sine alijs virtutibus. Quemadmodum dicunt Scholastici non posse esse gratiam sanctificantem cum peccato mortali, & sine legis Christi observatione: quia peccatum & gratia sanctificans opponuntur: at verò tota ratio formalis sanctificandi est sola gratia: ergo eadem ratione fides poterit esse tota ratio formalis sanctificandi, & pendere ab operibus: quia si hæc omittantur, committitur peccatū, quo destruitur sanctitas, quæ est fides. Contrā: ergo iā servatio legis plurimum iuvat, estque necessaria simpliciter ad iustitiam: quod est contra Calvinum adductum §. 8. & contra sectarios, qui solā fide & fiduciā contenti spernantur legis opera cōtemnentes consilia, & præcepta Christi. Videbimus autem sect. 6. quam multis testimonijs suum confirmant errorem de inutilitate operum Christianæ legis. Cum verò premuntur autoritate Scripturarum exigentium opera, non audent illa contemnere: ebriorumque in morem, nec capite, nec pedibus consistunt. Deinde ostendam disp. 53. fidem consistere posse de lege ordinaria, cum quovis peccato mortali distincto ab infidelitate. Interim hac in parte videantur Kemicii blasphemix arbitrantis omnia opera Apostoli fuisse stercora, & detrimentum; cumque contentum fuisse solā fide:

apud

Bellarmin.

§. 19.

§. 21. q. 2.

§. 30. Obiectio.

§. 22. q. 2.

§. 21. q. 2.

apud Cardin. Bellarminum tomo 3. lib. 1. de iustificatione, cap. 19. versu at contra obij-
ci Kemisius.

§. 31.

Præterea, ad eos urgendos autoritate Pauli, præmitto, Apostolum primæ ad Corinth. 13. agentem de necessitate charitatis, locutum fuisse de actibus ipsius, qui necessarij sunt ad primam iustificationem extra Sacramentum: ut sic expendat, quantum singulæ virtutes valeant ad salutem. Item voluisse Apostolum, hominem esse in charitate, ut eius opera sint digna augmenti gratiæ & gloriæ: quia dum ita in charitate est, iustus est. Itaque exigit Apostolus charitatem ad condignitatem vitæ æternæ. Postquâ autem aliquis iustificatus est, manet in charitate: quæ est habitus per se infusus, in scētētia iā tã recepta, ut negari nō possit: vel illa charitas habitualis est moralis perseverantia charitatis actualis; vel est aliqua moralitas intrinseca iusto. Quid enim hæc charitas habitualis sit, nō definit Apostolus: definit autem charitatem esse omnino necessariam. Volo nunc ostendere argumento Apostoli eodem, cap. 13. fidem non esse totam rationem formalem iustitiæ; quamvis inseparabilis esset à charitate, & operibus Christianæ legis. Quod argumentum est per locum intrinsecum, ad expendendos proprios effectus cuiusque virtutis: ipse autem Lutherus adductus §. 28. dicit non esse considerandum, cum quibus sit fides; sed quid ipsa præstet: quemadmodum, si multa semina sint in manu, non est considerandum, cum quo sit hoc semen; sed quid ipsum valeat.

§. 32.

Sic igitur argumentor: si homo, qui peccavit graviter, habeat omnem fidem, & cæteras virtutes à charitate distinctas, & careat charitate, qua diligitur Deus propter ipsum, eiusmodi homo non efficitur iustus; sed cymbalum tinniens, & est nihil, & opera nihil ei prosunt: ergo fides & cæteræ virtutes, vna exclusa charitate, non sunt tota ratio formalis iustitiæ. Antecedens est ipsius Pauli argumentantis ex eâ hypothese possibili, vel impossibili. Consequentiam probo: quia si fides sola aut cum cæteris virtutibus, esset tota ratio formalis iustificandi, impossibile esset, ut data illa hypothese Apostolica, homo non esset iustus. Ergo per locum intrinsecum, & proprium conceptum fidei, deducitur hanc non esse totam rationem iustificandi. Consequentia patet: quia per locum intrinsecum, ubi retinetur tota iustitia, retinetur etiam per eundem locum totus conceptus hominis iusti: & homo sic apprehensus cum tota iustitia, apprehenditur per locum intrinsecum iustus; si autem homo ut sic apprehensus po-

neretur à parte rei; esset quidem iustus à parte rei, ut est in apprehensione: quemadmodum poneretur homo à parte rei sine vllō accidenti reali, posito animali rationali à parte rei sine vllō accidente reali; sicut ponitur in apprehensione præscindente animal rationale ab omni accidente. Antecedens probo: quia ex hypothese possibili, aut impossibili, quod existat tota essentia alicuius formæ vnita subiecto, implicat, ut talis forma non tribuat subiecto suum effectum formalem, quia effectus formalis, ut se tenet ex parte formæ, vel nihil est, vel nihil requirit præter formam & unionem; sed tunc poneretur tota essentia, & unio iustificationis in subiecto ex se apto ad illam: ergo impossibile est, ut non esset iustus.

§. 33.

Iam hic confugere non possunt hæretici ad accusandum inanitatis hanc argumentationem: quia eadem utitur Apostolus, ut ostendat, quid se solâ valeat fides, cætera q; virtutes. Respondeamus autem scholasticè pro illis: si gratia sanctificans esset per impossibile cum peccato mortali, non redderet hominem iustum, & tamen est tota ratio sanctificandi: ergo eadem ratione fides, quamvis esset tota ratio formalis sanctificandi, non redderet hominem iustum sine charitate. Respondeo, inter Scholasticos esse duas opiniones de impossibilitate gratiæ & peccati mortalis: ego censui in disputatione de iustificatione non repugnare divinitus ea duo extrema componi: tunc autem dicendum iustificationem formaliter componi ex qualitate gratiæ, & carentia peccati mortalis; ita ut in conceptu hominis iusti includantur formaliter gratia, & carentia peccati. Sic verò quid mirum hominem non esse gratum; cum non habeat totam rationem formalem gratiæ? Hinc argumentor: carentia peccati mortalis est pars formalis iustitiæ, & sanctitatis; & ex defectu eius carentiæ non potest sola qualitas gratiæ reddere hominem iustum: ergo eadem ratione charitas est formalis pars sanctitatis, & quia fides non habet charitatem, ideo non iustificat.

§. 34.

Opinio secunda est, non posse divinitus componi gratiam cum peccato mortali: in qua sententia tota ratio sanctitatis est qualitas gratiæ; carentia verò peccati mortalis est attributum gratiæ, ita nexum ipsi gratiæ, ut non possint divelli. In hac sententia sequitur per locum intrinsecum hominem esse iustum, & peccatorem simul, si ponantur simul peccatum & gratia: quia cum homo habeat simul totam essentiam iusti, & peccatoris; esset simul peccator, & iustus: quia verò prædicata non possunt eidem homini simul convenire, ideo non possunt

S. Tho. q. 4 Art. 3. possunt simul componi peccatum & gratia.
& q. 23. Art. 8. Hinc argumentor primum: si tota ratio sanctificandi esset fides, fiducia, & apprehensio iustitiæ Christi; sicut in hac secunda sententia sola qualitas gratiæ est tota ratio iustificandi, ineptè argumētaretur Apostolus, habentem fidem sine charitate non esse iustum & sanctum: ergo neque fides neque apprehensio iustitiæ Christi sunt tota ratio iustificandi. Probo antecedens: quia ex illa hypothēsi possibili, aut impossibili, per locum intrinsecum nihil homini deesset ad rationem iusti: nam ex parte subiecti nihil deest, quia subiectum est substantia animæ rationalis: nec quid deesset ex parte rationis formalis, quia hæc per te est fides, neque deesset aliquid ex parte vnionis. Charitas autem illa, quæ deesset, est per te extra totam rationem formalem iustitiæ: ergo tunc esset adæquatè conceptus iusti: ergo ineptè diceret Apostolus eum hominem nihil fore. Estque hoc manifestum discrimen, quod carentia charitatis non est formaliter peccatum: possumus enim amorem omittere absque peccato: ergo per locum intrinsecum ex carentia charitatis non haberet homo, per quod esset nihil: nam & totam iustitiam haberet, & carentia charitatis non esset peccatū. Quod non contingeret in casu secundæ sententiæ propositæ §. 34.

§. 36.

Secundò probo argumentationem Pauli fuisse stultam, si tota ratio formalis sanctificandi est fides. Quia argumentum ab impossibili, siue ex impossibili hypothēsi, non debet includere terminos invicem repugnantes, ex quibus (vt aiunt Dialectici) sequitur quodlibet; sed B. Paulus retinuiſſet terminos invicem repugnantes, ex quibus sequitur quodlibet: ergo eius argumentatio fuisse stulta. Maior est clara, vel hoc exemplo, si ponatur hominem esse irrationalem: cum enim homo essentialiter sit rationalis, ponere illum esse irrationalem, est ponere illum esse simul rationale, & nō rationale: vnde sequitur quodlibet; nec potest aliquid dignosci. Minor autem patet: quia si fides est tota ratio iustitiæ, poni ab Apostolo aliquem cum omni fide, & illum esse nihil; est illum ponere simul esse iustum & non esse iustum: iustum quidem, quia habet totam rationem iustitiæ: non iustum autem, quia solus ille, qui non est iustus iustitiā communicata per Christum, est nihil comparatione vitæ æternæ. Dicendum ergo, vel hypothēsim illā Apostolicam nō esse impossibilem; sed posse fidem sine iustitia consistere; vel charitatem esse necessariam per se ad iustificationem, ita vt fides sola non sit tota ratio iustitiæ: alio-

quin inanis est argumentatio Pauli.

Confirmo ab eadem Apostolo fidem nō solum, non esse totam rationem iustitiæ, verum neque principem partem: etenim illa virtus est præcipua formalis pars iustificationis, quæ in ratione virtutis est maior; sed charitas in ratione virtutis est maior fide: ergo charitas est præcipua iustificationis pars. Minor est ipsius Pauli 1. ad Corinth. 12. 31. & adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro: agit autem de charitate, & cap. 13. versu 13. *Nunc autem manent fides, spes, charitas: tria hæc; maior autem horum est charitas.* Maior probatur, quia habitus aut actus iustificans perfectior est non iustificante: idē enim iustificat, quia propter excellentiorem bonitatem movet Deum ad remittendum peccatum. Item perfectissimus effectus formalis est reddere hominem Sanctum: si ergo fides pertinet ad rationem formalem sanctitatis, & non charitas, fides maior est charitate. Eadem ratione si in ratione formali sanctificandi tenet fides meliorem charitate locum, ergo fides melior est charitate.

Adverte mihi non fuisse animum probare, fide & charitate iustificari hominem formaliter: censeo enim actum fidei esse dispositionem ad iustificationem, & extra eius rationem formalem: abſtineo autem à quæſtione, vtrum actus charitatis sit formaliter sanctificatio? sed tantum volui ostendere sola fide hominem non iustificari formaliter; sed necessariam esse aliam formam, quæ vel sola, vel cum fide iustificet formaliter. Idque contra hæreticos ostendo apertissimo testimonio Pauli 1. ad Corinth. 13. sensus autem Apostoli est, nullum posse primum iustificari operum virtute sine actu charitatis: neque valere aliquid bonum opus ad condignum meritum augmenti gratiæ & gloriæ, nisi exerceatur ab homine existente in charitate. Qua expositione revincuntur hæretici: vtrum verò charitas se ipsa sit ratio formalis sanctificandi? vel vtrum charitas sit necessaria ratione gratiæ habitualis, quam perpetuò comitatur? sed hæc habet apud Scholasticos: Apostolus autem eo testimonio in neutram se partem inclinat.

SECTION V.

Contra inanem hæreticorum fiduciam.

INSCRIPTIONEM hanc præfigo libenter, vel ob imitationem Concilij Tridentini sess. 6. c. 9. Præmitto tripli-

§. 37. Confirm.

1. Cor. 13.

§. 38. Animad.

§. 39.

triplicem hæreticorum fidem (si possumus tripartiri fidem, quæ nullibi est, nulla enim vera in hæreticis est.) Primam vocant historicam: quâ fixè assentimur omni propositioni à Deo revelatæ; & propositæ sufficienter. Secundam operatricem miraculorum: quâ sibi aliquis persuadet certò, & infallibiliter à Deo faciendum miraculum. Tertiam, quâ absque formidine, & timore sibi aliquis persuadet remissa sibi esse peccata: quam vocant fiduciam, & fidem iustificantem. Hanc sequitur voluntatis affectus, qui potest etiam fiducia nuncupari, sive cōfidentia: est autem gaudium virtutis spei de bono apprehenso, vt existente: nempe de remissione peccati, & imputatione iustitiæ Christi iam apprehensæ. Probandum superest hanc fiduciam sine charitate inanem esse. Mitto argumēta communia huic fidei, & catholicæ: quibus ostendi necessariam esse charitatem, vt homo sit aliquid, & ne sit cymbalum tinniens, & nihil: vt enim ea argumenta vim habent ad ostendendam solam fidem catholicam non sufficere sine charitate, sic eam habent contra inanē hanc iustificantem fidem. Mitto præterea argumentum propositum §. 19. & 20. spæciatim argumentor contra hanc fiduciam inanem.

Quia illa fides est iudicium certum & infallibile, quòd peccata sunt iam remissa, ortum ex apprehensione iustitiæ Christi iam imputatæ; sed non potest esse eiusmodi iudicium certum de peccatis iam dimissis: ergò inanis est hæc fiducia. Maior ponitur ab hæreticis, opinantibus fidem illam non solum terminari ad possibilem remissionē peccatorum: ea enim fides iam esset catholica, qua tenentur omnes credere possibile esse remissionem peccatorum singulorum hominum; sed terminatur ad remissionem iam factam, per quam homo creditur iustificatus, & existens in statu filiorum Dei, quo est dignus vita æterna. Minor probatur primum: quia non est principium ex parte obiecti cui innitatur assensus ille certus: quia ille actus debet inniti revelationi Dei, qua manifestet ipse se nobis remisisse peccata: hæc autem revelatio nullibi est: quia nulli id Deus revelat de lege ordinaria.

Iam video Lutheranos, & Calvinianos, tam familiares esse Spiritui Sancto, vt ab ipso singuli cognoscant immediatè quid sint credituri: eademque ratione ab ipso discent iam sibi esse remissa peccata. Iam impugnavi disp. 14. sect. 1. fidem non pendere à revelatione propria, facta ipsi credenti: nunc autem privatim hanc revelationem impugno: quia singulis hominibus viatoribus est in potestate cum gratia Dei sanctifi-

catio propria: nulli enim impossibilis est salus, dum vivit: sed multis esset salus impossibilis, si consisteret in hac fiducia: ergo. Probo minorem: quia multi non possunt exercere hoc iudicium certum: quia illis non revelat Deus remissionem peccatorum iam factam. Miserum me! qui cum sæpius peccaverim, nunquā adhuc mihi revelavit Deus esse mihi dimissa peccata: neque adhuc sum expertus Spiritus Sancti motum, quo certus sim de remissione peccatorum.

Dicent: revelatam esse remissionem peccatorum, si singuli firmiter credant iam esse remissa. Contra: illa non est remissio absolute facta; sed factibilis, facienda autem non absolute; sed ex hypothesi, quòd certò credatur: ergo, vt absolute fiat, opus est ponere illam hypothesim. Quemadmodum fide sumus certi peccata remissum iri homini excenti contritionem charitate perfectam: remissio verò non fit absolute, nisi perfecta poenitētia ponatur: ergo opus est ad remissionem peccatorum, vt exerceatur hoc iudicium absolutum, & certum: *Mihi remissa sunt peccata*; sed hoc iudicium multi exercere non possunt, quia non habent revelationem privatam, nec publicam de peccatis iā absolute dimissis: ergo multis impossibilis est salus adhuc viventibus.

Secundò probatur hoc iudicium esse impossibile: quia remissio peccatorum debet esse prior hoc iudicio; sed non potest esse prior: ergo non potest hoc iudicium esse. Maior probatur: quia remissio peccatorum est obiectum illius iudicii, cognoscendum per revelationem de ipsa remissione peccatorum. Assensus enim ille habet pro obiecto materiali remissionem peccati: pro formali verò authoritatem, & revelationem Dei, quæ cognoscit speculative; sicut fide catholica cognoscimus creationem mundi. Obiectum autē formale, & materiale priora sunt cognitione speculativa de ipsis. Minor probatur: quia remissio peccati in sententia hæreticorum fit propter fidem illā: idè enim Deus peccatum remittit, quia peccator habet fidem illam atque fiduciā: vt in sententia catholica idè Deus remittit peccatum, quia sufficienter poenitet hominem. Ergo remissio peccati non potest esse prior assensu certo de illa.

Hoc argumentum cum attigisset P. Vazquez in 1. 2. disp. 210. num. 21. indicat etiā solutionem: quia non est opus, vt remissio peccati præeat iudicio: quia eius veritas perficitur iudicio ipso: quemadmodum antequam proferantur verba consecrationis, non adest corpus Christi; verba tamen vera sunt, quia in fine prolationis adest Christi corpus: ita ipso assensu fidei remissio pecca-

§. 42.
Evasio.
Refell.

§. 43.

§. 44.
P. Vazq.

§. 40.

§. 41.

S. Tho. q. 4 Art. 3. & q. 23. Art. 3. peccati. Contrà: verba consecrationis significant practicè corpus Christi: practicum autem signum veritatem accipit, quando perficitur totum signum, quamvis in aliqua prima parte ipsius non existat effectus: cum enim tunc non sit tota propositio vocalis, non redditur falsa: fides verò illa est cognitio speculativa, supponens prius naturam totum suum obiectum. Quod aperte confirmo: revelatio de remissione peccati est prior naturâ assensu ipso; sed remissio peccati est etiam prior ipsa revelatione: ergo remissio peccati est etiam prior ipso iudicio. Maior est certitudo enim exercetur iudicium illud quia est revelatio: quæ est obiectum formale eius iudicii: & quemadmodum color, quem ego video, est prior visione, & per speciem impressam est principium visionis: ita revelatio per speciem sui ut existentis est principium assensus fidei. Estque vera hæc propositio causalis, *ideò assentimur certò remissioni peccati, & revelationi, quia Deus illud remisit, & revelavit*: hæc autem est falsa: *ideò sunt remissio & revelatio, quia est assensus*. At verò præsentia corporis Christi in Eucharistia non est prior; sed posterior naturâ verbis: verbaque non sunt posteriora naturâ; sed priora. Est ergo latum discrimen. Item actus practicus, ut practicus est posterior suo obiecto. Prius enim est possibilis domus, quam ab architecto cognoscatur ut possibilis: illa verò cognitio est causa exercitiæ existentiae domus, quam non repræsentat in eo statu: cognitio autem architecti de domo iam exercita speculativa est, & posterior ipsâ domo ut existente.

§. 45. 2. Obiectio. Secundò potest obijci esse mutuam prioritatem inter assensum & remissionem peccati. Sæpius impugnaui eam mutuam prioritatem, maxime autem in causis moralibus. Quia verò illa prioritas mutua admittitur ab aliquibus Catholicis, libet ostendere in illis nullum esse hæreticis asylum. Admittunt enim Catholici mutuam prioritatem inter gratiam & actum charitatis, tamquam inter principium activum, & passivum propriè, aut reductivè, non verò in genere causæ meritoriae, aut moralis. Hæc enim movet ut existens liberè. Qua de re latè differo disputat. 127. maxime autem sect. 10. Itaque admittunt Theologi pauci mutuam causalitatem quasi physicam, non moralem. Hæc autem fiducia movet in genere causæ moralis, ac propterea iam videtur existens omnino, prius quam effectus, qui est remissio peccati. Nam physicè movere non potest, quia fiducia non est physica dispositio ad iustitiam: quia hæc ex hæreticis est per imputationem iustitiæ Christi,

& per non imputationem peccati: quæ duo non pendent physicè à fide; sed moraliter, inter actum verò creatum eiusque obiectum nullum admittunt, neque possunt: quia obiectum formale semper est prius, & independens à sui cognitione. Quando autem cognitio est de obiecto existente: ratio formalis, per quam cognoscitur, est principium activum assensus: quia per speciem impressam est ipsius causa efficiens: at verò assensus non est causa efficiens speciei, neque obiecti à quo sit species. Sed sicut hæc est independens à cognitione, ita & obiectum ipsum. Immo qui dicunt scientiam liberam Dei esse causam creaturarum (qui sunt paucissimi) non dicunt inter obiectum formale, & scientiam esse eam causalitatem: decretum enim Dei (quod ex illis est obiectum formale illius scientiæ) est penitus prius ratione, quam ipsa scientia: sic revelatio est omnino prior quam fiducia, & non potest esse posterior. Denique actus intellectus, quo credo mihi remissa esse peccata eodem modo tendit in suum obiectum, quo assensus de creatione mundi in suum: neque assensus intellectus efficiunt sua obiecta, nisi quando natura sua sunt practici. Pone autem duos eiusmodi assensus: alterum postquam aliquis iustus est; quod iudicium non facit sanctitatem: alterum in eodem primo instanti sanctitatis: hæc duo iudicia differunt in modo attingendi obiecti.

SECTIO VI.

Argumenta hæreticorum ex Scripturis.

HÆRETICI variè conantur ostendere solam fidem sine operibus sufficere ad salutem; neque opera esse necessaria: ubi adverte quod observavi §. 30. quam callidè, & malitiosè se isti tegant: cum enim agitur in Scripturis de operum necessitate, admittunt opera ut necessaria: quando verò ipsi suum confirmant errorem adducunt scripturas, quibus arbitrantur expungi operum necessitatem. Primum igitur adducunt Paullum ad Roman. 3. 20. *Quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati. Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est: testificata à lege & prophetis. Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi, in omnes, & super omnes, qui credunt in eum. Non enim est distinctio. Item versu 27. ubi est ergo gloria tua? exclusa est. Per quam legem?*

§. 46.

Paull. Roman. 3. 20

facto.

factor um: non, sed per legem fidei. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis. De quibus liquidò constat censuisse Paullum solâ fide sine alijs factis hominem esse iustum.

§. 47. Certè antiquiores hæretici non tam abs-
 re hoc testimonium adducerent: loquitur
 enim Apostolus non de fide privata de pec-
 catis iam remissis; sed de fide Catholica, per
 quam credimus in Christum: Paullus au-
 tem nullam vult esse distinctionem inter
 omnes credentes in Christum: ergo non est
 necessaria ad iustificationem, hæc privata
 fides novantium hæreticorum. Secundò P.
 Vazquez 1. 2. disput. 2. 10. cap. 8. censet per
 opera legis non intelligi solam legem Mo-
 saycam; sed etiam naturalem: quidquid
 enim agimus ex sola cognitione legis Mo-
 saycæ & naturalis sine gratia per Christum,
 nihil confert ad iustificationem: immò ne-
 que ad augmentum gratiæ. Cardinalis Bel-
 larminus tomo 3. lib. 1. de iustificatione, ca-
 pit. 19. per legem factorum intelligit non
 solum naturalem & Mosaycam; sed etiam
 Christi, quatenus aliquid præcipit: omnem
 enim legem præcipientem vocat legem fa-
 ctorum: legem autem fidei vocat spiritum,
 qui vivificat opem ferendo, eam à Deo pos-
 tulando.

Cardinalis Toletus annotatione 27. rei-
 cit expositionem Bellarminianam verbis
 Augustini: arbitrati vterque solam legem
 Mosaycam esse factorum legem: quia onus-
 ta erat præceptis sine vi ad observandum:
 Evangelium autem quamvis præcepta cõ-
 tinet, continet & vim ad ea observandas cõ-
 sentit P. Cornelius. Et colligitur expressè ex
 glossa interlinearia id interpretante contra
 Iudæos, idque docet expressè Lyra & alij
 interpretes. Loquitur ergo Apostolus eo
 testimonio de solâ lege veteri: cuius ceræ-
 moniæ sine fide, & gratia per Christum ni-
 hil umquam contulerunt ad salutem: nunc
 autem sunt perniciosæ. Quod satis apertè
 Paullus ostendit versu 28. *Arbitramur enim
 iustificari hominem per fidem sine operibus legis.
 An Iudæorum Deus tantum, nonne & gentium.*
 Quasi dicat ne gloriatur Iudæus, quod per
 opera suæ legis salvus fiet: nam & gentes si-
 ne eâ lege possunt adipisci salutem. Quod si
 de lege naturali loquitur Apostolus nihil
 diceret de Iudæis non commune cum gen-
 tibus, immò & cum Christianis in exposi-
 tione Bellarminiana. Eo igitur testimonio
 non excludit Apostolus, nisi ceræmonias
 veteres: quod si etiam excludat actiones
 naturales, intelligitur de factis sine gratia
 per Christum, non verò de factis ex fide:
 hæc enim fiunt ex gratia per Christum.

Secundum testimonium est ex eode m

dem Apostolo, cap. 4. ad Roman. 2. *si enim
 Abraham ex operibus iustificatus est, habet glo-
 riam; sed non apud Deum.* Hic arbitror locu-
 tum Apostolum de operibus naturalibus:
 ut præter P. Vazquez explicant Toletus
 annotatione 3. P. Cornelius, Lyra & alij.
 Cui adsonat ad Galatas 5. 6. *In Christo enim
 Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præ-
 putium: circumcisionem autem intelligit le-
 gem Mosaycam: præputium verò naturalè:
 neutra enim solis suis viribus aliquid valet;
 sed fides quæ per dilectionem operatur, id est, fi-
 des infusa propter merita Christi, quæ fides
 ex gratia eorundem meritorum operatur
 per dilectionem, valet ad salutem. E quibus
 constat Paullum, & Iacobum exigisse ad sa-
 lutem opera, quæ præcipiuntur lege Chris-
 tiana, exercita tamen ex gratia per Christum:
 Paullumque hæc non reiecit; sed legalia
 & naturalia exercita sine gratia per Chris-
 tum. Qua distinctione facillimè concilian-
 tur omnia testimonia, quibus opera exigun-
 tur, & quibus excluduntur. Item colligitur
 fidem, quam desiderant Apostoli esse Ca-
 tholicam, & non privatam illam fiduciam,
 Abrahamus enim, qui ipsis exemplo est,
 non dicitur credidisse remissionem suorum
 peccatorum; sed promissionem à Deo fa-
 ctam.*

Tertium testimonium est ex cap. 7. Lu-
 cæ 50. vbi Christus dixit Magdalenæ *fides
 tua te salvam fecit*: vbi P. Maldonatus ait:
 hunc esse vnum ex his locis, quos semper
 hæretici nostri temporis in ore habent, ut
 confirmet nos solâ fide iustificari. Qui lo-
 cus est qui minùs abs re citari posse videtur:
 quia Magdalena cõfisa misericordiæ Chris-
 ti accessit ad iustificationem accipiendam.
 Est tamen locus adductus per quam ineptè.
 Illa enim salus, quam impetraverat Magda-
 lena, fuit remissio peccatorum, & sanctifi-
 catio; sed hæc non obtigerunt Magdalenæ
 ob solam fidem, quod probandum erat hæ-
 reticis: ergo ex eo testimonio ineptè colli-
 gitur sola fide impetrari remissionem pec-
 catorum. Probatur minor ex versu 47.
 propter quod dico tibi: remittuntur ei peccata
 multa, quoniam dilexit multum. Cum igitur
 Christus remissionem peccati, & salutem
 adscribat & fidei & dilectioni, agit de fide
 operante per dilectionem: quam commen-
 dat Apostolus ad Galatas 5. 6. Qua igitur
 impudentia hoc testimonio probant solâ fi-
 de Magdalenam salutem adeptam?

Quartum testimonium est ex cap. 9. Mat. 9. 2.
 Matth. 2. *Et videns Iesus fidem illorum, dixit
 paralitico: confide fili, remittuntur tibi peccata
 tua.* Et versu 22. dixit mulieri patienti flu-
 xum sanguinis *confide filia, fides tua te salvam
 fecit.* Respondeo hæc etiam testimonia ad-
 duci

Ad Galat.
5. 6.

§. 50.
Luc. 7. 50
Maldon.

Luc. 7. 47.

§. 51.

Mat. 9. 2.

Cornel.
Glossa.
Lyra.

Ad Rom.
3. 28.

§. 49.
Ad Rom.
4. 2.

S. Tho. q. 4 Art. 3. & q. 23. Art. 8. duci immerito: primum hæretici exigunt propriam fidem, non verò alienam: Christus autem motus est fide gestantium paralyticum. Secundò: quamvis paralyticus fidem haberet, sola tamen gestantium commendata est à Christo, ut cum communi Patrū consensione P. Maldonatus exponit. Tertiò, quia non colligitur ex eo loco eos accessisse cum hac hæreticorum fide: illi enim accesserant cum fide miraculorum, existimabant enim ægrum solvendum paralysi. Quartò, ubi dixit Christus confidentiam illam esse iudicium certum & infallibile de remissione peccatorum; & non fidei Catholicæ & spei, per quam speramus peccata nobis esse remittenda ex gratia per Christum? Item ubi dixit ipse Christus solam fidem sine dilectione, alijsque Christianæ legis operibus sufficere ad impetrandam remissionem peccatorum? exegit autem Christus fidem operantem per dilectionem, ut constat ex Magdalena, quam salvam fecit fides, quæ operata fuit per dilectionem: eadem ratione intelligendus est in cæteris locis, quibus fidei adscribit salutem. Nec enim aptius exponitur testimonium Christi, quam alio ipsius. Cum enim ex cap. 7. Lucæ dilectioni sit adscripta remissio peccati simul & fidei, quoties illi fidei remissio adscribitur, intelligitur simul cum dilectione. Recognosce quàm acutè P. Maldonatus stultitiæ arguat hæreticos his & alijs testimonijs abusos. Recognosce Card. Bellarminum, & P. Vazquez adductos §. 49. & Bellarm. à cap. 19. ad 24.

SECTIO VII.

Respondetur hæreticorum argumento ex Patribus.

§. 52. IDEM Cardinalis cap. 25. optimè diluit argumentum, quod hæretici petunt ab authoritate Patrum: eorumque verbis expendit non sufficere fidem absque charitate & operibus: quia verò ipse, & P. Vazquez ea disp. 210. c. 9. & alij id præstiterunt abundè, estque doctrina Catholica apud ipsos satis trita, ad ipsos lectorem rejicio; nonnulla tamen hic addenda putavi. Originem igitur, Hilarium, Basilium, Ambrosium, Chrysostomum, Augustinum, Cyrillum Alexandrinum, Leonem Magnum, Theophylactum, atque Bernardum Bellarminum exponit. Adverte S. Leonem non egisse de fide privata, qua quisque censet sibi remissa esse peccata, quam isti vo-

cant sanctificantem; sed de Catholica: epistola enim 70. hæc ait, *sola fides Catholica vivificat, & sanctificat*. Quid ergo reperiunt in Leone, nisi contra ipsos rugitum? Idem efficit S. Bernardus, cæteri que Patres, quibus inaudita fuit hæc hæretica fides.

Obijci potest S. Augustinus tomo 10. serm. 53. de tempore: ubi ait expressè fide distingui filios Dei à filiis diaboli: quod perindè est ac fide hominem iustificari, & esse filium adoptivum Dei, his verbis: *Primum ergo fides Catholica Christiano necessaria est: quia in ipsa distinguuntur filij Dei à filiis diaboli: filij lucis à filiis tenebrarum*. Respòdeo: còstare satis ex S. Augustino adducto §. 4. & 9. eum libris integris contra hunc errorem disseruisse: cum autem docet solam fidem esse sufficientem, intelligit cum Apostolo, quem sæpè citat, fidem quæ per dilectionem operatur: vnde cum opera excludit, censet, quæ sunt sine gratia per Christum: & cum dicit solam fidem sufficere, nomine fidei amplectitur gratiam per Christum, nobis præparatam ad operandum: quam fidem opponit operibus: quod est opponere vires gratiæ viribus naturæ: fides sic operans per dilectionem est, quæ distinguit filios Dei à filiis diaboli.

Duas cruces ad excruciosos hæreticos video in hoc Augustiniano testimonio: alteram, quod Augustinus nullo verbo facto de fide apud hæreticos iustificante, solius meminit fidei Catholicæ, id est, universalis: quam ipsi vocant historicam, neque censent sufficere ad sanctitatem: exigunt autem fidem privatam. Quid mirum hæreticos ad privata deliramenta detortos à diabolo, esse Catholicam fidem exosos? Altera crux est in eodem sermone paulò post adducta verba: *verè enim (inquit) beatus est, qui rectè credendo bonè vivit: & bonè vivendo fidem rectam custodit*. Igitur sicut otiosa est fides sine operibus bonis; ita nihil proficiunt bona opera sine fide recta. Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est; ita & fides sine operibus mortua est. Quibus concludo opera bona sine fide recta, id est, sine gratia per Christum, & sine fide Catholica esse inania; sicut inanis est fides Catholica sine operibus & gratia per Christum.

Sanctus Chrysostomus adducitur ab hæreticis homilia de fide, & lege naturæ, ubi docere videtur fidem absque operibus & vixisse, & regnum cælorum assecutum. Respondeo primò Chrysostomum locutum de fide absque opere externo: interdum enim circumstantiæ ab eo opere excusant: at nequaquam negavit interna virtutum opera: qualis fuit religio latronis in Christum, & spes, sive desiderium potiundi paradiso:

S. Tho.

§. 53.
S. Aug.
Obiectio.

Resp.

§. 54.

§. 55.
Obiectio.
Chrysos.

Resp.

SECTIO I.

Sententia Catholica auctoritate probatur.

diso: latronem enim in exemplum adducēs Chrysostomus, inquit: *latro autem credidit tantum, & iustificatus est* id est, non dedit stipem, nec visitavit ægros, nec rapta restituit: at verò non potuit negare Chrysostomus præter fidem necessariam esse voluntatem: quam ipse latro satis expressit sperans, & appetens regnum Dei, præter quam habuit perfectum amorem: Chrysostomum autem apertissimè à Catholica fuisse sententia constat ex §. 15. quare cum homilia 3. in epistolam ad Titum ait, à credente non esse alia inferenda, quia sola fides iustificat, non excludit opera facta ex gratia per Christum; sed potius ea in fide amplectitur; excludit autem ceremonialia veteris legis, quæ fidei opponit, ut constat indidem.

§. 56. Qua verò ratione exigatur fides ad iustificationem, & cur dicatur radix & fundamentum iustitiæ, commodius examinabitur disputationibus de iustificatione, quod ego præstiti eam quæstionem explanans. Vtrum autem eodem habitu fidei credi possit revelatio vniuersalis, item privata de miraculo facièdo, item & alia privata de remissione peccatorum iam facta alicui? cōtroversia est etiam inter Catholicos. Ego disput. 9. sect. 3. admisi eas omnes revelationes, quando existunt, & sufficienter applicantur, pertinere ad eundem habitum.

DISPUT. LIII.

Vtrum fides possit esse informis?

§. 1. D est, vtrum fides possit esse absque vera sanctitate, & cum mortali peccato componi? Fides enim formata est fides cum charitate & animi sanctitate coniuncta: informis autem est, quæ abiungitur à sanctitate. Et quamvis Doctores Theologi cum S. Thoma 2. 2. quæst. 23. art. 8. frequenter admittant charitatem esse formam omnium virtutum, & consequenter admittant virtutes formatas & informes: est tamen specialis ratio in fide, quæ à Sanctis & Scripturis præcipuè dicitur viva, & mortua: quia fides per obiecti repræsentationem movet voluntatem ad charitatis exercitationem: eaq; propter dicitur per dilectionem operari.

§. 2. MIRA est hæreticorum stultitia, qui cum argumentis virgentur, aut etiam stimulis ad flagitium, inconstanter sua dogmata tradunt, cogen- te libidine ad sententiam oppositam ei, quam argumentum extorquet: pulvis sunt ille, quem David Psalmo 1. 4. conclamat vento esse à facie terræ proiectum. Refert Cardinalis Bellarminus tomo tertio, libro primo de iustificatione, cap. 14. inconstantiam Lutheri atque Calvini iam admittentium fidem sine operibus, iam negantium: Lutherus enim, hæc ait: *fides nisi sit sine vllis etiam minimis operibus, non iustificat, immò non est fides.* Alibi dicit: *fides sine & ante charitatem iustificat.* In Commentarijs autem capitis 15. Genesis ait, se scire fidem non existere sine cæteris virtutibus, ut constat ex eodem Bellarmi- ni testimonio: itaque in cap. secundum ad Galatas fides sine & ante charitatem iustificat: in Genesim autem non potest fides esse sine charitate. Calvinus in antidoto Concilij ad Canonē 11. sessionis sextæ, ait fidem non esse solam: at verò ad Can. 28. docet manere semen aliquod, aut particulam veræ fidei inter gravissimos lapsus. Benè sit constanti Kemnitio, qui consens- tiens Calvino in coniunctione necessaria fidei, & operum, docet omnia opera exercita à Paulo etiam in Apostolatu esse stercorea inutilia ad salutem: ut constet, quàm vertiginosis capitibus ducantur hæretici.

§. 3. Concilium Tridentinum sessione sexta, cap. 15. & Canone 28. definit non amitti fidem quovis peccato mortali; sed solum peccato infidelitatis. Quam definitionem mirè Cardinalis Bellarminus confirmat eo lib. 3. cap. 15. ex Scripturis & Patribus: P. Valentia disp. 1. quæst. 4. puncto 4. & P. Suar. disp. 7. sect. 3. Quibus pauca sunt addenda. S. Ioannes 3. cap. versu 18. ait, *qui credit in eum non indicatur: qui autem non credit, iam indicatus est: quia non credit in nomine unigeniti Filij Dei. Hoc est autem iudicium: quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem.* Quod testimonium subobscurum videtur: quia omnes homines partiti sunt in credentes & non credentes: credentes non iudicantur; non credentes ià iudicati sunt: in quos ergo exercetur iudicium illud? Constat quidem ex ipsis

S. Tho. q.
4. Art. 3.
& q. 23.
Art. 8.

verbis, iudicium exercitum iri in eos, qui crediderunt fide mortua, & aliquo modo Deum dilexerunt, magis tamen mundum. Quod eleganter exposuit Sanctus Hilarius in Psalmum 1. in id: propterea resurgent impij in iudicium: vedeat lector totum Hilarij testimonium: è quo hæc nobis sufficiunt. Sunt enim aliqui inter impios piosque, qui medij sunt, ex utroque admixti, neutri tamen propriè, quia in id ipsum constiterint ex utroque: nec fidei admiscendi, quia sit illis aliquid infidelitatis insertum; neque infidelitati deputandi. Quibus docet Hilarius peccatores medios inter iustos & infideles.

§. 4.

Quod autem dicit eos habere aliquid infidelitatis, non intelligitur eos in intellectu habere aliquem errorem: sic enim nullus est fidelis, nec in Ecclesia Christi; sed intelligitur in moribus eos habere aliquid gentilismi: ut constat ex immediatis, his verbis: plures namque Dei metus in Ecclesia continet; sed eosdem tamen ad secularia vitia seculi blandimenta sollicitant. Orant, quia timent: peccant, quia volunt: Christianos se nuncupant, quia bona est spes eternitatis: gentilia agunt, quia blanda presentia sunt: impij non manent, quia his Dei nomen in honore est: pijs non sunt, quia, qua pietati sunt aliena, sectantur. Et infra: impijs (non credentibus) iudicium, quia iam iudicati sunt, non relinquit: peccatoribus autem, quos superiori sermone discerni ab impijs docuimus, consilium iustorum, quia iudicandi sunt, denegavit.

§. 5.
Hieron.

Eadem distinctione peccatorum & impiorum utitur Sanctus Hieronymus tomo septimo, in Psalm. 1. in id non sic impij, his verbis: inter impium & peccatorem hoc interest, quod, qui impius est, negat Deum: qui peccator est, confitetur & peccat. Et infra, sic & impius, qui semel Deum negaverit: quodcumque illum aura diaboli traxerit, illic errore producit. Hos commentarios esse Sancti Hieronymi rectè docet Bellarminus in observatione 7. tomi. Commentaria verò ad Galatas tomo 6. sunt sine controversia Sancti Hieronymi: qui in cap. 3. sub initium explicans illa verba: iustus ex fide vivit, ait: considerandum est itaque quia non dixit: homo, aut vir ex fide vivit, ne occasionem tribueret ad virtutum opera contemnenda, sed iustus ex fide vivit.

§. 6.
S. Aug.

Sanctus Augustinus sæpè ostendit fidem inanem manere absque charitate: tomo 10. ferm. 1. in Vigiliam Pentecostes, qui est 181. de tempore (in appendice verò est 59. cap. primo: ibi reijcitur, quia non videtur esse Augustini) hæc ait: non dicit credo Deum, vel credo Deo: quamvis & hæc salutaria sint: credere vera esse, qua loquitur,

multi & mali possunt: credunt enim esse vera, & nolunt ea facere sua, quia ad hoc pedum pigri sunt. Credere autem ipsum esse Deum & Dæmones possunt: credere verò in Deum, soli noverrunt, qui diligunt illum, qui non solum nomine Christiani sunt; sed etiam factis & vitis: quia sine dilectione fides inanis est; cum dilectione, fides Christiani: sine dilectione fides dæmonis. Qui ergo non credit Christum, adhuc nec dæmones imitatur. Iam credit Christum; sed odit Christum: habet confessionem fidei in timore pœna, non in amore corona. Quod ait, fidem sine operibus, fidem esse dæmonum, eam non comparat in omnibus dæmoniis: hæc enim est coacta & sine gratia per Christum: illa autem est spontanea, & utilis, immò & necessaria ad salutem: ut patet ex illis verbis, non dicit: credo Deum, vel credo Deo, quamvis & hæc salutaria sint. Vnde etiam cognoscent hæretici locutum Augustinum de fide iustificante, qua credimus mysteria; non verò de hæretica illa fiducia.

Idem Sanctus Augustinus tomo quarto, libro quæstionum Evangelicarum in Matthæi cap. 13. hæc ait. Sed rectè quaeritur, utrum hæretici sint, an mali viventes Catholici? Possunt enim dici filij mali, etiam hæretici: & infra. At illi, qui in eadem fide mali sunt, palea potius, quam Zizania reputantur: & infra, in illa planè sagena, qua concluduntur & boni & mali pisces, non absurde mali Catholici intelliguntur. Distinguit igitur Augustinus hæreticos à peccatoribus Catholicis: hos pleno ore Catholicos vocat, eosque dicit esse in eadem fide, qua boni. Neque verò meminit Augustinus alicuius fidei in bonis Catholicis, quæ non sit etiam in Catholicis malis: utrosque enim dicit esse in eadem fide: & utrosque in Ecclesia Catholica, extra quam sunt hæretici. Quo ergo antiquitatis fundamento constituunt Novantes hæretici fidem Christianam in Christianis bonis, quæ non sit & in malis Christianis?

Sanctus Chrysostomus adductus disputatione 52. nobis favet apertè. Et præter verba ibidem adducta & tomo 4. homilia 11. in epistola ad Rom. in morali, hæc ait. Ita & fidelis corruptè ac perdere vivens, non solum non veneratione dignus; sed vel magis ludibrio habendus. Item homilia nona in primam ad Corinthios, cum egisset de fide Catholica, quæ par in omnibus Catholicis reperitur, non tamen cum pari vita, hæc ait de omnibus Catholicis. Videre licet & hos rursus magis, illos minùs proficere: alios gravius, alios levius peccare conspiciamus: & infra clarissimè opponitur novis hæreticis: si quis (inquit) malè vivit cum fide

§. 7.
Idem.

§. 8.
Chrysos.

fide recta, auxilium ei fides non præstabit, ut non puniatur opere perduto. Vbi considera illa verba: fides recta cum opere perduto. Quid ergo est fides recta, nisi fides Catholica, fides qua sumus in Ecclesia? hæc fides potest esse in homine perduto.

§. 9. Magnus Gregorius mille in locis id confirmat. Homilia 22. in Ezechielem, cum egisset de fidelibus ait: sunt tamen inter eos plurimi, qui adhuc carnaliter vivunt, qui etsi fortasse literas ignorant, & præcepta Dei legere non valent, certè in multorum fidelium conversatione, bona, quæ imitentur, vident: nec in excusatione dicere poterunt &c. Libro 25. in Iob capite 14. cum dixisset locum videntium esse Ecclesiam, in qua multos invenit ultio Dei, concludit: quasi impios percussit eos in loco videntium. Ibi quippe stabant, ubi Deum videre videbantur. Ibi tenebras dilexerunt, ubi lumen veritatis aspicitur. Et quamvis apertos habuerunt oculos in fide; tenuerunt tamen eos clausos in opere. Unde & bene de Iudæa dicitur: speculatores eius cæci: quia videlicet non videbant opere, quod professione cernebant. Unde etiam de Balaam scriptum est, qui cadens apertos habet oculos: cadens quippe in opere, apertos tenuit oculos in contemplatione. Libro 27. in Iob capite 9. Unde in ipsa quoque Sancta Ecclesia plurimi fidem tenent, & vitam fidei non tenent. Et libro trigesimo tertio capite sexto de Behemoth absorbente fluvium hæc ait: quia verò & post mediatoris adventum quosdam, qui rectè vivere negligunt, etiam fideles rapit. Et infra: alios namque sub Christianitatis nomine positos devorat: quia in ipso eos fidei errore supplantat. Alios à rectitudine fidei nequaquam deviat; sed ad usum prave operationis inclinat: & fidem tenent, sed vitam fidei non tenent. Quia enim nonnulli confitendo fideles sunt, non videndo; hinc est, quod voce veritatis dicitur: non omnis, qui dicit domine, domine, intrabit in regnum celorum.

§. 10. Sanctus Cyrillus Alexandrinus adductus disputatione 52. §. undecimo, consentit aperte: maximè libro decimo in Evangelium Ioannis capite decimo sexto his verbis: non igitur sufficit ad perfectionem, id est, sanctificationem, quæ per Christum est, in numero palmitum recipi; sed oportet ardenti charitate Christum sequi. Dixerat autem homines esse palmites Christi per fidem.

§. 11. Sanctus Bernardus adductus disputatione 52. §. duodecimo, id clarè testatur, & sermone vigesimo quarto in Cantica, vides (inquit) quod non faciat hominem rectum fides etiam recta, quæ non operatur ex dilectione. Idem asserit Sanctus Cyprianus Epistola 51. cuius verba satis conspicua re-

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 1.

fert Pater Iustinianus in epistolâ 2. ad Timotheum cap. 2. versu 20. aliosque Patres adducit. Hic observanda sunt duo: alterum non posse responderi ab hæreticis hos Patres locutos de fide imperfecta per solam apprehensionem mysteriorum: loquuntur enim de fide, qua rectè credimus in Deum: de fide Catholica: de fide, per quam sumus Christiani: de fide, quæ communis est bonis & malis Christianis: hæc autem fides non est imperfecta, qualis est naturalis. Alterum observatu dignum, à Sanctis nec verbum factum de inani ista iustificante hæreticorum fide, quâ necessariò ad iustitiam sit credenda remissio peccatorum iam facta in singulis: cum autem Patres, ut homines in Ecclesia existant, non exigant nisi fidem, qua rectè credamus omnia, quæ à Deo revelata sunt, & per hanc sibi persuadeant esse homines fideles, & in Ecclesiâ; altera hæreticorum fides, ut necessaria ad existendum in Ecclesia & iustificationem obtinendam, commentum est Lutheranum, quo homines non trahuntur in Ecclesiam; sed extrahuntur ab illa.

SECTIO II.

Primum à ratione argumentum.

BIPARTITA potest esse hæreticorum sententia: primò de actibus fidei & charitatis, nempe actum charitatis necessariò esse componendum cum actu fidei, ita ut nullus possit credere, quin simul amet Deum: secundò possunt intelligi hæretici de habitibus ipsis: ita ut habitus fidei non possit componi cum ullo peccato mortali. Primum sensum hac sectione examinandû fuscipio. Actus fidei est naturâ sua independens ab actu charitatis: ergo potest esse absque illo. Consequentia non eget probatione: quia existentia rei independens ab alio, idem est, ac non indigere alio ad existendum. Antecedens probor, quia actus fidei est prior naturâ actu charitatis, ut constat ex Animalistica disciplina: voluntati enim præit intellectus, non intellectui voluntas: tû etiâ quia actus fidei pædet ab obiecto, à specie impressâ, à potentia intellectuice, ab habitu per se infuso vel auxilio, item & à voluntate libera determinante, intellectum ad assensum, illum amante & orta ab alia cognitione reflexa representante actum ipsum fidei: his autem

§. 12.

H h 2

potius

S. Tho. 9. positis, cur indigeat actus fidei actu charitatis terminato ad idem obiectum fidei?
4. Art. 3. vt enim ego assentiar à Petro verè affirmari cœlum esse factum, quid pendeo
& q. 23. ab amore Petri, aut cœli? immò assensus hic potest componi cum odio ipsius Petri, & cœli: sic & assensus fidei potest componi cum odio omnium, quæ per illam cognoscuntur.
Art. 8.

§. 13. Dices: assensum fidei non pendere à priori ab actu charitatis, pendere tamen à posteriori: quemadmodum substantia pendet à sua proprietate: & vt vicinius adducamus exemplum, visio beata non pendet ab amore, vt à principio influente; neque tamen potest esse absque illo. Quæ doctrina Lutherum habet antesignanum, quem sequuti Buzerus atque Calvinus; quos refert Cardinalis hæreticorum antagonista tomo 3. lib. 1. de iustificatione, cap. 15. à versu *quintum argumentum*, quos etiam refellit egregiè: neque indigent impugnatione longa. Quod enim assertur de substantiæ proprietatibus, latè differt. Quia substantia pendet à multis accidentibus, sine quibus mutila esset, & manca: actus autem intellectus cum accidens sit, non pendet ab alijs proprietatibus actualibus. Ab actuali enim operatione pauca pendent: pendet anima à suis potentijs: hæ & illa non pendent à suis actibus. Intellectio magis propriè dicenda videtur passio intellectus, quàm volitio passio intellectationis: quia intellectio est intrinseca intellectui, secus volitio intellectationi: item intellectio est finis *qui* potentiæ; potentia verò finis *cui* intellectationis: qui duo fines magis sunt affines, quàm duo actus diversarum potentialium: vt ergò intellectio non est propria intelligentis passio, cur volitio erit passio intellectationis? Immo cum intellectio sæpè repræsentet obiectum cum indifferentia ad amorem & odium; neuter affectus potest esse intellectationis attributum.

§. 14. Quod assertur de visione beata est etiam abs re: idè enim affectus sequitur necessario visionem, quia intuitionem perfectam proponitur infinitum bonum, in quo amando nullum apparet incommodum: fides autem inferiori ratione repræsentat bonum idem per species alienas, per quas vix formatur proprius conceptus obiecti obscurè, quæ est maxima imperfectio. At libertas aut necessitas voluntatis, quamvis ab obiecto pendet, magis tamen & immediatius à cognitione. Liqueat enim experientiâ voluntatem non rarò subito in obiecta ferri, quin possit se cohibere: si autem paululum animadvertat, crescente perfectione cognitionis eiusdem obiecti, fit

paulatim sui compos, & odij, quod amaverat. Cum ergo tam latum sit discrimen à visione ad fidem, non potest ab altera duci ad alteram argumentum: alioquin & argumentabor ego: visio reddit hominem beatum & incapacem doloris: ergo & fides eadem præstat. Patet consequentia: quia obiectum est idem, & per te vtrâque cognitione reddit hominem incapacem peccati: cur ergo non & doloris?

Vt autem huius sententiæ deliramenta noscantur, in ipsis argumentis, quibus probatur à priori indifferentia voluntatis in amando obiecto finito, & etiam infinito obscurè proposito, sic argumentor. Sequitur, nullum hominem posse peccare, nisi prius dissentiat obiecto formali fidei, & sibi persuadeat Deum neque esse veracem, neque esse Deum: consequentis absurditas nota videtur ex se: ergo. Minor neque ab ipsis hæreticis negatur: quamvis enim aliqui asseruerint, nullum esse peccatum præter infidelitatem, vt constat ex Concilio Tridentino eos damnante sessione sexta, cap. 15. & Canon. 27. non tamen dixerunt fidem pendere ab actu dilectionis; sed potius componi posse cum furto, adulterio, & homicidio: quæ non censebant esse peccata: immò & cum ipso odio Dei fidem componerent: quia nullum censent esse peccatum præter infidelitatem: quæ distinguitur ab odio Dei, vel si admittunt aliqua peccata præter infidelitatem, asseruerunt sola infidelitate gratiam amitti, non verò alio peccato quantumvis enormi. Itaque cum his hac in parte non disputamus; sed cum ipsis, & quovis alio hæretico, dum asserunt fidem seiungi à charitate non posse.

Major propositio è §. 15. probatur. Quia dum est actus fidei, non potest esse peccatum ullum: quia dum est assensus ille, coniungitur necessario cum dilectione Dei, cum qua non potest admitti peccatum, quod videmus graviter displicere Deo: cum dilectione enim alicuius non potest componi voluntas illum graviter exacerbandi: ergo, nisi deponamus assensum de existentia Dei, non possumus peccare.

Obijcies: concedi non posse peccari dum exercetur fides: at verò opus non esse dissentiri Deo; sed sufficere cessare ab actu fidei: nec enim oppositum adhuc est probatum. Contrà: ergo dum aliquis est memor Dei, peccare non potest: etenim per te necessarium est cessare ab actuali fide in Deum: eadem autem ratione cum scientia naturali de bonitate Dei non poterimus peccare: quamvis enim scientia naturalis non est in substantia tam perfecta, quàm

§. 15.
Confirm.

§. 16.

§. 17.
Obiectio.

Refel.

quàm fides, neque habet vim ad inferendâ tam perfectam volitionem; tamē perfectiori ratione representat Deum, quàm fides, quod attinet ad movendâ voluntatem, alioquin adiutam à Deo. Bonitatem enim Dei representat evidenter: quod genus representandi, tam efficax est ad amorem naturalem, & advertendas graves eius offensiones, quàm fides ad inferendum amorem supernaturalem, si præcisè consideretur modus representandi. Ergò ut admittatur peccatum egemus actuali inconsideratione Dei: hunc enim cognoscimus per fidem aut scientiam: utraque autem vim habet ad inferendum amorem Dei: quo non datur locus ad faciendam Deo gravem iniuriam. Vnde concludo non posse componi peccatum actuale, neque cum actuali fide, neque cum scientia: ac propterea fidem nihil habere speciale in hominis impeccabilitate, quod non habeat naturalis cognitio Dei.

§. 18.

Quod sic explico: asserunt hæretici, representatâ bonitate Dei, non posse volutatem ipsius Dei amorem cohibere: quia bonitas apprehensa determinat voluntatem ad amorem, sed eadem bonitas apprehenditur scientiâ naturali, & cognitione evidenti, quæ non est minus potens ad amorem in bonitatem eadem: ergo Philosophus Christianus, dum actu de Deo cogitat, amat necessariò Deum. Hic autem amor componi nò potest cum offensione gravi ipsius Dei, ut patet in amicitia civili, atq; etiâ in turpi: ergo ad peccandum exigitur actualis oblivio Dei. Quàm autem sit hoc absurdum, vel ipsi hæretici fatentur: Lutherus enim atq; Calvinus, peccati hæresis Libertinos accusant; item & Pontificios: cum tamen Pontificij, & Libertini de Deo cogitent, quando in sententia Lutheri & Calvini peccant: ergo cum cognitione actuali Dei cõponi potest peccatum: quid ni & cum fide? Item negari non potest à multis flagitia committi arbitrantibus se esse iniurios Deo: non est ergo opus ad peccandum habere oblivionē Dei.

§. 19.

Tunc sic: sine oblivione actuali Dei peccare possumus, non tamen in sententia Lutheri cū actuali fide de bonitate ipsius Dei: ergo necessaria est ad peccandum dissensio de existētiâ & bonitate Dei: quæ est maior propositio præmissa §. 15. Probo consequentiam: quia ex parte intellectus exigunt hæretici defectum in apprehendendo bonitatem Dei; at hic defectus non est actualis inconsideratio; alioquin nullum peccatum esset iniuria in Deum: quæ nunquam infertur ei, quem obliviscimur inculpatè: ergo exigitur dissensio actualis de bonita-

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

te, & existentia ipsius Dei.

Pone Philosophū actu credētē existētiâ, & bonitatē Dei: hic non potest Deum oblivisci, neque negare: quia per species evidentes cognitio necessariò excitatur: hic peccare non potest. Ponamus hunc non esse Philosophum; habere tamen actualem considerationem Dei, neque ab eâ posse cessare: eruditus enim inter Christianos, tam est assuetus, homicidium esse iniuriā Dei, ut proposita occasione occidendi, non possit cogitatione separare homicidiū ab iniuria Dei: hic cum ea cogitatione peccare non potest: quia fixè credens bonitatem, & existentiam Dei, illas amat necessariò: ergo ut occidat, opus est, ut sibi persuadeat nò esse Deū, qui ea lædatur iniuriâ. Probo consequentiâ: quia Deum oblivisci non potest propter assuetudinem, ipsum cogitandi in homicidio; neq; item cum actuali in ipsum fide potest peccare: ergo opus est, ut fidem deponat arbitratu non esse Deum. Quæ omnia vel ipsa experientiâ revincuntur: memores enim bonitatis Dei, & eam rectè persuasi multa committimus, quibus credimus ipsum offendi. Ratio à priori est imperfectio fidei Deum abstractivè representantis, & obscurè. Cognitiones verò aliorum obiectorum, maxime autem sensibilium, acriter pulsant appetitum, voluntatemque trahunt ad peccandum.

§. 20.

SECTIO III.

Secundum à ratione argumentum.

HÆC, quæ dixi, probant fidem Catholicam, quam hæretici historicam vocant, posse cum peccato componi: nunc probandum posse cum eodem peccato componi hæreticam ipsorum fiduciam. Hoc enim iudicium: *Deus mihi peccata remisit*, non habet oppositionem cum furto deinceps committendo: ergo cum fiducia de remissione peccati præteriti potest componi novum peccatum. Probo antecedens: quia remissio peccati antecedentis cõponi potest cū sequenti peccato: ergo fiducia de ea remissione potest cõponi cum eodem futuro peccato. Consequentia patet: quia iudicium de remissione potest esse, quoties perseverat eius obiectū: *ab eo enim quòd res est, vel non est propositio dicitur vera vel falsa*. Deus item iudicat, & remissum esse peccatum præteritum, & aliud

§. 21.

H h 3 novum

S. Tho. q. 4. Art. 3. & q. 23. Art. 8. novum admitti. Antecedens autem probo, quia peccatum præteritum & novum sunt duo realiter distincta, primumque potuit aboleri, atque remitti, priusquam novum committatur: cuius remissio facit illud non esse, vel in sententia hæreticorum non imputari: hæc verò quid pugnant cum novi peccati existentia, & imputatio-
ne?

§. 22. E. quibus constat, fiduciam, per quam aliquis iustificatus est, posse manere informem per peccatum subsequens: per quod nec reviviscit prius, quod fuerat remissum; neque adimitur illius non imputatio: neque dicitur homo esse in peccato remisso prius. Quamvis enim peccato sequenti perdatur status filiorum Dei, non tamen reditur ad statum prioris peccati. Concluditur etiam quàm maneam & nullam iustitiam hæretici admittant: siquidem illa, quæ fuit tota ratio sanctificandi vno tempore, eadem alio componitur cum peccato mortali.

§. 23. *Evasio.* Huic argumento responderi potest quod §. decimo tertio, nempe effectum formalem huius fiduciæ non pendere à priori ab actu charitatis; pendere tamen à posteriori: qui enim apprehendit Deum sibi fuisse tam benevolum, ut illi remiserit peccata, non potest eum non diligere, cum qua dilectione non potest componi peccatum mortale. Respondeo, idem dici posse de fide Catholica, apud ipsos historicâ. Qui enim considerat Deum sibi fuisse tam benevolum, ut filium suum vnigenitum dederit, non potest eum non diligere: sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum vnigenitum daret: commendat autem charitatem suam in nobis, quia cum adhuc inimici essemus, Christus secundum tempus pro nobis mortuus est. Cur ergo ex supernaturali consideratione, & fide historica de hoc mysterio non sequitur necessario amor in Deum, cum quo componi non potest grave peccatum?

§. 24. Quamvis hoc tam aperte sequatur, non admittetur ab hæreticis, ne cogantur admittere fidem iustificantem à fiducia distinctam. Mitto argumenta, quibus impugnavi à §. 16. hanc responsionem: quibus addo nullum peccare posse memorem Christi: nec posse esse peccatum ingratitudinis contra beneficium incarnationis, & remissionis peccati: quia ingratitudo est necessario supponit memoriam beneficii. Si enim hoc inculpatè obliviscimur, non possumus ingratitudine peccare; si autem hæc beneficia recolimus, necessario, per te, diligimus beneficientem: cum qua dilectione nullum peccatum in be-

nefacientem componi potest. Hæc & alia absurda haud difficile deprehendet, qui hæc hæreticorum deliramenta fuerit contemplatus.

SECTIO III.

Habitus fidei componi potest cum peccato mortali.

MVLTO facilius ostenditur posse habitum fidei componi cum peccato mortali, quàm actum. Etenim effectus formalis fidei habitualis est independens à furto, & eius carentia: ergo potest fides cum utroque componi. Hæc cum clara sint, probanda sunt diluendo, quæ possunt obijci.

Primum responderi potest quovis peccato mortali amitti fidem habitualement: quia nullum peccatum committi potest, quin præcedat in intellectu error contra fidem. Sed contrà, nam experientiâ de opposito constat: quid enim prohibet, me vel le furari nihil de fide malè sentientem? nam cum persuasionem de existentia Dei, de eius remuneratione, de gravitate peccati, & alijs, potest peccatum admitti. Omnes Catholici de hac veritate sunt, vel ipsa experientiâ certi. Præsto est ratio, quia alia bona trahunt appetitum ad amorem sui.

Speciatim autem hæc solutio impugnatur, quia non posset aliquod peccatum committi etiam infidelitatis: etenim voluntas dissentienti dirigatur alio iudicio etiam falso, sicut furtum per te dirigatur iudicio infideli: rogo, utrum iudicium illud sit culpatum, aut inculpatum? si culpatum, abibitur in infinitum: quia culpa, ex qua ortum traxit, sequuta est aliud prius iudicium etiam falsum, de quo redit eadem quaestio, donec sistatur in primo vno iudicio inculpatè falso. Si autem iudicium illud sit inculpatè falsum: ergo velle dissentiri mysterijs fidei non erit peccatum. Probo consequentiam: quia actus voluntatis ortus ex errore inculpatè non est peccatum. Si enim ego inculpatè mihi persuadeo animal, quod est à fronte, esse cervum, non pecco illum sagittâ traiciens, quamvis sit homo: quia inculcata percussio cervi, facit involuntariam necem hominis. Voluntarium enim est à principio intrinseco cognoscente singula: ergo quâdo aliqua circumstantia sine culpa

ignora-

§. 25.

§. 26.
1. Obiectio

Refell.

§. 27.

ignoratur, non committitur voluntariè.

§. 28.

Vt ergo peccari potest contra fidem sine præeunte iudicio falso; sed solum quia bonitas credendi proponitur cum indifferentia; ita potest peccari contra iustitiam, sine errore in fide; sed solum ob indifferentiam, qua proponitur iustitiæ bonitas. Immo multò facilius: quia fides non repræsentat adæquatè bonitatem iustitiæ; sed Deum ipsum, & eius revelationem circa alia mysteria: quin peccari potest contra iustitiam absque actuali assensu fidei circa bonitatem iustitiæ. Potest enim aliquis actu non credens Deum, cognoscere evidenter cognitione humana moraliter certa furtum esse malum, & contra voluntatem Dei: si illud admittat, cur amittet fidem circa alia obiecta?

§. 29.

2. Obiectio

Secundò responderi potest habitum fidei amitti quolibet peccato mortali, quia illo amittitur gratia, quam necessariò comitatur fides: ut enim furto gravi amittitur charitas in Deum, temperantia infusa, & aliæ virtutes morales etiam infusæ, sic etiam amittitur fides, & quivis alius habitus per se infusus: quia gratia est principium, à quo dimanant habitus infusi more proprietatum. Sed contrà primum: fides non amittitur sine peccato infidelitatis: præcise enim quòd aliquis careat fide, quam tenetur habere, est infidelis teste Sancto Augustino, tom. 3. lib. 3. de Trinitate, cap. 2. *fides*, (inquit) *quam qui habent, fideles vocantur; & qui non habent, infideles*. At verò infidelitas non obtingit absque actuali peccato infidelitatis: nec tamen aliquis dicitur esse in peccato intemperantiæ, aut intemperans eo præcise, quòd careat temperantià infusa: ergo ex sententia Augustini non perit fides eadem ratione, qua cæteræ virtutes. Igitur omnis qui caret fide est infidelis: quod absque infidelitate numquam contingit.

§. 30.

Contrà secundò: nam manifesta est ratio in fide cur non pereat: sæpè enim peccat aliquis cum actuali assensu fidei circa aliquod mysterium, qui assensus non perit à peccato; sed cum illo componitur: sed assensus ille conservatur ab eisdem principiis, à quibus fuit primum productus: neque enim videtur cur assensus ille sit conservandus ab alijs causis: quod non contingit in actibus aliarum virtutum, qui tunc vel non exercentur, vel exercentur per auxilium extrinsecum: assensus autem fidei est per se principium indifferens actus boni, ac per consequens est indifferens ad existendum cum malo.

§. 31.

Ad id quod obijcitur de dimanatione habituum, dico gratiam sanctificantem non posse in omnibus comparari naturæ: mul-

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

ti enim sunt actus supernaturales, qui omnino non possunt oriri à gratia; sed potius indigent carentia ipsius gratiæ, ut constabit in disputationibus de iustificatione; at verò non potest esse aliquis actus vitalis absque substantia naturali: ergo non est gratia exactè comparanda naturæ: idem contingere potuit habitibus, nempe non esse naturam suam gratiæ connexos. Quod de fide & spe communius Theologi affirmant. Qui autem dicunt posse etiam eos duos habitus connaturalius esse cum gratia, quam sine illa, docent eos duos habitus speciali Dei beneficio manere in peccatore non desperante, & non dissentiente, ut commodius convertatur in Deum: quod apertè colligunt ex Scripturis, atque Concilijs.

SECTIO V.

Argumenta hereticorum.

NVLLO argumento moventur hæretici, nisi nonnullis Scripturæ, & Patrum testimonijs adulteratis illorum libidine. Multa recenset Cardinalis Bellarminus tomo 3. lib. 1. de iustificatione cap. 15. quibus omisiss, hæc adduntur. Sanctus Hieronymus tomo 6. in epistolam ad Galatas, cap. 5. in id: *fructus autem spei*, hæc ait. *Cum autem dilectio procul abfuerit, & fides pariter abscedit*. Respondeo, constare è §. 5. liquidò ab Hieronymo sentiri in multis peccatoribus manere fidem. In testimonio autem adducto oratoriè agit Hieronymus de quadam in circumscriptione trium virtutum Theologicarum, vnamque censet in duabus alijs contineri; duas item in vna. Spem esse in fide sic ait. *Nec mirum si spes in hoc catalogo referatur, cum infide sit, quod speratur*: subiicit autem. *Quæritur quoque quomodo fides in charitate sit posita? qui diligit, numquam se ladi æstimat: numquam aliud, nisi quod diligitur, suspicatur*. Hæc Hieronymus: quibus ostendit se non agere de fide Catholica, quando dicit fidem abscedere abscedente charitate; sed de fide largè sumpta pro æstimatione solius amoris activi, atque passivi: abscedente verò amicitia succedit æstimatio aliarum rerum, quam amari, & amare, nosque arbitramur ladi: quæ suspicio est propria inimicitiarum, sicut prior æstimatio reperitur in solis amantibus: hanc ergo æstimationem vocat Sanctus Hieronymus *fidem*, quam meritò dixit abscedente charitate perire.

§. 32.

Bellarmin.

Obiectio.

Resp.

§. 33. Sanctus Chrysostomus tom. 4. homil. de fide, spe, & charitate docere videtur eas tres virtutes esse mutuò catenatas. *Quæ duo (inquit fides & spes) ita sibi mutuà vice coniuncta sunt, ut alter à sine altera stare non possit.* Item in epistola ad Titum cap. 2. in ea verba, in magna domo, &c. explicat in Ecclesia non esse vasa fictilia: ac propterea magnam domum intelligit mundum, non Ecclesiam: quia in hac nullum est vas in contumeliam; sed omnia in honorem. Respondeo constare ex §. 8. Chrysostomum à nobis esse. Immo in primo testimonio hic adducto paulò inferius perspicue docet, posse manere fidem sine charitate, & spe. Præterea spes accipitur à Chrysostomo non solum pro actu desiderandi spectante ad voluntatem; sed etiam pro intellectus assensu probabili iudicante rem esse futuram: cumque per desperationem deficit spes, deficit etiam assensus ille, pro quo succedit alius assensus de re non futura: hic autem assensus ex parte intellectus est in causa, ut volūtas desperet, verba Chrysostomi sunt, *spes est futurae pollicitationis religiosus affectus, promissa gloria devota intentio.* Igitur Chrysostomus non accipit fidem Catholicam; sed persuasionem illam necessariam ad sperandum. Secundum testimonium nihil vrget, constat enim ex §. 8. ab eo admitti fidelem, qui sit vas contumeliæ. In epistola verò ad Titum non accipit Ecclesiam in tota sua latitudine; sed pro eius præcipua parte membrorum vivorum: de quibus dicitur ab Apostolo Ecclesiam non habere maculam, neque rugam: quod non intelligitur de tota Ecclesia.

§. 34. Videbitur etiam S. Augustinum huic errori fuisse tom. 7. lib. 1. contra Cresconiū Grammaticum, cap. 29. his verbis: *Non autem existimo quemquam ita desipere, ut credat ad Ecclesiam pertinere unitatem eum, qui non habet charitatem.* Quibus significat charitate carentem carere quoque verà fide: omnis enim, qui habet veram fidem, pertinet ad Ecclesiæ unitatem. Inferiusque hæc ait de Ecclesia. *Neque in qua sola fides retinetur; sed in qua sola una fides cum charitate retinetur.* Respondeo eo testimonio non probari ab Augustino censerī non posse manere fidem veram sine charitate; sed potius inclinari videtur esse veram fidem extra Ecclesiam: ait enim cap. 18. *& fidem, qua creditur Christum esse filium Dei vivi: invenimus etiam eos, qui non pertinent ad membra Ecclesiæ etiam confiteri; nec ideo fieri, ut non sit una fides.* En quantum distet Augustinus ab his hæreticis.

§. 35. Agit autem S. Doctor contra Schismaticos, de quibus tom. 6. lib. 20. contra Faustum cap. 3. initio ait eos eadem opinari, &

eodem ritu colere, quo cætera Ecclesia; eosque solo delectari dissidio congregationis: quàm doctrinam mutuatus est S. Thomas 2. 2. quæst. 39. art. 1. Hi Schismatici in Ecclesia quidem sunt: non enim eo præcisè quod Schismatici, sunt & infideles, non tamen sunt in unitate Ecclesiæ, non quod mente habeant scisuras, & schismata; sed quia in diversitate cordis non habent unitatem charitatis: quapropter schisma per se charitati opponitur, non fidei. Vnde constat rectè dixisse Augustinum nullum, nisi desipientem arbitrari posse esse aliquem in unitate Ecclesiæ, nisi habeat charitatem: neque loquitur de charitate in Deum, neque de alio habitu iustificante; sed de voluntate non dissidendi, per cuius contrariam homo constituitur formaliter schismaticus. Quibus responsum est primis duobus Augustini testimonijs.

§. 36. Nec verò censuit extra Ecclesiam esse veram fidem: accipit enim fidem obiectivè, & completè pro aliquo articulo, quem Catholici credimus. Hunc articulum, ait, esse unum intra, & extra Ecclesiam, his verbis, cap. 50. *Vide ergo nos quam probabilem rationem sequamur, quæ schismatici, vel hæretici corruerunt, cum ad nos inde veniunt, corrigimus: quæ verò sicut acceperunt, tenuerunt, agnoscimus, & probamus: cum Apostolū videamus etiam in ara gentilium, à quibus idola colebantur, Dei nomen inventum confirmasse potius, quam negasse.*

DISPUT. LIIII.

Utrum eadem fides possit esse formata, & informis.

STATVO contra hæreticos posse manere fidem informem; quærit S. Thom. utrum eadem sit formata & informis? censuerunt aliqui non esse eandem, quod Magister in 3. dist. 23. dixit posse absque absurdo defendi. Primū, quia fides formata est vera; mortua autem informis; verum autem animal non potest esse eiusdem rationis cum mortuo. Respondeo vivum accipi posse pro toto composito pro homine, & equo: in quo sensu non sunt eiusdem rationis vivum & mortuum: quia forma cadaveris humani differt ab anima: sic complexum ex fide & charitate differt à complexo ex fide & peccato mortali: nec in hoc sensu dicitur fides mortua: dicitur autem iustitia mortua, sive extincta, ut homo vita functus: quia ut homo excessit evivis; ita

§. 1.

S. Thom.
Magist.

ita & iustitia perijt. Item vivum, & mortuum accipitur pro subiecto quod informatur anima & cadavere; sic corpus dicitur vivum, & mortuum idem numero: quia subiectum accipit denominationem à forma, vt eadem manus est frigida, & calida solâ mutatione qualitatum: ita fides dicitur mortua: quam merito S. Bernardus vocavit putidum cadaver. Quæ possunt obijci pro hac sententia difficultate carent.

§. 2.

Dicendum ergo eundem numero habitum fidei esse formatum, & informem: quæ doctrina traditur à S. Thom. & tã est Theologis certa, vt opposita mordeatur à Banez PP. Valentia Turriano & alijs: quæ ab errore vindicatur ab alijs. Primum argumentum ex Tridentino sess. 6. cap. 15. & Can. 28. *Si quis dixerit amissa per peccatum gratia, simul & fidem semper amitti; aut fidem, quæ remanet, non esse veram fidem, licet non sit viva; aut eum, qui fidem sine charitate habet, non esse Christianum: anathematisit.* Responderi tamen posset hoc testimonio apertè solum probari peccatorem manere cum fide mortua; per quã est verè fidelis & Christianus: cum autem hæc doceat opposita sententia, non damnatur in Concilio. At certè satis forte argumentum est ea definitio ad probandum non corrumpi aliquem habitum fidei, nisi peccato infidelitatis: quamvis enim responderi potest à Concilio intelligi fidem nō semper amitti; intelligitur tamen non amitti, itavt omni fide careat peccator; at non definit non perire aliquam fidem; quo responso fugi videtur Concilij anathematismus: adhuc tamen magis adsonat Concilio nullam fidem perire: quia id melius verba sonant, & magis absonant hæreticis.

§. 3.

Magis ergo è mente Concilij asseritur, nullam in peccatore non infideli perire fidem, quia nulla fides habet formalem effectum oppositum cum furto, aut homicidio; & quævis cognitio viæ componi potest cū amore, & odio sui obiecti, vt latè probavi disput. 53. à §. 12. nec opposita sententia potest defendi commodè. Nam si ponatur in iusto vna sola fides; hæc perit quovis peccato mortali: quod hæresi vicinum est; non enim videtur cōmodè responderi posse hæreticis, si arguerent ab eâ fide ad alias. Si enim fides succedens sit eiusdem speciei: cū pereunt, argumentum hæreticorum esset efficax: quia inter individua eiusdem speciei non potest tantum esse discrimen: si autem fides illæ ponantur specie differre: primum id asseritur absque fundamento: nec enim ex conceptu fidei petitur argumentum, quo probetur vna fides pendere ex conceptu suo à charitate; alia verò non pendere: item fidelis iustus non haberet vnam

fidem cum fideli peccatore: quia, quæ solo numero differunt, habent vnitatem: quæ verò differunt specie, sunt absolute diversa. De quo vide disp. 56. §. 5. & 6.

Ratio à priori, est quia charitas est forma fidei per extrinsecam denominationem: charitas enim reddit subiectum gratum Deo; & iusti bona opera, digna vita æterna. At mutatio extrinsecæ denominationis nō est in causâ, vt pereat subiectum denominatum extrinsecè: nec fides periret, tametsi intrinsecè esset charitate formata: quia manus non perit mutatione lucis; nec quamvis pro luce non succedat alia qualitas.

§. 4.

DISPUT. LV.

Utrum fides sit virtus.

AGIT S. Thom. art. 5. de ratione virtutis, qua fides pollet: quæ partim spectat ad voluntatem per piam ad assentiendum affectione; partim ad intellectum per assensum ipsum. Affectio pia communem habet quæstionem cum cæteris virtutibus spectantibus ad voluntatem; quam examinabo inferius cum S. Thom. quæst. 25. art. 7. vbi quæritur utrū absque charitate possit esse aliqua vera virtus: quæ autem sunt propria spei tractanda sunt cum S. Thom. quæst. 17. art. 1. nunc occurrit examen de ipsa fide, vt est habitus intellectus: sit ne virtus pertinens ad intellectum: an verò exulet fides eâ lasse virtutum: cur autem pia affectio habeat obiectum honestum ostendam disputatione 66. §. 12.

§. 1.

S. Thom.

Qua in re non consentiunt Theologi. Durand. in 3. dist. 23. quæst. 6. num. 6. distinguit virtutem strictè, & latè acceptam: illa est, quæ facit vltimum de potentia: hæc, quæ laudabiliter attingit obiectum suæ potentia. Asserit ergo primum fidem esse virtutem in secunda acceptatione, quia obiectum fidei est veritas prima, quæ est præcipuum intellectus obiectum; eamque tangit laudabiliter; tū quia per bonum affectum imperatur, tū quia certò, & sine periculo erroris: in primâ acceptatione censet fidem non esse virtutem: quia virtus pertinens ad intellectum facit vltimum de potentia; non quod sit optimus actus inter omnes, quos circa obiectum potest exercere intellectus; sed quia in genere est in supremo cognoscendi obiectum, vel immediatè in se evidenter, vel illud evidenter resolvens in primum principium immediatè, & evidenter cogni-

§. 2.

Durand.

S. Tho. q. tum, quia non quadrant in fidem. Addit
4. Art. 5. Durandus contra S. Thom. fidem cum charitate non habere maiorem rationem virtutis, quàm sine illa: quia semper attingit obiectum obscurè, & cum affectu pio, qui intrinsecè & ex conceptu suo est æquè bonus in peccatore, ac iniusto.

§. 3. Favet Scotus in 3. dist. 23. quæst. vnica
Scot. versu ad quæstionem tamen, huic sententiæ Durandi: quia multum inclinat ad concedendam fidei humanæ æqualem certitudinem, ac infusæ: nec Scotus admittit humanam fidem esse virtutem intellectus. E contra Gabriel in 3. dist. 23. quæst. 2. art. 3. censet opinionem esse virtutem intellectus; unde melius id asseret de fide infusa. S. Thomas art. 4. docet fidem formatam esse virtutem; secus informem. Doctrina hæc difficilis aliquibus visa, quia cum charitate fides non est virtus moralis, id est, voluntatis; sine illa autem possunt esse virtutes intellectuales. Loquitur S. Thom. de fide, ut est à voluntate, quo sensu S. Thom. nullam virtutem agnoscit absque charitate. Caietanus docet fidem esse virtutem intellectus: quia certò attingit veritatem; non verò virtutem intellectualem: quia non est evidens.

Gabriel.
S. Thom.
Caiet.
§. 4. Opinor quæstionem hanc esse de solo nomine, & Caietanum magis esse à ratione devium: sunt enim quisquiliæ discrimen quærere inter virtutem intellectus, & intellectualem, ut inter virtutem voluntatis, & voluntariam; adiectiva enim nomina idè omninò significant, quod substantiva in genitivo possessionis: ut oratio Tullij, & Tulliana: virtus Christi, & Christiana; liber Aristotelis, & Aristotelicus. S. autem Thomas solum videtur quæstionem diremisisse de fide, ut spectat ad voluntatem; ad quod requirit ordinationem in vltimum finem per charitatem, & infallibilitatem ex parte intellectus. Hoc vltimum non requiri probatur: quia si quis exerceat fidem humanam, aut opinionem ex imperio & ordinatione charitatis, virtutem quidem exercet, ut cum exercetur actio externa: quia ratio virtutis meritoriè conferentis ad vitam æternam convenit actui intellectus, & actioni externæ per solam denominationem extrinsecam ab actu voluntatis; sed hæc denominatio extrinseca convenire etiam potest actibus incertis, sicut & certis: ergo etiam ratio virtutis. Quæstio autem hæc est de ipso fidei assensu, utrum sit virtus; non quidem voluntatis; sed intellectus? ut scientia est virtus intellectualis: quod quidem habet scientia independenter à charitate: non ergo absolutè diremit S. Thomas totam quæstionem, nec malè Durandus eam partem impugnat.

Dico fidem infusam esse virtutem intellectus, & intellectualem etiam, cum est informis: conclusionem hanc docent multi ex antiquis Theologis, quos imitati Bañez P. Turrianus & alij. Primum: quia communiter virtus Theologica dividitur in fidem, spem & charitatem; fides autem non est virtus Theologica formaliter per affectu piū, qui non habet pro obiecto Deum; sed se ipsa est Theologica. Secundò, quia virtus est qua quis non potest malè uti: sed fide non possumus uti malè: ergo est virtus. Minor probatur: quia malus intellectus vsus est in aversione à veritate, aut in eius periculo: ut malus voluntatis vsus est in aversione à bonitate, aut eius periculo; sed fides, cum sit certa, non potest avertere à veritate: ergo eam non possumus abuti. Tertiò, quia scientia naturalis est virtus intellectualis: ergo & fides infusa. Probo consequentiam, quia hæc perfectius attingit veritatem: quia eam infallibiliter cognoscit sine aberrandi periculo: est item in ordine supernaturali, quo primum disponimur ad iustitiam: quæ ratio cōpensat evidentiam scientiæ, & superat: est enim actus in substantia perfectior scientiæ naturali; & fortè scientiæ infusa. Si ergo scientia naturalis ob perfectionem inferiorem est absolutè virtus intellectualis: cur fides infusa tanto nobilior non erit etiam virtus?

Ad argumētū Duradi in 4. 2. nego virtutē esse, quæ facit vltimū de potentia; alioquin sola charitas esset virtus voluntatis, & solum lumen beatū virtus intellectus: etenim misericordia non facit vltimum de potentia in amando proximo; qui melius amatur charitate Theologica: nec scientia infusa cognoscit Deum cum vltimo potentia: quia lumine cognoscitur perfectius: ergo ad rationem virtutis non exigitur, ut potentia totos contendat nervos; sed ut suum attingat obiectum tam perfectè, ut non possimus à scopo deflectere. Idem respondeo Caietano, & cæteris adversantibus.

Rogas: utrum fides naturalis de mysterijs creditis divinā, sit etiam virtus? Affirmant aliqui, quia illa fides non potest errare. Respondeo negativè: fides enim humana secundum se considerata non est nisi probabilis assensus, cui non repugnat falsitas: at incertitudo & errandi periculum virtuti repugnant: quia illis possumus malè uti: ergo. Pone enim species de fide humana: illæ possunt esse principiū actus veri, quādo obiectū existit; ac falsi, quando non existit obiectū: quibus speciebus non repugnat ex conceptu suo cōponi cū quāvis parte, immò & cum affirmatione, & negatione ab ipsis orta: ergo non sunt virtus.

§. 5.

Conclus.
Bañez,
Torres,§. 6.
Ad arg.

§. 7:

DISPUT. LVI.

Utrum fides sit una?

§. 1.

ON disputo, utrum fides includat unum solum habitum intellectus, an duos? alterum intellectus, & voluntatis alterum: egi enim hac de re disput. 70. nec item ago, utrum possit esse fides infusa solum circa auctoritatem, & testimonium Dei; an verò possimus simili habitu credere auctoritati, & testimonio creatis? de quo agendum inferius. Solum igitur quæro: utrum habitus fidei infusæ sit una simplex qualitas in credente; an verò sint duæ, aut plures specie distinctæ? verbi gratia, ut vnâ credam auctoritati Dei, assentiens omnia eius testimonia esse vera; alia credam eius revelationem existere; alia credam mysteria ipsa; alijs item diversas revelationes.

SECTIO I.

Ab auctoritate divina non probatur unitas fidei habitualis.

§. 2.

Ad Ephes.
4.6.

NONNVLII unitatem fidei habitualis probare soliti ex epistola ad Ephesios 4.6. *vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma*: ergo non sunt multæ fides specie distinctæ, sicut nec baptisмата multa. Mirum, eos non deduxisse esse omnibus vnâ numero habituales fidem, ut est idem etiam Dominus. Respondeo, non constare ex eo loco de existentia habitus fidei: ergo nec de eius unitate: non enim fides adhuc sanxit esse fidem habituales infusæ: ergo nec eius unitas fide est stabilita. Iam dixi disput. 1. fidem accipi & obiectivè, & formaliter: formaliter pro ratione, qua assentimur; obiectivè pro ipsis articulis, & obiectis, quibus præstamus assensum. Paullus ibi loquitur de fide obiectiva; non de formali, cuius animus est, Ephesios ad unitatem amoris hortari, quia regenerati sunt ex aqua, & Spiritu Sancto: eadem fides, id est, idem credunt omnes; nec hic hoc obiectum, aliud ille; sed omnino idem vterque.

§. 3.

Hieron.

Expositio hæc communis est Patribus. S. Hieronymus tomo 6. in eum locum: *Propterea (inquit) & fides vna dicitur: quia similiter in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum*

creamus. Itaque ex Hieronymo fides est vnâ quia omnes Catholicæ eodem modo credimus in Trinitatem; at non egit Hieronymus utrum in Patre credamus eodem habitu, quo in filium. Quare Glossa ordinaria, & Lyra id acceperunt de fide Catholica, quæ vna est in tota Ecclesia. Idem S. Hieronymus contra hæreticorum errores asserit unitatem fidei tomo 5. in Oseam, cap. 8. in id: *scribam eis rursus leges: vnum autem (inquit) esse altare in Ecclesia, & vnâ fidem, & vnum baptisma Apostolus docet, quod hæretici defendentes multa sibi altaria fabricati sunt*. Nicolaus de Lyra, *vna fides, id est, multi articuli in vni veritati divine*, Patres Iustinianus atque Cornelius ex S. Hieronymo exponunt esse vnum baptisma contra Valentinum duo ponentem: vnâ fidem contra Politicos salutem admittentes in quavis religione: quod & Libertini somniarunt.

Lyra.

P. Iustin.

P. Cornel.

§. 4.

Age, & Paullus egerit de ratione ipsa credendi: non egit de habitu fidei; sed de actibus: quos esse multos, & specie distinctos vix negat vllus. Admitto item sermonem habuisse Paullum de habitibus: non propterea voluit in singulis fidelibus esse vnum numero habitum. Nam cum multiplicitate habituum etiam in specie, fides est vna, id est, omnes fideles habent fidem habituales, & actuales vnâ, etenim *vnâ*, non appellat simplicitatem habitus, quo ego credo mysteria; sed similitudinem, qua omnium fides dicitur vnâ: nam articuli fidei multi sunt & specie distincti: at comparatione credentium est vna fides: quia omnes credunt eos omnes articulos: ita habitus credendi, licet plures essent; comparatione tamen fidelium sunt vna fides: quia tot habet vnus fidelis, quot cæteri, nec plures vnus alijs, nec pauciores, ac propterea omnes habemus similem fidem habituales: quia quamvis in singulis complexa sit plures habitus specie; non tamen diversos in Petro & Paulo; sed eodem.

§. 5.

S. Aug.

Quod eleganter explicuit S. Augustinus tom. 3. lib. 13. de Trinitat. cap. 2. his verbis: *Sicut dici potest omnibus hominibus esse facies humana communis: nam hoc ita dicitur, ut singuli suas habeant. Aliud sunt ea, quæ creduntur; aliud fides, quæ creduntur: illa quippe in rebus sunt, hæc autem in animo credentis est: quamvis sit in alijs, non ipsa, sed similis. Non enim numero est vna, sed genere; propter similitudinem tamen, & nullam diversitatem, magis vnâ dicimus esse, quàm multas: nam & duos homines simillimos cum videmus, vnâ faciem dicimus, & miramur amorum.*

E quibus patet huic unitati fidei habitualis non opponi multitudinem habituum in singulis.

§. 6.

S. Tho. q. 4. Art. 6. singulis fidelibus; sed diversitatem vnius fidelis ab alio: etenim facies humana plures continet partes, & accidentia specie distincta: constat enim corpore & animo, colore, figurâ, & alijs inter se absimillimis: quia verò in alia facie similia conspiciuntur, vtriusque facies vna dicitur. Eadem ergo ratione, quamvis fides Petri confletur ex plurimis actibus & habitibus, erit vna cū fide Paulli, quia similes habitus & actus includit, ijs, quos habet Petrus. Cum autem S. Augustinus dixit in omnibus eandem esse credendi rationem, non numero; sed genere: genus accepit pro specie infima, nō propriè pro generico conceptu. Dixit enim esse eam similem sine vlla diversitate; at quæ solo genere conveniunt non habent, similitudinem sine vlla diversitate, quia sunt in specie diversa. Propterea disput. 54. q. 3. animadverti, non esse admittendam in peccatore fidei fidem specie distinctam à fide iusti: quia non esset illis vna fides: quod est contra sensum Paulli, ut explicatur à S. Augustino.

§. 7.
Hieron.
Obiectio.

Huic tamen verissimæ Augustini expositioni obvius videtur factus Hieronymus tom. 6. in epist. ad Titum, cap. 1. in id; *iuxta communem fidem Quod quidem (inquit) melius mihi videtur Apostoli Paulli & Titi fidem fuisse communem, quam omnium credentium: in quibus pro varietate mentium fides communis esse non poterat.* Respondeo, non admitti à S. Hieronymo diversitatem in fide inter fideles; sed maiorem, aut minorem assensum actualem: quia simplices fideles nō percipiunt omnia mysteria, quæ Apostoli: quia non capiunt tantam doctrinam. At si erudiantur, eadem omnino credent. Hoc autem non tollit omnium esse absolute communem fidem: quia habitus idem est in omnibus fidelibus: animi promptitudo eadem, at pro ruditate, aut acumine cuiusque non omnes æqualiter percipiunt mysteria; sed æqualiter credunt ea, non in se; sed in Ecclesiæ propositione, à qua nolunt dissentiri. Quapropter *communem fidem* exponunt universi, communem non solum Paulo & Tito; sed etiam toti Ecclesiæ: ut accipitur à S. Petro epist. 2. cap. 1. vers. 5. *ijs, qui cōequalem nobiscum sortiti sunt fidem.*

2. Pet. 1. 1.
§. 8.
Obiectio.
Resp.

Obijciat tamen quis, non posse fidem esse vnam, si plures habeantur habitus: quia illi plures fides sunt. Respondeo, id esse falsum: nam articuli plures sunt, & vna tamen fides obiectiva: ergo eadem ratione plures habitus erunt vna fides habitualis. Quia fides formalis tam poterat esse composita ex habitibus, quam actualis ex actibus; & obiectiva ex articulis. Est ergo obiectiva fides vna aggregatione, item & a-

ctualis: quidni & habitualis? cur autem scientia sit vna per aggregationem, ostendi disput. 1. metaph.

SECTIO II.

Diluuntur duo argumenta pro habitualis unitate fidei.

VT probetur vnitas habitualis fidei, argui potest, quia si contineret duos habitus specie distinctos, essent duæ virtutes Theologicæ fidei; hoc autem est falsum: ergo. Maior patet, quia quælibet fides in Deum, est virtus Theologica. Minor probatur, quia virtutes Theologicæ dicuntur communiter esse tres: essent autem plures, si fides plures amplecteretur habitus.

§. 9.

Pulsat hoc argumentum ad explanandam rationem, qua habitus fidei possunt esse multi. Possumus considerare vnum habitum terminatum ad auctoritatem Dei, & revelationem circa Trinitatem; item & circa mysterium ipsum. Possumus etiam considerare alium habitum terminatum ad eandem auctoritatem Dei, & ad aliam revelationem de Incarnatione, & Incarnationem ipsam: ita ut singuli habitus sint principium assentiendi toti syllogismo obiectivo fidei partialis: & quemadmodum constituimus circa ea duo mysteria duos syllogismos actuales formales, aut virtuales: ita possumus constituere duos habitus, principia eorum actuum.

§. 10.

In qua dicendi ratione ad argumentum propositum §. 9. distinguo maiorem: essent duæ virtutes partiales Theologicæ, concedo maiorem; essent duæ virtutes totales, nego maiorem & minorem. Ad probationem minoris, dico divisionem illam communem accipiendam de divisione in tres virtutes totales, non partiales: & quemadmodum non est absurdum esse plures fides actuales Theologicas partiales, ita nec habituales: cum autem Scripturæ & Sancti loquantur de nostra fide formali, non loquuntur de habituali; sed de actuali: cum autem hanc admittamus complexam plures actuales fides specie distinctas, possumus & habituales.

§. 11.
Ad arg.

Absolute autem licet sint plures habitus fidei, non est, nisi vna fides, & vna virtus fidei: quia hæc nomina, *fides, virtus*, sunt collectiva significantia collectionem omnium habituum, quibus credimus in Deum: sicut fides actualis significat omnes actus, quibus credi-

§. 12.

credimus in Deum : estque clarum exemplum in fide obiectiva , quæ cum vna sit, plurima continet obiecta : quin potius fidem acquisitam circa myſteria revelata dicimus vnam, quamvis continet plures habitus specie distinctos : eadem ratione dicimus Logicam esse vnam , & vnam temperantiam acquisitam. Qui ergo partiti sunt virtutes Theologicas in fidem , spem , & charitatem , recte fecerunt : quia adæquatè comprehenderunt tres modos, quibus Deū immediate attingimus in via: vtrum autem quælibet virtus vno, aut pluribus habitibus Deum attingat , non explicuit illa partitiō.

§. 13.

Secundò possumus considerare vnum habitum fidei terminatum ad solam authoritatem Dei , qua nobis persuademus esse necessariò vera omnia eius testimonia : aliū autem habitum, quo credamus existentiam revelationis Dei circa Trinitatem. De quo habitu potest esse controversia : vtrum sit idem circa existentiam omnium revelationum ; an verò pro illarum diversitate sit etiam diversus? Item potest esse controversia : vtrum circa ipsa myſteria revelata sit tertius habitus ab utroque distinctus ; an verò illi duo sufficiant? Hæ ultimæ quæstiones parum intersunt instituti præsentis: solum enim disquiro : vtrum sine incommodo possent admitti duo habitus specie distincti: alter circa authoritatem Dei; alter circa existentiam revelationis?

§. 14.

Ad arg.

Sic habitibus explicatis, ad argumentum propositum §. 9. nego maiorem: ad probationem respondeo: omnem fidem in Deum esse Theologicam, non secundum omnem eius partem; sed secundum alteram. Quemadmodum omnis fides actualis in Deum, est Theologica , non adæquatè secundum omnes actus; sed inadæquatè secundum aliquem. Fides item obiectiva est Theologica hac eadem ratione : quia pars eius obiecti est Deus; at verò pars obiecti etiam formalis est creatura. Immo, tametsi habitus fidei vnus sit, non tamen est vndique Theologicus; sed præcisè qua parte Deum attingit: qua enim parte se circa revelationis existentiam exercet, non est Theologicus : quia hæc ratio illi obtingit à Deo obiecto formali, non verò à creatura.

§. 15.

Animad.

Adverte in hac sententia neutrum horum habituum esse fidem ; sed illam utroque conslari. Quemadmodum vna sola præmissa Logicæ non est Logica; nec vna sola præmissa Metaphisicæ, est Metaphysica: fides enim est , qua possumus credere aliquid esse verum, quia dictum est à Deo: & quemadmodum , nec sola authoritas Dei potest esse tota ratio credendi, nec solum eius testimonium; sic nec solus habitus circa authori-

tatem Dei est fides , nec solus circa revelationem ; sed ex utroque complexum: vnde omnis infusa fides in Deum est Theologica , quia includit habitum circa authoritatē Dei: omnis item fides est obscura, quia includit habitum circa existentiam revelationis: vtrum autem habitus in authoritatem possit esse evidens & obscurus comparatione diversorum actuum, quibus iam clarè, iam obscurè potest cognosci authoritas Dei, quæstio est communis etiam habitui simplici, quem re ipsa constituimus vnum.

§. 16.

2. Obiectio

Secundum argumentum petitur ab habitibus naturalibus : quia tantum sunt vna simplex qualitas circa omnia obiecta : ergo & infusi sunt etiam vna qualitas: consequentia hæc videbitur alicui à fortiori: tum quia habitus acquisiti comparantur physice actibus ipsis, secus infusi : tum etiam quia infusi sunt perfectiores, atque ita se possunt porrigere ad obiecta plura, quam acquisiti.

§. 17.

Resp.

Respondeo, primum antecedens esse falsum, vt late probavi dispu. 16. de anima. Secundo distinguo habitus intellectus, & voluntatis: in intellectu nullum admitto habitum naturalem distinctum à speciebus impressis ; ac propterea in intellectu tot sunt habitus, quot species impressæ. Hæ autem in quovis syllogismo vt minimū sunt duæ: altera circa maiorem propositionem, altera in minorem. Quod si cum hac proportionem philosophemur de habitu per se infuso, nullus erit simplex; sed omnis duplex. Si autem constituamus in intellectu habitus naturales distinctos à speciebus, habitus circa maiorem propositionem distinguetur ab habitu circa minorem ; quia cum eorum obiecta sint disparata, facilitas circa vnum distinguitur à facilitate circa aliud.

§. 18.

In voluntate verò possemus concedere eodem habitu attingi obiecta diversa: exempli gratia, amat quis efficaciter finem , potest eodem habitu amare media ad illū simpliciter necessaria : vt qui efficaciter vult honestatem iustitiæ, iam est facilis ad materiam, sine qua iustitia non servatur. Hæ responderi possunt à constituentibus vnam simplicem qualitatem etiam naturalem. At verò tunc nulla est consequentia ad habitus per se infusos ; qui non dant facilitatem; sed potentiam ad actus : potentia verò potest compleri ad actum circa obiectum formale, quin compleatur circa materiale , vt passim cernitur : indiget enim diversa cognitione ad electionem determinati medij, ac ad intentionem finis: item & diverso concursu causæ primæ ad præmissas, ac ad conclusionem.

§. 19.

Ad arg.

Ad argumentum in §. 16. præterito antecedenti, nego consequentiam. Ad primam probam

S. Tho. q. 4. Art. 6. probationem respondeo, actibus circa obiecta, quæ necessariam habent connexionem posse comparari eundem habitum: quia omnes illi actus habent idem obiectum formale: at verò habitus infusus cōparatur cū suis actibus more potentiae, quæ ad diversa obiecta etiam materialia exigit complementa diversa. Ad secundam probationem: maiorem aut minorem perfectionem habituum non esse expendendam ex maiori, aut minori extensione ad obiecta, & actus: sed ex perfectione obiecti formalis, & modi illud attingendi. Pone habitum supernaturalem terminatum ad auctoritatem, & revelationem divinam: & alium naturalem terminatum ad alia plura obiecta, quibus continentur etiam auctoritas, & revelatio Dei: supernaturalis habitus erit perfectior, tū propter supernaturalitatis substantiam; tū etiam propter infallibilitatem: fateor cæteris paribus habitum universaliorē esse perfectiorem; hic autem sunt cætera imparia.

SECTIO III.

*Solvitur tertium argumentum,
& probatur obiectum formale fidei non esse unum.*

§. 20. *3. Obiectio* **T**ERTIVM argumentum petunt S. Thom. & alij Theologi ab unitate obiecti formalis. Etenim quando obiectum formale est vnū, habitus circa illud est vnus, & non plures; sed obiectum formale fidei est vnum: ergo fides est vnus habitus, & non plures. Maior patet: quia obiectum dat scientiæ unitatem, aut multiplicitatem. Minor liquet, quia obiectum formale fidei est prima veritas: quæ vna semper est & non plures.

§. 21. *Resp.* Nego maiorem acceptam de solo obiecto formali primario, & quo: sæpius enim ostendi obiecta secundaria proxima, (quæ à me vocantur materialia proxima, ab alijs autem formalia quæ) esse principium distinguens specie habitus & actus: quia cū immediate repræsententur, sunt termini specie distincti ordinum ad ipsos immediate terminatorum. Si autem obiectum formale quod & quo sit vnum, habitus erit etiam vnus.

§. 22. Deinde nego minorem. Ad probationem respondeo, obiectum formale fidei non esse solam auctoritatem Dei; sed illam & reve-

lationē, quæ est accidens physicū. Quod abūde ostendi disp. 4. hæc autē duo sunt duo obiecta formalia: ergo obiectum formale fidei non est vnum; sed duo: vnde argumentor. Per te circa duo obiecta formalia non versatur vnus habitus, sed duo: obiectum autem fidei non est vnum, sed duo: ergo circa illa non versatur vnus, sed plures habitus.

Explicantur hæc: divina veritas distinguitur à revelatione non aliter, ac substantia creata ab accidenti creato; Deus autē & accidens duo quidē sunt: ergo facultas attingēs immediatē illa duo habet duo obiecta. Probo cōsequentiā: quia Deus cognitus vt Deus, & creatura cognita, vt creatura, non solum sunt duo in ratione entis; sed etiam in ratione obiecti. Quod probo: quia obiectum in ratione obiecti idem est, quod cognitum in ratione cogniti; sed Deus cognitus in ratione Dei, est distinctus à creatura cognita in ratione creaturæ: ergo Deus & revelatio sunt duo etiam in ratione obiecti. Probo minorem: quia Deus cognitus in ratione cogniti supra suam entitatem præcisē addit veritatem transcendentalem, sicut quodlibet ens reale: veritas enim hæc convertitur cum ente, nec addit præter extrinsecam denominationem à cognitione: ergo vbi sunt duo entia cognoscibilia vt duo, sunt etiam duo obiecta duo cognita, & veritates duæ. Quod videtur Metaphysica demonstratio.

Obijcies, ea duo esse quidem distincta in se, & in veritate transcendentali; non tamen in ratione credibilis: quia & vno habitu creduntur; & mutuò iunguntur ad assensum fidei: quemadmodum lux & color sunt vnum in ratione visibilis. Respondeo hanc esse petitionem principij: est enim quæstio, vtrum fides sit vnus habitus, an plures? ego contendo eos esse plures: quia terminantur ad plura obiecta formalia, quæ in ratione entis, & veri sunt plura: à te respondetur, ea obiecta esse vnum in ratione credibilis, quia vna fide creduntur: respondetur ergo eadem conclusione, quæ vertitur in controversiam. Probanda enim fuerat unitas fidei, vt ex illa probaretur unitas obiectorum: sit item circulus: quia per te unitas fidei probatur ex unitate obiecti, & unitas obiecti ex unitate fidei. Debet ergo considerari obiectum secundum se, & in ratione entis, & veri: & ab eius unitate in ratione entis, & veri, debet expendi unitas scientiarum, quæ terminantur ad suum obiectum formale secundum se, & vt est ens, ac verum.

Quod affertur de colore, & luce, est in eadem controversia: visus enim duo habet obiecta formalia immediatā: quia lux & color sunt duæ qualitates distinctæ specie. Et quamvis

§. 23.

§. 24. Obiectio.

Resp.

§. 25.

quamvis non admitterem lucem, & colorem esse duo obiecta in ratione obiecti, adhuc nulla esset consequentia ad obiectum fidei: quia color ut videatur, pendet à luce: quæ propterea vocatur obiectum formale visus; color autem materiale: at verò obiecta formalia fidei sunt mutuò independentia: quia existentiam revelationis possumus cognoscere independentè à cognitione, & autoritate Dei, & è converso: vnde absolute sunt duo obiecta formalia in esse scibilibus: quia sunt mutuò independentia, & disparata in cognitione.

§. 26. *Obiectio.* Obijcies secundo, autoritatem Dei, & eius testimonium non esse duo obiecta formalia, sed vnum: quia revelatio Dei non est accidens creatum, sed actus internus liber Dei: in quo realiter nō distinguuntur actus, & attributa. Contrà primum: satis ostendi disp. 4. testimonium, & revelationem Dei esse actionem aliquam, ad extra deinde admissa identitate reali inter testimonium, & autoritatem Dei; adhuc sunt principium terminandi actus, & habitus specie distinctos. Nam fides specie differt à lumine: cum tamen utriusque obiectum sit realiter idem.

Ratio à priori: quia autoritas divina cognoscitur secundū se: concipimus enim Deū, ut impotem mentiri: quod obiectum est omnino necessarium, necessarioque cognoscendum per fidem ad assentiendum revelationi, ut ostendi disp. 4.

§. 27. Testimonium Dei est etiam necessario cognoscendum in ratione existentis actualiter, & contingenter, in ratione & denominatione testimonij liberi: obiectum autem ut contingenter existens terminare potest cognitionem distinctam, ac terminat, ut est necessario existens. Quia, ut liberè existēs, potest terminare actus veros negativos, & affirmativos: verbi gratia, potuit Deus testificari, & non testificari mortem Petri: potuimus etiam illud testimonium affirmare verè, & negare: at verò non possumus formare actus veros negativos de existentia autoritatis diuinæ: ergo in ipsis obiectis ratione contingentiae, & necessitatis, satis est fundamenti ad terminandas specie distinctas cognitiones equis neguet specie distinguere cognitionem evidentem de existentia Dei, de immortalitate, & omnipotentia, à cognitione de voluntate libera creandi mundum, quidquid illa sit in ratione liberæ voluntatis?

§. 28. Quod si per impossibile, vel possibile videatur à Beato natura absque personis; ab alio autem natura simul cum personis, quis dubitet eas cognitiones esse specie distinctas? cum altera in ratione intuitivæ esset adæquata, alia verò inadæquata; (neutra

tamen comprehensiva.) Ne verò ad casus impossibiles recurramus; cognitio comprehensiva alicuius creature specie differt à sola quidditativa eiusdem: quamvis ex parte obiecti comprehensi eadem omnino nō cantur, non tamen eodem modo. Quod si in his, quæ nullo modo differunt ex parte obiecti, fundari potest specifica distinctio cognitionum, multò melius fundabitur in attributis, & actibus liberis Dei: in quibus tantum discrimen reperitur, ut actus sint aliqua ratione contingentes; non verò attributa.

Supereff aliud argumentum, ad probandum obiectum formale fidei parziale non esse vnum, sed plurimum: nam omnis revelatio Dei publicè proposita est obiectum formale fidei; sed eiusmodi revelationes sunt quàm plurimæ specie distinctæ: ergo obiecta formalia fidei sunt plurima, & specie distincta. Minor probatur: quia revelatio de Trinitate specie differt à revelatione de Incarnatione, & de creatione mundi; quia obiecta revelata differunt specie: ut ergo cognitio nostra de mundi creatione differt specie à cognitione de Trinitate; sic & revelatio Dei, quæ est actus propheticus: & quamvis esset actus internus Dei; adhuc est fundamentum ad distinctionem specificam: quia testimonium de Trinitate habet obiectum diversum, & potest terminare affirmationem, & negationem veram: quia potuit non esse in denominatione testimonij de Incarnatione, quamvis esset iam in denominatione testimonij de Trinitate: & ut quasi distinguimus specie actus liberos Dei per obiecta, ita testimonia libera. Quod patet, quia revelatio est loquutio Dei; quæ habet pro obiecto formali, & immediato loquutionem instrumentalem Dei, ut nostra auditio terminatur ad verba externa: si ve revelatio consistit in ipsa loquutione instrumentali Dei; ut per te nostra loquutio consistit in verbis: illa autem signa in ratione signi differunt specie: quia significant obiecta diversa; & format propheta diversos conceptus de Trinitate, & Incarnatione per diversa signa: ut cum tu mecum loqueris de Trinitate, & Incarnatione. Item una revelatio potest esse naturalis; alia supernaturalis: utraque autem credi potest fide divina: ergo revelationes differunt specie.

Obijciunt, ea testimonia differre specie materialiter in sua entitate, non verò formaliter in ratione testimonij Dei. Contrà: in ratione testimonij habet diversum obiectum revelatio de Trinitate, ac de Incarnatione: quia Deus utramque testatur, & ut est testimonium Dei habet diversitatem testatarum rerum: ergo differunt in ratione testi-

§. 29.

§. 30. *Obiectio.**Refel.*

S. Tho. q. 4. Art. 6. testimonij Dei: sicut scientia libera & necessaria in ratione scientiæ Dei differant: quia Deus ut sciens scit per illas obiecta diversa. In ratione autem Dei, reduplicant Deum esse authorem testimonij, seu testem ipsum: at ab eodem autore Deo sunt multi effectus specie distincti: sicut ab eodem intellectu nostro intellectiões multæ. Item diversam veritatem enunciant illi actus; & in se habent diversas conformitates cum diversis obiectis: & per diversa signa, quæ sunt obiectum formale revelationis, ut dixi §. 29.

§. 31. Obiectio. Resp. Solet obijci obiectum formale fidei esse revelationem Dei ut sic; non hanc, aut illam. Respondeo, constare ex disput. 5. de anima, obiectum potentiæ esse omnes species eius obiecti: verbi gratia, obiectum visus esse omnes colores, non verò colorem ut sic: unde albedo & ingredo sunt diversa obiecta formalia; ita fides non movetur revelatione ut sic; sed hæc & illa ad credendum Deo loquenti: ut enim dixit S. Thom. 2. 2. quæst. 1. art. 1. revelatio est obiectum formale fidei, ut præmissæ in demonstrationibus; sed revelatio, quæ disponitur in fidei præmissis ad inferendum articulum revelatum, est hæc aut illa revelatio: ergo fides attingit ut formale obiectum hanc & illam revelationem. Tandem sit revelatio ut sic obiectum formale quo; negari non potest hanc, & illam, quia sunt hæc & illa, esse obiectum formale, quod immediate fide cognoscitur, & quo movemur ad assentiendum revelationi: ergo obiecta formalia, quibus movemur ad credendum, sunt plura, & non vnum.

§. 32. Probo autem efficaciter obiecta formalia esse distincta: revelatio de Deo differt specie à revelatione de creatione mundi: ut constat ex §. 30. Nec id negare possunt, qui dicunt iustitiam Dei, quæ ratione distinguitur à misericordia, esse obiectum formale distinctum specie à misericordia; eaque propter non posse attributum utrumque esse obiectum formale charitatis, nisi sub ratione cōmuni perfectionis Dei: alioquin charitas haberet duo obiecta formalia specie distincta: illæ autem revelationes plus differunt, quàm misericordia & iustitia: & oriuntur à diversis cognitionibus Dei, tam distinctis, quàm est iustitia à misericordia. Sed fides fertur, ut in obiectum formale, in eas revelationes, ut sunt de Deo, & creatione mundi: ergo fides fertur in duo obiecta formalia specie distincta.

§. 33. Probo minorem: quia fides in Deum tendit in revelationem Dei ut existentem; & fides de mundo in revelationem de mun-

do ut existentem: quia revelatio non aliter quàm ut existens cognoscitur à fide infusa: sed omne obiectum ut existens est formaliter singulare: quia ut existentia nō sunt prædicata communia: quia hæc sunt formaliter obiectivè tantum in intellectu: ergo fides fertur in revelationes ut singulares; & ut specie distinctas.

Dices primò: revelationem nos movere ad credendū Deo, non quòd sit revelatio de Deo; sed quia est testimonij Dei: quia si propter hanc, ut hæc est, crederemus, nō crederemus propter aliam. Repete quæ dixi disput. 3. & 4. de revelatione duo credi; nempe veritatem, & existentiam. Veritas non creditur in hac revelatione, quòd sit hæc; sed creditur ob veritatem Dei, cui mentiri repugnat: hoc attributum revelationis attingitur ex illo principio cōmuni: quod æquè quadrat in omnem loquutionem Dei supernaturalem, & naturalem. Existentia autem huius revelationis non cognoscitur ob aliquam rationem cōmunem; sed propter ipsam, ut est hæc; sed ad fidem spectat huius revelationis existentia, ut hæc est, ut obiectum formale parziale: ergo fides attingit plura obiecta specie distincta. Probo minorem: tum quia hæc existentia est omnino independens ab aliarum revelationum existentia: quia potuit Deus solam revelare Trinitatem: quo differt à veritate; non enim potest Deus soli huic testimonio veritatem donare, ut potest existentiam: quia omne Dei testimonium est necessariò verum propter auctoritatem Dei; non tamen necessariò existens: tum quia existentia aliarum revelationum est per accidens ad credendum Trinitatem: ad quod hæc revelatio sola sufficit, licet omnes aliæ essent impossibiles: ergo hæc revelatio, ut hæc, attingitur à fide. Quia fides per se attingit omne, quod per se est necessarium ad credendum Deum, ut vnum & Trinum; quæ est efficax ratio.

Secundò dices argumentum ex §. 33. non esse efficax: quia Petrus ut existens est singularis, & discurrit; id autem non efficit: quia Petrus est; sed quia homo: alioquin Paullus non discurreret: ergo etiam fides attingens revelationem ut existentem, non eam attingit: quia est hæc; sed quia est revelatio: alioquin cæteras non attingeret. Respondeo primum: Petrum posse considerari ut discurrentem à parte rei: vel tantum in esse obiectivo, abstracta humanitate per intellectum à Petreitate: dico, Petrum discurrentem à parte rei, ideò discurrere, quia est Petrus, & non solum quia est homo. Quia à parte rei

§. 34.
1. Obiectio

Resp.

§. 35.
2. Obiectio

Resp.

rei exercet discursus singulares existentes : quorum actiones terminantur per se primo ad singularia ; quia producant eos vt existentes. Quos discursus non potest exercere Paullus ; sed alios illis similes : si autem consideres Petrum inesse obiectivo ; dico illum esse discursivum , non quia Petrus ; sed quia homo. Etenim ipse discursus abstrahitur etiam à singularitate , & concipitur solum secundum rationem communem discursus. Ad quem dicit ordinem non Petrus vt Petrus ; sed homo vt sic. At fides infusa tendit in revelationem vt existentem ; sicut Petrus in suum discursum , cum illum producit : ergo fides tendit in revelationem , vt singularem.

§. 36.
2. Solutio.

Respondeo secundo , admissa illa doctrina de Petro discurrente vt est homo ; non verò vt est Petrus. Quando aliqua ratio communis est per se sufficiens ad aliquem effectum ; eius differentia sunt per accidens ad talem effectum ; qui propterea per attributionem singulorum adscribitur rationi communi , & non differentiis : ergo. Homo sentit , sensio per se oritur adæquatè ab animalitate ; & non à differentiis animalis : vbi cumque enim est animal , potest sentire , licet non sit cum rationali , aut cum rugibili. Vnde sensio non adscribitur rationalitati : ita veritas huius revelationis non oritur ex conceptu proprio eius ; sed ex autoritate Dei ; cui per accidens est loqui hoc mysterium , in quo paria sunt , quæ sunt obiecta in me.

§. 37.

Sepè etiam ratio communis sola non potest aliquem effectum ; ad quem per se exigitur differentia ; tunc differentia vt differentia est principium formale eius effectus : qui illi adscribitur in attributione singulorum. Animal enim per se absque rationali non potest discurre. Vnde rationale est principium per se discursus : qui formaliter rationalitati in singulorum attributione respondet : sic revelatio vt sic non est sufficiens ad cognoscendam unitatem , & Trinitatem Dei : non enim vbi cumque fiat revelatio nos ducit in cognitionem Trinitatis ; vt animal vbi cumque ponatur sentit , non tamen discurret ; sed opus est ad cognoscendam Trinitatem , vt fiat hæc revelatio vt hæc ; sicut vt sit discursus opus est rationalitate , vt est rationalitas : quia solum animal non sufficit : ergo fides attingit revelationem hanc , vt est de Trinitate ; sicut discursus pendet à rationalitate. Probo consequentiam : fides tam per se tendit in Deum vt vnum , & Trium , quam ratio-

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

nalitas in discursum : sed Deus vnus & Trinus in cognitione per fidem pendet perse ab hac specie revelationis , vt est hæc , vt discursus ab hac differentia animalis , vt hæc est : ergo fides per se attingit eas revelationes , vt sunt hæc.

Explico : ad cognoscendam Trinitatem non sufficit revelatio vt sic ; nec omnes revelationes nisi includant hanc , vt est hæc in specie : at non exigitur hæc numero : nec item , vt sit naturalis in substantia , aut supernaturalis : sed sufficit eam esse revelationem Dei de Trinitate : vt ad discursum non egetur hoc individuo ; sed homine vt sic : ergo quamvis fides non tangat per se hanc , vel illam revelationem de Trinitate ; at per se tangit revelationem de Trinitate , vt est de Trinitate : quia licet hæc , vel illa non sint per se necessaria ; at est aliqua vt distinguitur ab omni revelatione non de Trinitate.

§. 38.
Confir.

Dices tertio : fidem tendere in revelationem vt sic , vt visus in colorem vt sic. Contrà : visus tendit in albedinem , & nigredinem , vt tales sunt ; quia tendit in obiectum vt existens , & intuitivè. Deinde ; esto ita tendat in colorem. At per se primò tendit in lucem , vt est lux : in colorem autem vt sic : quia hæc lux in specie est sufficiens per se ad efficiendum , vt videatur quilibet color , vnde lux est velut obiectum formale visus. At revelatio vt sic non est sufficiens ad cognoscendam Trinitatem ; sicut lux vt sic est sufficiens ad albedinem videndam : ergo est opus revelatione de Trinitate tam per se , quam est opus luce ad videndam albedinem . Quia ergo visus sola luce movetur ad omnes colores indiscriminatim ; attingit per se lucem ; colores autem vt sic : ergo e contra : quia revelationis ratio communis non sufficit ad Trinitatis fidem ; opus est addere per se differentiam huius revelationis. Admitto veritatem non attingi per se , vt est in hac revelatione , non tamen existentiam : quæ à nullo alio pendet in cognitione per fidem : vt color pendet à luce.

§. 39.
3. Solutio.

Dices quartò : obiectum materiale fidei esse revelabile vt sic ; hoc autem & illud obiectum esse per accidens. Contrà : quia species adæquatè oppositæ constituunt scientias diversas sub vno nomine Philosophiæ. Nam scientia de homine diversa est à scientia de cælo , & mineralibus : ergo etiam diversæ species substantiarum revelabilium sunt obiecta per se cognoscibilia , & petent diversas fides ; vel vnam eas attingentem , vt tales sunt.

§. 40.
4. Solutio.

S. Tho. q.

4. Art. 7.

§. 41.

Deinde obiectum attributionis huius facultatis est Deus, ut est vnus, & trinus: finis autē est ipse Deus, in quem dirigitur gratia, & omnia per se ad illam spectantia. Item necessitate mediij opus est cognoscere Deū, & eius remunerationem: & quamvis obiectum adæquatum proprium est omne revelabile; tamen obiectum attributionis, quod alij vocant specificativum, & finis adæquatus, est Deus: ergo fides tam per se primò versatur circa Deum; quam Philosophia circa substantiam, vel ens mobile: sed ut versatur fides circa Deum, petit diversas revelationes in specie: ergo. Probo minorem: quia Deus ut vnus cognoscitur diversa revelatione, ac ut trinus: item attributa ut sunt diversa, id est, in ordine ad diversos effectus, cognoscuntur revelationibus diversis. Item remuneratio Dei terminat revelationem diversam: ergo fides petit revelationem de Deo vno, & de Deo trino; & de Deo ente à se; & de omnipotente, ut tales sunt. Sicut Philosophia petit cognitionem de tota substantia entis mobilis.

§. 42.

Confidera sanitatem per se amabilem; & media varia, quibus obtineatur: sanitas est obiectum formale; & per se ducit ad medium ut sic; non tamen ad hoc, vel illud. Ita fides habet pro obiecto primario Deum vnū, & trinū, cū omnibus suis perfectionibus; creaturas verò pro obiecto secundo: ergo habet pro obiecto formali omnes revelationes, ut sunt necessariae ad Deum; sed hæ sunt in specie plures: ergo fides per se petit plures relationes in specie, ut tales sunt.

§. 43.

Adverte applicationem ab Ecclesia, aut alias, non esse obiectum formale fidei; nec per eam attingi, quæ immediatè fertur in existentiam revelationis: item, præstito assensu vni revelationi, potest negari alijs: signum est ergo obiectum fidei non esse vnā rationem communem, sub qua attingantur singulares rationes; sed esse plures ut plures: quia quando est vna ratio communis, non potest admitti vna differentia; & negari alia.

SECTIO III.

Quid de questione?

§. 44.

3. Conclus.

DICO primò: possibile est divinitus, tot habitus fidei multiplicari, quot sunt obiecta formalia partialia fidei, & quot obiecta materialia

proxima: ita ut vno habitu credamus Deū esse infallibilis veritatis in dicendo; alio eum revelasse incarnationem; alio, item credamus ipsam incarnationem; alio, verò revelationem de trinitate &c. Probatur aperte: quia in eo habitu non includuntur duo prædicata mutuò pugnantia: cum enim illa obiecta sint cognoscibilia actibus supernaturalibus distinctis; quid implicat vnā qualitate intellectum compleri ad vnum, & ad alium aliā? Quòd enim sit iam potentia completa ad totum obiectum formale, non tollit eam egere novo complemento ad materiale: quia posito assensu præmissarum, adhuc egetur novo concursu ad conclusionem, ut ostendi à §. 17. Habitum autem comparari ad suos actus ut potentiam, non refert; quia potentia comparatur habitus infusus, quia vtrumque est simpliciter necessarium ad operandum connaturaliter; at in multis sunt absumiles: nec enim fides tam vniversalis est, quam intellectus, nec tam necessaria: quia divinitus potest fieri assensus absque habitu fidei; non tamen sine intellectu: item si vna esset specie revelatio; adhuc possent esse multi habitus: alter ad vnā solam; alius ad duas simul; alius ad tres: qui habitus differrent specie, sicut & actus: quamvis enim illa differentia esset accidentaria in obiecto; at in actibus est essentialis: quia per essentiam repræsentant illud discrimen: ut homo albus, & niger differunt accidentaliter; essentialiter autem visiones vtriusque.

Dico secundo: non repugnat vnā solam qualitatem esse principium credendi & amandi Deum: quia in eā non implicatur termini: quemadmodum eadem anima intelligit, & amat. Potuit enim Deus efficere habitum tam excellentem, qui tam vniversalis esset, ac est anima. Nulla autem difficultas potest cōtra eum habitum obijci, quæ non sit in animā solvenda: re tamen ipsa distinguuntur realiter illæ tres virtutes: 1. ad Corint. 13. *Nunc manēt fides, spes, & charitas: tria hæc; maior autem horū est charitas*: ubi comparantur virtutum actus, de quibus egit Apostolus, & eadem ratione, qua ex sacris Scripturis probatur habitus infusus, probatur etiam eorum distinctio ex hoc Apostoli testimonio. Item Sancti Patres, quoties habitus insinuant, insinuant & eorum distinctionem. Theologi quidem hanc admittunt, & quidem Deus satis consentaneè id effecisse creditur: quia actus illarū virtutum sunt inter se dissimilimi, & exigunt etiam habitus absumiles.

Dico tertio: de facto solo vno habitu

§. 45.
2. Conclus.

1. Ad Corint. 13.

§. 46.
per 3. Conclus.

per se infuso credimus omnia obiecta, quæ spectant ad fidem: nempe authoritatem Dei; omnes eius revelationes sufficienter propositas, & omnia mysteria revelata. Probatur conclusio hæc, quamvis nec in Sacra Scriptura, nec in Concilijs, nec in Patribus habet satis firmum fundamentum; tamen tam communis est omnibus Theologis nullo excepto; ut non possit absque temeritate negari: quia in re gravi non licet à communi Theologorum dissentiri consensu absque urgenti fundamento: hic autem nullum reperitur: ergo non licet ab eâ discedere. Ratione probatur primo: quia constat peccato infidelitatis totam fidem amitti, ita ut infidelis maneat absque omni fide infusa: at illa sola fides amittitur, contra quam peccatur. Cum autem quavis infidelitate amittitur fides, illa, quæ versatur circa quamvis revelationem, est quæ versatur circa omnes. Alioquin pereunte fide circa vnum mysterium, maneret alia circa cætera. Video responderi posse fidem non amitti physicè infidelitate; sed tantum demeritoriè, voluisseque Deum omnes infideles punire privatione omnium habituum fidei. Contra tamen: quia commodius statuitur in penam infidelitatis privatio illius habitus, quo assentiendum nobis erat obiecto, cui dissentitur.

§. 47.
2. Prob.

Secundo probatur, quia non sunt habitus multiplicandi absque fundamento: sed nullum est ad multiplicatam habituum fidei: ergo. Probo minorem, quia fundamentum posset esse multiplicitas obiectorum, & actuum; circa quæ habitus fidei versatur: sed idem habitus per se infusus potest versari circa multiplices actus, & obiecta formalia: ergo. Probo minorem, quia habitus per se infusus, nec producit, nec augetur physicè suis actibus; sed potius ad illos comparatur more potentiae: quo differt ab habitu naturali, qui physicè producit suis actibus: actus autem distincti distinctum producunt habitum: quia ipsi solum tollunt difficultatē circa se ipsos, non verò circa alios: sed eadem potentia potest producere actus diversos circa obiecta specie diversa; ergo & eadem qualitas per se infusa.

§. 48.
Obiectio.

Obijcies tamen: non esse vnde sumatur unitas eius habitus: quia hæc sumitur ab unitate obiecti. Respondeo, unitatem habituum sumi intrinsecè, & formaliter à se ipsis: quodlibet enim ens est se ipso vnum, & non per aliud ab ipso distinctum. Hæc autem unitas sumitur extrinsecè ab illis omnibus rebus, à quibus & essentia talis rei. Cū verò obiectum sit vnum ex principijs, à quibus extrinsecè sumitur habituum essentia, ita & ab

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 1.

ipsis sumitur eorumdem unitas: at à multis obiectis specie distinctis sumitur extrinsecè unitas habituum. Ratio à priori, quia habitus est ordo transcendentalis; obiectumque est terminus illius ordinis: terminus autem extrinsecus potest esse multiplex, quamvis ordo ad illum sit vnus. Quemadmodum actus vitalis est ordo transcendentalis ad subiectum, ad causam creatam, & incretam. Quia cum illi termini non dent unitatem in genere causæ formalis intrinsecæ, non est opus, ut sint vnum ad dandam eam unitatem. Et quemadmodum vnus numero terminus terminat plures ordines specie distinctos, ut eadem materia plures formas, & idem Deus plures creaturas: ita & vnus ordo potest ferri in duos terminos.

§. 49.

Rogas: quo pacto simus discreturi habitus per se infusos? Respondeo: id non esse difficile: omnia enim, quæ spectant ad fidem obiectivam, terminant fidem formalem: obiectiva autem fides includit tria; authoritatem Dei, eius testimonium, & mysterium revelatum. Habitus ergo, qui terminantur ad hæc tria obiecta disponendo duo prima, ita ut inferatur tertium, est fides formalis. Quod si illa tria obiecta terminarent tres habitus specie distinctos, omnes illi pertinerent ad fidem. Idem dico de habitibus ad diversa Dei testimonia terminatis, qui omnes convenirent in ratione assentiendi obiecto propter revelationem, & authoritatē Dei: in quo differrent à spe, quæ non cognoscit, sed amat: & à scientia infusa; quæ non movetur immediatē authoritate Dei, nec obscurè attingit obiectum materiale: ut ergo omnes illi habitus convenirent in ratione fidei, & differrent à quovis alio habitu in eâ ratione; sic constituo vnam qualitatem simplicem fidei, quæ amplectatur omnia illa obiecta eorum habituum, & non alia: & quemadmodum essent illi vna aggregatio habituum credendi in Deum: sic constituo vnum habitum credendi in ipsum Deum se solo efficientem tot assensus, quot fierent ab omnibus illis habitibus. Itaque omnia obiecta dicta à Deo; eorum testimonium, & loquētis Dei veracitas terminant fidem: quia illa omnia sunt credenda.

Quod patet exemplo habituum naturalium: etenim nō vocamus naturalem fidem quemlibet habitum intellectus; sed illos præcisè, qui tendunt in obiecta testata ab homine, in eius testimonium, & authoritatem: hos autem omnes vno, *fides*, vocabulo nuncupamus: sic est vnus habitus fidei, quo tendimus in testimonium, authoritatē Dei, & articulos revelatos. Alio item, quo amamus omnia intrinseca bona Dei propter ipsa: qui habitus est charitas: quod si charitatē

§. 50.

S. Tho. q. 4. Art. 7. partiremur in habitus diversos; omnes illi essent amicitia in Deum, quem propter ipsum omnes amarent: in quo illi convenirent inter se, at differrent ab alijs. Quod ergo illæ omnes amicitia facerent, facit una simplex qualitas amicitia; & non efficit aliud, quàm omnes illæ facerent. Idem dico de spe, misericordia, & alijs: considerandum ergo est quid spectet ad levandam inopiam alienam: & id præstatur una misericordia infusa, sicut præstatur nunc multis habitibus naturalibus: qui omnes sunt misericordia, & non iustitia.

DISPUT. LVII.

Utrum fides sit prima inter virtutes?

§. 1.

QUÆSTIO est de habitibus, actibusque virtutum; utrum ante fidem sit aliquis alius actus, aut habitus supernaturalis? comparanda est fides spei, charitati, & virtutibus moralibus per se infusis: item affectui credendi; & cognitioni præeunti. Virtutes Theologicas & morales, sententia est Sancti Thomæ, esse fide posteriores: quia finis est in voluntate prior ijs, quæ sunt ad ipsum: sed Deus est finis, qui in voluntate est per spem, & charitatem; media autem sunt creaturæ, quæ in voluntate sunt per virtutes morales: ergo spes, & charitas sunt priores virtutibus moralibus: sed finis prius est in intellectu per fidem, quàm in voluntate; quia *nihil volitum, quin præcognitum*: ergo fides prior est spe, & charitate: nam per actus naturales non cognoscitur Deus aptè ut ametur per spem, & charitatem supernaturalem.

§. 2.

Hæc doctrina Sancti Thomæ probat quidem actum fidei esse naturā priorem spe, & charitate actuali: at non probat idem de habitibus: hi enim sunt velut potentia ad actus: potentia autem non est opus, ut ita sint naturā priores: quia amor actualis est, qui fertur in bonum apprehensum; voluntas verò in actu primo tantum est potentia ad amorem illum: at potentia quid ni poterunt esse naturā simul? Item probat ea ratio voluntatem medijs ortari ex intentione finis esse posteriorem amore ipsius finis: sed virtutes morales sunt quidem circa media materialiter; quia earum obiecta sunt creaturæ; non tamen formaliter per eas amantur, ut

media, nec ex amore charitatis; sed per se immediate ut finis: alioquin non essent à charitate distinctæ; ergo ea ratione non probatur prioritas charitatis: alioquin & hæc esset prior spe: quia prius est amari finem secundum se, quàm in ordine ad nos, & ad assecutionem. Item probat Sancti Thomæ ratio finem esse priorem in intentione, non in executione: unde charitas est in ordine supernaturali prior in intentione fide, & spe; non in executione: idem dicere possemus de cæteris virtutibus: quæ in executione possent esse charitate priores: quia remouent impedimenta ad amorem, ut de fortitudine fatetur Sanctus Thomas: nec dubium, quia in peccatore multi supernaturales actus præeunt charitati: nam detestatio aliqua peccati; & bona opera exercentur in statu peccati mortalis: quod fieri non posset, si omnis virtus moralis moveretur ad suum obiectum, ut ad medium formaliter.

Dico primò: actus fidei est prior naturā actu spei, charitatis, & aliarum virtutum, quæ non pertinent ad imperandam fidem. Probatur, quia charitas non potest exerceri sine fide proponente Deum aptè, ut ametur, *sine fide enim impossibile est placere Deo*: eadem ratione nec Deus sperari potest. Cum ergo virtutes ferantur in Deum immediate, non possunt exerceri sine supernaturali cognitione Dei: hæc autem frequenter non est in fidelibus distincta à fide: quia scientiā infusa repræsentante clarè Deum pauci donantur. De cæteris virtutibus res est difficilior: quia non videtur necessario cognoscenda per fidem bonitas obiectorum moralium. Tamen existimo eas exerceri non posse, nisi per fidem, aut per actus supernaturales productos ex speciebus, & actibus fidei. Quia cum hæc virtutes necessariam habeant connexionem cum gratia, & charitate; ita & eandem habent dependentiam à suorum repræsentatione obiectorum.

Dico secundò: actus fidei est posterior tribus actibus supernaturalibus, qui necessarij sunt ad exercitium ipsius fidei. Unus actus est affectus pius, quem ostendi disp. 46. §. 4. esse supernaturalem: secundus est repræsentatio supernaturalis actuum fidei, quæ repræsentatio piæ affectioni proponit actus fidei, quos ipsa vult, & imperat intellectui: pia enim affectio habet pro obiecto actus intellectus, quib⁹ sine hesitatione credim⁹ loquēti Deo: quemadmodum misericordia habet pro obiecto actiones, quib⁹ aliena levatur inopia: & quemadmodum misericordia supernaturalis indiget super-

§. 3.

1. Conclus.

§. 4.

2. Conclus.

supernaturali earum actionum representatione, ita pius affectus indiget simili representatione actuum fidei ad eos efficaciter amandum. Estque hic specialis ratio: cum enim actus credendi sint supernaturales non possunt proportionate representari, nisi cognitione supernaturali.

§. 5.

Tertius actus est prudentiæ supernaturalis: qui applicat virtutes supernaturales, ut se exercent: hic actus non est magis necessarius ad pium affectum, quam ad charitatem, misericordiam, & alias virtutes. Quamobrem non disputo, nunc ex instituto eius necessitatem: si tamen est necessarius; non est ipse solus sufficiens ad credendum: quia prudentia non representat obiecta virtutum, quas dirigit: sed tantum dictat, quando, & qua ratione eas oportet exerceri: quod patet in spe, & charitate, quæ præter prudentiam indigent Dei representatione per fidem. Alius actus præit, quo representatur obligatio credendi: hic non est supernaturalis; sed est cognitio evidens naturalis, ut ostendi disput. 23. Secundus actus representans actum fidei non est opus, ut illum representet clarè, & explicitè ut supernaturalem; sed clarè, & explicitè representat fidem exercendam absque formidine: quæ fides supernaturalis est, quando est revelatio, & sufficienter proponitur. Videatur P. Suar. disp. 6. sect. 8. infra disp. 63. latè disseram hac de re.

§. 6.
Obiectio.

Obijcies: ab omnibus ferè affirmari actum fidei esse primum inter omnes supernaturales. Respondeo & à me id affirmari: fides tamen non accipitur tunc pronudo intellectus assensu; sed etiam ut est actus honestus laude dignus: sic autem pendet ab actu voluntatis honesto, & libero: à quo actus fidei est moraliter bonus. Hic autem voluntatis actus pendet à cognitione fidei sibi proportionata: & in exercitio pendet à prudentia. Quapropter fides moraliter includit hos quatuor actus, qui priores sunt cæteris omnibus. Inter hos autem fides, ut est assensus intellectus, est postrema. Recognosce quæ dixi disput. 50. fidem à Doctoribus censeri esse virtutem intellectus, & voluntatis.

§. 7.
3. Conclus.

Sot.
Aragon.
Caiet.
Bañez.
Medina.

Dico tertio: habitus fidei potest infundi prius tempore, quam spes & charitas: quia fides conservari potest sine illis, ergo & primum infundi: probo consequentiam: quia non habet fides maiorem dependentiam in sui infusione à cæteris virtutibus, quam in conservatione. Quæ doctrina partim est Dominici Soto primo de natura & gratia, cap. 8. & Aragonis hic q. 6. art. 1. ad ultimum asserentium fidem in Baptismo posse infundi sine charitate: item absolute

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

docetur à Caietano, Bañez, Medina, & P. P. Suar. Suarez, Vazquez & Salas, quos refert & Vazquez sequitur Pater Turrianus disputatione 41. Torres. dub. 9. Salas.

§. 8.

Opposita tamen est etiam gravium Theologorum: Sotus enim & Aragon docent extra baptismum numquam infundi fidem absque charitate: absolute autem etiam in baptismo idem docent S. Bonaventura, Durandus, Ricardus, Scotus & alij apud ipsum P. Turrianum, quibus non parum favet S. Thom. 1. 2. quæst. 62. art. 4. Probatur primò, quia si post actum fidei infunderetur habitus, sequeretur in adultis numquam per baptismum infundi fidem: consequens est falsum contra Concilium Viennense relatum Clementina 1. de summa Trinitate, ubi dicitur parvulis, & adultis baptismum fidem infundi. Secundò probatur ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 7. ubi fides, spes, & charitas dicuntur simul in baptismo infundi: agit autem Concilium de baptismo adultorum: ergo prima infusio fidei est simul cum infusione charitatis. Respondeo ad primum posse aliquando baptismum infundi fidem, quando simul concurrunt actus fidei, & ablutio: tunc enim infunditur fides & per moralem voluntatem credendi, & virtute baptismatis: unde baptismus habet ex se virtutem ad infusionem primam fidei in adultis. Quia verò hic concursus fidei actualis, & ablutionis, ita ut non præcesserit fides, est rarò contingens. Respondeo baptismum augeri fidem, quod augmentum est infusio fidei: quia augmentum est productio intensificationis: quæ intensio est fides: unde augmentum est fidei infusio: habetque baptismus vim ad infundendam fidem; siue prima infusione cum acceditur ante illam; siue in augmento quod est infusio fidei. Ad secundum respondeo eadem ratione: ut enim baptismus habet vim ad primam infusionem charitatis cum sine illa acceditur; ita habet vim ad fidem: semper autem in ritè, & rectè suscipiente hoc sacramentum, aut primum infunditur charitas, aut augeatur, eaque propter omnia illa infusa accipit homo, aut primum, aut in augmento. Adde non definiri tunc infundi: sed ea omnia infusa accipi ab homine; id est, homo iustificatus accipit tunc eas virtutes, quia toto tempore iustificationis accipiuntur, & perseverant tres illæ virtutes: & toto tempore quo durant, accipiuntur à Deo infusæ. Baptismus verò habet vim ex se, ut eas moraliter conferat non habenti, aut augeat habenti.

Bonavent.
Durand.
Richard.
Scot.
S. Thom.
1. Obiectio

Obiectio.

Dico quartò: habitus fidei infundi prius

li 3

§. 9.
natura 4. Conclus.

S. Tho. q. 4. Art. 7. naturâ, quàm exerceatur assensus, ita ut hic non fiat per auxilium extrinsecum; sed per habitum ipsum. Quam conclusionem arbitror sequi ex tertia; quia habitus fidei tunc producit, quando sumus dispositi per moralem actum credendi: sed antecedenter ad assensum sumus dispositi per actum moralem credendi: ergo. Maior probatur, quia Deus in adultis expectat dispositionem moralem ad infusionem habituum, qua posita non differt infusionem: minor patet; quia tota moralis dispositio consistit formaliter in affectu efficaci credendi, qui solus est per se, & formaliter moralis: assensus autem per solam extrinsecam denominationem est bonus, & liber: ergo antequam assensus existat, est iam tota dispositio moralis ad fidem. Quapropter assensus fidei semper dicitur ab habitu, & intensio assensus ab habitu etiam intenso.

§. 10. *Obiectio.* Obijcies fidem non augeri, nisi in homine iusto: ergo nec infunditur. Respondeo, antecedens esse dubium, de quo disp. 61. & consequentiam illegitimam: quia posset dici augmentum fidei non dari, nisi ob meritum congruum; hoc autem nullum est satis in peccatore: exigit enim actum charitatis, aut contritionis perfectæ: licet enim in credente detur aliquod meritum imperfectum ad gratiam; non tamen quale satis sit ad impetrandam infallibiliter gratiam, propter carentiam actuum perfectorum: & dum gratia non acquiritur, posset dici nec fidem augeri. Prima autem infusio datur sine illo merito, exigente Deo pro conditione ex libito suo voluntatem efficacem credendi: per quam recenset peccatorem in nomenclatura fidelium. Qui enim post baptismum fuit in hæresim lapsus internam: si postea rectè credat, quin iustificetur; ille in numero est Christianorum, nec dici potest infidelis: talis verò esset, si fidem careret, ut ex Sancto Augustino ostendi disp. 53. §. 29. eadem ratione qui ante baptismum rectè crederet, nec poenitentiam perfectam egisset, non est infidelis coram Deo; quamvis est in foro externo: & quamvis peccatum infidelitatis neutri sit remissum:

hoc deducendum est in solam Dei misericordiam, quâ nostra peccata superat.

DISPUT. LVIII.

Utrum fides sit certior scientia naturali?

SECTIO I.

Plures significatus certitudinis.

PVD benè latinos certitudo frequenter usurpatur pro voluntate efficaci, & firma de aliqua refacienda: *certus iter*, dixit Virgil. de Aenea, id est, iam decreverat iter, ita ut difficile dimoveatur. In hac significatione à nonnullis etiam nostrorum Theologorum accipitur certitudo. Quia S. Bonaventura in 3. dist. 25. art. 1. quæst. 4. Alensis 3. part. quæst. 68. num. 9. art. 1. membro 9. Vega lib. 9. de iustificatione cap. 39. versu, *neque debet*, asserunt fidem esse quavis scientia naturali certiolem, certitudine adhesionis: id est, oriri à voluntate tam efficaci, ut prius mors eligatur oppetenda, quàm deferenda fides. Et quidem meritò aiunt Theologi in hac significatione fidem esse certiolem quovis actu naturali, quantumvis evidenti: pius enim affectus præfert assensum fidei cuivis assensui naturali. Cum enim fides sit necessaria simpliciter ad salutem; non verò cognitio naturalis, idè pia affectio fidem præfert cuivis scientiæ.

Quo genere certitudinis nullus actus naturalis gaudet. Si enim proponatur externa confessio fidei urgente præcepto; illam eligimus necessario, ne scelere obstringamur: quod non evenit in affirmatione externa de obiecto non spectante ad fidem: & quamvis assensus internus evidens determinet intellectum, ne possit dissentiri; tamen potest voluntas absolute absque peccato mentem aliò divertere, & avocare ab assensu: quando verò vrgemur affectu placendi Deo, aut peccato emergendi, mentem etiam distractam revocamus ad fidem. Quod rectè explicatur hac hypothese: *si in mea potestate esset, aut solam fidem, aut solam scientiam exercere, fidem eligerem, scientia contempta*. Quod fides vendicat naturâ suâ à quovis homine quantumcumque prudente: quod non petunt actus alij.

Secundò accipitur certitudo pro evidentiâ, quæ intellectum cogit ad assensum saltè quoad speciem: huiusmodi autem propositiones, quæ

§. 1.

Virgilius.

S. Bon.
Alexand.
Vega.

§. 2.

§. 3.

quæ negari non possunt, certa dicuntur: observat enim Ambrosius Calepinus certum dictum à cerno, id est, cretum: est autem cernere oculis intueri. Quare certitudo vocari solet necessitas, & determinatio ad assensum. Ob quod Durandus, & alij referendi §. 11. censuerunt fidem esse certiore habitudine naturalibus, certitudine adhæfionis explicata §. primo, & secundo: non tamen certitudine speculationis: id est, certitudine intrinsecè existente in ipso assensu. Hæc tamen usurpatio Theologis non est communis, qui evidentiam à certitudine distinguunt: quamvis philosophi vix eam distinctionem sunt odorati: ut enim nullum actum agnoverunt certum, nisi etiam evidentem, non distinxerunt illos duos conceptus.

§. 4. Tertiò accipitur certitudo pro dexteritate attingendi scopum: verbi gratia, sagittarius, & sclopetarius, qui raro à scopis aberrant, dicuntur habere sagittam, istiusque certos: Hispanè *certeros* appellant. Martialis, *ò quàm certa fuit vibrato dextera ferro!* id est, dextera manus coniecit ferrum sine errandi periculo. Ovidius: *da mihi quod petitur certo contingere telo*, id est, ferro consueto scopum attingere sine periculo erroris. Hinc deducturus sum certitudinem actus intellectus, qui sic est verus, ut à veritate non possit errare.

§. 5. Quartò ab aliquibus accipitur certitudo pro repugnantia cum formidine: quam repugnantiam sumunt non pro repugnantia actus cum falsitate; sed pro quadam intellectus firmitate: ita Lorca in explicatione huius art. 8. cum alijs. Quintò accipitur à P. Vazquez 1. p. quæst. 1. in explicatione art. 5. tripliciter: primò, pro assensu vnius partis sine dubitatione: secundò, pro veritate cognitionis: tertiò, pro actu reflexo, quo quis iudicat se non falli.

SECTIO II.

Sententia varia.

§. 6. **I**N tam multiplici acceptione certitudinis non potest esse omnium sententia vna. S. Thom. docet primum, fidem secundum se certiorē esse quavis scientia naturali: quia pendet à causis certissimis: at verò quoad nos esse minus certā, quia eius obiectum, cum sit supra nos, minus à nobis comprehenditur. Quia verò res absolute dicitur, qualis est per suas causas, non verò ex imperfectione subiecti, ideo docet fidem esse absolute certiore scientia naturali.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

Durandus in 3. dist. 23. quæst. 7. invenitur in Thomisticam distinctionem; quia, quidquid habet fides secundum se, id communicat subiecto: ergo ut in subiecto, est certior scientia naturali. Caietanus dicit mentem Sancti Thomæ non esse intellectam ab hoc bono homine: nolo in hoc civili & intestino bello neutri suppetias ire. Lorca disputat. 28. num. 7. & alij contra Durandum eadem ratione conspirant, quia S. Thom. non asseruit fidem habere secundum se aliquid, quod non habeat in subiecto; sed explicuit quid fides habeat ex suis principijs: potest enim actus oriri ab aliquo principio tam perfecto, ut esset evidens, impeditur tamen à subiecto, ne illam evidentiam accipiat: evidentes ergo notitiæ in hoc fidem excedunt, quod minus possit impedi earum evidentia.

Nec tamen adeò est deridendus Durandus. Aut enim principia fidei ei communicant absolute eam maiorem certitudinis perfectionem, ita ut fides secundum se considerata habeat intrinsecè eam perfectionem distinctam à perfectione principiorum; aut eam non communicant? si primum, ergo subiectum non impedit eam perfectionem, quo minus communicaretur, cuius oppositum hi docent auctores: ergo non solum secundum se; sed prout est in subiecto, est fides certior; nec intellectus valuit eam perfectionem impedire: si verò secundum: ergo illa perfectio non est in fide secundum se; sed solum est in suis principijs. Hic autem non quæritur, quæ principia sint perfectiora; sed quæ dent suis actibus maiorem perfectionem? Confirmatur: fides secundum se dicit ordinem ad intellectum creatum, non minus quàm ad alia principia: ergo quidquid illi obvenit ab intellectu, obvenit ipsi secundum se: consequentia patet, quia quod actui convenit ex suis causis, convenit secundum se: & cum intellectus passivè, & activè influat in suos actus; fides à principio & activo, & passivo accipit eam imperfectionem: cumque ijs actibus & habitibus ratione principiorum repugnet intrinsecè esse certiores scientia naturali; illi secundum se & suam essentiam sunt minus certi.

Considera habitum fidei secundum essentiam suam: ille est per essentiam obscurus; cui nullum principium potest claritatem donare: alioquin non esset hæc species fidei, nec fides. Hæc repugnantia ad evidentiam efficit, ne vllum principium possit illi communicare claritatem: ratione autem eius repugnantia potest impediri à voluntate; quod non potest esse

Li 4 in

S. Tho. q.
4. Art. 7.

in actu evidenti: ergo minor hæc certitudo oritur ex habitus fidei essentia: ergo per essentiam est minus certus scientia naturali. Quod obijciunt §. septimo, non vrget: probat enim in principiis perfectioribus esse virtutem ad alios actus nobiliores fide: & ea posse producere effectus alios perfectiores, qui non possint impediri ab intellectu: ut Deus, qui solus est causa habitus fidei, potest efficere lumen, cuius claritas intellectu non impeditur: at hæc fides non potest oriri à Deo, nisi obscura: ut sol potest efficere aliam qualitatem nobiliorem calore; calor autem ortus à sole est secundum se tam imperfectus, quam qui ab igne.

§. 10.
S. Thom.

Aliam rationem reddit S. Thom. quam hi authores omiserunt: quia (inquit S. Doctor) intellectus creatus minus potest comprehendere obiecta fidei: hæc enim natura sua prætervolant naturales vires intellectus; quæ hinc propterea minus plenè consequitur mens: quæ autem sunt naturalis considerationis minus fugiunt vim intellectus: quæ hinc plenius propterea consequitur. Duo tamen sunt in hac re difficilia: alterum, hanc maiorem, aut minorem consecutionem non esse speciem certitudinis propriæ, sed evidentia: intellectu enim aliquid consequi, est illud quidditative cognoscere: quæ enim abstractivè, maximè autem si & obscurè, noscuntur, non consequimur: & quo clariùs ea percipimus, plenius consequimur. Undè qui causam, & omnes eius effectus penetrat perfectè, eam ita consequitur, ut comprehendat. Hic defectus non consequendi obiectum, essentialis est ipsi fidei: quia hæc secundum se & suam essentiam petit esse cognitionem abstractivam, & obscuram sui obiecti formalis & materialis: ergo secundum se habet esse minus certam cognitione evidenti naturali. Alterum est hinc fieri visionem beatam creaturarum esse minus certam cognitione naturali: quia creatura beata intuetur Trinitatè: quæ non est obiectum naturale: quæ propterea minus consequitur, quam lapidem aut aliud naturale obiectum. Quod nec S. Thomas, nec alius dixit, nec potuit, quia illa felicitas longissimo intervallo antecellit omnem aliam scientiam in evidentiâ, & certitudine: ergo.

§. 11.
Durand.

Durandus adductus §. 7. docet fidem certitudine adhesionis esse certiorè omni naturali scientia: non tamen certitudine speculationis: quæ distinctionem explicui §. 1. & 2. Quia verò hæc certitudo est extrinseca fidei, docuit fidem absolutè esse minus certam scientia naturali. Sententiam hanc dixit Bañez esse temerariâ, & alij recetes eam arro-

Bañez.

dunt. Nescio sanè an satis meritò. Ego absolutè censeo, fidem & adhesionem, & speculationem esse certiorè omni scientia naturali: sicquæ possunt absque suspitione agere Durandi causam. Ac primò rem ipsam Durandi docuerunt S. Bonaventura in 3. dist. 23. art. 1. q. 4. Alensis 3. p. q. 68. n. 9. art. 1. memb. 9. Hugo Victorinus lib. 1. de Sacramentis p. 10. cap. 1. ubi perspicuè docet fidem esse certitudinem animi de rebus absentibus supra opinionem, & infra scientiam. At tot tanquæ graves authores vno ictu ferire quis audeat? maximè cum pugnatores ipsi nulla sint lorica satis armati: vacillant enim in explicanda certitudine fidei, nec eam attingunt.

Bonavent.
Alens.
Hugo Vi-
ctorinus.

Quod autem Durandum reprehensione dignum effecit, fuit, fidem vocare absolutè minus certam evidentiâ naturali, ut rectè P. Luisius observat disput. 52. dub. 1. versu in fine: quia Patres absolutè docent, fidem esse certiorè: verum facilis est solutio, quia Patres loquuntur de certitudine adhesionis, quia illi egerunt de fide in consideratione pertinente ad mores, ut ostenderent fidem præferendam cuiusvis scientiæ: Durandus autem egit in consideratione Metaphysica: quæ censuit certitudinem intellectus absolutè esse in ipso, & non in voluntate. Quod quidem rectè dixit. Nec ullus Patrum dixit fidem esse absolutè certiorè; sed dicunt esse certiorè: quod fatetur Durandus de adhesionem. Itaque ob solam phrasim in re aperta non est tam gravis Doctor temeritatis accusandus.

§. 12.

P. Luisius.

Ea Durandi sententia falsa est in re ipsa, & mutila: non enim explicat satis, quæ sit certitudo speculationis: ait namquæ eam esse, quæ minus patitur dubitandi motus, & quæ illis est minus immixta. Hæc tamen non est certitudo; sed evidentiâ, quæ necessitat intellectum ad assensum sine vlla formidinis specie. Non dubium actum fidei esse omnino determinatum ad veritatem, cui tantum repugnat falsitas, quantum cuiusvis scientiæ naturali. Etenim ostendi disput. 18. & 19. fidei nullo ex capite posse contingere falsitatem. Hæc verò est certitudo speculationis: quia ita speculatur fides obiectum, ut circa illud non possit errare: id autem esse certitudinem constat ex §. 4. de quo agendum est sequenti: ergo fides non est minus certa, etiam speculative, quam scientia naturalis.

§. 13.

Frequenter docent Theologi fidem esse absolutè certiorè omni scientia naturali cum S. Thomas, hoc art. 8. & alijs, quos referunt, & sequuntur PP. Valentia, & Luisius, Bañez & alij. Moventur primò, quia ex parte medijs sive obiecti formalis, fides nititur testimonio Dei, quod non potest esse fallibile;

§. 14.

S. Thom.
Valent.
P. Luis.
Bañez.

bile; sed magis infallibile omni medio scientiæ naturalis. Secundò, quia obiectū creditum est magis necessarium. Tertiò, quia experimur nos firmius adhærere per fidem obiectis eius, quàm per ullam scientiam. Quartò, quia illo assensu sumus securiores.

1. Ad Cor. 2. *ut fides vestra non sit in sapientia hominum; sed in virtute Dei:* ad Galat. 1. *notum vobis facio Evangelium, quod evangelizatum est à me, quia non est secundum hominem, neq; ego ab homine accepi illud, neque didici; sed per revelationem*

1. Ad The 1. *Iesu Christi:* 1. ad Thessalo. 2. *cum accepissetis à nobis verbum auditus fidei, accepistis illud non ut verbum hominum; sed, ut verè est, ver-*

1. Ioan. 5. *bum Dei:* 1. Ioann. 5. *si testimonium hominum accepimus, testimonium Dei maius est.* Sextò ex Patribus. S. Basil. in psalm. 115. ait,

9. *fidem suadere consensum præ cunctis rationalibus methodis.* Augustinus lib. 7. de cō-

S. Aug. *sensu Evangel. cap. 10. loquutus est Dominus ad me, & audiui: & facilius dubitarem me videre, quàm me audire.* Sanctus Chrysostomus in Epistolam ad Hebræos homilia 12.

Bernard. *docet certitudinem amplius haberi per fidem circa ea, quæ non videntur; quàm perscientiam circa ea, quæ videntur.* Sanctus Bernardus Epist. 190. contra Abailardum: *tu mihi incertum garris, quo nihil est certius.*

§. 15. Sententiam hanc teneo: fundamenta non probo. Ac primùm non explicat certitudinem hanc fidei, qua superat scientias omnes. Quid enim refert obiectū formale esse melius, nisi illud perfectè contingat? Nam circa revelationem Dei, & existentiam, exerceri potest fides acquisita, ut aliundè pono, quæ tamen non est certa; quia illa obiecta non attingit perfectè: oportebat enim ostendere quid habeat fides in modo attingendi obiectum, ob quod certior sit scientia naturali: quod requiro in P. Luis. Lorca verò voluit hanc esse firmitatem assensus. Non tamen explicat, hæc firmitas quid sit? an sit actus voluntatis ita fixè fidem amans, ut pro ea despiciat naturales assensus evidentes? an verò sit ex parte ipsius assensus, qui in fide non est tam firmus, quàm in scientia? Assensus enim firmus est, qui ita determinat intellectum ad obiectum, ut non possit ipse per dissensum avelli: assensus autem fidei potest per errorem expelli: assensus autem scientiæ nequaquam: & quæ admodum illa volūtas dicitur firmior, quæ difficilius per oppositam amovetur; & quæ facile dimovetur, dicitur parū firma, & inconstans; sic etiam assensus: cum ergò scientia cogat intellectum, ne dissentiat obiecto; fides autem non cogat, scientia firmior est fide. Et quamvis Lorca in explicatione

artic. num. 2. admittit omnem actum certum esse necessariò verum; non tamen explicat certitudinem per hanc necessitatem ad veritatem; sed per solam firmitatem assensus: at quamvis scientia naturalis & fides essent æquè determinatæ ad veritatem; nō tamen sunt æquè firmæ aut fixæ: quia intellectus potest dissentiri obiecto fidei; non verò scientiæ: vnde fides nō est mentitām altè fixa, quàm scientia.

Argumenta proposita §. 14. nihil vrgēt. Primùm enim testimoniū Dei non est magis necessarium, quàm hoc principium naturale: *quodlibet est, vel nō est*: quia tam intrinsecè repugnat simul esse duo prædicata cōtradictoria, ac testimoniū Dei esse falsum. Immo cum volumus probare aliquod prædicatum repugnare Deo, id probamus, ut principio per se noto, quia repugnant simul duo contradictoria: & tamen certior est assensus fidei, quàm actus ille evidens de illo, & quovis alio principio per se noto: itē tam necessariam connexionem habet Angelica essentia cum Deo, quàm veritas cum testimoniū Dei: quia non minus repugnat Angelum non esse dependentem à Deo, quàm mentiri Deum: & tamen Angelus ex essentia alterius Angeli, & sua cognoscit Deum sicut nos ex testimoniū Dei cognoscimus veritatem testatam: ergo mediū vtriusque actus est æquè infallibile. Quod autem dixit Christus Cælum & Terram trāsitura, priusquàm eius verbo deficiat veritas, loquutus est Christus de existentia actuali, qua prius Cælū & Terrā deficient, quàm veritas testimoniū Christi: non tamen dixit prius Cælum & Terram fore entia independentia à Deo, aut impossibilia, quàm eius testimoniū falsum: maximè in sententia docente non futurum Deum, si aliqua ex possibilibus creatura esset impossibilis.

Secundò, admissa maiori necessitate inter veritatem & testimoniū Dei, quàm inter essentiam Angeli, & Deum, nihil adhuc probatur eo primo argumento in §. 14. quia certitudo fidei consideranda est ex toto obiecto formali, & non tantum ex partiali: quia conclusio sequitur debiliorem partem: parum enim refert alteram præmissam esse certam, si altera sit incerta. At obiectum fidei formale est in parte contingens, magis quàm obiecta formalia scientiæ naturalis: ergo ex hac parte incertior est fides. Probo minorem, quia existentia revelationis divinæ est omninò contingēs, quia est actus prophetæ: & quamvis sit idē cum actu libero Dei, hic autem licet in sua entitate est necessarius, est tamen contingens quantum ad denominationem, &

S. Tho. q. 4. Art. 7. liberam terminationem: ut enim Deus potuit non creare mundum, potuit & nihil testari: sed existentia testimonij Dei est obiectum formale partiale fidei, ergo veritas fidei est contingens.

§. 18. Ad 2. Ad secundum respondeo: obiectum materiale multarum scientiarum naturalium esse etiam Deum: ex hoc capite fides non erit certior: item multa obiecta formalia, & materialia sunt essentiae creatae, quae non sunt minus possibiles (in multorum sententia asserentium, Deum non futurum, nisi creaturae essent possibiles,) quam Deus est existens. Ad tertium respondeo: nos ex parte intellectus firmius esse defixos obiectis demonstratis, quam creditis: quia demonstratis non possumus dissentiri, possumus autem creditis ut creditis: ex parte verò voluntatis firmiores sumus per affectum pium, ut explicui §. 1. & 2. de quo non desierit nunc, sed solum de certitudine speculationis intrinseca ipsi assensui. Ad quartum respondetur: maiorem illam securitatem esse gaudium in credendo ortum ex persuasionem, quod meritorie obedimus Deo captivantes intellectum in obsequium fidei. Hanc securitatem non afferunt demonstrationes: ex parte verò intellectus securior est demonstratio fidei: quia scientia magis est intellectui fixa, quam fides: illa enim nulla dubitatione potest depelli.

§. 19. Ad 5. Ad quintum propositum eodem §. 14. respondeo, Paullum non comparasse fidem & scientiam in certitudine; sed principium fidei comparasse principio sapientiae humanae: fides enim oritur ex virtute Dei, quae porrigitur ad obiecta supernaturalia, quod non praestat hominum sapientia: unde maiori cum reverentia excipienda est fides, quam quavis hominum sapientia: quia cum sit à virtute Dei, est intrinsece perfectior propter supernaturalitatem, & utilitatem ad vitam aeternam: quod non habet hominum sapientia: eaque propter fides est adhaesione certior hominum sapientia: eadem ratione explicatur testimonium ad Galatas: quibus persuadet fidem Catholicam, quia non est accepta ab hominum virtute, & scientia, quae est admodum imperfecta; sed virtute, & autoritate Dei, qui plura verius docet, quam homo. Itaque videtur comparare hominum auctoritatem & Dei: & quavis agat de scientiis, probat quidem affectu esse fidem praefendam scientiis; quia est in substantia nobilior, & utilis ad salutem, immò & necessaria simpliciter. Testimoniū ad Thessalon. est clarius, quia acceptum est verbum Dei cum magna veneratione, quia erat dictum Dei, & non hominum: comparat ergo testimonium Dei hominis testi-

monio: & si egisset de scientia, esset eadem ratione explicandus. Ioannes autem expressè loquitur de testimonio; divinum verò multum antecellit humano.

Ad sextum in eodem §. 14. respondeo: §. 20. Basilium rectè dixisse fidem esse efficacior- Ad 6. rem ad persuadendum omni methodo rationali. Ratio enim nec tam multa persuadet, quam fides; nec affert secum gratiam per Christum ad faciendum ea, quae docet; quam gratiam affert fides in Christum. S. Augustinus comparat actum evidentem §. 20. evidenti: Deus enim ita loquitur, ut interdum evidenter audiat: tunc autem melius dubitari posset de visione externa, quam de auditione. Item agit S. Augustinus de certitudine adhaesione, qua praeferebat ipse auditionem suam visui. S. Chrysostomus loquitur de certitudine adhaesione, qua certiores sumus in voluntate credendi, quam in voluntate videndi obiecta demonstrata. Eodem in sensu Bernardum accipio: item illud, quo nihil est certius, significat Abailardi garritum, qui non erat de fide; sed auribus audiebatur, eoque garritu nihil dixit esse certius: ergo fides non est certior eo garritu: loquitur Bernardus oratoriè & egregi, ut ostenderet Abailardum haeticum esse garrientem; non tamen comparat fidem scientiae in certitudine.

SECTIO III.

Quid sit certitudo actuum intellectus?

§. 21. NON potest haec controversia componi, nisi conveniamus omnes in significato huius vocis certitudo. Repetenda sunt breviter quae latè dixi disp. 25. §. 2. de certitudine. In actu intellectus reperio tria: primum est conformitas cum obiecto, ita ut actus representet obiectum, ut est, nihil ei falso adscribens. Quam perfectionem vocamus veritatem cognitionis. Secundò reperio necessitatem assentiendi obiecto per actum: ita ut principia illius actus non patiantur intellectum ei obiecto dissentiri; sed eum determinant ad speciem assensus, & fortè ad exercitium, nisi mens aliò distrahatur aliarum rerum contemplatione aut somno. Hanc perfectionem esse evidentiam actus ostendi disput. 25. §. 4. Tertium reperio in ipso actu, necessitatem ad veritatem; ita ut impossibile sit, actum illum esse falsum. Hanc perfectionem voco certitudinem.

Ad quod moveor ijs, quae dixi §. 4. certitudinem §. 22.

Gabr. tudinem esse dexteritatem attingendi scopum. Item Gabriel in 3. distin. 23. quæst. 2. art. 1. certitudinem dixit nihil esse præter infallibilem apprehensionem veritatis absque errore: *Sotus.* Sotus 3. de natura & gratia dixit infallibilem veritatem esse de ratione certitudinis: *Lorca.* Lorca in Commento art. 8. num. 2. censet nullum esse actum certum, quin & infallibilem veritate. Et quidem infallibilitas est attingentia necessaria veritatis: qui enim falli non potest, non potest errare à veritate. Hoc autem assero esse certitudinem: ut enim actus voluntatis certus est, qui voluntatem strictè ad vnam partem adstringit; ita cognitio est certa, quæ determinat actum ad veritatem. Nec commodè explicatur ab alijs certitudo. Quod autem dico ego eam esse, constat apud omnes, in actu perfecto reperiri. Est igitur quæstio hæc: vtrum fides sit magis infallibilis, quam scientia naturalis? vel vtrum sit magis ad veritatem determinata? cum enim constet hanc determinationem esse in utroque actu, quæritur in utro sit maior?

§. 23. Vt autem constet, de qua agam determinatione ad veritatem; pono duas esse opiniones de veritate cognitionis. Nonnulli censent veritatem esse modum additum substantiæ cognitionis; ita ut hæc numero cognitio potuerit illo modo carere; & actus, qui nunc circa obiectum contingens est verus, potuerit esse falsus. Item asserunt eundem numero actum posse successivè esse verum, & falsum. Quod si aliqui non possunt ita mutari, non oritur ex conceptu veritatis; sed ex obiecti necessitate, quod non potest aliter esse.

§. 24. Opinantur alij veritatem esse ipsam intellectus essentiam; & distinguunt actum verum incertum à certo, quod actus certus habet in se maiorem perfectionem, quàm incertus; quia oritur à principijs, à quibus falsus non potuit oriri: itaque si consideres intellectum in actu primo completo proxime ad assensum certum, principium illud non potest efficere actum falsum: sed omnis actus ab illo ortus est necessariò verus, ut in sententia asserente veritatem esse modum distinctum, sunt nonnulla principia à quibus omnis actus est necessariò verus; nec potuit illo modo carere. Qui actus in essentia est perfectior actu indifferenti ad veritatem & falsitatem: ita non est consideranda impotentia ad falsitatem ex suppositione actus existentis: hæc enim necessitas est consequens actum & ex suppositione; sed consideranda est in actu primo ex principio proximo, quæ est necessitas antecedens actum.

§. 25. Ille ergo actus est certus, qui oritur à

principio impote erroris: ut cognitio evidens & fidei infusæ. Quando verò principia sunt indifferentia ad actum verum & falsum, omnis eorum cognitio est incerta. Hæc sunt principia probabilia: verbi gratia, ego probabiliter tantum cognosco esse Deum, quia vtor medio probabili; per eandem species, quibus Deum affirmo, negare eum potui: quamvis enim ex suppositione quod utriusque præmissæ fuerim assensus, non possum conclusioni probabili dissentiri: potui tamen dissentiri præmissæ probabili: quia indifferenter mihi fuit proposita, & potui voluntate intellectum flectere ad oppositum, repræsentatum quidem per eandem species. Hæc breviter dixerim; cætera de certitudine recognoscantur ea disputat. 25.

SECTIO III.

Fides est speculative certior quavis cognitione naturali.

CENSEO fidem infusam certitudine speculationis, tam quoad se, quàm quoad nos, certiore esse quovis actu naturali: etiam quàm hoc principium: impossibile est idem simul esse & non esse. Prima pars est Sancti Thomæ, sequacium, & P. Valentia. Secunda est contra eodem: at verò posita prima parte, secundam sequi censet Durandus: est item utraq; pars contra S. Bonaventuram, Alensem, atque Durandum: est quidem contra ipsos aspectu primo, & solis verbis; re tamen ipsa est omnium ferè Theologorum, ponentium fidei magis repugnare falsitatem, quàm scientiæ naturali: & eam esse magis infallibilem, propter autoritatem Dei, cui innititur: hoc autem dico ego esse certitudinem, estque in re ferè omnium Theologorum & Patrum: at verò non solum re; sed etiam verbo, est sententia Gabrielis in 3. dist. 23. q. 2. litera D. ubi docet visionem beatam non esse certiore fide: & quidem cum omnes Theologi (si ab vno Hebræo discedas) admittant in æqualitatem certitudinis in diversis actibus; quamvis hæc sententia tam paucorum est, quod attinet ad phrasim; debet in obsequium fidei placide excipi, si probabiliter suadeatur. Quod sic præsto.

Omnis actus fidei infusæ oritur à duobus principijs certis: & omnis actus naturalis ab vno solo; sed oriri à duobus principijs certis

§. 26.

S. Thom.
Valent.
Durand.

Bonavent.
Alens.

Gabriel.

§. 27.

3. Tho. q.
4. Art. 7.

certis est maior certitudo speculationis quoad se, & quoad nos, quam oriri à solo vno principio certo: ergo omnis actus fidei infusæ est certior speculativè quoad se & nos, quam quivis actus naturalis; si utraque præmissa probetur, probabitur apertè conclusio.

SUBSECTIO I.

Maior propositio probata.

§. 28.

MAIOR propositio probatur quoad primam partem de fide: quia actus fidei infusæ oritur à potentiâ in ratione potentiæ determinatâ in actu primo ad actum verum ut verum: item oritur ab obiecto ut determinato proximè ad actum verum ut verum: ergo actus fidei oritur à duobus principijs certis, probo antecedens, quia actus fidei in ratione potentiæ oritur ab intellectu completo per habitum supernaturalem; vel auxilium supernaturale: iam enim ostendi disp. de gratia; id repetiturus infra, ex potentia vitali & habitu, vel auxilio supernaturali constari potentiam actuum supernaturalium; ita ut nec solus habitus, nec potentia sola; sed ex utroque complexum habeat rationem potentiæ proximæ illorum actuum: item ostendi disp. 18. repugnare habitui & auxilio supernaturali esse principium actuum falsorum: oritur ergo fides à potentiâ in ratione potentiæ determinatâ in actu primo proximo ad actum verum ut verum.

§. 29.

Probo item eum actum etiam oriri ab obiecto proximè determinato ad actum verum ut verum: quia obiectum fidei est autoritas Dei, quæ semper est infallibilis; itaque ex hac parte obiectum formale ducit infallibiliter fidem ad articulum revelationis, ut ostendi disp. 19. revelationis autem existentia, ut est fidei obiectum, est determinata ad actum verum: ergo obiectum formale fidei est determinatum in actu primo proximo ad verum. Probo minorem: quia existentia revelationis non qualicumque ratione attingitur fide; sed ut exercita: adeo ut non exerceatur fides circa illam etiam per potentiam absolutam, nisi existat: item connaturaliter non potest exerceri, nisi prudenter proponatur revelatio existens: ergo obiectum fidei, ut est eius obiectum, est determinatum ad actum verum ut verum. Probo consequentiam, quia obiectum, quod petit cognosci ut exercitum & existens, & non aliter; terminat necessariò actum, quo representetur, ut est.

Pone fidem humanam & opinionem de existentia alicuius obiecti contingentis secundum se; illi actus terminantur ad existentiam eius obiecti: at possunt ad eam terminari, quamvis obiectum non existat, item & quando existit: vnde illæ cognitiones oriuntur ab obiecto indifferenti ad existendum: quod æquè potest actu vero, & falso cognosci: quia ut terminet fidem humanam & opinionem, non eget existentia exercita; sed tantum probabiliter apparente. At obiectum fidei infusæ, nisi ut iam existens, non potest terminare eius actum: quemadmodum scientia intuitiva creata, aut increata non potest terminari, nisi ad obiectum ut existens: ergo obiectum fidei, ut est eius obiectum, est determinatum ad actum verum ut verum.

Obijcies primò existentiam revelationis esse absolute contingentem; necessariam verò ex suppositione, & secundum quid: ergo obiectum fidei, ut est eius obiectum, est indifferens ad actum verum & falsum. Probo consequentiam: quia est obiectum fidei ut contingenter existens: sed ut sic potest terminare actum verum & falsum: ergo. Respondeo: concessio antecedente & negata consequentia. Ad probationem respondeo: aliud esse, obiectum esse absolute contingens ad existendum & non existendum: aliud verò esse indifferens ad terminandum actum verum, & falsum fidei infusæ: primum enim est verum in quavis existentia creaturæ, & actus liberi Dei ut liberi: quia tunc existentia non consideratur, nisi secundum se, & ut relata ad sua principia proxima, quæ fuerunt indifferencia ad efficiendam existentiam, & non efficiendam: item & Deus fuit indifferens ad velle, & non velle. At existentia ex suppositione quod est, iam non potest non esse: quia omne quod est, dum est, necesse est esse, & tam impossibile est rem, dum est, non esse; quam rem simul esse, & non esse. Cum autem revelatio non possit fide cognosci, nisi ex suppositione quod est, impossibile est absolute, eam fide cognosci supernaturali, nisi verè.

Ratio à priori: quia illa suppositio, quæ est consequens comparatione ipsius revelationis, est absolute antecedens ad terminandam infusam fidem: quia hæc omninò repugnat circa illam exerceri; nisi facta iam illa suppositione: cum ergo fides essentiali suo conceptu pendeat ab ea suppositione, illa est ei necessaria, & tātum implicat fidem esse falsam, quantum rem non esse ex suppositione, quod est: vnde hæc suppositio est antecedens fidem actualem: quia illa est eius obiectum formale: quod est principium essentiali actuum creatorum. Quod explicari

§. 03.

§. 31.
1. Obiectum

§. 32.

cari potest ex scientia visionis Dei: quæ ex obiecto suo formali est certissima: quia eius obiectum formale, aut est in aliquorum opinione decretum liberum Dei, vt libere terminatur ad creationem; vel in aliorum sententia est ipsa existentia creaturarum, vt exercita, & ex suppositione quod sit. Quod si non extitisset creatura, non esset in Deo scientia de illa vt existente: idem dixerim in scientia intuitiva creata: immo & oculi tendunt in lucē vt existentem; quod si non existeret; in eam non ferrentur: obiectum ergo fidei, vt est eius obiectum, est determinatum ad actum verum vt verum: estque certum.

§. 33.
2. Obiectio. Obijcies secundò: species, quibus cognoscitur existentia revelationis, esse indifferentes ad actum verum, & falsum: ergo obiectum vt est proximè obiectum fidei non est certum: consequentia patet: quia obiectum proximè est potens cognosci per speciē, quæ illius vice fungitur. Antecedēs probo, quia species obiecti est cōfusa, æquē repræsentans revelationem non existentem ac existentem: quamvis enim ad existentiam terminetur, tamen non exercitam repræsentat æquē ac exercitam.

§. 34.
Solutio. Nego antecedens: ad probationem respōdeo, obscuritatem specierū non esse causam actus falsi: vt enim habitus fidei est obscurus, & determinatus ad verum; ita potuit esse species. Ratio à priori est: quia revelatio vt existens potest immittere speciem sui intellectui applicato: v.g. Angelus aut Propheta habet revelationem Dei: hæc relinquere potest in intellectu prophetico speciem sui: hæc enim oritur naturaliter ex obiecto in potentia valente illud cognoscere: illa species repræsentat revelationem vt existentem: quia repræsentat obiectum, vt fuit illius causa: sicut per sensum internum percipiuntur obiecta, vt existentia: non verò secundum se, at revelatio vt existens fuit causa speciei: ergo repræsentatur specie vt existens. Quando vero intellectus ita distat, vt revelatio non possit in illum immittere speciem; Deus obiecti finis munere producit speciem, quæ perinde est, ac si ab eā produceretur. Hoc autem fit à Deo cum primum efficaciter volumus credere affectu pio.

§. 35.
Difficult. emergens soluitur. Hinc alia difficultas emergit: Propheta cognosceret evidenter revelationem, si immitteret speciem sui: quia res clarè cognoscitur, quando est per speciem propriam. Nos verò obscure revelationem cognoscimus, quia per speciem non propriam. Respondeo: sæpè revelationem evidenter à prophetis cognosci: tunc autem non per fidem: sæpè cognoscitur obscure, non quoad exis-

tentiam; sed quoad conceptum loquutionis Dei: tunc fit etiam per speciem propriā; imperfectam tamen: nam & intuitivā specie concipimus albedinem vt existentem, quia per visum accepta est eius species propria; adeò tamen imperfecta, vt non possimus discernere obiectum illud esse albedinem: species verò illa non repræsentat albedinem secundum se, nec colorem alium: sed quoties illā vtimur, cognoscimus albedinem vt existentem: negare autem possumus obiectum illud esse albedinem; non tamen per speciem illam; sed per aliā, quæ, cognita ratione dubitandi, repræsentat obiectum illud, vt indifferens ad albedinem & colorem alium: sic revelatio cognoscitur vt existens per speciem illam, cum qua cōcurrit habitus fidei infusæ; & non cum aliā. Negareque revelationem possumus per alias species, non per illam.

§. 36. Species autem propria capitur dupliciter: primum, quando sine similitudine ad alia obiecta; sed in se perfectè concipitur obiectum; sic clarè concipitur: alio modo, quando est per comparisonem ad alia; est tamen species facta ab obiecto: tunc concipitur obscure, vt albedo in casu proposito concipitur obscure in ratione albedinis; & negari potest per alias species. In hoc secundo sensu revelatio per se, aut Deus per illā immittit speciem obscuram repræsentantem obiectum existens: quia verò nec est in nobis, nec immediate immutat intellectum per speciem; non est hæc species propria & intuitiva; sicut est in Prophetis: hæc autem diversitas specierum contingit, quia plures specierum species sunt possibiles ab eodem obiecto: ita à revelatione possunt esse species claræ, & obscuræ: Deus nos donavit obscuris, quia voluit nos esse viatores, & non comprehensores; fideles ipsi, & non scientes eius mysteria: & quia revelatio est obiectum supernaturale, est nobis etiam improporionatum; quapropter minùs perfectè à nobis cōcipitur. Hæc possunt satis probabiliter dici.

§. 36. Nè tamen sententia certa minùs certà ratione probetur; nego item antecedens in §. 23. ad probationem distinguo antecedens: species obscura naturalis est indifferens ad actum verum, & falsum, prætereo antecedens; species obscura supernaturalis est sic indifferens, nego antecedens, & consequentiam. Quia revelatio est principium proximum efficiens assensum per speciem supernaturalem; non per naturalem. Ratio à priori, quia species est in genere causæ efficientis ab obiecto, vel causa prima accommodata concursui simili ei, quod petit obiectum. At causa supernaturalis cum agit, efficit super-

S. Tho. q.
4. Art. 7.

supernaturalem effectum, ut fides cum intellectu: idque maximè cernitur in causa adæquata: cum ergo obiectum sit causa efficiens adæquata speciei, & sit supernaturale, efficit supernaturalem effectum. Hanc speciem Deus infundit cum piâ affectione volumus efficaciter credere. Hæc de primâ parte maioris propositionis posita §. 27. Nunc superest probandum omnem cognitionem naturalem oriri à solo vno principio certò, & determinato ad actum verum ut verum.

SUBSECTIO II.

*Actus naturalis non habet,
nisi unum principium
certum.*

§. 38.

HOC ita probo: quia hoc principium, *quodlibet est, vel non est*, eo præcise est certum, quia eius species est evidens, & determinat intellectum ad actum verum ut verum: quia enim obiectum in se ita est necessarium; immittit speciem & apprehensionem tam perfectam, ut negari non possit, nisi à non callente voces: verbo negari potest, at re ipsa non potest ab homine sui compote: species ergo illæ & apprehensio determinant & intellectum ad assensum, & actum ad veritatem: ab illis enim actus falsus non potest oriri: obiecta verò hoc genere sunt evidentiæ, quia generant species determinantes ad assensum: sunt autem certa quia species determinatæ sunt ad actum verum ut verum. Quo genere certitudinis gaudet omnis scientia naturalis, & omnis actus supernaturalis; ut probavi.

§. 39.

Ex parte potentia eiusmodi naturales actus certitudinem nequaquam habere probatur: quia potentia nudè considerata, ut præcisa à specie impressa non est secundum se in actu proximo determinata ad actum re ipsa verum: sed est indifferens ad verum & falsum: ergo ex parte potentia non est actus aliquod principium certum. Probo antecedens, quia intellectus secundum se consideratus est capax scientia & erroris: & indifferens ut coniungatur cum specie certa, & incerta: certa informatus producit actum certum: quia universalitas, & indifferentiæ intellectus determinatur per speciem certam ad actum certum: quemadmodum visus cum specie nigredinis determinatur ad visionem nigredinis: cum qua spe-

cie non potest albedo videri: ita nec cum specie certa produci actus incertus: unde tota ratio formalis certitudinis in scientia naturali sumitur formaliter à specie impressa, aut apprehensione simplici: & quamvis intellectus materialiter producat certitudinem illam, non tamen formaliter: hæc enim propositio causalis est falsa, *ideo actus est certus, quia ab intellectu producitur*: hæc autem est vera, *ideo est certus, quia ab hac specie producitur*: ut communiter dicitur in vitalitate, quæ simul est à potentia & habitu: formaliter tamen à potentia, materialiter ab habitu.

Oppositum contingit fidei: quæ considerata secundum se, ut informat intellectum, & cum illo constituit rationem potentia proxima, etiam sine consideratione speciei impressæ, est principium determinatum ad verum actum ut verum: adeò ut non posset etiam divinitus efficere assensum falsum; tametsi vteretur specie naturali impressa incerta: quia speciei indifferentia ad verum & falsum determinaretur per habitum supernaturalem ad actum verum: & quemadmodum intellectus de se indifferens ad verum & falsum non potest uti specie certa ad incertum actum: ita nec species incerta posset uti habitu infuso ad actum incertum: at verò intellectus solus, si specie vtatur incerta, non poterit exercere actum certum; sed incertum: quia nec ex parte intellectus nec ex parte speciei est determinatio in actu primo ad actum verum: nam omnia principia sunt indifferentia ad verum & falsum.

En igitur discrimen; si consideres potentiam ad actum fidei secundum conceptum potentia distinctum à conceptu obiecti, concipis principium determinatum ad actum verum ut verum: item si consideres conceptum obiecti moventis per speciem, & apprehensionem, & distincti à conceptu potentia, concipis aliud principium etiam determinatum ad verum ut verum: sunt quæ duo principia in actu primo determinata ad verum: at verò in quavis scientia naturali, si consideres potentiam in ratione potentia, est indifferens ad verum & falsum: si autem consideres rationem obiecti illud comperies determinatum ad verum: eaque propter nullus actus naturalis oritur à duobus principiis certis, sed ab vno. Quæ est maior propositio præmissa in §. 27.

Argues tamen primò: ergo omnis actus naturalis est simul certus & incertus: certus quidem quia oritur à specie certa sive determinata ad verum ut verum: incertus autem, quia oritur ab intellectu secundum se incerto sive indifferenti ad verum & falsum.

§. 40.

§. 41.

§. 42.
1. Obiectio

Confirm.

sum. Confirmatur, quia disput. 3. 2. sect. 1. ostendi posse eundem actum esse simul certum & incertum : quia potest oriri ab vno principio certo, & alio incerto : ergo idem erit cuius scientiæ naturali. Nego consequentiam : quia intellectus solus non est causa adæquata cognitionis; sed simul cum specie : hoc autem complexum ex intellectu & specie certa iam non est indifferens ad actum falsum ; sed determinatum ad verum : omnisque actus inde productus est certus : quia quando concurrunt duæ causæ partiales ad producendum effectum, illa, quæ est causa maioris in effectui perfectionis, complet alteram, vt communicet illam perfectionem effectui : sic complexum ex potentia vitali & habitu infuso, producit actum vitalem supernaturalem : habitus complet potentiam, vt simul cum ipso supernaturalem actum exerceat. Item in multorum sententia phantasma materiale cum intellectu agente producit immediatè spirituales speciem, quæ non est simul materialis & spiritualis, sicut nec actus est simul naturalis & supernaturalis. Ratio à priori, quia quod deficit causæ ad communicandam maiorem perfectionem effectui, datur à causa compartiali : complexum autem ex vtraque dat totā illā perfectionē effectui, quam continet in actu primo.

§. 43.

Fateor intellectum, si præcisè consideretur secundum se, considerari præcisè in ordine ad communicandam certitudinē actui : quia secundum se consideratus, non concipitur vt determinatus ad verum. At non potest considerari negativè in ordine ad eam certitudinem, quæ tam immediatè oritur ab intellectu, quàm à specie. Hæc est attributio formalitatum, quam explicant propositiones causales præmissæ §. 39. Ad confirmationem in §. 42. nego consequentiam : quia ibi actum est de causis adæquatis obiectivis, quarum quævis est obiectum adæquatum vnius actus : altera quidem determinata ad verum vt verum ; altera verò indifferens & ad falsum : quem modum influendi retinent, etiam quando influunt in actum eundem : potentia verò est causa partialis vniuersalis actus veri & falsi, quæ cōpleta per speciem certā, determinatur ad efficiendū actum verū cum illa specie, quæ non potest concurrere, nisi ad actum verum. Quare intellectus, vt cum illa specie, est determinatus ad solum actum verum.

§. 44.

2. Obiectio

Secundò argues : scientiam naturalem habere etiam duo principia certa : alterum ex parte obiecti, quod ego admitto ; alterum ex parte potentiae : etenim habitus scientificus se tenet ex parte potentiae ; sed hic est principium determinatum ad actum verū :

ergo scientia naturalis oritur à potentia determinata ad verum, vt verum. Respondeo : negando ex parte potentiae eam certitudinem : ad probationem respondeo, in intellectu nullum esse habitum naturalem à specie impressa distinctum : ac propterea habitus se tenet ex parte obiecti ; non verò ex parte potentiae. Quò responso ostenditur etiam, nullum esse habitum probabilem determinatum ad v. rū, vt verum : quia omnis huiusmodi habitus est species probabilis ; sed omnis species probabilis est principium assensus & dissensus obiecti, quorum alter est verus, alter falsus : ergo omnis habitus probabilis est indifferens ad actum verum, & falsum.

Resp.

§. 45.

Admissa tamen distinctione habitus naturalis à specie impressa, nego potentiam per se actus scientifici esse determinatam ad verum. Ad probationem respondeo : posse etiam dici habitum se tenere ex parte obiecti, quod mediā cognitione sui habitum produxit. Esto tamen ex parte potentie : dico, illum non pertinere ad potentiam per se & simpliciter, sed secundū quid, & per accidēs. Habitus enim naturalis non est ad simpliciter, sed facile posse : vnde non efficit actum certiorē illis, per quos productus est : sic enim iam daret simpliciter posse ad illam maiorem certitudinem ; hæc autem determinatio potentiae est ex suppositione consequente ipsos actus, qui habitum produxere, & inclinat ad alios omnino similes. Consideranda est ergo potentia secundum conceptum principij necessarij, & per se actuum, & omnes illos antecedentis. Inde constat habitum probabilem inclinantem ad actum verum non esse certum : quia productus est per actus incertos, & inclinat ad similes.

SVBSECTIO III.

Hæc est maior certitudo.

PROBATA propositione maiori syllogismi ex §. 27. probanda superest minor : nempe, oriri à duobus principijs certis, esse maiorem certitudinē, quàm ab vno. Quod facile probatur comparatione actuum moraliter solum, aut physicè certorum : disp. 8. de anima sect. 3. distinguimus certitudinem moralem à physicā & metaphysicā : huic enim repugnat omnino falsitas : physicæ repugnat naturaliter ; non tamen omnino de potentia absoluta : morali repugnat moraliter, & secundum communem

§. 46.

nem

S. Tho. q. 4. Art. 7. nem vsum, prudentemque rationem: non tamen repugnat naturaliter. Actui fidei inest Metaphysica certitudo, quæ maior est morali & physica: quia maior est cum falsitate repugnantia etiam in ordine ad potentiam Dei absolutam, quam solum ad ordinariam, & hæc est maior, quam quæ tantum est repugnantia ad id, quod frequenter accidit. Difficultas ergo est utrum inter certitudines Metaphysicas sit inæqualitas, & quidem si nullus actus Metaphysicè certus est certior alio, etiam Metaphysicè certo, nec visio beata erit certior scientia naturali certa Metaphysicè: nec hæc quæstio est privata fidei; sed communis, & mihi erit satis ostendisse fidem adeo esse speculative quoad se & nos certam, ut repugnet omnino alius actus certior.

§. 47. Hæcveo frequenter adscribitur nullum actum esse certiore alio; missis autem eius argumentis ea sententia probari potest primum, quia certitudo consistit in indivisibili: ergo una non est maior alia, probatur antecedens, quia certitudo est repugnantia ad falsitatem: sed actus Metaphysicè certi æqualem habent repugnantiam ad falsitatem: ergo & certitudinem. Probo minorem: quia cuius repugnat divinitus falsitas: ita ut sit chymæra à quovis principio certò Metaphysicè actum falsum oriri. Confirmatur, quia creaturæ sunt æquè repugnantes ac Deus: tam enim est chymæra, homo impossibilis: quam Deus non existens: ergo tam est impossibilis falsitas vni actui, quam alijs: ergo æqua est utrisque cum falsitate pugna.

§. 48. Argumentum non levè, nisi sententia esset tam singularis: nego tamen maiorem: ad probationem, distinguo maiorem, est repugnantia sumpta præcisè ab ipso actu, nego maiorem: sumpta ab actu, ut orto à suis principijs impotibus erroris, cōcedo maiorem: distinguo item minorem: æqualem habent repugnantiam sumptam ex actibus præcisè, concedo minorem: sumptam ab ipsis ut à principijs oriuntur, nego minorem: & consequentiam. Ad probationem minoris respondeo: illam repugnantiam, ut consideratur actus cum sua entitate præcisè, esse omnibus æqualem, etiam si non sint certi, dummodo sint veri: at, ut consideratur actus relatus ad principia, non est æqualis repugnantia; quia à diversis principijs sumitur diversus certitudinis gradus; ut ostendam

§. 51. Ad confirmationem respondeo: repugnantiam Dei & creaturarum sumi ab ipsorum entitate nudè considerata: homo enim est quidditative non repugnans ad esse, cui contradicit repugnantia; sicut non existens Deo: at verò certitudo cōsideratur aliundè, quam ex actuum entitate.

Quod sic explano: pone actum verum probabilem de existentia Dei, aut alio obiecto necessario, vel etiam contingenti adstricto vni instanti, quo ego dicam *Petrus Deus amat in instanti A*. his actibus per suam entitatem tantum repugnat falsitas, quantum alijs duobus actibus evidentibus de eodem obiecto. Etenim si veritas est de actu essentia, omni actui vero repugnat falsitas: si autem veritas aliquid aliud addit, non potest illos actus deficere: quia impossibile est eorum obiecta aliter esse: ergo certitudo non est in qualicumque impotentia actus ad falsitatem: est autem in ea impotentia orta à principijs in actu primo determinatis ad actum verum: unde nec reperitur æqualis certitudo in repugnantia æquali actuum secundum se ad falsitatem; sed in connotatione æquali ad principia determinata.

Secundò argumētor pro sententia Hærcel: actus intellectus sunt æquè veri: ergo & æquè certi. Nego consequentiam, quia veritas indivisibiliter accipitur in omni actu vero ex conformitate cum obiecto & non alio ex capite: ab eo enim, quod res est, vel non est propositio dicitur vera, vel falsa: cum autem eadem sit in omnibus ratio veritatis non potest hæc esse in vno maior, quam in alio: certitudo autem capitur non ab vna in omnibus ratione; sed in nonnullis ab eadem omnino, in alijs à diversis, & quamvis veritas fiat etiam à principijs, non tamen ab illis sumitur formaliter & proximè, nam quamvis ex influxu potentie impotis errare arguamus per consequentias actum esse verum: est tamen argumentum immediatè sumptum à certitudine, à qua rectè infertur veritas: at verò ad formalem veritatis conceptum utimur actus comparatione ad obiectum, si reperimus actum conformem obiecto, concipimus veritatem; non tamen alia ratione, immò ex cognitione principij certi concipimus actum esse conformem obiecto, & ideò formaliter verum.

Est ergo inæqualitas in certitudine: quod cum Aristotele S. Thom. & alij Theologi docent. Probat primum, quia in evidentia est inæqualitas: quando actus pluribus rationibus determinat intellectum ad assensum in specie: ergo & in certitudine est inæqualitas: probo consequentiam, quia etiā sunt plures rationes, quibus actus determinatur ad veritatem. Unde sumo rationem à priori: aliquis actus certus habet plures rationes, quibus sit ad veritatem determinatus, quam alius: ergo & est magis certus. Probo consequentiam, quia certitudo est ratio determinans ad veritatem, & quemadmodum plures gradus caloris conflant calorem maiorem; ita & plures gradus deter-

§. 49.
2. Arg.

§. 50.
Conclus.
1. Prob.

determinationis efficiunt determinationem maiorem. Antecedens probō: quia actus à potentia certa habet vnam rationem, quæ determinetur ad verum: ab obiecto item certo habet aliam rationem determinationis: qui verò à solo determinatur obiecto, non habet nisi vnam rationem: ergò alij actus habent plures rationes, quibus determinantur ad verum, quàm alij.

§. 52. Quod explico primum, si dicamus actum certum habere essentiam perfectionem incerto, quia necessariò fundat denominationem extrinsecam producti à principio certo: ita vt certitudo præter perfectionem essentialem actus addat denominationem extrinsecam à principio certo: tunc autem actus fidei haberet perfectionem fundantem duas denominationes extrinsecas: alteram à potentia certa; ab obiecto alteram: tuncque illa certitudo esset maior: quia illæ vel essent duæ certitudines vel duo certitudinis gradus: quod non evenit veritati, quia non habet conformitatem cum principiis actus; sed cum obiecto.

§. 53. Secundò potest explicari, si certitudo admittatur esse modus ab actu distinctus: tunc enim modus ortus à potentia esset re ipsa distinctus à modo ab obiecto producto: tunc actus substantia fieret, & à potentia, & ab obiecto: certitudo autem orta ex potentia non fieret ab obiecto, nec è cōtra: quia tunc certitudo esset effectus privatus principij certi; non verò incerti: sicut in sententia distinguente vitalitatem à supernaturalitate, & ab actu: habitus infusus non produceret vitalitatem, nec potentia supernaturalitatem: in qua sententia essent etiam, vel duæ certitudines, vel duo certitudinis gradus: & esset certitudo maior: nec hoc reperitur in conceptu veritatis: vtrumque enim principium eam efficeret, etiam si distingueretur ab actu: quia veritas non est, nisi conformitas cum obiecto, quod est immediata & vnica ratio, per quam veritas & sumitur & cognoscitur: nec indigeret actus, nisi vna tantum conformitate.

§. 54. Quamvis autem certitudo, nec sit denominatio extrinseca, nec modus ab actu distinctus, est tamen maior in vno, quàm in alio: quia habet virtualiter duos illos modos, & denominationes extrinsecas, id est, perfectionē connotantē duo illa principia, quæ sunt duæ rationes determinantes actum ad veritatē. Explicariq; possunt rudiori Minerva: quia homo existēs in loco, & ligatus fune, quem nullo pacto rūpere potest, tam est in loco, quàm qui fune simul, & efficaci decreto Dei in eo detinetur loco. Magis autē est ligatus hic secundus, quàm primus, & plures habet difficultates è loco fugiendi.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

Ita actus à duobus principiis certis magis est ad veritatem adstrictus, quàm ab vno.

Hæc certitudo inest actui non solum secundum se; sed etiā quoad nos: quia intellectus per habitum, & obiectum est magis determinatus ad veritatem; item accipit effectum formalem ab actu certiori, à quo ipse certior dicitur, vt manus est magis calida à maiori calore.

DISPUT. LIX.

De habentibus fidem.

SECTIO I.

Vtrum Angelus, & homo ante lapsum habuerint fidem?

COTVS in 2. dist. 3. q. 9. negat Angelis fidē, quibus concedit notitiā abstractivā Dei clarā & evidentē, sicuti est: quia cēset Angelos non eguisse fide: quia eo genere notitiæ potuerūt etiā cognoscere omnia mysteria per speciē propriā, quod asserit de omni intellectu separato in 4. dist. 10. q. 8. verū ad secundū dico. Hæc sententia nititur aliæ Scoticæ, qua censetur nullū esse habitum supernaturalem quoad substantiam. Cuius decisio spectat ad disputationes de gratia. Quæ sententia mihi displicet, primum quia huiusmodi cognitio immediata Dei nequaquam est admittenda. Secundò: quia eā admissā, exigitur actus in substantia supernaturalis, qui respondeat nostræ fidei, quod attinet ad se cum afferendam gratiam, qua possimus æternam mereri vitam.

Durandus in 3. dist. 23. q. 9. negat Angelis fidem; concedit tamen nobiliorem aliam notitiā mysteriorū Dei. Quæ sententia antiquior est Durando, vt cōstat ex S. Thom. art. 1. cui expressè suffragatur Hugo de Sancto Victore lib. 1. de Sacramentis parte 6. cap. 14. Quæ sententia non videtur improbabilis: quia illis potuit Deus loqui revelatione supernaturali: quam per scientiam infusam cognoscere potuerunt, cum qua S. Thom. hoc articulo componere videtur fidem. Iam autem ostendi disput. 25. evidentiam in attestante non posse componi cum fide immediatē terminata ad revelationem visam: posse tamen componi cum ea evidentia fidem terminatam ad aliam revelationem non visam: quæ revelatio sit reflexa terminata ad revelationem visam.

Quæstio hæc pendet ex facto: propterea censeo, Angelos fidem habuisse, quia maior & melior Theologorum pars id docet cum Magistro, & S. Thoma. idem dixerim de homine.

§. 55.

§. 1.
Scot.§. 2.
Durand.Hugo Vi-
etorin.§. 3.
Conclusio.
Magist.
S. Thom.

S. Tho. q.
5. Art. 1.

SECTIO II.

Vtrum Dæmones atque damnati?

§. 4.
Durand.

DVRANDVS adductus §. 2. perspicuè docet homines damnatos habere eandem fidem, quam in via, de Dæmonibus autem facit iudiciū idem, si in via fidem habuerunt. In quam sententiam excādescunt Thomistæ. Antesignanus est Bañez in quæst. 5. art. 2. dub. 1. eam censens periculofam, & proximam errori. Quā multa anathemata iaculatur Bañez in sentētiis à sua schola alienas! P. Luis, d. 43. d. 3. §. deinde, ei improbabilitatē inurit.

Bañez.
P. Luisius.

§. 5.

Magister.
Alensis.
P. Salmer.

Non est opus ita excādescere fundamento non magno. Nam præter Durandum in eādē sententia videtur esse Magister in 3. dist. 23. & est Alensis 3. part. quæst. 64. memb. 1. quam P. Salmeron tomo vltimo in epistolam S. Iacobi dicit esse absque incommodo: Pater autem Valentia disp. 1. q. 5. puncto 2. eam probabilem censuit. Contra quam nullum est Sacrae Scripturae testimonium, definitio Ecclesiae nulla, nec vlla traditio generalis; quin potius ei non parum favent S. Iacobus in epistola Canonica, & S. Augustinus adductus disp. 53. §. 6. vbi eius verba retuli, quibus fidem cum operibus appellat fidem Christiani: sine operibus autem eam dicit esse fidem Dæmonum: agit autem de fide Catholica, qui verò non credunt, dicit nec Dæmonum esse imitatores. Quamvis enim ego ea verba explicanda curavi, explicatio tamen non est evidens; sed probabilis. Quid ergo opus est fulminare, aut grandinare? maximè cum S. Thomas q. 18. art. 3. ad 2. non leuiter faveat ei sententiae, quamvis eam hic impugnet: constituit enim discrimen cur spes non maneat in damnatis, maneat autem fides.

§. 6.
Conclusio.
S. Thom.

Censeo fidem infusam non esse apud inferos cum S. Thoma hoc ar. 2. & complurimis Theologis. Primum enim habitus infusus ibi non manebit, nisi sit aliquādo proditurus in actum. Testimonium enim Sanctorum Iacobi & Augustini, si quid probat, est de fide actuali, qua Dæmones credunt, & contremiscunt: tremor autem ille non oritur ex habitu fidei; sed ex actu: item habitus nō ponitur nisi in eo statu, cui per se & non per accidens debetur aliquod exercitium. Deinde ibi nullus est actus fidei infusae: quia hic oritur ex affectu pio, & vndique honesto, collato ex gratia per Christū: Dæmones autē nullū exercēt actū supernaturalē; nec dānatis hominibus datur gratia

per Christū, neq; fit ibi actus vndiq; bonus.

Tertiò, quia fides non est necessaria: qui enim decesserunt hæretici, aut infideles numquam baptizati, nō habent hanc fidē: quæ numquam infunditur extra viam, & tamen omnes illi cognoscunt iustam esse suam damnationem: item & mysteria gratiae, ob quorum incredulitatem sunt damnati, ergo etiam cæteri damnati cognoscūt sine fide evidenter eadem obiecta.

§. 7.

Item assensus Dæmonum & damnatorum est coactus, nec possunt illi dissentiri: omnis autem assensus fidei Catholicae est liber. S. Thom. censet hanc actionem oriri ex evidentia signorum: iam tamen ostendi disp. 26. non esse evidentiam in attestante ex signis, atque miraculis, quæ non sint actus vitales habentes relationem transcendentalem ad voluntatem Dei: habent autem damnati evidentiam in attestante, quia Deus revelatione illis loquitur, quā iuste puniantur: & cum multi puniantur, quia negaverunt mysteria fidei, ea cognoscunt evidenter: immò & ipsa mysteria Deus illis fortè loquitur in acerbiorē ipsorum cruciatum. Hæc revelatio est actus naturalis quoad substantiam: quem ipsi intuitivè, & quidditativè cognoscunt, vt ostendi disp. 13.

§. 8.

Obijcies S. Iacobum epist. Canonica cap. 2. vbi obiurgans fideles charitate carentes, ait, eos benefacere credentes in Deum: non tamen esse vnde gloriantur, quia Dæmones credūt, & cōtemiscunt, id est, nō superas Dæmones fide, qui tamen non sunt iusti apud Deum: ergo neque tu tua fide: vnde argumentor: Dæmones tam bonam habent fidem & tam perfectam, quàm Christiani peccatores; sed nulla fides naturalis, neque scientia est melior fide infusa: ergo fides Dæmonum non est naturalis. Maior probatur, quia alioquin argumentum S. Iacobi esset stultum: si enim Dæmonum fides est in ordine inferiori fide Catholica, nō bene arguitur: Dæmones non iustificantur suā fide; ergo neque fideles suā: esset enim argumentum ab imperfectiori fide ad perfectiorem: perfectior autem potest efficere quod imperfectiori repugnat: quemadmodū esset ineptum argumentū, si quis probaret fide Catholica hominē non disponi ad iustificationē, quia non disponitur fide aut cognitione naturali. Quare cōcessa Apostolo insufficiētiā fidei Dæmonū ad iustificationem, negari posset fidem nostram esse insufficientem.

§. 9.
Obiectio.
S. Iacob.

Lorca disp. 3. num. 80. respondet mētem Apostoli non esse, in omnibus Dæmonum, & peccatorum fidem comparare: sed ostendit vtramque esse insufficientem & ex vnius inefficacia ad aliam sumi argumentū.

§. 10.
Lorca.

Alij

S E C T I O III.

Utrum Anima in Purgatorio?

Alij censent non esse comparationem à simili; sed committanter vtrumque doceri. Hi minus placent: etenim vt ostendat Apostolus nostram fidem sine operibus non valere ad salutem; id probat exemplo dæmonum; quibus sola fides non sufficit: ergo nec nobis. Quod ait Lorca, verum est vtramque fidem esse insufficientem: at argumentum duceretur ineptè: quia nisi ponatur fidem dæmonum esse in se tam bonam, quam nostram; argumenti solutio tam præstò esset, vt derideretur Apostolus ab hæreticis. P. Luisius disp. 24. dub. 5. varias interpretum explicationes adducit.

P. Luis.

§. 11.

Ego existimo, rē non esse difficile ex tota epistola: qua damnatur error asserentiū fidē valere sine operibus: dixit autē Apostolus non iustificari auditorem, & peritum legis; sed factorem: vt Christus dixerat vapulatum seruum scientem Domini voluntatem, & non facientem: quia ea scientia tantum abest ad placandum Dominum, vt potius eum provocet ad bilem. Ad hoc probandum arguit Apostolus: dæmones credunt esse Deum, & sciunt totam eius legem; nec tamē propterā sunt iusti: ergo cognitio sola Dei, & legis non sufficit ad iustitiam. Quod argumentum est evidentissimum, nec enim comparantur fides & scientia nostra & dæmonum in perfectione; sed præcisè in sufficientia cognitionis legis, cum qua componi potest dæmonum pertinacia: sic & cum nostra fide.

§. 12.

Ad arg.

Ad argumentum ex §. 9. respondeo: non dici ab Apostolo nos nō esse superiores dæmone in bonitate fidei: sed nos solum esse obliuiosos auditores legis; quemadmodum & dæmones. Ad formam argumenti respondeo; nego ab Apostolo dici æqualem esse fidem dæmonum; sed hos æquē esse peritos legis Dei, ac nos: ad probationem maioris respondeo: argumentum esse rectum, quia sumitur à sola insufficientia cognitionis & peritiæ legis: licet enim cognitio dæmonum sit in ordine inferiori; est tamen in ordine cognitionis, & peritiæ legis: vnde non arguitur formaliter ab imperfectiori ad perfectius; sed ab vno solo auditore legis ad aliū: quamvis autem nostra fides sit salutis initium; quia affert gratiā Christi ad opera; secus fides dæmonū: adhuc nostrę fidei cōvenire, vt sit in obliuioso auditore legis; explicat bene dæmonū exēplo. Nec enim nostra fides habet, nisi esse meliorē auditionē legis: quia tamē existit in intellectu obscurē Deū representās; ideò potest esse & obliuiosa non minus, quā dæmoniaca, quæ est evidēs; visio autem Dei non potest absq; opere reperiri, ac propterā non est obliuiosa legis peritiā. S. Augustinus est in eadē sētētia, & nō in alia.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

C O M M V N I T E R affirmant Theologi: quia illæ animæ sunt in statu, in quo benè operantur ex gratiā per Christum; nec sunt in patria, à qua ibi peregrinantur: ergo fidē habent, sine qua extra patriam impossibile est placere Deo. Hæc non satis conclusionem ostendunt, potest enim responderi; animas benè operari per scientiā supernaturalem infusam: Paulus autem egit de hominibus, vt sunt in hoc mundo, non verò in alio. Nec deest fundamentū oppositiæ sententiæ: illi enim animi iusti iā sunt in statu separationis à corpore: vnde etiā animi iusti exercent cognitiones supernaturales clariores, & perfectiores: diuinā ergo revelationē supernaturalem sibi factā de æqualitate iudicis in sententia ferēda cognoscunt evidēter: si enim damnati suā naturalem vident evidenter, quid ni & iusti.

§. 13.
Conclus.
communis.

Dici ergo possent vti scientia infusa; quā intuentur, quibus suffragijs, & à quibus iuventur, pro quibus & ipsi Deum orant, intuentur etiam gradum gloriæ, sibi à iudice additum: gratiam, in qua sunt: Angelorum supernaturalem secum amicitiam, & alia id genus obiecta supernaturalia: cum qua scientia non potest componi fides immediatē circa revelationem scitam. Atque hæc videntur illi statui congruentiora: non tamen adhuc frequenter videntur admissa; nec negata frequenter.

§. 14.

S E C T I O III.

An & beati?

D I C O primò: beati ex natura rei non possunt exercere assensum fidei circa vllum obiectum. Conclusio communis omnibus ferè Theologis, & Patribus: quāvis ex his nonnulli in oppositā partē inclinent, vt docet P. Valentia disp. 1. q. 5. punct. 1. quæ colligitur ex Paulo 1. ad Corinth. 13. vbi constituitur evacuatio fidei in Patria: in qua videbimus per speciem, & nō per speculū, & enigma. Probatur primū, quia status ille beatorū per se petit evidētē & immediatā cognitionē revelationis loquutionis, & volūtatis diuinæ, quia est omnium bonorū aggregatione perfectus: essetq; hominis morosi occultis nutibus, & signis obscuris agere cū filio, quē sibi assidere facit in mensa: actū autē fidei immediatū de revelatione nō posse physicē cōponi cū evidēti

§. 15.
1. Conclus.Valent.
Paul. 1. ad
Corint. 13

1. Probat.

K K 2

cogni-

§. Tho. q. 5. Art. 1. & 2. cognitione de ipsa revelatione ostendi disp. 25. §. 9. scientia verò naturalis potest: quia cognitio & medium evidentia non adversantur evidenti medio, & cognitioni; vt adversatur obscura cognitio ex testimonio: divinitus autē componi potest fides de revelatione cū visione Dei: quia potest Deus oculere beato revelationis existentiam; quam credere poterit manu ductus applicatione evidenti moraliter, & non physicè.

§. 16. 2. Conclus. Dico secundò: habitus fidei nullum habet effectum formalem physicè oppositum statui beatorum: sic Gabriel in 3. dist. 24. cōcl. 2. & dist. 3. litera B. Probatur, quia effectus formalis fidei habitualis est, intellectum cōplere, vt possit obscurè cognoscere revelationem, & revelata: lumen autem complet ad cognitionē immediatam Dei; vel si placet, ad immediatam etiam cognitionem revelationis; quæ clarè videntur actuali beatitudine: sed posse in actu primo rem cognoscere obscurè, & eā clarè cognoscere actu, aut potētia proxima non sunt oppositi formales effectus: ergo. Probo minorē: quia si aliqua ratione pugnarent, maximè quia assensus luminis & fidei pugnarent; sed potentiam esse cōpletā ad duos pugnantes assensus nō pugnat: ergo nec pugnat effectus formales fidei & luminis. Minor probatur: quia idē intellectus habet species ad assensum & disēsum, quibus ad vtrumq; est in actu primo cōpletus: eadē itē voluntas est principiū amoris, & odij. Ratio à priori: quia actus habent oppositionem ratione obiecti, in quo argueretur contradictio ex assensu, & dissensu, aut ratione modi immutandi intellectum: quod non potest præstare obiectū fidei præsentē scientia, hæc q; non contingunt ipsis principiis: quia verò habitus perpetuò otia retur in patria destruitur à Deo cum animam donat beatitudine. De potentia absoluta possunt beati exercere fidem circa revelationē obscurè propositam; vt sæpè dixi: & docet P. Suarez disp. 6. sect. 9. num. 7.

P. Suarez. §. 17. 3. Conclus. Dico tertio: habitus piæ affectionis manet in patria in his, qui fidem habuerunt. Hanc conclusionem esse ex mente S. Thomæ docetur à Petro Vergomeni in tabula aurea dub. 66. vbi componit nonnulla testimonia Sancti Thomæ, quæ mutuò beligerata videntur: iam enim asserit fidem manere in beatis, iam negat. Manet quidem in voluntate habitus affectionis piæ, qui pertinet ad moralem considerationē fidei; nō manet in intellectu habitus assentiendi. Qua ratione cōponi etiam poterunt aliqua testimonia Patrum: videtur esse communis sententia Theologorum admittentium in patria omnes virtutes morales non pugnantē cum eo statu: hæc autem nequaquā pug-

nat. Probatur, quia in patria exercetur gaudium de actibus fidei exercitis in via: spectat enim ad habitum eundem amor strictus, desiderium, & gaudium; quia habent obiectū idem, & sub eādē ratione formali: sed gaudiū non minus exigit habitum, quā desiderium, & amor, ergo est in patria. Nec verò habitum constituo nunc ad actus conditionatos; sed ad absolutos. Neque disputo vtrū aliqui habitus sint in nonnullis beatis: sed dico virtutes exercitas in via, in patria manere, vt efficiant gaudium talis exercitij. Ita manent misericordia, castitas, & aliæ: nec absurdum est esse in Christo piā affectionem ad amorem strictum suæ fidei vt possibilis, & ad actus conditionatos.

SECTIO V.

In hæretico non est fides infusa.

DVRANDVS in 3. dist. 23. quæst. 9. num. 8. censet non esse improbabile in hæretico manere habitum fidei Catholicæ. Cuius sententia est contra cæteros omnes Theologos Magistrum ex Augustino ea dist. 23. S. Thom. hæc quæst. 5. art. 3. & omnes eius interpretes: Scotum in 2. dist. 23. versu *de primo*: & vix Theologus vllus abstinet ab invrenda ei sententiæ censura.

S. Thomas eam conclusionem probat, quia, qui disētitur cuius articulo fidei proposito sufficienter, destruit totam rationem formalem fidei: sed ea destructa non manet habitus circa illam: ergo. Minor probatur: quia destructo obiecto formali non potest manere habitus, qui ab eo essentialiter pendet. Maior probatur: quia obiectum formale fidei est divina veritas, vt manifestatur infallibili propositione Ecclesiæ: ergo qui dissentitur Ecclesiæ; iam non est paratus ad totam Ecclesiæ doctrinam propter eius auctoritatem; sed sua voluntate dissentitur, & assentitur quibus vult obiectis.

Hæc ratio suas patitur difficultates: primum, maior propositio non est vniversim vera, tū quia ostendi disp. 9. fidei Catholicæ habitu assensum præberi privatis revelationibus propositis sufficienter: hic autem assensus non pendet à propositione Ecclesiæ: ergo, qui dissentitur Ecclesiæ, habet alia principia, quibus assentiatur loquēti Deo: quemadmodum qui dissentitur privatæ revelationi, habet auctoritatem, quā publicam admittat: item constat ex disp. 14. fide Catho-

§. 18.
Durand.
Magist.
Aug.
Scot.
S. Thom.

§. 19.
Probatio
S. Thom.

§. 20.

Catholica, vt Catholica posse aliquem credere multas publicas revelationes, motum miraculis, & alijs fidei adminiculis: ergo non destruitur totum obiectum fidei, nec omnis eius applicatio: quia propositio Ecclesiæ non est ex habitus naturæ vnica ratio assentiendi.

§. 21. Minor item propositio non satis probatur: quia actus intellectus & voluntatis corrumpuntur destructis obiectis; quia ex assensu & dissensu; & amore & odio sequuntur in obiecto duo contradicentia prædicata: at verò habitus non est actualis tendentia in obiectum; sed potentialis: existentia verò potentia non exigit obiectum actu existens; sed tantum vt possit existere: cumq; hæreticus possit aliquando hæresi deposita credere Catholicè, posset etiā habitum retinere, quo credere possit. Itē species erroris habet pro obiecto formali aliquid distinctum ab obiecto formali sciētiæ: nec verò opus est, vt per scientiā destruat, nisi error actualis; intellectus verò & species impressa de obiecto opposito manent. Immo in communi sententia Thomistarum Logica, & quævis sciētia est vna simplex qualitas habens vnum obiectum formale, cui opponitur quivis error in eā facultate; nec tamen suscepto quovis errore destruitur tota scientia; manent enim aliqui gradus habituum: ergo destructo obiecto formali potest habitus secundum substantiam manere. Quod est argumentum Durandi; & quidem non tam parum efficax, quàm hoc cui respondeo.

§. 22. In forma ergo respondeo ad argumētum ex §. 19. primū negata maiori: ad probationē respōdeo antecedenti distincto: obiectum adæquatū fidei est divina veritas, vt proposita infallibili doctrina Ecclesiæ, nego antecedens: quia miracula & alia argumenta sufficiunt ex habitus naturæ: & quamvis iā non posset credere propter autoritatē Ecclesiæ, posset propter miracula: & qui non vult credere propter hæc, potest propter illa: quia, qui iudicat imprudenter hanc applicationē non esse sufficientem; potest prudenter censere sufficientem esse aliam, quia per diversa principia cognoscitur vtriusque vis. Secundo respondeo negata minori propositione: ad probationem respōdeo habitum in actuali existētia non pendere ab obiecto actu existente; sed potente existere: quia habitus non est actualis tendentia; sed potentialis: vt materia prima non pendet actu à formā actuali; sed à formā secundum se: nec visus ab actuali luce, & colore aut visione: qua de refusiis agitur disp. sequenti de oppositione fidei & infidelitatis.

§. 23. Ratio à priori ob quam habitus fidei corrumpitur, est voluntas Dei: quia nō vult eū
Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

habitū esse in hæretico ob pravam eius affectū, quo violat leges fidei. Hæc autē volūtas maximè constat ex autoritate Patrū: qui de infidelibus loquuntur, vt de carētib; fide: itē & ex cōmuni Theologorum consensu: vtriusq; favet apertè Conciliū Tridentinū sess. 6. cap. 15. cum enim Lutherus atq; Calvinus docuissent quovis peccato mortali fidē amitti; alij verò solā infidelitate amitti gratiam iustificationis; docet Concilium gratiam amitti quovis mortali peccato; non vero fidem: hanc autem dixit peccato infidelitatis corrumpi: verba Concilij sunt: *non modò infidelitate: per quam & ipsa fides amittitur: sed etiam quocumque alio peccato, quamvis non amittatur fides accepta; iustificationis gratiam amitti, &c.*

Trident.

§. 24. Respondebit aliquis non definiri amitti habitum per se infusum; sed statum illum, in quo erat ante hæreticum dissensum: nec enim constat ex Concilio esse habitus per se infusos. Contrā: definitur eum hominem amittere fidem, quam infusam accipi in Baptismo docuerat Concilium cap. 6. per quam inhærenter fuerat renovatus: hoc autem non est aliqua moralitas; sed qualitas physica: ergo. Minor patet: quia inhærentia renovans per dona Dei, non est denominatio aliqua extrinseca; sed intrinseca: ne relabamur in iustitiam extrinsecam Lutheranam. Maior probatur ex ipsis verbis. *Quamvis non amittatur fides accepta: itaque peccato mortali ab infidelitate distincto, non amittitur accepta fides; quæ erat infusa per se, vel per accidens (hac enim de re nihil agit Concilium): infidelitate autem amittitur ipsa fides, id est, ea ipsa quam infusam accipit homo, & quæ non amittitur quovis peccato: hæc ipsa amittitur.* Item charitas amittitur non solum quoad morālē statum; sed ipsamet, quæ accipitur in Baptismo; item & habitus gratiæ: ergo etiam habitus fidei, quo sumus Christiani.

§. 25. Secundo responderi poterit dictum à Concilio hanc fidem amitti: id tamen non esse definitum, quia Patres eā de re non egerunt directè. Respondeo id non posse, nisi temerè affirmari: quia quod Concilium dixit de amissione fidei, non fuit reddendo rationem aliquam alicuius decreti; sed eo capite duo damnantur errores: alter, quo asseritur fidem amitti quocumq; peccato mortali: cum enim hæretici non admittant fidē informem: dixerunt vnā cum charitate perire fidem: hic error directè damnatur illis verbis: *quamvis non amittatur fides accepta.* Error alter erat, nullo peccato distincto ab infidelitate gratiam amitti: hic error dānatur illis verbis, *sed etiam quocumq; alio mortali peccato; quia verò de fidei corruptione*

S. Tho. q. 5. Art. 3. & conservatione hi hæretici erraverant varie, definit Concilium quid sit ea in parte tenendum: nempe & fidem corrumpi cum gratia per peccatum infidelitatis: & gratia quovis alio peccato corrumpi incorrupta fide: oportebat autem in tam fluctuanti hæreticorum tempestate in materia de fide Concilium toti Ecclesiæ pharo præire.

§. 26. *Obiectio.* Pro sententia tamen Durandi ipse arguit: quia non destruitur tota sciëntia habitualis per vnum solum errorem: qui enim in Philosophia errat circa syllogismum probabilem; non errat propterea circa demonstrationem; sed cum eo errore promptissimus est ad demonstrandum. Quod quidem experimento probatur: tam facile enim tradit regulas recti syllogismi, quam si in nulla parte Dialecticæ errasset. Confirmatur, quia habitus scientifici & appetitivi sensum remittuntur, non subito pereunt: quia habitus remissi componi possunt in eodem subiecto, tametsi indivisibiliter pugnent circa idem obiectum: ergo assensus hæreticus produciens habitum remissum poterit componi cum habitu fidei etiam remisso.

§. 27. Hoc argumentum non est leve contra Thomistas admittentes, scientias atque virtutes esse vnam simplicem qualitatem: ut enim fides est vna simplex qualitas habens pro obiecto formali authoritatem, & revelationem Dei sufficienter propositam; ita temperantia & Logica sunt aliæ duæ simplices qualitates: altera circa ens rationis sive secundas intentiones; altera circa mediocritatem in gustu & tactu: sicut ergo hæ non destruuntur penitus vno errore, aut actu contrario circa ipsarum obiectum formale, cur fides destruetur per errorem oppositum obiecto formali suo? Confirmatio autem habet eandem vim, maxime contra Dominicum Bañez asserentem peccato mortali distincto ab infidelitate fidem remitti, cur etiam non remittetur hæresi, & componetur in gradu remisso cum habitu vitioso hæresis? oportet autem & discrimen reddi à Bañez, & ab alijs ostendi, cur non possit fides paulatim remitti.

§. 28. *Resp.* Propterea respondeo, totam fidem infidelitate destrui, non physicè; sed demeritorie: de quo latè disseram disp. sequenti: ac propterea quovis actu infidelitatis, hæresis, Iudaismi, aut paganismi destruitur tota fides. Fides autem acquisita eorumdē mysteriorum paulatim minuitur tam per partes intensiōis, quam extensiōis, sicut ceteri habitus naturales: ac propterea habitus fidei acquisitæ non repugnat cum habitu vitioso. Vide Patrem Suarez disputatione septima sect. 4.

DISPUT. LX.

Quæ ratione fides infusa opponatur errori?

§. 1. AEC disputatio necessariò est annexenda superiori, ut cõstet contra Durandum, quo pacto fides expellatur errore: item ut constet univèrsim, quis sit effectus formalis habituum infusorum, an sit facilitas: an verò præcisè potentia ad operandum?

SECTIO I.

Utrum habitus hæresis, aut alius infidelitatis cū fide infusa physicè pugnet?

DOMINICVS Bañez in questione 5. art. 3. & hæc sententia dicit, errorem esse in Philosophia componere duos habitus contrarios, unde deducit habitum infidelitatis nequaquā posse cum fide componi: quapropter erroris Philosophici damnat Durandum, quod componere fuerit conatus vitiosum habitum hæresis cum fide infusa. Ne tamen ipse in Philosophia erraret, disertè fuerat loquuturus de habitibus contrarijs in gradibus intensis: in remissis enim eos posse componi nullus Philosophorum negat, qui admittat contrariorum compositionem in gradu remisso: præterea fuerat probaturus hæresim & infusam fidem esse habitus contrarios.

Quantum autem se proiecerit in Durando carpendo constat, quia multi & gravissimi Theologi censent fidem infusam, & hæresim nō opponi ex natura sua; nec physicè; sed tantum demeritorie: quod si Deus vellet hæreticum non punire fidei privatione, non magis duo illi habitus pugnarēt, quam dulcor & albedo: ita S. Bonaventura Conradus, OKamus, Almainus, ipse Durandus, Gabriel & alij, apud P. Vazq. 1. 2. disp. 97. cap. 1. quos sequitur P. Suar. disp. 7. sect. 4. num. 5. Sotus in 3. q. unica versu ad 13. principale: sed Gabr. in 3. dist. 23. q. 2. lit. O. id dicit de omni habitu per se infuso, quorū sētētia mihi maxime probatur.

Probationi præmitto omne peccatum mortale cõmissionis & omissionis habere physicā oppositionē cū gratia sanctificatē: quā ex natura sua, & sine vlllo libero pacto Dei potest

§. 2. Bañez.

§. 3.

Bonavent.
Conradus.
OKamus.
Almain.
Durand.
Gabriel.
P. Vazq.
P. Suarez.
Sotus.

§. 4.

potest expellere à subiecto : quia effectus formalis gratiæ est hominem reddere amicum Dei : effectus autem formalis peccati reddere inimicum : qui effectus natura sua sunt oppositi : qua de re contra Scotum dixi non pauca in disputationibus de iustificatione. Hinc deducitur omne peccatum mortale opponi mediâtè omni habitui per se infuso, qui natura sua pendeat à gratia, non quòd effectus formales peccati & habitus sint oppositi ; sed quia destructa causa pereunt effectus ab illa per se pendentes : si autem habitus infusi conserventur absque gratia sanctificante, assero eos non opponi ex natura sua cum habitibus vitiosis circa ipsarum virtutum obiecta. Quia verò fides vel natura sua non pendet à gratia, vel si pendet conservatur à Deo sine illa speciali providentia, ideò quæstio in fide & spe est clarior.

SUBSECTIO I.

Primum argumentum.

§. 5. **P**ETITUM quidem à conceptu proprio & habitu erroris : tota substantia assensus actualis & habitualis hæretici componi potest naturâ suâ cum intensâ fide : ergò duo illi actus non opponuntur ex natura sua, neque physicè (quod est idem) : de consequentia dubitari nō potest, quia nulla contraria possunt naturâ suâ cōponi in gradibus intensis, vt constat ex eorum definitione. Antecedens probò in errante in materia fidei absque culpa, quem pono intensum habere habitum fidei : & errore inculpato intendit etiam habitum errantem : hic eo errore neque amittit fidē, nec remittit ; sed habitum vtrumque componit, vt cum Magistro in 3. dist. 23. & S. Thoma hac q. 5. art. 3. Theologi omnes admittunt : sed habitus erroris inculpati, vt præcisè est principium assentiendi, est eiusdem substantiæ cū hæresi, vt est præcisè habitus assentiendi, ergo substantia habitus hæretici intellectualis est naturâ suâ cōpossibilis cum habitu fidei infusæ. Minor probatur, quia eadē substantia habitus intellectualis est in errore inculpato, & hæretico : estque solum discriminē in malitiâ morali, & eius carentiâ : quæ habitibus intellectus sūt extrinseca denominatione à moralibus voluntatis actibus : quemadmodum actiones externæ sunt bonæ, aut malæ per extrinsecam denominationem : & eadem numero potest esse bona & mala : ergò in substantia habitus errantis, & hæretici nullum est discrimen. Antecedens. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

Magister.
S. Thom.

§. 44.

dens probò : quia idem assensus numero potest inculpatè amari atque produci, conservari autem culpate : vt si quis neget propositionem definitam, definitionem ignorans ; deindē in eadem neganda perseveret cognitâ definitione Ecclesiæ : non est opus mutatione voluntatis assensū quoque mutari, vt etiam cernitur in actibus externis. Ratio à priori, quia voluntas tantū est potentia extrinsecè applicas potētias illi subiectas ; sola autem applicatio non disparat effectus.

Dices primò : sufficere diversitatē actuum voluntatis ad inferendos diversos actus erroris : exempli gratia voluntas dissentienti orta ex cognitione obligationis credēdi infert dissensū specie diversum, ac volūtas orta ex inculcata ignorantia obligationis : primus igitur assensus opponetur fidei, nō secūsus. Cōtrā primò : si ponamus moralitatē nō esse de substantiâ actus moralis, nihil affertur è re : quia si ipsi actus volūtatē propter diversam moralitatem non habent substantias diversas, multo minùs illas habebunt actus aliarū potentiarum, qui non habent moralitatē immediatē ; sed per solā extrinsecam denominationem à voluntatis actu morali.

Contra secundo : sunt duo genera intellectiōnū : alterū quod est principium volitionis voluntati proponens obiectū amādum : ex diversitate harū cognitionum nō arguitur ineptē diversitas voluntatū : est enim volitio à principio intrinseco cognoscente singula ; cū autē dicat immediatum ordinē trāscendentalē volitio ad intellectiōnē mutatā intellectiōne & volitio mutatur : quia mutato termino immediato ordo quoque ad illum mutatur. Alterum genus cognitionum est, quod sequitur voluntatem, vt obiectum extrinsecum ab illa efficaciter amatum : quemadmodū actus invidētes pendent ab imperio voluntatis : sicut actio externa est obiectum extrinsecum efficaciter amatum.

Hoc obiectum in ratione obiecti immediatē terminat volitionem : quia voluntas efficax dandi elemosynā, aut credēdi immediatē terminatur ad externā erogationē stygis, & ad assensum intellectus. At verò in ratione causæ, voluntas non attingit eos effectus, nisi remotē, dū applicat illorū immediatas potentias. Quæ potentia naturâ suâ sunt subiectæ appetitui sine cuius imperio nō moventur ad actiones, de quibus loquimur : at verò non dicunt specialē ordinē adhuc, aut illū actum in particulari ; sed vagē & indeterminatē petunt ab appetitu moveri : vnde omnis actio harum potentiarum pendens ab appetitus imperio petit indeterminatē hoc aut illud ; nullum verò in particulari : sicut calefactio & omnis actio physica petit applicationē aliquā indeterminatē,

KK 4

nullam

§. 6.

1. Solutio.

Impugn.

2. Solutio.

§. 7.

S. Tho. q. nullam tamen determinatè: quia hæc genera
5. Art. 3. caussarum, non sunt ex influentibus per
se; sed applicantibus.

§. 9. Confirmatur secundò: quia assensus fi-
Confir. 2. dei infusæ imperatus ab actu charitatis, non
est diversæ speciei ab assensu eiusdem fi-
dei circa idem obiectum formale, & ma-
teriale adequatum imperato ab obedientia:
ergo nec actus erroris differunt specie prop-
ter diversitatem actuum imperantium. Cõ-
sequentia est certa à ratione pari. Antece-
dens autem adeò est clarum, vt adhuc de
illo nullus dubitaverit. Et quidem mirum
esset constituere duos actus opinionis spe-
cie diversos in eodem intellectu per eadem
immediata principia circa idem adæquatū
obiectum; item & duos actus humanæ fidei
diversos, solum quia diversis volūtatis acti-
bus imperantur: vbi quæso Aristoteles, aut
alius Philosophus, aut Theologus cõstituit
inter principia diversificantia effectus affe-
ctum bonum, aut pravum. Ratio à priori:
quia actus imperatus est terminus extrinse-
cus, qui potest terminare infinitos actus
specie distinctos tam appetitus sensitivi,
quàm rationalis manens semper obiectum
eodē numero: quia ab illis non habet imme-
diatam dependentiam; sed tantum applica-
tionem potentiæ, vt operetur. Actus super-
naturalis potest imperare naturales: quod si
naturalis supernaturales non potest, est
quia habitus per se infusi non sunt nati ad
obediendum naturæ soli; sed gratiæ: naturæ
autem, vt est gratiâ elevata.

§. 10. Confirmatur tertio in actu malo ex sub-
Confir. 3. reptione: potest enim aliquis considera-
re existentiam revelationis divinæ, item
& applicationem per auctoritatem huma-
nam Ecclesiæ: item & obligationem cre-
dendi, quam obligationem imperfectè cõ-
siderat; considerans tamen perfectè & reve-
lationem & applicationem. Ponamus hunc
hominem dissentiri parum deliberatè ob
imperfectā considerationem obligationis;
vel ob irā subitam: hic ex omnium senten-
tia non amittit fidē; quia peccatum illud in-
fidelitatis fuit leve, quo nec amittitur gra-
tia. quæ non potest esse absq; fide. En errorē
culpātū cum fide cõpositum: quid obsecro
minus habet hic error, quā si esset plenè cul-
patus: vtroq; enim casu dissentitur obiecto
formali fidei perfectè cognito; itē & applica-
tioni perfectæ: discrimen autem est in cog-
nitione obligationis ad credendum: hæc
autem cognitio obligationis quid immutat
habitum intellectus fidei, qui non habet
eam obligationem pro obiecto?

§. 11. Vt hæc explicentur, ponamus rusticū si-
bi persuadentē sanctitatem & doctrinā Ec-
clesiæ: itē sibi persuadeat inculpate, vel cum

culpa levi se posselicitè negare fidē propo-
sitā Ecclesiæ pro aliquo brevi tēpore ob vi-
tandū mortis discrimen, vel alias ob causas.
Quos casus repugnare homini rustico parū
à parochis instructo censet aliquis: ponan-
tur tamen disputandi gratia. Hic rectè con-
siderat auctoritatē Dei, revelationē & pro-
positionē Ecclesiæ, quorū prima sunt obie-
ctū formale; tertium verò applicatio fidei:
& tamen ea negatio generat habitū erroris
cõpossibilis cum habitu fidei: igitur error in
cognoscente perfectè obiectū, & applicatio-
nē fidei potest naturā suā cõponi cū habitu
fidei, quæ clariora etiā sunt in errante cum
ignorantia vincibili: qui error est maximè
culpatus: errans enim tenebatur diligētiam
adhibere ad cognoscendam propositionem
Ecclesiæ: hoc autem errore non expelli fi-
dem ostendam disputat. 82. §. 36. & 37.

Neque argumentum leve sumitur ex er-
rore culpato in eo, qui non credit revelatio-
nem aliquam propositam sufficienter ali-
quo miraculo: peccari enim contra fidem
Catholicam à negante revelationem publi-
cam miraculo contestatam ostendam à §.
66. hic autem error componi potest cum fi-
de Catholica: quia non est hæresis, quā solā
fidelis fidem amittit: quæque exigit necessa-
riò in dissentiente pertinaciam cõtra aucto-
ritatem Ecclesiæ: qui autem sic errat, potest
esse paratus ad credendam revelationem il-
lam, quam negat, cum primū cognoverit
eam à tota Ecclesia proponi. Hic error est
contra obiectum formale fidei, & contra
sufficientem applicationem, & est culpatus:
ergo error culpatus componi potest cum fi-
de. Quod si hoc genus erroris non pugnat
physicè cum fide, cur pugnat error con-
tra propositionem Ecclesiæ: qui nihil dif-
fert à primo, nisi quia est contra aliam ap-
plicationem sufficientem: cur autem pec-
catum contra applicationem vnā destruct
fidem ex natura sua, magis quàm peccatum
contra applicationem aliam?

Est tamen differant specie assensus er-
rantes propter actuum imperantium di-
versitatem: probo singulis erroribus fi-
dem iri destructum, tametsi sint inculpa-
ti, vel non destructum iri culpatis: om-
nis enim assensus propositioni definitæ des-
truit obiectum formale fidei: sed destru-
cto obiecto formali perit habitus, vt adver-
sarij contra nos probant: ergo quovis as-
sensu contra fidem destruitur habitus fi-
dei. Maior probatur, quia interitus ille
obiecti formalis fidei non est physicus in
revelationem ipsam, ita vt hæc sit peritu-
ra, si à nobis negetur: sed est interitus in-
tentionalis in errantis intellectu, quia cum
negetur Dei revelatio, illa quasi abigitur,
& exu-

§. 12.

§. 13.

& exulat ab intellectu: sed æquè perit per inculpatum dissensum, atque culpatum, quia utroque æquè negatur: ergò utroque assensu æquè perit obiectum fidei.

§. 14.
Solutio.

Respondebis obiectum formale fidei esse revelationem Dei, ut proponitur per Ecclesiam: quod ita non negatur errore inculcato. Quæ solutio insinuari videtur à S. Thoma quæst. 5. art. 3. Respondeo tamen primum: obiectum formale fidei esse solam auctoritatem Dei; propositio autem Ecclesiæ, si sit per auctoritatem physicè infallibilem, est revelatio Dei; ad quam egemus applicatione alia nova: si verò propositio Ecclesiæ sit per auctoritatem præcisè humanam; hæc non spectat ad obiectum formale fidei, sed præcisè ad applicationem, & conditionem sine qua non; ergò totum obiectum formale fidei destruitur per inculpatum errorem.

§. 15.
Impugn.

Contra secundò: sit propositio Ecclesiæ obiectum formale: adhuc destruitur revelatio Dei: quia hæc negatur; sed eam negatà destruitur obiectum formale fidei, ita ut non possit exerceri: ergò. Probo suppositum: quia fides obiectivè pendet à tribus; ab auctoritate Dei, à revelatione, & à propositione Ecclesiæ, & quovis destructo non potest exerceri fides, quæ attingit veritatem Dei: ut proponitur ab Ecclesia; sed ibi non potest attingi veritas Dei, ut proponitur ab Ecclesia: quia negatur revelatio eius veritatis: ergò. Deinde posset aliquis inculpate negare propositionem Ecclesiæ existentem: quia quamvis Ecclesia proponat revelationem Dei, adhuc id sine culpâ negatur; non quòd negetur infallibilis eius auctoritas; sed quòd ignoretur eius propositio actualis: tunc negatur obiectum fidei, ut propositum est ab Ecclesia: quia id, quod est à parte rei, negatur: ergò destruitur obiectum fidei: sive enim cum, aut sine culpâ negetur, verè negatur, cum qua negatione componi non potest assensus fidei: quia habet obiectum contradicens obiecto assensus inculpati: ergò tã inculpatum quàm culpatus assensus habet obiecta cōtradicētia fidei: error enim ait *nec est revelatio, nec propositio Ecclesiæ*: fides ait, *est revelatio, & propositio Ecclesiæ*: sed habitus intellectus quando opponitur propter obiectorum oppositionem: ergò vel non opponitur physicè culpatus assensus, vel opponitur inculpatum.

§. 16.

Hæc argumenta sunt aperta: quibus non videtur satis fieri nisi asseramus habitum genitum ex errore inculcato esse oppositum physicè habitui infuso fidei: eam tamen non destrui impediēte misericordia Dei interitum fidei; ne tanto beneficio homo careat absque culpâ. Hoc tamen à nullo

Theologorum est assertum; sed potius oppositum censent, nempe solam infidelitatem esse naturam suam oppositam fidei, de qua oppositione disputant, sit ne solum moraliter: an verò physicè: at nihil disputant de erroris habitu, quem omnes ponunt esse fidei nequaquam oppositum.

§. 17.
1. Probat.

Quòd probatur primum: quia tametsi in gradibus intensis non possint ex natura sua componi habitus fidei & erroris; tamē possunt in gradibus remissis, ut possunt habitus scientiæ & erroris: ergò non solum fides potest componi in gradu remisso cum assensu inculcato, sed etiam cum hæresi. Antecedēs est certū: quia oppositio tantum esset contraria; qualis est inter habitus naturales & alias qualitates: nec est fundamentum ad maiorem aliam: consequētiā probō, quia culpatus error tam opponitur obiecto fidei, quàm inculpatum.

§. 18.
2. Probat.

Secundò quoties homo peccat contra leges fidei, Deus illum fide privaret: quia generat culpate habitum, quo illa corrumpitur, vel saltem eam remitteret, quia & fineret errorem & fidem naturalibus suis legibus, & hominem ex parte puniret, nec eum omnino fide privaret. A priori possumus vestigare rationem cur inculpatum error non sit oppositus fidei: quia omnes habitus infusi sunt comites gratiæ, vel quia ab ea petūt effluere, vel quia illa eos petit: quæ naturam suam non potest esse absque fide, aut scientia infusa, aut lumine: quia illa est principium diligendi Dei; quod fieri non posset, si omni habitu careret infuso: auxilium enim extrinsecum est per accidens, & ex defectu habituum; quod gratiæ non est cōnaturale. Itaque gratia ex natura sua in via petit fidem: sed si huic opponeretur physicè inculpatum error; posset ex natura sua gratia esse absque fide: ergò non opponitur error fidei. Minor probatur: quia absque culpa contingere posset ex natura rei intensus error homini iusto. En ergò absurdum gratia peteret & non peteret natura sua fidem; peteret ratione facta; non peteret, quia natura sua esset indifferens ad existendam in homine intensè errantē absque culpâ, in quo non esset fides: ut ergò gratia & ceteri habitus infusi non pereunt nisi ob peccatum, nec possunt ex natura sua; ita nec fides: omnes enim habitus habent aliquam rationem potentiam, quæ non opponitur physicè actibus vllis.

Concludamus igitur habitum inculpatum, atque culpatum intellectus non differre in substantia; sed præcisè penes denominationes extrinsecas ab actibus voluntatis probis: aut improbis: unde idem numero habitus & actus intellectus potest successivè

§. 19.

S. Tho. q. 5. Art. 3. esse bonus & malus; at error inculpatus non habet ullam physicam oppositionem cum habitu fidei; ergo nec culpatus. Quod si fides destruitur culpato, est propter culpam solius hæresis; quæ, cum in voluntate sit, non opponitur physicè habitui intellectus; sed demeritorie.

SVBSECTIO II.

Habitus per se infusus non dat facilitatem ad actus.

§. 20.

QVÆ dixi; ponunt esse in intellectu habitus acquisitos distinctos à speciebus impressis; in quâ sententiâ locum habet proposita quæstio. Si verò meam sententiam teneam, quâ nego intellectui habitus acquisitos, nec naturales alios agnosco, nisi species impressas; nullam difficultatem habet hæc sententia de nulla oppositione physicâ inter habitum erroris & fidei. Etenim nullus asserit, nec potest, non esse in Catholico disputante cum hæreticis species impressas, quibus exercere posset actus hæreticos: item hæreticus reversus ad fidem retinet species impressas, quibus, si vult, possit errare: sed nullus est alius habitus erroris, quo inclinetur ad actum: ergo nullus est habitus erroris impossibilis cum fide: illæ autem species non dicuntur habitus, nisi postquam exerciti sunt aliqui actus, & non retractati: nam in Catholico illæ species non possunt dici habitus erroris, quia numquam actum exercuerunt. Si autem illum exerceant, iam dicuntur habitus erroris, donec non efficitur assensus, quo prima retractetur hæresis. In hac igitur sententiâ hæc quæstio de fide nullam habet difficultatem. Ne verò vni alligemur sententiæ, & quia difficultas est in habitibus voluntatis dirimenda ponendo distinctos habitus acquisitos, libet disputationis campum aperire non solum habitui fidei assentiendi, sed etiam affectioni piæ, & ceteris habitibus voluntatis.

§. 21.

Igitur antequam proponam secundum argumentum, præmitto habitum per se infusum non servire ad inclinandam, reddendamque facilem potentiam, ut promptè, & delectabiliter operetur; sed præcisè ut illam compleat in actu primo ad operandum: adeo ut sine illo potentia vitalis non possit conaturaliter operari: sine illo autem, aut sine auxilio extrinseco, aut alia qualitate inhæ-

rente nec divinitus potest intellectus, aut voluntas efficere actum supernaturalē, quo differt habitus per se infusus ab acquisito: quod sine hoc potentia multos producit actus, non tamen facile: cum eo verò non habet maiorem potentiam: habet autem promptitudinem & inclinationem: at verò sine infuso non habet potentiam; & cum eo potentiam habet; non verò delectationem: in quo convenit cum auxilio extrinseco: quod dat simpliciter posse, nullam autem delectationem, aut facilitatem. Hæc sententia docetur ab Aureolo in primum dist. 17. 2. parte §. quod charitas disponit, Scoto & alijs apud ipsum Aureolum, quos sequutus est P. Vazquez 1. 2. disput. 28. num. 3. & disp. 187. num. 4. quam ego attigi disput. 16. de anima sect. vltima. quæ adeo communis est, ut in proverbium abierit; dicitur enim communiter, *habitus per se infusus non datur ad facile; sed ad simpliciter posse: acquisitus autem non datur ad simpliciter; sed ad facile posse.*

Aureol.
Scot.
P. Vazq.

Quæ probatur primo à priori, quia facilitas, promptitudo, & delectatio, de quâ agimus, acquiritur assuetudine, & exercitio actuum, qui frequenter ingeminati producant in potentia qualitatem inclinantem ad similes actus, in quos ipsa potentia per eam qualitatem ita propendet, ut se quotidie experiatur magis facilem, & expeditam. Quod adeo est certum, ut species impressæ, quamvis sint evidentissimæ non præstent hanc facilitatem, quia non sunt comparatæ actuum assuetudine, & quia se tenent ex parte principij, & actus primi per se necessarij ad operationem. Itaque hæc facilitas, ut sit habitus duo requirit; alterum ut ipsis actibus comparetur, ut effectus per se illorum; alterum, ut non sit simpliciter necessaria ad efficiendos actus similes; sed ad illos inclinet.

§. 22.
1. Probat.

Sed habitus per se infusus non comparatur naturâ suâ per actus, & est simpliciter ad illos necessarius: ergo habitus per se infusus non est facilitas, & promptitudo ad operandum: sed habet præcisè rationem potentia, & actus primi simpliciter necessarij. Minor est certa, quia primus actus oritur necessario à potentia, & habitu elevante; vel auxilio extrinseco: ergo ille habitus naturâ suâ prior est ipso actu: gradus autem maioris intensiōis ponitur naturâ suâ, ut qualitas per se infusa elevans potentiam ad maiorem intensiōem actus: ergo habitus per se infusus non comparatur actuum assuetudine.

§. 23.

Obijciat aliquis, primum gradum habitus esse naturâ priorem omnibus actibus; at verò gradus secundus est naturâ suâ prior secundò gradu intensiōis in actu; illeque est

§. 24.
Obiectio.

Resell.

est inclinatio & promptitudo ad primum gradum actus. Contrà: ille secundus gradus est naturâ suâ per se infusus, & simpliciter necessarius ad omnes effectus, ad quos præstatur, quia id etiam cernitur in specie impressa, cuius nulla pars intensiva est facilitas & promptitudo ad actum remissiorem; sed semper comparatur ad omnes suos effectus, ut principium antecedens: eos enim respicit eadem ratione. Si etenim admittimus in secundo gradu intensivo habituum concursum ad gradum remissiorem actus, sequitur per locum intrinsecum posse potentiam cum illo solo gradu efficere, quod poterat per primum: tunc autem remissus actus habet tria principia per se necessaria divisivè, & non collectivè: nempe auxilium extrinsecum; vel primum gradum intensivum habitus, vel secundum. Quod si secundus & primus gradus simul influunt, est quia complent unum principium supernaturale per se adæquatum: quemadmodum duo ignes si iungantur ad producendum ignem, constent unum principium integrum. Clarius exemplum est in habitu, & auxilio extrinseco: ponamus à Deo paratum concursum ad actum ut octo: potentiam verò pro sua libertate non exercuisse, nisi actum ut quatuor, quo comparatus est meritorie habitus ut quatuor: deinde invitet Deus potentiam, ut per habitum & auxilium idem exerceat actum ut octo; illa verò non exerceat actum, nisi ut quatuor: ad hunc actum secundum omnes gradus concurrere poterunt, habitus & auxilium: non tamen propterea auxilium, aut habitus sunt inclinatio, aut promptitudo ad gradum remissum; sed ad omnes gradus comparantur, ut principia per se, si secundum se considerentur; per accidens autem hic & nunc iunguntur ad efficiendum idem, quod utrumque poterat seorsim efficere.

§. 25.
Confirm.

Confirmatur: quia habitus inclinales ad facile, & delectabiliter operandum inclinant vehementius, & sunt in gradu vehementiori, solum quando exercentur intensiores actus. Si enim actu, ut quatuor, frequenter usurpato productus est habitus ut quatuor, hic non evadet vegetior replicatis etiam infinitis actibus ut quatuor, neque diuturna conservatione unius actus ut quatuor: quia enim non sumus assueti actibus ut quinque: non sumus ad illos faciles: voluit enim Aristoteles, & cum eo ceteri Philosophi & Theologi, his habitibus reddi actus similes his, per quos ipsi fuere comparati: at habitus ille non fuit comparatus actu ut quinque: ergo ad illum non potest inclinare; sed opus est exercitatione actus ut quinque, ut per illam viam cõparetur fa-

cilitas ad actum ut quinque.

Hæc autem omnia deficiunt in habitibus per se infusis, qui augefcunt actibus remissis, & eorum continuatione, ut contra Dominicum Banez latius ostendam agens de augmento charitatis: unde si gradus intensivi habituum infusorum inclinarent ad facile & promptè exercendos actus in gradu remissiori, sequeretur actibus ut unum replicatis, aut conservatis comparari facilitatem, & promptitudinem ad actus ut octo: ergo habitus infusi non præstant eam delectationem: probo sequelam, quia exercitatione & conservatione actus ut unum, augetur habitus ad duo: qui gradus per te præstat facilitatem ad unum: deinde alio actu ut unum, habitus crescit ad tria, qui gradus inclinat per se ad actum ut duo: deinceps repetito actu ut unum, habitus evadit ut quatuor: in quo gradu dat promptitudinem ad actum ut tria: cõsiderata ergo supputatione simili, homo, qui se assuefecit actui ut unum, se sentiet paratissimum ad actum ut octo: quod esse à Philosopho alienum, & experientia & habituum facilitas monstrant.

§. 26.

Rationem aliam à priori arbitror esse: quia potentia in actu primo proximo considerata, est indifferens ad facile & difficile operandum: quæ ante complementum in actu primo necessario, nec est potentia, nec facilis; sed impotens: ut autem in ratione potentia sit indifferens, opus est, ut compleatur in ratione potentia: hoc complementum non tollit indifferentiam; multæ enim potentia sunt completæ, quæ adhuc manent indifferentes ad facilitatem, vel difficultatem. Hæc autem indifferentia tollitur efficienter actuum frequentatione; formaliter verò habitu ex illis actibus genito. Quod explico ab auxilio extrinseco supernaturali, quo potentia completur in ratione potentia; nec facilis constituitur: nihil aliud præstat habitus infusus, nisi quod inhæret potentia: quæ inhærentia non est facilitas, ut constat in specie impressa.

§. 27.

Occurrat aliquis argumento: eos habitus inclinare ad actus, quibus oblectationem sensimus: in quo pares sunt extrinseco auxilio; at cum in nobis inhæreant habitus, sentimus eorum facilitatem; non tamen in auxilio extrinseco non inhærente. Respondeo: distinctam esse oblectationem actuum à facilitate præstita per habitum: quia actualis sentitur ipso actu; habitualis verò antecederet ad actum, in quem exercendum propendimus, etiam cum non exercetur. Hæc dupliciter sentitur: primum memoriâ, & recogitatione actuum ipsorum: quæ non est habitualis; sed actualis inclinatio: quia ex illa recogitatione oritur simplex affectus

§. 28.
Obiectio.

Resp.

S. Tho. q. 5. Art. 3. Actus in actus ipsos. Secundò contingit sine actuali recogitatione præteritorum actuum; sed directè sumus tã faciles in alijs exercendis, vt nihil videamur facere, quod frequenter dicitur operari ex habitu, & consuetudine.

§. 29. 2. Arg. Secundum argumentum sumitur ab alio conceptu habituum infusorum, qui possunt esse in gradibus intensis in subiecto nullam facilitatem sentiente; sed potiùs summam difficultatem: hoc autem esse non posset si illi facilitatem præstarent; ergo eam non præstant; quod repugnaret non minùs, quã esse intensam albedinem in subiecto, & illud non reddere album intensè: quia facilitatis effectus formalis est, reddere potètiã facilem, vt albedinis reddere album. Minor probatur in homine iusto se exercente actibus misericordiæ, & religionis, vel etiam charitatis: qui tamen frequens est in mendacijs iocosis, & in levi intemperantia ab aqua, aut mulso: hic habet temperantiam infusam in gradu intenso; item & veracitatem, quia singulis actibus bonis exercitis in gratiã, & ex gratiã per Christum augetur gratia, & cum eã omnes virtutes per se infusæ tam morales, quàm Theologicæ, vt pono ex disputationibus de iustificatione: augmentum autem gratiæ & charitatis pono ex disputationibus de charitate. Et quamvis darem non intendi gratiam, nisi actu intensiori charitatis, est huic instituto eadem ratio: quia, qui exercet charitatem intensiorem, auget gratiam & virtutes omnes infusas: & potest interdum iocose mentiri, & non se temperare: sed cum temperantia & veracitate infusus in gradu intenso non sentit facilitatem; sed difficultatem in abstinendo à iocis, & aqua: ergo. Probatur minor tum experienciã, cum enim iustus ille se facile sentiat in amando & colendo Deo, & difficillimum in habendo Deum odio & contemnendo: sentit quotidie voluntatem inclinatiorem ad iocum & aquam, quod ipse frequenter dolet.

§. 30. Ratio autem est manifesta, quia frequens iocus auget habitum iocandi, & potus frequens acuit appetitum ad aquam; quemadmodum actus ceteri: cum igitur possit iustus, quo tempore Deum non amat actu, exerceri intenso actu iocandi; potest simul habere intensam veracitatem infusam, & mendacium acquisitum, & non potest sentire facilitatem intensam ad veritatem simul cū intensa facilitate ad iocum, nec potest aliquis promptè & delectabiliter operari actus, quibus non se exercuit; sed potiùs oppositis frequenter. Idque experimento confirmatur; vnde recens iustificatus sentit facilitatem ad priora flagitia, & difficultatem ad opera pietatis. Constet ergo habitu per

se infuso non præstari facilitatem; sed solam potentiam ad operandum.

Obijciat aliquis: hominem quidem esse facilem ad veracitatem, & temperantiam, quamvis in eã non se exercuerit: non tamē sentire suam facilitatem; quia non habet species suorum actuum; quæ necessarię sunt ad sensum facilitatis. Quod confirmari potest, quia idem numero habitus inclinatur ad actus diversos, quos tamen nō exercuimus. Respondeo: eo argumento melius probari non esse habitus acquisitos in voluntate, quia cum viderimus nobis bene fuisse virtutis exercitatione, illa recogitatio est facilitas ad actus similes; nec egemus aliã qualitate inclinante: contrã quam sententiã egi disput. 16. de Anima, eã autem sententiã admisã facile probatur nullam esse oppositionem habitus acquisiti cum infuso: quia ea recogitatio componi cum eo physice potest. Admisso tamen habitu distincto à recogitatione & affectu simplici in actus similes, necessariò fatendum est, non esse facilitatem in eo, qui vehementem sentit difficultatem, maximè verò in vitio mendacijs levis: quod intra suos fines non est peccatum mortale: quod exerceri potest vehementer ab homine intensè iusto. Confirmatio primùm vtitur antecedente falso, & à me impugnato disput. 16. de Anima: secundò consequentia ad hoc institutum est mala: qui enim habitu acquisito se exercuit in obiectum formale temperantiæ, aut veritatis; est facilis in obiectum materiale, quod semper amatur dependenter à formali: at qui numquam se exercet in obiectum formale vnius virtutis: quo pacto est in illius actus facilis, quod præcisè amaverit virtutem aliam de obiecto omninò distincto ab obiecto alterius.

Responderi secundò poterit; eum hominem habere facilitatem ad operandum; eam tamen retardari, vel obiecti apprehensione, vel alio ex capite: facilitas enim argumentum est habituum, sine quibus illa sentiri non potest: difficultas verò non est argumentum carentiæ habituum; quia aliundè potest oriri: vt qui in ardenti febre non se potest abstinere à potu, à quo facile abstinit valens.

Respondeo primùm, nec facilitatem esse argumentum habituum: quia apprehensione obiecti potest aliquis rapi; vt homo castus solet interdum vehementi tentatione pulsari; ac se sentit difficillimum in abstinentia à venere; cum tamen sit assuetus castitati; & difficilis veneri: ergo eadem est ratio in facilitate, ac in difficultate. Melius ergo esset ab his authoribus negari habitus acquisitos, vt dixi §. 31. quàm illis admis-

§. 31. Obiectio.

Confir.

Ad confir.

§. 32.

§. 33.

sis negare ipsorum experientia.

§. 34.

Quod assertur de ægro non valet multū: tum quia æger non est assuetus abstinentiæ à potu in illis circumstantijs: quòd si se exerceat, facilitatem acquireret etiam in illis. Tum etiam quia habitus non tollit omnem difficultatem; sed eam, quæ oritur ex ipso obiecto: hæc aut illâ ratione apprehenso: mutatâ autem apprehensione oritur nova difficultas novo habitu superanda: at non mutatâ apprehensione sentitur facilitas exercitatione.

§. 35.

In nostro casu hi non attingunt scopum, quia, qui iocatur, eodem modo apprehēdit iocum, ad quem est proruptior quotidie, & difficilior ad seria; & tamen auget habitum infusum, cuius obiectum quotidie apprehendit: ergo habitus infusus non est facilitas, quia non potest idem simul esse facillimus, & difficillimus: item qui numquam exercuit pœnitentiam, quâ ratione ad illam est facillimus, licet habeat intensam pœnitentiam infusam. Deinde exercitatione pellitur difficultas, & facilitas comparatur: quod nō oritur ex novâ apprehēdēdi ratione; sed ex assuetudine comparante habitum acquisitum: alioquin superfluit hoc genus habituum.

SVBSECTIO III.

Secundum argumentum.

§. 36.
1. Probat.

HINC probo non opponi physicē habitum per se infusum cum vitioso: quia effectus formalis habitus vitiosi non opponitur physicē effectui formali habitus infusi: ergo nec habitus ipsi. Probo antecedens, quia effectus formalis mendacij habitualis, v.g. non est reddere potentiam simpliciter potentem ad actum; sed facilem & promptam; effectus autem formalis habitus infusi non est reddere potentiam promptam ad actum; sed potentem præcisē, vt constat ex subse-
ctione 2. at complere potentiam simpliciter in actu primo non est effectus formalis oppositus physicē inclinationi, & facilitati ad actum oppositum; ergo non præstant effectus formales oppositos physicē. Probo minorem, quia voluntas frequenter mentiens est inclinata, & facilis ad mentiendū; cum quâ facilitate est simul completa ad actum verum; ergo non opponuntur physicē inclinatio ad mendacium, & potentia in actu primo ad actum verum: probatur minor, quia, qui frequenter mentitur, habet voluntatem in actu primo liberam, & in-

differentem ad voluntatem dicendi verum & falsum. Quod explico facile in omnibus potentijs exercentibus actus oppositos: in intellectus enim est potentia ad assensum atque dissensum: cum quâ potentia ad dissensum componitur assensus, & omnis eius effectus sive sint habitus, sive species, sive actus alij: voluntas item est potentia ad amorem & odium eiusdem obiecti, & cum eâ potentia odij componitur amor & habitus amandi: ergo potentia ad actum odij non pugnat physicē cum amore, & vehementi inclinatione ad illum.

Secundò probatur idem antecedens, & hæc consequentia, quia potentia ad vnum obiectum & actum, & inclinatio ad actum & obiectum oppositum non distant sub eodem genere: ergo non sunt contraria: quia contraria sub eodem genere maximè distant. Probo antecedens, quia intellectus ad assensum & inclinatio ad dissensum non distant: distant autem potentia & impotentia: vel, vt melius dicam, distant inclinatio ad hoc, & inclinatio ad oppositū: facilitas & difficultas ad vnum actum, quæ consequuntur inclinationes ad duos oppositos: qui enim inclinatus est ad amorem, habet difficultatem ad odium. Hæc autem distantia sub eodem genere non est quæcumque distinctio essentialis inter duas species qualitatis commune genus habentes: non enim distant cognitio & amor, nec apprehensio & iudicium: neque item calor & color: est verò hæc distantia quædam repugnantia in ordine ad effectus vel ipsos actus: exēpli gratia calor & frigus habent hanc distantiam: quia calor dilatat subiectum, illudque constituit rarum, & in ampliori spatio: frigus comprimit subiectum, densat, & in minori spatio constituit. Item assensus affirmat obiectum, & illud quasi constituit: dissensus illud negat, & quasi tollit: non potest autem obiectum idem simul esse & non esse, propterea in ratione iudicii maximè distant assensus, & dissensus: simile reperies in omni contrariorum pari. Sic inclinatio ad assensum & alia ad dissensum maximè distant, quia dum per vnam inclinatio potentia in hoc obiectum, avertitur magis ab alio. At verò inclinatio ad vnum non avertitur à potentia ad aliud; sed potius magis cum illâ componitur.

Tertiò possumus argumentari ab incommodo, quia si physicē opponuntur habitus infusus, & vitiosus, habitus infusus naturâ suâ esset remissibilis per peccata venialia. Item & charitas esset naturâ suâ in gradu remissio compo-
sibilis cum peccato: hæc autem sunt absurda: ergo: minor de gradibus remissis est latè probanda disputationibus
de

§. 37.
2. Probat.

§. 38.
3. Probat.

S. Tho. q. 5. Art. 3. de charitate: de composibilitate autem in gradibus remissis probatur, quia oppositio inter duos habitus est contraria: etenim non est contradictoria, quia non sunt actuales tendentiæ oppositæ in obiecta contradictoria, quales sunt assensus atque dissensus; sed tantum sunt inclinationes ad tendentias actuales: inclinationes autem non opponuntur contradictoriæ; sed contraria possunt natura sua simul esse in gradibus remissis: ergo omnes habitus infusi essent composibiles cū vitiis in gradibus remissis. Quod ipsi refugient maximè in fide.

§. 39. Item esset aliud absurdum: quia in sententia non distinguente habitum infusum ad virginitatem ab infuso habitu in castitatem: si quis iustus ob honestum finem, aut indifferentem frequenter exerceat actus intensos de vxore ducenda, hic generaret habitum de non servanda virginitate: qui habitus, si physicè opponitur habitui per se infuso, illum expellet: ergo tam intensos potest exercere actus, ut omninò depellat habitum infusum virginitatis: hic autem habitus est idem cum habitu castitatis; ergo huiusmodi iustus non habebit castitatem infusam. Item si castitas distinguitur à virginitate, amittit quidem virginitatem; & carebit aliquo habitu per se infuso, quin peccaverit. Idem dixerim de veracitate infusa, quæ corrumpetur habitu intenso mendacij: cū enim mendacium leve intra suam speciem non sit, nisi peccatum veniale: iam absque peccato mortali carebit homo iustus aliqua virtute morali infusâ, quod nullus Theologus audebit asserere: quia præter fidem, & spem censent omnes virtutes infusas esse gratiæ comites & individuas.

§. 40. Mitto aliquorum argumentum probantium, non opponi habitus naturales & supernaturales: quia deducuntur ex potentijs diversis: naturales ex potentia naturali, ex obedientiali autem supernaturales: hos latè impugnavi in disputationibus de iustificatione primùm exemplo actus fidei & erroris circa obiectum idem: item amoris & odij: quorum alter educitur ex potentia obedientiali; alter verò ex sola naturali. Secundò exemplo gratiæ habitualis, & peccati actualis mortalis: quæ cū opponantur physicè; educuntur tamen ex diversis illis potentijs. Tertiò à priori: quia illæ duæ potentiæ secundum significatum in recto sunt omninò eadem: nempe eadem substantia intellectus, aut voluntatis: obedientialis autem connotat aliquid extrinsecum, quod non connotat naturalis: at verò cū habitus infusus sit in eadem voluntatis entitate, item & vitiosus: cur eidem non præstabant oppositos formales effectus, si-

cut præstant assensus & dissensus?

Quòd si diversitas illa potentiarum naturalis & obedientialis efficerent, ne opponantur habitus, efficerent etiam ne opponerentur actus: quia assentiri simul & dissentire per diversas potentias, non affert contradictionem ullam formalem, nec virtutalem: quia non sunt eiusdem de eodem in eodem subiecto: quòd si hæc contradictio cernitur in actibus, id est, quia illæ potentiæ in recto non sunt duæ; sed vna: ac propterea oppositionem habent aliqua naturalia, & supernaturalia: horum autem gradus infiniti, qui sunt possibiles, habent eandem oppositionem cum naturalibus, quam habent vitium, ut octo & virtus ut octo: quia octavo destructo gradu pereunt omnes illo superiores, cum quibus remotè pugnat octavus gradus vitij.

SUBSECTIO IV.

Opposita sententia.

DOMINICVS Bañez in quest. 5. art. 3. & cū illo frequenter Thomistæ admittunt physicā oppositionem inter fidem infusam & hæresis vitium: quod iudicium est commune etiam habitibus voluntatis. Aliqui censent ab eadem sententia esse P. Vazquez 1. 2. disp. 91. cap. 4. & P. Luisium disp. 44. dub. 2. aliosque complures. Tamen non loquuntur de ipso habitu inclinante ad actum hæresis; sed de ipso dissensu hæretico: quo censent fidem expelli natura sua: ut clarè constat ex P. Luisio versus *explicationis gratiæ*: ubi docet ex communi Theologorum consensu habitum fidei non expelli physicè per actum hæresis: idemque iudicium fuit de quovis habitu per se infuso & habitu vitioso circa obiectum oppositum habitui infuso.

Argumenta autem, quibus moventur, non tam vrgent sententiam hanc de habituum oppositione, quàm de oppositione inter actum hæresis, & habitum fidei. Si enim hæreticus revertatur ad fidem, non negant huiusmodi authores in eo componi simul infusam fidem, & habitum erroris: excepto

Dominico Bañez adducto disp. 59. §.

4. Pro cuius sententia nullum video fundamentum responsione dignum.

§. 41.

§. 42.
Bañez.
P. Vazquez.
Torres.

§. 43.

SECTIO II.

Utrum assensus hæreticus opponatur physice habitui infuso fidei?

§. 44.
P. Vazq.
Torres.
Bañez.

PATER Vazquez 1. 2. disput. 91. cap. 4. P. Luisius disput. 44. dub. 2. & alij authores apud ipsos : item Dominicus Banez in q. 5. art. 3. cum Thomistis multis, docent habitum fidei infusæ physice pelli per assensum hæreticum; armati auctoritate S. Thomæ & ratione, de quibus agendum §. 53. Ad stipulari videtur P. Valentia disput. 1. quæst. 5. puncto 3. quamvis enim id clarè non dicit, eius tamen argumenta oppositionem physicam sonant.

Valent.

SUBSECTIO I.

Conclusio.

§. 45.
1. Prob.

EGO existimo cum authoribus adductis §. 3. assensum hæreticum non opponi physice habitui fidei infusæ. Quod primum probatur omnibus ferè argumentis, quibus ostendi habitum erroris non opponi physice habitui fidei. Quia assensus errans non opponitur naturæ suæ tali habitui : ergo nec assensus hæreticus. Consequentiam probò, quia errans potest esse hæreticus, & hæreticus errans : non enim distinguuntur, nisi per solam extrinsecam denominationem à diversis actibus moralibus, quibus imperantur. Recognosce totum illud argumentum à §. 5.

§. 46.
2. Probat.

Secundò probatur, quia fides habitualis non distat sub eodem genere ab assensu hæretico. Pugnant enim assensus & dissensus; at verò potentia in actu primo completa ad assensum Catholicum non pugnat cum opposito dissensu : sicut intellectus & voluntas completa ad amorem & assensum facile componuntur cum odio atque dissensu. Hoc autem argumentum recognosce subsektionem 2. & 3. sektionis 1. quæ enim ibi dixi de habitibus, melius quadrant in habitum & actum.

§. 47.

Ratio à priori est, quia nullus actus opponitur habitui physice, nisi per habitum, quem ipse producit, quia assensus dissensui opponitur : habitui autem dissentienti non opponitur, nisi mediata dum producit habitum oppositum ; sed actus hæreticus non producit habitum oppositum habitui fidei : ergo.

Explicatur : quia actus intellectus, qui est dissensus, si consideretur secundum se, non opponitur habitui fidei, ut constat ex primo & secundo argumento : quamvis destruit obiectum ipsius fidei negans existentiam revelationis : dissentiri enim obiecto cur ex naturâ suâ pugnat cum potentia ad assensum? Etenim intellectus etiâ dum errat completus manet in actu primo proximo per auxilium extrinsecum ad Catholicum assensum ; inhærentia verò habitus quam oppositionem habet cum assensu opposito? Quod enim aiunt destrui obiectum formale habitus, est multum imbelles : probaret enim intellectum cum auxilio extrinseco non manere completum ad assensum Catholicum, ac propterea non fuisse in potestate hæretici exercere Catholicum assensum : quia in illo instanti reali realiter careret principiis necessarijs, ut posset credere. Idè probari de auxilio extrinseco, aut intrinseco facile fluenti, probò : quia auxilium illud extrinsecum, ut elevat intellectum tendit in idem obiectum fidei.

§. 48.
Confirm.

Si autem sumatur assensus ille in ratione peccati, iam non opponitur ratione sui; sed voluntatis pravæ : ipse enim assensus non est intrinsecè peccatum; sed extrinsecè : ergo si opponitur in quantum peccatum est, non opponitur ratione sui; sed ratione illius, à quo habet esse peccatum. Peccatum verò cum sit actus voluntatis non habet effectum formalem immediatè pugnantem cum intellectus habitu : quia nec sub eodem genere maximè distant, nec in sententia communi sunt in eodem subiecto.

§. 49.

Obijcient, charitatem & alias virtutes destrui physice peccato mortali; ergo & fides poterit destrui. Respondeo primum, nullum peccatum actuale habere immediatam oppositionem cum aliquo habitu per se infuso distincto à gratia sanctificante : vnde si aliquis habitus per se infusus & gratiæ comes conservaretur absque ipsa gratia sanctificante, posset physice componi cum actu oppositi vitij : verbigratia, misericordia infusa cum immisericordia : quia verò fides, vel ex natura sua, vel speciali Dei providentia conservatur absque gratia sanctificante, ideò componi potest cum multis peccatis hæresi gravioribus : cur ergo non posset ex naturâ suâ cum hæresi conservari? Respondeo secundò, solam formam sanctificantem immediatè corrumpi quovis peccato mortali commisionis & omissionis : habitus autem destruantur consequenter, non propter effectum formalem oppositum ; sed quia peccato gratia destruitur, qua conservandi erant habitus : fides autem, nec est forma sanctificans, cui opponatur peccatum hæresis,

§. 50.
Obiectio.
Resp. 1.

Resp. 2.

S. Tho. q. 5. Art. 3. refis. nec à gratia necessariò pendet : cur ergo destruitur?

§. 51. *Confir.* Confirmatur, quia, si consideratur peccatum contra fidem, multis etiam admissis, & ipsa conservatur : qui enim culpate dissentitur revelationi privatæ propositæ sufficienter, peccat contra fidem; nec tamen eam amittit. Item qui negat revelationem publicam miraculo confirmatam, est infidelis peccato habituali, & actuali contra fidem: nisi tamen sit contra Ecclesiam pertinax, nō amittit fidem : ergo ratione peccati contra leges fidei hæc non destruitur.

§. 52. *Evasio. Refell.* Fortè dicetur voluntate hæretica amitti affectionem piam, sine qua fides habitualis esse non potest. Contrà : ergo iam non ex defectu obiecti ; sed principij imperantis activi fides destruitur. Secundò, manere etiā posset ex naturâ suâ affectio pia. Tertiò, peccat hæc : cur & ipsi fidei erit pereundum? nam per auxilium extrinsecum pertinens ad affectionem piam, aut virtutem aliam poterit exerceri fides.

SUBSECTIO II.

Argumenta soluta.

§. 53. *S. Thom.* **S**ANCTVS Thomas art. 3. affer-
tur, ab authoribus oppositæ senten-
tiæ, qui, si rectè legatur, præcisè docet
non posse fidem in hæretico manere, quia
non movetur autoritate Ecclesiæ; sed solâ
sua. Hæc etiam admitto ego negans opposi-
tionem physicam hæresis & fidei: potuit er-
gò idem à S. Thoma eadem ratione negari,
quia fides non potest esse de lege communi
in hæretico propter rationem illam : sola
enim hæresis, quæ est pertinacia contra
Ecclesiæ autoritatem, destruit fidem in
via : idque non physicè & ex naturâ suâ; sed
tantum demeritoriè.

§. 54. *Replic.* Quòd si vrgeant: argumentum S. Thomæ
esse ad probandam physicam oppositionem:
quia per hæresim destruitur obiectum fidei:
destructo autem obiecto, non potest habitus
conservari physicè, & ex naturâ suâ: ergo S.
Thomas egit de oppositione physicâ, & nō
moralì. Respondeo, constare ex disp. 59. à §.
19. hoc argumentum nullius esse momenti
acceptum de oppositione physicâ, & qui-
dem ex authoribus oppositis admittunt fi-
dem nonnulli cum hæresi, quando est evi-
dencia in attestante de alia revelatione :
ergo hæresis non destruit obiectum fidei:
quia impossibilis esset habitus fidei actu as-
sentienti sine obiecto formali : ergo sicut re-

velatio cognita per evidentiam in attestan-
te, fuit sufficiens obiectum formale, vt simul
cum hæresi exerceretur Catholicus assensus;
ita alia revelatio cognita sufficiēter per mi-
racula, aut aliam applicationem potuit ter-
minare assensum fidei, & hic potuit ipso ha-
bitu produci. De assensibus huiusmodi id
etiam fatentur aliqui : contra quos etiam
probo idē esse de habitu : quia assensus fidei
habet pro obiecto formali obiectum fidei
habitualis saltem partialiter : ergo sicut a-
ctus potuit esse cum actuali hæresi ; ita &
habitus: quemadmodum ipsi fatentur posse
habitum fidei esse cum actuali assensu per
evidentiam in attestante, & cum hæresi
actuali: ergo physicè & ex natura rei hæ-
resis actualis non adimit totum obiectum
fidei.

Item : quoties ipsi Thomistæ concla-
mant obiectū habitus, non esse hoc aut illud
in specie; sed rationem communem ample-
ctentem species omnes? vnde dicunt poten-
tiam visivam permanfuram, tametsi impos-
sibilis esset nigredo, quia visio non habet
pro obiecto formali nigredinem, quia ni-
gredo; sed quia color : coloris autem ratio
manet in albedine, ac propterea maneret
visus. Ita dicam ego obiectum fidei non esse
hanc aut illam revelationem, cum hac aut
illa propositione; sed revelationem in com-
muni cum sufficienti propositione etiam in
communi: quamvis autem deficiat hæc pro-
positio & revelatio in ratione huius : ratio
tamen propositionis & revelationis manet
in alijs : ergo sicut per te ablata nigredine
non auferitur obiectum visus, ita neque au-
fertur obiectū fidei, ablata hac propositio-
ne, aut illa revelatione. Sed habent non-
nulli interpretes S. Thomæ regulam Les-
biam, quam cerebro potius suo, quàm Tho-
mistico servire volunt, vide §. 78. contra
Dominicum Bañez.

§. 56. *S. Thom.* Igitur S. Thomas loquutus videtur de
oppositione morali, & non physicâ : quia
Deus statuit privatione fidei solos hæreti-
cos punire : hæresis verò est in sola pertina-
cia contra Ecclesiam : quia igitur, nolunt fi-
dem suam metiri Ecclesiasticâ propositio-
ne; ideo Deus illos fide privare decrevit. Sic
autem accepta ratio est efficax, quia iuste
punitur amissione fidei, qui, in credendo,
toti se opponit Ecclesiæ, vt amittat id, quod
etiam videbatur habere. De oppositione
physica ratio est momenti nullius, quia ha-
bitus non pendet in sua existentia ab actua-
li obiecto, vt dixi ea disputatione 58. à §.
19.

Arguunt P. Vazquez 1. 2. disp. 91. cap. 4. & P. Luisius disp. 44. dubio 2. fides des-
truitur hæresi; sed non demeritoriè : ergo
physicè.

physicè. Probatur minor: quia multa sunt peccata graviora hæresi, ob quæ Deus fide non privat: ergo non corrumpitur fides hæresi demeritoriè. Hoc argumentum retorquere possumus: quia solo intellectus assensu negante obiectum fidei hæc non destruitur per te; nec eodem assensu utrumque vitioso; sed ut est contra auctoritatem Ecclesiæ: hoc ergo peccatum, quæ ratione peccatum est, utque est assensui erranti denominatio extrinseca, destruit fidem, non quidem physicè: quia voluntatis actus non habet effectum formalem oppositum effectui formali actui, aut habitui intellectus, & quia assensui erranti est omnino extrinsecus: ergo demeritoriè; sed plura alia sunt graviora peccata: ergo. Itē ipse P. Luisius nō vult fidem destrui cū evidentia in attestante, quando est hæresis circa revelationem aliam: ergo hæresis non destruit physicè fidem.

§. 58.
Ad arg.

Ad argumentum in forma: nego minorem: ad probationem respondeo, omne peccatum mortale esse de se dignum, ut propter illud peccator fide quoque privetur: est enim dignum ut propter illud homo damnetur statim: quia damnatione privatur etiam homo non solum fide; sed etiam omni auxilio gratiæ per Christum: Deus tamen noluit nobiscum agere extremè ex peccatorum dignitate: & sicut noluit nos damnare statim, nec privare multis auxilijs gratiæ; ita noluit nobis adimere fidem ob solam misericordiam suam, nisi cū admittitur hæresis: tunc autem amittitur fides etiam in habente; evidentiam in attestante, quæ destrueretur cum omni habitu supernaturali: quia nullus est in hæretico in hæresi pœnā. Quod si Deus servare vellet in hæretico evidentiam in attestante; non possumus nisi divinare, an simul vellet fidem conservare, an verò perdere.

§. 59.
Bañez.
2. Arg.

Dominicus Bañez argumentatur secundo, quia hæreticus posset dici fidelis: consequens est falsum, ergo. Probat maiorem, quia hæreticus fidem haberet: sed omnis, qui habet fidem, est fidelis: ergo hæreticus est fidelis. Respondeo, eodem argumento probari, non posse Deum potentiā absolutā conservare fidem in hæretico: quia hæreticus esset fidelis: quis autem hoc neget absolutæ potentiæ? Nego igitur maiorem: ad probationem distinguo minorem: omnis, qui de lege communi habet fidem, est fidelis, concedo maiorem: omnis, qui de potentia absoluta, & considerata sola physicā oppositione hæresis & fidei, haberet fidem, esset fidelis, nego minorem. Adverte in hæretico esse de facto carentiam fidei infusæ, habitum vitiosum

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

hæresis, peccatum habituale hæresis, & dissensum. Hæreticus, ut accipitur in presenti, nec sumitur pro carente fide, nec pro existente in peccato habituali hæresi; nec in habitu vitioso; sed pro exercente assensum hæreticum, quem nondum retractavit sufficienter per consensionem cū Ecclesia in omnibus fidei dogmatibus: si autem habeat expressum consensum cū Ecclesia in omnibus principijs fidei, iam retractavit hæresim: quamvis adhuc non iustificetur, nec sit illi remissum peccatum hæresis: status enim hæretici est in aversione à doctrina Ecclesiæ. Cū verò in casu argumenti, qui fidem haberet, esset aversus à doctrina Ecclesiæ esset hæreticus, nunc autem convertuntur hæreticus & carentis fide: quia fides non amittitur, nisi per hæresim, nec hæresis admittitur sine amissione fidei.

Tertiò argumentatur, quia hæreticus posset esse pars Ecclesiæ: consequens est falsum, ergo. Minor patet, quia hæretici sunt extra Ecclesiam: unde cū absolvuntur, dicuntur, Ecclesiæ reconciliari. Maior probatur: tū quia hæreticus haberet fidem cum charactere baptismali: tū etiā quia Christus in illum influeret habitum fidei. Respondeo primò argumento etiam probari, non posse divinitus componi fidem & hæresim. Respondeo secundo negando maiorem. Ad probationem respondeo, non sufficere fidem cū charactere baptismali, ut aliquis sit pars Ecclesiæ in illo casu de potentiā absolutā; sed præterea requiriri consensionem cum tota doctrina Ecclesiæ, vel saltem in nullo principio fidei ab Ecclesia cum pertinacia dissentiri: quod quidem non reperiretur in eo casu: at de lege communi omnis, qui cum charactere baptismali habet fidem est pars Ecclesiæ: quia, qui fidem habet, de lege communi in nullo dissentitur pertinaciter ab Ecclesia. Itaque conceptus quidditativus hæresis est assensus pertinax contra Ecclesiam: & propter hanc separationem doctrinæ est hæreticus formaliter extra Ecclesiam: carentia autem fidei est effectus huius separationis à doctrina: effectus, inquam, moraliter, non physicè.

Ad secundam probationem respondeo: etiam Christus in hæreticos influit de facto gratiam sufficientem ad conversionem: dum ergo efficaciter non influit in illos consensionem cum Ecclesia, illos non facit partē Ecclesiæ: quia in doctrina sunt ab illa separati. Si arguens velit aliquem esse partē Ecclesiæ formaliter per solum characterem baptismalem, & fidem infusam, dico hæreticū de lege cōmuni non esse partē Ecclesiæ:

L1

potuif-

§. 60.
3. Arg.

Resp. 1.

Resp. 2.

§. 61.

S. Tho. q. 1. potuisse tamen esse de potentia absolutâ.
 5. Art. 3. Hæc autem responsio non potest dari ab arguente: quia pars Ecclesiæ non potest à toto dissentiri.

9. 62. Tandem argumentatur: quia si quis sit
 Obiectio. affectus ad non credendum, non habet fidem: ergo non potest componi fides cum dissensu actuali. Distinguo antecedens, non habet fidem propter repugnantiam physicam fidei cum illa voluntate, nego antecedens: propter legem Dei, qua fidei privatione punit hæreticum, concedo antecedens.

Resp. Consequens autem distingo, item nego & concedo consequentiam eadē ratione. Adverte hoc argumēto nobis præstari vires, nō adversario. Si enim solus affectus non credendi destruit fidē, ergo non destruitur aliquo actu contrario destruente obiectū fidei, quia tunc nullus exercetur dissensus tendens in existentiam revelationis, aut auctoritatis Ecclesiæ: nam si sit affectus ille solus sine actuali dissensu, impediēte Deo actum erroris, tunc nulla propositio fidei negatur: si autem sequatur assensus hæreticus, est posterior naturā, quā voluntas, quæ in illo priori fuit causā duorum effectuum, nempe & assensus hæretici, & carentiæ fidei: carentia verò fidei, & dissensus sunt simul naturā & ratione: ergo sola voluntas dissentendi corrumpit fidem.

SECTIO III.

Utrum componi possint hæresis de uno articulo, & fides actualis de alio?

9. 63. **Q**UÆSTIO est non de facto: Deus enim lege communi decrevit, nullum actum formaliter spectantem ad infusam fidem, hæretico actuali donare: est item quæstio de oppositione duorum actuum consideratorum ex suo formali conceptu intellectuum: utrum in ipsis cernatur physica oppositio, non consideratis affectibus, quibus imperantur? scilicet enim sequenti quæritur, utrum affectus fidei Catholica credendi componi possit cum affectu hæretico?

9. 64. Dico primò: assensus Catholicus in revelationem propositam per Ecclesiam pugnat ex conceptu suo cum hæresi non solum circa revelationem ipsam, quod ex terminis liquet; sed etiam in revelationem aliam propositam ab eadem Ecclesia. Hæc conclusio certa est apud omnes. Quia omni revelationi præstatur assensus per applicatio-

nem tam prudentem, ut nullus possit licitè dubitare; sed cum omni firmitate sentimus eam conditionem non posse moraliter esse falsam: at hæreticus nulli revelationi potest assentiri per applicationem Ecclesiæ cum hac firmitate: ergo hæreticus actualis non potest præbere assensum Catholicum alicui revelationi ut propositæ per Ecclesiam. Maior satis probata est disp. 14. Minor ostenditur: quia, qui semel sibi persuadet Ecclesiam esse deceptam in vno articulo proponendo, non potest censere eius auctoritatem esse moraliter infallibilem: quia si de facto fallitur in vno, quid nō & poterit in alijs falli? falsitas enim in proponendo oritur, vel ex deceptione passiva ipsius Ecclesiæ, quæ decepta est in revelatione vestiganda; vel ex deceptione activa, qua voluit nos decipere: at intellectus, qui de facto decipitur in vno articulo potest faciliè decipi in alijs: quia omnis revelatio est obscura, & rationis eiusdem quoad difficultatem eam inveniendi: voluntas item semel mentita, creditur faciliè mentitura in materia simili mendacii prioris: ergo hæreticus actualis non potest firmiter assentiri esse propositionem Ecclesiæ moraliter infallibilem.

Poterit autem quis argumentari: possumus homini loquenti præbere fidem in vno obiecto, & non in alio: ergo & Ecclesiæ. Respondeo, disparem esse rationem: fides enim habita homini privato non est firma, & absque formidine, neque cum assensu de morali eius infallibilitate; ac propterea fide hac credimus alicui prudenter, dum eum videmus hominem frugi; nec apparet causa deceptionis activæ, aut passivæ: quia assensus formidinem non expellit: Ecclesiæ autē est credendum absque formidine vlla, ut exerceatur assensus Catholicus in revelationem: quæ certitudo non potest credi esse in eo, quem in simili obiecto credimus esse deceptum. Nec est eadē ratio de miraculis: potest enim vnū tam prudenter applicari, ut non relinquat locum dubitationi prudenti: alicui verò potest non ita applicari, quia non est in omnibus eadem applicationis ratio: at verò in auctoritate Ecclesiæ semper est eadem ratio, nempe moralis eius infallibilitas: unde distingo consequens: possumus Ecclesiæ credere cum formidine & suspitione de eius deceptione activa, aut passiva, concedo consequentiam; possumus absque formidine, nego. Ac proinde hæreticus arbitrans eam semel esse deceptam in vno articulo, poterit eidem in alio credere fide humana, non Catholica. Recognosce disput. 4. qua ratione credamus homini humana fide. Item loquor de auctoritate humana Ecclesiæ, quæ est conditio applicandæ

9. 65.
Obiectio.

Resp.

quæ solum est moraliter infallibilis; non verò de autoritate divina, quæ est Metaphysicè etiam infallibilis, & obiectum formale fidei.

§. 66.

1. *Conclus.*

Dico secundò: actualis hæresis cum pertinacia contra Ecclesiam, ex conceptu suo non opponitur assensui eiusdem fidei in aliam revelationem deductam ex alia applicatione miraculorum, aut prophetiæ. In hanc conclusionem conveniant omnes, qui negant physicam oppositionem hæresi cum fide: ex oppositæ sententiæ authoribus, hanc etiam tuetur P. Luisius disp. 44. dub. 2. versu *sed de actu fidei*: & versu *questionis causæ est*, componit assensum fidei ductum ex evidentia in attestante cum actuali hæresi. Quæ doctrina mihi videtur difficilis conciliatu cum ratione, qua ipse versu *& dicendum*: probat amitti habitum infusum fidei ex naturâ suâ per hæresim: quia destruitur obiectum fidei: negantur enim omnes articuli ut proponuntur per Ecclesiam; ac iam sua voluntate assentitur alicui, & non ob autoritatem Ecclesiæ, ut iam probo.

§. 67.

Sic argumentor: revelatio, ut proponitur per Ecclesiâ, aut est tota ratio credendi, aut præter hanc autoritatem est etiam alia credendi ratio? si primum: ergo hæreticus actualis non potest simul exercere actum fidei Catholicum, quia cum neget autoritatem Ecclesiæ; negat totam rationem credendi: si verò secundum, ergo hæreticus negans Ecclesiæ autoritatem, potest exercere fidem: quia non negat, nisi Ecclesiæ autoritatem: sine qua, per te, moveri potest per miracula: ergo hæresis non perimit physicè habitum infusum fidei: quia non adimit totum eius obiectum. Est ergo hæc doctrina conciliatu difficilis. Item qui habet evidentiam in attestante, fateatur necessariò obiectum: at non poterit exercere fidem: quia hæc non deducit assensum ex evidentia revelationis: ille enim non esset fidei; nec ex autoritate Ecclesiæ, quam negat, itaque admissa compositione fidei & evidentie in attestante; adhuc, negata autoritate Ecclesiæ, manere potest naturâ sua ea evidentia, quia non pendet ab autoritate Ecclesiæ; fides verò non potest; quia ab ea autoritate pendet. Tandem ubi potest esse physicè assensus fidei, cur physicè esse non poterit habitus? non enim destruitur totum habitus obiectum, ubi manet aliquis actus: quia actus non habet obiectum, quod habitus non habeat.

§. 68.

Probatio.

Probatur igitur à priori conclusio: duæ cognitiones possunt simul esse, quando sunt de duobus obiectis omninò distinctis, & ap-

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

plicatis per conditiones, & distinctas, & minimè connexas: sed assensus fidei de revelatione Incarnationis applicata sufficienter per miracula, habet obiectum formale & applicationem sufficientem distinctam ab obiecto formali, & applicatione sufficienti, quam habet assensus fidei de revelatione creationis mundi applicata per autoritatem Ecclesiæ: ergo duo fidei assensus de ijs obiectis possunt simul esse. Maior videtur esse perspicua: oppositio enim intellectuum, vel oritur ex affirmatione & negatione, quæ simul esse non possunt, quia fateremur duo obiecta cōtradictoria simul; vel opponuntur, quia alius actus est clarus, & alius obscurus circa idē obiectum materiale, per idē, aut diversa media: vel quia obiectū vnum virtualiter continet negationem alterius: in maiori autem propositione nihil horum ponitur, quia obiecta & applicationes ponuntur independentia mutuò, & inter se, & ab vno tertio: poterunt, ergo esse simul eiusmodi cognitiones.

Probatur minor: quia assensus uterque fertur in revelationem distinctam realiter, quarum altera est omninò independentis ab altera, tam in esse, quam in cognosci: quis enim dicat revelationem de creatione mundi pendere à revelatione de Incarnatione? aut nō posse affirmari vnam, & alteram negari ab eodem intellectu simul? applicationes verò etiam sunt independentes: Ecclesia enim autoritatem habet moraliter infallibilem, qua possumus prudenter manuduci ad credendum, quæ autoritas negari potest ab hæretico admittente miracula habere vim ad persuadendam prudenter revelationem intellectui: miracula enim distinguuntur ab humana autoritate Ecclesiæ. Quid enim repugnant hæc duo? ergo obiecta illorum assensuum sunt mutuò independentia. Quod argumentum arbitror esse Metaphysicam demonstrationem.

Obicis tandem primò, revelationes, & applicationes esse inter se mutuò independentes: quia verò debent credi simul cum autoritate divina, non possunt simul ab eodem intellectu negari & affirmari per fidem & hæresim. Contrà: autoritas divina neutro negatur assensu: sed potius assensu fidei affirmatur; hæreticus autem eam affirmans non potest eam negare. Si enim hæreticus diceret Deum carere infallibili autoritate, nullum posset habere fidei assensum: vnde hæc questio ponit, admittere ab hæretico infallibilem autoritatē Dei: solumque est dissidiū illius ab Ecclesia Catholica in dissensu existentie revelationis propositæ ab Ecclesia: cū verò

§. 69.

§. 70.

1. *Obiectio*

S. Tho. q. illa revelatio sit independens in suâ ex-
 5. Art. 3. tentiâ ab alia revelatione. non habet conne-
 xionem ullam cum illa mediâtè, aut imme-
 diatè.

§. 71. Obijcies secundò: miracula sola non esse
 2. Obiectio sufficientia ad extorquendum assensum fi-
 Refel. dei Catholicæ. Contrariam ostendi disp. 14.
 id esse falsum. Christus enim accusavit Iu-
 dæorum infidelitatem, quod non credide-
 rint tot miraculis visis, propterea enim di-
 xit eos non habituros excusationem, quia
 visis eius operibus non crediderunt: & S.
 Ioannes meritò admiratur pertinacem Iu-
 dæorum incredulitatem, qui non credebant
 in Christum post tam multa signa, quæ fe-
 cerat coram eis. Itè Nicodemus apud Ioan.
 Ioan. 3. cap. 3. credidit in Christum, quia, nisi ipse
 esset à Deo, non posset facere signa, quæ fa-
 ciebat. S. Augustinus tom. 9. tractat. 11. in
 Aug. Ioannem, hæc ait. *Nicodemus ex his erat, qui
 crediderant in nomine Iesu, videntes signa, &
 prodigia, quæ faciebat.* Illam autem fidem
 esse Catholicam nulli potest esse dubium,
 maximè cum Sanctus Augustinus eam di-
 cat esse, qualis est in catechumenis petenti-
 bus baptismum; at catechumeni rectam ha-
 bent fidem: cæteri quæ Iudæi accusantur
 à Christo, quod non crediderint, à qua
 accusatione excipitur Nicodemus, qui cre-
 diderat. Ergo miracula sufficiunt ad extor-
 quendum assensum Catholicæ fidei, & qui-
 dem Apostoli non auctoritate humana Ec-
 clesiæ; sed miraculis & portentis domue-
 runt Orbem: qui illorum prædicatione Chris-
 tianus est factus.

§. 72. Obijcies tertio: non posse præstari pru-
 3. Obiectio dentem assensum propter miracula, quia
 Refel. imprudenter negatur auctoritas Ecclesiæ;
 nec potest idem homo esse simul prudens
 & imprudens. Contrà: si prudens sum-
 tur absolutè pro eo, qui omnes suas actio-
 nes absolutè prudenter exercet, hæreticus
 est absolutè imprudens propter impruden-
 tem hæresim; prudens autem secundum
 quid: si verò prudens sumatur comparatio-
 ne præcisè ad aliquos actus, non repugnat
 eundem hominem simul esse prudentem
 in vno, & imprudentem in alio, quia quam-
 vis imprudenter iudicet de vno obiecto,
 quid prohibet eum prudenter iudicare de alio?
 quod passim cernitur: potest enim simul ha-
 bere actum intemperantiæ, & alium actum
 misericordiæ: in altero est imprudens, pru-
 dens in altero. Sic, considerata impru-
 denter ab hæretico auctoritate Ecclesiæ,
 possunt miracula considerari pruden-
 ter.

§. 73. Dices quartò, fidem pendere à tota col-
 4. Obiectio lectione revelationum & sufficientium ap-
 Refel. plicationum. Contrà: fides habitualis respi-

cit omnes revelationes, à quibus non de-
 pendet in actuali existentia: esto tamen
 dependeat, probat obiectio non posse com-
 poni physicè hæresim cum habitu fidei: at
 non probat eam non posse componi cum
 aliquo assensu fidei; quia hic non tendit in
 omnes revelationes; sed in vnam, & appli-
 cationem vnam. Assensus enim de revela-
 tione Incarnationis ex miraculo ductus nō
 habet pro obiecto aliam revelationem. Hic
 ergo assensus produci poterit, vel auxilio
 extrinseco, vel qualitate fluente, cuius
 obiectum non sit, nisi illud, quod huius
 assensus; esto habitus non possit cum hæ-
 resi conservari. Idemque dixerim de iudi-
 cio prudenti composito cum imprudenti, &
 de affectu pio composito cum affectu hæ-
 retico: quæ auxilio extrinseco, aut qualita-
 te fluente poterunt produci.

Obijcies tandem: auctoritatem Ecclesiæ
 non esse positivè necessariam; esse tamen
 privativè: id est, opus est, ut non negetur.
 Contrà: id dicitur pro libito, si præ-
 cisè considerentur actus physicè, & secun-
 dum se: si enim miracula sufficiunt assen-
 sui Catholico, quin cogitemus de autho-
 ritate Ecclesiæ, quid refert eam negare?
 hæc enim negatio nequaquam adimit mi-
 raculo vires. Demus controversiam esse in-
 ter Catholicum & hæreticum de ipsa Eccle-
 siæ auctoritate: hæreticus convinci potest,
 ut videat se teneri ad credendam auctori-
 tatem Ecclesiæ per revelationem applicatam
 miraculo: ergo hæc auctoritas non est ne-
 cessaria antecederet: sed potius ipsa potest
 esse obiectum cognitum per alias revelatio-
 nes, & applicationes.

Secundò probari potest ea conclusio,
 quia dissensus inculpatus de articulo reve-
 lato componi potest cum assensu Catho-
 lico de alio articulo revelato, & propo-
 sito per miracula: immò & culpatus abs-
 que pertinacia: ergo idem erit de hære-
 si: probo consequentiam, quia hæresis
 non addit intrinsecè aliquid supra dissen-
 sum revelationis: & quamvis addat, cæ-
 ret dissensus ille oppositione cum obiecto
 fidei: ut satis ostendi: itè cum assensu Catho-
 lico potest componi culpatus dissensus de
 revelatione privata: quæ creditur eodem
 habitu, quo publica.

Contra secundam conclusionem arguit
 Bañez: destructo obiecto materiali, pos-
 sunt esse plures actus illius scientiæ & ha-
 bitus circa obiectum formale, & alia materia-
 lia: quia formale terminat cognitionem in-
 dependentem à materiali; hoc autem depen-
 denter ab illo: destructo autem obiecto for-
 mali, nullus actus potest exerceri: sed dissen-
 su hæretico tollitur obiectum formale fidei;
 quia

§. 74.
 5. Obiectio

Refel.

§. 75.
 2. Probat.

§. 76.
 Bañez.

quia tollitur divina veritas, vt per Ecclesiam proposita: ergo non potest alius assensus fidei exerceri. Quod explicat exemplo physico: si enim in philosophia negetur ens mobile, non poterit fieri vllus actus physicus: quia physicorum obiectum est ens mobile: at licet negetur homo aut Leo, non propterea cessabunt omnes actus philosophici; quia homo & Leo sunt obiecta materialia physicorum. Quas argutias fatetur Bañez se ab arguto Caietano mutuatum.

§. 77. *Contra* 1. Contra: Deus, homo, & Leo non sunt obiectum materiale; sed formale parziale physiologiae: sunt enim species entis mobilis; quæ sunt partes obiecti formalis: etenim scientia de homine habet hominem pro obiecto formalis: ita hæc & illa revelatio sunt species obiecti formalis fidei; non verò materialis. Esto sint obiectum materiale: nullo argumento potuerunt Caietanus & Bañez suas obligare manus strictius, quàm hoc, vt insinuaui §. 55. Quia obiectum fidei est prima veritas revelans, quæ conservatur in articulo credito ob miraculum, quàmvis negetur alius propositus ab Ecclesia: comparo enim obiectum philosophiæ fidei obiecto. Sunt in physica conclusiones, quæ sunt obiectum materiale: verbi gratia, risibilitas hominis, & quantitas corporis; sunt item in fide & conclusiones, quæ sunt obiectum materiale, & articulus revelatus: negatis ijs obiectis præcisè, non negatur obiectum aliquod formale quo, sunt item & obiecta formalia alicuius syllogismi; quæ sunt præmissæ in demonstratione; vt essentia hominis & Leonis: item in fide sunt revelationes nonnullæ, quæ sunt obiectum formale quo.

§. 78. Si hæc obiecta negentur; adhuc censent Caietanus & Bañez, non negari obiectum formale philosophiæ; quia ratio formalis sub qua, nec est homo quia homo, nec Leo vt Leo; sed corpus mobile; homo autem & Leo: quia corpus mobile sunt, vt de coloribus dixi §. 55. ergo negatis etiam hæc & illa revelatione non negatur obiectum formale fidei: quia hæc revelatio non quia est hæc; sed quia est revelatio Dei, est obiectum formale fidei: sed revelatio manet in obiecto credito per miraculum; licet negetur revelatio proposita per Ecclesiam; sicut manet corpus mobile licet negetur homo: ergo sicut hominis negatio non adimit obiectum formale physiciæ; ita nec negatio huius revelationis adimit formale obiectum fidei. Quæ consequentia est ad hominē evidentissima. Quod autem de revelatione dico, accipio etiam de applicatione: hæc enim applicatio non est fidei, quia est hæc applicatio suffi-

ciens; sed quia sufficiens applicatio est: ratio verò sufficiens applicationis etiā in miraculo reperitur: ergo. Sunt tādē in philosophia corpus mobile vt sic, & in fide revelans Deus vt sic; his negatis, nullus potest esse actus fidei, nec philosophiæ. Vndē cōcludo non esse à Caietano ipsius doctrinam.

Secundum argumentum est; quia habitus fidei componi non potest ex natura sua cum hæresi actuali: ergo nec assensus fidei. Respondeo: antecedens esse falsum; vt probavi sect. 2. & antecedente prætermisso, consequentiam esse malam: discrimen est, quia habitus per te perit pereunte eius formali obiecto, cum enim fides feratur in omnes revelationes, si quævis negetur, perit habitus, vt in illam potest tendere: & quia illa entitas, quæ perit est idem cum entitate tendente in alias: perit totus habitus: vt cognitio repræsentans hominem & lapidem perit amoto solo lapide, quia indivisim vtrumque attingit obiectum: assensus autem ipsi habent obiecta diversa; pereunteque obiecto vnius actus; hic etiam cum obiecto perit; alius autem perseverat: quia manet integrè eius obiectum: vt si duobus actibus repræsentato hominem & Leonem: amoto Leone perit cognitio de illo; manet tamen de homine cognitio: quia & obiectum eius manet.

§. 79.

2. Arg.

Solicitem.

S E C T I O III.

Utrum ex parte voluntatis pugnent ex natura sua hæresis de uno obiecto, & assensus Catholicus de alio?

CENSEBIT fortasse quis; assensum hæreticum & alium Catholicum non esse oppositos physice ratione sui, atque immediate: esse tamen mediate & ratione affectuum, quibus imperantur: verbi gratia, assensus hæreticus oritur ab impio affectu, quo Deus offenditur, & lex fidei violatur: assensus Catholicus oritur ab affectu pio, quo volumus credere Deo super omnia credibilia. Sic igitur arguitur primū: isti duo affectus sunt inter se tā oppositi, quā actus charitatis & quodvis peccatum mortale actuale ortum ex cognitione displicentiæ Dei in illud, aut ignorantia culpata de tali displicentiā: sed actus charitatis, & eiusmodi peccatum sunt physice incōpossibiles: ergo & affectus pius & impius. Maior probatur, quia sicut charitas est dilectio Dei super

§. 80.

S. Tho. q. 1. omnia; ita & affectus pius est voluntas assentiendi Deo super omnia: ergo ut charitas propter eum modum tendendi physice pugnat cum omni peccato; ita & affectus pius cum impio. Confirmatur: quia pia affectio exhibet testimonio Dei summam reverentiam; contra quod peccatur, quando pertinaciter negatur; sed non possumus simul honore habere unum Dei testimoniū, & aliud contemptu: ergo.

§. 81. 2. Arg. Secundum argumentum, quia concederetur in hæretico actus naturalis honestus de eodem obiecto formali, de quo in Catholico sunt actus supernaturales: hoc autem est falsum: ergo. Probatur minor, quia hæreticus, dum est pertinax, nullum exercet actum supernaturalem: ergo neque naturalem honestum: probo consequentiam, quia in naturā elevatā quoties exercetur actus naturalis honestus, exercetur alius supernaturalis circa idem obiectum.

§. 82. 3. Arg. Argumentantur tertio, demus, hæreticum inculpate oblivisci hæresim priorem: sic autem oblitum credere articulum poenitentiae: accedat item iste ad id sacramentum: hic iustificabitur, quia non pugnat fides Catholica cum peccato habituali hæresis: sicque poenitens iustificabitur sacramento.

§. 83. Hæc sententia non placet, quia tantum nititur verborum involucris de credendo Deo super omnia, de honore & reverentia exhibitis revelationi: quibus evolutis & explicatis, levia sunt momenta rationis. Ac primum qui asserunt assensum fidei oriri posse à voluntate naturali indifferenti immò & mala, non possunt eo uti argumento: nam cum actu naturali indifferenti aut malo, quo volumus credere revelationem propositam ab Ecclesia, aut miraculis, possumus componere alium actum malum, aut indifferentem, quo credamus alia obiecta: & quidem huius sententiae author sentit vitari posse actum fidei per extrinsecum imperium malum: ergo fides non pendet necessario ab affectu pio supernaturali præferente fidem cæteris obiectis. Item fatentur multi non esse per se necessarium affectum supernaturalem ad credendum fide Catholicā, sed sufficere affectum naturalem undique honestum. Ponamus hominem dissentiri propositioni Ecclesiae, & eundem simul assentiri revelationi miraculo propositæ, qui assensus oriatur ab affectu naturali vitandi turpitudinem peccati incredulitatis in revelationem ita propositam. Isti duo actus cur physice pugnant?

§. 84. Præterea ad hominem infringuntur hu-

ijs argumenti vires: censet enim author eodem habitu fidei assensum præberi privatæ, & publicæ revelationi: censet autem nullū dissensum in privatam revelationem opponi assensui in revelationem publicam propositam ab Ecclesia: potest enim aliquis simul dicere se non credere revelationem aliquam privatam: credere tamen omnes ab Ecclesia propositas. Affectus credendi revelationes propositas ab Ecclesia præstat reverentiam testimonio Dei, cui credit super omnia credibilia, & tamen secum patitur peccatum incredulitatis in revelationem privatam sufficienter propositam, cui reverentia non exhibetur: ergo affectus isti credendi non pugnant univèrsim cum peccato incredulitatis.

Quod clarè constabit in communissimâ omnium sententiâ admittente assensum aliquem erroneum contra fidem Catholicam, qui sit peccatum, qui tamen non deserat Catholicam fidem, neque assensum Catholicum præstitum Ecclesiae. Exempli gratia, si quis dissentiat alicui revelationi publicæ confirmatæ miraculis tam clarè & manifestè, ut nullus sit locus dubitationi prudenti, ut Christus doctrinam miraculis confirmavit: hic dissensus est peccatum contra fidem: sic autem dixit Christus Iudæos punitum iri, quia credere noluerunt: hic dissensus non facit hominem hæreticum: ac propterea manet in illo tota Catholica fides, quâ paratus est credere omnes revelationes propositas ab Ecclesia.

Hoc posito sic argumentor: componi possunt isti duo affectus: ergo affectio pia non opponitur affectui impio tantum, quantum actus charitatis peccato mortali actuali. Probo consequentiam, quia iam videmus compositos istos duos affectus. Catholico enim assentimur Deo super omnia credibilia; peccato autem contra revelationem propositam miraculo non credimus revelationem Dei sufficienter propositam: item hoc dissensu contemnitur testimonium Dei; Catholico verò aliud testimonium habemus honore: ergo ex his rationibus non rectè infertur non posse componi hæresim cum assensu Catholico in revelationem publicam propositam miraculo. Probo consequentiam: quia assensus propter miraculum tam credit Deo super omnia, & exhibet honore testimonio Dei sufficienter proposito, quàm assensus propter authoritatem Ecclesiae: ergo sicut assensus Catholicus propter hanc authoritatem componi potest cum impio affectu assensum negante revelationi miraculo affirmatæ: ita è contra dissensus revelationis propositæ per Ecclesiam componi poterit cum

§. 85.

§. 86.

Impugnatur sententia.

cum assensu Catholico per miraculum.

§. 87.
Ratio à
priori

Ratio à priori conclusionis est : quia assensus fidei potest imperari aliquo affectu habente obiectum formale privatum, & nō universale : verbi gratia , proponitur alicui miraculum, quo revelatio confirmatur : & considerat honestatem privatam assentiendi propter miracula : considerat item turpitudinem in dissentiendo huiusmodi revelationi : iste vult credere propter honestatem credendi miraculis , & vt vitet turpitudinem illius incredulitatis in specie : hoc motivum credendi non se porrigit ad credendum propter auctoritatem Ecclesiæ : hæc enim distincta propositio est, diversam habens honestatem, contra quam committitur turpitudinis distincta inurbanitatis , & malæ existimationis de auctoritate totius Ecclesiæ. Hæc duo obiecta possunt simul amari , & odio haberi , id est , componi possunt amor vnius, & odium alterius : quia privatis motivis habentur odio & amore : vt potest aliquis detestari furtum propter specificam eius turpitudinem : quæ pœnitentia non se porrigit ad homicidium , aut intemperantiam detestandam.

§. 88.

Si autem affectus credendi esset de obiecto vniuersali amplectente omnes revelationes sufficienter propositas ; non posset componi , nec cum hæresi , nec cum alio vlllo peccato contra fidem : quia vbi constaret de obligatione credendi , crederet ; nec ignorantia culpata aliquid ageret contra fidem : vnde nec per culpam omitteret diligentiam , vt sciret , quid Ecclesia proposuerit ; nec contra illam vniuersaliter ignoraret ; nec dissentiretur revelationi confirmatæ miraculo : videmus autem Catholicum agere non raro culpate contra fidem : signum est ergo eum non semper credere affectu vniuersali expellente omnem culpam contra fidem.

§. 89.
Ad arg.

Ad primum ex §. 80. nego maiorem : amicitia enim cum sit efficax benevolentia, non patitur grave damnum amici : cum ergo peccatum mortale graviter displiceat Deo, & sit illius damnū extrinsecum, non potest componi cum efficaci benevolentia in Deū, quæ est charitas. Pius verò affectus potest esse de obiecto privato, admittens malum in alia specie contra leges fidei. Ad probationem maioris respondeo , pium affectum esse voluntatem credendi Deo super omnia : quia eius auctoritatem præfert cuius alij, quod dixit S. Thom. quæst. 5. art. 4. ad 2. vt charitas præfert omnibus bonis bonitatem Dei : item eligit assensum, fidei præ omnibus scientijs ; quia est simpliciter necessarius ad salutem : confessionem item

S. Thom.

Puent, Hurt. de Mendoza, vol. 2.

externam præfert assertioni externæ cuiusvis obiecti creati : iste autem affectus potest esse de obiecto privato. Quid verò dicit author de hoc affectu super omnia credendi ? asserens posse extrinsecè vitari fidem ? Item posse à Catholico negari culpate revelationes privatas : immò & publicas miraculo confirmatas ; & peccari vincibiliter contra propositionem Ecclesiæ ; quin amittatur fides : quæ non admittit in charitate : ergo non est argumentum ab altera ad alteram.

Ad confirmationem ex eodem §. 80. Respondeo , pium affectum non esse voluntatem colendi propriè revelationem Dei ; sed ei assentiendi : vnde cultus illius & assensus sunt idem , & vt potest colere propositam ab Ecclesia non colens miraculo confirmatam ; ita è contra potest non colere propositam ab Ecclesia, & colere confirmatam miraculo : vt autem cultum absolutum deus revelationi , opus est , vt prius nobis persuadeamus eius existentiam : semperque colimus sub conditione revelationes Dei etiam non existentes, dum earum veritatem ita æstimamus, vt propter illam credamus obiecta superiora ratione , pro quibus & vita profunditur.

Ad secundum ex §. 81. respondeo illud non bene sapere : inclinatur enim in sententiam afferentium esse peccatum quodvis opus infidelium. Habet ergo hæreticus aliquas actiones honestas naturales ; siue ex gratia per Christum, siue ex beneficio creationis ; vt alij infideles. Tunc autem esto nullum habeat actum supernaturalem, non est contra statum naturæ elevatæ non operari supernaturaliter , quando ipsa vitio suo se facit indignam actuali auxilio supernaturali : hoc do authori non admittenti, in hæretico vllum actum supernaturalem.

Tertium argumentum ex §. 82. nescio quò tendat : qui enim ita obliviscitur hæresim superiorem , & iustificatur , quid habet cum nostrâ difficultate commune ? si enim exercuit actum pœnitentiæ ex obiecto vniuersali complectente virtualiter omne peccatum, hic retractat etiam virtualiter hæresim ; sin minus, non iustificabitur.

Hic disputandum videbatur ; quibus actibus infidelitatis amittatur fides ; an sola hæresi , an quovis alio contra fidem ? Quæ difficultas pendet ex quæstionibus de infidelitate : quibus absolutis, vestigabimus, quæ ex illis amittat Catholicus fidem , de quo disput. 82.

***

§. 90.

Ad confir.

§. 91.

Ad 2.

§. 92.

Ad 3.

§. 93.

S. Tho. q.
5. Art. 4.

DISPUT. LXI.

Decremento fidei, & decremento.

SECTIO I.

Vtrum fides sit in omni fidei aequalis?

S. i.
S. Thom.
Abulens.
Torres.

Chrysost.

Luc. 17. 5.
2. ad Co-
rinth. 10.
15.
Trident.

MOVET S. Thom. quaestio-
nem hanc art. 4. huius quaes-
tionis 5. Abulensis in cap. 17.
Matthæi q. 16. refert censuisse
se nonnullos fidem æqualem
in omnibus. P. Luisius disputat. 45. dub. 1.
versu *hoc loco*, asserit se in nullo eam vidisse
sententiam, quam errorem censet aper-
tum: vidi autem ego hæc verba S. Chry-
sostomi tom. 4. homilia 9. in epist. 1. ad Co-
rinth. *In fide pares omnes esse oportet: quoniam
vna est fides: in vita autem virtute non omnes
eosdem esse requiritur, siquidem fides altera non
est altera maior; sed eadem in omnibus, qui ve-
rè credunt: in vita autem hos quidem magis
studiosos; illos pigriores; diligentiores alios;
alios non itidem videre licet; & hos rursus ma-
gis, illos minus proficere: alios gravius, alios
levius peccare conspiciamus.* Fidem in omni-
bus esse æqualem error fuisse Ioviniani fer-
tur, qui iustitiam eadem mensurâ mensus
est in omnibus iustis; consequenter autem
& fidem, cuius error pugnat cum Scriptu-
ræ testimonijs Luc. 17. 5. *Domine adauge
nobis fidem* 2. ad Corinth. 10. 15. *crescentis
fidei vestra.* Ecclesia item petit fidei, spei,
& charitatis augmentum. Concilium Tri-
dentinum sess. 6. cap. 6. definit ab vnoquoq;
in iustificatione recipi fidem, spem, & cha-
ritatem secundum propriam cuiusque dis-
positionem, qua ex gratia per Christum
aptior unusquisq; aut minus aptus accessit,
merens congruè, aut dispositivè, maiorem,
aut minorem fidem, spem, & charitatem.
Ratio autem est satis clara: quia omnis actus
intellectus & voluntatis est capax intensio-
nis, & remissionis: ergo tam fides, quam af-
fectio pia possunt intendi plus in vno, quàm
in alio: immò & ipsa beatitas est inæqualis
intensione. Habitus verò est etiam de gene-
re qualitatis, quæ suscipit magis & minus,
excludunturque solæ potentiae vitales, quæ
consistunt in indivisibili; (melius tamen
excluduntur à conceptu qualitatis:) habi-
tus autem participant rationem potentiae,
qua parte sunt simpliciter necessarij, hoc
tamen non officit intensioni & remissioni,

cuius sunt capaces species impressæ, quæ
sunt in actu primo necessariæ.

Cum S. Thomas affirmat fidem posse in
diversis esse inæqualem; non meminit ma-
ioris, aut minoris intensiois: sed præcisè
constituit inæqualitatem ex parte obiecti
materialis. Ex parte verò subiecti eam consti-
tuit partim in voluntate, quia vnus prop-
tius alio credit, atque devotius: ex parte
autem intellectus, quia vnus credit certius
alio. Et quidem hæc certitudo non est spe-
culationis: quia actus fidei in omnibus est
æquè certus speculativè: nec est certitudo
adhæsionis: quia hæc est in voluntate. Quæ
igitur est hæc certitudo? Respondeo posse
intelligi certitudinē non existentem in ip-
so actu fidei; sed in intellectu credentis, in
actibus quasi reflexis: vnus enim multò me-
lius alio expendit, atque perpendit appli-
cationem miraculorum, authoritatis Eccle-
siæ, & aliorum argumentorum ad creden-
dum; quibus certius & clarius iudicat, quàm
sit ex recta ratione fidei assentiri mysterijs.

Argumenta pro opposita sententia nullo
sunt digna responso. S. Chrysostomus addu-
ctus §. 1. indiget explicatione: quia non so-
lùm videtur loquutus de fidei obiectivæ
æqualitate; sed etiam formalis: & quidem in
vtrouque sensu censebit aliquis eius doctri-
nam falsam: quia inæqualia obiecta tenen-
tur credere eruditi, ac rudes: item vt chari-
tate, & alijs virtutibus vnus est diligentior
alio ita; & fide. Adverte quæ disput. 56. §. 7.
dixi componens S. Hieronymum asseren-
tē pro diversitate mentium, diversam esse
fidelium fidem: & S. Augustinum testantem
simillimam esse omnium fidem. Sic expono
Chrysostomum: ex parte enim obiecti est
æqualis omnium rectè credentium fides:
quia explicite credunt omnes articulos ab
Ecclesia propositos esse credendos: ad quod
sunt parati, si rectè proponantur. Nec est
vna fides obiectiva in vno, & alia in alio;
sed in obiectum idem feruntur omnes. At
virtutes voluntatis sunt complures: ex qui-
bus rectè credentes possunt exercere alij
plures alijs: at omnes eadem credunt; &
sunt pariter affecti in Ecclesiam, si rectè cre-
dunt. Sunt ergo plura virtutum obiecta: fi-
dei autem vnum omnibus æquè necessariū:
quod S. Augustinus Thomasque dixerunt.
Nec S. Chrysostomus egit ibi de maiori in-
tensione fidei: sicut nec S. Petrus epist. 2.
1. 1. cum dixit, omnes sortitos æqualem fi-
dem: non quidem intensione; sed ex
parte obiecti, credendo quæ
proponit Ecclesia.

S. Aug.
S. Thom.
Pet. 2. 1. 1

S E C T I O II.

Utrum in peccatore fides augeatur?

DIFFICULTAS est, utrum per actus fidei imperatos, affectu supernaturali augeatur in peccatore fides? P. Valentia disp. 1. quæst. 5. part. 4. P. Luisius disp. 45. dub. 1. & communiter Theologi recentiores affirmant in peccatore augeri fidem informem: ita ut actibus fidei intensis, atque remissis, fides evadat actior, quamvis homo perseveret in mortali peccato: fundamentum est, quia fides conservatur in homine peccatore: ergo & augeatur. Consequentia non est necessaria, sed congruens. Potest enim negari: quia augmentum est novum beneficium, quo Deus non vult donare peccatorem: conservat autem fidem, ut per illam & accenseatur populo Dei, & sit aptus ad se convertendum.

§. 5.
Valent.
Torres.

§. 6.
Sotus.
Scot.

Sotus, Scotus, & alij adducti disp. 57. §. 8. censent consequenter in peccatore non augeri fidem quia infideli non infunditur, nisi cum iustificatur, & quidem posito antecedenti, consequentia non est mala: eadem enim sunt omnino rationes de augmento negando, ac de prima infusione; immo graviores. Quia verò pro neutra sententia efficax est argumentum, magis inclinor in sententiam priorem; quia magis misericordiam Dei commendat. Non tamen disputo id fieri merito etiam congruo: quod ad præmium supernaturale non admittitur à multis, nisi in actu iustificante. Est tamen quædam conditio, quam Deus expectat: utrum autem sit meritum congruum, alibi dicam.

§. 7. Vnde potest inferri posse eundem hominem habere maiorem fidem, quam gratiam: sit enim assuetus actibus credendi: ijs aucta est fides ad gradum octavum: deinde iustificetur gratia ut quatuor: quia eius contritio fuit ut duo; cui correspondent duo gradus gratiæ; qui cum ea, quæ reviviscit, complent gratiam, ut quatuor: fides autem erit ut decem, quia prius erat ut octo; deinceps additi sunt duo eius gradus cum gradibus gratiæ.

§. 8. Difficilius est, utrum gratia possit esse intensior fide? Affirmant P. Luisius eadem disp. 45. dub. 1. versu, *contrarium*, fundamentum præbet parti affirmanti: quia censet cum Aragon & alijs, fidem non augeri in homine iusto, nisi per actus fidei; non verò per actus aliarum virtutum. Ex qua doctrina colligitur aperte posse gratiam esse intensiorem fide: quia actu fidei exerci-

§. 8.
P. Luis.

Aragon.

to in gratia augentur simul fides & gratia: item actu charitatis & aliarum virtutum gratia nova crementa capit; fides verò nullum: ergo gratia vegetior est fide.

Censeo tamen, gratiam non posse esse intensiorem fide: tum opposito fundamento probando sectione sequenti: tum etiam quia gratia est principium physicum, aut morale habitus fidei; ita ut substantia gratiæ non possit esse sine substantia habitus fidei: nec intensio gratiæ sine æquali intensio fidei: quia gratia comparatur substantiæ naturali: unde quælibet pars intensiva gratiæ est natura intensivæ similis. Quia gratia est natura suâ principium amandi Deum; quod præstari non potest absque fide. Quare, si fideli ut unum, infundatur gratia ut octo; hæc gratia aut physice, aut moraliter intensit fidem & spem ad octo.

§. 9.

S E C T I O III.

Utrum omni actu augente gratiam augeatur & fides?

NEGANT authores adducti §. 8. quia fides non augeatur nisi actibus proprijs: actibus autem aliarum virtutum haudquaquam. Primum fundamentum est, quia fides & spes non habet necessariam connexionem cum gratia: ergo. Respondeo fidem & spem non esse necessariò gratiæ nexas, sive ex natura rei, sive providentiâ numinis; gratiam tamen habere necessariam connexionem cum fide & spe, sive physice, sive moraliter, ut dixi §. 9. Itaque fides est independens à gratia; hæc autem ab illa pendet: cum fide enim non est necesse placere Deo; at, qui Deo placet, habet necessariò fidem.

§. 10.

1. Fund.

Refel.

Secundū fundamentū: quia non quovis actu virtutis constituitur quisque fidelis; actualiter constituitur autem iustus: ergo non quovis actu virtutis augeatur fides: probò consequentiam, quia fides non augeatur, nisi cum aliquis constituitur actu fidelis. Respondeo negatā consequentiā: ad probationem respondeo, fidem cum iustitia augeri: pertinet enim ad maiorem iustitiam maior fides; sicut maior poenitentia, & temperantia maior.

§. 11.

2. Fund.

Refel.

Censeo igitur cum alijs multis fidem augeri quolibet actu, quo & gratia: primum, oppositis fundamentis. Secundò: quia actu religionis augeatur habitus temperantiæ infusæ: ergo & fidei. Antecedens pono ex disp. de merito; quia omnes habitus per se

§. 12.

Conclus.

1. Prob.

S. Tho. q. 5. Art. 4. §. 51. infusi sunt gratiæ comites; exceptis fide & spe. Consequentiam probat: quia, qui est religiosus, non constituitur actu temperans; & tamen augetur temperantia: ergo quamvis religione non constituatur quis fidelis actu; augebitur fides: opposito autem fundamento moventur oppositi. Et quemadmodum temperantia pertinet ad statum hominis iusti; ita, immo magis præcipue fides: ergo ut quovis actu iustitiæ augentur omnes alij habitus spectantes ad statum hominis iusti: ita & fides, sine qua impossibilis est ille status.

§. 13.
Evasio.
Refell.

Dices: ab alijs habitibus ad fidem non esse consequentiam: quia cæteri comitantur gratiam; non fides. Respondeo: esto fides non sit naturæ suæ gratiæ comes: sint autem virtutes cæteræ, negari non potest spectare fidem ad statum iusti: & eius habitum cum affectione pia, esse virtutem, & magis honestam temperantiâ: spectant enim ad statum iusti aliquæ virtutes præeuntes gratiâ; aliæ sequentes: omnes autem sunt virtutes constituentes hominem perfectè sanctum; ut possit se omni honestate exerceri. Quamvisque non sit consequentia aliarum ad fidem ratione connexionis cum gratia: est tamen ratione status hominis iusti; qui totus augetur quolibet actu virtutis exercito in gratia, & ex gratia per Christum.

§. 14.

In peccatore autem solis actibus fidei augetur fides; (si tamen augetur): quia tunc non augetur status hominis iusti; quia in eo non est peccator: & cum augmentum fidei sit maximum beneficium, ad quod concedendum nullo alio moveor fundamento, nisi aliquorum autoritate: qui tamen, censent augeri fidem actibus fidei & non alijs: spem autem solis suis actibus: nolo aliquid præter eos asserere. Discrimen est, quia sicut Deus noluit corrumpere fidem, nisi per hæresim; ita voluit eam augeri per actus ipsius fidei: cæteros autem non acceptavit ad id augmentum.

sicut & spem; hoc autem fieri censuit ipso actu quo gratia corrumpitur: Bañez dixit hæc sine incommodo posse dici; magis tamen inclinat in oppositum.

P. Luisius disp. 45. dub. 3. versu *sed in hac doctrina*, meritò ait, id nulli nitationi probabili; quia, nec Sacra Scriptura, nec Patres id insinuât: Theologi autem univèrsim docent habitus infusos non minui; sed integros manere, aut perire. Ratio autem nulla ei suffragatur: connexio enim fidei & gratiæ si est physica, probaret totam fidem cum gratia perituram: at ex Dei providentia conservatur sine gratia fides: unde ergo probat Bañez conservari remissam fidem, & non intensam? spes manet debilis, non intensio habitus; qui totam retinet priorem; sed actus sunt debiles: cor enim peccatorem reprehendit, ne tantum Deo fidat, quantum iustus: si enim *cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciâ habemus*: fides autem non vacillat in peccatore: quamvis interdum naufragatur, propter multitudinem peccatorum.

§. 16.
P. Luisius.

1. Ioan. 2.
21.

Est præterea doctrina hæc affinis errori Lutheri censentis quolibet peccato mortali fidem amitti. Concilium autem statuit eam amitti sola infidelitate: quod si alio peccato corrumpitur intensio fidei, iam acceditur magis ad errorem: quia quamvis alia peccata fidem non demoliantur, labefactant tamē: & gradus ille corruptus est aliquid fidei: ergo quovis peccato mortali fidei aliquid perit. Dicent verò Lutherani, nihil fuisse mirum censuisse Lutherum fidem destrui; cum & Bañez censuerit eam destrui, si minus in substantia; tamen in intensioe, & perfectione intrinseca: & conabuntur ostendere, nullum esse discrimen inter corruptionem, & imminutionem.

§. 17.

Probatur item eius sententiæ absurditas: quia si primo peccato minuitur fides: ergo peccato intensiori minuitur magis, tantumque poterit peccari, ut fides penitus pereat absque infidelitatis peccato. Nulla enim ratione probatur primo peccato remitti fidem, & non sequentibus: si enim physica oppositio id facit, eadē reperitur in peccatis intensioribus: si autē oritur ex oppositione morali, maior hæc est in peccato graviore. Gratiâ igitur pereunte, æquē conservatur, aut non conservatur omnis fidei gradus; nec vnus poterit cum fundamento ostendi, qui perire non possit, ut cæteri. Gaudeo eâ doctrinâ auctori displicuisse suo; ut possimus in eam agere acerbius, quin tam doctum & Catholicum virum præstringat oratio. Concludo fidem numquam minui; sed totam conservari, dum non admittitur infidelitas; at corrumpi totam infidelitatis peccato.

§. 18.

Conclusio.

SECTIO III.

Utrum remittatur fides?

§. 15.

Tridone.

Bañez.

FIDEM corrumpi actu aliquo infidelitatis, & non alijs peccatis, definitum est Tridenti contra Lutherum, & alios sess. 6. cap. 15. quod non semel attigi in superioribus contra hæreticos. Censuit Dominicus Bañez in quæst. 4. art. 1. versu ad 4. fidem in peccatore remitti: nec esse inconveniens, immo esse fidem debilem;

DIS.

DISPUT. LXII.

*De causa efficiente habituum
Theologicorum.*

§. 1.
S. Thom.

QUÆSTIO hæc communis est fidei, spei & charitati quam S. Thom. quæst. 6. & quæst. 14. art. 2. tractat. quapropter eodem filo textetur.

SECTIO I.

Hi habitus sunt per se infusi.

§. 2.
Quid sit
habit. latè.

INFUSIO latè accipitur pro collatione cuiuscunque doni spectantis ad intellectum, & voluntatem dati ex gratiâ per Christum: Ecclesia petit à Deo, ut nobis infundat charitatis affectum, & spiritum. Infundere enim perindè est ac fundere aliquid in aliquem locum: sic aquam infundimus in cacabum, id est, mittimus: gratia autem Christi sæpè vocatur in scripturis aqua, & fiet in eo fons aqua salientis in vitam æternam: & quemadmodum aquam infundimus in vas, ita & Deus in nos suam gratiam: ipse autem testatur se effusurum super nos de spiritu suo.

Ioan. 4. 14

§. 3.
Quid proprie.

Propriè accipitur à Theologis pro collatione alicuius qualitatis naturâ suâ permanentis in intellectu, aut voluntate, quam habitum infusum vocamus: qualis est fides in intellectu, & in voluntate charitas. Hæc infusio est bipartita: altera enim est per se: altera per accidens. Infusio per se est, quâ producitur habitus à solo Deo, à quo ipse solo petit produci ex naturâ suâ tamquam à causa principali, & non ab alia causa secunda. Itaque habitus infusus per se in genere causæ efficientis pendet à solo Deo ex naturâ suâ. Et quamvis posset à Deo instrumentum assumi ad productionem eius habitus, id non est ex necessitate naturali ipsius habitus; sed ex sola voluntate Dei. Infusio per accidens est, quâ à solo Deo producitur habitus, qui ex naturâ suâ petit causam secundam principalem, à qua producat: ut si, verbi gratia, temperantiam acquisitam Deus infundat in pueros: & quemadmodum accidens præter conceptum suum creatur, ita & hic habitus infunditur.

§. 4. Fidem, spem, & charitatem esse habitus per se infusos tam certum est, ut iam absque

crimine negari non possit. Apud vetustiores Theologos duæ erant sententiæ probabiles: altera negans habitus per se infusos; asserens altera. Hæc probabilior censâ fuit in Concilio Viennensi, & magis è mente Sanctorum Patrum. Innocentius Tertius in cap. maioris de baptismo neutram prætulit alteri: nostram autem prætulit Clemens Quintus Clementina vna de summa Trinitate, his verbis: *nos autem attendentes opinionem secundam, qua dicit tam parvulis, quam adultis infundi in baptismo gratiam, & virtutes tamquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, & Doctorum Theologia magis consentaneam, sacro approbante Concilio, duximus eligendam.*

Concil.
Vienn. 3.
Innocent. 3.
Clemens 5.

Hæc doctrina post definitionem Concilij, atque Clementis tam altè insedit Ecclesiæ toti, ut eâ sit usum Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 6. definiens enim renovationem interiorum hominis per gratiam inherentem datam in baptismo, hæc ait: *hæc simul infusa accipit homo fidem, spem, & charitatem: vbi Concilium conflatum ex doctissimis Theologis ex ore Clementis accepisse videtur sententiam hanc Patrum, & Scholasticorum: & definiens hominis renovationem interiorum contra Lutherum, eam statuit per tres virtutes Theologicas infusas à Deo.*

§. 5.
Trident.

Obijcies: Conciliū nequaquam loquutū nisi de actibus virtutū. Contrariâ doctrina Concilij communis est omni suscipienti baptismum ritè, & sine obice, ut constat ex toto eo capite, vbi constituit causam instrumentalem iustificationis baptismum; sed multi adulti iustificantur virtute baptismi absque actu charitatis: ergo non loquitur Concilium de actu; sed de habitu. Probo minorem primum, quia cum sola attritione, fide, & voluntate baptismi, suscipitur hoc sacramentum ritè & sine obice: nec enim actus charitatis est per se dispositio necessaria ad iustificationem per sacramentum; & tamen iste iustificatur per interiorum renovationem per fidem, spem, & charitatem: ergo multi iustificantur baptismo sine actu charitatis: idem cernitur in eo, qui cum fide, & attritione voluit, & petijt baptismum, deinceps sine retractatione eius voluntatis, & sine novo peccato mortali incidens in amentiam baptizatur: hic simul accipit fidem, spem, & charitatem infusas, & non actuales, ut constat: ergo habituales.

§. 6.
Obiectio.

Immo ex eodè capite apertè colligitur pueros baptismum renovari his tribus virtutibus infusis. Constat enim ex eo capite hominum iustificationem esse per intrinsecam renovationem, & non per aliquam formam extrinsecam: hic enim erat præcipuus Concilij scopus: ut ostenderet contra Lutherum omne

§. 7.

S. Tho. q. 5. Art. 4. omne peccatum tam originale, quam personale verè eradicari, atque deleri: & in homine iustificato nihil superesse damnationis: eaque propter recensitis dispositionibus adultorum, definit iustificationem secundum se, nempe translationem à statu peccati ad statum gratiæ, & filiorum Dei: quam translationem, ait, contingere interiori renovatione gratiæ inhærentis: quam dicit esse unicam causam formalem iustificationis. Deinde recenset cæteras causas: instrumentalem autem ait esse baptismum: quod non solum est verum in adultis; sed etiam in parvulis.

§. 7.
Quæstio.

*Valent.
Bañez.
Aragon.
Torres.
Sotus.
Vega.
Suar.*

Quæstio est inter Doctores, an sit fide certum eos habitus esse per se infusos. Non audent oppositam sententiam hæresi notare. P. Valentia tom. 3. disp. 3. quæst. 1. part. 1. §. 3. Bañez in præsentis dubio 1. conclus. 2. Aragon in Commentario huius quæst. 6. P. Luisius disp. 46. dub. 4. Sotus & alij apud Patres Valentiam & Luisium: immò neque audent eam dicere esse apertum errorem. Vega tamen & alij eam censent errorem: P. Suar. disput. 7. sect. 1. num. 2. eam censet hæreticam.

§. 8.

Conclus.

Hac in re primùm censo, oppositam sententiam esse temerariam, quia à longo ævo exulat à Scholis. Potest quidem doctrina olim probabilis decursu temporis probabilitate minui; & vergere etiam in hæresim: verbi gratia, sententia negans sanctissimæ Virgini sanctificationem in momento conceptionis; magis probabilis olim fuit, quam nunc: defendebatur enim ab aliquibus Scholasticis; insinuata videtur à S. Bernardo; S. Thomas varius in ea controversia fuit. At tunc non colebatur eius festum ab Ecclesia Romana, quod desiderabant Bernardus, & Thomas: nunc autem colitur: quòd si ipsi vidissent; lubentes nostræ sententiæ subscripsissent. Tunc permissa fuit publicis disputationibus, & concionibus: at nunc cæmento & calce Paullus Quintus obstruxit eos eam tuentium, ne mutant. Eius patroni sunt per quam paucissimi, qui in tota reliqua Ecclesia, apparent rari nantes in gurgite vasto. Quis dubitet eam sententiam vix iam retinere probabilitatis partem octavā, eamque spectri more nudis oculis hære: ita sententia negans habitus infusos contabuit senio: differt tamen ab opinione alia de conceptione: quòd hæc adhuc non damnatur improbabilitatis; illa verò defendi non potest.

§. 9.

Conclus.

Secundò censo: eamdem doctrinam esse erroneam: quia per legitimas consequentias inferitur ex ea non infundi charitatem pueris baptismo tinētis, nec aliquibus adultis ritè ablutis, & rectè. Etenim omnis qua-

litas ad amandum longo tempore perseverans ex naturā suā est habitus voluntatis; sed nisi admittatur charitas habitualis infusa, non est in pueris, & aliquibus adultis qualitas ad amandum longo tempore ex naturā suā perseverans: ergo non est in ijs qualitas per se infusa: probatur minor, quia auxilium actuale quamvis esset inhærens, est qualitas, ut barbarè aiunt, de facili fluēs: quod non datur, nisi subrogatum pro habitu. Quia verò responderi potest hoc auxilium manere inhærens ex voluntate Dei, licet non ex natura sua; ideò ea sententia nō est hæretica: puniendus tamen esset eius author, qui non tam videretur dubitare de proprietate actualis auxilij, quam Theologi illud admittentes agnoscunt; quam de de Concilij definitione constituyente in pueris, & adultis omnibus iustificatis iustitiam inhærentem, quia actualis non est in multis adultis; nec potest in pueris, habitualis non agnoscitur ab his; auxilium autem actuale non habet permanentiam, qualem iustitia puerorum: vix aliter de ea sentio, ac denegante resiliatatem Christo: quia non videtur negari principium Philosophis commune; sed humanitas Christi.

Ratione est nostra doctrina probatu difficilis: quia cum sit de obiecto supernaturali, non est illud odorata natura. Scotus & alij negantes actibus fidei supernaturalitatem non solum non possunt rationem reddere; sed potius admittent eos habitus minimè necessarios, & maximè otiosos, nisi enim haberent effectum aliquem supra vires humanas & Angelicas: quorsum eis nos Deus donaret? an ad videndum dat qualitatem infusam? aut ad intellectionem ex sensibus derivatam. Igitur ex ipsa habituum infusione colligimus in actu credente, sperante, & amante ut oportet ad salutem; esse effectum aliquem habitui adscribendum infuso; quē non possunt vires nec Angelicæ. Item si Angelo esset naturalis vis ad visionem Dei; non illā privaretur initio creationis: ut nostra mens non est privata formis: nec ipse Angelus cognitione mediata Dei; qui nihil creavit mutilum: sed potius Angelis & homini multa beneficia dedit minimè debita: debitum detraxit nullum.

Constitutā ergo aliquā supernaturalitate in essentia actuum credendi rectè concluditur habitum fidei esse per se infusum. Quia ille habitus est supernaturalis in substantia; ergo non potest produci ex solis naturæ viribus. Consequentia liquet ex ipso conceptu entis supernaturalis quoad substantiam: cum ergo sit in aliquo principio sistendum, quo elevetur natura ad efficiendos actus supernaturales; hoc principium creatum

§. 10.

Scot.

§. 11.
Probatur conclusio.

non potest, nisi à solo Deo produci: hoc autem debere esse creatum ostēdam §. 17. Nec hic cōmitto circulum: pono enim ex Scholasticis Patribus, & Concilijs habituum infusionem per se: ex hac infusione colligo esse aliquem effectum in actu credendi, qui non possit ex solo naturæ conceptu produci: vnde ex habitus infusione arguitur supernaturalitas actuum: ex hac rectē colligitur habitum non posse esse ex solis naturæ viribus; alioquin non esset per se infusus, nec necessarius. Item ex conceptu actuum, quos nec Angelus habuit, colligimus eos esse supra vires Angelicas: ad quos egetur principio elevante naturam.

SECTION II.

Utrum habitus Theologici augeantur physicè per actus?

§. 12.
P. Luisius.

PATER Luisius disput. 45. dub. 7. versu *aliq. verò*, meminit aliquorum asserentium habitus hos esse quidem per se infusos; augeri tamen physicè suis actibus: excusat tamen Vegam & Stapletonium ab ea sententia. Ostendam disputans de charitate virtutum actibus gratiam augeri meritoriè; augmentum verò physicum non est tutum, quia & contra communem Patrum, & Theologorum; & sine vlllo probabili fundamento. Percurramus singulas sententias de augmento habituum, & omnium qualitatum intensibilium. Qui enim dicunt intensiōe nihil acquiri novum; sed priorē qualitātē magis radicari in subiecto, non possunt asserere habitum augeri physicè, nec moraliter; quia habitus nullum habet augmentum. Quid ipsi intelligant per maiorem radicationem novam, sine aliqua nova entitate, ipsi dixerint, & explicent, si possunt: & dicant, vtrum hæc nova radicatione sit effectus physicus & novus? & sit nova actio sine aliqua entitate novè producta? & videant quid respondeant: in quos egi disp. 5. de generatione, & corruptione.

§. 13.

Si autem dicamus intensiōe produci aliquid in qualitate, quod etiam sit qualitas eiusdem rationis cum qualitate præeunte, ratio est manifesta: quia cum secundus gradus sit eiusdem naturæ cum primo: & primus sit per se infusus, secundus quoque per se est infusus; alioquin non possent esse eiusdem naturæ: quia habitus infusus per se multum distat à per se acquisito. Si verò secundus gradus sit diversę rationis, res est nō minùs clara. Primum, quia absolutè compo-

nunt eandem speciem completam gradus primus & secundus: at non possunt pertinere ad eandem naturam completam habitus acquisitus & infusus: referuntur enim gradus intensiōis habituum ad efficiendū maiorem perfectionem in actibus: in quo non possunt tantum differre, vt alter gradus sit infusus per se, alter acquisitus. Deinde secundus gradus est primò nobilior: ergo habet perfectionem infusam per se: quia acquisita per se est longè inferior per se infusā.

In omni sententia sic argumentor: duæ causæ æquivocæ non sunt mutuæ causæ, ita vt inferior sit causa superioris; sed habitus infusus & eius actus sunt causæ æquivocæ: ergo non possunt mutuo esse causæ. Minor est clara, quia actus & habitus non sunt eiusdem speciei; sed diversarum, ita vt actus sit imperfectior; habitus autem perfectior. Maior probatur: quia causa æquivoca potest producere effectum, in quo reperit aliquam formalitatem, sibi respondentem: eius autem effectus nullam invenit, sibi respondentem: habitus enim complet potentiam, vt exerceat actum supernaturalem: cum enim ipsa esset operatura vitaliter, adiunctus est illi habitus, vt ea vitalitas sit supra solius naturæ vires. Item experimento probatur non esse reciprocam hanc vicissitudinem causarum æquivocarum.

Obijcies, primò habitum naturalem & actum esse causam & effectum æquivocum: cum tamen sit inter ipsos vicissitudo causandi. Item ignis, & calor se producunt mutuo. Tandem species impressa & actus. Respondeo, habitum naturalem non influere physicè in actum: neque calorem in ignem: species impressa relicta ex actibus non producit alios eiusdem rationis; sed valde diversa à primis, qui eam reliquerunt. Secundò respondeo, calorem esse causam instrumentalem ignis: habitus verò est causa per accidens, quia sine illo fieri potest tota substantia actuum: at verò habitus infusus, & actus sunt causæ & per se & principales: quæ propterea non possunt esse mutuæ, nisi sint univocæ.

Obijcies secundò, inter causas æquivocas non posse esse mutuam causalitatem adæquatam: posse tamen esse alteram adæquatam cum altera inadæquata. Item in causa æquivoca potest reperiri aliqua formalitas respondens causæ inferiori. Respondeo (quidquid sit de alijs causis, quod hic persequendum nolo) nullum esse locum huic vicissitudini: quia actus est imperfectior habitu per se infuso: quia supernaturalitas actus, vt supernaturalitas, oritur à principio

§. 14.

§. 15.
1. Obiectio

Resp.

Resp. 2.

§. 16.
2. Obiectio

Resp.

S. Tho. q. 5. Art. 4. cipio in ordine supernaturali superiori ; vt aliudè pono: vnde habitus non potest esse ab actu, vt à causâ adæquatâ; alia ergo causa præter actum concurrit ad habitum producendum.

§. 17. Probo præterea sententiam, quia habitus intensio est etiam per se infusa: ergo non acquiritur physice actuum connaturali virtute. Probo antecedens, quia intensio est principium simpliciter necessarium ad efficiendum actum in intensione æquali: ergo est per se infusa: consequentia patet ex §. 11. omnis enim actus supernaturalis petit connaturalius oriri à potentia vitali completa intrinsecè; Deus enim solus per auxilium extrinsecum concurrit, nō præcisè vt causa prima; sed supplens vices causæ secundæ. Etenim Deus etiam cum habitu infuso concurrit vt causa prima in ordine supernaturali, concursu generali & communi in eo ordine: vnde cum præter hunc generalem concursum præbet alium per auxilium extrinsecum; est iam concursus specialis, subrogatus pro concursu, qui præstandus esset ab habitu. Eadem ratione maior actuum intensio petit oriri ab aliquo principio supernaturali creato: quod à solo Deo potest produci ex natura sua: hoc autem principium non solum est habitus substantia; sed etiam intensio: ergo habitus intensio petit physice produci à solo Deo: estque propterea per se infusa.

§. 18. Huic argumento respondebitur ægrè. Etenim si qua ratione actus producerent intensiōem habituum; maximè cum actus intensus producitur per auxilium extrinsecum: tunc enim posset habitum existentem intendere. Hoc tamen fieri non posse probatur: quia eadem ratione actus productus totus à potentia cum auxilio extrinseco posset novè producere substantiam habitus, & primum eius gradum. Remissus enim facilius est intensio productus: sed actus ita productus, non producit primum habitus gradum: quia aliquod principium creatum ponitur connaturalius ad producendū actum: debetque esse prius ex natura sua in genere causæ efficientis: ergo in eodem genere non potest ex natura sua produci per actum: ergo similiter nec habitus intensio potest esse actuum physicus effectus. Probo consequentiam: quia tam per se pendet intensio actus ab habitu intenso, quàm actus ab habitu: productio autem per auxilium tam per accidens est actuum intensiōni, quàm substantiæ.

§. 19. Confirm. Confirmatur primò: actus non potest producere habitum se intensiorem; quia nec habitus actum; nec lux calorem: nec item potest producere habitum æqualem,

aut inferiorem intensiōe: ergo nihil in habitu physice producit: probo minorem; quia habitus non magis intensus est principium per se, & connaturalius necessarium ad actum; sed principium per se necessariū præcedit naturā in genere causæ efficientis effectum: ergo hic non potest illum producere. Quod si habitus esset naturā suā indifferens, vt posset physice actibus comparari, non esset per se infusus. Productio ergo per auxilium extrinsecum est præter naturam actus, volente Deo infringere leges habituum, & actuum: ac propterea non possunt actus habitum producere; quia naturā sua supponunt habitum: meritoriè verò habitum augeri nihil refert: quia actus meritorius oritur à suo principio connaturali, nempe, gratia sanctificante, & suo habitu: eius autem bonitate movetur Deus ad incrementum eorundem habituum.

Confirmatur secundò, quia species impressa non producitur eo actu, quem ipsa producit, nec intenditur: ergo nec habitus. Liqueat antecedens, quia ab obiecto per speciem impressam, & à potentia, paritur notitia: debet ergo potentia consilui, quasi fecunda, & prægnans per speciem, ac cōpleri proximè ad actum faciendum. Consequentiam probo: quia etiam habitus complet potentiam proximè non quidem ex parte obiecti; sed ex parte ipsius potentiæ: quæ per habitum infusum constituitur proximè in ratione principij activi se tenentis ex parte potentiæ. Discrimen solum est; quod Deus nunquam subrogat concursum loco speciei impressæ, nisi in visionem sui: subrogat autem eum habituum loco. At vt visio nullam producit speciem Dei impressam; quæ vel cognitionem intendere, vel producere possit; ita nec cæteri actus producant habitum, à quo per se pendent. Nec visio facta auxilio extrinseco Dei supplente speciei locum, produceret, aut intenderet speciem coloris, qua ipsa posset, aut produci, aut intendi; ita nec actus possunt: quia vtrisque est præternaturalis productio per auxilium extrinsecum.

§. 20.
Confr. 2.

DISPUT. LXIII.

Quibus actibus fides comparatur?

OSTENDI disp. 57. §. 4. assensu supernaturali credendi priorem esse actum supernaturalē affectionis

§. 21.

tionis piæ: hoc autem affectu prius esse supernaturale dictamen prudentiæ dictans hic & nunc assensum: hoc dictamine prius esse iudicium supernaturale repræsentans eisdem actus fidei, & eorum honestatem: hos omnes actus ostendi pertinere ad fidem, ut principia necessaria ad assensum; item ut partem fidei, ut pertinet ad genus moris, atque virtutis moralis, id est, voluntatis. Nunc oportet disquirere, quo genere actuum utamur, ut Deus nobis ex gratia per Christum donet eos supernaturales actus; & doctrinam ea disp. 97. propositam enucleare penitius.

SECTIO I.

Utrum pius affectus credendi fide infusa sit naturalis?

§. 2.
Lorca.

Concil.
Araus.

2. Ad Co-
vinth. 3.
Trident.

§. 3.
Torres.

Scot.
OKam.
Gabriel.

LORCA disp. 3. num. 5. ait, pius affectum credendi indubitanter esse supernaturalem quoad substantiam, etiam in primo actu, quo infidelis convertitur ad fidem. Quod probat primum ex Concilio Arausicano, cap. 5. ubi diffinitur initium, fidei ipsum credulitatis affectum esse gratiæ donum & non naturale. Et Can. 7. & cap. 9. statuitur per naturæ vigorem non posse bonum aliquod spectans ad vitam æternam cogitari: rectam autem cogitationem ait esse muneris divini. Secundo movetur ex 2. ad Corinth. 3. *non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis*. Tertiò ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 6. ubi diffinitur homines liberè moveri ad credendum in Deum excitatos divina gratiâ & adiutos.

P. Luisius disput. 46. dub. 6. §. in hac controversia, rectè docet sententiam hanc non esse tam certam: quia certitudine evidentiæ minimè pollet: quis enim evidenter intuetur aut actum supernaturalem fidei, aut eius principia? item non est fide certa, quia multi Scholastici Doctores non agnoscunt actum supernaturalem quoad substantiâ: Scotus eiusq; discipuli, ite OKamus, Gabriel & alij, cum quibus erit agendum in disput. de gratia: ubi ex instituto disquiratur conceptus entis supernaturalis quoad substantiam eiusque species. Sunt præterea alij admittentes actus fidei supernaturales quoad substantiam imperatos voluntate efficaci naturali quoad substantiam. Non est ergo ea sententia secundum fidem certa: nec opposita est aliqua censurâ Theologica digna.

Ad primum respondetur, inde concludi necessitatem gratiæ per Christum, sine qua nullus disponitur ad credendum propterea oportet ad salutem, ut constat etiam ex Tridentino sess. 6. cap. 6. & Can. 3. utrum autem illa gratia per Christum donetur ad actus supernaturales quoad substantiam; an verò naturales tantum, nihil statuerunt Concilia abstinencia à Scholasticis argutijs, & decernentia necessitatem gratiæ per Christum, & imbecillitatem, impotentiamque naturæ relictæ viribus, quas habet post peccatum originale: sine gratia enim per Christum numquam possumus credere propterea oportet; cum gratia possumus. Hanc gratiam esse principium actuum supernaturalium quoad substantiam, ubi definierunt Concilia: nec Paullus aliud voluit, præter necessitatem gratiæ per Christum,

Censeo tamen omnem actum voluntatis, quo efficaciter imperatur aliquis actus fidei infusæ, esse supernaturalem quoad substantiam: sive assensus sit primus, sive secundus. Sententia est P. Suarez tom. 1. in 3. par. q. 7. in explicatione art. 3. & disp. 6. de fide, sect. 7. P. Molina in concordia quæst. 14. art. 13. disp. 8. fine, P. Luisij ea disp. 56. versu quarto dicendum. Missis complurimis argumentis, quibus nihil concluditur apertè: probatur primum, quia obiectum huius actus est supernaturale quoad substantiam: sæpius enim ostendi affectum pius habere pro obiecto assensus supernaturales fidei: sed omne obiectum supernaturale, si proportionatè amatur, terminat amorem supernaturalem: sicut omne obiectum supernaturale terminat cognitionem supernaturalem: ergo illa voluntas est supernaturalis quoad substantiam. Item ostendendum est disputat. de gratia omnes actus supernaturales ita esse catenatos, ut nullo modo per se pendeant ab actu naturali, eademque ratione deduces affectum hunc supernaturalem oriri à cognitione etiam supernaturali quoad substantiam. Qualis autem sit hæc cognitio, disquiram.

SECTIO II.

Qualis cognitio præeat affectui pio?

NON consentiunt authores qualis sit ea cognitio, quæ præit affectui pio. Eam esse supernaturalem quoad substantiam non est alia ratione certius, aut incertius, quam de assensu ipso. Lorca verò non

§. 4.

§. 5.
Conclus.

P. Suarez
Molina.
Torres.

1. Prob.

§. 6.

Lorca

S. Tho. q. non satis sibi censens statuisse suam sententiam pro indubitabili, censet solutionem redditam à me supra §. 4. ea disp. 31. num. 6. doctrinam esse temerariam. Est tamen miranda eius authoris audacia, qua se proijcit contra tam multos, & graves authores: cum quo hic non est magis ex instituto belligrandum.

§. 7. Ipse autem ea disp. 31. num. 8. statuit iudicium prudentiæ supernaturalis, quod non habeat pro obiecto humana motiva & rationes, quibus manuducimur ad credendū: habere tamen ait iudicium illud pro obiecto ipsum obiectum fidei. Hæc sententia est manifestè falsa: primum, quia obiectum fidei, aut respicitur illo assensu per se, & immediatè; aut mediatè, atque per aliud? Si immediatè, iudicium illud est actus fidei formaliter, quia obiectum per se consideratur à sola fide. Si obiectum illud illo attingitur assensu mediatè, atque per aliud, opus est, ut assignet obiectum formale eius iudicii. Secundò, quia assensus fidei imperatur affectu pio tamquam obiectum per se efficaciter amatum: ea enim ratione fides est libera, quia volumus credere: ergo aliquod iudicium repræsentat hos actus credendi, alioqui nō possemus eos velle: sed iudicium quod illos repræsentat, excitat voluntatem ad illos amandos per affectum pium: ergo iudicium illud non habet pro obiecto obiectum fidei; sed ipsos actus credendi, qui realiter distinguuntur à suo obiecto.

§. 8. Præterea non videtur admittere Lorca alium actum distinctum à prudentia: recensens enim actus necessarios ad credendum, non meminit alius ex parte intellectus necessarii. Quod quidem etiam est falsum: quia sola prudentia non proponit sufficienter obiecta virtutum, quas dirigit; sed præcisè repræsentat convenientiam, ut hic & nunc exerceantur. Exempli gratia, dicat prudentia amorem Dei, & actum misericordiæ, prudentia non contemplatur Deū, aut honestatem misericordiæ: sequeretur enim fidem qua cognoscitur Deus non esse necessariam: nullumque esse iudicium supernaturale à prudentia distinctum. Requirit ergo amor Dei & proximi cognitionem à prudentia distinctam, quæ repræsentet bonitatem Dei, & misericordiæ honestatem; ita affectus pius requirit primum actū intellectus supernaturalem, quo repræsentetur bonitas & honestas credendi. Præter hunc actum exigitur secundo loco dictamen prudentiæ præscribentis hic & nunc exercitium virtutis, quam dicat.

§. 9. Obiectio. Hoc iudicium videtur nonnullis difficile ut sit supernaturale, quia non habet supernaturale obiectum; censent enim illud ter-

minari ad conditiones, & applicationes humanas. Item rogant, vtrum sit evidens, an obscurum? Obscurum censent esse impossibile, quia omnis actus supernaturalis obscurus est fidei; hoc autem iudicium non est fidei, quia potius est principium assensuum credendi: evidens esse non potest, quia non experimur actus supernaturales evidentes. Quo argumento utitur P. Luisius ea disput. P. Luis. 46. dub. 5.

§. 10. Respondeo, obiectum eius iudicii esse supernaturale: terminatur enim ad supernaturales assensus: quia repræsentat honestatem credendi absque formidine repertam in assensu supernaturali. Quamvis enim qui credit non habet evidentem cognitionem de possibilitate, & honestate assensuum supernaturalium: tamen evidenter cognoscit esse possibilem assensum fidei absque formidine, eumque esse honestum, & quia illud obiectum est materialiter, sive ex parte sui supernaturale; ideò confusè repræsentatur assensus supernaturalis per illud iudicium. Quod non terminatur ad humanas rationes; sed ad ipsos divinæ fidei assensus. Pater Suarez disp. 6. sect. 8. hac de re differit latè. Adde circa obiectum naturale posse esse actum supernaturalem, ut sæpius ostendi.

Ad interrogationem respondeo, assensum esse evidentem de possibilitate, & honestate credendi absque formidine; quam evidentiam experimur: vtrum autem ea sit supernaturalis, non deprehenditur experientiā: inevidentem autem de supernaturalitate eorum actuum: non enim penetrat evidenter obiectum illud esse supernaturale: ut qui cognoscit rationale clarè, cognoscit animal confusè; quia est idem cum rationali. Nec propterea est actus fidei formaliter; quia non elicitur ab habitu fidei; nec habet eius obiectum; est tamen fidei reductivè; quia & habet fidem pro obiecto, & est principium immeditum affectionis piæ; quæ est pars fidei.

SECTIO III.

Vtrum ea cognitio sit iudicium?

§. 12. DIXI eum actum esse iudicium. P. Luisius ea disp. 46. dub. 5. & 6. censet affectum credendi esse supernaturalem, ortum tamen non à iudicio supernaturali; sed à sola simplici apprehensione supernaturali. Movetur, quia sic vitantur absurda,

absurda nonnulla, quæ censentur esse in admittendo supernaturali assensu ante fidem. Contra hanc apprehensionem non agam ex instituto, ex eius impotentia ad movendam voluntatem liberè ad efficacem actum, & ex proprio eius conceptu. Primum enim rogo, utrum sit evidens; an obscura? si evidens, determinat necessariò intellectum ad iudicium evidens: ergo non solum est apprehensio supernaturalis; sed etiam iudicium. Nec item experimur (ut ipsi aiunt) actus supernaturales evidentes. Si autem est obscura, contrà: quia nullus est actus supernaturalis obscurus (ut ipsi dicunt) nisi fidei.

Respondébunt, iudicium supernaturale obscurum esse fidei, secus apprehensionem. Contrà: illa apprehensio petit naturam suam oriri ab habitu per se infuso: præter species enim supernaturales petit potentiam proximè completam: quod complementum connaturalius est per habitum: ergo est aliquis habitus distinctus à fide, qui possit exercere, vel actus supernaturales obscuros; vel etià evidentes: cur igitur ille habitus non poterit exercere iudicium, aut evidens, aut obscurum de eodem obiecto?

Addo, non esse cur illa apprehensio sit supernaturalis ex parte obiecti, magis quam iudicium: aut enim obiectum est naturale, aut supernaturale? si naturale, ergo ut ab eo est apprehensio supernaturalis, ita & iudicium. Si supernaturale: ergo iam habet iudicium illud ex parte obiecti, unde sit supernaturale. Dicit P. Luisius ea disput. 46. dub. 5. versu *secundò obijci*: obiectum materiale eius apprehensionis esse supernaturale: quia est honestas credendi Deo per fidem; iudicium autem præter obiectum materiale, exigit formale, à quo sumit speciem. Contrà: obiectum ipsum apprehensionis potest esse formale obiectum iudicii: ergo ex eo capite non repugnat. Probo antecedens; quia honestas credendi Deo tam est per se nota, quam honestas iustitiæ servandæ: item proposita revelatione sufficienter, cognoscitur clarè obligatio credendi absque formidine: & unusquisque evidenter experitur, ita se posse credere (quia præsto est gratia Dei): iudicium ergo illud immediatè terminatur ad honestatem credendi.

Tandem apprehensio simplex sufficit ad excitandos simplices affectus etiam liberos in obiectum, quod proponit: quia ad hos non exigitur existentia obiecti, nec possibilitas; sed ipse conceptus apprehensus; item ad aliquos motus efficaces, indeliberatos tamen & subitos, sufficit vehemens apprehensio obiecti: dormiens enim inter-

dum brachia iactat in aquam, quam per somnum apprehendit adesse; & bruta moventur ad gressum, & actiones alias; immò qui corripiuntur irà, subitò sapè moventur. Hoc præcisè docuerunt authores. At actus efficax deliberatus oriri non potest, nisi à iudicio: quia voluntas efficax libera ad faciendum aliquid, exigit iudicium de existentia, aut possibilitate obiecti: quia sine spe non possumus aliquid efficaciter, & liberè velle: formalis enim spes, aut virtualis est necessaria ad agendum: at sine iudicio & possibilitate rei, & sine probabili etiam coniectura, quòd erit, nec spes esse poterit; nec nos movere: de quo agendum disputationibus de spe.

Quod obijcitur, fore absurdum constituerè in infideli actum aliquem supernaturalem, non videtur in hac sententia; quia apprehensio illa supernaturalis est: quæ in idem recidit absurdum. Item omnes ferè admittunt dictamen supernaturale prudentiæ ad efficaciter volendum credere: quod prius naturæ est ipso credulitatis affectu. Ratio est præstò: quia Deus vocat infideles sufficienter, cum illis ritè proponuntur mysteria fidei: at gratia sufficiens esse non potest ad credendum, ut oportet, nisi detur ad supernaturalem credulitatis affectum: hic verò esse non potest absque præeunte iudicio supernaturali: ergo ad vocationem sufficientem exigitur supernaturalis assensus.

Pone hæreticum à Deo vocari sufficienter, aut Catholicum excitari sufficienter ad assensum alicuius mysterij ab Ecclesia propositi: si dissentiat uterque, peccat: itè est eo instanti in utroque, & iudicium supernaturale, & voluntatis excitatio supernaturalis atque sufficiens. Alioquin nisi illo instanti adesset auxilium sufficiens; non peccaretur eo instanti contra fidem. Itaque tam assensus Catholicus, quam hæreticus dissensus componi possunt cum gratia sufficienti ad credendum ut oportet, & cum omni principio ad illam necessario: ergo in hæretico potest esse aliquis supernaturalis assensus. Authores negantes infideli actus supernaturales, loquuntur de illis, qui non sunt necessarij ad vocationem sufficientem ad fidem: cum autem hæc non deficiat hæretico ipso instanti, quo discendit à fide, nihil mirum in eo cum assensum receptum.

SECTIO IIII.

Utrum per actus naturales quoad substantiam possimus ad fidem recte disponi?

§. 18.

QUAE dixi §. 16. & 17. verissima censeo: nunc disquirere lubet, utrum per actus naturales quoad substantiam possimus ultimum disponi ad fidem? Non est hæc quæstio, utrum affectu naturali quoad substantiam imperari possit supernaturalis fidei assensus? iam enim dixi id repugnare; sed est quæstio, utrum ante affectum supernaturalem credendi possimus per actus naturales donatos ex gratia per Christum, aut ex solo dono naturæ (hæc enim de re non disputo nunc) ultimum disponi dispositione quasi physicâ; non verò meritoria, ut Deus nobis det affectum supernaturalem credendi cum iudicio, & dictamine supernaturali?

§. 19.

Possit enim aliquis ita ratiocinari: cum infidelis primum audit aliquid de fide, propositis eius rationibus, quibus s. manuducimur ad credendum, potest assensu naturalis censere eas rationes esse satis prudentes ad extorquendum assensum: ex quo iudicio sequatur affectus etiam naturalis, quo bene disponatur in fidei mysteria. Deinde penitus considerata evidenti credibilitate mysteriorum, cognoscat assensu evidenti sibi obligationem inesse ad credenda ea mysteria absque formidine, & ex quo assensu liberè inferat naturalem affectum credendi absque formidine: & ex hoc affectu sequatur assensus fidei naturalis.

§. 20.

Cum autem exercetur affectus ille, potest considerari Deus infundens species supernaturales, & preparans auxilium extrinsecum ad efficiendum assensum supernaturalem, quo repræsentetur honestas credendi absque formidine: ex eo iudicio, & supernaturali dictamine prudentiæ liberè deducitur affectus supernaturalis credendi, quo imperatur supernaturalis etiam assensus fidei.

§. 21.

Tota hæc actuum series mihi maximè placet, opinanti nunquam exerceri in via actum supernaturalem, quin simul naturalis exerceatur circa idem obiectum. Hos autem duos actus arbitror exerceri simul naturâ, neque alterum esse naturâ priorem altero: at verò non ita placet constituere actus naturales naturâ priores supernaturalibus. Ac propterea naturalis non est

dispositio physica, aut moralis ad supernaturalem. Etenim si actus naturalis est prior naturâ supernaturali, non est nova libertas ad exercendum actum supernaturalem: quia ut sit nova libertas, opus esset, ut præstito assensu naturali possemus supernaturalem cohibere; & cum assensu naturali componere assensum supernaturalem, aut eius carentiam. Hoc autem fieri non potest, quia non est in nostra potestate separare alterum actum ab altero.

Obijcies, hæc difficultate nos etiam videri: quia etiam si non sit prioritas naturæ inter illos actus, est tamen illa inseparabilitas. Respondeo, disparem esse rationem: quia simultate naturæ illi duo actus sunt æque liberi, & potest uterque esse, & non esse, quamvis non potest alter ab altero separari. At verò in casu, quem impugno, libertas per se primò versatur in actum naturalem, quem ponimus esse liberum in illo priori naturæ: facta hæc suppositione, si Deus præstat concursus ad actum supernaturalem, non potest non exerceri: quia suppositio illa antecedens determinat voluntatem, ut operetur quantum potest circa illam: unde secundus actus non habet novam libertatem distinctam à priori. Sequeretur inde totam rationem dispositionis moralis ad fidem infusam esse naturalem per se primò, consequenter autem & secundario supernaturalem. Si autem sint actus comitantes, id nullo modo sequitur: quia neuter actus est dispositio ad alterum.

Nec video cui serviat hæc naturæ prioritas: quamvis enim positus actibus supernaturalibus, iam non sit periculum componendi actum supernaturalem cum infidelitate: quia per affectum naturalem, iam consentit homo toti Ecclesiæ, à qua ex ea hypothese dissentiri non potest: tamen nullum est absurdum esse in infideli actum supernaturalem distinctum ab actibus fidei; & necessarium ad vocationem sufficientem ad fidem: immò sæpè est necessarius: quia sine illo non potest esse gratia sufficiens ad perseverandum in fide: omnis autem hereticus illum habet actum primo instanti, quo incipit esse hereticus: quia tunc habuit gratiam sufficientem ad vitandam hæresim.

§. 22.
Obiectio.
Solutio.

§. 23.

DIS-

DISPUT. LXIV.

*Leves nonnulla quaestiones
dirempta.*§. 1.
1. *Conclus.*

DICO primò: fides informis est causa timoris servilis Dei: quia proponit voluntati eterna supplicia, quæ malis minatur Deus: quæ metu corripunt homines, & à peccato frenant. Item est causa timoris filialis fides formata: quia per charitatem est homo Deo coniunctus affectu: fides verò repræsentat hanc coniunctionem posse separari: quod timet iustus ex affectu charitatis: item iustus non vult se æquari Deo: quia fides eum repræsentat incomparabilem: qui affectus est timor filialis. Quod observa ad probandum in Christo esse rectè, & propriè timorem. Fides autem movet ad hos affectus non aliter, ac cæteræ cognitiones in amorem, aut odium boni, aut mali, quod repræsentant.

§. 2.
2. *Conclus.*
Autor. 15.

Dico secundò: purificatio cordis est effectus fidei: probatur ex Actorum 15. *fide purificans corda eorum*: item impuritas est permistio cum rebus inferioribus, non cum superioribus: argentum enim mistum plumbo est impurum, mistum auro est purius: homo dum miscetur affectu rebus caducis est impurus, mistus cœlestibus est purior, quàm si illâ mixture careat. Sed fides est causa, ne homo misceatur rebus caducis; & ut appetat æternas: ergo est causa purificationis cordis. Item intellectum purificat; cum abstrahat ab errore, quo mens deturpatur humana: intellectum purificat formaliter; voluntatem autem efficienter, aut quasi efficienter: quia Deus homini fideli parat gratiam sufficientem, multis verò & efficacem.

§. 3.
3. *Conclus.*

Dico tertio: est etiam donum supernaturale intellectus: quod respondet fidei. Hoc donum est ad rectè cognoscenda quædam principia supernaturalia, quæ intellectu penetrantur, componique potest cum fide: quia neuter actus est evidens; sed obscurus uterque. An verò hoc donum sit à fide distinctum, aut quid sit, non possumus hîc enucleare: spectat enim ad 1. 2. Hoc donum est præcipuè speculativum, & ex parte practicum, propter nonnulla objecta materialia, ad quæ facienda dirigit intelligentem & à scientia ex S. Thoma distinguitur, quòd donum rectè accipit, & apprehendit objecta supernaturalia; sci-
Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

tia verò fert rectum iudicium. Hæc omitto, quia non sunt hîc refecanda ad vivum: vol. tertio distin. 40. aliqua differam de donis Christi.

DISPUT. LXV.

De infidelitate negativa.

SECTIO I.

Aliqua explanantur.

ANCTVS Thomas quaest. 10. §. 1.
art. 1. bipartitur infidelitatem in *S. Thom.*

negativam, & contrariam: negativa est, quando aliquis nihil cogitat de mysterijs fidei: v. g. non proponitur alicui revelatio Dei de mysterio Trinitatis: eiusmodi homo Trinitatē neq; negat, neq; fatetur: quapropter circa mysterium habet se merè negativè. Aliquādo verò homo potest assentiri, aut dissentiri alicui articulo revelato, penitus ignarus revelationis Dei: hic habet etiā infidelitatem negativam: quia circa obiectum formale fidei nihil cogitat: errorque ille est materialiter contra fidem: id est, contra materiam fidei; non tamen formaliter: quia dū non possumus de revelatione cogitare, non possumus agere contra leges fidei. Quemadmodum nihil agimus ex fide, quamvis nobis persuadeamus aliquem eius articulum, nisi de revelatione, & autoritate Dei cogitemus. Hæc infidelitas non est absolute infidelitas: quia homo nihil agens contra temperantiam, non est intemperas. Dicitur autem infidelitas, quia est carentia fidei.

Infidelitas contraria est dissensus articuli revelati, propositi sufficienter, ut revelati à Deo: dicitur infidelitas, quia & infert carentiam fidei, & est contra eius obiectum formale propositum sufficienter. Quæ infidelitas etiam sine carentia fidei habitualis constitueret hominem simpliciter infidelem: qui enim dissentit, aut auctoritati Dei, aut eius testimonio sufficienter proposito, peccat contra leges fidei: carentia autem habitus est pœna eius peccati, quando peccatum est hæresis.

Ignorantia invincibilis est, quæ vinci nō potest; aut non debet: v. g. ego habeo ignorantiam invincibilem de primo Hispaniæ conditore: quia non possū, quantavis diligentia à me adhibitā, scire, quis ille fuerit. Hæc ignorantia est physice invincibilis: quia me deficiunt vires ad eam superandā.

M m 2

Hæc

S. Tho. q. 10. art. 1. Hæc est omnino inculcata: quia non potest mihi vitio verti, quod non est in mea potestate. Possum item ignorare, quis fuerit primus conditor huius urbis: non tamen teneor aliquo præcepto ad id sciendum; quamvis possum, adito libro de historia huius urbis. Hæc ignorantia est physice vincibilis: quia mihi suppetunt vires ad scientiam illi oppositam: est tamen moraliter invincibilis; non quod habeam ego impotentiam moralem ad illam vincendam: possum enim illam facile superare: sed quod non teneor. Quæ enim mihi non sunt præcepta, perinde sunt in morali consideratione, ac si mihi essent impossibilia: quia illorū omisio mihi non magis imputatur ad culpam, quam si necessario omitterem. Quæ ignorantia à Theologis dicitur simpliciter invincibilis: quia illi agunt de ignorantia, ut potest habere rationem culpæ.

§. 4. Ignorantia vincibilis est quæ potest & debet superari. Exempli gratia: dubitat aliquis an hodie sit sacer dies? potest scire an sit sacer; nec ne? tenetur item id scire, ne se exponat periculo violandi præceptum de audiendo sacro: si diligentiam, quam potest, & debet, non adhibet, & cum ea ignorantia, aut sacrum omittit, aut incumbit operi servili, peccat contra leges religionis: & omisio diligentia ad superandam ignorantiam fuit peccatum; item & omisio sacri eam ignorantiam secuta: non disputo nunc, an sint duo, vnumve peccatum.

§. 5. Animad. Animum adverte, non esse ignorantiam vincibilem, quæ vinci quacumque ratione potest; sed eam præcisè, quæ superari potuit, & debuit, per considerationem obiecti ignorati. Exempli gratia, ignorat aliquis secretum aliquod Dei, aut Principis: quod secretum numquam in illius incidit mentem: cum hac ignorantia peccat iste contra Deū, aut Principem: qui offensi peccato statuunt illi numquam aperire secretum. Hæc ignorantia vinci potuit absolute: quia ignorans potuit absolute non peccare, sic autem illi aperiretur secretum: quia verò ignorans nihil omnino cogitavit, nec potuit de eā ignorantia, non potest hæc illi esse culpata: omne enim voluntarium cognitum est actu, vel obligatione, & debito: ut explicui in definitione voluntarij. Quapropter hæc ignorantia est absolute invincibilis; quia fuit involuntaria, nec potuit adscribi vitio: quemadmodum sunt involuntariæ multæ poenæ in specie, quas legis violator ignorat absq; culpa. Debet igitur ignorantia vincibilis esse cū aliqua apprehensione obiecti, quod sciendum non curamus, videntes nos illud scire teneri: ut cum mihi satis proponitur myste-

rium revelatum, & video me posse veritatē disquirere; insuper cognosco obligationem disquirendi: si diligentiam omitto, omisio & ignorantia sunt mihi voluntariæ, atque culpatae. In hoc sensu disputo, an infidelitas negativa sit invincibilis.

SECTIO II.

Utrum possit esse ignorantia invincibilis mysteriorum fidei?

DICO primò: potest esse ignorantia invincibilis mysteriorum fidei formaliter, ut per fidem sunt cognoscenda. Aliqui articuli fidei possunt cognosci independenter à revelatione Dei, & Ecclesiæ prædicatione: quales sunt existentia Dei, turpitudine peccati, idque genus alia. Hæc utrum possint invincibiliter ignorari, non disputo: non est enim huius loci; sed disputo tum de articulis, qui certò cognosci non possunt nisi per Dei revelationē, & applicationem sufficientem; tum etiā de omni articulo cognoscendo formaliter per revelationem. Quæ conclusio communiter docetur à Theologis: S. Thomas q. 10. art. 1. cum disquirat utrum infidelitas sit peccatum, distinguit infidelitatem negativam, & contrariam. Hanc dicit esse peccatum, secus illā: quia, qui nihil audierunt de fide, excusantur à peccato infidelitatis; damnantur autem propter alia peccata. S. Thomam sequuti cæteri ferè Theologi: recognosce Dominicum Bañez in art. 1. dub. 1. Aragonem ibidem versu sed contra: Patres Valentiam disput. 1. quæst. 10. punct. 1. versu his non obstantibus, Luisium disp. 28. dub. 2. & disput. 50. Luis. dub. 1. versu sed difficultas: Gabrielem Vazquez in 1. 2. tom. 1. disp. 120. cap. 3. Thomam Sanchez lib. 1. operis moralis cap. 16. num. 32. Suarez disp. 15. sect. 1. num. 10. & alios, quos ipsi referunt, & sequuntur.

Probatur primò ex Ioanne 15. 22. Si non venissem, & loquutus eis fuisset, peccatum non haberent. Quibus ostendit Christus Iudæos excusandos fore à peccato infidelitatis, si ipse eis non fuisset loquutus, confirmans fidem in ipsum tam multis operibus, qualia nullus antea fecerat. Sanctus Augustinus hunc locum explanans tomo 9. tractat. 89. in Ioann. proponit quæstionem hanc, quā dirimit conclusione nostra, his verbis: ad hæc inquisita pro meo captu Domino, donante, respondebo, habere illos excusationem,

§. 6.
i. Conclus.

S. Thom.

Bañez.
Aragon.
Valent.
Luis.
Vazq.
Thom.
Sanch.
Suarez.

§. 7.
1. Probatur
Ioann. 15.
22.

August.

non de omni peccato suo ; sed de hoc peccato, quod in Christum non crediderunt, ad quos non venit, & quibus non est loquutus : sed non in eo sunt numero hi, ad quos in discipulis venit, & quibus per discipulos est loquutus.

§. 8. 2. Probat. Pius 5. Greg. 13. P. Vazq. Secundo probatur eadem sententia auctoritate Pij V. & Gregorij XIII. qui in Bulla contra Michaellem Bayum damnant hanc eius propositionem sexagesimam octavam, quam ipse dixit, his verbis : *Infidelitas purè negativa in his, quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.* Constat autem eas omnes propositiones in sensu rigorofo, quem earum author intendit, esse damnatas. Hæc autem non potest habere, nisi sensum rigorosum. Hæc Bulla excusa fuit à P. Vazquez post Commentaria in Paulum : eâ autem Pontificum censurâ adempta est probabilitas sententiæ oppositæ, quâ docuerant authores nonnulli his Pontificibus antiquiores.

§. 9. 3. Prob. Ad Roma. 10. 14. Tertio probatur, quia revelatio Dei, & mysteria, quæ non possunt, nisi per illam, cognosci, neque sunt per se nota, neque deduci possunt ex per se notis, neque possunt aliter cognosci, nisi aut per privatam revelationem factam alicui à Deo, aut factam alijs, & sufficienter prædicatam. Quod non obscure docuit Apostolus 10. ad Romanos 14. *Aut quomodo credent ei, quem non audierunt ? quomodo autem auferent sine prædicante ?* Etenim quæ non possunt solo rationis lumine cognosci, opus est, ut doceantur ab alio, qui ea acceperit à Deo.

§. 10. 2. Conclus. P. Vazq. P. Suarez Probatio. S. Thom. Bonavent. Dico secundo : inter fideles potest aliquando contingere ignorantia invincibilis alicuius articuli, quem tenemur credere: verbi gratia, potest rusticus invincibiliter ignorare mysterium Trinitatis, & Sanctorum communionem. Ita P. Vazquez 1. 2. disputat. 121. num. 3. P. Suarez disp. 15. sectione 1. num. 10. & alij. Probatur: quia potest esse aliquis ita rudis, ut non possit percipere unitatem naturæ cum Trinitate personarum; quia neque apprehendit, quid sit natura, neque persona. Itæ potest per aliquod tempus in agro degere, & incuriâ, aut oblivione Curionis non satis instrui; & sic non instructus potest, aut mori, aut in amentiam incidere: hæc autem quid repugnant? Sunt tamen perrara. Sic expono S. Thomam, Bonaventuram, & alios relatos à P. Vazquez ea disput. 121. cap. 1. loquuntur enim de eo, quod frequenter accidit: non autem de raro contingenti. Eadem ratione potest aliquis degens inter hæreticos errare inculpate in aliquo articulo fidei, quia propter exiguum eius doctrinam, & ruditatem, potest Magistris suis credere: quia illi non

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

suppetit aliud medium, quo possit ignorantiam superare: neque illi occurrit aliqua suspicio de perversitate Doctoris: quemadmodum nostri rustici possunt decipi.

SECTIO III.

Respondetur argumentis.

A DRIANVS quodlibeto 4. art. 1. Gabriel in 2. dist. 22. quæst. 2. art. 3. dub. 1. & alij apud Patres Valentiam disp. 1. quæst. 10. punct. 1. & Vazquez 1. 2. disput. 120. cap. 1. & 2. (vnde eos descripserunt recentes nonnulli.) inclinant in oppositam sententiam. Moventur primo Apostoli auctoritate ad Rom. 10. 18. *in omnem terram exivit sonus eorum: vnde argumentantur: in omnem terram egressa est prædicatio Apostolica adeo, ut inexcusabiles sint, qui non credunt in Christum: ergo nulli est excusatio de infidelitate.* Antecedens patet, quia Apostolus accusat infidelitatem Iudæorum, qui non credebant in Christum, ut constat ex versu 19. *nunquid Israel non cognovit?*

Respondeo, eo testimonio nihil contra nos concludi. S. Thomas lect. 3. docet tempore Apostolorum pervasisse prædicationem Evangelicam in omnes Provincias Orbis, & in singulis radices egisse fidem Christi: at verò eam non pervenisse ad singulos homines, qui invincibiliter potuerunt ignorare legem. Quod sufficit instituto nostro. Et quidem Evangelium per Apostolos prædicatum in Orbe universo docuerunt S. Chrysostomus, & alij apud S. Thomam: author Commentariorum Epistolæ ad Rom. in operibus S. Ambrosij: Tertullianus adversus Iudæos: ubi recenset omnes Provincias Orbis, in quibus colebatur Christus. His consentiunt Glossa interlinearia & Lyrana.

S. Augustinus tom. 2. epist. 80. docet non modò tempore Apostolorum; verum nec suo, omnes Provincias audivisse verbum Dei: multas enim barbaras eius fide caruisse, docet constare ex Romanorum captivis, quorum auribus nunquam insonuerat Christus. Augustinum sequuti sunt S. Anselmus, P. Salmeron tom. 13. disp. 34. versu quarta dubitatio, & alij censentes Paullum non loquutum solum de præterito; sed etiam de futuro: usurpat enim Davidica verba, quæ de futuro erant, non de præterito. Vide P. Pereyram in eum locum disput. 4.

Huic tamen expositioni Augustini obstat primum, argumentationem Paulli esse inefficacem, nisi de præterito usurpentur

M m 3

verba:

§. 11. Adrian. Gabriel. Valent. P. Vazq. 1. Arg. Ad Rom. 10. 18.

§. 12. Resp. S. Thom.

Chrysost.

Tertull. Glossa.

§. 13. S. Aug.

S. Ansel. P. Salmer.

P. Pereyr.

S. Tho. q. 10. Art. 1. verba: volens enim ostendere non posse excusari Iudæos, aut etiam Gētiles, ab infidelitate in Christū, utitur eo testimonio: quod comparatione Davidis fuit prophetia de futuro: quā, nisi iam completā, non posset uti Paullus, quia antequam Christus sit re ipsa alicui prædicatus, excusatur ab infidelitate, qui in eum non credit. Respondet Pater Salmeron iam tunc fuisse prædicatum in præcipuis orbis partibus, in quibus excusationem non habent Iudæi. Contrā: id non colligitur ex Apostolo magis, quā prædicatio in toto orbe: quia Apostolus de toto orbe vsus est testimonio, non distinguēs in qua parte vteretur de præterito; in qua verò de futuro.

§. 15. Obeſt ſecundò testimonium eiusdem Apostoli ad Colof. 1. 6. *Verbum Dei in universo mundo fructificat, & crescit, sicut in vobis.* Quod testimonium etiam de futuro explicat Augustin. ibidem. Quod subdum videtur. At verò ad Roman. 1. 8. non potest sic explicari Paullus: *quia fides vestra (inquit) annuntiatur in universo mundo.* Quod non intelligitur de futuro: quia Apostolus commendat Romanorum fidem ab illius fama per totum orbem vulgata. S. Chrysoſt. Theodoretus, OEcumenius, Theophilact⁹, & Pseudo Hieronymus sine hyperbole accipiunt Apostoli testimonium. Alij verò è contrā. Quemadmodum & hoc, quod exponimus ex cap. 10. hyperbolycè accipiunt & per synecdochen Patres Iustinianus & Cornelius, secuti Cardinalem Toletum annotatione 11. accipitur enim orbis pro præcipuis, & maximis eius partibus.

§. 16. Ego existimo tempore Apostolorum sufficiens fuisse prædicatum Christum in omnibus provincijs Romanorum imperio subiectis: quas provincias vocat Apostolus uniuersum mundum: quia Romanum imperium omnibus ferè provincijs tunc cognitis iura dabat. Imperium Romanū vsurpari in novo testamento pro orbe uniuerso cōstat ex Luca 2. 1. *Exijt edictum à Cesare Augusto, ut describeretur universus orbis.* At verò in orbem non subiectum, non exijt Cæsaris edictum: fortè Romani se appellabant Dominos orbis, tum propter præcipuas eius partes, quibus dominabantur: tum etiam propter iactantiam: omnes autem eas provincias admisisse legem Christi ante excidium Hierosolymitanum, testis est Hegeſippus apud Strabum in hunc locum. Theodoretus autem, & Pseudohieronymus in cap. 1. ad Romanos, docent Romanorum fidem versariam in ore totius orbis, quia Romā egrediebantur Magistratus Romanum orbem administrantes: item illuc confluebant omnes subiecti. Sic dixit elegāter

S. Leo à nulla natione posse ignorari legem, quam Roma susceperat.

Ita compono S. Chrysoſtomum, & Augustinum: primus loquitur de toto orbe Romano: secundus de toto orbe absolute. Quod autem dixit Augustinus aliquos barbaros nihil audivisse de Christo, non obeſt: quia illi nondum erant subiecti Romanis. E quibus constat non repugnare ignorantiam invincibilem Christi: tum quia in orbe Romano non omnes homines sufficiens audierant Christū: multi enim barbari, & agrestes, & à civili cultu maximè alieni, nihil audierant, ut docet S. Thomas: tum etiam, quia novus orbis, quem Hispania à regno Ferdinandi, & Caroli Quinti aperuerunt, adeò fuit antiquis occultus, ut S. Augustinus, cum cæteris geographis, censuerit torridam Zonam esse inhabitabilem: quam tamen nostri Hispani penetrarunt, & Indos in ea habitare compererunt. Hi nihil omnino audierunt de Christo ante hæc tēpora. Præter hos neque Iaponi aliquid unquam audierunt: quibus primus lucem attulit Euāgelicam, magnus ille Iaponorū Apostolus S. Franciscus Xavierus nostræ Societatis secundus parens: constat autem ex eius historia eum à Iaponis rogatum, cur tam longis sæculis desertifuerint à Deo, ut ne verbum audierint de eius lege?

Secundò moventur autoritate S. Augustini tom. 7. lib. de gratia & libero arbi. cap. 3. his verbis: *Sed & illa ignorantia, qua non est eorum, qui scire nolunt; sed eorum, qui tanquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat.* Respondeo, oppositum ab Augustino sentiri: distinguit enim duas ignorantias: alteram, quæ est præcisè nescire; alteram, quæ est nolle scire. Hæc secunda ignorantia neminem excusat: excusat autem prima omnino à peccato infidelitatis, à cæteris autem peccatis, quæ contra dictamen rationis committuntur, non excusat quidem; est tamen in causa, ut mitior pro illis infligatur pœna: subiicit enim Sanctus Augustinus: *Neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit, quia non audivit omnino quod crederet; sed fortassis, ut mitius ardeat: quæ expositio, & quadrat in hoc testimonium, & est ipsius Sancti Augustini adducti §. septimo. tomo nono, tract. 89. in Ioannem his verbis: Respondebo, habere illos excusationem, non de omni peccato suo; sed de hoc peccato, quod in Christum non crediderunt: quam expositionem atque doctrinam amplectitur S. Thom. quæstione decima art. 1.*

Adducunt præterea S. Prosperum lib. 2. ca. 5. & 6. de vocatione gentiū his verbis, qui

§. 17.
Chrysoſt.
Augstin.

S. Thom.

S. Franc.
Xavier.

§. 18.
2. Argu.
S. Augus.

Responde.

S. Thom.

§. 15.
3. Argum.
S. Prospe.

quid de quibuscumque nationibus, quibuslibet temporibus, Deo placere potuerunt, spiritu gratia Dei fuisse discretos: quæ etsi parciore antea, atque occultior fuit, nullis tamen sæculis se negavit.

Resp. Respondeo, S. Prosperum loquutum non de cognitione per fidem: hæc enim non fuit proximè concessa omni nationi; sed illi, qui Deo placuerunt, donati sunt fide, non propter eorum merita; sed quia ipsi cum gratia Dei fecerunt, quod erat in se: ait enim cap. octavo, unicuique datam gratiam secundum propriam, & naturalem possibilitatem: non autem secundum proprium meritum. Item cap. 4. ostendit, qualis cognitio fuerit cæteris gentibus, nempe, quam poterant accipere ex naturalibus significationibus, his verbis. *Cælum quippè ac terra, & mare, omnisque creatura, quæ videri, atque intelligi potest, ad hanc præcipuè disposita est humani generis utilitatem: ut natura rationalis de contemplatione tot specierum, id experimentis tot bonorum, de perceptione tot munerum, ad cultum, & dilectionem sui imbueretur auctoritas.* Voluit ergo S. Prosper nullum à peccato excusari, quia omnes potuerunt illud vitare cum gratia Dei, quæ præsto fuit omni nationi, & singulis hominibus: qui non damnantur propter peccatum infidelitatis, quia illud non committunt, qui nihil de fide audiunt. Propterea dixit lib. 1. cap. 5. *undè & inexcusabiles facti sunt, quia Deos sibi dona fecerunt: & quæ creata erant ad utendum, venerati sunt ad colendum.* Non dixit homines inexcusabiles esse, quia non crediderunt; sed quia dona, creaturasque Dei coluerunt pro Deo.

§. 20. Argum. Ratione argumentantur: omnis homo tenetur credere articulos simpliciter necesarios ad salutem: ergo peccat per illorum ignorantiam. Antecedens probant primò, quia omnis homo tenetur ad ea, sine quibus non potest obtinere salutem: quia salutem tenetur quærere: tum etiam, quia si carent fide, est propter illorum culpam: si enim fide carent, est, quia propter peccata Deus illos punit privatione fidei. Respondeo negato antecedenti de obligatione proxima; quæ nulla est, quando nihil cogitant homines de supernaturali salute: quam non possunt vestigare sine prædicatore, aut revelatione Dei: undè illius omisio est omninò illis involuntaria, purè naturalis, & non humana; obligatio autem remota, quæ est in ipso præcepto, non sufficit ad peccatum, nisi de lege cogitetur, aut saltem de eius obiecto. Ad primam probationem respondeo, singulos homines teneri ad salutem, ut eam possunt cognoscere; non verò ad eam, quam cognoscere non possunt.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 1.

Quapropter tenentur omnes ad vitanda peccata, quæ sunt contra omnem animi salutem: peccata, inquam, quæ rationis lumine cognoscuntur. Ad secundam probationem respondeo, illam poenam carentiæ fidei, non esse infideli voluntariam in specie: quia non potuit de illa cogitare: at propter suam culpam habet illam poenam; quæ tamen illi non affert aliquam circumstantiam gravioris peccati, quam si non esset, ut constat ex §. 5.

Potuerunt quidem omnes consequi salutem supernaturalem: non quòd de illa aliquid cogitaverint; sed quòd potuerint fervare legem naturalem: ad cuius observationem vires habuerunt sufficientes ex gratia per Christum: per eam enim, vel per aliud speciale beneficium Dei potuerunt fervare legem: alioquin non peccarent illius violatione: facienti autem quod est in se Deus non denegat gratiam. Quod adagium Sanctus Thom. in cap. 10. ad Romanos, lect. 3. rectè explicat de faciente quod est in se cum gratia Dei: quod quidem sic est intelligendum: utrum autem Deus infallibiliter donet gratiā facientem quod est in se solis naturæ viribus, non est huius loci. Certum est singulos peccatores habere sufficientes vires ad vitanda peccata: quibus vitatis, fide illustrarentur à Deo: non quidem propter illorum merita: nulla enim præeunt fidei; sed quia removissent iam omnia impedimenta ad salutis initium, quod est fides. Quibus omnia argumenta solvantur, quæ fusiùs referuntur à Patre Valentia disput. 1. quæst. 10. puncto 1.

S. Thom.
in cap. 10.
ad Rom.

DISPUT. LXVI.

De infidelitate contraria.

SECTIO I.

Infidelitatem esse peccatum ex Scriptura probatur.

INFELIAM potest aliquis dissentiri Deo: primò si sibi persuadeat, non esse credendum eius testimonio, quia potest esse falsum, quæ persuasio est contra auctoritatē Dei: falsitas enim testimonij oritur, vel ex inficitia loquentis sibi persuadentis rem aliter, atque est: vel ex voluntate mentiendi, qua vult dicere rem

M m 4

aliter,

S. Tho. q. 5. Art. 3. aliter, atque eam sentit. Huius persuasio-
nis malitia satis liquet; qui enim sibi per-
suadet Deum esse inscium, gravem illi facit
iniuriam: qui autem sentit Deum esse men-
dacem, Deo vitium imponit: ut ostendi cō-
tra Robertum Holkotum disp. 18. Præte-
rea potest aliquis dissentiri Deo, negans nō
eius infallibilem veritatem; sed existentiam
testimonij divini, asserens Deum non esse
testatum rem, de qua agitur: huius actus
malitia non est tam clara, quam primi.

§. 2. Vtramque autem esse peccatum constat
Num. 20. ex Scriptura: Numer. 20. 24. non intrabit
24. terram, quam dedi filiis Israel, eo quod incre-
dulus fuerit ori meo. In credulitas autem Aa-
ronis, non tam videtur fuisse de existentia
revelationis; quam de eius veritate, ut
colligitur ex versu 12. vbi Deus reprehendit
Moysen, & Aaron, quod non credi-
derint ipsi: at satis apertè illis fuit loquu-
tus: cum constet illis apparuisse gloriam
Dei, & ibi Deum ipsum cum Moysse locu-
tum. Item eodem cap. versu 10. reprehēdū-
tur Israelitæ: Audite rebelles, & increduli: vbi
duo illis exprobrantur peccata, & rebellio in
Moysen, & Aaronē; & infidelitas in Deum.

§. 3. Christus Dominus accusat infidelitatis
Iudæos, non quod negaverint authoritatem
Dei; sed quod sibi persuaserint testimonium
Christi, non esse testimonium Dei: cum ta-
men id confirmasset Christus tam multis
operibus, qualia non fecisset ullus: operibus
item ipsis credendum voluit Christus. Qua-
propter S. Ioannes cap. 12. 37. iurē miratur
Iudæorum in credendo duritiem, cum autē
tanta signa fecisset coram eis, non credebant in
eum: & versu 40. excacavit oculos eorum,
& induravit cor eorum, ut non videant oculis, &
non intelligant corde, & convertantur, & sanem
eos: hoc autem grave fuisse peccatum constat
ex adductis verbis, & ex versu 43. cum
enim retulisset nonnullos Principes Phari-
sæorum noluisse confiteri Christum, ne ē
Synagoga truderentur, ait, dilexerunt enim
gloriam hominum magis, quam gloriam Dei.

§. 4. In se Christus apud Ioannem 25. 22. si non
Ioann. 25. venissem, & loquutus fuisset eis, peccatum non
22. haberent: nunc autem excusationem non habent
de peccato suo. Si opera non fecissem in eis, quæ ne-
mo alius fecit, peccatum non haberent. Hoc pec-
catum esse incredulitatem, constat ex Au-
gustino adducto disputat. 65. §. 7. & ex
S. Aug. communi Patrum consensione. Et quamvis
Rupertus censet peccatum illud esse odium
in Christum, non obest expositioni com-
muni: odium enim conceperant in Christū,
quod se diceret filium Dei: à quo possent
excusari ignorantia testimonij Dei: ut au-
tem Christus ostendat eos nullam excusa-
tionem habere, eam ignorantiam esse cul-

patam probat ex operibus, & doctrinā suā:
erant enim tam aperta argumenta reve-
lationis Dei, ut id non possent absque cul-
pa ignorare.

Item Ioannes 3. 18. qui autem non cre-
dit, iam iudicatus est, quia non credit in nomi-
ne unigeniti filij Dei, id est, iam condem-
natus est apud Deum, & habet in se causā
damnationis. Marci 16. 16. qui vero
non crederit, condemnabitur. Idem constat
ex Paulo cap. 11. ad Romanos: versu 20.
& 23. cap. 3. ad Colossen. versu 6. epist.
1. ad Thimot. cap. 1. versu 13. ad Hebræos
12. 13. videte fratres, ne sit in aliquo vestrum
cor malum: incredulitatis discedendi à Deo
vivo, & versu 19. Et videmus, quia non po-
tuerunt introire propter incredulitatem: idem
docet cap. 4. versu 6. & 11. Sanctus Ioan-
nes epistola 1. cap. 5. versu 9. qui non credi-
dit filio, mendacem facit eum. Et epistola 2.
versu 9. Omnis qui recedit, & non permanet
in doctrinā Christi, Deum non habet: si quis ve-
nit ad vos & hanc doctrinam non affert, nolite
recipere eum in domum, neque ave ei dixeritis.
Qui enim dicit illi ave, communicat operibus
eius malis.

Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 15.
ostendit peccato infidelitatis non solū gra-
tiam; sed etiam fidem amitti, quæ veritas
adeo est perspicua, ut nec hæretici eam ne-
gaverint, quamvis nonnulli censuerint, nul-
lum esse peccatum, fidem negare in tor-
mentis.

SECTIO II.

Idem ratione probatur.

DIFFICULTAS est an sit pec-
catum negare existentiam reve-
lationis, quando sufficienter prædi-
catur: exempli gratia, an non credere reve-
lationem, quando vel ab Ecclesia proponi-
tur, vel à Deo miraculis confirmatur, sit
peccatum. Et quidem peccatum esse dubi-
tari non potest. S. Thomas quæst. 10. art. 1. id
probat, quia fides est virtus; contra quam est
infidelitas; sed omnis actus contra virtutem
est peccatum: ergo infidelitas est peccatum:
ut hoc argumentum vim habeat probanda
est maior propositio: quod præstari facile
potest. Minor autem propositio est proba-
tu difficilior. Multæ enim sunt virtutes,
quarum violatio non est peccatum: quia ip-
sæ non sunt virtutes in præcepto positæ; sed
in consilio, & supererogatione, (ut aiunt)
qualis est virginitas, paupertas voluntaria,
& aliæ. At licet aliquis faceret contra virgi-
nitatem

nitatem iniens matrimonium honestam ob causam, non peccat: ergo non est peccatum omnis actus contra aliquam virtutem.

§. 8.
Obiectio.

Dicit aliquis; posse etiam esse peccatum contra virtutem supererogationis: quia omnis virtus constituit aliquam ordinationem: facere autem contra eam ordinationem, non potest non esse peccatum: qui verò matrimonium init, non facit in esse moris contra ordinationem virginis; sed tantum in esse naturæ: quia destruitur materia, circa quam versatur habitus virginis. Contra primum: quia oppositio libera circa materiam alicuius virtutis non solum est in esse naturæ; sed etiam in esse moris: sed matrimonium est oppositio libera cum materia virginis: ergo est oppositio in esse moris. Maior probatur: quia oppositio libera, moralis, & in esse moris idem sunt. Genus enim moris, & genus libertatis sufficientis ad meritum, atque demeritum idem sunt: opponitur item oppositio libera cum naturali: quia hæc fit sine deliberatione; illa verò cum sufficienti: aut quâ aliâ ratione est oppositio in genere moris, nisi libere volendo aliquid, quod opponatur alicui virtuti?

Refell.

§. 9.

Secundò: virtus supererogationis constituit quidem ordinationem: dirigit enim in honestum finem aptum ad perfectam æternæ vitæ consequutionem: quod est aliquem ordinare in Deum: hæc autem ordinatio non est necessitatis; sed consilij. Quapropter agere libere contra hanc virtutem, non est agere contra ordinationem aliquam, nec est simpliciter deordinatio: deordinatio enim absolute sumpta sonat aversionem ab ultimo fine per peccatum mortale, item & impedimentum per veniale: agere autem contra virtutem consilij, non est peccatum mortale, aut veniale: possumus enim huiusmodi virtutem ommittere honestas ob causas: ut matrimonium iniri potest ob finem bonum; & retineri facultates: primo amittitur virginis virtus, saltem quoad denominationem, & statum virginis; secundo amittitur paupertas voluntaria. Est autem hæc deordinatio privativa, id est, carentia perfectioris ordinationis.

§. 10.

Tandem potest libere fieri contra virginis in esse naturæ; quin actus ille sit contra virginis in esse moris; quare ratione actus ille non est peccatum: ergo eadem ratione poterit libere fieri contra fidem in esse naturæ; quin & in esse moris, neque actus ille erit peccatum. Probo consequentiam: quia S. Thom. præcipue argumentatus est ex conceptu virtutis, ut inde probet infidelitatem esse peccatum; sed potest libere fieri aliquid contra virtutem in

esse naturæ, quin sit peccatum: ergo ex solo conceptu virtutis non repugnat fieri aliquid libere contra fidem sufficienter propositam, quin sit peccatum. Et quemadmodum potest aliquis recte considerata virginitate, dicere sine peccato, nolo virginitatem servare, sive nolo esse virgo: ita poterit dicere sine peccato, nolo credere hæc mysteria sufficienter proposita, sive nolo esse fidelis. Signandum est discrimen inter fidem, & virtutes supererogationis.

Dices secundò, non posse esse honestum finem in non volenda fide, sicut potest esse in non volenda virginitate. Rogo id unde probatur? Potest enim aliquis retinere facultates, ut sine molestia, & difficultate medicandi possit vivere in obsequium Dei: ita potest velle non credere, ut sine difficultate, & molestia credendi possit vivere in obsequium Dei: sicut potest velle à litteris vacare propter studij molestiam. Video odiū in obiectum virtutis secundum se esse malum: ac propterea peccare, qui odio habet paupertatem, aut virginitatem: sic erit peccatum odium fidei: at verò, ut possumus absque odio in paupertatem, & absque peccato retinere divitias, matrimonium inire, & non studere; ita possumus absque odio in fidem ab illa vaccare. Duo ergo præstanda supersunt: alterum fidem esse virtutem: alterum illam esse virtutem præcepti, & non consilij tantum: utroque autem probato firmabitur Thomistica argumentatio.

§. 11.
2. Solut.
Contra:

SECTIO III.

Fides est virtus voluntatis.

SÆPIUS ostendi voce *fides* includi, & assensum intellectus, & affectionem piæ voluntatis. Item ostendi disput. 55. assensum fidei esse virtutem intellectus, sive intellectualem: nunc autem probandum est eundem assensum esse actum virtutis moralis, sive spectantis ad mores. Dixi affectum piæ credendi habere pro obiecto ipsos actus, & assensus fidei: quemadmodum affectus misericordiæ habet pro obiecto levamen inopis, & externas actiones ad illud utiles: Vestigandum nobis est utrum illi assensus fidei sint consentanei naturæ rationali: quemadmodum sunt consentaneæ actiones externæ levatrices inopiæ: si enim confliterit eas actiones, & actus esse consentaneos; constabit inde habitum voluntatis eos actus propter ipsos volentem, esse virtutem moralem: ut est habitus volens inopis levamen propter ipsum: quod si hæc honestas

§. 12.

S. Tho. q. 5. Art. 4. actuum nobis est præcepta, habitus illam volens erit virtus præcepti, & non consilij solum.

§. 13. *Conclus.*
1. *Prob.* Dico igitur eiusmodi assensus fidei esse honestos, & habitum circa illos esse virtutem. Probatur primum: quia illi assensus sunt consentanei naturæ rationali: ergo sunt honesti. Consequentia patet ex disp. de actibus humanis, & de peccatis: ubi latè probavi rationem honestatis consistere in consonantia obiecti cum natura rationali; malitiæ autem in dissonantia: sive huic consonantiæ, & dissonantiæ necessario accedat, sive non, præceptum, aut prohibitio Dei. Antecedens probo, quia assensus illi sunt magna intellectus perfectio: quia sunt cognitiones certæ, supernaturales, & initium fugiendi peccata, & amandi virtutes, quorum supplicia minantur, & præmia proponunt: perfectio autem intellectus est maximè conveniens naturæ rationali, ut rationali. Quapropter studiositas est ex obiecto virtus: quia eius obiectum est intellectus cultura: quæ, nisi aliundè vitietur, honesta est. Quod si aliquando carpitur à Sanctis, non est, quia per se amatur; sed finistros ob alios fines curiositatis inutilis, aut ostentationis inanis: velle autem intellectum perfectum habere, est per se honestum, & principium colendi, & diligendi Deum. Quod de habitibus supernaturalibus non potest esse dubium, quia magis accedunt ad perfectionem divinam: habent enim Deum non modò authorem communem; sed etiam privatum, cuius sunt speciale germen.

§. 14. *2. Prob.* Secundò probatur: quia humana vita non potest sine fide etiam naturali administrari: nisi enim aliquis credat, vix potest vivere: credendum est enim me esse Bernardini filium; alioquin nec eius hæreditatem possum inire, nec ex illo nobilitatem probare, & immunitatem à tributis. Credendum est item hunc hominem esse Regem: cui aliter obediri non potest, & alia id genus infinita, sine quibus nullum potest esse commercium, nulla inter homines conventio, corrumpit politia civilis, & politicarum virtutum exercitatio. Quod si humana fides tam multis exposita errandi periculis, tam necessaria est, & conveniens naturæ rationali, nonne erit longè convenientior divina fides, immunis ab omni errandi periculo: qua credimus, non homini; sed ipsi Deo loquenti: cum quo mutuam societatem, & commercium inimus?

§. 15. *Confirm.* Explicatur: veracitas ideò est consentanea naturæ rationali, quia sine illa cessant commercia, & actiones univærse, quas homo in alios exercet: ideò enim mendacium est peccatum; quia loquens redditur incre-

dibilis; diruitque fundamenta vitæ civilis: quia enim homo non potest rebus omnibus adesse, neque illas per se cognoscere; indiget aliorum adminiculis: ut ex ipsorum sermonibus, & scripturis cognoscat, quæ per se non potest: quod si quis alium linguâ, aut calamo decipiat, deceptus non sciet; sed ignorabit, & errabit, neque audebit deinceps ei credere, quem est mendacem expertus. Ob eundem finem necessaria est etiam fides, quæ in audiente respondet veracitati dicentis: quid enim prodest veracitas, si desit fides? Et quemadmodum est contra virtutem mentiri; ita & dissentire loquenti, quando non est probabilis ad tergiversandum ratio: & quemadmodum dici rem aliter, atque sentitur, est peccatum mendacii: ita dissentiri, quando oportet credere, est peccatum incredulitatis.

Hæc de fide in communi: divinam autem commendant complurimæ utilitates, quibus est naturæ rationali maximè apta. Etenim per illam Deus nobis fit familiaris; per illam percipimus eius verba, & ipse nobis ostendit, quid sibi placeat, quidque displiceat: quid honestum sit, quid turpe: quid nobis agendum, quid fugiendum. Præterea est initium salutis: ab illa enim incipit iustificationis series: per illam cognoscimus Deum aptè ad amorem supernaturalem, & spem: item & æterna supplicia, ob quorum terrorem vitam componamus, ex præscripto rationis. Quæ omnia ostendunt apertè supernaturalem fidem esse maximè consentaneam naturæ rationali, ut rationali: ac propterea habitus voluntatis amans fidem propter ipsam, est actus honestus, atque virtutis.

SECTIO III.

Fides est virtus præcepta.

PROBANDUM superest, fidem ita esse in præcepto, ut non possimus absque peccato gravi illius violare leges: de quo argumento copiosè disserit P. Suar. disp. 13. Primum, quia interdum contingit dissensum contra fidem humanam esse peccatum grave. Si enim ego mihi persuadeam absque fundamento probabilibus, aut vnum hominem gravem mihi mentiri, est iudicium temerarium incredulitatis, directè pugnans cum legibus humanæ fidei: quæ me adstringunt, ne mihi tale persuadeam de viro gravi. Immo quamvis non mihi persuadeam eum mentiri;

§. 16.

§. 17.

P. Suar.

tiri; sed tantum esse deceptum, adhuc hoc non possum licite sentire multis in casibus: verbi gratia, cum ipse testatur se oculis aliquid vidisse: non possum mihi persuadere illum esse deceptum; neque velle ab ipso me decipi. Quod si ipse mihi testetur, se vidisse adventare hostem: & ego propter incredulitatem non munio urbem, nec militem accerso, neque expedio arma: tunc admitto duplex peccatum, alterum contra charitatem urbis; alterum contra fidem humanam: quemadmodum quando carnibus vescor contra legem ieiunij, frequenter pecco contra temperantiam, item & contra legem Ecclesiasticam: ergo eadem ratione peccabo contra leges fidei infusæ, si dissentior eius obiecto proposito sufficienter. Probo consequentiam, quia strictius ligant infusæ fidei leges, quam humanæ: quemadmodum pietas in Deum nos magis adstringit, quam in hominem, propter discrimen inter Deum beneficientem, & hominem: idem discrimen est inter Deum loquentem, & hominem.

§. 18.
2. Arg.
Secundo probatur: quia Deus habet ius, ut illi credamus: & ut non solum nobis persuadeamus illum esse veracem, sed etiam ea testificari, quæ nobis satis proponuntur, ut ab ipso testata: quia, nisi id nobis ita persuadeamus, non possumus facere, quod ipse iubet: nec cognoscere, quæ ipse velit à nobis fugienda, aut amanda: cum autem Deus sit nostri perfecte Dominus, cui parere tenemur: & hæc ratio illi credendi sit ab ipso instituta, & ex se sufficiens ad extorquendam fidem, ius habet ipse, ut nobis hac ratione persuadeamus existentiam divini testimonij. Sed violare hoc ius, est aperte prohibitum ipso iure Dei: quemadmodum violare ius humanum, est prohibitum: ergo non agere contra fidem, est præceptum ipso iure Dei: quo fides à virginitate differt: virginitas enim non præscribit aliquod ius Dei: quod violetur; nec est simpliciter necessaria ad parendum Deo, aut illi placendum: maxime cum matrimonium sit multis de causis honestum, & institutum à Deo: fides autem non solum de veracitate Dei, sed etiam de existentia eius testimonij, est simpliciter necessaria ad cognoscendam, & exequendam voluntatem Dei; proponitque nobis ius divinum, quod habet in nos, ut possit nobiscum agere.

§. 19.
Caiet.
Difficul.
Quapropter Caietanum miror distractum per tam longos anfractus, ad quærendam rationem, cur supernaturalis fides obliget naturam: quæ illi non videbatur teneri ad quærendam perfectionem supernaturalem: quemadmodum homo è fœce plebis, non tenetur acceptare nobilitatem oblatam à Rege: cuius argumenti tricas non satis ex-

Solutio.
plicuit. Respondetur autem ex argumento proposito, teneri omnes ad assensum fidei ipso iure Dei: quod nos adstringit ad ea facienda, sine quibus tale ius exerceri non potest, nec nos illi satisfacere: si enim satisfactio illius iuris pendeat ab actu supernaturali, vel naturali, dum Deus nobis parat sufficientes vires ad actum supernaturalem, à quo ea satisfactio pendet, tenemur eum actum exercere: quia Deus iure Domini nobis potest aliquid præcipere, cui nos tenemur obedire, qua ratione possumus. Ad argumentum Caietani respondetur, naturam soli suæ virtuti permissam non teneri ad aliquid supernaturale, quia nec potest; naturam autem auxilio supernaturali instructam teneri ad actus supernaturales, sine quibus satisfieri non potest iuri Dei. Neque hoc pendet ab eius acceptatione; sed præcisè ex ipso iure Dei, & viribus naturæ, illi aut debitis, aut additis ex gratia Dei. Ad exemplum rustici respondeo, illum teneri ad accipiendas vires omnes, quæ illi offerantur, si necessariae sunt ad satisfaciendum iuri regio. Exempli gratia, homo ignobilis polleat prudentiâ, qua Rex indiget in legationem, à qua pendet Reipublicæ salus: ut autem ea legatione pro dignitate, & necessitate Reipublicæ ille prudens utatur, indiget nobilitate, & opibus: illa tenetur accipere, si offerantur: vel illis uti, si præsto sint, easque scit sui esse Regis: ita tenemur uti viribus fidei.

§. 20.
3. Arg.
Tertium argumentum ad probandam necessitatem fidei, est: quia tenemur iure ipso naturali & supernaturali, placare Deum, deponere peccatum etiam habituale, item & inire gratiam, & amicitiam Dei. Est enim peccatum tam grave malum, ut nova sit culpa, nolle illud depellere: cum possumus, saltem in aliqua occasione: velle enim mori in peccato mortali, est novum peccatum contra charitatem sui, distinctum à primo. Itæ nolle satisfacere Deo pro peccato commissio, est etiam novum peccatum in Deum. Item gratia Dei & æterna beatitas sunt tam excellentia bona, ut nullus excusari possit à peccato, qui ea neglexerit: lex enim charitatis, & beneficentiæ in nosmetipsos nos obligat ad ea bona procuranda: quemadmodum tenemur procurare vitam, immo & alimenta filiis: hæc autem omnia videmus necessario pendere à fide infusa, qua credamus Deum hæc omnia promississe, & eius promissionem esse veram: quemadmodum teneor credere, verum esse testimoniū prudentis, & frugi, quoties mihi proponit imminere periculum oppetendæ mortis: tunc enim, si non adsit probabile fundamentum dissentendi, teneor non solum non dissen-

tiri; sed etiam mihi persuadere imminere periculum, illudque declinare.

§. 21.

Quo etiam patet ad argumentum Caietani propositum §. 19. hominem lege charitatis teneri acceptare tam excellentia bona: & quo illa sunt magis supernaturalia, & excellentiora, maior nobis incumbit obligatio, eo præcisè quòd maiora bona spiritalia sunt. Itaque ipso in limine Caietanus offendit: quia ex ipsa evidentiatione obligationis captavit dubitationem. Ad exemplum hominis ignobilis respondeo, rationem esse tam disparem, ut in nullo sit par. Nobilitas enim, fortunæ, & id genus alia bona, quia caduca sunt, & nullius momenti, sæpiusque magis sunt oneri, & incommodo, quàm honori & utilitati, possunt facile despici: maxime ut sine illis ad vitam facilius progrediamur æternam: si tamen non propter honestum finem; sed ex animi vilitate fugiantur, sit quidem vili pusillanimitatis vitio, non virtute. At verò carere peccato, esse amicum Dei, eiusque regni participem; adeò sunt bona, ut nullam ob causam possit illorum honestari contemptus.

§. 22.

4. Arg.
Resp.

Quartum argumentum petitur à præcepto Dei, qui millies nobis præcipit credere: ab his testimonijs abstineo, partim quia sunt satis vulgata, partim quia proposita sunt à §. 2. satis multa. P. Suarez adducit ea disput. 13.

Suar.

SECTIO V.

Corollaria.

§. 23.

DEDVCO primum: semper esse peccatum mortale dissentiri mysterijs fidei prædicatis sufficienter. Probatur: quia quoties fides proponitur sufficienter, non est locus prudenti dubitationi: agere autem contra prudentiam, semper est peccatum mortale, quando materia est tam gravis: item, quia quoties proponitur sufficienter revelatio, obligat eodem modo ad non dissentiendum: si autem semel esset licitum dissentiri, semper dissentiri possemus: quia revelatio semper proponitur cum evidenti probabilitate, & credibilitate evidenti; sed eadem evidens credibilitas semper occludit aditum dissensui: ergo semper obligat ad cohibendum dissensum.

§. 24.

Secundò deduco: esse peccatum contra fidem, dissentiri revelationi propositæ sufficienter per auctoritatem humanam Ecclesiæ, vel per miraculum, vel per prophetiam, vel per quamcumque aliam sufficientem applicationem. Probatur: quia qui autho-

ritate Ecclesiæ non movetur ad credendum, est hæreticus: Iudæi autem incredulitatis accusantur à Christo, quòd non crediderint tantis visis miraculis: item Zacharias pœnas luit suæ incredulitatis: si ergo revelatio sit privata, si publica, dum proponatur sufficienter, dum non est prudenter dubitandi locus, semper obligat ad non dissentiendum. Ratio à priori: quia multis rationibus Deus potest suas revelationes facere tam evidenter credibiles, ut nullum relinquat locum dubitandi prudenter.

Obijcies contra corollarium utrūque: non esse peccatum mortale dissentiri alicui revelationi parvi momenti: verbi gratia, revelationi de cane Tobiae, quæ exigui quidem est momenti: præterea dissentiri revelationi privatae, non erit peccatum. Respondeo, utrūque esse falsum: quia quamvis obiectum revelatum momenti sit exigui, tamen ratio, qua proponitur, est eadem, ac quæ proponuntur alia: exempli gratia, auctoritas Ecclesiæ, cuius despectus semper est gravis: nec alia ratione cōmuniter proponuntur cætera mysteria fidei: qui autem semel dubitat de auctoritate Ecclesiæ, non potest absque formidine assentiri revelationibus alijs: evertit igitur, qui ita dissentit, totam rationem credendi: ut ostendi. Ad secundum respondetur, nullum posse dissentiri absque gravi peccato revelationi privatae, quando à Deo sit credibilis evidenter: quia Deus habet ius communicandi nobiscum etiam privatim: cui iuri satisfacimus credentes revelationes privatas, sufficienter propositas; qui autem semel negat revelationem credibilem evidenter, iam evertit rationem, qua Deus communicat cū hominibus: non enim omnibus loquitur immediate; sed paucis, quorum revelationes proponit credibiles evidenter: ideo autem Ecclesiæ dissentiri est grave peccatum, quia eius auctoritas est revelationis applicatio sufficiens: ergo eadem ratione erit etiam peccatum dissentiri cuivis applicationi sufficienti.

§. 25.
Obiectio.

Resp.

Tertiò deduco, dissensum contra auctoritatem humanam Ecclesiæ esse peccatum directè cōtra fidem: quia lex ipsa fidei obligat, non solum ad assensum revelationis; sed etiam ad vitanda omnia, quæ illi officiunt: quemadmodum peccat contra iustitiam, qui alicui absque causa interdicit alimenta. Item habitus piæ affectionis inclinatur immediate ad assensum auctoritatis humanæ, non quidem propter ipsius honestatem; sed propter supernaturalem assensum, quem habet pro obiecto formali primario: quemadmodum eodem habitu charitatis amantur Deus & proximus: & eodem habitu infuso

§. 26.

infuso finis attinguntur. & media. Sed assensus in auctoritatem Ecclesiæ est mediū ad supernaturalem assensum fidei: ergo eodem habitu piæ affectionis vterque amatur assensus. Idem dixerim de assensu negato miraculis: est enim eadem ratio: quia cum ea omnia sint media per se necessaria ad supernaturalem assensum, eadem lege, quæ præcipitur assensus, præcipiuntur & media, & prohibentur opposita.

§. 27.
Obiectio.

Dices: habitus fidei infusæ non attingit auctoritatem humanam Ecclesiæ: ergo nec affectus pius attinget assensum in illam. Probo consequentiam: quia affectus pius non extenditur ad aliud obiectum remotum, distinctum ab obiecto immediato fidei. Nego consequentiam: præsto est discrimen: nullus enim habitus attingit, nisi obiectum formale, & materiale: quidquid enim amat, aut cognoscit, est propter se, aut propter aliud: si propter se, est obiectum formale: materiale autem, si propter aliud: auctoritas humana Ecclesiæ non est obiectum formale fidei: materiale verò potest esse quando cognoscitur Dei revelatio de ipsa auctoritate: nunc agimus de ipsa ut præsit revelationi credendo. Conditiones autem, siue applicationes non attinguntur fide infusa: quia nec sunt ipsius obiectum formale, aut materiale: pius affectus amat assensum in auctoritatem humanam Ecclesiæ, quia est medium utile ad supernaturalem assensum, quem affectus ille amat, ut finem. Itaque quod fuit conditio necessaria ad assensum fidei, non cognita per ipsam fidem, fuit obiectum materiale affectionis piæ per ipsam amatum.

§. 28.

Quartò deduco, non esse peccatum contra fidem cohibere interdum assensum: quāvis enim tenemur numquam dissentiri; at semper assentiri non tenemur: quemadmodum tenemur numquam odisse Deum, at non tenemur illum semper amare: credere enim & amare sunt obiectum legis affirmativæ, quæ semper obligat; non tamen pro semper, etiam si cogitemus de Deo, & eius revelatione. Tenemur exercere fidem, cum tenemur illam profiteri: item cum tenemur amare Deum, aut exercere virtutem aliquā infusam, quæ in exercitatione pendet ab assensu fidei: ut cum tenemur Christum in Eucharistia adorare: cultus enim ille pendet ab assensu fidei de præsentia Christi in Eucharistia: item quoties ad Sacramentum accedimus: arbitror & cum primū audimus aliquid contra hæreticos diffiniri: tunc enim tenemur ostendere nos esse ab Ecclesiæ factione, cum hæreticis pugnantis. Hac de re sermo redibit disput. 95: ubi agendum de præcepto fidei.

Quintò deduco: esse peccatum infidelitatis dubitare de fidei articulis propositis sufficienter: quod si à tota Ecclesia proponantur, erit peccatum hæresis. Probatur: quia qui intellectu dubitat, habet dispositionem repugnantem assensui fidei, hic enim est necessariò absque formidine, & cum assensu certo, quod non sit licitum dubitare propter moralem certitudinem, & euidentem credibilitatem mysteriorū fidei. Quæ sententia communis est Theologis, & Iurisperitis capite de hæreticis, ubi statuitur dubiū in fide esse infidelē, & in Concilio Lateranensi sub Leone X. damnantur, qui negauerint, aut verterint in dubium immortalitatem animæ rationalis. Video hoc negari videri à Melchiorre Cano 12. de locis cap. 9. cuius tamen sententia in re tam gravi sine alio auctore est, & ratione. His de rebus sermo redibit in quæst. 16. de præcepto Fidei.

Conc. Lat.

Cano.

DISPUT. LXVII.

De subiecto infidelitatis.

§. 1.

Recognoscenda est disp. 50. maxime §. 6. ubi ostendi fidem acceptā metaphysicè, esse in intellectu subiectivè: quia est assensus certus, cuius subiectum est intellectus; si autem fides in esse moris concipiatur, ut includit pium affectū credendi, est in voluntate. Quapropter fides componit moraliter vnum actum ex duobus physicè distinctis: scilicet ex assensu, & affectu pio, estque in intellectu simul, & in voluntate.

§. 2.

Eadem ratione infidelitas componit moraliter vnum actū ex duobus physicè distinctis: nempe aut ex carentia culpata assensus debiti, vel ex assensu culpato contrario fidei, & ex pravo affectu dissentendi, aut non discendi, quæ necessariò sunt credenda ex præcepto. Quemadmodum homicidium componitur moraliter ex actione externa necante, & ex actu interiori eam inperante: quæ ratione liquidò constat infidelitatem consummatam esse in intellectu, & voluntate: quemadmodum virtus consummata fidei est in utraque facultate. Quæ doctrinam expressit S. Thom. quæst. 10. art. 1. & sequuntur omnes Theologi: recognosce P. Suárez disp. 16. sect. 3.

S. Thom.

P. Suárez

§. 3.

Ostendi disputationibus de actibus humanis malitiam moralem esse per se primò in voluntate: in actibus autem externis denominativè tantum, in quibus præsit malitia moralis, non quidem formaliter; sed obiectivè.

S. Tho. q. obiectivè, id est, sunt tale obiectum, ut actus
10. Art. 2. sit malus moraliter, & dignus vituperatione eo præcisè, quòd ad illud liberè terminetur: est item obiectis bonitas moralis obiectiva ex eo præcisè, quòd, si propter se ipsa amentur, reddunt amorem formaliter bonum (si cætera concurrant). Hæc bonitas obiectiva, aut malitia, est convenientia obiecti, aut dissonantia cum natura rationali; vel lege: actus enim voluntatis ideò est formaliter bonus, aut malus, quia est de hoc obiecto: hoc autem ideò est obiectivè bonum, aut malum, quia adsonat, aut dissonat naturæ rationali, aut legi: moraliter verò ideò est actus virtutis, aut vitij, quia amatur actu bono, aut malo.

§. 4. E quibus deduces malitiam obiectivam infidelitatis esse in solo intellectu: quia hæc malitia, aut est carentia debiti assensus, aut dissensus prohibitus: formalis autem malitia est in sola voluntate, quia hæc est, aut omisio culpata affectus pij; aut prohibitus affectus dissentendi, aut non discendi necessaria ex præcepto. Malitia autem moralis est formaliter in voluntate; in intellectu autem denominativè, totaque malitia bipartita est in intellectu, & voluntate. Quæ omnia clara sunt ex doctrina communi, quæ contra nonnullos dedi in materia de actibus humanis, qui autem dicunt malitiam per se primò esse in actione externa mala, idem asserent de infidelitate.

DISPUT. LXVIII.

Utrum peccatum infidelitatis possit esse in sola voluntate?

S E C T I O I.

Explicata questio.

§. 1. **P**ECCATA nonnulla atque virtutes consummantur interiori, absque vlla actione ex ipsis derivata. Exempli gratia: odium Dei consummatur interiori, quia nullam habet ex natura sua actionem, quam efficaciter amet; sed totum versatur circa Deum, displicens in eius bonitate. Amor item Dei consummatur interiori: quia eius obiectum formale non est aliqua actio; sed bonitas Dei. Misericordia consummatur exteriori, quia eius obiectum formale

est honestas levandi inopem, & dum hæc honestas non exercetur exteriori, non completur misericordia; item homicidium consummatur exteriori, eaque propter irregularitas est poena homicidij completi, & exteriori consummati.

§. 2. Dupliciter potest virtus, aut vitium consummari exteriori. Primum, quia ex se sive ex natura sua petit ita consummari, cui opponuntur virtutes, & vitia, quæ ex obiecto formali non habent eam aptitudinem: in quo sensu, qui efficaciter vult necem, est homicida, quamvis non assequatur necem: quia actus ille petit esse causa necis: sic infidelitas est vitium consummatum exteriori, quia petit esse principium, aut dissensus prohibiti lege fidei, aut omissionis, eadem lege interdictæ. Nec hac in parte est dissidium ullum.

§. 3. Secundò potest virtus, aut vitium exteriori consummari actu, & non consummari actu, ut qui querit mendicum, eius inopiæ levandæ gratia, nec invenit; aut qui hominem iniuste occidendum postulat; habent misericordiam & homicidium inconsummata exteriori per accidens. In hoc sensu disquiri: utrum voluntas possit habere actum infidelitatis, quin ex illo sequatur de facto aliquis dissensus prohibitus, aut carentia præcepti assensus?

S E C T I O II.

Conclusio.

§. 4. **C**ONSEO: posse aliquem peccare in voluntate per actum infidelitatis, quin de facto sequatur in intellectu, aut dissensus prohibitus; aut carentia assensus præcepti. Hæc conclusio est P. Valentia tom. 3. disput. 1. quæst. 10. punct. 1. à versu tertio quaritur.

S E C T I O III.

Probationes P. Valentia.

§. 5. **S**IT primum eius argumentum: intemperantia est vitium naturæ suæ petens consummari in appetitu sensitivo, sicut infidelitas in intellectu; sed contingere potest intemperantia in sola voluntate, quin actu deriveretur in appetitum: ergo & infidelitas, quin deriveretur aliquid in intellectum. P. Suarez disput. 16. sect. 3. num. 7. respondet: disparem esse rationem, quia executio intemperantiæ multas ob causas potest

potest impediri; & licet imperetur, non obediunt potentia externa, eaque propter licet in voluntate sit affectus in actionem externam, poterit non desiderari efficaciter. At intellectus sine vilo impedimento obedit voluntati: unde distinguo maiorem: intemperantia & infidelitas consummantur exterius eodem modo, & obedientia potentiarum, nego maiorem; diverso modo, concedo; & nego consequentiam.

§. 6.
2. Arg.
Valent.
Resp.
P. Suarez.
Secundum argumentum: Philosophus impotens negare existentiam Dei, potest hypotheticè velle negare Deum, nisi demonstratione impediretur: hic peccat infidelitate, & tamen in intellectu nullum habet errorem; sed potius adsonat fidei persuasus existentiam Dei: ergo. P. Suarez adductus §. 5. respondet: in intellectu eius Philosophi esse hunc errorem: *non est credendum, nisi quod demonstratur*: alioquin non haberet propositum hypotheticum non credendi. Item qui paratus est dissentiri obiectis fidei, si efficacior afferatur probatio, non credit Catholicè, quia sibi persuadet posibles esse eas probationes.

§. 7.
Impug.
Hæc autem responsa impugno: etenim ille Philosophus absque vilo errore posset habere conditionatam voluntatem dissentendi; non enim censet non esse credenda, nisi quæ demonstrantur, sed iudicans ea debere credi, ipse non crederet voluptatis, aut alius commodi gratia: ut possumus liberè dissentiri cognoscentes nos agere contra leges fidei tunc obligantes. Item in secundo casu facilis est solutio: etenim non agimus de illo; sed de eo, qui dissentiri vellet, nisi demonstratione impediretur.

§. 8.
Resp.
Respondeo: eos homines tunc esse formaliter hæreticos: quia sibi persuadent non existere revelationem Dei de ipsius Dei existentia, quia si illam sibi persuaderent, non possent dissentiri, etiam si demonstratione carerent: quia præstito assensu infallibili auctoritati Dei, & existentia revelationis, non possumus dissentiri mysterio: nec itè possumus validiorè quærere rationem; cum revelatio sit certissimum argumentum.

§. 9.
3. Arg.
Tertiò arguit: potest aliquis rationes expendere cum dubitatione; in quo non habet eius intellectus aliquid contra fidem: quia carentia credendi tunc non est peccatum; quia tunc non obligat hoc præceptum affirmativum credendi: nec itè expendere rationes est peccatum: nec habet aliquid, quo opponatur fidei. Ipse tamen P. Valentia versu *animadverti autem*, asserit prudenter, se non agere de dubio, aut suspitione, quæ contra fidem aliquid quis suspicetur, aut vertat positivè in dubium: hunc enim asse-

rit esse completè infidelem; sed agit de eo, qui neutram in partem flectitur, ob quod non est satis aperta huius argumenti vis. Quapropter P. Suarez adductus §. 5. respondet: eam suspensionem assensus non fore peccatum, nisi oriatur ex mala, aut formidolosa persuasione rerum fidei; vel assensus sit præceptus pro eo instanti.

P. Suarez

SECTIO III.

Probatio conclusionis.

CONCLUSIO proposita §. 4. probatur: cum aliquis cernit, se non teneri ad assentiendum fidei Catholica, quia tunc præceptum non urget, potest dicere: *nunc volo suspendere assensum; cras autem dissentiar revelationi: quamvis video me teneri ad non dissentiendum*. Hic casus non est impossibilis: quia tunc potest absque peccato omittere assensum: decretum autem de dissensu crastino quis dicat impossibile? Nam cum ille assensus sit ei cras liber, potest nunc decernere dissensum: non secus, ac iter crastinum: eum verò tunc cessare posse à dissensu præsentis, quamvis decernat dissentiri cras, est certum: quia crastina dissensio, non infert nunc dissensionem: & potest apprehendi ut incommoda nunc; cras autem commoda. Hunc hominem tunc peccaturum, non minùs certum est, quàm qui decerneret homicidium crastinum, quia decretum illud est contra dictamen rectæ rationis: sed in toto hoc peccato nihil derivatur in intellectum contra fidem: quia nunc est peccatum absque aliqua intellectione contra fidem: crastinus autem dissensus non est opus ut sequatur: quia mutari decretum potest: ergo peccari potest contra fidem, quia aliquid derivetur in intellectum.

§. 10.
Probatio.

E quibus liquidò constat carere vi discrimen §. 5. allatum ex P. Suarez inter potentias externas, & intellectum. Quamvis enim intellectus continuò obedit voluntati in motibus imperatis pro eodem instanti; non tamen in imperatis pro futuro. Itaque in obedientia actuum, qui de præsentis fieri imperantur, est verum illud discrimen: in futuris autem motibus non obedit intellectus antequam tempus futurum adveniat: peccatum verò in voluntate est de præsentis; & nullus error, nec carentia assensus culpata: ergo.

§. 11.
P. Suarez

Argumentum opposita sententia.§. 12.
Obiectio.
Suarez.

PATER Suarez disput. 16. sect. 3. num. 7. censet non posse committi peccatum infidelitatis, quin in intellectu consummetur. Argumentum est; quia omne peccatum infidelitatis propriæ, expellit ex intellectu fidem: ergo consummatur in intellectu. Antecedens probat ex definitione infidelitatis, quæ est peccatum fidem expellens. Consequentia probatur: quia illa carentia fidei est macula voluntaria in intellectu.

§. 13.
Resp.

Respondeo primum: à me adhuc non disputatum de infidelitate sic stricta; sed de infidelitate in communi, non ut de facto infert carentiam fidei; sed ut est contra fidei leges: quæ ut sic non infert necessariò fidei privationem. Secundò respondeo: eum hominem habere totam rationem formalem hæresis; nempe voluntatem efficacem dissentientiendi cum pertinacia contra Ecclesiam, ob quod peccatum amittitur fides: unde nego consequentiam. Ad probationem respondeo: carentiam fidei habitualis non habere malitiam obiectivam infidelitatis; sed esse illius pœnam: hic autem agimus non de voluntario pœnali, quod non est obiectum actus mali, sicut malitia odij Dei non consummatur per carentiam habitus charitatis; agimus autem de infidelitate, ut est pars malitiæ: quia habet malitiam obiectivam: & quærimus utrum possit actu existere moralis malitia infidelitatis in voluntate, quin existat in intellectu malitia obiectiva infidelitatis? id est, utrum actus pravus imperans possit esse absque actu imperato?

DISPUT. LXIX.

Utrum infidelitas sit maximum peccatorum?

§. 1.

AC disputatione multa com-
plector de spe, & charitate, ne
cogar repetere tripartitam
difficultatem communem tri-
bus virtutibus Theologicis.
Comparanda est fides primum chari-
tati, secundò spei, tertio vir-
tutibus moralibus.

Nonnulla præmoneo.

PRIMUM: infidelitate à me com-
prehendi disputatione præsentis om-
ne peccatum contra fidem, sive illo
amittatur fides, ut hæresi, Iudaismo, & Pa-
ganismo; sive non amittatur, ut peccato ex
ignorantia; aut dissensu in revelatione pro-
positam miraculo, & similibus, de quibus
agendum in quæstionem 16. Hic igitur est
comparandum omne peccatum in fidem
cum cæteris omnibus.

Præmoneo secundò: intra peccata con-
tra fidem multa distingui specie. Ostendi di-
sputans de peccatis duas esse peccatorum spe-
cies: alteram obiectivam; formalem alteram: obie-
ctiva est obiectum formale, quod, ut termi-
nus extrinsecus, dat speciem actibus in ip-
sum, ut quodvis aliud obiectum formale.
Species formalis est conceptus quidditati-
vus actuum, sive illorum essentia: hæc essen-
tia potest esse multiplex pendens ab obie-
ctiva specie, ut à principio extrinsecè con-
currente. Omnia peccata contra fidem sunt
eiusdem speciei obiectivæ, quia sunt contra
authoritatem & revelationem Dei, quæ
sunt obiectum formale fidei, à quo, ut ab ob-
iecto deserto, sumitur infidelitatis malitia.
At verò non sunt omnes infidelitates eiu-
dem speciei formalis; quia negatio authori-
tatis Dei diversa est specie à negatione re-
velationis; quia illa est negatio actus Theo-
logici: secus hæc. Item peccatum ex ignoran-
tia, diversum est à peccato ex pertinacia
contra Ecclesiam.

Tertiò præmoneo: intra eandem spe-
ciem obiectivam deteriorem; posse esse mul-
ta peccata levioris speciei formalis, quam
sunt aliqua intra speciem obiectivam minus
malam. Quod contra Theologos nonnullos
latè probavi in disputationibus de peccatis.
Ieiunium enim pertinet aliquando ad vir-
tutem religionis, eiusque violatio est irre-
ligio: homicidium autem est iniustitia, quæ
minus mala est irreligione ex obiecto; &
tamen homicidium & adulterium peccata
graviora sunt, quam solutio ieiunii. Quod
in præsentis P. Suarez observat disputat. 16.

sect. 2. num. 6. Comparo ergo pessimam infidelitatis speciem cum
pessima aliorum
vitiiorum.

**

§. 2.

1. An-
mad.

§. 3.

2. An-
mad.

§. 4.

3. An-
mad.

S E C T I O II.

Opinio Sancti Thomae.

§. 5.
S. Thom.

SANCTVS Thom. quæst. 10. art. 3. & quæst. 20. art. 3. docet primò: infidelitatem minùs grave peccatum esse odio Dei: quia odium magis avertit à Deo, & opponitur virtuti nobiliori charitatis. Docet secundò: infidelitatem esse gravius peccatum desperatione: quia hæc avertit à Deo, vt est à nobis participabilis: infidelitas autem, vt est secundum se: quod est maius malum, & iniuria maior. Secundò, quia per infidelitatem avertitur homo à Deo totaliter: quia in similibus, qui non attingit, errat. Tertia conclusio: desperatio est maius peccatū infidelitate quoad reparationem, & occasionem resipiscendi: nam, qui desperat, non habet principium, quo frænetur.

S E C T I O III.

Difficultates circa tertiam conclusionem.

§. 6.
1. Conclus.
Probat.

DICO primò: infidelitas ex obiectiva specie deterior est desperatione quoad nos, siue tollendo à nobis rationem resipiscentem. Probat. opposito fundamento: infidelis pauciora habet, quibus avertatur à peccato, quàm solum desperans: ergo deterior est hac in parte. Probo antecedens: quia hæreticus caret spe, ac propterea non frænatur eius affectu magis, quàm solum desperans. Addit insuper ex parte intellectus carentiam cognitionis in intellectu: cognitio autem in desperante vim habet eum cohibendi: ergo pluribus impedimentis illaqueatur infidelis ad resipiscendum.

§. 7.
Bañez.

Impug.

Dominicus Bañez quæst. 20. art. 3. respondet, hæreticos concipere interdum beatitatem, & æternos cruciatus, qua cognitione terrentur. Contrà primùm: quia illa apprehensio est inefficax, quia non figuratur satis in obiectum. Contrà secundò: pone hæresim circa beatitatem, atque cruciatus: hinc sequitur illorum derisio; quia errantes in eis articulis irident fideles, & contemnunt futuram vitam. Hæc infidelitas gravius impellit errantem in flagitia, quàm sola desperatio, quia nec est cum timore, nec amore in ea obiecta: in quo similis est desperanti: addit item in sensu com-

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

posito infidelitatis non posse esse eos affectus; qui autem eos nec habet, nec potest, longius à resipiscencia distat, quàm qui potest, licet non habeat: carentia enim actus vnius facilius pellitur, quàm duorum.

§. 8.
Confirm.

Confirmatur: desperans habet in intellectu vim impellentem in amorem felicitatis, & odium cruciatuum: hæreticus autem in solo errore circa alterum sæculum, habet & carentiam eius impulsus, & impotentiam proximam sperandi ex suppositione erroris de altera vita. Denique posita fide, est distincta difficultas in spe: sunt ergo duæ difficultates superandæ: altera in credendo, altera in sperando; sed solum desperans non habet vincendam, nisi vnam, idque facilius, quia per fidem habet in gentem vim, vt moveatur: infidelis autem habet duas: alteram credendi, quæ est gravior: alteram in sperando: ergo difficiliorem se videt ad resipiscenciam.

§. 9.
2. Arg.

Secundò probatur: quia ruina totius ædificij à fundamētis ægrius instauratur, quàm ruina vnius partis; sed per infidelitatem ruit ædificium spiritale à fundamento: quia fides est initium iustificationis: per desperationem autem ruit ædificij pars: ergo damna fidei difficilius reparantur, quàm desperationis.

§. 10.
Bañez.

Impug.

Respondet Bañez: desperationē per se, & directē ex obiecto afferre impulsū in flagitia; infidelitatem verò non nisi consequenter. Contrà primùm: quia infidelitas circa beatitatem directē affert, & ex obiecto, reparationis difficultatem, vt constat ex §. 7. Secundò: quia siue consequenter, siue ex obiecto, infidelitas est ruina omnium à fundamento, & affert plura impedimenta ad meliorem frugem, quàm desperatio: ergo consequenter est deterior absolute ad hunc finem, quàm desperatio, ex obiecto.

S E C T I O III.

Difficultates erga secundam conclusionem.

§. 11.
2. Conclus.

DICO secundò: desperatio ex obiectiva specie est peccatum gravius, in ratione peccati, infidelitate: quod docuit Pater Suárez disputat. 2. de spe, sectione 2. nam. §. Pater Luisius in Commentario articuli 3. quæstionis 20. ait se neutri hærese factioni: quia non videt principia, quibus quæstionem dirimat. Aragon, Bañez, Lorca, & Thomistæ ceteri nobis

S. Tho. q. nobis adversantur. Animadverte posse
 10. Art. 3. considerari fidem, & infidelitatem physice
 pro actibus intellectus, qui sunt virtus, & vitium intellectuale: in hoc sensu recte
 P. Luisius. asserit Pater Luisius difficile esse iudicium,
 quia vix possumus scire, vter habitus sit physice nobilior fidesne, an spes? In quo
 S. Thom. sensu S. Thom. dixisse videtur infidelitatem
 esse vitium deterius desperatione, quamvis (vt verum fatear) agere exponitur: quærit enim
 vtrum infidelitas sit maximum peccatorum? peccatum autem non sumitur pure physice sine moralitate.

§. 12. Secundò, considerari potest fides in
 esse moris, siue virtutis meritoria: item & infidelitas in esse peccati supplicia merentis.
 Nec fides, nec infidelitas pertinet formaliter ad genus moris; sed præcisè ad illud
 pertinent per extrinsecam denominationem ab affectu pio, aut impio: ille est
 virtus amans fidei assensus propter ipsos; hic est peccatum amans dissensus infideles.
 In ijs est adæquatè tota virtutis, aut vitij ratio, in credendo, aut dissentiendo: sicut in voluntate restituendi,
 aut rapiendi, est formaliter tota iustitiæ, aut iniustitiæ, moralis bonitas, aut malitia.
 In hoc genere facillima sunt principia ad probandam conclusionem es. vndecimo.

§. 13. Sic arguo: fides in genere moris formaliter est virtus minus nobilis spe: ergo desperatio est
 Probatio. peius peccatum infidelitate. Consequentiam cum Aristotele pono ex
 disputationibus de actibus humanis. Probo antecedens: omnis virtus Theologica est
 in ratione virtutis melior, quam non Theologica; sed spes in genere moris est Theologica;
 fides autem in genere moris non est Theologica formaliter: ergo spes est melior in ratione virtutis.
 Probo minorem: moralitas formalis fidei consistit in affectu pio, vt iam ostendi; sed hic non
 est formaliter Theologicus: ergo fides in genere moris non est formaliter Theologica.
 Probo minorem: omnis virtus Theologica habet Deum obiectum formale saltem
 inadæquatè; sed affectus pius id non habet: quia eius obiectum formale sunt assensus fidei,
 qui cum sint qualitates, & non Deus, non constituunt virtutem Theologicam.

§. 14. Confirmatur: præcipuus actus desperationis est formaliter odium Dei, vt finis
 Confirm. qui ita vt odium illud tam verè & propriè terminetur ad Deum, vt distinctum à
 visione; quam amor spei tendit in ipsum: quod alibi ostendam; sed infidelitatis peccatum
 non est odium Dei; sed creaturæ. At omne odium Dei deterius est genere

omni odio creaturarum, vt ex terminis constat: ergo. Secunda maioris pars probatur:
 quia peccatum infidelitatis est formaliter, aut voluntas non credendi, aut voluntas dissentienti:
 quæ non versantur nisi circa creaturas. Denique (si ita est fas loqui)
 infidelitas in genere moris est vitium morale, desperatio Theologicum: actus affectus pij, aut impij, sunt reducti
 Theologici, quia amant assensus, aut dissensus Theologicos; secus spes & desperatio
 immediate tendentes in Deum.

Ad duo argumenta proposita §. quinto, pro secunda conclusione Sancti Thomæ, respondeo: ad primum
 distingo maiorem: infidelitas in esse physico avertit à Deo, prout in se, transeat maior:
 quia est dissensus falsus de Deo; infidelitas, vt est formaliter peccatum, siue vt est in genere
 moris formaliter, avertit à Deo, nego maiorem: non enim avertit nisi ab assensu
 fideli, qui non est Deus. Nec infidelitas in hoc genere habet actum vitij odij, aut amoris
 circa Deum; sed circa assensus, aut dissensus: distingo item secundam partem maioris:
 desperatio avertit à Deo prout à nobis participabili, cum vero odio ipsius Dei, concedo;
 sine odio Dei, nego. Et nego maiorem: maior enim iniuria Dei est eius odium, quam
 odium in assensum verum de ipso: quia odium Dei vult non esse ipsius Dei;
 odium assensus vult non esse assensus; at non esse Dei peius malum esset, quam non esse
 veri assensus. Hinc distingo consequens: ergo infidelitas est peior physice desperatione,
 transeat consequens: quia opponitur virtuti in esse physico meliori; est moraliter
 peior, nego.

Secundum argumentum ex eodem §. quinto tractatum est à me disputat. 12. à §. 14.
 est autem ex Aristotel. 9. Metaph. cap. 12. textu 22. vbi asserit de rebus simplicibus
 cognoscendis. Attingere quidem & dicere verum; ignorare autem non attingere: est ignorare: id est,
 qui rem simplicem attingit, eam verè, vt est, attingit; qui autem non attingit mente,
 eam penitus ignorat. Sic Aristotelem S. Thom. explanat lect. 21. Banez
 opinatur Aristotelem accipiendum de cognitione intuitiva, quæ totum obiectum
 aut attingit, aut non versatur circa illud. Aristoteles nec meminit de cognitione
 intuitiva; sed præcisè egit de apprehensione obiecti, quam nunc exercemus, & quam
 explicamus voce.

Aristoteles ibi vult in definitione quidditativa non esse medium, sed eam aut totam attingi, aut totam ignorari: etenim
 circa

§. 15.
 Solutio.
 1. Arg.

§. 16.
 2. Arg.
 Arist.

S. Thom.
 Banez.

§. 17.
 Aristotel.

circa definitionem non contingit deceptio; nisi secundum accidens: quia vel tangitur tota definitio, vel non tangitur tota. Si primum: tangitur definitum; in quo non est deceptio. Si secundum, non tangitur definitum, ac propterea ignoratur: nisi enim cognoscamus animal rationale, non concipimus hominem. Quod non est proprium definitioni rei infestilis; sed commune cuivis enti etiam composito, ut Aristoteles asserit: dat enim præceptum generale definitionis ut sic, circa quam non est deceptio; nisi in accidente: deinde ea præcepta aptat substantiæ simplici: *Non est* (inquit) *profecto decipi circa quidquid est, nisi secundum accidens; similiter autem est circa non compositas substantias: non enim est decipi.* Sanctus Thomas lectione 21. sic explicat Aristotelem, his verbis: *Et quod intellectus circa quod quid est non decipiatur, non solum est in simplicibus substantijs; sed etiam in compositis.*

S. Thom.

§. 18.

Vndè arguo: in definitione substantiæ compositæ non est deceptio; & tamen potest apprehendi vna pars definitionis, quin alia apprehendatur: ergo non posse esse deceptionem, non est non posse esse conceptum de vna parte, nisi etiam sit de alia: ergo etiam si in quasi definitione Dei non possit esse deceptio; tamen apprehendi poterit vnum prædicatum absque alio: igitur in conceptu quidditativo non potest esse deceptio: quia licet constet multis prædicatis physicis, ut homo corpore & animo; vel multis logicis, ut animali rationali, si non attingantur omnia; licet attingatur vnum, definitio & definitum non attinguntur simpliciter. At retenta definitione essentiali, potest esse deceptio circa alia prædicata identificata realiter cum essentialia: quia sunt quasi accidentia logica essentialia: vndè cum prædicato quidditativo Dei possumus componere errorem de attributo, aut de revelatione existente: quia est error secundum accidens logicum, aut physicum. Caietanica & alias expositiones omitto: quia nec è re, nec difficiles impugnati.

§. 19.

Admitto Sancto Thomæ, infidelitate, non quacumque; sed aliqua averti intellectum omnino à Deo, ut in se, v. g. ab Atheismo efficitur homo sine conceptu Dei. Probat quidem S. Thom. eum actum esse physicè peiorem desperatione: quia est dissensus à toto Deo; & non probat eum esse moraliter peiorem: est enim moraliter malus, non per se; sed per actum impium affectus, qui habet pro obiecto non esse fidei, & esse dissensus hæretici: desperatio habet pro termino, à quo fugit, Deum; & pro termino

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

ad quem odio tendit, non esse Dei; sed maius malum est hoc, quàm dissensus hæreticus: ergo desperatio est peior ex obiecto. Itaque infidelitas, ut est in genere moris, non privat Deo, sed actu vero: quia ut sic consistit in affectu impio.

Rogas, si infidelitas est minus gravis odio, & desperatione, cur punitur acerbius? Respondeo, à Deo eam non puniri acerbius; sed ab hominibus: & quidem merito, tum quia Apostolus Ioannes monet hæreticis nec dicendum *ave*; tum quia S. Polycarpus Marcionem appellavit primogenitum diaboli. Tertiò, quia infidelitas à radice exurit germina virtutum: crescit enim in dies, & grassatur per Provincias, quas efficit seditiosas, rebelles, perduelles: docet in cælum & Sanctos blasphemias. Est igitur perniciosissimum inter omnia mala, & secundum hunc conceptum habet malitiam aliqua ratione maiorem.

§. 20.

SECTION V.

Comparatio infidelitatis cum cæteris vitijis.

DICO tertiò: infidelitas ex suo genere tam physico, quàm morali, est deterior omni vitio morali. Hæc est doctrina S. Thom. quæst. 10. art. 3. De malitia physica est certa: quia fides est nobilior cæteris virtutibus non Theologicis: tum quia infidelitas est aversio intellectus à toto Deo; vitia moralia à solis actionibus externis. De malitia morali probatur: quia affectus impius habet pro obiecto dissensus magis absonos Deo, quàm actiones irreligionis, aut inobedientiæ, aut blasphemiarum: ergo est peior ex obiecto. Probo antecedens, quia irreligio habet pro obiecto actiones externas cultus, Dei excellentiam non significantes; inobedientia actiones repugnantem divinæ legi; blasphemia verba significantia aliquid indignum Deo; sed dissensus in fidem sunt ex natura sua significantes perfectiori modo multa aliena à Deo: nullum enim est peccatum, nec imperfectio, quam hæresis non appingat Deo: ergo.

§. 21.

3. Conclus.

S. Thom.

Rogas, cur dixerit Sanctus Augustinus, se non audere præcipitare sententiam; an sit deterior homo fidelis plenus vitijis infideli, in quo præter infidelitatem non videmus multa vituperatione digna? Respondeo, quia potest Catholicus

§. 22.

S. Aug.

N n 2

habere

S. Tho. q. habere odium Dei contra charitatem, & 10. Art. 4. spem; & eo carere hæreticus. Nescit autem Augustinus quid contingat. Item multitudine, & magnitudine scelerum potest esse dignus maiori supplicio. Et quamvis infidelitas est peior omni vitio morali, quia privat cognitione Dei; at fidelis aggravat sua vitia ex circumstantia cognitionis, qua aliquo pacto ea minuit infidelis.

§. 23. Dico quartò: aliqua peccata contra fidem possunt esse minus gravia aliquo peccato contra virtutem moralem: exempli gratia, negligentia discendi aliquod mysterium necessarium ex solo præcepto, est peccatum contra fidem, quod minus grave est, quam blasphemia gravissima: quia intra eandem speciem obiectivam sunt multæ formales, inter quas potest esse hæc inæqualitas. Recognosce Patrè Suarez disp. 16. sect. 2.

re. Et ex Bulla contra Michaelē Bayum propositione 35. quæ est hæc: *omne, quod agit peccator, peccatum est.* Quam doctrinam luculenter confirmat Pater Bellarminus tom. 3. lib. 5. de gratia & lib. arb. cap. 9. & P. Valentia quæst. 10. puncto 2. ubi excusat Gregorium, qui non egit, nisi de ignorante Deum; non tamen de quovis infideli: cui consentit P. Luisius disputat. 50. dub. 3. Recognosce P. Suarez disput. 17. sect. 3. mentem S. Augustini exponentem: item & Lorcā disput. 35. Ab hac difficultate abstinere: quia facilis est, authoresque adducti ei satisfaciunt. Item & Pater Azor tomo 1. lib. 8. cap. 25. à versu, decimoquarto queritur.

Michael Bayum. Bellarm. Valent. Torres. P. Suarez. Lorca. Azor.

DISPUT. LXX.

Utrum omnis actio infidelis sit peccatum?

§. 1.

ANCTVS Thomas dirimit hæc controversiam duabus conclusionibus: alterâ, omnem actionem infidelis esse peccatum, si fiat formaliter in finem infidelitatis. Quod est clarum: quia relatio in eum finem est intrinsecè mala. Secunda conclusio est: posse infidelem efficere aliquod bonum opus, quod nulla ratione sit peccatum. Quia per infidelitatem amittitur gratia sanctificans, sine qua nec in fidei est opus dignum vitæ æternæ; at non amittitur cognitio naturalis de faciendo opere naturaliter bono.

§. 2.

Non est controversia, utrum absque gratia per Christum possit infidelis efficere bonum opus ordinis naturæ? hæc enim est communis difficultas fidelibus etiam iustis; sed est quæstio, utrum ex conceptu infidelitatis homo maneat impos ad utendum benè libertate naturali; ita ut in illo statu, vel careat semper gratiâ per Christum, qua non caret peccator fidelis; vel non possit habere cognitionē sufficiētē ad bonū opus?

§. 3. Conclusio. 1. Prob. Trident.

Conclusio S. Thomæ certissima est: tum ex Concilio Tridentino sessione 6. Can. 7. ubi definitur non esse peccata omnia opera, quæ ante iustificationem fiunt: quæ etiam includuntur, quæ fidei præeunt: nam antequam credamus, volumus crede-

DISPUT. LXXI.

De triplici specie infidelitatis.

SECTIO I.

Quid sit paganismus?

PAGANVS derivatur à pago, qui est vicus, aut oppidum (ut aiunt) apertum, si vè villula. Paganus ergo est colens pagum: ut paganium est, quod spectat ad pagum: Cicero pro domo sua. *Nullum est in hac urbe Collegium, nulli pagani, aut montani*: est ergo paganus idem, quod rusticus: qui enim in pagis agunt, ruri dicuntur esse. Est item pagus vicinitas vrbis, quæ distribui solet in vicos, seu tribus. Arcopagus erat Atheniensibus pagus Martis: Dionysius Arcopagita huic præerat pago. Sanctus Isidorus libro 8. etymol. cap. 10. ab his pagis censet dictum esse paganismum. Pater Azor tomo 1. lib. 8. cap. 26. sub initium, hanc rejicit expositionem; quia pagani multò post nuncupati sunt cultores Deorum. Respōdeo, à S. Isidoro derivatam etymologiam nominis; omissam autem rationem, cur ea vox addita sit idololatri. Paganos autē dictos eorum incolas pagorum, & nomen Arcopagite confirmat & Ambrosius Calepinus ex authoribus antiquis. Addit insuper Scholiastes Isidori ex Festo, paganum melius dici à pagis, id est, fontibus: linguâ enim Dorica pagi sunt fontes: quia rustici prope fontes degunt.

Paganus item est *immanis bello*: quapropter

§. 4.

Cicer.

S. Isidor. Azor.

Calepin.

rer apud Iurifconsultos; miles & Paganus opponuntur: ut *immanis & serviens bello*. Suetonius refert ab Augustino concionante viros Paganos inter milites: & in digestis de Paganis diversa poena decernitur militi, ac Pagano, idque homini etiam urbano: quia in vrbe erant interdum pagi, quorum vicini non tenebantur militiae legibus.

Apud Christianos etiam perantiquos Pagani dicuntur idololatrae. Sanctus Augustinus tom. 1. lib. 2. retractationum cap. 43. *Deorum falsorum, multorumque cultores, quos visitato nomine Paganos vocamus*. Sanctus Hieronymus tom. 7. in Psalm. 41. *Pagani suos Deos digito ostendunt: lib. 1. Codicis, tit. 11. leg. nemo ea Paganus accipitur pro supersticioso. Nemo ea, quae sapius Pagana superstitionis hominibus interdicta sunt, & Iure Canonico accipitur in significatione eadem lib. 5. decretal. tit. 6. de Iudaeis & Saracenis cap. 10. Cum sit laudabile, cum ad praedicandum Christi fidem Paganis exhibitis, & cap. 16. cum sit nimis: cum interdicta essent praefectura in Christianos Iudaeis infidelibus, concludit. Hoc idem extendimus ad Paganos: quae res constat quotidiana phrasi.*

Derivata est ea vox ad explicandum Mahumetismum, cuius cultores vocantur *Paganis* in decretalium lib. 5. totus titulus sextus est de Iudaeis & Saracenis, qui non semel vocantur *Pagani*; quoties enim ibi fit mentio de Paganis, est de Saracenis, excepto cap. 10. *cum sit laudabile*, quod agere videtur de idololatriis, ad quorum conversionem animantur nonnulli praedicatores, & quidem cap. 16. *ex speciali* hortatur Pontifex Regem Portugaliae, ne Iudaeos Christianis praeficiat: *et si (inquit) redditus suos Iudaeis vendiderit, vel Paganis; Christianum tunc deputet de gravaminibus inferendis, Clericis & Ecclesiis non suspectum; per quem Christianorum iniuria regalia consequantur*. En quos primum Paganos vocaverat; deinde Saracenos appellat. Nec tunc erant in Lusitania Gentiles; sed Mauri, quibus regnum eripuerat Castellae Rex: quod in dotem dederat Henrico Lotharingo, quem constituit Lusitaniae Comitem: a quo, & ab eius vxore Regis Castellae filia orti Lusitaniae Reges: nec tunc Iudaei & Mauri erant eradicati; sed permixti in Regno: titulis autem lib. 1. Codicis 9. de *Iudaeis & caliculis*, id est, Idololatriis & 10. *Ne Christianum mancipium*, & 11. *de Paganis & sacrificijs*, respondent in Iure Canonico tituli de Iudaeis, & Saracenis. Quod imitatus est noster sapiens Castellae Rex Alphonsus in Iure Civili Castellae, part. 7. tit. 24.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

Cur autem Idololatrae & supersticiosi dicti sint *Pagani*, non satis constat. P. Azor ad ductus §. 1. refert à Philiasirio censerid dictum à Pagano filio Deucalionis, & Pyrrha, quem antiqui in Deorum nomenclatura constitutum esse voluerunt: coniectura non mala, si starent tria: primum, Paganum fuisse; secundum, eum fuisse cultum à gentilibus; tertium, id nomen usurpatum ab antiquis: nihil tamen horum reperi, cum tamen essent facilia: quia Deucalion fuit filius Promethei; hic primus simulacra finxit: ob quod finxere poetae à Prometheo hominem factum ex luto: cum autem S. Isidorus lib. 8. etymol. cap. 10. meminisset Promethei parentis idololatrie; non omitteret Paganum, nec recurrisset ad pagos Athenienses. Beda, S. Hieronymus, & alij Paganos censent appellatos, quia ut milites exauctorati non erant adscripti militiae Principum; ita & Ethnici erant extra militiam Dei; verum id quidem; tamen sensus hic mysticus, mirum si percrebruisset in vulgus; maxime cum Iudaei, & haeretici militent extra Ecclesiam, quos propterea Paganos non appellamus.

Pater Azor doctè observat temporibus Imperatorum Christianorum claudi coepta delubra simulacrorum; idque maxime in urbibus, ubi Imperialia edicta melius observantur: quam ob causam idololatrae, relictis urbibus, Paganos adibant ad sacrificandum. Hinc & ex edicto Constantini exauctorantis militem idololatram, coepit hoc nomen *Paganus*, in gentiles infideles. Ego opinor duas ob rationes idololatrias dictos esse Paganos. Primum: quia in nemoribus, lucis, & sylvis erant frequentia sacella Deorum, & saepe constat ex Sacris literis; & nunc sunt apud nostros eiusmodi phana Christo, eius matri, & Sanctis dicata: ad quae singulis annis sunt solemnes concursus. Secundò, idololatria est vitium tam stolidum, ut dedecuerit homines urbanos, & apud nostros factum stolidum & contumax vocatur *Paganismus*, villania, tametsi ab homine admittatur urbano, ita & idololatria dicta sit *Paganismus*, rusticitas. & indigna homine politico. Quia verò Mahometani stolidissimos sectantur errores, ob barbariem meruerunt idem nomen. Itè, quia sua infinitudine terram occupant pro gentilibus, ob quod antiquae leges in idololatrias nunc praestringunt Mahometanos.

S. Tho. q.
10. Art. 5.

SECTIO II.

De Iudaismo & Hæresi.

§. 7.

Alphonf.
Rex.

Iudaismus est professio sectæ Iudæorum; ut paganismus paganorum: ita noster sapiens Alphonsus partit. 7. tit. 24. l. 1. definit: *Iudaismus est, qui se patitur circumcidi, & secundum litteram observat legem Moysis*. Circumcisio erat signum Iudæorum, ut nunc apud Christianos Baptismus. Iudæi dicti à tribu Iuda, quæ fuit Regia: & quia Mosaica lex post captivitatem decem tribuum viguit in tribu Iuda in ipsa regione. Hi dici potuissent Mosaici, & eorum lex Mosaica dicitur: quia in eâ promulganda Mose ministro usus est Deus. Vnde Iudaizare est uti lege Moysi, ut constat ex capite secundo ad Galatas decimo quarto, Gentiliter vivere dixit Apostolus pro usurpatione ciborum more gentium: vivere autem Iudaicè, pro Iudæorum more: ipseque Apostolus fatetur se in Iudaismo professisse. Igitur vniversus orbis erat bipartitus in Iudæos, atque Gentiles. Illi erant circumcisi, & lege privata Dei agebantur: hi incircumcisi, & lege naturali uti poterant. Propterea vocati sunt *Gentiles*: id est, naturalem rationem secuti, in qua sunt nati. Nō tamen propterea omnes erant Idololatræ: Iob enim Gentilis fuit: quia verò præ rari non erant Idololatræ; idē Gentiles, & Ethnici (quod idem est) significant idololatræ.

§. 8.

Obiectio.

Respond.

Obijcies, Mahumetanos esse à Iudæis diversos, & tamen circumciduntur, & utuntur Pentatheuco, teste nostro sapiente, partita septima, titulo vigesimo quinto, lege prima, quamvis alij eis libris non utantur. Quod si dicas, à Iudæo admitti etiam libros Prophetarum; non tamen à Sarracenis. Respondeo: id nihil interesse: accepta enim lege à Mose; qui ex eius ritu circumcideretur, & ageret ex cæremoniis Moisaicis, esset verè Iudæus, quamvis tunc non erant Prophetæ. Respondeo, Mahumetanos discriminari à Iudæis ipsa etiam circumcisio, quæ Iudæi vsi in signum fidei, quæ credunt remissionem peccatorum: Mahumetani autem eo signo utuntur materialiter: ut si apud ipsos esset usus baptismi sine voluntate conferendi, aut recipiendi id, quod Christus eius institutione voluit; illi convenirent nobiscum in ablutione externa, & verbis; non tamen absolutè in ratione baptismi. Discrimen est, quod circumcisio est signum permanens; secus ablutio. Item in sacrifi-

cijs & legibus est magnum dissidium.

Hæreticus est, qui deserit fidem Catholicam, quam est in baptismo professus. De quo infra est disputandum vberimè.

§. 9.

SECTIO III.

Divisio infidelitatis in Iudaismum, Paganismum, & hæresim.

DICO primò: infidelitas consummata, id est, pugnant cum habitu fidei catholicæ, congruè dividitur in eas tres species. Conclusio est Sancti Thomæ, Patris Suarez dispu. decima sexta sectione quarta, & Patris Valentia disput. prima, quæstione decima pñct. 3. Quam S. Thom. quæstione decima, articulo quinto probat: quia species infidelitatis sumitur ex renitentia fidei; sed triplex renitentia potest contingere constituens has species: ergo. Probatur minor: quia fidei renititur quis, quia eam numquam admisit: quod constituit Paganismum; vel renititur fidei susceptæ in figura: quia mysteria Christianæ creduntur in figuris veteris Testamenti: quod spectat ad Iudaismum; vel renititur fidei iam manifestatæ, & expressæ, quæ est hæresis.

§. 10.

1. Conclus.
S. Thom.
P. Suarez.
Valent.

Primum observo: hanc doctrinam non esse accipiendam de receptione subiectiva fidei; sed obiectiva: ut prudenter Pater Suarez observat disp. 16. sectione 4. numero 5. Primum: quia Iudaismus est contra fidem numquam receptam subiectivè à Iudæo. Nunc enim committitur Iudaismus; cum tamen Iudæi nunc non habeant subiectivè fidem catholicam; quæ ab ortu caruerunt: ergo non est opus peccare contra fidem acceptam subiectivè. Secundò id probat: quia multi filij hæreticorum numquam habuerunt fidem: quia eorum parentes errant in forma, aut materia Baptismi; hi tamen hæreticorum filij sunt hæretici, quando dissentiantur culpatè, de quo tamè inferius erit sermo. Tertiò probatur: quia hæc culpa committitur eo præcisè, quod aliquis cum pertinacia dissentiat testimonio Dei proposito sufficienter ab Ecclesia: sive enim aliquis fidem habuerit, sive eam perpetuò caruerit, infidelitas admittitur.

§. 11.

1. Observ.
Suarez.

Caietanus alijque Thomistæ opinantur hæresim in homine baptizato habere malitiam infidelitatis, non solum contra fidem

§. 12.

Caietan.

fidem Catholicam; sed etiam contra fidem promissorum: quia in baptismo promittimus eius observationem. Hæc tamen ratio displicuit eidem Caietano eam promissionem neganti. Item quodvis peccatum in materia naturali esset in eadem specie infidelitatis contra promissa: quia in baptismo renunciat Sathanæ, & quamvis in baptizato eam circumstantiam haberet, eâ caret in cathecumeno; qui tamen esset infidelis: non paganus, nec Iudæus; ergo hæreticus: huius hæresis, & baptizati essent eiusdem rationis in ratione infidelitatis: esto hæresis baptizati habeat adiunctam malitiam alius speciei: quod non mutat hæresim in ratione infidelitatis, ut pono ex disputationibus de actibus humanis.

§. 13.

Observa secundò: has infidelitates non esse dignoscendas ex subiecto: est enim indignum Philosopho, quærere discrimina habituum ex subiecto, in quo extiterunt, aut non extiterunt. An albedo differt specie, si numquam extitit in subiecto, ab ea, quæ extitit? Illa enim est circumstantia maximè accidentaria: quia licet ordo ad subiecta diversarum specierum efficeret diversitatem; non tamen actualis existentia, aut eius carentia in eodem subiecto.

§. 14.

S. Thom.

Hinc oritur difficultas doctrinæ Sancti Thomæ: quia acceptio fidei non est subiectiva; nec si esset, præstaret ad diversitatem infidelitatum: acceptio autem obiectiva non constituit discrimen: ergo. Probo minorem: ponamus duos infideles audientes Incarnationem Christi, simul & eam fuisse promissam: alter dicat: ego neutrum dico, nec Incarnationem, nec promissionem, alter verò: ego propter Iudæorum consensionem, credo promissionem; non verò propter consensionem Christianorum: ac propterea non credo Incarnationem exercitam. Hi duo non differunt in infidelitate: quia uterque admittit duo peccata: alterum contra Incarnationem, ut propositam ab Ecclesia: alterum circa promissionem: quia uterque negat auctoritatem Ecclesiæ: & qui promissionem admittit, non exercet in eam fidem Catholicam; sed humanam Catholicæ repugnantem: ergo illi non differunt in infidelitate. Ratio à priori, quia admittere promissionem Christi, aut aliquam eius umbram, per fidem humanam temerariam, tam imprudenter exercitam, non magis pertinet ad fidem Catholicam, quam eam negare: est ergo quærenda alia congruentia divisæ infidelitatis in paganismum, hæresim, & Iudaismum.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 1.

Pater Suarez disputat. 16. sect. 4. num. 10. hanc diversitatem explanat per Scripturas. Qui admittunt vetus testamentum, & non novum, sunt Iudæi: qui neutrum admittunt, sunt Pagani: qui novum, & non omnia, quæ in illo continentur, sunt hæretici. Cum autem Pater Suarez censuerat eam divisionem non esse exactam; reddit congruentiam non incongruam. Contra: quia ex §. 8. constat ex Rege Alphonso, à multis Sarracenis Pentatheum admitti: item & circumcisionem; nec tamen sunt Iudæi: quia & in decretalibus, & in Hispaniæ partitis discernuntur à Iudæis Sarraceni: item & ipse Pater Suarez num. 3. eos paganis accenset: ergo paganus non distinguitur à Iudæo per vetus testamentum.

§. 15.

Obiectio.

Resp.:

Dices, ab illis non admitti libros prophetarum. Respondeo, adhuc illos futuros Iudæos: ut enim sub nomine Christiano nonnulli respuunt libros aliquos novi testamenti; ita & aliquos veteris sub nomine Iudaico. Et quemadmodum sunt hæretici, qui admittunt partem novi testamenti; cur non erit distincta infidelitas in admittenda parte veteris testamenti sub nomine Iudaico? Item potest hæreticus rejicere integrum testamentum novum; ut id ferè faciunt Novatores, omnia revocantes ad spiritum proprium. Quid pugnat hominem baptizatum, & ante hæresim Catholicum, credere Christum venisse servatorem à peccatis; & multas Christianas caeremonias observare; immò & ferè omnes: & asserere nullam esse Sacram Scripturam novi testamenti: ut à Manichæis factum asserit Pater Maldonatus in præfatione Evang. cap. 2. & fieri facile potuisse à Calvino: iste manifestè est hæreticus, quia sub nomine Christiano, discedit à doctrina Ecclesiæ; nec est apostata. Item si hic neget vetus testamentum, non est paganus; quia est Christianus nomine: nec item est Iudæus, si vetus admittat: credit enim Christum venisse. Alia ergo ratio quærenda.

P. Mald.

Eam reddit P. Suarez num. 11. autem aliquis nullam admittit revelationem Dei, & hic est paganus: aut admittit aliquam; non tamen omnes, & hic est hæreticus: quales erant tunc Saducæi inter Iudæos. Hi duo errores habuerunt locum ante Christum, post quem locum habet Iudaismus, quo non creditur venisse Christus. Contra: potest baptizatus post exercitam fidem Catholicam, sibi persuadere nullam esse revelationem Dei; sed ab ipso omnes moveri ad credendum, & se credere venisse

§. 17.

Suarez.

Nn 4

Chris.

Christum: credere (inquam) id est, persuadere: hic est hæreticus, & nullam revelationem admittit. Item potest aliquis incircumcisis expectare Messiam. Item & eum credere esse Deum, ac venisse: simulque colere alios Deos, ut ferè de Tiberio Cæsare fertur: hic erit mixtus ex Christianismo, & paganismo.

§. 18.
Probatio.

Hæc divisio moralis est potius, quam Metaphysica; quam Scriptura & Patres, Concilia & iura meritò fecere ad ferendas leges contra infideles, & ad œconomiam Ecclesiasticam. Agitur enim diversa ratione cum hæretico, ac cum Iudæo, & cum Pagano: ut constat ex adductis Canonibus, ac legibus: & diversa ratione disputandi utitur Ecclesia: item & diversa prædicatione, & alijs medijs ad ipsorum salutem, & Catholicorum cautionem utilibus. Quapropter Ecclesia de illis iudicat in foro exteriori. Omnes Mosicolas non baptizatos vocat Iudæos, qui circumcissione, & alijs cæremonijs utuntur Mosaycè. Cæteros infideles non baptizatos censet paganos, qui constituantur adæquatè per fundamentum duarum negationum: nempe, quia nec Mosem, nec baptismum sequuntur. Hi sunt gentiles idololatræ, Sarraceni & etiam Cathecumeni, quamvis verè crediderint. Hi enim sunt extra characterem Christianitatis, de quibus Ecclesia non secus iudicat, ac de paganis & Iudæis, pro qualitate infidelitatis, quam deferere volunt; non verò ut de hæreticis. Denique omnes deficientes à doctrina Ecclesiæ Romanæ post baptismum Ecclesia vocat hæreticos. Quæ divisio est adæquata: vnde qui deficiunt ad Mosem vocantur Iudaizantes; puniuntur tamen pro hæreticis: quia verè tales sunt: item & ad paganismum migrantes: omnes enim illi sunt hæretici; & non pagani; sed paganizantes. Iudæus enim & paganus carent baptismo: at hæretici Iudaizantes, aut paganizantes baptismo non carent; sed sunt intra spiritalem iurisdictionem Ecclesiæ, & capaces sacramentorum, sine novo baptismo: vnde illæ species sunt adæquatæ, & exacta est divisio. Paganus enim non potest esse Iudæus: quia paganismus includit negationem Iudaismi: nec Iudæus potest esse hæreticus propriè: quia Iudæus dicit carentiam baptismi: quamvis ex conscientia erronea potest deficere ab aliqua propositione Iudaicâ, in qua culpam hæresis committat per accidens, ut monet P. Suarez num. 13.

§. 19.
2. Conclus. Dico secundò: ea divisio non est Metaphysica: ita P. Suarez, & ferè omnes Theologi, paucis Thomistis exceptis. Probatur

primùm, quia divisio exacta Metaphysica est in species essentialiter oppositas, & adæquatas: hæ non sunt eiusmodi: quia Iudæus & Mahometanus audientes legem Moysi expirasse, nec homines religionis ergò esse circumcidendos; si dissentiantur, æquè peccant ex genere suo, & possunt esse æquales moraliter in cognitione; & alter censet circumcissionem esse necessariam; Mahometanus in finem suæ legis; Iudæus in suæ: qui fines sunt diversi: hi peccant: alter Iudaismo; alter paganismo: ergo hæ species non sunt oppositæ essentialiter: itè paganismus propriè est cultus falsi Dei: Sarracenis non est: nec item Atheismus: nec cultus Philosophicus præstitus vero Deo, nisi cum negatione fidei Christianæ. Item cathecumenus fidelis, si deficiat, eadem ratione specifica peccat, ac si esset baptizatus: estque Metaphysicè hæreticus: ab Ecclesia autem habetur pro pagano, aut Iudæo. Cætera vide in Patre Suarez.

DISPUT. LXXII.

Utrum infidelitas sit genus tam physicè, quàm moraliter?

ID est, utrum infidelitas contineat sub se multas species infidelitatis: quæ tam in genere entis, quàm moris, sint distinctæ; & in confessione aperiendæ? An verò omnes infidelitates sint eiusdem speciei infimæ?

§. 1.

SECTIO I.

Prima conclusio.

DICO primò: infidelitas ut sic est genus physicè consideratum, ad varios infidelitatis actus specie distinctos in esse entis physicè: nempe, ut visio coloris ut sic continet plures species: aliam de albo; aliam de nigro; ita dissensus huius revelationis differt specie à dissensu alterius. Quæ doctrina expressè datur à Sancto Thoma quæst. 10. art. 5. Caietano, Patre Valentia, Bañez, & alijs: & probatur primùm ex parte obiecti formalis, quod est divina autoritas, & revelatio: sed negatio autoritatis differt specie à negatione revelationis: ergo. Minor probatur:

§. 2.

1. Conclus.

S. Thom.

Caiet.

Bañez.

Valent.

1. Prob.

S E C T I O II.

Secunda conclusio.

batur : quia negatio autoritatis habet pro obiecto immediato non esse authoritatis ; alia verò negatio non esse revelationis ; primum vitium est (vt ita dicam) Theologicum ; secundum verò purè morale.

§. 3.
Obiectio.
Resp.

Obijcis : actus fidei esse solo numero distinctos erga ea obiecta ; ergo actus infidelitatis. Antecedens est apertè falsum : si enim illi actus distinguuntur realiter , & specie , quia alter plerumque est evidens ; obscurus alter , hic habet pro obiecto formali , & immediato accidens creatum ; estque purè moralis ; ille Deum ; estque Theologicus. Aut ergo illi actus differunt specie , aut non sunt , nisi vnus : at dissensus non est opus vt sit vnus : multi enim hæretici tenent immoti autoritatem Dei ; & negant revelationem : si autem aliquis negaret vtramque , haberet actum specie distinctum propter obiecta distincta. Deinde consequentia est mala , quia habitus , & actus supernaturales se porrigunt ad plura obiecta , & actus , quàm naturales , infidelitas autem est vitium naturale : quod faciliùs multiplicatur , quàm actus supernaturalis.

§. 4.
2. Probat.

Secundò probatur ex distinctione revelationum ; sunt enim distinctæ speciei , vt ostendi disput. 56. vnde illorum dissensus sunt distincti. Item & ex parte obiecti negati : dissensus enim de Trinitate specie differt à dissensu de initio mundi. Dices , assensus fidei circa ea obiecta specie non differre : ergo nec dissensus. Nego antecedens , vt sæpiùs ostendi. Nego item consequentiam : quia assensus fidei oriuntur ab eodem obiecto formali autoritatis , & testimonij Dei : testimonia autem censebit aliquis non distingui specie : dissensus autem oriuntur à diversis rationibus obiectivis. Trinitatem enim negat Paganus ob Metaphysicum principium , quæ sunt eadem vntertio , sunt eadem inter se : initium mundi negat , quia ex nihilo nihil fit. Iudæus autem id negat ob alia principia ; immò circa idem mysterium oriri possunt infiniti errores distincti specie : quia ad negandum mysteriũ , & revelationem , possunt homines mille principijs abuti. Aragon in art. 5. censet absurdum tot esse infidelitates , quot sunt errores : at id expressè docet S. Thom. immò plures errores possunt esse , quàm sunt mysteria negata : quia vnum negari potest multis de causis formalibus , sive formalibus obiectis.

Obiectio.
Respond.

Aragon.
S. Thom.

DICO secundò : contra fidem possunt esse multa peccata specie distincta : in hanc conveniunt auctores citandi §. 7. item & Pater Suarez & omnes ferè Theologi , quia peccatum hæresis specie distinguitur à peccato non tollente fidem ; sed multa peccata contra fidem eam non tollunt : ergo distinguuntur specie morali ab hæresi. Minor est certa : quia ignorantia vincibilis est peccatum contra fidem ; nec eam abigit. Maior probatur : quia ex magnitudine supplicij colligere possumus peccati diversitatem. Cum enim Deus ob hæresim hominem privet spe , & fide , & Ecclesia atque Apostoli tam acres fuerint in hæreticos ; non verò in ignorantes culpate : argumentum est , ea peccata plus differre , quàm intra eandem speciem. Deinde pertinacia , & contemptus contra vniuersam Ecclesiam , cui non videbitur in specie morali diversa , ac est negligentia audiendi Doctorem : hæc enim habet obiectũ commodũ aliquod , aut studiũ alicuius rei , ob quod omittit audire ; illa habet obiectum vilem opinionem de tota Ecclesia.

§. 5.
2. Conclus.
Probat.
P. Suarez.

Secundò : peccatum omissionis specie differt à commissione , sed in fidem sunt omissio & commissio : ergo differunt specie. Minor probatur : quia si quis nõ credat , quo tempore potest , & tenetur , peccat omissione ; qui autem dissentitur , commissione. Maior ponitur ex materia de peccatis.

§. 6.
2. Probat.

S E C T I O III.

Tertia Conclusio.

DICO tertio : inter infidelitates consummatas sunt multæ distinctarum specierum in genere moris : ita censent Caietanus , Bañez , & alij Thomistæ in art. 5. arbitrati se hac in parte secutos B. Thomam. Probatur primum ex d. 2. Qui negat autoritatem Dei , committit peccatum distinctum specie à negatione revelationis : ergo. Probo antecedens , quia iudicium de fallibilitate , aut falsitate Dei , est in genere moris in specie deteriori , quàm iudicium de non existentia revelationis : quia illud est disconueniēs immediatè Deo ipsi , cui appingitur ea imperfectio : dissentiri ergo veritati Dei , est iniuriã irrogata Deo , vt personæ privatæ :

§. 7.
3. Conclus.
Caiet.
Bañez.

1. Prob.

S. Tho. q. 10. Art. 5. dissensus autem revelationis non est iniuria Dei, nisi communi ratione, qua omne peccatum est iniuria Dei: at non est convicium in Deū, qualis est dissensus alter: item revelationis existentiae dissentimur, quia censemus Ecclesiam aut fallere, aut falli; sed id opinari de Deo est in deteriori specie: ut irreverentia in Deum est in irreligione; non verò irreverentia in homines: ergo illæ duæ infidelitates sunt in diversis speciebus in genere moris.

§. 8. 2. *Probat.* Secundò probatur ex parte motivorum: diversum peccatum est in Iudæis dissensus revelationis à Christo prædicatæ, & propositæ, visis tam portentibus miraculis; ac dissensus revelationis propositæ, aut ab Ecclesia, aut per eadem miracula ab alijs relata. Quis enim dubitet obstinatio-rem illorum fuisse cæcitatem? quod mirè perperdit Sanctus Ioannes cap. 12. 37. *Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum.* Vbi ex Isaia ostendit incredibilem eorum cæcitatem. Ratio à priori; quia Deus multis modis specie distinctis potest facere credibiles evidenter suas revelationes: contra quos modos committuntur peccata specie distincta. Etenim virtus miraculorum in diverso genere est, ac autoritas humana totius Ecclesiæ: ergo miraculorum contemptus erit specie diversus à contemptu autoritatis humanæ.

§. 9. 3. *Probat.* Tertiò probatur ex parte revelationum, & mysteriorum: etenim dissensus de existentia Paulli Hierosolymis, aut de cane Tobie, nullam habet malitiam, præter dissensum in revelationem, ut propositam ab Ecclesia; at assensus de Deo autore peccati, aut de eius mortalitate, præter illam malitiam, addit specialem iniuriam, cōviciumque Dei: quis enim neget deteriorem esse hæresim malè sentientem de Deo ipso, & Ecclesia; quàm de Ecclesia sola?

§. 10. *P. Suar. Luisius. Valent. Lorca. 1. Arg.* Huic doctrinæ adversari videntur Pater Suarez disp. 16. sect. 4. num. 8. Luisius disp. 50. fine, Valentia disp. 1. quæst. 10. p. 3. vers. porro circa, & Lorca in annotationibus in art. 5. num. 8. Primum: quia malitia pensatur ex rectitudine, qua privat; sed omnes infidelitates privant eandem rectitudine: ergo omnes sunt eiusdem malitiæ. Minor probatur: quia fides, qua privat, est una specie. Hoc argumentum multis est mutilum. Primum: quia prodigalitas, & parcitas sunt species distinctæ in genere moris; nec privant nisi eandem rectitudine liberalitatis: item eandem honestate temperantiæ privant sensualitas, & insensibilitas, quæ differunt specie: similiter credulitas & incredulitas.

§. 11. *Solutio.* Ad argumentum distingo maiorem. Sumitur ex rectitudine sine modo privan-

di, nego maiorem; cum modo concedo maiorem: ite distingo minorem: privat eandem rectitudine eodem modo, nego minorem: diverso, concedo minorem, & nego consequentiam. Item maior est falsa: quia malitia sumitur à disconvenientia obiecti; & cū infidelitas sit disconveniens multipliciter, est multiplex peccatum: minor etiam est falsa; ad probationem respondeo: habitum fidei non esse illam convenientiam: quia peccatum ignorantia rerū fidei est contra cōvenientiam fidei, & non privat habitu. Est ergo illa rectitudo, aut cōvenientia obiectiva rerum cum natura rationali, aut lege: vel ipsi actus fidei qui sunt multiplices.

Secundum argumentum: quia peccatum contra fidem est contra revelationem propositam sufficienter; sed hoc peccatum moraliter est semper idem, ergo. Nego maiorem: quia potest esse etiam contra auctoritatem ipsam Dei. Nego item minorem: quia modus proponendi est valde diversus, ut ostendi §. 8. Item materia revelationum est valde diversa.

Quapropter Pater Valentia disp. 1. q. 10. p. 3. vers. *ys ita* rectè monuit explicanda esse in confessione mysteria, quibus datus est dissensus. Quod intelligo; quando cum pertinacia in Ecclesiam dissensum est articulo, ex quo dissensu aliquid Deo indecorū, aut Ecclesiæ perniciosum creditur; si autem ex eadem pertinacia quis dissentiretur historiæ, quæ parum interesset; tunc non esset particularis circumstantia; sed communis de contemptu autoritatis Ecclesiæ, & revelationis Dei: tunc enim omnis diversitas est moraliter intra eandem speciem. At dissentiri culpate revelationi propositæ per miracula, diversæ rationis est, ac per auctoritatem Ecclesiæ. Vide Patrē Suarez disput. 16. sect. 4. num. 14. & P. Thom. Sanchez li. 2. Summæ cap. 7. num. 17.

DISPVT. LXXIII.

Quæ infidelitas sit deterior?

COMMVNIS sententia cū S. Thom. quæst. 10. art. 6. asserit, hæresim in ratione peccati esse gravissimam; deinde Iudaismum; tandem Paganismum: hunc autem esse deterrimum, propter plures, & deteriores errores. Ego censeo hæresim esse ex genere suo omnium deterrimam, etiam in corruptione errorum: quia omnes gentilium errores potest hæreticus amplecti, quibus additur circumstantia desertionis susceptæ religionis: item & maior malitia

§. 12.
2. Arg.
Solutio.

§. 13.
Valent.

P. Suarez.
Sanchez.

§. 1.
S. Thom.
Conclus.

litia ex circumstantia maioris cognitionis: Catholicus autem ex genere suo eruditior est in credendis mysterijs: vnde crescit eius malitia; per accidens autem poterit gentilis gravius peccare in errando; vt si Philosophus approbat Deorum vulgus; gravius peccat, quàm Christianus agricola illi assentiens.

§. 2. Itaque circumstantia desertæ fidei compensari potest ex turpitudine erroris: vt si qui fidelis erat, dissentiat Ecclesiæ in Sacramentorum numero; non peccat absolute tam graviter, quàm Philosophus Atheista: quia contemptus Ecclesiæ potest vtrique esse æqualis: cognitio item obiecti maior potest esse in Philosopho, quàm sit in aliquo Christiano; gravitas autem erroris est omnium maxima: ergo.

DISPUT. LXXIII.

De disputatione cū infidelibus.

X multis capitibus oriri potest controversia de disputationibus cum infidelibus; quæ breviter præstringemus.

S E C T I O I.

Utrum liceat examinare decreta Conciliorum?

§. 2. **N**VLLI benè instructo fidei licere in dubium revocare fidei dogmata, tam certum est, quàm esse hæreticum, qui dubius est in fide. Antè verò quàm satis constet de certitudine alicuius dogmatis, licitum est de illo dubitare, ac disputare: quia leges fidei non obligant antequam revelatio proponatur, vt evidenter credibilis. Quapropter homo, qui primùm audit fidei mysteria, potest absque peccato disputare, dubia proponere, & audire responsa; donec ei constet revelationē tam evidenter fieri credibilem, vt iudicet non licere ei dissentiri; vel ignoret culpam: eadem ratione Catholicus ignorans inculpam revelationem, potest de illa arguere; donec ei constet, eam esse tam certò propositam, ac cæteras. At, qui de iam propositis dubitat, & arguit vt dubius, puniendus est pro hæretico.

§. 3. Vnde concludo, eum, qui alicuius legiti-

mi Concilij generalis approbati dogmata examinat, aut discutit, ad ea, vel impugnanda, vel revocanda in suspensionem, esse hæreticum: quia dubius est de revelatione proposita à tota Ecclesia: nec hac de re est controversia inter Catholicos; nec esset inter hæreticos, si arbitrarentur propositionē totius Ecclesiæ esse applicationem sufficientem. Quapropter eos, qui dubitant de revelationibus propositis vnicuique proprio spiritu interiori, dicunt Novatores esse hæreticos, & dubios in fide: quod ergo ipsi dicunt de suo spiritu fallaci; nos asserimus de propositione Ecclesiæ.

Addo præterea hæreticos, aut Paganos, aut Iudæos agere contra ius civile, dum disputant, aut scribunt contra eiusmodi Concilium: quam sententiam doctè animadvertit P. Valentia tom. 3. disp. 1. quæst. 10. pñct. 4. contra Martini Kemnitij examen Concilij Trident. eam sequitur P. Luisius in explicatione articuli septimi & P. Suarez disputat. 20. sect. 1. num. 2.

Probatur ex lege *Nemo Clericus*, Codice lib. 1. tit. de *summa Trinitate*: cum enim disputationem interdixisset Martianus Imperator, ait: *Nam & iniuriam facit iudicio reverendissime Synodi, si quis semel indicata, ac rectè disposita revolvare, & publicè disputare contenderet.* Respondet primùm Kemnitius, se non egisse contra hoc ius interdicens publicam disputationem, contra quæ rectè disposita sunt: se enim non agere ait, nisi contra malè disposita in Concilio Tridentino. Respondeo, Imperatorem vetuisse omnem disputationem contra decretum aliquod Concilij: quia in eius honorem, eam tulit legem, certus Catholicus Imperator non posse esse malè disposita decreta legitimi Concilij, cui irrogatur iniuria revocatione in dubium alicuius decreti. Itaque non est bipartitus Imperator decreta in malè, & benè disposita, sed voluit ab omnibus eum honorem haberi Concilio. En Imperatoris verba: *Cum ea, quæ nunc de Christiana fide à Sacerdotibus, qui Chalcedone convenerunt per nostra præcepta, statuta sunt, iuxta Apostolicas expositiones, & instituta Sanctorum Patrum trecentorum & decem & octo in Nyceæ, & centum & quinquaginta in hac Regia vrbe, definita esse noscantur.*

E quibus constat, Canones trium Conciliorum iuxta Apostolicas expositiones censos ab Imperatore, & prohibitos revocari in dubium; ne vel ipsa suspicione Synodis irrogaretur iniuria. Tunc etia secunda ratio est manifesta: quia (inquit) non solum contra fidem verè expositam veniunt, sed etiam Iudæis, & Paganis ex huiusmodi certamine prophætant veneranda mysteria.

Secundò

Valent.
P. Luisius
P. Suarez

§. 5.
Probatio.
Martianus
Imperator

Kemnit.
Obiectio.

Resp.

§. 6.

S. Tho. q. 10. Art. 7. *2. Obiectio* Secundo respondet Kemnitius, hic interdictam ab Imperatore disputationem, ex qua tumultuatur plebs, aut perfidie occasio, his verbis: *ex hoc tumultus, & perfidia occasionem requirens*; se autem non ob eas causas disputare. Respondeo, omnem eiusmodi disputationem ab Imperatore censi occasionem tumultus, & perfidie: quia censet triū Conciliorum decreta esse expositiones veras fidei, & Apostolicas; omnem autem eiusmodi concertationem de fide, & eius in dubium revocationem perfidiam; & prophanationem fidei apud Iudæos, atque Paganos. Item omnis eiusmodi concertatio est occasio tumultus: non ergo damnat Imperator quærentes data operâ tumultus; sed illorum occasionem dantes publicâ disputatione. Legatur tota illa lex, qua docetur hæretici quantam observantiam debeant Concilijs. Salicetus rectè observat, ideò prohiberi disputationem contra Conciliorum decreta: quia sunt prima principia, contra quæ non est disputandum.

§. 8. *3. Obiectio Resp.* Dicit tertio: eam legem esse contra disputantes contra legitima Concilia: Tridentinum autem esse illegitimum. Respondeo, à Kemnitio omni Concilio detrahi auctoritatem. Deinde Tridentinum eadem ratione coactum, quo Nycænum, Chalcedonense, & Constantinopolitanum: quibus præfuere legati Papæ: ut ostendi disp. 21.

§. 9. *4. Obiectio Resp.* Dicit quarto: sermonem eâ in lege esse de disputante voce, turbis coadunatis, & audientibus. Respondeo, omnem publicam disputationem interdictam, his verbis: *Si Clericus erit, qui publicè tractare de religione ausus fuerit*. Deinde ratio legis est manifesta: quia reverendissimæ Synodo maior inferitur iniuria scripto, quàm voce; item scripta prophanant mysteria Iudæis: & agunt contra fidem verè expositam; vbi autem est eadem ratio legis, est eadem obligatio, ut in simili docet Salicetus ibidem. Immo & prima verba legis id exprimunt: quia libri leguntur sæpè turbis coadunatis. Non est ergo dubium Kemnitium procax examen Concilij Tridentini; & Calvinum venenatum antidotum dedisse luci contra ius civile.

§. 10. Deduco ex dictis, non licere Regibus, & Principibus Catholicis permittentibus etiā conscientie libertatem; permittere impunes hos libros: quia libertas conscientie permittit unicuique religionem: non tamen agere contra ius civile. Possunt quidem hæretici impunè impugnare dogmata definita: quia id habet libertas conscientie; reflexè autem agere, disputare, aut scribere contra aliquod Concilium legitimum, non possunt: quia ergo libertate conscientie nō

solvuntur hæretici obligatione iuris civilis: tenentur illi obedire: quia verò permissio horum librorum est tam perniciofa; tenentur Principes iure charitatis, & providentiæ in subiectos, eos libros dare igni, & auctores punire.

Dices, hæreticos libertate conscientie non teneri legibus contra hæreticos latis. Distinguo: non tenentur legibus quoad poenam; concedo: quia libertas conscientie eos permittit impunes: vnde Principes condonant poenam: non tenentur legibus præcipientibus aliquid non contentum in libertate conscientie, & perniciosum Reipublicæ: nego. At huiusmodi disputationes & libri sunt perniciosi; nec continentur in libertate conscientie. Possunt enim hæretici dissentiri & repugnare cuivis dogmati, in quo sunt liberi: non tamen possunt reflexè agere contra aliquod generale Concilium, nec disputare extra gymnasium: in gymnasio enim non est turbis coadunatis, ut Salicetus observat.

§. 11.
*Obiectio.
Respond.*

SECTIO II.

Disputatio cum infidelibus est licita.

DISPUTATIONEM cum infidelibus esse licitam, dubitari non potest. Qua de re luculenter agunt Patres Valentia disp. 1. quæst. 10. p. 4. & Suarez disp. 20. Idemque confirmant pluribus testimonijs paginæ Sacræ, & Sanctorum Patrum. Constat exemplo: Sanctus Augustinus tom. 7. & lib. de unico baptismo, initio, obijciens Donatistarum questus, ait. *Prima illic invidia est, quod ventilatur in publico res secreta: taceant ergo, qui hoc fieri debere non putant: aut si ad loquendum cogi se dicunt, ut respondeant contra sentientes; hæc etiam nostra causa est, ut respondeamus. Debet enim palam redargui, quod in occulto nocet: estque eodem tom. 7. exemplum insigne disputationis publicæ initæ inter Catholicos & Donatistas iussu Imperatoris Constantini, cuius collationem refert S. August. in Breviculo. Item eodem tom. 7. concionum super gestis cū Emerito post initium, refert se Donatistis obiecisse testimonium Scripturæ in collatione, id est, disputatione: quod illis (inquit) in collatione diximus, & lib. de gestis cum eodem Emerito refert cum illo, alijsque Donatistis publicas disputationes.*

Nec nos deferunt aliorum Sanctorum exempla: mitto in Concilio Nycæno admissam disputationem cum Philosophis, in Constan-

§. 12.
*Valent.
P. Suar.*

S. Aug.

§. 13.

Constantienſi cum hæreticis, in Tridentino expeditū ſalvum conductum, vt hæretici diſputaturi venirent: & à Catholico noſtro Rege Carolo Primo; Imperatore autem Quinto vocatum Lutherum, cum quo, & eius diſcipulis publicè diſputarunt Cardinalis Caietanus, Ioannes Eckius, Ioannes Cochleus, & alij. Sanctus Petrus Martyr, ex clariffimo Prædicatorum Ordine, non ſemel publicam diſputationem iniit cum Manichæis: Sanctus Antonius Paduanus, ex Seraphicâ familâ cum Bonavillo, & alijs. Hic miraculo piſcium ad ipſum audiendum convertit hæreticos; ille diſputationē pro-
vexit trahens oratione nubem, quæ ſolis radios excepit, ne amburerent auditores. Sanctus Franciſcus Xavierus ex noſtra Societate, vno prælio fugavit tria millia Boncio-
rum ſpectante Buengenti Rege, qui ex eâ diſputatione ſemen ſuſcepit verbi Dei, ad quem converſus Franciſcum ſe voluit appellari, in honorem ſui catechuiſtæ. Nec hæc de re dubitari poteſt.

Ratio eſt manifeſta. Primum: quia fides eſt ex auditu concipienda, nec homines tenentur credere, niſi tam validis argumētis revelatio proponatur, vt prudētiffimus quiſque iudicare poſſit, non licere diſſenſum; hoc autem fieri non poteſt abſque diſputatione, quæ eſt inquiſitio, & oſtenſio veritatis. Nec tenetur quis credere, niſi illius difficultati fiat ſatis, vel oſtendendo myſteria non eſſe contra; ſed ſupra rationē, vel argumenta diluendo, vel ea infringendo authoritate Dei oppoſitum aſſerentis. Item hæretici deficiunt apertè à fide: cum quibus agendum partim ex Scriptura, partim ex ratione naturali, cui ſæpe adverſantur. Reſpondendum item eſt ad illorum cavillos, ne inſoleſcant, & iactitent Catholicos parum abeſſe à Mahometanis, qui non ratione; ſed armis agendum, pro lege cenſent: poſſent item multi ſeduci, niſi Catholici Doctores obſiſterent.

Huic doctrinæ videtur obeſſe Paullus ad Titum 3. 10. *Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correptionem devota.* Vbi Tertullianus lib. de præſcriptionibus, cap. 16. ait: *ad eò interdixit diſputationem.* Reſpon-
deo inde probari cōcluſionem: ponit enim Apoſtolus primam, & ſecundam correptionem: quam S. Hieronymus interpretatur commonitionem factam monendo, & docendo. Monet Apoſtolus hæreticum bis monitum fugiendum: rationem reddit ipſe, quia proprio iudicio ſubverſus eſt: & Sanctus Ambroſius, quia diſputatione crebra ſunt exercitiores; Sanctus autem Hieronymus. quia ſe parat ad pugnas, & iurgia verborū: e quibus liquet duobus in caſibus

fugiendam cum hæretico diſputationem. Primum, cum non eſt eius reſiſcentiæ ſpes. Secundò, ne publicè ſine delectu inſpiciente populo incatur diſputatio: tunc enim verbis, & geſtu immoderato excitant cachinnos; at vbi non eſt hoc periculum, diſputari poteſt cum hæretico etiam contumaci: vt ſit apud quæſitores fidei, qui viros doctos accerſunt ad coarguendos hæreticos. Item cum hæreticus graſſatur impunis, opus eſt illi diſputatione obſiſtere: vt infrâ conſtabit.

Huic expoſitioni obeſſe videtur Gelafius Papa in commonitorio ad Fauſtinum: *Nobis (inquit) nullum fas eſt inire certamen cū hominibus communicationis alienæ, dicite Apoſtolo Hæreticum hominem, &c.* Reſpondeo: à Gelafio intelligi certamen contentioſum, & inutile: quale ſit verborum contentione, quam Apoſtolus ſecundo ad Timotheum 2. 14. dixit non eſſe vtilem, niſi ad ſubverſionem audientium, & eorum verba ſerre canceris more vlceraſtis corpus. Hæc certamina nullo modo nobis licent; licent tamen diſputationes, quando ex illis ſperatur vtilitas: tunc enim non contenditur verbis ad ſubverſionem aptis; ſed ad emendationem hæretici, vel cautionem aliorum. In hunc ſenſum expone Sanctum Ireneum, Sanctum Athanaſium, & alios adductos à gloſſa, PP. Iuſtiniano & Cornelio ad Titum 3. 10. & 2. ad Timot. 2. 24. Concilium autē Toletanum adductum à Patre Suarez diſp. 20. ſect. 1. num. 3. agit de diſputatione inter Catholicos, quæ oritur ex curioſitate: ait enim non eſſe diuina à nobis diſcutienda, nec diſputanda; ſed credenda.

SECTIO III.

Quibus liceat cum infidelibus diſputatio?

DISPVTATIO cum infidelibus multis ex capitibus poteſt eſſe honeſta; item & vitioſa. Nunc diſquiro, cui perſonæ Catholicæ ſit licita, vel prohibita?

Dico primo: nulli in docto licita eſt diſputatio cum infideli, iſs de rebus, quibus non eſt ſatis inſtructus: quæ doctrina clare colligitur ex S. Thoma quæſt. 10. artic. 7. Probans enim publicam diſputationem eſſe licitam interdum, ait, neceſſarium eſſe vt ad id munus aſſiſtant ſufficientes, & idonei. Eandem docet Pater Valentia diſp. 1. quæſt. 10. p. 4. verſ. *ſecunda aſſertio*, Pater Azor

Caietan.
Eckius.
Cochleus.
S. Petrus
Martyr.
S. Antonius
de Padua.
S. Fraciſ-
Xavierus

§. 14.
Ratio.

§. 16.
Obiectio.
Gelaf.

Reſpond.

Ad Timo.
2. 14.

S. Iren.
S. Athan.
Iuſtinian.
Cornel.
Concil.
Toletan.
Suarez.

§. 15.
Obiectio.
ad Tit. 3.
10.
Tertullia.
Reſpond.
S. Hieron.

Ambroſ.
S. Hieron.

§. 17.

§. 18.
1. Concluſ.

S. Thom.

P. Valent.
Azor

corum verba serpent, vt cancer: at tunc omnia disputatio serperent; ex disputatione vero non serperent: ergo tunc lex non vetat disputationem; immo disputatio laici cum hæretico, cum speratur ex ea utilitas proximi, & laus fidei, non interdicitur easdem ob causas. Tenemur enim lege charitatis proximo providere, cum commodè possumus. Item legis fini adversaretur tunc, qui taceret. Quam doctrinam observant PP. Valentia punct. 4. versu *alij limitant*, Sanchez cap. 6. num. 7. Suarez sect. 1. num. 11. & alij. Quod confirmatur exemplo Damiani Iaponi, qui cum laicus esset, & Neophytus, ingressus idoli phanum, & Boncium audiens de votis nuncupatis ab Amida Iaponum Deo, publicè eum convicit, Amidam non esse Deum, qui votis eguit ad impetrandam à superiore opem: quo multum auditoribus profecit, illustravitque fidem. Vide Patrem Ludovicum Guzman.

§. 24. Existimo præterea: hac lege non teneri laicum doctum, & satis eruditum, qui cum laude disputare possit cum hæretico: quamvis non sit tam certa spes de utilitate, nec novum damnum imminet; dum tamen aliud periculum ex disputatione non imminet. Hæc doctrina est glossæ illius capituli: quæ asserit fortè per *laicum*, intelligi more Ultramontanorum, illiteratum: quia apud illos *Clericus* usurpatur pro *docto*, *laicus* pro indocto. Non probò hanc expositionem, vt constabit infra; probò autem glossæ doctrinam, non teneri hac lege laicos doctos. Quod censuerunt Caietanus quæst. 10. versu, *Hæc autem cōtingit*, Bañez ibidē, Petrus Ledesma 2. tom. summæ, tract. 1. c. 5. conclus. 13. quæ probabilem censet Pater Thom. Sanchez lib. 2. cap. 6. num. 5. Probatur: quia vnica ratio legis est, ne periculum creetur disputanti, aut audienti: nullum enim alium finē, nec proximum, nec remotum proposuit sibi ea lex; sed cessante omni fine legis, cessat eius obligatio, vt mox dico: ergo. Secundò, quia potest aliquis laicus esse egregius Theologus, & Theologiæ professor. Demus enim ei datum stipendium publicum ad eā professionem; deinde eum vxoratum renunciassse scholis: hic tantā cum laude potest disputare, ac Clericus prima tonsurā, & privilegio gaudens Clericali: cur huic ius interdiceret disputationem, potius quàm illi? Tertiò: quia Pater Suarez, & alij censent posse laicum doctum disputare cum hæretico, iussu à Clerico ibi adstante; sed, si disputatio illi esset interdicta, parum referret ea Clericorum iussio: ergo. Minor probatur: quia lex non dat Clerico facultatem, vt laico disputationem permittat: probat quidem Sanctum Leonem, & antiquas Syno-

dos noluisse à laicis propria illorum auctoritate disputari ante hanc legem; id autem eis licuisse auctoritate alicuius Ecclesiastici superioris; at post hanc legem, nullo verbo facto de Clerici iussu interduntur laici disputatione, & vt auctoritate Clerici non potest laicus solvere ieiunium, quando lege ad illud tenetur; ita nec disputare, si lege prohibetur.

Oppositam sententiam sequuntur PP. §. 25. Azor lib. 8. cap. 26. quæst. 1. Suarez disput. 20. sect. 1. num. 11. Sanchez nunc adductus, Navarrus, Francus & alij, apud ipsos. Primū argumentum: quia cessante privativè in singulari fine legis, non cessat in singulari eius vis: vt constat ex lege, *Nam ad hæc DD. de legibus*; sed hic est cessatio privativa finis legis in singulari: quia in communi non cessat: ergo hic non cessat legis vis. Distinguo maiorem: cessante fine legis in singulari remoto, & non cessante fine aliquo proximo, non cessat vis legis, præterea maiorem; cessante fine legis proximo, & remoto, non cessat vis legis, nego maiorem. In quo sensu Caietanum accipio eo art. 7. asserentem, considerandam esse mentem; non verba legis.

Cui doctrinæ subijcio, duas esse legum species: alteram, quæ propter finem remotum præcipit actiones, alioquin de se etiam honestas; quæ sublato ordine ad finem remotum habent specialem honestatem, & sunt materia virtutis: exempli gratia, lex ieiunij habet finem compescentem motus turpes, & præcipit abstinentiam; abstinentia moderata est per se materia temperantiæ, & per se laudabilis: si quis absque periculo turpium motuum vesceretur contra legē ieiunij, adhuc peccaret: quia manet alius finis proximus legis, nempe, exercitium temperantiæ. Vnde carentia periculi luxuriæ non excusat à ieiunio. At aliæ leges, nullū finem habent, nisi vitare damnum ex aliqua actione, cuius omisio per se non pertinet ad materiam alicuius virtutis, vt hæc de non disputando: carentia disputationis quid habet honesti? per se loquēdo in ijs legibus, cessante fine in singulari, cessat in singulari obligatio: quia lex sine honesto fine non est lex, nec obligat; at in disputatione laici docti cessat in singulari omnis finis legis: ergo.

Quod obijciatur ex lege, *Nam ad ea*, nihil vrget; quin à nobis esse videtur: non enim negat exceptionem singularium à lege, cessante omni eius fine; sed legem non ferri ob singulares eventus; sed ob frequentes: cum ergo laicorū doctrina sufficiens ad disputationem de fide sit præparata, non comprehenditur lege eius disputatio, aut non disputa-

§. 27. Obiectio.

S.Tho. q. 10. Art. 7. tio; sed laicorum indoctorum, qui sunt frequentes, verba legis: *nam ad ea potius debet aptari ius, quæ & frequenter, & facile, quàm qua præ raro eveniunt.*

§. 28. 2. Arg. Secundò moventur, quia sequuntur incommoda ex hac exceptione hac præsertim ætate: quia hæretici hoc munus sine discrimine adscribunt laicis, & clericis: & quia singuli laici de sua doctrina præsumentes arrogarent sibi clericale munus. Respond.

deo: nullum inde incommodum esse: hæretici ad proprium cuiusque spiritum revocant examen fidei, in quo errant: Catholicus autem disputans non est acturus è proprio spiritu; sed Ecclesiæ. Immò ob hoc periculum in Provinciis liberis conscientia, non erant laici disputaturi: quia illas vrit hic infectorum non spiritus; sed ardor. Nec datur præsumptionis occasio: quia longo studio, exercitationeque literaria debet quis esse paratus ad hæc bella; laicus autem, qui neque scholas frequentavit; nec est peritus Sacræ literaturæ, non potest occasione sumere præsumptionis ex scholastico diuturno exercitio.

§. 29. 3. Arg. Tertiò arguunt: quia illa lex ferè esset inutilis: nihil enim de novo prohiberet laicis: quia indocti iure divino sunt interdicti eâ disputatione; docti verò, nec hac lege interdiciuntur. Clerici item indocti non possunt disputare, docti autem possunt. Quid ergo facit hæc lex? Respondeo: legem esse vtilissimam: etenim ante eam non erat ab Ecclesia puniendus, nec anathemate feriendus laicus indoctus ob disputationem, est autem nunc; eaque propter hic metus eum in officio continebit: at Clericus indoctus ante, & post legem peccat disputando; non tamen hac lege præstringitur, ut rectè observat P. Azor. Hoc autem quis neget magnum esse discrimen?

Respond. P. Azor. Superest inquirendum, qui intelligantur nomine *personæ laicæ*? glossa censet intelligi hominem illiteratum: quia *Clericus*, accipitur ab Ultramontanis pro literato: & consonat Hispana phrasis, qua ignaros vocamus *mul legos, valde laicos*. Singularis expositio, nec probanda: quia ex ea concluditur Sacerdotem illiteratum ea lege comprehendendi; & excommunicandum, si disputet cum hæretico: quod temerè assereretur contra communem consensum. Item esset multis occasioni iurgiorum, possent enim Ecclesiastici superiores agere anathemate cum Sacerdote disputante: quia censeretur illiteratus; essetque disputationi præmittenda probatio de sufficienti literatura. Ad rationem respondeo illam phrasim Ultramontanorum non esse iuris, Hispana autem est tropica, ut apud nos sunt multæ. Hoc peccatu m est ex se grave: quia punitur excom-

municatione maiori, in quam ex communis sententia non caditur ipso facto; sed est ferenda post peccatum.

Alij censent, *personâ laicâ* significari omnes, qui nec Clerici sunt, nec religiosi. Inter quos P. Thomas Sanchez lib. 2. cap. 6. num. 6. Lorca in adnotatione articuli 7. & alij; quorum opinionem valde probabilem, & securam appellat P. Suarez disp. 20. sect. 1. num. 10. quia sæpius in iure homines dividuntur in laicos, & Clericos, quo nomine comprehenduntur religiosi. Item Canon, *si quis suadente diabolo*, continet privilegium Clericorum; quod eodem nomine datur religiosi. Ratio autem est commoda per iurisdictionis divisionem: qui enim sæcularibus aguntur legibus, sunt laici; Ecclesiastici autem, qui Ecclesiasticis.

Censeo tamen *laicâ personâ* significari omnes, qui carent tonsurâ, & habitu clericali, etiam religiosos: quam doctrinam colligo ex Patre Azor ea quaest. 1. probante sententiam asserentium *laicum* intelligi, qui nullo est Ecclesiastico ordine initiatus, etiâ prima tonsurâ. Pater Suar. ab opposita est apertè, quamvis videri vult esse ab hac. In religione sunt nonnulli intonsi, qui communiter vocantur *laici*, sive *conversi*, aut *mutilati*: hos contineri *personâ laicâ*, monet ipse Suarez posse dici absque incommodo: consentitque Lorca: quia est apertè eadè ratio, immò gravius eos vrget; nam laici sæculares plures sunt docti: at verò inter mille reperies vnum mutilatum grammaticæ naturæ: qui enim vel tenuissimè eam attigere, in ordinem sacræ tonsuræ volunt cooptari. Sunt autem frequenter homines ex plebe; addicti culinæ, & ruri. Quis autem dicat ex calceatorum donatos non contineri hac lege? Si quis autem sit doctus; ob doctrinam, non ob religionem est hac lege solutus. Sanctimoniales vult Lorca hoc Canone non præstringi. At cur inter illas non discriminat addictas choro à mutilatis, quæ *laica* quoque dicuntur? censeo eas eâ lege teneri: est enim gravior ratio, quàm in religioso laico: quia fœminis non licet docere, nec disputare: cur ergo hæc lex eas solvat anathemate in materia in illis periculosiori, & aliundè interdicta ipsis, & non viris? Si cui ergo favet hæc lex, maximè viris religiosi, non verò fœminis: quia eâ adimitur viris facultas disputandi, qua fruebantur; non verò permittitur ijs, quibus est aliàs interdicta. Cæteros religiosos post novitiatum probabile est non comprehendendi ea lege; non quod religiosi sunt; sed quia sunt per se adscripti ordini tendendi ad clericatum: & quia prima tonsurâ frequenter ornantur; dantque operam literis.

§. 33.
Ad arg.

Lorca.

Ad argumentum ex §. 27. Respondeo, *laicum* propriè esse omnem intonsum prima ianuà ad clericatum, vel etiam tonsum; sed cum habitu, in quo non gaudet Ecclesiæ privilegijs, vt observat Lorca. Ad probationem ex Canone illo, respondeo, considerandam esse materiam legis: quòd si ratio sit eadem in Clerico, & religioso: hic continetur nomine *Clerici*, & non *laici*, vt in illo Canone, quo Ecclesia contra sceleratorum audaciam armavit omnes Ecclesiasticos: quia inermes incedunt, & vult suspici Deum in personis ipsi dicatis. Quid quòd caput illud apertè loquitur de Clerico, vel Monacho: quando verò eadem est ratio de religioso laico, ac sæculari; tunc *laicus* sumitur & propriè, & in tota significatione vocis. Ad cætera facillè respondeatur. Sanctimonialia propriè sunt laicæ, & ratio in illis est gravior. Quòd si obijcias, hanc legem esse odiosam, & esse coarctandam: quia ita aliquando fit quamvis ratio in vnò, & in alio sit eadem. Respondeo: finem immediatum, & vnicum legis esse vitare periculum disputantium, & eam esse favorabilem toti Ecclesiæ: ac propterea strictè est accipienda. Aliæ leges plus habent odij, quàm hæc: quia ex finibus nonnulli sunt mixti ex labore, & incommodo spiritali: finis autem vnicus huius est purè spiritalis, & nihil præcipit durum: quia non disputare nullus est labor.

Obiectio.

Resp.

§. 34.

Rogas vtrum Clericus possit licitè disputare? Respondeo licere illi disputationem ex vi legum, si adsint cæteræ circumstantiæ; lex autem *nemo Clericus*, adducta §. 5. non agit, nisi de disputatione revocante in dubium generalis decreta Synodi, vt constat ex ipsius verbis.

nim non errant, nisi animo errandi: quia per superbiam volunt omnium videri Magistri: vt disputatione 21. ostendi superbiam Lutheri, qui se Angelis censuit superiorem; & Calvini, qui à suis præponebatur Paulo. Montanistæ autem, & Montanus ipse se Christo censuit superiorem; & alius crematus vivus apud Indos ab Hispanis, vnionem Hispostaticam testamento legavit filijs ex sacrilegio susceptis, eorumque successoribus; & se prædicavit redemptorem quoad efficaciam: solentque eiusmodi Scripturas depravare, & calumniari, vt vulgus alliciant: si autem ob vitandum damnum opus sit illos coarguere, descendendum est in arenam: quia licet ab illis non speretur fructus; extinguitur tamen ignis; ne vires acquirat cundo. Si autem Catholicus ab hæretico provocetur, vt non possit facere sine incommodo fidel; loquatur, vt effecit Martyr Edmundus Campianus in equuleo singulari doctrina confundens hæreticos.

S. Edmundus
Campianus.
§. 38.

Coram plebe non est disputandum, nisi cum sollicitatur ab hæreticis. Tunc enim hæreticorum impunitas est in causa, vt plebeiorem aures frequenter pulsentur errore; tunc privatis sermonibus; tunc publica disputatione, & concione; quo in eventu lex charitatis cogit publicè disputare cum hæreticis, vt simplices, vel confirmentur in fide; perceptis argumenti ponderibus, vel si non percipiuntur, videant eam doctrinam defendi ab hominibus doctis; quorum ingenij & literaturæ opinio in oppido viget; aut in vrbe. Si enim tunc Catholici sileant, intempestivum silentium erit occasione vilis opinionis de fide. Quod ex Sancto Gregorio mirè Sanctus Thomas ostendit art. 7.

S. Thom.

S E C T I O III.

De persona infidelis, & audientium.

§. 35.

Suarez.

HÆC facillè expediuntur: cum infideli procaci non est disputandum per se, & absolutè: in quo sensu P. Suárez número decimo tertio, rectè exponit Apostolum adductum §. decimo quinto, & ratio Apostolica est evidens: quia ipse iudicio suo se subvertit: idque probant rationes Sancti Hieronymi, & Ambrosij ibidem adductæ. Eiusmodi c. Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 1.

S. Hieron.
Ambros.

Si autem plebs nihil audiat de hæreticis, non licet coram illa disputare cum infideli: quia melius percipitur argumentum vis; quàm responsio: quia illa petitur à ratione naturali, quæ sæpè apparet evidens: responsio verò petitur à supernaturali frequenter; quæ est obscura. Item melius est ne audiant, quàm vt audita ruminent; & existiment nihil esse de fide nec dubitandum; nec obijciendum. At disputatione Scholastica inter Catholicos potest institui coram plebe: quæ videt non esse dissidium in fide; sed in ratione illam defendendi.

§. 37.

Quale peccatum sit hæc publica disputatione, variatur. Pater Thomas Sanchez eo cap. 6. num. 1. censet rarò contingere, vt

§. 38.
Thom.
Sanchez.

O o

pecca-

S. Tho. q. peccatum sit mortale ob imprudentiam;
 10. Art. 8. Ego censeo, hoc peccatum ex genere esse mortale: quia est contra charitatem proximi, & in damnum fidei: exponere enim hominem tanto periculo, est grave damnum. At considerari debet probabilitas periculi, & imminētis damni magnitudo. Cum dicitur disputatio ineunda coram doctis; non solum agitur de literatis; sed etiam de prudentibus, qui non exponuntur errandi periculo, vel prudenter consent multa hæreticorum argumenta esse cauillos, & nostra mysteria esse difficilia; non tamen propterea falsa.

§. 39. Cavendum tamen est, ne laici constituantur Iudices controversiæ: id enim fieret ordine præpostero, debent enim laici à Sacerdotibus doceri. Inquies ex Sancto Augustino tomo primo, in breviculo referri disputationem habitam coram Tribuno, & alijs, ex edicto Constantini Imperatoris. Respondeo, cognitorem illum, non fuisse disceptatorem controversiæ; sed armis, & imperiali auctoritate securos reddidisse disputantes, & fecisse describere disputantium argumenta, atque responsa: ut in Germania nunc contingit interdum. Multò autem accuratius fugiendi sunt laici hæretici propter illorum pervicaciam: coram quibus non est aggressurus Catholicus disputationem; si autem fuerit provocatus, respondeat quod satis sit ad ostendendum, sibi non deficere responsa; sed copiam benevolorum auditorum: aperto autem Marte non oportet certare; nisi cum ingenti probabilitate victoriæ: silentium tunc non potest adscribi diffidentiae causæ; sed auditorum, qui non excipiant verba pacatæ.

Obiectio. August. Resp. §. 40. Modus item debet esse modestus, ne hæretici nobis obijciant immodestiam, quam nos illis. Debemus enim sine iniurijs, & contemptu agere, & modeste ferre ab illis obiecta: ut in nobis conspiciatur animus verè Christianus tenendi veritatem, & hæreticos ad fidem revocandi. Si autem iniurijs agatur, iam disputatio vertitur in rixam: si tamen sit petendum argumentum à moribus Doctorum alicuius erroris, vel eum sectantium; id fieri oportet modestissime, ut verborum lenitas molliat acritatem argumenti. Sanctus Augustinus libros composuit de moribus Manichæorum, & ex concione, & libro super gestis cum Emerito, dicit sibi non esse in animo illis dedecus aspergere; sed eos ad saniozem revocare mentem. Itaque tunc non agitur iniurijs; sed à moribus hæreticorum sumitur optimum argumentum, eo efficacius, quo ipsi co-

audito rubore suffundantur, ut ex malo morum fructu, vitiatam videant doctrinæ radicem.

DISPUT. LXXV.

Utrum infideles compelli possint ad fidem?

INFIDELES hæretici compelluntur licite ad servandam fidem, ut constabit, cum de illorum poenis agetur. Sermo est de infidelibus non baptizatis. Horum nonnulli subiecti sunt Christiano Principi; secus alij. Item aliqui repugnant fidei, divexantes prædicatorē; alij nihil illi mali, aut iniuriæ irrogant; de quibus omnibus instituo disputationem.

§. 41.

S E C T I O I.

Utrum armis liceat prædicatori fidei munire viam?

P RÆMITTO penes Ecclesiam esse, non solum facultatem; sed præceptum Evangelij prædicandi, ut eruditè probat Pater Suarez disputatione 18. sectione prima, ex multis Scripturæ testimonijs. Christus enim, ut homo, est omnium populorum Rex iure hæreditario: quod Regnum præcipue est situm in spiritali subiectione gentium, cultu, & adoratione: in quem finem legatos misit Apostolos, eius fidem prædicaturos, in orbem: quibus prædicationem in omnes præcepit gentes, 1. Corinth. 9. *Si non evangelizavero, vane mihi est: necessitas enim mihi incumbit.* Electus fuit Paullus, ut portaret in gentes nomen Iesu: hoc munus illi fuisse præceptum, adducta verba testantur aperte.

§. 42.

P. Suarez.

1. Cor. 9.

S V B S E C T I O I.

Prima conclusio.

H IS constitutis dico primò: Ecclesia habet ius ad arma movenda in Ethnicos, paganos omnes, & Iudæos, si vi, & armis iter occludant prædicatoribus fidei. Itaque Princeps, aut Respublica

§. 43.

1. Conclus.

S. Aug.

blica non permittens in Regno prædicatores fidei; possunt iuste ab Ecclesia debellari, donec prædicatores in Regno permittant. Hæc est doctrina Sancti Thomæ. quæst. 10. art. 8. *Sunt tamen (inquit) compellendi à fidelibus, si adsit facultas, ut fidem non impediant, vel blasphemis, vel malis persuasionibus, vel etiam apertis persecutionibus: & propter hoc fideles Christi frequenter contra infideles bellum movent, &c.* Caietanus ibidem versu in eodem articulo, asserit ex hac doctrina solvi quæstiones multas: quod accipio de causis iusti belli adversus infideles. Banez eadem quæstione 10. art. 10. dubio 4. versu arguitur 3. ubi asserit ab Alexandro Sexto non concessum Regibus Hispaniæ ius in omnia Indorum Regna; sed ut armis obfisterent barbaris impudentibus prædicationem, ut inique in fidem agentibus: hanc concessionem licitam censet hic author, Aragon quæstione 10. art. 8. dubio 3. Corollario 2. Pater Valentia disputatione 1. quæstione 10. punct. 6. versu illud autem, Pater Luisius disputatione 5. 1. dubio 2. ante finem. Pater Suarez disputatione 18. sectione 1. num. 4. est quæ inter Catholicos absque controversia, & ab Ecclesiæ Pontificibus in usum revocata. Alexander Sextus curam tuendi prædicatores fidei missos ad orientes, & occidentes Indos, partitus est inter Ferdinandum Castellæ Regem, & Emmanuëlẽ Lusitanum. Cum autem Sassetani, quinque de nostra Societate ob fidei prædicationem obtruncassent, classe, & exercitu sunt puniti à Goano Prorege: alijsque infidelibus eandem ob causam illatum est bellum, atque laudatum ab omnibus Ecclesiæ filiis.

Ratione probatur primum: quia Ecclesia ius habet à Christo disseminandi apud omnes gentes verbi Dei, ergo ius habet ad omnia necessaria huic muneri. Probo consequentiam: quia tale ius esset omnino mancum, & inutile: ut enim rectè probat P. Suarez, concessa iurisdictione, conceduntur omnia, sine quibus exerceri non potest; idque constat, tum ex Canonico iure, atque civili, tum ratione: quia ut in naturalibus, qui dat formam, dat consequentia ad formam: ita & in moralibus; alioquin improvidè daretur forma.

Dices, data potestate prædicandi, dari omnia necessaria ad missionem prædicatorum; non tamen ut audiantur. Spectat ad Ecclesiam prædicatores mittere: quod si à Principibus non admittantur, redeant ad eum, qui eos misit: utriusque enim suo munere sunt defuncti. Contrà: si hæc potestas solum esset præceptiva prædicationis, fuisset huic argumento factum

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 1.

satis; at est vera iurisdictione: habet enim Ecclesia à Christo ius prædicandi verum, & potestativum: & consequenter potestatem compescendi omnes, qui illi obfistunt. Ut si Rex habeat potestatem intrandi in conclave eligentium Imperatorem, potest armis irrumpere in omnes aditum iniuste intercludentes. Ita Christus commemorata omni potestate à Patre sibi facta in cælum & terram, eam partitus cum discipulis concludit: *euntes ergo in universum mundum, predicate Evangelium omni creaturæ: quam missionem, legationem dixit Apostolus: qui propterea æternâ caligine damnavit Magum Elimam prædicationi resistentem.* Habet ergo Ecclesia ius tuendi legationem suam, & prædicationem: cui nullus potest resistere per vim: quod si mercator potest iustâ vi propulsare vim iniustam diripientium mercès, & Romani ob malè acceptos legatos Corinthum extinctam esse voluerunt, suoque bello iusto David vindicavit, non poterit Ecclesia vindicare suos? Potest quidem affectos iniuriâ, vindicare supplicio: & cogere Reges Ethnicos, ne illos è suis finibus abigant, & ut admittant.

Secundo probatur: quia Reges prædicatoribus obfistentes, sunt ea in parte tyranni; sed tyrannus, qua parte tyrannus est, cogi potest ad tyrannidem deponendam: ergo. Maior est certa: Tyrannus enim est, qui in suos potestate abutitur contra ius ad eorum perniciem: quod in præsentī quæstione maximè locum habet: quia armis, & facultatibus subiectorum, est impedimento æternæ illorum salutis: cum enim omnia hæc visibilia sint instituta à Deo in assequutionem vitæ æternæ, quicumque illis utitur contra hanc salutem; eis abutitur in suorum perniciem: quia publica doctrinâ suos privat, quâ in cælum possent ire. Minor est clara: quia Rex Regio iure est immunis vi iniusta: quæ semper est iniusta, quoties est contra hoc ius; tyrannis autem nec est ius Regium, nec ex iure; sed contra ius: ergo iure Regio non iuvatur tyrannus, nec est immunis à vi: ac propterea non est iniusta; sed iusta.

Tertiò: quia tyrannico impedimento irrogat suis iniuriam, & opprimit innocentes; sed innocentem opprimens potest ab alijs compesci: ergo: maior est certa: quia adimere suis proximam facultatem audiendi Verbum Dei, est maior oppressio, quàm eam adimere ad vivendum. Minor probatur: quia dum perseverat oppressio, est locus, ut eâ liberetur, qui opprimitur. Si quis hominem occidit, non

o o 2

potest

§. Thom.

Caiet.

Banez.

Aragon.
P. Valent.
Luis.
Suarez.

§. 4.
1. Prob.

P. Suarez.

§. 5.
Obiectio.

Refel.

§. 6.
2. Prob.

§. 7.
3. Prob.

S. Tho. q. potest à privato puniri: quia eius vindicta
 10. Art. 8. nihil prodest occiso; at, dum certatur,
 potest tertius opem innocentem ferre feriens
 culpatum, si alia ratione non potest incul-
 patum tueri: ita non potest alius Princeps
 fidelis propria autoritate vindicare prædi-
 catorem occisum; potest tamen cogere
 Ethnicum autoritate propria, ut liberè pa-
 tiatur prædicatores.

SUBSECTIO II.

Tres alia conclusiones.

§. 8.
 2. Conclus.

P. Suarez

DICO secundo: non potest Papa
 conflare exercitum ex Clericis, &
 Ecclesiasticis viris, ad compescen-
 dum infidelem, nisi aliàs timerentur in Ec-
 clesiam damna; sed hoc munus est sæculari
 Principi mandandum. Ita P. Suarez eà dis-
 putat. 18. sect. 1. num. 7. quia est alienum
 institutum à clerico, & religioso, arma mo-
 vere. Quod abundè probat ex Sanct. Am-
 brofio, & alijs, in cap. *convenior* 23. quæst.
 8. At verò, quia Papa est etiam Rex tem-
 poralis, potest bellum infidelibus inferre:
 tunc enim iure Pontificio licitè delectum
 habet, & potestate regia illum alit: tunc
 autem ab ipso observari debent, quæ ab
 alijs servanda esse ostendam inferius.

§. 9.
 3. Conclus.

1. Probat.

Dico tertio: potestas impetendi Prin-
 cipem infidelem non est penes Reges, aut
 Regna; sed penes Papam: potest quidem
 Rex, dum Pontificem consulat, coge-
 re Paganum, ne Regno prædicatores in-
 terdicat, sicut quilibet potest innocentem
 tueri. In quo sensu Aragonem accipio art.
 8. dubio 3. Corollario 1. & 3. At verò
 Regni investitura, & ius ad illud suo ad-
 iungendum, aut alicui donandum, non est
 nisi penes Pontificem Romanum: quod
 eruditè probat Pater Suarez disputatione
 18. sect. 1. num. 7. Probatur primò, exem-
 plo Regum atque Pontificum: Castella-
 nus & Lusitanus, præfigente limites Alexā-
 dro Sexto, partiti sunt Indorum oppugna-
 tionem; idque constat ex historijs anti-
 quioribus.

§. 10.
 2. Prob.

3. Probat.

Secundò à priori: quia nulli Regi est
 ius directè, aut indirectè, in aliorum Reg-
 na: *directè*, res est clara; sunt enim pleri-
 que infideles verè domini suorum Regno-
 rum; neque *indirectè*: quia hoc ius ori-
 tur indirectè ex iure directo prædicandi
 Evangelium; sed hoc ius non est Regi sæ-
 culari: ergo nec ius indirectum. Tertio:
 quia ea esset occasio Principes fideles per-

turbandi: multi enim specie religionis im-
 peterent infidelium Provincias: & con-
 tenderent de illarum oppugnatione; &
 in Ecclesiæ filios verterentur arma, quæ
 essent movenda in hostes. Item vicinus in-
 fidelium sibi timeret; ne fidelis Princeps
 potentior infideli, propè accederet ad suas
 Provincias, easque invaderet. Quapropter
 oportuit, ut ad unum caput hæc iura dispo-
 nenda revocarentur.

Obijcis, quivis Princeps potest eripe-
 re infontem ex tyranni potestate: ergo &
 eum tyrannum impetere. Distinguo con-
 sequens: dum est necessarium ad tuen-
 dam fidem, donec Pontifex consulatur,
 cōcedo consequentiā; Pontifice consulto, &
 nō annuente, nego: quia privatus potest in
 fontem tueri, & vincere culpatum aggresso-
 rem, donec Iudex consulatur; eo verò
 consulto, tenetur non agere deinceps in ag-
 gressorem: quia propulsatio iniusta vio-
 lentia id exigit præcisè; privare autem
 fontes suis bonis, easque distribuere, spe-
 ctat ad iudicem. Sic, qui prædicatores de-
 fenderet, posset compensare sumptus belli
 iusti ex bonis tyranni; at eius Regnum
 tenere, non potest absque Pontifice an-
 nuente.

Dico quartò, Pontifex non habet po-
 testatem donandi investituram cuique Prin-
 cipi pro suo arbitratu; nec eam sibi, ut
 Regi usurpandi; sed tenetur studiosè per-
 pendere: quæ commoda, aut incommo-
 da sequi possent in fidem, & Ecclesiam:
 exempli gratia. Constituamus ante vni-
 onem Regni Navarra cum totius Hispani-
 a Regnis, Reges eius Provincia esse in-
 fideles, & obsistere fidei prædicationi: si
 Pontifex addiceret Gallia Regibus ius ag-
 grediendi Navarram, cederet in gravissimū
 Hispania Regis incommodum, qui vi-
 cinatatem Regis Navarra non timeret:
 quia nullo ferè sumptu illi resisteret; at
 à Rege Gallo timeret oppugnationem: quia
 inter eos Reges perennant ab ævo bello-
 rum causa. Gallus autem nunc dispa-
 rat ab Hispano Pyrinæorum inaccessis iu-
 gis, in quibus parva manu compescitur;
 tunc autem montibus superatis plana viā
 peteret Hispanum, cui ingentes sumptus
 essent necessariò faciendi in muniendis mi-
 litum stationibus; & tertio quoque die
 esset se ad bella comparaturus. In hoc ca-
 su Hispano donanda esset investitura Na-
 varra: quia licet novo Regno esset poten-
 tior, divideretur tamen à Gallo ipsis Py-
 rinæis, ac per faciliè retardarentur eius im-
 petus à Gallis. Itaque considerandum est
 Pontifici, ne qua iusta detur occasio iur-
 giorum inter Catholicos.

§. 11.
 Obiectio.
 Resp.

§. 12.
 4. Conclus.

Proba-

6. 13.
probat.

Probat hęc conclusio. Primum: quia potestas Ecclesiastica non est ad destructionem; sed ad ædificationem; sed ea partitio esset ad destructionem, & non ad ædificationem: ergo Pontifici non est licita. Probo minorem: quia ædificatio obvenire posset donata investiturâ Hispano, non minus; quam Gallo. Item cessarent incommoda, quia non esset occasio, ut inter Catholicos Principes dissideretur armis: quod est vnum ex maximis Ecclesiæ damnis, & ferè inter omnes maximè exitialis exitus, ut non sine lachrymis cernimus: ergo illa partitio esset in destructionem.

6. 14.

Secundò, indè sumerentur occasiones ad graviora damna. Catholicus enim, qui suo Regno timeret ab alio Catholico, si aliâ ratione sibi nequiret providere, arma sumeret, ut infideli ferret suppetias: & inter duos Reges Catholicos effusis copijs dimicaretur de Religione; altero curante Ethnicum subiugare, ut prædicatores admitterentur; alterò repugnante, ne cum prædicatore miles intraret. Item quæstiones inter literatos vtriusque Regni orerentur de iustitia belli. Hi Papam damnarent, & fortè ad tuendam sententiam, se proijcerent ad alia graviora incommoda. Melius est ergo partatueri, & fidem cum pace fidelium conservare; quam cum periculo tumultus contra Papam, & pacem, curare prædicare fidem: cuius prædicationis fructus esset incertus; seditio autem & inter Catholicos bella certissima. Nec tamen propterea quævis iniusta Principis querela est audienda, ut nuper Sanctissimus Gregorius XV. noluit Vallemtelinâ Grysonibus hæreticis restitui; sed eam adiudicavit Domino nostro Philippo Quarto: cuius Pater Philippus Tertius eam eripuerat ex hæreticorum faucibus. Quamvis enim nonnulli Principes reclamarent, illis persuasit Pontifex ex æquitate agi cum Hispano, & Vallemtelinensibus, sine iusta offensionis causa alicuius Principis Catholici.

Greg. 15.

SVBSECTIO III.

Alia dua conclusiones.

6. 15.
5. Conclus.

DICO quintò: non potest Ecclesia prædicatores mittere cum exercitu ad prædicandum: nec eo titulo possunt Principes fideles erigere munitiones in Provincijs infidelium; sed expectandum est qua ratione ipsi prædicatores excipiant. Hęc conclusio est contra nonnullos, quos tacitè refert P. Suarez disp. 1. 8. sect. 1. num. 8. quam tamen ipse tuetur: est quæ manifestè Sancti Thomæ art. 8. qui nullam causam

Suar.
S. Thom.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

belli iusti in infideles titulo religionis agnoscit, nisi ut cogantur, ne blasphemij, & persecutionibus sint impedimento prædicandæ fidei: si ergo ipsi non sunt impedimento, non est Evangelium cum armis deferendum. In quo sensu loquitur Caietanus prope finem, referens causam belli in tres rationes B. Thomæ, & in non sufferendis in suo Regno prædicatoribus fidei, Bañez art. 10. dub. 4. Aragon in art. 8. versu *sed dubitabit aliquis*, ubi agit etiam si melius prædicari posset fides. P. Valentia disput. 1. quæst. 10. p. 6. versu 3. *certum est*, qui eam ait esse certam. P. Azor tom. 4. lib. 8. cap. 24. (per mendum 26.) quæst. 10. recensens enim omnes causas iusti belli in infideles, non agit, nisi de criminibus contra religionem Christianam admissis. P. Luisius disput. 52. dub. 2. quamvis non omninò agit de huius conclusionis materia; sed de bonorum privatione. M. Lorca disp. 36. num. 6. Victoria, Sotus, & alij ab his authoribus adducti: & quidem existimo oppositam omninò improbabilem. Eius præcipuus author est Gynæsius Sepulveda parum quidem politus graviore literatura: Hostiensis autem non est tam apertè ab ea opinione.

Caiet.

Bañez.

Aragon.

P. Valentia.

P. Azor.

Luisius.

Lorca.

Victor.

Sot.

6. 16.

Obiectio.

Respond.

Dices primò: ab his tam multis authoribus negari bellum inferendum Ethnicis; non tamen negari posse prædicatores mitti cum mediocri aliqua phalange, non ad pugnandum directè; sed ut prædicatores tueantur. Item arces struendas esse, ut sint securi. Respondeo, id etiam ab his authoribus negari: dum enim aiunt non habere Ecclesiam ius in non subiectos, negat posse in illos irrumpere. Præterea argumenta authorum vtrumque negat: quia lex non armis; sed doctrinâ, & exemplo est suadenda. Tertiò: quia illa est indictio belli: omnis enim exercitus, aut armatorum copia missa in aliena Regna sunt per se causa belli: quis enim Princeps non timeat exercitum exterorum contra suam voluntatem intrantem regnū? Repugnādū est ergo illis copijs: vnde per se illa est ratio belli.

Dices secundò à Scotocenseri, & alijs posse cogi infideles. Respondeo: Scotum locutū de infidelibus subiectis Christiano Principi; non verò de non subiectis: est ergo illa sententia improbabilis: quia sine authore, & fundamento repugnat cōmuni Doctorum sensui, & Ecclesiæ consuetudini. Multò improbabilius dicit, posse ab infidelibus exigere sumptus factos in exercitu cum prædicatore misso, & in instruendis propugnaculis. Etenim Princeps infidelis nullam occasionem iustam dedit illis sumptibus: pone enim ab eo non inter-

6. 17.

2. Obiectio

Scot.

Resp.

S. Tho. q. dictos prædicatores suo Regno: timor autem ille Principis fidelis fuit absque fundamento, nec fuit satis ad eos sumptus exigendos.

§. 18. Probatur primum: quia Evangelium non aliâ ratione est prædicandum, quam à Christo præceptum est; sed hæc ratio prædicandi est contra rationem à Christo præceptam: ergo. Minor probatur ex cap.

Matth. 1. 1. Matth. ubi Christus mittens Apostolos ad prædicandum, eos mittit non solum exarmatos, præsidio militum; sed etiâ inermes, non imperatoriâ ratione minitantes populis ferum, & ignem; sed agnorum more inter lupos, quorum ungues non semel essent experturi. Nec verò illa præcepta fuerunt de illa missione prima in pagos Israeliticos; sed etiam de secunda in orbem, ut contra hæreticos, & nonnullos parum consideratos Catholicos doctè ex S. Ambrosio, Hieronymo, Augustino, & alijs Pater Maldonatus observat in Matth. 10. 9. Præsertim ecce ego mitto vos, sicut agnos in medio luporum, accipienda sunt aut solum, aut potissimum de secunda missione: quia Apostoli in ea prima missione non lupos experti; sed amicos concives: à quibus discessere gloriantes: nec tunc traditi sunt à parentibus, nec damnati à Regibus.

§. 19. Sanctus Hieronymus tom. 6. explanans hunc locum, ait: consequenter hæc dat præcepta Evangelizatoribus veritatis: quibus antè dixerat. &c. S. Chrysostomus tom. 2. hom. 24. in Matth. Mea est causa, Deus humano auxilio non indiget, ideo vos tantummodò mihi personam præstate, & ego vobis sensum, & infra. Nemo speret in patronis, nemo in amicis, aut parentibus:

S. Aug. tom. 5. lib. 18. de Civit. cap. 48. elegit discipulos, quos & Apostolos nominavit, humiliter natos, inhonoratos, illiteratos, ut quidquid magnum esset, & facerent, ipse in eis esset, & faceret. Nihil est Apostolo, & Patribus familiarius, quam voluisse Deum agere cum mundo convertendo sine armis, sine propriâ doctrinâ prædicantium; sed cum sola doctrinâ Christi. At si cum exercitu prædicetur fides, evacuatur gloria Christi; & conversio mundi non vivacitati doctrinæ Christianæ, sed sulphuris, & bombardarum, erit adscribenda: ergo Christus illi sententiæ repugnat.

§. 20. Secundò: cum Ethnici docendi essent Evangelium, viderent prædicatores Evangelio esse contrarios, illosque censerent, ludricos fabulones; non serios Christi ministros. Quid enim humili prædicatori cum militari satellitio? Quid Christi ministro, cui incedendum est sine pera, & virga, cum cohortibus lanceariorum, & sulphure plenis viris? Quid salutaturo appropinqua-

tionem Regni Dei, cum bombardarum fragore? Indigna hæc sunt, quæ efficiantur à Christianis. Quapropter meritò censuit P. Suar. num. 9. eam doctrinam non esse probandam: tum maximè, quòd omnes infideles non pararent Dei verbis auditum; sed exercitum adversus tyrannos invadentes iniuste; & dum essent ad Christum convertendi, illum suspicarentur tantæ tyrannidis authorem. Accedit Ecclesiæ inveteratus mos ab exordio. Misit Sanctus Gregorius in Angliam paucos monachos inermes; idque quotidie præstant nostris temporibus Pontifices, misis Sacerdotibus instituto verè Christiano. Cuius exemplo sit vnus Sanctus Franciscus Xavierus, nudus pedibus Iaponiam aggressus.

Obijcis primum: possunt infideles puniri, quia fidei prædicationi repugnant: ergo potest exercitu provideri, ne repugnent. Alioquin non audebunt prædicatores eos adire. Nego consequentiam: quia ob crimē, & iniuriam illatam fideli, & innocentibus; sunt digni supplicio, cuius inflictio spectat ad supremum Ecclesiæ Principem. Ad probationem respondeo, eos, qui mittuntur à Deo animi æquiores esse sola confidentiâ in promissione Christi, non verò exercitu: qui autem non audent infideles adire absque exercitu, non sunt apti Evangelicæ prædicationi.

Obijcitur secundo: recentes apud Indos prædicatores, nisi stipati militibus non prædicant, & Hispani Reges nullo alio iure Indos vsurpant, nisi ut Evangelium illis prædicetur: ergo. Nego antecedens: fiunt enim multæ excursiones in Indos, nondum subiectos, absque milite; barbari autem doctrinâ cicurantur, & relictis stationibus montanis se adiungunt vicinioribus oppidis. In Sinas autem, atque Iaponos, qui mittuntur exercitus, nisi prædicatorum è nostra Societate? Quod obijcitur de Regibus Hispanis, est ob exteriorum invidentiam. Conquisitus est novus orbis, cuius incolæ non homines; sed feræ videbantur. Reges per tyrannidem passim suos occidere, & immolare Dijs: nec ex humano more; sed ferino administrare Regna: quibus de causis posse eos illis privari, nullus negat: opprimunt enim infontes, & sunt Regno perniciiei, non saluti: privatos autem Indos nullus privavit bonis, nisi ob delicta: quòd si Regij ministri per iniustitiam aliquid faciunt, puniuntur à Rege, cum deprehenduntur: quia verò Atabaliva Rex Peruanorum non repugnauit prædicationi, ei⁹ Neptis illustrissima Marchionis fa Oropeffe, nomine Coja, apud ipsos reginā sonan-

P. Suarez

S. Greg.

S. Xavier.

§. 21. Obiectio.

Respond.

§. 22. Obiectio.

Resp.

sonante) iure contendit damnorum compensationem: quæ à Philippo Tertio Christianissimo est facta: quæ visa est ex Christiana lege esse satis.

§. 23.
1. *Conclus.*
S. *Thom.*
P. *Valenti.*

Dico primò: infideles puniri possunt ab Ecclesia ob iniurias, & blasphemias iactas in Christum: quod cum B. Thom. frequenter dicunt Interpretes. Quod sic accipio cū P. Valentia, & alijs: blasphemia materialis est persuasio rei indignæ Christo, ut cum non fuisse Deum, nec Prophetam: ob hanc non possunt puniri: quia hæc non distinguitur ab infidelitate; ob quam Ecclesia non habet ius animadvertendi in non baptizatos. Item hæc infidelitas potest verbis ostendi: ut si apud ipsos aliquis dicat Christum non esse Deum: idque sine animo, aut modo convitiandi: ut cum ego agens cum aliquo de ignobilitate alicuius; illi non convitior; sed exprimo animi sensum: quia illa verba sunt externa peccata contra fidei confessionem: quæ non spectant ad Ecclesiæ claves. Accipio igitur blasphemiam formaliter, ortam ex animo, & modo convitiante. Tunc enim civiliter irrogatur iniuria & Christo, eiusque discipulis: quam illi vindicare possunt. Immo si quis fidelis animo, & more convitiante de Mahometo aliqua diceret; audiente eius sectatore, peccaret: quia tunc convitia conijcerentur in audientem. Itaque ostendenda sunt, & prædicanda Saracenis, Mahomethi flagitia; modestè tamen, & sine iniuria, quæ censetur prudenter irrogari non modo Mahometo (quod nihil interesset) sed etiam homini eam audienti: quia cognitione scelerum falsi Prophetæ poterunt eum deferere; ob modestiam etiam, non audient animo acerbò: ob alia peccata non posse infideles non subiectos puniri, meritò docent P. Azor lib. 8. cap. 24. quæst. 6. Pater Suarez disputatione 18. sect. 4. num. 3. estque sententia communis: quia Deus non dedit æquali potestatem in æqualem: si autem sint tyranni, effundantque sanguinem innoxium, possunt compesci; donec desit periculum; non tamen puniri, ut in cæteris privatis hominibus patet.

SECTION II.

Utrum infideles compellendi sint ad fidem?

SUBSECTIO I.

Non subiecti cogi non possunt.

§. 24.

CONSTAT ex dictis non posse infideles ad fidem compelli: quia si nec invadi possunt, antequam per contumelias, aut persecutionem fidei prædicationi repugnent; multò minus poterunt compelli ob dissensum fidei: quia per illum nulli hominum faciunt iniuriam; sed præcisè sunt infideles. Item qui foris sunt, non spectant ad Ecclesiæ claves: quia dixit Apostolus ad se non pertinere illorum iudicium: quæ sententia communis est, & certa; tum ex testimonio Apostoli iam insinuato: tum quia Ecclesia non habet directam iurisdictionem, nisi in sibi subiectos; in quos ea iurisdicção est spiritalis; infideles autem eam non possunt dirigi: quia excommunicatio, censuræ, & totus Ecclesiasticus processus, non agit, nisi cum Christianis re, aut nomine: id est, cum solis baptizatis; indirecta autem iurisdicção in bona temporalia est Ecclesiæ ex directa: sed in infideles non habet Ecclesia iurisdictionem directam: ergo nec indirectam. Propulsatio autem iniuriarum, & vindicta de resistantia in prædicationem, oritur necessariò ex potestate, & iure prædicandi; item & inculcata defensio ex iure naturali.

§. 25.

Itaque Ecclesia, ut Ecclesia, nullam habet iurisdictionem in infideles; sed cum illis se gerit comparatione admittendæ fidei, ac se habet vnus Princeps cum alio sibi non subiecto. Ratio à priori est voluntas Dei, & Christi: qui noluit eo iure agere cum infidelibus non baptizatis: nec Ecclesia maius potuit habere ius, quàm à Christo acceperit. Id autem ita contigisse colligitur ex testimonio Apostoli; & ex Matthæi 10. ubi Christus præcepit pulverem excutiendum; non verò eos oppugnandos armis, qui nolissent credere: & Ecclesiæ consuetudine id perpetuò observatur; Scutum autem accipio de infidelibus subiectis iurisdictioni sæculari, in quos Princeps Ecclesiasticus habet idem ius, quod sæcularis. Etenim in eandem personam coeunt ali-

quando vtraque iurisdictio : tunc Episcopus, aut Papa non dirigit infideles legibus Ecclesiæ formaliter ; sed secularibus : nec quia infidelium habent Principatum secularem, plus minusve possunt in illos, quam Princeps laicus.

SVBSECTIO II.

Nec subiecti cogi possunt ob ius humanum.

§. 26.
2. Concluf.

Cöcil. Tol.

DICO secundò : iure humano interdicta est coactio infidelium nõ baptizatorum ad fidem. Hæc conclusio constat ex cap. *qui sincera* distinct. 45. vbi Gregorius Papa præcipit Archiepiscopo Neapolitano, & cæteris Europæis, ne Iudæos compellant ad deferendas ceremonias Mosaicæ, & profitendam fidem Christi, & cap. *de Iudæis autem*, eadem distinctione refertur Decretum 56. Concilij Toletani III. quo præcipitur ne Iudæi non baptizati cogantur ad suscipiendam Christianitatem, & lib. 5. Decretalium titul. 6. de Iudæis, & Saracenis, cap. 3. *Iudæi*; illis permittuntur antiquæ Synagogæ, novis interdictis; cap. autem 8. *consuluit* iisdem permittitur instauratio ruentium Synagogarum, non tamen novarum erectio; cap. autem 4. *sicut Iudæi* id vniversim interdicatur aperte: *statuimus vt nullus invitos, vel nolentes Iudæos ad baptismum venire compellat*. Hæc autem omnia decreta sunt de Iudæis subditis Principi Catholico: caput enim *qui sincera*, est ob questus Neapolitani Iudaismi; caput autem *sicut Iudæi*, præcipit iudicibus, vt ex æquitate agant cum Iudæis.

§. 27.
Obiectio.

Resp.

Huic doctrinæ potest obijci exemplum Ferdinandi Catholici: qui ex Hispania abegit Iudæos, qui nolunt baptizari. Ergo cogi possunt: quia illud exilium est coactio. Nego consequentiam, ad probationem respondeo, illis liberam fuisse potestatem exeundi; elegerunt tamen baptismum, qui voluerunt: qui tametsi non fuit penitus immunis involuntario; non tamen fuit coactus: quia omnia ipsorum bona illis fuere permessa; & nulla poenâ corporis, aut pecuniaria fuere coacti. Nec existimo licere Principi Catholico exilio plectere infideles ob solam irreligionem. Capite enim *qui sincera*, præcipitur Neapolitanis, & omnibus Europæis, ne molesti sint Iudæis ob religionem: & capite *sicut Iudæis*, & alijs adductis §. 26.

præcipitur, vt in iudicio audiantur. At exilium perpetuum à Patrio solo, & toto Regno, est è gravissimis supplicijs: quod si non possunt immodico gravari tributo; multò minus possunt exilio. Quam doctrinam sequitur Pater Azor tomo primo, libro octavo, cap. 24. quæst. quarta, & Pater Luisius disputatione 51. dubio primo, referens exilium Iudæorum ab Hispania in damna, quæ ex illis Christiani patiebantur. Experti sumus in Saracenis gravissima damna, grassationes, compilationes, & prodiones, & incorrigibilem feritatem. Quapropter etiam baptizatos iure pepulit à Regno Philippus Tertius Christianissimus, cuius avus Ferdinandus eadem expertus mala pepulit Iudæos: quia erant multis incommodis occasione.

P. Azor.
P. Luisius.

Secundò, potest obijci exemplum Sancti Gregorij Magni adducendi §. 49. qui infideles graviori tributo premens, asserbat id à se fieri, vt fidem susciperent: quod si multi id facerent fictè, eorum filij, atque nepotes eam profiterentur ex animo. Respondeo cum Patre Luisio ea disputatione 51. & Patre Suarez, disputat. 18. sectione 3. num. 8. & 9. tributa esse infima, suprema, & media, more pretiorum. Considerandum est gravissimum tributum, quod independentè à causa religionis potest imponi iustè. Hoc potest imponi infideli, vt conuertatur, & remitti converso: quæ est indirecta coactio: quia totum tributum potest iustè exigi à Principe; est quæ ille finis honestus: nec est in poenam infidelitatis; sed allectio ad fidem. Quod si aliqui fictè eam susciperent, non esset Principis vitio; secus si tributa essent iniusta: quia essent directa coactio.

§. 28.
Obiectio.

Respond.
P. Luis.
P. Suar.

SVBSECTIO III.

Independentè à iure humano est illicita coactio ad fidem.

DICO tertio: ipso iure naturali est illicitum cogere infideles non baptizatos ad fidem. Hæc conclusio est S. Thom. art. 8. Caiet. Banez, Aragonis, PP. Azoris, Valentia, Suarez, Luisij, Banez. Lorca, & omnium Theologorum, excepto Scoto, & vno, aut altero Scotico. Probatur primum: iure naturali nullus potest alium cogere, nisi accepta potestate à Deo:

§. 29.
3. Concluf.
S. Thom.

Caiet.
Banez.
Aragon.
P. Azor.
Valent.
P. Suar.

Torres.
Lorca.
1. Probat.

Deo; sed Deus nulli dedit facultatem alium non baptizatum ad fidem cogendi: ergo: *maior est clara*: nisi enim nobis detur de super, nullus est alijs superior: ergo aut electione Dei, aut hominum, hæreditate, aut alio titulo nobis contingit potestas in alios. Minor probatur, quia ex nullo testimonio constat de hac potestate, alioquin esset de fide: nec item iure dominij temporalis id contingit: ergo. Probo minorem primū: quia Ecclesia iure spiritali pascendi oves, & prædicandi accepto à Christo, non potest cogere infideles non baptizatos; ergo multo minus id eveniet iure dominij temporalis: quæ consequentia videtur evidens: quia ius Ecclesiasticum est formaliter à Christo, & supernaturale; & directum ad animarum salutem, ut in finem expressè, & formaliter amatum: quæ salus nititur fidei, ut primo fundamento: ergo si hoc ius non porrigitur ad coactionem ad fidem, multo minus temporale ijs carens:

§. 30. Secundo probatur eadem minor: quia dominium temporale est purè naturale: ergo non præbet facultatem ad aliquid supernaturale. Antecedens est certum: tum quia infideles, & qui nihil de fide audierunt, sunt capaces eius dominij; tum quia successione, aut electione, aut emptione acquiritur. Consequentia probatur: quia vis naturalis absque elevatione supernaturali non progreditur ad aliquid supernaturale. Cum ergo dominium temporale non elevetur iurisdictione supernaturali: quia de hac elevatione non constat; nec est in ipso iure supernaturali Ecclesiæ; liquidò constat, Principes sæculares non habere potestatem cogendi non baptizatos ad fidem, quæ est supernaturalis.

§. 31.
Obiectio.
Refel.

Obijcis, lege charitatis posse Principem afferre vim non baptizatis. Contrà: lex charitatis obligat interdum; at nullus somniavit unquam teneri Principem ad cogendum ad fidem non baptizatum: ergo. Secundo: lex charitatis naturalis ligat Principem sæculem ad providendum subiectis, ut obtineant finem naturalem; non verò supernaturalem; fides autem spectat ad finem supernaturalem: ergo. Maior liquet: quia dominium temporale secundum se non refertur ad finem supernaturalem, nisi per elevationem iurisdictionis supernaturalis. Tertiò: hæc charitatis lex præsumitur vrgeret Principes Ecclesiasticos, quàm laicos: quia illis, ut Principibus populi in ijs, quæ sunt ad Deum, commisit spiritale, & pastorale ius; ijs tamen non permittit charitas, ut cogant non baptizatos: ergo nec laicis. Quartò: quia charitas vrget ad prædicandam, monen-

dam, & consulendam salutem; non tamen ad eandem ab invito capeffendā: sic vrget Ecclesiasticos, ut hortentur Ethnicos; non tamen, ut cogant.

Probo secundò conclusionem: Ecclesia interdixit perpetuò eiusmodi coactionem: ergo est de se illicita. Hæc consequentia non est formalis: quia multa de se non illicita interdiciuntur, ut carnes certis diebus. Eam tamen probo primū: quia, quæ secundum se sunt indifferentia, non interdiciuntur semper absque dispensatione cum aliqua persona, aut in aliquibus occasionibus, ut matrimonia inter consanguineos permittuntur iustas ob causas: lege ieiunij solvuntur milites nunquam; idq; comperies in omni materia de se indifferenti. Sed coactio nulli unquam permittitur; sed perpetuò est interdicta; & contra aliquorum Regum exemplum cogentium non baptizatos, edita sunt nonnulla Pontificum decreta: ergo coactio non est de se indifferens; sed illicita. Secundo probatur eadem consequentia: quia ipsa decreta Pontificum supponunt antè eorum promulgationem esse illicitam coactionem, & reprehenduntur cogentes, ut Archiepiscopus Neapolitanus; vel excusantur ob syncerum animum, ut Sisebutus Rex Hispaniæ, de quo sermo erit §. 35.

Consideranda est vis huius argumenti: si Deus permisisset non baptizatorum coactionem, eam aliquando usa fuisset Ecclesia, ut mediò utili per se ad propagationem fidei: quamvis enim coacti fidei baptizarentur; at alij eorum exemplo intrarent in Ecclesiam minus inviti; & iuste punirentur, ne existimarent pertinaciam sibi futuram immunem: etenim coactio magis inclinaretur ad materiam honestam per se, & bonam, quàm ad indifferentem, ut constat in coactione hæreticorum, quæ frequenter vititur Ecclesia: quia est per se mediū expeditum ad conservationem fidei: cur ergo Ecclesia eam non vteretur in non baptizatos; si esset licita? aut cur eam interdiceret æternū? leges enim illæ potius essent perniciose Ecclesiæ, quàm utiles, ut si ferretur lex de immunitate hæreticorum, quis eam censeret dignam Ecclesiæ? at non esset minus utilis coactio infidelium, nec minus perniciofa immunitas; sed Ecclesia perpetuò usa est coactione in baptizatos infideles: à qua perennante consuetudine, pluribus legibus abstinuit, & Principibus abstinendum præcipit in non baptizatos: ergo illa coactio est illicita de se, & quia talis est, interdicitur ab Ecclesia; non verò est illicita, solum quia interdicta. Libet canones nonnullos expendere.

§. 32.
2. Probat.

§. 33.

8. Tho. q. 10 Art. 8. *Gregor. Pontifex.* Capite qui *sincere*, 45. distinctione, refert Gregorius Pontifex permissas esse Iudæis caeremonias Mosaycas à temporibus longè retrioribus. Itaque illud decretum non est nova prohibitio solum; sed est declaratio antiquæ consuetudinis in Ecclesia non cogendi Iudæos, & quia contra proprium ipsorum ius cogebantur, appellaverunt Neapolitani Iudæi Summum Pontificem: *Iudæi si quidem Neapoli habitantes questi sunt nobis assentes, quod quidam eos, &c.* Pontifex autem in tota Europa præcepit eos immunes permitti, duas rationes reddens, alterâ ab Ecclesia constitutam rationem, quâ observent Iudæi in suis caeremoniis: quod inutile fuisset, si eis adimeretur ad caeremonias facultas; alteram, coactorem videri non tamen agere negotium Christi, quàm suum: quod enim Christus nec præcepit, nec permisit, non fit ob Christum: si autem coactio esset permissa, cur agere videretur coactor suum negotium, & non Christi? Adidit tertiam, coactionem tantum abesse ut possit ad conversionem Iudæorum, ut potius ob sit: *Debent non asperitatis studere: ne quorum mentem reddita ratio ad planum poterat revocare pellit, procul ad-versitas.* Quibus satis ostendit, interdici coactionem: quia est mala de se, & occasio obdurationis, potius quàm conversionis ad fidem.

§. 34. Eadem, aliâque ratio redditur eandem dist. 45. & de Iudæis, ubi laudatur Sisebutus ob Catholicum animum; eius tamen factum improbat modestè, ut oppositum præcepto. *De Iudæis autem præcepit Sancta Synodus, nemini deinceps ad credendum vim inferri: cui enim vult Deus, miseretur, & quem vult induravit: non enim tales inviti salvandi sunt; sed volentes, ut integra sit forma iustitiæ: sicut enim homo propria arbitrii voluntate sponte obediens perit, sic vocante si gratia Dei propria mentis conversione quisque credendo salvatur: ergo non vi; sed libera arbitrii sui voluntate, & facultate ut convertantur, suadendi sunt non potius impellendi.* Sumit ergo Concilium rationem à priori: quia fides omnino sponte suscipienda est: ad quam Deus nullum voluit esse cogendum.

§. 35. Lib. item 5. Decretal. tit. 6. cap. 9. *Sicut In i. Si quis autem ad Christianos causâ fidei confugerit: postquam voluntas eius fuerit patefacta, Christianus absque calumnia efficiatur: quippe Christiani fidem habere non creditur, qui ad Christianorum baptismum non spontaneus; sed invitatus cogitur pervenire.* Unde arguo. Qui non creditur prudenter habere fidem, & velle esse Christianus non est baptizandus; sed nisi quis sponte veniat ad baptismum, non creditur prudenter habere fidem, nec velle esse Christianus: ergo non est baptizandus.

Maiores constat tum ex cap. adducto, præcipiente explorari voluntatem ad Christianos confugientis; an sit Religionis causâ an metu, aut aliquo commodo temporali: tum, quia nihil prodest baptismus; sed potius committitur sacrilegium: ea ratione interrogat Ecclesia baptizandum; utrum baptizari velit? nisi enim velit in Ecclesiam admitti, Baptismus est irritus: & mille implexæ difficultates orirentur de rebaptizandis baptizatis fide, & sine voluntate baptismi: minor constat ex verbis eiusdem capituli adducti: quæ morali evidentia probant noluisse Deum non baptizatos cogi.

Potest nobis opponi primum constare ex lege *calicolarum nomen*, Codice de Iudæis, & calicolis, tit. 9. lib. 1. ubi calicolarum subieciuntur eisdem legibus, quibus hæretici, nisi convertantur ad fidem, eorumque templa Christianis adiudicantur. At hæretici compelluntur ad fidem: ergo & infideles non baptizati. Respondeo calicolas non fuisse paganos, quod aperte colligo ex eodem Codice. Primum: quia lex adducta non permittit impunes calicolas; sed eos adstringit iisdem legibus vindicandos, quibus hæreticos: at Iudæos, atque Paganos leges permittunt impunes, lege Christianis, Codice de Paganis, titulo 11. lib. 1. *Christianis, qui verè sunt, velle dicuntur, specialiter demandamus, ut Iudæis, ac Paganis quietè degentibus, nihil quod turbulentum, legibusque contrarium non audeant manus inferre, Religionis auctoritate abusi.* Cum ergo ius infidelitatem partiatur adæquatè in hæresim, Iudaismum, & Paganismum: & Paganos omnes atque Iudæos Imperator permittat, & non permittat calicolas; concludo calicolas esse hæreticos, & non paganos: quod aperte docetur à glossa illius capituli vocante calicolas hæreticos in specie aliqua. Templa item Paganorum leges adiudicantur fisco Regio, hæreticorum autem templa adiudicantur Ecclesiæ; sed templa calicolarum non applicantur fisco; sed Ecclesiæ: ergo calicolarum sunt hæretici, & non pagani. Secundò, leges in hæreticos non præstringunt Iudæos, nec paganos: cur ergo præstringunt calicolas, nisi quia sunt hæretici? Nisi fortè esset efferata hominum religio, quæ ob tumultus, vel ritus aliquos perniciosos, esset hæresim more oppugnanda. Potest item responderi eas leges esse ab animo laudabili; sed in se non esse laudandas, ut lex Sisebuti fuit abrogata, cum authoris tamen laude, qui non omnino coegit, sed minatus exilium is, qui non converterentur, coegit remanentes baptizari: quia virtualiter id voluerunt, dum conditionis conscij, noluerunt egredi.

Obijci potest eâ ratione probari, nec hæ Obiectio. reti-

§. 36. Obiectio.

Solutio.

§. 37.

Obiectio.
Resp.

reticos esse compellendos ad fidē; quia non voluntariē eam susciperent. Respondeo, non esse rationem eandem. Primum, quia Concilium Toletanum, & Pontifices eā ratione vti in non baptizatis, præcipiunt baptizatos vi etiam tenendos in fide: ergo illi censent non esse vtrobiq̃ue rationem eandem. Secundò, quia dupliciter cogitur quis ad baptismum. Primum, vt illum recipiat exteriori absq̃; vlla voluntate de Christianitate. Hic est omninò nullus, nec characterem imprimit: de ijs non videntur egisse Pontifices: tamen Concilium Toletanum iure præcepit omnes baptizatos ex Iudæis obligari ad Christianismū; ne nomē Christi vilescat permissione alienæ sectæ in eo, qui lautus est.

§. 39.

Alij habuerunt voluntatem Christianismi, quamvis coactam: alij omninò spontaneam. Vtrique meritò coguntur ad professionem fidei: vltimi quidem, quia voluntario perfecto sine involuntario admixto, sponderunt eam professionem; primi autē, quia quamvis inviti; at simpliciter voluntariē: quia metus & vis non adimunt voluntarium simpliciter: ergo quamvis nunc sit proximè coacta professio fidei; in radice tamen est voluntaria ei, qui se semel subiecit Ecclesiæ per baptismum, debetq̃ue ab eādē Ecclesiā cogi ad standum promissis: qui autem nihil promisit, non potest cogi. Quod mirè confirmat testimonium Apostoli ad

Ad Galat.

§. 30.

Galatas 5. 3. *Testificor autem rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciente*: Nullus poterat cogi ad observationem legis Mosaicæ: at si circumcidi volebat (vigente adhuc lege, & non nocente) ad totam illam tenebatur: eādē ratione nullus absolutè cogitur ad nuncupandum in Religione votum; eo autem legitime nuncupato, ad observantiam instituti potest compelli: quia à prima illa voluntate est illi voluntaria ea professio. Miror Petrum Lorcam hoc non animadvertisse discrimen, & vsum argumentò à potestate hæreticos compellendi ad compellendos non baptizatos.

Lorca.

Obiectio.

Resp.

Obijcies: hæc esse vera in eo, qui sponte voluit intingi baptismo, non verò in coacto; quamvis absolutè voluerit. Respondeo: vtrobiq̃ue esse rationem eandem: ostendi in disputatione de voluntario metu adimi perfectionem voluntario, non tamen substantiam: quia est absolutè à principio intrinseco cognoscente singula: vnde contractus initus per metum, iure naturæ esset validus; leges autem humanæ illum irritaverunt, ne occasione arrepta vellent homines per vim alios compellere. Character autem Christianus imprimitur susceptione bap-

tismi absolutè voluntarij: ac propterea compelli sunt omnes baptizati ad externam observationem fidei: & qui omninò ficti sunt lavati, possunt eādē ratione cōpelli: quia lavacrum externum voluntarium absolutè, vidit Ecclesiā, nihil in hoc foro iudicans de occultis.

SVBSECTIO IIII.

Opinio Scoti.

SCOTVS in 4. dist. 4. quæst. 7. fine, asserit non baptizatos ad fidem suscipiendam licite posse compelli: in quā opinionem inclinari videtur Gabr. eādē dist. quæst. 2. fine: cui subscribunt Scotici nonnulli: quod intelligendum est de iure divino solum: nam de humano pars opposita liquet ex dictis. Petrus Lorca disput. 36. nu. 7. communem sententiam sequutus, hanc Scoticam vult esse probabilem. Movetur primum, quia cap. de Iudæis laudatur factum Sisebuti. Cui respondi §. 35. & 38. fine. Cur autē coacti sint Iudæi coacti baptizati fidem profiteri; quamvis coactio non fuerit de se licita, ostendi §. 38. & 40. Secundo movetur, quia iure civili puniuntur cælicolæ, nisi cōvertantur ad fidem. Ad quod respondi §. 37.

§. 41.

Scot.

Gabr.

Lorca.

Tertiò movetur, quia eodem iure civili compelluntur infideles ad deferendā idololatriam: quas leges laudant S. Amb. epist. 30. & S. August. epist. 48. & 50. ergo licita est coactio ad fidem. Probat consequentiam num. 13. quia qui alicui interdicat cultum falsi Dei: illum cogit quærere aliquem cultum veri Dei, non enim homo relinquendus est illex; nec conquirenda inaudita aliqua Religio, qualis cælicolarum fuit. Secundo, quia verus cultus Dei: non est separabilis à cultu Christiano: miscentur autem in alijs cultibus multa contra ius naturale.

§. 42.

Ambros.
August.

Antequam respōdeam, moneo S. Augustinum tom. 2. epist. illa 50. non agere nisi de legibus latis ab Imperatore contra Donatistas: ea enim epistola est ad Bonifacium militum præfectum scire cupidum, quid Donatistæ sint: & quo Arianis dissimiles. Laudat Augustinus legem Imperialem contra hæreticos Donatistas, vt constat ex his verbis. *Quod isti dicunt, Donatistæ, se inflos esse, quia ex lege Regis persequutionem patiebantur: quod utiq̃; dicerent (tres pueri) si insanirent, sicut isti insaniant, qui dividunt membra Christi, exstant Sacramenta Christi, & de persequutione gloriantur: quia prohibemur ista facere*

§. 43.

August.

cere

cere legibus Imperatorum; quas constituunt pro unitate Christi. Donatistæ autem multiplici-
tate baptismi tollunt unitatem Christi. Lau-
datur item ibidem lex Nabuchodonosor,
ne quis diceret blasphemiam in Deum
trium puerorum: quod tenentur præstare
Reges omnes. Item laudantur Iudæorum le-
ges: illi enim tenebantur populum Dei le-
gibus tenere, ne discederet à patrio cultu;
vt Catholici Principes tenentur legibus hæ-
reticos punire. Itaque de ijs non est contro-
versia.

§. 44.
Ad arg.
August.

Ad argumentum ex §. 42. concedo ante-
cedens. Sunt enim illæ leges de tollendis sa-
crificijs paganorum: de quibus hæc ait Au-
gust. epist. 48. *Quis enim nostrum, quis v. strum
non laudat leges ab Imperatoribus datas adver-
sus sacrificia paganorum? & certè longè ibi pæ-
na severior constituta est: illius quippe impietatis
capitale supplicium est.* Sunt autem illæ leges
1. tituli 11. de paganis. Item lex *nequis*, &
lex *nemo ea*. & lex *nemo venerandi*, quæ agit
expressè de Idolorum cultu. Quæ doctrina
constans est apud Theologos. Recognosce
P. Valent. disputat. 1. q. 10. pñct. 6. versu ad
quartum. P. Luisium disputat. §. 2. dub. 2. P.
Suar. disputat. 18. sect. 4. num. 6. & P. Azo-
rem tom. 1. lib. 8. c. 24. q. 5.

Valent.
Torres.
P. Suar.
P. Azor.
§. 45.

Nego autem consequentiam: quia domi-
nium temporale est à Deo, vt authore natu-
ræ, in cuius laudem dirigitur principatus
temporalis; omnia autem, quæ per se ab hoc
fine hominem avertunt, tenentur Reges in-
terdicere: & præcipere media per se utilia
ad eum finem naturalem. At verò ius natu-
rale non respicit actionem aliquam superna-
turalem, nisi eleuetur supernaturali iure:
cùm ergò fides in Christum sit supernatu-
ralis, non cadit in solum ius naturale.

§. 46.

Ad primam probationem respondeo; ho-
mines impellendos in cultum Dei honestū
naturæ suæ, vt est oratio, adoratio, preces,
accensio cereorum, suffitum concrematio,
thuris oblatio, & alia, quæ & ex se bona
sunt, nec prohibita lege Dei. Immo & sacri-
ficia animalium, oblatio leguminū, & alia,
quæ in lege naturæ offerre licet, possunt per-
mitti non baptizatis; vt Iudæis permittun-
tur suæ iam sacrilegæ cæremoniæ: è quibus
multæ sunt interdictæ à Pontifice. Itaque
non sinuntur absque lege; sed cum lege
naturæ sine peccato contra eam. Cælicolis
autem erant superstitiones inauditæ; vt ait
lex: at nec hæc est superstitio, nec inaudita.

§. 47.

Ad secundam probationem respondeo,
verum cultum non esse contra legem Chri-
sti, quæ amplectitur omne, quod secundum
rectam rationem naturalem est bonum. Fi-
des non potest separari à lege naturali, quia
eam amplectitur; & corrigit omnes in illam

errores; lex autem naturalis potest à fi-
de separari, vt potentia naturalis separa-
ri potest ab accidente supernaturali; quam-
vis hoc ab illa non potest: quia ergò fi-
des amplectitur etiam mysteria superna-
turalia; ideò sine illa potest esse cultus de se
licitus, & naturalis in Deum, vt authorem
naturæ.

Addit ex eodem codice, Manichæos, &
Samaritanos graviter puniri: cùm non sint
hæretici. Item qui nolunt baptizari priva-
tur dominio, & alijs afficiuntur pœnis, lege
qui post Sanctum, versu si verò. Respondeo, Ma-
nichæos iure hæreticis accensos, quia resi-
lierunt ex Ecclesia, & Episcopis utebantur:
cùm autem constet ex cap. *de Indæis*; item
& *de paganis*, hos infideles in Republica per-
mitti; Manichæi autem, & Donatistæ gra-
vioribus adhuc, quàm cæteri hæretici, legi-
bus tenerentur, pro hæreticis sunt habiti, nō
pro paganis. Fateor in lege *qui post Sanctum*,
Codice de paganis, graviter animadverti
in non suscipientes baptismum: tamen ze-
lum laudo, non legem, vt dixi de nostro Si-
sebutio. Nec illa lex adsonat, aut praxi ipsius
Iustiniani, aut alijs legibus permittentibus
Iudæos impunes.

§. 48.
Obiectio.

Respond.

Adducitur S. Gregorius lib. 3. epist. 26.
*Iam verò si rusticus fuerit tanta perfidia, & ob-
stinationis inventus, vt ad Deum venire minimè
consentiat, tantopensionis onere gravandus est, vt
ipsa executio nis suæ pœnā compellatur ad recti-
tudinem festinare.* Iam respondi §. 28. lo-
quutum S. Gregorium de tributis iustis in-
dependentibus à Religione: agit enim de rus-
ticis, per quos colebantur Ecclesiæ prædia:
hoc autem argumentum est à nobis, quia so-
lū in materia alioquin licita, voluit gra-
vari paganos, non in alijs: adducit ibidem
S. Augustinum, qui tamen epistol. 48. & 50.
totus est contra hæreticos: cùm autem di-
greditur ad paganos, tantum probat eos
coercendos ab idololatria, vt ostendi §. 43.
cætera sunt facilia.

§. 49.
S. Greg.

S. Greg.

SECTIO III.

*Utrum Infideles ad fidem au-
diendam possint im-
pelli?*

DICO primò: infideles non subie-
cti Catholico Principi, compelli
possunt ab Ecclesia, vt in suo reg-
no permittant prædicatorem fidei: homi-
nem alioquin non agentem contra illius
pro-

§. 50.
2. Conclus.

P. Azor.
P. Suarez.

provinciae leges. Ita censent P. Azor lib. 8. cap. 24. quaest. 7. Pater Suarez disputat. 18. sect. 2. num. 8. & alij quā plures. Si princeps infidelis vult audire Euangelium, & populus obfistat, potest compelli populus: item si vellet populus. Rex autem nō permittat; potest compelli Rex: immo si vnus homo solus velit; ceteri autem resistat, possunt armis adigi, vt permittant prädicatore: quia ille habet ius ad quaerenda suā salutis media: quod ius lāditur iniuste. Adde, quāvis omnes resistant, nullusque velit audire, possunt compelli ferro, vt prädicatore admittant: quā cōclusio probatur ex §. 2. 3. & 4. quāvis enim ibi egi de Principe per tyrannidem persequente prädicatores; rationes tamen omnes huc faciunt. Ecclesia enim habet verum ius ad prädicandum; quare potest vi coercere omnes impediētes prädicationem: non potest Ecclesia eos compellere ad audiendum; at potest, ne obstruant os prädicatori: adde esse moraliter impossibile, vt nullus velit audire.

§. 51.
2. Conclus.
Valent.
Salmer.
P. Suar.
P. Luisius.
Probat.

Dico secundo, Infideles non subiecti cōpelli non possunt ad audiendam fidem: quā cōclusionē docent Pater Valentia, & Pater Salmeron adducti à Patre Suar. disputat. 18. sect. 2. num. 2. quos ipse sequitur num. 6. Pater Luisius disputat. § 2. dub. 2. estque cōmunis apud Theologos. Probat, quia ad id nulla est in Ecclesia potestas spiritualis; cui solum concessum est ius ad prädicandum, cuius correlatiūm essentiale non est auditio; sed non resistentia: itaque, qui mihi prācipit, vt loquar, non prācipit vt aliquem adigam ad me audiendum: & concionator, cui Episcopus dat facultatem, vt prädicet, nemini prācipit, vt audiat; sed, vt non impediāt concionantem: hoc enim sequitur per se ex illa facultate; alioquin esset inutilis: audire ergo est correlatiūm physicū loquutionis: quia hāc est instrumentum physicē illam efficiens; at in morali cōsideratione correlatiūm est non impedire loquutionem; potestas autem laica non est in Ecclesia ad hanc coactionem; ergo ex nullo capite est licita.

§. 52.
3. Conclus.
Azor.
P. Suar.
P. Luis.
1. Probat.

Dico tertio: Catholicus Princeps licitē potest Infideles sibi subiectos compellere ad audiendam fidem. Ita Pater Azor lib. 8. cap. 24. quaest. 3. Pater Suar. disputat. 18. sect. 2. num. 2. Pater Luisius disputat. § 2. dub. 2. estque communis. Probat, primū, quia Nicolaus III. & Gregorius XIII. cogunt Romae Iudaeos ad audiendum Theologum statis diebus; item cap. qui sincera 45 ait Greg. agendum est ergo, vt potius ratione, & mansuetudine provocati, sequi nos velint; non fugere: vt eos, ex eorum codicibus ostendentes qua dicimus, ad sinum matris Ecclesia Deo pos-

simus auxiliante convertere.

Hāc duo argumenta non sunt satis. Primum, quia censent aliqui pœnam impositam à Nicolao, & Gregorio, non esse propriē pœnam; sed tributum iustum, quod condonatur audientibus Theologum; secus non audientibus. Quod si nunc nō exigitur alio titulo; est, quia iam est condonatum audientibus; at non audire est conditio necessaria ad iustam exactionem: & nunc idē penditur, quia non auditur Verbum Dei. Satis vero simile est Iudaeos Romae receptos ea lege, vt interdū audirent legem Christi; nec credi potest, summos Ecclesiae Pontifices eā de re non curasse. cū eo animo Iudaei Romae permittantur. Secundum argumentum non vrget: quia non dixit Pontifex eos persuadendos, cū audiūt coacti: quia sine coactione possunt audire Theologos.

Ratio à priori; quia nihil supernaturale illis prācipitur; sed omnino naturale, idque honestum; item & per se vtile ad finem naturalem laici Principatus, quia de Deo, vt authore naturae multū apud infideles erratur: de vitijs, atque virtutibus multa ignorantur: item fides Christiana est utilis apprimē etiam ad laicam politiam; quia tam seuerē agit in rebelliones, in iniustitias, & alia crimina: quam ob causam possunt Principes laici moderata multā eos cogere ad audienda mysteria supernaturalia; ad legē autem naturalem audiendam possunt agere per quā n seuerē in contumaces.

Oppositam sententiam docet Pater Valentia disputat. 1. quaest. 10. punct. 6. versu quidquid: & alij adducti à Patre Suarez, & Luisio: moventur primum ex ratione; quia Christus prädicare prācipit: & cū Apostoli vellent igne absumere Samaritanos Christum non excipientes; eis obiecit Luc. 9. eos nescire cuius spiritus essent. Respondeo; hoc ius cogendi Infideles, non esse Ecclesiasticum; sed laicum, ortum ex solo dominio temporali: Apostoli autem non acceperunt ius laicum, sed spirituale: ac propterea aliter sunt à Christo instructi, ac Principes laici: ad secundum respondetur, Apostolos tunc fuisse ardentiores iusto; eosque, primum vsuros mansuetudine Christiana, quā Heliano fervore: quare rectē componuntur cum hac doctrina.

Arguit secundo, auditum fidei esse per se medium necessarium ad fidem; ergo cui nō possumus asserre vim ad fidem, nec ad auditionem: quia medium non potest prācipi, nisi ad finem. Distinguo, antecedens; est ad solam fidem, nego; ad fidem, & ad laicū Principatum, concedo: & nego consequentiam; ad probationem respondeo, medium non

§. 53.

§. 54.

§. 55.
Valent.
P. Suarez.
Luisius.
Arg.

Luc. 9.
Respond.

§. 56.

2. Arg.
Resp.

S. Tho. q. 10. Art. 9. non utile, nisi ad unum finem, non posse præcipi, nisi à potente præcipere finem; si autem utile sit uni fini, quem potest laicus Princeps præcipere, potest & medium: immò hinc ego arguo. Laicus Princeps potest præcipere medium utile ad principatum temporalem; sed auditus legis est utilis, ut ostendit: ergo illum potest præcipere.

§. 57. Tertiò movetur; quia hoc iam esset per vim persuadere fidem: hoc nego; sed persuadere auditum fidei: quo præstito, liberum est unicuique credere: ut Romæ sit cum Iudæis.

DISPUT. LXXVI.

De communicatione cum Infidelibus.

§. 1.

HÆC Disputatio non poterit esse brevis: quia multa complectitur explicatu non facilia, propter infinitam rerum multitudinem, quæ nobis cum Infidelibus possunt esse communes.

SECTIO I.

Utrum cum hæretico excommunicato non speciatim, possimus agere, ut cum Catholicis eadem ratione excommunicato?

§. 2.

EXEMPLI gratia, Henricus est hæreticus: de quo satis mihi constat: estque excommunicatus iure, & iure quidem; at non est speciatim denunciatus: item Antonius est Catholicus, & ob aliquod crimen contraxit excommunicationem; non tamen est denunciatus nominatim: quæstio est, utrum cum Henrico pessim ego communicare; non secus ac cum Antonio?

§. 3.

Præmitto item cum Antonio speciatim nominato, aut publico clerici percussore illicitam mihi esse communicationem, nisi certas ob causas: item præmitto cum Antonio speciatim non excommunicato, nec publico clerici percussore, licitam mihi esse communicationem, & civilem, & Ecclesiasticam: item cum Iudæo, atque Pagano. Est igitur quæstio, utrum Hæreticus ob excom-

municationem generalem, & non specialem, habeat speciale aliquid, quod non habeant Pagani, & Iudæi, nec Catholici ligati simili vinculo?

SUBSECTIO I.

Conclusio.

DICO eandem esse rationem in utroque; ac propterea, si præcisè consideretur vis censuræ, nihil speciale continet in hæretico: alias autem ob causas potest communicatio esse illicita: de quibus infra. Nunc autem tantum ago de sola censuræ vi. Sententia est Navarri consilio 15. de hæreticis, num. 2. & 4. & consil. 16. num. 8. eodem titulo, ubi asserit licitum esse orare, & rem sacram audire cum hæretico non denunciato nominatim: sequitur Pater Azor tom. 1. lib. 8. cap. 11. quæst. 1. versu *secunda opinio*. Pater Suar. tom. 3. in 3. part. disputat. 18. sect. 1. versu *tertio est observandum*, & tom. 5. disput. 9. sect. 2. num. 5. & 6. & disputat. 21. de fide, sect. 3. num. 2. quam ait esse ferè omnium authorum, Toleti, Sayrij, Hugolini, & aliorum, quos refert, & sequitur Pater Thom. Sanchez lib. 2. summæ, cap. 9. num. 3. estque omnium ferè authorum, qui non admittunt aliquem vitandum ob excommunicationem, præter publicum clericum percussorem, & speciatim denunciatum: cum autem hæreticus ob præcisam hæresim, nec sit publicus percussor clerici, nec speciatim denunciatus, non est interdicta eius communicatio ob solam excommunicationem, qua tenetur ob hæresim.

Vnicum fundamentum est, extravagans quædam ex Concilio Constantiensi: quæ in solis duabus occasionibus vult fidelibus interdictam communicationem cum excommunicatis. Primum, quando quis publicè, & speciatim denunciatur. Secundò, quando sacrilegas manus quis iniecit in clericum tam apertè, ut nullam possit tergiversatione celari. Hæc esse verba eius extravagantis ex Sancto Antonino, aliisque Doctoribus doctè demonstrat Pater Suar. to. 5. in 3. part. disputat. 9. sect. 2. num. 5. cum ergo verba legis eas duas occasiones dumtaxat excludant, non sunt ad alias porrigendæ: tum quia rigores non sunt ampliandi; hæc autem communicatio non permittitur in excommunicati favorem; sed aliorum: tum, quia finis eius legis est vitare scandali occasiones & scrupulorum: quod locum habet cum hæreticis in provinciis utentibus libertate conscientiarum;

§. 4.
Conclus.

Navar.
Azor.
Suar.
Tolet.
Sayr.
Hugolin.
Th. Sanchez.

§. 5.
Fundam.

P. Suar.

scientia: item & in omnino Catholicis, agē-
tibus pacificè cum hæreticis. Nunc in His-
pania exerceantur commercia cum Anglis, è
quibus complures hæretici notorij merca-
turam agunt: quòd si antea specialem denun-
tiationem essent vitandi, complures essent
scrupulorum occasiones. Verba aliqua ex-
travagantis referam disp. 173. §. 250, & ex-
plicabo.

§. 6.

Tandem: quia in provincijs, ubi hæretici
permittuntur, est impossibilis ea vitatio:
quid aget filius hæretici? quid vxor? cui ser-
vient egeni? item Reges amici quo pacto
poterunt amicitiam conservare? at non po-
test vnus Catholicus Princeps, cum omni-
bus hæreticis belligerari: in provincijs au-
tem penitus Catholicis, nullum est incon-
ueniens: quia hæretici sunt prarari: publi-
cus nullo modo permittitur; occultus au-
tem latere dici non potest, ob gravissima su-
plicia in non eum deferentes ad iudicem: si-
quis autem animo hauriat peccatum, & pœ-
nas non deferentium, etiam glutiet pœnas
communicantium cum excommunicato.

§. 7.

Obiectio.
Scot.
Thom.
Sanchez.

Sotus, & alij pauci apud Patrem Thomā
Sanchez adductum §. 4. censent, tanti esse
momenti excommunicationem hæretico-
rum, vt ad eos necessariò vitandos non sit
opus expectare specialem denuntiationem.
Fundamentum est caput *sicut de hæreticis:*
eos, & defensores, & receptatores eorum anathe-
mati decernimus subiicere: & sub anathemate
prohibemus, ne quis in domo, vel in terra sua te-
neat, vel foveat, aut negotiationem cum eis exer-
cere presumat: item caput *si quem forte,* dam-
nat accipientes sacra ab hæretico, & schisma-
tico, sine extrema necessitate.

§. 8.

Resp.

Respondeo ante Concilium Constantiē-
se interdictam esse communicationem cum
omni excommunicato notorio, & eadē
ratione cum omni hæretico; at post illud
Concilium abrogatæ sunt illæ leges, quod
attinet ad solam communicationem. Vnde
caput *sicut* adductum, adhuc premit fauto-
res hæreticorum; at solum communicantes
non premit, ob extravagantem, quæ est re-
centior. Idem respondeo ad caput *si quem*
forte.

§. 9.

2. Obiectio
Respond.

Secundò moveri possunt, quia excom-
municatio hæreticorum est de iure divino:
ergo non potest cum illis communicari: an-
tecedens esse falsum ostendam disputat. 83.
& consequentia est mala: etenim susceptio
passiva Sacramentorum & activa adminis-
tratio, sunt illicitæ ipsis hæreticis: id enim
videtur esse de essentia excommunicationis
maioris: nec enim per extravagantem
Constantiensem ipsi excommunicati excu-
santur à peccato in Sacramentorum usu: ait
enim Concilium à se inuicem relevari ex-

communicatos; at cæteris fidelibus non est
ipso iure excommunicationis interdicta cō-
municatio; sed in maius excommunicati
dedecus fuit interdicta humano iure, quod
iustas ob causas revocari potest: nam ultra
pœnas iure divino impositas in peccantes
contra illud ius, possunt homines alias visi-
biles imponere, easque minuere.

§. 10.

Secundò rogas, vtrum hæreticus nomina-
tim denuntiatus per sententiam iudicis; sit
speciatim denūtiatus, & vitandus, verbi gra-
tia quæsitur fidei asserit: *damno Henricum*
hæreticum, illum dico incurrere excommunica-
tionem: quæritur an hæc sit specialis denun-
tiationis sufficiens ad eum necessariò vitandū?
Quæstio est communis omni excommuni-
cato: v. g. si quis teneatur aliquo anathema-
te ob sacrilegium, & Episcopus dicat: *damno*
Ioannem, & dico illum esse excommunicatum,
non tamen dicat: *illum nunc excommunico;*
aut iubeo vitari: Non est ergò hæc quæstio,
nisi communis. Pater Suarez tom. 5. disput. 9.
sect. 2. num. 10. censet apertè, sufficere
hanc denuntiationem: quia tunc publicè
denuntiatur excommunicatus; & publicè
ac nominatim constat de eius excommuni-
catione: quod repetit disputat. 21. de fide,
sect. 3. num. 7. quæ sententia est compluriū
apud Patrē Thomam eo cap. 9. num. 4. quā
ipse censet probabilissimam; ipse tamen se-
quitur oppositam cum multis: quia tunc nō
fertur sententia, nec denuntiatur: quam opi-
nionem Pater Suarez nunc adductus dicit
esse probabilem, quando denuntiatur pu-
blice solum crimen; si autem cum crimine
declaretur eum incurrere censuram, senten-
tiam suam ait esse certam. Ex opinione Pa-
tris Suarez sequitur, nos non posse commu-
nicare cum hæretico damnato à quæsitore-
bus: ex opinione Patris Thomæ sequitur
oppositum. Hæc autem quæstio est de om-
ni delicto secum afferente excommunica-
tionem.

P. Suarez.

Th. Sanch.

SVBSECTIO II.

Corollaria.

INFER TVR ex dictis primum, Ca-
tholicos non peccare contra leges ex-
communicationis in convictu civili,
aut mercatura, aut alijs negotijs politicis.
Vnde in provincijs permittentibus hæreti-
cos, possunt concives mutuo degere. Item in
provincijs penitus Catholicis, permittenti-
bus mercaturam hæreticis, possunt fideles
cum illis negotiari, & cōfabulari; non secus
ac

§. 11.

S. Tho. q. 10. Art. 9. ac cum alijs nō excommunicatis. Ratio est; quia sola lex excommunicationis non interdicit eam communicationem nisi cum *P. Azor.* speciatim, & publicè denuntiatis. Ita senserunt Patres Azor lib. 8. cap. 11. quæst. 1. *Th. Sanch.* Thomas eo cap. 9. num. 5. qui num. 6. idem ait de Lutheranis, & alijs fatis expressis antequàm denuntientur, Pater Suarez disputat. 21. de fide, sect. 3. num. 4. & multi apud ipsos; monendum tamen est hæc intelligi ex sola vi excommunicationis: si enim sit periculum, scandalum, aut alia id genus, communicatio est illicita; nō tamen ab excommunicatione. *P. Suar.*

Infertur secundò, cum hæreticis etiam cognitis, non tamen speciatim denuntiatis licere Catholicis orare, audire missam, & officia sacra in Templis Catholicorum. Probat: quia eiusmodi actiones per se non sunt illicitæ nisi ob excommunicationem; sed hæc eas non interdicit, nisi cum nominatim denuntiatis, & publico percussore clerici: ergo nisi hæreticus speciatim, & publicè denuntietur, non est illicita fidei hæc communicatio. Ita sentiunt Patres Suar. Azor, Thom. & alij. *S. 12.*

P. Suar.
Azor.
Th. Sanch.

S. 13.

Suar.
Th. Sanch.

Tertiò infertur: non agere contra leges excommunicationis, qui cum hæretico notorio non denuntiato communicat in susceptione Sacramentorum. Doctrina est Patris Suarez disputat. 21. sect. 3. nu. 5. & alibi; Patris Thomæ cap. 9. nu. 10. & aliorum: estque eadem ratio, quia hæc communicatio solum est illicita per se à censura excommunicationis; sed hæc non obligat, nisi cum excommunicato publicè nominato: ergo: minor cōstat ex negatione legis: cum enim hæc communicatio sit honesta per se, non intelligitur illicita, nisi ex lege. At nulla lege prohibetur, nisi censura: ergo: & quidem de susceptione Sacramenti ab hæretico notorio, non est multa difficultas, nisi hæretici errent in aliqua re essentialiter requisita ad valorem Sacramenti: tunc enim non est illicita ea susceptio ob excommunicationem; sed aliūde: difficultas maior est de collatione: & quidem in ea servanda sunt, quæ cum Catholico excommunicato notorio. Eucharistia enim illi non est conferenda: quia publico peccatori non pœnitenti est neganda: si tamen hæresis, aut delictum, ob quod excommunicantur, est mihi notum, & non alijs: tunc si non possum eos secretò à communione retrahere, teneor cum illis facere; quæ cum ceteris peccatoribus eadem ratione mihi soli notis: si autem sunt publicè denuntiati, teneor illis negare Eucharistiam, & à templo arcere; licet præsentibus sint ignoti: pœnitentiā illis negare teneor: quia non pœnitent illos delicti: itaque cum hære-

tico agam, vt cum Catholico excommunicato. Quòd si commodè possum Sacramenta ab alijs accipere, teneor id facere: nō quia illi sunt excommunicati; sed quia peccatores mihi noti: lex autem charitatis me obligat non dare occasionem alicui, vt tractet irreverenter sacra, vt rectè probat Pater Suarez tom. 3. in 3. part. disputat. 18. sect. 1. hæc item intellige secluso scandalo proximi, & occasione ruinæ propriæ: solū enim ago ex vi excommunicationis. *P. Suarez.*

Huic corollario adversatur Pater Azor lib. 8. cap. 11. quæst. 7. movetur: quia independentè ab excommunicatione est interdicta Sacramentorum susceptio ab hæretico: & quia S. Thom. 2. 2. quæst. 39. art. 3. cēset hæreticum carere iurisdictione: eodēque teste 3. part. quæst. 82. art. 7. ad secundum, hæretici nequeunt Sacramenta conferre. Respondeo à Patre Azore non affirmari oppositam sententiam; sed nostram censeri dubiam: nō probat, nec potest, hanc communicationem interdictam independentè ab excommunicatione. Quòd enim cap. si quis dederit, interdicitur susceptio Eucharistiæ ab hæretico; non probat fieri independentem ab excommunicatione: cum enim omnis hæreticus sit ipso iure excommunicatus; & omnes publici erant antiquitus vitandi, statuuntur eo capite pœnæ in non vitantes hæreticum in susceptione Sacramenti: quod constat apertè; quia ibidem statuitur supplicium permittenti in Ecclesia Catholica sacrum celebrari ab hæretico: quòd quidem ab excommunicatione pēdet, & quamvis id non penderet à censura; pendet tamen à prohibitione generali iuris, de qua est eadem ratio, vt in simili dicam *S. 14.* 20. de sepultura vsurarij. S. Thom. in 1. testimonio loquitur secundum antiqua iura, quibus adimebatur excommunicatis notorijs facultas absolvendi: at eam adstrinxit Concilium ad solos speciatim denuntiatis, & publicos clerici percussores. Vnde Pater Suarez disputat. 21. sect. 5. num. 15. ait. Hæreticis, nisi speciatim denuntiatis, esse potestatem absolvendi: è quibus, & ex sect. 3. num. 5. constat ab eo sentiri non esse per se illicitum accipere Sacramenta pœnitentiæ ab eiusmodi hæreticis: in secundo testimonio rectè dicit hæreticis non licere conferre vllum Sacramentum præter baptismum in necessitate: at quamvis hoc sit illis illicitum ob excommunicationem; non propterea est per se illicitum ea suscipere. *P. Azor.*

Quartò infertur, licitum esse per se Catholico de sacro fonte suscipere filium hæretici; dummodò servetur Romanus ritus: secus si hæreticus: quòd docet Pater Thom. eo cap. 9. num. 12. & Pater Azor eo cap. 11. quæst. *S. 15.* *Th. Sanch.* *Azor.*

quæst. 9. cum alijs: quod primū patet; quia gravius est Sacramenta suscipere; & tamen id per se est licitum: ergo. Secundū: quia illa communicatio pendet à sola excommunicatione; quæ non habet ad id vim ante publicam, & specialem denuntiationem. Observa duo; non licere Catholico dare filio patrinum hæreticum; quia patrini munus est clientem imbuere fide; quod hæreticus præstare non potest. Item vitandam esse offensionem, & scandalum, ne aliqui censeant id fieri in honorem falsæ religionis: si legatus Principis Catholici levet filium Regis hæretici solo honoris, & benevolentia titulo, idque constat apertè ex ratione, qua fit; est per se licitum.

§. 16.

*Azor.
Navar.
Th. Sanch.*

Deducitur quintò: licere Catholico comitari funus hæretici non denuntiati nominatim. Ita P. Azor, cap. 11. quæst. 3. cū Navarro, & P. Thom. c. 9. num. 7. dūmodò non sit ex animo favendi sectæ; nec cum offensione fidelium. Hic est dubium. Utrum liceat comitari funus hæretici in loco sacro? negat P. Thom. cum Navarro, quia esset adjuvare peccatum sepelientium, & illis cooperari. Hæc ratio ut sit efficax, debet supponere comites funeris esse cooperatores sepelientium: quod non probat: quia respectu humationis per accidens sunt comites, nisi sint portitores pheretri, vel alicuius signi, sine quo moraliter non fiet funus. Probat itē ex cap. 2. de hæreticis in 6. vbi præcipitur, ne quis hæreticum donet Ecclesiasticā sepulturā; & negatur absolutio, donec proprijs manibus extumulent cadaver; & locus interdicitur novis cadaveribus: hoc autem supplicium nō pendet adæquatè ab excommunicatione: quia eodem lib. 6. tit. de usuris, usurarius interdicitur sacrā sepulturā, donec de facto restituantur malè parta; hoc autem non est propter excommunicationem; quia facta restitutione permittitur sepeliri corpus.

§. 17.

P. Azor.

Pater Azor è contra sententiā in cuius sententiā nec templum manet profanum, nec inhabile alijs sepeliendis: quia hæc communicatio solum est interdicta ob excommunicationem; quæ nō obligat, nisi cum speciatim denuntiatio, aut publico clerici percussore, quæ sententia mihi magis arridet. Ad caput secundū de hæreticis respondeo: illud esse prius Concilio Constantiensi: & quemadmodum tunc, cum quovis notorio excommunicato vivente erat interdicta communicatio; ita cum mortuo: nunc autem cū utroque est licita ante denuntiationem specialem. Quod confirmo, quia cōmunicatio cum vivente hæretico non denuntiatio est nobis in templo licita: ergo & cum mortuo. Probo consequentiam ex cap. *sanè quod superest* 24. quæst. 2. inter ceteros quippe nostræ fidei Patres

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

beatus Leo Papa Doctor egregius; quibus vivis (inquit) non communicamus, nec mortuis communicare debemus. Constat ergo quibus vivis (ut ex opposito loquamur) cōmunicamus; mortuis quoque communicare posse.

§. 18.

Ad exemplum usurarii respondeo eadē ratione: quia post extravagantem *Ad evitanda* ex Concilio Constantiensi, non labitur in eam pœnam sepelientes usurarium, nisi publicè & speciatim sit denuntiatus; aut sententia sit lata de eius crimine, ut ex ipsis verbis extravagantis rectè probat P. Suar. tom. 5. in 3. part. disp. 31. sect. 2. nu. 10. vbi asserit absolutè nulli hominum esse illicitam, hanc communicationem ex vi excommunicationis, nisi cum speciatim denuntiatio, aut publico clerici percussore. Vndè tenet hanc P. Azoris sententiā eamque generalius docet eodem tom. 5. disp. 12. sect. 4. nu. 5.

P. Suar.

Azor.

§. 19.

Estque eadem ratio de Torneatoribus, qui nisi publicè sint, & speciatim denuntiati, aut publicè clericum percusserint, non obligat pœna in Torneatores ad eos sepulturā privandos: est ergo necessaria sententia iudicis, qua denuntientur excommunicati: sic accipe decreta Pontificum in Torneatores: itaq; cum hæretico, usurario, & Torneatore agendum est hac in parte, sicut cum fidei excommunicato notorio, non denuntiatio, aut clerici non percussore. Utrum autem publicus peccator decedens absq; signis pœnitentiæ, sit donandus Ecclesiasticā sepulturā, non est huius loci: si enim eā privandi sunt: eadē ratione privandi sunt hæreticus, usurarius, & Torneatores, non aliam ob causam, nisi quia sunt publici peccatores, mortui absque pœnitentiæ: signo de quo §. 21.

§. 20.

Existimo autem usurario interdictam sepulturam independentem ab excommunicatione: quia de hac non constat ex iure: item quia cap. 2. de usurarijs in 6. permittitur sepeliri corpus usurarii, si hæredes integrè restituant usuras: quod non permitteretur, si usurarius esset excommunicatus; item non dicitur eo capite pollutum manfurum templum; ut dicitur de templo, in quo sepeliuntur excommunicati, lib. 3. decretalium, tit. de consecratione Ecclesiæ, cap. 7. cum ergo usurarii sepultura non habeat odia sepulturæ excommunicatorum; non est ob excommunicationem: idem dico de sepultura in torneamentis occisi: cui poscenti conceditur pœnitentia, & (iuxta glossam) viaticum; negatur tamē sepultura, lib. 5. decretalium de torneamentis, cap. 1. At hæretici cadaver polluit Ecclesiam, ut constat ex cap. 2. de hæreticis in 6. & *locus ille perpetua careat sepulturā*: esto tamē, ne sit hæc pœna ob excommunicationem, adhuc

Pp

hæreti-

S. Tho. q. 10. Art. 9. hæreticus non denūtiatus potest in templo humari ritu Catholico, propter hæc verba extravagantis *Ad evitanda. Constituimus, ut nemo posthac teneatur abstinere, & separare se, nec evitare communicationem alicuius, ratione alicuius sententia, aut censura Ecclesiastica, aut suspensionis, aut prohibitionis ab homine, aut à iure generaliter promulgatae*: cum ergò interdictio sepulturæ sit prohibitio generalis à iure, nō tenemur evitare eum, qui speciatim nō denūtiatur, aut non est publicus clerici percussor. Vnde vsurarius & torneator nō sunt necessariò vitandi ante sententiam publicā, & specialem, quam Episcopus ferre tenetur.

§. 21.

Est tamen dubium: esto non labatur quis in pœnas sepelientium excommunicatum denuntiatum: an ne erit peccatum tumulare hæreticum in templo? est enim publicus peccator absq; pœnitentiæ signo: est autem eadem ratio de quovis publico peccatore non pœnitente exterius: ut qui in torneamentis occubunt, aut in aliqua actione mortaliter mala. Censeo eiusmodi homines (nisi se ipsos occiderint) posse licitè donari Ecclesiastica sepulturā: quia cap. 2. de vsuarijs in 6. facta restitutione permittitur sepultura vsurario, absq; discrimine, quòd egerit, vel non egerit pœnitentiam exterius; immò & pro eiusmodi peccatore video offerri sacrificia, (non ago de excōmunicato:) quia non fumus certi de eius dānatione: potuit enim converti absq;ue signis externis.

§. 22.

P. Suarez.

Video de suffragijs oppositum asseri à P. Suar. tom. 5. disp. 3. sect. 2. num. 8. quia ille est publicè damnatus, quantū Ecclesiæ constare potest. Cur ita censetur? cum Ecclesiæ constare non possit, utrū internā egerit pœnitentia, & quidē consuetudine cernitur homines ita repentè mortuos in eiusmodi actionibus, sepeliri; & pro eis missam offerri. Quòd si de illorū dānatione cōstaret, nec privatim posset pro illis orari. Huius sententiæ ratio est: quia orationes publicæ & privates sūt ex hypothesi, quòd ij. pro quib' offeruntur, sint in statu, in quo illis prosint: occidenti se interdicta est iure canonico sepultura, & suffragia: quia de eius salute nulla est probabilis spes; & ut homines ab eo crimine terreantur: at publico peccatori video sepulturam dari: quidquid sit de oblatione suffragiorum: etenim cap. *quicumq;* 23. q. 8. clerico rixanti interdicitur oratio publica, nō tamen sepultura: & quidē P. Suar. tom. 4. disp. 48. sect. 4. concl. 2. graviter probat non licere suffragiorū oblationē pro eiusmodi peccatoribus, de quo non est hic agendum, sicut nec de oblatione eorundē pro publico excōmunicato nō denuntiato. P. Suar. tom. 5. disp. 9. sect. 2. nu. 16. censet nec hanc esse licitam: oppositum non sine probabilitate

dicat Navar. ex cuius opinione sequitur ea Navar. posse licitè offerri pro hæretico non denuntiato.

Quintò deduco: posse hæreticorum filios admitti in scholis Catholicorum: deniq; omnia, quæ sunt interdicta Catholicis ob solam excommunicationem: item omnis communicatio exterior interdicta generali sententia iuris, est per se licita fideli: nec ad oppositū obligat generalis prohibitio iuris: quid autem dicendum sit de matrimonio incundo ostendam sect. 6.

§. 23.

SECTIO II.

De communicatione civili.

SUBSECTIO I.

De iure divino.

DICO primò: cuivis Catholico est iure divino interdicta omnis communicatio civilis cum infideli; quādo ex illa probabiliter timetur lapsus in fidem. Quod S. Thom. expressit art. 9. quæ sequuntur omnes: estq; ex terminis notū: nullus enim potest licitè se exponere probabili labendi periculo, nec infidelium communicatio habet aliquid speciale: quivis enim mortalium tenetur omnem hominem fugere, à quo timet probabiliter periculum: hic namq; est oculus eruendus; & succidendi pedes ex consilio Christi, quando minantur scandalum.

§. 24.

1. Conclus.

S. Thom. 3.

Dico secundò: non est æquale periculum singulis hominum. Prudentes enim, docti, & benè instructi non habent commune periculum cum indoctis, & rudibus: quia ij. difficilius persuadentur: item non est æquale periculum agere cum infideli idiota, ac cum literato: nec dominus habet idem periculum cum famulo, ac famulus cū hero; quia herus audentior est famulo; nec est tantum periculum cum Ethnico, quantum cum Saraceno; nec cum hoc, quantum cum hæretico ex genere suo: at ex genere suo maius periculum est agere cum hæretico, aut Saraceno, quā cum scelestissimo Catholico: quia hæreticus frequenter est perditus moribus, & inclinat amicos in errorem, qui est difficilius curatu cæteris vitijs.

§. 25.

2. Conclus.

Dico tertio: illicita est hæc communicatio iure divino, quando præbet occasionem scandali activi. Itaque tenemur abstinere ab omni probabili fundamento suspicionis, aut favoris in sectam infidelium. Quòd si non possumus sine gravi incommodo abstinere

§. 26.

3. Conclus.

ab

ab hac communicatione infidelium; nec ratio illam exercendi est de se satis ad suspensionem, aut favorem; tunc non tenemur abstinere ab hac communicatione infidelium; quia scandalum est merè passivum. Denique hic observandæ sunt scandali leges, quæ in hac materia gravius vrgent, quàm in alijs: ac propterea omnes nos oportet esse solertissimos, his maximè tempestatibus hæresum parentibus.

Dico quartò: iure divino, aut naturali non est illicita per se communicatio civilis cum infideli: quia illa est aut honesta iure naturæ; aut indifferens: confabulari enim cum Ethnico de metallis suæ patriæ, ludere sphærimachia, emere panem, illi suere vestes, quid habet malitiæ à divino iure? Secundò, id quotidie cernimus: nobis enim serviunt Saraceni captivi, fideles Romæ emunt à Iudæis galeros, & alia id genus, quod nobis esset illicitum. Tertiò, quia in provincijs libertate conscientiæ vtentibus; impossibile est vitare hanc communicationem: quid enim aget filius hæretici? quid Vxor? quid Artifices? Quartò: quia Principum legati agunt cum infidelibus, ineunt inducias, contractus exercent. Tandem, quo pacto erunt convertendi, nisi in eorum regiones intremus? at tunc non sumus diversaturi apud aliquem? non est ergò prohibita hæc communicatio iure divino, & per se. Quæ doctrina est certa Sancti Thomæ & aliorum. Ratio à priori: quia hic convictus habet aptitudinem ad multos fines naturales honestos: estque à natura institutus: est item fundamentum ad multos fines supernaturales: ergò non est per se illicitus iure divino.

SUBSECTIO II.

De iure humano.

DICO quintò: cum hæretico publicè, & speciatim denunciato, est interdicta ea communicatio civilis, quæ & cum publico clerici percussore; & cum quovis excommunicato publico, & speciatim denunciato: quia ille hæreticus est notorius excommunicatus, & speciatim denunciatus: hæc autem communicatio est omnis illa, ad quam non cogimur aliquâ excusis frequentibus apud Theologos, & Canonistas; si autem non sit publicè, & speciatim denunciatus; ita ut non sit publicè assertus, & nominatim denunciatus pro excommunicato; non est illicita iure humano

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

cum illo communicatio purè civilis: ut constat ex sectione prima: quia non tenemur vitare ex ea lege, nisi excommunicatos publicè, & nominatim denunciatos, vel publicos clerici percussores. S. Th. ar. 9. asserit licitè esse hanc communicationem cum Paganis, & Iudæis; indicans oppositum cum hæreticis, & quidem meritò; quia tunc cum omni publico excommunicato erat illicita: revocata autem esse legem post Concilium Constantiense ostendi sect. 1.

Dico sextò: iure humano non est interdicta omnis communicatio civilis cum Iudæis, aut Paganis, (quibus comprehendo Saracenos): sententia est S. Thom. ar. 9. & omnium. Quia iure interdictæ sunt nonnullæ communicationes; non tamen omnes. Secundò, quia Romæ licitè agunt fideles cum Iudæis, exercentibus mercaturam, artesque viles: idem Massiliæ cernitur, & ante illorum ex Hispania expulsionem frequentia erant cum illis commercia: cum Saracenis nostri agunt interdum; tum cum mancipijs, quibus abundant Hispani; tum Orani, & in alijs Hispaniæ Regum præfidijs. Ratio à priori est negatio legum id interdicentium; cum autem illa communicatio sit apta per se ad fines honestos naturales; nec sit per se occasio ruinæ; sed apprimè necessaria vitæ civili; non oportuit eam esse interdictam: cum Ethnicis agunt passim Lusitani in Sina, & Iaponia: item & Castellani apud aliquos Indos nondum baptizatos.

SUBSECTIO III.

De servitute.

DICO septimò: non licet fidei esse se mancipium Iudæi, vel Pagani subditi Principi fidei: sed tenetur (si potest) se redimere duodecim solidis, cap. presenti de Iudæis: glossa exponit duodecim solidos reddendos Iudæo pro mancipio, si illud emit; alioquin ipso iure est liberum, si Christianum est, aut esse vult, cap. multorum ad nos eodem titulo, cap. Iudæi 2. & cap. nullus ibidem: quod itè docet P. Mol. tom. 1. tract. 2. disp. 39. immò videtur præcipi magistratibus, ut redimant servum: si enim hic careat nummis, non propterea est futurus in servitute. Quia nefas est, què Christus redemit, blasphemum Christi in servitutis vinculis detinere; cum autem pro bono mancipij id præcipiatur, illud poterit suis operibus restituere magistratu duodecim solidos, id est, duodecim aureos; apud Hispanos escu

Pp 2

dos,

S. Thom.

S. 29.

6. Conclus.

S. Thom.

S. 27.
4. Conclus.

S. Thom.

S. 30.

7. Conclus.

S. 28.
5. Conclus.

P. Mol.

S. Tho. q. 10. Art. 9. *dos*, quod si mancipia non sint bona, viliori redimantur pretio. Iudæo negantur mancipia Christiana, non tamen alijs infidelibus, lege *Iudæus*, cap. *ne Christianum mancipiū*, tit. 10. iure autem canonico utriq; negatur. Vnde P. Molinam, ea disp. 39.

P. Mol.

§. 31.

P. Suarez.

P. Suar.

Suboritur quæstio; vtrum Christianus iure Christianitatis sit solutus servitute infidelium; ac primum statuo cū P. Suar. disp. 18. sect. 5. num. 4. Principem infidelem, & habere verum dominium, & iurisdictionē temporalem, ac propterea illius vassalli, si convertantur, manent sub eadem iurisdictione temporali Principis infidelis: de servitute mancipiali idem cenſeo, quando originem traxit à causa honesta; vt cum plurimis docet P. Suar. num. 10. quia baptis- mus Petri non privat alios suo legitimo iure; sed dominus Petri habet in illum ius legitimum: ergo non privatur eo iure. Si autē infidelis vexaret iniuste mancipium, aut vassallum fidelem, aut illi laqueum injiceret ad ruinā; est in Ecclesia potestas indirecta eos privandi eo iure, ratione iustæ innocentium tutelæ; maxime in his, quæ spectant ad fidē. At verò Ecclesia iure prohibuit infidelibus temporali fidelium potestati subiectis habere mancipia Christiana, ob honorē Christianæ Reipublicæ, quæ Ecclesiastico iuri paret.

§. 32.

Azor.

Rogas, vtrum Christianus possit fugere dominum infidelem? si enim iusto bello capiatur, rogo vtrum licet fugere possit? de bello iniusto res est clara eis licere fugam; item & cuius mortalium iniuste captorū: quia in eos nullum est servitutis ius, quod violent fugā: de capto à Turcis, & Saracenis P. Azor, tom. 1. lib. 8. cap. 24. q. 10. cenſet posse fugere: quia eorū bellū est iniustum. Fateor id esse frequenter: cur autem nō poterit iusto bello agere Princeps Saracenus? ponē Regem Iaponiæ eam legem amplecti; & iniuste impeti à fidei, vel infidei, cui militat Christianus: iam hic est bellum iustum. Secundò movetur; quia inter Saracenos imminet periculum in fidem: at potest id nullum esse: cur tunc fugiet? existimo cū ipso Patre Azore, cuius in bello capto, etiam iusto licitam esse fugam per se: quia licet victor iure belli possideat hominem, ipse tamen iure naturali potest suæ libertati consulere: cui iuri non derogat bellum iustum: est enim durissima servitus ad quam nullus cogitur: vt qui iuste carceratur, morte, aut remigio plectendus, non amittit ius fugiendi, vt ex S. Thoma, & alijs docet Silvester, verbo *accusatio*, num. 10. & *fugere*, num. 1. fuga autem captivorum est in omnium gentium usu: non ago de captivis alio titulo. Huic tamen doctrinæ refragatur Pa-

S. Thom.
Silvest.

ter Molina ex parte, tom. 1. tract. 2. disp. 37. P. Mol. & Lorca, sect. 3. disputat. 54. num. 29. suffragatur Pater Lessius, lib. 2. cap. 5. num. 24.

§. 33.

Sunt tamen observanda duo: alterum nequavis inferatur domino, cum enim ille in retinendo servo vtatur suo iure, non potest malè affici pro illo usu. Vnde nec carcerati possunt vim inferre custodi. Alterum, ne violent pactum aliquod iustum initum inter ipsos, & dominos: si enim conveniant, vt dominus eis custodiendis, nullā adhibeat diligentia, sed eos per urbē, aut oppida vagari permittat, ea lege, ne ipsi fugiant; tunc non potest servus fugere: quia cessit iuri fugæ, sicut & dominus cessit iuri custodia: vterque enim tenetur stare pacto iusto: si autem permittuntur absque pacto, tunc fugere possunt; quia dominus adhuc retinet ius eos custodiendi: cenſet Pater Azor hæc esse vera, quando fugiunt ad patriam, non verò quando ad alios. Respondeo, eis licere fugam, vbi sint liberi: quia id oritur ex iure naturali libertatis, & belli: si autem alibi sint futuri servi, non licet fugas, sic accipio Patrem Azorem. Vnde nec carceratus, cuius custodia ex pacto cessit custos, potest fugere.

Azor.

§. 34.

Rogas, vtrum fugienti servo possit infligi supplicium? cum enim ille vtatur iure suo, cur punietur? Respondeo, posse; quia id crebro videmus in carceris effractione: vapulant enim eum effringentes: nam ius domini, & iudicis, est potestativum, habetque vires ad illud servandum; & ad compescendos alios, ne fugam meditentur, quæ frequenter est cum vi illata iniuste. Ius autem servi & rei, præcisè est ad fugiendum, & cōparandam libertatem cū eo onere: estq; ius inferioris rationis: superior autem vtitur altiori iure: vnde hic non datur bellum per se iustum vtriusque: dominus enim habet ius ad retinendum, & compescendum servum: hic non ad resistendum; sed ad fugiendum, si potest absque vi.

Dico octavo: quamvis nullus captivus Christianus, qui ante captivitatem baptizatus est: potest esse mancipium alijs Christiani, tamen potest Catholicus esse aliquando mancipium hæretici. Exempli gratia, hæreticus bello iusto cepit Saracenum: qui post captivitatem lavacro tingitur regenerante, sequutus Romanam fidem: hic manet servus. Probat, quia servitus non aufertur iure Christianitatis; vt constat ex Paulo orante Philemonē, vt ignoret Onesimo eius servo; filio autem Apostoli charissimo: quod opus non esset, si Onesimus baptismo redderetur immunis; sed nullo iure humano privantur hæretici dominio infer-

§. 35.
8. Concl.

vos;

vos; in provincijs, in quibus permittitur cō-
fciētia libertas: ergò: minor probatur: quā-
vis enim in Catholicis provincijs servantur
leges canonicæ, & civiles confiscantes hære-
ticorum bona, & eorundem emancipantes
mancipia Christiana, vt ostendam disp. 85.
scēt. 3. tamen in alijs non servantur; sed Prin-
cipes Ecclesiastici, & laici cedunt his pœnis
temporalibus: & vt tunc hæretici retinent
dominium aliarū rerū; sic & mancipiorum:
& quidem libertas conscientia non posset
pacatē cōponi, si hæretici punirentur liber-
tate suorum mancipiorum; disp. autem 85.
ostendam vtrū ex iure communi manci-
pia hæreticorum sint libera, ante; an post
sententiam latam? Vide interim P. Moli-
nam, tom. 1. tract. 2. disp. 39.

P. Mol.

§. 36.
9. Concluf.
Probat.

Dico nonò: non potest Christianus esse
mancipium Apostata; qui nihil retinet de
Christi honore. Probatur: quia cap. *presenti*
adductum §. 30. rationem reddit eiusdē ro-
boris in Apostata: quia enim Iudæi, & Sara-
ceni Christum blasphemant; est iniquum, vt
inter Christianos seruiat Christicola blas-
phemanti Christum; sed Apostata est magis
blasphemus in Christum, cuius est penitus
desertor: ergò: immò propterea §. 30. dixi
Christianum non posse esse Paganum manci-
pium, quia licet illa capita non agant nisi de
Iudæis, & Saracenis; tamen cum sint in pri-
vilegium Christiani, debent porrigi ad om-
nes, qui non retinent nomen Christianum:
leges enim Imperatoriæ in Iudæos, & Paga-
nos, respondent nunc legibus in Iudæos, &
Saracenos: quia Paganis Saraceni succeffe-
re; & quia nobis sunt viciniore, ideò de illis
loquuntur recentiores leges: eosq; Ecclesia
Paganos appellat; quoties Paganos, & hære-
ticos evertendos à Deo postulat; est autem
Apostata in foro externo Paganus. Vnde
licet illi permitteretur conscientia libertas,
vt Iudæo & Saraceno; adhuc non sunt per-
mittenda Christiana mancipia; sicut nec Iu-
dæo, nec Saraceno, nisi Pontifex dispense-
t in iure: immò nec Cathecumenus potest
habere mancipia Christiana; quia in foro ex-
terno habetur Paganus: & ad eum extendi-
tur privilegium Christianismi.

& *calicolis*, tit. 9. & lege *Iudæorum primates*,
ibidem cap. *constituit* 17. quæst. 4. cap. 16.
cum sit nimis de Iudæis, & Saracenis, lib. 5. De-
cretal. vbi refertur decretum Concilij 4. To-
letani interdicentis Iudæo iurisdictionē; ait
autem Pontifex: *Hoc idem extendimus ad Pa-
ganos*; est quæ peccatum mortale eis talē do-
nare potestatem; quia magna inde sequitur
incommoda: & quia præcipitur, vt strictē cō-
pescantur oppositum facientes: immò c. 18.
ex speciali, præcipitur Regi Lusitano, ne Iu-
dæos, aut Saracenos vestigalibus exigendis
præficiat. Quòd si redditus eis vendiderit,
vt præficiat Christianū eos corrogantem à
clericis. Vide in P. Azore lib. 8. cap. 22. q.
10. elegantē compositionem legis ex Codi-
ce adductæ cum alia ex digestis, permitten-
te infidelibus iurisdictionē: huius enim au-
thores fuerunt Lucius Verus & Antoninus
Ethnici; alius verò authores fuerunt Theo-
dosius & Valentinianus Christiani: & iura
ab Ethnicis permessa, abrogata sunt à Chri-
stianis, quos imitatur noster Sapiens parti-
ta 7.

P. Azori.

Dico vndecimò, Interdicitur Christianis,
ne Iudæis famulentur, & ne illorū filios la-
cte nutriant fœminæ in illorum domibus,
cap. *adhuc de Iudæis, & Saracenis, ne Iudæorū*
servitiose, assidue pro aliqua mercede exponant.
Recte autem observat glossa, non esse prohi-
bitum famulatū interpolatum; quia nō est
assiduus: nec est eiusdem periculi: vnde re-
cte Silvester, verbo *Iudæus*, q. 2. & alij docēt,
posse à fidei locari suas operas Iudæo, eius
rura coli, ædificia strui, & alia, quæ non
inferunt familiarem consuetudinem; idem
censet P. Thom. eo cap. 31. num. 21. tametsi
Iudæus sit aliquando præsens; dum non fre-
quenter adsistat. Item *ne infantes Iudæorū in*
eorū domibus nutrire præsumant, nēpe assidue;
interdū enim illorum domos petere infan-
tis lactandi gratiā, non prohibet hæc lex,
Quæ graviter obligat ob gravitatē materiæ;
tum quia monentur iudices Ecclesiastici, vt
Ecclesiasticā distinctione curent hanc legē
observandam. Extra domū nō prohibet lex
hæc famulatū, aut nutritatū; est tamen alio
ex cap. interdictus; vt constabit §. 44. si ta-
men nutriri queat infans absq; cōmuni fa-
miliaritate; non est prohibitum; secus famu-
latus; vt observat P. Sanchez, lib. 2. cap. 31.
num. 20.

§. 38.

11. Concl.

Silvest.

Th. Sanchi.

SVBSECTIO III.

De iurisdictione, famulatu, & alijs purè civilibus.

DICO decimò: Iudæo adempta est
omnis iurisdictione in Christianos:
lege hæc valitura. Codice de Iudæis,
Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2,

Duo occurrunt dubia: primum, an hæc
lex sit extendenda ad Saracenos, aliosq;e
paganos? nimirum, vtrū in Iaponia pos-
sit fœmina nutrire Ethnicum filium, in eius
domos, aut homo famulari? item, vtrū a-
pud Saracenum id liceat? & quidem si non
possit herus deferri sine gravi dāno; & aliū-
dē non sit periculum subversionis, recte po-
test

§. 39.

Pp 3

test

§. 37.
10. Concl.

S. Tho. q. test id fieri, etiam cū Iudæis: moveor, quia
10. Art. 9. leges Ecclesiasticæ latæ in cautionē singulo-
rum fideliū, nolunt obligare tanto cum dis-
pendio, quando cessat in illis finis legis: im-
mò P. Thomæo cap. 3. 1. nu. 2. asserit hanc le-
ge non teneri, qui firmi sunt in fide, & pericu-
lo immunes: quod est probabile, & in hac
occasione longè probabilius.

§. 40.

Th. Sanch.

Cenſeo itē hanc legem ſolū accipiendā
contra Iudæos; non verò contra Paganos:
ita P. Thom. nu. 25. cum bonā coniecturā;
tūm quia Iudæi ſunt acerbiores in Chriſtū:
tūm quia argumentis min⁹ ſtultis poſſunt
decipere familiares: tūm tertio quia, quādo
leges volunt Saracenos, & alios Paganos am
plecti, id exprimunt, vt de iuriſdictione of
fendi §. 37. item cap. *Iudæi* 2. Iudæis, & Sara
cenis interdiciuntur Chriſtiana mancipia:
cū ergo legislator tam ſit accuratus in ex
plicandā mente, in quos ferat legem; nō eſt
cur eius mentem extendamus maximē, cū
in illo cap. *Iudæi* 2. Vtriſq; interdicitur man
cipium, etiam ſpecie alendi filios: at verò
cū non agitur de mancipijs, cum ſolis Iu
dæis interdicitur aſſiduē verſari in domo
eādē. Quòd ſi §. 26. prohibitionem man
cipiorum extendi ad Apoſtatas; eſt quia ra
tio eſt omnino eādē, & quia brevitatis gra
tia inter blaſphemos Chriſti continentur
Apoſtatæ, qui nec nomen retinent Chriſti;
hic autē eſt ratio abſimilis. P. Suar. diſp. 18.
ſect. 6. nu. 10. cenſet, his legibus comprehen
di Saracenos; non tamen Ethnicos, quia etiā
Saraceni ſunt inſenſi Chriſto. Reſpondeo,
eos min⁹ argutē agere, quā Iudæos, nec
eſſe tam ſolicitos de ſua lege.

§. 41.

Th. Sanch.

Secundum dubium est, vtrum hæc lex sit generalis in singulas personas : an verò in simplices, aut expositas alicui probabili periculo ruinæ spiritualis? P. Thom. eo cap. 3. n. 2. censet, eam legem solùm esse in fideles expositas alicui periculo : & quidem de familiaritate sola, probanda videtur hæc sententia; quia cessante penitus toto legis fine, cessat in speciali legis obligatio: vt dixi disput. 74 §. 23. at in homine periculi experte cessat omnis finis legis, qui est periculũ subversionis. At verò in famulatu, nutritu, cõvivij, & alijs id genus censeo omnes teneri lege cum P. Suar. ea sect. 6. num. 6. disp. 18. quia non cessat totus finis legis, sed hoc non cessante, non cessat lex in particulari: ergò: maior probatur: quia interesse convivij, frequentare domos, & alia id genus, cedunt in honorẽ Iudæi, & pariunt suspicionẽ suspectæ fidei. At cõfabulari in foro, esse casu in balneo, & alia, possunt fieri absq; honore, & suspicione; maxime cùm homo est doctus, & literatus, à quo non possunt illiterati exemplum sumere.

P. Sway.

Dico duodecimò, non licet cum Iudæis
habitare in domo eadem: nec vesci illorum
azymis, nec eos medicos accersere; nec me-
dicinas accipere: nec cū illis esse in balneo:
nec excipi ab eis, nec eos excipere cōvivio.
Hæc præcipiuntur, cap. *nullus*, & cap. *omnes*
28. q. 1. ex sexta synodo, & Concilio Aga-
thenfi. in quæ primum observa, Catholico
licere habere mancipium Iudæum. Colligi-
tur clarè ex cap. *essi Iudæos*, de Iudæis, & Sa-
racenis lib. 5. decretalium, vbi asseritur Iu-
dæos potius esse debere Christianorum ser-
vos, quàm Christianos Iudæorum. Itē, quia
id nullibi interdicitur: hoc enim cap. *nullus*,
adductū initio conclusionis, solum negat co-
habitationem; hæc autem non est inter ser-
vum, & dominum; nec inter herum, & fa-
mulum: itaq; potest fidelis vti mancipijs, &
famulis Iudæis intra domum; debet tamen
illorum familiarem consuetudinem fugere.
Ratio est: quia mancipium & famulus non
sunt domino periculo; vt è contra, Domi-
nus est famulo occasio ruinæ propter au-
thoritatem, & audaciam. Ita sentiunt Pater
Thom. lib. 2. cap. 3. nu. 6. & P. Suar. disput.
18. sect. 6. nu. 7. cum alijs de vsu ciborū
prohibitorum satis egi, disp. 48. Medici nō pos-
sunt accersiri Iudæi sine necessitate gravi;
cum illā licet: idem dixerim de medicinis:
vt P. Suar. observat nu. 8. & P. Thom. eodem
numero, nec prohibetur emptio medicinæ;
sed solum vsus illius Iudaicā manu: vt no-
tat P. Thom. num. 9. de balneo intelligit ip-
se, ne vnā cū Iudæo incedendo, aut familia-
riter agendo; si autem casu concurrant, non
est peccatum simul vtrumq; lavari: hæc sex
cum solis Iudæis prohibentur, vt constat ex
eō iure, & ex §. 40. Excipe cōvivia cum Sa-
racenis discernentibus cibos: in quibus eadē
omnino est ratio; vt multi censent apud P.
Thom. num. 25. quia Christiani essent infe-
riores, cū respuerentur eorum cibi: at non
excipiuntur Ethnici non discernentes. Hoc
intelligo in provincijs Christianis non in
Mahometanis, aut Gentilibus: at licet præ-
sente Iudæo comedere; immò & in eius
popina: quia iam illud non est convivium;
& in eius hospitio licet diversari.

§. 43.

13. *Concl.*

Dico decimotertiò: non licet servire Iudæo, nec nutrire eorum infantes, cap. *ad hæc* de Iudæis, & Saracenis: vbi duæ causæ referuntur: altera, quia cogunt nutrices die, quo accipiunt Christi corpus, effundere, lac in locum immundum: & multa faciunt detestabilia. Secunda, quia filius liberæ non debet servire filio ancillæ. Secunda hæc ratio est congruentia quædam, confirmatioque prioris: prior autem est fundamentum præcipuum. Vnde arbitror hac lege solum agi contra Iudæos, ijs motus verbis. *Secundum*

quam servi à Domino reprobati, in cuius mortem nequiter contraxerunt, se saltem per effectum operis recognoscant servos illorum, quos Christi mors liberos, & illos servos efficit. Hæc autem pœna non cadit nisi in solos Iudæos, quorum parentes coniuraverunt in Christum. Rogas quid differat hæc lex ab adducta §. 38? Duobus: primum, quod illa agit de nutricatu, & famulatu domestico; hæc de omni. Secundò, quod illa prohibet assiduitatem; hæc absolute famulatum; censeo tamen non interdici hæc omnem nutricatum; sed illum, qui sine consuetudine cum Iudæis esse non potest, ne nutrices cogantur lac effundere; famulatus autem omnis interdicitur ob adducta verba.

§. 44. Dico decimoquartò: hæreticis, aut paganis nihil ex testamento legare possunt Episcopi, nec præbyteri, nec alij clerici: id est, gaudentes privilegio clericali ob tonsuram, & habitum decentem. Quæ prohibitio non extenditur ad laicos: quia Pontifex extensionem fecit ab Episcopis ad omnes clericos. Glossæ eam extendunt ad omnes non Catholicos: quod probat Pater Suarez §. 46. disputatione 18. sectione 6. numero 9. Quod apertè dicitur cap. in eos, de hæreticis: in eos, qui Catholici non sunt, nihil conferant. Quæ rectè glossa exponit in testamento, & extra; tamen censeo ibi non comprehendendi cathecumenos fideles, qui coram Deo Catholici sunt.

§. 45. Rogas utrùm sit peccatum mortale in ijs casibus violare leges? Pater Azor cum alijs apud Patrem Thomam, cap. 31. numer. 26. censent peccatum esse mortale: quia graves pœnæ decernuntur violatori: alij censent peccatum esse veniale, si desit periculum subversionis, Aragon 2. 2. quæst. 10. art. 9. Sa verbo Iudæis: ego distinguo cum Patre Thoma, nimiam familiaritatem & consuetudinem, item cohabitationem, servitutem, & permissionem iurisdictionis, dico esse peccatum mortale: quia est lege prohibitum ob vitandas Christianorum ruinas; si autem hæc lex publicè violetur, est per se occasio ruinæ, ut alij eam quoque violent, & ruant, easque ob causas tam graves pœnæ proponuntur, ut videri potest in cap. ad hoc de Iudæis, & Saracenis: & cap. nullus 28. quæst. 1. clericus præcipitur deponi; laicus verò excommunicari: quod in hoc sensu intelligo. At verò lavari interdum in balneo, nonnumquam excipi, aut excipere convivio; & alia id genus, rarius effecta, non sunt mortalia, si desit occasio ruinæ. Quod Pater Azor rectè dixit esse posse peccatum veniale ob materiæ levitatem. Dispenratio in ijs prohibitis, spectat ad solum Papam: ut Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

cum multis docet Pater Thomas, numer. 27. nisi urgente necessitate ob periculum in mora: tunc enim potest Episcopus dispensare: ut docet Pater Suarez, disputat. 18. sectione 6. numer. 9. Collegium Iudaicum non posse constitui hæredem constat ex l. 1. Codicis de Iudæis; glossa tamen ait, non esse sermonem de singulis personis; sed de tota communitate: nunc viget hæc lex in clericos, & Episcopos, etiam ubi est conscientie libertas; excipe tamen necessitatis occasionem: non enim prohibentur, nisi ditare hæreticos, ut docent glossa & Silvester verbo Iudæis: hæc autem lex est in cap. si quis Episcopus, & in cap. in eos de hæreticis. Vide glossam capituli Iudæi 2. de Iudæis, & capite sanè profertur 24. q. 2.

Dico ultimò in alijs pure civilibus non est interdicta communicatio. Probatur primò, quia nulla est lex id interdicens. Secundò ex cap. etsi Iudæos, pro Iudæis, & Saracenis: ubi si Iudæi non dimiserint servos, & mancipia, præcipitur Episcopis, ut sub excommunicatione præcipiant Christianis, nec cum Iudæis commercium aliquod valeant exercere: ergò si Iudæi mancipia dimiserint, non promulgabitur censura in exercentes commercium. Tandem, quia ita contingit Romæ, atque Massiliæ; si autem Iudæi tolerantur inter Christianos, non potest omnis communicatio cum illis esse interdicta.

SECTIO III.

De communicatione in instrumento bellico.

SUBSECTIO I.

De iure divino.

DICO primò: illicitum est iure divino arma, & instrumenta bellica ministrare infidelibus bellum iniustum inferentibus alicui fidei: quæ doctrina clarissima est: quia opè ferre belligeranti iniuste, est intrinsecè malum: ite & arma vendere cum certitudine morali de illorū ab usu iniusto; immò speciale est hoc peccatum contra leges fidei, cuius propagationi, & conservationi obest bellum iniustum infidelium.

Quapropter si quis opinetur Turcam, aut alium infidelem instruere classem, deletum habere, arma expedire ad inferendum bellum iniustum; tunc non potest licite iure divino arma præbere, nec materiam

S. Tho. q. armorum; nec comineatum, nec pecuniam;
10. Art. 2. nec quidquam aliud per se utile ad bellum,
quia id est moraliter cooperari ad bellum
iniustum. Quemadmodum, qui inter Chris-
tianos arma præbet alicui, aut vendit, quan-
do scit ea in singulari peti ad iniustam pug-
nam: de quo sermo redibit sect. 5. cum age-
tur de ædificio synagogæ.

§. 49.

2. Conclus.
Probat.

Dico secundo: iure divino non est illicita armorum communicatio, quando per se, atque directe non petuntur ad bellum iustum; sed ad usus per se honestos. Probat, quia armare aliquem ad usum per se honestum, non est malum, potest enim ferrum vendi ad vomeres, & ligones, enses ad inculpatam proprii corporis propugnationem: clypei, & bombardæ ad bellum iustum cum alijs. Deniq; inter nos his utimur licite, quando non petuntur certo ad prævum usum.

§. 50.

Obiectio.
Respond.

Obijcies, inde sequi potentiores esse hostes fidei ad impetendos fideles. Secundo esse moraliter certum eos abusuros armis. Respondeo: hæc non sufficere ad ius naturale, tunc enim est omnino per accidens illa abusus. Qui enim arma vendit, utitur iure naturali iacundi contractum in materia per se indifferenti, in circumstantijs eam non vitiantibus; infideles autem armaturæ cōversuros esse in fideles est omnino involuntariū arma præbenti. Quemadmodum fabri inter nostros valentiores reddunt homines ad petendum alios iniuste: & obsonatores, paratiorem dant occasionem ad violationem ieiunij: & moraliter est certum multos abusuros armis, & cibis: quia tamen id non timeatur in singulari; sed illæ merces, ut hic & nunc venduntur, sunt indifferentes, nec per se in his circumstantijs sunt occasio peccati; idè licite venduntur, quia mala sequutura eam emptionem non prævidentur in speciali; nec per se sequuntur.

SUBSECTIO II.

Hæc instrumentorum communicatio est interdicta iure canonico.

§. 51.

3. Conclus.

DICO tertio, hæc armorum communicatio, est interdicta iure canonico, ita ut non liceat arma præbere; quod solo iure divino nõ esset illicitum. Itaque quavis actu Turca non meditetur bellum iniustum; non licet illi præbere instrumenta bellica. Probat primum ex cap.

Probat.

ita quorundam de Iudæis, & Saracenis, lib. 5. Decretalium, ita quorundam animos occupavit seua cupiditas, ut qui gloriatur nomine Christiano Saracenis arma, ferrum, & lignamina deferant galearum, & pares, aut etiam superiores in malitia fiant illis; dum ad impugnandos Christianos arma eis, & necessaria subministrat. Quibus Alexander III. agere videtur in casu primæ conclusionis; quando Saraceni petunt arma ad pugnandum iniuste; tamen prohibitio amplectitur materiam secundæ cōclusionis; quia illa locū non habet in Saracenis; qui vel ad impetendos iniuste Christianos; vel ad ad tuenda iniuste præsidia, quæ iniustæ retinent tyrannide, semper arma quærunt ad bellum iniustum: ac propterea, ut hic & nunc cōsiderari debet, semper est illicitum iure divino illis arma præbere.

Alex. III.

Censeo tamen eo capite agi de materia secundæ conclusionis. Pontifex enim non dicit arma præbere formaliter ex animo impugnationis iniustæ; sed virtualiter, & in actu exercito: nimirum, quia armant hostes nominis Christiani. Idque confirmo; quia è vestigio subijcit aliam interdictionem instrumentorum; non delatorum ex certa intentione iniusti belli; sed per se indifferentium. Sunt etiam qui pro cupiditate sua in galeis, & piraticis Saracenorum navibus regimen, & curam gubernationis exerceant. At certum est non omnes rates esse ad prædandum; sed multas esse onerarias inutiles pugnae; & aptas ad mercaturam.

§. 52.

Idem Alexander III. cap. significavit, eodè titulo interdicat deferri Alexandriæ merces, & alia id genus, nisi, quæ necessaria sunt ad redimendos captivos: idque fieri vetat tam immediate, quàm per interpositas personas. Nec tempore induciarum id vult permitti: Innocentius III. cap. ad liberandam, eodem titulo, præter prohibita ab Alexandro III. adducto §. 51. prohibet vendi galeas, vel naves: itè Consilium in machinis, vel auxiliū ullum. Clemens V. cap. multa mentis de Iudæis, lib. 5. extravag. cōmunium, acrius hæc prohibet: ut nullus arma equos, ferrū, lignamina, victualia, & alia quacunq; mercimonia in Alexandriæ, vel alia loca Saracenorum terra Ægypti deferre, mittere, vel extrahi permittit; aut eis aliàs auxiliū, vel favorem præstare quoquo modo præsumant. Ioannes XXII. in suis extravagatibus idè interdixit titulo 8. de Iudæis, & Saracenis in odium Maurorum Granatensium, id petente Petro Infante Castellæ; bellum illis indicente, pro Rege Adelphonso, cuius erat tutor; hæc autem extravagans tantum fuit in ea occasione, belloq; durante.

§. 53.

In Bulla in Cœna Domini hæc dicuntur excommunicatione 7. Excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sarace-

§. 54.

nos,

nos, Turcos, & alios Christiani nominis hostes & inimicos, vel hæreticos, per nostras, sive huius sanctæ Sedis sententias expressè, seu nominatim declaratas; deferunt seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, chalybem; omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta; lignamina, Canopem, funes tam ex ipso Canope, quam aliâ quâcumque materiâ, & ipsam materiâ; aliaque huiusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant. Necnon illos, qui per se, vel per alios de rebus statum Christiana Reipublica concernentibus in Christianorum perniciem, & damnum, ipsos Turcas, & Christianæ religionis inimicos, necnon hæreticos, in damnum Catholica religionis certiores faciunt: illisque ad id auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstant.

SUBSECTIO III.

Explicantur materia, & actiones interdictæ.

§. 55.

ARMA prohibentur, quæ sunt offensiva, & defensiva, utraque enim verè sunt arma, & in iure sic appellantur; ut eruditè probat glossa capituli vñici de Iudæis & Sarrazenis extravagan-
tium. Ioannes 22. tit. 8. quin Festus asseruit arma esse ab *armo*, id est humero, à quo pendent vestes ferreæ, quibus armamur: in Scripturis id passim asseritur 2. Regum 8. Saul obtulit Davidi arma sua: qui versu 7. dicitur tulisse arma aurea, & hastam habere dicitur. Rom. 13. 12. induamur *armalucis*: igitur accipio arma, gladios, pugiones, lanceas, tormenta sulphurea, balistas, sagittas, fundas, glandes, lapides missiles, fudes, clypeos, parmas, peltas, galeas, loricas, saga ferrea, thoraces ex bubalo, aut alia materia resistente vulneribus, denique omne tegumentum ad excipiendos ictus, & omne instrumentum ad ferendum in pugna: iteni omnia, sine quibus non possunt arma gestari, ut fibulas, quibus tenentur, & vestiuntur, vaginas, baltheos, carros ferratos ad vehendas bombardas, & his similia: insuper & thecas, in quibus adservantur, involucria, quibus defenduntur à rubigine, aqua, & pulvere. Arma etiam sonant & instrumenta ipsa pugnantium, & ea sine quibus sunt inutilia: & quamvis non comprehendantur *armis*; at comprehenduntur *auxilio quomodolibet*, auxilium enim est, quidquid est utile exercitui. Vide P. Suarez tom. 5. disp. 21. sect. 2. num. 53. & Sylvestrum excommunic. 7. num. 64. Sulphur maxime com-

prehendo: est enim præcipuum instrumentum feriendi: sine quo bombardæ, & sclopetata sunt oneri, non utilitati. Item funis aptus concipiendis ignibus: sine quo inutile est etiam sulphur: qui funis *chorde* vocatur: à nostris *cuerda mecha*.

At non prohibentur cultri ad panem scindendum, nec aratra, nec alia id genus, quæ non sunt arma: ut hoc verum sit, existimo considerandum esse, an sit probabilis coniectura, cultros non futuros alijs vñibus, quàm ad mensas, aut secandas carnes. Si enim non sunt futuri, non comprehenduntur armorum nomine, nec hac censura præstringuntur eos deferentes opinione Card. Toleti lib. 1. cap. 23. num. 7. adducentis Pa-

§. 56.

Tolet.

Azor.

norum, glossam & Ioannem Andreã, quibus consentit, P. Azor lib. 8. cap. 23. quæst. 10. absolutè censeo eos comprehendendi nomine ferri & chalybis, cultri enim illi verè sunt ferrum, & chalybs. Vndè hâc lege comprehenduntur ligones, vectes, & alia instrumenta, quibus exercitus egit ad fodiendum terram, & parietes demolandos, aut eruendos lapides: item vomeres, & aratra: quæ omnia sunt ferrum, & quibus hostes sunt instructi ad ea in arma vertendum, à qua sententia non multum abhorret Pater Azor.

Ferrum, chalybem, filum ferri, stannum, & metalla. Ferrum vsurpatur in iure civili pro ferro facto, & infecto: in qua significatione vsurpari in Iure Canonico rectè monet P. Azor eo cap. 23. quæst. 11. omisis alijs authoribus. Ferrum factum sunt artefacta ex ferro, nempe ferrum laboratum: ut sunt ligones, vomeres, cultri, vectes, & alia ferramenta: quæ omnia comprehenduntur hoc verbo, & lege. Quamvis enim repugnare videtur P. Azor, probatur apertè: quia ea omnia sunt verè ferrum, & ferrum factum; sed omne ferrum est interdictum: ergo.

Dicit P. Azor ea non esse, quibus Christiani impugnantur. Respondeo primùm: id esse falsum; quia ea omnia sunt instrumenta, aut per se necessaria, aut utilia exercitui ad custodiendum à pulvere arma, & victum: sunt necessariae seræ, & claves: ad faciendas rates, clavi: ad tuendos equos, soleæ ferreæ, &c. Secundò illa per se sunt materia armorum, & quo plus illorum sit apud hostes, illi sunt paratiores ad pugnam: vndè nisi ob levitatem materiæ non possunt per se excusari à peccato gravi, & censurâ. Ferrum infectum est ipsa substantia ferri sine labore aut arte: nempe laminæ oblongæ, aut frusta ferri.

§. 57.

Azor.

§. 58.

Obiectio.

Respond.

Ferrum item est lapis ille, qui *vena* dicitur apud Cantabros: licet enim illi distinguunt ferrum à vena, est ob pretia, & alia

§. 59.

id

Suar.

Sylvest.

S. Tho. q. id genus : at vena est ferrum impurū mix-
 10. Art. 9. tum terræ : cū autem liquatur ferrum , non
 patitur substantialem mutationem ; sed ca-
 lore liquefit , scoria manente inani : hæc
 autem scoria est pars terrea , quam vena in-
 cludit : in quam sententiam adduco Patrē
 Suar. Suarez tomo 5. disput. 21. sect. 2. numero 5.
 quamvis Navarrus in oppositam inclinetur.

§. 60.

P. Suarez.

Si autem vena non componeretur ex fer-
 ro , censerem eam non prohiberi hac voce.
 Ait P. Suarez eam fore materiam armorum : id nego , arena enim non componun-
 tur , nisi ex ferro , non verò ex terra : cū
 ergo vena non esset ferrum , non esset armorum materia : quemadmodum succus non
 est materia Eucharistiæ ; quamvis triticum
 fiat ex succo. Ais : hostes fore tunc poten-
 tiores ad bellum. Distinguo : potentiores ve-
 nâ , vt instrumento armorum , nego ; vt ma-
 teriâ ad excutiendum ferrum , concedo : at
 hac voce non prohibentur , nisi arma ; illo-
 rumque materia. Est ergo vena aggregatio
 terræ , & ferri mixtorum : & qua parte fer-
 rum est , continetur voce ferrum. & materia ar-
 morum : clarè item continetur voce auxi-
 lium quomodolibet : est enim non parvum
 commodare hosti , vnde ferrum efficiat ad
 pugnam.

Obiectio.
Resp.

§. 61.

P. Suar.

Metalla non sonant iure , phrasique com-
 muni monetam consignatam , atque valen-
 tem ad commutationes. Vnde distinguo cū
 P. Suarez monetâ , vt est ad morales vsus : &
 vt est ad bellicos , in primâ significatione
 comprehenditur verbo auxilium : omnium
 enim maximum est moneta ; si autem mit-
 teretur moneta consignata non in vsus mo-
 rales , comprehenditur voce metalla.

§. 62.

Lignamina : id est ligna , trabes , tabulas ,
 malos , antennas , remos , omnemque materiâ
 navium , & ea , sine quibus materia hæc est
 inutilis , picem , stuppam , lapides mittendos
 in sentinam : denique navigia , cymbas ,
 lintres , omniaque cetera utilia per se ad
 struendam , aut dirigendam navim. Si enim
 ipsa materia navium interdicitur , quia na-
 vis ex ipsa facta est instrumentum ad pug-
 nam ; multò meliùs interdicitur navis ipsa :
 item nec ad naves onerarias possunt ligna
 deferri , quia illæ sunt per se utiles ad classem :
 quia deferunt victum , & arma : interdicitur
 etiam navim hostilem trahi à nostra : inter-
 dum naves proceræ non possunt velis ferri
 ob auræ inopiâ : est prohibitum illas trahi rati-
 bus quæ remis aguntur : tū quia illa tractio est
 utilis per se , vt hostes suis navibus ferantur ad
 impetendos Christianos : tū quia id est au-
 xilium non leve , idque censeo , quamvis na-
 ves Turcicæ sint onerariæ , nec ad pugnam
 expendantur : quia Ecclesia vult hostem exar-

mare ; at naves onerariæ , illorumque vsus
 sunt utiles apprimè ad bellum , & ad arma
 vehenda , victum item , & id genus alia. At
 non prohibentur ligna ad ignem , aliosque
 vsus non spectantes ad bellum.

Equos : quibus comprehendo omne gen-
 us bestiarum ; tū pugnatum ; tū vehen-
 tium onera : Elefantos , Camelos , Afinos ,
 Mulos , Boves , & alia id genus : pugnaces
 quidem bestias omni tempore arbitror com-
 prehendi : æquivalent enim equis. P. Reginaldus lib. 9. cap. 8. nu. 294. vult solos equos
 comprehensos : quod explico de bestia etiâ
 pugnaci : cuius eadem est ratio ; iumenta au-
 tem oneraria servientia in bello ferendis
 sarcinis sine dubio comprehendendi , rectè ait
 P. Suarez tom. 5. disp. 21. sect. 2. num. 53.
 inclamat autem P. Reginaldus ; sed immeri-
 to : cū eadem omnino sit ratio , & quam-
 vis equus non comprehendat ceteras bes-
 tias ; at auxilium comprehendit. Item equo-
 rum stramina , sellas , clitellas , stapedes , co-
 ria stringentia , frenos , capistra , compedes
 ferreas , aut canapeas , denique quidquid
 servit ad alendos , curandos , & instruendos
 equos : quia ratio est anima legis ; est autem
 eadem ratio : quia equi prohibentur , vt sunt
 utiles ad bellum ; at sine ijs instrumentis nō
 sunt utiles : ergo prohibentur hæc instru-
 menta , vel saltem continentur voce auxilio :
 qui enim est causa per equilia instru-
 menta , vt vigeat equitatus hostilis , hosti est au-
 xilio non parvo.

§. 63.

Reginald.

Suarez.
Reginald.

Canapem , funes tam ex ipso canape , quam aliâ
 quacunque materia , & ipsam materiam. In-
 terdicitur hic omne genus rudentum : item
 & ad tenendas naves , omnia retinacula , &
 quidquid est ad vsum navium utile in hoc
 genere : quo comprehendo anchoras ipsas ,
 quas etiam ferrum amplectitur : vela , om-
 niaque linteamina , sine quibus velificatio ,
 aut nullo , aut ægro modo fiet : etenim mate-
 ria funiū est etiâ materia velorū : nā si roges ,
 ex quo fit hoc velū ? aut subbucula ? aut ves-
 tis ? respondem⁹ , ex canape , lino , lana : licet au-
 tē materia funiū non texatur , vt textitur ma-
 teria velorū : at certè textura nō mutat sub-
 stantiam filorum , nec item cum torquentur
 in colo , mutantur. Nam ante fustum , & tex-
 trinam , & post , vocantur linum , aut lana.
 Vnde canape , & linum non solum dicitur
 propriè de filo ipso canapeo , & lineo ; sed de
 ipsa tela texta eo filo : vnde linum crudum
 vocatur tela recenter facta ; postquam verò
 aquâ , & alijs artibus molitur , dicitur linum
 curatum ; & antequam ducatur in filo , dici-
 tur linum , aut canape.

§. 64.

Aliaque huiusmodi , quibus Christianos , &
 Catholicos impugnant : in bullis antiquioribus
 animadvertit Toletus numero 9. scriptum : Tolet.
 aliaque

§. 65.

Aliaque prohibita, ita ut quicumque extra belli tempus ferret Alexandriam merces, præstringeretur hac censura. Propterea mutata sunt ea verba in ea, quæ retuli; quibus relatio fit ad arma, ferrum, & alia, quæ immediate ante fuerant interdicta: Pontifex enim recensitis armis, ferro, chalybe, &c. ut complecteretur omnem materiam armorum, & machinarum, instrumentorumque omnium, quibus oppugnamur à Turcis, adiecit illa verba, *aliaque huiusmodi, quibus, &c.* Qui ergo tempore belli ferret merces, laberetur in censuras iuris communis, non tamen in hanc; ut Toletus observat numero 9. ex Caietano, atque Sylvestro. Nisi forte illæ merces hic & nunc censerentur in prudentis æstimatione auxilium: ergo si Turca expeditionem meditetur, & in eius portus nostræ naves deferant pannos, piper, & alias merces, quibus exercitus commodius ageret, tunc comprehenduntur hac lege verbo *auxilio*: ut asserit Navarrus notab. 10. in caput ita *quorundam de Indeis, & Saracenis*: cui reclamatur Toletus num. 10. tamen Toletus non agit, nisi ut comprehenduntur armorum nomine. Navarrum sequutus P. Azor eâ q. 10. est quæ res absque controversia, quis enim neget exercitum, quo Christiani petuntur, eis mercibus aliquo modo iuvari? at auxilium quoquomodo interdicatur hac bulla? ergo.

§. 66.

Certiores faciunt. Incipit nunc alius actionis interdictio, ne infideles scire possint statum Reipub. Christianæ: ne consilij nostri consilij, aut nos impetant, aut se comparent ad nostros impetus declinandos: idem dixerim de consilio, & favore. Si quis Madridij degens certiores faciat infidelem de rebus nullo pacto concernentibus statum; sed de civilibus, atque iocosis, quarum scientia nihil interest status, nec inde hostes in nostrum damnum possunt aliquid machinari: hic non labitur in hanc pœnam: item si quis consilium det Turcæ de negotio nulla ratione vergente in nostrum damnum; certe hic non agit contra hanc legem: ut Toletus observat num. 12. idem est si quis faveat Turcæ cum Rege Hispano in negotio non spectante nostrum incommodum, ut quod det aditum, ut medicinæ causâ eius vxor Neopolim veniat: verba enim bullæ adducta §. 54. id dicunt aperte.

§. 67.

Primum dubium hac in parte oritur ex ijs verbis, *illisque ad id auxilium præstant*. Vtrum, qui nec per se, nec per alium agit cum Turca, labatur in hanc censuram; si aliqui proditori narret consilia Principis Christiani; ex qua narratione imminet nostrum damnum: quia is, cui fit, certiores faciet Turcam de statu Reipublicæ Christianæ in

eius perniciem? Verbi gratia, est in Hispania proditor, Turcam docens de Regis consilio: hic id explorat ab aliquo Regis consiliario, sciente rogantis animum, & proditorem. Rogo: utrum consiliarius secreta referans roganti, teneatur hac censurâ? P. Suarez tom. 5. disput. 21. sect. 2. num. 58. adhæret negationi. Probat: quia id non exprimitur hac lege: cum enim dixisset: *Necnon & alios, qui Turcas de rebus concernentibus statu certiores faciunt*: adiecit, *illisque ad id consilium, aut auxilium præstant*. At pronomen *illis*, non refert certiores facientes; sed Turcas ipsos: id est, *illisque Turcis ad id favorem dederit*; non vero *illisque facientibus certiores favorem dederint*.

§. 68.

Censeo eos eâ lege, atque censurâ teneri. Moveor primum: quia ante P. Suarez nullus oppositum asseruit. Secundò: quia pronomen *illis* refert utrosque; nempe & Turcas, & omnes, qui arma ferunt, certioresque faciunt hostes: cum enim eâ lege velint Pontifices hostibus arma eripere, & omnem rationem impetendi Christianos, eius animus est negari omne auxilium, consilium, & favorem: Turcis negatur favor, ne possint iuvare; fidelibus ne iuvare: cum enim utrumque sit apprimè utile ad Pontificis institutum: & verba possint in utrumque quadrare propriissime; cur non fiet? maximè cum nomen *ad id*, id sonet aperte: refert enim damnum: *in damnum*, (inquit) *Catholica religionis certiores faciunt, illisque ad id consilium præstant*: ac si dicat, *præstant auxilium ad id damnum*: non solum ad explorationem consiliorum; sed ad damnum. Deinde si *illisque* refert Turcas, adhuc consiliarius comprehenditur. Proditio enim consilij Regij favor est in Turcam; quem ipse emeret carò: unde respondeo ad argumentum P. Suarez, primum *illisque* referre omnes enumeratos tam Turcas, quam fideles. Secundò relatis Turcis, *illis favorem dari* ea ratione.

§. 69.

Non est vllum dubium proditores; qui per se, vel per alios nuntium ad Turcam remittunt, hac lege præstringi: item & delatores consilios rei; quam deferunt, licet consignata feratur: illi enim renuntiant factum, suntque causa physica, & moralis, qua certior fit Turca de rebus Christianorum in eorum perniciem. Quod docet etiam Pater Suarez numero 58. Denique omnis favor, consilium, & auxilium interdicatur in perniciem Christianorum cedentia. Hæc de rebus interdictis in bulla Cœnæ. Nunc percurramus actiones.

Suarez

Deferunt, aut transmittunt, dubium utrum vendentes arma hac lege coerceantur? Pater Azor lib. 8. cap. 23. quæst. 13. censet eos contineri, pro qua parte nullum allegat autho-

§. 68.

Azor

autho-

S. Tho. q. 10. Art. 9. communicat. 7. num. 64. Toletus eo cap. 23. Sylvest. num. 3. oppositum censet cum Caietano, & Tolet. Navarro: quia illa lex est odiosa, atque poenalis, quæ porrigi non debet ultra verbi significationem propriam, cui sententiæ acquiesco. Si enim Turcæ Venetias appellant, & emant gladios, aut clypeos; vendens non illaqueatur hoc vinculo anathematis. Nec deest congruentia rationis: Pontifices enim maximè investiti sunt in eos, qui vltro, & spontè onustas armis naves vehebant ad Turcas armandos ob lucrorum aviditatem: hæc erat perniciofa negotiatio; & indigna homine Christiano: si verò quis sit domi suæ, & illic vendat arma, non videtur Pontifices in eum egisse, cum non feratur sævâ cupiditate; nec sit determinatus in speciali ad negotiandum cum Turcis, nec hoc est ferre auxilium.

§. 71.

Considerandum est: vtrum hic & nunc hic contractus armorum petatur à Turcis determinatè ad bellum iustum, an verò indifferenter; ita vt tunc nulla sit moraliter præsens occasio belli: an verò bellum ingruat iniustum? In prima occasione accipio Toletum, Caietanum, & Navarrum: tunc enim permittuntur fideles iuri naturali, in sensu explicato §. 49. Nec enim tunc fertur auxilium: hoc enim est argumentum præsentis belli, quod vt habeat exitum felicem, indiget auxilio; vbi autem nullum est periculum, nec illius occasio, non dicimur auxiliari: nec modo aliquo prohibito favemus in perniciem Christianorum. In secundo sensu accipio P. Azorem: quia tunc, licet non præstringatur mercator verbo *mittendi*, aut *transportandi*: at continetur verbo *auxilio quocumque modo*, nec enim dubitari potest magno auxilio esse armorum copiam, & apparatus præbere, quantumvis multâ ematur pecuniâ. Vtrum autem degentes apud ipsos Turcas hæc censurâ ligentur, dicam §. 93.

§. 72. Tolet.

Aliud dubium est, vtrum mandare, seu consulere, vt hæc deferantur, sit contra hanc legem? Negat Tolet. cap. 23. numero 5. quia quando in iure statuitur poena in aliquid facientem, non extenditur ad consulentem, nec præcipientem, nisi verbis exprimat in lege, vt censura lata inter consanguineos ineuntes matrimonium, non fertur in consulentes. Quod latius probaverat, cap. 8. numero 9. P. Azor lib. 8. c. 23. censet hæc lege teneri omnes, qui vel per se, vel per alios hæc deferunt: mandantes autem deferunt per alios. Ego distinguerem: mercator existens in Hispania mittens Constantinopolim famulos, aut procuratores, tenetur hæc lege: quia absolutè in æstimatione prudenti ille

ea transmittit, & vulgari sermone mercator manens Hispali dicitur mittere navim in Indos. Sic accipio P. Azorem. Quod exprimitur cap. *significavit* de Iudæis & Saracenis lib. 5. Decretalium: idè est illi, qui in personis proprijs non euntes, merces eis per nuntios destinaverunt: vide glossam: si autem deferens physicè, non deferat nomine, & vt gestor mandantis, non continetur lege, qui mandat, aut consulit, eo præcisè quòd comprehendantur deferentes: quia ille non deferit, nisi eius mandatum cogat deferentem. Quod voluit Toletus: continetur autem verbo *auxilium*, aut *consilium*, aut *favorem*: vt constat ex §. 68. quia favor interdicitur Turcis in toto negotio, & apparatu bellico. Denique omne iuvamen navale, aut terrestre in administrando bellum, aut pyriticam, prohibetur.

Præter hæc, quæ interdicta sunt etiam iure communi, vt constat ex §. 51. 52. & 53. sunt etiam alia prohibita ipso iure. Nempè merces, vt constat ex §. 53. ex cap. *Multa mentis*, & ex cap. *significavit* de Iudæis, merces interdiciuntur deferri Alexandriam, & alia oppida Egypti, tempore belli cum Soldano oppugnante Hierosolymam; excipiuntur tamen qui ad redimendos captivos illuc adeunt: tunc enim licet deferre merces necessarias in pretium. Quòd si nullo pacto redderentur captivi, nisi pro armis; deferri possent, quæ necessaria essent; non plura: Pontifex enim eo cap. *significavit*: ait licitum esse ire ad redimendos concives; dum Saraceni nihil commodi ex eorum mercibus, aut alio modo capiant (excepto redemptionis articulo.) Glossa censet non comprehendere arma; sed immeritò: quia *mercibus*, & *alio modo*, comprehenduntur omnia quibus Saraceni possunt uti in bello. Nec glossa id absolutè negat; sed ait adeundum Papam, ne qua fraus contingat.

§. 73.

SUBSECTIO III.

De personis, locis, & tempore;
cum quibus interdiciuntur
merces, & instrumenta belli.

P. Azor.

O LIM cum solis Mahumethanis erant hæc interdicta iure Canonico: cum enim hæc hominum lucus, locustarum more magnam occupasset orbis partem, bellum indicens Christianis, qui agmine denso, illos erant interdicturi igne, aqua,

§. 47.

aqua, & aëre, impulsu pecuniarum fame; cū illis mercaturam tam turpem agebant, vt eos armarent ferro, chalybe, armis, ratibus, & commeatu: Pontifices, vt Christianos ab hoc infami quæstu revocarēt, distinxerunt arma Ecclesiæ, vt illis Saracenos ex armarent. At verò authores bullæ in Cœna Domini, hæc interdicta esse voluerunt cum Saracenis, Turcis, & alijs Christiani nominis hostibus, & cum hæreticis speciatim denunciatis à Sede Apostolica, & Romana.

§. 75. Saraceni sunt omnes Mahometani; Turcæ sunt Constantinopolitani, & genus illud hominum, qui cum Othomana domo administrant Imperium Orientale. Hi sunt etiam nunc Mahometani: amplexi enim sunt victores legem eorum, quos vicerant, illius voluptuosis illecebris superati: cum ijs interdicta est communicatio hæc, quam explanamus: item hæc arma non possunt ferri Græcis, alijsque Christianis Principi Saraceno subiectis: vt recte monet P. Azor lib. 8. cap. 23. quæst. 5. Quia illi Christiani exarmanantur à Turcis, eorum arma vertentibus in nostram perniciem: ac proinde idem est ea deferre Græcis, ac Turcis: cum ergo Pontifices velint eripere Christiani nominis hostibus arma, ne nos oppugnent, volunt ea non ferri in eorumdem hostium Provincias, cui adsonat caput significavit de Tudeis: vbi non solum interdicatur contrahere cum Saracenis, sed etiam cum vrbe Alexandrina, & tota Ægypto: ita cum omni regione Saracenis subiecta interdicatur hæc communicatio: præsto est ratio (præter dicta) quia, quando prohibetur communicatio cum aliquo Principe, interdicatur cum omni eius imperio: exempli gratia, nunc est interdicta ab Hispano cum insulis rebellibus: quamvis Amstellani essent pauci aliqui Catholici ex alijs Provincijs; cum illis quoque est interdicta: quia prohibitio est per se primò cum illa Republica; secundo verò cum omnibus ibi degentibus, alioquin vix posset dijudicari quis ageret contra legem: & esset inanis legis scopus; si arma ferrent in Græciam, cum inde commodè ea haberet Turca.

§. 76. Si verò Græci aut alij arma petant, occultè servanda in perniciem hostium Christiani nominis; delatores non tenentur hæc lege: quia, quando sequitur finis contrarius, legi, cessat obligatio legis, quin & verba ipsa legum id sonant: eā enim præcisè interdicuntur, quæ sunt in perniciem Christianorum; hæc autem sunt in salutem: ergo. Si verò Saraceni, & Turcæ sint subiecti Principi Catholico, non interdicatur cum illis hæc communicatio: verbi gratia, ante ex-

pulsos Granatenses Mauros; si parebāt Regi Castellæ, poterant Itali, & alij arma deferre Malacam vendenda Saracenis, quia illa communicatio est per se primò cum Castellano Rege: nec illa vergit in perniciem, sed utilitatem Christianorum: quia hi possunt, cum libuerit, vti armis in Turcas; at si ea arma ferantur, quando rebellio timetur, aut est probabilis de illa coniectura; tunc directè interdicatur hæc communicatio.

Est quæstio: pugnet Turca cum Persa etiam Mahometano; neuter verò cū Christiano: an ne poterit Christianus alteri ire suppetias: aut arma præstare? P. Suarez tom. 5. disput. 21. sect. 2. num. 56. id licere cēset: quia tunc neuter est formaliter in armis hostis Christianorum. Secundo: quia non cedunt in perniciem Christianorum; sed in utilitatem: oportet enim hostium infringi vires. Toletus cap. 23. num. 11. & alij oppositum cēsent. Ego distinguem: qui defuerunt sulphur, nummos, & alia ipso in prælio absumenda, non tenentur hæc lege: quia ea non cedunt in perniciem; sed utilitatem nostram. Nec hoc negant secundi authores. Si verò ferantur bombardæ, clypei, & alia, quæ bello peracto, manent apud victores: tenentur hæc lege: quia verè fiunt potentiores ad nos debellandos. Nec hoc negat. P. Suarez, ad cuius primam rationem distinguo antecedens: non sunt formaliter hostes in armis, in actu concedo; in habitu, nego. Partā enim victoriā possunt arma à nostris accepta in nos convertere. Ad secundū nego antecedens: ad probationem respondeo, frangendas vires hostium, non augendo vires alicuius in nostram perniciem.

Hic tamen considera, vtrum ex Principibus infidelibus alter sit potentior in Christianos; quos acrius oppugnabit, altero superato. Tunc licitum est armis, milite, & omni ratione opem ferre impotentiori: quia illud vergit in Christianorum utilitatem: divertitur enim hostis à nostro imperio, atque terretur. Nec enim est utilitas exigua potentem hostem terrere, & frangere: tunc enim non tam est arma deferre hostibus, quam eos avertere adversus potentiorē hostem: quā ratione Hispanus, exhortante Romano Pontifice, non semel opem fert Persis pugnantibus cum Turcis: quamvis bombardæ, apud Persas servantur. Idem dixerim, quando pro toto apparatu bellico datur ab infideli castrum, aut portus: ex quo maior utilitas est Christianis, quam damnum ex armis datis infideli in alium infidelem.

Eādē ratione non est peccatum arma præbere Saracenis opem ferentibus Christiano adversus Turcas, aut alios infideles: denique militantibus Principi fideli in bello iusto,

§. 77.

Suarez.

Tolet.

§. 78.

Animad.

§. 79.

S. Tho. q. 10. Art. 9. iusto, quia tunc in armis sunt formaliter amici: estque maior utilitas ex eorum socia pugna? quam damnum ex armorum asportatione: cum enim amici sint, facile possunt, & amice exarmari: nec milites partâ victoriâ vehunt gravem armaturam: pars autem iustæ prædæ illis pernite potest, quamvis arma sint in prædam: deinde, qui licite potest uti Saraceno milite; cum licite potest armare: quia nullus sine armis miles: si partâ victoriâ potest Princeps commodè exarmare militem infidelem remittendum in patriam, id tenetur præstare, quia in iure excommunicantur permittentes hæc prohibita è suis portibus extrahi: secus verò si non possit sine gravi incommodo: illa enim armorum asportatio sequitur ex actione licita Principis; ac propterea ei non vertenda vitio.

§. 80. Est etiam hæc communicatio interdicta cum Iudæis, si rempublicam habeant, aut occasionem impetendi Christianos; quia sunt hostes nominis Christiani: at existimo per se eos non cōprehensos: quia ipsi non habent rempublicam; sed sunt subiecti, aut Christianis, aut Saracenis, aut hæreticis, aut Ethnicis. Vnde licita erit, aut illicita cōmunicatio cum illis, ut est cum Principe, cui sunt subiecti.

§. 81. De Ethnicis est controversia: quam re-
P. Azor. ætè dirimit P. Azor lib. 8. cap. 23. quæst. 4. si enim inimici sunt Christiani alicuius Principis, non possunt illis arma præberi: si autem non sunt inimici Principis Christiani, nec nominis, possunt ea præberi, ut nunc possunt Hispani eâ in re communicare cum Sinis, atque Iaponis: quia hæc communicatio non est in perniciem Christianæ Reipublicæ.

§. 82. Si autem Princeps infidelis bellum iustum gerat cum fidei, poterunt arma infidei deferri: quia ea prohibentur, ne iniuste fideles oppugnentur; non verò ne iuste; debet tamen considerari, vtrum occasione belli iusti, possit ita frangi fidelis Princeps, ut fides periclitetur in eius ditione, & opprimatur ab infidei: si quod enim est eiusmodi periculum; non possunt infidei arma præstari: quia cederent in odium, & damnum nominis Christiani. Vnde Princeps potens, non est armis iuvandus, ut invadat Provincias Principis fidelis. Prædæ enim urbium, cederent necessariò in detrimentum fidei: nisi fortè tantis copiis fideles opem ferrent infidei, vel tantâ securitate, ut religio nihil damni pateretur, de quo infra. At verò in bello iusto defensivo possunt arma præberi infidei; dummodo ipse non sit inimicus nominis Christiani: si autem est, non est licita hæc communicatio: quia occasione belli

iusti, manet potentior, & magis armatus ad iniusta bella contra fidem. Vide §. 79. quæ hic vrgent potiori iure.

Lorca disput. 51. de charitate, num. 7. censet appellatione *bestium nominis Christiani*, significari etiam hæreticos: quia omnes illi sunt absolutè infideles, & inimici veri Christiani nominis. Navarrus opinatur solos intelligi Turcas, & Saracenos. Censeo contra Lorcam eos infideles non comprehendendi sub hostibus nominis Christiani: tum quia nomen Christi non oderunt; sed amant, quâvis enim doctrinâ Christianam ex parte depravant; Christiano tamen nomine gloriantur, Turcæ autem ipsi nomini Christiani non sunt infensi: vnde & hæretici commune nobiscum bellum Turcis indicunt, ut hostibus nominis, quod ipsi heretici colunt. Morvor secundò: quia bulla in Cœna Domini nihil iuvat infideles, in quorum odium exardent antiqua iura; sed eis faveret, si per hostes Christianorum intelligerentur hæretici: ergo. Probo minorè: quia ex iure antiquo nullo publico hosti nominis Christiani possunt arma deferri, quamvis non sit publicè denunciatus hostis à Romana Sede, ut nunc non possunt: at ex bulla Cœnæ solis hæreticis publicè denunciatis à Romana Sede interdiciuntur arma: ergo bulla favisset infidelibus: cum ergo bulla aliquid novum præceperit contra hæc infidelium speciem, illud fuit in eius odium, & non in favorem: signum ergo est eos nunc de novo comprehendendi.

Quod ita confirmo: nullus, nec ipse Lorca, asserit nunc ead in excommunicatorem iuris antiqui, si arma deferantur ad hæreticos nominatim, & publicè non denunciatis à Romana Sede: ergo antè nullus hereticus significabatur eo nomine: antecedens est certum: vide Toletum lib. 1. cap. 23. numero 6. Apostatas autem arbitror comprehendendi: quia sunt hostes nominis Christiani: & professione externa nullo modo sunt Christiani: nec habent aliquid præter characterem baptismalem.

Loca intelliguntur omnia regna horum infidelium: item & omnia, ad quæ ex pacto, aut consuetudine convenire solent infideles ad arma coemenda. Finge Hispanum mercatorem paciscentem cum Turca, ut Venetias convenient armorum tradendorum gratia: Hispanus peccat contra hanc legem: quia hic verè defert arma Saracenis: vtrum autem, qui hæc vendunt, teneantur hâc lege, recognosce §. 70. & 71. Itaque communicatio delativa armorum in omni loco est interdicta, merces verò prohibentur ferri Alexandriam, & in totam Ægyptum omni tempore, cap. significavit de Iudæis, & cap.

§. 83.

Lorca.

Navarra.

§. 84.

§. 85.

§. 86.

Tolet.

§. 87.

Ioann. 22. & cap. multa mentis de Iudæis, in Extravag. item tempore belli omnis locus horum infidelium interdicatur cap. Quod olim de Iudæis, lib. 5. Decretal. dixi §. 53. hæc interdicta à Ioanne 22. in odium Granatenfium Maurorum: cum autem Granata vniverfa illis fit adempta; iam cessavit illa lex. Adverte in bulla Cœnæ non excommunicari, qui vlllo tempore pacis, aut belli, in locum vllum vexerit merces non spectantes ad arma: nisi ex illis sequatur auxilium, vel favor in bello.

§. 86. Tempore quolibet interdicatur communicatio in armis; non verò in mercibus: excepta enim Alexandriâ, & Ægypto, nō prohibentur merces in alias Provincias, nisi tempore belli. Vbi considera ex cap. significavit: tempus induciarum, non esse tempus pacis; induciæ enim non sunt; nisi ad reficiendas vires, vt commodius repetantur arma; si autē pax ineatur cū vno solo Principe fideli, vel cum pluribus, dummodò bellum supersit cum aliquo, non est pax: quia infidelis bellum gerit nobiscum; id est, cū professoribus Christiani nominis: vt dicit Alexander 3. cap. Quod olim de Iudæis, quamdiū inter nos & illos guerra duravit, vox autem Nos non significat Pontificem, qui tunc non beligerabatur; sed Christianos. Quapropter Galli, & Veneti pacatē agentes cum Turcis, non possunt illis arma deferre; nec merces, absque Pontificiâ facultatē: quia cum Turca bellum est Hispano (ob misericordiam Dei.)

§. 87. Dubium. Sylvest. Est controversia: vtrum tempore pacis vniversalis cum omnibus Principibus Catholicis, possint hæc arma deferri? Sylvester excommunicat. 7. nu. 62. quæstionem hanc movet. Partem affirmantem refert ex Panormitano. Leges enim hæc latæ videntur ne Christianum nomen impugnetur. Respon-

Resp. deo iure naturali id non prohiberi: vt constat ex §. 49. cenfeo tamen iure Canonico esse prohibitum. Quod Sylvester opinatur cum alijs: immò & Panormitanum adducit. Probat. quia bulla in Cœna, aliæque iura id vniversim interdicunt; sed generalis interdictio, vt amplectitur omnes personas, & loca, amplectitur etiam omne tempus: ergo. Confirmatur, hæc lex quamvis mercatoribus est odiosa, est tamen in apertum fidei commodum, vtque excipiat tempus vllum, opus est fundamento in iure: at non est: ergo.

§. 88. Quod confirmo ex ipso iure: cum enim agitur de solis mercibus non spectantibus ad bellum, interdicuntur tempore belli, & induciarum, cap. significavit de Iudæis, vbi solum agitur de mercibus, non verò de armis. Glossa eius capitis asserere videtur le-

gem illam non esse cōtra tempus pacis vniversalis; sed contra induciale tempus, sive treguæ. At verò non agit glossa, nisi de materia illius capitis, quæ solum est de mercibus, cap. autem. Quod olim exprimitur, dum guerra duraverit: at quavis ibi agitur de alijs subsidijs asportandis navi Alexandriam; tamen præcipue agitur de mercibus: subsidia autem intelligo, quæ spectant ad comeatum, aut ingenia bellica, vt ibidem dicitur; non tamen arma; & metalla: subsidia ergo ingeniorum, quæ tunc serviunt, prohibentur eo tempore; arma verò omni: estque integra ratio legis: illis enim possunt hostes abuti in perniciem Christianæ Reipublicæ. Infideles enim sunt perfidi in socios, & amicos, solent violare pacis fœdera, bellum indicare, & occasionem dare, vt illis indicatur à Christiano; tunc autem non oportet eos instruere armis. Nec pax affert hanc communicationem: tū, quia pax laicorum nō est contra iura Ecclesiæ, quæ prudenter sibi providet in futurum: tū quia, quamvis consentiente Papa iniretur pax, non propterea in iure dispensat, nec in bulla Cœnæ: quia inter amica regna prohibita est multarum rerum communicatio: vt Hispani non possunt in Galliam efferre aurum, equum, nec captivum Saracenum: est ergo opus expressâ Pontificis licentiâ: alioquin deferentes labuntur in hanc censuram, non secus, ac tempore induciali. Nec licet navibus hostiū vlllo tempore dare funem, anchoram, & alia, sine quibus navēs essent invtiles: vt Sylvester observat excommunic. 7. nu. 64. Vtrū autem Genüenses habeant privilegium, dicam §. 127.

Sylvest.

SUBSECTIO V.

De personis, quibus interdicatur communicatio, & de circumstantijs.

§. 89. I VRE naturali cuiusvis personæ interdicatur auxilium ferre in bello iniusto, vt constat ex §. 47. iure autem civili interdicatur hæc communicatio omnibus subiectis Principi vtenti illo iure. Vnde, si iure Hispaniensi interdicatur elatio auris; Gallus non subiectus Hispano, non tenetur illa lege, quamvis iuste privatur auro asportando: sciens enim conditionem illam, se illi periculo exposuit: punitur ergo non formaliter ratione delicti; sed quia conditioni virtuali voluit eā multâ plecti, si caperetur;

S. Tho. q. peretur; Hispanus autem punitur ob delictum, 10. Art. 9. etiam, gravioribusque poenis. Gallus enim sola mulctatur pecuniâ; Hispanus verò insuper honore, & interdum vitâ. Iure Canonico tenentur omnes, & soli baptizati: omnes enim illi, sive hæretici, sive Apostatae, sive schismatici, sive Catholici tenentur legibus Pontificijs; quibus se in baptismo subiecerunt; quibus non solvuntur discedentes à fide in baptismo suscepta.

§. 90. Primum ab hac lege excusatur, qui redimendi captivum gratiâ merces interdictas deferret etiam durante bello. cap. *significavit de Iudeis*: ubi interdictur omnis mercatura, etiam tempore induciali *excepto redemptionis articulo*.

§. 91. Nec enim fas erat interdicare redemptiōem; cum multo graviora damna sequantur ex servitute Christianorum, quam ex emolumento Saracenorum ex mercibus capto.

§. 92. Secundo excusantur, qui eodem redemptionis articulo, aut ad vitandum ingens malum arma deferunt his omnibus infidelibus. Oppositam sententiam tenet glossa capituli *significavit*, fundamento tamen non magno. Hanc docet P. Azor lib. 8. c. 23. q. 13. quod bene explicat, si non possit capitivus redimi aliâ ratione. Afferit tamen, tempore belli id non licere: ego distinguo, aut enim captivus est mihi sanguine, aut gravi aliâ ratione coniunctus: aut non est? in hoc secundo casu accipio P. Azorem; cū Sylvestro verbo *excommunicatio* 7, nu. 61. quamvis claudicare videtur: at video Innocentium, Angelicam summam, & alios sine discrimine opinari id esse licitum; si tamen captivus sit in aperto vitæ, aut fidei discrimine, melius est captivo opitulari; si autem mihi est coniunctus, non teneor abstinere ab armorum communicatione, quia illa actio est de se indifferens: at verò ratione redemptionis est honesta, & cum ingenti meo damno non teneor ab eâ abstinere, ut constabit à §. 93. & ostendam ex ipso Azore: ergo. Dicopræterea, quemlibet teneri arma non ferre, quando ex illis delatis probabiliter imminet grave periculum Christianismo.

§. 93. Tertiò arbitror excusari eos, qui necessitate aliqua compelluntur degere inter Saracenos: exempli gratia, captivus dignoscitur esse armifaber: nisi arma fabricet, aut peribit, aut tam malè mulctabitur, ut vix possit, nisi cum ingenti dolore, vivere. Huic licet arma facere quocumque tempore; primum quia §. 107. ostendam licere captivo remigium agere: ergo & arma facere, quia immediatius cooperatur remiger ad pugnam, quam armifaber. Secundò: quia ipse nec arma deferret, nec transmittit, & quamvis est aliquâ ratione auxilio: at non tenetur cum

tanto incommodo cessare ab opere de se honesto, licet eo abstantur alij: quia ipse immediate non concurrat ad pugnam; sed præcisè circa opera inanimata versatur; quæ nisi mota ab alijs nihil efficiunt mali: at ille motus non oritur ab armifabro; nec tenetur illum vitare, ut iam probo §. sequenti: si tamen videat à se posse propulsari grave Reipublicæ damnum, tenetur non fabricare arma.

Quartò excusantur, qui urbem propugnantes, tam acriter oppugnantur, ut non possint fugere vitæ, aut gravis discrimen famis absque urbis ditione. Quod docuit P. Azor lib. 8. cap. 23. quæst. 13. quia consulere vitæ, est actio honesta, medium non est per se malum, à quo non tenentur abstinere cum tanto dispendio: in quas duas sententias convenienter necessario, qui remiges à peccato excusabunt, §. 107. Si verò commodè possunt non dedere castrum armatum, aut navim; tenentur hac lege, aut si sustento gravi periculo sperant subsidium, aut concipiunt spem tuendi urbem: quam nisi desperato auxilio non possunt dedere hostibus fidei.

Quintò excusantur ab excommunicatione, qui arma extulerunt è portu; ea tamen non tradiderunt. Inquam sententiam conveniunt authores, ut constat apud P. Azorem, cap. 13. Ratio videtur esse: quia excommunicatio nullum illaqueat ante factum prohibitum consummatum exterius: at factum prohibitum est ipsa armorum traditio, quæ sola vergit in perniciem Christianorum: ergo. Probo minorè: quia armorum elatio è portu, nisi coniungatur cum ipsorum traditione, non est nobis perniciofa. Item si navis comissa mari capiatur à Turcis antequam fideles decrevisset arma non tradere; non tenentur hac lege: quia licet peccaverunt afferentes arma; at ea non tradiderunt.

Obijcis: in bulla excommunicari eos, qui *deferunt, aut transmittunt*. Respondeo, id intelligi, qui deferunt, aut transmittunt cum effectu voluntariè & liberè: capti autem à Turcis non deferunt voluntariè, & liberè: nec dici potest: *detulerunt arma Turcis*; sed *deferabant*: ut interdictur actio necandi; si autem aliquis retardet impetum ferientis: non labitur hic in censuram: est ergo opus, ut sit delatio effectivè cum traditione libera: item si levatum iam brachium, alius, me invito, impetu deprimeret, & alium occideret; homicidium non est voluntarium, nisi deprimenti.

Quæstio est inter authores, utrum excusentur, qui in pyratice horum infidelium serviunt? P. Azor cap. 23. quæst. 15. duo

§. 94.

Azor.

§. 95.

§. 96.

Obiectio.

Respond.

§. 97.

P. Azor. affir-

affirmat; alterum omnes, qui quoquomodo serviunt in navibus infidelium, quas ius *galeas* vocat. hâc lege teneri, siue rates illæ *pyraticæ* sint, siue ad alios vsus. Secundo non teneri eâ lege, qui serviunt in navi oneraria, nisi pugnent cum fidelibus. Hâc non admodum placent: primùm, quia non possunt pugnaces rates distinguere in *pyraticas*, & non *pyraticas*: omnes enim excurrunt *maria* avidæ Christianæ prædæ, ac propterea idem est *galea*, & *pyratice* in hac disputatione: cum ergo ex §. 51. liqueat in *pyraticis*, & *galeis* esse hâc interdicta; ubi audis *galeam*, intellige & *pyratice*. Deinde idem censeo de navi oneraria; quando in ea aliquid exercetur permanens, quod possit in bello esse subsidium, ut dixi §. 62. ob quod Sylvester excommunicatio 7. num. 64. rectè censuit hâc lege teneri, qui extra bellum exercent nauticam artem; qui infideles instruuntur ad bellum, idque æquipollet armis in pace delatis: at si in navi oneraria nihil permanens exercent, nec tunc ea navis est ullâ ratione subsidio bellico, non tenentur hâc lege, qui in ea serviunt, ut cum alijs rectè docent Sylvester, & P. Azor. Nullibi enim hoc obsequium interdictum, estque ex se indifferens: si autem sit periculum subversionis in fide, aut moribus, non possunt illic adesse fideles.

Duæ leviores quæstiones supersunt: altera, utrû hâc lege præstringatur, qui extulit arma sibi necessaria; deinde existens inter Saracenos ea vendidit lucrandi gratiâ, cû ea non extulerit eo animo? Sylvester excommunicat. 7. num. 64. censet eû non teneri, quia delatio nō est prohibita, nisi gratia veditio- nis contingat: hâc ratio nō vrget: primùm, quia animus internus deferentis non cadit in has leges; cum autem interdiciuntur hâc lucrandi gratia, distinguunt Pōtiffices actiones ipsas externas: quando prohibita deferuntur ad captivos eruendos, non feruntur lucrandi gratia; secus quando non apparet alia contractuum honesta causa: deinde posset quis amicitie causâ deferre armis onustam navim, quia delatio lucrativa est interdicta, & non alia.

Meliùs censuit P. Azor cap. 23. q. 13. eû hâc lege teneri: ratio est clara, quia Pōtiffices voluerunt hostes nō esse à nobis armatos; at tunc sine vrgeti necessitate armantur: ergo. Item illa est delatio armorum, & subsidium: quod in bulla Cœnæ interdictum apertè: in qua nihil dicitur de intentione deferentis. Addit P. Azor eû, qui beneficio donatus à Principe Saraceno, eidem Principi in gratiâ redonat arma, hâc lege præstringi. Quod mihi accedit mirum: quia nō vrget hâc lex tanto cum dispendio civili: si enim Princeps

significasset sibi placere gladium, aut sclopetum, non potest vir ingenuus sine rubore id negare.

Quapropter distinguo. Si arma sint in magna quâtitate, ut illis posset nobis inferri grave damnum; nullus potest ea donare, nisi urgente gravi aliquo damno vitæ, aut fortunarû: nec tunc Christianus esset incivis, cû possit se canonicâ lege tueri. Si verò arma sint in quantitate non magna, ut gladius, sclopetum, aut clypeus, aut elegans equus; tunc non præstringitur donans hâc lege: tû quia hâc parû nocent, non enim dantur ob utilitatem, sed ob elegantiam, aut artem, sine quibus tã armatus est hostis, quàm cû illis: Ecclesia autè non curat de ijs levibus, raris, & nō nocētibus casibus; curat verò de emptione, & venditione. Item si Rex Hispaniæ excipiat legatum Principis Saraceni, cum quo gravia negotia gerat, satis inciviler eum remitteret non donatum sex, aut octo equis, ut est in Principum more: hâc enim sunt Principibus familiaria officia: sine quibus vix possunt agere mutuo cum dignitate. Huc applico Sylvestri sententiam.

Altera quæstio est, utrû hoc anathemate feriatur, qui ab vno infideli arma capiens donatione, aut emptione, eadem vedit alijs. Navarrus, & alij apud P. Azorem, cap. 23. q. 9. affirmant: quia verè in Christiani dominium abiire, qui deinde ea deferens, perinde est, ac si ea non emisset. Sylvester excommunicat. 7. nu. 64. censet oppositum, quia id ita declaravit Gregorius Nonus: quæ bulla abrogata deinceps fuit, quod attinet ad præcepta; non verò quoad declarationem hanc. P. Azor distinguit. Si Christianus arma, & equos in eadem substantia emat, & vendat nihil meliores effectos, nō tenetur Christianus mercator hâc lege, quia hostes equè manent armati, aut inermes. Quæ sententia mihi probatur, quia ea actio non est communicatio armorum, nec in nostram perniciem; sed potiùs in utilitatē: quia sola industriâ, & sollicitudine, Christianus auget suas fortunas ex hostiû ipso bonis. Si autè arma, & equi meliores reddantur; tû nō possunt reddi, quia id cedit in perniciem Christianorum.

Hâc doctrina mihi itidè placet cû moderatione: primû enim illa maior bonitas potest esse per accidens ad bellum, & per se: si est per se, est illicita contra hanc legē illa mercatura, ut si quis emit arma infecta, aut tam malè concinnata, ut vix possint esse vsui bellico, & reddantur iam apta: ut si quis emeret sclopetum rubiginosum, malè inclusum lignis: deinde eadem reddat tersa, & instructa: item si emit equum indoctum frænum, & cursum: deinde illum reddat doctum pugnam, aut si cû emerit

S. Tho. q. nudum; deinde reddat phaleratum: si autem
 10. Art. 9. hæc bonitas sit per accidens prælio; perinde
 est ac si non essent arma meliora, ut si
 armis nihil addatur præter nitorem, aut
 colaturam, & equi non fiant, nisi pul-
 chriores.

§. 103. Secundò moderor sententiam: quia si in
 vna hostium Provincia geritur bellum: cui
 magno subsidio est mercatura nostrorum;
 quia licet arma tunc non obsint ibi, unde
 asportantur; obsint tamen ibi, quò aspor-
 tantur, tenentur Christiani mercatores hæc
 lege: quia id vergit in perniciem nostram.
 Si tamen mercatores infideles abundant; ita
 ut nostris nihil agentibus, adhuc hostes ha-
 beant eadem arma: non tamen tam ex-
 polita: tunc non peccant nostri: quia ipsi
 nihil iuvantes ad bellum, spoliunt hostem
 pecuniâ: quod est in utilitatem Christia-
 norum; differunt tamen hi à ferentibus ar-
 ma Principi ijs abundant, quòd Princeps
 nostris armis verè manet potentior ad illud,
 & alia bella: alioquin arma non emeret: at
 in hoc casu hostis non manet potentior; sed
 fractior pecuniâ datâ pro armis, vide §. 111.

§. 104. 112. & 113.

Tertiò moderor: si Christianus ex præ-
 da infidelium accepit arma; ea non potest
 vendere hostibus: quia hoc absolutè ce-
 dit in perniciem nostram; est quæ belli sub-
 sidium, quia illa arma non sunt hostium;
 nec illorum venditio est ex causa utili
 Reipublicæ Christianæ magis, quam in
 mercatoribus ea asportantibus è nostris
 Provinciis; at mercatura, de qua §. 101.
 est utilis: quia ex sola industria ditantur
 nostri bonis hostium: item nec arma dona-
 ta ab vno possunt alijs divendi; sed præci-
 se est licita mercatura: quia est utilis per se
 Reipublicæ Christianæ. Pro qua parte Na-
 varrus facit.

SVBSECTIO VI.

De captivis remigibus.

§. 105. **D**E remigibus captivis gravior est
 controversia: ac primum statuo,
 eos qui se conduci volunt ad remū
 (quos remiges spontaneos possumus appel-
 lare, apud nostros autem *Buenas boias*) gra-
 viter contra hanc legem peccare, quoties
 pyricas, & galeas remis agunt, ut constat
 ex §. 97. est item clarius eos gravius peccare
 cum in actuali prælio iniusto remis iuvant;
 quia quamvis actio de se sit indifferens; est
 tamen prohibita: qua lege nemo solvitur
 absque gravi, & honesta necessitate; hi autē

absq; vlla occasione illi se exposuerunt: po-
 terant enim apud Christianos, aut infideles
 aliâ ratione victum querere. Nec item est
 controversia, Christianos captivos non pec-
 care: quando navim non ferunt ad præ-
 lium, quia extra certamen actuale, & extra
 illius occasionem, non tenentur cum tan-
 to dispendio omittere actiones indifferen-
 tes.

Est igitur quæstio, vtrum in actuali cer-
 tamine iniusto peccent hi remiges: quando
 absque discrimine vitæ, aut mutilationis, aut
 acerbissimorum verberum cruciatu nō pos-
 sunt à remigando cessare?

Dico primò: eos non peccare contra hanc
 legem, nec contra aliam: sententia est
 plurium, graviumque doctorum: sunt PP.
 Leonardus Lessius de iustitia & iure ab om-
 nibus, non tamen pro dignitate, laudatus
 lib. 2. cap. 9. dub. 18. Azor, lib. 2. cap. 17.
 quæst. 6. & lib. 8. cap. 23. quæst. 16. Molin.
 tom. 1. de iustitia disput. 115. Vazquez de
 restitutione cap. 9. §. 1. num. 39. & 40. Tho-
 mas Sanchez lib. 1. operis moralis cap. 7.
 num. 18. Sa verbo peccatum, num. 9. Navar-
 ra, Corduba, Ludovicus Lopez, & Emanuel
 Rodriguez apud P. Sanchez: adde Lorcam
 disp. 51 de charit. num. 11.

Vnicum fundamentum est, quia ea actio
 est de se indifferens: ut autem exercetur
 à remigibus est honesta, quia est ad tuen-
 dam vitam: illius actionis abusus non est
 ab ipsis; sed à Turcis, qui non per se, sed
 per accidens sequitur eam actionem, & præ-
 ter intentionem remigum. Sed eum abu-
 sum non tenent ipsi vitare cum tanto dis-
 crimine: ergo: minor probatur ex com-
 muni doctrina in materia de scandalo: quia
 nō teneor cum gravi damno impedire pra-
 vas aliorum actiones; quando non per se,
 sed per accidens sequuntur factum aliquod
 meum bonum, aut indifferens. Nec lex
 charitatis me obligat ad abstinendum ab eâ
 actione cum tanto discrimine; hæc autem
 opinio, vel eâ ratione est docenda, cum
 probabilis sit, ut tam innumeri homines
 possint absque prava conscientia tam mise-
 ram vitam agere.

Dico secundo: si in vrgenti aliqua occa-
 sione censeret aliquis vitandum grave dam-
 num Christianæ Reipublicæ, si ipse à re-
 migio cessaret; tunc teneretur id facere.
 Ita frequenter authores adducti §. 107. Pro-
 batur: quia lex charitatis obligat me, ut
 me exponam aperto vitæ discrimini ob bo-
 num commune proportionatum meo peri-
 culo: ut constabit disputationibus de cha-
 ritate.

Dico tertio: moraliter rarò contingere
 potest hæc obligatio: quia nullus tenetur
 lege

§. 106.

§. 107.
 1. Conclus.
 Lessius.
 Azor.
 P. Mol.
 P. Vazq.
 Thom.
 Sanchez.
 Sa.
 Navar.
 Cordub.
 Lud. Lop.
 Emanuel
 Rodriguez
 Lorca.

§. 108.
 Fundam.

§. 109.
 2. Conclus.

§. 110.
 3. Conclus.

lege charitatis se gravi periculo exponere pro bono communi, absque spe probabilis effectus, quem charitas obligat; sed non potest moraliter, nisi raro contingere hæc spes: ergo nec hæc obligatio: minor probatur, quia in bello navali pendet hic eventus ab omnium Christianorum remigum voluntate: quia prælium committitur multis ratibus; inter quarum remiges non est familiaritas, nec communicatio. Immo nec vnus ratis remiges se possunt consulere sine ingenti difficultate: ergo.

§. 111.
P. Less.

Addit Pater Lessius ex consensu doctorum virorum, licere nunc in Hollandia Catholicis nautis, & aurigis deferre cymbis annonam, & alia id genus in vrbes ab hæreticis infestas: tum quia alioquin se exponunt gravissimo periculo vitæ, & fortunarum, nisi id præstent: tum quia suppetunt aurigæ hæretici, qui ea deferent: ita vt Catholici minimè requirantur, quorum operâ nec hostes fiunt potentiores, nec id vergit in Catholicorum perniciem: est hæc sententia valdè probabilis propter secundam rationem. Põtifces enim volunt hostes fidei exarmare, ob quod nostris interdiciunt armorum, & com meatuum delationem: quia eâ armantur hostes. At in eo casu nostrorum vectura est per accidens ad hostium vim; quia ijs non vehentibus, arma deferent hæretici, quorum multitudo præsto est deferendis: immò Catholicorum vectura utilior est Ecclesiæ: naulum enim eripitur hæreticis, & Catholici eo vtuntur ad sua commoda: recognosce §. 103.

§. 112.

Idem dicendum videbitur de mercibus, & alijs, quæ hostibus præsto sunt ab infidelibus: verbi gratia, Turcæ bellum gerunt in Græcia, quibus nulla est caritas annonæ: quia ex Thracia, alijsque Provincijs vehitur magna frumenti vis: ita vt non requiratur annona à Christianis mercatoribus: tunc non videtur esse prohibitum eam deferre, quia delatio tunc utilior est Christianis à Turca oppugnatis, quam delatio ab infidelibus, quia pecunia Turcica minuitur, estque apud eos, à quibus non potest extorqueri: at quæ est apud mercatores Turcas, potest iterum esse bello subsidio: idem consequenter videbitur dicendum de bombardis, & alijs armis, quando ea tam abundè suppetunt à mercatore Turca, vt nec plura, nec pauciora sint futura in exercitu, quamvis nostri nihil deferant.

§. 113.

Hæc duo corollaria, quamvis metaphysicè sint probabilia, sunt tamen practicè minimè exercenda; nec ego excusarem à censura, & peccato vectorem, nisi prius consulisset Romanâ Sedem, quia possunt non

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

ita concurrere mercatores infideles, vt non pendeat exercitus à Christianis, qui si non adessent, essent in causâ, vt hostis laboraret inopiâ: quapropter moraliter est improbabile eiusmodi mercatores excusari: dixi *moraliter*: quia potest aliquis Turca ad fidem conversus, occultè agere inter Turcas; & evidenter cognoscere tot esse vectores, & mercatores infideles, vt, ipso nihil vehente, sint deferenda, quæ ipse deferret; tunc autem est eadem ratio, ac de Hollando Catholico: qui probabiliter excusatur ea de causâ: secus quando sine ijs circumstantijs arma vehuntur: ob quod Christianus apud nos agens, nec vrgetur eadè necessitate, qua Hollandus, & Turca; nec potest esse tam certus, quam illi; nec vitare poterit scandalum, & suspicionem violatæ legis: debetque puniri, vt transgressor. Patre Reginaldum expono in hunc sensum. Vide §. 130.

P. Reginald.

§. 114.

4. Concl.

Dico quartò, non licet fideli pugnare in bello iniusto, nec ferire, nec incendere urbem, nec sulphur, nec alia, dum non sunt in potestate hostium. Hæc doctrina est certissima, quam docet Pater Molina ea disputatione 115. cum alijs: quia hæc sunt intrinsecè mala, nec agenda etiam cum aperto necis periculo. Attamen Pater Molina conclusione vigesima quinta, licere Christianis incendere bona externa, quando illis imminet periculum vitæ, aut membri abscissio. Quod Lorca intelligere voluit de omnibus bonis: at non ita loquitur Molina; sed agit de externa necessitate accipiendi aliena bona ad tuendam vitam: at hoc non licet, quando dominus est in eadem necessitate sulphuris, murorum, & com meatuum, ad tuendam propriâ vitam: tunc non possunt muros suffodere, aut demoliri: quia id est directâ pugna; sed solum possunt actiones indifferentes, quæ secundum se non inferunt malum: Turcæ tamen eis abvtuntur ad malum.

Molina.

Lorca.

Vndè possunt arma ferre humeris, efferre prædâ; non tamen vi tenere captivum potentem fugere; cum verò captis hostibus, vrbs, & eorum bona sunt amburenda à Turcis, licet Christiano imminente gravi periculo ea incendere ob imperium Turcæ, quia iam Christiani ab incendio, vt est ab hoc homine nihil patiuntur mali, quia nec ipsi possunt suis frui bonis; nec bona supererunt, quia ab alijs comburentur.

§. 115.

Dico vltimò, absque gravissima necessitate, hæc non possunt licitè fieri: in quo nulla est dubitatio.

§. 116.

ult. Concl.

Contra doctrinam propositam §. 107. sunt Navarrus in Manuali cap. 27. nu.

§. 117.

Navar.

Qq 2

macro

S. Tho. q. mero 63. quem sequuti Cardin. Toletus, 10. Art. 9. libro primo, cap. 24. num. 88. Pater Suarez tomo 5. disputatione 21. sect. 2. numero 60. & Vgolinus de censuris Papæ reservatis parte 2. cap. 3. 6. 2. versu ac omnes eo-
Tolet.
Suar.
Vgolin.
 1. Obiectio rum fautores prope finem. Moventur primum, quia nullam ob causam possumus cooperari actioni pravæ; sed remis agere naves tunc, est cooperari actioni pravæ: ergo non licet vlla ex causa. Probo minorem, tum quia naves vehunt Turcam, illumque constituunt, ubi aggrediatur, & oppugnet; tum quia ipsæ naves impetum faciunt illiduntque nostras: tertio, quia nisi tunc essent remis impulsæ, nihil omnino Turca posset.

§. 118. Adverte, cooperationem liberam accipi dupliciter: physice, & moraliter. Physica cooperatio actionis pravæ, est actio immediate terminata ad malum lege prohibitum: ut in pugna ferire hostem compugnante socio: displodere bombardam, & alia id genus præstita à milite, dum cum alio pugnat: quæ sunt formaliter pugna; non verò conditiones antecedentes, aut sequentes pugnam. Cooperatio moralis est actio libera non spectans formaliter ad pugnam; sed conditio physice antecedens pugnam, sine qua hæc non esset; at tenetur quis illam vitare cum potest: ut homo videns alium furore raptum, tenetur illi arma non præbere: si tamen illi mors immineat, nisi præbeat non tenetur, non præbere: si præbet cum non præbere potest sine gravi, & proportionato damno; cooperatur moraliter homicidio: secus si non potest.

§. 119. Iam ostendi disputans de voluntario, incendium non esse voluntarium physice non extinguenti, quantumvis teneatur, & possit: quia non oritur physice à non extinguente: at verò si quis potest extinguere, & non tenetur; non est illi voluntarium nec moraliter: secus si tenetur, & potest restringere: quia cum teneatur lege servare urbem, si eam non servat, cum potest; perinde est ac si eam incenderet: fuit enim eiusmodi consentientes moraliter. Idem dico in cooperatione: si actionem impendo mihi prohibitam, cooperor moraliter, & non physice, quando actio est antecedens pugnam; si autem actio hæc mihi non est prohibita, non cooperor moraliter, nec physice.

§. 120. Remiges item possunt navim rostratam ita impellere, ut ipsa rostro navim Christianorum infringat. Hæc actio est intrinsecè mala; quia est formalis pugna, & impetus in bello iniustus: non secus ac si quis bombardam displodat ad murum demolendum, aut petardo portis admoto det

ignem, quia tunc directè exarmatur Christiani muro, aut navi, quibus se tuentur, idque probat secunda ratio 17. Secundò possunt remiges naves impellere, quæ nostras non illidit, nec laesat; sed præcisè illis fit propior, ita ut inde Turca depugnet. Hæc actio non est intrinsecè mala, nec est pugna formaliter; sed conditio physice prior pugna: & indifferens ad hunc aliosque usus probos, & pravos.

Ad argumentum ex §. 117. concessà maiori propositione, nego minorem: ad primam probationem respondeo, vecturam illam de se non esse pugnam, sed indifferentem ad alios usus; Turca verò per malitiam abutitur eo loco ad pugnam: quod remigi est per accidens. Itaque illa vectura non est physice cooperatio: quia non est pars operationis intrinsecè malæ, quæ est pugna. Nec moraliter; quia non tenetur cessare tunc cum tanto dispendio à conditione per se indifferenti. Ad secundam probationem patet ex §. 120. Ad tertiam respondeo, inde nihil inferri: quia id probat vecturam esse conditionem necessariam ad pugnam: at non est determinata ad illam; sed indifferens: quia, illà positā, potest adhuc non iniri certamen; sed pax: eiusmodi autem actiones non semper vitare tenemur, ut constat in ministrante gladium urgente periculo mortis. Itaque remos agere, arma ferre in locum certaminis, prædam humeris efferre, porrigere sulphur; & alia quæ servi in pace præstare possunt, possunt & hi remiges in bello, instanto gravissimo periculo, & sine spe utilitatis, si cessant, ut dixi §. 109.

Secundò movetur Pater Suarez: quia hæc doctrina viam aperit ad exercendas actiones cooperatrices: quia multæ sunt ex se indifferentes, hoc autem est absurdum: ergo. Probatur minor primum: quia liceret struere templa paganorum, quæ structura est de se indifferens. Secundò, quia liceret idola fingere, aut pingere. Tertio, quia liceret ignem ferre, ut alij incenderent ædificia. Quartò, quia non est consideranda actio secundum se; sed ut exercetur hic & nunc: at in ijs circumstantijs semper est cooperatio ad malum: ergo.

Respondeo: viam muniri ad excusandas omnes operationes ex se indifferentes, quando in eis eadem concurrunt, quæ in hac. Nego minorem. Ad primam probationem & secundam constabit §. 181. Ad tertiam respondeo, imminente periculo damni gravissimi licere ignem ferre; non tamen ad movere, ut dixi §. 121. Nisi incendium sit occasio

§. 121.
Respond.

§. 122.
2. Obiectio

§. 133.

Ad 4. occasio tam magni damni publici, ut te-
neatur quis lege charitatis illud avertere,
ipsa etiam instante morte. Ad quartum
respondeo: considerandam actionem se-
cundum se; utrum sit physicè pars actio-
nis iniustæ, aut principium per se illius:
quia absque hac consideratione non potest
dijudicari, sitne cooperatio physicè: dein-
de cum constiterit eam non esse physicè
cooperationem, considerandæ sunt omnes
circumstantiæ: si nulla excusat, erit mora-
liter cooperatio; secus si qua excuset.

SVBSECTIO VII.

De privilegijs, & consuetu-
dine contra hanc
legem.

§. 125.
1. Concluf. **D**ICO primò, nulli esse privilegiū
arma, & equos ferendi his infide-
libus. Quia licet Veneti, atque Ge-
nuenses facultatem dicantur habere ad non-
nulla ex prohibitis; non tamen ad arma, &
equos, ut constat ex Sylvestro excommuni-
catio. 7. numero 58. referente eā privile-
gia, & stringente hanc eandem ratione; & To-
leto lib. 1. cap. 28. num. 13.

§. 126.
2. Concl. **D**ico secundò: nullum constat esse pri-
vilegium ad ferenda metalla. Quia quamvis
(ex Toletio ibidem) Iulius Secundus ea
metalla permiserit à Genuensibus deferri;
iam cessavit privilegium: fuisse enim fertur
concessum anno Christiano millesimo quin-
gentesimo quarto, per centum annos; ultra
quos elapsi sunt duo de viginti: immò Syl-
vester ait se audivisse à fidedignis omnē
tempus præterisse.

§. 127.
3. Concl. **D**ico tertio. Genuensibus non licet præ-
bere funem, aut chordam Turcis appellen-
tibus Genuensium portus; quando certò, &
determinatè petuntur ad iniustum bellum.
Sylvester suprà num. 64. absolutè cēset hoc
nemini licere tempore etiam pacis: quia cen-
set omnia privilegia cessasse, & quidem pri-
vilegium Iulij Secundi cessavit omnino: pri-
vilegium autem Sixti Quarti dicitur esse vi-
væ vocis oraculo: quod minùs diuturnū est
scripto, nec proponitur tam digna fide:
esto tamen, admitto illud privilegium, si ea
Respublica dixerit illud apud ipsam esse, il-
lud quidem solvit Genuenses excommuni-
catione, & alijs pœnis canonicis: item si
funis petatur ad vsus per se indifferentes;
non peccabunt eum porrigentes. At privi-
legium actionem intrinsecè malam non po-
test reddere non malam; constat autem ex

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 1.

§. 47. actionem illam tunc esse intrinsecè
malam contra naturæ leges, quando servit
iniusto bello.

Nec id vergeret in gravissimum Ge-
nuensium damnum; tum quia ipsi nullo
periculo exponuntur amittendi bona cor-
poris, aut fortunæ: tum quia imminutio
commerciorum non est sufficiens ratio: alio-
quin nulla Respublica teneretur ijs legi-
bus: qui enim Alexandriam merces vehē-
bant, copiosius exercebant commercium;
quod sacrilegium vocant Pontifices: non
enim est eadem ratio in amittendis fortu-
nis, ac in novis comparandis: tum quia
Turcis utilis est communicatio mercatu-
ræ, à qua non cessabunt; tametsi eos funis,
chordaque deficiat in Genuensium portu-
bus: eam enim asciscunt aliundè. Quod si
tanta est eius apud illos caritas, vrgetur
acrius argumentum: quia illa mercatura ce-
deret in apertam Christianæ Reipublicæ
perniciem: quia armantur Turcæ; qui alio-
quin essent inermes.

Difficultas est, cur in Hispania exer-
ceatur mercatura cum Africanis: etenim
Toleti ingens efficitur pileorum rubrorum
vis, quæ Orano mittuntur ad Alarabes?
Respondebit aliquis, esse Hispanis privile-
gium: etenim cum bellum præcipue ardeat
inter Hispanos, & Alarabes; Hispanis pro-
videndum erit, ne suos arment implacabi-
les hostes. At non constat nobis de eo privi-
legio; sed Toletani sine vlla eius memoria
mercaturam exercent.

Pater Reginaldus libro nono, cap. 18.
numero 301. probabile censet, non labi in
hanc censuram, dico, excommunicationem,
qui arma deferunt cum maiori vtili-
tate Christianæ Reipublicæ, quam damno,
ut si pecunia reportata pro armis sit Chris-
tianis vtilior, quam arma sunt noxia. Non
possum huic opinioni assentiri: quia viam
sternit ad perpetuam abolitionem huius
legis: censerent enim singuli mercatu-
ram suam vtiliorem esse Christianis: nec
esset vlla mercatoris compescendi ratio, ef-
fetq; fidelibus scandalo. Quapropter si qua
Respublica id de suis mercatoribus cense-
ret, consulere teneretur Romanum Ponti-
ficem; ut, veritate syncerè perspecta, pro-
videret tunc, & cessaret scandalum, nec
deesset ratio compescendi violatores. Nec
enim cuius fas est tam publica, & diutur-
na uti epicheia, quando tam facile potest
legislator adiri. Quod factum esse à Ge-
nuensibus, & Venetis credendum est. Res-
publica enim tam Catholicæ, & Roma-
næ obediētes Sedi, non erant effecturæ,
ut malo exemplo suspicionem parerent
contumaciæ; sic Patrem Reginaldum ex-

S. Tho. q. pono, de probabilitate speculativa; non
10. Art. 9. practica: recognosce §. 112. & 113.

§. 131. Sapius captivi redimuntur ab Hispanis: redemptores verò deferunt merces, vt plures illarum pretio servitute solvantur; quod licere constat ex §. 73. cum Alarabibus vicinis Orano nobis est commercium, quamvis cum illis perpetuò belligeramur. Præsto est ratio: quia nonnulli Alarabes pacatè nobiscū agunt, sine quorum communicatione nō possent vivere alij milites præfidiarij, qui Orani castra fixere ad frænandos Alarabes, ne in Christianos erumpant: extrema ergo necessitas alendi militem in perniciem Alarabum, & commodum Christianorum, adigit Hispanum ad communicationem in mercibus, quæ utilissima est Hispanis. Alarabes enim nihil sunt ea communicatione fortiores, vt experientia testatur; sed cicurantur potius ab Hispanis, & in societatem rediguntur: si verò pro cerâ, quam Bugâ, & ex alijs oppidis asportamus, alias remittimus merces; certo certius est id fieri annuent Pontifice: singulari enim Dei beneficio ab Hispania recuperata, à sæculo non est audita, vel minima nostrorum Regum in Romanum inobedientia: si quando verò imminere visa sunt bella inter Romanum, & Hispanum; non agebatur, vt inter Ecclesiæ caput, & Regem Hispaniæ; sed vt inter duos Principes temporales.

SVBSECTIO VIII.

De pœnis, & ab eis absolutione.

§. 132.

EXcommunicatione maiori ipso facto incurrenda ligantur omnes, qui arma, equos, & quodcumq; subsidium belli ferunt his infidelibus. Hæc excommunicatio maximè cernitur in bulla in Cœna (quam *Processum* appellant, quia eius titulus est, *literæ Processus*) numero septimo: qua nullus solvi potest, nisi à Romano Pontifici, excepto mortis articulo: tunc enim potest absolvi, eâ tamen lege, vt Sacerdos cautionem providerit, quâ absolvendus speretur staturus deinceps præceptis Ecclesiæ Romanæ, & satisfactorius pro inobedientia præteritâ.

§. 133.

In Regnis Hispaniæ, qui accipit Cruciatæ bullam, potest ab hac excommunicatione, & peccato solvi, ipsius bullæ privilegio: nisi enim ab hæresi (ad cuius absolutionem bulla non iuvat) ab omnibus

censuris, atque delictis in processu contentis, potest vnusquisque privilegio bullæ Cruciatæ absolvi semel in anno: quod si post absolutionem relabatur eodem anno, potest iterum bullam sumere, vt absolvi possit: existimo autem ad hunc effectum invtilem esse tertiam bullæ acceptionem: quia cum vna bulla vna tantum absolutio potest impendi: at bullæ prima acceptio, & vna repetitio valet: itaque intra vnum annum, & extra mortis discrimen non potest quis, nisi bis per bullam absolvi. Vide Emanuele Rodriguez in explicatione §. 11. in discrimine vitæ potest quis virtute bullæ toties absolvi, quoties extra discrimen: ad idque valet repetita bulla vna vice intra annum.

Emman.
Rodrig.

Ceteræ excommunicationes spectantes ad merces, & non ad bellicum apparatus, aut subsidium, vel non sunt reservatæ etiam Episcopis, vel sunt illis, & non Papæ (excepta excommunicatione in cap. *Multa mentis* Clement. de Iudæis: vbi reservatur excommunicatio in ferentes merces Alexandriam): à quibus ipsi Episcopi possunt reos absolvere: item & nonnulli religiosi; quibus privilegio Papæ datur absolvendi facultas. Virtute itē bullæ Cruciatæ possunt omnes in Hispaniæ regnis absolvi, quoties ea fuerint confessi peccata. Processus enim Cœnæ nihil agit de mercibus.

§. 134.

Secunda pœna est servitus. Alexander enim Tertius cap. *ita quorundam de Iudæis, &c.* mulctat servitute ferentes arma, & bellicum instrumentum Saracenis: item & eos, qui in Saracenorum triremibus, & navibus pyratice gubernationem exercēt: vbi considera, ibi non agi de milite pugnante in exercitu Saraceno, aut ratibus; sed de deferente arma, & instrumenta: si quis enim inermis Turcas adeat, & ab eis armatus pugnet contra Christianos; non punietur servitute. Quamvis enim gravius peccet; tamen servitus non est in illum decreta. Item Pontifex non infligit immediate servitutem; sed ostendit Principi laico, quid agere oporteat, vt Panormitanus in illud caput observat, & colligitur ex cap. *Multa mentis*: vbi dicitur, vt in servitutē maneat, qui captus fuerit. Eadem pœna decernitur in ferentes merces Alexandriam, & in alia loca Soldani in Ægypto. Nec hæc pœna est in vsu: iure belli nullum Christianum fieri Christiani mancipium, antiquâ est observatum consuetudine: hæc autem servitus non esset iure belli, sed ob delictum; credo tamen absolute in honorem baptismi nullū Christianum posse redigi in servitutem ob antiquam cōsuetudinem: quamvis mancipium, si post

§. 135.

Panorm.

si post servitutem baptizetur, manet in servitute, nisi dominus sit infidelis, ut dixi à §. 30. ad 36.

§. 136. Eodem cap. ita quorundam infligitur deferentibus arma, & gubernantibus pyratice, bonorum amissio. Iure item civili capite plectuntur. Quapropter iuste poterunt remis perpetuis addici. Item cap. *Mulsa mentis*, ferentibus merces Alexandriam, & in alia loca Soldani tunc oppugnantis Terram Sanctam, indicitur poena, ut tantum donent in auxilium liberationis terræ eiusdem, quantum in ea loca detulerunt. Iam videtur cessasse ratio huius excommunicationis: quia Ægyptus non est in potestate Soldani; sed Turcæ: qui possidet Palaestinam: si tamen bellum Turcæ à Christiano indiceretur ad vindicandam Terram Sanctam, vim haberet hæc excommunicatio. Nunc autem sunt res in alio statu. Quare Sylvester verb. excommunicatio 7. numero 60. ait: Ecclesiam habere perpetuum bellum cum Soldano specialiter. Unde censet diversam communicationem cum illo esse permissam, ac cum alijs Saracenis. Unde non videtur nunc esse maius incommodum ferre has merces Alexandriam, quam in alia oppida Turcarum, nisi forte bellum ingrueret ad recuperationem Terræ Sanctæ.

Sylvest.

iuste dederim causam bello: ergo & amicus poterit me iuvare in ea defensione. Secundo: quia impediturus prædicationem Evangelij, aggreditur religionem iniuste: quæ ex parte bellum gerit iniustum. Quod si nulla ratione vitari possint ea in religionem damna, nisi petatur hostis, antequam ipse certamen ineat, recte poterit impeti.

Unde secundo deduco, non licere in bello etiam iusto opitulari infideli Principi in alium etiam infidelem: quando is, qui iuvatur, est futurus potentior in Principes Christianos: tum quia satis ostendi à §. 75. id esse lege Pontificia interdictum: tum quia maior Principis potentia vergit in Ecclesiæ perniciem: immo, quamvis bellum sit civiliter iniustum, licet opem ferre non solum ad propugnationem; sed etiam ad aggressionem: quia fidelis Princeps iure divino potest, & tenetur providere Republicæ Christianæ; & eam incolumem servare ab iniusto aggressore; sed tunc infidelis potentior, est iniustus aggressor fidei: quia bellum illi indicit iniustum: ergo potest fidelis licite illi vires infringere, live propugnando, live impugnando: quia licet bellum considerata causa civili esset iniustum; sit tamen absolute iustum opitulanti ratione fidei.

§. 139.

Dices, licitam esse propugnationem, non verò aggressionem. Respondeo: utramque licere fideli, qui utitur Principis infidelis armis ad frangendum hostem iniustum. Itaque ex parte fidelis iusta est invasio: quod si infidelis præliatur iniuste, non est mihi in culpa: quia ego teneor lege charitatis avertere proximum à peccato; nec ad eius materiam concurrere, quando sine gravi incommodo possum; non verò quando non possum sine gravi, & proportionato damno. Itē non possum ego cooperari iniuste alius actioni, qua diripiuntur iniuste alius bona; quando mihi est illicita ea direptio; si autem mihi licita est, possum iuvare aliquo iniusto direptore, quia vtor meo iure in eā direptione, quæ à me exercetur iuste, & iuste vtor alieno auxilio: ille autem curet agere iuste.

§. 140.
Obiectio.
Respond.

Dices hinc sequi, posse me inire foedus cum Principe iniuste belligerante cum alio, cum quo ego iuste belligeror: concedo consequentiam. Pone Hispanum habere ius in Hollandos, in quos nullum habet Anglus, & inimicitiam ergo Anglum velle indicare bellum Hollandis. Quod ut ab Anglo indicitur, est omnino iniustum. Potest Hispanus exercitum movere cum Anglo ad oppugnandum Hollandos, quia bellum est iustum Hispano, qui non cooperatur iniustitig

§. 141.
Obiectio.
Resp.

Qq 4

Angli;

SECTIO III.

De communicatione cum infidelibus in bello.

SUBSECTIO I.

Quadam præmitto.

§. 137.

PRIMUM: non possunt communicare Catholici cum infidelibus in bello iniusto: ut est per se notum. Nec item in bello civiliter iusto, quando ex victoria imminet ruina religionis: v.g. si Iaponus permittens prædicationem Evangelij, Sinas iniuste lacestat, non licet Christiano opem ferre Sinis eam prædicationem non permittentibus, quia cum religionis detrimento, nullus potest iuvare alios in re civili; plus enim debemus Deo, quam amicis: unde propter amicorum commoda non licet agere contra honorem Dei.

§. 138.

Immo tenetur Christianus opem ferre Iapono contra aggredientem, quia mihi licet me tueri ab hoste irruenti, quamvis in-

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

S. Tho. q. 10. Art. 9. Angli; sed utitur eius armis ad bellum sibi iustum.

§. 143. Possumus communicare cum infideli in alium etiam infidelem in bello iusto: quando non timetur damnum in fidem, aut mores honestos: quia ea actio non est intrinsecè mala: opitulari enim alicui iniuste vexato, est honestum; nec ex parte eius, cui bellum inferitur, est circumstantia vitians actionem: quia non est dedecus in fidem, aut religionem: ut est quando oppugnatur Christianus: nec lege vlla cavetur.

§. 144. Tandem: si Princeps infidelis moveat arma in alium infidelem iniuste: si qui petitur iniuste nocet religioni; qui autem petit alium, non est nociturus; possumus aggredientem iuvare. Probatur ex §. 138. & 140. Ratio à priori: quia fideles habent ius ad compescendos Principes impediētes Evangelij prædicationem, & crementa fidei. Utuntur autem tunc suo iure, & armis amicorum: quibus fideles non dant opem ad malum; sed directe ad bonum, nempe fidei crementa. Quod si infideles eo abutuntur auxilio; non est in culpa fidelium.

SUBSECTIO II.

Quando fidelis Princeps potest iuvare infidelem in bello?

§. 145. **I**NFIDELIS Princeps potest considerari, ut privatus à Pontifice, vel alio iudice legitimo iure regni. Dico non licere Principi fideli opem ferre huic infideli contra fidelem. Probatur: quia infidelis non habet verum ius ad regnum proprium; nec ad alienum: quia sententiā æqua legitimi iudicis privatus est omni dominio: ergo alius fidelis non potest illi opem ferre. Probo consequentiam: quia non licet opem ferre iniuste prælianti.

§. 146. *Obiectio.* Dices, constare ex §. 138. me posse licite me tueri ab hoste irruenti, quamvis iniuste dederim causam bello: ergo & infidelis se tueri poterit. Nego consequentiam, quia Princeps fidelis retinet verum ius in suum regnum, quod licite tueri potest ob periculum, ne hostis plura prædetur, quam ei debeantur: at infidelis iuste privatus regno nullum in illud habet ius; ac propterea ei non licet regnum tenere: cum ergo tunc licite petatur bello ab alio Principe fideli, non potest quis ei licite ire suppetias.

§. 147. *Obiectio.* Obijcis: hæc vera esse quando Princeps concertat, ne ipso regno privetur: secus si

regnum iniuste petatur à Rege fideli, & ipsum regnum impotens fidelē iniustum regno movere; duce infideli utatur ad se tuendum. Respondeo, si regnum sit hæreticum, & privatum iure sui, nullum illi posse opem ferre; si autem regnum sit Catholicum, poterit illi quis opitulari: quia auxilio non iuvatur per se Princeps infidelis; sed fidelis Republica, habens infidelem ducem. Quod si Rex futurus est potentior ad diyexandos fideles; nullus ei potest opitulari: ut constat ex §. 139. *Respond.*

§. 148. Si verò Princeps fidelis superato infideli mihi sit illaturus bellum iniustum maiori cum robore; tunc ego possum opem ferre infideli: quia tunc ego me ipsam defendo ab hoste iniusto: & quemadmodum ego possū vocare militem infidelem in defensionem iustam; ita & iuvare Principem infidelem: quia tunc ego non cooperor bello iniusto; sed vim iniustam oppugno. Quod patet exemplo: ego video duos gladiatores iniuste pugnantes: vel alterum iuste; alterum verò iniuste: iniustus nullum mihi inferet malum inimico superato: alter verò victoriā potitus me aggredietur iniuste, & in vite discrimen adducet: ego possum iuvare iniustum: quia tunc vtor meo iure inculpatæ tutelæ: & ut ego poteram alium mihi socium adiungere ad alium enecandum, ita possum illo pugnante uti, quocumque ille animo certet. Recognosce §. 140.

§. 149. Hic tamen duo sunt observanda: alterum ne religio gravius patiatur damnum ob meā defensionem: si enim ego non sum gravissimè lædendus, & religio est graviter lædenda ob meam opem ferendam infideli, teneor eam non ferre: quia præferenda est religio commodo temporali: alterum, ut periculum iniusti belli sustinēdi à fideli sit probabile, & cadens in virum constantē eius timor; alioquin non licebit eam ob causam opitulari infideli. Principes enim ratione status multa moliuntur contra legem Dei; ne vicini potentiores fiant: v.g. Hollandi rebellant iniuste in Hispanum: hic non cogitat de bello iniusto inferendo alijs Principibus, qui nullo probabili fundamento possunt illud timere: hi non possunt hæreticis opem ferre: licet enim Hispanus sit futurus potentior, si Hollandos revocet in suum ius: at id non sufficit ad iuvandos Hollandos: quia illa maior potentia est debita Hispano, & non potest eā privari, dum non meditatur eius abusionem in perniciem aliorum, nec de ea est probabilis timor.

§. 150. At verò, si Princeps hæreticus non sit privatus iure regni; sed toleratus, dico non licere fideli ei opitulari contra fidelem, nisi ad vitandum grave damnum proportionatum

tum sibi imminens v. g. Anglus nunc non est privatus iure regni: & cum illo bellum iniustum gerat Gallus, ob rationes civiles iniustas: non potest Hispanus Anglum iuvare eo in bello; nisi ob causam alicuius gravis damni vitandi: potestque Gallum iuvare ratione religionis iniuste ab Anglo impugnata. Probat: quia illud iuvamen est perniciosum fidei: ergo, non potest Hispanus illud præstare absque eiusmodi causa. Antecedens est luce clarius: Anglus enim Catholicus, & religionem divexit iniuste: quæ tyrannis cessabit omnino, aut magna ex parte, si Anglus superetur à Gallo: Consequentiam probō: quia nullus potest efficere absque gravi causa proportionata aliquid, unde etiam indirecte sequatur damnum in fidem: quæ autem sit hæc gravis causa, occurrenti tempori est permittendum: illa enim existente, qualis à viris doctis, & pijs sufficiens videatur, non tenetur Princeps vitare omnino damna contra religionem, quia ipse ad ea non concurrat; sequuntur autem indirecte, & per accidens eius actionem; non per se, neque directe. Ipse enim directe non cooperatur, nisi in inculpata tutelam.

Dicet quis: hæc esse vera, quando infidelis vexat Ecclesiam. Quid autem erit, si fidelis sacro iuri permittat? Respondeo: nec esse licitum tunc auxilium: quia Princeps infidelis vel solo exēplo est reipublicæ pestis, omnes halitu inficit, trahitque regnum favore, & honoribus: fidelis autem utilior erit religioni.

Contra hanc doctrinam plura facere videntur. Primum authores nonnulli Theologi, asserentes licere per se Principi fideli iuvare infidelem in bello iusto; eoque iuvare. Hi sunt Pater Suarez, disputat. 13. de charitat. sect. 7. num. 25. Pater Azor, lib. 8. cap. 25. quæst. 13. Lorca, sect. 3. disputat. 51 à num. 4. Respondeo, eos authores affirmare in genere non esse per se illicitum auxilium præstare infideli in omni bello; quod ego censeo: quia urgente gravi causa potest Catholicus in bello iusto infidelem iuvare: at non affirmant id de omni bello iusto civiliter: immo omnes illi ponunt considerandam in primis esse religionis causam; & vitandam scandali occasionem.

Secundum argumentum: quia David paratus fuit ad pugnandum pro Achis Rege Philistinorum contra Saulem Regē Israel, 1. Regum 28. Dixitque David ad Achis; nunc scies quæ facturus est servus tuus: Glossa interlinearia, pro te contra hostes tuos: itaque David spondit pugnam contra Saulem: eaque propter Achis repromisit Davidi præfecturam sui satellitij; & ego custodem capitis

mei ponam te cunctis diebus.

Hac de re non levis est velitatio Abulensi nostro cum Lyra: hic enim in hunc locum opinatur, Davidem nequaquam mentitum; sed vere animum induxisse pugnare contra Saulem: quia David habebat ius in regnum Israel, quod occupare sperabat armis Philistinorum, quibus inde pulsus ipse religioni provideret. Abulensis autem, quæst. 5. in id caput constanter probat, Davidem noluisse pugnare; sed tunc esse mentitum, ut sæpe eadem in re, asserentem se pugnasse contra Philisteos. Item ait Davidem noluisse pugnare contra Regem Achis, cuius erat hospes; sed contra alios Reges, & Satrapas Philistinorum.

Respondeo primum: Davidem nisi urgente occasione pressum non potuisse in suos pugnare etiam in bello iusto: quia lege charitatis patriæ tenebatur abstinere à cœde suorum: qui secus efficiunt, male apud omnes audiunt: ut Carolus Borbonius. Vide §. 158. constat autem Davidem gravi occasione spondidisse pugnam: si enim eam negaret, exponeretur aperto vitæ periculo, quia occideretur ab Achis: ea autem pugna erat licita Davidi, quia erat contra Saulem, à quo iniuste, & crudeliter petebatur ad necem: item contra Israelitas ministros Saulis: qui sæpe eum fuerant persecuti, & obsederant: exulabat enim iniuste à patria, & regno, propter Saulem, eiusque ministros. Quod si Saul fuisset victoriā potitus, nullus erat Davidi locus securus: eum enim, ut æmulum regni, insequeretur Saul, & Philistini in eundem Davidem rabiem converterent de amissa victoriā: hæc autem reddebant iustam pugnam Davidis, esto Philistinis esset iniusta. Potuit ergo licite pugnare David: ut ait Lyra.

Arbitror tamen Davidem non pugnatum contra Saulem: de quo egregias adducit coniecturas Abulensis ea quæst. 1. Nec titulus regni erat satis solus; quia Deus non privaverat regno Saulem viventē: nec enim Samuel ei præcepit, ut eo se abdicaret; sed eum privavit iure hæreditario in posteris. Quapropter David non potuit vi extorquere regnum: Nec fecisset, tametsi potuisset: nec enim armis; sed patientiā fuit regno potitus: nec item pugnaret contra Regem Achis: qui ei multa beneficia donarat, maxime securitatē vitæ, & alimēta: pugnaret autem contra cæteros, servaturus Regē Achis, ne aut occideretur, aut caperetur. Quare nec ei videtur mentitus: erat enim visurus quanta pro eo facturus erat David; equidem non pugnans cum Israelitis; sed efficiens ne partā victoriā à Saule, in eius manus incideret Achis: itaque in prælio

S. Tho. q. 10. Art. 9. cum tueretur, ut posset: & post victoriam, cum servaret incolumem.

§. 157. 3. Arg. Resp. Tertium argumentum contra hanc doctrinam: quia Princeps infidelis in bello iusto, patitur damnum absque culpa, estque innocens: at innocentem quilibet potest licite tueri: ergo & infidelem. Distinguo maiorem: patitur absque culpa, ob quam affligitur ab aggressore, concedo maiorem: patitur absque culpa in religionem; nego maiorem. Distinguo item minorem: quilibet potest innocentem tueri, quando ex eius culpa oritur grave damnum, nego minorem: & consequentiam. Quia ex defensione infidelis oritur culpa defensi grave damnum in fidem.

§. 158. Quod constet exemplo: si meus frater iniuste alium petat, possum ego hunc tueri absque fratris nece: at si eum aliter ego tueri non possum, nisi fratrem occidens, non teneor illum occidere, quia lex charitatis non me tenet cum tanto discrimine: & eadem lege ego teneor primum fratri, quam vicino. Quod si ex nece mei fratris grave damnum oriretur meis parentibus; peccare ego illum occidens, quia lege charitatis primum ego teneor avertere a meis parentibus grave damnum, quam a vicino: quia ergo religioni plus debemus, quam amico, tenemur abstinere ab eius ope, licet petatur iniuste: ne ex eius defensione grave damnum in religionem emergat. Quod vitare teneor, nisi vrgear gravissimo incommodo: ut iam dixi §. 150.

§. 159. 4. Arg. Resp. Quartum argumentum est ab exemplo Caroli Quinti Regis Hispaniæ, qui Cæsarianas Aquilas adiunxit Anglico Leoni; inito fœdere cum Henrico Octavo hæretico tunc publicè denunciato: vterque autem Rex vexavit Franciscum Gallum devastata Picardiâ. Respondeo: id effectum Numine providente, ut qui Turcico gladio ceciderat baptizatos, hæretico puniretur flagro. Nec Hispanus opem tulit Anglo; sed cum ipse bellum iustum gereret cum Francisco fœderato cum Turca; Carolus in auxilium vocavit hæreticum: qui tunc nihil curabat de hæresi prædicanda in Gallia; sed de fruendis voluptatibus in Anglia.

SUBSECTIO III.

Licet Fideli accersere infideles socios.

§. 160.

LICERE Principi Catholico uti infidelium armis in bello iusto in alium Catholicum, communi fir-

matur Theologorum assensu, Ioannis Maioris in 4. dist. 15. quæst. 21. Silvestri, verbo *bellum*, 1. quæst. 8. num. 9. Qui duo requirit: alterum, ut bellum sit iustum; alterum, ut sit necessitas gravis infidelis accersendi: absque ijs censet id minimè licere. Quæ & vera sunt; & favent doctrinæ propositæ §. 150. & 152. Dominici Bañez, 2. 2. quæst. 40. art. 1. dub. 3. idque confirmat ex Caetano, & consultum esse testatur Carolo Quinto à Theologis. Patris Molina, tom. 1. de iustitia, dist. 112. fine. Patris Azoris, tom. 1. lib. 3. cap. 25. quæst. 13. Patris Suar, disput. 13. de charit. num. 25. Petri Lorca, sect. 3. disputat. §. 1. à num. 4. 5. Anton. & aliorum.

Moventur primum: quia Machabæi fœdus iniere cum Romanis, & alij Reges cum Ethnicis. Secundò, quia feris utimur in bello. Tertiò, quia licitum est fideli ferre auxilium infideli contra fidelem: ergo & uti infidelium auxilio. Antecedens probant primò: quoniam Abraham auxilium tulit Regi Sodomorum. Secundò, quia Ionathas opitulatus est Demetrio. Tertiò, quia David illud etiam præstitit Regi Achis.

Hæc non vrgent: quia Machabæi, alijque Principes accersivere Romanos in infideles; de quibus non agimus. Ad secundum nego exemplum valere: quia feræ solum nocent corpori: quod licitum est in bello iusto; ac propterea ipso belli iure absque alia necessitate possumus uti feris, ut gladio, & machinâ: at infideles sunt perniciosi moribus victi, atque victoris. Vndè absque vrgenti necessitate solo iure belli non possumus eis uti. Ad tertium nego antecedens: est enim clarum non posse fidelem infidelibus opitulari, nisi ad propulsandum grave damnum, quod aliâ ratione non possunt fugere. Ad probationem, Abrahamus contra nullum fidelem opem tulit infideli; sed vel infideli contra infidelem; quales erant Reges; vel si non erant infideles, erat vterque fidelis: immò ipse solus bellum intulit Regi iniusto: in eius administratione ipse absque vilo periculo in bonos mores aciem instruxit: nec absque gravi damno poterat bellum omittere propter Loth captum. Ad secundum, Demetrius in nullum fidelem bellum gessit ope Machabæorum; sed in infidelem tyrannum. Ad tertiam probationem constat ex §. 158.

Probatur ergo conclusio posita §. 160: quia interdum potest bellum administrari absque incommodo religionis; quia infideles sunt in exiguo numero; & eâ lege militant, nequid in Catholicorum religionem moliantur; possuntque supplicio compesci: tunc nullo ex capite est illicitum eorum auxi-

Maior.
Silvest.
Bañez.
P. Mol.
Azor.
P. Suar.
Lorca.

§. 161.
Obiectio.

§. 162.
Resp.

§. 163.
Probat.

auxilium: bellum enim est iustum; nec ex infidelium copiis oritur aliud incommodum, quam ex fidelium: eâ ratione Iulius Secundus cum Bononiæ anno 1511. obsideretur exercitu Gallorum, & Ferrariensium, excepit paucas cohortes Turcici equitatus missas à Venetis; quia ope, & exercitu Ferdinandi Regis Catholici, & aliorum poterant cohiberi: eâdem ratione Carolus Quintus usus est Germanis hæreticis: qui quamvis in suis stationibus hæreticè multa facerent; at aliorum religionem minimè tentaverunt. Nec solus Carolus Rex Germanorum, qui illius parebant imperio; sed Franciscus Galliarum Rex ipsdem est usus hæreticis. Quapropter in prælio Papiensi, ubi captus est Gallus, Cæsariani Germani ita sævierunt in Germanos Gallo militantes, quod in naturalem Regem arma sumpserint, ut omnes trucidarent. Vnde constat non semper esse illicitam infidelium opem; hæc autem cum hâc circumstantiâ licita est ex solo iure belli, absque alia necessitate: quia nihil agitur contra religionem, aut mores.

§. 164.

Idem probatur, quando ex infidelium copiis imminet aliquod periculum hosti: quia actio Principis evocantis infideles, non est ex se mala, sed bona; per accidens autem & indirectè est causa mali, quia infidelis natus occasionem crudelior est in victos; eosque abducit cum Fidei periculo: at ego non teneor cum tanto discrimine providere in iustorum hostium salutis: ipsi enim mihi ferum flammamque minantur, direptionem bonorum, subditorum servitutem; idque genus lacrimabiles ærumnas: cur ergo tenebor ego illas omnes perferre, ne mei milites sint ipsis aliarum occasio? ipsi sibi provideant; nec me iniuste lacestant. Si ego iter agens me à grassatoribus defendo, non pecco eos obtruncas, quando gravissima damna aliâ ratione vitare non possum; quamvis ferè sum certus eos ad inferos detrudendos, quia defensio est mihi licita: grassatoris damnatio non sequitur ex eâ directè; nec ad eam vitandam ego teneor cum tanto discrimine: idem contingit in bello, quando aliâ ratione non me possum tueri: si autem possum; non mihi licet illud auxilium; quia charitas me obligat ad illa damna vitanda, quâdo absque gravi incommodo proportionato possum.

§. 265.

Hanc tamen doctrinam impugnare nonnulla videntur: primum, quia à Clemente Quinto in Concilio Viennensi, lib. 2. clem. de iure iurando, §. porro præter iuramenta, inter iuramenta Romanorum Imperatorum hoc quoque refertur. Numquam cum Saraceno, Pagano, Schismatico, seu alio quolibet com-

munionem Catholicæ Fidei non habente; aut cum aliquo alio præfata Ecclesiæ inimico, vel rebeli, seu eidem manifestè suspecto, unionem quamlibet, vel parentelam, aut considerationem ini- ret.

Maiores in 4. dist. 15. quæst. 21. respondet §. 166. Papam egisse cum Imperatore, qui regnum accipit ab Ecclesia cum ea conditione: at ceteri Principes id non habent ab Ecclesia. Non acquiesco: quia sæpè Imperatores in-eunt fœdus cum infidelibus: ut nunc Ferdinandus Secundus Imperator admodum Catholicus cum Duce Saxoniarum. Intellego iuramentum, quando Imperatorum ius defendi potest absque fœdere cum infideli: si autem non potest, nullum est iuramentum: ut nunc funditus everteretur religio in Germania, Bohæmia, & Hungaria; nisi Catholicis exercitibus Ferdinandi Imperatoris, & Philipporum Tertii, & Quarti Hispaniarum Regum, adiunctæ fuissent hæreticorum copiarum: item Pontifex excludit fœdus vergens in Romani Pontificis perniciem: subiicit enim. Sed tam nostram, quam successorum nostrorum personas, honorem, & statum manuteneret, defenderet, & conservaret, &c. ea ergo dictio adversativa. Sed, opponitur fœderi contra personam honorem, & statum Pontificum.

Secundum argumentum: quia scriptura sæpè reprehendit Israelitas, quod arma coniunxerint cum Ethnicis. Respondeo, non reprehendi fœdus secundum se; sed cum aliquâ circumstantiâ prava, vel periculi in religionem; vel diffidentiam. Non enim est sperandum auxilium, nisi à Deo, qui movet corda sociorum, & acies dirigit in suorum salutem: hoc autem non tollit prudentem diligentiam. Non reprehenduntur Machabæi in scriptura, quod fœdus inierint cum Spartiatis, atque Romanis: quia eorum spes non erat in Romanis, sed in Deo: David autem obiecit Philistino spem in armis; ipseque speravit in solo Deo; at propterea non prætermisit armaturam; prius enim tentanda censuit arma Saulis; deinde electis quinque limpidissimis lapidibus aggressus est pugnam. Non ergo humana diligentia damnatur; sed immodica in illâ confidentia.

Tertium argumentum est à damnis, que infideles afferunt Christianis. Iam ostendi §. 147. non licere ad vitandum quodvis damnum, exponere proximum gravissimis incommodis; si autem ipsi suo se vitio illis exponunt indicto mihi bello iniusto, & periculoso; illorum vitio vertitur, non meo vitæ inculpatâ defensione. Alioquin hinc celerati ansam arriperent ad vexandos bonos, qui illis non obfisterent cum gravi noce-tium ipsorum damno.

§. 168.

3. Arg.

S. Tho. q.
10. Art. 9.

SUBSECTIO III.

Animadversio animadversione digna.

§. 169.

Maiores.

QUIA verò regnandi cupiditas effrænat homines, agitque præcipientes in omne scelus; operæpretium duxi proponere prudentem observationem Ioannis Maioris in 4. dist. 15. quæst. 21. ubi asserit licere Catholico uti militibus infidelibus in eo numero, quo illos possit compescere. Vnde assero: nulli licere unquam tantam infidelium copiam advehere, ut possint regnum, aut urbem, de qua agitur, occupare. Itaque non licet evocare ingentem Turcarum classem, quæ potiri possit aliquo Christianorum portu; nec exercitu potente occupare urbem; aut erigere munitionem; ubi expectare possint uberiora à suo Principe subsidia: idem dixerim de hæreticis, cæterisque infidelibus.

§. 170.
Probat. 1.

Id probò duobus evidentibus argumentis. Primum: quia damna inferenda ab infidelibus excusantur à culpâ fidelis Principis; quando ipse potest securus suo regno potiri: eius enim quieta possessio tanti æstimatur, ut non sit postferenda gravissimis impugnantium cum incommodis; sed evocare ingentes infidelium copias æqualis periculi est amittendi regnum, ac resistere hosti fideli absque illis auxilijs: ergò non licet evocare infideles. Minor probatur; quia exercitus infidelis ultro admissus intra regni viscera, potentior est ad illud occupandum; quàm qui hostiliter agit extra regnū: at infidelis semper appetit fidelium regna: ergò non est minus periculum infideles accersere, quàm sine illis pugnare: immò periculum est multò maius: quia semper est timenda infidelium perfidia; estque magis implacabilis eorum in Fideles furor: nec verò imminet solis fortunis; sed multo avidius religioni: vnde non potest Catholicus se, & regnum infidelium exponere voluntati.

§. 171.
Probat. 2.

Secunda ratio: ius regni est posthabendum religioni ipsius regni: quod regnum iniuste petatur à Principe Fidei; qui in eo nihil est contra religionem acturus: & Princeps iniuste petitus, non possit illud tueri, nisi evocato exercitu infidelium; non efficit, ut licite possit infidelis in tanto numero admitti. Probo: quia ius regni est præcipue in bonum subiectorum; sed tunc esset religioni subiectorum perniciofa defensio, cum exercitu infidelium; ergò non est licita. Minor

probat: quia tunc est ingens periculum, ut infidelis victor traducat ad se regnum, & religionem, ut sæpe contingit.

Addo, si Catholicus non possit se tueri, nisi evocato Principe hæretico; qui non sit usurpaturus regnum; petit autem libertatem conscientiae in regno penitus Catholicum, non licet Catholico hæreticum vocare: quia id est in apertam regni perniciem. Nec ipse potest tanti æstimare temporale Principatum, quanti sui regni Catholicam fidem. Quòd si non potest aliter regnare, signum est Deum non velle efficaciter, ut ipse regnet; sed eius constantiam probare in spernenda regia gloria pro divina.

Vt autem constet, quàm inaniter nonnulli Christiani Principes sint delusi spe in infideli exercitu collocata: alij verò quàm prudenter eos fecerint excludendos; nec ullum imperium amissum ob spreto; sed ob evocatos infideles; considera quantum fuerit afflicta respublica Veneta anno 1509 cum in eam conspiraverint Germanus Imperator, Reges Hispanus & Gallus; & ipse Pontifex Iulius Secundus: qui ei reipublicæ eripuerant non vrbes; sed provincias: ei obtulit ultro auxilium Bayacetus, quod ipsa constanter recusavit; timens ne rempublicam occuparet tyrannus specie subsidij, inter pacis fœdera: ut postea Cyprum eripuit Selynus anno 1570. Resque ita composuit Deus; ut paulò post Christianorum Principum, & maximè Pontificis operâ, Venetis omnia fuerint restituta.

In Græcorum capite sapuerat sapientissima respublica: cum enim Græcorum Imperator Ioannes Paleologus graviter esset afflictus; censuit se posse levare Amuratis armis: advexitque in Græciam anno 1363. navibus Genuensium, Turcarum sexaginta millia: qui pulsus hostibus totam Græciā redegerunt in provinciam, occupatis præcipuis urbibus; Imperator autem Christianus factus est vestigialis Mahometanis; à quibus tandem fuit imperium extinctum: etenim anno 1374. Emanuel Ioannis Filius, privatur Thessalonicensi Principatu. Bayacetus autem anno 1384. ob dissidium Ioannis, & Andronici, opem ferens Andronico totâ Græciâ sensim potitur.

Nec successit felicius Hungaris auxiliū Solymani: cum enim Ferdinandus Primus Imperator, iure, & pacto peteret regnum Hungariæ; illud tradere recusavit Isabella Regina, vxor Regis Ioannis Sepusij; mater verò Stephani Sepusij pueri: obtulit ei Ferdinandus provincias, & copias ferè Regias: omnes sprevit fœmina decepta à suis, ac se munivit exercitu Solymani: qui crudeli strage à suis in Christianos factâ, occupavit

§. 172.

§. 173.

§. 174.

§. 175.

vit anno 1521. Belgradum, & alias vrbes; deliberans autem de educando puero, parum abfuit, quin eum traduceret Constantinopolim imbuendum Mahometismo. Regina verò iuvenis pulcherrima, fuit in barbari arbitrio, qui eam non attigit, quia noluit; non verò quia non potuit: ipsa quæ & filius privati regno, ignobiliore fortunâ sunt agitati, quàm offerbatur à Catholico Ferdinando: itaque vnus segnis Imperator & alia fœmina malè confulti, reipublicæ Christianæ ademerunt Græciam, & Hungariam.

Dices, Franciscum Primum Galliæ Regem vsum armis, & clâssi Turcica, eiusque præfecto Hariadeno Ænobarbo, vulgò, *Barbaroxa*. Respondeo: Regem illum virtutes verè Regias, quibus effulsit, eo facinore obtenebrasse; adduxit enim Christianum orbem in summum discrimen; Galli enim (teste Paulo Iovio) enixè contendebant, vt Barbaroxa occuparet in Italia portum, cuius adventu vniverfa expavit Italia; conspiciata in suis litoribus anno 1543. centum & decem magnas triremes, & quadraginta minores. Nec potuit impetrare Pollinus, vt abstinerent Turcæ à direptione Nizæ, & aliorum oppidorum; immò & Tolone innumeros Gallos obtruncarunt Turcæ; asti-quesunt in captivatem infiniti Christiani; & rapta in matrimonium Christiana puella, & (vt aiunt) coacta renuntiare Christo. Ob quæ Franciscus Rex clarissimus omnium animos exacerbavit; nec deinceps vsus est fortuna fœlici: Carolus enim Quintus rectâ Parisios petens, eum tantum depressit, vt tota Gallia videretur capiendâ; Henricus autem Octavus Picardiam deval-tavit: & quamvis ad Ceresolam Gallicus exercitus fudit Hispanum, fuit fato tam infœlici Gallis: è quibus tam multi desiderati sunt in prælio, quàm è nostris: & quidem iustè vtrumque. Nam occisorum multitudo fuit è Germanis hæreticis; qui diu in Christum blasphemaverant: Hispani autem contrito Gallorum dextro cornu, victoriâ adepti, redeuntes in castra; invenerunt Germanos obtruncatos. Itaque Catholici è nostro exercitu cæsis hostibus se receperunt; hæretici autem perire. Franciscus ergò in nullo est vsus fortunâ secundâ post accersitum Turcam, regnumque traductum est è familia Valoyfana ad æmulam Borboniam.

Cum verò Henricus Secundus, Francisci filius inito fœdere cum Petro, & Carolo Carrassa, vocandum iterum curaret Turcâ; qui litora Sicula, & Neapolitana excurrenta fusciperet; vsus fuit fato non meliore. Misit in Neapolim vndecim equitum milia; è quibus complurimi fuerunt trucidati

ab Hispanis; ceteri redierunt inglorij, dato salvoconductu à Duce Albano: Rex ipse interfectus in hastiludio lamentabile spectaculum factus est Orbis eius regnum in filijs malè extinctis extinctu, datum est Borbonijs: Petrus & Carolus Carrassa capitibus plexi à Pio Quarto, & in publico Ponte locati exemplo fuerunt mundo, nequis appetat aliena regna. Quæ comperies in *Historia de Bellis Campaniæ*. Sic Deus afficit primos Turcarum amicos, secundos & tertios eadem ratione affecturus, augens Hispanorum regna, cum Turcis perpetuò bellantiu; vt & nunc Polonorum serenissimi Ferdinandi Secundi.

SECTIO V.

De communicatione cum infidelibus in instrumentis ad religionem spectantibus.

CONSTAT ex disputat. 48. sect. 3. licere circa religionem nonnullas actiones; quæ non sunt propriè cultus; quamvis exerceri soleant ab infidelibus. Item ostendi hac disputat. à §. 107. licere remigi Christiano navim remis agere, etiam in ipso certamine, vrgente gravissima necessitate, Quia remigium non est pugna; nec pugna pars; sed quædam conditio antecedens indifferens de se; qua abutitur Turca ex pravo affectu: quem abysum ego non teneor vitare cum gravi meo incommodo: de quo disseram inferius agens de obligatione vitandi aliorum incommoda.

E quibus deduco: licere, vrgente necessitate gravi, ministrare Iudæo agnum, quem emit immolandum. Lorca, quæ st. 10. in art. 9. num. 6. asserit, non licere agnum præbere Iudæo parato ad sacrificium; licere tamen, quando eum non petit tam proximè expeditus ad sacrificium: verum parum refert Iudæum esse paratum, vel imparatum: nisi inde absit probabile iudicium de eius abysu, quod vult etiam ipse Lorca Considerandum est ergò, vtrum hæc instrumenta sint ex pravo ea petentis affectu addicta irreligioni; vel non. Si primum, non possunt licite dari absque causâ damni proportionati: si non sunt addicta, possunt dari; licere autem, vbi Iudæis permittitur lex vetus, eis agnum vendere, docent plurimi; vide P. Marianam de spectaculis.

§. 178.

§. 179.

Lorca.

P. Mariana.

Hæc

§. 176.
Obiectio.
Resp.

§. 177.

S. Tho. q. 10. Art. 9. Hæc autem causa non est in omnibus eadem, quia materia remota, ut licite detur, non eget tanta causa, quantâ proxima: de quo agendum cum de scandalo differatur disputat. 173. Recognosce Silvest. *infidelitas*, quæst. 4. Magistrum Bañez, in quæst. 10. art. 11. Patres Valentiam, dist. 1. quæst. 10. punct. 5. Thom. Sanchez, lib. 1. summa, cap. 7. Suar. disputat. 10. de charit. sect. 4. nu. 7. ubi distinguit actionem remigum à donatione statuar, quod illa est cooperatio; non hæc.

§. 181.

De sculptura, aut pictura Idoli est dubium: & quidem ea est licita; quando nec queritur, nec timetur idololatria; cum autem timeatur, dico peccare contra religionem, qui eam præbet absque urgentissimo damno. Probatur: tum ex lege charitatis; tum quia omnis virtus obligat, ut vitentur omnes occasiones eam violandi: ut pono ex disputatione de scandalo; si autem non possum ego non præbere idolum absque gravi damno proportionato; non pecco in eo dando. Ita authores adducti censent univèrsim, nullum teneri cum gravi damno proportionato ad vitandum aliena damna, quia hæc actio non est cooperatio ad idololatriam; sed est prævia materiæ ostensio, qua abvitur infidelis: idè dixerim de ædificio phanorum; nisi quod minor causa excusat. Quia ubi permittitur Iudæis Synagoga, possunt opifices eam struere: ut cum multis docet Pater Marianna.

P. Maria-na.

§. 182.

Obiectio. 1.

Resp.

Dices primum: S. Claudium, & eius socios noluisse fingere simulacrum. Responderi posset primum: eos sibi esse persuasos id esse illicitum; & more Martyrum mortem objisse, ne agerent contra conscientiam dictamen. Secundò, eos id rectè fecisse; sed absque obligatione; maximè cum statua peteretur, non ad cultum; sed ad ornatum stagni, ut multi Martyres publicè Christum confessi sunt, quando licite poterant se occultare, atque tacere. Tertiò respondeo; tunc fuisse signum maximè notum idololatriæ fingere statuas, à quo illi meritò abstinere: quorum nomina celebrat Ecclesia die octava Novembris: conclusio autem est quando sculptura nulli est argumentum desculptoris infidelitate.

§. 183.

Obiectio. 2.

S. Thom.

Silvest.

Objicies secundò. S. Thom. 2. 2. quæst. 169. art. 2. ad 4. ubi ait, peccaturum hominem exercentem artem, cuius opere nullus possit, nisi malè uti: ut qui idola efficeret. Silvester *infidelitas*, quæst. 4. respondet loquutum S. Thom. de artifice volente suo opere compleri idololatriam aliorum; at Silvester fugit, non exponit S. Thomam, discrimen adducentem inter artificem, cuius operibus nullus potest benè uti, & eum, cuius

opere possumus & uti, & abviti: at si hic secundus eo animo operaretur, etiam peccaret: ergò sentit S. Thomas structuram idoli esse intrinsecè malam.

Respondeo: rectè id dictum à S. Thoma: quia qui se addicit illi arti; ipse absque necessitate se facit scandalum; cum posset aliam artē exercere. Unde Histrones gravissimè peccant, & sunt per se (ut nunc Histroniam exercent) in statu peccati mortalis: quia nullā necessitate compulsi se addicunt arti, quam sciunt esse laqueo infinitis spectatoribus: at non agit S. Thomas de eo, qui casu cogitur ad efficiendum idolum: ut nunc non peccaret Histrio in agenda fabula Leandri ad vitandum grave damnum.

§. 184.

Resp.

SECTIO VI.

De communicatione in matrimonio cum hæreticis.

NON ago cum hæretico publico clerici percussore, aut speciatim denunciato: cum quo matrimonium est eadem ratione illicitum, ac cum Catholico, spectata excommunicatione. Unde, ut in Germania Catholicus non potest licite uxorem Catholicam ducere publicè & nominatim excommunicatam; ita nec hæreticam eadem ratione excommunicatam. Ago igitur de matrimonio inter hæreticos externos non excommunicatos nominatim.

§. 185.

SUBSECTIO I.

Valet matrimonium inter hæreticos.

DICO primò: inter hæreticos est legitimum matrimonium. Probatur primum, quia §. 235. ostendam, esse legitimum matrimoniū inter non baptizatos infideles: ergò & inter infideles baptizatos; quæ consequentia est evidentissima. Secundo, quia in omnium consensu filij hæreticorum in Germania, Gallia, & Anglia, non sunt spurij; sed legitimi, & hæredes honorum, & fortunarum parentum: nec foemina hæretica hæretico nupta censetur eius

§. 186.

1. Concl.

Probat.

eius Scortum, sed vxor; si autem vterque revertatur ad fidem; non iteratur matrimonium; nec in confessione sunt exposituri actus coniugales; vt sunt exposituri actus cum alienâ personâ. Nec Ecclesia irrita reddidit ea matrimonia: nullibi enim est aut lex, aut consuetudo; sed, vt multi contractus sunt validi inter hæreticos; ita & hic, qui est maximè necessarius ad mundi conservationē, & vitanda innumera peccata.

§. 187.
2. Concl.

Dico secundò, matrimonium inter hæreticos est verum Sacramentum. Probatur: quia matrimonium in ratione contractus est validum inter hæreticos: ergò & est Sacramentum. Probo consequentiam; quia in ratione Sacramenti nihil exigit præter contractum, nisi personarum capacitatem; sed hæretici sunt capaces huius Sacramenti, vt Ordinis; & vt efficiendi Eucharistiam, & absolvendi à peccatis: ergò est Sacramentum; nec Ecclesia eos reddidit incapaces, nec potest, nisi invalidatione contractus: quæ nullibi est. Confirmatur primum, quia vtroque converso non instauratur matrimonium. Secundò: quia vtroque discedente à fide, manere matrimonium ostendam §. 189: ergò & inter vtroque infideles: quia vt perseverantia baptismi retinet Sacramentum matrimonij, ita & ratum facit. Tertiò: quia altero ad fidem converso non potest alter dimitti; neque novum iniri vivente alterutro. Quod non contingeret, nisi esset Sacramentum. Quapropter, si quis baptizetur, & eius coniux nolit baptizari; potest novum matrimonium inire superstitie coniuge infideli.

Confirm.

in iure decretalium: ait autem Glossa: *ma* *Castro*. *le dixit Coelestinus*. Alphonsus Castro, 1. de hæresibus, cap. 4. affirmat Coelestinum ab hæresi excusari non posse; quòd censuerit dissolvere matrimonium per hæresim vnius cōiugis. Cardinalis Bellarminus, tom. 1. lib. 4. de Romano Pontifice, cap. 14. versu *respondeo nec*, Coelestinum prudenter excusat; quòd tunc nihil erat definitum: nec eum loquutum fuisse authoritate Pontificis; sed privati Doctoris more id asseruisse: immò nec Innocentium egisse, nisi privato iure, quod sibi probabilius est visum, nullo modo Coelestinum damnans erroris: at nūc nostra sententia est definita Trid. sess. 24. can. 5. Ratio Innocētij est optima: quia perseverante charactere baptismi, perseverant cætera Sacramenta, quæ de se sunt diuturna, quæ ratio non raro ex S. August. redditur à Gratiano in decreto 32. quæst. 7. cap. 2. & alibi. Tandem: quia Sacramentum efficit matrimonium ratum; quod post cōsummationem à solo Deo potest dirimi vtroque coniuge superstitie: quamvis possunt, cum cautione iuris religionem inire.

Bellarmin.

Trid.

S. Aug.
Gratian.

Vndè deduco matrimonium perseverare vtroque coniuge deficiente à fide: tum quia Concilium dixit aperte ob hæresim non solvi matrimonium. *Si quis dixerit ob hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam à coniuge dissolvere matrimonij vinculum, anathema sit.* Secundò, quia filij deficientium à Fide non censentur illegitimi: nec actus coniugales peccata, nec iterandum Sacramentum, quando redeunt in Ecclesiam. Tertiò: quia dum in vtroque perseverat Sacramentum baptismi; sunt capaces Sacramenti matrimonij; quod semel consummatum est insolubile.

§. 189.

SUBSECTIO II.

Hæresis non dissolvit matrimonium.

§. 188.
3. Concl.

DICO tertiò: matrimonium contractum inter fideles non dissolvitur altero deficiente à Fide; sed integrum manet, quoad vinculum: ita vt superstitie coniuge hæretica, non liceant Catholicis novæ nuptiæ. Hæc propositio est tam certa, vt Coelestinus Tertius ab omnibus reprehendatur, quod in oppositum fuerit inclinatus. Innocentius Tertius, cap. *quæsit*, & cap. *quanto* de divortijs id asseruit: damnans Coelestini sententiam ijs verbis: *Licet quidam prædecessor noster sensisse aliter videatur.* Glossa ait, eum fuisse Coelestinum Tertium; eiusque sententiam olim extitisse

Innoc.

SUBSECTIO III.

Catholicus potest ab hæretico coniuge separari.

DICO quartò: altero coniuge deficiente à Fide, potest alter ab eo separari, si cogat infidelis fidelem avocari à Fide: ita sancitur, cap. *quæsit*, de divortijs, & cap. *quanto*, eodem titulo: tū ob fidei dignitatem; ob quam iure privatur infidelis fructibus matrimonij: tum quia quoties vir cogit uxorem ad peccatum, potest ab ea separari: vt ostendam disputans de matrimonio.

Dico quintò: tametsi infidelis coniux non pertrahat coniugem ad peccatum vllū; nec

§. 190.
4. Concl.

§. 191.

§. 192.

nec

S. Tho. q. 10. Art. 9. nec vivat cum contumelia creatoris: potest coniux fidelis infidelem relinquere ob solum crimen hæresis aut apostasiæ contractum post matrimonium. Probatur ex cap. quanto, de divortijs; vbi agitur de coniuge lapso in hæresim, aut paganismum; non verò in specie de trahente alium coniugem ad peccatum vllum; vt constat ex eodem cap. versu si verò: cum autem Pontifex definiisset matrimonium durare; obijcit coniugem fidelem privari absque culpa vsu matrimonij: & respondet id contingere etiā alias ob causas: itaque sola desertio fidei sufficit ad separationem coniugum à mutua cohabitatione. Hæc clariùs fanciuntur cap. de illa, de divortijs; vt constabit §. sequenti: idque passim reperies: tum quia iura iure invehuntur acerbè in hæreticos; tum quia durum esset non licere vxori deficere ab homine deficiente à fide: à quo timere iure potest scandalum labendi in hæresim, & in alia hæreticorum peccata, quæ discuntur ex illorum assuetudine. Itaque si hæreticus pertinax sit in non resipiscendo; deferri potest: at expectari debet aliquandiu an resipiscat.

§. 192.
6. Concl.

Dico sextò: non est opus sententiâ Ecclesiæ ad hanc separationem; sed privata auctoritate accepta à iure communi: & ob crimen coniugis, potest fidelis coniux ab infideli discedere. Constat hæc de re in cap. de illa de divortijs ijs verbis: *De illa, que viro suo labente in hæresim, ipsius consortium sine iudicio Ecclesiæ declinavit, videtur nobis, quod mulier (maximè si eà intentione discessit, vt lapsus in hæresim radio pariter, & confusione affectus, se ab errore suo converteret) ei, cum reversus fuerit, est reddenda: vbi Urbanus Tertius nō præcipit reddendam vxorem separatam sine Ecclesiæ iudicio, nisi coniux revertatur ad fidem: quia illa separatio est iusta; vt constat ex §. 191.*

SVBSECTIO III.

Catholicus quando cogitur redire ad hæreticum?

§. 193.
7. Concl.

DICO septimò, mulierem auctoritate propria separatam à viro suo ob hæresim debere ad illum sponte, aut coactam redire conversum iam ad fidem. Hæc conclusio statuitur cap. de illa de divortijs, in qua omnes conveniunt: vt constat apud P. Thom. Sanchez, tom. 3. lib. 10. disp. 15. num. 13.

Th. Sanchez.

§. 194.
8. Concl.

Dico octavò: probabile est post sententiam posse compelli Catholicum ad redi-

tum, nisi religionem intret. Ita P. Thom. Sanchez, ea disputat. 15. num. 18. pro qua plures adducit; cui fayet P. Rebellus adducendus §. 207. At oppositum statuitur de illa, quæ auctoritate Ecclesiæ decessit, ijs verbis: *Si autem iudicio Ecclesiæ ab eo recessit; ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam, cap. de illa, de divortijs.* Respondeo, tunc Pontificem noluisse præcepto obstringere coniugem fidelem ad reditum cum infideli; hoc tamen mitigavit Innocentius Tertius, cap. quanto, de divortijs; vt constat ex glossa capitis de illa, ijs verbis: *Sed hoc, quod in fine dicitur, corrigitur per capitulum sequens. Nota quòd, cessante causa, cessat effectus: vbi glossa & hanc conclusionem probat, & decretum Urbani esse correctum Innocentij lege.*

Th. Sanchez.
Rebel.

Obiectio.

Resp.

Innoc.

§. 195.

Et quidem cap. quanto, de divortijs fine, ex principiis ibidem iactis; ait Innocentius dirimendam esse quæstionem, vtrum redire cogatur coniux fidelis ad infidelem iam conversum? quia nimirum cogi debet; sicut ex iisdem principiis ostenditur hæreticos non esse matrimonio solutos ob hæresim. Quod docet glossa asserens cogendum esse coniugem fidelem ad reditum cum iam converso, siue auctoritate Ecclesiæ, siue privatâ sit separatus: Glossa capitis de illa, fine, conatur vtrumque componere: vt ea, quæ auctoritate Ecclesiæ fuit separata, non compellatur absolute redire; sed permittatur religionem intrare: in quo sensu loquutus est Urbanus: Innocentius autem voluit eam compelli: at non ei vetuit religionis ingressum, quæ auctoritate publica fuit separata; estque hæc omnium optima interpretatio. Nec illi duo Pontifices diversa docuere, vt ostendam §. 200.

Obijcies melius asseri ab Urbano, non esse cogendam ad reditum, quæ auctoritate Ecclesiæ fuit separata: quia, quæ ob mariti adulterium separatur auctoritate publicâ; non cogitur ad virum redire: ergò nec, quæ ob infidelitatem. Glossa capitis mulier, de conversione coniugatorum, negat consequentiam, quia vir non cogitur redire ad adulteram; quia contraheret bigamiam; & ob eam, irregularitatem. Quam glossæ rationē iuvare possumus; quia mas & fœmina sunt in hac parte pares; vt ratione constat; & ex 32. quæst. 1. cap. si quis vxorem; & cap. quæsitur, de divortijs.

§. 196.
Obiectio.

Hæc tamen ratio mihi nō probatur: primum, quia non dat ius æquum vtrique parti: quia marito dat ius directum; vxori autem indirectum: quia ille non cogitur redire ad adulteram propter irregularitatem vitandam; fœmina autem non propter aliud, quā propter æqualitatem iuris. Secundò, quia facultas

§. 197.

facultas discedendi à coniuge adultero non oritur ex intrinseco conceptu matrimonij, & adulterij; sed ex lege extrinseca bigamiae. Itaque, si nulla esset irregularitas in bigamos, non posset vir discedere ab adultera emendatâ. Tertiò, quia saepe cogitur aliquis ad actionem, ob quam est irregularis; ex suppositione, quòd sit in aliquo statu, v.g. qui secundas nuptias inivit, tenetur matrimonium consummare, vel ingredi religionem; at ob consummationem secundi matrimonij contrahitur bigamia, & irregularitas; non verò ob solas nuptias. Item Iudex tenetur agere in patibulum homicidas: eadem ergò ratione teneretur ad recipiendam adulteram, ex suppositione quod eam duxit uxorem; licet futurus sit irregularis.

§. 198.
Resp.

Respondeo, nullum teneri ad adulterum redire (nisi certas ob causas accidētarias, de quibus non agimus:) teneri autem ad iam conversum. Quòd adulterium est iniuria facta alteri coniugi; & quamvis non possumus vindictam quærere; sed tenemur animo condonare iniurias; ita vt Deus illas remittat, sibi que reconciliet eos, à quibus eas accepimus: at non tenemur ad non exigendas à iudice poenas temporarias, quas nobis debent iniurij; separatio autem à coniuge adultero, est poena debita alteri coniugi: in cuius potestate est eam condonare, aut exigere: ac propterea cogi non potest ad reditum; infidelitas verò non est iniuria coniugis alterius: qui in nullam poenam acquiritur; separatioque est licita propter pericula coniugis fidelis; & vt infidelis resipiscat: at eo converso hæc omnia cessant. Quibus favet S. Gregorius adductus distinet. 50. cap. ferrum: quod enim ibi de prædicatione dicit, huc quadrat, quando Ecclesia superstitem servat hæreticum iam conversum ad fidem.

S. Greg.

SUBSECTIO V.

Separatus iudicio Ecclesiae non cogitur redire.

§. 199.
9. Concl.

DICO nonò: coniux separatus ab alio ob infidelitatem, non potest illo invito religionem inire, si propria autoritate, & non per sententiam Ecclesiae, separatus fuit; si verò separatio fuit per Ecclesiae iudiciũ, potest altero invito religionem inire, etiam post cõversionẽ. Hæc conclusio est in cap. *mulier* de conversione coniugat. *Mulier, quæ in fide remansit, potest, nolente viro, qui ab infidelitate reuertitur, propter*

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 1.

quã ab eo fuerat iudicio Ecclesia separata, ad religionẽ liberẽ cõvolare. Vbi glossa observat argumentũ à contrario: quia, si ad convolvendum ad religionẽ, mulier est separata auctoritate Ecclesiae; quæ hac auctoritate nõ est separata, non potest convolare: & quidem huic facit sententiæ cap. *de illa* de divortijs, quia, quæ separata est auctoritate privatâ, compellenda est ad reditum; secus quæ auctoritate Ecclesiae: quia hæc non est compellenda absolutè, sicut illa: nam hæc permittitur religionem inire; non verò illa: unde altera compellitur absolutè, secus altera. Quæ est optima duorum textuum conciliatio: in cap. *quanto* de divortijs, dicitur absolutè cogendum esse ad reditum cõiugem fidelem. Quod glossa eius capituli in fine intelligendum vult; nisi velit religionem intrare ille, qui auctoritate Ecclesiae fuit separatus ob alterius infidelitatem.

Itaq; Gregorius Nonus in cap. *mulier* declarat facultatem coniugis auctoritate Ecclesiae separati, ad ingressũ religionis. Hanc eandem facultatem indicat Urbanus Tertius cap. *de illa*; non quòd velit illum coniugem non esse cõpellendum, si manere velit in sæculo; sed quia, si vult religioni dare nomen, potest: ob quod non est compellendus absolutè, vt est compellendus, qui auctoritate privata secessit ab altero: qui absolutè est ad reditum compellendus; tametsi velit religiosus esse. At Innocentius Tertius, non faciens verbum de ingressu religionis; sed ponens sententiam Gregorij Noni, dicit cõiugem compellendum ad reditum: subintellige autem cum glossa; nisi velit esse religiosus, vt vxoratus dicitur teneri ad cõsummationem matrimonij; subintellige: nisi velit religionem inire.

§. 200.
Greg. 9.

Urban. 3.

Dico decimò: qui auctoritate Ecclesiae discessit à coniuge hæretico, non est compellendus ad reditũ, aut ad religionẽ, sed liberum est illi manere in sæculo abiunctum ab altero coniuge, aut religionem inire, aut initiari sacris. Quæ doctrina est P. Th. Sanch. lib. 10. disp. 15. nu. 19. estq; communior, & Doctorũ complurium, quos ibidẽ adducit. Ac primũ est expressa lex Urbani III. cap. *de illa* de divortijs. Si verò (inquit) iudicio Ecclesia ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus cõpellendã. Hæc autẽ lex nullibi arogatur: etenim Innocentius III. cap. *quãto* de divortijs, non egit de cõiuge separato auctoritate Ecclesiae; sed indistinctè dixit colligi ex suis principiis, eum esse cogendum ad reditũ, quia eam quæstionẽ, & aliã priorem dirimit, ne coniuges aliorũ infidelitate abvtantur ad separationẽ perpetuã, quæ illis nõ permittitur absq; Ecclesiae auctoritate: at vbi hæc aliquid statuit, nõ est abvsiõni,

§. 201.
10. Concl.

Th. Sanch.

Urban. 3.

Innoc. 3.

Rr &

S. Tho. q. 10. Art. 9. & malitiæ locus: & quemadmodum ipse Innocentius eodem cap. dixit, se definire contra Cœlestini decretum; idem diceret de lege Urbani; si contra eam definiret: ergo Pōtifex Urbanus egit de coniuge separato auctoritate Ecclesiæ: Innocētius autē de separato confusē, & indeterminatē: Gregorius verō expressit eo cap. *mulier* facultatem intrandi religionem, cetera non excludens.

§. 202. Hæc autem opinione multa componuntur facilius, quàm in oppositâ: primum non est quærendum discriminē inter adulterium carneum, & spirituale: quia ante sententiam Ecclesiæ in neutro potest separatus initiari sacris, religionem suscipere, nec gaudere separatione per se perpetuâ: at post sententiam Ecclesiæ, in utroque potest separatus liberè efficere, quod libuerit; & uti iure, & sententiâ separationis latâ pro ipso contra alterum.

§. 203. Secundò constat, cur ante sententiam neutri liceat, aut intrare religionem, aut initiari sacris, aut aliquid efficere, ex quo perpetua separatio sequatur. Quia separatio & eius effectus sunt pœna delicti, quæ infligenda est auctoritate publica: quâ nullus sustinere cogitur nisi per iudicis auctoritatem: ad quam infligendam nullus privatus habet ius; sed tantum ad eam à iudice petendam. Item infideli infamiâ publicâ punito, non cogitur eius cōiux cum illo invita degere: esset enim infœlicissima fors teneri ad cohabitandum cum hæretico, qui se, totamque familiam deturpavit, & quidem alia crimina, & eorum infamia non est satis ad separationem; est autem infidelitas, cap. *quasi* de divortijs.

§. 204. Tertiò, optima redditur ratio à priori huius sententiæ: quia ante iudicium Ecclesiæ, non est decreta pœna hæretico hic & nunc infligenda; sed in cōmuni est decreta hæretico pœna: qua autē ratione hic hæreticus sit puniendus, non est decretum: ac propterea ante iudicium Ecclesiæ nō tenetur hæreticus pati suæ coniugis in religionē ingressum, qui est gravissima pœna: at post Ecclesiæ iudicium iam est applicata pœna huic hæretico; cui infligitur supplicium hæreticorū, at pœnā iure patitur reus post sententiam: quia illi subicitur à iudice; pœnā autem illā, cum iusta sit, non solvit hæreticus per conversionem; ut non solvit insigni Sancti Andree, quo ab Hispanis in ignominiam publicam induitur.

§. 205. Hinc etiam deduces: cur mulieri liceat fugere verum hæreticum ante iudicium Ecclesiæ: quia utitur iure naturali fugiendi periculum deceptionis. Hoc autem frequentissimum est sc̃minæ à viro, ideoque timendum. Recognosce §. 191. cessante autē hoc

periculo per conversionē coniugis; tenetur altera ad eum redire. Quod rectè probatur ex S. Gregorio adducto §. 198. Itaque ante S. Greg. iudicium Ecclesiæ separatio non est perpetua, sed dum periculum durat; nec est in penam: secus potest iudicium.

SVBSECTIO VI.

Duo dubia.

SVBORIVNTVR nonnulla dubia: primū, quod sit Ecclesiæ iudiciū, sententia, & auctoritas expectanda ante separationem perpetuam? Hac de re disputat P. Thom. Sanchez lib. 10. disputat. 15. à num. 20. omissus aliorum sententijs, hæc ipsius mihi probatur, sufficere ad divortiū sententiam iudicis Ecclesiastici, quā declaratur coniux esse hæreticus: hanc enim sententiam sequuntur hæreticorum pœnæ, inter quas hæc est vna. Nec opus est, ut coniux petat à iudice divortium. Sive ergo hæreticus in publicum adducatur theatrum; sive in occulto reconcilietur indutus habitu, & more penitentium; potest coniux ab eo divertere. Si verò hæreticus sine accusatore adit iudicium, & ab eo recōciliatur more paterno absque strepitu iudiciali, non potest deserui ab alio coniuge: quia illa non est sententia, nec eā sequitur vlla pœna forēsis.

P. Rebellus 2. part. de obligationibus iustitiæ, lib. 2. q. 18. nu. 10. opinatur necessariā esse ad divortiū, vel sententiā ad petitionē partis, directè privantē hæreticū cohabitationē; vel sententiā declarantem, illū esse cōtumacem: si autem declaratur, eū fuisse hæreticum, nunc verò non esse; sed potius reconciliari, censet, eum non privari cohabitatione. Eius rationes nō vrgent: nec propter eas discedendum est ab hac sententia: ibi asserit Alexandrum III. fuisse authorē capitis *quanto* de divortijs. cū non fuerit, sed Innocentius III. vnde argumentum inde petitū non vrget. Quod ait hæreticū sic recōciliatum nullā sequi pœnā eiusmodi, est falsum: ut enim sequitur infamia publica, inhabilitas ad munera, & alia, ita & divortiū. Quod ait multos hæreticos occultādos, est falsum: habent enim quæsitores tam provisā media hæreticos detegendi, ut, nisi rarissimè, id timeri non debeat.

Secundum dubium est, cur vnus actus adulterij sufficiat, ut alter coniux discedat, & non vnus actus hæresis; sed opus est vel pluribus casibus; vel vno tam vehementer expresso, ut non sit spes melioris frugis? Pa-

§. 206.
1. Dubiū.
Th. Sanchez.

§. 207.
Rebell.

§. 208.
2. Dubiū.

ter Thomas Sanchez, lib. 10. dist. 15. nu. 11. censet rationem esse; quia hæresi maculatur anima sola; adulterio etiam corpus, pugnat- que hoc magis è diametro cū coniugio. Itē, quia adulterij pœna est perpetua, affert que alias rationes parum efficaces. Prima non vrget: quia vt vna macula corporis & ani- mi sufficit; quid ni & vna hæresis multo gra- vior? deinde cur plures hereses sufficiunt, & non vna? aut cur vnum adulteriū affert per- petuam pœnam, & non hæresis vna? maxi- mē cū post sententiā per vnam hæresim liceat divortium.

§. 209.

Rationem à priori reddidi §. 198. quia separatio ante sententiā non est pœna; sed est ad vitādum periculum deceptionis: quod ferē numquā apparet in vno actu: nec ex hæresi oritur ius in coniuge ad petendā pœnā sibi debitam iure matrimonij. Adul- terium autem est iniustitia in alterum con- iugem: qui inde acquirit ius ad divortium ipso iure matrimonij; ob eiusdem violatas leges: ac propterea ex vno adulterio accepit iniuriam; & ius eam vindicandi apud iudi- ces: at si sententiā plectatur hæreticus ob vnum actum, potest à coniuge deserui: quia sententiā sequitur pœna: in quam fit di- vortium; non verò ob periculum; vt fit ante sententiā.

SUBSECTIO VII.

Utrum per copulam condonetur ius separationis?

§. 210.
2. Dub.

TERTIVM dubium est: vtrum si coniux sciens hæresim alterius, corpus cum illo misceat; postea pos- sit ab illo post sententiā separari. Maria est conscia hæresis Antonij viri sui: & cum eā scientia sine vlla vi, se ei permittit vten- dam: deinceps Antonius publicè punitur. Rogo; vtrum Maria possit ab illo discedere? Non posse probatur primum ab exemplo adulterij: si enim Maria conscia adulterij, sine vi, & coactione corpus præbet Anto- nio; nec potest ei litem intendere de adulte- rio; nec post sententiā potest ab eo disiun- gi, nisi ob novum adulterium: ergò idē erit in nostro casu. Probo consequentiam: quia vt in primo casu Maria corpore permixto reconciliata fuit Antonio; & ei condonavit iniuriam; cessitque iuri exigendi pœnam; ita & in secundo casu.

§. 211.
2. Arg.

Secundo probatur: quia pœnam meretur quis per peccatum; non formaliter per sen- tentiā. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

tentiam: ergò si cōiux conscius peccati dat corpus illud demerenti; iam non vult eam pœnam; sed cedit iuri eā vtendi: quia per sen- tentiā non datur novum ius; sed antiquum declaratur. Confirmatur: si post sententiā latam coniugem admittat ad torum; non potest deinceps illum dimittere ob illud delictum: ergò nec si illum admittat ante sententiā.

Confirm.

§. 212.

Præmitto coniugem fidelem non posse ab infideli disiungi, nisi expectato tempo- re melioris frugis. Hoc tēpore tenetur red- dere debitum: quia non habet ius illud ne- gandi. Hæc debiti redditio non efficit con- iugem impotem separationis, quia non est voluntaria cessio iuris vtendi pœnā; sed est moraliter actio necessaria; quia peccaret eā detrectans absque aliā causā, in quo differt hæresis ab adulterio: hoc enim è vestigio dat alteri coniugi ius ad divortium; quod si coniux conscius adulterij miscetur cum adultero; iam efficitur vna caro cum illo, & totam condonat iniuriam. Item, qui igno- rans crimen, dat coniugi corpus; non prop- terea remittit iniuriam, nec pœnam: eadem ratione nec qui coactus; tametsi sciat con- iugis crimen: est ergo difficultas de coniuge miscente corpus cum infideli; quando le- ges illi divortia permittunt: & potest abs- que gravi damno ab altero coniuge diver- tere.

§. 213.
Concl.
Probat.

Censeo, latā sententiā posse coniugem fidelem discedere ab infideli; tametsi con- sciis criminis, potensque ab eo divertere, ei dederit corpus. Probatur: quia divortium est pœna; cui nec infidelis ante sententiā subicitur, nec datur in favorem alterius coniugis; sed sequitur sententiā ipsam: ergò ante sententiā nullus remittit eam pœnam, nec condonat, nec cedit suo iuri de illa non exigenda. Probo consequen- tiam: quia nullus cedit iuri, quod non ha- bet; nec mihi condonat, quod non debeo. Confirmatur, si coniux sit emendatus; te- netur altera ad illum reverti: hoc autem eam non privat potestate eum dimitten- di post sententiā: vt constat ex §. 212, ergò nec si non emendatus admittatur an- te sententiā. Probo consequentiam; quia emendatio non privat coniugem fi- delem potestate discedendi post senten- tiā.

Confirm.

§. 214.
Ad 1. arg.

Ad primum è §. 210. Nego consequen- tiam: ad probationem respondeo: divortiū oriri ex ipso adulterio, vt iniuria Mariæ; ex hac iniuria oritur per se ius in Maria ad di- vortium: per corpus mixtum Maria con- donat iniuriam: quā condonata non habet ius ad exigendum divortium, quia per vsum corporis sui mariti eidem est reconciliata;

Rr 2

& ef-

S. Tho. q. 10. Art. 2. & effecta cum illo vna caro: quæ ergo iam iterum coniuncta est cum viro à Deo; non potest nisi à solo Deo separari. Itaque divisio viri ab vxore aufertur per sequentem coniunctionem: ac propterea non est locus separationi propter illam primam abiunctionem, quæ per coniunctionem sequentem est abolita. At divortium ab hæretico oritur ex sententia; & non ex iniuria: vnde auditâ sententiâ potest discedere coniux alter.

§. 215. Suntque absimilia hæc: quia coniux non tenetur reddere debitum adultero semel adulteranti; sed potest separari, & litem intendere: at tenetur reddere infideli, qui semel tantum defecit à Fide: ergò non est utrobique idem. Item si postea damnetur; potest ab eo discedere: quod non contingit in adulterio.

§. 216. Ad secundum ex §. 211. Nego consequentiam: quia tamen si sententia non est novum demeritum; est tamen effectus demeriti prioris: hunc autem effectum sequitur alius, nempe separatio. Itaque isti effectus sunt subordinati: secundus enim sequitur causam remotam, quæ est crimen, medio primo. Nec cessit coniux potestati utendi secundo effectum, dum non extitit primus, à quo essentialiter dependet secundus: quare expectanda est sententia iudicis, quam per se separatio sequitur.

§. 217. Confirmatio ex eodem §. 211. Non habet consequentiam: quia ante sententiam nulla est poena; & in multis occasionibus tenetur coniux reddere debitum; cum tamen post sententiam possit divertere: at post sententiam iam est poena: & potest coniux eâ uti, si velit: quod si semel coniugem admittit ad torum; iam videtur factus vna caro cum illo inseparabilis, nisi ob delictum novum.

§. 218. Addo, posse post sententiam coniugem fidelem copulari infideli coniugi semel, atque pluries; quin propterea teneatur ad torum, nec ad cohabitandum, quia separatio est pura poena: quæ plures partes includit: at potest coniux uti eâ poenâ in parte; & integrè, absque animo reconciliationis; quia illa non oritur ex iniuria matrimonij; sed ex lege illi extrinseca, nec ex divisione carnis; quæ aboletur per novam coniunctionem; sed ex crimine læsæ Maiestatis divinæ: ob quod possum ego in parte uti eâ poenâ. Vide P. Thom. Sanchez, lib. 10. disputat. 15. ante finem.

Th. Sanch. Immo, si fidelis cognoscat coniugem suam vrgeri periculo incontinentiæ; tenetur se illi præbere, si absque gravi damno potest: quia lex charitatis conjugalis ad id obligat, & cum hæretico dicitur nullam deberi fidem, intellige ex iustitia; at non solvimur lege

charitatis: si enim absque gravi damno possumus eius animæ subvenire, tenemur. Hoc non contingit in innocente separato ob adulterium: quia tunc ipsa copula est grave damnum, cum privans iure religionis, ordinum, & separationis. Non disputo nunc. Vtrum possit innocens misceri coniugi adultero absque obligatione cohabitandi: est enim quaestio ab hoc instituto aliena: si autem dicamus posse innocentem adultero copulari, absque animo reconciliationis, & eâ copulâ non amitti ius divortij; tunc tenebitur innocens lege charitatis copulari adultero, cum eius continentia periclitatur.

SECTIO VIII.

Cætera dubia.

Q VARTVM dubium est. Vtrum si uterque coniux sit hæreticus; possit uterque; altero invito separari?

Respondeo posse, quia separatio est poena, quæ uti potest unusquisque; ad quem spectat executio: nec enim executoris delictum levat reum dignitate, & executione poenæ. Objicis hæretico non favore ius: secundo compensari adulteria: ergò & hæc debita. Ad primum, lex separationis tota est in odium hæretici: ex hoc odio emolumentum oriri alij hæretico est per accidens. Ad secundum nego consequentiam: quia adulterium est iniuria alterius; mutua autem iniuriâ tollitur utrique in hoc genere iniuriæ ius ad vindictam. Vide P. Thom. Sanchez, lib. 10. disp. 16.

Quintum dubium; vtrum hæreticus possit absque facultate coniugis religionem iniire? Distinguo, si innocens sit initiatus saceris; aut in statu, in quo non possit redire ad cohabitationem; sed ab illa possit per iudices separari; potest infidelis sine facultate innocentis dare nomen religioni, aut clericatui (ex vi matrimonij loquor): vel abire, quò libuerit: si verò innocens sit in statu, ut possit redire ad cohabitationem, nec per iudices impediri; tunc non potest hæreticus ita discedere; ut revocari non possit; nec eius professio esset valida: & si esset initiatus, compelli posset ad reditum. Ratio à priori: quia per sententiâ datur innocenti ius ad divortium; non verò nocenti. Quod si hic posset pro libito discedere; esset secretum in eius favore: vnde liberum esset innocenti divertere, & per manere; nocenti autem est necessarium subijci alterius arbitrio in reditu, aut divortio: ac propterea non potest reddi incapax reversionis, cum

§. 220.
4. Dubium.

Resp.

Obiectio.

Th. Sanch.

§. 221.
5. Dubium.
Resp.

cum verò innocens iam non possit reverti; nec per iudices permittatur; potest alter facere, quod libuerit; quia nō irrogat iniuriā innocenti. Hic manens in sæculo potest dare no centi facultatem vt initietur, aut profiteatur sine cautione de continentia servanda: quia iure divortij potest perpetuò carere cohabitatione coniugis.

§. 222. Sextum dubiū: vtrum si infidelis per vim impediatur coniugem, ne iudicē adeat, & sententiam obtineat; possit absque sententiā initiari; aut religionem inire? Respondeo affirmativè. Quia hæreticus re ipsa est dignus divortio; ad quod habet ius innocens coniux: quod si nō obtinet, est propter infidelis malitiam, quæ illi non est profutura: si ergò innocens iudicem adiret, impetraret divortium: quia pono hæresim esse notoriam, & facilem probatu (alioquin nō liceret initiari, aut profiteri) & iure interpretamur Ecclesiam laturam sententiam; eamque minimè favere infideli per vim impediendi iudicium. Vnde, si vis tādū duraret, quamdiū innocens obtinisset divortium; licet hæreticus resipiscat, non tenetur, nec est cogendus vt revertatur: secus, si tam brevi tempore resipuisset, vt nō potuisset obtineri sententia: cum autem iura volunt expectari sententiam; est cum sine vi agitur inter vtrumque.

§. 223. Tandem adverte: hæretico accusanti coniugem adulterij non esse favendum, si coniux ei probet hæresim, vt est certum. Hoc tamen est in provincijs, in quibus lege publica non permittitur conscientię libertas; in ijs enim nullā ratione hæretico favetur; at in provincijs, in quibus viget conscientię libertas; audiendus est hæreticus coniugem adulterij accusans, quia hæresis in foro externo ei non nocet: libertas enim conscientię secum affert immunitatem à pœnis non spiritualibus: quamvis enim hæretici in excommunicationem, & alias Ecclesiasticas labuntur pœnas; non tamen in civiles: vnde nec muneribus fungendis privantur, nec honore, nec dominio fortunarum; alioquin nō esset publica conscientię libertas: at propter hæresis exceptionem non audiri in accusatione coniugis adulteri, est pœna civilis; & non Ecclesiastica censura. Itē, qui matrimonio iungitur hæretico coniugi sciens eius hæresim, non potest ab illo divortium petere (nisi inducatur ad errorem): quia cū matrimonium contrahitur, est voluntas cohabitandi cum coniuge cum illis conditionibus, aut defectibus, in quibus esse cognoscitur. Vnde est quædam condonatio pœnæ inferendæ per sententiam.

***

SVBSECTIO IX.

Quando Catholicus teneatur discedere ab infideli?

DICO vndecimò, nullo iure humano tenetur coniux fidelis discedere ab hæretico. Quia id ius nullibi reperitur; sed sola permissio separationis ab hæretico contumaci. Nec videtur expedire eiusmodi præceptum: tum quia frequenter illo nō tenerentur cōiuges: quia legi humanæ nō tenetur quis parere cum gravi dāno proportionato, in materia intrinsecè non mala; sed separatio frequenter esset grave dānum: ergò frequenter non tenerentur coniuges eo præcepto. Probo minorē: quia coniuges iuvenes paterentur graves tē tationes contra castitatē; & vitam degerent gravē absque voluptatibus matrimonij: itē quia fœminæ frequentissimè pendent à viris in victu, & potu: à quibus suspensam frequenter habent vivēdi rationem: tum etiā, quia separatio à filiorum contubernio est gravissimum dānum; & eorum parum accurata educatio. Vide §. 289.

Secundò probatur conclusio: quia sæpè esset illicita separatio, v. g. si suscepti sint liberi in matrimonio; neuter parens eos posset permittere educationi hæretici: tenetur enim vterque illis providere: & vt non possunt pacisci aliquem in hæresi educandum; ita nec possunt eos exponere hæreticæ educationi.

Dico duodecimò, tenetur coniux ab hæretico discedere, quando metu probabili cadente in virum constantem, timet subversionem: tunc enim consulendum est prius propriæ spiritali salutis; deinde filiorū, alijsque rebus. Nec hoc est speciale ius fidei; sed lege charitatis tenemur nobis consulere; & cuiusvis virtutis legibus adstringimur ad vitanda probabilia pericula eam violandi.

SVBSECTIO X.

Matrimonium fidelis cum hæretico valet; sed non semper licet.

CONCLUSIO decimatertia: matrimonium fidelis cū coniuge baptizato, quantūvis hæretico, & apostata, est validum. S. Th. in 4. dist. 39. q. vni- ca, art. 1. ad 3. id asserit expressè Bonav. ibi- dem art. 1. quæst. 1. glossa cap. non oportet 28 quæst. 1. quod ex eodem capite rectè deducit, & alij quos sequitur P. Thom. Sanchez tom. 2. lib. 7. disp. 72. nu. 2. Probatur: quia

§. 224.
11. Concl.
Probat.

§. 225.

§. 226.
12. Concl.

§. 227.
13. Concl.
S. Thom.
Bonav.
Glossa
Th. Sanchez.

S. Tho. q. 10. Art. 9. quia ratione baptismi uterque est capax matrimonij in ratione Sacramenti; item & in ratione contractus. Uterque item est solutus omni alio nexu dirimente matrimonij; v. g. voto solenni: at Ecclesia non reddidit eas personas incapaces, irritatione contractus, aut ratione alia. Canon. 72. sexte synodi dirimuntur hæc matrimonia P. Sanchez cæset eam synodum esse illegitimam. Ego disp. 21. ostendi ex Baronio fuisse synodum legitimam; in multis tamen fuisse falsatam. Quod de ijs canonibus ostendit P. Turrianus, tract. de canonibus eius synodi, quæ sequitur Valentia tom. 4. disp. 10. q. 5. punct. 3. cap. *cultus disparitas*, versu *en infideli*, concl. 14. Matrimonium fidelis cum baptizato infideli est peccatum mortale. Probatur ex multis legibus, & decretis, vel Ecclesiæ, vel Sanctorum Patrum; cap. *cave*, & cap. *non oportet* 28. q. 1. & tom. 21 in Concil. Generali Chalcedonensi action. 18. can. 14. id præcipitur: quamvis enim agitur de clerico ordinum Minorum; est quia ibi sermo est de ijs, quibus privilegio donatur matrimonium; ut eo utantur, sicut ceteri, qui illud ineunt: ratio est optima à periculo subversionis.

§. 228. P. Sa. verbo *matrimonium*, agens de impedimentis dirimentibus, nu. 8. fine; ait non esse peccatum inire matrimonium cum hæretico, quando est certa spes de conversione coniugis. P. Sanchez ea disp. 72. nu. 4. id impugnatur: quia tamdiu durat præceptum, quadiu hæresis. Confirmatur, quia cessante fine legis in particulari non cessat obligatio legis.

§. 229. Placet tamen opinio P. Sa. Primum, quia ea exceptio est in eodem iure, quo hæc matrimonia interdiciuntur: eo enim can. 14. Chalcedonensi hæc verba comperio. *Nec in matrimonio iungi hæretico, Iudæo, vel pagano: nisi forte sponderit se venire ad orthodoxam fidem, dum coniungitur persone orthodoxa.* Quavis autem Iudæi, & pagani matrimonium est nullum, dum non baptizantur; & Concilium ibi de sponsalibus est accipiendum; at de hæretico est diversa ratione exponendum; quia diversa etiam ratione est illicitum cum utroque, & cap. *non oportet* 28. q. 1. id dicitur de solis hæreticis; quorum filia possunt accipisse spondeant, se professuras orthodoxam fidem. Neque est sermo de solis sponsalibus; sed de uxoris adductione ad cohabitandum, ut ex eodem §. 230. ostendam.

§. 230. Secundo optimam ratione probatur: quia cessante contrarie fine legis, cessat eius obligatio; ut ostendi ex eodem P. Thoma: sed hic cessat contrarie finis legis generalis: ergo & eius obligatio. Minor probatur: quia finis legis est, ne hæresi minuatur fidelium numerus; cuius contrarium est eiusdem numeri decrementum cum eiusdem coniugis per-

severantia; sed tunc est certa spes decremento fidelium; & perseverantia coniugis; & nullus probabilis timor de decremento: ergo cessat contrarie finis legis.

Argumentum ex §. 228. non urget: durat enim præceptum; quamdiu hæresis, & incertitudo de conversione coniugis; non tamen quadiu sola hæresis cum spe melioris frugis. Confirmatio est accipienda quando finis legis in singulari cessat privative; non tamen quando contrarie cessat.

Vnde deduco, licere matrimonium, quando hæreticus spe moraliter certa spondet, se nec per vim; nec ratione vlla suorum hæresim coniugis; sed eam, & ceteros Catholicos permitturos in Catholicæ fidei professione exempli gratia Rex hæreticus fideles divexans, optat nuptias cum Principe foemina, pollicens conscientiam libertatem; hoc matrimonium est utile: in provinciis autem, in quibus non est consuetudo matrimonij inter hæreticum, & fidelem; opus est Pontificia dispensatione.

Idem P. Sanchez ea disp. 72. nu. 5. merito censet, non esse necessariam dispensationem in Germania, Gallia, Polonia, & alijs provinciis infectis hæresi. Quod prius docuerant P. Azor, lib. 8. q. 5. Navarrus, & alij: duas rationes reddunt: alteram antiquam consuetudinem ab Ecclesia permissam impunitam; alteram conservationem amicitiarum, familiarum necessitudinis; idque genus alia. Hoc non accipio de Regibus: necesse enim est in quavis provincia competere inter Principes: quia illorum connubia maioris sunt momenti: ut Christianissimus Rex Gallie eam petivit ad dandam sororem Carolo Angliæ Regi: quamvis in Gallia frequentia sunt connubia inter hæreticum & fidelem: ea ergo consuetudo populi non excusat Principes supremos à petenda dispensatione.

Hic dubium occurrit: utrum peccaverint graviter primi, qui ea matrimonia ceperunt inire? si authores adducti solam redderent consuetudinem pro ratione, non dubium, quin peccaverint: nec in alijs provinciis posset nova ea consuetudo induci: at secunda ratio ab ipsis reddita illos excusat à peccato: quia crescente hæreticorum multitudine ob illorum impunitatem; vix suppetere Catholicis coniuges; quos ducerent honeste. Quapropter civilis communicatio: familiarum in honore, & fortunis conservatio, excusasse videtur eos, qui has nuptias inierunt primi; ut videtur excusatura eos, qui in eiusmodi provinciis ea matrimonia contraxerint deinceps. Videtur enim moraliter impossibile, eam legem servari posse absque gravi damno, ubi plures sunt hæretici, quam Catholici.

§. 231.

§. 232.

§. 233.
Th. Sanch.
Azor.
Navar.

§. 234.

tholici. At non possunt primi ea matrimonia contrahere, si absque gravi damno ea vitare possunt; ubi autem consuetudo viget, cessat obligatio legis: & solum exigitur ad licitum matrimonium, ut non sit periculum deceptionis; & ne paciscantur educandum filium aliquem hæretico ritu. Teneantur autem omnes filios baptizare, quia vterque parens baptismo ad id fuit adstrictus.

tum; sed materialiter, id est, contra actus coniugij; quia apud nos est Sacramentum: apud illos valet; non tamen est apud illos Sacramentum, nec hac de re nos oportet morari. Hanc controversiam vide apud Gratianum 28. q. 1. initio: quam ex Patribus ita componit; & exponit aliquorum testimonia primo impetu belligerantia. Recognosce item P. Thom. Sanchez, tom. 2. lib. 7. disp. 73. num. 2. ratio est manifesta, quia contractus ille est validus, & necessarius iure naturali ad honestam filiorum susceptionem: qui contractus per se nec à Fide pendet; nec apud infideles potest ab Ecclesia rescindi; nec est à Deo rescissus.

Gratian.

Th. Sanchez.

SECTIO VII.

De communicatione in matrimonio cum non baptizato.

SUBSECTIO I.

Matrimonium inter non baptizatos quale?

§. 235.
1. Concl.

DICO primò: matrimonium inter duos in baptizatos est legitimum, non solum iuxta ipsorum legem; sed absolutè, & ex iure naturæ. *Legitimum est iuxta leges.* Lex autem civilis non omnibus vna, secus naturalis. Polygamia est legitima in aliquibus provinciis iuxta illarum leges; suntque legitimi liberi sic suscepti. At absolutè, iureque naturæ non est legitima Polygamia; nec sunt legitimi, nisi filij suscepti ex prima vxore. Ita iuxta leges civiles non dubium matrimonium in baptizatorum esse legitimum: idem probo absolutè de iure naturæ.

§. 236.
Innoc. 3.

Primum, cap. quanto de divortijs id asserit expressè Innocentius III. ijs verbis. *Næ est matrimonium verum inter infideles existat; non tamen est ratum.* Pontifex infideles appellat non quoscumque; sed solos in baptizatos; quorum matrimonium asserit verum; sed non ratum; quia potest religionis causâ dissolvi; secus asserit in matrimonio hæretici, quod nec per hæresim dissolvi posse testatur: est ergo sermo in testimonio adducto de solis in baptizatis. Idem Pontifex cap. gaudemus eodem titulo, idem asserit ex Apostolo. Super quo (inquit) taliter respondemus; quod cum Sacramentum coniugij apud fideles & infideles existat; quemadmodum ostendit Apostolus dicens; si quis fratrem infidelem habet uxorem; & hac consentit habitare cum illo, non illam dimittat: Sacramentum dixit existere inter infideles; non quidem formaliter Sacramen-

Puat. Hurt. de Mendoza, vol. 1.

Dico secundò: matrimonium contractum legitime cum prima vxore est licitum, & validum; cæ autem vivente, cætera cõubia sunt illicita iure naturæ, & nulla, cap. gaudemus de divortijs: ubi hæc disputantur ab Innocentio III. Vide glossam litera G. & H. maxime litera R. Presto est ratio: quia matrimonium est contractus, quo coniux suo corpore, quasi emit coniugis corpus: ita ut usus cõiugalis fœminæ interdicatur cum alio viro, superstiti priori; sed huius contractus iustitia vendicat ex natura sua æqualitatem in utroque coniuge: ergo superstiti altero, neuter potest aliud matrimonium inire. Probo minorem; tum quia paria sunt fœminæ & maris corpora: tum etiã, quia matrimonio ex duobus coniugibus fit vna caror: multitudo vxorũ officit huic unitati; quia maritus per affectum in plures, est divisus à singulis: tum tertio: quia vxorum multitudo est per se occasio rixarum ob æmulationem, & invidiã: ut sæpè contingit in familijs veterum Patrum. Tandem, quia in debito coniugali reddendo est tanta diversitas, ut non possit ex iustitia componi contractus. Vir enim in multis distractus non posset singulis satisfacere; tunc autem multis esset occasio ruinæ; quia cum viro suo non possent libidinis faces reslinguere.

§. 237.
2. Concl.

Objicies primò: multos veteres Patres vsos Polygamiã, tam in lege veteri, quam naturali: Lamech enim multas habuit vxores: Abraham, & Iacob: in lege autem Moisaica David, Salomon, Helcana, & alij. Respondet Innocentius III. eo cap. gaudemus id factum speciali revelatione; & permissione Dei, cuius arbitratu suppletur inæqualitas contractuum. Vide Gratianum 32. q. 4. ad caput dixit Sara.

§. 238.
Obiectio.

Resp.

Gratian.

Objicies secundò: plures æstimari virile corpus fœmineo: ergo vir potest plures vxores ducere. Nego consequentiam: tum quia plurium fœminarum corpora sunt æstimatu digniora; & tamen non possunt plures habere maritos: tum etiã, quia deberemus

§. 239.
Obiectio.

S. Tho. 4. expendere, quantum valeret mas ad cōtra-
10. Art. 9. hēdas plures, paucioresve vxores; & equo-
rum more deberent taxari. Tandem; quia
æqualitas iustitiæ expenditur ex debito
coniugali, quod esset maximè inæquale, si
viro fieret facultas plurium vxorum.

§. 240. Obijcies tertio: ad suscipiendos liberos
3. Obiectio expedire pluralitatem vxorum. Respōdeo:
& maritorum pluralitatem: quæ enim cum
vno generare non potest; potest cum alio,
& vno absente, aut ægro: præsto esset alius
valens. Ob illam rationem permisit olim
Deus plures vxores: quæ ratio iam non vr-
get; & Deus vult, vt agatur ex iure naturæ;
vt Iob, alijque Patres egerunt.

§. 241. Dico tertio. Matrimonium inter inbap-
4. Obiectio tizatos non est ratum. Id est, non tam est fir-
mum, vt nulla ratione solvi non queat: cap.
gaudemus, de divortijs; quod constabit ex
§. 250. vbi ostendetur facultas facta bapti-
zato discedendi à coniuge inbaptizato.

SVBSECTIO II.

Quid agendum vtroq; coniuge baptizato?

§. 242. DICO quarto: vtroque coniuge
4. Concl. baptizato matrimonium, quod
prius erat legitimum, fit ratum, &
sola morte dirimendum. Quod clarè docuit
Innocentius Tertius, cap. gaudemus de di-
vortijs asserens baptismo peccata dimitti,
ac coniugia minimè solvi; inferius autem
id clarius affirmat. Quod si (inquit) conver-
sum ad fidem, & illa conversa sequatur, ante-
quam propter causas prædictas legitimam ille
ducat vxorem, eam recipere compellitur. E qui-
bus rectè deducitur integrum post baptis-
mum manere matrimonium; donec fidelis
iustas ob causas ineat novum matrimo-
nium. Huius conclusionis ratio petitur;
quia matrimonium est naturæ suæ firmum,
& ob solam causam, & favorem Religio-
nis illud voluit Deus dirimendum; sed vtro-
que converso ad fidem, matrimonij diremp-
tio non spectat ad Religionis favorem: er-
gò.

§. 243. Hic primum observa, non posse bap-
tizatum abnuere connubia vxoris legiti-
mæ, quam in infidelitate repudiavit; ta-
meti ea alij nupserit, verbi gratia, inter
Iaponos licitum est repudium: Ethnicus
repudiat legitimam vxorem: hæc post re-
pudium alium maritum ducit; si hæc con-
vertitur antequam primus maritus iam bap-
tizatus aliam ducat; non solum matrimo-

nium fit ratum; verum maritus baptizatus
non potest detrectare cohabitationem cum
illa, quia licet re ipsa fuerit adultera; at lege
Iaponorum id minimè fuit: egit enim cum
marito legitimo apud illos. Quod si inter
nos, qui vxorem permittit sciens, & pru-
dens, sine vlla vi, vt fornicetur: non potest
illi intendere divortij litem, quia totam cō-
donat iniuriam; multò minùs eam intende-
re licet in nostro argumento. Quam doctri-
nam perspicuè tradit Innocentius Tertius
cap. gaudemus de divortijs.

Si tamen ante baptismum vxor fuit adul-
tera etiam ex ipsorum lege, qua potuit ac-
cusari adulterij, potest baptizatus petere di-
vortium à baptizatâ, nisi ei prius condonâ-
rit iniuriam. Probatur ex eodem cap. gau-
demus sine his verbis: Nisi alias fuerit fornica-
ta id est, propter mæchiam post divortium
commisam cum alio viro, qui fuit maritus
apud illos, separari nō potest fidelis ab vx-
ore conversa post mæchiam; potest autem
propter aliam fornicationem: quia baptis-
mus non tollit pœnas civiles crimini ante
baptismum commissio debitas; sed tantum
culpam, & æternam, temporalemque pœ-
nam purgatorij, vt patet in Sodomitico Ma-
hometano, quem etiam post baptismum cō-
burimus ob delictum in Hispania commis-
sum ante baptismum. Hic enim non abro-
gat civiles leges: cum ergo ex adulterio ius
habeat maritus ad divortium, & bona illud
insequentia, non privatur hoc iure baptis-
mo vxoris vt nec iure repetendi æs à debi-
tore baptizato post illud contractum. Vide
glossam eius cap. gaudemus littera B.

Vndè deduces maritum, probato adul-
terio, posse autoritate Ecclesiæ ab vxore
divertere, vtroque baptizato: religionem
profiteri, aut initiari sacris. Item & mulie-
rem probato adulterio mariti admissio an-
te baptismum: ac se gerere possunt non ali-
ter, ac si adulterium esset commissum post
baptismum. Quia Pontifex ait, non esse
compellendum virum ad recipiendam vx-
orem fornicatam contra antiquas suas leges;
qui autem ita non compellitur, habet per-
petuum divortium, quod hæc privilegia
sequuntur: at matrimonium nullo pacto di-
rimitur.

Dubium enascitur: an baptizatus tenea-
tur recipere baptizatam, quæ cum esset in-
fidelis, post repudium corpus dedit homini
more meretricio, non verò coniugali? Res-
pondeo, supponendo illud fuisse verum ma-
trimonium, neque re ipsa potuisse repudio
dissolvi matrimonium: ergò minimè solvi-
tur: item nec vir potest ex lege agere contra
vxorem, quia hæc in illorum lege non cen-
sebatur coniux eius viri, nec illi irrogavit
iniuriam

§. 244.

§. 245.

§. 246.
Dubium

Resp.

Iniuriam in ea lege. Vnde non potest ab ea divertere, si est emendata post baptismum, non secus, ac si eam duxisset primum postquam cognovit eam fuisse meretricem. Quod si est durum, cogi reverti ad impudicam, ortum traxit ex prava ipsorum lege. Huic doctrinæ Pater Thomas acquiescit tom. 3. lib. 10. d. 5. num. 8. sic accipio anacephaleosim, seu summam capituli *gaudemus*: fornicatio enim vxoris, dum iuxta leges civiles est vxor, est causa divortii, quia est adulterium ex ea lege; non verò post repudium, quia non est adulterium apud eos.

Th. Sanch.

§. 247.
5. Concl.

Dico quintò: si converso marito, legitima coniux non convertitur, nec vult cohabitare, &c. vir non potest cogi ad recipiendam aliam vxorem, tametsi conversam: verbi gratia, Iaponus conversus habet tres vxores; sola prima est legitima, duæ sunt illegitimæ: cum neutra tenetur inire matrimonium. Quia cum vxore legitima conversa tenetur perseverare ratione matrimonij, quod est natura sua firmus contractus, solubilis sola religionis causâ: at cum duabus nullum inierat matrimonium; sed contractum illicitum, quem absolute tenebatur rescindere ante baptismum; ergo non potest compelli ad eam ducendam. Nec enim baptismus concubinatus confirmat; sed contractus absolute licitos. Secus si revelante Deo essent inita plura matrimonia: v. g. si Iacob fuissent permixtæ à Deo multæ vxores, baptizato Iacob non liceret, nisi una, quia Deus nolisset cum illo dispensare in lege gratiæ: tunc eo baptizato liceret habere primam conversam: si autem prima conversionem recusaret, teneretur ducere secundam: deinde ceteras suo ordine, quia iure antelationis esset agendum. Quod si cum duabus contraxisset simul, posset eligere, quam liberet.

§. 248.

Indè concludo compellendum cōiugem fidelem ad perseverandum in matrimonio priori, quando coniux statim conversa fuit, aut obtulit conversionem: ita ut matrimonium contractum post baptismum cum aliâ baptizatâ, sit nullum, si prior coniux non recusavit conversionem; nec cum illâ adhibita fuit diligentia iure debita. Item professio religionis est nulla, & debet compelli vir ad habitandum cum vxore, etiam si sacros suscepit ordines. Probatur tum, quia Pontifex cap. *gaudemus* de divortijs tres causas reddit ad prius matrimonium dirimendum; prima est, si mulier cōverti noluerit; secunda, si noluerit cohabitare; tertia, si noluerit absque contumeliâ creatoris, vel pertractione ad peccatum; sed hic nulla est ex his causis: ergo non potest dirimi hoc matrimonium. Probatur minor: quia coniux fuit conversa,

& habitare vult cum viro absque villo incommodo spiritali: tum etiam, quia idem Pontifex eodem capite *gaudemus* asserit vxorem conversam ad fidem, recipiendam à marito converso, nisi hic ob prædictas causas duxerit aliam vxorem: ergo si eam duxerit absque prædictis causis, compellendus est ad recipiendam prædictam vxorem; alioquin exceptio esset inutilis, & manca doctrina; sed in nostro argumento nulla ex prædictis causis prævit: ergo secundum matrimonium est nullum, & revocandus est vir ad prius. Ratio à priori, quia matrimonij diremptio est in gratiam religionis; hic autem nulla est religionis gratia; ergo nec diremptio: alioquin ipso facto baptismi solveretur matrimonium contra Innocentium Tertium, cap. *quanto*, & cap. *gaudemus*: quamobrem apud Romanos quadraginta dies præscribuntur coniugi Iudæo ad deliberandum de conversione. Quæ doctrina est Sancti Thomæ in 4. dist. 39. quæst. vnicæ, art. 5. Gratian. 28. quæst. 2. in fine, Gregor. XIII.

S. Thom.
Gratian.

§. 248.

Dico sextò: si Petrus, verbi gratia, conversus ad fidem, & adhibita diligentia debita cum vxore, ut convertatur, illa recuset, nec habitare velit, &c. Petrus potest aliam vxorem ducere, & non potest, secunda vxore fidei superstiti, redire ad primam ductam in infidelitate, quantumvis cōversam. Ita statuitur in capite *gaudemus* ab Innocentio Tertio, asserente vxorem conversam recipiendam à viro converso, nisi hic ob causas prædictas aliam duxerit. Ratio est, quia baptismus dat ius baptizato ad dirimendum matrimonium cum muliere pertinaci, quo iure licite utitur, postquam eam satis admonuit; semel autem eo dirempto non est ius in fœmina ad repetendum virum; estque validum secundum. Quod dixi de muliere pertinaci post monita sufficientia, dico de illa quæ ob moralem impotentiam moneri non potuit; nec eius sperari conversio, de qua agendum §. 261. quæ per matrimonium mariti cum Christiana soluta est iugo coniugij, non aliter, ac si occubuisset, poteritque alia inire matrimonia: est enim tam integrè sui iuris; ac si numquam maritata, quia viro contrahente novum matrimonium, dissolutum est antiquum; eo autem soluto non obligant eius leges. Quam doctrinam sequitur Pater Thomas Sanchez cum multis tom. 2. lib. 7. disput. 77. num. 6. quam impugnat aliquis; nullum tamen novum fundamentum adducit: Sanctus enim Ambrosius tantum dicit, non solvi ius matrimonij in eo, qui relinquitur: quod intellige ante secundum matrimonium: tunc enim is, qui relinquitur, non habet ius

Thom.
Sanchez.

Ambros.

mod. I. 9.

Rr 5

solven-

S. Tho. q.
10. Art. 9.
S. Thom.

solvendi matrimonium : at eo soluto per novas baptizati nuptias, vterque manet solutus. Sanctus Thom. in 4. dist. 39. quæst. 2. art. 5. ad 3. asserit matrimonium esse solum quoad vinculum, non quoad effectum. At certè cum contractus novi matrimonij sit per se causa alius solvendi, cum iam contractus prior sit vndique rescissus, nullos deinde habet effectus. Adverte non solvi coniugium converforum quamvis in infidelitate contractum in gradu dirimente apud nos v.g. si inter Ethnicos est legitimum matrimonium in secundò gradu, quando convertuntur, matrimonium perseverat capite gaudemus de divortijs, quia lex Ecclesiastica non tenet infideles.

SVBSECTIO III.

Matrimonium infidelium potest dirimi religionis ergò.

§. 250.
7. Conclus.

DICO septimò. Matrimonium legitime initum inter duos in baptizatos, dirimi potest post baptismum alterius, altero discedente. Hæc, conclusio est tam certa, vt oppositam sententiam manifesti erroris in fidem Pater Thomas Sanchez in simulet lib. 7. disp. 74. num. 4. contra Arboreum, & Caietanum, quamvis is pedè retulerit. Probatur ex 1. ad Corinth. 7. 15. quòd si infidelis discedit, discedat : non enim servituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi id est, si è duobus coniugibus infidelibus, alter baptizatur ; alter autem ab eo discedit propter infidelitatem ; is, qui baptizatus est, non est subiectus legibus matrimonij ; sed illis solutus potest liberè agere, & novum inire connubium.

§. 251.
Innocen. 3.

Quod testimonium sic explicuit Innocentius Tertius, cap. quanto de divortijs. Rogatus enim ab Episcopo Ferrariensi de coniugio infidelium, respondit, hæresi non solvi matrimonium ; at baptizato coniuge altero, alteroq; nolente cohabitare, solvi coniugium. Qui relinquitur (inquit) ad secundam, si voluerit, vota transibit : & in hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus, si infidelis discedit, discedat : frater enim, vel soror non est servituti subiectus in huiusmodi : & canonem etiam, in quo dicitur, contumelia creatoris solvit ius matrimonij circa eum, qui relinquitur. Eadè ratione Paulum exponit S. Ambrosius adductus à Gratiano 28. quæst. 2. cap. si infidelis Sanctus Thom. in id caput Luc. 3. Lyra, & alij quàmplures apud P. Thom. tom. 2. lib. 7. disp. 74. numero quarto : recognosce Patres Iustinia-

S. Ambros.
S. Thom.
Lyra.
P. Thom.

num, Cornelium, & Salmeronem disputatione 12. Nec hac de re potest vlli esse dubium.

Paullus enim vult fratrem, & sororem, id est, baptizatos non esse subiectos iugo discedentium infidelium. Quod non potest intelligi de sola cohabitatione : illa enim solutus est coniux infidelis, discedente altero etiam infidelis : & inter fideles is, qui relinquitur ab alio, dū relinquitur, solutus est lege cohabitationis ; quia dū alter cohabitationem recusat, non tenetur alter cohabitare : est ergo alia libertas fidei : nempe posse novas inire nuptias : alioquin nullum ei privilegium accrevisset ex baptismo.

Dices : fidelem solvi lege cohabitationis, revertente infideli, quem non tenetur admittere. Contrà : quia hoc privilegium non est baptismi : multas enim ob causas potest quis fugere coniugem revertentem. Nec verò id probatur ex textu : ex fuga enim infidelis, si manet fidelis mancipatus lege matrimonij, non colligitur speciale ius fidelium, vt possint infideles refugere magis, quàm inter duos fideles, aut infideles duos. Cum ergo hic agnoscamus privilegiū speciale, est de facultate ad novas nuptias, quæ sit à Deo in favorem fidei. Quos enim coniunxit Deus, Deus potest separare, quamvis homo non potest.

§. 253.
Obiectio.
Resol.

SVBSECTIO III.

Quas ob causas dirimatur matrimonium fidelis cum in baptizato?

APOSTOLVS 1. ad Corinth. 7. 15. causam dirimendi matrimonij reddit discessum infidelis à fidei. Hic discessus est recusatio cohabitationis. Quod clarè colligitur ; quia paullo antè consuluerat Apostolus, ne quis discederet à coniuge infideli consentiente in habitatione pacifica cum fidei : quòd si infidelis discedere voluerit, id est, fugere cohabitationem, discedat. Hic discessus potest esse integer, quia domus, torusque fugitur ; vel in parte : quia licet non fugiatur domus, aut mensa, fugitur tamen torus coniugalis : quivis discessus est satis ad dirimendum matrimonium : quia est grave damnum, odiumque susceptæ fidei, ob quod dignus est infidelis, cui non servetur matrimonij fides.

Innocentius Tertius, cap. quanto, & cap.

§. 254.
1. Corin. 7.

§. 255.
gaude Innocen. 3.

gaudemus de divortijs; afferit matrimonium dirimi, quando infidelis nullo modo cohabitare vult, aut non sine contumelia, aut cum pertractione coniugis ad peccatum. Itaque, licet infidelis non blasphemet; si tamen ad peccatum trahit coniugem; est dignus diremptione matrimonij. Idque confirmat ex canone asserente: Contumelia creatoris solvi matrimonij ius. Hic canon est ex S. Ambrosio 1. ad Corinth. 7. adducitur 28. quæst. 2. cap. si infidelis: Glossa capitis quanto, hæc adducit ex Vincentio.

Desere spernentem, vel blasphemare volentem, Vel te credentem scelus ad mortale trahentem. Nam sunt absq; morâ sic vincula rupta priora.

§. 256. Suboritur difficultas: num sola pertinacia sit causâ dirimendi matrimonium? v. g. Petrus convertitur ad fidem, eius vxor non convertitur; at vult habitare pacificè cum Petro absque contumelia creatoris, & pertractione ad peccatum: quæritur vtrum hoc matrimonium dirimi possit? S. Thom. & alij plerique censuerunt matrimonium non posse dissolvi. Quorum fundamenta gravia sunt, redduntque sententiam probabilissimam, vt constat ex P. Thoma lib. 7. disput. 74. num. 8. ipse tamen num. 9. cum alijs pluribus censuit oppositum.

§. 257. Et quidem quando fidelis potest licite habitare cum infideli, matrimonium dirimi non posse fatentur omnes: quia servitutis depulsio non est, nisi ob discessum infidelis; sed tunc nullus est discessus: ergo fidelis non solvitur servitute matrimonij. Quando verò non licet fideli habitare cum infideli: censo cum Patre Thoma & P. Cornelio in cap. 7. epistolæ 1. ad Corinth. versu 15. posse dirimi matrimonium. Quia tunc infidelis ipsa cohabitatione pertrahit coniugem ad peccatum; sed pertractio ad peccatum solvit ius matrimonij: ergo & voluntas illa cohabitandi. Maior est certa: quia qui cohabitare vult coniugem se cum infideli; vult coniugem esse in peccato mortali inobedientiæ contra legem inter dicentem id contubernium; & contra religionem, cuius gratiâ est ea lex.

§. 258. Secundò: quia Ecclesia non interdicere (nec fortè posset) contubernium cum huiusmodi infideli; si fidelis esset servituti subiectus: quia sine vlla eius culpa eum privaret ingenti bono: si enim est speciale periculum subversionis, solutus est fidelis servitute: ob crimen infidelis, è quo nascitur periculum; si verò non est probabile periculum subversionis; cur, obsecro, cogeret Ecclesia adolescentē, vt perpetuo absque culpa abstineret à fornicina? Quāvis enim cap. quanto, de divortijs statuatur sapè absq; culpâ alterū cōiugē altero privari; est quādo ob delictum punitur

alter, vel ob periculum subversionis vitandum omnia sunt perferenda; at hūc nullum est delictum, quod Ecclesia puniat: quia baptizatos non punit, ob pertinaciam; nec est periculum: ergo non esset innocens coniux absque culpâ privandus tanto commodo; nec Ecclesia satis provideret gentilium conversioni, si charas coniuges essent dimissuri cum perpetuo cœlibatu. Qui ergo non vult converti, quādo ei constat de coniugis peccato in cohabitatione; iam discedit a coniuge; qui non vult, vt oportet, cohabitare: quādo autem non liceat cohabitare cum infideli ostendam à §. 277.

Animadvertit Pater Thom. lib. 7. disput. 74. num. 5. ex Abulensi, & alijs non licere fideli novum coniugium discedēte infideli, ob adulterium fidelis commissum ante baptismum. Quod observaverant Lyra in cap. 7. 1. ad Corinth. S. Ambrosius 28. quæst. 2. cap. si infidelis, asserens: si infidelis discedit odio fidei, & alij. Ratio à priori; quia vir non discedit culpate; sed inculpate, vt poterat discedere in matrimonio inito post baptismum; quia illa pœna est debita adultero lege civili; qua non solvimur baptismō, vt ostendi §. 244. etenim vir posset capite plectere vxorē ob adulteriū commissum ante baptismū: si verò illa post sententiam converteretur ad fidem, non propterea esset absolvenda supplicio: vt ergo vir eam potest obtruncare ob adulterium; ita & dimittere. Idem dixerim, quando fidelis post baptismum obstringitur adulterio; potest enim infidelis conflux contra fidelem agere ad pœnam capitis; & ad divortium: quia, dū non initur à fideli secundum matrimonium, est coniux viri infidelis: in quam peccatur iniustitiâ. Hæreticus non auditur contra coniugem; quia in eius apostasiam permittitur exceptio.

Dubitari posset: an necessarius sit cōsensus coniugis infidelis ad matrimoniū dirimendum? an verò eo inconsulto novum possit iniri? Respondeo: opus esse cognoscere eius pertinaciam. Vnde explorandus est eius animus; vt constat ex §. 248. Nec ad id expectanda est iudicis sententia; sed cognita à fideli infidelis pertinaciâ, potest ipse secundas nuptias inire, vt docet P. Thom. lib. 7. disput. 74. num. 11. nec est necessaria monitio, quando moraliter constat de eius pertinaciâ: verbi gratiâ, si vir vxorem quærit ad supplicium propter susceptam fidem, vel alio argumento moraliter certo, constat: quia rectè ait P. Thom. num. 18. monitionem exigi ad explorandam coniugis voluntatem; quæ satis est explorata ex coniecturis reddentibus pertinaciam moraliter evidentem. S. Thomas adducendus §. sequenti

expo-

§. 259.
Thom.
Sanchez.
Abulen.
Lyra.
S. Ambros.

§. 260.
Dub.
Resp.

Th. Sanch.

S. Thom.

S. Tho. q. 10. Art. 9. exponendus est, quando desperatio non est moraliter evidens.

§. 261. Si verò nulla ratione possit coniux moneri: censeo posse fidelem connubium secundum inire. Quæ sententia est P. Henriquez, & aliorum apud P. Thomam lib. 7. disput. 74. num. 14. quam ipse sequitur: item Panormitani in cap. quanto de divortijs, Richardi in 4. dist. 39. art. 2. quæst. 2. & Gabrielis. Quia coniux tantum distans, prudenter censetur non deserturus suos, nec suscepturus longum iter ob fidei susceptionem. Unde moraliter est certa eius pertinacia, quia in fidem nulla cognoscitur eius pietas: at amor in coniugem non est frequenter tantus, ut superet amorem religionis, patriæ, parentum, & aliarum rerum, quibus allicitur animus.

§. 262. Plures, & graves authores habemus adversarios, Bartholomæum Ledesma, & Vegam apud P. Thomam num. 14. novissimè item & alium; qui asserit authores nostræ sententiæ nulli iuris fundamento nixos: verum, nec ipse in iure altius effodit vllum. Adducit S. Thom. in 4. distinct. 39. art. 5. ad 4. ubi asserit posse virum suscipere sacros ordines prius requisita uxore, si convertatur. Respondeo: intelligi Sanctum de uxore, quæ possit requiri; non verò, quæ non potest: agit enim de eâ, quæ, si postea convertitur, non potest repetere virum: at in nostro casu hæc locum non habent: quia moraliter est impossibilis eius reditus, & conversio. S. Thomas loquitur de his, quæ frequenter eveniunt. Adducit etiam Gratianum 28. quæst. 2. in fine: eum legi; nec vidi verbum vllum eâ de re. Fortè est allegatio mendosa; poterit autem eadem ratione explicari Gratianus. Ex cap. autem gaudemus nihil adducit è re: nec ex interpretibus, quos eadem ratione interpretor. Ratione arguitur, quia iniquum esset aliquem sine culpâ privare coniugio. Respondeo: hic esse culpam morali evidentiâ coniectam, & (ut aiunt) præsumptam. Quod si id est intrinsecè iniquum, non potest à Pontifice dispensari, quia nulli iniuriam potest facere.

Gratian. Obiectio. Respond. §. 263. Affert Gregoriū XIII. qui sequens Pium Quintum, dispensavit cum Indis, ut possent post baptismum nubere, inconsultis eorum coniugibus: quia vel ubi esse ignorabantur; vel tam longo intervallo, ut non possent commodè moneri. Ait autem Pontifex, à se facultatem fieri presbyteris ordinarijs, & Iesuitis, ut possent dispensare in matrimonijs ineundis, minimè requisito coniuge infideli. Unde arguit, si ea monitio necessaria non est; quid ergo Pontifex dispensavit? Respondeo: argumentum hoc non esse firmum: tum quia Pontifices ad scrupulos evel-

lentos illis verbis utuntur, non ut propriè dispensent, vel sit necessaria dispensatio; sed ut securius res peragatur, ut in bullis Cruciatæ datur facultas eam accipienti, ut feria sexta carnibus vescatur, consultis spirituali & corporali medico. At si medicus doctus mihi consulit, ut carnibus vescar sanitatis ergo: non ego bullâ ad illarum esum, quia Pontifices volunt autoritate suâ publicum vitare scandalum, & scrupulos. Multi enim sunt Æthiopes, & Indi ad fidem conversi; possetque parere suspicionem matrimoniorum multitudo: an omnes ea contrahentes satis explorassent infidelium coniugum voluntates. Exposuit Pontifex ea iniri posse absque incommodo, ipso ita dispensante, id est, exponente non esse, cur aliquis offenda- tur; quia ipse supplet, quod deesse posset, non in substantia diremptionis veterum coniugiorum; sed in adhibenda diligentia explorandi infidelium voluntates.

Adverte: eâ in re esse nonnulla, quæ pendent ex Pontificis voluntate; nempe tantum tempus præscribi ad commonendos, aut conquirendos coniuges: ut Romæ statul dicuntur dies quadraginta: item ut iuridicè constet, aut comperiri coniugem non posse, aut nolle convenire: in his Pontifex dispensare potest, ut Romæ possent præscribi dies triginta, aut quinquaginta: ita voluerunt Pius atque Gregorius, ut informatione summaria præmissa de diligentia conquirendi coniuges, aut impossibilitate illos conveniendi, possit cum illis dispensari in secundis nuptijs: dispensari (inquam) in his diligentijs. Unde in substantia non dispensat, (quia fortè non potest, si matrimonium fuit consummatum; esto posset dispensare in matrimonio rato, non consummato). P. Vazquez tom. 1. in 1. 2. disput. 66. num. 26. cum meminisset bullæ Pij Quinti pro Indis Mexicanis, ait, Pontificem statuisse, posse Indos nova inire connubia: quia prudenter censetur vxor nolle habitare, ut oportet, cum marito fideli: eadem ratione Gregorium exponit P. Thom. Sanchez. Itaque illa dispensatio est in genere adhibendi diligentiam; præstito autem eo, quod Pontifex per dispensationem vult esse satis, meritò coniux absens censetur nolle cohabitare.

Quo differt hic casus à coniuge fideli absente: nisi enim constet de interitu coniugis, non potest alter nubere; quia licet nolit cohabitare, non potest matrimonium solvi. Potest autem cum infideli, ad cuius diremptionem sufficiunt argumenta moraliter certa; licet ipse non inveniatur: quia facilius contra infideles præsumitur pertinacia, quàm mors coniugis fidelis. Verum quidem est non posse fidelem nubere, quoties prudenter dubitat

§. 264. Animad.

P. Vazq.

Th. Sanchez.

§. 265.

dubitat de conversione coniugis. Si enim prudenter sperat illam deserturam suos, ut cohabitare cum viro fidei, non potest vir aliam ducere; nec valet matrimonium: quia eius diremptio est in poenam infidelis, & ne sit impedimento fidei. Tunc autem non est culpa coniugis: unde nec sacris initiari poterit, nec ingredi religionem; sed expectare coniugis interitum, aut facultatem cohabitandi, aut est monendus per nuntium. Denique dum censetur velle, quod in se est, baptizari, non potest alius matrimonium solvi. Quod recte monuit Pater Thom. ea disputat. 74. num. 16.

Thom.
Sanchez.

SVBSECTIO V.

Quando dirimatur matrimonium cum infideli?

§. 265.

8. Conclus.

1. Corin. 7.

mod. T. 2.

decan. 2. d. 1.

§. 266.

7. 1. 2.

decan. 2. d. 1.

P. Thom.

§. 267.

CONSTAT de causis sufficientibus ad matrimonium dirimendum: restat explicare id, quo tempore dirimatur? Dico ergo 8. non dirimitur ipso facto baptismi. Quæ conclusio est de fide: quia Apostol. 1. ad Corinth. 7. monet baptizatos, ne discedant ab inbaptizatis: quia filij sunt legitimi. Quod Apostolus non moneret, si ipso baptismo solutum esset matrimonium; quia iam esset concubiniatus, & filij illegitimi. Idem constat ex cap. *Quanto*, & cap. *Gaudemus* de divortijs. ex consuetudine Romana præscribente Iudæo quadraginta dies, & ex bulla Gregorij XIII. dispensante in adhibenda diligentia in conquirendo coniuge.

Vnde quoties infidelis convertitur antequam fidelis novum inierit matrimonium, efficitur ratum, & insolubile, quod fuerat in infidelitate contractum; & cōiux, qui prius fuerat conversus, est compellendus ad recēs conversum recipiendum; nisi iustas ob causas excusetur à receptione. Hæc constant ex cap. *Gaudemus* de divortijs. Quia iam non est periculum subversionis. Item matrimonium antiquum non solvitur, nisi per novum. *Contumelia creatoris solvit in matrimonij in eo, qui relinquitur*, id est, ei dat iustam causam diremptionis; diremptio autem ipsa non fit ante novas nuptias. Quod doctè probat P. Thom. lib. 7. disp. 75. num. 4. ex quo id mutuatus Pontius; cap. 2. de impedimentis versu *mihitongē*.

Est difficultas, utrum solis novis nuptijs dirimatur matrimonium; an etiam sacris ordinibus, professione religionis, & voto simplici castitatis?

Dico nonò, ordine sacro dirimente matrimonio, aut professione religiosa illud etiā dirimente, dirimi matrimonium contractum in infidelitate. altero renuente converti, aut habitare absque contumeliā creatoris: ita ut coniux infidelis iam non sit absolute cōiux; nec eius impudicia erit deinceps adulterium. Probatur, quia contumacia infidelis dat fidei ius ad matrimonium dirimendum per aliud: ergo multo melius per statum perfectiorem: probo consequentiam, quia qui habet ius ad dirimendum matrimonium per statum imperfectiorem, habet idem ius per statum perfectum: ius enim illud datur in favorem religionis Christianæ, & in salutem spirituales alterius coniugis conversi; non verò in favorem matrimonij sequendi. Plus enim fuisse Christum statui religioso, quam coniugali, negavit Erasmus, & post eum Lutherus, & alij eiusdem facis homines bruti. Cum ergo tota Christiana perfectio melius observetur in statu religioso, & clericali; quam in laico (quantum est ex illorum conceptu) privilegium favens matrimonio, strictius amplectitur statum perfectiorem.

Asserit quidam recens, hæc minus consideratè, & sine fundamento iuris dicta à nonnullis: cēset enim matrimonium antiquum minime dirimi, nisi per subsequens cum fidei. Primum: quia matrimonium ratum consummatum non dissolvitur ordine sacro, aut religione: ergo nec matrimonium infidelium. Secundò: quia matrimonium ratum non consummatum non dirimitur ordine sacro; sed solà professione: ergo nec matrimonium infidelium. Tertiò: quia cap. *Gaudemus* solum agitur de secundo matrimonio; nec adducitur aliud tempus diremptionis. Cum ergo hæc causa adstruatur in iure, & aliæ reticeantur; hæc sola sufficit, quia *exceptio facit regulam in contrarium*.

Authores, quos hic carpit sunt, Bonavē. in 4. distinct. 39. art. 2. quæst. 2. Richardus Maior, Sotus, Palacios, Celaya, Angles. P. Henriquez, P. Sa. Petrus Ledesma, Ludovicus Lopez, & Vega apud Patrem Thomam lib. 7. disput. 76. num. 9. quos ipse sequitur: item & P. Salmer. in eum locum disput. 12. versu *solvitur* ergo: omnes hi accusantur inconsiderationis in iure. Tertium autem argumentum adductum §. 269. est ex Abulensi, nec firmum: ibi enim, nulla fit exceptio; sed explicatur particularis occasio: quā dirimitur matrimonium. Innocentius eodem dirimit questionem de coniuge cum qua cohabitaturus erat fidelis conversus ad fidem. At ex puris particularebus haud rectè arguitur, quid ex vno solo virtute autem ibi continentur hi nostri casus: argumento

§. 268.
9. Conclus.

§. 269.

§. 270.
Bonavent.
Richard.
Maior.
Sot.
Palac.
Celay.
Angles.
Henriq.
Sa.
Ledesma.
Lud. Lop.
Vega.
Th. Sanch.
Salmer.

S. Tho. q. 10. Art. 9. (vt aiunt) à minori: quia si status minus perfectus dirimit matrimonium, perfectus illud dirimet à fortiori. Primum, autem argumentum è §. 269. malam habet consequentiam: quia matrimonium consummatum fidelium, non dirimitur novo matrimonio: ergo nec infidelium. En argumenti consequentiam eodem filo textam, cum absurdo consequente: ratio est, quia coniugi fidei semper est ius ad retinendum coniugium; secus infidei: & quod viro non licet cum coniuge fidei, licet cum infidei, propter vtriusque ius inæquale. Secundum argumentum non habet meliorem consequentiam: quia matrimonium ratum fidelium dirimi non potest alio matrimonio; potest autem infidelium. Ergo poterit etiam dirimi ordine sacro matrimonium infidelium, licet non possit ratum fidelium: quia infidelis non habet ius ad retinendum coniugium, vt habet fidelis. Hic autem sola professione Religionis potest eo privari iure: infidelis verò potest matrimonio solvi tribus illis rationibus.

§. 271.
Obiectio.

Resp.

Obijcies: in favorem religionis non exigi solutionem matrimonij prioris: omnes enim conveniunt posse fidelem sacris initiari, & esse religiosum, perseverante infidei pertinaciter in infidelitate. Respondeo: id non futurum speciale privilegium baptismi: etenim ob hæresim, & adulterium coniugis baptizati idem poterit evenire; immò & infidelis potest divertere à baptizato adultero: est ergo speciale ius baptismi, vt solvat ius matrimonij discedente infidei à fidei in odiū fidei. Fidelis autē potest eo iure uti, iniens eam vivendi rationē, quæ secundum se dirimat matrimonium, & reddat iam potest licitè reddendi debitum: quia tunc utitur iure suo, estque maius hoc privilegiū, tum quia est ereptio è servitute; tum quia impudicitia carebit adulterij malitiā; tum tertio, quia est maius privilegium fidei. Etenim fidei ornato sacris, aut religioso, esset difficilior conversio alteri coniugi: quia in lege Christi non permetterentur ei secundæ nuptiæ, vt in alijs sectis: videns autem sibi esse integras secundas nuptias, non revocabitur à baptismo desperatione secundi coniugij.

Si tamen tempore tyrocinij, aut novitatus alter coniux convertatur, non solvitur matrimonium, & tenetur novitius ad coniugem iam conversam reverti, vt contra Abulensem rectè probat P. Thomas lib. 7. disput. 76. num. 7. Quia infidelitas non est divortium perpetuum; sed solum dum perseverat: at coniuge infidei iam converso non est infidelitas: ergo nec divortij ratio; sed sine vlla divortij ratione non potest legitimus

coniux discedere à matrimonio consummato: ergo. Immò licet ab Ecclesia lata sit sententia, & infidelis prætermitti permiserit tempus ab Ecclesia præscriptum; si tamen revertitur; tenetur fidelis ad eum redire. Idē dico de eo, qui suscipit Ordines minores; non verò Subdiaconatum.

Dico decimò: voto simplici non solvitur matrimonium. Ita P. Thomas Sanchez lib. 7. disputatione 76. num. 12. Quia hoc votum ex natura sua non repugnat cum valore matrimonij: si enim quis voto simplici nuncupato ineat matrimonium, peccat; sed manet coniugatus: vnde coniux infidelis, si convertitur; non potest coniugari vivente coniuge priori. Dixi ex natura voti, non esse oppositionem cum matrimonio: quia vota simplicia Societatis Iesu pugnant cum valore matrimonij, non ex natura sua; sed ob speciale decretum Gregorius XIII. irritans matrimonia inita ab eo, qui in Societate expleto novitiatu vota simplicia nuncupavit.

Est autem quæstio, si quis fuit aliquandiu pertinax: ita vt fidelis coniux licitè potuerit nuncupare votum simplex castitatis extra religionem, aut in illa, in quā vota sunt validè compossibilia cum matrimonio, si postea coniux pertinax convertatur, an possit repetere coniugem, qui vota nuncupaverat? an verò necessario sit illo caritura? S. Thom. in 4. dist. 39. art. 5. ad 4. respondet: nō debere ei reddi coniugem, quod de voto castitatis extra religionem censet P. Thom. lib. 7. disp. 76. num. 6. quia votum est emissum tempore, quo absolutè poterat & obligabat: cuius vis non admittitur per seram alterius coniugis conversionem.

SUBSECTIO VII.

Cohabitatio fidelis cum infidei est licita secundum se.

DICO vndecimò, cohabitatio fidelis cum infidei secundum se, non est illicita; sed potest esse tam licita, vt consuli possit, & præcipi. Doctrina est de fide tradita cap. *Gaudemus* de divortijs, & 1. ad Corinth. 7. 12. vbi Apostolus hortatur fideles recens conversos, ne discedant à coniugibus infidelibus, consentientibus; habitare cum fidelibus. Quæ verba esse præceptum censuerunt S. Ambrosius, & alij graves Patres apud P. Thomam lib. 7. disp. 63. num. 7. quos sequutus Poncius cap. 21. de impedimenti versu deinde primis. At verò id esse

§. 273.
10. Concl.
Th. Sanchez

§. 274.

S. Thom.

Th. Sanchez.

§. 275.
11. Concl.

1. Corin. 7.

S. Ambrosius.

Poncius.

confi-

§. 272.

Th. Sanchez.

August.
S. Thom.
Th. Sanch.
Cornel.
Iustinian.
Salmer.

consilium, integrumque fuisse fidei cohabitare, & discedere: testes sūt S. Augustinus, Sanctus Thomas, & plerique Patres apud Thom. eodem num. 7. quos ipse sequitur: item & P. Cornelius P. Iustinianus asserūt hunc esse ferè omnium Theologorum sensum, in quem P. Salmerō inclinatur. Si autē discessisset cū damno fidei, posset interdici præcepto. Ratio huius doctrinæ iniquata est ab Apostolo: quia sperari potest infidelis conversio, nec timeri fidelis deceptio.

§. 276.

Ego quidem existimo consilium Apostoli non esse legem; quia fidelis carens liberis, & non sperans certò, & proximè coniugis cōversionē, potest licitè discedere, quia est grave onus ferre infidelium mores. At verò qui liberos habet, eosque est deserturus per discessum, & illi sunt educandi ritu infideli, tenetur lege charitatis in liberos nō discedere, quia tunc nullum est probabile discrimen deceptionis propriæ, & est evidens infidelitatis liberorum, quorum saluti providere tenetur: ergo non potest discedere. Idem dixerim, quando proxima est spēs convertendi alterum coniugem: lex enim charitatis obligat ad providendum coniugis saluti spirituali, quando sine gravi incommodo potest. Ita compono Sanctū Ambrosium, Chrysostomum, OEcumenium, Theophilactum, esse præceptum illa Apostoli verba, non generale, sed illis, qui sine detrimento spirituali filiorum, & coniugis, discedere non possunt: cū Sancto Augustino, Thoma, & alijs, esse consilium, non generale, sed his, qui absque eo detrimento possunt discedere. Accipienda enim sunt Apostoli verba accommodatè personis, cum quibus agitur: quia verò illæ non habent eandem rationem permanendi cum infideli coniuge, non debuerunt eadem lege teneri, nec eodem consilio.

S. Ambros.
Chrysost.
OEcum.
Theophil.
August.
S. Thom.

§. 277.
Animad.

Adverte non licere coniugi fidei manere cum infideli blasphemante creatorem, aut pertrahente ad peccatum; sed teneri fidelem ab eo divertere. Hæc doctrina est certissima. Rogatus enim Apostolus à Corinthijs: quid agendum sit fidei coniugi? respondit, cum posse manere cum infideli, si hic consentiat habitare pacificè cum fidei. Infero inde, infideli nolente habitare pacificè, non posse licitè fidelem cum eo manere, in quo nulla est cōtroversia. S. Thom. in 4. dist. 39. art. 3. docet non posse fidelem manere cum infideli, cuius conversio desperatur: multò ergo minus cum blasphemante. Hoc intelligo per se; per accidēs autē poterit aliquandiu manere: quia aliud non potest absque gravissimo incommodo: v. g. quia sine vitæ discrimine non potest divertere; aut gravi morbo laborans, non potest

S. Thom.

alibi curari, aut ali: aut si ex eius fuga grave damnum sequatur in fidem: quia Princeps infidelis fideles patitur prædicatores fidei; quos tamen arcebit è regno; si à coniuge deferatur. Dico ergo sola incommoda carendi vita coniugali non sufficere ad excusandam perseverantiam cum coniuge blasphemò; si verò præter hæc alia sequantur, qualia retuli, excusatur ea permanentia. Quia perseverantia est illicita propter periculum subversionis: & quia videtur coniux consentire in blasphemiam, vt ait Sanctus Thomas de perseverante cum adultera, & cum ea, cuius conversio desperatur. Sed tunc pono nullū esse probabile periculum subversionis, & gravissima damna imminetia testari perseverantiam non oriri ex consensu in blasphemiam: ergo.

Ratio huius exceptionis est: quia cohabitatio non est intrinsecè mala, & quamvis sit prohibita à Deo, non est quòd intrinsecè mala sit: & vt potest Pontifex declarare posse fidelem aliquando inire matrimoniū cum infideli, ob graves causas in favorem fidei, licet sit prohibitum à Deo: ita Pontifex dispensare poterit in hac cohabitatione, ipseque coniux, urgente aliqua ex his causis, prudenter interpretatur, se non vrgeri eo præcepto, dū commodius illud exequi non potest. Equis existimet se obstringi à Deo, aut Ecclesia, ad vitandam rem indifferentem cum vitæ dispendio? Quòd si filios educat vxor ritu Christiano, dū vivit cū marito blasphemò; eos autem arbitratur à fide defecturos, si deserantur à matre, cur hæc piè non faciet in retinendo contubernio, cū indè augeatur fides sine sui periculo? immò tunc tenetur non discedere, dū est sui secunda: aut cur Regina fidelis cogetur Regē deferere, apud quem degens occasione est crescendæ fidei.

§. 278.

Item adverte, licuisse quondam discessum ab infideli pertinaci volente cohabitare pacificè, & absque cōtumelia creatoris, & pertractione ad peccatum: licuisse item & cum illo permanere. Tunc autem qui discederet non poterat infideli coniuge superstite novas inire nuptias. Ita frequenter Doctores. Quia Paullus solum discessum viri dixit esse ius excutiendę servitutis coniugiorum. Cum enim consulisset, vt fideles degerent cum infidelibus pacificè consentientibus, adiecit. Quòd si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subiectus est frater, vel soror in huiusmodi, id est, illo non discedente, servituti subiectus est frater; at discedente servituti subiectus non est: indè ortum traxit, contumelia creatoris solvit ius matrimonij: ergo vbi non est contumelia creatoris, non solvitur matrimonij ius. Quam doctrinam expressit Sanctus

§. 279.

Sanctus

SVBSECTIO VIII.

*Utrum cohabitatio cum infideli
sit iam illicita ab extrinse-
co precepto, aut
consuetudine?*

S. Tho. q. 10. Art. 9. Sanctus Thom. in 4. distinct. 39. art. 5. nec ab eâ potest aliquis dissidere. Satis enim clarè insinuat ab Innocentio Tertio, cap. *quanto* de divortijs: in hoc enim casu interpretatur Apostolum. Potest tamen hic fidelis, monito infideli, & recusante conversionem, sacris initiari, & religionem profiteri; at non dirimitur matrimonium, ut contingit in divortio ob adulterium.

§. 280. Ostendi non esse secundum se illicitam cohabitationem cum infideli non blasphemante, nec trahente coniugem ad peccatum; sed volente cohabitare pacificè. Quod cõcedit Sanctus Thom. in 4. distinct. 39. art. 3. quando est aliqua spes de eius conversione: si verò desperetur conversio, non potest fidelis licet cohabitare cum infideli: primum à simili: quia tenetur coniux dimittere socium adulterum, quando eius emendatio desperatur. Secundò: quia, qui ita cohabitat consentire videtur in peccato coniugis. Quam sententiam sequitur P. Thom. lib. 7. disput. 73. num. 10. cum Turrecremata, Viguerio, & P. Henriquez: cui quidem non acquiesco cum Durando in 4. dist. 39. quæst. 2. num. 10. Soto, Veracrucis, Bartholomæo Ledesma, & alijs apud P. Thomam eodem num. 10. Quia Paullus consuluit ne fideles discederent ab infidelibus, volentibus pacificè consentire; sed licet desperetur conversio infidelis, potest pacificè cõsentire: quia, nec Deum blasphematur, nec pestrahit ad peccatum, nec coniugi adimit facultatem exercendi Christianismi: ergo non tenetur ab eo discedere.

§. 281. Ad arg. Sancti Thomæ, nego antecedens de vxore, quæ nunquam tenetur ob adulterium viri ab eo divertere: ut rectè probat Pater Thomas tomo 3. lib. 10. disput. 13. num. 29. Vir autem rarò tenetur dimittere adulteram, ut docet idem num. 25. obligatio autem oritur ex scandalo: sic cum datur iusta scandali occasio, tenebitur fidelis ab infideli discedere; secus quando non est. Ad secundum respondetur, posse fidelem ostendere se non consentire, & efficere ut clarè constet. Qui ergo tacet consentire videtur, quando non loquitur cum potest; secus cum aut loquitur, aut loqui non potest. Adverte cum Sancto Augustino nullius correctionem esse desperandam omninò, dum superest halitus; sed desperare dicimur dum non affulget spes; sed hominem semper intuemur pertinacem. At, ut non tenetur coniux à coniuge discedere ob pertinaciam in furto, aut homicidio; cur tenebitur ob infidelitatem, si non recusat pacificam cohabitationem?

DICO duodecimò: ab extrinseco precepto, & consuetudine est illicita nunc, & pluribus ab hinc annis, cohabitatio fidelis cum infideli coniuge. Quod liquidò constabit recens legis, quibus ea cohabitatio interdicitur. Quod docuit Sanctus Thomas in 4. distinct. 39. art. 3. ad 2. & plures alij, cum quibus Pater Thom. lib. 7. disp. 74. num. 12. Pater Cornelius in 1. ad Corinth. cap. 7. vers. 15. Pater Paullus Comitulus, lib. 1. quæst. 124. num. 4. Ratio est, quia tam Gentiles, quam Iudæi sunt pervicacissimi, qui suis coniugibus occasione sunt lapsui, ob quod Ecclesiæ consuetudo providit discessum à coniuge infideli, in sensu explicando.

Dico decimotertiò. Hæc obligatio nititur præsumptioni, quæ frequenter in baptizati laqueum tendunt fidelibus coniugibus, ut discedant à fide. Ita decernitur in Concilio Toletano 4. cap. 62. Refertur cap. Iudæi 28. quæst. 2. Gratianus subiicit. *Verum hoc statutum est, ne dum fidelis salutem querit infidelis, potius ipse cum ea infidelitatis perditionem inveniat.* Glossa litera A. *Quod dicitur hic, separandos esse, intelligas in illis casibus, quando in contumeliam creatoris vult habitare cum eo, vel ut trahat eum ad aliquod mortale peccatum.* Censet eadem Glossa hoc caput revocatum in cap. *Quanto* de divortijs ab Innocentio Tertio, multò recentiore Theodoro Primo, cuius ætate Concilium coactum est. Immo Pater Cornelius in 1. ad Corinth. 7. 15. declinat eius obligationem, quod fuerit Provinciale Concilium, nec confirmatum fuerit à Pontifice, neque toti Ecclesiæ propositum. Denique Canõ ille est contra Iudæos, qui non porrigitur ad Paganos. Item cap. 61. agit de iisdem, non verò de omni in baptizato: nec sermo est de coniugibus; sed de Hebræis conversis, ut vitent non conversos. Deinde nullum affertur ius ad probandum illicitam esse cohabitationem cum infideli; sed tantum Ecclesiæ consuetudo, quæ innititur eidem præsumptioni. S. Thom. in 4. distinct. 39. art. 3. ad 2. movetur, quia iam nulla est spes, ut coniux infidelis convertatur.

Dico decimoquartò: fidelis: qui certus est sibi non imminere probabile deceptionis pericu-

§. 282.
12. Concl.

S. Thom.
Th. Sanch.
Cornel.
Comitulus.

§. 283.
13. Concl.

Concil.
Tolet.
Gratian.
Glossa.

S. Thom.

Glossa. periculum, non tenetur fugere cōiugem infidelem. Hæc doctrina est *Glossæ* capituli. *Monald.* *Iudei* 28. quæst. 1. *Monaldi*, *Abulensis*, *Veracruz.* & *Navarri* apud *P. Thomam* lib. 7. disput. 73. num. 11. *Patris Cornelij* in 1. ad *Corinth.* 7. 15. & *Patris Rebelli* 2. part. lib. 3. quæst. 10. sect. 1. num. 2. pro qua adducit *SS. Bonaventuram*, & *Antoninū*, *Coparr.* *Rebell.* *varruviam*, & alios. Omnes hi censent nullâ lege, aut consuetudine generali teneri fideles ad deferendos coniuges infideles, volentes cohabitare pacificè, & absque periculo deceptionis. Ratio est, quia non satis constat de hoc præcepto, & consuetudine: etenim *Sanctus Thomas* & *S. Bonaventura* fuerunt *Synchorini*, & *Sanctus Thomas* affirmat tunc illicitam esse cohabitationem. *S. Bonav.* *S. Bonaventur.* in 4. dist. 35. art. 2. quæst. 1. id negat; temporibus autem posterioribus divisi sunt hac in parte Doctores. Ergo non satis constat de eâ consuetudine.

§. 285. Secundò probatur ex cap. si quis gentilis 28. quæstione secunda, ubi *Euthichianus* Papa, qui obiit anno 283. statuit liberum esse gentili baptizato discedere, aut non discedere ab vxore gentili, dimissâ ante baptismum ipsius viri. Nec verò *Euthichianus* agit de dimissâ solum ob adulterium, ut vult aliquis; sed dimissâ ob fornicationem licitam, aut illicitam in gentiliū lege, ut clarè docet *glossa* eius capituli initio; immò & dimissâ ob solam facultatem repudij: ut docet eadem *glossa*, his verbis. Dicitur, quòd si gentilis ante baptismum uxorem gentilem dimiserit, causâ fornicationis, vel secundum consuetudinem gentiliū, vel ex alia iustâ causâ; illa autem consuetudo erat repudij: inferius ait *glossa*. Quocumque modo eam dimiserit, siue quia dedit libellum repudij, &c. Nec ex *Euthichiani* decreto colligi potest, eum loquutum de dimissâ ob solum adulterium; sed agit universim de omni legitima vxorè dimissâ, ut constat ex eodem decreto Pontificis, post eius epistolam secundam, tom. primo Conciliorum: quod decretum adduxit *Gratianus* in suo, qui floruit anno 1149.

§. 286. Tertiò probatur ex capite *gandemus* de divortijs. Vbi *Innocent.* Tertius (qui obiit anno 1216.) asserit posse fidelem habitare cum coniuge infideli habitante pacificè. Quod de Paganis dubitari non potest. De Iudæis idem arbitror. Immo Concilium *Toletanū* 4. vel abrogatum, vel mitigatum. Quod censuerunt *glossa* capituli *Iudei* 28. quæst. 1. & *Pater Rebellus* adductus §. 284. *Poncius* cap. 21. versu neque obest, duos lapsus notat in *Rebello*. Primum, quia Pontifex non agit de Iudæis; sed de Paganis: quia loquitur de his, qui ante baptismum

vxorè duxerant legitime in gradu sanguinis ab Ecclesia prohibito; at dici non potest in lege *Mosayca* ea matrimonia esse legitima, quia interdicta sunt à *Mose*. Secundum, quia Pontificis institutum non est decernere de cohabitatione fidelis cum infideli; sed tantum de non dissolvendo coniugio inter infideles contracto in gradu ab Ecclesia interdicto. Tertiò asserit, eo decreto nihil concludi, quia licet gentili sit licita ea cohabitatio; non tamen Iudæo, & licet omnibus tunc fuerit licita; iam non est, quia aucthores multò posteriores *Innocentio* id affirmant.

§. 287. Illa interpretatio *Rebelli* est *Glossæ* eiusdem capituli, quod observat ipse *Rebellus*: cur eam in solo *Rebello* flagellat *Poncius*, & non in primo auctore? & quidem fateor ibi sermonem institutum de Paganis, quia quæstio erat proposita de Paganis ab Episcopo *Tyberiadensi*, & verba *Innocentij* sunt clara: agit enim de Pagano Poligamo: & quaritur utrum Pagani uxores. At licet de Pagano sit controversia, eius diremptio est etiam communis Iudæo. Vnde *glossa* ait, Pagani, siue infideles: accipitur ergo species pro genere. Responsum autem est bipartitum in prima parte agitur universim de omni fidele: eum posse licitè vivere cum coniuge qualibet habitare volente: quod confirmat *Apostoli* testimonio, & quidè *Apostoli* verba cōmunia sunt omni infidelitè quod ait *Innocentius* baptismi peccata dimitti, & nō dissolvi coniugia; quis dicat non convenire Iudæo? Item Ecclesiæ lege non teneri qui foris sunt, ad Iudæos apertè porrigitur. Si quis enim dubitet, utrum Iudæi teneantur legibus Ecclesiæ? ei possumus negativè respondere hoc testimonio *Innocentij*: ergo diremptio quæstionis communis est etiam Iudæo.

§. 288. Què ille obiicit §. 286. non vrgent. Primi enim iam est dilutum, quæstionem institutam de Paganis; diremptione fuisse communem. Coniectura illa non est firma: licet enim *Moses* vetuerit nuptias inter consanguineos & affines *Levit.* 18. at non inter omnes. Vetuit enim secundum gradum in parte, id est, inter sobrinum, & amitam, aut materteram; non tamen inter avunculum, aut Patrualem cum sobrina; nec inter duos consobrinos filios duorum fratrum: in tertio gradu nulla fuit prohibitio. Quod legenti caput 18. *Levitici* constabit, de quo differit *P. Thom.* lib. 7. disputat. 57. num. 1. Item consanguineus propior ducturus erat viduam consanguinei filijs carentem. Denique propinquiorem esse in secundo, aut tertio gradu: hic legitime poterat iungere connubium illud: (de quo satis vulgata est historia *Booz*, & *Ruth*); quod

§. 287.

§. 288.

Levit. 18.

P. Thom.
Sanchez.

Si tamen

Puent. *Hurt.* de *Mendoza*, vol. 2.

S. Tho. q. 10. Art. 9. tamen interdictum est in Ecclesia. Ergo habent Iudæi aliqua connubia legitima, illegitima apud nostros. Quod observat Sanctus Bonaventura in tertio, distinctione 39. articulo secundo, quæstione vltima. Illa ergo doctrina communis est Iudæis, de quibus, si eadem instituatur quæstio, est eadem ratione solvendus nodus. Magis displicet, quod secundo ait, Pontificem non egisse de licitâ cohabitatione coniugum, cum Pontifex asserat, *fideles huiusmodi matrimonialiter collocati, liberè possunt, & licitè manere coniuncti*. Hæc autem doctrina pluribus à Pontifice confirmatur. Quod ait tertio, non tam absolat; sed nec admodum ipse probat, ut constat ex §. 284. Nec potuit Sanctus Thomas eâ consuetudine niti: obiit enim anno 1274. annis 48. post Innocentium authorem eius decreti; cum tamen Innocentius, qui decem & novem annis functus est summo Sacerdotio, non statuerit eam legem vltimo die; nec Sanctus Thomas eam sententiam docuerit, nisi iuvenis. Commentarios enim in libros sententiarum dedit luci primo iuventutis flore, ut communiter fertur; quamvis dubitat aliquis. Sed Sanctus Thomas innititur exigua, aut nulli spei de conversione infidelis. Nec tam brevi ius Pontificium contraria consuetudine potuit abrogari.

§. 289. Quarto probatur, quia infideles si necessario essent abducendi à coniugibus, dederentur, à conversione: quam rationem tradit Innocentius eo capite *gaudemus*. Immo ea lege infiniti non tenerentur, quia eam servare non possent sine gravissimo damno. Multæ enim scemina carerent honesta vivendi ratione, nec haberent unde alerent & curarent corpora. Nec possent filios educare Catholicis institutis. Sæpe autem lege charitatis tenerentur ei legi non parere, propter filiorum spirituale damnum. Recognosce §. ducentimum vigesimum quartum.

Rogas, cur à me fuerit assertum §. 282. interdictam esse eam cohabitationem? Respondeo: propter consuetudinem Romanorum abducentium coniuges conversos à pertinacibus Iudæis, nisi intra quadraginta dies resipiscant. Ea tamen consuetudo est, quia in Vrbe obstinatissimi sunt Iudæi, & adeo infensi conversis, ut in illorum vico nullus securè degat, nec vult villus, nec audet, propter metum aliorum Iudæorum, securitatem pacisci de pacifica cohabitatione cum coniuge converso. Quia ergo desperatur cohabitatio, qualis exigitur ab Apostolo, est illicita conversis: eaque propter consuetudinem etiam publicâ est interdicta. Item in Provinciis Catholicis ob eam

consuetudinem non licet coniugi fidei habitare cum infidele; nisi publicè, & apud Iudicem infidelis securitatem præstet de pacifica cohabitatione sine contumelia Creatoris, & pertractione ad peccatum. Ad hoc enim obligat consuetudo in his Provinciis, ubi Magistratus & Principes sunt Christiani.

At verò in Provinciis infidelium ea consuetudo non obligat; sed existimo in Iaponia, Sina, Mogore, & alijs, hæc in parte, revocatum esse statum primitivæ Ecclesiæ, & utendum consilio, aut præcepto Apostoli: quia Ethnici ingenti prosequerentur odio ministros Christi, si coniuges ab illis se vocaret. Quod rectè observarunt Pater Rebellus 2. p. lib. 3. q. 10. sect. 1. nu. 2. adducens Speculum, & P. Cornelius in 1. ad Corinth. cap. 7. vers. 15. Aliquis hoc adscribit Pontificis dispensationi; eam tamen nusquam vidi; expediri que potuit, non quod esset necessaria ad licitam cohabitationem; sed ad evellendos scrupulos. Et quidè satis constat noluisse Pontifices, Ethnicos Oritales obligari multis legibus, quæ observari non possent absque gravi detrimento illius Ecclesiæ. Hac in parte securissima est sententia proposita §. 284.

SVBSECTIO IX.

De matrimonio baptizati cū inbaptizato.

HAC de re me breviter expediam. Matrimonium fidelis cum infidele interdictum fuit Iudæis. E qua prohibitionem colligunt non pauci, id esse omnibus fidelibus interdictum, quia lex illa est in parte moralis. Quæ ratio communis est cuivis fidei, nempe, periculum defendendæ fidei, quod & experientia testatur, & indicat ratio; id tamè intelligitur, quando infidelis pertinax est in errore; si autem ad veram emigret religionem, licitum est cū eo coniugium. Hoc tamen ius non reddit nullum matrimonium, & potest Pontifex iusta de causa illud interpretari, facultatēque facere, ut baptizatus ducat inbaptizatum, ut annis superioribus id fecisse dicitur Paullus V. cum Sinis. Si autem ea interpretatio expectari non possit absque gravi Ecclesiæ dāno; videtur fidelis posse interpretari Pontificis voluntatē, & nubere cū infidele. v.g. Siquis Hispanus placeat Ethnicorū Reginæ in Oriēte; & illa eū velit sibi matrimonio adiungere, pollicēs se permissuram prædicatores Evāgelij, & libertatē baptismi hic

§. 291.

Rebellus.
Cornelius

§. 292.

hic cessat contrariæ finis legis, quia coniugii periculo vacat; fides autem potest disseminari: ergo tunc non obligat lex. Quare Pater Thomas lib. 7. disputatione 71. num. 5. adducens Sotum, & alios, asserit hoc matrimonium esse illicitum, nisi vrgens aliqua excuset causa, quæ dicet prudenter illud iniri posse. Quæ autem potest esse gravior, quàm ea, quæ favet legis finis? Ratio est, quia hoc coniugium non ideo interdicitur, quia est intrinsecè malum; est enim intrinsecè indifferens; interdicitur autem ob coniugis periculum. Quod si cessat, & aliundè ex omissione connubij detrimentum patitur fides; planè concluditur eâ lege tunc non teneri fidelem.

Th. Sanch.
Sot.

§. 293.

Immò non omninò improbable alicui videbitur cessante deceptionis periculo, & instante periculo mortis, posse celebrari coniugium, quia ij authores dicunt posse honestari vrgente causa. An ne vrgens causa non erit intenta mors præsens? & quidem lex Ecclesiastica, aut consuetudo non habet vim in simili eventu, nisi cum est in communem utilitatem, & ex eius violatione in aliquo singulari casu potest emergere grave damnum, ut emergeret ex matrimonio Sacerdotis; & ex clandestino: quia multi fingerentur eventus, quibus hæc matrimonia speciem haberent timoris cadentis in virum constantem. At ex hac legis exceptione nihil incommodi sequitur: quia ij eventus sunt perrari. Nihil audeo statuere de probabilitate huius sententiæ; quia in morali doctrina consideranda est communior, & quæ magis favet honestati morum; quàm, quæ Methaphysicis argutijs magis arri-det.

§. 294.

Apud antiquos nonnulla connubia inita fuerunt cum infidelibus, ut Hesther cum Assuero Ethnico, & in novo testamento S. Monica cum Patricio. Illa tamen, aut cum ignorantia excusante à crimine, aut divina revelatione inita fuere: de Sancta Monica, ait Bellarminus, aut ignorasse ius, quia consuetudine satis generali ea connubia erant frequentia; vel si peccavit, eam flevisse peccatum. Fortè tunc dispensatio erat Episcopo commissa. Magis inclinor in foeminae juvenis ignorantiam: ea autem matrimonia multis abhinc sæculis sunt invalida. Prohibentur autem in Concilio Illiberitano Canon. 15. & 16. cap. cave, & sequentibus 28. quæstione prima. Maximè autem interdiciuntur nuptiæ foeminae Catholicæ cum hæretico, aut in baptizato propter maius periculum: non solum cum infideli; sed etiam cum Cathecumeno, nullum est matrimonium. Item hæ-

Bellarmin.

Concil.
Illiber.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2,

reticus & Apostata nullum efficiunt matrimonium cum in baptizato: quia tenentur legibus Ecclesiæ. Recognosce Bellar. tom. 3. lib. 1. de matrimonio cap. 63. P. Valent. tom. 4. disput. 10. quæst. 5. p. 3. versu cultus disparitas. P. Thom. Sanchez tom. 3. lib. 7. disputat. 71. Hic animadvertite in Provincijs Ethnicorum, in quibus denuò statuitur fides, difficilem esse huius consuetudinis valorem: quia ea excepta est in Provincijs abundantibus multitudine fidelium, inter quos possent esse coniugia; at non est cœpta in ipso prædicationis exordio. Pone virum Principem apud Iaponos esse primum, qui cōvertatur ad fidem. Si hæc cōsuetudo apud illos valeret, non haberet ille spem vxoris ducendæ: quia tunc nulla erat Christiana: nec ille poterat scire, vtrum aliqua esset cōvertenda digna suo connubio. Hoc autem maximo esset impedimento ad suscipiendā fidem. Igitur ea connubia ibi sunt licita, donec crescat multitudo fidelium: vel quia consuetudo ibi non obligat ex se, quia ibi non sunt circumstantiæ, quibus cum ipsa percrebruit: vel quia si cōsuetudo secundū se valet, Pontifex in eâ dispensat expressè, ut Paulus V. cum Sinis: vel ex præsumpta, & interpretativā dispensatione, fiunt licita: quia per epicheiam exponimus prudenter Pontificem velle amovere eiusmodi impedimenta: ut cū illis dispensatur in ieiunijs, ne cōiuges offendantur. Constat ex P. Ludovico Guzmano tom. 2. historiæ Iaponicæ lib. 12. c. 5. Regem Omuræ Bartholomæum virum prudentissimum, & maximè pium filiā Manciā iam baptizatam matrimonio dedisse Grandono Ethnico, hæredi Regis Firandensis.

Bellar.
P. Valent.
Sanchez.

Ludov.
Guzman.

SECTIO VIII.

De communicatione cum infideli in libris.

SVBSECTIO I.

Qui libri sint prohibiti?

DICO primò: in bulla In Cœna Domini, sunt prohibiti omnes libri hæreticorum cōtinentes hæresim, vel de religione tractantes. Vnde sunt etiā prohibiti in Hispania iure quæstorio, ut constat ex Indice Cardinalis Bernardi Sandovalis anno 1612. Regulā prima. Hæc conclusio est certa ex ipsa bulla excommunicat. 1. ubi anathemate feriuntur, qui legunt libros hæreticorum hæresim continentes, vel de religione tractantes.

§. 295.
2. Concl.

Sf 2

S. Tho. q. 10. Art. 9. *Itantes*, ex præcepto huius bullæ non interdicuntur libri authoris non hæretici, quamvis hæresim contineant; sed solum libri authoris hæretici agentis de religione, vel hæresim continentes. Duo igitur exiguntur: alterum, ut author sit hæreticus; alterum ut contineat hæresim, vel de religione tractet: in libro alterutrum satis est; nec opus utroque. Quamvis enim hæresim non contineat liber, si de religione tractet, est prohibitus: item si hæresim contineat, licet de religione non agat: damnatus igitur author damnationi est libro suo altera parte infecto: & quidē iure, quia si heretici de religione tractat, quāvis hereticū virus non effundant: at certē tam male & abiectē agunt, ut timeri possit audientium animos infrigidandos; nec decet religionem docere, qui eam ab negant, neque nōverunt.

§. 296. Et quamvis in bulla Cœnæ soli præstringuntur hæretici; at in fide quoque suspectus interdicatur liber, ut constat ex constitutione Pauli V. anno 1612. in qua refert à prædecessoribus suis interdictos libros hereticorum, & suspectos de hæresi, & abrogat privilegium nonnullis in Hispania concessum ad eosdem legendos, qua constitutione vsi quæsitores nulli facultatem faciunt eos legendi libros, nisi gravissima, & utilissima ex causâ.

§. 297. Hæreticorum aliqui libri permittuntur in bulla Cœnæ; non tamen, nisi qui hæresim non continent, neque agunt de religione. Historici autem, & de alijs argumentis à religione alienis non interdicuntur à iure. At verò ex eadem Pauli V. constitutione omnes hæreticorum libri sunt interdicti, his verbis. *Cum (sicut accepimus) licentia legendi libros hereticorum, vel de hæresi suspectos, aut alias reprobatos, & infra excommunicat legentes libros huiusmodi.*

§. 328. Hæc autem prohibitio librorum authoris hæretici non continentium hæresim, nec de religione tractantium, non est absoluta; sed præcipitur, ne quis eis utatur, nisi prius sint recogniti, & approbati à Theologis pijs ex præscripto quæsitorem, ut constat ex indice Cardin. Bernardi Regula 2. cum enim constitutio illa sit promulgata petente quæsitore Maximo, non porrigitur eius prohibitio ultra mentem postulantis. Video cap. fraternitatis 3. q. 4. asseri à Gregorio Primo, damnato authore, eius scripta damnari; id autem intelligo de scriptis damnabilibus, qualia sunt, quæ hæresim continent, aut agunt de religione; rectē enim dicitur, non posse de religione disserere, qui religionem ignorant. Itaque iure communi nō sunt prohibiti omnes hæreticorum libri. Vbi autem vrgent leges Inquisitionis His-

panæ, omnes sunt interdicti, donec approbentur à Theologis ijs, qui nec hæresim continent, nec de religione tractant. P. Azor, tomo 1. lib. 8. cap. 16. quæst. 5. ait eamdem prohibitionem esse generalem in indice librorum prohibitorum, etiam si libri non contineant hæresim, nec de religione tractent; id autem accipio, ut exponitur indice quæsitorem Hispaniæ, nisi prius ex præscripto Pontificis approbentur à Theologis pijs: nullibi enim strictius hæc iura servantur, quàm in Hispania.

At omnium Hæresiarcharum libri sunt interdicti in Hispania, de quocumque argumento sint, qui nullā ratione permittentur, nec eos arbitror posse permitti: excipe quæsitorem generalem Hispaniæ, ut constat ex eadem constitutione Pauli V. Hæresiarchæ verò sunt Arius, & omnes antiqui primi hæresum inventores, & recentiores alij: Lutherus, Bucerus, Calvinus, & alij præfixi in indice Cardinalis Bernardi post primum indicem ante indicem secundum. Quæ prohibitio est etiam generalis, ut constat ex P. Azore tomo 1. lib. 8. cap. 18. versu. *In Regula 2.*

Item sunt interdicti à quæsitore Regula 3. Thalmud cum glossis Cabillisticorum, alijque impij, & nefandi Hebræorum libri. Quod interdictum generale est, & à pluribus Pontificibus ortum, ut ibidem refertur. Item Alcoranum, & omnes libri, in quibus docetur lex Moysi, aut Mahometi: at fiet facultas à quæsitore, ut viri pij, & docti uti possint Rabbiorum libris in Scripturis alienis ab impugnatione Christianæ fidei; non tamen ad usum Thalmud, & eius glossarum: alij libri prohibentur eodem indice, maxime in regulis, quorum esset longa recensio.

Hæreticorum scripta inserta verbum pro verbo in libris Catholicorum ad eadem confutanda, ut sit à Ioanne Rossensi, Cardinali Bellarmino, & alijs, non prohibentur, ut constat ex eodem indice Regula secunda, nec continentur in bulla Cœnæ, quia illa non sunt hæreticorum libri: liber enim est Catholici, qui prodire non potuit, nec Catholicis prodesse, quin verba referret hæretica ad confutandum.

Sunt nonnulli Catholicorum libri, cū explanatione hereticorum, & commentarijs. Quæritur an ij libri sint prohibiti? P. Suar. tomo 5. in 3. p. disp. 21. sect. 2. num. 10. & disput. 20. de fide, sect. 2. num. 13. ait librum hunc non esse prohibitum, quia est authoris Catholici, si scholia hæreticorum sint exigua; secus si magna sint. Primū: quia cuiusmodi libri appellari cōsueverunt à commetatoribus, ut commentaria S. Thomæ, & S. Bonaventuræ in

P. Azor.

§. 299.

§. 300.

§. 301.

§. 302.

P. Suar.

Mag.

in Magistrum sententiarum, denominantur ab ijs authoribus. Secundò: quia considerandum est præcipuè, quid contineat ipse liber, non qui appelletur. Pater Thomas Sanchez libro secundo, cap. 20. numero 25. ait cum alijs, eum librum non esse prohibitum, quantumvis hæreticorum excreverint scholia, quia liber est ab authore Catholico.

Th. Sanchez.

§. 303.

Existimo utramque sententiam in parte esse veram. Bifariam scribitur in alicuius authoris librum. Primum, ut nihil scribatur, nisi faciens explanationi textus, à quo non possit, nisi incommodè Commentarius abiungi, ut commentaria Caietani, non possunt abiungi à textu Thomistico: quia tota sunt ad explanandam argumentorum vim, oppugnanda adversantium dicta, & methodum explicandam. Hi libri non sunt prohibiti, quia absolute sunt, & dicuntur Sancti Thomæ, & non Caietani, sive commentaria sint prolixa, sive minuta: parum enim interest moles. Quod si considerandum est præcipuè, quid contineant, quid interest magnitudo, aut parvitas, cum in parvo libello possint plures hæreses doceri, quam in alio magno volumine. Si autem præter explanationem alia disputet hæreticus, non facientia textui explanando; sed quæ abiungi commodè possunt liber est interdictus, quantumvis sit exiguus, quia verè est ab hæretico authore. Sic ipsius P. Suarez Commentaria, ab ipso, & non à Sancto Thoma denominantur; complura enim disputat, quæ iam non spectant ad explicationem. Itaque Scripta illa, à quibus non pendent authoris Catholici explicatus, sunt prohibita; & liber ob illa. Alioquin occasione explanandi textum possent hæretici omnia sua dogmata disputare, ut Scholastici Doctores sua disputant, cum Magistrum, aut S. Thomam explicant.

§. 304.

At si liber sit hæretici, & explanatur à Catholico, est prohibitus absolute: quia absolute est liber hæretici; nec permittenda sunt commentaria, quia commentariorum quasi primus fons est author libri: ob quod nec hæreticorum commentaria sunt hac lege prohibita. At disputationes independentes à textu, quæque ab eo possunt avelli, non sunt prohibita. Item prohibetur liber duorum authorum, quorum alter sit hæreticus, & qui unam tantummodò continet hæresim, quia bulla loquitur in singulari de libris hæresim continentibus: si autem de religione tractent obiter, & perfunctoriè, sine hæresi, non sunt libri prohibiti. De religione Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 1.

autem tractant, qui de moribus, de ritibus Ecclesiæ Catholicæ, de Theologia Scholastica, de interpretatione Bibliorum, Conciliorum, Epistolarum Papæ, iurisque Canonici, atque Civilis: quia hoc multum spectat ad mores: libri autem sunt omnia scripta, sive evulgata typis, sive manuscripta. Epistola autem brevis non est liber, at non potest evulgari: si autem epistola agat ex instituto de probando aliquo errore, nec evulgari potest, nec legi: quia re ipsa tam est liber, quam quilibet tractatus, aut disputatio: epistola ergo, quæ obiter, aut non disputando tangit errorem, non est liber. Sic accipio Patrem Suarez & Sanchez; secus si disputet, quantumvis breviter, quia idem damnum est in epistola, ac in libro. Libri Tertulliani, & aliorum antiquorum, ut Origenis, qui frequenter Patribus adnumerantur, permittuntur; non verò Biblia vulgari aliquo idiomate: si verò aliqua eius pars explicetur, permittitur, ut epistolæ, & Evangelia, quæ frequenter à concionatoribus explicantur, si cum illis feratur concio, & explicatio, ut constat ex Regula quarta Indicis Cardinalis Bernardi.

Suarez.
Sanchez.

SECTIO II.

Quibus sint interdicti libri?

SVNT interdicti Bullæ Cœnæ, libri hæreticorum hæresim continentes, aut de religione tractantes, omnibus baptizatis: non enim eo anathemate plectuntur soli Catholici; sed ipsi etiam hæretici: qui quoties suos libros relegunt, peccant contra hanc legem. Item capite *Fraternitatis* 3. quæstione quarta, damnata agnoscuntur scripta Authoris dæmoniaci. Item Summi Pontifices omnibus eos interdixere libros. Paullus V. adductus §. 298. excipit maximum quæsitorem Hispaniæ: itaque illorum librorum lectio illi soli est permessa; quæsores autem summi Consilij videntur habere facultatem legendi eos libros, quos legendos permittere alijs possunt; si autem privilegio aliqui sunt donati, ipsi id scient.

§. 305.

Controversia est, utrum in Provincijs hæreticis, aut utentibus conscientia libertate, sit licita eorum lectio librorum? Pater Azor. tom. 1. libro 8. cap. 16. quæst. 6.

§. 306.

Azor.

S. Tho. q. 10. Art. 9. censet illicitam esse hanc lectionem, etiam in ijs Provinciis, illis, qui studio defendendi fidem legunt eos libros; si in illis recepta est bulla Censuræ: & quidem alia Pontificum decreta admitti debent. Vnde quæstio instituitur ex hypothese legis per se obligantis omnes baptizatos. Ac propterea in sententia P. Azoris omnibus est ea lectio interdicta; eam sententiâ tuetur P. Th. libro 2. cap. 10. num. 24. & Pater Suarez disp. 20. sect. 2. num. 27. & P. Becanus de fide cap. 15. num. 5. idem asserit ubi bulla recepta est.

Azor.
Th. Sanch.
P. Suar.
Becan.

§. 307.

Medium iter ineundum à me censetur. Illi, ad quos non spectat tueri fidem publica disputatione, aut de scriptis, non possunt eos libros legere, ut aiunt hi authores: quavis sit cum animo errores confutandi: possunt tamen illi; immò & debent, quibus incumbit fidei propugnatio. Ratio à priori, quia lex non obligat cessante contrariè eius fine, ut ipsi cum cæteris admittunt; sed hic contrariè cessat finis legis: ergo non obligat. Probo minorem: quia Doctores fidei propugnatori non est periculum deceptionis (ut pono), & ab eius abstinentia à libris hæreticorum, ipsa fides patitur damnum: quia libris, & scriptis non inspectis, non possunt illorum errores oppugnari: ergo. Secundò, quia in illis Provinciis scripta hæreticorum sunt in plebe communia: ergo opus est, ut Catholicorum oppugnationes sint etiam communes: ubi enim grassatur pestis, egetur medicamento, & quidem periret populus hæreticorum veneno, nisi antidoto Catholicorum ei mederetur Ecclesia. In Academijs autem, ubi Scholastici frequentes audiunt hæreticorum deliramenta; non posset fides conservari; nisi Catholici Doctores eos minutatim impugnarent. Memini me audisse Præter Gregorium de Valentia hæreticorum malleum; summo studio, ac sumptibus accipere solitum è prælo hæreticorum scripta nundinis dividendam, & dum hæretici suspicarentur suos libros sine damno in lucem prodire, eos iisdem nundinis conspiciantur oppugnatos, & elubatos Gregoriana diligentiâ. Nec hæc doctrina est ijs authoribus adversa, quâ clarè tuetur P. Becanus de fide cap. 15. q. 8. num. 1. quam benè probat ex Concilio Carthaginensi 4. cap. 16. itaque prohibitio non vrget in hac occasione.

Valent.

Becanus.
Concil.
Carthag.

(?)

SVBSECTIO III.

Quæ interdicantur actiones?

§. 308.

PRIMUM præcipitur, ne quis eos legat. Quod sonat oculis eos lustrare: si quis absque verborum prolacione libros oculis cernat, & ex visu callet: si verò verba recitet absque eorum inspectione, aut repetat memoriter, non peccat in hanc legem; quia recitare non est legere: item opus est, ut verborum sensa percipiat: si enim quis recognoscens latinos characteres, grammaticæ autè latinæ ignarus, legat hæreticorum libros, non tenetur hac lege, quia illa non est lectio formaliter, sed instrumentaliter; instrumentalis autem lectio interdicitur ad vitandam formalem. Item quia lex fertur, ne quis mente concipiat hæreticorum somnia; latinæ autem ignarus ea non percipit, magis quàm Psytachus. Vide P. Suarez disp. 20. sect. 2. num. 18. & P. Thom. lib. 2. cap. 10. numero 47. & §. 1.

Suarez.
P. Thom.

§. 309.

Si quis legentem audiat, non tenetur hac lege, quia audire non est legere: lectio enim est actus externus oculorum; audire aurium, de quarum actibus non agitur hac lege. Ita sentit Pater Azor libro octavo capite decimo sexto, quæstione quarta, & Pater Sánchez numero quadragesimo octavo. Oppositum censet Pater Suarez disputatione vigesima, sectione secunda, nu. 19. Primum: quia idem periculum est in audiente, ac in legente. Immo maius in audiente. Secundò auditus est sensus disciplinæ, non minus quàm visus. Tertiò: quia lectio partim constat ex prolacione, partim ex perceptione; & re vera talis actio in perceptione consummatur. Ad primum, respondeo, probari interdici potuisse auditum; non verò interdictum: potuit verò ratio suppetere, quia lectio in actione externa consistit, auditus autem plus habet passionis, nec nobis est tam liber, quàm visus: suntque perpauca, qui aliorum lectione student. Denique eius actionis non meminit lex. Ad secundum eadem ratione respondetur. Ad tertium consideranda est perceptio ipsius, qui rem oculis lustrat: lectio formaliter est intellectio rei scriptæ accepta per visionem characterum; perceptio autem audientis non est lectio; sed auditio: hæc formaliter est actus intellectus, quo percipitur obiectum auditum, & in eo consummatur, quando audiuntur verba significantia ad placitum: & ut non peccat, qui legit, dum non potest lecta percipere mente; ita

Azor.
P. Thom.
P. Suar.

Argum.

Respond.

ita neque qui audit, dum non percipit. At lectio formalis est mihi interdicta, & instrumentalis comparatione illius; non tamen auditio.

§. 10.

Azor.
Sanchez.

Si autem quis alicui præcipiat, aut consulat, ut legat librum hæreticorum; peccat contra hanc legem, & eius censurâ obstringitur, non quod legentem audiat, sed quia est causa legendi moralis. Quod censuerunt Patres Azor & Sanchez. Quod verum censo, tametsi ipse legentem non audiat: quia lectio est actio, quæ & physice, & moraliter potest ab aliquo exerceri. Quâvis autem ratione est interdicta: est enim interdicta omnis lectio; lectio autem moralis, siue moraliter facta, est lectio: est ergo prohibita: sic obstringitur irregularitate, qui hominem ab alio curat occidendum.

§. 11.

Pone hominem latinitatis ignarum legere libros hæreticorum, scientem eos esse prohibitos, & considerantem eos percipi ab auditoribus. Rogo, utrum hic legendo peccet contra hanc legem? Respondeo, cum peccare contra legem charitatis, si legat libri partem, in qua prava dogmata continentur, si quod sit probabile periculum, ut auditores decipiantur; si verò nullum sit periculum auditori; non videtur peccare. Non enim ipse peccat ratione suæ lectionis, ut constat ex §. 308. nec ratione scandalii, quia audiens non peccat audiendo; nec fidei, aut auditori aliquod periculum creatur: si verò quis præcipiat puero ignaro, ut legat, non peccat; secus si gnaro. Hic quoque peccat, nisi excusetur duabus rationibus: prima, ut periculo vacet deceptionis: secunda, ut sit illi metus cadens in virum constantem: lex enim humana de actione indifferenti non obligat cum maximo damno, nisi adsit contemptus aut periculum peccati proprii. Brevis autem lectio unius, aut alterius lineæ, non est peccatum grave, ut docent P. Azor quæst. 3. P. Sanchez lib. 2. cap. 10. num. 31. & Pater Suarez num. 20. Toletus & alij oppositum censent, non probant.

Azor.
Sanchez.
Suarez.
Tolet.

§. 12.

Secundò peccant contra hanc legem, qui libros retinent: siue enim liber sit proprius, siue alienus, siue eum calleat, siue ignoret omnino; labitur in hanc pœnam, nisi exiguo tempore id faciat. Si enim decernat post breve tempus librum tradere, non est peccatum mortale: secus si vno instanti habeat actum retinendi librum longo tempore. Tenetur autem omnes libros tradere Quæstoribus, aut Commissario, vel Episcopo, ubi non est inquisitio. Libri autem permisi expurgari possunt à quovis viro docto, debetque liber

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 1.

iam expurgatus habere subscriptionem Commissarii, aut alicuius Superioris, ut constat ex Regula 12. appendicis in indice Cardinalis Bernardi. Fit verò frequentissimè facultas, ut unusquisque expurget suos libros. Hanc legem violant hæretici, dum suos retinent libros.

Tertiò prohibetur librorum impressio: quo præcepto tenentur omnes, qui moraliter concurrunt, aut physice: Author libri, Typographus, Excussor, Corrector, & alij ministri: omnes enim isti imprimunt. Impressio enim omnibus his continetur actionibus. Quartò prohibetur defensio. Scholastici hæreticorum auditores peccant, & tenentur censurâ; tum quia scribendo legunt hæreticorum scripta; tum quia illa defendunt. Excipe qui gymnasium adit, non ut discat; sed ut scripta fideliter deferantur ad iudices, vel ad Doctores, de quibus egi §. 306. Scholasticus autem ut excusetur, adeat iussu eorum, & scandalo vitato.

§. 13.

DISPUT. LXXVII.

Utrum infideles possint habere dominium in fideles?

SECTIO I.

Nonnulla pramitto.

DISPUTATIONE superiori §. 30. ostendi Iudæum, aut Paganum subiectum Principi Christiano, non posse habere dominium servitutis in Christianum, nec posse vllum Christianum esse illorum servum. Item ibidem ostendi posse aliquando Catholicum esse mancipium hæretici §. 35. De Apostata oppositum probavi ibidem §. 36. Item omnis iurisdictionis adempta est Iudæis, & Paganis subiectis Principi baptizato, ut ostendi eodem loco §. 37.

§. 14.

Nec hic quæstionem instituo de hæretico, aut Apostata; sed de inbaptizato: de illis enim agendum disput. 85. Pono item Principem fidelem habere legitimam iurisdictionem, & imperium infideles, ut rectè probat Pater Suarez libro tertio, defensionis, capite primo, & præcipue 4. numero 10.

§. 21.

Pramitto denique inbaptizatos posse habere dominium, & iurisdictionem temporalem in baptizatos: tum quia bello iusto possunt

§. 4.

Sc 4

capere

S. Tho. q. 10. Ar. 11. capere Christianum, & mancipare, de quo egi disputatione 76. §. 32. Tum quia Scriptura millies id repetit. Multa testimonia adducit Pater Suarez in defensione fidei, lib. 3. cap. 1. à num. 3. & cap. 3. à num. 4. & de fide disputat. 18. sect. 5. num. 4. Lorca in Commentario art. 12. quæst. 10. oppositum censet adversari clarissimis Scripturæ testimonijs, & quidem adversatur præterea communi sensui Doctorum cum Sancto Thoma quæst. 10. art. 10. & Magistro in 2. distinctione 44. Ratio est manifesta, quia dominium & iurisdictio est ex iure naturæ, quod non abrogatur legibus fidei: hæc enim non est contra naturam, ut illam destruat; sed supra, ut illam perficiat. Nec baptismus facit hominem immunem servitute civili; sed diabolicâ. Nec in oppositum aliquid potest adduci consideratione dignum. Quapropter Pater Suarez libro 3. cap. 4. num. 4. oppositam sententiam censet hæreticam, recteque probat.

P. Suarez.

§. 4.
Confir.

Confirmatur: sententia opinantium infideles amittere dominium in fideles est gravi impedimento propagandæ fidei, quia Pagani Principes ferro & igni exterminabunt Evangelij satores, si persuadeant sibi se amittere ius Regni in Christianos: ex qua persuasione originem trahit immanis persecutio Imperatorum Japoniz, quæ multa hominum centena absumpsit, quod nescio quis miles insanus dixerit in more esse Christianis, contra Ethnicos dominos rebellare. Altè occupat mortalium animos imperium in mortales; nec patentur in Regno hominem unum immuni imperio.

SECTION II.

Utrum infideles ob solam pertinaciam privari possint dominio temporali?

§. 5.

CONSTAT ex disput. 75. posse Principem infidelem debellari à fidei propter impeditam prædicationem fidei, propter innocentes iniuste vexatos, propter blasphemias in Christum, aliaque crimina non absimilia. Indè probavi non posse Principem infidelem à fidei puniri propter alia crimina, quia fidelis nullam habet iurisdictionem in infidelem: uterque enim est supremus iudex temporalis, nec fides ius dedit fidei in infidelem.

Vndè deduco huiusmodi Principes ob solam pertinaciam in infidelitate non posse privari dominio temporali. Quæ sententia est omnium Doctorum, excepto Ioanne Maiore & Ginesio de Sepulveda, parum probabiliter oppositum censentibus. Quos merito mordet Magister Bañez in artic. hunc 10. dubio quarto, sub initium. Vide Aragonem conclusionem ultimam, & Patrem Suarez lib. 3. defensionis, cap. 4. num. 8. Ratio à priori est, quia in Ecclesia non est ius spirituale, nec temporarium directum in eos Principes. Non spirituale, quia hoc ius est ratione baptismi: qui enim foris sunt, non spectant ad nos. Quam ob causam quamvis Catholici amburunt hæreticos; Saracenos nec tangunt ob pertinaciam. Nec item est ius temporarium, quia ipsi sunt tam supremi Principes, quam fideles. Non ergo est in Ecclesia directum ius in eos Principes. At ratione peccati in Deum cur infidelis esset magis subiectus fidei, quam fidelis infidei? Et quemadmodum fidelis potest tueri innocentes oppugnans infidelem; ita hic potest tueri innocentem oppugnans fidem tyrannum: ergo eadem ratione posset infidelis punire fidem. Recognosce Sanctum Thomam, & alios Authores disput. 75. à §. 29. probantes non posse infidelem ad fidem cogi. Recognosce item argumenta §. 24. hæc autem esset maxima coactio.

Deduco præterea Principem infidelem non habentem subditos fideles, nullâ ratione posse Regno privari ob solam pertinaciam: hæc illatio est per se nota ex superiori. Authores autem insinuantur posse Ecclesiæ autoritate privari regno infideles, agunt de Principe habente subiectos fideles. Confirmantur hæc ex §. 4. Quia si infideles id sibi persuaderent commune esse Christianis, in illos conspirarent, omnesque nos non Dei cultores arbitrarentur; sed latrones; atque tyrannos.

Dico secundo: Princeps infidelis non impediens Christi prædicationem, nec Christianos ob Christianitatem divexans, nec efficiens aliud in Christum, aut Ecclesiam, quam non converti ad fidem, nulla ratione privari potest ab Ecclesia iure Regni, quamvis Christianos habeat subiectos. Hæc conclusio prima fronte pugnare videtur cum Sancto Thoma; sed non pugnat. Eam docet Bellarminus tom. primo, lib. quinto de Roman. Pontific. cap. septimo, versu *Probatum huius*. Pater Luisius disput. 52. dub. 1. cum Victoria, Soto, & Thomistis: Aragon conclusionem ultimam, Pater Suarez adductus §. 6. & disput. 18. de fide, sect. 5. num. 3. Lorca, & alij: estque communis.

Proba-

§. 6.

Maior.
Gines. Sep.
Bañez.
Aragon.
Suarez.

S. Thom.

§. 7.

§. 8.

2. Concl.

S. Thom.
Bellarm.
Torres.
Victor.
Sot.Aragon.
P. Suarez
Lorca.

probat.

Probatur aperte: quia Ecclesia habet ius, ne impediatur Evangelij prædicatio, ne vexentur fideles, ne blasphemetur in Christum; si quis autem infidelis Princeps nihil horum efficiat, nullum ius in illum habet Ecclesia, ut constat ex §. 5. & 6. at illum habere Principem subiectos Christianos, non efficit illos immunes servitute civili; nec Principi adinit dominium temporarium, quod est diversæ rationis.

§. 9.

Confir.

Confirmatur: Princeps infidelis non potest privari dominio in Christianum captum bello iusto, quia Christianus ob iniustitiam belli amisit ius libertatis, & vitæ; ergo: nec privari potest iure hæreditario, quod dominium habet in eos homines, qui convertuntur. Quod si Ecclesia posset eos eo dominio privare, sequerentur incommoda illata, §. 4.

§. 10.

Obiectio.

S. Thom.

Obijcies, S. Thomam hoc art. 10. esse ab opposita sententia: ait enim infideles ob suam pertinaciam esse dignos, qui priventur dominio in fideles, quia hi translati sunt in statum filiorum Dei. Bellarminus adductus §. 8. censet, eam esse sententiam S. Thomæ: idem opinatur P. Valentia tom. 3. dicta quæst. 10. pñt. 8. eamque in utramque partem, ut probabilem tueretur. Respondeo, Sancti Thomam non id univèrsim dixisse de omni infideli, nec eius ratione id probari; alioquin Princeps Christianus publicus concubiniarius posset Regno privari, quia ob scandalum est dignus eâ poenâ; & quia habet multos subditos in statu filiorum Dei: ergo aliò tendit ea ratio. Agit ergo S. Thomas de Principe aliquâ ratione impediente prædicationem, aut committente aliquid contra Christum, aut Ecclesiam: ob quod sententiâ Ecclesiæ dampnari possit amissionis Regni: quia ob infidelitatem huic crimini adiunctam est eo supplicio dignus; & indignus, ut blasphemans in Christum sit dominus Christianorum. Ab hac autem damnatione abstinuit Ecclesia scandali vitandi gratiâ. Hanc esse mentem Sancti Thomæ constat ex disputatione 75. §. 29. ubi ex eodem ostendi, non posse infidelem ad fidem compelli. Hæc autem esset vehemens compulsio. S. Thomam in hunc sensum exponit Thomistici, Caietan. Lorca, & alij.

§. 11.

3. Concl.

Dico tertio: non potest Ecclesia privare iure Regni Principem infidelem ob solum timorem de impedimento fidei, aut fidelium divexatione. Itaque si Princeps pacatè permittit fideles, ne eis, aut Christo, est iniurius, non est potestas in Ecclesia ad eum regno privandum. Hæc conclusio est plurium Theologorum, Durandi in 2. dist. 44. quæst. 3. Aragonis in hunc art. conclusione ultima, Bellarmini, Luisij, & aliorum, quos

adduxi §. 8. & omnium asserentium, non posse Principem privari dominio, nisi indirectè ob impedimentum fidei. Probatur, quia nullus potest suis privari bonis, absque iusto titulo; sed nullus hic est titulus iustus: ergo. Probo minorem, quia iustitia tituli est ob impedimentum fidei, blasphemiam, & similia; sed hæc nondum existunt: ergo. Et quidem cum omnes admittant, non posse Principem privari, nisi ob eâ delicta, hanc tuerentur doctrinam: quia alioquin ipso baptismo subditorum acquireret Ecclesia ius ad eos Regno privandos; immò eos posset armis impetere: quia timeri posset impedimentum prædicationis: ut iam probo.

Hæc in parte adversarium habere videmur P. Suarez opinantem posse eos Principes Regno privari ante experimentum divexationis subditorum. Quod docuit disput. 18. de fide sect. 5. à num. 6. & in defensione lib. 3. cap. 4. num. 9. & cap. 30. num. 6. Primum adducit S. Thomam quæstione 10. art. 10. Qui tamen eâ de re non agit; sed præcisè ait esse in Ecclesia potestatem ad infideles privandos dominio; nusquam autem ibi asseruit hoc esse ob periculum persecutionis movendæ.

Arguit: quia est periculum ut fideles vexentur ab infideli Principe; sed Ecclesia potest id periculum cavere, ergo. Maior probatur, tum quia sæpius id fecerunt Ethnici; quod autem accidit frequenter, est moraliter certum: tum quia diversitas religionum est ingens occasio dissidij. Respondeo, eodem argumento probari, posse infidelem Principem peti exercitum, aut classem: quia multi resisterunt prædicatoribus, & singuli sunt suæ addicti religioni. Vnde conijci potest singulos restituros, quod merito ipse P. Suarez cum cæteris Theologis negat. Item potest Ecclesia cavere periculum prædicationis intercludendæ, aut vexandorum fidelium. Vnde fiet, evidenter, iure, baptismi esse per se in Ecclesia potestatem privandi Principis Regno ob solam contumaciam: quia hæc est per se occasio divexandi fideles; immò per se Ecclesiam posse armis invadere omnes infideles, si quidem periculum cernitur.

Ad argumentum ergo distinguo maiorem: est periculum remotum, concedo maiorem; est periculum proximum cum metu cadente in virum constantem, nego maiorem. Periculum remotum innititur diversitati morum; hoc autem periculum non excusat incursum: quia vix est periculum. Ad primam probationem respondeo, non accidisse frequenter persecutionem ex hominum naturâ, & religione; sed quia multi Principes fuerunt scelestissimi, ut Herodes,

Probat.

§. 12.

P. Suar.

S. Thom.

§. 13.

Obiectio.

Respond.

§. 14.

Ad Arg.

Durand.

Aragon.

Bellarm.

Torres.

Claudius, Diocletianus, & alij: qui autem fuerunt natura meliori, Christianis favere, vt Marcus Antonius, Constantius Florus, & alij. In Iaponia experimur multos Principes Paganos nullâ ratione adversantes fidei; & quod caput est, idem experimur in Sina. Ad secundam probationem respondeo, apud Principes non immanes; sed naturâ, & ingenio mansueti, plurimum valere fidei Christianæ moralia præcepta, quibus abstinere à persecutione; immò si Ethnici cognoscerent opinari Christianos, licere sibi invadere Regna infidelium, esset occasio detrimento fidei, vt ostendi §. 4. & 7.

§. 15.
P. Suarez.

Pater Suarez loquitur de Principe, ex cuius natura, & gestis timetur periculum proximum, metu cadente in virum constantem: in quo etiam impetendo non est opus experiri impedimentum actuale: in alio sensu, nec loquitur, nec potest: quia agit de periculo imminente: at absq; periculo probabili nullus potest suo iure privari. Quæ interpretatio est ipsius P. Suarez disput. 18. sect. 5. num. 8. in fine.

§. 16.
Valent.

Pater Valentia tom. 3. quæst. 10. part. 8. ait posse Ecclesiam tueri dignitatem filiorum Dei. Sed hæc ratio parum vrget ad sententiam parum firmam. Non adimitur dignitas filiorum Dei subiectione ad legitimos Principes; alioquin Rex peccator non posset in regno permitti, ne filius diaboli dominaretur in filios Dei: vt nonnulli parum tutò dixere, quibus ea ratio ad stipulari videtur. Si ergo persecutio imminet, dedecet filios Dei esse sub Principe Pagano; non verò si non imminet.

§. 17.
Lorca.

De infidelibus subiectis Principi fidei egit §. 1. Lorca in explicatione articuli num. 3. asserit posse infidelem eiusmodi privari dominio in fideles. Movetur ex sua disp. 36. vbi probaverat eum posse ad fidem compelli ex opinione Scoti. Verum, quamvis id daremus (quod negavi disput. 75. a §. 4.) non est licita quævis coactio. Nec enim possunt capite plecti, nec omnibus spoliari fortune: quod usu communi cernitur: ergo nec privari iurisdictione in vassallos. Non possunt habere Christiana mancipia; vassallos autem non video cur non possint? Itaque si Regi Hispano subdantur Pagani Principes, permittentes prædicationem fidei; tametsi plurimi in eorum terris convertantur ad fidem; non possunt ipsi Principatu privari, quod infideles persistant, licet non possunt habere Christiana mancipia.

§. 18.

De principatu de novo occupando, est controversia. Censeo non posse Ethnicum Principem eo privari, si iusto titulo antiquo, aut novo in illum intret. v. g. iure hære-

ditario, aut iusto bello: est enim eadem ratio de hoc iure, ac de iure possessionis. Quod docuit. P. Suarez lib. 3. defensionis cap. 4. P. Suarez num. 6. & 7. quia sine iusta causâ nullus potest spoliari iure suo; at non est illa iusta causa comparatione hominum, qui non sunt iudices temporales supremi Principis, nec infidelitas illis permissa est ad punitionem, nec Ecclesia habet iurisdictionem spiritua-lem, nisi in baptizatos; si verò sit probabile periculum despiciendæ fidei, tunc poterit Princeps contumax privari Regno; at electione non licet donare Principatum infideli. Quod rectè probat ratio Sancti Thomæ.

§. 18.

Secus, si Princeps infidelis sine periculo avertendi fideles à fide, posset eos tueri ab alijs infidelibus, à quibus avertendi essent à fide; immò si tyrannus fidelis vellet eos opprimere, essetque periculum immanitatis in illos exercendæ, possent se dedere Principi Pagano, eis securitatem præstante de conservanda in eo regno fide, nec esset periculum ab ea deficiendi: quia id non cederet in fidei dedecus; hæc autem sunt per accidens. Sanct. Thom. loquitur per se, quando absq; necessitate extremâ eligendus est Princeps. Si autem sit periculum, debent eligere Principem, à quo minus timeatur: at si tyrannus fidelis illis non sit grave illaturus damnum, non possunt eligere infidelem, quia verè iam amittunt libertatem supremam, fiuntque vassalli alicuius exteri Principis: minusque damnum est subijci vi Principi Catholico, quàm Ethnicino sponte, quia securius servabunt fidem.

S. Thom.

DISPUT. LXXVIII.

Vtrum infidelium ritus sint tolerandi?

SANCTVS Thom. art. 11. egregiè monstrat licere Iudæorum cæremonia dissimulare, tametsi nullum imminet periculum Reipublicæ turbandæ. Quia maius bonum percipimus ex earum permissione, quàm ex interdicto, quia in Iudæis perennat testamentum vetus, quo Christus adumbratur: ex figura autem diligenter apud Christi hostes conservata rectè concludimus veritatem, quam illa significat. Quapropter Sanctus Augustinus sibi persuasit providente numine Iudæos dispersos ubique gentium, vt nullibi desideraretur testimonium veteris testamenti, quo Christus iam venisse dignoscitur. Recognosce Patrem.

§. 19.

S. Thom.

August.

§. 8. trem Valentiam d. 1. quæst. 1. punct. 8. Nulli Principi seculari licet Sinagogas permittere inconsulto Romano Pontifice, quia spiritualis iurisdictio directè pertinet ad Sacrorum Antistitem, cui Deus oves pascendas commisit; ipse autem est expensurus, vtrum in hoc Regno, aut vrbe expediat Iudaismi professionis permissio, an profutura sit saluti fidelium, an verò obfutura? Nec Princeps potest vel latum vngue à Pontificio præscripto discedere.

§. 9. Paganismus permitti non potest, nisi vrge gravi necessitate vitandi per illum gravioris mali, quod alia ratione vitari non potest sine gravissimo Reipublicæ incommodo: v. g. quia Paganorum multitudo coerceri non potest, si semel tumultuetur: etenim ex Paganismo nihil emolumenti Christi anismus accipit, vt ex Iudaismo, quo significabatur. Est item Paganismus contra rectæ dictamen rationis: ergo eius permissio honestari non potest, nisi ad vitandum gravius damnum alia ratione non vitandū. De hæresi, & ratione à priori huius sententiæ, disputatio longa texetur.

DISPUT. LXXIX.

De permissione libertatis conscientia.

S E C T I O I.

Duplex conscientia libertas.

§. 1.

ONSCIENTIÆ libertas potest accipi in partem vtramque, bene & malè. Benè quidem ex Apostolo ad Galat.

4. 3 i. *Non sumus filij ancillæ; sed liberæ, qua liberatè Christus*

nos liberavit: id est, non habemus spiritum servilem, qualis fuit olim Hebræis; sed spiritum ingenuum, quem concitat charitatis ardor, nec pungunt stimuli serviles. Malè autem ex primæ Petr. cap. 2. 16. *Non quasi velamen habentes malitiæ, libertatem*: id est, liberifumus à iugo peccati, libertate quidem honesta, nos Deo eiusque legi subijciente; nō libertate obvelante malitiā, vt arbitremur illā nos immunes ab obsequijs, tributisque debitis. Nec est phrasis ab usu aliena communi, liberos appellare homines effrænes. Non agimus de hac conscientia libertate, qua vel asserti sumus à Christo in filiorum Dei numerum; aut malè abutimur

ipsa Christi ingenua libertate.

Percrebruit alia conscientia libertas, nempe facultas, aut permissio à Principe facta, vt ei subiecti liberè eligant professionem religionis, quæ libuerit itaque in his Provinciis, in quibus à Principe temporali nullus punitur ob religionem, quam publicè profitetur, siue Catholica sit, siue hæretica; dicitur esse conscientia libertas. *Libertas* quidè, quia libera est unicuique religionis electio, atque professio. *Conscientia* autem, quia religio est pravæ, probæque conscientia principium. Fides enim Catholica est iustificationis initium; infidelitas verò ingenti crimine conscientias fædat.

Est ergo libertas conscientia, *immunitas subiectorum à pœna & supplicio temporali, in falsa religionis professione*. Dixi *subiectorum*, quia Ecclesiastica, civilesque leges supplicia minantur cultoribus religionis hæreticæ, quæ infligi non possunt, nisi à Principe, eiusve administris. Vnde Rex hæreticus non habet conscientia libertatem: quia nullus Princeps temporalis ei immunitatem præstat à pœnis, quam ipse habet; ab Ecclesia autem non habet immunitatem: semper enim hæc districto censurarum gladio insequitur quemlibet desciscientem à fide.

Dices, Principem posse ab Ecclesia multari subiectorum à iuramento solutione, & proscriptione Regni, quod potest ab alio Rege occupari: ergo dum id Pontifex non facit, dat aliquam conscientia libertatem. Negō consequentiam, quia libertas conscientia non est condonatio omnium suppliciorum, quæ possunt infligi; sed eorum, quæ lege præscripta sunt, & quæ proximè meretur hæreticus, quales sunt censuræ, & alia id genus, à quibus Ecclesia numquam abstinet. At iure communi hæreticis est decreta exustio, infamia, bonorum proscriptio, hisque similia: à quibus exequendis abstinet Princeps laicus, eaque propter ipse præstat subiectis libertatem conscientia, eis condonans pœnas temporales illis ob hæresim debitas ipso iure.

Conscientia libertas primū significavit immunitatem à pœnis hæretico debitis ob hæresim, quia Catholicis ob fidem nullæ debentur pœnæ. At verò iam significat etiā immunitatem à pœnis decretis in Catholicum ob fidem. V. g. Rex Angliæ statuit acriora supplicia Catholicis: si abstineat ab ijs infligendis supplicijs, dicitur, permittere libertatem conscientia. Vnde libertas conscientia est, immunitas à pœna temporali decreta legibus publicis in cultores alicuius religionis.

Hæc conscientia libertas, seu immunitas à pœna temporali est duplex: altera per tacitam

§. 2.

§. 3.

§. 4. Obiectio.

Resp.

§. 5.

§. 6.

Ad Galat.
4. 3. l.1. Petr. 2.
16.

S. Tho. q. 10. Art. 5. tacitam permissionem; altera per facultatem (vt aiūt) expressam. Prima est, quando Princeps, cognita suorum religione, in illos non animadvertit, quæ immunitas vocatur *per conuentionem*, siue *per dissimulationem*. Dissimulat enim Princeps suorum crimina ob fines, quos ipse assequendos dissimulatione curat: alia est promissio Principis de non infligenda pœna vlli religionis causâ.

§. 7. Vtraque libertas potest esse, aut particularis, aut vniuersalis: quia vna, aut duæ sectæ permittuntur, & non plures. V. g. in Gallia permittitur Lutheranismus, & Calvinismus; non tamen Iudaismus, aut Paganismus: alibi autem permittuntur omnes sectæ. Animadvertente libertate expressâ non permitti, nisi sectam illam, aut sectas, quæ exprimuntur in facultate. V. g. si nunc Rex Angliæ permittat Catholicis professionem fidei, non propterea permittitur Arianismus, quia cum hic sit legibus publicis interdictus; non cedit Rex iuri ob illum puniendi suos, nisi aut in singulari, aut vniuersali illius meminerit. Item si nunc in Gallia expressè permittit Rex hæresim Lutheri, atque Calvinii; non propterea permittit novos, aut vastos errores alienos à Luthero, & Calvinio; quia cum leges animadvertant in omnes hæreticos, potuit Princeps ex eis non agere cum hoc, aut cum illo: dum autem vnū excipit, aut alterum; cæteri eadem tenetur lege, qua ante aliorum exceptionem.

§. 8. Vnde deduco: si promissio non sit vniuersalis de quacumque religione, non posse Iudæum, aut Paganum eâ vti facultate. Item nisi promissio sit de omni hæresi, seu religione sub nomine Christiano; eos tantum hæreticos immunes permitti, in quorum gratiam immunitas donatur à pœnis: v. g. tumultuatur in Gallia vulgus Lutheranum, & Calvinianum, conscientia flagitans libertatem: Rex ad vitanda graviora damna eis condonat libertatem, quæ solum est ad non puniendos Lutheranos, & Calvinianos ob illas hæreses: at nullus alius hæreticus ea libertate gaudet. Ratio à priori est Principis voluntas, quæ non porrigitur vltra tumultuantium postulata; illi autem de solo Lutheranismus, & Calvinismo postularunt, de quibus sectis sponndit Rex immunitatem: quia cum ille invitus eam sponnderit ad vitanda damna imminetia à tumultuante plebe, noluit, nisi ipsam placare, permittendo ipsius plebis religionem. Vnde animadvertente tenetur Rex in inuehentes in Regnum aliam hæresim distinctam à Luteranis, & Calvinisticis.

§. 9. Colliges inde teneri Principem eodem edicto, quo permittit conscientia libertatem, proponere quam hæresim impunita-

tem spondeat; ne noui irrepant heretici: nulla enim hæresis diu durat; sed omnes sensim veterascunt, atque rancescunt; novæ autem quotidie germinant: quâ ratione Princeps fidem & promissum non deferens, facilius hæresum ressecabit ramos: si autem conscientia libertas ad omnes hæreses postuletur, non est opus in tabulas referre.

SECTIO II.

Vtraque conscientia libertas est illicita sine urgentissima causa.

A GENDVM hîc nobis est cum Politicis abvtentibus religione ad florentem Reipublicæ fortunam, & ostendendum animos prius in Deum fixum iri: deinde in fortunas; cum autem fortuna cum Deo contendit, illam iri victum, victoremque Deum. Dico ergo: augendæ Reipublicæ gratiâ non esse vlla ratione permittendam libertatē conscientia in Catholica Republica; sed tunc cū gravius imminet religioni damnum: quod nulla alia ratione vitari potest, nisi permittendo libertatem. Itaque quidquid spectat ad Deum, finis est Principatus temporalis: & primo contuitu figendi sunt in Deum oculi, pro quo omnes diuitiæ & fortunæ sunt profundendæ.

§. 10.

Conclus.

SUBSECTIO I.

Prima probatio ab Ethnicorum exemplo.

T A M altâ mortalium mente natura reposuit in Republica, gerendam in primis curam de sacro numinis cultu, vt ab ipsis Ethnicis probare possimus politicorum ignorantiam impolitam. Quis non miretur quæ suorum operum fronti, maximus Valerius de Romanorum religione præfixit? Consules paruissæ flaminibus; Senatuum Augurum Collegio; vittis fasces submissos, cuius cap. 11. de servata religione lib. 1. hæc sunt, non tam Valeriana, quam Christiana verba. Omnia namque post religionem ponenda semper nostra Civitas duxit: etiam in quibus summa maiestatis decus cōspici voluit. Quapropter non dubitauerunt sacris imperia seruire: ita se humanarum rerum futura regimen existimantia,

§. 11.

1. Probat.

mantia, si Divina potentia bene & constanter fuissent famulata.

§. 12. Duo ex Valerio discenda nobis sunt: alterum, quàm dignè de cultu Deorum senerint Romani, qui omnia vni Religioni voluerunt esse subiecta; alterum, ea dumtaxat ratione Imperatores atque Senatum opinatos se in univèrsum dominaturos orbem. Hinc tam portententia exempla posteris reliquerunt: Posthumus enim cū Imperio petens Africam tentus fuit à Metello Pontifice Maximo, ne vrbe egrederetur Dijs inconsultis: Religionis summum Imperium cecidit: quo tuto se Posthumus Martio certamini commissurum non videbatur, ceremonijs Martis desertis. Caius Figulus se abdicavit Galliae Consulatu, Scipio Nasica Corsirano, quòd per ignorantiam commissum fuerat vitium contra Sacras ceremonias in comitijs, quibus illis Consulibus decretæ fuerant Provinciae: quia verò ex pileo cecidit Sulpitio summus apex, fuit motus Sacerdotio. Capite autem 10. acturus de Populi, ac Metelli Religione, ait. Non mirum igitur si pro eo imperio augendo custodiendog, pertinax indulgentia Deorum semper excubuit: quòd tam scrupulosa curâ parvula quoque momenta Religionis examinari videntur. Quia numquam remotos ab exactissimo cultu ceremoniarum oculos habuisse nostra civitas existimanda est.

§. 13. O vtinam Machiavellus, atque Bodinus hæc aliquandò Valerij verba oculis adspexissent, vt saltem eos puderet Christiano gloriatos nomine turpe lucellum cultui præferre Divino: cū Romanum Imperium in cæca adhuc inanitate Deorum oculos numquam averterit à minutis Religionis, vt pertinax Deorum sollicitudo ad ipsius imperij fores excubias ageret diurnas, atque nocturnas. Hi verò aut Deum abnegant, aut truncum vel dormientem effingunt, qui nec flecti possit obsequijs, nec iniurijs irasci.

§. 14. Nec mirum ab ipsis simulari præteritâ Valerij doctrinam, ne ex ipso Respublicæ discant eorum libros donare flammis, senatum imitatæ Romanum, de quo hæc Valerius cap. 13. de libris Latinis & Græcis, in quibus agebatur de religione. Latinos magna diligentia asservandos curaverunt. Græcos, quia aliqua ex parte ad solvendam religionem pertinere existimabantur, Petilius Prætor Urbanus ex auctoritate senatus per victimarios facto igne, in conspectu populi cremavit. Noluerunt enim præci viri quicquam in hac civitate asservari, quo animi hominum à Deorum cultu evocarentur. Hæc Valerius: hi autem fuerant comburendi Atheniensium exemplo, qui Diagoram abiectè de Deo sentientem

proscripserunt, ingenti pecunia eius interfectori desponsa.

Nec Poetarum nos deserit sententia. Horatius penitentiam videtur agere de Epicureorum errore, ne Numinis despectu mereatur iram, lib. 1. Carmin. Ode 34.

Parcus Deorum cultor, & infrequens,

Insanientis dum sapientia

Consultus erro; nunc reirorsum

Vela dare, atque iterare cursus

Cogor relictos. Namque Diespiter, &c.

Rectè Politicorum insipientiam insanientem sapientiam appellat, à qua cogitur deficere effectibus providentis Dei. Lambinus censet præstringi à Poeta Epicureorum errorem, aut Cyrenaicum omnium religionum contemptorem, qualis est Porticus Atheista quidam & Divinorum irrisor. Virgilius autem 6. Æneidos fingit Plegiam ex Orco clamantem.

Disce iustitiam moniti, & non temnere Divos.

Hæc Romani hauserunt è Numma, qui turbatam Rempublicam religiosa disciplina sedavit, de quo non semel sermo redibit. Lege, si placet, Principem P. Petri Ribadeneira lib. 1. cap. 1. 2. 3. & 4. vbi eruditè, eleganter, & piè rem hanc mirum illustrat in modum.

SVBSECTIO II.

Secunda probatio à ratione politica.

PETENDI sunt Politici ipsorum armis, & inscitiae accusandi, quòd Principem suum minimè ducant, quò volunt; nec possint Rempublicam incolumem, ne dum florentem conservare. Rempublicam instituit Romulus oblitus numinis immemorem Religionis, à qua poenas luit neglecti Dei, occumbens iisdem suorum armis, quæ ipse verterat in vicinos: & qui ad potiendum Orbem de solis instruendis exercitibus cogitaverat, ab ipso exercitu non est permissus vitâ frui. Numma è contra effræni populo lupata iniecit vno Religionis studio. Hæc lege in Numma Plutarchi. His ita ad gratiam, & benevolentiam populi constitutis, Numma confestim aggressus est Urbem, tamquam ferream, ex rigida, & bellicosa, molliorem, iustiorèmq, efficere. Qualem enim Civitatem in inflammatione tumentem Plato appellat, talis tūc Roma erat: quæ initio ex hominibus audacissimis, bellicosissimisque, eò temerario impetu confluentibus coaluerat: & (quemadmodum ea, quæ materia alicui infixa sunt, si concutiantur adhuc, altius desidunt)

§. 15.

Horat.

Lambini

Virgilius

Ribaden.

§. 16.

i. Prob.

Plutarch.

S. Tho. q. corroborata periculis fuerat. Ita astuantem ex-
10. Art. 2. asperatumque populum tractare, & ad pacem
traducere, intelligens negotij non parvi, nec vilis
fore laboris, à religione auxilium petijt.

§. 17. Hæc quanto sint Christianæ religioni
accommodatiora, cæci non viderint. Hæc enim
hominum ingenia docet iustitiam servare
concivi, Regi obedientiam, pietatem maiori,
& animos adeò avertit à bellico iniusto
furore, vt nè vindicare propria authori-
tate permittat iniurias, nec malè facientem
odio habere, nec reconviitari convitiatori;
nec malum reddendum pro malo. Quos bar-
baros non cicuravit lex Christi? Qui sedi-
tiones concitant? aliena diripiunt, commo-
vent plebem, ipsa lege ab incepto terrentur,
minante inexplicandos cruciatus duraturos
æternum. Nec graviozem tortorem ferunt
ipsa lege, conscientiam stimulis concidente.
Ad ea verò, quæ docet, paratissimam habet,
præsto ad manum gratiam Dei. Meritò
ad componendos subiectorum animos Prin-
cipes à religione petunt auxilium. Tunc
enim Regnum est ab omni seditione tutum;
cùm lex Christi in eo floret. Nec verò fir-
mioribus configuntur clavis lascivientium
iuvenum animi, quàm Christianæ legis ob-
servatione. At scelestissimorum hominum
dogmata quàm sunt Reipublicæ exitialia!
Primum enim nata cum rebellionem contra
universæ Ecclesiæ auctoritatem. Qui autem
tumidè se proijcit totum Christianum des-
piciens orbem, quid non tentabit? quid non
audebit? ea solum prætermittet, quæ non
potest.

§. 18. Nec arbitror vlllo ariete magis ferreo
Reipublicæ labefactari muros, quàm hac
effronti doctrina, quæ animos instruit do-
lo, simulatione, vafritie. Principem volunt
politici Religioso incumbere cultui, & illū
lege publica sancire, cùm expedit Reipubli-
cæ commodis: sectam aliam permittere, cū
indè sperat opes auctum iri: ergo non ab-
simili ratione subiectus Principi simulabit
obsequium, & obedientiam; cùm sibi expe-
dire censebit; meditabiturque inimicitias,
inobedientiam, & rebellionem, cùm suo-
rum commodorum interesse putabit: magis
namque nos tenent catenæ beneficiorum
Dei, strictioribus vinculis nos constringunt
maiestas honorque divinus, quàm Principi-
pis. Illas autem catenas effringendas, rum-
pendaque vincula vult politicus à Principe:
vult ergo hæc quoque solvenda, cùm mihi
expedire constiterit. Qui enim docent Prin-
cipem in Deum revelare, vt felicius reg-
net; eodè præcepto docet subiectos in Prin-
cipem arma movere, vt regnent. Non ergo
est alia securitas Regis, quàm subiecti im-
punitia. Si autem hic possit Regno potiri;

quidni Regem è solio deturbet, vt regnet: vt
Rex ipse religionem è Regno depellit, vt
ipse regnet? Hæreticorum Principum stoli-
ditatem in his hominibus ferendis miror:
quī non animadvertant plebem rebellio-
nes, & perduelliones doceri, animos creari
audacissimos, nihil boni consulentes; sed
inhiantes in sola lucra.

Hinc argumentor. Rex, conscientia per-
missa libertate, Rempulicā exponit aperto
ruinæ discrimini: ergo ratione temporalis
administrationis peccat libertatem permit-
tens, nisi ad vitanda graviora incommoda
aliā ratione non vitanda. Consequentiam
probo: quia peccat Princeps exponens Rē-
publicā ruinæ discrimini. Antecedens pro-
bo: tūm quia ceteræ sectæ, aut doctrinam
continent turbulentam, qua homines cen-
sent multa sibi licere in aliorum bona, for-
tunas, & vitam; tūm quia eorum professores
sunt plerumque flagitiosissimi: ipsa enim
in Ecclesiam rebellionem sunt audacissimi,
& superbissimi: è quo flagitio, vt è primo
fontē, scaturiunt flagitiorum rivuli: at hæ-
resum lues totum occidentem devastavit, &
bellis combustis intestinis ob immanem hæ-
reticorum sævitiam: tandem, quia sibi hæ-
retici facilè persuadent politicam doctrinam,
nullusque abstinet ab incendijs, rapi-
nis, alijsque sceleribus, nisi quia tutò ea non
potest exercere; quæ autem potest; ea disci-
plina instruitur, vt exerceat.

§. 19.

SUBSECTIO III.

Argumenta cetera.

REGES graviter peccare permis-
sa libertate conscientia, probatur
à priori. Principes tenentur vitare
omnia publica peccata, quæ vitare possunt
absque graviore damno: ergo tenentur ad
vitandam conscientia libertatem, quando
possunt absque graviore damno. Antecedens
est certum: tūm quia *uniquique mandavit*
Deus de proximo suo, hominesque privati
tenentur aliorum emendare peccata, quando
possunt sine gravi damno, & sperant proxi-
mi meliorem frugem; tūm quia Principes
lege Principatus obstringuntur ad consu-
lendum suorum salutem; nec possunt in Repu-
blica mala permittere, nisi quæ absque gra-
viori vitare non possunt. Ea ratione excu-
santur in permissione lupanarium, & comæ-
dorum (quamvis vehementer suspicor illis
peccatis iam non vitari graviora, sed indè ad
illa creari periculum) & quidem nō possunt
Prin-

§. 20.
Probat.Eccles. 17.
12.

Principes, impunitos relinquere fures, homicidas, affesinos, & alios homines flagitiosos.

§. 21.
Confir.

Quæ confirmari possunt exemplo Davidis graviter animadvertentis in legum violatores; Reges autem, qui non fuerunt demoliti Deorum delubra, graviter accusant in sacris literis. Adimitur enim honor Deo falsâ religione: quod ipse fert per quâ indignè. Hinc Israelitici Reges interire ob desertum legitimum Dei cultum; veri autem cultores singulari Dei providentia regna cōservarunt inter ipsas hostium phalanges, locustarum more operientes terram.

§. 22.
Bozius.

Observat diligenter Bozius nullum Christianum Regnum amissum, nisi ob desertam religionem; cum ipsa verò religione Regna crevisse. Salomoni idololatria Regnum divisit; Hieroboamo ademit: Græci schismate divisi ab Ecclesia, horrentes suavē Christi iugum; Turcicum ferreum, cervices atterens ferunt. Hispani ob Vvitizæ inobedientiam in Romanum Pontificem, & alia flagitia, imperio privati serviere Mauris: Pelagius in religione constans, excussa Maurorum servitute, imperium vindicavit maiori pietate, quàm manu. Hoc autem imperium, quia numquam à religione, nec latum discedit vnguem, orbem implevit, hæreticorum & politicorum fecit illud arrodentium invidiâ. Pauci nobiles religionem colentes in Asturia, & Cantabria, nec eam deferentes, inter Maurorum acerbas iniurias, usurpare potuerunt illud Valerianū lib. 1. deservata religione cap. 16. expensam enim Cannensi clade, quantumq; luctus attulisset Romanis vniuersis, in quo luctu, maiorem senatus abigendum præcepit ad celebrandum Cereris ludos, hæc ait Valerius. *Qua quidem constantia obtinenda religionis magnus caelestibus iniectus est rubor, ulterius adversus eam seviendi gentem, quæ ne iniuriarum quidem acerbitate ab eorum cultu absterri potuerit. Quia hac doctrina nihil est Scripturæ & Patribus familiaris, ut Christianismi fundamento; à longis allegationibus abstinendum censui.*

SECTIO III.

Neutra conscientia libertas est intrinsecè mala.

§. 23.

OBIECTVM intrinsecè malum est, quod ex suo conceptu absonat naturæ rationali, aut legi: bonum intrinsecè; quod assonat: indifferens autem,

quod ex suo conceptu, nec absonat, nec adsonat; potest autem iam convenire legi, aut naturæ rationali; iam autem adversari: v. g. nex homini illata autoritate propria extra innocentem defensionem est intrinsecè mala: item usus alienæ mulieris, furtum & mendacium, quæ nullo honesto fine possunt per se malitiam exuere: obiectum intrinsecè bonum est docere hominem, quæ spectant ad salutem, levare inopis egestatem, religionē profiteri: quæ ideo sunt naturæ sua bona, quia consentiunt naturæ rationali, aut voluntati Dei: quæ propterea, actum, quo fiunt, redunt bonum, nisi per accidens aliud vitietur. Quæ sunt naturæ bona, possunt amari actu malo, vitiato aliud; quæ verò mala, non possunt amari benè; bonum enim ex integra causa; malum autem ex quocumque defectu. Indifferentia sunt edere, ambulare, &c. quæ, nisi aliud, nec benè, nec malè amantur.

§. 24.
Conclus.

Dico ergo, permissionem libertatis conscientia non esse intrinsecè malam; sed aliquando posse bono honestari fine. Quod censuit P. Petrus de Ribadeneyra lib. 1. de Principe cap. 26. nec ab ea dissentit vllus. Videmus item in Germania Imperatores Austriacos, quibus magis Catholicos non vidit Orbis, eam permittere; & in Gallia Reges Christianissimos: nec propterea censentur esse in peccato mortali, nec à Pontifice reprehenduntur, nec à doctissimis viris eis negatur absolutio: ergo conscientia libertas non est intrinsecè mala.

Ribaden.

§. 25.
Ratio a priori.

Ratio à priori: quia hæc libertas non est actio positiva Principis aliquid directè efficiens in hæresim subiectorum: quæ hæresis non est effectus Principis; sed indirectè sequitur impunitatem: quæ autem ita comparantur, non sunt voluntaria physicè, nec directè, nec per se, ei, cuius actionem sequitur, ut ostendi disputans de voluntario. Dicuntur autem voluntaria interpretativè & moraliter, non quidem semper; sed tunc solum, quando quis potest, & tenetur malum impedire, & non impedit: v. g. sunt hic duo homines intuentes vrbis incendium: alter tenetur restringere vrbis incendium, alter non tenetur. Ille peccat; hic minime: quia quamvis potest, non tamen tenetur: eadem ratione Princeps non tenetur semper ad vitandam subiectorum infidelitatem, ut ostendo.

§. 26.

Etenim contingere potest, ut Princeps non possit infideles punire: v. g. quando eorum supplicio gravia imminent mala in ipsam religionem: si populus sit rebellaturus in Principem & religionem, si multi innocentes sint perituri, si spes sit religionem efficacius tuendi, ommissis, aut dilatis hæreticorum

S. Tho. q. 10. Art. 7. corum supplicij. Hæc omnia excusant ab obligatione puniendi: ergo tunc Principi non est physicè, aut moraliter voluntaria suorum hæresis. Multi enim volunt, nisi immunitatem à poenis decretis in hæreticos; qua obtenta, quietè degūt sub Principe Catholico: quòd si animadvertant se puniendos, concitato populo, in Catholicos sævient; nec Regem Catholicum patientur: hæc autem graviora damna sunt, quàm impunitas hæreticorum.

§ 27.
Obiectio.
Refel.

Obijcis, libertatem permissivam tunc esse licitam; non verò libertatem expressam, de qua §. 6. Contrà: libertas permissiva est honesta: ergo & expressa. Probo consequentiam: quia expressa nihil est, nisi pactum, & sponso de libertate permissiva, id est, de non puniendis hæreticis, quæ est honesta; sed sponso rei honestæ non est inhonesta, ut ex se constat: ergo libertas expressa non est inhonesta.

§. 28.

Hic animadvertendum, Regibus pro viribus esse curandum, ut excusetur libertas expressa, quia hæc plenissima est incommodis; tum quia non potest subiectis invitis revocari; tum quia confluet in Regnum tota hæreticorum colluvies: nec terreantur Principes; sed sperent se numinis ope adiutum iri: nec se flectant hæreticorum terroribus, aut precibus, nisi in maxima rerum desperatione: tunc enim Regnum Deus eo flagello diverberat. Meretur Philippus Secundus Hispanorum Rex, illustrissimum cognomentum *Catholici*, quòd numquam averterit oculos à religione: in qua numquam Hollandis libertatem permisit, ne illorum exemplo tumultuarentur aliæ Provinciæ sibi subiectæ; sed omnes sibi persuaderent, cum illis agendum à Rege, ferro, & flammâ, si à religione averterentur; maluit Rex Catholicus imperium amittere in Hollandos, quàm in suis Regnis pati rebelles in Christum. Philippus Tertius cum Hollandis admisit cessationem ab armis per annos viginti: quia religionis status id videbatur exigere; at Philippus Quartus, cum in ipsa pueritia regnum iniret; illud foeliciter est auspicatus, à bello Hollandis indicto, dilapsis cum primum inducijs.

xat, quia fideles sunt, quibus interdictum Catholicæ professio religionis: ut nunc in Anglia, Hollandia, & Africa: alter status, cum Republicam moderatur Princeps Catholicus, potens hæreticos armis coercere. Hic Princeps non potest conscientia libertatem permittere, nisi desperatis iam rebus: quam ob causam celeberrimus Pater Didacus Lainus Reges Gallia in Blesensi Conventu absterruit ab ea libertatis permissione. Ratio à priori: quia tunc ea permissio vergit in perniciem fidei: quia datur locus hæreticis disputandi, persuadendi privatim, & publicè movendi pravis exemplis ad amorem in eam religionem, qua solvitur iustitia morum; item, & hypocrisis ad decipiendum: quæ plurimum impetrant ab imperito vulgo, & hominibus ad voluptatem pronis.

At verò cum Respublica est penes hæreticos, non est illicita; sed honestissima conscientia libertas: verbi gratia, si Rex Angliæ spondeat conscientia libertatem, aut Hollandi se dederent eo pacto; tunc Rex Hispaniæ deberet eam conditionem non detestare, si non posset eos vi occupare: ratio item à priori: quia ea Respublica, tota est sub hæreticis magistratibus vexantibus fideles: nunc est interdicta disputatio pro fide, prædicatio verbi Dei, publica & privata persuasio, exempla fidelium, & sacræ ceremoniæ; quibus in illa Provincia plurimi profiterentur fidem, quam cordè gestant; in pluribus eam, sereret verbum Dei: hæc autem utiliora sunt ipsi fidei, quàm cum ipsis hæreticis belligerari. Philippus Secundus eam conditionem recusavit tum ob redditam rationem §. 28. tum quia fuit filius illos à se domandos. At ea conditio esset nunc admittenda: cum experientia docuerit Hispano bellum esse in Belgio cum Europa universa: omnes enim hæretici Hollandos iuvant milite, & pecuniâ: è Catholicis autem Principibus plurimi, aut metu, aut invidentiâ opitulantur Hollandis: constat item cæteris Provincijs Hispano subiectis se non futuras impunes, si deferant religionem; si autem speretur eos debellandos ea reiecta sponso, non est admittenda.

Itaq; ad expédenda cōmoda & incōmoda libertatis conscientia, consideranda est religio, quæ viget, cum agitur de ea libertate, quæ enim tunc in eo Regno floret, est quæ damna patitur: quia cum ante libertatem ea sola exerceatur sine hoste publico; iam tentari incipit hostibus admissis. Unde hæresis minuitur, cum in Provincia hæretica permittitur verè religionis professio: hæc autem labefactatur, quando hæretici de novo permittuntur impunes. Quapropter à Regno

SECTIO IIII.

Quadam animadversio.

§. 29.
Animad.

HIC oportet expendere duos esse Reipub. status: primus, cum in Reipub. clavum tenet Princeps hæreticus, aut non baptizatus, qui fideles dive-

§. 30.

§. 31.

Regno. & Principe hæritico admittenda est conscientię libertas : in Catholico autem Regno non est admittenda , nisi desperatis iam rebus. Quis enim dubitet gravissimum futurum scelus in Hispania permittere hanc libertatem ? At quantum interesset Ecclesię eam impetrare ab Anglo ? Quod si Marrozijs se traderent Hispano eā legē, ne eos cogeret ad Christianismum ; sed hunc esse liberum in ea Provincia , dubitabit aliquis eam conditionem vtilissimam Ecclesię futuram ?

S E C T I O V.

Quando exigatur facultas Papæ ad conscientię libertatem ?

§. 32.

DICO disputat. 78. §. 2. non licere Principi laico permittere Synagogas, nisi ex facultate Romani Pontificis. Idem dicendum est de conscientię libertate. Igitur quoties agitur de religione, consulendus est Pontifex, cui Deus adest speciali providentiā Petro ob singularem fidem promissa. Ad permittendum in baptizatis conscientię libertatem ; non est necessaria facultas Ecclesię, nihil iudicantis de his, qui foris sunt : cum enim omne ius Ecclesiasticum sit in baptismo tinctus ; Paganus sunt extra illud ius. Itaque ad libertate conscientię Paganum donandum in Regno etiam Pagano, non est absolutē necessarius consensus Pontificius : quia Christus in Paganos nullum Ecclesię dedit ius. Cum autem ipsis liber sit Paganismus, quin possint ob illum ab Ecclesia puniri ; libera etiam est cuiusvis Paganismi, aut sectę professio : ad profitendum autem, aut non impediendum religionem Christi non pendent a consensu Pontificis, ut autem Iudæi non sunt Synagogā donandi in Catholica Provincia absque Pontificis facultate : ita nec Pagani in eadem Catholica Provincia. At in suis Provincijs liber est vtriusque templorum usus.

§. 33.

Cum hæreticis est diversa ratio : libertas permissiva non potest licetè permitti inconsulto Pontifice. Tūm quia laici tenentur severè agere cum hæreticis ab Ecclesia damnatis ; cedit verò in fidei detrimentum eos non punire. Vnde iure pastortus ad Pontificem spectat statuere, quā ratione sit cum hæreticis agendum : tūm quia

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

spiritualis administratio baptizatorum directè pertinet ad Pontificem ; eademque ratione ad Principes laicos spectat parere Pontifici imploranti eorum opem in animadvertendo in hæreticos : si verè periculum sit inexpectanda Pontificis voluntate, Principes per Episcopiam poterunt impunitos permittere hæreticos. Frequenter autem non est opus expectare Pontificis consensū, quia hæc permissio oritur ex populi seditione & multitudine tumultuante, quæ moras non sustinet.

De libertate expressā conscientię ; asserendum est eam nullam habere vim, nisi ex Papæ consensu. Itaque hæretici omnibus poenis subiacent, quæ ab Ecclesiā sunt decretæ, & quas Principes tenentur infligere hæretico relaxato ; & ad cuius supplicium sæculare brachium (ut aiunt) petit Ecclesia. Quæ doctrina est de fide ex Concilio Constantiensi adducendo §. 46. ubi statuitur Principem laicum non posse præstare salvum conductum hæretico cū damno Ecclesiasticę iurisdictionis, ita ut nihil ille valeat, si solum à Principe laico præstetur : at eadem est omninò & maior (ut ostendam §. 36.) ratio in conscientię libertate, quia salvus conductus est immunitas à poenis debitis hæretico ob hæresim, & sponsio de non impediendā reversione ad patriam : libertas autem conscientię est immunitas ab eisdem poenis : ut ergo hæreticus non est immunis à poenis salvo conductu Principis laici ; ita nec libertate conscientię.

§. 34.

Concil.
Constant.

Ratio à priori : quia Ecclesia habet superiorem iurisdictionem in hæreticum, estque omninò independens à Principe laico ; ergo hic suā lege non reddit hæreticos immunes à Pontificiā lege. Probo consequentiam : quia inferior Princeps non habet vim in iurisdictionem, & leges superioris. Quod si nullam habet in alios Principes sibi non subiectos : quī eam habebit in Principes superiores ? Poterit Princeps laicus dare immunitatem ab ijs poenis, quæ in suo Regno infliguntur solo iure civili : non verò ab ijs, quæ canonico decernuntur. Ita multi censent apud Magistrum Ioannem Marquez, quos ipse sequitur lib. 2. de Gubernatore Christiano cap. 24. Hieronymum de Praga, & Ioannem Hus exultos Constantiæ ; quia salvus conductus Imperatoris Maximiliani, non potuit eos tueri, qui absque Concilij facultate adventavere Constantiam. Idem autem Concilium definiens facultate Principis laici non esse hæreticos immunes à legibus Ecclesię, statuit, eosdem Principes teneri ad

§. 35.

Ratio
priori.Fr. Ioann.
Marq.

Tt

servan-

2. 1 ho. q. servandam hæreticis fidem in ijs, quæ ad
10. Art. 5. solos ipsos spectant; vt in salvoconductu,
vt ab ipsis solis potuit præstari.

SECTIO VI.

Corollaria.

§. 36.

EQVIBVS deduco primum, nõ teneri Principem ad permittendam libertatem conscientie, nisi confirmatam aut datam etiam à Pontifice, quia non potuit eam spondere inconsulto Papa, totaque libertas est nulla in ijs omnib⁹, quibus eget Ecclesiâ ad exequendas canonicas pœnas in hæreticos; immo tota libertatis facultas est abroganda, quia tota est nullas est enim absque legitima iurisdictione. Nec Princeps tenetur ad abstinendum à supplicio civili: quia est hæc ab similitima causa à salvoconductu, cui Princeps laicus tenetur stare in ijs, quæ ab ipso solo pendent: quia salvoconductus non est perniciosus, nec spectat ad spiritualem iurisdictionem. Potest enim Princeps multis de causis egerere hæretici præsentia, cui non permittitur prædicare contra fidem in Regno Principis hæreticum accersentis. At verò conscientie libertas directe spectat ad spiritualem administrationem. Quapropter tota est nulla, nisi Papæ consensus accedat.

§. 37.

Secundo deduco in ijs Provinciis, in quibus est conscientie expressa libertas, hæreticos non esse infames civiliter, id est, ineptos muneribus honestis Reipublicæ. Possunt enim Magistratus inire civiles. Nec amittunt iurisdictionem in vasallos; nec dominium suarum rerum, alioquin non vterentur conscientie libertate, quod ita geri cernimus in Gallia atque Germania. Ipsaque natura libertatis id exigit: hæretici enim eam efflagitant, vt possint cum honore suisque fortunis patriisque privilegijs profiteri, quam velint religionem; at pro honore & fortunis non minus æstuant, quàm pro vita.

§. 38.

At verò vbi non est nisi libertas permissiva (de qua egi §. 3. sunt quidem hæretici obnoxij omnibus hæreticorum supplicijs: quia Princeps nullam eis dedit facultatem, nec immunitatem à pœnis; sed dissimulavit. Vnde poterunt accusari, atque puniri, si Princeps id commodè possit.

§. 39.

Tertiò deduco, hæreticos adhuc post conscientie libertatem esse excommunicatos, & irregulares, ineptos beneficijs, & officijs Ecclesiasticis, & Ecclesiasticæ

infames: quia Ecclesia non eis præbet immunitatem à pœnis Ecclesiasticis. Quapropter si deprehendantur in alijs provincijs, puniri possunt à quæstoribus, vel alijs Magistratibus Ecclesiasticis: quia Ecclesia numquam se abdicavit iure eos puniendi; quo iure utitur ubicumque eos capit. Item Princeps laicus potest in eos animadvertere, quando in eius Regno aperitur illorum hæresis, quia libertas conscientie est in eo dumtaxat Regno, in quo petita est; non vero in alijs: v.g. in Germania est ea libertas. Si Germanus hæreticus Hispaniam petat, poterit ibi toto iure puniri: quia in Hispania non est conscientie libertas. At cum Principes pacem inierunt, non agit Hispanus ex iure cum hæretico ob salvoconductum, dum ipse illum non violet; nec Quæsttores de illorum religione explorant, dum ipsi non disputant aut persuadent errorem, ne pax inter regna turbetur.

Deduco tandem ex dictis, teneri iudices Ecclesiasticos diligenter excubare, ne vllus sit hæreticus; nec hæresis vestigium, non modò in provincijs pacatis, vt Hispania, & Italia; sed inquietis: nec Princeps potest oscitari in exterminanda omni hæresis suspicione; observata tamen prudentie lege. Si enim ex publico hæretici supplicio turbandum sit regnum, & inde graviora imminuant damna, quàm ex dissimulatione, dissimulandum est, vt constat ex §. 25. & 26. Quia verò Iustus Lyphius in Politicis asserit hæreticum occultum non esse perferendum in provincijs inquietis; meritò eius propositio abrafa fuit iussu Cardinalis Bernardi de Sandoval Quæstoris Hispaniæ. Si enim Reipublicæ tumultus non est religionis causâ; sed belli, quid interest? Quia ex indagatione hæretici occulti nulla turbatio imminet magis, quàm ex furis, aut homicidæ; si verò ex ipso supplicio Reipublica est turbanda; non solum non sunt vestigandi occulti; sed cum manifestis est dissimulatione aliquâ agendum: eâ nempe, quæ necessaria prudenter iudicabitur ad vitanda graviora damna.

At nisi dissimulatione vitentur; non est eâ vtendum; quin lynceis oculis est perferendus hæreticus occultus, ne serpat vt cæcer. Vt enim pestis initia in prima domo, vbi cernuntur, sunt extinguenda; & domus ipsa occludenda cæmento, & calce, ne eius aerem hauriant mortales, & intereant; sic extrangulandi sunt hæretici, ne sonent hæresim, & ipso habitu draconum more urbem inficiant. Nescio quid Lyphius ultra suam humaniorum literarum crism

Theolo.

§. 40.

Lyphius.

§. 41

Theologicas metas attigerit saliens ultra crepidas.

SECTIO VII.

Utrum servanda sit fides in libertate conscientia?

SVBSECTIO I.

Nonnulla praemitto.

§. 42.

OSTENDI neutram conscientiae libertatem esse licitam, nisi quando ob populitumultum maiora timeantur damna ex haereticorum supplicio, quam ex dissimulatione, aut expressa libertate: quia Princeps non est haereticos debellando. Est igitur quaestio quid sit agendum quando Princeps Catholicus ita est viribus auctus, ut possit absque gravi damno haereticos punire, ferroque & igne haeresis pestem abigere? Nec dubium est de libertate permissiva, de qua egi §. 3. certum est enim teneri Principem haereticos punire, nec eos permittere ullâ ratione, quia permissio non potest honestari; nisi ex damno graviore, quod timeatur, aut ex data fide; at hic nullum gravius timeatur damnum (ut pono), nec violatur fides: quia nulla est oppignorata: quia libertas permissiva non est, nisi tacita dissimulatio, quae necessaria fuit ob temporis tumultus, nec quia hodie dissimulatur, dissimulandum est cras, nec ad id acquiritur ius: ergo nullo ex capite honestabitur permissio. Nec item proroganda est libertas expressa, nisi auctoritate Papae sit data: ut dixi §. 34. & 35.

§. 43.

Nec item est difficultas cum in baptizatis: quia hi nulla ratione compelli possunt ad fidem, quâvis nihil cum illis pactus sit Catholicus Princeps: multo ergo minus compellendi sunt sponsae conscientiae libertate. Si autem praetergressi conscientiae libertatis leges aliquid contra fidem moliantur; tunc absque dubitatione sunt puniendi. De permissione templorum, sacrificiorum, & aliarum caeremoniarum, maxime verò de predicatione, est eadem difficultas, quae de haereticis.

SVBSECTIO II.

Duae conclusiones.

DICO primò: non sunt permittendi haeretici exteri, nec illorum permittendum domicilium: verbi gratia, est in Gallia conscientiae libertas, Rex tenetur abigere ex Gallia Anglum haereticum, aut Germanum non habentem in Gallia domicilium sufficiens ad naturalitatem Galliae: quia permissio haec solum potest honestari ex maiori damno, quod timeatur, vel ex sponsione facta, cum libertas fuit permissa; sed nec timeatur damnum, quia Princeps nullo, aut minori damno potest haereticum abigere; nec violatur fides: quia non fuit data exteris; sed Gallis: ergo nullo ex capite potest haereticus Anglus in Gallia permitti habitare, nisi forte ad negotiationem, aut alia de causa, de quibus egi sine §. 39. Cum ergo Gallus non sponderit libertatem haereticis exteris, non potest eos donare domicilio, aut naturalitate, dum haeretici sunt, quia si porta aperiatur exteris, eo confluyente aeternum; nec extinguetur haeresis; quae tamen deletur Principe Catholico & potenti: Regis enim ad exemplum totius componitur orbis. Suppetunt autem Regi mille rationes, quibus integra fide sponsae libertatis conscientiae trahere vassallos possit ad fidem; exteri verò non demulcentur adeo facile.

§. 44.

1. Concl.

Dico secundò: tenentur Princeps & Papa servare fidem haereticis in permittenda conscientiae libertate iuramento confirmatam. Haec conclusio est omnium Doctorum, qui afferunt haereticis servandam fidem: quod in singulari docent de salvoconductu. Item universi id affirmant de fide data haereticis; hoc in negotio eam cum alijs docet Pater Becanus de fide capite 16. quaestione quarta, numero 11. Sanctus Thomas 2. 2. quaest. 4. art. 3. ait semper esse illicitum non servare hosti promissum: quod ex doctrina eiusdem Sancti Thomae est accipiendum; quando promisso potest satisfieri absque peccato, & res sunt in eodem statu: status ergo est idem quia ex parte haereticorum nihil est novatum: item haereticos non punire potest esse absque peccato. Pater Molina tom. 1. de iustitia 2. tract. disputatione 111. propius accedit, opinatus teneri quempiam stare promissis iuramento firmatis, quamvis is, cui promittuntur, ea accipiat iniuste S. August. tom. 2. epist. 225. nullo periculo

§. 45.

2. Concl.

Becani

S. Thom.

P. Mol.

August.

S. Tho. q. intentato voluit violari fidem. Magis è re.
 10. Art. 5. S. Ambros. 3. offic. cap. 10. laudat Iosue,
 S. Ambros. quòd servarit sponsam fidem Gabaonitis,
 ne fidem suam solveret; libro autem primo,
 capite 29. fusè probat etiam hostibus
 religionis servandam esse fidem exemplo
 Iosue, Elisæi, & aliorum: ait autem,
*liquet igitur etiam in bello fidem, & iustitiam
 servari oportere; nec ullum decorum esse posse
 si violetur fides: eaque propter Davidem
 laudat in prima pro eodem apologia, quòd
 docuerit etiam hostibus servandam fidem.*
 Gratian. 23. quæstione prima cap. Noli,
 ait ex S. Augustino, epistola 207. fidem
 servandam esse etiam hostibus. Vide alios
 M. Ioann. authores, quos adducit, & sequitur Magist.
 Marq. Ioannes Marquez in Gubernatore Chris-
 tiano, libro 2. cap. 24.

SVBSECTIO III.

Primaprobatio.

§. 46.
 1. Prob.

HÆC sententia mihi adeò est certa,
 ut arbitrer eam esse de fide.
 Quia Ecclesia censent servandum
 esse saluumconductum datum hæreticis;
 ita ut si illis promittatur securus reditus
 ad suos, sint securi dimittendi: ergo cen-
 set Ecclesia servandam esse fidem libertatis
 conscientia: quam consequentiam proba-
 bo §. 48. Antecedens probò ex Concilio
 Constantiensi, sessione 19. cap. *Quod non
 obstantibus*: ubi definitur, Principem lai-
 cum, à quo hæreticus saluumconductum
 accepit, in nullo manere obligatum, ta-
 met si hæreticus ab Ecclesia puniatur; dum
 tamen Princeps fecerit, quod in ipso est.
Nec sic promittentem (inquit) *cum fecerit,*
quod in ipso est; ex hoc in aliquo remansisse obli-
gatum: itaque obligatus est Princeps ad
 faciendum quod potest, ad servandam hæ-
 retico fidem: quòd si obligatione solvi-
 tur, est quia fecit quòd potuit: hæreti-
 cus autem non potest ab ipso puniri ob le-
 ges salvi conductus; punitur autem ab Ec-
 clesia, cuius iurisdictio non impeditur
 Principis salvoconductu, ut dixi §. trige-
 simo quarto, & trigésimo quinto, tunc sic:
 Princeps tenetur facere quod in ipso est ob
 legem iuramenti: ergo ob eandem tene-
 tur Ecclesia facere, quod in ipsa est ob le-
 ges easdem. Probo consequentiam: quia
 ex parte hæretici eadem est ratio: nec e-
 nim aliter se geret hæreticus: petiit enim

Concil.
 Constant.

salvumconductum ad revertendum ad suos
 cum incolumitate: ex parte iuramenti est
 eadem ratio: uterque enim idem iurat ob-
 iectum: ex parte promittentium non est
 diversitas: nec enim Ecclesiæ turpius est
 eam incolumitatem spondere, quam Prin-
 cipi: uterque item tenetur in hæreticos ani-
 madvertere. Liqueat ergo Ecclesiam cense-
 re teneri legibus iuramenti, quo saluum-
 conductum spondet hæretico: & quidem
 cum Hieronymus Praga petiisset à Con-
 cilio saluumconductum, illum Concilium
 recusavit; & non tam saluumconductum,
 quam iudiciariam citationem illi remisit,
 apertè contestans nullam illi inferendam
 vim; salva tamen iustitiæ integritate. Quam
 citationem videre quis poterit in eodem
 Concilio, sessione sexta, cap. *decernitur ci-
 tatio contra Hieronymum de Praga*: in qua
 spondetur illi salvusconductus de illi non
 inferenda vi in accusatione, & defensio-
 ne: itaque spondit Concilium se audi-
 turum hæreticum absque vi; at non spo-
 ndit immunitatem à pœna: adiicit en-
 im, *iustitiâ semper salva*: ideò autem Con-
 cilium recusavit saluumconductum: quia
 censuit illo impeditam iri pœnam teterri-
 mo debitam hæretico, quam remittere no-
 luit. Nec opus erat tam accurata conside-
 ratione Concilij: cum enim absolutè da-
 tur salvusconductus, intelligitur dari con-
 tra vim iniustam, non contra iustam, nisi
 explicetur: ut ex Mynfingerio docet Pa-
 ter Becanus de fide, capite decimo sexto, P. Becan.

SVBSECTIO III.

Secunda probatio.

EFFICACIVS argumentum §. 47.
 est ex Concilio Tridentino in fine 2. Prob.
 sessionis decimæ quintæ, propo-
 nente singulis hominibus fidem publicam,
 & securitatem ad veniendum Tridentum,
 & pollicente se non acturum contra eos, qui
 deliquissent contra fidem. Quo saluumcon-
 ductum dedit hæreticis, offerens omnem
 securitatem in itinere, & urbe ipsa, ex-
 peditumque, & custoditum reditum ad
 suos; concludit autem quemlibet hominem,
 & Concilium ipsum, si eam fidem publi-
 cam violaverit, obnoxium futurum omni-
 bus

bus pœnis, quas iure naturali, & divino merentur omnes, qui violant fidem publicam: ergo Concilium censuit se teneri ad integritatem salvi conductus ipsa lege naturæ, & divina. Alioquin & Concilium esset deceptum, & inani verborum strepitu fallere vellet hæreticos. Nō ergo est dubium quin censeat Ecclesia se teneri ad non violandam fidem hæreticis datam.

§. 48. Probo nunc consequentiam propositam §. 46. nempe ab Ecclesia censi vim habere iuramentum in libertate conscientiae, quia Concilium Tridentinum ideo movetur: quia salvus conductus est fides, & securitas publica, quam iure naturali, divino, & gentium servare tenemur; sed libertas conscientiae est fides publica, & securitas: ergo tenemur ad illam servandam eodem iure. Antecedens legenti constabit, eaque propter dixi hanc sententiam opinione mea esse de fide: quia Concilium nititur huic universali propositioni: *Omnis fides publica servanda est iure divino*, qua continentur omnes fides publicæ; nisi verò Concilium ea propositione vteretur, nihil efficeret, quia hæretici non essent securi; ut autem ij securi redderentur, nec exceptionem esse in causâ religionis; utitur Concilium generali doctrinâ de omni fide publica servanda.

§. 49. Ratio item eiusdem consequentiae est clara: quia salvus conductus est in specie de eodem obiecto: quia est immunitas à pœnis in hæreticos decretis: quarum pœnarum exactioni ceditur pro eo loco, & tempore, quæ continentur in fide publica. Item est de libertate redeundi ad suos, ubi poterit hæreticus religionem falsam profiteri, & prædicare: timentur item plura in religionem mala ex eorum reditu: ergo salvus conductus est in specie de eodem obiecto, ac fides publica de libertate conscientiae, solumque differt in diuturnitate, & brevitate: quæ non afferunt essentielle in obiecto discrimen.

SUBSECTIO V.

Argumentum à ratione.

§. 50.
2. Prob.

SECUNDO probo conclusionem eamdem: quia religio gravius patitur damnum ex violata fide publica, quam ex servata hæreticis: ergo tenetur Ecclesia eam servare. Probo antecedens: quia si hæretici sibi persuadeant censi à

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

Catholico non debere servari fidem publicam, numquam ei credet; nec se credet Ecclesiæ: cum ergo religioni expediat proponere tumultuanti turbæ conscientiae libertatem, ut ea ratione in religionem graviora vitentur damna; non credent populi Principi, nec superest alia ratio religionis conservandæ: licet ergo religio in aliquo vno regno maius emolumentum caperet ex debellatis hæreticis; at religio in communi, & absolutè, gravioribus affligeretur ærumnis: cum enim non raro opus sit vim temperare legum: arbitrabuntur hæretici modum illum non duraturum diutius, quam Principis in fractas vires; ijs autem resumptis legum quoque acrimoniam revicturam, & quia Concilium Constantiense (quamvis inviolata fide publica) animadvertit in Ioannem Hus, & Hieronymum Pragam, nullus deinceps hæreticus in concilium ullum venit, quod gravissimo est religioni damno: eaque propter Concilium Tridentinum conspicuum primo suo Comteatu proposito sessione decima tertia, nullum hæreticum Tridentum venisse, secundum comteatum copiosius proposuit; *conclamatum* tamen (ut aiunt) *fuit*, & nihil ab hæreticis impetratum.

Confirmatur: si Catholici sibi persuadeant illicitam esse servare fidem libertatis conscientiae; hæretici, & in baptizati idem sibi persuaderent: quia ipsi censent religionem suam esse veram; nostram autem errantem: ergo non posset Ecclesia petere ab infideli conscientiae libertatem, nec esse eius iuramento securâ: si Rex Angliæ nunc spondeat conscientiae libertatem iuramento firmatam, quis dicat Anglum non teneri ad eam servandam, tametsi opinetur hæreticè se non deficere à vera fide? O quantum esset optanda in eo regno libertas? ergo religio graviora damna patitur ex violata, quam ex servata ea publica fide: & quidem ab infidelibus censenda esset Ecclesia perfida in servanda si de publica, & indigna, ut cum illa paciscantur, aut ei fidant: est ergo fides publica basis humanæ societatis: quâ diruta, nullus est fidei locus: ea ratione non credimus Turcis: quia censent cum hostibus non servandam fidem: quod non raro confirmant exemplo.

Hinc oritur argumentum à priori: tenemur stare iuramento, cum id possumus absque peccato; nec res sunt graviter mutata: quam doctrinam ex Sancto Thoma, & Patre Molina tomo 1. de iustitia & tract. 2. disputatione 111. proposui §. 45. sed hic possumus absque peccato stare iuramento: quia

Tt 3

hæc

§. 51.
Confir.

§. 52.

S. Th. q. hæc fides publica, & libertas non est intrin-
 10. Art. 5. secè mala; sed bona in rebus desperatis: po-
 tuit ergo Princeps tunc stare licitè iuramē-
 to; at postea quamvis cessat desperatio sta-
 tus tēporalis, nō cessant rationes honestan-
 tes fidem publicam, vt constat ex §. 50. &
 51. ergo absque peccato potest Princeps
 stare promissis: ex parte autem hæretico-
 rum nulla est mutatio: quia nec nova oc-
 currit ratio; nec ipsi violarunt oppignora-
 tam à se fidem, solumque est novitas in sta-
 tu reipublicæ temporali: crevit enim Prin-
 cipis potentia; hæreticorum autem decre-
 vit: quæ non est mutatio ex parte obiecti,
 sed ex parte subiecti. Hic enim status effi-
 ceret ne licitè permitteretur de novo con-
 scientiæ libertas; at non officit fidelitati stā-
 di antiquo iuramento.

SVBSECTIO VI.

Tertia conclusio.

§. 53.

P. Mol.

DICO tertiò, nisi conscientiæ li-
 bertas iuretur, Princeps nec tene-
 tur, nec debet stare promissis cum
 potuerit hæreticos debellare. Quæ doctri-
 na confirmanda est ex alia communi con-
 firmata à P. Molinatom. 1. de iustitia tract.
 2. disp. 3. nempe nullum teneri stare pro-
 missis iniuratis, quando vi, aut metu ex-
 torquetur à promittente aliquid, quod ver-
 gat in grave damnum promittentis: quam
 doctrinam hic pono alibi probandam; sed
 conscientiæ libertas est gravissima Prin-
 cipis Reipublicæ, & religionis ærumna: &
 semper extorquetur vi, & metu iniusto, ca-
 dente in virum constantem: ergo Princeps
 non tenetur illi stare promisso. Nec hinc
 solvitur gentium communicatio: qui enim
 aliquid vult à Principe egens iuramento;
 illud etiam exigit; alioquin ne sit securus;
 quòd si fuerit: id referat in suam inficitiam.
 Commeatus, sive salvi conductus, non egēt
 iuramento expresso: tum quia illud præsta-
 tur clausula generali, qua asseritur adijci il-
 li fidei publicæ quidquid exigitur ad ei⁹ ob-
 servationem, vt fecit Tridentina Synodus:
 tum quia commeatus non extorquetur vi,
 aut metu iniusto; sed Principes spon-
 te, aut sine vi rogati illum
 præbent.

* * *

SVBSECTIO VII.

Respondetur argumentis.

IOANNES Marquez libro 2. de
 Gubernatore Christiano, refert à Bo-
 dino censi Bartholum opinatum fi-
 dem non esse servandam hosti privato; be-
 nē tamen Imperatori seu Capitaneo Gene-
 rali; & ita censum constantiæ, vbi Abbas
 Panormitanus, & Ludovicus de Ponte af-
 firmarunt non esse servandam fidem hære-
 tico: quia is eam Deo non servavit: cui sen-
 tentiæ adhæsisse videtur Ioannes Echius,
 postulans enixè à Carolo Quinto, vt exem-
 plo Maximiliani sui avi permetteret Luth-
 erum comburendum, vt Constantiæ exusti
 sunt Hus & Praga, quod fieri posse contē-
 dit cum admiratione Procerum degentium
 apud Cæsarem: idem censuisse videtur Gō-
 salus Illescas libro 6. Historiæ Pontificalis
 ad annum 1521. vbi ait fuisse consenta-
 neum rationi Luthero non servare fidem,
 quam ipse violavit Deo, & hominibus. Alij-
 que censuerunt debuisse Carolum utilita-
 tem Ecclesiæ præferre sponsionis suæ fi-
 dei, ne monstrum illud terram corrup-
 peret. Alij autem aiunt Imperatorem de-
 sertum à Dominico Soto, quòd noluerit
 Lutherum cremare. Addunt insuper, Im-
 peratori dolorem infixum cordi de Luth-
 ero impunito, idque crimini obiectum à
 Dæmone ipsi Carolo iam moribundo, id-
 que confirmant exemplo Concilij Con-
 stantiensis, quod infervata fide publica
 Ioannem Hus & Hieronymum Pragam
 ambusit.

Multa hic sunt præstringenda, & exa-
 minanda multa. Bartholus adducitur li-
 bro 5. *conventionum*, ff. de pactis. Vbi ait
 servandam fidem soli Capitaneo Gene-
 rali his verbis. *Solutio: non est servanda fides
 data privato, vbi; sed à Duce belli data,
 sicut hic.* Itaque non distinguit inter pri-
 vatum, & Capitaneum accipientes sal-
 vum conductum; sed inter dantes: oppo-
 nit enim Capitaneum privato, quòd hic
 non habet auctoritatem ad salvum condu-
 ctum præstandum; secus ille: vnde Capi-
 tanei fides est servanda; non privati. Quòd
 si alicui erat violanda iure hostili, erat
 Capitaneo, qui caput est hostium; non
 verò privato, qui suum sequitur caput
 Video Grammaticam esse inconcin-
 nam: dicendum enim erat, *data à priva-
 to, non verò data privato.* Sic enim to-
 ta periodus congrueret & sibi, & sensui.
 Sibi, quia verba à Duce belli melius
 respon-

§. 54.
 Marquez.
 Barthol.
 Abbas.

Ioannes.
 Echius.

Illescas

§. 55.
 Barthol.

respondent verbis data à privato, quàm data privato sensui : quia subiicit immediate. Potest ergo Capitaneus guerræ dare securitatem bannito, vel alij hosti : at vnde id intulit ; nisi quia privatus homo eam non potest dare ; sed tantum Capitaneus generalis ? quam autem iste dat, omnibus servandam docet Bartholus, qui totus est in disquirenda potestate ad dandam fidem publicam, & paciscendum inducias. Vnde ergo mentitus Bodinus calumniam imponit Bartholo ? Nec mirum : complures enim alij hæretici eam Catholicis imponunt, vt eleganter expendit P. Becanus de fide, cap. 16. quæst. 6. num. 6.

Barthol.

Becani.

§. 56.
Echius.Gonçalus
Illescas.§. 57.
Sot.

Cochlaus.

§. 58.

Echius agendum voluit cum Luthero more Constantiensi : quia salvus conductus Caroli fuit absque facultate Ecclesiæ, vt commeatus Maximiliani : in ea ergo opinione voluit Echius autoritate Ecclesiæ, non Cæsaris, combustum Lutherum : admiratio autem Procerum orta fuit ex ignorantia iuris Ecclesiæ, cui derogare non potest ius Cæsareum. Gonçalus Illescas est in eodem sensu ; vterque tamen movetur alia efficaciori ratione : quia Lutherus contra leges commeatus garriat, & prædicaverat ; hosti autem non servanti fidem in ipso pacto non est servanda fides. At absolute non esse servandam fidem hosti ab eo, qui eam dedit, nec ij authores dicunt, nec Catholicè possunt : vt §. 47. ostendi ex Tridentino.

Quæ autem dicuntur de Dominico Soto, sunt anniles fabulæ : ipse enim lib. 7. de iustit. quæst. 2. art. 1. sensit vniuersim servandam esse omnem promissionem. Quæ de diabolo dicuntur, non habent plus ponderis. Nisi velis, Carolum conscium de Lutherana violatione legum commeatus, ommississe supplicium timore Protestantium ; ob idque & à Soto desertum & accusatum à diabolo : non verò quia servaverit imperatoriam fidem : ijs ergo fabellis ommissis Carolus rectè se gessit stans promissis : vt enim constat ex Cochleō, ignoravit quid in itinere Lutherus egisset, & quamvis eius rei conscius, illum remisisset ; fecisset prudenter : non enim posset sedare rebelles Germanos multitudine infinita tumultuantes pro Luthero : nec enim eos tunc domuerat ; nec erat domando : quod postea fecit duce Deo cum exercitu Hispanorum.

Qui autem censent præferendam utilitatem Ecclesiæ Imperatoriæ fidei, non ideo id dicunt, quòd censeant fidem esse violandam ; sed explicant quantum doleant de vita Lutheri. Plures (nec tam abs re) Caietanum accusant, quòd cum Luthero pactus fuerit disputationem in diem infestum.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

quentem ; eadem autem nocte delapsus fuit Lutherus, quem ipse Caietanus capere posset nulla violata fide. Quæ dicuntur de Abbate, & Ponte, existimanda sunt non carere calumnia ; cum referantur à calumniatore, & mentiente Bodino. Fortè illi dixerunt non teneri Ecclesiam stare commeatui Imperatorio dato absque autoritate Ecclesiæ : quod deinde in ius transiit, vt ostendi §. 34. & 46. & decreto Constantiensi : cum ergo Bodinus dicat in ius transisse Abbatis & Ludovici sententiam, & in ius non transferit, nisi in hoc sensu ; in eo loquuti sunt illi authores & non in Bodiniano, adversante ipsi Concilij iuri, ostendenti teneri Principem facere quod in se est, vt ostendi §. 46. vt autem Bodinus impiè agit in Deum, ita & mendaciter in Ecclesiam & Catholicos Doctores.

De Concilio Constantiensi amburente Hussium & Pragam, quàm multa hæretici garriunt ! nec est apud Catholicos vna responsio. Ac primum Concilium illis non remisit commeatum, vt ostendi §. 46. Aliqui censent vtrumque ex Bohæmia venisse cum fide publica Maximiliani ; non verò Concilij. Hoc autem eos combussisse, Imperatore invito, & faciente, quod in se erat, ne punirentur. Vlrucus Reichenel apud Cochleum libro secundo de gestis Hussitarum id asseverat, & confirmari videtur ex Concilij decreto adducto §. 46. quod ea ratione videtur editum, vt satisficeret tum ipsi Imperatori, tum vniuersæ Ecclesiæ, quæ cognosceret ab eo non violatam fidem ; sed autoritatem conservatam ; nec Maximilianum potuisse commeatum præstare cum præiudicio Ecclesiasticæ libertatis.

Fateor id esse Ecclesiæ ius ; at minime mihi persuadeo Concilium Imperatore invito flammam admoturum hæretico ; tum quia plurimum valet in Imperio Imperatoris voluntas, maximè autem Maximiliani, qui tunc mille beneficijs Ecclesiam obstrinxit ad sedandum scismam ; tum etiam, quia quamvis Concilium traderet sæculari Curie hæreticos, eos ipse non cremaret ; sed remitteret ad ipsorum Regem, qui exequeretur sententiam Ecclesiasticam. Quis enim Imperatorem cogeret ad necandos homines, qui Imperatoria sacra fide venerant in Imperium, cum id præstari posset per ipsorum Regem hæreticorum, vel per ministros Papæ Romæ ? Mittamus coniecturas : ex ipso Concilio constat Imperatorem lubenter acquievisse damnationi hæreticorum : etenim sessio. 15. versus petitione ipsius :

Tt 4

refer.

S. Tho. q. refertur Husium remissum Curia seculari;
 10. Art. 9. deinde ait Concilium. *Quibus factis Curia
 Concil. secularis recepit eum, & abduxit eum ad lo-
 Constant. cum institta: super quibus omnibus Henricus
 de Piro petijt approbationem & executionem,
 fuitque responsum per Dominos deputatos om-
 nium nationum predictos, ac Dominum presi-
 dem; Regemque Romanum: Placet. Hæc au-
 tem qua ratione componit Vlricus cum re-
 nittentia Imperatoris in defendendo Ioan-
 ne Husio? sessione autem 21. initio, Hier-
 onymus traditus est Curia seculari, cui
 sententia omnes acclamaverunt: Placet. Im-
 perator verò aberat in Aragoniam profe-
 ctus ad agendum cum Petro Luna, & Re-
 ge Aragonia de schismate abolendo. An
 Concilium tunc damnetur hæreticum in vi-
 to Imperatore? aut eius ministri non cum
 consulendum censerent?*

§. 61.
Obiectio.

Refel.

§. 62.

Dicunt alij, datum commeatum remit-
 tentem pœnas meritas ob hæresim iam ad-
 missam; non verò ob novas; quia constat
 ex iure non condonari pœnam peccati fu-
 turi. Contrà: isti commeatus præstantur,
 ut agi possit cum hæreticis; hi autem mi-
 nime venirent sine fide publicâ de reditu
 incolumi ad suos, tametsi hæresim non
 abiurent: leges verò loquuntur de abso-
 luta condonatione pœnæ; hæc autem non
 continetur salvoconductu: etenim elapso
 tempore statuto, obnoxius est hæreticus om-
 nibus pœnis.

Non video cur asseratur hæreticos Con-
 stantiam ivisse cum Imperatorio commea-
 tu, de Ioanne Hus nihil invenio. Hierony-
 mus petijt fidem publicam Concilij; ip-
 sum autem citationem misit: vnde statim
 fuit carceratus, ut constat ex sessione 19.
 initio. Nec verbum vidi de salvoconductu
 Maximiliani, nec de eius intercessione: at
 hæc non fuissent omittenda; sed Hiero-
 nymus fortè citatione Concilij malè fre-
 tus existimavit se fore securum: Ioannes
 Hus præ arrogantia existimavit Concilium
 à se convertendum; aut voluit hæresi-
 archicâ temeritate videri martyr. Quod cla-
 re Concilium refert sessione 15. versu peti-
 tione ipsius. *Reperto demum Ioannem permane-
 re in perversitate sua, & dicentem quòd prop-
 ter homines, quos docuit de opposito, non vel-
 let abiurare; sed millesies comburi, quia per
 eius abiurationem generaretur scandalum illis,
 quos docuit. Cur ergo Ioannes non implo-
 rat Imperatoris opem? Cur non clamat
 se ab Imperatore deceptum? Cur non pos-
 tulat servari sibi publicâ Imperatoris fidem?
 nisi quia sine illa, optans sanguine confir-
 mare doctrinam, & suos certiores de illa
 reddere, venerat in Concilium. Hierony-
 mum idem fecisse constat §. sequenti. Con-*

cilium autem edidit decretum de salvocon-
 ductu: quia eâ de re incidit disputandi oc-
 casio, quam præterire noluit, tempore do-
 ctrinam eam exigente; non verò ex occa-
 sione commeatus Imperatoris.

Esto: præstiterit Maximilianus fidem
 publicam: Hieronymus illâ inviolata me-
 ritò fuit crematus: ipse enim abiuravit er-
 rores Ioannis Hus, ut constat ex sessione
 decima sexta, initio: in qua abiuratione
 cessit iuri impunitatis ijs verbis in fine ab-
 iurationis. *Est ego ipse aliquando (quod ab-
 sit) aliquid contra sentire, aut predicare præ-
 sumpsero, Canonum severitati subiaceam.* Quid
 ergo mirum hominem ambustum tam im-
 pudenter, ut ipse ultro sit in Concilium
 ingressus, ad contestandum se impiè gessis-
 se in damnandis hæreticis erroribus? Qua
 temeritate confirmo, quæ dixi §. supe-
 riori: hos hæreticos ultro voluisse se of-
 ferre occasionem pro hæresi occumbendi.
 Ioannes Hus aliqua faceret contra leges sal-
 vi conductus, ut fecit Praga tam impuden-
 ter non vocatus intrans in Concilium; ut
 fecit Lutherus, & plerique faciunt hære-
 tici. Nec Husitica temeritas adeò erat levis,
 ut non effutiret contra eas leges, qui mille-
 sies voluit cremari pro doctrina discipulo-
 rum. Quid? utrumque fuisse contra edi-
 ctum comminans mortem multi referunt?
 & quidem in tota Bohemia, vnde illi fue-
 rant evocati, nihil censum actum contra
 salvumconductum; nec Lutherum ha-
 buisse quid hac in parte obijceret, rectè
 docet Pater Becanus de fide cap. 6. quæst.
 6. à num. 7.

§. 63.

Becan.

Secundum argumentum est, quia Con-
 cilium Tridentinum in commeatu sessio-
 nis 15. cedit omnibus privilegijs, quibus
 frui potest, etiam Senensis Concilij & Con-
 stantienensis: ergo non tenetur Ecclesia serva-
 re fidem hæreticis. E contra ego inferrem
 teneri Ecclesiam post cessionem servare fi-
 dem: quia privilegia nihil iuvant illis renun-
 ciantem. Ostendi §. 47. ex ipso Concilio ser-
 vare fidem publicam esse de iure naturali,
 & divino, ut non mentiri: quo iure nul-
 lis privilegijs solvitur Ecclesia; hæretici
 autem exemplo illorum Conciliorum ter-
 rentur; ad evellendum autem hunc timo-
 rem Concilium pollicetur se nullâ ratione
 acturum contra adventantes suo salvocon-
 ductu. Non est ergo cessio iuris; sed expli-
 catius voluntatis argumentum.

§. 64.

2. Arg.

Respond.

Tertiò: quia violanti fidem fides non est
 servanda; sed hæreticus negat fidem: ergo.
 Sic possemus arguere, non restituenti alic-
 na nō est restituendus honor. Respōdeo ego
 nos nō futuros fidefragos, quia perfidi sunt
 hæretici. Distinguo maiore: non est servan-
 da

§. 65.

3. Arg.

Resp.

da fides in eodem contractu, concedo maiorem; in diverso, nego: v.g. paciscor cum Petro, vt pertranseat per meum Regnum, nullo damno illato: si damnum inferat, solutus sum servanda fide illius pacti; non verò si Petrus in alio negotio me fefellerit. Distinguo minorem: hæreticus violavit fidem salviconductus, nego; si autem violat, non tenetur Ecclesia eius legibus; violavit fidem in baptismo desponsam, concedo minorem, & nego consequentiam.

§. 66. *4. Arg. Resp.* Quarto, non debetur fides coniugi in baptizato, quando alter baptizatur: ergo nec hæretico. Nego consequentiam, quia in primo casu res graviter mutantur: mutat enim alter religionem, & ad vitandum periculum, solvitur baptizatus lege cohabitationis; in secundo casu non mutantur, nec agnoscitur novum periculum. Item in primo casu cōditio est utriusque æqualis, si baptizetur alter, sive mulier sit, aut vir: hic non est æqualis conditio.

§. 67. *5. arg. Respond. P. Molin.* Tandem: quia libertas conscientiae extorquetur per vim & metum, quæ faciunt involuntarium: ergo non obligat. Distinguo consequens; non obligat in iurata: concedo consequentiam; iurata, nego consequentiam: est enim absolute voluntaria, quamvis cum admixto involuntario, vt dixi disputans de voluntario, & involuntario. Vide P. Molin. tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 3.

DISPUT. LXXX.

De Hæresi obiectiva.

SECTIO I.

Hæresis quid significet?

§. 1. *H*ÆRESIS græcè, electio latine: à verbo circum flexo *hæreo, hæreis*; vel, *hæro hæris* significat propriè actum voluntatis eligentem medium ad consequendum finem. Frequenter accipitur à benè latinis pro doctrina, quam liberè elegimus ad assentiendum. Vnde Tullius hæresi, & sectâ utitur in significato eodem: sectamur enim doctrinam, quâ liberè elegimus: est enim *secta à sectando*; *sectare* autem à *seco*, quod est *divido*: religione enim liberè electa dividimur, sive discriminamur ab alius religionis professoribus. Vnde scientiæ & doctrinæ evidentes, nec sunt hæresis

nec sectæ: quia nec electio illis assentiuntur, nec dividimur: cogitur enim intellectus ad evidentem assensum: in opinionibus probabilibus eligimus &c, sectamur divisi: quibus dixit Aristoteles nos ex hæresi assentiri.

Aristot.

Hinc leve enascitur dubium: an Christiana religio sit hæresis appellanda? P. Suarez disp. 19. sect. 1. num. 1. asserit negativam partem cum Tertulliano, S. Hieronymo, S. Thom. & alijs; consentiunt Bañez, quæst. 11. art. 2. sub initium, Lorca: P. Valentia & alij. Cum autem hæc sit quæstio de nomine; eo est utendum in communi significatione, ad quam sufficiunt tam multi, & tanti authores. At verò propriè posset etiam religio Christiana *hæresis* appellari: tum quia Apostolus Actorum 5. 25. & 26. doctrinam Pharisaicam *hæresim* appellat, & in hoc ipse servire se Deo testatur: ratio à priori, quia hæresis formalis est electio libera in assensu alicuius doctrinæ; quavis autem nostræ fidei actus sit supernaturalis, negari ei non potest simpliciter electionis ratio: nec opus est ad hæresim, vt sit ex sola natura, vt nec ad electionem: nec item requiritur vt hæreticus sibi præscribat obiectum; alioquin soli hæresiarchæ essent hæretici; sed satis est obiectum habere vim ad terminandum liberum assensum; est ergo hæresis in bonam malamque partem.

§. 2. *Dubium. P. Suarez. Tertul. Hieron. S. Thom. Bañez. Lorca. Valentia.*

Acto. 5.

Vfus tamen Ecclesiæ in partem deteriorem nomen inflexit: est enim hæreticus elector pravi dogmatis contra fidem Christi. Paullus vitandum præcipit hominem hæreticum. Ad Galat. 5. vitijs accenset sectam (*Hæresin* græcè) & 1. ad Corinth 11. inter peccata permitta à Deo recenset hæreses. Vnde *hæresis* & secta sunt iam in partem deteriorem, alienam à doctrinâ verâ. Quamobrem decreta sunt utroque iure penæ in hæreticos, & hæresis absolute usurpata significat infidelitatis speciem.

§. 4. *Galat. 5. 1. Cor. 11.*

SECTIO II.

Quæ sit propositio fidei?

*F*IDEM dividi in formalem, & obiectivam, ostendi disp. 56. Propositio de fide eadem ratione dividitur in formalem, & obiectivam: vt in Logica ex usu omnium Dialecticorum modû sciendi divisi in formalem, & obiectivam. Propositio fidei formalis est *actus intellectus aliquid afirmandi, aut negans naturaliter effectus à fide Divina*. Itaque fides habitualis est ha-

§. 50

Tt 5

bitus

S. Tho. q.
10. Art. 5.
de Fide.

bitus per se infusus assentiens dictis Dei ob
eius auctoritatem, & testimonium. Propo-
sitiō fidei est actus ortus ab hoc habitu, vel
ab auxilio loco illius; actus autem, qui non
sunt ab hoc habitu, vel ab auxilio loco il-
lius (quod semper intellige) non est actus fi-
dei: quia verò obiectum formale fidei sunt
auctoritas & revelatio Dei, materiale verò
sunt omnia revelata, omnis fides formalis
est circa ea obiecta, vel aliquod illorum cum
connexione obiecti formalis, & materialis:
omnes autem actus, qui non sunt de his ob-
iectis, nec habitu, non sunt fidei.

§ 5.
Obiectio.
Resp.

Obijcis, actum Theologicum non esse
fidei, & tamen oritur ab habitu fidei, ergo.
Distinguo minorem: oritur ab habitu fidei
adæquatè excitato suo obiecto formali,
nego minorem, oritur ab habitu fidei adiuto
alio obiecto formali, sine quo obiectum fi-
dei nō posset actum producere, de minore,
vt ostendi disput. 1. debet ergo actus fidei ita
oriri ex Dei testimonio, & auctoritate, vt
non egeatur alio obiecto formali: eiusmodi
actus sunt absolutè actus fidei.

§. 6.

Quia verò disput. 9. latè probavi revela-
tiones privatas posse credi fidei Catholicæ
actui; addendū est omnes huiusmodi assensus
esse Metaphysicè fidei: quia oriuntur à fide
ex eius adæquato obiecto; at non sunt fidei
Catholicæ formaliter, quia *Catholica* addit
vniuersalitatē propositionis ex Ecclesiæ
auctoritate; privatus autem assensus non
pendet ab ea propositione. Quapropter non
dicitur absolutè actus fidei: quia frequens
eius nominis vsurpatio est pro fide Catho-
lica formaliter; nō verò materialiter: immò
absolutè non sunt actus fidei Catholicæ for-
maliter in vsu communi, qui oriuntur ex
miraculorum applicatione; sed ex Ecclesiæ,
vel ostendentis revelationem, vel scripturas,
aut traditionem: vt ergo actus vocetur fidei
Catholicæ formaliter, opus est, vt oriatur ab
habitu fidei, & pendeat ab humana autho-
ritate Ecclesiæ, vt ab applicatione.

§. 7.

Alij actus non sunt fidei propriè & dire-
ctè, sed impropriè: verbi gratia, conclusio
Theologica nō est actus fidei; at verò aliquā
ratione pendet à fide: quia fides est partiale
illius principium; & quemadmodum phi-
losophia habet certa principia, & conclusio-
nes legitimas, quæ omnia componūt phi-
losophiam propriè, vt est scientia; ita fides ha-
bet sua certa principia, & conclusiones, quæ
omnia componunt fidem, vt amplectitur
obiectum formale, & materiale. Philosophia
item nonnullas conclusiones habet minùs
certas: ex principijs item minùs certis &
nonnullas probabiles. Ita fides iūgitur prin-
cipijs naturalibus, cum quibus conflatur facul-
tatem distinctam, nempe Theologiam; cu-

ius conclusiones, si tantum sint probabiles;
nullo modo dicuntur de fide; si autem sint,
aut physicè, aut moraliter evidentes, dicun-
tur aliqua ratione de fide: quia illis negatis
vix poterit conservari fides. Idem dixerim
de quovis alio actu, qui viam munit ad con-
servandam fidem, qui ad eam pertinet, vt
dispositio, aut effectus.

§. 8.

Fidei obiectivæ propositio est obiectum
cognoscibile proximè per formalem fidem:
vt modus sciendi obiectivus est obiectum
proximè modi sciendi formalis. Dixi *proxi-
mè*: quia potest res aliqua esse revelata à
Deo, & non constare certò de revelatione;
vel quia obscurè est in scriptura; vel quia
nihil actum est in Concilio generali, aut
traditione, aut à Pontifice. Hoc obiectum
est remotè cognoscibile fide infusa; quia re
ipsa caret conditione requisita ad eam exer-
cendam. Vnde huiusmodi obiecta, dum nō
proponuntur auctoritate humana Ecclesiæ,
vt applicatione, non spectant absolutè ad fi-
dem Catholicam; at verò cum obiectum
est revelatum à Deo, & est propositio huma-
na Ecclesiæ, qualem exigi ostendi disputat.
14. tunc obiectum illud est absolutè de fi-
de, illà proximè cognoscibile: quia existit
ex eius parte quiddam exigitur ad termi-
nandum supernaturalem assensum. Quod si
aliquis id ignoret, est per accidens ex defe-
ctu ipsius cognoscentis; non tamen ex de-
fectu obiecti, cum verè existant & revela-
tio & applicatio.

§. 9.

Omnia ergo obiecta, quæ loquutus est
Deus, sunt remotè obiectum fidei infusæ.
Quæ autem ab Ecclesia sunt proposita, sunt
propositio fidei obiectivæ, & sunt absolutè
materia fidei Catholicæ, proximè credibi-
lia. Quæ verò alijs argumentis proponun-
tur, sunt fides obiectiva credenda fide in-
fusa; non tamen formaliter vt Catholica.
Hæc obiecta sunt, quæ terminant revelatio-
nem Dei, nempe omnia, quæ Deus expres-
sè revelat, & quæ ex revelatis inferun-
tur evidenter. Item auctoritas & reve-
latio Dei sunt fides Catholica obiectiva:
quia sunt obiectum formale terminans pri-
mos actus fidei.

SECTIO III.

Quid sit heresis obiectiva?

HÆRESIS accipitur etiam bifa-
riam: pro formali, & obiectiva. De
formali agendum disput. 82. Hære-
sis obiectiva est obiectum, circa quod versa-
tur hæresis formalis: id est, obiectum oppo-
situm

§. 11.

fitum obiecto fidei: v. g. hæc est fides obiectiva: *Deus est trinus*; hæc autem est hæresis obiectiva: *Deus non est trinus*. Obiectum ergo contrarium, aut contradictorium, siue oppositum in veritate obiecto fidei, est hæresis obiectiva.

§. 11. Vnde deduco ad rationem hæresis non exigi oppositionem cum articulis fidei, articulo accepto pro principe fidei parte ex quatuordecim, in quas secantur articuli fidei, siue mysteria. Probatur: quia quodvis obiectum revelatum creditur fide divina, & tenemur illi assentiri; ita ut pereat fides in dissentiente cum propositione Ecclesiæ; sed fides non amittitur, nisi per hæresim. Item est infidelitatis species dissentiri obiecto revelato proposito ab Ecclesia: ergo hæresis non exigit oppositionem cum articulis fidei; sed sufficit, cum quovis obiecto revelato: & quidem omnia ad hæresim necessaria reperiuntur in eo dissensu, & ab Ecclesia puniuntur ut hæretici.

§. 12. Secundò deduco, non esse hæresim obiectivam obiectum oppositum in veritate obiecto revelato privatim, & nondum ab Ecclesia proposito. Quod docuit Lorca disput. 39. num. 1. ex communi omnium consensu. Ratio à priori: quia hæresis formalis est ex pertinaci renitentia autoritatis Ecclesiæ: ut ostendam disputat. 82. sed circa hæc obiecta non potest esse hæc pertinacia: ergo nec hæresis formalis: ergo nec obiectiva: quia hæc est illius obiectum. Item hæresis est obiectum oppositum fidei Catholicæ obiectivæ; sed obiectum privatim revelatū non est fides Catholica obiectiva: ergo id obiectum non est hæresis obiectiva. Minor est certa: quia illa obiectiva fides non est universalis; immò nec obiectum oppositum obiecto confirmato miraculis est hæresis obiectiva: quia non est obiectum actus pertinacis contra autoritatem Ecclesiæ. Quod exigi ad hæresim formalem ostendam disp. 82. ubi etiam ostendam ad quam speciem infidelitatis hæc peccata pertineant: est enim hæc quæstio difficilis: & magis inter Doctores dubia, quam opinatus est Lorca. Vide disp. 82. §. 38.

§. 13. Tertiò deduco, obiectū conclusioni Theologicæ oppositum non esse hæresim obiectivam: quia conclusio Theologica non est propriè de fide; obiectum autem oppositum conclusioni illatæ evidenter ex duabus præmissis revelatis est hæresis: quia ea conclusio est fides: & quamvis Pater Suarez & alij negant ad fidem pertinere propriè; at eius oppositum censendum est hæresis, ut asserit idem Pater Suarez disputat. 19. sect. 2. nu. 10. quia obiectum illud est

immediatè saltem cōfusedè revelatum à Deo; & qui negat conclusionem, cogitur negare alteram è præmissis; utraque autem est fidei: ergo cogitur negare fidem; secus in conclusione Theologica: qui enim eam negat, cogitur negare alteram è præmissis; non tamen eam, quæ est de fide: si quis enim neget Christum esse risivum, non cogitur negare hanc, *Christus est homo*; sed eam, aut hanc, *omnis homo est risivus*: quod in fide non est absurdum, quamvis est in Philosophia insanum; si tamen quis negaret conclusionem, quia eius deductio nem non penetravit; hic non esset hæreticus: quia non negat aliquid ab ipso apprehensum ut revelatum & propositum ab Ecclesia. Quòd si ea de re constaret, non esset puniendus; sed pro asino relinquendus. Vide disputationem 81. §. undecimo, & duodecimo.

Obijcis à Sancto Thoma art. 2. affirmari hæresim esse, quæ versatur circa articulos fidei; vel ex qua sequitur corruptio alicuius articuli, sicut fides principaliter, & primariò est circa articulos; secundariò autem circa ea, quæ ex articulis sequuntur. Dominicus Bañez versu *his constitutis*, nonnullas refert expositiones minus accommodatas. Ipse hanc sequitur: fides versatur primariò, siue per se primò & per se ipsam elicièdo immediatè assensus, circa articulos fidei, id est, circa omnia obiecta revelata; at circa conclusiones Theologicas non versatur, nisi secundariò per habitum Theologicum: ita & hæresis; quæ autem sunt obiectum conclusionis Theologicæ, non sunt absolutè de fide; nec eis opposita sunt hæresis.

Doctrina quidem vera; non tamen satis apta Sancto Thomæ, qui non agit ibi, nisi de fide & hæresi propria; non verò reductitia. Melius Sanctum Thomam Pater Suarez exponit disputatione decima nona, sectione secunda, numero decimo: quæ per se revelantur, ut totum, aut principale obiectum, revelantur primariò & per se; quæ verò revelantur ut pars minus principalis eiusdem obiecti; revelantur secundariò, & cum alijs. Pluries enim in Philosophia ostendi phrasim Thomisticam, nempe totum cognosci per se & primariò; partes verò ut sunt in toto, cognosci per aliud: ita fide Catholica cognoscuntur totum & partes revelata; totum per se, partes in alio: circa hæc obiecta versatur hæresis: per se primò circa totum; secundariò circa partes. Conclusio autem Theologica, nec partialiter versatur circa obiectum fidei.

Quartò deduco inter hæreses obiectivas

§. 14.
Obiectio.

§. 15.
S. Thom.
P. Suarez

§. 16.

vas

S. Tho. q. 10. Art. 5. vas esse gradus vt communiter dicunt Auctores : quæ enim opponitur obiecto formali præcipuo negans auctoritatem Dei in dicendo, deterior est cæteris : tum quia est obiectum contradictoriè oppositum Deo, tum quia funditus evertit fundamenta credendi catholicè; tertio, quia irrogat Deo gravissimam iniuriam. Qui autem negant solum revelationis existentiam, non desipiunt tam insanè, nec tam malè sentiunt de Deo: nec physicè destruunt totam credendi rationem: possunt enim miraculis, & alijs argumentis evinci.

§. 17.
P. Suar.
Obiectio.

Respond.

Pater Suarez disputatione decima nona, sectione secunda, numero septimo, censet omnes hæreses esse in eodem gradu falsitatis: quia quilibet hæresis corrumpit totam fidem. Secundò: quia omnis propositio fidei est æquè vera & certa: quia innitur revelationi Dei, quæ in omni obiecto semper est æquè vera. Ad primum respondeo, qualibet hæresi fidem demeritoriè corrumpi, non physicè; at verò quæ negat auctoritatem Dei, physicè impedit omnem assensum fidei: quia nisi ex auctoritate Dei moveri non possumus: at negatio unius articuli non impedit physicè assensus de alijs: vt ostendi disputatione 61. Ad secundum respondeo, constare ex libris de anima omnes actus veros esse æqualiter veros formaliter; non tamen fundamentaliter: vnde qui negat auctoritatem Dei, destruit maiorem veritatem fundamentaliter, quàm qui negat existentiam revelationis: quia Deus est ens omnino necessarium; revelatio autem contingens: idem dico de obiectis revelatis: Trinitas enim magis vera est radicaliter, quàm Angelus: inæqualitatem ergo non conijcio ex maiori, aut minori veritate formali; sed radicali, nempe ex obiectis inæqualiter existentibus necessitate, aut contingentia: item & ex maiori, aut minori turpitudine: qui enim asserunt Deum carere providentiâ, deteriores sunt asserentibus Tobiam non habuisse canem; primum autem obiectum physicè peius est, quàm secundum.

§. 18.

Quintò deduco, esse multas hæreses obiectivas novas, quia multa obiecta sunt noviter de fide: ergo eis opposita sunt de novo contra fidem. Antecedens probò: quia Deus multa revelavit successivè: etenim in novo testamento multa loquutus est Deus, quæ antea numquam dixerat: at ante revelationem nihil est de fide: ergo multa sunt novè de fide: item ante propositionem Ecclesiæ nihil est credibile fide Catholica: quia illa est frequentior applicatio revelationis Dei; hæc autem applica-

tio est sæpè nova: ergo sunt novæ partes fidei obiectivæ; tunc autem incipit aliquid esse hæresis obiectiva, quando eius oppositum incipit esse fides.

Lorca disputatione 39. numero 20. asserit posse ab Ecclesia fieri, vt aliquod dogma sit hæreticum, quod prius hæreticum non erat: quamvis fieri ab Ecclesia non possit, vt sit dogma fidei, vel error contra fidem, quod antea non erat: quæ explicatione indigent: etenim si dogma non hæreticum potest ab Ecclesia hæreticum fieri: ergo potest fieri vt sit dogma contra fidem, quod antea non erat. Probo consequentiam: quia esse hæreticum dogma essentialiter includit esse contra fidem, vt ex terminis patet: ergo qui facit dogma hæreticum, illud facit contra fidem: vt qui facit Embryonem hominem, illum facit animal, & quidem de novo potest fieri error in fide, & dogma fidei: quia nunc Deus potest revelare numerum Angelorum à tota Ecclesia credendum. Hic numerus nunc non est dogma fidei, nec ad illam vlla ratione pertinet, nec contrarius numerus est error in fide; at facta & proposita revelatione, ille numerus esset fidei dogma, & oppositus esset error contra fidem: ergo de novo potest esse error in fide. Idem dico de obiecto revelato, & nondum ab Ecclesia proposito: tunc enim obiectum oppositum non esset error in fidem: quia fides obiectiva petit, vt existant & revelatio & applicatio: recognosce §.

Sexto deduco in sola verborum usurpatione hæresim esse non posse. Quod Canus Bañesque docuerunt: quia hæresis est obiectum oppositum obiecto fidei; sed qui loquitur verbis diversis idem obiectum, quod Ecclesia alijs verbis, non asserit obiectum oppositum obiecto fidei: ergo non loquitur hæresim: dum ergo mente retinetur sensus idem, iam cum Ecclesia sentitur, loquutionis autem vitium pertinet ad grammaticum, non ad fidem: si verò quis dicat Ecclesiam falli in præscribendis verbis, iam non est discrimen in usurpatione vocis;

sed in auctoritate Ecclesiæ in ea materia.

(?)

§. 19.
Lorca.

§. 20.
Canus.
Bañes.

SECTIO IIII.

Dubiatria.

§ 21.

P R I M V M: vtrum dubitatio in fide, (quæ est hæresis formalis quædam species) habeat hæresim obiectivam? id est: vtrum omnis actus hæreticus habeat hæresim pro obiecto? Partem affirmantem sequor, quia dubitatio, vt est dubitatio, habet aliquod obiectum affirmatum, aut negatum. Pono enim dubitationem non esse omissionem puram actus intellectus, nec solam apprehensionem simplicem; sed iudicium: hoc autem necessario est affirmatio, aut negatio: ideo ergo est contra fidem, quia aliquid contra illam affirmat, aut negat: ergo obiectum dubitationis est hæresis.

§. 22.

Iam ostendi disp. 21. sect. 9. Ecclesiæ auctoritatem humanam tantam esse, vt sit moraliter impossibilis falsu: ac propterea omnes teneri ad sibi persuadendum eam hic & nunc non falli, nec falli posse moraliter: dubitatio autem est iudiciu, quo censemus contingens esse vt res sit, & non sit. Qui enim dubitat de stellarum paritate, non asserit, neque negat eas esse pares; asserit tamen vtrumque esse contingens: ita dubius de Trinitate, eam neque affirmat, neque negat; affirmat autem contingens esse vt sit & non sit: vnde asserit contingens esse vt revelatio de illa non sit; contingensque esse Ecclesiā esse deceptā in ea revelatione proponenda. Hæc autem obiecta hæresis quidem sunt: hæc enim propositio est de fide. *Non est contingens Ecclesiam falli*: ergo hæc est hæretica: *contingens est Ecclesiam falli*: quæ est obiectum dubitationis, & suspicionis: ergo dubitatio, & suspicio versantur circa hæreses obiectivas: dubitationem formalem hæresim esse recte probat P. Suarez disp. 19. sect. 4. cuius doctrinæ hæc est ratio à priori: vnde recte concludes omnem hæresim in intellectu consummari, censente aliquid contra fidem. Vide disp. 82. à §. 65.

Suarez.

§. 23.

Secundum dubium est: vtrum hæresis abstractè sumpta sit hæresis appellanda? an verò nulla sit hæresis abstractè; sed comparatè ad hæreticum? in quæstione de nomine partiti sunt authores. Canus lib. 12. de locis cap. 8. Bañez artic. 2. in dubio circa tertiam conclusionem sequuti Caietanum quæst. 11. art. 1. Pater Valentia dist. 1. quæst. 11. punct. 2. ante finem, & alij censent non esse hæresim, nisi quæ hæreticum constituit. Quia hæresis in abstracto est quæ concretè hæreticum constituit; vt albedo album. Alij authores censent hæresim esse etiam, si hæ-

Canus.

Bañez.

Caiet.

Valentia.

reticum non constituat: ij sunt complures, quos sequitur Pater Suárez disp. 19. sect. 1. num. 3. quia etiam si à nullo proferatur hæc propositio, est hæresis: *Christus non est Deus*: quia non est consideranda circumstantia proferentis; sed obiecti prolati.

P. Suarez.

§. 24.

1. Concl.

Dico primò: omnis hæresis est comparatione asserentis. Quod de hæresi formali non est dubium; de obiectiva probo: quia hæresis obiectiva est quæ terminare potest formalem, vt fides obiectiva potest terminare fidem formalem: & omne obiectum in ratione obiecti est in ordine ad potentiam intentionalem, à cuius denominatione constituitur in ratione obiecti, vt sæpius in Philosophia dixi: item omne obiectum virtutis, aut vitij, accipit denominationem, vt terminare potest actum bonum, aut malum. Non enim res dicitur *furtum*, nisi vt terminare potest actum furandi. Nec enim comparatione iumenti depascentis fænum alieni domini dicitur furtum: vt dicitur comparatione hominis compotis rationis potatio alieni vini. *Hæresis* autem & fides connotant virtutem & vitium.

Dico secundò ad rationem heresis formalis exiguntur omnia, quæ ad hæreticum, excepta vnione actus cum subiecto: quod recte probatur argumento primæ sententiæ: vt enim albedo in abstracto est forma constituens album, ad quem effectum sola eget vnione; ita & hæresis ad constituendum hæreticum. Argumenta pro secunda sententia non vrgent: non enim impugnant hæresim formalem; sed obiectivam.

§. 25.

2. Concl.

Ad arg.

§. 26.

3. Concl.

Dico tertio: hæresis obiectiva non pendet à connotatione eam actu proferentis; sed à revelatione Dei, & propositione Ecclesiæ, cum quibus habet vim ad hæresim formalem terminandam, ita vt si perfecte noscantur, non possit quis illis dissentiri; nisi per formalem hæresim: si autem non terminent hæresim est ob ignorantiam errantis, quæ per accidens est obiecto revelato, & proposito. Vt enim mysteria fidei sunt obiectiva fides; licet ab aliquo ob ignorantiam credantur cum formidine; ita & hæresis obiectiva potest cognosci per actum non hæreticum. Hanc conclusionem probat secunda sententia. Argumenta primæ non premunt hanc doctrinam. Nam ab hæresi formali constituitur hæreticus formaliter, at ab obiectiva causaliter; sufficit autem quod sit apta ad terminandum hæresim. Ab his conclusionibus parum differt Lorca.

Lorca.

§. 27.

4. Concl.

Dico quartò: hæresis absolutè non pendet ab actuali pertinacia. Quia quamvis hæresis formalis pendet; non tamen obiectiva: & quia hæc est etiā hæresis absoluta, ideo

S. Tho. q. 1. de Fi-
de. ideo ad hæresim absolutè non exigitur actualis pertinacia. Constat autem ex simbolo fidem obiectivam esse absolutè fidem: recens enim credendis obiectis, asserit Athanasius: *Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter, firmiterque crediderit, &c.*

§. 28. Tertium dubium est, vtrum omne obiectum oppositum fidei obiectivæ sit hæresis? Respondeo, semper hæresim reperiri in baptizato dissentiente etiam Apostata, comparatione cuius in commune omne huiusmodi obiectum est hæresis; at comparatione in baptizati non est hæresis. Item obiectum destruens Christum non est hæresis tã propriè: quia hæc retinet nomen Christianum, est autem, aut Iudaismus, aut Paganismus.

DISPUT. LXXXI.

De propositione damnabili.

§. 1. OMNIS propositio falsa est damnabilis, quia est imperfectio intellectus: eius item obiectum damnabile est: quia est negatio obiecti veri fundans actum falsum. At non agitur de hac damnatione; sed de quibusdam propositionibus, quæ tametsi non sunt hæresis, nec directè destruunt fidem; sunt tamen aliqua ratione contra illam: rectè dixit Canus illis non interire fidem; ægrotare tamen, quia illis sensim iaciuntur scalæ ad fidei arcem expugnandam: sunt ergo nonnullæ propositiones falsæ, quæ præter communem falsitatem, habent aliquid in fidem periculi.

SECTIO I.

De numero damnabilium propositionum.

§. 2. IN Concilio Constantiensi sessione 8. recëssitis articulis Ioânis Vvicleph, hæc asseruntur. *Quibus examinatis articulis, fuit repertum (prout in veritate est) aliquos, & plures ex ipsis fuisse, & esse notoriè hæreticos, & à Sanctis Patribus reprobatos: alios non Catholicos, sed erroneos; alios scandalosos, & blasphemos, quosdam piarum aurium offensivos; nonnullos eorum temerarios, & seditiosos.*

§. 3. Septem species damnabilis propositio-

nis referuntur. Prima *hæresis notoria*; secunda *non Catholica doctrina, sed erronea*; tertia *scandalosa*; quarta *Blasphema*; quinta *piarum aurium offensiva*; sexta *temeraria*; septima *seditiosa*. Addatur octava ex Gregorio XIII. nempe *suspecta in fidem*. In eodem Concilio sessione 15. in damnatione Ioannis Hus eadem referuntur species, exceptâ quartâ.

Pius Quintus, & Gregorius in Bulla in Michaelem Baium ita eius errores damnant, *hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, immituentes offensionem in aures pias*. Vbi prætermittitur quarta species, & septima; additur autem alia nova, nempe *suspecta*. Sūt ergo absolutè octo species propositionis damnabilis, septem recensæ §. 3. & octava addita à Gregorio XIII. ad quas revocari potest proxima hæresi.

Omnes ferè hæc censuræ capiuntur in hæresi: nam ob dissensum ab Ecclesiæ autoritate, erratur, offenduntur aures piæ, creantur scandala, & seditiones concitantur, admittitur temeritas, estque blasphemia in totam Sanctam Ecclesiam. Suspicio abest ab hæresi, quia vbi cernitur oculis delictum, non potest de illo esse suspicio.

SECTIO II.

De errore.

§. 6. ERROR obiectivus est hic propriè disputandus: agitur enim de gradu, quo obiecta actuum falsorum opponuntur obiectivæ fidei: error obiectivus est obiectum actus errantis: error autem formalis propriè est actus falsus: erratur enim à scopo: etenim intellectus naturâ suâ est institutus ad actus veros, quando exercet falsos deflectit à fide, & errat: errare enim est à via recta divertere. Pressius error accipitur à Patribus, & Concilijs pro hæresi, vt constat ex cap. *accusatus* §. *ille quoque*: de hæreticis in 6. & capite *excommunicamus* secundo §. *ultimò de hereticis in decretalibus*. Iam verè usurpatur à Theologis pro actu errante circa fidem obiectivam, non attingentem hæresis malitiam. Hoc discrimen inter errorem & hæresim statuitur appertè in Concilio Constantiensi, discriminatè hæresim notoriâ ab errore: cū enim dixisset aliquos articulos fuisse hæresim notoriam, alios asserit esse erroneos: prima ergo censura cadit in omnes errores hæreticos notoriè; secunda verò in alios, qui non sunt hæresis notoria; sunt tamen errores, alioquin illa errorum partitio fuisset

Alfonf. à Castro. fuisset inepta. Idem patet ex bulla contra Baium. Nec audiendus est Alfonso Castro Primo de iusta hæreticorum 6. petitione, capite tertio: ubi planè se inclinat ad non distinguendum errorem ab hæresi. Nec enim argumentum vllum adducit, nec Concilium exponi commodè potest: quia sententia temeraria non est hæretica: ergo non loquitur Concilium in eodem sensu de omnibus censuris. Cum ergo Concilium disparet hæresim ab errore, oportet hanc vestigare disparitatem.

§. 7. Canus. Magister Canus libro 12. de locis, cap. 11. tres assignat species erroris. Primam cum propositio adversatur non fidei; sed doctrinæ Catholicæ. Est enim fides, quæ ab universa Ecclesia proponitur credenda, vt revelata à Deo: doctrina autem Catholica est, quæ ab omnibus admittitur, quamvis non revelata à Deo: verbi gratia, *oratio specialiter alicui applicata plus ei prodest, quam generaliter applicata. Fratres possunt esse mendici.* Hæ autem propositiones erunt erroneæ. *Oratio specialiter applicata non prodest plus. Fratres non possunt esse mendici.* Verum hæc species non explicatur satis, tum quia spectat ad propositionem temerariam; tum quia Catholica doctrina est doctrina fidei: est enim qua credita homo constituitur Catholicus.

§. 8. Secunda species erroris assignatur à Cano adversari doctrinæ, quæ vehementi opinione sapientum est de fide; sed non demonstratur eam esse de fide. Nec arbitror hunc esse errorem; sed doctrinam hæresi proximam, vt ostendam §. 17. Tertiã adijcit, quæ non manifestè; sed vehementi suspitione adversatur doctrinæ notoriè de fide. Censeo autem ego & hanc esse hæresi proximam; non errorem.

§. 9. Castro. Castro appellat errorem eum, qui adversatur doctrinæ fidei demonstrabili ratione naturali, vt hæc propositio. *Non est Deus. Deus non est vnus.* Hæresim autem quæ adversatur doctrinæ fidei indemonstrabili, vt hæc: *Deus non est trinus.* Si & demonstrari possit, & sit definita doctrina; illi adversari erit simul error, & hæresis. Nec placet tum quia errare in obiecto demonstrabili, non est censura Theologica, nisi adsit Ecclesiæ autoritas, aut Doctorum, quibus refragetur, qui errat, vt qui in Mathematicis errat: tum quia ex sententia Castri adversari authoritati totius Ecclesiæ est hæresis: ergo hæresis distinguitur ab errore, non ob materiam; sed ob pertinaciam in Ecclesiam: ergo pro gradu authoritatis Ecclesiasticæ, cui adversamur; dignoscendæ sunt censuræ: item & pro gradu, quo adversamur.

Censeo errorem esse eum, ex quo per legitimam consequentiam cogitur errans, vt neget propositionem aliquam fidei, quam Deum revelasse fatetur & errans ipse. Hæc doctrina est plurium authorum. Magistri Bañez quæstione 11. articulo secundo, in quæstione incipiente, circa hos articulos, versu *nihilominus*. Patris Suarez disputatione 19. sect. 2. num. 14. P. Luisij disput. 55. dub. 3. versu, *Hæretica dici solet*, & sequenti. Bañez ait hanc esse mentem omnium Theologorum: P. Suarez eam confirmat ex Gersonè, & Sancto Thoma: P. Luisius asserit eam esse frequentem recentioribus; & quidem oportet pedem figere in aliqua definitione ad constituendum certum canonem in censuris dignoscendis; & ratione, quam servari oportet à Quæstoribus, alijsve iudicibus hæreticæ pravitatis.

§. 11. Torres. Pater Luisius censet in hoc gradu collocari doctrinam adversantem conclusioni Theologicæ evidenter illatæ ex vtraque præmissa de fide: ipse enim censuit conclusionem ita deductam esse Theologicam, non de fide: vt autem propositio sit hæretica, oportet vt sit eius opposita de fide: suamque sententiam ait esse eorum, qui asserunt eam conclusionem Theologicam non esse de fide: inde enim hæc controversia dependet. Huic sententiæ non acquiesco, qui enim aiunt eam conclusionem non esse de fide, adhuc censent oppositam esse hæreticam: vt Pater Suarez disputat. 19. sectione 2. numero 10. Hic enim eam conclusionem dixit non esse formaliter de fide propter discursum; at absolute ait eam esse de fide, quia re ipsa est revelata. Vnde arguo: illa conclusio est realiter dicta à Deo, & proponitur sufficienter: ergo illa propositio saltem materialiter est de fide. Antecedens probò: quia conclusio est realiter idem cum vtraque præmissa, vt ostendi disputat. 11. Logicæ: vnde non potest vnum realiter revelari; quin aliud reveletur. Consequentiam probò: quia omnia, quæ sciuntur esse revelata, spectant ad fidem.

§. 12. Confir. Confirmatur: qui scit vtramque præmissam esse revelatam, scit conclusionem legitimam negari non posse, quin negetur id, quod revelatum est à Deo: ergo est hæreticus eam negans: probò antecedens: quia scit conclusionem esse idem cum præmissis revelatis. Quod si hæc ignorat, est impos rationis, & ignarus ratiocinationis, vt dixi disputatione 80. §. decimo tertio. Vnde negari non potest conclusio apprehensa ab homine vtente discursu, si vtramque præmissam admisit, & illationem penetra-

S. Tho. q. 11. netravit. Argumentum Pater Luisij non vrget; quia vt sit propositio hæretica sufficit oppositam esse materialiter de fide, idque apprehendi, quia obiectum illud iam certitur esse revelatū, & non posse esse falsum, quin aliqua propositio expressa de fide sit falsa.

§. 13. Est igitur error in fidem, obiectum oppositum conclusioni Theologicæ evidenter illatæ ex præmissa altera de fide, altera evidenti naturali, vt si quis diceret *Christus non est risurus*. Moveor primum autoritate maioris Theologorum partis ita opinantium de errore. Secundò: quia hoc obiectum est contra fidem obiectivam; & non est alia species commodior: ergo. Maior est certa, quia illa conclusio cogit negare alteram præmissam; at negari nisi ab infano non potest naturalis propter evidentiam: ergo cogimur negare obscurā, quæ est de fide. Tertiò hic gradus est post hæresim gravissimus: quia per consequentias cogimur negare fidem.

§. 14. Cum errante agendum esse, ac cum hæretico satis indicat Pater Suarez disputatione 19. sectione 2. num. 15. Idem ego dixerim quando errans est mediocriter doctus Philosophiam; tunc enim non creditur errare ob ignorantiam doctrinæ evidenter; sed ob negatam fidem: si autem sit homo ignarus non est censendus hæreticus; sed instruendus, quod si satis instructus non capiat argumentorum vim; est cogendus, vt acquiescat Doctoribus illa proponentibus, alioquin in illum est animadvertendum, vt dixit Canus, lib. 12. cap. 7. propè finem. Recognosce quæ dixi disput. 12. §. 27.

Canus.

SECTIO III.

De propositione hæresi proxima.

§. 15.

DE propositione hæresi proximâ reticent Doctores nonnulli eā non discriminantes ab hæresim sapiēte: alij nō eādem ratione sentiunt. Petrus Lorca disput. 40. num. 11. hanc censuram arbitratur quadrare in propositionem oppositam conclusioni Theologicæ. Vbi observa à Lorca eādem disputatione 40. numero 7. existimari errorem esse, qui opponitur propositioni, quam Patres frequenter admittunt esse de fide: quod ex Cano proposui §. 7. Est mihi cum Lorca hic parva dissen-

Lorca.

sio: quem enim ipse appellat errorem; ego §. 17. proximum hæresi dicam, & quod à me dicitur error, dicitur à Lorca proximum hæresi: est tamen advertendum, quem ego errorem appello, & Lorca proximum hæresi esse deteriore, quam quod à Lorca dicitur error, vt dicam §. duodecimo, & docet Pater Suarez disputatione 19. sectione secunda, numero 11. At verò fidei Quæitores parū different in iudicio utriusque: uterque enim opinione iuris, & præsumptione est hæreticus: gravior tamen qui negat evidentem conclusionem Theologicæ: quia facilius flectitur iudicium ad sentiendum non negari mente principium evidens naturale.

Pater Suarez disputatione 19. sect. 2. numero 16. fine non distinguit propositionem hæresi proximam ab errore: quem admisit numero 14. esse oppositum conclusioni Theologicæ. Convenio in re cum Patre Suarez in partem huius opinionis, ipse enim numero 13. & 14. duas adstruxit erroris species. Alteram cum Cano de propositione falsâ oppositâ doctrinæ censæ cōmuniter esse de fide. Sic enim definiam §. 17. hæresi proximam propositionem. At Pater Suarez non dicit propositionem oppositam conclusioni evidenti Theologicæ esse proximam hæresi; id enim non esse contendo. Quid ergo est hæresi proxima propositio?

Censeo igitur propositionem hæresi proximam esse illam, quæ opponitur doctrinæ tam certæ, vt ferè à plerisque censeatur esse de fide. Secundò esse propositionem multum repugnantem doctrinæ fidei; non tamen apertè. Itaq; propositio hæresi proxima est, vel apertè pugnans cum obiecto non clarè de fide; vel pugnans; sed non apertè cum obiecto fidei: verbi gratia propositio hæc *parvuli non habent iustitiam inherentem*: est hæresi proxima: quia Tridenti est definitum adultos baptismo iustificari iustitiā inherenti; vnde inferunt omnes Theologi parvulos inherenter esse iustos; idque intelligi à Concilio; quia iustificatio eiusdē generis est in omnibus. At Concilium expressè non egit de parvulis; sed de adultis, asserens *hanc dispositionem iustificatio ipsa consequitur*: parvuli autem non habent dispositionem propriam: igitur hæc propositio. *Parvulo non habet iustitia*: apertè opponitur propositioni, quam omnes Doctores cēsent esse definitam. Definitio Concilij vim & rationem eamdem habet in puero, ac in adulto; meritò ergo est hæresi proximâ. Item si quis dicat *non sunt habitus per se infusi*, est hæretico proximus; quia adversatur huic doctrinæ: *est in homine adulto charitas, & fides inherens*:

§. 16.
P. Suarez.

§. 17.
P. Suarez.

Trident.

vbi

vbi censent communiter Doctores intelligi habitus per se infusos: quia absque illis incongruè componitur in hærens iustitia. Primi generis sit exemplum: *Lumen habituale gloria est æquale in omnibus beatis*, adversatur huic: *In cælo est inæqualitas gloria*; non tamen adversatur clarè, & absque tergiversatione, quia Paullus de gloria actuali potest exponi; quia verò actualis gloria in statu connatur. diori est ab habitu infuso, & nō ab auxilio extrinseco, aut qualitate per se fluente; ideo adversatur doctrinæ fidei, sed non clarè.

§. 18.
Prob.

Moveor ad hanc opinionem: quia hic gradus errandi à fidei sinceritate opponitur directe, & immediate obiecto fidei proximo: ergo est hæresi proximus: quia qua ratione obiectum attingit gradum fidei; eius oppositum hæresim attingit. Probo antecedēs: quia hoc obiectum exempli gratia: *Lumen habituale est inæquale in beatis*, parum absuit à revelatione: dum enim Apostolus dixit stellam à stella in claritate differre; & Christus, esse in domo Patris mansiones multas; loquuti sunt de gratia sanctificante, & actuali gloria: cum ergo inæqualitas actus oriatur (in principiis agentibus absque libertate) ex inæqualitate principij; & hæc inæqualitas accipitur ex principio supernaturali; parum absuit, quin principij inæqualitas esset definita. Itaque sunt nonnullæ causæ, & obiecta tam nexa cum effectu, aut alio obiecto; ut qui effectum affirmat, intelligatur & affirmare causam, à qua in eo statu iuxta leges communes fieri consuevit effectus: ita quando Theologorum & Patrum ingens pars aliquam doctrinam adstruunt pro de fide; quavis id non probent aperte, negare non solum gradum certitudinis; sed etiam doctrinam ipsam; tam propè est hæresim, ut suspicio pariat de contemnenda autoritate Ecclesiæ in revelationibus proponendis: quia eam, de qua agitur, ferè tota proponit Ecclesia, obiectumque ipsum non multum distat à fide propter fundamenta, quibus Doctores moventur ad illud proponendum ut revelatum. Itaque ferè negatur Dei revelatio in secundo genere huius censuræ; in primo autem ferè negatur autoritas Ecclesiæ.

§. 19.

Vnde patet huius censuræ discrimen ab errore: error proximè & immediate non versatur circa obiectum materiale fidei, nec circa revelationem, nec circa applicationem; sed circa aliquod obiectum illatum ex vna propositione de fide, & altera naturali. Vnde obiectum est distinctum ab obiecto fidei: ut *Christus est risurus*, distinctum obiectum est ab hoc, *Christus est homo*: error est oppositus primæ propositioni; hæresis autem secundæ: per consequentias verò infertur evidenter ex hoc errore, *Christus non est risurus*, hæc

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2,

hæresis, *Christus non est homo*. At verò obiectum hæresi proximum est fidei oppositum: tum quia est immediate oppositum obiecto proximo fidei; tum quia negatur revelatio applicata ferè per Ecclesiam, vel opponitur obscure obiecto, de cuius revelatione constat. Non est ergo opus vlla consequentiâ ad oppositionem cum obiecto fidei: quia cum illo, cum revelatione, aut eius applicatione opponitur immediate propositio hæresi proxima.

§. 20.

Nec tamen propterea est in gradu deteriori, quam error: quia huius oppositio cum fide, licet mediata, est tam evidens, ut naturaliter neganda sit necessario fides ab errante mediocriter docto: at verò hæretico proximus, licet immediate opponitur obiecto fidei; non tamen ita clarè, ut necessario sit neganda fides: quia non evincitur contemnere totam Ecclesiam, Concilia generalia, aut Papam, aut negare mysteria revelata: eaque propter dixi §. 15. mitius agendum esse cum hæreticis proximo, quam cum errante mediocriter docto.

§. 21.

Hic adverte in propositione hæresi proxima duo reperiri: alterum negare gradum certitudinis; alterum negare rem ipsam: v. g. *Pueri sunt inherenter iusti*: dicat aliquis: *sunt quidem inherenter iusti; at Concilium de illis non egit*. Hic quidem est temerarius dumtaxat; nō tamen hæretico proximus: quia non asserit obiectum ipsum, sed tantum gradum certitudinis contra Doctores absque fundamento; si autem dicat: *Nec Concilium de illis egit, nec sunt inherenter iusti*, est quidem hæretico proximus: quia non multum distat à iustitia extrinseca, & forensi, quam Concilium damnavit contra Lutherum.

SECTIO III.

De propositione hæresim sapietæ, atq; suspecta.

PROPOSITIO sapiens hæresim relabitur in suspectam: error & propositio hæresi proxima sunt etiam suspecta, & sapiunt hæresim; sunt tamen in gradu deteriori. Hæresim dicitur sapere methaphoricè: gustu enim acuto discernimus saporem; suspecta autem est comparatione intellectus hæresim in propositione suspicantis. Itaque odore dicimur vestigare aliquid latens; gustu præsentire: vnde redolere, & sapere hæresim dicuntur aliqua, quæ nobis eadem ratione suspicionem pariunt. Non ergo distinguo propositionem

§. 22.

Vv

suspe-

S. Tho. q. 11. de fid. suspectam à sapiente, aut redolente hæresim, cum Lorca disp. 40. num. 12. & alijs apud P. Suar. disp. 19. num. 16.

Suar. Castro lib. 1. de iustâ hæret. punit. cap. 3. ait propositionem hæresim sapientem esse, quæ primo aspectu videtur hæretica; si tamen accipiatur piè, verum habet sensum. Non placet: quia rectè potest propositio hæresim sapere absque sensu vero: si enim sit falsa in omni sensu; & non sit hæresis; nec error, nec hæresi, aut errori proxima, poterit hæresim sapere, & esse suspecta multò melius, quàm si vera sit, de quo agendum §. 28.

§. 24. Pater Suarez disputat. 19. sect. 2. num. 17. censet hæresim sapere propositionem ex quâ coassumptis alijs principijs sequitur hæresis, quando vel illa principia non sunt omnino certa, licet in Ecclesiâ sint valde recepta, vel ferè certa, vel etiam illatio non est evidens, cum tamen probabilissima sit, & communiter probata. Nec huic definitioni acquiesco: tum quia convenit propositioni proximæ hæresi, vel proximæ errori: tum quia multæ propositiones hæresim sapiunt, quin per consequentias aliquid deducatur contra fidem: quia immediate habent saporem contra fidei dogmata, ut hoc exemplum communiter circumfertur; *Christus minor est Patre*: sapit hæresim in Ariano; quam non sapit in Catholico: item hæc propositio: *Fide salutem assequitur homo*: in Lutherano sapit hæresim, non verò in aliquo Patre.

§. 25. Dupliciter propositio sapit hæresim: primum ex ipso obiecto, & natura propositionis, non cōsideratâ circumstantiâ loquentis: v. g. *Christus peccat*, aut *cōmisit peccata*. Rationem optimam reddit Pater Suarez: quia propositio primo pulsu, & prolatione nos movet ad sensum proprium, & literalem; non verò ad metaphoricum, qui congruit literali non adæquatè, sed in parte; sensus autem literalis eius propositionis est, personam Christi propriâ voluntate admisisse peccata. At mysticè significat in Ecclesiâ, quæ dicitur metaphoricè esse Christum; esse peccata. Itaque hoc suspicionis genus oritur ex æquivocâ significatione: sunt ergo vitanda verba quæ accepta in rigore sunt hæretica, quamvis in alio sensu sint Catholica. Huc alluserunt Castro, & alij §. 23. si tamen sermo sit vel totus allegoricus, vel ex alijs adiunctis allegoria dignoscatur: nulla ibi est censura: ut cum dixit David alludens etiam ad Christum: *Longè à salute mea verba delictorum meorum*: & ipse Christus dixit Sancto Petro Alexandrino, tunicam sibi discissam ab Ario, qui discidit Ecclesiam, Paullusque dixit Christum iterum haberi ostentui à peccatoribus.

Hinc deduces, cur Gregorius Decimus tertius & Pius Quintus damnaverint omnes propositiones Baianas; quamvis aliquæ illarum possent habere bonum sensum: quia omnes illæ in sensu riguroso, & ab ipso Balo intento, sunt damnabiles: idè sunt damnatæ. Quia Michael Baius morè scholarum scripsit, in quibus verba absolutè facta, accipiuntur in sensu proprio: in metaphoricò autem non usurpantur absque tropi aut allegoriæ explicatione; idè meritò & damnantur, & dicuntur acceptæ ab authore in sensu riguroso: huius generis est hæc propositio 28. *Libèrum arbitrium sine gratia, & Dei adiutorio, non nisi ad peccandum valet*: sensus enim rigorosus est, extinctas esse physicè vires naturales ad bonum opus naturalis ordinis: at de impotentia morali, ea propositio non est digna eâ censurâ. Idem dixerim de propositione 29. *Pelagianus est error dicere, quòd liberum arbitrium valet ad nullum peccatum vitandum*: quæ est damnabilis de valore physico: hic enim mansit; non de morali, de quo sub literis est.

Quando verò propositio habet duos sensus literales proprios, alterum hæreticum, alterum Catholicum; non potest secundum se vocari suspecta, aut hæresim redolens; sed æquivoca, ut rectè dixit Pater Suarez: quia cum in utroque sensu possit usurpari, cur potius flectetur in pravum, quàm in probum? est enim sensus præcipitis damnare aliquem ob actionem aut verba æquè indifferentia in bonum ac malum: tunc enim odorari tenemur animum ex alijs vestigijs, ac circumstantijs: ut hæc propositio, *fide iustificatur homo*: est indifferens ut accipiatur vel solum in sensu dispositivo significante salutis initium; vel in sensu formali & adæquato, excludente charitatem: uterque autem est proprius, & communis: idem esto iudicium quando propositio duos sensus habet allegoricos: alterum rectum, improbum alterum.

Potest item propositio carens omnino sensu vero esse suspecta, & hæresim redolere, verbi gratia, *plures religiosi, quàm vxorati damnantur*. Quæ quidem est falsa; quia nec numerus religiosorum est par vxoratorum multitudini; nec tam frequētes sunt religiosi intereundi occasiones. Sapit item Lutheranismum damnantem statum religiosum, & aliorum hæresim præferentem matrimonium virginitati. Hinc enim videntur oriri temerariæ illæ propositiones, & scandalosæ, quæ redolent & sapiunt animum hæreticum: quævis nullo testimonio illius propositionis falsitas possit ostendi.

Est ergo propositio suspecta, hæresim redolens, & sapiens, quæ ob aliquem sensum falsum

§. 26.

Greg. 13.

Pius 5.

§. 27.

Suar.

§. 28.

§. 29.

falsum, argumento nobis est animi hæretici. Hæc est bipartita: altera secundum se est suspecta; altera ex circumstantijs. Quia verò cōiecturæ possunt esse infinitæ, iam ex moribus, iam ex regione, iam ex institutione; nō potest certa præscribi ratio eas dignoscendi; sed permittendum est id sagacitati Doctōrum, & iudicium eiusmodi caussarum. Hæc autem censura minùs est gravis, quàm error, & proxima hæresi propositio; nisi in casu, de quo §.32.

SECTIO V.

Due animadversiones.

§.30.

PRIMA; cū quæsitores efficiunt vt aliquis abiuret hæresi ob suspicionem; eos non agere de solo hoc tertio gradu doctrinæ hæresim redolentis; sed etiam de errore & proxima hæresi propositione; immò qui in primis duobus gradibus errant, obiurare debent de vehemēti: præbent enim argumenta vehemētissima eos esse hæreticos; si autem non sint mediocriter docti, sed ineruditi, & facilè resipiscunt, non est cur obiurent, nisi fortè delevi: error enim ex ignorantia potius oritur, quàm ex pravitatē.

§.31.

Qui autem errant in hoc tertio gradu, examinandi sunt diligenter. Si enim sint docti & educati inter hæreticos; & propositio sit clarè suspecta; isti sunt vehemēter suspecti: exempli gratia: in Germania familiaris est Lutheranismus, hominesq; docti cognoscūt apertè, nec homines iustificari sola fide; & cum errorem esse in Germania frequentem: hi si sapius inculcent, homines iustificari fide, nihil quæ addant, quo explicent Catholicum sensum, hi sunt obiuraturi de vehemēti. Cū enim quis scit apertè illam phrasim esse apud hæreticos vtitam in sensu hæretico; & scit se teneri nec verbo cum hæreticis convenire, id quæ sciens omittit; indicat sanè non leviter se esse hæreticum; si autem nec vniquam fuit hæreticus, nec est ingenio, aut doctrinā præditus, nec aliàs suspectus de hæresi; hic nullam præbet suspicionem; eam tamen levem præbebit, si indicio aliquo deprehendatur eum potuisse periculum phrasim cognoscere; cū autē Catholicus in libro aut disputatione explicuit fide homines iustificari dispositivè; & non illā solā; si quando dicat hominem iustificari fide; nullā præbet suspicandi occasionem: quia in Catholico ipsius sensu est accipiendum.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

Secunda animadversio est; suspicionem in materia morali esse pro hæresi habendam; quando suspectus aliquid perpetrat contra ius, prætexens revelationem Dei sibi privatim factam: verbi gratia, si sacerdos afferat sibi licere matrimonium, aut aliquis dicat sibi esse licitam pollutionem, aut concubitum cum muliere non sua: ij enim vtuntur his principijs. *Deus potest præcipere matrimonium sacerdoti, quod tunc est licitum; sed illud mihi præcipit: ergo est mihi licitum.* Hæ propositiones non sunt hæreticæ: nec enim minor damnata est in Ecclesiâ. At isti sunt homines scelestissimi, qui habenas libidini immittunt, censentes licitum esse absolute matrimonium sacerdotibus; nec pollutionem esse peccatum. Quorum calliditas eo est perniciosior, quo viam sternit omnem evertendi pietatem: potest enim dicere sibi à Deo præcipi regicidium, rapinam, vsurpationem Regni, virginum violationem, & alia innumera flagitia: isti vehemēter ostendunt se esse de hæreticis illuminatis, qui omnem libidinem sibi asseruerunt esse præceptam: quos Hispanus ignis absumpsit. Ostendunt se esse Lutheranos rem constituentes in proprio spiritu cuiusque: sapiunt aliorum hæresim, nullum esse peccatum. Sunt præterea funestissimæ reipublice pestes, omnem virtutem depopulantes. At quia nos Deus in lege gratiæ spiritui Ecclesiæ tradidit gubernandos; nihil præcipit contra ius: si autem præciperet, id rejiceret ad Ecclesiæ Principes, quibus ipse in mentem injiceret rationem; qua eius, exequamur iussa: isti autem spiritus singulares, fugientes Ecclesiæ iudicium non sunt Dei; sed credendi ipsius Damonis esse delusum: qui eos spiritus prædicat, citius est comburendus hæretico notorio; qui verò illis assentiuntur, eadem ratione sunt puniendi; nisi forte ignorantia & fatuitas illos excuset.

SECTIO VI.

Propositio malè sonans & piàs offendens aures.

HÆ due propositiones à plerisque nec inter se, nec ab hæresim sapientib; distinguuntur: inter se, quia quæ absonant, aures offendunt, quæ absonante qualitate diverberantur: ideo ergo offenduntur aures; quia illis absonat propositio. Vnde *malè sonans* dicitur, vt causa offensionis; *offensiva* autem vt effectus.

§.33

Vv 2

aurium

S. Tho. q. 11. de fid. aurium enim offensio effectus est absonantia: ab hæresim autem sapiente; quia utrumque dicitur methaphorice: ut enim intellectus ex sapore obiecta discernit: ita ex sono: ut ergo sapiens hæresim pium palatum offendit, ita & auditum pium absonans verbum, quæ quidem sic exposita satis probabilia videntur.

§. 34. Pater Suarez disputat. 19. sect. 2. num. 18. constituit malè sonantem hæresim sapiente inferiorem: etenim propositio æquivoca cēsetur à Patre Suarez malè sonans; præsertim si hæreticus sensus est frequētiore. Cum enim proferens sit eius significatus conscius, merito aures offendit, & parit suspicionem in fidem; dum Catholicum sensum non explanat. Verum si sensus uterque est proprius, & visitatus melius erit opinari ab authore usurpari in sensu Catholico, quia, nisi suppetat argumentum aliud, ex solo æquivoco sensu non licet malè de aliquo existimare: cum Christiana pietas nos inclinet ad benè opinandum de aliquo, dum non præbet fundamentum malæ opinionis: ut autem actiones indifferentes non sunt fundamenta malæ opinionis; ita nec verba indifferentia. Quod ipse Pater Suarez observaverat disputation. 19. section. 2. numer. 17. si autem sit vestigium aliud malæ opinionis, tunc æquivoca propositio sapit hæresim; aut est proxima hæresim sapienti. Omnes enim, quæ possunt habere Catholicum explicatum, & tamen indicio sunt hæresis internæ, revoco ad hæresim sapientes, atque suspectas.

§. 35. Lorca disputat. 40. num. 14. sic hanc propositionem definit: malè sonans aut piarum aurium offensiva est, quæ potest admittere sensum Catholicum, sed plus sonat, & exhibet non Catholicum, quam mutuatus est ex Cano, Corduba, & alijs, à quâ parum absunt Pater Suarez, & alij. Verum ego existimo eam definitionem quadrare in sapientem hæresim, ut ex dictis patet.

§. 36. Existimo propositionem malè sonantem illam esse, quæ sensum habet congruentem fidei, verba autem incongrua. Itaque malitia huius censuræ non est in sensu verborum; nec est argumentum animi infidelis; sed est in solis verbis, quia sunt in eâ significatione parum, aut nihil vitiosa: ob quod absonant auribus, & offensionem afferunt. Moveor; quia sæpe inter Catholicos res eadem sentitur; at potest aliquis eundem sensum sequutus uti aliquo verbo alieno aliquantum ab eodem sensu, eiusmodi propositio est malè sonans. Huc facit adagium ex verbis inordinatè prolatis enascitur hæresis. At iam ostendi solo verbo nullum esse hæreticum, & quia facilè deprehenditur abso-

nantem verbis ignorare significationem; vel antiqua verba imponere ad significandum alium sensum; ideo in solo sermone cognoscitur habere vitium, non in mente: hæresis autem committitur verbis, quando aperte usurpantur in sensu contrario communi: tunc enim est hæresis vocalis: cum autem sæpe committatur vitium solo sermone, ad quam censuram hoc vitium revocabimus, nisi ad absonantiam? quia illi sono non sunt assuetæ aures Catholicæ.

Exemplo nobis sunt hæ voces *hypostas. confirm.* *sis, vsia.* Nonnulli enim tres *vsias* asseriebant in Deo, idest, tres subsistentias; alij tres hypostasas formidabant; quia hypostasas pro substantiâ, & naturâ usurpari videbatur: omnes erant Catholici; alij tamen malè sonabant alijs; invalescere ceperunt tres *hypostasas*, & una *vsia*: si quis autem ignarus eius consuetudinis in Ecclesiâ percrebescens tres *vsias* admitteret cum antiquis, malè quidem sonaret; non tamen esset hæreticus, nec suspectus de hæresi, nisi cognitâ Ecclesiæ consuetudine censeret illam esse deceptam. Siquis autem diceret esse in Deo tres essentias relativæ: malè quidem sonaret; quia incongruè iunguntur hæc verba: *Essentia relativa.* Si tamen vellet quis significare conceptum, quem primum formamus de relationibus, ut virtute distinctis ab essentia, & realiter inter se, illumque vocaret essentiam, aut quidditatem relativam; esset malè sonans; non tamen suspectus. Possetque tempore defluente non malè sonare; ut iam nō malè sonant tres hypostasas; & sonant malè tres *vsia*: quia vocum significatio pendet ex hominum voluntate: qui diversis temporibus utuntur eadem voce in significato non eodem: est autem hæc censura omnium levissima inter eas, quæ mediata, vel immediate opponuntur fidei Catholicæ; nisi aliunde esset argumentum erroris plusquam in voce.

§. 38. Pias aures offendēs distinguitur à me à malè sonante; quod illa indecorū aliquid Sæctis, aut Deo indecorum asserit. Non dico de blasphemia, & iniuria illata Deo, verbo significante aliquid falso in Deo, aut Sæctis: sed cū aliquid effutitur verbo obsceno, aut ridiculo: ut si actiones humanæ Christi, & omni homini necessariae explicentur nominibus obscenis. Hæc nomina, quæ inter cives sunt spurca in Deum, & Sæctos sunt offensiva piarū aurium simul & blasphemia. Item & humani corporis Christi, aut Sæctorum membra nominibus cōpellare turpibus: qualibus ganeones utuntur: est offensio piarum aurium; non quod hæresim redoleant, sed quod minus casta, & sincera de Deo audiuntur verba: si autem aliqua turpitudine affirmetur falso de Deo, iam non est in hac censurâ, sed in hæresi

in hæresi, & blasphemia completa, & gravissima. Huc faciunt, quæ de ceremonijs sacris, statu Ecclesiastico, Sanctisq; viris, dicuntur ridicula; & quibus modestus auditor rubore suffundatur: in hanc doctrinam inclinatur. P. Suar. disp. 19. sect. 2. & quamvis hic gradus inferior sit malè sonante, quod attinet ad falsitatem, quia sine falsitate potest propositio offēdere, & sine incongruā significatione; at in genere moris hæc est gravior, quia est ab animo procaci, & effrenata lingua. Hi autem merito puniuntur blasphemorum in morem. Tota hæc doctrina probatur, quia eiusmodi verba sunt mala in usum, & consuetudinem loquentium de Deo: spectant ergo ad aliquem gradum propositionis damnabilis, qui merito statuitur *offendens aures pias*: quāvis enim semper offenduntur quovis errore, aut eius gradu audito; at ratione virtutis pietatis in Deum, ac Sanctos, offenduntur, cum aliquid illos dedecens audiunt.

SECTIO VII.

De propositione temeraria, & improbabili.

§.39.

TEMERE aliquid fieri perinde est ac imprudenter, cum se quis precipitem agit. Hinc temeritatis vitium est aliquid aggredi contra prudentiæ leges: in quavis facultate sunt propositiones temerariæ, quia in singulis potest esse propositio: quia verò sæpe projicimur ad malè de alijs opinandum absque fundamento, dicimur admittere iudicium temerarium. Temeritas propriè non est iudicium falsum: multa enim assertiones temerariæ sunt veræ, nec prudentia est veritas prudentis actus: multi enim sunt prudentes falsi. Omnis enim probabilis opinio est prudens; nec tamen omnis vera. Est ergo temeritas projecta contra prudentiam assertio.

§.40.

At Theologi temerariam propositionem appellant assertionem in Theologia absque gravi fundamento repugnantem communi Patrum, aut Theologorum sensui; ex qua tamen nihil absurdi sequitur in fidem, nec re ipsa, nec phrasi. Hac ultima definitionis parte discriminatur hæc censura ab alijs, quæ aliquid continent mediatè, vel immediatè contra fidem, re ipsa, vel phrasi.

§.41.

P. Suar. distinguit duas temerarias propositiones, positivā & privativam: illa est, quæ cōtraria Puert. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

est sensui Doctorum absque fundamento; hæc quæ non est contraria sensui Doctorum, nec pro illis; est autem absque fundamento. Hanc tamen ostendam non esse temerariam, sed improbabilem: prima autem est, quæ temeraria appellatur, estq; hoc genus censuræ levissimū inter Theologicas; eā verò de causā dānabile, quia compescenda licentia contēnendi Patres, atq; Doctores in materiā Theologicā: quia enim in Theologia præcipuum argumentum est auctoritas, opponi tantæ auctoritati absque fundamento, non debet impunè permitti.

Duo hic observo: alterum multos homines esse proclives ad damnandas propositiones novas, in quorum ore creberrimè sonat: *Novitas est, non veritas*; quod tamen ipsi faciunt: quia postquam multum sudarunt; nihil novi invenire: ideo enim student, ut vetera dogmata nova ratione defendant, cumque nihil occurrat novi, ad vetusta verborum arma rem deferunt: debent perlegi auctores antiqui omnium scholarum, in quibus sæpius comperies doctrinam quæ te novitate offendit: libranda sunt item fundamenta sententiæ: quod si de eadē re obiter Doctores egerunt, non agentes ex instituto; non est ita illorum sententiæ standum, ut non liceat discedere gravi fundamento: alijs enim disputationibus distracti non applicuerunt animum illi difficultati examinandæ. Posterī autem acceptis ijs, quæ maiores disseruerunt ex instituto, perscrutantur diligenter, quæ illi omiserunt. Quid autem mirum si homines acres ingenio seriò difficultati incumbentes aliquid novum fundamentum effodiant, quod primi non aperuerunt?

Si autem antiqui re ex instituto disputata, aliquid affirmarunt omnes; hic opus est fundamento tam forti, ut nullus ei satisfaciat; sed integrum perseveret: talem arbitrantur aliqui opinionem Hieronymi Angesti non peccare graviter furem, qui compilat argenti vim furtis levibus contra cuiusque bona: si enim Petro auferat duos regales, totidem Ioanni, alios duos Antonio; hunc ait Angestus, non peccare graviter. Quæ doctrina apertè repugnat communi sensui Doctorum; ipsi tamen fatentur fundamentum Angesti esse gravissimum, cui nullus satisfacit. Homo igitur doctus, ingenio acris potest aliqua ratione moveri contra communem sensum Doctorum, cui nec ipsi faciant satis, nec inurenda sit temeritatis nota.

Observo secundo, auctores multos conspirare in aliquem sensum; ita ut non rapiantur antesignani alicuius auctoritate: ut Durandus, Scotus, Henricus, Okamus, Vv 3 Gabriel,

§.42.

§.43.

§.43.

S.Tho. q. 11. de fid. Gabriel, Molina, Suarez, Vazquez; idque genus alij nullo iuramento adstricti vnius Doctoris placitis; sed qui sine præeunte affectu in hanc illamve doctrinam, illam examinant syncerâ voluntate colendi graves auctores, nec ab illis discedendi, nisi ratione compulsi; si tamen hæc illos coegerit; cuivis dicent. *Amicus Plato, sed veritas magis amica*: singuli hi auctores novum afferunt auctoritati pondus: quia ipsâ ratione, & non extrinsecâ auctoritate moventur. Auctores autem iurati, qui profitentur, se nec latum discessuros vnguem ab vnius auctoris placito, vix in ea assertione, quam ex auctore hauserunt, valent aliquid; præter auctoritatem auctoris eiusdem, idque duabus rationibus. Primâ, quia à suis maioribus punirentur, si discederent ab eo auctore: licet enim in eos non agatur iuridicè; at privantur honoribus debitis literato; nec sinuntur in publico mutire. Vnde timeri debet eos timore partim impelli. Secunda ratio est; quia ipsi affectu & studio auctoris sui, atque familiaritatis faciendi gratum, voluntate intellectum prævertunt, qui difficillimè dimoveatur à scopo voluntatis; quin demonstrationes apertas involvunt obscuris verborum involucris.

§.45.

Temeritas ergò duo exigit: alterum ut sit assertio contra doctorum vim; alterum ne sit cum gravi fundamento. Hoc autem grave fundamentum sumitur ex auctoritate aliorum Doctorum, qui vel non fuerunt agniti ab alijs; vel sunt pauci admodum, sed auctoritate gravi. Hi vindicant assertionem à temeritate: potest enim vnus Doctor tanta esse auctoritate, ut probabilem reddat opinionem, quia non movetur absque fundamento probabili: de quo agendum in primam secundæ; partim sumitur à ratione, quia vel ponuntur principia probabilia, quæ ex ipsis terminis probabilia sunt; vel ex principijs certis tam efficaci consequentia deducitur opinio, ut negari non possit probabilitas. Hæc autem tunc præcipuè omni suspitione vacant, quando Doctores non asserunt doctrinam ut certam; sed tantum ut probabiliolem; tunc enim ostendi possunt argumenta, quibus opposita sententia tutò defendi possit.

§.46.

Opinio improbabilis est, quæ non est contra communem sensum auctorum, nec satis prudenti fundamento docetur: est enim improbabile perinde, ac non probabile: differt à temeraria in sola repugnantia cum cõmuni Doctorum assensu. Hæc censura non est Theologica: quia nec contra fidem, nec bonos mores, nec phrasim Catholicam, nec consensum auctorum; sed præcisè, quia au-

thoritate, & ratione caret: eadem autem opinio temporis diuturnitate potest fieri probabilis, & improbabilis.

Quando aliqua quæstio recens excitatur; necesse est quidem vtranque partem esse novam. Illa autem erit probabilior, quæ graviori nititur fundamento. Deductio autem novæ opinionis ex antiquis principijs, si apparens sit, est quidem nova in se; virtute autem & in radice est eorum auctorum, qui principia posuere. Tales sunt opiniones cõplures, quas hac ætate laudando ingenio, & labore multi viri docti docuere: succlamantibus quidem nonnullis; quibus nulla est acrimonia, nisi in convicijs, quibus totum evomunt stomachum.

§.47.

SECTIO VIII.

Alia nota morales damnabilis propositionis.

CONCILIVM Constantiense cõfuit articulos aliquos Viclephi esse scandalosos. Duplex est scandalum: alterum vulgare & improprium; alterum Theologicum & proprium. Vulgare est idè cum censura offendente pias aures: est enim mala opinio, quam concipimus de aliquo insigniter malo. Non enim hoc scandalum oritur ex quocumque peccato; sed ex peccato aut teterimo, aut valde alieno à persona illud admittente: adulterium non excitat scandalum in muliere vili, aut iuvene lascivo: at idem peccatum in famina Principe, aut viro gravi excitat scandalum; nempe admirationem de malitia, & impudentia personæ, quæ præter opinionem de illa tale flagitium admittit: in quo sensu accipitur scandalum Matth. 18. 12. Pharisei enim dicuntur à discipulis scandalizati doctrinâ Christi: at scandalum non sumitur à discipulis pro ruina spiritali Phariseorum, quæ ex doctrina Christi imminere non potuit; sed pro offensione, quam ostenderunt verbis in Christum effusis, mirati Christum esse tam audacem. Hispanè rectè dicitur: *se hazian Cruzes*. Ita non quævis hæresis, aut dånabilis propositio est scandalosa: nam in Germania multæ hæreses iã non gignunt admirationem; sed nonnullæ admodum impudentes, aut infames in Deum & Sanctos. At in Provincia Catholica omnis hæresis, error, & propositio hæresi proxima, aliæque dånabilis, est scandalosa; quia præter cõsuetudinem auditur: itè in viro pio & docto, quævis

§.48.
Cõc. cõstat

Matth. 18

quævis hæresis est scandalosa etiam in provincia libera.

§. 49.

Scandalum Theologicum est occasio ruinae spiritualis proximorum: omnis hæresis est speculativè scandalosa, quia aperit ianuam infidelitati: qui enim eam crediderit, ruit quidem spiritualiter per infidelitatem. Aliâ ratione sunt hæreses scandalosæ ex obiecto, verbi gratia, fornicationem non esse peccatum, in alterâ vitâ non lûi scelerû poenas, & aliæ similes de obiecto factibili contra legem Dei.

§. 50.

In mitiori sensu accipitur hîc propositio scandalosa, quæ non continet hæresim, aut errorem; avertit tamen animos à bonis moribus, qua ratione spiritualis imminet ruina: verbi gratia, cum quis multum dubitat de legitimâ consecratione huius hostiæ, quo arcemur à cultu Sacramenti: cum persuadetur periculum frequentis Sacramentorum usus, cum de religioso statu, & cælibatu, de eroganda stipe, & alijs obiectis honestis ita agitur, ut infrigidentur audientium animi. Seditiosa propositio est, quæ movet ad seditionem: verbi gratia, Regem tyrannum posse à quocumque occidi, &c.

SECTIO VIII.

Recensentur damnabiles propositiões?

§. 51.

EXPLICVI decem species damnabilium propositionum, quas claritatis ergò libet per anacephaleosim explicare.

Prima propositio est hæretica, quæ aperte opponitur doctrinæ fidei.

Secunda erronea, quæ immediatè non opponitur fidei, sed conclusioni Theologicæ: ex quo errore evidenti consequentia deducitur hæretica propositio. Ad hanc speciem accedit proxima errori: quando consequentia non est certa Physicè; est tamen certa moraliter.

Tertia proxima hæresi, quæ immediatè opponitur obiecto fidei; quod tamen non est apertè de fide, sed est de fide frequenti Catholicorum sensu: vel quæ obscurè opponitur obiecto, quod est clarè de fide.

Quarta, sapiens hæresim, vel suspecta de hæresi: quæ sensum proprium habet hæreticum, metaphoricum autem Catholicum; vel quæ ex circumstantijs argumento est homini prudenti eam oriri ab animo hæretico. Potest autem esse suspicio levis, & gravis.

Quinta, malè sonans, quæ sensu congruit Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

fidei, verbis absonat.

Sexta, offendens pias aures, quæ absurdè loquitur de Deo, & eius Sanctis.

Septima, temeraria, quæ sine gravi fundamento opponitur communi Doctorem assensui in obiecto non spectante ad fidem.

Octava, improbabilis, quæ nulli innititur fundamento rationi congruenti. Hæc censura non est Theologica.

Nona, scandalosa, quæ vel concitat pravam de loquente opinionem præter communem expectationem; vel animos avertit à pietate.

Decima, seditiosa; quæ concitat rixas ex obiecto, & seditiones. Ad has ceteræ revocantur.

DISPUT. LXXXII.

De hæresi formali, & hæretico.

B hæresi formali dicitur *Hæreticus*: perinde ergò est de hæresi formali, ac de hæretico disputare.

Hæresis formalis est duplex: altera mentalis, sive intrinseca; altera vocalis & extrinseca: ad vocalem autem scriptam revoco.

§. 11

SECTIO I.

Hæresis definita.

SANCTVS Augustinus, tom. 6. lib. de utilitate credendi, cap. 1. ait: *Hæreticus est, qui alicuius temporalis commodi, & maxime gloriæ, principatusq; sui gratiâ, falsas, ac novas opiniones vel gignit, vel sequitur.* In hac definitione statuitur communis hæresum causa, ex qua effectuum dignitatem expende. Sanct. Hieron. tom. 2. in Hierem. cap. 4. versu 13. *Omnis (inquit) hæreticus habitat in Aquilone, & calorem fidei perdidit; nec audire potest illud Apostoli: spiritu ferventes, & quia se voluptatibus credidit, recessit à Domino, & dispersit vias suas alienis dogmatibus, & voluptatem sequutus est.* Nulla enim hæresis nisi propter gulam, ventremq; construitur, ut seducat mulierculas oneratas peccatis. Sanct. Irenæus lib. 3. cap. 3. asserit autoritate Romanæ Sedis argui omnes, qui sapiunt præterquam oportet, vel per sui placentiam vanam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem: est autem hoc fidei naufragium, quod homines faciunt in æltuanti vitiorum freto. Iam item ostendi

§. 23
August.

Hieron.

S. Iren.

S. Tho. q. 11. de fid. quàm sint arrogantes heretici, cum & ipso Christo nobiliores aliqui se somniant; Paulus superiorem Calvinum asseruerint Calviniani; Lutherusque ipse se fecerit Angelis superiorem. At vero quamvis hæc sint hæresum semina; non est id necessarium ad conceptum hæresis: quivis enim, qui contemptam Ecclesiæ autoritate eius oppugnat dogmata, hereticus est quacumque ex causa id efficiat. Rectè autem à Sancto Augustino id asseritur, quia raro, vel numquam sine vicio alio concipitur hæresis: est autem ingentis superbiæ argumentum opponi Ecclesiæ vni versæ.

§. 3. Falsas opiniones non censuit Augustinus, nisi quæ sunt contra totius Ecclesiæ consensum, ut constabit ex hoc §. & 24. ibidem amplectitur Augustiniana definitio tam hæresiarcham, quàm discipulum. Genitor enim hæresis, est hæresiarcha: qui autem eam sequitur, est hereticus discipulus. Unde liquet omnem assensum contra cognitam propositionem Ecclesiæ totius esse hæresim, siue sit in præceptore, siue in auditore. Hæc autem opinionum falsarum genera esse contra Ecclesiæ dogmata idem Augustinus explicuit tom. 5. lib. 18. de Civitate, cap. 51. *Qui sub vocabulo Christiano doctrinæ resistunt Christianæ.*

§. 4. S. Thom. Sanctus Thomas, quæst. 11. art. 1. hereticum censet esse, qui intendit assentire Christo, sed deficit in eligendo ea, quibus Christo assentiat: quia non eligit ea, quæ sunt verè à Christo tradita, sed ea, quæ sibi propria mens suggerit, & idèò hæresis est infidelitatis species pertinens ad eos, qui fidem Christi profitentur, sed eius dogmata corrumpunt. Hæc definitio latior est, quàm hæresis videtur exigere: multi enim Christo conantur credere, & aberrant; nec sibi eligunt doctrinam, sed ab alijs accipiunt. Multi item Catholici dogmata Christi corrumpunt absque hæresi; quia ignorant illa esse ab Ecclesia proposita. Idem Sanctus Thom. se ipsum explanat in 4. dist. 13. quæst. 2. art. 2. corpore hereticum secundum nos dici, qui à communi fide, quæ Catholica est, discedit: ad 6. autem ait hereticum esse, qui pertinaciter abscedit ab Ecclesiæ doctrinâ. Item hoc art. 2. ad 3. loquitur aperte de doctrinâ pertinaci contra autoritatem Ecclesiæ. Qua propter Thomistica definitio relabitur in Augustinianam. Vide aliam non absimilem apud S. Bonaventuram in 4. dist. 13. dub. 4. ante articulos atque quæstiones.

Bonavent. §. 5. Valent. Pater Valentia tom. 3. disp. 1. quæst. 11. punct. 1. hæc ait ex Turrecremata, & communi consensu: *Hæresis est error fidei Catholice contrarius, cui pertinaci animo in hæreat is, qui est fidem in baptismo professus.* Definitio quidem satis accommodata ad usum scholarum, Pater Suarez disputat. 19. sect. 5. num.

13. hæc ait: *Hæresis est voluntarius, & pertinax error in materiâ fidei Catholica contraria in homine, qui se Christianum esse proficitur.*

Hanc autem definitionem cenfeo Scholastica methodo vtiliorem: *Hereticus est, qui retento Christi nom. post acceptam fidem asserit, quod censet esse contrarium Ecclesiæ Catholice.* Prima pars discriminat hereticum ab apostata: quam mutuor ex Sancto Augustino. Secunda communis est omnibus fere Doctoribus; estque communis baptizatis, & in baptizatis credentibus, qui fide infusa sunt aliquando donati: ut autem sit hereticus in foro externo, opus est charactere baptismali. Nec vero opus est re ipsâ sentire contra Ecclesiæ doctrinam, sed satis est opinari propositionem assertam esse oppositam Ecclesiæ consensui. Quæ omnia fufius erunt explicanda.

§. 6.

SECTIO II.

Quæ requirantur ex parte subiecti ad hæresim constituendam.

PRIMUM exigi rationis perfectum vsum est absque controversia. Hæresis enim est inter gravissima flagitia; ad quæ non sunt apti rationis impotes. Nec hæresis admittitur cum solo peccato veniali, assensus enim de obiecto repugnante fidei non est absolute hæresis, nisi plene sit deliberatus; poterit tamen appellari *peccatum leve contra fidem*: hæresis enim grave peccatum est. Qua propter merito Pater Suarez hæresim voluntarium appellat errorem: voluntarium autem perfectum est liberum in via.

§. 7.

Item exigitur, ut aliquando fidem haberet hereticus. Quod ex Sancto Thoma, Tertuliano, & alijs docet Pater Suarez disputat. Tert. 19. sect. 5. num. 1. etenim paganismus non spectat ad hæresim, quamvis hereticus ac paganus eidem obiecto assentiantur. Nec sufficit quævis fides, nisi aliquando fuerit hereticus ac paganus sub nomine Christiano: etenim Iudæi habuerunt fidem infusam: quæ nonnulli amiserunt non credentes fidei mysteria ab Apostolis proposita; nec tamen eorum infidelitas fuit hæresis; sed Iudaismus. Item nonnulli Ethnici imperfectè crediderunt in Christum; arbitrati illum esse Deum, aut Prophetam: Tertulianus enim Tiberium appellat in sua consciëntia Christianum: quia tamen illa fides non fuit perfecta, nec attigit certam

§. 8.

S. Thom.
Tert.
Suar.

Tertul.

certainam voluntatem præferendi fidem cuius aliæ sectæ; nec expulit errores de Divinitate Idolorum; nec fuit absolute professio Christianæ Religionis; non potuit, qui eam iterum abiicit, hæreticus esse.

Controversia est inter authores vtrum labatur in hæresim Cathecumenus; qui fide infusa credidit in Christum; eam autem abiicit ante baptismum? Item vtrum hæreticus esse possit, qui professus aliquando Christianismum, numquam habuit fidem supernaturalem? Caietanus artic. 2. & 3. Aragon, & alij quos refert, & sequitur Pater Thomas, lib. 2. cap. 7. num. 34. censent Cathecumenum non esse hæreticum: qui nondum solemniter Christum professus est; quod colligitur ex definitione à Patre Valentia proposita §. 5. Pater Suarez, disputat. 17. sect. 5. num. 3. & 4. cum Bañez, Castro, & alijs censet Cathecumenum posse esse hæreticum. Quia post acceptam fidem, est infidelis; non Iudæus, nec paganus: ergo hæreticus.

Quæstio hæc est parvi momenti: ille quidem Metaphysicè est hæreticus: quia sub nomine Christiano resistit doctrinæ Christi; nomen autem Christianum est acceptio fidei infusæ aut in baptismo, aut extra per assensus supernaturales: est enim hæreticus desertor fidei Christi; ea autem fides obiectiva est obiectum ab omnibus erendum; formalis verò est fides infusa, aut eius actus; character baptismi est argumentum professionis Christianæ: at fides est ipsa professio unde character non aboletur infidelitate, ut fides aboletur: ergo infidelitas fidei repugnat magis, quam characteri.

At verò nisi quis baptizetur non est hæreticus in foro externo; nec præstringitur anathemate, aut alijs in hæreticum supplicijs: quod præter innumeros asseruerunt Pater Suarez disputat. 19. sect. 5. num. 6. & Pater Thom. lib. 2. cap. 7. num. 34. Pater Suarez in probabilis Castri accusat oppositum opinantem, nec immerito: quia dixit Apostolus ad Ecclesiam non pertinere, qui foris sunt: extra illam autem & foris sunt omnes imbaptizati, est enim baptismus limen primum Ecclesiæ; quod attingunt, quotquot intrant in Ecclesiam. Nec enim excommunicatio ligat imbaptizatum; nec privandus est dominio civili; nec alijs affligendus pœnis: cuiusque error in foro exteriori aut est paganismus, aut Iudaismus.

Secunda quæstio est difficilior; an necessaria sit fides supernaturalis, ut eius desertor sit hæreticus? an verò sit satis professio nominis Christiani omnino naturalis? Caietanus, & frequenter Thomistæ in articulum 5. asserunt non esse hæreticum, nisi qui fide Catholica fuit aliquando donatus, quibus à for-

tiori consentient authores adducti §. 9. pro primâ sententiâ; si enim Cathecumenus instructus fide infusâ ob solum baptismi defectum non est hæreticus; multo minus qui nec illam habuit fidem. Horum fundamentum est; quia hæreticus sub nomine, & professione Christianis resistit doctrinæ Christi: sed ille non habuit nomen verè Christianum, nec professionem: ergo. Minor probatur: quia nomen verè Christianum est supernaturale; etenim quæ naturalia sunt ad naturam pertinent, non ad gratiam: item ille non deserit fidem Christi: hæc enim initium est iustificationis: at fides non supernaturalis non est salutis initium: ergo non est fides Christi.

Pater Suarez, disputat. 19. sect. 5. num. 1. censet satis esse hominem habuisse fidem, & professionem Christi, quamvis non supernaturalem, quod docuerat disputat. 16. sect. 4. num. 5. & 6. & sect. 5. & lib. 1. defensionis fidei cap. 24. num. 3. Probat primum, quia ille est infidelis, non paganus, nec Iudæus: ergo hæreticus. Respondeo, illum ad paganismum revocari. Arguit secundum; quia potest aliquis fictè baptizari; ita ut nec characterem accipiat, qui tamen si à fide deficiat, erit hæreticus. Respondeo: illum fore paganus re ipsa: in foro autem externo erit hæreticus, dum non probaverit baptismi nullitatem. Arguit tertio, ad iudaismum non exigere fidem infusam, ergo nec ad hæresim. Nego consequentiam: quia iudaismus est sola professio legis Mosaicæ: hæresis autem est desertio fidei Christianæ: quæ supernaturalis est.

In hac quæstione censeo primum necessariam esse ad hæresim eam Christi professionem, per quam homo sit moraliter certus de omni doctrinâ fidei; & paratus actu, vel habitu ad eam sequendam ex auctoritate Ecclesiæ alioquin numquam ille homo fuit in professione Christianâ. Hæc autem fides in adultum numquam separatur ab infusâ. Secundo censeo: ex hypothese quod aliquis erret, quin habuerit fidem supernaturalem; cum minime esse hæreticum.

Est alia quæstio: vtrum professio baptismi sit satis ad constituendum hæreticum cum, qui post baptismum errat; tametsi baptismus fuerit nullus? Pater Suarez, disputat. 19. sect. 5. num. 7. & lib. 1. defens. cap. 24. num. 3. & 4. testatur sufficere baptismum invalidum. Primum: quia ille qui numquam credidit fide supernaturali potest esse hæreticus: ergo & fictè baptizatus. Respondeo: circulum inferni hoc argumento: quia antecedens huius entimematis probatur §. 13. consequenti eiusdem entimematis: nunc autem idem consequens probatur eodem antecedenti, quod iterum nego.

Secundo movetur; quia Patres, & antiqua

§. 9.
1. Dub.

Caiet.
Arag.
Sanch.
Valent.
Suar.
Bañez.
Castro.

§ 10.

§. 11.

Suar.
Sanch.

§. 12.
2. Dub.

Caiet.

§. 13.

P. Suar.

Prob. 1.

§. 14.

§. 15.
3. Dub.

Suar.

1. Prob.

§. 16.

Con- 2. Prob.

S. Tho. q. 1. de fid. Cōcilia præceperunt aliquos hæreticos baptizari reverbos iam ad fidem: hoc fieri non posset nisi, quia baptismus erat invalidus: ergo hæreticus esse potest, qui fidei fuit baptizatus. Respondeo, illos ab Augustino, & Cōcilio Nicæno hæreticos appellari; non ob hæresim formalem, quæ fidem supernaturalem supponit; sed ob hæresim obiectivam: quia admittunt fidem obiectivam in parte; in parte autem rejiciunt.

§. 17.

Sanchez.

Suar.

Censeo eiusmodi infideles non esse hæreticos propriè, sed impropriè. Quod frequenter censeat authores, quos imitatur Pater Thomas, lib. 2. cap. 7. num. 35. Quæ doctrina probatur ex §. 12. quia ibi nulla est fidei Christianæ professio. Nec enim imprimitur character, nec infunditur fides; nec est aliquid supernaturale: unde concludes eum hominem minimè esse in foro externo puniendum, quod contra nonnullos oppositæ sententiæ authores docet Pater Suarez, num. 8. & 9. & quidem in Hispania, cum quæsitores agunt cum hæretico obtestante apud suos non peragi verum baptismum diligenter id disquirunt, ne animadvertant in eum, qui foris est. Id autem censeo, quando nullitas baptismi est certa ex defectu materiæ, aut formæ, aut intentionis: quia hæretici errant circa aliquam partem essentialem; si verò externa sunt legitima, & tantum quis prætexat se coactum ad lavacrum; censendus est inter baptizatos, donec oppositum probet.

§. 18.

At verò si ferio, & absque coactione, sine vi, sed solo ardore baptismi ostendat se non baptizatum; tenetur Episcopus, aut Parochus illum baptizare absolute, aut sub conditione, pro qualitate argumentorum, quæ profert, si à nullo accusatur de hæresi: si dissimulato verò baptismo nullum fugit periculum, nec conijcitur improba mens; sed solum est argumentum querendæ salutis; tunc est ei credendum: si autem illa dissimulatio illi sit utilis ad commodum aliquod; tunc opus est examine diligenti.

§. 19.

Ex his deduco hæresim in foro externo petere hominem in eodem foro Christianum; id est, ritè baptizatum, & validè quoad characterem, & fidem. Præsumptione autem est etiam in foro externo Christianus, qui dicit se baptizatum fidei absque voluntate baptismi, dum id non probat: in hoc sensu accipio. Sanct. Thomam, & alios exigentes ad hæresim, ut fuerit homo Christianus. At verò ad hæresim internam exigitur non Christianitas characteris, sed fidei supernaturalis, per quam homo se proficitur corde Christianum: omnis ergo hæreticus supponit veram infusam fidem, postquam cum usu rationis errat contra eandem fidem. Nec verò opus est, ut prius actu crediderit, quem neget ar-

ticulum: satis enim est habitualis assensus.

SECTIO III.

Ex parte obiecti ad hæresim quæ concurrant?

EX parte obiecti concurrunt ad hæresim nonnulla: primum, si quis neget authoritatem Dei, arbitratus illum mentiri, si pertinax in eo errore sit, est deterrimus hæreticus: si neget itè revelationis existentiam propositam ab Ecclesia. Nunc examinandum est, utrum hæreticus retineat necessariò aliquod Christi dogma; an verò qui penitus abolet dogmata, & nomen Christi sit hæreticus: an apostata?

Levis est hæc controversia, & de nomine. Castro lib. 1. de iusta hæret. punitione, c. 9. censet hæreticum esse qui totam abnegat fidem Christi semel susceptam. Turrecremata in summa de Ecclesia, Cano, & alij, quos Pater Suarez refert & sequitur disputation. 19. section. 5. numer. 10. censent hæreticum esse, qui aliquid retinet de fide Christi. Qua in re dico primo non esse hæreticum; sed Apostatam, qui nullo modo credit in Christum: teste enim Augustino hæreticus sub nomine Christiano resistit doctrinæ Christi: opus est ergo ut omnis hæreticus profiteatur aliquam rationem venisse Christum, & sequatur eius discipulatum. Itaque hæreticus dicit discessum à susceptæ fidei parte; non à parte de adventu, & magisterio Christi; Apostata verò dicit discessum à totâ fide susceptâ, estque deterius Apostata, quia amplectitur multas hæreses, quod est in confessione explicandum.

Dico secundo: in foro externo apostata & hæreticus iisdem urgentur legibus, bonorum confiscatione, nece per flammam, & id genus alijs, pro cuiusque meritis. Quod observarunt Patres Thom. lib. 2. cap. 7. num. 17. Pater Suarez disputat. 19. sect. 5. num. 10. recognosce Patrem Valentiam, & alios apud Patrem Thomam: de apostasiâ inferius habendus est sermo.

(.)

S E C T I O III.

De pertinacia in Ecclesia.

§. 23. **E**X parte modi, quo quis labitur in hæresim est disputandum, quæ in hæresim concurrant. Præcipua est pertinacia in Ecclesiam. Pertinacia est tenacitas opinionis absque fundamento, de quo vitio agit S. Thom. 2. 2. quæst. 138. artic. 2. & Aristoteles 7. Ethic. cap. 9. pertinaces appellans fortis sententiæ, vel propriæ sententiæ. Hæretici ergo vehementer hærescunt errori; suntque sententiæ propriæ, à vero abducti proprio ac pravo ingenio contra communem Ecclesiæ sensum.

§. 24. Hæreticum constitui pertinaciâ contra cõmunem Ecclesiæ doctrinam tam certum est, ut & hæretici ipsi id fateantur: Lutherus enim, Calvinus, & alij ab Ecclesia Romana appellantes ad spiritum propriû, iactant Ecclesiam Romanam non esse nisi synagogam Sathane: suorum autem conventus Ecclesiâ Christi compellant: sufficere ad hæresim discessum ab Ecclesia, Patres: & iura conclamant. S. August. tom. 5. lib. 18. de Civit. c. 51. *Qui in Ecclesia Dei morbidum aliquid, prævumq; sapiunt, si correpti, ut sanum rectumq; sapiant, resistunt contumaciter, suâq; pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt; sed defensare persistunt, hæretici fiunt & foras exeuntes habentur in exercitiis inimicis:* Quæ doctè cõfirmat Leonardus Coquæus in commentario eiusdè capituli. S. Hieron. tom. 3. in epist. ad Titû c. 3. in id, hæreticum hominem, ait: *Hæretici autè in semetipsos sententiam ferunt suo arbitrio, de Ecclesia recedentes: quæ necessio propria conscientia videtur esse damnatio.* Quia verò hac in parte nulla est controversiæ causa, ad difficilia faciamus gressum.

S E C T I O V.

Vtrum absque pertinacia contra totam Ecclesiam possit quis hæreticus esse?

§. 25. **T**OTIVS Ecclesiæ nomine intelligo veram Ecclesiam Christi, cuius applicatio sufficiens est, certaque mortaliter, extorquens indubitatum assen-

sum de existentia revelationis, aut de veritate Dei: constat ex sect. 4. sufficere ad hæresim pertinaciam contra univèrsam Ecclesiâ: nunc disquiro, vtrum pertinacia eadem sit tota ratio hæreticum constituendi? an verò hæresis admittatur non credendo revelationi privatæ, aut publicæ propositæ per miracula.

S V B S E C T I O I.

Nullus est hæreticus absque pertinacia in totam Ecclesiam.

§. 26. **C**ENSEO nequaquam admitti hæresis peccatum, nisi quis apertè repugnet authoritati totius Ecclesiæ. Huius sententiæ multos adducam authores §. 38. opinantes hæresim non admitti dissensu privatæ revelationis; immò Pater Suar. (cum quo agemus ab eodem §.) disputat. 19. sect. 3. num. 10. huic doctrinæ favet apertè ijs verbis. *Quamdiu voluntas perseverat in proposito subijcendi iudicium suum iudicio Ecclesiæ, non potest homo errare pertinaciter, nec esse hæreticus.* Primum eam sententiam expressit S. August. tom. 2. epist. 162. *Qui sententiam suâ, quamvis falsam atq; perversam, nulla pertinet animositate defendunt; querunt autem tantâ sollicitudine veritatem, corrigi parati, cum invenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi.* Itaque Augustinus vindicat ab hæresi errantes absque pertinacia & paratos ad correctionem. Hæc autè correctio à nullo est, nisi ab Ecclesia, in quâ non est pertinax, qui corrigi est paratus. Quantumcumque igitur absurdè, & stultè erretur, si desit pertinacia, non est hæresis. Recognosce Augustinum §. 32.

Secundò, S. Hieronymus in expositione symboli ad Damascum sine, quem S. Thomas adducit art. 2. ad 3. asserit se subijcere doctrinam suam iudicio Damasi tenentis fidem Petri: quo asserit se à nullo posse hæreticum appellari. Obijcis tamen Hieronymû ipsum tom. 3. in cap. 6. ad Galatas in id, *ira, dissensiones, hæreses*, hæc asserentem. *Quicquid igitur aliter scripturam intelligit, quam sensus Spiritus Sancti flagitat, quo conscripta est, licet de Ecclesia non recesserit; tamen hæreticus appellari potest, & de carnis operibus est, quæ peiora sunt eligens:* ergo manens aliquis in Ecclesia potest hæreticus appellari pravâ scripturarum interpretatione.

Respondeo primum, ibi à Hieronymo non agi de hæresi in hac significatione Iri-
sta,

§. 26.
Conclusio:

Suar.

August.

§. 27.
Hieron.
S. Thom.

Obiect.

§. 28.
Resp.

S. Tho. q. 1. Et, quæ à nobis; sed in minus metaphoricâ
 1. de fid. & ampliori, quæ hæresis significat omnem
 electionem doctrinæ prævaricantem: ut constat paulo
 superius, agit enim de significatione vocis.
 Secundò respondeo, Hieronymum non loquutum de homine errante sine aliqua
 pertinacia; sed errante sine iudicio absoluto de
 opposito sensu Ecclesiæ: at habet ille obstinatam
 voluntatem persistendi in errante expositione, tametsi
 aliter interpretaretur Ecclesiæ: tales enim sunt qui
 scripturas tam apertè exponunt errore: hic non
 discedet ab Ecclesiâ iudicio absoluto; discedit
 tamen animo obstinato, ob quem est hæreticus.

§. 29. Tertiò facilius respondeo, illum appellari
 hæreticum, quod asserat hæresim; non verò quod
 assensus sit hæreticus: qui quidem peccatum est,
 quia est satis apertè contra mentem scripturæ,
 est quæ de operibus carnis, & ab hoc vitio homo
 est hæreticus: non per se primò, & completè; sed
 secundariò & incompletè; quia est hæresi proximus,
 quia non consideravit auctoritatem Ecclesiæ: ex
 qua inconsideratione asseruit aliquid contra
 fidem: ideo non dixit Sanct. Hieronymus illum
 esse, sed posse hæreticum appellari: ad quod
 satis est circa fidem obiectivam habere assensum
 errantem cum peccato: at verò hæreticum proprio
 iudicio damnari, quia recedit ab Ecclesiâ, ostendi
 §. 24. ex eodem S. Hieronymo.

§. 30. Tertiò, id apertè constat ex Innocentio
 Innoc. 3. III. in Concilio generali Lateranensi
 relato cap. *damnamus* de summa Trinitate: cum
 enim Ioachim Abbas nonnullas sententias apertè
 hæreticas effutivisset invecus in Petrum Lombardum;
 eas hæresis Innocentius damnat; autorem autem
 vindicat à crimine hæresis ijs verbis: *Maximè cum ipse
 Ioachim omnia scripta sua nobis assignari mandaverit,
 Apostolica sedis iudicio approbanda, seu etiam
 corrigenda, dictans epistolam, quam propria manu
 subscripsit, in qua firmiter confitetur, se illam fidem
 tenere, quam Romana tenet Ecclesia, quæ (disponente
 Domino) cunctorum fidelium mater est, & magistra.*
 Vbi diligenter expendè solâ subiectione ad Ecclesiâ
 vindicari ab hæresi hominem apertas hæreses
 affirmantem: dum ergò non discedit aliquis ab
 Ecclesiæ iudicio, non est hæreticus; alioquin
 manca esset Innocentij ratio, si alio ex capite
 Ioachim fuisset hæreticus: vnica ergò nota
 hæresis est ab Ecclesiæ sensu discessus.

§. 31. Sanct. Thom. in 4. dist. 13. quæst. 6. art. 1.
 S. Thom. ad 6. doctrinam expressit eandem ijs
 verbis. *Vnde si in his aliquis errat, infidelis reputatur,
 & hæreticus si pertinaciam adiungat: si autem sunt
 aliqua, ad quæ explicite credenda homo non tenetur,
 non efficitur hæreticus in his errans,*

ut si aliquis simplex credat Iacob Patrem fuisse
 Abrahamæ, quod est contra veritatem Scripturæ,
 quam fides proficitur, quo usque hoc sibi innotescat,
 quod fides Ecclesiæ contrarium habet: quia non
 discedit per se loquendo à fide Ecclesiæ, nisi ille
 qui scit hoc; à quo recedit, de fide Ecclesiæ esse:
 Quæ verba satis ostendunt, nullum esse hæreticum,
 nisi discedat à sententia, quam scit esse totius
 Ecclesiæ.

Scholastici omnes conspirant. P. Valent. tom. 3. disp. 1. q. 1. p. 1. à §. quarta difficultas
 id apertè testatur ex S. August. id asserente iisdem,
 quibus nos, verbis lib. 4. contra Donatistas, c. 6. rem ibi ex instituto differendo: &
 ex cōmuni authorum assensu, Caietani, Cani, &
 aliorū. Dominicus Bañez art. 2. dub. 1. versu
alia particula, pertinaciam asserit esse contra
 Ecclesiā: sic enim exponit pertinaciā statutam
 in hæresis definitione. Arag. art. 1. versu
secunda conclusio, de ratione, & versu
secunda conclusio, pertinaciā, ubi pertinaciam, sine
 quâ non est hæresis, asserit esse, quâ opponitur
 quis doctrinæ, quâ esse cognoscit Ecclesiæ.
 P. Luisius disp. 55. dub. 1. versu *ex cōditionibus*.
 Lorca disp. 39. nu. 1. & frequenter Doctores omnes.

Ratio à priori est; quia hæreticus est, qui
 elegit opinionem: cum ergò tota Ecclesiâ Catholica
 censeat Christum fuisse hominem; qui id negat,
 iam se opinione ab Ecclesiâ sequestrat: est quæ
 sententiæ tenax mordicus; cū cæteris non se
 subiiciat, & quavis sit etiam damna tenacitas,
 quæ culpæ deessentimur revelationibus alia
 ratione propositis; tamē id non efficit in
 Ecclesiâ sectam, nec hæresim: dum enim omnes
 eadē credūt, nō est in religione secta, nec
 hæresis: voluit enim Deus Ecclesiā vno cōmuni
 sensu teneri, ut sit vna: qui ab hoc sensu
 discedit, non manet in vnitatē; qui verò non
 discedit, manet in vnitatē: item hac ratione
 cōmodius, atque securius homines diriguntur,
 quia non potest esse dubia totius Ecclesiæ
 propositio; at miracula non possunt tam
 certò probari: revelationes privatae multis
 sunt expositæ periculis: vnde miracula,
 prophetiæ, scripturæque ipsa revocantur ad
 propositionem Ecclesiæ indicantis, quæ sint
 Canonicae, quæ miracula vera, quæ revelatio
 boni spiritus. Quapropter dum aliquis nō se
 sciungit ab hoc Ecclesiæ cōsensu, paratus est
 ad emendandos errores, viam aperit sanæ
 doctrinæ; insanus autem occludit. Quapropter
 huic Ecclesiæ rebelles tam multis pœnis
 vrgentur à Deo, & eadē Ecclesiā: quia se ipsos
 præcipientes agunt cum ingenti periculo
 æterni pereundi.

(.)

SVBSECTIO II.

Nonnullæ obiectiões.§. 34.
1. Obiect.

P RIMA obiectio: qui dissentiūt revelationibus propositis per miracula, aut prophetiam: sunt hæretici, quamvis non discedant ab Ecclesiæ consensu: ergo pertinacia non est in solam Ecclesiam. Antecedens probō: tūm quia fides æquē pendet à quāvis aliā propositione afferente evidentem credulitatem, ac ab Ecclesiæ propositione: cur ergo erit hæreticus dissensus contra auctoritatem Ecclesiæ, & non contra miracula? Tūm etiam quia graviora peccata sunt contra miracula, quā contra Ecclesiam.

§. 35.
Resp.

Nego antecedens, ad primam probationem concedo antecedens quō ad præstandum assensum: qui secundum se indifferens est ad hanc & illam applicationem: nego tamen antecedens de lege extrinsecā Dei, atque communi: quia rarō exercetur fides infusa iam nisi prælucente Ecclesiæ pharo: ad interrogationem respondeo ex §. 33. quia discessu ab Ecclesiā statuitur secta, disrumpitur vnitas Ecclesiæ, &c. Ad secundam probationem nego antecedens saltem de gravitate quoad effectus: hæreticus enim vix emē datur, occluditque cāmento viam ad salutem. Antecedens item non est ad modum certum.

§. 36.
2. Obiect.

Secunda obiectio: quia etiam absque dissensu Ecclesiæ amittitur fides: ergo & admittitur hæresis. Consequentia patet; quia fides non admittitur nisi infidelitate: sed ille dissensus non est Iudaismi, nec paganismi: ergo est hæresis. Antecedens probō: quia Zacharias fidem amisit non credens Angelo, & ab Ambrosio vocatur incredulus: item opponitur fidei: ergo illam expellit. Antecedens est falsum: ad primā probationē respōdeo nō cōstare de amissā Zachariæ fide: fuit autem incredulus: nec verō quovis incredulitatis peccato amittitur fides, vt constabit in errante cum ignorantia culpata: deinde tūc Sacerdotibus frequens erat sermo Dei; dignèque puniebantur amissione fidei: nunc verō illa familiaritas non est, nec illā voluit Deus Ecclesiam administrari, sed totius auctoritate, vnde fidem amittunt, qui huic, non qui illi adversantur.

Solut.

§. 37.

Ad secundam probationem, non opponitur physicè fides, & peccatum contra illam: immò disputat. 60. §. 3. & 45. ostendi non esse hanc physicam oppositionem; quia ratio infidelitatis est extrinseca dissensio: & quia dissensus multi culpati non destruunt fidem. Qui autem physicam oppositionem agnos-

cunt, dicent amitti fidem dissensu revelationis confirmatæ miraculo, non tamen hæresim admitti, quod quidem est durum.

SVBSECTIO III.

De revelatione privata.

E Quibus deduco primū non esse hæreticum, qui dissentitur revelationi privatæ sibi factæ, aut alijs; dum ab Ecclesiā non proponitur credenda. Quā sententiam docent omnes qui negant eam credi fide Catholicā; sed alio habitu infuso, aut acquisito, quos adduxi disp. 9. sect. 2. item Lorca disp. 39. nu. 1. quod censet ab omnibus affirmari, etiam opinantibus eas revelationes eodem habitu infuso credi, quo publicæ. Argumentum sumitur ex S. August. & Innocentio III. adductis §. 26. & 30. Nullus assensus composibilis cum præparatione animi ad correctionem per Ecclesiam, & subiectione ad sedem Romanam est hæreticus; vt illi Patres dixerunt; sic enim Ioachimus ab Innocentio vindicatur ab hæresi: & ab animositate vindicatur ab Augustino; sed omnis dissensus privatæ revelationis est composibilis cū animi præparatione ad correctionem per Ecclesiam; & cum subiectione ad Romanam sedem: ergo nullus dissensus privatæ revelationis est hæreticus. Minor probatur: quia motiva ad assensum revelationis privatæ sunt independentia ab auctoritate Ecclesiæ; & hæc ab alijs: sunt enim (vt aiunt) disparata. Quæ enim Deus agit tacitus cum amico nec nocent auctoritati communi; nec profunt, nisi forte ex obiecto revelationis factæ de ipsā Ecclesiā, vt obiecto: recte ergo componi possunt dissensus ille privatus, & animi præparatio ad correctionē, & carentia pertinaciæ.

§. 38.
Coral. 1.

Lorca.

August.
1. Prob.
Innoc. 3.

Secundō probatur: quia ita dissentiens est verē Catholicus: ergo non hæreticus. Probo antecedens: quia ille habet obiective totā Catholicam fidem: nec enim vel vnguē latum ab Ecclesiæ cōmuni sensu discedit: nimo potest habere hos duos actus. *Ego credo quicquid à Romana Ecclesia credi intelligo, & intendo: ergo & non credo hanc revelationem privatam esse à Deo.* Primo actu tū Catholicus est, vt ab Augustino, & Innocentio vindicetur ab omni hæresi: habet enim universalem fidem.

§. 39.
2. Prob.

P. Suarez disp. 19. sect. 5. nu. 11. asserit in opinione asserente eam revelationem credi fide divinā certum esse, hæreticum esse illius dissensum: quam opinionem ipse docuerat disp. 3. sect. 10. P. Azor tom. 1. lib. 8. cap. 9. q. 4. dixit absolute, hæreticum esse illum hominem

§. 40.
Suar.

Azor.

S. Tho. q. 11. de fid. nem coram Deo: quod itidem sensit Vega lib. 9. de iustific. cap. 3. probans eas revelationes credi fide divina, quia qui illis dissentitur, est hæreticus: Catharinus in apologia de incertitudine gratiæ, cap. ultimo, & Pater Thom. lib. 1. c. 8. nu. 32. Quapropter non satis miror cur dixerit Lorca sententiam suam certam omnibus esse, qui censent has revelationes credi habitu fidei Catholicæ, cū illius opinionis authores certum existiment in ea sententia hæreticum esse, qui eiusmodi revelationi negat assensum.

§. 41. Arg. Primum fundamentum est, quia contrariorum eadem est ratio: ergo si revelatio privata proposita sufficienter obligat ad assensum fidei infusæ, eius dissensus est hæreticus. Nego consequentiam: quia assensus hæreticus præter oppositionem cum assensu fidei infusæ oritur ex pertinacia in Ecclesiam: est quidem peccatum ille dissensus, & contra leges fidei infusæ; at non hæresis: quia hæc significat peccatum contra fidem, & Ecclesiæ autoritatem: est quidem contrariorum eadē ratio, quia ut obligat assensus; ita & est dissensus malus: at sicut assensus non pendet ab autoritate Ecclesiæ; ita nec dissensus est contra illam, nec hæresis.

§. 42. Arg. Secundum fundamentum: quia dissensus opponitur habitui infuso: ergo est infidelitas corrumpens fidem. Sepius ostēdi infidelitatem non opponi fidei physicè, sed moraliter tantum. At Deus nō privat semel infusa fide, nisi discedentes ab Ecclesiā. Quod ait P. Thomas, ab Ecclesiā proponi Deum, cui credendum est, cū loquitur, est quidem verum: & qui eā propositionē negaret, esset hæreticus; at non proponitur hæc revelatio credenda.

§. 43. Addit P. Thom. dissentientem revelationi privatæ, & esse re ipsa hæreticum, & esse obnoxium cēsuris, & supplicijs ab Ecclesiā decretis. Quæ sententia nullam habet probabilitatem, nisi ab autoritate Doctoris (quæ maxima est): ei quæ reclamant etiam asserentes hæreticum esse dissensum privatę revelationis sufficienter applicatæ; negant tamen in eum agere Ecclesiam supplicijs, at quæ censuris: ut constat ex P. Azor lib. 8. cap. 9. q. 4. P. Suárez disp. 19. sect. 5. nu. 12. Primum, quia nullus author eam sententiam adstruxit. Secundò; quia nusquam fidei quæsitores eā de re curant. Tertio; quia Ecclesiā non animadvertit tam gravi supplicio in eos, qui confessi crimen; adhuc à pluribus viris doctis vindicantur ab hæresi. Itaque nisi crimen sit notoria hæresis, non decernuntur hæreticorū pænæ in eius authorem; at complures viri docti censent non esse hæresim dissensum illum; quia assensus oppositus nec spectat ad obiectivam fidem Catholicam, nec ad habitum fidei Catholicæ: ergo in eos non agit Ecclesiā

ut in hæreticos: hæresis ergo talis est naturæ, ut ab omnibus viris doctis, & Catholicis censetur hæresis post diligentem criminis cognitionem. Nec enim hæreses apertæ in opinione positæ sunt; sed certis præceptis internotæ: at rectè cōsiderato dissensu privatæ revelationis; multi dicunt non esse hæreticum illum; ideo quæ est valde probabile, & multo probabilius, quàm oppositum: quo ergo iure puniendi sunt hæreticorum severitate? Quartò; quia Ecclesia ijs pœnis compefcit suos rebelles, quales non sunt ij, de quibus agimus.

SUBSECTIO III.

De dissensu revelationis publicæ, sed non propositæ ab Ecclesiā.

MAIOR difficultas est: vtrum sit hæreticus, qui dissentit publicæ revelationi propositæ aliquo miraculo, v. g. in Scriptura est revelatio de aliquo obiecto; Tobiam videlicet canē habuisse: hanc propositionem accipi in sensu literali contendat aliquis, id quæ probet aut miraculo, aut alio argumento afferente evidentem credibilitatem; at non agatur de autoritate Ecclesiæ: si quis dicat eam propositionem nō accipi nisi allegoricè, nec miraculo moveatur; rogo, vtrum sit hæreticus? Affirmabunt Doctores adducti §. 40. ijdem omninò argumentis; quibus adde ab eo negari in parte obiectivam fidem; cenfeo tamen nullū esse hæreticum ob solū illum dissensum. Quod probō eadem ratione, qua §. 38. usus fui: quia teste Augustino, & Innocentio, nullus assensus composibilis cū præparatione animi ad correctionem per Ecclesiam, & subiectionem ad Romanam sedem, est hæreticus; sed ille dissensus est ita composibilis: ergo. Deinde nō discedit ab Ecclesiæ unitate; nec sectā invehit. Argumentum non vrget: quia fides obiectiva Catholica includit & revelationem publicam, & autoritatem Ecclesiæ; nullus autem est contra hæc, dum ea non cognoscit.

Rogas, vtrum huiusmodi homines sint infideles? Respondeo, esse eos infideles, ut hæc vox sonat incredulitatis peccatum: peccant enim in leges fidei. At non sunt infideles, ut hæc vox significat incredulitatem, qua destruitur fides infusa: hæc spectant ad quæstionem de re; absolute autem non sunt vocandi infideles, quia non carent fide; sed vocentur increduli, vel infideles secundum quid.

SECTIO VI.

SVBSECTIO II.

*Vtrum errans cum ignorantia
culpata sit hæreticus?*

SVBSECTIO I.

Nonnulla pramoneo.

§. 46.

Bañez.

Suar.

Sylvest.

Hieron.

§. 47.

P R I M V M ponendum est non esse necessariam diuturnitatem temporis ad hæresim; sed hanc vno instanti committi, quando aliquis cognoscit obiectum ab Ecclesiâ proponi, illudque negat. Bañez & alij asserunt à Sylvestro affirmari omnem errorem cum ignorantia culpata excusari ab hæresi: item & qui oritur ex cognitione propositionis per Ecclesiam; non tamen diu perseverat: quia pertinacia non est absque cognitione de revelatione, & propositione Ecclesiæ; item nec sine diuturnitate. Sylvestrū accusatum à Bañez suo gentico Pater Suarez excusat disputat. 19. sect. 3. num. 7. Sylvestrum nec accuso, nec excuso: secundā partem eius sententiæ probare non possum. Recte enim dixit S. Hieronymus adductus §. 24. hæreticum proprio iudicio damnari ipso ab Ecclesiâ recessu: tunc enim eligit sectam, & sese toti opponit Ecclesiæ, sciens (vt aiūt) & prudens: hæc autem est pertinacia.

Nec hic disputo de ignorantia comitante hæresim; sed de antecedenti. Comitans ignorantia est, quæ nec est causa, nec effectus rei, cum quâ est ignorantia: antecedens est, quæ est causa eiusdem rei, cum quâ est; ita vt ignorantia deficiente deficeret etiam res illa; vt deficiente causa deficit effectus: sequens autem ignorantia est, quæ est effectus rei, cum quâ est: comitans ignorantia non excusat ab hæresi, sicut nec à peccato vilo: res enim, quam comitatur, fieret, tametsi ignorantia non esset. Qui ergo negat aliquod obiectum fidei ignorans comitanter illud ab Ecclesiâ proponi, est hæreticus: quia habet errorem, quem etiam haberet, tametsi sciret oppositum ab Ecclesiâ censeri: ita vt error ille non sit impossibilis cum animi preparatione ad correctionem per Ecclesiam, nec cum subiectione sedi Romanæ: quia ille error, aut formaliter, aut virtualiter est hic actus: *hoc credo quantumvis reclamet Ecclesiâ*: agitur ergo de errore qui opposita scientiâ impediretur. Vide

Patrem Suarez disputat. 19. sect. 3. nu.

16. Bonacinam disputat. 2. de
censuris q. 5. part. 1.

nu. 5. & 6.

(. . .)

Suar.
Bonacin.

Prima sententia.

D E ignorantia antecedente varia sunt hominum cerebra. Sotus, Ludovicus Lopez, & Palacios apud Patre Suarez disputat. 19. sect. 3. num. 3. censent hæreticum esse, qui habet errorem aperte cum fide pugnantem cum ignorantia vincibili. Sayrus & alij asserunt ignorantiam facile vincibilem sufficere ad hæresim; quia hæc æquivalet scientiæ: secus verò ignorantiam vincibilem difficile: cuius potest esse discrimen, quia error potius est tunc adscribendus difficultati vincendi ignorantiam, quam rebellionem in Ecclesiam. Hæc tamen ratio non urget: quia ignorantia facile vincibilis ideò constitueret hæresim, quia error contra Ecclesiam esset absolute voluntarius, quia tenetur & potest illum vitare, qui errat; sed etiam est absolute voluntarius error cum ignorantia difficile vincibili: ergo. Canus & alij opinantur ignorantiam affectatam sufficere ad hæresim; non verò ignorantias alias.

Petrus Lorca disp. 14. n. 41. testatur ignorantiam vincibili reddi hæreticum errorem: ubi ait se discedere ab opposita sententiâ, quam docuerat in 1. 2. sect. 4. disputat. 33. membro 2. & 3. quia eam sic à maioribus acceperat, eratque communis suæ scholæ: quam non tam disputans ex instituto, quam obiter asseruerat. Viri quidem docti esse arbitror mutare sententiam interdum; hæc autem excusatione de disputatione ex instituto facile quis poterit se expedire. Nescio tamen cur hisce questionibus de fide asseruerit eandem sententiam, quam retractat, vt constat ex disputat. 33. num. 5.

§. 48.

Sotus.
Lud. Lop.
Palac.
Suar.
Sayr.

Cano.

§. 49.

Lorca.

SVBSECTIO III.

Conclusio.

§. 50.

Conclusio:
Cano.

C E N S E O nulla ignorantia antecedenti quantumvis crassa, & affectatâ constitui hæreticum eum, qui errat in materiâ fidei; dum paratus sit ad consentiendum Ecclesiæ, cum cognoverit quid ipsa sentiat. Quæ sententia est Cani lib. 12. cap. 9. Caltri, Navarri, Cordubæ, P. Azoris, P. Vazquez, Henriquez, Toleti, Bañez, & aliorum quos refert, & sequitur P. Thom. lib. 2. cap. 7. num. 20. quibus adde Aragonem, quæst. 11. 4. 1. versu *sed dubium est*. P. Valentiam dist. 1. quæst. 11. part. 1. prope finem. P. Suarez

rez

S. Tho. q. 11. de fid. 1.1. Torres. Bonacin. Agid. §. 51. rez disp. 19. sect. 3. nu. 17. & 18. & P. Luisius disp. 55. dub. 2. Quam ipse Lorca ait esse communem scholæ Thomisticæ: consentit Bonacina adductus §. 48. P. Aegidius disput. 18. num. 97.

Probationi præmitto, primum, ab homine posse considerari obiectum aliquod definitum, revelatumque à Deo: item & auctoritatem infallibilem Ecclesiæ, in quæ obiecta sic considerata potest simul absimiliter affici voluntate, & intellectu: nam in obiectum revelatum potest esse pravè affectus; & illi dissentiri, & velle fugere argumenta, quibus cogendus sit ad assensum: verbi gratia, velle non videre librum, vbi exponatur obiectum, vt propositum ab Ecclesiâ; nolle audire Theologum, à quo instruatur auctoritate Ecclesiæ: itaque ob pravum affectum in obiectum vult nescire quid dixerit Ecclesiâ: quia scit se futurum hæreticum, si Ecclesiæ dissentiat; hoc tamen ipse fugit, vt qui equum solvit ex equili ad fugiendum, nolens audire eum esse Regis; ne cogatur eum relinquere, & vt ignorantia prætexere possit ad se excusandum.

§. 52. Cum hoc affectu ignorandi existentiam definitionis Ecclesiæ facile componitur probus affectus in auctoritatem ipsius Ecclesiæ; & assensus certus illam falli non posse. Hic enim actus: *Nolo scire quid Ecclesiâ definiat*, rectè componitur cum hoc: *Ecclesiâ falli non potest in definitione*: sunt enim obiecta realiter distincta, & separabilia: infallibilitas enim est independens à definitione actuali: vt de auctoritate & revelatione Dei dixi disp. 5. sect. 4. item alter actus est voluntatis renuens cognitionem de existentia definitionis; alter verò est intellectus adsentiens infallibilitati Ecclesiæ. Hæc obversentur ante oculos ad quæstionem dirimendam.

§. 53. Secundo præmitto, voluntarium indirectum ortum ex ignorantia culpata pertinere ad speciem obiectivam, ad quam voluntarium directum. Occidit quis Patrem ignorans culpate eum esse Patrem: hic est parricida: quod late probavi disputans de voluntario & involuntario: at in specie intrinseca est difficultas, vtrum voluntarium directum & indirectum differant specie: arbitror etiam differre physicè & moraliter. Qui enim sciens ac prudens patrem occidit, habet cognitionem & affectum specie distincta ab occidentis culpate actibus: moraliter autem differunt, quia cognitio expressa reddit actum magis voluntarium.

§. 54. Hinc argumentor: ignorans culpate est cum animi præparatione ad correctionem per Ecclesiam, & subiectionem Romanæ sedis: ergo non est hæreticus. Consequentia patet ex §. 38. & 44. Antecedens probò ex §.

47. vbi dixi sermonem esse de ignorantia antecedenti, qua deficiente deficeret error: ergo status ignorantis culpate, & antecedenter est cum præparatione ad correctionem. Quod ex terminis liquet: item hi duo actus sunt cōpossibiles: *Nolo scire quid dicat Ecclesiâ; & habeo affectum credendi, quæ scivero ab Ecclesiâ dici*: vt ostendi §. 52. quæ est animi præparatio.

Secundo probatur à priori: errans ex ignorantia culpata, non est pertinax in Ecclesiâ: ergo nec hæreticus. Probo antecedens: non sentit malè de Ecclesiæ auctoritate; non enim asserit: *Ecclesiâ fallitur, aut falli potest*; sed tantum ait: *Nolo scire quid dicat Ecclesiâ*. Hic autem actus, non est mala existimatio de auctoritate Ecclesiæ: Quia potius intellectum habet apprimè affectum in Ecclesiâ: quia ideo refugit scire definitionem Ecclesiæ, quia scit illam esse infallibilem: qui negat existentiam revelationis Dei est hæreticus, quando proponitur ab Ecclesiâ, non præcisè quia existentiam negat; sed quia negat infallibilitatem Ecclesiæ: hanc autem non negat qui culpate ignorat; sed solam negat existentiam. Vnde qui revelationis existentiam proposita sufficienter, negat, non est paratus ad correctionem; secus qui negat solum existentiam definitionis.

§. 55.
Prob.

SUBSECTIO III.

Respondetur ad argumenta.

EST tamen argumentum haud facile: voluntarium indirectum est in eadem specie, qua directum; sed directum est in specie hæresis: ergo & indirectum. Minor probatur: quia si quis ageret contra definitionem Ecclesiæ cognita, esset hæreticus: quia non posset obiecto revelato dissentiri, nisi dissentiretur Ecclesiæ auctoritati; alioquin fateretur simul duas propositiones contradicentes mutuò? Confirmatur: qui patrem occidit cum ignorantia culpata, est parricida: quia nex paterna est illi absolute voluntaria: ergo negare obiectum propositum ab Ecclesiâ est perinde ac si negaretur cum cognitione eiusdem propositionis.

§. 56.
Obiect.

P. Luisius respondet ad homicidium, & alia crimina non exigi cognitionem ex parte obiecti; exigi tamen ad hæresim: quia sine cognitione non fit iniuria auctoritati Ecclesiæ. Contrà: ad homicidium est necessaria cognitio obiecti, pro qua sufficitur ignoran-

Confirm.

§. 57.
P. Luisius.

Impug.

ignorantia culpata; quæ reddit voluntariam hominis necem: cur idem non erit in Ecclesiæ propositione? & quemadmodum agitur contra authoritatem Dei cum non creditur existentia revelationis, cum potest credi: idem erit de authoritate Ecclesiæ.

§. 58. *P. Suarez* Pater Suarez disputatione 19. sectione tertia, numero 24. respondet hæresim esse peccatum contra authoritatem Ecclesiæ; non verò contra studiositatem: contra quam, peccat qui errat ex ignorantia culpata: vnde respondet argumento; voluntarium indirectum, ac directum esse eiusdem speciei, quando indirectum non occultat obiectum; secus quando occultat: in præsentem autem voluntario indirecto occultatur obiectum hæresis, quod est authoritas Ecclesiæ: & quemadmodum peccatum omissionis non est hæresis: quia non reclamatur doctrinæ fidei: ita nec negligentia sciendi definitionem Ecclesiæ.

§. 59. *Refel.* Non quiescit animus: nam parricida indirectus etiam peccat contra studiositatem; tenetur enim diligentiam adhibere ad sciendum num, quem occidit, sit Pater? & ex lege pietatis oritur tunc obligatio inquirendi de Patre; vnde culpate occultitur eum esse Patrem; ob quod committitur parricidium: ita culpate occultitur authoritas Ecclesiæ; ob quod dissensus erit hæreticus. Nec hoc peccatum est solius omissionis; sed mixtum ex omissione studendi propositioni Ecclesiæ, & ex commissione erratur positivè contra obiectivam fidem: ut homicidium indirectum habet rationem utramque.

§. 60. *Aliorum. Solutio. Impug.* Alij respondent voluntarium directum, & indirectum esse absolutè eiusdem speciei; ac differre secundum perfectum & imperfectum. Vnde illa peccata sunt absolutè eiusdem speciei; hæresis autem significat errorem in statu perfecto. Contrà: ex §. quinquagesimo tertio: constat speciem intrinsecam esse diversam in utroque voluntario. Quod in præsentem est clarum, quia ad diversas species attinet nolle scire definitionem Ecclesiæ, & negare eius authoritatem: primus enim actus habet pro obiecto negationem studij, & diligentie; secundus verò negationem authoritatis: hæc autem specie differre quis non animadvertat? ut negare existentiam revelationis divinæ pertinet ad diversam speciem, ac negare eius authoritatem: qui enim hanc negant, censent Deum posse mentiri; secus qui solam negant revelationem: possunt enim hæc coniungi. *Deus mentiri non potest. Deus mortem*

Christi non revelavit: in homicidio autem diversa ratio monstrabitur.

Ad argumentum ex §. quinquagesimo sexto, distinguo maiorem: voluntarium directum & indirectum sunt eiusdem speciei, quando directum non est contra novum obiectum, quod non læditur voluntario indirecto; transeat maior: quando est contra novum obiectum, nego maiorem, & consequentiam: quia hæresis est voluntarium afferens novum obiectum, quod non læditur voluntario indirecto. Nam ignorantia propositione Ecclesiæ possumus dissentiri obiectivæ fidei, existimantes Ecclesiam falli non posse: quo dissensu nihil derogatur authoritati Ecclesiæ. Si verò cognita Ecclesiæ propositione dissentiremur obiecto; esset, quia censeremus Ecclesiam fuisse deceptam. Vnde novum obiectum læderetur, nempe authoritas Ecclesiæ. Ut qui negaret obiectum revelatum cognita revelatione, sibi persuaderet Deum esse mentitum. Cum ergo voluntarium directum afferat necessariò cognitionem de authoritate Ecclesiæ; quam necesse est negari à negante obiectum: quod cernit esse propositum; idè hoc voluntarium non est in eadem specie, ac indirectum, quod nunc penitus explano.

Ad confirmationem ex eodem §. quinquagesimo sexto: nego consequentiam, præsto est discrimen: parricida enim directus idem omninò lædit, & cognoscit obiectum, ac indirectus: estque discrimen in solo modo cognoscendi obiectum idem: qui verò cognoscit propositionem Ecclesiæ, habet assensum circa novum omninò obiectum; nempe authoritatem Ecclesiæ, quam lædit. Prius enim solum negabat obiectum revelatum; & volebat scire propositionem Ecclesiæ: at postea negaret duo, nempe & obiectum revelatum, & authoritatem Ecclesiæ: quo ultimo assensu constituitur hæreticus. Quod explico: si quis esset indirectus homicida; non committeret parricidium, si inculpate nesciret eam circumstantiam: si verò cognitum Patrem interficeret esset parricida: quia homicidium directum ortum fuit ex cognitione novi obiecti: quod non contingeret indirecto. Quod ergo hic contingeret, dico evenire necessariò in nostro casu: quia dissensus directus contra obiectum cognitum, ut propositum ab Ecclesia oritur essentialiter ab assensu de Ecclesiæ fallibilitate: voluntarium ergò indirectum & directum circa idem obiectum, do esse obiectum speciei eiusdem: non verò quando directum oritur à cognitione obiecti in parte diversi.

§. 61. *Ad arg. e §. 56.* §. 62. *Ad confir.* §. 63. Secundum argumentum est Loræ ex 2. Obiect. cap.

S. Tho. q. cap. dixit Apostolus 24. quæst. 3. Vbi S. 11. art. 3. Augustinus solum excusat ab hæresi errantem inculpate; qui tota sollicitudine quærit veritatem. Respondeo inde etiam iri probatum hæreticum esse, qui errat cum peccato veniali, quia non tota sollicitudine quærit veritatem: immo & qui sollicitudine quærit; sed non tota, potest enim quis prudenti diligentia abhibita ignorare inculpate propositionem Ecclesiæ; at si totos nervos contenderet, eam sciret, non tamen est hæreticus. Illa ergo verba non sunt necessaria, nisi ut indicant animi præparationem ad correctionem; est enim ad eam necessaria tota sollicitudo, id est, ea, quæ satis sit ab bonam existimationem de Ecclesiæ autoritate. Glossa eius capituli tantum exigit ad hæresim vitandam, ut sit quis paratus ad correctionem in hunc sensum explanans Augustinum. Cum autem Innocentius Tertius excusavit Ioachim; non id fecit ob totam Ioachimi sollicitudinem: mediocri enim posset veritatem agnoscere; sed id dixit, quia ille se subiecit Romanæ fedi.

§. 64.
3. Obiect.

Resp.

Tertium argumentum: quia errans culpate non est bene affectus, nec in fidem obiectivam, nec in Ecclesiæ autoritatem. Respondeo: illum esse bene affectum in fidem, ut propositam ab Ecclesia. Item & in autoritatem Ecclesiæ, non vero in cognitionem de existentia propositionis Ecclesiæ: nec in fidem obiectivam materialiter. At licet hoc peccatum sit contra fidem, cuius leges obligant & ad assensum autoritatis Ecclesiæ, & ad disquirendam eius propositionem; at non est hæresis, quæ est dissensus contra infallibilitatem Ecclesiæ: alia argumenta prætereo, quia minus sunt firma.

SECTIO VII.

Utrum hæresis consummetur in sola voluntate?

§. 65.
1. Concl.
Probat.

DICO primò: peccatum hæresis est in voluntate formaliter: obiectivè autem in intellectu. Probat primò, quia virtus credendi est formaliter in voluntate; in intellectu autem obiectivè: ergo & peccatum infidelitatis est eadem ratione. Consequentia est clara: quia virtus & eius oppositum vitium habent obiecta opposita, ut iustitia & iniustitia versantur in bona aliena, ea aut diri-

piendo, aut redendo. Antecedens probatur; pia affectio est voluntas credendi. Secundò; quia peccatum infidelitatis est voluntas non credendi; ergo habet pro obiecto dissensum.

Obiicis: dubium formale est hæresis, & non consummatur in intellectu: ergo hæresis non consummatur in intellectu. Magister Canus & P. Thomas apud Patrem Suarez disp. 19. sect. 4. num. 8. negat maiorem, quam rectè probat P. Suarez ex capite 1. de hæreticis; ubi dubius in fide dicitur esse infidelis. Rationem à priori reddi disp. 80. §. 23. quia dubius in fide negat aliquod obiectum ipsius fidei: ergo est hæreticus. Probo antecedens; quia dubium de aliquo obiecto, aut est, aut sequitur iudicium de contingentia illius obiecti: sed asserere contingentiam obiecti, quod fide credi debet: est negare aliquod obiectum fidei: ergo. Minor est certa; ideò enim dubitamus, quia rem concipimus ancipitem, & ad utrumque paratam. Minor probatur: quia non possumus asserere contingentiam obiecti revelati, quin asseramus vel Deum indifferentem esse ad mentiendum & non mentiendum, (quod planè est contra fidem): vel revelationem esse contingentem: hoc autem asseri non potest, quin aliquid fidei negemus: ergo. Minor probatur: quia non possumus revelationem opinari contingentem, quin sentiamus Ecclesiam decipi potuisse: si enim infallibilitati Ecclesiæ simus defixi, nullo modo possumus de eius dicto nutare: nutamus autem; quia in nostrâ mente autoritas Ecclesiæ non est firma. Loquor de dubio positivo, non de purâ omissione assensuum. Hæc autem hæresis in ratione peccati est formaliter in voluntate, in intellectu autem est obiectivè, sicut dissensus hæreticus: quia dubium pertinet ad intellectum ut dissensus.

§. 66.
Obiectio.
Canus.
Th. Sanch.
P. Suarez.

Dico secundò. Quando aliquis assentitur obiecto revelato opinans illud esse contra autoritatem Ecclesiæ; non solum est hæreticus affectu; sed est etiam hæreticus consummatus. Prima pars est certa; quia ille affectu & voluntate ab Ecclesia discedit: ut est parricida, qui porcum occidit opinans illum esse suum parentem. Secundò probatur: quia quamvis circa mysterium revelatum actum verum exerceat: item & circa revelationem; at in autoritatem Ecclesiæ errat: censet enim eam fuisse deceptam in revelatione proponenda: si enim sibi persuaderet Ecclesiam non potuisse decipi, non posset dissentiri obiecto, quod opinaretur ab illâ esse propositum.

§. 67.
2. Concl.

Dico tertio, potest aliquis esse actu hæreticus affectu; quin actu hæresis consumetur in intellectu. Probat: demus hominē

§. 68.
3. Concl.

nunc

nunc dicere. Egaliter credo Ecclesia : eiusque infallibilitatem moralem : at si opus esset ad aliquod commodum, ego non crederem. Hic est hæreticus affectu : quia actus ille hypotheticus est contra fidem, vt contra pietatem hic : ego nolo occidere parentem ; si tamen me reprehenderet, cum occiderem. Nec hi duo actus repugnant : quia non sunt de obiecto opposito : at extra voluntatem non consummatur actus hæresis : quia dissensus non est actus : sicut nec consummatur actus impietas ; semper tamen illi actus sunt exterius consummati, non actu ; sed obiectivè : quia habent obiectum pravum spectans ad executionem alius potentia.

DISPUT. LXXXIII.

De excommunicatione in hæreticos.

§. 1.

S. Thom.

IAM incipimus disputare quibus hæretici obstringuntur pœnis : inter quas prima est excommunicatio. Ne autem eorum fautorum pœnas in locum minus commodum recipiamus, eodem nunc texentur filo. S. Thom. quæst. 1. art. 3. huic quæstioni porrigit ansam querens utrū hæretici sint tolerandi?

SECTIO I.

Excommunicati hæretici, & quo iure.

§. 2.

EXCOMMUNICATI sunt omnes hæretici ab Innocentio Tertio, in Concilio Generali Lateranensi, & transijt in ius commune cap. *excommunicamus* primo de hæreticis, & capite *excommunicamus* secundo, ibidem à Gregorio Nono, & à Lucio Tertio, cap. *ad abolendam* ibidem, & cap. *quicumque* de hæreticis in sexto, ab Alexandro Quarto, hæretici ponuntur aperte excommunicati. Item & in Bulla in Cœna, excommunicatione prima.

§. 3.

Azor.

Hæc autem excommunicatio rectè asseritur à P. Azore lib. 8. cap. 10. quæstione prima, esse omnium antiquissima. Gelasius cap. *Achatius* 1. 24. quæst. 1. & Felix cap. *Achatius* 2. ibidem aperte testantur actum à Gelasio cum Achatio iure antiquo, quo omnes hæretici sunt excommunicati in Conci-

lijs, vt Sabellius & alij : quod deprehendes ex c. *didicimus* : ex Cypriano id ostendente ex antiquo iure. Item & ex Ambrosio cap. *que dignior*, & ex Alexand. II. cap. *andivimus* ibidem.

Quo autem iure? humano, an ne divino hæc excommunicatio sit lata? est quæstio. Driedus, Latomus, Echius, Almainus, & alij apud P. Suarez disput. 21. sect. 1. num. 1. censent iure divino impositam esse hanc censuram. Longè tamen rationi est consonantius eam impositam à Pontificibus Romanis in Concilijs Generalibus, & in Bulla Cœnæ, alijsque in occasionibus : ex recentibus eam docent P. Azor eo cap. 10. quæst. 2. P. Suarez disput. 21. sect. 1. num. 4. cum Soto, P. Valentia, P. Henriquez & Castro : consentit P. Thom. lib. 2. cap. 9. num. 2. & Lorca disp. 54. num. 4. estque vera sententia : tum quia ex cap. *Achatius*, & cap. *ad abolendam* adductis §. 3. constat aperte Sabellium excommunicatum à Concilijs & vniuersa Ecclesia : vt constat ex ipso Pelagio Primo, decreto habito cum 70. Episcopis de Scripturis apochryphis, in quo, hæc ait. *Quorum nomina ab omni Romana, Catholica, & Apostolica Ecclesia sub anathematis indissolubili vinculo in æternum consistemus esse damnata.* Achatium verò non excommunicatum à Gelasio ; sed à Concilijs, in quibus hæretici sunt excommunicati. Item ex cap. *excommunicamus*, id constat aperte : non enim dicit Pontifex se exequi pœnas impositas ab alijs, vt dixit Gelasius in Achatium. Tum quia nullo ex capite constat eam pœnam impositam à Christo immediatè.

Sunt quidem iure divino nobis interdictæ actiones aliquæ, quibus in sacris communicare possemus cum hæreticis, vt ostendi disput. 48. at ipsis non est interdicta eo iure communicatio nobiscum in sacris actionibus interdictis excommunicato. Nonnulla argumenta, quæ addunt P. Suarez & P. Azor pro opposita sententia satis ipsi refellunt. Sanctus Hermenegildus egit præclare cum Episcopo Ariano ; tum quia tunc omnes excommunicati notorij etiam non nominati erant vitandi ; tum quia imminabat scandalum : Leovigildus enim ad tentandam filij fidem, & explorandam voluntatem mutandi religionem, miserat Ariannum Episcopum : debuit ergo martyr obire mortem, potius quàm Eucharistiam recipere ab hæretico. Vitandi autem sunt

hæretici more aliorum excommunicatorum, vt dixi disp. 76. sect. 1.

§. 4.

Dried.
Latom.
Echius.
Almain.Azor.
P. Suarez.
Sot.
Valentia.
Henriq.
Castro.
Sanchez.
Lorca.
Pelagius.

§. 5.

P. Suarez.
Azor.

S.Tho. q.
11. art. 3.

SECTIO II.

Utrum ob hæresim mentalem labatur quis in excommunicationem?

§. 6.
Conclus.

Th. Sanch.
Azor.
P. Suar.
Torres.
Lorca.

CENSEO nullam pœnam externam ab Ecclesiâ infligi ob hæresim purè mentalem; & quæ nullo externo signo explicata est ab errante: est hæc sententia omnium Theologorum vno excepto Adriano; quos è nostris sequuntur P. Thom. lib. 2. c. 8. à nu. 1. P. Azor, lib. 8. cap. 10. q. 3. P. Suar. disp. 2. 1. sect. 2. num. 4. quam prius docuerat in libro de legibus, & de censuris. P. Luisius disp. 5. 6. dub. 2. & alij omnes, qui hac de re disputant, & de censuris & legibus. Adde Lorcam disp. 55. num. 5. ex Cōsultis iuris infiniti ei subscribunt, quos longè refert P. Thom. Tantum autem hæc sententia autoritate, usuque percrebuit, ut apud P. Suarez asseruerint Pœna, & Rojas eam prævaluisse, & in praxi esse servandam. Immo opposita vix est probabilis; quia à solis nonnullis Canonistis asseritur, & ab vno dūtaxat Theologo, & sine fundamento gravi.

Primum fundamentum est ex Innocentio III. cap. *tua nos* de simonia. *Nobis datum est* (inquit) *de manifestis tantummodo iudicare*: at impositio pœnæ spectat ad iudicium: nullus enim pœnam infligit, nisi iudicet culpam: & quidem Pontifex ostendit pœnam in simoniacos non deberi, nisi ob crimen manifestum; nam ob occultum, coram solo Deo est quis pœnis obnoxius. Item idem Innocent. cap. *sicut tuis* de simonia hæc ait: *Quòd si excessus eorum esset Ecclesiæ manifestus* (quæ non indicat de occultis) *pœnâ essent Canonici à feriendi*. Vndè arguo. Pœna Canonica non potest infligi, nisi ob Ecclesiæ manifestum crimē; sed excommunicatio est pœna Canonica: ergo. Maior probatur ex testimonio adducto: quia Innocentius adferendum hæc pœnâ exigit pro conditione, ut crimen sit manifestum, illa particula. *Quòd si*: addens per parenthesis de occultis non ferri pœnam; idem est ac de occultis non iudicare: alioquin inepta esset exceptio.

§. 8.
Urban.
2. Arg.

Secundum ex Urbano Secundo 32. distinctio. cap. *erubescat*, ubi pœnas decernit incontinentibus ministris altaris: explicat autem id de manifestis; ostendens se in occulte intemperantes non habere ius, his verbis: *De manifestis quidem loquimur: secretorum autem & cognitor Deus, & index est*. Quam doctrinam amplectitur Glossa; pro quâ alia item citat Canonici iuris testimonia.

§. 9.
3. Arg.

Tertiū fundamentū est; quia Ecclesiæ excommunicationem infligit delictis, quæ sunt

aliquo pacto externa, quia cum eius iudiciū, & pœnæ sint quoque externa; debent esse cōgruentia delictis. Item; quia finis Ecclesiæ est totum corpus in pace tenere, & vnitatem, ne quis alterius exemplo patiat scandalū: esset item prædurum cogere hominem abstinere à sacris ob solum mentale peccatum.

Dices: Ecclesiā habere ius in peccata mortalia vindicanda: ergo ob illa decernit pœnas. Antecedens probō: quia habet ius ad imponendam pœnitentiam confitentium peccata mentalia. Item & ad ea reservanda. Respondeo: Pontifices adductos aperte docuisse, sibi non esse datum iudicium in cogitationes hominum. Ad primam probationem respondeo: illud ius esse directū ad delenda peccata, & homines Deo reconciliandos: & consequenter ad media ad id vtilia: at verò externum forum est ad externa peccata, & componendum Ecclesiæ corpus. Ad secundam probationem respondeo: reservationem peccatorū non esse pœnam; sed iurisdictio emanat à superiore, & pastore ad vicarios; quibus eam partitur, ut vult. Secundò respondeo: admissio antecedente argumenti non probari Ecclesiā uti ea iurisdictio; quia eius usus, si frequens esset, esset perniciosus, ut ait P. Thom. cap. 8. nu. 2. & 4. ubi ait, reservationem peccati occulti fore culpabilem: quod intelligo, si frequens esset. Nec Ecclesiā mentalia peccata reservat, quāvis potest. Vndè nisi verbis apertis reservetur, nō sunt cēsenda reservari.

§. 10.
Obiectio.

Impug.

Th. Sanch.

SECTIO III.

De hæretico externo.

HÆRETICVM manifestū teneri excommunicatione, & cæteris in hæreticos pœnis nulli potest esse dubium: cum enim illæ pœnæ aliquos constringant hæreticos, nullum apertius & clarius, quam manifestum. Manifestus hæreticus est, qui errat pertinaciter contra propositionem, quam cognoscit ab Ecclesiâ admissam: & suum errorem ita aperuit, ut alij cognoverint eum tunc errare, quando aperuit errorem: qui verò illum signis explicuit, nullo tamen mortalium audiente; ita ut ipse solus sui sit cōsciūs erroris: qui humanitūs nō potest ad forū exteri⁹ deduci: hic vocatur hæreticus occultus: ille verò manifestus. Hæc sectione miscebo vtriusque signa, & exteriores notas; quibus error internus fiat externus, observato semper discrimine inter manifestum, & occultū: quòd signum & per illud hæresis, sicut alij nota & igno-

§. 11.

& ignota fectiōe autem sequenti agemus
vtrum hæreticus occultus excommunica-
tione ligetur?

§. 12.

Primum dubitari non potest, esse hære-
ticum externum qui integra propositio-
ne asserit aliquid contra fidem, illudque
credit: vt qui dicit: *Deus non est trinus*, vel
qui asserit se id sentire, vt: *ego credo*
Deum non esse trinum: nisi enim id sentiret,
illud non crederet, nec diceret se non cre-
dere: item qui asserit se esse dubium: quia
indicat contingens esse, vt Ecclesia deci-
piatur. Itaque quoties signum exterius est
expresse significativum obiektivæ hæresis,
& formalis actu existens in dante signum,
est hæresis exterior: sive illud signum sit
commune, vt verba vulgata; sive priva-
tum inter duos, vt apud nostros *Gerigon-
za* vocantur verba non significantia, nisi
inter amicos. Ratio à priori, quia illa sig-
na hic & nunc absolute significant hære-
sim præsentem, quam potest cognoscere,
qui ea videt. Idemque dixerim quando
scripto, nutu, digitorum motu, vel alio
quovis signo significante ex se, vel ex cir-
cumstantiis, potest aliquis percipere loquē-
tis præsentem errorem. Ea enim omnia sig-
na dixi disput. 13. esse speciem loquutio-
nis: vide P. Thom. cap. 8. num. 7.

§. 13.

Secundò est hæreticus exterior, qui ver-
bis æquivocis explicat errorem præsentem;
verbi gratia, aliqua verba habent duos sig-
nificatus: alterum non hæreticum; hæreti-
cum alterum. Si hæreticus animo hæretico
illa verba faciat, est hæreticus exterior:
quam conclusionem docent P. Thomas lib.
2. cap. 9. num. 26. P. Suarez disputat. 21.
sect. 2. num. 10. Quia illa verba explicant
hæresim præsentem: quia in sensu commu-
ni sunt ad illam accepta: item & oriun-
tur ex animo hæretico. Quid ergo eis de-
est? Hic tamen observa duo: alterum vt
vterque sensus sit literalis; si enim in sen-
su allegorico sit hæretica propositio, &
in literali Catholica, non committitur hæ-
resis externa: quia licet sit ex animo hæ-
retico; tamen absolute nullus potest pru-
denter censere à loquente usurpari ser-
monem allegoricè; sed propriè. Debet ergo
aliundè constare de pravo loquentis as-
sensu: vt è contra, si literalis sensus sit hæ-
reticus; allegoricus autem Catholicus, quan-
do hæreticus loquitur, nisi se alia ratio-
ne explanet; hæreticus externus est: quia
in sensu literali accipitur à prudente au-
ditore, in quo sensu est conclusio hæc certa.

§. 14.

Alterum observatu dignum est, vt lo-
quens propositionem duorum literalium
sensuum, sit aliquà aliâ ratione suspectus.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

Alioquin nullus potest absque peccato gra-
vi illius mentem hæreticam interpretari:
vt ergo facta indifferentia non possumus
licite censere hic & nunc esse peccata;
nisi aliundè manuduisti; ita nec verba: vn-
dè si loquens non sit admodum doctus;
qui ob doctrinam tenèatur ambiguitatem
abigere, vel audientes non egeant per se
eâ explicatione; non est hæreticus ex-
ternus. Homo doctus, ita loquens auditori-
bus, apud quos posset valere ad persua-
dendam hæresim, censetur, & est hære-
ticus: exempli gratia, in Germania inter
Academicos, quibus impunis est religio-
num electio; dicat hæreticus mediocriter
doctus æquivocam propositionem: hic
censendus est hæreticus: quia id dixit ani-
mo hæretico ad tentandam auditorum fi-
dem, vt se excusaret, si acciperetur malè; &
persuaderet, si benè. At verò in Hispaniâ,
vbi igne absumuntur hæretici, non est
idem fundamentum: quia in sensu Catho-
lico tenentur auditores id accipere; vel sal-
tem cohibere assensum: quia non apparet
prudens ratio ad mentem loquentis inter-
pretandam hæreticam. Debet ergo hæreti-
cus signo externo se aperire, ex quo absque
peccato temeritatis, posset auditor pruden-
ter censere illum hominem esse hæreticum.
Recognosce quæ dixi disputatione 81. §.
26. & 27. De absolutione autem hæretici
per se occulti, vt in hoc sensu, vide dispu-
tatione 84. §. 3.

Tertiò: si quis characteribus sibi tantum
notis hæresim scribat, est quæstio, vtrum
sit hæreticus externus? Pater Thomas ca-
pite octavo, num. 10. negat: quia illa hæ-
resis per se est occulta omnibus; & morali-
ter purè mentalis. Dico primò: si quis pau-
cis characteribus sibi soli notis hæresim
scribat; eum non esse hæreticum exter-
num, quia illi characteres non possunt hu-
manitus alicui mortali significare menta-
lem hæresim: vnde per se omninò, & non
per accidens est occulta. Dico secundò: si
pluribus characteribus scribatur hæresis,
quos homo gnarus interpretandi illud scri-
bendi genus, possit exponere; est hæreti-
cus externus: quia illa hæresis est per acci-
dens occulta: si enim eos characteres quis
illius facultatis peritus offendat; deprehen-
det apertè mentalem hæresim: esse autem
huius facultatis homines peritos quotidiana
experientiâ monstratur: habent enim Re-
ges secretarios, quos nostri appellant *de ci-
fra*. Dico tertiò, licet pluribus characteri-
bus ignotis scribatur; si tamen tam incon-
cinne, & contra regulas scribendi characte-
ribus ignotis, scribatur; vt nō possint expo-

§. 15.

Sanchez.

1. Concl.

2. Concl.

3. Concl.

S. Tho. q. ni, non est hæreticus externus, qui eos
1. art. 3. scripsit. Quia tota ratio exterioritatis est
potentia, ut alius percipiat præsentem scri-
bentis errorem.

§. 16.

Ut hæc percipiantur, observa primum:
non posse Characteres exponi (apud nos-
tros *descifrarse*) si admodum sint pauci;
quia ex varia illorum conjunctione dig-
noscentur elementa. Huic fundamento
innititur conclusio prima. Deinde cum
plures sunt characteres inter se quidem
distincti punctis, incis, aliisque notulis;
omnes possunt exponi. Quo moveor ad
conclusionem secundam. Si verò notulæ
& puncta non appingantur accomodate;
non possunt characteres exponi. Quod est
fundamentum conclusionis tertiæ. Scio
equidem cuiusdam nobilis puellæ cogna-
tos incidisse in epistolam ab eadem puel-
la scriptam huiusmodi characteribus; illi
verò levitatem aliquam suspicati detule-
runt chartam cuidam eius facultatis peri-
to, qui rem totam calluit, monuitque puel-
lam, ut bono animo esset; notulas autem
ita confudit, ut vix priorum superessent
vestigia. Respondit puellæ cognatis char-
tam illam esse nugacem, eosque ad alium
interpretem reiecit, qui nec verbum po-
tuit percipere: est ergo opus ad vitandam
externam hæresim, ita scribere, ut nulla
humanâ arte interpretari quis possit scrip-
turam.

§. 17.

Aragon.
Th. Sanch.
P. Suar.

Quartò, est hæreticus externus, qui ob
hæresim mentalem aliquid efficit, quod pos-
simus adscribere prudenter ipsi hæresi. Ita
Arago, Pater Thomas, Suarez & alij. Quia
factum illud est signum, quo hæresis ab
alijs prudenter potest dignosci: ergo illo
signo hæresis fit externa. Huiusmodi sig-
na sunt, quæ frequenter videntur apud hæ-
reticos, non ob voluptatem, aliaque id ge-
nus bona, quæ pellicere solent & Catho-
licos; sed quæ ob solam hæresim dantur:
v.g. absque necessitate vesci carnibus in-
terdictis ab Ecclesia certis diebus, imagi-
nes percutere, Sanctorum reliquias con-
culcare, eucharistiam proijcere, idque ge-
nus alia. Vbi considerandum est diligen-
ter, utrum vehemens aliqua urgeat occa-
sio, cui hæc facta possint adscribi: ut si quis
vescatur carnibus in monte post exerci-
tam venationem, quia omnes fame tor-
quentur: tunc possunt ad famem sedan-
dam & Catholici carnibus vesci, illicitè
quidem; sed non ob hæresim: tunc si quis
hæreticus mentalis arreptâ occasione ob
hæresim eis utatur, est hæreticus exte-
rior quoad culpam, quâ apud Deum ob-
stringitur: omnis enim actio externa orta

à peccato peccatum est eiusdem speciei cum
interno; at comparatione fori externi &
eius penarum (in quo sensu tota hac se-
ctione loquor) non est hæreticus exterior:
quia nullus prudenter potest hæresim sus-
picari. Urgente enim occasione fami ad-
scribitur peccatum; non hæresi: ut si quis
hæreticus aliquandò ieiunium violet: quod
& Catholici præstare solent. Item si quis
in blasphemias pronus, excitatâ bili sit iniu-
rius sacris imaginibus, quod efficere e-
tiam solet Catholicus cholericus; tametsi
ille hæreticus sit mentalis, non tamen ex-
ternus, quia furori debet factum adscribi,
aut temulentia. Si verò nulla urgente oc-
casione, carnibus quis vescatur animo hæ-
retico de observatione ieiunij; aut eodem
animo sacra contumelijs afficiat, est hære-
ticus: si verò de ieiunij lege & veneratio-
ne Sanctorum rectè sentiat, & sine gra-
vi occasione eas leges infringat, quamvis
in alijs articulis mentaliter erret; non est
hæreticus externus: quia illæ actiones
nec oriuntur ab hæresi, nec eam re
ipsa existentem ostendunt; quamvis pu-
niendus est ob præsumptionem (ut
aiunt).

§. 18.

Quintò, est hæreticus exterior, qui vi-
tiosè factum aliquod committit absque vr-
genti aliquâ occasione; quod ob solam
hæresim solet omitti. Ergo si in templo
levetur corpus Christi, pulsatoque cym-
balo aliquis sedeat operto capite, nullo
dato signo cultus, aut honoris in Sacra-
mentum, hic est apertè hæreticus ex-
terior, quia fundamenta iecit, ut quivis
prudenter existimet illum esse hæreti-
cum; quia ea cultus commissio nulli alijs
causæ potest prudenter adscribi: quo
hæresis mentalis fit exterior; si verò aliæ
sint occasiones, quibus prudenter factum
possit adscribi; non est hæreticus exterior,
quamvis occasionem ille arripuerit ad
omissionem cultus ex animo hæretico:
exempli gratia: si sit æger, nec potuerit
nisi ægrè assurgere, & caput aperire: si
turba sit frequens in templo, quæ distra-
hit mentes ab altari: si multitudine sit pres-
sus, ut non possit brachia facillè movere:
si intentè cum alio fabuletur, vel oculos
vehementer in puellam defigat. Denique
considerandum est, utrum absque pecca-
to temeritatis possimus prudenter ex fa-
cto aut intentione interpretari mentem
hæreticam; aut vehementer suspicari illum
esse hæreticum: si enim id possumus absque
peccato, ille est hæreticus exterior; si autè
in iudicio & suspicione peccatur cōtra vir-
tutē de alijs benè sētiēdi; nō est ille hæreti-
cus,

cus; quia hæresim non fatis explicuit externe.

§. 19. Sextò, non est hæreticus exterior, qui ieiunia violat: quia vitium illud est etiam frequens apud Catholicos. Ieiunium enim est perdifficile; cui difficultati eius violationem adscribimus. Quamobrem prudenter quæstiones edictis publicis agunt in videntes carnibus interdictis; non verò in violatores ieiuniorum: quia facilis est abstinentia à carnibus; illarumque usus magno argumento est violata fidei; debetque superari suspicio alijs extrinsecis argumentis, ut dixi §. decimo septimo. At verò violatio ieiunij excusatur à suspitione infidelitatis intrinseca ipsa difficultate, cui prudenter potest adscribi, nec absque peccato temeritatis potest verti infidelitati, nisi alijs ex causis: si quis numquam ieiunet, nec sexta feriâ hebdomadæ sacræ, suspensionem parit hæresis occultæ, nisi ex alijs circumstantijs excusetur; tamen ut multi etiam tunc pertinares sunt in peccato; sic & in eo genere ob difficultatem: & quidem Patrem Azorem libro octavo, capite nono, quæstione 12. sic interpretor de factis indifferentibus, quæ possunt alijs causis adscribi; maxime si violator ieiunij asserat se peccare; tunc enim se à suspitione hæresis purgat; quamvis animus sit re ipsa hæreticus. Item qui ex errore de fornicatione simplici, eam exercet, non est hæreticus exterior: quia factum illud voluptati adscribitur, non infidelitati: expectandæ ergo sunt aliæ circumstantiæ indicantes animum hæreticum: ex quo alia facile solves, quæ tractant Pater Azor eo capite nono, Pater Thom. capite 8. & Pater Suarez disp. 21. sect. 2.

Septimò, non est hæreticus exterior, qui assentiens errori, externum efficit motum, aut signum erroris concepti, nisi signum sit sufficiens, vel ex se; vel ex circumstantijs ad persuadendam prudenter conceptam hæresim. Nonnulli oppositum sensisse dicuntur à Patre Azor capite nono, quæstione 12. quos merito ipse confutat. Cui sententiæ adhaerent ferè omnes: nonnullos adductos à se sequitur Pater Thomas, capite octavo, numero octavo. Consentunt Pater Suarez disput. 21. sectione 2. num. 9. Pater Luisius disputat. §. 6. dub. 2. versu illud placet, & Lorca disputatione §. 5. num. 6. ita si quis apprehendens Trinitatem dicat externè: *est chimæra: non est ita*, aut dicat, *ne*, aut pluteū percutiat; aut asserat. *cōclusum est*; non est hæreticus externus: quia hæresis adhuc manet inexplicata: ergo. Probo antecedens: quia nullus prudenter po-

test, nec absque temeritate opinari illum hominem esse hæreticum: quia omnia ea signa sunt indifferentia ad multa obiecta; & nisi ex alijs circumstantijs, nequimus ex illis pravam interpretari mentem: si verò quis audiret concionantem, aut quempiam alium asserentem. *Trinitas est*, & hæreticus diceret, *non est: chimæra est*, aut agitans caput renueret; esset hæreticus externus: quia clarè negat propositionem Catholicam: ex consuetudine enim ad negandum aliquid affirmatum à colloquente mihi, non est opus repetere integram propositionem; sed audita ea respondere, *est, non est*; immò solemus dicere hæc tantum verba, *mendacium, falsum*; hæc autem intelliguntur, quando ita loquens imperfectas propositiones, cernitur loqui cum alio Catholico asserente articulos fidei, vel ad illius mentem respondere. Si verò concionante Catholico Trinitatem; alius aliud agens, & non quasi correspondens concionanti dicat, *est chimæra*; non est hæreticus externus, quia casu potuerunt illa concurrere: quamvis ergo animo id dixerit hæretico; tamen quia omnes prudenter ob circumstantias potuerunt coniungere illum non concionanti; sed alij alia de re loquenti respondisse, non est hæreticus externus, nisi prudenter aliunde censeretur re ipsa concionanti respondisse; compositamque fuisse confabulationem cum alio: exempli gratia. Si prius in eam, aut similem hæresim lapsus esset deprehensus: tunc enim prudenter censeretur hæreticus: hos dico non esse hæreticos externos, ut hinc disputatur de hæresi externâ ducente nos probabiliter in internam hæresim loquentis: quamvis ipse sit peccator externus contra fidei confessionem: ad quod fatis est quævis actio externa imperata affectu hæretico.

Octavò, non est hæreticus exterior, qui signa dat hæresis internæ in quantitate tam levi, ut non sit ex se peccatum mortale. Itaque si usus carniū in magna quantitate censeretur contra fidem; si quantitas non sufficiat ad peccatum mortale contra legem ieiunij; nec erit hæreticus exterior, qui eis in ea quantitate vescatur. Ita Pater Thomas, capite octavo, numero 17. & rectè eam colligit ex alijs authoribus adductis à se numero septimo. Quia excommunicatio, & reservatio est de peccato mortali interno, ut coniuncto cum mortali explicante internum; sed hæresis interna non explicatur in exiguâ quantitate: ergo non reservatur, nec est hæreticus externus. Minor probatur: quia exiguâ materiâ vesci solet homo Catholicus ob solam gulam,

S. Tho. q. aut libitum gustandi carnes, licet nulla alia
11. Art. 3. sublit causa.

§. 22. Hinc suboritur dubium non leve. An qui hæresim internam ostendit verbis, factis non deliberatè, vel cum peccato veniali; vel omninò cum in consideratione; sit hæreticus externus? Primum dico, nec internè, neque externè esse hæreticum, qui assentitur hæresi obiectivæ cum solo peccato veniali: quia hæreticus fidem amittit, quæ non perit, nisi peccato mortali: ita nec peccatum veniale reservatur; nec tam graves pœnas ab homine per illud meretur homo: est ergo questio de homine, qui peccat graviter hæretico assensu: at verò in eius manifestatione non admittit peccatum novum grave: vel fortè nec leve, quia simul assentitur, & loquitur non considerans se loqui.

§. 23. Dico illum hominem esse hæreticum externum, quia habet hæresim manifestam: ergo est hæreticus externus. Consequentia patet, quia illa hæresis non manet intra mentem hæretici; sed iam est extra illam. Qui enim secum loquitur, quæ intra se cogitat; illa quidem exponit audienti. Ad quod per accidens est novum peccatum: etenim illo carere non est argumentum, ut censeamus eum non esse hæreticum: tota ergo ratio hæresis externæ completur in assensu hæretico cum peccato mortali, & in eius signo, quo sufficienter ab audiente cognosci possit præsens hæresis.

§. 24. Quæ ita confirmo: ostendi disputatione 48. §. 24. & 25. Principes posse præcipere infidelibus subiectis, ut certò utantur signo suæ sectæ: plebentur autem alioquin: possunt infideles hoc signo uti absque novo peccato: alioquin non liceret Papæ id præcipere Iudæis: actionem enim pravam nulli licet præcipere: ergo signa hæc externa possunt non esse peccata. Si quis autem Christianus transiret ad Iudaismum, & dederet in vrbe, ubi libera esset religionis electio; deberet uti eo signo: ex quo Apostasia hominis esset externa, & obnoxia censuræ: ergo non est opus novo peccato, nisi ut signum sit sufficiens ad internum disensum explicandum.

§. 25. Dices primò: non reservari peccatum
1. Solutio. interius luxuriæ, quamvis ex illo sequatur peccatum exterius, si nec interius est per se causa illius, nec illud voluit: exempli gratia: admittit quis delectationem morosam, & nihil de pollutione cogitans polluitur tam derepente, ut non potuerit semen tenere: hoc peccatum non est reservatum; quia pollutio non fuit volunta-

ria formaliter in se; nec in causâ; quia non fuit prævisa, ergo nec hæresis interna est reservata, quando inculpate coniungitur externæ. Respondeo: antecedens egero examine longiori, quàm nos egemus nunc: eo autem prætermisso, nego consequentiam: quia hæresis externa per se non habet malitiam intrinsecam, & inseparabilem ab ipso signo; sed per se præcisè est manifestatio hæresis formalis; ita ut ex utraque fiat hæresis externa, & manifesta audienti eam. Non habere malitiam inseparabilem probo: quia ioco, & in fabula, seu comedia, vel aliâ ratione excusante à peccato, potest proferri hæresis externa, in quâ prolatione non reperitur malitia contra fidem, aut eius confessionem: at pollutio habet intrinsecam malitiam, & inseparabilem: comparatione cuius reservatur peccatum interius: & ubi hæc non est voluntaria per actum expressum, aut virtualem; non reservatur: reservatur autem hæresis ut externa per se primò: reservatur etiam hæresis interna habens pro conditione externam. Quod patet: quia cum quis cum peccato mortali profert hæresim externam sine internâ; non illaqueatur excommunicatione in foro conscientie: ergo reservatio non est directè de hæresi externâ, ut est de pollutione: sed de hæresi manifestâ. Hic autem reperitur hæresis manifesta: ergo reservatur excommunicatione.

Dices secundò. Hæreticum dormientem non fieri externum, licet in somnijs hæresim manifestet: ergo non quævis hæresis exterior facit hæreticum externum; sed illa dumtaxat, quæ cum novo peccato manifestatur, distincto à voluntate de consensu hæretico. Censebit fortasse quis hæreticum illum fieri externum, si precavit se in somnijs hæresim probaturum: ut homo est irregularis, si timens homicidium in crapula bibit ad ebrietatem. Quod probabile censet Bonacina distinct. 2. de censuris, quest. 5. part. 2. num. 7. Non est tamen eadem ratio; quia homicidium in ebrietate est verè homicidium, & culpatum: quod sufficit ad irregularitatem: at hæresis externa non est verè hæresis, nisi ut coniungitur internæ; tunc autem non est hæresis interna: ergo absolutè non est hæresis. Ita probabiliter respondet P. Thomas cap. 8. num. 24.

Quod tamen impugno: quia nisi hæreticus retractet errorem, eius hæresis fit externa: ergo. Probo antecedens: quia hæresis ante somnum concepta, fuit causa, ut hæreticus in somno loqueretur errorem: & illa hæresis est moraliter præsens; ergo est hæresis

Impug.

§. 26.
2. Solutio.

Bonacin.

Th. Sanch.

§. 27.

Impug.

relis externa moraliter coniuncta internæ. Maior est certa: quemadmodum consueta cogitato de obiecto obscuro est causa pollutionis; species enim relictæ ex vehementi cogitatione excitant phantasiam dormientium. Minor est etiam certa: quia dum actus non retractatur, & est causa, ut fiat effectus per virtutem ab ipso relictam, est moraliter præsens, ut cum sacerdos volens celebrare Sacrum in consecratione distrahitur, voluntas celebrandi est moraliter præsens.

§. 28.
Respond.
ad Obiect.
Sanchez.
Bonacina.

Respondeo ergo, illum non esse hæreticum externum: quod docent Pater Thomas, & Bonacina adducti; estque communis sententia. Ad argumentum ex §. 26. nego consequentiam, quia loquutio in somno non coniungitur hæresi, nec eam manifestat; quia non est prudens argumentum hæresis internæ. Multis enim alijs in occasionibus tenemur non interpretari peccata interna ex actionibus externis exercitis in somno, luet extra somnium duceret in iudicium de peccato interna loquentis: exempli gratia: si quis dicat in somno se esse furem non propterea est credendus fur; quia sæpissime hæc dicuntur in somno, quin unquam de his cogitaverimus; sæpe ex sola apprehensione vehementi; & suggestione Dæmonis, cui resistimus, relinquuntur species, quæ cum somno efficiunt motus illos externos. Unde concludo loquutionem inter somnia non esse signum sufficiens peccati interni.

§. 29.
Difficult.

Hinc emergere videtur difficultas: demus hominem non dormire, sed simulare somnum, ita ut omnes sibi persuadeant eum dormire: & cum hac simulatione loquatur hæresim, quam tunc verè conceptam habet: pono fictionem illam somni esse per se occultam, & purè mentalem: non explicatam signo ullo eam indicante probabiliter. Rogas utrum hic sit hæreticus externus?

Solvitur.

Quæstionem hanc numquam audivi; videtur autem dirimi posse ex principijs adductis in partem negantem: quia tunc nullus absque peccato temeritatis potest loquentis mentem hæreticam interpretari: persuasum enim illam dormire, non habent fundamentum ad eum damnandum hæresis. Quod confirmo primò: si quis simulet amentiam tam aptè, ut eam omnibus persuadeat, si verè sit hæreticus, & hæresim loquatur à nullo censeretur potest hæreticus, ut à nullo censeretur iniurius, aut blasphemus, aut latro; tametsi multa efficiat, quæ in homine sano essent evidenti argumento illorum vitiorum. Secundò confirmatur: si comædus sit hæreticus purè mentalis, agens autem fabulam, suscipiat personam hæretici, hære-

Confir.

sesque proferat, illas quidem sentiens animo hæretico, hic non est hæreticus externus in hoc sensu: quamvis committit peccatum externum contra fidei confessionem: licet enim ab ipsis Quæstitoribus, & Papa audiatur, nullam parit hæresis suspicionem; quia ex circumstantijs comædiæ debent illa verba adscribi non hæresi; sed tragico muneri: est ergo illa hæresis purè mentalis, quod attinet ad eius coniecturam faciendam ex eo signo: ex quo non potest fieri magis, quam si non esset, quo differt ab hæretico externo, qui est occultus per accidens; qui si non cognoscitur ab alijs, est ex defectu audientium, non ex defectu sui. At comædus si non cognoscitur esse hæreticus non ex defectu audientium, auditur enim ab ipso Papa, sed ex defectu sui, quia loquitur in circumstantijs, in quibus non manifestatur hæresis eius; sed illius, cuius suscepit personam. Ratio est, quia, ut signa imperfecta solent ex circumstantijs perfectè significare hæresim, & animum occultum: sic perfecta signa possunt ob circumstantias illam occultare. A posteriori autem est argumentum, quod nullus, quamvis ardentis studio fidei flagret, suspicatur hæresim in loquente, quem dormire credit; sed verba accipit cum risu, ut in amente, atque comædo in theatro. Est ergo opus, ut ex signo possimus prudenter credere rem significatam: si autem non per accidens, sed per se, non possimus mentem loquentis hæreticam interpretari, hæresis est per se occulta & interna. Si vero humar.º posset quis prudenter credere illos homines nec dormire, nec esse in amentia; sed eam simulari, tunc absque controversia essent hæretici externi, quia tunc hæresis esset occulta per accidens, & non per se: in foro autem conscientia illæ actiones sunt peccata externa, & explicanda in confessione. Absolutè non audeo asserere illos non esse hæreticos externos, quia hæretici sunt qui exprimunt verbis suam hæresim, quam occultant per accidens, & non per se.

Ratio à pr.

Ratio à posteriori.

§. 30.

Nonò non est hæreticus externus, qui asserit se olim hæresim tenuisse. Quæ doctrina est P. Thomæ cap. 8. num. 25. & P. Vazq. tomo. 2. disp. 106. num. 22. quia illa verba non ostendunt hæresim presentem; quæ Catholice, & absque peccato profiteri possunt. Censentur ergo hæretici, non qui olim habuerunt hæresim internam: sed qui sunt hæretici, cum loquuntur, & hæresim ipsam loquuntur. Adverte tamen diligenter versipelles hæreticorum sagacitates: si loquens hæresim suam præteritam, ita se gerat ut non explicet aliquo modo, aut circumstantia se ab hæresi conversum ad fidem: est hæreticus, si tunc eandem hæresim sentit: quia

P. Vazq.
Th. Sanchez.

Animad.

S. Tho. q. præfens hæresis sit satis aperta: dicit enim
 11. Art. 3. eam animo eam persuadendi; malitiosè tamen, ne capiatur ab audiente, si eam fortè malè accipiat. Idemque dixerimus si numquam hæresim revocarit. Quia licet cum loquitur, non sit hæresis physice præfens; est tamen moraliter, & est in statu hæretico, quem satis illis verbis ostendit. Si verò seriò ostendat se ab eà discesisse, quamvis mentiat; non est tamen hæreticus externus, ut qui eam fateretur quæsitore.

§. 31. Addo eum non fore hæreticum externum, licet eam tunc sentiat, & dicat animo hæretico; si tamen seriò testatur se iam illam deposuisse: exempli gratia. Quæsitore ob indicia roget iuridicè hominem, & cum iuramento: vtrum fuerit hæreticus? & ipse hæreticus quidem fuerit, & sit tunc, & ex affectu in hæresim, gaudeat illi² prolatione: hic non propterea est hæreticus exterior, quia per illa signa non aperitur hæresis præfens, sed præterita; præfens autem occulta tenetur. Nullus enim, nec ipse quæsitore potest absque temeritate sentire illum adhuc esse hæreticum; secus si alio ex capite haberet sufficiens argumentum ad persuadendum sibi illum durare in hæresi; tunc ipsa prolatione redderetur hæreticus exterior.

§. 32. Hinc deduces, nullum esse hæreticum externum, quando hæresis deposita eam in confessione sacramentali exponit. Præter argumenta est aliud, ingenti laqueo Sacramentum Pœnitentiæ futurum, si ob eius observationem tanto incommodo pœnitens foret obnoxius, quanta sunt pœnæ in hæreticos externos: idem iudicium est, quando hæreticus deposita hæresi, saltem cessatione ab errore, tunc sibi de cætero consulendi gratiã adit quæsitorem, ut ab ipso informetur fidei præceptis, vel imbuendum ipsum tradat viro docto: & coram eo comparet secretò, & extraiudicialiter petendi consilij gratiã ab homine potente illud dare prudenter. Nec tunc quæsitore ius habet ad hæreticum accensendum hæreticis in eorum nomenclaturâ, quam suis habet in libris: quia peccatum mentale non subiicitur foro iudiciario: at per eam confessionem non fit externum in ratione peccati: quia illa oritur ab actu honesto humilitatis, & affectus pij: etenim à pio affectu credendi oritur illa confessio, electa, ut medium ad discendam fidem. Quamvis enim §. 22. dixi committi extrinsecus hæresim, licet externa fiat sine novo peccato in eius prolatione; at semper prolatio est vitiosa, vel immediate à pravâ voluntate loquendi errorem, vel ab affectu impio assentiendi, ex quo per sympathiam naturalem verba fiunt: quando verò prolatio externa oritur ab affectu pio credendi; nullâ

ratione fit exterior hæreticus; sed potius est actus honestus, & maximâ in laude ponendus.

§. 33. Maius dubium est in exponente errorem actualem amico, aut quæsitore; aut viro docto: non dubito eum esse hæreticum externum, si absolutè dicat se tunc dissentiri mysterijs revelatis; velle tamen se scire, an sit aliqua ratio sufficiens ad persuadendum oppositum: hic enim nullo honesto fine movetur; sed illa est arrogantia ad tentandam Catholicorum eruditionem, & energiam in disputando. Qui autem consilij petendi animo sincero accedit; ut minimû cohibet assensionem de obiectiva hæresi, & dubitat. Qui autem dubitat; potest licet adire quæsitorem affectu pio discendi mysteria fidei, & dubitatione depellendi. Postquam enim dubium se experitur, licet re ipsa hæreticus est; tamen scrupulis potest agitari à Deo, & urgeri, ut animo sincero assentiendi fidei obiectivæ discere velit argumenta, quibus dubitationem expellat.

Hic actus laudabilis est, & ortus ex aliquo affectu pio credendi, licet minùs perfectus. At propterea non est hæreticus exterior, ut cum Aragon rectè docet Pater Thomas, lib. 2. cap. 8. num. 20. Audito autem doctore, si pertinax est in dubitatione; si id dicit, est hæreticus exterior: quia illa loquutio est heretica orta ab impio affectu, quia id nō dicit, ut Doctor calidiùs argumentetur ad eum convincendum Catholica doctrinâ: (si enim id vellet, esset eadē ratio ac de prima vice); sed id dicit, quia tandem non fuit permotus ad deponendam hæresim ob pertinaciã. Qui autem consilium petit ex animo sincero discendi verum, non est hæreticus exterior; secus si simulet velle se consilium capere, aut si fingat se velle confessione sacramentali, se expiare; re tamen ipsâ, nec hæresim deposuit, nec sacramenta voluit. At si ipse cum verâ pœnitentiã se exponat Sacerdoti; & ab ipso non absolvatur, non fit externus hæreticus; sicut, nec qui hæresim mentalem explanat honestum ob finem, ut contra Patrē Azorem ostendit Pater Thomas eodem num. 20.

SECTIO III.

Utrum hæreticus externus occultus teneatur excommunicatione in hæreticos?

HÆRETICVS exterior est, qui hæresim internam cōiunxit alicui signo externo, quod humanitùs perci-

§. 35.

percipi potuit, & prudenter ducere auditorem, aut inspectorem in cognitionem hæresis physice aut moraliter præsentis. Nisi enim motus exterior hæretici sit humana potentiâ perceptibilis; hæresis manet per se tam occulta, quam si nullum daretur signum. Exempli gratia: si quis hæreticus moveat labia sine ullo sono perceptibili per aures humanas quantumvis acutas, & arrectas; item nec motu ipso viso possit homo ullus discernere, vtrum loquatur hoc aut illud obiectum; hic est hæreticus purè mentalis, quod attinet ad censuras.

§. 35. Qui verò signum dedit exterius de hæresi interna, quod percipi potuit humano sensu, & ex eo prudenter colligi hæresis interna; si tamen nullus adfuit, qui rem posset, vel audire, vel percipere; est hæreticus exterior occultus: etenim hæreticus purè mentalis non est occultus in communi significatione; quamvis appellari consuevit *occultus per se*; qui verò signum dedit appellatur *occultus per accidens*. At frequenter dividitur hæreticus in mentalem, occultum, & manifestum. Primus nullum signum dedit hæresis; dedit secundus, sed nemine percipiente; tertius autem dedit aliquo percipiente.

§. 36. Dico, hæreticum occultum ipso facto, quo signum dedit exterius, significans hæresim; teneri eadem excommunicatione, qua hæreticus manifestus. Alfonso Castro lib. 2. de lege pœnali, cap. 15. conclusione 3. censens nullum suspensione præstringi ob crimen occultum; censet cōclusionē 2. præstringi omnes excommunicatione ob idem occultum crimen. Nullus Theologus ab hac secunda parte sententiæ discedit, nec Canonista, teste Patre Azore lib. 8. cap. 10. quæst. 4. P. Thom. lib. 2. cap. 8. num. 6. P. Suarez disput. 21. sect. 2. num. 6. Quam sententiam docuerat vniversim de omni crimine, ob quod contrahitur censura, tom. 5. in 3. part. disput. 40. sect. 3. num. 21. & disp. 31. sect. 1. num. 67. num. autem 68. asserit non esse securam Castri sententiæ de suspensione: adde Lorcam disput. 65. num. 7. Nec potest de ea dubitari.

§. 37. Probatur, quia Ecclesia habet iurisdictionem ad puniendos suos ob crimina occulta, penis, quibus possint frenari ab eis admittendis; sed id hac in parte eam fecisse constat ex §. 2. quia excommunicatio lata est in omnes hæreticos, excepto nullo, qui sit in iurisdictione fori externi: ergo. Maior probatur: quia illa delicta sunt verè sensilia & externa, contingereque potuit, vt aliquis adesset. Secundo: quia aliàs, nec occultus percussor Clerici ignotus ipsi Clerico; vel etiam notus, excommunicatione teneretur; immò & occultus homicida non esset

irregularis, aliaque id genus sequuntur absurda.

Dices primò, hæresim mentalem esse tam per accidens occultam, quam externam; & tamen quia est occulta non meretur excommunicationem: ergo nec occulta per accidens. Probo maiorem: quia hæresis mentalis est per se cognoscibilis à iudice; quia per se potest hæreticus eam asserere: & potuit adesse testis hæresis externæ. Nego maiorem. Ad probationem respondeo, hæresim mentalem per se nec posse percipi à Iudice; nec hæreticus potest eam per se ostendere; sed per signum exterius: quod per se est obiectum sensus, ex cuius sensatione mens percipit hæresim; à nullo autem signum esse perceptum, est, non ob defectum signi; sed audientium: mentalem verò hæresim non percipi, non est ob testium absentiam; sed ex defectu ipsius hæresis, quæ non est obiectum sensus: est ergo discrimen apertum.

Dices secundò, hæresim occultam esse physice cognoscibilem; non tamen civiliter, & more fori: si in foro enim, quæ testibus carent, perinde sunt ac si non essent externa. Quid enim interest eorum exterioritas, nisi possint in iudicio, aut probari, aut saltem iudicari? Respondeo, eo argumento probari non posse in foro pœnam vllam infligi ob testium defectum: omnis enim iudex pœnam infligit in iudicio per sententiam, quæ ferri debet secundum allegata, & probata. At verò excommunicatio lata à iure, vel homine ob delictum futurum; non servat omnes leges fori, non est more iudiciario; sed præcavet ius ne peccata patrentur. Ac propterea mitius agitur cum hæretico occulto, quam cum manifesto. Medicina autem illa aequè curat vtrumque.

S E C T I O V.

Utrum teneatur excommunicatione hæreticus ignarus excommunicationis eiusdem?

H AC in parte abstinere à sententiâ propria explicanda, quia hæc cōtroversia est communis omni excommunicationi, atque censuræ: aliorum opiniones breviter indicabo. P. Thom. lib. 2. cap. 8. num. 5. sine satis indicat hæreticum ignorantem censuram, illam non teneri. Quod de omni excommunicatione ob quodvis delictum confirmaverat tom. 3. de matrimonio

§. 38.
1. Obiectio

Resp.

§. 39.
2. Obiectio

Resp.

§. 40.

Sanch.

S. Tho. q. 11. Art. 3. monio lib. 9. dist. 32. num. 13. ex multis authoribus. P. Suarez tom. 5. in 3. part. disput. 4. sect. 9. num. 19. vniversim affirmat nulla censurâ, vt est censura, teneri, qui eam ignorat. Pro qua sententia num. 2. adduxerat ex Covarruvia communem Canonistarum assensum: eidem opinioni subscribit P. Azor cum multis Theologis, atq; Consultis tom. 1. lib. 1. cap. 15. quæst. 3. quamvis hic author sententiam dicere videatur de ignorante ius Canonicum, non verò de ignorante solam pœnam; si tamen consulitur quæst. 2. agit de ignorante pœnam: nam opponit ius civile Canonico hac in parte. Fundamenta nō iacio; quia hic quæstionem non disputo: oppositam sententiam esse Scoti, Gabrielis, Covarruvia, & aliorum tam Theologorum quàm Canonistarum, constat ex authoribus adductis; maxime ex P. Azore.

§. 41. Hic adverte hanc ignorantiam non futuram culpam in sententia P. Suarez: ignorantia enim culpata etiam non crassa, nec supina, excusari peccantem à censura, hic author non dicit: dixerunt id aliqui recentes, quos tacite refert P. Suarez, tom. 5. 3. part. disput. 4. sect. 10. num. 10. quam non audet asserere practicè, aut moraliter probabilem. At verò de ignorantia culpata non crassa, neque supina idem dicit P. Thom. ea disput. 32. num. 31. cum alijs.

§. 42. Adverte secundo: eandem omnino esse rationem de actuali inconsideratione inculcata: exempli gratia, si quis hæresim profert, quam numquam cognovit esse excommunicatione prohibitam: hic ex authoribus adductis non præstringitur excommunicatione: quia absque culpa eam ignorat; si autem eam aliquando cognovit; deinde quando hæresim loquitur est omnino, & inculpatè oblitus excommunicationis; in eā non cadit. Quia tota ratio malitiæ, & contumaciæ consistit in actuali peccato, vt oritur ab actuali cognitione, vel culpata carentia cognitionis: cognitio enim, vel eius carentia iam præterita, & nullo modo manentes nō sunt causa actus voluntatis existentis illis posterius; sed actuale peccatum, nec oritur cum cognitione censuræ, nec cum eius culpata carentia: ergo eadem ratio est ac si numquam cognitio fuisset: & quidem de naturali inconsideratione, & inculpatâ excusante à peccato mortali, & censura; idem ac de ignorantia, asserit P. Suarez ea disp. 4. sect. 8. num. 11. Hoc autem corollarium tantæ considerationis est in hac materia, vt propter illud solum egeat magnâ consideratione opinio proposita §. 40. Quia non rarò hæreticus aget hæreticè inculcata inconsideratione censurarum: considerent ergo quid ex eorum doctrina sequatur.

§. 43. In Græcia, alijsque iam barbaris Provincijs, tam exulat ex communium hominum memoria excommunicationis Romanæ nomen, vt vix pauci eam, vel agnoverint, vel ignorent culpate. Quis vnquam Genizarus audivit excommunicationem? item in Anglia, Scotia, & Germania multi hæretici peccantes contra fidem ignorant absque culpa excommunicationem latam contra illos: quia ministri hæretici datâ operâ ea de re silent, ne suos excitent ad investigandam censuræ rationem. Hæc autem observanda sunt in disput. sequentem §. 8. ubi agetur, vtrum qui excommunicationem ignorant, possint absque facultate Papæ, aut quæstorum, absolvi.

SECTIO VI.

Vtrum Catholicus asserens eternè hæresim absq; consensu interno, teneatur excommunicatione in hæreticos?

§. 44. **P**OTEST homo Catholicus asserere voce, aut scripto hereticam propositionem; sentiens tamen Catholicè cum Ecclesia oppositum eius quod asseruit. Queritur, vtrum ob hoc peccatum contra fidei confessionem anathemate plectatur ab Ecclesia; an verò in foro conscientiæ sit immunis ab excommunicatione?

Respondeo, eum hominem non teneri excommunicatione. Quæ sententia est communis: Angeli, Sylvestri, Toleti, Navarri, Sayri, Lessij & aliorum, apud Patrem Thomam, quos ipse sequitur lib. 2. capite 7. num. 8. Eiusdem sententiæ sunt P. Azor tom. 1. lib. 8. cap. 9. quæst. 10. P. Suarez disp. 19. sect. 4. num. 6. & alibi Aragon quæst. 11. art. 3. conclusionem 6. versu qui incipit, *sed dubium est*, Bañez art. 3. dub. 2. conclusionem 3. & Lorca, disp. 65. num. 4. vix autem vnus aut alter oppositum censet.

Præsto est ratio: quia hæc pœna decernitur soli hæretico; sed ille non est hæreticus: ergo illi non decernitur hæc pœna. Minor probatur: quia hæresis interna consummatur voluntate & intellectu, in quibus formaliter consistit in ratione assensus, & in ratione peccati; exterius autem non admittitur hæresis, nisi vt est signum hæresis veræ; at tunc nulla est verè hæresis; nec peccatum exterius oritur ab hæresi: ergo hæreticus

§. 45. Angel. Sylvest. Tolet. Navar. Sayr. Less. Sanchez. Azor. P. Suarez. Aragon. Bañez. Lorca. §. 46.

ticus externus non est verè, sed simulatè hæreticus.

§. 47. *Obiectio.* Dices, idololatram teneri excommunicatione, tametsi non credat mente idolum Divinitate gaudere. Item homicida est irregularis; & excommunicatur percussor Clerici, quamvis ea crimina directè non velint, nisi compulsi timore: ergo & hæreticus purè externus tenebitur excommunicatione. *Solutio.* Respondeo: antecedens esse verum, ut constat ex extravaganti Ioan. 22. adductâ indirectorio Inquisitorum 2. part. quæstione 43. post numerum 9. Consequentia autem est mala, quia Idololatria nihil aliud est præter voluntatem colèdi PseudoDeû, quod tunc verè fit. Item irregularitas est in homicidas, & excommunicatio in Clericidas. Hæc autem peccata consumantur actione externâ ortâ ab intrinsecâ voluntate ad illam terminatâ. At hæreticus non est, nisi qui mète errat: esset quidem argumentum par, si hæreticus mente daret signum erroris non sponte; sed coactus: tunc enim valeret argumentum ab Idololatrâ, ab homicidâ & Clericidâ ad hæreticum: at nunc petitur argumentum ab homicida & Idololatra ad non hæreticum.

§. 48. *Obiectio.* Dices secundo, externam confessionem erroris esse grave peccatum: & Ecclesiam potuisse pro illo decernere excommunicationem. Resp. eam potuisse: non tamèn decrevisse: quia nunc tantum agit in hæreticos, qui discedunt ab Ecclesiæ vnitatè, & in eam sunt pertinaces.

§. 49. *Obiectio.* Dices tertio, Ecclesiam decrevisse excommunicationem; quia erroris confessio est etiam contra leges fidei. Ecclesia vero non iudicat de occulta intentione. Resp. externam confessionem erroris esse contra leges fidei, qua parte obligant ad confessionem externam fidei: non vero quâ parte obligât ad credendum. Ecclesia autem non iudicat, qua intentione hic homo loquatur nunc, sed pœnâ afficit eum, qui loquitur animo hæretico, non verò animo fingente hæresim. Quo tamen animo quisque loquatur permittit conscientiae loquentis, qui in foro externo punietur, nisi satis probet se ioco loquutum; tunc enim in eum mitius agitur: si autem metum probet, severius, quam si ioco in eum animadvertet iudex.

§. 50. *Caiet.* Caietanus 2. 2. quæst. 1. 2. art. 1. sine indicare videtur solâ externâ erroris confessione absque animo hæretico contrahi excommunicationem. Tamen ibi potest exponi de solo idololatra; non enim dixit id de infideli externo utcumque; sed de sacrificante, ut de S. Marcellino. Verum ipse q. 64. art. 1. sine se ipsum, & sententiam explanat: ait autem qui ioco profert hæresim esse ex-

cusatum excommunicatione; gravissimè tamen peccare. Quod non probo: aut enim iocus tam manifestus est, ut illum sibi persuadeât audiētes; vel est occultus. Si primū non videtur tam grave peccatum. Si secundum, tenebitur eadem excommunicatione; iureque potiori: qui enim ex metu id facit, minuit culpā involuntario admixto: qui autem occulto ioco, illam auget: quia violat leges confessionis fidei ex solâ malitiâ; neuter ergo, aut uterque excommunicatione tenetur.

DISPUT. LXXXIII.

De absolutione ab hæresi.

EX communicationem latâ in hæreticos esse reservatâ sūmo Pontifici constat ex Bulla in Cænâ, excommunicationis culpam item esse eidē Pontifici reservatâ existimo cū P. Thoma lib. 2. cap. 8. num. 5. & P. Suarez disp. 21. sect. 4. num. 2. Quis autem, & qua ratione possit à culpa, & censura absolvere disputo.

§. 1.

SECTIO I.

In quibus occasionibus nō sit per se reservata culpa hæresis.

DICO primò: hæresis mentalis potest dimitti confessione Sacramentali, à quovis sacerdote habente iurisdictionem ordinariam. Exēpli gratia: si quis sacerdos Salmantica potest absolvere poenitentes mortali peccato furti; potest eosdem hæresi mentali solvere: constat ex communi omnium consensu negantium vllum crimen internum esse reservatum. Huic faciunt quæ dixi disp. 83. sect. 2. hoc crimen non esse reservatum, nec affectum excommunicatione; & quamvis mentalia peccata possint prælati reservare; at non faciunt; sed peccatum non reservatum potest dimitti ab habente iurisdictionem ordinariam: ergo peccatum hæresis purè mentalis potest ab eodē Sacerdote dimitti: hæresis autè purè mentalis est, (quod spectat ad absolutionem) quæ nullo signo externo potuit cognosci prudēter ab aliquo homine. Quapropter absolvi possunt omnes, quos disp. 83. sect. 3. in sensu singulis in locis indicato dixi non esse hæreticos externos, quod attinet ad hoc munus, quamvis peccant contra fidei professionem.

§. 2.
1. Concl.

§. 3.

S. Tho. q. 11. Art. 3. §. 3. Duas ob causas hæc peccata dimitti possunt à quovis ordinario Sacerdote: prima, quia illa peccata hæresis sunt quidem mentalia: quia licet in externam materiam prodierint; non tamen in materiam sufficiens ad explicandam hæresim, quæ dum non explicatur signo ducente satis eum, qui illud videre posset, in hæreticum animum loquentis, vel ob materiæ parvitatem, adhuc censetur occulta per se. Etenim si Prælatus sibi reservaret peccatum luxuriæ prodians in materiam externam, si quis affectu intemperato quærendi feminam, imponat humeris pallium, & gressus faciat, licet hæc actiones externæ sunt peccatū mortale luxuriæ; non tamen reservantur: quia illæ actiones per se sunt indifferentes; nec sunt externè peccatum, nisi ut per accidens diriguntur in finem turpem.

§. 4. Secunda ratio, ob quam hæc peccata non sunt reservata, est, quia non habent annexam excommunicationem. Pontifici enim, ut est caput Ecclesiæ, nulla culpa reservatur, nisi simul ob eam cadatur in excommunicationem ipsi Pontifici reservatam. Quæ doctrina communis est, ut constat ex P. Thom. lib. 2. c. 7. nu. 8. & c. 8. nu. 5. & c. 55. nu. 1. P. Suar. disp. 2. 1. sect. 4. num. 2. quam communem ait esse. P. Azor tom. 1. lib. 8. cap. 19. quæst. 4. asserit ab hæresi mentali absolutionem posse dare quemvis approbatum Sacerdotem: quia non habet excommunicationem annexam. Quod ex instituto dixerat P. Suarez tom. 4. in 3. p. disp. 29. sect. 2. n. 3. sed in eos hæreticos non est lata excommunicatio: quia sunt per se occulti, ut constat ex disput. 83. sect. 3. ergo omnes illi possunt absolvi ab ordinario Sacerdote.

§. 5. Unde deduces omnes illos hæreticos, qui ob aliquam rationem non prestiguntur anathemate, posse absolvi ab ordinario Sacerdote in foro conscientiae. Quales sunt hæretici purè externi, qui cum Catholici sint, loquuntur tamen hæresim, quos excommunicatos nequaquam esse probavi disp. 83. sect. 6. Quod expressè dixerunt multi ex autoribus allegatis ibidem agentes de absolutione ab hæresi.

§. 6. Itè non habent hæresim reservatam (consequenter ad multorum opinionem) qui ignorant inculpatè Ecclesiæ leges prohibentes cum anathemate hæresim: quia excommunicatio apud illos non contrahitur, nisi à contumaci in Ecclesiâ: at qui eius legem inculpatè ignorant; quamvis peccet contra ius divinum, non tamen est rebellis in Ecclesiam. Quo differt lex excommunicans à lege civili: quod hæc poena decernatur in violatores legis naturalis; quas poenas luunt etiâ ignari iuris civilis: quia non exigit rebellionem in leges suas,

At excommunicatio exigit obstinationem in Ecclesiæ legislatores, à qua obstinatione sunt alieni, qui leges ignorant inculpatè, in quo sensu loquitur P. Azor tom. 1. lib. 1. c. 15. q. 3. in quo etiâ loquuntur, qui ab excommunicatione excusant ignorantes inculpatè excommunicationem ipsam: quia qui legem ignorant, nesciunt eius poenam. Ignaros legum excommunicantium non vinciri excommunicatione apertè docent P. Suarez tom. 5. d. 4. sect. 8. num. 6. id adstruens, ut certum apud omnes, & P. Thom. tom. 3. de Matrimonio lib. 9. disp. 32. num. 9. & alij.

Disputatione 83. §. 40. retuli multorum opinionem asserentem ad contrahendam excommunicationem requiri scientiam eius poenæ, vel ignorantiam culpam: ex quo deducitur evidenter, non esse reservatam culpam illam hæresis: quod ipsi authores fatentur ingenuè: & idem dicendum est (consequenter ad eam opinionem) de incōsideratione naturali: ut observavi ea disput. 83. §. 42. Denique qui censent excusari excommunicationem ob ignorantiam vincibilem; non tamen crassam, aut supinam, idē dicent. Quorum sententia non habet tantum fundamentum, quantum prior. Quia ignoratio legis excusat à contumacia: non verò ignoratio solius poenæ, si lex cognoscitur.

Hic observa authores nonnullos opinari, non reservari peccatum illius, qui reservationem ignorat, quos sequitur P. Thom. ea disp. 32. num. 18. At improbabilis est ea opinio, quando reservatio non est in odium delinquentis; sed ob prudentem administrationem Ecclesiæ: ut rectè ipse Thom. observat: cum ergo reservatio non tam sit in hæreticum poena, quam limitatio iurisdictionis Prælatorum inferiorum per se utilis, & moraliter necessaria ad prudens Ecclesiæ moderamen, non potest ob solam ignorantiam reservationis hæreticus excusari à reservatione: in hoc sensu loquitur P. Thomas, non verò in alio generali, in quo improbabilem opinionem dixi.

Item observa in Hispania moraliter esse impossibilem ignorantiam legis Ecclesiasticæ excommunicantis hæreticos: quia Quæstorius pharus totum Regnum illustrat; nec angulus non torretur eius igne: tota item Provincia est plena Quæstorum ministris: quorum edicta de concione frequenter personant. Quapropter nullus potest ad absolutionem ignorantiam prætexere, nisi crassissimam. In consideratio actualis facilius contingeret, si hæreticus sit solus: potest enim raptus in contemplationem erroris, legum Ecclesiasticarum oblitus, censere falli universam Ecclesiam, idque voce proferre: sapè enim

Azor.

Suarez.

Sanch.

t. 7.

§. 8.

§. 9.

enim ardor studij mentem avocat ab aliarum rerum consideratione : nec finit præverti ratione actus externos. Hac in re arbitrator apud nostrates id esse moraliter impossibile : est enim tanta mutatio de Catholico in hæreticum : ut non crediderim eam fieri, quin rectè expendantur Quæstoriarum leges. Si verò testis adfit, magis impossibilis est moraliter ea hæresis externa cum inconsideratione : tātus enim est metus, ne ad Quæstiores deferatur eius nomen, ut sit attentissimus actionibus externis : prudentiores enim nos reddit metus iniectus, quàm obli-viosos studium. Idem dixerim de Provinciis, in quibus more Hispaniensi Quæstiores vigent, nisi fortè apud barbaros Indos & parum cultos nonnullos eiusmodi invenias, distantes à ministris Quæstorijs. Quod item est impossibile propter diligentiam Magistrorum. Quapropter existimo, apud nos non posse probabiliter aliquem excusari à censura, nec reservatione.

SECTION II.

De potestate Episcopi in hæresim occultam.

SUBSECTIO I.

Vtrum Episcopus absolvere possit à censura contracta hæresi occulta?

6. 10.
Trident.

Difficultas oritur ex Concilio Tridentino sess. 24. cap. 6. de reformatione: cū enim data esset Episcopis facultas absolventi ab omni delicto occulto, addit. *Itē & in hæresis crimine in eodem foro cōscientia eis tantū, non eorum Vicarijs sit permīssū.* At verò Bulla in Cœna Domini hoc privilegium abrogare videtur: quia vult crimina ibi recensā reservari Sūmo Pontifici, abrogatis facultatibus, concessis etiam à Cōcilio Generali. Hoc vtrumq; argumentum authores Cōcilio noviores in duas classes abiūxit. Multi censent facultatem Tridenti datam Episcopis abrogatam Cœnæ processu, quos referunt, & sequuntur Patres Suarez & Thomas Sanchez adducendi §. 11. Bonacina disput. 2. de censuris q. 5. punct. 2. num. 8.

Ego in illorum sum, qui censent posse nūc Episcopum ab hæresi occulta absolvere; nec hanc facultatem abrogatam in Bulla Cœnæ. Quam sententiam dicit esse probabilem P. Suarez tom. 5. in 3. p. disp. 21. sect. 3. num. 5.

& disputat. 21. de fide sect. 4. num. 13. dicit idem, si præcisè considerentur verba Bullæ Episcopos posse uti illa opinione probabili; nisi certitudo facti obsit. Eandem sententiam P. Thom. lib. 2. cap. 11. fine, censet probabilissimam authorum rationumque pondere. Parum autem consequenter eam dixit valdè dubiam, & parum tutam: etenim si opinio est probabilissima; & ex ea formati potest dictamen practicum & probabilissimum: ergo non est dubia: quia dubitatio nō habet assensum; nec est parū tuta, cū nullū sit periculum in sequendo dictamine practico probabilissimo: cur autem ipse tam accuratus fuit in disquirendis casibus, & occasionibus, quibus Episcopus potest absolvere, si res est parum tuta? Opinor ea verba non esse authoris, qui tam minutatim idē testimonium Concilij expenderat, ut opinionem hanc nostram probabilissimam ab illo censam, securius Episcopi exequi possint; alioquin totus ille labor in explicandis circumstantijs omnibus esset inanis. Vide §. 55. Quare Pater Azor tom. 1. lib. 8. cap. 10. quæst. 10. & 11. vtramque refert opinionem, vtramque ut cōmunem, & in qua nulla est offensio: & pro sententia, quam ego sequor, quamque ipse non sequitur, novam quæstionem instituit capite 11. Absolutè autem sententiam hanc docent P. Emmanuel Sà verbo *Episcopus* num. 37. Emmanuel Rodriguez in explicatione Bullæ §. 9. num. 70. Quam item ait se accepisse à multis viris doctis, & in Synodo Toletana, anno 1583. ab Illustrissimo Cardinali, & Archiepiscopo Gaspare Quiroga monitos Episcopos Hispaniæ, eos ea facultate gaudere (quod ex ipso Emmanuele refert P. Henriquez mox allegandus) & tom. 1. quæstionum regularium quæst. 20. art. 9. mordicus defendit non esse abrogatam hanc facultatem: cui adiunge articulum 10. Idem repetit tomo 1. summ. cap. 131. numero 3. & consentit Pater Henriquez tom. 1. lib. 6. de Pœnitentia cap. 14. numero 7. cum multis ibidem adductis. Idem censet Alfonso de Vega in summ. lib. 5. casu 64. & lib. 6. casu 236. Navarrus, Gutierrez, Vela, Palacios, Petrus Ledesma, & alij complurimi apud Patrem Thomam lib. 2. capite 11. numero 27. & ex Theologis recentioribus Bañez 2. 2. quæst. 11. art. 4. dub. 2. versu tertio arguitur. Aragon artic. 3. versu, sed dubium est quis: novissimè autem Petrus Lorca disput. 55. num. 9. & 10. cum Corduba, & alijs. Quod ex Pio Quinto probabo aperte §. 23. & ex Gregorio XI. §. 24. Quos duos Pontifices oppositi pro se authores adducunt. Tandem anno 1627. huic sententiæ subscribit Doctor Antonius Fernandez

Th. Sanch.

Azor.

Sà.

Emman.
Rodrig.

Henriq.

Vega.

Navar.

Gutier.

Vela.

Palacios.

Petrus de

Ledesma.

Bañez.

Aragon.

Lorca.

Corduba.

Antonius

Fernand.

Moure.

dez

Suar.
Sanchez.
Bonacin.
§. 11.

dez de Moure in examine Theologiæ moralis p. 3. cap. 19. §. 16.

§. 12.

Lorca.

Nonnulla fundamenta authores adducunt, præsertim ex Sixto V. qui clausulâ Bullæ in Cœna aliquantisper mutatâ, favet apertè huic sententiæ: illis omisissis, de quibus agendum §. 219. hoc mihi est satis, quod Lorca proponit. Quando Pontifex censuerit singulis annis Bullam expedire, anno sequenti illa Bulla non revocat privilegia data contra Bullam eandem; sed facultas restituta Episcopis est contra Bullam in Cœna, quæ singulis expeditur annis: ergo ea facultas non abrogatur in Bulla in Cœna anno sequenti. Minor est absque controversia: quia Cœnæ processus est longè vetustior Concilio Tridentino, & singulis expeditur annis. Maior probatur: quia Bulla anni sequentis est tenoris eiusdem, ac anni superioris. Vnde nisi in Bulla noviori derogeretur expressæ facultati concessæ contra eandem Bullam, semper viget.

§. 13.

Confir.

Quam maiorem propositionem ita confirmo: primò non est suspicanda levitas animi, & inconstantia in Principe; sed si abrogata esset hæc facultas, Pius III. esset levitatis arguendus: ergo. Probo minorem: quia intra annū, quo confirmavit Concilium Tridentinū, & hanc facultatem contra Cœnæ processum illā abrogasset sine vllâ causâ novâ, quæ non fuisset in Concilio prævisâ; immò & ab ipso Pontifice. Quod est argumentum levitatis insignis: cum ergo Concilium, & ipse Pontifex tam maturâ deliberatione, & examine censuissent expedire Ecclesiæ moderamini, ut Episcopis redderetur communis ipsorum iurisdictio ad vitanda incommoda animorum, & laqueos diaboli: quid potuit movere Pontificem, ut eodem anno universos Ecclesiæ Episcopos eadem iurisdictio, & facultate privaret? & quidem si post multos annos monstrantes eius facultatis incommoda, Pontifex ferret legem novam, mirum non esset: at verò cum ille Pontifex tantam impenderit diligentiam, ut universus Christianus Orbis suiceret Concilium Tridentinum, & illius legibus ageretur; esset quidem malo exemplo illud eodem anno abrogare in vno apice: quid dicam in detrimentum universorum Episcoporum? & illis abrogasset privilegia non ablatis oneribus Concilij.

§. 14.

2. Confir.

Confirmatur secundo: Bulla Cruciatæ expeditur, aut singulis annis, aut quinquenij singulis: in qua contra Cœnæ processum sit facultas, ut Sacerdos approbatus possit absolvere Cruciatum à delictis in Bulla Cœnæ reservatis: expeditâ autem Bulla Cruciatæ, expeditur iterum Cœnæ processus: post quem iterum datur Cruciatæ; postquam ite-

rum processus abrogans omnes facultates: anne vicissitudine abrogationum perpetuò iocantur Põtifices? esset enim hic lusus puerilis. Pone in nocte Cœnæ legi processum, deindè ineunte Quadragesima anni sequentis expediri Cruciatam derogantem Cœnæ processui: at verò nocte Cœnæ in eadem Quadragesima iterum legi processum. Quis dicat cruciatos potuisse absolvi à reservato crimine ab initio Quadragesimæ vsque ad meridiem Iovis Sancti: à vespere autem eius diei non posse absolvi: quia processus tunc renunciatus abrogat omnia privilegia? Manet ergo integrum privilegium Bullæ, nihil impediens novo processu. Rectè probat Emmanuel Rodriguez, hæc esse videnda incommoda, tomo 1. Regularium quæst. 20. art. 9. Vnde argumentum efficax capitur ad valorem Concilij Tridentini.

Rodriguez

§. 15.

3. Confir.

Confirmatur tertio: quia olim fuit controversia, utrū virtute Cruciatæ possent hæretici absolvi, ut cæteri delinquentes contra processum. Gregorius Decimus tertius prudenter arbitratus rem illam fore perniciosam Ecclesiæ decrevit, ne quis virtute Bullæ solveretur hæresi. Post hoc decretū expeditæ sunt aliæ Bullæ abrogantes omnē facultatem, non aliter ac prius; nullus tamen censuit iam licere de cætero absolutionem ab hæresi, etiam antequam exciperetur expressè. Lorca ait tunc etiam fuisse probabile licitam fuisse absolutionem ab hæresi antè exceptionem, quod dixit: quia non videbat Breve Gregorij: quod ego vidi, ut enim ait nunc non abrogari religionum privilegia: idem diceret de hæresi: immò interdum Quæitores illi Gregoriano nixi sciptioni de concione monuerunt populum, nullum posse ab hæresi solvi virtute Iubilei Magni: quia non abrogatur Gregori Breve: ergo insequens promulgatio antiquæ Bullæ non abrogat facultates contra ipsam concessas, nisi per clausulâ diversam à priori: idem dico de privilegijs Quæitorum, quæ non abrogantur Cœnæ processu; cum quotannis legatur post ea privilegia concessa.

Greg. 13.

Lorca.

Hinc est omnium sententia, integra manere privilegia religionum de absolutione à reservatis; quia data sunt contra Cruciatam: quæ non abrogantur, nisi per novâ clausulam. Quia Gregorius Decimus tertius, Leo Decimus: Clemens Octavus, Paullus Quintus, & Gregorius XV. id expresse- runt, ut latè probavi in disputatione contra quemdam authorem novum. Quod confirmo: quia Paullus V. interdixit oratoria privata ad faciendū sacrum, quod erat contra Cruciatam: & tamen, quamvis expeditur Bulla quotannis, nullus audet in oratorio privata

§. 16.

Greg. 13.

Leo 10.

Clem. 8.

Paullus 5.

Greg. 15.

privato sacrum facere absque licentiâ; quâvis sit cruciatus: ergo non revocatur, quod factum fuerat contra bullam, nisi per clausulam novam: quam arbitrôr moralem demonstrationem: cum ergo facultas Tridentina sit post Cœnæ processum; & hic non habeat clausulam diversam, quæ faveat derogationi Concilij; semper viget ea facultas, quod clariùs patebit § §. sequentibus.

§. 17.

Pater Suarez, Pater Azor, & alij plurimi oppositæ hærent sententiæ; quam probat primum Pater Suarez tomo 5. disputatione 21. sectione 3. numero 3. Quia Pontifex non potuit clariùs revocare facultatem Episcoporum: immò videtur id fecisse propter solum Concilium Tridentinum; quia nisi in illo nulli conceditur hæc facultas. Respondeo negato antecedenti: clariùs enim potuit revocari facultas. Primum enim ea authoris probatio est contra ipsum: per te in nullo Concilio antiquiore hæc facultas conceditur: ergo non agunt Pontifices de Tridentino. Probo consequentiam: hæc clausula Bullæ est longè antiquior Tridentino Concilio: ergo tunc de eo non agebat; sed post Tridentinum clausula retinetur eodem modo: ergo nunc non agit de hoc Concilio: cur autem sic de Concilijs agatur, dicam §. 23. fine. Nec dubitat ullus vivente eodem Pontifice, qui privilegia religioni concessit, integra illa manere, quamvis deinceps expediat Cruciata: quia ille Pontifex declarat se illa privilegia donare contra cruciatam. Quod adèò certum est, ut id etiâ affirmant, qui plus omnibus contendunt nervos pro Bulla Cruciata; sed idem Pius Quartus concessit hanc Episcopis facultatem, & deinceps intra annū expidivit iterum processum: ergo ille Pontifex non revocavit hanc facultatem. Miror autem Patrem Suarez non recordatum Breve Pij Quinti, concedentis in perpetuū Provinciali Dominicano facultatem suos absolvendi ab omnibus criminibus eo modo, quo conceditur Episcopis in Concilio Tridentino. Miror item eum non meminisse Bullæ Gregorij XIII. qui asserit mentem suam non esse, neque suorum successorum futuram revocare Bullæ Cruciata privilegia Societatis circa confessarium eligendum: idemque dixit idem Pontifex de absolutione ab hæresi; ubi formari potest argumentum idem Patris Suarez: non potuit Pontifex clariùs abrogare privilegium Inquisitionis de hæresi, & Societatis de reservatis. Antecedens ergo est falsum: quia potuit Pontifex clausulâ aliquantò mutatâ abrogare privilegia: dum ergo non vitur nova clausulâ, non revocat nova privilegia.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

At vero hoc argumentum in adversarios intorqueo. Duo Pontifices clausulam mutarunt in favorem Cruciatae, & Tridentini, quâ mutatione ostenderunt clare, non abrogare eorum privilegia: idem ergo censendum est de cæteris. Consequentia patet: quia illi Pontifices non sunt credendi nova privilegia dedisse contra præcessorum consuetudinem absque novâ supplicatione Principum, aut Ecclesiæ: at declarare obscuram aliorum mentem solent. Antecedens probô: quia Sixtus Quintus, & Clemens Octavus post abrogationem Conciliorum facultatis, & aliorum aiunt. *Nisi in eis etiam casus præsentibus literis expressi comprehendantur.* Sed in Tridentino comprehenditur expressè crimen hæresis occultæ: ergo hoc privilegium non abrogatur; sicut nec privilegia Cruciatae.

Huic argumento responderi potest delectam esse à Paulo Quinto clausulam illam Bullæ: ergo est abrogata facultas. Nego consequentiam: non enim ea est deleta abrogationis ergo; sed quia non erat necessaria: quia satis apertum est in stylo Curia integra manere privilegia contra Bullas antiquiores, dum clausula revocatoria non mutatur: ut nunc integra manent Cruciata: nec enim post Cœnæ processum invalida sunt Cruciatae privilegia usque ad novam eiusdem evulgationem: esset enim ridenda abrogationum vicissitudo, ut ostendi §. 14. ut ergo hæc extant privilegia; ita & Concilij. Paullus ergo clausulam revocatoriam antiquiorem restituit: quia noluit processum esse mutatum; sed permanere cum antiquâ suâ formâ. Quod patet: quia Episcopi possunt nunc dispensare in occultâ irregularitate ex delicto (non ex homicidio voluntario; ut constat ex Trident. session. 24. capit. 6.) ergo illa facultas non est abrogata. Antecedens latè docetur à Patre Suarez tomo 5. disputatione 41. sectione 2. à numer. 6. Consequentia liquet: quia Episcopi eâ facultate gaudent ob solum privilegium hoc Tridentinum.

Pater Suarez ibidem & disputat. 21. de fide, sect. 4. num. 13. fatetur hanc nostram opinionem esse probabilem; si præcisè considerentur verba iuris in Cœna: & Episcopos eâ posse uti, dum non constet aliunde de facto, nempe nisi quis sciât Papam asseruisse à se revocatam Tridentini facultatem. Ait item dixisse Navarum, dictum à Pio Quinto se Cœnæ processu abrogasse Tridentinam facultatem: item & Gregorium Decimum tertium: item & ait Penna Generalem Inquisitionem

§. 18.

§. 19.
Solutio.

Impugn.

Suar.

§. 20.

Suar.

Penna.

Yy

Roma.

S. Tho. q. 11. de fid. Romanam id sæpe declarasse : & esse duo responsa congregationis Cardinalium.

§. 21. Fateor hoc argumento probabilem reddi sententiam oppositam, unde qui sibi persuadet Pontificem id dixisse : non potest tunc hac nostrâ opinione uti vivente eodem Pontifice. At absentes id non tenentur credere : quia Pontifex potest edicto publico aperire mentem suam, ut fecerunt Leo Decimus, Gregorius Decimus tertius, Clemens Octavus, Paullus Quintus, & Gregorius Decimus quintus, dum explicuerunt bullis publicis se bullâ Cruciatâ non abrogare privilegia Religionum : & Gregorius Decimus tertius idem dixit de absolute ab hæresi adhuc antequam in bullâ exciperetur expressè. Addo tempore Xisti Quinti, & Clementis Octavi, non valere explanationem Pij, & Gregorij : quia Xistus, & Clemens mutaverunt clausulam in favorem Cruciatæ, & Tridentini : à quorum tempore valet eorum mens : quia Paullus Quintus, eam non revocavit ; sed explanationem Pontificum retinuit cum clausulâ vetustâ.

§. 22. Respondeo secundo : mihi non persuaderi Pium Quintum id dixisse unquam ob argumentum factum §. 13. Quamvis enim Pius Quartus Concilium hoc confirmaverit, supervixit tamen vix sesquiannum, cui continuo successit Pius Quintus in diligentia, & pietate de observando, & honore habendo Concilio : nec credendus est tam citò mutasse totius Ecclesiæ decreta, quin id nos moneret : taceant autem coniecturæ ; loquatur ipse Pontifex. Cum enim Provincialis Hispaniæ Ordinis Prædicatorum petisset à Pio Quinto, ut sibi faceret facultatem absolvendi suos fratres, & sanctimoniales ab omnibus delictis occultis : ut conceditur Episcopis respectu laicorum, & clericorum, ne sui religiosi hæc in parte sint deterioris conditionis : annuit Pontifex, & dat eam facultatem absolvendi ab omni delicto occulto, ut in Concilio dat Episcopis : idque ait in perpetuum se velle manere. Quod breve à Patre Suarez assertur tomo quarto disputatione trigesima, sectione secundâ numero septimo, ut constet à Pio hanc facultatem non obrogatam Episcopis ; sed prorogatam Provinciali Dominicano, ne eius subditi essent conditionis deterioris, quam sæculares ; sed nisi Episcopus posset absolvere sæculares à criminibus in Concilio descriptis, non essent Dominicani deterioris conditionis, ut ex se constat. Evidens ergo est Pium conservasse hanc Episcopis facultatem. Quid autem Provincialis possit in hæresim. Vide §.

Idem dico de Gregorio Decimotertio, cuius vidi duas bullas ; alteram in gratiam Quæstorum de absolute ab hæresi ; alteram in gratiam Societatis Iesu, de absolute à reservatis, quibus ait nec se, nec successores per clausulam generalem Cruciatæ derogaturos his privilegijs : novit ergo Pontifex, rectè componi privilegia contra bullam antiquam, cum clausulâ antiquâ eius bullæ : opusque esse clausulam mutare ad revocanda ea privilegia : dixit enim successores suos non revocaturos nostra privilegia concessa contra Cruciatam, nisi factâ eorum mentione, quod non aliunde conijcere potuit, nisi quia ad eam revocationem opus est mutare clausulam antiquam : unde illa non fuit Prophetia de eventu futuro voluntatum Pontificum ; sed fuit explicatio clausulæ antiquæ, quæ etsi quotannis repetatur, non abrogat nova contra bullam antiquam privilegia. Hæc autem explicatio Pontificis præferenda est uni, aut alteri garrienti ea privilegia revocari. Pontifex ait ea non revocari, isti aiunt revocari, cui credendum ? Quâ igitur ratione ego credam tantum Pontificem, tam insignem sanctitate, & prudentiâ legum, privatis suis responsis contradixisse doctrinæ, quam proposuerat in bullis concessis inquisitioni, & Societati Iesu. Nec hoc moveor dumtaxat : literæ processus etiam derogare videntur privilegijs Cruciatæ : illarum enim clausula, ut agit de generali Concilio, agit etiam de quibuscunque privilegijs, & indultis concessis cuivis personæ regali, aut imperiali dignitate fulgenti : quod directè de bulla Cruciatæ videtur esse : at non potest probabiliter asseri, quotannis expirare privilegia Cruciatorum à Iove sancto ad novam evulgationem bullæ : ergo nec abolentur Tridentina privilegia : licet antiquorum Conciliorum sint abolita Cœnæ processu, qui non abrogat ea dumtaxat, quæ certò sciuntur esse ; sed si quæ sunt, eâ abrogat, ut fortè nullæ sunt literæ in favorem Imperatorum ; sed, si fortè sunt revocantur.

Quod assertur de inquisitione generali non urget : quia opposita sententia est probabilis, & in favorem tribunalis eiusdem : prudenter ergo ibi ita agitur, dum non confitetur de oppositâ voluntate Pontificis : tempore Xisti Quinti, & Clementis Octavi inquisitionem eâ ratione egisse, non mihi persuadeo ob ea, quæ dixi §. 19. de clausulâ ab his Papis mutatâ : & quidem Cardinalis Gaspar Quiroga, quâvis erat in Hispania Quæstor Generalis, ita consulente Toletano Concilio, monuit Hispaniæ Episcopos ipsorum valere privilegiū : etenim in Concilio Archiepiscopum Primatem agebat, non Quæstorem gene-

S. Tho. q.
11. de fid.
Trid.

6. de reformatione. *Licet Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta eâ, quæ est ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentiosum: dispensare. Rectè Pater Suarez expendit exceptionem de foro contentioso adiectam esse, non otiosè: at si non posset dimitti ab Episcopo delictum vni dumtaxat notum: quid opus esset agere de foro contentioso? Vt ergo exceptione ex homicidio voluntario, firmatur potestas dispensandi in irregularitate contracta ex quovis alio delicto occulto: ita exceptione fori contentiosi firmatur potestas absolvendi ab hæresi alicui nota non deducta ad forum. Adde idem Concilium capite octavo explicuisse delictum publicum ijs verbis: *Apostolus monet publice peccantes palam esse corripiendos. Quando igitur ab aliquo publice, & in multorum conspectu crimen commissum fuerit, &c.* Delictum ergo, quod non fuerit commissum in multorum conspectu, non est publicum; sed occultum. Quod autem committitur coram vno dumtaxat non est in multorum conspectu: non est ergo publicum; sed occultum: poteritque ab Episcopo dimitti.*

§. 29.
Conclusio.
Azor.

Ultra hunc eventum nihil assero certi: variant enim authores: Pater Azor asserit hæresim occultam esse, quæ testibus probari non potest: vnde colligo ex hoc authore non esse hæresim occultam, quæ committitur coram duobus testibus: quia testibus probari potest. Quæ quidem sententia mihi placet. Non enim protrahenda est hæc facultas; sed, quod fieri potest, contrahenda. Argumento autem facto §. superiori capite. 8. Concilij. Respondeo vocem *publicam* in diversis materijs significare plus, aut minus, ut aliquis publici arguatur peccati, & eius vindicta sit ad Episcopum remittenda, opus est, ut peccatum fiat coram multitudine: quia coram illâ est imponenda pœnitentia: at vero ad crimen tam flagitiosum reservandum Pontifici, non est opus tam publicâ infamiâ: quia reservatio non est pœna publica; sed occulta (si quid habet pœnæ) & limitatio iurisdictionis.

§. 30.
Sanch.

Pater Thomas lib. 2. capite 11. numero, 19. asserit: crimen esse occultum, dum non est notum maiori vicinorum numero, aut maiori parti Collegij, aut monasterij: tummodò decem personæ sint in eâ vicinitate, Collegio, aut monasterio; itaque opus est ad publicum delictum, ut sit notum sex personis: quia numerus senarius est maior pars decem personarum numeri: consentit Pater Suarez tomo quarto, disputatione trigesima, sectione secunda, numero

Suar.

secundo, explicans enim hanc facultatem Tridenti datam Episcopo: ait crimen esse occultum, quandiu peccator non laborat publicâ infamiâ, quamvis crimen pluribus sit notum; quod ex Navarro confirmat. Si autem crimen est evulgatum, ait esse publicum. Quod difficultate non caret, quia si ei interfuit vnus dumtaxat testis, & hic crimen evulget, non est fama sufficiens: debet ergo fama esse cum satis firmo fundamento. Ibi authores in hæresi hæc non dicunt, nec expediunt: quia expectare, ut hæresis sit nota sex personis, nec quinque, nec quatuor, nec tribus, est ingenti incommodo in fidem.

Crimen potest esse publicum in vno oppido, & occultum in alio: est quæstio vtrum in oppido criminis ignaro possit hæreticus absolvi? De criminibus occultis in commune affirmat Pater Thomas eo capite 11. numero 20. cum Pat. Avila de censuris parte 2. capite 7. & alijs. Quod docet, quando creditur certò criminis rumores illuc non spargendos: primum, quia rectè dicit Durandus excommunicatum publicum in vno loco, non esse publicum in alio, nec vitandum: ergo nec hæreticus hic publicus, est publicus in alio loco: Secundo, quia qui manifestat crimen publicum in vno oppido, non tenetur honorem restituere: si illuc sit sparsus, aut spargendus rumor: secus ubi non est opinio, illum numquam perventurum: ergo idem est de absolutione.

§. 31.
Suar.
Avila.

Assentior Patri Suarez adducto §. trigesimo, asserenti crimen esse absolutè publicum, nec esse in Episcopi iurisdictione virtute huius facultatis. Quia Concilium agit de crimine non publico, sive occulto; sed crimen illud non est occultum, aut non publicum: ergo Minor probatur: quia occultum, & non publicum sunt termini negativi, & universales, quorum veritas exigit, ut nullibi crimen sit notum; ut cum dicitur *Petrus non currit*, eius veritas petit, ut Petrus currat nullibi. Ad hominem confirmatur: quia ipse Pater Thomas numero vigesimo septimo censet crimen in vno oppido deductum ad forum contentiosum, non cadere in Episcopi facultatem, licet in alio oppido non sit deductum ad idem forum: quia iam est absolutè deductum; sed quod est alicubi publicum, est iam absolutè publicum: ergo non cadit in Episcopi facultatem.

§. 32.

Ad primum prætermisso antecedenti, nego consequentiam: quia hominem vitare non possumus absque infamiâ eius publicâ: quâ illum afficere non possumus, nisi illuc volet rumor: si verò possumus eum vitare absque

§. 33.

absque infamiae labe, tenemur: quia nobis est interdicta cum eo communicatio: cui præcepto parere tenemur, nisi infamia nobis obfit: at vero absolutionem negare potest Episcopus absque infamia publica, eamque tenetur negare. Ad secundum respondetur similiter prætermisso antecedente, negata consequentiâ propter eandem rationem.

§. 34.

De hæresi deducta ad forum contentiosum, dicendum breviter ex adductis authoribus, sufficere eam alicubi esse delatam ad id forum: item licet delata testibus falsis. Pone enim Kemnitium esse hæreticum externum, & accusari de hæresi à falsis testibus, iurantibus eum esse hæreticum; id tamen opinantibus esse falsum. Nō potest Episcopus hoc privilegio illum absolvere, quia Conciliū lite pendente nihil voluit innovandum. Absolutus tamen hæreticus à crimine, vel instantia in tribunali, potest deinceps ab Episcopo absolvi: quia eius hæresis manet occulta. Si autem hæreticus sit damnatus aliqua poenâ, eum posse iam ab Episcopo absolvi, docet Pater Thomas capite 11. numer. 21. Quod in Hispania locum non videtur habere: quia Quæstiones nullum pantiunt, quin obiuret hæresi de vehementi, aut de levi: post obiurationem illum vel reconcilient Ecclesiæ, vel solvunt censuris occulte: quod si hoc non faciunt, dicit Pater Thomas idem, quod de cæteris; quia crimen manet occultum: hoc enim dicit de omni crimine reservato deducto in forum externum. Alia apud ipsum lege, præsertim quod dicit opus esse, ut accusatio sit intimata hæretico, & non sufficere ad reservandam hæresim Kemnitij esse delatam hæresim Melancthonis socij Kemnitij in crimine: quia delatio socij non præiudicat socio criminis. Hæc in suis authoribus satis fit indicare, quæ definire non est huius instituti.

SVBSECTIO III.

*Quis sit Episcopus, qui possit
hæc solvere cen-
surâ?*

§. 35.

EPISCOPVS necessariò est futurus alicuius diœcesis: si enim sit titularis, quem nostri appellant *Episcopum annuli*, nullum potest absolvere: quia

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

Concilium dicit, *in sua diœcesi*. Quod si hæreticus ex diœcesi illa titulari, se Episcopo sisteret, est eadem ratio, ac de cæteris Episcopis diœcesanis: quia terminus ille, cuius titulus datus est Episcopo annuli, est verè eius diœcesis: quia verò illa vrbs est apud hostes fidei, non potest illam administrare: eadem ratione non potest quilibet Episcopus diœcesanus quemlibet absolvere; sed subditos suos in sua diœcesi. Sufficit autem Episcopum esse electum, & confirmatum, licet non sit consecratus: potest enim tunc possessionem Episcopatus inire: ad committendam autem iurisdictionem hanc non eget ordine sacro, ut nunc Serenissimus Infans Ferdinandus est Archiepiscopus Tolitanus absque ordine sacro: dum ergo quis inita possessione gaudet Episcopali iurisdictione, est absolutè Episcopus quo ad hoc munus.

§. 36.

Est difficultas, utrum Episcopus ipse sit soluturus hæreticum censurâ? an possit eum solvendum reijcere ad vicarium? & quidem hoc faciendum per se ipsum, & non per vicarium in solvendo hæretico dixit Concilium. *Idem & in hæresi crimine in eodem foro conscientia eis tantum, non eorum vicarijs sit permixtum.* Qua verò ratione id sit accipiendum non omnibus convenit. Pater Suarez tom. 4. disputatione 30. sectione 2. num. 9. & 15, censet solum Episcopum posse solvere hæreticos hac censura. Quia Concilium cæteros casus Episcopo remisit dimittendos per se, vel per vicarium ab ipso ad id specialiter deputatum: at hoc non permittit in hæresi; quia vicario noluit licere hanc absolutionem: ergo. Minor probatur tum ex Concilij verbis: tum quia absolutio ab alio crimine permittitur vicario ad id specialiter deputato: hoc autem interdicitur in hæresi: ergo.

Trid.

Suarez

Oppositam sententiam veram censeo cum Navarro, Patre Emanuele Sa: Patre Henriquez, Patre Azore, Emanuele Rodriguez, & alijs: quos refert, & sequitur Pater Thomas capit. 11. numer. 23. tum propter eius fundamenta, quæ sunt firma: tum quia illa facultas esset ferè inutilis, nulliusque momenti. Persona enim Episcopi à paucis potest adiri. Pone Archiepiscopum Tolitanum adeundum fore ab omnibus subiectis vbivis in ea diœcesi peccantibus: est hoc moraliter impossibile. Dico igitur posse Episcopum specialiter designare vicarium ad omnes casus in eo decreto contentos (*præter hæresim*) qui vicarius vel in vno crimine cum vna persona, vel in omnibus cum omnibus possit dispensare: ita ut sine novo recurso possit eâ vti facultate: ut provisor solet cæteris in rebus fungi vicibus Episcopi: est autè ei dâda

§. 37.

Navar.

Sa:

Henriq.

Azor.

M. Rod.

Sanch.

Yy 3

facultas

S. Tho. q. 11. de fid. facultas in speciali ad hos casus: quia delegatio communis ad hoc non est satis: at verò ad hæresim non potest Episcopus ita designare vicarium; qui possit absolvere, nec facultatem ad id dare; sed opus est, ut de hæresi occultâ Episcopus moneatur; qui potest per ministrum absolvere: itaque non potest facultatem committere ministro, nisi monitus de eâ hæresi. Hoc autem non est specialiter deputare; nec est licere vicario absolvere: id enim vicario licet, quando absque novo recurſu, & sine Episcopi admonitione, potest absolvere. At quoties opus est Episcopum monere, iam non est licere vicario. Quo responſum est ad argumentum Patris Suarez.

§. 38. De ipso Episcopo absolvendo, si teneatur hæresi occultâ, est quæstio: cui breviter respondeo: potuisse Episcopo fieri facultatem, ut absolverit ipsi subiectos: ipsum autem reservari absolvendum à Papa, ut in nostra Societate; Rector Collegij potest subiectos sibi absolvere: eius tamen absolutio à reservatis pertinet ad Provinciale; in quâ sententiam non leviter inclinatur Pater Suarez tomo 4. disputatione 30. numer. 15. si præcise considerentur verba Concilij.

Suar.

§. 39. Concl.

Dico tamen, Episcopum habere facultatem eligendi confessariû, à quo potest eo crimine solvi. Quod docet Pater Suarez nunc adductus: quia ita id explicuit Congregatio Cardinalium. Consentit Pater Thomas cap. 11. num. 11. Ratio est: quia Concilium totum negotium de criminibus occultis commisit Episcopo; & ut eius prudentiæ permittit aliorum absolutionem; sic & suam, nec futurus ipse erat conditionis deterioris: ipsi enim tam incommoda est facultatis à Pontifice petendæ via, quàm multis subditis: ergò dum non excipitur expressè; intelligitur ibi concessa facultas: quia crimen illud non est absolutè reservatum Papæ; sed ipsi Episcopo, ut multa alia.

Suar. Sanchez.

§. 40. Dub.

Dubitari potest, an Capitulum sede vacante possit absolvere ab hæresi occultâ? Qui dicunt nomine Episcopi intelligi etiam Capitulum sedevacante; dicunt Capitulum tunc posse inhæresim idem, quod Episcopus. Unde vel neuter, vel utriusque gaudent eâ facultate. At nomine Episcopi comprehendere Capitulum sedevacante docent Pater Suarez tom. 4. disputatione 30. sectione 2. num. 4. & Pater Thomas cap. 11. num. 4. cum alijs multis. Video Patrem Suarez continere non intelligi Capitulum, quando Episcopus non potest rem committere vicario: quia Capitulum per se non potest quem absolvere. At iam ostendi §. 37. posse absolutionem hanc committi vicario. Deinde Decanus Capituli potest rem toti Capitulo proponere: si autem ma-

Suar. Sanchez.

ior pars in absolutionem cõsentiat, Decanus ipse potest absolvere nomine Capituli. Ut Quæstor antiquior facit, cū maior pars Quæstorum consentit. Ut rectè docet Pater Thomas. Hoc autem non est rem committi vicario: quia totum Capitulum facit, quod totius nomine facit eius pars: ut in physicis totus homo facit, quod efficit una pars: ut ibidem ostendi: itaq; vicarius nec est Episcopus, nec Capitulum, nec Capituli pars; sed est à Capitulo adæquatè distinctus: Decanus verò est inadæquatè distinctus.

De Prælati inferioribus maior est difficultas. Exempli gratia, Abbates gaudent iurisdictione quasi Episcopali in proprio territorio; quod est eius quasi diocesis. Non ago de Abbatibus Religiosorum Monachalium; nec Canonorum Regularium comparatione eorundem, sed de Abbatibus sæcularium, ob quos Abbates sæculares sunt extra Episcoporum curam. Exempli gratia, Abbas Covarrubienſis: qui præest Capitulo Canonorum sæcularium: & toti oppido exempto ab Archiepiscopo Burgenſi: item & Lermenſis Abbas. Pater Thomas c. 11. nu. 5. censet eos Abbates comprehendere nomine Episcopi cū Petro Ledesma, Emanuel Rodriguez, Sayro, P. Avila, & alijs. Magis assentior Patri Suarez id neganti tom. 4. disput. 30. sect. 2. num. 6. ubi refert explicationem Cardinalium, asserentium hanc absolutionem non licere Abbatibus. Et quidem cū hæc facultas derogat iuri communi, literarum processus est accipiendus in significatione propriâ, maxime cū Concilium dicat eos absolvi oportere in sua diocesi: at Abbates non habent diocesim: ergò de illis non agit Concilium: subditi autem horum Abbatum subijci possunt Episcopo, in cuius diocesi est territorium Abbatiale. Nec est contemnenda Emanuelis Rodriguez ratio tom. 1. Reg. quæst. 20. art. 10. Episcopos esse Quæstos contra hæreticos: secus Abbates. Unde si quis Episcopus habeat Abbatiam in alijs Episcopi diocesi, non potest subditos Abbatie absolvere: quia eorum cõparatione est materialiter Episcopus, & per accidens.

§. 41.

Sanchez. Ledes. Rodri. Sayr. Avila.

Prælatos Religiosos hoc privilegio gaudere sensit Panormitanus cum Federico, & Benedicto apud Emanuelē eo to. 1. q. 20. ar. 10. A quibus ipse meritò discedit, cui consentit P. Suar. tom. 4. disp. 30. sect. 2. num. 7. Pater Thom. cap. 11. num. 7. quia hi nec sunt Episcopi, nec quasi Episcopi; quia nec diocesim habent, nec territorium: item ita censuisse Dominicanam familiam constat Pij Quinti brevi: ubi refert à Provinciali Hispaniæ petitam facultatem in fratres, & sanctimoniales Dominicanos, ut eam habent Episcopi in sæculares à Concilio Tridentino

§. 42. Panor. Federic. Benedict. Suar. Sanchez.

dentino sessione 24. cap. 6. ne sui deterioris essent conditionis, quàm sæculares, qui à suo Episcopo possunt absolvi. Pontifex autem eam facultatem concessit, non explicuit eà comprehendendi religiosorum Prælatos; sed illi Provinciali eam concessit: ergò tam Provincialis, quàm Pias censuerunt Prælatos eà facultate non pollere: alioquin religiosi non essent deterioris conditionis.

Est autem dubium, vtrum Prælati eiusmodi possint ob breve Pij Quinti absolvere subiectos ab hæresi occultâ? Oritur dubitatio ex eo brevi adducto verbum pro verbo à Patre Suarez ea disputatione 30. sectione 7. numer. 7. ijs verbis: *Et insuper, quia sacrum Æcumenicum Concilium Generale Tridentinum concessit Episcopis, ut absolvere possint in foro animæ, seu conscientia ab omnibus peccatis, & dispensare in irregularitatibus, pro ut sessione 24. cap. 6. habetur, ne Prior Provincialis, & superiores Prælati dicti Ordinis tam in dictâ Provinciâ, quàm extra eam ubilibet, in hac parte deterioris conditionis, quàm clerici, aut sæculares existant; eisdem Priori Provinciali, & superioribus Prælati; ut ipsi per seipsos idem omnino possint in fratres, & moniales dicti Ordinis, &c.* E quibus rectè deduci videtur hæresim occultam ibi comprehensam: tum quia Provincialis eam quoque comprehendit: alioquin manerent deterioris conditionis, quàm sæculares: tum quia Pontifex mentione factâ eius capitis sexti, omnia ibidem contenta concessit, equalemque fecit Provinciale Episcopo comparatione suorum: alioquin adhuc manerent conditionis deterioris. Quapropter Pater Suarez eo num. 7. ait ex vi huius brevis, si satis de eo constet, posset tam Prælatos Dominicanos, quàm alios, qui cum eis communicant in privilegijs: vti facultate Tridentinâ, non aliter, ac Episcopos.

Pater Thomas cap. 11. numer. 7. idem censet de omni crimine occulto præter hæresim; quia, nisi hæc exprimat, non intelligitur comprehensa privilegio generali concedente etiam crimina Bullæ in Cœna, ut patet in Cruciata & alijs Iubileis. Cui responderi potest primum ante declarationem Gregorij Decimitertij probabile fuisse hæresim comprehensam fuisse Cruciata, ut constabit §. 89. Secundò aliud est excipere hæresim à concessione generali, aliud concedere Provinciali ius Episcopale, ut conceditur in eo capite sexto Tridentini: hæc non est exceptio huius, aut illius casus; sed prorogatio iuris Episcopalis in omnibus ibidem contentis: & quidem nisi

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

hæresis concederetur, adhuc manerent Dominicanis conditionis deterioris; maximè autem moniales; quæ non labuntur in irregularitates; quibus nisi in hæresi vix datur privilegium. Tertiò tandem, hos casus iam non esse Bullæ Cœnæ; quæ hac in parte est abrogata: nec hæc hæresis est Papæ reservata: regula autem Patris Thomæ valet in casibus Pontificijs, non tamen in alijs. Quapropter Emanuel Rodriguez tom. 1. quæst. 20. artic. 10. fine ait, Prælatos Religiosorum non posse ab hæresi absolvere ex vi decreti Tridentini: non autem agit de alijs privilegijs, hæc vtramque partem vrgere videntur. At certè vsu, & consuetudine certum est nihil Provinciale posse in hæresim, ut dico §. sequenti.

Duo supersunt dubiola: alterum cur Provincialis dixerit, suos fore deterioris conditionis? Petrus Ledesma censet: quia non possent ab Episcopo absolvi, quod iam impugnavi. Dico: eos futuros conditionis deterioris: quia non possent proprium, & immediatum adire pastorem. Secundum dubium, quid significant ea verba, & alijs superioribus Prælati? Respondet: significare Generalem Priorem: & si quis sunt alij superiores Provinciales. Nec enim ea facultas datur cuivis conventuali Priori; sed Provinciali: quia, ut hæc facultas non datur Parocho; sed Episcopo; ita nec Priori conventuali respondententi Parochis; sed Provinciali similiori Episcopis: at certus debet esse Prælati hanc facultatem esse sibi concessam, nec deinceps revocatam. Absolutè probò hanc Patris Thomæ sententiam: quia existimo in eâ familiâ id privilegium non esse in vsu; quòd spectat ad absolutionem ab hæresi. Quod confirmo ex Patre Suarez tom. 4. disputatione 30. sectione 2. numer. 7. asserente esse in praxi religiosos absolvi ab hæresi occultâ ab Episcopo: rationemque colligo ex ipso ibidem: quia à suis Prælati non possunt absolvi. Nec sententiam oppositam censo probabilem, nec in conscientia tutam. Quia cum Societas eo privilegio esset à Romanâ sede donata: illi tandè cessum est à Præposito Generali Claudio Aquaviva pro Hispaniensibus Provincijs, ita flagitante Inquisitione, quod ea non petijset, si Dominici eo privilegio gauderent; quod non vsu; alijsque de causis est abrogatum, vel numquam concessum: ut autem clariùs constet hac de re, adverto Societati concessam esse facultatē, ut Socij absolvi possint etiam à relapsu in hæresim à Prælati, quibus committeretur à Præposito Generali: ut constat ex cõpendio privilegiorum §. 7. etiā in Hispania: at vero flagitante sic Philippo II. Præpositus Generalis, id confirmante Cle-

Mā. Rod.

§. 45.
Dub. 1.
Ledes.

Respondi.

Dub. 2.

Resp.

Suar.

§. 43.
Dubium.
Pq. 5.

Suar.

§. 44.
Sanchez.

S. Tho. q. 11. de fid. mēte Octavo, se eo privilegio abdicavit pro regionibus, in quibus more Hispaniensi floret. Inquisitio: ut constat ex congregatione §. generali canone 21. monente Socios privilegium perinde non valere, ac si nunquam fuisset concessum. At vero extra eas provincias eo privilegio fruitur Societas, ut constat ex compendio §. 8. ob privilegium Minorum de observantia Ultramontanorum. Inmò extra Hispaniensi Inquisitionis ditionem potest Præpositus Generalis per se vel per alium absolvere quoscumque ab hæresi in foro conscientie, non verò in Hispania, ut constat ex compendio §. 3. referente concessiones Iulij Tertij, & Gregorij XIII. in Hispania ergò nulla religio eo privilegio gaudet.

§. 46. Rogas, an religiosorum Prælati possint absolvere ab hæresi per concessionem omnium casuum Episcopaliū? Non possunt: quia hæresis occulta non est casus Episcopalis propriè: quia casus Episcopalis ita sunt Episcoporum, ut eos possint delegare vicario absque novo recurſu ad se: at non ita possunt hæresim.

§. 47. Archiepiscopus, dum visitat diocesim suffraganeam, potest subditos eius diocesis absolvere: ex P. Suarez, & P. Thoma cap. 11. num. 6. item & Episcopos suffraganeos extra tempus visitationis posse absolvi ab Archiepiscopo, ut à proprio Pastore, ut probabilissimum docet lib. 4. cap. 38. num. 16. quia lib. 2. cap. 11. num. 6. agens de absolute ab hæresi: se allegat in lib. 4. cap. 38. nu. 15. & 16.

Suar.
Sanchez.

SVBSECTIO III.

Cætera de potestate Episcoporum expediuntur.

§. 48.

Suar.
Sanchez.

VAGABUNDOS potest ut subditos absolvere Episcopus, dum sunt in eius diocesi, quia nullum habent domicilium. Sic Pater Suarez tom. 4. disput. 30. sect. 2. num. 3. & Pater Thomas cap. 11. num. 8. idem ex eodem dico de habente duplex domiciliū: potest enim dum est in vno Episcopatu absolvi ab Episcopo utroque: quia verè est eius subditus, & Episcopus est in sua diocesi. Mercatores, scholasticos, & alios id genus agentes negotia posse absolvi ab Episcopo, in cuius diocesi sunt, recte docet Pater Suarez tom. 4. disputat. 30. sect. 2. num. 3. &

tom. 5. disputat. 41. sect. 2. num. 10. & 12. & Pater Thomas cap. 11. num. 8. tum quia Ecclesiæ consuetudine id cernitur: tum quia eiusmodi homines ad Sacramenta penitentiae, & Eucharistiæ, subiecti sunt Episcopo diocesis, in qua degunt: at non essent satis subiecti, nisi essent ab illo absolvendi ab hoc crimine: ergo. Si igitur urgente præcepto confessionis annuæ propter Eucharistiā accipiendam, existeret quis in aliena diocesi, et si per dies paucos commoraturus; tenetur ibi satisfacere legi: ergo potest tunc tolli impedimentum. Adverte tamen, non licere absolvi ab Episcopo alieno, quando illius diocesis petitur ab hæretico solum absolute obtinenda gratia; tunc enim est fraus. Vnde si quis in Hispania degens, Galliam petat, ut ab Episcopo absolvatur; cui Papa privilegiū donavit absolvendi ab hæresi publica: is non potest apud Gallos absolvi: quia lex non favet dolosis, & fraudulentissimè religiosi possunt ab Episcopo absolvi, ut dixi §. 42. & docent Pater Suarez tom. 4. disputat. 30. sect. 2. num. 3. & P. Thomas cap. 11. num. 11.

Dubium est, quid sentiat Concilium, cum dicit *in sua diocesi*. Ac primum dico cum Patre Suarez tom. 5. disputat. 41. sect. 2. num. 11. & Patre Thoma cap. 11. num. 16. non esse opus ad hanc absolute, ut uterque sit in eadem diocesi: si enim hæreticus est diocesis Moguntinæ, potest absolvi à Moguntino Episcopo, licet non sit uterque intra eandem. Censeo item cum eisdem, & alijs Episcopum absentem à diocesi sua posse absolvere hæreticos occultos existentes in ea diocesi: quia hæc absolute non eget præsentia corporali; & ille subditus est sub Episcopi iurisdictione sacramentali: ad quam ubique habet ius. Item censeo cum Patre Thoma contra Patrem Suarez, non esse opus, ut subditus sit in diocesi: quia Concilium dixit *in sua diocesi*: at subditus non habet diocesim suā, sed Episcopus. Itē quia hanc iurisdictionē Sacramenti habet Episcopus in subditos ubicumque existentes, dum ad suam diocesim spectant: est ergo hic sensus: Episcopus potest absolvere sibi subditos in sua diocesi; id est, in quos ratione diocesis ius habet Sacramenti. Hi aliqui sunt diocesani: hos versantes extra diocesim potest absolvere: quia sunt in sua diocesi moraliter, licet non physicè: quia in ea diocesi habent domicilium: alij sunt peregrini: hos non potest absolvere, nisi dum in sua diocesi degunt: quia ad illam non spectant, nisi præcisè ob existentiam physicam localem: qua sublata non habet Episcopus ius in eos: nec modo vlllo sunt in eius diocesi. Itaque in diocesi Episcopi absolventis debent omnes esse physicè, aut moraliter: alio autem titulo non potest

§. 49.

potest quem absolvere, etiam si sit subditus. Si enim habent dominium temporale in oppido alijs diœcesis, non potest propterea eum absolvere: quia non est in eius diœcesi: nec subditos alicuius Abbatiae, si eam possidet existentem in territorio aliter ius diœcesis, ut dixi §. 41. id ergo significat *in sua diœcesi*, ut ad eum spectent ratione diœcesis, in qua sunt physice, aut moraliter.

§. 50. Dixit item Concilium hanc absolutionem valere in foro conscientiae tantum: quod per inde est, ac hæreticum iam coram Deo non manere excommunicatum; nec peccare in Sacramentorum usu, & assistentia sacrorum: & si poenitentiam se purgavit, eum protunc immunem æ viterno cruciatus, & iræ Dei: ipsumque se gerere posse in foro conscientiae suæ, ac si hæreticus non fuisset, quod attinet ad effectus excommunicationis. Dixi *per se*: quia per accidens ratione scandali tenetur ad abstinendum à sacris coram conscio suæ hæresis, donec eum doceat se iam esse absolutum. At vero hæc absolutio eum non reddit immunem foro contentioso; ad quod si deferatur, agatur cum eo non aliter, ac si absolutus non fuisset. Nisi forte ob maturam poenitentiam mitius cum illo agatur: ut agitur cum quolibet de cuius dolore maturo confiteritur: quia minus pervicax fuit eius pertinacia.

SECTIO III.

Vtrum Quæitores possint absolvere hæreticum in foro conscientiae?

§. 51. **N**ON est dubium hæreticum deductum ad forum contentiosum posse à Quæitoribus solvi censuram in foro externo; qua solutus hæreticus potest à crimine absolvi à quovis in illa diœcesi ordinario confessario: est autem difficultas de hæretico externo occulto, qui hæresim revelat confessario, ut facultatem impetret à Quæitoribus ad eum absolvendum directe crimine, & censuram in foro conscientiae: vel qui à tribunali petit per se, vel per alium facultatem eamdem. Rogo vtrum Quæitores possint hunc in foro conscientiae solve-
re directe; aut eam facultatem alicui dare? in qua quaestione duas adversas video
opiniones, gravium Docto-
rum utramque.

(. . .)

SUBSECTIO I.

Pars affirmans.

EXISTIMO Inquisitioni Hispaniensi, esse facultatem ad absolvendum hæreticum in foro conscientiae, & eam absolutionem remittendam confessario approbato: si enim hæreticus nolit comparere extra sacramentaliter, nec suam hæresim coram Quæitore, & Secretario aperire; hic potest à Quæitoribus in foro conscientiae per ipsos, vel per alios absolvi. Si huic tribunali est ab aliquo Pontifice expresse data hæc facultas, res erit sine controversia; quod si ea data esset, non censerent authores graves id tribunal hoc privilegio carere. Hanc conclusionem docent Bañez quaest. 11. art. 4. dub. 2. versu *præterea advertendum*. Pater Henriquez lib. 6. de poenit. cap. 7. num. 3. P. Azor tom. 1. lib. 8. cap. 19. quaest. 5. & alij apud Patrem Thomam Sanchez lib. 2. cap. 12. num. 1. quam num. 3. censet esse probabilem compulsi sola auctoritate multorum.

Probari potest conclusio ex Clemente Septimo; qui eam facultatem donavit Quæitoribus, eorumque commissariis: quam Bullam refert Peña inter Bullas Apostolicas in fine directorij. Hoc tamen argumentum nihil probat: tum quia illa Bulla fuit ad tempus pro Italia Quæitoribus, & non pro Hispania: tum quia inde sequeretur commissarios Quæitorum in Hispania eadem facultate donari, quod est improbabile: quæ recte Pater Thomas observat num. 3. & illo prior Pater Suarez tom. 5. disp. 43. sect. 1. nu. 5.

Huius igitur doctrinae probatio petenda est ex ipsorum Quæitorum usu: à quibus interdum petitur facultas, & conceditur ad absolvendum hæreticum occultum per confessarium aditum ab ipso poenitente. Itē mihi constat ex Illustrissimi Principis Dō Andrea Pacheco Episcopi Conchenensis, & Quæitoris Generalis scripto (quod ego vidi) hæreticum quemdam occultum remissum esse cuidam Senatori supremi Quæitorum Concilij, ut eum occulte crimen factum, occulte in foro conscientiae absolveret à censura. At verosimile non est tam pium, doctum, nobilemque virum falcem in messem missurum alienam, & velle invalidam absolutionem uti. Video posse dici Pachecum usum opinionem probabili adducta §. 52. ob quod ille usus non facit rem certam: & quidem potest tribunal uti ea opinione probabili, licet careat expressa privilegij concessione.

Hinc oritur difficultas; vtrum quilibet Quæitor habeat potestatem absolvendi ab

Yy 5

hæresi

§. 52.

Bañez.
Henriq.
Azor.
Sanch.

§. 53.
1. Prob.

Sanchez.
Suar.

§. 54.

§. 55.

S. Tho. q. hæresi in foro conscientiae? An verò solum tribunal? Pater Thomas cap. 12. num. 4. existimat cuilibet esse eam facultatem: quia Bulla Clementis Septimi eam facultatem dat etiã Commissarijs Quæstorum; qui tamen nò habent tribunal. Secundò; quia hæc est natura fori conscientiae, vt res transfigatur sine testibus. Verum hæc duo fundamenta sunt inefficacia. Ad primum respondeo, inde sequi posse Commissarios inconsultis Quæstionibus absolvere in Hispaniã ab occultâ hæresi; quod plane improbabile est, & contra eorũ vsum: idem censet hanc facultatem Episcopis negatam: quæ credam eam datam Commissarijs? Quorum complures homines sunt illiterati, & pene agrestes: quia sunt in oppidis exiguis educati impollite? & vt abrogata est per te facultas Tridentina Episcopis: quid ni & hæc Bulla Clementis? Deniq; illa Bulla est pro solâ Italiã, & ad tempus, vt dixi §. 53. si autem omnia privilegia etiã si suum ad tempus, sunt perpetuò data Quæstionibus hæc ratio nihil valet nec hic, nec superius. Ad secundum respondeo, illud non tenere consequentiam cum eiusdem doctrinã cap. 11. nu. 4. Capitulum sedevacante habere facultatem absolvendi, quam exercere potest per Decanum: vt contingit in Inquisitione; sed in Capitulo res transfigitur tacita persona hæretica, cognita heresi, quin persona cognoscatur: & sine testibus; cur idem non erit in tribunali? in quo persona est absolutè incognita, vt in Capitulo.

§. 56. Vnde existimo Quæstori Generali hanc facultatem concessam vtendam in tribunali, & extra illud: tum quia id confirmat, quod §. 54. dixi: tum quia Quæstor Generalis non præest illi Senatui more cæterorum Præsidentum: qui necessariò sequuntur maiorem suffragiorum numerum; sed ipse suo arbitratu omnia administrat. Potest ergo se solo, quidquid cum toto tribunali: at totum tribunal potest hæreticum absolvere in foro conscientiae: ergo.

§. 57. *Conclusio.* Deinde existimo eundem Quæstorem posse committere hanc facultatem cuivis Quæstori vtendam extra tribunal, & sine recursum ad ipsum: quia ostendam §. sequenti quemlibet Quæstorem posse vti eã facultate gerentem vicem tribunalis; sed quidquid tribunal potest, potest & Quæstor Generalis: quia pænes ipsum est tota iurisdictio: à quo derivatur in cæteros Quæstores, ergò: an verò possit hanc facultatẽ concedere cuivis Ecclesiasticæ personæ vtendam absque recursum ad ipsum, vt eam potest committere Quæstori: non vidi privilegia ipsius, ex quibus in alterutram partem incliner. At mihi videtur satis probabilis pars affirmans: tum quia ipse pro suo arbitratu eligit Quæstore

privatorum tribunalium; potest autem ad tempus: causasque certas in locis certis dare homini privato ius Quæstorium: qui homo nò vt privatus vicarius; sed verè, vt Quæstor eũ vtatur facultate: tum etiã, quia incolumitas fidei in Hispania huic Principi est commissã: si ergo ipse iudicaverit expedire ad fidei conservationem subdelegare hanc potestatem alijs distinctis à Quæstoribus, poterit quidẽ. Quod etiã dico de supremo Senatu Quæstorium: quia huius tribunalis providentiã omnes fidei causæ permittuntur: tribunalia verò privata id facere nequeunt, nisi ex speciali supremi Senatus facultate, aut Quæstoris Generalis.

Censeo præterea, quemlibet Quæstorem tribunalis privati posse eã vti facultate, dum Provinciam visitat nomine tribunalis cū Secretario, alijsque ministris. Probatum primò ab illorum usu. Secundò, quia tribunal in ratione tribunalis potest id facere; sed ille Quæstor habet tunc authoritatem tribunalis: ergo. Probo minorem, quia ille non vtitur authoritate privata; sed tribunalitiã: edicta enim promulgare; Secretario vti, provisiones, seu mandata publica expedire; publicè nonnulla crimina punire: & alia id genus muneris non pertinent ad authoritatem privatam; sed publicam iudicis: quia enim totum tribunal non potest moraliter visitare Provinciam, idè eam visitat pars tribunalis. Tandem, quia Quæstor Generalis in ijs casibus partitur facultatem suam cum Quæstoribus privatis. Ad quam absolutionẽ non est opus, vt Quæstor sit sacerdos: quia non absolvit, nisi à censura extra sacramentaliter: quã dimissã iam culpa non manet reservata; & hæreticus dirigitur à Quæstore ad certum sacerdotem.

Vltimo censeo, hanc facultatem non esse Quæstori privato; quod docet P. Henriquez lib. 6. de poenitentia c. 7. n. 3. Vivaldus in can. delabro, & alij apud P. Thom. c. 12. n. 2. Quia hæc facultas non est Quæstoribus solo iure Quæstorio: quia hoc ius non est, nisi ad forũ contentiosum: at nullum cernitur privilegiũ privatum. Quòd si habetur, non potest esse dubia ea facultas. Vnde deduces Episcopos, quã ratione Quæstore esse dicuntur, nò posse nisi nomine tribunalis quidquam. At si Quæstore privati eo fruuntur privilegio: item & Episcopi, si sunt Quæstore, gaudent privilegio eodem, nisi excipiantur. Quia si absque exceptione datur tribunali, eiusque iudicibus privatim; si Episcopus est iudex hæreticorum suæ diocesis, illum quoque attingit privilegium, secus si Quæstor non est.

(?)

§. 58.

1. Prob.

§. 59.
Vlt. Concl.
Henriq.
Vivald.
Sanct.

SUBSECTIO II.]

Sententia negans.

§.60.
Sanchez.
Suar.
Farin.
Covar.
Peña,

QUÆSITORES gaudere privilegio ad solvendum hæreticum per se, vel per alios in foro conscientie negant Pater Thomas Sanchez lib. 2. cap. 12. num. 3. Pater Suarez disputatione 21. de fide sect. 4. à num. 15. item num. 24. cum Farinacio de hæres. quæst. 192. num. 54. quam ipse & Pater Thomas adscribunt Covarrubiæ, Peña, & alijs paucis. Vnicum fundamentum est: quia Quæsitores sunt iudices in foro externo: ergo ex vi institutionis non habent hoc privilegium. Nec ite constat ex aliqua Bulla. Illa enim Clementis exponitur ab his authoribus de absolutione in foro externo occulto, sive non Sacramentali audito crimine à persona coram Secretario: item asserunt datam ad tempus, quod iam præterijt. Tandem eam esse revocatam Cœnæ processu.

§.61.
Corol.
Suar.

Vnde deduces, non esse opus à Quæsitores petere facultatem ad absolutionem hæretici in foro conscientie. Quod corollarium admittit aperte Pater Suarez disputat. 21. sect. 4. num. 24. affirmans enim in articulo mortis recurrendum esse ad habentem iurisdictionem directam, si commodè possit: asserit in crimine hæresis non esse tunc recurrendum ad Episcopum, nec ad Quæsitores: quia nullam habent iurisdictionem in foro conscientie: at eadem est ratio extra illum articulum. Probat autem aperte: quia non est petenda facultas ab eo, qui eam non habet: nemo enim dare potest, quod non habet; sed ex hac sententiâ Quæsitores nullam habent facultatem in foro conscientie: ergo non est ab eis petenda; & quidem Peña apud Patrem Thomam lib. 2. c. 12. n. 1. dubitat, vtrum Quæsitores possint absolvere in foro conscientie per alium? quamvis per se possint. Quod nu. 5. ex Simanca, & Campegio confirmat.

§.62.

Ad hæc in ea opinione nec Episcopus est adeundus eandem ob causam: existimant enim eius facultatem revocatam Cœnæ processu. Hinc infero in eadē opinione hæreticū distantem à Papa, quem aut physice, aut moraliter non potest adire, se gesturum non aliter, quam qui carent copiâ confessoris. Probat: præter Papā nullus habet iurisdictionem ad hanc absolutionem in foro conscientie; non Quæsitores, ut ipsi dicunt, nec Episcopus, ut etiam iidem affirmant, nec alius ullus: ergo non est copia confessorij habentis iurisdictionem directam: ergo potest hæ-

reticus se gerere, ut qui non habent copiam confessorij. Quid autem hi possint constat ex communibus principijs de poenitentia.

Dices, hæreticum posse impetrare iurisdictionē directam fatens hæresim coram Quæsitore, & Secretario. Contra, ostendū à §. 97. ad 100. nullum per se ad id teneri, nec absolutionē directam obligare se solā ad id efficiendū: ergo perinde se habet, ac qui caret copiâ confessorij, ut ex Beato Thoma ostendam §. 85. Quibus in locis de hac obligatione comparandi extra Sacramentaliter agendum. Quæ ibi dicuntur sunt de comparando coram habente iurisdictionem in foro conscientie simul & externo. Hic autem agitur de habente ius solum forense, quod in foro conscientie nihil habet. Videtur autem hic clarior ea doctrina: ob quod nunquam probavi sententiam, ex quâ sequitur.

§.63.
Solutio.
Impug.

Hoc corollarium sequutum ex ea opinione, me ab eâ deterret existimantem esse grave incommodum persuadere hæreticis non valentibus Papam adire, ut se gerant, ut illi, qui carent copiâ confessorij. Quod si dixissent ij authores posse ab Episcopo absolvi hæreticos occultos; non esset hoc tantum incommodum: quia iam admitterent Pastorem, à quo posset hæreticus pasci Catholicè, & curari: at nullum omnino remedium relinquant, nisi ut vel se exponant extra Sacramentaliter, vel adeant Pontificem, quorum utrūque illis erit difficilius, quam per confessorium facultatem petere.

§.64.

Obijciunt, Quæsitores esse iudices, ad quos pertinet forum exterius. Respondeo: ex solo munere eos nihil posse in foro conscientie; secus ex alio capite. Quod si hoc recusant, admittant eam facultatem in Episcopo. Forte eā ob causam Pater Suarez dixit esse in praxi hanc absolutionem ab Episcopo, & Pater Thomas eam esse in praxi securam.

§.65.
Obiect.

S E C T I O III.

De absolutione hæretici in foro externo nonnulla.

HÆRETICVS in foro contentioso absolvi posse à Quæsitores est luce clarius, illud enim tribunal institutum est: ut hæretici, aut reconciliantur Ecclesiæ, aut tradantur curiæ laicæ examinata eorum causâ: item hæreticus falsus extra Sacramentaliter crimen coram Quæsitore, & Secretario potest absolvi in foro externo,

§.66.

S. Tho. q. 11. de fid. terno, & consequenter in foro conscientiæ: absolutus enim hæreticus à censure in foro externo, potest recipere Sacramentum pœnitentiæ à confessario ordinario, & alia à suis ministris. Hic autem breviter dico absolutiones has nullas esse in foro conscientiæ, nisi hæretici verè, & syncerè ad fidem revertantur. Quia id dicitur in ipsa absolutione, quæ alioquin est involuntaria simpliciter: quia ignoratur inculpatè substantia obiecti moventis ad absolutionem. Ratio enim movens Quæsitores ad absolutionem, est hæretici vera conversio: licet enim falsâ relatione impetrat absolutio: valet aliquando, est cum falsitas versatur circa aliquam circumstantiam accidentalem, ex cuius defectu non negaretur absolutio: at quando falsitas est circa substantiam obiecti moventis, nulla est absolutio.

§. 67. Tunc autem hæreticus tenetur iterum cō parere, aut absolutionem aliâ ratione quærere ab ipso tribunali, aut Pontifice: quia nihil validum actum est, & tota causâ ad initia devolvitur, quod attinet ad absolutionem in foro conscientiæ. Fateor tamen si illa fictio fuit purè mentalis, Quæsitores iterum eum absolutores absq; novo ordine, & strepitu iudiciali: quia hic strepitus est ob hæresim externâ, quam iam aut condonarunt, aut supplicio compensaverunt: pertinacia autem fuit impedimentum, ne in foro conscientiæ valeret absolutio: at non fuit novum peccatum externum, eâque ratione non punitur externè: si autem pertinaciam ostendit externè, tunc considerandum est, utrùm sit de Episcopi facultate, aut reservata Papæ. Si pertinacia fuit externè monstrata alicui testi, non est agendum cum pertinaci mitius; sed acrius: si verò aliqua crimina fuerunt tacita non ex pertinacia; sed ex pudore, aut timore, facilius Quæsitores dabunt facultatem confessario ab ipsis exposito: si enim in domo pœnitentiæ sit aliquis hæreticus conversus, & publico supplicio affectus, cuius confessionibus audiendis Quæsitores aliquem designant; æquitas petit, ut huic detur facultas ad eum absolvendum à crimine ita tacito, quia non serpet ut cancer: siquidem hæreticus est in custodia, & territus supplicio, quod patitur, & verè conversus: de alijs autem ignotis etiam punitis est ratio diversa: est enim opus ut detegantur, ne serpent.

§. 68. Quæsitores, aut Papæ, aut cuius legitime datur absolutionem per se, vel per aliū, exponendæ sunt omnes hæresum species; immò & earundem numerus, si fuerunt coram alijs: quia Quæsitores duo contendunt, & hæretico infidelitate saucio mederi; & providere, ne hæresis serpat, ut cancer: cuius multum interest geminata hæresum repetitio;

quod intellige, quando repetitio gravat notabiliter hæreticum: si enim apud se solum hæresim repetijt, id parum interest: item et si apud eosdem: satis enim est affirmare se pluries apud eosdem hæreticè egisse. Nec enim illa confessio est sacramentalis, exigens ad vnguem peccatorum numerum; sed est forensis: quæ tantum exigit cognitionem status hæreticorum. In Germania autem, alijsque Provincijs infectis non agitur tam minutatim, quàm in Provincijs omninò Catholicis: si aliqua taceantur hæreses, aliæ vero dicantur, manet absolutus hæreticus à dictis, non tamen à tacitis; quod attinet ad excommunicationem, & reservationem: apud Deum autem non manet reconciliatus per gratiam. Si autem per oblivionem, aut aliam ob causam, aliquam tacuit inculpatè, manet omnibus solutus. Recognosce Patrè Thomā lib. 2. cap. 12.

SECTIO V.

Utrùm sit licita consuetudo negandi facultatem ad absolvendum hæreticum, nisi compareat in tribunali?

§. 69. PONTIFEX, aut Quæsitores possunt negare facultatem, ut hæreticus absolvatur, nisi ipse crimen suum aperiat extrasacramentaliter coram Secretario, & Quæsitore aliquo, quæ confessio describatur in libro tribunalis. Hæc possunt fieri à Papa, præcipiente, ne hæreticus absolvatur, nisi ea confessione facta, vel possunt fieri à tribunali Quæsitores; quia ita censent expedire ad suum munus rectè obeundum: est ergò hæc controversia, utrùm id licitè fieri possit? an vero absq; eo onere concedenda sit facultas ad eam absolutionem.

SUBSECTIO I.

Nonnulla præmitto.

§. 70. PRÆMITTO Episcopū non posse eo onere hæreticum cogere ad absolutionem: quia facultas ei in Tridentino concessa, solum est in foro conscientiae;

tia: at ista descriptio pertinet ad forum externum: ergo ea non potest Episcopus uti. Item ea absolutio ab Episcopo solum est in ordine ad confessionem sacramentalem, non vero ad forensam; sed ea consuetudine laederetur lex secreti confessionis sacramentalis: quia prater superiorem, & confessarium, alij scirent hæretici crimen: ergo Episcopus non potest id efficere. Hoc accipio per se, per accidens autem ob periculum aliorum, vel ob imminens, vel actuale: poterit Episcopus hæreticum cogere ad comparendum in tribunali Quæstorum. Debet ergo Episcopus segerere cum hæretico occulto, ac cum cæteris peccatoribus; cum discrimine tamen, ut certior reddatur de hæretici resipiscencia, sunt enim difficiliore curatu.

§. 71.
2. Notatio

Deinde præmitto licitum esse Quæstoribus negare eam facultatem, nisi hæreticus fateatur hæresim alicui Quæstori, tam secreto, ut nec Quæstor ipse possit hæreticum agnoscere. Potest enim tribunal iudicare prudenter, hæreticum à Quæstore melius imbuendum doctrinâ catholicâ, & monendum gravius de turpitudine hæresim, cuius præceptis hæreticus melius resipiscet. Hæc honestissima causa est. Hæreticus item non potest licite id recusare: quia si quâ ratione excusaretur, maximè ne detegatur eius crimen extrasacramentaliter; sed absque in commodo eo hæc fieri possunt: quia pono à Quæstore hæreticum, nec cognoscendum, nec posse. Quod facillimè fieri potest, si ad eum accedat cratibus interiectis, aut velata facie, aut aliâ ratione. Idem potest Episcopus facere.

§. 72.
3. Notatio

Tertiò præmitto eam facultatem posse, & debere negari, si prudenter censeatur id esse moraliter medium vnicum, ut resipiscat hæreticus: quia eius relapsus sunt frequentes, & alias ob causas prudenter tunc id persuadentes, tunc autem ipse hæreticus tenetur se revelare: quia tenetur ad medium moraliter vnicum ad suam salutem. Cumque pertinacia relapsum sit in eius vitio, sibi imputet eam infamiam, quam tenetur postponere æternæ saluti, quam nisi per infamiam non potest moraliter procurare. Nec Episcopus potest eum absolvere, nisi prius se detexerit, non quidem ob hæresis absolutionem; sed quia nec confessarius potest peccatorem ullum absolvere, nisi ipse faciat id, quod censeatur esse moraliter medium vnicum ad suam salutem: dum medium illud non sit per se illicitum (ut ex terminis patet.) Quod autem communiter circumferatur ex sancto Chrysostomo: *Nemo tenetur prodere se ipsum*: accipitur, quando superest aliud medium probabile ad emergendum à peccato.

§. 73.
4. Notatio

Quartò præmitto posse tribunal negare

hanc facultatem, nisi hæreticus sacramentaliter hæresim confiteatur alicui Quæstori, aut ministro designato à tribunali. Quod in communi de omni casu reservato docuit P. Suarez tom. 4. disp. 30. sect. 4. num. 4. Probat: quia hæc facultas est permessa Quæstoribus ad providendum saluti hæreticorum, & Regni: at hæc aliquando exigit, ut hæreticus se exponat sacramentaliter Quæstori, aut certo ministro: tum quia nimia facilitas multoties esset perniciofa, tum quia tribunal est certum non posse hæreticum ab alijs tam aptè curari: horret enim hæreticus Quæstorios ministros, quos si compellitur adire, acrius frænatur: immò sæpe non licebit tribunali hanc facultatem dare: nisi alicui Quæstori, aut viro ab ipsis probatæ virtutis, prudentiæ, atque doctrinæ. Hæretici enim non sunt reiiciendi nisi ad viros doctos, atque prudentes, & minimè suspectos. Idem dico de Episcopis, cum ab eis petitur facultas ad absolvendum hæreticum occultum: & de prælatis cum petitur ad absolutionem à casibus ipsis reservatis. Tenentur enim examinare qualis sit sacerdos, cui delegant facultatem. Quæstores reiiciunt hæreticum administrum probatum: ipsi autem abstinent perpetuò ab audiendâ hæreticorum confessione sacramentali, & merito: quia timeri potest ab hæretico eam sacrilege faciendam tacitis multis circumstantijs spectantibus ad eius integritatem, tum quia si quando crimen deducitur ad forum contentiosum, ne prætexat hæreticus crimen à Quæstore revelatum, remque tractari ex cognitione acquisitâ in sacramento. Propter hæc prudenter faciunt Quæstores in abstinentendo ab his confessionibus audiendis.

Suarez

SUBSECTIO II.

Licita est ea consuetudo:

DICO: licitam esse eam consuetudinem, licite ergo potest tribunal negare facultatem, ut hæreticus in foro conscientie absolvatur ab hæresi, nisi ipse extrasacramentaliter fateatur crimen suum coram Quæstoribus, & secretario, ut describatur in libro. Huius rei primum argumentum sit opinio adducta §. 60. negans Quæstoribus hanc facultatem, quam si concedere non possunt, rectè negant. Quod argumentum vnicum est, & evidens in eâ opinione P. Suarez & Thomæ. Quia vero ego ab illâ dissentio aliud est quærendum. Secundum argumentum, sit eos non posse eam facultatem

§. 74.
Conclusio.

culta-

S. Tho. q. 11. de fid. constatat ex Simanca, & Campegio adductis à Patre Thoma Sanchez lib. 2. cap. 12. num. 5. igitur eam rectè negant. Efficacius argumentum est, non tamen efficax: quia eam delegare potest tribunal, ut Episcopus usus tribunalis ipsius; cuius administrati, ut provide- rent aliorum saluti, non erant propriam ex- posituri periculo: neque quid acturi incon- sultis viris gravissimis; qui cognita integrè eà consuetudine, & omnibus eius circumstan- tijs assererent eam esse licitam. De quorum probitate, & animo sincero tribunal admi- nistrandi ex lege Christi, non dubitabit, nisi hæreticus: qui ut Spiritui Sancto non credit; ita convitijs hoc tribunal exagitat, ut latro prætorem, à quo timet patibulum.

§. 75.

Tertiò probatur: quia hæc consuetudo ni- hil continet intrinsecè turpe: quod evidenter ostendam, dum ad argumenta respondebo: in hæretico enim non est peccatum, criminis confessio; sed pertinet ad insignem humili- tatem, pietatem, & poenitentiam: ad quos actus eum exhortari quis poterit, dum nihil aga- tur violenter, ut non agitur in tribunali: item ex parte tribunalis suppetunt inter alias due rationes; altera, quod ipsum est erectum præ- cipuè ad fori externi servandas leges: forum enim internū est utile ipsi hæretico soli: reg- no autem, & incremento fidei, nisi per extra sacramentalem notitiam; item & per minas, & supplicia, parum utile est forum illud. Al- tera: quia hæretici sunt rebelles, & facile timē tur relapsuri, qui nullo vehementiori fræno tenentur, quā si crimen sit Quæsitibus no- tum: rectè igitur ipsi faciunt, dum reos com- pellunt ad revelationem hæresim: sic enim non serpunt ut cancer; quia vrentur: huc ac- cedit antiqua Græcorum consuetudo, qua pu- blici poenitentes coram Ecclesia totā crimi- na fatebantur; maximè autem hæresim. Quæ- erunt clariora ex argumentorum responso.

SUBSECTIO III.

Primum argumentum diluo.

§. 76.

IN hanc consuetudinem vomunt totum stomachum hæretici, illorumque in moribus vicini tribunal hoc appellan- tes hominum carnificinam. Nec mirum: eo enim infami nomine, & Sacramentum poe- nitentiæ compellant. Primum autem argu- mentum sit: quia ea consuetudo damnata vi- detur Tridenti, sess. 17. cap. 5. ijs verbis. *Ceterum quoad modum confitendi secreta apud*

1. Arg.

Trid.

solum sacerdotem, & si Christus non vetuerit, quin aliquis in vindictam suorum scelerum, & sui hu- miliacionem, cum ob aliorum exemplum, tum ob Ecclesia offerse adificationem delicta sua publicè confiteri posset; non tamen hoc divino præcepto mā datum, nec satis consultè humana aliqua lege præ- ciperetur, ut delicta, præsertim secreta, publica essent confessione aperienda.

His hæc Quæditorum consuetudo videtur esse damnata, tum quia Concilium agere vi- detur de hæresi: quia per illam offenditur Ec- clesia, cuius autoritas nihili sit ab hæretico: quod rectè Pater Vazquez observat tom. 4. in 3. part. quæst. 90. art. 1. dub. 3. nu. 22. Con- cilium enim præstringit Græcorum usum cogentium poenitentem, ut peccata secreta, præsertim hæresim, publicè fateretur ad tē- plorum fores. Vocantur à Concilio delicta occulta, non quod sint omnibus ignota; sed quod licet aliquibus sint nota; non tamen fa- ma publica: nam si penitus essent occulta om- nibus, non diceret Concilium *ob Ecclesia of- fensa adificationem*. At Quæsitores hunc mo- rem Tridenti damnatum servare videntur: quia hæresim occultam volunt aperiendam confessione publica coram tribunali, & se- cretario. Ille item mos acriter reprehenditur à S. Leone in Episcopis Campanis, illum iam antiquatum instaurantibus.

§. 77.

V. 29.

S. Leo.

Respondeo, hanc consuetudinem minimè hoc testimonio damnari: sunt enim omnia absimilia, ut ostendo. De Græcorum more non est eadem mens authoribus. Nonnulli eum negant, arbitrati illum à Sozomeno cō- fictum cum multis alijs mendacijs. Alij eum fatentur: moderantur alij, quibus acquiesco, existimans illum initio fuisse laudabilem: quia publici peccatores publicam agebant poenitentiam: ut nunc quoque Concilium Tridentinum eam vult fieri sess. 24. cap. 8. de reformatione. Vnde exigitur in publico pec- catore aliqua publica confessio, qua ea poe- nitentiā se dignum esse fateatur. Deinde ille mos paulatim videtur fuisse errore corrup- tus: quia censebantur ea peccata non satis ex- poni, si soli sacerdoti fieret confessio. Quem morem cum hoc errore invexisse videntur Episcopi Campani tempore Sancti Leo- nis: ut constat ex eius epistola 78. cap. 2. ijs verbis: *Cum reatus conscientiarum sufficiat so- lis sacerdotibus indicari.*

§. 78.
Solutio.

S. Leo.

Dico ergo hanc apud Quæsitores confes- sionem non esse publicam more antiquo: tunc enim fiebat coram populo univervo, recitatis de scripto peccatis: multi autem pec- catis auditis offendeabantur: multi insulta- bant poenitenti: nunc autem fit in tribu- nali, stupendo secreto, illi perfamiliari. Deinde tunc Sacramentali confessioni cen- sebatur necessaria ea confessio, ut indicant verba

§. 79.

verba Leonis : at nunc id minimè censetur. Item tunc inconsulte erat lata ea lex, quæ nunc minimè est. Nulla enim lege cogitur hæreticus ad eam confessionem : etenim hæreticum non obligari per se in conscientia ad comparandum extra sacramentaliter ostendam à §. 76. maximè 86. & 87. hoc dico præcisè ratione absolutionis sacramentalis. Ratione autem periculi est alia ratio. Pactum initur inter tribunal, & hæreticum, ut se exponat, si vult ab ipso tribunali absolutionem. Si hæreticus vult se exponere extra sacramentaliter, illi non fit iniuriâ : si non vult, sibi provideat, quâ ratione potuerit consulto docto Theologo. Nullaque lex est in tribunali, nec censetur per se admittere novum peccatum, qui non vult extra sacramentaliter comparere. Nulla ergo lex fertur inconsulte : quia ubi lex non est, non est lex inconsulta. Itaque non dubitatur de sufficientiâ confessionis factæ sacerdoti : nec sacerdote evulgat peccata audita in confessione : nec fit in publico, nec aliqua lex fertur, quâ in conscientia quæitores velint hæreticum per se obligare. Quibus plane satis fit Concilio : Sancto Leoni, alijsque Patribus, quos leget, qui voluerit apud Patrem Vazquez tomo 4. in 3. part. quæst. 90. art. 1. dub. 3. vtrum autem ratione periculi sit lex, est alia ratio : de quâ infra.

primum cognoscendo criminis naturam circumstantialque graves, dum non possunt inde in suspensionem personæ venire : secundo suadendo confessori, ut ipse procuret persuadere poenitenti, ut compareat coram Prælato, aut tribunali : etenim sacerdos ipse id tenetur præstare, ut constat ex Concilio, sess. 14. cap. 7. nec tamen propterea violat ipse secretum : ergo nec Quæitores dum persuadent confessori, ut se gerat cum poenitente eâ ratione, quâ præcipit Concilium. Vnde nego consequentiam : quia tribunal non vult invitum poenitentem cognoscere ex confessore. Si quis autem id faceret, peccaret : ut peccaret, si quem occideret : id tamen non faceret ex præscripto tribunalis.

Tertium argumentum : quia hæc consuetudo est illa carnificina, quam hæretici horrent : quia ea confessio erit in causâ, ut hæreticus exuratur, Id nego : quia nullus exuritur nisi ob hæresim publico testimonio probatam : & servatis legibus tribunalis, quæ moderatissimæ sunt, & quæ hæreticos (non dogmatizantes, nec hæresiarchas) moderatius puniunt, antequam veniatur ad ignem. Ea autem confessio tantum abest, ut sit ystionis causâ, ut potius multum leniat legum severitatem : est ergo lenimentum legum, non hominum, carnificina : mitius enim agitur probato iam crimine cum hæretico illud falso ante quam publicè probaretur, quàm si illud confessus non fuisset : immo qui timens crimen evulgandum se prius deferunt spontè ; ut effugiant legum vim : id multo melius experiuntur, qui ob solam absolutionem se exponunt tribunalis : quæ confessio non solum animo est salutaris, sed etiam corpori, honori quæ & fortunis tuendis apta.

Quartum argumentum : quia hæc consuetudo multis est occasio ruinæ : hæreticus enim sæpè desperans absolutionem, iacet in peccato, surgere non valens absque absolutione. Quapropter Clemens Octavus cum nonnulla Religiosorum crimina suis Prælati reservasset, eos graviter monet, ut sint faciles in eâ facultate concedendâ confessori, per quem à peccatore petitur absolutio. Immo Pater Suarez tomo 4. disputatione 30. sectione 4. num. 8. asserit Prælatos non posse licite esse difficiles in eâ facultatis concessionem. Quod prius docuerat Sanctus Thomas in 4. distinctione 17. quæstione 3. artic. 3. quæstionem 4. ad sextum. Respondeo : teneri Prælatos interdum ad negandam eam facultatem ; quando peccator est sæpè relapsus, & in illius vergit perniciem confessio facultatis, vel in perniciem communitatis, ut monet Pater Suarez disputatione illa

SUBSECTIO III.

Alia argumenta diluo.

SECUNDVM argumentum est : quia superior graviter peccat, quando invito poenitente ita se gerit cum confessario petente facultatem ad absolvendum à reservatis, ut conijcere possint, quis fuerit poenitens, ad quem absolvendum petitur facultas : ergo & quæitores peccant hanc consuetudine. Respondeo, Prælatos, Quæitores, & Papam posse hanc in parte peccare : & posse prudenter agere : peccarent, si directè, aut indirectè conarentur scire personam poenitentis, pro quo absolvendo petitur à confessore facultas, ut ex cæteris doctoribus Pater Suarez affirmat tomo 4. disputatione 30. sectione 5. num. 2. quia id vergeret in sacramentalis damna secreti ; & à Sacramento subiectos arceret : constat autem Quæitores nihil omnino agere unde conijcere possint personam hæreticam ipsâ invitâ ; sed tantum ei per confessarium persuadent, ut compareat : & dum ipse sponte non comparet, nihil de illa possunt conijcere ; prudenter autem se gerunt :

§. 81.
3. Obiect.

Resp.

§. 82.
4. Obiect.

Suar.

S. Thom.
Solut.

S. Tho. q. 30. sectione 4. numer. 4. Hoc melius cernitur in hæretico relapso; cuius relapsus argumento est animi admodum pertinacis, universim autem hæc difficultas, & ægrotudo in facultate dandâ est ipsis hæreticis salutaris: quia frequenter sunt perveraces, & procaces, efficiens in Ecclesiam, in quam omnis hæreticus est iniurius. Hoc genus dæmoniorum rarò eiecitur nisi fumantis iecoris odore: est ergo opus illis monstrare prunas: nec eos ambureretam citò; sed ut flammæ conspicati, timeant æternas. Vnde meritò difficilis est ea concessio. Omnia humana sunt errandi occasionem obnoxia: quia pendent ab administratorum prudentiâ, quæ non est omnibus eadem. Cum hæreticus est aut rudis, aut tam parum doctus, ut fatuitate potius, quam arrogantia deliquerit; facilius est aditus ad hanc facultatem impetrandam: cum verò hæreticus calliditate potius quam fatuitate peccavit, difficilior est aditus, idque meritò. Providit enim tribunal & illius, & Reipublicæ salutem. Vnde ea consuetudo & laudabilis est, & ipsi hæretico apprimè necessaria, cuius meminere Magister Bañez quæst. 1. art. 4. q. 2. versu præterea, & Pater Azor tom. 1. lib. 8. cap. 19. quæst. 8. asserens mitius hæc in parte agi cum hæreticis in Italia, quam in Hispania.

Bañez.
Azor.

§. 83.
Notat.

Eccles. 17.
12.

Suar.

Hic adverte; aliquando per accidens, & in aliquo eventu metaphysicè potius quam moraliter possibili non posse licitè negari hanc facultatem. Exempli gratia, quando ex eius concessione nullum imminet Reipublicæ damnum, & est spes de futurâ meliore hæretici fruge; & tantam in eo difficultatem experiuntur Quæsitores, ut prudenter arbitrentur, illum periturum æternum, prius quam se expositurum. Tunc enim lege charitatis tenentur miserrimè illius animo opitulari concessâ facultate, vel si confessor sit indoctus, aut tam timidus, ut nesciat, vel non audeat monere pœnitentem, ut sibi provideat aliâ ratione; si (inquam) talis cernatur esse confessor, tenentur Quæsitores lege charitatis confessorem ipsum instruere, quid eum agere oporteat iuxta Theologicam doctrinâ: Vnicuique enim mandavit Deus de proximo suo. Et quamvis tunc hæreticus suâ pereat pravitate: lex tamen charitatis obligat, ut tunc singuli efficiant, quæ absque gravi incommodo possunt, ne ille pereat. Quæ doctrina graviter in commune datur à P. Suarez tom. 4. disput. 30. sect. 4. num. 8. Possunt tamen tales concurrere difficultates ad concedendam eam facultatē, ut Quæsitores prudenter existiment minus malum esse confessorem monere quid agere debeat; quam ab ipsis facultatem concedi: quid autem confessarius agere debeat, dicâ §. 100. Item in Provinciis Catholicis dif-

ficilior meritò est hæc concessio: secus in illis, ubi hæretici permittuntur impunes: etenim ubi morbi sunt frequentes, non expedit medicinam esse difficilem: est hic casus tam de raro contingenti, ut moraliter sit impossibilis, si tamen aliquando eveniat ad alterum è duobus obligat lex charitatis, vel ad dandam facultatem, vel ad instruendum confessarium.

SUBSECTIO V.

Ultimum argumentum.

VLTIMO tandem arguitur contra eam Quæsitores consuetudinem. Quia Prælati graviter peccant, quando negant confessori facultatem ad absolvendum peccatorem, quem vehementer timent non egressurum è peccato, si cogatur ipsum adire Prælatum, ut apud eum crimen fateatur sacramentaliter, ut docet Pater Suarez ea disp. 30. sect. 4. num. 8. ergo etiam peccabunt Quæsitores negatâ facultate ad absolvendum hæreticum. Probo consequentiam: quia gravius onus est comparere in Tribunali, quam coram Prælato in confessione sacramentali: ergo si propter difficultatē illâ peccant Prælati, peccabunt Quæsitores propter difficultatē maiorem. Huic argumento respondebo §. 96.

§. 84.

Suar.

Confirmatur: hæreticus non tenetur extrasacramentaliter se exponere: ergo Quæsitores non possunt eum cogere, ut se exponat. Consequentia patet: quia in his, in quibus subditi non tenentur parere, non potest lex fieri à Prælato, ut pareat. Antecedens probatur: primum, quia nullus tenetur ad materialem integritatem confessionis cum gravi danno vitæ, vel honoris imminente sibi, sacerdoti, aut alicui alij, sed hæc extrasacramentalis confessio est grave damnum hæretici: ergo ad illam non tenetur ob materialem integritatem confessionis sacramentalis. Maior probatur ex Sancto Thoma in 4. distinct. 17. quæst. 3. art. 3. quæstiuncula 4. ad 1. Dicendum (inquit) quod in casibus illis, in quibus probabiliter timet pœnitens periculum sibi, vel sacerdoti ex confessione ei factâ, debet recurrere ad superiorem, vel ab eodem petere licentiam alteri confitendi. Quod si licentiam habere non possit, idem est iudicium, quod de eo, qui non habet copiam confessoris. Hæc Sanctus Thomas. Pro qua sententia sunt Caietanus, Canus, Sorus, & Ioannes Medina, quos adducit, & se-

§. 85.
Confirm.

S. Thom.

Caiet.
Cano.
Sorus.
Medina
se-

Valent. & sequitur P. Valentia tom. 4. disp. 7. quæst. 11. p. 1. versu. *Hæc autem assertio.* Pater Suarez tom. 4. d. 13. sectione 2. num. 1. idem censet cum Alexandro, Paludano, Maiore, Altissiodorense, Adriano, utroque Soto, atque Navarro: consentit Pater Vazquez tomo 4. quæst. 91. art. 3. dub. 1. Bonacina tomo 1. disputatione 5. de poenitentia quæst. 5. sect. 2. punct. 2. §. 4. num. 11. cum alijs multis: de quo dubitare non licet. Ratio est: quia Christus noluit hoc sacramentum instituire cum tanta difficultate, ut esset moraliter impossibile multis: cum enim in lapsis in peccatum mortale post Baptismum, sit medium vnicum ad salutem in re, vel in voto, noluit salutem tam difficilem reddere. Hæc pro maiori propositione.

§. 86.

P. Thom.

Probo autem minorem: nempe hanc extrasacramentalem confessionem esse grave damnum poenitentis. S. Thomas censet revelationem confessionis à Sacerdote esse tam grave damnum, ut eius probabilis timor poenitentem excuset ab obligatione de materiali integritate confessionis. In 4. enim dist. 17. quæst. 3. quæstiuncula 4. argumento 5. proponens non debere poenitentem illud peccatum confiteri, ex cuius confessione grave damnum ipsi, aut alij imminet, hæc ait: *vel si revelator confessionis probabiliter existimaretur.* Respondet autem ad 5. *Quod si licentiam habere non possit, idem est indicandum, quod de eo, qui non habet copiam Sacerdotis.* Atque infamia sequuta revelationem confessionis excusat ab integritate materiali confessionis. Idem censent cæteri Theologi: P. Valentia tomo 4. disp. 7. quæst. 11. punct. 1. versu *tertius casus*, P. Suarez tomo 4. disput. 13. sect. 2. num. 1. & 2. ubi revelationem sigilli censet grave damnum sufficiens ad dimidiandam confessionem. Consentit Bonacina adductus §. 85. p. vltimo, num. 3. estque sine controversia.

*Valent.**P. Suar.**Bonacina.*

§. 87.

Vnde arguitur: infamia à confessore revelante crimen, est grave damnum in S. Thomæ, aliorumque sententia: ergo infamia orta ex confessione hac extrasacramentali est grave damnum. Probo consequentiam: quia tres, aut quatuor viri graves sunt testes oculati eius criminis: quia duo aut tres Questitores interfunt cum secretario: item eorum successores possunt in libro legere crimen, atque relegere: ergo tam grave damnum est hæc extrasacramentalis confessio, quam revelatio confessionis; immò maius: quia Sacerdoti revelanti confessionem omnes tenentur non credere: & censendus est peccare mendacio, ut peccat irreligione: estque gravibus obnoxius supplicij, cum

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

quo poenitens potest agere ex legum severitate: at de crimine scripto ex poenitentis confessione nullus potest ambigere.

Dices: id non esse tam grave damnum: quia ipsa referatio sigilli est gravius damnum: quia est irreligio: ergo non est argumentum ab hac extrasacramentali confessione ad revelationem secreti. Respondeo distincto antecedenti: referatio sigilli est in genere moris gravius damnum, quam extrasacramentalis confessio, concedo antecedens: quia altera est ex se mala; altera bona: est gravius damnum ipsius poenitentis, nego antecedens: quia huius damnum non æstimatur ex confessoris maiori peccato; sed ex maiore poenitentis infamia, quæ non est minor in hac extrasacramentali confessione, quam ex revelatione. Pone Sacerdotem revelaturum confessionem hæretici toti Tribunali, vel ipsi Papæ: hæreticus (quamvis occultè habeat facultatem ad confitendum hæresim illi Sacerdoti, & ab eo obtinendi absolutionem) non tenetur ad integritatem materiale confessionis, & potest hæresim reticere, cæteris peccatis explicatis, ut probavi §. 85. ex Sancto Thoma; sed idem omnino damnum imminet hæretico ex sua extrasacramentali confessione: quia apud eosdem manet infamis, apud quos maneret ex revelatione confessionis; immò illi manerent certi de hæresi explicata ab ipso hæretico; secus de revelata à Sacerdote: ergo maius malum est hæretico sua extrasacramentalis confessio, quam revelatio criminis à Sacerdote. Bonacina adductus §. 85. numero duodecimo, agit aperte de incommodo honoris extrasacramentum.

Confirmatur: est Theologorum opinio certa, nullum teneri ad inscribenda sua peccata, licet sit moraliter certus aliquod è memoria casurum, nisi ea confiteatur de scripto: rationemque reddunt, ne fortè amittatur scheda, & eius crimina sciantur ab aliquo extrasacramentaliter. Quod inter alios docuerunt Pater Sa verbo *confessio*, numero 13. P. Valentia tomo quarto, disputatione septima, quæstione 11. puncto primo, versu *Præterea asserimus*: cum Caietano, Victoria, & Soto. Quæ de re Pater Thomas libro 1. cap. 13. num. 14. prope finem, hæc ait. *Et nullatenus placet, ut per literas eam facultatem petat: quia exponeret se periculo sui criminis detegendi, si vel litera amitterentur, vel ab alio aperirentur: atque ob id periculum Doctores non obligant ad peccata scribenda, ne memoria excidant, neque ad fatendum in scriptis, quando voce nequit confessio fieri.* Bonacina

Z z

adductus Bonacina

§. 88.

*Obiectio.**Resp.**Bonacina.*

§. 89.

*Confirmatio.**Sa.**Valent.**Caiet.**Vict.**Soto.**Sanchez.*

S. Tho. q. adductus §. 45. huic opinioni hæret, 11. art. 3. quando ex scriptura timetur periculum: ita punct. ultimo num 6. ratione autem memoria non tenetur ex ipso num. 7. Vnde arguitur: periculum, ne crimina legantur extrasacramentaliter, æstimatur tanti, vt excuset ab integritate materiali confessionis propter infamiam contingentem, & incertam: sed in hac consuetudine est infamia certa: ergo non tenetur hæreticus ob integritatem confessionis se exponere extra sacramentaliter.

§. 90.

Confirmatur alio exemplo communis si quis præstò habeat interpretem, per quem possit integrè confiteri peccata, & sine quo non potest confiteri nisi vnum aut per signa potest materiam absolutioni præbere, non tamen omnia aperire peccata, hic non tenetur vt interprete, nec tenetur se aperire extrasacramentaliter, nec vni duntaxat homini præter confessorum; & potest hic & nunc dimidiare confessionem: ergo ob integritatem materialem confessionis nullus tenetur se extrasacramentaliter prodere. Antecedens est omnium fere: Sylvestri, Sayri, Nugni, Valentia, Reginaldi, Suarez, Vazquez, Henrici, Coninchii, quos sequitur Bonacina adductus §. 85. punct. ultim. num. 5. nisi timeatur æterna damnatio ob carentiam contritionis in articulo mortis: immò qui non potest confiteri peccatum, quin ab alio audiat, potest dimidiare confessionem ex Bonacina nunc adducto num. 4. cum Suarez, & alijs. Vnde concluditur hanc infamiam tantum esse momenti, quanti scriptionem peccatorum, & eorum confessionem per interpretem; & consequenter ob eam hereticum excusari ab extrasacramentali confessione. Nec Papam posse ferre legem, obligantem peccatores, vt extrasacramentaliter crimen fateantur apud ipsum, aut eius legatos, ob solam directam absolutionem sacramentalem.

§. 91.

Secunda probatio antecedentis propositi §. 85. nempe, non teneri pœnitentem ad se aperiendum extrasacramentaliter, petitur ab ipsa institutione Sacramenti pœnitentiæ, ad cuius integritatem nullus potuit de potentia ordinaria Christi obligari, nisi in audiente peccata esset obligatio sigilli Sacramentalis, qualis est in confessorio. Sed Quæsitores, & Secretarius non tenentur sigillo sacramentali, quia liber est scriptus, & expositus successorum oculis, & Quæsitores possunt eam de re certiore facere Quæsitorem Generalem. Denique crimen extrasacramentum auditur. Maior

autem propositio probatur: quia necessitas huius Sacramenti petit, ne reddatur tam difficile, vt multi propter eius difficultatem perirent. At quam multi tunc eligerent prius apud inferos crutiari, quam se homini aperire, de cuius secreto non essent certissimi; & cum tam severis legibus nunc præcipiatur sacerdoti secretum, vt pro illo teneatur acerrimos ferre cruciatus; adhuc nonnullis obstruit os serpens ille vêtis.

Claudet agmè P. Frânciscus Suar. à Pôtifice Paul. Quinto Doctor appellatus eximius, qui revocat in controversiam, vtrum Christus potentiâ humanitatis absolutâ potuerit hoc sacramentum instituere absque obligatione secreti inviolabilis in audiente crimina. Hæc autem ait tom. 4. disp. 33. sectione 1. nu. 10. & 11. Dicit aliquis Christum Dominum potuisse hoc sacramentum instituere quoad totam substantiam, & effectum eius, non imponendo confessori totam hanc obligationem. Respondeo: quamvis hoc admittamus, fortasse non potuisse instituere illud cum totâ necessitate, & obligatione, quam nunc impossuit pœnitentibus ad integrè, & omnino aperiendum conscientiam suam confessori, quin ex illa resisteret hoc sigillum. Vel cerè si id absolutâ potentiâ potuit, non tamen secundum convenientem modum providentia. Et ideò de facto ita fecit hanc institutionem, vt haberet hanc obligationem coniunctam. Hæc P. Suarez: infra verò hæc subiicit. Ratio denique, qua ex omnibus dictis colligitur, id satis declarat, quia cum hic concurrant duo, integritas confessionis, & manifestatio totius status pœnitentis, & secretum ex parte confessoris; non poterat convenienter obligari pœnitens per se, & quantum est ex parte sacramenti in omni casu, & sine vlla exceptione ad totam suam conscientiam prodendam confessori, nisi ipse confessor simili modo obligaretur ad illam tacendam. Hæc tanti Doctoris gravia verba aperte concludunt neminem obligari, conscientiam suam aperire, nisi is, cui eam aperit, tantâ obligatione teneatur ad tacendum, quanta ad loquendum ipse; cum igitur nec Quæsitores, nec Papa tantâ obligatione teneantur ad tacendam hæresim auditam extrasacramentaliter: concluditur hæreticum non teneri eam aperire extra sacramentum.

Vt gravissimæ huic difficultati fiat satis; & Papa, ac Quæsitores vindicentur ab omni vel levissimâ suspitione administrandi fidei causas contra leges sacramenti pœnitentiæ: considera eos posse se gerere bifariam. Primum si nolint ei tradere facultatem, vt absolvatur ab alio, sed

§. 92.
P. Suar.

§. 93.

sed

Sylvest.
Sayr.
Nugn.
Valent.
Reginald.
P. Suar.
P. Vazq.
Henric.
Coninc.
Bonacina.

sed velint ipsum audire in confessione sacramentali: exempli gratia, asserat Papa, aut Quæsitores. *Ego mihi reservo hoc crimen; veniat hæreticus, & confiteatur mihi sua crimina sacramentaliter: ego eum absolvam.* Quemadmodum Parochus potest cogere Parochianos, ut apud ipsum crimina expient: si id velit Papa, aut Quæsitores, non dubium quin pœnitens per se teneatur obedire. Quia tunc superiores utuntur iure suo, & est utrimque æqualis obligatio confessionis integræ in pœnitente; & in confessore secreti, in quo superior non peccat; sed sæpius id expedit ad prudentem administrationem communitatis, & pœnitentis utilitatem. Quod de omni Prælato id interdum licitè potente facere docuit P. Suarez tom. 4. disput. 30. sect. 4. num. 4. Quod si cum alijs peccatoribus id expedit, multò melius cum hæretico egente confessoris manu perstringente vulnus, & sanguinem emungente. Recognosce §. 73. urgente autem præcepto confessionis annuæ, hæreticus peccat denuò contra illud, nisi se expiet apud Papam, aut Quæsitorem: quia potest, & tenetur confiteri peccata sacramentaliter Sacerdoti habenti in illa iurisdictionem directam. Hic autem Sacerdos est Papa, aut Quæsitores, aut Episcopus in hæresi occulta. Confirmatur: Episcopus licitè potest negare sacramentalem absolutionem hæretico occulto, nisi apud ipsum illam exponat sacramentaliter, nolentem alij rem committere. Nullus id negare potest: cum potius aliqui censeant, non posse aliter dari ab Episcopo facultatem: ergo idem poterit Papa, aut Quæsitores.

§. 94.

Si verò Papa, aut Quæsitores tantam in hæretico experiantur difficultatem ipsos in eo foro adeundi, ut censeant moraliter id impossibile ob difficultatem, & prudenter arbitrentur, hæreticum tandem non confessurum crimen, tenentur lege charitatis eum non obligare ad faciendam apud ipsos confessionem sacramentalem: ut in simili dixi §. 83. Quam doctrinam rectè probat Pater Suarez tom. quarto, disputatione 30. sectione quarta, numero octavo: quamvis enim pœnitens sua culpâ peribit; tamen lex charitatis obligat, ne illum exponamus interitui: maximè cum hoc sacramentum sit institutum per se ad utilitatem pœnitentis: non verò ad aliorum administrationem, quæ cum spiritali damno pœnitentis non est procuranda per hoc sacramentum. Ratio autem, ob quam hæc reservatio esset tunc illicita, est, quia pœnitens per se obligatur ad eam confessio-

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

nem, nec habet iustam excusationem: at tunc nulla illi superest via se Deo reconciliandi, nisi ea confessione sacramentali: at non licet occludere illi viam salutis, quando prudenter timetur futurum, ut ille nolit confiteri. Quamvis enim pœnitens tunc statuat facere, quod viderit expedire; ut nullum peccatum committat in ea facultate vrgenter petenda: at timeatur ab illo peccatum, priusquam re ipsa confitendum crimen. Hoc genere confessionis numquam Quæsitores utuntur: quia suo foro illud vident parum utile, & multis expositum incommodis, ut dixi §. 73. vnde hæc non spectant ad illorum usum; sed ad potentiam ipsorum absolutam, in quo eventu de potentia ipsorum ordinaria, ut est in usu impossibili, possibili autem absolute, hæc sunt ex charitatis lege servanda. Quod si prudenter timetur, hæreticum nullo alio pacto egressurum peccato, nec à relapsu esse securum, tenentur Quæsitores illum cogere ad eam confessionem: quod in simili probavi §. 72. & quia hæretici sunt difficillimi curatu, maximè autem relapsi; ideò facilius potest ita cum illis agi.

Alio modo possunt Papa & Quæsitores exigere ab hæretico confessionem hæresis, nempe extrasacramentalem, qualis fit in Tribunali coram secretario. Dico posse eam facultatem licitè negari, nisi hæreticus extrasacramentaliter compareat: quamvis timeatur prudenter illum non compariturum, & frequenter expedire illam facultatem negare: maximè si hæreticus est relapsus, & ob illius emendationem, & ob aliorum exemplum. Discrimen huius doctrinæ ab ea, quam tradidi §. 94. dicit aliquis esse clarum: quia hæreticus non obligatur per se in conscientia ad comparendum extrasacramentaliter, ut probatur à §. 85. obligatur autem ad comparendum sacramentaliter. Vnde qui iubetur comparere extrasacramentaliter, potest salutem consequi non comparendo: cum enim per se non peccet non comparendo, potest habere actum contritionis, quo iustificetur extra sacramentum: qui actus est votum Sacramenti Pœnitentiæ, cum teneatur, & possit illud recipere: nec illi desunt aliæ rationes, quibus se Deo reconciliet iuxta principia apud Theologos certa: qui autem cogitur comparere sacramentaliter, non potest contritionem habere, nisi cum proposito sacramentalis confessionis, cum eam possit & debeat; sed tenetur, & potest tunc confiteri: (pono enim vrgere præceptum confessionis) ite qui cogitur comparere sacramentaliter,

§. 95.

S. Tho. q. non potest ad salutem aliam viam inire: qui
 11. art. 3. autem cogitur comparere extrasacramentaliter potest ad salutem inire viam aliam, de qua edoceri poterit à Theologo docto. Unde Quæstiores, per se possunt facultatem negare. Primum: quia hæretici minus sperantur reversuri ad Deum, quam ceteri peccatores, nisi duriore compescantur fræno. Qui timor exultat Quæstiores à peccato in difficultate huius licentiæ; quamvis alij Prælati peccarent: secundo, quia nullum inde oritur incommodum, non poenitenti; cui non occludunt viam salutis aliquam morali impossibilitate: non Reipublicæ: quæ potius conservatur illa le-gum observationibus, & difficultate absolvendi hæreticorum non comparentem extrasacramentaliter.

§ 96.
Ad arg.

Ad argumentum ex §. 84. negabit aliquis consequentiam antecedente concessa. Ad probationem respondebit, peccatum non nasci ex opere maiori aut minori: gravius enim est extrasacramentaliter, quam sacramentaliter comparere: nascitur autem peccatum ex periculo interitus æterni, in quod poenitens adduceretur à Prælato illi cogente cum tam vehementi difficultate ad comparandum sacramentaliter, quia illi occluderet viam salutis, illum cogendo ad minus illud onus: at verò in nullum discrimen adducitur, qui cogitur comparere extrasacramentaliter: quia licet onus gravius sit, non obligat tamen, ut illud prius, nec ut illud occludit viam salutis. Qui enim non comparat extrasacramentaliter, non peccat per se ex defectu comparendi.

§ 97.
Ad confir.

Ad confirmationem vno verbo respondeo: totum argumentum esse abs re: summum enim probat nullum per se teneri ad integritatem materiale confessionis exponere suum crimen extrasacramentaliter: ut ex S. Thoma, & alijs probatur à §. 85. nec enim committitur novum peccatum ab eo, qui vult alia ratione querere absolutionem, adeundo Episcopum, aut Papam. Hæc ad summum probant illæ rationes: at non probant, nec leviter, eam consuetudinem esse illicitam. Hæreticus, ut absolvatur, non cogitur sub novo peccato comparere extrasacramentaliter, nisi forte per accidens, ut dixi §. 72. nec enim illud de novo committit, non comparando; sed est quidam contractus inter Quæstiores & hæreticum, ut compareat ille extrasacramentaliter coram Quæstiore, & secretario: ipsi autem ei dent absolutionem directam à censuris; postquam possint à crimine directe absolvi ab ordinario confessario: ite illi favent immunitate poenarum, nisi ab alio deferatur, & probetur crimen: si verò deferatur, & probetur, mitius multo a-

gent cum illo, quam si non comparuisset; si ille comparat, solvitur ingenti onere adeundi Papam, & Episcopum; solvitur item metu imminentium poenarum, si ab alio deferatur, & probetur crimen: docebitur melius à Quæstioribus, eorumque ministris: quæ omnia satis compensant ruborem in aperiendo peccato extra confessionem. Quod pactum accipiunt hæretici, qui postea prudenter resipiscunt: qui verò illud detrectant, imprudentes sunt; nec tam bene ostendunt se esse ad fidem perfecte conversos: si verò eligant exponi se illis periculis, nec volūt frui commodis ab Inquisitione oblatis, non committunt novum peccatum, nec possunt in conscientia obligari ad comparandum extrasacramentaliter, per se loquendo.

Quam doctrinam affirmat Navarrus tomo 2. §. 1. *Non tibi dico ut te prodas*: quod ex Navar. Sanct. Chrysostomo, tom. 3. in epistola ad Hebræos accipit Gratianus de poenitentia: Gratian. hæc autem sunt verba Navarri numero 7. *Quibus tamen non obstantibus hoc dictum D. Ioannis Chrysostomi est tenendum, & reverendum*; in cuius confirmatione, hæc ait numero 3. *Lege naturali, & divina sumus omnes liberi, & immunes ab onere prodendi crimina nostra secreta in foro exteriori, ut probat Augustinus relatus in cap. si pecc. verit iuxta hoc elogium D. Ioannis Chrysostomi hic: non dico tibi, ut te prodas: id est, peccatum tuum secretum publice secundum glossam hic: at privilegium Dei, ut potest superioris, non potest tolli ab homine ut inferiori: ergo nemo potest ab ullo iudice humano cogi ad publicanda sua secreta delicta*. Hæc Navarrus agens non delicto mentali; sed de externo occulto, id est, non probato, ut constat ex num. 7. ubi iudices reprehenduntur, quod absque probatis indicijs cogant homines ad confessionem, his verbis. *Neminem de suis criminibus sine indicijs eiusmodi pravijs interrogari possit: quod in præscriptis argumentis adeo alias munivimus, ut etiam si præfati, & alij plerique, contradicant à quovis tamen Christiano asserendum esset*. Hæc ille: agit ergo de delictis externis non probatis: testimonium autem Augustini, quod allegat est tomo 10. serm. 16. de verbis Domini. Vbi Sanctus Augustinus à cap. 7. fundamenta iacit doctrinæ Navarri. Hæc autem extrasacramentalis confessio est in foro exteriori; quamvis in secreto Inquisitionis: sit enim in Tribunali coram Quæstioribus, & secretario; inscribitur nomen hæretici, crimen, & absolutio à censura; ita ut postea possit fidem facere: quod observat P. Suarez disputat. 21. de fide sect. 4. num. 18. ergo ex Navarro bene colligitur ad illam nullum per se teneri, quamvis possit per accidens.

Hære-

§. 99.

Sanchez.

Hæreticum non posse in conscientia cogi ad confessionem extrasacramentalē docuit item P. Thomas Sanchez lib. 2. cap. 12. num. 4. ubi si admittatur posse Quæstiores in foro conscientia hæreticos absolvere, ait, eos audiendos ab vno tantum Quæstiore secreto sine testibus: quia ea est natura fori conscientia. Vnde & sine secretario, & inscriptione, peragenda sunt: quia secretarius iam esset testis irrefragabilis, & inscriptio est maximum testimonium: verba sunt hæc. *Deinde quia hæc est natura fori conscientia, ut secreto, & absque testibus in eo præmissa exercenda sunt. Non ergo hæreticus occultus in foro conscientia absolvendus, cogendus est tunc consistorio se præsentare: eo vel maxime quod ea facultas concessa videatur in favorem animarum, ne hæretici occulti ad fidem redeuntes remedio facili destituti sint. Quippe difficilimum remedium esset crimen suum occultum coram toto Tribunali detegere, & huic opinioni favent Gutierrez, & Grassis, &c.* Hæc ille, quibus satis clarè docet pro absolutione in foro conscientia hæreticum non esse cogendum ad exponendum crimen occultum coram testibus, nec in Tribunali; sed secreto pertinente ad solum conscientia forum: cum autem dicit eos non esse cogendos, accipe in conscientia, & sub peccato: nam difficultate confessionis, & rationibus, ita possunt vrgeri hæretici, ut possint dici cogi: quia rationes, & media urgentia species sunt coactionis in phrasi vulgari. Favet item Pater Suarez disp. 21. sect. 4. n. 16. quamvis minus clarè.

P. Suar.

§. 100.

Dixi §. 83. monendum esse confessariū, quid sit acturus. Hæc est acturus: primum ferio hortari hæreticum, ut compareat extrasacramentaliter, si ei aliter negatur facultas: & ei persuadere quanta cum utilitate animi, & fortunæ, id sit acturus. Deinde illi persuadere, ut Papam adeat facultatem impetraturus. Quod si nolit, ut adeat Episcopum in hæresi occulta. Tandem dum non potest accedere ad iudicem habentem directam iurisdictionem, ut se convertat in Deum actu contritionis: vel si qua est alia ratio iuxta sanam Theologorum doctrinam. Tota hæc doctrina vera est, si præcisè consideretur absolutio sacramentalis per se & directè à legitimo Sacerdote. Quæ directæ absolutio, se solā, nullum obligat ad aperiendum crimen extrasacramentaliter. At ratione periculi proprii & alieni est oppositum asserendum. Cum enim aliquis prudenter existimat sibi non esse moraliter aliud medium efficax ad respiciendum, nisi ita se exponere Quæstioribus, tenetur illud adhibere. Tales existimo esse Hæresiarchas, Dogmatizantes, & Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

alios homines inquietos, sciolos, garrulos, & superbos. Quibus non solum licitè negatur ea facultas; sed neque illis potest concedi. Item in Hispania rarus est hæreticus, cui possit sine incommodo ea facultas concedi, non solum quia rebellis est toti Ecclesiæ; sed quia est signum animi procacissimi hæresim externam admittere in ea Provincia, ubi tanta cū solitudine contra hæreticos invigilatur. Quem ergo non terruerunt Hispanienses ignes, cur credendus est revertendus ad meliorem frugem; nisi monitus ab ipsis iudicibus, & quasi data cautione de perseverantia in fide? Ob quod censeo, omnes in ea Provincia teneri per accidens ad se sistendum coram Quæstioribus extrasacramentaliter. Quia verò Quæstiores in Hispania innituntur huic prudentissimæ coniecturæ, ideò non solum licitè; sed maxima cum laude se difficiles præstant in ea facultate concedenda: quā facile concedere, esset perniciosum toti Reip. Quo differt hoc crimen in hac Provincia, non solum ab alijs criminibus; sed etiā ab eodem crimine in Provinciis alijs, in quibus minor est sollicitudo Quæstiorum, & minor timor in subditis. Ob quod dixit P. Azor in Italia mitius agi cū hæreticis, quā in Hispania. Qui ergo noluerit comparere, sibi consulat, ad eundem Papam, aut quæ ratione potuerit: nullā enim inibit tam facilem, nec tam securam, quā hanc. Nec propterea Quæstiores accuset rectè fungentes suo munere; sed accuset animum suum proiectum, ausum hæresim proferre in Provincia tam Catholica. Quæ in materia de pœnitentiā docetur à Theologis in cōmune: nec verò omnia hic possunt exponi, ne libros farciamus præceptis ab instituto alienis.

Azor.

SECTIO VI.

Utrum Bulla, aut Indulgentia hæreticus possit absolvi?

DI CO primò: nonnullis abhinc annis nullus hæreticus in foro conscientia potest hæresi solvi ob Bullā Cruciatam. Quia cum in illa permittitur absolutio criminum in Cœnæ processu reservatorum, excipitur expressè crimen hæresis.

§. 101?

1. Concl.

Dico secundò: antequam Pontifices hoc crimen exciperent; aliqui viri docti dixerunt virtute Bullæ hæreticū absolvi potuisse in foro conscientia. Quia id ita censuisse Sylvestrū ex com. 7. casu 39. dicitur à Lorca disp. 45. numero 12. sed fortè per Mendum allegatus est Sylvester: id tamē Sotus docuit

§. 102?

2. Concl.

Sot.

S. Tho. q. apertè tom. 1. in 4. disp. 22. q. 2. art. 3. pau-
11 art. 3. lo ante verbum *secunda excommunicatio*. Con-
sentit Corduba in summa quest. 3. in fine,
& alij apud Patrem Suarez disputatione
21. de fide sect. 4. num. 20. quod ipse prob-
abile censuerat, antequam hunc librum
edidisset: idèq; censet Lorca, dum opposi-
tam sententiam censet probabilem.

§ 103.
3. Concl.

Dico tertio. Probabile non fuit post de-
clarationem Gregorij 13. potuisse hæreti-
cum absolvi per Bullam, quia ipse Ponti-
fex cavens oppositæ sententiæ damna, ex-
plicuit sibi numquam in animo fuisse, nec
futurum ipsi, aut suis successoribus, dare fa-
cultatem, vt hæretici absolverentur Bullæ
virtute. Quæ verba continent doctrinam
generalem, quam tradidi ego à §. duodeci-
mo, nempe non abrogari privilegia per
clausulam generalem antiquam, quando ea-
dem clausula reperitur eodem modo: sed
ad revocationem privilegiorum contra eam-
dem clausulam, opus esse eam mutare. Vn-
de licet tempore Gregorij 13. non exci-
piebatur crimen hæresis; tamen non erat
probabile eâ potuisse hæreticum absolvi:
immò ante hanc declarationem Gregorij
idem censuerant Sanctus Antoninus, &
Covarruvias, Simancas, Pater Henriquez
Pater Azor, & alij, quos refert Pater Tho-
mas libro secundo capite duodecimo, & se-
quitur; cui Lorca consentit num. 13. Non
enim expedit tanta in hoc crimine faci-
litas.

Antoninus.
Covar.
Simancas.
Henr. q.
Azor.
Lorca.

§ 104.
Obiectio.

Obijcis: eadem ratione expositum à
Gregorio 13. se, & successores non abro-
gatueros Bullæ cruciatæ privilegia Societa-
tis Iesu de non eligendo confessario ab ei-
us ordinis professoribus ad absolutionem
à criminibus in eo reservatis: & tamen pro-
babile est mortuo Pontifice, & per suc-
cessorem prorogatâ Bulla, posse socios
confessarium eligere, à quo ijs criminibus
possint absolvi: ergo. Nego minorem: e-
tenim Bulla ad hoc valet in eo ordine, in
quo superiorum permissu renuntiatur huic
privilegio: at vbi Prælati pro eo privile-
gio invigilant, non valet cruciata, cui re-
ligionis privilegium derogat expressè: of-
fendi autem in quâdam disputatione his
privilegijs non derogari per cruciatam ex
Leone Decimo, Gregorio 13. Clemente 8.
Paullo Quinto; qui id dixit de omnibus
religionibus in quodam Brevi expedito ad
Illustrissimum Don Luisiam Fernandes
de Cordova Episcopum tunc Salmanticen-
sem, nunc Archiepiscopum Hispalensem.
Quod anno 1622. Gregorius 15. instau-
ravat alio Brevi dato Societati Iesu; idque
confirmant trecenta vivæ vocis oracula,
quibus id omnes Pontifices singulis obtes-

tantur annis, ita precante Præposito Ge-
nerali Societatis Iesu. Tandem hoc eodem
anno 1629. id est apertè testatus Sanctif-
simus Dominus noster Urbanus 8. Ita-
que singuli Pontifices rogati eâ de re; res-
pondent à se non derogari ijs privilegijs:
quâ ergo fronte quis asserat, eos aut men-
titos esse, aut deceptos? Ob quod multi vi-
ri docti censent hanc sententiam esse tam
firmam; vt opposita nec probabilis sit, sed
periculosa, quia Gregorius 13. asseruit hanc
esse futuram mentem omnium Pontificum,
ne data eâ facultate solvantur religiosorum
mores. Clemens 8. hæc ait. *Sanè cum ratio*
doceat, & experientia compertum sit; religioni-
bus valde perniciosum existere, vt earum reli-
giosis licitum sit confessarium sibi eligere, & in-
fra. Nos pro nostri Pastoralis muneris debito, ea
quæ ipsius Societatis quieto, & pacifico statui,
ac debita superioribus obedientia conservanda,
&c. Qui ergo credendum est ab ijs, & alijs
Pontificibus per eam clausulam genera-
lem abrogari privilegia, quæ ipsi dede-
runt pro observatione, & pace religiosi
status. Quando verò aliqui Doctores affir-
mât licere religioso per Cruciatam confes-
sarium eligere ad crimina reservata; agunt
de religiosi, quorum Prælati eâ de re nihil
curant: vt constat ex P. Henriquez (cui
falsò eam sententiam imponunt), tom. 1.
lib. 6. de Penit. cap. 16. à litera P. & lib. 7.
de indulgentijs cap. 22. & alibi: immò hæc
sententia inde firmatur: quia post declara-
tionem Gregorij 13. non fuit probabile hæ-
reticum absolvi posse, tametsi hæresis non
esset expressa: ergo nec religiosos eiusmodi.
Consequentia autem est eadem utrobique.

Clem. 8.

Henr. q.

Addit insuper Leca disp. 49. num. 13. §. 105.
absolutionem ab hæresi de cætero permit-
ti, si in Bulla, aut Iubileo generalis deroga-
tio Bullæ Cænæ cernatur non excipiens
hæresim. Quod consequenter asserent au-
thores adducti §. 102. quia cum ea absolu-
tio & reservatio tãti momẽti sint, vt Pon-
tifices eâ exceperint expressè, ad cõpescen-
dos eos, qui iactabât posse hæreticos absol-
vi; si de cætero ea omitteretur exceptio, nõ
esset nisi quia Pontifex facultatẽ cõcedit in
hæresim. At meritò P. Thomas lib. 2. cap.
12. num. 10. cum alijs opinatur, semper ex-
cipi crimen hæresis, nisi expressè nomine-
tur. Quod non malè probatur ex Gregorio
13. Si enim in Bulla non mittebatur hæ-
resis absolutio, multò minùs in alijs Iubi-
leis momenti minoris. Quod cum Covar-
ruvia, Azore, Henriquez, & alijs, P. Suar.
disp. 21. sect. 4. num. 21. ita tuetur, vt op-
positam sententiam iudicet in praxi non es-
se securam. Nec immeritò, vt iam probò.

§. 105.
Lorca.

Sanchez.

P. Suar.

Hos tamẽ authores nõ erit difficile cõpo-
nere.

neret. Hæresis exceptio potest omitti, vel per oblivionem Pontificis, aut incuriam secretarij: tunc certissima est opinio P. Thomæ; nec ei adversatus est Lorca: qui opinionem suam asserit, quando prudenter creditur Pontifex non aliam ob causam tacuisse, nisi quia voluit hanc concedere facultatem; sed tunc est alia causa tacendi, nempe oblivio Pontificis, aut incuria secretarij: ergo tunc non est facultas ad hæreticum absolvendum. Potest secundò exceptio taceri datâ operâ, & de industriâ: in eo eventu accipiendus est Lorca: quia Pontifex nullam ob causam tacuisse videtur in re tam gravi, nisi quia eam facultatem concedit: alioquin eam exciperet. Nisi in hoc sensu non audeo sententiam Lorcæ esse securam.

§. 107.

Vndè autem poterimus dignoscere exceptionem præterire per oblivionem, vel de industriâ? Respondebit Lorca, in Bullis communibus Cruciatibus, si quando omitteretur, esset ex oblivione: quia illis Bullis est hæc in parte derogatum à Pontificibus, & cum nulla suppetat causa nova innovandi; non est novitas credenda. Idem dixerim in alijs Iubileis frequentibus: quales dantur Ecclesijs pro certis diebus, & privilegia religionum; quibus non conceditur potestas in hæresim. Quando verò ob universalem Ecclesiæ causam indicitur Iubileus duarum hebdomadarum; ut annis superioribus pro eventu belli Germanici; ex quo pendebat Ecclesiæ tranquillitas, aut perturbatio, aut cum Pontifex initio suæ creationis eundem Iubileum indicit, pro Christianâ suâ, & felici totius Ecclesiæ administratione, quam init, tunc si hæresis non excipitur, videtur esse ob solam voluntatem, ut ab eâ quoque absolvantur peccatores: tunc enim aperiuntur omnes Ecclesiæ thesauri, ut singuli baptizati reconciliati Deo fiducialius eius numen implorent, & placent Ecclesiæ suæ; cuius interest causa publica, de quâ agitur: tunc autem tam clarè datur generalis facultas in omnia crimina, ut non desit nisi singula indigitare. Hæc responderi posse videntur pro sententiâ Lorcæ: præter hunc eventum, in quo agitur de tota Ecclesiâ, non credo dari facultatem in hæresim ob incommoda; & quidem in ijs duarum hebdomadarum Iubileis vidi non paucos viros doctos sensisse idem, quod Lorca, & alij adducti §. 102.

§. 108.

Hi Iubilei possunt esse universales de omnibus calibus reservatis, hæresi nec exceptâ, nec inclusâ verbis; in quibus locum habet opinio Lorcæ. A quâ tamen minimè sum cum Patre Suarez, & Patre Thoma Sanchez, Antonio Fernandez de Moure Puert. Hurt. de Mendoza, vol. 2,

in examine Theologiæ moralis 3. par. cap. 9. §. 16. sect. 1. interrogatione 6. & alijs: quia ex Gregorio XIII. constat hæresim semper esse exceptam, nisi de eâ fiat mentio, quæ non fit per clausulam generalem: in quibus occasionibus, si hæresis non excipitur, est propter incuriam secretarij, aut oblivionem Pontificis.

§. 109.

Idem censeo quando Pontifex delegat facultatem absolvendi à criminibus contentis in Bulla Cænæ. Non intelligitur hæresis, nisi exprimatur. Ratio est omnino eadem. Huc spectat Quæsitores de concione monere non esse in his Iubileis facultatem absolvendi ab hæresi. Video præter Lorcam, & adductos §. 102. esse ab opposita sententia Patrem Fillucium, quam tamen iam expono.

Fillucius.

Iubilei itè possunt revocare Cænæ processum, non obstantibus constitutionibus, & privilegijs, etiam si habeant clausulam eas non revocari, nisi de illis fiat expressa mentio. Tunc existimo locum habere opinionem Lorcæ, si quando eum habere potest: nempe hæresim etiam cadere in eam facultatem: non ob clausulam generalem; sed quia satis exponitur hæresis illis verbis, ut ostendam §. 111. Præter Lorcam, & adductos §. 102. docet hanc sententiam Pater Fillucius tomo primo, tract. octavo, capite decimo, numero 265. ait ita fuisse responsum Romæ anno 1617. in sacrâ Pœnitentiariæ occasione Iubilei concessi à Paulo Quinto; cui hac in parte debetur magna fides: quia ipse tunc erat Pœnitentiarius; & quidem ait ijs Iubileis excipi hæreticos denunciatos: vndè infert non denunciatos absolvi posse.

§. 110.

Fillucius.

Probatur ex clausula Iubilei anni 1628. concessi ab Urbano Octavo, dans enim Pontifex facultatem ad eligendum approbatum confessarium, à quo absolvatur penitens ab omni crimine reservato, ait si-
ve nobis & Sedi Apostolicæ, etiam in literis die Cœna Domini legi solitis, contentis. Deindè ait. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, præsertim quibus facultas absolvendi in certis tunc expressis casibus, ita Romano Pontifici pro tempore existenti reservatur, ut nec etiam similes, vel dissimiles Iubilei, indulgentiarum, ac facultatum huiusmodi concessiones, nisi de illis expressa mentio, aut specialis derogatio fiat, cuique suffragari queant, nec non regula nostra de non concedendis indulgentiis ad instar ac quorumcumque ordinum: infra verò. Quibus omnibus, & singulis, etiam si de illis, eorumque totis tenoribus specifica, & individua, non autem per clausulas generales, idem importantes, mentio, aut expressio habenda,

§. 111.

P. Suar.
Sanchez.
Moure.

3. m. 4. *vel quævis alia exquisita forma ad hoc servanda foret illorum tenores præsentibus pro sufficienter expressis, ac formam eorum traditam pro servata habentes, hac vice specialiter, & nominatim, & expressè ad effectum præsentium derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.*

§. 112. Hæ clausulæ non sunt generales; sed speciales de quavis exquisita forma reservationis contentæ tam in privilegijs religionum, quàm in alijs constitutionibus Pontificijs: cum ergò omnis exquisita reservatio derogetur nominatim; & habeatur pro expressa in individuo: derogatur hæresis reservatio, ut & omnes reservationes in favorem religionum. Alioquin opus esset nominatim agere non solum de hæresi; sed de privilegijs Societatis, aliorumque ordinum, personarum, & locorum, quæ infinita sunt: omnia ergò abrogantur his clausulis.

§. 113. 1. Obiectio. At obijcis primò: interdum Quæsitores monere Sacerdotes de concione, eis non permitti eo Iubileo absoluteionem ab hæresi. Respondebunt ij authores hanc opinionem ita esse probabilem, ut opposita quoque sit probabilis: cui Quæsitores hærentes, procurant quâ ratione possunt, nequid contra illam agatur: nolunt enim causâ cadere; sed significare se esse ab eâ opinionem, quæ est Tribunali favori. Vide quæ dixi §. 24. idem posset dici: addo oppositæ opinioni multum addi probabilitatis ab auctoritate Tribunalis.

§. 114. 2. Obiectio. Secundò obijcies, non valituram Bullam Cruciatam ad hanc absoluteionem ab hæresi, tametsi præteriretur: quia nunc quoque præteritur exceptio de absolvendis religiosiis à crimine reservato, & tamen non possunt absolvi, ut ipse Lorca fatetur ea disputat. 45. num. 10. Respondebit Lorca disparem esse rationem; quia privilegia religionum data sunt contra Bullam; cuius clausulæ generales non abrogantur: ut dixi à §. 2. At Pontifices ad componendam controversiam de absoluteione ab hæresi, eam exceperunt in Bullis: post quam exceptionem, si præteritur exceptio, est, ut detur ea facultas. At absoluteò respondeo, etiâ si in Bullis præteriretur hæresis exceptio, eas non valituras in hæresim: quia omisio exceptionis alijs causis posset adscribi, ut dixi §. 106. in Iubileis autem duarum hebdomadarum, existimo abrogari privilegia religionum: quod respondi vidi à multis viris doctis consultis in Iubileo à Paulo V. concessio, ineunte suo Pontificatu. Vnde argumentum pro sententia Lorcæ, non contra petendum esset. Rationem reddidi à §. 108. quia clausula generali non abrogantur facultates exquisita forma con-

cessæ. Hac reperiò pro vtrâque sententia: & quidem negans magnum pondus habet ab auctoritate Quæsitorem.

Consequenter ad hanc sententiam duo §. 115. sunt observanda in ijs Iubileis bihebdomadarijs; alterum est ex doctrina Patrum Suarez tomo 4. disput. 31. sect. 4. num. 5. & P. Vazq. tom. 4. quæst. 91. art. 3. dub. 6. nu. 6. P. Vazq. valere absoluteionem à reservatis datâ initio hebdomadæ pœnitenti volenti tunc persequi diligentiam; integram ad impetrandâ Iubilei gratiam: tametsi deinde aliquam partem omittat, ob quam nò impetret Iubilei gratiam; quia diligentia non finitur nisi cum hebdomada: confessio autem ex favore Iubilei permittitur intra eandem hebdomadam. Vnde confessio fit cum privilegio Iubilei: imò omnibus est cõsulendum ut expient peccata ineunte hebdomada; ut efficacius placent Deû eidem reconciliati, & quidem Iubileus quemlibet diem designat ad confessionem & communicationem corporis Christi. A qua sententia est expressè Pater Filucius tomo 1. tract. 8. cap. 10. num. 280. & Bonacina disp. 5. de pœnit. quæst. 7. p. 5. num. 5. §. 116.

Secundum est ex iisdem à authoribus ea sect. 4. num. 20. & P. Vazq. dub. 5. num. 38. & Patre Thom. cap. 12. num. 13. nullum crimen eorum, ad quæ extenditur Iubileus manere reservatum post absoluteionem per Iubileum, tametsi pœnitens per oblivionem inculpatam, aut aliam rationem etiam inculpatam illud tacuerit: quia tunc ab omni crimine reservato poterat confessarius absolvere directè, quia omnia crimina facta sunt simplicia pœnitenti se expianti ex ritu Iubilei; manet ergò illud peccatum simplex illi homini: & post confessionem non est facta nova eiusdè criminis præteriti reservatio: quia hæc nò est de peccatis iam in confessione dimissis: ergo de cætero poterit à quolibet Sacerdote approbato dimitti. Quia Pontifex adhibenti diligentiam fecit ea omnia crimina simplicia. Vnde si Iubileus dat facultatē in hæresim hæc manet simplex, licet non sit confessio (inculpatè intellige, ut dixi: nā si culpate taceatur, nec indirectè est dimissa; sed potius denuo sacrilegium admissum.) Doctrinam eandem in commune docet P. Thom. non solū quando pœnitens consequutus est gratiam Iubilei; sed etiam quando post legitimam confessionem ex ritu Iubilei, pœnitens non impetravit Iubilei indulgentiâ. Cuius ratio sumitur à simili: quia tota illa hebdomadâ potest quilibet cõfiteri sacramentaliter cuilibet approbato: ita ut sint simplicia omnia peccata ad quæ extenditur Iubileus; sunt (inquā) simplicia volenti tunc persequi ceteras diligē

Filucius. *Bonacina.* *tias: & peccatū tacitū inculpatē, iā est remissum: doctrinā hāc cōperies apud P. Filuciū tom. 1. tract. 8. cap. 10. num 279. & Bonacina adductus §. superiori, num. 1. & 6.*

S E C T I O VII.

§. 117. *Quadam appendix difficultas.*

HIC occurrit dubium nō absimile: cuius expositioni non video commodiorem occasionem. Ponamus hæreticum confiteri sua peccata sacramentaliter Papæ; aut eius Legato, & in confessione cum oblitum hæresim. Item confessarium petere facultatem ad absolvendum hæreticum; qui confessus hæresis vnam speciem, oblitus est aliam inculpatē. Quæstio est: vtrum hæresis in confessione tacita maneat simplex & sine onere comparendi? an vero reservata, & cum eo onere? est autem dirimenda quæstio ex communibus principijs.

§. 118. *P. Vazq.* Pater Vazquez tom. 4. in 3. part. q. 91. art. 3. dub. 5. num. 18. asserit peccatum illud manere reservatum; & cum onere comparendi. P. Suárez tom. 4. disp. 30. sect. 4. num. 12. nonnullos adducit opinatos peccatum manere simplex, & absque onere comparendi; ipse vero num. 15. censet peccatum manere simplex, quando pœnitens expresse sit peccatum aliquod reservatum, & animus tam pœnitentis, quam Legati aut Papæ fuit, vt confessus peccator maneret absolutus à reservatis, & absque onere comparendi: si vero confessio fuit de solis peccatis simplicibus; nec quid cogitatum est de reservatis, censet peccatum manere reservatum.

§. 119. Existimo nunc opinionem P. Suarez esse veram, quando hæreticus Papæ aut Legato confitetur crimen aliquod reservatum: & cum subiectus suo prælato. Quia superiores præcisè volunt suarum oviū vultum agnoscere ad eis medendum. Cum autem coram eis comparent, nolunt eas manere gravatas onere iterum comparendi: sed tunc eo onere eas solvunt: cum autem confessio est de solo peccato simplici; nihil agitur novi; ac propterea nihil cogitatur de peccatoris statu extraordinario: qualis est in casibus reservatis. Et quidem secūda pars huius sententiæ est per se satis clara: prima autem confirmari potest ex §. 116.

§. 120. Cum vero confessarius facultatem petit à Papa aut Legato ad absolvendum hæreticum; tunc peti potest facultas ad vnam speciem determinatē, vel indeterminatē ad ab-

solvendum hæreticum. Si primum; illa hæresis manet simplex etiam si fuerit in confessione tacita per oblivionem, exemp. grat. Confessarius & pœnitens obliviscuntur hæresim; & in confessione aperiuntur alia crimina; illa hæresis manet simplex; quia Pōtifex abstulit reservationem: & pœnitens absolutus fuit indirectē à confessario potente illum absolvere directē: quod de omni crimine reservato cōtingere in Iubileo hebdomadario ostendi §. 116. ex P. Suarez & Vazquez. Ceteræ autem hæreses manent reservatæ, vt de omni crimine dixit Pater Vazquez: cuius opinio est hac in parte securior, & ratione firmior: quia prælatus illud tantum concedit quod petitur; petitur autem facultas ad vnam speciem determinatam, & non ad aliam; ergo facultas ad illam datur, & non ad aliam.

§. 122. Si vltro facultas petitur confusè ad absolvendum hæreticum; vel à prælato petitur ad absolvendum peccatorem egentē facultate auferente reservationem: tunc facultas est generalis, si datur absque alio examine: in quo consētio P. Suarez: quia illa petitio est indifferens ad omnium criminum species: quia sub hæretico comprehenduntur omnes hæreses: si vè enim vnam habeat, si vè plures; hæreticus est: ergo si facultas ita datur indifferenter, datur ad omnes. Qui enim cōfusè aliquid vult; vult indifferēter omnia, quæ prævidet ea confusione contineri; vt qui vult occidere hominem, quicumque ille sit; est parricida, si apprehendit eum possē esse suum parentem. Nec huic parti adversatur P. Vazquez. Confirmatur: in virtute eius facultatis potest peccator absolvi ab vna hæresi, quæcūque illa sit; alioquin nullā posset absolvi: ergo potest à duabus: quia vt nomine *hæretici* continetur quælibet hæresis species; ita & duæ species, & tres, & quatuor. Quod si superior ad certas species voluisset dare facultatem, & non indifferēter ad omnes; id ipse explicuisset, videns explicationem esse necessariam: si vero facultas petatur ad absolvendum hæreticum, non valet ad absolvendum apostatam.

Confirm.

S E C T I O VIII.

De absolute in artic. mortis.

S V B S E C T I O I.

De articulo mortis.

MORTIS articulus, & periculum mortis idem sunt in præsentibus: in ægris ille est mortis articulus,

§. 123.

S. Tho. q. 1us, cum aliquis ita ægrotat, ut viatico possit licet muniri in viam: cum ergo ex ægritudine timetur prudenter mors; est mortis articulus: viaticum enim homini in ieiuno dari non potest, nisi eius mors prudenter timeatur; cum autem ita timetur, imminet periculum vitæ, & mortis articulus. Nec verò expectanda est extrema inunctio; tunc quia hæc non datur, nisi vitâ desperatâ, tunc quia ægri inviguntur iam torpescuntibus sensibus, & frequenter mente parum sanâ: tunc tertio, quia inunctio supponit hominem munitum viatico; tunc autem reconciliandus fuit Deo: quia instante vitæ periculo viaticum accipit.

§. 123.

Valentia.
Victor.
Navar.
Sot.

Deinde mortis articulus est omnis occasio, in quâ frequenter homines pereunt, quamque non possunt homines commodè vitare: P. Valentia tom. 4. disp. 7. quæst. 9. punct. 4. cum Victoria, Navarro, Soto & alijs, ait, mortis periculum esse quoties moraliter moriuntur homines: id est, consueverunt mori, qualis est pugna campalis, aut navalis: quando signa sunt ita conferenda, ut moraliter sit impossibile, quin multi sint perituri: tunc enim singuli præliatores, & illorum in certamine ministri sunt in aperto mortis discrimine: licet enim non sint omnes perituri; at nullus est securus, & tenentur omnes lege charitatis se reconciliare Deo, si eos pungat stimulus peccati gravis, quæ dicuntur aperte à doctores nunc adductis. Hæc intellige instante certamine, non verò non instante: ut dicam §. 126. idem esto iudicium de singulari certamine: quod posse aliquando licet iniri ostendo dist. 170. sect. 17.

§. 124.

Sanchez.

Dixi hanc occasionem futuram talem, ut eam non possit quis commodè vitare. Si enim potest; tenetur ad alterum è duobus; aut occasionem fugere, si quidem commodè potest; aut adire legitimum superiorem, à quo possit absolvi, ut rectè monuit Pater Thom. lib. 2. cap. 13. num. 3. Præstò est ratio: quia ille non est in mortis articulo: quia ad id periculum minimè cogitur ullâ ratione. Qui verò militat, aut vitam alit marinis artibus; mercaturam exercet; traiecit in patriam; aut honestâ & gravi occasione iter agit prædonibus infame; ubi frequenter homines occiduntur; est in vitæ discrimine: quia illud non potest fugere absque gravi incommodo; ob quod ad illud periculum est moraliter coactus. Si verò culpate se coniecit in periculum non petita prius facultate ad absolutionem: si postea iam sit in mortis articulo, quem iam vitare non potest; tamen est reservatione immunis, quam cæteris. Exempli gratia: si quis in duello vulnus accepit læthale: si absque causâ pe-

riculosam iniit navigationem; orta tempestate, vel classe iam in altum vectâ; unde ipse non potest portum repetere, est in mortis articulo, non aliter ac cæteri, & ut illi potest absolvi. At antè ascensum in navim, non erat in periculo: quia nulla cogente causâ ad illud erat adactus, postea verò iam est in illo.

§. 125.

Sanchez.

Carcerati afficiendi ultimo supplicio, sunt in mortis articulo: latâ igitur sententiâ, & instante executione sunt in eo mortis articulo, in quo nulla est reservatio. Nec tenentur mittere confessarium, ut petat à superiore facultatem: quia rectè monet Pater Thomas illud futurum oneri ipsi confessario, potius quam pœnitenti: qui quidem adire non potest. Addo eum non teneri eum superiorem adire, quamvis posset; exēpli gratia, sint simul in eadem domo Prælati & subiecti: hic autem habeat crimina reservata prælato; non tenetur illum adire, magis quàm si esset ex morbo moribundus. Ad hoc autem eum non teneri ostendam §. 149. Ratio est, quia ex sententiâ iniustâ, aut iniustâ violentiâ hic est in mortis articulo, non secus ac qui ex morbo. Hæc autem immunitas à reservatis non oritur ex hac, aut illâ occasione periculi; sed ex ipso mortis articulo, ut in eo homo sine ullâ difficultate sit expeditus ad se reconciliandum Deo, & cum iam sit excessurus è vivis, non eget eo reservationis fræno; nec cum illo agitur more cæterorum.

§. 126.

Sa.
Sanchez.

De remigibus est controversia sint nè in mortis articulo. P. Sa verbo *absolutio*, num. 4. censet eos esse in vitæ discrimine; Pater Thom. eo cap. 13. censet oppositum: ego modò componam utrumque. Quando agredienda est longa, ac birremibus periculosa navigatio, remiges sunt in mortis articulo, ut de cæteris cum simili periculo navigaturis dixit rectè ipse P. Thom. num. 1. & P. Suarez disput. 2. 1. sect. 4. num. 23. Ratio est, quia homines frequenter pereunt in eâ occasione, & est omnibus periculum pereundi: licet enim non sint omnes simul perituri; at certè omnes simul sunt in periculo, nec scitur, quis sit evasurus. Nec expectandum est, ut suboriantur procellæ; tunc enim & confessarii sunt pauci, & multa pœnitentium turba: & postponuntur remiges cæteris navigantibus: quia sunt fœx birremiū. Nec confessio tunc fit integra: tutius ergo est confessione integrâ præire periculo, quàm eam in tempestate dimidiare, ubi totum animum occupat præsens mors intenta procellis. Ego quidem existimo; qui eiusmodi incunt navigationes, teneri per se lege charitatis ad se Deo reconciliandos: excusari autem nonnullos ex ignorantia, aut in confide-

Th. Sanchez.
Suar.

Sa.

consideratione. Item cum imminet pugna navalis remiges, sunt in periculo mortis. In his occasionibus accipiendus est Pater Sa, in quibus Pater Thomas, non adversatur. Extra hos casus, non sunt remiges in mortis articulo, sicut nec quivis miles presidarius est in eo; sed illi dumtaxat, qui sunt praelio vicini: longè enim absente occasione certaminis, non sunt in vitæ periculo. De ijs loquitur Pater Thomas, de quibus non est accipiendus Pater Sa.

§. 127.

Sylvest.

De prægnantibus est etiam quæstio. Sylvester verbo *absolutio* 1. num. 10. censet omnem prægnantem esse in mortis articulo.

Th. Sanch.

Quæ doctrina accepta tam latè non placet. P. Sanchez num. 4. censet eas esse in vitæ discrimine, quæ difficilem partum sunt expertæ, & quæ eum timent infœlicem ob naturalem temperaturam; vel quia illo anno periclitantur plures. Bonacina disput. 5. de pœnitentia quæst. 5. sect. 2. punct. 4. nu. 14. censet fœminam in primo partu teneri ad confessionem ratione periculi; item & in alijs partibus, quando alium est difficilem experta: consentit P. Paullus Layman tomo 2. lib. 5. tract. 6. cap. 12. num. 13. versu

Bonacina.

his adde. Dico, primis gestationis mensibus prægnantes non esse in articulo mortis ob præcisam rationem prægnationis: quia tunc per se nullum imminet periculum: gestatio enim non minatur periculum, nisi in partu. Ut ergo qui lethali morbo premuntur, lento tamen, eos non interempturo tam citò, non possunt absolvi à privato Sacerdote antè tempus morti vicinum; ita nec prægnantes ante tempus partui vicinum, qui est mensis octavus completus, in evn te iam nono: partus enim septimestris est rarus. Quapropter si antè id tempus urgeat confessionis præceptum, aut velit ipsa accipere Eucharistiam, est confessio facienda, ac si non prægnaret, nisi per accidens esset in aperto vitæ discrimine. At omnes prægnantes esset in mortis articulo est probabile, dū sūt iā parituræ: nec est discriminè inter expertas & inexpertas; immò inexpertæ sunt apertius in periculo: ob quod plures percunt primo partu, quàm secundo, aut tertio. His diebus in hac vrbe primo partu interiere duæ repente criminibus in expiatis confessione: & quæ multos partus felices sunt expertæ, tandem in officio moriuntur. Partus enim multas ob causas æquivalet gravi morbo: & dū minùs de morte cogitatur, repente eam minatur. Opinor item omnem mulierem parituram, teneri per se ad expianda crimina antequam partu periclitemur; excusari autem per accidens ex ignorantia, aut inconsideratione. Quia cum multæ quotidie pereant, nesciunt an ea fors eas

Conclus.

continget: & quidem nulla prudens & timens Deum, nō se comparat ad moriendū, antequam se partui committat. Quam sententiam docet Emmanuel Rodriguez in explicatione Bullæ; non tamen admodum clare: agit enim de partu periculoso; at non explicat vtrum partus sit semper periculosus? Huc faciunt quæ dixi §. 123. ex Patre Valentia de occasione, in qua moraliter moriuntur homines.

Rodrig.

P. Valent.

§. 128.

Huc incidit quæstio. Pone ab homine prævideri periculum vitæ, diu antequam contingat: vt Pthysicus cognoscit se intra tres menses moriturum; & fœmina se parituram, & miles se initurum certamen. Si hi, cum pericula prævident, aliquo reservato crimine sunt commaculati; rogo, vtrum teneantur petere facultatem à legitimo Sacerdote, vt absolvantur? an verò possint se tempori sinere, & eius occasione frui? Respondeo eos qui spontè, & nulla iusta occasione se sunt periculo exposituri (de quibus egi §. 124.) teneri ad eam facultatem petendam, vt ibidem dixi: qui verò ob solum privilegium absolutionis se eidem dant periculo: tenentur eam facultatem petere: leges enim non fovēt dolum. Item qui non possunt absolute, vel sine gravi damno declinare periculum, tenentur ad eandem facultatem petendam, si antè periculum urgeat præceptum confessionis, aut obligatio ex voto, aliave de causa: tunc enim tenentur ad confessionem validam, & ad omnia ad eius valorem necessaria: in primis autem est necessaria iurisdictio in confessario, ac propterea eam tenentur procurare. Idem dico si velint Eucharistiā cibari, quia periculum futurum nihil eos iuvat, dum non imminet: tunc enim ipsi in nullo sunt periculo: at si non urgeat obligatio confessionis, nec Eucharistia sit accipienda; non tenentur ad petendam eam facultatem: quia ad id non tenentur, nisi quando tenentur ad confessionem: quando verò ratione periculi tenentur ad confessionem; tunc nullum habent crimen reservatum: ac propterea non egent ea facultate. Emmanuel Rodriguez & alij rectè movent esse in articulo mortis eos, qui student curandis peste correptis. Adde & eos, qui sunt intra oppidum, vbi pestis se vagatur: nullus enim est periculo immunis, tenenturque omnes lege confessionis: univrsim igitur est mortis articulus, quoties est obligatio iure divino confitendi peccata ratione periculi: id autem est quando periculum est probabile: nec enim possumus nos exponere probabili periculo damnationis æternæ. Rectè monet Bonacina articulum mortis hic sumi pro probabili periculo mortis; in quo hac in parte licent omnia

Rodrig.

Bonacina.

nia

Layman.

nia, quæ in articulo mortis d. 5. de pœnitentia, quæst. 7. p. 1. num. 10. consentit P. Layman tom. 2. lib. 5. tract. 6. cap. 12. num. 13. versu his adde.

SVBSECTIO II.

In eo articulo quid agendum?

§. 129.

Trident.

IN articulo mortis nullum crimen, nec censuram esse reservatam dictum est Tridenti sess. 14. cap. 7. his verbis: *Verruntamen piè admodum, ne hac occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes, à quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt.* Hæresim non excipi expriment ea verba: *Nulla reservatio: ut docent P. Thom. cap. 13. num. 1. & P. Suarez disp. 21. sect. 4. num. 22. eas censuras aliqui dixerunt esse etiam irregularitatem; sed immeritò; nā tantum eas voluit Concilium, quæ officiunt Sacramentorum vsui & Ecclesiasticæ sepulturæ: qualis est excommunicatio, & interdictum personale; similiter & suspensio quæ apertè officere potest Sacramentis recipiendis.*

§. 130.

Sanchez.

Cordub.

P. Suarez

P. Suar.

In hoc articulo duo manent absque reservatione: primum culpa; secundum censura: qui absolvitur à culpa, absolvitur quidem directè: quia absolvitur à peccato simplici à Sacerdote habente in illud iurisdictionem: quæ absolutio est directè omnium criminum in confessione expositorum. Vnde ratione absolutionis non tenetur pœnitens comparere coram iudice: quia ratione absolutionis nullus tenetur comparere coram superiore, nisi quia absolutio fuit indirecta à Sacerdote in illud crimen non habente iurisdictionem; sed ea absolutio fuit directà: ergo ratione illius nullus tenetur coram Papa comparere. Quod P. Thom. observat lib. 2. cap. 13. num. 27. & colligitur ex Corduba, P. Suarez, & alijs ab ipso adductis; num. 24. asserentibus non esse imponendum id onus, quando crimini reservato non fuit annexa excommunicatio. In quem sensum interpretor P. Suarez disput. 21. de fide cap. 4. num. 25. asserentem teneri Sacerdotem exigere à pœnitente cautionem iuratoriam de comparando: scilicet, quando crimen coniunctum fuit excommunicationi reservatæ.

§. 131.

Absolutio ergo ab excommunicatione hæresi coniuncta petit, ut imponatur hæretico onus comparendi: & quidem in Cœ-

næ processu præcipitur, nequis ab ibi relictis criminibus absolvatur, nisi in articulo mortis, nec tunc quidem, nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo, cautione præstita: vbi non præcipitur cautio de comparando; sed de obediendo Ecclesiæ, & satisfaciendo. At verò id præcipitur à Bonifacio Octavo cap. eos qui, de sententia excommunicationis in 6. vbi absoluti in eo articulo monentur, ut cum primum commodè possint, compareant coram superiore, ad quem ea excommunicationis absolutio per se spectat: sin minus, eos in eandem relapsuros: id est, eam omissionem comparendi esse novum peccatum mortale, ob quod ligantur excommunicatione nova eiusdem qualitatis, cuius prior.

Bonifac.

Vnde hæreticus absolvendus in hoc articulo est præstiturus iuramentum de obediendo Ecclesiæ in non deferenda fide; in quod relapsus post iuramentum, erit in specie hæresis, & in specie irreligionis contra iuramentum. Nec verò tenetur iurare de obediendo Ecclesiæ in omnibus; sed in his, in quibus fuit rebellis: ut observat P. Thom. cap. 13. num. 22. Quod iuramentum à quocumque hæretico etiam fœminâ est exigendum, ut docet P. Thom. à num. 19. de pueris docet oppositum; sed pendere ex arbitrio Episcopi, aut confessorij examinantis an puer satis æstimet iuramentum. Hoc iuramentum quamvis non imperatur cap. eos qui de sententia excommunicationis in 6. at præcipitur eodem tit. cap. quamvis, & cap. ea noscitur. Decretalium lib. 5. in capite quamvis, agitur de iniiciente violentas manus in Clericos. At in cap. ea noscitur agi videtur de absoluteione ab omni excommunicatione reservata; quamvis summarius capituli de Clerici percussore illud accipiat. Ego tamen moveor; primum: quia textus nihil agit de Clerici percussore; secundo: quia capite præcedente actum etiam fuerat de omni excommunicato: deinde capite sequenti excipiuntur nonnulli. Adde eandem esse iuris dispositionem, vbi est eadem ratio: mulieres autem, senes, &c. solvuntur obligatione Romam adeundi propter moralem impossibilitatem ob incōmoda, quibus exponeretur fœmina in tam longa via; & quia vix rarò posset id absque infamia præstare. At eadē est ratio in quavis excommunicatione Papæ reservata. Propterea prout prout videtur, ut eiusmodi personæ proprium adeant Episcopum, à quo curentur in foro conscientie. Item in Cœnæ processu iubetur hæc cautio; nulla autem exigipotest ab hæretico præter iuramentum: quia fideiussor non potest exigi: satisfactio autem exigitur; quando tenetur pœnitens resarcire

§. 132.

refarcire illata damna: si vè spiritualia, si vè corporea; aut si tenetur aliqua penâ pecuniaria. Si hæreticus nulli persuasit hæresim, non tenetur ad aliam satisfactionem, quàm ad penitentiae Sacramentum. Si autem alicui hæresim persuasit de facto; tenetur diligentiam adhibere ad eam disuadendam, si possit; id què est iuraturus ante absolutionem: est autem compariturus coram Papa, aut Quæstitoribus, aut Episcopo, si absolutio ad eum, vel ad illos pertineat: item vltimontanis è Societate Iesu est præceptum, vt post absolutionem compareant Romæ coram Generali, vt constat ex compendio Privilegiarum c. 8. vel vt de totâ re moneatur ipse Generalis, quâ ratione commodè possit servatâ integritate sigilli.

§. 133.
Th. Sanch.

Bonifac.

Non tenetur hæreticus comparere vt absoluetur à censura; iam enim cā est absolutus directè; vt monet rectè P. Thomas cap. 13. num. 27. Quod probari potest ex §. 127. & ostendit aperte Bonifacius 8. cap. Quamvis de sent. excommunicationis in sexto: solum enim exigitur, vt euret̃r à proprio Prælato, & acceptet ab eo pœnitentiam.

§. 134.

Tenetur autem comparere cum primum commodè potest; vt asserit Bonifacius idè. Dum ergo aut in carcere detinetur; aut si est Sanctimonialis; aut si non valet corpore; nec habet fortunas, quibus possit commodè Romam petere, aut urbem, ubi est Tribunal, aut Episcopus: si sit mulier maritata, quæ impetrare facultatem non potest in sensu explicando §. 137. Denique dum commodè non potest, non tenetur comparere. Et præter Bonifacij textum, est hoc principium commune de censuris rem persuadens. Hic hæreticus non tenetur adire ad impetrandam absolutionem; quam iam obtinuit directam: sed præcisè tenetur comparere, quia id ita præcipitur sub excommunicatione in partem pœnæ delicti: sed excommunicatio sola non obligat tū gravissimo damno: ergo. Nec verò quævis incommoditas est satis excusationi; sed illa, quæ comparere reddit gravissimè incommodum. Si tamen Quæstitor visitans Provinciam reddat accessum sine gravissimo incommodo, tenetur hæreticus coram illo comparere, si potest absque alijs gravissimis damnis in meâ sententiâ admittente in Quæstitoribus ius ad absolutionem in foro conscientiae; secus in opposita, vt constabit §. 135. sine: idem dico de Episcopo, quādo absolutio ad eum spectat. At per procuratorem non tenetur vllus comparere; quia illud onus esse personale docet P. Thomas num. 28. item id asserit num. 14. & 33. sine. Ratio est, quia textus ipsum iubet com-

Th. Sanch.

parere; dum ergo ipse non potest, non tenetur mittere procuratorem. Item cum hæresis est occulta, non possit procurator mitti absque infamiâ, nec enim tenetur hæreticus crimen pandere cuius mortalium.

Hic adverte cum P. Thoma num. 31. eū, qui virtute Bullæ absolvitur in mortis articulo à casibus in Bulla Cænæ reservatis, nō teneri ad comparandum, nec posse illi id onus imponi: quia Bulla aliquod ei privilegium donat distinctum ab his, quæ habet ipso mortis articulo; alioquin quâ gratiâ donatur per Bullam? sed in eo articulo nullâ aliâ gratiâ donari potest, nisi obligatione comparandi solvi; quia absolutio directam ei erat licita ipso mortis articulo: ergo solvitur onere comparandi. Quod si in mortis articulo fuit absolutus cum onere comparandi, quia non habebat Bullam; potest ea habita iterum absolvi in eodem, vel alio mortis articulo & eo onere solvi; vt docet P. Thomas num. 32. cum P. Henrico. Si hæresis absolutio esset permissa in Bulla, aut Iubileo; idem esse dicendum. At verò quia hæresis excipitur in Bulla, & alijs communibus Iubileis, vel excipitur expressè, vel subintelligitur excepta: idè nullus solvitur eo onere comparandi coram eo, cui reservatur id crimen. P. Suarez disp. 21. sect. 4. num. 24. censet non esse in articulo mortis recurrendum ad Quæstiores, quia non habent iurisdictionem in foro conscientiae, oppositum ego dixi. Atque idem quod P. Suarez dicent, qui censent Quæstiores non posse in foro conscientiae absolvere ab hæresi.

§. 135.
Animadv.
Th. Sanch.

Sanch.
Henric.

Suar.

Animadverte item ex eodem P. Thoma num. 30. in mortis articulo non esse id onus imponendum habenti impedimentum per se perpetuum: quia capite Quamvis adducto §. 132. asseritur hoc onus imponendum habenti impedimentum temporale, non vero perpetuum: quod cum Sylvestro & Patre Suarez ostendi: Sylvester item & Pater Thomas servitutem non censent impedimentum perpetuum: ac propterea servus ereptus servitute teneretur comparere: quia servitus est voluntate domini; ac propterea non est per se perpetua: mancipium enim potest manumitti, aut pedibus fugere; aut redimi. Nescio sanè an idem essent dicturi de matrimonio, & quidem mulier obediens viro, aut per divortium ab eo separata teneretur comparere: quia matrimonium est per se perfectum in ratione contractus & Sacramenti; quia dissolvi non potest nisi altero vita functo: at in ratione impedimenti nō est per se perpetuum; quia ex naturâ rei potest obire maritus prius quàm vxor; & potest iniri divortium:

§. 136.
2. Anim.

Sylvestr.
P. Suar.
Th. Sanch.

item

S. Tho. q. 1. item si mancipium occasione aliqua potest adire iudicem; tenetur, ut etiam mulier. Qui autem perpetuo morbo laborant, tametsi miraculo sanentur, non tenentur adire Papam ex sententia P. Thomæ num. 30. quæ locum non habet in morbis curabilibus naturaliter: qui non sunt impedimentum per se perpetuum.

§. 137.

Clemens 3.

Caput ea noscitur adductum solvit obligatione comparandi Romæ mulieres, senes, membris captos, & valetudinarios. Quod commune est cuivis excommunicato cum reservatione ad Papam, ut dixi §. 121. qui omnes tenentur Episcopum adire, ut ibidem præcipit Clemens Tertius. Hi non tenentur adire Quæsitores, in sententia Patris Suarez: quia Quæsitores non possunt absolvere in foro conscientiæ; absolute autem, quia caput illud distinguit inter ea quatuor genera pœnitentium & alios; illa quatuor solvit obligatione comparandi coram Papa; nihil agens de legato: cæteris autem præcipit Papa, ut compareant coram ipso, aut ipsius legato. Quod si mulieres cogerentur comparere coram legato, nullo privilegio donarentur. Quæsitores autem sunt legati Romanæ Sedis, quamvis illorum iurisdictio non expirat mortuo Pontifice, ut communiter expirat in alijs. Quæ dixi de muliere maritata, accipienda sunt de comparando coram Episcopo, cum primum commodè possit. Pauperes non excipiuntur ibi, excipiuntur autem cap. *quomvis*, & capite *quod de his*. Quod cum glossa expone. Inopes excusantur, quando tanta est inopia, ut non possint Romam petere absque gravissimo incommodo consideratis omnibus adiunctis personæ in ætate, honesto genere, & alijs: pauperes autem non excusantur quando eorum egestas non reddit iter valde incommodum iuxta illorum salutem, honorem, &c. Quæ enim honesto & nobili viro sunt perincommoda, non sunt abiecto.

§. 138.

Sanchez.

Dixi §. 123. non teneri hæreticum comparere per procuratorem: nunc autem inquiri, utrum satisfaciatur si per illum compareat? Negant & bene nonnulli authores apud Patrem Thomam, capite 13. num. 33. Moventur: quia Clemens Tertius, capite *quod de his*, præcipit ex antiqua consuetudine, ut excommunicatus sic absolutus Romam petat personaliter, & quamvis agitur de iniiciendo manus in Clericum; accipitur à fortiori de hæretico: qui est deterior, & in Ecclesiam contumeliosior. Item hæretici in propria persona sunt curandi à rebellionem in Ecclesiam, & à Summo Pastore moniti audituri salutis. Pater Thomas, eo

num. 33. cum alijs asserit id sufficere extra casum publicæ percussione Clerici: quia iura non præcipiunt, nisi ut compareat pœnitens; satis autem comparet qui per procuratorem comparet. Respondeo, ex cap. *Quod de his* aperte colligi eam comparandi rationem esse personalem: item isti comparere iubentur in pœnam sui delicti, & ut corripiantur ab Ecclesia, & audiant vtilia documenta: quæ incommodè præstantur per procuratorem, & quidem ad lites comparetur satis per procuratorem; at non ad correptionem. Immo cum Pontifex aliquem Romam accersit ad reddendam sui rationem, ait ut compareat per se, vel per procuratorem; secus quando illum accersit erudiendum. Vnde *comparere* absolute significat personale onus. Hæc cum ita sint, existimo praxim pendere à voluntate Prælati, aut eius legati: qui consulti per interiectam personam respondebunt quod libuerit in Domino: aut enim per procuratorem admonendum curabunt eum, qui fuit absolutus, aut ipsum præsentem volent corripere, prout in Domino expediri censebunt. Nullus autem tenebitur comparere ante responsum acceptum.

SUBSECTIO III.

Ratio eligendi confessarium in mortis articulo.

§. 139.

SI in mortis articulo nullus adsit confessarius, nisi hæreticus; apud hunc est facienda confessio de quocumque crimine reservato etiam hæresi; quia hæc nullibi est reservata pro eo articulo: dixit enim Concilium nullam esse reservationem in articulo mortis. Item in Cœne processu exprimitur ab omnibus censuris latis ibidem posse pœnitentes absolvi in mortis articulo, & cap. *si presbyter* 26. quæstione 6. animarum dicitur esse reus, & magnæ impietatis Sacerdos negans pœnitentiam moribundo eam petenti; & cap. *presbyter* eadem quæstione præcipitur Sacerdoti, ut in extrema necessitate morientem absolvat absente etiam Episcopo; quantumvis crimen publicum sit. Ratio est eadem, quam Concilium reddit; ne salus æterna pœnitentis periclitetur. Hæreticus autem ratione Sacerdotij habet radicalem iurisditionem in peccata; proximè autem illi est concessa, vel à Pontifice immediate, vel alia ratione, (de quo non est quæstio,) ut in eo articulo pœni-

pœnitens possit absolvi. Nec enim potestas data est Ecclesiæ in perniciem animorum; sed in salutem: at tunc iurisdictionis ademptio esset in animorum perniciem, & gravissimè peccaret Papa, qui eam conaretur adimere. Ex parte autem pœnitentis ipsa necessitas se purgandi sacramento est satis excusationis. Hæreticus enim tenetur sanctè tractare sancta: si aliter agit, est eius vitio: quod pœnitens cum tanto discrimine non tenetur vitare.

§. 140.

Hic primum observa fugiendum esse periculum deceptionis. Quapropter ego monerem pœnitentem, ne hæretico permetteret verba facere de fide, aut errore; sed eum cogat ad audienda & solvenda crimina. Si verò ille nolit pœnitentem absolvere, nisi prius verbis de suis erroribus factis, illū audiat, quā potuerit distractione. Quod si prudenter timeat imminere sibi periculum deceptionis; tenetur illum non audire, nec adhibere, nisi certus ab hæretico nulla de fide verba facienda. Tunc autem det operam contritioni: aderit enim præstò Deus fugienti sacramentum eo dumtaxat animo, ne Deum offendant: at periculum deceptionis debet cadere in virū constantem; alioquin facienda est confessio ob imminens vitæ discrimen. Si autem Sacerdos erret in forma, aut intentione sacramenti, non est adhibendus ad confessionem, nisi prius contestetur se vsurum intentione & forma legitima: de quo debet ægro esse prudens persuasio.

§. 141.

Satis est omnibus nota obligatio ad integritatem materialem confessionis: quia exponenda sunt omnia peccata interna, & externa cum omnibus circumstantiis speciem mutantibus; & (in multorum opinione) aggravantibus notabiliter intra eandem: est item satis notum multoties pœnitentem excusari ab hac integritate materiali. Arbitror in hoc casu esse hæreticum pœnitentem excusatum à confessione suæ hæresis, quando nullum in hoc articulo habet confessarium, nisi hæreticū. Quod sic probo: quando confessarius eadē est hæresi infectus, quā pœnitens delere pœnitentia conatur: tunc confessor, quamvis culpatus, non censet illam esse hæresim, nec peccatum: ergo non habebit intentionem eam dimittendi absolutione: opus enim est ad absolvendum, ut confessarius credat pœnitentem esse ligatum. Quem igitur ob finem exponendum est illud peccatum? Quod si iuret Sacerdos à se dimittendum peccatū illud sub conditione, quod peccatum sit, non est credendus; sed existimandus illudere.

§. 142.

Si verò pœnitens sit in peccato alius hæ-

resis distinctæ ab ea, quam sentit confessarius, opinor: eam non esse tunc formaliter aperiendam, ut est hæresis; sed materialiter. Hæresis formaliter est pertinacia contra totius Ecclesiæ auctoritatem: hæresis autem materialiter est error ille, siue materia, circa quam homo est pertinax in Ecclesiam; & quamvis culpatus non censet illam esse peccatum; ac propterea non habebit intentionem illo solvendi pœnitentem; sed potius illum & Ecclesiam irridebit, ut in simili dixi §. 141. At verò pœnitens est explicaturus errorem, asserens se accusare de hoc errore pertinaciter asserto, non explicando pertinaciam in Ecclesiam. Hoc probo: quia illæ solæ circumstantiæ possunt omitti, quæ sine gravi incommodo dici non possunt: sic enim confessio est integrior, quia habet totam integritatem materialem tunc moraliter possibilem; sed ille error illā ratione explicari potest sine incommodo: quia confessarius opinans illum esse peccatum, habebit intentionem illo solvendi pœnitentem: ergo sic est explicandus: si verò confessarius erret in sacramenti pœnitentiæ valore, aut essentiā rogandus est, ut absolvat pœnitentem, si valet absolutio, aut si est verè sacramentum: si autem hoc impetrari non posset, Dominus providebit, qui invenitur à quærentibus se. Hæc autem tam fusè disputo ob eluviam hæreticorum inundantem totum Septentrionem.

§. 143.

Præsentē Sacerdote Catholico etiam speciatim denunciato, etiam degradato non est adhibendus confessarius hæreticus, quāvis nō sit specialiter denunciatus: tum quia §. 148. ostendam præsentē Sacerdote approbato non habere tunc Sacerdotem simplicem iurisdictionem: ergo neque hæreticus præsentē Catholico: tum quia hæreticus non est Ecclesiæ membrum: at in munere Ecclesiastico præferendi sunt Ecclesiæ filij desertoribus eiusdem Ecclesiæ: tum quia timendum est, ne hæreticus etiam erret in hoc sacramento.

§. 144.
Obiectio.

Dices: posse pœnitentem adhibere hæreticum confessarium toleratum: exempli gratia, sit Parochus hæreticus: nec sit speciatim excommunicatus: nec sit alius Sacerdos, nisi aut irregularis, aut degradatus, at nominatim denunciatus, aut simplex, tunc non potest adhiberi, nisi Parochus: ergo interdum præferri potest hæreticus Catholico. Hæc difficultas non est levis: non quod difficultatem habeat in articulo mortis; sed quod in cæteris occasionibus non est admodum facilè explicatu, an Ecclesia interdixit degradato, aut nominatim excommunicato usum activum sacramenti,

§. Tho. q. 11. Art. 3. menti, quando fideles non possunt aliter ex peccato emergere: vt si Princeps hæreticus Parochum ab Ecclesia creatum, dum esset Catholicus, vi teneret iam hæreticum, nec permetteret ibi, nisi degradatum: vtrum hic esset à fidelibus preferendus ob interpretationem voluntatis Pontificiæ? Si enim Ecclesiæ constaret de heresi cōfessarij, illum, si posset, denunciaret, & vivum exuri pateretur potius quā inter oves illum permittere mactantem lupū: vnde ex præsumpta voluntate Ecclesiæ interpretari fideles possēt adhiberi posse Catholicum quemvis Sacerdotem, dum Ecclesia; aut Deus alium non excommunicatum provideret? Quod mihi ob hæreticorum dignū odium simpliciter videtur verum. Qui enim credenda est Ecclesia creditura oves Christi ministris dæmonum suisque rebellibus? Igitur si Parochus sit hæreticus notorius, videtur postponendus cuius Catholicus Sacerdoti, quicumque ille sit, & quibuscumque censuris irretitus: est enim Ecclesiæ filius præferendus hostibus in munere Ecclesiastico, nec tunc potest esse scandalum vllum, quod degradatus Catholicus id munus exerceat; sed potius est laudandum. Quod à simili confirmo de mortis articulo. Nam tunc est moralis necessitas vniversæ plebi Catholicæ, similis articulo mortis: quia non possunt peccata purgari apud Catholicum alia ratione: ergo recte dixit Pater Suarez mortis articulum censerī quando quis habet copiam cōfessarij, quam deinceps multo tempore nō est habiturus; sed in hoc discrimine plebs non est habitura multo tempore copiam cōfessoris Catholicī: ergo se habet vt in articulo mortis, estque Catholicus præferendus hæretico. Si autem Parochus non sit hereticus notorius; sed occultus, tunc per accidens est eligendus; tūm ad vitandum eius infamiam; tūm ad vitandum scandalū de degradato exercete publicē munera ipsi interdicta. Quidquid autem de alijs sit occasionibus, articulus mortis has habet leges: quia tunc quilibet Sacerdos potest directē absolvere à censuris omnibus, & peccatis: quod non est extra eum articulum. Extra quem peccata mortalia dimitterentur indirectē; essentque repetenda, cum adesset cōfessarius approbatus: quia præcisē tunc absolverentur indirectē à Sacerdote simplici, aut excommunicato, maneretq; onus ad repetenda peccata mortalia: cum autē in mortis articulo omnes habeant per se iurisdictionem, omnes possunt absolvere; inter eos tamen servandus est ordo antelationis.

§. 145.

Oritur controversia in concursu simplicis Sacerdotis, & excommunicati nomina-

tim; aut publici Clerici percussoris, vter sit preferendus? Respondeo, simplicem præferendū: quia excommunicatus, dum excommunicatione tenetur, est simplex Sacerdos; & alia ex parte est vitandus, cum commodē potest: ergo simplex est præferendus: tūm quia ipse excommunicatus tenetur neminem absolvere, nisi in necessitate extremā: quia illi interdictus est sacramentorū vsus: tunc autem nulla est extrema necessitas: simplici verò Sacerdoti, non est interdicta cōfessio: nis exceptio de peccatis venialibus: vnde in vsu sacramenti est melioris conditionis excommunicato: itē illi est privativē negata facultas, id est, non est cōcessa; sed nec negata contrariē ob delicta: excommunicato autem est negata contrariē. Quapropter deterioris est conditionis simplici Sacerdote.

Concurrente excommunicato cum irregulari non excommunicato; præferendus est irregularis excommunicato vitando. Suspendus autem, aut interdictus carens excommunicatione vitandorum, est præferendus irregulari: & ij omnes degradato; & hic hæretico: igitur vltimum locum habet hæretico: cui præferendi sunt omnes Catholici, inter quos locum vltimum tenet degradatus, cui præponendi sunt ceteri Catholici: suspendus, aut interdictus meliorem locum obtinet irregulari; & hic excommunicato nominatim, qui solis hæretico & degradato præponitur; ceteris postponitur: omnibus autem aliqua censurā ligatis præponitur Sacerdos simplex omni censurā solutus: de quo vide P. Suarez tom. 4. disput. 26. sect. 4. P. Thom. lib. 2. capite 13. num. 10. & alios.

Concurrente Sacerdote simplici cum approbato in alia Diœcesi dumtaxat; est quæstio, vter sit præferendus? Qui dicunt omnes esse æquales, non dant huic quæstioni locum. Quia verò ego censeo non esse æquales omnes, hoc disputo. Pater Suarez & P. Thom. asserunt præferendū extra-Diœcesanū approbatum: quia ad id munus approbatus est in Ecclesia. Quod esse valdē probabile negabit nullus. At non probatur argumēto efficaci: quia approbatus extra-Diœcesanus, est simplex in aliena Diœcesi, est igitur ille concursus duorum Sacerdotū hic & nunc simplicium: cur ergo præferendus est extra-Diœcesanus? etenim ab Ecclesia est approbatus in alia Diœcesi, non in hac: in qua nullā penitus iurisdictione gaudet magis quā simplex: si autem ob approbationem id dicunt: quia illa est argumentum scientiæ in approbato; potest illa coniectura superari, si pœnitens sciat simplicem esse doctiorem, & dexteriores; item dum satis noscatur esse suffi-

§. 146.

P. Suar.
Sanchez.

§. 147.

P. Suarez
Sanchez.

sufficiens, non videtur esse cur alter sit necessarius preferendus.

§. 148.

Maiores difficultates occurrunt in concursu sacerdotis simplicis cum approbato diocesano; vel cum hic concurrat cum superiore, aut iudice, cui reservatum est crimen: utrum adendum sit superior? an vero absque eius licentia possit moribundus absolvi à sacerdote simplici? an ab approbato non petita tunc facultate? an vero ea sit petenda? Ac primum pono non esse opus accedere Quæsitore: quia hic nunquam confessione Sacramentali excipit crimina: & in sententia Patrum Suarez & Thomæ, non habet ius in foro conscientie: Tum tertio: quia sine vehemente suspitione de hæresi id fieri non potest nisi raro, quando æger & Quæstor in eadem essent domo. Idem dico de Episcopo; qui sine gravi suspitione vocari non potest nisi perraro. Nec moribundus tenetur confessarium mittere facultatem impetraturum, ut dixi §. 125. & cum alijs sentit P. Thom. lib. 2. c. 13. nu. 14. est ergo quæstio de hæretico religioso, v. g. qui domi habet Prælatum, à quo possit absolvi directe: ut si in Societate IESV Romæ quis egeret absolute ab hæresi, an tenetur in mortis articulo adhibere ad confessionem Præpositum Generalem? vel ab eo facultatem petere? quæ controversia communis est omni pœnitenti habenti crimina reservata; & cui præsto est superior, ad quem spectat directa absolutio extra mortis articulum.

Sanct.

§. 149.

Prima sententia docet adhibendum esse Prælatum ad confessionem; vel ab eo petendam facultatem. Quam docent P. Suar. tom. 4. disp. 26. sect. 4. nu. 4. & tom. 5. disp. 22. sect. 1. nu. 62. & disp. 21. de fide sect. 4. nu. 22. cum multis, gravissimisque Doctoribus; quos refert & sequitur P. Thom. lib. 2. c. 13. nu. 7. quibus acquiescit P. Aegidius Koninc. disput. 8. de pœnitentia num. 16. & 90. & Pater Paullus Layman tom. 2. lib. 5. tractatu 6. capite 12. numer. 14. quamvis id limitat, ut dicam §. 166. cuius doctrinæ fundamenta libet expendere. Primum est: quia finis auferendi reservationem in mortis articulo fuit, ne cui reservatio esset causa æternæ ruinæ; sed presente superiore, aut proprio sacerdote, nulla est occasio ruinæ: quia adest copia confessoris: ergo tunc non potest quilibet adhiberi. Respond. deo ex ipsis authoribus, cessante privative sine legis in particulari, non cessare vim legis ipsius; cessante verò contrarie, cessare vim legis; sed in eo casu cessat finis legis privative, non vero contrarie: cessat enim occasio ruinæ; non tamen imminet ruina, si confessio fiat apud alium præter proprium sacerdotem: ergo non cessat vis legis. Deinde non cessat omnino finis legis: occasio enim æternæ ruinæ non solum oritur ex inopia confessoris; sed ex difficultate, quam communiter homines sentiunt in adeundo Prælato: Ecclesia vero omnem difficultatem voluit in eo articulo removendam, ut quam maximam facilitatem moribundus antea vite rationem cum Deo componat. Quod si quando hominibus volentibus aperit Ecclesia benignitatis thesaurus ablata criminum reservatione; quid agendum est à pia matre cum filio ultimo spiritum exhalante? an cum illo durius agat, quam cum valentibus agendum censet interdum? Ad hæc; nec opus erat reservationem auferre: posset enim æger indirecte absolvi à quovis sacerdote in absentia Prælati: tunc autem nulla esset occasio ruinæ: quia æger Deo reconciliaretur. Voluit ergo Ecclesia omni benignitate tractare morti vicinos, illorum supremos miserata dolores. Ad argumentum in forma distingo maiorem: finis fuit ut nulla esset causa ruinæ præcisè, nego maiorem; ne esset causa ruinæ, nec occasio, nec difficultas ad salutem, concedo: sic distingo minorem: non est causa absolute, concedo minorem; non est occasio orta ex difficultate, nego minorem & consequentiam: item ille est finis, quo privative cessante non cessat legis vis.

Suar.
Sanchez.
Agid.
Laym.

1. Arg.

Respond.

Secundum fundamentum est; quia æger, si convaleat, tenetur cum primum possit adire Prælatum: ergo si ante absoluteionem illam potest adire, tenetur. Miror hoc argumento usus Patrem Thomam, & Patrem Suarez; cum quibus §. 130. ostendi illam obligationem esse ratione censure, non verò ratione delicti: unde qui absolvitur à reservato non coniuncto excommunicationi non tenetur comparere: ergo universim non propterea est adendum Prælatum, nisi quando est dimittenda excommunicatio ipsi reservata. Distinguo igitur antecedens: tenetur adire Prælatum ratione absoluteionis, nego antecedens; tenetur adire in pœnam & satisfactionem delicti: ite & ad audiendam ipsius consilia, quibus in meliorem frugem se recipiat; concedo antecedens: & nego consequentiam; quia ad satisfactionem non cogitur à confessario ante absoluteionem; nec tunc est periculum relabendi in vitia, quæ tunc deplorat: periculum autem in eadem relabendi imminet recuperatis iam viribus; quando mortis obliti pulsamur prioribus vitiorum occasionibus: tunc autem sunt opportuniore Prælati consilia; in mortis verò discrimine mors ipsa imminens est satis bona consiliatrix: illorum argumentum esset bonum; si convalescens esset superior aditurus absoluteionis ergo: tunc enim esset efficax consequentia: at nulla est nunc, cum constet non adiri Prælatum ob absoluteionem: item gravior esset hac in parte mortis articulus: qui enim valet, potest superiorem adire per confessarium, quin ip-

§. 150.
2. Arg.

S. Tho. q. se noscatur; at in mortis articulo vix id posset: quia videret prælatus quæ audiret in cōfessione confessarius, & cōiiceret nō imprudēter egrū eguisse facultate ad crimina referre vata purgāda; nec integrū esset sacramēti sigillum; vel certē cogeretur æger ipsum prælatum determinatē adhibere, quod durū semper iudicavit Ecclesia. Quamob rem Clemēs 8. seriō monuit prælatos religiosorum, ut essent perquā faciles in facultatibus eiusmodi concedendis. Quod Pōtificis exēplo suos idem monuit R. P. Claudius Aquaviva Præpositus Generalis nostræ Societatis. Vnde arguo: alterā ē duobus concluditur, aut enim sigillum non erit integrum, aut cōpellendus est æger ipsum adhibere prælatum: primum est contra sacramenti leges; secundum verō contra præceptum Clementis 8. ergo tunc non est obligatio adeundi prælatum. Quod arbitror esse demonstrationem moralem.

§. 151. Tercium fundamentum est, in Concilio Tridentino non esse institutam legem novam hanc in parte; sed declaratam antiquam Ecclesiæ consuetudinem; sed hæc consuetudo semper vixit in Ecclesia, ut præsentē Episcopo nullus presbyter absolveret moribundos: ergo idem est nunc. Primum responderi posset aliquid additum veteri consuetudini, nempe explicationem facultatis absolvendi directē ab omni culpā & censurā; idque competere cuilibet sacerdoti. Quamvis enim in Ecclesia Dei semper custoditū fuit, ut nulla esset reservatio in mortis articulo, adhuc non erat tam expressum in Ecclesia, ut quilibet sacerdos id faceret: ut enim hi auctores censent non obstante eā declaratione Concilij, adhuc adhibendum esse prælatum; sic potuit antiquitus censeri: Concilium autem addidit explicationem ablationis reservationis: ex qua sequitur posse moribundum à quolibet sacerdote absolvi à quovis crimine, & dum nihil addidit distinguens inter absentiam præsentiamque prælati, explicuit noviter ius antiquum.

§. 152. Adhuc tamen nec antiquo iure fuit ad eundem necessariō prælatus ad absolutionem sacramentalem, & in foro conscientiæ: in quo solum, & non in foro contentioso valet absolutio in eo articulo: hæreticus enim tūc absolutus obnoxius manet pœnis Quæfitoris, si crimen probetur: item quando æger fuerat publicus excommunicatus, debuit absolvi in foro externo quoad facultatem recipiendi sacramentum pœnitentiæ, Eucharistiæ, & Vnctionis extremæ: item & ad sepulturam, & publica suffragia. Expēdamus ergo antiqua iura.

§. 153. Primum testimonium est ex Concilio Arausicano, iubente hæreticum oleo cōsignari, si desit Episcopus. Respondeo ibi non

agere de absolutione sacramentali; sed de recōciliatione solenni, quam ad solos Episcopos pertinere ostendam §. 157. verba autem Concilij cap. 1. Canone secundo hæc sunt: *Hæreticos in mortis discrimine positos, si catholicos esse desiderant, si desit Episcopus, à presbyteris cum chrismate & benedictione cōsignari placet.* Hæc autem nunquam fuerunt necessaria ad absolutionem in foro conscientiæ; sed ad externā atque solennem tunc adhiberi solitam.

§. 154. Secundum testimonium est ex cap. Presbyter 26. quæst. 6. ubi hæc asseruntur: *Presbyter inconsulto Episcopo non reconciliet pœnitētes, nisi absente Episcopo ultima necessitas cogat, ubi reconciliatio permittitur sacerdoti in ultima necessitate absente Episcopo: ergo eo præsentē non permittitur absolutio presbytero.* Respondeo non esse sermonem de absolutione sacramentali, & in foro conscientiæ; sed de absolutione solenni, quæ certis cæramonijs, & loco peragi consueverat, ut patet ex eodem capite ijs verbis. *Cuiuscunq; pœnitentis publicum, & vulgatissimum crimen est, quod universam commoverit urbem, ante absidiā (id est atrium Ecclesiæ) manus ei imponatur.* Itaque ob notoria crimina imponebatur publica pœnitentia, cum quā & impositione manus dimittebatur scandalum. Hæc autem non erat manus presbyterorum: ut constat ex cap. Ministrare eadem quæst. 6. ijs verbis: *Consecrare altare presbyter nō presumat, benedictionem quoque super plebem in Ecclesia fundere, aut pœnitentem in Ecclesia benedicere presbytero penitus non licebit.* Illa ergo benedictio pœnitentis est per manus impositionem, quæ interdicitur sacerdoti: absente ergo Episcopo tales pœnitentes non erant reconciliaturi presbyteri, nisi urgente necessitate. Episcopo autem præsentē publicus peccator erat reconciliandus.

§. 155. Quia verò ij textus hos auctores in eā impulere sententiā: libet eos exponere nō aliud, quā ex ipsis. Duas recōciliationes invenio in ea q. 6. alterā publicā & solennē, quæ fiebat stante pœnitēte ante ingressum in Ecclesiā, cui petenti veniā scandalī publici, cōcedebatur, & recōciliabatur Ecclesiæ per impositionē manuū, & benedictionē. Huius recōciliationis meminit allegatū cap. presbyter, ubi præcipitur, ut manus imponatur pœnitenti ante absidiā, quæ significat atrium Ecclesiæ, ut in vetustis codicibus explicat Gratianus, ut à me adducitur §. superiori: eiusdē recōciliationis meminere ea. *qui recedūt*, & glos. in exordiū Gratiani, & ipse Gratia. post c. ministrare ijs verbis. *Sed notādū est quod reconciliatio alia est publica, alia privata. Publica recōciliatio est, quādo pœnitētes ante Ecclesiā ingressū publice repræsentantur, & per impositionē manus Episcopalis, & Ecclesiæ publice recōciliantur.* Hæc

Resp.

Obiect.

Respond.

§. 155.

Gratian.

Gra-

Gratianus: è quibus constat de secunda reconciliatione privata.

§. 156.

Reconciliatio solennis nō semper permittebatur ægroto; privata verò semper: vt constat ex cap. *Qui recedunt*, ijs verbis: *Qui recedunt de corpore pœnitentiæ accepta, placuit sine reconciliatoria manus impositione eos communicare. quod morientis sufficit reconciliationi secundum definitiones Patrum; qui huiusmodi communionem congruè viaticum nominaverunt. Quod si supervixerint, stent in ordine pœnitentiū, vt ostensis necessarijs pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impositione recipiant.* E quibus constat etiam publicos peccatores tunc ad Christi corpus admitti solitos; & ad id ablatam excommunicationem; non tamen absolutione solenni, quam deinceps impetrabant ante in Ecclesiam ingressum, & per manus impositionem.

§. 157.

Glossa.

Hanc solennem absolutionem præstare presbyter non poterat, vt constat ex §. 155. & ex glossa in exordium Gratiani, verbo ab Episcopo, ijs: *Dicas ergo quod est reconciliatio quedam publica; quedam privata: publicæ solus Episcopus potest reconciliare, vt infra c. 1. & 50. distinctione in cap. illa non fit: non fit nisi in crimine, quando totam urbem commovet, vt infra cap. ultimo.* Privata autem potest sacerdos reconciliare Ecclesia. Gratianus autem post caput ministrare, hæc ait: *Hæc sacerdotibus videtur esse prohibita. Vnde circa finem illius capituli non simpliciter prohibentur pœnitentes reconciliare, sed in publica Missa. Privata vero reconciliatio est quæ de occultis peccatis pœnitentes, vel in extremis agentes, ad gratiam reconciliationis accedunt. Hæc reconciliatio potest fieri per sacerdotem.*

Gratian.

§. 158.

Obiect.

Sed vrget: in cap. *Presbyter* præcipitur sacerdoti, vt reconciliet ægroto Episcopo absente; sed ibi non præcipitur reconciliatio solennis: quia hæc erat ab Episcopo præstada: ergo reconciliatio privata non potest donari à sacerdote, præsentem Episcopo: ergo nullus sacerdos potest absolvere à crimine reservato, si adsit is, cui reservatur: Confirmatur ex c. *Presbyteri* vbi hæc asseruntur. *Presbyteri de occultis peccatis iussione Episcopi pœnitentes reconcilient: & sicut supra promissimus infirmantes absolvant, & communent.* Confirmatur secundo ex cap. *Aurelius*. Respondeo in eo cap. *Presbyter* agi de pœnitente publico, cuius peccatum commovit urbem universam. Qui sine vlla nova aut infamia, aut illius specie deferri posset ad Episcopum: cum ergo eius crimen sit omnibus notum, & excommunicatio publica, æquum est vt præsens Episcopus eum solvat infamiam & publicam censuram, quæ licet in foro conscientie non est reservata; est tamen in foro Ecclesiastico publico. Quapropter non poterat præstari in foro conscientie, quin etiam in publico foro valeret in parte: quia

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

viaticum publicè datur ægrotis: si ergo ægrotus ille erat excommunicatus tota urbe conscia, iam eius absolutio pertinet ad forum exterius. Vnde nego secundam consequentiam: quia peccator occultus non est cogendus tunc, vt compareat coram iudice propter difficultatem; nec habet ullam publicam infamiam, ob quam egeat præsentis Episcopi autoritate. Ad primam confirmationem respondeo primū cum glossa, iussione idem esse quod facultatem generalem, sive approbationem: itaq; agitur ibi de sacerdote approbato, cui prius cōpetit absolutio quā simplici; vt ostendat §. 158. Secundo respondeo: ibi distingui pœnitentes communes ab infirmantibus. Communes sunt absolviendi ab excommunicatione Episcopali, Episcopali iussione: infirmantibus non dixit absolutionem conferendam iussione Episcopi, vel si de illa agitur, accipiendus est Evaristus de absolutione in foro externo: quæ in eo tempore non præbetur sine superioris facultate. Ad secundam cōfirmationem respondeo, sermonem ibi esse de reconciliatione ad altaria sacra, id est, in foro exteriori; vt possit pœnitens licite, & sine scandalo altaria frequentare.

Ad confir.

Tertiū testimonium est ex Benedicto IX. extravag. inter cūctas de privilegijs §. *incendarios*. Respondeo Benedictū à nobis esse: cum enim præcepisset ne Dominicani, nec Fracisci canisterent excommunicatos ab Episcopo, ait: *Quod si forsan antequam ab eo, qui potestatem habet, absolvi possunt, mors talium cōsiteri volentium verisimiliter timeatur, etiam in prædictis casibus sepe fratres eos consuevi volentes audiant, ipsi quoque beneficium absolutionis impendant; sed præbeant iuramentum.* &c. Hinc autem quid?

§. 159.

Benedict. 9.

Obiect.

Resp.

Quartū testimonium est ex Bonifacio VIII. lib. 5. extravagantiū cōmuniū. Extravag. excommunicamus, c. 1. de sentent. excommunicat. §. *decernimus*, cuius hæc sunt verba: *Absq; speciali mandato nostræ absolutionis beneficium non valeat obtinere; nisi forsan ad nos habere accessum non posset in mortis articulo constitutus: vnde arguo: igitur si in mortis articulo possit ad Pontificem aditus patere; non poterit moribundus absolvi ab inferiori sacerdote.* Respondeo primū: nō esse cōiungenda ea verba nō possit, & in mortis articulo, quasi etiā in eo articulo spectetur potetia, aut impotetia Papæ adeundi; sed sic sunt exponenda: qui ante mortis articulum nō potuit Papæ adire, in mortis articulo possit absolvi. Etenim in mortis articulo vix raro vllus potest Papæ adire. Pone Romæ morti esse vicinū incendiariū, qui per se nō potest Papæ adire; vt liquet, nec tenetur mittere confessariū, aut procuratorem, vt ex P. Th. & Suar. ostēdi §. 120 nec Papa potest accessi sine publica infamia: ergo Papa nō agit de potestate eum adeundi in ipso mortis articulo. Secundo respondeo ibi esse sermonem de absolutione in foro externo;

Responde.

§. 160.

Benedict. 9.

Obiect.

Sanchez.

Suar.

S. Tho. 9. si enim moribundus est publicè denuncia-
tus, & notorius excommunicatus non potest
11. art. 3. absolvi in foro conscientie, quin in parte in
foro absolvatur externo; ob viaticum publi-
cè accipiendum; & sepulturam, si moriatur:
tunc si mortis angustia id patiantur recurrē-
dum est ad iudicem; quia sacerdos privatus
in solo foro conscientie potest, cū iudex po-
test adiri, vt dixi §. 153. At si excommunica-
tus non sit notorius; absolvi potest in foro
conscientie etiam præsente iudice; cum one
re tamen coram illo comparendi. In eodem
sensu interpretor quæ adduci solent de Car-
dinalium declaratione; etiam si de illa nobis
legitimè constaret. Hæc pro prima sententia:
expendamus secundam.

SVBSECTIO III.

Sententia vera.

§. 161.

Navar.
Sa.
Henriq.
Ledef.
Rodrig.
Conrad.
Vega.

SECUNDA sententia est in mortis
articulo quemlibet sacerdotem etiam
simplicem posse absolutionē dare mor-
ibundo, præsente etiā proprio Parocho, aut
superiore, cui facta est reservatio criminis, &
censuræ. Authores Navarrus, P. Sa, P. Hen-
riquez, Petrus Ledefina, Emanuel Rodrigue-
z, Conradus, & Vega apud P. Thom. lib.
2. c. 13. nu. 6. Vnicum fundamentum est: quia
ex Concilio constat nullam esse in eo casu re-
servationem: ergo quilibet sacerdos etiā sim-
plex potest per se absolvere ab eo crimine,
tametsi adsint sacerdos approbatus & Episco-
pus. Hanc consequentiam esse malam iam
ostendo: quidque sentiam de hac sententia.

§. 162.

Trid.

Cui tamen præmitto; qui est in articulo
mortis cum crimine reservato, esse omnino
similē ei, qui est in peccato mortali simplici,
eum esse in peccato mortali non dimisso di-
rectē, res est clara: agimus enim de habente
crimen reservatum à quo numquam fuit di-
rectē pœnitentie sacramento purgatus; esto
contritione, aut absolutione indirecta fuerit
remissum. Illud peccatū esse simplex liquet
ex Concilio sess. 14. c. 7. Quia omne peccatū
nulli superiori reservatum est simplex; sed
in eo articulo omne peccatum, & censura im-
pediens vsum Sacramentorum, & publicæ se-
pulturæ est nulli superiori reservatum: ergo
omne peccatū est simplex in eo articulo. Mi-
nor est definita Trident. Maior est ipsissima
definitio peccati simplicis; omne enim pecca-
tum dividitur in simplex, & reservatum.

§. 163.

1. Concl.

Dico ergo primò: simplex sacerdos præsente
approbato diocesano non habet iuris-
dictionē ad absolvendum moribundum. Hoc
est cōtra Navarrum, & alios adductos §. 161.

Quam docet Bonacina disp. 5. de pœnitentia Bonacin.
9. 7. p. 1. n. 10. item P. Paullus Layman tom. 2. Laym.
lib. 5. tract. 6. c. 12. nu. 14. Probatur primū,
quia si qua ratione haberet iurisdictionē sim-
plex sacerdos ea præcipuē, quod asseruerit
Concilium, nullam esse tunc reservationem,
& quemlibet sacerdotem posse tunc absolu-
tionem dare; sed hæc ratio non probat à sim-
plici sacerdote eā posse dare: ergo. Probo mi-
norem: quia nec hæreticus; nec nominatim
excommunicatus, nec degradatus possunt ab-
solutionem dare validē præsente simplici sa-
cerdote, vt ipsi fatentur authores, est que ne-
cessariò fatendum: ergo carentia reservatio-
nis & potestas data cuilibet sacerdoti eam fa-
cultatem non dat omnibus æqualiter; sed cū
antelatione: vt ergo illi non includuntur ea
voce omnes sacerdotes. Quando alij sunt præs-
entes: vnde ij authores colligunt includi sa-
cerdotem simplicem: quando adest approba-
tus ex ipso Concilio eadem sess. 14. eodem c.
7. id colligitur apertē, vbi asseritur: *Visum est*
ut atrociora quadam & graviora crimina non à
quibusvis; sed à summis dumtaxat sacerdotibus
absolverentur: vbi expende vocem quibusvis:
non significantem sacerdotes simplices; sed
approbatos: licet enim atrociora crimina
non reservarentur Papæ: at non posset sim-
plex ab eis absolvere; quivis ergo sacerdos sig-
nificat quemvis approbatum. Igitur ex argu-
mento, de quo agitur, colligitur universalitas
illius vocis quivis enim sacerdos, & omnis sa-
cerdos in hac materia significat approbatum,
nisi aliud addatur. Quia verò Concilium dixit
cautum esse in Ecclesia, nequis pereat; ideò
concludimus hæreticum posse absolutionem
dare: non verò id colligitur ex illo solo ver-
bo omnes sacerdotes: sicut ex hoc quivis sacer-
dotes, non colligitur ibi agi de sacerdote sim-
plici. Igitur ex ratione Concilij nequis pe-
reat; periret autem nisi absolveretur ab hære-
tico; ex hac igitur ratione adiuncta alijs voci-
bus: colligitur potestas etiā hæreticorū: nō ta-
mē absolute; sed absente Catholico. Idē dico
de simplici comparatione approbati.

Trid.

§. 164.

Ratio optima est: quia moribundus est in
peccato mortali simplici, seu non reservato;
sed simplex sacerdos nihil potest directē in
peccatū mortale simplex: ergo. Probo mino-
rē: quia simplices sacerdotes nō possunt aures
admoveere pœnitenti infecto criminibus ca-
pitalibus simplicibus. Vnde arguo: præter ca-
rentiā reservationis exigitur approbatio; cū
quacōfertur iurisdictione; sed simplex sacerdos
caret approbatione illa & iurisdictione: er-
go. Itaq; ob defectū approbati ministri Eccle-
sia exponit simplicē ad reconciliandum mor-
ibundum: non tamen absolute, & per se, con-
currente approbato: vt exponit hæreticum,
non absolute, sed ob absentiam Catholici.

Huic

Solutio.

Huic tam apertæ rationi responderi potest, crimina capitalia esse communiter reservata sacerdotibus approbatis, & negatam simplicibus in ea potestatem; hæc autem reservatio tollitur articulo mortis. Contra primum: ergo etiam hæreticus, & degradatus possunt absolute, & valide absolvere moribundum præsentem Catholico non excommunicato. Probo consequentiam, quia ut per te negatio facultatis, ne simplex absolvat à capitalibus, est reservatio; ita erit reservatio negatio eiusdem facultatis, ne hæreticus aut degradatus absolvant: & ut per te ea reservatio tollitur simplici; ita tollitur hæretico & degradato. Vnde valide absolvunt præsentem Catholico.

§. 165.

Contra secundò, estque ratio à priori: reservantur peccata, quando aliquis approbatur ad absolvendum à peccatis capitalibus, & exponitur confessionibus audiendis; ei tamen negatur facultas ad absolvendum à peccatis quibusdam: omnis ergo sacerdos cum approbatur exponitur absolute ad excipiendas confessiones; & accipit auctoritatem in omnia peccata mortalia, quæ nunquam reservantur. Quod clarè colligitur ex eodem cap. 7. Concilij, ubi non permittuntur graviora quædam crimina sacerdoti cuivis; scilicet ex approbatis; sed ea remittenda sibi retinent Prælati. Cum ergo nec simplex, nec degradatus & similes sint expositi, nec habeant iurisdictionem ordinariam nec delegatam; non possunt per se absolvere à peccatis capitalibus nisi ob defectum approbati in necessitate extremâ.

§. 166.

2. Conclus.

Dico secundo: omnis sacerdos diocessanus approbatus, etiam præsentem Prælato potest facultate non petita absolvere moribundum à quovis crimine, & censura in foro conscientie. Hæc est contra adductos §. 154. sed est eorum quos adduxi §. 161. cui etiam favet Bonac. adductus §. 163. dum solum excludit simplicem sacerdotem præsentem parochio. aut approbato: hunc autem non excludit præsentem Prælato P. Laym. adductus §. 159. favet in parte, admittens in aliquibus diocesis facile oppositum introduci, quia absolvitur poenitens sine recursum ad Episcopum. Numquam vidi, aut audivi talem recursum: ob quod ubique est id licitum. Quod probo argumento satis aperto. Moribundus est quoad forum conscientie cum peccato mortali simplici; ut constat ex §. 162. sed in peccatum mortale simplex potestatem habet diocessanus approbatus etiam præsentem Prælato; ergo idem est in mortis articulo. Et quidem postquam Concilium dixit: nullam in eo articulo esse reservationem subiecit; atq; ideo omnes fa-

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

cerdotes quoslibet poenitentes, à quibuslibet peccatis & censuris absolvere possint. Si enim definias peccatum non reservatum, dices illud esse à quo per se absolvere possit omnis sacerdos approbatus; sed omnia peccata sunt tunc non reservata: ergo per se omnis sacerdos approbatus habet ius in illa.

Pone, nullum esse crimen reservatum in Ecclesia; an tunc egeretur nisi approbatione? ut enim tunc simplex sacerdos nihil directè posset in capitalia; ita neque approbatus egeret nisi approbatione, etenim nunc ad crimina non reservata non egemus nisi approbatione: item pone nunc asseri à Pontifice se pro tota Quadragesima auferre omnium criminum reservationem nullo excepto, etiam hæresi; an pro tota Quadragesima egeremus nisi approbatione? Nullus sacerdos simplex posset quidquam in mortalia; at approbatus in suâ diocesi nulla aliâ egeret facultate; sed in mortis articulo omnia peccata sunt tam sine reservatione, quam essent in his duabus occasionibus: quia asserit Concilium nullam esse reservationem: ergo sacerdos simplex nihil per se potest in illa nisi absente approbato: hic autem ea per se potest dimittere superiore inconsulto: & quidem cum hæc sit natura carentiæ reservationis; nec lege illa probetur oppositum, non sunt in eas angustias coniiciendi morientium animi. Et quemadmodum ex non reservatione colligunt ij authores non teneri sic absolutum ad comparandum repetitâ confessione, neque petita de novo absolutione directâ; ita colligere tenentur, non teneri Prælatum adire ad confessionem: quia non reservatio utriusque est coniuncta. Si tamen oportet prius satisfacere Prælato, id faciendum est; non observationem: ut interdum prius oportet restituere, quam detur absolutio.

§. 167.

§. 168.

Quæ communiter dicuntur de sacerdote approbato in diocesi, accipienda sunt de religiosi comparatione confessoriorum, quos Prælatus exposuit ad audiendas suorum confessiones. Igitur si Generalis, aut Provincialis, aut privata domus Prælatus aliquos exposuerunt aut pro toto Ordine, aut Provincia, aut domo; poterit moribundus ex ipsis eligere quem libuerit. Qui autem expositi sunt pro sola vna domo, comparatione aliarum sunt simplices sacerdotes, nisi à Provinciali habeant approbationem: quia ut Episcopus non potest quem exponere pro aliena diocesi; ita neq; vnius domus Prælatus pro alia domo.

(.)

Trid.

S. Tho. q.
11. art. 3.

SECTIO IX.

*Utrum præter mortis articulum
possit hæreticus solvi directè
crimine nisi à Papa aut
eius legatis?*

§. 169.

Sanchez.

MULTI gravesque Doctores censuerunt posse ab Episcopo absolvi directè omnes, qui habent impedimentum perpetuum adeundi Romanum Pontificem, aut eius legatum. Hos omnes refert P. Thom. lib. 2. cap. 13. num. 36. Moventur, quia univèrsim possunt absolvi ab omni censure Papæ reservata mulieres, pueri, senes, & impediti perpetuò. Nec excipitur hæresis crimen; & aliunde est eadem ratio illius cæterorumque criminum. Etenim mulierem maritatam, nec solutam, sanctimonialem, aut innuptam virginem, senes, pueros, & claudos, quis coget Romam adire? esset absque dubio perpetuè occasio ruinæ: facultas item ad absolutionem parum minus difficilis est: quis enim eam petit? Nec verò omnes confessarii habent Romæ ad quem scribant, qui facultatem sollicitè petat, qui rescribat, &c. Sunt enim perrari, qui eos habent correspondentes. Item sex aut septem mensibus non reddit responsum, est igitur hæc facultas perdifficilis.

I. Concl.

Dico primo, & in Hispania, & ubique; more Hispaniensi viget Inquisitio, nullus potest directè solvi crimine hæresis, ut est Papæ reservata: itaque quando hæresis non est occulta, non potest Episcopus personam ullam eâ solvere, sed necessario est adeundus Papa, aut Quæstiores; quin hoc liberetur onere mulieres, etiam sanctimoniales, senes, aut membrorum destitutionibus impediti. Hanc conclusionem arbitrò negari non posse etiâ ab authoribus adductis §. superiori. Quia textus hoc onere excommunicatū solvètes non agunt de hæresi; sed de clerici percussore, nec est eadē ratio huius aliorumque criminum: ergo non valet cōsequētia à clerici percussore ad hæreticū non occultū. Minor probatur: quia clerici percussor haberet moraliter impossibilē aditū ad Papam, & ad legatū: ergo esset illi moraliter impossibilis absolutio directā: antecedens patet in Hispaniis, alijsq; longè Romā absentibus: (nā Romæ vicinos voluit Clemens 8. cōparere Romæ) nisi verò hæc facultas data esset Episcopo in mulieres, pueros, senes, & egros; nunquam possent absolvi directè: quod magno est incommodo. At ubi Inquisitio viget Hispaniensi more; nulli moraliter est difficilis aditus ad legatum: quia ministri Quæstiorum

præsto sunt ubique gentium: confessarius item facile potest scribere Quæstioribus: denique Quæstiores frequentes sunt in visitanda Provincia: ergo non est eadem ratio in hæretico non occulto, ac in clerici percussore. Doctrinā hanc cum multis sentiunt P. Tho. Sanchez. lib. 2. cap. 13. num. 37. & P. Suarez disp. 21. Suarez. sect. 4. num. 26.

Dico secundo, ubi nec Inquisitio viget, sed §. 171. nullus est Quæstor; vel tam lōge, ut moraliter eius aditus sit impossibilis, vel cum tanta ministrorum paucitate, ut nec illi possint adiri: Episcopus potest directè absolvere in foro conscientie mulieres, pueros, senes, & egros, & omnes illos, quibus aditus ad Pontificem, aut legatū est moraliter impossibilis vel ob iterum periculum, vel ob perpetuam clausuram, vel aliam ob causam. Hanc sententiam docent authores insinuat §. 164. nec illi adversatur P. Thom. aut P. Suarez, qui aiunt, adeundum esse Pontificem, aut Quæstiores. Si ergo Quæstor non sit, aut tam difficilis aditu quā Pontifex, quid agendum? aut quid Pontifex *farinas exigit à statuis?* id est, diligentiam impossibilem adhibitu? An mulier sanctimonialis Romam adibit? aut scribet ad Pontificem? immò P. Suarez tomo 4. disput. 30. sect. 3. num. 8. hæc ait: *Excipiuntur casus Pontificij, in quibus generalis regula iuris est, quoties non patet aditus ad Pontificem, vel legatum, aut delegatum eius nisi cum magna difficultate & mora, posse peccatorem absolvi ab inferiore sacerdote cum onere comparendi coram Pontifice.* Hæc ille de absolute directā; de qua agit totā eā conclusione: nam ab indirectā non excipiuntur casus Pontificij; sed omnes casus possunt interdum indirectè dimitti.

§. 172.

Ratio prima est ex eodem Patre Suarez numero nono: quia quod fit pro bono charitatis, non est contra charitatem vertendum; sed hæc reservatio instituta est in salutem animarum, quæ in personis impotentibus Papam adire, verteretur in perniciem animarum: exigeretur enim ab illis pro absolute directā, quod minimè gentium præstare possent: ergo hæc reservatio non viget in huiusmodi personas. Secundo: quia qui perpetuò impeditur ab adeundo Pontifice, aut legato, est ei similis, qui est morti vicinus, aut cui deest copia confessarii: si enim confessarius nunc occurrat, & ego sum certus me non habiturum alium: tum verfor quasi in articulo mortis, ut cum Patre Suarez dixi §. 144. etenim Pontifex, nec præsto est, nec est futurus unquam, nec mihi est moraliter possibile cum illo agere per literas, aut procuratorem: ergo sum quasi non haberem Pontificis copiam. Tertiò ex eodem Patre Suarez: quia capite mulieres, & capite ea noscitur, & capite quamvis, de

de sententia excommunicationis, & alibi permittuntur Episcopo mulieres, senes, pueri, & alij clerici percussores. Vnde est communis interpretum opinio argumentum sumi ab hac excommunicatione omnium celeberrima ad alias propter eandem rationem, quæ Pontificem movit: ergo.

§. 173. *Obiectio.* P. Suarez. Resp. Obijcies cum Patre Suarez disputatione 21. de fide, sectione 4. numer. 26. non valere argumentum ab alijs excommunicationibus ad hanc ob hæresim; quia hæc est specialiter reservata, & ex iure nihil de ea habemus: ergo nullus potest ab eâ directè solvi extra mortis articulum nisi à Pontifice, aut eius Legato. Respondeo, ab ipso Patre Suarez tomo 4. disputatione 30. sectione 3. numer. 9. hoc argumentum adductum ex Sylvestro, volente à casibus Cœnæ absolvi nullum posse. Respondet tamen ipse Pater Suarez nullam esse in illis specialem reservationem. Ego tamen faciliè respondeo primum, esse specialem reservationem huius censuræ ubi Inquisitio viget more Hispaniensi, vt constat ex Breui Gregorij Decimertij in eius favorem à me sepe adducto: item non est in illis Provincijs eadem ratio, ac cæterarum excommunicationum: quia ad directam absolutionem huius sunt in Hispania iudices potentes absolvere directè, & faciles aditu: hi sunt Quæsitores. At verò ad absolvendum ab alijs non habemus tam præsto ministros Papæ, qui directè possint absolvere. Si autem essent, non possent mulieres nisi ab illis absolvi: illa ergo facultas Episcopum adeundi est ob absentiam potentis absolvere directè: at in illis Provincijs, in quibus nullus est Quæsitör, aut tam difficilis aditu, non est diversa reservatio hæresis à criminum in Bullæ processu, vt publicæ clerici percussoris. Vnde Pater Suarez egit apertè de Provincijs, in quibus viget Inquisitio, vt constat ex fine sect. 4. disputat. 21. de fide.

SECTIO X.

Utrum aliquando sacerdos privatus possit indirectè absolvere hæreticum?

SUBSECTIO I.

Quid sit absolutio directæ & indirectæ?

§. 174. SACRAMENTO Pœnitentiæ peccata purgantur per infusionem gratiæ, quæ est physicè impossibilis cum Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

peccato mortali, vt abundè ostendi disputans de iustificatione. Sæpe cõtingit pœnitentem non exponere integrè omnia peccata, vel quia inculpate ea est oblitus, vel quia honesta de causa non potuit illa exponere: quia carens copiâ alius confessoris timuit prudenter crimen revelatum iri à Sacerdote, vel alias ob causas. Tunc sacerdos absolvit directè peccata omnia ritè explicata; indirectè verò omnia peccata mortalia tacita inculpate.

§. 175. Absolvit directè: quia dimittit Ecclesiastico iudicio & iurisdictione crimina, quæ iudicis more audit: pro quibus pœnâ decernit satisfactoriam, reumque Deo reconciliavit: itaque, quia voluit peccata à se cognita dimittere, ea directè dimisit: id est, ex intentione expressa, illa, vt cognita fuerunt, abigendi cum iurisdictione in illa. Quia verò hæc remissio fit in genere causæ formalis per gratiam sanctificantem; & hæc esse non potest cum peccato mortali: ideò consequenter delentur, & abiguntur omnia peccata mortalia: quia ob iurisdictionem sacerdotis & intentionem tollendi peccata confessi datur gratia, vt pōdo ex materia de pœnitentia: & quia illa gratia pugnat cum omni crimine mortali; ideò omnia dimittuntur: confessi quidem ex prima intentione; tacita vero consequenter ex conceptu ipso gratiæ remissivæ peccatorum.

§. 176. Habent hæ absolutiones leges admodum diversas. Crimen directè remissum, iam de cætero non est materia necessaria confessionis; sed sufficiens tantum more peccati venialis: nulla enim est obligatio illud in confessione repetendi; est tamen facultas ad repetitionem. At peccatum indirectè remissum, est etiam de cætero materia necessaria confessionis; ita vt sit necessariò exponendum cum vel in memoriam redeat, vel cum sine gravi possit incommodis non secus, ac si ab illo pœnitens nunquam fuisset absolutus indirectè. Quia Deus peccatores post baptismum voluit sisti in tribunali sacerdotali, vt cognita eorum conscientia possit sententia ferri.

§. 177. Contingit interdum peccatorem maculari crimine reservato suo Prælato: & instantè obligatione confessionis, non habere sacerdotem, à quo possit absolvi directè: hîc breviter disquiro quid agendum.

(2.)

S. Tho. q.
11. Art. 3.

SUBSECTIO II.

Quid agendum quando sacerdos non habet iurisdictionem in aliquod peccatum?

§. 178.
P. Suar.
Durand.
Ricard.

PATER Suarez tomo 4. disput. 21. sectione 3. numero 1. asserit opinatos Durandum, Ricardum, & Adrianum non posse aliquem absolvi directè à crimine simplici, & indirectè à reservato: locos autem ubi id asseruerunt allegat sect. 2. numero 3. quos ego prætereo: quia rem præstringo, vix disputo: item asseruere, posse poenitentem edere Christi corpus cū peccatorum contritione, non aliter, ac si non haberet copiam confessarii.

§. 179.

Quæ sententia acriter pungitur à Patre Suarez cum multis authoribus, & argumentis. Et quidem meritò: primùm, quia reservatio non est in ruina; sed in salutem animorum: hæc autem esset in ruina: quia urgente occasione annuæ communionis, si peccator se sentiret difficillimum in exercenda contritione perfecta, ad quam egeret longiore meditatione, quam tempus permetteret: hic quid ageret? Accedere ad Eucharistiam cum attritione existimata non licet absque Sacramento Poenitentiae: contritio est illi tunc difficillima: ommissio communionis esset infamis. Certè hic magno exponeretur periculo communicandi cum peccato mortali.

§. 180.

Secunda ratio: quia confessio dimidiata est licita, in qua peccatum, quod tacetur, dimittitur indirectè: ergo est etiam licita hæc absolutio indirecta: quia eadem est in utraque ratio. Quæ à priori est: quia sacerdos habet iurisdictionem directam in peccata simplicia; per quam directè poenitens reconciliatur Deo: consequenter verò reconciliatur à peccatis reservatis: & aliunde est necessitas confitendi, vel ob præceptum, vel ob communionem. Adde multos homines diutissimè futuros in peccato propter difficultatem adeundi Prælatos: nec integritas materialis obligat cum tanto discrimine: id quæ accipere etiam si sit annexa censura.

§. 181.

Rogas vtrum sacerdoti carenti iurisdictione directa in peccatum reservatum, sit illud cōfitendum? an verò possit taceri? Exēpli gratia. Homicida est simul sortilegus. Sacerdos, quem præsto habet, potest directè absolvere ab homicidio, non tamen à sortilegio. Quæro vtrum huic sacerdoti possit

exponi solum homicidium? Pater Valentia tom. 4. disput. 7. quæst. 11. punct. 1. post sextum casum, vers. *notant verò*, cum Caiet. & Caiet. Soto, item S. Thomas, & alij plerique censent; vtrumque peccatum esse necessariò confitendum: quia confessio debet esse integra quoad possit: item quia ratio medicinæ id exigit. Oppositam sententiam docuit Alexander 4. part. quæst. 18. in 4. art. 5. §. 2. & alibi. Ratio est quia talis confessarius non est iudex illorum criminum; neq; hæc sunt tunc materia illius confessionis: medicinam autem coniunctam habet cum iudicio. Item, illa absolutio est indirecta; ad quam non est opus explicare peccatum, ut patet in alijs occasionibus. Hanc sententiam immeritò aliquis dicit improbabilem: quæ probabilem censuerunt Ioann. Maior, in 4. dist. 17. quæst. 5. Petrus de Soto lect. 10. de confess. vers. *secundò circa*: & Bonazina, tom. 1. d. 5. quæst. 7. punct. 5. §. 3. num. 9. dū primam sententiam probabiliorem vocat: quod minime diceret, si hanc censeret improbabilem. Neque eam censet improbabilem P. Suarez tom. 4. in 3. p. dist. 31. sect. 3. num. 8. Cui fayet non parum. Neque argumenta urgent. Debet enim confessio esse integra materialiter, quando est iurdictio directa: eorum autem, quæ non cadunt in iurisdictionem sacerdotis, non est necessaria illa integritas: à qua excusamur ob defectum iurisdictionis. Medicinam autem satis aptam adhibet confessarius: quia tunc poenitens tenetur illi indicare motivum generale contra omnia mortalia crimina.

Est alia quæstio, vtrum qui habet peccata mortalia reservata, & nullum aliud simplex, teneatur confiteri peccata venialia? P. Suarez tom. 4. disput. 23. sect. 2. num. 6. censet nullum teneri ad confessionem in ea occasione: quia nullus tenetur confiteri peccata venialia. Huic doctrinæ non aquiesco: quia enim est Eucharistiam accepturus, tenetur se purgare à peccato mortali, quā potuerit securiore ratione; ita ut habeat moralem satisfactionem, quam potuerit; sed de contritione non possumus tam moraliter esse certi, quam de confessione: quia contritio est peccatori difficilior, & cognitu difficillima: ergo non est satis contritionem procurare, quando adest confessarius. Ad argumentum respondeo, non esse obligationem per se confitendi venialia; per accidens autem potest esse propter peccatum mortale, quod tunc dimittendum est: est tamen obligatio se Deo reconciliandi antè Eucharistiam; quod tunc non fit tam securè, quam per confessionem.

§. 182.

SUBSECTIO III.

Quando possit hæreticus indirectè absolvi?

§. 183.

HÆRETICVM posse interdum indirectè absolvi dimidiata cōfessione, vel explicata hæresi (pro varietate opinionū, quas proposui §. 181.) est certum: quia omnes ferè authores aiunt licere interdū ita à reservatis absolvi, nulla exceptione facta vllius criminis. Multi videntur sentire licitam esse à sacerdote privato absolutionem directam omnium criminum cum onere comparendi: quos refert P. Suarez tom. 4. disp. 3. sect. 2. num. 1. quibus nequaquam acquiesco, quos in casu honestæ necessitatis loquutos exponit P. Suarez num. 5. & de absolutione directâ à peccato simplici; indirectâ verò à reservato. In quo sensu ipse tuetur conclusionem hanc sect. 3. num. 2. cum multis, & P. Aegidius Coninck disp. 8. de pœnitent. nu. 105. & quidem eadem est omninò ratio de hoc crimine, ac de alijs: itè & de absolutione indirectâ à reservatis, ac de eadem à simplicibus, quæ consultò tacet homo ad grave damnum vitandum; de quo agit P. Suarez tom. 4. disp. 23. sect. 2. Adverte P. Suarez disp. 2. de fide, sect. 4. n. 26. & P. Thom. lib. 2. cap. 13. nu. 36. & 37. negasse facultatem absolvendi extra mortis articulum extendi posse. At quidem agunt de absolutione directâ, & in sensu à me explicato sect. 9. quibus ibi consensi in Provincijs, in quibus est aditus facilis ad Quæsitores: at non negant absolutionem indirectam urgente necessitate. Huius autem sententiæ fundamenta iacta sunt subseçtione 2. Nunc disquirendæ sunt occasiones, in quibus licet ita confiteri peccata, & absolutione donari. Dico igitur non posse vllò pacto hæreticum absolvi directè, nisi à Papa, aut legato eius ad id munus, ut sunt Quæsitores; aut ab Episcopo in hæresi occulta, aut in articulo mortis: in alijs eventibus, si vult absolvi directè, debet se sistere suo iudici, si non est impossibilis aditus, & impetrare absolutionem ab excommunicatione, vel etiam à crimine, si illud apud eos sacramentaliter exponit; indirectè autem & cum onere, cum primùm possit comparere, potest absolvi aliquando.

§. 184.

Primam occasionem constituit P. Suarez tom. 4. disp. 23. sect. 2. nu. 4. articulum mortis: at verò hanc occasionem admittit ad dimidiandam materialiter confessionem, non verò ad absolutionem indirectam. Itaque tunc pœnitens directè potest absolvi à quo-

vis sacerdote; si tamen hæreticus existimet se non absolvendum si hæresim fateatur, tenetur reticere hæresim, aut circumstantiam, quam credit probabiliter futuram in causâ ne absolvatur. De cætero autem iam peccatum illud manet simplex, ut dixi §. 115.

§. 185.

Secunda necessitas constituitur à P. Suarez num. 5. necessitas servandi præceptum annuæ confessionis: itaque si urgente extremo tempore, pro quo obligat ea lex, non sit copia confessoris, qui possit directè hæresim dimittere, nec Quæstor, aut alius iudex, qui per se, vel per delegatum possit directè absolvere ab hæresi; tenetur hæreticus, vel dimidiare confessionem tacendo hæresim, vel illam exponere confessori approbato, qui directè possit absolvere à peccato simplici, & indirectè ab hæresi: tunc enim potest impleri præceptum quoad substantiam. Eique est imponendum onus comparendi antè aliam confessionem sacramentalem. Quòd si culpate non compareret, committit peccatū novum; urgente autem præcepto secunda vice, est maior cautio exigenda. Quòd si pertinax sit in cōparendo, est ei neganda absolutio, ut alijs, de quorum emendatione desperatur. Hic autem casus & sequens est moraliter impossibilis in Hispaniâ, ubi ministri Quæstoris præsto sunt cuiusvis mortalium, quibus se possit sistere hæreticus.

§. 186.

Tertia necessitas constituitur, quādo quis est accessurus ad Eucharistiam, vel sacrum facturus: & quidem urgente præcepto annuæ communionis, est eadem ratio, ac de confessionis lege. Pone post confessionem annuam relapsus quem in grave peccatum antè communionem annuam: hic adhuc tenetur lege communionis, communio autem obligat ad confitenda peccata mortalia: ergo.

§. 187.

Huc revoco, quando sacrum, vel communio præteriri non possunt absque gravi scandalo: tunc enim licita est communio, nec tenetur quis illam vitare cum tam gravi damno: & si vult Eucharistiâ cibari, tenetur præmittere sacramentalem confessionem, qua detergantur omnes maculæ graves. Ergo tunc tenetur indirectam absolutionem procurare. Quapropter Parochus carens in suo pago alio sacerdote, & facturus sacrum tenetur procurare contritionem cum Domini gratiâ; si verò præsto sit aliq. sacerdos approbatus, tenetur ab illo exigere absolutionem directam à crimine simplici, & indirectâ à reservato. Item Monachus Carthusianus, sæmina sanctimonialis, religiosus, & si quis alij, qui communionem statutam certis diebus, aut sacrum præteriri non possunt absque gravi infamia, possunt hâc ratione cōfiteri, eorum quæ confessarius tenetur illos absolvere, monèdo illos teneri cum primùm pos-

S. Tho. q. 1. art. 3. sint comparere coram iudice legitimo, & statim adhibere quam possint diligentiam. Ratio est; quia integritas materialis huius Sacramenti non obligat cum tanto dispedio: & quemadmodum ad vitandam infamiam ex revelatione confessionis, potest quis eam dimidiare; & indirectè absolvi à peccato tacito; ita potest in nostro casu eam dimidiare, vel absolvi indirectè confessa hæresi: quia absolutio directa non obligat ad tam grave damnum, & quidem se abstinere à communione, vel sacro, esset cymbalo evulgare eum aliquo crimine capitali teneri, quo arceatur à communione. Si verò absque gravi notâ potest vitare communionem, aut sacrum, donec se sistat suo iudici, id tenetur præstare.

§. 188. Hanc occasionem ad vitandam infamiam constituit Pater Suarez num. 7. & Bonacina disput. 5. de poenit. quæst. 7. part. 5. §. 3. n. 8. Hæc autem occasio vix potest in Hispania contingere ob redditam rationem §. 185. Quarta occasio statuitur ab eodẽ Patre Suarez eo num. 7. cum Soto: quando nullum imminet periculum ex iam recensitis, est tamen longa temporis mora interijcienda antequam legitimus iudex possit adiri; tunc esset gravissimo damno peccatori longa mora in confessione: tum quia privatur pœnitens longo tempore gratia Sacramentali remissiva peccatorum, & auxilijs ad vitanda peccata de cætero, quæ ob illud Sacramentum dantur; maxime verò privaretur gratia Eucharistica; quæ maioris momentisunt, quam omnia incommoda temporalia: tum etiam, quia est gravissimum damnum tamdiu esse in peccato mortali: contritio flagitiosis est plerumque difficilis, ad quam illi non animantur frequenter, quos à peccatis arcet non tam amor Dei, quam suppliciorum minæ: attritio autem est facilior atque communior, est autem horrendum in peccato mortali diu versari. Huc etiam facit hac ratione brevius compariturum peccatorem coram iudice: etenim si non confiteatur crimen non tenetur adire Prælaturam ante tempus pro quo obligat lex annua confessionis, aut communionis: at si indirectè absolvitur, tenetur adire Prælaturam cum primum possit; & è vestigio adhibere quam possit diligentiam. Hic existimo veram opinionem Soti: asserit qui per oblivionem tacuit peccatum, non teneri cum primum ad illud confitendum: secus qui sciënter tacet iustas ob causas. Ratio mihi videtur esse; quia lex eum solvens tunc ab integritate materiali, vel absolutione directa procuranda, eum obligat ad integritatem materiale, & absolutionem directam cum primum potest: quia illa solutio obligationis est ad vitanda tunc gravia damna: ergo cum damna cessant, recurrit iterum obliga-

tio. Nec in hoc sensu opinionem Soti impugnat P. Suarez: ergo hac ratione hæreticus citius tenebitur comparere.

Non tamen explicat Pater Suarez quantum futurum sit tempus illud; sed præcisè ait duo: primum, consultius esse ita confiteri quam multo tempore differre confessionem. Secundum, si post breve tempus futura sit occasio integræ confessionis, non licere eam dimidiare; quia sine rationabili causa non licet eo confessionis genere uti.

Ego fateor non licere eam confessionem sine rationabili causa. Vnde qui interdum admittit reservatum crimen; si ante decubitus speret legitimum sacerdotem, non potest uti eo genere confessionis: sic autem accipio P. Suarez: est enim illud tempus non longum, sed breve: interim autem peccator se comparat ad expianda crimina diligenti examine, & dolore de peccatis. At optarem ego ut Pater Suarez, & alij exponerent an interiecta vna nox esset breve tempus? an longum? & vtrum esset causa sufficiens ad indirectam absolutionem, peccatorem ire cubitum Deo reconciliatum? Qui enim se sentiret difficilem in exercenda contritione; & cognosceret se satis esse paratum ad confessionem, habetque præsto sacerdotem; an infelix hic homo iturus est ad somnum in peccato mortali? & forte ex illo somno rapiatur ad tartara? Author libri de spiritualibus documentis cap. 53. tom. 4. operum Augustini, explanans testimonium Christi apud Lucam 12. 20. *Stulte, hac nocte repetant animam tuam: rectè hæc ait: Hec quare non timemus quod Evangelium terribiliter insonat dicens: stulte, hac nocte exspectant animam tuam?* Et August. ipse tom. 10. lib. Homil. homil. 48. *Nox ei vitam fugabat, & de crastino cogitabat. Quod in alijs expectabat, in se non sperabat.* Vnde concludo voluisse Christum omnes monitos non differendam pœnitentiam à nocte in diem sequentem: quia forte illum non adspiciemus; ut innumeris contingit. Ad rationem Patris Suarez responderi posset, esse rationabilem causam exemplum tot hominum ex lecto raptorum ad tumulum de repente: & nullum nisi per insanum posse in mortali dormire peccato. At nihil audeo decernere: quia quæstionem hæc vidi nullibi; nec volo alicui in alterutram partem præire.

Supereft tamen morale dubium: demus peccatori sacrum facturo nullum adesse sacerdotem nisi simplicem: quæritur vtrum apud illum possit fieri confessio; ut ille absolvens directè à venialibus confessis absolvat indirectè à mortalibus simplicibus, aut reservatis? Deinde quæritur, vtrum ad id teneatur sacra facturus?

Ad primam quæstionem Pater Suarez tom.

§. 189.

§. 190.

Luo. 12.

B. Aug.

§. 191.

§. 191.

Suar.

tom. 4. disputatione 31. sectione 3. numer. 9. non respondet absolute; ait tamen se inclinatum in partem affirmantem. Nec censet incommodum tunc adhiberi ad confessionem simplicem sacerdotem: quia omnia peccata mortalia sunt deinceps confitenda proprio sacerdoti, ac si simplex non fuisset adhibitus. Ad secundam autem questionem patet ex §. 182. His de rebus agit Pater Suarez locis adductis: præsertim tom. 4. disput. 23. sect. 2. & disputatione 31. sectione 3. Quæ quia communia sunt omni peccatori egenti confessione Sacramentali; & spectant ad materiam de penitentia; non disputantur hic latius; sed præstringuntur, ut singuli sciant quid agere possint, aut debeant.

DISPUT. LXXXV.

De confiscatione bonorum hæretici.

§. 1.

ISCVS est sacculus publicus, sive ærarium. Confiscatio est alicuius bona ærario publico adscribere: ærarium potest esse Principis; vel totius rei publicæ, Ecclesiasticum Papæ, Episcopi, Ecclesiæ, aut Inquisitionis. Agitur hic de hæreticorum poena, qua fortunæ spoliatur omnibus; quia vero hæ maiori ex parte cedunt in publicum ærarium; totam fortunarum amissionem disputo titulo confiscationis. Non mitto tam securim in sylvam iuristarum, exteriusque forum, nisi ad brevissima capita utilia conscientiarum foro, ac Theologo: ijs de rebus mirè & prolixè disputat Pater Thomas lib. 2. à cap. 14. ad 24.

Sanchez.

fiæ; cuius Regia potestas in præscribendis dogmatis abnegatur. Hæc poena decernitur iure communi civili, & Hispano, item & canonico cap. cum secundum leges de hæreticis in 6. ubi Bonifacius Octavus comparatione aliorum criminum, ob quæ bona confiscantur, confirmat hanc poenam. Secunda ratio huius poenæ benè infirmatur à Patre Suarez ne hæreticus fortunæ armatus fidem oppugnet: tertia, ut alij in alieno capite sapiant.

§. 3.

Hinc oritur dubitatio; utrum filij hæreticorum privandi sint hæreditate paterna? Primum respondeo, filios ereptos è patria potestate non privari bonis; quæ iam non sunt patris; sed ipsorum. Nec bonis castrensibus, aut quasi castrensibus; qualia sunt beneficia Ecclesiastica, publica salaria, & stipendia Regia, & si quæ sunt alia; quorum dominium non sit penes patrem; quamvis sit administratio: item nec bona, quæ hæreditate, aut legato, aut donatione sunt filij? Ratio à priori; quia hæretici bona confiscantur, non verò Catholici; sed illa bona non sunt hæretici alicuius; sed Catholicorum: ergo illa non confiscantur. Secundò, quia filius non est in culpâ hæresis; cur ergo punietur? Non confiscari peculia adventitia filiorum docet Pater Thom. cap. 16. num. 18. idem dicit de peculio profectio num. 21.

Sanchez.

§. 4.

Deinde omnia bona paterna confiscantur filijs, nulla parte relicta earum fortunarum, quæ sunt patris hæretici: sic glossa cap. adducti §. 2. prope finem: & nova iura, quæ adducit Pater Suarez disputatione 22. sectione 1. numer. 3. est quæ in usu, ne quæ ea de parte dubitari iam licet. Ratio solet afferri, quia filij sunt aliquid Patris, qui acerbius punitur, quàm si bona deducerentur ad filium: de quo agendum disputatione 88. §. 5. Ratio à priori est: quia bona paterna non sunt filiorum; sed Patrum: qui ante mortem ea possunt dissipare citra filiorum iniustitiam: ergo filijs non fit iniuria, neque infligitur poena: licet enim ad eos deriventur incommoda; at nec sunt poena, nec iniustitia. Per se enim punitur hæreticus; hunc autem habere liberos, quibus incommodo sit Patris egestas, est per accidens: non aliter ac cum homo vxoratus strangulatur ob furtum: quod ingenti incommodo est vxorari, ac liberis.

Suar.

(?)

SECTIO I.

An sit licita bonorum hæretici confiscatio?

§. 2.

OSTENDAM disputat. 86. sect. 1. licitum esse hæreticos punire etià laqueo & igne. Unde liquet, licere eosdem privare fortunæ: tum quia gravitas criminis est digna illo, maiori que supplicio: etenim rei læsæ Maiestatis humanæ fortunæ privantur & vitæ: hæresis autem est crimen læsæ Maiestatis divinæ, cuius lex deferitur: est item crimen læsæ Maiestatis Eccle-

SVB

S. Tho. q.
11. art. 3.

SECTIO II.

Quæ bona confiscanda sint?

§. 5.

VNO verbo confiscantur, omnia bona, in quæ hæreticus habet dominium absolutum, atque perpetuum: exemp. grat. pecuniæ, suppellex, prædia, domus, horti, pecora, & alia, quæ pro suo arbitratu potest destruere & alienare. De maioratibus & servis agendum fect. 3. & 4. Huiusmodi sunt annui census tam perpetui, quam pro vita (vt aiunt): perpetua Emphiteusis. Denique omnia, quæ plene sunt in hæretici potestate: pereunt item omnia iura & actiones personales: vt docet P. Thomas lib. 2. cap. 14. num. 3. non tamen transeunt in fiscum num. 6.

Sanchez.

§. 6.
Animadv.

Hic adverte bona hæreticorum interdum esse cum onere, vt si va dimoniū sit susceptū, aut sint per hypothecam censui adscripta, aut ex eis alimenta sint pendenda fratri hæretici: aut pensio annua sit solvenda: tunc enim bona hæreticorū eo onere traiciuntur ad fiscum. Ratio à priori: quia fiscus non accipit hæretici bona liberiora, aut meliora, quam sunt apud hæreticum: alioquin etiam confiscarentur bona Catholicici, in cuius damna hæretici fortunæ fierent meliores. Sed hæreticus bona possidet cum eo onere: ergo cum eo traiciuntur ad fiscum. Vnde si bona sint pro indiviso apud Catholicum & hæreticū: tunc non transmittuntur in fiscum bona in solidum; sed pro indiviso: ita vt Catholicus simul cum fisco teneat dominium idē, quod prius cum hæretico. Itē si cui hæreticus quid debet, id soluturus est fiscus.

§. 7.

Bona feudalia non confiscantur; sed redeant ad eum, qui ea dedit in feudū: quia dominium directum est in donante feudum: nō in feudatario: pēnes quem tantum est dominium utile cum onere personaliter serviendi donanti bona: at iam illa conditio exhiberi nō potest: ergo repetit dominus directus sua bona. Item bona vxoris ipsi restituuntur, nisi ipsa matrimonium inierit iam conscia criminis sui mariti. Nec confiscantur vsusfructus peculij adventicij filiorum hæretici; sed redduntur filio: quia patri reddebantur ratione patriæ potestatis: qua tunc privantur. Nec confiscantur bona futura. Recognosce Patrē Thom. Pat. Suarez locis adductis, & Petrum Lorcam disputatione 46. à num. 3. Hæreticorum filij succedant avo Catholico. Vnde bona avi transeunt ad nepotes patrem mortuo, aut vivente. Pater Thom. cap. 4. num. 35. Filij familias quasi castrensia ad Patrem de-

Suar.
Sanch.
Lorca.

ferri rectē docet Pater Thom. cap. 15. num. 4. idem est de peculio adventitio: vt ibidem c. n. 9. idē est de peculio profectio num. 17.

SECTIO III.

De servis hæreticorum.

DE servis hæreticorum disputat Pater Thom. cap. 24. à num. 9. ex quo hæc brevi deduco. Primò, servus Christianus acquisitus ante hæresim, manet liber: nec confiscatur: itaque si iudex sententiam ferat, considerandum est quo die fuerit hæresis admissa externè: si ante eum diem, aut horam mancipium erat viri, qui postea fuit hæreticus: amittit hæreticus ius in servū: & hic fit sui iuris: quantumvis hæreticus resipuerit. Si tamen post resipiscentiam acquisiverit servum non amittit ius in illum, sicut nec in cætera bona eā ratione parta.

§. 8.
Sanch.

Mancipia infidelia, aut cathecumena non donantur libertate; sed applicantur. Fisco vt cætera bona: quia in honorem baptismi fideles non permittuntur servire infidelibus, vt ostendi disputatione 75. à §. 70. Cathecumeni autem in foro externo censentur esse pagani. Si autem servus infidelis ob studiū Religionis Dominos detulerint apud Quæsitores, non propterea sunt liberi: asserit autem Pater Thom. eos libertate donandos. Quod præstare oportet prudentiā illi tribunali donatā à Deo: ne mancipia avida libertatis anam arripiant ad calumniam. Cum verò Principis beneficio bona restituuntur hæretico: non tamen servus, qui non amittet libertatē iure semel assertam. Si vero post crimen & ante resipiscentiam mancipium acceperit legato, donatione, aut hæreditate; non acquisivit ius in illud; sed transit ad donatorem, legantem, aut alios hæredes. Si vero ludo aut emptione sit servus acquisitus post hæresim, pertinet servus ad fiscum. Ratio videtur esse: quia qui servum ludo amisit aut pertio alienavit, accipit de bonis fisci aut expositus fuit ad accipiendum. Vnde fiscus, cuius erant bona hæretici, est qui lucra percipit ludi, aut contractus: vt expositus fuit ad patiendam damna.

§. 9.

Sanch.

Si alter coniux hæreticus ante matrimonium: attulit servum fidelem in dotem vel quacumque aliā ratione: servus est sui iuris: quia cum fuit in matrimonium allatus iam erat liber ob crimen domini eum afferentis, & quamvis post matrimonium Dominus hæreticus non sit solvendo æri alieno doti vel arrhis, aut paraphernalibus; adhuc manet

§. 10.

net liber: quia illa debita sunt contracta quādo ille erat liber. Si verò post matrimonium commiserit hæresim, quando tenebatur dotis, aut arrharum debito: cui solvendo non est: servus non manet liber nisi ipse, aut alius pro eo solvat tantum pecuniæ, quantum ipse valet: quia servus fuit adstrictus hypothecæ saltim virtualiter: estque debitum antèrius. Idem dico de alijs debitis: quia omnis creditor habet ius in omnia bona debitoris, quæ sunt subiecta debito, & solutioni. Item quod servi libertas est in pœnam solius hæretici, quæ non est cum per iudicio iustitiæ aliorum; sed servi libertas esset cum per iudicio iustitiæ creditoris: ergo. Multa alia prætereo, quæ non spectant ad Theologum.

SECTIO III.

De Maioratibus.

§. 11. **M**AIORATVS, & fideicōmissum habent difficultatem, quam attingam per quam brevi. Quando bona donantur alicui vtenda pro sua vita, postquam donantur alijs: considerandum est vtrum in illis bonis successores sint extincti? an supersit aliquis? Si primum, bona perpetuò publicantur: quia iam sunt hæretici in usu, & proprietate. Si verò aliquis supersit hæres non publicantur nisi pro hæretici vita, pro qua sola habebat ius in bona.

§. 12. Adverte, non posse fideicommissum alienari pro vita possessoris: quia dominus voluit integrum manere pro fideicommissarii vita: postquam ipse fideicommissarius possit fideicommissum alienare. Si verò fideicommissarius sit hæreticus amittit perpetuò illa bona: quia negatio potestatis ad alienandum, fit in fideicommissarii favorem, quem amittit ob delictum. Eadem ratione pupillus non valet alienare bona, quæ tamen publicantur ob delictum.

§. 13. Quando fideicommissum est apud hæreticum, publicatur perpetuò si est contra clausulam, aut legem exempli gratia: Sixtus Quintus plestendos voluit bannitos publicatione perpetua omnium bonorum. Si quis reliquerit amico fideicommissum: & hic esset bannitus statim erant eius bona perpetuo publicanda: quia qui ea legavit, ea subiecit legi. Item si in aliquo Regno sit lex vt maioratus perpetuò publicentur. Omnia eiusmodi bona publicantur fisco:

quia ea bona relinquit institutor cognoscens legem, ipsi legi subiecta. Item illa bona si legato, aut hæreditate essent relicta, absque vinculo maioratus ea essent publicanda: quia illorum dominus absolutus esset hæreticus: ergo etiam si sint vinculata maioratus: quia lex præscripsit institutori conditionem, cum qua essent confiscanda, quam conditionem amplexus est ipse. Unde nullus ex alijs ad maioratum vocatis habet ius ad ea bona magis quam si essent absque vinculo maioratus. Maxime quia si in maioratum adductæ fuerunt tertia & quinta pars bonorum, quæ potuerunt absque vinculo legari successori: illa non erant spectatura ad alios; sed immediatus successor erat futurus illorum dominus absolutus: illisque privandus ob hæresim citra aliorum iniustitiam: ergo lex iuste potuit ea permittere vinculo cum conditione confiscationis ob hæresim. Quod si bona erant omninò libera, quæ etiam post obitum legare posset, cui vellet institutor: ea legat vocatis ad maioratum cum eo onere: in eius autem est potestate maioratum instituere: at si instituit, exponi bona illi periculo, in quo nulli facit iniuriam.

Etiam si bona vinculentur cum facultate Principis, & in ea adiecitur clausula de confiscatione perpetua ob crimen hæresis: confiscantur maioratus ob eam rationem ob quam §. 13. id ostendi de lege: quia ea clausula vim habet legis, significat enim Principis voluntatem, à qua lex vim habet; itaque tam immediatus successor, quam ceteri ad maioratum vocati fruuntur iure ad maioratum, cum hoc onere ne quis possessor sit hæreticus: vnius enim hæresi omnes amittēt ius ad ea bona, quæ cum ea conditione vinculantur ab institutore, & à Principe permittuntur. Immo ad hoc sufficit sola voluntas institutoris. Ratio est: quia ea bona nisi vincularētur, essent exposita perpetuæ confiscationi in successore hæretico, quo periculo solvuntur Principis facultate, hæc autem deest in hac occasione: ergo.

Hic observat P. Thom. Sanchez numero 50. id esse verum quando petitur facultas Regi ad vinculanda bona, quæ absque Principis facultate vinculari non possunt: quæ autem possunt absque ea, maioratu vinciri, non subiiciuntur perpetuæ confiscationi, exempli gratia instituit maioratum Pater ex tertia, & quinta parte bonorum, quam pro arbitratu potest legare cuilibet ex filiis: ad quam vinculandam non indiget facultate Principis: at simul cum ea bonorum parte vinculat aliam, ad quam eget ea facultate. Si Princeps det facultatem ad maioratum cum onere perpetuæ con-

§. 14.

§. 15.
Sanchez.

S. Tho. q. confiscationis; hæretici crimen efficit, vt
 1. art. 3. perpetuò confiscetur pars illa, vltra ter-
 tiam & quintam; non vero hæc. Quod pro-
 babile est; at probabilior mihi videtur sen-
 tentia Antonij Gomez opinantis totum ma-
 iorum confiscari perpetuò: quia institu-
 tor acceptavit facultatem cum onere in ea
 expresse: & ipse Princeps noluit dare fa-
 cultatem ad bona indigentia facultate, nisi
 non indigentia tali facultate subijcerentur
 perpetuæ confiscationi: estque licitus con-
 tractus: dat enim Rex facultatem ad maio-
 ratum, vt institutor reliqua bona subijciat
 fisco, si sint in hæretico possessore. Institu-
 tor ergo querit suorum bonorum securita-
 tem, qua ratione potuerit; at eam non po-
 test nisi cum eo onere. Quod si ad nihil erat
 necessaria facultas, tunc clausula non subij-
 cit maioratum perpetuæ confiscationi: quia
 ibi onus illud non censetur imponi, nisi
 more contractus: qui nullus est tunc: quia
 Princeps nihil dat re ipsa: quod docet Pa-
 ter Thomas cap. 18. num. 48.

Sanchez.
 §. 16.

Quod si maioratus sit institutus cum
 clausula cum extrahente à confiscatione per-
 petua; poterit nihilominus Princeps il-
 lum perpetuò confiscare ob hæresim pos-
 sidentis: tum quia Carolus Quintus id ef-
 fecit in rebelles (vt asserunt nonnulli): tum
 quia voluntas Principis prioris non ademit
 facultatem Principi successori ad admini-
 strandum Regnum, vt censuerit expedi-
 re; sed semper manet Princeps successor sui
 iuris ad mutandas clausulas, maioratum, &
 leges. Nec enim institutor facultate pri-
 mi Principis acquisivit ius iustitiæ contra
 Principes successores (nisi ex contractu ius-
 titiæ commutativæ clausula exceptoria sit
 emptæ: tunc enim non potest Princeps suc-
 cessor agere contra eam); sed præcisè ob
 bonam administrationem adiecta est clau-
 sula: quæ deleri poterit ob administratio-
 nem eandem. Tandem, quia dominium
 est in ultimo possessore; est tamen liga-
 tum: quia non potest maioratus oppigno-
 rari, nec alienari absque facultate Principis,
 qui iustas ob causas potest eam dare:
 ergo ceteri vocati non habent ius, ne ma-
 ioratus oppignoretur, aut alienetur nisi de-
 penderet à voluntate successoris Principis:
 ergo vt hic potest efficere ne ad ceteros
 vocatos deveniat maioratus ob iustas cau-
 sas; poterit idem efficere ob crimen hæresis:
 quod non leviter confirmat Sixtus Quintus,
 qui bannitorum bona perpetuò fisco sub-
 iecit, quin confiscationi obsint quæcumque
 clausulæ.

Sixt. 5.

§. 17.

Si vero nec lege cautum sit, vt maio-
 ratus hæreticorum perpetuò confiscentur;
 nec facultas Principis eam exigat conditio-

nem: quia aut facultas non fuit necessaria;
 aut si fuit, data est absque eo onere; tunc
 non confiscantur perpetuò maioratus; sed
 transeunt ad alios vocatos: idque sive in eo
 Regno consuecat adhiberi clausula subij-
 ciens maioratus perpetuæ confiscationi; si-
 ve non consuecat. Ratio est: quia bono-
 rum perpetua confiscatio non est de iure na-
 turæ; sed est pœna liberè statuta in hære-
 ticos; sed hæc pœna non est infligenda nisi
 ex lege, aut Principis potestate: ergo. At
 hæc lex nullibi est; nec item Principis vo-
 luntas: quia leges præcipientes confiscatio-
 nem perpetuam bonorum, accipiendæ sunt
 de bonis, quorum hæreticus est perfecte do-
 minus cum potestate ea alienandi, & di-
 strahendi. Quæ doctrina est plurium au-
 thorum, quibus Pater Thomas subscribit
 capite 18. numer. 36. & Pater Suarez dis-
 putatione 22. sectione 5. numer. 12. & Pe-
 trus Lorca disputatione 40. numer. 13. Ra-
 tio est: quia perpetua confiscatio cedit per
 se & directe in damnum innocentium: quod
 admittendum non est absque expressa le-
 ge, aut voluntate Principis. Nec hoc dam-
 num est quale sit filiis ob paternorum con-
 fiscationem bonorum; sed directe: quia filij
 nullum habent ius in bona vivente patre; qui
 ea potest distrahere, & alienare; secus vero
 maioratum. Nec admitto discrimen inter ma-
 ioratum institutum à patre, aut à Principe.
 Item, si maioratus est adeo antiquus vt nes-
 ciatur clausula; semper est immunis à perpe-
 tua confiscatione: nisi lex sit expressa in eo
 Regno antiquior maioratu.

De usufructu maioratum dico, perti-
 nere ad fiscum omnes fructus, qui pertine-
 bant ad dominum tempore hæresis: quia
 illorum erat tunc dominus perfecte: item
 omnes, qui ad eum spectabant toto tempore,
 quo fuit hæreticus, & qui tota eius vi-
 ta decurrent: quia est eorum perfecte domi-
 nus. Si vero sit in maioratu clausula, qua in
 pœnam hæresis privatur iure maioratus, ipso
 facto fructus post hæresim commissam,
 & futuri pertinent ad immediatum successo-
 rem in eo maioratu: clausula autem non est
 dictura, vt possessor ante hæresim intelliga-
 tur privatus iure maioratus: nulla enim pœ-
 na est ante delictum; sed vt commissæ hære-
 si externè, ipso facto intelligatur priva-
 tus iure maioratus: quod docent Pa-
 ter Thomas, & Pater Suarez

adducti §. 17.

(. . .)

§. 18.

Sanchez.
 Suarez.

S E C T I O V.

*A quo tempore hæreticus sit pri-
vatus bonis?*

§. 19.

APPREHENSIO bonorū nū-
quam fit à fisco, vel iudice ante cri-
men probatum, & sententiam vel
declaramentem crimen, vel bona publicantem:
agitur nunc, à quo tempore hæreticus amit-
tat ius ad sua bona? an à tempore criminis ad-
missi? an verò à tempore sententiæ?

§. 20.

Communis est omnium sententia, bona
publicari ipso facto: ita ut tunc hæreticus in-
cipiat subiaceri legi confiscationis, ut cum
crimen probetur, non amittat dumtaxat bo-
na, quæ habebat cum lis caput esse contesta-
ta; sed etiam quando crimen fuit commissum
externè. Quam sententiam Pater Thom. cap.
14. num. 1. asserit esse omnibus commu-
nem.

Sanchez.

§. 21.

Est tamen inter Doctores dissidium:
utrum ipso facto hæreticus amittat domi-
nium? an verò apud illum maneat? Pater Sua-
rez disputatione 22. sectione 3. pro utraque
parte multos adducit ac graves auctores: ipse
verò numer. 6. asserit quæstionem illam esse
de nomine: quia de re ipsa constat. Quia fis-
cus post sententiam potest exigere ab hære-
dibus bona patris hæretici; item & à legata-
rijs, & alijs, apud quos extent: item sibi ven-
dicat omnia bona, quorum hæreticus erat
perfectè dominus, cum primum externè
fuit hæreticus. Quæ arguunt dominium tran-
sisse ad fiscum eo instanti. Aliunde verò hæ-
reticus ante executionem iudicis potest uti
suis bonis, illa consumere, & alienare. Quæ
absque dominio fieri non possunt. Qua-
propter ait Pater Suarez dominium utile
manere apud hæreticū ad sententiam usque;
directum autem dominium manet apud fis-
cum ab ipso externi criminis instanti. Pater
Thomas ait fiscum ab ipso crimine habere
dominium bonorum hæretici sub conditio-
ne, si crimen probetur, feraturque sententia:
hæreticum autem tunc sub eadem conditio-
ne illud amittere. Vnde deduci videtur hæ-
reticum ante sententiam manere dominum
absolutè: quia dominium absolutè apud ali-
quem est; non apud fiscum: ergo apud hære-
ticum. Et quidem hæreticus est absolutè do-
minus; sed cum onere ut transeat ad fiscum
dominium ab instanti criminis, quando fe-
ratur sententia.

§. 22.

Itaque lata sententiâ fiscus acquirit do-
minium bonorum omnium, quæ erant apud

hæreticum cum facultate perfecta illa alie-
nandi, & distrahendi: item & omnia, quæ ac-
quisivit quovis titulo toto tempore, quo du-
ravit in hæresi; at hæresi retractata, omnia
bona fecit sua, quæ post retractationem ac-
quisivit: quia non plectitur, nisi dum est hæ-
reticus: sive ergò externè sit Ecclesiæ re-
conciliatus; sive interiùs tantum retra-
ctarit hæresim; iam non est subiectus publi-
cationi bonorum, quæ Catholicus iam ac-
quirat, idque multo est clarius post senten-
tiam, quâ mulctatur bonorum amissione; nō
tamen alia conquirendi iure. Recognosce Pa-
trē Thomā lib. 2. cap. 14. num. 10. video Pa-
trē Suárez disputatione 22. sect. 1. num. 15.
censere probabilius confiscari bona acqui-
sita etiam post hæresim retractatam toto tem-
pore ante sententiam.

S E C T I O VI.

*Utrum hæreticus possit distra-
here bona, quæ confiscationi
sunt subiecta?*

DICO primò: nullus hæreticus etiā
manifestus, & notorius tenetur an-
te sententiam tradere bona fisco; sed
illis potest licitè uti. Quam sententiam docet
Pater Suarez ea disputatione 22. sect. 2. num.
3. esse veram, communissimam, atque secu-
ram. Quam latè probat Pater Thom. cap. 22.
num. 7. est enim poena tam gravis, ut morali-
ter esset impossibile, ut illi itarent delinque-
ntes. Immo nec reus lata sententiâ tenetur se
spoliare bonis; sed sufficit si paratus sit ad spo-
lium patiendum: ut rectè docet Pater Thom.
nu. 8. immò si fiscus ob negligentiam aliqua
bona prætereat, nō tenetur hæreticus ea pro-
dere: satis enim est si ea habeat, ubi indepen-
denter à publicatione ea solitus est habere: &
si ea occultat; tenetur ea manifestare interro-
gatus: si autem nec interrogatur; nec publico
edicto conquiruntur bona confiscata; nō est
peccatum ea non tradere: si enim ipse para-
tus est ea tradere legitimè interrogatus; si nō
interrogatur, est ob negligentiam ministro-
rum fisci. Satis enim manifesta habet bona,
qui paratus est ea exhibere rogatus.

§. 23.

I. Concl.

Suar.

Sanch.

Potest igitur hæreticus uti suis bonis
licitè ante sententiam. Nunc oportet exa-
minare an possit licitè contractus inire? &
quidem liciti illi sunt omnes necessarij ad
vitæ, & familiæ sustentationem; immò an-
te sententiam latam omnes contractus sunt
liciti,

§. 24.

S. Tho. q. 11. art. 3. liciti, & validi sub conditione, si bona non proferantur; invalidi autem sub conditione si proferantur. Ita multi, gravesque Doctores, quos sequitur P. Vazq. tom. 2. in 1. 2. disp. 171. c. 2. nu. 2. & 3. quia hæreticus habet ius in sua bona; nec illi est interdicta eorum administratio ante sententiam.

Vazq.

§. 25.

Hic moneo; alienationes lucrativas, quales sunt donationes, esse licitas absolute: quia donatarius nulli exponitur incommodo: si enim deinceps bona publicentur; non tenetur restituere, nisi ea, quibus factus est ditior, aut quæ mala fide distraxit: quæ vero bona fide distraxit, & quibus non est ditior factus; non tenetur restituere. Si vero alienatio sit onerosa, est distinguendum: si hæreticus fundum emit, vel aliud apud ipsum existens tantum valiturum post sententiam, quantum ante illam; contractus est licitus: quia venditor nulli periculo exponitur: quia si fiscus velit contractum rescindere est redditurus fundum: quia illum acquirit cum eo onere, quod iuste habet: item hæreticus fundum acquisivit cum venditoris damno cedente in utilitatem fisci: ergo fiscus tenetur illud compensare, ut tenetur idem facere quoties contractum hæretici rescindit, si apud hæreticum inveniantur bona, quibus fieri possit compensatio.

§. 26.

Si vero contractus sit cum periculo alterius contrahentis: quia hæreticus probabiliter timet se accusandum hæresis, & damnandum bonorum confiscationis; & ex contractu subiectus sit alter, ut fiscus repetat bona alienata; non est licitus hæretico ille contractus, exempli gratia: vendit hæreticus fundum, aut domum repetendam à fisco post sententiam: si bona hæretici talia sint, ut de illis possit fiscus emptoris damna compensare, non peccat hæreticus in venditione; peccat autem si in eius bonis non maneat unde damna compensentur. Quia contractus ille est involuntarius emptori, qui inculpate ignorat circumstantiam pertinentem ad substantiam contractus: quia prædium cum illo periculo minoris æstimatur, quam sine illo; nullus autem vult emere cariori pretio quam iusto: item vendens non init iustum contractum: quia plus accipit quam dat: quia quod vendit, dum est cum eo periculo, non valet quantum ipse accipit. Duo ergo sunt necessaria, vel ut in bonis hæretici sit unde possint emptori compensari damna, vel ut rem vendat hæreticus pretio iusto supputato, non de re secundum se; sed æstimato etiam periculo confiscationis, & manendi sine compensatione damnorum. Reliqua vide apud eos autores.

(···)

DISPUT. LXXXVI.

De ultimo in hæreticos supplicio.

HÆRETICVS olim damnari solitos confiscatione bonorum testis est August. tom. 2. epist. 50. ad Bonifacium Comitem his verbis. *Ipsi (Donatistæ) certè dicunt, & invidiissimè conqueri sibi videntur, quod eos in nostram communionem violento legum imperio coarctamus.* Hic autem questus erat ob amissa bona legibus Imperatoris. *Quidquid ergo nomine Ecclesiarum partis Donati possidebatur, Christiani Imperatores legibus religiosis cum ipsis Ecclesijs ad Catholicam transire iusserunt.* Nec vero hæc erant bona Ecclesiastica: in quæ nullum ius Imperatoribus erat, sed bona hominum sequentium errorem Donati. Constat ex eodem exemplo hæreticos legibus severis vrgeri tunc ab Imperatoribus eorumque ministris.

§. 1.
August.

SECTIO I.

Quid senserit S. Augustinus de supplicio capitali in hæreticos?

PRIMUM censebit aliquis ab Augustino probari leges Imperatorias de hæreticis necandis: quia in epistola 50. ad Bonifacium Comitem, hæc ait: *Sed si aliter non meritis habere pacem domus David, nisi Absalon filius eius in bello, quod contra Patrem gerebat fuisset exinctus, &c.* Deinde ait de Ecclesia: *Iste in Africam amsculu stratus est, cum eos charitate parturiant, ut redeant ad radicem sine qua veram vitam habere non possunt, si aliquorum perditione ceteros tam multos colligit, &c.*

§. 2.
August.

At certè nex illa non inferebatur à Magistratibus, sed Donatistæ sibi ipsis iniiciebant manus pressi legibus Imperatorijs de bonorum confiscatione. Illis erat familiare vrgere alios, ut ab ipsis necarentur: quod si quis eos non interficiebat, ipsi se agebant præcipites: ut ex multis Augustini locis est clarum: tum maxime ex eadem epist. 50. hi igitur hæretici se ipsos perimebant sponte ob leges Imperatorias: ut constat ex his Augustini verbis. *Præsertim quia isti non sicut Absalon casu bellico, sed spontaneo magis interitu pereunt, &c.* Horum ergo populorum congregationes, per plurimas regiones ab illa perditione liberatorum si sub uno conspe-

Eun

tu videres: tunc diceret nimia fuisse crudelitate: si dum timeretur, ne homines desperari, & istorum innumerabili multitudini nulla estimatione comperandi, suis & voluntariis ignibus cremarentur: isti in aeternum perdendi, & sempiternis ignibus cruciandi relinqueretur. Quod clarè confirmat exemplo duorum in domo periturorum. Porro (inquit) si unus illorum nobis diceret, quando intraveritis eruere nos, me ipsum continuo trucidabo, &c. Itaque tunc solâ plebæbatur bonorum proscriptio, non verò nece.

§. 4. Immò contendit aliquis ab Augustino damnatas leges de hæreticorum intereptione; easque indignas lenitate Christiana. Quæ testimonia libet ex eodem Augustino interpretari, & ostendere eum oppositum censuisse. Primum testimonium est ex

1. Test. epist. 158. qua ad Marcellinum, ait: *Pœna sane illorum quamvis de tantis sceleribus confessorum; rogo te, ut præter supplicium mortis sit, & propter conscientiam nostram, & propter Catholicam mansuetudinem commendandam.* Respondeo, minimè potuisse Augustinum censere iniustam hæreticorum eā necem: non enim de sola hæresi vindicta petebatur, sed de alijs atrocibus criminibus: ob quæ alijs Catholici hæreticos poscebant ad necem, ut ibidem dicit Augustinus; sed hic partim ob scrupulum ne videretur inimicorum sanguinem sitire, & aliqua rapi specie propriæ ultionis: & ne Pontifex ad mortem posceret Christianos: partim quia Augustinus benignior erat, multoque mansuetior alijs: cuius animus frangebatur Christianorum supplicijs: qua in re illi multi Catholici adversabantur, ut ipse asserit. *Quod etsi modo quibusdam nostris illa atrocitate commotis videtur indignum, & quasi dissolutionis, & negligentia simile, &c.* Itaque nex ob alia atrocia crimina non poterat esse iniusta: cuius indulgentia dissolutio Catholicis videbatur.

Secundum testimonium est ex epistola 159. qua iubet ipsum Marcellinum, ne quem necet, aut mutilet: *hoc magis sufficere volumus ut vivi, & nulla corporis parte truncati, &c.* Respondeo hæreticos, quorum necem Augustinus deprecabatur, non solum ob hæresim; sed etiam quod interfecissent Restitutum, & Innocentium Catholicos Presbyteros, & ob alia crimina in carcerem fuisse detrusos. Rogat igitur Augustinus ne illi pereant, non quod obijciat eos licitè non posse perire; sed ex sola mansuetudine, & lenitate. Idem est argumentum epistolæ 160. ad Apringium Africæ Proconsulem; cuius tribunus erat Marcellinus: itaque deprecatores necis homici-

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

darum hæreticorum agebat Augustinus non accusatorem, & orat Apringium, ut sibi importunitatem ignoscat.

Tertium testimonium est ex epistola 60. ad Cæcilianum Præsidem, verum potius eū hortatur, ut Hipponenses hæreticos, ut ceteros compescat: addit tamen pro sua humanitate, ut terrore potius, quam supplicio hæreticos sanandos procuret. Minus malè arguerent ex epistola 61. ad Dulcimum Tribunum; quem arguit, his verbis. *Non itaque reprehendimus, Domine eximie, & honorabilis fili, quod tales homines apud Thammugadem prius edicto admonendos existimasti; sed quod tibi dixisti, noveritis vos, debita neci dandos.* Respondeo, non damnari ab Augustino leges de hæreticorum necibus; sed ministrorum audaciam capitis pœnam minantium autoritate propria absque legibus. Ait enim. *Non enim tu in eos ius gladij ullis legibus accepisti, aut imperialibus constitutis, quorum tibi iniuncta est executio, hoc præceptum est, ut necentur.*

Gravius testimonium est tom. 7. lib. 3. contra Cresconium Gramm. c. 49. ubi asserit hæreticorum esse morem, eade vexare homines Christianos appellatos, his verbis. *Nam de Marculo, quod se ipse præcipitaverit audivi: quod profecto est credibilis, quàm hoc aliquam potestatem Romanam iubere potuisse, Romanis legibus nimis insolitum: cum hoc malum inter tot hæreses Christiano vocabulo errantes, proprium sit hæresis vestra, cap. verò 50. hæc ait: Nullis tamen bonis in Catholica hoc placeat, si usque ad mortem in quemquam, licet hæreticum saviatur.*

Respondeo ab Augustino minimè damnari leges, aut statuta Romanorum Principum de necandis hæreticis; sed asserit nullum ministrum Romanorum Principum potuisse præcipere, ut aliquis præcipitio plebæretur: quia hoc supplicium alienum est à Romanis legibus: potestas Romana accipitur ab Augustino pro iudice Romani autoritate Principis constituto: nullus ex his id genus mortis potuit licitè præcipere. Quæ clarè constat tom. 9. tract. 11. in Ioannē, prope finem, his verbis. *Proferant nobis nescio quos in persecutione suos Martyres. Ecce Marcus de petra præcipitatus est: ecce Donatus Bagaiensis in puteum missus est. Quando potestates Romana talia supplicia decreverunt, ut præcipitarentur homines? Hoc autem genus mortis inter Christianos nunquam fuit auditum, nisi inter Donatistas, ut constat ex eodem tractatu vndecimo. Quid autem (inquit) respondent nostri? Quid sit gestum nescio; tamen quid tradunt nostri? Quia ipsi se præcipitave-*

Bbb

runt,

verunt, & potestates infamarunt. Recordemur consuetudinem potestatum Romanorum, & videamus cui credendum sit? Dicunt nostri illos se præcipit esse: si non sunt ipsi discipuli ipsorum, qui se de saxis nullo præcipiente præcipiant, non credamus. Quid mirum si fuerint illi quod solent? Nam potestates Romana numquam talibus supplicijs visisunt. Quisquis Marculum, aut Donatum præcipitarit; id damnatum est à bonis Christianis; & signum est vlciscendi iniurias; quod minimè licere censent boni: immò, cum laudet sæpius Augustinus legem Theodosianam de aurearia multa hæreticorum, reprehendit Catholicorum avaritiam, quia nonnulli hæreticis diripiebant bona: id enim minimè licet nisi autoritate publicâ. Hæc est Augustini mens: quæ laudasse leges de hæreticorum cæde iam probo.

§. 9.

Prius tamen permitto Augustinum præ humanitate nonnullis Catholicis, prudentibus viris visum dissolutum; sive remissum. Non enim tenera viscera in Christianos etiam solo nomine patiebantur homines excrutiari. Ab ipso id disco in Epistola quinquagesima post medium his verbis. Verum tamen ante quam ista leges, quibus ad convivium Sanctum coguntur intrare, in Africam mitterentur; nonnullis fratribus videbatur; in quibus & ego eram, quamvis Donatarum rabies usque quaque sevirer, non esse petendum ab Imperatoribus, ut ipsam hæresim iuberent omnino non esse. poenam constituendo eis, qui in illa esse voluissent, sed hoc potius constituerent, ut eorum furiosas violentias non paterentur contra eos, qui veritatem Catholicam vel predicarent loquendo, vel legerent constituendo. En Augustini bonitas, censens in hæreticis tunc non expedire supplicium pro hæresi; sed pro sola furiosa violentia. Quod consilium alijs displicuisse ipse docet: & quamvis alijs fratribus aliud videretur, iam ætate gravioribus, vel multarum civitatum, vel locorum exempla percurrentibus, ubi firmam & veram Catholicam videbamus. Quæ tamen ibi talibus beneficijs Dei constituta esset atque firmata, dum per peritum Imperatorum leges ad communionem homines Catholicam cogerentur. Deinde demonstrat alios Episcopos postulasse à Magistratibus severam Imperialis legum observationem. Itaque Augustinus aliquandò mansuetior iusto visu, est: hinc eius sollicitudo orandi Marcellinum, Dulcitium, & Apringium. Maxime vero Donatum Proconsulem Epistola 127. illud quoque (inquit) prudentia tua cogitet; quod causas Ecclesiasticas insinuare vobis nemo præter Ecclesiasticos curat. Proinde

si occidendos in ijs sceleribus homines putaveritis, deterrebitis nos, ne per operam nostram ad vestrum iudicium aliquid tale perveniat.

§. 10.

Cum autem Augustinus cereret percrebescere Donatarum audaciam, misit presbyteros, qui peterent legum observationem; ut constet ex eadem epistola 50. epistola vero 60. orat Cæcilium Præsidem, ut in campo Hiponnensi compescat hæreticos, ut alibi fecerat; excipit tamen mortis supplicium, Epistola vero centesima vigesima nona per quam enixè rogat Olimpium Comitem, ut leges exerat Imperiales: contra idololatrias, & hæreticos, qui in parte erant capitales: idololatræ enim nex erat decreta; videas (inquit) quæ primû sua præstantissima pro Christi mēbris in tribulatione maxima constitutis vigilantia potuerit; accelerandum suggero, peto, flagito. Sapuit ergo Augustinus non in alieno, sed in suo capite, hæreticos esse premendos; quod prius non censuerat; dum longè illi in Catholicos debachabantur.

Leges capitales in hæreticos ob solam religionis causam, laudat non semel; etenim Epistola 50. ad Bonifacium Comitem piam appellat legem capitalem Nabuchodonosoris ijs verbis. Idem tamen Rex divino correctus miraculo piam, & laudabilem legem pro veritate constituit; ut quicumque diceret blasphemiam in Deum verum, cum domo sua penitus interiret. Landat ergo legem à pietate; non qua parte innocentes erant perituri; sed qua blasfemi. Ab exemplo autem Ethnicæ Regis voluit tractatu vndecimo in Ioannem, propè finem, Reges Catholicos discere eodem supplicio agendum cum hæreticis. Si ergo (inquit) Nabuchodonosor Rex laudavit, & predicavit, & gloriam dedit Deo, quia liberavit de igne tres pueros, & tantam gloriam dedit, ut decretum mitteret per Regnum suum; quicumque dixerint blasphemiam in interitum erunt, & domus eorum in perditionem: quo modo isti Reges non moveantur, &c. Cum vero Augustinus eorum deprecatur necem, non est quod eam non sint digni; ut constabit §. 12. sed ut Ecclesiæ ostendat lenitatem.

§. 11.

Et quidem Magistratus accepisse ab Imperatoribus præceptum hæreticos capite plectendi, constat ex eodem Augustino epistola centesima vigesima septima ad Donatum. Denique (inquit) unum solum est quod in tua iustitia pertimescimus, ne forte, quoniam quidquid mali contra Christianam Societatem ab hominibus impijs, ingratisq; committitur, profecto gravius est & atrocius, quàm si in alios talia committantur: tu quoque pro immanitate facinorum, ac non potius pro lenitate

§. 12.

Chris

Christiana considerationi censeat coercendum. Quod te per Iesum Christum ne facias obsecramus. Corrige eos cupimus, non necare; nec disciplinam circa eos negligi volumus, nec supplicijs, quibus digni sunt, exerceari. Quasumus igitur, ut cum Ecclesie causis audis, quamlibet nefarius appetitam, vel flētam esse cognoveris potestatem occidendi te habere obliuiscaris, & petitionem nostram non obliuiscaris. Reprehendit Augustinus epistola 61. Dulcitium, quod mortem fuisset comminatus sine Romana autoritate: Donatum autem monet ut obliuiscatur se habere mortis potestatem: ergo Donatus in causis Ecclesiasticis recte potuit hæreticos necare ex Augustino oppositum suadenti, non quod nex foret iniusta; sed quia intercessio est digna Sacerdote, & miseratione iudice Christiano: item tractatu illo 11. In Ioannē prope finem; clarè ostendit hæreticos tunc morte plecti solitos, idque laudat exemplo Regis iniqui, qui ea in parte pius fuit. Talia (inquit) facere volunt, & saltem talia pati noli. Nam videte qualia faciunt, & qualia patiuntur: occidunt animos, affligunt in corpore: sempiternas mortes faciunt, & temporales se perpetui conquerrunt? inferius autem ut probet Marcellum; & Donatum non esse præcipitatos Imperio Magistratum, rationem reddit: quia Magistratus poterant illos publicè occidere, his verbis: Nam potestates Romana nunquam talibus supplicijs use sunt. Num enim non poterant occidere aperte? Itaque sentit Augustinus licuisse Imperatoribus necare hæreticos coercere: quod dixit laudabile & pium in Rege, in quo eiusque tempore cœperunt Imperatores eo supplicio hæreticos exterminare.

SECTIO II.

Utrum hæretici sint afficiendi ultimo supplicio?

NONNVLII censent à Sancto Gregorio lib. primo. Dialogorum cap. 4. referri hæreticum olim Romæ combustum. At ibi tantum agitur de Basilio magijs pollente: quem non constat hæreticum fuisse, nec ob hæresim combustum. Sanctus Bernardus sermone 66. in Cant. refert non paucos hæreticos à populo occisos, populum autem reprehendit: qui fidem persuadere potest: imponere supplicijs non potest: hoc autem à Puert. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

Principe consulit faciendum. Approbamus (inquit) zelum; sed factum non suademus: quia fides suadenda est, non imponenda. Quamquam melius proculdubio gladio coercerentur, illius videlicet qui non sine causa gladium portat, quam in suum errorem multos trahere permittantur. Nicephorus lib. 18. historiæ Ecclesiasticæ, capite quarto, refert Anatolium desertorem fidei Theopoli ad necem petitem; deinde Constantinopolim accersitum ab Imperatore Tyberio, in crucem actum à populo, ferisque obiectum: quod factum divino ardori Nicephorus adscribit: Beatæque Virginis effigiem oculos avertisse ab eadem eius opem implorante, & cum Præfectus Palatii pro Anatolio intercederet, ab eadem Virgine fuit correptus. Anatolij verò socij vivi dati sunt igni.

Idem supplicium decreverunt in Manichæos Theodosius & Valentinianus lege Arriani Cod. de hæret. & Manich. Doctores hæresum ultimo supplicio afficiendos voluerunt Valentinianus, & Martianus 1. Quicumque prope finem, eodem Codice. Imperator Fredericus eam legem tulit, ut ex directorio docet Pater Suarez disputatione vigesimatertia, sectione secunda, numero primo. Idem decrevit noster Alfonsus Sapiens Rex Castellæ part. 7. tit. 26. l. 2. ubi Gregorius Lopez rem probat eruditè ex iure communi civili, & Ecclesiastico.

Non tamen cuiusvis hæretico decernitur nex; sed cum aliquibus adiunctis; primum Hæresiarcha cum primum probatur crimen, comburitur. Ita præcipitur iure Castellano ea lege secunda, non solum autem id statuit id ius in Hæresiarchas; sed etiam in prædicantes quos illa lex vocat *consolutores*; vulgo *dogmatizantes*. Quod præceperunt Valentinianus & Martianus 1. Quicumque prope finem Cod. de hæreticis & Manich. De Hæresiarchis idem censuere Simanchas, Rojas, & repertorium apud Patrē Suarez disput. 23. sect. 2. num. 10. & sequitur num. 11. qui oppositum dixerant num. 9. accipiuntur de dogmatizantibus. Ratio est quia author mali, gravius est puniendus, quam sectatores: ut enim qui bono præcellunt exemplo sunt digni maiori laude, ac præmio: ita & qui ex plò pravo alijs præcurrunt, sunt graviore digni supplicio. Quod in hoc argumēto vim habet aciorè: quia cū Ecclesia sit pacata in omnium dogmatum doctrina; nisi essent Hæresiarchæ nulla hæresi turbaretur: nec quis de eius autoritate dubitaret. Ad hæc longo & funesto experimento didicit Ecclesia nullum Hæresiarcham resipuisse. Arrius deceptus

Niceph.

§. 14.

§. 15.

Simanch.

§. 13.
Greg.

Bernard.

S. Tho. q. 11. Art. 3. Constantinum, Alexandrum, & Achil-
lam falsa abiuratione, & specie pœnitent-
tiæ: Pelagius fraudulenter decepit multos
Episcopos; Lutherus nec Caroli Impe-
rio, nec Caietani doctrina conticuit. Est e-
nim dæmoniacæ argumentum arrogan-
tiæ: est enim dæmonia contra vniversæ
Ecclesiæ agmina, levare signa, delectum
habere, & aquilas conferre. Nullus ergo
Hæresiarcha est admittendus ad vitam; sed
est vestigio flammæ donandus. Hæresiarcha
autem definitur ab Urbano cap. *Qui alio-
rum* 24. quæst. 3. *Qui magister erroris est, Hæ-
resiarcha dicendus est.* At opus est vt sit etiam
erroris inventor. Vnde Urbanus Hæresi-
archam latius accepit pro eo, qui est plus-
quam hæreticus. Rogas cur ibi dixerit Ur-
banus damnabiliorem esse eum, qui alius
defendit errorē, quam qui errorem dixit?
Respondeo; comparari inventorem heresis,
eam tamen non prædicantem, nec suaden-
tem, cum illi errori assentiente; eumque
prædicante. Qui autem & errorem invenit
& prædicat peior est solo prædicante.

§. 16.

Simanc.
Rojas.
P. Suar.

Item sunt necandi dogmatizantes, vt
constat ex I. *Quicumque* C. de hæreticis &
ex partita 7. tit. 26. l. 2. consentiunt Siman-
cas. Rojas repertorium & Pater Suarez dis-
putatione 23. sectione 2. num. 10. & 11.
Probatur tūm ex Urbano cap. *Qui aliorum*
24. quæst. 3. asserente prædicatorem erro-
ris alieni esse damnabiliorem ipso errante;
sed omnis inventor erroris est necandus: er-
go & omnis dogmatista. Secundò: quia in-
ventor erroris parum noceret, nisi alij se
eius discipulos profiterentur, & eorum dog-
mata evulganda curarent. Item isti sunt ho-
mines pertinacissimi, superbi supra modū:
aliorum deceptores: qui vix rarò se reci-
piunt in frugem meliorem. Quod si author
libelli famosi & eiusdem evulgator eadem
pœnā plectuntur: cur inventor hæresis &
eius prædicator non erunt in supplicio pa-
res, vt non sunt impares in malitia, & ani-
mis corrumpendis?

§. 17.

Quæ afferunt adversarij ex iure Canoni-
co sunt explicatu facilia: omnes enim,
qui convertuntur, sunt admittendi, dum
præbent specimen resipiscendi. At nihil
ex his est credendum. Si verò aliquis mi-
nister ex Provincia hæreticâ se recipiat in
Catholicam, religionis ergo; cum hoc non
agit hæc conclusio. Dogmatista autem est
qui aliorum doctrinam suscipit: & ve-
lut Magister illos inducit errores, qui vel
semel de concione, vel suggestu hære-
sim docet: est Dogmatista qui munere
& loco prædicatoris & Doctoris abutitur
ad hæresim edocendam. Item qui discipu-
lis privatim more Magistrj persuadere co-

natur. At si privatim & paucis id præstet,
non more Magistrj, non est Dogmatista.
Vnde Pater liberos docens non est Dogma-
tista: quia vt sine munere, aut specie Docto-
tis illos instruit: ita & corrumpit. Neque
item quando socius socio errorem aperit:
hos non tam facillè damus igni, nisi con-
stet de illorum graviore malitia.

Potest enim hæreticus alijs hæresim per-
suadere sine nova superbia præter eam è
qua errat, neque audet Doctoris in mo-
rem arguere, aut argumenta diluere. Iste
non est Magister erroris: vt non est Ma-
gister doctrinæ Catholicæ qui eam synce-
rè dicit sine munere docendi, quod est ar-
guere & respondere. De his rectè monet
Pater Suarez eo numero vndecimo, pos-
se spem resipiscendi esse. Qui autem ar-
repto munere docendi, hæresim dicit eam
probans argumentis: & Catholicas ratio-
nes dissolvens: licet vni dumtaxat id di-
cat: Magister est erroris & Dogmati-
zans, in quem cadit definitio Hæresi-
archæ ab Urbano cap. *Qui aliorum* vigesimo
quarto, quæstione tertia. Non enim ex
paucitate eorum, quos decipere conatur
hæreticus; sed ex ratione docendi sumitur
Dogmatizatio. Si quis autem non more
Magistrj multis sit persuadere conatus, vt
illis tantum potuerit nocere, quantum si
more Magistrj id effecisset; hic aviditate
hæresim persuadendi censendus est Dog-
matista: ignique tradendus.

Præterea donantur flammis: qui postquā
fatis instructi sunt ab Ecclesiâ, & non igno-
rant se toti Ecclesiæ Romanæ adversari; si
adhuc pertinaces sunt non strangulantur;
sed vivi coniiciuntur in rogam. Eos necan-
dos esse constat ex part. 7. tit. 26. l. 2. & l.
Quicumque C. de hæreticis. Probatur ex
Lucio Tertio cap. *Ad abolendam*, de hære-
ticis. *secularis* (inquit) *relinquatur arbitrio*
potestatis animadversioe debita puniendus, nisi
continuo post deprehensionem erroris ad fidei
Catholica unitatem spontè recurrere, & erro-
rem suum ad arbitrium Episcopi regionis pu-
blicè concesserit abiurare. Vide item cap. *ex-*
communicamus. Secundum. Præsto sunt due
rationes: altera quia hæreticis decreta est
pœna capitalis, à cuius exequutione ab-
stinent iudices, ob pœnitentiam hæretici, &
spem bonæ frugis: ergo vbi nulla est pœ-
nitentia, nec spes, non est cur ab infligen-
da pœna absteineatur. Secunda ratio: quia
nisi pertinaces amburantur: erunt iudi-
ces malo Reipublicæ exemplo. Adde ter-
tiam quia relapsus datur ignibus: peius
autem est perpetuò esse in crimine: relap-
sus enim illud intermittit quod est minus
malum.

§. 18.

§. 19.

Hic

Hic dubium occurrit : quis censeatur pertinax ? Et quidem qui numquā convertitur est pertinax. Deinde est quæstio intra quod tempus sit futura conversio ad excusandam pertinaciam ? Lucius Tertius, cap. ad abolendam, præsentis de hæreticis præcipit, ut tradatur Curie seculari, nisi post crimen deprehensum continuo sponte recurrat ad fidem. Glossa censet, etiam post sententiam esse locum pœnitentiæ, his verbis : *postquam condemnatus est hæreticus, non compellitur ; sed si vult sponte redire, debet recipi abiurato errore.* Quod colligitur ex Gregorio Nono, cap. excommunicamus 2. eodem titulo, his verbis : *si qui autem de prædictis postquam fuerint deprehensi, redire voluerint ad agendam condignam pœnitentiam in perpetuo carcere detineantur.* Illa vox : *postquam fuerint deprehensi*, dat locum condemnationi mortis quolibet tempore convertatur hæreticus, ut exponit Glossa : *Publicè (inquit) notorij, vel etiam condemnati : si verò postea redire voluerint, recipiendi sunt : quia Ecclesia non claudit gremium redeuntibus ad ipsam.*

Confirmatur quia Quæsitores in actibus generalibus præcipiunt ut Theologus aliquis sermonem faciat ad hæreticos damnatos, ut resipiscant antequam tradantur Curie seculari : quod spatium vocant *tempus gratiæ*, quia si intra spatium id convertantur, non occiduntur ; sed conijciuntur in perpetuum carcerem. Cuius consuetudinis meminit Gregor. Lopez, part. 7. tit. 26. l. 2. verbo *debelos perdonar.* Ex qua consuetudine colligo severam esse sententiam P. Suarez disputatione 23. sect. 7. numero 23. opinantis esse magis è iure, damnatos non esse immunes à morte, si post damnationem convertuntur, nisi in aliquo raro casu. Rectè monet idem Gregorius parum interesse conversionem esse ante, aut post sententiam ; sed considerandum esse an vera sit ? an verò simulata ? Dico tamen conversionem post præfixum tempus à Quæsitore censendam esse simulatam ob flammam iam vicinam ; quæ autem sit intra tempus gratiæ esse censendam veram, nisi aliundè constet de eius suspitione. Dixit autem Lucius Tertius hereticum continuo esse convertendum, id est, infra tempus gratiæ, quod à iudice Ecclesiastico præfigitur.

Relapsi traduntur Curie seculari : ita præcepit Alexander Quartus, cap. super eo de hæreticis in 6. & Lucius Tertius, cap. ad abolendam de hæreticis. Quia cum post primum lapsum vindicatum relabatur ; signo est hæresim altas in eius cor egisse radices. Deinde exigua est spes frugis melioris.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

tertiò : quia crimen dignum est extremo supplicio, quod misericorditer condonatur primo crimini, cum iuste posset infligi. Crimine autem repetito misericordia cedit iustitiæ. Nec verò in alios criminosos ea lenitate iudices utuntur, ut appareat Apostolica mansuetudo in Ecclesiæ Prælati : qui neminem perire volunt, dum ipse crimine repetito mortem non accersit ; & dum superest probabilis spes resipiscentiæ, quæ per se vix est vlla ; de perseverantia verò nulla. Denique vix esset timori supplicium, si toties condonaretur, quoties hæreticus ostenderet se conversum ad fidem : nugarentur hæretici, & detecti heresim abiurarent ; occulti verò fidem : & alterna abiurationum fidei & hæresis vicifitudine iocarentur.

Sunt autem relapsi qui damnati de vna hæresi eam repetunt post sententiam : vel post purgatum iuramento crimen coram antistite. Sic præcipit Quæsitorebus Alexander Quartus, cap. super eo de hæreticis in sexto, ubi componit duas Ecclesiæ leges mutuo pugnare censas. Ecclesiæ nulli redeunti ad fidem claudit gremium : quia omnes redeunt sibi reconciliat absolutione in conscientia, & communicatione Sacramenti pœnitentiæ & Eucharistiæ, quia ad id sufficiunt argumenta probabilia interioris pœnitentiæ. At neminem relapsum permittit non tradi seculari Curie.

Difficultas est utrum sit relapsus, qui non repetit abiuratam iam hæresim ; sed in aliam labitur ? exempli gratia, abiurat quis errorem Lutheri de extincto libero arbitrio. Deinde deprehenditur negasse Sacramentum Baptismi : an hic erit relapsus ? Non esse relapsum docuisse videtur Alexander Quartus, cap. super eo de hæreticis in sexto : *Si deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, seculari decernuntur iudicio sine vlla penitus audientia relinquendi.* Cum ergo hæc lex sit pœnalis, accipienda est in sensu solo, quem sonat. Dico esse relapsum qui abiuratis in generali omnibus hæresibus relabatur in aliquam : quod rectè docet Pater Suarez disputatione vigesimatertia, sectione secunda, numero octavo, & exprimitur, cap. accusatus §. primo, de hæreticis in 6. unde in praxi omnes sunt relapsi : quia generaliter abiurant omnem hæresim : si verò non abiurarentur omnes hæreses in generali, censet Pater Suarez, non esse relapsum, nisi qui repetit hæresim abiuratam : quæ est sententia Ioannis Andrææ, & Emerici, quibus adijce Castrum de iusta hæreticorum punitione lib. secundo, capite 2.

Bbb 3

Ego

Archid.
Zanchin.
Villa dieg.

Ego existimo eum esse relapsum cum Archidiacono, Zanchino, & Villadiego. Quod probat: quia relapsus est qui secundo est in hæresi iam probata in iudicio, & abiurata ob probationem, aut ob vehementem suspicionem; sed in quacumque materia erretur, est iam hæreticus secundo in abiurata hæresi: ergo in quacumque materia est relapsus. Probo minorem: quia in quacumque materia erretur hæreticè, contemnitur autoritas Ecclesiæ; à quo contemptu homo est hæreticus; & errores omnes sunt hæreses, ut ostendi disp. 82. §. 26: ergo relabitur homo in eandem hæresim. Itaque ratio hæresis semper reperitur; quia est contemptus Ecclesiæ, licet error materialis sit diversus. Conf. ex capite *accusatus* de hæreticis in sexto, §. *ille quoque*, ubi convictus de hæresi abiurata censetur esse relapsus, si deinceps hæreticos receptet. Nec vero Pontifex loquitur de hæreticis tenentibus hæresim eandem, quam receptator abiuravit, sed univèrsim loquitur de hæreticis. Multò ergo melius censetur esse relapsus, qui expressè est hæreticus in errore alio, quia si solum signum aliud hæresis illum facit esse relapsum; hæresis ipsa melius id faciet.

Confir.

§. 25.

Ad textum in cap. *super eo* respondeo, semper hominem relabi in eandem hæresim formaliter, nempe in contemptum Ecclesiæ, quamvis non in eandem materialiter, quia autoritas Ecclesiæ potest contemni in diversis materijs de Trinitate, Incarnatione, &c. quæ sunt hæreses materialiter. Vnde textus accipitur in maximo rigore; id est, in sensu formali. Immo ea ratione abiuratio generalis est causa, ut hæreticus censeatur relapsus, quia qui negat autoritatem Ecclesiæ, censetur omnia fidei dogmata negare: quia negat infallibilem eorum propositionem, alioquin quid interesset illa abiuratio generalis in homine, qui numquam negavit nisi unum articulum? *Qui ergo in uno delinquit, factus est omnium reus.* Quia in negatione autoritatis Ecclesiæ censentur contineri negationes omnium articulorum: quia amittitur ratio, per quam Deus voluit dirigere fideles.

Iac. 2. 10.

§. 26.

Relapsus etiam censetur, qui non probata apertè hæresi, cogitur illam abiurare de vehementi suspicionem in fidem, & deinde in eam deprehenditur iterum incidisse. Quod præcipit Quæstitoribus Alexandri 4. cap. *accusatus* de hæreticis in 6. quia quadam fictione iuris censetur relapsus. Quia hæresis repetitio est argumentum moraliter certum, ideo crimen non esse

probatum, quia testes defuerunt, non quòd ipse hæreticus non fuerit: si vero suspicio sit levis, non censetur relapsus, quamvis gravius sit puniendus. Est item relapsus ille qui hæresi abiurata, (de qua hæresi ante vel post abiurationem constet) de cætero hæreticos receptat, deducit, se eis associat, munera donat, præstatque honorem, quem excusare possit. Vbi tria observo: primum, non sufficere ad hanc speciem relapsi abiurasse hæresim ob vehementem suspicionem; sed exigere, ut de hæresi constet ante vel post obiuratum hæresim. Secundò exigere cognitionem de illa hæresi: si enim probet se illam ignorasse, non est relapsus. Tertiò cum non compellitur aliqua alia necessitate: si enim compellitur, non est relapsus.

Item externo supplicio agitur in eum, qui manifestè convincitur criminis, illudque negat. Exempli gratia: accusatur quis Lutheranismi: probatur crimen tribus contestibus: ille autem ait se numquam sensit se errores Lutheri; sed semper & nunc tenere doctrinam Romanæ Ecclesiæ. Hic in foro externo est hæreticus, & interficitur: & vocatur *hæreticus negativus*, sive *impœnitens*. Quæ sententia est in praxi vltimissima, quam cum multis authoribus probat Pater Suarez disputatione vigesima tertia, sectione secunda, numero quinto. Quod non malè colligitur ex cap. *ad abolendam* de hæreticis §. *presenti*: ubi asseritur esse puniendos quotquot in hæresi fuerint manifestè deprehensi. Ratio est, quia Ecclesia iuridicè censet illum esse hæreticum pertinacem, & ut in alijs criminibus iudices moventur testium autoritate, ita & in hæresi.

§. 27.

Suar.

Dices. Qui apertè sunt convicti, & confessi, si hæresim abiurent, & ostendant se cum Ecclesia sentire, vindicantur à morte, nisi sint relapsi: ergo & ij negativi debent ab ea vindicari, quia ostendunt se sentire cum Ecclesia. Nego consequentiam, quia convicti & confessi crimen, non habent argumentum contra suam pœnitentiam; sed potiùs pro illa. Ecclesia autem omnibus externis pœnitentiæ signis prudenter consideratis, censet prudenter illum ex animo pœnitere; at contra internum animi assensum Catholicum negativi habent argumentum civiliter & iuridicè evidens: testes enim probant negativi delictum; ipse autem solus est testis sui animi Catholicus: & ut prudenter credit Ecclesia illum mentiri, dum negat delictum; ita idem credit dum affirmat animum Catholicum. Cum autem iuridicè censeat, eum fidei esse Catholicum, illum

§. 28.
Obiectio:
Resp.

illum habet pro impœnitente & pertinaci, illumque meritò tradit exurendum, non quidem vivum; sed prius strangulandum, in quo mitius se gerit quàm cum apertè pertinaci: quia de eius salute æterna desperat; non verò de negativi, quia iudex illum iuridicè puniens ob allegata & probata censet contingens esse, vt ille sit innocens: & in infligendo supplicio non vult eum exponere desperationis periculo. Quod dico de absolute negativo, dico de diminuto confitente.

§. 29. Dubium occurrit quid agendum sit cum hæretico negativo? an ei possint Sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ conferri? an ei sint neganda? Ego distinguo duas rationes ei Sacramenta conferendi: prima est ex autoritate iudicis accersentis Sacerdotem, vt ei ministret confessionem, eumque absolvat, & det Christi corpus: secunda est sine iudicis autoritate, vt si Sacerdos adhibitus à iudice velit iudice inconsulto audire peccata negativi, ex cuius Sacramentali confessione colligit prudenter eum esse innocentem; & ne falsum quid dicat esse paratum ad supplicium. Pater Suarez disputatione 23. sectione secunda, numero quinto, supponit eum non esse donandum Sacramentis, in quo est deterioris conditionis hæretico confesso. Ego hanc sententiam interpretor de prima ratione conferendi Sacramenta: idque probat ratio Patris Suarez eum non debere in Ecclesia tolerari: quia non est illi reconciliatus. Quæ clara sunt in toleratione & reconciliatione iuridica, siue forensi: quia leges fori illi sunt adversæ.

§. 30. At non video cur Sacerdos privatim non possit illum absolvere; immò videtur ad id teneri: quia privatim leges fori non præiudicant legibus conscientiæ: potest enim quis innocens in conscientia, esse reus in foro. Demus Sacerdoti constare evidenter de innocentia negativi: vel quia testes confessi sunt crimen falsi testimonij: vel quia decepti sunt in persona accusata: vel aliam ob causam. Hic tenetur negativum absolvere: quia omnia argumenta videt veræ pœnitentiæ, & alioquin exponeretur periculo damnationis. Idem dico etiam si Sacerdos non sit certus de falso crimine: quia in foro Sacramentali standum est confessioni ipsius pœnitentis, dum non convincitur mendaci à ministro Sacramenti; tunc autem non convincitur: ergo tenetur stare illius confessioni. Igitur dum prudenter credit negativum esse verè pœnitentem, tenetur illi dare Sacramentum Pœ-

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

nitentiæ; privatim tamen & occultè, iudice vt iudice inconsulto: quia vt iudex tenetur id prohibere. Confirmatur: quia collatio Sacramenti nulli periculo tunc exponitur; negatio autem Sacramenti est exposita periculo damnationis æternæ negativi: ergo est administrandum id Sacramentum. Quod censeo de ipso iudice Ecclesiastico. Si enim præter illum nullus adesset Sacerdos, tenetur excipere confessionem Sacramentalem negativi, & illum absolvere, si prudenter senserit illum esse ritè confessum: nec licitè potest id prohibere Sacerdotibus; quamvis in foro agant cum negativo, more in pertinaces servato.

Gregorius Lopez part. septima, titulo 26. lit. 2. verbo *debelos perdonar* fine: obfervat ex Barthol. hæreticum convictum non esse reiiciendum in Curiam laicam, si dicat: *Ego non memini, me hæresim umquam dixisse; si tamen sunt contra me testes, ego flo illorum testimonio, & omnem hæresim detestor*: quia hic non est negativus: non enim potest convinci illum memoriâ tenere, aut non tenere hæresim, quam testes probant; & cum illorum testimonio se subiecit, satis censetur confiteri. Qui negat complices, non remittetur iudici seculari, dum non convincitur illos negare culpate: si enim aliundè de illorum delicto constat, censetur negativus.

Ratio autem ob quam leges decernunt hæretico supplicium extremum, est: quia crimen est illo dignum, vt ex Beato Augustino ostendi §. duodecimo. Item quia opus est cæteros terreri ne deficiant à fide: quod Augustino placuisse constat ex §. nono. Tertiò: quia hæretici sunt frequenter inquieti, seditiosi atque rebelles, vt lachrymabili damno cernit Ecclesia hac præsertim tempestate hæresum inter omnes feracissima. Denique quia vt scabiosæ oves cæteras inficiunt: quod Bernardus dixit ferm. 66. in Cantica adductus §. 12. cui consentit Castellanus Salomon part. 7. tit. 26. lit. T. his verbis: *De los hereges, de qualquier manera que sean, viene muy grande daño à la tierra, ca se trabajan siempre de corromper las voluntades de los homes, & de los poner en error*. Ac si dicat. *Ab hæreticis: cuiuscunque conditionis sint, gravissimum damnum emanat in Regionem: quoniam semper laborant in corrumpeudis hominum voluntatibus, & eis in errorem trahendis*. Recognosce Patrè Becanum de fide cap. 15. quæst. 6. id mirè disputantem.

Hoc supplicium decretum est iure civili. Ad Ecclesiam spectat examinare crimen vt constat ex cap. *vt inquisitioni* de hæreticis

Confir.

§. 31.
Greg. Lop.

§. 32.

Bernard.
Alfons.
Sapiens.

Becan.

§. 33.

S. Tho. q. in 6. quia caussa inter omnes est maximè
 11. art. 3. Ecclesiastica : inquirere enim de doctrina fidei pertinet ad fidei Magistros & Doctores. At crimine autè probo, si desperatur correctio, hæreticus traditur iudici laico, ut in eum animadvertat ex iure civili. Antiquitus hæretici non semper afficiebantur morte, ut constat ex capite *excommunicamus* secundo, de hæreticis, ubi quædam glossa observat iam omnes hæreticos traditos Curiaæ seculari esse afficiendos morte. Allegat caput *ut inquisitioni* de hæreticis in sexto, ubi id non asseritur expressè: satis autem asseritur dùm leges Frederici in hæreticos præcipit observandas, & quamvis Ecclesia, nec leges ferat capitales, nec executioni mandet; at præcipit Principibus, ut latas observent, & ferant quas ipsa censet expedire. Tota hæc doctrina est Bonifacii Octavi, in eo cap. *ut inquisitioni* de hæreticis in 6.

§. 34.
 P. Suarez
 Nonnulla argumenta contra hanc Ecclesiæ consuetudinem affert Pater Suarez disputat. 23. sect. 1. quæ optimè diluit, nec egent novo examine.

DISPUT. LXXXVII.

De alijs hæreticorum pœnis.

SECTIO I.

De irregularitate.

§. 1.

NONO irregularitatē cōtrahi ob crimē enorme notoriū; (quæ tamen frequenter aboletur publicâ pœnitentia, & emendatione vitæ:) dedecet enim Ecclesiasticam dignitatem, ut homines publicè flagitiosi sacris assistant altaribus ad placandum Deum populo; aut ad altiores gradus ascendant. Hæc irregularitas non contrahitur crimine occulto, nisi homicidio. Consentiunt authores omnes esse irregulares omnes hæreticos notorios. Dubium autem est an hæresis secum afferat irregularitatem; ita ut in eam labatur hæreticus externus, quando ob hæresim contrahit excommunicationem?

§. 2.
 Sot.
 Sylvest.
 Henric.
 P. Suarez.
 Affirmant Sotus, Sylvester & alij apud Patrem Henriquez lib. 14. cap. 4. lit. 1. ijs consentiunt Pater Suarez tomo 5. disputatione 43. sect. 1. num. 4. & disputatione

ne 21. de fide sect. 5. & P. Thomas lib. 2. Sanchez c. 25. nu. 2. Quod magis adsonare iuri docet P. Azor tomo 1. lib. 8. cap. 11. quæst. 12. & quidem hæc sententia plures gravioresque habet authores, nec rationes leves: quas iam expendo.

Primum afferunt cap. *convenientibus* 1. §. 3. quæst. 7. ubi ex sexta Synodo refertur hæreticos reversos ad fidem admitti in gradū pristinum. Respondeo primum, hunc textum esse de publicis hæreticis & notorijs, non verò de occultis; nec agi de hæresi secundum se. Quod confirmo quia ibi dicitur Benedictus Papa crebrò misisse legatos ad Macharium hæreticum exilio damnatū à Concilio; ut eum acta pœnitentiæ restituerent in gradum pristinum. Hæc autem restitutio est propria admittentium enorme crimen notoriè. Secundò respondeo, ibi non agi de irregularitate propriè: quia non agitur de omni hæretico tam laico quàm Ecclesiastico. Item distinguitur inter ordinatum ab hæretico, & non ordinatum: hunc admitti solitum constat ibi; secus illum: quia erat propriè irregularis.

Secundò afferunt cap. *Saluberrimum* ibidem, ubi Clerici hæretici & non relapsi abiurata hæresi permittuntur in gradum pristinum redire; non tamen ad alium provehi. Respondeo, nec ibi agi de laicis, nec de irregularitate ob hæresim secundum se; sed notoriam: quia hæretici describuntur ambire ut reconcilientur, & censeantur esse Catholici. Si autem ageretur de irregularitate propriè & non latè, non admitterentur in pristinum ordinem, nec ageretur de hæretico ambiente absolutionem; sed de hæretico sive occulto, sive ambiente.

Tertiò adducunt S. Gregorium, capite *nos consuetudinem* dist. 12. Qui ab opposita sententia videtur esse: tūm quia agitur de hæreticis notorijs, non verò de occultis: tūm quia illis iam conversis permittit Episcopatum, non tamen primatum. Non quidem ob irregularitatem, siquidem irregularis non potest Episcopatu fungi; sed quia iniquum videtur Principem Episcoporum fuisse hæreticum. Itaque Sanctus Gregorius non solum permisit in Numidia hæreticos iam cōversos ad antiquum ordinem redire; sed etiam ad alium promoveri. Nec in hoc voluit mutare Numidarum consuetudinem. Quamvis eam nullam vim habere dicit adversus Catholicam fidem: quia quando ex tali consuetudine aliquid sequeretur in fidem; ea esset abroganda.

Quartò adducunt Alexandrum Quartū, cap. *Quicumque* §. *hæretici* de hæreticis in 6. ubi præcipitur ne hæretici, aut illorum filij, fautores,

Resp.

fautores, & receptatores admittantur ad ullum beneficium Ecclesiasticum, aut publicum officium. Respondeo primum, ibi agi de hæreticis notorijs; etenim promotio filiorum hæretici occulti non est irrita, nec inanis, nec præstringuntur hac pœna usque ad secundam generationem: ergo id non infligitur ob hæresim secundum se; sed ob notoriam. Deinde non videtur esse sermo de irregularitate, nec de ordinibus sacris, sed de officijs publicis & beneficijs. Afferit enim Pontifex. *Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane.* At ordo Sacerdotum teneret, nec posset irritus esse & inanis: egisse ergo videtur de collatione officij, aut beneficij: quâ Pontifex causâ reddit. Verum est ex cōsequenti nō posse eos licet ordine initiari Sacro propter infamiam publicam, non verò ob hæresim paternam secundum se, sed ut est notoria & infamiae fundamētum.

§. 7.
5. Arg.

Resp.

Clemens 7.

Quintò adducunt Clementem 7. qui supponere videtur eam sententiam: etenim in directorio Inquisitorum eius refertur Bulla *cum sicut*, qua Quæstitoribus facit facultatem absolvendi ab hac irregularitate. Respondeo hic nihil evinci: tum quia non satis constat Clementem egisse de hæretico occulto, an de solo illo, qui in tribunali est notorius: licet eius delictum non evulgetur. Quamvis enim dat eam facultatem pro hæreticis occultis, at videtur explicare eos esse, qui extrajudicialiter comparent nō inquisiti: at licet non sint notorii inquisitione iuridica; possunt esse publici notorietate facti: vel certè omnes illos vocat occultos, qui non sunt delati ijs verbis. *Vobis enim ac Vicarijs prefatis extrajudicialiter Lutheranos occultos, & non inquisitos per ordinarium, sive alios indices.* Respondeo secundò tametsi ageret de occulto, non sequi inde à Clemente censum hæreticos omnes esse irregulares. Quæstitores enim visa opinionum varietate, & pro irregularitate plures esse Doctores: voluerunt sine ullo scrupulo & dubitatione hæreticos iam conversos posse iuvare. Pontifex in eorum sensu respondet, datque facultatem, ut absque scrupulo hæretici censuram credantur esse soluti, non quòd Pontifex supponat eos esse legatos: sed quia videt rem esse vtrunque probabilem, qui sua facultate omnem evellit scrupulum. Quod confirmo ex Cruciatâ, qua datur facultas Cruciato ad vescendum carnibus cum confessorij ac medici consilio. At cum consilio medici non est opus privilegio: quod ergò datur à Pontifice privilegium? an censuit illicitum esse carnum usum consultum à medico? Nequaquam; sed interdum causâ vescendi non est tam aperta, ut absque scrupulo om-

ni, & timore carnes possent adhiberi: cum ergo & causâ suppetit; & aliquam ingerit scrupuli occasionem; hinc Pontifex omnem scrupulum summovit data facultate, ut in ea occasione carnes Cruciatas adhibeat: idem in præsentī contingit.

§. 8.
6. Arg.

Resp.

Sextò arguunt: quia vel requiritur sententia saltem declarans crimen; vel non requiritur? Primum dici non potest, ut patet ex usu & consuetudine: si vero non requiritur, ergo ipso facto contrahitur irregularitas: quia quoties censura fertur à iure, non exigitur alia publicitas præter factum ipsum externum. Respondeo, securius esse non requiri sententiam iudicis, sed sufficere crimen ipsum prout in eius odium ipso iure decernitur censura. At non pro quacumque ratione hæresis censura contrahitur, sed pro notoria. Contingente igitur publicitate criminis, contrahitur ipso facto censura, ut patet in alio crimine enormi: quod ipso facto non est irregularitatis causâ; sed cum sit publicum. Videndum igitur prius est qualem criminis rationem iura præstringant; & ubi ea contigerit, censura contrahitur absque nova sententia.

§. 9.
7. Arg.
Resp.

Septimò arguunt, hæretici ipso facto privantur beneficio Ecclesiastico etiam ante iudicis sententiam crimen declarantem; ergo sunt ipso facto irregulares. Respondeo antecedens esse dubium; de quo §. 16. & consequentiam malam. Quia beneficijs ipso facto privantur, quia iura ita præcipiunt, & ratione optima; ne Ecclesiæ fortunis abutantur ad oppugnandam fidem. At nullo iure probatur imponi irregularitas ob hæresim occultam. Hinc etiam infertur hæreticum notorium actâ etiam pœnitentiâ nec promoveri posse, nec permitti in ordine suscepto: non præcisè, quia hæreticus est; sed quia notorius, & quamvis alij flagitiosè crimine enormi & notorio, actâ pœnitentiâ & emendatis moribus possent absque facultate promoveri; & ministrare in ordine suscepto; non tamen hæreticus notorius: quia in odium rebellionis in Ecclesiam non solum ipse, sed etiam eius filij eo beneficio communi privantur: quod non evenit in alio enormi crimine.

§. 10.
Henric.
Sa.

Magis assentior opinioni asserenti hæreticum occultum per accidens non esse irregularem. Quod docuit Pater Henriquez lib. 14. cap. 4. num. 6. & cap. 5. num. 2. P. Sa. verbo irregularitas 8. censet probabile esse ob nullum delictum occultum contrahi irregularitatem; quod tamen ait non esse usu receptum, quod accipio propter homicidium: quantumvis enim occultum est irregularitatis causâ: item rebaptizatio, & id genus alia: at de hæresi occulta sequitur

S. Tho. q. 1. sententiam hanc verbo *irregularitas ex defectu animæ* num. 2. cui etiam favet verbo *hæresis* num. 3. P. Stephanus Avila 7. part. disput. 4. dubio 2. §. *fit tamen*: ab eadem est opinione Sayrus Thesaur. tomo 1. lib. 7. cap. 12. num. 16. ab eadem sententia sunt Castrus & cæteri qui aiunt hæreticum non privari beneficio ipso facto: etenim irregularis non est beneficii Ecclesiastici capax. Item P. Thom. eo cap. 25. num. 16. non parum favet, appellans sententiam oppositam valdè dubiam.

§. 11. Vnicum fundamentum huius sententiæ est: quia irregularitas non est admittenda nisi exprimat in iure. Quod dixit Bonifacius Octavus, cap. *is qui* de sentent. excommunicat. in 6. sed nullo iure est expressa irregularitas ob hæresim occultam: laudat Archiepiscopum Senonensem, quod Decanum suum suspenderet ab officio & beneficio propter criminis immanitatem: quia publicam familiaritatem exercuerit cum hæreticis, quorum fautor visus est, & vehementer suspectus de hæresi: cui beneficiū restituendum præcipit, si se purgaverit: non tamen officij usum donec scandalum sopiatur. Itaque Decanus non fuit suspensus ob crimen, sed ob criminis publicam immanitatem: cui sententiæ favent opinantes nullo delicto occulto irregularitatem contrahi: quos refert P. Avila 7. p. disp. 2. versu *de qua est*. Horum sententiam univèrsim non probò; qui tamen nobis hac favent in parte.

Bonif. 8. §. 11. Avila. §. 12. Hæretici externi, & Apostatæ etiam ficti, qui metu ore tenus discedunt à fide, sunt irregulares, ut rectè probat P. Thom. lib. 2. cap. 25. num. 6. Sanchez. §. 13. Difficultas est, ad quem spectet absolutio ab hac censura. Respondeo de hæresi, aut apostasia occulta nullam esse controversiam: quia illis hæc censura non contrahitur: secundò, esto contraheretur, ià dixi disput. 84. §. 12. Episcopum posse absolvere ab hæresi occulta in foro conscientiæ: ex quo principio sequitur apertè eum posse in hac irregularitate dispensare: quod consequenter asserendum censet P. Thom. cap. 25. num. 18. sequutus Vivaldum, Perez, P. Henriquez, & alios: immò idem censeo, tametsi revocata sit ea facultas Tridentina, ut docet P. Thom. eodem num. 18. quod, quamvis est contra se ipsum, probabile censet Pater Suarez disput. 21. de fide, sect. 5. num. 2. adducens pro eadem sententia Farinacium, atque Garciam. Quæstiones in ea non posse dispensare docent P. Suarez & Thom. num. 19. quod accipio de hæreticis notorijs, aut in foro externo. Nam in foro conscientiæ in hæreticum occultum fortè habent Episcopalem facultatem: ut ea disput. 84. §. 52. de qua re non potest nobis constare, nisi ex ipsorum testimonio.

copalem facultatem: ut ea disput. 84. §. 52. de qua re non potest nobis constare, nisi ex ipsorum testimonio.

Cum hæreticis & Apostatis notorijs, & fictis nullus præter Pontificem dispensare potest, ut promoveantur ad altiore gradum, nec ut laicus ad ordines admittatur: ut rectè docent P. Suar. & P. Thom. num. 21. at potest Episcopus dispensare cum Diacono & inferioribus, ut ministrent in ordine suscepto, ex gravi causa: quod etiam de Sacerdote accepit P. Thom. si autem sponte defecerunt exterius à fide, à solo Pontifice dispensari potest in qualibet parte irregularitatis: qui autem internè & externè defecerunt à fide, censendi sunt ut cæteri hæretici.

§. 14.

P. Suarez Sanchez.

SECTIO II.

De amissione Ecclesiastici beneficii.

HÆRETICVM externum à die commissi criminis quātumvis per accidens occulti, obnoxium esse, ut beneficio privetur, & reddere cogatur fructus ab illo die perceptos, si crimen probetur, certius est quàm cogat longa controversia. Vtrum autem ipso facto ante iudicis sententiam, ita sit beneficio privatus, ut fructus non faciat suos? multi affirmant, negant multi: quos videre quis poterit apud P. Thom. lib. 2. cap. 26. num. 5. & 6. quia verò magna ex parte potest esse quæstio de nomine, eam dirimendam censeo, ut similem aliam diremi de confiscatione bonorum disput. 85. à §. 21.

§. 15.

Sanchez.

Dico primò: hæreticus antè sententiam iudicis retinet ius beneficii, ita ut si reconcilietur Ecclesiæ, nec unquam iuridicè damnetur, non egeat nova collatione beneficii; sed antiqua illi sufficit ad illud retinendum: hæc conclusio est P. Suarez. disputat. 21. de fide sect. 5. num. 19. quæ necessariò consequitur ex opinione asserente fructus beneficii fieri hæretici, nisi damnetur iuridicè: de quo §. 18. etenim fructus non fiunt alicuius sine titulo: eandem docent Castrus, Simancas, & alij apud Patrem Suarez num. 18.

§. 16.

1. Concl.

P. Suar. Castr.

Simanc.

Dico secundò: hæreticus antè sententiam facit fructus suos; quos potest distrahere, & alienare: ita P. Thom. eo cap. 26. num. 10. & P. Suarez, §. 19. cæteri quæ omnes, qui exigunt sententiam iudicis ad amittendum beneficium: dum enim iustè retinetur possessio

§. 17.

2. Concl.

Sanchez.

P. Suarez

Avila.

§. 12.

Sanchez.

§. 13.

Sanchez.

Vivald.

Perez.

Henriq.

Suar.

Farinac.

Garcia.

Sanchez. fessio ea; proprietas (vt ita dicam) fructus cedit in utilitatem possidentis: immò rectè ait P. Thom. num. 8. exigi executionem iudicis ad realem amissionem beneficij, quod licitè retinet hæreticus etiam lata sententiâ, dum iudex eam non exequitur: nulli enim præcipitur executio tam acerbæ pœnæ; sed sola eius perpessio.

§. 18. 3. Concl. Dico tertio: à die criminis hæreticus amittit beneficium & fructus sub conditione, si probetur: id est, Ecclesia habet iustum titulum ad eum privandum beneficio, & fructibus; ab ipso instanti criminis perceptis; ita vt nullus fructus sit ipfius: in hoc conveniunt omnes: existimo item cum P. Thoma, num. 11. etiam amitti fructus respondentes ministerio alicui exercito ratione beneficij.

§. 19. 4. Concl. Dico quarto: beneficium hæretici impenari potest ante sententiam latam: ita docent cum multis. P. Thom. num. 12. & P. Suarez num. 20. cuius probatio est stylus Curia, qui est ex Pontificis præscripto. Secundo: quia illa ratione qui de hæresi accersitur, cogitur cõparere coram Papa; nec verò possessionem amittit antequam citatus respondeat: item quia à criminis die est obnoxius privationi; denunciator autem præoccupat causam, beneficiũ obtenturus si eã hæreticus cadat.

§. 20. 5. Concl. Alex. 4. Dico quinto: post hæresim nullum beneficium validè confertur hæretico: ita decrevit Alexander Quartus, cap. *Quicumque* de hæreticis in 6. §. *hæretici autem, credentes, receptatores, defensores, & fautores, ipsorumque filij usque ad secundam generationem ad nullum Ecclesiasticum beneficium, seu officium publicum admittantur: quòd si secus actum fuerit, decernimus irritum, & inane.* Quæ verba sunt aperta de hæretico notorio, non tamen de occulto per accidens: vt dixit Lorca disput. 47. num. 3. quia filios occultorum hæreticorum non esse privatos beneficio ostendam disput. sequenti §. 19. At verò aliundè constat hæreticum externum quantumvis occultum esse incapacem beneficij: quia est excommunicatus; id tamen nihil concludit de hæretico occulto iam reconciliato, qui non est excommunicatus. Cum ergo hæreticus occultus non sit irregularis; & post reconciliationem cum Ecclesia non sit excommunicatus; est grave dubium vtrum sit capax beneficij de novo conferendi? existimo illum non esse capacem, dum est in hæresi, & non est absolutus à censura: quia ob excommunicationem non est valida beneficij collatio.

§. 21. Si verò sit hæreticus occultus, & acta verè poenitentia sit reconciliatus Ecclesiæ; potest licitè acceptare beneficia. Hæc conclu-

sio est clara in multorum opinione asserentium nullam irregularitatem contrahi ob hæresim occultam: quos refert P. Suarez tom. 5. sect. 1. num. 67. disput. 40. sect. 3. nu. 21. & ego allegavi §. 10. estque non obscure P. Azoris, tom. 1. lib. 8. cap. 13. quæst. 8. prope finem: vbi hæc ait. *Ex dictis perspicitur hæreticum esse inhabile multis ex causis, ad dignitates, beneficia Ecclesiastica, honores, & officia publica: nam & est excommunicatus, est infamis, est irregularis, est hæreticus, & proinde extra Ecclesiam.* Sed occultus iam reconciliatus nihil eorum habet: ergo in sententia huius authoris non est cur censeatur inhabilis ad beneficia: est item expressa Lorca d. 47. num. 44. dum asserit non privari dominio hæreticos occultos: item Eymerici in directorio 3. p. quæst. 113. fine: recensis enim pœnis hæreticorum de privatione dignitatum, ait: *considerandum verò quòd hæc intelliguntur de prædictis, si impœniter extiterint; non autem si poenitentes, &c.* Hæc autem dixit de hæreticis notorijs: multò ergo melius id censetur de occultis iam poenitentibus. Consentit Peña Comment. 162. vbi relatis varijs opinionibus, quibus multi censent hæreticos etiam publicos, si poeniteant, non esse beneficijs privandos; ipse à §. *Nos* verò, asserit restituenda beneficia, & dignitates ijs, qui nec alios corruperunt errore, & se sponte detulerunt: ergo qui omninò sunt incogniti, & poenitentiam egerunt; nulla publica pœnâ sunt afficiendi. Consentiunt item Alfonso Castus, & alij, qui censent non amitti titulum beneficij ante sententiam.

Deinde nulla pœna est admittenda sine iure; sed nullum ius hanc decernit in hæreticum occultum iam reconciliatum: immò iura hanc pœnam infligentia loquuntur de publicis hæreticis, vt cap. *Quicumque* de hæret. in 6. item quia alia iura præcipiunt, vt priventur hæretici beneficijs de consilio Episcopi, cap. *vt commissi* de hæret. in 6. & cap. ultimo de hæreticis absolvuntur debito fidelitatis, qui illo tenebantur hæreticis: notorijs: itè Urbanus III. & Clemens III. in Bulla *præ cunctis*, quæ est in 2. part. directorij post Comment. 22. ratio præterea est ex cap. *Quicumque* vbi etiam hæreticorum filij, & nepotes privantur beneficijs, quod non accipitur de occultis, essetque occasio gravissimæ ruinæ, si ob occultum crimen non posset quis beneficium & dignitatem tuto conscientia acceptare, nec facere suos fructus: in excommunicato id est iustum, vt respiciat; at in iam poenitente esset prædum. Quod ex §. sequenti erit apertius. P. Suarez disp. 21. de fide sect. 5. nu. 3. & tom. 5. d. 48. sect. 1. à num. 15. ad 17. censet hæreticum occultum esse infamè, & incapacem benefi-

P. Suarez.

Azor.

Lorca.

Emeyr.

Peña.

Castro.

§. 22.

P. Suarez.

S. Tho. q. beneficij; Respondeo eum exponendum de 11. art. 3. hæretico, dùm non reconciliatur Ecclesiæ: si verò reconcilietur, vt acquirit dominium rerum temporalium; ita & famam quoad hanc partem.

§. 24. *Arg.* Difficilis est compositio duorum textuum visorum iurgari: quia Alexander Quartus cap. *Quicumque* de hæret. in 6. privat hæreticos omni officio, & beneficio. At Bonifacius Octavus, cap. *statutum* 2. eodem titulo id præcipit de hæreticis, qui decedunt impenitentes, & quamvis Bonifacius id explicasse videtur, non de pœna debita ipsi hæretico; sed de pœna filiorum: at Eymericus 3. p. direct. quæst. 113. id etiam exponit de ipso hæretico. Respondeo, ab Eymérico rectè accipi verba Bonifacii, non solum de pœnis filiorum hæretici, vt facit quæst. 115. sed etiam de ipsa persona hæretici. At

Peña. verò Peña Comment. 162. à §. iam tandem refert gravium consultorum varia placita. Mihi probatur ipsius sententia §. *si sint inferiores*, eos qui ab alijs accusantur, nec se antè accusationem prodiderunt, esse privandos beneficio possessio, & iure ad nova adquirenda; idque censeo de quovis officio publico: sic accipio cap. *Quicumque*. Qui verò se detulerunt, nec alios infecerunt hæresi; sunt benignè accipiendi: quia in hoc sensu vt minimum accipiendum est cap. *statutum* 2. ratio est: quia horum pœnitentia est minimè suspecta; secus illorum qui antè accusationem obmutuerunt: in Prouincijs, vbi hæretici grassantur impunes; mitius est agendum cum conversis; ne asperitate pœnarum occludatur conversioni via: vt colligitur ex Bulla Clemens VII. in directorio.

de aliorum; sed ex subiecto apto, ex ministro, & ex vtriusq; voluntate servadi substantiam à Christo institutam.

De valore Sacramenti Eucharistiæ est eadem ratio: si enim hæreticus ritè consecraret panem, effecit corpus Christi: idem est de valore confirmationis. Diversa ratio est de valore pœnitentiæ: quia iurisdictio pendet à voluntate Pontificis: ante Martinum Quintum nullus hæreticus validè poterat absolvere: quia erat excommunicatus. At Martinus Quintus iurisditionem ademit publico Clerici percussori, non tamen non denunciato nominatim; item & excommunicato publico, & nominatim denunciato: vnde hæreticus ita non denunciatus potest validè absolvere à peccatis, si habeat aliundè commissam iurisditionem: quæ non amittitur ob hæresim, nisi publicè denuntietur nominatim, de quo egi disputatione 76. sectione 1.

Hæreticum etiam occultum, dùm non reconciliatur Ecclesiæ, non posse in ordine suscepto licitè ministrare, nec ad aliū promoveri tam certum est, quàm id minimè licere excommunicato: si tamen fuit hæreticus occultus, & est ab excommunicatione absolutus, potest licitè & servire in ordine suscepto, & ad alium promoveri: quia nec est excommunicatus, nec irregularis, vt ostendi §. 10. si verò hæresis fuit notoria nō potest promoveri ad ordinem superiorem absque Papæ dispensatione; nec in ordine suscepto ministrare absque dispensatione. Quam posse ab Episcopo dari docet Pater Suarez tom. 5. disputat. 43. sect. 1. num. 6. quamvis oppositum, dicere videtur disput. 21. de fide sect. 5. num. 2. hanc eandem sententiam docet. P. Thom. lib. 2. cap. 25. num. 14. & quidem nisi Clericus sit Sacerdos, res est clara: si verò Sacerdos sit, non potest absque dispensatione Papæ ministrare in altari: quia Pius Quintus præcepit Quæsitori Generali Hispaniæ, ne cum aliquo ea in parte dispensaret. Quod tamen sua difficultate non caret: tùm quia non satis constat de ea prohibitionem, vt indicat. P. Suar. ea disputat. 43. tùm quia illa prohibitio non extenditur ad Episcopos, quibus nō adimitur facultas, quam habent iure communi, nisi per expresse derogationem. Tertiò: quia in Hispania, & alijs Provincijs Catholicis, id videtur similis verò, & magis rationi consentaneum; vt nullus hæreticus notorius accedat ad altare in Provincia, vbi rarò hæresis auditur: at in Provincijs hæreticis mitius agendum videtur; ne difficilis conversio reddatur. Quapropter iure Pontifex egit cum Hispanis, vbi hæretici comburuntur, & vbi ingenti esset scandalo, non modo Sacerdotem

SECTIO III.

De privatione ordinis.

§. 25. **P** RIMUM statuo ordinem susceptum non amitti per hæresim, alioquin Sacerdos hæreticus acta pœnitentiæ, indigeret nova consecratione; sine qua maneret laicus: cum verò antiquitus admittebantur conversi ad antiquum Episcopatum, non reordinabantur: item character baptismi hæresi non deletur: ergo nec Sacerdotalis: quia vterque est indelebilis: eadem ratione non est in hæretico iteranda confirmatio propter characterem quem immit: hæreticus item si ordinetur, aut ordinet, factum tenet; vt tenet factum baptismus ritè prestitus ab hæretico: quia valor eorum Sacramentorum non pendet ex fi-

§. 26.

§. 27.

Suar.

Sanchez.

cerdotem in altari conspiciere, verum nec subdiaconum. Vnde Episcopus non potest licite cum illo clerico dispensare propter scandalum.

claratoria criminis ob quod tunc ipso iure contrahitur infamia sine sententia condemnatoria.

SECTIO III.

De infamia hæreticorum.

§. 27.

HÆRETICOS non admitti ad testimonia ferenda docet S. Augustinus Epist. 50. ad Bonifacium comitem: quia nulla debet autoritas deferri eorum testimonijs, qui eam auferunt testimonijs Dei. At vero in odium hæresis testes hæretici admittuntur adversus alios in crimine hæresis probando, in famia facti est dedecus ortum ex iure ob aliquod turpe factum. Ex quo dedecore sequitur inhabilitas ad officia publica.

§. 28.

Hac de re breviter hic agendum. Dico ergo primò, hæreticus occultus si est reconciliatus Ecclesiæ; vel egit poenitentiam non est infamis nec inhabilis ad beneficia ob hunc titulum. Hæc conclusio clarissimè docetur ab authoribus allegatis §. 29. Probat, quia hæc infamia non contrahitur vrgentiùs quàm excommunicatio, & amissio iuris ad bona; sed post reconciliationem non contrahitur excommunicatio; nec amittitur ius ad acquirenda de novo bona; ut ostendi disput. 85. num. 21. ergo nec amittitur ius ad novum beneficium. Confirmatur: non amittitur ius ad sacros ordines ob hæresim occultam iam deletam poenitentia & reconciliatione; ut ostendi: ergo nec contrahitur infamia. Denique quotquot censent hæresi occulta non contrahi irregularitatem, censent idem de infamia; quia infames sunt irregulares: hos autem adduxi §. 10.

§. 29.

Dico secundò: hæreticus occultus non est infamis ante criminis publicitatem. Sententia est multorum, quos sequuntur Pater Thomas lib. 2. cap. 26. num. 1. & Petrus Lorca disp. 47. num. 3. immò existimo infamiam non contrahi ante sententiam iudicis declarantem crimen. Non est opus ut index damnet aliquem infamia; sed ut delectaret hominem comississe crimen, ob quod infamia contrahitur. Ita P. Thomas, Pater Suarez nobis est in tota hac doctrina adversarius disp. 21. de fide sect. 5. num. 3. & tom. 5. disp. 8. sect. 1. à num. 16. Item & Lorca in ultima parte doctrinæ. Vtriusque tamen fundamenta non probant nisi non esse necessariam sententiam condemnatoriam: at est quidem necessaria sententia de-

DISPUT. LXXXVIII.

De pœnis personarum aliquo pacto ad hæreticos pertinentium.

SECTIO I.

De filiis hæreticorum.

SUBSECTIO I.

An licite filij puniantur ob delicta parentum?

§. 1.

FILIOS sæpè vexari ob delicta parentum; quorum ipsi sunt infantes sæpè cernitur in scripturis; Iosue 7. & 2. Reg. 3. Item & iure canonico atque civili. Id autem qua ratione contingat paucis expedio.

§. 2.

Dico primò, Deus potest ob delicta parentum filios, & nepotes infantes vexare, & occidere. Est de fide; asserit enim scriptura Deum vindicaturum scelera alicuius usque in eius tertiam, & quartam generationem. Item Iosue 7. omnes filij & filia Cham lapidati sunt Iosuetico præcepto, eos omnes lapidatos rectè Abulensis ostendit in illud caput quæst. 72. idque ex præcepto Dei. Clarum testimonium est 2. Reg. 12. 14. 2. Reg. 12. Verum tamen quia blasphemare fecisti inimicos Domini propter verbum hoc; filius qui natus est tibi morte morietur. Itaque infans recens natus necatus est à Deo propter peccata parentis. Ratio est manifesta; quia Deus est absolutus Dominus vitæ creatæ, quâ pro suo arbitratu potest donare & auferre. Potest igitur ex alieno peccato occasionem sumere ad necem alicuius, ut inde suæ iustitiæ severas leges ostendat; & quam sit peccatis infensus: item quia occisorum immatura mors multis de causis illis est utilis; quibus Deus adiecit ostensionem suæ iustitiæ.

14.

Dico secundò, nullus homo potest capite plectere filium propter delictum patris, à quo ipse est innocens. Videtur propositio certa de fide Ezechiel 18. 17. Hic non morietur in iniquitate patris sui, sed vita vivet. Anima qua peccaverit ipsa morietur. Filius non porta-

S. Tho. q. portabit iniquitatem filij; & quidē nullā æqua
11. art. 3. lege potest decerni. Vt clarē constabit §. 5.
ex Deuteronomio, & ratione. P. Suarez
disput. 24. de fide sect. 3. num. 2. rectē do-
cet hoc excedere humanam potestatem.

§. 4.
1. Obiectio 7. & duorum filiorum Saulis, & quinque
nepotum: quos Iosue occidendos voluit,
item & David ob delicta patris & avi. Res-
pondeo aliquos asseruisse filios & filias Chā
non fuisse peremptos: alios eos fuisse cri-
minis participes. Nihil horum est proban-
dum; sed id effectum speciali Dei præcep-
to, in cuius potestate est hominum vita.
Duos filios Saulis interfuisse Sacerdotum
internationi cum Doeg; testatur Lyra cum
Rabbi Salomone, eius item nepotes reos
fuisse multi sanguinis iniuste fusi rectē col-
ligit Abulens. in 2. Reg. cap. 3. quæst. 10.
idque satis textus insinuat compellens Sau-
lis domum, domum sanguinum. Deinde id
factum præcepto Dei satis colligitur ex tex-
tu docentque permulti.

§. 5.
2. Obiectio Obijcis secundum, filium esse aliquid Pa-
tris; vnde in filio potest pater iuste puniri,
quam ob rem P. Suarez disputat. 22. de fide
sect. 1. num. 3. probat licitam esse bonorum
confiscationem, licet vergat in damnum fi-
liorum: gravius autem testimonium est ex
Innocentio Tertio, cap. *vergentis* de hæreticis,
vbi asserit non esse mirum si filij in ino-
pia relinquuntur confiscat à bonis paternis,
cum ob crimen læsæ maiestatis illis auferantur
omnia bona, relicta vita dumtaxat ex
misericordia: itaque ex iustitia vindicativa
poterant filij licite obtruncari ob paternum
crimen læsæ maiestatis. Respondeo filium
proprie nihil esse naturaliter: vnde pro cri-
mine patris, qui est moraliter tātum caput,
non est puniendus filius: id enim expresse
prohibuit Deus Deuter. 24. *Non occidentur*

Deut. 24.
16.

filij pro patribus: nec pater pro filijs. S. August.
quæst. 8. lib. 63. quæstionem veteris testa-
menti asserit id præceptū à Deo omnibus
iudicibus, & quidem vxor magis est aliquid
viri quam filius patris: *erunt enim duo in car-
ne una.* At nulla equitate vxor puniri potest
ob viri delicta: ergo nec filius. Ratio à prio-
ri: quia iudex non est Dominus vitæ, qua
privare non potest, nisi ea indignum: scelus
autem alienum, nullum reddit malū, nec in-
dignum vita. Ad Innocentiū respondeo pri-
mū Imperatores iactasse se ex misericordia
parcere vitæ filiorū rei læsæ maiestatis; hāc
refert Innocentius non laudat, vt ait Lorca
disput. 57. de peccatis. Laudat quidem filios
esse privandos fortunis; non verò vitam ex
misericordia conservari: primū illi erat vti-
le ad exemplū pœnæ ab ipso hæreticis in-
flicte: secundū nihil eius interest. Secundò

Gen. 2. 24

respondeo vitam dumtaxat illis esse relicta
ex misericordia, non tamen ex misericor-
dia dumtaxat; sed etiam ex iustitia: itaque
vox *dumtaxat*, non est appingenda voci
misericordia; sed voci *vita*, ait autem Ponti-
fex *vita dumtaxat ex misericordia conservata*:
dictio autem illa congruentius postponitur
quam præponitur dictioni, quam afficit: ita
ex bonis paternis nihil præter vitam relin-
quitur ex misericordia simul & iustitia.

Dico tertio nulla lege humana potest fi-
lius directè puniri ob delictum patris. Quā
doctrinam comperies ex doctis apud Lor-
cam disput. 57. de peccatis, & quidem satis
constat ex Ezechiele adducto §. 3. conquesti
enim Israelitici suos obstupuisse dentes
ob acerbiter vuarum, quas eorum patres
comederant; respondet Deus, eos propter
scelera propria torqueri, nec filium porta-
torem patris iniquitatem. Secundò ratio-
ne: nullus homo potest alium punire, nisi
quia dignus est pœna ob delictum; sed fi-
lius non est dignus pœna ob delictum pa-
tris: ergo nec potest directè puniri. Minor
est certa: quia delictum patris non est deli-
ctum filij: qui sæpè est iustus, & amicus
Dei: in quem in sensu composito gratiæ
non cadit grave peccatum. Deus est prima
norma iustitiæ vindicativæ: qui suo iudi-
cio non irascitur in filium ob patris delicta:
si quando verò filios occidit, non est quod
illi sint digni supplicio ob aliorum delicta;
sed quia est ipse perfectè Dominus vitæ;
quā potest quempiam pro suo arbitratu pri-
vare: quod non potest homo: idem con-
firmat vxoris exemplum. Difficile argu-
mentum proponam §. 11. ex cap. *filius* de
pœnis in 6. cui respondebo §. 12.

Hinc colliges: cur non possint confisca-
ri bona filiorum hæretici, quando die cri-
minis externè commissi non erant in domi-
nio patris; sed filiorum, vel ob hæredita-
tem maternam, vel ob legatum, vel quia
erant castrensia, aut quasi castrensia: vel
quia filius emancipatus, ea sibi acquisiverat.
Quia filius erat illorum dominus: quo do-
minio privari non potest ob parentis deli-
cta. Hinc oritur quæstio: vtrum eadem ra-
tione si filius hæretici est in sacris, possit
privari ordinis usu? aut beneficio? digni-
tate, aut officio publico, si ea obtinuerat
antè delictum patris: item si est, aut quæsi-
tor, aut in ordine militari; vtrum possit
illis privari honoribus? de quo agendum
§. 11.

Secundò deduces: cur ex delicto paren-
tis possit licite vexari filius confiscatione
bonorum paternorum; privatione officij,
beneficij, & alijs id genus ærumnis. Quia
bona parentum non sunt filij; sed patrum:
qui

§. 6.

Lorca.

Probat.

§. 7.

§. 8.

qui directè eorum dominio privantur, in quo nulla filio irrogatur iniuria: quia in ea bona nullum habet ius: consequenter autem filius patitur damnum: quod est per accidens iustæ sententiæ, vt vxor, & filij damna patiuntur, ex vltimo homicidæ supplicio: quod tamen est iustum: quia directè fertur in bona homicidæ; cuius necem per accidens sequitur filiorum, & vxoris ærumna: ad officia item & beneficia, & honores, nullus habet ius antequam ea possideat, sed ea administrantur ex Principis arbitrato prudenti, ad quæ potest quem incapacem reddere absque eius crimine: vt Ecclesia homines monstruosa temperatura corporis, arceat à suscipiendis ordinibus: iudices item, qui etiam iustè alios occiderunt. Ad inquisitionem, militiam sacram, & collegia, & Ecclesiam Toletanam, sunt inepti, qui sanguinem trahunt ex Moriscis, aut Iudæis: item & ad ordines equitum militariū, sunt inepti qui sunt ignobiles: item & filij futorum, & sartorum, & cuiusvis artificis mechanici, scribarum, mercatorum; idque genus alij, quia hi ordines, instituuntur à Principibus ad nonnulla munerata: quæ haud bene exercentur ab illis, qui excluduntur; vt Morisci inepti sunt Quæstorum Tribunali, instituto contra Moriscos: nobilitas militaris non cadit in villanum, in futorem, aut sartorem: eadem ratione possunt arceri ab ijs muneribus hæreticorum filij, non ob delictum ipsorum, sed quia origo ex infecta radice, est gravi incommodo ad ea exercenda. Quod est indirectè puniri ob delicta parentum: quia ea delicta sunt in causa ne ad indebitos admittantur honores.

SUBSECTIO II.

Quæ damna patiantur hæreticorum filij.

§. 9. **I**N fortunis quarum sunt Domini, nec in honoribus, in quibus sunt re ipsa, nullum patiuntur damnum, in bonis paternis illud patiuntur indirectè: quia paternorum confiscatio bonorum, est in causa, vt ipsi egestate premantur: ea bona confiscari iam ostendi disput. 85. sect. 1. & clarè constat ex Innocentio Tertio cap. *vergentis* de hæret.

§. 10. Deinde illis interdicitur ne adscribantur in ordinem Ecclesiasticum: non enim possunt ad tonsuram Clericalem admitti. Vt constat ex cap. *Quicumque* de hæret.

in sexto, vbi excluduntur ab officio publico: at officium publicum est quicumque ordo Sacer, etiam prima tonsura: singuli enim gradus sunt ad aliquod officium publicè exercendum in Ecclesia: quæ est omnium communis sententia, afferentium hæreticorum filios esse irregulares, illis interdicitur præterea, ne beneficium acquirant de novo: vt constat ex eodem capite *Quicumque*: cuius fructus in conscientia non faciunt suos; item nec possunt esse iudices in aliquo foro, nec scribe, aut tabelliones, qui faciunt fidem publicam: omnes illorum actus rescinduntur, nec possunt facere fructus, suos; sed eos tenentur restituere.

De officijs & beneficijs, quæ re ipsa possident antè commissum crimen, est questio. An illis priventur? an verò ea possint licitè retinere? Posse Ecclesiam eos privare ob delicta paterna constare videtur ex Bonifacii Octavo cap. *Filius* de pœnis in sexto §. *quod si quis*: vbi privat beneficia, totos suis beneficijs, etiam Episcopatu: quod filij sint percutientis Cardinalem, his verbis: *Quod si quis prædictorum filium, vel filios habeat, nepotem, vel nepotes per rectam lineam descendentes; beneficiatum, seu beneficiatos, quovis beneficio, etiam si Pontificalem adeptus, vel adepti fuerint dignitatem, sint eis ipso iure privati; spe promotionis omnino sublata.* Non est ergo dubium sermonem esse de filijs iam re ipsa obtinentibus beneficia. At si illicitum esset ob alienum crimen privari beneficio iam possessio, non est credibile Pontificem, cum Cardinalium Cō filio eam decrevisse pœnam: ergo. In hæreticorum filiis idem esse decretum docent multi §. 15. referendi.

Ex quo textu aperte impugnari videtur doctrinā proposita §. 6. qua asserui, nulla humana legē posse directè filium puniri pro delicto paterno: quia directa punitio est quæ ego privor bonis quorum sum dominus, etiam ex consequenti quod alius suis bonis privetur: vnde ego incommodum patior. Respondeo hac ratione, percutiens Cardinalem à die commissi criminis est subiectus bonorum confiscationi: quibus tamen non spoliatur ante sententiam, eius filij possunt considerari cum beneficio Ecclesiastico possessio post crimen paternum; sed antè sententiam iudicis: itaque non habuerunt beneficium ante crimen patris, nec post sententiam; sed inter crimen & sententiam, hoc modo possunt licitè privari beneficio: quia ad illud sunt inepti ipso iure ob patris delictum, quod fuit priusquam beneficij possessio. Quæ non est pœna directa in filios; sed indirecta, vt dixi

§. 11.

Bonif. 8.

§. 12.

S. Tho. q. dixi §. octavo. Potest prætereà considera-
 11. Art. 3. ri percussus Cardinalem antequam cri-
 men admitteret, & tunc ante crimen eius
 filij possidebant beneficia: ijs non pos-
 sunt licite privari filij: quia habebant ius
 in re, quo privari non possunt absque de-
 licto proprio: de ijs non loquitur Papa
 in eo textu, & quemadmodum hæreti-
 cus non privatur bonis acquisitis post pœ-
 nitentiam, quamvis textus id non expri-
 munt; id tamen intelligitur quia æqui-
 tas id postulat, ne videlicet, in homi-
 nem iam Catholicum leges deserviant: ita
 est explicandus hic textus: quia æquitas
 postulat ne quis absque crimine privetur
 rebus, quas licite & iuste acquisivit, ma-
 xime cum rigores non sint protrahendi;
 sed contrahendi, & quidem hanc inter-
 pretationem admittent necessariò Lorca
 & alij adducti §. sexto: quia censent nul-
 lum posse directe puniri pro alieno deli-
 cto. Pater Thomas libro secundo, capite
 vigesimo octavo, numero decimo, hæc ait:
*si tamen filij ad ordines promoti sint. ante paren-
 tis delictum, non privantur usu ordinum: tunc
 quod ius iam acquisitum habeant, quo nemo
 absque sua culpa privari potest.* Ergo quan-
 do Bonifacius præcipit filios percussoris
 Cardinalem spoliari beneficio, loquitur
 non de beneficio: cuius illi acquisive-
 runt ius; sed cuius non acquisiverunt:
 id est, quod illi sunt adepti post commis-
 sum paternum crimen; hac ratione intel-
 ligendus est idem P. Thom. eodem cap. 28.
 nu. 20. cum dicit ob crimen læsæ maiestatis
 Põtificiæ, aut Cardinalitiæ amitti beneficia
 filiorum. Non enim ait ea amitti, si fue-
 runt acquisita, ante crimen: iam enim di-
 xerat numero decimo, nullum posse pri-
 vari re, in quam habet ius ob delictum a-
 lienum; sed probat inhabilitatem eorum
 ad nova beneficia: cuius oppositum nu-
 mero decimo nono docuerat de crimi-
 ne læsæ maiestatis sæcularis, ut dicam §.
 decimo octavo. Quod si adhuc urgeas per-
 cussoris Cardinalem filium privandum
 beneficio obtento ante crimen ob id ca-
 put *scilicet*. Respondeo, id contingere in
 beneficijs: quia prudenter timetur pericu-
 lum ne fortunis Ecclesiæ iuventur rei læsæ
 maiestatis Ecclesiasticæ: ob quod possunt
 privari filij fortunis, ut de maiestate laica
 dicam §. 18. At verò nisi id timeatur, &
 ob solum paternum delictum, nullus po-
 test licite privari re, in quam habet ius. Quā
 doctrinam clarissimè docuit S. Greg. libro
 10. epist. 8. adductus cap. *satis perversum* 36.
 dist. his verbis: *suis perversum, & contra Ec-
 clesiasticam probatur esse censuram, ut frustra
 pro quorundam voluntatibus quis privetur,*

*quem sua culpa, vel facinus ab officij, quo fun-
 gitur, gradu non deijcit: ubi damnat quorum-
 dam opinionem, ut contrariam Ecclesiasti-
 cæ censuræ, deijcientium ab ordine suscepto
 filios hæreticorum. Quod clarè confirmat
 glossa: igitur pœna iuris est accipienda,
 quando beneficium obtentum est post pa-
 rentis crimen, & S. Gregorius est exponen-
 dus, quando beneficium fuit obtentum ante
 delicta parentum; alioquin ij duo textus
 ægrè componentur. Vide §. 18.*

Hinc rectè concluditur filios hæreticorū
 non posse privari usu ordinum, nec benefi-
 cijs, quæ possederunt ante delicta Patrum.
 Quod prætereà P. Suar. tom. 5. disp. 43. sect.
 3. nu. 2. satis probabile censet: & præter au-
 thores allegatos §. 6. & 12. id docet Peña in
 directorio 3. p. Com. 163. à versu *ego verò*,
 retractata opposita sententiā, quam olim se
 docuisse testatur: huius sententiæ sunt Co-
 varruv. Montalvus, repertorium Inquisito-
 rū, & alij apud ipsum Peñam versu *sententiā
 superiori*, & Marolus apud P. Thom. cap. 28.
 num. 19. ratio prætereà est manifesta: quia
 nullotextu decernitur hæc pœna: caput e-
 nim *Quicumque* de hæret. in 6. vers. *hæretici*;
 non præcipit filios hæreticorum deponi;
 sed ne admittantur: quod sonat prohibitio-
 nem de futuro: & quāvis de ipsis hæreticis
 eodē modo loquitur illud caput: at ex alijs
 testibus constat omnia hæreticorum bona
 ipso iure cōfiscari, & amitti beneficia. Cum
 verò cap. *statum* 2. eodem titulo deroget in
 parte cap. *Quicumque*, ut filij reconciliatorū
 admittantur; multo magis concedere cen-
 setur, ne priventur suis bonis, qui ea com-
 paraverunt, cum eorum patres erant Ca-
 tholici. Quid si fortunæ comparatæ ante
 crimen paternum, nulla lege amittuntur:
 cur amittentur beneficia?

P. Suar. tom. 5. disp. 43. sect. 3. num. 2. si-
 ne, censet cum Gregorio Lopez & alijs, non
 esse amittenda beneficia, quæ filij compa-
 raverunt post crimen paternum, dummo-
 dō ea comparaverint ante sententiam de-
 clarantem crimen. Pater Thomas cap. 28.
 num. 10. id limitat, quando aliās crimen
 non est notorium: quod etiam explicuit
 ipse P. Suarez disputatione 24. de fide, se-
 ctione tertia, numero quinto. Nec suo fun-
 damento caret ea opinio P. Suar. quia ante
 sententiam potest hæreticus ipse sua bona
 retinere, & alia comparare cum conditione
 confiscationis, si probetur crimen; ita & be-
 neficium retinere potest: ergo & filius illud
 potest comparare cum conditione illud a-
 mittendi, si probetur paternum crimen;
 cenfeo tamen quavis notorietate criminis
 contrahi irregularitatem filiorum, & in-
 capacitatem ad beneficia.

§. 13.

P. Suarez
Peña.
Covarruv.
Montal.Marol.
Sanchez.§. 14.
Suar.
Greg. Lop.
Sanchez.

Amitti

§. 15.
Obiect.

Amitti Beneficia obtenta ante crimen cen-
fuerunt nonnulli apud Peñam in director. 3.
part. comment. 163. versu *in hac questione*:
moventur capite *felicitis* de pœnis in 6. ubi
præcipitur vt filius percutientis Cardinale,
spolietur beneficio obtento. Respondeo, nec
illo capite filium percutientis Cardinalem
spoliari beneficio obtento ante crimen pa-
tris. Secundo respondeo cum Peña in pœnis
non esse consequentiam ab vno delicto ad
aliud: de illa pœna in filios percutientiũ Car-
dinalem constat in illo cap. de hac in nullo
constat; immò ibi asserit Pontifex se agere
pœnis exquisitis.

§. 16.
Sanch.
Obiect.

Respond.

In hac irregularitate nec Quæritores,
nec Episcopum dispensare posse rectè mo-
net Pater Thomas cap. 28. numer. 8. & 9.
Quia non est ex delicto occulto. Dices pos-
se Episcopum dispensare in irregularitate
hæretici occulti: cur idem non erit in hære-
tici filio? Respondeo, filium hæretici occul-
ti nec esse irregularem, nec dispensatione in-
digere; quando autem est irregularis, est ob
crimen notorium, in quod Episcopus nihil
potest.

§. 17.

Nulla alia pœnâ plectuntur hæretico-
rum filij, præter has irregularitatis, incapaci-
tatis ad beneficia, & pensiones: & ad officia
publica. At nec nobilitatem amittunt, nec
fiunt villani, seu tributarii, nec redduntur in-
fames, nec sunt incapaces hereditatis ab inte-
stato, nec ex institutione, nec sunt incapaces
acquirendi, &c. in cap. *filij* de hæreticis in 6.
multæ ex ijs pœnis infliguntur filiis percu-
tientis Cardinalem; sed iam dixi §. 15. nullâ
esse consequentiam. Vide P. Thom. c. 28. nu.
4. & P. Suar. disp. 24. fine.

§. 18.

Ex dictis colligitur filios reorum læsæ
Maiestatis humanæ non posse ob delicta pa-
terna privari fortunis, honoribus, alijsve bo-
nis, quæ re ipsa comparaverant ante deli-
ctũ patrum. Quia directè nullus puniri potest
ob delictum alienũ; si vero ex illis prudenter
immineret aliquod in Rempublicã, au. Prin-
cipem periculum; posset Princeps illis detra-
here ea omnia, quæ tale crearent periculum:
quod iam non est ob delicta parentum; sed
ob imminens damnum. Hos non posse pri-
vari Ecclesiastico beneficio iam obtento do-
cuit glossa capitis *fatis perversum* § 6. distin-
ct. Est tamen dubium, vtrum qui est clericus an-
te crimen patrum, reddatur inhabilis ad
nova beneficia obtinenda? Respondeo cū distin-
ctione: si crimen patris sit in maiestatem sæ-
cularem, filium proditoris iam clericum an-
te crimen, deinceps posse ad altiore gradum,
& beneficia promoveri: quia leges illæ
laicæ non possunt præiudicare immunitati
Ecclesiasticæ, qua clericus gaudet. Vnde si
ante crimen erat clericus, & postea beneficiũ

Dubium.

Solut.

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

acquirat; licet retinere potest. Si vero cri-
men fuit contra maiestatem Papalem, aut
Cardinalitiam, vt in cap. *felicitis* de pœnis in
6. tunc qui ante crimen clericus erat & be-
nificatus; non deicitur suo gradu, nisi ob
delictum proprium, vt dixit Sanct. Gregor.
cap. *fatis perversum* § 6. dist. Quo capite non
modò damnatur quòd quis deiciatur suo or-
dine quorundam voluntate: id enim in om-
ni pœna etiam ob delictum proprium est sa-
tis perversum; sed quòd damnatur, est quo-
rundam factum deicientium filios crimino-
forum ordine suo sine suo crimine: si vero
ante crimen contra Papam, aut Cardinalem
sit clericus, & post crimen obtinet benefi-
cium, illo privatur ipso iure: cap. *felicitis* de
pœnis in 6. nec promoveri potest. Et hoc dis-
crimen reddit Pater Thomas lib. 2. cap. 28. num. 20. non enim docet posse clericum pri-
vari beneficio obtento ante crimen contra
Papam, aut Cardinalem. Iam enim dixerat
eodem cap. 28. num. 10. nullum absque pro-
prio crimine posse privari re, quam possidet;
sed constituit hoc discrimen num. 19. & 20.
quod clericatus obtentus antequam crimen
committatur contra Papam, non liberat fi-
lium ab incapacitate obtinendi de novo be-
nificium; liberat tamen idem clericatus ob-
tentus ante crimen contra maiestatem lai-
cam. Vide §. 12.

Sanchez

SUBSECTIO III.

Alia de filiis hæreticorum.

DELICTVM, ob quod hereticorum
filij privantur honoribus, debet esse
notorium vel notorietate facti, vel
iuris per sententiam declarantem cri-
men. Communis sententia est necessariam
esse notorietatem aliquam; non tamen exi-
gi sententiam iudicis: quia cap. *statutum* 2. de
hæret. in 6. asserit: *Qui tales esse, vel tales deces-
sisse probantur.* At satis probatum est crimẽ de
quo publicè cõstat. Vide Patrẽ Suarez tom.
5. disputatione 43. sectione 3. & disputatione
24. de fide, sectione vlt. & Patrẽ Thomã lib.
2. cap. 27. num. 28. & Patrem Azorem tom.
1. lib. 8. cap. 13. post quæst. 8. in 8. pœna
hæret. Si vero sit ipsis solis filiis hæresis no-
ta, non videntur filij hac pœna plectendi:
quia illa non est absolutè notorietas; sed ne-
cessaria est ea publicitas, quæ in iure facit
crimen notorium: tum etiam, quia Pater
Thomas eo numer. 28. cum alijs authori-
bus rectè probat has pœnas non infligi fi-
lio hæretici notorii notorietate facti non in-
fami, vt si quis habet patrem hæreticum
in hæretica Provincia; factum illud ibi non

§. 19.

Suar.

Sanch.

Azor.

Sanch.

Ccc

est

S. Tho. q. 11. art. 3. est infame, ac propterea non affert ea incō-
moda filio; sed nec delictum solis filijs no-
tum est infame: quia non adimit publi-
cā famam parentis, nec illam inficit: er-
go opus est maiori publicitate: esset præ-
terea grave onus, ut filij perpetuò abstine-
rent ab officio publico, & beneficio ob cri-
men alienum ipsis solis notum; cum autem
pater ante sententiam non teneatur se abdi-
care beneficio; durum videtur, ut filij se
perpetuò censeant inhabiles: cui parti fa-
tis favet P. Thom. Sanchez cap. 27. numero
28. asserens satis esse, ut constet publicè de
delicto patris in oppido, ubi vivit: non di-
xit satis esse quamlibet filiorum scientiam.
Non enim est notorium, quod pauci sciunt:
item delictum dicitur probari quando sci-
tur ab alijs, ad quos non pertinet eius pœ-
na: nam alij adhibentur testes. Propterea
Lorea disput. 47. num. 3. censet has pœnas
non deberi nisi hæretico notorio. Quæ cla-
rè conspicies ex P. Thom. lib. 2. capit. 17.
num. 19. ubi declarat crimen occultum. Vnde
mihi non admodum displicet eorum opinio,
qui asserunt has pœnas non contrahente
sententiam declarantem crimen: quos refert
Pater Azor nunc adductus: lata verò sen-
tentiā, privati sunt ipso iure be-
neficijs obtentis post crimen, & illis nova
interdicuntur: cur enim ipsi alieno delicto
sunt deteriores, ipso delinquente? Quod au-
tem asserunt ex capite *statutum* 2. de hæret.
in sexto, potius est ab hac sententiā: quia *pro-
batio* idem est in iure ac *comprobatio* iuridi-
ca per testes. At hæc sententia minus est
communis: licet enim eam Pater Suarez to-
mo quinto disput. 13. sectione 3. num. secū-
do, asseruerit cum Gregorio Lopez & alijs;
eam tamen deseruit disput. 24. de fide sect.
ultim. numero quinto. Hæc autem in parte
magnum argumentum est communis autho-
ritas, à qua non est discedendum: ut etiam
dicam §. 24.

§. 20. Si Pater ante obitum privatim reconci-
lietur Ecclesiæ, non est dubium, filium esse
pœnis immunem: est autem quæstio
utrum illis plectatur filius sciens parentem
egisse pœnitentiam; non fuisse tamen re-
conciliatum ab excommunicatione? Pater
Azor tomo secundo lib. 6. cap. 4. quæst. 3.
versu *alijs verò* censet id non sufficere ad ef-
fugiendas pœnas: quia capit. *statutum* secun-
do de hæretic. in sexto, vult, ut parentes dis-
cedant Ecclesiæ reincorporati. Respon-
deo hæresi deplorata hominem reincorpo-
rari Ecclesiæ per eius retractationem: quia
tunc est Christianus nomine & re: unde est
membrum Ecclesiæ, quamvis nondum ad-
missum ad sacramentorum usum, quod non
tollit corporationem in Ecclesiam, ut patet

in cæteris excommunicatis: unde vel hoc
ipso fundamento placet eos evadere eas pœ-
nas: quia parentes sunt emendati, & catholi-
ci decedunt: & re ipsa sunt de corpore Eccle-
siæ per characterem & fidem. Quam senten-
tiam docet P. Thom. lib. 2. capit. 27. nume-
28. Quod si patre accusato, & mortuo ante
sententiam reconciliationis, filius testibus
comprobasset patris pœnitentiam, & con-
versionem ad fidem; iudex declaret eum esse
filium hæretici, qui pœnitens excessit è vi-
vis: quia paratus fuit exequi pœnitentiam ab
Ecclesia imponendam.

Non sunt irregulares cuiuslibet hæretici
filij; sed illius dumtaxat qui decessit impœ-
nitens extra corpus Ecclesiæ. Etenim Ale-
xander Quartus, cap. *quicumque* de hæret. in
6. cuiusvis hæretici filios damnaverat pri-
vatione ordinum, officij publici, ac benefi-
cij. Deinde hoc statutum in parte est abroga-
tum à Bonifacio Octavo cap. *statutum* de hæ-
reticis in 6. præcipiente ne ea afficiantur
pœnâ filij eorum, quos emendatos esse con-
fiterit, &c. Vnde filij reconciliatorum nullā
ex ijs contrahunt pœnis: quia illi ut pœnitē-
tes admittuntur ad communicandū cum ca-
tholicis in sacramentorum vñibus.

De filijs relaxatorum, qui extremo affi-
ciuntur supplicio, licet signadant pœnitentia,
& admittuntur ad sacramenta pœnitentia,
& Eucharistiæ, est maior difficultas, v-
trum his afficiantur pœnis? Pœna in direct.
3. p. comment. 164. censet esse probabilius
horum filios ijs maculari iuris notis: cui
sententiæ ut communi subscribit P. Suarez
disp. 24. de fide sect. 3. num. 3. idem asserens de
omnibus, qui ignitraduntur, & P. Thom.
lib. 2. cap. 27. num. 23. pro qua plures autho-
res adducit: fundamentum est: quia Bonifa-
cius Octavus, cap. *statutum* 2. de hæret. in 6.
excipit ab ijs pœnis filios eorum, qui rein-
corporantur in Ecclesiam: oppositam sen-
tentiam meritò mim. 22. dicit esse probabi-
lem cum multis alijs viris doctissimis eam
docentibus: quia illi hæretici verè sunt pœ-
nitentes, & reincorporati in Ecclesiam per
fidem, & facultatem ad suscipienda sacramē-
ta: quibus, si essent impœnitētes, & extra cor-
pus Ecclesiæ, non fieret facultas utendi sa-
cramentis: cum autem Pōtifex non petat ni-
si reincorporationē, satis est illa, quæ est per
fidem, & potestatem ad sacramentorum pu-
blicum usum; ut de filijs pœnitentium ante-
quam solenniter reincorporarentur asserit ip-
se P. Thom. Atq; hæc sententiā mihi videtur
verior: itaque illorum dumtaxat filij, qui si-
ne publico sacramentorum usu comburun-
tur, afficiuntur hac nota, quales sunt contu-
maces vivi exurendi, & negativi: quia ij in
foro censentur esse contumaces.

Filios

§. 23.
Azor.
Sanch.

Filios suspectorum de hæresi ipsi dem pœ-
nisteneri censuit Pater Azor tom. 2. lib. 6.
cap. 4. quæstion. 3. versu *rogis*: verius tamen
censeo, eos non teneri, cum Patre Thoma
lib. 2. cap. 28. numer. 29. quia textus non a-
git nisi de solis hæreticis. Quod si pater ac-
cusatus, & citatus à iudice, non respondet, &
in absentia damnatur vt hæreticus: si verè
potuit respondere, & non comparuit; eius
filij tenentur ijs legibus: quia pater iure cen-
setur hæreticus; & ob timorem, & contu-
maciam in hæresi non comparuisse: si au-
tem vel non scivit, vel re ipsa non potuit se
purgare crimine falso obiecto: filius in fo-
ro conscientie non afficitur ijs pœnis: se-
cus in foro externo, donec re probata, pa-
ter renunciatur aut innocens, aut non po-
tuisse comparere: idem est si contuma-
cia non sit probata. Filij denuntiantes pa-
trem nulla ex his pœnis afficiuntur: hæc
docet Peña tertia parte commentario 164.
Nec videtur alienum ab æquitate, vt non
confiscentur bona paterna: saltem om-
nia; sed vt filijs relinquatur vnde ho-
nestè degant vitam: alioquin reddere-
tur moraliter impossibilis filijs accusatio
parentum: si ob id sint in egestate victu-
ri.

Peña.

§. 24.

Sanch.

Tenentur hac lege omnes filij legitimi
& illegitimi quorum certus est pater: qui
autem non sunt certi filij hæreticorum non
tenentur hac lege. Vide Patrē Thomam lib.
2. capit. 27. numer. 1. est tamen controver-
sia, vtrum teneantur ij, qui post crimen ge-
niti fuerunt; an vero etiam, qui ante crimen.
Quæstio quidem gravis: in qua divisi sunt
authores Albericus, Salycetus, Palacius, &
alii quos refert & sequitur Peña tertia parte
director. cōmentar. 163. versu *ommissis ta-*
men asserunt omnes filios hac lege teneri
etiam susceptos ante crimen. Pater Thomas
lib. 2. capit. 27. numer. 9. complurimos gra-
vissimos authores affert pro ea sententia; ar-
gumenta vero nec pauca, neque imbellia.
Ipse vero numer. 10. & 14. censet filios con-
ceptos ante delictum paternum ijs legibus
minimè teneri; sed illos esse immunes à pœ-
nis, solosque præstringi, qui post commis-
sum crimen concepti fuere. Quam senten-
tiam censeo probabiliorē: quam ipse aper-
tè probat ex Sanct. Augustino asserente
peccatum patris nocere filio post illud con-
cepto; non verò ante crimen: quia iam non
est aliquid patris. Plures adducit authores
vbi observa, non idē hanc pœnam evadere,
quod non possit iustè infligi. Censeo enim
cap. *felicitis* de pœnis in 6. pœnis eius capitis
præstringi filios percutientis Cardinalem
natos ante crimen: illis enim detrahatur dig-
nitas etiam Episcopalis; at quis credat sermo
Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

Alberic.
Salycet.
Palacius.
Peña.
Sanch.

nem esse de filio concepto post crimen, qui
deinceps ad Episcopatum ascendit? item ibi
plectuntur fratres & sobriini percutientis Car-
dinalem: vnde non laudo sententiam Archi-
diaconi adducti à Patre Thoma eo cap. 27.
numer. 14. post medium, qua censet sic esse
accipiendas omnes decretales: ita eas accipio
excepto cap. *felicitis*; vbi Pontifex affirmat se
agere legibus extraordinarijs in percutien-
tes Cardinalem: & quidem ego vidi principē
virum, filium hæretici combusti, & (vt arbi-
tror) pertinacis: qui comitatum paternū fuit
Madridij consequutus, sententiā Consilij Cas-
tellæ; nec fuit vlllo nobilitatis genere priva-
tus; sed potius electus ad Capitaneatum Ge-
neralem: cuius vnicum fuit fundamentum;
quod natus erat ante delictum paternum.

Archid.

§. 25.

Sanch.

Rogas; cur tantopere laboretur in quæ-
stione vtrum filij hæreticorum privandi sint
beneficio obtento ante delictum? cum in hac
sententia non sit habenda ratio, nisi de tem-
pore quo filius genitus est? Respondebit Pa-
ter Thomas lib. 2. cap. 28. numer. 24. obtenta
beneficia retineri iustè, dūm hæresi; non de-
claratur sententiā iudicis. At non est locus
huius doctrinæ: ipse enim eodem cap. 28. nu-
mer. 10. & cap. 27. numer. 28. asserit, non exi-
gi eam sententiam ad inhabilitatem filiorum
ad beneficia obtinenda. Respondeo, filios
hæreticorum non esse incapaces acquiren-
di beneficia dūm paternum crimen non est
notorium: vt asserit Lorca de ipsis hæreticis
disputatione 47. numer. 3. de quo egi §. 19.
si ergo beneficia acquisiverunt dūm hære-
sis paterna non fuit notoria; sunt ipso iure
eis privati, quando feratur à iudice sententia
declans hæresim; vt docet Pater Thomas
cap. 28. num. 24. & 31. cum alijs authoribus;
non vero ante sententiam. At vero post-
quam delictum est notorium, sunt iam in-
habiles ad alia obtinenda ante sententiam
iudicis: ipsa enim notorietate criminis pa-
terni redduntur irregulares: vt asserit Pater
Thomas cap. 27. numer. 28. & ego asserui §. 19.
cum communi sententia, à qua dixi non
esse discedendum: item respondeo eam quæ-
stionem esse vtilem: quia communissima
sententia est, filios genitos ante crimen, præ-
stringi etiam hac lege, in qua sententia as-
serendum est, eos non amittere ea, quæ si-
bi comparaverunt ante crimen paternum:
etiam si inhabiles sint ad nova comparan-
da.

Lorca.

Sanch.

Idem iudiciū est de filio rei læsæ Maiestatis
laicæ; qui si genitus fuit antequam paren-
tes crimen suscipere; non præstringitur
infamia, nec inhabilitate ad omnia mune-
ra. Qui vero censent etiam genitos ante
crimen præstringi, censent eos non posse
privari bonis obtentis ante crimen:

§. 26.

S. Tho. q. 13. art. 3. nec obtentis, dum crimen non fuit notorium nisi per sententiam. Quia ante hanc criminis notorietatem nō erant clerici, sunt inhabiles ad clericatum: quia sunt infames à suis principibus: omnis autem legitima infamia non abrogata per Ecclesiam, trahit irregularitatem. Adverte; crimen per se occultum ante generationem filij, non esse causam pœnarum filij: debet ergo esse externum, & notorium: quia pœnæ ab homine non sunt nisi ob externa dilecta, ut monet P. Thom. c. 27. num. 15.

§. 27.
Alex.
Bonif. 8.

Hæreticorum filios vsque ad quartā generationem Alexand. Quartus hac lege voluit esse præstrictos cap. *quicumq;* de hæret. in 6. sed Bonifacius Octavus cap. *statutum* 2. ibidem moderatus est hanc legem: volens filios & nepotes viros hac lege teneri: itaque linea virili tres personæ afficiuntur ijs pœnis: Pater ipse hæreticus, filius huius, & nepos: tametsi Catholici sint. At lineā fæminea non porrigitur pœna ad nepotes; sed ad solos filios: ergo pater hæreticus, & eius filius, tenentur legibus: si vero filius suscipiat filiam neptem hæretici; hæc non tenetur hac lege: item si pater gignit filiam, pater & filia notantur legibus, nepos autem ex filia nequaquam notatur: item ex matre hæretica notantur filij & filiæ; non tamen nepotes, aut neptes. Recognosce Patrē Thom. cap. 27. numer. 2.

Sanch.

SECTIO II.

De credentibus, recipientibus, & faventibus hæreticis.

§. 28.

CREDENTES hæreticorum non sunt nisi hæretici. Qui enim cōfidant hæreticis in negotio aliquo, quāvis se illis credunt ea in parte; at non sunt credentes hæreticis formaliter. Leges enim agunt hac in parte in ordine ad religionem: omnis ergo credens hæreticis, hæreticus est formaliter: quia cum pertinacia in Ecclesiam sequitur aliquod dogma. Distinguuntur autem ab hæreticis, non solum maioris explicationis gratia; sed ut ostendatur legibus agendū non solum in magistros errorum; sed etiam in discipulos. De ijs ergo credentibus eadem est ratio ac de hæreticis in commune. Recognosce Patrē Thom. lib. 2. cap. 10. num. 1. & 2. & Petrum Lorcam disputatione 49. numer. 3.

Sanch.
Lorca.

§. 29.

Hæreticorum receptor, aut receptor

est, qui in domum suam excipit eum, quem scit esse hæreticum; tametsi semel dumtaxat eum recipiat. Hæc intellige quando hæreticus confugit in alicuius domum vel ut se tueatur à ministris Ecclesiæ, aut regijs, ne comprehendatur ob hæresim puniendus, aut quando contra edicta publica Quæstorum, vel cuiusvis legitimi iudicis in domo occultatur. At vero in provincijs hæreticis, ubi hæretici liberè grassantur; si quis Catholicus hæreticum excipiat hospitio ob affinitatem, aut civilem amicitiam, aut etiam in diversorio; non est hæreticorum receptor: quia hæreticus inde nullum damnum infert religioni, nec tunc favetur hæresi, nec quid agitur de religione; ob excommunicationem, autem non debemus hæreticum vitare, nisi sit nominatim & publicè denuntiatus: item quando Principe permitte nec reclamante Ecclesia, hæretici ex alijs regnis adventant, non sunt receptores hæreticorum, qui eos excipiunt hospitio: ut nunc in Curia Regis Catholici versatur hæreticus legatus Regis Angliæ: hæc enim officia nulla in parte religionem attingunt.

Quando vero quis fugiens legitimos iudices excipitur hospitio, est dubium quid requiratur ad crimen recipiendi hæreticos, ob quod pœna decernitur iure canonico. Ac primum statuo necessarium esse, ut hæreticum quis recipiat favens aliqua ex parte hæresi; ita ut vel maneat impunita, vel eam propagandi sit occasio, ut ex communi sententia proponit Pater Thomas lib. 2. cap. 10. numer. 4. ipse numer. 5. cum alijs multis, censet exigi expressam intentionem hæresi favendi: si autem hospitium præstetur ob amicitiam, vel necessitudinem, vel aliam rationem alienam ab hæresi: censet non admitti receptionis hoc crimen. Quia istæ leges feruntur in odium hæresis, & in hæreticum formaliter: ergo qui cum eo communicant in crimine, puniuntur quia in eo formaliter communicant. Cardin. Toletus & alij plures censent, non esse necessariam eam intentionem; sed satis esse si inde sequatur damnum in fidem.

§. 30.

Sanch.

Tolet.

§. 31.

Hæc possunt componi: si quis concitet spem melioris frugis; potest excipi hospitio, & occultari quin contrahantur hæc pœnæ: quia nullum damnum positivū patitur fides: item si ex hospitio nullū damnum sit sequendum in aliorū fidem; sed præcisè vitatur carceratio fugiētis hæretici, vel quid simile, aut gravius supplicium, non cōmittitur hoc crimen: quia non excipitur hæreticus: quia hæreticus est; sed quia amicus: nec positivè leditur fides; sed præcisè vitatur supplicium: quod per se non est favere delicto, ob quod illud quis

merc-

meretur: quia qui est in causa ne iudices offendant latronem, illi que opem ferunt ut fugiat, non sunt latrones; nec homicidæ, qui tegunt homicidam: ergo nec favet hæresi, qui tegit hæreticum: hæc accipe, nisi edicto publico minante censuram, aut simili præcepto iudicis, iubeantur omnes hæreticum prodere: tunc enim tenentur omnes obedire, qui commodè possunt. Si autem ex hospitio periclitetur alicuius fides ob prædicationem hæretici excepti domi; censo loquendum cum distinctione, si hospiti ex carceratione hæretici, aut ex eo non excipiendo, imminet grave damnum proportionatum damno aliorum imminenti ex hospitio hæretici; non contrahitur hoc crimen, nec eius poena. Quod necesse est ut fateatur Pater Thomas & alij; estque communissima sententia nullum teneri cum damno sibi proportionato ad vitanda aliorum damna. Actio illa est per se honesta: quia est beneficentia in proximum; alius autem damna non teneor ego vitare cum meo damno illis proportionato: ut de remigibus dixi disputatione 76. §. 105. ergo non admittitur crimen hoc.

Si vero ego sine gravi meo damno & proportionato, possum hæreticum aut eicere, aut non admittere, teneor id præstare: alioquin committo crimen receptationis hæreticorum: sic accipio Toletum, & alios; nec arbitror Patrem Thomam adversum. Quia tunc formaliter favemus hæresi; quando culpate committimus aliquid, ex quo videmus hæresim propagandam; sed tunc id contingit: est enim gravissima culpa permittere hæresis propagationem, quando sine damno proportionato id possumus vitare: ergo. Probo maiorem: quia hæresis formaliter crescit ob commissum omne crimen in fidem: item vix unquam esset aliquis hæreticorum receptor, nisi esset & hæreticus: quis enim Catholicus unquam aliquid efficit habens pro motivo & fine hæresis propagationem? efficere igitur aliquid, ob quod fides sit minuenda est excipere hæreticum formaliter, aut iuvare. Ad argumentum ex §. 29. dico has leges ferri in odium hæretici formaliter. Vnde omnia, ex quibus hæresis augetur, sunt favor hæresis: debet ergo excusari gravi aliquo damno.

Obijcis, hæreticus externus tantum, non contrahit has poenas in foro conscientie: ergo nec qui hæretico favet. Distinguo consequens: qui hæretico favet ore tenus, concedo consequentiam: qui enim dicit se hæreticos receptasse, non contrahit hoc crimen, si eos non receptavit: si vero eos receptavit, id admittit, ut hæreticus qui animo credit. Et quamvis hæreticus pure exter-

Puent. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

nus non contrahat censuras; at si fidem corrumpit aliorum, eas contrahit: quia hæresi favet, eamque prædicat: ad quod non est opus animo hæretico; immò qui censeret hæreticum non recessurum ab hæresi nisi in iudices incidat, tenetur illum non excipere, si id potest absque gravi proportionato damno: quia iam tunc hæresi favetur.

Nec vero solus ille est receptor hæretici, qui eum excipit in domum; sed etiam Princeps, aut iudex qui illum patitur in urbe, aut regno. Fautor hæreticorum est, qui eis præstat auxilium: est tamen advertendum, nos facilius excusari à culpa in receptione, quam in favore: quia receptio non tam dicit positivam in omnibus actionem in rem de se malam, quam favor: si enim hæreticus oppugnet iniuste Catholicos; non potest vlla ratione illi auxilium præberi: quia est cooperatio iniusta: consideranda tamen sunt, quæ latè dixi de remigibus & alijs disp. 76. maxime à §. 105.

Pater Thomas eo cap. 10. num. 8. deducit ex sua doctrina, in foro conscientie ipsi poenis non affici receptorem, quando recipit parentem, filium, coniugem, aut consanguineum solius amicitie causa: quia ad has poenas est necessarius animus hæretico ut hæretico favendi. Ego consequenter deduco eos non teneri ipsi legibus, quando sine incommodo proportionato non possunt absque gravi damno, & superest spes vlla de eius resipiscentia. Est autem per se satis grave damnum ærumna coniugis, filij, parentis, fratris, & consobrini: si vero multo maius sit damnum reipublice imminens ab hæretico; tenemur quemlibet eicere, etiam parentem.

Inter personas publicas & privatas est hoc discrimen, quod publicæ favent hæreticis omissione pura; secus privata, nisi paucis in occasionibus. Episcopus enim, Quæstor, eorumque ministri; si connivent hæretico, quamvis nec illum excipiant, neque eiciant ex imperio; tenentur his legibus: quia ad ipsos pertinet ratione muneris invigilare gregi, arcereque lupos: quorum omisio est favor hæreticorum. Idem dixerim de iudicibus laicis, qui imploratam opem ab Ecclesiasticis tenentur ferre, quam si negligant, contrahunt has censuras: immò si adsit periculum, ut fugiat hæreticus, maxime autem quando cum gravi damno in fidem fugiet; tenentur illum capere deferendum ad curiam Ecclesiasticam: quia civilis principatus famulatur Ecclesiastico in ipsis à quibus pendet reipublice fides. Privata vero persona non contrahunt has censuras ex omissione sola. Excipe cum tenemur edicto publico Quæstorum, aut iuramento legitimis iudicibus

Sanct.

§. 32.

Tolet.

§. 33.
Obiect.
Resp.

§. 34.

§. 35.

Sanchez.

§. 36.

S. Tho. q. praelito, aut cum privati non ferunt opem
12. art. 1. imploratam à magistratibus. Recognosce P.
Thom.

SECTIO III.

Pœna in hos decreta.

§. 37.

P R I M V M excommunicatur credentes, fautores, receptatores hæreticorum, & eorum libros vendentes, transcribentes, &c. ut constat ex bullæ processu num. 1. alijsque locis infinitis. Quæ excommunicatio est Papæ reservata: si crimen sit occultum, potest Episcopus eam dimittere in foro conscientiae: non modo per se, ut hæresis excommunicationem; sed etiam per vicarium: quia in solo crimine hæresis interdicitur Episcopo uti vicario. Cum enim Concil. Trident. sessio. 24. decreto de reformat. cap. 6. permiserit Episcopis per se, & per vicarios dispensare in irregularitate, & censura ob crimen occultum; addit idem in crimine hæresis per se tantum, & non per vicarium: cum ergo hoc crimen non sit hæresis, non excluditur vicarij usus: dico non esse hæresim, non quidem de credentibus hæretico, quos dixi ijs, quibus hæretici, legibus virgeri. Virtute bullæ Cruciatæ posse hos criminosos absolvi semel in vita, & semel in morte, recte docet P. Thom. lib. 2. cap. 12. num. 2. Quia bulla affert facultatem absolvendi ab omni crimine Papæ reservato etiam in bulla Cœnæ: excipitur autem solum crimen hæresis; sed alia crimina non sunt hæresis: ergo non excipiuntur. Vnde qui legit libros prohibitos, si iam sunt traditi Quæstitoribus, vel iam non est in eius potestate eos tradere, potest absolvi virtute bullæ. At cæteris privilegijs non potest absolvi; nisi exprimantur casus reservati in bulla Cœnæ: quia licet dicatur in privilegijs dari facultatem ad casus Papæ reservatos, non datur ad casus bullæ Cœnæ, nisi exprimantur: est ergo opus ut bullæ Cœnæ expresse derogetur; non tamen propterea datur facultas in hæresim, ut explicui disputatione 84.

§. 38.

Afficiuntur hæreticorum fautores, eorumque filij irregularitate, alijsque pœnis, quibus hæretici, & eorum filij, ut constat cap. quicumque, & capite statutum 2. de hæreti. in sexto.

DISPUT. LXXXIX.

De Apostasia.

P O S T A T A est idē, quod desertor: miles fugitivus appellatur desertor, & apostata; apostatare autem est deferere. Vnde mali Angeli vocantur desertiores, & apostate: quia principatum suum, ac domicilium deseruere. Peccator item dicitur Apostata. Vinum & mulieres apostatare fecerunt sapientes. Hæc autem tam laxa significatio est quam maximè propria.

Tamen iure Ecclesiastico non quodvis peccatum appellatur apostasia; sed triplex: primum desertio ordinis religiosi, quam quis professus est: ut cum fugit absque facultate prælati nunquam reversurus, sive id faciat animo alium ordinem adeundi, sive nullum: etenim quicumque absque facultate communi iuris, aut privata legitimi superioris, alium ordinem suscepit, est apostata: quia deseruit suum ordinem, & in alio non est verè religiosus: item qui fugit animo non redeundi, licet habitum retineat, est apostata: quia habitus non facit monachum; si autem fugit animo redeundi citò, non est apostata, quamvis habitum mutet. Qui autem fugiunt animo diu non revertendi, apostatæ sunt, quamvis peccatum est minus grave.

Secundum peccatum est desertio ordinis sacri, aut clericalis. Quod non accipio de ordinibus minoribus: potest enim quis ab illorum statu, & usu absque peccato mortali discedere; si autem quis beneficio retento deserat ordinum minorum statum; est apostata ab ordine: quia deserit statum Ecclesiasticum, quem tenetur profiteri dum retinet beneficium. Vnde beneficiatus uxorem ducens absque animo renuntiandi beneficio, est apostata: item & qui militat, quia hæc pugnant cum statu clericali, quem profitetur: omnis item subdiaconus, & alij superiores clerici sunt apostatæ, si militent, aut uxores ducere videantur in foro externo: si absque habitu clericali scorta circumducant, & alia id genus efficiant.

Tertium peccatum est desertio fidei catholica. Vnde omnis hæreticus est apostata: quia est desertor fidei semel iam susceptæ: dixi disputans de hæresi, non esse hæreticū, qui dissentitur mysterijs fidei nondū susceptæ; sed illius peccatū esse infidelitatē paganis-

mi,

mi, aut Iudaismi: Cathecumenum autem dixi esse hæreticum coram Deo; non tamen in foro externo: quod rectè dici potest de apostasia: quia in foro cōscientiæ apostata est qui deferit fidem susceptam; non tamen in foro externo: est autem apostasia more iuridico desertio fidei in baptismo susceptæ.

At vero distinguimus apostatas à cōmunibus hæreticis, quod hi deferunt fidē Christi, non tamen appellationē Christianitatis: appellantur enim *Christiani*: dum ergo non abnegāt Christum venisse; illumq; fuisse magistrum veritatis, & dum non abnegant se esse Christicolas, & eius legem servare; sunt hæretici, nō apostatæ. Vnde Valens & alij Principes desertores fidei appellati sunt *hæretici*, non *apostatæ*. Qui vero negant venisse Messiam, & Christum non fuisse magistrum veritatis; nec se eius discipulos profitentur; non dicuntur *hæretici*; sed *apostatæ*, licet nobiscum multa credant. Ratio est; quia non solum deserunt fidem Christi, sed & nomen.

Apostasiam non esse speciem infidelitatis, sed circumstantiam, rectè dicit S. Thom. hac quæst. 12. art. 1. Quia apostasia addit fidē negari, quæ fuerat in baptismo professæ. Iudeus & Mahumetanus qui nunquam crediderunt in Christum; habent infidelitatem eiusdem speciei cum ea quam profiteretur ille qui fuerat baptizatus: credunt enim errores cōfessionis; primum tamē nō sunt *apostatæ*; secus alius. Dividitur apostasia in hoc sensu; in Iudaismum & Paganismū. Recognosce Patrē suū, rez disputat. 16. sect. 7. & Patrē Thom. lib. 2. cap. 7. num. 15. & Petrum Loream disputat. 50. & 51.

DIPVT. XC.

DISPVT. XCI.

De blasphemia.

SANCTVS Thom. hac quæstione 13. non egit univèrsim de peccato blasphemie ut sic; sed de blasphemia hæreticali, quæ directè opponitur confessioni externæ fidei. Hic autem ego disputo de blasphemia ut sic; deinde eam dividam in suas species; de blasphemia autem in Spiritum Sanctum differam disputatione sequenti. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

quenti. Quia vero blasphemia multipliciter accipitur, prius significatum vocis exponam; ne eius ambiguitas sit nobis occasione obscuritatis.

SECTIO I.

Significatio blasphemie.

BLASPHEMIA nomen est Græcum compositum ex verbo *Phimo*; quod est *loquor*, & *blapto*, quod est *coeco*. Est ergo blasphemia *loquutio nocens*: seu loquutio contra *sumam*. Ambrosius Calepinus ex Budæo hæc ait: *Blasphemia execratio, maledictio, vituperatio, vel obretractatio nefaria*. Vnde blasphemus est derogare alicuius famæ, execrari, maledicere, & verbis calumniam inferre.

Hinc conijcio non quamlibet maledicentiam esse blasphemiam, etiam inter homines; sed illam præcisè quæ fundamentū non habet in eo, cui probra dicuntur: si enim quis sit fur, non est blasphemus, cum appellare dignum patibulo: quia eius famæ non derogatur absque fundamento. At vero iustum appellare latronem dignū supplicio est blasphemus; quia malum patitur in fama ab alterius dictis absque fundamento. Quapropter S. Aug. tom. 1. lib. 2. de moribus Manicheorū cap. 11. ait: *Est autem blasphemus cum aliqui mala dicunt de bonis*. In quo sensu accipio Patrē Maldonatum in Matth. 12. 8. submittum asserentem peccatum blasphemie consistere in contumeliis; verbis: licet enim homo homini verba dicat contumeliosa; si in ipso est fundamentum non sunt blasphemia.

At vero antiqua iam consuetudine non accipitur blasphemia pro quacumque maledicentia de bono; sed pro maledicentia de Deo. Quisquis igitur malum dicit de Deo, est blasphemus: consuetudinem & eius rationem meminit Sanctus Augustinus adducens 1. 3. iis verbis: *Magnum vulgus blasphemiam non accipit nisi mala de Deo dicant de bonis*. Namq; dubitari potest; Deus verosine contrarius bonus est. Quia igitur hominū bonitas non est tam certa, quin possit in dubiū revocari; nullus est in eos blasphemus; secus in Deum. Hoc non officit quominus in homines, quos Ecclesia colit ut beatos, possit esse blasphemiam; quia illi sunt absque controversia boni.

Est item blasphemia execratio: Calepinus

S. Tho. q. pinus reddit Hispanē mal agorari: non tamen
 1. i. art. 3. bene: male enim augurari; non est maledi-
 cere, nec imprecari; sed per auguria inania
 mala futura prædicere; seu male ominari: est
 ergo execratio imprecatio, seu maledictio;
 cum aliquid mali alicui precamur: idque
 verbis exprimimus, vel saltem cum verba
 sunt imprecantia, quamvis ex animo oria-
 tur non imprecante. Adverte autem blas-
 phemiam esse peccatum in loquendo: lo-
 quutio autem non accipitur pro solo lin-
 guæ motu; sed pro quovis signo ad placitum
 significante, sive sit linguæ sonus, sive scrip-
 tura, sive quodvis aliud: ut late dixi disp. 13.
 agens de loquutione.

SECTIO II.

Definitio blasphemia.

§. 6. *Sanchez. Arag. Bañez. Valent. Caiet. S. Thom.*
PATER Thomas lib. 2. cap. 32. num.
 1. sic blasphemiam definit, peccatum
 quo aliquid de divina bonitatis excel-
 lentia detrahitur, dicendo aliquid Deo inesse,
 quod non inest, vel negando inesse, quod inest: cui
 definitioni Theologi nonnulli subscribunt,
 Arag. notab. 3. quamvis notabili 4. censet
 blasphemiam non oriri ab assensu falso; sed
 à pravo affectu. De quo agendum §. 19. Ba-
 ñez in commentario. Pater Valentia tom. 3.
 disputat. 1. quæst. 13. punct. 1. quibus prævit
 Caietanus hac quæst. 13. art. 1. quod collegisse
 sibi videtur ex S. Thom. & quidem S. Tho-
 mas non egit nisi de blasphemia hæreticali;
 ut rectè exponunt auctores allegandi §. 21.
 estque manifestum: quia egit de blasphemia,
 ut opponitur confessioni fidei, quæ blasphem-
 ia continet hæresim, & errorem specula-
 tivum in significato ipso verborum, ut hæc
 propositio: *Deus erat ebrius cum hoc fecit.*

§. 7. *August.*
 S. Augustinus adductus §. 3. vno verbo de-
 finiit blasphemiam, loquutionem mali de Deo.
 Quo nihil brevius nec accommodatius insti-
 tuto potuit afferri. Etenim loquutio est genus,
 in quo hoc vitium convenit cum alijs vitijs,
 & multis virtutibus, versantibus circa linguā,
 & differt ab alijs hæc non attingentibus; sed ac-
 tionēs alias & obiecta: mali, est discrimin à
 virtutibus, quæ non loquuntur malum: & ab
 alijs vitijs, ut arrogantia: quæ non loquitur
 malum: convenit autem cum detractioe; quæ
 est maledicentia: de Deo, est vltima dif-
 ferentia blasphemiae. Quæ omnia
 decursu patebunt.

(?)

SECTIO III.

Quæ loquutio sit blasphem- mia?

§. 8. *Suar.*
PATER Suar. tom. 1. de relig. tract.
 3. lib. 1. cap. 4. num. 1. definiens blas-
 phemiam, asserit esse verbum maledi-
 ctionis, contumeliæ, seu contumeliæ in Deum. Prima
 vox verbum respondet Augustinianæ voci
 loquutio: sunt autem in creatis synonyma: om-
 nis enim loquutio est verbum: quia est produ-
 cta significatio; & omne verbū est loquutio,
 etiā scriptura, & alia signa: est ergo blasphem-
 ia voluntas faciendi verbū mali de Deo: eius
 obiectum est verbum ipsum mali, ut homici-
 dium est voluntas de homine necando, cuius
 immediatum obiectum est nex: quia vero vi-
 tia significant obiecta, circa quæ versantur;
 blasphemia est verbum in Deum: vbi subin-
 telligitur ortum ex prava voluntate, ut homi-
 cidium est nex hominis à voluntate iniusta.

§. 9.
 Duo sunt verborum genera: alterum men-
 tale; alterum externum, sive sensibile. Vtrū-
 que amplectitur blasphemia: mentale qui-
 dem, ut si quis tacitus loquatur intra se cum
 Deo his apprehensionibus. *O crudelis! O ty-
 ranne!* reperitur hic blasphemia consumma-
 ta: quia apprehenditur probrum in Deum, &
 est voluntas illud significandi illis actibus.
 Qui dicunt blasphemum non sentire malum,
 quod de Deo dicit; asserunt circa solas appre-
 hensiones simplices versari blasphemiam
 mentalem: quas volens & cum inclinatione
 in illas, blasphemus efformat iratus Deo, vel
 ob alium affectum. Qui vero censent posse
 etiam blasphemiam esse cum assensu inter-
 no; dicunt hæresim posse esse blasphemiam:
 quia asseritur non solum contra fidem; sed
 etiam ex pravo in Deum affectu. Hæc au-
 tem est blasphemia mentalis, quæ ha-
 bet pro obiecto mentale verbum mali de
 Deo.

§. 10.
 Deinde non est dubium verbum vocale
 mali de Deo, esse blasphemiam: quia hæ vo-
 ces sunt absolute verba. Nec est dubium
 scripturam significantem aliquod malū Dei
 esse blasphemam: quia tam proprie sunt ver-
 ba, quam vox. Est enim verbum externum
 signum ad placitum rei, ut à nobis concipi-
 tur. Vnde dixi disputat. 13. nos loqui lin-
 guā, calamo, nutibus, accensis ignibus, tubis
 & mille alijs modis: frequentiora signa sunt
 voces & scripturæ. Vnde omne signum ad
 placitum externum significans aliquod ma-
 lum Dei est blasphemia. Ratio à priori: quia
 signum vocale ea ratione est blasphemia:
 quia significat malū Dei, & terminat pravū,
 affectum

affectum illud faciendi; sed etiam cetera signa significant malum Dei, & terminant primum affectum illud faciendi: ergo sunt blasphemia. Vnde si quis verbo quaerat *si ne Deus crudelis?* si quis capite annuat, est blasphemus: quia loquitur malum de Deo; item si tuba, vel quovis alio signo ad id instituto. Quae doctrina est P. Suarez tomo 1. de relig. tract. 3. lib. 1. cap. 1. num. 4. haec autem est blasphemia exterior.

SNAT.

§. 11.

SNAT.

Vnde deduces facta externa irreligiosa non esse proprie; sed improprie blasphemiam, ut exponit idem P. Suarez num. 5. quia illa non sunt loquutio, aut malum verbum de Deo: illa enim non sunt instituta ad significandum malum Dei: sunt enim ipsa malum Dei: quia sunt actiones contra eius cultum, ut si quis proculet Eucharistiam, aut sacras feriat imagines, non significat aliquod malum Dei; sed facit illud: blasphemia autem est voluntas significandi, seu loquendi malum de Deo: cum autem illae actiones non sint loquutio, non sunt blasphemie proprie; sed improprie: quo pacto Sanctus Augustinus tom. 9. tract. 27. in Ioan. prope finem ait. *Non inter illos malos dico, qui blasphemant Christum: raro enim iam inveniuntur, qui lingua blasphemant; sed multi qui vita.* Vbi malos non dixit absolute blasphemos; sed potius dixit non esse necessario vivendum inter blasphemos, redditque rationem: quia raro inveniuntur, qui lingua blasphemant: id est, raro inveniuntur blasphemii absolute & proprie; improprie autem multi. Quod patet a contrario: quia qui genuflectit non dicitur laudem Deo dicere; sed Deum colere: facta ergo contra cultum sunt irreligio in cultu; non tamen in verbis.

August.

SECTIO III.

Quae voluntas inveniatur in blasphemia?

§. 12.

QUADRUPLEX genus voluntatis potest inveniri a qua imperetur actio externa prava, aut proba. Prima qua amatur actio propter ipsam: id est, cum amatur actio honesta, ut obiectum formale, seu ratione suae honestatis; vel amatur actio turpis propter bonitatem delectabilem, quae in ipsa reperitur: exempli gratia, potus intemperatus propter gustum. Hi actus constituunt speciem virtutis, & vitij: sic qui profert verba mala in Deum propter delectationem, quam sentit in convitijs, aut maledicentia in Deum, non solum admit

tit pessimum peccatum blasphemiae in genere moris; sed etiam exercet actus, quibus comparatur vitium, seu habitus blasphemiae, de quo nulli potest esse dubium.

Secunda voluntas est directa in verba blasphemiae, non tamen propter delectationem in maledicentia in Deum; sed ob timorem, vel ob adulationem, vel quid simile: ita ut blasphema verba eligantur non propter ipsa; sed ut medium ad consequendum alium finem accidentarium blasphemiae. Hunc autem esse moraliter in vitio blasphemiae, nullus potest dubitare. Primo ab exemplo, qui enim ob intemperantiam furatur, est moechus & fur: & qui ob ludum vult sacrum omittere, est irreligiosus: & qui ob adulationem necat hominem, est homicida. Secundò: quia bonum ex integra causa, malum verò ex defectu cuiusque: ad virtutem laudis Dei exigitur voluntas de verbis significantibus laudem, & ut sit propter illorum honestatem: ad peccatum autem sufficit agere contra obiectum materiale laudis: ratio apriori: quia praeceptum de laude Dei prohibet verba convitiosa. Nunc non disputo utrum hi actus sint physice in specie vitij blasphemiae: de quo disputatur in quaestionibus de vitijs & peccatis.

§. 13.

Tertia voluntas est interpretativa, quam vocant voluntarium indirectum, quando actionem aliquam pravam nec amamus, ut finem per se primò; nec per se secundò, ut medium; ita ut affectus illam nequaquam attingat: at verò volumus aliquid, ex quo conijcimus sequendam actionem pravam: exempli gratia, ego nolo occidere hominem, at volo sagittare cervum, ex cuius sagittis video hominem periturum; si cervum sagitto, sum homicida propter voluntarium indirecte homicidium.

§. 14.

Hanc voluntatem sufficere ad peccatum blasphemiae docent P. Luisius disp. 58. dub. 1. P. Valentia disp. 1. quaest. 13. p. 1. & alij: e contra censent alij exigere expressam intentionem minuendi gloriam Dei. Utrosque ego compono: P. Valentia agit de intentione proferendi verba blasphemiae, ut Deo detrahatur in sensu explicato §. 12. & quidem constat ex §. 13. eam intentionem non esse necessariam. Alij agunt de intentione expressa, non minuendi gloriam Dei; sed faciendi verba contumeliosa. Quorum sententia est vera: itaque si quis potest plus iusto non ex animo faciendi in temeraria verbum blasphemum; videt tamen illud a se faciendum: hic non se obstringit blasphemiam: quia illa verba in eo statu non sunt blasphema, nec convitia, nec contra Dei laudem: ergo non est blasphemia, illa indirecte & in causa velle. Ut docet P. Luisius disp. 58. dub. 2. versu solum remanet, quo differt ab homicidio, quod tam in som-

§. 15.
P. Luisius
P. Valent.

S. Tho. q. no, quam in vigilia est malum hominis, quod
13. art. 3. teneatur vitare & in se, & in causa, cum pos-
sumus; si autem quis vellet expressè ea ver-
ba facere in temulentia; esset blasphemus
cum potat.

§. 16.

Quarta voluntas est iocosa, quando pro-
feruntur verba significantia malum Dei; non
tamen animo id significanti; sed iocandi:
quod clarè perspicitur ab audientibus; &
quidem qui in fabula suscepit personam blas-
phemi; in summe peccat contra laudem Dei:
quia id refert ex alio: itè nec qui repetit ver-
ba alterius, nec qui ea profert ad experien-
dam facilitatem linguæ; vel ad eam moven-
dam ad omnes sonorum species. Dico esse
peccatum blasphemie ijs verbis iocari: quod
cum Navarro & alijs docent Pater Thomas
cap. 32. num. 41. & Petrus Lorca in com-
mentarijs num. 9. quia restanti momenti a-
liena est à ioco: addit Lorca nisi in ioco non
accipiantur in significatione propria, sed in
hyperbolica; ut cum amasius pellicem ap-
pellat Deum, idolumque suum; item Pater
Thomas, addit nisi iocus omnino tollat ir-
reverentiam, item irrisiionem: exemp. gra-
tia, si iuraret quis per Mahumetum: certe num-
quam à peccato mortali excusare eum, qui
per iocum asserit Deum esse ebrium. Hoc
enim severius est quam iocus exigit:
idem cenleo de quavis alia blasphemia atro-
ci. At nonnulla verba, ut per Dei vitium, non
atrocia excusari posse à peccato blasphemie
ostendam §. 47. P. Valentia & P. Suarez ibi
adducendi censent à ioco excusari blasphe-
miam. Quod si quis dicat licere iurare in ioco:
respondeo si iuramentum sit falsum, ef-
se peccatum mortale; ut mendacium ioco-
sum est veniale; nec enim per iocum Deus
potest esse testis falsus: si tamen constat in-
ter audientes non esse animum iurandi, nec
asserendi falsum; res est alterius disputatio-
nis: & quamvis disputandi gratia permitta-
mus iuramentum illud non esse peccatum
mortale; non est eadem consideratio de blas-
phemia: quia verba iurantium secundum se
non dedecent Deum, sed potius sunt argu-
mentum honoris; si autem constat non ef-
se animum iurandi, cessat occasio unde iu-
ramentum est malum: blasphemia autem
est verbum Deum dedecens: quod in ioco
non amittit significatum indignum

Deo; ac propterea numquam est
aptum ad iocandum.

SECTIO V.

Qualis cognitio reperiatur in
blasphemia?

PRIMUM statuo peccatum blas-
phemie nullibi esse, nisi verba cog-
noscantur esse contra Deum; id est,
esse mala Deo, & contumeliosa. Ita S. Thom.
quæst. 13. art. 2. ad 3. asserit hominem excu-
sari à peccato mortali blasphemie, quando
ob motum subitum non apprehendit id quod
dicit esse blasphemiam: quia non considerat
eius significationem. Quod si ignorantia hæc
sit invincibilis, excusabit omnino à peccato
blasphemie. Ratio à priori: quia peccatum est
voluntarium, quod pendet à cognitione sin-
gularum: si igitur aut vocis ignoratur signifi-
catio, aut eâ cognita ignoratur obiectum esse
Deo indecorum, non esset blasphemia. Exemp.
grat. si quis inculpate indicet, carentiâ trium
personarum non dedecere Deum, si cum hac
ignorantia neget Trinitatem, non erit blas-
phemus; ut esset qui censeret dedecentem ef-
se ignorantiam, & eam Deo adscriberet.

Huic doctrinæ obesse videtur Sanct. Au-
gustinus tom. 1. lib. 2. de moribus Manichæo-
rum cap. 11. ubi asserit à Manichæis plures,
ac detestabiliores blasphemias in Deo effu-
giri, quam ab alio unquam blasphemio; sed
Manichæi non arbitrabantur illas dedecere
Deum: ergo. Nego minorem: quis enim tam
insanus non censeat esse indecorum indigere
multis rebus? Equidem Sanct. Augustinus
tam multa indecora refert eo cap. 11. à Ma-
nichæis asserta de Deo; ut animus & oculi
inhorrescant eorum lectione. Deinde illa ig-
norantur culpate: culpata autem ignorantia
non excusata peccato; sed perinde est ma-
lum scienter agere, ac cum ignorantia culpa-
ta, ut autem Augustinus: *Sed cum fabulas pe-
stris narrare caperitis, & corruptibilem, & com-
mutabilem, & instabilem, & indigentia obno-
xium, & imbecillitatem admittentem, & à mise-
ria non tutum Deum mira cecitate possessi sua-
deris, & mira cecitate possessis etiam persuado-
tis.*

Hanc autem cognitionem de significato,
& significato verborum, non posse esse fal-
sam docet Aragon in hunc primum articu-
lum, notabili 4. distinguit enim infidelem à
blasphemo; quod hic ex pravo affectu in
Deum, & non ex pravo intellectu loquitur
malè de Deo; ille vero non ex affectu pravo,
sed ex pravo intellectu: nec dissentire vide-
tur Pater Azor tom. 1. lib. 2. cap. 28. quæst. 2.

Hæc opinio est contra omnes fere Theolo-
gos

Navar.
Suar.
Lorca.

Valent.
Suar.

§. 17.

S. Thom.

§. 18.

August.
Obiect.

Resp.

§. 19.

Arag.

Azor.

S. Thom.
Caiet.

August.

gos asserentes posse esse blasphemiam cum hæresi: quod clarè docuit S. Thomas art. 1. constituens blasphemiam cordis in intellectu falso circa bona Dei. Caietanus censuit nullam esse blasphemiam sine falsitate speculativa, aut practica: quod non solū intelligit de blasphemia externa; sed etiam de interna: estque contra S. Augustinum adductum §. 18. Statuta enim definitione blasphemiae, ait contra illos. *Ad oris enim signaculum dicitur pertinere ab omni continere blasphemiam; est autem blasphemia cum aliqua mala dicuntur de bonis.* Deinde subiicit. *Si ergo ratio convicerit neminem de Deo peiora, quam vos dicere; ubi erit memorabile oris signaculum?* Quasi dicat qui loquuntur mala de Deo sunt blasphemii: vos loquimini de Deo peiora, quam alij hæretici: ergo estis magis blasphemii. Hæresis ergo tantum abest ad excusanda blasphemia; ut potius illam graviores reddat: quia facit ut re ipsa sentiamus de Deo ea obiecta, quæ mala esse cognoscimus: infidelitas ut sic abstrahit à blasphemia; at voluntas loquendi mentali & affirmativo verbo mala de Deo, est quædam species infidelitatis simul, & blasphemiae. Hæc ut sic abstrahit ab hæresi; in aliqua tamen specie est simul blasphemia, & infidelitas: infidelitas quidem qua parte non creditur revelationi sufficienter propositæ; blasphemia vero qua parte assensus de obiecto materiali infidelitatis, est verbum malum de Deo. Hæc dico nunc cōtra Aragonē; infra verò §. 44. disquiram exactè discrimen blasphemiae à ceteris peccatis.

Arag.

§. 20.

E contra vero censent alij omnem cognitionem, à qua oritur blasphemia, esse falsam. Distinguunt autem duas falsitates: alteram speculativam, qua affirmamus de Deo malum, quod non habet; ut *Deus est crudelis*, vel negamus bonum, quod habet: ut *Deus non est omnipotens*, vel creaturis adscribimus quod est proprium Dei; ut *Angelus est immortalis per ordinem ad potentiam Dei absolutam*. Omnes hæc propositiones sunt falsæ speculative; & sunt blasphemiae. Altera falsitas est practica, sive in modo asserendi malum de Deo: licet enim intellectus assentiatur Deum non esse crudelem; at cum quis loquens Deo asserit: *O crudelis!* se gerit practice, ac si id sentiret: item qui ait, *pereat Deus, male sit Deo*: ita se gerit, ac si id sentiret esse possibile. Quæ doctrina est Caietani, & aliorum, quos adduxi §. 6. quam sustineri posse fatetur Pater Suarez tom. 1. de relig. tract. 3. lib. 1. cap. 4. num. 9. immò Aragon adductus §. 19. asserit verba blasphemiae significare aliqua ratione falsum. Quæ videtur esse doctrina Sancti Augustini tom. 4. lib. contra mendacium cap. 19 asserentis nullum esse posse periurum per veritatem; sicut nec blasphemum. At vero Au-

Caiet.
Suar.
Arag.

August.

gustinus non agit de blasphemia ut sic; sed de hæreticali continente falsitatem speculativam: censet enim blasphemiam esse peiorem periurio; quia periurio Deus adducitur testis de re falsa; blasphemiam vero dicuntur falsa de Deo. Vide verba §. 50.

§. 21.

Suar.
Lorca.
P. Luisius.

Nullam falsitatem esse necessariam ad peccatum blasphemiae, nec speculativam, nec practicam, iure docent Pater Suarez proximè adductus num. 10. Petrus Lorca in commentario num. 6. Pater Luisius disputat. 58. dub. 1. §. *verum hæc*, & alij. Probatur primum à priori: quia blasphemia est verbum malum de Deo; sed sine vllâ falsitate, possumus effutire verbum malum de Deo: ergo & esse blasphemii. Probo minorem: quia iracundus in Deum, sciens nullum in illum malum cadere, potest illi imprecari: item sola voluptatis causâ sciens Christum, & eius Matrem non esse dignos vituperatione ob membra genitalia humanæ speciei communia; potest in confabulatione ea proprijs nominibus, (quibus nisi obsecrari, non vultur) cōpellare: in quo nulla est falsitas: etenim si quis verba faciens cū femina nobili & honesta, eius pudēda vocabulo pudēdo cōpelleret, id ea accipit pro cōtumelia; non quod ob id existimet se in loquētis opinione, esse vituperatione dignā; sed quod ipsa vocis inhonestæ vfurpatio est cōtumelia. Itaq; non ex falsitate, sed ob solam vocis obscenitatem committitur blasphemia: immò cum sæpe sint verba facienda de partibus ipsis, non irrogatur iniuria, si circuitione aliqua significantur; at est in Urbano obscenitas, eas propria compellare voce: ergo in sola vocis mutatione; non verò in diversa falsitate est ratio blasphemiae ijs in rebus. Secundò probatur: qui imprecans Deo malum non habet aliam falsitatem practicā, quam qui Deum odio habet: non enim est opus ad odium, ut apprehendatur Deus capax mali; sed ut simplici apprehensione apprehendatur carentia Dei, & in illam habeamus affectum simplicem; sive ut displiceamus in Deo: hic si diceret: *mibi displicet Deus*; esset blasphemus: quia facit verbum malum de Deo: ergo eadem ratione si diceret, *male sit Deo*; non diceret falsum, nec speculative, nec practice: quia modo optativo exprimit odiū Dei: item ostendam §. 38. hoc verbum, *per vitam Dei*, esse blasphemum ex iure, cum non continet aliam falsitatem, quam hoc, *per Deum*, quod non est blasphemum.

(2)

S. Tho. q.
1. art. 3.

SECTIO VI.

Utrum convitia in Sanctos sint blasphemiam?

§. 22.
August.
1. Concl.

CONSTAT ex Sancto Augustino §. 4. adducto, blasphemiam vulgò usurpari pro malo verbo de Deo. Nunc expendamus utrum blasphemare quis possit in Sanctos. Ac primum dico omne malum verbum in Sanctos esse blasphemiam in Deum in eo, qui ius canonicum animadvertit. In quam conclusionem facile cōveniunt authores. Probatur: quia ius canonicum ob laudem Dei prohibet Sanctis maledici: ergo qui sciens violat hanc legem, facit contra laudem Dei: quod est blasphemare. Antecedens constat ex Gregorio IX. cap. *statuimus* de maledicis: cum enim ibi maledicentiam in Sanctos Dei blasphemiam appellet, idē est: quia Ecclesia ob laudem Dei vult coerceri linguas à maledicentia in Sanctos: idque iuste: cum enim regnent cum Deo, in illis vult ipse laudari, & ut in ipso illi quoque laudentur. Consequentia vero probatur: quia quando aliqua actio precipitur, aut prohibetur in cultum, aut laudem Dei: qui legem violat, peccat contra religionem, aut laudem Dei: ut qui operi vacat die festo, est irreligiosus: quia vacatio ab operibus precipitur in cultū Dei. Sic interpretor Patrē Suarez cap. 5. numer. 5. ubi asserit sufficere ad blasphemiam in Deū, maledicere Sanctis cognitis cum aliqua habitudine ad Deum: nempe cognita etiam Ecclesie lege. Vide §. 38. de hoc verbo *per vitam Dei*.

§. 23.
2. Concl.

Dico secundò, si quis considerans maledicentiam in Sanctos aliquo pacto cedere in derisum contemptumq; Dei, aut convitium, denique qui censet malum verbum de Sancto esse malum etiam verbum de Deo, illudque facit, est blasphemus: sive id directè intendat, sive ex alio fine: dum tamen advertat verba esse contra Deum. Hæc conclusio à nullo negatur: estque ex terminis nota: quia blasphemiam est verbum malum de Deo; sed illa mala verba de Sanctis sunt mala verba de Deo: ergo sunt blasphemia: quemadmodum est irreligiosus qui videns irreverentiam in Sanctos esse contra cultum Dei, Sanctis infert irreverentiam.

§. 24.
3. Concl.

Dico tertio: qui nihil cogitat de laude Dei, nec de eius excellentia; sed præcisè de laude Sanctorum: nec animadvertit, cedatne id in vituperationem Dei; non est blasphemus, quamvis mala verba faciat de Sanctis.

Ut si quis diceret: *malesit Sancto Petro: abnege S. Ioannem*. Probatur, quia omne peccatū est voluntarium; sed tunc malum verbū de Sanctis non est voluntariè in Deū; ergo nec blasphemiam. Probo minorem, quia voluntarium est à cognitione circumstantiæ voluntariæ; sed tunc non cognoscitur circumstantia maledicentiæ in Deum: ergo non est voluntaria.

Dico quartò, si consideretur Sanctus secū dum se, & coniunctio, quam habet cum Deo; si tamen quis consideret nec laudem Sancti propter suam dumtaxat sanctitatem esse laudem Dei; nec vituperationem, aut imprecationem Sancti esse imprecationem Dei aut vituperationem: si quis mala verba faciat de Sanctis hac ratione, non est blasphemus, nec agit contra latrām; sed est irreverens & contra duliam, seu observantiam in Sanctos. Hæc cōclusio est Patris Vazq. lib. 1. de adoratione cap. 4. ubi asserit iniuriam irrogatam Sanctis, & sacerdotibus, non opponi latræ; sed duliæ: est autem hic eadem omnino res mutato nomine *blasphemia*, in nomen *iniuria*: idem asserit Pater Luisius disputat. 58. dub. 2. fine. Pater Valentia tom. 3. disput. 1. quæst. 13. punct. 2. *versus sed dicis*. Pater Thom. lib. 2. cap. 32. num. 27. & alij.

§. 25.
4. Concl.

Probatur primum ab exemplo: est speciale peccatum contra duliam, quod non habet malitiam irreligionis contra latrām: ergo & speciale peccatum contra honorē Sanctorum, quod non sit blasphemiam cōtra Deū. Antecedens negari nequit: quia est specialis virtus duliæ deferens honorem Sanctis, quæ distinguitur à latrā; at virtuti vni potest opponi aliquod peccatum, quin opponatur virtuti alij. Consequentiam probo, quia blasphemiam est quædam species irreverentiæ. Secundo probatur: quia Sancti possunt terminare iniuriam, & convitium: quia habent propriā bonitatem, de qua possunt fieri verba mala, ut possunt terminare odium oppositum charitati morali: immò possum ego imprecari Sancto Petro, & benè precari Deo, & Christo, propter distinctas bonitates & excellentias: & potest quis honestissimè appellare omnes Christi partes propter cultum & laudem Christi; & simul potest impudenter nominare partes B. Petri. Hæc dico de ijs virtutibus & vitijs secundum se; inunc autem ob legem Ecclesie in omni irreverentia in Sanctos reperitur distincta malitia in religionē, ut dixi §. 22. omnis autem iniuria in rem sacram inanimatam est contra Deum: quia non habet propriam bonitatem, contra quam fiat iniuria.

Vazq.
P. Luisius
Valent.
Sanchez.

§. 26.

S E C T I O VII.

Quid sit, & ad quod tribunal
spectet blasphemia ha-
reticalis?

§. 27.

BLASPHEMIA dividitur in hæreticalem, & simplicem: illa est *verbum assertivum alicuius hæresis*. Cum ergo aliquis indignabundus ait; *Deus heri fuit crudelis: Deus est ebrius*, committit blasphemiam peccatum: quia male loquitur de Deo, est & illa propositio hæretica: quia asserit aliquid contra fidem: ob quod est blasphemia hæreticalis. Non dicitur *hæretica*, opinor: quia non oritur frequenter ab hæretico animo: *hæreticalis* autem dicitur: quia verè includit aliquid contra fidem. Hæc est doctrina communis, quam recognosce in Patre Suar. tomo 1. de relig. tract. 3. lib. 1. capit. 5. num. 7. P. Thom. lib. 2. cap. 32. num. 36. & P. Luisio disp. 58. dub. 3. sub initium: blasphemia simplex est, quæ nullum errorem affirmat. Sunt autem hæreticales omnes, quæ verbo affirmant hæresim, vt *non credo Deo, renego Deum, vel abnego*.

Suarez.
Sanchez.
Luisius.

1. Conclu.

Eymeric.

Peña.

Albertin.

Simanc.

Bruno.

Alfonf.

Castro.

Sanch.

§. 28.

2. Concl.

Dico primò blasphemus simplex nō pertinet ad tribunal Quæstorum: est doctrina Eymerici 2. p. direct. q. 41. nu. 1. Peña ibidē comment. 46. vers. *hæc distinctio*, cum Albertino, Simanca, Bruno, Alfonso, Castro & alijs: quos sequitur P. Thom. lib. 2. cap. 32. n. 37. estq; vsu confirmata doctrina.

Dico secundo, blasphemus hæreticalis spectat ad solū tribunal Quæstorū: ita censent authores adducti §. 28. est ergo consuetudo pro hac sententiā, & aperta ratio: quia blasphemia hæreticalis est propositio hæretica formaliter: quia est integra, vt *Deus est crudelis*, vel virtualiter: quia est vnū, aut plura verba significantia integrè hæresim, vt *abnego Deū. O Deus iniuste!* sed propositio hæretica spectat ad tribunal Quæstorū dūtaxat: ergo & blasphemia hæreticalis: cum igitur delictum sensibile sit hæresis; de occultis autē animis nō possit Ecclesia iudicare nisi per sensibilia signa, cū præcipuū signū sit hæresis vocalis; totum crimen spectat ad hoc tribunal.

§. 29.

Eymeric.

Peña.

Ratio autē agendi in blasphemos hæreticales præcipue est permittēda prudentiæ, & consuetudini Quæstorū: plurimū enim pēdet ex circūstātijs cuiusq; blasphemi. Eymeric. 2. p. q. 41. nervos cōtendit ad probandū agēdū esse cum illis more hæreticorū: Peña cōment. 66. §. *sed hæc*, moderatur Eymericū. Dicam breviter quod sentio. Primū habēda est ratio generis, & natalium blasphemi: si enim est nobilis (quos Hispani *Hidalgos* appellāt)

sine gutta sanguinis Iudaici, aut Morisici: itē si nullus ex eius maioribus in hæresim est lapsus; mitius cū illo videtur agendū, quā cum Morisco, aut Iudæo, aut filio nepoteve hæretici. Quia cum verba externa sint hæretica, sit fundamentū coniecturæ de animo Catholico, hoc fundamentū nititur generi: veteres enim Christiani, & ab hæresum infamia alieni, *habent pro se* (vt aiunt) *presumptionem*, secus Morisici, Iudæi, & filij, aut nepotes hæreticorum: *sapiunt enim picem*, & petram, ex qua sunt excisi.

§. 30.

Secundo considerādi sunt omnes blasphemii, si quis fuit suspectus de hæresi vlla, aut si inter hæreticos fuit educatus moribus corruptus; gravius eū premit suspicio, quā si nunquam fuisset suspectus, aut inter Catholicos semper fuisset educatus, aut inter hæreticos moribus nō corruptus. Ego quidē censo cū Eymerico blasphemū, qui aliās fuisset de hæresi suspectus puniendū esse hæreticorū supplicio: hæreticalis enim blasphemia cōfirmat suspicionē hæresis: idē dico quādo blasphemus levi occasione, & frequēter exomit hæreticalē blasphemiam. Nisi adeo sit animo iracundo, vt facili exalbescat: tunc enim ex alijs occasionibus furescendi absque blasphemia; conijcimus causam blasphemiam esse bilem, non hæresim: cum ijs verò, qui facili, & frequenter blasphemant, durissimè est agendum, paulò minus severa disciplinā, quā cum hæretico.

§. 31.

Si verò constiterit blasphemū multo epoto vino, aut vrgenti occasione excitante bilis, semel effutivisse blasphemiam, nō est pro hæretico censendus: tūm quia est occasio cui adscribantur ea verba præter hæresim, nēpe vinū, aut accensio furoris: in quo sensu accipio moderationē Peña. Quod consuetudine video esse receptum: puniuntur enim blasphemii aliter ac hæretici. Multa obijcit Eymericus, acutè quidem & graviter: nempe nō esse maiore occasionemurbationis periculum mortis, quā ludum; cum tamen puniatur, vt hæretici qui metu mortis fidem abnegant exterius. Respondet Peña: etiā cum illis, qui fidem negāt exterius, mitius agendū, quando nōnullæ circūstantiæ eos excusant. Respondeo mortē imminētē non esse causam excitandæ bilis; sed timoris: bilis autem est causa furoris, non timor: furor verò emit tit iracunda verba, non timor: homo autem iratus minus habet mentis, quā timens: eaque propter minus est in fide suspectus; si tamen tanto quis timore corripetur, vt fieret stupidus, excusaretur ab hæresi interna ob externa signa: item cum interrogamur de fide, magis cum la dimus eius negatione coram tyranno, quā cum verbis furiosis contra eam agitur: quia sit specialis contumelia Christo,

Obiect.

Resp.

S. Tho. q. 1. art. 3. Christo, quando eum ita negamus: contendunt enim Christus atque tyrannus: hic autem victoria potiri videtur. At bilis & occasio furoris ijs carent circumstantijs.

§. 33.
Peña,

Peña eo commentario 66. versu ceterum refert ex Rojas & Simancas poenas in blasphemias hæreticales. Homines ignobiles, qui enormes blasphemias effutiverunt: producuntur galero papyraceo, seu mitra infami; apud nosotros (*coroza*) collum ligati fune; lingua ligata palo: sine pallio, nudis pedibus; flagellati tandem mittuntur in exilium. Quod supplicium non infligitur hæreticis: qui reconciliati cum Sanct. Andræe cruce rubra, & pallida totam vitam degunt, bonis omnibus privati in domo Pœnitentiæ. Si vero blasphemus sit nobilis, licet blasphemia sit atrox: nec vapulat, nec mitratus producitur, nec exulat; sed certo tempore concluditur in monasterium, interdum compulsus abiurare hæresim; ob minus graves blasphemias solent homines produci die festo ad sacrum audientum stantes, sine pallio, sine calceis, & tibiis, fune succincti tenent manu cereum ardentem; deinde audita sententia mulctantur pecunia. Pater Azor tom. 1. lib. 9. c. 28. late agit de hoc argumento.

Azor.

SECTIO VIII.

Blasphemiæ recensio.

§. 34.

P RIMUM omnia verba hæreticalia, quæ apprehenduntur esse mala Deo, sive contumeliosa, sunt blasphemias, non vero quævis hæretica propositio: si enim quis dicat: *numquam Matthias fuit*, nullum verbum est contra Deum; solumq; peccat contra fidem & eius confessionem, non tamen contra religionem. Secus qui dicit *Deus est impotens*, peccat enim & contra fidem eiusque confessionem, insuper & contra religionem, quâ parte imperat laudem Dei: item qui adscribit creaturæ aliquid divinum, ut qui dicunt se esse Christum: cum enim Christus ex postulare cum Iudæis eum volentibus lapidare; responderunt: *De bono opere non te lapidamus; sed de blasphemia. Quia tu homo eum facis te ipsum Deum*. Veritatem Christianam censuerunt esse blasphemiam: quia arrogare sibi divinitatem est blasphemia: cum autem rationem redderent Pilato, ob quam Christus esset perimendus; asseruerunt: *secundum legem debet mori: quia filium Dei se fecit*. At nulli est ea lex nisi Levit. 24. *Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur*. Itaque illa lege censabant agendum in Christum, ut in

Ioan. 19.7
Le. 24.26.

blasphemum: quia falsò censabant ab ipso falso arrogari divinitatem. Ratio est: quia multitudo Deorum minuit laudem Dei, & excellentiam: *tu enim solus altissimus: ego sum Deus & non alius præter me*. Vnde omnia seria iuramenta per Deos falsos, sunt blasphemias hæreticales: quia significant esse alium Deum. Fingere autem sanctitatem, nec est blasphemia, nec contra Sanctos: quos non dedecet pluralitas; si tamen quis fingeret honorem, quem constat unitantum delatum à Deo; ageret contra duliam: item si qua fœmina fingeret se peperisse conservata virginitate; ageret contra hyperdulliam, qua colitur Mater Dei: cuius privilegium fuit illa ratio pariendi. *Nec primam similem visa est nec habere sequentem*.

Blasphemias non hæreticales: sunt imprecationes mali Deo. Exemp. grat. *Male sit Deo. Doleat Deus*: & similes, etenim verba explicata modo optativo verè sunt verba, & dicuntur verè: item sunt mala Deo, ut constat: ergo sunt blasphemia: quia omne verbum verè & propriè, cui absolute & propriè convenit dici, & quod significat malum Dei; est loquutio mala de Deo, ac propterea est blasphemia.

At sunt nonnullæ phrasæ verè blasphemias si propriè sumantur: ut *corpus Dei tecum* Hispanè *cuerpo de Dios con el*, etenim significant imprecationem corporis Christi alicui ut mali. At in vulgari usu, non ita accipitur; sed tantum usurpatur ad significandum animum iratum alicui, nec vulgo propterea concipitur Christi corpus, ut malum alicui, nec id significari. Quapropter ea verba non sunt blasphemias: quia id pedit ex usu. Quod observant Pater Thom. lib. 2. capit. 32. numer. 30. & Lorca in commentario numer. 7. eadem ratione non sunt blasphemias alià verba, ut cum quis iratus dicit *Apaga te, ne te commendem gratia Dei*: item *illum commendavit Deo. Diole a Dios*: quia hæc verba potius traxerunt originem ab animi modestia, ne enim nominarentur diabolus: illæ phrasæ irrepsere; ut Iob c. 1. *benedicere Deo* sumitur pro *maledicere*. Non ergo significatur gratia Dei ut mala; sed significatur alicuius iracundia; quam nolumus significare ijs verbis: *eum commendavis diabolo*, ut in *corpore Dei* observat Lorca.

§. 35.

§. 36.

Sanchez.
Lorca.

Hoc verbum *per vitam Dei*, quæritur an sit blasphemum? Dico primo; secundum se non esse blasphemum magis, quam *per Deum*, non enim significat imprecationem. Quod enim ait Pater Suarez cap. 5. num. 8. & Pater Thomas cap. 32. num. 25. & alij hoc verbum esse execrans vitam Dei, nec adduci eam in testem, non laudo: cur enim *per vitam Dei* sit execratio magis quam *per Deum*? aut cur alterum sit iuramentum & non alterum? Maxime cum Pater Thomas numer. 32. censet non esse blasphemiam; sed solum iuramentum

§. 37.

ramentum per virginitatem Mariae: & non sit blasphemia per sanctum Eucharistia Sacramentum, & sit blasphemia per vitam Christi: quæ est eadē anima & corpus vnita, quæ sunt in Eucharistia: video, posse dici per vitam Dei, respondere huic imprecationi per meam vitam, quæ est idem ac me vita deficiat. At non video cur ita sit: quia & per meam vitam, & per meam animam possum iurare sine imprecatione.

1. Concl.

§.38.
2. Concl.

Dico secundo per vitam Dei, esse blasphemiam, & per vitam Christi, & per vitam Sancti Petri, & per vitam Cœli. Probatur: quia in laudem Dei interdicta sunt iure illa verba: ergo sunt blasphema. Consequentia probavi §.22. Antecedens patet: quia homines ea verba vsurpantes puniuntur poenā iure Hispano decreta blasphemis, nempe, vt in carcere teneantur triginta diebus vincti catenā ferreā; vel certe in vsu vulgari ea verba sunt accepta, vt contumeliosa, & irreverentia: satis autē est vsus communis, à quo maximē pendet significatio verborum: vt enim alia verba secundum se sonantia blasphemiam, vt corpus Dei tecum, propter communem vsum non sunt blasphemata; ita ē contra per vitam Dei licet in se non sonet blasphemiam, est blasphemū propter communem vsum, qui occasionē accipit ex humanis: cum enim dicitur: hoc feci per vitam meam, aut per vitam mei patris, est execratio, ac si dicat: ita ego vivam vt hoc feci. Vnde confirmari poterit ratio P. Suarez censentis eam esse imprecationem; at non reddit discrimen cur per Deum non sit imprecatio, vt est per meum patrem.

Suar.

§.39.

Vsurpatione partium corporis Christi, si sit per verba invitata inter viros pudicos, est blasphemia: quia illarum partium nomen proprium censetur communiter pro irreverenti; & puniuntur pro contumeliosis, qui coram pudicis illud vsurpant: immo si quis puer, aut insanus, aut quis incautus per cacophoniam, illo vtatur verbo; omnes audientes rubore suffunduntur; maximē autem sceminae honestæ: est enim stylus ille proprius Ganeonum & scortorum in lupanaribus. Hæc autem est ratio à priori, cur ea verba sint blasphema: non quod videantur vsurpari quasi indecora; sed quia sunt in vsu communi habita pro impudicis: item si excrementa propriā compellantur voce, quæ apud pudicos censetur immunda.

§.40.

Siquis autem dicat per corpus Dei Patris, aut per eius barbam, aut per alas spiritus Sancti, est blasphemus hæreticalis: quia verba sunt contumeliosa, & significant hæresim; si vero sumantur pro corpore imaginis earum personarum, sunt blasphemia simplex, de cuius gravitate dicam §.47. Alia complura comperies apud Patrem Thomam eo cap. 32.

Sanct.

si quis dicat tam verum est hoc, quam esse Deum. Sot. Sotus censet parum à blasphemia distare. Pater Suarez eo cap. 6. numer. 12. eam phrasim damnat blasphemiam: quod fecerunt Covarruvias & alij. Pater Thomas capit. 32. numer. 31. cum alijs bene distinguit: si animus sit (vt frequenter est) efferre similitudinem quamdam & comparisonem, non est blasphemia, maximē cum omnes propositiones veræ sint æqualiter veræ. Si autem significetur certitudo æqualis, est blasphemia.

Sot.
Suar.
Covar.
Sanchez.

S E C T I O IX.

Quibus virtutibus opponatur blasphemia?

DICO primò: blasphemia hæreticalis opponitur confessioni fidei. S. Th. id docuit expressè quæst. 13. ob quod ibi egit de blasphemia. Probatur aperte: quia virtus cōfessionis fidei est volūtas faciendi verba ad sonantia mysterijs fidei, quibus significetur assensus internus; sed blasphemia opponitur illi virtuti in obiecto materiali: ergo illi opponitur absolutē: consequentia patet: quia ad contrahendam malitiam alicuius vitij, satis est opponi virtuti in obiecto materiali, vt dixi §.13. Minor vero probatur: quia blasphemia hæreticalis profert verba absonantia revelatis obiectis. Non dico propter hæc blasphemiam esse idem vitium habituale cōtra fidei cōfessionē: est enim aliū loci quæstio; sed solum habere blasphemiam malitiam peccati contra fidei confessionem, vt voluntas occidendi propter machinam habet malitiam homicidij.

§.14.
1. Concl.
S. Thom.
Prob.

Dico secundo: blasphemia vt sic opponitur religioni, qua parte religio præcipit laudem Dei. Hæc conclusio est omnium ferè doctorum. Vide Patrem Suarez tom. 1. de relig. tractat. 3. lib. 1. capit. 6. à numer. 5. Patrem Valentiam tom. 3. disputat. 1. quæst. 13. pūct. 2. versu sed dicet. Patrem Azor. tom. 1. lib. 9. cap. 28. initio. Patrem Thom. lib. 2. capit. 32. numer. 7. Patrem Luisium disputat. 58. dub. 1. versu deinde, & Magist. Loricam in commentario num. 6. Probatur aperte: ad religionem spectat laudare Deū; sed blasphemia est contra laudem Dei: ergo contra religionem. Minor probatur: quia contumelia opponitur laudi; blasphemia autem est contumelia in Deum: ergo opponitur laudi Dei; immò vitium blasphemiam ex obiecto formali opponitur directē laudi Dei: quia illam odio habet, & amore eius oppositum, vt vitium in

§.42.
2. Concl.
Suar.
Valent.
Azor.
Sanchez.
P. Luisius.
Lorca.
Prob.

tem-

S. Tho. q. 13. art. 3. temperantiae opponitur castitati in obiecto formali.

§. 43. Dico tertio: magis directe & formaliter blasphemia opponitur religioni quam confessioni fidei: quia magis directa & formalis, & maior oppositio est in obiecto formali & materiali, quam in solo materiali; sed blasphemia opponitur directe laudi Dei in obiecto materiali: quia laus dicit honesta verba; blasphemia turpia, & in obiecto formali: quia laus ea dicit, quia sunt Deo honesta; blasphemia autem quia sunt turpia: ergo oppositio directa & undique perfecta est cum religione. At vero confessio fidei habet pro obiecto verba significantia obiecta revelata propter honestatem dicendi externam, quae mente creduntur à Deo revelata; blasphemia autem non habet odio eam honestatem; nec vult dicere contra fidem propter bonitatem deletabilem exprimendi verba contra obiecta revelata; sed vult dicere verba contumeliosa Deo: quia vero nonnullae contumeliae sunt etiam contra fidem; ideo opponitur ea in parte fidei confessioni.

§. 44. Dico quarto: blasphemia est peccatum omnino distinctum ab infidelitate. Ita auctores adducti §. 42. Probatur: quia infidelitas consummatur in assensu interno contra revelationem Dei propositam sufficienter; nec per se tendit ad eum explicandum; sed blasphemia per se tendit ad dicenda verba, quibus alijs manifestetur vituperatio Dei: ergo blasphemia non est infidelitas, & quamvis §. 19. ostendi contra Aragonem, posse blasphemiam aliquam speciem esse speciem infidelitatis; id fuit ut ostenderem eius argumento non probari blasphemiam non posse esse cum assensu falso, quae non distinguere- tur ab assensu haeretico: id enim non esset multum incommodum. At dicere, & loqui non usurpatur in praesenti à Doctoribus pro verbo mentis, quo nobismet dicimus obiecta; sed pro verbo, quo loquimur cum alijs: propterea blasphemia dicitur peccatum linguae, qua loquimur cum alijs. Voluntas ergo loquendi cum aliquo male de Deo est peccatum blasphemiae: contingit interdum voluntatem illam blasphemiam esse cum infidelitate: quia blasphemus est simul haeticus: quia sentit apud se de Deo contra fidem; & videns id quod sentit esse contumeliam Dei, vult illud cum alijs loqui, ubi sunt duo peccata vel tria: alterum in dissensu voluntario contra fidem, & in voluntate manifestandi errorem; siue haec sint unum, siue duo peccata; aliud vero est voluntas dicendi contumeliam Deo. Haec omnes malitiae reperiuntur in haeretico blasphemio.

§. 45. Dico quinto: blasphemia non opponitur specialiter charitati: id est, non est odium Dei.

Probatur, tum quia blasphemia haereticalis potest esse absque odio Dei; siue cum iracundus asserit: *Deus nihil providet*, vel *diabolus est Deus*: item cum Deo ut Deo adscribimus corpus: & cum obscena voce compellantur nonnullae partes corporis Christi & sanctissimae eius Matris. Blasphemia ite imprecans potest esse absque odio Dei, ut *paeniteat Deus*: tunc enim possunt fieri ea verba ex iracundia, & non ex odio. Sepe enim patri irascitur filius, & filio pater absque odio: interdum blasphemia oritur ex odio, tunc autem sunt duo peccata: primum est odium; secundum est velle convitiari Deo. Quando blasphemiam ita dicitur aliquid falso de bonitate Dei, ut ledatur eius honor, tunc est iniustitia stricta in Deum, estque obligatio ex iustitia ad satisfaciendum, ut dico vol. 3. disp. 12. §. 111. §. autem 139. ostendo blasphemiam esse etiam iniustitiam, & esse plures habitus.

SECTIO X.

De gravitate blasphemiae.

GRAVITAS alicuius peccati consideratur vel absolute in se, vel comparate cum alijs. Dico primum: blasphemia in se est peccatum mortale, & ex suo genere. De qua doctrina dubitari non potest; nec eget probatione. Peccatum mortale ex genere suo est quod ad illum gradum malitiae non eget circumstantia spectante ad aliud vitium. Exemp. grat. mendacium est peccatum mortale, non ut praecise opponitur virtuti veracitatis; sed virtuti religionis, cum falso iuratur; vel alicui alijs: si enim quis nec peieret, nec iniustitiam inferat, nec grave aliud damnum faciat, nisi mentiri; non est peccatum mortale. At vero tametsi quis non opponatur alij virtuti, intra solam speciem blasphemiae committitur peccatum mortale.

Dico secundum: blasphemia potest per accidens esse peccatum veniale: primum, cum quis ira tantum furens, ut parum consideret verba, quae facit: tunc enim est peccatum veniale ex subreptione. Quod clare docent Theologi cum S. Th. q. 13. art. 2. Secundum censebit aliquis cum quis verba illa facit non iratus Deo; sed alicui homini, v.g. cum offeditur Antoni⁹ à Petro, & illi succensus ait, *per viam Dei*, hoc non esse peccatum mortale blasphemiae; sed veniale. Quia non loquitur in Deum, nec illi convitiatur; sed illis vocibus est usus materialiter, & aliud agens quam ipsae petunt. Quod ex Caiet. docuit P. Valent. to. 3. disp. 1. q. 13. punct. 1. versus *sed tamen*. Consequenter quidem ad id quod dixerat versus *ut autem*: nempe verba blasphemiae non esse, nisi quae serio dicuntur; non vero quae ioco, quod expresse dixit

§. 46.
1. Concl.

§. 47.
2. Concl.

S. Thom.

Caiet.
Valent.

Pater

P. Suar. tom. 1. de relig. tract. 3. lib. 1. c. 6. n. 1. Quod accipio de verbis, quæ eis non exprimitur obiectum aliquod turpe: si enim quis id advertat, peccat graviter: quia iocus non excusat à peccato mortali, in his verbis atrocibus, ut dixi §. 16. multo minus ira in alium. Cum verò verba, nec sunt obscæna, nec de obiecto indecoro; sed quæ magis significant animū iratū, excusantur à peccato mortali: quia tandem proferuntur sine perfecta consideratione, de illorum malitia in Deum, vel iam ex consuetudine & circumstantijs non accipiuntur, ut convitium Dei, multum enim valet usus & circumstantiæ. Tertiò est peccatum veniale cum de aliquo Sancto dicitur defectus corporis non in contemptum sanctitatis, ut si quis dicat. *S. Petrus Calvastr: vel S. Crispinus Sutor.* Quod docuit P. Thomas cap. 32. num. 42. Huc referri videtur, si quis diceret, *ita est per barbam huius imaginis Dei Patris:* quæ verba non videntur præferre malitiam gravem: quia blasphemia non est hereticalis, nec de obiecto obsceno, nec vox dedecens: solum videtur asferre iocantem levitatem.

Sanchez.

§. 48.
2. Concl.

Dico secundò: ex parvitate materiæ non est peccatum veniale blasphemiarum, inconvitio seriò dicto in Deum: in quem omne convitium est grave in homine perfectè sui cōpote: itaque in verbis atrocibus, & in animo in Deum, non est parvitas materiæ: ut dixit P. Thomas cap. 32. num. 40. & Pater Suarez lib. 1. cap. 6. num. 2. ex Caietano & alij: illa autem verba de quibus egi §. 47. non sunt venialia ob parvitatem materiæ; sed quia nihil atrox significant, vel non diriguntur in Deum.

Sanchez.
P. Suar.
Caiet.§. 46.
3. Conclus.

Dico tertiò: blasphemia est minus peccatum ex genere suo, odio Dei, desperatione, & infidelitate: quia opponitur virtuti minus nobili. Religio enim, quia est virtus moralis, est minus nobilis charitate, fide, & spe: quia sunt Theologicæ: est autem blasphemia secundum se peior omni alio vitio opposito cæteris virtutibus moralibus: quia religio tenet primum locum inter illas; irreligio autem est gravissimum peccatum propter eandem rationem. Quæ doctrina est omnium Theologorum, sic explicantiū. S. Thomam quæst. 13. art. 3. Recognosce P. Suarez tract. 3. lib. 1. cap. 6. à num. 3.

S. Thom.
Suar.

§. 50.

Inter peccata irreligionis potest fieri collatio utrum blasphemia sit pessimum? Dico quartò: blasphemia est peior periurio. Quæ doctrina est S. Augustini tom. 4. lib. contra mendacium cap. 19. his verbis: *nec aliquam causam prorsus oportet obrendi, cur debeat peierari, vel quod est execrabilius, cur Deus debeat blasphemari.* Deinde subiicit inferius: ideo

August.

autem peius est blasphemare, quam peierare, quoniam peieranda falsa rei adhibetur testis Deus: blasphemando autem de ipso falsa dicuntur Deo: iniuria irrogaretur Augustino, si alia probatio conclusionis aliunde peteretur. Non disputo nunc, utrum omnis blasphemia sit peior omni periurio? cum enim agerem de peccatis ostendi intra speciem obiectivam minus malam, posse esse actus in specie intrinseca peiori quam alios de specie obiectiva peiori. At verò supremum peccatum de obiecto peiori, esse peius supremo peccato de obiecto minus malo: est autem alienum ab hoc instituto singula minutatim exquirere.

P. Suarez tom. 1. de relig. tract. 3. lib. 1. §. 51. cap. 6. num. 3. censet blasphemiam ex suo conceptu esse maximum peccatum contra religionem: quod mirè probat ex S. Hieronymo, & ratione: quia blasphemus aperto Marte cum Deo pugnat. Huic opinioni in parte acquiesco: gravius enim est dicere *Deum esse ebrium*, quam imagines conculcare: quia horrenda illa blasphemia immediate ledit divinitatem, qua ratione potest: item verba sunt signum expressus animi irreverentis, quam actiones. De peccato contra sacrificium aliqua est difficultas: quia sacrificium est excellentissimus actus religionis: significans, & re ipsa efficiens subiectionem creaturæ ad Deum: cui damus vitam creaturarum insignum dominij ipsius in vitam & mortem: ergo peccatum contra sacrificium erit gravius, quam blasphemiarum: quia læderetur sacrificium Dei, & actu ipso exercito ageretur contra eius supremum dominium. Tandem quia illa proculcatio esset in ipsum corpus Dei, & divinitatem, cui est unitum; si quis autem conculcasset Christum peccaret gravius quovis blasphemio. Hæc videntur doctrinam P. Suar. labefactare, non possunt nunc commode exponi: quia nondum expendi possunt honestas actionum religiosarum, & irreligiosarum turpitudine.

Suar.

SECTIO XI.

Utrum omnes blasphemia sint eiusdem speciei?

MULTI graves authores censent omnes blasphemias esse moraliter eiusdem speciei; nec illarum diversitatem debere in confessione exponi: in opinione affirmante, non debere exponi

§. 52.

S. Tho. q. 1. Art. 3. circumstantias etiam notabiliter agravantes intra eandem speciem: quia omne delictum blasphemiarum est intra eandem speciem moralem. Quod clarè docet Pater Thomas lib. 2. cap. 32. numero 38. Pater Azor, tomo 1. lib. 9. cap. 28. questione 10. Caietanus; & alij apud ipsos, nec dissentitur P. Suarez, eo lib. 1. cap. 6. num. 18. dum asserit omnes blasphemias hæreticales esse eiusdem speciei: item & non hæreticales inter se; alteras autem ab alteris specie differre, non negant ij authores; sed affirmant.

§. 53.

Debet ergo in eorum sententia considerari malitia blasphemiae intra propriam speciem, & non ut extrahitur ad speciem alius peccati: exempli gratia; asserit quis blasphemiam hæreticalem, & alius imprecativam: hæc differunt specie: quia hæreticalis habet duas malitias specie distinctas, alteram blasphemiae: alteram contra fidei confessionem; imprecativa autem si est coniuncta cum odio Dei habet alias duas malitias; alteram contra laudem Dei; alteram contra charitatem in Deum: malitia contra charitatem specie differt à malitia contra fidei confessionem, ac propterea illæ duæ blasphemiae differunt specie. At verò ratio blasphemiae hæreticalis, ut præcisè est contra laudem Dei, non differt specie à malitia blasphemiae imprecative, ut etiam est contra laudem Dei. Hæc est horum authorum opinio: cuius fundamenta mox expendam.

§. 54.

Enif.

Cui nequaquam acquiesco; opinatus intra ipsam speciem blasphemiae esse peccata diversarum specierum: quæ necessario in omni opinione sint in confessione explicanda. Quod tradit P. Luisius disputatione 58. dub. 3. §. Placet. Probatur primum: quia si quis verè iuret per aliquam partem corporis Christi obsceno verbo, est blasphemus: item si quis dicat. *Deus est sodomizans*; sed intra conceptum contumeliae hæc peccata differunt specie: ergo. Probò minorem: quia maior iniuria & contumelia est imponere Deo peccatum tam infandū, quam obscenè nominare Christi partes, quas verè habet. Quod videtur per se notum: si ponamus Christo nunc obijci ab hæretico eum fuisse masculorum concubitorem, & alium hæreticum iurare per Christi partes genitales: uter Christi humanitati esset contumeliosior? an hæc egent probatione? si quis obijceret ijs authoribus sodomiam, & alius eorum partes nominaret obscenè, in utrum plus excandescerent? si quis diceret Beatā Virginem fuisse concubinariam: alius verò eam habuisse sexum foemineum, illum obscæ-

nè compellans, uter in ratione contumeliae, eam maiorem inferret? horrent aures, & oculi, vel scripturam, aut voces aliquarum blasphemiarum, non ob solius vocis turpitudinem; sed ob iniuriam significatam.

§. 55.

Secundò, ipsi verè fatentur: ad peccatum blasphemiae satis esse voluntatem de verbis blasphemis; quamvis non sit directa voluntas convitiandi Deo; ut dixi à §. decimotertio; sed intentio expressa & directa convitiandi, specie differt à voluntate dicendi verba ex timore: ergo in ratione blasphemiae est diversitas specifica peccatorum. Minor probatur: quia prima voluntas habet pro obiecto formali bonitatem delectabilem, quam iracundus sentit in convitijs Dei; timidus autem habet pro obiecto formali bonum temporarium ob quod blasphemat.

§. 56.

Tertiò: quia blasphemia est peccatum propter contumeliam in Deum; sed contumeliae differunt specie: ergo & voluntas de illis. Minor probatur: quia mala, quæ possumus Deo blasphemè adscribere, sunt diversa specie. Ut enim apud homines diversa iniuria est, aliquem appellare latronem, ac appellare incautosum, & sodomiticum, & ebrium: ita apud Deum: quia ea omnia mala, ut inter homines sunt contumeliae distinctæ, propter diversam peccatorum turpitudinem, sic & cum cōiunguntur in Deum. Quapropter Sanctus Augustinus adductus §. 18. asserit Manichæos in Deum iactasse horribiliores blasphemias, quam hæreticos vltos. Quæ discrimina non sunt materialiter tantum; sed formaliter: quia est à convitijs formaliter ut convitia sunt: quæ est ratio à priori & evidens huius sententiae.

§. 57.

Quartò: cum vrget præceptum de laudando Deo; eius violatio est blasphemia, ut violatio præcepti religionis, est irreligio; sed tacere laudem Dei urgente præcepto specie differt à maledicentia in Deum: ergo intra peccata blasphemiae, est diversitas. Minor probatur: quia taciturnus nullum malum dicit de Deo, ut dicit blasphemis positivus, nec habet animum convitiandi; sed præcisè carentiam laudandi: & quamvis in nonnullis materijs peccatum omissionis, & commissionis non differant moraliter, ut furari quatuor aureos & eos non restituere: est quia tantum mali affert omisio, quantum commissio: at in alijs vitijs, graviora sunt peccata commissionis: ut gravius est odio habere Deum, quam eum non amare, urgente præcepto, & desperare, quam non sperare, & dissentiri auctoritati Ecclesiae, quam assensum cohibere,

re, & conculcare Christi corpus, & imagines sacras, quam non adorare. Quia commissio est gravius damnum, quam omisio, propter affectum: peius enim est convitium, & percussio Christi, quam carentia cultus: quia præter carentiam cultus addit convitium rationem positivam contumeliæ. Quod ab humanis est per se notum: discrimen enim est plusquam specificum inter non assurgere Regi, & eum compellere tyrannum.

¶ 58. Vnde deduco in confessione explanandas esse hæreticales blasphemias præ imprecativis: non solum ob oppositionem cum fidei confessione; sed quod intra blasphemiarum limites est diversum convitium assertio rei turpis, ac imprecatio: & inter hæreticales exponendæ sunt species contumeliarum, quæ actæ sunt in Deum: & inter imprecativas, quæ graviora mala significant: item & quæ sunt in Deum simul & Sanctos: quia habent duas malitias specie distinctas, irreligionis, & irreverentiæ in Sanctos: quia violatur religio, & dulia: & inter Sanctos exponenda est circumstantia in Virginem Matrem Dei: quia est contra Hyperduliam: quia hæc virtus, aut specie differt à Dulia; aut habet gravitatem exponendam in confessione: contumelia in res inanimatas non est necessariò exponenda: quia solus Deus patitur contumeliam; interest autem parum si ei convitieris in se, vel in creatura; immò nisi convitium in creaturam sit ex animo convitiandi Deo, minor est blasphemia Dei in creatura irrationali, quam in se ipso. Ratio est: quia creatura irrationalis non est capax laudis eiusmodi, nec convitij: quo differt à Sanctis, Recognosce P. Thom. cap. 32. num. 39.

Sanchez.

¶ 59. Obijciunt autem authores adducti §. 53. Sanctum Thomam quæstione decima tertia, articulo primo ad tertium, asserentem eodem habitu errari in attribuendo Deo, quod non habet, & negando quod habet. Respondeo à Sancto Thoma, non negari doctrinam hanc; sed in ijs obiectis, in quibus æqualis iniuria irrogatur Deo, parum interesse id fieri affirmatione, aut negatione: iam ostendi disputatione decima sexta de anima, omnes errores actuales specie diversos oriri ex diversis habitibus. At Sanctus Thomas eo articulo non agit de specie formali & intrinseca peccati; sed de obiectiva, ut constat ex argumento tertio, ad quod respondet. Vnde ego cum Sancto Thoma nego etiam tres species blasphemiarum obiectivæ.

¶ 60. Secundo arguunt: quia omnia iuramenta sunt eiusdem speciei: ergo & omnes blasphemiarum. Pucat. Hurt. de Mendoza, vol. 2.

phemiæ. Nego consequentiam: quia iuramento nullum malum significamus de Deo, nec volumus eum esse testem rei falsæ testimonium falsum affirmatum; sed speramus ab eo, non esse falsitatem detegendam, ut asserit S. Thom. quæst. 13. art. 3. ad 2. hoc autem nihil refert in hac materia esse, vel in illa: blasphemia autem est contumelia, quæ gravior est pro gravitate obiecti. Adverte maius peccatum esse iurare falso, quam abstinere à iuramento urgente præcepto. Nec disputo nunc utrum qui iurat per Deum, & Sanctos, opponatur duabus virtutibus, ut qui convitiatur Deo & Sanctis: si enim specialis virtus obligat ad non iurandum per Sanctos, sicut ad non inferendam iniuriam; iuramentum per Deum & Sanctos habet duas malitias: sicut convitiari, & iniuriam inferre Deo & Sanctis. Si verò non sint duæ virtutes: quia manifestatio miraculosa, aut manifestatio falsitatis iurata à solo Deo potest fieri, non est nisi vnum peccatum. Alia argumenta leviora ommitto.

S. Thom.

SECTIO XII.

Difficultates nonnullæ.

PRIMUM assero eam qui frequenter blasphemat, non esse arcedendum ab absolutione, si diligentiam aliquam adhibet ad coerendam linguam; sed interdum differendam aliquandiu absolutionem, & serio monendum: ut docent Pater Azor tomò primo lib. nono, cap. 28. quæstione 18. & P. Thom. cap. 32. num. 45. eius autem absolutio nulli est reservata: ut docet P. Azor, eo cap. 28. quæstione 12. Ago de iure communi: quid enim hac in parte agatur in ordinibus religiosis, non est huius loci: & quamvis Concilium Lateranense præcipit, ne absolvatur ullus blasphemus, nisi imposita poenitentia gravissima, non est obligatio id efficiendi invalescente iam consuetudine contra præceptum illud: ut asserunt idem P. Azor eo cap. 28. quæst. 9. & P. Thom. eo cap. 32. num. 44. & 46.

§. 61.
1. Conclus.

Azor.
Sanchez.

Assero secundo, eum qui audit blasphemum non teneri ad eum acriter obiurgandum: quamvis enim id præcepit Concilium Lateranense, ferens novam legem distinctam à divina de correctione fraterna; (hec enim non est acris obiurgatio) ea tamen lex antiqua consuetudine est abrogata: ut ostendit P. Thom. cap. 32. nu. 46. & P. Azor eo cap. 28. quæst. 7. obligat autem charitas fraterna cum circumstantijs explicandis cum de ea disputetur. Quod si blasphemus re ipsa

§. 62.
2. Conclus.

Azor.
Sanchez.

S. Tho. q. 13 art. 3. blasphemias suadeat, aut Dei honor maximè lædatur; tenemur lege charitatis in proximos & religiosos in Deum, Dei causam agere, nisi magnum imminet periculum: vt docet P. Thom. lib. 2. cap. 35. num. 9. ad medium.

§. 63. De obligatione accusandi blasphemum superest quæstio, & quidem Pater Azor lib. 9. cap. 28. quæst. 8. P. Thom. cap. 32. num. 47. ex Concilio Lateranensi, ex Pio Primo adducto cap. *si quis per capillum* 22. quæstione 1. & ex Iulio Tertio, rectè probant publicè blasphemantem esse accusandum apud legitimum iudicem, ab auditoribus omnibus intra triduum; nisi vnus pro omnibus constituatur accusator: quia id nõ præcipitur in blasphemi solam emendationem; sed in poenam honoris publicè detracti Deo: si verò accusatio omittatur culpæ, audientes fiunt rei poenarum in blasphemum: quia tacere contra legem est quidam in crimen consensus: cum Eniscopii præcipiunt, vt apud ipsos accusentur blasphemii, non obligant ad eorum tribunal in singulari: quia eius edictum non adimit iurisdictionem laico tribunali; obligant autem ad deferendum crimen ad tribunal legitimum: idem dico de Prætoribus, cum obligat vt apud ipsum exponatur blasphemus: vide Patrem Thomam eo numero 47.

§. 64. De blasphemio hæreticali publico dico omnes teneri ad illum deferendum apud Quæsitores, quos solos esse eius criminis iudices ostendi §. vigesimo nono: quia præter leges Concilij Lateranensis, Pij Primi, & Iulij Tertij, ipsi Quæsitores de concione præcipiunt seuerè: idem dico de hæreticali blasphemio, quem vehementer suspicor esse hæreticum ex circumstantijs generis Iudaici, aut Morisci; ex levi occasione, & hominis animo minimè furibundo: quia non habeo spem de illius emendatione: quia etiam non tam agitur de blasphemia, quàm de hæresi: idem dico, si nulla mihi subsit probabilis spes de eius emendatione; quantumvis blasphemia sit secreta: tenor enim eam deferre, si possum absque gravi proportionato damno. Quod si blasphemia sit secreta, & ego possum emendare blasphemum, non tenor eum deferre: quia leges, & edicta; agunt de blasphemis in eorum punitionem. Vnde delictum debet esse, aut publicum, aut emendatio desperata: de occulto autem delicto non agunt, nisi servatis servandis ex Evangelicis Consilijs. Hæreticus quantumvis secretus, est denuntiandus in iudicio ob specialem desperationem de eius emendatione per vnum hominem;

cum hæreticus totam spernat Ecclesiam: blasphemus autem irâ potius delinquit, quàm pertinacia: quàm doctrinam tradit P. Thom. lib. 2. cap. 32. num. 47. ex Medina, Emmanuele Rodriguez, Ludovico Lopez, & alijs.

Sanchez.
Medina.
Rodrig.
Lud. Lop.

DISPUT. XCII.

De blasphemia in Spiritum Sanctum.

SECTIO I.

Quid sit blasphemia in Spiritum Sanctum?

BLASPHEMIA in Spiritum Sanctum, si propriè accipiat, est omnis blasphemia in Deum: omnes enim contumeliæ in Deum sunt communes toti Trinitati, cui communis est intellectus percipiens iniuriam, voluntas eam detestans, & natura intellectualis Dei, in quam fiunt. Posset item specialis esse blasphemia in Spiritum Sanctum, & iniuria; non quidem formaliter ex parte tertiæ personæ: quia hæc non patitur iniuriam specialiter, nec offenditur; sed communiter cum alijs duabus: obiectivè autem potest esse specialis in tertiam personam blasphemia, quæ de eius sola persona maledicat, inter quas blasphemias præcipua est hæreticalis, quæ ei negatur divinitas. Deinde aliæ, quæ aliquid indecorum de ea persona effutiant, vel ei in singulari convitiatur. At nunc disquirimus peccatum quoddam speciale in Spiritum Sanctum, quod Christus apud tres Evangelistas tantopere docuit esse timendum: quia non remittitur, nec in hoc sæculo; nec in futuro. Matth. 12. 31. *Ideo dico vobis: omne peccatum blasphemie remittitur hominibus; Spiritus autem blasphemie non remittitur, & quicumq; dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, nec in hoc sæculo, nec in futuro: idem repetit Marci 3. 28. & Lucæ 12. 10.*

§. 1.

Matth. 12
31.

Sanctus Augustinus tomo 10. serm. 11. de verbis Domini cap. 3. hoc testimonium Christi mirè perpendit, multis remissa esse in baptismo, aut poenitentia, multa peccata in Spiritum Sanctum, cap. autem 4. confutat errorem Originis omnes Catholi-

§. 2.
August.

eos peccare in Spiritum Sanctum; quando abluti baptismo admittunt peccatum mortale: quo ab anima discedit Spiritus Sanctus adductus ipso baptismo. Hic autem fuit error Novati negantis poenitentiam fornicarij, & discedentibus à fide. Facto autem longissimo sermone per multa capita, concludit non esse sermonem de omni blasphemia in Spiritum Sanctum; sed de vna: quam c. 12. dicit esse impoenitentiam finale, quæ non remittitur, nec in hoc sæculo, nec in futuro: hæc autem impoenitentia est contra iustificationem, quæ adscribitur Spiritui Sancto.

6. 3.
August.

Augustinus eâ ratione hanc asseruit sententiam: quia vocem illam, *non remittitur* accipit in sensu tam rigorofo, vt significet veram realemque carentiam remissionis. Fateor illud peccatum esse in Spiritum Sanctum, quod nullibi remittitur: estque voluntas expressa de non agenda poenitentia, & coniungitur cum fine viæ: quæ coniunctio est accidentalis illi actui secundum se: at ex illa suppositione accidentaria, nec remittitur in hac vita, nec remitti potest: quia est realiter in ultimo in stanti intrinseco vitæ: & nihil remitti potest in instanti, in quo est: vt quando ego pecco, non sum capax remissionis componendæ eodem instanti: in qua suppositione est consummatæ contra Spiritum Sanctum: estque liquida doctrina Augustini secundum se: vide §. 15. veruntamen quia difficile verba Christi quadrant in finalem impoenitentiam, ideò vocẽ *non remittetur* aliter cogimur exponere: Christum non egisse de impoenitentia finali constat: tum quia illa non est necessariò blasphemia, multi enim moriuntur impoenitentes expressè absque blasphemia: Christus autem eorum blasphemias reprehendit. Secundò: quia Christus illius severitate sententiæ voluit illos compescere à maledicentia, qua facta Christi in Spiritu Sancto, adscribebant demoniorum Principi Beelzebub: quod expressit Marcus 3. 30. *Quoniam dicebant spiritum immundum habet.* Hoc ergo est peccatum in Spiritum Sanctum, quod Christus asseruit non remittendum.

Mar. 3. 30

§. 4.
Hieron.
Hilar.
Ambros.
Chrysost.

Vndè quamvis S. Hieronymus, Hilarius, Ambrosius, & Chrysostomus censeant hanc blasphemiam esse, qua negatur Spiritui Sancto divinitas; tamen de eo non agit Christus; tum quia Pharisei tunc nihil agebant de divinitate Spiritus Sancti tertie personæ, vel ipsius Deitatis, quæ appellari potest Spiritus Sanctus, non notionaliter; sed absolute: tantum autem asseruerunt Christum eiecisse dæmonia: quia Beelzebub erat in illo, vt retuli ex San-

cto Marco §. 3. Deinde negare divinitatem tertie personæ, non est specialis gravitas peccati, quæ non sit in neganda divinitate filij: cum tamen blasphemiam in filium dicat ipse remitti; secus in Spiritum Sanctum.

Magister in 2. d. 43. Sanctus Thomas, quæstione 14. art. 1. Pater Valentia tomo 3. disput. 1. quæst. 14. punct. 1. versu cum verò, cum plurimis Theologis asserunt hoc peccatum esse ex certa malitia; quando videlicet homines peccant ob delectationem ipsam peccati: cum enim peccant ex infirmitate, peccant contra Patrem; cui adscribitur potentia; cum verò ex ignorantia, contra filium, sapientiam: propterea hæc duo genera peccatorum sunt facilia remissu, vt ex ipso Christo retuli §. primo, de peccatis contra filium. At verò peccare ex certa malitia est peccare contra Spiritum Sanctum, cui bonitas adscribitur. Quo peccato arcentur dona Spiritus, quibus abluenda erant peccata: quæ doctrina propius accedit ad testimonium Christi, est tamen difficilis. Primum: quia non omne peccatum ex malitia est in Specie blasphemie vt sic; ne dicam in Spiritum Sanctum: si quis enim alicui detrahat, aut calces impungat ob solam delectationem earum actionum, non est convitiosus in Deum, nec in Spiritum Sanctum. Secundò: quia Christus non egit, nisi de illo peccato, quod commiserant Iudæi adscribentes dæmoni opera Christi. Huic enim peccato cætera contulit; horum remissionem & illius irremissionem affirmans: vniuersim autem existimo peccatum in Spiritum Sanctum, vt sic, esse quod asserit S. Thomas: quod est ex certa malitia: at Christus de eo ibi non egit.

§. 5.
Magist.
S. Thom.
P. Valent.

Dico: blasphemiam hanc in Spiritum Sanctum esse illam, quam Marcus exponit 3. 30. qua censebant Beelzebub habitasse in Christo, & eius virtute abigi dæmonia: constat blasphemum esse qui opera Dei adscribit creaturæ: eiectio illa dæmoniorum potestate & imperio Christi erat opus Divinitatis ipsius Christi: quam tantopere discipuli commendarunt: *Domine, in nomine tuo etiam dæmonia subiiciuntur nobis:* hoc ergo opus blasphemie Iudæi adscripserunt Beelzebub: ideò autem hoc peccatum est difficile remissu: quia sine vlla excusationis ratione illud opus Iudæi adscripserunt dæmoni. Non ex ignorantia: nullo enim fundamento scire, aut conijcere poterant, illud esse opus diaboli, vt manifestissimis argumentationibus Christus ostendit: non ex infirmitate: quia nulla gravi tentatione pulsati id effecere. Quam in parte cōsentio

§. 6.
Luc. 10.
176

S. Tho. q. Magistro, & S. Thomæ adductis §. 5. Hanc
 11 art. 3. expositionem eruit Pater Maldonatus (quo
Mald. solet acumine) ex ipso contextu, & San-
Athanas. cto Athanasio; Anastasio, Hieronymo, &
Anast. f. Basilio; quam sequuti recentiores Bellar-
Hieron. minus & alij apud Patrem Iulium dispu-
Basili. tatione § 9. dub. 1. quibus ipse subscribit,
Bellarmin. & P. Benedictus Iustin. in 1. Ioan. 5. 16. nu-
Iul. Tor. mero suo 27. aliorum sententijs latè pro-
Benedict. positis, & impugnatis. Qui ergo peccant
Iustin. in filium hominis, remittetur eis, id est, fa-
 cillis est remissio peccati de Christo, ut ho-
 mine; quia obtendi potest ignoratia qua cul-
 pa levetur: at qui manifesta opera Dei adscri-
 bit dæmoni, est blasphemus in Spiritum
 Sanctum, & non remittetur ei. Agit ergo
 non de omni blasphemia in Spiritum San-
 ctum; sed de hac specie calumniandi sine
 excusationis specie opera Dei.

§. 7.
 1. Ioan. 15
 16.

Oritur difficultas quia 1. Ioan. 5. 16.
 asseritur non esse orandum pro peccato ad
 mortem, secus pro peccato non ad mor-
 tem: ergo præter blasphemiam in Spi-
 ritum Sanctum sunt alia peccata irremissi-
 bilia. Huius testimonij longam, & eruditam
 expositionem P. Iustinianus adducit: nec
 enim agitur de peccato mortali & veniali:
 utrumque enim peccatum ibi commemo-
 ratum mortale est, nec item agitur de im-
 pœnitentia finali: quia agitur de peccato
 cognoscibili in hac vita ab hominibus ius-
 tis, nec agitur de Apostasia, nec inviden-
 tia fraterna. Nec agitur de sola blasphemia
 in Spiritum Sanctum; sed de omni peccato
 mortali, quod committitur sine excusatio-
 ne ignorantie, aut passionis: ut explicat
 P. Iustinianus numero suo 37. cui facem
 prætulit P. Maldonatus in Matth. 12. 30.
 asserens blasphemiam in Spiritum Sanctum,
 esse attributionem divinorum operum dæ-
 moni, sine ratione levante crimen: at ex-
 tensione eandem esse rationem de quovis
 alio peccato commissio, quin excusatio
 possit obtendi: est enim contra Spiritum
 Sanctum, licet non blasphemia: ut si quis
 ob solam libidinem sine ullo alio commo-
 do detrahât, aut occidat: omnia hæc pec-
 cata conveniunt cum blasphemia in ratio-
 ne communi peccati contra Spiritum San-
 ctum, & irremissione. Impœnitentia

P. Iustin.
 P. Mald.

finalis ut finalis, est irremissi-
 bilis physice, ut ex Au-
 gustino dixi §. 3.

(. .)

SECTION II.

*Quid sit peccatum non remitti,
 nec pro illo orandum?*

DIFFICULTAS oritur: quia §. 8.
 Christus asseruit non remittendam
 blasphemiam in Spiritum Sanctum,
 & Sanctus Ioannes præcepit nequis oret
 pro peccante in mortem: quia eius vita non
 conceditur oranti, ut conceditur vita spiri-
 talis non peccantis ad mortem. Aliundè
 verò Ecclesia definivit contra Novatianos
 nullum esse tam immane peccatum, quod
 pœnitentia non deleat: & scriptura passim
 clamat Deum oblivioni mandaturum om-
 nia peccata verè pœnitentis: ut ostenditur
 in materia de peccatis, & iustificatione, &
 pœnitentia: interim videatur P. Iustinian. 1.
 Ioan. 5. 16. num. suo 47.

Sanctus Augustinus perstans in sua sen-
 tentia de impœnitentia finali, hanc quæstio-
 nem expedit facile: quia finalis pertinacia
 in peccato mortali, non remittitur in hoc
 sæculo: quia homo decedit in peccato, quod
 durat usque ad ultimum instans vitæ: ob
 quod remitti non potest, ut dixi §. 3. Au-
 gustinū exponens: itē nec in futuro remit-
 titur, in quo nō remittitur peccatū mortale
 quoad culpam, nec pœnam æternam; sed
 opus est ad salutem, ut omnia peccata mor-
 talia in hac vita deleantur pœnitentiā: ve-
 rum cum assertum sit à Christo & Ioanne
 non esse actum de impœnitentia finali, a-
 liam rationem cogimur vestigare.

Petrus Lorca in quæstionem decimam
 quartam, à 3. numero septimo, & alij apud
 Patrem Iustinian. 1. Ioan. 5. 16. numero
 suo 45. asserit verba Christi non esse com-
 minationem; sed Prophetiam de impœ-
 nitentia Phariseorum, quorum peccatum
 non fuit re ipsa remissum; sed ob illud fue-
 re damnati, nec Christum egisse de pecca-
 to in Spiritum Sanctum pro omni tēpo-
 re; sed pro illo, & de illis peccatoribus.
 Contrā: Sanct. Ioannes non egit de il-
 lis, de quibus Christus; & tamen asserit
 nequis oret pro admittentibus peccatum
 ad mortem: ergo propositio Christi est
 universalis: item Christus distinxit duo
 peccata eorum Iudæorum: alterum in fi-
 lium hominis, quo nonnulli abiectè sen-
 serant de Christo: *nonne hic est filius sa-
 bri? Unde hic literas sit cum non didicerit?*
Nescimus unde hic sett: hæc peccata Chris-
 tus asseruit remittenda; secus quæ sunt
 in Spiritum Sanctum. At non asseret Lor-

1. Ioan. 5.
 16.

§. 9.
 August.

§. 10.
 Lorca.

Impugn.

ea revelasse Christum remissionem re ipsa futuram peccatorum contra filium hominis: item revelasse Christum damnationem omnium blasphemantium tunc in Spiritum Sanctum; cum nullo argumento ea revelatio probetur.

§. 11. Dico ibi significari difficultatem ingentem ea peccata remittendi: nam ex parte peccantis, & parte Dei est specialis difficultas. Ex parte peccantis: quia peccantes ex certâ malitiâ sunt difficiliore emendatu: quia peccant ob ingenium malum pravamque: qui enim peccant ex infirmitate, respiscunt sedato passionis æstu; qui vero ex ignorantia labuntur, se erigunt accepta scientiâ; qui vero ex certa malitiâ, semper retinent inclinationem peccandi. Ex parte Dei est specialis difficultas: quia Deus sæpè flectitur ad conferendam vocationem congruam ijs, qui cum excusatione peccant; non quod ipsi digni sint veniâ; sed quia ignorantia, aut passionem remouent prohibes, id est, remouent certam malitiam, quæ gravitate sua prohibet auxilia efficacia: sic dixit Apostolus se fuisse blasphemum; misericordiam autem consequutum, quia ignorans fecerat: & Christus oravit ignoscendum suis crucifixoribus: quia nesciebant, quid faciebant. Vndè S. Thomas quæst. 14. art. 3. rectè dixit, remissionem horum peccatorum ex certa malitia esse quasi miraculosam. Recognosce S. Thomam, P. Maldon. Matth. 12. 30. & P. Benedictum Iustinianum in 1. Ioann. 5. 16. numero suo 40. Ioannes autem non præcipit non esse orandum pro ijs; sed ea phrasi explicuit difficultatem impetrandi veniam peccati in Spiritum Sanctum: asserit idem P. Iustinianus num. 58. Quod autem ipse ait, de remissione pœnæ accipienda hæc testimonia à num. 53. non probo. Apostolus enim non dixit nisi non donandam vitam peccantis ad mortem; at non omnis peccans in Spiritum Sanctum plectitur vitæ temporalis supplicio. Alia mitto, in quibus non expedit mora.

SECTIO III.

Quotuplex sit peccatum in Spiritum Sanctum?

§. 12.

BLASPHEMIA in Spiritum Sanctum dividi potest in tot species, quot sunt vel mala, quæ dicuntur de Spiritu Sancto; vel quot sunt imprecationes; vel agendum de attributione operum. *Hurt. de Mendoza, vol. 2.*

rum Dei Dæmoni; quot sunt facta Dei attributa Dæmoni sine excusatione. Hic autem ago de peccato in Spiritum Sanctum ut sic, ad explicandam communem phrasim authorum.

Sanctus Thomas quæst. 14. art. 6. connumerat sex species peccati huius: quia sex modis impedit peccator gratiam Dei & Sanctificationem, quæ adscribuntur Spiritui Sancto. Prima ergo species est desperatio, per quam pellitur spes, quæ oritur ex consideratione divinæ misericordiæ; desperatio autem ex consideratione iustitiæ Dei absque consideratione misericordiæ. Secunda est præsumptio opposita timori, qui oritur ex consideratione iniustitiæ Dei; præsumptio autem ex consideratione misericordiæ non consideratâ iustitiâ. Hæ duæ species opponuntur ex parte iudicij: quia altera oritur ex consideratione iustitiæ; altera ex misericordiæ.

Tertia species est impugnatio veritatis agnitæ, qua impugnatur fides ad peccandum licentiosius. Quarta est invidentia fraternæ gratiæ, qua dolemus non solum de bono fratris; sed etiam de incremento gratiæ Dei. Quinta est impenitentia; non quidem finalis: hæc enim est circumstantia cuiusvis peccati mortalis, in quo moritur homo; sed ut impenitentia significat propositum non penitendi, quod est consummatè contra Spiritum Sanctum, quando habet circumstantiam finalis: & est in ea circumstantia irremissibile toto rigore, nec est pro eo orandum; at secundum se est physicè remissibile, & orari pro eo potest. Sexta est obstinatio, qua quis firmat voluntatem ad longam in peccato inhaerentiam.

Hæ sex species vocantur peccata in Spiritum Sanctum; non quod necessariò sint ex certa malitiâ, & sine excusatione levante crimen: possunt enim esse ex ignorantia, & infirmitate; sed ita dicuntur phrasi minus propria. Vndè nisi fiant ex certa malitiâ, nihil habent in difficultate remissionis commune cum blasphemia: ut bene observat Pater Iustinianus 1. Ioannis 5. 16. numero suo 23. Si vero sint finalia, non possunt in eâ circumstantia remitti, & sunt consummatè in Spiritum Sanctum, nec potest pro illis orari. Vndè ut me cum Augustinò componam, dico omne peccatum contra Spiritum Sanctum consummatè, esse impenitentiam finalem in aliqua ex ijs speciebus: quod in rigore in hac vita remitti non potest; quamvis secundum se potest: cæteri autem loquuntur de peccato in Spiritum Sanctum

non consummatè.

Ddd 4

DIS-

DISPUT. XCIII.

De præceptis Fidei.

§. 1.

DISPUTATIONE 40. 41.

42. 43. & 44. egi de necessitate fidei tam ratione medij, quam præcepti. Nunc disquirenda sunt tempora, quibus exercenda sit fides: cuius præceptum est affirmativum obligans semper, non tamen pro semper: non enim tenemur singulis momentis exercere fidem, cui annectitur præceptum aliud negativum de numquam neganda fide, quo tenemur semper & pro semper: quia nullo momento, nec occasione ullâ possumus absque gravi peccato negare fidem propositam satis sufficienter.

§. 2.

Fidem tenemur exercere bifariam: primum ratione sui, quando præceptum credendi obligat ob solam fidem, independentem ab alio præcepto aliarum virtutum: secundo, ratione alterius virtutis: exempli gratia, quando obligat præceptum de diligendo Deo, de expiandis peccatis; & similia: tunc tenemur exercere fidem, non ex lege fidei; sed ex lege charitatis, aut poenitentiae: est autem magnum utrobique discrimen: quod in primo casu peccatur directe contra legem fidei, & ipsam fidem, nisi exerceatur: quia lex credendi obligat tunc: at in secundo casu non peccatur, nisi contra virtutem illam, ad quam necessaria erat fides actualis. Quapropter in confessione non est opus exponere omissionem fidei; sicut si quis omittat sacrum non est opus exponere omissionem itineris, & aliarum diligentiarum: quia sola lex audiendi sacrum obligat ad adhibendas eas diligentias. Ratio est: quia omisio medij necessarii ad parendum alicui legi, si non est aliunde mala, non habet aliam malitiam, nisi quam accipit à fine omisso: carentia autem fidei actualis non est tunc aliunde mala: ergo non habet aliam malitiam, quam à fine omisso. Quæ recognosce in P. Thom. lib. 2. cap. 1. num. 3. ad medium, & num. 4. ex P. Valentia, & alijs.

Sanchez.

Valent.

§. 3.

Sanchez.

Tempus igitur, quo quis tenetur exercere fidem actualem, primum est, quando infideli proponitur fides cum evidenti credibilitate: ita ut dissensus tunc sit peccatum mortale infidelitatis. Quod docuit P. Thom. eo cap. 1. num. 2. quia homo tenetur exercere fidem divinam aliquo tempore; sed non est cur hoc prætereatur: quia tunc est occasio depellendi infidelitatem, & reverendi Dei testimonia. Nec verò id intelligas pro eodem momento: sunt enim hæc moralia, quæ non fiunt in istu oculi; sed est consideran-

dum ne longa texatur mora; ita ut prudentis arbitrio censeatur moraliter cum primum audita sunt mysteria, fuisse credita: idem dico de hæretico: cum primum enim cognoscit evidentem credibilitatem, tenetur exercere fidem: censeo idem de fideli baptizato, & nutrito absque fidei cognitione illam enim exercere tenetur.

§. 4.

Item cum urget æstuans occasio omittenda fidei, tunc tenemur per se ad illam exercendam: quia lex fidei præcipit eius actus, quando necessarij sunt ad non succumbendum infidelitati: tandem quando puer inter Christianos edoctus animadvertit se numquam exercuisse fidem, tenetur illam exercere. Hic tamen casus vix est possibilis: quia frequenter exercetur fides etiam publice, ut cum discitur symbolum, aut fidei articuli. Qui autem inter infideles educatus, cognoscit iam eorum errores, tenetur cum primum exercere fidem.

§. 5.

Præter hæc tempora nullam aliam occasionem obligandi per se ad fidem recognoscit P. Thomas: ego existimo alia duo tempora per se obligare: alterum est cum mors imminet, cum enim actibus fidei iaciamus fundamentum ad ædificium cœlestis Hierusalem; cum iam simus ad eius conspectum adducti, lex fidei per se obligat. Quia nulla potest esse gravior occasio, quam momentum illud, à quo pendet æternitas, ob quod ex Ecclesiæ consuetudine moribundi, cum viatico donantur, excitantur à Sacerdote ad actus fidei: & cum aliquis ultimo & publico afficitur supplicio, animatur ad symbolum recitandum à circumfuso etiam populo: aliud tempus est intra singulos annos. Qui enim toto anno fidem non exercet, in gravi periculo est eam amittere: quia dissuetudine senescere videntur habitus: primum ex ijs temporibus admittit P. Valentia d. 1. quæst. 2. par. 3. quæst. 2. secundum verò Petrus Ledesma tom. 2. summæ tract. 1. cap. 8. conclus. 4. alij addunt aliud tempus, cum definitur aliquid ab Ecclesia.

Valent.

Ledes.

§. 6.

S. Thom.

S. Thomas opinatur quæst. 16. art. 1. lege Moyse nullum fuisse præceptum credendi in Deum: quia hoc est præambulum ante legem: nullus enim præscribit leges, nisi subiectis; at fide ipsa subijcitur quis legislatori Moyse: quod quidem est verum de lege ipsa quoad primum actum credendi: qui enim numquam crediderant in Deum, non erant ei legi subiecti. At potuit lex præcipere ne quis fidem abijceret, & præceptum à Moyse fuit in primo decalogi præcepto: ut Ecclesia non præcepit fidem in baptizatis: quia non sunt ei subiecti; at eis iam baptizatis præcipit, ne deserant fidem: unde Iudæi abnegantes legem peccabant contra

contra ius divinum credendi omnia, quæ sufficienter proponuntur: & contra legem Mosaicam: idem dico de baptizato deficiente fidem, qui violat Ecclesiæ leges. Vtrum autem duo admittantur peccata quando violantur duæ leges de eodem obiecto, explicui disputans de peccatis.

DISPUT. XCIII.

De praecepto confessionis fidei.

DE confessione fidei secundum se, quæ virtus sit, & qua ratione obliget, egifatis disp. 48. huc reiiciens quæ Concilium Tridentinum præcipit de fidei confessione nonnullis personis, certis in occasionibus. De quo eruditè, ut assolet, disputat P. Thomas Sanchez lib. 2. summæ cap. 5. Omnes Episcopi, & superiores dignitates, item & Abbates, & alij habentes iurisdictionem quasi Episcopalem tenentur ad externam professionem fidei. Quod constat primum ex ceremoniali Romano præcipiente eam actionem cum consecrantur. Secundo: quia inferiores personæ legibus adstringuntur ad eam professionem. Tertiò: quia Tridenti sess. 25. cap. 2. de reformatione præcipitur, ut Episcopi in primo Concilio provinciali profiteantur externè Catholicam fidem; & execrentur omnes hæreses in Ecclesia dānatas, maximè autem in Concilio Tridentino. Quod si Episcopi id non effecerint, sunt excommunicati; quia præcipit Concilium, ut vitentur ab alijs Episcopis.

Omnes Canonici, & dignitates Ecclesiæ Cathedrales tenentur ad externam professionem fidei bis faciendam: primum coram Episcopo; eo autem impedito, tenentur ad id coram Vicario generali. Secundo tenentur ad eandem professionem in ipso Capitulo. Quæ præcipiuntur apertè in Concilio Tridentino sess. 24. cap. 12. de reformatione: tempus autem professionem hanc emittendi est bimestre à die possessionis: idem præcipitur omnibus provisis de beneficio habente curam animarum; ut constat ex cap. eodem.

Omissio voluntaria eius professionis est peccatum mortale: quia est in materia gravi, quam Concilium censuit congruentem adversus ingruentes hæreses; ut dixit sess. 25. 1. 2. de reformatione: tum etiam quia gravitas pœnæ est argumentum præcepti.

Portionarij Ecclesiæ Cathedrales non tenentur ad hanc professionem; nec Canonici,

aut portionarij Ecclesiæ collegiata; nec provisi de beneficio non parochiali; qui alia solent esse nonnulla, quæ à solo Episcopo providentur, quin adeatur Papa. Ita docet P. Thomas cap. 5. num. 1. ratio est, quia iure divino nullus tenetur ad eam professionem, ut præcipitur in Concilio; Concilium autem; nec alius Princeps, non meminit horum hominum: ergo non tenentur ea lege.

Concilium idem sess. 25. cap. 2. de reformatione præcepit, in Synodo provinciali, quæ primo quoque tempore cogatur, fieri eandem fidei professionem ab omnibus beneficiarijs, & qui Synodo intersint. Vbi duo occurrunt dubia: primum, vtrum qui tenentur ad hanc professionem debeant simul esse beneficiarij, & interesse Synodo; an vero satis sit vel Synodo interesse; vel beneficium obtinere? Secundum dubium est, vtrum in singulis Synodis; an in vna sit facienda professio? Ad primum respondeo teneri ad professionem hanc omnes Synodicos; si quis autem legitime abest Synodo, non tenetur: quia Concilium voluit ut totus clerus, quem repræsentat Synodus, id præstet: cuius parum interest vnum aut alterum abesse. Ad secundum respondeo non teneri in secunda Synodo emittere professionem, qui eam emisit in prima. Tum quia nec Episcopis repetitio præcipitur: tum quia Concilium non dixit in omni Synodo, sed in ea Synodo quæ primo quoque tempore celebrabitur, ubi in primo refert ad tempus Concilij, post quod in prima Synodo est emendata confessio. Item refertur ad Synodos futuras, ut in prima quaque fiat professio: id est, in vnaquaque prima, cui quis intersit; non vero in omnibus. Vnde secunda Synodus, cui ego intersum, non est mihi prima.

Concilium hoc nulli præter hos præcepit fidei professionem. At Pius Quartus in motu proprio *in unum*, præcipit eandem professionem omnibus Prælatis religiosorum etiam Militarium. Huius præcepti meminit P. Thomas cap. 5. num. 3. eo autem prius P. Azor tom. 2. lib. 7. cap. 2. quæst. 1. Quod præceptum non obligat propter dissuetudinem. Quod accipe in ijs, in quibus ea consuetudo non viget: si enim in aliqua religione hæc professio est in usu, obligat; sed in quibus non est: ut asserit P. Thomas num. 3. idem dico de alio decreto Pij Quinti in motu proprio in *Sacro-sancta*: ubi præcipit omnibus professoribus publicis alicuius facultatis, Regentibus, Magistris, atque Doctoribus sæcularibus, & Religiosis, ut emittant professionem eandem. Hæc lex non obligat, ubi recepta non est.

Sanchez.

9. 5.

Sanchez.

Trident.

9. 6.

Pius 4.
Sanchez.
Azor.

Sanchez.
§. 7.

est, ut dixit P. Thomas, cap. 5. num. 4.

Qui intra bimestre culpate, aut inculpate non fecerint professionem; (qui ad illam tenentur) tenentur eam facere cum primum possint: ut docet P. Thom. num. 5. & P. Azor tom. 2. lib. 7. cap. 2. quaest. 5. quia ea lex non praecipit professionem in honorem alicuius temporis, ut praecipitur sacrum diebus festis; sed ob fidei conservationem & augmentum. Unde non est onus diei; sed Canonatus, dignitatis, aut beneficii.

Sanchez.
Azor.

§. 8.

Qui verò semel eam fecere professionem, utrum, cum pro noventur, teneantur ad eam iterandam, est quaestio, quam P. Azor quaest. 8. tractat in partem utramque; in neutram tamen solvit, nescio sane cur P. Thomas num. 6. dicat partem affirmantem assertam à P. Azore, cum potius videatur in negantem inclinari: ipse P. Thomas inclinari videtur eos teneri. Mihi primum videtur standum consuetudini, quae optimè interpretatur leges. Secundo, non displicet eorum distinctio, qui asserunt promotionem ab una Ecclesia in aliam, asserre obligationem iterandae professionis: quia quavis Ecclesia suis administratur legibus: si verò sit in eadem Ecclesia, factum est satis legi. Itaque si Canonicus Salmantinus novam dignitatem acquirat in eadem Ecclesia, non tenetur ad novam professionem: cum enim Concilium Episcopos non cogat profiteri fidem in Synodo, nisi semel; idem accipio de omnibus alijs: si verò Episcopus in novo Episcopatu Synodum cogat, tenetur confessionem iterare.

Azor.
Sanchez.

§. 9.

Qui non possunt per se ipsos professionem facere; possunt per procuratorem, ut do-

cent P. Azor cap. 2. quaest. 6. & P. Thomas num. 7. quia nullum verbum fit in Concilio procuratorem excludens: Episcopus autem, cui praecipitur professio fidei coram certo aliquo Episcopo, non potest eam facere per procuratorem coram eo Episcopo; sed per se. Quia ex usu Romano Episcopis non permittitur professio coram Papa per procuratorem: volunt enim Pontifices, ut personaliter profiteantur fidem: quia sunt pastores, ne autem tempus, & sumptus insumant Episcopi longo distantes, eis signatur alius Episcopus, coram quo profiteantur fidem. At si per procuratorem eam possent profiteri, nec tempus tererent, nec facerent sumptus, quod rectè probat P. Thomas eo num. 7.

Azor.
Sanchez.

Qui culpate professionem omittunt, gravi afficiuntur poena: Concilium voluit ne facerent fructus suos: quod intelligo de Canonice, dignitatibus, & beneficijs, de quibus egi. 2. illud enim c. 12. sess. 24. decreto de reformatione, si omittant professionem in prima Synodo, asseruit monendum Pontificem, & vitandum eum Episcopum ab Episcopis Comprovincialibus: si autem Episcopus professionem omittat in sua Ecclesia, tenetur iisdem legibus.

§. 10.

Hæc poena non obligat restituere fructus perceptos, sed tantum ad illos reddendos, si damnetur, ut docuit P. Thom. num. 10. & bene probat: oppositum docet Pater Azor quaestione 4. estque satis probabile. Possessio non facienti professionem prodest ad iussu retinendos fructus; nihil tamen ei suffragatur ad eos retinendos post sententiam.

§. 11.

Finiantur Disputationes de Fide.

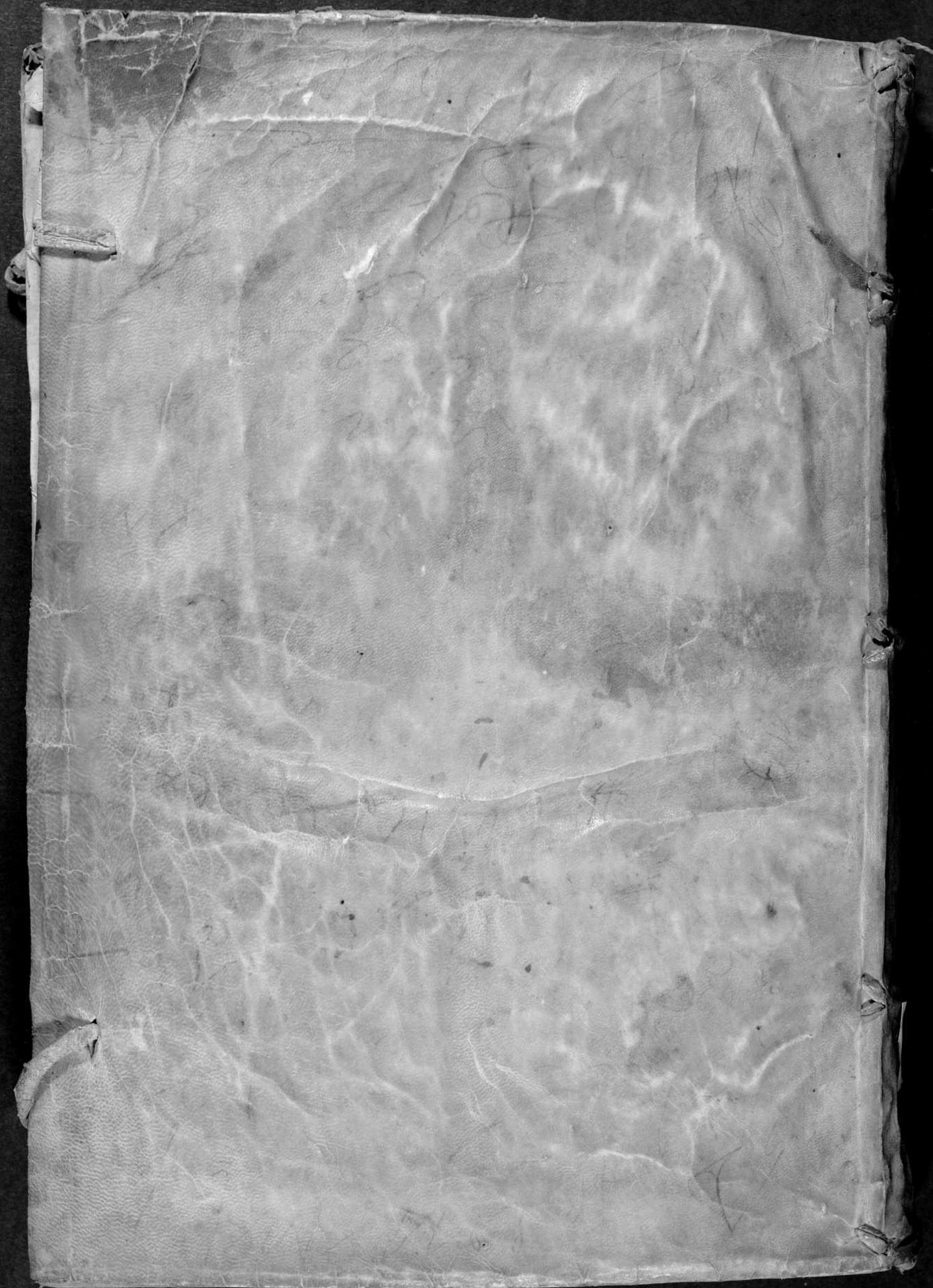

Quinto de guarda

Handwritten text in a stylized script, likely a form of Indic or Persian script, running vertically down the length of the object. The text is dark and appears to be ink or paint applied to a light-colored, textured surface. The script is highly decorative, with large, rounded letters and intricate flourishes. The text is arranged in a single column, with some characters appearing to be part of a larger word or phrase. The overall appearance is that of an ancient or historical manuscript or decorative object.

2.633